BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
19 G
11

4 - 3 - 4

Digitized by Google

Digitized by

560

560

VII. TOMVS OPERVM D·AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI,

CONTINENS RELIQVAM PARTEM τῶν πολεμικῶν, id eſt pugnas aduerſus hæreſes Donatiſtarum & Pelagianorum:

HAC POSTREMA EDITIONE, multis in locis emendatus.

HIC LIBER EST
COṼTUS S.TE MARIAE
FF. EREM. EXCAL.
S. AUG.

PARISIIS,
Apud Gulielmum Merlin, in ponte Numulariorum,
ET
Sebaſtianum Niuellium, ſub Ciconiis, via Iacobæa.
1571.

AH-19-G-11

CATALOGVS OPERUM HUIUS TOMI.

rum huius tomi.

Diui Auguſtini contra partem Donati, Pſalmus. folio.2.columna.1.
Contra Epiſtolam Parmeniani, Lib. III. 3. colum.1.
Contra literas Petiliani Cirthenſis Epiſcopi Donatiſtæ, Lib. III. 17. col.1.
Contra Creſconium Grammaticum, Lib. IIII. 44. col.2.
Contra Gaudentij Donatiſtarum Epiſcopi Epiſtolam, Lib. II. 72. col.4.
De baptiſmo, contra Donatiſtas, Lib. VII. 79. col.3.
De vnico baptiſmo, contra Petilianum, Lib. I. 105. col.3.
De vnitate Eccleſiæ, contra Petiliani Donatiſtæ Epiſtolam, Lib. I. 109. col.1.
Opus breuiculi collationum cum Donatiſtis. 120. col.1.
Poſt collationem, contra Donatiſtas, Lib. I. 127. col.2.
Super geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo, ſermo. 134. col.4.
De geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo, Lib. I. 136. col.1.
Contra Fulgentium Donatiſtam, Lib. I. 138. col.1.
De peccatorum meritis & remiſſione, ad Marcellinum, Lib. III. 140. col.4.
De natura & gratia, contra Pelagianos, Lib. I. 157. col.2.
De gratia Chriſti & peccato originali, contra Pelagium & Cœleſtium, Lib. II. 165. col.2.
De nuptiis & concupiſcentia, ad Valerium Comitem, Lib. II. 174. col.4.
Contra duas Epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium, Lib. IIII. 186. col.1.
Contra Iulianum Pelagianum, Lib. VI. 202. col.3.
De anima & eius origine, Lib. IIII. 247. col.1.
De prædeſtinatione & gratia, Lib. I. 261. col.2.
Proſperi Epiſtola ad Auguſtinũ de reliquiis Pelagianæ hæreſeos. 264. col.1.
Hilarij Epiſtola ad eundem de eadem materia. 265. col.2.
De prædeſtinatione ſanctorum, Lib. I. 266. col.2.
De bono perſeuerantiæ, Lib. I. 272. col.2.
De prædeſtinatione dei, Lib. I. 280. col.1.
De gratia & libero arbitrio ad Valentinum, Lib. I. ibid. co..1.
Ad eundem de correptione & gratia, Lib. I. 286. col.3.
Ad articulos ſibi falſò impoſitos, Auguſtini reſponſio. 292. col.1.
Contra Pelagianos Hypognoſticon, Lib. VI. 294. col.3.
De perfectione iuſtitiæ contra Cœleſtium, Lib. I. 306. col.1.
Liber tertius contra Gaudentium adiectus eſt ex editione Lypſij, quanquam non tertius, ſed ſecundus eſſe creditur, cùm primus in duos ſectus videatur, 310. col.3.
Epiſtola ad Lampadium contra Mathematicos, 312.

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, coutra partem Donati, Pſalmus.

Hypopſalma ad ſingulas particulas huius pſalmi.

OMnes qui gaudetis de pace, modo verũ iudicate. Abundaotia peccatorum ſolet fratres conturbare.

Propter hoc domiuus noſter voluit nos præmooere, Comparãs regnum cœlorum reticulo miſſo in mare. Cõgregauit multos piſces, omne genus hinc & inde, Quos cũ traxiſſent ad littus, tunc cœperũt ſeparare. Bonos in vaſa miſerũt, reliquos malos in mare. Quiſquis recolit Euãgelium, recognoſcat cum timore. Videt reticulum Eccleſiã, videt hoc ſeculum mare. Genus autem mixtum piſcis, iuſtus eſt cum peccatore. Seculi finis eſt littus, tũc eſt tempus ſeparare. Qui modo retia ruperunt, multum dilexerunt mare. Vaſa ſuot ſedes ſanctorũ, quò

B non poſſunt mali peruenire. Repetitio. Omoes qui gaudetis, vt ſuprà. Bonus auditor fortaſſe quærit, qui ruperunt rete? Homines multum ſuperbi, qui iuſtos ſe dicuot eſſe. Sic fecerunt ſciſſuram, & altare contra altare. Diabolo ſe tradiderũt, cũ pugnãt de traditiooe.

Et crimẽ quod cõmiſerunt, in alios voluot trãſferre.

Ipſi tradiderunt libros, & nos audent accuſare. Vt peius committant ſcelus quàm commiſerunt & antè. Quod poſſent cauſaio librorum excuſare de timore.

Math.26. Quod Petrus Chriſtũ oegauit, dum terretur de morte. Modo quo pacto excuſabunt factum altare cõtra altare. Et pace Chriſti conſciſſa ſpem ponunt in homine? Quod perſecutor nõ fecit, ipſi feceruot in pace. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Cuſtos noſter deus magne, tu nos potes liberare A pſeudoprophetis iſtis, qui nos quæruot deuorare. Maledictum cor lupinum contegunt ouina pelle. Nomeo iuſti ouina pellis, ſchiſma eſt in lupino corde. Qui nouerunt ſcripturas, hos ſolent circumuenire. Audiunt eoim traditores, & neſciunt quid geſtũ eſt antè. Qui-

C bus ſi dicã probate, noo habet quid reſpoodere. Suis ſe dicunt credidiſſe, dico ego mentitos eſſe. Quia & nos credimus noſtris, qui eos dicunt tradidiſſe. Vis noſſe qui dicant falſum, qui nõ ſunt in vnitate? Olim iam cauſa finita eſt, quòd vos nõ ſtatis in pace. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Dixeruot maiores ooſtri, & libros fecerunt iode: Qui tunc cauſam cogoouerunt, quod recens poſſent probare. Erant quidam traditores librorum de ſancta lege. Epiſcopi de Numidia, & non quilibet de plebe. Cum Carthaginem veniſſent Epiſcopum ordinare, Inuenerunt Cæcilianum iam ordinatum in ſua ſede. Irati ſunt, quia ipſi non potuerunt ordinare. Erant Botrus & Cæleſtius hoſtes Cæciliano valde. Impij, fures, ſuperbi, de quibus longum eſt referre. Iuoxeruot ſe ſimul omnes, crimen io illum confiare. Dicunt ordiuatorem eius ſanctos libros tradidiſſe. Sic pacis retia ruperunt, & errãt modo per mare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Ecce quàm bonũ & iocundum fratres in vnũ habitare. Audite vocem Prophetę, vt ſitis in vnitate.

Crimen vobis quis probauit antiquum de traditione? Quis obiecit in iudicio, qui ſederunt iudicare? Quibus teſtibus conuicit, quis auſus eſt affirmare?

Sed hoc libenter finxerunt, quod ſe nouerãt feciſſe. D

Quia fama iam loquebatur de librorum traditiooe.

Sed qui fecerant latebant in illa perditione. Iode alios infamauerunt, vt ſeipſos poſſeot celare. Per illos cæteri errauerunt principes ex ipſa parte. Quia non credere collegis putauerunt turpe. Iam fratres, finitur error, & ſimus io vnitate. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Fecerunt quod voluerũt tunc in illa cæcitate. Non iudices conſederunt, nõ ſacerdotes de more, Quod ſolent in magnis cauſis congregati iudicare. Non accuſator & reus ſteterunt in quęſtione.

Non teſtes, noo documentum, quo poſſent crimen probare. Sed furor, dolus, tumultus, qui regnãt in falſitate. Proferãtur nobis geſta, quæ in concilio ſolent eſſe. Videamus quæ res coëgit fieri altare contra altare. Si malus erat ſacerdos, deponendus erat antè;

Si non poterat deponi, tolerãdus intra rete, Sicut modo toleratis tam multos malos aperte. Et qui fertis pro furore, ferretis voũ pro pace. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Gaudium magnum eſſet nobis, ſi tunc nolletis errare. Si tunc nõ viſum eſt verũ, vel nunc expertum videte. Multos nunc habetis prauos, qui vobis diſplicent valde, Nec tamen hos ſeparatis E à veſtra cõmuoione. Non dico de illis peccatis quæ poteſtis & negare. Fuſtes, Ignes, mortes dico, quæ cõmittunt veſtri in luce. Et tamen ſuffertis illos vel errore vel timore. Quantum erat, ferrent vnum patres veſtri pro vnitate. Si tantus erat tumultus, vt nõ poſſent degradare. Addo quòd innocẽs erat, & nihil poteraot probare. Sed ne crimen quæreretur vbi ſe videbant eſſe, Finxerunt ſe nimis iuſtos, cum totũ vellent perturbare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c.

Honores vanos qui quærit, oõ vult cum Chriſto regnare, Sicut princeps huius mali, de cuius vocantur parte. Nam Donatus cum volebat Africam totã obtinere, Tuoc iudices tranſmarinos petiit ab imperatore. Sed hæc tam iniuſta petitio non erat de charitate. Hoc ipſa veritas clamat, quam volo modo referre. Nam conſenſit imperator, miſit qui ſederent Romæ Sacerdotes, qui tunc poſſent Cæcilianum cum illo audire. Dicta cauſa eſt, nihil probatum eſt, auſus eſt & appellare, Et poſt collegarum ſedẽ, audire ab imperatore. Hic petitio illa probatur non eſſe de charitate. Deinde vbiq; victus, cœpit Chriſtianos rebaptizare. F Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Iuſtitiam ſequi ſi vultis, totam cauſam cogitate. Quod poſtea fecit, factum quare noo eſt antè? Diſſentiebant ſacerdotes in tota Africana parte. Sacerdotes tranſmarini poſſent inde iudicare. Quid curritis ad ſchiſma, & altare contra altare? Vt quod poſtea iudicatom eſt, iam nõ poſſitis audire. Et à iudicibus veſtris cogeremioi appellare, Dum vultis erroris regnum quoquo modo cõfirmare. Et nunc & vos totum noſcitis, ſed fingitis vos neſcire. Et cum vos veritas vrget, patres dicitis erraſſe, Quaſi vos aliquis vetet iam recedere ab errore, Sed ſuperbia vos ligauit, in cathedra peſtilentiæ. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c, Charitatẽ Chriſti qui habet, pacẽ oon poteſt odiſſe. Vel vos iam populi audite, & nobiſcum recordate. Qui non tenetis cathedram, pro qua pugnetis iniuſte. Si modo Epiſcopi veſtri ex vna aliqua regione Haberent inter ſe litem, quã velletis iudicare: Niſi alterarũ regiouum, quoniã oõ eſſent de ipſa lite. Sed cũ diſcuſſiſſent cauſam, pronunciarẽt pro vna parte: Nunquam cõmunicaretis, qui illis nollent conſentire. Nam & ipſi non

G conſenſerunt tranſmarinorũ ſententiæ, Qui pro no-
bis iudicarunt, nam nobis iunguntur hodie. Si iudex
Chriſtus hoc dicat, quid habetis reſpondere? Repeti-
tio. Omnes qui gaudetis, &c. Lumẽ cordis ſi eſt in vo-
bis, verũ poteſtis videre. Sunt preces Donati & acta,
quibus quod dictũ eſt probate. Quæ ſi credere nõ vul-
tis, vos huc aliqua proferte, Quibus & ſi nos non credi-
mus, erit rixa ſinę fine. Amplectamur ergo pacẽ Chri-
ſti, quid ad nos quod geſtũ eſt antè? Obiicitis traditio-
nẽ: reſpondemus vos feciſſe. Clamatis vos de Maca-
rio: & nos de Circumcellione. Illud noſtrũ iam trãſ-
actum, veſtri non ceſſant vſque hodie. Habeat paleas
area veſtra, vos hoc ſolum vultis eſſe. Vos enim non
vultis pacẽ: illi minantur de fuſte. Et vtinã minarentur,
& non puderet quotidie. Hos ſi expellunt iſti, veſtri
non habẽt per quos poſſunt regnare. Repetitio. Om-
nes qui gaudetis, &c. Modum ſi exceſsit Macarius cõ-
ſcriptum in Chriſtiana lege, Vel legẽ regis referebat,
vt pugnaret pro vnitate. Non dico iſtum nihil pec-
caſſe, ſed veſtros peiores eſſe. Quis enim pręcepit illis,
per Africã ſic ſæuire? Non Chriſtus, non imperator
H hæc probatur permiſiſſe. Fuſtes & ignes priuatos, &
Matth. 26. inſaniã ſine lege. Quia ſcriptũ eſt, Reconde gladium,
ſcelus non putant in fuſte. Non vt homo moriatur,
ſed vt cõquaſſetur valde, Et poſtea moriatur, inde tã
cruciatus languore. Sed tamẽ ſi miſerentur occidũt,
& vno fuſte. Fuſtes Iſraëles vocant, quod dixerunt cũ
honore. Vt plus vaſtent ipſum nomen quàm corpus
quod cædunt inde. Repetitio. Omnes qui gaudetis,
&c. Nolite nobis iam fratres tempus Macarij impu-
tare. Si crudeles erant illi, & nobis diſplicent valde.
Si autem falſa de illis dicunt, deus poteſt iudicare.
Nos amemus poteſtatẽ Chriſti, gaudeamus in vni-
tate. Si qui mali ſunt in Eccleſia, nihil nobis poſſunt
nocere. Si non poſſunt vobiſcũ eſſe, excludantur ſal-
ua pace. Si nõ potuerunt excludi, excludantur vel de
corde. Dixit Ezechiel ſanct[us] quoſdã cõſignatos eſſe,
Ezech. 9. Qui gemunt peccata fratrũ, & non ſe ſeparant inde.
Sic nos propter malos fratres, non ſeparemur à ma-
tre. Quod tunc impij fecerunt, extra leuantes altare.
I Vt peiores nũc haberẽt, quàm quòd ſe fingunt fuiſſe.
Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Omnis qui ſcri-
pturas legit, nouit quod volo aperire. Ioannes bapti-
ſta dixit tunc ad Iudæos aperte, Quòd illos tanquam
Matth. 3. aream ſuam Chriſtus poſſet ventilare. Miſit in meſ-
Matth. 9. ſem operarios diſcipulos prædicare: Per quos area
collecta eſt, & ventilata de cruce. Tunc iuſti tan-
quam frumentum Eccleſias impleuerunt caſte. Ven-
dentes quæ poſsidebant, & mundo dicentes vale. Illi
tanquam ſemen erant quod toto diſperſum eſt orbe,
Vt alia ſurgeret meſsis, quæ ventilanda eſt in fine.
Hæc creſcit inter zizania, quia ſunt hæreſes vbique.
Huius palea ſunt iniuſti, qui non ſunt in vnitate,
Ex quib[us] ſi erat Macarius, nos quid vis rebaptizare?
Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Pone in corde
areas duas, vt poſsis quod dico in corde videre. Certe
& priores habebant ſanctos, ſicut oſtendunt ſcripturę.
3. Reg. 19. Nam & ſeptem milia virorũ deus ſe dixit reliquiſſe.
Roma. 11. Et ſacerdotes & reges, multi iuſti ſunt in lege. Ibi
habes tãtos Prophetas, habes multos & de plebe. Dic
mihi quis tunc iuſtorum ſeparauit ſibi altare? Multa
ſcelera admittebat iniquus populus ille. Idolis ſacri-
ficatum eſt, occiſi ſunt Prophetæ, Et nemo tamen iu-
ſtorum receſsit ab vnitate. Iuſti iniuſtos ſufferebant,
venturo ventilatore. Vno templo miſcebantur, ſed
mixti non erant corde. Dicebant in illos tanta, & K
vnum habebant altare. Repetitio. Omnes qui gau-
detis, &c. Quid vobis ad hæc videtur, ſecunda meſ-
ſis Eccleſię, Quæ per totum orbẽ creſcit, plura debet
ſuſtinere? Habet enim domini exemplum & in Iuda
traditore. Hunc inter bonos ferebat, hunc miſit &
prædicare. Malus ſeruus pręcicabat, ſed Chriſt[us] erat
in fide. Quia qui iudici credebant, non curabant de
pręcone. Quando dedit ſanctam cœnã, nec tunc illũ
excluſit inde: Et poſſet per illum tradi, etiam ſi inde
exiſſet antè. Sed nobis exemplum datum eſt, malos
fratres tolerare, Vt quando non poſſunt excludi, ſolo
ſeparẽtur corde. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c.
Rogo reſpondete nobis, quid vultis rebaptizare?
Lapſos ſacerdotes veſtros pellitis à communione.
Et nemo tamen poſt illos auſus eſt rebaptizare. Et
quoſcunque baptizarunt, vobis communicant hodie.
Quid ab eis acceperunt, ſi non habebant quid dare?
Legite quomodo adulteri puniantur in ſancta lege.
Non enim dicere poſſunt, quòd peccarunt à timore.
Si ſancti ſoli baptizãt, poſt iſtos rebaptizate. Quid L
calumniamini nobis, quia ſumus in vnitate? Qui nõ-
dum eramus nati in illa perſecutione. Scriptum eſt,
Peccata patrũ ad filios non pertinere. Sed nemo dat
fructũ bonũ, ſi pręciſus eſt de vite. Repetitio. Omnes
qui gaudetis, &c. Scitis catholica quid ſit, & quid ſit
præciſum à vite. Si qui ſunt inter vos cauti, veniant,
viuant in radice. Antequam nimis areſcant, iam libe-
rentur ab igne. Ideo non rebaptizamus, quòd vnum ſi-
gnum eſt in fide. Non quia vos ſanctos videmus, ſed ſo-
lam formã tenere. Quia ipſam formã habet ſarmen-
tum, quod præciſum eſt de vite. Sed quid illi prodeſt
forma, ſi non viuit de radice? Venite fratres, ſi vultis
vt inſeramini in vite. Dolor eſt cũ vos videmus pręe-
ciſos ita iacere. Numerate ſacerdotes vel ab ipſa Pe-
tri ſede, Et in ordine illo patrum, quis cui ſucceſsit
videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbę in-
ferorum portæ. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c.
Talis ſi quis adueniat, plenus catholica fide, Qua-
les illos ſanctos viros omnes ſolemus audire. Et ſi tibi
dicat, frater, quid me vis rebaptizare? Quid ſit antè
factum neſcio: nũc autem ſum in Chriſti fide. Si me
maculat quod neſcio, tu qualis ſis nũc oſtẽde. Vultus M
tuos ecce attendo, ignoro quid ſit in corde. Si me
maculat quod neſcio, tu me maculas fortaſſe. Et ſi cre-
do eſſe ſanctum, quibus cõmunicas vide. Si maculat
quod neſcimus, iam non potes ſanctus eſſe, Quẽ ma-
culant tot peccata, quæ committũt veſtri occulte. Si
autem quod neſcis non curas, nec ego quod factum eſt
antè. Et tamẽ Chriſtianum talem audes rebaptizare.
Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Væ qui pro
cathedris veſtris ſic cõtenditis iniuſte, Clamatis vos
ſolos ſanctos, aliud dicitis in corde. Quia videtis &
vos multos malos abundare vbique. Nunquid dicere
poteſtis, mixti ſumus intra rete? Reſpondetur enim
vobis, iam vos illud dirupiſſe. Neque dicere poteſtis,
paleas vos ſuſtinere. Iterum reſpondemus, hoc feciſ-
ſetis & antè. Non enim peiores erant illo Iuda tradi-
tore, Cum quo Apoſtoli acceperunt primũ ſacramẽ-
tum cœnæ. Cum tanti ſceleris reum inter ſe iam ſci-
rent eſſe, Nec tamen hos inquinabant ſordes in alie-
no corde. Et tamen Chriſtianos fratres audetis reba-
ptizare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Audi-
te fratres quod dico, & mihi iraſci nolite, Quia non
ſunt falſa quæ auditis, poteſtis & cõſiderare. Quid ſi
ipſa

A ipſa nunc Eccleſia vos alloquatur cum pace, Et dicat,
O filij mei quid querimini de matre? Quare me de-
ſeruiſtis? iam volo à vobis audire. Accuſatis fratres
veſtros,& ego laceror valde. Quando me premebant
gentes,multa tuli cum dolore. Multi me deſeruerũt,
ſed fecerũt in timore. Vos vero nullus coëgit ſic cõ-
tra me rebellare. Dicitis mecũ vos eſſe,ſed falſum vi-
detis eſſe. Ego catholica dicor, & vos de Donati par-
te. Iuſsit me Apoſtolus pro regibus mundi orare: Vos
inuidetis quòd reges iam ſunt in Chriſtiana fide. Si
filij eſtis, quid inuidetis, quia auditæ ſunt preces meæ?
Quando enim dona miſerunt, noluiſtis acceptare. Et
obliti eſtis Prophetas,q illud prædixerũt anté. Quòd
gẽtiũ reges magni miſſuri eſſent dona Eccleſiæ. Quæ
dona cum reſpuiſtis,oſtendiſtis vos non eſſe. Et Maca-
rium coëgiſtis ſuum dolorẽ vindicare. Sed ego quid
vobis feci, veſtra mater in toto orbe? Expello malos
quos poſſum,quos nõ poſſum cogor ferre. Fero illos
donec ſanentur aut ſeparẽtur in fine. Vos me quare
dimiſiſtis,& crucior de veſtra morte? Si multum ma-
los odiſtis, quales habetis videte. Si & vos toleratis ma
B los,quare non in vnitate? Vbi nemo rebaptizat, nec
altare contra altare. Malos tantos toleratis,ſed nul-
la bona mercede, Quia quod debetis pro Chriſto,
pro Donato vultis ferre. Cantamus vobis fratres pa
cem,ſi vultis audire. Venturus eſt iudex noſter, non
damus,exigit ille.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Epiſtolam Parmeniani, Liber primus.

Caput I.

MVlta quidẽ & alia aduerſus Dona-
tiſtas pro virib⁹,quas domin⁹ præ-
bet,partim ſcribẽdo,partim etiam
tractãdo diſſerui: nũc autẽ quoniã
incidit in man⁹ noſtras Parmenia-
C ni quondam Epiſcopi eorum quæ-
dam Epiſtola,quæ ſcribitur ad Ti-
conium,hominem quidẽ & acri ingenio præditum, & *(De iſto Ticonio vide li. 3 de doctrina Chriſtiana c.30.)*
vberi eloquio,ſed tamẽ Donatiſtam, cum eum arbitra-
retur in hoc errare,quod ille verum coactus eſt cõfite-
ri,placuit petẽtibus,immo iubentibus fratribus,vt huic
eidẽ Parmeniani Epiſtulæ reſpõderem, propter quędã
maxime quę de ſcripturis teſtimonia nõ ſicut accipien-
da ſunt,accipit. Ticonius enim omnibus ſanctarum pa
ginarum vocibus circũfuſus euigilauit, & vidit Eccle-
ſiam dei toto orbe diffuſam, ſicut de illa tanto ante per
corda & ora ſanctorum præuiſum atq; prædictum eſt.
Quo percepto ſuſcepit aduerſus ipſos ſuos demonſtra-
re & aſſerere, nullius hominis quãuis ſceleratum & im-
mane peccatum præſcribere promiſsis dei,nec id age-
re quorumlibet intra Eccleſiam cõſtitutorum quamli-
bet impietatem, vt fides dei de Eccleſia futura & diffun
dẽda vſque ad terminos orbis terræ, quæ in promiſsis
patrum retenta & nunc exhibita eſt, euacuaretur. Hoc
ergo Ticonius cum vehementer copioſeq; diſſereret,
& ora contradicentium multis & magnis ac manifeſtis
ſanctarum ſcripturarũ teſtimoniis oppilaret, nõ vidit
quod cõſequenter videndũ fuit, illos videlicet in Afri- D
ca Chriſtianos pertinere ad Eccleſiam toto orbe dif-
fuſam, qui vtique non iſtis ab eiuſdem vrbis commu-
nione atque vnitate ſeiunctis,ſed ipſi orbi terrarũ per
cõmunionem connecterentur. Parmenianus autẽ cęte-
riq; Donatiſtæ viderunt hoc eſſe conſequens;& malue-
rũt ſuſcipere obſtinatiſsimum animum aduerſus aper-
tiſsimam veritatem quam Ticonius aſſerebat, quàm ea
conceſſa ſuperari ab Africanis Eccleſiis, quæ illius vni-
tatis quã Ticonius aſſerebat,cõmunione gauderẽt,vn-
de ſe iſti ſeparaſſent. Et Parmenianus quidẽ primò eum
per Epiſtolam velut corrigẽdũ putauit, poſtea vero ex
concilio eorum perhibet damnatum. Epiſtolæ itaque *(Intẽtio Auguſtini in his tribus libris.)*
Parmeniani, quam ſcripſit ad Ticonium,reprehẽdens
eum,quòd Eccleſiam prædicaret toto orbe diffuſam,&
admonẽs ne facere auderet,hoc opere ſtatuimus reſpõ-
dere. Illud itaq; primũ videamus,quale ſit,quòd Gal- *(Cap. II.)*
los & Hiſpanos & Italos & eorum ſocios, quos vtique
totum orbem vult intelligi, traditoribus Africanis cõ-
mercio ſcelerum & ſocietate criminum dicit eſſe conſi-
miles. Homini enim de ſcripturis ſanctis proferẽti tam E
multa & tam ingentia documenta,ipſe ſine documen-
tis loquitur,& vult nihil probans credi ſibi,inuitãs eum
videlicet ad imitationẽ ſui,quia & ipſe quibuſdam coë-
piſcopis ſuis contra tot Eccleſias per tantam latitudinẽ
terrarum omnium cõſtitutas, non niſi loquẽtibus cre-
didit. Qua credulitate quid magis temerarium reperi-
ri poteſt? Dicit enim legatione functos quoſdam, ſicut
ipſe aſſerit, fideliſsimos teſtes ad eaſdẽ veniſſe prouin-
cias, deinde geminato aduentu ſanctiſsimorum, ſicut
ipſe dicit, domini ſacerdotum, dilucide plenius ac ve-
rius publicata eſſe quæ obiiciunt,homo putans ſibi ma-
gis credi debere quàm deo. Profert Ticonius diuini te- *(Allegatio Ticonij contra Donatiſtas.)*
ſtamenti tonitrua, quod factũ eſt in promiſsione Abra
hæ,Iſaac,& Iacob,quorum ſe deum teſtatur dicẽs, Ego
ſum deus Abraham,deus Iſaac,& Iacob,hoc nomen eſt
mihi in æternum. Et iſte opponit narrationes cõſacer- *(Exod. 3.)*
dotum ſuorũ. Quid dictum eſt ad Abraham? In ſemine *(Gene. 12. & 22. & 26. & 28.)*
tuo benedicentur omnes gentes. Quid dictum eſt ad
Iſaac? In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terrę,
pro eo quòd audiuit Abraham pater tuus vocẽ meam.
Quid dictum eſt ad Iacob? Ego ſum deus Abrahæ pa-
tris tui,& deus Iſaac,ne timeas. Terram enim ſupra quã
dormis,tibi dabo & ſemini tuo, & erit ſemẽ tuum ſicut
arena maris, & replebitur in mare & in Africum & in F
Aquilonem & in Orientem, & benedicentur in te om-
nes tribus terræ in ſemine tuo. Ne autem de Iudæis di-
ctum putent,quid ſit ſemen Abrahę, in quo dictum eſt
benedicendas omnes gentes,exponit Apoſtolus: Abra- *(Gala. 3.)*
hæ,inquit,dictæ ſunt promiſsiones,& ſemini eius, non
dicit,& ſeminibus,tanquam in multis,ſed tanquam in
vno,& ſemini tuo qui eſt Chriſtus. In Chriſto ergo om
nes gentes benedictionem habituras, tanta authorita-
te promiſſum eſt,tanta exhibitum veritate,& contradi-
cunt qui ſe Chriſtianos dici volunt. Et cõtra hoc quid
opponunt? Legatione,ait,functi quidam fideliſsimi te-
ſtes ad eaſdem prouincias venerũt, de ingeminato ad-
uentu ſanctiſsimorum domini ſacerdotum dilucide,
plenius ac verius eſſe publicatum. Quid quæſo te, quid
per ipſos fideles teſtes, quos vultis deo eſſe fideliores,
quid publicatũ eſt? An quia per Afros traditores ſemen
Abrahæ, quod eſt Chriſtus, non eſt permiſſum perue-
nire vſque ad omnes gentes, & ibi exaruit quò peruc-
nerat? Dicite iam magis collegis veſtris credendũ eſſe
quam teſtamento dei. Et hoc dicentes ipſum teſtamen-

G tum vos à flamma conſeruaſſe gloriamini, quod lin-
gua delere conamini. Sed eligat quiſq; quod placet, &
ſi cõtra cœleſtia fulgura mẽdacij terreni fumus aliquid
præualet, dimiſſo cœlo euaneſcat in ventoa. Si enim
Parmenianus cathedrę ſuæ non faueret, magis eligeret
ſcripturæ dei credere quàm collegis ſuis. Deus enim di-
Gene. 28. cit ad Iacob, Non relinquam te donec faciam quæ lo-
cutus ſum tecum. Iſtos autem multò eſt vtique credibi-
lius, quia iam iuſto iudicio fuerũt improbati, ad ſocian-
dam communionẽ in illis partibus, vbi iam deus com-
plebat quod promiſerat patribus, non eſſe admiſſos, &
propterea de ſanctis ſacerdotibus dei, à quibus recipi
non meruerant iactaſſe talia, quibus infirmos animos
deceptarũ à ſe plebium falſis rumoribus agitarẽt, & te-
mere credulas mẽtes ſuperbia ſui nominis irretitas, ab
orbis terrarũ pace dirumperẽt. Quid hac ſtultitia, imò
vero dementia reperitur inſanius? In tot gẽtibus orbis
terrarum & ex magna parte compleuit deus & adhuc
cõplet, donec ad omnes omnino veniat, quod promi-
ſit qui dixit, Non relinquam te donec faciam quæ lo-
cutus ſum tecum. Et iſti iam credunt nunciantibus nõ
H impleri quæ promiſit deus, & ideo ex partibus terrarũ
in quibus iam impletũ erat periſſe Abrahæ ſemẽ, quod
eſt Chriſtus, & euacuatas promiſsiones dei, quia ipſi nõ
ſunt admiſsi ad eorum communionẽ, apud quos hoc
iam retinebat orbis impletum, & non eis dicitur ſolus
Pſal. 115. deus verax, omnia autem homo mendax. De veſtro iſta
Ioan. 8. dicitur, Quia qui loquitur mẽdacium, de ſuo loquitur:
vos autem ſicut homines mentimini, quia ſicut homi-
nes iraſcimini. Non eis hoc dicitur, ſed inſuper credi-
tur eis, de orbe terrarum, quem poſsidere iam cœperat
periſſe Chriſtum. Et quia hoc credũt, cum impudenter
dicant, Chriſtiani ſumus, audent dicere, nos ſoli ſumus.
Caput III. Dicit etiam Parmenianus, hinc probari conſcele-
ratum fuiſſe orbem terrarũ criminibus traditionis, &
aliorum ſacrilegiorum: quia cũ multa talia fuerint tem-
pore perſecutionis admiſſa, nulla propterea facta eſt in
ipſis prouinciis ſeparatio populorum. Quaſi fieri non
potuerit, vt partim latuerint mali, neque fuerint accu-
ſati, vt poſſent ſine vlla temeritate damnari: partim
etiam fuerint proditi atq; damnati. Et quia rebus ma-
nifeſtis non arguebantur, ab Eccleſiis perturbandis di-
I uidendisq; ceſſauerint: atque ita factum ſit, vt cum qui-
dam non accuſarentur, quædam vero incerta crimina
pro certa pace deo dimitterentur: quædam autem ita
manifeſta & conuicta damnarentur, vt nullus damna-
tus poſſet ſimulata innocẽtia decipere populos, nequa-
quam vnitatis vinculum rumperetur. Neque enim & in
Africa fieret hoc tam immane præciſionis malum, niſi
magis factio falſa fingentium, quàm ratio vera cõuin-
centium præualeret. Legant qui volunt quæ narrat, &
quibus documentis quàm multa perſuadeat venerabi-
lis memorię Mileuitanus Epiſcopus catholicæ commu-
†al peßima nionis Optatus, ſiue de Lucilla pecunioſiſsima† tunc &
factioſiſsima fœmina, quam pro Eccleſiæ diſciplina ſan-
ctus Cæcilianus adhuc diaconus læſerat: vel de cæteris
factionis eius cõſortibus, ſiue furibus Eccleſiaſtici argẽ-
ti, ſiue ad Epiſcopatum ſe non perueniſſe dolentibus, &
ſibi prælatum Cæcilianum inſidiis quibus poterant in-
Origo totius ſectantibus, ſiue de Numidis Epiſcopis, quos iſta factio
ſchiſmatis conuocauerat ad perniciem Cæciliani, vt illo depoſito
& factionis alter eis ordinaretur. Qui venientes cum primate ſuo
Donatiſta- tunc Secundo Tigiſitano, & aliis quibus traditionis cõ-
rum. feſſa crimina Secundus ipſe donauerat, veluti paci cõ-
ſulens, ſicut Eccleſiaſtica geſta teſtantur, abſentem Cę-
cilianum ſine vlla dilatione diligẽtioris inquiſitionis, K
nullo reſponſionis loco ſeruato, traditorem eſſe cen-
ſuerũt: vt ei videlicet obeſſent abſenti traditionis cri-
mina tantummodo obiecta, cum ſibimetipſis præſen-
tes confeſſa donauerint. Ita contra ſedentem in cathe-
dra, cui totus orbis Chriſtianus in tranſmarinis & lon-
ge remotis terris, & in ipſis Africanis grauiorib9, & ad-
uerſus eiuſmodi fallacias robuſtioribus communicaret
Eccleſiis, Epiſcopum alterum ordinauerunt, vt poſſent
pro ſuo facto contradicere promiſsionibus dei, ne in
ſemine Abrahæ benedicerentur omnes gentes, vt eas
etiam partes orbis terrarũ à traditoribus Afris inqui-
natas dicerent, quæ nec Cæciliani nomẽ audiſſent. In-
ſuper etiã contra orbem terrarum dicẽtem, Quod ci-
uibus tuis obiicis, nec cognoſcere potui, nec damnare
incognitum debui. Aut certe quomodo ſe haberet eius
vita: quam tamen iſti de nullo crimine conuicerunt, il-
le tanquam innocens audiſſet, proferunt teſtimonium
Apoſtoli dicentis, Non ſolum qui faciũt, ſed etiam qui *Roma. 1.*
conſentiunt facientibus. Parùm ne eis fuit tot & tantos
Chriſtianos populos damnare inauditos, niſi etiã con- L
tra Apoſtolum ipſum eius quidem verba, ſed non eius *2. Cor. 11.*
intellectum depromere auderent? Si enim hoc eſt con-
ſentire male facientibus, eſſe cum eis in Eccleſia, con-
ſentiebat etiã ipſe falſis fratribus, inter quos ſe pericli-
tari conteſtabatur, & quos non caſte, ſed per inuidiam *Philip. 1.*
ſine charitate prædicantes Euangelium, prædicare ta-
men permittit. Si autem nihil eſt aliud conſentire ma-
le facientibus, niſi mala facta eorum approbare atque
laudare, exemplo Apoſtoli orbis terrarum non conſen-
tiret criminibus Afrorum, etiam ſi ea cognita pro pace
Eccleſiæ toleraret, quem tamen ea cognouiſſe iſti non
probant, etiã ſi vera fuiſſe probare potuiſſent. Fruſtra *Cap. IIII.*
itaq; dicit Parmenianus damnatos in Africa traditores
in conſortiũ damnationis acceptos à prouinciis tranſ-
marinis. Hoc enim eſt quod credere non debemus, ne
temeritate ſacrilega totum orbem terrarum in Chriſti
vnitate fundatum, ex iſtorum falſa criminatione dam-
nemus potius quàm ex vera dei promiſsione diligam9.
Quid enim magis credendũ eſt, quod dixit deus, In ſe- *Gene. 12. &*
mine tuo benedicentur omnes gentes: an quod iſti di- *22. & 26.*
cunt, In ſemine traditorum Afrorum maledicentur
omnes gentes: vt plus valeat quod commiſit iniquitas,
quàm quod pollicita eſt veritas? Cur ergo non potius M
credimus, quòd illi qui recepti ſunt in cõmunionem à
prouinciis tranſmarinis, aut innocentes opprimi non
potuerunt à calumniatoribus, quod multis documen-
tis probabilius perſuaderi poteſt: aut certe cum conuin-
ci non poſſent, etiam ſi mali fuerunt innocentes credi-
ti, ſine vlla ſuſcipientium cõtaminatione ſuſcepti ſunt?
Quid quòd etiam ſi per malos fratres, quales Apoſtolus
in Eccleſiæ vnitate tolerauit, quales martyr Cyprianus
in Epiſtola de lapſis gemit? Si ergo per tales fratres etiã *Quæ incipit*
in iudicum numero cõſtitutos, aptũ eſſet aliqua praui- *Pax ecce.*
tate, vt traditores excludi, nec cõuinci poſſent, & Chri-
ſtianus orbis ſimulata eorum innocẽtia falleretur, nul-
lo modo ſuam innocẽtiam perdidiſſet. Quod enim de
Oſio dicunt Cordubẽſi quondam catholico Epiſcopo,
flagitãdum eſt vt probent non ſolum talem illum fuiſ-
ſe qualem dicunt, ſed quòd talis fuerit manifeſtum il-
lis fuiſſe, quibus eum communicaſſe aſſerũt. Hoc enim
niſi probauerint, fruſtra dicũt ſe ſciſſe qualis fuerit, quia
neſcientibus obeſſe nõ potuit, à quibus ſe iſti innocẽti-
bus ſeparãdo, propter ipſam ſeparationis ſacrilegã ini-
quitatem innocẽtes eſſe non poſſunt. Hoc enim magis
credibile

A credibile eſt, ſi tamen Oſius ab Hiſpanis damnatus, à Gallis eſt abſolutus: ſic fieri potuiſſe vt falſis criminationibus Hiſpani circumuenti, & callida inſidiarũ fraude decepti, contra innocentem ferrent ſententiam, & poſtea pacifice in humilitate Chriſtiana cederent ſententiæ collegarum, quibus illius innocẽtia comprobata eſt, ne peruicaci & animoſa peruerſitate priores ſuas ſententias defendendo, in ſacrilegium ſchiſmatis, quod omnia ſcelera ſupergreditur, cæcitate impietatis irruerent, ſicut iuſti miſeri fecerunt, & nec ſero ſaltẽ totiens diuiſi atque conſciſsi ſentiunt quod fecerũt. Satis igitur ſatisq; declarãt vnde inſanabiles facti ſunt: videlicet ne ſententias ſuas, quas in abſentem Cæcilianum temere protulerunt, condemnare cogerẽtur, etſi tranſmarino iudicio vbi à Cæciliano pręſente ſuperati ſunt, conſideratione veritatis & pacis acquieſcerent, maiorem reportaturi victoriam, ſi animoſitatem humanam ſaltem poſt iudicium, quaſi hominẽ in ipſo iudicio ſuperarent. Nam illa victoria præcelſior eſt, & triumpho B celſiore plenior, quaſi non ſolum de homine vno victo, ſed de vniuerſa ſubiugata ciuitate referatur, dicente ſcriptura, *Prouer. 16.* Melior eſt qui vincit iram, quàm qui capit ciuitatem. Illi ergo hominem vincere cupiebant, quos ira vincebat. Et quia hominem vincere nequiuerũt, & ab homine & ira ſuperati ſunt. Ab homine, quia in iudicio victi ſunt: ab ira, quia nec victi quieuerunt, prauiſsimo corde vel audientes vel legentes Apoſtoli ſententiam dicentis, *Gala. 2.* Si enim quæ deſtruxi, hæc iterum ædifico, præuaricatorem meipſum cõſtituo. Quæ verba ſcilicet ſi tam ſiniſtro animo ipſe Apoſtolus intelligeret, nec Chriſtianus, nec Apoſtolus fieret, nec prædicator ædificaret Eccleſias, quas perſecutor ante deſtruebat. Nuſquam itaq; iſti ſe tam aperte indicarũt, cur nec ſuperati corrigi voluerunt, quàm cũ deteſtantur Hiſpanos, quòd poſt ſententias ſuas aliter prolatas, collegarũ diſcuſsioni poſteriorię; iudicio ceſſerunt. Quàm enim hoc factum eſt de manſuetudine Chriſtiana, tam illud de cõtentione diabolica: & ideo nõ mirũ quòd iſta humilitate pax cuſtodita eſt, & illa elatione dirupta. Proinde illis recte redditur quod fecerunt, Docuerunt enim talia poſteros ſuos. *Maximinianiſtæ.* Nã & Maximinianiſtæ nũ ob aliud in trecentorum & decem collegarum ſuorum, à C quibus Primianus, quem primo ipſi damnauerũt, innocens iudicatus eſt, iudicio conſedere noluerũt, niſi pro dicta cõtumacia ſententiam apoſtolicam imperitis opponendo & dicendo, Si enim quæ deſtruxi, hęc eadem ædifico, præuaricatorẽ meipſum cõſtituo. Deſtruxerãt enim centum collegæ Primianum, & eum propterea cum trecentis rurſus ædificare noluerunt. Ita cum ſe cauere fingunt, ne hominem ædificent quem deſtruxerant, ſeipſos malo ſchiſmatis ſacrilegi deſtruxerũt. Sed tamen ſi viueret Parmenianus, non auderet iam reprehendere Hiſpanos, & eos appellare præuaricatores, quia ſententia ſua in collegarum ſententiam defluxit, ne ipſi offenderent collegas ſuos, qui multi Primiano iam à ſe damnato in melius correcti ad trecentorum concilium tranſierunt, magis eligẽtes contra ſuas proprias venire ſententias, quàm contra pacem vnitatis, etiam in parte Donati, & maxime Prætexato Aſſuritano, & Feliciano Muſticano parceret Parmenianus, qui etiam damnati à trecẽtis & decem coëpiſcopis ſuis, ad eoſdem ipſos, à quibus damnati fuerant, ſtudio concordiæ redierunt, & à ſuis damnatoribus eodem ſtudio ſine vllo ſui honoris detrimento, pro pace ſuſcepti ſunt, nec quiſquam rebaptizandos putauit, qui fuerant ab eis foris in ſchiſmate baptizati. An forte quia multũ D diſplicent Parmeniano, qui corrigunt ſentẽtias ſuas, & eos, non intelligens Apoſtolum, præuaricatores vocat, *Gala. 2.* deteſtaretur eos, quia intrò redire quàm foris remanere maluerũt, & adiunctis ſibi nonnullis ſimilibus ſociis, etiam Parmenianiſtas crearet, ſicut iam multa fruſta de iſto fruſto per totam Africam facta ſunt. Sic ſic neceſſe eſt, vt minutatim ſecti cõſciſsiq; diſpereant, qui tumorem animoſitatis ſuæ catholicæ pacis ſanctiſsimo vinculo prætulerunt. Neq; enim tam timenda ſunt quę cõminatur Parmenianus, quàm intuenda quæ confitetur.

Caput V. Cum enim diceret per Oſium Hiſpanum adiutorium præſtitum Cæciliano, vt ad eorum cõmunionem ſanctorum & illibatorum numerus cogeretur, & huic impietati fidem ſeruorum dei integram reſtitiſſe, vltro paſſus eſt ſuos ipſos adiiſſe Conſtantinum, & arbitrio eius à iudicibus Epiſcopis cauſam cognitã, quibus pręfuit Meltiades Romanæ vrbis Epiſcopus. In quo iudicio ſicut Eccleſiaſtica geſta teſtãtur, quia victi ſunt iſti, & innocens Cæcilianus inuentus eſt, eundẽ Meltiadẽ crimine traditionis accuſant. Quod quæro quomodo E cognouerint? Si enim ante iudicium, non ſibi pręiudicare debuerunt, vt apud talem iudicẽ cauſam agere inciperẽt: etiam ex præcepto imperatoris, quem ipſi adierant, tale ſubiere iudicium. Si autem poſt dictã cauſam prolatamq; ſentẽtiam eum traditorem didiciſſe perhibent, vſqueadeo demẽtes ſunt homines, vt ducẽtos iudices, apud quos victi ſunt, victis litigatoribus credãt eſſe poſtponẽdos? Et tamen in his omnibus quãuis magna temeritate Italos, Gallos & Hiſpanos accuſant, relictis cæteris tam multis prouinciis atq; gentibus, à quibus nefando ſacrilegio ſeparati ſunt, quib9 vtiq; obeſſe nõ poſſent crimina Italorum Hiſpanorum atq; Gallorum, etiam ſi vera dicerentur. iam enim cæteras terras cęco more, vel potius furore arguunt, & eis iraſcuntur: quia cum duę partes eſſent in Africa, vna, inquiunt, traditorum, & altera innocentium, traditores ſibi quàm innocentes adiungere maluerunt. *Donatiſtarum confutatio.* Quæ vna comminatio breuiſsime atque iuſtiſsime ita refellitur, quia cum duas partes audiſſent eſſe in Africa, vnam traditorum, alteram innocentium, eam innocentem eſſe crediderunt, quæ cauſam ſuam apud vicinos Eccleſiaſticos iu- F dices obtinuerat. Quapropter illi ſemper innocentes manſerunt, qui neſcientes quemadmodum iſta in Africa geſta ſint, id tamen crediderunt, quòd pacifice ac religioſe credere debuerunt, à quibus innocentibus ſeparatio nullo modo innocens eſſe potuit.

Caput VI. Fatetur etiã Parmenianus ad Arelatenſe oppidum & Epiſcopos iudices & partes ex Africa conueniſſe, Cæcilianum ſcilicet atque Donatiſtas, vbi omnia ſuis credidit, qui nihil victi potuerunt de iudicibus cõqueri: nec tamen negat rurſus eos ad Conſtantinum veniſſe. Et quia ibi quoq; vltimo iudicio ſuperati ſunt, etiã ipſum gratia corruptũ eſſe criminatur. Quibus omnibus conſideratis, qui ſine ſtudio partiũ iudicat, eligat quibus credat, verũ iudicibus ſententias proferẽtibus, an litigatoribus cõtra quos prolatæ ſunt, litem finire nolentibus. Certe orbis terrarum iudicibus credidit. Qui autem Donatiſtis cõſentiunt, eosq; defendunt, fatẽtur ſe illius Eccleſiæ eſſe, quę cauſam ſuam, qualiſcunque illa fuerit, nõ potuit tamen in tranſmarinis tot diſceptationibus obtinere: & eorum aduerſus iudices murmura & crimina, credula vanitate ſuſcipiunt. Qua in re ſi innocentes ſe dicunt, & eos quos ſuperatos ſcimus: quanto innocẽtiores ſunt qui temere aliquid mali de ipſis iudicibus credere no-

G ſunt, de quibus neceſſe eſt, vt qui victi fuerant conque-
rantur. Non ſolum enim qui bonam cauſam perdidit,
de iniquo vel tardo vel negligenti iudice queritur, ſed
etiam qui iuſtiſsime victus eſt, ea cæcitate de innocen-
te iudice murmurat, qua cæcitate cum innocēte aduer-
ſario litigabat. Quapropter iſti non ideo ſcelerati ſunt,
quia de omnibus victis nolunt temere aliquid credere:
ſed ideo quia ſe furore ſchiſmatis præciderūt ab eis in-
nocētibus qui multo rationabiliꝰ noluēt tale aliquid de
Apoca. 3. ipſis iudicibus credere. Exiſtat enim aliqua illarū par-
tium in nomine Chriſti nobiliſsima Eccleſia, vel ex il-
lis ſeptem, etſi placet potiſsimum Philadelphia, quæ de
myſtico nomine per linguam Græcam fraternam in-
Proſopopœia. timat charitatē. Audiamus igitur vocem eius, nec eius
palea loquatur, ſed frumētum. Si ergo dicat iſtis, Quid
in me arguitis fratres, quid accuſatis? quanto interual-
lo ſecundū terrenum locū ab Africa remota ſim, par-
tim noſſe, partim audire potuiſtis. Quid ibi tūc ſiue tra-
ditores, ſiue traditorum vel accuſatores vel damnato-
res, ſiue innocentium vel calumniatores vel oppreſſo-
res egerint, prorſus ignoro. Sed ille dominus noſter,
H qui emit totū mundū precio ſanguinis ſui, cuius ſancta
Pſal. 21. commercia Propheta tanto antè cecinit, dicens, Fode-
runt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt om-
nia oſſa mea, Ipſi vero conſiderauerunt & inſpexerunt
me, diuiſerunt veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam
miſerunt ſortem: inter nos & vos non ſpacia conſtituit
vacua & nuda Chriſtianis, impleuit hæc omnia ſancti-
ficatione nominis ſui: in ipſo quippe pſalmo paſsionis,
non ſolum quanti, ſed etiam quantum emerit declara-
tum eſt: ibi enim paulopoſt dicitur, Reminiſcentur &
conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ, & ado
rabunt in conſpectu eius vniuerſæ familię gentiū, quo-
niam ipſius eſt regnū, & ipſe dominabitur gentium. De
cauſa itaq; noſtra tūc fortaſſe cogerer iudicare, ſi vel vi-
cina eſſem, vel ita remota, vt inter nos & vos non habi-
tarent alij Chriſtiani eodē nomine ſignati, eadem vni-
tate pacati. Multæ interiacent patriæ gentium, ſimul
mecum emptæ illius ſanguine, in cuius conſpectu me-
cum pariter adorant. Per illas ad me tranſit fama de vo
bis, ipſæ de vicinitate cauſam veſtrā examinare potue-
runt. Quod ſi non eſt factum, vos neglexiſtis. Neque
enim neglecti à cæteris, non vſq; ad nos etiam venire-
I tis. Si autem aliquid iudicatum eſt, date veniam. Non
audeo vobis ſuperatis temere credere, & iudices ve-
ſtros eadē temeritate dānare. Accedit huc aliud quod
me plurimū moueat, quia ſi vos innocētes oppreſsi eſ-
ſetis, nos ſaltem fratres, qui nihil vobis nocuimus, ama-
retis. Cum vero nos qui bene nobis conſcij ſumus, cau-
ſam veſtram vicinis veſtris recto Eccleſię iure commiſ-
ſam fuiſſe dicamus, qui coram deo ſciunt quemadmo-
dum iudicauerint, lacerare tamen maledictis, & acer-
bis odijs inſectari, & quaſi propter vos Chriſtus apud
nos hęreditatem perdiderit ſuam, etiam rebaptizare
conamini, quid boni de illa veſtra cauſa ſentire poterri-
mus? Qui enim longe remotiſsimos fratres temerarijs
ſuſpicionibus damnare minime dubitatis, quàm iuſte à
vicinis veſtris damnati fueritis, oſtenditis. Cur enim
non credam recte damnari potuiſſe à vicino iudice au-
ditum, qui me fratrem tam longe abſentē damnare nō
dubitat inauditum, hoc mihi obijciens maximum cri-
men, quoniam qui præſens eſſe non potui, eis ad quos
cauſa perducta eſt, iudicibus potius quàm victis litiga-
toribus credidi? Quibus iudicibus ſi non potius credi-
diſſem, etiam ſi illi qui victi ſunt, innocentes eſſent, ego
innocens eſſe non poſſem. Magno enim delicto impli- K
caremur, ſi cum corda humana non cerneremus, nec
diſciplinam Eccleſiaſticam teneremus, cum eis nolle-
mus iudicantibus credere, vltra quos non potuit cauſa
tranſire, & per quos potuit ad nos fama percurrere. Ab
iſtis innocentibus impia te dirēptione diſcindis, & in-
nocentem te dicis: quod vtique ſi eſſes, cum videres in
ſcripturis ſanctis meſſem domini dei tui ante vltimam
ſegregationem & ventilationem à zizanijs & palea nō
poſſe ſeparari, eligeres potius fortis eſſe in tolerādis ma
lis, quàm impius in deſerendis bonis. Cur enim Eccle-
ſiarum per orbem longe remotarum, non putemus eſſe
iſtas & quàm iuſtiſsimas voces, quas in Philadelphia fi-
guraui? Quinetiam audet conqueri Parmenianus, *Caput VII.*
quòd eos Conſtantinus ad campum, id eſt ad ſuppliciū
duci iuſsit: qui victi apud Eccleſiaſticos iudices, nec
apud ipſum quæ dicebāt probare potuerūt, & adhuc in
ſanctæ Eccleſiæ præciſionē ſacrilego furore ferebātur:
& hoc eum tanquam immaniter iuſsiſſe Hiſpano Oſio
ſuggerēte criminatur, ſuſpicionibus videlicet ſuis ſicut
ſemper damnando inauditos. Quaſi vero non huma-
nius ac probabilius alius credidit Oſio tanquā Epiſco-
po ſuggerente potius factum, vt in leniorē coërcitionē L
quāuis immaniſsimi ſceleris, id eſt, ſacrilegi ſchiſmatis,
ſententiam flecteret imperator. Quid enim non iſti iu-
ſte patiuntur, cum ex altiſsimo dei præſidentis, & ad ca-
uendum ignem æternum flagellis talibus admonentis
iudicio patiuntur, & merito criminum, & ordine pote-
ſtatum? Prius enim probent ſe non eſſe hæreticos vel
ſchiſmaticos, tum demum de indignis pœnis ſuis liu-
dam† emittant vocē, tum demum ſeſe audeāt cum mali *† al. liberā.*
aliquid patiuntur, veritatis martyres dicere. Alioquin
ſi quiſquis ab imperatore vel à iudicibꝰ ab eo miſsis pœ
nas luit, cōtinuo martyr eſt, omnes carceres martyribꝰ
pleni ſunt, omnes catenæ iudiciariæ martyres trahūt,
in omnibus metallis martyres ęrumnoſi ſunt, in omnes
inſulas martyres deportātur, in omnibus pœnalibus lo-
cis iuridico gladio martyres feriūtur, ad omnes beſtias
martyres ſurrigūtur, aut iuſsionibus iudicum viui igni-
bus concremantur. Si autem, ſicut dicit Apoſtolus, nō *Roma. 13.*
eſt poteſtas niſi à deo, & miniſter dei eſt, vindex in iram
eius qui male agit, nec ſine cauſa gladium portat: Vis
non timere poteſtatem? Bonum fac, & habebis laudem
ex illa: bonus quicquid paſſus fuerit, laus illi prouenit
ex poteſtate facientis: malus vero qui merito patitur ini- M
quitatis, non deputet ſæuitiæ poteſtatis. Et tamen quid
tale iſti patiuntur, quale faciunt, niſi quia hominum
multitudo non in corde cor habet, ſed in oculis? Nam
ſi ſanguis exit de carne mortali, quiſquis aſpicit exhor-
reſcit. Si pro pace Chriſti præciſæ animæ atque ſepara-
tæ in hæreſis vel ſchiſmatis ſacrilegio moriuntur, quia
non videtur, nō plangitur, imò vero mors tetrior atq;
luctuoſior, & vt plane dixerim, verior, iure conſuetudi-
nis deridetur: cum authores tātarum mortium publice
inſultant, & nec veritatis manifeſtandæ cauſa ſermonē
nobiſcum conferre dignantur. Et ſi quid tēporalis mo
leſtiæ paſsi fuerint per certiſsimum atque rectiſsimum
ordinem poteſtatum, cum ipſi priuatis furioſorum ag-
minibus multo grauiora paſsim atq; quotidie, nulla re-
gia, nulla Eccleſiaſtica lege committāt: nos corporum
perſecutores vocant, ſe animarum interfectores non
vocant, cum priuata licentia nec corporibus parcant.
Sed quia ſemper per manſuetudinē Chriſtianam mul-
to ſeuerius oculus iudicatur euulſus in lite, quàm ani-
mus excęcatus in ſchiſmate, & aduerſum nos loquūtur,

A & nobiſcum loquuntur,&cum eos obmuteſcere cōpel-
lat veritas,ſilere nō permittit iniquitas.An forte de re-
ligione fas non eſt vt dicat imperator, vel quos miſe-
rit imperator? Cur ergo ad imperatorem veſtri venere
legati?Cur eum fecerunt cauſæ ſuæ iudicem, nō ſecutu-
ri quod ille iudicaret?Sed quorſum illa dicuntur?nun-
quidnam etiam ſi obtineāt non pertinere ad Impera-
torem aduerſus eos aliquid ſtatuere, qui praua in reli-
gione ſectātur,& propterea ſi interfecerit eos,quos pu-
nierit martyres erunt? Hoc enim modo iſta hæreticis
omnibus vox patebit, in quos ex occulto imperio dei,
per manifeſtum hominū imperium multa quibus coër-
cerētur, ſeueriſsime conſtituta ſunt, nec ſolum hæreti-
cis quoquo modo ſaltē Chriſtiano nomine dealbatis,
ſed etiam ipſis Paganis. Nam vtiq; & ipſi falſa religio-
ne ſunt impij, quorum ſimulachra euerti atque cōfrin-
gi iuſſa ſunt recētibus legibus, inhiberi etiam ſacrificia
ſub terrore capitali.Si quis ergo eorum damnatus i ta-
li crimine fuerit,martyr continuo æſtimandus eſt,quia
pro ſuperſtitione quampiam religionem putabat, pœ-
nas legibus luit? Nullus certè quoquo modo Chriſtia-
B nus audet hoc dicere.Non ergo quiſquis in aliqua reli-
gionis quæſtione fuerit ab Imperatore punitus, martyr
Nota de martyrio. efficitur. Neque enim vident qui talia ſentiunt, in eum
locum ſe progredi,vt ipſos etiam dæmones martyrum
ſibi gloriam vēdicare poſſe contendant,quia iſtam pa-
tiuntur perſecutionem per ImperatoresChriſtianos,vt
penè toto orbe terrarum eorum templa euertātur,ido-
la comminuātur,ſacrificia ſubtrahantur,qui eos hono-
rant, ſi deprehenſi fuerint puniantur. Quod ſi demen-
tiſsimum eſt dicere, non ergo ex paſsione certa eſt iu-
ſtitia, ſed ex iuſtitia paſsio glorioſa eſt. Ideoq; domin⁹,
ne quiſquam in hac re nebulas offunderet imperitis, &
in ſuorum damnatione meritorum laudem quæreret
martyrum, non generaliter ait, Beati qui perſecutionē
patiuntur:ſed addidit magnam differētiam, qua vera à
Mat. 5. ſacrilegio pietas ſecernatur. Ait enim, Beati qui perſe-
cutionem patiuntur propter iuſtitiam.Nullo modo au-
tem propter iuſtitiam, qui Chriſti Eccleſiam diuiſerūt,
& cum ea quaſi ſimulata iuſtitia conantur ante tempus
à palea ſeparari,ac frumenta eius falſis criminationibus
inſectātur,dum ipſi ab ea potius tanquam leuiſsima pa-
C lea,variis rumorum flatibus ſeparati ſunt. Sed inquiūt,
Donatiſtarum euaſio. Nō hæc fecimus. Videant ergo ex hac quæſtione ſe pri-
mitus liberari debere,& tunc audere ſi quid moleſtiarū
ſiue pœnarū à Chriſtianis Imperatoribus patiuntur,vel
deponere in querimoniam, aut aſſumere in gloriā. De
qua re, id eſt, ipſius ſchiſmatis quæſtione, ſi nihil aliud
dicerē,ea quę ſuperius ſunt dicta ſufficerēt. An forte di-
cent,Etiam ſi conuincuntur in ſacrilega diſſenſione,vt
pro ea demētia ſi quid paſsi fuerint martyres non ſint:
non tamen ad Imperatorum poteſtatem hæc coërcen-
da vel puniēda pertinere debere. Qua in re quęro,quid
dicant, An quia de religione vitioſa vel falſa nihil cu-
randum eſt talibus poteſtatibus? Sed multa iam etiam
de Paganis diximus & de ipſis dæmonibus,quòd perſe-
cutiones ab Imperatoribus patiuntur.An & hoc diſpli-
cet?Cur ergo ipſi vbi poſſunt templa ſubuertunt,& per
furores Circumcellionū talia facere aut vindicare non
ceſſant?An iuſtior eſt priuata violentia,quàm regia di-
ligentia? Sed hæc omitto. Illud quæro quod manifeſte
Gala. 5. enumerat Apoſtolus dicens,Opera carnis,quę ſunt,in-
quit,fornicationes,immunditiæ,contentiones,æmula-
tiones,animoſitates,diſſenſiones,hæreſes,inuidiæ,ebrie-
tates,comeſſationes,& his ſimilia.Quid iſtis videtur vt
crimen idololatriæ putent iuſte ab Imperatoribus vin- D
dicari?Aut ſi nec hoc volunt,cur in veneficos vigorem
legum exerceri iuſte fatētur: in hæreticos autem atque
ſchiſmaticos impias diſſenſiones nolunt fateri: cum in
iiſdem iniquitatis fructibus authoritate Apoſtolica nu-
merentur? An forte nec talia poteſtates iſtæ humanæ
conſtitutionis permittuntur curare?Propter quid ergo
gladium portat qui dictus eſt miniſter dei, vindex in *Rom. 13.*
iram eis qui male agunt,niſi forte quemadmodum nō-
nulli eorum ſanè imperitiſsimi hoc intelligere ſolent,
de honoribus Eccleſiaſticis dictū eſſe, vt gladius intel-
ligatur vindicta ſpiritalis, qui excommunicationem o-
peratur, cum prouidentiſsimus Apoſtolus conſequēti
contextione lectionis ſatis aperiat quid loquatur. Ille
quippe addidit, Propter hoc enim & tributa præſtatis. *Ibidem.*
Ac deinde ſubiunxit, Reddite omnibus debita, cui tri-
butū,tributū:cui vectigal,vectigal: cui honorē, hono-
rem:cui timorem, timorē. Hoc ergo iam reſtat, vt iſtis
diſputationib⁹ ſuis prohibeāt Chriſtianos tributa per-
ſoluere, cum & dominus talia ſentientibus Phariſæis,
quos imitātur iſti,nummo inſpecto reſponderit, Red- *Matt. 22.*
dite, inquit, Cæſari quod Cæſaris eſt, & deo quod dei E
eſt.Hi vero in vtroque inobedientes atq; impij,nec deo
reddūt Chriſtianum amorē, neque regibus humanum
timorem,ita cęci & inſani,vt cū ſchiſmaticos ſuos Ma-
ximinianiſtas per poteſtates à catholicis Imperatoribus
miſſos de baſilicis excluſerint, & vi magna iuſsionum
& auxiliorum cedere ſibi compulerint, arguant catho-
licā, ſi pro ea catholici principes tale aliquid fieri præ-
ceperint. Ipſi vero Maximinianiſtæ antequam eſſent
Maximinianiſtæ, id eſt, cum adhuc vno ſimul Donati-
ſtarū cōſortio tenerentur, quæ ab eis rogatus ille Mau-
rus per regem barbarum Firmum, quàm ſæua & quàm
acerba perpeſſus ſit,recolāt:& taceāt, nec conqueri au-
deant ſi quid huiuſmodi vel à Primianiſtis propter
ſuum ſchiſma, vel cū Primianiſtis propter Donatiſtas,
non pro religione ſacra, ſed pro animoſitate ſacrilega
patiuntur. Fortaſsis enim dicūt grauiora ſe perpeſſos à
catholicis Imperatoribus, quàm iſti fecerunt per reges
Barbarorum Rogatiſtis, vel per iudices catholicorum
Imperatorum Maximinianiſtis, vel etiam faciunt per
furorem Circumcellionum quibuſcūque poſſunt:quaſi
vero inde quæſtio ſit, vtrum grauiora patiantur quàm F
faciunt. Quod quidem nullo modo cōceſſerim. Multa
enim eorum ſęuiſsima numerantur,imò numerari non
poſſunt,quę ſi pauciora eſſent,vel eos in quos admittū-
tur minus affligerēt, eoipſo eſſent certè grauiora, quòd
non ab ordinatis poteſtatibus iuberentur, ſed extraor-
dinariis furoribus admittuntur. Non enim tam multa
ſunt quæ aduerſus Maximinianiſtas per iudices huma-
næ conſtitutionis egerūt, in eo genere actionū ponant
ſi volunt, quàm quæ etiam ad perſequēdum Rogatum
Maurum ab eis per Firmum barbarum geſta ſunt, & ſi
illum licet hoſtem immaniſsimum Romanorum in le-
gitimis numerent.Sed hæc non tam multa ſunt, quàm
multa quotidie agunt per furioſos ebrioſorū iuuenum
greges,quibus principes conſtituunt, qui primum tan- *Nota qui*
tummodo fuſtibus, nunc etiam ferro ſe armare cœpe- *& vnde*
runt,qui Circumcellionum notiſsimo nomine per to- *ſunt Circū-*
tam Africam vagantur, & ſæua contra omnem ordi- *celliones.*
nem legum poteſtatumq; committunt:quorum ſcelera
cum ad eos deferuntur, fingunt ſe ignorare tale homi-
nū genus,vel omnino ad ſe non pertinere,contra om-
nes homines ore impudentiſsimo affirmant, neque
hanc ſaltem vocem totius orbis accipiunt, multo pro-

G babilius veriusq; dicentis, neſcire ſe quid in Africa ge-
ſtum ſit, ſiue à parte, ſiue contra partem Donati, quàm
ſcilicet in ipſa Africa Donatiſtarum Epiſcopos, Circū-
cellionum vel facta neſcire, vel dicta ad ſe non perti-
nere. Sed vt dicere cœperam, hoc non quæritur modò,
vtrum patiantur grauiora quàm faciant, ſed vtrum ad-
uerſus hæreticos & ſchiſmaticos tale aliquid fieri li-
ceat. Si enim dicunt nō licere, cur ipſi faciūt? Si autē li-
cere fatentur, etiam ſic oſtendant, quod nullo modo
poſſunt, grauiora ſe perpeti à catholicis Imperatorib⁹,
quàm ipſi per iudices eorum vel per regē Barbarorum
ſchiſmaticis ſuis fecerunt, vel per inſaniam Circumcel-
lionum omni generi hominum faciūt. Neque hoc mi-
rādum eſt, ſi plus poſſunt principes quàm miſsi à prin-
cipibus iudices, ſi plus poſſunt Romani Imperatores, q̄
Barbari reges. Et ſi merito grauiora legibus patitur la-
tro, quàm contra leges ipſe cōmittit: vnde merito con-
ſtitutionibus iuſtis grauiora patiuntur Circumcellio-
num mancipes, quàm faciunt Circumcelliones, & ta-
men tanta eſt manſuetudo Chriſtianorum, vt pœnas
eorum incomparabiliter ſuperent facinora eorum. Sed
H ecce damnauerūt in cōcilio ſuo Maximinianiſtas, tre-
Epiſcopi- centi decem Epiſcopi Donatiſtæ. Illi autem pertinacia
dia. peruerſitatis ſuis baſilicis cedere nolebant. Additi ſunt
iudices, conſilium eorum proconſularibus geſtis indi-
ctum eſt. Deinde viſum eſt, vt illi qui tanto Epiſcopo-
rum numero damnati ſunt, cederēt locis, & facile ceſ-
ſerunt, nec multa paſsi ſunt: qui autem reſiſtere tētaue-
runt, quemadmodum afflicti ſint, quis ignorat? Sed ta-
men ſi tanta fuiſſet immanitas reſiſtentium, vt ad iniu-
rias iudicum perueniret, nónne multo acerbiora Ro-
manis legibus paterentur? Sic & tunc cum poſt termi-
num cauſæ, in qua ſe iſti à catholica præciderunt, con-
ſequenter agi cœpiſſet vt baſilicas non tenerent, & te-
nerent imperialibus reſiſtendo iuſsionibus, ita vt vis il-
la notiſsima Circumcellionum præualeret, addendo
inſuper etiam, vt cum donis Eccleſiæ, quos miſerat Im-
perator per Africam euntes turbulentiſsimis & ſæuiſsi-
mis ſeditionibus agitarent: tales in eos leges proferun-
tur, vt ne ipſas quidem baſilicas quę non erant vnitatis,
ſed à ſeparatis atque in ſuo ſchiſmate conſtitutis fuerāt
fabricatæ, retinere ſinerentur. Qua in re iam ſuas iniu-
rias poteſtas regia vindicauit. Quid enim valent iuſte
poſsidere inimici iuſtitiæ? Nec pro eis aliquid promul-
I gaſſe quis inuenitur niſi apoſtata Iulianus, cui pax & v-
nitas Chriſtiana nimium diſplicebat: quandoquidem
ipſa ei vnde impie ceciderat religio diſplicebat. Cui
quidem iſti Donatiſtæ, ſicut iudicum geſta teſtantur,
quibus hi quod impetrauerant allegarunt, talibus ver-
bis ſupplicauerūt, vt ei fortaſſe mitius ad idolorum cul-
tum quidam timore conſenſerint, quàm eum iſti furio-
ſi laudauerunt. Dixerunt enim quòd apud eum ſolum
iuſtitia locum haberet. Quid ergo aliud dixiſſe repe-
riuntur, niſi Chriſtianam ſanctitatem non eſſe iuſtitiā,
quæ apud illum nullum haberet locum: aut honorem
dæmonum eſſe iuſtitiam: aliorum autem Imperatorum
iuſtitiam legeſque quæ vehementes aduerſus eos latæ
Lex impe- ſunt, quis ignorat? In quibus vna generalis aduerſus o-
rialis cōtra mnes qui Chriſtianos ſe dici volūt, & Eccleſiæ catholi-
ſchiſmati- cæ non communicant, ſed in ſuis ſeparatim conuenti-
cos. culis congregantur, id continet, vt vel ordinator cleri-
ci, vel ipſe ordinatus denis libris auri mulctentur: lo-
cus vero ipſe quò impia ſeparatio congregatur, rediga-
tur in fiſcum. Sunt & aliæ iuſsiones generales, quibus
eis vel faciendi teſtamenta, vel per donationes alicui
conferendi facultas adimitur, vel ex donationibus aut K
teſtamentis aliquid capiendi. Nam in quadam cauſa
cum homo nobilis Imperatoribus ſupplicaſſet, quòd
ſoror eius quę de parte Donati fuerat, cum defungerē-
tur, neſcio in quos communionis ſuæ, & maxime in
quendam Auguſtinum Epiſcopum eorū plurima con-
tuliſſet, ex illa generali lege præceptū eſt, vt omnia fra-
tri reſtituerentur: vbi etiam Circumcellionum mentio
facta eſt, ſi more ſuo violenter obſiſterent, quo genere
auxiliorum & adminiculis repellerentur. Sic enim no-
ti, ſic multis pręliis probati ſunt, vt de his & ſupplicatio
Imperatori fieret, & Imperator tacere non poſſet. Quæ
cū ita ſint, cum & diuinis & humanis legibus ita dam-
nentur: tanta eſt tamen manſuetudo Chriſtiana, vt nō
ſolum teneant baſilicas, quas iam præciſi ædificauerūt,
ſed nec eas omnes reddiderint vnitati, quas ab exor-
dio vnitas tenuit. Et cum ipſi Maximinianiſtas de baſi-
licis ad partem Donati pertinentibus, per iudices à ca-
tholicis Imperatoribus miſſos inſtanter excluſerint, ta-
men à multis locis, quos catholica antè vnitas retine-
bat, nec ipſorum catholicorum Imperatorum legibus
excluduntur. Poſtremo ſi quid forte aliquando inimo- L
deratius in eos factum eſt, vt Chriſtianam excederet le-
nitatem, diſplicet omnibus frumentis meſsis domini-
cæ, id eſt, in Chriſto laudabilibus Chriſtianis, qui ſiue
cētenario, ſiue ſexagenario, ſiue tricenario fructu in ca-
tholica Eccleſia toto orbe ſuccreſcunt. Quapropter zi-
zania vel paleam catholicæ ſegetis nobiſcum copioſiſ-
ſime accuſent, ſed nobiſcum ferre patientiſsime non
recuſent. Noluit enim dominus ante tempus eradicare
zizania, & à frumentorum permixtione ſeparare. Sini- *Mat.13.*
te, inquit, vtraque creſcere vſque ad meſſem. Et cum in-
uolucrum eiuſdem ſimilitudinis quærentibus diſcipu-
lis explicaret, nō ait, ager eſt Africa: ſed ait, ager eſt hic
mundus. Per totum ergo mundum ſeges iſta ſeminata
eſt, per totum ſuperſeminata zizania, per totum creſcit
vtrunque vſque ad meſſem. Nunquid aut Donatus fuit
maior meſſor, aut eo tempore quo ſe iſti à terrarum or-
be ſepararunt, tempus meſsis aduenerat: cum idem do-
minus ne alicui liceret īterpretari quod vellet, apertiſ-
ſime dixerit, Meſsis autem eſt finis ſeculi, meſſores autē
angeli ſunt. Tales enim meſſores errare non poſſunt,
vt vel frumenta pro zizaniis colligant, vel pro frumē-
tis zizania redigāt†. Iſti autem cum quaſi zizania ger- † *al. eligāt*
minata fugiunt, ſeipſos eſſe zizania demonſtrarunt, in M
manifeſtiſsimo ſacrilegio contra ſententiam domini
prædicantes, vt cum ille dicat, Sinite vtraque creſcere
vſque ad meſſem: iſti per tam magnum agrum, id eſt,
totum mundum zizania creſcere, frumenta vero dimi-
nuta in ſola Africa remanſiſſe contendant, Chriſto re-
gi & principi noſtro ſacrilegam facientes iniuriam.
Scriptum eſt enim, In lata gente gloria regis, in dimi- *Prouer.14.*
nutione autem populi contritio principis. Sed iam tē-
pus eſt quātum exiſtimo ipſa teſtimonia ſcripturarum,
quæ male interpretata decipiunt imperitos, diligenter
attendere, & quantum dominus donat, ſecundum in-
tellectum catholicæ veritatis aperire.

Libri primi finis.

A DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Parmenianum Liber Secundus.

Cap. I. QVæ tandem vis niſi cæcitas & vanitas
animi cogit hominem clauſis, vt dici-
tur, oculis, tanquam in alterum iacere,
quod in eum qui iecerit, continuo re-
deat, eúmq; ictu reciproco affligat, in-
tacto illo quem vulnerare voluerat, ſi-
cut iſti Donatiſtę de omnibus ferè ſcripturarũ teſtimo-
niis faciũt? Quæ cũ ſe aduerſum nos pferre arbitrãtur,
velut admonere nos videntur quales eos ipſa ſcriptura
cõuincat eſſe. Quid enim facit aliud quãdo vel pro ſe,
vel cõtra nos Parmenianus putat eſſe quod ſcriptũ eſt,
Eſa. 5. Væ his qui dicunt quod nequã eſt bonum, & quod bo-
num eſt nequã: qui ponũt lucẽ tenebras, & tenebras lu-
cẽ: qui ponũt id quod amarũ eſt dulce, & dulce quod a-
B marũ? O ſtultiſsimã cæcitatem, quid enim tam bonum
Pſal. 132. & tam iocũdum quàm habitare fratres in vnum? Quid
Eſa. 5. illi nequam dicunt & amarum ponũt, qui ſe ab omni-
bus fratribus ſepararũt, dum vanas ſuſpiciones ſuas, ne
dicam factioſas calumnias, vel non excitare, vel excita-
Mat. 3. tas tolerare noluerũt? Quod ſi veram paleam odiſſent,
Mat. 13. & ipſi palea non eſſent: non propterea ſe à dominico
tritico per totum agrum, id eſt, mundum ſeminato &
creſcente ſeiungere debuiſſent. Exclamẽt itaque ſi poſ-
Eſa. 5. ſunt: Væ his qui dicũt quod nequã eſt bonum, & quod
bonũ eſt nequam. Reſpondemus breuiter, verum eſt, &
Eccl. 2. addimus aliud, Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiã, dũ
Eſa. 5. ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem. Quid enim
lucidius promiſsis dei, qui tẽporibus noſtris exhibuit
quod ante annorũ milia prænunciauit in ſemine Abra-
Gene. 12. 22. hæ, quod eſt Chriſtus, benedictionẽ omnes gẽtes habi-
& 26. turas? Et quid tenebroſius præſumptionibus hominum,
qui propter temere obiecta & nũquã probata crimina
traditorũ, quæ ſi vera eſſent, nunquã deo præiudicarent
quo minus quę promiſit impleret, periiſſe dicunt Chri-
ſtianum nomẽ de tot gẽtibus in orbe terrarum, & in ſo-
C la Africa remãſiſſe? Et hanc præſumptionẽ ſuam lucem
dicũt, promiſſa vero dei iam ipſo effectu rerũ illumina-
ta mendaciorũ tenebris operire cõtendunt. Inſuper ad-
Eſa. 5. uerſum nos factis ſuis clamãt dicentes, Væ his qui po-
nũt lucẽ tenebras, & tenebras lucẽ. Ità ne lux erat Opta-
tus, cũ totum orbẽ tenebras appellauit? An eum potius
eſſe tenebras tota Africa ſentiebat, & iſti eũ lucẽ voca-
bãt, qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem? Sed
diſplicebat, inquiunt, Optatus in communione noſtra
omnibus bonis. Non ergo eũ lucem vocabitis, & tamẽ
ei communicabitis. Eligite itaque quod velitis, aut non
obeſſe in vna communione tenebras luci, ſed ſufficere
luci vt tenebras improbet, & eas pro vnitate ſi expelle-
re non poteſt toleret, atque ita nõ fuiſſe cauſam cur ab
innocentibus fratribus, quos malos certè non potuiſtis
oſtendere, ſi vobis cognitos etiam fuiſſe dicatis, tene-
broſo ſchiſmatis ſacrilegio diſiungeremini: aut ſi non
ſufficit luci vt improbet quas expellere non poteſt te-
nebras, id eſt, ſi non ſufficit bonis vt improbent malos,
quos excludere vel emẽdare non poſſunt, facilius vnus
Optatus partem Donati in vna Africa notiſsimus & a-
pertiſsimus maculauit, quàm quilibet Afer traditor tot
gentes per orbem terrarum, & ſi non dicam falſis cri-
minibus accuſatus, tamen quod impudentiſsime nega-
tur, ignotus. Accipientes itaque peruerſo corde ſcri- D
pturas, non eas faciunt obeſſe nobis, ſed ſibi: quãdo ad
hoc putant eſſe ſcriptum, Væ his qui dicunt quod ne- Ibidem.
quam eſt bonum, & quod bonum eſt nequam: quo pa-
leam frumenta inter ſe non tolerent aduſque tempus
ventilationis, vt eum male intelligant, Væ his qui di-
cunt quod nequam eſt bonum, & quod bonum eſt ne-
quam: compleatur in eis, Væ his qui perdiderunt ſuſti- Eccl. 2.
nentiam. Si autem intelligant in eos hoc eſſe dictum,
qui opinantes quod malum eſt bonum eſſe, malum cõ-
mittunt in eos qui talibus laudando atque approban-
do conſentiunt: quæ duo genera in vno loco ſcriptura
commemorat, dicens, Quoniam laudatur peccator in Pſal. 9.
deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicitur:
rectè intelligent nec turbabuntur, cum apud ipſos in-
uenientur mali, niſi quòd eos pro parte Donati tole-
rant, quos pro Chriſti vnitate tolerare debuerunt, &
per hanc obſtinationem animoſitatis ſuæ cogũtur mi-
ſeri in ſchiſmate ſuo ferre, quos norunt ab orbe terra-
rũ accuſatos & damnatos eſſe. Quiſquis ergo vel quod 23. q. 4. ca. quiſquis vel quod poteſt.
poteſt arguendo corrigit, vel quod corrigere non po-
teſt, ſaluo pacis vinculo excludit, vel quod ſaluo pacis
vinculo excludere non poteſt, æquitate improbat, fir- E
mitate ſupportat, hic eſt pacificus, & ab iſto maledicto
immunis quod ſcriptura dicit, Væ his qui dicunt quod Eſa. 5.
nequã eſt bonum, & quod bonũ eſt nequam: qui ponũt
lucẽ tenebras, & tenebras lucem: qui ponũt quod ama-
rum eſt dulce, & quod dulce eſt amarũ: omnino liber,
prorſus ſecurus, penitus alienus. Obiiciunt iterum ſi- Cap. II.
mile huic ſolita cæcitate. De vobis, inquiunt, dicit ſcri- Prouer. 17.
ptura, Qui iudicat iuſtum iniuſtum, iniuſtum vero iu-
ſtum, execrabilis eſt apud deum. Cur nõ execratio po-
tius in illos cadit, qui vniuerſum orbem terrarũ Chri-
ſtianũ damnare auſi ſunt inauditum, in quo tam ingẽti
hominum numero ſine vlla dubitatione fuerũt & tunc
ab eorũ criminibus innocentes? Hoc ergo modo quod
iuſtum eſt iniuſtum iudicarunt, cum Optatum Gildo-
nianum decennalem totius Africæ gemitum, tanquam
ſacerdotem atq; collegam honorãtes in communione
tenuerũt. Aut ſi eum corde improbabant, ſed pro pace
tolerabant, diſcant nullius pacifici patientiam malo nõ
cõſentientem, ab vllis malis poſſe maculari, atq; ita ſen-
tiant in qua perditione iaceat, qui propter falſa ſiue ve- F
ra, non enim nunc quęrimus crimina Afrorũ, vnitatẽ
ſpiritus in vinculo pacis nõ ſeruãt, cum orbẽ terrarum Ephes. 4.
inauditũ damnant. Quod ſi dicerent, neſcimus an ſint
per tot gentes terrarum tranſmarinarum boni Chriſtia-
ni, impudẽtiſsime dicerent. Deus enim perhibet teſti-
monium frumentis ſuis, qui per totum agrum ſemina-
tis, quamuis cum zizaniis à diabolo ſuperſeminatis, ta- Mat. 13.
men vſque ad meſſem creſcere mãdauit. Vnde & ſi ho-
mines ipſos minus nouimus eſſe bonos, tamen eos ideo
nouimus, quia mẽtiri deum non potuiſſe, fide certiſsi-
ma retinemus. Cum ergo ſacrilega impudentia dicãt,
neſcimus vtrum ſint in cętero orbe terrarũ boni Chri-
ſtiani, videant qua inſania dicere audeant. Quotidie e-
nim non dubitant dicere, ſcimus ibi non eſſe Chriſtia-
nos. Aliud eſt vtique, neſcimus an ſint: aliud, ſcimus quod
non ſunt. vtrunque & infidele & impium eſt. Sed ſi de-
teſtandus eſt qui dicit, neſcio an vera dixerit deus: quis
eſt ille qui dicit, ſcio quòd non vera dixerit deus: Certè
arbitror quòd neminẽ iſtorum offendere debeo, ſi Do-
nato deum præpoſuero. Quãtumlibet enim amẽt Do-
natum, plus timẽt deum. Poſtremo quãtum ipſi ament
Donatum, nos nouimus, quia ſolus deus verax eſt, om-

G nis autem homo mendax. Chriſtus ergo qui ſuper om-
Pſal.115. nia deus eſt benedictus in ſecula, & qui veriſsime de ſe-
Rom.9. ipſo dixit, Ego ſum via, veritas & vita: cum ſerui eius ab
Ioan.14. eo quærerent, vtrum vellet eos ire & colligere zizania,
Mat.13. Sinite, inquit, vtraq; creſcere vſq; ad meſſem. Donatus
Donatiſtarū cōfutatio autem dicit zizania quidem creuiſſe, frumenta vero eſ-
ſe diminuta. Eligant iſti cui credant. Chriſtus, id eſt ve-
ritas, dicit, Ager eſt hic mundus. Donatus autem dicit
agrum dei in ſola Africa remāſiſſe. Eligāt cui credant.
Chriſtus, id eſt veritas, dicit, In tempore meſsis dicam
meſſoribus, Colligite primū zizania. & exponit dicens,
Meſsis eſt finis ſeculi. Donatus autē dicit per præciſio-
nem partis ſuæ ante meſſem à frumētis zizania ſepara-
ri. Eligāt cui credant. Chriſtus, id eſt veritas, dicit, Meſ-
ſores ſunt angeli. Donatus autem dicit ſe atq; collegas
ſuos hoc feciſſe antē meſſem, quod ille dixit angelos in
meſſe facturos. Eligant cui credant. Certe Chriſtianos
ſe dicūt, Chriſtum eis Donatumq; præponimus. Si ver-
ba dant Chriſto, cor autem Donato, quid ſint conſide-
rent. Ego parco, nō inuehor, non exaggero, dolorē no-
ſtrum melius premo quàm promo. Si autem dicunt ſe
Chriſto dare cor ſuum, Chriſto ergo credāt dicenti, ꝙ
H per totum mundum & filij regni creſcant, & filij mali-
Mat.13. gni, nō Donato dicenti, ꝙ per totum mundū filij mali-
gni tantummodo creuerint, filij autē boni vſque ad ſo-
lam Africam diminuti ſint. Quòd ſi Chriſto credunt,
nō iam dicimus, cum Eccleſiis orbis terrarum, ſed cum
ipſo Euāgelio pacem habeant, quod ab igne ſe conſer-
Cap III. uaſſe iactitāt, quia factis non probant. Iam illud quò
Eſa.59. pertinet quod idē Parmenianus ex Propheta Eſaia no-
bis obiiciendū putauit, Nunquid non valet manus do-
mini ſaluos facere, aut aggrauauit aurem ne exaudiat?
Sed delicta veſtra diſtinguūnt inter mediū veſtrum &
dei, & propter peccata veſtra auertit faciem à vobis ne
miſereatur. Manus enim veſtræ ſanguine coinquinatæ
ſunt, & digiti veſtri in peccatis: labia autē veſtra locuta
ſunt iniquitatē, & lingua veſtra iniuſtitiam meditatur.
Nemo loquitur iuſta, non eſt iudicium verum. Confi-
dunt in vanis, & loquūtur mala, quia parturiunt dolo-
rem, & pariunt iniquitatem. Oua aſpidum eruperunt, &
telam araneæ texuerunt: & qui erat de ouis illis mandu-
caturus, conterēs inuenit olidum, & in ipſo baſiliſcum.
Tela ergo eorum non erit ad veſtiēdum, neque ſe ope-
rient de operibus ſuis. Opera enim illorum opera ini-
I quitatis, pedes autem eorum ad nequitiam currunt, ve-
loces ad effundēdum ſanguinem, & cogitationes eorū
cogitationes inſipientium. Contritio & infœlicitas in
viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. Quos iſto
loco ſcriptura deſcribit, vbicūque fuerint inter bonos,
non obſunt bonis, ſicut nō obeſt palea frumētis, donec
veniat dominus āter, ferens ventilabrum in manu ſua
vt mūdet aream ſuā, frumēta recōdat in horreum ſuū,
Mat.3. paleas vero cōburat igni inextinguibili. Sicut etiā non
obfuit bonis tāta multitudo ſceleratorum, qui per Eze-
Ezech.9. chielem Prophetam dicti ſunt, illis videlicet qui geme-
bant & mœrebant facinora populi quæ fiebant in me-
dio eorum. Vnde quia eos corrigere nō poterant, nec
ab vnitate populi dei ſe vllo modo ſeparare volebant,
pro merito innocētiſsimæ tolerātię ſuæ ſignari meruc-
runt, & in illorum perditorum vaſtatione atque interi-
tu liberari. Veruntamē iſti qui hæc catholicis obiiciūt:
cur non ſeſe reſpiciūt, quorum cateruæ gregum furio-
ſorum huc atque illuc armatæ ferro ac fuſtibus volitāt:
& tam crebris vbi potuerint ſtragibus, nequaquam ta-
men tanta immanitate ſatiantur, vbi per buſta cadaue-
rum eorum cum fœminis, quæ cum illis paſsim cōmix- K
tæ cōtra ordinem rerum diuinarum & humanarū die-
bus ac noctibus euagātur, tanta feruet ebrietas, vt inde
inſaniam quotidianam non ſolum alios inſectādi, ſed
etiam ſeipſos præcipitandi cōcipiant? Horum pedes ad *Eſa.59.*
malum non currunt, nec veloces ſunt ad effundēdum
ſanguinem? Ab iſtis nō recedit iudicium, qui ſibi etiam
iniuſtiſsimas licentias inordinatæ poteſtatis vſurpant?
Iſtis non ſiunt lux tenebræ, dum non valēt ſoſtinere lu-
mē in falſo martyrio? Nonne in media nocte ambulāt
etiam per diem: quandoquidem dicit Apoſtolus, Qui *1.Theſſ.5.*
inebriantur, nocte ſunt ebrij? Nonne iſti palpāt in me-
ridie quaſi in media nocte? Quod quidē omnium hæ-
reticorum eſt, qui rem manifeſtiſsimam in lucem om-
nium gētium conſtitutam videre nō poſſunt, extra cu-
ius vnitatem quicquid operantur, quāuis magna ſoler-
tia & diligentia fieri videatur, tamen illis nihil prodeſt
aduerſus iram dei, quos nec aranearum telę poſſunt de-
fendere à frigore. Quid ergo de hoc propheticocapitu *Eſa.59.*
lo ponūt, quod in ipſos retorqueri non poſsit, niſi for-
te de ouis aſpidum quorum multo antē meminerat di-
ctator illius ſententiæ plenarij concilij trecētorum de-
cem, qui cum vniuerſis prouinciis Africæ cōuenerunt? L
Hoc certè ſi viueret Parmenianus non diceret, nec ex
Eſaia Propheta poneret aduerſum nos, Oua aſpidum
eruperunt. Reſpiceret enim adiūctum collegio ſuo Fe-
licianū Muſticanum & Prætextatū Aſſuritanum, quos
ex numero damnatorum quaſi bono pacis, non tamen
Chriſti, ſed Donati, velut integros denuo receperunt,
qui & erant oua aſpidum & eruperāt. Sic enim eos de-
ſcribunt trecenti decem plenarij concilij ore veridico,
ſicut eorum etiam procōſularibus geſtis ſcripta allega-
ta teſtantur. Hæc enim eorum certè verba cōcilij ſunt.
Licet enim viperei ſeminis noxios part⁹ venenati vteri
aluus diu texerit, & cōcepti ſceleris vda coagula in aſpi-
dum membra tardo ſe calore vaporauerint, tamē con-
ceptum virus euaneſcente vmbraculo celari non pote-
rit. nā & ſi ſero publicum facinus & parricidium ſuum
fota, fœtum ſcelerum pepererunt. Hæc oua aſpidum e-
ruperant, iāmque horribilia & male olentia, cum vene-
noſis fœtibus erant ab eorum communione proiecta.
Sed erat intus Optatus baſiliſcus qui nutu quodam re-
gali, quo inter ſerpētes excellere dicitur, etiam proie-
ctas aſpides reuocaret. Aut ſi hæc pro pace nō obſunt, M
quid catholicis obiiciunt quos conuincere nequiuerūt,
cum ipſi receperint quos ore proprio damnauerant? Si
hæc, inquam, pro pace nō obſunt Chriſti, obſunt tamē
pro pace Donati, cui multum fauent in iniuriam pacis
Chriſti: pro quo ſacrilegio quicquid corporalibus mo-
leſtiis patiuntur, admonitio dei eſt cauēdæ damnatio-
nis æternæ. Nam ipſi vere ſanguinem non ſolum cor-
poraliter per furias Circumcellionum, ſed etiam ſpiri-
taliter fundunt, qui orbem terrarum ſi poſſunt rebapti-
zare conātur. Aut ſi ſolus ille ſanguinē fundit, qui car-
nem mortalem vel vulnerat vel vulneratā perimit: ille
autem nō fundit qui ſeductas animas ſacrilegio ſchiſ-
matis occidit, quare in ſchiſmaticos ſuos Maximinia-
niſtas per eandem plenarij concilij ſui ſentētiam talia
dixerunt, Veloces pedes eorum ad effundendū ſangui- *Ibidem.*
nem: cum ab eis conſtet corporaliter neminē occiſum,
neminem vulneratum? Inſuper eos ab iſtis multa per-
peſſos, cum de baſilicis per iudiciarias poteſtates exclu-
derētur, qualia ante ſeparationē Maximinianiſtarum,
cum in vnū pariter eſſent, multa fecerunt eis qui priora
ex parte Donati ſchiſmata fecerant. Cui enim vnquam

ſchiſmatico

A ſchiſmatico ſuo pepercerunt, qui ſibi ab orbe terrarum
cuius ipſi ſchiſmatici ſunt, nimis impudẽter parci vo-
lunt, cum à ſola ipſa vera vnitate iuſtiſsime ſchiſmata
Cap.IIII. puniantur, ſi eo modo iſta punienda ſunt? Et illud
Eccl.10. quod ſcriptum eſt, Secundum principem populi, ſic & miniſtri ipſius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales inhabitantes. Si intelligerent quò pertinet, nec nobis talia obiicerent, nec ipſi vana iactantia ſuperbirẽt. Nos enim vt hominum ſpem quæ in ſolo deo tuta recteq; ſecura
eſt, non in hominibus collocemus, quoniam ſcriptum
Hier.17. meminimus, Maledictus qui ſpem ſuam ponit in homine: non intelligimus hoc loco principem populi & rectorem ciuitatis Epiſcopum ſignificari. Non ideo quia non poſſumus innumerabiles ſanctos in catholica fide Epiſcopos intueri, ſed ne cuiuſquam, vt dixi, ſpes hominis collocetur in homine, & ſi forte ei cõtingat in ea viuere ciuitate, vbi nõ ſit bonus Epiſcopus, arbitretur impune ſe malum fieri, vſurpans ad defenſionẽ ſuam, tam peruerſe iſtam ſcripturam quàm peruerſe ab iſtis intelligitur, & dicens ideo ſe bonum eſſe non poſſe, quia ſe-
Eccl.10. cundum principem populi, ſic & miniſtri eius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales inhabitantes. Contradicitur e-
Mat.23. nim huic errori, veritatis ore dicentis, Quæ dicunt fa-
B cite: quæ autẽ faciunt, nolite facere. dicunt enim & non faciunt. Habẽtes itaque plebes tales Epiſcopos, qui bona dicunt ex cathedra Moyſi, & ea quæ dicunt non faciunt ex peſtilẽtia ſua, ſi illi faciunt ea bona quæ dicũt, & non faciunt ea mala quæ faciunt, ſicut præcepit dominus, nónne ſatis indicant non ita intelligendum eſſe principem populi & rectorẽ ciuitatis quomodo iſti intelligunt? Poſſunt enim eſſe populi boni vbi fuerint Epiſcopi mali, ſicut potuit eſſe populus malus, vbi fuit Moyſes princeps & rector bonus. Errantes enim in ver-
1.Timo.1. bis ſanctarũ ſcripturarum, & ſicut dicit Apoſtolus, nõ intelligẽtes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, ipſi potius ſecũdum peruerſitatem intellectus ſui magnas patiũtur anguſtias, cũ eis dicitur, Ergo qualis fuit Optatus, talis fuit pleba Thamugadẽſis, & ſi cõmunione ſacramẽtorum, ſicut dicitis, contaminantur & illi qui facta mala improbant, & illi qui etiam ea pro pace tolerant vnitatis: tales eſtis & vos omnes, qui & illi collegæ & illi plebi communicaſtis, cum illum tota Africa Gildonis ſatellitem manifeſto gemitu declamaret. Quem propterea ſæpe nomino, quia ita manife-
C ſtus apparuit, vt vbicunque fuerit nominatus, nullus ſe ignorare reſpondeat. Nam ipſi reſpiciant & recordentur, quàm multos inter ſe ſimiles habeãt, quorũ par malitia eſt, ſed impar notitia, & aliquando veniant ad veram ſententiam iſtorum verborum, & intelligãt vnum principem dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, cuius miniſtri ſunt boni, & ipſum rectorẽ ciuitatis illius Hieru-
Gala.4. ſalem, quæ eſt mater noſtra in cœlis æterna, cuius rectoris dignitati congruunt habitantes, nõ ad æqualitatem,
Leuit.19. ſed pro modo ſuo, quia dictũ eſt eis, Sancti eritis, quoniã & ego ſanctus ſum: ſecũdum quãdam ſcilicet ima-
2.Cor.3. ginis ſimilitudinem, in qua trãſformamur de gloria in gloriam tãquam a domini ſpiritum, munere illius qui
Rom.8. nos facit cõformes imaginis filij ſui. Eſt & alterius mali populi diabolus princeps, & rector eius ciuitatis quæ myſtice Babylonia dicitur, quẽ principem & rectorem tenebrarũ harum, id eſt peccatorũ, ipſum & angelos eius Apoſtolus appellat: & illius miniſtri ſimiles ei ſunt,
Ephe.6. qui trãſfigurant ſe in miniſtros iuſtitiæ, ſicut ille in angelum lucis, & inhabitantes rectori peſsimo in factis ſimilibus cõgruunt. Sed iſtorum populorũ atq; ciuitatũ

tunc erit aperta ſeparatio, cum iſta meſsis fuerit vẽtila- D
ta: quod donec fiat, omnia tolerat dilectio frumentorũ, ne dum grana paleam præpropere fugiunt, à conſortibus grani a impie ſeparentur. Quid igitur iam va- Cap.V.
let ad cauſam quod iſti nobis obiiciunt, quia de malis ſacrificatoribus dominus per Eſaiam Prophetã dicit,
Facinoroſus qui ſacrificat mihi vitulũ quaſi qui canem Eſa.66.
occidat, & qui ſimilaginem quaſi ſanguinem porcinũ, 1.q.1.ca. per
& qui offert thus quaſi qui benedicat idolo. Hæc omnia Eſaiam.
multo cõgruentius de illis dicuntur, qui contra Eccleſiam dei toto ſicut promiſſa eſt orbe diffuſam, altare ſui ſchiſmatis erexerũt, quod eos ſacrilegiũ omnes inuoluit, & quilibet vbilibet offert ſacrificiũ tali corde vel factis hæc vt audire mereatur, perniciem ſibi infert, nõ illis bonis qui accipiunt ab eis ſacramẽta eadem, qui ſe-
cundũ Prophetam Ezechielem gemunt & mœrẽt pec- Ezech.9.
cata quæ fiũt in medio eorum, quãuis non ſe inde corporaliter ſeparent. Vnicuiq; enim deus retribuit ſecundum cor ſuum. Nam ſi primis temporibus non obfue-
rũt mali ſacerdotes vel collegis bonis, ſicut fuit Zacha Mat.23.
rias: vel popularibus, ſicut fuit Nathanaël, in quo dolus Ioan.1.
non erat: quãto magis nihil obeſt in vnitate Chriſtia-
na Epiſcopus malus vel coëpiſcopis vel laicis bonis, cũ E
iam ille ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Mel- Pſal.109.
chiſedech & pontifex noſter, ſedens ad dexterã patris,
ĩterpellat pro nobis, qui traditus eſt propter delicta no- Roma.8.
ſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram? Nec Roma.4.
illud bonis obeſt, ſed offerẽtibus malis, quod veriſsime
dictum eſt, Dona iniquorũ non probat altiſsimus. Nõ Eccl.34.
enim dixit, Dona eorum qui pro pace iniquos tolerãt nõ probat altiſsimus: cũ tamen nec iſti ea quæ obiecerũt probare potuerint eo tẽpore quo ſchiſma fecerũt, alioquin illis excluſis, iſtos hæreditas Chriſti toto orbe dif-
fuſa in communione catholica retineret. Sacrificia, Cap.VI.
inquit, impiorũ execratio eſt domino. Etenim nõ ini- Prouer.15.
que offerũt illa. Iam ſuprà reſpõſum eſt, quia nõ eſt ini-
quus Chriſtus, qui pro nobis ſeipſum obtulit, & noſter Roma.4.
in cœlo mediator eſt, quo ſuam Eccleſiam gubernante 1.Timo.2.
bonis mali nõ oberunt, qui vel ignorantur vel pro pace tolerãtur, donec ipſe veniat ac ſeparet præmiſsis meſ-
ſoribus à meſſe zizania, & ventilabro paleas à frumen- Math.13.
tis: quanquam iſti, quod ſæpe dicendum eſt, falſa crimi- & 3.
na obiecerint, quæ etiam ſi vera eſſent, bonorum charitati pro vnitate in vnitate omnia toleranti nihil nocerent, ſi ea forte etiam cognita, iudicibus Eccleſiaſticis
perſuaderi non poſſent. Sacrificia ergo impiorũ eiſipſis F
oberunt qui offerunt impie. Nam vnum atq; idem ſacrificiũ propter nomẽ domini quod inuocatur, & ſemper ſanctũ eſt, & tale cuique fit, quali corde ad accipiẽ-
dum acceſſerit. Qui enim manducat & bibit indigne, 1.Cor.11.
iudiciũ ſibi mãducat & bibit. Non ait aliis, ſed ſibi. Qui ergo mãducat digne & bibit, gratiam ſibi mãducat & bibit. Illi ergo videãt verũ digne manducent, qui inter tam multos parentes & filios, maritos & vxores: inter tam multos, quod eſt patentiſsimum, dei hæredes, & cohæredes Chriſti toto orbe diffuſos, nefario ſchiſmate diuiſerunt, cũ poſſent vtique ſi boni eſſent, & vere ma-
los arguerent, fructuoſe tolerare pro pace Chriſti, quæ † al. parte.
pernicioſe tolerant pro pace † Donati. In Exodo, in- Cap.VII.
quiunt, ſcriptum eſt, Sacerdotes qui accedũt ad domi- Exod.19.
num deum, ſanctificentur, ne forte derelinquat eos do- & 30.
minus. Et iterum, Cum miniſtri ad altare accedunt, nõ adducant in ſe delictum, ne moriantur. Et illud in Le-
nitico, Homo qui habuerit maculam & vitium, nõ ac- Leuit.21.
cedat dona offerre deo. Bene quidẽ de veteribus libris

G ista teſtimonia proponũt. Dicant ergo mihi, cui ſancto
ſecundum ſalutem ſpiritalem obfuerit, vel in ſacerdo-
tibus, vel inter populum conſtituto, malus aut macula-
tus ſacerdos? Vbi erat Moyſes & Aaró, ibi murmurato-
res ſacrilegi, quos deus à facie ſua ſemper perdere mi-
nabatur. Vbi erat Caiphas & cæteri tales, ibi Zacharias,
ibi Symeõ & cæteri boni: vbi Saül, ibi Dauid: vbi Hie-
remias, vbi Eſaias, vbi Daniel, vbi Ezechiel, ibi ſacer-
Gala.6. dotes mali & populi mali: ſed ſarcinam ſuã vnuſquiſq;
portabat. Omitto dicere quàm ſceleſtata ſuperbia dicãt,
neminem eſſe inter collegas ſuos vel ſeipſos cũ aliqua
macula & vitio, nõ membrorũ, ſed quod peius eſt, mo-
rum. Quod vbi agere cũ eis cœperimus, reſpondebunt,
intereſſe qualis macula & quale vitium ſit quæ ſic ſcri-
ptura diſcreuerit quę ait, Homo qui habuerit maculam
aut vitiũ, nõ accedat dona offerre deo. Nullamne ma-
culam habuit & vitium, nõ dico Optatus, ſed ipſe Par-
menianus, aut ipſe Donatus? Sed tanto iſti amore ho-
minum cæci ſunt, & corde impudico adulteros mentis
ſuæ, vni legitimo viro coæquare nõ dubitant, vt quod
H de ſolo domino Ieſu Chriſto dici potuit, etiam in Do-
Hiere.9. nato perfectũ fuiſſe cõtendant. Quis dabit oculis meis
fontem lacbrymarum? Quis congruus huic ſceleri ge-
mitus concuſſo pectore exprimetur? Sed iterum atten-
dãt, vtrum ſaltem Optatus habuerit aliquam maculam
aut aliquod vitium? Non vſqueadeo cæci ſunt, vt iſtius
vitam omnino immaculatã & omnino vitio carentem
fuiſſe reſpõdeãt. Cur ergo accedebat dona offerre deo,
& ab eo cæteri coniunctis manibus accipiebant, quod
maculoſus & vitioſus obtulerat? Attẽdãt in cæteris col-
legis ſuis vtrum nulla ſit macula ebrietas. Sed prius le-
gant quibus ſceleratis ebrioſos adiunxerit Apoſtolus.
Vtrum auaritia nulla ſit macula, quam idem Apoſtolus
Gala.5. ſic deteſtatur, vt idolorum cõparet ſeruituti? Qui autem
rectiſsime ſapiũt, intelligũt quemlibet hominum, quã-
uis iam pro conſortio ſocietatis humanæ non abſurde
dici poſsit iuſtiſsime viuere, nõ tamen poſſe eſſe ſine a-
Ibidem. liquo vitio, quãdiu caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum,
1.Ioan.3. ſpiritus autem aduerſus carnẽ. Et qui natus eſt ex deo,
1.Ioan.1. non peccat. Et ſi dixerimus quia peccatum non habe-
mus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis nõ eſt.
Reſpondet Quanuis enim inquãtum ex deo nati ſumus non pec-
tacitæ quæ- cemus: ineſt tamẽ adhuc etiam quòd ex Adam nati ſu-
ſtioni. mus, quia nondum abſorpta eſt mors in victoriã, quod
1.Cor.15. etiam in corporum reſurrectione promittitur, vt om-
I nino beati & immaculati & incorrupti ſimus, qui iam
1.Ioan.3. ſecundum fidem filij dei ſumus, ſed secũdum ſpeciem
nondum apparuit quod erimus, Nondum enim re, ſed
Roma.8. ſpe ſalui facti ſumus. Spes autẽ quæ videtur, nõ eſt ſpes:
quod enim videt quis, non ſperat. Si autẽ quod non vi-
demus ſperamus, per patientiam expectamus. Quãdiu
autem expectamus per patientiam corporis noſtri re-
demptionem, non audeamus dicere carere nos omni
vitio, ne ipſa ſuperbia ſit immaniſsimum vitium. Eui-
gilemus igitur aliquando, atque videamus in ſacerdo-
tibus illius temporis, cum corporalia vitia vitabantur,
illum præfigurari qui cum eſſet deus, factus eſt propter
nos homo, ſolus verus agnus immaculatus & ſacerdos
Hebr.9. ſine vitio. Ideoq; & tunc ſacerdos ſolus intrabat in ſan-
cta ſanctorum, populus autem ſtabat foris: ſicut nũc il-
le ſacerdos poſt reſurrectionẽ ſuam intrauit in ſecreta
Roma.8. cœlorum, vt ad dexteram patris interpellet pro nobis.
Populus autem cuius ille ſacerdos eſt, adhuc foris ge-
mit. Nam cũ Epiſcopus ſolus intus eſt, populus & orat
cum illo, & quaſi ſubſcribens ad eius verba reſpondet,
amen. Vſqueadeo tunc quando ſine vlla macula & ſine K
vllo vitio, quia nõ poterant animi ſacerdotum, corpo-
ra quærebantur, ſolus ille pontifex noſter præfiguraba-
tur, non iſti ſuperbi & impij, qui fornicantem animam
non zelant ſponſo, ſed ei audent ſe oſtentare pro ſpon-
ſo. In Euangelio, inquit, ſcriptum eſt, Deus peccato- *Cap. VIII.*
res non audit, ſed ſi quis deum colit, & volũtatem eius *Ioan.9.*
facit, hunc audit. Et hæc abſoluta reſponſio eſt. Si enim
duo ſimul orent, vnus peccator, & alter qui deum colit
& voluntatem eius facit, nimirum illum audit, & illum
non audit. Quid ergo ſibi vult hoc teſtimonium, vel
quomodo pro ſe arbitrantur eſſe proferẽdum, vel cum
his verbis maxime ſecuri fiãt inter malos boni, nec vl-
la cauſa corporalis ſeparationis exiſtat, vt nefario ſchiſ-
mate homines etiam a bonis per talẽ diſcordiam ſepa-
rentur, quandoquidem poſſunt & mali inter bonos ex-
audiri propter fidem ſuã? Deus enim qui cordis inſpe-
ctor eſt, nõ errat vt alium pro alio vel exaudiat vel re-
pellat. An propterea dicunt hoc, vt intelligatur malus
Epiſcopus non exaudiri cum pro populo rogat? Quod
etſi ita eſſet, non ideo tamen populus ſi bonus atque fi-
delis eſt, ſollicitus eſſe deberet. Securos enim illos facit L
illa ſcriptura quæ ait: Fratres, hoc ſcribo vobis vt non *1.Ioan.2.*
peccetis: Et ſi quis peccauerit, aduocatũ habemus apud
patrem Ieſum Chriſtũ iuſtũ, & ipſe eſt propitiatio pro
peccatis noſtris. Hoc quàm veraci & pia humilitate di-
ctum ſit audiant, ſi habent aures vnde audiant. Ioannes
enim dixit, Hoc ſcribo vobis vt non peccetis. Si itaque
ſequeretur, & diceret: Et ſi quis peccauerit, aduocatũ ha
betis apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt
propitiatio pro peccatis veſtris: ſeipſum à peccantibus
quaſi ſegregaſſe videretur, vt iam nõ ei opus eſſet pro-
pitiatione, quæ fit per mediatorem ſedentem ad dexte- *Roma.8.*
ram patris, & interpellantem pro nobis. Quod vtique
non ſolum ſuperbe, ſed etiam falsò diceret. Si vero ita
diceret, hoc ſcripſi vobis vt nõ peccetis, & ſi quis pec-
cauerit, mediatorem me habetis apud patrẽ, ego exoro
pro peccatis veſtris, ſicut Parmenian⁹ quodã loco me-
diatorem poſuit Epiſcopum † inter populum & deum: *† al. ſe.*
quis eum ferret bonorũ atq; fidelium Chriſtianorum?
Quis ſicut Apoſtolum Chriſti, & non ſicut Antichriſtũ
intueretur? Et tamẽ lacus detriti fumoſam aquam iſto-
rum † ſuperbiam ferunt, & ſpiritum ſanctum continere *† al. iſtorũ*
nõ poſſunt, vt ſeruent vnitatem ſpiritus in vinculo pa- *fecerunt cõ-*
cis, & in omnibus orationibus ſuis de vno mediatore *ſcientiam.*
ſecuri ſint. Homines enim omnes Chriſtiani inuicẽ ſe *Ephe.4.*
commendant orationibus ſuis. Pro quo autẽ nullus in- M
terpellat, ſed ipſe pro omnibus, hic vnus verúſq; media-
tor eſt, cuius typus quoniã præfigurabatur in ſacerdo-
te veteris teſtamenti, nullus illic inuenitur oraſſe pro
ſacerdote. Paulus autem Apoſtolus quanquã ſub capite
præcipuum membrum, ſed tamen quia membrum eſt
corporis Chriſti, & nouerat nõ per figuram in interio- *Hebr.9.*
ra veli ad ſancta ſanctorum, ſed per expreſſam & firmã
veritatem in interiora cœli ad ſanctitatem, non imagi-
nariam, ſed æternam, pro nobis intraſſe maximum &
veriſsimũ ſacerdotem Eccleſię, ſe orationibus fidelium
& ipſe commendat. Nec mediatorem ſe facit inter po-
pulum & deum, ſed rogat vt pro ſe orent inuicem om- *1.Cor.12.*
nia membra corporis Chriſti, quoniã pro inuicem ſol-
licita ſunt membra, & ſi patitur vnum membrũ, com-
patiuntur omnia membra: & ſi glorificatur vnũ mem-
brum, congaudent omnia membra: ac ſi oratio pro in-
uicem membrorum omnium adhuc in terra laboran-
tium, aſcẽdat ad caput quod præceſsit in cœlum, in quo

eſt pro-

A eſt propiciatio pro peccatis noſtris. Nam ſi eſſet media-
tor Paulus, eſſent vtique & cæteri coapoſtoli eius, ac ſic
multi mediatores eſſent, nec ipſius Paulo conſtaret ra-
1.Tim.2. tio qua dixerat, Vnus enim deus, vnus mediator dei &
hominum homo Chriſtus Ieſus, in quo & nos vnũ ſu-
Epheſ.4. mus, ſi ſeruemus vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Nec
propter malos bonos deſeramus, ſed propter bonos ma
los ſufferamus, ne cum defendere volumus quod teme-
raria præſumptione relinquimus, incognitos cogamur
maiori ſcelere damnare inauditos, cum etiam certum
ſit, quia peccatores deus audit, quod quidem inuenitur
Num.23. in ſcripturis. Balaam Propheta nõ de populo Iſraël, ſed
alienigena conductus ab inimico, vt populo dei male-
diceret, conuerſus à domino ad benedicendum eſt: cu-
ius verba omnia bene imprecantis audiuimus & legi-
mus, & cum aliud haberet in voto, verba tamen pre-
cantis & bona ſunt, & pro populo exaudiũtur à domi-
no. Vnde nõ mirum eſt ſi verba bona quæ pro populo
dicuntur in precibus, etiam ſi à malis dicantur Epiſco-
pis, & exaudiri tamen, non pro peruerſitate præpoſito-
rum, ſed pro deuotione populorum. Veruntamen quod
Ioan.9. ſcriptum eſt in Euangelio, Deus peccatores non audit,
B ſed ſi quis deum colit, & voluntatem eius fecerit, ipſum
exaudit: non à domino dictum eſt, ſed ab illo qui ocu-
los corporis iam quidem reſtitutos habebat, ſed ei ocu-
li cordis nondum patebãt, vnde ipſum dominum ad-
huc Prophetam putabat. Nã eum poſtea cognitum dei
Luc.18. filium adorauit. Ipſe autem dominus cum in vno tem-
plo orarent phariſæus & publicanus, publicanum con-
fitẽtem peccata ſua magis iuſtificatum dicit, quàm pha-
riſæum iactãtem merita ſua, cui ſimiles iſti ſunt. Quan-
quam enim iuſtificatus deſtiterit eſſe peccator, tamẽ vt
iuſtificaretur peccator orabat, & peccator confitebatur,
& exauditus iuſtificatus eſt, vt deſineret eſſe peccator.
Non vtique deſineret eſſe peccator, niſi prius exaudire-
tur peccator. Quamobrem nõ quidem omnem pecca-
torem exaudiri, ſed tamen non omnem peccatorem nõ
Cap.9. exaudiri veritas teſtis eſt. Obiiciunt & quod dicitur
Pſal.49. in Pſalmo, Peccatori autem dixit deus, vt quid exponis
iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per
os tuum? Tu vero odiſti diſciplinam, & proieciſti ſer-
mones meos retrorſum. Si videbas furẽ currebas cum
eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuũ
C abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos.
Sedens aduerſus fratrẽ tuum loquebaris, & aduerſus fi-
lium matris tuæ ponebas ſcandalum. Sed aperiant ali-
quando aures cordis, & deſinant eſſe non intelligentes,
neque quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Atten-
dunt enim dictum peccatori, vt quid exponis iuſtifica-
tiones meas, & aſſumis teſtamentũ meum per os tuum:
& non intelligũt ad hoc dictum, vt ſciat ſibi nihil pro-
deſſe verba quæ ore pronunciat, ſi quod dicat ipſe non
facit, veruntamen aliis prodeſſe, quæ etiã per malos au-
diunt, & faciunt, quod ipſe dominus docet in Euange-
Matt.23. lio, dicens de phariſæis, Super cathedram Moyſi ſedẽt,
quæ dicunt facite, quæ autẽ faciunt, facere nolite: dicũt
enim & nõ faciunt. Atq; vtinã vellent in his verbis quæ
de Pſalmo meminerunt, ſe tanquam in ſpeculo intueri.
Quomodo non proiiciunt ſermones dei retrorſum, qui
populis pronunciant pacẽ, & non amant pacem? Quo-
modo non odio habent diſciplinam, qui damnare au-
dent orbem inauditum, & cum pro merito imò longe
minus merito, pro tanti furoris audacia, ſecundum di-
uinæ miſericordiæ diſciplinã temporales moleſtias pa-
tiuntur, non peccata ſua puniri confitentur, ſed merita

coronari gloriantur? Eos ſanè cũ fure cucurriſſe nõ di- D
co, qua fure peior eſt raptor, quod eſſe vndiq; clamaba-
tur Optatus.* An non cũ mœchis particulã ſuã ponunt, *al.Do-
qui greges ebrios ſanctimonialiũ ſuarum cum gregib* natus.
ebriis Circumcellionum, die noctuq; permixtos vagari
turpiter ſinunt? An nõ ſedẽtes aduerſus fratres ſuos de-
trahunt, qui propter quoſdam quos conuincere nõ po-
tuerunt, in hæreditate Chriſti toto terrarum orbe dif-
fuſa contẽdunt non eſſe Chriſtianos? Atq; ita aduerſus
filium matris ſuæ: id eſt, paruulũ adhuc in fide & ſacra-
mentorum lacte nutriendum, pernicioſiſsimũ ſcanda-
lum ponunt, dũ neſciens adhuc ſequi deũ patrem, infir-
mus ſequitur hominẽ, & ſimulata atq; adumbrata ſpe-
cie veritatis illectus, ab vnitatis cõpage, crudeli lacera-
tione diuellitur. Sed ſi eis qui mala non faciunt, in eadẽ
parte malefacta diſplicẽt cæterorũ, nec obeſſe ſibi alie-
na ſcelera credunt, quæ in medio ſui fieri gemũt & mœ-
rent, cur in crimine ſacrilegi ſchiſmatis pernicioſe to-
lerãt, quos fructuoſe tolerare in vnitatis integritate po-
tuerunt? Poſſunt enim dicere, ſi tamen iã ipſis rebus ex-
pergefacti euigilant aliquando, poſſunt, inquam, dicere
mala ſingulorum cæteris non obeſſe, qui nec approbãt
nec faciunt talia, non autẽ ſingulorum malũ eſſe ſchiſ- E
matis ſacrilegiũ, ſed ad eos omnes pertinere, qui catho-
licæ non cõmunicant vnitati, facilime poſſunt cõuin-
ci, & ſi difficile cõfiteri. Qua enim cauſa in eorũ com-
munione ad alios non pertinent crimina aliorũ, ea cau-
ſa ſchiſma crimen eſt omnium, quia cum ſe inter ipſos
ſuos aliorum ſceleribus maculari non poſſe iam dicũt,
ſimul fateantur neceſſe eſt non ſe habuiſſe cauſam cur
ab vnitate diſcederent, vbi eos nũ poſſunt aliorũ ſcele-
ra maculare, & propterea ſcelere ſchiſmatis apertiſsimo
tanquam vno mortifero vinculo pariter colligantur.
At enim prophetauit Hieremias. Quid prophetauit Cap.10.
Hieremias? Nõ habere, inquit, verũ baptiſmum eos qui Hiere.2.
relinquũt deũ. Ait enim, Expectauit cœlum ſuper iſtud,
& exhorruit: multo vehemẽtius dicit dominus, quoniã
duo nequã fecit populus iſte: Me dereliquerũt fontem
aquæ viuæ, & effoderunt ſibi lacus detritos, qui nõ poſ-
ſunt aquã portare. Et iterum, Facta eſt plebs mea mibi Hier.15.
ſicut aqua mendax, non habens fidẽ. Et illud quod ſcri-
ptum eſt, Qui baptizatur à mortuo, & iterũ tangit mor- Eccli.34.
tuũ, quid prodeſt lauatio eius? Et illud in Pſalmo, Oleũ Pſal.140.
autẽ peccatoris non impinguet caput meũ. Et iterũ ali- F
bi, Muſcę morituręexterminãt oleum ſuauitatis. Et ali- Eccles.10.
bi, Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ, & au- Sapient.1.
feret ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu. Hæc
omnia ſi eo modo intelligenda ſunt, quo ab iſtis intelli-
guntur, nec nobis nec ipſis cõquadrat ratio veritatis. Si
autẽ alio modo docuero intelligenda, illi ſoli ſua pra-
uitate turbantur. Sed vt non turbentur, ad catholicũ re-
fugiãt intellectum, quia non inueniũt exitum reſpõſio-
nis, dũ irretiuntur crimine ſchiſmatis. Habẽt certè etiã
ipſi, non dicã tales, ſed quos vel fatẽtur, vel inſaniſsime
negant, derelinquentes deũ qui eſt fons aquæ viuæ, hoc
eſt inique viuentes. Neq; enim pedib*, ac non corde re-
linquitur deus. Habent & mẽdaces, & non habentes fi-
dem, aliud profitẽtes & aliter cõuerſantes: habent etiam
mortuos, Si enim ſexui delicatiori & infirmiori delitias
non cõcedit Apoſtolus dicẽs, Vidua quæ in delitiis agit 1.Tim.5.
viuẽs mortua eſt: quęrãt verũ nulli apud ſe viri, & quod
amplius eſt, præpoſiti vel miniſtri viuãt in delitiis, atq;
ſi ita audẽt, renũcient ſe non habere mortuos, & melio-
res eſſe q̃ illa Eccleſia, cuius angelo i figura præpoſitorũ Apoc.3.
vel animarũ dicitur, ꝙ non viuat, ſed mortuus ſit, & ta-

G men inter ſeptem Eccleſias numeratur, & ei non diuiſe à compage corporis Chriſti ageti, ſed in vnitate perſeuerantì præcepta vitæ inſinuãtur. Omitto quod in con- *Exod.14.* cilio ſuo aduerſum Maximinianiſtas dixerunt, Aegyptiorũ admodum exemplo, pereuntiũ funeribus plena ſunt littora. De quorũ numero mortuorum nonne intus eſt Felicianus, qui adhuc mortuus baptizat. Aut ſi iam reuixit, habet ſecũ illos quos mortuus in ſchiſmate baptizauit. Habẽt certè peccatores, Nam ſi interrogentur quicunq; ſibi in ipſis magni videtur, etiam ſeipſos peccatores non negant. Neque enim non tundunt pectora ſua, aut cum id faciũt, ſimulando faciũt. Quod ſi ita eſt, tunc certè infœliciter peccãt, populos ſuos ſimulata humilitate fallentes, aut non dicũt in oratione dominica: *Mat.6.* Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quod vtique non de illis peccatis dicitur, quæ in baptiſmi regeneratione dimiſſa ſunt, ſed de iis quæ quotidie de ſeculi amariſsimis fructibus humanæ vitæ infirmitas contrahit, quibus curandis adhibentur medicamenta eleemoſynarum, ieiuniorum & orationum, vt in oratione eſſe dicatur quod in eleemoſynis agitur. Nam & peccatum quod in te alter admiſit,
H dimittere, vt & tibi tuum deus dimittat, magnum opus
† al. hoc in ore. miſericordiæ eſt. Quod ſi homines † fictè & non veraciter dicunt, putantes ſe non habere quod eis dimittat deus, idipſum eſt inexpiabile ſacrilegium, eaipſa impia eſt & veſana ſuperbia, quod eſt certe immane peccatũ. Nam & de morituris muſcis quid dicam, quoniam in eis non morituros adhuc, ſed iam mortuos multipliciter inueniri, ſiue fateantur, ſiue conuincantur oſtendimus? Fictos vero quos fugit ſpiritus ſanctus diſciplinæ, & ſiue intellectu perdite viuentes quàm multos inter ſe habeãt, ſecundum ea quæ ſuprà dicta ſunt, cogitẽt. Nam & quicunque ibi latent mali, quod vel eo certũ eſt, quia ſæpe proditi conuictiq; damnantur, non de recentibus tantum factis, ſed etiã de veteri conſuetudine flagitiorum, quia ſtultiſſima fictione diu cælari non potuerũt, vtiq; magis ficti ſunt dum ſe bonos fingẽdo decipiunt. Si ergo ſic ſunt iſta intelligenda vt iſti intelligunt, quomodo eis ratio ſubſiſtere poterit, cur apud eos qui male viuendo derelinquunt deum, ſiue lateant, ſiue noti ſint, non fuerint lacus detriti, qui cõtinere non valẽt aquas? Et ſi in hoc loco ſacramentum baptiſmi intelligendum
I eſt, cur mendaces & infideles eorũ miniſtri, non aquam veracem, ſed mẽdacem vel dare vel habere creduntur? quid ab illorum mortuis qui baptizantur proficit lauatio eorum? Cur peccatores impinguãt oleo capita aliena? Quid ibi muſcæ morituræ vel mortuæ meruerunt, vt non exterminent oleum ſuauitatis? Quo priuilegio muniuntur quicunque ibi ficti ſunt: id eſt, qui iuſtitiæ pelle obtegunt lupum, vt non eos fugiat ſpiritus ſanctus diſciplinæ? Aut ſi eos fugit ſpirit' ſanctus, quomodo per eos baptizatis datur? Hic enim dici non poteſt quod ſolent ineptiſsime & impudentiſsime dicere, tũc poſtea à malo baptizari quenquam, ſi lateat malitia baptizãtis. Qui enim fictus eſt, tãto magis fictus eſt, quanto magis latet. Ab hoc ergo cum ſe auferat ſpiritus ſanctus, quæ ſpes erit baptizati, ſi baptizantis hominis meritum in illa dei gratia cogitandum eſt? Hic omnino quid reſpõdeant non inueniunt, qui malos apertos habere ſe negant, in quo quidem apertiſsime conuincuntur. Sed quid ad nos? Satis eſt nobis ad neceſſarium articulum cauſæ, quòd fictos bonos: id eſt, occultos malos apud ſe eſſe negare non poſſunt. Per multos enim redarguũtur, qui cum ibi perditis & ſceleratis moribus viuerent, & per ipſam fictionem diu latuiſſent, aliquan- K do proditi, expulſi ſunt. Dicamus ergo, Si nolũt ibi adhuc eſſe aliquos tales, illi certè qui eiecti ſunt in eadẽ fictione laterent, & eos fugeret ſpiritus ſanctus, de quo ſcriptũ eſt, Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fi- *Sap.1.* ctum: quomodo baptizare potuerunt? Cur non recenſentur ſaltem qui viuunt vt accipiãt baptiſmum, quem vtiq; à fictis quos deſeruit ſpiritus ſanctus accipere nequiuerunt? Si autem dicũt, Spiritus quidem ſanctus daturis deerat iuſtificãdis, ſed accepturis credentibus aderat abluendis per ineffabilem efficaciã potentiæ ſuæ, vtrunq; valẽs facere, illos fugere, iſtos fouere: illos culpare, iſtos mundare: quam pro ſe queſtionem ſoluant, ſimul cernant ſolutã eſſe pro nobis. Quod au- *1.q.1.c. Ola, & cap. per Eſaiam.* tem intelligimus in hac ſententia ſanctæ ſcripturæ, quã certè ipſi non intelligentes, & quaſi pro ſuis partibus proponentes, ad ſeipſos conuincendos ingerunt nobis, hoc penè in omnibus talibus quæſtionibus intelligendum admonemus, ſcilicet quia omnia ſacramenta cum obſint indignè tractantibus: proſunt tamen per eos digne ſumentibus, ſicut & verbum dei teſtatur: vnde dictum eſt, Quæ dicunt facite: quæ autẽ faciunt, facere no- *Matt.23.* lite. Nam effodere lacus detritos qui cõtinere non va- L leot aquas, quis me prohibet ſic intelligendum eſſe, cõuerti ad voluntatem terrenam, vt non poſſint ſuſtinere ſpiritum ſanctum, quem nomine aquæ in Euangelio ſignificari, quis quomodo Chriſtianus ignorat? Itẽ aqua mendax non habens fidem, poterit intelligi, nõ falſum baptiſma, ſed populus mendax & infidelis, non annumeratus veracibus & fidelibus, ſed his ſolis qui mendaces & infideles ſunt. Nã populum ſignificari aliquando vocabulo aquarum, legant Apocalypſim, & calumnientur ſibi prius potius quàm nobis. Sic enim dicitur Ioãni, Aquas quas vidiſti, ſuper quas ſedet meretrix illa, po- *Apoc.17.* puli & tribus ſunt, & gentes & linguæ. Et illud quod ſcriptum eſt, Qui baptizatur à mortuo: & iterum tãgit *Eccli.34.* mortuum, quid proficit lauatio eius? Vt interim differã diligentiorem iſtorum verborum inquiſitionem, tutiſſime accipio Paganorum baptiſmata eſſe denotata, qui homines & à iuſtitia, & ab iſta vita mortuos colunt, in quorum nomine baptizantur. Quamuis enim & ipſi ſacerdotes per impietatem mortui dicantur: non tamen propter eos ſic intelligitur, ſed propter mortuos deos M eorum, in quorũ ſignificatione dicitur, Dominus deus *Hier.10.* noſter deus viuus. Quapropter etſi apud Chriſtianos ſunt aliqui præpoſiti vel miniſtri, per impietatem & iniquitatem ſuam mortui ſint, viuit tamen ille de quo dictum eſt in Euangelio, Hic eſt qui baptizat: quia ſicut *Ioan.1.* dicit Apoſtolus, Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non *Rom.6.* moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Oleum vero peccatoris apertiſsime Pſalmus indicat, quemadmodum intelligendum ſit. Ait enim, Emendabit me iuſtus *Pſal.140.* in miſericordia & arguet me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Vnde manifeſtum eſt, oleo peccatoris blanditias adulatoris eſſe ſignificatas, quibus repudiatis & deteſtatis eligit à iuſto emendari & argui, quia hoc iuſtus non fallaci lenitate adulationis, ſed veraci aſperitate obiurgationis faciens, multo magis miſericorditer facit. Vnde eſt & illud in Apocalypſi, Ego quos amo, arguo & caſtigo. Et illud apud *Apoc.3.* Salomonem, Meliora ſunt vulnera amici, quàm vo- *Prouer.27.* luntaria oſcula inimici: & multa reperiuntur huiuſmodi. Oleum vero ſuauitatis, ſcilicet bonum odorem, id eſt bonam famam Chriſtianorum, illi exterminant qui male victuri, & ad mortẽ ſuarum iniquitatum rediturì,

A magna multitudine irruunt, vt eis per baptiſmum pec-
cata donētur,&ad ea denuo reuertantur.Nam propter
Eccleſiaſtes.10. numeroſitatem muſcis arbitror eſſe cōparatos. Sed hi
exterminant oleum ſoauitatis,quoniam non ipſam dei
gratiam, ſed hominum mores intuētur.Et quoniam ſi-
cut grana inter paleas non videntur: ita pie viuētes in-
ter iniquorū turhas non facile apparent, carnaliter of-
fenſi à percipiēda ſalute ſempiterna, ſiue trahūtur,ſiue
omnino reſiliunt. Eſſe autē bonū odorem in bona fa-
ma recte viuentium Chriſtianorū,Apoſtolus docet di-
2 Corin. 2. cens,Chriſti bonus odor ſumus deo in omni loco.Cō-
Eſaiæ.52. trà illi quibus dicitur,Nomē enim dei per vos blaſphe-
Roma.2. matur in gentibus: vtiq; oleum ſuauitatis exterminant.
Sic ergo habēt iſta alios ſynceriores intellectus, quos ſi
qui ſequantur, etiam ipſi ab earū quæſtionum expediū-
tur anguſtiis. Illorum autem intellectus ſi à nobis non
confirmetur, ipſos ſolos: ſi vero à nobis confirmetur,
Cap.XI. vtroſque noſtrum implicat. Quid opus eſt iam plura
diſcutere,niſi forte illud mouebit,quia cū probare Par-
menianus vellet,carnales homines non poſſe ſpiritales
Ioan.3. filios procreare,addidit ex Euágelio teſtimoniū,Quod
natum eſt de carne, caro eſt: & quod natū eſt de ſpiri-
B tu,ſpiritus eſt. Quaſi nos dicamus per ſeipſum quemli-
bet hominem ſpiritales filios generare, & per Euan-
geliū, in cuius prædicatione ſpiritus ſanctus operatur,
ad gignendos filios nō poſſe ſufficere, cum ſpiritus ſan
ctus fictum miniſtrū fugiat,ſicut ſuprà diximus. Ideoq;
1.Corint.4. Apoſtolus cùm talibus filiis loqueretur, ſi dixiſſet,Ego
vos genui: & non addidiſſet, in Chriſto Ieſu per Euā-
gelium: nullo modo ſe quiſquam fidelium de illo natū
Matth.10. religioſe fateretur. Euágelium autem fur quoq; Iudas
ſine detrimēto fidelium prædicauit.Fictos igitur eorū,
id eſt occultos malos,ſicut ipſi quoq; concedunt, cum
eos fugiat ſpiritus ſanctus, per eorum tamē miniſteriū
gigni ſpiritales filios adſtruunt. Sed quis ferat tantam
demētiam, vt cum forte carnalem vocet hominem de
coniuge filios procreantem,ſpiritalem appellet adulte-
rum? Abſit,inquit,vt hoc ſentiā.Nam quomodo adul-
ter latens,cum apud eos præpoſitus eſſet, ſpiritales po-
tuit filios procreare, ſi carnales hoc facere nō poſſent?
An forte tunc per manus eius vel Chriſtus vel ſpiritus
ſanctus vel angelus baptizauit? Si ergo tunc homo ba-
ptizat,cum baptizator manifeſtus eſt bonus: cum vero
baptizator latet malus,tunc dominus baptizat, aut an-
C gelus,& vnuſquiſque talis ſpiritu taliter naſcitur qualis
fuerit à quo baptizatur:optent igitur qui deſiderāt ba-
ptizari,vt homines per quos baptizantur,non ſint ma-
nifeſti boni,ſed latentes mali,vt ſic deo vel angelo ba-
ptizāte ſanctiores renaſci mereantur. Hanc abſurdita-
tem ſic ſe cogitant euitare per quemlibet hominem, vt
cum quis Chriſti baptiſmate baptizatur, Chriſtum ba-
Ioan.1. ptizare fateātur,de quo ſolo dictum eſt,Hic eſt qui ba-
Ioan.20. ptizat in ſpiritu ſancto. Nam illud ex Euangelio,Sicut
miſit me pater,& ego mitto vos: Hoc cum dixiſſet,in-
ſufflauit &dixit,Accipite ſpiritum ſanctum,ſi cui dimi-
ſeritis peccata,dimittentur:& ſi cui retinueritis,retine-
buntur:contra nos eſſet, vt cogeremur fateri ab homi-
nibus hoc, non per homines fieri,ſi poſteaquam dixit,
Et ego mitto vos: ſubiecitſet continuo,Si cui dimiſeri-
tis peccata,dimittentur:& ſi cui tenueritis,tenebuntur.
Cum vero interpoſitum eſt, Hoc cum dixiſſet,inſuffla-
uit, & ait illis, Accipite ſpiritum ſanctū: & deinde illa-
tum, per eos vel remiſsionem,vel retentionē fieri pec-
catorum:ſatis oſtēditur,non ipſos id agere, ſed per eos
Matth.10. vtique ſpiritum ſanctum, ſicut alio loco dicitur, Non

enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus ſanctus qui D
in vobis eſt. Spiritus autē ſanctus in Eccleſiæ præpoſi-
to vel miniſtro ſic ineſt, vt ſi fictus non eſt, operetur
per eum ſpiritus ſanctus,& ad eius mercedē in ſalutem
ſempiternam, & eorum regenerationem vel ædifica-
tionem,qui per eum ſiue cōſecrantur ſiue euangelizan
tur. Si autem fictus eſt,quoniam,veriſsime ſcriptū eſt,
Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: deeſt Sapien.1.
quidē ſaluti eius,vt auferat ſe à cogitationibus quę ſunt
ſine intellectu,miniſterium tamen eius nō deſerit, quo
per eum ſalutem operatur aliorum.Propter quod Apo
ſtolus ait,Si enim volēs hoc facio,mercedem habeo: ſi 1.Corin.9.
autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt: id eſt, illis
prodeſt quibus hoc diſpenſo, non mihi qui fictus ſum.
Qui enim inuitus facit propter cōmoda gaudiaq; car-
nalia,quę ſi aliter habere poſſet,illud deſereret,ipſe vti-
que fictus eſt,ideoque inuitus facit,ſed eis prodeſt erga
quos facit: ſe autem tantum à mercede ſalutis alienat,
non etiam illos priuat quibus cibaria dominicus etiam
malus ſeruus impendit. Quia vero non erat talis Apo-
ſtolus,ſed talis potius vt volēs faceret, id eſt gratuitam
gratiam pietate caſti cordis erogaret, & mercedē alio-
rum per eum ſpiritus ſanctus operatus eſt,quā ſicut ip- E
ſe dicit,reddet ei dominus in illū diem iuſtus iudex: il-
los vero qui Euangelium annunciabant non caſte, qui 2.Timo.4.
non quidem aliud niſi veritatem, id eſt Chriſtum, non
veritate cordis boni,ſed per occaſionē commodorum
ſuorum annunciabant, Sinite,inquit,hos annūciare:&
gaudet non vtique illis,ſed eis qui per eos ſalui fiebant,
tenentes pręceptum Chriſti dicentis, Quę dicunt faci- Matth.23.
te, quæ autem faciunt, facere nolite:dicūt enim & non
faciunt.De his etiam Apoſtolus ad Philippenſes loqui-
tur,Quidam quidem,inquit, per inuidiā & contentio- Philip.1.
nem: quidam vero per bonam voluntatem Chriſtum
prædicant: quidam ex charitate,ſcientes quoniā in de-
fenſione Euangelij poſitus ſum:quidam vero & per cō-
tumaciam Chriſtum annunciant non caſte, exiſtiman-
tes tribulationem ſuſcitari in vinculis meis.Quid enim
dum omnimodo, ſiue occaſione,ſiue veritate Chriſtus
annūcietur?& in hoc gaudeo,ſed & gaudebo. Nūquid
permitteret eos Chriſtum prædicare, cū Euāgelij veri-
tatem non veraci cordis caſtitate prædicarēt? Nūquid
de talium prædicatione gauderet, niſi ſciret quòd illis
quidem pernicioſum eſſet, rem caſtam nū caſte annū-
ciare:illis autē ſalubre,qui bona & vera per eos audien- F
tes proficerent ad ſalutem? Nam vbi non Chriſtus qui
veritas eſt,ſed falſitas & mendacium prædicatur,aper-
tiſsime prohibet ad Galatas dicēs, Si quis vobis euāge- Galat.1.
lizauerit pręter id quod accepiſtis,anathema ſit.Itemq;
ad Timotheum, Sicut rogaui te, inquit, vt ſuſtineres 1.Timo 1.
Epheſi,cum irem in Macedoniam,vt denunciares qui-
buſdam ne aliter docerent.Illos autem inuidioſos, con
tentioſos, contumaces,non caſtos, occaſionem quærē-
tes faciendę ſuę malæ voluntatis: quia ſic eorum fictio-
nem fugerat ſpiritus ſanctus, vt eorum nō deſereret mi
niſterium, quo per eos Chriſtus prædicabatur,non ſo-
lum non permittit vt faciant,ſed & gaudet quia faciūt.
Hæc de ſcripturis ſanctis documēta proferimus, vt ap-
pareat facile non eſſe quicquā grauius ſacrilegio ſchi-
ſmatis:quia præcidendę vnitatis nulla eſt iuſta neceſsi-
tas, cum ſibi nequaquam ſpiritaliter nocituros malos
ideo tolerent boni,ne ſpiritaliter ſeiungantur à bonis,
cum diſciplinæ ſeueritatem conſideratio cuſtodiendæ
pacis refrænat aut differt, quam tamen ſecuritas exerit,
cum apparet ſine vulnere ſchiſmatis ad ſalubrem cor-

G rectionem poſſe aliquid eccleſiaſtico iudicio vindicari. Dicimus enim magnum nomẽ domini eſſe cum eis, qui eum metuunt, quamuis permixti ſint turbis eorum
2.Timot.2. qui eum non metuunt, vt illud quod Apoſtolus ait, Nouit dominus qui ſunt eius: & recedat ab iniuſtitia omnis qui inuocat nomen domini. Si enim boni pacis, ne ante tempus cum zizania colligũtur, eradicetur ſimul & triticum, neceſsitate cogitur quiſquam eſſe inter iniuſtos, recedat ab iniuſtitia, & ſecurus innocet nomen domini. Similiter enim & ab iniuſtis recedit, & ab eis exit, atque ſeparatur interim corde, vt etiam corpore
Cap.XII. à talibus in fine ſeparari mereatur. Et illud quod
Eccle.15. ſcriptum eſt, Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. In ore quippe fidelium ſpecioſa eſt. Sic autem vnicuique eſt os proprium, nec quiſquam ſine conſenſu cordis ſui ex ore vulneratur alieno. Cum autem prædicatio peccatoris ore procedit, quærendum eſt cuiuſmodi peccatorem hoc loco ſcriptura ſignificare voluit. Nam & Pu
Luca.18. blicanus qui iuſtificatus eſt magis quàm ille Phariſæus, vtique peccator erat. Si enim vera eius peccata non erant, falſa erat confeſsio peccatorũ: ſi autem vera erat confeſsio propter quam iuſtificari etiam meruit, pro
H culdubio vera erant peccata. Hæc etiam de oratione ſancti Danielis veriſsime dixerim, qui profecto vera
Danie.9. citer ait, Cum orarem & confiterer peccata mea & populi mei. In cuius ergo ore peccatoris laus ſpecioſa nõ eſt, niſi maxime mendacis & ficti, quem ſpiritus ſanctus diſciplinæ fugit? Quem igitur fugit, cum tamen loquitur veritatem, non in eius ore ſpecioſa eſt, quia non ei tribuitur cuius particeps non eſt, ſicut ſpecioſa non erat prophetia in ore Caiphæ pontificis ſacerdo
Ioan.18. tum, qui neſciuit quid dixit, ſed cum eſſet pontifex prophetauit: ſed tamen per ipſum ſpecioſa laus eſt dei in
Cap.XIII. auribus audientium, & corde credentium. Ex Apoſtoli enim ſententia male vſurpata velut inſultare audet Parmenianus eis quos negat habere baptiſmum, &
1.Corin.4. propterea dicit eos dare non poſſe. Quid enim, inquit, habes quod non accepiſti? Quod vt omittam vnde & quare dicat Apoſtolus, quod ipſius epiſtolæ contextione declaratur, ſi hoc de baptiſmo vult intelligi, & ſi ille dare non poteſt qui non habet: ille autem non habet quod non accepit, vt ei aliquo modo ſuffragetur quod ſcriptum eſt, Quid enim habes quod nõ accepiſti? quæro vtrum non habeat quod apud ipſos accepit? Si dixe
I rit, habet, quæro vtrum amittat ſi ab eis receſſerit? Si dicit, amittit: baptizandus iterum eſt ſi redierit, vt ei poſsit reſtitui quod amiſit. Si autem hoc non fit, nec quiſquam dicit eſſe faciendũ, non ergo amiſerat. Porrò ſi accepit, & non eo caruit, habet vtique quod accepit. Et ideo non ei poteſt dici ſecundum iſtorum intellectum, quid habes quod non accepiſti? Refer nunc animum ad ipſam originem ſchiſmatis, Qualemlibet exiſtiment Cæcilianum: quem nos credimus innocẽtem, proculdubio in vnitate fidei baptizatus erat. Nondum enim facta erat iſta diuiſio, Ponamus ſicut illi volunt, quòd ab vnitate ipſe receſſerit, nõ amiſit vtique quod acceperat. Non enim ſi rediret baptizaretur iterum, vt reciperet quod amiſerat. Porrò ſi eo quod acceperat non caruerat, id vtique habebat. Si ergo nec ipſi dici potuit ex iſtorum prauo intellectu, Quid enim habes quod nõ accepiſti? multo minus hoc idem dici poteſt ei qui per Cæcilianum à domino accepit. Cur enim nõ potuit homo qui nõ coniunctus eſt vobis, id quod nõ habebat accipere per eum qui non amiſit, quando receſsit à vobis? Quanto ergo imprudentius dicitur orbi terrarum, Quid enim habes quod non accepiſti: vnde K
ipſius ſacramenti connexio in Africam venit, qui per nullius traditoris facinus potuit amittere promiſsionem dei, aperta pollicitatione dicentis ad Abrahàm, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes: etiam ſi iſti Gene.22.
non impij calumniatores fratrum, ſed veri examinatores criminum fuiſſent. Nam illud quod quidam eo- 1.quæ.1.ca.
rum veritate conuicti dicere cœperant, baptiſmum quod quidem non amittit qui recedit ab Eccleſia, ſed ius tamen dandi amittit: multis modis apparet fruſtra & inaniter dici. Primo, quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille qui ipſum baptiſmum amittere non poteſt, ius dandi amittere poſsit. Vtrunque enim ſacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrunque homini datur, illud cum baptizatur, iſtud cum ordinatur: ideoque in catholica vtrunque non licet iterari. Nam ſi quando ex ipſa parte venientes etiã præpoſiti pro bono pacis correcto ſchiſmatis errore ſuſcepti ſunt: & ſi viſum eſt opus eſſe, vt eadem officia gererent quæ gerebant, non ſunt rurſus ordinandi: ſed ſicut baptiſmus in eis, ita ordinatio manſit integra, quia in præciſione fuerat vitium, quod vnitatis pace correctum eſt, non in ſacramentis quæ vbicunque ſunt, ipſa vera ſunt. Et cum expedire L
hoc videatur Eccleſiæ, vt præpoſiti eorum veniẽtes ad catholicam ſocietatem, honores ſuos ibi non adminiſtrent: non eis tamen ipſa ordinationis ſacramenta detrahuntur, ſed manent ſuper eos. Ideoque non eis in populo manus imponitur, ne non homini, ſed ipſi ſacramento fiat iniuria. Et ſi quando ignoranter fit, nec animoſe defenditur factum, ſed corrigitur cognitum, venia facilius impetratur. Deus enim noſter non eſt diſ- 1.Corin.14.
ſenſionis deus, ſed pacis: nec Eccleſiæ eius ſacramenta in eis qui ab Eccleſia receſſerunt, ſed ipſi qui receſſerũt inimici ſunt. Sicut autem habẽt in baptiſmo quod per 1.quæ.1.ca.
eos dari poſsit: ſic in ordinatione ius dandi, vtrunque quidem ad perniciem ſuam quamdiu charitatem non habent vnitatis. Sed tamen aliud eſt prorſus non habere, aliud pernicioſe habere, aliud ſalubriter habere. Quicquid non habetur dandum eſt, cum opus eſt dari: quod vero pernicioſe habetur, per correctionem depulſa pernicie agendũ eſt vt ſalubriter habeatur: quanquam etſi laicus aliqua pereunti dederit neceſsitate compulſus, quod cum ipſe acciperet, dandum eſſe addidicit, neſcio an pie quiſquam dixerit eſſe repetendum. Nulla enim cogente neceſsitate ſi fiat, alieni muneris vſurpatio eſt: ſi autem neceſsitas vrgeat, aut nullum, aut veniale delictum eſt. Sed & ſi nulla neceſsitate vſurpetur, & à quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit, non poteſt dici non datum, quamuis recte dici poſsit illicite datum. Illicitam ergo vſurpationem corrigit reminiſcentis & pœnitentis affectus. Quod ſi non correxerit, manebit ad pœnam vſurpatoris quod datum eſt, vel eius qui illicitè dedit, vel eius qui illicitè accepit, non tamen pro non dato habebitur. Neq; vllo modo per deuotum militem quòd à priuatis vſurpatum eſt, ſignum regale violabitur. Si enim aliqui furtim & extraordinarie, non in monetis publicis aurum vel argentum, ſed æs percutiendo ſignauerint, cũ fuerit deprehenſum, nónne illis punitis, aut indulgentia liberatis, cognitum regale ſignum theſauris regalibus cogetur inferri? Aut ſi quiſquam eſt, ſiue deſertor, ſiue qui nunquam omnino militauit, qui nota militari priuatum aliquem ſignet, nónne vbi fuerit deprehẽſus ille ſignatus, pro deſertore punietur, & eo grauius quo probari potuerit nunquam omnino ſe militaſſe,

ſimul

Marginal notes: quod quidã.24.q.2. cap. miramur. 4.ſen. diſt. 25. ca. econtra autem. — quod quidã.4 ſent. diſ. 25.cap. econtra autem. — Laicus in neceſsitate baptizat. M

A ſimul ſecum punito, ſi eum prodiderit audaciſsimo ſignatore? Aut ſi forte illum militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fuſa & impetrata iam venia militare cœperit, nunquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? *De cõſe. di. 4. ca. Nullus autem.* An forte minus hærent ſacramenta Chriſtiana quàm corporalis hæc nota, cum videamus nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti non poſſe iudicatur? An ducenda de militia ſimilitudo non fuit, cum & Apoſtolus de agoniſticis certaminibus clamet & aperte dicat, *2. Timot. 2.* Nemo militans deo, implicat ſe negociis ſecularibus: vt ei placeat cui ſe probauit? Et hæc quidem alia quæſtio eſt, vtrum & ab iis qui nunquam fuerunt Chriſtiani, poſsit baptiſmus dari: nec aliquid temere inde affirmandum eſt ſine authoritate tanti concilij quantum tantæ rei ſufficit. *1 quæ. 1. ca. quod quidã. 4. ſent. di. 25. ca. econtra autẽ.* De iis vero qui ab Eccleſię vnitate ſeparati ſunt, nulla iam quæſtio eſt, quin & habeant & dare poſsint, & quin pernicioſe habeant, pernicioſeq; tradant extra vinculum pacis. Hoc enim iam in ipſa totius orbis vnitate diſcuſſum, conſideratum, perfectum atque B firmatum eſt. Sed ſi nos male facimus, ipſi explicent, quomodo ſacramentum baptizati non poſsit amitti, & ſacramentum ordinati poſsit amitti: quoniam dicunt, Recedens ab Eccleſia baptiſmum nõ amittit, ius dandi tamen amittit. Si enim vtrunque ſacramentum eſt, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri ſacramento iniuria facienda eſt. Si ſancta malos fugiunt, vtrunque fugiat: ſi ſancta in malis inuiolabiliter manent, vtrunque maneat. Si dixerint, Baptiſmus in ſola vera Eccleſia recte datur: Reſpondetur eis, Baptiſmus in ſola vera Eccleſia recte habetur. Cur non poteſt dari vbi non recte datur, cum poſsit haberi vbi non recte habetur? An quia non habere aliud eſt, aliud non recte habere? Sic & non dare aliud eſt, aliud non recte dare. Sicut non recte habent qui ab vnitate diſcedunt, ſed tamen habent, & ideo redeunti non redditur, ſic etiam nõ recte dat qui ab vnitate diſcedit, ſed tamen dat. Et ideo quod ab eo accepit, venienti ad vnitatem non iteratur: illi autem quod non recte datur, datum non eſſe contendunt. Quod ſi aliquid quod non recte habetur, haberi non C poſſe contendant, nos vtrinque reclamamus & dicimus, habere quidem, ſed non recte habere eum qui ab vnitate diſceſſerit. Si ergo volunt, vt audiat ille quod pariter reclamamus, ipſi nos audiant reclamantes, dare quidem, ſed non recte dare eum qui ab vnitate diſcedit. *1. quæ. 1. ca. quod quidam.* Quapropter ſicut redeunti non redditur quod foris habebat, ſic venienti non repetendum eſt, quod etiam foris accepit. Vnde conſequenter intelligitur peruerſitatem hominum eſſe corrigendam, ſanctitatem autem ſacramentorum in nullo peruerſo eſſe violandam. Cõſtat enim eam in peruerſis & ſceleratis hominibus, ſiue in eis qui intus ſunt, ſiue in eis qui foris ſunt, impollutam atque inuiolabilem permanere: & quia dicuntur ea mali polluere, quantum in ipſis eſt dicuntur, cum illa impolluta permaneant, ſed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad iudicium. Nam & de ſpiritu qui nullo modo poteſt extingui, dictum eſt tamen, *1. Theſſ. 5.* Spiritum nolite extinguere: id eſt, quantum in vobis eſt nolite ſic agere, tanquam conemini ſpiritum extinguere, aut tanquam ſpiritum extinctum putetis, & nomen dei nullo modo pollui poteſt, & tamen dictum eſt, filius & pater intrabant ad D vnam puellam, vt polluerent nomen dei ſui. *Amos. 2.* Nec vllo modo iſti expedire ſe poſſunt cùm eis proponitur, cur ſanctitas ſacramẽti & haberi & dari poſsit ab eo quem intus ſceleratum iam deus damnauit, & tunc incipiat ab eo dari nõ poſſe, cum ab hominibus damnatus fuerit, cum tamen nec tunc ea poſsit amittere. Poſtremò cur Felicianus quem cum Maximiniano trecẽti decem damnauerunt, qui & diu foris in ſacrilegio, ſicut ipſi in concilio ſuo pronunciauerunt, ſchiſmaticus fuit, nõ ſolum ipſum baptiſmum, ſed etiam ius dandi non amiſit? In honore quippe ſuo ſicut exierat, ita receptus eſt cũ his omnibus quos ipſe foris poſitus baptizauit, nullo eorum rebaptizato: quia ſi aliquem eorum quos foris baptizauerat, rebaptizandum eſſe cenſerent, iudicarent eum amiſiſſe ius dandi cum foris eſſet, & propterea conſequens erat, vt ipſum quoque iterum ordinarent, ſi illos iterum rebaptizarent. Sed cum ad pacem Chriſti reuocantur, calumniatores ſunt: cum paci Donati cõſulunt, diſsimulatores ſunt. Quid eſt hoc aliud, quàm quod eorum Magiſter Ticonius de illis ait, Quod volumus ſanctum eſt? Vt quid ergo Parmenianus inani iactantia exultat & dicit, *Hemiſtichium.* E Nũquam diuinæ legis cenſura patietur, vt viuificare quenquam *Cap. XIIII.* mortuus poſsit, curare vulneratus, illuminare cæcus, veſtire nudus, & mũdare pollutus? Dominus enim ſuſcitat mortuos, dominus curat vulneratos, dominus illuminat cæcos, dominus veſtit nudos, dominus mundat pollutos. Quid ſibi arrogat quę hominis non ſunt? Itáne viui ſunt apud eos qui non peccant, vt etiam viuificare poſſe dicantur, cum incrementum dare non poſsint? Ego, inquit Apoſtolus, plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incrementum dedit. *1. Cor. 3.* Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. Quando dat vitam mortuo, qui incrementum dare non poteſt viuo? Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. *Ioan. 5.* Itáne apud illos ſani ſunt, vt poſsint etiam curare non ſanos? Quid aliud iſti quàm ſe benedicendos pro domino opponunt? Sed ab eis nullo modo ſeducuntur, qui non in homine, ſed in deo ſperantes cantant, Benedic anima mea domino, *Pſal. 102.* & noli obliuiſci omnes retributiones eius, Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas. Si omnes languores ipſe ſanat, nullum relinquit quem Parmenianus ſanare debeat. F Tantáne apud illos lumina ſunt, vt illuminare etiam poſsint? Quod nec illi, quo in natis mulierum maior ſurrexit nemo, *Matth. 11.* Ioanni Baptiſtæ Ioannes Euangeliſta concedit, de quo ait, Non erat ille lumen, *Ioan. 1.* ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Erat lumen quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Si omnem hominem illud lumen illuminat, nullum relinquit quem Parmenianus illuminare ſe dicat: quia etſi ſancti homines, vt Ioannes, ſecundum quendam modum dicuntur luminaria: aliud tamen ſunt lumina illuminata, aliud lumen illuminans. Quod illud eſt de quo idẽ Ioannes Baptiſta dicit, *Ibidem.* Nos omnes de plenitudine eius accepimus. Nudos autem quis veſtit, niſi qui dicit, Proferte illi ſtolam primam: *Luc. 15.* & qui corruptibile hoc induet incorruptionẽ, & mortale hoc induet immortalitatem? *1. Cor. 15.* Et hoc quiſquam diuino indumento aliquem veſtire dicitur, cui magnum eſt ſi veſtiri ipſe mercatur: Iam porro emundare pollutum ſe audeat dicere, ſi prius audet ſe dicere non eſſe pollutum. Mundati enim ſumus per gratiam dei, ſed

G oec tunc quidem mundabimus aliquem, cum fuerit perfecta noſtra mundatio: quanto minus modo, cum *Sapien.9.* corpus quod corrumpitue aggrauat animam? Quis *Prouer.20.* enim caſtum glorietur ſe habere cor, aut quis glorietue mundum ſe eſſe à peccato? Mundare quippe atque ſanare in ſpiritalibus rebus tantundem valet. Sicut au- *Roma.8.* tem ſpe ſalui facti ſumus, ita ſpe mundati ſumus in perfecta ſalute & in perfecta mundiria. Quomodo ergo ſanare & mundare iam poſſumus, qui nec tunc poterimus, cum omnino ſalui & mundi fuerimus? Sed deus, inquit, hoc per hominem facit. Facit ſané, ſed fecit & *Math.10.* per Iudam, quem ad Euangelium prædicandum cum cæteris miſit. Fecit & per Phariſæos in eis qui bona quæ per eos audiebant ipſi faciebant, cum illi non facerent quæ dicebant. Poſtremo cur iniqui & ſcelerati eorum, ſiue cum latent, ſiue cum pro pace Donati tolerantur, viuificant, curant, illuminant, mundant? An ipſi non ſuot mortui, vulnerati, cæci, polluti? An ideo *Math.15.* non apud eos cæci cæcos ducentes ſimul in foueam cadunt, quia non ipſos, ſed deum quem prædicant illi audiendo & obtemperando ſectantur? Ita ſané, ſed tunc prędicant deum, ſi cum Chriſto colliguot. Quicunque H vero cum illo non colligunt, ſpargunt: Donatum prædicando non deum, cæci cæcos ſequendo ſimul in fo- *Lucæ.1.* ueam caduot. Sed de quæſtione baptiſmi latius aliquid *De baptiſmo cap.1. in princip.* domino adiuuante tractabimus, cum de omnibus teſtimoniis ſanctarum ſcripturarum quę nobis obiicienda credidit, Parmeniano reſpōderimus. Qui vere ipſe adęquat proximos ſibi euerſione iniquitatis, qui eis tam malum propinauit errorem, vt non pro pace, ſed pro *Cap.XV.* diuiſiooe & diſciſsione non ſolum loquatur ipſe, ſed etiam diuinos libros loqui perſuadeat. Sed inter multa miror hominem, cum ageret non poſſe haberi baptiſmum niſi acceptum, nec poſſe accipi ſine dan- *Ioan.3.* te, ioterpoſuiſſe ex Euangelio teſtimonium, Non poteſt, inquit, accipere homo quicquam, niſi fuerit illi datum de cœlo. Poſſet eoim aliquis eorum verborum inſcius, cum cœpiſſet iſte dicere, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit illi: antequam dixiſſet de cœlo, putare illum dicturum à Donato fuiſſe, aut à Parmeniano, aut ab aliquo de parte Donati, aut omnino ab ipſa parte Donati. Agnoſco Euangelium, & illic ſcriptum eſſe recenſeo, Noo poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit illi de cœlo. Sed oun- I quid Donatus eſt cœlum? Nunquid Parmenianus eſt cœlum? Nunquid pars ipſa Donati? Illa vero non eſt cœlum, non eſt in cœlo. Qui enim ait, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit illi datum de cœ- *† aliàs, nunquam.* lo: ounquid* diceret, niſi datum fuerit illi de ſole, aut de luna, aut de ſtellis, quæ tamen in cœlo ſunt? Quanto minus diceret, niſi datum fuerit illi de parte Donati, quæ non ſolum non eſt cœlum, nec eſt in cœlo, ſed nec in regno vult eſſe cœlorum. Nec illud proculdubio diceret, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit illi de Eccleſia: ipſa enim Eccleſia de cœlo accipit. Si autem diceret, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit ei ab homine iuſto, irruerent quidē iuſti iſti frontoſi, & ſe iuſtos eſſe proclamarent, vt ab eis acciperet qui vellet accipere: nec nos quæſtionem faceremus, verum iuſti eſſeot an non, ſed inter eos eſſe vel latentes iniuſtos facile oſtenderemus ex quibuſdam proditis & excluſis: nec tamen eos oon improbaremus, nec diceremus non datum vel non acceptum, quod datum & acceptum eſſet à talibus. Sed & hoc falſò diceretur, Nō poteſt homo accipere quicquam niſi datum fuerit ei ab homine iuſto. Ipſe enim K iuſtus à quo alter accipit, quæro à quo acceperit. Si & ipſe à iuſto homine, & de illo vtique quæro, donec ab ipſo capite ordinis humani ad aliquem perueniam, qui nō ab homine acceperit: atque ita falſum eſſe doceam, quia non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei ab homine datum. Quid autem agunt iſti neſcientes Euangelicum teſtimonium: niſi vt homines commoneantur ſimul vt aliquando euigilent, atque aduertant vere non homines eſſe attendendos, cum ſanctum aliquid homo accipere deſiderat: ſed illum ſolum qui de cœlo dat homini, quia nō poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit ei de cœlo? Quid ſi dixerint, de cœlo quidem accipit, non de homine, ſed tamen per hominem, quæro per qualem. Si per iuſtum tantum: non habent illi qui apud eos ipſos per latentes iniquiſſimos acceperunt. Si & per iniuſtum: quę cauſa ergo eſt vt aliquem rebaptizent? Si per iniuſtum non niſi latentem: non habent quos baptizauit manifeſtus ſatelles Gildonis Optatus. Si & per iniuſtum etiam manifeſtum, qui tamen nōdum damnatus, & ab Eccleſiæ communione proiectus ſit: non habent illi quos Felicianus Muſticanus, cum ab eorum communione foris eſſet, in L Maximiniani ſchiſmate baptizauit, quos tamen nunc cum illo regreſſos nemo rebaptizabat. Poſtremo ſi homo quamuis de cœlo, non tamen niſi per hominem poteſt accipere quicquam: quæro, ipſe Ioannes Baptiſta, qui hæc dicebat, per quem hominem acceperat, quod *Ioan.3.* vtique de cœlo acceperat, & nō inuenitur? Poſſe tamen hominem non interpoſito homioe diuinitus aliquid accipere, atque ita à ſe teſtimoniis prolatis, mala cauſe conuincitur, quia & ſi dicat filius accepiſſe ſe à patre, & ſpiritum ſanctum de ſuo accipere, non quaſi gradatim, ſed ſicut ipſe expoſuit dicens, Quia omnia quæ ha- *Ioan.16.* bet pater, mea ſunt, ideo dixi, de meo accipiet. Exemplo ſuo Ioānes ipſe teſtatur, & tot ſancti antequam dei filius homo fieret, & poſteaquam reſurrexit & aſcendit in cœlum: centum viginti homines qui ſimul congregati erant, quos nullo homine in terra manum imponeote, de cœlo veniens ſpiritus ſanctus impleuit, & *Acto.2.* conſtituto iam ordine eccleſiæ, Centurionem Corne- *Acto.10.* lium ante ipſum baptiſmum, ante impoſitionem manus, cum eis qui ſecum erant eodem ſpiritu ſancto repletum, Petrus ipſe miratus eſt. Nemo ergo accipit ſine dante, ſed qood pertinet ad baptiſmi ſanctitatem, M adeſt deus qui det, & homo qui accipiat, ſiue per ſeipſum donante deo, ſiue per angelum, ſiue per hominem ſanctum, ſicut per Petrum, ſiue per Ioannem, ſiue per hominem iniquum, ſicut per tam multos vel latentes vel manifeſtos, quos ante tēpus de meſſe colligere ſerui patrisfamiliâs prohibentur, & quos velut paleam frumenta dominica, vſque ad tempus ventilationis corde interim ſeparati, non temeritate corporaliter deſerunt, ſed pietate ſpiritaliter ferunt. Qui, inquit, *Cap.XVI.* male credidit, conſequi non poteſt baptiſmi ſacramentum, quia ſcriptum eſt, Peruerſum nō potes adornare. *Eccleſiaſtes.1.* Quid ſi ergo apud eos quiſpiam baptizatus fuerit, verbi gratia, qui putauerit Chriſtum ex eo eſſe cœpiſſe, ex quo ſecundū carnem de virgine Maria natus eſt: poſtea veritatis ſermone commonitus, cum comperiſſet ipſum eſſe de quo Ioannes ait, In principio erat verbum, *Ioan.1.* & verbum erat apud deum, & deus erat verbū, de quo conſequenter ait, Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: fateretur eis ſuum priſtinum errorem, atque in eo ſe fuiſſe cum baptizaretur ſolicitus indicaret,

iuberent

A iuberent enm denuo baptizari? Nunquam vtique facerent, ſed bominis imperitam ſimplicitatem caruali opinione prius deprauatam, veritatis ratione correctam gratularentur: aut ſi etiam talis peruerſitas pertinaciter ei defendeuda videretur, & diu reluctatus neque correctus, etiam de Eccleſia pelleretur, & poſtea cognita veritate remearet, pœnitentia vtique curandum eſſe ceuſerent, non iteratioue baptiſmatis vulnerandum, quanuis boc in corde ſe babuiſſe fateretur illo tempore, quo spud ipſos fuerat baptizatus. Peruerſum ergo non potes adornare, quia uon ei ad ornatum valeret ſacramentum quod acceperat, ſi iu fide peruerſa perſiſteret, ſed potius ad ſupplicium: cum tamen ipſum ſacramentum per ſe etiam in peruerſo quem non ornabat, ſed iudicabat, integrum permaneret: & ideo nullo modo eſſet illius ſacramenti violanda ſanctitas, etiã cum eſſet illius hominis corrigenda peruerſitas.

Cap. XVII. Audet etiam Parmenianus nobis exempla diuina proponere, quibus ſe arbitratur oſtendere quærendum eſſe hominem ſanctum, à quo accipi debeat ſacramentum. Ipſe, inquit, dei filius, ipſe dominus Ieſus B Cbriſtus, à quo principium ſpiritalis baptiſmi exortum eſt, cum ſecundum voluntatem patris baptizãdus eſſet, vtrúmne ad Phariſæos perfidos atque profanos, au ad ſanctiſsimum Ioannem veniſſe monſtratur? At ſi hoc exemplo inuitamur ad accipiendum baptiſma, inferiorem uobis à quo baptizemur debemus inquirere, quandoquidem dominus ab co baptizatus eſt, qui ſe ab ipſo domino baptizari debere prædixerat, & qui ſe Math. 3. indignum corrigiam calciamenti eius ſoluere teſtabatur. Quinimo vt intermittam inquirere diligentius, cur ipſe ſaluator noſter baptizari voluerit, quia certe aliqua cauſa voluit: propterea fortaſſe cum ſe poſſet tingere, qui etiam ſuum baptizatorem poterat baptizare, voluit dominus à ſeruo, & ille per quem facta ſunt omnia, ab illo qui factus eſt inter omnia, baptizari, vt & doceret humilitatem, & oſtenderet nõ intereſſe quis à quo baptizaretur, dum eo baptiſmo quo baptizãdus eſt baptizetur. Nec à Phariſæis dedignaretur ille baptizari, ſi haberent huiuſmodi baptiſmum Phariſæi, à quo ille certi ſacramenti gratia voluit baptizari. Nam & cũ circuncidendus eſſet, nunquid Ioannes quæſitus eſt? Hoc enim à Iudæis fieri iam ſolebat. Et cum pro illo eſſet offerendum legale ſacrificium, nunquid deuita- C tum eſt illud templum quod ab eo vocatur ſpelũca latronum, quò certe & boni intrabant & mali? Nec bo- Leuit. 19. nis oberant mali, qnoniam dominus qui ait, Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum: ita inuiolabiliter facit ſanctos ſuos verſari inter malos, ſi cuſtodiunt eam quam accipiunt ſanctitatem: quemadmodum ipſe dominus Ieſus nulla contagione malignitatis in Iudæorum gente pollutus eſt, neque cum illa prima ſacramenta ſecundum perfectam humilitatis viam factus ſub lege ſuſcepit, neque cum poſtea diſcipulis electis cum ſuo traditore vſque ad extremum oſculum vixit. Eius enim exemplo, non ſolum non facientes mala, ſed etiam non conſentientes vlli malitiæ, inter paleam frumenta ſecura ſunt, quia neque talia faciunt, neque conſentiunt facientibus, etiam ſi in eadem ſegete vſque ad meſſem, in eadem area vſque ad veutilationem, intra eadem retia vſque ad ſeparationem, quæ in littore futura eſt, boni tolerent malos. Sed iſti ſunt verè cæci Math. 15. duces cæcorum, qui & in numero ſuorum tam multos malos videne, & viam pacis non vident, & vt ſe non ad ſuſtinẽdnm inuicem propter vnitatis vinculum, ſed

ad diuidendum abinuicem propter ſchiſmatis ſacrile- D gium ſeqnantur homines, perſuadent. At enim di- Ca. XVIII. ctum eſt per Prophetam regi Ioſaphat, O rex Ioſaphat, 2. Par. 19. ſi peccatorem tu adiuuas, aut eum quem dominus odit tu diligis, proptetea fuit ſuper te ira domini. Quis enim veſtrum dicit peccatorem adiuuandum, ad boc vtique in quo peccare vult, ſicut ipſe Acbab quando adiuuit Ioſaphat, eundo cum illo in prælium, cum ille Mi- 3. Reg. 2. cheæ Prophetæ veracia verba contemneret? Et tamen nec ſic obfuit innocẽtiæ regis Ioſaphat peſsimum meritum regis Achab, quia illum dominus ad ſe clamantem à periculo bellico liberauit, illum autem ſacrilegum contemptorem in manus hoſtium venire permiſit. Et ſi quid Ioſaphat periculi expert⁹ eſt, quod ei Propheta indicat ab ira dei fuiſſe, non alieno meruerat peccato, ſed ſuo, quia ſicut ei dictum eſt, peccãtem adiuuabat, ſed apud deum cætera eius bona facta præualuerũt. Sic euim dicitur ei, Peccatorem adiuuiſti, & ei cõtra dominũ amicus es, & in boc ſuper te ira à facie dei: Sermones dei boni in vniuerſis ſunt tecum, quoniam abſtuliſti lucos de terra, & paraſti cor tuum ad requireudum deum. Qui autẽ verſatur in Eccleſia dei, vbi ſuut E & illi qui ſua quærunt, nõ quæ Ieſu Cbriſti, qui per in- Philip. 2. uidiam & coutentionem Chriſtnm annuuciaut, non caſte: & dicit, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaude- Philip. 1. bo: impollutus inter eos atque integer permanet, quia non eis ad ſua quærenda conſentit, cum hoc culpet atque reprehendat: nec eos ad peccãdnm, ſed ad hoc adiuuat, vnde Chriſtus latius prædicetur, & ab his qui audiunt & faciunt, per eos qui quod dicunt non faciunt, Chriſto credatur, in Chriſto ſperetur, Chriſtus diligatur. Talibus enim præcipit idem Apoſtolus dicens, No- 2. Cor. 6. lite iungi cum infidelibus, quæ euim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Quæ commnnicatio eſt luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Cbriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infidelibus? Qui autem conſenſus templo dei cum ſimulachris? Vos enim templum dei viui eſtis. Dicit enim, quia inhabitabo in eis, & ambu- Leuit. 26. labo, & ero illorum deus, & ipſi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum dicit dominus: & immundum ne tetigeritis: & ego recipiam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit dominus omnipotẽs. Quæ verba iſti carnaliter ſentiẽtes, per tot diuiſiones ſeipſos minutatim in ipſa vna Africa conciderunt. Non enim intelligunt neminem F coniungi cum infidelibus, niſi qui facit peccatum Paganorum, vel talia facientibus fauet: nec quenquam fieri participem iniquitatis, niſi qui iniqua vel agit vel approbat. Quis autem communicat teuebris, niſi qui per tenebras conſenſionis ſuæ dimiſſo Chriſto ſequitur Belial? Quis ponit cum infidelibus partem ſuam, niſi qui eius infidelitatis fit particeps? Ita enim templum dei eſſe deſinit, nec ſe aliter ſimulachris adiungit. Qui autem ſunt templum dei viui, & in medio na- Philip. 2. tionis tortuoſæ ac peruerſæ apparẽt ſicut luminaria in mundo verbum vitæ habentes, nihil eos quod pro vnitate tolerant inficit, nec angnſtiantnr, quia in illis habitat & deambulat deus, & exeũt de medio malorum, atque ſeparantur interim corde, ne forte cum id facere per ſeditionem ſchiſmatis volunt, prius à bonis ſpiritaliter, quàm à malis corporaliter ſeparentur.

Cap. XIX. Quod ergo ſcriptum eſt deum dixiſſe, Eos qui me clarificant clarificabo, & qui me ſpernit ſpernetur: ipſi 1. Reg. 2. maxime nolunt intueri. Quomodo enim clarificant

G deum, qui dicunt per orbem terrarum impleri nõ poſ-
Gene.12. ſe eius promiſſa, quæ promiſit patribus noſtris, Abra-
26.& 28. hæ, Iſaac & Iacob, quæ per Prophetas tanto antè præ-
nuncians exhibuit per vnicum ſuum, qui factus eſt ei
Roma.1. ex ſemine Dauid ſecundum carnem, vt in illo, id eſt in
ſemine Abrahæ benedicerentur omnes gentes, qui di-
Matt.13. cunt ipſum dei filium fruſtra dixiſſe, Sinite vtraq; cre-
ſcere vſque ad meſſem, quaſi falſus fuerit, aut ipſe feſel-
lerit, cum ſola zizania per mundum creuerint: frumen
ta verò præter partem Donati, in toto terrarum orbe
defecerint? quomodo iſta ſentientes glorificant deum,
Prouer.14. cum ſcriptum ſit, In latitudine gẽtis gloria regis, in di-
minutione autem populi contritio principis? Aut quo-
modo nõ ſpernũt deũ, qui baptiſmum eius in eis quo-
rum cauſam non audierunt, & de quibus nullo modo
iudicare potuerunt, incredibili temeritate impietatis
exuſflant, & ſibi audẽt arrogare quod dei eſt, à ſe dam-
natos in honoribus integris pro Donati pace recipiũt,
& à ſe inauditos contra pacẽ domini deteſtantur, ba-
ptiſma in illis terrarum partibus per Apoſtolos tradi-
H tum periiſſe contendunt, & per Felicianum apud Ma-
1.quæ.1.ca. ximinianiſtas traditum non periiſſe contendunt? Iam
quod qui- verò quomodo catholici non clarificant deũ, qui pro-
dam. miſſa eius nullis hominum ſceleribus quo minus im-
plerentur, impediri poſſe cõfidunt? qui ſacramenta eius
tam debita veneratione proſequũtur, vt ea ſi etiam ab
indignis tractata fuerint, illis ſua peruerſitate damna-
tis, illa intemerata ſanctitate permanere demonſtren-
Cap.XX. tur? Iterum, inquiunt, ſcriptum eſt, Nolite commu-
Ephe.5. nicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem
redarguite. Quæ enim fiunt ab ipſis latenter, turpe eſt
& dicere. Iam ipſa verba quemadmodum intelligen-
da ſint diximus, quia non communicare, eſt non con-
ſentire: quod propter Eccleſiæ diſciplinam parum eſt,
niſi etiam redarguãtur vt corrigi poſſint. Sed hęc ſal-
ua pace facienda ſunt, & quantum admittit officium
conſeruandæ vnitatis, ne ſimul eradicetur & triticum.
Cap.XXI. Iterum ad Timotheum idem Apoſtolus, Ne, inquit,
1.Timot.5. communicaueris peccatis alienis, teipſum caſtum cu-
ſtodi. Docuit ex ſequenti, quemadmodum quod prius
dixit intelligendum ſit. qui enim ſeipſum caſtum cu-
ſtodit, non communicat peccatis alienis. Si enim com
municat, conſentit: ſi conſentit, corrumpitur: ſi cor-
I rumpitur, caſtum ſe non ſeruat. Sed ſanè tandem ali-
quando euigilauit Parmenianus, & attendit quid dice-
ret Ticonius, ſed fruſtra: ſtatim quippe amore ſenten-
tiæ ſuæ contra veritatem oculum clauſit. Ait enim,
Nunquid frater chariſsime, non polluunt alios aliena
peccata? Et hoc eſt facinóroſis non communicare, licet
cum ipſis conuenias, eorum facta non facere: & tamen
non totum dixit. Parum eſt enim eorum facta non fa-
cere, niſi diſpliceant: parum eſt vt diſpliceant, niſi re-
darguantur. Aliud enim eſt non facere, aliud non com
municare, id eſt, non conſentire faciẽtibus, aliud etiam
redarguere. Cur ergo vbi videre cœperat, ſtatim ſe auer
tit, & vſque in finem noluit peruenire, & vix trientem
de toto poſuit? An ſicut de populo fecerunt, & ſenten-
tiam veritatis præcidẽdam putauit? Nos dicimus quòd
qui non facit malum, nec facienti conſentit, & facien-
Matth.13. tem arguit, firmus atque integer inter iniquos tãquam
frumentum inter paleas conuerſatur. Ille autem tan-
tummodo ait, eorum facta non facere: & tertiam ta-
men de tota ſententia particulam quemadmodum re-
fellat videamus. Quod contra legem eſt diuinam, in-
quit, nullus qui legem veneratur, ignorat. Adhuc iſta
verba communiter dici poſſunt. Poteſt enim & alius di K
cere, quod ſecundum legem eſt diuinam, nullus qui le-
gem veneratur ignorat: ſed opus eſt probare, non di-
cere. Attendamus ergo quemadmodum probet. Quid
enim prodeſt, inquit, innocentiam cuſtodiſſe, ſi cum
reis mixtus eſt & obnoxiis? Sanè ſi ita eſt, innocentiam
cuſtodiſſe non prodeſt, ſed innocentia cuſtodita non
eſt. Mixtus enim reis & obnoxiis niſi per conſcientiæ
maculatam conſenſionem nullus rectè dici poteſt. Qui
verò implet quod ſcriptum eſt, Iuſto nihil placet ini- Pſal.91.
quum: vbilibet eum verſati quælibet neceſsitas cogat,
miſceri iniquitatibus nõ poteſt. Vel quomodo, inquit,
incorruptus poteris permanere, ſi corruptis ſociaris?
Ita plane ſi ſociatur quis malus: id eſt, ſi mali aliquid 23.q.4.ca.
cum eis committit, aut committentibus fauet: ſi autem quiſquis. et
neutrum facit, nullo modo ſociatur. Porrò ſi addat ter- c.Ita plane.
tium, vt non ſit in vindicando piger, ſed vel corripiat Pſal.40.
iuſtus in miſericordia & arguat, vel etiam ſi eam per- 1.Timot.5.
ſonam gerit, & ratio conſeruandæ pacis admittit, co-
ram omnibus peccantes arguat vt cæteri timeant: re-
moueat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipſa L
communione ſacramentorum, & hæc omnia cum di-
lectione corrigendi, non cum odio perſequendi, ple-
niſsimum officium non ſolum caſtiſsimæ innocentiæ,
ſed etiam diligentiſsimæ ſeueritatis impleuit. Vbi au-
tem cætera impediuntur, illa duo ſemper retenta, in-
corruptum caſtumq; cuſtodiunt, vt nec faciat malum,
nec approbet factũ. Sed tamen videamus vnde iſte do-
ceat quod affirmat, cum ſcriptum ſit, Modicum fer- 1.Cor.5.
mentum totam maſſam corrumpit. Dixit hoc Par- Cap.XXII.
menianus, atq; abiit. Nec ei nunc oſtendi poteſt in par-
te Donati non ſolum modicum fermenti, ſed multum
veneni ex illis ouis aſpidum ruptis & prævalidis iam
ſerpentibus pro Primiano damnatis, & ad Primianum
tertium reuocatis. Sed correcti ſunt, inquit, Deo gra-
tias. Si verum eſt, non inuideo, atque vtinam id per-
fectè fiat. Si enim à Maximinianiſtis redire ad partem
Donati nonnullus correctionis eſt modus, *quãto ve- * aliàs, gra
rior perfectiórque correctio eſt, ab ipſa parte Donati dus.
ad vnitatem catholicam remeare? Et Ticonius quidem
multa dixit, quæ illis temporibus, & ſicut interior no-
uerat quàm non modico ſed multo fermento totam
ſuam maſſam nollent fateri corruptam, qui totum or-
bem terrarum peccatis Afrorum fermentatum eſſe cri- M
minarentur. Sed ego iſtos miror, ſi adhuc eis placet
hæc Apoſtolica verba ſic intelligere, ita eos Optatum
Gildonianum velle defendere, vt nec modicum fer-
menti eum fuiſſe contendant. Quod ſi vel hoc conce-
dunt, quàm magnam putant eſſe maſſam ſuam, vt non
potuerit tota corrumpi? Aut ſi in eis ſolis tota corrupta
eſt, quibus placet Optatus, experti diſcant intelligere
quod legunt, quia ineſt tota maſſa ad quos pertinet
quod dicitur totũ, ſiue bonũ ſiue malũ, ad eos pertinet
qui conſentiunt: ad eos antẽ qui non conſentiunt, om-
nino non pertinet, & ideo in diſciplina eccleſiaſtica
corrigendum eſt, ne ad multos perſuadẽdo perueniat:
quod vbi fieri permittit ratio pacis, & non fit, ipſa ne-
gligentia culpam trahit, & in periculo cõſentiendi eſt
per deſidiam corrigendi. Ex qua regula & illud in- Ca. XXIII.
tuendum eſt, quod conſequenter opponit, dicens eſſe
ſcriptum, Sit vobis legitimum æternum in progenies
veſtras diuidere in medio ſanctorum & irreligioſorũ,
& in medio mundorum & immũdorum. Tanto enim
quiſque melius hoc facit, quãto magis in Eccleſia pro-
ficit. Cum enim creuiſſet herba & fructum feciſſet, tũc
apparuerunt

A apparuerunt & zizania. Et quamuis inter vtrunque iam
ſerui patrifamiliâs cognitione diuiderent atq; diſtin-
guerent, iubentur tamen ea ſinere creſcere, & hoc vſq;
ad meſſem. Sed hæc hactenus. Ea enim quæ reſtant, ali-
quanto diligentius ab alio exordio conſideranda at-
que tractanda ſunt.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS episcopi, contra Parmenianum Liber Tertius.

Cap. I. CVM omnis pia ratio & modus ec-
cleſiaſticæ diſciplinæ vnitatem ſpi-
ritus in vinculo pacis maxime de-
Ephes. 4. beat intueri, quod Apoſtolus ſuffe-
rendo inuicem præcipit cuſtodiri,
& quo non cuſtodito medicinæ
vindicta non tantum ſuperflua ſed
etiam pernicioſa, & propterea iam nec medicina, eſſe
conuincitur: illi filij mali qui non odio iniquitatum
alienarum, ſed ſtudio contentionum ſuarum infirmas
B plebes iactantia ſui nominis irretitas, vel totas trahere,
vel certe diuidere affectant, ſuperbia tumidi, peruica-
cia veſani, calumniis inſidioſi, ſeditionibus turbulen-
ti, ne luce veritatis carere oſtendantur, vmbram rigi-
dæ ſeueritatis obtendunt, & quæ in ſcripturis ſanctis
ſalua dilectionis ſynceritate & cuſtodita pacis vnitate,
ad corrigēda fraterna vitia moderatiori curatione fie-
ri præcepta ſunt, ad ſacrilegium ſchiſmatis, & ad occa-
1. Corint. 5. ſionem præciſionis vſurpant, dicentes, Ecce ait Apoſto-
lus, Auferte malum ex vobiſipſis. Quod malum vtique
2. Retract. ſi integris, inquiunt, non obeſſet, nec iuberetur auferri.
cap. 17. Interim videamus ne forte non fruſtra nō dixerit Apo
ſtolus, Auferte malos à cōgregatione veſtra: ſed, aufer-
te malū ex vobiſipſis: quia cum quiſq; impeditur ab ec-
cleſiæ cōgregatione malos homines ſeparare, ſi ex ſeip
ſo auferat malum, non eis corde miſcetur, atque ita ſpi-
ritaliter non ſolum coniungitur bonis, ſed etiam ſepa-
ratur à malis. Sic enim in hoc loco ad Timotheū cum
1. Timo. 5. dixiſſet, Neque communicaueris peccatis alienis: tan-
quam ille diceret fieri poſſe vt aliquos malos ab Eccle-
ſiæ cōgregatione ſeparare non poſſet, & ideo tolerare
cogeretur, tanquam conſilium dans, quemadmodum
C peccatis eorum non communicaret, Teipſum, inquit,
caſtū cuſtodi. Nam malis malus miſceri poteſt, bonus
autem nullo modo, quamuis cum eis in vna congrega-
2. Corin. 5. tione verſetur. Ita & hic ad Corinthios cū dixiſſet, Quò
enim mihi de his qui foris ſunt iudicare? Nōnne de his
qui intus ſunt iudicatis? Ne forte turbarētur aliqua ma-
lorum numeroſitate, ſic de permixtis frumentis, vt ſine
illorum vexatione colligi ſepararíq; non poſſent, Au-
ferte, inquit, malum ex vobis, vt ſi forte non poſſent au-
ferre malos à congregatione ſua, auferendo malū ex
ſeipſis: id eſt, non cum eis peccando, nec eis ad peccan-
dum conſentiendo aut fauendo, integerrimi inter eos
& incorruptiſſimi verſarentur, quia per malum ſuum
malis quiſque conſentit. Si autem ex ſeipſo auferat ma-
lum, alieno malo non eſt vnde conſentiat. Quapropter
quiſquis etiam contempſerit Eccleſiæ dei diſciplinā, vt
malos cum quibus non peccat, & quibus non fauet, de-
ſiſtat monere, corrigere, arguere: ſi etiā talē gerit per-

ſonam, & pax Eccleſiæ patitur, vt etiam à ſacramento- D
rum participatione quempiam poſsit ſeparare, nō alie-
no malo peccat, ſed ſuo. Ipſa quippe in tāta re negligē-
tia graue malum eſt, & ideo ſicut Apoſtolus admonet, 1. Cor. 5.
ſi auferat malum à ſeipſo, non ſolum auferet audaciam
committendi, aut peſtilentiam cōſentiendi, ſed etiam
pigritiam corrigēdi, & negligentiam vindicandi, ad-
hibita prudentia & obedientia in eo quod præcipit do-
minus, ne frumenta lædātur. Ea quippe intētione quiſ-
quis inter triticum & zizania tolerauerit, auferendo à
ſeipſo malum, non eis communicat, & ea diſtinguit ac
iudicat interim ad diem. Nō enim nouit quid cras fu- Prouer. 27.
turum ſit: & ideo dilectione ſeruata, non ſine ſpe corre-
ctionis vindicādum eſt, quicquid corrigi vel vindica-
ri neceſſaria ſeueritas poſtulat. Quod vt ſatis appareat,
totum ipſius epiſtolæ Apoſtolicæ locum diligētius tra-
ctemus. Quid vultis, inquit? In virga veniā ad vos, an 1. Corin. 4.
in charitate & ſpiritu manſuetudinis? Iam hic apparet
eum loqui de vindicta, ad cuius ſignificationem virgā
nominauit. Nunquid tamen & virga ſine charitate eſt,
quia ita contexuit, In virga veniam ad vos, an in chari-
tate? Sed quod ſequitur, Spiritu manſuetudinis: admo-
net intelligi, quia & virga charitatem habet. Sed aliud
eſt charitas ſeueritatis, aliud charitas māſuetudinis. V- E
na quidē charitas eſt, ſed diuerſa in diuerſis operatur.
Omnino, inquit, auditur inter vos fornicatio, & talis 1. Corin. 5.
fornicatio qualis nec in gentibus, ita vt vxorem patris
ſui quis habeat. De tam immani facto videamus quem-
admodum eos ſæuire præceperit. Et vos, inquit, inflati
eſtis, & nō potius luctum habuiſtis vt tolleretur de me-
dio veſtrum qui hoc opus fecit? Quare luctum potius
& non iram, niſi quia ſi patitur vnum membrum, com- 1. Corin. 12.
patiuntur omnia membra: & nō luctum quia tolleba-
tur, ſed luctum, inquit, vt tolleretur: id eſt, vt lugētium
dolor ad deum aſcenderet, & ipſe tolleret hoc opus de
medio eorum, ſicut ipſe ſciret, ne forte illi per humanā
imperitiam eradicaret ſimul & triticum? Cum ergo ad
talem vindictam neceſsitas cogit, humilitas lugētium
debet impetrare miſericordiā, quam repellit ſuperbia,
nec illius ipſius qui de medio fratrū tollitur debet ne-
gligi ſalus: ſed ita agendū eſt, vt ei talis vindicta ſit vti-
lis, & agendum voto & precibus, ſi corrigi obiurgatio-
nibus non poteſt. Ideoque quod ſequitur & dicit, Ego
quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iu- 1. Corint. 5.
dicaui quaſi præſens eū qui ſic operatus eſt, in nomine
domini noſtri Ieſu Chriſti congregatis vobis & meo F
ſpiritu, cum virtute domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere
huiuſmodi Satanæ in interitū carnis, vt ſpiritus ſaluus
ſit in die domini. Quid ergo agebat Apoſtolus, niſi vt
per interitum carnis ſaluti ſpiritali cōſuleret, vt ſiue ali-
qua pœna vel morte corporali, ſicut Ananias & vxor
eius ante pedes Apoſtoli Petri ceciderunt: ſiue per pœ- Acto. 5.
nitentiā, quoniam Satanæ traditus erat, interimeret in
ſe ſceleratam carnis concupiſcentiā? Quia ipſe item di-
cit, Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram: Coloſ. 3.
inter quæ & fornicationem commemorat. Et iterum,
Si enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini: ſi autē Roma. 8.
ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis: non tamen
ſupernam ab eo ſeparat charitatē, quem de ſuperna cō-
gregatione præcipit ſeparari. Hoc enim apertius ad
Theſſalonicenſes dicit, Si quis autem nō obaudit ver- 2. Theſ. 3.
bo noſtro per epiſtolam, hunc notate, & non commi-
ſceamini cum illo, vt erubeſcat. Et non inimicum eum
æſtimetis, ſed corripite vt fratrem. Audiant iſti aliquā-
do, & intelligāt quemadmodum ſatagat charitas apo- Ephes. 4.

G ſtolica,vt ſufferentes inuicē ſtudeamus conſeruare vni-
tatem ſpiritus in vinculo pacis. Nam & hic cum dixiſ-
ſet, Et non vt inimicum eum exiſtimetis, ſed corripite
vt fratrem: tanquam oſtendens cur hoc dixerit, conti-
1.Corin.5. nuo ſubiunxit, Ipſe autem deus pacis det vobis pacem
ſemper in omni bono. Ita & de iſto qui vxorem pa-
tris ſui habuit, luctū potius indicit, & pacificam chari-
2.Cor.12. tatem vbiq; commendat, ſicut & de ipſo ait, Ne iterum
cum venero ad vos, humiliet me deus, & lugeā multos
ex his qui ante peccauerunt, & non egerunt pœniten-
tiam ſuper immonditia, & luxuria, & fornicatione quā
2. Corin.13. geſſerūt. Et paulopoſt ait, Prædixi & prædico ſicut præ-
ſens ſecundo, & nunc abſens his qui ante peccauerunt,
& cæteris omnibus: quia ſi venero iterum, nō parcam.
Ideo lugendo indicabat, vt dei miſericordia ſine cor-
ruptione vinculi pacis, vbi ſalus tota conſiſtit, contere-
ret peccantes atq; corrigeret, ſicut de iſto ipſo qui cum
patris vxore fuerat fornicatus, feciſſe intelligitur. Nam
non inuenitur de quo alio ſignificet in ſecunda epiſto-
2.Corin.2. la ad eoſdem Corinthios cum ait, Nam ex multa tri-
bulatione & anguſtia cordis ſcripſi vobis per multas la-
H chrymas, non vt contriſtemini, ſed vt ſciatis dilectio-
nem quam habeo abundantius in vos. Si quis autē con
triſtauit, non me contriſtauit, ſed ex parte, vt non one-
rem vos. Sufficit ei hæc correctio quę fit à multis, ita vt
è contrario vos donetis & cōſolemini, ne quādo maio-
ri triſtitia abſorbeatur qui eiuſmodi eſt. Propter quod
obſecro vos, vt confirmetis in eum charitatem. Ad
hoc enim ſcripſi, vt cognoſcam probationem veſtram,
ſi in omnibus obaudiētes eſtis. Si cui autem aliquid do-
naueritis, & ego: Nam & ego ſi cui donaui, propter vos
in perſona Chriſti, vt non poſsideamur à Satana. Non
enim ignoramus mentes eius. Quid moderatius, quid
diligentius, quid ſolicitudine pia, & paterna ac mater-
na charitate plenius fieri aut dici poteſt? Sicut peccanti
adhibet damnationem, ſic correcto atque contremeſco-
ti atque humilianti in pœnitentia cor ſuum, vult red-
dere conſolationem, ne maiori, inquit, triſtitia abſor-
beatur. Sed quid illud quo concluſit iſtam ſententiam,
Vt non poſsideamur à Satana? Non enim, inquit, igno-
ramus mētes eius. Ipſe eſt enim qui per imaginem qua-
ſi iuſtæ ſeueritatis crudelem ſæuitiam perſuadet, nihil
aliud appetens venenoſiſsima verſutia ſua, niſi vt cor-
I rumpat atque dirumpat vinculum pacis & charitatis,
quo conſeruato inter Chriſtianos, vires eius omnes
inualidę fiunt ad nocendum, & muſcipulæ inſidiarum
Cap.II. cōminuuntur, & conſilia euerſionis euaneſcunt. Sed
& ſi de aliquo alio in ſecunda ad Corinthios epiſtola
locutus eſt Apoſtolus, & ibi tamen ſignificauit quan-
ta charitate in quemque debeat eccleſiaſtica vindicta
procedere. Hoc eſt illud quod iſti non intelligētes, in-
Pſal.140. ter calumnias ſuas ſolent habere præcipuum, Emenda-
bit me iuſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum
autem peccatoris non impinguet caput meum. Quia
vero iſti non in miſericordia emendare nouerunt, &
Cæciliani innocentiam ſæuis ſuſpicionibus inſectati
ſunt, & Optati Gildoniani potentiam fallacis oleo adu-
lationis vnxerunt. Nam ſi propter vinculum pacis ini-
quitatem Optati gementes lugenteſque tolerarent, nō
vtique pacem Chriſtianam atque catholicam in orbe
terrarum, ſanctámque vnitatem dirumperent, aut cer-
te à maioribus ſuis nefaria cæcitate diruptam ita dole-
rent, vt ſaltem apud ſe experti quàm multos malos
pro pace Donati ferre cogantur, impacatas illorum ca
lumnias pace ſuæ correctionis extinguerent. Sed & ad

illius primæ ad Corinthios epiſtolæ conſequentia re- K
deamus. Cum dixiſſet Apoſtolus, tradere huiuſmo- 1.Corin.5.
di Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in
die domini Ieſu: etiam atque etiam commendans hu-
militate lugentium hoc debere fieri non ſuperbia ſæ-
uientium, continuo ſubiecit, Non bona gloriatio ve-
ſtra. vel per exprobationem pronūciationis, Bona glo-
riatio veſtra? Sic enim nonnulli & maxime Latini co-
dices habent, tamen eadem in vtroque ſententia te-
neatur. Non enim metuendum eſt, ne quis intelligat
laudando eum dixiſſe, Bona gloriatio veſtra: cum &
ſuperius dixerit, Inflati eſtis, & non potius luctum ha-
buiſtis? Et hic continuo ſubiungit, Neſcitis quia modi-
cum fermentum totam maſſam corrumpit? Quid ad
ipſam inanis gloriationis corruptionem congruentius
referri poteſt? Superbia quippe velut ex vetuſtate pri-
mi hominis qui ſuperbia lapſus eſt, quaſi fermentata &
corrupta mente facit elatos in vnam conſperſionem,
qui ſibimet in eam ſimili iactantiæ vanitate conſen-
tiunt. Et gloriari quidem non de peccatis ſuis, ſed ſu-
per alterius peccata, tanquam ex comparatione inno-
centiæ ſuæ modicum videtur fermentum, quia de ſuis
etiam iniquitatibus gloriari multum fermentum eſt. L
Sed & illud modicum totam maſſam corrumpit. Ca-
dit enim ſuperbus merito ſuperbiæ ſuę, & incipit etiam
peccata ſua defendendo velle gloriari. Quod præui-
dens idem Apoſtolus ait, Quapropter qui ſe putat ſta- 1.Cor.10.
re, videat ne cadat. Et iterum, Si præoccupatus fuerit Galat.6.
homo in aliquo delicto, vos qui ſpiritales eſtis, inſtrui-
te huiuſmodi in ſpiritu manſuetudinis, intendens te-
ipſum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera porta-
te, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Quid eſt lex Chri-
ſti, niſi, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inui- Ioan.13.
cem? Quid eſt lex Chriſti, niſi, Pacem meam do vo- Ioan.14.
bis, pacem relinquo vobis? Quod ergo hic dixit, In-
uicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Galat.6.
Chriſti: hoc alio loco ait, Sufferentes inuicem in di- Ephe.4.
lectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vincu-
lo pacis. Nam & in illo Phariſæo modicum fermen-
tum eſſe videbatur, quia peccatorem non ſolum non
dolebat, ſed ſuper eius peccata de ſuis ſe meritis extol-
lebat. Sed deſcendit ille confitens peccata ſua, iuſtifi- Luca.18.
catus magis quàm ille Phariſæus iactans merita ſua:
quoniam qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humi- M
liat exaltabitur. Sequitur ergo Apoſtulus & dicit, Ex-
purgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſi- 1.Cor.5.
cut eſtis azymi. Quid eſt, vt ſitis: & quid eſt, ſicut eſtis:
niſi quia erant ibi tales, erant ibi non tales, quos vt ta-
les eſſent, exemplo talium commonebat? Tamen om-
nes in vno tanquam eoſdem admonet, ne illi quia
tales erant, deſperarent de his quia nondum tales e-
rant, & eos ad compagem ſui corporis non pertinere
arbitrarentur; tanquam eoſdem admonet cum dicit,
vt ſitis ſicut eſtis. Nouerant enim & illi qui iam ſic e-
rant: & admonente Apoſtolo magis magiſq; noſſe de-
bebant ſufferre illos qui nondum ſic erant, vt ſufferen-
do inuicem in dilectione, ſeruarent vnitatem ſpiritus Epheſ.4.
in vinculo pacis, & inuicem onera ſua portantes, im- Galat.6.
plerent vtique legem Chriſti, qua dominus noſter Ie-
ſus Chriſtus ad docendam humilitatis viam, vſque ad Philip.2.
mortem crucis humiliari dignatus eſt, & tanquam me-
dicus ægrotantes, ita cum dilectione pertulit peccan-
teſ, de quibus dixerat, Non eſt opus ſanis medicus, ſed Matth.9.
ægrotātibus. Statimq; principale propoſuit exemplum
dicens, Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chri- 1.Corin.5.
ſtus, vt

A ſtus, vt tantæ humilitatis exemplo diſcerent expurgare
vetus fermẽtum: id eſt, quicquid in eis ſuperbiæ de ve-
teri homine remanſiſſet. Itaque, inquit, diem feſtum
celebremus, non vtique vnam diem, ſed totam vitam,
non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ &
malignitatis, ſed i azymis ſynceritatis & veritatis. Ma-
litia quippe eſt & malignitas, velut de alieno peccato
gloriari: quaſi tunc debeat de iuſtitia ſua quiſque gau-
dere, cum alium iuſtum eſſe non conſpexerit. Synceri-
tas autem & veritas eſt & ſi proficit aliquis meminiſ-
ſe quid fuerit, & multò magis miſereri lapſorum: quan-
doquidem ipſe erectus eſt à lapſu ſuo per Chriſti miſe-
ricordiam, qui ſine vllo ſuo peccato ſe pro peccatori-
bus humiliauit. Sed ne pernicioſe relinquantur, & qua-
ſi diſsimulanter negligantur aliena peccata, quod non
eſt minoris crudelitatis quàm illud ſuperbiæ, ſequitur
1.Cor.5. & dicit, Scripſi vobis in epiſtola, non commiſceri for-
nicariis: non fornicariis huius mundi, aut auaris, aut
raptoribus, aut idolis ſeruientibus, alioquin debueratis
de hoc mundo exiiſſe. Opus enim veſtrum in hoc mũ-
do illud eſt, vt peccatores Chriſto ad ſalutem lucremi-
ni. Quod fieri non poterit, ſi eorum colloquia conui-
B ctúmque fugiatis. Nunc autem, inquit, ſcripſi vobis nõ
commiſceri. Si quis frater nominatur, & eſt inter vos
aut fornicator, aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut ma-
ledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec ci-
bum quidem ſimul ſumere. Quò enim mihi de his qui
foris ſunt iudicare? Nónne de his qui intus ſunt vos iu-
dicatis? De his autem qui foris ſunt deus iudicabit. Au-
ferte malum ex vobis ipſis. Ecce quẽadmodum ad hanc
ſentẽtiam venit Apoſtolus, cuius vltimam particulam
ponẽdam credidit Parmenianus, dicens eſſe ſcriptum,
Auferte malum ex vobis ipſis. Quod, inquit, vtique ſi
bonis & integris non noceret, non iuberetur auferri.
Quæ autẽ ſuperius dicta ſunt vnde ad hoc ventum eſt
prætermiſit, quibus vtique ad id quod perſuaderẽ cu-
piebat, ſeparationem à malis fieri corporaliter oporte-
re, poterat adiuuari dicente Apoſtolo, Cum huiuſmo-
di nec cibum ſimul ſumere. Cur ergo non commemo-
rauit, quod eius intentionem maxime adiuuare poſſe
videbatur? Cum enim vehementer inſtet vt à male vi-
uentibus corporalem ſeparationem faciẽdam eſſe per-
ſuadeat, cur non adhibet teſtimonium Apoſtoli dicen-
C tis, Si quis frater nominatur, & eſt fornicator, aut ido-
lis ſeruiens, aut auarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut
rapax, cum eiuſmodi nec cibum ſimul ſumere: niſi quia
vidit, ſi hoc diceret, poſſe ſibi reſponderi, Itáne vos &
fornicatores & idolis ſeruiẽtes aut non habetis, aut eos
ignoratis? Nullúmne auarum, aut maledicum, aut e-
brioſum, aut rapacem inter vos videtis & noſtis? Cur
ergo cum talibus contra præceptum Apoſtoli, non ſo-
lum cibum menſæ veſtræ ſumitis, ſed etiam cœnam
mẽſæ dominicæ communicatis? Hoc ergo Parmenia-
nus quantum arbitror euitare conatus eſt, ne ſibi reſpõ-
deretur, vt id nõ poneret quod pro eius cauſa validiſsi-
me ſonare videretur. Nam hoc epiſtolæ Apoſtolicæ ca-
* aliàs, cum fugiſſet. pitulum ſi conſuluiſſet, * & ei non occurriſſet, non ex
eius vltima parte poneret, Auferte malũ ex vobis ipſis.
Sed nunc quia hoc diximus, fortaſſe iſti audebunt ne-
gare haberi inter ſe auaros, aut maledicos, aut ebrio-
ſos, aut rapaces, & ipſum Optatum qui vniuerſæ Africæ
notiſsimus fuit, quem tamdiu pertulerunt quamdiu ti-
muerunt, fortaſſe defendere conabuntur. Dicant ergo
ſi poſſunt, meliorem ſe atque purgatiorem habere nũc
Eccleſiam, quàm erat ipſa vnitas beatiſsimi Cypriani

temporibus, qui collegas ſuos, à quibus tamẽ nulla cor- D
porali disiunctione ſeparatus eſt, nullum eorum nomi-
natim appellans, ſed prudenter ac ſobrie ſaluberrimæ
mordacitatis inferens medicinam, his verbis grauiter
arguit, Quia eſurientibus in Eccleſia fratribus habere
argentum largiter vellent, fundos inſidioſis fraudibus
raperent, vſuris multiplicantibus fœnus augerent. Et vt
apertiſsime oſtenderet de his ſe dicere, cum quibus in
vnius Eccleſiæ communione viuebat, conſequẽter an-
nexuit, Quid nõ perpeti tales pro peccatis huiuſmodi
meremur. Non enim ait, merentur: ſed, meremur.
Quod nullo modo dixiſſet, cum talis vtique ipſe non
eſſet, niſi manifeſtare vellet eorum facta gemere, qui ei
non ſolum in Eccleſiæ vnitate, ſed etiam collegij con-
ſortio iungerentur, quamuis ab eis vita, moribus, corde,
propoſito diſcreparet. Dicant ergo iſti meliorem nunc
eſſe Eccleſiam ſuam, & non ſe habere tales, quales ha-
buit in ipſa vnitate Cyprianus. Credant eis qui volunt,
& aduerſus ea mala quæ de moribus eorum in faciem
ſimulantium fuerint, * oculos claudant: ego eos ad illa * aliàs, inſimulata fuerint.
prioris vnitatis tempora reuocabo, & ab eis quæram,
vtrum quando ille vir tantus Epiſcopus Carthaginen-
E ſis Eccleſiæ Cyprianus de tam malo collegio, teſtimo-
nio liberæ vocis vſque ad ea ſcripta, quæ poſteris etiam
proderentur ingemuit, erat Eccleſia Chriſti, an non é-
rat? Si erat, quæro quemadmodum Cyprianus & cæte-
ri ſimiles eius, implebant quod præcepit Apoſtolus, Si 1.Cor.5.
quis frater nominatur, & eſt aut fornicator, aut auarus,
aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut ra-
pax, cum eiuſmodi nec cibum ſimul ſumere: quando
cum his auaris & rapacibus, qui eſurientibus in Eccle-
ſia fratribus, habere argentum largiter vellent, fundos
inſidioſis fraudibus raperent, vſuris multiplicantibus
fœnus augerent, panem domini manducabant & cali-
cem bibebant? An forte parua ſunt iſta crimina & par-
ui æſtimanda? Solent enim iſti etiam hoc dicere, pen-
ſantes ea non in ſtatera æqua diuinarum ſcripturarum,
ſed in ſtatera doloſa cõſuetudinum ſuarum. Quicquid
enim ſceleris & iniquitatis inebriat multitudinẽ, amit-
tit examinis veritatem. Sed ideo ſunt tanquam ſynce-
riſsimum ſpeculum propoſita hominibus oracula cœ-
leſtiũ paginarum, vt ibi quiſque videat quodlibet pec-
catum quãtum ſit, quod forte magnum eſt, & male vi-
F uẽtium cæco more contemnitur. Potuítne grauius di-
uinis eloquiis accuſari auaritia, quàm vt idololatriæ de-
monſtraretur æqualis, & eius nomine appellaretur, di-
cente Apoſtolo, Et auaritia, quæ eſt idolorum ſeruitus? Galat.5.
Potuítne maiori pœna digna iudicari, quàm vt inter
illa crimina poneretur, quibus obſeſsi regnum dei non Galat.5.
poſsidebunt? Aperiantur oculi cordis, ne fruſtra pateãt
oculi corporis, & legãt prædicatorem liberum verita-
tis in eadem ipſa prima ad Corinthios epiſtola ſcribẽ-
tem, Nolite errare: neque fornicarij, neq; idolis ſeruiẽ- 1.Cor.6.
tes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum
concubitores, neq; fures, neq; auari, neque ebrioſi, neq;
maledici, neq; rapaces, regnum dei poſsidebunt. Quo-
modo ergo Cyprianus & alia frumẽta dominica in illa Cyprianus in epiſtola de lapſis.
tunc vnitatis Eccleſia cum auaris & rapacibus, cum his
qui regnum dei nõ poſsidebunt, non laicis vel quibuſ-
cunque clericis, ſed & ipſis Epiſcopis panem domini
manducabant, & calicem domini bibebant, cum idem
Apoſtolus præcipiat nõ eis commiſceri, & clamet cum
eiuſmodi nec cibum ſumere? An quia non poterant ab
eis corporaliter ſeparari, ne ſimiliter eradicarẽt & triti-
cũ, ſufficiebat eis à talibus corde ſeiũgi, vita moribúſq;

G diſtingui, propter compenſationem cuſtodiendæ pacis & vnitatis, propter ſalutem infirmorum & tãquam lactentium frumentorum, ne membra corporis Chriſti per ſacrilega ſchiſmata laniarent? Sed ecce ego non vrgeo quenquam illorum ſic intelligere, ipſi explicent quemadmodum eſſe potuerit illa tunc Eccleſia glorio-
Ephes.5. ſa ſine macula & ruga, vbi eſurientibus in Eccleſia fratribus habere largiter argentum volebant, vbi fundos inſidioſis fraudibus rapiebant, vbi vſuris multiplicantibus fœnus augebant, vbi tantis erant inuoluti iniquitatibus, vt per illas regnum dei non poſsiderent. Quòd ſi glorioſa Eccleſia ſine macula aut ruga in eis ſolis cõputabatur, qui mœrebant & gemebant illas iniquitates quæ fiebant in medio eorum, imò etiam ſecundum
Ezech.9. ſancti Ezechielis prophetiam, tales proprio ſigno ſignari meruerunt, vt à vaſtatione & perditione iniquorum tutiſsimi euaderent: deſinant calumniari bonis non operãtibus mala per morbidam cupiditatem, ſed tolerantibus propter pacificam charitatem, quibus di-
Mat.5. ctum eſt, Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Nam propterea ſpiritus ſanctus per memoratum Eze-
H chielem prophetam tali verbo deſignauit malos quos in vnitate tolerant boni, vt eos in medio bonorum diceret cõſtitutos, quia niſi bonos diceret in medio malorum, illi quaſi extrinſecus & forinſecus eſſe videren-
Ezech.9. tur. Gemunt, inquit, & mœrent iniquitates populi mei, quæ fiunt in medio eorum: vt illos iniquos non ſolum non excluſos, ſed etiam incluſos cogitaremus. Si vero iam tunc non erat Eccleſia, quia Cyprianus & quicunque cum eo auaros illos rapacéſque nouerãt, quales ipſi non erant, quamuis eos grauiſsimis gemitibus & præclariſsimis vocibus accuſarent, vnam tamen cum eis intrantes Eccleſiam, & in vna congregatione paria ſacramenta tractantes, per huiuſmodi communionem paris ſortis effecti ſunt, quia non obtemperauerunt Apoſtolo iubenti, vt cum huiuſmodi nec cibum quidem ſimul ſumerent: &, Auferte malum ex vobis ipſis: quid adhuc laboramus? Quid ſe ipſi iactant quòd habeant aliquam Eccleſiam, ſi iam illis temporibus eſſe deſtiterit? Dicant vnde natus eſt Maiorinus aut Donatus, vt per eos naſceretur Parmenianus atque Primianus. Quid enim eis prodeſt quòd auaros & rapaces, cum quibus cibum ſumi vetat Apoſtolus, modo ſe vel non habere in congregatione ſua, vel incognitos ſibi eſſe mentiuntur: quandoquidem fuerunt tales in illa vnitatis Eccleſia, vnde iſti exortos ſe ſic iactitant, vt eam in ſua ſola ſocietate, id eſt, in communione Donati remanſiſſe perſuadere conentur? Si enim dicunt per talium communionem perire Eccleſiam, cur eam non dicunt iam Cypriani periſſe temporibus? ac ſic & per ſeipſos vnde exiſterent non inuenientes, dicere deſinant apud ſe Eccleſiam remanſiſſe, quam totam prioribus periſſe temporibus dicũt. Si autem in bonis quibus talia diſpliceant ſemper manſit, & manet & manebit Eccleſia, diſcant iſti aliquando non ſic intelligere quod ait Apoſtolus, Auferte malum ex vobis ipſis: ve per ſchiſmata conantes colligere zizania, eradicent ſimul & triticum. Quæ omnia ita diſputamus, vt meminerint qui hæc legunt vel audiunt, non eos potuiſſe vnquam demonſtrare, ſiue illo tempore cùm recentiſsima hæreſis erat, ſiue nunc cum multo firmiore innocẽtiæ conſciẽtia ſibi totus orbis in catholica Eccleſia Chriſtiana pace connectitur, Cæcilianum vel eos qui ei concorditer inhærebant, fuiſſe zizania. Sed vt ſecurus vnuſquiſque in ſanctæ Eccleſiæ vnitate permaneat, & eiuſdem vnitatis deſertores ne cum eis pereat non ſequatur, hoc dicimus, quia ſi fuiſſent illi zizania, tolerari potius vſque ad meſſem, quàm per nefarie ſchiſmatis eradicatis frumentis ſeparari debuerunt. Sed dicet aliquis, Quo modo præcipienti Apoſtolo poterimus obedire, qui vetat cum eiuſmodi cibum ſimul ſumere? Si enim ſolam cordis ſeparationem ab eis faciendam eſſe præciperet, non diceret, Scripſi vobis in epiſtola non commiſceri fornicariis: non vtique fornicariis huius mundi, id eſt, eis qui Chriſtiani non eſſent, de quibus poſtea dicit, Quid enim mihi de his *1.Cor.5.*
qui foris ſunt iudicare? nónne de his qui intus ſunt vos iudicatis? de his autem qui foris ſunt deus iudicabit. Cum ergo de tali ſeparatione præcipiat, quæ non fit ab eis malis qui Chriſtiani nõ ſunt, ſed ab eis qui Chriſtiani ſunt: cordis autem ſeparatio ab omnibus malis facienda eſt, ac per hoc & ab eis & ab aliis malis qui non ſunt Chriſtiani, oportet nos corde ſeparari: quid reſtat niſi vt intelligamus nobis id per Apoſtolum iuberi, vt quibuſlibet malis Chriſtianis quales ipſe deſignat, nec tali coniunctione miſceamur, quali coniunctione panis in ipſius vitæ humanæ ſocietate miſce- L
mur? Et ideo alio loco dicit, Si quis vos vocauerit ex *1.Cor.10.*
infidelibus & volueritis ire, omnia quæ apponũtur vobis manducate, nihil interrogantes: hic autem cum eiuſmodi nec cibum quidem ſumere permittit cum infidelibus: id eſt, cum eis qui nõdum Chriſtum crediderũt, dicit manducandum eſſe quæ appoſuerint, de quibus quoniam foris ſunt deus iudicabit: cum his autem qui intus ſunt, id eſt, ſi quis frater nominatur, & eſt fornicator aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, vetat etiam ſumere cibum. Perſuadet ergo ante tempus meſsis à frumentis zizania ſeparari. Quod ſi facere noluerimus, quoniam dominus prohibet, toleraturi ea ſumus, & in ſola cum eius voluntatis & cordis ſeparatione perſeueraturi: ac per hoc etiam cibum ſumere cum talibus quidem prohibet Apoſtolus. In hac velut anguſtia quæſtionis non aliquid nouum aut inſolitum dicam, ſed quod ſanitas obſeruat
Eccleſiæ, vt cum quiſque fratrum, id eſt, Chriſtiano- *23.q.4. ca.*
rum intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in ali- *Cũ quiſque.*
quo tali peccato fuerit deprehenſus, vt anathemate dignus habeatur, fiat hoc vbi periculum ſchiſmatis nullum eſt, atque id cum ea dilectione, de qua ipſe alibi M
præcipit dicens, vt inimicum non eum exiſtimetis, ſed *2.Theſſ.3.*
corripite vt fratrem. Non enim eſtis ad eradicandum, ſed ad corrigendum. Quod ſi ſe non agnouerit, neque pœnitendo correxerit, ipſe foras exiet, & per propriam volũtatem ab Eccleſiæ vnitate dirimetur. Nam & ipſe dominus cum ſeruis volentibus zizania colligere, di-
xit, Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem: præmiſit *Mat.13.*
cauſam dicens, Ne forte cum voltis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. Vbi ſatis oſtẽdit, cum metus iſte non ſubeſt, ſed omnino de frumentorum certa ſtabilitate certa ſecuritas manet: id eſt, quando ita cuiuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorſus vel non tales habeat defenſores, per quos poſsit ſchiſma contingere, non dormiat ſeueritas diſciplinæ, in qua tãto eſt efficacior emẽdatio prauitatis, quanto diligentior confirmatio * **alias, conſeruatio.*
charitatis. Tunc autem hoc ſine labe pacis & vnitatis, & ſine læſione frumentorum fieri poteſt, cum congregationis Eccleſiæ multitudo ab eo crimine quo anathematizatur, aliena eſt. Tunc enim adiuuat præpoſitum potius corripientẽ, quàm criminoſum reſiſtẽtem.

Tunc

A Tunc ſe ab eius coniunctione ſalubriter cōtinet, vt nec
cibum quiſquam cum eo ſumat, non rabie inimica, ſed
coërcitione fraterna. Tūc etiam ille & timore percuti-
tur, & pudore ſanatur, cum ab vniuerſa Eccleſia ſe ana-
thematizatum videns, ſociam turbam cum qua in de-
licto ſuo gaudeat, & bonis inſultet, non poteſt inueni-
1. Cor. 5. re. Ad hoc enim & ipſe Apoſtolus ait, Si quis frater no-
minatur. In eo quippe quòd ait, ſi quis: nihil aliud vi-
detur ſignificare voluiſſe, niſi eum poſſe tali modo ſa-
lubriter corrigi, qui inter diſsimiles peccat, id eſt, in-
ter eos, quos peccatorum ſimilium peſtilētia non cor-
rumpit. In eo vero quod ait, nominatur: hoc nimirum
intelligi voluit, parum eſſe vt ſit quiſque talis, niſi etiā
nominetur, id eſt famoſus appareat, vt poſsit omnibus
digniſsima videri, quæ in eum fuerit anathematis pro-
lata ſententia. Ita enim & ſalua pace corrigitur, & non
interfectorie percutitur, & medicinaliter vritur. Pro-
pterea & de illo dixit quem tali medicina ſanari volue-
23. q. 4. ca. rat, Satis huic eſt correptio quæ fit à multis. Neque e-
Non poteſt. nim poteſt eſſe ſalubris a multis correptio, niſi cum ille
corripitur qui non habet ſociam multitudinem. Cum
verò idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud
B bonis reſtat quàm dolor & gemitus, vt per illud ſignū
Ezech. 9. quod Ezechieli ſancto reuelatur, illæſi euadere ab illo-
rum vaſtatione mereantur. Ad eum enim qui errare
Pſal. 25. non poteſt clamant, Ne perdas cum impiis deus ani-
mam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam. Ne
cum voluerint colligere zizania, eradicēt ſimul & tri-
ticum: nec per diligentiam ſegetem dominicam pur-
gent, ſed per temeritatem potius inter purgamēta nu-
merentur. Ideoque idem Apoſtolus eum iam multos
comperiſſet & immūda luxuria & fornicationibus in-
2. Cor. 12. quinatos, ad eoſdem Corinthios in ſecūda epiſtola ſcri
bens, nō itidem præcipit vt cum talibus nec cibum ſu-
merent. Multi enim erant, nec dici de his poterat, ſi
quis frater nominatur fornicator, aut idolis ſeruiens,
aut auarus, aut aliquid tale, cum eiuſmodi nec cibum
quidem ſimul ſumere: ſed ait, Ne iterum cum venero
ad vos, humiliet me deus, & lugeam multos ex iis qui
antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper
immunditia & luxuria & fornicatione quam geſſerūt:
per luctum ſuum potius eos diuino flagello coërcēdos
minans, quàm per illam correptionem, vt cæteri ab eo-
C rum coniunctione ſe contineant. Conſequenter enim
2. Cor. 13. dicit, Ecce tertio hoc veniam ad vos, vt in ore duo-
Deut. 17. rum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Prædixi &
prædico ſicut præſens ſecundo, & nunc abſens iis qui
ante peccauerunt, & cæteris omnibus: quia ſi venero
iterum, non parcam, quia probationem quæritis eius
qui in me loquitur Chriſtus. Quid aliud dixit hic, non
parcam: niſi quod ſuperius ait, Et lugeam multos: vt lu-
ctus eius impetraret flagellum à domino quo illi corri-
perentur, qui iam propter multitudinem non poterāt
ita corripi, vt ab eorum coniunctione ſe cæteri conti-
nerent, & eos erubeſcere facerent, ſicut faciendum eſt,
ſi quis frater in aliquo cæteris diſsimili crimine nomi-
23. q. 4. ca. natur? Et reuera ſi cōtagio peccandi multitudinem in-
Non poteſt. uaſerit, diuinæ diſciplinæ ſeuera miſericordia neceſſa-
ria eſt: nam conſilia ſeparationis & inania ſunt & per-
nicioſa atque ſacrilega, quia & impia & ſuperba fiunt,
& plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigant a-
nimoſos malos. Sicut enim ille fideliſsimus teſtis aua-
ritiæ collegarum, cum ea mala tribulationum quæ pa-
tiebatur illo tempore Eccleſia, cenſuræ diuinæ & diſci-
plinæ tribueret, commemoratis quos nouerat Epiſco-
porum peſsimis moribus, qui eſurietibus fratribus ha- D
bere argentum largiter vellent, fundos inſidioſis frau-
dibus raperent, vſuris multiplicantibus fœnus augerēt,
quid non, inquit, perpeti tales pro peccatis huiuſmodi
mereremur? Et deinde adhibet teſtimonium de Pſal-
mis dicens, cum iam pridem mouuerit & dixerit cen-
ſura diuina, Si dereliquerint filij eius legem meam, & Pſal. 88.
in iudiciis meis nō ambulauerint: ſi iuſtitias meas pro-
fanauerint, & mandata mea non cuſtodierint, Viſi-
tabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus pec-
cata eorum, Miſericordiam autem meam non diſper-
gam ab eis. Miſericorditer igitur corripiat homo quod
poteſt, quod autem non poteſt, patienter ferat, & cum
dilectione gemat atque lugeat, donec aut ille deſuper
emendet & corrigat, aut vſque ad meſſem differat era-
dicare zizania, & paleam ventilare: vt tamen ſecuri de
ſalute ſua, bonæ ſpei Chriſtiani inter deſperatos, quos
corripere non valēt, in vnitate verſentur, auferant ma-
lum à ſeipſis, id eſt, vt in ipſis non inueniatur quod in
moribus aliorum eis diſplicet. Cum enim dixiſſet Apo-
ſtolus, Quid enim mihi de iis qui foris ſunt iudicare?
nónne de iis qui intus ſunt vos iudicatis? de his autem E
qui foris ſunt deus iudicabit: tanquam illi reſponde-
rent, quid agimus, cum improborum multitudine pre-
mimur, vt iudicium noſtrum in aliqua coërcitione nō
poſsimus exercere? Auferte, inquit, malum ex vobiſ-
ipſis: id eſt, ſi non poteſtis auferre malos ex medio ve-
ſtrum, ipſum malum auferte ex vobiſipſis. Quod ſi quiſ- 2. Retract.
quam velit ſic intelligere quod dictum eſt, Auferte ma- cap. 17.
lum ex vobis ipſis: vt per correptionem ſeparationis de
congregatione fratrum malus quiſque auferendus ſit:
ſtudio tamen ſanandi, non odio perimendi eſſe facien-
dum nemo dubitauerit. Et quis adhibendus ſit mo-
dus temporáque ſeruanda, ne pax Eccleſiæ violetur, in
qua maxime tritico parcendum eſt, ne ſimul cum zi-
zaniis eradicetur, quod in præſentia viſum eſt neceſſa-
rium, diſſeruimus. Hoc qui diligenter cogitet, nec in
cōuerſatione vnitatis negligit diſciplinæ ſeueritatem,
nec immoderatione coërcitionis dirumpit vinculū ſo-
cietatis. Nam hoc ipſum quod ait Apoſtolus, Cum eiuſ- 1. Cor. 5.
modi nec cibum ſimul ſumere: quam multi boni Chri-
ſtiani faciunt de iis de quibus familiarius curam gerūt,
vt à quorum conſortio ſe potuerint ſeparare, quos tali
correptione poſſe corrigi ſentiunt, vel quos omnino F
corrigi poſſe deſperant, ne alios colloquiorum malo-
rum contagione corrumpant, non dubitant facere. Fa-
cit hoc bene, id eſt, humili charitate ac benigna ſeue-
ritate, qui ſic præeſt fratribus, vt eorum ſeruum ſe eſſe
meminerit, ſicut ſeſe habent ipſius domini & præce-
ptum & exemplum. Tunc enim fit ſine typho elationis
in hominem, & cum luctu deprecationis ad deum. Sed
quàm facile de gradu clericorum quiſq; ab Epiſcopo,
vel de numero pauperum quos paſcit Eccleſia, vel de
ipſa congregatione laicorū, ſiue ab Epiſcopo, ſiue à cle-
ro vel quocunq; præpoſito, cui eſt poteſtas, eximitur, ita
vt cū eiuſmodi à cæteris, quibus hoc præcipi poteſt, nec
cibus ſumatur: tam facile malorum multitudo in quo-
libet ordine Eccleſiæ nō poteſt à bonorum cōmixtione
ſeparari & expelli. Nam & in domibus ſuis quique bo-
ni fideles ita diſciplinam ſuorū moderantur & regunt,
vt ibi quoque obtemperēt Apoſtolo præcipiēti cū eiuſ-
modi nec cibum ſumere: cum & de filiis ſuis & de do-
mo pacis hoc faciunt vel fieri iubent: cum eos vidēt ita
viuere, vt hoc eis eſſe faciēdum ipſa quam habēt in eos 23. q. 4. ca.
charitas ſuggerat. Turba autem iniquorum cum facul- Non poteſt.

G tas eſt in populis promẽdi ſermonem, generali obiurgatione ferienda eſt, & maxime ſi occaſionem atque opportunitatem præbuerit aliquod domini flagellum deſuper, quo eos appareat pro ſuis meritis vapulare. Tunc enim aures humiles præbet emendãtis ſermoni calamitas auditorum, faciliúſque in gemitum conſitendi quàm in murmura reſiſtẽdi afflicta corda compellit, ſicut tunc beatus Cyprianus de collegis ſuis fortaſſe illa non diceret, niſi eum deſuper diuina ſeueritas adiuuaret. Eo quippe tempore illa dicebat tam moleſto, tam calamitoſo atque luctuoſo, vt illi non ſolum ſuccenſere non auderent, ſed etiam vix à ſuccenſentibus veniam ſe poſſe impetrare ſentirent: quanquam & ſi nulla calamitas tribulationis premat, cum facultas datur, vtiliter corripitur in multitudine multitudo. Nam ſicut ſeparata ſæuire, ſic in ipſa cõgregatione obiurgata gemere conſueuit. Quamobrem & illud præceptum Apoſtoli nullo modo negligendum eſt, cum ſine periculo violandæ pacis fieri poteſt: quia nec ipſe aliter fieri voluit, vt à congregatione bonorum ſeparetur malus: & eiuſdem illud præcipue attendendum

Ephes. 4 H eſt, vt ſufferentes inuicem ſtudeamus ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Item domino in Euãgelio dicenti, in illo obtemperare debemus, vbi ait, *Mat. 18.* Si neque Eccleſiam audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus: & in illo vbi prohibuit colligi zizania, *Mat. 13.* ne ſimul eradicetur & triticum. Poteſt enim vtrunque cuſtodiri ab eis, quibus dictum eſt, *Mat. 5.* Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Sed iam cætera, quæ Parmenianus poſuit, teſtimonia ſtudeamus videre. Inter omnia quibus eorum ſacrilegus tumor apparet, nullo ſe loco magis aperuit, quàm in eo quòd auſus eſt etiam illud Hieremiæ Prophetæ ponere, vnde perſuaderet cæteris hominibus communionẽ Donatiſtarum, non ſolum Eccleſiam veram eſſe, ſed etiam talem iam hoc tempore, qualis poſt vltimam ventilationem Eccleſia ſancta futura eſt. Cui ſacrilegæ præſumptioni, & nefandæ elationi quid addi poſſit ignoro. Et cum multis quidem locis ſermonum ſuorum nihil aliud quàm præſumere intelligantur, aliquando tamen verecundantur, cum eos veritas vrgere cœperit, quando interrogantur, vtrum non habeant, vel vtrum non ſint ipſi peccatores: veruntamẽ in hoc prophetico teſtimonio impiam vanitatem ſuam, & nimiam peruerſitatem apertiſſime prodiderũt. Cum enim Hieremias ſanctus vellet oſtẽdere bonis & malis, etiam ſi ad tempus ſit congregationis vna ſocietas, longe tamẽ diſparia eſſe momenta morum, *Hiere. 23.* ſiuẽmque meritorum: Quid paleis, inquit, ad triticum? Parmenianus autem cum vellet Ticonium refellere dicentem, malos à bonis in vnitate interim pro pace tolerandos, & in fine vltimi iudicij ſeparandos, poſuit hoc Hieremiæ teſtimonium, quo peruerſus atque errans peruerſos & errantes ad turbulentiſſimas & ſceleratiſſimas ſeditiones inflammet, vt *Galat. 6.* quiſquis inflammata mente carnis ſuæ videtur ſibi aliquid eſſe, cum nihil ſit: ſe ac ſimiles ſui tanquam grana purgatiſſima exiſtimans, ad Eccleſiæ congregationem, in qua neceſſe eſt, vt ij qui ad vitam æternam pertinent, eos qui ad ignem æternum pertinent, vſque ad certum finem tanquam frumenta paleam ſuam tolerent, iam ſibi accedẽdum eſſe non putent. Nullus alius flatus de area Chriſti leuiſſimam paleam ante tempus ventilationis excuſſit: nulla alia præſumptione ſacrilega ſchiſmata quæcunque vbicunque ſunt, fecit.

Cap. III. Admonet, inquit, Hieremias ſanctiſſimus, infructuoſas & ſteriles peccantium turbas ab honorata fruge iuſtorum diſcerni, dicens, Quid paleis ad triticum? *Hiere. 23.* K O tuba furoris, ô vox execrabilis peſtilentiæ, nunquid forte ſic errat genus humanum, vt non agnoſcat ventilatorem Parmenianum? An & ipſe dat locum Donato, & ad purgatam per eum maſſam ſe veniſſe gloriatur? Nam ille ante ſe Maiorinum neſcio vtrum dignetur agnoſcere, an iſti tres tanquam tria cornua cuiuſdam vẽtilabri in manu domini fuerunt, per quos meſſis totius orbis mundaretur: & Africa electa eſt, vbi purgata maſſa conſiſteret, cæteram autem omnem terram palea ſeparata veſtiret? Vnde ergo tãti greges Circumcellionum? Vnde tantæ turbæ conuiuarum, ebrioſorum, & innuptarum, ſed non incorruptarum, innumerabilia ſtupra fœminarum? Vnde tanta turba raptorum, auarorum, fœneratorum? Vnde tam multi per ſuas quique regiones notiſſimi, tãtundem volentes, ſed nõ tantum valentes Optati? Quid ad hæc reſpondebunt? Non ſunt iſta? An & hoc triticum eſt? Væ impudentiſſimæ negationi, ſi apud ſe iſta non eſſe: væ ſceleratiſſimæ peruerſitati, ſi frumenta ſe eſſe reſponderint. Poſtremo maſſam purgati tritici poſt tantæ authoritatis trientem, id eſt, Maiorinum, Donatum, Parmenianum, etiam Primianus iterũ auſus eſt ventilare, vt Maximinianiſtas de ſua communione ſepararet. L An forte frumenta proiecit? Quid eſt ergo ipſe cum ſuis, qui talia proiecerunt? An ita iſta frumenta purgata ſunt, vt ſe inuicem nõ agnoſcãt, & ſe inuicem damnãdo ventilare conentur? Potuit ne palea baptizare frumenta? Si potuit, cur ergo dicunt, quid paleis ad triticum? Si autem non potuit, cur Felicianus cum inter paleas Maximinianiſtarum foras volaſſet, quotquot ille baptizauit, cum eo rurſus ad maſſam illam purgatiſſimam redierunt, & omnes intus eos nunc habent, & ſibi nõ dicunt, quid paleis ad triticum? Iam ergo euigilent aliquando, & intelligãt quemadmodum Propheta dixerit, Quid paleis ad triticum? *Ibidem.* Vbi enim dicatur conſiderent, ſi eis ineſt qualiſcunque ſenſus humanus. Nunquid in agro dici poteſt, quid paleis ad triticum, quãdo eadem radice portantur? Nunquid in area, vbi pariter triturantur? Sed vtique in horreo, quid paleis ad triticum? *Mat. 3.* Veniet ille paterfamiliâs ferẽs vẽtilabrum in manu ſua, & mundabit aream ſuam, frumenta recondet in horreum, paleam vero comburet igne inextinguibili. M Nam per aliam ſimilitudinem omne triticum ouium nomine, & omnis palea hædorum nomine ſignificatur, quæ duorum pecorum genera interim permixta ſub vno paſtore paſcuntur. *Mat. 25.* Sed veniet, inquit, filius hominis cum angelis ſuis, & congregabuntur ante eum omnes gẽtes, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſeparat oues ab hædis: & oues quidẽ ponet ad dexteram, hædos autem ad ſiniſtram. Et dicet iis qui à dextris eius erũt, Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab initio mũdi. Illis autem qui ad ſiniſtram ſunt dicet, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Tunc ergo implebitur prophetia, quid paleis ad triticũ? quãdo hædis & ouibus non poteſt paſcua eſſe cõmunis. Si poſſunt piſces boni cũ piſcibus malis intra illam ſagenã cui dixit dominus, *Mat. 13.* Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ i mare, dicere, recedite à nobis, aut recedemus à vobis, donec omnes educantur ad littus, & per angelos boni mittantur in vaſa, mali autẽ proiiciantur foras: poteſt hoc tempore impleri quod dictũ eſt, quid paleis ad triticum? Sed qui congregationem ſuam iam

frumentum

A frumentum purgatum putāt, à commixtione frumen-
ti & paleæ tāquam pura palea volauerunt: & qui ſe ſub
vno paſtore nō adhuc cum hædis paſcere ſentiunt, lu-
porum inſidiis de grege domini ſeparati ſunt: & qui
cum malis piſcibus ſe congregatos eſſe non putant, nō
ſolum mali piſces ſunt, ſed etiam vnitatis retia dirupe-
rūt. Quod ſi iam hoc tempore intelligamos fieri qood
Hierr.23. Hieremias ait, Quid paleis ad triticum? nihil aliud re-
ctè intelligere poſſumus, niſi qoòd in vna quidem cō-
gregatione ſunt, donec in fine ventilationis etiam cor-
poraliter ſeparentur. Sed tamen tritici ſurſum cor eſt,
paleæ vero deorſum. Palea quippe ſua quærit, non quæ
Philip.2. Ieſu Chriſti: triticum autem theſaurizat theſaurum in
Mat.6. cœlo, quia vbi eſt theſaurus eius, ibi & cor eius eſt.
Cap.IIII. Sic etiam verba Eſaiæ intelligenda ſunt, quæ ille
ſimiliter non intelligens, ad eandem ſui erroris ſen-
tentiam detorquere conatur. Quid enim ait Eſaias?
Eſaia.52. Recedite recedite, exite inde, & immundum nolite
tangere: exite de medio eius, & ſeparamini qui fertis
vaſa domini. Nunquid eadem toties repetenda ſunt,
quoties fit ſeparatio cordis à malis? Immundum enim
non tangit, qui ad peccatum nulli conſentit. Exit au-
B tem inde vt ſalua ſit eius cauſa apud deum, ſi etiam di-
ſciplinam corripiendi & arguendi ſalua pace non ne-
gligat. Nam qui vult corporaliter quaſi manifeſtos ma-
los deſerere, ſpiritaliter deſerit latentes bonos, quos
inexpertos & incognitos cogitur accuſare, dum ſepa-
rationem ſuam conatur defendere. Sed iſti responde-
ant, Si mundus eſt Felicianus, cur exiit de medio eo-
rum? Si vero immundus, cur modo tangit mundum?
Quod ſi tunc immundus fuit cum foris eſſet, quos illic
baptizauit immundi ſunt, quia immundum tetigerunt.
An omnes cum illo remeando mundati ſunt? Poſſunt
ergo iſti mundati foris baptizare, qoos in ſua commu-
nione non baptizauerunt? Cur ergo alios rebaptizant?
An à trecentis decem Bagaij conſidentibus damnari
aliqua forte meruerunt dignatione, & ideo de toto or-
be quiſquis ad eos venerit rebaptizatur, quia non me-
ruit totus orbis iſtam dignationem vt Bagaiēſi conci-
lio damnaretur? Ergo à Maximiniano & à cæteris ſo-
ciis eius ad Primiani communionem non redeuntibus
quicunque baptizati fuerint, rebaptizantur. An parci-
tur eis? Si rebaptizantur, violatur dignatio Bagaienſis.
In ea quippe etiam iſtorū rebaptizatores damnati ſunt.
C Si autem parcitur eis, rogandi ſunt iſti, vt rurſum ad
oppidum Bagaienſe conueniant, & ſi forte ille nume-
rus trecentorum decem iam conſecratus eſt, totidem
conueniant, & illic ſententiam contra totum orbem
proferant, ſicut aduerſus Maximinianiſtas protulerūt,
vt cum voluerint aliquem rebaptizare ex aliqua par-
te orbis venientem, pari priuilegio ſe defendant, aſſe-
rētes ſibi ita parci oportere, ſicut ei parcitur quem Ma-
ximinianiſta baptizat, quia non ſolum Maximiniani-
ſtæ, ſed etiam totus orbis meruit concilio Bagaien-
ſi damnari. Deinde ſeipſos à tam magna inuidia, à
morte tam magna & tam mirabili liberabunt, vt cum
cœperint iam non rebaptizare in Eccleſia baptizatos,
quæ per omnes terras eſt conſtituta, ſi quis eis mouerit
quæſtionem, cur iam non faciant quod ante faciebant,
reſpondeant, Quando iſta faciebamus, nondum Ba-
gaienſi concilio totum orbem terrarum damnaueramus:
mus: nunc autem rogati miſericorditer conceſsimus,
vt eos tali concilio damnaremus, quali Maximiniani-
ſtas damnauimus, quorum baptiſmum non repetimus.
Quid ergo magnum eſt, quid difficile præſtare omni-
bus gentibus tantam dignationem damnationis? An D
iterare baptiſmum orbis terrarum licet, & iterare dam-
nationem orbis terrarum non licet? Etiam hinc ſecu-
ri ſint, non inuenietnus quo concilio tot gentes pro-
uinciáſque damnauerint. Quoſdam paucos in Afri-
ca damnauerunt, à quibus totius orbis iudicio ſupera-
ti ſunt, nec auſi ſunt poſtea damnare iudices apud quos
ſuperati ſunt. Quid enim eſſet impudentius, quid in-
ſanius? Multo minus damnare potuerunt etiam in cæ-
teris terrarum partibus conſtitutos, qui magis talibus
iudicibus eccleſiaſticis credere, quàm victis litigatori-
bus maluerunt, & tamen Maximinianiſtarum quos tre-
centi decem Donatiſtæ Bagaienſi concilio damnaue-
runt, baptiſmus agnoſcitur, acceptatur, admittitur.
Orbis autem terrarum per quem hæreditas Chriſti ſic
exhibita eſt, vt promiſſa eſt, in qua & ipſi ante paucos
annos fuerunt, quem nullo iure damnare potuerunt, &
nulla ſaltem cōſilij peruerſitate damnarunt, baptiſmus
improbatur, exufflatur, iteratur. O ſancta damnatio, *Ironia.*
quam Maximinianiſtæ meruerunt, & laborioſa inno-
cētia gentium, quæ apud illos propterea Chriſtianum
nomen amiſit, quia talem damnationis locum inueni-
re non potuit. Si autem illi ſoli à Maximinianiſtis ve- E
nientes non rebaptizātur, qui cum ſuis baptizatoribus
redeūt, ſicut hi qui cum Prætextato & Feliciano redie-
runt, primo videatur quemadmodum eiuſdem ſchiſ-
matis baptiſmum extra eorum communionem foris
æqualiter datum in aliis confirment, in aliis exufflent,
in parte honorent, in parte violent. Ita enim vbi vio-
lant, rei ſunt: vbi autem confirmant, reatus ſui teſtes
inueniuntur. Si enim poſtea ſic confirmarent vt iam
violare deſinerēt, non diſcrepatio ſed correctio dice-
retur. Cum autem in quibuſdam improbant quod in
aliis approbant, in his accuſantur, in illis contra ſe te-
ſtimonium dicunt: quæro quare non baptizes eos quos
Felicianus in Maximiniani ſchiſmate baptizauit? quia
Chriſti baptiſmum acceperunt, an quia Feliciani? Si
quia Feliciani, apud Maximinianiſtas eum dedit dam-
natus, foris extra communionem veſtram dedit eum,
hoc eſt, illud baptiſma quod & Saluij Membreſitani &
aliorum talium. Si autem quia Chriſti, plus apud te
valet pro baptiſmo Chriſti Felicianus in Muſticanis,
quàm ipſe Chriſtus in omnibus terris: plus apud te va-
let pro baptiſmo Chriſti ſedens ad latus tuum & dam-
natus à te, quàm ille ſedens ad dexteram patris & cru- F
cifixus pro te. Parcitur in paucißimis baptiſmo Chri-
ſti, ne Felicianus offendatur: & non parcitur, ne ipſe
Chriſtus in tot gentium milibus exuffletur? Sed incre-
dibilis eſt cæcitas hominum, & omnino neſcio quem-
admodum credi poſſet eſſe in hominibus tāta peruer-
ſitas, niſi experimento verborum ſuorum factorúmque
pateſceret vſqueadeo ſe clauſos habere cordis oculos,
vt commemorent ſanctæ ſcripturæ teſtimonia, nec in-
tueantur in factis Prophetarum, quemadmodum in-
telligenda ſint verba Prophetarum. Dixit Hieremias,
Quid paleis ad triticum: vt ipſe recederet à paleis po- *Hier.23.*
puli ſui, in quas illa tanta & vera dicebat? Dixit Eſaias,
Recedite, recedite, exite inde, & immundum nolite *Eſaia.52.*
tāgere. Sed cur ipſe in illo populo immunditiā quam
grauiter arguebat, in vna cum eis congregatione tan-
gebat? Legant quanta in malos populi ſui, & quàm ve-
hementer ac veraciter dixerit, à quibus ſe tamen nul-
la corporali direptione ſeparauerit. Dixit Dauid, Non *Pſal.25.*
ſedi cum concilio vanitatis, & cùm facinoroſis non
introibo: Odio habui curiam nequiſsimorum, & cum.

G impiis non ſedebo. Legãt quales in ſe temporibus ſuis.
in illo popolo tolerauit, qui vnctionis myſtico ſacra-
mento tantum honorem detulit, vt id nec in ſcelera-
1.Reg.24. tiſsimo Saüle contemneret, immo tantum venerare-
tur, vt amplius omnino non poſſet. Nónne ſi eorum
verba factis eorum obiecerimus, reſponderent nobis,
nos plané cum talibus nullum habuimus in corde con-
ſortium, nec tangebamus immundum, vbi poteſt co-
inquinari contactus: id eſt, conſenſione atque placito
conſcientiæ recedebamus, & exibamus ab eis, qoi non
ſolum talia non faciebamus, ſed nec facientibus tace-
bamus. Iſti antem ſeditioſi & inſani, qui defenſiones
præciſionis ſuæ quærunt ex oraculis Prophetarum, ſu-
pereſt vt impietate væſana de verbis propheticis mo-
res arguant Prophetarum. An boc dicturi ſunt quòd il-
lis temporibus recedere iuſtis à malo populo non lice-
bat, iſtis vero temporibus licet? Quid dici peruerſius po
teſt, illo tempore nõ potuiſſe bonos à malis corporali-
ter ſeparari, quando multa ſacramẽta corporaliter ob-
ſeruari videbantur: nunc autem neceſſariam eſſe cor-
poralem ſeparationem, quando iam illa ſpiritaliter ob-
Mat.15. ſeruantur? Væ cæcis ducentibus & cæcis ſequentibus.
H Itáne non timent iſta dicentes, ne forte per tantam
latitudinem orbis terrarum qua fides Chriſti nomenq́;
diffuſum eſt antequam ſe iſti ſepararent, in aliqua par-
te terrarum ab Africanis regionibus remotiſsima iam
hoc iuſti fecerint, & adhuc iſti in immunditiæ, quam
illi fugerant, contagione viuebant? Quis enim eos ca-
uet, quis eos ſecuros facit, ſi huiuſmodi à malis ſepara-
tio facienda eſt? An antequam ab iſtis fieret, nunquam
factam fuiſſe tam longe, vt Africam omnino neſci-
rent, ſicut in extremis illarum partium terris pars Do-
nati prorſus ignota eſt? Fortaſſe dicent obeſſe ſibi non
potuiſſe quod ignorabant. Sic ergo & illis terris ob-
eſſe non poteſt quod geſtum in Africa ignorant, etiam
ſi vera iſti dicerent, quæ de Afrorum criminibos men-
tiuntur. Si autem dicunt latere ſe non potuiſſe ſi fieret,
modo dicãt per omnes orbis terræ partes, quod ſchiſ-
ma factum ſit. Nimium eſt quod interrogo. In ipſa
Africa dicant Donatiſtæ Carthaginenſes, vel quicun-
que ſunt in ciuitate Carthaginis, quot partes per Nu-
midiam & Mauritaniam factæ ſint de ipſa parte Do-
nati, quarum omnium cauſas vtique noſſe deberent,
ne forte iuſti aliqui in regionibus illis malorum ſuo-
rum ſocietatem congregationémque vitauerint, & ex-
ierint inde, ne immundum tangerent, ne cum facino-
roſis introirent, ne forte iſti iam ante aliquot annos
in aliquo angulo Numidiæ vel Mauritaniæ ſeparanti-
bus ſe frumentis palea remanſerint, & neſciunt. Sed
vnde ſecuri ſunt, niſi quia certum habent bonos eſſe
non potuiſſe, qui ſe ab vnitate communionis Dona-
ti, quæ per totam Africam diffunditur, ſegregarunt?
Quia ſi malos aliquos in ſua vicinitate patiebantur,
quos oſtendere cæteris non valebant, eos tolerare po-
tius debuerunt, quàm diuidere ſe à tot innocentibus,
quibus perſuaderi non poterant aliena peccata, etiam
ſi ea ipſi optime noſſent. Cur ergo hæc innocentia non
tribuitur orbi terrarum in tanta multitudine gẽtium,
quacunque Chriſti hæreditas patet, vt certa atque ſe-
cura ſit, eo quo ſe bonos dicunt, & ſe ab omnis terræ
vnitate ſeiungunt, eo ipſo demonſtrantes quales ſint? Si-
bi enim iuſti videntur, & ſpernunt cæteros, & ideo nõ
cantant canticum nouum, quia de ſuperbia veteris ho-
minis extolluntur. Ab ea quippe communione ſeparã-
Pſal.59. tur cui dictum eſt, Cantate domino canticum nouum,
cantate domino omnis terra. Qui ſi vere iuſti eſſent, K
& humiles eſſent: Si autem humiles eſſent, etiam ſi ve-
re malos in ſuæ vicinitatis congregatione paterentur,
quos ab vnitate Chriſti expellere non valerent, chari-
tate Chriſti tolerare diligerent. Quomodo autem poſ-
ſunt de iis ipſis, quos in ſua vicinitate malos arguunt,
iuſtum babere iudicium, cum temeraria cæcitate tam
longe à ſe poſitos ignotiſsimos criminantur? Vtrum e-
nim vel ciues ſuos vel vicinos quos arguunt, malos eſſe
nouerint, incertum eſt orbi terrarum. Quia vero ab eis
quorum vitam longe poſitorum noſſe non poſſunt, te-
meraria cæcitate ſeparantur, certum eſt orbi terrarum.
Et quia cum laude patientiæ mali tolerantur, ne igno-
ti boni damnentur, certum eſt orbi terrarum. Quapro-
pter ſecurus iudicat orbis terrarum bonos non eſſe, qui
ſe diuidunt ab orbe terrarum in quacunque parte ter-
rarum. Poſtremo ſi Prophetæ poſteros monuerunt vt
ſe ante tempus vltimæ ventilationis à paleis corpora-
liter ſepararent, & tali ſeparatione cauerent tangere
immundum, & cum facinoroſis non introirent, cur
hoc non fecit Apoſtolus Paulus? An palea non erant Philip.1.
qui non ex veritate, ſed ex inuidia Chriſtum annun-
ciabant? An immundi non erant qui non caſte Euan- L
gelium prædicabant? Hos in illis temporibus Eccleſia
fuiſſe teſtatur, cuius excellentiſsimam charitatem om-
nia tolerantem, etiam poſteriores imitatį ſunt. An im-
munditia, an etiam auaritia? Quam Cyprianus corde
non tetigit, & tamen inter auaros collegas pacatiſsime
vixit. Non enim obſurduerat aduerſus verba Pſalmo-
rum, vt ſederet in conuenticulo vanitatis, & cum fa- Pſal.25.
cinoroſis introiret: odio nõ haberet curiam maligno-
rum, & com impiis non ſederet. An non erat conuen-
ticulum vanitatis in eis, qui eſuriẽtibus in Eccleſia fra-
tribus largiſsimo argento nitere cupiebant? An non ẽ-
rant facinoroſi, qui fundos inſidioſe fratribus rapie-
bant? An nequiſsimi & impij non erant, qui vſuris mul-
tiplicantibus fœnus augebant? Ille vero lauabat manus
ſuas cum innocentibus, & circondabat altare domini.
Ideo quippe tolerabat nocentes, ne deſereret innocen-
tes: cum quibus manus lauabat, quia diligebat ſpeciem
domus domini, quę ſpecies in vaſis honorabilibus fuit.
In magna autem domo non ſolum vaſa ſunt aurea & 2.Timot. 2.
argentea, ſed & lignea & fictilia. Et illa quidem ſunt in
honorem, illa vero in contumeliam. Et mundabat ſe-
metipſum ab huiuſmodi, vt eſſet etiam vas in honorẽ, M
ſanctificatum, vtile domino, ad omne opus bonum pa-
ratum, nec propter vaſa quæ erant in contumeliam, ſe à
magna domo ſeparabat, ſed eos in vnitate illius domus
arguens tolerabat, à quibus ſe non imitando ſeruabat.

Sed nouit ponere Parmenianus verba Prophetæ di- Cap.V.
centis, Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum faci- Pſal.25.
noroſis nõ introibo, odio habui curiam malignorum.
Lauabo cum innocentibus manus meas, & circundabo
altare domini, Vt audiam voces laudis, & enarrem o-
mnia mirabilia tua. Domine dilexi ſpeciẽ domus tuæ,
& locum tabernaculi claritatis tuę. Ne ſimul perdideris
cum peccatoribus animam meã, & cum viris ſangui-
num vitam meã, In quorum manibus delicta ſunt, dex-
tera eorum impleta eſt muneribus. Nouit hoc ponere
Parmenianus, & nõ curat aduertere quẽadmodum his
verbis ſine vllo diuiſionis nefariæ ſacrilegio ſeruiatur.
Species enim domus & locus tabernaculi claritatis dei
in vaſis eſt, vt dixi, nõ in omnibus, quę tamẽ in vna do-
mo magna ſunt, ſed i iis quę ſunt in honore, ſanctifica-
ta, domino vtilia, ad omne opus bonũ ſemper parata.

In his

A In his quiſquis dilexerit ſpeciem domus dei, & locum
tabernaculi claritatis eius, tolerat ea quæ ſunt in con-
tumelia, nec propter hoc relinquit domum, ne fiat ipſe
non vas in contumeliam, quod tamē in domo tolera-
tur, ſed ſtercus quod de domo proiicitur, & propter
ipſam temporalem cū malis in vna domo cógregatio-
nem orat dicēs, Ne ſimul perdideris cum peccatoribus
animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam:
In quorum manibus delicta ſunt, dextera eorum reple-
ta eſt muneribus. Hoc vtique orat, ne ſimul pereat cum
iis cum quibus cum ſimul viuere charitas omnia tole-
rans hortatur, cuius ſacrificium præmiſit dicens, Do-
mine dilexi ſpeciem domus tuæ, & locum tabernaculi
claritatis tuæ. Quia enim dilexi ſpeciem domus tuæ, &
1.Cor.13. propter ipſam dilectionem tolero vaſa quæ ſunt in cō-
tumeliam, quia charitas omnia tolerat, ne ſimul cum
eis perdideris animam meam. Nónne apparet in his
Ezech.9. verbis vox illorum qui per Ezechielē prophetati ſunt
gemere & mœrere ob iniquitates populi quę fiebant in
medio eorum? Et quia erant vaſa in honorē, proprium
ſignum accipere meruerunt: vt cum illi omnes incipe-
rent vaſtari atque deleri, deus non perderet cum pec-
B catoribus animas eorum. Iſti autem ſunt infœlices, qui
ſe ab omni malorum congregatione tāquam triticum
à paleis purgatum eſſe præſumunt. Per iſtam enim va-
nitatem pręiudicauerunt ſibi, vt in populis quibus prę-
ſunt iniquiſsimas & flagitioſiſsimas turbas nō audeant
corripere vt corrigantur, ne per hoc cogantur confi-
teri quia mali ſunt, & dicatur eis, Certe tritico purgato
loquimini. Cur per has voces tantam commixturam
eſſe fatemini? Et ideo quia iuſti non ſunt, non emen-
dant & arguunt in miſericordia, ſed oleo adulationis
impinguant capita eorum, quibus ipſi capita eſſe vo-
lunt, quoniam ſub vno capite quod in cœlo eſt, in vni-
tate corporis quod per totam terram eſt, eſſe nolunt,
Eſaia.3. vt merito plebibus eorum dicatur, Qui vos fœlices di-
cunt, in errorem vos mittunt, & conturbant ſemitas
pedum veſtrorum. Qui ergo non vult ſedere in conci-
lio vanitatis, non euaneſcat typho ſuperbiæ, quærēs cō-
uenticula iuſtorum totius orbis vnitate ſeparata, quæ
non poteſt inuenire. Iuſti autem ſunt per vniuerſam ci-
Mat.5. uitatem, quæ abſcondi non poteſt, quia ſupra montem
conſtituta eſt. Montem illum dico Danielis, in quo
Daniel.2. lapis ille præciſus ſine manibus creuit, & impleuit vni-
C uerſam terram. Per totam igitur iſtam ciuitatem toto
orbe diffuſam, iuſti gemunt & mœrent ob iniquitates
quæ ſunt in medio eorum. Non ergo quærat quis ſepa-
ratos iuſtos, ſed cum ipſis potius in malorum tempora-
li commixtione concorditer gemat. Non enim ſedebit
in conuenticulo vanitatis, quia ibi ſedebit vbi conuer-
Philip.3. ſatur. Audiet autem dicentem Apoſtolum, Noſtra au-
tem conuerſatio in cœlis eſt. Ibi cum facinoroſis non
erit, ibi curiam nequiſsimorum non patietur, ibi cum
impiis non ſedebit. In tali ſpe habitabit, vt ad rem cu-
ius habet ſpem, peruenire aliquando mereatur. Non e-
nim iam reſurreximus ſicut Chriſtus, aut iam cum illo
ſedemus in cœleſtibus, & tamē quia talem ſpem nobis
dedit, & per ipſam ſpē iam quodammodo ibi conuer-
Coloſſ.3. ſamur, dicit Apoſtolus, Si autē reſurrexiſtis cum Chri-
ſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dexte-
ra dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper
terram: Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt
cū Chriſto in deo. In illa vita noſtra quæ abſcōdita eſt
cum Chriſto in deo, non ſedemus in conuenticulo va-
Ephes.2. nitatis, quia ſicut dicit Apoſtolus, Simul nos excitauit,
& ſimul nos ſedere fecit in cœleſtibus, ſed in ſpe, non- D
dum in re. Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes. Quod Roma.8.
enim quis videt, quid ſperat? Si autem quod non vide-
mus, ſperamus, per patientiam expectamus. Quam pa-
tientiam iſti miſeri perdiderunt, & feſtinantes ſe ante
tempus velut à palea ſeparare, ſeipſos leuiſsimā paleam
vento ablatam de area demonſtrarunt. Quod ergo ait
ſapientia teneamus, Qui autem me audierit habitabit Prouerb.1.
in ſpe, & ſilebit ſine timore ab omni malignitate. Dum
ergo habitamus in ſpe, cogitemus nō quod ſumus, ſed
quod erimus: quia filij quidem dei ſumus, ſed nondum 1.Ioan.3.
apparuit quod erimus: quia cum apparuerit ſimiles ei
erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. In tali ſpe
habitantes, quia hæc habitatio non habet malos, nec
conuenticula vanitatis, nec facinoroſos, nec iniquos,
nec impios patimur, & eos tamen non in ſpe quæ non
videtur, patimur in cōgregatione catholica toto orbe
diffuſa, donec tranſeat iniquitas, donec tempore meſ-
ſis zizania colligantur, donec vltimo ventilabro à fru- Mat.13.
mēto palea ſeparetur, donec piſces boni à piſcibus ma- Mat.3.
lis, cum quibus intra eadem retia cōgregati ſunt, in lit- Mat.13.
tore eligantur, donec hædi ab ouibus, cum quibus ſub Mat.25.
vno paſtore in eiſdem paſcuis tandiu pauerunt, in vlti- E
mo ad ſiniſtram ſegregentur. Nulla eſt igitur ſecuritas
vnitatis niſi ex promiſsis dei Eccleſia declarata, quæ ſu
per montem, vt dictum eſt, conſtituta abſcondi non Mat.5.
poteſt: & ideo neceſſe eſt vt omnibus terrarum parti-
bus nota ſit. Inconcuſſum igitur firmúmque teneamus
nullos bonos ab ea ſe poſſe diuidere: id eſt, nullos bo-
nos etiam ſi cognitos ſibi malos patiantur, vbicunque
verſantur propter eos ſe à lōge poſitis & incognitis bo
nis temerario ſchiſmatis ſacrilegio ſeparare, & in qua-
cunque parte terrarum vel facta ſunt iſta, vel fiunt, vel
futura ſunt, cæteris terrarum partibus longe poſitis, &
vtrum facta ſint, vel cur facta ſint ignorantibus, & ta-
men cum orbe terrarum in vnitatis vinculo permanē-
tibus, ea ipſa ſit firma ſecuritas, non hoc potuiſſe face-
re, niſi aut ſuperbiæ tumore furioſos, aut inuidentiæ li-
uore væſanos, aut ſeculari commoditate corruptos, aut
carnali timore peruerſos. Quibus omnibus cauſis effi-
citur, vt vel boni falſis criminibus infamentur, vel te-
mere de bonis falſa credantur, vel etiam mali qui pro
vnitatis vinculo tolerati nihil obſunt bonis, dirupta
bonorum pace peruerſiſsime fugiantur, cum vexationi
frumentorum non parcitur, vſurpantibus ſibi homini- F
bus ante meſſem, quod angeli in meſſe facturi ſunt.

Quæ cum ita ſint, audent ſacrilega ſchiſmata vel Cap.VI.
hæreſes impiæ, ſi quando in flagello vt ſe corrigant ad-
monentur, pœnas furoris ſui etiam inter martyria de-
putare. Quod exiſtimans etiam Parmenianus, in fine
epiſtolæ ſuæ exhortatur Ticonium, vt in parte Dona-
ti permaneat & perſecutiones perferat, dicens non ſe
debere voluntate coniungi eis quibus perſecutione co-
gente non iuncti ſunt, adhibens etiam teſtimoniū ſcri-
pturę dicentis, Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam, & Eccli.2.
diuerterunt in vias prauas. Et quid facient cū inſpicere
cœperit eos dominus more ſuo cuncta de diuinis libris
aduerſus ſeipſos proponentes? Qui enim ſuſtinentiam
perdiderunt, niſi qui eos de criminibus quæ obiicie-
bant conuincere nequiuerunt, quos pro pace Chriſti
tolerare noluerūt, vt ſero poſtea cogitantes, ipſam par-
tem ſuam non eſſe per multas particulas diuidendam,
etiam ſibi manifeſtiſsimos ſacrilegos quos ipſi damna-
runt, rurſus receptos pro falſa Donati parte tolerarunt?
Et nunc iam tandē aliquando cognoſcāt & corrigant

G ſe, qui ſe impie feciſſe ex eo ſaltem quod à Maximinia-
no paſsi ſunt, didicerunt. Sed ſi licet erubeſcãt manife-
ſtiſsimis rationib⁹ corrigi, quia imperatorum iuſsioni-
bus reſtiterunt, ne illa quæ ſe cõqueruntur fuiſſe perpeſ-
ſos, correcti perdidiſſe videantur, quaſi nõ melius per-
dunt illa quàm pereunt. Si enim habent aliquam vm-
bram, quamuis falſam atq; fallacem, tamen nonnullam
imaginem fortitudinis, iubẽti non cedere imperatori,
cuius vel humanæ laudis illecebra eſt, apertiſsime con-
tradicere veritati: cur clauſis oculis tam multa de ſcri-
pturis teſtimonia proferunt, quæ intellecta atq; prolata
cõtra ſe repudiant? quæ ſi ſecũdum eorum intellectum
recipiãtur, nihilominus eos de ſua peruerſitate cõuin-
Eccli. 4. cunt. Nónne ſcriptum eſt, Non cõtradicas vllo modo
veritati? Cui autem niſi veritati contradicitur, cum etiã
regi ex veritate aliquid iubẽti reſiſtitur? Sed rex homo
qui minatur vel qui vindicat, ad tempus moleſtus eſt:
nõ ſic ille rex qui etiam veritas dicitur, qui nunc quoq;
Hiere. 2. illis per Prophetam clamat, Sine cauſa percuſsi filios
veſtros, diſciplinam nõ receperunt. Qui propterea per
H humanas poteſtates nunc miſericorditer admonet, ne
** al. vt poſ-* in fine ſic vĩdicet vt* nõ ſe poſint ſuperbi de ſua dam-
ſint de ſua natione iactare. Sub vindicta enim regum poteſt ho-
ſuperbi dã- minum pertinacia falſo nomine virtutis velle laudari,
natione dã- æternis autem ignibus concremari, nec erit, nec voca-
nari. bitur fortitudo. Nõ enim erũt in die illa qui caput vn-
gãt oleo adulationis, aut varia decepti fallacia corona-
tos ſomnient damnatos, dicẽtes, euge, euge: & iurantes
per canos eorum, qui caput ſanum non habuerunt, &
per compages eorum qui viam pacis non agnouerunt.
Quales turbas iſti auertentes à Chriſti vnitate, & ad
ſuum nomen conuertere cupientes, interim tempora-
lia ſupplicia ſchiſmatis ſui conferre audẽt paſsionibus
martyrum, vt eis pœnarum ſuarum natalitia celebren-
tur magno cõuentu hominum furioſorum, quorum ẽ
numero illi ſunt, qui etiam nullo perſequẽte ſeipſos vl-
tro per montium abrupta præcipitant, vt malam vitam
peiore morte conſummẽt. Non erunt in die illa ſtultæ
plebes quibus dicant, Nos ſumus iuſti qui patimur per-
ſecutionem, & cæcis vẽdatur reprobus lapis pro gem-
ma pretioſa: id eſt, carnalis duritia pro ſpiritali patien-
tia. Non erunt qui nomina principum furoris ſui reci-
tẽt ad altaria, vel quæ ab vnitate Chriſti diuiſerunt, vel
quæ ſub nomine Chriſti contra Eccleſiam erexerunt.
I Hæc enim ſunt precia quæ iſti vt accipiant, dum volũt
habere quod vendant, excitãt aduerſum ſe poteſtatum
ſeueritatem per animoſam peruerſitatem, ne illi qui ab
eis ſeducuntur, & eos propterea iuſtos putant, quia pœ-
nas iniquitatis exoluunt, redeant ad cor, & conſiderẽt
quare & quæ ſe pati gloriantur. Quantum enim erat vt
paululum aduerteret talia dicere Parmenianum Tico-
nio de perferẽdis perſecutionibus & gloria tolerantiæ,
qualia dicunt omnes hæretici, de quibus coërcẽdis vel
puniẽdis, ſimilia regum iuſſa proferuntur, qualia certe
Membreſitanis ſuis dicit etiam Saluius, cui tantas Abi-
tinenſes plagas & contumelias intulerunt, per quos iſti
meruerant vt de Eccleſia pellerentur, vt eius ceruici e-
tiam mortuorum canum cadauera colligarent, vt po-
ſtremo cum illo ad turpes voces cantationeſque ſalta-
rent. Quem ſermonem poſteaquam tanta perpeſſus eſt,
eum putamus habuiſſe cum ſuis, quos miſeros decepit
vt alteram ſibi baſilicam fabricarent. Quanta dixit de
iuſtitia pro qua talia perpeti meruit, ideo ſe ſanctum
Virgilius perſuadens, quia paſſus eſt: ideo illos iniquiſsimos, quia
8. Aeneid. fecerunt? Tuſcorum tyrannorum commemoratur an-
tiqua crudelitas, qui mortua viuis, ſed humana huma- K
nis corpora cõiungebant: canina vero humanis, & hæc
epiſcopalibus membris, neſcio vtrum quiſquã ſe vel au-
diſſe vnquam vel legiſſe commemorat. Notũ eſt om-
nibus nugaces & turpes ſaltationes ab Epiſcopis ſolere
compeſci. Quis vnquam meminit ab hominibus quos
in auxilium Epiſcopi petierunt, cum Epiſcopis eſſe ſal-
tatum? An forte Saluius tunc non erat Epiſcopus, quã-
do damnatio eius in Bagaienſis conſilij ſententia reci-
tata eſt? Quod ſi & ipſe poſtea reconciliaretur Primia-
no, ſicut ei reconciliatus eſt Felicianus, eiuſdem plena-
rij cõcilij veridico ore damnatus, ſicut ibi eorum ver-
ba recitantur, tunc eſſet Epiſcopus. An forte iam non
admittetur, quia quaſi ſacrilegium ſchiſmatis quem co-
inquinauerit, poteſt mũdari, ſicut Felicianus: quẽ verò
canes mortui collo ſuſpenſi immundum fecerunt, non
poteſt expiari? Vellem ſcire quid ad hęc dicãt, tam ma-
nifeſta, tam publica, tam recẽtia, qui nobis antiquas ca-
lumnias ſuas quaſi crimina noſtra obiiciunt. Quiſquis
eorum arbitratur me falſa iactare, quid magnũ eſt, quid
difficile, vt animæ ſuæ curam gerens pergat Membre-
ſam, quærat an facta ſint iſta, & defendat ſi poteſt? Si e- L
nim dicit iſta recte ſchiſmatis cauſa fieri, quos trecenti
& decem Donatiſtæ Epiſcopi damnauerunt, non mur-
murent quãdo aliqua patiuntur, quãuis paſsi ſint quos
ab vnitate Chriſti ſchiſma feciſſe, non trecentorum &
decem, ſed totius orbis authoritate cõuincimus. Si au-
tem dicit leuia eſſe quæ paſſus eſt Saluius, quæro vtrum
ſi aliquem Donatiſtarum Epiſcoporum ſaltare cogeret
Imperator, & nolenti facere, beſtias ignẽſq; minaretur,
non mallet illa perpeti quàm illud admittere: & cum
paſſus eſſet, vtrum non eum iſti inter martyres recita-
rent? Grauiora ergo paſſus eſt Saluius cum quo ſalta-
tum eſt, quàm ſi viuus arſiſſet. Nam ſi cuiquam eorum
hæc duo proponerentur, vtrum mallet non ipſe ſaltare
ſed ſaltari ſecum, quàm viuum incendi, quid eum ele-
cturum eſſe reſpondeant? Si autem dicit nihil aliud im-
petraſſe à procõſule Primianiſtas, niſi vt per Abitinen-
ſes Saluius de baſilica pelleretur, illos autem ſua ſponte
feciſſe quicquid ei poſtea crudeliter turpiterq; fecerũt:
cur non ſibi dicit ſic etiam poſſe catholicos nihil aliud
ab imperatoribus petere, niſi vt iſti de baſilicis quas no-
mine ſacrilego retinent, excludantur? Illos autem ſua
ſpõte regia poteſtate & honeſtate ſeruata in ſacrilegos
multo mitius quàm Abitinẽſes nulla imperiali lege, nul- M
la iudiciaria iuſsione, in Membreſitanũ Saluium vindi
carunt. Quibus rebus conſideratis, prius quid faciãt, &
poſtea quid patiantur aduertant, ne cum aduerſus facta
ſua oculos claudunt, & ad pœnas oculos ſuos aperiunt,
& hic fruſtra temporalia patiãtur, & in vltimo iudicio
dei etiã pro hoc ipſo quòd fruſtra eos talibus moleſtiis
vt emendaret admonuit, æterno ſupplicio puniantur.
Nõ vetera replico, vbi fallũt quos poſſunt: breuiter di-
co, præſentia ingero, digito oſtẽdo. Damnati Maximi-
nianiſtæ recipiũtur, ignotæ gentes arguuntur. Maximi-
nianiſtarum baptiſmus acceptatur, orbis terrarum ba-
ptiſm⁹ exufflatur. Ecce Aſſuritani, ecce Muſticani, ecce
nõ longè mortuus Prætextatus, ecce adhuc viuus Feli-
cianus, ecce nomina eorum inter damnatos Bagaienſi
concilio geſtis proconſularibus allegata, talibus recẽ-
tibus & præſentibus factis, quales ab initio fuerint, ſatis
indicant. Si quid pro huiuſmodi aduerſitatibus & ini-
quitatibus patiuntur, ſi nolunt corrigi, ſaltem non au-
deant gloriari.

FINIS.

A DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS CONTRA LITERAS PETILIANI Cirthenſis Epiſcopi Donatiſtæ, Liber Primus.

DILECTISSIMIS FRATRIBVS ad noſtræ diſpenſationis curam pertinentibus, Auguſtinus in domino Salutem.

Caput I. NOSTIS nos ſæpe voluiſſe Donatiſtarum hæreticorum ſacrilegum errorem in notitiam manifeſtam, non tam ex noſtro, quàm ex ipſorum opere producere atque conuincere: Vnde factum eſt, vt ad nõnullos etiam primates eorũ literas daremus, non quidem communi- B catorias, quibus ſe iam in præteritum indignos à catholica Eccleſia diſſentiendo fecerunt, nec tamen contumelioſas, ſed pacificas, vt nobiſcum quæſtione diſcuſſa, quę illos ab orbis terrarum ſancta communione dirupit, cõſiderata veritate corrigi vellent: nec maiorum ſuorum animoſam peruerſitatẽ pertinacia ſtultiore defenderent, ſed ad fructum charitatis radici ca- Pſalm. 119. tholicæ redderentur. Sed quoniam ſcriptum eſt, Cum his qui oderũt pacem, eram pacificus, ita illi reſpuerũt literas meas, ſicut ipſam pacẽ, cui per eas conſulebatur, oderunt. Nunc vero cum eſſem in Eccleſia Conſtantinienſi, Abſentio præſente & collega meo Fortunato eius Epiſcopo, obtulerunt mihi fratres epiſtolam, quam ad ſuos presbyteros ſchiſmatis eiuſdem Epiſcopum dediſſe dicebant, ſicut earundem quoque literarum prætendebat inſcriptio. Quam cum legiſſem, ita miratus ſum, quòd primis verbis ſuis totam partis ſuæ communionem radicitus amputauit, vt nollem credere illius hominis eſſe literas, quem ſolet fama prædicare, quòd inter eos doctrina atque facundia maxime præcellat. Sed quia me legente aderant quidam qui eius ſermonis cultum ornatúmque cognoſcerent, mihi perſuade- C re cœperunt omnino illud eſſe eius eloquium. Ego tamen cuiuſlibet eſſet, refellendum putaui, ne quiſquis ea ſcripſit, aliquid ſibi apud imperitos aduerſus catholicã ſcripſiſſe videretur. Hoc ergo ille primum in epiſtola ſua poſuit, dicẽs, quòd eis obiiciamus bis baptiſma, qui ſub nomine baptiſmi animas noſtras reo lauachro polluimus. Quid autem prodeſt omnia eius contumelioſa verba retexere? Nam quoniam aliud eſt documẽta firmare, aliud maledicta refellendo tractare: illud potius attendamus, quo pacto demonſtrare voluerit nos baptiſmum non habere, & ideo ſe non repetere quod iam erat, ſed dare quod non erat. Ait enim, Conſciẽtia nanque dantis attenditur, qui abluat accipientis. Quid ſi lateat dãtis conſciẽtia, & fortaſſe macuiloſa ſit? Quomodo poterit accipiẽtis abluere conſcientiam, ſi, quemadmodum dicit, conſcientia dantis attenditur, qui abluat accipiẽtis? Si enim dixerit ad accipientem [non] pertinere quicquid mali latuerit in conſciẽtia dãtis, ad hoc valebit fortaſſe illa ignorantia, vt de conſcientia baptizatoris ſui non poſsit neſciens maculari. Sufficiat ergo vt alterius cõſcientia maculoſa cum ignoratur nõ ma- Caput II. culet, nunquid autem etiam abluere poteſt? Vnde igitur abluendus eſt qui accipit baptiſmum, cum dãtis D polluta cõſciẽtia eſt, & hoc ille qui eſt accepturus ignoret, præſertim cum addat & dicat, Nam qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum? Ecce ſtat perfidus baptizaturus, at ille qui baptizandus eſt perfidiam eius ignorat, quid eum accepturum eſſe arbitraris, vtrum fidem, an reatum? Si dixeris fidem, concedes poſſe fieri, vt à perfido quiſque fidem percipiat, non reatum: & falſum erit illud quod dictum eſt, Qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum. Inuenimus enim fieri poſſe, vt etiam à perfido fidem quis percipiat, ſi perfidiam dantis ignoret. Non enim ait, Qui fidem à perfido manifeſto vel cognito ſumpſerit: ſed, qui fidem, inquit, à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit, ſed reatũ: quod vtique falſum eſt, quando quis à latente perfido baptizatur. Si autem dixerit, etiam cum baptizator perfidus latet, non ab eo fidem percipit, ſed reatum: rebaptizent ergo illos, quos ab eis baptizatos eſſe conſtiterit, qui diu apud ipſos cum ſcelerati latuerunt, & poſtea proditi conuictiq́; damnati ſunt. Eo quippe tẽpore quo latebant quoſcunque Caput III. baptizauerunt, non eis potuerunt fidem tradere, ſed E reatum, ſi quiſquis fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum: Ergo baptizentur à bonis, vt poſsint fidem percipere, non reatum. Sed quomodo & de iſtis ſecuri erunt, ſi conſcientia dantis attẽditur quæ latet oculos accepturi? Ita ſecundum eorum ſentẽtiam fit ſalus illa ſpiritalis incerta, dum contra ſcripturas ſanctas, quæ dicunt, Bonum eſt confidere in domino, Pſalm. 117. quàm confidere in homine: Et maledictus omnis qui Hierem. 17. ſpem ſuam ponit in homine: ſpem baptizãdorum auferunt à domino deo, & in homine ponẽdam eſſe perſuadent: Vnde fit omnino vt non incerta, ſed prorſus nulla ſit ſalus, quia domini eſt ſalus: & vana ſalus ho- Pſalm. 3. & 59. minis. Itaque quiſquis in homine ſpem poſuerit, etiam quem iuſtum & innocentem nouit, maledictus eſt. Vnde & Apoſtolus Paulus, eos qui dicebant ſe Pauli eſſe, obiurgat & dicit, Nunquid Paulus pro vobis crucifixus 1. Cor. 1. eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Quapropter Cap. IIII. ſi errant illi, & niſi corrigerentur perirent, qui volebãt eſſe Pauli, quæ tandẽ ſpes eorum qui quærunt eſſe Donati? Id enim agunt iſti, vt origo, radix & caput baptizati non niſi ille ſit à quo baptizatur: Ita fit, vt quoniam plerunque qualis ſit baptizator, incertum eſt, incerta origine, incerta radice, incerto capite, ſpes etiam hominis incerta ſit. Et cum fieri poſsit, ita eſſe conſcien- F tiam dãtis, vt ſcelerata atque maculoſa ſit, & hoc ignoret accepturus, conſequenter fit, vt ſcelerata origine, ſcelerata radice, ſcelerato capite, ſpes quoque baptizati vana & inanis exiſtat. Quippe cum iſte in epiſtola ſua ponat & dicat, Omnis enim res origine & radice conſiſtit: & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt. Cumq́; originem & radicem & caput baptizati, hominem à quo baptizatur velit intelligi, quid prodeſt miſero baptizato, quòd ignorat quàm malus ſit baptizator eius? Ignorat enim ſe malũ habere caput, aut omnino ſe eſſe ſine capite. Tamen quæ ſpes eſt illi cui ſiue ſcienti ſiue neſcienti, caput peſsimum aut nullum eſt? Nunquid ipſa ignorantia fit ei caput, cui ſuus baptizator vel malũ caput vel nullum eſt? At hoc quiſquis putauerit, vere ſine capite eſt. Nos ergo quęrimus: quia dixit iſte, Qui fidem à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit, ſed reatum: ſtatimque connexuit, dicens, Omnis enim res origine & radice conſiſtit, & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt: Quærimus itaque nos, cum ille baptizator Caput V.

G perfidus latet, & ſi tunc ille quem baptizat fidem per-
cipit non reatum, ſi tunc ei non eſt baptizator eius ori-
go & radix & caput, quis eſt à quo accipit fidẽ? Vbi eſt
origo de qua oriſ, vbi radix vnde germinat, vbi caput
vnde incipit? An forte cum baptizantem perfidum ille
qui baptizatur ignorat, tunc Chriſtus dat fidem, tunc
Chriſtus eſt origo & radix & caput? O humana temeri-
tas & ſuperbia: Cur non ſinis potius vt ſemper Chriſtus
det fidem, Chriſtianum dando facturus? Cur non ſinis
vt ſemper ſit Chriſtus origo Chriſtiani, in Chriſto ra-
dicem Chriſtianus figat, Chriſtus Chriſtiani ſit caput?
Neque enim etiam cum per ſanctum & fidelem diſpẽ-
ſatorem gratia ſpiritalis credentibus impertitur, diſpẽ-
ſator ipſe iuſtificat, ac non ille vnus de quo dictum eſt
Roma. 4. quòd iuſtificat impium. Aut vero Apoſtolus Paulus ca-
put eſt & origo eorum quos plantauerat: aut Apollo ra-
dix eſt eorum quos rigauerat, ac non ille qui eis in cre-
1. Corin. 3. dendo fidem dederat. cũ idẽ dicat, Ego plantaui, Apol-
lo rigauit, ſed deus incremẽtum dedit? Itaq; neque qui
plãtat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementũ
dat deus. Nec radix eorũ erat ipſe, ſed poti⁹ ille qui ait,
Ioan. 15. Ego ſum vitis, vos eſtis ſarmenta. Caput etiam eorum
H quomodo eſſe poterat, cum dicat nos multos vnũ eſſe
corpus in Chriſto, ipſumq; Chriſtum caput eſſe vniuer-
Caput VI. ſi corporis, plurib⁹ locis apertiſsime prædicet? Qua-
propter ſiue à fideli, ſiue à perfido diſpẽſatore ſacramẽ-
tum baptiſmi quiſque percipiat, ſpes ei omnis in Chri-
ſto ſit, ne ſit maledictus qui ſpem ſuam ponit in homi-
ne: alioquin ſi talis quiſq; in gratia ſpiritali renaſcitur,
qualis eſt ille à quo baptizatur, & cũ manifeſtus eſt qui
baptizat homo bonus, ipſe dat fidem, ipſe origo & ra-
dix caputq; naſcentis eſt: cum autem latet perfidus ba-
ptizator, tunc quiſque à Chriſto percipit fidem, tunc à
Chriſto ducit originem, tunc in Chriſto radicatur, tũc
Chriſto capite gloriatur: laborandum eſt omnibus qui
baptizantur, vt baptizatores perfidos habeant & igno-
rent eos. Quãlibet tamẽ bonos habuerint, Chriſtus eſt
vtique incomparabiliter melior, qui tunc erit baptizati
caput, ſi perfidus lateat baptizator. Quod ſi dementiſſi-
Roma. 4. mũ eſt credere, ſemper enim Chriſtus iuſtificat impiũ,
faciendo ex impio Chriſtianum, ſemper à Chriſto per-
cipitur fides, ſemper eſt origo regeneratorum & caput
Caput VII. Eccleſiæ. Quid habent ponderis illa verba quæ vani
I lectores non attendunt quid intus habeant, ſed tãtum
quemadmodum ſonẽt? Qui autem non aure ſola exci-
pit voces, ſed & mente ſententias intuetur, cum audie-
rit, Conſcientia dantis attenditur, qui abluat accipien-
tis: reſpondebit, Sępe mihi ignota eſt humana conſciẽ-
tia, ſed certus ſum de Criſti miſericordia. Cum audie-
rit, Qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit,
ſed reatũ: reſpondebit, Non eſt perfidus Chriſtus, à quo
fidem percipio, non reatum. Cum audierit, Omnis res
enim origine & radice conſiſtit: & ſi caput nõ habet a-
liquid, nihil eſt: reſpõdebit, Origo mea Chriſtus eſt, ra-
dix mea Chriſtus eſt, caput meum Chriſtus eſt. Cum au-
dierit, Nec quicquam bene regenerat, niſi bono ſemine
regeneretur: reſpondebit, Semen quo regeneror verbũ
dei eſt, quod obaudienter audire ſum monitus, etiam ſi
illa per quẽ audio, quæ mihi dicit ipſe non facit, dicen-
Matth. 23. te domino, & me ſecurum faciẽte, Quæ dicunt, facite:
quæ faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt.
Cũ audierit, Quæ poteſt eſſe peruerſitas, vt qui ſuis cri-
minibus reus eſt, alium faciat innocentem: reſponde-
Roma. 4. bit, Me innocentem nõ facit, niſi qui mortuus eſt pro-
pter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationẽ

noſtram: Non enim in miniſtrum per quem baptizor K
credo, ſed in eum qui iuſtificat impium, vt detur mihi Matth. 7.
fides ad iuſtitiam. Cum audierit, Arbor bona, bo- Cap. VIII.
nos fructus facit: arbor mala, malos fructus facit: Nun- Matth. 12.
quid colligunt de ſpinis vuas? Et omnis bonus homo
de theſauro cordis ſui profert bona, & malus homo de
theſauro cordis ſui profert mala: reſpõdebit, Hoc ergo
bonus fructus eſt, vt arbor bona ſim, hoc eſt bonus ho-
mo, vt præbeam fructum bonum, hoc eſt opera bona.
Hoc autem non qui plantat & qui rigat mihi dabit, ſed 1. Corin. 3.
qui incrementum dat deus. Nam ſi arbor bona bonus
baptizator eſt, vt fructus eius bonus ſit ille quem bapti-
zauerit: quiſquis ab homine malo etiam non manife-
ſto fuerit baptizatus, bonus eſſe non poterit: De mala
quippe arbore exortus eſt. Aliud eſt enim arbor bona,
aliud arbor occulta, ſed tamen mala. Aut ſi cum occul-
ta eſt arbor mala, quicunque fuerit ab illa baptizatus,
non de illa, ſed de Chriſto naſcitur, ſanctius iuſtifican-
tur qui baptizantur ab occultis malis, quàm qui bapti-
zantur à manifeſtis bonis. Item cum audierit, Qui Eccle. 34.
baptizatur à mortuo, nõ ei prodeſt lauatio eius: reſpõ- Caput IX.
debit, Viuit Chriſtus, iam non moritur, & mors ei vl- L
trà non dominabitur: de quo dictum eſt, Ipſe eſt qui Roma. 6.
baptizat in ſpiritu ſancto. Baptizãtur autem à mortuis, Ioan. 1.
qui baptizantur in idolorum templis. Non enim & ip-
ſi à ſacerdotibus ſuis ſe accipere arbitrantur ſanctifica-
tionem quam putant, ſed à diis. Qui quoniam homi-
nes fuerunt, ita modo ſunt, vt neque ſuper terras, neq;
in requie cœli ſint, vere ipſi à mortuis baptizantur, & ſi
quo alio modo iſta ſanctæ ſcripturæ verba veraciter
quæri, ac ſalubriter diſcuti & intelligi poſſunt. Nam
ſi hoc loco mortuum intellexero peccatorẽ baptiza-
torem, eadem illa conſequetur abſurditas, vt quiſquis
etiam à latente impio fuerit baptizatus, tãquam à mor-
tuo baptizatus inaniter lotus ſit: Non enim ait, Qui ba-
ptizatur à mortuo manifeſto: ſed abſolute dicit, à mor-
tuo. Ac ſi mortuum quemque tunc putant, cum eum
peccatorem ſciunt: viuere autem, etiam ſi ſceleratus in
eorum communione aſtutiſsime lateat: primò execra-
bili ſuperbia ſibi plus arrogant quàm deo tribuunt, vt
cum eis peccator notus eſt, mortuus appelletur: cum
autem deo notus eſt, viuus exiſtimetur. Deinde ſi pec-
cator ille dicendus eſt mortuus, qui eſt hominibus co-
gnitus, de Optato quid reſponſuri ſunt, quem ſcelera- M
tum longo tempore ſibi notum damnare timuerunt?
Cur qui ab illo baptizati ſunt, non dicuntur à mortuo
baptizati? An ideo viuebat, quòd fides illi comes erat?
Quod facete & eleganter à neſcio quo primario * col- * aliàs Pri-
lega ſuo dictum ſolẽt etiam ipſi iactare atque laudare, miano.
non intelligentes exitum Goliæ ſuperbiſsimi, ſuo ſibi 1. Reg. 17.
gladio caput auferri. Poſtremo ſi neque occultum Caput X.
ſceleratum neque manifeſtum, qui tamen ab eis non- Eccle. 34.
dum damnatus ſit, volunt appellare mortuum, ſed &
manifeſtum & damnatum, vt quiſquis ab eo baptiza-
tur, ipſe à mortuo baptizetur, & nihil ei proſit lauacrũ
eius: quid dicturi ſunt de iis quos plenarij cõſilij ſui o-
re veridico cum Maximiniano & cæteris eius ordina-
toribus damnauerunt, Felicianum dico Muſticanum,
& Prætextatum Aſſuritanum, de quibus iterim loquor,
qui numerantur inter duodecim Maximiniani ordi-
natores, & erectores altaris contra eorum altare, cui
Primianus aſsiſtit? Iſti certe ab eis inter mortuos depu-
tantur. Teſtis eſt illius concilij, eorum videlicet præcla-
ra ſententia, quæ quondam quando apud eos decernẽ-
da recitata eſt, ore latiſsimo acclamauerunt: nũc autem
ſi forte

A ſi forte eis à nobis recitata fuerit, obmuteſcūt, cum potius deberent primò gaudere diſertam, ne poſtea plangerent diffamatā. Ibi quippe de Maximinianiſtis à cōſortio ſuæ communionis excluſis ita dicūt, quòd veridica vnda in aſperos ſcopulos nonnnllorum naufraga
Exod.14. proiecta ſunt membra, & Aegyptiorum ad modū exēplo pereuntium funeribus plena ſunt littora, quibus in ipſa morte maior eſt pœna, quòd poſt extortā aquis vltricibus animam, nec ipſam inueniunt ſepnlturam. Ita quidem iſti inſultāt ſchiſmaticis ſuis, vt eos & mortuos & inſepnltos vocēt: ſed certe optare debuerāt vt ſepelirentur, ne de multitudine iacentium in littore cadauerum inſepnltorum Gildonianus Optatus incedēs cū agmine militati, tanquā rapidus fluctus vltrà proſiliēs, Felicianū & Prætextatum introrſus poſtea reſorberet.

Caput XI. A quibus quæro, vtrum ad eorum pelagus cōmeando reuixerunt, an adhuc ibi mortui manēt? Si enim nihilominus cadauera ſunt, nec aliquo modo prodeſt eis lauacrum, qui ab iſtis mortuis baptizantur. Si autem reuixerunt, quomodo prodeſt lauacrum illis, quos cum
B exanimes iacerent, foris antea baptizarent, ſi eo modo
Eccli.34. quo putant intelligēdum eſt, Qui baptizatur à mortuo quid ei prodeſt lauacrum eius? Eos enim quos Prętextatus & Felicianus, cum adhuc Maximioiano cōmunicarent, baptizauerunt, nunc ſecum nō rebaptizatos cum eiſdem baptizatoribus ſuis, hoc eſt Feliciano & Prætextato intus habēt permixtos communioni ſuę, cuius facti occaſione, ſi non ſuæ pertinaciæ principatum faue-
**forte ſauerent.* rent, * ſed ſpiritalis ſuæ ſalutis tam certum exitum cogitarent, euigilare vtique deberēt, & animi ſanitate recepta, in pace catholica reſpirare, ſi tumore ſnperbię poſito, & pertinaciæ furore ſuperato, vellēt attēdere quam immani ſacrilegio tranſmarinarum Eccleſiarum, quas primæuas ſitas ex ſanctis libris accepimus, baptiſmus execretur, & Maximinianiſtarū, quos ore proprio dā-
Caput XII. nauerunt, baptiſmus recipiatnr. Ipſi vero fratres noſtri memotatarum Eccletiarum filij, quid ante tot annos in Africa geſtū ſit, & tunc neſcierunt & modo neſciunt, vnde illos crimina quæ ab eorum parte Afris obiecta ſunt, etiam ſi vera eſſent ignorantes, contaminare non poſſent: iſti antem palam ſeparati atque diuiſi, cum Primiani ordinationi etiam interfuiſſe dicātur, Primianum damnauerunt, alium Epiſcopum cōtra Primianum ordinauerunt, extra Primianū baptizauērūt,
C poſt Primianum rebaptizanerunt. Cumq; ſuis foris à ſe baptizatis, & intus à nullo rebaptizatis, ad Primianum redierunt: ſi tanta Maximinianiſtarum cōiunctio Donatiſtas non maculat, ecquo modo Afrorum ſama potnit maculare peregrinos? Si in pacis oſculo ſine crimine coēuot labia quæ ſe inuicem damnauerūt, cur in Eccleſiis valde eorum iudicio remotiſsimis trans mare ab eis qniſq; damnatus, nō vt fidelis catholicus oſculatnr, ſed vt Paganus impius exufflatur? Qnod ſi pacem receptis Maximinianiſtis pro ſua vnitate fecerunt, ecce nō reprehendimus, niſi quòd ſuo ſe iudicio iugulāt, vt cū pro vnitate conciſionis ſuæ à ſe rurſus conciſa recolligant, ipſam coocisionē ſuam veræ vnitati reſarcire cō-
Caput XIII temnant. Si pro vnitate partis Donati in nefario ſchiſmate baptizatos nemo rebaptizat, & rei tanti ſceleris, vt eos in cōcilio ſuo antiquis illis anthorib* ſchi-
Nume.16. ſmatis, qnos viuos terra abſorbuit, compararent, aut ſeparati non puniuntur, aut damnati in integrum reſtituuntur, cur nō pro vnitate Chriſti, quæ toto terrarnm
Pſalm.71. orbe diffuſa eſt, de quo prædictum eſt quòd dominabitnr à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terræ: & quod prædictum eſt, videtur ac pro- D
hatur impleri: cur ergo nō pro iſta vnitate vera & plenaria pax illius hæreditatis agnoſcitur, qnę de conimunibus codicibus perſonat: Dabo tibi gentes hæreditatē *Pſal.2.*
tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terrę? Pro Donati vnitate non cogūtur reuocare quod diſperſerōt, ſed admonentur exaudire quod clamāt ſcripturæ. Cur nō intelligūt id ſecum actum miſericordia dei, vt quoniā catholicam Eccleſiā falſis criminibus accuſabant, quorum quaſi contagione nimia ſanctitatem ſuam contaminare nolebant, vera & maxima crimina plenarij cōſilij ſui veridico, ſicut dicūt, ore dānata, rurſus recipere per Optati Gildoniani regnum, & ſibi ſociare cogerētur? Iam tandem ſentiant quemadmodnm veris ſuorū ſeeleribus impleantnr, qui in fratres ſuos falſa confingnnt, qnæ ſi etiā vera dixiſſent, iam tandem ſentire deberent, quāta ſint pro pace tolerāda, & pro pace Chriſti redire ad Eccleſiam quæ non damnauit incognita, ſi pro pace Donati placuit reuocare damnata. Itaqne *Cap. XIIII.*
nobis fratres hoc vnū quod de Maximinianiſtis apud eos factum eſt, ad eos admonendos corrigendosq; ſuf-
E ficiat: non vetera arcana diſcutimus, nō antiqua armaria ventilamus, non ad lōginquas terras noſtram probationem tranſmittimus, ſed ſequeſtramns omnia noſtrorum documenta maiorum, deferimus teſtimonia toto terratum orbe clamantia. Ecce Muſticana & *Caput XV.*
Aſſuritana ciuitates ſuperſunt aliis adhuc in hac vita & in hac proniucia, qui ſe diſiunxerunt & à quibus diſiūcti ſunt, qui altare erexerunt, & contra quos erexerunt, qni damnauerūt & qni damnati ſunt, qui receperunt & qui recepti ſunt, qui foris baptizati ſunt, & intus rebaptizati non ſunt: ſi hæc pro vnitate maculant, maculati comprimant vocem: ſi hæc pro vnitate non maculant, correcti auferant litem. Iam verba epiſtolæ ſuæ ille *Caput XVI*
ipſe qni ſcripſit irrideat, qui vſurpato indocte ac mēda-
citer teſtimonio, quo ſcriptum commemorat, Qui ba- *Eccli. 34.*
ptizatur à mortuo, quid ei prodeſt lauatio ei*: Conatur nobis oſtēdere, qnatenns traditor vita mortuns habeatur. Et adiūgit dicēs, Mortuus eſt ille qui baptiſmo vero naſci non meruit: Mortuus eſt ille ſimiliter, qni iuxta baptiſmum geninus mixtus eſt traditori. Si ergo Maximinianiſtæ mortui non ſnnt, cur in plenario concilio ſuo dicunt, quòd Aegyptiorum exemplo pereuntiū
F funeribus plena ſunt littora? Si autē mortni ſunt, vnde viuit baptiſma quod dederunt? Deinde ſi Maximinianns mortuns nō eſt, quare poſt illū rebaptizatur? Si autē mortuus eſt, quare cum illo non eſt mortuus Felicianus Muſticanus ordinator eius, & cū neſcio quo traditore Afro collega mori potnit tranſmarinus, aut ſi & ipſe mortuus eſt, vnde cum illo apud te viuunt intus nō rebaptizati, qui ab illo mortuo foris ſunt baptizati?

Cap. XVII. Deinde ſubinnxit, Ambo vitam baptiſmi nō habent, & qui nunquam penitus habuit, & qui habuit & amiſit. Nunquam ergo habuit, quem Maximinianiſta Felicianus aut Prætextatus foris baptizauerūt, ipſi autē quod habuerunt amiſerunt. Quādo ergo iſti cum ſuis recepti ſunt, qnis dedit eis quos baptizarunt quod non habebant: & quis ipſis reddidit quod amiſerant? Si antem formam baptiſmi ſecum abſtulerunt, ipſam autem virtutem baptiſmi per malum ſchiſma non amiſernnt, cur ipſam formam quæ ſemper & vbiq; ſancta eſt, exufflas in catholicis quos non audiſti, & in Maximinianiſtis amplecteris quos pnniſti: Quicquid antē de Iuda traditore criminoſe ſibi dicere viſus eſt, ad nos quid ptinet, qni neq; ab eis probamur traditores, neq; ſi aliquorum

G ante nos in noſtra cōmunione defunctorum traditio
pruharetur, nec ipſa nos improbata & diſplicens nobis
aliqua ex parte macularet. Si enim ipſi dānatis à ſe cri-
minibus & receptis nō maculantur, quanto minus nos
auditis & improbatis maculari poterimus? Quantūlibet
ergo in traditores inuehatur, totidē verbis eos & à me
Ca.XVIII. deputet accuſari. Sed ſanè diſtinguo, quia ille apud
me arguit eum, quē iam olim defunctum mea cognitio
non iudicauit, ego eius lateri cohærētem oſtendo, quē
à ſe damnatum vel certe ſacrilego ſchiſmate ſeparatū,
ſine vlla honoris eius diminutione ſuſcepit. Nequiſſi-
mus, inquit, traditor nobis legem ſeruantibus perſecu-
tor & carnifex extitiſti. Si legem ſeruauerunt Maximi-
nianiſtæ, cum à te ſeparati ſunt, ſic & tu ſeruator legis,
cū ab Eccleſia, quæ in toto orbe diffuſa eſt, ſeparatus es.
Quod ſi de noſtris agis, cito reſpōdeo: ſi aliquid iniquē
paſſi eſtis, non pertinere ad eos qui talia facientes quā-
uis improbent, pro pace tamē vnitatis laudabiliter to-
lerant. Quapropter non habes quòd obiicias frumentis
Matth. 3. dominicis paleam vſque ad ventilationem vltimā ſu-
ſtinentibus, à quibus tu nunquam receſſiſſes, niſi leuior
H palea vento tentationis, & ante aduentum ventilatoris
auolaſſes. Sed vt ab hoc vno exemplo, quod ad iſtorū
ora claudenda, & eos ſi ſapiant corrigēdos, ſi autem in
peruerſitate maneant, confundendos, in eorum facies
refudit dominus, nō recedam. Si iuſtiores ſunt qui pa-
tiuntur perſecutionem, quàm illi qui faciūt, iidem Ma-
ximinianiſtæ iuſtiores ſunt, quorum & baſilica funditus
euerſa eſt, & militari Optati comitatu grauiter agitati
ſunt, & iuſſiones proconſulis ad omnes eos de baſilicis
excludendos, à Primianiſtis impetratæ manifeſtæ ſunt.
Quapropter ſi imperatoribus eorū communionē dete-
ſtantibus ad perſequendos Maximinianiſtas tanta ſunt
auſi, quid facerēt ſi eis per regum communionē aliquid
efficere liceret? Si autem vt prauos corrigerēt iſta fece-
runt, & quid mirantur ſi catholici imperatores maiore
poteſtate vrgendos corrigēdosq; decernūt eos qui to-
tum orbem Chriſtianum rebaptizare conantur, cū cau-
ſam diſſentiendi non habeant: quandoquidem malos
etiā ſi vera crimina obiicerent, pro pace tamen tolerā-
dos etiā ipſi teſtantur: quando eos quos dānauerunt, cū
ſuis honoribus, & cum foris dato baptiſmo receperūt,
cōſiderent aliquando quid digni ſint pati à Chriſtianis
I poteſtatib⁹, orbis terrarū hoſtes Chriſtianę vnitatis dif-
fuſæ toto orbe terrarū. Iam igitur ſi correctio pigra eſt,
ſaltem aſſit pudor, ne iidem ipſi cūm ea quæ ſcribūt le-
gere cœperint, riſus eos vincat, dū in ſe non agnoſcunt
quod videri volūt in aliis, & in ſe agnoſcunt quod aliis
Cap.XIX. obiiciunt. Quid igitur ſibi vult quòd iſte in epiſtola
Matth. 23. ſua poſuit dicentem dominum Iudæis, Ideoq; mitto ad
vos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occide-
tis, & crucifigetis, & flagellabitis? Nā ſi ſeipſos intelligi
volunt ſapientes & ſcribas & Prophetas, nos autem tā-
quam perſecutores ſapiētium & Prophetarū, quare no-
biſcum loqui nolunt, cum ad nos miſſi ſint? Deniq; iſte
qui illam ſcripſit epiſtolam, cui modo reſpondemus, ſi
vrgeatur à nobis, vt ei propria manu ſubſcribens ſuam
eſſe fateatur, forte non faciat: vſqueadeo timent ne vlla
eorum verba teneamus. Nā cum eiuſdem epiſtolæ po-
ſteriorem partē aliquo modo vellemus accipere, quia
totam deſcribere à quibus nobis data eſt nequiuerunt,
null⁹ à quo petita eſt eam dare voluit, poſtea quàm co-
gnouerunt nos ei parti ad quam peruenimus reſpōde-
re. Itaque cum legant quemadmodum dominus Pro-
Eſa. 58. phetæ dicat, Exclama vehemēter, non eſt quod parcas,
& ſcribe ſtylo meo peccata eorū: iſti Prophetæ veri qui K
miſſi ſunt ad nos, nihil ſic timent, ſed cauēt ne à nobis
eorū clamor audiatur: quod vtique ſi vera de nobis di-
cerent, nō timerent: nō immerito ſicut in Pſalmo ſcri-
ptum eſt, Oppilatum eſt os loquētium iniqua. Si enim Pſal. 62.
propterea baptiſmum noſtrum nō ſuſcipiunt, quia nos
ſumus progenies viperarū, ſicut iſte in Epiſtola ſua po- Matth. 23.
ſuit: cur Maximinianenſium ſuſceperunt, de quibus cō-
cilium eorum ſic loquitur, quòd viperei ſeminis noxios
partus venenati vteri aluus diu texerit, & concepti ſce-
leris vda coagula in aſpidum membra tardo ſe calore
vaporarunt. Nōne de ipſis etiā in eodem concilio con-
ſequenter dictum eſt, quòd venenū aſpidum ſub labiis Pſal. 13.
eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenū
eſt, veloces pedes eorum ad effundēdum ſanguinē, cō-
tritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis nō co-
gnouerūt, & tamē & ipſos in honore integro, & ab eis
foris baptizatos intus nunc habēt. Quapropter hæc Caput XX.
omnia de progenie viperarū, & de veneno aſpidū ſub
labiis eorum, & alia quæ dicta ſunt in eos qui viam pa-
cis non cognouerunt, ſi verè iſti vellent dicere, ipſi po-
tius ſunt, quando eorum baptiſmum in quo per cōcilii L
ſententiam iſta dixerunt, propter pacem Donati rece-
perunt, & baptiſmum Eccleſiæ Chriſti toto orbe diffu-
ſæ, vnde in Africam ipſa pax venit, ad ſacrilegam iniu-
riam pacis Chriſti repudiant. Qui ergo ſunt potius
pſeudoprophetæ, qui veniunt in veſtimētis ouium, in- Matth. 7.
tus autem ſunt lupi rapaces: vtrum ii qui vel neſciūt in
catholica malos, & eis innocenter cōmunicant: vel eos
quos de area dominica priuſquam ventilator adueniat
ſegregare non poſſunt, pro pace tolerant vnitatis? An
ii qui ea quæ in catholica reprehendūt, in ſchiſmate fa-
ciūt, & qui in vanitate toleranda ea quæ incerta fugere
ſe fingunt, in ſua præciſione manifeſta & à ſeipſis dam-
nata recipiunt? Denique ita dictum eſt, & hoc etiam Caput XXI
ipſe commemorauit, Ex fructibus eorum cognoſcetis Matth. 7.
eos. Ergo fructus cōſideremus quòs obiicis, traditionē
hanc ipſam multo probabilius eis ipſis obiicimus. Et ne
per multa curramus, in eadem Conſtantinienſi ciuitate
Syluanum Epiſcopum maiores veſtri in ipſo exordio
ſui ſchiſmatis ordinauerūt. Iſte cū adhuc eſſet ſubdiaco
nus, manifeſtiſſimus traditor municipalibus geſtis ex-
preſſus eſt. Sed & vos aduerſus maiores noſtros aliqua
documenta profertis: æqua conditio poſtulatur, vt aut M
vtraque vera, aut falſa eſſe credamus. Si vtraque vera
ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui crimina nos
fugere in totius orbis communione finxiſtis, quæ in ip-
ſa particula noſtræ conciſionis habebatis. Si autem v-
traque falſa ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui
propter falſa crimina traditorum immani ſeparatio-
nis crimine maculamini. Quòd ſi à nobis aliqua & à
vobis nulla, vel à nobis vera & à vobis falſa proferun-
tur, non eſt diſcutiendum quin penitus veſtra ora clau-
dantur. Quod ſi vos vera & ſancta Chriſti Eccle- Cap. XXII.
ſia conuinceret atque ſuperaret, etiam ſi nos nulla vel
falſa, vos autem aliqua & vera traditionis documenta
teneretis, quid iam vobis reſtet, niſi vt ſi vultis pacem
diligatis: ſi autem non vultis, ſaltem obmuteſcatis? Et-
enim quæcunque modo proferetis, facillime & veriſ-
ſime diceremus, tunc Eccleſiæ plenariæ & catholicæ vni-
tati iam per tot gentes diffuſæ atque firmatæ vos ea
firmare debuiſſe, vt vos intus eſſetis, illi autem quos
conuinceretis pellerentur foras. Quod ſi conati eſtis
facere, proculdubio probare nō potuiſtis, & victi vel i-
rati vos ab innocētibus qui damnare incerta non poſ-
ſent,

A ſent, immani ſacrilegio ſeparaſtis. Si autem nec conati
eſtis id agere, nimis execrabili & impia cæcitate vos à
Math. 13. frumentis Chriſti quæ per totum agrum, id eſt, totum
mundum vſque ad finem creſcunt, paucis in Africa zi-
Ca. XXIII. zaniis offenſi conſcidiſtis. Poſtremo teſtamentum à
quibuſdam perſecutionis tẽpore flãmis traditum per-
hibetur, nũc vndecũque prolatum eſt, recitetur. Certe
in exordio promiſsionum teſtatoris id inuenitur Abra-
Gene. 22. hæ dictum, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.
Galat. 3. & hoc quid ſit, verax interpretatur Apoſtolus, In ſemi-
ne, inquit, tuo, quod eſt Chriſtus. Nullius traditio fidem
dei euacuauit: Communicate omnibus gentibus, & tũc
vos teſtamentum à pernicie flammarũ cõſeruaſſe glo-
riamini. Si autem non vultis, quæ pars potius credẽda
eſt, quòd teſtamento inſtiterit exurendo, niſi quæ non
vult conſentire prolato? Quanto enim certius ſine ali-
qua temeritate ſacrilega ille traditoribus ſucceſsiſſe iu-
dicatur, qui nũc lingua teſtamẽtum perſequitur, quod
illi flamma perſecuti perhibentur? Obiicitis perſecutio-
nem: reſpondent vobis frumenta dominica, aut iuſte
factum eſt, aut palea veſtra fecit. Quid ad hæc dicitis?
B Obiicitis quòd baptiſmum non habeamus: reſpondent
vobis eadem frumenta dominica, formam ſacramenti
Actu. 8. etiam intus quibuſdã nihil prodeſſe, ſicut Simoni Ma-
go baptizato nõ proderat, multo magis nihil prodeſ-
ſe iis qui foris ſunt: ineſſe illis decedentib⁹ hinc proba-
tur, quòd redeũtibus non reſtituitur. Nunquam igitur
niſi impudentiſsime poteris aduerſus iſta frumẽta cla-
Math. 7. mare & dicere pſeudoprophetas veſtitos pellibus ouiũ,
intus autem lupos rapaces, quandoquidem malos in v-
nitate catholica vel nõ nouerunt, vel pro vnitate tole-
Ca. XXIIII rant quos nouerunt. Veſtros autem fructus ſi con-
ſideremus, omitto tyrannicas in ciuitatibus, & maxime
in fundis alienis dominationes, omitto furorem Cir-
cumcellionum, & præcipitatorũ vltro cadauerum cul-
tus ſacrilegos, & prophanas bacchationes ebrietatum,
& ſub vno Optato Gildoniano decennalem totius A-
fricæ gemitum: omitto iſta, quia ſunt in vobis quidam
qui hæc ſibi diſplicere ac ſemper diſplicuiſſe ꝓclamãt,
ſed ea ſe dicunt quia comprimere non poſſunt, pro pa-
ce tolerare: vbi ſe iudicio ſuo cõdemnant, quia ſi ama-
rent pacem, non diſcinderent vnitatem. Nam quæ tã-
ta dementia eſt, pacem in ipſa pace velle relinquere, &
eam in diſſenſione velle retinere? Itaq; propter eos qui
C mala eiuſdem partis Donati quæ omnes vident & re-
prehẽdunt, fingunt ſe non videre, vſqueadeo vt etiam
de ipſo Optato dicant, Quid fecit? Quis eum accuſauit?
Quis conuicit? Ego neſcio, non vidi, nõ audiui. Prop-
ter hos ergo qui ſe manifeſta ignorare confingunt, ex-
Pſalm. 13. orti ſunt Maximinianiſtæ, in quibus eis oculi pateãt &
ora claudantur, aperte ſe ſeparant, aperte altare contra
altare erigunt, aperte in concilio ſacrilegi & viperæ, &
Nume. 16. veloces ad effundendum ſanguinem, & Dathan & A-
biron & Core comparandi appellantur, & aſperis ver-
bis deteſtati damnãtur, aperte recipiũtur rurſus in ho-
noribus ſuis cum baptizatis ſuis. Hi ſunt fructus eorum
Math. 7. pro Donati pace iſta facientium, vt pelle ouina ſe con-
tegãt, & Chriſti pacem in toto orbe terrarum recuſan-
Cap. XXV. tium, vt intus ſint lupi rapaces. Nihil me prætermi-
ſiſſe arbitror eorum quæ iſte in Epiſtola ſua poſuit dũ-
taxat quæ in ea parte ad quam peruenimus potui repe-
rire: prodant etiam reliquam partem, ne forte ibi ſit ali-
quid quod refelli non poſsit. Hæc autem quæ domino
adiuuãte reſpondimus, admoneo charitatem veſtram,
vt non ſolum petentibus detis, ſed etiam non petẽtibus

ingeratis. Reſpondeant ſi quid volũt: & ſi nobis nolũt, D
ſaltẽ ad ſuos literas mittant, quę tamen nobis occultari
non iubeant. Quod ſi faciunt, apertiſsime fructus ſuos
prodũt, quibus lupi rapaces induti pellibus ouium de-
monſtrentur, qui occulte inſidiantur ouibus noſtris, &
aperte paſtoribus reſpondere formidãt. Nos eis tantũ-
modo ſchiſmatis crimẽ obiicimus, quo penitus omnes
inuoluti ſunt, nõ quorundã eorũ crimina quæ ſibi qui-
dam eorum diſplicere reſpondent. Ipſi vero ſi nobis a-
liena crimina non obiiciant, nõ habent quod obiiciãt:
& ideo ſe ab ſcelere ſchiſmatis defendere omnino non
poſſunt, quia ſiue propter falſa & à ſe conficta, ſiue etiã
propter vera, ſed tamẽ paleæ crimina ſe ab area domi-
nica & ab innocentia frumentorum toto orbe creſcẽ-
tium, nefaria direptione ſepararunt. Niſi forte ex- *Ca. XXVI.*
pectatis à me vt etiã de Manichæo quæ interpoſuit re-
fellantur: Quia in re nobis non diſplicet, niſi quia peſti-
lentioſiſsimum & pernicioſiſsimum errorẽ, id eſt, Ma-
nichæorum hæreſim, omnino leuiſsima & prope nulla
reprehenſione culpauit: quem veritas fortiſsimis docu-
mentis catholica expugnat. Hæreditas enim Chriſti in
omnibus gentibus conſtituta, aduerſus omnes exhære- E
datas hæreſes tuta eſt: ſed ſicut ait dominus, Quomodo *Marci. 3.*
poteſt ſatanas ſatanam eiicere? ita Manichæorum erro-
rem quomodo poteſt Donatiſtarum error euertere?

Quapropter chariſsimi, quanquã multis modis con- *C. XXVII.*
uictus error iſte ſuperetur, nec vlla qualicunq; ratione,
ſed ſola impudentia pertinaci reſiſtere audeat veritati,
tamen ne memoriam veſtram documentorum oneret
multitudo, hoc vnum Maximinianiſtarum factum te-
nete, hoc in eorũ frõtem configite, hoc eis ad compri-
mendas doloſas linguas & ora coarctate, *hoc tanquã ** forte. concernate.*
tridenti telo velut tricipitem beſtiam eorum calumniã
trucidate: traditionẽ obiiciunt, perſecutionẽ obiiciunt,
falſum baptiſma obiiciunt, de ſolis Maximinianiſtis ad
omnia reſpondete. Quòd enim maiores eorũ tradide-
runt ſanctos codices flammis, occultum eſſe arbitãtur:
ſed cum ſacrilegio ſchiſmatis inquinatos in ſuis hono-
ribus receperunt, hoc certe occultare nõ poſſunt. Item
perſecutiões violẽtiſsimas, quas quibuſlibet vbi potue-
rint faciũt, occultas eſſe arbitrãtur: ſed cũ ſpiritalis per-
ſecutio perſecutionẽ ſuperet corporalẽ, Maximiniani-
ſtas quos ipſi corporaliter perſecuti ſunt, & de quib⁹ ip-
ſi dixerũt, Veloces pedes eorum ad effundẽdũ ſangui- *Pſal. 13.*
nẽ, in ſuis honoribus receperũt: hoc certe occultare nõ F
poſſunt. Poſtremo baptiſmi quæſtionẽ, qua miſeros *Caput XXVIII.*
fallũt, occultã eſſe arbitrantur: ſed cũ dicant baptiſmũ
nõ habere quotquot præter communionẽ vnius Eccle-
ſiæ baptizantur, Maximinianiſtas cum eis quos extra i-
ſtorum communionẽ in ſchiſmate baptizarunt, in ſuis
honoribus receperunt: hoc certe occultare nõ poſſunt.
At hæc, inquiunt, pro pace non maculãt, & bonũ eſt ri- *Roma. 11.*
gorẽ ſeueritatis ad miſericordiã flectere, vt denuo ra-
mi fracti inſerantur. Ita ergo tota cauſa concluditur vi-
cta in illis, inuicta pro nobis: quia ſi nomẽ pacis ad to-
lerandos in ſchiſmate malos in qualẽcunq; vmbrã de-
fenſionis aſſumitur, proculdubio cum horrendo ſce-
lere & ſine vlla defenſione per vnitatem orbis terra-
rum vera pax ipſa violatur. Hæc fratres cum im- *Ca. XXIX.*
pigra manſuetudine agenda & prædicãda retinete: di-
ligite homines, interficite errores: ſine ſuperbia de ve-
ritate præſumite, ſine ſæuitia pro veritate certate: Ora-
te pro eis quos redarguitis atque conuincitis. Pro tali-
bus enim Propheta deum deprecatur, dicẽs, Imple fa- *Pſal. 82.*
cies eorum ignominia, & quærent nomen tuũ domine.

G Quod quidem iam fecit dominus, vt eorũ facies igno-
minia Maximinianiſtarũ apertiſsime impleret, ſupereſt
vt norint ſalubritee eeubeſcere: Ita enim nomẽ domini
quærere poterũt, à quo peeniciosiſsime auerſi ſunt, dũ
pro eo ſuum nomen extollũt. Viuatis & perſeueretis in
Chriſto, & multiplicemini, atq; abundetis in charitate
dei & in inuicem & in omnes dilectiſsimi fratres.

Diui Auguſtini Epiſcopi contra Petilianum
& partem Epiſtolæ illius peimam,
Liber primus finitus.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra totam Epiſtolam ipſius Petiliani, Liber ſecundus.

Caput I. PRIMIS partibus Epiſtolæ Petilia-
ni, quas tantummodo inueneram*,
ſatis nos reſpondiſſe meminerunt
qui ea legere vel audire potuerũt.
H Sed quia poſtea tota eſt a fratribus
inuẽta atque deſcripta, miſſaq; no-
bis vt vniuerſæ reſpondeamus, nõ
erat defugiendum hoc officium ſtyli noſtri, nõ quia il-
le nouũ aliquid dicit, cui nõ iam multis modis & ſæpe
reſponſum eſt: ſed propter tardiores fratres qui ea quæ
alicubi legerunt, ad omnia paria referre nõ poſſunt: ita
morem geram eis qui me omnino ad ſingula reſpon-
dere compellunt, vt quaſi alternis ſermonibus in præ-
ſentia diſſeramus, verba ex Epiſtola eius ponam ſub ei*
nomine, & reſponſionẽ reddam ſub meo nomine, tan-
quam cum ageremus, à notariis excepta ſint. Ita nemo
erit qui me aliquid prætermiſiſſe, aut propter indiſcre-
tas perſonas ſe non potuiſſe intelligere cõqueratur: ſi-
mul etiam vt iidem ipſi Donatiſtæ, qui coram nobiſcũ
diſſerere nolunt, per literas quas ſuis ediderunt, ita nõ
effugiant reſpondentem ſibi ad ſingula veritatem, tan-
quam nobiſcum facie ad faciem colloquantur. Ab ipſo
exordio Epiſtolæ ſuæ PETILIANVS dixit, Peti-
lianus Epiſcopus, dilectiſsimis fratribus, compresbyte-
I ris & diaconis miniſtris per diœceſim nobiſcum con-
ſtitutis in ſancto Euangelio: Gratia vobis & pax à deo
patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. AVG. reſpon-
dit, Agnoſco Apoſtolicam ſalutationem, videris quid
dicas, vnde tamen didiceris quod dicis aduerte. Sic ſa-
lutat Paulus Romanos, ſic Corinthios, ſic Galatas, ſic
Epheſios, Coloſſenſes, Philippenſes, Theſſalonicenſes.
Quæ igitur dementia eſt cum his Eccleſiis nolle com-
municare pacis ſalutem, in quarum Epiſtolis didiciſti
Caput II. pacificam ſalutationem? Petilianus dixit, Bis bap-
tiſma nobis obiiciunt hi qui ſub nomine baptiſmi ani-
mas ſuas reo lauacro polluerunt, quibus equidẽ obſcœ-
nis ſordes cunctæ mundiores ſunt, quos peruerſa mũ-
ditia aqua ſua contigit inquinari. AVGVSTINVS
reſpõdit, Nec aqua noſtra inquinamur, nec veſtra mũ-
damur: ſed aqua baptiſmi in nomine patris & filij & ſpi-
ritus ſancti cum datur alicui, nec noſtra nec veſtra eſt,
Ioan. 1. ſed illius de quo Ioanni dictum eſt, Super quem vide-
ris ſpiritum ſicut columbam deſcendentem & manen-
tem ſupee eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.
Caput III. Petilianus dixit, Conſcientia nanque dantis atten-
ditur, qui abluat accipientis. AVG. reſpondit, De con-
ſcientia ergo Chriſti ſecuri ſumus. Nã ſi quemlibet ho-
minem ponas, incerta erit accipientis mundatio, quia K
incerta conſcientia eſt abluentis. Petilianus dixit, Nã Caput IIII.
qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed
reatũ. AVG. reſpondit, Nõ eſt perfidus Chriſtus, à quo
fidelis homo fidem percipit, non reatum. Credit quip-
pe in eum qui iuſtificat impium, vt deputetur fides eius Rom. 4.
ad iuſtitiam. Petilianus dixit, Omnis enim res origi- Caput V.
ne & radice conſiſtit, & ſi caput non habet aliquid, ni-
hil eſt: nec quicquam bene regenerat niſi bono ſemine
regeneretur. AVG. reſpõdit, Quid te pro Chriſto vis
opponere, ſub quo te nõ vis ponere? Ille eſt origo & ra-
dix caputq; naſcentis, de quo non timemus ſicut de ho-
mine quolibet, ne forte ſit fictus & peſsimus, & de ori-
gine peſsima oriamur, de peſsima radice ſurgam*, peſ-
ſimo capiti conformemur. Quis enim homo de homi-
ne ſecurus ſit, cum ſcriptum ſit, Maledictus omnis qui Hiere. 17.
ſpem ſuam ponit in homine? Semẽ autem quo regene- Luca. 8.
ramur, verbum dei eſt: id eſt Euangelium. Vnde Apo-
ſtolus dicit, In Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego 1. Cor. 4.
vos genui. Qui tamen etiam non caſte annunciantes
Euangeliũ annunciare permiſit, & in hoc gaudet: quia
& ſi non caſte annunciabant, ſua quærentes, non quæ Philip. 1.
Ieſu Chriſti, caſtum tamen erat quod annunciabant. Et L
dixerat dominus de quibuſdam talibus, Quæ dicũt, fa- Math. 23.
cite: quæ autem faciunt, facere nolite: Dicunt enim &
non faciũt. Si ergo caſte annunciatur quod caſtum eſt,
etiam ipſe annunciator quia verbo conſociatur, credẽ-
tem congenerat. ſi autem ipſe non regeneretur, caſtum
tamen ſit quod annunciat, naſcitur credens non ex mi-
niſtri ſterilitate, ſed ex veritatis fœcunditate. Peti- Cap. VI.
lianus dixit, Quæ cũ ita ſint fratres, quæ poteſt eſſe per-
uerſitas, vt qui ſuis criminibus reus eſt, alium faciat in-
nocentem, dicente domino Ieſu Chriſto, Arbor bona Math. 7.
fructus bonos facit. arbor mala, malos fructus facit: nũ-
quid colligunt de ſpinis vuas? Et iterum, Omnis homo Math. 12.
bon*, de theſauro cordis ſui profert bona: & omnis ho-
mo malus, de theſauro cordis ſui profert mala. AVG.
reſpondit, Omnis homo etiam ſi non ſit ſuis crimini-
bus reus, alterum non facit innocentem, quia non eſt
deus. alioquin ſi ex innocentia baptizãtis expectatur vt
fiat innocentia baptizati, tanto erit quiſque innocen-
tior, quanto innocẽtiorem à quo baptizetur inuenerit:
& tanto ipſe minus erit innocens, quanto & ille à quo M
baptizatur. Et ſi forte contra aliquem tenet odium qui
baptizat, hoc & illi qui baptizatur, imputabitur. Vt quid
ergo miſer currit ad baptiſmũ? vt ei dimittantur pecca-
ta ſua? An vt imponantur aliena? An ſicut nauis merca-
toris alia ponat, alia ſuſcipiat? Arborem autem bonã &
fructum eius bonum, & arborem malam & fructũ eius
malum, homines ſolemus intelligere, & opera eorũ, ſi-
cut cõſequenter oſtenditur in verbis quæ tu quoq; cõ-
memoraſti, Bonus homo, de bono theſauro cordis ſui Math. 12.
profert bona: & malus homo, de malo theſauro cordis
ſui profert mala. Cum autẽ dei verbũ prædicat, dei ſa-
cramentũ miniſtrat, nõ de ſuo ſi malus eſt prædicat aut
miniſtrat, ſed deputabitur in eis de quibus dictum eſt,
Quæ dicũt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: Di- Math. 23.
cunt enim quæ dei ſunt, faciũt autẽ quæ ſua ſunt. Nam
ſi ita eſt vt dicis: id eſt, fructus baptizantium ipſi bap-
tizati æſtimantur, magnum malum Africæ denuncia-
tis, ſi tot Optati pullulauerũt, quotquot baptizauit Op-
tatus. Petilianus dixit, Et iterum qui baptizatur Caput VII.
à mortuo, non ei prodeſt lauatio eius: non mortuum
corpus exanime, nec hominis funus porrectum aſſe-
ruit eſſe baptiſtam, ſed dei non habentem ſpiritum qui
mortuo

A mortuo cõparatur, ſicut alio loco diſcipulo manifeſtat
Math. 8. Euangelio proteſtãte, ait diſcipulus eius, Domine per-
mitte mihi ſepelire patrem meum. Ait illi Ieſus, Seque-
re me, ſine mortuos vt mortuos ſuos ſepeliãt. Pater di-
ſcipuli non erat baptizatus, Paganum Paganis addixit,
niſi hæc de infidelibus dixerit, mortuus mortuum non
poteſt ſepelire. Mortuus igitur quidem nõ aliqua mor-
te, ſed vita ſua percuſſus: nam qui ſic viuit vt reus ſit, vi-
ta mortua cruciatur. A mortuo igitur baptizari, hoc eſt
mortem ſumpſiſſe, non vitam: agendum nobis & dicẽ-
dum eſt, quatenus traditor vita mortuꝰ habeatur. mor-
tuus eſt ille qui baptiſmo vero naſci non meruit. mor-
tuus eſt ille ſimiliter qui iuxta baptiſmum genitus mix-
tus eſt traditori: ambo vitam baptiſmi non habẽt, & qui
nunquam penitus habuit, & qui habuit & amiſit. Dicit
Math. 12. enim dominus Ieſus Chriſtus, Aduenièt in eum ſeptem
ſpiritus nequiores, & erit homo ille deterior priore.

AVG. reſpõdit, Diligentius quęre quomodo dictũ,
& quomodo intelligendum ſit teſtimonium quod de
ſcriptura poſuiſti: Nam quia mortui ſolent myſtice ap-
pellari omnes iniqui, manifeſtum eſt: ſed Chriſtus cu-
B ius eſt baptiſma verum, quod propter hominis vitia di-
citis falſum, viuit ſedens ad dexteram patris, & nec ipſa
Roma. 6. carnis infirmitate iam morietur, & mors ei vltrà non
**al. doloſi* dominabitur, cuius baptiſmo qui baptizatur, nõ à mor-
Philipp. 2. tuo baptizatur, & ſi forte miniſtri operarij diaboli* ſua
& 1. quærentes, non quæ Ieſu Chriſti, & Euangelium nõ ca-
ſte annunciantes, & Chriſtum per contentionem & in-
uidiã prædicãtes, propter iniquitates ſuas mortui ſunt
appellandi, ſacramentum tamẽ dei viui nec in mortuo
Acto. 8. moritur. Mortuus enim erat Simon ille à Philippo in
Samaria baptizatus, qui donũ dei volebat pecunia cõ-
parare, ſed viuebat ad eius pœnã baptiſma quod habe-
bat. Quàm ſit autẽ falſum quod dicis, ambo vitam bap-
tiſmi non habent, & qui nunquã penitus habuit, & qui
habuit & amiſit, hinc licet aduertas: quòd qui baptizati
apoſtatant, & per pœnitentiam redeunt, non eis reddi-
tur baptiſmus, quem ſi amitterent, redderetur. Mortui
ſanè veſtri quomodo baptizant ſecundum ſenſum ve-
ſtrum? An mortui non ſunt, vt cætera taceam, & dicam
quod omnibus notum atque quotidianum eſt, ebrioſi,
1. Time. 5. cum de vidua dicat Apoſtolus, Quæ autem in deliciis
agit, viuens mortua eſt? Deinde in illo concilio veſtro
C quo Maximinianum cum ſuis authoribus vel ſuis mi-
niſtris damnaſtis, excidit tibi quàm eloquenter dixeri-
Exod. 14. tis Aegyptiorum ad modum exemplo pereuntium fu-
neribꝰ plena ſunt littora, quibꝰ in ipſa morte maior eſt
pœna quàm poſt extortã aquis vltricibus animam, nec
ipſam inuenerunt ſepulturam: & tamen vnus eorũ Fe-
licianus vtrum reuixerit, vos videritis. Secum tamen a-
pud vos intus habet, quos foris mortuus baptizauit. Si-
cut ergo à viuo baptizatur, qui viui Chriſti baptiſmo
induitur, ſic à mortuo baptizatur qui mortui Saturni
vel cuiuſlibet alterius baptiſmo inuoluitur, vt interim
cito dicamus quomodo verba quæ poſuiſti ſine cuiuſ-
quã noſtrũ anguſtia poſsint intelligi. nã ſicut accipiun-
tur à vobis, nõ vos explicare, ſed nos uobiſcum impli-
Cap. VIII. care contenditis. Petilianus dixit, Agendum, inquã,
nobis dicendumq; eſt, quatenus perfidus traditor vita
mortuus habeatur. Iudas Apoſtolus fuit cum traderet
Chriſtum: idemq; honore Apoſtoli perdito ſpiritaliter
mortuus eſt, ſuo poſtea laqueo moriturus, ſicut ſcriptũ
Math. 27. eſt, Pœnitet me, inquit, quia tradidi ſanguinem iuſtum.
& abiit & laqueo ſe ſuſpẽdit. Laqueo traditor periit, la-
Ioan. 17. queũ talibus dereliquit: De quo dominus Chriſtus cla-

mauit ad patrem, Pater quos dediſti mihi, omnes ſerua- D
ui, & ex illis nullus periit niſi filius perditionis, vt im-
pleretur ſcriptura. Olim nanque Dauid ſic in eum ſen-
tentiam dixerat qui eſſet Chriſtum perfidus traditurus,
Epiſcopatum eius accipiat alter: ſit vxor eius vidua, & *Pſal. 108.*
filij eius orphani. Ecce quãtus eſt ſpiritus prophetarum
vt cuncta futura pro præſentibus viderit, vt ante pluri-
ma ſecula naſciturus traditor damnaretur. Denique vt
dicta ſententia compleretur, Epiſcopatum eius Apoſto- *Acto. 1.*
li perditi ſanctus Matthias accepit, nemo hinc ſtolidus
nemo perfidus diſputet, triumphum Matthias, non in-
iuriam retulit, qui de domini Chriſti victoria ſpolium
retulit proditoris. Hoc igiť facto Epiſcopatũ tibi quid
vendicas hæres nequioris traditoris? Iudas Chriſtum
carnalem tradidit, tu ſpiritalem, furens Euangeliũ ſan- *Math. 26.*
ctum flammis ſacrilegis tradidiſti. Iudas legiſlatorem
tradidit perfidis, tu quaſi eius reliquias legem dei per-
dendam hominibus tradidiſti: qui ſi legem diligeres,
vt iuuenes Maccabæi, pro dei legibꝰ necareris. Si nec
hominum dici poteſt quos moriẽdo pro domino per-
ficit immortales, quorum vnus ſcilicet fratrum tyran-
no ſacrilego hac fidei voce reſpondit; Tu quidem ſce- *2. Macca. 7.*
lerate & impie de præſenti vita nos perdis: rex autem
mundi qui regnat in æternum, & regni eius non erit E
finis, mortuos nos pro ſuis ſanctis legibus, in æternę vi-
tæ conſeruationem reſuſcitabit. Si hominis mortui te-
ſtamentum flammis incenderes, nõnne falſarius puni-
reris? Quid de te ergo futurum eſt qui ſanctiſsimam le-
gem dei iudicis incẽdiſti? Iudam facti vel in morte pœ-
nituit: te non modo non pœnitet, verumetiam nequiſ-
ſimus traditor nobis legem ſeruantibus perſecutor &
carnifex exiſtis. AVG. reſpondit, Vide quid interſit
inter veſtras maledicas voces & noſtras veridicas aſ-
ſertiones. Attende paululum. Ecce exaggeraſti crimen
traditionis, & inuidioſiſsimis verbis velut captioſus in-
uẽtor, Iudæ nos proditori comparaſti. Ad hoc tibi ego
tamen breuiſsime reſpondeo: Non feci quod dicis, nõ
tradidi, falſa obiicis, nũquam id probabis. Nõnne om-
nis iſte verborum ingentium fumus repente dilabitur?
An forte probare conaberis? Hoc ergo prius faceres, &
deinde in nos tanquam in conuictos quo velles cumu-
lo inuectionis inſurgeres. Ecce vna vanitas, audi alte-
ram. Tuipſe cum de prædicta Iudę dãnatione loquere-
ris, dixiſti, Ecce quantus eſt ſpiritus Prophetarum, vt
cuncta futura pro præſentibus viderit, vt ante plurima F
ſecula naſciturus traditor damnaretur: & non vidiſti
in eadem prophetia ſtabili & certa & inconcuſſa veri-
tate qua prędictum eſt quòd vnus diſcipulus traditurus
eſſet Chriſtum, prædictum etiam quòd totus mundus
eſſet crediturus in Chriſtum. Cur attendiſti in pro-
phetia hominem qui tradidit Chriſtum, & non ibi at-
tendiſti orbem pro quo eſt traditus Chriſtus? Quis tra-
didit Chriſtum? Iudas. Quibus eum tradidit? Iudæis.
Quid ei fecerunt Iudæi? Foderunt, inquit, manus me- *Pſal. 21.*
as & pedes, dinumerauerunt omnia oſſa mea: Ipſi vero
conſiderauerunt & conſpexerunt me, diuiſerunt ſibi
veſtimenta mea, & ſuper veſtimentum meum miſerunt
ſortem. Quantum ſit ergo quod tanto precio emptum
eſt, in Pſalmo ipſo paulopoſt lege, Commemorabun-
tur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ:
Et adorabunt in conſpectu eius vniueræ patriæ gen- *πατριαὶ.*
tium: Quoniã domini eſt regnum, & ipſe dominabitur
gentium. Quis autem poteſt ad commemoranda cæ-
tera de orbe credituro innumerabilia prophetica docu-
mẽta ſufficere? Sed tu laudas prophetiã, quia vides in ea

G hominem qui vendidit Chriſtum: nec in ea vides poſ-
ſeſsionem, quã emit venditus Chriſtus. Ecce altera va-
nitas. Audi tertiam. Inter multa tuæ inuectionis verba
dixiſti, Si hominis mortui teſtamentum flammis incẽ-
deres, nõne falſarius punireris? Quid de te ergo futurũ
eſt qui ſanctiſsimam legem dei iudicis incendiſti? Hæc
dicens non attendiſti, quod te vtique mouere deberet,
quomodo fieri poſſet vt nos teſtamentum incendere-
mus, & in hæreditate cõſiſteremus quæ illo teſtamento
conſcripta eſt: vos autem mirum eſt teſtamentum ſer-
uaſſe, & hæreditatem perdidiſſe. Nõne in eo teſtamẽto
Pſalm. 2. ſcriptum eſt, Poſtula à me & dabo tibi gentes hæredita-
tem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ? Huic
hæreditati communica, & obiice mihi de teſtamento
quod velis. Nam quæ dementia eſt ideo teſtamentũ tra-
dere te voluiſſe flammis, vt contra verba litiges teſtato-
ris? Nos autem cum habeamus in manibus geſta Eccle-
** al. liga- mus.* ſiaſtica & municipalia in quibus legamus* eos qui con-
tra Cæcilianum alterum Epiſcopum ordinauerunt, &
potius fuiſſe diuinorum codicũ traditores, non tamen
inſultamus, non inuehimur in vos, nec ſanctarum pa-
ginarũ cineres in veſtris manibus plangimus, nec Mac-
H cabæorum flagrantia tormenta ſacrilegio veſtri tumo-
ris opponimus, dicẽtes, veſtra poti⁹ membra quàm dei
eloquia ignibus traderetis. Nolumus enim eſſe vani, vt
alienis cõmiſsis, quæ aut ignoratis aut improbatis, vo-
bis inanem ſtrepitum concitemus. Quòd autem vos à
totius orbis communione ſeparatos videm⁹, quod ſce-
lus & maximum & manifeſtum, & omnium veſtrum
eſt, ſi exaggerare velim, tẽpus me citi⁹ quàm verba de-
ficiẽt. Et hoc tu ſi defendere velis, ea es obiecturus orbi
terrarum, quæ ſi obiiciẽda ſunt, admones vnde ampli⁹
accuſeris. ſi obiiciẽda non ſunt, nõ defenderis. Vt quid
ergo iſtaris aduerſus me de traditione, quæ nec mea eſt
nec tua? Si manet illud pactum, vobis obiicim⁹ aliena:
ſi autem non manet, tua potius eſt quàm mea: quanquã
& manente illo pacto arbitror me iuſtiſsime dicere, vt
Matth. 27. ille iudicetur ſocius eius qui tradidit Chriſtum, qui cũ
toto orbe ſe nõ tradidit Chriſto. Ergo, ĩquit Apoſtol⁹,
Galat. 3. Abrahę ſemen eſtis, ſecundũ promiſsionem hęredes. Et
Roma. 8. iterum dicit, Hæredes quidẽ dei, cohæredes autẽ Chri-
ſti. Idemq́; ſemen Abrahæ ad omnes gentes pertinere
Gene. 22. demonſtrat ex illo quod Abrahæ dictum eſt, In ſemine
tuo benedicentur omnes gẽtes. Quapropter puto iuſtũ
I eſſe quod poſtulo, vt teſtamentum dei quod iam olim
apertum eſt, aliquantum aduertamus, & quem non in-
uenerimus traditi cohæredem, ipſum iudicemus tradi-
toris hæredem: Ille pertineat ad Chriſti vẽditorẽ, qui
Chriſtum negat orbis redemptorem. Nempe quãdo ſe
poſt reſurrectionem diſcipulis demonſtrauit, & palpã-
Luca. 24. da membra dubitantibus præbuit, hoc illis ait, Quoniã
ſic ſcriptũ eſt, & ſic oportebat Chriſtũ pati, & reſurgere
tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam &
remiſsionem peccatorum per omnes gentes incipien-
tibus ab Hieruſalem. Ecce à qua hæreditate vos aliena-
tis: ecce cui hæredi reſiſtitis. Itáne vero parceret Chri-
ſto in terra ambulanti, qui contradicit in cœlo ſedenti?
Adhuc nõ ĩtelligitis, quoniam quicquid nobis obiici-
tis, ſermoni eius obiicitis? Promittitur Chriſtianus or-
bis, & creditur, impletur, & cõtradicitur. Cogitate ob-
ſecro quid pati pro tãta impietate debuiſtis, & tamen ſi
quid paſsi eſtis neſcio, nõ vidi, nõ feci: tu hodie qui nõ
pateris vim perſecutionis meæ, redde mihi rationẽ ſe-
parationis tuæ. Sed iterum ac ſæpe dicturus es, quę ſi nõ
probas, ad neminem pertinent: ſi autem probas, ad me
non pertinent. Petilianus dixit, His ergo criminibus K
ſeptus, eſſe verus Epiſcopus nõ potes. AVG. re- *Cap. IX.*
ſpondit, Quibus criminibus? Quid docuiſti, quid oſtẽ-
diſti? Et ſi oſtẽdiſſes crimina neſcio quorum, quid hoc
ad ſemen Abrahæ, in quo benedicuntur omnes gentes? *Gene. 22.*
Petilianus dixit, Si Apoſtoli perſecuti ſunt aliquem, *Cap. X.*
aut aliquem tradidit Chriſtus? AVG. reſpondit, Poſ- *23. q. 4. ca.*
ſem quidem dicere ipſum ſatanam omnibus malis ho- *Quis peccat*
minibus eſſe peiorem, cui tamen tradidit Apoſtol⁹ ho- *1. Corin. 5.*
minem in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die
domini Ieſu. Itemq́; alios, de quibus dicit, Quos tradidi *1. Timo. 1.*
ſatanæ, vt diſcant non blaſphemare. Et dominus Chri-
ſtus flagellatos expulit de tẽplo improbos mercatores, *Ioan. 2.*
vbi etiam connexum eſt teſtimoniũ ſcripturæ dicentis,
Zelus domus tuæ comedit me. Ecce inuenimus Apo- *Pſal. 68.*
ſtolum traditorem, Chriſtũ perſecutorem. Poſſem iſta
dicere, & te in non paruos æſtus mittere, vt non quere-
las eorum qui patiuntur, ſed animum eorum qui faciũt
quærere cogereris: Sed hinc noli laborare, nõ ea dico,
ſed dico ad ſemen Abrahæ, quod eſt in omnibus gẽti-
bus, nõ pertinere, ſi quid nõ recte vobis factum eſt for-
taſſe à palea dominicæ ſegetis, quæ nihilominus eſt in
omnibus gentibus. Vos ergo reddite rationem ſepara- L
tionis veſtræ: Sed prius attendite quales habeatis quos
vobis obiici non vultis, & videte quàm inique faciatis,
cum aliena facta nobis obiicitis, & ſi ea quę dicitis pro-
baretis. Ita nulla erit ratio ſeparationis veſtræ. Peti- *Cap. XI.*
lianus dixit, At enim aliqui dicent, Filij non ſumus tra-
ditoris: Er⁹ eſt aliquis filius cui⁹ facta ſectatur. Hi enim
certiſsimi filij ſunt, iidemque parentibus ſimiles, quos
non iſta caro nec ſanguis, ſed mores & facta parentib⁹
conſimiles genuerunt. AVG. reſpondit, Paulò ante
nihil contra nos dicebas, nunc etiam cœpiſti dicere &
pro nobis. Hæc enim propoſitio tua in eo te tenet, vt ſi
nos hodie cum quibus agis, non conuiceris traditores
& homicidas, etſi quid aliud criminaris, quicquid tale
oſtenderis in eis qui nos tempore præceſſerunt, omni-
no nobis obeſſe nõ poſsit. Quorum enim diſsimilia fa-
cta habemus, eorum filij eſſe nõ poſſumus. Et vide quò
te commiſeris: ſi aliquem forte etiam noſtræ ętatis ho-
minem, & nobiſcum viuentẽ, de aliquo tali reatu forte
conuiceris, nullo modo præiudicat omnibus gentibus
quæ in ſemine Abrahæ benedicũtur, à quibus tu te ſepa-
rando ſacrilegus inueniris: ita quod fieri nõ poteſt, niſi M
omnes qui vbiq; ſunt noueris, omniũq; mores & facta
nõ ſolũ didiceris, ſed etiã demõſtraueris, & tã mala eſſe
quàm dicis, nõ habes cur obiicias orbi terrarum, qui eſt
in ſanctis, neſcio quos parentes quibus eos probas eſſe
conſimiles. Nec te aliquid adiuuabit, ſi etiã demonſtra-
re potueris eos qui tales nõ ſunt, cum eis qui tales ſunt
ſumere ſacramẽta communia. Primò quia vosipſos re-
ſpicere debetis, cũ quibus ea celebretis, quibus detis, à
quibus ſumatis, & vobis eos obiici nolitis. Deinde ſi fi-
lij ſunt Iudæ, qui diabolus inter Apoſtolos fuit, quicũq; *Ioan. 6.*
facta eius imitantur: cur nõ filios Apoſtolorũ dicamus,
qui non facta ſua cũ talibus, ſed domini ſacramẽta cõ- *Ioan. 13.*
municant ſicut Apoſtoli dominicam cœnam cum illo
traditore ſumpſerũt? ideo nobis lõgè diſsimiles, ꝙ ho-
minibus veritatem ſeruantibus, hoc obiicitis, quod cõ-
ſciſſa vnitate vos facitis? Petilianus dixit, De ſeipſo *Cap. XII.*
Iudæis dicit dominus Chriſtus, Si nõ facio facta patris *Ioan. 10.*
mei, nolite mihi credere. AVG. reſpondit, Iam ſu-
pra reſpondi, hoc & verum eſt, & pro nobis contra
vos eſt. Petilianus dixit, Falſidicos & mendaces *Cap. XIII.*
ſic identidem obiurgat, Filij diaboli eſtis, & ab initio *Ioan. 8.*

enim

A enim ille accuſator fuit, & in veritate nnn ſtetit.

A V G. reſpondit, Nnn ſnlemus legere, ille accuſatnr fuit: ſed, ille homicida fuit. Quærimus autem vnde ſuerit diabnlus hnmicida ab initio, & inenimus, quòd primum hominem occiderit, nó gladium ſtringendn, aut aliquam vim corpnraliter infligendo, ſed perſuadẽdn peccatum, & à paradiſi fœlicitate deiiciendo. Quod tũc paradiſus, hnc nũc Eccleſia. Diaboli ergn filij ſunt, qui hnmines ab Eccleſia ſeducẽdn interficiũt. Sicut autem per verba dei nouimus vbi ſit plãtatus paradiſus, ſic per
Luca. 24. verba Cbriſti vbi ſit Eccleſia, didicimus. Per nmnes, inquit, gentes incipiens ab Hieruſalem. Ab iſtn vniuerſn ad partem quamlibet quiſquis ſeparat bnminem, ille diabnli filius & hnmicida cnnuincitur. Sed & verhum qund ipſe poſuiſti, vt de diabolo diceres, Ille accuſator ſuit, & in veritate nnn ſtetit, vide in quns cóueniat: Accuſatis enim orbem terrarũ criminibus aliorum, quos etiam ipſos accuſare potins qnàm cóuincere potuiſtis, & in veritate Chriſti nó ſtetiſtis. Ille enim dicit Eccleſiam per omnes gentes incipientem ab Hieruſalem: vos
Cap. XIIII. antem, in parte Donati. Petilianus dixit, Tertio quoque ſimiliter perſecutorum dementiam hoc nomine
Matth. 23. appellat, Progenies viperarum, quomndo ſugietis iu-
B dicium gehennæ? Ideoque mitto ad vos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis & crucifigetis & flagellabitis in ſynagogis veſtris, dnnec veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, quem effudiſtis in terram à ſangnine Abel iuſti, vſque ad ſangninem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. Nunqnid vere carnales ſunt filij viperarum, ac nó magis mente ſerpentes, & linguæ malitia, tactuq; mortiſero & ſpiritu veneni flagellantes? Vere viperæ facti ſunt, qui inſontibus popnlis mortes morſibus vomuerunt.

A V G. reſpondit, Hæc ſi dicam de talibus eſſe dicta, qnales vns eſtis, reſpondetis, proba: Quid enim tu probaſti? Aut ſi eo putas probari qoo dicuntur, non op⁹ eſt eadem repetere. Recita illa ipſa rihi, & à vobis in vos: Ecce & ego prohaui, ſi hoc eſt probare, & tamen diſce quid ſit probare: Neque enim extrinſecus quæro documenta, vt vos viperas probem. Ecce idipſum vipereum eſt, non hahere in ore firmamẽtum veritatis, ſed vene-
Pſal. 139. num maledictionis, ſicut ſcriptum eſt, Venenum aſpidum ſub labiis eorum. Et hnc qnia paſsim à qunlibet in qnemlibet dici poteſt, quaſi quæreretur, quorum? cóti-
C nno ſubiecit, Quorum os maledictione & amaritudine plenũ eſt. Cum ergo talia dicitis in homines per totum mũdum diſperſos, & quos omnino ignoratis, quorum etiam multi nec Cæciliani nec Donati nomen audierunt, nec auditis, in ſilentio reſpondentes, Non ad nos pertinet quicquid dicitis, non vidimus, non ſecimus, quid loquamini penit⁹ ignnramus. Vos qui oihil aliud vultis quàm dicere qnod probare omnino nó poteſtis, qnid aliud quàm os veſtrum maledictinne & amaritudine plennm eſt? Iam videte vtrum vns poſsitis oſtendere non eſſe viperas, niſi oſtenderitis omnes Chriſtianns nmniũ gentium traditores eſſe, & homicidas, & nó eſſe Chriſtianos. Imò vero eriam ſi poteſtis ſingulorum homionm per tntum orbem diffuſorum vitas & facta noſſe & oſtẽdere: tamen antequam id faciatis, & temere iſta iactatis, os veſtrum vipereum eſt, os veſtrum maledictione & amaritudine plenum eſt. Oſteodite iam ſi poteſtis, quem Propheram, qnem ſapiẽtem, quem ſcribam occiderimns & crucifixerimus, & flagellauerimus in ſynagogis nnſtris. Attendite quãto labore impenſo, nullo modo probaſtis, quòd Donatus & Marcul⁹ Prophetæ fuerunt, aut ſapientes ſcribæ, quia nnn fuerunt. D
Qund etſi pnteſtis, quid faciatis vt oſtendatis à nohis occiſos, quns nec noſipſi nnuimus, quantn minus orbis terrarum, cui venennſo nre maledicitis? Aut vnde poteſtis oſtendere animum nns habere conſimilem interſectnribus enrum, quos nec ſaltem ab aliquibus interfectos poteſtis oſtendere? Attendite bæc nmnia, videte vtrum aliquid horum vel de orbe terrarũ prohare pnſſitis: cui tamen maledicere non quieſcitis: In vnbis vera oſtenditis, quæ de illn falſa iactatis. Porrò ſi nos velimus prnbare vns eſſe iterfectnres Prnphetarum, nimis longum ſit vt per lnca ſingula colligamns, quas fnrioſi principes Circumcellinnum, & ipſæ cateruæ vinnlẽtnrum atque inſannrum inuenũ ediderint ab initin ſchiſmatis veſtri, ſed & omnino edere non deſiſtant ſtrages de proximo agro. Proferantur eloquia diuina quę verſantur in manibus & noſtris & veſtris, eos teneamus interfectores Propbetarum, qnos cnntradictores inuenerimns linguis Prophetarum. Quid doctius dici poteſt, qnid citius oſtendi poteſt? Mitius ageretis traiiciendo ferrum per viſcera Prophetarũ, quàm quòd lingna interficere conamini verba Prnphetarũ. Dicit Propheta, E
Pſal. 21. Cnmmemorabuntur & cóuertẽtur ad dominum vniuerſi fines terræ. Ecce agitur, ecce impletur. Vns autem non ſolũ contra id quod dicitur, aures icredulas clauditis, ſed etiam contra id qund iam geritur, linguas furioſas exeritis. Audiuit Abraham dictum, In ſemine tno
Gene. 22. benedicentur nmnes gentes: & credidit, & reputatnm
Roma. 4. eſt ad inſtitiam. Vos videtis factum, & reclamatis: & nó vnltis deputari vobis ad iuſtitiam, quod rectè deputaretnr, etiam ſi nondnm factum, ſed tantummodo dictum non crederetis: Imò non ſolum non vultis vohis deputari ad inſtitiam, ſed etiam ſi quid prn hac impietate patimini, depntari vulhis vobis ad iuſtitiam. Aut ſi non ſunt iſtæ perſecutinnes Prophetarum, quia non fiunt ferro, ſed verho: quæ fuit cauſa, vt diuinitus dice-
Pſal. 55. retur, Filij hominum dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus? Sed quando colligam ex Prophetis omnibus omnia teſtimnnia Eccleſię toto orbe diffuſæ, qnæ omnia cnntradicendo interficere & ex-
Pſal. 18. tingnere conamini? Sed ligati eſtis, quia in omnẽ terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Veruntamen vnum illnd commemnrabo ex n-
Luca. 24. re domini, qui teſtis eſt teſtium. Opnrtebat, inquit, im-
F pleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me. Quę ſint hæc, ipſe indicet. Tunc aperuit illis ſeoſum, inquit, vt intelligerent ſcripturas, & dixit eis, Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſnrgere à mnrtuis, & prædicari io nomine ei⁹ pœnitentiam & remiſsionem peccatorum per omnes gentes, incipiẽtibus ab Hieruſalem. Ecce quid ſcriptum eſt in lege & Prophetis & Pſalmis de dnmino. Ecce quid de ſe, & de Eccleſia ipſe dominus aperoit, ſe oſtẽdens, illam promittens. Vos antem inſtanter manifeſtis teſtimoniis reſiſtentes, & ea quia delere non poteſtis, deprauare conantes: quid faceretis, ſi inueniretis membra Prophetarum, qui ſic ſæuitis in eloquia Prophetarum, vt nec dominum audiatis impletoré, manifeſtatorem, expnſitorem Prophetarum? Nam quantum pnteſtis, etiam ipſum cæditis, quando ipſi non creditis.

Cap. XV. Petilianus dixit, De vnbis quoque Dauid perſecu-
Pſal. 5 & toribus hæc dicit, Sepulchrum patẽs eſt gutiur enrum,
13. lingnis ſuis doloſe agebant, venenum aſpidum ſub labiis eorum, Quorum ns maledictinne & amaritndine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effnndendum ſan-

G guinem. Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam
pacis non cognouerunt, non eſt timor dei ante oculos
eorum. Nónne cognoſcẽt omnes qui operãtur iniqui-
tatem, qui deuorant plebem meam, ſicut cibum panis?

A V G. reſpondit, Sepulchrum patens eſt guttur eo-
Sapien. 1. rum: vnde mendaciorũ mortes exhalãt. Os enim quod
mẽtitur, occidit animam. Si autẽ nihil eſt verius quàm
Luca. 24. id quod dixit Chriſtus, Eccleſiam ſuam per omnes gẽ-
tes incipientem ab Hieruſalẽ: nihil eſt mẽdacius quam
id quod dicitis, in parte Donati. Linguæ autem doloſę
ſunt eorum, qui cũ facta ſua nouerint, nõ ſolum iuſtos
ſe dicunt eſſe homines, ſed etiã iuſtificatores hominũ,
Roma. 4. quod de vno dictum eſt, Qui iuſtificat impium: & quòd
Roma. 3. ſit iuſtus & iuſtificans. Nam de veneno aſpidum, & oris
maledictione & amaritudine pleno, ſatis diximus. Ve-
loces pedes autem ad effundendum ſanguinem, etiam
Maximinianiſtas habere dixiſtis, teſtis eſt plenarij veſtri
concilij ſententia, totiens geſtis procõſularibus & mu-
nicipalibus allegata. Illi autem neminem quantum au-
dimus, corporaliter occiderũt. Intellexiſtis ergo etiam
ſpiritali cæde animarũ ſanguinem fundi gladio ſchi-
ſmatis, quod in Maximiniano dãnaſtis? Videte ergo ſi
H non ſint pedes veſtri veloces ad effundendum ſangui-
nem, cũ præciditis homines ab vnitate orbis terrarum,
ſi & hoc in Maximinianiſtis recte dixiſtis, quia pręcide-
runt aliquos à parte Donati. Itáne nos viam pacis non
cognouimus, qui ſtudemus ſeruare vnitatem ſpiritus in
vinculo pacis? Et vos eam noſtis, qui ſermoni quẽ Chri-
ſtus habuit poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis, tã
Ioan. 20. pacifico, vt inde inciperet dicens, Pax vobis: tamen ita
reſiſtitis, vt nihil aliud quàm hoc ei dicere cõuincami-
ni, Tu quod dixiſti de vnitate omnium gẽtium, falſum
eſt: nos quod dicimus de crimine omnium gẽtium, ve-
rum eſt. Qui dicerent iſta, ſi eſſet timor dei ante oculos
eorum? Videte itaque ſi non iſta quotidie dicendo, ple-
bem dei diffuſam toto orbe terrarum, tanquam cibum
Cap. XVI. panis dentibus finire conamini. Petilianus dixit, Mo-
Math. 7. net etiã dominus Chriſtus, Cauete à pſeudoprophetis,
qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intus autem
ſunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum cognoſcetis eos.

A V G. reſpondit, Si abs te quęram, quibus nos fructi-
bus lupos eſſe rapaces cognoſcatis, dicturus es crimina
aliena, nec in eis quorum eſſe dicũtur vnquam proba-
ta. Si autem tu à me quæras, quibus fructibus vos poti*
eſſe lupos rapaces cognoſcam, obiicio ſchiſmatis cri-
men, quod tu negabis, ego autẽ ſtatim probabo: Neque
enim communicas omnibus gentibus, & illis Eccleſiis
Apoſtolico labore fundatis. Hic dicturus es, Non com-
munico traditoribus & homicidis. Reſpondet tibi ſe-
men Abrahæ, Hæc ſunt illa crimina, vel non vera, vel
non mea. Sed hęc interim ſepono, tu oſtẽde Eccleſiam.
Iam vox illa mihi ſonabit, quã in pſeudoprophetis vi-
tandã dominus monuit oſtendẽtibus partes, & ab vni-
Math. 24. uerſo alienare conantibus: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce il-
lic: ſed vſqueadeo putas veras oues Chriſti cor non ha-
bere, quibus dictum eſt, Nolite credere: vt lupũ audiãt
dicentem, Ecce hic eſt Chriſtus: & paſtorẽ non audiant
Luca. 24. dicentem, Per omnes gentes incipientibus ab Hieruſa-
Cap. XVII. lem? Petilian* dixit, Sic ſic improbe perſecutor, quo-
cunque te velamine bonitatis obtexeris, quocũque no-
mine pacis bellũ oſculis geras, quolibet vnitatis voca-
bulo hominum genus illicias, qui hactenus fallis ac de-
cipis, vere diaboli filius es, dum moribus indicas patrẽ.

A V G. reſpondit, Hæc à nobis in vos dicta eſſe repu-
ta, & vt noueris in quos potius cõueniant, quæ ſuperius
dixi commemora. Petilianus dixit, Nec adeo mirum K
quòd tibi nomen Epiſcopi illicite aſſumis: Hęc eſt vera Ca. XVIII.
diaboli conſuetudo, ita demum decipere, ſi ſibimet vẽ-
dicet vocabulum ſanctitatis, Apoſtolo prædicãte, Nec 2. Cor. 11.
mirum eſt, inquit, quoniam ipſe ſatanas transfigurat ſe
velut angelũ lucis, & miniſtros ſuos quaſi miniſtros iu-
ſtitiæ. Nec mirũ eſt ergo quòd te falſo Epiſcopum vo-
cas: Nam & illi angeli perditi, amatores virginum mũ-
danarum, qui carnem corrumpẽdo corrupti ſunt, licet
diuinis exuti virtutibus angeli eſſe deſierint, nomen ta-
men retinent angelorum, ſeſeq; ſemen per angelos pu-
tant, qui diuina ſoluti militia in exercitũ diaboli ſimi-
les transierunt, deo magno clamãte, Non permanebit Gene. 6.
ſpiritus meus in hominibus iſtis in æternũ, quoniã ca-
ro ſunt. Quibus reis ac vobis dicet dominus Chriſtus,
Ite in ignem æternum, quẽ parauit pater meus diabo- Math. 25.
lo & angelis eius. Si angeli mali nõ eſſent, diabolus an-
gelos nõ haberet, quos & ſanctus Apoſtolus in illo iu-
dicio reſurgẽdi à ſanctis hominibus dicit eſſe damnã-
dos: Neſcitis quoniam angelos iudicabimus? Si veri an- 1. Cor. 6.
geli eſſent, iudicium in angelos dei homines nõ habe-
rẽt. Sic quoq; Apoſtoli ſexaginta, qui cũ domino Chri- L
ſto duodecim derelictis à fide apoſtatæ receſſerunt, in- Ioan. 6.
tantum hominibus miſeris adhuc putãtur Apoſtoli, vt
ex his Manichęus & cęteri multis diabolicis ſectis mul-
tas animas implicent, quas vt caperẽt perdiderunt. Nã
profecto perditus Manichæus, ſi tamen nõ in illis ſexa-
ginta fuit, ponendus eſt, ſi nomen eius inter duodecim
Apoſtolos cõtinetur, aut in locum Iudæ traditoris ſub-
rogato Matthia, voce Chriſti ordinatus eſt tertiuſdeci-
mus Paulus, qui ſeſe Apoſtolũ nouiſſimũ memorat, ne,
quiſquis eſſet poſterior, Apoſtolus crederetur. Sic enim
dixit, Ego enim ſum minimus Apoſtolorũ, qui nõ ſum 1. Cor. 15.
dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiã
dei. Nec hic vobis blandiamini, Iudæus hæc fecerat, li-
cet & vos nobis perniciem vt Pagani faciatis: bellum
nanq; illicite gerimus*, quibus nõ licet repugnare. Vos * al. geritis.
enim cupitis viuere nobis occiſis, nobis vero victoria
eſt fugere vel occidi. A V G. reſpondit, Videris quem-
admodum teſtimonia ſcripturarum poſueris, vel quo
modo intellexeris, nihil ad rem de qua nũc agitur. Ad
hoc enim certe iſta omnia dixiſti, vt probares eſſe fal-
ſos Epiſcopos ſicut falſi ſũt angeli & falſi Apoſtoli. No-
uimus & nos eſſe falſos angelos & falſos Apoſtolos & M
falſos Epiſcopos, & ſicut dicit verus Apoſtolus, falſos 2. Cor. 11.
fratres. Sed cum ab vtriſque aduerſus inuicem poſſint
iſta iactari, probare aliquid opus eſt, nõ inaniter loqui.
In quos tamen cõueniat crimen fallaciæ, recole quę ſu-
pra diximus, & inuenies, ne tædio ſimus legentibus ea-
dem ſæpius repetẽdo. Et tamen quid hoc ad Eccleſiam
toto orbe terrarum diffuſam, ſiue quod de palea eius,
quæ cum illa per totum mundum eſt, potueris dicere,
ſiue quod de Manichæo dixiſti, vel de cæteris diaboli-
cis ſectis? Si enim ad triticum non pertinet quicquid e-
tiam de palea dicitur, quæ adhuc cũ illo eſt, quanto mi-
nus pertinẽt ad membra Chriſti toto orbe diffuſa, tam
olim & tam aperte ſeparata portenta? Petilianus di- Cap. XIX.
xit, Iubet nobis dominus Chriſtus, Cum vos perſecuti Math. 10.
fuerint homines in ciuitate iſta, fugite in alterã. Quòd
ſi in ea vos perſequentur, fugite in aliam: Amen dico
vobis: non conſummabitis ciuitates Iſraël donec ve-
niat filius hominis. Si de Iudæis & Paganis nobis præ-
monet, tu qui Chriſtianum te memoras, dira facta gen-
tilium non debes imitari. An ſic deo ſeruitis, vt veſtris
manibus occidamur? Erratis erratis ſi hoc creditis mi-

ſeri:

A ſeri: Nam non habet deus carnifices ſacerdotes. AVG.
reſpondit, Fugere de ciuitate in ciuitatem à facie perſe-
cutionis, nō hæreticis vel ſchiſmaticis præceptum ſiue
permiſſum eſt, quod eſtis vos: ſed prædicatoribus Euā-
gelij, cui reſiſtitis vos. Quod & facile probamus: nunc
certe in ciuitatibus noſtris eſtis, & nemo vos perſequi-
tur. Prodeundum ergo vobis eſt, & reddenda ratio ſe-
parationis veſtræ. Neque enim ſicut excuſatur infirmi-
tas carnis quando cedit violentiæ perſecutionis, ſic de-
bet & veritas cedere falſitati. Proinde ſi perſecutionē
patimini, quare non dimittitis ciuitates in quibus eſtis,
vt impleatis quod de Euāgelio commemoratis? Si au-
tem non patimini perſecutionem, quare nobis reſpon-
dere nō vultis? Aut ſi timetis fortè ne cum reſponderi-
tis perſecutionem patiamini, quomodo ergo imitami-
Matth.10. ni eos prædicatores, quibus dictum eſt, Ecce mitto vos
ſicut oues in medio luporum? Quibus item dictum eſt,
Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem
non poſſunt occidere. Et quomodo non facitis contra
1.Petri.3. præceptum Petri Apoſtoli, qui ait, Parati ſemper ad re-
33.q.4.ca. ſponſionem omni poſcēti vos de fide & ſpe veſtra. Po-
Qui peccat. ſtremo quare per violētiſſimas turbas etiam vltro im-
B probi eſtis Eccleſiis catholicis, vbi poteritis aduertere
quod innumerabilibus exemplis res ipſa īdicat? Sed di-
citis vos loca veſtra defendere, & reſiſtitis fuſtibus &
cædibus quibuſcunque potueritis. Quare ibi non audi-
Matth.5. ſtis vocem domini dicentis, Ego autem dico vobis nō
reſiſtere malo. Aut ſi fieri poteſt, vt aliquādo recte per
vim corporalē reſiſtatur violentis, nec ideo præceptū
violetur, quod audim⁹ à domino, Ego autem dico vo-
bis non reſiſtere malo. Cur non etiam hoc fieri poteſt,
vt per ordinatas & legitimas poteſtates de ſedibus quę
illicite vſurpantur, vel ad iniuriam dei retinentur, pius
expellat impium, & iuſtus iniuſtum? Neq; enim eo mo-
3.Reg.18. do perſecutionē paſſi ſunt Pſeudoprophetæ ab Helia,
quomodo ipſe Helias à rege nequiſſimo. Aut quia fla-
gellatus eſt dominus à perſecutorib⁹, propterea paſſio-
nibus eius comparādi ſunt, quos ipſe de templo flagel-
latos eiecit. Reſtat ergo vt nihil aliud requirēdum eſſe
fateamini, niſi vtrum iuſte an impie vos ſeparaueritis à
communione orbis terrarum: Nam ſi hoc inuentum
fuerit, quòd impie feceritis, non miremini ſi nō deſunt
miniſtri deo per quos flagellamini: quia perſecutionē
C patimini, non à nobis, ſed ſicut ſcriptum eſt, ab ipſis fa-
Caput XX. ctis veſtris. Petilianus dixit, Clamat rurſus de cœlo
Acto.9. dominus Chriſt⁹ ad Paulum, Saule Saule quid me per-
ſequeris? durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.
Saulus tūc dictus eſt, vt ei poſtmodum baptiſma com-
poneret nomen. Vobis ergo non durum eſt Chriſtum
totiens perſequi, qui in ſacerdotibus ſuis domino ipſo
Pſal.104. clamāte, Ne tetigeritis Chriſtos meos, ſanctorum com-
putate tot funera, & viuacem Chriſtum totiens occide-
ſtis. Poſtremo ſi ſacrilegus non ſis, ſanctus eſſe non po-
tes homicida. AVG. reſpondit, Defendite voſipſos
à perſecutione quam paſſi ſunt à veſtris, qui cum Maxi-
miniano ſe à vobis ſeparauerunt, & illic inuenietis de-
fenſionem noſtram. Si enim dicitis non vos feciſſe, ge-
ſta proconſularia & municipalia recitamus. Si dicitis
recte vos illis feciſſe, cur ipſi talia pati non vultis? Si di-
citis, ſed nos ſchiſma non fecimus: hoc ergo quęratur,
& antequam conſtet an ita ſit, nemo perſecutores accu-
ſet. Si etiam dicitis, ſchiſmaticos perſecutionem pati
non debuiſſe: quæro vtrum & de baſilicis in quibus in-
ſidiantur ad ſeducendos infirmos, expelli per ordina-
tas poteſtates non debeant? Si dicitis, nec hoc deberę
reddite pri⁹ Maximinianiſtis baſilicas, & ſic nobiſcum D
agite. Si dicitis debere, quærite iam quid pati debeāt à
poteſtatibus ordinatis, qui eis reſiſtēdo dei ordinatio-
ni reſiſtunt. Vnde aperte Apoſtolus dicit, Nō enim ſine Roma.13.
cauſa gladium portat, vindex eſt enim in iram ei qui
male agit. Quòd ſi omnino diligēter veritate tractata
hoc inuētum fuerit, vt nec per iudicia publica ſchiſma-
tici aliquid pati debeant, nec de locis inſidiarum & fal-
laciarum ſuarū pelli, & dixeritis vobis diſplicere quòd
Maximinianiſtæ à quibuſdam veſtris iſta perpeſſi ſunt,
cur non liberius de toto agro domini, id eſt, de toto
mundo clamant frumēta dominica, nec ad nos perti-
net quòd zizania, vel quod palea noſtra cōmittit, quia
diſplicet nobis? Si vobis ſufficere ad purgationem fate-
mini, quoniam quicquid mali fit à veſtris, diſplicet vo-
bis: quare vos ergo ſeparaſtis? Hic enim vos accuſat ip-
ſa veſtra defenſio. Si enim ꝓpterea vos ab iniquis par-
tibus Donati non ſeparatis, quia vnuſquiſque ſarcinam Galat.6.
ſuam portat: cur ab iniquis orbis terrarum quos putatis
aut fingitis, vos ſeparaſtis? An vt ſarcinam ſchiſmatis
omnes pariter portaretis? Et cum quærimus à vobis,
quos veſtrū à noſtris probetis occiſos, nullam quidem
legem ab imperatoribus datam vt occideremini reco- E
lo. Illi autem de quibus maximam inuidiam facere ſo-
letis, Marculus & Donatus, vt moderatius dixerim, in-
certū eſt vtrum ſe ipſi præcipitauerint, ſicut veſtra do-
ctrina nō ceſſat quotidianis exemplis: an vero alicuius
poteſtatis iuſſu præcipitati ſint. Si enim incredibile eſt
magiſtros Circumcellionum ſolitas mortes ſibimet in-
tuliſſe, quanto incredibilius poteſtates Romanas iſoli-
ta ſupplicia iubere potuiſſe? Itaque de hac re quam ni-
mis inuidioſam putatis, ſi verum eſt quod dicitis, quid
hoc pertinet ad dominicum triticum? Palea quæ foras
volauit, paleam quæ intus remanſit accuſet: Non enim
tota poterit niſi vētilabro vltimo ſeparari. Si autem fal-
ſum eſt, quid mirum ſi palea tanquam leui flatu diſſen-
ſionis ablata, etiam dominicum triticum falſis inſecte-
tur criminationibus? Quapropter de omnibus talibus
inuidioſis criminibus hoc vobis frumentum Chriſti,
quod per agrum, id eſt, per totum mundum cum ziza-
niis creſcere iuſſum eſt, libera & ſecura voce reſpōdet,
Si nō probatis quod dicitis, ad neminem pertinet: ſi au-
tem probatis, ad me non pertinet. Ex quo fit vt quicun-
que ſe ab iſta vnitate frumenti propter zizaniorum vel F
paleæ crimina ſeparauit propter ipſum diſſenſionis &
ſchiſmatis malū, nec ab ipſo crimine homicidij ſe poſ-
ſit defendere, dicēte ſcriptura, Qui odit fratrem ſuum, 1.Ioan 3.
homicida eſt. Petilianus dixit, Ergo, vt diximus, do- Cap.XXI.
minus Chriſtus clamauit ad Paulum, Saule Saule, quid Acto.9.
me perſequeris? durum eſt tibi contra ſtimulū calcitra-
re. Dixit autem Paulus, Quis es domine? Eiq; reſpōſum
eſt, Ego Chriſtus Nazarenus, quem tu perſequeris. Et il-
le tremens ac ſtupēs dixit, Domine quid me vis facere?
Et dominus ad illum, Surge & intra in ciuitatem, & di-
cetur tibi quid te oporteat facere. Et interpoſitis, Surre-
xit autem Saulus de terra, apertiſque oculis nihil vide-
bat. O vltrix furoris cæcitas, oculorum perſequentis lu-
men obnubilas, ſolo baptiſmo receſſura. Videamus er-
go in ciuitate quid geſſit. Introiit, inquit, Ananias ad
Saulum, & cum impoſuiſſet ei manus, ait, Saule frater,
dominus miſit me Ieſus qui viſus eſt tibi in via qua ve-
niebas, vt videas, & implearis ſpiritu ſancto. Confeſtim
ceciderūt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & viſum re-
cepit, & ſurgens baptizatus eſt. Cum igitur Paulus à cri-
mine perſequēdi baptiſmo liberatus, oculos ſumpſerit

G innocentes,cur nõ vis perſecutor & traditor cæcus falſo baptiſmate ab iis quos inſequeris baptizari? AVG. reſpõdit,Nec perſecutorem nec traditorẽ probas, quẽ vis denuo baptizare.Et ſi probas aliquem,nõ eſt tamen denuo baptizandus perſecutor & traditor,ſi iam Chriſti baptiſmo baptizatus eſt. Paulum quippe propterea baptizari oportuit, quia nũquam tali baptiſmo tinctus fuit.Itaque nihil habet ſimile ad cauſam quã nobiſcum agitis, quod de Paulo interponere voluiſti. Sed ſi hoc non interpoſuiſſes, puerili declamationi locum nõ inueniſſes, vbi diceres, O vltrix furoris cæcitas, ſolo baptiſmo receſſura. Quanto enim fortius in vos exclamãdum eſt,O vltrix furoris cæcitas:quæ nõ Paulo comparata ſed Simoni,nec accepto baptiſmo recedit à vobis? Nã ſi perſecutores ab eis quos perſequuntur baptizãdi ſunt,Primianus a Maximinianiſtis baptizetur,quos inſtantiſſime perſecutus eſt.

Cap.XXII. Ioan.13. Petilianus dixit,At enim conſtanter opponitis,dixit Apoſtolis Chriſtus, Qui ſemel lotus eſt,non habet cauſam niſi pedes lauandi, ſed eſt mũdus totus. Si verba iſta plene diſcutias,ſubſequẽtibus obtineris:Sic nanque locutus eſt,dicẽs,Qui ſemel lotus eſt,nõ habet cauſam niſi pedes lauãdi,ſed eſt mũ-
H dus totus:Et vos mũdi eſtis,ſed nõ omnes. Hoc autem dixit propter Iudã qui eum fuerat traditurus. Quiſquis ergo traditor factus es,baptiſmum perdidiſti. Denique poſtquam ipſe damnatus eſt traditor Chriſti, Apoſtolos vndecim ſic plenius confirmauit, *Ioan.15.* Iam vos mundi eſtis, propter ſermonem quẽ locutus ſum vobis. manete in me,& ego in vobis. Et iterum his vndecim dixit, *Ioan.14.* Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis. Cum hæc ergo damnato,vt diximus,traditore,Apoſtolis vndecim dicta ſunt,vos quoque traditores ſimiliter pacem & baptiſmum non habetis. AVG. reſpondit, Si ergo perdidit baptiſmum traditor, quiſquis à vobis baptizatus poſtea traditor factus fuerit,ſi ad vos redire voluerit, denuo baptizetur: quod ſi non facitis, ſatis voſipſi iudicatis falſum eſſe quod dictum eſt,Si quis ergo traditor factus es, baptiſmum perdidiſti. Si enim perdidit,redeat & recipiat:ſi autem redit & nõ recipit, nõ perdiderat. Deinde ſi propterea dictum eſt Apoſtolis,Iam vos mundi eſtis:&,Pacem meam do vobis:quia iam inde diſceſſerat traditor: non erat ergo munda & pacifica cœna illa tanti ſacramẽti, quoniam priuſquam
I ille exiret omnibus dedit. Quod ſi clauſis oculis dicere audetis,quid faciamus niſi potius nunc exclamemus,O vltrix furoris cæcitas eorum qui volũt eſſe legis docto- *1.Timo.1.* res,ſicut dicit Apoſtolus, non intelligentes neque quæ loquuntur,neque de quibus affirmant? Niſi tamen pertinaciæ cæcitas impediret,nõ erat difficilis intellectus, vt videres non dixiſſe dominũ præſente Iuda, nõdum mundi eſtis:ſed,iam mundi eſtis vos:addidit autẽ, non omnes:quia ibi erat qui mundus non erat, qui tamen ſi præſentia ſua cæteros pollueret,non eis diceretur, Iam vos mundi eſtis:ſed diceretur vt dixi, nondum mundi eſtis. Poſtquam vero ille diſceſſit,dixit eis,Iam vos mũdi eſtis:nec addidit,ſed nõ omnes:quia iam diſceſſerat, quo etiam præſente,ſicut eis dictum eſt,mũdi erãt, ſed *1.q.1.cap. Dominus.* non omnes,quia erat illic vnus immũdus. Quapropter his verbis magis dominus declarauit in vno cœtu hominum eadem ſacramenta ſumentium,aliquorum immunditiam mundis obeſſe nõ poſſe. Certe ſi putatis apud nos eſſe ſimiles Iudæ,hæc verba nobis dicite, Mũdi eſtis,ſed non omnes. Non autem hoc dicitis,ſed dicitis propter quoſdam immundos,immundi eſtis omnes. Hoc diſcipulis dominus Iuda præſente non dixit: & ideo qui hoc dicit,nõ didicit à bono magiſtro quod K dicit.

Ca.XXIII. Petilianus dixit,Quòd ſi nos bis baptiſmum facere dicitis,imò vos facitis qui occiditis baptizatos: nõ quia baptizatis hoc dicimus, ſed quia vnũquenq; dum occiditis,ſanguine ſuo facitis baptizari. Etenim baptiſmũ aquæ vel ſpiritus extorto ſanguine martyris quaſi factum eſt geminum. Si autem ipſe quoque ſaluator baptizatus primitus à Ioanne,baptizandum ſeſe profeſſus eſt iterum, non iam aqua nec ſpiritu, ſed ſanguinis baptiſmo,cruce paſsionis:ſicut ſcriptũ eſt,Acceſſerunt ad *Matth.20.* eum duo diſcipuli filij Zebedæi dicẽtes, Domine cum veneris in regnum tuum,fac nos ſedere vnum ad dexteram tuam, & alterum ad ſiniſtram tuam. Reſpondit eis Ieſus,Difficilem rem petitis. Nũquid calicem quem ego bibiturus ſum,poteſtis bibere:& baptiſmo quo ego baptizor baptizari? Dixerunt illi,Poſſumus. Et ait illis, Calicem quidem quem ego bibiturus ſum,bibere poteſtis, & baptiſmo quo ego baptizor baptizabimini: & cætera. Si hæc duo ſunt baptiſmata, veſtra nos laudatis inuidia,profitemur:Cum enim noſtra corpora occiditis,bis baptiſmum facimus,ſed baptiſmo noſtro & ſanguine baptizamur, vt Chriſtus. Erubeſcite erubeſcite L perſecutores,ſimiles Chriſto martyres facitis,quos poſt aquam veri baptiſmi ſanguis baptiſta perfundit.

AVG. reſpondit,Primò cito reſpondemus,quia nõ vos occidimus, ſed ipſi voſmetipſos vera morte occiditis,cum vos ab vnitatis viua radice præciditis. Deinde ſi omnes qui occiduntur,ſanguine ſuo baptizantur: omnes latrones,iniqui,impij, ſcelerati qui damnati feriuntur, martyres habendi ſunt, quia ſuo ſanguine baptizantur. Si autem non baptizantur ſanguine ſuo niſi qui occiduntur propter iuſtitiã,quia ipſorum eſt regnũ *Matth.5.* cœlorum: vidiſtis prius eſſe quærendum propter quid patimini, & poſtea quid patiamini. Quid ergo buccæ inflantur antequam facta defendantur? Quid perſtrepit lingua antequã probetur vita? Si ſchiſma feciſti,impius es:ſi impius es, vt ſacrilegus morieris,cum pro impietate puniris. ſi vt ſacrilegus morieris,quomodo tuo ſanguine baptizaris? An dicis,Nõ feci ſchiſma? Hoc ergo quæramus. Quid antè clamas quàm probas? An dicis,& ſi ſacrilegus ſum,à te occidi nõ debeo. Alia quæſtio eſt de atrocitate facti mei, quod nũquam veraciter demõſtras, alia de baptiſmo ſanguinis tui vnde te mẽdaciter iactas. Nam neque occidi te,nec probas te ab aliquo occidi: nec ſi probes,ad me pertinet. Quicunque M te occiderit, ſiue ſecundum poteſtatem legitime à domino datam iuſte fecerit,ſiue ſicut meſsis dominicę palea cupiditate aliqua mala ſcelus admiſerit, ſicut ad te non pertinet,qui recentibus temporibus cum intolerabili potentatu etiam militibus ſibi comitantibus, non quia timebat aliquem, ſed vt ab omnibus timeretur viduas oppreſsit,pupillos euertit,aliena patrimonia prodidit,aliena matrimonia ſeparauit, res vendẽdas innocentum procurauit, venditarum precia cum dominis plaudentibus diuiſit. Ex me iſta dicere videar,ſi non tacito nomine agnoſcitur de quo dicã. Quæ ſi vera ſunt, ſicut ad vos iſta non pertinent: ita nec quicquid dicis, ad nos,etiam ſi vera diceres. Si autem falſa fama de illo collega vero, iuſto & innocente mentita eſt, nullo modo etiam famæ credẽdum eſt, quæ de innocentibus tanquam de traditoribus codicum,vel tanquam de interfectoribus hominum ſeminata eſt. Huc accedit,quia ego illum commemoro,qui vobiſcum vixit, cuius natalitia tãta celebratione frequẽtabatis, cui pacis oſculum inter ſacramenta copulabatis,in cuius manibus eucha-

riſtiam

A riſtiam ponebatis, cui viciſsim dāti manui porrigebatis, cuius aures iuter tantos Africæ gemitus ſurdas libera voce offendere timebatis, quem neſcio quis veſtrum quia vel ex obliquo vrbaniſsime tetigit, vt ei diceret quòd comitem haberet deum, ingenti laude ferebatur: Tu autem illos nobis obiicis, cum quibus non viximus, quorum faciem non vidimus, quorum ætate vel pueri vel fortaſſe nondum nati eramus. Quæ eſt iſta tāta iniquitas, aut quæ peruerſitas, velle nobis imponere ſarcinas ignotorū, cum vos portare nolitis amicorum? Cla-

Pſalm. 49. mat ſcriptura diuina, Videbas furē, & currebas cum eo. Si te non contaminauit qnem vidiſti, cur mihi obiieis videre quem non potui? An dicis non cum eo cōcurri, qnia facta eius diſplieebant mihi. Sed nempe ad altare accedebas cū eo. Age iam vt te defendas, diſcerne iſta, & dic aliud eſſe concurrere in peccatum, ſicut cōcurre-

Daniel. 13. runt duo ſeniores caſtitati Suſannæ inſidiantes: alind cum fure accipere domini ſacramētum, ſicut Apoſtoli cum Iuda etiam primā illam cœnam acceperunt. Faueo defenſioni. Sed cur non attēdis quanto facilius in hac tua defenſione abſolueris gētes & terminos terræ, qua hæreditas Chriſti diffunditur? Si enim potuiſtis fu-

B rem videre, & cum fure viſo ſacramento communicare, tamen peccatum non cōmunicare, quāto minns potuerunt remotiſsimæ nationes cum Afris traditoribus vel perſecutoribus, etiam ſi vera diceretis, & oſtenderetis, malefacta habere communia, quamuis cum eis tenerent ſacramenta communia? An dicis, Ego vidi illnm Epiſcopum, furem vero illum non vidi. Dic quod vis, etiā hnic faueo defenſioni, & in hac abſolutus eſt à veſtris criminationibus orbis terrarum. Si enim vobis licuit cogniti hominis ignorare vitam, cur toti mundo ignotos ignorare non ſinitur? niſi forte Donatiſtis liceet neſcire quod ſcire nolūt, gentibus nō licet neſcire quod ſcire nō poſſunt. An dicis, aliud eſt furtum, aliud traditio vel perſecutio? Cōcedo aliud eſſe, nec modo laborandum eſt quid interſit oſtendere. Attēde compēdium. Si te ille non fecit furem, quia tibi nō placet furtū: quis poteſt facere traditores aut homicidas eos quibus diſplicet ſiue traditio ſiue homicidium? Pri⁹ igitur confitere te eſſe quicquid mali fuit Optatus quē noneras: & vel ſic mihi obiice quicquid mali fuerunt, quos ego nō noneram. Nolo mihi dicas, illa magna ſunt, iſta parua. Prius enim oportet fatearis ipſa parua de te, non vt ego quoque fatear, ſed vt vel ſinam te dicere neſcio

C quæ magna de me. Optatus quē noueras, fecit te furem, qnia collega tuus fuit, an non fecit? Reſpōde vnum de duobus. Si dicis, non fecit: qnæro cur nō fecit, quia nec ipſe fur fuit? an quia neſcis? an quia tibi diſplicuit? Si qa nec ipſe fuit, multo magis illos de quibus nos arguiſtis tales fuiſſe, quales dicis, credere nō debem⁹. Si enim de Optato non eſt credēdum quod & Chriſtiani & Pagani & Iudæi, poſtremo & noſtri & veſtri dicunt, quanto minus credendū eſt quod vos de aliquo dicitis? Si quia neſcis, reſpondent tibi omnes gētes, multo magis nos neſcimus quicquid de illis obiicis nobis. Si quia tibi diſplicuit, eadē tibi voce reſpōdent, quamuis nunquam probaueris, talia tamē diſplicent nobis. Si autem dicis, ecce me furem fecit Optatus ille quē nouerā, quia collega meus fuit, & cum illo ad altare accedere ſolebam cum iſta committeret, ſed nō curo, quia leue eſt peccatum: te autem illi traditorem homicidámque fecerunt: Reſpondeo, non me cōcedere vt ego quoque traditor & homicida fact⁹ ſim peccatis alienis, quia tu te alieno peccato furem factū eſſe confeſſus es: neque enim iudicio noſtro, ſed ore tuo fur factus es. Nos enim dicimus D

vnumquenque ſarcinam ſuam portare, ſicut Apoſtolus *Galat. 6.*
teſtis eſt: tu vero non quia furtū feciſti, vel furto cōſenſiſti, ſed quia id quod alius fecit ad te pertinere exiſtimaſti, ſub ſarcina Optati vltro tuos humeros ſubdidiſti. Nam ſicut Apoſtolus ait cum de cibis loqueretur, Scio *Roma. 14.*
& confido in domino Ieſu, quia nihil commune per ipſum, ſed ei qui exiſtimat aliquid cōmune eſſe, illi commune eſt: eadē regula dici poteſt aliena peccata ad eos nō pertinere quibus diſplicent: ſed ſi quis exiſtimat ad ſe pertinere, pertinent ad eum. Quapropter tu nos non tenes traditores nec homicidas, etiā ſi aliquid tale probes de iis qui nobiſcum ſacramenta cōmunicant: te autem etiā ſi tibi diſpliceat quicquid fecit Optatus, furem tamen tenemus, non per calumniam noſtram, ſed per ſententiam tuam. Et ne putes hoc leue eſſe, Apoſtolum lege dicentem, Neque fures regnū dei poſſidebūt. Qui *1. Cor. 6.*
autem regnum dei non poſſidebunt, non erunt vtique ad dexteram inter illos quibns dicetur, Venite benedi- *Matth 25.*
cti patris mei, percipite regnum quod vobis paratū eſt ab origine mundi. Si ibi non erunt, vbi erunt niſi ad ſiniſtram? Inter illos ergo quibus dicetur, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Fruſtra ergo te ſecurum facis, leue putando peccatum, quod à E
regno dei ſeparat, & in ignem mittit æternum. Quāto melius ad veram confeſsionē confugies & dices, Vnuſ- *Galat. 6.*
quiſque noſtrum propriū onus portabit, & à tritico paleam ventilabrum vltimum ſeparabit? Sed videlicet times ne ſtatim tibi dicatur: Cur ergo dum aliis aliena onera conamini imponere, auſi vos eſtis ante vltimum ventilabrum à totius mundi dominica ſegete ſeparare? Itaque vos quibus diſplicent facta veſtrorum, dum cauetis ne vobis obiiciatur ſchiſma quod omnes feciſtis, etiam peccatis vos implicatis quæ vos non feciſtis: & dum timet diſertus Petilianus, ne mihi liceat dicere nō me eſſe talem, qualem fuiſſe putat Cæcilianum, ipſe cogitur dicere eſſe ſe talem qualem fuiſſe nouit Optatum. An tu non es talis, qualem illum fuiſſe Africa tota conclamat? Nec nos ergo tales ſumus quales illos quos nobis obiicitis, vel error veſter ſuſpicatur, vel furor infamat, vel veritas probat: multo minus talia ſunt per omnes gentes frumenta dominica, quæ iſtorum nec nomen audierunt. Nulla igitur cauſa eſt, cur tanto ſcelere F
ſeparationis & ſacrilegio ſchiſmatis pereatis, & tamen ſi quid pro hac tanta impietate diuino iudicio patiamini, etiam baptizari vos veſtro ſanguine dicitis: vt parum ſit, quòd dimiſsi non compungimini, niſi etiam puniti gloriemini. Petilianus dixit, At enim in eodē *Ca. XXIIII*
perduratis. Qui ſemel lotus eſt, non habet cauſam niſi *Ioan. 13.*
pedes lauādi. Semel eſt quod habet authorē, ſemel eſt quod veritas firmat. AVG. reſpondit, Baptiſmus in *Matth. 28.*
nomine patris & filij & ſpiritus ſancti Chriſtum habet authorem, non quemlibet hominem: & Chriſtus eſt ve- *Ioan. 14.*
ritas, non quilibet homo. Petilianus dixit, Nam cum *Cap. XXV.*
reus falſa committas, bis baptiſma ego non facio, quod ſemel ipſe non facis. AVG. reſpondit, Nec reos nos probas, & ſi reus baptiſmo falſo baptizat, non habent verum baptiſmum quotquot ab eis baptizantur, qui apud vos non ſolum manifeſti, ſed etiam occulti iam rei ſunt. Si enim rem dei dat qui baptiſmum dat, cum iam deo reus eſt, quomodo rem dei dat ſi reus verum baptiſmum nō dat? Sed enim expectatis, vt & vobis reus ſit, quaſi quod daturus eſt veſtrum ſit. Petilia- *Ca. XXVI.*
nus dixit, Nam ſi veris falſa permiſceas, iiſdem ſæpe veſtigiis verum falſitas imitatur. Sic ſic hominē ſimulat

G naturæ pictura verum, quæ colorib⁹ exprimit falſas facies veritatis: Sic & ſpeculi nitor vultum rapit, vt reuocet oculos intuentis: Sic ſic offert proprios venientibus vultus, vt ipſa ſibimet inuicem facies venientis occurrat: tantumque valet immunda fallacia, vt ipſi ſe, qui præuident oculi, quaſi in altero ſeſe cognoſcant: Ipſa quoque vmbra cū ſteterit, imagines geminat, magna ex parte mendacio diuidens vnitatem. Nunquid ideo verum eſt, quia figura mentitur? Sed aliud eſt hominem pingere, aliud generare. Nam quis patri filios exoptanti falſos fingit infantes, aut quis picturæ mendacio veros hæredes expectet? Profectò dementis eſt animi, dimiſſo eo quod verum eſt amare picturam.

AVG. reſpondit, Itáne non erubeſcis etiam ſi in homine fallaciſſimo fuerit, baptiſmum Chriſti falſitatem vocare? Abſit quidem vt dominicum frumētum quod per totum agrum, id eſt, hunc mundum vſque in meſſem, id eſt, in finem ſeculi inter zizania creſcere iuſſum eſt, veſtris maledictis interiiſſe credamr. Veruntamen & in ipſis zizaniis quæ vſque in finem non colligi, ſed tolerari præcepta ſunt: & in ipſa palea quæ non niſi vl-

H timo ventilabro tota ſeparabitur: audet quiſque dicere falſum eſſe baptiſma, quod in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti datur & ſumitur? Quos teſtimonio grauidarum fœminarū conuictos vel collegas vel preſbyteros veſtros ab honore deponitis, quandoquidem iſta exempla vbique non deſunt, quæro antequam cōuincerentur, verum fallaces fuerint, an veraces? Reſpondebis vtique, fallaces. Cur ergo verum baptiſmum & habebant & dabant? Cur in eis diuinam veritatem non corrumpebat humana fallacia? Nonne veriſsime

Sapien.1. ſcriptum eſt, Sanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum? Fictos ergo iſtos cum ſpiritus ſanctus fugeret, cur apud eos baptiſmi veritas erat, niſi quia ſpirit⁹ ſanctus hominis fallaciam non veritatem ſacramenti fugiebat? Porrò ſi & fallaces habent baptiſmum verum, [qui] hoc habēt quod veraces habent. Vnde te oportet aduertere ſermonem tuum potius eſſe pigmētis puerilibus coloratum: & ideo qui neglecto verbo vero fucis talibus delectatur, ipſe amat pro veritate picturam.

Ca.XXVII Petilianus dixit, At enim dicit Apoſtolus Paulus,
Ephe.ſ. 4. Vnus deus, vna fides, vnum baptiſma. vnum nos profitemur: Nam certū eſt eos qui duo exiſtimāt inſanire.

b AVG. reſpondit, In nos iſta dicitis, ſed inſaniendo neſcitis. Illi enim dicunt duo baptiſmata. qui aliud exiſtimāt habere iuſtos, aliud iniquos, cū neque iſtorum, neque illorum ſit, ſed ſit Chriſti in vtriſque vnum, quāuis ipſi non ſint vnum, ſed id quod eſt vnum, iſti habe-

C.XXVIII. ant ad ſalutem, illi ad perniciem. Petilianus dixit, Verum vt aliquid comparem, ſolem geminum videri furioſis, licet nubes cœrulea ſæpe concurrat, eiuſq; decolor facies ſplēdore repercuſſa, dum radij ſolis ab eadem redeunt, quaſi proprios radios emittere videatur: ſic ſic in fide baptiſmatis aliud eſt quærere imagines, aliud agnoſcere veritatem. AVG. reſpondit, Quid loqueris quæſo, quando nubes cœrulea radios ſolis percuſſa repercutit, nunquid furioſis quaſi duo ſoles apparent, ac nō omnibus qui intuentur? Cum autem furioſis ita videtur, ſolis ipſis videtur. Sed ſi moleſtum non eſt, quod admoneo, vide potius ne forte talia dicere, & ſic loqui furioſum ſit. Nēpe cum hoc dicere voluiſti, iuſtos habere veritatem baptiſmi, iniuſtos autem imaginem: ſi ita eſt, audeo dicere imaginem fuiſſe in illo veſtro: cui non deus, ſed quidā comes erat deus: veritatem autem vel in te vel in illo, qui hoc in eū eleganter emiſit, quādo ei dixit, Cui comes eſt deus. Et diſcernite illos, quos K vterq; baptizauit, & in aliis approbate baptiſmū verum, ab aliis autem excludite imaginem, & introducite veritatem. Petilianus dixit, Sed vt hæc minora diſcutiā: *Ca. XXIX.*

Nunquid ius dicit, qui non eſt curiæ magiſtratus, aut id quod dixerat ius eſt, cum priuati perſona iura publica perturbet: an nō magis reus non modò nō prodeſt, ſed cum eo quod conficit falſarius obtinet? AVG. reſpondit, Quid ſi iſte priuatus atque falſari⁹ legē imperatoris alicui det, nónne ille cui cōtulerit, cum his qui hāc habent, & ipſam eſſe inuenerit, nō attēdit à quo acceperit ſed quid acceperit? Falſarius quippe quādo ex ſua falſitate dat aliquid, falſum eſt: quādo autē alienū verum ab aliquo datur, etiā ſi a falſario det, quāuis ille verax nō ſit, verum eſt tamen quod datur. Petilianus dixit, Aut *Cap.XXX.* ſi quiſquam carmina ſacerdotis memoriter teneat, nū- *1.q.1.cap.* quid inde ſacerdos eſt, quòd ore ſacrilego carmē publi *Dominus.* cat ſacerdotis? AVG. reſpondit, Ita iſtud dicis, quaſi modo quæramus quis ſit verus ſacerdos, & non quid ſit verum baptiſma. Vt enim ſit quiſque verus ſacerdos, oportet vt nō ſolo ſacramento, ſed iuſtitia quoq; indua- L tur, ſicut ſcriptum eſt, Sacerdotes tui induātur iuſtitia. *Pſal. 131.* Qui autē ſolo ſacramēto ſacerdos eſt, ſicut fuit pōtifex Caiphas perſecutor vnius & veriſsimi ſacerdotis, quāuis ipſe non ſit verax, quod dat tamen verum eſt, ſi non det ſuum ſed dei: ſicut de ipſo Caipha dictum eſt, Hoc *Ioā.11.& 18* autem non à ſe dixit, ſed cum eſſet pontifex prophetauit. Et tamen vt eo quoque ſimili vtar, quod ipſe poſuiſti, ſi audias ab aliquo vel prophano precem ſacerdotis verbis & myſteriis euangelicis confirmatam, nunquid ei potes dicere, non eſt vera, quanuis ipſe nō ſolum verus non ſit, ſed etiam nullus ſacerdos ſit, cum Apoſtol⁹ Paulus quoddam teſtimonium verum eſſe dixerit Cretenſis cuiuſdam Prophetę, qui inter Prophetas dei non computabatur: ait enim, Dixit quidam ex ipſis propri⁹ *ad Titū.1.* eorum Propheta, Cretenſes ſemper mēdaces, malæ be- *1 q.1.cap.* ſtiæ, ventres pigri: teſtimonium hoc verum eſt. Si ergo *Dominus.* Apoſtolus neſcio cuius alienigenę teſtimonio, quia verum cōperit, etiā ipſe atteſtatus eſt, cur nos apud quemlibet inuenerimus quod Chriſti eſt, & verū eſt, etiam ſi ille apud quē inuenitur peruerſus & fallax eſt, nō diſcernimus vitium quod homo habet, & veritatem quam non ſuam ſed dei habet, & dicimus, ſacramentum hoc verum eſt: ſicut ille ait, teſtimoniū hoc verum eſt? Nū- M quid ideo dicimus etiam ipſe homo verax eſt, quia dicimus ſacramentum hoc verum eſt? Sicut & Apoſtolus nunquid ideo Prophetam illum inter Prophetas dei computauit, quia quod in eo verum iuenit, verum eſſe firmauit? Similiter idem Apoſtolus cum apud Athenas *Acto.17.* eſſet, inter aras dæmonum animaduertit aram quandam in qua ſcriptum erat, Ignoto deo. Et hoc teſtimonium ad illos in Chriſto ædificandos aſſumpſit, ita vt hoc commemoraret in ſermone ſuo atque ſubiūgeret, Quem vos ignorantes colitis, hunc vobis nos annunciamus. Nunquid quia vel inter idolorum aras vel à ſacrilegis erectam aram illam reperit, propterea quod in ea verum erat damnauit aut reſpuit: aut propter verū quod in ea legerat, etiam ſacrilegia paganorum ſectāda eſſe perſuaſit? Conſequēter etiam cum ipſum etiam dominum illis ignotum, ſibi autem notum, etiam illorum notitiæ, ſicut cōgruere iudicabat inſinuare vellet, ait inter cætera, Et quidem non longè poſitum ab vno *Acto.17.* quoque noſtrum: In illo enim viuimus & mouemur & ſumus, ſicut & quidam ſecundum vos dixerunt. Nunquid etiam hic, quia inuenit apud ſacrilegos teſtimo-

A nia veritatis, aut propter iſta illos adprobauit, aut pro-
1.q.1.cap. pter illos iſta damnauit? Vos autem neceſſe eſt vt ſem-
Dominus. per erretis, quandiu propter hominum vitia dei ſacra-
menta violatis, aut nos propter dei ſacramenta, quæ in
nobis violare nolumus, etiam veſtri ſchiſmatis ſacrile-
Ca. XXXI. gium aſſumere putatis. Petilianus dixit, Omnis enim
Roma.13. poteſtas ex deo eſt, non in homine poteſtatis: ſicut Pō-
Ioan.19. tio Pilato reſpondit dominus Ieſus Chriſtus, Non ha-
Ioan. 3. beres in me poteſtatem, niſi eſſet tibi deſuper data. Et
iterum dicente Ioanne, Non poteſt homo facere quic-
quam, niſi ei fuerit datum de cœlo. Doce igitur tradi-
tor ſimulandi myſteria quando acceperis poteſtatem.

AVG. reſpondit, Tu doce potius, vniuerſus orbis
terrarũ quò diffuſa eſt hæreditas Chriſti, & illa tot gen-
tium multitudo, vbi Apoſtoli Eccleſias fundauerunt,
quando baptizandi amiſerit poteſtatem: Nũquam do-
cebis. Non ſolum quia eos calumniaris, non doces tra-
ditores: ſed quia etiam ſi docueris, non poteſt quorum-
libet malorum ſcelus, ſiue ignotorum, ſiue fallacium, ſi-
ue vt zizania vel paléa tolerãdorum, euertere promiſſa
Gene. 22. dei, vt non in ſemine Abrahæ benedicãtur omnes gen-
tes, à quibus promiſſis vos alienos facitis, qui cum om-
B nibus gẽtibus cõmunionem vnitatis habere nõ vultis.

Ca.XXXII Petilianus dixit, Licet enim vnum ſit baptiſmum,
tribus eſt tamen gradibus conſecratum. Dedit aquam
Ioannes ſine nomine trinitatis, ſicut ipſe profeſſus eſt,
Math. 3. dicens, Ego vos baptizo in aqua pœnitẽtiæ, alius veniet
qui fortior me eſt, cuius non ſum dignus calciamenta
portare, ipſe vos baptizat in ſpiritu ſancto & igne. De-
dit ſpiritum ſanctum Chriſtus, ſicut ſcriptum eſt, Sibi-
Ioan.20. lauit in faciem eorum, & dixit, Accipite ſpiritum ſan-
ctum. Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, &c.
Ipſeque ignis paracletus crepitãtibus flammis ardeſcẽs
in Apoſtolos superuenit. O vera diuinitas, quæ accẽde-
Acto.2. re viſa eſt, non ardere, ſicut ſcriptum eſt, Factus eſt ſubi-
to de cœlo ſonus tãquam vi magna ſpiritus ferretur, &
repleuit totam domum vbi erant Apoſtoli ſedentes: Et
viſæ ſunt diſtributæ linguę tanquam ignis, ſedit autem
ſuper vnumquẽque eorum, & repleti ſunt omnes ſpiri-
tu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis, ſicut ſpiritus
ſanctus dabat eloquiũ eis. Tu vero perſecutor vel aquã
pœnitẽtiæ non habes, qui non Ioannis occiſi ſed occi-
ſoris Herodis retines poteſtatẽ. Tu igitur traditor ſpi-
ritum ſanctũ Chriſti non habes, etenim morti Chriſtus
C eſt traditus, nõ ad mortem tradidit Chriſtus. Tibi ignis
in ſpiritu apud inferos viuax eſt, qui ieiunis apicibus æ-
ſtuans, membra tua per ſeculum afflare valeat, non fini-
Eſa.66. re, ſicut ſcriptũ eſt de reorũ in inferno ſupplicio, Ignis
eorum non extinguetur. AVG. reſpondit, Tu es ille
maledicus conuiciator, non veridicus diſputator. Nõ-
ne aliquando deſines talia dicere, quę ſi non probas, ad
neminem pertinẽt: ſi autem probas, ad vnitatem orbis
terrarum, quæ in ſanctis tanquam in frumentis eſt, om-
nino non pertinent? Si placeat & vobis pro maledictis
maledicta reſpõdere, poſſumus & nos diſerte forte cõ-
uiciari, poſſumus & nos dicere, crepitantibus flãmis: ſed
nullo modo mihi ſonat diſerte quod dicitur inepte.
Poſſumus & nos dicere ieiunis apicibꝰ æſtuãs, ſed ſcri-
ptorum noſtrorũ apices nolumus cum ab aliquo ſano
legũtur, à ſucco grauitatis ieiunos iudicari, & ſpiritu in
eis dum nullis ſentẽtiis vtilibus paſcitur, ſuperuacaneo
laborare ieiunio. Ecce dico Circumcelliones veſtros,
non crepitãtibus ſed præcipitantibus flammis furoris
ardere. Si reſponderis, quid ad nos: cur & tu cum obie-
ceris quæ volueris, non viciſſim audies, & nos neſci-
mus? Si reſponderis, non probatis: cur nõ tibi orbis ter- D
rarũ reſpondeat viciſſim, nec vos probatis? Paciſcamur
ergo ſi placet, vt nec tu nobis malos obiicias, quos pu-
tas noſtros, nec vobis ego veſtros: Ita videbis hoc pa-
cto tam iuſto placito atq; firmato, nihil te habere quod
obiicias ſemini Abrahæ in omnibus gẽtibus, atque tibi
ego planè inuenio magnum quod obiiciã, cur vos ergo
impie ſeparaſtis à ſemine Abrahæ, quod eſt in omnibꝰ
gẽtibus? Hoc certe quemadmodũ defendas nõ habes.
Purgamus enim nos vtrique à criminibus alienis. Hoc
autem quod omnibus gentibus quæ in ſemine Abrahæ
benedicuntur, non communicatis, & magnum crimen
eſt, nõ quorundam veſtrum ſed omnium. Et cum noſti
& cõmemoras ſpiritum ſanctum ita veniſſe, vt illi quos
tunc impleuerat, linguis omnibus loquerẽtur, quid ſibi
volebat illud ſignum atque prodigium? Cur nõ ita da-
tur ſpiritusſanctus, vt nemo cui datur linguis omnibus
loqui poſſit, niſi quia omnes gentes credituras, ac ſic in
omnibus linguis futurum Euangelium, illud tũc mira-
culum portendebat, quod & in Pſalmo tanto ante præ- Pſal.18.
dictum eſt, Non ſunt loquelę neque ſermones, quorum
non audiantur voces eorum: Hoc propter eos dictũ eſt E
qui ſpiritu ſancto accepto linguis erant omnibus locu-
turi. Sed quia idipſum in omnibus gentibus & linguis
futurum Euangelium & corpus Chriſti per totum or-
bem terrarum linguis omnibus perſonaturum ſignifi-
cabat, ſecutus ait, In omnem terram exiuit ſonus eorũ,
& in fines orbis terræ verba eorum. Hinc fit, vt Eccleſia
vera neminem lateat. Vnde eſt illud quod in Euange-
lio ipſe dicit, Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper mon- Matth. 5.
tem conſtituta. Ideoque in eodem Pſalmo conectitur,
In ſole poſuit tabernaculum ſuum: id eſt, in manifeſta- Pſal.18.
tione: ſicut in regnorũ libris legimus dictum, Quod tu 2.Reg.12.
in occulto feciſti, patieris in ſole. Et ipſe tanquam ſpõ-
ſus procedẽs de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad cur-
rendam viam, à ſummo cœlo egreſſio eius: ecce habes
aduentum domini in carne. Et occurſus eius vſque ad
ſummũ eius: ecce habes reſurrectionem & aſcenſionẽ,
Nec eſt qui ſe abſcõdat à calore eius: ecce habes aduen- Acto.2.
tum ſpiritus ſancti, quem in linguis igneis miſit, vt fer-
uorem charitatis oſtenderet, quam profecto nõ habet,
qui cum eccleſia quæ in omnibus linguis eſt, nõ ſeruat Ephe.4.
vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Iam vero quod vnum
quidem baptiſmum eſſe dixiſti, ſed tamẽ tribus gradi- F
bus conſecratum, ipſaq; tria ſic perſonis ſingulis diſper-
titus es, vt aquam Ioanni, ſpiritum ſanctum domino Ie-
ſu Chriſto, & ignem tertium paracleto deſuper miſſo
tribueris, quantus error ſit, parumper aduerte. Eò quip-
pe ductus es vt ita ſentires, quia Ioannes ait, Ego quidẽ Matth. 3.
baptizo in aqua, qui autem poſt me venit maior me eſt,
ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Nec conſi-
derare voluiſti, non tria tribus ſingillatim eſſe coapta-
ta, aquam Ioanni, ſpiritum Chriſto, ignem paracleto,
ſed tria hæc ad duos potius pertinere, vnũ ad Ioãnem,
& duo cætera ad dominum. Neq; enim dictum eſt, Ego
quidem vos baptizo in aqua, qui autem poſt me venit
maior me eſt, cuius non ſum dignus calciamẽta porta-
re, ipſe vos baptizat in ſpiritu ſancto, qui autem poſt il-
lum venturus eſt paracletus, ipſe vos baptizat in igne:
ſed, ego quidem, inquit, in aqua, qui autem poſt me ve-
nit, in ſpiritu ſancto & igni: vnum tibi tribuit, illi duo.
Vides ergo quẽadmodum te fefellit numerus. Adhuc
attende, vnum dixiſti baptiſmum tribus gradibus con-
ſecratum, aqua, ſpiritu ſancto & igni, & tres perſonas
per ſingula poſuiſti, Ioannem ad aquam, Chriſtum ad

G ſpiritum,paracletum ad ignem.Si ergo aqua Ioãnis ad
eundem pertinet,cuius vnitas commendatur, non de-
buerunt baptizari iubente Paulo Apoſtolo,quos com-
pererat baptizatos à Ioanne. Iam enim babebaut aquã
ad eundem,ſicut dicis,baptiſmum pertinentem: reſta-
bat vt ſpiritum & ignem acciperent, quia defuerãt Io-
anni,vt compleretur baptiſmus tribus,vt aſſeris,gradi-
bus conſecratus.Cumvero authoritate apoſtolica iuſsi
ſunt baptizari,ſatis declaratum eſt aquam illam Ioãnis
nõ pertinere ad baptiſmum Chriſti, ſed pro neceſſario
tempore alterius diſpẽſationis fuiſſe.Poſtremo quid ti-
bi viſum eſt cum probare voluiſſes ſpiritum ſanctum à
Chriſto datum , & adhibuiſſes ex Euangelio teſtimo-
nium , quòd reſurgens à mortuis, inſufflauit in faciem
Ioan. 20. diſcipulorum dicens, Accipite ſpiritum ſanctum:ad il-
lum vltimum ignem,qui cum baptiſmo nominatus eſt
in linguis igneis,quæ paracleto veniente demonſtratæ
ſunt,velles oſtendere?Dixiſti enim,Ipſeque ignis para-
cletus crepitantibus flammis ardeſcẽs in Apoſtolos ſu-
peruenit:quaſi alius ſit ſpiritus ſanctus,quẽ dedit inſuf-
flãdo in faciẽ diſcipulorum,& alius qui poſt eius aſcen-
ſum in Apoſtolos ſuperuenit . Nunquid ergo duo ſunt
H ſpiritus ſancti?Quis hoc niſi demẽtiſsimus dixerit? Ipſe
itaque Chriſtus eũdem ſpiritum ſanctum dedit,ſiue in-
ſufflando in facies diſcipulorum, ſiue deſuper eum die
pentecoſtes citra ſacramenti commendationem mit-
tendo . Proinde non Chriſtus ſpiritum ſanctum dedit
& ignem paracletus , vt quaſi compleretur quod dictũ
erat,in ſpiritu ſancto & igni,ſed idem ipſe Chriſtus ſpi-
ritum ſanctum dedit,quem in terra poſitus ſuo flatu,in
cœlo autem poſitus linguis igneis demonſtrauit.Nanq;
vt noueris nõ tunc impletum eſſe quod dictum eſt,Ipſe
vos baptizat in ſpiritu ſancto: quãdo eis ſufflauit in fa-
ciem,vt iam non in ſpiritu, ſed in igne baptizandi vẽ-
turo paracleto viderentur : reminiſcere apertiſsimam
ſcripturam,& vide quid eis dixerit quando ipſe domi-
Acto. 1. nus aſcendit in cœlum,Ioannes quidẽ baptizauit aqua,
vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto , quẽ recepturi
eſtis non poſt multos hos dies ad pentecoſten . Quid
hoc teſtimonio clarius? Secũdum autem ſenſum tuum
dicere debuit Chriſtus,Ioannes quidẽ baptizauit aqua,
vos autem baptizati eſtis ſpiritu ſancto quãdo vobis in
faciem ſufflaui,& deinde baptizabimini in igne, quem
I accepturi eſtis non poſt multos hos dies : vt videlicet
complerẽtur illi tres gradus, quibus dicis vnum bapti-
ſmum cõſecratum. Ita fit,vt adhuc neſcias quid ſibi ve-
lit quod dictum eſt , ipſe vos baptizat in ſpiritu ſancto
C.XXXIII. & igni,& temere velis docere quod neſcis. Petilia-
nus dixit, Sed vt plene diſcutiam baptiſmum Trinita-
Matth. 28. tis,dixit Apoſtolis ſuis dominus Chriſtus,Ite baptizate
gẽtes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti , docen-
tes eas ſeruare omnia quæcunque mando vobis.Quem
doces traditor,quem condemnas? Quem doces tradi-
tor,quem occidis?Poſtremo quem doces?An quem fe-
ceris homicidam? Quo modo igitur baptizas in nomi-
ne trinitatis?Patrem deum dicere non potes.nam cum
Matth. 5. dixerit dominus Chriſtus , Beati pacifici , quia ipſi filij
dei vocabuntur: tu qui pacem animi non habes,deum
non habes patrem. Quomodo autẽ in nomine filij ba-
ptizas,qui tradis ipſum,quem filiũ dei non vllis paſsio-
Acto. 2. nibus nec crucibus imitaris ? Quomodo autem bapti-
zas in nomine ſpiritus ſancti,cum ſpiritus ſanctus in il-
los Apoſtolos venerit,qui non fuerãt traditores? Cum
igitur vobis deus genitor non ſit,nec aqua baptiſmatis
vere naſcimini,nemo veſtrum penitus nat⁹ eſt,nec pa-
trem habetis impij,nec matrẽ.Vos ergo huiuſmodi di K
co non baptizare,etſi vt carnem Iudæi quaſi baptizant
milies vos lauetis. AVG. reſpondit, Certe propoſue-
ras pleoe diſcutere baptiſmũ Trinitatis,& intentos nos
multum feceras,ſed ſcilicet,quod vobis facillimum eſt,
quã cito te ad ſolita maledicta vertiſti?Hoc reuera co-
pioſe facis. Proponis enim tibi quos vis, in quos ueha-
ris quãtum vis, in qua magna ſermonis latitudine vno
breuiſsimo verbo , quod dicitur , proba,in arctiſsimas
coarctaris anguſtias . Hoc enim tibi dicit ſemen Abra- *Gene. 22.*
hę,in quo cum omnes gentes benedicuntur,non curãt
cũ à te maledicuntur. Sed tamẽ quia de baptiſmo agis,
quem tunc putas eſſe verum , cum in homine iuſto eſt,
falſum autem cum in homine iniquo eſt:Ecce& ego ſe-
cundum tuam regulam ſi diſcutiam baptiſmum Trini-
tatis, copioſius vt arbitror potero dicere, quòd nõ ha-
beat deum patrem , cui comes eſt deus : nec Chriſtum
ſuum credat, niſi pro quo paſſus eſt : nec ſpiritũ ſanctũ
habeat, qui longe vario modo linguis igneis miſerabi-
lem Africam incendit . quomodo ergo habent baptiſ-
mũ, aut quomodo dant in nomine patris & filij & ſpi-
ritus ſancti?Certe iam aduertis poſſe in homine iniquo L
eſſe,vel ab homine iniquo dari baptiſmum,nõ iniquum
ſed iuſtum & verum, nõ quia illius eſt, ſed quia dei eſt.
Et ego tibi de iſto nihil calumnior , quod tu de neſcio
quibus orbis terrarum facere non ceſſas,&quod eſt in-
tolerabilius,nec de ipſis aliquid ꝓbas. Illud vero neſcio
quomodo tolerari poſsit,quod non ſolum hominibus
ſanctis de hominibus iniquis calũniamini, ſed etiã ipſi
ſancto baptiſmati , quod in quolibet iniquo neceſſe eſt
vt ſanctum ſit, crimẽ ex cõtagione peccatorum homi-
num comparatis,vt tale dicatis eſſe baptiſma,qualis eſt
ille à quo habetur vel datur vel ſumitũ . Porrò ſi talis ſit
homo,qualis fuerat ille,cũ quo accedit ad ſancta,& ta-
lia fiunt ipſa ſacramẽta, quales fuerint homines in qui-
bus ſunt,ſufficit ſanctis hominibus ad ſolatium cũ ſan-
cto baptiſmo communiter à vobis falſum crimẽ audi-
re:vos tãtum videte quemadmodum veſtro ore dam-
nemini, ſi & ſobrij veſtri ex cõtagione ebrioſorum ve-
ſtrorũ ebroſi ſunt , & miſericordes veſtri ex raptorum
contagione raptores ſunt,& quicquid apud vos in ma-
lis hominibus inuenitur,hoc cogũtur eſſe qui nõ ſunt,
& ipſe baptiſmus in omnibus immũdis veſtris immũ-
dus eſt,& pro ipſius immũditiæ diuerſitate diuerſus eſt, M
ſi talis eſſe cogitur,qualis eſt ille à quo habetur &datur.
Hæc vtiq; falſa ſunt,& ideo nobis nihil obſunt, cum ea
dicitis in nos,nec reſpicitis vos:vobis autẽ obſunt,quia
cum ea falſa dicitis,in nos non cadunt,ſed quia ea vera
putatis,in vos recidunt. Petilianus dixit,Nam ſi illos *Caput*
Apoſtolis licuit baptizare , quos pœnitentiæ baptiſmo *XXXIIII.*
Ioannes abluerat,in his* vos baptizare ſacrilegos nõ li- **al. mihi.*
cebit. AVG.reſpondit,Vbi eſt ergo quod ſupra dixe-
ras, non alium baptiſmum fuiſſe Ioãnis, alium Chriſti,
ſed vnum baptiſmum tribus gradibus conſecratum,
quorum trium graduum aquam Ioannes, ſpiritũ Chri-
ſtus,ignem paraclet⁹ dedit?Cur ergo aquam repetiue-
runt Apoſtoli in eis,quibus iam Ioannes aquam dede-
rat pertinentem ad vnum baptiſmum tribus gradibus
cõſecratum?Cernis certe quàm ſit neceſſarium, vt ſciat
quiſque quod loquitur. Petilianus dixit,Neque enim *Ca.XXXV.*
ſpiritus ſanctus in quemquam manus impoſitione pon-
tificis poterit inſeri,niſi aqua puræ conſcientiæ præceſ-
ſerit generatrix. AVG. reſpondit , In his paucis ver-
bis tuis duo ſunt errores . Et vnus quidem ad quæſtio-
nem quæ inter nos diſcutitur,nõ valde pertinet,ſed te

imperitiæ

A imperitiæ coargnit. Nam in centum viginti homines
Acto.8. ſine cuiuſquam manus impoſitione, in Coroelium ve-
Acto.10. ro Centurionem & eos qui cum illo erant, etiam priuſ-
quam baptizarentur ſpirituſſanctus aduenit. Alter autē
error in his verbis tois totam cauſam veſtram penitus
perimit. Dicis enim aquam puræ conſcientiæ præcede-
re oportere genitricem, vt ſpiritnſſanctus cōſequatur.
Proinde aut omnis aqua in nomine patris & filij & ſpi-
rituſſancti conſecrata puræ conſcientiæ eſt, non pro-
pter eos à quibus miniſtratur, vel à qoibꝰ accipitur, ſed
propter illum qui hunc baptiſmum immaculatns inſti-
tuit. aut ſi aquam puræ conſcientiæ non facit niſi pnra
conſcieotia & miniſtraotis hominis, & ſomentis: quid
agitis de iis quos inuenitis abeis baptizatos, qui non-
duin proditi conſcientiam maculoſam gerebant: præ-
ſertim ſi inter iſtos baptizatos aliquis exiſtat, qui ſe fa-
teatur malam cum baptizaretur habuiſſe conſcien-
tiam, qoòd per illam forte occaſionē ad aliquod flagi-
tinm peruenire voluiſſet? Cum ergo vobis fuerit ma-
nifeſtatum, nec illum qui miniſtrauit, nec illum qui ac-
cepit baptiſmum, puram habuiſſe conſcientiam, denoo
1 quæ.1.ca. Dominus. baptizandum eſſe cenſebitis? Nequaquam hoc dictu-
rus, nequaquam facturus es. Baptiſmi ergo puritas à pu
B ritate vel immunditia conſcientiæ ſiue daotis ſiue ac-
cipientis omnino diſtiocta eſt. Aude ergo iam dicere
puræ conſcientiæ fuiſſe fraudatorem, raptorem, pupil-
lorum & viduarum oppreſſorem, coniugiorum ſepara-
torem, patrimoniorum alienorum proditorem, vēdi-
torem, diuiſorem. Aude etiam dicere puræ conſcientię
fuiſſe illos, quos talibus temporibus defuiſſe difficile
eſt, ſi qui forte non propter Chriſtum, nec propter vi-
tam æternam, ſed propter amicitias terrenas conci-
liandas, & cupiditates terrenas ſatiandas, ab illo vt ba-
ptizarentur ambierunt. Porrò ſi hos puræ conſcientię
fuiſſe non audes dicere, ſi quos ex eo nomero repereris
baptizatos, da eis quàm non acceperunt aquam pnræ
conſcientiæ: quod ſi non facis, deſine aduerſus nos ia-
Caput ctare quod non noſti, ne cogaris aduerſus nos reſpon-
XXXVI. dere quod noſti. Petilianus dixit. Qui vtiqoe ſpiri-
tuſſanctus in vos venire non potuit, quos non vel pœ-
nitentiæ baptiſmus abluit, ſed pœnitenda, quod verum
eſt, aqua polluit traditoris. A V G. reſpoodit, Tradi-
tores quidem non ſolū nos nō probatis, ſed nec patres
veſtri patres noſtros probare potuerunt, qui niſi pro-
C bati eſſent, non vtiqne patres noſtri eſſent ſecundum
tuam ſuperiorem aſſertionem, quorum non eſſemus fa-
cta ſectati: nec tamen propter eos à conſortio diuelle-
Gene.12. retnur voitatis, & à ſemine Abrahę, io quo benedicun-
tur omues gentes. Veruntamen ſi alia eſt aqua Chriſti,
& alia eſt aqua traditoris, quia non fuit traditor Chri-
ſtus: cur non alia ſit aqua Chriſti, & alia ſit aqua rapto-
ris, quia nec raptor vtique fuit Chriſtus? Baptiza ergo
tu poſt raptorem tuum, & baptizabo ego poſt tradito-
rem nec meum nec tuum: aot ſi chartis prolatis creden-
dum eſt, & meum & tuum: ſi autem communioni or-
bis terrarum magis qnàm parti Donati, non meum, ſed
tuum. Meliore vero & ſaniore ſententia, quia ſecūdum
Galat.6. Apoſtolicā vocē, vnuſquiſq; uoſtrū propriū onus por-
tabit: nec ille raptor veſter eſt quotquot nō eſtis rapto-
res, oec quiſquā traditor aut ooſter aut veſter eſt, quot-
quot nō ſumus traditores: & ideo nos ſumus catholici,
qui ſecūdū iſtā ſentētiā nō deſerimus vnitatē: vos verò
hęretici, qui propter quorūdā hominū crimina ſeu ve-
Caput ra ſeu falſa nō vultis tenere cū Abrahę ſemine charita-
XXXVII. tē. Petilianus dixit, Sed vt hæc ab Apoſtolis facta præ-

luceāt, eorū actibus edocemor, ſicut ſcriptū eſt, Factum D
eſt autē dum Apollo eſſet Corinthi, Paulus perambula- *Acto.19.*
tis ſuperioribus partibus venit Epheſum. Et cum inue-
niſſet quoſdam diſcipulos, dixit illis, Si ſpiritumſanctū
accepiſtis credentes? At illi dixerunt, Sed neque ſi eſt
ſpirituſſaoctus audiuimus. Dixitq; Paulus, In quo ergo
haptizati eſtis? Et reſponderunt dicentes, Ioannis ba-
ptiſmo. Ait aotem Paulus, Ioannes baptizauit baptiſmo
pœuitētiæ, plebi dicens, in eum qui venturus eſſet poſt
ipſum vt crederent, hoc eſt in Ieſum Chriſtum domi-
nom noſtrom. Quo audito baptizati ſunt in nomine
domini Ieſu Chriſti. Et cnm impoſuiſſet illis manus
Paulus, venit ſpiiituſſanctus ſuper illos, loqoebantur
autem variis linguis & prophetabant, Et eraut omnes
viri ferè duodecim. Si igitur illi ſuot baptizati vt ſpiri-
tumſaoctnm reciperent, cur non vos, ſi ſanctum vultis
ſpiritum ſumere, poſt veſtra mendacia veram percipi-
tis nouitatem? Qui ſi male hoc facimos, quare nos quę-
ritis? aut certe ſi crimen eſt, Paulum primitus condem-
nate. Qui vtique Paulus quod iam fuerat ahluit, nos au-
tem in vobis quod nondum eſt baptizamus. Nō enim
vos, vt ſæpe iam diximus, vero baptiſmate tingitis, ſed
inani vocabolo falſi baptiſmatis infamatis. A V G. E
reſpondit, Paulum non accuſamus qni dedit homini-
bus baptiſmum Chriſti, qoia non habebant baptiſmnm
Chriſti, ſed baptiſmum Ioannis, ſecundnm ipſorum re-
ſponſionē. Qui interrogati, in quo baptizati eſſent, re-
ſponderūt, baptiſmo Ioannis. qui ad haptiſmum Chri-
ſti non pertinet, nec eius pars vlla vel gradus eſt: alio-
quin aut tunc iterabatur aqua baptiſmi Chriſti, aut ſi ba
ptiſmus Chriſti tnnc per duas aquas perficiebatur, mi-
nus perfectus eſt modo, quia non datur illa qoę per Io-
annem dahatur. Quodlibet autem horum impium &
ſacrilegū eſt opinari. Dedit ergo Paulꝰ baptiſma Chri-
ſti eis qui non baptiſmum Chriſti habebant, ſed Ioan-
nis. Cur autem illo tempore neceſſarius fuit baptiſmus
Ioannis, qui nnuc iam neceſſarius non eſt, & alibi dixi-
mus, & nunc ad rem quæ inter nos agitur nō pertinet,
niſi tantummodo vt videatur qnòd Ioan nis baptiſmus
alius fuit, Chriſti autem alius: ſicut alius fuit ille bapti-
ſmus, in quo patres noſtros dicit Apoſtolos baptizatos *1.Cor.10.*
in oube & in mari, quando per Moyſen rubrum mare
tranſierunt. Lex enim & Prophetæ vſque ad Ioannem *Luca.16.*
Baptiſtam ſacramenta habebant prænnuciantia rem F
futoram, noſtri vero temporis ſacramenta veniſſe cō-
teſtantur, qnod illa venturum eſſe prædicabāt. Ioannes
itaq; omnium præcedentium proximus Chriſti annnn-
ciator fuit. Et quia omnes ſuperiorum temporum iuſti
& Prophetæ cupiebant videre completum, quod reue-
lante ſpirito futorum eſſe cernebāt, vnde & ipſe domi-
nus dicit, Quoniam multi iuſti & Prophetæ cupierunt *Matt.13.*
videre quę videtis & non viderunt, & audire quę audi-
tis & oon audierunt: propterea Ioannes amplius quàm *Matth.11.*
Propheta dictus eſt, & in natis mulierū nō habuiſſe ma-
iorem, quia prioribns iuſtis prenunciare tantū Chriſtū
cōceſſum eſt: huic aūt prenūciare abſentē & videre pre-
ſentē, vt huic inueniatur patuiſſe qood illi cupierūt. Et
ideo ſacramētū baptiſmi eius adhuc ad prænūciationē
Chriſti pertinet, ſed planè nouiſſimam: quoniam vſque
ad illum fueruot præounciationes primi adneotns do-
mini, cuius aduentus modo aonunciationes ſunt, iā nō
prænūciationes. Sed dominus humilitatis viam docēs,
ſacramēta quę hic inuenit prenūciationis ſuę ſuſcipere
dignatos eſt, nō ad ſuæ purgationis adiutorinm, ſed ad
noſtræ pietatis exemplum, vt ſcilicet oſtenderet nobis

G quanta deuotione ſuſcipere debemus ea quę illum iam
veniſſe teſtantur, quando ipſe ſuſcipere non dedignatus
eſt quæ illum venturum figurabant. Et Ioannes ergo
quamuis proximus, & infra vnũ annum coætaneus,
tamen cum baptizaret, venienti præibat Chriſto. pro-
Malac.3. pter hoc de illo dictum eſt, Ecce mitto angelũ meum
ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Et ipſe
Matth.11. prædicabat dicens, Venit fortior me poſt me. Sic ergo
Matth.3. circuncilio octauæ diei, quæ patribus data eſt, prænon-
Coloſ.2. ciabat iuſtificationem noſtram, vt expoliationem car-
nalium concupiſcentiarum per reſurrectionem domi-
ni, quæ poſt ſeptimum, id eſt, ſabbati diem, octauo die,
id eſt, dominico facta eſt, qui dies tertius poſt ſepultu-
ram eius occurrit. Eandem tamen prænunciantem cir-
Luca.2. cunciſionem carnis infans Chriſtus accepit. Et quem-
Exod.12. admodum paſcha quod à Iudæis celebrabatur in occi-
ſione agni, prænunciabat domini paſsionem & tranſitũ
de hoc mundo ad patrem, & ipſum tamẽ paſcha quod
erat in eadem prænunciatione, idem dominus cum di-
H ſcipulis ſuis celebrauit, quando ei ſuggeſſerunt dicen-
Matth.26. tes, Vbi vis paremus tibi paſcha? ſic & baptiſmũ Ioan-
Matth.3. nis, qui erat in proxima eius prænũciatione, etiam ipſe
Gene.17. ſuſcepit. Sed ſicut aliud eſt carnis circunciſio Iudęorũ,
aliud autem quod octauo die baptizatorum nos cele-
Exod.12. bramus, & aliud eſt paſcha quod adhuc illi de oue cele
brãt: aliud autẽ quod nos in corpore & ſanguine domi-
ni accipimus: ſic alius fuit baptiſmus Ioannis, alius eſt
Acto.19. baptiſmus Chriſti. Illis enim vẽtura iſta pręnunciaban-
tur: iſtis completa illa prædicantur. Et quãuis illa Chri
ſtus acceperit, nobis tamen neceſſaria non ſunt, quia ip
ſum qui per hæc annunciabatur accepimus. Recẽti au-
tem aduentu domini quiſquis illa accepiſſet, opus ei
erat, vt etiã his imbueretur: quiſquis vero his imbutus
eſſet, non opus erat vt retrorſus in illa cogeretur. Qua-
propter nolite de Ioannis baptiſmo caliginem facere,
cuius cauſa & ratio ſiue iſta ſit quam expoſui, ſiue alia
melior certiórque reddatur, illud tamen manifeſtum
eſt, alium fuiſſe baptiſmum Ioannis, alium Chriſti: &
illum Ioannis baptiſmum appellatũ, quod & iſtorum
quos commemoraſti reſponſio declarat, & ſermo ip-
Matth.21. ſius domini, vbi ait Iudæis, Baptiſmus Ioãnis de cœlo
I eſt, an ex hominibus? Iſte autem baptiſmus non dici-
tur Cæciliani nec Donati nec Auguſtini nec Petiliani,
ſed baptiſmus Chriſti. Nam ſi impudentes nos putas:
quia poſt nos neminẽ volumus baptizari, cum videa-
mus poſt Ioannem fuiſſe homines baptizatos, qui vti-
que incomparabiliter maior eſt nobis, nunquid forte
Ioannes & Optatus æquales ſunt? Ridiculum videtur,
& tamen puto quòd nõ eos ęquales, ſed maiorem cre-
datis Optatum. Poſt Ioannem quippe Apoſtolus bapti-
zauit, vos baptizare poſt Optatum neminem audetis.
An quia Optatus in vnitate veſtra fuit? Iam hoc qui-
bus præcordiis ſuſtineri poſsit ignoro, ſi amicus comi-
tis, cui comes erat deus, in vnitate dicitur fuiſſe, & ami-
Ioan.3. cus ſponſi præter vnitatem. Quòd ſi Ioannes maxime
in vnitate fuit, & non ſolum Optato, ſed omnibus no-
bis & omnibus vobis longe excellentior & maior fuit,
& tamen poſt eum Paulus Apoſtolus baptizauit, qua-
re vos poſt Optatum non baptizatis, niſi forte in has
anguſtias vos coarctat cæcitas veſtra, vt dicatis Opta-
tum dare potuiſſe ſpiritumſanctum, Ioannem non po-
tuiſſe? Quod ſi non dicitis, ne ab ipſis etiam inſanis ve-
ſtra rideatur inſania, quid reſponſuri eſtis, cur poſt Ioã-
nem baptizandi fuerint homines, poſt Optatum au-
tem nemo baptizandus ſit, niſi quia illi baptiſmo Ioan-
nis fuerant baptizati: quicunque autem Chriſti ba- K
ptiſmo baptizantur, ſiue per Paulum baptizentur, ſiue
per Optatum, nihil diſtare inter iſtorum & illorum
baptiſmum, cum tantum diſtet inter Paulum & Opta-
tum? Redite ergo præuaricatores ad cor, & nolite ex *Eſa.46.*
hominum moribus & factis diuina ſacramenta pen-
ſare. Illa enim per eum facta ſunt, cuius ſunt: ſed digne
tractata afferunt præmium, indigne autem tractata iu-
dicium. Et quamuis vnum non ſint, qui dat ſacramen-
tum digne, & qui indigne tractauit: vnum eſt tamen il-
lud ſiue digne ſiue indigne tractetur, nõ vt ipſum me-
lius vel deterius fiat, ſed ad vitam mortémve tractan-
tium. Illud ſanè quod dixiſti, quia in illis quos bapti-
zauit poſt Ioãnem Paulus, quod iam fuerat abluit, pro- *Acto.19.*
fecto non diceres ſi aliquantum conſiderares quid di-
ceres. Si enim abluendus fuit baptiſmus Ioannis, pro-
culdubio ſordidus fuit. Quid ergo iam te vrgeam, re-
cole aut lege & vide vnde hoc Ioannes acceperit, repe
ries in quem effuderis iſtam blaſphemiam: quod cum
repereris, ſaltem pectus tundatur, ſi lingua non frena-
tur. Iam vero quod eleganter vobis dicere videmini, ſi L
male hoc facimus, quare nos quæritis? Nõnne aliquan-
do recordamini, quia non quæruntur niſi qui perierũt?
An & hoc videre, ad ipſam perditionem pertinet? Poſ-
ſet enim & illa ouis tam abſurde paſtori dicere, ſi ma-
le facio quòd à grege aberro, quare me quæris? non in-
telligens quare ſe putat non eſſe quærendam, hanc eſſe
vnam cauſam quare quæratur. Quis autem nos quærit,
ſiue per ſcripturas ſuas, ſiue per linguas catholicas &
pacificas, ſiue per flagella temporalium tribulationum,
niſi ille qui iſtam miſericordiam nobis diſpenſat in
omnibus? Quærimus ergo vos vt inueniamus: tantum
enim vos diligimus vt viuatis, quãtum veſtrum erro-
rem odimus vt intereat qui vos perdit. Atque vtinam
ſic vos quæramus vt etiam inueniamus, & de vnoquo-
que veſtrum gaudenter dicamus, Mortuus erat & re- *Luca.15.*
uixit, perierat & inuentus eſt. Petilianus dixit, Si *Caput*
vos tenere catholicã dicitis, catholicon illud eſt quod *XXXVIII.*
Gręce dicitur vnicum ſiue totum. Ecce in toto nõ eſtis,
quia in partem ceſsiſtis. AVG. reſpõdit, Et ego qui-
dem Græcæ linguæ perparum aſſecutus ſum, & propè
nihil: non tamen impudenter me dico noſſe ὅλον non
eſſe vnum, ſed totum, & καθόλου ſecundum totum, vn- M
de catholica nomen accepit, dicente ipſo domino, Nõ *Acto.1.*
eſt veſtrum ſcire tempora quæ pater poſuit in ſua po-
teſtate, ſed accipietis virtutẽ ſpirituſancti ſuperuenien-
tem in vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem & to-
tam Iudæam & Samariam, & vſque in totam terram.
Ecce vnde catholica vocatur. Sed ita clauſis oculis of-
fenditis in montem, qui ex paruo lapide, ſecundum
Prophetiam Danielis, creuit, & impleuit vniuerſam *Daniel.2.*
terram, vt nobis dicatis, quòd in partem ceſſerimus, &
in toto non ſimus, quorum communio vniuerſo orbi
diffunditur. Sed quemadmodum ſi mihi diceres quòd
ego ſim Petilianus, non inuenirem quemadmodum te
refellerem, niſi vt aut iocantem riderem, aut inſanien-
tem dolerem: hoc mihi nunc faciendum eſſe video:
ſed quia iocari te non credo, vides quid reſtat.

Petilianus dixit, Sed non eſt pars tenebrarum cõ- *Caput*
tra lucem, nec pars amaritudinis cũ melle: non eſt pars *XXXIX.*
vitæ cum morte, non eſt pars innocentiæ cum reatu:
nõ eſt pars aquæ cum ſanguine, nec amurca cum oleo
pars, licet ſit feculenta cognatio, ſed cũcta reproba de-
fluent. Ipſa eſt ſentina vitiorum, dicente Ioanne, Ex
nobis exierunt, ſed non ſunt de nobis. Nam ſi eſſent de *1.Ioan.2.*

nobis

A nobis,permanſiſſent vtique nobiſcum. Non eſt aurum
cum ſurdibus ſuis,omnia precioſa purgãtur. Scriptum
Eccleſiaſt. eſt nãque, Sicut aurum probat fornax, ita & iuſtos ve-
27. xatio tribulationis. Non eſt pars crudelitas mauſuetu-
dinis, nec religio ſacrilegij, nec pars Macarij penitus
poteſt eſſe noſtra,quia ritus noſtri ſimilitudinem ına-
culat. Acies nanque inimica non pars eſt, quæ implet
nomen hoſtile, quæ ſi vere pars dicitur, ſenteutiam
Prouerb.2. congruam Salomunis incurret, Pereat pars eorum
de terra. AVG. reſpondit, Hæc verba ıactare & ni-
hil probare, quid eſt niſi delirare? Attendis zizania
per mundum, & triticum non attendis, cum per to-
Math.13. tum vtraque iuſſa ſint creſcere. Attendis ſemen ma-
ligni quod tempore meſsis ſeparabitur, & nun atten-
Gene.22. dis ſemen Abrahæ in quo benedicuntur omnes gen-
tes.Quaſi vero vos iam ſitis maſſa purgata, & mel ſyn-
cerum,& eliquatum oleum, & aurum purum, nec ip-
ſa ſpecies dealbatı parietis. Vt enim de vitiis cæteris
Acto.23. taceam, nunquid ebrioſi partem faciunt ſobriurum,
aut deputantur auari in parte ſapientum? Si manſueti
homines lucis vocabulum tenent, ſuror Circumcel-
lionum vhi niſi in tenebris deputabitur? Cur ergu per
B tales baptiſmus datus apud vos valet, & per quoſlibet
in orbe terrarum idem Chriſtı baptiſmus non valet?
Cernis nempe ad illud vos eſſe ab orbis terrarum cum
munione ſeparatos,vt non quidem ſitis omnes ebrioſi,
nec omnes auari, nec omnes viulenti, ſed omnes hæ-
retici, ac per hoc omnes impij, & omnes ſacrilegi.
Quod autem vniuerſum orbem terrarum Chriſtia-
na ſocietate gaudentem, Macarij partem vucatis, quis
hoc ſano cerebro diceret? Sed quia vos de parte Do-
nati eſſe dicimus, quæritis hominem, de cuius parte
nos eſſe dicatis: & in magnis anguſtiis nominatis ne-
ſcio quem ſi forte in Aphrica cognitum, in aliis au-
tem orhis partibus ignutum. Quapropter ecce reſpon-
det vubis vniuerſum ſemen Abrahæ de vniuerſa ter-
ra. Macarium ıſtum de cuius parte nos dicitis, omn-
no non novimus. Reſpondete viciſsim non vos nuſſe
Donatum: ſed & ſi partem Optati vos eſſe dicamus,
quis veſtrûm poteſt dicere neſcire ſe Opıatum, niſi
forte facie, ſicut nec Donatum? Sed gaudetis videli-
cet de nomine Donati, nunquid & de numine Opta-
C ti? Quid ergo vobis prodeſt Donatus, cum vos om-
nes cuinquinauerit Optatus? Quid vobis prodeſt ſo-
brietas Donati, cum Circumcellionum ebrietate pol-
luamini? Quid vobis prodeſt ſecundum veſtram opi-
niouem innocentia Douati, cũ Optati rapacitate ma-
culemini? Hic enim eſt error veſter, vt amplius putetis
valere iniquitatem hominis ad alium contaminãdum,
q̃ iuſtitiam huminis ad alium purificãdum. Itaq; ſi duo
pariter diuina ſacramenta communicent, vnus iuſtus,
alıus iniquus,ſed ita vt nec iſte illius iniquiıatem, nec
ille huius imitetur iuſtitiã: nõ dicitis ex hoc fieri ambos
iuſtos,ſed amhos iniquus, ita vt & illud ſanctum quod
pariter ſumunt, immundum fiat, & amittat propriam
ſauctitatem. Vbi ſibi inuenit tales aduocatos iniquitas,
quibus delirantibus ita victrıx putetur? Vt quid ergo
vobis plauditis de nomiue Donati in tanto peruerſita-
tis errore, vbi nõ Petilianus quidem eſſe meretur quod
Donatus,ſed ipſe Donatus eſſe cogitur quod Optatus?
Pſal.15. Dicat autem domus Iſraël, Pars mea dominus. dicat ſe-
men Ahrahę in omnibus gẽtibus, Dominus pars hære-
ditatis meæ. Nouit enim quomodo dicat in Euãgelio
gloriæ heatı dei. Nam & vos per ſacramẽtũ quod in vo
bis eſt, ſicut Caïphas domini perſecutor, neſciẽtes pro-

phetatis. Quod enim Græce μακάριος, Latine beat⁹ eſt. D
Ita plane de parte Macarij ſumus. Quid enim eſt Chri-
ſto beatius, cuius ſumus, ad quem commemorantur & Pſal.21.
conuertuntur vniuerſi fines terræ, & in cuius conſpe-
ctu adorant vniuerſæ patriæ gentium? Itaque maledi-
ctionem tuam vltimã in peruerſum de Salumone vſur-
patam, non timet pars huius Macarij, id eſt, huius bea-
ti, ne pereat de terra. Quud enim dictum eſt de impiis,
hoc vos ad Chriſti hæreditatẽ conuertere conamini,
& hoc eſſe factum nephanda impietate cõtenditis. Cũ
enim de impiis ille loqueretur, ait, Pereat pars eorũ de
terra. Cũ autem vos dicitis illud quod ſcriptũ eſt, Dabo Pſal.2.&
tibi gentes hæreditatem tuam, & commemorabuntur 21.
& conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ: iam
iſtam promiſsionem periiſſe de terra, in Chriſti hære-
ditatem retorquere vultis, quod de ſorte pręd ictum eſt
impiorum: ſed manente atque creſcente Cbriſti hære-
ditate, cum iſta dicitis, vos peritis. Non enim vbiq; per
ſacramentum dei prophetatis, quandoquidem his per
veſtram inſaniam male optatis. Sed plus valet prædi- E
ctio Prophetarum, quàm maledictio Pſeudopropheta-
rum. Petilianus dixit, Paulus quoque Apoſtolus Caput XL.
clamat, Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ 2.Corin.6.
enim participatio iuſtitiæ cũ iniquitate, aut quæ ſocie-
tas luminis cum tenebris? Quæ autem conuentio Chri-
ſti ad Belial, aut quæ pars fideli cum infideli? AVG.
reſpondit, Verba Apoſtoli agnuſco, ſed quid te adiu-
uent omnino non video. Quis enim noſtrum dicit eſſe
participationem iuſtitiæ cum iniquitate, etiam ſi iuſtus
& iniquus, ſicut Iudas & Petrus, pariter ſacramenta cõ-
municent? Ex vna quippe re ſancta Iudas ſibi ſumebat
iudicium, Petrus ſalutem: ſicut tu ſi diſsimilis eras cum
Optato ſacramentum ſumehas, & raptor ſicut ille non
eras. An rapina iniquitas non eſt? Quis ita inſaniat vt
huc dicat? Quæ ergo participatio iuſtitiæ tuæ cũ illius
iniquitate, quando ad vnum accedebatis altare? Pe- Cap.XLI.
tilianus dixit, Et iterum docuit ne ſchiſmata naſceren-
tur, Dico autem vobis, quod vnuſquiſq; veſtrum dicit, 1.Corin.1.
Ego quidem ſum Pauli, ego antẽ Apollo, ego vero Ce-
phæ, ego autem Chriſti: Nunquid diuiſus eſt Chriſtus?
Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomi-
ne Pauli baptizati eſtis? AVG. reſpondit, Memen-
tote qui hæc legitis, Petilianus ex Apoſtolo iſta com-
memurat. quando enim crederetis ſic eum pro nobis
contra ſe dıcere? Petilianus dixit, Si rudibns, ſi iu- Cap.XLII.
ſtis Panlus hæc dixit, ego vobis iniuſtis hæc dico, Nun- F
quid diuiſus eſt Chriſtus, vt vos ab eccleſia ſcinderetis?
AVG. reſpondit, Vereor ne quiſquam in hoc opere
noſtro ſcriptorem arbitretur erraſſe, & illic feciſſe, Pe-
tilianus dixit: vbi debuit facere, Aug. reſpondit: ſed vi-
deo quid egeris, qnaſi præoccupare voluiſti ne nos iſta
diceremus. Sed quıd feciſti niſi vt bis dicantur? Si ergo
ſic te delectat audire quæ ſunt aduerſus vos vt ea dicũ-
tur, audi illa peto à me Petiliane: Nunquid diuiſus eſt
Chriſtus, vt vos ab Eccleſia ſcinderetis? Petilianus Ca.XLIII.
dixit, Nunquid pro vobis Iudas traditor laqueo ſuo
mortuus eſt, aut eius vos morihus tingitis, cuius facta
ſectantes raptis theſauris Eccleſię nos Chriſti hæredes
poteſtatibus ſeculi venũdatis? AVG. reſpõdit, Nõ pro
nubis Iudas, ſed Chriſtus mortuus eſt. Cuı dicit Eccle-
ſia toto orbe diffuſa, Reſpondeam exprobrantibus mi- Pſal.118.
hi verbum, quoniam in verba tua ſuperſperaui. Cum
ergo audiam verba domini dicentis, Eritis mihi te- Acto.1.
ſtes in Hieruſalem, & in totam Iudæam & Sama-
riam, & vſque in totam terram: Et per Prophetam, In Pſal.18.

G omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis
terræ verba eorum: mslorum commixtio corporalis
Pſal.118. me nulla perturbat, ſed noui dicere: Suſcipe ſeruum
toum in bonum, non calumnientur me ſuperbi. Non
ergo curo vanum calumoiatorem, quis idooeũ teneo
promiſſoré. Si autem de rebus vel locis eccleſiaſticis
quos tenebatis & oon tenetis querimioi, poſſunt & Iu-
dæi ſe iuſtos dicere, & iniquitstem nobis obiicere, quia
locũ in quo imple regnauerunt, modo Chriſtisni poſ-
ſident. Quid ergo indignum ſi ea quæ tenebant hære-
tici, ſecundum parem domini voluntatem catholici
tenent? Ad omnes enim ſimiles, id eſt, ad omnes im-
Matth.21. pios & iniquos illa vox domini valet, Auferetur à vo-
bis regnum dei, & dabitur genti facienti iuſtitiam. An
Pſal.104. fruſtra ſcriptum eſt, Lsbores impiorum iuſti edent?
Quapropter magis mirari debetis, qoòd adhuc teoetis
aliquid, quàm quòd aliquid amiſiſtis. Sed neque hoc
Act.23. miremini, psulatim enim cadit paries dealbatus. Re-
ſpicite tsmen Maximinianiſtas, quæ loca teoebsnt, &
quibus inde agentibus & expugnantibus pulſi ſint. Et
ſi hoc pati iuſtitia eſt, & facere iniquitas, aude loqui ſi
H potes. Primò quia vos feciſtis, illi paſsi ſunt: deinde
quia ſecundum regulam iuſtitiæ huius tu inferior in-
ueniris. Illi enim per iudices à catholicis imperatori-
hus expulſi ſunt ex locis antiquis, tu autem nec per ip-
ſorum Imperatotum iuſſa de baſilicis expelleris vnita-
tis. Vode? niſi qoia minoris meriti es non ſolum cæ-
teris collegis tuis, ſed etiam iſtis ipſis, quos certe vt ſs-
crilegos plenarij concilij veſtri ore damnaſtis.

Caput XLIIII. Petilianos dixit, Noa enim, vt ſcriptum eſt, bapti-
ſmo noſtro Chriſtum ioduimus traditum, vos veſtro
Galat.3. contagio Iudam induitis traditorem. AVG. reſpon-
dit, Poſſem & ego dicere, Vos veſtro contagio Optatũ
induitis proditorem, raptorem, oppreſſoré, ſeparsto-
rem: ſed abſit vt cupiditas reddendi maledicti me
prouocet ad aliqnam falſitatem: nec vos enim illum
induitis, nec nos iſtum. Itaque ſi quis ad nos veniens
in nomine Optati ſe baptizatum eſſe reſpondeat, & ba-
ptizetur in nomine Chriſti, & vos quotquot à nobis
I venientes baptizaſtis, ſi in nomine trsditoris ſe bapti-
zatos dixerant, non reprehendimus quod feciſtis. ſi
autem in Chriſti nomine baptizati erant, nnn videtis
quanto errore arbitremini varietate humanorum vi-
tiorum diuina ſacramenta vsriari, aut in te cuiuſquam
Cap.XLV. ſordibus pollui? Petilianus dixit, Sed ſi iſtæ ſunt par-
tes, nihil nobis præiudicant nomins cum paucis. Duæ
nãque viæ ſunt, vna anguſta, qua pergimus: alia eſt im-
piis, qus peribunt, & tamen longe diſcernitur vocabu-
li æqualitas, ne via iuſtitiæ conſortio nominis macu-
letur. AVG. reſpondit, Timuiſti comparatam mol-
titudini veſtræ multitudinem orbis terrarum, & ad
paucitatis laudem per snguſtam viam gradientem te
conferre voluiſti. Vtinam non ad eius Isudem, ſed ad
ipſam viam te contuliſſes, profecto conſpiceres ean-
dem paucitatem in Eccleſia eſſe omnium gentium, ſed
paucos dici iuſtos in comparatione multorum iniquo-
rum: ſicut in comparatione paleæ poſſunt psuca gra-
na dici vberrimæ ſegetis, quæ tamen per ſeipſa in maſ-
ſam redacta implent horreum. Nam ſicut in tribula-
tionibus amiſſorum locorum, ſic etism in paucitate, ſi
in his putas eſſe iuſtitiam, te ipſi Maximinianiſtæ ſu-
Cap.XLVI. persbunt. Petilianus dixit, Primo Pſalmo Dauid
beatos & impios ſeparat, non partes ſcilicet faciens,
ſed ab omnibus impiis ſeparans ſanctitatem. Beatus
Pſal.1. vir qui non abiit in concilio impiorum, & in via pec-
catorum non ſtetit. Ad viam iuſtitiæ redeat, qui erra- K
oerat vt periret. Et ſuper cathedram peſtileotiæ non
ſrdit, cum ita commoneat, ô miſeri quid ſedetis? Sed
io lege domini voluntas eius, & in lege domini medi-
tabitur die ac nocte. Et erit velut lignum quod plaota-
tum eſt circa decurſus aqosrum: quod fructum ſuum
dabit in tempore ſuo. Et folium eius noo decidet, &
omnis quæcunque fecerit proſpera procedent. Non ſic
impij oon ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit ven-
tus à facie terræ, implet oculos, vt excæcet. Propter-
ea non exurgent impij in iudicio, neque peccatores in
concilio iuſtorum. Quoniam ſcit dominus vias iuſto-
rum, & iter impiorum peribit. AVG. reſpondit,
Quis non in ſcripturis diſcernat hæc duo genera ho-
minum? ſed voa maledicti paleæ crimina etiã frumen-
tis ohiicitis, & cum ſola palea ſitis, ſolom frumentum
vos eſſe iactatis. Prophetæ autem veridici vtrunq; ho-
geous snte ventilationem quæ in die iudicij futura eſt,
permixtom eſſe dicunt per totum mundum: id eſt, per
totum agrum domini. Veruntamen admoneo vt iſtũ
primum Pſalmum Græce legas, ita non audebis pro
crimine obiicere orbi terrarum partem Macarij, quia L
forte intelligeres cuius Macarij ſit psrs in omnibus ſan
ctis, quæ per omnes gentes benedicuntur in ſemine
Abrshæ. Quod enim ſcriptum eſt Latine, Beatus vir,
Græce habet μακάριος ἀνήρ. Ille autẽ Macarius qui vo-
bis diſplicet, ſi malus fuit, nec in hac ſorte eſt, nec huic
ſorti obeſt. Si autem bonus, opus ſuum probet, vt in ſe- *Galat.6.*
ipſo habeat glorism, & non in altero. Petilianus di- *Caput*
xit, Noſtri autem baptiſmatis laudea idem pſalmo- *XLVII.*
graphus decantaoit, Dominus pſſcit me, & nihil oiihi *Pſal.22.*
deerit, in loco paſcuæ ibi me collocsnit. Super aquam
refectioois educauit me, animam meam cõuertit. De-
duxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ propter nomen ſuum:
Nam & ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, ſi me
Inquir, perſecutor occidat, non timeho mala, quoniam
tu mecum es, Virga tua & baculus tuus ipſa me conſo-
Ista ſunt. Inde vicit Goliam oleo chriſitiatis loriesta. *1.Reg.17.*
Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tri-
bulant me. Impinguaſti oleo caput meum, & calix
tnus inebrians perquam cptimus, Et miſericordia tua
ſubſequetur me omnes dies vitæ meæ. Vt inhabitem in
domo domini in longitudine dierum. AVG. re- M
ſpondit, Iſte Pſalmus de his loquitur, qui bene ſuſcipiũt
baptiſmum, & ſancto ſancte vtuntur. Non enim hæc
verba iſta etiam ad Simonem magum pertinent, qui
tamen eundem ſanctum baptiſmom accepit: & quia eo *Act.8.*
ſancte vti noluit, non ideo illum inquinsuit, aut repe-
tendum talibus docuit. Sed quia Goliæ cũmemorstio-
nem feciſti, attende illum de ipſo Golia Pſalmum, &
vide quia in cãtico nouo depictus eſt: ibi enim dicitor,
Deus canticum nouum cãtsbo tibi, in pſalterio decem *Pſal.32.*
chordarum pſsllam tibi. Et vide vtrum ad hoc canti-
cum pertineat, qui orbi terrarom communicat. Alibi
enim dicitur, Cantare domino canticum nouum, can- *Pſal.95.*
tate domino omnis terra. Omnis ergo terra, in cuius
vnitste non eſtis, cantst cãticum nouom, & omnis ter-
ræ ſunt quoque verba iſta, Dominus paſcit me, & nihil *Pſal.22.*
mihi deerit &c. Non ſunt hæc verba zizaniorum, quã-
uis vſque ad meſſem in vna ſegete tolerẽtur. Non ſunt *Matth.13.*
verba paleæ ſed tritici, quanuis eadem pluuia ſimúlque
nutriantur, eadem area ſimúlque triturentur, donec
vltimo ventilabro abinuicem ſegregentur. Quæ duo *Matth.3.*
vtique communiter vnum habent baptiſmum, quan-
uis non ſint vnum. Sed & ſi pars veſtra eſſet Eccleſia
dei,

A dei, certe fatereris iſtum Pſalmum nõ ibi pertinere ad furioſas cateruas Circumcellionum. Aut ſi & ipſi per ſemitas iuſtitiæ deducuntur, quare negatis eos comites veſtros eſſe, cum vobis obiiciuntur, quamuis plerunque paucitaté conciſionis veſtræ, non virga & baculus dei, ſed fuſtes eorum conſolentur, quibus vos & aduerſus leges Romanas tutos eſſe arbitramini: in quas incurrere quid eſt aliud q̃ ambulare in medio vmbræ mortis? Sed nõ timet mala, cum quo dominus eſt. Certe tamen non audebis dicere etiam iſtorum furioſorum eſſe verba, quæ in hoc Pſalmo cantantur, & tamen habere eos baptiſmum, non ſolum confitemini, ſed etiam profitemini. Non dicũt ergo iſta niſi qui aqua ſancta reficiuntur, ſicut omnes iuſti dei, non qui *Act.8.* ea male vtendo ſubuertuntur, ſicut magus ille à Philippo baptizatus, & tamen ipſa in vtriſque vna & ſancta eſt. Non dicunt iſta niſi qui ad dexteram pertinebunt, *Matth.25.* ſed tamen eadẽ paſcua ſub vno paſtore & oues & hirci paſcuntur, donec vt debita recipiant, ſegregentur. Nõ dicunt iſta niſi qui de menſa domini vitã ſumunt ſicut B Petrus, non iudicium ſicut Iudas: & tamen ipſa vtrique fuit vna, ſed non vtrique valuit ad vnum, quia ipſi non erant vnum. Non dicunt iſta niſi qui oleo ſancto etiam in ſpiritu beatificantur, ſicut Dauid: non qui in ſolo corpore cõſecrantur, ſicut Saül: & tamen cum ambo vnum ſumpſiſſent, non eis impar ſacramentum, ſed impar meritum fuit. Non dicunt iſta niſi qui calicẽ domini in vitam æternam mutata mente ſuſcipiunt, non *1.Corint.11.* qui iudicium ſibi manducant & bibunt, ſicut Apoſtolus ait, & tamen vtriſque non vnis calix ille vnus eſt, inebrians ad capeſſenda cœleſtia martyres, non ad fu- *1.q.1.c.Dominus.* neſtanda præcipitia Circumcelliones. Memento ergo ſacramentis dei nihil obeſſe mores malorum hominum, quò illa vel omnino non ſint, vel minus ſancta ſint, ſed ipſis malis hominibus vt hæc habeant ad teſtimonium damnationis, non ad adiutorium ſanitatis. Saltem quippe ipſa verba vltima Pſalmi huius conſiderare debuiſti, & propter eos qui baptiſmo accepto apoſtatant, intelligere, non ab omnibus qui ſanctum ba- *Pſal.22.* ptiſma accipiunt poſſe dici, Vt inhabitem in domo domini in longitudine dierum: & tameo ſiue permanentibus ſiue lapſis, cum ipſi nõ ſint vnum, baptiſmus vnus eſt: & cum ipſi non vtrique ſancti ſint, baptiſmus in vtriſque ſanctus eſt: quia & apoſtatæ ſi redeant, nõ qua- C ſi eum amiſerint baptizantur, ſed quòd in ſe permanẽ- *C.XLVIII.* ti iniuriam fecerint humiliantur. Petilianus dixit, At ne vos ſanctos eſſe dicatis, primum id aſſero, quia qui non fuerit innocens, non habet ſanctitatem. AVG. reſpondit, Oſtende nobis tribunal vbi ſediſti, vt ante te ſtaret orbis terrarum, & quibus oculis, non dico conſcientias omnium, ſed vel actus inſpexiſti & diſcuſſi- *2. Corin.12.* ſti, vt eum perdidiſſe innocentiam indicares. Ille qui *1.Corin.4.* raptus eſt vſque in tertium cœlum, dicit, Sed neque ego meipſum diiudico, & tu de vniuerſa terra qua hæreditas Chriſti dilatatur, audes ferre ſententiam? Deinde ſi ſatis abſolutum tibi videtur quod dixiſti, Qui nõ fue- *1.Reg.10.* rit innocens, non habet ſanctitatem: quæro ſi non ha- *1.q.1.c. Dominus.* bebat Saül ſacramenti ſanctitatem, quid in eo Dauid venerabatur? Si autem habebat innocentiam, quare innocentem perſequebatur? Nam eum propter ſacroſanctam vnctionem & honorauit viuum, & vindicauit *1.Reg.24.* occiſum. Et quia vel panniculum ex eius veſte præſcidit, percuſſo corde trepidauit. Ecce Saül noo habebat innocentiam, & tameo habebat ſanctitatem, non vitæ ſuę, ſed vnctionis: nã hoc ſine innocentia nemo poteſt, ſed ſacramẽti dei, quod & in malis hominib⁹ ſanctũ eſt. D

Petilianus dixit, Nam ſi legem perfidi noſtis, ſine *Ca. XLIX.* iniuria ipſius legis hæc dixerim, hãc & diabolus nouit. Namque domino deo in cauſa Iob iuſti quaſi iuſtus iſta de lege reſpondit, ſicut ſcriptũ eſt, Dixit dominus diabolo, Reſpexiſti in puerum meum Iob, quia non eſt ſi- *Iob.2.* milis illi in terra, homo ſine malitia, verus dei cultor, abſtinens ſe ab omni malo, perſeuerans in ſimplicitate, tu autem petiſti vt omnem rem illius perderes ſine cauſa. Et reſpondit diabolus & dixit domino, Corium pro corio, & omne quodcunque habuerit homo pro anima ſua dabit. Ecce legaliter loquitur, qui nititur contra legem. Et iterum dominum Chriſtum ſermonibus ſuis ſic auſus eſt attentare, ſicut ſcriptum eſt, Aſſumpſit dia- *Matth.4.* bolus Ieſum in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnam templi, & dixit ei, Mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim, Quia angelis ſuis mandauit de te, vt manibus *Pſal.90.* tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ait Ieſus, Iterum ſcriptum eſt, Non tentabis dominum *Deute.6.* deum tuum. Noſtis, inquam, ſicut diabolus, legem, qui in ſuis conatibus vincitur, & in actib⁹ erubeſcit. AVG. E reſpondit, Poſſem quidem quærere abs te, in qua lege ſcripta ſunt verba quæ diabolus dixit, cum ſanctum virum Iob apud deũ criminaretur, ſi hoc mihi eſſet propoſitum, demõſtrare, legem, quam dicis diabolũ noſſe, teipſum non noſſe: ſed quia non inde inter nos quæſtio eſt, hoc prætermitto. Sic autem conatus es oſtendere diabolum legiſperitum, quaſi nos dicamus omnes qui verba legis nouerunt, iuſtos eſſe. Quid ergo te adiuuet quod de diabolo commemorare voluiſti, non video, niſi forte vt nobis veniret in mentem, quomodo ipſum diabolũ vos imitamini. Sicut enim ille cõtra latorẽ legis proferebat verba legis, ſic & vos ex verbis legis accuſatis homines, quos ignoratis, vt dei promiſſis quę in ipſa lege ſcripta ſunt reſiſtatis. Deinde vellẽ mihi diceres, Cõfeſſores illi veſtri quãdo ſeipſos pręcipitãt, cui dicãt martyriũ, vtrũ Chriſto, qui talia ſuggerẽtẽ diabolũ repulit, an potius ipſi diabolo, qui talia Chriſto faciẽda ſuggeſſit? Duæ ſunt maxime viles atque vſitatæ mortes eorum qui ſeipſos interimunt, laqueus, & præcipitium. Tu certe dixiſti in primis partibus huius epiſtolæ, La- *23.q.5.cap. Tu dixiſti.* queo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. hoc ad nos omoino non pertinet. Neq; enim veneramur nomine martyrum eos qui ſibi collum ligauerũt. Quan- F to autem nos probabilius in vos dicimus, magiſter traditoris diabolus præcipitium Chriſto ſuadere voluit, & repulſus eſt? Quid ergo dicẽdi ſunt, quibus hoc ſuaſit & auditus eſt? Quid enim, niſi inimici Chriſti, amici autem diaboli, diſcipuli ſeductoris, condiſcipuli traditoris? Spõtaneas enim mortes ab vno magiſtro vtri- *Caput L.* que didicerunt, ille laqueum, iſti præcipitium. Petilianus dixit, Sed vt veſtra ſingula deſtruamus, ſi ſacerdotes vos dicitis, ſic à domino deo dictum eſt per Prophetam, Vltio domini ſuper falſos ſacerdotes.

AVG. reſpondit, Quære potius quid verum dicas, non vnde maledicas, & quid doceas, nõ quid obiicias. *Cap. LI.*

Petilianus dixit, Si cathedram vobis miſeri vendicatis, vt ſuperius diximus, habetis illam profecto quam *Pſal.1.* Dauid Propheta pſalmographus peſtilẽtiæ cathedram pronunciauit. vobis enim iuſte relicta eſt, quia in ea ſancti ſedere non poſſunt. AVG. reſpondit, Et hæc non vides non aliqua eſſe documenta, ſed vana conuicia? Hoc enim eſt illud quod pauloante dixi, Verba legis dicitis, ſed in quos dicatis non attenditis: ſicut diabolus verba legis dicebat, ſed cui diceret non

G agnoſcebat. Ille caput noſtrum ſurſum aſcenſurum, de-
orſum volebat deiicere: vos autem corpus eiuſdem ca-
pitis, quod per totam terrā diffuſum eſt, ad exiguā par-
tem vultis redigere. Certe ipſe pauloante dixiſti, nos
legem noſſe & legaliter loqui, ſed in actibus erubeſce-
ee. Dicis quidem iſta nihil probans, ſed & ſi de aliqui-
bus probares, de his cæteris noo præſcriberes. Verūta-
men ſi omnes per totum orbem tales eſſent, quales va-
niſsime criminaris, cathedra tibi quid fecit Eccleſiæ
Petrus pontifex Romanus. Romanæ, in qua Petrus ſedit, & in qua hodie Anaſta-
ſius ſedet: vel Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, in qua Iacob⁹
ſedit, & in qua hodie Ioannes ſedet, quibus nos in ca-
tholica vnitate connectimur, & à quibus vos nephario
furore ſepaeaſtis? Quare appellas cathedeam peſtilen-
tiæ cathedram apoſtolicam? Si propter homines, quos
putas legem loqui & non facere, nunquid dominus Ie-
Matth.23. ſus Chriſtus propter Phariſæos, de quibus ait, Dicunt
enim & nō faciunt, cathedræ in qua ſedebant, vllam fe-
cit iniuriam? Nónne illam cathedram Moyſi commen-
dauit, & illos ſeruato cathedræ honore redarguit? Ait
enim, Cathedram Moyſi ſedent, quæ dicunt facite, quæ
H autem faciunt facere nolite: dicūt enim & non faciunt.
Hæc ſi cogitaretis, non propter homines quos infama-
tis, blaſphemaretis cathedram Apoſtolicam cui non
communicatis. Sed quid eſt aliud quàm neſcire dice-
Cap. LII. ee, & tamen non poſſe niſi maledicere? Petilianus di-
xit, Si ſacrificia vos facere iudicatis, de vobis quippe ne-
Eſaia.66. quiſsimis deus ipſe ſic dicit, Facinoroſus, inquit, qui ſa
crificat mihi vitulum, quaſi canē occidat, & qui ponit
Oſee.9. ſimilaginem, quaſi ſanguinem porcinum fundat. Sci-
tote veſtrū ſacrificium, qui ſanguinem humanom iam
fudiſtis. Et iterum, Sacrificia eorum quaſi panis luctus:
1.q.1.c. Dominus. omnis qui manducabit ex illo, inquinabitur. AVG.
reſpondit, Nos dicimus tale cuiq; ſacrificium fieri, qua-
lis accedit vt offerat, & qualis accedit vt ſumat, & eos
de ſacrificiis talium manducare, qui ad illa tales acce-
dunt, quales & illi ſunt. Itaque ſi offerat deo malus, &
accipiat inde bonus, tale cuique eſſe qualis quiſque fue-
Titum.1. rit, quia & illud ſcriptum eſt, Omnia munda mundis.
Pee hanc ſententiam veeidicam & catholicam etiam
vos Optati ſacrificio nō eſtis polluti, ſi facta eius diſpli-
cebant vobis. Nam vtique panis illius panis luctus erat,
ſub cuius iniquitatibus Aphrica tota lugebat: ſed panē
I luctus omnibus vobis communem eſſe, omnium ve-
ſtrum malum ſchiſmaticis facit. Nam ſecundum con-
cilij veſtri ſententiam Felicianus Muſticanus huma-
num ſanguinem fudit. Dixiſtis enim cum eos damna-
Pſal.13. retis, Veloces pedes eorom ad effundeodum ſanguinē.
Vide ergo quale ſacrificium offerat, quem ſacerdotem
habetis, cum eum ſacrilegum damnaueritis: & ſi hoc
vobis nihil obeſſe arbitramini, rogo vos, vanitas calū-
Cap. LIII. niarum veſtrarum quid oberit orbi terrarum? Pe-
tilianus dixit, Si precem domino faciis, aut funditis
orationem, nihil vobis penitus prodeſt. Veſtras enim
debiles preces cruenta veſtra conſcientia vacuat, quia
dominus deus puram magis conſcientiam quàm pre-
Matth.7. ces exaudit, domino Chriſto dicente, Non omnis qui
dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cœlo-
rum, ſed is qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis
eſt. Voluntas dei vtiq; bona eſt, nam ideo in ſacra ora-
Matth.6. tione ſic petimus, Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in
terra: vt quia bona eius voluntas eſt, nobis quæ bona
ſunt largiatur. Vos ergo voluntatem dei non facitis,
quia mala quotidie perpetratis. AVG. reſpondit,
Iſta omnia ſi & nos in vos dicamus, omne qui nos au-
dierit, inſanos poti⁹ litigatores quàm Chriſtianos diſ- K
putatores, ſi ipſe ſanus eſt, iudicabit? Non ergo reddi- 1.Petri.3.
mus maledictum pro maledicto. Seruum enim domi- 2.Timo.2.
ni non oportet litigare, ſed eſſe mitem ad omnes, do-
cibilem, in modeſtia corripientem diuerſa ſentientes.
Si ergo vobis obiicimus eos qui mala apud vos quoti-
die perpetrant, inepte litigamus, alios ex aliis accuſan-
tes. Si autem vos admonemus, vt ſicut illa vobis non
vultis obiici, ſic nobis non obiiciatis aliena, in mode-
ſtia vos corripimus, ſi qui aliquando reſipiſcatis.

Petilianus dixit, Si vero forte, quod neſcio, dæmo- Cap. LIIII.
nia pellitis, nec id vobis proderit: quia nec fidei veſtræ,
nec meritis cedunt ipſa dæmonia, ſed in nomine do-
mini Ieſu Chriſti pelluntur. AVG. reſpondit, Gra-
tias deo, quia tandem confeſſus es poſſe valere inuoca-
tum nomen Chriſti ad aliorum ſalutem, etiam ſi à pec-
catoribus inuocetur. Hinc ergo intellige cum Chriſti
nomen inuocatur, non obeſſe aliorum ſaluti aliena pec
cata. Nos autem quomodo inuocemus nomen Chri-
ſti, non tuo iudicio nobis opus eſt, ſed ipſius qui inuo-
catur à nobis. Solus enim poteſt noſſe quo corde inuo-
cetur. Ex eius tamen verbis certi ſumus ab omnibus L
gentibus eum ſalubriter inuocari, quę benedicuntur in
ſemine Abrahæ. Petilianus dixit, Et ſi prorſus vir- Caput LV.
tutes & mirabilia faciatis, propter veſtram nequitiam
nec ſic vos dominus nouit, domino ipſo dicente, Mul-
ti dicent mihi in die illo, Domine domine, in nomine Matth.7.
tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eieci-
mus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus. Tunc
dicam illis, quoniā non noui vos, Diſcedite à me ope-
rarij iniquitatis. AVG. reſpondit, Agnoſcimus ver-
ba domini. Hinc & Apoſtolus ait, Si fidem habeam ita 1.Corin.13.
vt montes transferam, charitatem autem non habeam,
nihil ſum. Hic ergo quærendum eſt quis habeat chari-
tatem: inuenies nō eſſe niſi eos qui diligunt vnitatem.
Nam de excluſione dæmonum, & de potentia miracu-
lorum, quoniam plerique talia non faciunt, & tamen
ad regnum dei pertinent: plerique autem faciunt, &
non pertinent: nec noſtri nec veſtri debent gloriari, ſi
qui forte iſta poſſunt: quandoquidem nec Apoſtolos
qui vere iſta ſalubriter atque vtiliter poterant, voluit
dominus gaudere de talibus quando eis ait, Nolite in Luc.10.
hoc gaudere quòd dæmonia vobis ſubiecta ſint: gaude-
te autem quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo. M
Quapropter iſta quæ ex Euangelio poſuiſti, & ego tibi
poſſem dicere, ſi te viderem ſignorum virtutes operā-
tem: & tu mihi, ſi me talia facientem videres. Non er-
go vobis dicamus quæ poſſunt & ex alia parte dici, &
remotis ambagibus: quoniam vbi ſit eccleſia Chriſti
quærimus: ipſum qui eam ſuo ſanguine redemit, audia-
mus dicentem, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in Acto.1.
totam Iudæam & Samariam, & vſque in totam terram.
Huic eccleſiæ quæ per totam terram diffunditur, quiſ-
quis non communicat, cui non communicet vides, ſi
cuius verba iſta ſint audis. Quid eſt autem dementius
quàm ſacramentis domini communicare, & verbis do-
mini non communicare? Hi vtique dicturi ſunt, In no- Luc.13.
mine tuo manducauimus & bibimus: & audituri, Non
noui vos: qui corpus eius & ſanguinem in ſacramen-
to manducant & bibunt, & membra eius toto orbe dif-
fuſa in Euangelio non agnoſcunt, & ideo cum eis in
iudicio non computantur. Petilianus dixit, Quoniā Cap. LVI.
&, ſi vt ipſi putatis, domini legem pure ſequimini,
de ipſa lege ſanctiſsima legaliter diſputemus. Di-
cit Apoſtolus Paulus, Bona eſt lex ſi quis ea legitime 1.Timo.1.
vtatur

Exod. 20. Gene. 4. vtatur. Lex ergo quid dicit? Non occides. Quod ſemel fecit Cain parricida, vos fratres ſæpius occidiſtis.

A A V G. reſpondit, Similes vobis eſſe nolumus, nam non deſunt quæ dicantur, ſicut & tu iſta dicis: & quæ ſciantur, nam iſta tu neſcis: & quæ oſtendantur, nam tu iſta non oſtendis. Cap. LVII. Exod. 20. Petilianus dixit. Dictum eſt, Non mœchaberis: vnuſquiſque veſtrum ſi carnaliter caſtus ſit, ſpiritaliter mœchus eſt, quia adulterat ſanctitatem.

A V G. reſpondit. Poſſunt hæc in quoſdam veraciter dici & noſtros & veſtros: qui ſi vtriſque noſtrum diſplicent, nec noſtri nec veſtri ſunt. Sed tu quod in quoſdam dicis, & nec in ipſis probas, pro eo vis accipi ac ſi probaueris, non in aliquibus qui degenerant à ſemine Abrahæ, ſed in omnibus gentibus quæ benedicũtur in ſemine Abrahæ. Ca. LVIII. Exod. 20. Petilianus dixit, Dictum eſt, Falſum teſtimonium non reddes. Cum regibus ſeculi vos veſtra tenere mentimini, nonne falſa* conflatis? *al. veſtra.

A V G. reſpondit, Si non ſunt veſtra quæ tenetis, nec illa erãt veſtra quę à Maximinianiſtis recepiſtis. Quod ſi propterea illa veſtra erãt, quia illi ſacrilegũ ſchiſma fecerunt, non communicando parti Donati: attende B quæ loca teneatis, & cuius hæreditati non communicetis, & cogitate non regibus ſeculi, ſed regi Chriſto quid Pſal. 71. reſpondere poſsitis. De illo dictum eſt, Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarũ. Quo vtique flumine, niſi vbi baptizatus Matth. 3. eſt, & vbi ſuper eum columba deſcendit? magnum charitatis & vnitatis indicium. Vos autem huic vnitati nõ communicatis, & adhuc loca vnitatis tenetis, & inuidiam nobis de regibus ſeculi facitis, cum per iuſſa proconſulum de locis partis Donati ſchiſmaticos veſtros expuleritis. Non ſunt hæc verba per inane volantia, homines viuunt, ciuitates teſtantur, geſta procõſularia & municipalia recitantur. Sileat aliquando vox calũnioſa obiiciens reges ſeculi vniuerſæ terræ, per quorum proconſules non potuit parcere conciſa conciſæ. Cum ergo dicimus quòd noſtra teneatis, non oſtendimur falſum teſtimonium dicere, niſi nos oſtendatis in eccleſia Chriſti non eſſe: quod quidem dicere non ceſſatis, ſed oſtendere nunquam valebitis: Imò verò cum hoc dicitis, nõ iam nobis, ſed ipſi Chriſto falſi teſtimo-C nij crimen obiicitis. Nos quippe in eccleſia ſumus quæ ipſius teſtimonio prænunciata eſt, & vbi ſuis teſtibus Act. 1. atteſtatus eſt, dicens, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in totam Iudæam & Samariam, & vſque in totam terram. Vos autem falſos teſtes non ſolùm hinc oſtendimus, quia huic veritati reſiſtitis, ſed etiã in ipſo iudicio quo cũ Maximinianoi ſchiſmate conflixiſtis. Si enim ſecundum legem Chriſti agebatis, quanto congruentius ſecundum eam conſtituunt aliqui Chriſtiani Imperatores, ſi poſſunt ſecundum eam iudicare Pagani Diſt. 20. c. in adiutorium. proconſules? Si autem in adiutorium etiam terreni imperij leges aſſumendas putaſtis, non reprehendimus. Act. 22. Fecit hoc Paulus cum aduerſus iniurioſos ciuem Romanum ſe eſſe teſtatus eſt. Sed quæro quibus terrenis legibus ſit ſtatutum, vt Maximinianiſtæ locis pellãtur: nullas omnino reperies, ſed videlicet legibus quæ aduerſus hæreticos, atque inter eos etiam aduerſus voſipſos latę ſunt, illos expellere voluiſtis: aduerſus infirmos tanquam potentiores præualuiſtis. Vnde illi quia nihil potuerunt, innocentes ſe dicunt tanquam ſub leone lupus, tamẽ legibus aduerſus vos latis profecto aduerſus alios, niſi per falſum teſtimonium nõ vtemini. Si enim veraces ſunt illæ leges, cedite etiam vos locis quos tenetis. ſi autem fallaces ſunt, cur per eas alios excluſiſtis?

D quid quod & veraces ſunt, & vos per illas alios niſi fallaciter non poſſetis expellere? Vt enim eis ſeruirent iudices, hæreticos expellere voluerunt, vnde vos priores expellere debuerunt: ſed vos catholicos eſſe dixiſtis, vt vobis parcerẽt leges, per quas alios premebatis. videritis quid vobis apud voſmetipſos videamini, illis tamẽ legibus nõ eſtis catholici. Cur ergo aut eas veraces falſo teſtimonio fefelliſtis, aut eas fallaces ad opprimendos alios vſurpatis? Cap. LIX. Exod. 20. Petilianus dixit, Dictum eſt, Non concupiſces rem proximi tui: vos noſtra diripitis, vt pro veſtris habeatis. A V G. reſpondit, Et quæcunq; vnitas poſſidebat, non niſi noſtra ſunt, qui non ſecundum calumnias hominum, ſed ſecundum verba Gene. 22. Chriſti, in quo benedicuntur omnes gentes vniuerſę terrę, in vnitate conſiſtimus, nec propter malos quos à frumentis dominicis ante iudicij ventilationem ſeparare non poſſumus, vos à ſocietate tritici ſeparamus. 23 q. 7. c. Si de re. Et ſi qua iam cõciſi poſſidere cœpiſtis, quia vobis ablata nobis dominus dedit, non ideo concupiſcimus aliena, quia illius imperio cuius ſunt omnia, facta ſunt noſtra, & iuſte noſtra ſunt: vos enim his vtebamini ad E præciſionem, nos ad vnitatem. Alioquin & primo populo dei poſſent illi obiicere alienæ rei concupiſcentiã, qui diuina poteſtate ab eorum facie, quia ea terra male vtebantur, expulſi ſunt, & ipſi Iudæi à quibus ablatũ eſt Matth. 21. regnum, ſecundum verba domini, & datum eſt genti facienti iuſtitiam, poſſunt obiicere alienæ rei concupiſcentiam, quia Eccleſia Chriſti poſſidet vbi perſecutores Chriſti regnabãt. Et poſt omnia, cũ vobis ipſis dictũ fuerit, res alienas cõcupiſcitis, quia Maximinianiſtas de baſilicis eieciſtis, quid reſpondeatis non inuenitis.

Cap. LX. Petilianus dixit, Qua igitur lege vos Chriſtianos oſtenditis, cum legi contraria faciatis? A V G. reſpondit, Litigare vis, non diſputare. Cap. LXI. Matth. 5. Petilianus dixit, Dicit autem dominus Chriſtus, Qui fecerit & ſic docuerit, maximus vocabitur in regno cœlorũ: ſic autem vos miſeros dãnat, Qui reſoluerit vnum ex his mandatis, minimus vocabitur in regno cœlorum. A V G. reſpondit, Vbi forte aliter dicis teſtimonia ſcripturarum quàm ſeſe habent, & ad rem quæ inter nos agitur non pertinet, non nimis curo. vbi autem impediunt F quod tractamus, niſi veraciter proferantur, non te arbitror ſuccenſere debere, ſi quemadmodum ſcriptum ſit commemoro. Ecce hoc quod modo poſuiſti, non ita Matth. 15. ſcriptum eſt, ſed ita potius, Qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic, minimus vocabitur in regno cœlorum: Qui autem fecerit & ſic docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum. Et continuo ſecutus ait, Dico enim vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Alibi enim Phariſæos oſtendit & arguit, quoniam dicunt & non faciunt: Hos ergo & hic ſignificauit, cum diceret, Qui ſoluerit & ſic docuerit, id eſt docuerit verbis, quod ſoluerit factis. Super quos abũdare præcepit iuſtitiam noſtram, vt faciamus & ſic doceamus, & tamen nec propter illos Phariſæos, quibus nos non per prudentiam, ſed per maleuolentiam comparatis, præcepit dominus deſeri cathe- Matth. 23. dram Moyſi, in qua vtique figurabat ſuam, dicens quippe illos ſuper cathedram Moyſi ſedentes, dicere & non facere: monet tamen populos facere quæ dicunt, & non facere quæ faciunt, ne cathedræ ſanctitas deſeratur, & propter paſtores malos gregis vnitas diuidatur. Cap. LXII. 1. Corin. 6. Petilianus dixit, Et iterum, Omne peccatum quod peccauerit homo, extra corpus eſt:

G Qui autem peccauerit io ſpiritu ſancto, non ei remit-
Math.12. tetur nec in hoc ſeculo nec io futuro. AVG. reſpon-
dit, Et hoc non ita ſcriptum eſt, & vide quantum te fe-
1.Corint.6. fellerit. Apoſtolus ad Corinthios ſcribens, ait, Omne
peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt:
qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. hoc autē
aliud eſt, & aliud illud quod dominus in Euangelio di-
Math.12. xit, Omne peccatū & blaſphemia dimittetur hominib⁹:
qui autem peccauerit in ſpiritumſanctum, nō remitte-
tur ei nec in hoc ſeculo neque in futuro. Tu autem ce-
piſti ex Apoſtolo ſententiam, & eam tanquam vna ſit
ex Euangelio terminaſti, quod te non credo fraude ſed
errore feciſſe. Neutra enim ad rem pertinet, & cur hæc
dixeris, & quoquo modo dixeris omnino non video:
niſi forte quia cum ſuperius dixiſſes, dānatos eſſe à do-
mino qui reſoluerint vnum ex mandatis, conſideraſti
quàm multos babeatis non vnum ſed multa mandata
ſoluentes: & ne tibi obiiceretur, voluiſti per tranſitum
ſubinducere differentiam peccatorum, aliud eſſe ſolue-
re aliquod mandatum, vnde venia facilis poſsit accipi:
H aliud autem peccare in ſpiritumſanctum, quod non re-
mitterur neque io hoc ſeculo neque in futuro. Timens
itaque contagia peccatorum, hoc tacere voluiſti: & rur-
ſus timens profunditatem quæſtionis excedentem vi-
res tuas, hoc rurſum perſtringere voluiſti, tanta trepi-
datione, vt quemadmodum ſolent aliqua perturbatio-
ne feſtinātes peruerſe ſe veſtire aut calceare, nolueris
attendere vel quid ad quod pertineat, vel vbi & quēad-
modum ſcriptum ſit. Quale ſit autem illud peccatum,
quod non dimittetur neque in hoc ſeculo neque in fu-
turo: vſqueadeo neſcitis, vt cum in ipſo nos eſſe creda-
tis, remiſsionem tamen eius per veſtrū nobis baptiſmū
promittatis. Quod vnde fieri poteſt ſi tale peccatū eſt
vt nō dimittatur, neque in hoc ſeculo neque in futuro?

Ca. LXIII. Petilianus dixit, Diuina ergo mandata, quibus re-
Math.5. bus impletis? dicit dominus Ieſus, Beati pauperes ſpiri-
tu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: vos per-
ſequendi malitia, furoris diuitias exhalatis. AVG.
reſpondit, Dicite iſta potius Circūcellionibus veſtris.

Ca. LXIIII. Petilianus dixit, Beati manſueti, quoniam ipſi poſ-
Math.5. ſidebunt terram: Vos igitur immanſueti cœlum & ter-
ram pariter perdidiſtis. AVG. reſpondit, Iterum atq;
iterum audite dominum dicētem, Eritis mihi teſtes in
I Hieruſalem & in totam Iudæam & Samariam & vſque
in totam terram. Cur ergo illi non perdiderunt terram
& cœlum, qui vt non communicent vniuerſę terrę, cō-
temnunt verba ſedentis in cœlo? Nam de veſtra man-
ſuetudine non tuę voces, ſed Circūcellionum fuſtes in-
terrogētur. Dicturus es, Quid ad nos pertinet, quaſi nos
iſta dicamus, niſi vt hoc reſpōdeatis? Ideo enim ad vos
pertinet ſchiſma veſtrum, quia pertinere ad vos pecca-
tum non vultis alienum: nec tamen ob aliud vos à no-
bis ſeparaſtis, niſi dum nobis obiicitis crimen alienum.

Cap. LXV. Petilianus dixit, Beati qui lugent, quoniam ipſi con-
Math.5. ſolabuntur: vos noſtri carnifices lugentes facitis, nō lu-
getis. AVG. reſpōdit, Conſiderate paululū quàm mul-
tum & quantum luctum dederint deo laudes amatorū
veſtrorū. Dicite iterum quid ad nos, & ego iterum di-
cam, & tu quod dicis, quid ad nos: quid ad orbem ter-
Pſal.112. rarum, quid ad eos qui laudant nomen domini à ſolis
ortu vſque ad occaſum: quid ad omnem terrā quę can-
Pſal.95. tat canticum nouum: quid ad ſemen Abrahę, in quo be-
Gene.22. nedicuntur omnes gentes? Ergo ideo ad vos pertinet
ſacrilegium ſchiſmatis, quia ad nos non pertinēt facta
mala veſtrorum: & hinc intelligitis nec ad orbem ter-
K rarum pertinere, etiam ſi ea probaretis facta eorū pro-
pter quos inde vos ſeparaſtis.

Ca. LXVI. Petilianus dixit, Bea-
Math.5. ti qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſatura-
buntur: vobis hæc iuſtitia eſt, vt noſtrum ſanguinem ſi-
tiatis. AVG. reſpondit, Quid tibi dicam tu homo,
niſi quia calumnioſus es? Eſurit quidē vos & ſitit vnitas
Chriſti: quæ vtinam vos abſorbeat, hæretici non eritis.

Ca. LXVII. Petilianus dixit, Beati miſericordes, quoniam ipſi
Math.5. miſericordiam conſequentur: Vos quando miſericor-
des appellemini, cum pœnas iuſtis ingeritis: ad cōmu-
nionē nequiſsimam dum animas inquinatis? AVG.
reſpondit, Nec vos iuſtos probatis, nec nos pœnas in-
gerere vel iniuſtis. & tamen ſicut eſt plerunque crude-
lis fallax adulatio, ſic ſemper miſericors iuſta corre-
ptio. Nam vnde eſt illud quod non intelligitis, Emen- Pſal.140.
dabit me iuſtus in miſericordia & arguet me? Hoc
enim cum de aſperitate miſericordis correptionis di-
xiſſet, continuo ſubiūxit de lenitate pernicioſę adula-
tionis, & ait, Oleum autem peccatoris non impinguet
caput meum. Tu ergo attende quò voceris & vnde re-
uoceris: Nam vnde noſti, quo in te animo ſit quem ſæ-
uum putas? ſed quomodolibet ſit, vnuſquiſque ſarcinā
L ſuam portat & apud nos & apud vos: ſed ſarcinam
ſchiſmatis quam omnes portatis, abiicite, vt ſarcinas
veſtras bonas in vnitate portetis, & eos qui malas por-
tant, ſi poſsitis miſericorditer emendetis: ſi non poſsi-
tis, pacifice toleretis. Petilianus dixit, Beati qui puro
ſunt corde, quoniam ipſi deum videbūt: Quādo deum
videbitis, qui immunda malitia cordis geritis cæcita-
tem? AVG. reſpondit, Quare hoc dicis? An forte
nos ignorata quæ homines dicunt obiicimus omnibus
gentibus, & manifeſta intelligere nolumus, quæ deus
prædixit de omnibus gentibus? Hæc eſt magna cæci-
tas cordis: & ſi nec ipſam in vobis agnoſcitis, hæc eſt
maior cæcitas cordis.

C. LXVIII. Petilianus dixit, Beati pacifi-
Math.5. ci, quoniam filij dei vocabuntur: Vos pacem ſcelere
fingitis, & bello quæritis vnitatem. AVG. reſpon-
dit, Non pacem ſcelere fingimus: ſed pacem ex Euan-
gelio prædicamus, cum quo ſi pacem habueritis, & no-
Luc.24. biſcum babebitis. Dominus reſurgens, & ſe non ſolum
oculis intuendum, ſed etiam contrectandum manibus
diſcipulorum præbens, inde cœpit, Pax vobiſcum, in-
quit. Et quomodo eſſet tenenda pax iſta, ſequentibus
verbis aperuit. Ibi enim, Aperuit eis ſenſum vt intelli-
M gerent ſcripturas, & dixit eis, Quoniam ſic ſcriptum
eſt, & ſic oportebat pati Chriſtum, & reſurgere tertia
die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & re-
miſsionem peccatorum per omnes gentes, incipienti-
bus ab Hieruſalem. Cum his verbis pacem habete, & à
nobis non diſſentietis: Nam ſi bello quærimus vnita-
tem, non potuit laudari præclarius bellum noſtrum,
Math.22. quandoquidem ſcriptum eſt, Diliges proximum tuum
Ephe.5. ſicut teipſum. Et iterum ſcriptum eſt, Nemo vnquam
Galat.5. carnem ſuam odio habuit: & tamen caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Quòd
ſi nemo carnem ſuam odio habet, & tamen aduerſus
carnem ſuam concupiſcit: ecce bello vnitas quæritur,
1. Corin.9. vt corpus caſtigatum ſeruituti ſubiiciatur. Quòd au-
tem ſpiritus facit aduerſus carnem, non odio ſed di-
lectione belligerans, hoc ſpiritales faciūt aduerſus car-
nales, vt quod agunt erga ſe, agant & erga illos, quia
diligunt proximos tanquam proximos, ſed bellum
ſpiritalium eſt illa in charitate correptio, gladius eo-
rum ſermo dei eſt. Ad tale bellum tuba Apoſtolica cō-
2. Timo.4. citantur cum magno impetu perſonante, Prædica ver-
bum, inſta

A bum,inſta opportune importune,argue,hortare,incre-
pá in omni lõganimitate & doctrina. Ecce nõ agimus
ferro,ſed verbo,vos autem nec reſpondetis vera,& ac-
cuſatis falſa: non corrigitis veſtra,obiicitis aliena. Dicit
Chriſtus verum teſtimonium de orbe terrarum,dicitis
vos aduerſus Chriſtum falſum teſtimonium contra or-
bem terrarum. Nos autem ſi vobis potius quàm Chri-
ſto crederemus, pacifici eſſemus: quia Chriſto potius q̃
vobis credimus, pacem ſcelere fingimus. Et hæc cũ di-
Mat.5. catis atque faciatis,audetis inſuper cõmemorare, Beati
Ca.lxix. pacifici,quoniam filij dei vocabuntur. Petilianus di-
Ephe.4. xit, Cum dicat Apoſtolus Paulus, Obſecro vos fratres
ego vinctus in domino,vt digne ambuletis vocatione
qua vocati eſtis, cum omni humilitate & manſuetudi-
ne, cum patientia ſuſtinentes inuicem in charitate, ſo-
licite agentes ſeruare vnitatem ſpiritus in coniunctio-
ne pacis. AVG. reſpondit, Hæc ſi non tantum dice-
retis,ſed & audiretis, etiam cognita mala propter pacẽ
ſuſtineretis, non propter diſſenſionem incognita fin-
geretis: vel quia poſtea didiciſtis propter vnitatẽ Do-
nati ſuſtinere mala notiſsima & famoſiſsima Optati.
B Quæ iſta dementia eſt? Tolerantur cogniti ne conciſio
iterum concidatur,& infamantur incogniti, ne in ipſa
Ca.lxx. integritate maneatur. Petilianus dixit, Vobis dicit
Hiere.8. Propheta, Pax pax, & vbi eſt pax? AVG. reſpondit,
Tu nobis hoc dicis,non Propheta: Tibi ergo reſponde-
mus, Si quæris vbi ſit pax, aperi oculos & vide de quo
Pſal.45. dictum ſit, Auferẽs bella vſque ad finem terræ. Si quæ-
ris vbi ſit pax,aperi oculos ad illam ciuitatem,quæ non
Mat.5. poteſt abſcondi ſuper montem cõſtituta. Aperi oculos
Daniel.2. & ad ipſum montem, & eum tibi Daniel demõſtrat ex
paruo lapide creſcentem & implentem vniuerſam ter-
Hiere.8. ram. Tibi autem cum dixit Propheta,Pax pax,& nõ eſt
pax: quid demõſtrabis, an partem Donati ignotam in-
numerabilibus gentibus quibus notus eſt Chriſtus? Nõ
eſt ipſa quæ non poteſt abſcondi, & vnde niſi quia non
Ephe.2. eſt ſuper illum montẽ conſtituta? Ipſe eſt enim pax no-
ſtra,qui fecit vtraque vnum,non Donatus, qui fecit de
Ca.lxxi. vno duo. Petilianus dixit, Beati qui perſecutionem
Mat.5. patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt re-
gnum cœlorum: Vos beati non eſtis, ſed beatos marty-
res facitis, quorum ſcilicet animabus cœli repleti ſunt,
corporumq; memoria terræ floruerunt. Vos ergo non
colitis,ſed facitis quos colamus. AVGVSTINVS
reſpondit,Planè ſi non dictum eſſet, Beati qui perſecu-
C tionem patiuntur propter iuſtitiam, ſed dictum eſſet,
Beati qui ſeipſos præcipitant,implerent cœlum marty-
ſes veſtri. ſanè de corporibus eorum multos terrarum
Ca.lxxij. flores videmus,ſed ſicut ſolet dici,flos cinis. Peti-
lianus dixit, Cum ergo falſando mandata beati non ſi-
tis, vos diuinis ſententiis Chriſtus dominus condem-
Mat.23. nat, Væ autem vobis Scribę & Phariſæi hypocritæ,quia
clauditis regnum cœlorũ ante homines,vos enim non
intratis, neque introeuntes ſinitis. Væ vobis Scribæ &
Phariſæi hypocritæ, quia circuitis mare & aridã, vt fa-
ciatis vnum proſelytum, & cum factus fuerit,facitis eũ
filium gehennæ duplicius quàm vos. Væ vobis Scribæ
& Phariſæi hypocritæ,qui decimatis mentham & ane-
thum & cyminum, & relinquitis quæ grauiora ſunt le-
gis,iudiciũ & miſericordiam & fidem. Hæc autẽ opor-
tebat facere,& illa non omittere: Duces cæci,liquantes
culicem,camelum autem glutientes. Væ vobis Scribæ
& Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis monumentis
dealbatis,quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, in-
tus autẽ plena ſunt oſsibus mortuorum & omni ſpurci-
tia: Sic & vos à foris quidem apparetis hominib⁹ iuſti, D
intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. AV-
GVSTINVS reſpõdit, Dic mihi vtrum aliquid dixe-
ris quod in vos viciſsim ore maledico & contumelio-
ſo ſimiliter dici non poſsit? Sed ex ſuperioribus quæ à
me dicta ſunt, inueniet qui voluerit hæc in vos nõ per
vana conuitia,ſed per vera teſtimonia poſſe dici. Verũ-
tamen quia ex occaſione prætermittendũ non eſt: cer- Gene.17.
te antiquus populus dei, circuncisionem pro baptiſmo
habebat? Quæro ergo ſi quem feciſſent iſti,in quos tan-
ta dicuntur,Phariſæi proſelytum,qui ſi eos imitaretur,
ſicut dictum eſt, filius gehennæ fuiſſet duplo quàm illi:
vtrum ſi corrigeretur, & vellet imitari Simeonẽ, Za-
chariam, Nathanaëlem, iterum ab eis circuncidendus
iudicaretur? Quod ſi ridiculum eſt dicere, quamuis mo-
re atque ore vaniloquo talib⁹ nos cõparetis,quare poſt
nos baptizatis? Quòd ſi vos tales eſtis,quãto nos verius
& melius poſt vos non baptizamus: ſicut nec illi quos
nominaui,poſt peſsimos Phariſæos circũcidi debebãt?
Deinde cum tales ſederint ſuper cathedram Moyſi,cui
dominus honorẽ ſeruauit, quare vos propter eos quos E
iſti ſiue iuſte ſiue iniuſte comparatis, cathedrã Apoſto-
licam blaſphematis? Petilianus dixit, Sed nos Chri- Ca.lxxiij.
ſtianos iſta non terrent. quod enim eſtis malefacturi, à
Chriſto domino habemus antè mandatum, Mitto,in- Mat.10.
quit, vos ſicut oues in medio luporum. Lupinam rabiẽ
vos impletis,qui non aliter Eccleſiis inſidias facitis aut
paratis, quàm lupi ouilibus inhiantes, pernicie ſemper
atque impetu, ſuffectis ſanguine faucibus iram anhelã-
tem ſuſpirant. AVG. reſpondit, Vellem in vos dice-
re iſtam ſententiam,ſed nollem iſtis verbis: nimis ine-
pta vel potius inſana ſunt. Illud autem opus erat,vt cer-
tis aliquibus documẽtis, nõ vaniſsimis maledictis nos
lupos eſſe oſtenderetis,vos autem oues. Nã cum & ego
dixero,nos ſumus oues,vos autẽ lupi, ideóne putes in-
tereſſe aliquid,quia tu illa verbis turgidis dicis? ſed at-
tende vt ego probem quod dico: Nẽpe dominus,quod
velis nolis noſti,ait in Euangelio, Quæ ſunt oues meæ, Ioan.10.
vocem meam audiunt,& ſequuntur me. Multæ ſunt de
diuerſis rebus voces domini: verum exempli gratia, ſi
quiſpiã dubitaret,vtrum in corpore idem dominus re-
ſurrexerit,& recitarentur eius verba dicẽtis: Palpate & Luca.24.
videte,quia ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me F
videtis habere: ſi & his auditis ad credendum reſuſci-
tatum corpus eius nollet acquieſcere, non vtique inter
oues domini deputaretur, quia vocem eius auditã non
ſequebatur: Sic & nunc quoniam quæſtio eſt inter nos
vbi ſit Eccleſia,cum ex ipſo Euangelij loco,vbi poſt re-
ſurrectionem ſuum corpus etiam palpandum dubitan-
tibus præbuit,diſputantibus conſequentia verba recita
mus, vbi futuram eccleſiæ latitudinem demonſtrauit,
dicẽs,Quoniam ſic ſcriptum eſt,& ſic oportebat Chri- Ibidem.
ſtum pati,& reſurgere tertia die, & prædicari in nomi-
ne eius pœnitẽtiam & remiſsionem peccatorum in om-
mnes gentes,incipientibus ab Hieruſalem, Et vos om-
nibus gentibus vbi hæc cõpleta ſunt communicare nõ
vultis. Quomodo eſtis oues huius paſtoris cuius auditis
vocibus non ſolum non obſequimini, verumetiam re-
pugnatis? Et oues quidem vos non eſſe hinc dicemus:
eſſe autem lupos audite vnde doceamus. Iam enim vbi
ſit Eccleſia, verbis ipſius apparet, manifeſtum eſt vbi ſit
ouile Chriſti. Ab hoc igitur ouili certiſsimis verbis do-
mini demonſtrato & expreſſo,quicunque, nõ dico per
falſa,ſed quod manifeſtum eſt,per incerta hominũ cri-
mina oues ſegregant, & ab vnitatis atq; charitatis vita

G ereptas & alienatas necāt, nónne ipſi ſunt lupi rapaces? At enim & ipſi dominum Chriſtum laudant & prædi- *Mat.7.* cāt. Hi ſunt ergo de quibus ipſe ait, Induti pellib⁹ ouiū, intus autem ſunt lupi rapaces: Ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Ouina pellus eſt in Chriſti laudibus, lu- *Ca.lxxiiij.* pinus fructus in maledicis dentibus. Petilianus dixit, O miſeri traditores, impleri quidem ſcripturam ſic decuit, ſed io vobis hoc doleo quòd partes malitiæ vos implere meruiſtis. A V G. reſpondit, Poſſem ego magis dicere, O miſeri traditores, ſi mihi placeret, imò ſi iuſtitia ſuaderet, omnibus vohis obiicere quorūdam facta veſtrorum. Quod ergo ad omnes vos pertinet, ô miſeri hæretici, cætera iam verha tua ego dixerim, ſcri- *1.Cor.11.* ptum eſt enim, Oportet & hæreſes eſſe, vt probati manifeſti fiant inter vos. Impleri ergo ſcripturā ſic oportuit: ſed in vobis hoc doleo, quòd partes malitię imple- *Ca.lxxv.* re vos meruiſtis. Petilianus dixit, Nobis antem dominus Chriſtus contra veſtra feralia patientiam ſimplicē innocentiámq; mandauit. Quid enim dicit? Mā- *Ioan.13.* datum nouum do vobis, vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos: In hoc enim ſciēt omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem inuicem habueritis. A V G. reſpondit, Niſi hæc verba lōgé à veſtris moribus aliena in ſermonis veſtri ſuperficiem transferretis, qoomodo vos oui- *Ca.lxxvi.* oa pelle tegeretis? Petilianus dixit, Paulus quoque Apoſtolus cū perſecutiones immenſas ab omnibus gētibus pateretur, à falſis fratrib⁹ pertulit grauiores, ſicut *2.Cor.11.* de ſe ipſe teſtatur frequenter afflictus: Periculis ex gentibus, periculis ex genere, periculis à falſis fratribus. *1.Cor.4.* quíque iterum dicit, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Cum igitur nos falſos fratres appellatis, Pauli magiſtri patientiam ſub noſtris periculis imitamur.

A V G. reſpondit, Certe iſti ſunt falſi fratres, de quibus alio loco idem Apoſtolus ita conqueritur Timotheo prædicans germanam ſynceritatem. Neminem, *Philip.2.* inquit, habeo vnanimem qui germane de vobis ſolicitus ſit. omnes enim ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Vtique de his loquebatur qui tunc quādo illam ſcribebat epiſtolam, cum illo erāt: Non enim omnes qui erāt vbicunque Chriſtiani ſua quærebant, nō quę Ieſu Chriſti. De his ergo, vt dixi, hæc ingemuit quos eo tempore cum iſta ſcriberet ſecum habebat. Quos enim vel alios *2.Cor.7.* tangit, cum alibi dicit, Foris pugnæ, intus timores: niſi eos quos tanto vehementius, quanto interius metuebat? Si ergo velles imitari Paulum, intus eſſes falſorum fratrum tolerator, non foris innocentium calumnia- *Ca.lxxvij.* tor. Petilianus dixit, Nam qualis fides in vobis eſt *1.Cor.13.* quæ non habet charitatem? Paulo ipſo dicēte, Si linguis hominum loquar, & angelorum ſcientiā habeam, charitatem autem non habeam, ita ſum tanquam æramentum tinniens, aut cymbalum concrepans. Aut ſi habuero prophetiam, & nouerim omnia ſacramenta & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt mōtes transferam, charitatem autem non babeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero omnem ſubſtantiam meam pauperibus, & ſi tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nibil mihi prodeſt. A V G. reſpondit, Hoc eſt quod pauloante dixi, pelle te ouina contegi velle, vt ſi fieri poteſt, prius te ouis mordētem ſentiat, quàm præſentiat venientem. Nónne iſta eſt charitatis laus, quæ veſtram calumniam ſolet lucidiſsima veritate conuincere? An ideo arma iſta noſtra nō erūt, quia vos ea præoccupare conamini? Prorſus hæc iacula viua ſunt, vndecunque iactētur, agnoſcuntur quos perimant. Si à nobis miſſa fuerint, in nobis hærebunt: ſi à vohis mittuntur, in vos retorquentur. His enim nos A- K poſtolicis verbis commendantibus eminentiam charitatis vobis ſolemus oſtendere, quomodo non proſit hominibus, quanuis in eis ſint vel ſacramēta vel fides, vbi charitas non eſt: vt cum ad catholicam vnitatē venitis, intelligatis quid vobis conferatur, & quantum ſit quod minus habebatis. Charitas enim Chriſtiana niſi in vnitate eccleſiæ nō poteſt cuſtodiri: atque ita videatis ſine illa nihil vos eſſe, etſi baptiſmum & fidē teneatis, & per illam etiam montes transferre poſsitis. Quòd ſi hæc & veſtra ſententia eſt, non in nobis deteſtemur & exufflemus vel dei ſacramenta quæ nouimus, vel ipſam fidē, ſed teneamus charitatem ſine qua & cum ſacramentis & cum fide nihil ſumus. Tenemus autē charitatem ſi amplectimur vnitatem. Amplectimur antem vnitatem ſi eam non per verba noſtra in parte confingimus, ſed per verba Chriſti in vnitate cognoſcimus.

Petilianus dixit, Et iterum, Charitas enim magnanima eſt & benigna, charitas non æmulatur, non agit *Ca.lxxviij.* *1.Cor.13.* perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt: vos autem quæritis aliena: Non irritatur, L non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati: Omnia tolerat, omnia ſuſtinet: Charitas nunquam excidit. Hoc eſt breuiter dicere, nō perſequitur charitas, nō aduerſum cæteras animas Imperatores inflammat, non aliena diripit, nō etiam homines quos ſpoliabat occidit. A V G. reſpōdit, Quoties tibi dicturus ſum, hęc ſi non probatis, ad neminem pertinēt. ſi autem probatis, ad nos non pertinent, ſicut nec ad vos, quę veſtri quotidie committunt per ſcelera furioſorum, per luxurias vinolentorum, per cæcitatem præcipitatorum, per tyrannidem raptorum: quis nō videat verum eſſe quod clamo? Sed nunc ſi eſſet in te charitas, congauderet veritati. Quàm enim eleganter ſub *1.Cor.13.* pelle ouina dicitur, charitas omnia tolerat, omnia ſu- *Mat.7.* ſtinet: vbi autem ventum fuerit ad examen, lupini dentes operiri non poſſunt. Cum enim charitas te propter id quod dictum eſt, Suſtinentes inuicem in dilectione, *Ephe.4.* ſtudentes ſeruare vnitatē ſpiritus in vinculo pacis: etiā ſi qua mala intus noſſes, cogeret non eis quidem conſentire, ſed tamen ea ſi prohibere nō poteras, ſuſtinere, ne propter malos ventilabro vltimo ſeparandos, nunc M à bonorū ſocietate pacis vinculum abrumperes: foras vento leuitatis excuſſus, paleæ crimen obiicis tritico, & quæ fingis de malis, per contagionem valere & in bonis affirmas. Et cum dominus dixerit, Ager eſt hic mū- *Mat.13.* dus, meſsis autem eſt finis ſeculi, cū de frumentis & zizaniis dixiſſet, Sinite vtraq; creſcere vſque ad meſſem: tu laboras verbis tuis, vt frumenta iam per totum agrū defeciſſe, & ad exiguam particulam veſtram remanſiſſe credantur, dum vis vt habeatur Chriſtus mendax, tu antem verax: & loqueris quidem contra conſcientiam tuam. Neque enim vere quiſquā quoquo modo intuens Euangelium, audet in animo ſuo dicere, per tot gentes in quibus penè reſpondetur vna voce amen, & cātatur halleluia, non eſſe Chriſtianos: & tamē ne pars Donati, quæ orbi terrarum non communicat, errare videatur, ſi quis tibi angelus de cœlo qui poſſet intueri vniuerſum orbem terrarum, diceret extra communionem veſtrā nuſquam eſſe innocētes & bonos, proculdubio gauderes ſuper iniquitate generis humani, & verate dixiſſe antequā cognoſceres gloriareris. Quomodo eſt ergo in te charitas, quę nō gaudet ſuper iniquitate? Sed noli falli: Sunt per agrum, id eſt, per mūdum vſque ad finē ſeculi creſcentia frumenta dominica. Chriſtus hoc dixit,

A dixit, Chriſtus eſt veritas: Sit in te charitas, & congan-
Galat. 1. deat verltati. Cõtra Euangelium & ſi angelus de cœlo
Ca. lxxix. euangelizauerit, anathema ſit. Petilianus dixit, Po-
ſtremo quæ eſt ratio perſequẽdi vos miſeri interrogo,
ſi putatis forſitan vos aliqua legis authoritate peccare?
A V G. reſpondit, Qui peccat, nõ peccat legis autho-
ritate, ſed contra legis authoritatem. Quia vero inter-
rogas quæ ſit ratio perſequendi, viciſsim te interrogo,
Pſal. 100. cuius ſit vox in Pſalmo dicentis, Detrahentem ſecreto
proximo ſuo, hunc perſequebar? Quære itaq; perſecu-
tionis vel cauſam vel modum, & noli tanta imperitia
generaliter malorum perſecutores reprehendere.
Ca. lxxx. Petilianus dixit, Ego vero econtra reſpondeo, Ie-
ſum Chriſtũ neminem perſecutum, & cum aliquæ ſectę
Apoſtolis eidem ſuggerentibus diſplicerent (ita enim
fidem venerat facere vt non cogeret homines, ſed po-
Luc. 9. tius inuitaret) dicũt illi Apoſtoli, Multi in nomine tuo
manus imponunt, & nobiſcum non ſunt. Dixit Ieſus,
Dimititte illos. ſi contra vos non ſunt, pro vobis ſunt.
A V G. reſpondit, Verũ dicis, multò vberius te pro-
laturum de tuo, quæ in ſcripturis non inueniuntur. Si
B enim de ſcripturis ſanctis velis teſtimonia proferre, nũ-
quid es quæ non inueneris proferst? veſtra autem men-
dacia quàm multa ſint, in veſtra poteſtate eſt. Vbi enim
ſcriptum eſt quod poſuiſti, vel quãdo aut à domino il-
lud ſuggeſtũ eſt, aut à domino illud reſpõſum eſt, Mul-
ti in nomine tuo manus imponũt, & nobiſcũ non ſunt?
Nũquam filio dei quiſquam diſcipulorum dixit, vnde
nec illud ab eo reſpõderi potuit, Dimittite illos, ſi con-
tra vos non ſunt, pro vobis ſunt: ſed eſt quoddam ſimi-
le quod reuera in Euangelio legimus de quodam ſug-
geſtum eſſe domino, qui dæmonia in eius nomine eii-
ciebat, & cum diſcipulis eum non ſequebatur, vbi do-
Marc. 9. minus ait, Nolite prohibere. qui contra vos nõ eſt, pro
vobis eſt. Hoc autem ad ſectas demonſtrandas quibus
pepercisſe dominus videatur, omnino nõ pertinet, ſed
ſi te nonnulla fefellit ſimilitudo ſententię, nõ eſt men-
dacium, error humanus eſt. Si autem imperitis ſcriptu-
rarum ſanctarũ nebulas falſitatis iniicere voluiſti, com-
pungaris & confundaris & corrigaris. Eſt tamen quod
de hoc ipſo, de quo domino ſuggeſtum eſt nos agam⁹.
Quomodo enim tunc præter communionem diſcipu-
C lorum valebat tamẽ plurimũ ſanctitas nominis Chri-
ſti: ſic præter eccleſiæ communionẽ valet ſanctitas ſa-
cramenti. Neq; enim baptiſmus conſecratur niſi in no-
mine patris & filij & ſpiritusſancti. Quis autẽ inſaniſsi-
ſimus dixerit, etiam pręter eccleſiæ communionem no-
men filij valere? Quid enim poteſt valere in homine
ſanando, non autem valere in baptiſmo conſecrando?
Sed planè pręter eccleſię communionẽ & vnitatis ſan-
ctiſsimũ vinculum, & charitatis ſupereminentiſsimum
donum, nec ille à quo dæmonium eiicitur, nec ille qui
baptizatur, ęternam vitam cõſequitur, ſicut nec illi qui
per communionem ſacramentorum intus videntur,
& per iniquitatem morũ foris intelliguntur. Quòd autẽ
Chriſtus etiam corporaliter fuerit perſecutus eos quos
Ioan. 2. de templo expulit flagellando, iam ſupra diximus.
Ca. lxxxi. Petilianus dixit, Sanctus vero Apoſtolus Paulus
Philip. 1. hęc dicit, Quoquo autem modo, inquit, Chriſtus annũ-
cietur. A V G. reſpondit, Contra te loqueris, ſed tamẽ
quia p veritate loqueris, ſi eã dilexeris, pro te ſit quod
loqueris. Quæro enim abs te, de quibus hoc dixerit A-
Philip. 1. poſtolus Paulus? Recolamus hoc paulolũ ſi placet. Qui-
dam, inquit, per inuidiam & contẽtionem, quidam ve-
ro per bonam voluntatem Chriſtum annunciant, qui-
dam ex charitate: ſcientes quia in defenſione Euange- D
lij poſitus ſum. quidam vero & per cõtumaciam Chri-
ſtum annunciant non caſte, exiſtimantes tribulationẽ
ſuſcitari vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo
ſiue occaſione ſiue veritate Chriſtus annuncietur, & in
hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Videmus iſtos rem quidẽ
ſanctam & caſtam & veram, non tamen caſte annun-
ciaſſe, ſed per inuidiam & contẽtionem, ſine charitate,
ſine caſtitate. Certe pauloante laudes charitatis aduer-
ſus nos dicere videbaris ex Apoſtoli teſtimonio, quia
vbi charitas non eſt, quicquid fuerit nihil prodeſt. Ec-
ce in iſtis charitas nõ eſt, & tamen erat Chriſti prędica-
tio, dę qua ſe gaudere ſic dicit Apoſtolus. Neque enim 1. Cor. 13.
malo iſtorũ gaudet, ſed bono nominis Chriſti. In ipſo
quippe charitas erat, quæ non gaudet ſuper iniquitate,
congaudet autẽ veritati. Inuidia porrò, quę in illis erat,
diabolicum malum eſt: hæc enim & cecidit & deiecit.
Hi ergo tam mali quos ſic arguit Apoſtolus, in quibus
erat tantum bonum, de quo gaudet Apoſtolus, vbi erãt,
intus an foris? Elige quod volueris. Si intus, ecce noue-
rat eos Paulus, & tum tamen non polluebãt: ſic vos nõ
polluerent in vnitate orbis terrarum, de quibus neſcio E
quæ ſeu vera dicitis, ſeu falſa confingitis. Quare ergo
vos ſeparaſtis? quare ſacrilegio ſceleratı ſchiſmatis per-
emiſtis? Si autem foris erãt, ecce & in eis qui foris ſunt
vtique ad vitam æternam, quia charitatem non habẽt,
& vnitatem non tenẽt, pertinere non poſſunt: ineſt ta-
mẽ ſanctitas nominis Chriſti, quorum prædicationem
Apoſtolus propter ipſam nominis ſanctitatem, quãuis
illos deteſtetur, gaudẽdo cõfirmat. Recte ergo ipſi no-
mini nõ facimus iniuriam, cum ad nos veniunt qui fo-
ris erant, ſed ipſos corrigimus, illud honoramus. Vos
itaq; videte quàm nefarie in eis quorum facta ſicut vi-
detur arguites, etiã ſacramẽtum nominis Chriſti, quod
in eis ſanctũ eſt, exufflatis. Et tu quidem iſtos, quos cõ-
memorauit Apoſtolus, ſicut verba tua indicãt, foris ab
Eccleſia fuiſſe arbitraris. Ita cum times à catholicis pati
perſecutionem, de qua nobis loquendo facis inuidiam,
confirmaſti in hæreticis Chriſti nomen, cui baptizan-
do facis iniuriam. Petilianus dixit, Si igitur tãta po- Ca. lxxxij.
tentia fidei non eſt aliquibus aduerſata, qua tu ratione
perſequeris, vt cogas homines inquinari? A V G. F
reſpondit, Nec perſequimur vos niſi quemadmodum 23. q. 4. cap.
perſequitur veritas falſitatẽ: nec ad nos pertinet ſi quis qui peccat.
vos aliter perſecutus eſt, ſicut nec ad vos quicquid no-
ſtri ſimiliter faciunt, nec vos cogimus inquinari ſi ſua-
demus ſanari. Petilianus dixit, Quòd ſi cogi per le- Ca. lxxxiij.
gem aliquẽ vel ad bona licuiſſet, vos ipſi miſeri a nobis
ad fidem puriſsimã cogi debuiſtis. Sed abſit abſit à no-
ſtra conſcientia, vt ad noſtram fidem aliquem compel-
lamus. A V G. reſpondit, Ad fidem quidem nullus eſt 23. q. 5. cap.
cogẽdus inuitus, ſed per ſeueritatem, imò & per miſe- ad fidem.
ricordiã dei, tribulationum flagellis ſolet perfidis ca-
ſtigari. Nunquid quia mores optimi libertate volũta-
tis eliguntur, ideo mores peſsimi non legis integritate
puniuntur? Sed tamen male viuendi vltrix diſciplina
præpoſtera eſt, niſi cum præcedẽs bene viuẽdi doctri-
na cõtemnitur. Si quæ igitur aduerſus vos leges cõſti-
tutæ ſunt, non eis benefacere cogimini, ſed male facere
prohibemini. Nã bene facere nemo poteſt niſi elegerit,
niſi amauerit, quod eſt in libera voluntate: Timor autẽ
pœnarum & ſi nondũ habet delectationem bonæ con-
ſcientiæ, ſaltem intra clauſtra cogitationis coërcet ma-
lam cupiditatem. Qui tamen aduerſas leges conſtitue-
runt, quibus veſtra comprimatur audacia, nonne hi de

Roma.13. quibus dicit Apoſtolus, Quia nõ ſine cauſa gladiũ por-G tãt, miniſtri enim dei ſunt, vindices in iram ei qui male agit? Tota igitur quæſtio eſt, vtrũ vos non male agatis, quibus tãti ſchiſmatis ſacrilegium obiicit orbis terrarum, cuius quæſtionis diſcuſsione neglecta, ſuperflua loquimini, & cũ viuatis vt latrones, mori vos iactatis vt martyres. Et quia vel ipſas leges vel inuidiã formidatis, vel ad reſiſtendum impares eſtis, nõ dico aduerſus tot homines, ſed aduerſus tot gẽtes catholicas, etiã de manſuetudine gloriamini, quòd ad veſtram partem neminem cogitis. Iſto modo & miluos cum pullos rapere territus non potuerit, columbum ſe nominat. Vbi enim potuiſtis & nõ feciſtis? Vnde oſtẽditis quòd plura faceretis ſi poſſetis. Quando Iulianus vobis, Chriſti inuidens paci, baſilicas reddidit vnitatis, quæ ſtrages à vobis factę ſunt, quando vobiſcum apertis templis ſuis etiam dæmones exultabant? Quis commemorare ſufficiat, bello Firmiano quę à vobis Rogat⁹ Maurus pertulerit? Ipſa Mauritania Cæſarienſis interrogetur, & tẽpora Gildoniani, quia vnus collega veſter familiariſsi-H mus amicus eius fuit. Viderint Maximinianiſtæ quæ ſenſerint, nam Felicianum ipſum qui modo vobiſcum eſt, ſi ad iuſiurãdum liceret prouocare, vtrum ad communionem veſtram nõ inuitum Optatus redire compulerit, mouere labia non auderet, præſertim ſi eius faciem populus Muſticanus intueretur, quo teſte illa tũc facta ſunt. Sed iſti, vt dixi, viderint quæ paſsi fuerint ab eis cum quibus Rogato talia fecerãt: Ipſa catholica Eccleſia ſolidata principibus catholicis imperantibus terra mariq; armatis turbis, ab Optato atrociter & hoſtiliter oppugnata eſt. Quæ res coëgit tunc primo aduerſus vos allegari apud vicarium Seranum legem illam de decem libris auri, quas veſtrum adhuc nullus pẽdit, & nos crudelitatis arguitis. Quid autem manſuetius ſit quàm vt coërctione damnorũ tanta veſtra ſcelera mulctarentur? Quis autem poſsit enarrare omnia illa quæ nulla amicitia iudicum aut aliquarum poteſtatũ, quiſque vbi potuerit, in locis veſtris propria dominatione cõmiſeratis? Quis veſtrũ in plebibus veſtris non aliquid tale vel à prioribus comperit, vel ipſe expertus eſt? Nõne apud Hipponem vbi ego ſum, non deſunt qui meminerint Fauſtinum veſtrum regni ſui tempore præcepiſſe, quoniam catholicorũ ibi paucitas erat, vt nul-I lus eis panem coqueret, ita vt cuiuſdam diaconi noſtri furnarius inquilinus domini ſui panem incoctum abiecerit, eiq; nulla exilij lege damnato, communicationem non ſolum in ciuitate Romana, ſed etiam in patria ſua, nec ſolum in patria ſua, ſed etiam in domo ſua negauerit? Quid nuper, quod ipſe adhuc lugeo, nónne Criſpinus veſter Chalamenſis cum emiſſet poſſeſsionẽ, & hoc emphyteuticam, non dubitauit in fundo catholicorum imperatorum, quorum legibus nec in ciuitatibus eſſe iuſsi eſtis, vno terroris impetu octoginta fermè animas miſerabili gemitu muſsitãtes rebaptizãdo ſubmergere? Quibus autem niſi talibus factis etiam ipſas de quibus conquerimini leges, lõgè quidem infra meritum ſceleris veſtri, ſed tamen qualeſcunque ferri coëgiſtis? An vero violentis incurſibus Circumcellionum veſtrorum, qui ſub veſtro principatu furioſis agminibus militant, non ex agris vndique pelleremur, niſi vos obſides in ciuitatibus teneremus, qui quoquo modo ipſam faciem publicam & honeſtorum reprehenſionem, & ſi non timore, vel pudore ferre nolitis: Noli ergo dicere, abſit abſit à noſtra conſcientia, vt ad noſtram fidẽ aliquẽ compellamus. Facitis enim vbi poteſtis. vbi autem non facitis, nõ poteſtis, ſiue legum ſiue inuidiæ ti-K more, ſiue reſiſtentium multitudine.

Petilianus dixit, Dicit enim dominus Chriſtus, Nemo venit ad me niſi quem pater attraxerit. Cur autem vos non liberum arbitrium vnicuique ſequi permittitis, cum ipſe dominus deus liberum arbitriom dederit hominibus, viam tamen iuſtitiæ oſtendens, nę quis forſitan neſcius deperiret? Dixit enim, Poſui ante te bonum & malum, poſui ante te ignem & aquã, quod volueris elige. Ex quo vos arbitrio miſeri, vobis nõ aquam, ſed ignem potius elegiſtis: ſed tamen, inquit, bonum elige vt viuas: qui nõ vis bonũ eligere, viuere te nolle damnaſti. *Caput lxxxiiij.* *Ioan.6.* *Eccl.15.*

AVG. reſpondit, Si tibi proponam quęſtionẽ quomodo deus pater attrahat ad filium homines, quos in libero dimiſit arbitrio, fortaſsis eam difficile ſolutur⁹ es. Quomodo enim attrahit, ſi dimittit vt quis quod voluerit eligat? & tamen vtrunque verum eſt, ſed intellectu hoc penetrare pauci valent. Sicut ergo fieri poteſt, vt quos in libero dimiſit arbitrio, attrahat tamen ad filium pater: ſic fieri poteſt vt ea quę legum coërctionib⁹ admonentur, non auferant liberum arbitrium. Quicquid e-L nim homo durum & moleſtum patitur, admonetur vt cogitet quare patiatur: vt ſi pro iuſtitia ſe pati perſpexerit, idipſum bonum eligat pro iuſtitia talia ſuſtinere. Si autem viderit iniquitatem eſſe pro qua patitur, ſe infructuoſiſsime laborare atque cruciari cõſiderans, mutet in melius volũtatem, ſimulq; careat & moleſtia ſterili & ipſa iniquitate. Multo itaq; grauius & pernicioſius nocitura, & vos cũ aliquid aduerſus vos reges cõſtituunt, admoneri vos credite, vt cogitetis quare iſta patiamini. Si propter iuſtitiam, reuera illi perſecutores veſtri ſunt, vos autem beati qui perſecutionẽ paſsi propter iuſtitiam, poſsidebitis regnum cœlorum. Si autem propter iniquitatẽ ſchiſmatis veſtri, quid illi niſi correctores veſtri ſunt, vos autem ſicut cæci diuerſorum ſcelerum rei, qui pœnas legibus pendunt, profecto infœlices & in hoc ſeculo & in futuro? Nemo ergo vobis auferi liberum arbitrium: ſed vos diligenter attendite quid potius eligatis, vtrum correcti viuere in pace, an in malitia perſeuerantes, falſi martyrij nomine vera ſupplicia ſuſtinere. Sic vos autem alloquor, quaſi vero aliquid dignum veſtra iniquitate patiamini, cum tanta indigna faciatis, & in tanta impunitate regnetis: ita fu-M rioſi, vt per dei laudes amplius quàm buccina bellica terreatis: ita calumnioſi, vt etiam ſpontanea veſtrorum præcipitia noſtris perſecutionibus imputetis. Dicit etiã quaſi præceptor benigniſsimus, qui non vis bonum eligere, viuere te nolle dãnaſti. Ita vero ſi criminationibus veſtris crederemus, benigne viueremus: quia dei pmiſsiuuibus credim⁹, viuere nos nolle damnamus: Bene, vt arbitror, meminiſti quid Apoſtoli dixerint Iudæis, quando Chriſtum prædicare prohibebantur: hoc ergo & nos dicimus vt reſpondeatis nobis, vtrum deo magis obediendum ſit, an hominibus? Traditores, thurificatores, perſecutores, verba ſunt hominum contra homines. In ſola dilectione Donati remanſit Chriſtus: verba ſunt hominum extollẽtium gloriã hominis ſub nomine Chriſti, vt gloria minuatur ipſius Chriſti. Scriptum eſt enim, In lata gente gloria regis, in diminutione autẽ populi cõtritio principis. hæc ergo verba ſunt hominũ. At illa in Euãgelio, Quia oportebat Chriſtũ pati, & reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalẽ: verba ſunt Chriſti commẽdantis gloriam quam accepit à patre in latitudine *23.q.5.cap. ad fidem.* *Mat.5.* *Acto.5.* *Prou.14.* *Luca.24.*

A titudine regni ſui. Vtriſque auditis, hanc Eccleſię communionem potius eligimus, & hominum verbis Chriſti verba præponimus. Rogo quis eſt qui nos dicat mala elegiſſe, niſi qui Chriſtum dicit mala docuiſſe?

Ca. lxxxv. Petilianus dixit, Nunquid igitur cædem vel ſchiſmaticis deus iuſsit inferri? Qui ſi omnino præciperet, vos deberetis occidi ab aliquibus Scythis ac Barbaris, nõ tamẽ à Chriſtianis. AVG. reſpondit, Veſtri Circũcelliones quieſcant, & nolo nos de Barbaris terreas. Vtrum autẽ ſchiſmatici nos ſimus an vos, nec ego nec tu, ſed Chriſtus interrogetur vt iudicet Eccleſiã ſuam. *Lucæ 24.* Lege ergo Euangelium, & reſpondet tibi, In Hieruſalem *Act. 1.* & in totam Iudæam & Samariam, vſque in totam terram. Quiſquis igitur in Eccleſia non inuenitur, iam non interrogetur, ſed aut correctus conuertatur, aut

Ca. lxxxvi. correptus non conqueratur. Petilianus dixit Neque enim dominus deus humano ſanguine aliquando lætatus eſt, *Gen. 4.* cum occiſorem fratris Caïn in vita carnificem voluerit permanere. AVG. reſpondit, Si occiſori B fratris deus noluit inferri mortem, ſed relinqui carnifici vitam: *Prouer. 21.* vide ne forte hoc ſit, quòd cum regis cor in manu dei ſit, vnde multas ad vos commonẽdos & corripiendos leges ipſe conſtituit: nulla tamen lex regia vos iuſsit occidi, fortaſſe propterea, vt quicunq; veſtrũ in pertinaci ſacrilegi furoris aura perſiſtunt, Caïn parricidæ ſupplicio & vita carnifice crucientur. Legimus enim multos à famulo dei Moyſe miſericorditer interfectos: Nam in eo quòd pro eorum nefario ſacrilegio *Exod. 32.* ſic eſt dominum deprecatus, vt diceret, Domine ſi dimittis illis peccatum, dimitte: ſin autem, dele me de libro tuo: ineffabilis eius charitas & miſericordia ſatis apparet. Nunquid ergo ſubito crudelis effectus eſt, cum de monte deſcendens tot milia iuberet occidi? Conſiderate itaque ne forte maiore iracundia dei per tot leges aduerſus vos latas à nullo Imperatore iuſsi fueritis occidi. An illi fratricidæ non vos comparandos putatis? *Malach. 1.* Audite dominum per Prophetam dicentẽ, Ab ortu ſolis vſque ad occaſum glorificatum eſt nomen meum in nationibus, & in omni loco incenſum admouebitur nomini meo, & hoſtia pura: Magnum nomen meum in nationibus, dicit dominus omnipotens. Huic fraterno ſacrificio, ſuper quod reſpicit domin⁹, inuidere vos C per calumnias veſtras oſtenditis: & ſi quando audieritis, *Pſal. 112.* à ſolis ortu vſque ad occaſum laudari nomẽ domini: quod eſt viuum ſacrificium, de quo dictũ eſt, Immola *Pſal. 49.* deo ſacrificium laudis: ita cõcidit vultus veſter vt illius homicidæ. Sed quia vniuerſum orbem interimere non poteſtis, odio ipſo rei tenemini, dicente Ioanne, *1. Ioan. 3.* Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et vtinam innocens frater in veſtrorum potius Circumcellionum tela trucidandus, quàm in veſtram aquam rebaptizãdus incurrat.

Ca. lxxxvii. Petilianus dixit, Monemus vos ergo ſi libenter audiatis, & ſi non libẽter accipitis admonemus, quia dominus Chriſtus non occidendi formã, ſed moriendi Chriſtianis inſtituit. Nam ſi ita repugnantes diligeret, nollet pro nobis occidi. AVGVSTINVS reſpondit, Vtinam formam eius ſequerentur martyres *Mat. 4.* veſtri, non ſe præcipitarent, quod ille diabolo ſuggerẽte nõ fecit: vos autem cum maiores noſtros etiam defunctos falſo teſtimonio perſequimini, vbi accepiſtis hanc formam, quòd nos ignotorum criminibus maculare conamini, cum veſtrorum malefacta notiſsima vobis obeſſe nolitis? vbi accepiſtis hanc formam? Sed nimium ſuperbimus ſi de nobis ſuccenſemus, cum aduerſus ipſum dominum vos falſum teſtimonium dicere videamus: quandoquidem ipſe Eccleſiam ſuam per omnes gentes & promiſit & exhibuit, & vos contradicitis. D Hanc vero formam nec ab ipſis Iudæis perſecutoribus accepiſtis: Illi enim perſecuti ſunt carnem ambulãtis in terra, vos Euangelium ſedentis in cœlo. Quod Euãgelium mitius pertulit ſæuiẽtium regum flammas, quam veſtras patitur linguas: nam illis incendentibus vnitas manſit, vobis loquentibus manere non potuit. Qui verba domini exuſta cupiebant aboleri, non credebant poſſe lecta contemni. Non ergo illi in Euangelio exercerent flammas ſuas, ſi eis contra Euangelium permitteretis linguas veſtras. In illa perſecutione Euãgelium Chriſti ab aliis ſæuientibus quærebatur, ab aliis metuentibus prodebatur, ab aliis ſæuientibus incendebatur, ab aliis diligentibus abſcondebatur, nullis contradicentibus oppugnabatur, ſceleratiores vobis perſecutionis partes tranſacta gentium perſecutione ſeruaſtis. Qui Chriſti nomen perſequebantur, Chriſto crediderunt: qui propter Chriſti nomẽ honorantur, Chriſto contradicunt.

Caput lxxxviii. Petilianus dixit, Ecce vobis pleniſsimum documentum, quòd Chriſtiano non liceat in pernicie aliena verſari, diſciplinæ autem huius ini- E tium Petro eſt conſtitutum, ſicut ſcriptum eſt, Percuſsit *Mat. 26.* Petrus auriculam ſerui principis Iudæorum, & abſcidit eam. Dixitque illi Ieſus, Petre recõde gladium tuum in theca: Qui enim gladio vtitur, gladio morietur.

AVG. reſpondit, Cur ergo non tali voce compeſcitis arma Circumcellionum? An præter Euangelium vos loqui arbitremini, ſi dixeritis, Qui fuſte vſus fuerit, fuſte morietur? Date ergo veniam, quia nec illos à quibus Marculum præcipitatum eſſe querimini, potuerint prohibere maiores noſtri: neque enim ſcriptum eſt in Euangelio, Qui aliquem pręcipitauerit, præcipitio morietur. Atque vtinã ſicut illa vel falſa vel tranſacta ſunt, ſic iſtorum lingua ceſſaret. Quanquam fortaſſe iraſcimini, quòd legionibus veſtris, & non legibus, ſaltem verbis ſubtrahimus armaturam, quia eas ſolis ſæuire fuſtibus dicimus. Vetus quippe iſta eorum malitia fuit, nunc autem nimium profecerunt: Nam inter vinolenta conuiuia, & cum fœminis maritos non habentibus, liberam comitandi, vagandi, iocandi, bibendi, pernoctandi licentiam, non ſolum fuſtes tornare, ſed etiam F ferrum vibrare, & fundas circumagere didicerunt. Sed cur eis non dicam quo animo dico, & quo illi accipiãt nouerit deus: Inſani, gladius Petri quamuis adhuc carnali motu animi, tamen pro Chriſti corpore in corpus pſecutoris exertus eſt: veſtra vero arma aduerſus Chriſtum diuiſa ſunt. Corpus vero cui ille caput eſt, id eſt, *Col. 1.* Eccleſia eius per omnes gentes eſt. Ipſe hoc dixit, & aſcendit in cœlum, quò eum furor Iudæorum ſequi non potuit, & membra eius in corpore quod aſcendens cõmẽdauit, furor veſter oppugnat. Pro iſtis membris aduerſus vos ſæuiunt & vobis reſiſtunt quicunque in ca- *23 q. 3. cap. pro memb.* tholica paruæ adhuc fidei, eo animo ſunt, quo tunc Petrus fuit, cum ferrum pro Chriſti nomine ſtrinxit. Sed multum intereſt inter veſtram perſecutionem & iſtorum. Vos ſimiles eſtis ſeruo ſacerdotis Iudæorum, quia ſeruientes principibus veſtris aduerſus Eccleſiam catholicam, id eſt, aduerſus Chriſti corpus armamini: Iſti autem tales ſunt, qualis tunc Petrus fuit: qui pro Chriſti corpore, id eſt, pro Eccleſia, etiam corporaliter pugnauit. Sed ſi iſtis dicitur quòd quieſcant, ſicut Petro tunc dictum eſt, quanto magis vobis dicendum eſt, vt hæretico errore * depoſito, ad ea membra pertineatis, ** aliâs, furore.* pro quibus illi ſic dimicant? Sed ſi à talibus etiam nos

G odiſtis, & tanquam aures dexteras perdideritis, Chri-
ſtum ſedentem ad patris dexteram nō auditis. Sed qui-
bus loquar, aut quādo eis loquar, quibus nec horam in-
uenin, vinum etiam mane ructuantibus, ſiue iam ebriis,
Deeſt for- ſiue adhuc. Quinimo & minantur, non ſolum illi,
te, potanti- ſed de illis etiam Epiſcopi ipſorum parati negare ad ſe
bus. peetinere quod fecerint. Donet nobis dominus canti-
Pſal.119. cum graduum, quo dicere poſsimus, Cum his qui ode-
runt pacem eram pacificus, cum loquebar illis debella-
bāt me gratis. Dicit enim hoc corpus Chriſti quod per
totam terram, ab aliis hic, ab aliis alibi, & ab omnibus
aliis atque aliis vbicunque ſunt hæreticis oppugnatur.
Ca.lxxxix. Petilianus dixit, Ergo, inquam, moetem pro fide
ſubeundam conſtituit, quæ cuiq; pro communione fa-
cienda. Chriſtianitas enim mortibus proficit: Nam ne-
mo fideliſsimus viueret, ſi mors à fidelibus timeretur.
Ioan.12. Dicit enim dominus Chriſtus, Si granum tritici cadēs
in terram non moriatur, ſolum manet: ſi autem moria-
tur, multum fructum facit. AVG. reſpondit, Vel-
lem ſcire quis primo de parte veſtra ſe præcipitauerit.
Valde quippe illud granum fectile fuit, vnde tanta ſe-
H ges præcipitatorum cadauerum pullulauit. Sanè cum
verborum domini memineritis, quia ſe dixit granum
moriturum, & multum fructum facturū: quare ipſi fru-
ctui, quòd per totum mundum veraciſsime prouenerit
inuidetis, & ei zizaniorum vel palcæ crimina vel quæ
Cap. xc. audiſtis vel quæ finxiſtis obiicitis? Petilianus dixit,
Sed vos ſpinas atque zizania, nō ſemina ſpargitis, cum
quibus vos in ſummo iudicio deceat concremari. Non
maledicimus, ſed omnis ſpinoſa conſciētia, dei ſenten-
tia ſic tenetur. AVG. reſpondit, Saltem commemora-
Mat.13. tione zizaniorum ſimul tibi & triticum veniret in mē-
tem, quia vtraque per agrum iuſſa ſunt creſcere vſque
ad meſſem: vos autem oculum maleuolentiæ in ziza-
niis acriter figitis, & contra ſententiam Chriſti ea ſola
per orbem terrarum, excepta Aphrica, creuiſſe conten-
Cap. xci. ditis. Petilianus dixit, Vbi eſt quod dicit dominus
Mat.5. Chriſtus, Si acceperis alapam, præpara & aliam maxil-
Mat.26. lā? Vbi eſt illud quòd ſputa à facie paſſus eſt, qui ſputo
Ioan.9. ſuo ſanctiſsimo cæci oculos patefecit? Vbi eſt quod di-
2.Cor.11. cit Apoſtolus Paulus, Si quis vos in faciem cædit? Vbi
eſt quod iterum dicit, In plagis ſupra modum, in mor-
tibus frequenter, in carceribus abundantius? Quæ per-
tulit memorat, nōn quæ fecit: ſuffecerat fidei Chriſtia-
I næ à Iudæis hæc fieri. Cur hæc miſeri perpetratis?

AVG. reſpondit, Itāne vero vos accepta alapa præ-
betis alteram maxillam? Non iſtam vobis famam fu-
rinſa veſtra agmina per totam Aphricam cum terribi-
li turpitudine paſsim vagantia compararunt. Vtinam
vobiſcum paciſcerentur homines, vt ſaltem ſecundum
Exod.21. veterem legem, oculum pro oculo, dentem pro dente
peteretis, non pro auditis verbis fuſtes erigeretis.

Cap. xcij. Petilianus dixit, Quid autem vobis eſt cum regi-
bus ſeculi, quos nūquam Chriſtianitas niſi inuidos ſen-
2.Mach.7. ſit? Quod vt breuiter doceam, Maccabæos fratres rex
Daniel.3. perſecutus eſt. Rex quoque tres pueros, cum ipſe ſacri-
Mat 2. legus eſſet, flammis neſcius religioſis addixit. Rex quę-
Danie.6. ſiuit animā pueri Saluatoris. Rex iuſtiſsimum Danie-
Mat.27. lem ferinis morſibus, vt putabat, obiecit. Ipſumq; domi
num Chriſtū iudex nequiſsimus regis occidit. Inde eſt
1.Cor.2. quod Apoſtolus clamat, Sapientiā loquimur inter per-
fectos: ſapientiā nō huius ſeculi, neque principum hu-
ius mundi quæ euacuatur, ſed loquimur dei ſapientiam
in ſacramento, quę fuit abſcōdita, quam conſtituit deus
ante ſecula in gloriā noſtram, quam nemo principum

huius ſeculi cognouit: Si enim cognouiſſent, non vtiq; K
dominum maieſtatis crucifixiſſent. Sed de priſtinis re-
gibus paganis hoc dictum ſit. Vos autem huius ſeculi
imperatores, quia Chriſtiani eſſe deſiderant, non per-
mittitis eſſe Chriſtianos, cum fuco & nebula veſtri mē-
dacij eoſdem bona mēte credentes, ad iniquitatem ve-
ſtram prorſus adducitis, vt armis ſuis cōtra hoſtes rei-
publicæ præparatis, in Chriſtianos incurrant, putentq;
ſe ſuaſionibus veſtris deo officium facere, ſi nos quos
odiſtis occidant, dicente domino Chriſto, Veniet, in- Ioan.16.
quit, tempus, vt qui vos occiderit, putet ſe deo officium
facere. Nihil igitur intereſt vobis male docētibus, vtrū
reges orbis terrarum, Pagani quod abſit, an Chriſtiani
eſſe deſiderent, cum eoſdem contra Chriſti familiam
non ceſſatis armare. Neſcitis autem, aut potius non le-
giſtis, quòd crimine hominem occidētis, maius crimē
eſt ſuaſoris. Iezabel in mortem hominis iuſti vel paupe- 1.Reg.21.
ris, maritum ſuum excitauerat regem, pari tamen ſup-
plicio vir & vxor ambo perierunt. Neque enim vos a-
liter reges impellitis, quàm vt ſæpe ſubtilis ſuadela fœ-
minea reges impulit in reatum. Etenim per filiā vxor Mat.14.
Herodis impetrauit ac meruit in diſco ad menſam ca- Mat.27.
put Ioānis afferri. Pontium Pilatum Iudæi ſic coegerūt, L
vt Chriſtum dominum cruci ſuffigeret, cuius ſanguinē
vindicem ſuper ſe ſemper ac ſuos manere voluerunt.
Ita nos igitur ſanguine noſtro peccantes obruitis: Non
enim & ſi iudex percutiat, non veſtræ nos potius calū-
niæ ferierunt. Dicit enim Propheta Dauid ex domini
Chriſti perſona, Quare fremuerunt gentes, & populi Pſal.2.
meditati ſunt inania? Adſtiterunt reges terræ, & prin-
cipes conuenerunt in vnum, aduerſus dominum, & ad-
uerſus Chriſtum eius: Dirumpamus vincula eorum, &
proiiciamus à nobis iugū ipſorum. Qui habitat in cœ-
lis, irridebit eos, & dominus ſubſannabit eos. Tunc lo-
quetur ad eos ī ira ſua, & in furore ſuo cōturbabit eos.
Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion mon-
tem ſanctum eius, prædicās præceptum eius. Dominus
dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Pete
à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſ-
ſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga fer-
rea, & tāquam vas figuli eos comminues. Ipſosq;, id eſt
reges, ne quaſi ignari vel neſcij perſequi cuperet Chri-
ſtianos, his præceptis admonuit ne perirent, quæ illos M
præcepta quia neſciūt, vtinam nos doceremus: aut cer-
te vos illis ſine dubio oſtenderetis ſi velletis vt viuerēt:
vel certe quod tertium eſt, ipſos ſibimet legere veſtra
malitia permiſiſſet. primus Dauidicus Pſalmus illis o-
mnino ſuaderet, vt Chriſtiani viuerent & regnarent,
quos quidem male decepiſtis, dum vobis ſeſe commit-
tunt. Vos nanque illis quæ mala ſunt fingitis, & quę bo-
na ſunt occultatis. Hoc tandem legant vel ſerius quod
olim legere debuerunt. Quid enim dicit? Et nūc reges
intelligite, erudimini qui iudicatis terram: Seruite do-
mino in timore, & exultate ei cum tremore: Apprehen-
dite diſciplinā, nequando iraſcatur dominus, & perea-
tis de via iuſta: Cum exarſerit quàm cito ira ipſius ſu-
per vos: beati omnes qui confidunt in eo. Imperatores,
inquam, ſuaſionibus premitis vt Pilatum, quem, vt di-
ximus, Iudæi preſſerunt, licet ipſe clamauerit lauans pu-
blice manus, Liber ſum à ſanguine huius iuſti. tamen Mat.27.
quomodo potuit à crimine mundus eſſe qui fecit? Sed
vt vetera taceam, in veſtris exemplis aduertite impera-
tores quamplures ac iudices veſtros perſecutionem no-
bis faciendo periiſſe, vt relinquam Neronem, qui pri-
mus eſt perſecutus Chriſtianos. Domitianum ſimiliter

A Neronis maximam partem, Traianum, Varium, De-
cium, Valerianum, Diocletianum: periit etiam Maxi-
minianus, qui dum thura prædicarent, incenſis codici-
bus dominicis primus Marcellinus Epiſcopus Roma-
norum qui fuit, ſed & Carthaginis Menſurius, & Cæ-
cilianus ex ipſis ſacrilegis flammis, vt fauillæ vel cine-
res remanſerunt. thuris enim conſcientia omnes im-
plicuit qui Menſurio conſenſiſtis. Periit Macarius, pe-
riit Vrſacius, cũctique comites veſtri dei pariter vindi-
cta perierunt. Vrſacium nanque Barbarica pugna pro-
ſtratum, ſæuis vnguibus alites, canúmque auidi dentes
morſibus diſceepſerunt. Nónne idem veſtro impulſu
percuſſor eſt, qui vt rex Achab, quẽ diximus à muliere
perſuaſum, iuſtum pauperẽ occidit? Ita vos quoſque iu-
ſtos & pauperes, circa opem dixerim mundanam, nam
gratia dei in nobis non eſt pauper, non deſinitis iugu-
lare. Non enim ſi cum manu non facitis, non lingua
Prouer. 18. carnifice hominem iugulatis. Scriptum eſt enim, Mors
& vita in manibus linguæ. Omnes ergo qui occiſi ſunt,
tu qui ſuaſor es occidiſti. Neque enim manus carnificis
niſi lingua tua ferueſcit, & ille dirus pectoris calor in a-
B lienum ſanguinem verbis tuis accenditur, ſanguinem
iuſtum ſui vindicem diffuſoris. AVG. reſpõdit, Huic
loco tam copioſe à te exaggerato atque digeſto, vbi de
regibus ſeculi aduerſus nos inuidioſe loquimini, ſi de-
bite dignèq; reſpondeam, vereor ne me quoque crimi-
neris regum iracundiã in vos concitare voluiſſe: Quã-
quam cum more veſtro vniuerſaliter in omnes catho-
licos huius inuectionis impetu feraris, nec me vtique
prætermittis. Curabo tamen oſtendere ſi potuero te po-
tius hoc feciſſe talia dicendo, quàm me talibus reſpon-
dẽdo. Ac primum vide quemadmodum tibi tuipſe ad-
uerſeris. Ecce iſtum locum ſic exorſus es, Quid autem
vobis eſt cum regibus ſeculi, quos nunquam Chriſtia-
nitas niſi inuidos ſenſit? His verbis prohibes vtiq; nos ad
reges ſeculi accedere. Et paulo poſt dicis, Ipſosq;, id eſt
reges, ne quaſi ignari vel neſcij perſequi cuperent Chri-
ſtianos, his præceptis admonuit ne perirent, quæ illos
pręcepta quia neſciunt, vtinam nos doceremus: aut cer-
te vos illis ſine dubio oſtenderetis ſi velletis vt viuerẽt.
Quomodo igitur nos regũ vis eſſe doctores? Et noſtri
quidem ſi qua eis amicitia eſt cum regibus Chriſtianis,
ſi ea bene vtuntur, nihil peccant: ſi qui vero inde extol-
C luntur, multo leuius quàm vos peccant. Vobis enim
qui ſic nos arguitis, quid fuit cũ rege pagano, & quod
eſt grauius, apoſtata & Chriſtiani nominis hoſte Iulia-
no, à quo vobis baſilicas quaſi veſtras reddi deprecan-
tes, hoc in eius laude poſuiſtis, quòd apud eum ſola iu-
ſtitia locum haberet? Quibus verbis, credo enim vos
Latine intelligere, & idololatria Iuliani, & apoſtaſia iu-
ſtitia eſt appellata. Tenetur petitio, quam veſtri maio-
res dederunt Conſtantin, quam impetrauerunt geſta
vbi allegauerunt, Euigilate & attendite inimico Chri-
ſti, apoſtatę, aduerſario Chriſtianorũ, ſeruo dæmonio-
rum: talibus verbis ille ille veſter ille Pontius ſupplica-
uit. Ite nunc & nobis dicite, quid vobis eſt cum regi-
bus ſeculi, vt ſurdi ſurdis populis legatis, quod cum ip-
Mat. 7. ſis audire non vultis, Stipulam in oculo fratris tui vi-
des, trabem in oculo tuo nõ vides. Quid inquies vobis
eſt cum regibus ſeculi quos nunquam Chriſtianitas ni-
ſi inuidos ſenſit? Hoc cum dixiſſes, enumerare conatus
es, quos reges iuſti ſenſerint inimicos, nec conſideraſti
quòd plures enumerari poſsit quos habuerint amicos.
Gene. 20. Pater Abraham à rege diuinitus admonito ne attami-
naret eius vxorem, & amiciſsime habitus eſt, & munus
accepit. Iſaac filius eius regem ſimiliter amiciſsimũ ex- D
pertus eſt. Iacob in Aegyptum à rege honorabiliter ex- Gene. 26.
ceptus, eum etiam benedicit. Quid loquar de filio eius Gene. 47.
Ioſeph, qui poſt carceris tribulationem, quo velut igne Gene. 41.
ſicut aurum caſtitas eius probata eſt, magnis ab eo ſub-
limatus honoribus: iurabat etiã per Pharaonis ſalutẽ,
nõ tanquam typho elatus, ſed beneuolentiæ nõ ingra-
tus. Regis filia Moyſen adoptauit. Dauid ad alienigenã Exod. 2.
regis Iſraël compulſus iniquitate confugit. Helias ante 1. Reg. 27.
currum peſsimi regis, nõ illius imperio, ſed ſuo cucur- 3. Reg. 18.
rit obſequio. Heliſæus hoſpitæ mulieri ſi quid ſibi forte 4. Reg. 4.
à rege per eius interceſsionem pręſtari vellet, etiam vl-
trò offerẽdum putauit. Sed ad ipſa iam tempora veniã,
quando captiuus dei populus habebatur: vbi vt mitius
loquar, mira tibi irrepſit obliuio. Volens enim probare
quòd reges nunquam Chriſtianitas niſi inuidos ſenſe-
rit, commemoraſti tres pueros & Danielem, quæ paſsi
ſunt à perſequẽtibus regibus: nec rebus mundo vicinis,
ſed planè ipſis admoneri potuiſti, qualis ipſe rex poſt
innocentium flammarum miraculum, ſiue in deo lau- Daniel. 3.
dando atque prædicando, ſiue in ipſis pueris honoran-
dis extiterit, qualem rex habuerit Danielem, & non re- E
cuſantem quibus muneribus exornauerit, cum ille ho-
norem debitum reddens regiæ poteſtati, quod ſatis in
verbis eius apparet, donum dei quo præditus erat indi-
cando, interpretãdo eius ſomnium non ſubtraxit. Vn-
de cum ab inuidis ſancto viro ſacrilega vęſania calum-
niãtibus, inuitus rex in lacum leonum mittere co- Daniel. 6.
geretur, quãquam triſtis id fecerit: præſumpſit eum ta-
men per auxiliũ domini ſui ſaluum futurum. Itaq; cum
ille refrenata diuinitus leonũ rabie vixiſſet illæſus, ſo-
licita & amica voce regis ipſius ſibi præmiſſa, & ipſe cũ
benedictione de lacu reſpondit, Rex in ſeculum viue.
Cur iſtas regum cum ſanctis amicitias, cum ſermo tuus
ibidem verſaretur, cum iſtorum famulorum dei in qui-
bus hæc acta ſunt, tu ipſe commemorares exempla, vel
non vidiſti vel videre noluiſti, vel quod neſcio quem-
admodum excuſes, viſa ontaq; tacuiſti? Quod ſi te ſicut
cauſæ peſsimæ defenſorem ſtudiũ falſitatis aſtruere nõ
impediret, & te nolentem vel neſcientem à luce verita-
tis auerteret, profecto reges quoſdã bonos, quoſdã au-
tem malos, & alios ſanctorum amicos, alios inimicos,
ſine vlla difficultate recoleres. Et miramur quòd ſe Cir
cũcelliones veſtri ſic præcipitant. Quis poſt te currebat F
obſecro? te quis Macarius, quis miles inſequebatur? Nẽ-
pe in abruptũ falſitatis huius nullus noſtrũ te impulit.
Cur ergo clauſis oculis ſic iſti pręceps, vt cum dixiſſes,
quid autem vobis eſt cũ regibus ſeculi? nõ adiungeres,
quos ſæpe Chriſtianitas inuidos ſenſit: ſed non dubita-
res dicere, quos nunquã Chriſtianitas niſi inuidos ſen-
ſit? Itáne vero nec ipſe cogitaſti, nec eos qui ſcripta tua
legerẽt, cogitaturos putaſti tot regũ exempla tibi recla-
mãtia, Neſcit quid loquatur. An quia illi quos comme-
moraui, veterum temporum fuerunt, ideo tibi eos ni-
hil aduerſari arbitraris, quia non dixiſti, quos nũquam
iuſtitia niſi inuidos ſenſit: ſed dixiſti, quos nũquã Chri-
ſtianitas niſi inuidos ſenſit: ex illo fortaſsis tẽpore volẽs
eos intelligi iuſtis inuidere, ex quo Chriſtiani appellari
cœperunt. Quid ergo tibi volunt exempla veterum tẽ-
porum, quibus quod imprudenter dixiſti, imprudẽtius
docere voluiſti? Nũquid enim Machabęi vel tres pueri
vel Daniel, nõ antequam Chriſtus in terra naſceretur,
vel egerũt illa vel pertulerũt? Deinde cur, vt pauloante
commemoraui, Iuliano Chriſtianitatis inuido ſuppli-
caſtis? cur ab eo baſilicas petiſtis? cur apud eum ſolam

G iuſtitiam locum habere dixiſtis? Si Chriſtianitatis in-
uidus hæc audit, quid ſunt à quibus hæc audit? At vero
Conſtãtinus nequaquam Chriſtiani nominis inuidus,
ſed plane Chriſtiano nomine glorioſus, memor ſpei
quam gerebat ĩ Chriſto, pro eius vnitate iuſtiſsime iu-
dicãs, acceptari à vobis nec ad ſe appellãtibus meruit,
ambo iam Chriſtianis temporibus, ſed nõ fuerunt am-
bo Chriſtiani. Quod ſi ambo Chriſtianitatis inuidi, cur
ad vnum eorum ſic appellaſtis, alteri eorum ſic ſuppli-
caſtis? Si autem quod verum eſt petentibus tum maio-
ribus veſtris epiſcopale iudicium dederat Cõſtãtinus,
& apud Romam & apud Arelatum, quorum primum
apud eum accuſaſtis, ab altero ad eum appellaſtis: Si er-
go quod verum eſt, vnus eorum in Chriſtum credide-
rat, alter à Chriſto apoſtatauerat, cur Chriſtianus con-
ſulens vnitati contemnitur, & apoſtata fauens diuiſioni
laudatur? Conſtantinus vobis baſilicas iuſsit auferri, Iu-
lianus reſtitui. Quid horum Chriſtianę paci conueniat
vultis noſſe? Illud fecit qui crediderat in Chriſtum, hoc
fecit qui diuiſerat Chriſtum. O quàm velles dicere, ma
le factum eſt vt Iuliano ita ſupplicaretur, ſed hoc quid
H ad nos pertinet? Quod ſi diceres, & in his quidem ver-
bis tuis catholica vinceret fides, ad cuius ſanctos toto
orbe diffuſos multo minus pertinet quicquid dicitis de
quibus vultis ſicut vultis. Sed nõ poteſt dicere male fa-
ctũ vt Iuliano ita ſupplicaretur. oppilat fauces, premit
linguã domeſtica authoritas, Pontius fecit, Põtius ſup-
plicauit, Pontius apoſtatam iuſtiſsimum dixit, Pontius
apud apoſtatam ſolam iuſtitiam locum habere prædi-
cauit. His verbis ſibi Pontium ſupplicaſſe in eodem re-
ſcripto ſuo nominatim ſine ambage ipſe Iulianus ex-
preſsit. Extant allegationes veſtræ, non hæc incerta fa-
ma, ſed publica monimẽta teſtantur. An forte quia cõ-
tra vnitatem Chriſti, petitioni veſtræ aliquid conceſsit
apoſtata, verum putas eſſe quod dictũ eſt, apud eũ ſolũ
locum habere iuſtitiam? Quia vero imperatores Chri-
ſtiani quod valere arbitrantur ad Chriſti vnitatẽ, con-
tra veſtram ſtatuunt voluntatem, Chriſtianitatis inuidi
appellantur? Sic deſipiant hæretici omnes, & reſipiant
vt non ſint hæretici. Et vbi, inquies, impletum eſt quod
Ioan.16. dominus ait, Veniet tempus vt qui vos occiderit, putet
ſe deo officium facere? Neque enim hoc de Paganis di-
ci potuit, qui nõ propter deum, ſed propter idola Chri
I ſtianos perſequebantur. Non videtis ſi hoc de his im-
peratoribus dictum eſſet qui gaudent de nomine Chri-
ſtiano, hoc eos vtiq; præcipue eſſe iuſſuros vt occidere-
mini? quod nunquam omnino iuſſerunt. Sed veſtri ho-
ſtili more legibus repugnando, pœnas debitas luunt, &
voluntarias mortes ſuas dum nobis inuidioſas putant,
ſibi pernicioſas non putant. Quod ſi de regibus nomẽ
Chriſti honorantibus illud à domino dictum eſſe arbi-
trantur, quærant quid catholica in Oriente perpeſſa ſit,
quando Valens imperabat Arrianus. Ecce haberẽ quod
intelligerem impletum eſſe quod dominus ait, Veniet
tempus vt qui vos occiderit, putet ſe officiũ deo face-
re: ne ſibi ad famæ gloriam aſſumerent hæretici, ſi quid
aduerſus eorum errorem imperatores catholici præce-
piſſent. Verũtamen tempus illud poſt aſcenſionem do-
mini completũ eſſe reminiſcimur. ſancta ſcriptura hu-
ius rei teſtis omnibus nota eſt, Iudæi putabant ſe officiũ
deo facere, cum Apoſtolos occidebant. Inter hos qui
officiũ deo arbitrabantur ſe exhibere, etiam Saulus no-
ſter, nõdum noſter, fuit: ita vt hoc inter laudes ſuas prę-
teritas & obliniſcendas enumeret. Hebræus, inquit, ex
Philip.3. Hebræis, ſecundum legem Phariſæus, ſecundum æmu-
lationem perſequens Eccleſiam. Ecce qui putabat offi- Ioan.16.
cium ſe deo facere, cum faciebat quod mox ipſe perpeſ- K
ſus eſt: Nam quadraginta Iudæi coniurauerãt vt inter- Act.23.
ficerent eum, quando fecit hoc tribuno innoteſcere, vt
eorum inſidias armato milite ſeptus euaderet, ſed nõ-
dum erat qui ei diceret, Quid tibi eſt, nõ cum regibus,
ſed cum tribunis armiſq; regalibus? Non erat qui ei di-
ceret, Audes per milites quærere tuitionem, cum domi-
nus tuus per eos ductus ſit ad paſsionem? Nondũ erant
iſta deliramenta, ſed cõtra hæc futura iam tunc illa pa-
rabantur exempla. Quinetiam terribiliter proponere
auſus es & dicere, Sed vt cætera taceam, in veſtris exẽ-
plis aduertite Imperatores quamplures ac iudices ve-
ſtros perſecutionem nobis faciendo periiſſe. Hoc in e-
piſtola tua cũ legiſſem, intentiſsime expectabam quid
dicturus & quos enumeraturus eſſes, cũ ecce mihi quaſi
relinquendo cœpiſti commemorare Neronem, Domi-
tianum, Traianum, Varium, Decium, Valerianũ, Dio-
cletianum, Maximianũ. Fateor plures eſſe, ſed tu pror-
ſus contra quos loquaris oblitus es. Nónne iſti omnes
Pagani erant, & vniuerſaliter Chriſtianum nomen pro
ſuis idolis perſecuti ſunt? Euigila ergo, nam iſti cõmu- L
nionis noſtræ non fuerunt, vnitatem ipſam vel vnde
nos ſicut vos putatis, vel vnde vos ſicut Chriſtus docet
exiſtitis totam perſequebantur. Tu autem propoſueras
oſtendere noſtros imperatores ac iudices perſecutionẽ
vobis faciendo periiſſe, ac nos tu exigis vt iſtos compu-
temus, quia relinquens eos commemoraſti dicens, Vt
relinquam Neronem: & ſub iſta relictione per cæteros
cucurriſti. Quid opus fuit ergo vt cõmemorarentur ad
rem non pertinentes? Sed quid ad me? Iam iſtos tecum
relinquo: nunc ſaltem procedant illi quos promiſiſti
quamplures. Niſi forte propterea nõ inueniuntur, quia
eos periiſſe dixiſti. Sequeris enim iam, & Epiſcopos no-
minas, quos de traditione codicum ſoletis arguere. De
quibus & nos ſolemus reſpondere, aut non probatis, &
ad neminem pertinet: aut probatis, & ad nos non per-
tinet. Suam enim ſarcinam portauerũt, vel bonam vel Galat.6.
malam. Et bonam quidem credimus, ſed qualemlibet,
tamen ſuam: ſicut veſtri mali, nec ipſi veſtram, nec vos
ipſorum, ſed veſtrum omnium communis peſsima ſar-
cina ſchiſma eſt. Hoc ſæpe iam diximus. Exhibe igi-
tur non Epiſcoporum nomina, ſed imperatorum ac iu-
dicum noſtrorum, qui vos perſequẽdo perierunt. Hoc M
enim propoſueras, hoc promiſeras, ad hoc nos intẽtiſ-
ſimos feceras. Audi, inquit, periit Macarius, periit Vrſa-
cius, cũctique comites veſtri, dei pariter vindicta peri-
erunt. Duos ſolos commemoraſti, quorum neuter im-
perator fuit. Cui hoc placeat quæſo te? tibi ipſi nõne diſ-
plices? Promittis quamplures imperatores ac iudices
noſtros te commemoraturum, qui vos perſequẽdo per-
ierunt, & tacitis imperatoribus nominas duos vel iu-
dices vel comites. Illud enim quod adiungis, Cunctiq;
comites veſtri, dei pariter vindicta perierunt: ad rẽ nõ
pertinet. Hoc quippe modo iamdudum locum iſtũ fi-
nire potuiſti, vt omnino neminem nominares. Cur er-
go imperatores noſtros, id eſt, noſtræ cõmunionis non
commemoraſti? An timuiſti ne reus maieſtatis accuſa-
reris? Vbi eſt Circumcellionica fortitudo? Deĩde quid
ais de illis quos tot ſuperius nominaſti, qui rectius ti-
bi poſſunt dicere, Quid nos quærebas? Cauſam enim
tuam nihil adiuuerunt, & tamen nominati ſunt. Dein-
de qualis es qui eos quos periiſſe commemoras nomi-
nare formidas? Saltem ipſos iudices vel comites quos
videris non timuiſſe, plures nominares. Remanſiſti
autem

A autem ad Macarium & Vrſacium. Itáne quàm plures
illi, duo iſti ſunt? An quod pueri didicimus ſapis? Si,
enim quæras ex me, duo quis numerus ſit, ſingularis an
pluralis: quid eſſe reſpondeam niſi pluralem? ſed adhuc
etiam non deſit quod dicam, è duobus video Macariũ.
Neque enim dixiſti, quomodo perierit. An forte quiſ-
quis vos perſequitur, niſi in hac terra fuerit immorta-
lis, quando mortuus fuerit, propter vos mortuus exiſti-
mabitur? Quid ſi non in tam longo imperio Conſtan-
tinus, & tam longa fœlicitate vixiſſet, qui primus ad-
uerſus veſtrum errorem multa conſtituit: & quid ſi nõ
Iulianus tam cito abreptus eſſet è vita, qui vobis baſili-
cas dedit, quando iſta garriẽdi finem faceretis, cum &
modo tacere nolitis? Nec tamẽ dicimus nos ideo citò
mortuum Iulianum, quia vobis baſilicas dedit. Poſſu-
mus enim eſſe in his pariter copioſi, ſed nolumus eſſe
pariter vani. Proinde vt dicere cœperam, ex illis duo-
bus cerno Macarium. Cum enim duos propoſuiſſes,
ipſum & Vrſacium, repetiſti nomen Vrſacij, vt nobis
oſtẽderes quam mortem meruerit, & dixiſti, Vrſacium
nanq; barbarica pugna proſtratum, ſæuis vnguibus ali-
tes canúmq; auidi dentes morſibus diſcerpſerũt. Vnde
B ſatis apparet cum de Macario maiorem inuidiam fa-
cere ſoleatis, ita vt nos Macarianos, non Vrſacianos
appelletis, multo maxime te de illo fuiſſe dicturum, ſi
de morte eius aliquid tale dicere potuiſſes. Ex his itaq;
duobus vbi pluralem numerum poſuiſti ſeiuncto Ma-
cario, remanet Vrſacius nomen proprium numeri ſin-
gularis. Vbi eſt igitur quàm plurium illorum tam mi-
nax & tremenda promiſsio? Iam illud quàm ridiculum
ſit, qui quoquo modo loqui nouerunt, quãtum opinor,
intelligunt, quod cum dixiſſes, Periit Macarius, periit
Vrſacius, cunctiq; comites veſtri, dei pariter vindicta
perierunt: tanquam exigẽtibus vt probares, quia reue-
ra nihil aliud vel auditor vel lector exigeret, ſtatim cõ-
nexuiſti magnum documẽtum, quo probares cunctos
comites noſtros dei vindicta pariter corruiſſe. Vrſa-
cium nanque Barbarica, inquis, pugna proſtratum, ſæ-
uis vnguibus alites, canumq; auidi dẽtes morſibus diſ-
cerpſerunt. Hoc modo poteſt alius ſimiliter neſciens
quid loquatur dicere, omnes Epiſcopos veſtros dei
vindicta in carcere defeciſſe. Et cũ ab eo fuerit flagita-
tum, vnde hoc probet, adiũget ſtatim, Optatus nanque
de ſatellitio Gildonis accuſatus, tali genere mortis ex-
C tinctus eſt. Has nugas audire & diſcutere & refellere co-
gimur: tantum timemus infirmis ne tardiore intelle-
ctu in veſtros laqueos celeriter currant. Iſtum autem
Vrſacium ſi forte bene vixit, & vere ita mortuus eſt,
Gene.9. conſolabitur promiſsio dei dicentis, Sanguinem ani-
marum veſtrarum exquiram de manibus omnium be-
ſtiarum. Quod autem nobis calumniamini, dicentes, à
nobis in vos ad iracundiam reges ſeculi cõcitari, dum
eos non docemus diuinam ſcripturam, ſed potius ma-
litiam noſtram ſuggerimus: non puto vos vſqueadeo
ſurdos eſſe aduerſus ipſa ſanctorum codicum eloquia
vt non potius timeatis ne nouerint ea, ſed velitis noli-
tis, intrant Eccleſiam, & ſi nos tacemus, lectoribus ad-
mouẽt aurem: atque vt de cæteris taceam, iſtum ipſum
plerunque Pſalmum quem tu commemoraſti, intentiſ-
ſime accipiunt. Dixiſti enim quòd eos non doceamus,
nec eos volentes ſinamus vt nouerint quod ſcriptũ eſt,
Pſal.2. Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis ter-
ram: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tre-
more: Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur
dominus &c. Credite & iſta cantari, & illos audire: ſed
vtique audiũt & illud ſuperius in eodem Pſalmo, quod D
tu, niſi fallor, propterea præterire voluiſti, ne timuiſſe
intelligereris. Audiunt ergo & illud, Dominus dixit ad *Pſal.2.*
me, filius meus es tu, ego hodie genui te: Pete à me, &
dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem
tuam terminos terræ. Quo audito vtique mirantur eſſe
aliquos, qui huic hereditati Chriſti contradicunt, &
eam ad exiguam partem terræ redigere conantur, mi-
ranteſq; fortaſſe quærunt propter id quod in ſequenti-
bus audiunt, Seruite domino in timore: in quo illi ſer-
uire poſsint inquantum reges ſunt. Omnes enim homi-
nes ſeruire deo debent, aliter communi cõditione qua
homines ſunt: aliter diuerſis donis, quòd ille aliud agit
in rebus humanis, ille aliud. Non enim auferenda ido-
la de terra, quod tanto antè futurum prædictum eſt,
poſſet quiſquam iubere priuatus. Habent ergo reges ex-
cepta generis humani ſocietate, eo ipſo quo reges ſunt,
vnde ſic domino ſeruiant, quomodo non poſſunt qui
reges non ſunt. Iſta ergo cum cogitãt, audiunt & illud
quod de tribus pueris ipſe commemoraſti, & audiunt
ſolennitate mirabili. Tunc enim eadem ſcriptura ma-
xime in Eccleſia cantatur, quando ipſa feſtiuitas fer-
uentiores facit etiam eos qui cætero anno pigriores E
ſunt. Quid ergo putatis animi habere Chriſtianos im-
peratores, cum audiunt tres pueros miſſos in caminum
ignis ardentis, quia regi ad iniquitatem adorandi ſi-
mulachra conſentire noluerunt: niſi vt cogitent piam
libertatem ſanctorum nec regia poteſtate, nec pœnæ
immanitate poſſe ſuperari, gaudeántque ſe non eſſe ex
numero talium regum, qui contemptores idolorum
quaſi ſacrilegos puniebant? Porrò autem cum in ſeqnẽ-
tibus audiunt eundem regem, nõ ſolùm puerorum, ſed
& flammarum deo ſeruientium tanto miraculo terri-
tum, etiam ipſum cœpiſſe deo ſeruire in timore, & ex-
ultare cum tremore, & apprehẽdiſſe diſciplinam: nón-
ne intelligunt ideo iſta eſſe conſcripta, & tanta cele-
britate recitari, vt & ſeruis dei ne ad ſacrilegium re-
gibus cedãt, & ipſis regibus vt ad religionem deo cre-
dant, proponantur exempla? Volentes ergo & iſti ex
ipſius admonitione Pſalmi, quem tu quoque inſeruiſti
ſcripturis tuis, intelligere & erudiri, & ſeruire domino
in timore, & exultare cum tremore, & apprehendere
diſciplinam, quàm intente audiunt quid ille rex poſtea
dixerit! Dixit enim propoſiturum ſe decretum omni- *Daniel.3.*
bus populis quibus imperabat, vt quicunque dixiſſent F
blaſphemiam in deum Sidrac, Miſaac & Abdenago,
interirent, & domus eorum diſpergerentur. Et ſi hoc
eum decreuiſſe cognoſcunt, ne blaſphemaretur deus
temperator ignium, & liberator trium puerorum, pro-
fecto cogitãt quid decernere debeant in regno ſuo, ne
in ſuis fidelibus idem ipſe deus exuffletur remiſſor pec-
catorum, & liberator iam totius orbis terrarum. Vide
itaque cum aduerſus vos aliquid pro vnitate catholica
reges Chriſtiani conſtituunt, ne forte in labiis veſtris
tanquam ſcripturarũ diuinarum imperitos eos argua-
tis, in corde autem veſtro ſatis doctos eſſe doleatis.
Quis enim ferat iſtam veſtram ſacrilegam odioſamque
fallaciam in ipſo vno Daniele regem accuſare, quia in *Daniel.6.*
lacum leonum miſſus eſt: & regem non laudare, quia
ſublimiter honoratus eſt, cum etiam quãdo miſſus eſt,
magis eum ſaluum futurum, quàm moriturum ipſe rex
crederet, & de illo ſolicitus non cœnaret? Deinde au-
deris dicere Chriſtianis, quid vobis eſt cum regibus ſe-
culi, quia Daniel à rege perſecutionem paſſus eſt: & nõ
reſpicere ipſum Danielem ſomnia regibus fideliter in- *Daniel.2.*

G terpretantem, dominum regem appellantem, munera & honores accipiētem? Itémque in eiſdem tribus pue-
Daniel. 3. ris, quòd recuſantes adorare ſtatuam in flammas miſsi ſunt, inuidiæ flammas de regibus excitare: quòd autem à rege ſic prædicati & ſic honorati ſunt tacere & abſcō-
Daniel. 6. dere? Ecce rex fuerat perſecutor, cum obiecit leonibus Danielē: quid cum eo ſaluo recepto gaudens & gratulans inimicos eius dilaniandos & conſumendos eiſdem leonibus miſit, fuit perſecutor, an non fuit? Volo reſpondeas. Si enim fuit, cur ei Daniel ipſe non reſtitit, cum præſertim tanta familiaritate facillime potuiſſet: & nobis dicitis vt reges ab hominum perſecutione reuocemus? Si autem propterea perſecutor non fuit, quia ſcelus in ſanctum virum commiſſum iuſtiſsime vindicauit, quomodo vindicādum eſt à regibus, quòd Chriſti ſacramenta exufflantur, ſi Prophetæ membra, quia in periculum miſſa ſunt, ſic vindicari meruerunt? Item concedo & manifeſtum eſt perſecutorem fuiſſe regem, cum tres pueros quòd ſimulachrū adorare noluerunt, miſit in flammam: ſed quæro vtrum fuerit perſecutor, cum illud decretum propoſuit vt interirēt, & domus eorum vaſtarentur, qui blaſphemarent vnum
H deum verū? Si enim perſecutor fuit, cur ad verba perſecutoris reſpondetis, amen? Si autem non fuit, cur eos perſecutores dicitis qui vos à blaſphemiæ furore deterrent? Si enim cogunt vos ſupplicare idolo, illi ſunt ſimiles pio regi, vos tribus pueris. Si autem prohibent repugnare Chriſto, vos eſtis impij, ſi hoc facitis. Quid ſint autem illi ſi terribiliter hoc vetant, ego nō dico: tu inueni aliud quod dicas, ſi pios imperatores non vis dicere, Si hæc exempla de Danieles & tribus pueris ego commemoraſſem, fortaſſe reſiſteres, & in hæc noſtra tempora ex illis temporibus ſumi non debuiſſe clamares. Deo gratias, quia ea ipſe poſuiſti ad id quidē quod volebas, ſed vides ea poti⁹ valuiſſe ad id quod nolebas. An non eſt iſta veſtra fallacia, ſed error humanus eſt? Vtinam ita ſit: emenda ergo, ne timeas, non inde eris minor: imò vero maioris ingenij eſt animoſitatis flammas confitendo extinguere, quàm falſitatis nebulas in-
Ca. XCIII. telligendo vitare. Petilianus dixit, Vbi lex dei, vbi
I Chriſtianitas veſtra eſt, ſi cædes & mortes facitis ac iubetis? AVG. reſpondit, Ad hoc vide quid dicant cohæredes Chriſti per totum orbem terrarum, Cædes & mortes nec facimus nec iubemus, & iſta facientibus multò ſceleratius ſæuitis, qui hæc in hominum menti-
Ca. XCIIII bus contra vitam æternam committitis. Petilianus dixit, Si amicos nos vultis, quare inuitos attrahitis. Si autem inimicos fingitis, cur occiditis inimicos?

AVG. reſpondit, Nec inuitos attrahimus, nec occidimus inimicos, ſed quæcunque vobiſcum agimus, quanquam vobis agamus inuitis, ex charitate tamen agimus, vt volentes vos corrigatis, correctíque viuatis. nam nemo viuit inuitus: & tamen puer vt hoc volens diſcat, inuitus vapulat, & hoc plerunq; ab homine chariſsimo. Et hæc quidem vobis reges dicerent ſi ferirent.
‡ aliàs, ad hoc. Aliter * enim eorum poteſtas diuinitus ordinata eſt: ſed cum & iſti non feriunt, vos clamatis. Petilia-
Ca. XCVI. nus dixit, Quæ autem ratio eſt, quæve inconſtantia vanitatis, quòd cum nos falſo vocabulo dicatis hæreticos, communionem noſtram magnopere cupiatis?

AVG. reſpondit, Si hæreticorum communionem magnopere cuperemus, corrigi vos ab hæretico errore nollemus: cum autem hoc vobiſcum agamus ne ſitis hæretici, quomodo hæreticorum communionem magnopere cupimus? Diſſenſio quippe vos & diuiſio facit hæreticos: pax vero & vnitas facit catholicos. K
Cū ergo inde huc venitis, deſinitis eſſe quod odimus, & incipitis eſſe quod amamus. Petilianus dixit, Eli- Ca. XCVI.
gite tandem de duobus alterum, quid dicatis: Si innocentia vobis eſt, cur nos ferro ſectamini? aut ſi reos nos dicitis, quid nos quæritis innocentes? AVG. reſpondit, O acutiſsimam complexionem, an potius ineptiſsimam loquacitatem. Nonne ibi proponi ſolet vt eligatur alterum de duobus quid reſpondeatur, vbi vtrunque non poteſt eligi? Nam ſi mihi proponeres vt eligerem alterum de duobus, quid dicerem, vtrum innocentes an nocentes ſimus, vel rurſus ex aliis duob⁹, ſiue ex iſtis, non poſſem niſi vnum eligere quod dicerem: Nunc proponis hæc duo, vtrum nos innocentes ſimus, an vos rei ſitis, & vis vt vnum ex his duobus eligam vt reſpondeam. At ego nolo vnum dicere, quia vtrunque dico, & nos innocentes, & vos reos. Nos eſſe innocentes dicimus à falſis & calumnioſis criminationibus veſtris, quicunque in catholica poſſumus ſalua conſcientia dicere, nec ſanctos codices nos tradidiſſe, nec idolorum ſupplicationibus conſenſiſſe, nec nunquam occidiſſe, vel ſi quid aliud mali ſoletis obiicere,
nec eos qui forte, quod quidem nec de ipſis probaſtis, L
iſta fecerunt, contra nos regnum cœlorum, ſed contra
ſeipſos clauſiſſe: quia vnuſquiſque noſtrum ſarcinam Galat. 6.
ſuam portat. Ecce habes vnum. Et vos omnes nocentes & ſceleratos eſſe, non alios aliorū criminibus quę apud vos à quibuſdam committuntur, & à quibuſdam reprehenduntur, ſed crimine ſchiſmatis, à quo immaniſsimo ſacrilegio nemo veſtrum ſe poteſt dicere immunem, quandiu non communicat vnitati omnium gentium, niſi cogatur dicere de Eccleſia, quæ per omnes gentes diffunditur, incipiens ab Hieruſalem, Chriſtum fuiſſe mentitum. Ecce habes alterum. Ecce reddidi tibi duo, quorum tu volebas vt vnum diceremus tibi. Vtiq; attendere debuiſti vtrunque à nobis poſſe dici, ſaltem ſi hoc volebas rogare nos, vt vnum diceremus, cum videres quia vtrunque poſſemus. Sed ſi innocētia vobis eſt, inquis, cur nos ferro ſectamini? Aut ſi reos nos, inquis, dicitis, quid nos quæritis innocentes? Reſpicite paululum cateruas veſtras, quæ nō antiquo more parentum ſuorum ſolis fuſtibus armantur, ſed & ſecures & lanceas & gladios addiderunt: & agnoſcite quorum potius vox eſſe debeat, quid nos ferro ſectamini, aut ſi
reos nos, inquis, dicitis, quid nos quæris innocentes? M
Hic breuiter reſpondeo, Ideo quærimini rei ab innocentibus, vt deſinatis eſſe rei, & incipiatis eſſe innocētes. Ecce vtrunque elegi noſtrum, & ad veſtrum vtrunque reſpondi: modo tu elige vnum de duobus, Innocentes eſtis, an nocentes? Neque potes vtrunque dicere, ſed dic vtrumque ſi hoc placet. Certe enim non poteſtis in eadem cauſa eſſe innocentes in qua eſtis nocentes. Si ergo innocentes eſtis, nolite mirari quòd ad pacem quærimini à fratribus: ſi autem nocentes, nolite mirari quòd ad pœnam quærimini à regibus. Sed quia horum duorum alterum vobis vſurpatis, alterum à nobis auditis: vſurpatis enim vobis innocentiam, à nobis autem auditis quòd impie viuatis, accipite iterum de vtroque quid dicam, Si innocentes eſtis, quare Chriſti teſtimonio contradicitis? Si autem nocentes, quare ad eius miſericordiam non confugitis? Nam & teſtimonium eius eſt de orbis vnitate, & eius miſericor-
dia in fraterna charitate. Petilianus dixit, Poſtre- C. XCVII.
mo vt ſæpe iam diximus, qualis eſt veſtra præſumptio
vt de regibus præſumatis, dicente Dauid, Bonum eſt Pſal. 117.

ſperare

A ſperare in domino, quàm ſperare in homine: Bonum
eſt ſperare in domino, quàm ſperare in principibus?
AVG. reſpondit, Nos non ſperamus in homine, ſed
quantum poſſumus homines admonemus vt in domi-
no ſperent: nec ſperamus in principibus, ſed quantũ
poſſumus principes admonemus vt in domino ſperẽt:
& ſi aliquid à principibus pro vtilitate Eccleſiæ peti-
mus, non in eis tamen ſperamus. Neque enim & Apo-
Act.24. ſtolus in illo tribuno ſperauit tanquam in principe, à
quo ſibi egit vt deductores darentur armati: aut in ipſis
armatis tanquam in hominibus, quorum multitudi-
ne ſeptus euaſit inſidias perditorum. Sed nec voſipſos,
quòd ab Imperatore baſilicæ vobis vt redderentur pe-
tiſtis, arguimus, tanquam in Iuliano principe ſperaue-
ritis: ſed arguimus, quòd de Chriſti teſtimonio deſpe-
raueritis, à cuius vnitate ipſas baſilicas ſeparaſtis: eas
enim iubẽte inimico Chriſti accepiſtis, in quibus iuſſa
Chriſti contemneretis, dum validum & verum vobis
videtur quod Iulianus conſtituit, dicens, Hoc quoque
ſupplicantibus Rogatiano, Pontio, Caſsiano, & cæte-
ris Epiſcopis, ſed & clericis, accedit ad cumulum, vt
B abolitis quæ aduerſus eos ſine reſcripto perperam ge-
ſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur. inua-
lidum autem & falſum quod Chriſtus conſtituit, di-
cens, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in totam Iu-
Luca 24. dæam & Samariam, & vſque in totam terram. Obſe-
cramus vos, corrigimini, redite ad hanc euidentiſsi-
mam totius orbis vnitatem, vt non verbis apoſtatæ Iu-
liani, ſed verbis ſaluatoris Chriſti in antiquum ſtatum
cuncta reuocentur. Miſeremini animę veſtræ, non iam
Conſtantinum & Iulianum comparamus, vt quàm ſint
impares demonſtremus: non dicimus, ſi vos non ſpe-
raſtis in homine & in principe, cum homini impera-
tori Pagano & apoſtatæ dixiſtis, quòd apud eum ſola
iuſtitia locum haberet, quibus precibus & reſcripto, ſi-
cut ibi ſcriptum eſt, ſicut allegationis geſta teſtantur,
pars Donati vniuerſaliter vſa eſt: multo minus nos cri-
minari à vobis debemus, tanquam ſperemus in homi-
ne & in principe, ſi quid à Conſtantino vel à cæteris
Chriſtianis imperatoribus nulla ſacrilega adulatione
petiuimus, aut ſi quid ipſi nõ petentibus nobis, memo-
res rationis quã domino reddituri ſunt, ſub cuius ver-
bis tremunt cum audiunt quæ ipſe commemoraſti, Et
C nunc reges intelligite, &c. & alia multa, vltro pro Ec-
cleſiæ catholicæ vnitate cõſtituunt. Sed taceo de Con-
ſtantino, Chriſtum & Iulianum vobis opponimus: pa-
rum dico, deum & hominem, filium dei & filium ge-
hennæ, Saluatorem animarum noſtrarum, & interfe-
ctorem animæ ſuæ. Cur in baſilicis poſsidendis Iuliani
reſcriptum tenetis, & in Eccleſiæ pace amplectenda
Chriſti Euangelium non tenetis? Clamamus & nos,
quæ perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta
reuocentur. Antiquius eſt Euangelium Chriſti quàm
reſcriptum Iuliani. Antiquior eſt vnitas Chriſti, quàm
pars Donati. Antiquiores ſunt Eccleſiæ preces ad do-
minum pro vnitate Chriſti, quàm Rogatiani & Pontij
& Caſsiani ad Iulianum pro parte Donati. An perpe-
ram geritur cum reges prohibent diuiſionem, & non
perperam geritur cum Epiſcopi diuidunt vnitatem?
Perperam geritur cũ ad defendendam Eccleſiam Chri-
ſti teſtimonio reges ſeruiunt, & non perperam geritur
cum ad negandam Eccleſiam Chriſti teſtimonio Epi-
ſcopi contradicunt? Obſecramus ergo vt non contra
Euangelium, ſed ſecundum Euangelium etiam verba
ipſius Iuliani cui ſic ſupplicaſtis audiantur, & ea quæ

perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuo- D
centur. Petilianus dixit, Vos vos miſeros appello, *Caput*
qui perſecutionum metu perterriti, dum veſtras diui- *XCVIII.*
tias non animas quęritis, non tam fidem perfidam tra-
ditorum diligitis, quàm cõtra ipſorum malitiam, quo-
rum vobis patrocinia comparaſtis: non aliter quàm vt
naufragi in fluctibus fluctus ſubeunt ruituros, ſicq; in
magno vitæ periculo appetunt quod timetur: velut ty-
rannicus furor vt neminem metuat, vult cum ſuo pe-
riculo vel timeri: ſic ſic ad arcem malitiæ confugitis,
innocentium damna vel pœnas ſine veſtra formidine
ſpectaturi. Si hoc eſt vitare periculum, fugere ſub rui-
nam: necnon etiam damnabilis fides eſt, fidem latro-
ni ſeruare. Poſtremo dementis lucri commercium eſt,
veſtras animas perdere ne diuitias amittatis. Dicit e-
nim dominus Chriſtus, Si omnem mundum lucrifa- *Matth.16.*
cias, & animam tuam perdas, quam dabis commuta-
tionem pro anima tua? AVG. reſpondit, Vtilis eſſet
iſta exhortatio, fateor, ſi ea quiſquã in bona cauſa vte- E
retur. Omnino bene deterruiſti homines diuitias præ-
ponere animæ ſuæ. Sed vos qui hæc audiſtis, & nos pau
lulum audite: hoc enim & nos dicimus. Sed attendi-
te quemadmodum ſi vobis minantur reges auferre di-
uitias, quia Iudæi ſecundum carnem non eſtis, aut quia
idola vel dæmonia non colitis, aut quia in nullas hæ-
reſes transferimini: ſed in vnitate catholica permane-
tis, eligite potius perire diuitias veſtras, ne ipſi perea-
tis, ſed nec aliud quicquam, nec ipſam temporalem vi-
tam ſaluti æternæ quæ in Chriſto eſt præferatis. Si au-
tem reges vobis propterea damna vel damnationem
minantur, quia eſtis hæretici, terrent vos illi non cru-
deliter ſed miſericorditer: vos autem non fortiter ſed
pertinaciter non timetis. Audite ergo Petrum dicen- *1.Petri 2.*
tem, Quæ autem gloria eſt ſi peccantes pœnas patimi-
ni, vt neque hic habeatis terrena ſolatia, nec in futu-
ro ſeculo vitam æternam, ſed & hic anguſtias infœli- F
cium, & ibi gehennas hæreticorum? Vides ergo tu fra-
ter, cum quo mihi nunc res eſt, prius te debere oſten-
dere vtrum teneas veritatem, & tunc exhortari homi-
nes, vt pro ea tenenda parati ſint carere omnibus quæ
temporaliter tenent: cum hoc non oſtendas, quia non
potes, non quia ingenium deeſt, ſed quia mala cau-
ſa eſt, cur feſtinas exhortationibus tuis facere homi-
nes & mendaces & imperitos & egentes & errantes &
pannoſos & contentioſos & famelicos & hæreticos, &
in hoc ſeculo bona temporalia perdentes, & in Chri-
ſti iudicio mala æterna inuenientes? Cautus autem fi-
lius, qui timendo flagellum patris recedit à cubili ſer-
pentis, nec vapulat nec perit. Qui autem dolores di-
ſciplinæ pro ſua pernicioſa volũtate contemnit, & va-
pulat & perit. Iam non intelligis vir diſerte, quoniam
qui pro pace Chriſti omnibus terrenis caruerit, deum
habet: qui autem pro parte Donati vel paucos num-
mos perdiderit, cur non habet? Petilianus dixit, *Ca. XCIX.*
Nos autem pauperes ſpiritu, non diuitias amamus, ſed *Matth.5.*
diuitias formidamus. Nos nihil habẽtes & omnia poſ- *2.Corin.6.*
ſidentes, cenſum animam credimus, noſtriſque pœnis
& ſanguine æternas diuitias cœli mercamur, ſicut idem
dominus dicit, Qui perdiderit ſubſtantiam ſuam, cen- *Matt.19.*
tuplum recipiet eam. AVG. reſpondit, Et hoc ad
rem pertinet commonere quemadmodum ſcriptum
eſt. Nam vbi nihil impedit intentionem meam, ſi quid
in ſcripturis fallis aut falleris, nihil curo. Non ergo ita
ſcriptum eſt, Qui perdiderit ſubſtantiam ſuam: ſed,
qui perdiderit animam ſuam propter me. De ſubſtan-

G tia vero non ſcriptum eſt, Qui perdiderit: ſed, qui di-
miſerit: nec ſolum ſubſtantiam pecuniæ: ſed & multa
alia. Tu autẽ interim non perdidiſti ſubſtantiam tuam:
virum vero dimiſeris quòd ſic de paupertate gloriaris,
neſcio ſi forte ſcit hoc collega meus Fortunatus, quia
in eadem ciuitate eſtis: nunquam mihi indicauit, quia
nunquam quæſieram. Veruntamen etiam ſi hoc feciſti,
tuipſe cõtra te in hac ipſa tua epiſtola commemoraſti
1. Corin. 13. apoſtolicum teſtimonium, Si diſtribuero omnia mea
pauperibus, & tradidero corpus meum vt ardeam, cha
ritatem autem nõ habeam, nihil mihi prodeſt. Si enim
haberetis charitatẽ, non obiiceretis ignaro & incogni-
to vobis orbi terrarum nec ipſa ſaltẽ probata crimina
fratrum. Si haberetis charitatem, non in veſtris calum-
niis fingeretis, ſed in verbis domini manifeſtiſſime ex-
preſſam vſq; in totam terram cognoſceretis vnitatem.
Si autẽ hoc nõ feciſti, quid gloriaris quaſi feceris? Itáne
2. Corin. 6. vero diuitias formidatis, vt nihil habentes omnia poſ-
ſideatis? Dic iſta collegæ tuo Criſpino, qui modo iuxta
Hipponem noſtrã comparauit fundum, vbi mergeret
homines in profundum. Vnde hoc & ego nimirũ mo-
ui, tu forte neſcis, & ideo ſecurus clamas, Diuitias for-
H midamus. Vnde miror quòd iſta vox tua ad nos perue-
niret, ipſum tranſiliit. Inter Cõſtantinam quippe vbi tu
es, & Hipponẽ vbi ego ſum, Chalama vbi ille eſt, vici-
nior quidẽ nobis, ſed tamẽ interpoſita eſt. Miror ergo
quomodo ille non prior excepit hanc vocem, & reper-
cuſſit ne tranſiret ad nos, & aduerſus te diuitiarum lau
des multo copioſius recitauit. Non ſolũ enim non for-
midat ille diuitias, ſed & amat, & certe de cętero prinſ-
quam edas, recita illi talia, ſi non emendauerit, reſpon-
demus. tu autem ſi verum eſt quòd pauper ſis, ibi habes
fratrem meum Fortunatũ, facilius inde placere poteris
Caput C. illi collegæ meo quàm huic tuo. Petilianus dixit,
Nos timore dei quo viuimus, pœnas & mortes quas gla
dio facitis, non timemus, ſed id ſolum deniq; fugimus,
quòd cõmunione nequiſſima animas iugulatis, domi-
Matth. 10. no ipſo dicẽte, Nolite timere eos qui occidunt corpus,
animam enim occidere non poſſunt, ſed timete potius
eum qui habet poteſtatẽ corpus & animam mittere in
gehennam ignis. AVG. reſpondit, Quod diciris vos
Pſal. 56. facitis, non gladio viſibili, ſed illo de quo dictũ eſt, Filij
hominum dentes eorũ arma & ſagittę, & lingua eorum
gladius acutus. Hoc enim gladio criminatore & calũ-
I niatore orbis incogniti imperitorum animas trucida-
tis. Si autem cõmunionem nequiſſimam accuſas, ecce
ore non meo ſed tuo aſcendas, deſcendas, intres, verſe-
ris, tergiuerſeris, talis es qualis Optatus. Si autẽ redis ad
cor, & inuenies te nõ eſſe talem, non quia tecum ſacra-
menta non communicauit, ſed quia tibi diſplicuit: ab-
ſolues orbem terrarum criminibus alienis, & inuenies
Cap. CI. vos implicatos crimine ſchiſmatis. Petilianus di-
xit, Vos ergo qui falſiſſimo baptiſmo vultis lauari q̃
naſci, nõ ſolum veſtra delicta non ponitis, verũ animas
veſtras reorum criminibus oneratis. Vt enim aqua no-
centiũ à ſancto ſpiritu vacuata eſt, ita planè referta eſt
criminibus traditorum. Quicunque igitur miſer ab hu
iuſmodi baptizaris, ſi mẽdacio carere volueris, perfun
deris falſitate. Si delicta carnis volebas excludere, reo-
rũ accedente conſcientia percipies & reatũ. Si auaritiæ
flammam volebas extinguere, perfunderis fraude, per-
funderis ſcelere, perfunderis & furore. Poſtremo ſi cre-
dis quia accipientis & dantis eſt fides, ab eo qui inter-
ficit hominẽ, ſanguine perfunderis fratris. Ita agitur, vt
qui ad baptiſmum innocẽs veneras, à baptiſmo redeas

parricida. AVG. reſpõdit, Vellem cum eis ſermoci- K
nari, qui verbis iſtis lectis vel auditis acclamauerũt. Ta-
les enim nõ habent aures in corde, ſed cor in auribus.
Legant tamen iterum & iterum, & cogitẽt, & ſentient
ea non quid ſonent, ſed quid ſapiãt. Primo vt hoc vlti-
mum excutiam, Ita ergo fit, inquis, vt qui ad baptiſmũ
innocens veneras, à baptiſmo redeas parricida. Reſpõ-
de prius, quis ad baptiſmum innocens venerat excepto
illo qui non ideo venit baptizari, vt eius ablueretur ini-
quitas, ſed vt nobis humilitatis præberetur authoritas?
Quid enim dimittetur innocẽti? Aut vero ita es eloquẽs
vt oſtendas nobis quandã innocentiam peccatricem.
Nónne audis dicentẽ ſcripturam, Nemo mundus à pec Iob 25.
cato in cõſpectu tuo, nec infans cuius eſt diei vnius vi-
ta ſuper terram? Nam vnde ad remiſſionẽ peccatorum
& cum infantibus curritur? Nónne audis aliam, Ego in Pſal. 50.
iniquitate cõcept⁹ ſum? Deinde ſi propterea redit par-
ricida qui ſine parricidio venerat, quia eum parricida
baptizat, quotquot ab Optato baptizati redierũt, Opta-
ti facti ſunt. Ite nũc & nobis obiicite, quòd in vos regũ
iracundiã concitemus. Nõ metuitis ne à vobis tot Gil-
donis ſatellites inquirantur, quot homines ab Optato L
baptizari potuerũt? Vidés ne tandẽ quemadmodũ iſta
tua non ſententia ſed veſica, nõ ſolum inani ſono, ſed
etiam in capite veſtro crepuerit? Iam cætera ſuperiora
quæ nũc refellenda propoſuimus, talia ſunt vt omnino
talis quiſq; baptizat⁹ redire dicatur, qualis fuerit à quo
baptizatur. Sed abſit vt q̃ delirans iſta dicis, tam deliri
à te redeant quos baptizas: & q̃ bene tibi ſonuit quod
dixiſti, Perfunderis fraude, perfunderis ſcelere, perfun-
deris & furore. Tu vero niſi furore nõ perfuſus, ſed re-
pletus eſſes, iſta nõ effunderes. Itáne, vt alia taceam, qui-
cunq; nõ auari ad auaros collegas tuos vel presbyteros
veſtros baptizandi veniunt, auari redeunt: & quicunq;
ſobrij ad illas vini voragines currunt vt baptizentur,
ebrioſi reuertẽtur? Iſta ſentientes & iſta ſuadẽtes, aude-
tis etiam tanquã aduerſus nos cõmemorare, quod pau-
lo ante poſuiſti ſuperius, Bonum eſt ſperare in domino Pſal. 117.
quàm ſperare in homine, Bonũ eſt ſperare in domino
quàm ſperare in principibus. Quid aliud docetis quęſo
quàm non in domino ſed in homine ſperare, quando
talem fieri dicitis baptizatum, qualis fuerit baptizator?
Et quia iſtum vobis baptizandi aſſumitis principatum,
credant vobis homines: & qui erant in domino ſpera-
turi, ſperẽt in principibus. Immo vero nõ audiant vos, M
ſed illa potius teſtimonia quæ poſuiſti cõtra nos, & ali-
quid etiam terribilius, quia nõ ſolum bonũ eſt ſperare
in domino q̃ ſperare in homine, ſed etiam maledictus Hiere. 17.
omnis qui ſpem ſuam ponit in homine. Petilianus Cap. CII.
dixit, Imitamini ſaltẽ Prophetas, qui ſuas animas ſacras
falſo baptiſmate decipi timuerunt. Dixit nanq; Hiere-
mias, apud impios homines aquã eſſe mẽdacem. Aqua, Hiere. 15.
inquit, mendax non habet fidẽ. AVG. reſpõdit, Qui
ſcripturarũ ignarus hæc audit, nec te credit aut ſic er-
rantem vt neſcias quid loquaris, aut ſic fallentẽ vt quẽ
fefelleris neſciat quid loquatur, putat Hieremiam Pro-
phetam cũ baptizari vellet pręcauiſſe ne ab hominibus
impiis baptizaretur, & ſic iſta dixiſſe. Quò enim perti-
net quòd antequam hoc teſtimonium poneres dixiſti,
Imitamini ſaltẽ Prophetas, qui ſuas animas ſacras falſo
baptiſmate decipi timuerũt? quaſi Hieremiæ tẽporibus
quiſquam ſacramẽto baptiſmi ablueretur, niſi quòd ſe-
ipſos illis lauacris quæ dominus redarguit, Phariſęi pe- Matth. 23.
nè per omnia momenta tingebãt, & lectos & calices &
paropſides, ſicut in Euangelio legitur. Quomodo ergo
potuit

A potuit Hieremias tanquam baptiſmum deſiderãs & ab
impiis baptizari deuitans ita dixiſſe? Hoc ergo dixit cũ
de populo infideli quereretur, cuius peſsimis moribos
tribulabatur, non ſe cõmiſcens factis eorum, qui tamen
corporaliter nõ ſe ab illo populo ſegregauit, nec alia ſa
eramenta quęſiuit, quàm ille popnlus ſecundũ legis or-
dinem illi tẽpori congrua ſumebat. Hunc ergo populũ
male viuentem dixit plagam, qoa cor iuſti grauiter cæ-
debatur, ſiue hoc de ſeipſo diceret, ſiue in ſeipſo figura-
Hiere.15. ret quæ futura cernebat. Sic enim ait, Domine memor
eſto mei, & viſita me, & innocentẽ me fac ab inſectan-
tibus me, nõ in longanimitate, ſcito qoomodo accepe-
rim de te improperium ab his qui ſpernunt ſermones
tuos. Conſumma illos, & erit verhum tuum mihi in io-
cunditatem & gaudium cordis mei, quoniam vocatũ
eſt nomen tuum in me, domine omnipotens. Non ſedi
** aliàs, Iu-* in concilio eorũ laudantium, *ſed timebam à facie ma
deutium. nus tuæ: ſingulariter ſedebã, quoniam amaritudine re-
pletus ſum. Vt quid qui me contriſtãt, prçualent in me?
Plaga mea valida eſt, vnde ſanabor? Facta eſt mihi vt a-
qua mendax, quæ non habet fidẽ. In his omoibus vide-
B tur quid propheta intelligi voluerit, ſed videtur ab eis
qui non ad cauſam ſuam peruerſam volunt peruertere
quod legũt. Plagã enim ſuam dixit Hieremias factam
ſibi aquam mendacem quæ nõ habet fidem: eos autem
voluit intelligi plagã ſuam, qui eum contriſtabant ma-
2.Cor.7. le viueodo, Vnde dicit & Apoſtolus, Foris pugnę, intus
2.Corin.11. timores. Et iterum, Quis infirmatur & ego non infir-
mor? & quis ſcandalizatur & ego nõ vror? Et quia de-
ſperabat eos poſſe corrigi, propterea dixit, Vnde ſana-
bor? tanquam ſemper habiturus dolorem quamdiu illi
tales eſſent inter quos viuere cogeretur. Populum autẽ
Apoca.17. nomine aquæ ſolere ſignificari in Apocalypſi manife-
ſtatur, vbi aquas multas popolos multos, nõ cõiectura
veſtra, ſed illic eoodata interpretatione cognoſcimus.
Noli ergo per prauum intellectum vel potius errorem
blaſphemare ſacramentũ baptiſmi, etiam ſi in homioe
Acto.8. perditiſsimo fuerit, quia nec in Simone mendace aqua
mendax erat baptiſma quod acceperat. Nec tot mẽda-
ces veſtri aquam mendacem dant cum baptizãt in no-
mine trinitatis. Neq; enim tunc incipiunt eſſe menda-
ces, quando proditi atq; conuicti facinora ſua confitẽ-
tur, ſed tunc potius erant mendaces, quãdo enim eſſeot
C adulteri & ſcelerati, caſtos & innocẽtes ſe eſſe fingebãt.

Cap.CIII. Petilianus dixit, Dixit quoq; Dauid, Oleom pecca-
Pſal.140. toris non vnget caput meum. Quem igitur aſſerit pec-
catorẽ? Me, qui tua ſcelera patior, an te qui perſequeris
innocentem? AVG. reſpondit, Ex perſona corporis
1.Timo.3. Chriſti quæ eſt Eccleſia dei viui, columna & firmamen-
tum veritatis, toto orbe terrarum diffuſa propter Euan-
Coloſſ.1. geliũ quod prædicatur, ſicut dicit Apoſtolus, In omni
creatura quæ ſob cœlo eſt: Ex perſona orbis terræ, de
Pſal.92. quo idẽ Dauid, cuius verba non intelligitis, dicit, Con-
firmauit orbem terræ qui nõ cõmouebitur: quẽ tu pec-
catis alienis non commotum eſſe, ſed omnino periiſſe
contẽdis. Ex illius ergo perſona reſpõdeo ego, nõ per-
ſequor innocentẽ. Dauid autẽ oleum peccatoris dixit,
non dixit traditoris, non thurificatoris, non perſecuto-
ris, ſed peccatoris. Quid ergo facturus es ſecundũ intel
lectum tuum? Vide primũ, vtrum non ſis ipſe peccator.
Nolo mihi dicas, non ſum traditor, non ſum thurifica-
tor, non ſum perſecutor. Nec ego quidẽ, ſi domino pla-
cet, aliquid horum ſum, nec orbis terræ qui non cõmo-
uebitur. Sed dic ſi audes, non ſum peccator. Ille quippe
ait oleũ peccatoris. Quicquid enim in te vel leuis pec-
cati fuerit inuentum, vnde nõ oſtendis pertinere ad id D
quod dictũ eſt, oleum peccatoris? Quæro enim, vtrum
ores oratione dominica? Si enim non oras ea oratione
quam dominus orare diſcipulos docuit, vnde aliam di
dicisti pro maioribus meritis tuis excedentem merita
Apoſtolorum? Si autem ſic oras, vt ille magiſter docere
dignatus eſt, quomodo dicis, Dimitte nobis debita no *Matth.6.*
ſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris? Neq;
enim de his peccatis hoc petimus quæ nobis in bapti-
ſmo iam dimiſſa ſunt. Ergo iſta verba orationis aut te
non permittuot eſſe dei deprecatorẽ, aut aperiunt pec-
catorẽ. Eant nũc & oſculentur tibi caput qui abs te ba-
ptizati ſunt, quorũ capita oleo tuo perierũt: ſed tu vide
quid ſis, vel quid de te ſentias. Itáne vero Optatus quẽ
Pagaoi, Iudæi, Chriſtiani, noſtri, veſtri per Africam to-
tam, furem, raptorem, proditorẽ, oppreſſorem, ſepara-
torem, & illius quem quidam veſtrum eius dixit comi-
tem deum, non amicum, non clientem, non ſatellitem
clamaut, non fuit vel qualiſcunq; peccator? Quid ergo
faciẽt quibus vnxit capita reus criminis capitalis? Nón-
ne & ipſi vobis capita oſculãtur, de quorũ capitibus per
hũc intellectum male iudicatis? Saltem prodite illos & E
admooete vt ſanentur. An vobis potius capot ſanandũ
eſt ita delirãtib⁹? Quid ergo, inquies, dixit Dauid? Quid
me interrogas? Ipſum interroga. Superiori verſu tibi
reſpõdet, Emẽdabit, inqoit, me iuſtus in miſericordia, *Pſal.140.*
& arguet me, oleom autẽ peccatoris non impinguabit
caput meom. Quid planius? Quid apertius? Malim, in-
quit, me miſericordi obiurgatione ſanari, quàm blãda
adulatione tanquã mihi caput vngatur, decipi atq; per-
uerti. Sub aliis verbis ipſa ſentẽtia eſt alibi ſcripturarũ,
Meliora ſunt vulnera amici, quàm voluntaria oſcula *Prouer.27.*
inimici. Petilianus dixit, Vnguentũ vero concordię *Ca.CIIII.*
ſic in fratribus laudat, Ecce quàm bonũ & quàm iocun- *Pſal.132.*
dum habitare fratres in vnũ. Tanquam vnguentum in
capite, quod deſcendit in barbã barbam Aaron, Quod
deſcendit in oram veſtimenti eius, ſicut ros Hermon
qui deſcendit in montem Sion, Quoniam ibi manda-
uit dominus benedictionem, & vitam vſq; in ſeculum.
Sic, inquit, vngitur vnitas, ſicut vncti ſunt ſacerdotes.

AVG. reſpõdit, Verum dicis. Nam illud ſacerdotiũ
in figura corporis Chriſti habebat vnctionẽ, quod vni-
tatis compage fit ſaluum. Nam & ipſe Chriſtus à chri-
ſmate appellatur, id eſt, ab vnctione. Hũc Hebræi dicũt F
Meſsiam, qood verbũ Punicæ lingoæ conſonũ eſt, ſicut *Punica lin-*
alia Hebræa permulta & penè omnia. Quid eſt ergo in *gua aſſinis*
illo ſacerdotio caput, quid barba, quid ora veſtimenti? *Hebrææ.*
Quãtum donat dominus vt intelligam, Caput eſt ipſe
ſaluator corporis, de quo Apoſtolus ait, Et ipſe eſt ca- *Coloſ.1.*
put corporis Eccleſiæ. Per barbam non incongrue for-
titudo intelligitur. Ergo ad eos qui ſunt fortes in Ec-
cleſia eius, & adhærent oræ eius, vt ſine timore prædi-
cent veritatẽ, ab ipſo Chriſto tanquam à capite ſanctũ
deſcẽdit vnguentum, id eſt, ſanctificatio ſpiritalis. Ora
veſtimenti hęc datur intelligi quæ in capite veſtimenti
eſt, qua veſtientis caput ingreditur: per hãc ſignificãtur
perfecti fideles in Eccleſia. In ora nanq; perfectio eſt, &
vtiq; meminiſti eſſe dictum cuidã diuiti, Si vis eſſe per- *Matth.19.*
fectus, vade vẽde omnia quę poſsides, & da pauperib⁹,
& habebis theſaurũ in cœlis, & veni ſequere me. Triſtis
quidem ille diſceſsit, neglector perfectionis, & elector
defectionis. Sed nũquid ideo defuerũt in quos vnitatis
vnguentũ tali rerũ terrenarum dimiſsione perfectos,
tanquã in oram veſtimenti à capite deſcenderet? Nam
exceptis Apoſtolis, & qui cum eis erãt præpoſitis atque

G doctoribus, quos eminẽtiores & fortiores in barba in-
telligimus,lege in Actibus Apoſtolorũ,& vide qui rerũ
Acto.4. ſuarum venditarum precia ad pedes Apoſtolorom po-
nebãt,& nemo dicebat aliquid proprium,ſed erant eis
omnia cõmunia , & diſtribuebatur vnicuiq; ſicut cuiq;
opus erat,& erat illis anima vna & cor vnum in deum.
Nempe ita ſcriptũ eſſe cognoſcis . Agnoſce ergo bonũ
& iocundũ,fratres habitãtes in voum, Agnoſce barbã
Aaron, Agnoſce oram veſtimenti ſpiritalis. Interroga
ipſam ſcripturã vbi cœperunt iſta fieri, inuenies in Hie
ruſalem.De hac ora veſtis per omnes gẽtes vnitas tota
cõtexitur.Hac intrauit caput in veſtem , vt indueretur
Chriſtus varietate orbis terrarũ, quia in hac ora veſti-
mẽti apparuit varietas ipſa linguarũ . Cur ergo ipſi ca-
piti vnde illud vnitatis deſcẽdit vnguentũ:id eſt,a mo-
ris fragrantia ſpiritalis,cur,inqnam, ipſi capiti reſiſtitis
Luca 24. teſtanti & dicenti , Prædicabitur in nomine eius pœni-
tentia & remiſsio peccatorum per omnes gentes,inci-
picotibus ab Hieruſalẽ?Et in hoc vngoento ſacramen-
tum chriſmatis vult interpretari,quod quidẽ in genere
viſibiliũ ſignaculorũ ſacroſanctũ eſt ſicur ipſe bapti-
ſmus,ſed poteſt eſſe & in hominibus peſsimis,in operi-
H bus carnis vitam conſumentibus,& regnũ cœlorũ non
poſſeſſuris,& ideo nec ad barbã Aarõ,nec ad oram ve-
ſtimenti eius,nec ad vllam contextionẽ veſtis ſacerdo-
talis pertinẽtibus. Vbi enim poſiturus es quę Apoſtolus
Gala.5. enumerat manifeſta opera carnis, quæ ſunt,inquit,for-
nicationes,immũditiæ,luxurię, idolorũ ſeruitus,vene-
ficia,inimicitiæ,contẽtiones, æmulationes, animoſita-
tes,diſſenſiones,hęreſes,inuidię,ebrietates,comeſſatio-
nes,& his ſimilia:quæ prędico vobis ſicut prædixi,quo-
niam qui talia agont,regnũ dei nõ poſsidebũt? Seque-
ſtro fornicationes quæ latenter admittuntur: immun-
ditias interpretare vt volueris , ſequeſtro & ipſas : illic
ponamus & veneficia, quia nemo eſt palàm confector
datórqne venenorum:ſequeſtro & hæreſes,quia & hoc
vultis:idolorum ſeruitutẽ neſcio vtrum debeam ſeque-
ſtrare,quandoquidẽ Apoſtolus ibi ponit auaritiam,quę
publice inſanit.His ergo ſequeſtratis,nulli ne apud voa
luxurioſi,nulli auari,nulli pertinaciter inimicitias exer-
centes,nulli cõtentioſi, æmuli, animoſi,diſſenſionibus
ſtudẽtes,inuidi,ebrioſi,comeſſationibus vacãtes? Nul-
line apud vos tales vngũtur , & in his intus noti mani-
I feſtiq; morinntur?Si nullos dicis,quoniã ſtudio contẽ-
tionis aperte mẽtiris, vide ne de talibus ipſe ſis. Si autẽ
ab huiuſmodi remotus es,nõ corporis ſeparatione,ſed
vitæ diſsimilitudine, & tales turbas circũ altaria veſtra
gemẽs conſpicis,quid dicemus quia oleo ſancto vncti
ſunt,& ſicut Apoſtolus liqoida veritate cõfirmat,regnũ
dei nõ poſsidebunt:nũquid barbæ Aaron & oræ veſti-
menti eius ſacrilega iniuria facienda eſt, vt ibi eos po-
nendos arbitremur?Abſit.diſcerne ergo viſibile ſanctõ
ſacramẽtũ, quod eſſe & in bonis & in malis poteſt, illis
ad præmium,illis ad indiciũ, ab inuiſibili vnctione cha
ritatis,quæ propria bonorũ eſt. Diſcerne iſta,diſcerne,
diſcernat te deus à parte Donati,& in catholicã reuo-
cet, vnde te illi catechnmenum abreptũ mortiferi ho-
noris vinculo ligaoerũt.Iam ros Hermon ſuper mõtes
Sion qoomodolibet abs te accipiatur,nõ eſtis in mon-
tibus Sion,quia nõ eſtis in ciuitate ſuper montem con-
ſtituta,quæ certum ſignũ hoc habet,quòd abſcondi nõ
poteſt.Nota eſt ergo omnibus gentibus, pars autẽ Do-
Cap.CV. nati ignota eſt pluribus gẽtibus,nõ eſt ergo ipſa. Pe-
tilianus dixit,Vę igitur vobis qui violãdo quod ſanctũ
1.Reg.2. eſt reſcinditis vnitatem, Propheta dicente,Si peccaue-
rit populus,orabit pro eo ſacerdos: ſi autem peccauerit K
ſacerdos,quis orabit pro eo? AVG. reſpondit,Ee vi-
debar pauloantè cũ de oleo peccatoris diſputaremus
vngere tibi frontẽ, vt diceres,ſi auderes,vtrũ ipſe pec-
cator nũ eſſes. Ecce dixiſti illud, ô ſcelus,ô monſtrum.
Quia enim te ſacerdotem aſſeris , quid aliud per hoc
propheticũ teſtimoniũ, niſi te omnino ſine peccato eſ-
ſe dixiſti? Nã ſi habes peccatũ,quis pro te orabit ſecun-
dum intellectum tuom ? Ita enim vos miſeris plebibus
vẽditatis commemorantes ex Propheta , Si peccauerit
populus,orabit pro eo ſacerdos:ſi autẽ ſacerdos pecca-
uerit , quis orabit pro eo ? vt vos ſine peccato eſſe cre-
dãt,& peccata ſua veſtris orationib⁹ purgãda cõmittãt.
Magni homines vos,excelſi,cœleſtes,diuini,nõ iam ho
mines ſed angeli, qui pro plebibus oratis , & pro vobis
plebes orare nõ vultis. Tú ne iuſtior Paulo , tu pfectior
tanto Apoſtolo, qui eorum quos docebat orationibus
ſe cõmẽdabat?Orationi,inquit,inſtate,vigilãtes in illa, Coloſſ.4.
in gratiarum actione,orãtes ſimul & pro nobis,vt deus
aperiat nobis oſtiũ verbi ad loquẽdũ myſteriũ Chriſti,
propter quod & vinctus ſum vt manifeſtẽ illud , ita vt
oportet me loqui.Ecce oratur ꝑ Paulo Apoſtolo,quod
fieri non vis pro Epiſcopo. Videsne q̃ ſit iſta diabolica L
ſuperbia ? Oratur pro Apoſtolo vt manifeſtet myſteriũ
Chriſti ſicut oportet loqui.Proinde ſi pias plebes habe-
retis, hortari debuiſti vt pro te orarẽt ne loqoereris ſi-
cut non oportet . Tu ioſtior Ioãne Euangeliſta,qui ait,
Si dixerimus quia peccatũ nõ habemus,nos ipſos ſedu- 1.Ioan.1.
cimus,& veritas in nobis non eſt? Tu poſtremo iuſtior
Daniele ? quem tuipſe in hac tua epiſtola ita cõmemo-
raſti vt diceres, Rex iuſtiſsimũ Danielẽ feris mortib⁹
vt putabat obiecit:quod ille nõ putauerat,quãdoquidẽ
amiciſsimo animo , ſicut lectionis circũſtantia probat,
dixit ipſi Danieli, Deus tuus cui deſeruis aſsidue , ipſe Danie.6.
eripiet te.Sed hinc iã multa diximus: nũc quod agitur.
Nẽpe iuſtiſsimus erat Daniel:non teſtimonio tuo,quã-
quam hoc mihi ad cauſam quam tecũ ago ſufficiat,ſed
teſtimonio ſpiritus dei loquentis etiã per Ezechielem,
vbi tres eminẽtiſsimæ iuſtitię nominauit,Noë,Danielẽ Ezech.14.
& Iob, quos dixit ſolos à quadã vehemẽtiſsima ira deię
quæ cæteris impẽderet,poſſe liberari. Vir ergo iuſtiſsi-
mus,vnus ex tribus memorabilibus orat & dicit, Cum Danie.9.
orarem & cõfiterer peccata mea & peccata populi mei
in cõſpectu domini dei mei. Et tu te dicis eſſe ſine pec-
cato,quia videlicet ſacerdos es,& ſi peccauerit popul⁹, M
oras pro eo:ſi autem tu peccas,quis pro te orabit? Vere
quia impietate tãtæ arrogantiæ indignũ te prębes pro
quo ſacerdos ille interpellet , quẽ Propheta his verbis
quæ nõ intelligis voluit intelligi. Iam enim ne quis in-
quirat cur hoc dictũ ſit,qoantũ domin⁹ donat expediã,
Pręparabat deus animas hominũ per Prophetã , vt ta-
lem deſiderarẽt ſacerdotẽ pro quo nullus poſſet orare.
Ipſe figurabatur tẽporibus primi populi & primi tẽpli,
vbi omnia figurę noſtræ fuerũt . Ideo ſolus ſummus ſa- Leuit.16.
cerdos intrabat in ſancta ſanctorũ vt oraret pro popu- Heb.9.
lo,qui cũ ſacerdote in ipſa interiora ſancta non introi-
bat,ſicut ille ſacerdos intrauit in ſecreta cœlorũ in illa
veriora ſancta ſanctorũ, adhuc nobis hic poſitis ꝑ qui- Roma.8.
bus interpellat . Ideo dixit Propheta, Si peccauerit po- 1.Reg.2.
pul⁹,orabit ꝑ eo ſacerdos: ſi autẽ ſacerdos peccauerit,
quis orabit pro eo?Quaſi diceret, talẽ deſiderate ſacer-
dotẽ qui peccare nõ poſsit, ne indigeat orari pro ſe. Et
ideo pro Apoſtolis oratur à populis: pro illo autẽ ſacer Acto.4.
dote Apoſtolorũ magiſtro & domino nõ oratur. Audi
hoc Ioannem fatentem & dicẽtem, Fratres,inquit,hæc 1.Ioan.2.

A ſcribo vobis vt nõ peccetis: & ſi quis peccauerit, aduo-
1.Ioan.2. catum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum,
ipſe exoratio eſt pro peccatis noſtris. Habem⁹ dixit, pec
catis noſtris dixit. Diſce humilitatem ne cadas, imò vt
aliquando ſurgas. Neq; enim iſta dixiſſes niſi cecidiſſes.
Cap. CVI. Petilianus dixit, At ne ſe vindicet à delicto qui laicus
1.Timo.5. eſt, hoc interdicto tenetur, Ne cõmunices peccatis a-
Prouerbiũ. lienis. AVG. reſpõdit, Erras, vt dicitur, toto cœlo per
ſuperbiam, dum nõ vis cõmunicare orbi terræ per hu-
militatẽ. Nam neq; hoc laico dictũ eſt, & neſcis quem-
admodum dictum ſit. Ad Timotheum Apoſtolus cum
ſcriberet, hoc monebat eundẽ ipſum Timotheum, cui
1. Timot.4. alio loco dicit, Noli contemnere gratiam quę in te eſt,
quæ tibi data eſt per impoſitionẽ manuum presbyteri.
Et multis aliis documẽtis oſtenditur ꝙ non erat laicus.
Quod autem ait, Ne communices peccatis alienis: con
ſenſu & placito intelligi voluit. Vnde ſtatim ſubiiciens
1.Timo.5. quomodo id agat, Teipſum, inquit, caſtũ cuſtodi. Neq;
2. Corin.11. enim & ipſe Paulus cõmunicabat peccatis alienis, quia
falſos fratres de quibus gemit, in vnitate corporali to-
lerabat: aut cõmunicauerunt furto & ſceleri Iudæ præ-
Ioan.12. deceſſores eius Apoſtoli, quia cum eo iam domini ven-
B ditore & à domino demõſtrato, ſacroſanctam cœnam
Cap. CVII. cõmunicauerunt? Petilianus dixit, Hac iterum ſen-
Roma.1. tentia ipſe Apoſtolus comparat conſcientiæ malę con-
ſortes. Et qui faciunt ea, inquit, & qui conſentiunt talia
facientibus, digni ſunt morte. AVG. reſpõdit, Quo-
modolibet ea dixeris nõ curo, vera ſunt hæc: & hoc eſt
quod catholica docet, multum intereſſe inter conſen-
tientes quibus hæc placẽt, & tolerantes quibus hæc diſ-
plicent. Illi enim palea fiunt dum paleæ ſequũtur ſteri-
litatem, illi triticum dum expectant vt ſegregentur per
Ca. CVIII. Chriſtum ventilatorem. Petilianus dixit, Venite er-
go ad Eccleſiam populi, & aufugite traditores, ſi cum
iiſdem perire non vultis. Nam vt facile cognoſcatis, ꝙ
cũ ipſi ſint rei de fide noſtra, optime iudicent: ego illo-
rum infectos baptizo, illi meos, quod abſit, recipiũt ba-
ptizatos, quæ omnino non facerent ſi in baptiſmo no-
ſtro culpas aliquas agnouiſſent. Videte ergo quod da-
mus, q̃ ſit ſanctũ, quod deſtruere metuit ſacrilegus ini-
micus. AVG. reſpõdit, Contra iſtum quidẽ errorem
multa iã diximus & in hoc opere & alibi. Sed quia ita
magnum firmamentũ vanitatis veſtrę in hac ſententia
eſſe arbitramini, vt ad hoc tibi terminandam putares
C epiſtolam, quo quaſi recentius in animis legentium re-
maneret, breuiter reſpondeo, Sic approbamus in hære
Galat.5. ticis baptiſmum, non hæreticorum ſed Chriſti, ſicut in
fornicatoribus, immũdis, luxurioſis, idololatris, veneſ-
cis, inimicitiarũ retentoribus, contentioſis, æmulis, ani
moſis, diſſenſionum ſtudioſis, inuidis, ebrioſis, comeſſa-
toribus, & his ſimilibus approbamus baptiſmũ, nõ eo-
rũ, ſed Chriſti. Omnes enim iſti inter quos & hæretici
poſiti ſunt, ſicut dicit Apoſtolus, regnum dei nõ poſsi-
Matth.25. debũt, & ideo ad ſiniſtram partem cum diabolo perti-
Id negant nebunt. Nec ideo putandi ſunt eſſe in Chriſti corpore
hodie. quod eſt Eccleſia, quia ſacramentorũ eius corporaliter
participes fiunt. Illa enim & in talibus ſancta ſunt, & eis
indigne tractantibus & ſumentibus ad maius iudicium
valebunt. Ipſi autẽ nũ ſunt in illa Eccleſiæ Chriſti com-
Coloſſ.2. page, quæ in membris Chriſti per connexum & conta-
ctum creſcit in incremẽtum dei. Illa quippe Eccleſia in
Matth.16. petra eſt, ſicut dominus dicit, Super hanc petram ædi-
ficabo Eccleſiam meam. Illi autem in arena ædificant,
Matth.7. ſicut idem dominus dicit, Qui audit verba mea & non
facit ea, ſimilabo eum viro ſtulto qui ædificat domum

ſuam ſuper arenã. Sed ne putes Eccleſiam quæ in petra D
eſt, in vna parte eſſe terrarum, & nõ diffundi vſq; ad fi-
nes terræ, audi eius vocẽ de Pſalmo gemẽtis inter mala
peregriuationis ſuæ. Ait enim, A finibus terræ ad te cla Pſal.60.
maui. dum angeretur cor meum, in petra exaltaſti me.
Deduxiſti me quia factus es ſpes mea, turris fortitudi-
nis à facie inimici. Videte quẽadmodũ à finibus terræ
clamat. Non eſt ergo in ſola Africa, vel ſolis Afris Epi-
ſcopum Romam paucis Montẽſibus, & in Hiſpaniam
domui vnius mulieris ex Africa mittentibus. Videte
quemadmodũ in petra exaltetur. Non ergo in ea depu
tandi ſunt omnes qui ædificant in arena: id eſt, qui au-
diunt verba Chriſti & nõ faciũt, qui tamen & apud nos
& apud vos habent & tradũt baptiſmi ſacramentũ. Vi-
dete quemadmodum ſpes eius deus ſit pater & filius &
ſpiritus ſanctus, non Petrus, non Paulus, quanto minus
Donatus aut Petilianus? Non ergo veſtrũ eſt quod de-
ſtruere metuimus, ſed Chriſti: quod & in ſacrilegis per
ſe ſanctũ eſt. Nam venientes à vobis recipere nõ poſſu
mus, niſi quod veſtrũ eſt deſtruamus: deſtruimus enim
perfidiam deſertoris, non deſtruimus characterem im-
peratoris. Proinde tuipſe cõſidera & deſtrue quod di- E
xiſti, Ego, inquis, infectos illorum baptizo, illi meos,
quod abſit, recipiunt baptizatos. Tu enim non infectos
baptizas, ſed vt tui erroris fraude inficias, rebaptizas.
Nos autem non tuos recipimus baptizatos, ſed deſtrui-
mus errorem tuum vnde ſunt tui, & ſuſcipimus Chriſti
baptiſmum vnde ſunt baptizati. Itaq; opportune in me-
dio abs te poſitũ eſt, quod abſit. Dixiſti enim, illi meos,
quod abſit, recipiunt baptizatos. Nam cum tu velles in-
telligi quod abſit recipiunt, timẽs ne tuos recipiamus,
ego neſcientem dixiſſe accipio meos, quod abſit. Reue-
ra enim abſit vt tui ſint qui iam ad Catholicam tranſ-
eunt, nec ſic tranſeũt vt baptizati noſtri ſint, ſed vt ſo-
cij noſtri ſint: baptizati autem Chriſti nobiſcum ſunt.

Libri ſecundi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI CONTRA CVNCTA ipſius Petiliani ſcripta peruerſa, Liber Tertius

LEGI Petiliane literas tuas quando le-
gere potui, quibus te ſatis indicaſti ad- F
uerſus catholicam Eccleſiam pro par-
te Donati nec aliquid valuiſſe dicere
idoneum, nec tacere permiſſum. Quos
æſtus paſſus es, quãta cordis tẽpeſtate
fluctuaſti, cũ legiſſes ea quibus parti epiſtolæ tuæ quę in
manus meas tunc venerat, quãta potui breuitate ac per-
ſpicuitate reſpõdi? Vidiſti enim tãta firmitate robora-
tã, tanta luce illuſtratam, quam tenemus & defendimus
veritatem, vt quid cõtra eam dicendũ eſſet quo cõuicta
refelleretur, inuenire nõ poſſes. Attendiſti etiã multo-
rum qui ea legerant expectationẽ in te eſſe conuerſam,
ſcire cupientiũ quid diceres, quid ageres, quà euaderes,
quò ex tantis anguſtiis, quibus te dei verbũ circumual-
larat, erũperes. Hic tu qui debueras cõtempta opinio-
ne vanorũ pergere in veram ſanamq; ſentẽtiam, feciſti
quod de talibus ſcriptura prędixit, Dilexiſti malitiã ſu- Pſal.51.
per benignitatẽ, iniquitatẽ magis q̃ loqui ęquitatẽ. Pro-
inde ſi & ego tibi vellẽm pro maledictis maledicta re- 1.Petri 3.
ſpẽdere, quid aliud q̃ duo maledici eſſemus, vt ij qui nos
legerẽt, alij deteſtatos abiicerẽt ſana grauitate, alij ſua-
uiter haurirent maleuola voluntate? Ego quando cuiq;

G vel dicēdo vel ſcribēdo reſpondeo etiā contumelioſis
crimiuationibus laceſsitus,quātū mihi domin⁹ donat,
frę̄natis atq; coërcitis vanę indignationis aculeis,audi-
tori lectori ve conſulens, nō ago vt efficiar homini cō-
uiciando ſuperior, ſed errorem conuincēdo ſalubrior.
Si enim qualecunq; cor habent qui ea quę ſcripſiſti cō-
ſiderant , quid tibi profuit ad cauſam quæ inter nos de
communione catholica,vel de parte Donati agitur, ꝙ
relicto negotio quodāmodo publico , priuata quadā
ſimultate hominis vnius vitā, maledicis opprobriis in-
ſectatus es,quaſi homo ille ſit cauſa quæ inquiritur? Tā
male exiſtimaſti,non dicam de Chriſtianis,ſed de ipſo
humano genere, vt nō crederes poſſe tua ſcripta in ma
nus aliquorū venire prudentiū,qui ſe à perſonis noſtris
tollerent,& quęſtionē potius quæ inter nos vertitur in-
quirerēt, nec qui vel quales eſſemus, ſed quid pro veri-
tate vel cōtra errorem diceremus attenderent?Et horū
iudicium tibi reuerendū fuit,quorum reprehenſio prę-
cauēda,ne te arbitrarētur nihil inueniſſe quod diceres,
niſi tu proponeres cui quoquo modo malediceres. Sed
H videlicet quorundam leuitate atq; vanitate qui libēter
audiunt lites nugantium diſertorū, vt cum attendūt q̄
eloquenter cōuicieris, ſimul nō intueantur q̄ veraciter
conuincaris.Simul & illud opinor egiſti,vt occupatus
in ea defenſione ſuſceptam cauſam etiam ipſe deſererē,
atq; ita hominibus nō ad diſputantium,ſed ad litigan-
tiū verba cōuerſis obſcuraretur veritas quā dilceſcere
atq; innoteſcere formidatis.Ego itaq; contra tale con-
ſilium quid agam? niſi mea potius defenſione neglecta
rem teneam,de qua intentionē meam nullus meus cri-
Pſal.25. minator excutiat,domū dei mei,cuius decorem dilexi,
præconio ſeruētis vocis extollam,me vero humiliabo
Pſal.83. & abiiciam. Elegi enim abiectus eſſe in domo dei mei,
magis q̄ habitare in tabernaculis hæreticorū.A te ergo
Petiliane ſermonē parumper auertam, & ad eos cōuer-
tā quos à me maledictis tuis es conatus auertere, quaſi
hoc ego moliar vt homines ad me cōuertantur,& non
Cap.II. potius mecum ad deum. Audite ergo quicūq; male-
dicta legiſtis quæ in me iratior quàm conſideratior Pe-
tilian⁹ euomuit: Prius vos apoſtolicis verbis alloquor,
1.Corint.4. quæ certe qualiſcunq; ipſe ſim vera ſunt: Sic nos exiſti-
met homo quaſi miniſtros Chriſti, & diſpenſatores my-
ſteriorum dei. Hic iam quæritur inter diſpenſatores vt
fidelis quis inueniatur.Mihi autē minimum eſt vt à vo-
I bis diiudicer aut ab humano die,ſed neq; ego meipſum
iudico.Iā quod ſequitur,& ſi mihi nō audeo coaptare,
vt dicā, Nihil enim mihi conſcius ſum: fideliter tamen
in cōſpectu dei dico,nihil eorū quibus Petilianus tem-
pus vitæ meæ poſteaquā in Chriſto baptizatus ſum cri-
minatus eſt,mihi cōſcius ſum, nec tamen in hoc iuſtifi-
catus ſum . Qui autem diiudicat me,dominus eſt. Itaq;
nolite ante tēpus quēquam iudicare, donec veniat do-
minus,& illuminet abſcondita tenebrarū,& manifeſta-
bit cogitationes cordis,& tunc laus erit vnicuiq; à deo.
Hęc autē fratres transfiguraui in me, ne ſupra q̄ ſcriptū
eſt,vnus pro altero infletur aduerſus alterū.Itaq; nemo
1.Corin.3. glorietur in homine.Omnia enim veſtra ſunt,vos autē
Chriſti,Chriſt⁹ vero dei.Iterū repeto, Nemo glorietur
in homine:ſi quid in nobis laudabile aduertitis,ad illi⁹
Iacobi 1. laudem referte,à quo eſt omne datum optimū,& omne
donū perfectum. deſurſum eſt enim,deſcendēs à patre
luminum, apud quem nō eſt immutatio,nec momenti
obumbratio.Quid enim habemus quod nō accepimus?
1.Corin.4. Si autē accepimus,non gloriemur quaſi non acceperi-
mus.Et in his omnibus quęcunq; in nobis bona noſtis,
imitatores noſtri eſtote,ſicut nos Chriſti. ſi autē aliqua K
mala in nobis ſuſpicamini vel creditis vel videtis,reti-
nete illud dominicū,quo ſecuri eius Eccleſiā non pro-
pter mala hominum deſeratis,Quæ dicimus facite,quę Matth.23.
autem mala nos facere putatis aut noſtis , nolite facere.
Non enim tempus eſt purgādi me vobis , cū mea cauſa
neglecta rem vobis ſalubrem commēdare ſuſceperim, 1.Corin.3.
vt nemo glorietur in homine.Maledictus enim omnis Hiere.17.
qui ſpem ſuā ponit in homine. Hoc præcepto domini-
co & apoſtolico retento atq; ſeruato , etiam me in mea
cauſa,ſicut inimicus exiſtimari cupit, deficiente & op-
preſſo , victrix erit cauſa cui ſeruio. Si enim firmiſsime
tenueritis quod exhortor & ſatago,maledictū eſſe om-
nem qui ſpem ſuā ponit in homine, vt nemo glorietur
in homine,aream dominicā propter paleam quæ nunc Matth.3.
vel vento ſuperbię percuſſa volat,vel vltima vētilatio- & 13.
ne ſeparabitur, nullo modo deſeretis,nec domum ma-
gnā propter vaſa facta in cōtumeliā refugietis,nec pro- 2.Timo.2.
pter malos piſces in littore ſeparādos per dirupta retia Matth.13.
exibitis,nec propter hædos paſtore diuiſuro ad ſiniſtrā Matth.25.
ponēdos, bona vnitatis paſcua relinquetis,nec propter
cōmixta zizania vos à tritici ſocietate,cui caput eſt gra Matth.13.
num illud mortificatum & multiplicatum , & quæ per L
mundū ſimul vſq; ad meſſem creſcit , nefaria deciſione Ioan.12.
ſeparabitis.Ager eſt enim mundus, non Africa: Meſsis Matth.13.
finis ſeculi, nō tempus Donati. Has certe ſimilitudi- Cap. III.
nes euangelicas recognoſcitis,ad quid aliud datas niſi
vt nemo glorietur in homine, & ne quis pro altero in-
flatus aduerſus alterū diuidatur,dicens,Ego ſum Pauli: 1.Cor.1.
cū vtiq; nō Paul⁹ crucifix⁹ ſit pro vobis,nec in nomine
Pauli,quanto minus in nomine Cęciliani vel cuiuſquā
noſtrum baptizati ſitis,vt diſcatis quandiu palea cū fru
mento trituratur,quandiu piſces mali cum bonis intra
retia dominica natāt, ante tēpus ventilationis tolerare
potius propter bonos cōmixtionē malorū,quàm viola-
re propter malos charitatē bonorum?Hæc quippe enim
mixtio non æterna ſed tēporalis,nec ſpiritalis ſed cor-
poralis eſt . In qua non errabunt angeli quādo colligēt
malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum
ignis ardentis.Nouit enim dominus qui ſunt eius. Et ſi 2.Timo.2.
ab iniquis ad tēpus corporaliter non poteſt,recedat ta-
men ab ipſa iniquitate omnis qui nominat nomen do-
mini. Licet enim à malis interim, vita,moribus, corde
ac voluntate ſeparari atq; diſcedere,quę ſeparatio ſem-
per oportet cuſtodiatur . Corporalis autē ſeparatio ad M
ſeculi finem,fidēter,patienter,fortiter expectetur, pro-
pter quam expectationē dictum eſt,Suſtine dominum, Pſal.26.
viriliter age,cōfortetur cor tuum,& ſuſtine dominum.
Maxima quippe palma tolerātiæ eſt inter ſubintrodu- Galat.2.
ctos falſos fratres,ſua quærentes nō quæ Ieſu Chriſti,di Philip.2.
lectionem nō ſua quærentiū,ſed quæ Ieſu Chriſti,nulla
turbulēta & temeraria diſſenſione turbare,nec vnitatē
ſagenæ dominicæ ex omni genere piſciū cōgregantis, Matth.13.
dum ad littus,id eſt, ad finē ſeculi ducitur, ſuperbe ne-
faria cōtentione dirumpere , cū ſe putat quiſq; aliquid Galat.6.
eſſe cū nihil ſit,atq; ita ſeipſum ſeducit,& ſufficere vult
ad populorum Chriſtianorū ſeparationē,ſuum vel to-
rum iudicium , qui malos quoſdam cōmunione ſacra-
mentorum Chriſtianæ religionis indignos ſe apertiſ-
ſime noſſe dicunt,de quibus tamē quicquid noſſe ſe di-
cunt,vniuerſæ Eccleſiæ quæ per omnes gentes ſicut eſt
prædicta diffunditur, perſuadere non poſſunt . Et cum
iſtorū quaſi quos nouerūt, refugiunt cōmunionē,illius
deſerunt vnitatem , cum potius deberent ſi eſſet in eis
charitas omnia ſufferens,ne ſe à bonis diuiderent quos

in omnibus

A in omnibus gentibus aliena mala docere non poterāt, ipſi in vna gente tolerare quod nouerant. Vnde etiam non diſcuſſa cauſa in qua documentis grauiſsimis conuincuntur calumniati innocētibus, probabilius credūtur traditionis crimina falſa finxiſſe, qui non dubitauerunt longè ſceleratius crimē nefariæ diuiſionis admittere: quia & ſi verū eſſet quicquid de traditione iactauerunt, tamen conſortium Chriſtianorum quos vſque ad extrema terræ diuina ſcriptura commēdat, propter hoc quod ipſi ſcierunt, illi autem neſcierūt, relinquere
Ca.IIII. nullo modo debuerunt. Neque hoc ideo dixerim vt negligatur eccleſiaſtica diſciplina, & permittatur quiſque facere quod velit ſine vlla correptione, & quadam medicinali vindicta, & terribili lenitate, & charitatis
1.Theſſ.5. ſeueritate. Nā vbi erit illud Apoſtoli, Corripite inquietos, cōſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes: videte ne quis malū pro malo reddat alicui? Satis oſtendit non eſſe mali pro malo redditionē corripere inquietos, quāuis pro culpa inquietudinis reddatur pœna correptionis. Non ergo malum eſt correptionis pœna, cum ſit malum culpa. Neq; enim
B ferrū eſt inimici vulnerantis, ſed medici ſecantis. Fiunt iſta in Eccleſia, & ille ſpiritus interioris lenitatis ardet
2.Cor.11. zelo dei, ne virgo caſta vni viro deſponſata Chriſto, in aliquibus membris, ſicut Eua ſeducta ſerpentis aſtutia, corrumpatur à caſtitate quæ eſt in Chriſto. Verūtamen abſit à ſeruis patrisfamiliās, vt immemores ſint præcepti domini ſui: & ſic aduerſus zizaniorū multitudinem flagrantia ſanctæ indignationis ignescant, vt cū ea vo-
Mat.13. lūt ante tempus colligere, ſimul eradicetur & triticum. Cuius peccati iſti rei tenētur, etiam ſi vera crimina traditoribus quos inſimulabant ſe obiecisse monſtrarent, quoniā ſimul nō ſolum ab iniquis, quorum ſocietatem velut euitabant, ſed etiam à bonis fidelibus in omnibus gentibus cōſtitutis, quibus ea quę ſe noſſe dicebāt, probare non poterant, impia præſumptione ſeparati ſunt, ſecumq; multos apud quos aliqua authoritate præualebāt, & qui minus intelligere poterant, vnitatē Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, pro alienis peccatis nullo modo eſſe deſerendam, traxerunt in eādem perniciem: vt etiam ſi ipſi ſcirent vera crimina quibuſdam ſe obiicere, eo mo-
1.Cor.8. do periret infirmus in eorū ſcientia, propter quē Chri-
C ſtus mortuus eſt, dū offenſus malis alienis, interimebat in ſe bonum pacis quod habebat cum fratribus bonis, qui partim talia non audierant, partim non diſcuſſa & non probata temere credere formidauerant, partim iudicibus eccleſiaſticis ad quos trās mare tota cauſa perducta eſt, quātacunq; illa eſſent, pacifica humilitate re-
Ca.V. liquerāt. Vos ergo ſancta germina vnicæ matris catholicę, huiuſmodi ſceleris & erroris exemplum, ſubditi domino, quāta poteſtis vigilantia præcauete, quantalibet doctrinæ ac famæ luce præfulgeat, lapidēq; ſe eſſe iactet precioſum, quiſquis vos trahere voluerit poſt ſeipſum, mementote quòd illa mulier fortis & vna vni a-
Prouer. vlt. mabilis viro ſuo, quā in vltimo Prouerbiorum ſancta ſcriptura deſcribit, precioſior eſt lapidibus precioſis. Nemo dicat, illum ſequar, quoniā ipſe me Chriſtianum
1.Cor.3. fecit: aut illum ſequar, quoniā me baptizauit. Neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum
1.Ioan.4. dat deus. Et deus charitas eſt, & qui manet in charitate in deo manet, & deus in illo manet. Nullus etiam prædicans nomen Chriſti, & geſtans ac miniſtrans ſacramentum Chriſti, ſequendus eſt contra vnitatem Chri-
Galat.6. ſti. Opus ſuum probet vnuſquiſq;: & tunc in ſeipſo tantum gloriā habebit & non in altero. Vnuſquiſq; enim

proprium onus portabit, onus videlicet reddēdę ratio- D
nis, quia vnuſquiſq; noſtrum pro ſe rationem reddet. Roma.14.
Non vtiq; amplius inuicem iudicemus. Nam quantum
attinet ad onera mutuæ charitatis, inuicē onera veſtra Galat.6.
portate, & ſic adimplebitis legē Chriſti. Qui enim putat ſe eſſe aliquid cum nihil ſit, ſeipſum ſeducit. Sufferamus ergo inuicem in dilectione, ſatagētes ſeruare vni- Ephe.4.
tatē ſpiritus in vinculo pacis: extra quam quiſquis col- Mat.12.
ligit, non cū Chriſto colligit. quiſquis autem non cum
Chriſto colligit, ſpargit. Proinde ſiue de Chriſto, ſiue Cap.VI.
de eius Eccleſia, ſiue de quacunque alia re quæ pertinet ad fidem vitamq; noſtram, nō dicam nos, nequaquam
comparandi ei qui dixit, Licet ſi nos, ſed omnino quod Galat.1.
ſecutus adiecit, Si angelus de cœlo vobis annūciauerit præterquam quod in ſcripturis legalibus & Euāgelicis accepiſtis, anathema ſit. Hæc vobiſcum & cū omnibus quos Chriſto lucrari cupimus actitātes, atque inter cætera ſanctam Eccleſiam quam in dei literis promiſſam legimus, & ſicut promiſſa eſt in omnibus gentibus reddi cernimus, prædicantes, ab iis quos ad eius pacificum gremium attrahi cupimus, pro actione gratiarum flā-
mas meruimus odiorum, quaſi nos eos in ea parte liga- E
uerimus, pro qua non inueniunt quid loquantur, aut nos mandauerimus tanto ante Prophetis & Apoſtolis, vt in libris ſuis nulla teſtimonia ponerent, quibus pars Donati Eccleſia Chriſti eſſe doceatur. Et nos quidem, chariſsimi, cum falſa crimina audimus ab eis quos offendimus prædicando eloquia veritatis, & erroris vaniloquia conuincendo, habemus ſicut noſtis abundantiſsimam conſolationē. Nam ſi in eis quibus me criminantur, teſtimonium conſcientiæ meę non ſtat contra me in conſpectu dei, quò nullus oculus mortalis intenditur, non ſolum contriſtari nō debeo, verumetiā gau-
dere & exultare, quia merces mea multa eſt in cœlis. Mat.5.
Neq; enim intuendum eſt quàm ſit amarum, ſed quàm falſum quod audio, & quàm verax pro cuius nomine
hæc audio, & cui dicitur, Vnguentū effuſum eſt nomen Cant.1.
tuū. Et merito fragrat in omnibus gentibus, cuius odorem iſti qui nobis maledicunt, in vna Africæ particula conantur includere. Cur itaque feramus indigne quòd nos infamāt, qui gloriæ Chriſti ſic detrahunt, quorum parti contentioniſque inimicū eſt, quod de illius ad cœ-
los aſcenſione, & de nominis eius tanquam vnguenti F
effuſione, tāto ante prædictum eſt, Exaltare ſuper cœlos Pſal.56.
deus, & ſuper omnem terram gloria tua? Hæc & ta- Cap.VII.
lia teſtimonia diuina nos aduerſus humana vaniloquia proferētes, ab inimicis gloriæ Chriſti acerba opprobria ſuſtinemus. Dicant quod volunt, dum ille nos exhorte-
tur dicens, Beati qui perſecutionem patiuntur propter Mat.5.
iuſtitiam, quia ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati eritis cum vos perſecuti fuerint homines, & maledixerint vobis, & dixerint omne malum aduerſum vos mentiētes propter me. Quod ait ſuperius propter iuſtitiā: hoc repetiuit quod ait poſtea, ꝓpter me: quia factus eſt no-
bis ſapientia & iuſtitia & ſanctificatio & redemptio, vt 1.Cor.1.
quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in domi- Hiere.9.
no glorietur. Qui cum dicat, Gaudete & exultate, mer- Mat.5.
ces enim veſtra multa eſt in cœlis, ſi quod dictum eſt, propter iuſtitiam & propter me, in bona cōſcientia teneo, quiſquis volens detrahit famæ meæ, nolens addit mercedi meę. Neq; enim me ille ſuo verbo tantummodo docuit, nō etiam ſuo firmauit exemplo. Sequere ſan-
ctarum ſcripturarum fidem, inuenies Chriſtū reſurre- Marci.16.
xiſſe à mortuis, aſcēdiſſe in cœlum, ſedere ad dexteram Mat.28.
patris. Sequere criminationes inimicorum, iam putabis

G cum de ſepulchro furatum eſſe à diſcipulis. Quid ergo
nos quantum ipſe donat, defendẽtes donũ eius, ab ini-
Mat.10. micis eius aliud ſperare debem⁹? Si patrẽfamiliâs Beel-
2.Tim.2. zebub vocauerunt: quãto magis domeſticos eius? Si er-
go toleramus, & cõregnabimus. Si autẽ non aurem ſo-
lam percutit iracundia criminãtis, verumetiã conſciẽ-
tiam mordet veritas criminis, quid mihi prodeſt ſi me
cõtinuis laudibus totus mũdus attollat? Ita nec malam
conſcientiam ſanat præconium laudantis, nec bonam
vulnerat conuiciãtis opprobrium. Nec ſic tamen deci-
pitur ſpes veſtra quę in domino eſt, etiam ſi forte in oc-
culto tales ſimus, quales nos putari cupit inimic⁹, quia
non eã poſuiſtis in nobis, nec vnquã hoc audiſtis à no-
bis. Securi ergo eſtis qualeſcũque nos ſimus, qui dicere
Pſal.10. didiciſtis, In domino ſperãs non infirmabor: &, In do-
Pſal.117. mino ſperabo, nõ timebo quid faciat mihi homo. Et eis
qui vos ad hominũ ſuperborũ terrenas altitudines ſe-
Pſal.10. ducere moliũtur, reſpõdere noſtis, In domino cõfido,
quomodo dicitis animę meæ, tranſmigra in montẽ ſi-
Cap.viij. cut paſſer? Nec tantũ vos quibus in nobis ipſa Chriſti
veritas placet, quãtumcunque per nos & vbicunq; prę-
H dicatur, & quia eam quãtulocunque noſtræ linguæ mi-
niſterio libenter auditis, etiã de nobis bene benigneq;
ſentitis, ſecuri eſtis qualeſcunque nos ſimus, quia in illo
ſpes veſtra eſt, quẽ vobis ex illi⁹ ſuper vos miſericordia
prædicamus, verumetiã quicũque noſtra diſpẽſatione
etiam ſacramentum ſancti baptiſmi percepiſtis, eadem
ſecuritate gaudete: quoniã non in nobis, ſed in Chriſto
Galat.3. baptizati eſtis. Non itaq; nos, ſed Chriſtũ induiſtis, nec
vos interrogaui, verum ad me conuerteremini, ſed ad
deũ viuum: nec verũ in me crederitis, ſed in patrẽ &
filium & ſpiritũ ſanctũ. Quod ſi veraci animo reſpon-
1.Petr.3. diſtis, ſaluos vos fecit, nõ carnis depoſitio ſordium, ſed
cõſcientiæ bonæ interrogatio: nõ conſeruus, ſed domi-
nus: nõ præco, ſed iudex. Neq; enimuero ſicut Petilian⁹
incõſiderate dixit, conſcientia dantis, vel quod addi-
dit, cõſcientia ſanctę dãtis attenditur, quæ abluat acci-
piẽtis. Cum enim hoc datur quod dei eſt ſanctum, dat
etiã non ſancta conſcientia, quæ certe ſiue ſit ſancta ſi-
ue nõ ſancta, ab accipiẽte inſpici nõ poteſt, ſed plane il-
lud quod datur poteſt, quod cognitũ ei qui ſemper eſt
ſanct⁹, per quẽlibet miniſtrũ accipiatur, ſecuriſsime ac-
cipitur. Niſi enim ſancta verba eſſent ex cathedra Moy-
Mat.23. ſi, nõ diceret veritas, Quæ dicunt facite. Si autẽ ipſi qui
vera ſancta dabãt ſancti eſſent, nõ diceret, Quæ faciũt,
Mat.7. facere nolite: dicunt enim & nõ faciunt. Nullo quippe
modo legitur vua de ſpinis, quia nunquam de ſpinarũ
radicibus oritur, ſed cũ ſe ſpinoſis ſepibus palmes vitis
implicuit, nõ ideo fructus qui illic pendet horretur, ſed
ſpina cauetur, vua decerpitur. Itaq; vt ſæpe dixi & ve-
Cap.ix. hemẽter inculco, qualeſcunq; nos ſimus, ſecuri eſtis qui
deum patrem, & eius Eccleſiã matrem habetis. Quãuis
Mat.25. enim ſimul hædi cum ouibus paſcantur, nõ ſtabunt ad
dexterã. Quãuis ſimul palea cũ tritico trituretur, non
Mat.13. intrabit in horreum. Quãuis ſimul piſces mali cũ bonis
intra retia dominica natãt, non mittuntur in vaſcula.
Nemo glorietur nec in homine bono, nemo bona dei
Cap.x. fugiat nec i homine malo. Hæc vobis Chriſtiani ca-
tholici fratres mei chariſsimi pro negocio pręſenti ſuf-
fecerint: quæ ſi catholica dilectione retinetis, cum ſitis
vnus grex de vno paſtore ſecurus, nõ nimis curo quòd
mihi vel congregali veſtro vel certe cani veſtro cõui-
ciatur quilibet inimicus, dũmodo me magis pro veſtra
quàm pro mea defenſione latrare cõpellat, qua tamẽ ſi
opus eſſet ad cauſam, breuiſsima facillimaq; vterer, to-
tum ſcilicet vitæ meæ tempus antequam perciperẽ ba- K
ptiſmũ Chriſti, quãtũ ad meas cupiditates erroreſq; at-
tinet, cũ omnibus improbans & deteſtans, ne in eius tẽ-
poris defenſione meã gloriã quærere viderer, nõ illius
qui me per gratiã ſuã & à meipſo liberauit. Vnde illam
vitam meam cum vituperari audio, quolibet animo id
faciat qui hoc facit, nõ vſqueadeo ſum ingratus vt do-
leam quantumcunque ille accuſat vitium meum: tantũ
ego laudo medicum meũ. Quid ergo iã de illis præte-
ritis atq; abolitis malis meis defendẽdis laborẽ, de qui-
bus Petilian⁹ multa quidẽ falſa dixit, ſed plura vera nõ
dixit? De tẽpore autẽ vitę meæ quod eſt poſt baptiſmũ,
vobis quicunq; me noſtis, ſuperfluò loquor ex iis quæ
nota eſſe hominibus poſſunt: Hi vero qui me nõ noue-
runt, nõ ita iniqui eſſe debẽt in me, vt magis de me cre-
dant Petiliano quàm vobis. Nã ſi laudanti amico cre-
dendũ non eſt, nec inimico detrahẽti, reſtãt ea quæ oc-
culta ſunt hominis, vbi ſola cõſciẽtia talis eſt, quæ teſtis
eſſe apud homines nõ poteſt. In his me Petilianus Ma-
nichæum eſſe dicit, loquẽs de aliena cõſciẽtia: hoc ego
me nõ eſſe dico, loquẽs de mea conſcientia. Eligite cui
credatis. Verũtamẽ quoniã nec iſta breui ac facili mea L
defenſione opus eſt, vbi quæſtio nõ de qualiſcũq; vnius
hominis merito, ſed de ſãctæ Eccleſię vnitate verſatur,
ad vos etiã mihi plura dicenda ſunt, quicũque in parte
Donati, Petiliani quæ in me ſcripſit maledicta legiſtis,
quæ ab illo nõ audirem, ſi veſtrã perditionem contem-
nerem, ſi charitatis Chriſtianæ viſcera non haberem.

Quid ergo mirũ, ſi cum grana de area dominica ex- Cap.xi.
cuſſa, ſimul cum terra & palea introrſum traho, iniuriã
reſilientis pulueris ſuffero? Vel cũ domini mei oues per-
ditas diligẽter inquiro, ſpinoſarũ linguarum vepribus
laceror? Obſecro vos deponite paululũ ſtudia partium,
atq; inter me & Petilianũ cum aliqua ęquitate iudicate.
Ego Eccleſię cauſam volo vt noueritis, ille vt meã. Ad
quid aliud, niſi quia teſtibus meis quos i cauſa Eccleſiæ
conſtanter adhibeo, non audet dicere ne credatis? Pro-
phetæ ſunt eni & Apoſtoli, & ipſe Prophetarũ ac Apo-
ſtolorum dominus Chriſtus: de me autem quicquid di-
cere libuerit homini aduerſus hominẽ, & veſtro aduer-
ſus alienũ, facile creditis? Et ſi quos vitæ meæ teſtes ad-
hibuero, quid magnũ eſt vt dicat, nõ eis eſſe credendũ?
Et hoc vobis cito perſuadeat, præſertĩ quãdo quiſquis
pro me vllũ verbum fecerit, inimicus parti Donati, ac
per hoc veſter, cõtinuo deputabitur. Regnat itaq; Peti- M
lianus, quando in me quælibet cõuicia iaculatur, ei om-
nes acclamatis & plauditis. Hãc igitur ſibi inuenit vin-
cibilem cauſam, ſed iudicibus vobis nec teſtẽ nec argu
mẽtũ requiret, cui hoc ſolũ probare eſt quod dicit, quia
ei quem maxime odiſtis, copioſiſsime maledicit. Nam
quoniã diuinę ſcripturę teſtimonia cũ pro Eccleſia ca-
tholica tam denſa & tam clara recitãtur, vobis dolẽti-
bus remanet mutus, elegit materiã vbi vobis fauẽtibus
loquatur, & victus verum ſimulãs ſtatum, talia vel etiã
ſceleratiora dicat in me, Mihi ſat eſt ad rem quam nũc
ago, quòd qualiſcũque in ea ſim, tamẽ Eccleſia pro qua
loquor inuicta eſt. Homo ſum enim de area Chriſti, Cap.xij.
palea ſi malus, granũ ſi bonus. Non eſt huius areæ ven-
tilabrum lingua Petiliani, ac per hoc quicquid in eius
paleam mali etiam vere dixerit, nullo modo frumentis
eius præiudicat. Quicquid autẽ in ipſa frumenta male-
dictorũ calumniarũmque iactauerit, fides eorũ exerce-
tur in terris, merces augetur in cœlis. Sanctis enim dei
ſeruis ſanctęq; deo militantibus, non aduerſus Petilia-
num, atque huiuſmodi carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduerſus
principatus

A principatus & poteſtates rectores taliũ tenebrarũ,qua-
Ephe.6. les ſunt omnes aduerſarij veritatis,quib⁹ vtinam dica-
Ephe.5. mus,Fuiſtis aliquando tenebrę,nunc autẽ lux in domi-
no.Hãc ergo militiã militantibus ſeruis dei quæcũque
ab inimicis cõuicia crimioosa dicuotur,quæ apud ma-
leuolos & temere credulos famam malã faciant, arma
ſiniſtra ſunt.Etiam diabolus bis expugnaıor. Cũ enim
per bonam famam probamur vtrum nos in ſuperbiam
nõ extollamus, & per malam famam probamur vtrum
inimicos eoſipſos à quibus nobis cõfigitur, diligamus,
per arma iuſtitię à dextra & à ſiniſtra diabolum vinci-
2.Cor.6. mus.Quæ com Apoſtolus cõmemoraſſet diceos,Per ar-
ma iuſtitiæ à dextra & à ſioiſtra:continuo tanquam ex-
ponens quid dixerit,Per gloriam,inquit,& ignobilita-
tem,per infamiam & bonã famam, & cætera talia:glo-
riã ſcilicet & bonam famã numeratus in armis dextris,
Ca. xiij. in ſiniſtris autẽ ignobilitatem & iofamiam. Si ergo
ſum dei ſeruus & miles noo reprobus,quamlibet diſer-
tus cõuiciator in me Petilianos exiſtat, nũquid moleſte
ferre debeo,quòd mihi armorum ſiniſtrorum faber ſo-
lertiſsimus paratus eſt? Opus eſt vt his in adiutorio do-
B mini mei peritiſsime dimicem,& eis illũ feriam,cootra
quẽ inuiſibiliter pugno, qui peruerſiſsima & antiqoiſsi-
ma aſtutia callide iotendit & agit,vt propter hæc Peti-
lianom oderim, ac ſic præceptũ Chriſti quod ait, Dili-
Lucæ.6. gite inimicos veſtros:implere nõ poſsim,quod à me a-
uertat eius miſericordia qui me dilexit, & tradidit ſe-
Galat.2. metipſum pro me, vt pendeos in cruce diceret, Pater
Lucæ.23. ignoſce illis,quia neſciuot quid faciũt: meq; de Petilia-
no & talibus inimicis meis dicere doceret, Domine
Ca.xiiij. ignoſce illis,quia neſciunt quid loquuntur. Proinde
ſi ĩpetrauero à vobis ſicut intẽdi, vt remoto ab animis
veſtris omni ſtudio partiũ,inter me & Petilianum ęqui
iudices ſitis, oſtendã vobis non enim reſpõdiſſe ſcriptis
meis,vt intelligatis quia veritatis inopia coact⁹ ſit cau-
ſam relinquere, & in hominem qui eã ſic egit vt reſpõ-
dere ille nõ poſſet,quæ potuit maledicta iactare.Quan-
quam tanta manifeſtatione clarent quæ dicturus ſum,
vt etiã ſi ſtudio partium & odio mei,veſtræ mẽtes à me
alienentur,tantummodo ſi vtraque legatis, certe apud
voſinetipſos in cordibus veſtris verũ me dixiſſe fatea-
mini.Ego enim reſpondens primę parti ſcriptorũ eius,
quæ tũc in manus meas venerat,prætermiſſo cõuicioſo
C & ſacrilego multiloquio, vbi ait, Bis baptiſma nobis
obiiciũt ij qui ſub nomine baptiſmi animas ſuas reo la-
uacro polluerũt, quibus equidẽ obſcœnis ſordes cũctæ
mundiores ſunt: quos peruerſa mũditia aqua ſua cõti-
git inquinari:illud quod ſequitur tenui diſcutiẽdum &
refellendũ quod ait,Conſcientia nanq; dantis attendi-
tur,quæ abluat accipiẽtis.Et quæſiui, vnde abluẽdus ſit
qui accipit baptiſmũ,cum dantis polluta conſciẽtia eſt,
Ca.xv. & hoc ille qui eſt accepturus ignorat? Legite nũc eius
copioſiſsima maledicta quæ in me inflatus & iratus ef-
fudit, & videte vtrũ quærẽti mihi reſponderit,vnde ſit
abluendus qui accipit baptiſmũ, cum dãtis polluta cõ-
ſciẽtia eſt, & hoc ignorat accipiens. Obſecro vos quæ-
rite attẽte,omnes excutite paginas, omnes dinumerate
verſiculos, omnia verba verſate, omnes ſyllabas enu-
cleate,& dicite mihi ſi inueneritis, vbi reſpõderit, cum
dantis conſciẽtia polluta eſt, vnde ſit eius abluẽda, qui
hoc acceptur⁹ ignorat? Quid enim ad rẽ pertinet,qui a
verbũ addidit quod à me diceret fuiſſe ſubtractum,atq;
ita ſe ſcripſiſſe contẽdit,Conſcientia nãque ſanctæ dan-
tis attenditur,quæ abluat accipientis.Nam vt noueritis
à me nõ fuiſſe ſubtractum,nihil inquiſitionẽ meam im-
pedit additũ, nihil eius ſubleuat defectionem. Ad ipſa D
enim verba rurſus interrogo,& vtrũ reſpõderit quęro,
Si conſciẽtia ſanctæ dantis attenditur,quæ abluat acci-
piẽtis: vnde ablnitur accipiẽtis conſcientia, quãdo dã-
tis maculoſa conſciẽtia eſt, & hoc accepturus ignorat?
Ad hoc reſpondere flagitate,neminẽ relicta cauſa con-
uicioſe alienari permittite,ſi conſciẽtia ſanctæ dantia at-
tẽditur, videte quia nõ dixi,cõſcientia dãtis: ſed addi-
di,ſaoctæ dãtis.Si conſcientia,inquam,ſanctæ dantis at-
tenditur,quę abluat accipientis,vnde igitur abluendus
eſt qui accipit baptiſmum cum dãtis polluta cõſcientia
eſt,& hoc ille qui eſt accepturus ignorat? Eat nũc & *Ca.xvi.*
anhelis polmonibus, ac turgidis faucibus me tanquam
dialecticũ criminetur,immo nõ me,ſed ipſam dialecti-
cam velut meotiendi artificẽ in populare iudiciũ ream
deuocet,& in eã quamlibet fragoſiſsimo ſtrepitu aduo-
cati forenſis ora diſtẽdat,dicat quicquid vult apud im-
peritos,vnde ſtomachẽtur docti, illudãtor indocti,me
propter rhetoricã Tertulli oratoris,à qoo accuſatus eſt
Paulus, vocabulo denotet ſibi propter aduocationẽ in- *Acto.24.*
qua potẽtiam quõdam ſuã iactat, paracleti nomen im-
pooat, atque ob hoc ſe cognominalẽ ſpiritus ſancti nõ E
eſſe ſed fuiſſe deliret.Manichæorũ immundiτias liben-
tiſsime exaggeret, eáſq; in me latrãdo detorquere co-
netur.Ignotorũ mihi & notorũ geſta recitet damnato-
rũ,& quod ibi amicus quondam meus magis ad defen-
ſionẽ ſuã me oominauit abſentem in calumniã præiu-
dicati criminis,neſcio quo nouo & ſuo iure conuertit:
titulos epiſtolarũ mearum à ſe vel à ſuis ſicut eis placuit
inſcriptos legat, & tanquam me in eis cõprehendiſſe ſe
geſtiat cõfitentẽ eulogias panis ſimpliciter & hilariter
datas,ridiculo nomine & venenoſę turpitudinis ac fu-
roris ĩfamet,& de noſtro corde tã male ſentiat,vt ama-
toria maleficia data mulieri,marito nõ ſolum conſcio,
verumetiã * credi ſibi poſſe præſumat,quod de me ad- **Fauente, ſiue de ver-
huc presbytero ſcripſit iratus,ordinator futurus epiſco *bum vide-*
patus mei velit valere aduerſus me: quod autẽ à ſancto *tur deeſſe.*
cõcilio de hoc quod in nos ita peccauit, veniã petiuit
& meruit: nolit valere pro me:ita Chriſtianæ mãſuetu-
dinis,& præcepti euangelici vel neſcius vel oblitus, vt
etiam quod fratri vt ſibi ignoſceretur humiliter poſtu-
lãti clemẽter ignotum eſt criminetur. Pergat etiam *Cap.xvij.*
ſermone multiloquo, ſed planè vaniloquo in ea quæ F
prorſus ignorat, vel in quib⁹ potius abutitur ignorãtia
plurimorũ,& ex confeſsione cuiuſdã fœminę,quòd ca-
techumenã ſe dixerit Manichæorũ, quæ ſanctimonia-
lis ĩ catholica fuerit, quod ei placet de illorũ baptiſmo
dicat,& ſcribat neſciẽs, aut neſcire ſe fingens,nõ illici-
te appellari catechumenos,tanquã eis baptiſmus quan-
doque debeatur, ſed eos hoc vocari qui etiã auditores
vocãtur, quòd videlicet tãquã meliora & maiora præ-
cepta obſeruare nõ poſsint,quæ obſeruãtur ab eis quos
electorum nomine diſcernẽdos & honorandos putãt.
Me etiã presbyterum fuiſſe Manichæorũ, vel falſus vel
fallẽs miſerabili temeritate cõtendat: verba tertij libri
cõfeſsionũ mearum,quę per ſe ipſa & de multis antè &
poſtea dictis manifeſtiſsima ſunt legentibus,ſub quo ei
videtur intellectu proponat atq; argoat: Furem me de-
niq; verborum ſuorum quòd duo ſubtraxerim tãquam
eis repoſitis victor exultet. In his certe omnib⁹,ſicut *Cap.xviij.*
legẽdo cognoſcere poteritis,impetum quidem linguæ
ſuæ quo libuit ambitu iactationis exercuit. Nuſquã ta-
men dixit,vnde abluatur accipientis cõſcientia,cũ ma-
culoſam dãtis ignorat.At ego inter ſtrepitum eius grã-
dem,vel poſt ſtrepitũ & nimis vt putat ipſe terribilem,

G lente*,vt dicitur,& bene,hoc ipſum repeto,& vt reſpó
*al.leniter. deatis expoſco. Si conſcientia ſanctè dantis attēditur,
quæ abluat accipiētis, vnde eſt abluendus qui maculo-
ſam conſcientiā dātis ignorat?& per totam eius epiſto-
Cap.xix. lam ad hoc non inuenio aliquid dictum. Nam for-
taſſe dicet mihi aliquis veſtrū: Hæc omnia quę dixit in
te,ad hoc valere voluit vt te deformaret, ac per te illos
quibus cōmunicas,ne vlterius alicuius momenti eſſe te
ęxiſtiment vel ipſi vel ij quos ad veſtrā communionem
traducere niteris.Cæterum ex loco quo propoſuit ver-
ba epiſtolæ tuæ,ex illo conſiderandum eſt,vtrum nihil
ad illa reſpōderis.Ita ergo faciamus,Ex ipſo prorſus lo-
co ſcripta eius cōſiderem*.Excepto ergo proœmio quo
volui animū pręparare lectoris,& pauca ei* verba præ-
uia contumelioſa magis quàm ad rem pertinētia pręte-
Suprà li.1. rire,ait inquam, Conſciētia nanque dantis attenditur,
cap.1. quæ abluat accipiētis. Quid ſi lateat dantis conſciētia,
& fortaſſe maculoſa ſit,quomodo poterit accipientis
abluere conſcientiam,ſi quēadmodum dicit,conſcien-
tia dantis attēditur,quæ abluat accipiētis?Si enim dixe-
rit ad accipientem nō pertinere quicquid male latuerit
H in conſciētia dantis,ad hoc valebit fortaſſe illa ignorā
tia, vt de conſciētia baptizatoris ſui non poſsit neſciēs
maculari. Sufficiat ergo,vt alterius cōſciētia maculoſa
cum ignoratur nō maculet:nunquid autē etiam ablue-
re poteſt?Vnde igitur abluēd* eſt qui accipit baptiſmū,
cum dantis polluta conſciētia eſt,& hoc ille qui eſt ac-
cepturus ignorat,pręſertim cum addat & dicat,Nā qui
fidē à perfido ſumpſerit, nō fidem percipit ſed reatum?
Cap.xx. Hæc omnia verba Petilianus ex literis meis refellen-
da propoſuit:Videam* ergo vtrum refellerit,vtrū om-
nino reſpōderit: Addo enim verba quæ me ſubtraxiſſe
calumniatur,& eadem ipſa ſic repeto, vt etiam breuius.
Addēdo enim hæc duo verba etiam ad breuitatē pro-
poſitionis huius me plurimū adiuuit. Si conſciētia ſan-
ctè dantis attenditur,quæ abluat accipientis,& qui fidē
ſciēs à perfido ſumpſerit,nō fidem percipit ſed reatum:
vnde abluitur accipientis conſcientia cum maculoſam
dantis ignorat,& cum fidē neſciens ſumit à perfido,ro-
go vnde abluitur?Dicat nobis,non eat in aliud,nō ob-
tēdat nebulas imperitis.Poſtremo ſaltem multis & an-
fractuoſis circuitibus interpoſitis & peractis,tandē ali-
quādo dicat nobis, vnde abluitur accipiētis conſcien-
tia quando maculoſa perfidi baptizantis occulta eſt, ſi
conſciētia ſanctè dantis attēditur,quæ abluat accipien-
tis: & qui fidem ſciēs à perfido ſumpſerit,non fidē per-
cipit ſed reatum?Neſciens enim ſumit à perfido nō ha-
bēte conſcientiam ſanctè dantis,ſed maculoſam & oc-
cultam:vnde ergo abluitur,vnde ergo percipit fidē? Si
enim nec tūc abluitur,nec tūc percipit fidem, cū bapti-
zator perfidus & maculoſus & occultus eſt:cur eo poſt-
ea prodito atq; dānato, nō denuo baptizatur,vt ablua-
tur fidemq; percipiat? Si autē illo perfido, maculoſo &
occulto iſte abluitur & percipit fidē:vnde abluitur,vn-
de percipit vbi non eſt conſcientia ſanctè dantis, quæ
abluat accipientis? Hoc dicat,ad hoc reſpondeat,vnde
abluitur, vnde percipit ſi conſciētia ſanctè dantis attē-
ditur,quæ abluat accipiētis? Et hoc ibi non eſt quando
baptizator maculoſus & perfidus latuit. Nihil ad hoc
Cap.xxi. reſpondendum eſt omnino. Sed ecce anguſtiatus in
cauſa, rurſum in me impetū facit nebuloſum atque vē-
toſum, vt veritatis ſerenitas obſcuretur, & fit ſumma
inopia copioſus,nō vera dicēdo, ſed maledicta inania
non emēdando. Tenete ſanè intentiſſime atque fortiſ-
ſime quid debeatis reſpōdere: id eſt, vnde abluatur ac-
cipiētis conſciētia cum maculoſa dantis occulta eſt, ne K
forte hoc vobis è manibus eius flatus excutiat,vóſq; ipſi
ſermonis turbidi caliginoſa tēpeſtate rapiamini, vt vel
diſceſſum vel quà redeūdū ſit omnino neſciatis.Et vi-
dete hominē vagari quà poteſt, dū pro negocio quod
ſuſcepit,ſtare nō poteſt.Videte quàm multa dicat non
habendo quod dicat.Dicit me labi lubricū,ſed teneri:
nec deſtruere,nec cōfirmare quod obiicio,icerta ꝑ cer
tis excogitare,nō permittere legētes quæ vera ſunt cre-
dere,ſed facere vt altius dubia ſuſpicētur:dicit me Aca-
demici damnabile ingeniū habere Carneadis: conatur
etiam inſinuare quid Academici ſentiāt de falſitate vel
fallacia ſenſus humani,etiā in his omnino quid loqua-
tur ignorās. Dici ab eis aſſerit nigras niues eſſe cū albæ
ſint, nigrum argentū, turrē rotundam vel teretem vi-
deri cū anguloſa ſit, remū in aqua fractū cum ſit inte-
ger.Et hoc totū propterea,quoniā cū dixiſſet, conſciē-
tia dantia vel ſanctè dantis attenditur,quæ abluat acci-
piētis:contrà ego dixi,quid ſi lateat dantis conſcientia,
& fortaſſe maculoſa ſit?Iſtæ ſunt niues nigræ, & argētū
nigrū, & turris rotūda pro anguloſa, & remus in aqua
fractus:peride quaſi ego rem dixerim quę putari poſsit L
& eſſe nō poſsit,vt lateat dātis cōſciētia,& fortaſſe ma-
culoſa ſit. Et ſequit̃ ſe & clamat, Quid eſt, quid ſi: quid
eſt,fortaſsis?niſi incerta & incōſtans hęſitatio dubitan-
tis,de qua ille tunc ait, Quid ſi nunc redeo ad illos qui
aiunt,Quid ſi nunc cœlum ruat?hoccine eſt quod dixi, Terent.in
Quid ſi lateat dātis conſciētia,& fortaſsis maculoſa ſit: Heau.
tale eſt ac ſi dixerim, Quid ſi nūc cœlum ruat?dictū eſt
vtiq;,quid ſi,quia fieri poteſt vt lateat, fieri poteſt vt nō
lateat.Nā quando ignoratur quid cogitet aut quid ad-
miſerit, latet vtiq; accipientē dantis conſciētia: quādo
antē peccatum eius manifeſtatur, nō latet. Dictū eſt, &
fortaſſe maculoſa ſit, quia fieri poteſt vt lateat & mūda
ſit, & rurſus fieri poteſt vt lateat & maculoſa ſit. Ideo
quid ſi,ideo fortaſſe,nūquid huic ſimile eſt,Quid ſi nūc
cœlū ruat? O quotiēs & cōuicti & cōfeſsi ſunt hominea,
ſe maculoſas & adulterinas habuiſſe conſciētias, cū ab
eis baptizarētur ignari,poſteaquam manifeſtato ſcelere
degradati ſunt,& tamē cœlum non ruit.Quid facit Pi-
lus & Furius,qui contra iuſtitiā iniuſtitiā defenderunt?
Quid hic facit Atheus Diagoras, qui eſſe deū negauit, ἄθεος.
vt de illo videatur pręd ixiſſe Propheta,Dixit ſtultus in M
corde ſuo, non eſt deus? Quid hic iſti faciunt? vt quid Pſal.13.
nominati ſunt, niſi vt interuenirent pro homine non
habente quid dicat, vt dum de his ſaltem aliquid ſine
cauſa dicitur,agi cauſa videatur,& ad quod nō reſpon-
ſum eſt,reſponſum eſſe credatur. Poſtremo ſi duo vel Ca.xxij.
tria verba iſta, quid ſi & fortaſſe, vſqueadeo ſunt into-
lerabilia,vt propter illa excitarētur olim dormiētes A-
cademici,& Carneades,& Pilus,& Furius,& Diagoras,
& niues nigræ, & ruina cœli, & cætera ſimiliter inſana
& abſurda,remoueantur de medio.Neque enim revera
ſine his nō poteſt dici quod volum*.Ecce ſufficit quod
paulopoſt ita poſitū eſt, & ab ipſo ex meis literis inter-
poſitum, Vnde igitur abluendus eſt qui accipit bapti-
ſmum,cum dantis polluta conſciētia eſt,& hoc ille qui
eſt accepturus ignorat? Nēpe hic non eſt,quid ſi,& for-
taſſe.Reſpondeatur ergo,attendite ne forte in eo quod
ſequitur ad hoc reſpondeat.Sed ego te, inquit,cauillā-
tem ad fidem credendi conſtringo ne vlterius euage-
ris. Quid argumentis ſtultitiæ auertis erroribus viam?
Quid fidei rationem de rebus irrationabilibus turbas?
Hoc vno verbo te teneo & cōuinco.Hæc Petilian* di-
xit,nō ego.Iſta ex Epiſtola Petiliani ſunt,ſed tantū ver-
ba iam

A ba iam duo illa quæ me abſtuliſſe inſimulat addidi, &
nihilominus oſtendi inquiſitionis meæ, cui nõ reſpon-
det, multo breuius & enodatius fixam ſtare ſentẽtiam.
Certe hæc illa duo ſunt, ſanctè & ſciens, vt nõ ſit vide-
licet conſcientia dantis, ſed conſcientia ſanctè dantis:
& non ſit, qui fidem à perfido ſumpſerit: ſed, qui fidem
ſciens à perfido ſumpſerit. Quæ quidem verba nõ ſub-
traxeram, ſed in codice qui mihi datus erat nõ inuene-
ram. Fieri autem poteſt vt mẽdoſus fuerit. Neque enim
& hoc incredibile eſt, vt etiam hinc mihi Academica
excitetur inuidia, & tale aſſeratur eſſe quod dixi, codi-
cem fuiſſe mendoſum, quale ſi dicerem niues nigras. Vt
quid enim ei rependo temerariam ſuſpicionem, vt di-
cam quòd ipſe pòſt addiderat qui me ſubtraxiſſe con-
finxit, cum poſsit iſtam mendoſitatis notam ſine mea
maledica temeritate codex qui non iraſcitur ſuſtinere?

Ca.xxiij. Et illud quidem primum, id eſt, ſanctè dantis, omni-
no non impedit inquiſitionem meam, qua ille vehe-
menter vrgetur, vtrum ita dicam, ſi conſcientia dantis
attenditur: an vero ita, ſi conſcientia ſanctè dantis at-
tenditur, quæ abluat accipientis. Vnde igitur abluẽdus
B eſt qui accipit baptiſmum ſi dantis polluta eſt conſciẽ-
tia, & hoc ille qui accepturus eſt ignorat? Illud autem
alterum quod additur, ſciens: vt non dicatur, qui fidem
à perfido ſumpſerit: ſed, qui fidem ſciens à perfido ſum-
pſerit, nõ fidem percipit ſed reatum: fateor tãquam de-
eſſet me nonnulla dixiſſe, quorum iacturam facile pa-
tior, quoniam magis moram meæ facilitati afferebant
quàm adiutorium facultati. Quanto enim expeditius,
quanto planius & breuius ſic interrogo, Si conſcientia
ſanctè dantis attenditur, quæ abluat accipientis: & qui
fidem ſciens à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit ſed
reatum: vnde abluitur quem latet nõ ſanctè dantis ma-
culoſa cõſciẽtia, & vnde veram percipit fidem qui ne-
ſcius baptizatur à perfido? Dicatur vnde, & ibi omnis
cauſa baptiſmi patebit, ibi totum quod quæritur eluce-
bit, ſed ſi dicatur, non ſi tempus maledicendo finiatur.

Ca.xxiiij. Quicquid ergo de duobus iſtis verbis vel detractis
calũniatur, vel additis gloriatur, nihil interrogationẽ
meam impedire perſpicitis, cui quid reſpõdeat ille nõ
inueniens, ne tamen taceat irruit identidem in perſo-
nam meam, dicerem recedens à cauſa, ſi omnino acceſ-
ſiſſet ad cauſam. Quippe quaſi de me agatur, & non de
C Eccleſia vel baptiſmi veritate, ideo me dicit ſubtractis
illis duobus verbis argumentatum, vt quaſi conſciẽtiæ
meæ non obſit quòd inquinatoris, vt dicit, mei ſacrile-
gam ignoraui conſcientiam. Quod ſi ita eſſet, verbum
illud quod poſitũ eſt, ſciẽs, additũ mihi potius prodeſ-
ſet, & obeſſet ablatum. Si enim me ita defendi potius
voluiſſem, vt baptizatoris mei putarer ignoraſſe con-
ſcientiam, pro me locutum acciperẽ Petilianum: quan-
do nõ vtcunque ait, Qui fidem à perfido ſumpſerit: ſed,
qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit
ſed reatum: vt hinc ego non me reatum ſed fidem per-
cepiſſe iactarem, quando dicerem, nõ ego ſciens à perfi-
do accepi, ſed homo conſcientiã dantis hominis igno-
raui. Videte itaque & numerate ſi poteſtis, quãta ſuper-
flua loquatur ad vnum. Ignorauit quod me proponit
dixiſſe, cum hoc omnino non dixerim, quia nec de me
agebatur vt dicerem, nec aliquid criminis in eo qui me
baptizauit apparuit, vt eius me ignoraſſe cõſciẽtiã, pro
mea defenſione cogerer dicere.

Ca. xxv. Et tamen iſte ne re-
ſpondeat ad ea quæ dixi, proponit ſibi quod non dixi,
& auocat homines ab intentione debiti ſui, ne id quod
reſponſum eſt exigatur, interponit ſæpe, ignoraui, in-
quam: & reſpondet, ſed ſi eũ ignorares, & quaſi conuin- D
cit: ne mihi liceat dicere, ignoraui. Cõmemorat Mẽſu-
rium, Cæcilianum, Macarium, Taurinũ, Romanum, &
eos cõtra Eccleſiã dei feciſſe affirmat, quæ ignorare nõ
poſſem, eo quòd Afer ſim, & ætate penè iam ſenex, cum
ſicut audio, Mẽſurius in communionis vnitate defun-
ctus ſit antequam ſe ſcinderet pars Donati: cauſam ve-
ro Cæciliani legerim, quòd ad Cõſtantinũ ipſi detule-
rint, & ab Epiſcopis quos ille imperator iudices dede-
rat, & ſemel & iterũ ab ipſo rege illic ad eum appellan-
tibus, etiã tertio fuit abſolutus. Macarius vero & Tauri-
nus & Roman⁹, quicquid vel iudiciaria vel executoria
poteſtate aduerſus eorũ obſtinatum furorẽ pro vnitate
fecerunt, ſecundum leges eos feciſſe conſtat: quas iidem
ipſi cauſam Cæciliani ad imperatoris iudiciũ deferen-
do, contra ſe ferri exeriq; coëgerunt. Inter multa etiam
prorſus ad rem non pertinentia dicit, Meſsiani pro-
cõſulis ſententia me fuiſſe percuſſum vt ex Africa fuge-
rem, & propter hoc falſum, quod ſi non ipſe confinxit,
certe maleuolis fingentibus maleuole credidit, quàm Li.6.cõfeſ.
multa alia falſa conſequenter non vtcunque dicere, ſed cap.6.
etiam ſcribere mira temeritate non timuit, cum ego E
Mediolanum ante Bautonem Conſulem venerim, eiq;
conſuli kalendis Ianuariis laudem in tanto conuentu
conſpectuq; hominũ pro mea tũc rhetorica profeſsio-
ne recitauerim, & ex illa peregrinatione iã poſt Maxi-
mi tyrãni mortẽ Africam repetiuerim, Manichęos autẽ
Meſsianus procõſul audierit, poſt conſulatum Bauto-
nis, ſicut dies geſtorum ab eodẽ Petiliano inſertus oſtẽ-
ditur. Quæ ſi dubitantibus vel cõtradicẽtibus probare
neceſſe eſſet, multos poſſem claros in ſeculo viros teſtes
locupletiſsimos adhibere toti⁹ illius tẽporis vitæ meę.

Sed quid iſta requirimus? quid & patimur ſuperfluas Ca.xxvi.
moras & facimus? Nunquid hinc inuẽturi ſumus vnde
ſit accipientis abluẽda conſciẽtia, qui maculoſam dan-
tis ignorat: fidemq; vnde percipiat, qui neſciens bapti-
zatur à perfido? Quod Petilianus cum ex Epiſtola mea
tanquam ad reſpondendum propoſuiſſet: quicquid vo-
luit aliud locutus eſt quã id quod cauſa poſcebat. Quo-
tiẽs dixit, ſi ignorares? quaſi ego dixerim, quod nunquã
dixi, mei baptizatoris me ignoraſſe cõſciẽtiam. Et aliud
nihil egiſſe viſus eſt ore maledico, q̃ vt me malitiã eorũ
apud quos baptizatus, & quorum communioni ſocia-
tus ſum, non ignoraſſe conuincere videretur, ſatis vti- F
que intelligens quia ignorantia me non faceret reum.
Ecce ergo ſi ignorarem, ſicut totiens repetiuit, procul-
dubio ab eis omnibus malis innocẽs eſſem. Vnde ergo
abluerer, qui conſcientiam non ſanctè dantis ignorãs
criminibus eius impediri minime poſſem? Vnde perci-
perem fidem qui neſciens à perfido baptizarer? Non e-
nim fruſtra, ſi ignorares, totiens repetiuit, niſi vt me pu-
tari ſineret innocentem, proculdubio iudicans quòd
nullius innocẽtia violatur ſi neſciens fidẽ ſumat à per-
fido, & maculoſam conſcientiã non ſanctè dãtis igno-
rat. Dicat ergo vnde tales abluantur, vnde fidem perci-
piant nõ reatum? Sed non nos fallat. Dicat, non multa
dicendo nil dicat, aut nil dicendo potius multa dicat.
Deinde, quod in mentem venit, & prætereundum non
eſt, ſi ego propterea reus ſum, quia non ignoraui, vt ſe-
cundum ipſum loquar, ideo autem non ignoraui, quia
& Afer ſum, & ætate penè iam ſenex, ſaltem pueri cæ-
terarum toto orbe terrarum non ſunt rei, qui nec gente
nec ætate iſta noſtra obiecta ſeu vera ſeu falſa noſſe po-
tuerunt, qui tamẽ ſi in vos inciderint, ſine vllo reſpectu
rebaptizantur. Sed nunc iſta nõ quærimus, illud po- Ca.xxvij.

G tius reſpondeat qund ne reſpnndere cogatur copinſiſ-
ſime slitercatur, Vnde abluatur accipiẽtis cõſciẽtia, qui
maculoſam dantis ignorat, ſi conſcientia ſanctæ dsntis
attenditur, quæ abluat accipiẽtis? Et vnde percipit fidẽ
qui neſciens baptizatur à perfido, ſi quiſquis fidẽ ſciens
à perfido ſumpſerit, non fidem percipit ſed reatum?
Omiſsis ergo eius maledictis quæ in me ſine vlla ſana
conſideratione iactauit, adhuc attẽdamus ne forte hoc
quod expoſcimus in cõſequentibus dicat. Libet sutem
intueri quàm garrulus ea propoſuerit qusſi facillime
conuulſurus & euerſurus. Sed sd illud, inquit, rui phã-
taſmatis argumentum, quo quemcũque baptizas, ver-
bis tibi pingere viſus es, redeamus. Imaginari enim te
veriſimilia decuit, qui non vides veritatem. Hæc verba
ſua prolocutus eſt Petilianus, verba mea propnſiturus.
Deĩde ſubiũxit, Ecce inquis ſtat perfidus baptizaturus:
at ille qui baptizandus eſt perfidiam eius ignorat. Non
tntam dixit propoſitinnẽ atque interrogarionẽ meam,
& mox ipſe interrogsre me cœpit, dicens, Quis eſt iſte,
ant vnde proſiliuit quẽ proponis? Cur tibi videris vi-
dere quem ſimulas, ne videas eum quem videre ac diſ-
H cutere diligentiſsime debeas & probsre? Sed quia intel-
ligo te ignorare ordinem ſacramenti, hoc tibi breuiter
dico, & tu baptiſtã diſcutere, & ab eo diſcuti debuiſti.

AVG. Quid eſt quod expectabamus? Vt diceret, vn-
de abluatur accipientis cõſcientia, qui msculoſam non
ſanctæ dantis ignorat, & vnde fidem non reatum per-
cipiat, qui baptiſmũ neſciens à perfido ſumpſerit. Ecce
audiuimus baptiſtã debere diligentiſsime diſcuti ab eo
qui vult fidẽ percipere non reatũ, vt inueniat conſcien-
tiam ſanctæ dantis qui abluat accipientis: Nam qui nnn
diſcuſſerit, & neſciens à perfido scceperit, eoipſo quòd
non diſcuſsit, maculoſamq; dantis ignorauit conſcien-
tiam, nnn fuit vnde fidem perciperet ſed reatum. Quid
ergo adiuuit, qund pro magno sddidit, ſciẽs, quod me
ſubtraxiſſe calumniatus eſt? Cum enim voluit ita dici,
Qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit ſed
reatum: videtur aliquam ſpem reliquiſſe neſciẽti. Nunc
vero cum interrogatur vnde percipiat fidẽ qui neſciẽs
hsptizatur à perfidn, reſpondit eum diſcutere debuiſſe
baptiſtam. Proculdubio miſerũ, nec ignorare permit-
tit, non inueniendo vnde fidem poſſet accipere, niſi
Ca.xxviij. ſpem ſuam in homine baptizando pnſuerit. Hoc eſt
quod exhorremus in vobis, hoc eſt quod diuina dsm-
I nat ſententia, veraciſsime & msnifeſtiſsime clamans,
Hiere.17. Maledictus omnis qui ſpem ſuã ponit in homine. Hoc
eſt quod apertiſsime prohibet ſancts humilitas & cha-
1.Cor.3. ritas Apoſtolica clamãte Pauln, Nemo glorietur in ho-
mine. hoc eſt quòd in nos inanium calumniarum &
acerrimorum msledictorũ crebreſcit impetus, vt quaſi
euerſo homine nulla ſpes remaneat eorum quibus ver-
bum dei & ſacramentum pro diſpenſatione nobis cre-
dita miniſtrsmus. Reſpõdemus eis, Quouſque hoc ap-
ponitis ſuper hnminem? Reſpõdet eis catholics vene-
Pſal.61. rãda ſocietas. Nónne deo ſubiicietur anima mea? ab ip-
ſo enim ſalutsre meũ. Etenim ipſe eſt deus meus, ſuſce-
ptor meus, nnn emigrabo. Nam quæ alia cauſa fuit iſtis
2.Tim.2. emigrandi de domo dei, niſi quia vaſa facta in contu-
meliam, ſine quibus illa vſque sd diem iudicij nõ erit,
finxerunt ſe ferre nnn poſſe, cum tamen hoc magis ipſi
fuiſſe, & sliis calumnioſe nbieciſſe geſtis atq; cõſcriptis
tunc rebus appareant: de quibus in cnntumeliam factis
ne propter illa de dnmo dei magna, quæ magno patri-
familias vna eſt, perturbat⁹ emigret: dicit dei ſeruus &
bonus fidelis, vel fidem in baptiſmn percepturus, quod
paulò antẽ cõmemoraui, Nónne deo ſubiicietur anima K
mea? Deo vtiq; non homini, sb ipſo enim ſalutare meũ
non ab homine. Iſte autem non ſaltem tunc deo daret
abluendum mundandumq; hominem, quando macu-
loſa conſcientia non ſanctæ dsntis occulta eſt, & fidem
neſciẽs quiſquis ſumit à perfido. Hoc, inquit, tibi breui-
ter dico, & tu baptiſtã diſcutere, & ab eo diſcuti debui-
ſti. Obſecro vos hic aduertite, ego quæro, vnde ablua- Ca.xxix.
tur accipiẽtis cõſcientia, cũ maculoſam nõ ſanctæ dan-
tis ignorat, ſi conſcientia ſanctæ dantis attenditur quæ
abluat accipientis, & vnde accipiat fidem qui neſciẽs à
perfido baptizatur, ſi quiſquis fidem ſciens à perfido
ſumpſerit, nõ fidem percipit ſed reatum: & ille mihi re-
ſpondet, diſcutiendum eſſe & baptizatorẽ & baptizan-
dum. Et ad hoc probãdum, vnde quæſtio nulla eſt, ad-
hibet exẽplum Ioãnis, quòd eum diſcuſſerint qui ab eo Ioan.1.
quæſierunt quẽ ſe eſſe diceret: quòd ipſe quoq; diſcuſſe-
rit eos quibus ait, Generatio viperarum quis vobis oſtẽ- Mat.3.
dit fugere ab ira vẽtura? Quid hoc ad rem, & quid hoc
ad cauſam? Deus Ioãni perhibuerat teſtimnnium excel-
lẽtiſsimæ ſanctitatis prophetia præclariſsima præcedẽ-
te & quando cõceptus & quando natus eſt. Quærebant L
autem illi iam credentes eſſe ſanctum, quẽnam ſe dice-
ret eſſe ſanctorum, vel vtrum ipſe eſſet ſanctus ſancto-
rum, quod eſt Chriſtus Ieſus. Tãta quippe gratia illi ha-
bebatur, vt cõtinuo crederetur quicquid de ſe ipſe di-
xiſſet. Si autẽ hoc exemplo aſſeritur quilibet nũc diſcu-
tiẽdus eſſe baptiſta, quicquid de ſe quiſque dixerit, cre-
dẽdus erit. Quis eſt autẽ fictus quem fugit vtique, ſicut Sapien.1.
ſcriptũ eſt, ſpiritus ſanctus, qui de ſe optime credi velit,
atque id agat quibus verbis potuerit? Iã ergo cum fue-
rit interrogatus quiſnã ſit, & reſpõderit ſe eſſe dei fide-
lem diſpenſatorẽ, nec cuiuſquã criminis macula pollu-
tã habere cõſcientiam, hæc erit tota diſcuſsio, an etiam
mores eius & vita diligẽtius inuenda eſt? Its ſane non
hoc ſcriptum eſt feciſſe illos qui Ioannẽ in deſerto Ior- Ioan.1.
danis interrogauerunt quis eſſet: Vnde hoc exẽplum Cap.xxx.
ad rem de qua agitur omnino nõ pertinet, magis Apo-
ſtolica illa ſententia ſatis hãc incutit curã vbi ait, Pro- 1.Timo.3.
bentur primum, & ſic miniſtrẽt nullum crimẽ habẽtes.
Quod cum ſolicite ac de more vtrobiq; penè ab omni-
bus fiat, vnde tã multi reprobi poſt tẽpus geſtæ diſpen-
ſationis huius inuenti ſunt, niſi quia & humana diligẽ-
tia plerunque fallitur, & nõnulli primum boni in dete-
rius cõmutantur? Quæ cuncta crebro accidunt, vt diſ- M
ſimulare ac obliuiſci neminẽ ſinãt, quid eſt quod con-
tumelioſe nos docet Petilianus breuiter à bsptizando
diſcutiẽdum eſſe baptiſtam, quoniã quærimus vnde ſit
accipientis abluenda conſciẽtia, cũ maculoſa non ſsn-
ctæ dantis occulta eſt, ſi conſcientia ſanctæ dantis attẽ-
ditur qui abluat accipientis. Quia intelligo te, inquit,
ignorare ordinẽ ſacramẽti, hoc tibi breuiter dico, & tu
baptiſtã diſcutere, & ab eo diſcuti debuiſti. O mihi re-
ſpõde, circunſtat enim in tã multis locis tanta hominũ
multitudo quæ baptizata eſt ab eis, qui cũ prius iuſti &
caſti viderẽtur, poſtea nudatis criminibus conuicti atq;
deiecti ſunt: & ſe putat euadere huius interrogationis
violentiã, qua quærimus, vnde abluatur accipientis cõ-
ſciẽtia, quando maculoſam non ſanctæ dantis ignorat,
ſi cõſcientia ſanctæ dantis attẽditur quæ abluat accipiẽ-
tis, quia breuiter diſcutiendus eſſet baptiſta. Nihil infe-
licius q̃ non conſentire veritati, qua ita quiſq; cõcludi-
tur, vt exitũ inuenire nõ poſsit. Quærimus à quo acci-
piat fidẽ qui neſciẽs à perfido baptizatur? Reſpõdetur,
diſcutere debuit baptizatorem ſuũ. Ergo quia nõ diſ-

cuſsit

A cutit eum & fidem neſciens ſumit à perfido, nõ fidem percipit ſed reatum? Cur itaque nõ denuo baptizantur, quos à proditis atque cõuictis, cum adhuc laterent, baptizatos eſſe conſtiterit? Ca. xxxi. Et vbi eſt, inquit, quod addidi ſciens, vt non dicerem, qui fidem à perfido ſumpſerit: ſed, qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit, non fidem percipit ſed reatum? Percipit ergo fidem non reatum, qui neſciẽs ſumpſit à perfido, & ideo quæro vnde perceperit. Vbi coarctatus reſpõdet, Diſcutere debuit. Eſto, debuit, non fecit aut nõ valuit: Quid de illo cenſetis? Ablutus eſt an nõ? Si ablutus eſt, quæro vnde? Non enim eum maculoſa, non ſancte dantis conſcientia quam neſciuit abluere potuit. Si autem nõ eſt ablutus, iubete vt abluatur. Non iubetis, ergo ablutus eſt. Dicite vnde? dicite ſaltem vos quod ille non dixit. Eadem quippe verba propono, quibus reſpondere non potuit. Ecce ſtat perfidus baptizaturus, at ille qui baptizandus eſt perfidiam eius ignorat, quid eum accepturum eſſe arbitramini, vtrum fidem an reatum? Sufficiunt adhuc propoſita, reſpondete aut quærite diligenter quid ille reſponderit: Inuenietis etiam conuicta conuitia. Cul-

B pat enim me quaſi deridens, quòd veriſimilia proponã qui non videam veritatem. Repetitis etiam verbis meis & dimidiata ſẽtẽtia, dicit, ĩquit, Ecce ſtat perfidus baptizaturus, at ille qui baptizãdus eſt perfidiã eius ignorat. Deinde ſubiungit, Quis eſt iſte aut vnde proſiliuit? Quaſi vnus ſit aut duo, & non talibus vtrobique plena ſint omnia. Quid ex me quærit quiſnam ſit iſte, aut vnde proſiliat, ac non potius circumſpicit & videt raras eſſe Eccleſias vel in vrbibus vel ruribus, quæ non habeant in criminibus detectos, & à clericatu deiectos homines cum laterẽt, bonóſque ſe videri vellent cum mali eſſent, & caſtos putari cum eſſent adulteri. Nempe fi- Sapien. 1. cti erant, nempe ſpiritusſanctus eos, ſicut ſcriptum eſt, fugiebat. Ex iſturum ergo adhuc latitãtium turba proſiliuit ille perfidus quẽ propoſui, quid ex me quærit vnde proſiliuerit, claudens oculos aduerſus tantam turbam, vnde ſi ſoli conſiderentur qui conuinci deiicique Ca. xxxij. potuerunt, ſonitus eorum ſufficit cæcis. Quid quod etiam ipſe poſuit in Epiſtola ſua, quod vult de duobus adulteriis apud nos conuictum & abiectũ à noſtris eſſe ſuſceptum? Quid ergo ſine huius præiudicio dixerim qui cauſam ſuam bonam vel probauit vel perſuaſit? Tales apud vos nõdum detecti cum baptizant, quid ab eis

C accipitur, fides an reatus? Nõ vtique fides, quia non habent conſciẽtiam ſancte dantis, quæ abluat accipientis. Sed nec reatus propter illud additũ verbum: Nam qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit ſed reatum. Ab iſtis autẽ cum baptizarentur homines, quales fuiſſent vtique neſcierunt. Proinde non ab eis accipiendo fidem, quia non habebant conſcientiam ſancte dantis, non accipiendo etiam reatum, quia nõ ſcientes ſed neſcientes eorum crimina, baptizati ſunt, ſine fide & ſine reatu remanſerunt. Nõ ſunt ergo in numero talium flagitioſorũ, ſed nec in numero poſſunt eſſe fidelium: Quia ſicut nec reatum, ita nec fidem ab eis accipere potuerunt. At eos in numero fidelium à vobis cernimus deputari, nec cenſere quenquam veſtrum vt baptizẽtur, ſed reatum habere quòd baptizati ſunt. Acceperunt itaque fidem, nec tamẽ ab eis acceperũt, qui nõ habent conſcientiam ſancte dantis quæ ablueret acci- Ca. xxxiij. piẽtis: Vnde ergo acceperunt? Hinc ſatago, hoc vrgenter interrogo, hoc vt reſpondeatur vehemẽtiſſime flagito. Inſpicite nunc Petilianũ ne hoc reſpondeat, vel ne hoc reſpondere non potuiſſe deprehenſus appareat,

per noſtras contumelias inaniter euagari criminãtem D & nihil probãtem, & vbi forte conatur pro cauſa quaſi pugnaciter reſiſtere, vbiq; faciliime ſuperari. Ad hoc tamen vnum omnino nihil reſpondere quod quærimus, ſi conſcientia ſancte dãtis attenditur quæ abluat accipientis, vnde abluendus ſit qui accipiebat baptiſmum, cum dantis polluta conſciẽtia eſt, & hoc ille qui eſt accepturus ignorat. His enim verbis ex Epiſtola mea cõmemoratis, propoſuit me interrogãtem, & ſe oſtendit nihil reſpondentem. Cum enim dixiſſet ea quę iam recolui, & in quibus eum oſtendi ad id quod interrogaui nõ reſpondiſſe: cumq; magnis anguſtiis coarctatus, coactus eſſet dicere, diſcutiendum eſſe baptiſtam à baptizando, baptizãdum à baptiſta, cumq; id exemplo Ioan- Ioan. 1. nis ſi forte inueniret negligentiſſimos vel imperitiſſimos auditores aſtruere tẽtauiſſet, adhibuit alia teſtimonia de ſcripturis ad rem nõ pertinentia, q; Philippo dixerit Eunuchus, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Acto. 8. quia ſciebat, inquit, perditos prohiberi, & q; ideo Philippus eum baptizari non vetuit, quia eum legentẽ probauerat quomodo crederet Chriſtũ: Quaſi prohibuerit Simonem Magum, & q; Prophetæ falſo baptiſmate de- E cipi timuerũt: Et ideo dixerit Eſaias, Aqua mendax non Ibidem. habet fidem: velut oſtendens apud perfidos homines aquã eſſe mẽdacem, cum hoc nõ Eſaias ſed Hieremias Hier. 15. de hominibus mendacibus dixerit, figurate aquam populũ appellans, quod in Apocalypſi manifeſtiſſime de- Apoca. 17. monſtratur: Et quod Dauid dixerit, Oleum peccatoris Pſal. 140. nõ vngat caput meũ: cũ ille hoc dixerit de adulatione aſſentatoris fallaci laude decipiẽtis, vnde laudati caput in ſuperbiam creſcat. Quem intellectum aperiũt verba in eodẽ Pſalmo præmiſſa ſuperius: Sic enim ait, Emendabit me iuſtus in miſericordia & arguet me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quid hac ſententia clarius, quid euidentius? Mauult enim ſe aſpera emendatione iuſti argui miſericorditer vt ſanetur, quàm lenibus blanditiis vngi vt infletur. Comme- Ca. xxxiiij. morat Petilianus & Apoſtolum Ioannem monuiſſe, ne 1. Ioan. 4. omni ſpiritui credatur, ſed probentur ſpiritus ſi ex deo ſunt: quaſi ad hoc adhibeatur iſta diligẽtia, vt nũc ante Mat. 13. tempus frumentum à palea ſeparetur, ac non potius ne frumentum à palea decipiatur. Aut vero etiam ſpiritus mendax ſi aliquid vere dixerit, ideo negandũ eſt, quia hoc deteſtãdus ſpiritus dixit. Quod quiſquis arbitratur tam demens eſt, vt forte contendat Petrum nõ debuiſ- F ſe dicere, Tu es Chriſtus filius dei viui: quia tale iam ali- Mat. 16. quid dæmones dixerant. Cum ergo baptiſmus Chriſti Marci. 1. ſiue per iniquum ſiue per iuſtũ miniſtratus, nihil aliud ſit, quàm baptiſmus Chriſti, ab homine cauto bono fideli iniquitas hominis eſt vitanda, non det ſacramenta damnanda. In his certe omnibus nõ reſpondet Petilianus: Si conſcientia ſancte dantis attenditur, quę abluat accipientis, vnde ſit abluendus qui accipit baptiſmum, cũ dantis polluta cõſcientia eſt, & hoc ille qui eſt accepturus ignorat? Collega eius à Thubur Sicubure quidã Cyprianus, cum turpiſſima fœmina in lupanari deprehẽſus, & Primiano Carthagine oblatus atq; damnatus eſt: Iſte quanquã baptizabat antequam detectus & abiectus eſſet, nõ vtiq; habebat conſcientiam ſancte dantis, quæ ablueret accipiẽtis, vnde igitur abluti ſunt qui hodie illo damnato non vtiq; rurſus abluuntur? Non erat neceſſe vt hominẽ nominarem, niſi Petilianus iterũ diceret, Quis eſt iſte aut vnde proſiliuit? Cur iſtũ baptiſtã noſtri nõ diſcuſſerũt, ſicut Ioannes Petiliano ita ſentiẽte diſcuſſus eſt? An & diſcuſſerunt quantũ homines ho-

G n:inem potuerunt, ſed aſtuta fictione latitantē diu non
Cap.xxxv. inuenerunt. Huiúſne aqua non erat mendax, aut
oleum fornicatoris nō eſt oleū peccatoris, an quod ca-
tholica dicit & verū eſt, & illa aqua & illud oleum non
eius erat à quo miniſtrabatur, ſed cuius ibi nomen in-
uocabatur? Cur illi qui ab iſto ficto & occulto baptiza-
bantur, non probabant ſpiritum quia ex deo non erat?
Sapien.1. Spiritus enim ſanctus diſciplinæ fictū fugiebat. An &
illum fugiebat, & ſua ſacramenta quanuis per eum mi-
niſtrata non deſerebat? Poſtremo quoniā illos non ne-
gatis ablutos, quos illo damnato nō curatis abluendos,
videte ſi tot nebulis multipliciter offuſis, vllo loco Pe-
tilianus reſpondet, vnde iſti abluti ſint, ſi conſcientia
ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis, quam
latens immundus habere nō potuit? Nihil ergo ad hoc
reſpondēs quod ab eo tā inſtanter inquiritur: deinceps
etiam ſibi loquendi latitudinem comparans, cum hæc,
inquit, & Prophetæ & Apoſtolus caute timuerint, qua
fronte tu dicis quòd bene credentibus ſanctum eſt ba-
ptiſma peccatoris, quaſi ego vel quiſq; catholicus pec-
catorum baptiſma eſſe dicat, quod peccatore miniſtrā-
H te traditur vel accipitur, & non illius in cuius credens
Mat.27. nomine baptizatur. Inde etiam excurrit in Iudam tra-
ditorem, & dicit in eum quicquid poteſt, adhibens te-
ſtimonia prophetica, quæ de illo tanto ante præmiſſa
ſunt, tanquā Eccleſiam Christi toto orbe diffuſam, cu-
ius cauſa in hac quæſtione verſatur, Iudę traditoris im-
pietate perfundat, non conſiderans quòd vel hinc de-
buit admoneri, tam nō eſſe dubitandum illam eſſe Ec-
cleſiam Chriſti quæ in omnibus gētibus dilatatur, quo-
Pſal.105. niam hoc tanto ante veraciter prophetatum eſt, quàm
nō eſt dubitandum ab vno ex diſcipulis tradi oportuiſ-
ſe Chriſtum, quoniam & hoc ſimiliter prophetatū eſt.
Ca.xxxvi. Sed plane poſt hæc Petilianus vbi ad noſtrum illud
venit obiectum, quòd Maximinianiſtarum baptiſmum
quos damnauerat ſuſceperūt, quanuis in huius quęſtio-
ne propoſitionis ſuis verbis, quàm meis vti maluerit.
Neque enim nos dicimus prodeſſe nobis debere bapti-
ſmum peccatorum, quem non ſolum peccatorum, ſed
nullorum omnino hominum dicimus, qui eum Chri-
ſti eſſe cognoſcim⁹. Ita quippe propoſuit, At enim per-
tinaciter aſſeueras, inquit, quia debet vobis pdeſſe ba-
ptiſmum peccatorum, propterea quia & nos, vt dixiſti,
reorum quos iuſte damnauimus baptiſmum conſerua-
I mus. Vbi ad hāc quæſtionē venit, vt dixi, omnis etiam
ſimulata pugna defecit: Quò iret, quà exiret, quo aditu
perſcrutato aut molito vel clanculo euaderet vel vi e-
rumperet non inuenit, licet hoc, inquit, ſecundo libro
demonſtrem quantum inter noſtros interſit & veſtros
quos dicis innocentes, tamen interim vos prius à col-
legarū veſtrorum criminibus, quæ noſtis eripite, & ſic
de iis quos obiicimus exquirite rationem. AVG.
Sic reſpondeat quiſquam hominum, ſic reſpōdeat, niſi
qui veritati aduerſatur, contra quem non inuenit quid
reſpondeat? Si ergo nos eadem verba dicamus, interim
vos prius à collegarum veſtrorum criminibus quæ no-
ſtis eripite, & ſic nobis de his quos putatis apud nos ma-
los vllum crimen obiicite, vtrique vicimus, an victi ſu-
mus? Imò vero ille vicit pro Eccleſia ſua & in Eccleſia
ſua qui nos docuit in ſcriptura ſua, vt nemo glorietur
1.Cor.1. in homine, & vt qui gloriatur, ī domino glorietur. Ec-
ce enim nos qui cum veritatis eloquia dicimus, non iu-
ſtificari credentem ab homine à quo baptizatur, ſed ab
Roma.4. illo de quo ſcriptum eſt, Credenti in eum qui iuſtificat
impium, deputatur fides ad iuſtitiā, quoniam non glo-
riamur in homine, nitimúrque donante ipſo cum glo- K
riamur, in domino gloriari, quoniā ſecuri ſumus quic-
quid de quibuſdam noſtræ communionis hominibus
erroris aut criminis probare potuerit. Apud nos enim
quicunque mali vel penitus latēt, vel quibuſdam noti
propter bonos, quibus ignoti ſunt, & apud quos cōuin- Ephe.4.
ci non poſſunt, propter vnitatis & pacis vinculum to- Mat.13.
lerantur, ne cum zizaniis eradicetur & triticū, ita ma- Galat.6.
litiæ ſuæ ſarcinam portāt, vt eam cum eis nemo com-
municet, niſi quibus eorum iniquitas placet. Neq; enim
metuimus ne quos baptizant iuſtificari non poſsint, cū
illi in eum credant qui iuſtificat impios, vt deputetur Roma.4.
fides eorum ad iuſtitiā. Proinde apud nos nec ille Ca.xxxvij.
quem dixit à vobis propter Sodomitarum crimen ab-
iectum, & in locum eius conſtitutum alterum, & rurſus
ipſi noſtro collegio redditum, neſciens quid loquatur,
nec ille quem apud nos pœnitentem fuiſſe commemo-
rat, quocūque modo eorum cauſæ defendi ſiue poſsint
ſiue non poſsint, aliquid præiudicant Eccleſiæ dei quæ
per omnes gentes diffunditur, & creſcit in mundo vſq;
ad meſſem, in qua ſi vere mali ſunt quos accuſatis, non
iam in illa, ſed in paleis eius ſunt. Si vero boni ſunt, cū L
eos iniquis criminationibus infamatis, ipſi velut aurum
probantur, vobis in paleæ ſimilitudinem ardentibus: a-
lienis tamen peccatis non maculatur Eccleſia, quæ ſe-
cūdum fideliſsimas prophetias toto terrarum orbe di-
latata finem ſeculi tanquam littus expectat, quò perdu-
cta careat piſcibus malis, cum quibus intra eadem do-
minica reta, quamdiu ſeparari ab eis impatienter non
debuit, naturæ incommoditas ferri potuit innocenter.
Nec propterea tamen Eccleſiaſtica diſciplina negligi-
tur à conſtantibus & diligentibus & prudentibus diſ-
penſatoribus Chriſti, vbi crimina ita manifeſtantur, vt
nulla poſsint probabili ratione defendi. Extāt innume-
rabilia documēta in eis, qui vel Epiſcopi vel alterius hu
iuſcemodi gradus clerici fuerunt, & tunc degradati vel
pudore in alias terras abierunt, vel ad voſipſos, aut ad
alias hæreſes trāiecerūt, vel in ſuis regionibus noti ſunt,
quorū tanta eſt multitudo diſperſa per terras, vt ſi eam
Petilianus refrenata paululum maledicendi temeritate
cogitaret, nequaquam caderet in tam aperte falſam va-
nāmque ſententiam, qua dicendum nobis putaret: Ne-
mo veſtrum eſt innocens, vbi reus nemo damnatur.
Vt enim alios omittam in diuerſis terris habitantes, Ca.xxxviij
vix enim alicubi deeſt hoc genus hominum, quo appa- M
reat iniquos præpoſitos ac miniſtros & in catholica
Eccleſia ſolere damnari, Mileuitanum Honorium de
proximo potuit intueri. De Splēdonio vero quem dia-
conum in catholica damnatum, & à ſe rebaptizatum
presbyterum fecit, cuius in Gallia damnationē ad nos
a fratribus miſſam collega noſter Fortunatus ibidem
apud Conſtantinam publice legendam propoſuit, &
quē poſtea idem Petilianus horrendas eius inſidias ex-
pertus abiecit. De hoc ergo Splēdonio quando nō po-
tuit commoueri, quemadmodum mali & in catholica
degradentur, miror in quo temeritatis præcipitio cor
habebat cū iſta dictaret, vbi auſus eſt dicere, Nemo ve-
ſtrum eſt innocens, vbi reus nemo damnatur. Quam-
obrem permixti corporaliter, ſeparati ſpiritaliter in ca-
tholica mali, & quando humana conditione ignoran-
tur, & quando diſciplinæ conſideratione damnantur,
ſuas ſarcinas portant: Ac per hoc illi ſecuri ſunt, ſi eo- Galat.6.
rum peccatis imitatione & conſenſione non commu-
nicant, quicunque per eos Chriſti baptiſmo baptizan-
tur, quia & ſi per optimos baptizarentur, non niſi ab
illo qui

Roma. 4. illo qui iuſtificat impiũ iuſtificarentur. Credētibꝰ quip-
A pe in eũ qui iuſtificat impiũ, deputatur fides ad iuſtitiā.
C.XXXIX. Vos autē cũ obiiciuntur vobis Maximinianiſtæ tre-
centorũ & decē concilij ſentētia dānati, eodē concilio
tot procōſulibus & tot geſtis municipalibꝰ allegato op-
pugnati de baſilicis quas tenebāt per iuſſa iudicũ & ci-
uitatũ auxilia perturbati, rurſꝰ à vobis cũ eis quos extra
cōmunionē veſtrā baptizauerāt, ſine vlla baptiſmi quę-
ſtione ſuſcepti & honorati, quid reſpondeatis nō inue-
nitis. Sentētia quippe vicimini, nō vera, ſed veſtra, qua
cōtenditis in eadē cōmunione ſacramētorũ, alios alio-
rũ perire criminibꝰ, & talē quemq; eſſe, qualis eſt homo
à quo fuerit baptizatus, ſi nocēs nocentē, ſi innocēs in-
nocētē. Quę ſi vera ſunt, vt alios innumerabiles omittā,
Maximinianiſtarũ certe quorum ſcelus vſq; ad illorũ ſi-
Nume. 16. militudinē quos viuos terra ſorbuit, in tam numeroſo
cōcilio veſtri exaggerarunt, vos crimina perdiderũt. Si
autē Maximinianiſtarũ crimina vos nō perdiderũt, fal-
ſa ſunt quæ ita ſentis, & multo minus neſcio quæ nō ꝑ-
bata crimina Afrorum, orbē terrarũ perdere potuerũt.
Galat. 6. Ac per hoc ſicut ſcribit Apoſtolus, Vnuſquiſq; ſarcinā
ſuā portat: & nullius eſt baptiſmus Chriſti niſi Chriſti,
B & fruſtra promittit Petilianꝰ ex hoc quod de Maximi-
nianiſtis intēdimus, in ſecūdo libro eſſe dicturũ, nimis
male ſentiēs de cordibus humanis, quaſi nō intelligāt
Caput XL. eũ non habere quid dicat. Nā ſi baptiſmus quē Præ-
textatus & Felicianus in Maximiniani cōmunione mi-
niſtrauerũt, illorũ fuit, cur à vobis in eis quos baptiza-
uerunt, tanquā Chriſti ſuſceptus eſt? Si autē vere Chri-
ſti eſt, ſicuti eſt, nec eis prodeſſe poſſet, qui eũ cum ſcele-
re ſchiſmatis habuiſſent, quid vos potuiſſe dicitis præ-
ſtitiſſe illis quos cum eodē baptiſmo ſuſcepiſtis, niſi vt
per vinculũ pacis deleto crimine ſceleratæ diuiſionis,
nō cogerētur ſancti lauacri ſacramentũ accipere quaſi
nō haberēt, ſed ſicut erat antea pernicioſum, ita illis iā
vtile eſſe īciperet quod haberēt? Aut ſi hoc eis in veſtra
cōmunione pręſtitũ non eſt, quia nec præſtari ſchiſma-
ticis apud ſchiſmaticos poſſet, hoc tamē vobis in catho
lica cōmunione præſtatur, non vt baptiſmũ accipiatis
quaſi deſit vobis, ſed vt ipſe quē accepiſtis proſit nobis.
Omnia quippe ſacramenta Chriſti nũ ad ſalutē, ſed ad
iudicium habentur ſine charitate vnitatis Chriſti. Sed
quia non vera, ſed veſtra ſentētia eſt, neſcio per quorũ
baptiſmũ traditorum periiſſe Chriſti baptiſmũ de orbe
C terrarũ, merito non inuenitis quid reſpondeatis de re-
cepto baptiſmo Maximinianiſtarũ. Videte itaq; & vigi-
lantiſſime memētote quemadmodũ Petilianus nec ad
ea ipſa reſpōderit quę ſibi ita proponit, vnde aliquid lo
qui videat. Illud autē olim dimiſit omnino, nec vobis
dicere voluit, quia vtiq; nō potuit, nec vſq; ad finē vo-
luminis ſui aliquando dicturus eſt, quod ex primis par-
tibꝰ Epiſtolæ meæ quaſi refellendũ cōmemorauit. Ad-
ditis quippe etiā duobꝰ verbis quę me ſubtraxiſſe quaſi
fortiſſima ſua munimēta iactauit, nihilominus immu-
nitus iacens, nō inueniens quid reſpōdeat cũ quęritur,
ſi conſcientia ſancte dantis attēditur, quæ abluat acci-
pientis, vnde ſit eius abluenda cōſcientia, qui pollutam
conſcientiā non ſancte dantis ignorat, & ſi quis fidem
ſciēs à perfido ſumpſerit, non fidē percipit, ſed reatum,
vnde fidē accepturus ſit non reatũ, qui neſciens bapti-
zatur à perfido? Ad hoc enim iam diu ex quo loquitur,
nihil reſpōdiſſe manifeſtum eſt. Deinceps perrexit ore
Auguſtinꝰ maledico in vituperationē monaſteriorũ & monacho-
monachorũ rum, arguens etiā me ꝙ hoc genus vitæ à me fuerit in-
inſtitutor. ſtitutum: Quod genus vitę omnino quale ſit neſcit, vel
potius toto orbe notiſſimũ, neſcire ſe fingit, inde aſſe- D
rens me dixiſſe Chriſtum eſſe baptiſtam. Subiecit etiā
quædam verba ex Epiſtola mea quaſi hoc ex mea ſen-
tentia dixerim, quod ex veſtra & ipſius dixi, & copioſiſ-
ſima atrocitate innectus eſt, quaſi in me qui hoc dixe-
rim, cũ illa quam reprehendit non ſit mea, ſed ipſius &
veſtra ſentētia. quod paulopoſt dilucide quantũ value-
ro demōſtrabo. Deinde conatus eſt nos docere multis
& ſuperfluis verbis, ꝙ nũ Chriſtus baptizet, ſed in eius
nomine baptizetur, ſimul & patris & filij & ſpiritꝰ ſan-
cti, de qua ipſa trinitate dixit vel quod voluit vel quod
potuit, Chriſtũ eſſe medium trinitatis. Inde de nomine
Simonis & Variæ magorũ ingeſſit nobis quas ei libuit
cōtumelias. Inde Optati Camigadenſis cauſam pedetē-
tim ſuſpendens, ne illius perfunderetur inuidia, nō ſe
nec ſuos de illo iudicare potuiſſe, & in eo ipſo nos inſi-
mulās, ꝙ ille meis ſuggeſtionibus preſſus ſit. Poſtremo
cōcluſit Epiſtolā ſuos exhortās & monens ne decipiā-
tur à nobis, & noſtros dolens ꝙ eos peiores quàm fue-
rāt fecerimus. His igitur diligenter conſideratis atq; *Cap. XLI.*
diſcuſſis, qd ex ea ipſa Epiſtola quā ſcripſit, ſatis diluci- E
de apparet: Petilianꝰ nō reſpōdit omnino ad hoc quod
in Epiſtola mea primitus poſui, ſi quemadmodũ dicit,
cōſciētia dātis, vel potius vt addā quod magnũ firma-
mentũ putat, ſi conſcientia ſancte dātis attēditur, quæ
abluat accipiētis, vnde abluendus ſit qui accipit bapti-
ſmũ, cũ ſi dantis cōſcientia polluta eſt, acceptꝰ igno-
rat. Vnde nō mirandũ eſt hominē pro falſitate reſiſtē-
tem preſſum, cōtra venientis veritatis anguſtias inſana
potius anhelaſſe cōuicia, quàm cũ illa quę vinci nũ po-
teſt ambulare voluiſſe. Nunc iā obſecro paucis animũ
intēdite, vt vobis quid timuerit vt ad hoc nō reſpōde-
ret euidēter oſtendā, & quod obſcurare conatus eſt, in
lucē proferā. Poterat vtiq; nobis quęrētibus vnde ablu-
endus ſit qui accipit baptiſmũ cũ dantis polluta cōſciē-
tia eſt, & hoc ille qui eſt acceptꝰ ignorat, facillime re-
ſpōdere, à domino deo, & omnino fidentiſſime dicere,
prorſus deus abluit accipiētis cōſcientiā, quādo macu-
loſam nō ſancte dātis ignorat. ſed homo qui iam ſectæ
veſtræ intētione coactus fuerat mundationē accipiētis
in cōſcientia dātis ponere, quippe qui dixerat, Cōſcien-
tia nanq; dātis vel ſancte dātis attēditur quæ abluat ac-
cipiētis, timuit ne melius homo baptizari videretur ab
occulto homine malo quàm à manifeſto homine bo-
no. Tũc enim nō à cōſcientia ſancte dātis hominis, ſed F
ab ipſa excellētiſſima dei ſanctitate eſſet abluēdus. Hoc
ergo metuēs, ne tāta eũ ſequeretur abſurditas vel potiꝰ
demētia, vt quā fugeret neſciret, noluit dicere vnde ſit
accipiētis abluenda cōſcientia, quando maculoſam cō-
ſcientiā non ſancte dātis ignorat, & litigioſo ſtrepitu
cũcta perturbās occultare maluit quid ab eo quęreret
quā hoc reſpondere quærēti vnde ſtatim ſuffocaretur,
nunquā tamen putās ab hominibus bene cordatis legi
poſſe literas noſtras, aut ab eis legi ſuas qui legiſſent &
meas, quibus reſpōdere ſe finxit. Nā hoc quod modo *Cap. XLII.*
dixi in illa ipſa Epiſtola mea cōtra quā ſcribendo nihil
dixit, euidētiſſime poſitũ eſt, & quid ibi egerit quęſo pa-
rũper aduertite, & quamuis illi faueatis nōſq; oderitis, ſi
poteſtis æquo animo tolerate. Quia enim prior Epiſto-
la ſua cuiꝰ primis partibus quæ ſolę in manꝰ noſtras tũc
venerāt primo reſpōderam, ita ſpē baptizādi hominis
in homine baptizāte poſuerit, vt diceret, Omnis res e- *Supra lib. 1.*
nim origine & radice cōſiſtit: & ſi caput non habet ali- *cap. 4.*
quid, nihil eſt. Quia ergo hoc Petilianꝰ dixerat, nō aliud *& lib. 2.*
volēs intelligi originē & radicē & caput baptizādi ho- *Cap. 5.*

G minis, niſi hominem à quo baptizaretur, ſohieci ego &
Supra li.1. dixi. Quærimus itaque nos cum ille baptizator perfid⁹
cap.5. latet, ſi tunc ille quem baptizat fidem percipit oon reatum, ſi tunc ei non eſt baptizator eius origo & radix & caput, quis eſt à quo accipit fidem? vbi eſt origo de qua oritur, vbi radix vnde germinat, vbi caput vnde incipit? Ao forte cũ baptizantem perfidũ ille qui baptizatur ignorat, tunc Chriſtus dat fidem, tunc Chriſtus eſt origo & radix & caput? Hoc ergo & nonc dico & exclamo, ſicut etiam illic exclamsoi, O humana temeritas & ſuperbia, cur non ſinis potios vt ſemper Chriſtus det fidem, Chriſtianũ daodo factuius? Cur non ſinis vt ſemper ſit Chriſt⁹ origo Chriſtiani, in Chriſto radicẽ Chriſtiaous infigat, Chriſtus Chriſtiani ſit caput? Neq; enim etiã cum per ſanctom & fidelẽ diſpenſatorẽ gratia ſpiritalis credentibus impartitur, diſpenſator ipſe iuſtifi-
Roma. 4. cat, ac non ille vnus de quo dictum eſt, ꝙ iuſtificat impiũ. Aut vero Apoſtolus Paol⁹ erat caput & origo eorũ quos plãtauerat, aut Apollo radix eorum quos rigauerat, ac non ille qui eis incrementum dederat, cum idẽ
1.Cor.3. dicat, Ego plantaoi, Apollo rigauit, ſed deus iocremẽ-
H tum dedit, Itaq; neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui icremẽtũ dat deus? Nec radix eorum erat
Ioan.15. ipſe, ſed ille potius qui ait, Ego ſum vitis, vos eſtis ſarmenta. Caput etiã eorum quomodo eſſe poterat, cũ dicat nos multos vnom eſſe corpus in Chriſto, ipſúmque Chriſtũ caput eſſe vniuerſi corporis, pluribúſq; locis a-
Ca. XLIII. pertiſsime prædicet? Quapropter ſiue à fideli ſiue à
Supra li. 1. perfido diſpenſatore ſacramẽtum baptiſmi quiſq; per-
cap.6. cipiat, ſpes ei omnis in Chriſto ſit, ne ſit maledict⁹ om-
Hiere.17. nis qui ſpem ſuam ponit in homine. Hoc ego in Epiſtola priore cum Petiliano reſpõderẽ, puto quia & dilucide & veraciter poſui. Hoc etiã nũc commemoraui, illud inſinuans atq; cõmendans, vt omnino ſpes noſtra non ſit in homine, deúmq; Chriſtum mundatorem, iuſtificatorẽ hominum eſſe credamus credẽtium in eum
Roma.4. qui iuſtificat impiũ, vt deputetur fides eorum ad iuſtitiã, ſiue ille homo ſit ſanctus qui minoiſtrat baptiſmum,
Sapien.1. ſiue impius & fictus quẽ fugiat ſpiritus ſanctus. Tũc deinde ſubdidi, ſi aliter eſſet, quãta conſequeretur abſurditas, & dixi quod & nunc dico. Alioqoin ſi talis quiſq; in gratia ſpiritali renaſcitur, qualis eſt ille à quo baptizatur, & cum manifeſtus eſt qui baptizat homo bonus, ipſe dat fidẽ, ipſe origo & radix caputq; naſcẽtis eſt: cũ autẽ latet perfid⁹ baptizator, tũc quiſq; à Chriſto percipit fidẽ, tunc à Chriſto ducit originẽ, tũc in Chriſto radicatur, tunc Chriſto capite gloriatur: optãdum eſt ab omnibus qui baptizantur, vt baptizatores perfidos habeant, & ignorẽt eos. Quãlibet enim bonos habuerint, Chriſt⁹ eſt vtiq; incõparabiliter melior, qui tũc erit baptizati caput ſi perfidus lateat baptizator. Quod ſi dementiſsimũ eſt credere, ſemper enim Chriſt⁹ iuſtificat
Roma. 4. impium, faciendo ex impio Chriſtianũ, ſemper à Chriſto percipitur fides, ſemper Chriſtus eſt origo regeneratorũ & caput Eccleſiæ, quid habent põderis illa verba quæ vani lectores nõ attẽdunt quid intus habeãt, ſed tantum quemadmodũ ſonent? Hæc tũc dixi, hæc in illa
Ca. XLIIII. mea Epiſtola ſcripta ſunt. Deinde paulopoſt quo-
Supra li. 1. niam ille dixerat, Quæ cũ ita ſint fratres, quę poteſt eſſe
ca. 7. & 8. peruerſitas, vt qui ſuis criminib⁹ reus eſt, aliũ faciat in-
Matth.7. nocentẽ, dicẽte domino Ieſu Chriſto, Arbor bona, bonos fructus facit: arbor mala, malos fructus facit: Nun-
Matth.12. qd colligũt de ſpinis vuas? Et iterũ, Omnis homo bon⁹ de bono theſauro cordis ſui profert bona, & omnis homo mal⁹, de malo theſauro cordis ſui pfert mala. Quibus verbis Petilianos ſatis apertiſsime oſtendit tanquã K
arborem accipiendũ eum hominem qui baptizat, & tãquã fructũ eum qui baptizatur. Ad hæc ego reſpõderã, Si arbor bona bonus baptizator eſt, vt fructus eius bonus ſit ille quem baptizauerit: quiſqois ab homine malo etiã noo manifeſto fuerit baptizatus, bonus eſſe non poterit, de mala quippe arbore exortus eſt. Aliud eſt enim arbor bona, aliud arbor occulta, ſed tamen mala. Quid aliud his verbis itelligi volui, niſi qood paulò ſuperius poſoeram arborẽ & fructum eius, nõ eum qoi baptizat & eum qui baptizatur, ſed hominẽ arborẽ, fructũ vero eius opus & vitam eius accipi debere, quã ſemper habet bonam bonos, & malam malus, ne illa ſequatur abſurditas, vt malus ſit homo etiã ab occulto malo homine baptizatus tãquã fructus arboris, quãuis occultæ, ſed tamen malæ: Cõtra quod ille nihil omnino reſpõ-
dit. Sed ne diceret ſiue ille ſiue aliquis veſtrũ, cum *Cap.XLV.*
quis occultos malus eſt qui baptizat, tũc nõ eſſe fructũ eius illũ quẽ baptizat, ſed fructũ Chriſti: continuo ſubieci, quamuis veſanus error etiam iſtã ſententiam con- L
ſequatur, & repetiui illud, licet aliis verbis, quod paulo- *Supra. li.1.*
ante dixerã, Si cum occulta eſt arbor mala, quicunq; ab *c.8.in fine.*
illa fuerit baptizat⁹, nõ de illa, ſed de Chriſto naſcitur; ſanctius iuſtificantur qui baptizãtur ab occultis malis, quàm qui baptizantur à manifeſtis bonis. Petilian⁹ ergo his tam vehemẽtibus coarctatus anguſtiis, tacuit ſuperiora ex quibus iſta pẽdebant, & hæc abſurda quæ illius conſequuntur errorẽ, ita cõmemorauit in reſpõſione ſua, quaſi hæc ego ex mea ſentẽtia dixerim, quæ ideo dicta ſont vt attẽderet quantũ mali ſequeretur eius ſententiam, & eam mutare cogeretur. Hanc ergo fraudem audientibus vel legẽtibus faciens, & omnino deſperãs legi poſſe quæ ſcripſimus, cœpit in me grauiter & petu-
lãter inuehi, tanquã ego ſenſiſſem optandũ eſſe omni- *Supra. li. 1.*
bus qui baptizãtur, vt baptizatores perfidos habeant & *cap.6.*
ignorent eos, quoniã quãlibet bonos habuerint, Chriſtus eſt incõparabiliter melior, qui tũc erit baptizati caput, ſi perfidus lateat baptizator. Item tanquã ego ſenſiſſem, ſanctius iuſtificari eos qui baptizantur ab occultis malis, quàm qui baptizãtur à manifeſtis bonis, cum hæc mirabilis inſania ideo à me cõmemorata ſit, quia illos neceſſario ſeqoitũ qui cũ Petiliano ſentiunt, ſic eſſe hominẽ baptizatum ad baptizatorẽ ſuũ, quemadmodũ
eſt fructus ad arborem de qua naſcitur, bonus de bona, M
malus de mala, qoibos cũ dixerimus vt reſpondeãt cuius arbitrentur fructũ eſſe hominẽ baptizatũ quãdo ab occulto malo baptizatur, quoniã non audent eũ rebaptizare, cogũtur reſpõdere, tunc eũ nõ eſſe fructũ occulti illi⁹ mali, ſed eſſe fructũ Chriſti: ac per hoc ſequitur eos quod volunt, & quod ſentire demẽtis eſt, quia ſi homo tunc eſt fructus hominis baptizatoris ſui, quãdo à manifeſto bono baptizatur, cũ vero baptizatur ab occulto homine malo, tũc nõ ipſios fructus, ſed Chriſti eſt: ſanctius iuſtificãtur qui baptizãtur ab occultis malis, ꝙ qui
baptizantur à manifeſtis bonis. Quod cũ mihi Pe- *Cap.XLVI*
tilianus tribuens, tanquã hoc ego ſenſerim, ſatis in me grauiter ac vehemẽter inuehitur, ipſe vtiq; demonſtrat ea ipſa grauiſsima inuectione ſua, quãtom nefas ſit iſta ſentire, ac per hoc quicquid propter iſtam ſententiam in me dixiſſe videri voluit, in ſeipſum dixiſſe inuenitur, qoia talia ſentire cõuincitur. Ibi enim oſtendit quãta vi veritatis ſuperatus ſit, vbi alium exitum noo inuenit, niſi vt me ſenſiſſe fingeret, quod ipſe ſentit, quẽadmodũ ſi illi quos Apoſtolus arguit, qoia dicebãt nõ eſſe reſurrectionem mortuorum, eundem Apoſtolum ac-

cuſare

1.Corin. 15. cuſare vellent, quoniam dixit, Neque Chriſtus reſurre-
A xit, & inanem eſſe prædicationem Apoſtolorum, inanẽ
etiam fidem credentium, falſoſq; inueniri teſtes aduer-
ſus deum, qui dixiſſent quòd ſuſcitauerit Chriſtũ. Hoc
mihi Petilianus facere voluit, deſperans legi poſſe quæ
ſcripſi, quibus reſpondere nõ potuit, & putari ſe reſpõ-
diſſe magnopere cõcupiuit. Sed quemadmodũ ſi quiſ-
piam illud feciſſet Apoſtolo, recitato vniuerſo ipſo lo-
co ex eius Epiſtola, redditiſq; ſuperiorib⁹ verbis ex qui-
bus iſta pendere quiſquis legit intelligit, omnis illa ca-
lumnioſa reprehenſio in frontem reprehẽdentium re-
lideretur: ſic redditis ex Epiſtola mea ſuperioribus, dũ
me Petilianus accuſat, in eius faciem, vnde illa conatus
eſt remouere, maiore impetu retorquentur. Apoſtolus
enim redarguens eos qui negabant reſurrectionẽ mor-
tuorum, iſta abſurditate corrigit quæ inuitos ſequitur
talia ſentientes, vt dum exhorrent quod nefas eſt dice-
re, corrigant quod auſi ſunt credere. Proinde ita dicit,
1.Corin. 15. Si reſurrectio mortuorum non eſt, neque Chriſtus re-
ſurrexit: ſi autẽ Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt præ-
dicatio noſtra, vana eſt & fides veſtra: Inuenimur au-
tem & falſi teſtes dei, quoniam teſtimonium diximus
B aduerſus deum, quia ſuſcitauit Chriſtum, quem non ſu-
ſcitauit: vt dum timeant dicere Chriſtum non reſurre-
xiſſe, & cætera mala ac nefaria quæ ſequuntur, corrigãt
quod ſtulte infideliterq; dixerunt non eſſe reſurrectio-
nem mortuorum. Si ergo tollas quod ĩ capite ratioci-
nationis huius eſt poſitum: Si reſurrectio mortuorum
nõ eſt: male cętera dicta ſunt, & Apoſtolo tribuenda. Si
autem reddas vnde pendent, & in exordio conſtituas,
Reſurrectio mortuorum non eſt: recte conſequentur,
Neque Chriſtus reſurrexit, & inanis eſt prædicatio no-
ſtra, inanis eſt & fides veſtra, & cætera quæ connexa
ſunt. Et hæc omnia ab Apoſtolo bene & prudenter di-
cta ſunt, quoniam quicquid mali habent, illis imputan-
dum eſt qui negabant reſurrectionem mortuorum. Sic
Supra li. 1. cap. 4. etiam in Epiſtola mea tolle quod poſitum eſt: Si talis
quiſq; in gratia ſpiritali renaſcitur, qualis eſt ille à quo
baptizatur, & cũ manifeſtus eſt qui baptizat homo bo-
nus, ipſe dat fidem, ipſe origo & radix caputq; naſcen-
tis eſt: cum autem latet perfidus baptizator, tũc quiſq;
à Chriſto percipit fidem, tũc à Chriſto ducit originem,
tunc in Chriſto radicatur, tunc Chriſto capite gloria-
C tur: tolle iſta vnde pẽdet quod ſequitur, & valde peſſi-
me dictum, mihiq; tribuendum eſt: Optandum eſt om-
nibus qui baptizantur, vt baptizatores perfidos habeãt
& ignorẽt eos: Quãlibet enim bonos habuerint, Chri-
ſtus eſt vtique incomparabiliter melior, qui tunc erit
baptizati caput, ſi perfidus lateat baptizator. Reddãtur
autem illa quæ vos dicitis, tunc iam hoc quod inde pẽ-
det & religatum ſequitur, non à me ſentiri inuenitur,
& quicquid mali habent, in veſtram ſententiam retor-
Supra li. 1. cap. 2. quetur. Item tolle quod poſitum eſt, Si arbor bona, bo-
nus baptizator eſt, vt fructus eius bon⁹ ſit ille quem ba-
ptizauerit: & ſi cum occulta eſt arbor mala, quicunque
ab illa fuerit baptizatus, non de illa, ſed de Chriſto na-
ſcitur, tolle iſta quæ cogimini & ex veſtra ſecta & ex
Petiliani Epiſtola confiteri, & meum erit ac mihi im-
putandum illud inſanum quod ſequitur, Sãctius iuſti-
ficantur qui baptizãtur ab occultis malis, quàm qui ba-
ptizantur à manifeſtis bonis. Redde autem illa ex qui-
bus hoc pendet, cõtinuo videbis & me hoc ad eos cor-
rigendos recte poſuiſſe, & totũ quod vobis in hac ſen-
tentia merito diſplicet, in veſtram faciem recidiſſe.
Ca. XLVII. Proinde quemadmodũ illi qui reſurrectionẽ mor-
tuorum negabant, nullo modo ſe defenderent à tantis D
malis quæ ad eos redarguendos connexuit Apoſtolus,
dicens, Neq; Chriſtus reſurrexit, & nefanda ſimiliter 1.Cor. 15.
cætera niſi mutarent ſententiã, & faterentur eſſe reſur-
rectionẽ mortuorũ: ſic etiam vos ſi nõ vultis vobis im-
putari quod ad vos conuincendos & corrigẽdos dici-
mus: Sanctius iuſtificari eos qui baptizantur ab occul-
tis malis, quàm qui baptizantur à manifeſte bonis: mu-
tate ſententiã, & eorum ſpem qui baptizantur, nolite in
hominẽ ponere: Nã ſi ponitis, videte quid dicã, ne hoc
aliquis iterum ſupprimat, & dicat me ſenſiſſe quod ad
vos redarguendos corrigẽdóſque cõmemoro. Videte
quid dicã, vnde pẽdeat quod dicturus ſum: Si eorũ ſpẽ
qui baptizãdi ſunt, ĩ homine à quo baptizãtur ponitis:
Si baptizatorem hominẽ ſicut ſcripſit Petilianus, origi-
nem & radicem & caput eius qui baptizatur conſtituti-
tis: Si arborẽ bonam, bonum hominem baptizantẽ, fru-
ctum autem eius bonũ, eum qui fuerit ab ipſo baptiza-
t⁹ accipitis, admonetis vt quęramus à vobis, qua origi-
ne oriatur, qua radice pullulet, cui capiti ſubnectatur,
de qua arbore naſcatur quem malus baptizat occultus.
Ad hãc quippe inquiſitionem pertinet etiam illud cui E
nõ reſpondiſſe Petilianum ſępiſsime cõmendaui: Vnde
abluatur qui accipit baptiſmum cum maculoſam con-
ſcientiam non ſancte dantis ignorat, hanc etiã cõſciẽ-
tiam dãtis vel ſancte dantis vult eſſe originem, radicẽ,
caput, ſemẽ, arborẽ: vnde exiſtat, vnde propagetur, vn-
de icipiat, vnde germinet, vnde naſcatur ſanctificatio
baptizati. Cum ergo quærimus vnde ablutus ſit quẽ C. XLVIII.
in veſtra cõmunione nõ rebaptizatis, etiam cum eũ cõ-
ſtiterit ab aliquo baptizatum qui propter occultam ne-
quitiam iam ſancte dantis conſcientiam non habebat,
quid reſpõſuri eſtis niſi à Chriſto, aut à deo, quamuis &
Chriſtus deus ſuper omnia ſit benedict⁹ in ſecula, aut à Roma. 9.
ſpiritu ſancto, cũ & ipſe ſit deus, quia hęc Trinitas vn⁹
deus? Vnde Petrus cũ dixiſſet homini, Auſus es mentiri Acto. 5.
ſpiritui ſancto? cõtinuo ſecutus adiunxit quid eſſet ſpi-
ritus ſanctus, & ait, Non es mẽtitus hominibus, ſed deo.
Poſtremo etiã ſi dicatis eũ ab angelo ablui atq; mũda-
ri, quando pollutã conſcientiã non ſancte dãtis igno-
rat, videte quia ſancti homines cũ in æternam vitã re-
ſurrexerint, tunc de illis dictum eſt, ꝙ erũt æquales an- Matth. 22.
gelis dei. Quiſquis ergo & ab angelo abluitur, ſanctius
abluitur q̃ ſi abluatur ab hominis qualicunq; conſcien-
tia. Cur ergo non vultis vt dicatur vobis, ſi tunc abluit
homo quando manifeſtus bonus eſt, cum autẽ occultus F
homo malus eſt, quoniã non habet conſcientiam ſan-
cte dantis, nõ iam ipſe, ſed deus aut angelus abluit, ſan-
ctius iuſtificantur qui baptizantur ab occultis malis, q̃
qui baptizãtur à manifeſtis bonis? Quę ſentẽtia ſi vobis
diſplicet, quoniã reuera omnibus diſplicere debet, illa
tollite vnde naſcitur, illa corrigite vnde religatur: illa
enim nõ præcedant, & iſta nõ ſequitur. Nolite itaq; Ca. XLIX.
dicere, conſcientia ſancte dantis attẽditur, quæ abluat
accipientis, ne dicatur vobis, quãdo latet dãtis conſciẽ-
tia polluta, quis abluit accipientis conſcientiã? Et cũ re-
ſpõderitis, vel deus vel angelus, quoniam quid reſpon-
deatis aliud non habetis, ſequatur vos vnde confunda-
mini: Sanctius iuſtificãtur qui baptizantur ab occultis
malis, vt vel à deo vel ab angelo abluãt, q̃ qui baptizã-
tur à manifeſtis bonis, qui deo vel ãgelis nõ cõparãtur.
Sed dicite quod dicit veritas & catholica Eccleſia, quia
non ſolũ cũ mal⁹ eſt miniſter baptiſmi, verũ etiã cũ ſan-
ctus & bon⁹ eſt, nõ eſt in homine ſpes ponẽda, ſed ĩ illo Hiere. 17.
qui iuſtificat impiũ, in quẽ credẽtib⁹ fides ad iuſtitiã de Roma. 4.

G putatur. Cum enim dicimus, Chriſtus baptizat, non vi-
ſibili miniſterio dicimus, ſicut putat vel putari cupit
nos dicere Petilianus, ſed occulta gratia, occulta potē-
tia in ſpiritu ſancto. ſicut dictum eſt de illo à Ioāne Ba-
Ioan. 1. ptiſta, Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Nec ſicut
Petilianus dicit, iam baptizare ceſſauit, ſed adhuc id a-
git nō miniſterio corporis, ſed inuiſibili opere maieſta-
tis. Quòd enim dicimus, ipſe baptizat, nō dicimus ipſe
tenet & in aqua corpus credentis tingit, ſed ipſe inuiſi-
biliter mundat, & hoc vniuerſam prorſus Eccleſiā. Ne-
Ephe. 5. que enim Apoſtolo Paulo non eſt credendum, qui de
illo dixit, Viri diligite vxores veſtras ſicut Chriſt' Ec-
cleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt eam ſanctificaret,
mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Ecce quia
Chriſtus ſanctificat, ecce quia Chriſtus ipſo lauacro a-
quæ in verbo vbi miniſter videtur corporaliter opera-
ri, ipſe abluit, ipſe mūdat. Nemo ergo ſibi arroget quod
dei eſt, ſi certa ſpes hominum cum illo figitur qui fal-
Hiere 17. lere non poteſt, quoniam maledictus omnis qui ſpem
Pſal 39. ſuā ponit in homine: &, Beatus cuius eſt dominus deus
Luca. 12. ſpes ipſius. Nam diſpenſator fidelis mercedem accipiet
vitam æternam. diſpenſator autem infidelis cum ciba-
H ria dominica diſtribuit conſeruis, abſit vt per ſuam in-
Math. 23. fidelitatem cibaria inutilia faciat: Quoniam quę dicūt,
inquit, facite, quæ autem faciunt facere nolite. Quod
ideo contra malos diſpenſatores præceptum eſt, vt bo-
na dei per ipſos accipiantur, mala autem ipſorum vita
Caput L. ex diſsimilitudine caueatur. Si autem ad iſta pri-
ma verba Epiſtolæ meæ Petilianum non reſpondiſſe
manifeſtum eſt, & vbi reſpondere conatus eſt, magis
oſtendit quòd non potuerit reſpondere, quid de illis
partibus meorum ſcriptorum loquar, quibus nec re-
ſpondere tentauit quæ omnino non attigit, quæ tamē
qualia ſunt ſi recenſere quiſque voluerit, qui & mea &
ipſius habet ſcripta, puto quòd intelligat quanta firmi-
tate roborata ſint. Quod vt vobis breuiter oſtendam,
ipſa teſtimonia de ſcripturis ſanctis prolata, recolite
vel legendo recēſete, quæ poſuit velut aduerſus nos, &
in mea reſponſione quæ poſui etiā ego aduerſos vos, &
videte quemadmodum ego illa quæ ipſe poſuit, oſten-
di non nobis, ſed potius vobis eſſe cōtraria: ipſe autem
illa quæ poſui maxime neceſſaria, omnino non attigit,
& in illo vno Apoſtoli quod tanquam pro ſe pertracta-
I re conatus eſt, videbitis quàm nullum exitum inuene-
rit. Pars quippe Epiſtolæ quam ſcripſit ad ſuos à capite
vſque ad eum locū vbi dicit, Hoc nobis dominus im-
Math. 10. perat, Cum vos perſecuti fuerint homines in ciuitate
iſta, fugite in aliam, quòd ſi & in ea vos perſequuntur,
fugite in aliam: primum venit in manus noſtras, huic
reſpondimus. quæ noſtra reſponſio cum etiam in illius
veniſſet manus, ſcripſit hanc contra, quam nunc refel-
limus, & eum noſtræ non reſpondiſſe monſtramus. In
illa ergo prima parte ſcriptorum eius quibus primum
reſpondimus, hæc ſunt teſtimonia ſcripturarum quæ
Math. 7. nobis putauit aduerſa: Arbor bona, bonos fruct' facit,
& arbor mala malos fructus facit: Nunquid colligunt
Math. 12. de ſpinis vuas? Et iterum Omnis homo bonus de bono
theſauro cordis ſui profert bona, & omnis homo mal'
Eccle. 34. de theſauro cordis ſui profert mala. Et iterum, Qui ba-
ptizatur à mortuo, non ei prodeſt lauatio eius. His te-
ſtimoniis volens oſtendere talem fieri eum qui bapti-
zatur, qualis fuerit à quo baptizatur. Ego cōtra quem-
admodum accipienda eſſent hæc teſtimonia, & quòd
eius intentionem nihil adiuuarent oſtendi. Cætera ve-
ro quæ poſuit dicta in malos & ſceleratos homines, nō

eſſe aduerſus frumēta dominica, ſicut prædicta & pro- K
miſſa ſunt toto orbe diffuſa, & potius à nobis cōtra vos
poſſe dici ſatis edocui: Recenſete & inuenietis. At vero
ego quæ poſui pro Eccleſiæ catholicæ aſſertione, iſta
ſunt, quòd ad baptiſmū attinet, ne id quòd gratia dei
regeneramur, mundamur, iuſtificamur, danti homini
tribuatur. Bonum eſt confidere in domino, quàm cōfi- *Pſal. 117.*
dere in homine. Et, Maledictus omnis qui ſpē ſuam po- *Hiere. 17.*
nit in homine: Et quia Domini eſt ſalus, Et, Vana ſalus *Pſal. 3.*
hominis: Et quia neque qui plātat eſt aliquid, neq; qui *& 59.*
rigat, ſed qui incrementum dat deus: Et quia ille in quē *1. Cor. 3.*
creditur iuſtificat impium, vt deputetur fides ei' ad iu- *Roma. 4.*
ſtitiam. Propter ipſius vero Eccleſiæ vnitatē quę in om-
nibus gentibus dilatatur, cui vos non communicatis,
hæc teſtimonia poſui de Chriſto eſſe prędicta, Qui do- *Pſal 71.*
minabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad
terminos orbis terrarum. Et, Dabo tibi gentes hæredi- *Pſal. 2.*
tatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terrę. Et ꝙ
teſtamentum dei factū ad Abrahā pro noſtra, hoc eſt,
catholica communione recitetur, vbi ſcriptū eſt, In ſe- *Gene. 22.*
mine tuo benedicentur omnes gētes. Quod ſemen in- *Galat. 3.*
terpretatur Apoſtolus dicens, Et ſemini tuo quod eſt
Chriſtus. Vnde apparet in Chriſto non ſolum Afros L
aut Africam, ſed omnes gentes habituras benedictionē
per quas catholica dilatatur Eccleſia tanto antè pro- *Math. 3.*
miſſa: & ꝙ palea cum frumentis ſit vſq; ad vltimā ven-
tilationem, ne quiſquā per calumnias criminū alienorū
ſacrilegiū ſuæ ſeparationis excuſet, ꝙ reliquerit vel de-
ſeruerit omnium gentium communionem. Et ne pro-
pter malos diſpenſatores, hoc eſt præpoſitos, ſocietas
Chriſtiana diuidatur, etiam illud teſtimonium poſui, *Math. 23.*
Quæ dicunt facite, quę autem faciunt facere nolite: di-
cunt enim & non faciunt. Hæc ille teſtimonia de ſcri-
pturis ſanctis à me poſita, nec oſtēdit quemadmodum
aliter accipi deberent, vt non ea pro nobis, neq; contra
nos eſſe oſtēderet, nec omnino attingere voluit, imò id
egit tumultu conuiciorum, vt ſi fieri poſſet, hæc à me di-
cta nulli omnino venirent in mentē, qui poſt epiſtolam
meam lectam etiā ipſius legere voluiſſet. Quod vero *Caput LI.*
ex Apoſtoli Pauli ſcriptis à me poſitum pro ſe tractare
conatus eſt, quale ſit parūper attēdite. Dixiſti enim, in-
quit, Apoſtolus Paulus eos qui dicebāt ſe Apoſtoli eſſe *1. Cor. 1.*
Pauli, obiurgat & dicit, Nunquid Paulus ꝓ vobis cruci-
fixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Quapro- M
pter ſi errabāt illi, & niſi corrigerētur perirent, qui vo-
lebant eſſe Pauli, quæ tādem ſpes eorum eſt qui volue-
runt eſſe Donati? Id enim agūt iſti vt origo & caput &
radix baptizati, non niſi ille ſit à quo baptizatur. Hæc
verba & hoc Apoſtoli teſtimonium, ex epiſtola meæ cō-
memorauit, & ſibi propoſuit refellendū. Proinde vide-
te ſi ad propoſitū reſpondit. Ait enim, Inane hoc dictū
eſt, inflatū & puerile & inſipiens, & qd longe ſit penitus
à fidei noſtræ ratione: Tunc enim recte hoc diceres, ſi
nos diceremus, in nomine Donati baptizati ſumus: aut,
Donatus crucifix' eſt pro nobis: aut, in noſtro nomine
baptizati ſumus. At cū hæc à nobis nec dicta ſint nec
dicantur, quia formam diuinæ ſequimur trinitatis, qui
nobis talia obiicis, certū eſt te inſanire. Aut ſi putas quia
in Donati vel in noſtro nomine baptizati ſumus, falle-
ris perdite, ſimulq; de nobis ſacrilege cōfiteris, quia vos
in nomine Cæciliani miſeros inquinatis. Hæc Petilia-
nus cōtra illa mea reſpōdit, non intēdens, vel potius ne
ab aliquo intendatur, obſtrepēs omnino nihil ſe reſpō-
diſſe, quod ad rem de qua agitur pertineret. Quis enim
nō videat ideo magis à nobis recte poſitū hoc Apoſtoli

teſtimonium,

A teſtimonium, quia non vos dicitis in Donati nomine
baptizatos, neque Donatum crucifixum eſſe pro vobis:
& tamen propter partem Donati vos ab Eccleſiæ ca-
tholicæ communione ſeparatis: ſicut etiã illi quos Pau-
lus arguebat, non vtique dicebant in nomine Pauli ſe
fuiſſe baptizatos, aut Paulum pro ſe eſſe crucifixum, &
tamen de Pauli nomine ſchiſma faciebant. Sicut ergo
illis pro quibus Chriſtus non Paulus crucifixus eſt, &
qui in nomine Chriſti, nõ in nomine Pauli fuerunt ba-
ptizati, & tamen dicebant, Ego ſum Pauli, propter hoc
rectius dicitur, Nũquid Paulus pro vobis crucifix⁹ eſt,
aut in nomine Pauli baptizati eſtis, vt hæreant ei qui
pro ipſis crucifixus eſt, & i cui⁹ nomine baptizati ſunt,
& nun ad nomen Pauli diuidantur: ſic & vobis multo
magis, quia nõ dicitis, in nomine Donati baptizati ſu-
mus, & tamen vultis eſſe de parte Donati, congruẽter
dicitur, Nunquid Donatus pro vobis crucifixus eſt, aut
in nomine Donati baptizati eſtis? Scitis enim Chriſtum
pro vobis eſſe crucifixum, & in nomine Chriſti vos ba-
ptizatos, & tamen propter nomen & partem Donati
vnitati Chriſti qui pro vobis crucifixus eſt, & in cuius
B nomine baptizati eſtis, tanta pertinacia repugnatis.

Cap. LII. Quia vero id egit Petilianus ſcriptis ſuis, vt origo
& radix & caput baptizati nõ niſi ille ſit à quo baptiza-
tur, & hoc à me non inaniter nec pueriliter nec inſi-
piẽter dictum eſt, primordia epiſtolæ ipſius quibus tũc
reſpondi, recenſete, & videbitis, imò vero me comme-
morante diligenter aduertite. Conſcientia, inquit, ſan-
ctæ dantis attenditur, quæ abluat accipientis. Nam qui
fidem ſciens à perfido ſumpſerit, non fidem percipit,
ſed reatum. Et tanquam diceretur ei, vnde hoc probas?
Omnis res enim origine, inquit, & radice conſiſtit: &
ſi caput non habet aliquid, nihil eſt: nec quicquam be-
ne regenerat niſi bono ſemine regeneretur. Quæ cum
ita ſint fratres, quę poteſt eſſe peruerſitas, vt qui ſuis cri-
minibus reus eſt, alium faciat innocentem, dicente do-
Matth. 7. mino Ieſu Chriſto, Arbor bona, bonos fruct⁹ facit: Nũ-
Matth. 12. quid colligunt de ſpinis vuas? Et iterum, Omnis homo
bon⁹ de theſauro cordis ſui profert bona, & omnis ho-
mo malus de theſauro cordis ſui profert mala. Et ite-
Eccle. 34. rum, Qui baptizatur à mortuo, non ei prodeſt lauatio
eius. Hæc omnia quò pertineant videtis, vt ſcilicet ſan-
ctæ dantis conſcientia, ne quiſquam fidem ſumens à
C perfido, non fidem percipiat, ſed reatum: ipſa ſit ori-
go & radix & caput & ſemen baptizati. Volens enim
probare conſcientiam ſanctæ dãtis attendi, quæ abluat
accipientis, & non fidem percipere, ſed reatum, qui fi-
dem ſciens ſumit à perfido, continuo ſubiecit, Omnis
res enim origine & radice conſiſtit: & ſi caput non ha-
bet aliquid, nihil eſt: nec quicquam bene regenerat niſi
bono ſemine regeneretur. Et ne quiſquam tam tardus
eſſet, vt adhuc nõ intelligeret de illo enim dicere à quo
quiſque baptizatur, explanat hoc ſubſequenter, & dicit,
Quæ cum ita ſint fratres, quæ poteſt eſſe peruerſitas, vt
qui ſuis criminibus eſt reus, alium faciat innocentem,
dicente domino Ieſu Chriſto, Arbor bona, bonos fru-
ctus facit: Nunquid colligunt de ſpinis vuas? Et ne ad-
huc incredibili obtuſitate cordis cæcus auditor vel le-
ctor non videat de homine baptizante dicere: adiun-
git aliud, vbi & hominem nominat. Et iterum, inquit,
Omnis homo bonus de theſauro cordis ſui profert bo-
na, & omnis homo malus de theſauro cordis ſui pro-
fert mala. Et iterum, Qui baptizatur à mortuo, non ei
prodeſt lauatio eius. Certe iam manifeſtum eſt, certe
iam non indiget interprete nec diſputatore aut demõ-

ſtratore id agere iſtos vt origo & radix & caput bapti- D
zati non niſi ille ſit à quo baptizatur, & tamen vi ve-
ritatis oppreſſus, & quaſi quæ dixit oblitus, cõcedit mi-
hi poſtea Petilianus, vt Chriſtus ſit origo & radix rege-
neratorum & caput Eccleſiæ, nõ quiſquam homo diſ-
pẽſator miniſterque baptiſmatis. Cum enim dixiſſet,
quia in nomine Chriſti baptizabant Apoſtoli, vt Chri-
ſtum fundamẽtum ponebant, vt facerent Chriſtianos,
& hoc ſcripturarum ſanctarum teſtimoniis & exem-
plis, tãquam nos hoc negaremus probaret: Vbi eſt nũc,
inquit, illa vox qua minutis & crebris quæſtiunculis
crepitans, multa inuoluta de Chriſto & pro Chriſto &
in Chriſto, contra humanam temeritatem & ſuperbiã
inuidioſe & elate dixiſti? Ecce Chriſtus eſt origo Chri-
ſtiani, Chriſtus eſt radix, Chriſt⁹ eſt caput. His ergo au-
ditis quid niſi Chriſto gratias agam, qui coëgit homi-
nem confiteri? Falſa ergo ſunt illa quæ in Epiſtolæ ſuæ
dixit exordio, cum vellet perſuadere cõſcientiam ſan-
ctæ dantis attendi, quæ abluat accipientis, & cum quis
ſciens fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipiat,
ſed reatum. Hoc enim volens velut oſtendere, quãtum
ſit in homine baptizante, tanquam magna documen-
ta ſubiecerat dicens, Omnis enim res origine & radice E
conſiſtit: & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt. Poſtea
vero cum dicit quod & nos dicimus, Ecce Chriſtus eſt
origo Chriſtiani, Chriſtus eſt caput, Chriſtus eſt radix:
dolet quòd antea dixerat, quia conſcientia ſanctæ dan-
tis eſt origo & radix & caput accipiẽtis. Vicit ergo ve-
ritas, vt homo qui baptiſmum Chriſti deſiderat, non
in homine miniſtro ſpem ponat, ſed ad ipſum Chri-
ſtum tanquam ad originem quæ non mutatur, ad ra-
dicem quæ non euellitur, ad caput quod non deiicitur
ſecurus accedat. Iam illud quis non aduertat, de *Cap. LIII.*
qua inflata vena veniat, quòd cum Apoſtoli ſentẽtiam
velut exponeret, ait, qui dixit, Ego plantaui, Apollo ri- *1. Cor. 3.*
gauit, ſed deus incrementum dedit: quid aliud dixit,
niſi ego hominem in Chriſto catechumenum feci, A-
pollo baptizauit, deus quod fecimus confirmauit? Qua-
re ergo non addidit Petilianus quod Apoſtolus addi-
dit, & ego maxime commendaui, vt etiam hoc nobis
exponeret, Neque qui plãtat eſt aliquid, neq; qui rigat, *1. Cor. 3.*
ſed qui incrementũ dat deus? Quòd ſi velit exponere
ſecundũ ea quæ ſupra poſuit, ſine dubio ſequitur, vt ne-
que qui baptizat aliquid ſit, ſed de⁹ qui icrementũ dat.
Quid enim ad rem nunc pertinet quomodo dictũ ſit, F
Ego plantaui, Apollo rigauit: vtrum reuera ita accipiẽ-
dum ſit tanquam dixerit, Ego catechumenũ feci, Apol-
lo baptizauit: an ſit alius verior & cõgruentior intelle-
ctus? Ecce interim ſecundũ ipſius expoſitionẽ, neq; qui
catechumenum facit, neq; qui baptizat eſt aliquid, ſed
qui incrementum dat deus. Multũ autem intereſt inter
cõfirmare quod alius facit, & facere. Qui enim dat in-
crementum, nõ arborẽ vel vitem confirmat, ſed creat.
Illo quippe incremento fit, vt etiam lignum plantatum
radicem producat & figat: illo incremento fit vt ſemẽ
iactum germen emittat. Sed quid hinc diutius diſſera-
mus? Sufficit quòd ſecundũ ipſum nec qui catechume-
num facit, neq; qui baptizat aliquid eſt, ſed qui icremẽ-
tum dat deus. Quando autem hoc diceret Petilianus vt
eum dicere intelligeremus, neque Donatus Carthagi-
ne eſt aliquid, neque Ianuarius, neque Petilianus, quan-
do hoc tumor ille pateretur, quo ſe putat homo ali- *Galat. 6.*
quid eſſe cum nihil ſit, & ſeipſum ſeducit? Deni- *Cap. LIIII.*
que etiam paulopoſt cum inſtitueret & intenderet tan-
quam ea verba Apoſtoli, quæ nos obieceramus, iterum

G retractare, uoluit hæc ponere quę dixeram ego, ſed alia
in quibus poſſet vtcunque humana inflatio reſpirare.
Nam vt eius, inquit, Apoſtoli dicta quæ nobis obiece-
1 Cor. 3. ras, iterũ replicem, dixit, Quid eſt enim Apollo, quid-
ve Paulus? Miniſtri eius cui crediſtis. Quid aliud ver-
bi gratia, dicit omnibus noſtris, niſi quid eſt Donatus
Carthaginis, quid Ianuarios, quid Petilianus niſi mini-
ſtri ei⁹ cui credidiſtis? Hoc ego Apoſtoli teſtimonium
nõ poſui, ſed illud quod cõmemorare noluit, poſui, Ne-
que qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui in-
crementum dat deus. Iſte autem ea verba Apoſtoli io-
ſerere voloit, vbi iterrogat quid ſit Paulus, vel quid ſit
Apollo. Et reſpoudet, Miniſtri eius cui credidiſtis. hoc
aliquo modo ferre potuit torus ceruicis hæreticę: illud
autem vbi non interrogauit, & reſpondit quid eſſet, ſed
dixit non eſſe aliquid, ferre omnino non potuit. Sed iã
nolo quærere, vtrum non ſit aliquid miniſter Chriſti:
Quis hoc dixerit? Quomodo ergo verum eſt, Neq; qui
plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incremen-
tum dat deus, niſi quia ad aliud aliquid eſt, ad aliud nõ
H eſt aliquid? Ad miniſtrandum & diſpenſandum verbũ
ac ſacramentum aliquid eſt: ad mundandum autem &
iuſtificandum non eſt aliquid, quia hoc non operatur
in interiore homine niſi per quem creatus eſt totus ho-
mo, & qui deus manens factus eſt homo, ille ſcilicet de
Actor. 15. quo dictum eſt, Fide mundans corda eorum, & credẽ-
Roma. 4. ti in eum qui iuſtificat impium. Quod teſtimonium
in verbis meis Petilianus ponere voluit, in ſuis autem
Cap. LV. nec tractauit, nec attigit. Miniſter ergo, id eſt, diſ-
penſator verbi & ſacramenti Euangelici, ſi bonus eſt,
conſocius fit Euangelij: ſi autem malus eſt, nõ ideo diſ-
penſator non eſt Euangelij. Si enim bonus eſt, volens
Philip. 2. hoc facit: ſi autem malus, hoc eſt ſua quærens non quæ
Ieſu Chriſti, inuitus hoc facit propter alia quę requirit.
1. Cor. 9. Vide tamẽ quid idem Apoſtolus dixerit, Si ergo volẽs
hoc facio, inquit, mercedem habeo: ſi autẽ inuitus, diſ-
penſatio mihi credita eſt. tanquã diceret, ſi bonus bo-
num annũcio, etiam ipſe peruenio: ſi autem malus bo-
num annuncio, nunquid enim dixit, ſi inuitus facio,
diſpenſator non ero? Annunciauit Petrus & cæteri bo-
ni, inuitus Iudas, tamen cum ipſis miſſus annunciauit.
Illi mercedem habent, huic diſpenſatio credita eſt: Qui
autem omnibus illis annunciantibus Euangelium per-
ceperunt, nõ à plãtatore vel rigatore, ſed ab eo qui in-
I crementum dat, mundari & iuſtificari potuerunt. Ne-
que enim dicturi ſumus Iudam nõ baptizaſſe, cum ad-
huc inter diſcipulos fuerit, quando fiebat quod ſcriptũ
1. Ioan. 4. eſt, Ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli eius. An quia nõ-
Ioan. 12. dum Chriſtum tradiderat qui loculos habebat, & ea
quæ mittebantur auferebat, qui pecuniæ cuſtos inno-
cens eſſe non potuit, diſpenſator tamen gratiæ ſine ac-
cipientium damno fuit? Aut ſi non baptizauit, certe fa-
tentur quia euangelizauit. Quod ſi hoc minimum &
leue dicitis, videte quid de ipſo Paulo Apoſtolo ſentia-
1. Corin. 1. tis, qui dixit, Non enim miſit me Chriſtus baptizare,
ſed euangelizare. Huc accedit, quia incipit eſſe potior
Apollo, qui baptizando rigauit, quàm Paulus qui euã-
gelizando plantauit, cum ſibi officium patris erga Co-
rinthios ob hoc vendicet, nec eis qui poſt illum ad eos
venerant, hoc nomen cõcedat. Ait enim, Si decem mi-
1. Corint. 4. lia pædagogos habeatis in Chriſto, ſed nõ multos pa-
tres: in Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego vos ge-
1. Corint. 1. nui. Eis dicit, Ego vos genui: quib⁹ alio loco dicit, Gra-
tias deo quòd neminem veſtrum baptizaui niſi Criſpũ
& Gaium & Stephanæ domum. Genuerat itaque illos,

non per ſe, ſed per Euangelium. Qui etiam ſi ſua quæ- Philip. 2.
reret non quæ Ieſu Chriſti, & inuitus hoc faceret, ſine K
ſua mercede tamẽ pecuniam dominicam diſpenſaret,
quamlibet malus, non malam nec inutilem bene acci-
pientibus faceret. Et ſi hoc de Euangelio recte di- Cap. LVI.
citur, quanto magis de baptiſmo dicendum eſt, quod
ita pertinet ad Euangelium, vt ſine illo quidem ad re-
gnum cœlorum nemo perueniat, ſed ſi accedat ſacra-
mento iuſtitia? Qui enim dixit, Niſi quis renatus fue- Ioan. 3.
rit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlo-
rum: idem ipſe dixit, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra Matth. 5.
plus quàm ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis
in regnum cœlorum. Forma ſacramenti datur per ba-
ptiſmum, forma iuſtitiæ per Euangelium. Alterum ſi-
ne altero non perducit ad regnum cœlorum. Verũta-
mẽ perfecte baptizare etiam minus docti poſſunt, per-
fecte etiam euangelizare multo difficilioris & rarioris
eſt operis. Ideo doctor gentium plurimis excellentior
euangelizare miſſus eſt, non baptizare: quoniam hoc
per multos fieri poterat, illud per paucos, inter quos e-
minebat. Et cum legimus eum aliquibus locis dixiſſe, 2. Timo. 2.
Euangelium meum, baptiſmum autem meum nũquam L
dixit, ſed nec cuiuſquam per quem miniſtratus eſt. Nã
ſolus ille baptiſmus quem dedit Ioãnes, dictus eſt ba-
ptiſmus Ioannis. Hoc præcipuum vir ille diſpenſatio- Act. 19.
nis ſuæ munus accepit, vt lauacri præcurſorium ſacra-
mentum etiam illius diceretur per quem diſpenſaba-
tur: baptiſmus autem quem miniſtrauerunt diſcipuli
Chriſti, nullius eorum dictus eſt, vt illius eſſe intelli-
geretur de quo dictum eſt, Chriſtus dilexit Eccleſiam, Ephe. 5.
& ſeipſum tradidit pro ea, vt eam ſanctificaret, mun-
dans eam lauacro aquæ in verbo. Si ergo Euangelium
quod ita Chriſti eſt, vt poſsit & miniſter propter mu-
nus diſpenſationis dicere ſuum, poteſt homo etiam per
malum diſpenſatorem ſine periculo accipere faciens
quod dicit, quod autem facit non faciẽs, quanto magis
baptiſmum Chriſti quem nemo Apoſtolorum ita mi-
niſtrauit vt auderet dicere ſuum, poteſt quiſq; ſine con-
tagione mali miniſtri percipere, qui bona fide accedit
ad Chriſtum. Proinde ſi Petilianus, cum ego quæ Cap. LVII.
poſuit de ſcripturis teſtimonia quàm contra nos non
eſſent, non prætermiſerim demonſtrare, ipſe quæ po-
ſui, partim omnino non attigerit, partim quæ tracta-
re voluit, nihil aliud ſa quàm exire inde non potuiſſe M
monſtrauit, non diu hortandi eſtis vel admonendi,
vt videatis quid tenêre quid cauere debeatis. Sed forte
in ſanctarum ſcripturarum teſtimonijs talis apparuit,
in his vero documẽtis quæ inter homines de ipſo ſchi-
ſmate geſta ſunt aliquid valuit, imò vero & in his quã-
quam poſt diuina teſtimonia ſuperfluo requirantur,
quid commemorauit aut quid probauit? Qui cum fuiſ-
ſet grauiter in traditores inuectus, & multa in eos etiã
de ſanctis libris teſtimonia proclamaſſet, nihil tamen
dixit vnde eos oſtẽderet traditores. Ego autem com-
memoraui Siluanum Cirtenſem, cui quibuſdam inter-
poſitis etiam ipſe ſucceſsit, cum adhuc eſſet ſubdiaco-
nus, geſtis municipalibus expreſſum eſſe traditorem.
Contra hoc ille mutire nil auſus eſt. Et profecto vide-
tis, quanta eum neceſsitudo compellebat ad reſpon-
dendum, vt videlicet prædeceſſorem ſuum, & non ſo-
lum conſocium ſuum, ſed vt ita dicam, etiam conca-
thedraneum innocentem à crimine traditionis oſten-
deret, præſertim cum totam cauſam veſtram ibi con-
ſtituatis, vt traditores appelletis eos quos traditoribus
communionis tramite ſucceſsiſſe vel fingitis, vel pu-

tatis:

A tatis. Qui ergo ipſius cauſæ veſtræ neceſsitate etiã Ruſiadienſem vel Calamenſem, vel cuiuſlibet alterius ciuitatis aliquẽ de parte veſtra geſtis municipalibus demõſtratum, dicerem traditorem, omnimode eum defendere cogeretur, de ſuo prædeceſſore cõticuit. Vnde niſi quia hic non inuenit quam caliginem offunderet, vnde ſaltem homines mente tardiſsimos & ſomnolentiſsimos falleret? Quid enim diceret niſi falſa de Siluano iſta iactari? Sed recitamus geſta, & quando factum ſit, & quando etiam Zenophilo cõſulari allegatum ſit. Quibus quomodo ille reſiſteret ſept[*] vndique optima cauſa catholicæ, veſtra autem peſsima? Vnde iſta verba commemoro ex illa epiſtola mea, cui per hanc quam nunc refello, videri voluit reſpõdiſſe. Vtique vt videatis quàm inuicte poſitum ſit, contra quod ille nihil tutius inuenire potuit quàm ſilentium.

Ca. LVIII. Cum enim ex Euangelio velut contra nos teſtimonium poſuiſſet
Matth. 7. vbi dominus ait, Venient ad vos in veſtitu onium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, Ex fructibus eorum
Supra li. 1. cognoſcetis eos: ego reſpondi & dixi, Ergo fructus cõ-
Cap. XXI. ſideremus: tamen continuo ſubieci & adiunxi, Obiicitis traditionem, hanc ipſam multo probabilius nos vo-
B bis obiicimus. Et ne per multa curramus, in eadem Cõſtantinienſi ciuitate Siluanum Epiſcopum maiores veſtri in ipſo exordio ſchiſmatis ſui ordinauerunt. Iſte cũ adhuc eſſet ſubdiaconus, maniſeſtiſsimus traditor municipalib[*] geſtis expreſſus eſt. Sed & vos aduerſus maiores noſtros aliqua documenta profertis, æqua conditio poſtulatur, vt vtraque vera vel vtraque falſa credamus. Si vtraque vera ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui crimina vos fugere in totius orbis communione finxiſtis, quæ in ipſa particula veſtræ concitionis habebatis. Sin autem vtraque falſa ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui propter falſa crimina traditorum immani ſeparationis crimine maculamini. Quòd ſi à nobis aliqua, & à vobis nulla, vel à nobis vera & à vobis falſa proferuntur, non eſt diſcutiendum quoniã
aliàs quàm clauderetur. penitus veſtra ora clauduntur. Quid ſi vos vera & ſancta Eccleſia Chriſti cõuinceret atque ſuperaret: etiã ſi nos nulla vel falſa, vos autem aliqua & vera traditionis documenta teneretis, quid iam vobis reſtet, niſi vt ſi vultis pacem diligatis: ſi autem nõ vultis, ſaltem obmuteſcatis? Etenim quæcunque modo proferetis, facillime & veriſsime dicerem tũc Eccleſiæ plenariæ & ca-
C tholicæ vnitati iam per tot gentes diffuſæ atque firmatæ vos ea probare debuiſſe, vt vos intus eſſetis: illi autẽ quos conuinceretis, pellerentur foras. Quod ſi conati eſtis facere, proculdubio probare non potuiſtis, & victi vel irati, vos ab innocentibus qui damnare incerta nõ poſſent, immani ſacrilegio ſeparaſtis. Si autem nec conati eſtis id agere, nimis execrabili & impia cæcitate vos à frumentis Chriſti, quæ per totum agrum, id eſt, mundum vſque ad finem creſcunt, paucis in Africa zizaniis offenſi præcidiſtis. Ad hæc quæ ex illa mea priore epiſtola commemoraui, Petilianus nihil reſpondit omnino. Et vtique videtis his paucis verbis totam cauſam quæ inter nos agitur contineri. Quid enim dicere conaretur, vbi quicquid eligeret vinceretur? Cum enim de traditoribus & à nobis cõtra veſtros, & à vobis contra noſtros documenta proferuntur: ſi tamen & à nobis aliqua proferuntur, quæ vſque ad hunc diem omnino neſcimus: neque enim ea Petilianus ſuis literis inſerere prætermitteret, qui tam diligenter contra me partes geſtorum, quę ad cauſam pertinent commemorandas inſerendáſque curauit. Veruntamen vt iam

dicere cœperam, ſi & à nnbis & à vobis talia proferun- D
tur, quæ vſque ad hunc diem omnino neſcimus, profecto aut vtraque vera ſunt, aut vtraque falſa, aut noſtra vera & veſtra falſa, aut noſtra falſa & veſtra vera, plus quid dicatur, non inuenitur.

At in omnibus his quatuor ſententiis veritas pro communione catholicæ eſt, quia ſi vtraque vera ſunt, propter homines, quales & vos habebatis, communionem orbis terrarum deſerere minime debebatis. Si vtraque falſa ſunt, propter nulla crimina traditionis cauendum erat crimen atrociſsimũ diuiſionis. Si noſtra vera & veſtra falſa ſunt, olim quid diceretis non habetis. Si veſtra vera & noſtra falſa ſunt, falli potuimus cũ orbe terrarum de hominũ iniquitate, non fidei veritate. Non enim debuit attendere ſemen Abrahæ in omni gente diffuſum, quod vos noſſe diceretis, ſed quid iudicib[*] probaretis. Vnde ſcimus quid egerint, quos veſtri maiores accuſauerunt, etiam ſi vera eis obiiciebãtur, vel vt cognitoribus cauſæ vel certe Eccleſiæ vbique diffuſæ, quæ non niſi cognitorum ſententias debebat attendere, non illa vera, ſed falſa putarentur? Non ideo deus abſoluit, ſi quid hominum ſceleris vt homines noſſe non poſsint. Nemi-
nem tamen recte iudicari puto nocentem, qui homi- E
nem non conuictum crediderit innocẽtem. Vnde ergo nocẽs orbis terrarum, ſi noſſe non potuit etiam verum fortaſſe crimen Afrorum, & hoc aut ideo noſſe nõ potuit, quia nemo ad eum detulit, aut ideo quia in eo quod delatum eſt cognitoribus potius iudicantibus, quàm victis murmurantibus credidit? Hinc ergo laudãdus eſt Petilianus, quod cum hoc omnino inuictiſsimũ cerneret, ſilentio prætermiſit. Nõ plane laudãdus quòd cætera ſimiliter inuicta, quæ tamen putauit poſſe obſcurari, verborum nebulis operire conatus eſt, & quòd me fecit cauſam, cum defeciſſet in cauſa. De me quoq; ipſe nihil dicens, niſi quod aut omnino falſum eſſet, aut culpãdum non eſſet, aut ad me iam nõ pertineret. Sed interea vos, quos inter me & illum iudices poſui, ſapitis ne aliquid inter verum falſumve diſcernere, inter inflatum & ſolidum, inter turbidum & tranquillum, inter tumidum & ſanum, inter diuina prædicta & humana præſumpta, inter probationes & criminationes, inter documenta & figmenta, inter cauſæ actionem & cauſæ auerſionem? Si ſapitis, bene & recte: ſi autem non ſapitis, nos veſtri curam geſsiſſe non pœnitebit: quia & ſi cor veſtrum ad pacem non conuertitur, pax noſtra F
tamen ad nos reuertetur.

Libri tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Creſconium Grammaticum Liber primus.

QVANDO ad te Creſconi mea ſcripta peruenire poſſent ignorás, peruentura tamen minime deſperaui, quia ad me tua quanuis longe poſtea quàm ſcripſiſti, tamen quandoque peruenire potuerunt, quę tibi viſum eſt aduerſus ea ſcribere debere, quæ Petiliano Cirthenſi Epiſcopo veſtro iterationem baptiſmi aſtruere molienti, & communionem noſtram non documen- *Eloquentia quatenus vtilis. Ca. I.*

G torum põdere vrgenti, ſed maledictorum leuitate cri-
minanti, vt potui breuiter pro parte reſpondi. Non e-
nim tota eius epiſtola in manus meas tunc venerat, ſed
parua pars prior. Quod cur acciderit, quid opus eſt
quærere, quandoquidem cum ad nos poſtea vniuerſa
peruenit, vniuerſæ reſpondere non piguit? His ergo li-
teris tuis, quas ad me dediſti, ſi nõ reſcriberem, fortaſſe
contumelioſum putares. Quod autem reſcribo, rurſus
vereor ne contentioſum putes. Sed ſi tu iouentis lite-
ris meis, non ad te datis tantum quæ Epiſcopum par-
tis Donati, vel ipſam partem Donati redarguere vide-
bãtur, ad officiom tuom pertinere arbitratus es, cum ti-
bi eſſes alicuius conſcius facultatis, ſuſcipere atque exe-
rere contradictionem, quia eius communionis es, quã-
uis nulla functione clericatui aſtrictus, quanto minus
mihi licuit pro munere ſarcinæ meæ, vel cõtra Petilia-
num vel cõtra teipſum tacere, cum ille oppugnaret Ec-
cleſiam pro qua milito: tu autem in ſimili opere etiam
nominatim ad me inſtitueres, promeres, cõſcriberesq́;
ſermonem, in cuius primis partibus laboraſti, vt ſuſpe-
cta hominibus eloquẽtia videretur. Nam velut laudãs
genus dicẽdi meum, & rurſus velut timens ne hoc ge-
H nere te vel quẽquam falſa perſuadendo deciperem, in
accuſationem totius ipſius eloquentiæ perrexiſti, adhi-
bens etiam teſtimonium aduerſus eã de ſcripturis ſan-
Prouer.10. ctis, vbi dictum putas, Ex multa eloquentia nõ effugies
peccatum: cum dictum non ſit, ex multa eloquẽtia: ſed,
ex multiloquio. Multiloquium autem eſt ſuperflua lo-
cutio, vitium ſcilicet loquendi amore cõtractum. Ple-
runque autem loqui amant, etiam qui neſciũt quid lo-
quantur, vel quomodo loquantur, ſiue ad ſanitatẽ ſen-
tentiarum, ſiue ad ipſum qui arte Grammatica diſcitur
integrum ſonum ordinẽmq́; verborũ. Eloquẽtia vero
facultas dicendi eſt, congruenter explicans quæ ſenti-
mus: qua tunc vtendum eſt, cũ recta ſentimus. Hoc mo-
do ea non vſi ſunt hæretici. Nam vtique ſi recta ſenſiſ-
ſent, nõ ſolum nihil mali, verum & boni aliquid eſſet,
quod eloquẽter explicare potuiſſet. Fruſtra igitor iſto-
rum exemplorum commemoratione accuſaſti eloquẽ-
tiam. Neque enim propterea pro patria non eſt miles
armandus, quia contra patriam nonnulli arma ſum-
pſerunt. Aut ideo vti non debent boni doctiq́; medici
ferramentis medicinalibus ad ſalutem, quia his ad per-
I niciem etiam indocti peſsimiq́; abutuntur. Quis enim
neſcit, ſicuti vtilia vel inutilia fuerint ea quæ quærun-
tur: ita eloquentiam, hoc eſt, peritiam facultatẽmq́; di-
cendi ſic eſſe vtilem vel inutilem, vt fuerint vtilia vel
non vtilia quæ dicuntur? Quod nec te arbitror igno-
Caput II. rare. Sed credo cum me videres à nonnullis putari
eloquẽtem, vt à me lectoris auditoriſve ſtudium deter-
reres, accuſandam exiſtimaſti eloquẽtiam, vt iam quid
dicerem non attenderet, quiſquis abs te perterritus tã-
quam eloquenter me dicentem eo ipſo iam cauendum
fugiẽdúmq́; cenſeret. Vide ergo ne hoc quod feciſti ſit
artis illius malæ, quam ſicut de Platone cõmemoraſti,
nõnulli recte iudicauerũt de ciuitate ac de humani ge-
neris ſocietate pellendam. Hæc non eſt eloquẽtia, quæ
vtinam mihi ad explicãda ea quæ ſentio pro deſiderio
perueniſſet, ſed ſophiſtica & maligna profeſsio, quæ ſibi
proponit, non ex animo, ſed ex contentione vel com-
modo pro omnibus & cõtra omnia dicere. De hac ait
Eccle.37. ſancta ſcriptura, Qui ſophiſtice loquitur, odibilis eſt.
Ab hac mihi videtur Paulus Apoſtolus iuuẽtutem Ti-
2.Timo.2. mothei prohibere, vbi ait, Noli verbis contendere: ad
nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientiũ. Et
ne à facultate recte dicẽdi eum prohibuiſſe putaretur, K
cõtinuo ſubiecit, Satiſage teipſum probabilem opera-
rium exhibendo, non erubeſcentem, verbum veritatis
recte tractãtem. Nimirũ itaq́; tibi hæc animi ſubrepſit
affectio, quòd contradicẽdi ſtudio, nõ quò ita ſentires,
ſed quò à nobis intentionem diſcere volẽtium auerte-
res, perhibuiſti nos eloquentes, & vituperaſti eloquen-
tiam. Nam quomodo te hoc ex animo feciſſe credam,
cum ſciam quemadmodum prædicare ſoleatis eloquẽ-
tiam Donati, Parmeniani, aliorúmq́; veſtrorum, qua quid
eſſet vtilius, ſi tam largo flumine pro pace Chriſti, pro
vnitate, veritate, charitate proflueret? Sed quid de aliis
loquar? tu de teipſo nõne comperiſti, quàm non ex ani-
mo, ſed ex contentione vituperator fueris eloquentiæ:
cum & cætera quæ ſcripſiſti per eloquentiam, eloquen-
ter accuſare conatus es? Nã quod te dicis & arte di- Cap.III.
cendi imparem nobis, & exemplis legis Chriſtianæ pe-
nitus non inſtructum, quò pertinet obſecro? Nunquid
nam te compuli contra mea ſcripta reſcribere? Et ideo
recuſantis & excuſantis hæc vox eſt. Si ergo penitus nõ
inſtructus es, cur nõ potius taces, aut ita loqueris, vt in-
ſtitui te deſideres? Inſtare me dicis & prouocare ſemper,
vt ad dignoſcendam veri quæſtionẽ mecum veſtri di- L
ſceptent, ſed veſtros prudentius ac patiẽtius facere, qui
in Eccleſia tantum quæ in lege mandata ſunt populos
docent, nec nobis reſpõdere curant, ſcientes quia ſi lex
diuina, & tot documenta legalium ſcripturarũ nobis
quid ſit melius, quid verius, ſuadere non poſſunt, nun-
quam humana queat authoritas nõ diſcuſsis erroribus
ad veritatis regulã reuocare. Quid tibi ergo viſum eſt,
vt aduerſus nos illis tacẽtibus tu loquaris? Nam ſi bene
faciunt, cur nõ imitaris? ſi male, cur laudas? Dicis quòd
intoleranda arrogantia credam me ſolum terminare
poſſe, quod aliis velut inexplicabile viſum, atque ideo
iudici deo dimiſſum eſt: cũ paulo ſuperius dixeris, hoc
me velle finiri poſt tot annos, poſt tot iudices atque ar-
bitros, quod apud principes tot diſceptantibus literatis
ab vtriuſque partis Epiſcopis finiri nõ potuit. Certe ſo-
lus hinc ſatago, certe ſolus quæſtionem iſtam finiri di-
ſceptãdo deſidero. Puto enim ſi ſolos noſtros id cona-
tos culpare voluiſſes, nõ etiã veſtros in eo conatos fuiſ-
ſe fatereris. Quia ergo illum conatum, illam voluntatẽ
& inſtantiam ſaltem propter veſtros reprehẽdere iam
nõ potes, nolo eſſe à tam bono opere alienus. Quid ar- M
guis? quid reprehendis? An inuides? Nõ hoc de te teme-
re credendum eſt. Reſtat ergo vt ſtudio contentio- Cap.IIII.
nis hoc in me culpes, quod etiam in veſtris laudare cõ-
pelleris. At enim quod inter tot ac tales finitum nõ eſt,
intolerabilis arrogantia eſt per ſe ſolũ finiri poſſe præ-
ſumere. Ne quæſo mihi ſoli hoc tribuendum putes, plu-
rimi ſumus qui hoc vt finiatur, immo iam vt finitũ eſſe
innoteſcat, inſtamus. Illi enim dixerunt non eſſe finitũ
qui eidem fini conſentire noluerunt: eũq́; vobis occul-
tauerũt, vt etiam vos eorum authoritate decepti finitũ
non eſſe credatis. Noſtri autem ex quo finitum eſt, nul-
lo prorſus tẽpore vt ipſe finis innoteſceret ceſſauerunt,
quomodo id publice priuatiq́; agere potuerũt, ne quiſ-
quam in pernicioſiſsimo errore perſiſtens, de ſegnitia
circa ſe miniſtrorum dei in vltimo iudicio quereretur.
Non ergo nos olim finitã cauſam denuo integro voluim⁹
retractare, ſed quemadmodum finita ſit demonſtrare,
propter eos maxime qui hoc neſciunt: vt cum defenſo-
res cõuincuntur erroris, aut etiam ipſi correcti liberẽ-
tur, aut certe ipſis confutatis, & in aperta pertinacia re-
manentibus, hi qui cupidiores ſunt veritatis quàm cõ-

tentionis,

A tentionis, videant quid ſequantur. Neque hoc fit ſiue fructu, vt exiſtimas. Nã ſi poſſes videre quàm lõge lateq; Africam error iſte peruaſerit, & quàm pauca eius remanſerint quæ nondum in pacem catholicam correcta tranſierunt, nullo modo aſſertorum Chriſtianæ pacis & vnitatis infructuoſam & inanem arbitrareris inſtantiam: quamuis etiam ſi cui diligentia medicinæ huius impenſa non prodeſt, ſufficit ad rationẽ deo reddendam quòd non ceſſauit impendi. Sicut enim malignus ſuaſor peccati, etiã ſi non perſuaſerit, merito pœnam deceptoris incurrit, ita fidelis iuſtitiæ prædicator etiam ſi ab hominibus reſpuatur, abſit vt apud deũ ſui officij mercede fraudetur. Res enim certa fit ad incertum. Incertum autem dico, non prẹmium facientis, ſed animum audientis. Incertum eſt enim nobis vtrum aſſenſurus ſit cui veritas prẹdicatur, ſed certum eſt etiam talibus veritatem prædicari oportere, & certum eſt fideliter eam prædicantes retributionẽ manere, ſiue ſuſcipiantur, ſiue ſpernantur, ſiue etiam propter quælibet temporaliter aduerſa patiantur. Dominus dicit in Euãgelio, Cum ĩgreſſi fueritis dicite, Pax huic domui: ſi digni fuerit qui ibi ſunt, requieſcet ſuper eos pax veſtra: ſi quo minus, ad vos reuertetur.

B Nũquid eos certos fecit quòd eſſent eorum pacem ſuſcepturi quibus eam prẹdicarent? Certos tamen fecit vt eã ſine cunctatione prædicarent. Apoſtolus etiam Paulus, Seruum, inquit, domini litigare non oportet, ſed eſſe mitem ad omnes, docibilem, patientem, in modeſtia corripientẽ diuerſa ſentientes, ne* forte det illis deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant de diaboli laqueis captiuati ab ipſo in ipſius volũtate. Intẽde quo modo quem noluit litigare, voluit tamen in modeſtia corripere diuerſa ſentiẽtes, ne dei ſeruus prohibitionẽ petulantiæ, occaſionem putaret eſſe pigritiẹ. Verũ quia multi & ipſam correptionem quæ modeſte fit, vel peccatis ſuis fauentes, vel quid reſpondeant non inueniẽtes, nec tamen veritati acquieſcẽtes, oneroſe ac moleſte ferunt eos qui ſecum ſedulo agunt, nec ab eorum conuincendo errore diſſimulant, litigioſos & contentioſos vocãt. Falſitas enim quæ nudari & redargui metuit, eorum vitiorum nomine quẹ veritas dãnat, diligentiam veritatis accuſat. Nunquid ideo tamen ab hac inſtantia deſiſtendum eſt? Vide quemadmodũ Timotheum idem aſtringat Apoſtolus, ne propter homines

C quibus inſuauis eſt prædicatio veritatis, aliqua ei ſegnitia prædicãdi ſubreperet. Teſtificor, inquit, coram deo & Chriſto Ieſu, qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, & per manifeſtationem & regnum eius, prædica verbum, inſta opportune importune, argue, hortare, increpa, in omni longanimitate & doctrina. Quis hæc audiens, ſi deo fideliter ſeruit, ſi doloſus operarius non eſt, ab hac diligentia & inſtãtia conquieſcat? Quis ſub tanta teſtificatione ſegnis eſſe audeat? Nõ itaque nobis obſtrepat in hac cauſa facundia tua: prædicamus omnino in adiutorio domini dei noſtri Chriſtianæ vnitatis vtilitatẽ, ſanctitatem, pietatem: prædicamus volentibus opportune, renitentibus importune, & quantis valemus viribus iſtam inter nos partẽmque Donati quæſtionem, & quod poſſumus, olim finitã eſſe mõſtramus. Agnoſcant in ſe contentioſæ animoſitatis nomen & crimen, qui vel peruicaci aſtutia præbent patrocinium falſitati, vel inuida iactantia miniſtrant præconium veritati. Vtrunque hoc contentioſorum genus Apoſtolus Paulus expreſſit. Illud primum in Alexãdro, de quo ait, Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit, reddet illi

D dominus ſecundum opera eius, quem & tu deuita, valde enim reſtitit noſtris ſermonibus. Hoc vero alterum in eis de quibus ait, Quidam quidem ex inuidia & cõtentione Chriſtum annunciant, non caſte, exiſtimãtes tribulationẽ ſuſcitari vinculis meis. Nã illi proculdubio id ipſum annunciabant quod Paulus, non tamẽ eo animo, non ea voluntate, non ex charitate, ſed ex inuidia, ſicut dixit, & ex contẽtione, volentes ſuper hoc ſenſu in eadem ipſa annunciatione præcellere, & Apoſtolo Paulo anteponi. Quod ille non moleſte ferens, immo etiam gaudẽs quòd ab eis illud videbat prẹdicari, quod latius innoteſcere cupiebat, Quid enim, ĩquit, dũ omni modo, ſiue occaſione, ſiue veritate Chriſtus annuncietur? Neque enim cordis ſui veritate, quia non ſyncera intentione, ſed æmula contentione, veritatem tamen annunciabant. Tu igitur cum iudex interiorum cordis noſtri eſſe nõ poſſis, tãtũmodo vtrũ veritati reſiſtam⁹, an eos qui veritati reſiſtũt reuincere cupiam⁹ aduerte. Nã proculdubio ſi veritatẽ ſuademus, erroréq; refellim⁹, etiã ſi nõ veritate propriẹ intẽtionis, ſed emolumẽtũ ſeculi huius humanámq; gloriã quẹrentes id agam⁹, gaudere debẽt dilectores veritatis, quia & hac occaſione veritas annunciatur, ſicut Apoſtolus qui dicit, & in

E hoc gaudebo. Si autẽ quod deo maxime notum eſt, & quod tibi etiã ipſi quantum eſt facultatis humanæ ſi nobiſcũ viueres, notũ eſſe potuiſſet, qua ſollicitudine charitatis in huius diſcuſſionis labore verſamur, puto nequaquã iuſte reprehendi miniſterium noſtrũ, ſi contra quoslibet aduerſarios veritatis feruenti ſpiritu pro veritate certemus. Nam ſi contentioſus habetur à vobis vel animoſus, paratórq; rixarum, quiſque cuiquam ſermonis altercationem vel inferre vel referre cui auerit, videte quid de ipſo domino Ieſu Chriſto, eiúſque ſeruis Prophetis & Apoſtolis ſentiatis. Nẽpe enim dominus ipſe filius dei, nunquid cum ſolis diſcipulis vel turbis qui in eum crediderunt, an non etiam cum inimicis tentantibus, obtrectantibus, maledicentibus habuit de veritate ſermonem? Nunquid eum etiam cum vna muliere de quæſtione orationis cõtra opinionem vel hereſim Samaritanorum piguit diſputare? Sed illã, inquis, crediturã eſſe præſciebat. Quid toties aduerſus Iudæos, Phariſæos, Sadducæos, nõ ſolum minime credituros, verumetiam maxime contradicturos & perſecuturos, in os eorũ quàm multa locutus eſt? Nõnne ab eis vltro cum voluit quod voluit quæſiuit, vt eorũ illos

F reſponſione conuinceret? Nõnne illis doloſe tentando quærentibus, cum redarguti obmuteſcerent, ſine vlla ambiguitate reſpondit? Quod cũ faceret, nullus ex his legitur ad eum ſequendum fuiſſe conuerſus. Et vtique nouerat, quia præſcius erat, nihil ad eorum ſalutem cũ hẹc ad eos vel in eos vel aduerſus eos diceret, profuturum. Sed nos fortaſſe ſuo firmauit exemplo, qui futurã fidem perfidiámve hominum prænoſcere nõ valemus, ne ſi quando nimium nimiúmque peruerſis ſine fructu ſalutis eorum locuti fuerimus, deficiamus & deſiſtam⁹ ab inſtantia prædicandi, cum inaniter piguerit laborare. Quid ꝙ etiam ipſum diabolum, quem iã non ſolum de⁹, ſed ne homines quidẽ dubitare poſſunt nullo modo ad inſtantiam conuerſum iri, filius dei tamen inſidioſe tentantem, & de ſcripturis ſanctis quæſtionũ laqueos opponentem, de ſcripturis ſanctis reſpondendo conuicit, nec iudicauit indignum cum Satana Chriſt⁹ de diuinis eloquiis habere colloquiũ? Quid vtiq; prætendẽs, niſi quod Iudæis & diabolo nihil proderat, credituris gentibus profuturũ? Prophetas etiam legimus

Semper prædicanda veritas.

Cap.V.

Matth.10.

Cap.VI.

2.Timo.2.

** ne, dubitantis.*

2.Timo.4.

Qui recta docent insyncere.

Cap.VII.

2.Timo.4.

Philip. 1.

Et non auditoris prædicandum.

Cap.VIII.

Matth.4.

G miſſos ad homines tam inobedientes, vt deus ipſe qui Prophetas mittebat, de his ad quos mittebat prædiceret, quod verbis eorũ obtemperaturi nõ eſſent. Omitto quòd prophetico ſpiritu quo futura cernebãt, etiã hoc vtiq; noſſe potuiſſent, quòd eorum verba contempturi fuerant, quibus ea tamen vehementi inſtantia non tacebant. Apertiſsime domin⁹ ad Ezechielem Prophetã

Ezech. 3. dicit, Vade & intra in domum Iſraël, & loquere verba mea ad ipſos, quia nõ ad populũ ignotæ linguæ tu mitteris ad domum Iſraël, nec ad multos diuerſis aut grauibus linguis loquentes, quorum verba non poſsis audire: & ſi ad tales miſiſſem te, forſitan audiſſent: domus autem Iſraël nõ audiẽt te, quia nolunt audire me. Omnis enim domus Iſraël inquieto & duro corde eſt. Ego autem dedi faciem tuam fortem aduerſus faciem eorũ, & certamen tuum confortabo aduerſus certamen eorum. Ecce mittitur dei ſeruus, & eis loqui iubetur, quĩ eum non erant audituri, eoipſo domino qui mittebat & loqui iubebat, prædicente ꝙ non erãt audituri. Qua cauſa, cui bono, quo fructu, quòve effectu mittitur ad certamen prædicandæ veritatis aduerſus certaturos & nõ obedituros? Num quiſquam dicere audebit ſanctos

H dei Prophetas incidiſſe in opprobrium abs te mihi obiectum, cum diceres, Si tu ſcis rẽ de qua agitur à te finiri nõ poſſe, cur incaſſum laborem ſumis? cur inanẽ impendis operam? cur ſuperuacue ac ſine fructu contẽdis? An non magnus error eſt, velle quod nõ valeas expli-

Eccle. 3. care, cum & lex moneat dicens, Altiora te ne quæſieris,

Prouer. 26. & fortiora te ne ſerutatus fueris? Et iterum, Homo animoſus parat lites, & vir iracũdus exaggerat peccatum? Ezechieli certe iſta non diceres, qui cũ verbo dei mittitur inferre certamen hominibus non obedituris, contraſenſuris, contradicturis. Nam ſi diceres, responderet

Acto. 5. tibi fortaſſe, quod eiſdem Iudæis Apoſtoli reſpõderũt, Cui obedire oportet, deo magis an hominibus? Hoc ti-

Epiſcopi officium. bi etiam ipſe reſponderim. Hic ſi tu flagitaueris, vt oſtendam vbi etiam mihi deus præceperit id agere

Cap. IX. quod tu prohibes, memẽto apoſtolicas epiſtolas nõ eis tantum ſcriptas qui tempore illo quo ſcribebantur audiebant, ſed etiam nobis. nõ enim ob aliud in Eccleſia recitantur. Attende etiã illud quod Apoſtolus ait, Vul-

2. Corin. 13. tis experimentũ eius accipere qui in me loquitur Chriſtus? & recole iam non quid Paulus, ſed quid per eum

2. Timo. 4. Chriſtus locutus ſit, quod paulo ante commemoraui, Prędica verbum, inſta opportune importune: &c. Attẽ-

Titum. 1. de etiam quod quemadmodum ad Titum cum explicaret qualis eſſe Epiſcopus debeat, etiam perſeuerãtem dixit eſſe oportere iuxta doctrinam fidelis verbi, vt potens ſit, inquit, & exhortari in doctrina ſana, & contradicentes redarguere. Sunt enim multi non ſubditi, vaniloqui, & mentis ſeductores, maxime qui ex circumciſione ſunt, quos oportet refelli. Non ergo ſolos qui ex circumciſione ſunt, ſed eos maxime tales eſſe ait, oportere tamen in doctrina ſana redargui refelliq; ab Epiſcopo vaniloquos & mẽtis ſeductores indubitata præceptione firmauit. Vnde hoc etiã mihi iuſſum eſſe cognoſco: hoc pro viribus ago, huic operi quantum ipſe qui iuſsit adiuuat, perſeueranter inſiſto. Quid obſtas, quid obſtrepis, cur prohibes, cur reprehendis? Tibi ne

Obiectio. obedire oportet, an deo? Niſi forte iſta quæ à me

Caput X. de ſcripturis ſanctis documenta prolata ſunt, ſic accipienda arbitraris, vt quod veſtros factitare laudaſti, in Eccleſia tantum quæ in lege mandata ſunt populi doceantur. Ibi enim forſitan putas corripiendos & cõuincẽdos eſſe diuerſa ſentiẽtes, vt vnuſquiſq; doctor ſuorũ tantummodo diſputando & prædicando emendet errorem. K

Si quid autem tale cum eis qui foris ſunt agere inſtiterit, tunc animoſus, tunc contentioſus vel litigioſus habẽdus ſit, quia & ipſe Ezechiel, inquis, & alij Prophetæ cum verbis dei ad ſuum populum mittebantur Iſraëlitæ ſcilicet ad Iſraëlitas. Ad hæc quoque tibi *Solutio.*

reſpondeo, Iam quidem ſupra commemoraui, dominũ *Cap. XI.* ipſum Ieſum qui ſe imitandum diſcipulis præbuit, non ſolum Iudæis, verumetiam Phariſæis & Sadducæis, & Samaritanis, & ipſi diabolo principi omnium fallaciarum & errorum aſſerere veritatem & de lege reſpondere nõ dedignatum. Sed ne hoc domino licuiſſe, ſeruis autem eius exiſtimes non licere, accipe quid in A-

ctibus Apoſtolorum legatur. Iudæus autẽ quidã Apol- *Acto. 18.* lo nomine, Alexãdrinus genere, deuenit Epheſum, potens in ſcripturis, hic catechizatus erat viam domini, & feruens ſpiritu loquebatur & docebat veriſsime quæ iuxta Ieſum, ſciens ſolum baptiſmum Ioannis. Hic etiã cœpit fiducialiter agere in ſynagoga. Quem cum audiſſent Aquila & Priſcilla, aſſumpſerunt eum, & certius illi expoſuerunt viã domini. Volẽte autẽ illo ire in Achaiam, exhortati fratres ſcripſerunt diſcipulis vt eum reciperent. Qui cum veniſſet, multum cõtulit his qui ibi L crediderunt. vehementer enim Iudæus reuincebat, publice oſtendens per ſcripturas eſſe Ieſum Chriſtũ. Quid de iſto dicis? quid ſentis? Nõnne fortaſſe eum contentioſum & animoſum concitatorẽq; rixarum criminaremini, niſi tanta libri ſancti authoritate premereimini?

An quia Iudæus in Chriſtum crediderat, propterea Iudæos Chriſtianæ fidei reſiſtentes, & Ieſum negantes eſſe Chriſtum, publice reuincere debebat: nos autẽ quia partis Donati nũquã fuimus, propterea partẽ Donati reſiſtentem Chriſtianæ vnitati reuincere non debemus? *Etiam diuinis ingerẽda veritas. Cap. XII.* Nunquid Paulus Apoſtolus aliquando fuit cultor idolorum, aut aliquando fuit in hæreſi Epicureorũ vel Stoicorum, cum quibus tamẽ eum nec puduit nec piguit de quæſtione dei viui & veri habere ſermonem? Accipe quid de hac re in eodẽ libro ſcriptum ſit. Pau- *Acto. 17.* lus autem cum illos Athenis expectaret, irritabatur ſpiritu ſancto intra ſe vidẽs circa idola eſſe ciuitatẽ. Diſputabat igitur cum Iudæis in ſynagoga, & gentibus & colentibus, & in foro per omnẽ diem ad eos qui aderant. Quidam vero Epicureorũ & Stoicorum philoſophorum conferebant cum illo, & quidam dixerunt, Quid nam velit ſeminator verborum hic dicere? Alij vero, M Peregrinorum dæmoniorum videtur annũciator eſſe. Ecce Apoſtolus Paulus Stoicos & Epicureos diuerſo non ſolum ab illo, verumetiam inter ſe, aduerſaſq; hæreſes ſecum conferre non reſpuit, nõ tantum extra eccleſiam, ſed etiam extra ſynagogam diſputans cum eis, nec eorum cõuiciis exterritus velut lites contẽtionẽſq; declinans à prædicãda Chriſtiana veritate ceſſauit. Nã vide quid conſequẽter ſancta ſcriptura teſtatur, Apprehenſumq; eum, inquit, in Areopagum duxerunt, dicentes, Poſſumus ſcire quæ ſint hæc quæ à te dicuntur? Inſueta enim quędã affers in aures noſtras. volumus ergo ſcire quidnam velint hæc eſſe. Athenienſes autẽ & aduenæ hoſpites ad nihil aliud vacabãt, quã dicere noui aliquid & audire. Stans vero Paulus in medio Areopago dixit, Viri Athenienſes, per omnia ſuperſtitioſos vos video. perãbulans enim & conſiderans ſimulachra veſtra, inueni etiã aram in qua erat ſcriptũ, ignoto deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego annũcio vobis: & cætera quæ cõmemorare omnia longũ eſt. quod tamen ad quæſtionem quam nunc diſcutimus ſufficit,

attende

A attende obſecro te, Hebræum ex Hebræis Apoſtolum *Philip. 3.* Chriſti ſtantem ac ſermocinantem, non in ſynagoga Iudęorum, neq; in eccleſia Chriſtianorũ, ſed in Areopago Athenienſiom, hoc eſt, contentioſorum maxime, impiorúmque Græcorum. Ibi enim loqnaciſsimæ philoſophorum hæreſes extiterunt, qoarum nonnullę, ſicut ipſi qui hic commemorati ſunt Stoici, magis de verborom qoàm de rerum aduerſitate confligũt, quod. Apoſtolus prohibuit Timotheum, dicens ad nihil eſſe *2.Timo.2.* vtile niſi ad ſuboerſionem audientium. Nam de his, vt *1.De orat.* noſti, Tullius ait, Verbi enim cõtrouerſia iam diu torqoet homines Græculos, cõtentionis cupidiores quàm veritatis. Hos tamen Paulus noſter alloquendos corrigẽdóſq; ſuſcepit, nec ipſius loci nomine exterrit⁹ quòd ex Marte inditum reſonat, quem deum dicunt eſſe bellorum. ibi pacifica crediturís ĩtrepidus loqoebatur, ibi ſpiritalibus accinct⁹ armis pernicioſos expugnabat errores, nec cõtentioſos tanquã mitiſsimus, nec dialecti- *Dialectica & eloquentia.* cos tanquam ſimpliciſsimus formidabat. Noſti enim quàm maxime apud Stoicos vigoiſſe dialecticã, quamuis & ipſi Epicurei qoos imperitia liberalium di- *Cap.XIII.* ſciplinarum, non ſolum non pudebat, verumetiam de- B lectabat, qoaſdam diſputãdi regulas quibus quiſq; vſus minime falleretur, ſe potius & tenere & docere iactabant. Quid eſt enim aliud dialectica quàm peritia diſputãdi? Quod ideo aperiendũ putaui: quia etiam ipſam mihi obiicere voluiſti, quaſi Chriſtianæ non congruat veritati, & ideo me doctores veſtri velut hominẽ dialecticum, merito fugiendum potius & cauẽdum quàm refellendum reuincendúmq; cenſuerunt. Quod cũ tibi non perſuaſerint, nam te aduerſus nos etiam ſcribẽdo diſputare non piguit, tu tamen in me dialecticã criminatus es, qoo falleres imperitos, illóſq; laodares qui diſputando mecum congredi noloerãt. Sed tu videlicet non dialectica vteris cum cõtra nos ſcribis, vt quid te ergo in tantum diſputandi periculum proieciſti, cum diſputare non noueris? Aut ti noſti, cur dialecticus dialecticam criminaris: ita vel temerarius vel ingratus, vt aut imperitiam qua vinceris non refrænes, aut doctrinam qua iouaris accuſes? Inſpicio ſermonem tuum, iſtũ ipſum quem ad me ſcripſiſti, video te quædam copioſe ornatéq; explicare, hoc eſt eloquẽter, quædã vero ſubtiliter arguteq; diſſerere, hoc eſt dialectice, & tamen eloqoentiã dialecticãq; reprehẽdere. Si noxia ſunt, qua- C re hoc facis? ſi non ſunt, cur arguis? Sed ne etiã nos verbi controuerſia torqueat, cum res ipſa intelligatur, minus laborandum eſt quid hominibus eam vocare placuerit. Proinde ſi eloquens ille appellãdus eſt, qui non ſolum copioſe & ornate, ſed etiam veraciter dicit, itẽq; ſi dialecticus ille appellandus eſt, qui non ſolum ſubtiliter ſed veraciter etiam diſſerit, nec eloquens es nec dialecticus, nõ quia ieiuna & inordinata eſt dictio tua, nec quia obtuſa & craſſa eſt diſputatio tua, ſed quia ipſa facundia atq; ſolertia ad defenſionem aboteris falſitatis. Si autem non in ſola veritate, ſed etiam cum mala cauſa diſſeritur, vel verboſe agitur, recte poteſt eloquẽtia vel dialectica nominari, & eloquens es & dialecticus, quia & facunde dicis vana, & acute diſpotas falſa. *Paulus dialecticus.* ſed de te videro. Stoici certe maxime dialectici fuerunt. Cur Apoſtolus Paulus ne conferrent cum illo, nõ *Cap.XIIII.* eos cautiſsime deuitauit, & veſtros Epiſcopos laudas ꝗ nobiſcum velut cum dialecticis nolint habere ſermonem? Aut ſi Paulus dialecticus erat, & ideo cõferre cum Stoicis non timebat, quia non ſolom acute diſputabat ſicut & illi, ſed etiam veraciter, quod nõ illi, iam caue, ne cuiquã dialecticam pro crimine obieceris, qua vſos D Apoſtolos confiteris. Neq; enim cum hoc mihi obiicis, imperitia te falli puto, ſed fallere aſtutia. Nomẽ quippe Græcum eſt dialectica, quæ ſi vſus admitteret, fortaſſe Latine diſputatoria vocaretur, ſicut grãmaticam Græce, literaturã Latine, viri doctiſsimi appellauerunt. Sicut enim à literis denominata eſt grammatica, quoniã Græce grammata literæ dicuntur, ſic à diſputatione dialectica nomẽ accepit, quoniã diſputatio Græce dialoge vel dialexis appellatur. Sicut autem grammaticus à veterib⁹ Latine dict⁹ eſt † literator: ita Grece dialecticus multo vſitatius & tolerabilius Latine dicitur diſputator. *† literatus* Puto iam quòd Apoſtolũ diſputatorẽ non neges, etiam ſi dialecticum neges. Improbare ergu in vocabulo Gręco quod approbare cogeris in Latino, quid eſt aliud quàm indoctis prætentare fallaciam, doctis facere iniuriam? Aut ſi & diſputatorem Apoſtolum negas, qui tam aſsidue, tã egregie diſpotabat, nec Græce noſti nec Latine, vel quod eſt credibilius, & in verbo Græco fallis eos qui Græce neſciunt, & in Latino qui nec Latine ſciunt. Quid enim eſt, non dico imperitius, neq; enim to iſta non noſti, ſed omnino fallacius, quàm cum audias & legas tã multos multiplicéſq; ſermones Apo- E ſtoli aſſerentes veritatem, conuincentes falſitatem, negare quod ſoleat diſputare, cum hoc fieri niſi diſputãdo non poſsit? Quod ſi hoc ab illo factitatum fateris, quia fateri eius literis cogeris, non tamen has diſputationes, ſed ſermones vel epiſtolas appellãdas eſſe contendis. Quid ergo tecum ſic diutius agam, vt qui hæc ignorant, quem volunt veſtrum approbent vel improbẽt, de ipſis diuinis literis quibus neceſſe eſt cedas, hoc doceo, ipſa prorſus verba, ipſa rerum vocabula profero. Habes in hoc eodem teſtimonio quod de Actibus Apoſtolorum cõmemoraui de ipſo Paulo ita poſitum. *Act.17.* Diſputabat igitur cũ Iudæis in ſynagoga & gẽtibus & colentibus in foro. Habes in alio loco, quãuis cũ populo Chriſtiano ageret cũgregatis in eccleſia fratribus ita ſcriptum, Sedens vero quidam adoleſcẽs nomine Eu- *Act.20.* tychus in feneſtra deduct⁹ ſomno graoi diſputãte Paulo. Habes etiam in libro Pſalmorũ, Suauis ſit ei diſputatio mea. Habes & apud Eſaiam Prophetam, Venite diſputemus, dicit domin⁹. Et multis aliis diuinarum ſcripturarum locis lege vbi inueneris hoc verbũ, & inſpice codices Græcos in eiſdem teſtimoniis ſanctarum ſcripturarum, & videbis vnde ſit appellata dialectica, ne quod omnes iuſti etiam cum deo faciunt, quibus dictũ F eſt, Venite diſputemus dicit dominus, non imiteris ſapiẽti pietate, ſed inſulſa temeritate crimineris. *Diſputare quid.* Qui enim diſputat, verum diſcernit à falſo. Quod qui non *Caput XV.* poſſunt, & tamen dialectici videri volunt, per inſidioſas interrogationes captant incautorum aſſenſiones, vt ex eorum reſponſionibus concludant vnde illos vel in aperta falſitate deceptos rideant, vel occultam falſitatem deceptis perſuadeant, quam plerunque etiam ipſi exiſtimant veritatem. Qui autem verus diſputator eſt, id eſt, veritatis à falſitate diſcretor, primo id apud ſeipſum agit, ne non recte diſcernẽs ipſe fallatur, quod niſi diuinitus adiutus peragere non poteſt: deinde cum id quod apud ſe egit, ad alios docendos profert, intuetur primitus quid iam certi nouerint, vt ex his eos adducat ad ea quæ non nouerant vel credere nolebant, oſtendens ea conſequentia his quæ vel ſcientia vel fide retinebant, vt per ea vera de quibus ſe perſpiciunt cõſentire, cogãtur alia vera quæ negauerãt approbare, & ſic verum quod falſum antea putabatur, diſcernatur à

G falſo, cum inuenitur conſentaneum illi vero quod iam
Rhetor & dialecticus quid differunt. antea tenebatur falſum. Hoc ille verus diſputator
ſi late diffuſeq; faciat, eloquenter facit, alióque tunc cé-
ſetur augeturq; vocabulo, vt dictor poti⁹ quàm diſpu-
tator vocetur, ſicut illum locum Apoſtolus copioſe di-
Cap. XVI. latat atque diffundit, In omnibus, inquit, commendan-
2. Cor. 6. tes noſmetipſos vt dei miniſtros, in multa patientia, in
tribulationibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in
ſeditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in ca-
ſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in bonitate, in be-
nignitate, in ſpiritu ſancto, in charitate nõ ficta, in ver-
bo veritatis, in virtute dei, per arma iuſtitiç dextra & ſi-
niſtra, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam &
bonam famam, vt ſeductores & veraces, vt qui ignora-
mur & cognuſcimur, quaſi morientes & ecce viuimus,
vt coërciti & nõ mortificati, vt triſtes ſemper, autẽ gau-
dẽtes, ſicut egeni, multos autem ditantes, tanquã nihil
habentes, & omnia poſsidentes. Quid enim hoc ſtylo
apoſtolico vberius & ornatius, id eſt, eloquentius inue-
neris? Si autem prçciſe atque conſtricte, magis eum diſ-
putatorem quàm dictorem appellare cõſueuerũt, qua-
liter ait idem Apoſtolus de circuncitione & præputio
patris Abraham, vel diſtinctione legis & gratiæ. Quod
H quidam non intelligentes, immo vero calumniantes,
Roma. 3. criminati ſunt eum dicere, Faciamus mala vt eueniant
bona. Siue autem ſit dictor ſiue diſputator, nec dictio
ſine diſputatione eſt, cum & in ipſa eloquentiæ latitu-
dine veritas à falſitate diſcernitur, nec diſputatio po-
teſt eſſe ſine dictione, quando vtique verbis & lingua
ipſa conſtrictio ſermonis exprimitur, ſiue illo vtatur
perpetuo, ſiue interrogando eum cum quo agit, cogat
reſpondere quod verum eſt, & ex hoc ad aliud verum
quod quærebatur adducat, vbi maxime regnare diale-
Christ⁹ dialecticus. ctica dicitur. Cum enim quiſque ſuis reſponſioni-
bus vincitur, & ſi male reſpondit, non habet quod im-
Cap. XVII. putet diſputatori, ſed ſibi: & ſi bene reſpõdit, erubeſcit
vlterius reſiſtere non iam diſputatori, ſed ſibi. In quo
genere dominus cum aduerſus Iudæos crebro ageret,
eóſque illorum reſponſione captos concluſóſq; cõuin-
ceret, non vos audierãt, nec à vobis conuiciari didice-
rant. Nam libentius & inuidioſius eũ fortaſſe dialecticũ
Ioan. 8. quàm Samaritanũ appellarent. Quomodo enim putas
eos contortos atq; confuſos, cum volentes eum capere
in verbo, priores interrogauerunt, vtrũ liceret tributũ
Matth. 22. reddere Cæſari, bicipiti videlicet complexione inſidi-
I antes, vt quodlibet eligens caperetur? Si licere reſpon-
deret, tanquam reus eſſet aduerſus populum dei: ſi autẽ
diceret non licere, tanquam Cæſaris aduerſarius peri-
meretur: vbi ille nummum ſibi popoſcit oſtendi, & in-
terrogauit cuius haberet imaginem & inſcriptionem:
At illi cum reſpondiſſent Cæſaris, aperta enim veritas
hoc eos reſpondere cogebat, continuo dominus eorũ
reſponſione colligatos ac captos trahens, Reddite, in-
quit, Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & deo quæ dei ſunt. Ob-
ſecro te, illi ne fuerunt dialectici qui prætenſis interro-
gationis inſidiis decipiendo ſuperare moliti ſunt? An
ille potius, qui ex hoc ipſo quod interrogauerũt, veram
eorum reſpõſionem prudentia interrogationis eliciẽs,
illud verum quod ab eo putabant periculoſe dici, ipſos
Doloſa dialectica. compulit confiteri? Si illos dixeris fuiſſe dialecti-
cos, quia doloſe, quia calumnioſe, quia malitioſe inter-
Cap. XVIII. rogando in verbo capere cupiebant: tales enim etiam
uos vultis videri: cur eis tamẽ dominus reſpondit, cur
eos vſque ad veritatis confeſsionẽ reddita ratione per-
duxit? Cur eis dixit, Quid me tentatis hypocritæ: & nõ
addidit, dialectici? Cur ſibi nummum demonſtrari fla- K
gitauit, vt ſententiam ſuam veracem exprimeret etiam
de ore fallaciũ, ac nõ potius ait, Abſcedite, neque enim
loquẽdum eſt vobiſcum qui captioſas interrogationes
proponitis, qui dialectice mecũ agere vultis? Nihil tale
dixit, nec aduerſus captioſos interrogatores, & verbo-
rum noſtrorũ callidos captatores exemplũ tale nobis
propoſuit, ſed vt eos potius etiã veritatis inimicos vi-
gilanti interrogatione & inuicta ratione teſtimonium
veritati perhibere cogamus. Hoc nobis faciãt veſtri, ſi
nos malitioſi & dialectici ſumus. An ſe timere indicãt,
ne hoc eis nos potius faciamus? Si autem Chriſtum di-
xeris dialecticum, laudabis dialecticam quã mihi pro *Dialecticus*
crimine obieceras. Quod ne facias, video quòd for- *quis.*
taſſe dicturus ſis, nec illos nec illum in ea ſermocina- *Cap. XIX.*
tione aliquid egiſſe dialectice. Si ergo nec illi qui ca-
ptioſe atque inſidioſe ſermocinantur vt in verbo deci-
piant eos cum quibus agunt, nec illi qui tales eorũ re-
ſpõſione conuincunt, dialectice agunt, dic nobis tandẽ
quid ſit dialectica, & quantum mali habeat, quantũ no-
ceat, quàm fugienda ſit doce. Cuius nomen inuidioſe
ſubiicis ignorantibus, crimen oſtende quçrentibus. Nõ
vis fateri quòd dialectice agat, qui homines auerſos à L
vero, perite rectéque interrogans, reſponſionibus eorũ
adducit ad verum, ne dialectice cum Iudæis etiã Chri-
ſtum egiſſe fatearis. Item non vis illos agere dialectice
qui captioſis interrogationibus inſidiantes reſpondẽ-
tem decipere moliuntur, ne & ibi oſtendatur ita cum
Chriſto egiſſe Iudæos, quos tamen ille non declinauit
tacendo, ſed potius loquendo ſuperauit, ac ſic cogaris
fateri nõ recte Epiſcopos veſtros, quos doctos atque ſa-
pientes putas, etiam cum dialecticis nolle habere ſer-
monem, quo inuictam doceant veritatem. Video, ma-
gnos æſtus pateris quomodo definias dialecticum, vt
nec peritus diſputator ſit, ne quod vituperaſti laudare
cogaris: nec inſidioſus verborũ captator, ne tibi dica-
tur, ſicut egit cũ talibus Chriſtus, ſic agat cum Chriſtia-
nis. Proinde ſi placet iſta cura liberari, eum defini eſſe
dialecticũ, cũ quo legiſperiti de parte Donati nolũt ha-
bere colloquium. Quid enim tibi aliud ſuggerendum
eſt homini obiicienti nobis dialecticam, & ideo prædi-
cãti Epiſcopos ſuos quòd nobiſcum nolint habere ſer-
monem? Sed de Iudæis fortaſſe inuenis quid dicas, quã-
uis callide atque verſute dolos interrogationum prætẽ-
derunt, non eos fuiſſe dialecticos. De Stoicis certe dici M
poteſt nihil, qui nõ ſolum dialectici fuerunt, ſed etiam
cçteras philoſophorum ſectas in hac vel arte vel facul-
tate vicerũt. Stoicus quippe, vt mecum recolis, fuit ille
Chryſippus, de quo Academicus Carneades hanc ha-
bebat ſentẽtiam, vt quando cum illo ſibi eſſet diſputã-
dum, elleboro purgãdum cor eſſe cenſeret: cæteros au-
tem vel pranſus facile ſuperaret. Si ergo nos libri Stoi-
corum dialectice diſputare docuerunt, doctrinã Pauli
contra nos proferãt Epiſcopi veſtri, ſecum tamen nos
conferre patiãtur, ſicut ipſos tunc Stoicos ſcilicet Pau-
lus ille non repulit. Hanc enim artem quam diale- *Vſus dialectica.*
cticam vocant, quæ nihil aliud docet quàm conſequẽ-
tia demonſtrare, ſeu vera veris, vel falſa falſis, nũquam *Caput XX.*
doctrina Chriſtiana formidat, ſicut eam in Stoicis nõ
formidabat Apoſtolus, quos ſecũ volentes conferre nõ *Acto. 17.*
reſpuit. Et ipſa enim fatetur & verum eſt, neminem
diſputãdo ad concluſionem falſam conſequenter im-
pelli, niſi prius conſenſerit falſis, quibus eadẽ concluſio
velit nolit efficitur: ac per hoc qui cauet ne ſe loquente
conſequantur falſa quç non vult, volẽs falſa caueat quç
præcedunt.

A præcedunt. Si autem præcedentibus verbis inhæſerit, quæcunque conſequentia perſpexerit quæ falſa exiſtimabat, vel de quibus dubitabat, admonitus amplectatur, ſi veritati es pacatiſsimæ amicior, quàm contentioſiſsimæ vanitati.

Exemplum Cap XXI. Parum egerim, niſi hoc quod dico, in hac eadem quæ inter nos vertitur noſtra ſermocinatione mõſtrauero. Ecce in ea ipſa quæſtione de baptiſmo tu propoſuiſti à me requirens, vbi te baptizari conueniat, vtrum apud nos, an in parte Donati. Et quia intẽtio tua eſt in parte Donati hominem potius baptizari oportere, hanc intẽtionem hinc probare conatus es, quòd etiam nos eſſe illic baptiſmum non negamus. Vides certe id te agere voluiſſe, vt ex eo quod cõcedimus, ad id quod non concedebamus attrahamur, id eſt vt quia cõcedimus eſſe illic baptiſmum, etiam illic eſſe hominem baptizandum concedere compellamur.

Collectio vitioſa. Cap. XXII. Conſidera diligenter ſi eſt hoc conſequens, & tibi ipſe reſponde. Puto enim iam hoc ante oculos conſtituto, cernis pro ingenij tui viuacitate, quàm non conſequentia pro conſequẽtibus colligas. Nam reuera dicimus baptiſmum & illic eſſe, ſed non dicimus & prodeſſe, immo vero dicimus & obeſſe. Cum autem quęritur vbi quiſq; debeat baptizari, credo ꝑpter illud quæ-
B ri quod dominus ait, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum. *Ioan. 3.* Quia ergo propter hanc vtilitatem accipiẽdus eſt baptiſmus, cum quęritur vbi accipiẽdus ſit, non quęritur vbi ſit, ſed vbi ad regnum cœlorum adipiſcendum vtilis ſit. Sequeretur autem etiam illic accipiendum eſſe vbicunque eum conſtat eſſe, ſi omnes qui habẽt aliquid boni, etiam bono ſuo habere docerentur. Cum vero tam multi tam multa bona habeant malo ſuo, quis non videat cũ quęritur vbi aliquid accipiendum ſit, non quæri vbi ſit, ſed vbi proſit? Quomodo enim ſi mihi concederes bonum eſſe aurum, concederes etiam latrones quoque habere aurũ, non opinor velles vt ex his duobus conceſsis cõcluderem, eum qui habere aurum velit, in latronum ſocietate eſſe oportere. ita cũ & ego cõcedo bonum eſſe baptiſmum, concedo etiam Donatiſtas quoque habere baptiſmum, non debet ex his duobus cõceſsis quaſi ſequatur cõcludere, eum qui habere baptiſmum velit, in ſocietate Donatiſtarum eſſe debere.

Non eadẽ omnibus proſunt. Ca. XXIII. Iam ex hoc etiam tibiipſi occurrere multa non dubito, quæ quanuis bona ſint & ad vtile aliquid inſtituta, non omnibus tamen habentibus ſint vtilia, ſed tantũmmodo bene vtẽ-
C tibus. Nam cum eadem luce & ſani oculi perfundũtur & ſaucij, iſtis adiumentum eſt, illis tormentum. Idem cibus alias valitudines alit, alias lędit. Idem medicamẽtum hos curat, illos debilitat. Eadem arma alios muniunt, alios impediunt. Eadem veſtis alijs tegumento eſt, aliis implicamento. Sic & baptiſmus aliis valet ad regnum, aliis ad iudicium.

Nec ſacramenta proſunt ſemper habẽtibus. C. XXIIII. Hic video quid te poſsit mouere. Fortaſſe enim dicis, quòd in his omnibꝰ nihil ſacramenti commemorauerim: baptiſmus autem ſanctum ſacramentum eſt, & ideo non eſſe conſequens, vt ſi de auro, de luce, de alimentis, armamentis, indumentis probari potuit, quòd aliis habentibus apta ſint, aliis inconuenientia, quãuis ſint bona & ad vtile aliquid inſtituta, cõtinuo etiam baptiſmus aliis proſit, aliis obſit habentibus. Reſtat ergo adhuc requirere vtrum etiam illa bona quæ ad legem dei pertinent, omnia omnibus habentibus proſint. Hac quæſtione propoſita, intentio noſtra eſt, quòd nec ipſa omnia omnibus habentibus proſint. Hanc intentionem noſtram vide quemadmodum probemus ex conceſsionibus veſtris. Conceditis enim in omnibus credendum eſſe Apoſtolo Paulo. Te-
D neo vnum. Conceditis etiam eundem Apoſtolum dixiſſe, Bona eſt lex. *1. Timo. 1.* His duobus cõficitur, bonam eſſe legem, ſed legitime vtentibus. Si ergo non legitime vſus quis fuerit, non ipſa erit mala, ſed certe oberit malis.

Cap. XXV. Fortaſſe dices, neminem poſſe & in lege eſſe, & lege male vti. Hoc ipſo enim quòd contra legem viuit, non eſſe in lege monſtratur. Contra ego dico fieri poſſe, vt quis & in lege ſit, & non legitime vtatur. Quod item veſtris conceſsionibus probo. Cõceditis enim memoratum Apoſtolum teſtimoniũ poſuiſſe de Pſalmis aduerſus eos qui gloriabantur in lege, & viuebant contra legem, Sicut ſcriptũ eſt, inquit, quia non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens, nõ eſt inquirens deum: omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum: ſepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant, venenum aſpidum ſub labiis eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorũ ad effundendum ſanguinem, contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt, non eſt timor dei ante oculos eorum. *Roma. 3. Pſal. 13.* Et ne putaret hæc in eos dicta qui non erant in lege, continuo ſubiecit, Scimus
E autẽ, quoniam quęcunque lex dicit, his qui in lege ſunt loquitur, vt omne os obſtruatur, & reus fiat omnis mũdus deo. Item alio loco dicit, Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit, ſed peccatum non cognoui niſi per legem. *Roma. 7.* Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces. *Exod. 20.* Occaſione autem accepta peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcẽtiam. Item paulopoſt, Peccatum, inquit, accepta occaſione per mandatum fefellit me, & per illud occidit. Itaque lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bonum. Quod ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors? Abſit: ſed peccatũ vt appareat peccatum, per bonum mihi operatum eſt mortem. Attendis quemadmodũ lege laudata, eos qui in lege ſunt arguit, quòd ea male vtendo per bonum habebat malum. Item ipſe Apoſtolus ſcientiam quandam ex lege quam & ſe habere dicebat & alios, ſine charitate tamen inutilem dicit & noxiam. De ſacrificiis, inquit, idolorum ſcimus quia omnes ſcientiam habemus. *1 Corin 8.* Scientia inflat, charitas vero ædificat. Proinde & iſta ſcientia quãuis ad legem dei pertineat, ſi in aliquo ſine charitate fuerit, inflat & nocet. Quid de ipſo corpore & ſanguine domi-
F ni vnico ſacrificio pro ſalute noſtra, quanuis ipſe dominus dicat, Niſi quis mãducauerit carnem meã & biberit ſanguinẽ meum, non habebit in ſe vitam? *Ioan. 6.* Nõnne idẽ Apoſtolus docet etiam hoc pernicioſum male vtẽtibus fieri? *Eucharistia ladit.* ait enim, Quicunque manducauerit panem & biberit calicẽ domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis domini. *1. Corin. 11.*

Baptiſmum non omnibꝰ prodeſſe. Ca. XXVI. Ecce quemadmodum obſunt diuina & ſancta male vtentibus, cur non hoc modo & baptiſmus? Cur non ita in bono baptiſmo nõ ſunt boni hæretici, quomodo in bona lege non ſunt boni Iudæi? Iam certe probaui concedẽtibus vobis, quãdoquidem Paulo vos credere, & teſtimonia quę de ſcripturis poſui, Paulum dixiſſe conceditis. Iam ergo probaui cõceſsionibus veſtris quædã etiam bona legitima obeſſe, tamen non legitime habentibus & vtentibus. Cur non ita & baptiſmus quanuis bonus & legitimus, non tamẽ omnibus habentibus prodeſt? Tu tanquam certiſsimũ & conſequẽtiſsimum cõcludebas in parte Donati eſſe hominem baptizandum, quia nos etiam ibi eſſe concedimus baptiſmum, nec attendebas poſſe nos dicere

G eſſe ibi quidem baptiſmum Chriſti iuſtum, ſanctum & bonum, ſed pœnalem contrariuin, pernicioſum inimicis corporis Chriſti quod eſt eccleſia, quę ſecundū promiſſa diuina in omnibus gentibus dilatatur. *Falſitas falſitatem trahit.* Nunquid hic quid dicas inuenies, niſi nō in eis bonis ad legem dei pertinentibus deputandum eſſe baptiſmum, *C. XXVII.* quæ poſſunr homines & haberc & mali eſſe & boni nō eſſe, ſed ipſam quidem legem & ſcientiam & ſacrificiū corporis & ſanguinis Chriſti talia bona eſſe quæ poſſunt homines & habere & mali eſſe: baptiſmū vero tale bonum eſſe, quod quiſquis habuerit, neceſſario bon⁹ ſit? Quod ſi dicere volueritis, falſuin dicetis, & ideo quid aliud falſum conſequatur attende. Quod oō ideo commemorabo vt ex illu tuo falſo ad alia falſa te adducam, ſed vt hoc couſequens cum falſum eſſe cugnoueris, ab hoc te liberes, illud quod præcedit emendes. Quid ergo præcedit? ex vobis omnes qui habent bonū baptiſmum bonos eſſe, quod eſt falſum euidens. Quid conſequitur? bonos fuiſſe ſcilicet illos qui ſchiſmata faciebāt diceutes, Ego quidem ſum Pauli, ego autem Cephæ, ego autem Cbriſti. *1 Corin. 1.* Quos arguens Apoſtolus ait, Diuiſus eſt Chriſtus? Nunquid Paulus pro vobis crucifix⁹ eſt, aut iu nomine Pauli baptizati eſtis? H Sed falſum eſt quòd iſti boni erant, exceptis eis qui dicebaut, ego autē Chriſti, & tamen baptizati erant baptiſmo Chriſti. Hoc itaque falſum quare ſecutum eſt? Quia falſum pręceſsit, omnes habentes bonum baptiſmuu bonos eſſe. Vtrunque ergo reſpuatur, vtraq; ſententia corrigatur, vt quoniam manifeſtum eſt iſtos qui ſchiſmata faciebant bonos non fuiſſe, & tamen bono baptiſmu baptizatos fuiſſe, illud etiam manifeſtum ſit, non omnes qui bonum habent baptiſmum bonos eſſe, ac per hoc non ideu tenemus vt in parte Douati baptizandum eſſe aliquem concedamus, quia & partem Donati quam malam dicimus, bonum baptiſmum habere concedamus.

C. XXVIII. Epheſ. 4. Rurſus vt ex ea conſenſione me ad id quod conſenſio detineres, poſuiſti ſcriptum eſſe: Vnus deus, vna fides, vnum baptiſma, vna incorrupta & vera catholica eccleſia. Quæ omnia concedo, & ſi aliqoāto aliter ſcripta ſunt. Sed quid ad rem, cum omnia ſicut dixiſti iſte concedam? Verum quod ex his conaris efficere non efficitur, videlicet vt qui non ſunt in vna Eccleſia, non poſsint habere vnom baptiſmum, quod omnino falſiſſimū eſt: & melius, quia & ipſe poſuiſti vnde te poſſum commemorare quod volo. Certe enim iſta propoſuiſti in cōceſsionibus meis ex qoibus me adducas ad intentionem tuam, vnum deum eſſe, vnam fidem, vnum baptiſmum, vnam incorruptam & catholicam eccleſiam. Quæ cum inter nos conueniāt, putas ex his illud quod non cuuoenit poſſe monſtrari, apud eos qui non ſont in hac vna eccleſia, hoc vnum baptiſma eſſe non poſſe. Ego autem dico poſſe, ſi non mutatur, ſi hoc idem obſeruatur: nec ideo fieri vt non ſit vnum baptiſma, quia eſt apud illos qui in vna non ſunt eccleſia. Hoc autem probo ex his quę in eadem ſentētia poſuiſti devno deo & vna fide: inuenimus enim eundem deum extra eccleſiam ab ignorātibus coli, & nec ideo fieri vt nō ipſe ſit deus: & fidem qua creditur Cbriſtum eſſe filium dei viui, inuenimus etiam eos qui non pertinent ad membra eccleſiæ confiteri, nec ideo fieri vt nō ſit vna fides. *Non alius baptiſmus ſed idem huic vtilis, illi inutilis.* Sic etiam cum iuenimus eūdem baptiſmum ab eis qui ſunt contra eccleſiam in baptizandis hominibus obſeruari, non ideo non eſſe ipſum haptiſmum exiſtimare debemus. *Ca. XXIX.* Fortaſſe ad hoc dicas, fieri non poſſe vt extra eccleſiam idem ipſe vn⁹ deus colatur, aut eadem K fides qua confitemur Chriſtum filium dei, vnde Petrus beatus eſt appellatus, etiam in eis qui nun ſunt in eccleſia, reperiatur. *Matth. 10.* Hoc ergo reſtat vt probem. Habes ī hoc ipſo beati Pauli ſermone quem ſupra ex Actibus Apoſtolorum commemoraui, *Act. 17.* cūm de deo loqueretur, quia inſcriptum in ara inuenerat, ignuto deo, quem vos, inquit, ignorantes colitis, hunc ego annūcio vobis. Quid eis prædicare cupiebat, niſi vt eūdem deum quē pręter eccleſiam ignoranter atq; inutiliter colebāt, in eccleſia ſapientee & ſalubriter colerent? Ita vobis & nos dicimus, quem baptiſmuin vus ignorantes obſeruatis, eius poteſtatem vobis nos annunciainus, nō vt eum ad nos veneritis alterum accipiatis, ſed vt eum qui iam apud vos erat vtiliter habeatis. De fide etiam Iacobus Apoſtolus cū loqueretur aduerſus eos qui ſibi quòd crediderant ſufficere arbitrabantur, & bene operati nolebāt, Tu credis, inquit, quoniam vnus deus eſt? bene facis, & dæmones credunt & contremiſcunt. *Iacobi. 2.* Nempe in vnitate eccleſiæ dæmones non ſuut, nec ideo tamē poſſum⁹ dicere aliud eſſe quod credūt, cū & domino Ieſu Chriſto dixerint, quid nobis & tibi eſt fili dei? *Marci. 1.* Vnde Paulus Apuſtolus, Si habeam, inquit, omnem fidem ita vt mōtes transferam, charitatē non habeam, nihil ſum. *1. Cor. 13.* L Non autē exiſtimo quenquā ita deſipere vt credat ad Eccleſiæ pertinere vnitatem eum qui nun habet charitatem. Sicut ergo deus vnus colitur ignorāter etiam extra Eccleſiam, nec ideo non eſt ipſe, & fides vna habetur ſine charitate etiam extra eccleſiam, nec ideo non eſt ipſa. Vnus enim deus, vna fides, vnum baptiſma, vna incorrupta catholica eccleſia, non in qua ſola vnus deus colitur, ſed in qua ſola vnus deus pie colitur: nec in qua ſola vna fides retinet, ſed in qua ſola vna fides cū charitate retinetur. *Ephe. 4.* Nec in qua ſola vnus baptiſmus habetur, ſed in qua ſola vnus baptiſmus ſalubriter habetur.

Argumentū retortū in aduerſarium. Proinde vnum deum, vnam fidem, vnum baptiſma, vnam incorruptam & catholicam Eccleſiam nobis cōſentientibus tu prupoſuiſti, ſed non ſolū ex his id quod volebas non effeciſti, verumetiam vt ex his quod volebamus te admoneremus, nos multum adiuuiſti. *Cap. XXX.* Vide ergo nos quàm probabilem rationem ſequamor, qui ea quæ ſchiſmatici vel hæretici corruperunt, cum ad nos inde veniunt corrigimus: quæ vero ſicut acceperūt tenuerunt, agnoſcimus & probamus, ne commoti humanis vitiis vltra iuſtitiam faciamus vllam diuinis rebus M iniuriam, cum Apoſtolum videamus etiam in ara gentilium à quibus idola colebantur, dei nomen inuētum cōfirmaſſe poti⁹ quàm negaſſe. Neque enim propterea immutandus vel improbandus eſt regius character in *Character.* homine, ſi erroris ſui veniam & militandi ordinem à rege impetrauerit, quia eundem characterem quo ſibi ſatellites congregaret, deſertor infixit: aur propterea ſigna motāda ſunt ooibus, cum dominico gregi ſociātur, quia eis dominicū ſignum fugitiuus ſeruus impreſſit. *Ex aliorum exemplis.* Quod ſi hæc tanquam decipientia formidatis, quia non ſunt eccleſiaſtica exempla, quanquam & de ooibus & de militibus datas eſſe in ſcripturis ſimilitudines noueritis propheticarum ſcripturarum, quæ dicuntur veteris teſtamenti libris, *Ca. XXXI.* nec a nobis nec à vobis rei huius inuenitur exemplū, circuncitionem certe præputij in figura futuri baptiſmi Chriſti ab antiquis obſeruatam eſſe negare, vt arbitror, non audetis. Nunquid apud Samaritanos circunciſus, ſi fieri tunc vellet Iudęus, poſſet iterum circuncidi? Nōnne illius hominis error corrigeretur, ſignaculum autē fidei agnitū probaretur? Et nūc ſunt quidam heretici qui ſe Nazarenos

vocant,

A vocant, à nonnullis autem Symmachiani appellantur, & circuncisionem habẽt Iudæorum, & baptiſmũ Chriſtianorum: ac per hoc quemadmodum ſi quis eorum ad Iudęos venerit, non poteſt iterum circũcidi, ſic cum ad nos venerit, non debet iterum baptizari. Adhuc dicturi eſtis, aliud eſt circuncisio Iudæorum, aliud baptiſmus Chriſtianorum: ſed cum illa vmbra fuerint huius veritatis, cur illa circuncisio & apud hæreticos Iudæorũ eſſe potuit, iſte autẽ baptiſmus apud hæreticos Chriſtianorum nõ poteſt eſſe? Profer certe aliquem de ſcripturis canonicis, quarum nobis eſt communis authoritas, ab hæreticis venientem denuo baptizatum: Nam quòd iuſſerunt Apoſtoli quoſdam poſt Ioannis baptiſmum in Chriſto baptizari, longe alia cauſa eſt. Neque enim Ioannes hæreticus fuit, amicus ille ſpõſi, quo nemo *Matth. 11.* ſurrexit maior in natis mulierum. Longe ergo alia cauſa eſt, alioquin ſi Paulus poſt Ioãnem baptizauit, cũ *Acto. 19.* ambo in vnitate Chriſti fuerint, quanto magis debent Epiſcopi veſtri qui ſe in vnitate Chriſti eſſe dicunt, baptizare poſt collegas ſuos, in quibus collegis mores aliquos recte reprehendunt, cum hoc fecerit Paulus, qui nihil potuit in Ioanne reprehẽdere: Ergo illa alia cauſa *B* eſt, alia ratio, de qua nunc differere longum eſt, & in aliis opuſculis noſtris hinc multa iam diximus. Ab hæreticis ergo venientem probate in ſcripturis canonicis denuo baptizatum. Nam & nos proferimꝰ Petro dictũ, *Ioan. 13.* Qui lotus eſt ſemel, non opus habet iterum lauari. Sed etiam vos dicitis, Petrus nõ fuerat apud hæreticos baptizatus. Proĩde quia nec vos poteſtis proferre de ſcripturis, quarum nobis eſt communis authoritas, ab hæreticis venientem denuo baptizatum, nec nos ita ſuſceptum: quãtum ad hãc rem attinet, pax nobis cauſa eſt.

Ca. XXXII. Verum vos multa oſtendimus etiam ad legem dei pertinentia eſſe apud eos qui non ſunt in Eccleſia, quæ nemo veſtrum audet negare: ſed cur tale aliquid nolitis eſſe & baptiſmum, omnino nõ video, nec poſſe demonſtrari confido. Sequimur ſanè nos in hac re etiam canonicarum authoritatẽ certiſsimam ſcripturarum. Neque enim parui momenti quod inter Epiſcopos anterioris ætatis q̃ eſſe inciperet pars Donati, iſta quæſtio fluctuaret, & varias haberet inter ſe collegarũ ſalua vnitate ſententias, hoc per vniuerſam catholicam quæ toto orbe diffunditur, obſeruari placuit quod tenemus. *C* Nam & vos profertis concilium Cypriani, quod aut nõ eſt factum, aut à cæteris vnitatis membris, à quibus ille non diuiſus eſt, merito ſuperatũ. Neque enim propterea ſumus Epiſcopo Cypriano meliores, ſi tum cenſuit hæreticos denuo baptizari, quia nos hoc recte non facimus, ſicut nec Petro Apoſtolo meliores ſumus, quia non cogimus gentes Iudaizare, quod ille feciſſe Paulo Apoſtolo atteſtante & corrigente monſtratur, cum ſi- *Gala. 2.* militer inter Apoſtolos de circuncisione quæſtio, ſicut poſtea de baptiſmo inter Epiſcopos nõ parua difficultate nutaret. *Eccleſiæ authoritas. C. XXXIII.* Proinde quanuis huius rei certe de ſcripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen ſcripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum commendat authoritas, vt quoniam ſancta ſcriptura fallere nõ poteſt, quiſquis falli metuit huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla ambiguitate ſancta ſcriptura demõſtrat. Si autem dubitas quòd Eccleſiã quæ per omnes gentes numeroſitate copioſiſsima dilatatur, hæc ſancta ſcriptura commendat, neque enim ſi non dubitares, adhuc eſſes in parte Donati, multis & manifeſtiſsimis teſtimoniis ex eadem au- *D* thoritate prolatis onerabo, vt ex tuis conceſsionibus, ſi nimium peruicax eſſe nolueris, ad hoc etiam perducaris, cum prius oſtendero etiam epiſtolæ meæ, cui reſpõdere à contrario voluiſti, nihil te quod ad veritatem pertineat, reſpondere potuiſſe. *Epilogus. Caput XXXIIII.* Hoc interim ſatis ſit quod propter nimiam obſtinationem hominum multa dicẽda arbitratus ſum aduerſus eos qui cum habeãt principalem cauſam malam, ab ea præſcriptione volũt auertere iudices, cum dicunt nullo modo ſibi loquẽdũ eſſe nobiſcum. Probaui enim & de ſcripturis ſanctis, & qua potui ratione perſpicua, nec eloquentiam quantãlibet, nec dialecticã qualemlibet metuendam eſſe aſſertoribus veritatis, quo minus aſſertores falſitatis diſputando cum eis, & eos refellendo conuincãt. Vbi etiam demonſtraui & illud quo te præter epiſtolam meam dixi permotum, quàm non ſit conſequens, vt ſi concedimus eſſe baptiſmum in parte Donati, ſimul etiã concedamus in eadem ſocietate quẽquam baptizari oportere, quia ſicut bonam legẽ potuit habere reprobus populus Iudæorum: ſic bonum ſacramentum poteſt habere reproba ſocietas hæreticorum. Quid autem proprie *E* detur in Eccleſia quod præter illam omnino non datur, ſuo loco ſine difficultate mõſtrabitur. Neque enim recte ageremus cum hæreticis quos habere baptiſmum confitemur, vt omni modo ad Eccleſiam catholicã veniant, niſi veniendo acciperent aliquid quod nec alibi poſsint accipere: & quod niſi acceperint, fruſtra & pernicioſe habeant quæcũque alia, quanuis bona & ad legem dei pertinentia, vbilibet accipere potuerunt. Hoc enim quicquid eſt quod ſecundum ſcripturas certiſſimamq; rationem inueniri potuerit non niſi in ſancta eccleſia vel dari vel accipi poſſe, hoc pertinebit ad fon- *Canti. 4.* tem ſignatum, puteum aquæ viuæ, paradiſum cum fructu pomorum, cuius vt potuiſti mentionem feciſti. Sed quid illud ſit non te intellexiſſe oſtendiſti, quandoquidẽ hoc de viſibili baptiſmo dictũ eſſe arbitraris: quod licet ſanctum ſit, neque vllo modo prætermittendum, quoniam ſacratiſsima ſignificatione prępollet, q̃ multi eum tamen accipiant, non ſolum boni qui ſecundum propoſitum vocati ſunt conformes imaginis filij dei: *Roma. 8.* ſed etiam hi qui regnum dei non poſſidebunt, in quibus ſicut dicit Apoſtolus, & ebrioſi & auari numerãtur: *1. Cor. 6.* puto quòd ſi pertinacia depoſita cogitaueris, verũ me *F* dicere tibi ipſe facile reſpondebis, vt non quęras fontẽ ſignatum & puteum aquæ viuę, niſi quo hi qui diſplicẽt deo, diuinitus nõ permittuntur accedere. Cõtuli, lege.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPponenſis Epiſcopi, contra Creſconium Grammaticum, Liber Secundus.

SVperioris voluminis tam prolixo ſermone puto quòd tandem aliquando perſuaſimus, non eſſe in hoc laudandos veſtros Epiſcopos neque approbandos, quòd de cauſa diſſenſionis quæ noſtram communionem dirimit, nolunt nobiſcum habere colloquium. *Repetit antè differta. Caput I.* Hac enim quaſi pręſcriptione ſe in cauſa peſsima putãt acutiſsimos, quam, niſi fallor, & veris certiſq; rationibus, & maxime diuinarum ſcripturarum exemplis penitus amputaui, quibus dilucidiſſime docui, à ſanctis prædicatoribus atque aſſertoribus

G veritatis, etiam contra præſentes eius aduerſarios, nec tantum qui ex eodem populo quo & illi fuerunt, vel ũ- etiam cõtra alienigenas formidines † minatis imperitis, *contra eos qui dialecticam maxime profiterentur, habitum fuiſſe ſermonem, ne contentioſiſsimus habeatur diligentiſsimus prædicator: & ne litigator putetur impiger diſputator, inſtans ſecundum præceptũ Apoſtoli opportune importune, vt doctrina ſana cõtradicentes redarguãtur, vaniloqui refellãtur, inquieti corripiantur, puſillanimes conſolentur, infirmi ſuſcipiantur, dum aduerſus omnes reſiſtentes, verbũ ſalutis Euãgelicæ cum patientia defenditur, ſine diffidẽtia prædicatur. Oſtendi etiam quàm non debeatis ideo putare apud vos eſſe hominem baptizandum, *quia & nos cõſentimus, quòd & haberi à vobis baptiſm* poſsit & dari, cum & illud dicam* pernicioſe haberi & pernicioſe dari, quoniã illa ſancta quibus vtique mali vti poſſunt, quanto ſanctiora ſunt, tanto ab eis inutilius pœna hũſq; tractantur. Vnde cum ad eccleſiam ſanctam veniunt, ipſi corrigẽdi ſunt: non à nobis illa violãda, quæ nec à malis mutata ſunt. Audi ergo Creſconi, dum breuiter & hoc demonſtro, nihil te dixiſſe per totam epiſtolam

† iniicitis.
**forte legẽdum, formã dis enthymematis imperitis.*
2.Timo. 4.
1.Theſſa. 5.

H tuam quo refelleres meam, niſi forte quòd me nomina deriuare vel declinare docuiſti, vt à Donato Donatianos potius quàm Donatiſtas dicere, quam tamen Græcam ſaltem declinationem eſſe concedis, videlicet q ita Donatiſtæ à Donato, vt Euangeliſtæ ab Euangelio nominentur, quo te delectari dicis, vt veſtris Euangelium prædicantibus, à ſimili mutata ſit vocabuli declinatio. Vide ergo ne forte ipſi priores hoc voluerit appellari, quia Donatum habent pro Euangelio: nam ſic iſti à Donato, quomodo ſancti omnes nolunt ab Euãgelij ſocietate diſcedere, & ideo delectãtur vocari Donatiſtæ, ſicut Euangeliſtæ: tũq; potius eis facis iniuriam cum ſcribis in Latino ſermone, non niſi Latinam regulam probans, Donatianos a Donato, ſicut ab Arrio & Nouato, Arrianos & Nouatianos velles vocari. Namq; ego cum ſcriberem, iam a neſcio quibus propagatũ ſonabat hoc nomen, neque id mutare curaui, cum & hoc ad diſtinctionem quam volebam ſatis ſufficere exiſtimarem. Si enim Demoſthenes clariſsimus oratorum, cui verborum tanta fuit cura, quanta rerum authorib* noſtris, cum tamen ei nonnullam locutionis inſolentiam obiecisſet Aeſchines, negauit ille in eo poſitas eſſe

Demoſthenes.

I fortunas Græciæ, illóne an illo verbo vſus fuerit, & an huc an illuc manũ porrexerit: quanto minus nos laborare debemus de regulis deriuandorum nominũ, quãdo ſiue hoc ſiue illud dicamus, intelligitur ſine ambiguitate quod dicimus, quorum non in expolitione ſermonis, ſed in demonſtratione veritatis eſt maior intẽtio? Si autem quiſquam noſtrorũ primus flexit hoc nomen, nullo modo mihi videtur illud ſimile intuitus, q Euangeliſtę ab Euangelio nũcupãtur: ſed quia per Donatum non tantũ Carthaginis, qui hanc hæreſim maxime roboraſſe perhibetur: ſed etiam maiorem Donatum à Caſis nigris, qui altare cõtra altare in eadem ciuitate primus erexit, magnum ſcandalum factum eſt: ita fortaſsis à Donato Donatiſtas, vt ab ſcandalo ſcandaliſtas voluit appellare. Sed ego ea in re in qua nihil cauſæ noſtræ minuitur, me facillimum præbeo, & quando tecũ ago, iam Donatianos voco: quãdo autem cum aliis, conſuetudinẽ potius ſequor quæ his ſonis iure dominatur. Tu tantũ memento, me, cui tantã tribuiſti eloquentiam, nondum noſſe nomina declinare, & nuncia veſtris ſecuritatem, ne iam timeant tanquã dia-

Irridet Creſconium. Caput II.

lecticum, cui vides adhuc neceſſariã eſſe grammaticã. K Quod ſi diſciplinam diſputandi ſiue dialecticam velis appellare, ſiue quid aliud: ſatis tamen ſobrie docet cum de re conſtat, non eſſe de nomine laborandum. Sicut non curo vtrum ea ipſa dialectica vocetur, curo tamen quantum valeo noſſe ac poſſe diſputare, hoc eſt, veritatem à falſitate in loquẽdo diſcernere: quia hoc niſi curauero, pernicioſe errabo: ita non curo vtrũ Donatiſtæ an Donatiani peritius & literatius declinemini: verum poſtremo à Donato, vel qui primus extra eccleſiam ſacrificauit, vel qui hanc diſſentionem maxime roborauit: an à Maiorino qui primus contra Cæcilianum veſtræ partis Epiſcopus ordinatus eſt, dicatis vobis, quãdo loquimur diſtinctionis cauſa indi vocabulũ. Quod autem hęretici ſitis, quòd ideo ne decipiatis, cautiſsime deuit andi, niſi diligẽter demõſtrare curauero, nõ paruam negligentiæ culpam pro mei officij ſarcina incurram. Quanquam id quod inter nos accidit, ſchiſma potius quàm hæreſim cẽſes appellari oportere, & quod raro audere dialectici ſolẽt, etiã definitionibus iſta diſcernis, vbi quantum nos adiuues, ſatis demonſtrare nõ

Hæreſis & ſchiſma. Cap. III.

L potero, niſi ex epiſtola tua inſeram verba tua. Quid tibi vult, inquis, quòd ais hæreticorum ſacrilegum errorẽ? Nam hæreſes nõ niſi inter diuerſa ſequentes fieri ſolẽt: nec hæreticus niſi cõtrariæ vel aliter interpretatæ religionis eſt cultor, vt ſunt Manichæi, Arriani, Marcionitæ, Nouatiani, cæterique quorum inter ſe contra fidem Chriſtianã diuerſa ſentẽtia ſtat. Inter nos quibus idem Chriſtus natus, mortuus & reſurgens, vna religio, eadẽ ſacramẽta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, ſchiſma factum, non hæreſis dicitur. Siquidem hæreſis eſt diuerſa ſequẽtium ſecta: ſchiſma vero eadem ſequẽtium ſeparatio. Quare & in hoc ſtudio criminandi, quẽ tu incurris non vides errorem, cum quod ſchiſma eſt hæreſim vocas. Hæc nempe verba tua ſunt quæ poſuiſti in epiſtola tua. Iam nunc attende ſi pertinax non ſis, quàm facili compẽdio id quod inter nos agebatur, ipſe finieris. Si enim & nobis & vobis idem Chriſtus natus, mortuus ac reſurgens, vna religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum eſt, núnne rebaptizare peruerſum eſt? Tria nãque poſuiſti, quorum ſi vnum poſuiſſes, ſatis ſuperque ſufficeret. Sed quaſi contra Donatianos fideliter ageres, ne quiſquam vel nimis acutus id quod ſemel breuiterque dixiſſes, interpretari aliter conaretur, etiã obniſis auribus & cor-

Donatianos probat & hæreticos & ſchiſmaticos. Cap. IIII.

M dibus tuam curaſti immergere atque inculcare ſententiam. Vna, inquis, religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, & adhuc aduerſus inuicem laboramus. Iam tandem aliquando cohibete diſſenſionem, finite lites, amate pacem. Quid reprobatis? Quid exufflatis? Quare rebaptizatis? Vna religio eſt, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Nam ſi vobis & nobis non eſt vnus baptiſmus, quomodo eſt vna religio? Ergo & vnus baptiſmus, quomodo ſunt eadem ſacramenta. Sed tu dixiſti eadem ſacramenta, idem ergo & baptiſmus. Item ſi nobis & vobis diuerſus eſt baptiſmus, quomodo nihil eſt in Chriſtiana obſeruatione diuerſum? Sed tu dixiſti nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, non ergo diuerſus eſt baptiſmus. Quod cũ ita fuerit, nos recte quod vnũ atque idẽ neq; diuerſum eſt, nec improbamus, nec exufflamus, ſuſcipimus & acceptamus. Vos vero impie quod vnum atque idẽ neque diuerſum eſt, diſsimulatis agnoſcere, ſuſcipere recuſatis, acceptare non vultis, ſed eligitis improbare, audetis exufflare, non metuitis iterare.

A iterare. Et cum in hocipſo quòd ea quæ inter nos mutata non ſunt, nos ſuſcipimus, vos refellitis nos: ſi à vobis data ſunt, data iudicamus: vos ſi à nobis data ſunt, tanquam non data repetitis. Cum diuerſa ſequamini, appellari vos hæreticos dedignamini. Attende diligẽter quid dicas, & quid dicam. Tu certe definiſti & dixiſti, Hæreſis eſt diuerſa ſequentium ſecta: ſchiſma vero eadem ſequentium ſeparatio. Item tu dixiſti nobis & vobis vnam eſſe religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Quare ergo rebaptizas Chriſtianum, ego autem non rebaptizo? Diuerſa vtique ſequimur. Quare te dici non vis hæreticum? puto quòd non paruo ſigno agnoſcamus hæreticos, qui cum ſibi & nobis vnam religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum eſſe fateantur, nolunt nos agnoſcere baptizatos. An tanta obſtinatione contenditis, tanta diſſenſione veritati reſiſtitis, vt à religione, à ſacramentis, à Chriſtiana obſeruatione baptiſmum ſeparetis? Quod ſi facitis, in eo eſtis hæretici, quòd ad religionem, ad ſacramenta, ad obſeruationem Chriſtianam baptiſmum pertinere non vultis. Si autem non facitis, in eo eſtis hæ-B retici, quòd eos qui nobiſcum habent vnam religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, cum & baptiſmum ad religionem, ad ſacramenta, ad Chriſtianam obſeruationem pertinere fateamini, tamen rebaptizatis. Attende enim diligenter definitionem tuam in qua dixiſti, Hæreſis eſt diuerſa ſequentium ſecta: & vide vtrum non diuerſum ſequamini, aut ſeparando baptiſmum à religioſa obſeruatione Chriſtianorum ſacramentorum, quibus eum nos inter magna coniungimus, aut eos cum quibus in vna religioſa obſeruatione Chriſtianorum ſacramẽtorum etiam baptiſmus vnus eſt, tamen rebaptizando, quod nos deteſtamur.

Vrget verba Creſconij. Cap.V. Quoniam vellem ſi poſſem, cum aliquem deceptũ ex noſtris fidelibus, veſtris nefandis interimendum inſidiis excipiunt, cum apud nos iam baptizatum, nec cœpiſſe dicunt eſſe Chriſtianum, cum tanquam paganum exufflant, cum catechumenum faciunt vt præparẽt, deinde retingendum vel potius extinguendum, repentè aliunde exiſtere, cum hac epiſtola tua, & hunc ipſum eius locum in mediis eorum auC ribus recitando porrigere & exclamare, Quid facitis? Ecce audite, videte, legite, vna eſt nobis vobiſque religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, in cuius nomine iſte baptizatus ſit prius interrogate: & tunc ſi alium meliorem in veſtro baptiſmo nominatis, date. Tunc illi fortaſſe ſi non ipſa rerum euidentia contremiſcerent, continuo conſilium ſuum magnum videlicet atque acutũ proferrent & dicerent, Quis iſte è nobis eſt cuius epiſtolam geris? Laicus noſter eſt, nobis vinceret, vincitur ſibi. Tamen ego ſi adeſſem, conuerſus ad te dicerem, Tu ſaltem obſecro dic nobis quid iſti faciunt? Ecce apud nos baptizatum rebaptizare diſponunt: Certe ergo nobis & vobis vna religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. An reſponderes, ſed Chriſti baptiſmus non eſt religio, non eſt ſacramentum, non eſt obſeruatio Chriſtiana? Auerterit deus hanc à tua mente dementiam. Quid igitur mihi reſponderes vrgenti ac dicenti, Vna nobis vobiſq; religio eſt: quibus autem baptiſmus vnus non eſt, non eſt vna religio: Ergo nobis vobiſque vnus eſt baptiſmus, eadem nobis & vobis ſacramenta ſunt. Quibus autem baptiſmus idẽ non eſt, non ſunt eadem ſacramẽta. Ergo idem nobis & vobis

eſt baptiſmus, nihil eſt vobis & nobis in Chriſtiana diuerſum obſeruatione. Quibus autem diuerſus eſt baptiſmus, non vtique nihil eſt in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Non ergo nobis & vobis diuerſus eſt baptiſmus. Cur quod vnum eſt improbatur, cur quod idem eſt exufflatur, cur quod diuerſum non eſt iteratur? D

Cap.VI. Me ſic agente in præſentia, ſic inſtante, ad quas tergiuerſationes confugeretis? Videlicet contemnerent in epiſtola tua illi Grammaticos, tu accuſares in noſtra dialecticos, ſed veritas ex vtraque ſuperaret hæreticos, hoc ſolum in eis oſtendens à nobis eſſe diuerſum, quod conſtat eſſe peruerſum, quia nos ſacramenta noſtra cognoſcimus, errorem alienum emendamus: vos autem eadem ſacramenta fatemini, quæ tanquam nulla ſint iteratis, magna diuerſitate reprobantes quod diuerſum non eſſe conceditis.

Quid proprie ſchiſma. Cap.V... Proinde quamuis inter ſchiſma & hæreſim magis eam diſtinctionem approbem, qua dicitur ſchiſma eſſe recens congregationis ex aliqua ſententiarum diuerſitate diſſenſio, neque enim ſciſsio vel ſchiſma fieri poteſt niſi diuerſum aliquid ſequantur qui faciunt: hæreſis autem ſchiſma inueteratum: tamen quid hinc opus eſt ad laborem, E cum me tantum adiuuent definitiones tuæ, vt ſi mihi & per alios veſtros concederetur, ſchiſmaticos vos libentius quàm hæreticos dicerem? Si enim ſchiſma faciunt quibus cum eis à quibus ſe diuidunt vna religio eſt, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, hinc eſt veſtra rebaptizatio damnabilior, quia in vna religione eiſdem ſacramentis, nihilo in Chriſtiana obſeruatione diuerſo, alius eſt, diuerſus eſſe non poteſt baptiſmus. Sed quoniam nec vllum eſt nec aliquid paruum, quod diuerſum ſequimini, cum ab vnitatis vinculo ſeparati, etiam de repetitione baptiſmi diſſentitis à nobis, fit vt ſecundum iſtam ipſam definitionem tuam qua dixiſti, Hæreſis eſt autem diuerſa ſequentium ſecta: & hæretici ſitis & victi appareatis. Hæretici quidem, quòd non tantum diuiſi, verum & in rebaptizando diuerſum ſequimini. Victi autem, quia datum per nos baptiſmum tanquam non ipſum, ſed tanquam nullum ſit iteratis, quòd vnum atque idem, nec diuerſum eſſe fatemini. Tua quippe verba ſunt quòd nobis vobiſque ſit vna religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. F

Donatiſtæ mutati trã...eunt. Cap. VIII. Quapropter ſi literis tuis pars Donati ſubſcriberet, ac inde iſta quæ à me atque à te dicta ſunt, ſine inſana pertinacia vel impudentia cogitaret, nihil vlterius aduerſus nos ſentiret & diceret. Sed quoniam tu es cui reſpondeo, iam puto quòd & ipſe videas, iam non ſtudio criminandi, ſed pernicioſam redarguendi fallaciam dixerim Donatiſtarum hæreticorum ſacrilegum errorem. In quibus quatuor verbis ſiue nominibus, quia hoc vel tibi vel arti Grammaticæ placet, primum quod poſitum eſt Donatiſtarum corrigo & muto, & Donatianorum dico: cætera vero tria quoniam veriſsima dicta eſſe, iam vt puto ſentis, vos corrigite, vos mutate. Mutate inquam & corrigite Donatianorum vel quodlibet aliud vocandi ſitis, tamen hæreticorum ſacrilegum errorem, nam & hæretici eſtis, vel quòd in ſchiſmate inueterato remanſiſtis, vel ex tua definitione quòd de Eccleſia, quæ corpus eſt Chriſti, vel de iteratione Chriſtiani baptiſmi diuerſum ſequimini. Et ſacrilegus error eſt nõ ſolum à Chriſtiana vnitate ſeparatio, verumetiam ſacramentorum quæ ſecundũ tuam confeſsionem vel cõceſsionem vna atq; eadẽ ſunt, violatio atq; reſciſsio. Quod ſi corrigitis, &

G mutatis, quomodo tales vos ſuſcipimus quales eratis?
Vnde inaniter tam multa locutus es,& cum ſis ingenio
tam acuto,conſuetudine audiendę vanitatis obtunde-
ris,vt videatur tibi quòd cum ad nos à vobis tranſeũt,
tales eos quales erant ſuſcipimus, quia in eis traditio-
nem Chriſtianorum, quam nec alienati alienauerant,
nec peruerſi peruerterant approbamus,quæ ſacramen-
ta etiam tu, quamuis non talis quales nos ſumus,nõ po
De eodem. tuiſti tamen niſi talia, nec ſic talia quaſi alia ſimilia ſed
Caput IX. omnino eadem confiteri. Obſecro te dic mihi,
quomodo talis eſt qualis fuit qui veneratur Eccleſiam
quam blaſphemabat, qui tenet vnitatem quam non
tenebat, qui habet charitatem quam non habebat,qui
accipit pacem quam reſpuebat, qui approbat ſacramen
tum quod exufflabat? An vero ita ſunt omnia falſis ve-
ra præpoſterata, vt non dicantur mutati, in quibus ea
quæ diuerſa fuerant veritate corriguntur:& mutati di-
cantur, in quibus ea quæ ſimilia vna eadémque fuerãt,
vanitate iterantur? Noli ergo vlterius in hac re non
tantum carnaliter, verumetiam pueriliter ſapere,vt ta-
les quales erant veſtros à nobis ſuſcipi exiſtimes, qui
H conuerſione voluntatis ab errore ad veritatem,à diui-
ſione ad vnitatem, à diſſenſione ad pacem, ab inimi-
citiis ad charitatem, ab humana præſumptione ad di-
uinarum ſcripturarũ authoritatem,non ante incipiunt
eſſe noſtri quàm eſſe deſiterint veſtri. Hæc conuerſio
Math.9. voluntatis repente mutauit non ſolum in teloneo pec
Lucæ 23. catorem, verumetiam in cruce latronem. Niſi putas
quòd Chriſtus in paradiſo ſecum eſſe voluiſſet cruen-
tum ſceleratúmque hominem, ſi non cordis illa con-
uerſio continuo faceret innocentem,vt eo dic,ex eo lo-
co, ex eo ligno tranſiret ad immortale fidei præmium,
in quo exceperat mortis pro iniquitate ſupplicium.
Siue enim ad malum ſiue ad bonum,paruo momento
animus commutatur, ſed non ideo paruum eſt quod
meretur. In ipſis corporalibus & temporalibus pœnis
& beneficiis diu nutritam quamlibet ętatem vnus ictus
Lucæ 13. interimit,& decem & octo annorum ægritudinẽ mox
vt dominus dignatus eſt iubere, ſanauit. Crede certe
rebus,non verbis inanibus. Mutati ad nos veſtri tranſ-
eunt, abſit vt ipſi ſint qui fuerunt. Quod vtinam & tu
I facias, & quàm verum ſit in te, tibi credas.
Cap.X. Magnum aliquid tibi dicere viſus es nominan-
Sacramẽta do Candidum Villaregienſem,& Donatum Macoma-
communia dienſem, qui ex veſtris Epiſcopis etiam apud nos Epi-
orthodoxis ſcopi fuerunt,& probata vita ad honorabilis ſenilis æ-
& hæreticis tatis meritum peruenerunt: quaſi ſacramenta & inuo-
catio nominis dei,quæ fit apud vos, ipſa inimica ſit no
bis, cum & in eis qui extra Eccleſiam ſunt, non ſit om-
nino niſi eccleſiæ. In qua quæſtione ſi meis verbis labo-
rarem,tuis adiuuarer. Nam ſi extra eccleſiam nihil ec-
cleſiaſticum poſſe eſſe ſentires, nõ ipſe dixiſſes nobis &
vobis vnam eſſe religionem, eadem ſacramenta, nihil
in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Quibus verbis
tuis non in totum conſentio, Chriſtiana quippe eccle-
ſia caretis, Chriſtianam charitatem non habetis. Chri-
ſtiana ſanè in vobis ſacramenta cognoſco, & in his il-
lud quoq; diuerſum improbo ac reſpuo, quòd cum ea-
dem etiam in ſchiſmate habeatis, eadem in catholicis
exufflatis. Prorſus agnoſcit in vobis eccleſia cũcta quæ
ſua ſunt,nec ideo non ſunt eius,quia & apud vos inue-
niuntur. Apud vos quippe aliena ſunt,ſed cum vos cor-
rectos recipit, cuius ſunt, fiunt etiam ſalubriter veſtra
quæ pernicioſe habebatis aliena. Diſcordia vos poſ-
ſidet ſub titulo pacis. Ergo diſcordia pellatur, pax in-
troducatur. Quid cauſæ eſt vt titulus deponatur? Epi- K
ſcopus eſt, inquis, Epiſcopum recipis, presbyter preſ-
byterum. Poſſes & mihi hoc dicere, homo eſt, homi-
nem recipis. Tam quippe in illo ſacramenta Chriſtia-
na quàm membra humana cognoſco,nec curo per quẽ
fuerint ſeminata, ſed à quo creata: Quibus ſi male vti
voluerit, eoipſo malus fit quòd creatorẽ de bonis eius
offendit. Si autem bene vti voluerit, ſe corriget, non
illa mutabit. Et de Epiſcopis quidem vel cleri- *Cap.XI.*
cis recipiendis alia quæſtio eſt. Quamuis enim cum a- *Recipiũtur*
pud vos ordinantur, non ſuper eos inuocetur nomen *Epiſcopi.*
Donati ſed dei: tamen ita ſuſcipiuntur vt videtur pa-
ci & vtilitati eccleſiæ conuenire. Neque enim Epiſcopi
propter nos ſumus, ſed propter eos quibus verbum &
ſacramentum dominicum miniſtramus, ac per hoc vt
eorum ſine ſcandalo gubernãdorum ſeſe neceſſitas tu-
lerit, ita vel eſſe vel non eſſe debemus, quod non pro-
pter nos ſed propter alios ſumus. Denique nõnulli ſan-
cta humilitate prediti viri, propter quædam in ſe offen
dicula,quibus pie religioſéque mouebantur, Epiſcopa-
tus officium non ſolum ſine culpa, verumetiam cum
laude poſuerunt. Nunquid ſic etiam Chriſtianum no-
men & fidem laudabiliter, ac non potius damnabiliter L
ponerent? Sicut in accipiẽdis his rebus poſſunt eſſe iu-
ſtæ cauſæ cur excuſet quiſque fieri Epiſcopus: nec tamẽ
ſimiliter poteſt vlla cauſa eſſe iuſta cur quis excuſet fie-
ri Chriſtianus. Quid ita, niſi quia ſine Epiſcopatu vel
clericatu ſalui eſſe poſſumus, ſine Chriſtiana vero re-
ligione non poſſumus? Proinde veſtri Epiſcopi *Cap.XII.*
ſeu quilibet clerici, quantum ad ipſa eccleſiaſtica offi- *Quomodo*
cia pertinet, ſic in catholicam ſuſcepti ſunt vnitatem, *purgantur*
quemadmodum expedire videbatur iis quorum ſaluti *hæretici re-*
per eorum conſulebatur officium vel exercendum vel *ſipiſcentes.*
omittendum. Veruntamen etiam de ipſis qui & apud
nos eoſdem adminiſtrauerunt honores: nunquid ſicut
dicere potuiſti: Epiſcopus eſt, Epiſcopum recipis: ita po
teris dicere, hæreticus eſt, hæreticũ recipis: aut ſchiſma-
ticus eſt, ſchiſmaticum recipis: aut Donatianus eſt, Do-
natianum recipis? His enim nominibus nõ gradus ho-
noris à plebeia dignitate,ſed crimen erroris à catholi-
ca veritate diſtinguitur. Proinde illa tanquam eccle-
ſiaſtica munera etiam in alienis inuenta,qui vos relin- M
quendo & ad nos tranſeundo noſtri fiunt, pro vtilita-
te populorum quibus hac diſpenſatione ſeruimus,ſuſci
piuntur: illa vero vitioſa & proprie veſtra,ſanãtur,cor-
riguntur,mutãtur,dum tamen ea ſacramenta ſine qui-
bus homo non poteſt fieri Chriſtianus, etiam in hære-
ticis ſic tractẽtur, vt cum ad eccleſiã veniunt,quod de-
fuerit addatur,quod agnitũ fuerit approbetur: ne dum
nimis offendimur eis malis quæ cõtra eccleſiam pepe-
rerunt,perſequamur etiam bona quæ de eccleſia diſce-
dẽdo traxerunt. Nam etiam ſic ramus fractus, ſi rurſus,
ſicut ait Apoſtolus, inſerendus ſit, radix ei redditur,nõ *Roma.11.*
forma mutatur. At enim noſtros,inquis,hęreticos & ſa
crilegos vocas, quod nefariũ & inexpiabile crimẽ eſt:
nunquid talibus ſine aliqua expiatione ignoſci debet
aut poteſt? Cur ergo, inquis, non emaculas venientem?
cur non primo abluis & emundas, & ſic tibi commu-
nicet? Quid quòd ex his verbis tuis multo conuenien-
tius alius dixerit,talibus tamen ignoſci nec debere nec
poſſe,teq; tibiipſi contraria locutum eſſe monſtrauerit,
vt ideo diceres cum aliqua expiatione talibus ignoſcẽ-
dũ, quia id quod obiicitur inexpiabile eſt? Quomodo
ergo expiatur quod inexpiabile eſt? Quomodo ſperem
te auditurum eſſe quod dico, qui tam in proximo non
audis

A audis ipſe quod dicis, cũ tibi continuo contradicis cẽ-
ſendo expiandũ quod expiabile dixeris? Nos autem ita
veſtrũ dicimus hæreticũ & ſacrilegum erroreni, vt ta-
nieo inexpiabilem nõ dicamus. Alioquin fruſtra vobiſ-
cum vt eo relicto correcti ad eccleſiam catholicã trãſ-
catis, quihus modis poſsimus, agẽdum eſſe eenſuimus:
nec noſtro ſicut ſcribis verbo te vti arbitreris, quaſi hoc
malũ ſine venia, & ſine medico eſſe dicanius, quod om
nino non dicimus, quia & veniam merẽtur quos huius
mali pœnituerit, & omnipotẽs eſt medicus qui per Pro-
Ezech.18. phetam dicit, Si connerſus fueris & ingemueris, tunc
ſaluus eris. Quapropter ſi in aliqnem forte incidiſti vel
minus in his rebus inſtructũ, vel minus quid loquere-
tur intnemem, quãuis eſſe commonionis catholicæ vi-
deretur qui hoc tibi diceret, ipſe potins hnius inconſi-
derati verbi veniam mereatur, ſicut tn, qni cum ſis tam
liberaliier eruditus, & in arte verbornm nõ medincri-
ter doctns, minus taınẽ quid loquaris attẽdens, expiã-
dum ceoſes quod inexpiabile dixeris, & quod eſt mõ-
ſtroſius, ideo expiandum quia inexpiabile. Non eſt ca-
tholicũ eos hortari, vt errore correcto ſalui fiant, qons
B inexpiabiliter atque inſanabiliter aſſerimns errare. Sed
ideo vobis nõ videntur mundari, cum ad nns à vobis
tranſcuot, quia nõ denuo baptizãtur, quaſi ſnlo bapti-
ſmo quem repeti oon opnrtet, cũ idem atque vnns eſt,
homines ab errore mundentur. Mundantur & verbo
Ioan.15. veritatis ab illo qui ait, Iam vos mundi eſtis, propter
verhum qund lncutus ſum vobis. Mundantur & ſacri-
Pſal.50. ficio contriti cordis ab illo de quo dictum eſt: Sacrifi-
cium deo ſpiritus contribulatus, cor contritũ & humi-
liatum deus non ſpernit. Mũdantur & eleemoſynis ab
Luca.11. illo qni ait: Date eleemoſynam, & ecce omnia mnnda
ſunt vobis. Mundãtur ipſa quæ ſupereminet omnibus
1.Petri.4. charitate ab illo qui per Apoſtolum Petrum dixit, Cha-
ritas cooperit multitudinem peccatorum: quę vna ſi aſ-
ſit, omnia illa rectè fiunt: ſi autem deſit illa, omnia fru-
ſtra fiunt. Hęc vero vnde ſit, audi docentẽ Apoſtolnm:
Roma.5. Charitas, inquit, dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per
ſpiritum ſanctum qui datus eſt oobis. Vnde merito cre
duotur qui extra eccleſiam baptiſmnm eccleſiæ perce-
perunt, non habere ſpiritum ſanctum, niſi cum ipſi ec-
C cleſiæ in vinculo pacis per connexionem charitatis ad-
Quid extra hæreſcunt. Iam enim locus eſt vt oſtendam quod
eccleſiã ha- in primo libro diſtuleramos, qnid in eccleſia quæ ſan-
beri nõ poſ- ctũ corpns eſt Chriſti, proprie poſsit accipi, quod præ-
ſit. Ca. XIII ter illam non poteſt accipi. De his enim qui ſchiſma-
1.Corin.2. ta faciebant, idem Apoſtolus dicit: Animalis autem
homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritns dei. Primã ad
Corinthios epiſtolam lege, & inuenies. Baptiſmus igi-
tur ſacramẽtum eſt nouæ vitæ ac ſalutis æternæ, quem
multi habent non ad vitam æternam, ſed ad pœnam
æternam, non beoe vtentes tanto bono. Charitatem
vero ſanctam quæ eſt vinculum perfectionis, nemo po
teſt haberc non bnnus, nemo qui habet poteſt eſſe vel
ſchiſmaticus vel hæreticus. Cum ergo quiſque ad ec-
cleſiæ veoiens vnitatem cũ eius membris veraciter co-
Roma.5. pnlatur, accipiat ſpiritum ſanctum, per quem diffuo-
1.Petri.4. ditur charitas in cordibus noſtris, eadẽmque charitas
cooperiat multitudinẽ peccatnrum, vt baptiſmũ quem
primum habebat ad iudicinm, habere iam mereatur ad
præmium. Qunmodo enim mundari negas, niſi quia
omnino quæ ſit mundatio ſpiritalis ignoras? Non igi-
tur ſicut coouiciaris, taoquam in aſylum Romuli ve-
ſtros nocentes recipimus, quos ciuitas dei recipiendo
efficit innocentes, cum ad eandem veraci corde tran-

ſierunt, de qua eius conditor dicit, Non poteſt ciui- D
tas abſcondi ſuper montem conſtitnta. non enim eam Matth 5.
condidit qui fratrem ſuperbe occidit iratus, ſed qni fra Gene.4.
tres humiliter redemit occiſus. Hãc ſpiritu ſancto mũ-
dante lætificat, de quo clamabat dicens, Si qois ſitit, ve- Ioan.7.
niat & bibat: nõ aquã viſibilem cõmendans, quæ datur
in baptiſmatis ſacramẽtn, quam & boni & mali haberc
poſſunt, quanuis ſine illa boni ſalui fieri non poſſuot.
Quæ quanuis eccleſiæ ſit, tamen etiam foras profluit,
cum & apud illos inuenitur qui ex nobis exierunt, ſed 1.Ioan.4.
non erant ex nobis, ſicut aqua in aliquo ex illis me-
morabilibus quatuor fluminib[us] negari nõ poteſt quòd
ſit aqua paradiſi, quanuis non ſit in ſolo paradiſo, qnæ Gene.2.
etiam extra inde mananit. Non ergo hanc aquam, Spiritus ſan
ſed aquæ nomine iouiſibile dei donum ſanctum ſpiri- ctus fons.
tum commendabat dicens: Si qui ſitit, veniat & bibat: Cap.XIIII.
ſicut euidenter Euangeliſta teſtatur adiungens: Hoc Ioan.7.
autem dicebat de ſpiritu quem accepturi erant creden-
tes in eum. Spiritus enim nondum erat datus, quia
Ieſus nondum fuerat clarificatus. Et vtique quantum
ad ſacramentum attinet lauacri viſibilis, anteqoam
eſſet reſurgendo clarificatus, iam baptizauerat plu- Ioan.4.
res quàm Ioannes, ſicut ipſum loquitur Euangelium. E
Vnde dicit diſcipulis ſuis: Ioannes quidem baptizauit
aqna, vos antem baptizabimini ſpiritu ſancto, quem Acto.1.
& accepturi eſtis non poſt multos dies hos vſque ad
Pentecoſten. Hic ſpiritus ſanctus venieos in eos, ta-
le ſignum primitus dedit, vt qui eum acceperant, lin-
guis omninm gentium lnquerentur, quia portendebat
Eccleſiam per omnes gentes futuram, nec quenquam
accepturum ſpiritum ſanctum, niſi qui eius vnitati co-
pnlaretur. Huins fontis largo atque inuiſibili flumine
lætificat deus ciuitatem ſuam, de qua Propheta præ-
dixit, Flnminis impetus lætificat ciuitatem dei. Ad Pſal.45.
hnnc enim fontem nullus extraneus, quia nullus niſi
vita æterna dignus accedit. Hic eſt proprius Eccleſiæ
Chriſti, cui tanto antè prophetatnm eſt, Fons aquæ Prouer.5.
tuæ ſit tibi proprius, & nemo alienns communicet ti-
bi. De hac enim eccleſia & de iſto fonte dicitur & in
Caotico Canticorum, Hortus cõcluſus, fons ſignatus, Canti.4.
puteus aquæ viuæ. Hoc veſtri de viſibilis bapti- De eodem.
ſmatis ſacramento accipientes, taotum errant vt res Cap.XV.
abſurdiſsimas fateri cogantur inuiti, quod ad illum
ſcilicet footem viuum, qui proprius eſt vnicæ colum- F
bæ, de quo dictum eſt, Nemo alienus communicet ti- Prouer.5.
bi: ad hortum concluſum puteũmque ſignatum potne-
rit accedere Simon magus, qoem legimus à Philippo Acto.8.
baptizatum: potuerint accedere tot ficti de quibus ge-
mens loquitur Cyprianus, Seculo verbis ſolis & non Cyprianus
factis renuociantes: tot etiam Epiſcopi auari de qui- in epiſtola
bus idem ipſe teſtatur, Fundos inſidioſis fraudibus ra- de lapſis.
pientes, vſuris multiplicantibus fœnus augentes. Iſta
quippe in baptizatis & baptizantibus viſibili baptiſmo
reperinntur. Ad illum tameo fontem proprium cui
nemo communicat alienus: ad illum fontem ſignatũ,
hoc eſt, ad ſpiritus ſancti donum, quo charitas dei dif-
funditur in cordibus nnſtris, nullus iſtorum niſi mu-
tatus accedit, ita omnino mundandus, non vt non
ſit, ſed ſit cœleſtis particeps pacis, ſanctæ ſocius vnita-
tis, plenus indiuiduæ charitatis, ciuis angelicę ciuitatis.
Ad hanc itaq; ciuitatem quiſquis hæreſis vel ſchiſmatis
depoſito errore, correctis moribus, pia mente cõuerti-
tur, ſi iam ſacramenta geſtabat, quæ foras etiam ad in-
dignos profluere potnerunt, hæc honorãtur in eo, quia
& in alienis non videntur aliena, ſed iam illo proprio

G cui nemo communicat alienus, illo ſignaro ſpiritus ſan
ƈti fonte mundatur, à quo apud vos etiã quiſquis cęte-
ris moribus laudabilis fuerit, ſolo ſchiſmatis vel hære-
Aliter hæretici, aliter pagani recipiuntur. ſis crimine ſeparatur. Cum ergo veniunt ad nos ve-
ſtri, deſiſtẽtes eſſe veſtri, incipientes eſſe noſtri, accipiũt
quod nõ habebant, & ſalubriter habere incipiunt, quod
tanto pernicioſius, quanto indignius habebant. Acci-
Cap. XVI. piunt enim primitus ipſam eccleſiã, & in ea pacẽ, chari-
tatem & vnitatẽ per fontẽ eius proprium atq; inuiſibilẽ
ſpiritũ ſanƈtũ, ſine quibus vtiq; nullo dubitãte interiiſ-
ſent, quicquid aliud apud vos quod de eccleſia foras
trahi potuit habuiſſent: faciliore autẽ venia quod nõdũ
habuerũt accipiunt, quàm ſi habuiſſent & tamen deſe-
ruiſſent. Et hoc diſcernitur apud nos, vt aliter recipiã-
tur qui catholicam reliquerunt, aliter qui ad illam pri-
mitus veniunt. Illos enim amplius grauat crimen de-
ſertionis: hos autem non à ſe diruptum, ſed cognitum
& retentum vinculum releuat vnitatis. Vnde fieri po-
teſt vt quos ſeduƈtos rebaptizauerunt, ipſi pro eis pœ-
nitentibus dominum deprecẽtur, ſi prius iſti concilia-
ti quàm illi reconciliati eccleſiæ fuerint. Sicut fieri po-
H teſt, vt etiam cultores idolorum ſi quos forte Chriſtia-
nos ad idola ſeduƈtos apoſtatas fecerint: ſi priores ſe-
duƈtores faƈti fuerint Chriſtiani, & magnum aliquod
meritũ in Eccleſia cõſecuti, per ipſos illi quos decepe-
rant redeant, per ipſos commendentur & reconcilien-
tur domino per quos dimiſerant dominũ. Quod enim
valet ad mundanda ſacrilegia gentiliũ reƈte perceptũ
ſacramentũ baptiſmatis, hoc valet ad mundanda ſacri-
legia ſchiſmaticorum & hæreticorum veraciter appre-
henſa charitas vnitatis. Quamobrẽ ſicut ſeduƈtores fi-
delium Chriſtianorum venientes ad Chriſtum ſeduƈtis
redeũtibus præponũtur, vnde iſti & Epiſcopi fieri poſ-
ſunt: itá mirari non debent decepti ab hæreticis quan-
do ad catholicam veniunt. Iſti nanque excuſabilius pe
tunt quę ſibi defuerunt, illi humilius repetũt quod fue-
rũt. Iſtos honorabilius vbi nondũ ſteterãt aduocamus,
illos ſuſpeƈtius vnde lapſi fuerant reuocamus. Proinde
iam peruides vt opinor nõ fruſtra me dixiſſe Donati-
ſtarum, vel vt tu mauis Donatianorum hæreticorũ ſa-
crilegũ errorem, ſi & ab eccleſia catholica diſſentitis, &
I quæ vna atque eadem fatemini ſacramenta reſcindi-
tis: nec tamen ſine venia vel inſanabiles eſtis miſeri-
cordię dei, quia diſcordioſo errore depoſito, ad catho
licam veritatem pacemq; cõuerſi, per donum eius pro-
Roma. 5. prium, hoc eſt ſanƈtum eius ſpiritum, per quem diffun-
ditur charitas in cordibus noſtris, mundari ſanarique
potueritis, non vt deſtruãtur in vobis eccleſiæ ſacramẽ-
ta, quæ aliena pernicioſe foris habebatis, ſed vt ea ipſa
Cap. XVII. intus iam veſtra ſalubriter habeatis. Nunc videa-
Contra literas Petiliani li. 1. c. 2. mus quemadmodum oſtẽdas reƈte dixiſſe Petilianum
vel quemlibet alium: Conſcientia ſanƈte dantis atten-
ditur, quæ abluat accipientis: vbi ego dixi, Quid ſi la-
teat dantis conſcientia, & fortaſſe maculoſa ſit, quomo
do poterit accipientis abluere cõſcientiam? Tu contra,
non quid à te homine acuto, ſed quid à veſtris dicatur
diu locutus es, quod totum breuiter ita dici poteſt: Cõ-
Conſcientia dantis. ſcientia dantis attenditur, non ſecundum eius ſynce-
ritatem, quæ in illa videri non poteſt, ſed ſecundum fa
mam, quæ de illa ſeu vera ſeu falſa eſt, quia videlicet
eius eſt hominis, qui & ſi ſceleratus occultus ſit, ſuffi-
cit accipienti, quòd bonæ ſit exiſtimationis, nondum
cognitus, nondum iudicatus, nondum ab Eccleſia ſe-
paratus. Vide, obſecro te, in quod præcipitium compu-
lerit homines anguſtia non inueniendi quà exirent.

Itáne dantis maculoſa cõſcientia conſcientiam poteſt K
accipientis abluere, ſi habeat famam bonam, & tantum
ad abluendum poterit, quãtum bona, ſi bonam famam
fallendo contraxerit? Attendis quid dicatur, & vis iam
prætereamus hũc locum, an hoc idem adhuc verſabo,
vt diligentius cogaris attendere? Petilianus dixit, Con-
ſcientia ſanƈte dantis attenditur, quæ abluat accipiẽtis.
Ego dixi, Quid ſi lateat dantis conſcientia, & fortaſſe
maculoſa ſit: quomodo poterit accipientis abluere con
ſcientiam? Tu vel potius veſtri dixerunt, Nam tu vir ta-
lis quando iſta dixiſſes, quamuis habeat conſcientiam
maculoſam: mihi tamẽ qui ab eo baptizor, quia latet &
neſcio, ſufficit quod ab eo accipio, cuius innocẽtẽ, quia
in Eccleſia eſt, conſcientiã puto. Nam ideo, inquis, con
ſcientiam dantis attendo, non vt quod fieri non poteſt
de latentibus iudicẽ, ſed vt ſi quid de illo in publica fa-
ma vel conſcientia eſt, nõ ignorem. Propter hoc enim L
ab omnipotente deo diƈtum eſt, quæ nota ſunt vobis,
quæ occulta mihi. Semper igitur attẽdo conſcientiam
dantis, & quia ipſam non video, quid de ea in publico
notum eſt quæro: nec ad rem pertinet ſi aliud ſit in ſe-
creta conſcientia, aliud in publica fama. Sufficit enim
ſciſſe, quia necdum eius à quo accipio, damnata con-
ſcientia eſt. Ecce ipſa verba tua poſui quibus te di- *De eodem. Ca. XVIII.*
cere oſtenderem, quod meis verbis breuiter apertéque
complexus ſum, quòd ad hoc attendatur abluentis cõ-
ſcientia, vt quæ de illo fama ſit cognoſcatur. Non ergo
ipſa attenditur, homo bone, nõ ipſa attenditur quæ vi-
deri non poteſt, ſed fama attẽditur, quæ etiam falſa eſſe
poteſt. quod ipſe confiteris atque concedis. Nam & tu
vidiſti maculoſam conſcientiam nõ valere ad abluen-
dum. Non ergo conſcientia ſanƈte dantis attenditur,
quæ abluat accipientis, ſed fama qua putatur ſanƈte da-
te, etiam qui ſanƈte non dat, & putatur abluere qui non
abluit. Abluit ergo accipientem mali hominis fama bo
na, non ipſius dantis polluta conſcientia. Cur ergo di-
ƈtum eſt, Conſcientia ſanƈte dantis attenditur, quę ab-
luat accipientis: niſi quia non abluit accipientis, ſi non
eſt conſcientia ſanƈte dantis? Si maculoſa & immunda
eſt, quid ergo tunc attenditur? Ipſa, inquis, attẽditur, cũ
fama eius attenditur. Et ſi bona eſt fama, nihil intereſt
ad abluendum accipientẽ, etiam cum eſt mala cõſcien-
tia, ſed abluit bona eius fama. Dic rogo te, cũ mala con M
ſcientia eſt, vera eſt bona fama eius, an falſa? Proculdu-
bio vtique falſa. Proinde cum bona non eſt & occulta
dantis cõſcientia, quomodolibet eam tibi videaris at-
tendere, ſecundum hanc ſententiam, non abluit acci-
pientẽ, niſi dantis aut fama falſa aut polluta cõſcientia
eſt. Vtrunque inſanum eſt. ſi te talia deleƈtant, tu elige
quid ſit inſanius. Porrò quia veritas non admittit vt ac-
cipientis conſcientiam vel falſa fama dantis abluat vel
polluta conſcientia: reſtat vt abs te etiam vnde abluã-
tur accipiens, quando latet dantis maculoſa conſcien-
tia, requiramus: quod & ibi quæſiuimus, quoniam ſicut
dicit Petilianus vel quilibet alius, cõſentientibus vobis
cum ſanƈte dantis conſcientia eſt, id eſt, cum bona &
munda conſcientia eſt, abluit accipientis cõſcientiam.
Puto enim iam nõ te repetiturum atq; diƈturum quòd
impleat in abluendo vicem conſcientię bonæ eius falſa
bona fama: ſufficit quòd hoc veſtros nõ te dicere aſſe-
ruiſti. Illorum te pudeat, non etiam tui. Reſtat ergo vt
tũc vel deus vel quiſquã ſanƈtus angelus abluat. Quod
ſi dixeritis, illa horrenda conſequetur abſurditas, quam
in illa epiſtola mea commemoraram, non dico vide-
re noluiſti, quia prorſus nõ attigiſti, ſed tanto attentius

acutiusq;

A acutiuſq; vidiſti, quanto magis attingere timuiſti. Si enim hoc dicis, quod cũ ſanct⁹ homo baptizat, ſancta eius cõſcientia diluit accipientis conſcientiã, cum vero cõſcientia dantis latenter immunda eſt, tunc deus angelusve abluit, cauete ne qui vobis hæc dicẽtibus credũt, occultos malos optent inuenire à quibus baptizẽtur, vt multo ſanctius ab ipſo deo vel angelo eius abluantur. Hanc abſurditatẽ vel deridendã vel deteſtãdam cũ in verbis præcedentibus Petiliani perſpiceres, cõſequẽter & à me in Epiſtola mea cõmemoratã, caute tu quidem quaſi nihil horũ dixerim, rem tãtam ſilendã putaſti, ſed confugiſti ad neſcio quid abſurdius, vt cũ maculoſa cõſcientia dantis occulta eſt, & ideo nõ poteſt accipientis abluere, tũc falſa fama eius accipiẽtis abluatur, & in eo veritatem fallitas operetur. Nũc i & accuſa calumnioſe dialecticos quòd fugienda verſutia ſermonis efficiant, vt ſi falſum eſt verũ ſit, ſi verũ eſt falſum ſit. Ecce tale aliquid ipſe in ſacramẽta Chriſtianæ regenerationis immittis, imò peius magiſq; fugiendũ. Illi enim nõ in ſua fraude nec in rerũ veritate, ſed in perplexitate locutionis humanę quædã verba dicunt, tunc videri vera cum falſa ſunt, tũc falſa cũ vera ſint, quæ cũ in diſputationẽ B inciderint, animo diſcerni, etiã ſi diſſolui ſermone non poſſunt. Tu vero non verbo quolibet, nec rẽ quãlibet, ſed ipſam qua in æternã vitam renaſcamur mũdationẽ cõſcientiæ verã fieri poſſe dicis in homine per famam falſam alienæ conſcientię. Et ne tibi hoc tribuatur quia dialecticam didiciſti, veſtrorũ dicis hãc eſſe ſententiã, quibus nõ vt dialecticus, ſed plane vt hęreticus cõſentiſti. Per te igitur aut per veſtros hęc eſt magnifica inuẽta vel demõſtrata doctrina, ſi ſancte dãtis bona cõſciẽtia eſt, tũc ab ea fit bonus qui baptizatur, tunc arbor bona bonũ fructum parit: cũ vero cõſcientia dantis mala & occulta eſt, tunc eius quæ falſa eſt bona fama cõſulitur, vt tũc à fallẽte accipiat homo baptiſmũ verũ, cum de illo crediderit falſum: atq; ita ne deſit quæ fructũ pariat hęretici erroris, fit mater falſitas veritatis. Hoc ideo totũ tam execrabile, tũ mirabiliter peruerſum & inſanũ *ne quod dei eſt dei eſſe dicatur, vt quod à deo ſumitur hominibus tribuatur: ne qui dixit, Cõſciẽtia ſancte dantis attẽditur, quæ abluat accipiẽtis, erraſſe videatur.

** Defenditur, aut tale quiddã deeſſe videtur.*

Cap. XIX.

Noſtri hoc inquies de ſcripturis probant, quoniã Iu-C das traditor antequã dãnaretur omnia ſicut Apoſtolus geſsit. Quid hoc ad Petiliani ſententiã fixam atq; definitã, Conſcientia ſancte dãtis attẽditur, quę abluat accipientis: niſi quod & Iudas iſte nimiũ contra vos eſt, cui verbis alienis inconſiderate prolatis patrocinium præbere conamini? Cum enim Iudas ſicut Apoſtolus baptizaret, quãdoquidẽ malus erat, quia fur erat, & ea quę mittebãtur, in cõmiſſos ſibi loculos auferebat, nõ vtiq; cõſcientia eius attendebatur, ſed deus & Chriſtus in quẽ credebatur. Neq; enim & ipſi⁹ mali hominis falſo bona fama credẽtes & accipiẽtes abluebat, nec generabat in homine gratiã diuinę veritatis falſitas humanę opinionis. Et illud teſtimoniũ quod de ſcripturis poſuiſti, quę manifeſta ſunt vobis, quæ occulta ſunt domino deo noſtro: iſta verba redarguit atq; cõuincit. Si enim quæ occulta ſunt domino deo relinquẽda ſunt, quomodo cõſciẽtia dantis non ſolũ mala verumetiã bona cum occulta eſt attẽditur, vt abluat accipiẽtis? Aut ſi ipſa cũ occulta eſt nõ attenditur, quid tunc accipiẽs iubetis attẽdat vnde cõſcientia eius abluatur? Expergiſcimini aliquando, nunc ſaltẽ dicite, attendat deũ, qui timetis ne humiliemini, ſi non in homine ſed in domino gloriemini. Eſt, inquis, quod timeã, ſi enim cum lateat dantis cõſcientia

De⁹ abluit non homo.

Cap. XX.

dixero, vt accipiens attendit deum, & ab illo tunc eius D ablui cõſcientiam cõfeſſus fuero, illa me horrenda cõſequitur abſurditas, ſanctius ablui homines cum baptizatores habent occultos malos quàm cũ manifeſtos bonos, ſi homo abluit quãdo dantis cõſcientia bona eſt & manifeſta, deus autẽ quando mala & occulta. dic ergo quod dicimus, quia hoc eſt verũ, hoc eſt ſanum, hoc eſt catholicum, quòd Chriſtus mundat accipientium conſcientias, ſiue per bonos miniſtros baptiſmi ſui ſiue per malos, quoniam de illo ſcriptũ eſt, Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt eam ſanctificaret, mundans eã lauacro aquæ in verbo. *Ephe. 5.* Tu, inquis, reſponde quomodo baptizẽt quos damnauit Eccleſia? Iam ergo receditur à verbis Petiliani, quoniã illo dicẽte, Conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipiẽtis: cum quærerẽ, quis abluat accipientis conſcientiã, quando polluta dantis occulta eſt, non mihi poterat reſpondere. tam enim cõtra veritatem dicitur quod falſa eius fama poſsit abluere, quàm ſi hoc ipſa mala conſcientia poſſe diceretur.

Cõtra Petilianũ. li. 1. cap. 1.

Sacramẽta dantur & à malis.

Cap. XXI.

Si autem quæras, quomodo baptizant quos damnauit Eccleſia? Reſpondeo ſic eos baptizare quomodo baptizant quos dãnauit deus antequã de illis quicquã iudicaret Eccleſia. Qui enim mẽte per-E uerſa videretur intus eſſe cum foris ſit, ab ipſo Chriſto iam iudicatus eſt. Ipſe quippe ait, Qui nõ credit, iam iudicatus eſt. *Ioan. 3.* Paulus autẽ Apoſtolus dicit, Eccleſia ſubdita eſt Chriſto. *Ephe. 5.* Nõ igitur debet Eccleſia ſe Chriſto præponere, vt putet baptizare poſſe ab illo iudicatos, à ſe autẽ iudicatos baptizare non poſſe, cum ille ſemper veraciter iudicet, Eccleſiaſtici autẽ iudices ſicut homines plerunq; fallantur. Baptizãt ergo quantũ attinet ad viſibile miniſterium & boni & mali, inuiſibiliter autẽ per eos baptizat, cuius eſt & viſibile baptiſma & inuiſibilis gratia. Tingere ergo poſſunt & boni & mali, abluere autẽ conſcientiam nõ niſi ille qui ſemper eſt bonus. Ac per hoc etiam neſciẽte Eccleſia propter malam pollutamq; cõſcientiam damnati à Chriſto, iam in corpore Chriſti non ſunt quod eſt Eccleſia, quoniam nõ poteſt Chriſtus habere mẽbra damnata, proinde & ipſi extra Eccleſiam baptizant. Omnia quippe iſta monſtra abſit omnino vt in membris illius columbæ vnicę cõputentur. Abſit vt intrare poſsint limites horti cõcluſi, cui⁹ ille cuſtos eſt qui nõ poteſt falli. Qui tamen ſi cõfitentur F & corriguntur, tunc intrant, tunc mundantur, tunc in arboribus horti cõcluſi, tũc in membris vnicæ columbæ numerantur, nec tamen denuo baptizantur: ita & cum ab hæreticis veniũt cum ipſo baptiſmate, quod & foris habuerũt, ſed non & cum ipſa mundatione quam intus accipiunt: vt quod defuit præſtetur, quod autẽ nõ mutatum eſt approbetur.

Perſequutio iuſta.

Cap. XXII.

Veſtra, inquis, per veſtros maiores traditionis & thurificationis & per vos perſecutionis crimine damnata conſcientia eſt. De traditoribus quidẽ & thurificatoribus qui fuerint qui hoc nefas admiſerunt, nõ ſcripturis ſanctis ſed famæ hominũ credidiſtis. Quæ ſi poteſt eſſe falſa bona de malis, cur nõ poſsit etiã mala de bonis? De perſecutione autẽ hoc tibi breuiter iterumq; reſponderim, quòd cum reſpondentem Petiliano, refellere minime valuiſtis. In ſcriptura quippe ſancta quæ neminem fallit, area dicta eſt Eccleſia dei, dominumq; ipſum cum ventilabro eſſe venturum & mundaturũ aream ſuam, vt frumenta recondat in horreo, paleam vero comburat igni inextinguibili. *Matth. 3.* Aut ergo recte paſsi eſtis perſecutionem, aut ſi mõctus Chriſtianus exceſſus eſt, palea veſtra fecit, propter quã non fuerit area dominica deſerenda; ne quiſquis ante

G tēpus vētilationis ab area,paleam refugeret,à frumento ſeparatus palea fieret. Tu autē cum hoc nō meū,ſed ſanctę ſcripturę teſtimoniū refellere conareris,nullam perſecutionē iuſtā eſſe poſſe dixiſti, vbi ignoſcēdū tibi eſt neſciēti ſcripturas,vnde tibi venire poſſet in mentē *Pſal.100.* quàm iuſta voce ſit dictū,Detrahentē proximo ſuo occulte,hūc perſequebar. Et ab ipſo domino Ieſu Chriſto *Pſal.17.* in excellentiſsima prophetia,Perſequar inimicos meos & comprehendā illos,& nō conuertar donec deficiāt: Et alia multa diuina teſtimonia quæ perſequi longum eſt,ſi tamē mihi propter hoc verbū calūniaris, vt quoniā dixi,perſequi longū eſt,perſecutorē me diuinorum *Aqua mēdax. Caput XXIII.* teſtimoniorum eſſe crimineris. Opponis mihi verba ſcripturarū toties demonſtrata, quamuis nihil adiuuēt, *Pſal.140.* Oleū peccatoris nō impinguet caput meū,cum & apud vos eſſe ſaltē occultos peccatores,negare nō poſsis,qui tamē ne baptizent in his verbis excepti nō ſunt. Nō enī ait,Oleū manifeſti peccatoris:ſed abſolute,oleū peccatoris. Et facti ſunt mihi velut aqua mendax ſimulatoris occulti,cuius & falſa fama non habet finem. Vbi miror prudentiam tuā quomodo tibi nō videatur aqua mēdax ſimulatoris occulti,cuius & falſam famā mundan-
H dæ alienæ conſcientiæ prodeſſe aliquid credidiſti, niſi quia illud non dialecticū, ſed planè ſophiſticū quod in me fruſtra quaſi in dialectico reprehēdiſti,ſubuenire tibi arbitratus es:ſi mentiris,verū dicis. Quid enim aliud conaris aſſerere,cū homini tribuens baptiſmū, quē dei eſſe nō vis agnoſcere, ideo dicis adulterum dare poſſe verū baptiſmū, quia ſeipſum occultādo caſtū eſſe mentitur? Itaq; tunc verū dicit in baptiſmo cum mētitur in flagitio, & nō eſt aqua eius mendax quam eſſe vultis in Eccleſia ſecundū promiſsionē tot prophetiarū toto terrarū orbe diffuſam, cū aquam mendacē non baptiſmū *Hiere.15.* dixerit Hieremias,ſed mēdaces homines ſecūdū intel- *Apoc.17.* lectū qui manifeſtatus eſt in Apocalypſi,vbi interrogāte Ioāne quid eſſent aquę illæ in viſione mōſtratæ, populos eſſe reſpōſum eſt. *Oleū peccatoris. Caput XXIIII.* De illo verò teſtimonio quod ſcriptū eſt, Qui baptizatur à mortuo, quid proficit lauatio eius? quā nō intellexeris quod ego in illa Epiſtola *Eccl.34.* poſui, quātumq; me verbis tuis adiuueris,paululū attēde. Cum enim putaſſes à me mortuū hoc loco intelligi cultorē idolorū,quaſi eos ſolos exceperim,qui baptizare nō poſsint, elegiſti quantū potuiſti, repetito illo de oleo teſtimonio quòd nullū peccatorē baptizare vo- *Pſal.140.* luerit,qui dixit,Oleū peccatoris nō impinguabit caput
I meū: nō excipiendo aliquē peccatorē,vnde magis vos vrgemini,ſicut pauloantè mōſtraui. Si enim nullus peccator exceptus eſt,proinde baptizatos ab occultis malis cū cōiūcti fuerint denuo baptizate. Hic iam conaberis occultū excipere peccatorē,quē ſancta ſcriptura nō excepit. Totus igitur iſte veſter intellectus falſus à veritate cōuincitur,cum & veſtrę intētioni ſimiliter repugnare mōſtretur. Neq; enim hoc reuera de baptiſmo in Pſalmo poſitum eſt, ac nō de aſſentatoris adulatione, quod ſuperiora verba ſatis indicāt: Nā tota ſentētia ita *Ibidem.* cōnectitur, Emēdabit me iuſtus in miſericordia, & arguet me, oleū autem peccatoris nō impinguabit caput meū. Maluit ergo cōtundi caput ſuū ab arguēte veraciter,quā vngi à blādiēte fallaciter, trāſlatis verbis, oleo & vnctione lenitudinē ſignificās adulātis. *Et pagani diis ſuis tribuūt purificationem. Cap.XXV.* Quid antè ego in illa Epiſtola de hoc teſtimonio ſenſerim,vbi dictū eſt, Qui baptizatur à mortuo, ipſis ex repetitis verbis ſatis quantū opinor oſtēdā. Cū enim diſſererē quid reſpōdere debeat ad iſta catholicus Chriſtianus,cū audierit,inquam, Qui baptizatur à mortuo,nō ei prodeſt lauatio eius: reſpōdebit, Viuit Chriſtus,& iam nō mo- K ritur,& mors ei vltra nō dominabitur: de quo dictum *Eccle.34.* eſt, Ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Baptizantur *Roma.6.* autē à mortuis qui baptizātur in idolorū templis. Non *Ioan.1.* enim & ipſi à ſacerdotibus ſuis ſe accipere arbitrantur ſanctificationem quam putant,ſed à diis ſuis. Qui quoniam homines fuerunt,& ita mortui ſunt vt neq; ſuper terras neq; in requie ſanctorū viuāt,vere ipſi à mortuis baptizantur. Hucuſq; ex Epiſtola mea verba ipſa tranſcripſi,in quibus iam perſpicis, vt opinor, ſi nūc ſaltem diligenter attendis,non me ipſos cultores mortuos appellaſſe,quāuis alio modo etiā ipſi mortui ſint,ſed deos falſos quos colunt, quia homines fuerunt, & ſicut homines de corpore exierunt,nec reſurrexerunt,nec vitę vllū meritū quę poſt hanc vitā promittitur habuerunt. Ab ipſis ergo diis qui baptizātur,ſicut dixi,vere à mortuis baptizantur,id eſt,qui in eorū nomine baptizātur, quia & ipſi nō in nomine ſacerdotū ſuorū,ſed deorum de quibus vana opinātur,ſe ſanctificari putāt: Chriſtus autē reſurrexit & viuit. Proinde qui ab illo baptizatur, non ſolū per bonū, verumetiā per malū miniſtrū perditis moribus mortuū,nō à mortuo baptizatur. Ab illo L
enim baptizatur qui viuit in æternū,& de quo dictū eſt in Euangelio, quod etiam ibi cōmemoraui,Ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Hoc tu in Epiſtola mea, *Baptizatus à mortuo.* quantū indicāt verba tua,nō intellexiſti:nolo enim dicere,parū intelligēs fraudare voluiſti. Miror autē quod *Ca.XXVI.* verba illic mea cōſequētia nō aduerteris, aut ab eis diſſimulādum putaueris. Pauloposſt quippe ſubieci & dixi, Nā ſi hoc loco mortuū intellexero peccatorē baptizatorē,eadē illa conſequetur abſurditas,vt quiſquis etiā à latēte impio fuerit baptizatus, tanquā à mortuo baptizatus inaniter lotus ſit. Non enim ait,Qui baptizatur à mortuo manifeſto: ſed abſolute dicit, à mortuo. Hæc manifeſtatio verborū illic meorū quem de ſomno vel potius de ipſa morte non excitaret? & tamen te non excitauit. Et inſuper quod ego contra Petilianū dixeram, quaſi contra me dicens vehementius etiā confirmaſti, ſicut ſolent homines iniectam ſagittam neſciendo excludere,altius etiam penitusq; defigere. Aſſeruiſti enim mortuū non intelligēdum niſi peccatorem baptiſtā,& nullum peccatorē excipiēdum. & ideo quod ego dicebam,contra te concluditur,nec occultum excipi poſſe, M
vbi nullus excipitur. Rebaptizate igitur eos quos ab occultis peccatoribus baptizatos eſſe cōſtiterit, quibus poteſt viuētibus & ſciētibus ſubueniri, vt eis ſolis non obſint, qui vel ignoranter vel antè defuncti ſunt, vt manifeſtatis poſtea malis baptizatoribus ſuis iam baptizari non poſsint. Baptizate, inquam, prodito adultero atq; damnato,quos ab eo cū lateret,baptizatos eſſe conſtiterit: à mortuo quippe baptizati ſunt: omnēq; peccatorē ſine vlla exceptione intelligendum eſſe dixiſti,qui baptizare non poſsit,adiūgēdo teſtimoniū de oleo peccatoris. Tu dixiſti, tu ſcripſiſti,teipſum audi,lege teipſum. Si omnis peccator tanquā mortuus non poteſt baptizare, nec occultus poteſt. Non enim quia occultus ideo viuus eſt,cū multo profundius etiā mēdacio ſimulationis abſorptus ſit. Minus enim mortuus diceretur ſi ſaltē confiteretur. Sed fit in illo quod alio loco ſcriptū eſt,A mortuo velut qui nō ſit perit cōfeſsio. Ab iſto mor- *Eccleſi.17.* tuo in tāta mortis profunditate demerſo quos baptizatos eſſe claruerit,nō rebaptizatis, & ab eis baptizatos qui in vltimis terris nec Cęciliani,nec Maiorini,nec Donati nomē audierūt,rebaptizare ſi poſsitis minime dubitatis,obiiciētes eis, Qui baptizatur à mortuo,quid prodeſt *Eccle.34.*

A lauatio eius: mortuos dicentes ad quos Afrorum cadauerum quorumlibet illa fuerũt, nec aura potuit peruenire, & mortuũ nõ putantes qui propriũ poteſt occul-
Eccle.17.
tare flagitium, cũ ſcriptura clamet, A mortuo velut qui nõ ſit, perit confeſsio. Itane quia fictus eſt, mortuus nõ eſt: cũ magis propter ipſam fictionẽ carẽdo ſpiritu vi-
Sapien.1.
tę penitus expirauerit, iterum dicente ſcriptura, Sãctus enim ſpiritus diſciplinæ fugiet fictũ. Adhuc defendite iſtos mortuos & viuere dicite, vt & vos peius ipſa falſa defenſione moriamini. Mortui ſunt, inquis. Sed quid faceret qui baptizãdus ad eos ignarus acceſsit? Nũc ergo faciat quando illo prodito ſe agnouit à mortuo baptizatum. Si enim conſcientia propterea lædi non potuit, quia neſciuit, nunc incipit lędi quia ſciuit, velut ſi tonica de latrocinio neſciẽs veſtiretur, ex illo fit iniquitatis veſtis illa ex quo cognouerit, & ipſe iniquus, niſi abiecerit: & qui neſciens vxorẽ duxerit alienã, ex illo fit adulter ex quo didicerit, niſi diſceſſerit. Abiiciat ergo & ipſe baptiſmũ quẽ ſe à mortuo percepiſſe cognouit. Ha-

B bet enim quod faciat adhuc, baptizari iterum poteſt.
Eccle.34.
Poſtremo ſcierit neſcierit à mortuo baptizatus, quid ei prodeſt lauatio eius? Stricta ſentẽtia eſt, ſicut & tu ipſe clamas, neminem excepit. A mortuo inquã baptizatus eſt, nihil ei prodeſt lauatio eius. Mũdate hominẽ baptizãdo qui viuitis, aut voſipſos potius ab hoc errore mũdate, ne talia ſentiendo pereatis. Contendis enim velut aduerſus, vt nullũ exceptũ dicas in eo quod ſcriptũ eſt,
Pſal.140.
Oleũ peccatoris: & qui baptizãtur à mortuo: nec te ſentis nodũ quo ligat⁹ es renitẽdo cõſtringere, hoc enim ago, hoc inſto, hinc vos ad mutandam vanam peruerſamq; ſententiã vrgenter impingo, vt in oleo peccatoris & mortui baptiſmo, null⁹ mortuus, nullus peccator exceptus ſit, ſicut tu pro me velut cõtra me loqueris: Ita enim nec occultus excipitur, quo euertitur omne quod loqueris, ac ſic rebaptizare cogũtur qui te tali docuerunt, omnes quoſquos ab occultis malis baptizatos in
Nullus homo non eſt peccator. Ca. XXVII.
hac vita reperire potuerint. Quid agis? quò te cõuertis? verba tua tibi recitantur: Non ſolum enim ea cum dicerem non refelliſti, ſed neſciẽs quid meum elegeris aliis verbis tanquam tuum, hoc idem ipſe dixiſti, & vt diligentius audiri & conſiderari poſſet ſcripſiſti vt tibi quoties libuerit, recitetur. Audi ergo verba tua: nempe

C iſta ſunt, Quod ſi idoli cultorem, inquis, tãtum tibi placet excipere, quid illud de quo dicitur, Nolo oleũ peccatoris vngat caput meũ: vtrũmne & hic peccator ille ſolus eſt, qui id oleum colit, an quiſquis quod non licet committit? Quòd ſi & peccatorem tãtum cultorem idoli putas, Chriſtianus ergo ſi quid contra legem geſſerit, peccaſſe non dicitur. Quo ſi nihil dici ſtultius nec abſurdius poteſt, aperte prædictũ eſt, vt non ſolus idoli cultor, ſed quiſquis peccator inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſmatis non vſurpet. Hæc certe quæ inſerui verba tua ſunt, Ego cultorem idoli nõ excepi, ſed ipſos deos eorum mortuos eſſe dixi, quorũ à nullo baptizari aliquid prodeſt: ab ipſis enim diis ſibi baptizari videntur, in quorum nomine ſe mundari arbitrantur, tu autem nullum peccatorẽ excepiſti. Quòd ſi hoc loco peccator & mortalis homo qui baptizat intelligendus eſt, nullum peccatorem excipiens, proculdubio nec occultum excepiſti. Aperte, inquis, prædictũ eſt, vt non ſolus idoli cultor, ſed quiſquis peccator inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſmatis nõ vſurpet. Audi ergo teipſum, quiſquis peccator dixiſti, nec manifeſtum nec occultum excepiſti: proinde qua fronte cogunt baptizari poſt manifeſtum, qui nolũt poſt occultum, vbi aſ-

Tomus ſeptimus.

ſerunt neminem exceptum? Fuge ergo frater ab inſano D intellectu ad ſanum, vt in hoc teſtimonio de oleo peccatoris, ſicut ſuperiora eiuſdẽ pſalmi verba præſcribũt, blandam lenitudinẽ, fallaciã adulatoris intelligas. Ita enim & nullus erit exceptus, & non impinget in anguſtias inſuperabiles malus baptizator occultus. Sic & in alio teſtimonio, vbi dictum eſt, Qui baptizatur à mor- *Eccle.34.*
tuo, quid ei prodeſt lauatio ei⁹? aut inſpice diligẽter codices antiquos, & maxime Græcos, ne forte ipſa verba aliter cõſcripta, ex pręcedenti & conſequẽti contextione ſermonis aliũ ſenſum intimem: Aut certe mortuos intelligamus, ſicut dixi, in quorum nomine baptizãtur idolorũ cultores, vt ab illo quemq; intelligas baptizatũ, in cuius nomine ſe credit eſſe mundatum. Ita enim & illic null⁹ excipitur, nullus quippe mortu⁹ de⁹ paganorũ mũdare poteſt credẽtes in ſe. Si autẽ hoc loco omnẽ hominem peccatorẽ intellexeris mortuũ, tanta quæ non vis te ſequentur, vt ipſe quẽadmodũ viuas inuenire nõ poſsis, dicente Ioanne, Si dixerimus quia peccatũ *1. Ioan.1.*
nõ habemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis nõ eſt: vt omnino nõ inuenias hominẽ à quo baptizeris, ſi E omnem peccatorem deuitare volueris. Quãquam ſi *Peccator hæreticus. Ca. XXVIII.*
prorſus mortuũ non intelligeres niſi hæreticũ vel ſchiſmaticum, vt quiſquis apud eos baptizatur à mortuo, quid ei prodeſt lauatio ei⁹: quod vides q̃ præcipiti pręſumptione ſic accipiatur, ac ſi dictũ ſit, qui baptizatur ab hęretico vel ſchiſmatico, nec ſic contra nos eſſet qui fatemur nihil pdeſſe homini baptiſmũ Chriſti ſi apud hæreticos vel ſchiſmaticos baptizetur, eis ipſis tribuẽs baptiſmũ quo baptizatur, ſed tunc ei prodeſſe incipere cum tranſit ad corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia dei viui. Tunc enim ſub eodem baptiſmo quod & foris Chriſti erat, ſed foris poſito nihil proderat, mũdatò proderit ab eo cuius membris inſertus eſt. Nec illam tuam nimiũ ſeuerã ſententiam formidabo, qua dixiſti, Quiſquis peccator inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſmatis nõ vſurpet, niſi quia nõ inuenis quis veraciter dicat in oratione dominica, Dimitte nobis debita noſtra ſi- *Matth.6.*
cut & nos dimittimus debitoribus noſtris: niſi peccatorẽ ſe eſſe fateatur. Vellẽ ſingulos interrogare qui baptizãt apud vos, vtrũ peccatores omnino non ſint? Poteſt enim quilibet eorũ mihi reſpũdere, Non ſum traditor, nõ ſum thurificator, non ſum adulter, non homicida, F non idolorũ cultor, non poſtremo hæreticus, nõ ſchiſmaticus: nũ autẽ peccator neſcio vtrũ quiſquã vel hæretica ſuperbia reperiri poſsit qui audeat dicere, audeat cogitare: neſcio vtrũ quiſquã tanto arrogantię tumore cæcetur, vt nõ dicã voce profiteatur, ſed vel apud ſeipſum tacitus arbitretur, non ſibi eſſe neceſſariã deprecationem, in qua dicimus deo, Dimitte nobis debita noſtra. Neq; enim de eis debitis dimittẽdis rogamus quæ ſemel in baptiſmo dimiſſa eſſe confidimus, ſed pro eis vtiq; ſine quibus humana fragilitas nõ eſt, quantũcunq; in obſecuandis præceptis dominicis vigilemus. Poſtremo ſuſcipiat qui voluerit huius impudentiæ frõtem & dicat, Nõ ſum peccator, ex quo mihi in baptiſmo cuncta dimiſſa ſunt: nullũ in me peccatũ poterit inueniri. Magis ego Ioanni credo, & multo fidẽtius reſpondeo. *1. Ioan.1.*
Teipſum decipis, & veritas in te non eſt. Neq; hoc agit præceps & fallax iſta profeſsio, vt in te peccata non inueniantur, ſed vt quæ inueniuntur non dimittantur. Si ergo iam baptizatus es, vellem ſcire quem reperreris qui contra Ioannem Apoſtolum diceret, peccatum non habeo. Si enim talem quenquam reperire potuiſti, quomodo baptizatus es ab eo qui ſeipſum decipiebat,

G & in quo veritas non erat? Si autem qualiſcunque non inuentor peccatorem ſe eſſe dicebat, quomodo ſibi ſecundum tuam ſententiam ius baptiſmatis vſurpabat? Tu enim dixiſti, tu etiam minime ſcribere timuiſti, vt quiſquis peccator inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſmatis non vſurpet. Si autem nondum baptizatus es, aut hanc vaniſsimam ſententiam corrige, aut à quibus baptizeris angelos quære. Sed ſubarbitremur te cõuictum correxiſſe, quiſquis eo crimine quod noſtri obiiciũt, peccator inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſmatis non vſurpet. Neque hoc contra nos eſt, quia ſi etiam talis vſurpauerit & dederit, non eum ſibi vſurpare debuiſſe dico, non autẽ dediſſe non dico. Ille vero qui accipit, ſi homo bonus ab homine malo, ſi fidelis à perfido, ſi pius ab impio, pernicioſum erit danti, non accipiẽti. Illud quippe ſanctũ male vtentẽ iudicat, bene accipientẽ ſanctificat. Si autem & ille qui accipit inique acceperit, nec ſic reſciſſum ſed agnitũ, quod per ſe oberat, correcto proderit ſacramentũ. Sic enim me putabo dixiſſe, non iã quiſquis peccator, quia, niſi fallor, iam cernis q̃ temere dictum ſit, ſed peccator quales noſtri deſcribũt, quiſquis inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſmatis nõ vſurpet, quemadmodum ſcriptum eſt,

Sacramentũ dãti nocet, accipienti prodeſt.

Ca. XXIX.

H Peccatori autem dicit deus, vt quid tu enarras iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuũ? Et vt oſtẽderet quali peccatori hoc diceret, ne omnes homines à prædicando verbo eius ſeſe abſtinerent qui nec ſentire audent, nec dicere ſe peccatores nõ eſſe, ſequitur, eumq́; deſcribit, Tu vero odiſti diſciplinã, & abiecisti ſermones meos poſt te: Os tuũ abũdauit malitia, & lingua tua amplexa eſt doloſitatẽ: Si videbas furem, concurrebas ei, & cũ adulteris portionẽ tuam ponebas: Sedẽs aduerſus fratrem tuũ detrahebas, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalũ. Tali ergo peccatori dicit, Vt quid tu enarras iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentũ meũ per os tuum? Tanquã diceret, Fruſtra hoc facis: quantũ ad te attinet, nõ tibi prodeſt, hoc tibi ad iudiciũ damnationis, nõ ad meritum ſalutis valebit. Verũtamẽ ſi etiã tali peccatore narrãte iuſtificationes dei, aſſumẽte teſtamentũ eius per os ſuũ, illi qui ex eius

Pſal. 49.

I ore audiunt, credant, faciant, proficiant, nónne illo reprobato laudabuntur, illo culpato iuſtificabuntur, illo dãnato coronabũtur, quoniam curauerũt obedire domino dicenti, Quæ dicunt facite, quę autem faciunt, facere nolite. dicunt enim & non faciunt? Sicut ergo iſte peccator, ſi ius ſibi prædicandi teſtamenti diuini vſurpauerit, ſibi nihil prodeſt, audientibus autem & faciẽtibus, nõ ipſe, ſed quod prędicat prodeſt: ita & ille qui ius baptiſmatis ſibi vſurpare non debuit, ſibi nocet qui bonum male vſurpauit, non ei qui bonum bene percepit.

Matth. 23.

Vides non ſolum te nõ potuiſſe refellere quod ego contra Petilianum dixi, ſed quãta luce veritatis modis omnibus refellatur quod contra me ipſe dixiſti, & adhuc pergis & dicis, quòd cauſam noſtrã nõ probam faciamus, & quodãmodo peccatores nos eſſe fateamur, quemadmodũ nobis obiicitur ius baptiſmatis, qua nobis licentia vendicemus, non de merito actnũ, non de innocẽtia vitæ tractamus, ſed cuicunq́; licere dicimus. Attende certe ex his quæ dicta ſunt, nõ cuicunq́; licere nos dicere, ſed ei pœnam eſſe qui ſanctũ tractat illicite, & eum eſſe corrigendum: non ſanctũ quod illicite tractat, illicite reſcindendum: ſicut homines nõ legitime lege vtentes corrigi volumus, nõ ipſam legem irritam ducimus: ſicut dei teſtamentũ illicite per os ſuũ aſſumẽtem reprehendimus, non ipſum teſtamẽtum negamus

Sacramẽtũ non reſcinditur.

Cap. XXX.

aut ſcindimus, nec ideo nos peccauiſſe cõfitemur, quia K & in peccatore quod eſt ipſius improbamus, quod autẽ dei eſt honoramus, quia in deum credentẽ non ex occultis hominum pendere volumus, ſed in domino gloriari de quo certus eſt, admonemus. Neq́; enim & Apoſtolus male ſuę cõſcientiæ diffidebat, ſed ſpem credentis poni nolebat in homine, & in deo ſtabiliter collocabat, cũ diceret, Neq́; qui plãtat eſt aliquid, neq́; qui rigat, ſed qui incrementũ dat deus. Non itaq́; nos dicentes, quod ſcriptũ eſt, Non nobis domine non nobis: ſed nomini tuo da gloriã: accuſamus noſtrã conſcientiam, ſed vos in hominũ moribus eorum ſpem qui baptizantur poni volentes, non agnoſcitis veſtram ſuperbiam.

1. Cor. 3.

Pſal. 113.

Quid q́ etiã beati Cypriani mentionẽ facere audetis, velut ille author ſit veſtræ diuiſionis, tãtus defenſor catholicæ vnitatis & pacis? Primo eſto in Eccleſia, quã conſtat tenuiſſe ac prędicaſſe Cyprianum, & tunc aude velut authorẽ ſentẽtiæ tuæ nominare Cyprianũ. Primo imitare pietatem humilitatemq́; Cypriani, & tunc profer cõſilium Cypriani. Nos enim nullam Cypriano facimus iniuriã, cum eius quaſlibet literas, à canonica diuinarũ ſcripturarũ authoritate diſtinguim⁹. L Neq́; enim ſine cauſa iã ſaluber vigilantię canon eccleſiaſticus cõſtitutus eſt, ad quẽ certi prophetarum & Apoſtolorum libri pertineãt, quos omnino iudicare nõ audeamus, & ſecũdum quos de cęteris literis vel fideliũ vel infideliũ libere iudicemus. Proinde cũ dicat Apoſtol⁹, cuius Epiſtolæ in authoritate canonica vigent, Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus, & ſi quid aliter ſapitis, id quoq́; vobis deus reuelauit, quãdiu aliter ſapuit Cyprianus, ſi ſcripta eius eſſe conſtat quæ pro vobis proferẽda arbitramini: quãdiu ergo de hac re aliter ſapuit q̃ veritas diligentius cõſiderata patefecit, donec ei deus id quoq́; reuelaret, ineffabili laude charitatis vnitatem pacemq́; catholicam etiã cum collegis ſuis à quibus aliter ſapuit non reliquit. Verba eius ex Epiſtola ad Iubaianum inſeruiſti literis tuis, quibus ei placuiſſe monſtrares baptizãdos eſſe in Eccleſia catholica qui fuerint in hæreſi vel ſchiſmate baptizati. Ego huius Epiſtolæ authoritate nõ teneor: quia literas Cypriani non vt canonicas habeo, ſed eas ex canonicis conſidero, & quod in eis diuinarũ ſcripturarum authoritati cõgruit, cũ laude eius accipio: quod autẽ nõ congruit, cum pace eius reſpuo. Ac per hoc ſi ea quæ commemoraſti ab illo ad Iubaianũ ſcripta, de aliquo Apoſtolorũ vel Prophetarũ canonico recitares, quod omnino cõtradicerem nõ haberẽ: M Nunc vero quoniã canonicum nõ eſt quod recitas, ea libertate ad quam nos vocauit dominus, eius viri cuius laudẽ coſequi non valeo, cuius multis literis mea ſcripta non cõparo, cuius ingenium diligo, cuius ore delector, cuius charitatem miror, cuius martyriũ veneror, hoc quod aliter ſapuit nõ accipio. Non accipio, inquã, quod de baptizãdis hæreticis & ſchiſmaticis beat⁹ Cyprianus ſenſit, quia hoc Eccleſia nõ accipit, pro qua beatus Cyprianus ſanguinẽ fudit. Sed quia dicitis eũ pro hac ſententia legalia documẽta firmaſſe, quanquã non ille documenta legalia firmare potuit, ſed eis potius quæcunq́; recte ſenſit ille firmauit: Relinque ergo ſcripta Cypriani, & ea ipſa legalia documẽta quib⁹ eũ dicis vſum eſſe cõmemora. Si non ea demonſtrauero noſtrã cauſam nihil adiuuare, viciſti. Quapropter ita hoc Cypriani nõ accipio, quãuis inferior incomparabiliter Cypriano, ſicut illud Apoſtoli Petri quòd gentes Iudaizare cogebat, nec accipio nec facio, quãuis inferior incõparabiliter Petro. Vos autẽ qui ſcripta Cypriani nobis

Cyprianum allegãt Donatiſtæ.

Ca. XXXI.

Philip. 3.

Quomodo tam ſancti Cypriani dicta quã aliorũ doctorum accipienda ſint.

Ca. XXXII.

Gala. 2.

tanquam

A tanquam firmamẽta canonicæ authoritatis opponitis, quicquid de Cypriano cõtra vos proferre potuerimus, neceſſe eſt cedatis, & iuſtum eſt vt victi taceatis, ac vos aliquando ab errore pernicioſiſsimæ diſſenſionis ad vnitatem catholicam conuertatis. *Cyprianum excuſat.* Vnde ne longum faciam, ex hac ipſa Epiſtola ad Iubaianum attẽde quid *Ca. xxxiij.* ingerã quod veſtrum euertat & abſumat errorẽ. Cum enim perſuadere conaretur vel ſanctus Cyprianus, vel quicũque illam ſcripſit Epiſtolam, hæreticos ad Eccleſiam venientes baptizari oportere, quòd videlicet baptiſmus nullus deputandus eſſet quem foris apud hæreticos accepiſſent, oppoſuit ſibi quæſtionem & ait, Sed dicet aliquis, quid ergo fiet de his qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiã veniẽtes ſine baptiſmo admiſsi ſunt? Poteſt dominus miſericordia ſua indulgẽtiam dare, & eos qui ad Eccleſiã ſimpliciter admiſsi in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare. Iſta nobis ſimplicitas ſufficit, cui teſtimonium perhibet ipſe Cyprianus, tantum bonum intelligens eſſe vnitatem corporis Chriſti, vt in eam ſimpliciter admiſſos etiam B illos quos eſſe ſine baptiſmo arbitrabatur, de diuina miſericordia mereri indulgentiam, & ab Eccleſiæ muneribus nõ ſeparari pia cogitatione præſumeret. Hæc cũſuetudo Eccleſiæ fuit ante conſilium Cypriani, hæc ſuperari & auferri non potuit nec conſilio Cypriani, vt ex hęreſi venientes non quidem ſine baptiſmo ſicut dicit, quia idem baptiſmus etiam foris eis inerat, ſed non proderat, veruntamẽ ſimpliciter ſicut idẽ dicit admiſsi de dei miſericordia indulgẽtiam mererentur, & à muneribus non ſepararẽtur Eccleſiæ. Hæc ſimplicitas magis quàm duplicitas Eccleſiæ placuit vniuerſæ toto terrarum orbe diffuſæ. Cui Cyprianus ipſe quale teſtimonium perhibeat, audi ex Epiſtola quam de vnitate conſcripſit: Auelle, inquit, radium ſolis à corpore, diuiſionẽ lucis vnitas nõ capit: Ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: A fonte præcide riuum, præciſus areſcit. In his Cypriani verbis non intelligimus lucem nõ capere diuiſionẽ niſi in ſanctis regno dei prædeſtinatis, qui diuidi ab Eccleſia nullo modo poſſunt: & non germinare ramũ fractum ſalutis æternæ germine accipimus: ariditatem vero riui a fonte præciſi, in eo quòd ſancto ſpiritu vacuãtor qui ab vnitate ſeparantur C agnoſcimus, nõ in ſacramento baptiſmi quod & boni & mali habere poſſunt, ita foris apertè quemadmodum intus occulte ab Eccleſiæ ſanctitate ſeparati. Sed inde nemo dubitat. Quid vero de ipſius Eccleſię fœcũditate toto terrarum orbe diffuſæ ſenſerit Cyprianus, attende in his quæ ſubiungit, Sic, inquit, & Eccleſia domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit, vnũ tamen lumen eſt quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur: Ramos ſuos in vniuerſam terrã copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit, vnũ tamen caput eſt & origo vna, & vna mater fœcũditatis ſucceſsibus copioſa. Hanc Eccleſiã Cyprianus in ſcripturis ſanctis pmiſſam, in vniuerſo mũdo redditam, dilexit, tenuit, commendauit, quam perditi ſchiſmatici vel hæretici velut à malis ſe diſcernere ac ſeparare cupientes, ſeditionibus impiis reliquerunt. Qui ne ſuos exitus impios vanis excuſationib⁹ abluere conarentur, ſancta ſcriptura prædixit. Filius malus ipſe *Ob paleas nõ recedendũ ab Eccleſia.* ſe iuſtum dicit, exitum autem ſuum nõ abluit, quia nec propter malos qui videntur eſſe intus, deſerẽdi ſunt boni qui vere ſunt intus. Hinc beatus Cyprianus quod ſenſerit accipe ex Epiſtola quam ſcripſit ad presbyterũ *Ca. xxxiiij.* Maximum, & cæteros quibus de ſchiſmatico & hæretico errore ad Eccleſiam redeuntibus gratulatur. Nam D etſi videntur, inquit, in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Nobis tantũmodo laborandum eſt, frumentum eſſe poſſumus, vt cum cœperit frumentum dominicis horreis condi, fructum pro opere noſtro & labore capiamus. Apoſtolus in Epiſtola ſua dicit, In domo autẽ *2. Tim. 2.* magna nõ ſolum vaſa ſunt aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia, & quædã quidem honorata, quædã inhonorata. Nos operã demus, & quantum poſſumus laboremus, vt vas aureum & argenteum ſimus. Cæterum fictilia vaſa confringere domino ſoli cõceſſum eſt, cui virga ferrea data eſt. Eſſe nõ poteſt maior domino ſuo *Ioan. 13.* ſeruus, nec quiſquã ſibi quod ſoli filio pater tribuit vẽdicare, vt ſe putet aut ad aream ventilandã & purgandam paleam ventilabrum iam ferre poſſe, aut à frumẽto vniuerſam zizaniam humano iudicio ſeparare. Superba eſt iſta obſtinatio & ſacrilega præſumptio, quam ſibi furor prauus aſſumit. Et dum ſibi ſemper quidam plus quàm mitis iuſtitia depoſcit aſſumunt, de Eccleſia pereunt: & dum ſe inſolenter extollunt, ipſo ſuo tumo- E re cæcati, veritatis lumen amittunt. Vides frater ſecundũ ſcripturas diuinas hoc præcepiſſe Cyprianum, etiã propter malos. Qui cũ ſint à bonis vita moribúſq; ſpiritaliter ſeparati, corporaliter tamen eis in Eccleſia videntur eſſe permixti vſque in diem iudicij, quo etiam corporaliter debitas ſeparabũtur ad pœnas. Nõ eſt Eccleſia deſerenda tãquam frumenta propter paleam vel zizania, ſicut nec domus magna propter vaſa inhonorata. Vides, audis, ſentis, capis, intelligis, quanto ſcelere propter eos qui vobis ſiue rectè ſiue cum fallimini diſplicẽt, ſeparemini ab Eccleſia quæ toto orbe diffunditur, cui ſecũdum ſcripturas diuinas, tam magnum, tam firmum, tam clarum atq; luculentum teſtimonium perhibet Cyprianus. Quamobrem attende diligenter *Ex palea frumẽtum.* de tota quæſtione breuem ratiocinationem meam. Si rectè in Eccleſiam recipiuntur ex hæreticis venientes, *Ca. xxxv.* vt in eis error prius corrigatur, diuinum autem ſacramentum non reſcindatur, bene illis viuentibus tanquã frumentis dominicis gratulamur. Si autem ſicut putatis, & Cyprianum vobis in hac ſententia fauere iactatis, non habent baptiſmum, certè admiſsi ſimpliciter ad F Eccleſiam, ſecũdum eundem Cyprianum, propter meritum tamen ipſius vnitatis indulgentiam dei merentur, ne ab Eccleſiæ muneribus ſeparẽtur. Et quicunque illos ſecundum morem anteriorem, de quo non tacuit Cyprianus, ſimpliciter admittũt, & rectè ac pacifici viuunt, inter eadem frumenta horreo deſtinata deputantur. Qui autem vel ſcientes contra veritatem in eis recipiendis cõtentioſe dimicant, vel prauis atq; peruerſis moribus viuunt, in zizaniis & palea flammis debita tolerantur: propter eos tamen Eccleſiam quæ per totum *Mat. 13. & 3.* orbem terrarum copioſis ſucceſsibus dilatatur, hoc eſt, frumenta dominica, quæ vſque ad meſſem pariter creſcunt, vel vſque ad ventilationem pariter triturantur, non eſſe deſerẽdam, imperat deus, teſtis eſt Cyprianus. Ac per hoc ſi in cõmunione ſacramentorum mali maculant bonos, quando tẽporibus Cypriani vel ante Cyprianum ſine baptiſmo, ſicut putatis, hæretici ſuſcipiebantur, Eccleſiam periiſſe dicite, & vos vnde nati fueritis oſtendite. Si autem quod veritas etiam per Cyprianum docet, cum pro Eccleſiæ pace etiam cognita zizania tolerantur, frumenta non maculant, filius malus & ipſe ſeipſum iuſtum dicit, exitum autẽ ſuum nõ abluit,

G quia de Eccleſia propter malos exire non debuit.
De eodem. Ca. xxxvi. Iterum dico, Ecce ab hac inuictiſsima ratione diſsi-
mulare non ſino. Si nun communicantes peccatis ma-
lorum, propter ipſam tãtùm communionem ſacramẽ-
torum mali perdunt bonos, quando in præteritum ex
hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine baptiſmo admiſsi
ſunt, cõtagione ſua bonos vtique perdiderunt: Iam tũc
ergo non erat Eccleſia quam Cyprianus teneret, prędi
caret, nec vnde poſtea Donatus exiret. Si autem bonos
contagio illa non perdidit, nec eorũ quos accuſatis cõ-
tagio, Chriſtianùm orbem perdere potuit, nolite calũ-
niari ſeparati, & ad Eccleſiam redite correcti. Cæcilia-
num & ſocios eius cõtra quos tunc Secundus Tigiſita-
nus cuntraxit condiditq; concilium, neceſſe tibi eſt ac-
cuſare, mihi non eſt neceſſe defendere. Accuſa eos quã-
tis viribus potes. Si innocentes fuerũt, nihil eis tanquã
frumentis oberit vẽtoſitas tua. Si nocentes fuerunt, nõ
debuerunt propter illam zizaniã frumenta deſeri, qui-
bus nihil obfuerunt. Accuſa quãtum potes, vinco ſi nõ
probas, vinco ſi probas: vinco, inquam, ſi nõ probas iu-
dice teipſo, vinco ſi probas teſte Cypriano. Quid eos
H vis fuiſſe? Si innocentes, cur frumentis dominicis cum
ſitis zizania calumniamini? Si nocentes, cur à frumen-
tis dominicis propter zizania ſeparamini? Exſtat eccle-
Mat. 5. ſia cunctis clara atq; cõſpicua. Quippe ciuitas quæ abſ-
condi non poteſt ſuper montem conſtituta, per quam
Pſal. 71. dominatur Chriſtus à mari vſq; ad mare, & à flumine
vſque ad terminos orbis terræ, tanquam ſemen Abra-
Gene. 22. hæ multiplicatum ſicut ſtellæ cœli & ſicut arena maris,
in quo benedicuntur omnes gẽtes. Hanc etiam beatus
Cyprianus ita commendat, vt eam dicat domini luce
perfuſam, radios ſuos per orbem terrarum porrigere,
ramos ſuos per vniuerſam terram copia vbertatis extẽ-
dere. Hæc vt in frumentis ſuis non accuſaretur, aut
propter zizania non dexereretur, vnum horum vobis
etiam voſipſi reſpõdete, alterum Cypriani monitis di-
cite. Ipſius enim verba ſunt atteſtantis & dicentis: Nam
etſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impe-
diri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniam zi-
zania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia receda-
Probat malos nõ obeſſe bonis. mus. Vos contagione malorum Afrorum periiſſe
dicitis de orbe terrarum, & in parte Donati eius reli-
quias remanſiſſe tanquam in frumẽtis à zizaniis & pa-
Ca. xxxvij. lea ſeparatis, contra Cyprianum apertiſsime ſentien-
I tes, qui dicit, nec malorũ permixtione bonos perire in
eccleſia, nec eoſdẽ malos poſſe ante tempus iudicij di-
uini à bonorũ permixtione ſeparari. Vos itaque ſecun-
dum veſtrum errorem, vel potius furorem accuſare co
gimini nõ ſolum Cæcilianum & ordinatores eius, ve-
rumetiam illas Eccleſias, quas in ſcripturis Apoſtolicis
& Canonicis pariter legimus, nõ ſolum Romanorum,
quò ex Africa ordinare paucis veſtris ſoletis Epiſcopũ,
verumetiam Corinthiorum, Galatarum, Epheſiorum,
Theſſalonicẽſium, Coloſſenſium, Philippenſiũ, ad quas
Acto. 11. apertiſsime ſcribit Apoſtolus Paulus, Hieroſolymitanã
quam primus Apoſtolus Iacobus epiſcopatu ſuo rexit:
Antiochenſem, vbi primo appellati ſunt diſcipuli Chri
ſtiani, Smyrnenſem, Thyatirenſem, Sardenſem, Perga-
menſem, Philadelphenſem, Laodicenſem, ad quas eſt
Apocalypſis Apoſtoli Ioannis: Tot alias eccleſias Pon-
ti, Cappadociæ, Aſiæ, Bithyniæ, ad quas ſcribit Apoſto-
lus Petrus, & quicquid aliàs ſe Paulus ab Hieruſalẽ vſq;
ad Illyricum Euãgelio repleuiſſe teſtatur, vt taceam de
aliis tam latis atq; vniuerſis terrarum partibus, in quas
ex his Apoſtolicis laboribus & plãtationibus porrecta

ri cum & creſcit eccleſia. Iſtas certè eccleſias quas ex li- K
teris diuinis atq; canonicis nominaui, tã lõge ab Africa
conſtitutas, tanquam perierint ex peccatis Africorum,
accuſare cogimini, nec corrigitis errorem qui vos ad
tãtum ſcelus nefaria diſſenſione compellit. Nos autem
vt errorem veſtrũ facilius conuincamus, nec ipſos A-
fros quorum falſò crimen in cæteras etiam gentes per-
fundere audetis, nec ipſos, inquã, defendere cogimur.
Habent etiam cum illis tranſmarinis eccleſiis ſocietatẽ
regni ſi innocentes fuerint: ſi autem nocentes, tãquam
zizania à frumento, nec in Africa obeſſe potuerunt eis
qui ſe propter illos etiam cognitos ab vnitate Eccleſiæ
ſeparare noluerunt. Vt enim omittam quàm multi eos
crediderunt innocentes, quibus facinus eorum etiam ſi
aliquod fuit, tamen demonſtrari non potuit, & vtique
iſtos nec vos poteſtis dicere peccatis alienis incognitis
potuiſſe maculari: Sed vt hos, ĩquam, omittam, ipſi qui
eos nocentes vel nouerant vel putabant, quamuis in A-
fricanis eccleſiis cõſtituti, cum viderẽt eos apud eccle-
ſias tranſmarinas non potuiſſe conuinci, nec crimina
eorum longe lateq; diffuſis membris Eccleſiæ demon-
ſtrari, ſi ſe vellent propter illos quos malos nouerant à
communione tot gentium quibus eos oſtendere non L
valebant, velut peſtiferæ contagionis timore ſeparare,
teneret eos, non ego, non tu, non Donatus, non Cæ-
cilianus, ſed ipſe quẽ nominare auſus es Cyprianus, &
diceret ea verba quæ ſcripſit ad Maximum. Et ſi vi- *Cypriani ſententia.*
dentur, inquit, in Eccleſia eſſe zizania, non tamen im-
pediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniã zi- *Ca. xxxviij*
zania eſſe in eccleſia cernimus, ipſi de eccleſia receda-
mus. Nobis tãtummodo laborandum eſt, vt frumẽtum
eſſe poſsimus, vt cũ cœperit frumẽtum dominicis hor-
reis cõdi, fructũ pro opere noſtro & labore capiamus.
Apoſtolus in epiſtola ſua dicit, In domo autẽ magna, *2. Tim. 2.*
non ſolum vaſa ſunt aurea & argentea, ſed & lignea &
fictilia, & quædam quidem honorata, quædã inhono-
rata. Nos operam demus, & quãtum poſſumus labore-
mus, vt vas aureum & argẽteum ſimus. Cæterum fictí-
lia vaſa confringere domino ſoli cõceſſum eſt, cui vir-
ga ferrea data eſt. Eſſe nõ poteſt maior domino ſuo ſer- *Ioan. 13.*
uus: nec quiſquam ſibi quod ſoli filio pater tribuit, vẽ-
dicare, vt ſe putet aut ad aream ventilandam & purgã-
dam paleam ventilabrum iam ferre poſſe, aut à frumen- M
to vniuerſam zizaniam humano iudicio ſeparare. Su-
perba eſt iſta obſtinatio & ſacrilega præſumptio, quam
ſibi furor prauus aſſumit. Et dum ſibi ſemper quidã plus
quàm mitis iuſtitia depoſcit, aſſumunt, de eccleſia pere-
unt, & dum ſe inſolenter extollunt, ipſo ſuo tumore
cæcati, veritatis lumen amittunt. His Cypriani verbis
deum timentes in eccleſia tenerentur, qui vellent ab ea
ſeparari propter cognitos malos, quibus verbis vos dã-
namini qui ſeparati accuſatis & bonos. His verbis Cy-
prianus & nos tenet in domo dei, cuius decorem dile- *Pſal. 25.*
xit, etiam ſi quod nũquam facere potuiſtis, à vobis ac-
cuſatos & demonſtratos traditores, & quoſlibet alios
malos noſſe poſſemus, ne illã propter vaſa facta in cõ- *2. Tim. 2.*
tumeliam deſeramus. His verbis etiam vos in catholi-
cam pacem correctos pacificus introducat, ne quibuſli-
bet peccatis alienis ſeu veris ſeu falſis offenſi, cõtra Ec-
cleſiam Chriſti in toto mundo ſcripturis fructificãtem
atque creſcẽtem mala tanta iactetis, ne propter zizania
triticum accuſetis, ne propter paleam frumenta deſera-
tis, ne propter vaſa inhonorata extra domum magnam
remaneatis. Ecce quantum nos abs te commemoratus
beatus Cyprianus adiuuit, cui de baptiſmo repetẽdo ſi

quid

A quid aliter ſapuit, pro tantis meritis flagrantiſsimæ charitatis corrigendum proculdubio dominus reuelauit, quia in ea vite permanſit tanquam ſarmentum tanto fructu pacis & dilectionis opulentum, vt etiam ſi quid in eo purgandum reperiretur, ſi nulla re alia, certè falce martyrij purgaretur. Quanquã itaque ad errorem veſtrum conuincendum, & ſi volueritis corrigẽdum, ſatis ſuperq; potuerint iſta ſufficere, tamẽ ne quiſquam arbitretur aliquid te in Epiſtola poſuiſſe quod refellere non valerem, aut in quo te noſtris cõtra Petilianum literis nihil idoneum reſpondiſſe, demõſtrare non poſſem, ſequenti volumine cætera videamus.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI CONTRA CREſconium grammaticum, Liber Tertius.

Caput I.

SI tardorum mihi ingenia curanda non eſſent qui intelligere nequeũt, me duobus voluminibus ſuperioribus ad cauſam totam, quæ tua frater Creſconi B Epiſtola continetur, multis modis ita reſpondiſſe, vt etiam illa quæ ibi reſtant, iam ſoluta atque fruſtrata ſint, iam debuit à me huic operi finis apponi. Sed quia multi ſunt quibus ſeruire nos conuenit, qui omnia depulſa eſſe non putant, niſi locis ſuis etiã ſingula pertractentur, reſidua ſermonis tui breuiter ex ordine refellẽda percurram. Quicquid de Cypriani venerabilis martyris, & de quorundam Orientalium literis inſerendum putaſti, quod eis placuerit apud hæreticos & ſchiſmaticos datum improbare baptiſmi ſacramentum, nihil impedit cauſam noſtram, ſi eam Eccleſiam retineamus quam non deſeruit Cyprianus, etiam cum multi eius collegæ in hanc ſententiam conſentire noluiſſent: Nam & in ipſo concilio dixit, Neminem iudicantes, nec à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Et eãdem Epiſtolam ad Iubaianum ita concluſit. Hæc tibi chariſsime pro noſtra mediocritate reſpondimus, nemini præſcribentes aut præiudicantes, quo minus vnuſquiſque Epiſcoporum quod putat faciat, habens arbitrij ſui liberam poteſtatem &c. In his ergo nos interim deputato, quibus illud non potuit perſuadere Cyprianus, à C quibus tamen etiam in hac re diuerſa ſentientibus, cõmunionem ſuam minime ſeparauit. Maiores autem veſtri quibus tale teſtimoniũ perhibuiſtis, quòd ab Orientalium propterea cõmunione diſcreti ſunt, quia illi ſuũ iudicium reſciderũt, quo eis placuerat de iſta baptiſmi quæſtione Cypriano, atque illi Africano concilio conſentire oportere, cõtra Cyprianum fecerũt. Debuerunt enim cum collegis ſuis etiam in hac quæſtione diuerſa ſentientibus tenere cõmunionis vnitatem, quod in ſuis literis feciſſe legimus Cyprianũ. Reſpõdetis ideo eum ſic loqui voluiſſe, ne fortaſſe excõmunicationis timore deterriti, non auderẽt libere dicere quod ſentirent, nõ quia cum eis eſſet in communione manſurus, ſi diuerſa ſenſiſſent, vbi aperte dicitis Cyprianum eſſe mentitum. Si enim dicebat, Neminẽ iudicãtes, nec à iure communionis aliquẽ ſi diuerſa ſenſerit amouentes: quod eum dixiſſe conſcripta indicãt geſta concilij, & tamẽ ſi quiſquam eorũ quibus ea dicebat, diuerſum ſentire ſe oſtẽderet, quomodo cũ eo fuerat ſacramenta Chriſti com-

Cyprianus in concilio Africano apud Carthaginem.

Cypriani de baptiſmo ſententia Cap. II.

municaturus? Proculdubio mẽtiebatur qui talia doloſe, D nõ veraciter promittebat: & quod eſt in eodem mẽdacio deterius, ſimplicitatem fratrum duplici corde fallebat, cum præſertim & ſcriberẽtur quæ dicebãtur: Nã quicunq; ab illo concilio diuerſum ſenſiſſet, quomodo poſſet ab eius ore damnari vel excõmunicari, cũ eiuſdẽ concilij principium recitaret? Quis ergo de Cypriano tolerabilius ſentit, vtrũ nos qui eum dicimus in obſcura de baptiſmo quæſtione hominẽ falli potuiſſe, an vos qui eum dicitis in promittẽda Chriſtiana communione Epiſcopum fallere voluiſſe, non vnum aliquem fratrum, ſed vniuerſam epiſcopalem ſocietatem? Quod ſi & vobis de illo credere nefas eſt, veſtri maiores contra eius ſententiam fecerunt, qui ſe ab Orientalium cõmunione, quòd de hac re diuerſa ſenſerint, diuiſerunt.

Sententia Orientalium Cap. III.

Proinde ſi omnino iam credendum ſit quinquaginta Epiſcopis Oriẽtalium id eſſe viſum quod ſeptuaginta Afris vel aliquanto etiam pluribus contra tot milia Epiſcoporũ quib⁹ hic error in toto orbe diſplicuit, cur nõ potius etiam ipſos paucos Oriẽtales ſuum iudicium correxiſſe dicamus, non vt tu loqueris, reſcidiſſe? Sicut enim laudabile eſt à vera ſententia nõ amoueri, ita culpabile perſiſtere in falſa, quã nunquã tenere prima laus E eſt, ſecunda mutare: vt aut ex initio vera permaneat, aut mutata falſa, vera ſuccedat. Neq; nunc ad noſtram pertinet quæſtionem, quale ſit quod Chriſtiani orbis pars maxima cum Orientalibus ſenſit. Si enim hoc verum, ſi hoc tenẽdum atque ſeruandum eſt quod de baptiſmo tenem⁹ atq; ſeruam⁹, duo mala veſtra vobis obiicimus. Vnum, ꝙ erratis in baptiſmi quæſtione. Alterum, ꝙ vos ab eis qui de hac re verum ſentiunt ſeparatis. Si autẽ ve ſecundũ vos loquar, hoc eſt in ea quæſtione verũ quod ipſi ſentitis, illo certè crimine maculamini ꝙ ab Eccleſia receſsiſtis, propter cuius pacem ſicut Cyprian⁹ & fecit & monuit, etiam diuerſa ſentientes ferre debuiſtis.

Sacramẽta communia. Cap. IIII.

Nunc exclama quod ego dixerim, nihil inter fideles perfidóſq; diſcernas, idẽ tibi pius atq; impius videatur, quod ego non dixi. Sed plane illud dixi, vnde tu quaſi hoc dicerem, exclamare voluiſti, & dicere quod nõ dixi. Siue, inquam, à fideli ſiue à perfido diſpenſatore ſacramentum quiſq; percipiat. In qua ſententia nonnihil inter fidelẽ perfidumq; diſcreui, nec iuſsi vt idem cuiquam pius atq; impius videatur, ſed idem ſacramẽtum F pium & impiũ poſſe habere, quod nec tu negas, qui ſaltẽ poſt impios occultos baptizandũ non eſſe concedis. Proinde ſine cauſa cõiungis & dicis, Nihil prodeſt bonis moribus viuere, quia quicquid iuſto licet, poteſt & iniuſtus implere. Quia & falſum eſt, à me dictũ non eſt. Boni quippe mores vitã bonorum malorumq; diſcernunt, & ad diuerſa perducũt. Nec quicquid iuſto licet, poteſt & iniuſtus implere, quia iuſtus implet legẽ Chriſti per dilectionem Chriſti, vnde iniuſtus alienus eſt, poteſt tamen aliquid quod & iuſtus implere, vt & ipſe baptizet ſi nihil aliud certè eum latet, ſicut etiã illi poſſunt dei mãdata prædicare ſicut iuſti, ſed nõ ſecundum ea viuere ſicut iuſti, de qualibus dictũ eſt, Quæ dicũt facite, quæ autem faciunt facere nolite. Sed fac iniuſtũ non latentẽ, & nonnullis cognitum bonis per aliquam ſeditioſam factionẽ de Eccleſia nõ poſſe ſeparari. Audi Cyprianum, Tolera zizania, eſto frumẽtum. Quàm tibi bene ſonare viſa ſunt, quæ in vna re varie repetiſti. Quid hoc præcepto, inquis, dici iniquius poteſt, vt purificet aliũ maculoſus, abluat ſordidus, emundet immundus, det infidelis fidẽ, criminoſus faciat innocentẽ? Breuiter reſpondeo, Nec maculoſus nec ſordidus, nec im-

Mat. 23.

Chriſtus mundator Cap. V.

Ephe. 5.

G mundus, nec infidelis, nec criminoſus eſt Chriſtus, qui dilexit Eccleſiā, & ſeipſum tradidit pro ea, mundans eā lauacro aquæ in verbo, faciēs nos certos de bonis ſuis, ne malis vitiaremur alienis. Nam ecce cum miniſter iniquus occultus eſt, à quo tamē datum baptiſmum nó reſcindis, nōne omnia tibi verba tua iſta replicari poſſunt, quia & purificat maculoſus, & abluit ſordidus, & emundat immūdus, & dat infidelis fidē, & criminoſus efficit innocentē? Non, inquis, ipſe, ſed fama eius bona, quamuis inanis & falſa. Hinc nō vis vt ego exclamem, O ſcelus, ô portētum, non vt ait quidam, in vltimas terras deportādum, ſed potius extra omne cœlum & omnes terras ſi fieri poſsit abigendum. Non teipſum dico quem correctum volo, ſed hūc errorē à quo te corrigi cupio. Itane ad mundādum hominē quando boni miniſtri falſa ſufficit fama quæ hoc efficiat quod efficeret bona vita, vt ad hominē ſanctificandum quādo miniſtri latet iniquitas, deo militet falſitas? Hoc totū ideo ne dicatis quod dicimus, Siue à fideli ſiue à perfido diſpēſatore ſacramentū quiſq; percipiat, non ſanctificat niſi deus. *Cōtra Petilianū, li. 1. cap. 3.* Deinde commemoras verba mea quòd dixerim, ſemper Chriſtus det fidem, Chriſtus ſit origo Chriſtiani, in Chriſto radicem Chriſtianus infigat, Chriſtus H Chriſtiani ſit caput. Dixi planè & dico, nec tu omnino reſpondere potuiſti. videris enim quaſi ſuccubuiſſe tāto pōdere veritatis, cū ſubiecisti, hoc & nos ſuademus, hoc volumus. *Per malum miniſtrum operatur æque deus.* Deinde rurſus ſupponis hominem in quo ſpem conſtituat accepturus: Sed quærimus, inquis, per quē hoc melius fiat? Et quia ſine miniſtro nec nos dicimus poſſe hominem baptizari, quæris à me, vtrúmne *Cap. VI.* melius iniuſtus ſit miniſter an iuſtus? Vbi reſpōdeo ad hoc eſſe meli⁹, vt ſit iuſtus miniſter, quòd īfirmitas hominis cui ſine exēplo laborioſum eſt & difficile quod imperat deus, imitatione boni miniſtri ad vitā bonam *1. Cor. 4.* facilius erigatur. Vnde dicit Apoſtol⁹ Paulus, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Ad hominem vero baptizandum & ſanctificandū, ſi tanto eſt melius quod accipitur, quanto eſt melior per quem traditur, tāta eſt in accipientibus baptiſmorum varietas, quāta in miniſtris diuerſitas meritorum. Si enim, quod ſine controuerſia creditur, melior erat Paulus q̄ Apollo, meliorem baptiſmum profectò dedit, ſecūdum iſtam veſtram vanam peruerſamq; ſententiam. Et ſi meliorē baptiſmum I dedit, profectò eis quos à ſe non baptizatos gratulatur, inuidit. Porrò ſi inter bonos miniſtros, cū ſit alius alio melior, nō eſt melior baptiſmus qui per meliorē datur, nullo modo eſt malus qui etiā per malū datur, quando idem baptiſmus datur. Et ideo per miniſtros diſpares dei munus æquale eſt, quia non illorum, ſed eius eſt.

Cōtra Petilianum. Cap. VII. Non ergo ſicut inaniter inuteheris, nihil inter fidelem perfidūq; diſcernimus, ſed diſcernimus humana merita, non ſacramenta diuina, quæ tu quoq; vi veritatis adductus, & hæreticæ intentionis oblitus, nobis & vobis non alia, ſed vna eademq; eſſe dixiſti. Quomodo dicis, hoc & nos ſuademus & volumus, vt ſemper Chriſt⁹ det fidem, Chriſtus ſit origo Chriſtiani, in Chriſto radicem Chriſtian⁹ infigat, Chriſtus Chriſtiani ſit caput, cū defendas literas Petiliani, vbi apertiſsime cum baptizātis *Cōtra Petilianū, li. 1. cap. 1. & 2.* meritum cōmendaret, quantumq; ad dandū baptiſmū valeret humana iuſtitia pro ſuſcepta cauſa conaretur oſtendere, Cōſcientia, inquit, ſanctè dantis attenditur, *Cōtra Petilianum, li. 1. cap. 4.* quæ abluat accipiētis? Nā qui fidē ſciens à perfido ſumpſerit, nō fidē percipit, ſed reatum. Et tanquā ei diceretur, vnde hoc probas? ſecutus adiūxit, Omnis enim res origine & radice cōſiſtit: & ſi caput nō habeat aliquid, nihil eſt. Quid obſecro quia incidiſti in defenſionem K temerariæ falſitatis, nebulas manifeſtis reb⁹ moliris offundere? Aperte dicit homo, originē, radicem, caputq; hominis regenerandi per baptiſmū non eſſe poſſe, niſi cuius miniſterio baptizatur: & tu dicis, hoc & nos volumus, q̄ Chriſtus ſit origo & radix caputq; Chriſtiani. Sed quærimus per quem hoc melius fiat, hoc aliud eſt quod dicis, aliud quod dixit Petilian⁹: hoc quod dicis, etiam ſi verum ſit, non hoc eſt quod ille dixit. *Cap. VIII.* Proinde ſi hoc & tu vis, vt Chriſtus ſit origo & radix & caput Chriſtiani, Petiliano reſiſte, non mihi, quoniā neq; *1. Cor. 3.* qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incremētum dat deus. Quod ego ex Apoſtolo cū in eis literis poſuiſſem, ita tu reſpōdere voluiſti vt diceres, Dei quidem dare eſt incrementū, ſed ſicut qui plantat & rigat, non niſi colonus fidelis & diligens quæritur: ſic etiā in ſacramēto baptiſmatis non niſi fidelis & iuſtiſsimus operarius adhibetur. Quaſi vero quod infidelis colonus plantauerit, propter eius infidelitatē non germinet vis ſeminis, & fœcunditas terræ, cœliq; temperies hanc efficaciā diuinitus non acceperint, vt ad propagādos fructus plātatorem vel rigatorem operarium tantūmodo L expectent, qua mente operetur, qua laboret intentione non curent, verum dominum agri fideliter diligat, an ſua nō illius lucra conquirat. Adiungis etiam teſtimonium propheticum dicens, Dabo vobis paſtores ſecū- *Hiere. 3.* dum cor meum, & paſcent vos, paſcentes cum diſciplina. Scio cōpletum eſt. Tales Apoſtoli fuerūt, tales etiam nunc, etſi pro Eccleſiæ latitudine perpauci, non tamen deſunt. Sed quid etiā per Ezechielem prophetā dicatur aduerſus paſtores malos, debuiſti quærere, legere, *Ezech. 34.* cogitare. Ibi enim dicit, Ego paſcā, nō paſtores. *De bonis ſermo. Ca. IX.* Proinde & per paſtores bonos & paſtores malos cū verbū ſuum ſacramentúmq; diſpenſat, ipſe paſcit, quia de ipſo *Pſal. 117.* ait, Vt ſit vnus grex & vnus paſtor. *Hiere. 17.* Bonū eſt enim cōfidere in dominum, quàm cōfidere in hominē. Et ma- *1. Cor. 4.* ledictus qui ſpem ſuā ponit in homine. Quod à me in illa Epiſtola cōmemoratum, ſic te intelligere oſtendis, vt ideo magis te dicas iuſtum & fidelē, per quē hoc ſacramētum celebretur inquirere, quia ſpem & fiduciam dei non hominis habes: dei eſſe autem fidem atq; iuſtitiam, quā ſemper in miniſtris eius attēdis, hoc verū dicis, quia bonorum omniū nihil habemus quod nō ac- M cepimus, & ideo fides & iuſtitia nobis à deo eſt. *Ibidem.* Sed cū dicis hanc tibi deum dare nō poſſe niſi habeas eam per quē baptizaris: ſpē profectò in homine ponis, qui verū ſit iuſtitiæ particeps neſcis. Et ſi non eſt, tunc famā eius attendis, & eum famā bonam de malo latēte repereris, ad ſanctificationē tibi ſufficere credis. Obſecro te ſi fiduciam dei non hominis habes, & ideo magis vt iuſtus & bonus & fidelis ſit, per quem hoc ſacramentum celebratur, inquiris, quia dei eſt fides atq; iuſtitia, nunquid dei eſt etiā falſitas famæ, quam ſi habeat bonam miniſter malus, hanc tibi dicis in tua ſanctificatione ſufficere? Iam mallem in hominem confideres, vnde te vehementiſsime prohibebā, quàm in famæ ipſius falſitatem. Homo enim qualiſcunq; ſit, quantumcunq; ad id quod homo eſt attinet, dei creatura eſt. nulla vero falſitas dei creatura eſt. Porrò ſi maledictus qui ſpē ſuam ponit in homine, quāto magis qui ſpem ſuam ponit in falſitate opinionis humanæ? vt in illud aliud incidat quod ſcri- *Prouer. 10.* ptum eſt, Qui fidit in falſis, hic paſcit ventos: id eſt, ſit *De baptiſmo Ioānis.* eſca ſpiritibus malis. Si datū, inquis, à quocunque & *Cap. X.* quomodocunque baptiſma reſcindi nō debet, cur poſt *Acta 19.* Ioannē Apoſtoli baptizauerunt? quāto vehementius ita

proponitur,

A proponitur, ſi poſt Ioãnem Apoſtoli baptizauerũt,cur
non etiam poſt quemlibet ſanctum baptizat vel melior
vel æqualis?vt vel hinc intelligere cogaris,ad iſtã quæ-
ſtionem non pertinere baptiſmum Ioannis. Et Iudæis,
Act.2. inquis, á Moyſe baptizatis Petrus dixit,Pœnitemini, &
Ibidem. baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chri-
Exo.14. ſti.Si propterea iam baptizati erant Iudęi,quia Moyſes
1.Cor.10. per mare rubrum ante tã longum tempus parentes eo-
rum baptizauerat, qui de Chriſtianis baptizatis naſcũ-
tur,ſine cauſa hodie baptizantur, & tamen dicis iſta &
ſcribis iſta, audis & legeris & putaris reſpondere lite-
ris noſtris, quaſi hoc ſit reſpõdere potuiſſe,quod eſt ta-
Chriſti eſt cere noluiſſe. Nec illud quod prætereundum puta-
baptiſmus. ſti, refelliſti principio huius Epiſtolæ,ſicut tibi videris,
Cap.XI. quod á me dictum eſt.Si errabant illi qui volebant eſſe
Pauli,quę tandẽ ſpes eorum eſt qui volunt eſſe Donati?
Quis enim nõ videat hinc eſſe iſtã diuiſionem factam,
hinc hodieq; in hac peſte perſiſtere, dum ĩ hominis in-
ſtitia ſpes ponitur, vt tunc ſit acceptabilior baptiſmus
Chriſti,ſi ab homine iuſto quis tingatur?Contra quem
errorẽ aduerſus eos qui iam ſchiſmata propter diuerſa
B merita hominum facere cœperant, clamat ipſe Paulus,
1.Cor.1. Gratias ago deo meo quòd neminẽ veſtrum baptizaui,
ne quis dicat quòd in nomine meo baptizaui: Quid a-
liud inſinuãs niſi baptiſma Chriſti non eſſe niſi eius cu-
ius nomine datur,& ideo non fieri melius cum per me-
liorem datur,nec deterius per deteriorem?Fruſtra itaq;
deinceps exultas & dicis, Sequitur vt omnia illa quæ á
ſancto Petiliano ſeu cuiuſlibet ſermone ſcripta ſunt,re-
ctè dicta concludã.Ipſa enim verba quæ velut rectè di-
cta concludis, non ſe rectè dicta conuincunt, quia nec
conſciẽtia ſanctæ dantis attẽditur, quæ abluat accipiẽ-
tis,cum maculoſa dantis occulta eſt.Ibi victus cum ve-
ritati acquieſcere debuiſſes, ad falſam eius famam tan-
quam ad deceptum mẽdacio infœlicem iudicem pro-
uocaſti, quia neque attẽditur conſcientia quando fama
eius attẽditur, & tam non poteſt falſa cuiuſquam fama
quàm nec mala vita quiſq; mũdari, & nemo fidẽ Chri-
ſtianam ſumit ab homine nec perfido nec fideli,ſed ab
Act.15. illo de quo ſcriptum eſt, Fide mundans corda eorum.
Qui ſi per fidelem audit quid credendum ſit, eum qui-
dem imitatur,non tamen ab eo iuſtificatur.Nam ſi mi-
niſter iuſtificat impium,conſequens eſt vt etiam in mi-
C niſtrum rectè credatur.Apoſtolica quippe clara & cer-
Rom.4. ta ſententia eſt,Credenti in eum qui iuſtificat impium,
deputatur fides eius ad iuſtitiã. Proinde ſi miniſter nõ
audet dicere,Crede in me:non audeat dicere, iuſtifica-
Cõtra Peti- ris á me. Iam vero quod ſequitur,Omnis res origine &
lianum,li. radice cõſiſtit:& ſi caput non habeat aliquid,nihil eſt:ſi
1.cap.4. origo & radix & caput baptizati, baptizãs miniſter eſt,
Chriſtus non eſt: ſi Chriſtus eſt,ille nõ eſt. Deniq; cum
miniſter occult⁹ eſt malus,quæ origo, quæ radix, quod
caput eſt baptizati? an falſa eius fama? Hoc quidẽ Cre-
ſconius dicis,ſed veritas cõtradicit.Ergo & tunc origo
& radix & caput Chriſtus eſt.Ipſe eſt enim quando mi-
niſter eſt bonus,ne quod abſurdiſsimum eſt, melior ſit
cõditio baptizati per occultum malum quando Chri-
ſtus eſt caput, quàm baptizati per manifeſtum bonũ, ſi
huic miniſter eſt caput. Hoc & de bono ſemine dixerĩ.
Cõtra Peti. Sequitur enim, Nec quicquã bene regenerat niſi bono
li.1.ca.7. ſemine regeneretur.Quę vero ſequũtur ex Epiſtola Pe-
tiliani abs te poſita vbi ait,Quæ cum ita ſint fratres,quę
Ibidẽ,ca.8. poteſt eſſe peruerſitas vt qui ſuis criminibus reus eſt, a-
Mat.7. lium faciat innocentem,cum ſcriptum ſit, Arbor bona
bonos fructus facit, & arbor mala malos fructus facit:
Nunquid colligunt de ſpinis vuas?Et iterũ,Omnis ho- *Mat.12.*
mo bonus de theſauro cordis ſui producit bona,& ma D
lus homo de theſauro cordis ſui profert mala: ſatis a-
perteq; conuincunt Petilianum hæc omnia nõ retuliſ-
ſe niſi ad hominem per quem baptiſmus miniſtratur,
vt ipſe intelligatur ſi innocens eſt facere innocentem
quem baptizat,ipſe ſit bona arbor, cuius fructus ſit qui
baptizatur, ipſe bonus homo de cuius cordis theſauro
procedit ſanctificatio baptizati. Ac per hoc cũ iſte oc-
cultus eſt malus,dic mihi á quo fit ille innocẽs, dic mi-
hi cuius erit arboris fructus, dic mihi de cuius cordis
theſauro ſanctificabitur baptizatus:aut ſi tunc effectorẽ
innocẽtiæ ſuæ, tunc arborem de qua fructus bonus na-
ſcitur, non hominem miniſtrum baptiſmi meretur ha-
bere,ſed Chriſtum: fœlicius incidit in miniſtrum latẽ-
tem malum, quàm ſi incidiſſet in manifeſtum bonum.
Quod ſi abſurdiſsime atque inſaniſsimè dicitur,Chri-
ſti fructus eſt qui eius baptiſmo ſanctificatur,cuiuſlibet
miniſtri opere baptizetur. Niſi forte ad cõſilium tuum
recurſurus eſt, quando incurrit in miniſtri conſcientiã
maculoſam & occultam,vt ei de qua naſcatur arborem
oſtendas falſo bonam mali hominis famam, cuius ra- E
dicem ſi quæſieris,inuenies fallentis aſtutiam, de qua ſi
poteſt naſci fructus bonus,quod abſit,mẽtitus eſt Chri-
ſtus qui dixit,Non poteſt arbor mala fructus bonos fa- *Mat.7.*
cere. Sed quia verum dixit Chriſtus, habeat homo bo-
nus tanquã bona arbor bonum fructum, opus bonum:
ſicut homo malus tanquã mala arbor malum fructum,
opus malum.Qui autem baptizatur,non de cuiuſquam
hominis,ſed de ſpiritu Chriſti naſcatur ſi vult eſſe fru-
ctus qui vento non corrumpatur, & arbor quæ nõ era-
dicetur. Quæ cum ita ſint, cum tu dixeris, Ergo ſe- *De Optato.*
quitur vt omnia quæ á ſancto Petiliano ſeu cuiuſlibet *Cap.XII.*
ſermone ſcripta ſunt, rectè dicta cõcludam: puto quia
ego potius illa omnia nõ rectè dicta concludo.Iã nunc
videamus quod deinde in epiſtola tua contexuiſti,quo
modo te Optati cauſam & Maximinianiſtarum (quin-
immo vt abs te doctior fiam, Maximinianẽtium) veſtri
docuerunt. Et de Optato quidem de quo nihil inſcri-
ptum valeo recitare,quidlibet ſentias facile cedo. Vnũ
illud ſcio, ſi vera ſunt quæ de illo,vt non dicam oſten-
debantur,certè tamen dicebantur,nec ipſe erat bonus,
nec famam habebat bonam: vnde quicunque per eum
baptizati ſunt, nec conſcientia eius ſecundum Petilia- F
num,nec fama eius ſecundum te ablui potuerũt. Si au-
tem falſa mala eius,ſicut ſępe aſſolet,inuida fama iacta-
uit, vide quàm rectè non facile credamus, quod nun-
quã nobis de traditoribus quos accuſatis, probare po-
tuiſtis:quia ſolet etiam de bonis mala fama mentiri. Si
ergo non illorum innocẽtia, non deniq; quod verum
atque firmum eſt, dei gratia & non noſtra conſcientia
ratum nobis baptiſmum facit,faciat ſaltẽ ſententia tua.

Tu enim cum de Optato loquereris dixiſti,Ego qui- *Cap. XIII.*
dem Optatũ nec abſoluo nec damno. Si hoc ego, imò
non tantum ego, ſed omnis Africana catholica Eccle-
ſia, quãto magis etiam tranſmarina tam longe latéque
diffuſa,Cæciliano & eius ordinatorib⁹ dicat, Ego illos
nec abſoluo nec damno: parúmne putas eſſe illis quos
ij baptizauerunt, quorum nemo vnquam Cæcilianum
vidit,quod de Optato ſufficere credis eſſe,quos ille etiã
ſuis manibus baptizauit?An quia de Cęciliano parentũ
veſtrorũ concilium recitatis,de Optato autem nullum
recitatur á nobis: ideo putas nulli noſtrum licere dice-
re,Ego Cæcilianũ nec abſoluo nec dãno: quod tibi li-
cuit de Optato?Sed factum eſt pro Cæciliano poſterius.

G iudicium tranſmarinis veſtris apud Cōſtantinum Im-
peratorem vt fieret inſtantibus. Aut ſi Eccleſiaſtica iu-
dicia quæ prius ſacra fuerint iam conuelli nō poſſunt,
quid de Primiano facturi eſtis veſtro Epiſcopo Cartha
ginenſi, contra quē primo centum plures vtique quàm
de Cęciliano iudicauerunt, eíque abrogato epiſcopatu
Maximinianum pro illo cōſtituerunt? Nónne Primia-
nus poſteriore iudicio nititur, quod pro illo factū eſt ī
oppido Bagaienſi, ſecundū quod iudicium non vult de
ſe dubitari, ſed ab omnibus vobis ſe extorquet abſolui?
Vnde & nos ſecūdum de Cæciliano iudicium prorſus
eum incunctanter abſoluimus. Sufficit tamē ad cauſam
ſi hoc de illo dicamus, quod tu de Optato dixiſti, nos
Cæcilianum nec abſoluimus nec damnamus. Viderint
illi ſeu veſtri ſeu noſtri, quemadmodum de illo iudica-
uerint. Ipſi ſuarum ſententiarum rationē reddant, ipſi
portent ſeu mali ſeu boni ſui operis ſarcinam: nobis de
alienis ſaltē factis dubitare permittite, ne cogamur in
nobis ea ſacramenta dānare, de quibus non licet dubi-
tare. Sed iam dixi, ſenti de Optato quod vis. Neq; enim
H eſt vnde cōuincamus eum qui nō apud acta commiſit:
quæ tamen ita cōmiſit, vt inter Gildonis ſatellites præ-
cipuus haberetur, teneretur, moreretur. Nūquid etiā de
Feliciano & Prætextato ſociis Maximiniani, quos tre-
cēti & decem Epiſcopi veſtri cum cæteris ſimiliter no-
minatim expreſsis, vna eademq; ſentētia Bagaitani cō-
cilij damnauerunt, eoſdémq; non poſt paruum tempus
cū omnibus quos damnati baptizauerunt, ſicut fuerunt
Epiſcopos ſuſceperūt, quod libet vobis garrire permit-
Donatiſtarum mēdacia. Caput XIIII. titur? Quocirca quæcunque in nos ſiue in noſtros
quaſi parcēdo & prætereundo dixiſtis, ſine nominibus,
ſine teſtibus, ſine vllis omnino documētis, partim cul-
pando quæ culpanda non ſunt, non probando, ſuper-
uacaneum eſt velle purgare. iſtos iterū attende, Felicia-
num Muſticanum & Prætextatum Aſſuritanū aliquāto
diligentius intuere, quorum totā cauſam ſuo loco ita ſi
dominus permiſerit, explicabo, vt etiam ſi nimiꝰ hoſtis
veritatis eſſe volueris, veſtrorum mendaciū defendere
vel negare nō poſsis: ſed nūc interim ſecundū hoc mi-
hi placet agere quod tibi dixerūt, nōdū diſcutio quàm
verum dixerint, nōdum oſtendo quàm mira impudē-
tię cæcitate mētiti ſint. Certè cum de iis quos Maximi-
nianiſtas appellatis, & damnatis veſtrorum concilio, &
I receptis, in Epiſtola mea perlegeres, ſicut ſcribis, valde
permotus es, quippe cum adhuc, verbis enim tuis vtor,
quid haberet veritas ignorares. Deniq; ſtatim ſicut nar-
ras, ex veſtris Epiſcopis diligētiꝰ inquiſiſti, atq; ipſis do-
centibus & decretum concilij & ſententiam in eos qui
damnati ſunt dictā, & rei totius ordinē cognouiſti. Et
quia & me quid geſtum ſit ignorare credebas, quid ve-
ritas haberet hortatus vt dicerem, ita deinceps cuncta
narraſti, vide quia in hac cauſa verba ipſa tua pono ex
Ex epiſtola Creſcony. Cap. xv. epiſtola tua, ſunt enim mihi pernéceſſaria. Cū quàm
plurimos, inquis, Epiſcopos error ſibi Maximiniani ſo-
ciare contenderet, contracto à noſtris concilio in eos
omnes qui in eius ſchiſmate perſtitiſſent, prolata ſentē-
tia eſt, quam tu quoque te legiſſe teſtaris. Quę ſententia
cum conſenſu omnium firmaretur, placuit tamen, in-
quis, decreto concilij dilationem temporis dari, intra
quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocēs haberetur. Sic fa
ctum eſt, inquis, vt non ſolum duo illi quos memoraui,
ſed etiam multi alij purgati atq; innocentes ſe Eccleſiæ
reddidiſſent. Quorum ideo baptiſma reſcindi non de-
buit, quia intra diem pręſtitutum reſtituti peremptoria
ſententia non tenerentur, nec cum baptizarent fuerūt
ab Eccleſia ſeparati. Quippe necdum tranſacti tempo- K
ris definita meta diiuncti. Hi autē qui etiam poſt præ-
dictum diē cū Maximiniano pertinaciter perſtiterunt,
ſententia damnationis retēti, ſimul & baptiſma & Ec-
cleſiam perdiderunt. Hæc verba tua certe mi Creſconi
cognoſcis ex epiſtolę tuę contextione expreſſa. Pro- *Refuta.*
inde quæro abs te, Si nōdum fuerant ab Eccleſia ſepa- *Cap. xvi.*
rati, quomodo in eos omnes qui in Maximiniani ſchi-
ſmate perſtitiſſent, prolata ſentētia eſt, quæ cum cōſen-
ſu omnium firmaretur, placuit tamen decreto concilij
dilationē temporis dari, intra quod ſi corrigi voluiſſet,
innocens haberetur? Quibus verbis oſtēdis eorum qui
in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, ſi quis intra di-
lationem temporis corrigi voluiſſet, innocens habere-
tur, corrigeretur. Ergo ſi quis corrigi voluiſſet ab illo
ſchiſmate in quo cum Maximiniano perſtiterat, proin-
de anteq̄ corrigeretur, in ſchiſmate erat in quo perſti-
terat, quāuis in eo quia intra placitum tēpus correctus
eſt, nō pertinaciter perſtitiſſet. Nā & poſterioribus ver-
bis paulopoſt ita diſtīguis, Hi autem qui etiā poſt præ-
dictum diē cum Maximiniano pertinaciter perſtiterūt,
ſententia damnationis retēti, ſimul & baptiſma & Ec- L
cleſiam perdiderunt, dicens vtiq; pertinaciter perſtite-
runt, oſtēdis etiam illos qui correcti ſunt perſtitiſſe, ſed
non pertinaciter: In quos ſimul ab omnibus prolata eſt
ſententia illa quæ cōſenſu omnium cōfirmata eſt, pla-
cuiſſe tamē dicis decreto cōcilij dilationem illam tem-
poris dari. Quomodo igitur in Eccleſia erant, qui an-
tequam corrigerētur, in ſchiſmate cum Maximiniano
perſtabant? Quòd ſi in Eccleſia nō erant, quia in ſchi-
ſmate erāt, quomodo baptizabant? Deinde quomodo
factum eſt ſicut dicis, vt nō ſolum illi quos memoraui,
ſed etiam multi alij purgati atq; innocentes ſe Eccleſiæ
reddidiſſent, ſi ab Eccleſia nō erant ſeparati? Cui ſe red-
diderunt, vnde non receſſerunt? Aut ſi receſſerunt, dic
quæſo antequā ſe Eccleſię reddidiſſent, quo iure bapti-
zauerunt? Quorum ideo, inquis, baptiſma reſcindi non
debuit, quia intra diē præſtitutum reſtituti, perēptoria
ſentētia non tenerētur. Reſtituti? quò? Euigila obſecro,
dic nobis quò reſtituti? Profecto dicturus es in Eccle-
ſiam, cui ſe illos reddidiſſe dixiſti. Quiſquā ne reſtitua-
tur in Eccleſiam qui non fuerit ab Eccleſia ſeparatus?
Quiſquā ne ab Eccleſia nō ſeparatur, quamlibet paucos
dies perſiſtit in ſchiſmate? Quiſquā ne ab Eccleſia non M
ſeparatur, ſi poſt tempus quālibet paruum redditur Ec-
cleſiæ? Arbitror te chariſsime, non ſolum verba tua *Cap. xvij.*
nòn conſideraſſe conſcribenda, ſed nec legiſſe cōſcri-
pta. Veruntamē quid faceres cui neceſsitas in hoc ope-
re ingerebatur in Maximinianū ac ſocios eius nō pro-
priā dicere, ſed ab aliis dictā quoquo modo poſſes de-
fenſare ſentētiam? Nam & ſi tu non vtereris his verbis,
idem ipſum decretū cōcilij Bagaiēſis recitarē vbi ſcri-
ptū eſt, Eos autē quos ſacrilegi ſurculi nō polluêre plā-
taria, hoc eſt qui à Maximiniani capite proprias manus
verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrem Eccle-
ſiam redire permiſimus. Proinde & ſi verba tua alia *Ca. xviij.*
non reperirem, hic certè dicerem, hic pro veritate cla-
marem, Quomodo ad matrē Eccleſiā redire permittū-
tur, qui ab Eccleſia matre nō receſſerunt? Aut ſi receſſe-
runt, quo iure antequā redirēt baptizare potuerunt, niſi
quia in cauſa reſarciēdi huiꝰ ſchiſmatis obliti eſtis pro-
priæ vanitatis, qua poſt Epiſcopos ab ipſis Apoſtolorū
ſedibus inconcuſſam ſeriem vſq; in hæc tēpora produ-
cētes, nō vnum hominem, non vnā domum, nō vnam
ciuitatē, non vnam gētem, ſed orbem terrarum bapti-
zandum

A zandum eſſe cenſetis: aut certè quia huius facti horror ſemper etiam faciētium corda concuſsit, tot populis ad veſtrā cōmunionē à Maximiniani cōmunione redeuntibus tam multos quidē libuit ſeparare, ſed puduit tam multos rebaptizare: quod tamē quibuſlibet deteſtantibus & exhorrētibus propter ſalutē hominum faceretis, quæ quāto pluriuni fuerat, tāto minus vtiq; contemnēda erat, ſi hoc voquā contuitu veritatis, & non præiudicio faceretis erroris. Vides certè in hoc Maximinienſium ad veſtram communionē reditu patefactum, vera eſſe quæ de baptiſmo dicuntur à nobis. Nā ſi vllus eſt in hominibus intellectus vel dicendi aliquid vel audiendi, qoi anteq̄ redeat ad Eccleſiā baptizat*: & tamē reſcindēdus baptiſmus non eſt, ſicut nec in illis reſciſſus à vobis eſt. Quo nō mutato, nec in ſuo, nec in cuiuſquam alterius, ſed in patris & filij & ſpiritus ſancti nomine quiſque baptizat. Deinde præter baptiſmi ſacramentū quod vel ad pœnam peruerſi vel ad ſalutē recti ſiue correcti integrū perſeuerat, de ipſa correctorū expiatione vel mūdatione volo aliquid dicere. Memini-

** profectò extra eccleſiam baptizat, videtur deeſſe.*

B ſti enim quæ aduerſus nos dixeris, ꝙ venientes ad nos à vobis ex hæreticorū ſacrilego errore, ſine vlla expiatione ſuſceptos habeam⁹. Tu nobis dic modo, de ſchiſmate Maximiniani redeūtes ad vos, cum in ſuis etiā ſuſciperentur honoribus, qua tandē quæſo expiatione mundati ſunt? In illo tanto ſcelere participato, non erant tā nefaria ſocietate maculati?

Cap. xix. Attende quid inſonet, quid increpet, quid in illo præclaro cōcilio fateatur veriloquum os illud Epiſcoporū tuorum, Maximinianū, inquit, fidei æmulū; veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Dathan, Core, & Abirō miniſtrum, de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit: & quod adhuc eum dehiſcens terra non ſorbuit, ad maius ſuppliciū ſuperis reſeruauit. Raptus enim pœnā cōpendio lucrauerat, funeris vſuras nunc grauiores colligit fœnoris, cum mortuus intereſt viuis. Itáne tandē in huius ſchiſmate, ſicut ipſe dixiſti, perſiſtentes, anteq̄ intra tēpus dilationis, ſicut tu idē dixiſti, ſi ſe veſtræ Eccleſiæ reddidiſſent, nullam vel paruam de huius ſocietate traxerāt maculam? Sed audi deinde quid ſequatur, Audi, inquam, dictator vel dictor illius ſentētiæ quid cōnectat. Nec hunc ſolū, inquit, ſceleris ſui mors iuſta cōdemnat, trahit etiā ad

Num. 16.

C cōſortiū criminis plurimos catena ſacrilegij, de quibus ſcriptum eſt, Venenū aſpidum ſub labiis eorū, quorum os maledictione & amaritudine plenū eſt, veloces pedes eorū ad effundēdum ſanguinē. Cōtritio & infœlicitas in viis eorū, & viam pacis nō cognouerunt. Nollemus quidē tanquā è proprij corporis iunctora præſcindi, ſed quoniā tabeſcētis vulneris putredo peſtifera pl⁹ habet ī abſciſiione ſolaminis, quam in remiſsione medicaminis, inuēta eſt cauſa ſalubrior, ne per cuncta mēbra peſtilēs irrepat virus, vt cōpendioſo dolore natum decidat vulnus. Famoſi ergo criminis reos Victorianū Carchabinēſem, Martianum Sullectinū, Beianum Beianenſem, Saluiū Auſaphenſem, Theodorū Vſulēſem, Donatū Sabratenſem, Migginum Belephantarienſem, Prætextatū Aſſuritanum, Saloium Mēbreſitanum, Valeriū Melzitanum, Felicianū Muſticanū, & Martialem Pertuſenſem, qui funeſto opere perditionis vas ſordidū collecta fæculētia glutinarūt, ſed & clericos aliquādo Eccleſiæ Carthaginis, qui dū facinori interſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerunt, dei præſidentis arbitrio vniuerſalis cōcilij ore veridico damnatos eſſe cognoſcite. Quæ grauiora in illos dicere potuiſtis? Quæ grauiora in vosipſos dicere ſoletis? Sed ab hoc, inquis,

Pſal. 13.

tam magno malo intra dilationis tēpus correcti ſunt, D video verum correcti ſint, quia reuera correcti eſſent, ſi ad verā Eccleſiam remeaſſent. Sed ſi veſtra vera eſt, quomodo expiati ſint à tam immani ſcelere dicite. Si enim nō ſunt expiati, omnes vos eſtis ſecundū veſtram ſentētiā eodē ſcelere maculati. Si autē expiati ſunt, ſolo ipſo reditu ꝓpter charitatē quæ cooperit multitudinē peccatorū, expiari potuiſſe conceditis, & vos de veſtris cū correcti ad nos veniūt, inanibus calūniis accuſatis, niſi forte iam quidam, ſicut cōcilij verba indicāt, ſchiſmatis ſacrilegium perpetrauerant, ſed ante diē cōceſſæ dilationis eodem ſacrilegio nondum fuerant inquinati, & ideo non putati ſunt expiādi.

1. Pet. 4.

Cap. xx. Hoc ſi ita eſt, quis vos non audiat, qui tam mirabilem poteſtatem in homines accepiſtis? peccant quādo volunt, & inquinātur quādo vultis. nō obſcurum aliquid recitamus, minúſve notū atq; vulgatū. Illa ſententia eſt quæ tantæ facundiæ merito in manibus omniū, in omniū ore verſatur, qui legendorū talium ſtudioſi ſunt, de qua nūc ſaltē cernis quam vere dixerint, quod non eā deberent gaudere diſertām, ne poſtea plangerent diffamatam. Attende quid E habeat, audi quid perſtrepat.

Cap. xxi. Maximinianum, inquit, fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Datham, Core & Abirō miniſtrū, de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit. Cū hoc igitur ſi quis ſacramētum altaris vno die ſciēs communicaſſet, ſecundum iactantiſsimā illam ſeueritatē veſtrā, nō de tanto malo ſic pollueretur, vt par eius fieret? Quid ergo fuerunt, vel quid ex illo facti ſunt qui nō ſolum ad altaria cum eo acceſſerūt, verumetiā ipſi eum ordinatum Epiſcopum contra Primianū veſtrum erectis altaribus adorauerunt? Sed quid ego de iſtis interrogē? Ipſa ſententia loquatur cuius verba ſic fulgent, vt ſi eam volueritis abſcondere, quarumlibet latebrarū tenebras ſuo omnio ſplendore perrūpat. Videamus in ſocios Maximiniani quāto ſonitu dānationis inſurgat.

Num. 16.

Cap. xxij. Nec ſolum hunc, inquit, ſceleris ſui mors iuſta condemnat, trahit etiā ad conſortiū criminis plurimos catena ſacrilegij, de quib⁹ ſcriptū eſt, Venenum aſpidū ſub labiis eorum, quorū os maledictione & amaritudine plenū eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinē. Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viā pacis non cognouerunt. De- F inde paulopoſt cum omnes ordinatores Maximiniani nominatim enumeraſſet, inter quos etiā iſti de quibus ago, Felicianos & Prætextatus legūtur, quid fecerunt vt tāta in eos digne dicenda eſſent? ita ſubiungit. Qui funeſto, inquit, opere perditionis vas ſordidum collecta fæculentia glutinarunt: ſic intelligi volēs quòd ipſi affuerint, ipſi Maximinianum impoſitis manibus ordinauerint. Addēs etiā de Carthaginis clericis, Sed & clericos, inquit, Carthaginis Eccleſiæ, qui dum facinori interſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerunt.

Pſal. 13.

De Feliciano, Caput xxiij. Rogo te Creſconi, nunquid vllis meis verbis hoc crimen exaggero? Quod ſi voluiſſem, fortaſſe mihi & ſi non talia, tamē qualitercunq; ſufficiētia non defuiſſent. Quæro igitur abs te, antequā iſti duo de quibus interim ago ad veſtræ communionis cōcordiam remeaſſent, in illa catena ſacrilegij conſtituti, ſub quorum labiis erat venenum aſpidum, cū ore pleno maledictionis & amaritudine, cum pedibus velocibus ad effundēdum ſanguinē, quomodo baptizabāt? Nunquid in his erat conſciētia ſancte dantium, quæ ablueret accipientium? Nunquid eos ſaltē fama bona vel falſiſsima commendabat, quæ tibi in illis anguſtiis non quā euaderes, ſed quā te præcipitares exitum præbuit, cum eos tam inſigne con-

G ciliumclamet famoſi criminis reos?Redeuntes deinde
ſicut falſa narrantibus veſtris Epiſcopis credidiſti, ante
dilationis diem quomodo ſuſcipiuntur in honoribus
ſuis, cum eis quos extra Eccleſiam cum Maximiniano
conſtituti in catena ſacrilegi ſchiſmatis baptizauerant,
vnde à ſacrilegio tãto expiãtur, à catena illa vnde ſol-
uuntur, labia eorum, os eorum venenum aſpidũ, à ma-
ledictione & amaritudine vnde mundantur, vnde pe-
des ab effuſione ſpiritalis ſanguinis abluũtur quò velo-
citer cucurrerunt, vnde manus funeſto opere perditio-
nis emaculantur, vnde ab illicito inceſtu non membra
Ca.xxiiij. corporis, ſed animæ purgãtur affectus? Nempe iſtam
cauſam vt defendatis, velitis nolitis ad patrociniũ ve-
ritatis venire cogemini, quæ dicit baptiſmum Chriſti
nõ ſolum per occultos, ſed etiã per manifeſtos malos,
nec ſolum à cõuerſis, verumetiã à peruerſis datum, ha-
bere inconcuſſam ſui roboris firmitatem, & eis poſſe
quidẽ ineſſe, ſed niſi correctis non poſſe prodeſſe. Cor-
rectos autem etiã fraternis orationib⁹ expiari per cha-
1.Pet.4. ritatem cooperiẽtem multitudinem peccatorum. Ecce
antequam oſtẽdã quàm impudẽter tibi veſtri Epiſcopi
H de Maximinianenſium ſuſceptione mentiti ſint, ſecun-
dum ipſum mendacium & narrationem tuã, quàm to-
ta cauſa veſtra ſubuerſa ſit, puto quod non iam quærere
debeas, ſed agnoſcere; nec parare cõtradictionem, ſed
correctionem potius cogitare. Vides enim nũc ſaltem
quàm veraciter à me illa dicta ſint, quibus fruſtra men-
daciter reſpõdere conatus es, quàm rectè dixerim ſi pro
vnitate partis Donati in nefario ſchiſmate baptizatos
nemo rebaptizat, cur pro vnitate Chriſti vera & plena-
ria lex illius hæreditatis agnoſcitur, cũ ipſe fatearis eos
qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, meruiſſe
ſententiam qua non tenerẽtur ſi intra diem dilationis
ſe Eccleſiæ reddidiſſent? Vnde conſtat antequã ſe red-
didiſſent, eos in ſchiſmate in quo perſtiterant baptizaſ-
ſe, cum quibus in veſtram communionem recepti ſunt.
Vides quemadmodũ mortui baptizauerunt, quia de il-
lis qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, antequã
ad vos redirent, dictũ erat ſententia concilij Bagaien-
Exo.14. ſis, Aegyptiorum admodum exemplo pereuntium fu-
Quòd mul- neribus plena ſunt littora. Quod vero dixi, quando
ta ſint pro apud eos decernenda recitata eſt, ore latiſsimo accla-
pace tolerã- mauerunt: nunc autẽ cũ à nobis recitata fuerit, obmu-
da, Caput teſcant, quibus pœnis ecce iam multo melius obmute-
xxv. ſcerent quàm cum talia loquuntur, implicarẽtur. Vides
I quàm verum ſit quod à me dictũ eſt, iam tãdem ſenti-
re debent, quanta ſint pro pace toleranda, & pro pace
Chriſti redire ad Eccleſiam, quæ non damnauit inco-
gnita, ſi pro pace Donati placuit reuocare dãnata. mul
to magis enim hoc ſecundum tuam narrationem verũ
eſt, qui dixiſti etiam illos dilatione conceſſa reuocatos,
de quibus nominatim expreſsis dictum fuerat, dei præ-
ſidẽtis arbitrio vniuerſalis concilij ore veridico dam-
natos eſſe cognoſcite. Cũ enim poſt hæc verba illa eſt
dilatio conſtituta, quomodo non placuit reuocare dã-
nata, aut quomodo nobis tãto poſt natis, vel ipſi etiam
Chriſtiano orbi terrarum incognita eſſe non poſsint,
quæ probari nõ potuerunt de Cęciliano, in eo qđ poſt-
ea factum eſt iudicio trãſmarino, quando quæ de Ma-
ximinianenſibus geſta ſunt & in Africa & temporibus
noſtris, tu cũ ſis Afer, ſicut dicis, poſt tot annos adhuc
vſq; non noueras? Sicut autem nos docere poterimus,
adhuc vſque nõ noſti, quia Epiſcopis veſtris mentien-
Ca.xxvi. tibus credidiſti. Quod autẽ me de traditione in ve-
ſtros maiores dicis quaſi per anticategoriam quod à
noſtris maioribus factũ eſt, retorquere voluiſſe, culpãs K
quòd hoc fecerim, quaſi in ſchola de cauſæ generibus
vel quæſtionibus ageretur, non in Eccleſia veritas quæ-
reretur: nũquid hoc Heliæ Prophetæ diceres, qui cum
ſibi à rege iniquiſsimo eſſet obiectum, quòd ipſe euer-
teret Iſraël: reſpondit, Ego non euerto, ſed euertis tu & 3.Reg.18.
domus patris tui? Quid enim ad nos pertinet hoc retor
tæ rhetoricæ obiectionis genus, quo nomine à Græcis
appellatur in arte rhetorica, cũ hoc inueniamus in au-
thoritate prophetica? Cũ ergo quiſq; dicit, Nõ ego feci,
ſed tu feciſti, verum dicere opus eſt, non dicere metuẽ-
dum eſt. Et tu quomodo oſtendas non feciſſe maiores
veſtros, quod ſuis cõfeſsionibus lectis feciſſe monſtrã-
tur, debes ſi quid vales vigilãtiſsime cogitare, nõ verbo
Græco imperitos ne nos audiant deterrere. Et maiores
quidẽ noſtros fuiſſe traditores nõ docuiſti: Neq; enim
quia dixiſti eſſe multas literas quibus hoc poſſet oſten-
di, ideo iam oſtendiſſe putandus es. De veſtris autẽ ma-
ioribus extat Secũdi Tigiſitani concilium cum pauciſ-
ſimis quidẽ factum apud Cirtham poſt perſecutionem
codicum tradendorum, vt illic in locum defuncti or- L
dinaretur Epiſcopus. Ibi quæ geſta ſint accipe. Nam Ca.xxvij.
quæ neceſſaria fuerũt, infrà ſcribere curaui. Diocletia-
no octies, & Maximiniano ſepties cõſulibus, quarto no
nas Martij Cirthæ, cum Secundus Epiſcopus Tigiſita-
nus primæ cathedrę conſediſſet in domo Vrbani Do-
natiq;, idẽ dixit, Probemus nos primo, & ſic poterimus
hic ordinare Epiſcopum. Secundus Donato Maſculi-
tano dixit, Dicitur te tradidiſſe. Donatus reſpõdit, Scis
quantũ me quæſiuit Florus vt thurificarem, & non tra-
didit me deus in manus eius frater, ſed quia deus mihi
dimiſit, ergo & tu ſerua me deo. Secundus dixit, Quid
ergo facturi ſumus de martyribus, quia nõ tradiderũt,
ideo & coronati ſunt? Donatus dixit, Mitte me ad deũ,
ibi reddam rationem. Secundus dixit, Accede vna par-
te. Secũdus Marino ab aquis Tibilitanis dixit, Dicitur
& te tradidiſſe. Marinus reſpondit, Dedi Pollu chartu-
las, nõ * codices mei ſalui ſunt. Secundus dixit, Tranſi *al.nam.
vna parte. Secundus Donato Calamenſi dixit, Dicitur
te tradidiſſe. Donatus reſpõdit, Dedi codices medici-
nales. Secundus dixit, Trãſi vna parte. Et alio loco Se-
cundus Victori à Ruſiccade dixit, Dicitur te tradidiſſe
quatuor Euãgelia. Victor reſpõdit, Valẽtianus curator
fuit, ipſe me coëgit vt mitterem illa in ignẽ. Sciebã illa M
deleticia fuiſſe, hoc delictũ indulge mihi, & indulgebit
mihi deus. Secũdus dixit, Tranſi vna parte. Et alio loco
Secundus Purpureo à Limata, Dicitur te necaſſe filios
ſororis tuæ duos Milei. Purpurius reſpondit, Putas me
terreri à te ſicut & alteri? Tu quid egiſti qui tentus es à
curatore & ordine vt ſcripturas dares, quomodo te li-
beraſti ab ipſis, niſi quia dediſti aut iuſsiſti dari quodcũ
que? Nã non te dimittebãt paſsim. nã ego occidi & oc-
cido eos qui contra me faciũt. Ideo noli me prouocare
vt plus dicã, Scis me de nemine tractare. Secũd⁹ minor
patruo ſuo Secũdo dixit, Audis quid dicat in te? parat⁹
eſt recedere & ſchiſma facere, nõ tantũ ipſe, ſed & om-
nes quos arguis, quos ſcio qa dimittere te habẽt, & dare
in te ſententiã, & remanebis ſolus hęreticus, ideo quid
ad te ptinet, quis quid egit? deo habet reddere rationẽ.
Secũdus Felici à Rotaria Cẽturioni & Victori à Garbe
dixit, Quid vobis videtur? Reſpõderũt, Habent deũ cui
reddãt rationẽ. Secũdus dixit, Vos ſcitis & de⁹, Sedete.
Et oẽs reſpõderunt, Deo gratias. Hos tu traditores qui
cũ aliis apud Carthaginẽ in Cæcilianũ & ſocios ei⁹ di-
xerũt ſentẽtias, inter quos & Siluanus Cirthẽſis fuit, de

A cuius traditione geſta mox inſeram,pręclara videlicet
ratione defendis: hoc enim de his iam pluribus vtique
dicturus es,quod de vno Siluano tanquam magnũ ali-
quid dictandum putaſti. Hinc te arbitratus manifeſte
falſum crimen quod ei traditionis obiicitur, demon-
ſtrare,quia interpoſuiſti ſententiam eius quam in con-
cilio inter cæteros Epiſcopos contra Cęcilianũ & alios
communionis eius participes dixit,tanquam fieri non
poſſet vt traditores traditor condemnaret. Prudẽtius
enim tu vides iſta quàm Paulus Apoſtolus, Nam ille
quibuſdã res obiiciebat abſurdas, nec conſiderabat nõ
Roma.2. poſſe fieri quod dicebat,Qui prædicas non furandum,
furaris:qui dicis non adulterãdum adulteras,qui abo-
minaris idola,ſacrilegiũ facis?Et illud pręcipue,In quo
enim alterum iudicas,teipſum condẽnas,Eadem enim
agis quæ iudicas.Hos ergo traditores quibus confeſsis
territus Secundus ignouit,ſecũ abluit in Carthaginẽſi
concilio, & in abſentes non confeſſos dixerunt ſenten
tias,qui pręſentes de ſua nõ ſunt confeſsione damnati.
Hoc conciliũ non maneret nec in poſteritatis memo-
ria perduraret, niſi deſcriberetur ab aliis cum ſeruare-
B tur ab eis, qui eo ſe defendere præparabant, ſi quis eis
eadem crimina poſtea quę illic relaxata ſunt obieciſſet.

C.XXVIII. Intererat etiam Secundi ipſius,vt appareret eum ne
ſchiſma fieret, quod ſolent præ cæteris pacifici præca-
uere, illa omnia diuino iudicio dimiſiſſe, quod multo
magis facere deberet in concilio Carthaginẽſi,vbi cõ-
tra abſentes nulli conſtiterant,niſi Lucilla tunc prępo-
tens & pecunioſiſsima fœmina odiis accenſa furialibus
vehementer inſtaret, vt contra Cæcilianum veluti dã-
natum alter ordinaretur Epiſcopus. Quod in Zeno-
phili conſularis iudicio poſtea commemoratum eſt per
quendam Nundinarium Siluani Cirthenſis tunc veſtri
Epiſcopi diaconum,qui cum commemorato Epiſcopo
ſuo quem perpeſſus fuerat inimicum,ſicut volebat cõ-
cordare nõ potuit. Egerat ſanè hoc apud collegas eius
magis terribiliter, ne omnia proderet, quàm ſupplici-
Ca.XXIX. ter vt veniam mereretur. Ex illius iudicij geſtis hæc
pauca interpoſui,Conſtantio Maximo Auguſto & Cõ-
ſtantino iuniore nobiliſsimo Cæſare conſulibus, idus
Decembris ex tota Mociacienſi inducto & applicito
Victore grãmatico, aſtante etiam Nundinario diaco-
no,Zenophilus cõſularis dixit, Quis vocaris?Reſpon-
dit,Victor.Et paulopoſt alio loco reſpondit Nundina-
rius.Legantur acta.Zenophilus cõſularis dixit,Legan-
C tur. Et legit Nundinarius exceptor,dixit,Diocletiano
octies & Maximiniano ſepties conſulibus,quartodeci-
mo calendas Iunij ex actis Munatij Felicis flaminis per-
petui curatoris Coloniæ Cirthenſis, cum ventum eſſet
ad domum in qua Chriſtiani conueniebant, Felix fla-
men perpetuus curator Paulo Epiſcopo dixit, Proferte
ſcripturas legis,& ſi quid aliud hic habetis,vt & præce-
pto & iuſsioni parere poſsitis. Paulus Epiſcopus dixit,
Scripturas lectores habẽt, ſed nos quod hic habemus,
damus. Felix flamen perpetuus curator dixit Paulo,O-
ſtende lectores aut mitte ad illos.Paulus Epiſcopus di-
xit,Omnes cognoſcitis.Felix flamen perpetuus curator
dixit.Nõ eos nouim⁹.Paulus epiſcop⁹,Nouit officiũ pu
blicum,id eſt Edeſius & Iunius exceptores. Felix flamẽ
perpetuus curator dixit. Manẽte ratione de lectoribus
quos monſtrauit officiũ,& vos qđ hic habetis date.Se-
dẽte Paulo Epiſcopo & Mõtano & Victore de caſtello,
memor presbyter aſtãte Marte cũ Aelio,& Marte dia-
cono proferẽte Marcuclio Catulino & Siluano & Ca-
rioſo ſubdiacõis & Ianuario Marculio fructuoſo Mig-

gene Saturnio Victore Sanſurico,& cæteris foſſorib⁹, D
cõtraſcribẽte Victore Aufidij in breue ſic, Calices duo
aurei,Item calices ſex argẽtei,&c.Et alio loco,Poſtea q̃
apertũ eſt in bibliotheca, inuenta ſunt ibi armaria ina-
nia, ibi protulit Siluanus capitulatã argẽteã & lucernã
argẽteam,quod diceret ſe poſt arcam inueniſſe. Victor
Aufidij Siluano dixit, Mortuus fueras, ſi nõ illas inue-
niſſes. Felix flamẽ perpetu⁹ curator pro Siluano dixit,
Inquire diligẽtius ne quid hic remanſerit. Siluanus di-
xit,Nihil hic remanſit, totum hoc eiecimus:& cætera.
Et alio loco, exemi libelli traditi Epiſcopis à Nũdina-
rio diacono,Teſtis eſt Chriſtus & angeli eius,quoniam
traditoribus communicaſtis: id eſt,Siluanus à Cirtha
traditor eſt,& fur rerum pauperum, quod omnes vos
Epiſcopi,presbyteri & diacones & ſeniores ſcitis,& de
quadringentis follibus Lucillæ clariſsimæ fœminę pro
quo vobis cõiuraſtis vt fieret Maiorinus Epiſcopus, &
inde factũ eſt ſchiſma.Nam & Victor follo veſtri præ-
ſentia & populi dedit folles viginti,vt factus eſſet preſ-
byter,quod ſcit Chriſt⁹ & angeli eius:&c.Et alio loco,
Quibus lectis Zenophilus conſularis dixit, Et actis &
literis quæ recitatæ ſunt,traditorem conſtat eſſe Silua- E
num.Item alio loco Zenophilus conſularis dixit,Quis
adminiſtrabat? Tunc Siluanus in clericatu reſpondit,
Sub Paulo Epiſcopo orta perſecutio eſt,& Siluan⁹ ſub-
diaconus fuit. Habẽs ne frater Creſconi ad iſta Ex actis.
quod dicas?Putáſne vſqueadeo frontẽ periiſſe de rebus Cap.XXX.
humanis, vt ad purgationem Siluani adhuc putes ſen-
tentiam recitandam quam dixit in Eccleſia? Num &
collegas eius quaſi traditores, ne magis admoneas, di-
cere ex Epiſtola Apoſtoli ſimile aliquid, vt pauloante
commemoraui,Qui prædicas non tradendum,tradis? Roma.2.
& in quo alium iudicas,temetipſum cõdemnas, eadem
enim agis quæ iudicas?Sed poſteaquam Vrſacio & Ze-
nophilo perſequẽtibus cõmunicare noluiſſet, actus eſt
in exilium.Immo qui iam traditor fuit,permanere etiã
hæreticus voluit,vt falſum honorem in ipſa parte Do-
nati haberet, qui habere in catholica nullũ poſſet, tam
manifeſtis traditionis ſuæ geſtis, publico indicio reſe-
ratis.Hæc tu profecto falſa eſſe dictur⁹ es,& pro veſtris
maioribus, vt plurimum poſsis,cõtra noſtros alia pro-
laturus.Quod quidem fortitan non valebis, non inue-
niẽdo quid proferas,ſed fac te inueniſſe,fac protuliſſe.
Tantá ne furis impudentia vt abs te prolatis magis cõ-
tendas credi oportere,quàm eis quæ proferuntur à no- F
bis? Aut enim & hic & illic fuerunt traditores, ſi & tu
aliqua recitas de confeſsione noſtrorũ:aut ſi aliquid pu
tas contra veſtros à noſtris eſſe cõfictum,cur non à ve-
ſtris contra noſtros hoc idem nobis putare conceditis?
Ergo pro humanis factis,aut & hinc & inde manifeſtis,
aut ex vtroq; latere incertis,ne qui in vnum deum cre-
dimus litigemus, quod certum & diuinũ munus eſt,in
Chriſti gratia cõcordemus.Cum enim geſta maiorum
noſtrorum atq; veſtrorum hinc atq; inde contraria re-
citantur nobis tanto pòſt natis, ſi nec ſaltem dubitare
permittitur,quid iniquius?ſi autẽ permittitur,quid ſuf-
ficientius? Neq; enim ſicut incertũ eſt à quibus extiterit
traditionis malũ, ſic incertum eſt à quo iubeatur reddi
turbatæ pacis bonum. Ac per hoc qui pro incerto Cypriani
alieno malo pacẽ Chriſti reſpuit, certiſsime malus eſt: ſententia.
quãdoquidem Cyprianus nec pro certa permixtorum Ca.XXXI.
malitia zizaniorum pacem deſeruit frumentorum, qui
ſcribens ad Maximum dixit, Etſi videntur in Eccleſia
eſſe zizania, nõ tamẽ impediri debet fides aut charitas
noſtra, vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus, de

G Eccleſia recedamus. Non dixit ſuſpicamur, opinamur,
arbitramur, coniicimus, credimus: ſed cernimus dixit.
O verbum qoo cuncta dubitatio tolleretur, vt corpus
Chriſti nõ diuideretur. Si ſola frumẽta deſideras, geme
in labore agri, gaude in ſpe horrei, tolera malos in cõ-
munione ſacramẽtorum Chriſti, ne ante littoris tẽpus
retia dirumpeodo, fias qnod tolcrare noluiſti. Ita dice-
rẽ ſi de traditoribus quos accuſatis aliquid probaſſetis,
Immo hoc vero tempore nec iſta iam dicerẽ, nõ enim
iubeor tolerare, cũ quibus iam nõ cogor viuere. Quod
ſi mihi etiam nuoc traditor demooſtraretur, qua con-
ſcieotia deſero tot Chriſtianas geutes quibus non de-
monſtratur? Deinde egoipſe ſi nunc diſco quod paulo-
antè neſciebã, cur in me reſcinditis quod ſciebam? ba-
ptiſmum quippe Chriſti me accepiſſe ſciebã, vos etiam
ipſi alienum ſcelus quod ignoratum nemini obeſſe cõ-
C.XXXII. ceditis. Cur ergo heri baptizatũ hodie rebaptizatis,
cum alienũ ſcelus qood heri neſciebã, hodie doceatis?
Neſciẽs à quali acceperit, baptiſmi accepti nõ erat reus.
Modo abs te hic didicit, baptiſmi reſciſſi quare fit re⁹?
Nam ſiue conſenſerit documentis tuis, ſiue nõ conſen-
H ſerit qui Chriſti baptiſmum miniſterio traditoris acce-
pit, niſi probaueris eum ſciſſe à quo acceperit, nec ſecũ-
dum vos recte poteris baptizare. Iam oũc auerte ab ſtu
dio partium mentem tuam, & conſidera q̃ innnmera-
bilis multitudo Chriſtianorum in Aphrica ipſa neſciat
qui fuerint traditores: quãto magis in cętero orhe ter-
rarũ, quaotam multitudioẽ, niſi cum baptizaretur ſciſſe
conuiceris, aut baptizandam dicere nõ audebis, aut iu-
dicare de occultis cordis audebis. Et vbi eſt quod tibi
placet, quæ abs te interpoſita eſt diuina ſententia, quæ
manifeſta ſunt vobis, quæ autem occulta ſuot domino
deo veſtro? Crede orbi Chriſtiano dicẽti tibi, baptiſmũ
Chriſti ſcio, qui fuerint traditores in Aphrica, vel vbi-
libet, ignoro. Quid in me occulta humana iudicas, vt
manifeſta io me diuina reſcindas? Fac te ſcelus alienũ
modo mihi probare, quod dicis: hoc, cũ baptiſmum ac-
ciperem, neſciebam. Si propter eos quos nũc mihi pro-
I dis, baptizare eos qui neſciẽtes ab adulteris acceperũt,
quos nuoc prodis.* Quid ad hęc dicis, niſi non eſt ſan-
ctum, nõ eſt mundũ, niſi quod voluero? In hac re teſtis
eſt, inquis, totius orbis penè cõſciẽtia. Reſpõdetur tibi:
In hac re totios orbis nulla eſt omnino conſcientia.
Hoc, ioquis, maiores noſtri à ſuis parẽtibus acceperũt.
Reſpondetur, Sed errantes ab errantibus aut calum-
niantibus. Nam & maiores Iudæorũ corpus Chriſti de
ſepulchro furatum à ſuis maioribus acceperunt. Nam
olim defuncti ſunt, inquis, qui traditionis huius facin⁹
per quos & quibus locis admiſſum ſit cognouerũt. Re-
ſpõdetur, Hoc & noſtri pro ſuis partib⁹ dicũt. Extãt, in-
quis, etiã libri quibus ordo rerũ geſtarũ fideliter ac di-
ligẽter aſſcript⁹ eſt: ſunt acta, ſunt literę, multorũ quoq;
tenetur manifeſta confeſsio. Reſpondetur tibi, Hæc &
noſtris pro ſuis partibus nõ deeſſe. Aut ergo illis creda-
mus qui potuerũt cauſam ſuã illis Eccleſiis perſuadere,
quas ſcriptas in libris diuinis & canonicis legimus: aut
quod tu dixiſti de Optato, nec abſoluamus dubia, nec
damnemus, & pacẽ Chriſti cuius bonũ dubium nõ eſt,
fraterna dilectione teneamus. Sed Orientales quos
modo noſtros eſſe cõcedis, non latuiſſe hoc facinus di
cis. Atq; vt hoc probes, inſeris principiũ Epiſtolæ cõci-
lij Sardicẽſis, vbi Donati Carthaginis Epiſcopi veſtri
nomẽ inuenitur aſſcriptũ. Quod ideo factũ putas & af-
firmas, ꝙ videlicet Oriẽtalibus qui de cõcilio ſuo hæc
ſcripta miſerũt, facinus diſplicuerit traditorũ, & ab eo-
rũ cõmunione retraxerint, & propterea Donato veſtro

Vide nũ ita legẽdũ, Si ꝓpter eos quos modò nunc mihi prodis baptizatis eos qui neſcientes ab adulteris acceperunt, quur nunc prodis?

C.XXXIII.

Arriani cũ Donato C.XXXIIII.

cõmunicabãt. Diſce ergo quod neſcis. Sardicenſe con K
cilium Arrianorũ fuit, quod totũ iã diu eſt, vt habemus
in manibus, maxime cõtra Athanaſiũ Epiſcopũ Alexã-
drinũ catholicum, qui eorũ errorẽ ex ipſa ciuitate or-
tũ, præ cæteris acriter arguebat & refellebat. Nõ igitur
mirũ ſi illi hæretici Donatũ ſibi aſciſcere tentaueruot,
quos per totũ orbem catholica dãnabat Eccleſia, quã-
quã nos ſine ciuitatũ nominibus Epiſcupos ad quos hę
literę datæ ſunt habeamus. Aut ergo aliquis Donatus
fuit nõ in Aphrica Epiſcopus, cui nomini Carthago à
veſtris eſt addita, aut vt dixi, Aphricanã hæreſim Oriẽ-
talis hæreſis ſibi tentauit adiũgere. Quod hinc maxime
credibile eſt, quòd ad Carthaginis Epiſcopũ Romano
prætermiſſo, nunqnã Oriẽtalis catholica ſcriberet, vbi
ſaltẽ veſter ſcribi debuit, quẽ ſoletis Romã paucis ve-
ſtris mittere ex Aphrica. Sed deo gratias, quod nec va-
luit, ſi tamẽ cœpta eſt illa cõſpiratio hæreticorũ Orien-
talium cũ Aphris hęreticis prępualere. Tu Arrianos iam
inter hęreticos & nobis & vobis deteſtãdos in tua Epi-
ſtola poſuiſti, vnde mihi tecũ nulla neceſsitas eſt etiam
de hac qoæſtione confligere. Nã quod tibi propoſuiſti
quęſtionẽ tanquã à nobis obiectam, ſi hæc ita ſunt, à cõ-
munione veſtrorum, quẽadmodum Orientales poſtea
ſegregati ſunt, & reſpõdiſti quòd in recipiẽdis iterum L
noſtris, dãnatæ cauſæ non potuerint ſeruare conſcien-
tiam, nunquid mirãndum eſt de tam longinquis terris
Epiſcopos tuos tibi narrare impune quod volũt? Quod
ſi omnino ita eſſet, tot populi quid fecerũt, qui cum iſta
neſcirent, tamen à vobis rebaptizandi cẽſeotur? At nõ
eſt credibile quòd hæc populi ignorare potueriot, cũ
tu harum rerum aliquantum ſtudioſior, quid cum Ma-
ximinianenſibus egerint veſtri Aphri in Aphrica, ſi li-
teris meis velles reſpondere, nõ quæreres. Illud vero C.XXXV.
quod dixi, neq; ſi aliquorum in noſtra cõmuniooe de-
functorũ traditio probaretur, quę à nobis improbatur,
& diſplicet, nos ex aliqua parte macularet, q̃ ridiculoſe
potaſti ridiculum & minus conueniens prudẽtię meæ?
Proinde iã cupio noſſe qoomodo id refellerit pruden-
tia tua. An quia dicis te non videre quomodo à nobis
improbetur, vel quatenus diſpliceat, quod nunquã co-
gnito errore damnauimus, in eorum ſchiſmate poſiti?
Vide potius q̃ breuiter ad iſta reſpondeã, Ego in Eccle
ſia ſum cuius mẽbra ſunt illæ omnes Eccleſiæ, quas ex
laboribus Apoſtolorũ natas atq; firmatas ſimul in lite-
ris canonicis nouimus: earũ cõmunionẽ, quantum me
adiuuat dominus, ſiue in Aphrica ſiue vbicunq; nõ de-
ſeram. In hac cõmunione ſi fuerunt quos neſcio tradi- M
tores, cũ eos demõſtraueris, & carne & corde mortuos
deteſtabor, nequaquã tamen à viuis in eiuſdẽ Eccleſiæ
ſancta vnitate maoẽtibus, propter mortuos alienabor.
Neq; enim Epiſcopi hanc Eccleſiam cõdiderunt, ſed in
ea ſi boni frumentum, ſi autem mali palea fuerunt. Vos
antẽ quos tam manifeſte Eccleſiæ zizania vel palea ma-
culare non poſſet, quæ cauſa fuit veſtræ diuiſionis, niſi
appetitus ſacrilegi ſchiſmatis? Si tibi, inquis, diſplicet,
improba, fuge & relioque Eccleſiam traditorum, Noli
errantiũ maiorum tuorũ ſequi veſtigia. Ad hoc reſpon
deo, Si nec illi fuerunt traditores, maiores mei ſunt. Si
fuerunt quod ego nõ ſum, nõ ſunt maiores mei: Eccle-
ſiam teneo plenã tritico & palea. Non dico ſi alios qui
ſuam ſarcinã portant, ſed ſi meipſum in ea mihi oſten-
deres traditorẽ, vbi mihi licet in melius cõmutari, non
mihi opus eſt inde ſeparari. Si quos tales ſacramentorũ
eius cõmunione cognouero, verbo & diſciplina domi-
ni emẽdo quos poſſum, tolero qnos emendare nõ poſ-
ſum. Fugio paleam, ne hoc ſim, nõ aream, ne nihil ſim.

Caput XXXVI. A Proinde noli fruſtra in hanc ſententiam ventilari, Magis enim me admonet quomodo id agã, pręceptũ Apoſtolicum quod ipſe poſuiſti, *1.Timo.5.* Ne cõmunices peccatis alienis, teipſum caſtũ ſerua Nã vt oſtenderet quẽadmodum quiſq; non cõmunicaret peccatis alienis, ad hoc addidit, teipſum caſtum ſerua. Non enim qui ſe caſtum ſeruat, cõmunicat peccatis alienis: quanuis nõ eorum peccata, ſed illa quę ad iudiciũ ſibi ſumunt, dei ſacramenta cõmunicet cum eis, à quibus ſe caſtũ ſeruando fecit alienũ. Alioquin etiam Cyprianus, *Cyprianus in epiſtola de lapſis.* quod abſit, peccatis raptorum & fœneratorum collegarum cõmunicabat, cum quibus tamẽ in communione diuinorum ſacramentorum manebat, de quibus dicũtur Epiſcopi plurimi, quos & ornamẽto eſſe oportebat cęteris & exemplo, diuina procuratione neglecta, procuratores rerum ſecularium fieri, derelicta cathedra, plebe deſerta per alienas prouincias oberrantes, negotiationis quæſtnoſæ nũdinas aucupari: Eſuriẽtibus in Eccleſia fratribus, habere argẽtũ largiter, velle fundos inſidioſis fraudibus parare, vſuris multiplicãtibus fœnus augere. Nũ- B quid taliũ ille cõmunicabat peccatis? Nũquid eorũ ſectam ſequebatur? Et tamẽ cum eis in eorundem ſacramentorum cõmunione perſiſtebat, quia illa ſacramẽta nõ ipſi inſtituerant moribus ſuis, ſed ad pœnã ſibi valere faciebant moribus malis.

Caput XXVII. Quid eſt autem quod dicis, quòd ex perſona mea tibi propoſuiſſes, quod ego nunquam diuinum tradiderim teſtamẽtum? Adiungis enim, Sed ille qui tradidit, te creauit. Deinde contexis quæ tibi bene ſonare videbãtur, Fõte deducitur riuus, & caput membra ſequuntur. Sano capite omne ſanum eſt corpus, & ſi quid in hoc morbi vel vitij eſt, omnia membra debilitat. Originem ſuam reſpicit quicquid in ſtirpe proceſſit. Et poſt hæc quaſi in extremo cõcludis, Non poteſt innocens eſſe qui ſectam nõ ſequitur innocentis. In his omnibus verbis tuis creatorẽ meũ, caput meum, nõ feciſti niſi traditorẽ, quem quidem accuſare tantum, non cõuincere potuiſti. Ego autẽ nec eius innocentiã mihi creatricem vel fontẽ capútve cõſtituo, ſed tn ad illud redis in quo Petilian⁹ errauit, cũ cuiuſq; in ſanctificatione baptiſmatis Chriſt⁹ ſit origo caputq; naſcentis, & nõ vis venire in maledictũ, de quo ſcriptũ eſt, *Hiere.17.* Maledict⁹ omnis qui ſpem ſuã ponit in homine: cũ C te aliũde nõ inuoluis, ne cũ ſi reſilieris, in aliud recidas.

Caput XXXVIII. Sed & teſtimonio me admones de ſcripturis, quid tibi adhuc ad iſta reſpõdeam. Dicis enim propter hoc ſcriptũ eſſe, In legalibus patrum veſtrorũ ne ambulaueritis. Nec aduertis dictũ eſſe Iudæis, vt mala facta patrũ ſuorũ non imitarentur, non vt ab illo dei populo ſcinderẽtur. Si ergo licuit regi Dauid, Samueli, Eſaïæ, Hieremiæ, Zachariæ, cæteriſq; ſanctis ac Prophetis dei inter contẽptores legis dei mandata ſeruare, atq; in illos ipſos mãdati tranſgreſſores multa digna & vera verba iaculari, patrũ quoq; illa peccata quibus ſub Moyſe ita offenderũt deum, vt nemo eorũ dignus eſſet terrã promiſſionis intrare, nõ imitari, nõ ſectari, ſed deteſtari ac fugere, & illos qui ea cõmitterent, ſimilitudine taliũ patrũ increpare, nec tamẽ ſibi alterũ populũ quaſi purgatũ & liquatũ ſeparatiõe ſacrilega cõſtituere, quomodo nobis nõ liceat nec facta neſcio quorũ, quę magis obiicitis q̃ probatis, imitari: nec tamẽ ab ea quę in vniuerſo mũdo, *Coloſſ.1.* ſicut Apoſtolus dicit, fructificat & creſcit, ſancta Eccleſia ſeparari? Nunquid aliqua ſacramenta inſtituerũt traditores in quibus baptizaret? Nũquid aliquos libros de faciẽda vel imitanda traditione poſteris cõdiderunt, & eorũ tenemus ſequimurq; doctrinã? Quod ſi feciſſent, nec ſibi cõmunicare paterẽtur niſi eos qui illa D legerẽt, approbarẽt, ipſi ab Eccleſię ſe vnitate diuiderẽt, In quorũ diuiſione me ſi videres, tũc me dicere deberes eſſe in Eccleſia traditorũ. Quod ſi ſua peſſima de faciẽda traditione pręcepta conſcriberent, nec tamen extra Eccleſiam ſua propria cõgregatione colligerẽtur, zizania propterea cõputarentur, quorũ cauſa frumenta nõ recte deſererentur.

C.XXXIX. Ecce dico iterũ quæ me vlterius vetas dicere. Arguis apud me eos quos iam olim defunctos mea cognitio nõ iudicaſſet. Dicis tu cõtra: licet tibi & hodie iudicare, & iudiciũ nõ tãtũ de viuis, ſed etiã de mortuis haberi poteſt. Licet enim ſit mortuus qui peccauit, nunquã illud morietur quod admiſit. Quid ſi cũ viueret ſe correxit, deumq; placauit? Nonne mortuũ & deletũ eſt quod admiſit? ſicut Felician⁹ & Prętextat⁹ Maximiniani ordinatores, data ſicut dicis dilatione ſe tanto ſcelere correxerũt. Mirum eſt autẽ ſi propria peccata non obſunt hominibus qui & facta correxerint, & aliis obſunt qui ea omnino nõ fecerint. quod ſi de nobis agitur, adde, qui nec facta cognouerũt. Sed dicis licere mihi etiã hodie iudicare, quia iudicium nõ tãtum E de viuis, ſed etiã de mortuis fieri poteſt. Ecce volo iudicare, ſed vos cauſam ipſam nõ vultis agere, imò vero tunc actam, tunc etiam ſine dubio terminatã, nobis demonſtrantibus nõ vultis agnoſcere. Sed faciamus vos potius habere quod docere poſſitis, quos nõdũ docuiſtis quare iam rebaptizãdos eſſe cõtenditis, quãdoquidẽ à traditoribus quos ignorauerãt baptizatos, nec cũ docueritis baptizare debeatis, ſicut eos qui neſciẽtes ab adulteris baptizati ſunt, & illis proditis atq; cõuictis nõ baptizatis?

Caput XL. Hic forte dicas, ſed de Cæciliano iam iudicatum eſt. Reſpondetur tibi. Iam iudicatum erat & de Primiano à centũ Epiſcopis veſtris quibus eũ iniquiſſimum Maximinianus perſuaſerat, antequam Bagaienſe conciliũ faceretis. Sed in primo iudicio dãnatus eſt abſens, in ſecũdo abſolut⁹ eſt præſens. Si poſt primũ quos baptizauit rebaptizari non poſſunt, quanto potius poſt ſecundum? Ita & Cęcilianus primo apud Carthaginem iudicio Secundi Tigiſitani damnatus eſt abſens, ſecũdo iudicio Miltiadis Romani abſolutus eſt præſens? adhuc nos de illo certos eſſe non vultis, ſaltem dubitare permittite. vincit enim vos non ſolũ qui Cæcilianum ſcit innocentem, verumetiam qui neſcit nocentẽ. F Vos autẽ vtroſq; rebaptizandos eſſe cenſetis, & qui dicunt, nouimus, & qui dicunt, nõ nouimus qualis fuerit Cæcilianus. Non ſunt baptizandi quos baptizauit Primianus poſt primum iudiciũ quo damnatus eſt abſens, & baptizandi ſunt quos baptizauit Cæcilianus poſt ſecundũ iudiciũ quo abſolutus eſt præſens? Illum damnatum damnare non licuit, de iſto abſoluto ſaltẽ liceat dubitare. Cuius crimina etiã ſi certa nobis eſſent in Eccleſia cõſtitutis, quam ſpiritusſanctus velut aream cum palea prænunciauit, nequaquã nos aliena peccata non imitata macularent. Et tamen etiã ſi nobis incerta eſſe dicũtur, non ſolum rei conſtituimur, verumetiam baptizandi iudicamur. Itáne agitis? Siccine cũcta peruertitis? Tãtúmne reuera vobis licere arbitramini, vt quod vultis ſit ſanctum, quod vultis immundum? Cohibete vos, nõ proficiatis in malis, ne pereatis à bonis.

Cap.XLI. Nam illud quod dixi, q ſi de perſecutionibus agitis, cito reſpõdeo, ſi aliquid inique paſſi eſtis, nõ pertinere ad eos qui talia quãuis improbe facientes, pro pace tamẽ vnitatis laudabiliter tolerant, quam fallaciter refellere voluiſti, prorſus non cogitãs literas tuas ſani capitis habituras eſſe lectorẽ. Ita enim reſpõdes quaſi dixerim, per-

G ſecutionem vobis pro pace vnitatis fieri debere. Quod
illo quidē loco nō dixi, ſed dixi, ſi aliquid inique paſſi
eſtis, nō pertinere ad eos à quibus laudabiliter pro vni-
tatis pace tolerantur, qui talia in vos quamuis improbe
faciunt. Quod cū apertiſsime dictum ſit, ſaltem expoſi-
tum attendant quos fallere noluiſti. Neq; enim te quod
tam apertum eſt, nō intellexiſſe arbitror, ſed breuitatē
ſententiæ meæ facile putaſti poſſe in caliginē mitti, vbi
quodlibet aliud diceres, ei reſpōdiſſe videreris. Cur au-
tem dixerim malos communionis noſtræ, hoc eſt areæ
dominicæ paleam, cū in vos inique agunt, à bonis no-
ſtris laudabiliter pro pace tolerari, quid opus eſt vt ipſe
oſtendam, ipſe defendam, cum pro me beatus Cypria-
nus apertiſsime & candidiſsime dicat, etiam cum cer-
nuntur in Eccleſia mali, nō propter eos Eccleſiam de-
ſerendam: hoc eſt, quod dixi eos pro vnitatis pace to-
lerandos? Neq; enim vos amplius q̄ nos perſequuntur,
qui nos inique perſequentes dant vobis ad decipiēdos
imperitos, licet falſam ſimilitudinē gloriæ, nobis autē
vulnus grande triſtitiæ. Deinde cōmemorās etiam
Circūcellionum ſcelera Cap. XLII. neſcio quos mortuos, quos à noſtris dicis occiſos, tan-
quam in campo facundię ſepuſitus latiſsime exaggeras
H locum in quo vobis videmini ſimiles martyrum, cum
quotidie veſtrorū incredibilia patiamur facta clerico-
rū & circūcellionū, multo peiora q̄ quorumlibet latro-
num atq; prædonū. Namq; horrendis armati cuiuſq; ge
neris telis, terribiliter vagādo, non dico eccleſiaſticā,
ſed ipſam humanā quietē pacemq; perturbant, noctur-
nis aggreſſionibus clericorū catholicorū, inuaſas do-
mos nudas atq; inanes derelinquūt. Ipſos etiam raptos
& fuſtibus tuſos, ferroq; conciſos, ſemiuiuos abiiciunt,
Inſuper nouo & antehac inaudito ſceleris genere, ocu
lis eorum calcem aceto permixto infundētes & infer-
cientes, quos euellere cōpendio poterāt, excruciare am
plius eligunt q̄ citius excæcare. Nā primo tātum calce
ad hoc facinus vtebantur, ſed poſteaquam illos quibus
hoc fecerant cito ſalutē reparaſſe didicerant, acetū ad-
De eodem. Ca. XLIII. diderunt. Omitto ante quanta commiſerunt, quibus
eaſdem leges aduerſus errorē veſtrum conſtitui coēge
runt, magis Chriſtiana manſuetudine temperatas, q̄ in
tam magna ſcelera congruo vigore exertas. Epiſcopus
catholicus à Thuburſuccubere Seruus nomine, cū in-
uaſum à veſtris locū repeteret, & vtriuſq; partis procu-
I ratores proconſulare præſtolarentur examen, repente
ſibi in oppido memorato veſtris armatis irruētibus vix
viuus aufugit. A quib^9 pater eius presbyter, ętate & mo
ribus grauis, ea cæde qua vehementer afflictus eſt, poſt
dies paucos exceſsit è vita. Maximinianus Epiſcop^9 ca-
tholicus Bagaienſis, dicta inter partes iudiciaria ſentē-
tia, baſilicā fundi Calmanenſis euicerat, quā veſtri illi-
cite aliquando vſurpauerant. Hāc cum iure perſpicuo
retineret, in eaipſa ſub altari quo cōfugerat, eodē ſupra
ſe fracto, eiuſq; lignis aliiſq; fuſtibus, ferro etiā crudeli-
ter cæſus, totū illum locū ſanguine oppleuit. Acceperat
autem & grāde vulnus in inguine, vnde cruore largius
effluente, cōtinuo moreretur, niſi maior eorum crude-
litas per occultam dei miſericordiam profuiſſet. Nam
cū membris ex ea parte nudatis ſemiuiuus inſuper pro-
nuſq; traheretur, exundantes venas latenter puluis ob-
ſtruxit. Inde noſtrorū manibus cū ferretur, rurſus illi
irruētibus violēter extortus eſt, grauiuſq; mulctatus, &
de excelſa turri noctu præcipitat^9, ſubter cinerem ſter-
coris molliter iacebat, poſt ſenſum amiſſum, vix extre-
mū ſpiritum tenens. ibi eum tranſiens quidam pauper
inuenit, cū ventris exonerādi cauſa ad eum diuertiſſet
locum. Agnouit autē, tum pauidus ſuam coniugem ac- K
cerſiit, quam procul verecundia dimouerat lucernā fe
rentem. Tunc eum ambo peruexerunt domū, vel miſe-
rando vel aliquid etiam lucelli ſperando cū ſiue viuus
ſiue mortuus, collectus tamē noſtris oſtēderetur. Quid
plura? Mirabili curatione ſanat^9 eſt, viuit, plures in eius
corpore cicatrices quàm membra numerātur. Hūc ad
tranſmarinas terras occiſum à veſtris fama nunciaue-
rat, & eius facinoris immanitas, grauiſq; indignitas,
quaquauerſum audiri potuit, dolore horrēdo cūcta cō-
mouerat. Quò poſteaquā ipſe ſecutus eſt, recentiſsimæ
cicatrices eius famæ illud mendaciū defenderūt. Nam
quem tui inſpicientes vix crederent viuum, nō temere
illa iactaſſe videbatur occiſum. Hic cum illic inueniſſet
collegam Thuburſuccenſem, quē pauloantè cōmemo-
raui, & alios nonnullos ſimilia vel non multo inferiora
perpeſſos, nec eis ad propria reuertēdi vlla facultas pa-
tere videretur, & quia Circumcellionū veſtrorū furor
nobis horrendum præbens veſtris clericis ſatellitium
vſquequaq; odioſiſsime innotuit, ingēs in vos cōflagra
uit inuidia, atq; inde factū eſt, vt & pręteritæ omnes cō-
tra vos leges excitarētur, & iſtę cōderētur nouę. Quarū
tamen vniuerſarū ſeueritas, ſi veſtrorū inordinatæ ac L
ſine vlla lege graſſanti ſęuitię comparetur, mira lenitas
appellāda eſt. His enim magis tanta poteſtate accepta
manſuetudo catholica cōmendatur, q̄ hæretica imma-
nitas plectitur, imò vero in nos, cędes, rapinas, incēdia,
cæcitates, excogitando, minando, exercendo, audacius
& inſanius debacchatur. Hęc enim ego commemo- *Ca. XLIIII*
rare volui, per quę factum eſt vt his noſtris tēporibus
aduerſus vos ita imperialia ſtatuta ferrētur, imò aduer-
ſus errorem veſtrum. Nam quid iam ſi ſapiatis poteſt
eſſe probabilius? Cæterum omnia quæ vel anteriorum
literis didici vel ipſe cognoui ſæue facta veſtrorum,
qui ab initio diuiſionis veſtræ vſq; ad hoc tempus Ec-
cleſiam catholicam perſecuti ſunt, ſi velim retexere,
quæ lingua, quis ſtylus, quantum tempus ociumq; ſuffi-
ciat? De Optato cum agerem, tuq; hoc magis excu- *Concilium*
ſare voluiſſes quàm purgare, dixiſti reos hinc veſtros *vitandum.*
eſſe non poſſe, quòd eos ad iudicādum nemo perpule- *Cap. XLV.*
rit. Tot proteſtationes noſtrorum de furioſiſsimis ve-
ſtrorum violentiis, archiua publica citius impleuerūt,
quàm vllam apud vos vindictam illa facta meruerunt.
Sed forte & hic dicatur proteſtationes quidem depoſi-
tas, ſed ad ipſos vindicādos nullā perlatam. Audi ergo M
quædā quæ ipſe ſum expertus. Cum receptorum à no-
ſtris Maximinianenſium quos dānauerant cauſam co-
gnouiſſemus, eam quaquauerſum poteramus feruenti
diffamauimus inſtantia, illi rebus tam recētibus & tan-
ta manifeſtatione clarētibus, quid reſpondere poſſent
non inuenientes, ſolito crebrius & audacius Circūcel-
lionū violentiis, turbiſq; furentibus nos à prædicanda
catholica veritate, ſuaq; fallacia cōuincenda deterrere
cœperūt. Et quia multi erroris eorū laqueis implicati,
cum quibus vt inde liberarentur agebamus, reſponde-
bant nobis hoc nos cū Epiſcopis ſuis agere debere, col-
lationemq; noſtram ſe vehementer optare, vbi poſſent
videre quibus aſſerentibus ſuperaret veritas fallitatē: in
Carthaginenſi totius Aphricæ cōcilio nobis placuit, vt
adhibita etiā publicorum teſtificatione geſtorum, quò
poſſemus eis qui hoc flagitabāt probare, deſiderio eorū
nos minime defuiſſe, veſtri pacifice cōuenirentur Epi-
ſcopi, quiſq; ab eo noſtrū qui eodē loco in quo ille con
ſiſteret, vt per collationē noſtram errore ſublato Chri
ſtiana & fraterna ſocietate, vnitate, charitate, pace frue-

A rcemur, id intuentes, quia ſi fieri vellet, adiuuante miſericordia dei facillime poterat, quicquid in cauſa noſtra eſſet agnoſci. Si autem recuſarent, ſaltem diffidentia eorum nõ fruſtra illis qui hoc à nobis popoſcerant appareret. Factum eſt, conuenti ſunt, recuſarũt, quibus verbis, quo dolo, maledictione, amaritudine plenis, nũc longũ eſt demonſtrare.

Criſpini inhumanitas. Ca. XLVI. Interea Criſpinus Calamenſis veſter Epiſcopus, à Poſsidio collega meo in eadem ciuitate, apud acta conuentus, ad concilium veſtrum primo diſtulerat, pollicens cum collegis ſuis ibi ſe viſurum quid reſpondere deberet. Deinde poſt non paruum tempus repetita cõuentione, rurſus apud acta reſpondit, Verba viri peccatoris ne timueris. Et iterũ, In aures imprudẽtis caue ne quicquam dixeris: ne cum audierit, irrideat ſenſatos ſermones tuos. Poſtremo hãc reſpõſionem meam Patriarchali ſermone definio: Recedant à me impij, vias eorũ noſſe nolo. Hanc eius reſpõſionem cum docti indoctiq; riderent, quippe hominis dicentis verba viri peccatoris ſe non timere, cui reſpondere minime auderet: & in aures imprudentis nolle ſe aliquid dicere, quaſi aliquod ſecretum fuerit imprudentis auribus temere commiſſurus, cum ea quæ

B diceret multi poſſent prudentes audire, qualium cauſa & dominus Chriſtus tanta Phariſæis quamuis imprudentibus loquebatur: & nolle ſe noſſe vias impiorum, quaſi vias ſuas eum docere vellẽt quos impios putabat, ac non potius ipſe ſi teneret vias dei, etiã impios docere deberet, ſicut ſcriptũ eſt, *Pſal. 50.* Doceam iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Cum ergo iſta reſponſio à multis intelligeretur, multis etiam demonſtraretur quantum inanis eſſet, quantum attinebat ad cauſam, quàm vero amara & maledica, quod non pertinebat ad cauſam, atq; ita eius, ſicut apud vos videtur, doctiſſima annoſitas, heſterno cõtraſtante tyrone nihil aduerſum veritatem poſſe videretur, *Heſternum dixit summentem.* ſubito poſt paucos dies iter agẽti Poſsidio, alius Criſpinus eius presbyter, & vt perhibetur propinquus, tetendit inſidias armatorum, in quas penè iam noſter inciderat, niſi eis proſpectis atq; nunciatis, ad quendam fundum fugiens diuertiſſet, vbi ille nihil auderet vel nõ prçualeret, vel ſi quid etiam feciſſet, negare non poſſet. Quo comperto, continuo conſecutus eſt tanta cæcus inſania, vt iam latere turpe arbitraretur. Tunc domũ in qua cum ſuis ſe Poſſidius incluſerat, ſepire armatis, lapidibus circumtũdere,

C ambire flammis, aditum ex omni parte moliri. Quæ vero aderat incolẽtium multitudo, memor periculi ſui ſi in eo loco aggreſſum tantũ facinus impleretur, partim illum deprecabatur vt parceret, quẽ reſiſtendo nõ audebat offendere, partim vero ignes ſuppoſitos extinguebat. Cum ille nihilo ſegnius cœptis feruidus atq; inexoratus inſtaret, ceſsit aliquãdo ictibus ianua, ingreſsi ſunt, ſauciatisq; cæde iumentis quæ in inferiore domus parte compererant, de ſuperioribus Epiſcopum depoſuerunt, afficientes plagis & cõtumelijs. Vbi ne grauius ſæuirẽt, interceſsit ipſe Criſpinus velut alijs rogantibus flexus, quorum nõ iam videbatur in ira ſua curare deprecationẽ, quàm in facinore teſtimonium formidare.

Ca. XLVII. Hæc poſteaquam nota facta ſunt in oppido Calamenſi, expectabatur Criſpinus Epiſcopus veſter, quemadmodũ in ſuum presbyterũ vindicaret. Acceſsit etiã proteſtatio in municipalibus geſtis expreſſa, cuius vel timore vel pudore cogeretur exercere eccleſiaſticã vindictam. Quod cũ omnino contemneret, tantusq; fieret veſtrorũ tumultus, vt quia veritati prędicandæ reſpondere nõ poterant, itinera clauſuri putarẽtur: imò vero

iam etiam cernerentur leges quæ nõ deerant, ſed quaſi D deeſſent, in noſtris manibus quieſcebãt, aduerſus Criſpinum Epiſcopum veſtrum commotæ ſunt, magis vt noſtra manſuetudo demonſtraretur, quàm vt illorum puniretur audacia. Neq; enim aliter innoteſceret quid adiutorio Chriſti Eccleſia catholica in ſuos inimicos poſſet & nollet, non ſecũdum hæreticam præſumptionem priuato furore Circũcellionibus ſæuientibus, ſed ſecundũ propheticam veritatem, iugo domini dei ſubditis regibus. Exhibitus igitur Criſpinus, & quod ſe eſſe proconſuli quærenti negauerat, facillime cõuictus hæreticus, decem tamen libras auri (quam mulctam in omnes hæreticos Imperator maior Theodoſius cõſtituerat) *Theodoſij lex.* intercedẽte Poſsidio nõ eſt compulſus exoluere. Qua mitiſsima ſententia non contentus, neſcio quo cõſilio quod diſplicuiſſe veſtris omnibus dicebatur, ad eiuſdem Theodoſij filios prouocandum putauit. Acceptum eſt, reſcriptum eſt. Quid aliud niſi quòd pars Donati iam ſciret ſe ad illam pœnam aurariam cum cæteris hæreticis pertinere? cum quibus propter cõmunionem talis perſecutionis, aut communem ſe deputet habere iuſtitiam, aut ſi non deputat, non ſe ideo iactet iuſtam,

E quia ea pœna coërcetur, qua coërceri & eas hæreſes videt quas concedit iniuſtas, & tandem intelligat quòd Chriſti martyrem non facit pœna, ſed cauſa: Nos autẽ vſqueadeo ſæuos perſecutores eſſe arguat, vt nec poſt imperiale reſcriptum aurum illud fiſco Criſpinus expenderit, indulgentiam illi catholicis Epiſcopis impetrantibus, & nunc inter ipſas etiam recentiſsimas leges proſcriptionem veſtris Epiſcopis cõminantes iurę proprio ſecurus ſedeat, & catholici clerici inter manus Circumcellionum clericorumq; veſtrorum, domos, victum, ſalutem ac lumẽ corporis pendant.

Crudelitas in presbyterum. Caput XLVIII. Hęc qui faciunt, quid ego dicam latronibus, piratis, truculento alicui generi Barbarorum, quando nec ipſi omnium crudelitatum magiſtro diabolo comparandi ſunt? Ille ſanctum virum Iob omnibus eius rebus ablatis, grauiſſimo vulnere à capite vſque ad pedes percuſsit, *Iob. 1. & 2.* & tamen fuit illic integris integer luminibus locus, nec oculos eius extinxit, cuius totum in poteſtatem corpus acceperat. Verũ hæc videlicet non perferuntur ad veſtros, cũ Criſpinus maluerit Carthaginẽ pergere, propria pertinacia ſuperari, manſuetudinis Epiſcopalis interceſsione mitiſsimã in ſe prolatã recuſare ſentẽtiam,

F appellare ad eius filios, cuius lege ſe irretitũ videbat, vt excitaret vniuerſę parti Donati, quod ſolus perpeti nec volebat nec cogebatur, quàm vnius ſui presbyteri audaciſsimũ & inuidioſiſsimũ facinus ſola degradatione punire. Reſtitutus quidam in regione Hipponẽſi veſter presbyter fuit, qui cum ad catholicã pacem antequam iſtis imperialibus legibus iuberetur, veritatis ratione permotus, manifeſta voluntate tranſiſſet, de domo ſua raptus eſt à clericis & Circumcellionibus veſtris, luce palam in caſtellum proximum ductus, & multitudine expectante, nihilq; reſiſtere audente, ad furentum arbitrium fuſtibus cæſus, in lacuna lutulẽta volutatus, amictu iunceo dehoneſtatus. Poſteaquam ſatis excruciauit oculos dolẽtium, ridentiumq; ſatiauit, inde ductus ad aliũ locũ quò nemo noſtrorũ audebat accedere, duodecimo die vix dimiſſus eſt. Hoc Epiſcopo veſtro in Hipponẽſi Proculiano ipſe ſum queſtus, geſtis ſanè municipalibus: ne ſi quid agere eſſet neceſſe, hoc ad ſe negaret fuiſſe perlatũ. Quid reſpõderit, quemadmodũ ab inquirenda cauſa diſsimulauerit, noſtrámque intẽtionem doloſius eludẽdam, poſt etiam non reſpondendo

G putauerit, ſatis eadem geſta teſtantur. Nunc vero qui ad nos à vobis clerici tranſierunt, quanta patiantur à veſtris, quando narrare ſufficimus? Denique non qui-cunque ad nos inde veniunt, veritatem perſecutione derelinquunt, ſed multi ad nos inde non veniunt, quia perſecutionem à veſtris pro veritate perpeti metuunt.

Mortes ſpõtaneæ. *Ca. XLIX.* Aufer itaque de medio ſuperuacuas inuidias moleſtiarum, quas regalibus iuſsis pro veſtro errore patimini perparuas & prope nullas pro magno furore veſtrorum, imputantes etiam nobis quæ ab ipſis terrenis poteſtatibus, vt veſtrorum impetus à ſua ſalute depellant, neceſsitate fiunt non voluntate. Neque ſi qua- *Act.23.* draginta illi qui Paulum Apoſtolum interficere coniurauerant, in armatos à quibus deducebatur irruiſſent pœnasq; ſumpſiſſent, Paulo iſta fuerant imputanda. Omitto quòd etiam voluntarias mortes quas ipſi ſibi ingerunt, in nos mentiendo transfertis: Nam de Marculo quòd ſe ipſe præcipitauerit audiui, quod profectò eſt credibilius, quàm hoc aliquam poteſtatē Romanam iubere potuiſſe, Romanis legibus nimis inſolitum, cum hoc malum inter tot hæreſes ſub Chri-
H ſtiano vocabulo errantes, proprium ſit hæreſis veſtræ. Vnde quid prodeſt quòd conciliis ſuis hoc veſtri Epiſcopi prohibuiſſe & damnaſſe ſe iactent, ſicut ipſe commemoraſti, cum tot rupes & abrupta ſaxorum ex Marculiano illo magiſterio quotidie funeſtētur: Dixi ergo quid de Marculo audiuerim, & vnde hoc credibilius poſsit videri, quid autē verum ſit deus nouerit. De aliis autem tribus quorum mortes pariter obieciſti, quid vel quo modo factum ſit, ab eis quos noſſe exiſtimo, fateor non quæſiui.

Caput L. Nullis tamen bonis in catholica hoc placet, ſi vſque ad mortem in quenquam, licet hæreticum, ſæuiatur. Neque vero ſi longe à morte cuiuſlibet moleſtiis libido vlciſcēdi malum pro malo retribuat, approbamus, multo amplius deteſtantes ſi ex hac occaſione velut pro vnitate conandi concupita, quis auferat aliena, non illa quæ ſub nomine Eccleſiæ non debent ab hæreticis poſsideri, ſed quorumcunque priuata. Hæc omnia diſplicent bonis, & ea prohibent & cohibent quantum poſſunt, quantum autem non poſſunt ferunt: & ſicut dixi, pro pace lauda- *Matth.13.* biliter tolerant, non ea laudabilia ſed damnabilia iu- *2.Timo.2.* dicantes, nec propter zizania ſegetem Chriſti, nec pro- *Matt 13.* I pter paleas aream Chriſti, nec propter vaſa inhonorata domum magnam Chriſti, nec propter piſces malos retia Chriſti derelinquunt.

Principum leges. *Caput LI.* Reges cum in errore ſunt, pro ipſo errore leges contra veritatem ferunt: cum in veritate ſunt, ſimiliter contra errorem pro ipſa veritate decernunt: Ita & legibus malis probantur boni, & legibus bonis emendantur mali. Rex *Daniel.3.* Nabuchodonoſor peruerſus legem ſæuam dedit, vt ſimulachrum adoraretur: idem correctus verā, ne deus verus blaſphemaretur. In hoc enim reges ſicut eis diuinitus præcipitur, deo ſeruiunt inquantum reges ſunt, ſi in ſuo regno bona iubeant, mala prohibeant, non ſolum quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verumetiam quæ ad diuinam religionem. Fruſtra dicis, Relinquar libero arbitrio. Cur enim non in homicidiis & in ſtupris, & in quibuſque aliis facinoribus & flagitiis libero te arbitrio dimittendū eſſe proclamas? Quæ tamen omnia iuſtis legibus comprimi, vtiliſsimum ac ſaluberrimum eſt. Dedit quidem deus homini liberam voluntatem, ſed nec bonam infructuoſam, nec ma- *23.q.4. cap. Quiſquis.* lam eſſe voluit impunitam. Quiſquis Chriſtianum, inquis, perſequitur, Chriſti eſt inimicus. Verum dicis, ſed hoc in illo perſequitur quod Chriſto eſt inimicum. K Neque enim dominus in ſeruo, pater in filio, maritus in coniuge, cum ſint vtrique Chriſtiani, non debent perſequi vitia Chriſtianæ contraria veritati. An vero ſi non perſequantur, non rei negligentiæ merito tenebuntur? Sed in omnibus tenendus eſt modus aptus humanitati, congruus charitati, vt nec totum quod poteſtatis eſt exeratur, & in eo quod exeritur dilectio non amittatur, in eo autem quod non exeritur, manſuetudo monſtretur. Vbi vero nulla ex diuinis humanisve legibus poteſtas conceditur, nihil improbe atque imprudenter audeatur.

Audi iam de Maximinianenſibus quod pauloante diſtuleram, vt & tuos Epiſcopos *Caput LII.* noueris tibi eſſe mentitos, & non ſolum quod pertinet ad baptiſmi quæſtionem, vel ad aliorum peccatorum in Eccleſia ſine propria contaminatione tolerantiam, verumetiam quod ad perſecutionis inuidiam, in qua quidam veſtri in nos omnia Romana iura & præſidia ſuperarunt, in hac vna Maximinianenſium cauſam noueris terminari. Nam ſi concilij Bagaienſis Epiſcoporum veſtrorum trecentorum & decem, memorabilem illam, de qua ſuperius quod ſatis eſſe videbatur inſerui, L non te piguit legere ſententiam, cum illa verba damnatos cum Maximiniano duodecim, quorum præſentium manibus ordinatus eſt, apertiſsime oſtendant, dilationem autem redeundi ad communionem veſtram illi eſſe conceſſam, qui cum eſſent in communione Maximiniani, Primianúmque damnaſſent, tamen quando Maximinianus ordinatus eſt, non interfuerunt, neque enim omnes intereſſe potuerunt, aut ex more debuerunt, plurimum miror quomodo te falli neſcio quo mentiente permiſeris, cuius verba ipſa quæ obſcura nō ſunt, nec acutum ingenium quo diſcutiantur, ſed tantum animum quo aduertantur expoſcunt, ne ab eo fallereris recitare potuiſti. Sed quia fieri poteſt, vt non eam legeris, & ſimplici affectu tanquam Epiſcopo vel Epiſcopis aliud tibi inſinuantibus facile credideris, accipe eam & lege, & quàm tibi à me verum dicatur attende. Neque enim poſſunt eam tegendi mendacij ſui cauſa vt libitum fuerit emendare, imò falſare, quam iudicio publico apud proconſulem allegauerūt, quam totiens geſtis municipalibus inſerēdam, pro ſuæ cauſæ neceſsitate curarunt, quando agebant aduerſus eos vt de baſilicis pellerentur.

Sic certe incipit ea *Sētētia cōcilij Bagaienſis* ſententia, Cum omnipotentis dei & Chriſti eius vo- *Cap. LIII.* luntate in Eccleſia Bagaienſi cōcilium gereremus, Ga- M malius, Primianus, Pontius, Secundianus, Ianuarius, Saturnin⁹, Felix, Pegaſius, Rufinus, Fortunius, Criſpinus, Florētius, Optatus, Donatus, Donatianus, & cæteri numero trecenti & decem, placuit ſpiritui ſancto qui in nobis eſt, pacem firmare perpetuam, & ſchiſmata reſecare ſacrilega. Denique cum multa in eos horrēda vomuiſſent, paulopoſt ait, Maximinianum fidei æmulum, *Supra eodē cap.19.* veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Da- *Nume. 16.* than, Core, & Abiron miniſtrū, de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit. Vides, vt arbitror, Maximinianum ſine vlla dubitatione damnatū. Deinde poſt pauca, ſed planè grauiſsima quæ in eum libuit declamare, adiungens ordinatores eius, & cum eo ſine dilatione damnans, Nec ſolum hunc, inquit, ſceleris ſui mors iuſta condemnat, trahit etiam ad conſortium criminis plurimos catena ſacrilegij. Deinde cum etiam in ipſorum exaggerandum ſcelus quæ putauit declamanda, fudiſſet, nominauit eos ita, concluſitq; damnatos. Famoſi ergo, inquit, criminis reos, Victorianum Carcabianenſem,

A bianenſem, Martianum Sulle&ctinum, Brianum Beia-
nenſem, Saluium Auaphenſem, Theodorum Vſulen-
ſem, Donatum Sabratenſem, Migginum Belephanta-
rienſem, Prętextatum Aſſuritanũm, Saluium Membre-
ſitanum, Valerium Melzitanum, Felicianum Muſtica-
num, & Martialem Pertuſenſem: qui funeſto opere
perditionis vas ſordidum colle&cta fæculentia glutina-
runt: Sed & clericos aliquando Eccleſiæ Carthaginis,
qui dum facinori interſunt, illicito inceſtui lenoci-
nium præbuerunt, dei præſidentis arbitrio vniuerſalis
concilij ore veridico damnatos eſſe cognoſcite.

Cap. LIIII. Quid planius, quid manifeſtius, quid expreſsius di-
ci poteſt? Audi iam quibus dilatio temporis, impertii-
ta ſit, vt videas eos eſſe qui non interfuerunt quando
Maximiniano cum ordinaretur manus impoſitæ ſunt.
Eos autem, inquit, quos ſacrilegi ſurculi non polluê-
re plantaria, id eſt, qui à Maximiniani capite proprias
manus verecundo pudore fidei retraxerunt, ad ma-
trem Eccleſiam redire permiſimus. Hos cernis quem-
admodum non dicant eſſe damnatos, ſed tunc eadem
damnationis ſententia retinendos, ſi tranſacto die cõ-
ſtituto redire noluerint. Quem diem ita conſtituunt,
B ac ne anguſtum, inquit, redeuntibus tempus ſpem ſa-
lutis arctata dici preſſura ſubducat, agnoſcentibus qui-
bus licet manentibus præcedentibus ſtatutis vniuerſis,
vſque in diem octauum calendarum Ianuariarum pro-
xime futurarum agnitionis pandimus ianuam, vt in-
tegri honoris ac fidei regreſsi habeant fundamenta,
quam ſi quiſquam ingredi nequiuerit pigra ſegnitia,
ſciat ſibi ad omnes veniales aditus ſua voluntate viam
eſſe ſubductam. Manebit enim circa eos dicta ſenten-
tia, & poſt præſtitutum diem redeuntibus fixa pœni-

Cap. LV. tentia. Certe iam perſpicis vir diſertiſsime, in il-
los te potius à quibus mendacium audiſti, omnia re-
torquere debere, quæ in nos tanquam mentiti de hac
re fuerimus, dicenda arbitratus es. Certe perſpicis illos
duos de quibus agimus, ex eorum eſſe numero qui cũ
Maximiniano duodecim ſine dilatione damnati ſunt,
non ex eorum quibus redeundi tempus indultum eſt.
Certe liquet, claret & cernitur obſcurari, obtegi nul-
lo modo poteſt, quanta eloquentia is à quo ſententia
illa dicta eſt, diſcreuit, illuſtrauit, expreſsit. Cur ver-
ba adhuc dantur? cur contra lucidiſsimam veritatem
pro manifeſto errore contenditur? cur homines ſeip-
C ſos decipiunt? Si laqueos diaboli quos reſoluere atque
abrumpere deberent, conſtrictius implicant & obuol-
uunt, adhuc accipe vnde vehementius, & vtinam cum

Cap. LVI. aliquo fructu correctionis erubeſcant. In memora-
to concilio Bagaienſi dies & conſul aſſcriptus eſt, non
ſolum quo decretum concilij conditũ eſt, verumetiam
ipſius dilationis. Ergo à die octauo calendarum Maia-
rum, poſt conſulatum Theodoſij Auguſti ter, conſula-
tu Auguſtorum, Arcadij ter, & Honorij iterum ter,
qui dies eſt concilij Bagaienſis, vſque ad octauum ca-
lendarum Ianuariarum, qui dies eſt dilationis, octo
menſes fermé numerantur. Inuenitur autem poſtula-
tio apud Herodem proconſulem: Inde aliquanto poſt
dicta aduerſus Felicianum & Prætextatum de Muſti-
canis & Aſſuritanis locis excludẽdos, cuius pauca ſub-
iunxi, Poſt conſulatum dominorum Arcadij ter, &
Honorij iterum ter, Auguſtorum, ſexto nonas Mar-
tias, Carthagine in ſecretario prætorij Thicianus dixit,
Peregrinus presbyter & ſeniores Eccleſiæ Muſticanæ
regionis tale deſiderium proſequuntur: Cum Eccleſiæ
catholicæ ſanctitatem vir memoriæ venerabilis ab er-
rore perfidiæ Donatus aſſereret, in eius nomen & cul- D
tum mundi pené totius obſeruãtia nutrita coaluit: Sed
cum eius religionis laudandum mirandúmque propo-
ſitum Maximiniani cuiuſdam venena polluerent, mul-
torum cœtus antiſtitum in vnum deo cońſpirante col-
lectus, hominem vel potius peſtem, quæ ſupernæ diſ-
plicuit maieſtati, etiam puræ mentis propria coërctio-
ne damnauit. Eos quoque quos alienæ præſumptionis
error traxerat, portu primo propoſito pœnitendi, ſi re-
uerti cuperẽt intra tempus ad religionis tramitem de-
ſtitutum, pari vigoris admonitione compeſcuit: Sed
ſuis inſtitutis iniquitas delectatur, & ſemetipſam non
deſerit, cum ſemel præcipitata corruerit. Idem nanque
Maximinianus cœptam nutrit audaciam, & alios ſibi-
met conſociat ad furorem. Inter quos etiam Felicia-
nus quidam, qui primo recta ſectatus, deprauationis
huius attaminatione fuſcatus, in Muſticana poſitus ci-
uitate, deo omnipotenti parietes conſecratos, & Eccle-
ſiam venerãdam, quaſi quadam obſidione credidit re-
tinendam. Hunc etiam Prætextatus in Aſſuritanis par-
tibus imitatur. Sed cum æquitatis tuæ innoteſceret po-
teſtati conſortium ſacerdotum, iuſsiſti, vt geſta teſtan-
tur, expulſo omni traditionis affectu, ſacratiſsimis ſa- E
cerdotibus à prophanis mentibus Eccleſias vendica-
tas oportere reſtitui. Vides nempe vſque ad huius po-
ſtulationis diẽ ab illo pręſtitutæ dilationis, quòd trium
feré menſium tempus effluxerit: Producitur autem iſte
conflictus, quantum ex geſtis proconſularibus & mu-
nicipalibus indagare potuimus, vſque ad Theodorum
proconſulem, hoc eſt, vſque ad anni alterius diem, vn-
decimo calendas Ianuarij. Quo die clerici ſeniores a-
gentes ſurrogato Epiſcopo, qui in locum damnati Prę-
textati Aſſuritani fuerat ſurrogatus, allegauerunt me-
morati proconſulis iuſsionem, cum à furis erant à
còmmunione veſtra, & eiuſdem communionis veſtræ
inimici in iudiciis publicis arguebantur, & expellen-
di de locis deo ſummo conſecratis tanquam ſacrilegi
petebantur. Ex quolibet ergo numero fuerint, *Cap. LVII.*
quanquam ſatis appareat ex quo fuerint, qui intra con-
ſtitutum dilationis diem communioni ſe veſtræ non
reddiderunt: quomodo cum iis quos extra commu-
nionem veſtram baptizauerunt, non expiatis alio ba-
ptiſmate, redierunt? In quo facto non vos reprehen-
dimus, quòd baptiſmum Chriſti nequaquam ſacrile-
gum etiã in ſchiſmate ſacrilego cognouiſtis, quòd ho- F
minum peruerſitate correcta, illud quod etiam in per-
uerſis rectum fuerat approbaſtis, quòd dona Eccleſiæ
quæ pręter Eccleſiam quoque haberi & dari ad haben-
tium & accipientiũ ſuppliciũ potuerũt, nec in damna-
tis damnanda, nec in receptis mutanda cenſuiſtis.

Nec illud reprehẽdimus quòd eoſdem ipſos famoſi *Ca. LVIII.*
criminis reos & poſt ſententiam damnationis ipſorum
& poſt dilationis diem aliis conſtitutum, tamen pro-
pter populos infirmos qui eis adhęſerunt, recordantes
credo patrisfamiliâs ſolicitudinem, ne ſimul cum zi- *Matth. 13.*
zaniis eradicaretur & triticum, ſine aliqua detractione
colligendos, & ipſa abundantia charitatis expiandos
eſſe credidiſtis. Nec illud reprehẽdimus, quòd eos cum
adhuc famoſi ſchiſmatis ſacrilegio tenerentur, etiam
per terrenas poteſtates perſecuti eſtis. Fiebat enim hoc
quantum res ipſa conſecuta indicauit, corrigendi ſtu-
dio non nocendi, vt illis moleſtiis agitati, ſuum ſcelus
cogitare cogerentur, & repreſsis animoſitatis furiis e-
mendare. Sed quia iſta nõ reprehendimus, ideo veſtri
ſchiſmatis crimen iure culpamus, merito deteſtamur,

G omni ratione conuincimus, quo vos à nobis, immo ab orbis terrarum catholica communione ſeparatis, talia nobis obiiciendo qualia vos in cauſa Maximinianenſium feciſſe, negare, vt arbitror, non poteſtis. Si enim baptiſmus Chriſti eſt, & ideo nullo modo deſtruendus, qui datus eſt per Felicianum & Prætextatum cum ſeparati à vobis Maximiniano coniungerentur, cum illo à vobis pro nefarij ſchiſmatis crimine condẽnati, quomodo nõ eſt baptiſmus Chriſti, vel quomodo deſtruẽdus eſt, qui datur in Eccleſia quæ ramos ſuos, vt verbis Cypriani vtar, per vniuerſam terram copia vbertatis extendit, qui poſtremo datur in illis Eccleſiis, quas nunquam in literis Apoſtolicis recitare ceſſaſtis, nunquam damnaſtis? Si damnatos in integrum reſtituere placuit pro reſarciẽda parte Donati, quid vos offendit toto orbe diffuſa vnitas Chriſti, quæ vel damnare non potuit inauditos, vel omnino nec damnauit nec abſoluit incognitos, vel innocẽtes credidit quos didicit abſolutos? Si diſciſſos à vobis Maximinianenſes per iuſſa iudicum perſequendo ſedibus expuliſtis, quid vos per

H Imperatores qui eoſdem iudices mittunt, indigna pati querimini, qui vos ab eius Eccleſia, de quo ſcriptũ eſt ꝙ

Pſal.71. adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient illi, & quòd dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terræ, nefario ſchi-

Perſecutio. ſmate diſcidiſtis? Ecce iam non dico, ſi perſecutio-

Cap. LIX. nem facere non licet, fecit Optatus, ne adhuc dicas nõ pertinere ad veſtros, quicquid Optatus eis ignorantibus fecit, cum ipſi dicere non permittant terras ab Aphrica remotiſsimas, qui traditores in Aphrica fuerint, Quid mali Aphri Epiſcopi fecerint ignoramus: Sed planè dico, ſi perſecutionem facere nõ licet, veſtri Maximinianenſibus, ita vt non poſsitis negare, fecerunt. Si perſecutionem patiuntur qui innocẽtes ſunt, paſsi ſunt Maximinianenſes. Nunquid & nunc dicturus es baſilicam vel ſpeluncã Maximinianí populus nullo noſtrorum authore deſtruxit? Quanquam ſi cuius communionis turba illa fuerit inquiratur, non à veſtris credantur immiſsi, ipſi reperientur fortitan veſtri, aut certe veſtris adiuuando permixti. Sed quid ad nos? Reſpõdes enim, Non fecimus, non immiſimus, quinam illi fuerũt ignoramus: perſecutionem tamẽ à quibuſcunq; paſſum eum quem feceris iniuſtum, quoniam clara res eſt, ea quæ patimini vos iuſtos demonſtrare non poſ-

I ſunt, ſed à quibus etiam Maximinianenſes perſecutionem paſſi ſunt, proconſularia geſta teſtantur. Inſtructi ſunt aduocati ad iſta iudicia, & tanquam in hæreticos excitata, illi tibi tuitionem poſsidentibus poſtulabant. Allegabant veſtri Bagaienſe cõcilium, & damnatos flagitabant, in Bagaienſi ſacris ædibus pelli inſtabatur, dicta cauſa eſt. Cum eo præſente Saluium Membreſitanum hæreticum oſtendiſtis, viciſtis, expuliſtis. perſecutionem igitur illos paſſos eſſe, vos feciſſe video: Iuſtos quæro, vos eſſe perhibetis, ego cõcludo: Non ergo qui eam patitur conſequenter iuſtus, nec qui eam facit cõ-

Cap. LX. ſequenter iniuſtus eſt. Tu rurſus artes dialecticas accuſabis, me tamen verum dicere ſaltem tacitus approbabis, & eliges tuam ſententiam potius corrigere, qua nullam iuſtam perſecutionem eſſe dixiſti, quàm Maximinianenſium perſecutores dicere iniuſtos, quos veſtros eſſe tandem geſtis proconſularibus agnouiſti. Non ſanè ſine fructu ſchiſmaticorum veſtrorum perſecuti eſtis errorem: Nam Felicianum & Prætextatum eodem conflictu & moleſtiis correxiſtis, & Optatum quidem Gildonianum grauiora exitia comminantem, Muſticani & Aſſuritani, ſicut ab eis quoque præſens au- K diui, timuiſſe dicuntur, & ſuos Epiſcopos coëgiſſe, vt ad Primiani communionem reuerterentur. Sed cum hoc Optatus nullis geſtis publicis exegerit, quid agam talibus aduerſus vos paratos negare quicquid negare potueritis? Acta extant proconſularia & municipalia, quibus recitatis oſtendimus quanta vi memorati à veſtris vt locis cederent gerebatur. Non culpamus, non inuidemus, non fruſtra laboraſtis, non incaſſum terruiſtis, non inaniter agitaſtis, diſplicuit eis afflictis animoſitas ſua: Fracti ſunt, emendati ſunt, correcti ac recepti ſunt, poſt ſuam damnationem, poſt aliorum dilationẽ, poſt veſtram perſecutionem. Recepti ſunt autem ſicut fuerant honorati, nulla pœnitentia grauiore, ſed humiliatione vel expiati vel degradati: nec ipſi nec illi cum quibus recepti ſunt quos ſecum ſeparauerunt, cõtra vos baptizauerant extra vos, quos rebaptizauerant fortaſſe poſt vos. Nihil habetis iam vnde caliginoſa men- Cap. LXI. dacia hominibus ignaris de rebus longe præteritis ingeratis. Quòd veſtri apud Conſtantinum tunc Imperatorem accuſauerunt Cæcilianum, publica monimenta proclamant, dictam eſſe cauſam, & ad debitum fi- L nem eſſe perductam vſque ad purgationem Felicis Aptugnenſis ordinatoris Cæciliani, quẽ in concilio Carthaginenſi malorum omnium fontẽ dixerunt, & apud eundem Conſtantinum, ſicut ſcriptis ſuis ipſe indicat, aſsiduis interpellationibus accuſarunt, proconſularia teſtãtur archiua. Reſtitiſtis, reclamatis, repugnatis apertiſsimę veritati. Dicitis etiam tranſmarinos iudices à Cæciliano eſſe corruptos, ipſum Imperatorem neſcio qua gratia deprauatum. Eo quippe eſt impudentior victus accuſator, quo fit etiam iudicis calumniator. Veruntamen inter omnia illa veſtra mendacia, quibus tranſmarinis iudicibus calumniamini, ſaltem hoc obtinemus, quòd primi maiores noſtri ad Imperatorem cauſam iſtam detulerunt, primi apud Imperatorẽ Cæcilianũ & eius ſocios perſecuti ſunt: Vnde nobis, ſicut vobis videtur, grauiſsimam concitatis inuidiam, quia victi patimini quod victores vtique faceretis, velut ſi Danielem criminari vellent, qui illo innocente liberato, ipſos ab eis leonibus eum calumniantes conſumi Daniel. 6. noluerunt. Obtinemus etiam quodlibet de iudicibus, præſens iudicio tranſmarino abſolutus eſt Cæcilianus quodlibet de ipſo apud quem maiores veſtri Cæcilianum accuſauerunt, cuius poſtremo iudicium epiſcopa- M li prælatum iudicio delegerunt, Conſtantino Imperatore tanquam corrupto gratia, ſiue ſentiatis ſiue fingatis, omnes tamen qui tunc erant vel in propinquis vel in remotis terris tam lõge lateq; diffuſi catholici Chriſtiani, ad quos fama de Cæciliano & collegis eius potuit peruenire, nõ debuiſſe accuſatoribus victis, ſed eccleſiaſticis iudicibus credere, vbi enim iudices omnes eſſe non poſſumus, melius his qui eſſe potuerunt iudicibus credimus, ꝗ̃ cedẽdo litigatoribus victis, quorũ eſſe iudices non potuimus, de ipſis iudicare iudicibus audeamus. Proinde quoniam illi quibus accuſan- Cap. LXII. tibus præſens abſolutus eſt, nõ ſolum nos, verumetiam omnes Chriſtianos in quibuſlibet gentibus cõſtitutos, qui vel illam diſſenſionem Aphrorum penitus neſcierunt, vel in ea iudicibus ſicut eis viſum eſt, ſuo periculo pronũciantibus, quàm victis accuſatoribus credere maluerunt, Cæciliani criminibus vel fictis vel certe non probatis, perfundere audaciſsima improbitate conati ſunt, & omnes negare eſſe Chriſtianos. Miſſa eſt vobis tandem aliquando Maximinianẽſium cauſa in qua ipſi

damnarent,

A damnarent,ipſi damnatos perſequerētur, ipſi perſecu-
tos in eodem honore reciperent,ipſi baptiſmom dam-
natorum acceptarent, vt qui innocētes auſi ſunt accu-
ſare, innocentes cogerētur abſoluere, noo quos inno-
centes eſſe crediderant, ſed quos vt dicunt, dei præſi-
dētis arbitrio veridico plenarij cōcilij ſui ore damna-
uerant. Quis cuiquam dixit aliquando qnoniam iudi-
ci abſoluēti potius quàm mihi accuſanti credidiſti,reus
es cum ipſis quos accuſaui?Et hoc tamen orbi Chriſtia-
no dicitur,quod ſi vni homini diceretur,non dico ini-
quiſſimom, ſed inſaniſſimum videretur. O rem mira-
biliter indignam. Accuſarunt Aphri Aphros crimine
traditionis,accuſatoa Tranſmarini iudices abſoluerūt,
& traditores facti ſunt populi gentium, quia iudicibus
abſoluentibus potius quàm accuſatoribus criminanti-
Ca.lxiij. bus crediderunt. Merito tibi eſt pars Donati,Maxi-
minianenſium cauſa propinata: Bibe calicem de manu
domini corripientis & admonentis. Si intelligis & ac-
quieſcis, miſericordia eſt iſta emendantis, ne incidas
in iudicium puniētis. Tibi dicitur,Superba & dura cer-
uice,reconciliare Chriſtianis vſquequaque populis à te
B inique accuſatis, ſaltem iam tuis reconciliare damna-
tis. Quid reſcindis baptiſma Chriſti in illis vel ex illis
Eccleſiis quas Apoſtoli fundauerunt? Iam baptiſma re-
cepiſti,quod tui damnati antequam tibi reconciliaren-
tur dederunt. Quid de perſecutione quam pateris glo-
riaris? Si iuſtitiæ ſignum eſt, iuſtior eſt pars Maximi-
niani:Nam & à te paſſa eſt & patitur, & cum eo audite
Pſal.31. Pſalmum diuinum, Nolite eſſe ſicut equus & mulus nō
habentes intellectum. Perſecutores enim veſtros nos
dicitis,cum vos ſaluos fieri cupientes, veſtráque ſanari
volentes vulneta, medicinaliter perſequamur: vnde à
clericis & Circumcellionibus tāquam dentibus & cal-
cibus veſtris grauiter dum vos curamus, affligimor.
Nolite eſſe ingrati tali medicinæ quam eſtis imitati. Et
vos Felicianū & Prætextatum perſecutionibus corre-
xiſtis, atque vtinam totum corrigeretis, & ſicut illi ad
vos,ita illi & vos ad matrē catholicam rediretis. Con-
tra quam frater Creſconi tanta es elatus audacia, vt à
me commemorata etiam illa diuina teſtimonia refel-
lere conareris, & obſtrepere dei vocibus. Hoc enim
poſui in illa epiſtola cōtra quam loqueris,quod in ſan-
cto libro eſt de ſemine Abrahæ, ad illum patrem no-
Gene.22. ſtrum deo dicente, In ſemine tuo benedicentur om-
C nes gentes. Quod teſtamentum appellat Apoſtolus di-
Galat.3. cens,Fratres,ſecundum hominem dico, tamen homi-
nis confirmatum teſtamentum nemo irritum facit aut
ſuperordinat.Abrahæ dictę ſunt promiſsiones & ſemi-
ni eius.Non dicit,& ſeminibus tanquam in multis, ſed
tanquam in vno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. Hu-
ius ſeminis fœcunditas tam copioſa promiſſa eſt,vt di-
ceretur ei,Sic erit ſemen tuum ſicut ſtellæ cœli, & ſicut
arena maris quæ non poteſt dinumerari.Huic tu multi-
plicationi atque libertati Eccleſiæ quæ toto orbe dila-
tatur, quæ prophetata ſic creditur, ſic omnium etiam
infidelium oculis exhibetur, vt claudat etiam ora Pa-
ganorum, qui aduerſus eam pauciſsimi remanſerunt,
partem Donati audes præponere,dicens, quòd & præ-
ter Aphricam neſcio quos habeatis, quibus tamen non
apparentibos, ex Aphrica vos ſoli remittere Epiſcopoa
non negatis,vnum aut duos,aut vt multum tres: & ar-
gumentaris inaniter cōtra euidentiſſimam veritatem,
qoòd ideo nobis nō totus orbis communicet, quia vel
adhuc multi ſunt gentium Barbararum qui in Chri-
ſtum nondum crediderūt, vel ſub nomine Chriſti hæ-
reſes multæ,à communione noſtræ ſocietatis alienæ. D
Nec attendis,nec ſaltem ab ſcientibus quæris,quàm Ca.lxiiij.
multi ipſarum Barbararum gentium qnas commemo-
raſti, Chriſti iam oomini mancipati ſint, & quemad-
modum in cæteras Euangelium creſcendo fructifica-
re non ceſſet, donec in omnibus cum fuerit prædica-
tum veniat finis. Sic enim dominus ait, Et prædicabi- Mat.24.
tur hoc Euangelium in vniuerſo orbe, in teſtimonium
omnibus gentibus,& tunc veniet finis. Niſi forte etiam
intantum vos præcipitat inſana ſuperbia, vt hoc quod
prædictum eſt, de parte Donati putetis incipiendum,
non ex illis Eccleſiis quas Apoſtoli plantauerunt, qui-
bus non cōmunicat pars Donati. An & ipſas vt mun-
dum impleat rebaptizare conabitur,cum catholica per
cuncta creſcente, illa & in ipſa Aphrica quotidie mi-
nuatur?O veſana peruerſitas hominum, laudari te cre-
dis de Chriſto credendo quod non vides, & damnari
te non credis de Eccleſia negando qnod vides, cum il-
lud caput in cœlo ſit, hoc corpus in terra? Agnoſcis
Chriſtum in eo quod ſcriptum eſt, Exaltare ſuper cœ- Pſal.107.
los deus, & non agnoſcis Eccleſiam in eo quod ſequi-
tur,Et ſuper omnem terram gloria tua Agnoſcis Chri- E
ſtum in eo quod ſcriptum eſt,Foderunt manus meas & Pſal.21.
pedes meos,dinumerauerunt omnia oſſa mea:Ipſi vero
cōſideraoerunt & conſpexerunt me,diuiſerunt ſibi ve-
ſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem:
& non agnoſcis Eccleſiam in eo quod paulopoſt ſequi-
tur, Commemorabuntur & conuertentur ad domi-
num, vniuerſi fines terræ: Et adorabunt in conſpectu
eius vniuerſæ patriæ gentium. Agnoſcis Chriſtum in
eo qnod ſcriptum eſt, Deus iudicium tuum regi da, & Pſal.71.
iuſtitiam tuam filio regis:& non agnoſcis Eccleſiam in
eo quod Pſalm[9] ipſe teſtatur,Dominabitur à mari vſq;
ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terræ.
Coram illo decident Aethiopes,& inimici eius terram
lingent.Reges Tharſis & inſulę munera offerent,reges
Arabum & Saba dona adducent.Et adorabunt eum o-
mnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Agnoſcis
Chriſtum,vbi dicitur ad Iudæos, Non eſt mihi volun- Malac.1.
tas in vobis dicit dominus omnipotens, nec accipiam
ſacrificia de manibus veſtris:quia vtique Chriſti aduē-
tus abſtulit illa omnia ſacrificia Iudæorū: & non agno-
ſcis Eccleſiam in eo quod ſequitur, Quoniam ab ortu
ſolis vſque ad occaſum,glorificatum eſt nomen meum
in gentibus,dicit dominus omnipotēs.Agnoſcis Chri- F
ſtum in eo quod dicit Propheta, Sicut ouis ad immo- Eſaia.53.
landum ductus eſt,& cætera quæ ibi de illo tāquam in
Euangelio leguntur, & non agnoſcis Eccleſiam in eo
quod paulopoſt dicit, Lætare ſterilis quæ non paris, e- Eſaia.54.
rumpe & clama quæ non parturis, quoniam multi filij
deſertæ magis quàm eius quæ habet virum. Dixit enim
dominus,Dilata locū tabernaculi tui,& aulas tuas con-
fige,nō eſt quod parcas,porrige longius funiculos, pa-
los validos confirma, etiam atque etiam in dexteram
atqoe ſiniſtram extendens: Semen enim tuum hæredi-
tabit gentes,& ciuitates quæ deſertæ erant inhabitabis.
Non eſt quod metuas, præualebis enim, nec erubeſcas
quod deteſtabilis fueris: Confuſionem enim in perpe-
tuum obliuiſcēris, ignominiæ & viduitatis tuæ nō eris
memor, quoniam ego ſum dominus qui facio te: do-
minus nomen ei,& qui eruit te,ipſe deus Iſraël vniuer-
ſæ terræ vocabitur. In his certe literis ſanctis Ec- Cap.lxv.
cleſiam didicit Cyprianus vt diceret ſic,Eccleſia domi-
ni luce perfuſa, per orbem totum radios porrexit, ra-
mos ſuos per vniuerſam terrā copia vbertatis extendit.

G Huic Creſconi tantæ manifeſtationi diuinorum eloquiorum calumniaris, inuendo reſidua gentium quæ nondum occupauit Eccleſia: quaota occupauerit, vnde ad reſidua tenenda quotidie diffunditur, non attendis. Quomodo enim prophetiarnm illarum futuram perfectionem non negas, qui tantum prouectum cui debetur ipſa perfectio, negare non dubitas, non dico aduerſus voces diuinas, ſed iam & aduerſus tuas? Nam & de te vi magoa ipſius veritatis expreſſum eſt vt diceres neſciẽs, vel non attendens quid dixeris, quòd in Chriſtianum nomen totus quotidie vertitur mundus. Cur ergo huic Eccleſiæ quæ toto mundo creſcendo dilatatur, non communicat pars Donati? Videlicet ne à peccatoribus polluatur. Et vbi eſt quòd non iſtam veſtram quæ in Aphrica remanens orbi terrarum calumniatur, aut ex Aphrica in paucis latentibus peregrinatur, ſed illam quæ ramos ſuos per vniuerſam terrã copia vbertatis extendit, noluit deſeri Cyprianus, etiam ſi in eius communione non tantum ſint, verum appareant peccatores, dicens, Nam etſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet vel fides vel charitas

H noſtra, vt quoniam zizania eſſe in Eccleſia cernimus,

Ca.lxvi. ipſi de Eccleſia recedamus? Hic & tu reſponde, ſi tibi placet veri aliquid reſpõdere, & quomodo implebitur quod ſcriptum eſt, Filius malus ipſe ſe iuſtum dicit, exitum autẽ ſuum non abluit. Da ergo filium malum, Maximinianẽſes damnet & perſequatur, damnatis & perſecutis reconcilietur, vel ſi communicetur vel ſi confundatur vel ſi corrigatur. Quomodo, inquis, totus orbis communione noſtra plenus eſt, vbi tam multæ ſunt hæreſes quarum vobis nulla communicat? Imò non tãtum hæreticis, verumetiã cæteris hominibus malis plenus eſt orbis, quia & ſanctis ac fidelibus dei ſeruis plenus eſt orbis, quia & mare pleoum eſt amaris fluctibus,

Infra lib. 4. cap. 53. plenum eſt & dulcibus piſcibus. In paucis, inquis, frequenter eſt veritas: errare multorum eſt. Et ne verbis tuis tantæ illius ſterilis fœcunditati contradicere videteris cui dictum eſt, Molti filij deſertę magis quàm eius (*Eſaia. 54.*)

Galat. 4. quæ habet virum: adhibuiſti ex Euãgelio teſtimonium,

Mat. 22. Quoniam pauci ſunt qoi ſaluantur. Solue ergo quęſtio-

Mat. 7. nem qnomodo ipſe dominus dicat, Quàm arcta & anguſta eſt via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui in-

Mat. 8. ueniunt eam. Et idem ipſe alibi dicat, Multi ab Oriente & Occidente venient & recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cælorum. Quomodo etiam

Apo. 7. in Apocalypſi demonſtretur eorum multitudo quam numerare nemo poterat ex omni gente & tribu & lingua, habentium ſtolas albas, palmáſque ferentium, qui preſſuras propter fidem Chriſti ſuſtinuerãt, quomodo iidem ſunt pauci qui multi? Neq; enim alterum horum eſt verum, alterum falſum, cum ſit vtrunque diuina veritate prolatum, niſi quia iidem ipſi boni verique Chriſtiani qui per ſeipſos multi ſunt, in comparatione malorum falſorumq; itidem pauci ſunt. Sic multa grana quibus horrea magna complentur, pauca dicimus in comparatione palearum. Sic etiam vt de ipſo dei teſtamento dicam quod factum eſt ad Abraham de ſemine eius, quod eſt Chriſtus, multæ ſunt ſtellæ quas numerare non poſſumus, quibus tam grande cœlum vndique circumfulget, & paucas dicimus in cõparatione arenæ maris. Forte ſtellæ ſignauerunt ſpiritales Chriſtianos, maris autẽ arena carnales, per quos & ex quibus etiam hæreſes & ſchiſmata fiunt, vtroque tamen genere ple-

Mat. 13. nus eſt mundus, quia idem dominus dicit, Ager, hic mundus: & tu ipſe tibi veritate extorquente dixiſti, In nomen Chriſtianum totus quotidie vertitur mun- K dus. Per totum igitur agrum, hoc eſt per totum mundum frumenta, per totum zizania, quia de vtroque dixit, qui falli oon poteſt, Sinite vtraque creſcere vſque (*Mat. 13.*) ad meſſem. Cohibeant itaque ſe frumentorum per (*Ca. lxvij.*) totum mundum tanta vbertate creſcentium impij deſertores, & non audeant de quorũdam zizaniorum ſeparatorum paucitate gloriari. Quòd ſi gloriantur, etiã in hoc ipſo procedent aduerſus eos iidem illi Maximinianenſes in iudicio diuino ad eos in omnibus cõfundendos, & ſi ſapiant, corrigendos appoſiti, quos multo pauciores præfidentia multitudinis ſoæ perſecuti ſunt, & perſequẽdo ad ſuam communionem aliquos eorum denuo cõuerterunt, ac ſic cęteros iuſtiſſimos quos pauciſſimos reliquerunt. Non, inquis, communicat Oriens Aphricæ, nec Aphrica Orienti: non ſanè, ſed in paleis hæreticis ab area dominica ſeparatis, in frumentis autem catholicis & interioribus paleis omnino communicat Oriens Aphricæ, & Aphrica Orienti. Alij quippe hic, alij vero alibi, atque alibi hæretici diffuſa vbiq; catholica vnitate confligunt: Vbique eſt enim illa de qua exierunt, qui eſſe vbique minime potuerunt, dicentes L

Mat. 24. ſecundum id quod de illis prædictum eſt, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic. alij hoc loco, alij alias variarũ præſumptionum, vel potius amputationum proprias particulas oſtendentes, atq; impia ſuperbia radicem vnde fracti ſunt abnegantes. Huic ergo Eccleſiæ quæ copioſis ſucceſſibus cum dilatatur toto orbe terrarum, ex omni gente tribu & lingua parit multitudinem candidatorum & palmatorum, ſicut in Apucalypſi ſcriptum (*Apocã. 7.*) eſt, quam nemo nomerare poteſt. Huic, inquam, Eccleſiæ cui partem Donati non communicare manifeſtum eſt, maiores veſtri probare debuerunt, quæcunque vera documenta de traditoribus habuerunt. Quod ſi feciſſent, ipſi in illa eſſent, extra illam vero illi quos accuſaſſent: Nunc autem cum accuſatos in illa permanſiſſe videamus, quid boni de accuſatorib⁹ ſentire debemus quos extra illam videmus? Ac per hoc in illa quadripertita diſtributione, vbi dixi cum de traditoribus proferuntur ex vtraque parte documenta, aut vtraque vera eſſe, aut vtraque falſa, aut noſtra vera & veſtra falſa, aut noſtra ſalſa & veſtra vera: cum videres in ſuperioribus tribus vos facillime ſuperari, fruſtra tibi hoc extremum quaſi quà euaderes elegiſti. Quanuis enim quàm impudenter dicatur aduertas, tamen eaipſa vera veſtra ſi qua eſſent humana documẽta, illi Eccleſiæ probari debuerunt, quam probant documenta diuina. Dic ergo obſecro te, ſed noli offũdere nebulas imperitis, vt quoniam traditores accuſatos non vales conuincere, identidem velis artes dialecticas accuſare. (*Contra Petilianũ li. 1. ca. 21. & li. 3. cõtra Petilianũ ca. 58 & cõtra Creſconium li. 4. ca. 57.*) M

Cap. lxviij. Dic ergo rogo, cauſa iſta veſtra cum veris documentis veſtris perducta eſt ad iudicium tranſmarinarum Eccleſiarum labore Apoſtolico fundatarum, an non eſt perducta? Si perducta eſt, viciſtis in eo iudicio, an victi eſtis? Si viciſſe vos dicitis, cur eis Eccleſiis in quarum iudicio viciſtis non communicatis? Si autem, quod ſatis ipſa indicat ab eis alienata veſtra communio, victi eſtis, quid nobiſcum vel mala vel bona cauſa perdita litigatis, id habentes maximum crimen, quòd crimine traditorum quod in iudicio tranſmarinarũ Eccleſiarum etiam vera documenta proferentes conuincere minime potuiſtis, orbem Chriſtianum perfunditis, quia in ea cauſa in qua intereſſe nõ potuit, elegit iudicibus credere, non accuſatoribus victis? Non itaque ideo rei eſtis, quia bonam cauſam, vt ſecundum vos loquar, in tranſmarino (*Ironia.*)

iudicio

A iudicio perdidiſtis, ſed quia crimen reorum, atque vt nimium à vobis cedatur, & iudicum, tot innocentibus populis Chriſtianis per tot gentes longe lateq; diffuſis, obiicere minime dubitatis. Quorum communioni tãquam frumentis dominicis cohærendo, & illos viros, ſicut dicitis, traditores, & illos malos ſicut arbitramini iudices, ſecundum Euangelicas literas, etiam monente Cypriano ad tempus ventilationis tãquam paleam tolerare debuiſtis, ne aream deſerendo periretis. Si autem cauſa illa veſtra cum veris, quod tibi elegiſti, documẽtis ſuis ad iudicium transmarinarum Eccleſiarum non eſt perducta, quomodo ab eis potuerũt tot Epiſcopi in ſuis plebibus conſtituti cauſa incognita & ad ſe omnino non delata iure damnari? Aut quomodo debuerũt Aphri Chriſtiani, non dico illi qui eos putauerant innocentes, verumetiam illi qui eos nouerant traditores, propter zizaniam quam in Eccleſia eſſe cernebant, à frumentorũ iam longe lateq; creſcentium & hos ignorantium, tam manifeſta innocentia ſeparari, vt propter crimen alienum quo pro vnitate tolerato nõ macularentur, violato ipſius vnitatis crimine damnarentur?

Ca. lxix. Quid tibi ergo ad cauſam prodeſt, hoc ex illis quaB tuor propoſitis elegiſſe, vt veſtra documenta ſint vera, contra veſtros autem quæ proferimus, falſa eſſe deputentur? Ecce & hinc vinceris, quoniam veris quæ putas documentis tuis, non potuerũt vbi debuerunt conuinci traditores, ſiue à veſtris eadem documenta occulta ſint, ſiue ipſi traditores qualibet aſtutia ſe iudicibus occultarint, ſiue ab ipſis prauis iudicib⁹ occultati nõ ſint, Gene. 22. ſemen Abrahæ reſpice quod in teſtamento dei per omnes gentes creſcit ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena maris, & vtrum propter occulta quibuſlibet cauſis neſcio quæ Aphricana zizania, tam copioſa meſſis per agrum mundum perire potuerit: aude dicere, aude credere, aut ſi vllus in te dei timor eſt, cogitare. Exaggeras perſecutiones quas vos pati dicitis, quibus in tam ſacrilega & manifeſta obſtinatione aduerſus pacem ſanctæ Eccleſiæ rebellantibus mirabili manſuetudine parcitur: & dicis in primis partibus epiſtolæ tuæ, quòd imperatore Conſtantino Cæciliani crimẽ cum fieret manifeſtum, ipſe quoque eum vt Brixæ in exilio degeret, ſua ſententia condemnauit. In quo te quis dubitet vel falli vel fallere, quando & Felicem Aptugnenſem commemoraſti C in iudicio proconſulis à Vincentio neſcio quo de traditione conuictum?

Acta Capi. LXX. Ecce ego inſero ſententiam Aeliani proconſulis, qua purgatus atque abſolutus eſt Felix. Si tota geſta vis legere, ex archiuo procõſulis accipe: Aelianus proconſul dixit, Ex profeſsione Cæciliani qui acta falſa eſſe dicit, atque epiſtolæ plurimæ additæ, manifeſtum eſt qua voluntate hæc geſſerit Ingentius, & ideo recipietur in carcerem. Eſt enim arctiori interrogationi neceſſarius. Felicem autem religioſum Epiſcopum liberum eſſe ab exuſtione inſtrumentorum deificorum manifeſtum eſt, cum nemo in eum aliquid probare potuerit, quòd religioſas ſcripturas tradiderit vel exuſſerit. Omnium enim interrogatio ſupraſcripta manifeſta eſt, nullas ſcripturas deificas vel inuentas vel corruptas vel incenſas fuiſſe. hoc actis cõtinetur quòd Felix Epiſcopus religioſus illis temporibus nec præſens fuerit, neque conſcientiam commodauerit, neque tale aliquid fieri iuſſerit. Inſero etiam reſcriptum imperatoris Conſtantini ad Probeianum idipſum atteſtantis, & quàm moleſti apud eum maiores veſtri accuſatores innocentium fuerint, oſtendentis. Imperatores cæſares, Flauius Conſtantinus, & Maximianus, & Valerius Licinianus ad Probeianum Proconſulem Aphricæ. Ae- D lianus prædeceſſor tuus merito cum de perfectiſſimis viris vicarius præfectorũ mox per Aphricam noſtra incommoda valetudine teneretur, eiſdem partibus functus inter cætera etiam id negocium vel inuidiam quæ de Cæciliano Epiſcopo & Eccleſia catholica videtur eſſe commota, ad examen ſuum atq; iuſtionem credidit eſſe reuocandam. Etenim cũ iam Superium centurionem & Cæcilianum magiſtratum Aptugnitanorum, & Saturninum excuratorem & Calibium iuniorem eiuſdem ciuitatis curatorem, atque Solum ſeruum publicũ ſupraſcriptæ ciuitatis præſentes eſſe feciſſet, audientiam præbuit competentem, adeo vt cum Cæciliano fuiſſet obiectum quod clare liquet, & idem Epiſcopus videretur eſſe delatus, cum diuinarum ſcripturarũ perditio atque exuſtio videretur obiecta, innocentem de eo Felicem fuiſſe conſtiterit. Denique cum Maximus Ingentium decurionem Ziquelium ciuitatis Epiſtolam Cæciliani ex duumuiris falſaſſe contenderet, eundem ipſum Ingentium ſuſpenſum, actis quæ ſubierant peruidimus, & ideo minime tortum, quòd ſe decurionem Ziquentium ciuitatis eſſe aſſeuerauerit: vnde volumus eundem ipſum Ingẽtium ſub idonea pro- E ſecutione ad comitatum meum Conſtantini Auguſti mittas, vt illis qui impræſentiarum agunt, atq; diurnis diebus interpellare nõ deſinunt, audientibus & coram aſsiſtentibus apparere & intimari poſsit, fruſtra eos Cæciliano Epiſcopo inuidiam comparare, atque aduerſus eum violenter inſurgere voluiſſe. Ita enim fiet, vt omiſsis ſicuti oportet eiuſmodi contentionibus, populus ſine diſſenſione aliqua religioni propriæ cum debita veneratione deſeruiat.

Inſero adhuc & verba Conſtantini ex literis eius ad alium vicarium, vbi ſe inter partes cognouiſſe, & innocẽtem Cæcilianum comperiſſe teſtatur. Cum enim narraſſet in his quæ ſupra locutus eſt, quemadmodũ ad iudicium eius poſt epiſcopalia iudicia partes perductæ fuerint, in quo peruidi, inquit, Cæcilianum virum omni innocẽtia præditum, ac debita religionis ſuæ officia ſeruantem, eique ita vt oportuit ſeruientem, nec vllum in eo crimen reperiri potuiſſe, eidem apparuit, ſicut abſenti fuerat aduerſariorum ſuorum ſimulatione compoſitũ.

Sententia Constantini Augusti pro Caeciliano [illegible]

Tu quare non inſeruiſti ſententiam Conſtantini qua eum dicis eſſe damnatum, & Brixæ in exilio conſtitutum, vir diſertiſsime? quanto cõgruentius hanc inſeruiſſes, quàm neſcio quod de Sardicenſi concilio, quod nec ad vos nec F ad cauſam quæ inter nos eſt & vos, omnino pertinere monſtratur? Cur enim fuerit Brixæ Cæcilianus, quod vos calumnioſiſsime appellatis exilium, cum ſuam præſentiam maluit Eccleſiæ deeſſe quàm pacem, quid à me opus eſt dici, cum interim damnantis imperatoris ſententiam nullam recitas, & damnatum ab imperatore Cæcilianum tam temere, non dico audiendum vel dicendum, ſed etiam ſcribendum putas? Veruntamen ſecundum verba tua, ecce in exilio video Cæcilianum Imperatore damnante, ſaltem reſponde quo accuſante: & modo me interroga quod in epiſtola tua poſt multa ſimiliter inaniter poſuiſti, quis prolato teſtamento minus conſentit, qui perſecutionem patitur, an qui facit? Hæc certe verba tua ſunt. Aſpice ergo Cæcilianum perſecutionem paſſum, & ſicut ipſe dixiſti, in exilio cõſtitutum. Aſpice etiam veſtros, ſicut ſuis verbis imperator ipſe teſtatur, aduerſus Cæcilianum diurnis diebus interpellare non deſiſtentes, & eiſdem ipſis verbis tuis interroganti mihi reſponde, Quis magis teſta-

G mento prolato conſequitur, qui perſecutionem patitur, an qui facit? Diligenter autem perlectis omnibus, inuenies Cæcilianum à veſtris etiam apud imperatorem perſecutionem paſſum: ſed non inuenies ab imperatore damnatum, immo etiam inuenies abſolutum.

Ca.lxxj. Porrò ſi quod tibi pro magno elegiſti, vt de criminibus traditorum quæ vos profertis, documenta vera ſint, quæ autem nos proferimus falſa ſint: etiam in eo vos veritas dei ſuperat, quæ ſicut prædixit, ita reddit Eccleſiam in vniuerſo mundo fructificantem atq; creſcentem, quia nihil ei præiudicant alienorum crimina, licet vera documenta quæ propinquioribus Epiſcopis transmarinis, per quos in longinquiores partes ſiue tranſit talium rerum fama ſiue nõ tranſit, aut non ſunt demonſtrata ſicut debuerunt, aut nõ ſunt credita quibus demonſtrari potuerunt, aut credita & occulta nequaquam ad alios peruenerunt, nec quiſquam vel vnus homo, quanto minus tantus Chriſtianorũ numerus in tot gentibus conſtitutus reus poteſt eſſe participati ſceleris alieni: ſiue vel nulla eius vera documenta cognouerit, vel eum ſimulata innocentia falſis documentis
H quis refellerit. Si ergo vt dicere cœperam, in hoc quod tibi pro magno elegiſti, vt quæ vos de traditoribus teſtimonia profertis vera ſint, quę autẽ proferuntur contra vos falſa ſint, nihil valetis aduerſus Eccleſiam catholicam toto terrarũ orbe diffuſam, & aduerſus prouidentiam dei, qua in Chriſtianum nomen, vt tuis verbis vtar, totus quotidie vertitur mũdus: quanto magis deficientes in accuſationibus veſtris, cum hanc ipſam traditionem cuius nomen velut horrentes qui hic ſchiſmata fecerunt, à Chriſti corpore ſeparatos, ſeipſos diabolo tradiderunt: multo probabilius ſicut in illis literis dixi, & nunc dico, nos vobis obiicimus, quos nomina & crimina traditorum dicere tantummodo audimus, nos autem & geſta eccleſiaſtica quibus de ſe ipſi cõfeſsi ſunt, & geſta municipalia quibus hoc feciſſe leguntur
Comparatiuum. Ca.lxxij. oſtendimus. Tu vero callidus examinator appenſorq; verborum, doces nos quid valeat comparatiuus gradus, & tanquam victor exultas, quòd nõ poſſum dicere, traditionem probabilius nos vobis obiicimus, niſi vos nobis eam probabiliter obiicere cõfiterer. Si enim vos, inquis, probabilius, nos ergo probabiliter. Et hoc doces, quia ſic eſt probabilius, vt ſi dicas vere & verius: quia gradus iſte quod antè poſitum eſt auget, non
I quod antè dictum eſt improbat. Adiungis alia verba quibus hoc euidẽtius intelligamus: ac dicis, Sic eſt bene & melius, male & peius, horribiliter & horribilius, ſic eſſe oſtẽdens probabiliter & probabilius. Vnde colligi putas, quia ſi ego probabilius quod falſum eſt obiicio, ſupereſt vt vos probabiliter quod verum eſt obiecisse cõfirmes. Hic ego nunquid dico quod in quæſtione vel diſputatione eccleſiaſtica nos artificiali grammatica docere conaris, quid valeat comparatiuus gradus, quia id quod antè poſitum eſt auget, non quod ante dictum eſt improbat? Video enim quàm hoc inepte
ἀντικατηγορία. tibi obiiciam quod tu videre noluiſti, quãdo mihi anticategoriam velut ex arte rhetorica obiiciendam putaſti: quod genus quæſtionis vbi dicitur, non ego feci, ſed tu feciſti, etiam in authoritate prophetica demonſtraui.
Comparatiuũ nõ ſemper auget. Ca.lxxiij. Conſidera tamen diligentius, ne forte inuenias in latinę locutionis authoribus quibus grammaticorum artificialia ſeruiunt, non ſemper iſtum gradum quod ante poſitum eſt augere, ſed aliquando contrario ſuperferri. Cuius locutionis exemplum interim mihi ex Apoſtoli epiſtola occurrit quã ſcripſit ad Hebræos.

Cum enim loqueretur de benedictione terræ quæ ac- K
cepta pluuia fructum reddit, deinde ſubiecit, Proferens Hebr.6.
autem ſpinas & tribulos, reproba & maledictioni proxima eſt, cuius finis in exuſtionem. Quod ne illis quibus loquebatur optaſſe videretur, Confidimus autẽ, inquit, de vobis fratres chariſsimi, meliora, & hærentia ſaluti. Attendis certe quomodo hic dixerit, meliora: nõ quia bona erant vt illis deniталis meliora eligerent & optarent, hoc eſt, bona tantis malis contraria. Sed forte Apoſtolum ſic audiendum eſſe arbitraris, quemadmodũ de ſe ipſe dicit, tanquam hominem & ſi imperitum ſer- 2.Cor.11.
mone, ſed non ſcientia, & ideo nõ verborum in eo, ſed rerum atque ſententiarum authoritatem putas eſſe ſectandam, bona poni debuiſſe contendens, vbi poſuit ipſe meliora. Quod ſi & ego iam his literis aſſuefactus, & illas quas puer didici oblitus, ſic dixi, obiicitis traditionem hanc: ipſi multo probabilius nos vobis obiicimus: tãquam dicerem probabiliter comparatiuum pro poſitiuo ponens, non quia vos probabiliter, ſed magis quia improbabiliter, ſicut ille meliora, non quia illa erant bona, ſed magis quia mala: tu quare tã temere cõcludis, ex hoc cõfirmaſſe me, vos probabiliter, quia di- L
xi nos probabilius? Quanquam nec ſecũdum gram- Ca.lxxv.
maticos in verbo me erraſſe reprehenderes, ſi ſaltẽ verborum ſuorum authores vel attendere, vel memoriter recolere voluiſſes. Pueriles enim habent literæ, ſed non à puero imperitu dictum,

Dij meliora piis, erroremque hoſtibus illum, Virg.3.
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus. Georg.

Quomodo ergo meliora piis, quaſi bona eſſent iſtis, ac non potius magna mala, qui diſciſſos nudis laniabant dentibus artus? Iam vides certe quia ſicut iſte piis potuit optare meliora, quamuis illa in quorum comparatione optabat non eſſent bona, ſic & ego potui dicere, traditionem probabilius vobis obiicimus, quamuis eam vos nobis non probabiliter obiiceretis. Omittam quia & probabile quando dicitur, non conſequenter eſt verum, cum ea dicuntur quæ fieri poſſunt ac ſolent, & ideo probantur: hoc eſt, approbantur & creduntur, etiam ſi facta non ſint: quod autem verum eſt, cum oſtenditur, neceſſario probabile eſt, & illo vtique
probabilius. Recole libros vbi verba didiciſti, quàm Ca.lxxvi.
te non fallam, profecto reperies: vnde ſi veſtros probabiliter noſtris traditionem obieciſſe contenderem,
non ideo verum obieciſſe contenderem, & recte nos M
diceremus probabilius hanc obiicere, quandoquidem à vobis nominari tãtum traditores ſolemus audire, nullis autẽ geſtis vel eccleſiaſticis vel publicis recitari demonſtrarique confeſſos: à nobis autem proferri & geſta publica vbi veſtri tradiderunt, & eccleſiaſtica, vbi confeſsi deo iudici derelicti ſunt. Sed non omitto Retorquet
tam manifeſtum adiutoriũ tuum, quo nobis etiam ne- in aduerſa-
ſciens plurimum faues, docendo regulas comparatiui rium.
gradus, quia id quod ante poſitum eſt auget, non quod Ca.lxxvij.
ante dictum eſt improbat. Secundum enim hanc regulam tuam, ſecundum quædam verba tua in epiſtola tua, ſine vlla difficultate obtinuimus cauſam noſtram. Tu enim dixiſti in primis partibus literarum tuarum, velut noſtram pertinaciam criminando, tot documenta legalia, quod melius & verius nobis eſt perſuadere non poſſe. Vbi ego concludo ſecundum artificialia tua, iam nos verum & bonum tenere, ſi quod verius & melius eſt, nobis perſuaderi non poteſt. Cum ergo nos non reſcindamus, vt ſecũdum te loquar, verius & melius baptiſma veſtrum, quare vos reſcinditis verum &

bonum

A bonum noſtrum? Item com dixiſſes, hoc & nos volumus vt Chriſtus ſit origo & radix capútque Chriſtiani: continuo ſubiecisti, Sed quærimus per quem hoc melius fiat? Quod dicendo vtique concesſiſti & per malum miniſtrum bene fieri, ſed melius per bonum. Cum itaque nos non reſcindimus baptiſmum, quem per veſtrum tanquam per bonū miniſtrum dari dicitis, quare vos reſcinditis baptiſmum, quem per noſtrum tanquam per malū miniſtrum datum eſſe contenditis? Tu enim dixiſti, quærimus per quē melius fiat. Et tua regula eſt, quia gradus iſte quod ante poſitum eſt auget. Vnde ſi per veſtrum, ſicut putas, melius fit, ergo & per noſtrū bene fit. Ac per hoc quando per nos baptizatum rebaptizatis, id quod ex iſta tua regula bene factum eſſe conceditis, ſacrilega præſumptione reſcinditis.

Ad calumniam incep. ti Ca. lxxviij. Vereor ne nimis vrgeam verecundiā tuam, ſi oſtendam quàm leuiter & ſcurriliter quædā etiam verba mea quæ trāſlatè poſui, frontem pro pudore, os pro ſermone, tridēs telum pro tripartita oratione, tricipitem beſtiam pro errore tribus calumniis aduerſus tot populorum innocentiam ſæuiente, quaſi vrbanus & dicax exagitanda
B putaueris. Serua potius puerilia pueris. Neq; enim me mouet quod Neptunium telum propter tridentem dicis Epiſcopum nō decere, cum ſit & piſcatorum, ac per hoc apoſtolicum, quos ſuos Apoſtolos dominus piſcatores hominum fecit. *Mat. 4.* Nam & deum noſtrum ſcriptura dicit & alas habere & ſagittas, nec tamen Cupidinem colimus. Quinetiam me promiſſam in exordio lenitatē non ſeruaſſe reprehendis, eo quòd Manichæorum facta mentione permotus dixerim, Sicut nō poteſt quod *Mat. 12.* dominus ait, Satanas Satanam excludere, ita nō poteſt error Manichæorum Donatiſtarum errorem vertere: quaſi Petilianum ſatanæ cōparauerim: ac non errorem, cuius eum cupio laqueis expediri. Bene, quòd Apoſtolus nos aduerſus tales calumnias communiuit eo ipſo loco vbi nos mites patientes & modeſtos eſſe admonet, quando aliquem diſſentientem corripimus. Cum *2. Timo. 2.* enim dixiſſet: Seruum autem domini litigare nō oportet, ſed eſſe mitem ad omnes, docibilem, patientem, in modeſtia corripientem diuerſa ſentientes: continuo ſubiunxit, Ne forte det illis deus pœnitētiam ad agnoſcendam veritatem, & reſipiſcāt de diaboli laqueis captiuati ab ipſo ſecundū ipſius voluntatē. Ecce Apoſto-
C lica manſuetudo, cum quibus placide, patienter modeſteq; agi præcepit, eoſipſos dicit à diabolo captiuatos, nec tamē quam commēdabat amiſit lenitatē, quia eam quā docebat, tacere noluit veritatem.

Ca. lxxix. Sed ipſe videris cuius partes agas, qui mea verba velut conuitioſa & ſæua criminādo, eos quos ad diſputādum cōuenire nō vis, ad litigandum niteris excitare. Nolo enim dicere, quia & te litigare delectat. Parcius quippe ac verecundius, ſed quaſi ex obliquo mihi obiicis quæ ad me omnino nō pertinent. Quid enim iudicem de Manichæorū peſtilentiſſima & Chriſtianis omnibus anathemāda vanitate, ſi tantum dicere ſolerem, ac nō etiam conſcriptis libris multis multiplicibúſque teſtarer, ne ſic quidē eſſet aduerſus me vllus calumniæ veſtræ locus. Neq; enim me catholica falſo à vobis argui miraretur, à quibus totus Chriſtianus orbis cū tot Eccleſiis etiam illis primis Apoſtolico labore propagatis, falſis criminibus accuſatur. Cum vero cōtra Manichæos qui me adoleſcentulum aliquando deceperant, mea tāta ſcripta qui voluerit legere poſſit, non vſqueadeo deſipit vt de me credat potius veſtris verbis, q̄ oculis & ſenſibus ſuis.

Ca. lxx. Sed epiſtolam, inquis, principis veſtri qua neſcio quid de te ſcripſit cum te ordinari nollet, tenent non D pauci noſtrorum. Illam vero minime curarem, nec ſi eius à quo ſcripta dicitur, non perſpicua pro nobis ſententia legeretur, illam calumniam falſitatémque condemnans: quanto minus eam curat catholica Eccleſia, cuius cauſam contra vos agimus, cui tot diuinis teſtimoniis præſidenti, nulla humana de quoquam homine teſtimonia ſeu vera ſeu falſa, qua gaudet auferunt veritatem. Deſine talibus, vnus homo ſum, Eccleſiæ inter nos agitur cauſa, non mea. Eccleſiæ, inquā, quę in nullo homine ſpem ponere à ſuo didicit redemptore. Quanquam nec de meipſo vobis, etiam ſi meam cōuerſationem noſſetis, recte crederetur inimicis mihi. Ad exiſtimationem hominum magna teſtium qui me nouerunt ſuppetit copia, ad dei vero conſpectū ſola conſcientia, quam contra veſtras criminationes cum intrepidam geram, non me tamen ſub oculis omnipotentis iuſtificare audeo, magiſq; ab illo effluentem miſericordiæ largitatem, quàm iudicij ſummum examen expecto, cogitans quod ſcriptum eſt, Cum rex iuſtus ſederit *Prou. 20.* in throno, quis gloriabitur caſtū ſe habere cor: aut quis E gloriabitur mundum ſe eſſe à peccato?

Ca. lxxxi. Sed quid ad rem cuius inter nos vertitur quæſtio, qualis ipſe ſim, cū in area dominica ſim ſtipula, ſi malus: granum, ſi bonus: vos tamen ſi grana eſſetis, paleam cōmixtam, ſicut admonet etiam ipſe Cyprianus, ante tempus vētilationis non refugeretis. Proinde nos ſi quem reperimus in vobis notum hominem malum, recte vobis obiicimus: Ibi enim tota defenſio veſtra conſiſtit, quia propterea vos ſeparaſtis, ne aliorum peccatorum cōtagione periretis: vnde nouū genus areæ vos feciſſe gloriamini, aut quæ ſolum triticum habeat, aut in qua ſolum triticum appareat, cui non ſit neceſſarius vētilator, ſed perſcrutator. Nam & Parmenianus veſter præclaram veſtram mun- *Contra epiſtolam Parmeniani li. 3. ca. 2. in fine, & ca. 3. Hiere. 23.* ditiam velut immunditię noſtræ à contrario cōparans, auſus eſt interponere ſententiam Prophetæ Hieremiæ vbi ait, Quid paleæ cum tritico? Quod ille dixit, vt ipſa īdicat lectio, aduerſus eos qui diuinis oraculis ſua ſomnia coæquabant. Arrogantia tamen veſtra & horrenda ſuperbia Parmeniani literis declaratur, vbi vos contra ſcripturas diuinas, & contra monita Cypriani ante vltimam ventilationem quā mundus expectat, tanquam purgatum à palea triticum prædicauit. F Quid ergo dignius aduerſus hanc fallaciſſimā elationem, quàm cauſa Maximinianenſium vobis potuit procurari? Quodcunque in nos dicere tanquam in traditores ſoletis, in Maximinianenſes quos recepiſtis damnatos, quando damnati ſunt, grauiora dixiſtis.

Epilogus. Ca. lxxxij. De imperatoribus nobis tanquam perſecutoribus facitis inuidiam, vos apud iudices quos ipſi imperatores miſerūt, Maximinianenſibus perſecutionem feciſtis, baptiſmum eccleſiæ dari extra eccleſiā non poſſe cōtenditis, vos baptiſmū quem in crimine ſchiſmatis Maximinianenſes dederunt, in receptis eis quibus dederunt non reſcinditis. Si hæc pro pace vnitatis fieri debuerunt, vnde nos accuſetis niſi vos ipſos damnaueritis? Nolo te per multa diſtendas, nam & ego poſſem breuiter ea quæ contra te dicta ſunt in memoriam reuocare: ſed hic ſolum cogito Maximinianēſium cauſam tibi ante oculos ponere. ſi de hac nobis reſpōdere potueris, aggredere cætera: ſi autem nō potueris, melius quieſcas, quàm calces aduerſus ſtimulum iacias.

Libri Tertij finis.

G

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi contra Creſconium Grammaticum Liber Quartus.

Cap. I. QVăuis iam tribus nec paruis voluminibus epiſtolæ tuæ Creſconi diligēter ſatíſque reſpōderim, qua Petiliani literas contra mea ſcripta quibus refellebātur defendendas putaſti, tamē etiā hoc breuiori opere inſtitui de ſola cauſa Maximinianenſium tecum agere, & ex hac vna oſtendere, omnia quæ in illa epiſtola poſuiſti, quàm fruſtra, quàm inaniter dixeris. Neq; enim contemnendum eſt beneficium dei quod ad noſtrę diſpēſationis compendium, & ad veſtræ correctionis ſi ſapiatis adiutorium præſtare dignatus eſt, qui neſcientibus vobis, neque id agētibus nobis, ita veſtrorum Epiſcoporum mentibus dominatus eſt, vt qui orbem Chriſtianum per cōmmunionem ſacramentorum maculatum peccatis criminabantur alienis, quamuis etiam ipſis falſis & non proba-
H tis, in Maximiniani cauſa cogerētur fateri eorum quos damnauerunt peccatis non fuiſſe maculatos in vna ſacramentorum cōmmunione conſtitutos eos quibus tanquam innocentibus ad reuertēdum dilationem dederunt, etſi non ordinatoribus Maximiniani, tamen in eius parte cōſtitutis damnatoribus Primiani, & qui baptiſmum Chriſti nolebāt agnoſcere, nec in eis eccleſiis datum quas Apoſtolorum labor propagauit atque fundauit, contendentes extra vnam eccleſiam baptiſmum dari non poſſe, nóſq; culpātes quòd per eos datum baptiſmum non reſcinderemus, quos eſſe in vera Eccleſia negaremus, ſuſciperent in Maximiniani ſacrilego ſchiſmate baptizatos, & in eis baptiſmum reſcindere non auderent, & qui de legibus Chriſtianorum imperatorum, quibus eorum peruerſitas corrigenda præcipitur, nos tanquā crimine perſecutionis accuſant, adirent iudices ab ipſis imperatoribus miſſos, & Maximinianum ac ſocios eius apud eos grauiter accuſarent, & conſilium quo eos damnauerunt, geſtis proconſularibus allegarēt, ac iuſsiones quibus illis ſedibus pellerentur, efficacisſimas impetrarent. His omnibus à ſe geſtis, adhuc nebulas imperitis conantur offundere: non ſo-
I lum ſcripturis ſanctis & priorum rerū geſtarum quando ſe ab vnitate ſeparauerūt multis certíſq; documentis, verumetiam recentisſimis ſuis factis & exemplis euidentisſime ſuperati.

Cap. II. Hinc ergo tantum agam, hinc ad omnes epiſtolæ tuæ partes, quantum dominus me adiuuat, ſine vlla difficultate, immo cū magna facilitate reſpondeam. Ac primo illud quod tibi ipſe contrarius eloquēter eloquentiam vituperare voluiſti, tanquam eſſet veritatis inimica & patrona potius falſitatis, vt eo modo me quaſi eloquentem cauendum atque fugiendum oſtenderes imperitis, ſi reuera tanta eſſet eloquentia mea quantam mihi, quamuis accuſatoriè tribuis, nónne recitato decreto concilij Bagaienſis, quo
Supra li. 3. ca. 19. & 33 ſicut ibi ſcriptū eſt, Maximinianum fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Dathan, Core & Abiron miniſtrum, de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit, laudare eloquentiā cogereris? Porrò ſi mihi materies illa proponeretur quando poſſem dicere, licet viperei ſeminis noxios partus venenati vteri alueus diu texerit, & cōcepti ſceleris vda coagula in aſpidū mēbra tardo ſe calore vaporauerint, tamen cō-
K ceptū virus euaneſcentū vmbraculo occultari non potuit, tametſi ſero publicū facinus & parricidium ſuum, fœta ſcelerū vota pepererunt. Quādo in hæc verba exquirēda coarctarer, quādo in exprimēda prouoluerer, quādo tāto impetu, tāto ſtuitu in odiū noxiorū lectoris vel auditoris animū concitarē? Nū ideo hęc in quos dicta ſunt, minus veraciter dicta ſunt? Nū hac eloquentia tāti cōcilij fides minuitur, vel labefactatur authoritas? Nēpe illud quo viſum eſt eloquentius eo potisſimū electū eſt, quòd omnes eſſe ſuū vellent, quo vno trecentorū & decē ora tacentia perſonarent. Ecce eloquentia quā vituperaſti, quam velut ſeditioſam, & Græco etiam nomine malitioſe artificioſam deteſtandā vitandámq; monuiſti, tantū permulſit tot Epiſcopos tuos, vt in plenario concilio ſuo nollet ſuā quiſque proferre ſententiam, ſed vnam quæ ab vno dici diſertius ornatiúſque potuit, eam cuncti facerēt ſuam. Licet igitur nobis ſine inuidia non vſquequaque impolite contra errores hominum diſputare, ſi licuit tot ac tātis Epiſcopis veſtris Collatio proficit. ipſos homines tam diſerte ornateq; damnare.

Ca. III. Illud etiam quòd ſtudium pro veritate certādi, quia ſępe voluimus cum veſtris conferre, vt errore ſublato, fraterna L charitas pacis vinculo necteretur, contentionis & animoſitatis vitioſo nomine reprehendis: nónne melius, obſecro te, cauſa veritatis & vnitatis pacificis verbis & capacioribus locis inter Epiſcopos ageretur, quàm in foro ab Epiſcopis per aduocatos litigaretur? Quid à partibus Primiani Carthaginenſis Epiſcopi veſtri aduerſus Maximinianum & aduerſus eos qui cum illo Bagaienſi concilio damnati ſunt apud legatum Carthaginis, vel apud quatuor vel amplius procōſules factum eſt, certe in collatione diſputationis hoc cauendum eſt ne prorumpatur in litem, & caueri à modeſtis ac mitibus & poteſt & ſolet. Cum vero aduocatis vtrinque luctantibus in foro controuerſia vertitur, iam proculdubio litigatur. Neq; hoc in veſtris reprehendo, ſi ad hoc non amore litigandi, ſed conſulendi neceſsitate compulſi ſunt: veruntamen admoneo te bono ingenio præditum virum, vt aduertas, vt ſentias, vt intelligas eos qui forenſem ſtrepitum & iudiciaria iurgia, quibus accuſatos conuincerent & expellerent quos in concilio iam damnauerant, non declinauerunt, ſed ſuſceperunt & exercuerunt, multo nobiſcum facilius pacifice con- M ferre potuiſſe, niſi mallent cauſam malam cooperire excuſatione, quàm diſputatione finire.

Cap. IIII. Iam vero quòd antequam venias ad ſermonem meum quo reprehendi Petilianum, à me interim quæris à quo te baptizari conueniat, vtrum ab eo potius quem & ego baptiſmum habere confirmo, an ab eo quem tuus hoc non habere contendit. Hæc etiam quæſtio per Maximiniani cauſam de vana imperitorum loquacitate ſublata eſt, quantum quidem ad nos attinet. Nam apud Maximinianenſes adhuc manet. veſtri enim damnato propter ſacrilegium ſchiſmatis Maximiniano, quem diaconum ſuum Primianus damnauerat, & per quem conſpirantibus aduerſum ſe plurimis collegis damnatus fuerat, continuo cum eo duodecim ordinatores eiuſdem Maximiniani eadem ſententia damnauerunt. Ex quibus duos Prætextatum Aſſuritanum & Felicianum cum eos in iudicio proconſulari accuſaſſent, cum Bagaienſi concilio damnatos allegata per aduocatos eadem ſententia demonſtraſſent, cum iubente proconſule locis quos tenebant pellere conati minime valuiſſent, ſic poſtea ſuſceperunt, vt cum eis in honoribus eorum integris communicarent: & ſimul in

pacem

A pacem redactis populis eorum ex his quos in ſchiſmate baptizauerant nullum rebaptizarêt. Extat decretum Bagaienſis concilij apud procõſulem aduocatum proſequente Nummaſio, cum ageret vt Primiani communioni Membreſitana Eccleſia traderetur expulſo Saluio qui eam tenebat antiquitus, vbi epiſcopatum meruerat in parte Donati. Sed pellendus propterea petebatur, * quia cum damnatum Bagaienſi concilio recitabat inter duodecim Maximiniani ordinatores, quos idem Nummaſius in numero errans vndecim dicit. [* *aliàs, putabatur.*] Hanc Nummaſij poſtulationem recitauit poſtea Titianus expreſsim ac nominatim agens apud eundem procõſulem aduerſus Prætextatum & Felicianum, cuius aduocati verba iſta ſunt. Sed ſuis, inquit, inſtitutis iniquitas delectatur, & ſemetipſam non deſerit, cum ſemel præcipitata corruerit. Idem nanque Maximinianus cœptam nutrit audaciam, & alios ſibimet conſociat ad furorem. Inter quos etiam Felicianus quidam qui primo recta ſectatus, deprauationis huius attaminatione fuſcatur in Muſticana poſitus ciuitate, deo omnipotenti parietes conſecratos, Eccleſiam venerandam quaſi quadam obſidione credidit retinendam. B Hunc Prætextatus etiam in Aſſuritanis partibus imitatur. Sed cum æquitatis tuæ innoteſceret poteſtati conſortium ſacerdotum, iuſsiſti vt geſta teſtantur, exploſo omni contradictionis affectu ſacratiſsimis ſacerdotibus à prophanis mentibus vindicatas oportere reſtitui. Deinde paulopoſt vt idem aduocatus oſtẽdat, quid iuſſum ſit recitat, Nummaſij poſtulationem quam ſupra memoraui, in qua proconſule Nummaſio cum exiſſet lege epiſcopali iudicium illud Bagaienſe recitatum eſt, in quo Maximinianus damnatur his verbis, Maximinianum fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Dathan, Core & Abiron miniſtrum, de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſſit: & quòd adhuc eundem dehiſcens terra non ſorbuit, ad maius ſupplicium ſuperis reſeruauit. Raptus enim pœnam ſuam compendio lucrauerat funeris, vſuras nunc grauiores colligit fœnoris, cum mortuus inter eſt viuis. Deinde in illos duodecim ordinatores eius ita profertur Bagaitana ſententia, Nec ſolum hunc, inquiunt, ſceleris ſui mors iuſta condemnat, trahit etiam ad conſortium criminis plurimos catena ſacrilegij, de quibus ſcriptum eſt, Venenum aſpidum ſub labiis eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem, Contritio & calamitas in viis eorum, & viam pacis nõ cognouerunt, non eſt timor dei ante oculos eorum.

Supra li. 3. cap. 19. *Nume. 16.* *Pſal. 13.*

C Nollemus quidem tanquam è proprij corporis iunctura præcidi, ſed quoniam tabeſcentis vulneris putredo peſtifera plus habet in abſciſsione ſolaminis quàm in remiſsione medicaminis, inuenta eſt cauſa ſalubrior, ne per cuncta membra peſtilens irrepat virus, vt compendioſo dolore natum decidat vulnus. Famoſi ergo criminis reos, Victorianum Carcabianenſem, Marcianum Sullectinum, Beianum Beianenſem, Saluium Auaphenſem, Theodorum Vſulenſem, Donatum Sabratenſem, Migginum Belephantarienſem, Prætextatum Aſſuritanum, Saluium Membreſitanũ, Valerium Melzitanum, Felicianum Muſticanum, & Martialem Pertuſenſem, qui funeſto opere perditionis vas ſordidum collecta fæculentia glutinarunt. Sed & clericos aliquando Eccleſiæ Carthaginis, qui dum facinori interſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerunt, dei præſidentis arbitrio vniuerſalis cõcilij ore veridico damnatos eſſe cognoſcite. D Poſt iſtorum damnationem in quibus leguntur Prætextatus Aſſuritanus & Felicianus Muſticanus, cum quibus vt ante dixi, procõſulares aduerſus eos impetratæ iuſsiones concordauerunt, ceteris in eodem Maximiniani ſchiſmate conſtitutis, Primiani etiam damnatoribus tantum quia non interfuerant Maximiniani ordinationi, dilationem dederunt in eodem Bagaienſi concilio certo diei termino definitam, quæ continetur his verbis, Eos autem, inquiunt, quos ſacrilegi ſurculi non polluêre plantaria, hoc eſt, qui à Maximiniani capite proprias manus verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrem Eccleſiam redire permiſimus. Quantum enim de reorum morte purgamur, tanto de innocentium reditu gratulamur, ac ne anguſtum redeuntibus tempus ſpem ſalutis arctatæ diei preſſura ſubducat, agnoſcentibus quibus licet longe manentibus præcedentibus ſtatutis vniuerſis vſque ad diem octauum calendarum Ianuarij proxime futurarum agnitionis pandimus ianuam, vt integri honoris ac fidei regreſsi habeant fundamenta, quam ſi quiſquam ingredi nequiuerit pigra ſegnitia, ſciat ſibi ad omnes veniales aditus ſua voluntate viam eſſe ſubductam. Manebit enim circa eos dicta ſententia, & poſt E præſtitutum diem redeuntibus fixa pœnitentia.

Cap. V. Ex his igitur omnibus quoniam rediiſſe aliquos ad communionem veſtram nec vos negatis, & in tam recenti memoria adhuc etiam viuentibus hominibus de quibus celeberrima & clara notitia eſt, cum & illi quibus dilatio data eſt, quandoquidem ſicut verba concilij eiuſdem ſatis indicant, dum eos ad matrem Eccleſiam redire inuitant, & eorũ tanquam de innocentum reditu gratulantur, & illi quos cum Maximiniano nulla interpoſita dilatione damnauerunt, extra veſtrã Eccleſiam toto illo tempore baptizauerunt, ſiue vſque ad diem dilationis quando cum Maximiniano communicabant, & in eius erant ſchiſmate cõſtituti, ſiue etiam tranſacto dilationis die, quãdo Titianus aduocatus nominatim Prætextatũ & Felicianũ pelli de Baſilicis poſtulabat, cũ quib⁹ in honore integro Primianus poſtea concordauit, quomodo audetis iam dicere vnum baptiſma, niſi in vna Eccleſia dari non poſſe, cum ab iſtis datum in ſacrilego ſchiſmate baptiſmum ſine vlla cõtrouerſia cognoueritis, ſuſceperitis, reſcindere non auſi fueritis? Nec iam poteſtis dicere nihil vos præſtitiſſe F illis quos in eodem baptiſmo ſuſcepiſtis. Si ergo quærã quid præſtiteritis, proculdubio reſpõdebitis, ne ipſo ſacrilegio ſchiſmatis perirent, ne baptiſmũ Chriſti non ad præmium ſed ad iudicium, non ad ſalutem ſed ad perniciẽ, ſicut eſt militiæ character in deſertoribus, haberent: præſtitimus pacem, præſtitimus vnitatem, præſtitimus Eccleſiæ ſocietatem, vt eum per quem charitas diffunditur in cordibus noſtris, ſpiritum ſanctum accipere mererentur, ſine quo nemo peruenit ad regnũ cœlorum, etiam ſi ſacramentis omnibus legitimis imbuatur. *Roma. 5.* Hæc reſponderetis veraciter ſi veram Eccleſiam teneretis. Veruntamen ad admonitionem veſtram ſufficit, vt hoc vos accepturos intelligatis in vera Eccleſia, quod eos quos in Maximiniani ſacrilego baptiſmate baptizarunt qui cum eis ad vos inde redierunt, in veſtra cõmunione accepiſſe credidiſtis, atq; ita vos etiam accepto baptiſmo Chriſti eſſe puniendos, ſi vnitatem catholicæ Eccleſiæ non tenueritis, ſicut in Maximiniani ſchiſmate baptizatos proculdubio puniendos non dubitaretis, ſi veſtræ communioni non copularentur, in quibus ad vos inde venientibus non reſcindendum

G baptiſmũ iudicaſtis. Vides itaq; etiam hoc quod te mo-
uebat de baptiſmi ſacramẽto in cauſa Maximinianen-
p.VI. ſium, iam ſolutum. Iam nunc illa videamus quibus
epiſtolam meam te refellere credidiſti. Ac primũ quod
interrogas, quare veſtros Donatiſtas appellem, adiun-
gens quòd Donatus non author & inſtitutor Eccleſiæ
quæ ante non fuerat, ſed à Chriſto deductæ, & antiquæ
vnus ex Epiſcopis fuerit: nónne attendis hoc de ſeipſo
& Maximinianum dicere, ex cuius tamẽ nomine vni-
uerſam eius communionem appellatis? Neque ſchiſma
quod fecit, vllo vocabulo à vobis vel ab aliis ſectis diſ-
cernitis, niſi aut Maximinianiſtas aut Maximinianẽſes,
aut quodlibet aliud quod à Maximiniani nomine de-
riuetur, aut certe ſimplicius & ſine timore grammati-
carum ferularum partẽ Maximiniani nominetis, nun-
quid hoc dicturus es Maximinianũ à veſtra cõmunio-
ne ſchiſma feciſſe, hoc autem à communione catholi-
ca non feciſſe Donatum? Sed Maximinianus non hoc
dicit, qui Primianum potius & vos omnes affirmat à
parte Donati in qua ipſe permanſit, ſchiſma feciſſe, &
recitat decreta conciliorum. Primum quod apud Car-
thaginem à quadraginta & tribus factum eſt, quo præ-
H damnatus eſt Primianus. Alterũ quod Cabarſuſsi cen-
tum vel amplius veſtri tunc Epiſcopi cõcluſerunt, quo
perfecte pleniúſque damnatus eſt. Cui talia documen-
ta proferenti, quid reſpondebis, niſi maioris authori-
tatis eſſe Bagaienſe concilium, in quo. 310. eũdem Ma-
ximinianum & eius ſocios damnauerunt, quando Pri-
mianus non apud eos tanquam purgãdus dicebat cau-
ſam, ſed cum eis tanquam iudex innocentiſsimus con-
ſiderabat, proferebat ſententiam contra Maximinia-
num & duodecim ſocios eius, quibus præſentibus or-
dinatus eſt, & data dilatione tanquam innocentes ad
pacem propriam reuocabat tot cæteros à quibus ipſe
damnatus eſt. In hac veſtra conflictione quid vultis vt
nos medij iudicemus, quandoquidem nec Maximi-
Cap.VII. niani nec veſtra communione detinemur? Quid,
inquam, hinc vultis iudicemus, niſi cõtra duo concilia
quibus damnatus eſt Primianus, vnum Bagaienſe po-
ſterius pro illo valere debere quo damnatus eſt Maxi-
minianus, eo videlicet firmius id eſſe arbitrantes, quo
poſterius potuit de prioribus iudicare. Ecce in hoc fa-
uemus vobis, Aliena nobis eſt cũ Maximinianenſibus
cauſa, ſi auſi fuerint ſuccenſere. Fauemus, inquam, iudi-
I cio tertio Bagaienſi, quod factũ eſt pro Primiano con-
tra Maximinianum eiúſque collegas, quo poſteriore
merito potuerunt priora deleri, quanquam à duobus
prioribus iudiciis ad tertium nullam Primiani vocem
prouocationis vel legimus vel audimus, niſi quòd ab-
ſens primo prædamnatus ſecundoq; damnatus eſt. Sed
etiam in Maximinianum & ſocios eius abſentes pro-
lata eſt diſertiſsima illa Bagaitana ſententia: & hoc illi
quadraginta & tres apud Carthaginẽ modeſtius, cau-
tius, diligentiúſque ſe geſsiſſe teſtati ſunt, quòd ad eun-
dem Primianum non ſemel, ſed iterum ac tertio lega-
tos miſerunt, vt ſi ad eos ipſe venire nollet, ipſos ad ſe
venire permitteret. Quo vtrunque recuſante ſicut ſcri-
bunt, & eos qui miſsi ſunt, iniurioſa repulſione tractã-
te, neceſsitatẽ incubuiſſe aſſerunt, vt iam Eccleſiæ pro-
uiderent: & ſic nondum audentes vltimum præcipi-
tare iudicium, ſed quodam præiudicio conſulentes ei,
vt ſi cauſæ fideret, ſequenti celebriori concilio reſpon-
dendi ſeq; purgandi relinqueretur locus. Quo cum ve-
nire noluiſſet, iam neceſſario putauerunt eſſe damnan-
dum ſine vlla ſuſpenſione ſententiæ. At vero in decre-
to Bagaienſis concilij, non ſolum legatos vllos à Ma- K
ximiniano male tractatos non legimus, ſed nec miſſos
legimus vt veniret, videmus tamen leuatum altare cõ-
tra altare, & ordinatum Epiſcopum contra eum Epi-
ſcopum, qui in cathedra vbi fuerat ordinatus ita ſede-
bat, vt à cõuentu ſui populi nõ deſereretur, nec à cæte-
ris pluribus Epiſcopis cõmunio eius dirimeretur, tan-
tam commouiſſe indignationem ſacrilego ſchiſmate
perpetrato, vt nec ipſius Maximiniani nec ordinato-
rum eius iam eſſet vlterius differenda damnatio. Hæc
cum ita ſint: non vos tamen pro Cæciliano talia per-
monent, contra quem manentem & populo præſiden-
tem, erecto altari contra altare, ordinatus eſt Maiori-
nus. Contra quem non à vobis duo, ſicut contra Pri-
mianum à Maximinianẽſibus, ſed vnum profertur iu-
dicium horrẽdæ temeritatis feſtinatione acceleratum.
Qui non ſicut Primianus noluit ad ſe venire collegas,
ſed inuitauit potius vt venirẽt: quod nec ipſi in ſui cõ-
cilij decreto quod contra eum condiderunt, tacere po-
tuerunt, pro quo nõ vnum ſicut pro Primiano, ſed qua-
tuor poſteriora iudicia recitantur. Eius non abſentes
ſicut Primiani, ſed præſentes ſunt aduerſarij confutati,
apud eos iudices, in quos iudicaturos cõſenſerũt apud L
ipſum etiam Imperatorem Conſtantinum, apud quem
primum Cæcilianum accuſauerunt, apud quem poſtea
de iudicibus Epiſcopis à quibus ille ipſam cauſam vo-
luit audiri, tanquam nõ recte iudicantibus queſti ſunt,
ad quem rurſus alterum Epiſcopale iudicium prouoca-
uerunt, vt ipſo etiam poſt vnum & alterum Epiſcopale
iudicium inter partes cognoſcente ſuperaretur, quo-
rum non defuit etiam quarta conuictio. Nam cum in
Cæciliano propriis criminibus calumniatores inuenti
fuiſſent, & ei Aptugnenſes ordinatores eius de tradi-
tione quæſtionem intuliſſent, Felix etiam ipſe purgatus
eſt proconſulari iudicio, eodem ipſo Conſtantino, vt
cauſa eius diſcuteretur iubente, quem illi aſsiduis inter-
pellationibus fatigabant. Hæc Maximinianẽſes aduer-
ſus Primianum non exercuerunt mala, nec toties victi
ſunt, nec præſentes victi ſunt, nec apud eos quos ipſi e-
legerũt iudices victi ſunt: & tamen quod manifeſtum
eſt, in ipſa veſtra cõmunione ſchiſma fecerunt, & hoc
veſtros à catholica communione feciſſe non vultis ad-
uertere, qua impudentia vaniſsimæ animoſitatis, pror-
ſus ignoro. Si enim omnia quæ dicitis de Cæciliano &
Felice ordinatore ei⁹, ideo vera eſſe vultis, quia ſeptua- M
ginta fermé Epiſcopi de hac re iudicauerunt, cur non
vultis vera eſſe quæ dicũtur de Primiano, cum & inde
primo quadraginta tres, poſtea centum Epiſcopi iudi-
cauerint, & prius præiudicium poſteriori iudicio con-
firmauerint? Si autem propterea illa crimina Primiani
falſa eſſe cenſetis, quia pro illo poſterius contra inimi-
cos eius Bagaienſe concilium recitatur, cur non vultis
crimina quæ obiecta ſunt Cæciliano falſiſsima confite-
ri, pro quo poſteriora tot iudicia recitantur? Si Cæci-
lianus cõtra quem ſemel fuerat ab illis ſeptuaginta iu-
dicatum, non debuit iam locum purgationis ab aliis
iudicibus inuenire, nec Primianus debuit, quem tanto
plures iam quàm ſeptuaginta prima confirmantes, ſe-
cunda cognitione damnauerant. Si autem bis damna-
to, tertium quod iam pro illo factum eſt iudicium ſuf-
ficientiſsime ſuffragatur: cur ſemel damnato non ſuf-
ficere ad abſolutionem ſecundum, tertium, quartum,
quintúmque iudicium, neſcio qua fronte ferrea con-
tenditis? Quod ſi vos forte numerus mouet, vt ideo
contra centum à quibus damnatus eſt Primianus, va-

lere

A lere arbitremini Bagaienſe concilium, quia in eo trecenti & decem fuerunt: cur in maiori numero Epiſcoporum orbi terrarum conſentire non vultis? *Peccatũ in ſpiritũ ſanctum.* Quod autem obiicis Cçciliano peccatum illud inexpiabile in ſpiritum ſanctum, de quo dominus ait: *Cap. VIII. Matth. 12.* Non remittetur neque hic neque in futuro ſeculo: & nos poſſemus dicere Feliciano Muſticano, quem hodie cum Primiano habetis Epiſcopum vnum ex ordinatoribus Maximiniani, damnatoribúſque ipſius Primiani, quos etiam in ſacrilego ſchiſmate baptizatos nõ rebaptizatis, peccatum vos obiecíſſe quod fit in ſpiritum ſanctum, cui ſacrilegum ſchiſma obiicitis, ſicut in Bagaienſis concilij ſententia declamatum eſt. Sicut enim eos ideo putatis illo irremiſsibili reatu peccaſſe in ſpiritum ſanctum quos accuſatis diuinas ſcripturas exurendas perſecutoribus tradidiſſe, quòd eaſdem ſcripturas ſpiritu *2. Petri. 1.* ſancto acti locuti ſunt homines dei: ita etiam nos non ſolum veſtris potius traditoribus quos geſta conuincunt, hoc enim poſſemus obiicere, ſed & Feliciano, vt dixi, hoc vos obiecíſſe in crimine ſacrilegi ſchiſmatis docemus, quia in ſpiritu ſancto ſeruatur vnitas dilectionis & pacis, dicente Apoſtolo: *Ephes. 4.* Suſtinentes inuicem B in dilectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Quam profecto violat qui ſchiſma committit. Sed hunc reatum inſolubilis æternique peccati quod in ſpiritum ſanctum committitur: nec vobis obiicimus quos correctos cum viuitis ſanari poſſe non deſperamus: nec veſtris qui ſanctos codices cremandos ignibus tradiderunt, niſi quòd vſque in finem vitæ huius ab vnitate diſiuncti, cor impœnitens habuerunt. Nec Feliciano & Prætextato hoc vos obiecíſſe oſtendiis, cum quibus poſtea communicaſtis, qui in catena ſacrilegij cum Maximiniano ad conſortium criminis tracti, plenarij concilij veſtri ore veridico leguntur eſſe damnati: & poſt diem dilationis non quidem illis iam damnatis, ſed illis tanquam innocentibus prærogatum, probantur eſſe ſuſcepti.

Cap. IX. Quod autem non tibi placet deriuatio nominis, vt à Donato Donatiſtæ appellentur, & cenſes Latinæ regula locutionis potius declinandum, non aſpernor admonitionem tuam, veruntamen quære grammaticos iudices, apud quos cum Maximinianenſibus de arte confligas, eóſque conuincas. iam enim nec ipſos volo Maximinianiſtas vocare, ne offendam tam eruditas C aures tuas, qui certe, quantum exiſtimo, non vt ego, tibi facile ceſſuri, vt Claudianenſes, vel quid aliud appellent quos Claudianiſtas appellauerunt, cum eos Primiano in communionem recepto, inter alia quibus eum & prædamnauerunt & damnauerunt crimina poſuerunt. Et ſimul recognoſce hanc declinationis regulam non mihi ſoli ſicut reprehendis placuiſſe: ſed fortaſſe me ſolum tibi in hac re quæ ad cauſam non pertinet, tanta facilitate ceſsiſſe. *Caput X.* Quod vero me putaſti vehementius arguendum, quòd cum dixerim, Donatiſtarum hæreticorum ſacrilegum errorem, hæreſim appellans, quod tu ſchiſma potius vis putari: eos tamẽ à ſacrilegio non expiatos in communionem recipiamus, tu qui nos in hac cauſa tam grauiter arguis, reſponde quomodo expiauerunt veſtri ſacrilegium Feliciani & Prætextati, cum quibus poſtea communicauerunt Epiſcopi, eos ſibi ſicut antè fuerant copulantes atque reddentes, nec quemquam eorum quos illi in ſacrilegio ſchiſmatis baptizauerant, denuo baptizantes. An forte non erant ſacrilegio maculati, ſicut quidam veſtrum deſipiunt dicentes, non eos in deum, ſed in hominem peccauiſſe? D Sacrilegium vero tanto eſt grauius peccatum, quanto committi non poteſt niſi in deum: vnde me diſputatione tua non ob aliud vrgendum arbitratus es, quòd ſic ſuſcipiamus eos qui à vobis ad nos tranſeunt, niſi quia veſtrum dixi ſacrilegum errorem. Lege ergo Bagaienſe concilium. Nempe iſta illic prima verba ſunt: *Supra li. 3. cap. 53.* Cum omnipotentis dei & Chriſti eius Saluatoris noſtri voluntate ex vniuerſis prouinciis Africæ venientes in Eccleſia ſancta Bagaienſi concilium gereremus, Gamalius, Primianus, Pontius, Secundianus, Ianuarius, Saturninus, Felix, Pegaſius, Rofinus, Fortuinus, Criſpinus, Florentius, Optatus, Donatus, Donatianus, & cæteri numeró 310. placuit ſpiritui ſancto qui in nobis eſt, pacem firmare perpetuam, & ſchiſmata reſecare ſacrilega. Audis, aduertis, attendis? Schiſmata, inquiunt, reſecare ſacrilega. Ergo non in hominem, ſed in deũ ſcelerata peruerſitate in eo ſchiſmate ſolus Maximinianus ſacrilegij crimine tenebatur, cum iſta ſententia diceretur. Lege paulopòſt quid dicant de ſociis eius, inter quos iſtorum nomina de quibus agitur ſcripta ſunt. Nec ſolum hunc, inquiunt, ſceleris ſui mors iuſta condemnat, trahit etiam ad conſortium criminis plurimos catena ſacrilegij. E

Cap. XI. Quid eſt, vir diſertiſsime? quid habes quod dicas mihi? Lege ſequentia, video inter plurimos quos trahit ad conſortium criminis catena illius ſacrilegij, Prætextatum & Felicianum legatos ſacrilegos, video Epiſcopos. Quid agis ſi non probaueris expiatos? Nempe vrgeris cedere veritati, qua dicimus expiari veſtros cum ad nos veniunt, ipſo vinculo fraternæ pacis & charitatis cooperiri peccata eorum, ſicut ſcriptum eſt, Charitas cooperit multitudinem peccatorum. *1. Petri. 4.* Quid de illis quos à veſtra communione ſeparati, & cum Maximiniano in ſacrilegæ illius catenæ ſocietate deuincti baptizauerant, quos cum eis in eodem baptiſmo in pacem atque concordiam ſuſcepiſtis? Reſpondebis ne aliquid niſi eadem ſacramenta recte vos approbaſſe in eis, quæ nos quoque approbamus in vobis? Magis enim tibi conſtabis ſi iſta reſponderis, & verbis epiſtolæ tuæ non reluctaberis. In qua cum conareris oſtendere, non hæreſim inter nos & vos, ſed ſchiſma potius commiſſum eſſe, ipſe dixiſti nobis & veſtris vnam eſſe religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Neque enim grauius quàm his verbis F repetitionem baptiſmatis accuſare potuiſti, quando ſeducti à nobis rebaptizantur à veſtris, in quibus eadem ſacramenta eſſe & ſentis & dicis & ſcribis. Qua igitur ſceleris impudentia non ſeruatur in eis, quos in ſancta vnitate baptizat orbis Chriſtianus, quod ſeruatum eſt in eis quos in ſacrilego ſchiſmate baptizarunt Prætextatus & Felicianus: Cauſam itaque noſtram quam vobiſcum habemus, veſtro iam iudicio terminaſtis, cum eos qui à vobis damnatione percuſsi ſunt, qui populos ne ad vos accederent inſtantiſsime monuerunt: qui poſt etiam baptizandum eſſe cenſuerunt, cum eis quos extra veſtram communionem in ſacrilegio ſchiſmatis conſtituti baptizauerunt, ſine vlla degradatione, ſine baptiſmi iteratione in altaris concordiam ſuſcepiſtis, & nulla re ab illo ſcelere ſacrilegij, niſi ſancto igne charitatis expiatos eſſe credidiſtis. Quod vere fieret, ſi vos eandem charitatem in vera vnitate fidei teneretis.

Cap. XII. Sed tamen videamus etiam de verbis epiſtolæ Petiliani, quam contra me defendere voluiſti, quomodo te exuas in hac cauſa Maximinianenſium, de qua nunc ſola ſtatui agere aduerſum literas tuas. Poſuit ea

G te ille iſta verba ſua, Conſcientia, ait, ſanctè dantis attenditur, quæ abluat accipientis. Cui ego, Quid ſi, inquam, lateat dantis conſcientia, & forte maculoſa ſit, quomodo poterit accipientis abluere conſcientiam? *Contra Petilianum. lib. 1. cap. 1.* Hanc tu ineuitabilem quæſtionem, quia in verbis Petiliani omnino non ſoluitur, tuis ſoluere aggreſſus es, & dixiſti, non contra me, ſed contra illum quem defendere voluiſti. Ille quippe ait, Conſcientia dantis attenditur, quæ abluat accipientis: tu vero faſſus, cuius latentem conſcientiam videre non poſſe dicis, ſic eam dixiſti attendi, vt non videatur ipſa, ſed quod de illa notum ſit in publica fama. Vnde colligitur verum iam non eſſe, quòd conſcientia dantis abluat accipientis conſcientiam, ſed fama eius abluit ſecundum te, quæ vtique fallit intuentem cum de peſſimo loquitur bona, de adultero caſta, de ſacrilego religioſa. Tunc enim abluit quando mentitur. Nam ſi de occulto ſcelerato fama verum loquatur, tunc non abluit, ſed maculat eum qui ab illo acceperit baptiſmum. Ac per hoc fama iſta quam patronam tam malæ cauſæ adhibere voluiſti, vide qualis ſit, quæ mendax abluit & verax polluit, vt ſcilicet mirifica tua diſputatione, tunc apud te
H non ſit aqua mendax, quando ipſa ſit mendax.

Cap. XIII. Sed quid hinc opus eſt diutius loqui, cum Felicianus hodie ſedeat inter Epiſcopos veſtros, qui cum ab eis disiunctus eſſet, & Maximiniano in catena ſacrilegij cohæreret, quoſcunque baptizauit nemo poſt eum rebaptizauit? Quæro à Petiliano cuiuſmodi habuerit tunc ille conſcientiam? Ei lego decretum Bagaienſis concilij vbi ſcriptum eſt: Nec ſolum hunc ſceleris ſui mors iuſta condemnat, trahit etiam ad conſortium criminis plurimos catena ſacrilegij, de quibus ſcriptũ
Pſal. 13. eſt, Venenum aſpidum ſub labiis eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt. Inter hos plurimos etiam Felicianus annumeratur, qui talibus labiis & tali ore baptizauit. Horum aliquem non reſpuiſtis, non reſcidiſtis, non deſtruxiſtis. Et quia verbis
Matth. 28. euangelicis, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti per qualemlibet linguam atque conſcientiam conſecrata eſt aqua, non mendacem, ſed veracem agnouiſtis atque recepiſtis. A te autem quæſo de iſto Feliciano, cuius tam mala cum in catena ſacrilegij baptizaret, fuerat conſcientia, quid erat tunc in publica fama?
I Atque ipſum concilium identidem recitato, vbi ſcriptum eſt, Famoſi ergo criminis reus Victorianum Carcabianenſem, & inter cæteros quos repetere piget, Prætextatum Aſſuritanum, & Felicianum Muſticanum, qui funeſto opere perditionis vas ſordidum collecta fæculentia glutinarunt: paulopoſt plenarij concilij ore veridico damnatos eſſe cognoſcite.

Cap. XIIII. Quid ad iſta reſpondes? Si non baptizat à veſtra communione ſeparatus, lego baptizaſſe cum Maximiniano ad conſortium criminis tractos. Si non baptizat qui peccat in deum: lego baptizaſſe catena ſacrilegij colligatos. Si conſcientia ſanctè dantis attenditur, quę abluat accipientis: lego baptizaſſe morſibus aſpidum venenoſos. Si conſcientia dantis vt poſſet abluere, publica fama eius attenditur: lego baptizaſſe famoſi criminis reos. Manet adhuc in corpore Felicianus, cum illo ſunt omnes ab illo in ſacrilegio ſchiſmatis baptizati, in communionem autem veſtram recepti, nec ab vllo rebaptizati. Contra Petilianum baptizauit ſacrilega conſcientia maculoſus, contra te baptizauit famoſi criminis reus. Qua ratione vos quæſo defenditis, niſi vt quod & nos dicimus, veſtris factis conuicti aliquando dicatis, quòd nec conſcientia nec fama dantis abluat accipientis conſcientiam, ſed fides accipientis ipſius, dantis autem dei gratia, non hominis. Quòd & ſi conſcientiæ bonæ interrogatio in accipiente non fuerit, fideſque ipſa vel tota vel ex parte aliqua vacillauerit, mores hominum eſſe corrigendos, non ſacramenta deſtruenda, quæ non alia vel ſimilia, ſed tu omnino eadem confiteris, ſicut eorum quos Felicianus & Prætextatus in ſacrilego ſchiſmate baptizauerunt, vitam & voluntatem corrigendam exiſtimaſtis, ne in illo ſchiſmate ſacrilego permanerent, nec violandum baptiſmum licet indigniſsimis per indigniſsimos miniſtratum. K

Cap. XV. Fruſtra igitur ore maledico conſcientiam noſtram tanquam publicatam atque damnatam crimine thurificationis, traditionis, perſecutionis accuſare voluiſti, vt ex hoc velut probares nos baptiſmum dare non poſſe, cum & falſa iactetis: & quomodocunque ſe illud habeat, certe Maximinianenſium ſacrilegij crimine damnata conſcientia dare potuit baptiſmum quẽ reſcindere timuiſtis, & quem dari etiam à perſecutoribus poſſe per vos quoque ipſos docetur, qui eoſdem Maximinianenſes acerrime perſecutos, non ſolum baptizatis, ſed vos ſolos baptizare debere contenditis. L
Dicis in lege ſcriptum, Oleum peccatoris nolo vngat caput meum. *Pſal. 140.* Quod neque ita ſcriptum eſt, nec ſicut putas intelligendum: ſed nunquid non eſt oleum peccatoris, oleum ſacrilegorum Prætextati & Feliciani? Dicis item ſcriptum eſſe: Qui baptizatur à mortuo, quid ei prodeſt lauatio eius? *Eccle. 34.* Quod nec diligenter attendis, nec ex ipſa circunſtantia lectionis quid ſit intelligis. Veruntamen intende quid ſonet diſertiſsima illa Bagaitana ſententia. Optata quidem, inquit, pacis & concordiæ eſt iuncta germanitas, ſicut ſcriptum eſt, Iuſtitia & pax oſculatæ ſunt inuicem: *Pſal. 84.* ſed veridica vnda in aſperos ſcopulos nónullorum naufraga proiecta ſunt membra, *Exod. 14.* Aegyptiorum ad modũ exemplo pereũtium funerib⁹ plena ſunt littora. Quib⁹ in ipſa morte maior eſt pœna, quod poſt extortã aquis vltricibus animam, nec ipſam inueniunt ſepulturã. Iſti ergo nõ ſolum mortui, verumetiã quod eſt grauius, inſepulti, quomodo baptizare potuerũt? quomodo profuit lauatio eis qui ab his mortuis baptizati ſunt, quos in eodẽ lauacro ſuſceptos denuo nõ lauiſtis, ſicut putas illud intelligendum eſſe?

M Nam quòd in epiſtola mea, cui reſpondere tibi videris, putas quòd idoli cultorem tanquam grauiſsimi peccati reum tantummodo exceperim: *Acriter inuehit in Donatianos in cauſa Maximinianiſtarum.* & inſtas vehementer, vt probes nullum excipi peccatorem in eo quod ſcriptum eſſe dicis: Oleum peccatoris nolo vngat caput meum: Felicianum & Prætextatum reſpice, vtrum peccatores non fuerunt, quando ſacrilegij catena cum Maximiniano pertrahi tam magno cõcilio dicebantur. *Cap. XVI. Pſal. 140.* Aude aſſerere, aude contendere, aude ſaltem dicere peccatores quidem fuiſſe, ſed occultos: quos ibi lego famoſi criminis reos: quanquam etſi leuiter peccauiſſent, & ſi latuiſſent, tu hoc teſtimonio quod ponis de oleo peccatoris, in iſta ſuggeſtione extorquere conaris excipi peccatorẽ. Vbi eritis ſi ita eſt? quò fugietis? in quibus vos latebris cum veſtris ſacrilegis, cum veſtris famoſi criminis reis, cũ veſtris cadaueribus inſepultis abſcõdere poteritis? Dicis cum obiicitur, qua nobis licẽtia ius baptiſmi vindicemus, nõ quod de meritis actuũ, nõ de vitæ innocentia tractemus, ſed quod cuicunque licere dicam⁹, & quaſi præiudicatis criminibus rei, dũ & peccatoribus ineſſe baptizãdi facultatem volumus oſtẽdere, nos aperte peccaſſe fateamur,

quaſi

A quaſi propter merita noſtra contra deom nobis loquẽdum ſit, vt quàm iuſti ſumus, tam iuſtum baptiſmum eſſe faciamus, cum & nulli hominũ de ſua iuſtitia præſumendum ſit: & hinc maxime baptiſinum Chriſti probemus eſſe, non hominum, quia noo fit varius humanorum varietate meritorum. Vnde vberi⁹ diſputarem niſi à vobis dato compendio magis vterer. Suſcepto enim baptiſmo neque deſtructo quem Maximinianenſes dederũt, aſpides, viperæ, parricidæ, cadauera Aegyptia, & quicqoid aliud in eos Bagaienſis concilij, vt veſtra cauſa facillima fieret, ore grandiloquo declamatum eſt, ſatis & ipſi iudicaſtis, non eorum meritis à quibus miniſtratur, nec eorum quibus miniſtratur cõſtare baptiſmum, ſed propria ſanctitate atque veritate propter eum à quo inſtitutus eſt, male vtentibus ad

Cap. XVII. perniciem, bene vtentibus ad ſalutem. Miror autem quomodo etiam tibi perſuaderi potuit, vt in tua diſputatione mentionem faceres Cypriani, cuius literis etiam ipſis quas eius eſſe dicitis, de baptiſmo deſtruendo qui apud hæreticos vel ſchiſmaticos datur, tota cauſa veſtra ſubuertitur. Sed hoc aduerſus Maximiniaoenſes vel alios qui baptiſmum ſiue apud nos ſiue apud vos datum non ſuſcipiont, agere debemus: vos

B autem iam cauſam iſtam mira facilitate finiſtis, iam baptiſmũ in ſacrilego ſchiſmate Maximiniani datũ cum Prætextato & Feliciano in eorum populis ſuſcepiſtis, iam contra Cypriani quas dicitis literas, & quibuſcunque aliis hoc viſum eſt, ſine vlla dubitatione feciſtis. Nam quod dicis Oriẽtales ideo à veſtrorum communione diſcretos, quia poſtea nobis conſentiendo, iudicium ſuum quod habebãt de baptiſmo reſcindere maluerunt, ſi hoc ab aliquibus paucis Orientalibus factũ eſt, quod quidem intereſt vtrum poſſit oſtendi, profecto ſuum iudicium correxerunt, & vos ſuſcepto baptiſmo, qui datus eſt in ſchiſmate Maximiniani antequam veſtram ſententiam reſcidiſtis: tamen vobiſcum eſtis, & cum Orientalibus eſſe non vultis.

Cap. XVIII Sed videlicet inueniſſe tibi videris vbi tuam eloquentiam dilatares, cum ad id quod ego in epiſtola mea poſui, Siue à fideli ſiue à perfido diſpenſatore ſacramentum baptiſmi quiſque percipiat, ſpes ei omnis in Chriſto ſit, exclamas & dicis, O præclarum ſacerdotis imperium, ô laudabilia boni patris præcepta iuſtitiæ. Nihil, inquit, inter fidelem perfidúmque diſcernas, idem tibi pius atque impius videatur: Nihil prod-

C eſt bonis moribus viuere, quia quicquid iuſto licet, poteſt & iniuſtus implete. Quid hoc præcepto dici iniquius poteſt? purificet alium maculoſus, abluat ſordidus, emundet immundus, det infidelis fidem, criminoſus faciat innocentem? Hæc certe verba tua ſunt quibus ſententiam meam reprehendis, cum hoc ego omnino non ſenſerim neque ſcripſerim, quoniam & inter fidelem perfidúmque plurimum diſtat, non ad ſacramentum, ſi hoc vterque habet, ſed ad meritum, quia hoc alter ad ſalutem habet, alter ad pœnam. Nec quicquid iuſto licet, poteſt & iniuſtus implere: quia & ſi poteſt iniuſtus baptizare, non tamen poteſt in regnom cœlorum iniuſtus intrare. Nec purificat vel abluit vel emundat, nec innocentem facit quenquam qui ei miniſtrat baptiſmum, ſed dantis dei gratia, & percipientis bona conſcientia. Sed tu aſpice vtrum nihil inter Primianum Felicianúmque diſtaret, cum Primianus inter trecentos decem ſederet, à quibus illi dicebatur,

Pſal. 13. quòd venenum aſpidum eſſet ſub labiis eius, & veloces haberet pedes ad effundendum ſanguinem, & contri-

bulatio & infœlicitas in viis eius, & viam pacis non D cognoſceret, nec eſſet timor dei ante oculos eius: vtrum tunc non eſſet maculoſus, immundus, ſordidus, qui vas ſordidum collecta fæculentia glutinauit, non infidelis, veoenum aſpidum ſub labiis habens, non criminoſus, famoſi criminis reus: & tamen & ipſe cum Primiano nũc veſter Epiſcopus ſedet: quos tunc baptizauit, nuſquam poſtea lotos vobiſcum nuoc habet. Et adhuc pugnatis aduerſus veritatem, Cap. xix. nec conceditis vt Chriſtus ſemper det fidem, Chriſtus ſit origo Chriſtiani, in Chriſto radicem Chriſtianus figat, Chriſtus Chriſtiani ſit caput. Quibus verbis meis in illa epiſtola contra Petilianum poſitis, tua verba ſubiungis & dicis, Hoc & nos ſuademus, hoc volumus, ſed quærimus per quem hoc melius fiat. Nec attendis hoc non ſuadere Petilianum, cui tunc reſpõdi, & cuius epiſtolam aduerſus reſponſionem meam defendere atque affirmare conaris. Ille quippe dixit aperte, Conſcientia ſancte daotis attenditur, quæ abluat accipientis. Nam qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum. Dic mihi quem locum Chriſto reliquerit ad abluendum cõſcientiam baptizati, aut à quo fidem percipiat baptizatus, quando E conſcientiam dantis dicis attendi quæ abluat, & non fidem percipere, ſed reatum qui fidem ſumit à perfido? Tu quidem ſuccumbere videris tanto ponderi veritatis: & dicis hoc te ſuadere, & hoc te velle vt Chriſtus det fidem, adque ineundam vitam nouam Chriſtus abluat Chriſtianum: quæris autem, per quem melius fiat quod ſine miniſtro fieri non oportet. Petilianus tamen non dixit, conſcientia miniſtrantis attenditur, per quã Chriſtus abluat accipientis, aut per quam Chriſtus det fidem, ſed ipſa conſcientia dantis, inquit, accipientis abluit conſciẽtiam. Nec dixit, quiſquis fidem per Chriſtum ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum, vt à Chriſto quanuis per aliom ſumere videretur: ſed omnino dixit, à perfido ſumpſerit. Atq; ad hoc quaſi probaret adiunxit, Omnis enim res origine & radice conſiſtit: & ſi caput non habeat aliquid, nihil eſt: ipſum ſcilicet miniſtrum cuius conſcientiam dixit attendi, non per quam Chriſtus abluat, ſed quæ abluat accipientis, ipſum prorſus miniſtrum originem, radicem capútque faciens baptizati. Proinde hoc loco, non Peti- Cap. xx. liano, cuius verba non defendiſti, ſed tibi reſpondeo, qui pro tua ſententia neſcio quid aliud, non quod ille dixiſti. Tu enim ſicut ſcribis, hoc vis, hoc ſuades, vt F non ſicut dixit, conſcientia ſanctę dantis attẽdatur quę abluat accipientem, vel accipienti det fidem, neqoe vt ipſe ſit origo & radix capútque credẽtis, ſed per ipſum Chriſtus abluat, per ipſum Chriſtus det fidem, per ipſum Chriſtus ſit origo Chriſtiani, per ipſum in Chriſto radicem Chriſtianus figat, per ipſum Chriſtus Chriſtiani ſit caput. Ideo enim quæris, per qnem melius fiat quod à Chriſto fieri concedis: vbi & tu quantum video, non negas hoc fieri poſſe per miniſtrum malum, ſed dicis melius poſſe ſi per bonum. Quid eſt enim aliud quod dicis, hoc & nos ſuademus, hoc volumus, ſed quærimus per quem melius fiat. Ac per hoc abluit Chriſtus, & per maculoſam non ſanctę dantis, ſed melius per mundam ſanctę dantis cõſcientiam dat fidem Chriſtus, & per miniſtrum malum, ſed melius per bonum: fit Chriſtus origo Chriſtiani & per diſpẽſatorem infidelem, ſed melius per fidelem: Chriſtian⁹ radicẽ in Chriſto figit per colonũ reprobũ, ſed meli⁹ per probũ: poteſt Chriſtus eſſe caput Chriſtiani & per Felicianũ,

G ſed melius exiſtimas per Primianum. Parua itaque inter oos iu hac re, aut fortaſſe nulla diſſenſio eſt. Nam & ego dico, melius per bonum miniſtrum quàm per malum diſpenſari ſacrameu ta diuina, verum hoc propter ipſom miniſtrum melius eſt, vt eis rebus quas miniſtrat, vita & moribus congruat, non prnpter illum qui etiam ſi incurrerit in miniſtrum malum diſpenſantem veritatem, ſecuritatem accipit à dominn ſuo monen-
Matth.23. te ac dicente, Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Addo etiam ad boc eſſe melius, vt ille cui miniſtratur, miuiſtri boni probitatem ac ſanctitatem diligendn facilius imitetur, ſed uon ideo verinra & ſanctiora ſunt quæ miniſtrautur, quia per meliorem miniſtrantur. Illa nanque per ſeipſa vera & ſancta ſunt propter deum verum & ſanctum cuius ſunt: & ideo fieri poteſt vt accedens ad ſocietatem populi dei, alium inueniat à quo facile baptizetur, alium eligat quem ſalubriter imitetur. Certua eſt eniin ſanctum eſſe ſacramentum Chriſti, etiam ſi per minua ſanctum vel non ſanctum hominem miniſtratum eſt, ſe autem eiuſdem ipſius ſacramenti ſanctitate puniri ſi iudigne acceperit, ſi male vſus fuerit,
Cap.XXI. ſi ei uon conuenienter & congrue vixerit. Nain
H quæro abs te, Si forte quem Primianus in veſtra cnmmuuione baptizauit peſsime viuat, quem vero Felicianus in Maximiniani ſcbiſmate baptizauit, nptime viuat, cuinam eorum patere exiſtimas regnum dei, vtrum ei quem baptizauit ſecundum te bonus maluui, an ei qui baptizauit ſecundum Bagaiẽſe concilium ſacrilegus religioſum? Sed forte dicis & verum dicis, Nou poteſt eſſe religinſus in ſchiſmate conſtitutus. Aſſentio, veruntamen poteſt eſſe iu veſtra communione ſacrilegus vel occultus à Primiano quem religinſum creditis, baptizatus. Porrò ſi ille quem Felicianus in catena ſacrilegij baptizauit, relictn ſchiſmatis ſacrilegio eccleſiaſtica commuuione corrigeretur, nunquid audes dicere quòd melior in illo baptiſmus fieret, quanuis negare non audeas ipſum hnminem fieri pnruiſſe meliorem? Hoc enim & iu ipſo facto iudicaſtis, quandoquidem illos omnes quos Felicianus & Prætextatus iu damnatn & deteſtato à vnbis ſchiſmatis ſacrilegin baptizauerunt, cum illis ad vns redeuntibus ſine vlla deſtructione vel repetitione baptiſmi ſuſce-
I piſtis. Si autem quod dixiſti, Sed quærimus per quem melius fiat, comparatiuum gradum pro poſitiuo poſuiſti, ſic dicens, Quærimus per quem melius fiat: ac ſi diceres, quærimus per quem bene fiat, voleus intelligi per malum miniſtrum male fieri: non te veibo vrgeo, ſed admonen potius te dicere debuiſſe, quærimus per quem fiat: quàm, quærimus per quem bene fiat: quaſi pnſſet fieri vt nnn bene Chriſtus det fidem, non bene ſit Chriſtus origo capútque Chriſtiani, non bene radix figatur in Chriſtn. aut enim non fit, aut ſi fit, proculdubio bene fit. Veruntamen iſta tractamus, ne propter malns diſpenſatnres non tameu ſuorum, ſed dnminicorum ſacramentorum, quos neceſſe eſt vſque ad tempus vẽtilationis areæ dominicæ commiſceri, deſeratur ipſa vnitas frumentorum. Schiſma autem facere ab vnitate Chriſti, aut in ſcbiſmate eſſe profectn malum eſt, & magnum malum, nec omnino fieri poteſt vt Chriſtus det ſchiſmaticn, nnn fidem, ſed ſacrilegum errorem, aut in Chriſto radicem ſchiſmaticus fixerit, aut ſchiſmatico Chriſtus ſit nrigo & caput: & tamen baptiſmum Chriſti ſi dederit, datum erit: ſi acceperit, acceptum erit, nnn ad vitam æternam, ſed ad pœnam æternam, ſi in eu ſacrilegio perſeuera- K
uerit, uon in malum couuertendo houum quod habet, ſed maln ſuo bonum habendo quandiu malus habet. Quæris forte vt hoc probem? Quid aliud ti- Cap.XXII.
bi dicam, niſi quod hoc opere inſtitui, Bagaienſe decretum lege, Felicianum & Prætextatum intuere, ſchiſmatiei dederunt, vterque à vobis recepti & collecti ſunt, nec illi degradati, nec illi rebaptizati. Iam certe non quæris vtrum fiat melius per iuſtum miniſtrum an per iniuſtum, quoniam non ideo eſt baptiſmus melior quem dedit Primianus ſecundum vos iuſtus, quàm ille quem dedit Felicianus iniuſtus. Certe iam iutelligere cogeris quomodo Apoſtolus dixerit, Neque 1.Cor.3.
qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. Téque fruſtra dixiſſe recolis, ſicue qui plantat & rigat, nnn niſi colonus diligens & fidelis quæritur: ſic etiam in ſacramento baptiſmaris non niſi iuſtiſsimus operarius approbatur. Ecce nec diligẽs nec fidelis nec iuſtiſsimus, ſed potius ſalutis ſuæ negligens & iufidelis & iniuſtiſsimus Felicianus fuit, quando Maximiniano ſociatus, & ſicut trecenti & decem veſtri vnius ore diſertiſsime perſonant, in catena ſacrilegij conſtitutus, baptiſmum quem nnn auſi eſtis L
reſciudere miniſtrauit. Certe ad hanc cauſam cernis non pertinere teſtimonium quod ex Prnpheta poſuiſti, Dabo vohis paſtores ſecundum cor meum, & pa- Hiere.3.
ſcent vos paſceores cum diſciplina. Feliciauus enim nec ſecundum cor dei ſacrilegus erat, nec oues eius in ſacrilego ſchiſmate paſcebat cum diſciplina, & tamen baptizabat eos, in quibus receptis coguouiſtis, uon ipſius, ſed dei fuiſſe quod dahat. Certe perſpicis quomodo à me de ſcriptura ſancta commemoratum eſt, bonum eſſe confidere in domino quàm confidere in Pſal. 117.
hominem: téque inaniter quantum ad hanc cauſam pertinet reſpondiſſe, quòd in eo magis vt iuſtus & fidelis ſit per quem hoc ſacramenimm celebretur inquiras, quia ſpem & fiduciam dei, non hominis habes: dei eſſe autein fidem atque iuſtitiam, quam ſemper in eius miniſtris attendis. Ecce in Feliciano quandn fuit famoſi criminis reus, nec iuſtitia nec fides erat, & tamen baptiſmus erat, & quibus ab eo datus eſt, cum à vobis cullecti ſunt, eis acceſsiſſe iuſtitiam dicis, baptiſmum defuiſſe non dicis. Prninde Cap.XXIII.
M quod deinceps à me quæris, Si à quocunque & quomodocunque datum baptiſmum reſciudi non debet, cur poſt Ioannem Apoſtoli haptizauerint, cur pnſt Felicianum quos in ſacrilego ſchiſmate baptizauerat, veſtri non baptizauerint? Et hinc ſaltem diſce quicquid illud eſt quod de Ioannis haptiſmo vel legitur vel diſſeritur, ab hac cauſa eſſe penitus alienum. Quid autem tibi viſum ſit neſcio, vt Iudæos quibus ait Petrus, Act.2.
Baptizetur autem vnuſquiſque veſtrum in nomine domini Ieſu Chriſti, iam fuiſſe à Moyſe diceres baptizatos, qui poſt tot generationes nati fuerunt, quàm ille dei famulns maiores eorum per rubrum mare Exod.14.
tranſiecit. Aut ſi propterea Moyſi baptiſmum habe- 1.Cor.10.
bant, quia ex illis propagati ſunt, quos in Moyſe baptizatos dicit Apoſtolus, aude dicere omnes qui naſcuntur ex fidelibus Chriſtianis, Chriſtianum iam habere baptiſmum. Qund vides vt arbitror quanta vanitate dicatur. Sed quomodo ſe habeat illud etiam ſi poſt Moyſen dei famulum Apoſtoli non baptizaſſent, te vrgerem reddere rationem, cur pnſt Felicianum Maximinianenſem ſacrilegum veſtri non baptizaſſent. Iam illud quod poſui, Si errabant illi qoi 1.Cor.1.

vnlebant

A volebant eſſe Pauli,quæ tādem ſpes eorum eſt,qui vo-
lunt eſſe Dunati? Prioribus partibus epiſtolæ tuæ nō te
defendiſſe puto,quud etiam ipſe conſideras.in his quæ
ſuperius ſatis diximus. Non ergo ſicut tibi videris, &
quaſi cert⁹ exultas,illa omnia quæ à Petiliano vel quo-
libet alio dicta ſunt,recte dicta concludis. Ipſo quippe
ordine quo à te breuiter illud recolendo,reminiſcēdo
decurſa ſunt, ego potius in hac cauſa Maximinianen-
ſium,non ea recte dicta concludo, quia nec conſciētia
ſanctε dantis erat in Feliciano, quando Maximiniano
cohærens catena ſacrilegij trahebatur, & à tam famoſi
criminis reo,ac per hoc à manifeſto perfido baptizabā-
tur,qui ab illo baptizabantur:nec origo & radix & ca-
Math.7. put ad ſalutem illiſerat homo ſacrilegus:nec arbor bo-
na erat in ſacrilegi ſchiſmatis ſocietate dānatus, & ad-
huc in eodem ſacrilegio cōſtitutus,nec bonus erat qui
de bono theſauro cordis ſui proferret bona, quādo de
Math.12. illo & de aliis eius ſociis dicebatur,quorum os maledi-
Pſal.13. ctione & amaritudine plenū eſt:& tamen quando cum
illo veſtri concordauerunt, baptiſmum quem talis de-
derat,non ipſius eſſe,ſed Chriſti aliquando vi veritatis
Ca.XXIIII cognouerunt. Age iam, videamus ſuo loco in epi-
B ſtola,tu de Maximinianenſiū cauſa quomodo te exuas.
Omnes enim qui has literas legunt, expectant procul-
dubio vel quid hinc à te dictum ſit,vbi dictum ſit,vel à
me quid reſpōſum. Ideo de Optato Gildoniano quod
obiectis meis reſpōdiſti,nolo diſcutere,nolo in homi-
nis cauſa de cuius à veſtris damnatione nil ago,diutius
immorari. Facio certe iacturam huius obiecti, & hoc
fortaſſe apud poſteros cum illius fuerit obliterata me-
moria: nunc vero quandiu ſunt homines qui vitam il-
lius moreſq; nouerunt, parum me de illo dixiſſe quàm
falſum potius conquerentur. Neque enim ſic legunt li-
teras noſtras,vt tu qui ex me quęris,ille quem tanquam
rapidum fluctum appellauerim, quid abſorbuerit, cum
illic habeas Prætextatum & Felicianū. Nam verba mea
illic ſic ſe habēt. Ita quidem,inquam, iſti inſultāt ſchiſ-
maticis ſuis vt eos & mortuos & inſepultos vocent,ſed
certe optare debuerunt vt ſepelirentur, ne de multitu-
dine iacentium in littore cadauerum inſepultorū, Gil-
donianus Optatus incedens cum agmine militari tan-
quam rapidus fluctus vltra proſiliens,Felicianū & Præ-
textatum poſtea reſorberet. Hæc verba mea cum ibi le-
geris,cur non omnia poſuiſti? Cur me veluti arguis,nō
dixiſſe quid rapidus fluctus ille ſorbuerit, cum ibi ſcri-
C ptum videas, Felicianū & Prætextatum itrorſus poſtea
Cap.XXV. reſorberet? Quid enim aliud velut ad magnam de-
fenſionem ſuam reſpondere veſtri ſolent,cum eis obii-
citur Prætextati & Feliciani talis receptio dānatorum,
niſi,Optatus hoc voluit,Optatus hoc fecit? Quod & ip-
ſæ ciuitates Muſticana & Aſſuritana teſtātur,quæ ſe di-
cunt ex Optati comminatione Gildonianum militem
formidantes coēgiſſe Epiſcopos ſuos ad communionē
redire Primiani. Verum tu quia hoc ab illo factum,im-
pudenter negari poſſe vidiſti,hoc à me ſcriptum nega-
ſti, magis fortaſsis exiſtimans literas meas quàm illam
rem poſſe neſciri. Sed licuerit Epiſcopis veſtris neſcio
quo Donatiano vel Numidico priuilegio de ſuo igno-
rare collega quicquid tota Africa conclamabat, cum
Afris ab Afris obiecta crimina nunquam probata, to-
ties abſoluta, orientalibus & occidentalibus terræ fini-
bus ignota eſſe non ſinant: valeat apud vos baptiſmus
ab Optato datus, quem ſic damnare noluiſti, vt tamen
non fueris auſus abſoluere, & non valeat datus baptiſ-
mus in Eccleſiis apoſtolico labore fundatis, Corin-
thiorum,Galatarum, Epheſiorum, Coloſſenſium, Phi- D
lippenſium,Theſſalonicenſium, cęterarumq; in ſanctis
literis,quas & vos legiſtis,cōſcriptarum,vbi Cæciliani
non dico falſum illud crimen,ſed forte nec verum no-
men auditum eſt, habuerit conſciētiam ſancte dantis
Optatus in illa vita, quam tu ſicut ſcripta tua indicant,
etiam ſi propter nos damnare erubuiſti,tamen propter
deum abſoluere timuiſti, in illa etiam publica fama vbi
latentem tibi viſum eſt attendi poſſe conſcientiam, &
accuſetur conſcientia tot tantarumq; gentium Chri-
ſtianarum,quia remotiſsimas lites ignorauit Afrorum:
Nunquid etiam crimina iſtorum, Feliciani ſcilicet &
Prætextati, quos trecēti & decem plenario cōcilio dā-
nauerunt, ſimiliter ignorare potuerunt? Et adhuc *Quod boni*
obiicis vnitati catholicæ neſcio quæ facta noſtrorum, *peccatis a-*
quæ aut falſa ſunt,aut peccata non ſunt,aut etiam ſi ve- *lienis non*
ra atq; peccata ſunt,bonorum ſocietatem maculare nō *contaminā-*
poſſunt. Neque enim boni communicant peccatis alie- *tur.*
nis, quibus vtique faciendis non conſentiunt, quamuis *Ca.XXVI.*
cum ipſis qui ea faciunt, donec de area dominica ſicut *Math.3.*
palea ventilabro vltimo ſeparentur, nō eorum pecca-
ta,ſed dei ſacramenta communicent, & intra eandem E
ſagenam velut piſces boni cum malis vſque ad ſepara- *Math.13.*
tionem quæ in littore,hoc eſt,in fine ſeculi tanquam in
fine maris futura eſt, non ab eis corporum ſegregatio-
ne,ſed vitæ ac morum diuerſitate diſiuncti ſunt: Sicut
nec vndecim Apoſtoli furtis Iudæ communicabant,& *Ioan.12.*
tamen cum illo eidem domino viſibiliter cohærebant, *& 13.*
eundem magiſtrum audiebant,ab eodem creditū Euā-
gelium percipiebant,eadem ſacramenta ſumebāt,cor-
porali cum illo congregatione permixti,ſpiritali diſsi-
militudine ſeparati. Sicut Apoſtolus Paulus non com-
municabat contumaciæ & inuidiæ, hoc eſt diabolicis
vitiis eorum qui non caſte Chriſtum annunciabāt, &
tamen cum eis eundem Chriſtum prędicabat,eiuſdem
Chriſti ſacramenta participabat:& de his dicebat, Siue
occaſione,ſiue veritate Chriſtus annuncietur. Nam hos *Philip.1.*
martyr Cyprianus amantiſsimus vnitatis, non aliquo
ſchiſmate vel hæreſi ſeparatos, ſed fratribus corporali
congregatione fuiſſe cōmixtos & intellexit & ſcripſit:
ſicut idem etiā ipſe Cyprianus auaritiæ, rapinis, fœnori
collegarum non communicabat, quos dicebat eſuriē-
tibus in eccleſia fratribus habere argētum largiter vel-
le,fundos inſidioſis fraudib⁹ rapere, vſuris multiplicā-
tibus fœnus augere,quod malum etiam idololatrię cō-
parauit:quorum tamen corporalem congregationem F
non refugiebat, ad eadem altaria conſiſtebat, eundem
ſacratiſsimum cibum potūmque ſumebat. Illi enim nō *1.Cor.11.*
aliis,ſed ſibi iudicium manducabant & bibebāt. Ille au-
tem cum talibus non eorū peccata, ſed myſteria Chri-
ſti communicabat, coniunctiſsimus cœtibus, diſiūctiſ-
ſimus morib⁹. Ad hoc enim & illę ſimilitudines in ſcri-
pturis,& illa exempla præmiſſa ſunt,vt diſceremus fru-
mentum eſſe,nec aream dominicam propter paleæ cō-
mixtionem deſerere:piſces boni eſſe,nec propter com- *Math.3.*
mixtionem malorum diruptis retibus foras ire:vaſa eſ- *Math.13.*
ſe miſericordiæ in honorem facta atque mundata, nec *2.Timo.2.*
propter vaſa perditionis & contumeliæ de domo ma-
gna fugere. Nulla enim cauſa in vtrorumque tempora-
li congregatione atque permixtione laudabiliter tole-
rantur mali,niſi ne dānabiliter deſerantur boni. Quod
cum & vos in veſtris tam multis & tam manifeſtis ma-
lis eadem neceſsitate faciatis:potes facile ſi velis,aduer
tere,quòd nō niſi animoſitate ſacrilega vos à Chriſtia-
nis tot ac tantis gentibus ſeparatis. Itaque non ſo- *Ca.XXVII*

G lum Optatus in illa Gildoniana ſucietate notiſsimus, ſed quilibet obſcurus apud vos ſi te ſciēte mali aliquid fecerit, cum enim non putueris à veſtra cōmunione ſeparare, quia vel tibi nō creditur accuſanti, vel accuſare non audes, ne non valeas comprobare, aut deſerenda tibi eſt pars Donati, aut talis eris qualis ille cui⁹ peccatum non ignoras, quamuis diſsimiliter viuas. Hoc nun ſecundum veram, ſed ſecūdum veſtram ſentētiam vobis rectiſsime dicitur. Quis enim neſcit te alienum eſſe ab illius malo, ſi cunſenſione peccato eius nō communicas? ſed hic agnoſcere cogeris, quāta impietate obiiciatis orbi Chriſtiano vel falſa vel certe ignota crimina Afrorum, cum tibi obiici nolis quod de altero ſcis, quia hoc eis non putes perſuadere à quorum nō vis ſocietate diſcedere. Ita ne deſeras quos putas bonos, ferre cogeris quos noſti malos. Ac per huc omnes conuincit veritas malos, qui propter aliena crimina ſeu vera ſeu falſa, cæteris tamen incognita, ſibi autem non offutura, dirupta vnitate tot gentium deſeruerunt bonus. Hoc tam magnum nefas partis Donati ne aliquo modo excuſare poſſetis, cauſa vobis Maximinianenſium procurata eſt, in quu velut ſpeculo veſtram prauitatem

H conſpectam ſi volueritis currigatis, ſi autem nolueritis, nolo quicquā grauius dicere, quandu ſcio te cor habere. Quid enim cōtra iſta dictur⁹ es? Bene, quia ipſe ſcribis, cum de Maximinianēſibus damnatis & receptis legiſſes totū quod inſerui literis meis, valde te fuiſſe permotum. Credo prorſus vides cauſam, quę valde debuerat permouere.

Caput XXVIII. Videamus ergo, tua iſta permotio quanā reddita ratione ſedata eſt. Statim te dicis à veſtris Epiſcopis diligentius inquiſiſſe, atque ipſis docentibus, & decretū concilij & ſententiam in eos qui damnati ſunt dictam, & rei totius ordinem cognouiſſe, deinde etiā me credens adhuc ignorare quid geſtum ſit, atq; admonēs, vt quid habeat veritas dicerem, narraſti planè non quid veritas habeat, ſed quid incautis & negligentibus veſtri pro veritate ſupponant. Dicis enim, Cum quāplurimos Epiſcopos error ſibi Maximiniani ſociare contenderet, cōtracto à veſtris concilio in eos omnes qui in eius ſchiſmate perſtitiſſent, prolatam eſſe ſententiam, quam me quoq; legiſſe commemoras. Quæ cum ſententia conſenſu omnium firmaretur, placuiſſe tamen decreto cōcilij dilationem temporis dari, intra

I quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocens haberetur. Sic eſſe factū, vt non ſolum illi duo quos memoro, ſed etiā multi alij purgati atq; innocentes eccleſiæ rederētur. Quorū ideo putas baptiſma nō debuiſſe reſcindi, quia intra diem præſtitutum reſtituti peremptoria ſententia non tenerentur, nec cum baptizarent fuiſſent ab eccleſia ſeparati, necdum ſcilicet tranſacti tēporis meta definita diiuncti. Hic ergo in eaipſa falſitate narrationis tuæ, quādoquidem non ſolum ſententias, verum & ipſa verba tua poſui, miror ingenium tuum, miror animū ingenio relutātem. Nunquam vſpiā ſic apparuit quātum valeat præiudiciū præſumptionis humanæ vel ad non intuendam maniſeſtiſsimam veritatem, vel ad affirmandam impudentiſsimam falſitatem. Itáne te tam aperte repugnantia poſuiſſe non ſentis, vt vix credibile ſit quod vn⁹ homo dicere vtraq; potuerit? Tu nēpe dicis in eos omnes qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, prolatam eſſe ſententiam, & placuiſſe dilationē temporis dari, intra quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocens haberetur. Quomodo ergo tu idem dicis, nō eos extra eccleſiam baptizaſſe, antequā ſe ab illo ſchiſmate correxiſſent, ſi quando cum Maximiniano erant, non erant extra Eccleſiam? Aduertis ne quid dicas? Inuenis K quà exeas, quò confugias, vbi te abſcondas?

Ca. XXIX. Vides certe dum manifeſtos errores defendere conaris alienos, nihil te agere, niſi ſubiungere manifeſtiores tuos. Ecce lege verba tua, ſic à me prorſus commemorantur vt à te ſcripta ſunt. Cum quamplurimus, inquis, Epiſcopus error ſibi Maximiniani ſociare contenderet, contracto à noſtris cōcilio in eos omnes qui in eius ſchiſmate perſtitiſſent, prolata ſentētia eſt: quam tu quoque te legiſſe teſtaris. Quæ cum ſententia cōſenſu omnium firmaretur, placuit tamen decreto concilij dilationem temporis dari, intra quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocens haberetur. Hæc dicens ſiccine contra teipſum ſenſum claudis, vt non aduertas ꝙ hi omnes qui propterea cōtra ſe ferri ſententiam cōcilij meruerunt, quia Maximiniano ſociabantur, antequam ſe intra dilationis tempus corrigerent, in eodem ſchiſmate conſiſtebāt? Ibi ergo baptizabant. Obſecro te quid inanem caliginem perſpicuis rebus aſpergis, quam rurſus tuorum verborum nō minore perſpicuitate diſpergis? Dico enim Prætextatum & Felicianum Maximiniani ordina- L tores in eo quod commiſerunt, in ſacrilego ſchiſmate baptizaſſe, & ab eis baptizatos cū eis eſſe ſuſceptos, non reſciſſo baptiſmate quod in ſchiſmate dederant, quod ſacrilegè miniſtrauerant, quod ore maledictione pleno, quod labiis cum veneno aſpidum conſecrauerant. Talia quippe in eos dicuntur: eam quippe ſentētiam in eos omnes prolatam eſſe non negas.

Cap. XXX. Hic tu reſpondes, quòd non ſolum duo iſti quos memoro, ſed etiam multi alij purgati atque innocentes intra diem dilationis ſe Eccleſiæ reddiderūt. Quo verbo me adiuuas, quo verbo mecum aſſeris veritatem, caliginemq; illam quā conabaris offundere diſcutis. Cū enim dicis eos ſe Eccleſię reddidiſſe, proculdubio fateris eos extra Eccleſiā fuiſſe. Vbi ergo antequam ſe Eccleſiæ redderēt fuerūt, ibi baptizauerunt. ergo extra Eccleſiam baptiſma fuit quod dederūt. Ab hoc inexplicabili implicamēto dum te conaris euoluere, rurſus inuolueris. Dicis enim ideo eorum baptiſma nō debuiſſe reſcindi, quia intra diem præſtitutum reſtituti, peremptoria ſententia non tenerentur. Quomodo ergo dicis ante diē reſtitutionis nō fuiſſe ab Eccleſia ſeparatos, quos ante diem dilationis confiteris Eccleſiæ reſtitutos? Si homines ſumus, ſi qualemcunque rationem, ſi ſenſum habemus humanum, ſi M non pecora pecoribus, ſi non ligna & lapides lignis & lapidibus loquimur, non meis tantum, ſed etiam ipſis tuis verbis eminet, apparet, elucet, in Maximiani ſchiſmate baptiſmum datum veſtros auſos nō fuiſſe reſcindere, qui homines baptizatos in Eccleſiis quas ī gratia domini proprio labore Apoſtoli ꝓpagauerint, nō dubitāt Chriſtianos negare, exufflare, rebaptizare. Tu dicis, tu ſcribis, ecce teipſum audi, lege teipſum. Tu, inquam, dicis, tu ſcribis in eos omnes qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, contracto à veſtris concilio prolatam eſſe ſentētiam. Tu dicis, tu ſcribis, hac ſentētia conſenſu omnium confirmata, placuiſſe tamen dilationem temporis dari, intra quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocens haberetur. Tu dicis, tu ſcribis, non ſolum duos inde quos memoro, ſed multos alios purgatos atque innocentes ſe veſtræ Eccleſiæ reddidiſſe. Tu dicis, tu ſcribis, ideo eorum baptiſma non debuiſſe reſcindi, quia intra diem præſtitutū peremptoria ſentētia nō tenerentur.

Ca. XXXI. Quid tantum præualet ingenio tam bono cauſa tā mala, homo cordate, homo literate? Iſti in quos ꝓpterea eſt illa ꝓlata ſentētia, quia ſicut ipſe di-

cis, in

A cis, in Maximiniani ſchiſmate perſiſtebant, antequam
ſicut dicis reſtituerentur, vbi erant, ibi ſacramēta cele-
brabant, ibi baptizabant. Et vt verbis illius plenarij cō-
cilij magis vtar, Ibi viperei ſeminis noxios partꝰ tardo
calore vaporabāt, ibi publici facinoris & parricidij ſui
fœta ſceletū vota gignebāt, Ibi parturiebant iniuſtitiā,
Pſal. 7. concipiebant laborē, & pariebant iniquitatem, Ibi iam
non cōfuſa criminū ſylua nomina eorū deſignabat ad
pœnam, Ibi eis indulgentiæ funis dum clementiæ dimit-
teretur linea, iā cauſa quos puniret inuenerat, Illuc eorū
tāquā in aſperos ſcopulos veridica vnda naufraga mē-
bra proiecerat, Eorum pereūtium ibi erant littora Ae-
Exod. 14. gyptiorum exemplo funeribus plena, nec ipſam inue-
nientia ſepulturā, Ibi non ſolum Maximinianum, fidei
æmulum, veritatis adulterū, Eccleſiæ matris inimicum,
Dathan, Core & Abiron miniſtrum de pacis gremio
ſententiæ fulmen excuſſerat, nec ſolum mors iuſta ſui
ſceleris condemnabat, ſed etiā trahebat ad cōſortium
criminis plurimos catena ſacrilegij, Ibi erat venenum
Pſal. 13. aſpidū ſub labiis eorum, Ibi eorum os maledictione &
amaritudine plenū, Ibi veloces eorū pedes ad effundē-
dum ſanguinē, Ibi contritio & infœlicitas in viis eorū,
B & viam pacis nō cognoſcebāt, nec erat timor dei ante
oculos eorum, Ibi iacebāt membra abſciſa quę peſtifera
putredo ita corruperat, vt plꝰ haberet in abſciſione ſo-
laminis, quàm in remiſsione medicaminis. Ibi erāt fa-
moſi criminis rei Victorianus Carcabianēſis, & cæteri
cum iſto duodecim, inter quos Prætextatus Aſſuritanꝰ,
& Felicianus Muſticanus, de quibꝰ receptis agimus, qui
eundem Maximinianū præſentes ordinauerāt, hoc eſt
funeſto opere perditionis vas ſordidū collecta fæculē-
tia glutinauerant, Ibi tanto facinori tanquā illicito in-
ceſtui clerici Carthaginis lenocinium præbuerunt. Ta-
les miniſtri ſacramentorum, nondū correcti, nondum
vobis redditi ac reſtituti in ſchiſmate Maximiniani ba-
ptizauerāt, & poſt tales miniſtros ſacramentorum cor-
rectos, redditos, reſtitutos, veſtri non rebaptizauerūt.
Quòd de Quid ſola in vobis præualet animoſitas? Aliquan-
creto Baga- do attendatur, aliquando audiatur & veritas. Quid in-
ienſis cōci- nituntur inſaniſsimæ nebulæ dilationis datæ? Nō ipſis
lij qui pro- data eſt dilatio, de quibꝰ dictū eſt, dānatos eſſe cogno-
prijs mani- ſcite, de quibus etiā prædictum eſt quales fuerint, quid
bus Maxi- fecerint, cur eos oportuerit iam ſine dilatione dānari,
minianum ꝙ ſcilicet Maximinianum impoſitis manibꝰ præſentes
nō ordina- ordinauerunt. Hoc eſt enim quod ſignificarūt dicēdo
uerāt, inno- quòd funeſto opere pditionis vas ſordidū collecta fæ-
cētes decer- culentia glutinauerint. Illis autē data eſt dilatio qui or-
nuntur. dinationi Maximiniani nō interfuerunt, quāuis in eius
C. XXXII. ſocietate atq; ſchiſmate cōſtituti, tantum quia manus ei
C ꝙ abſentes fuerant nō impoſuerūt, à dānatis eadē con-
cilij ſentētia diſtinguit. Nam cum dixiſſent, illos quorū
& nomina cōſcripſerūt, damnatos eſſe cognoſcite, eos
autē, inquiunt, quos ſacrilegi ſurculi non polluere plā-
taria, hoc eſt qui à Maximiniani capite proprias manus
verecūdo fidei pudore retraxerunt, ad matrem Eccle-
ſiam redire permiſimus. Quid planius, quid diſtinctius,
quid apertiꝰ? Illos dicūt famoſi criminis reos qui fune-
ſto opere perditionis vas ſordidum collecta fæculētia
glutinarunt, dānatos eſſe cognoſcite. Hos autem dicūt
quos ſacrilegi ſurculi nō polluere plātaria, hoc eſt qui
à Maximiniani capite proprias manus verecūdo fidei
pudore retraxerunt, ad matrē Eccleſiā permiſimus re-
dire: & quia ex illis damnatis duo poſtea ſaluo honore
ſuſcepti ſunt, non inuenitur hoc quemadmodū defen-
datur, niſi vt omnibus dicatur dilatio fuiſſe conceſſa.

Sed conceſſa ſit omnibus, nempe quotquot ad vos *C. XXXIII*
ab illo ſchiſmate redierunt, antequā redirent, illic fue- D
runt, illic baptizauerunt, Inde ad vos ſine deſtructione
ſui honoris & baptiſmi redeuntes, ſi frons adſit, ora ve-
ſtra clauſerunt. Cum enim quærimus antequam ſe ſicut
ipſe dixiſti, Eccleſiæ reddidiſſent, & ante diem præſti-
tutum reſtituti fuiſſent, vbi erant? quid aliud vos res ip-
ſa reſpondere compellit, niſi in ſchiſmate Maximinia-
ni, propter quod illa in omnes eſt prolata ſententia? Ibi
ergo baptizauerūt eos in quibus ad vos ſimul inde ve-
nientibus baptiſmum Chriſti non auſi eſtis reſcindere,
quia coacti eſtis agnoſcere. Vnde ipſo facto veſtro, o-
pere veſtro, iudicio veſtro aduerſus vos merito rectéq;
concluditur agnoſcēdum eſſe baptiſmum Chriſti, etiā
ſi extra Eccleſiam datus fuerit, & ideo vos hoc pie co-
gnoſcere in veſtris, vos impie reſcidere in noſtris. Sed
forte pœnitet talia te verba poſuiſſe, quæ hāc veritatem
nimis vrgent, quoniam dixiſti factum eſt, vt ſi ſe Eccle-
ſiæ reddidiſſent, & ante diem pręſtitutum reſtituti, per-
emptoria ſententia non tenerentur, vt responderetur
tibi, Quomodo ſe Eccleſiæ reddiderūt, quomodo eidē
reſtituti ſunt, ſi ab ea non erant ſeparati, aut ſi ſeparati E
erant, quomodo baptizabant? Sed quid aliud dice- *Caput*
res niſi quod ab eis audieras quos cōſuluiſti, cum ex hac *XXXIIII.*
cauſa literis meis permouereris, & tamē fortaſsis te ar-
guant, te reprehendāt quòd talia verba incautè poſue-
ris. Eſt quod te aduerſus eos maxime muniat, ac tuā tri-
ſtitiam conſoletur. Nam & ipſi in eiuſdē cōcilij decre-
to talia poſuerūt, vnde ſi nobis lecto iſto opuſculo no-
ſtro ita reſpōdere voluerint ꝙ eis nō præiudicent ver-
ba laici ſui, verba ipſorum continuo recitabimus. Eos
autē, inquiunt, quos ſacrilegi ſurculi non polluere plā-
taria, hoc eſt qui à Maximiniani capite proprias manus
verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrē Eccleſiā
redire permiſimꝰ. Cū enim eis dicitur, iſti quos ad ma-
trem Eccleſiā redire permiſiſtis, antequam redirēt vbi
erāt? ſimiliter vrgētur vt tu paulo antè verbis à te poſitis
vrgebaris. Vbi enim eos fuiſſe reſpōdebūt, niſi in ſchiſ-
mate Maximiniani? Sed vbi velint eos fuiſſe cōtendāt,
certe qui ad Eccleſiā redire permiſsi ſunt, ī Eccleſia nō
fuerunt. Ergo extra Eccleſiā baptizauerūt, & ſimul ba-
ptizatores & baptizati ad Eccleſiā redeūtes, nec illi ho-
nores quos extra geſſerāt, nec illi baptiſma quod extra F
acceperāt amiſerūt. Et tu quidē quantū potuiſti in cau-
ſa mala cautè locutus es vt diceres, Placuit tamē decre-
to cōcilij dilationem temporis dari, intra quod ſi quis
corrigi voluiſſet, innocēs haberetur. Illi autē nec corri-
gendos eos fuiſſe dixerunt, quibus data eſt illa dilatio,
ſed tanquā omnino impolluti atq; innocētes in Maxi-
miniani ſocietate fuerint, ſic de illis loquūtur cū ipſam
prorogāt dilationē. Quid eſt enim aliud quod dicūt? *Ca. XXXV.*
Eos autē quos ſacrilegi ſurculi nō polluere plātaria, ad
matrē Eccleſiā redire permiſimꝰ? Ac ne parum ſit, vide
quid adiungāt, Quātum enim de reorū, inquiūt, morte
purgamur, tāto de innocentiū reditu gratulamur. Cur
itaq; tu dicis, placuiſſe dilationē temporis dari, intra qđ
ſi quis corrigi vellet innocēs haberetur, cū eam videas
impollutis atq; innocentibus datā? Sed videlicet tu ti-
muiſti ne tibi diceretur, quare dabatur dilatio eis quos
nō polluerat Maximinianus, ideo dilatione illa corri-
gendos eſſe cēſuiſti: illi timuerūt ne ſibi diceretur, qua-
re in ſuis honoribꝰ pollutos ſuſcipere voluiſtis, ideo ſe
impollutis dilationē dediſſe dixerunt. Proinde ſin- *C. XXXVI.*
gula timuiſtis, ſed alterutrū oppugnat ex altero. Nam
tibi dicitur, Quomodo exiſtimas corrigēdos quos tui

G prædicát impollutos? Illis autẽ dicitur, Quomodo aſſeritis impollutos, etſi non manum imponendo capiti Maximiniani, tamen ſchiſmatis eius communione maculatos? Cuius autem animus, cuius vires, cuius lingua ſufficiat proloqui tam intolerandum dolorem, vt pars Donati diſciſſa reſarciatur, ne ſocios Afros in Africa polluat Maximinianus, nec ad ipſam radicem vnitatis rami fracti regredi permittãtur? Tot remotiſsimas gentes polluit ex Africa Cæcilianus ex die concilij Bagaienſis, hoc eſt ab octauo kalẽdis Maij vſque ad diem dilationis datæ illius, hoc eſt octauo kalendarum Ianuarij. Octo mẽſes numerantur in hoc tam longi temporis interuallo. *Caput XXXVII.* Illi quibus dilatio data eſt, maculabantur ſocietate damnati Maximiniani, an non maculabantur? Si maculabãtur, quomodo dicitur, Eos autem quos ſacrilegi ſurculi nõ polluẽre plãtaria, ad matrem Eccleſiam redire permiſimus? Si non maculabantur, quomodo nos atque omnes quę vbique ſunt Chriſtianas gentes potuit ignotorum, non dicam falſorum maculare certe alienorũ contagio peccatorũ? Sed iden inquis, dilatio data eſt, quæ ſi tranſiſſet, illis nõ redeuntibus tunc macularentur, & in pœnã damnationis incurrerent. H Non ergo eos peccatum illius ſocietatis, ſed dei conſtitutio maculabat. Si ergo nullus dies cõſtitueretur, immaculati vtique permanerent. Quid de vobis male meruit orbis terrarum? Cur enim maculatũ perhibetis peccatis alienis, cui nullum tẽpus dilationis cõſtituiſtis, cũ tanta ſit veſtra potentia, vt homines quando volueritis peccatorib⁹ ſocientur, & quãdo volueritis inquinentur innocẽtes? Et iam polluti erant quibus in parte Maximiniani dabatur dilatio, intra cui⁹ diem ſi remearent ad vos, haberent integri honoris ac fidei fundamenta. Si autem ille dies eis nõ redeuntibus præteriret, tunc polluti, tũc ſcelerati, tunc perditi ſuppliciũ damnationis incurrerent, tunc humiliarentur per pœnitentiam degradatione mira prædicentiũ hominum. Non iam vt vetus prouerbium fertur, quod volumus ſanctum eſt, ſed etiam quãdo volumus, & quandiu volumus. Cõtingat alicui veſtrum orare in naui nobiſcũ, iam pollutus, iam traditor appellatur. Cõmunicant altaria damnatores Primiani cum Maximiniano, veritatis adultero, Eccleſiæ matris inimico, Dathan, Core & I Abiron miniſtro, & per octo menſes innocẽtes impollutiq; perſiſtunt. Proinde ſi qui ex his quinto kalendis Ianuarij, ſe veſtræ cõmunioni reddiderunt, de innocẽtium eſtis reditu gratulati, eorum ſcilicet, quos ſacrilegi ſurculi non pollũere plantaria. Quid vos promeruerunt tot dies octo menſiũ, à die octauo Kalendarũ Maiarum, vſque ad diẽ octauum kalendarũ Ianuarij, quos ita ſanctificaſtis, vt per eos quicunq; cõmunioni ſacrilegæ atq; damnati Maximiniani cohærerent, non pollũerentur nec efficerentur nocentes? Et quid vos offendit tam ſanctus dies natalis ipſius domini noſtri, vt ſolus aduentu & tranſitu ſuo pollueret innocentes, atq; in eis qui in illo ſchiſmate baptizarũt, per omnes illos dies ſanctus maneret baptiſmus Chriſti, & immũdus fieret per natalem Chriſti? *Arguit cõtra Donatiſtas ex eorũ dictis. Cap. XXXVIII.* Quid non audeat humana temeritas, cum in ſententiã nefandi præcipitatur erroris, quã relinquere ꝓpter veritatẽ pudet, & defendere cõtra veritatem nõ pudet? Sed quid hinc plura, vbi quilibet obſtinatiſsimus qui cõtra omnes voces rationis obduruit, neceſſe eſt fateatur de quib⁹ dicitur, Si ſe Eccleſiæ reddidiſſent, & ante diem præſtitutum reſtituti eſſent, quæ verba ipſe poſuiſti, eos deniq; de quibus dicitur, ad matrẽ Eccleſiã redire permiſimus, de innocentium reditu gratulamur, ac ne anguſtũ redeũtibus tem- K pus, ſpẽ ſalutis arctatæ diei preſſura ſubduceat, vſq; in illum diẽ agnitionis pãdimus ianuã, vt integri honoris ac fidei regreſsi habeant fundamenta, quam quiſquam ſi ingredi nequiuerit pigra ſegnitia, ſciat ſibi ad omnes veniales aditus viam eſſe ſubductam, & poſt præſtitutũ diem redeuntibus fixã pœnitentiã, quæ verba trecenti & decem in ſententia ſua totiens inculcarunt. Neceſſe eſt, inquam, quilibet aduerſarius fateatur eos de quibus iſta dicuntur, antequam ſe vobis redderent, antequam vobis reſtituerentur, antequam ad vos redirẽt, antequã regreſsi ianuam dilationis ingrederentur, nõ fuiſſe vobiſcum, extra veſtram communionem in eo ſchiſmate quo ſe à vobis ſeparauerant baptizaſſe, inde vobis redditi ac reſtituti vbi à vobis alienati erãt, inde ad vos redeuntes & regredientes quo à vobis foris erant, & tenuerunt non diminutos honores ſuos, & ſecum introduxerunt non rebaptizandos baptizatos ſuos. Quid *Caput XXXIX.* adhuc peſsimæ cauſæ patrocinium pertinaciſsimũ prębes? Acquieſce tandem non mihi, ſed ipſi qua conuincimini veritati. Vide quàm verum dixerim, quod fruſtra labefactare conatus ea, quam a ſint pro pace tolerã- L da. Atque vt eiſdem identidem verbis vtar, quibus in illis literis vſus ſum, pro pace Chriſti redite ad Eccleſiam, quę nõ dãnauit incognita, ſi pro pace Donati placuit reuocare damnata. Si enim ex his duodecim quos cum Maximiniano ſine dilatione damnauerant, Felicianum & Prætextatũ poſtea receperũt, quomodo falſum eſt eos reuocaſſe damnata? Si autem & ipſis dilatio data eſt, quos dixerunt, damnatos eſſe cognoſcite, etiã ſi nullus eorum poſtea remearet, placuit tamen reuocare damnata, quando poſt ſententiã qua dictum eſt, dãnatos eſſe cognoſcite, data eſt dilatio qua eis liceret cõuacuata damnatione remeare. Hæc dicta ſufficerẽt etiã ſi verum eſſet quod te dicis, cũ hac cauſa Maximinianenſium valde permotus eſſes, à tuis Epiſcopis cognoniſſe. Quid autem agis quia & falſum eſt? Quære aut ſi habes inſpice diem geſtorum procõſularium, quo poſtulatio dicta eſt à Ticiano aduerſus Felicianũ & Prætextatum, vt pellerẽtur locis, & inde quantũ poſt diem dilationis illius hoc factũ eſt. Nam dies eſt concilij Bagaienſis cõſulatu Auguſtorum Arcadij ter, & Honorij iterum octauo kalendia Maij, dies autem dilationis hinc vſq; ad octauum kalẽdis Ianuarij. Poſtulatio vero M iſta Ticiani dicta eſt poſt illum conſulatum die ſexto nonas Martij. *Cap. XL.* Proinde apparet tertium ferme agi menſem, cum à procõſule petitur vt Felicianus & Prætextatus ſedibus propulſentur, tanquam collegæ Maximiniani quos ſibi cõſociauerat ad furorem. Nam cum memoratus aduocat⁹ de Maximiniano quod ſufficere videbatur, in eadẽ poſtulatione dixiſſet, Eos quoq;, inquit, quos alienæ pręſumptionis error attraxerat, portu primo propoſito pœnitendi, ſi reuerti cuperẽt intra tẽpus ad religionis tramitem deſtitutũ, pari vigoris admonitione cõpeſcuit: ſed ſuis iſtitutis, inquit, iniquitas delectatur, & ſemetipſam nõ deſerit, cum ſemel præcipitata corruerit. Idem nanq; Maximinianus cœptã nutrit audaciam, & alios ſibimet cõſociat ad furorẽ. Inter quos etiã Felicianus quidam, qui primo rectã ſectatus deprauationis huius attaminatione fuſcatur, in Muſticana poſitus ciuitate, deo nipotẽti parietes cõſecratos, Eccleſiã venerãdã quaſi quadã obſeſsione credidit retinendã. Hũc etiã Prętextat⁹ in Aſſuritanis partib⁹ imitatur. Audis ne aduocati verba clariſsima & manifeſtiſſima, quibus dicit iſtos de quib⁹ agim⁹, quia portu propoſito

A poſito pœnitendi, dum ſuis inſtitutis iniquitas delecta-
tur, cũ ſemel præcipitata corruerit, cõtempſerunt locis
Eccleſiaſticis expellẽdos, vbi ſi dies poſſet latere geſto-
rum, cuiuis obtuſiſsimo ſatis eluceret, quòd contra eos
non ita procõſularis poteſtas adiretur, ſi vt illic magis
apparet ſine vlla impertita dilatione dãnati, aut intra
diẽ dilationis qui omnibus datus eſt vobis, reſtitui no-
luiſſent. Cum vero etiã dies geſtorum cuiuſlibet obſti-
nati oculos aureſq; ſic feriat, vſqueadeo illos etiã poſt
tranſactum dilationis diem in veſtra cõmunione non
fuiſſe, & Maximiniano cohæſiſſe, vt ob hoc aduerſus
eos tam terribilis iudiciariæ iuſsionis impetraretur au-
thoritas, quid ad hęc dicitur? Quid adhuc contra tam
perſpicuam veritatẽ mira impudentiæ cæcitate contẽ-
ditur? Quid adhuc ab eis qui cum vnitate partis Dona-
ti etiam concordiam ſacrilegorum damnatorũ tenere
voluerunt, cõtra vnitatem Chriſti tanta inſania rebel-
latur? Quid adhuc baptiſmus Chriſti etiam in ſacrilego
ſchiſmate veneratione debita cognitus, in tot catholi-
cis gentibus impia præſumptione reſpuitur, ſacrilega
Cap. XLI. repetitione violatur? Nolo quærere quanto poſt
huius poſtulationis diem qua Felicianus & Prætextatus
B Ticiani aduocati verbis tam grauiter accuſantur, in ve
ſtram communionẽ recepti ſunt. Sufficit quòd eadem
poſtulatio tanto poſt finem præſtitutæ illius dilationis
eos à veſtra communione ſeparatos, in Maximiniani
ſchiſmate fuiſſe conuincit, quos poſtea recepiſtis, quo-
rum honores nulla ex parte minuiſtis, à quibus datum
quamuis in ſacrilego ſchiſmate baptiſmum, ſicut reue-
ra timendum fuit, reſcindere timuiſtis. Nũquid iam in
hac cauſa ſe cõtra nos lingua cuiuſlibet pertinacißimi
commoueret, ſi ſe moueri in hominis ore, ſub hominis
frõte ſentiret? Erraui plane fateor, eo quòd in illis lite-
ris poſui de illa Bagaienſis concilij ſententia, quoniam
dixi cum apud eos decernenda recitata eſt, ore lætiſsi-
mo acclamauerunt, nunc autem cum à nobis recitata
fuerint obmuteſcunt. Verum, quod dixiſti, Ecce nõ ob-
muteſcunt: verecundia quippe in rebus tam manifeſtis
vel etiam ipſa impudentia obmuteſcere poteſt, inſania
non poteſt. Neq; hoc dictũ de te accipias, qui tuis Epi-
ſcopis mentientibus credidiſti, nec de illis omnibus,
neque enim omnes de hac re permotus conſulere po-
tuiſti, ſed de iis qui cum ſe ſcirent quanta & quãdo cõ-
tra Prætextatum & Felicianum apud iudices geſta ſunt,
C quod tuis inſeruiſti literis, tibi auſi ſunt dicere ꝙ ante
diem præſtitutæ dilationis, Felician⁹ & Prætextatus ve-
ſtræ communioni reſtituti, peremptoria ſentẽtia non
tenerentur obſtricti. Aut ſi & ipſi forte iſta neſcierunt,
nunc ſaltem cum hæc legitis taceat verecundia, taceat
& ipſa qualiſcunque hominis impudẽtia, ſola certe quę
contra tam euidentem veritatem clamat inſania relin-
quatur, & illa erit fortaſsis ſanabilis ſi cõpeſcatur à ſa-
Cap. XLII. nis. Nunc vide quemadmodum de me dixeris, Te-
Prouer. 19. ſtis mendax nõ erit impunitus, cum putares me in hac
Maximinianenſium cauſa fuiſſe mẽtitum. Ego tibi hoc
nõ repono, quippe forte locutus es quod incauta ami-
**aliàs, fin-* citia credidiſti, non quod fallaci corde finxiſti. * Homi-
xiſti. nes ſumus. Qua tandem vigilantia efficere poſſumus,
ne vel putãdo vel loquẽdo in aliquo labamur? Sed cõ-
tra medicinam correctionis obſurdeſcere non debe-
Ca. XLIII. mus. Nunc attende quantam mihi etiam in cæteris
partibus Epiſtolæ tuæ cauſa iſta Maximinianenſiũ præ-
beat reſpondendi facilitatẽ. Quicquid de traditoribus
velut noſtris dicendum putaſti, quãquam veſtri potius
hoc feciſſe doceantur, quod & in illo trium voluminũ

opere ſatis ſupérque monſtraui, vide tamen & reſpon- D
de ſi potes, vtrum hoc crimen, quorumlibet fuerit, pol-
luere potuerit in vnitate tot gentium Chriſtianos vel
longe remotiſsimos vel longe poſteros, ſi crimẽ ſacri-
legi ſurculi Maximiniani maculare non potuit vel
ſocios Afros: quibus dantes dilationem trecenti & de-
cem Epiſcopi veſtri dixerunt, quos ſacrilegi ſurculi nõ
polluẽre plantaria: vel voſipſos qui non ſolũ iſtos quos
innocentes dixiſtis, verumetiam in illo ſacrilegio iam
damnatos, tanta concordia ſuſcepiſtis. Dicis orientali-
bus nota fuiſſe crimina traditorum, quando tibi Afro
Maximinianenſiũ ſchiſma in Africæ capite cõmiſſum,
antequam meas literas legeres valde permotus conſu-
leres Epiſcopos veſtros, incognitum fuit, & cum cõſu-
luiſſes, verum ab eis audire minime potuiſti. Quos cer-
te ſi defendis, ne dicas mẽtitos, cõcedis ignaros, & ta-
men nec nos nec Orientis nec Occidẽtis tot tantóſque
populos ſaltem neſcire permittis cauſam Cæciliani, cũ
iſti neſciant Prętextati & Feliciani, quos trecenti & de-
cem, hoc eſt aut omnes aut propè omnes Epiſcopi par-
tis Donati Afri Afros in Africa damnauerunt, Afri
Afros in Africa ſuſceperunt. Inſeris principium *Ca. XLIIII*
Sardicenſis concilij, vnde probare conaris quòd oriẽ-
tales Epiſcopi cognito crimine traditorum, parti Do- E
nati communicauerint, hoc vno magno ſcilicet docu-
mento quòd inter Epiſcopos quibus ſcribunt, Donati
nomen inuentum eſt. Nec tamẽ ibi aliquid legitur eos
de Afris traditoribus cognouiſſe. Quod quidem con-
cilium ne te lateat, Arrianorum eſt, quos iam tu inter
alios hæreticos nominaſti, nec additis ciuitatũ nomi-
nib⁹ legi ſolet, quia nec ipſe mos eſt Eccleſiaſticus, quã-
do Epiſcopi epiſcopis ſcribũt epiſtolam. Vnde neſcio
quis iſte Donatus, miror ſi non in veſtris literis Car-
thaginẽſis factus eſt, quanquam potuerint illi tam lon-
ginquis terris ab Africa ſeparati, eoipſo tempore quo
ſcribere volebãt, requirere quiſnã Epiſcopus eſſet Car-
thaginis. Omitto enim dicere quòd fortaſſe Orientales
hæreticis aliquo modo ſe ſociare tẽtauerint. Sed tu ho-
mo prudens cum velles ſoluere quæſtionem, cum tibi
dici poſſet, ſi hæc ita ſunt, vt Oriẽtales ſcriberẽt ad Do-
natum veſtrum, quemadmodum à cõmunione veſtro-
rum Orientales poſtea degradati ſunt, reſpõdiſti & di-
xiſti, Quia in recipiendis iterum veſtris damnatæ cau-
ſæ non potuerunt ſeruare cõſtantiam. Et ſcriptum eſt,
Qui iungitur fornicariæ, vnum corpus eſt. vbi veſtros *1 Corin. 6.*
nunc atrociter accuſaſti ſi in cauſa Maximinianenſium F
non potuerunt ſeruare cõſtantiam: execrabiliter dam-
nando ſacrilegos, honorabiliter ſuſcipiẽdo damnatos.
Illud enim de Orientalibus omnino nõ probas, hoc de
veſtris audiſſe legis, & cernis & iudicas. Iubes me *Ca. XLV.*
relinquere Eccleſiam traditorum, quos nec vos apud
nos, nec maiores veſtri apud maiores noſtros conuin-
cere ac demonſtrare potuerunt. Quos nunc ſi demon-
ſtraſſes, eorum facinus crimenq; damnarem, non pro-
pter eos tot gẽtium quibus ignoti ſunt, catholicam ſo-
cietatem deſererem. Sed vide qua cõſideratione nolis
in communione noſtra eorum mortuorum memoriã
fieri, quorum facta non nouimus, quorum etiã bonam
inter ſuos famã poſteritatis ſucceſsione didicimus, cũ
in veſtra communione ſine vlla degradatione viuant,
quorum mala ſenſiſtis, quorum ſacrilegia cõdemnaſtis.
Audéſne dicere homo prudẽs, ille qui tradidit & crea-
uit te, neſciens illum eſſe creatorem noſtrũ in eo quòd
Chriſtiani ſumus, qui eſt creator noſter in eo quòd ho-
mines ſumus, quamuis nec illum quem putas creatorem

G meum de traditione conuiceris. Ego autem nõ repen-
do tibi hãc iniuriam, nec tuum nec filiorum vel nepo-
tum aut pronepotum tuorũ, ſi in parte Donati fuerint,
Felicianum dico creatorem. Tãtum quia permittis, ad-
moneo ne creator tuus poſt nomen hominis impia va-
nitate currentis te inueniat deſertorem. Deinde plau-
ſibiliter tibi videris adiungere, A fonte deducitur riu⁹,
& caput membra ſequuntur: ſano capite omne ſanum
eſt corpus, & ſi quid in hoc morbi vel vitij eſt, omnia
membra debilitãtur: originem ſuam reſpicit, quicquid
in ſtirpe proceſsit: non poteſt innocens eſſe qui ſectam
non ſequitur innocentis, cum præſertim ſcriptum ſit,
3. Reg. 19. In legalibus patrum veſtrorum ne ambulaueritis. In his
omnibus verbis tuis omitto, quia nõ eſt ſimile quod de
humano corpore cõparaſti. Fieri enim poteſt vt & pes
doleat capite ſano, & pede ſano caput. Omitto etiam ꝙ
tibi exciderit, quod pauloantè dixeris. Hoc & nos vo-
lumus, hoc ſuademus, vt Chriſtus Chriſtiani ſit caput,
qui nunc neſcio quẽ traditorem caput vis eſſe ignota-
rum gentium Chriſtianarum, vbi datum & acceptum
Chriſti baptiſmum non vultis agnoſcere, tanquam ba-
ptizati nũ niſi ab illo traditore creati ſint. Omitto etiã
H illud, quantum me adiuuet, quod de ſcriptura teſtimo-
nium ipſe poſuiſti, dictum eſſe Iudæis, In legalibus pa-
trum veſtrorum ne ambulaueritis, cum hoc vtiq; præ-
ceptum quicunque tunc obſeruare voluerũt, ſicut Pro-
phetæ ſancti & ſeptem milia virorum qui non curua-
uerunt genua ante Baal, à populo tamen ſuo & à com-
munibus ſacramẽtis nõ ſe diuiſerunt. Hoc dico, & velis
nolis repetendo, quàmlibet tibi videar moleſtus, incul-
co. Noli Cæcilianum totiens abſolutum caput facere
poſteris noſtris, cum ego & Primianum à Feliciano, &
Felicianum à Primiano damnatum, non tamẽ faciam
Cap. XLVI. caput poſteris veſtris. Iam vero de perſecutionis in-
uidia, quã à terrenis poteſtatibus vos pro parte Donati
perpeti gloriamini, quãuis in illo trium librorum ope-
re ſatis tibi abundeq; reſponderim, neque nunc tibi ta-
ceho, quod ex hac cauſa Maximinianenſium breuiter
reſponderi poteſt. Neque ſi propterea vos imperitis at-
que imprudentibus populis vos cõmendatis, Sic enim
ſe Maximinianus ipſe, ſic eius ſocij, qui nec perſecutio-
nibus veſtrorũ, vt ad eorum communionem redirent,
cedere potuerunt, vanis imperitiſq; commendant, ſed
I qui ſobrie cogitant eorum qui aliquam moleſtiam pa-
tiuntur, non pœnas cõſiderare oportere, ſed cauſas, in-
telligunt eos pro crimine ſacrilegi ſchiſmatis, in quo à
vobis merito iuſteq; damnati ſunt, cõmotiones etiam
iudiciorum ſecularium merito iuſteq; perpeſſos. Neque
enim commemoro quod in tua Epiſtola poſuiſti, quod
Maximiniani non baſilicam ſed ſpeluncam, nõ Opta-
tus ſed populus euertit. Quanquam etiam illic etſi in-
certum eſt veſtros feciſſe, certũ eſt tamen illum paſſum
fuiſſe perſecutionem, nec tamen iuſtum eſſe ſed impiũ.
Vnde iam cogeris confiteri, non debere quid quiſque
patiatur, ſed quare patiatur attẽdi. Sed mihi parum eſt
hoc Maximiniani exemplo interim demonſtrare, non
continuo iuſtum eſſe, qui obtento atq; adumbrato no-
mine Chriſti patitur perſecutionem, quando & Maxi-
minianus ſacrilegus paſſus eſt, niſi te cogã fateri, quòd
& religioſi ſacrilegos, & iuſti impios perſequuntur, nõ
ſanè nocendi ſtudio, ſed neceſsitate potius conſulẽdi.
Nec de veteri teſtamento profero exempla, quanuis te
etiam propheticis exemplis docere illa dixiſti. Illa, in-
quam, nimis antiqua non profero, fuerunt enim alte-
rius diſpenſationis & temporis. Iam poſt reuelatam &
opportuno tempore commendatam manſuetudinem, K
Epiſcopi veſtri, quod quidem nos nõ dicimus iuſtum,
ſed quandiu ibi es, & talem cauſam defendis, tu dicere
cogeris, Epiſcopi, inquã, veſtri veſtros ſchiſmaticos p-
ſecuti ſunt. Iam itaque non dico, perſecutionẽ paſ- Ca. XLVII.
ſus eſt Maximinianus, fecit Optatus, quoniam vos hoc
ignorare reſpõdes, & ita fecit vt hinc nulla poſsim ge-
ſta recitare, quanquam in tam recenti memoria ciuita-
tes ipſæ ſi interrogẽtur, negare non poſſunt. Hoc ergo
non dico, ſed dico perſecutionẽ paſſus eſt Maximinia-
nus, fecit Primianus. Et recito geſta quibus oſtendam
domum quam Maximinian⁹ propriã defendebat, Pri-
mianũ procuratione mandata exorciſterij Eccleſiaſtici
nomine fauente ſibi ſacerdote legato, quod ipſa geſta
indicant, abſtuliſſe. Sed iuſtitiæ nõ gratiæ fuerit iudex,
non abnuo, non refello. Cur ergo Primianus apud acta
magiſtratus Carthaginenſis inter alia quę de nobis cũ-
tumelioſè proſequenda mandauit, Illi, inquit, auferunt
aliena, nos intermittimus ablata: cum ipſe abſtuliſſet a-
liena ſi Maximiniani erat domus? Si autem Maximi-
nianus eam potius vſurpauerat, non intermiſiſſet abla-
ta. Sed ſi neque hoc ad perſecutionem vis pertinere, di- L
co Epiſcopos veſtros & clericos veſtros Maximinia-
nenſibus in eis ſedibus manentibus, in quibus antiqui-
tus fuerant ordinati, feciſſe perſecutiones, apud procõ-
ſules accuſaſſe, impetraſſe iuſsiones, eiſdemq; iuſsioni-
bus exequendis officiorum inſtantiam & ciuitatum au-
xilia meruiſſe, vt illi qui iam fuerant Bagaienſis ſenten-
tiæ ſeueritate damnati, & à veſtræ communionis cor-
pore, ne per cuncta membra peſtilens virus irreperet,
compendioſo dolore præciſi, & nullum iam vobis fa-
cientes ſuæ communionis morbida contagione peri-
culum, cum præciſis pariter plebibus ſuis propria con-
uenticula frequentabãt, & loca & baſilicas quas nõ in-
uaſerant cum populis ſibi cohærẽtibus perpetua poſſeſ-
ſione retinebãt, terrerentur, perturbarẽtur, expelleren-
tur, retinentes exhiberentur. Lege quæ de illis vel C. XLVIII.
in illos aduocatis proſequentibus dicta ſunt, quæ obie-
cta crimina ſacrilegij, quo impetu accuſationis cõcita-
tæ ſunt poteſtates, quære quæ ſtatuta ſint Saluio Mem-
breſitano, quia ei non potuit illius perſecutionis exagi-
tationibus extorqueri vt rediret ad conſortium crimi-
nis, maluitque committere examini, & perſecutoribus
ſuis in proconſulari iudicio reſpondere, ea credo fidu- M
cia quòd ſciret aduerſarios ſuos legibus contra hæreti-
cos promulgatis vti nõ poſſe apud iudicem, niſi etiam
ſeipſos pariter ei irretirent: ſed fefellit eum iſta cogita-
tio. Apud Seranum enim tunc proconſulem vel gratia
plus valuit, vel magis forte Bagaienſe concilium, quod
illic etiam contra eundem Saluium recitatum eſt, quã-
dã ſana interlocutione quid per ſe ageretur oſtendit,
id eſt, vt Saluium aut choro Epiſcoporum communio-
nis Primiani redderet, aut fugaret à ſedibus, vt Reſtitu-
tus quem cõtra eum Primianus ordinauerat, loca om-
nia quæ à Saluio tenebantur, ſine aduerſario poſsíde-
ret, & tamen in eadem interlocutione quòd perſecu-
tionem Saluius pateretur expreſsit. Sic enim in eiſdem
geſtis legitur: Seranus procõſul dixit, Lis Epiſcoporum
ſecundum legẽ ab Epiſcopis audienda eſt, Epiſcopi iu-
dicauerunt. Quare nõ aut ſub ſatiſfactione ad eborum
reuerteris vetuſtatis, aut, vt habes ſcriptũ, terga perſe-
cutorib⁹ prodis? Quid hic tibi videtur? Placet ne iſtum
Saluium appellare iuſtum, cui proconſul apud quem à
Reſtituto Epiſcopo veſtro cõtraſtãte accuſabatur, etiã
de ſancta ſcriptura dat conſilium vt terga perſecutori-

bus pro-

A bus prodar, quoniam ſcriptum eſt in Euangelio: Si vos
Matth.10. perſecuti fuetint fugite. Vides certe quam ſpeciem Sal-
nius apud ſuos vel martyris vel confeſſoris oſtendit,
qui perſequente Reſtituto hæc meruirà procóſule au-
dire, & tamen non ſolum ſecundum nos, verumetiam
ſecundum vos impius & ſacrilegus iudicatur.

De Saluio ſenè quòd mortuorum canũ alligatione punitur. Cap. XLIX.
Iam vero poſteaquam ſententia proconſulis Abiti-
nẽſibus allegata eſt, per quam ciuitatem vicinam iudi-
catum implere veſtri meruerant, eo quòd penè omnes
Membreſitani Saluium diligebãt, quæ fecerunt iidem
Abitinẽſes homini ætate grauiſsimo, piget dicere, quia
ea non apud acta fecerunt, ſed tam recenri memoria,
cum omnibus documẽtis ſit clarior ipſa teſtificatio ci-
uitatum, breuirer attingam quid illic cum iter agerem
comperi. Nam quia eis pro defendẽdis ex quantacunq;
parte ſedibus ſuis etiam poſt procóſulis iudicatum tur-
bæ ſibi fauentis fiducia Saluius repugnare tẽtauerat, vi-
ctus aliquando comprehenſus eſt, non iam ducendus
ad iudicium vbi in partes fuerat prolata ſententia, ſed
pópa miſerabili triumphandus. Capro enim ſeni mor-
tuos canes alligauerunt in collo, & ſic cum illo quantũ
libuit ſaltauerunt. Hoc ſi vellem exaggeratem dicẽdo:
B Nónne fortaſſe hanc pœnam vix toroẽtis regũ Etruſ-
Virg.8. Aeneidos. corum quibus mortua viuis corpora iungebãt, compa-
randam eſſe monſtrarem? Nónne homo ſenex, & qui
haberi volebat Epiſcopus, omniõ iudicio de ſocietatẽ
viuorum atq; mortuorum exterminandus eſſet, ſi duo-
bus ſibi ſuppliciis vnde vnum ſubeundum eſſet propo-
ſitis, non potius hærerer cadaueribus humanis, quam
Caput L. ſaltare eligeret cum caninis? Nunc aſpice illa mea
verba quæ te refelliſſe arbitratus es, immo iam non ip-
ſa, ſed pro ipſis iſta quæ dicam: Ecce enim non dico: Si
perſecutionem qui patitur habendus eſt innocens, Ma-
ximinianus eſt paſſus, ſed dico: Si perſecutionem face-
re nõ licet, fecit Reſtitutus. Nec dico: Si perſecutionem
qui patitur habendus eſt innocens, paſſus eſt Saluius.
Geſta recito, verba quæ nõ vis repeto: Fecit Reſtitutus,
paſſus eſt Saluius. Quẽ mihi ex his duobus Chriſtianũ
niſi Reſtitutum: quẽ ſacrilegum, niſi Saluium reſpon-
debis? laceat ergo oportet, improbatumq; reſpuatur, &
quod dixiſti nullã eſſe iuſtam perſecutionẽ: & quod di-
xiſti, quis non vult teſtamento conſentire prolato, qui
perſecutionẽ patitur, an qui facit? quia & iuſta perſecu-
tio eſt quam pertulit Saluius, & Reſtitutus fecit: paſſus
eſt Saluius, & tibi Reſtitutus eſt laudabilis, damnabilis
C Saluius. Neque enim occulte factũ eſſe dicturus es. Aut
poſſet hoc latere Primianum quod in ea ciuitate factũ
eſt, vbi ipſe Epiſcopus præſidebat, & in tãta ciuitate a-
pud tantum iudicem, vt ex hoc aliis etiam ciuitatibus
occultum eſſe nõ poſſet? Aut ſi & hoc inter occulta de-
putãdom eſt: cur non vis ignorare orbem terræ ſi quid
mali fecit, quod quidem abſit, vt fecerit perſecutionum
tempore Cæcilianus, ſi perſecutionem quam paſſus eſt
Saluius ab illo quem ipſe contra eum ordinauit, & in
ea ciuitate vbi ſuper collegas principatum gerit, potuit
neſcire Primianus? Fateberis ergo velis nolis, ne Reſti-
tutum, ne Primianum, ne partem Donati damnare co-
garis, non ſolum iniuſtos pati, verum & iuſtos facere
poſſe perſecutionem. Aut ſi eam quæ iuſte fit, non eſſe
appellãdam perſecutionem putas: nec vos à nobis, nec
veſtros à noſtris perſecutionem poteris probare per-
peſſos, magiſq; nos demonſtrabimus eam nos perpeti
à clericis & Circũcellionib⁹ veſtris, qui corde duro &
inſulſo nec intelligentes nec ferentes quod eis conſu-
limus ad ſalutem, tãto in nos furore ſæuiunt, vt ea quæ
nobis faciunt, nec numerare nec cõmemorare, nec di- D
gne verbis explicare ſufficiam. Proinde cum phre- *Cap. LI.*
neticus medicum vexet, & medicus phreneticum liget,
aut ambo inimicem perſequontur, aut ſi perſecutio quæ
malo fit, non eſt, nõ vtique perſequitur medicus phre-
neticum, ſed phreneticus medicum. Sæuitia igitur ve-
ſtra & violẽtiſsima audacia per Circũcelliones veſtros
clericorum veſtrorum ſatellites omnibus nota, cõpri-
menda fuit legibus quæ contra vos latæ ſunt, & quodã
modo colliganda, ſimul vt in quo eſſetis errore & in
quo ſacrilegio cõtra vnitatem pacemq; Chriſti, videre-
mini ſaltem ipſo terrore cõmoniti cogitare, atq; emen-
dare velletis, ſicut erroribus veſtris per poteſtatum ſe-
cularium iuſsiones exagitati Felicianus & Prætextatus
corde nimium duro & peruerſiſsimo ſchiſma quod à
vobis fecerant, correxerunt, & ad veſtram communio-
nem ſocietatémque redierunt. Totum autem corrige-
retur ſi ad radicem catholicam à vobis omnibus redi-
retur. Quicquid vero factum eſt aduerſus vos, quod tẽ-
peramentum Chriſtianæ dilectionis excederet, tam nõ
eſt imputãdum catholicæ Eccleſiæ, quã nec illud quod
Saluio fecerunt Abitinẽſes, Primiano vel Reſtituto im- E
putauerim. Quod vero poſt exaggeratas perſecu- *Cap. LII.*
tiones quas partẽ Donati perpeſſam fuiſſe dixiſti, & to-
tum tacens quod præceſſit à veſtris, & multa dicẽs quæ
non probantur in noſtris, de Pſalmis teſtimonium di-
xiſti & ſubieciſti, Nónne de iis qui talia faciunt dictum
eſt, Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem *Pſal 13.*
& viam pacis nõ cognouerunt? Hæc ipſa & alia multo
longeq; grauiora, illo Bagaienſi concilio Epiſcopi ve-
ſtri in Felicianum Prætextatumque dixerunt. Et certe
illi nullius carnis ſanguinem fuderant, nullum in vos
violentiæ corporalis impetum fecerant. Sed qui hęc in
eos dicebant, multo ſceleratius eos ſacrilegio ſchiſma-
tis ſanguinem ſpiritalem fundere iudicabant. Vnde ſi
cum illis poſt iam grauia quæ in eos dicta ſunt, pacem
ſine honoris eorum decoloratione, ſine baptiſmi re-
ſciſsione feciſtis: non deſperandum eſt quin & nobiſ-
cum concordare poſsitis. Multo enim vos magis de-
lectare debet ad pacem faciendam totus orbis Chri-
ſtianus, quàm Prætextatus & Felicianus. Qui ſi non vos
inquinauerunt quos tanta criminationis atrocitate dã-
naſtis, multo minus vos inquinat vnitas tot gentium
Chriſtianarum, cui neſcio quorum Afrorum crimina
demonſtraſtis, & multũ vos inquinat ſcelus quo veſtrã F
ſocietatem ab eius Eccleſiæ pro qua tot ac tanta diui-
na teſtimonia recitantur ſocietate ſeparaſtis, quibus di-
uinis teſtimoniis humana temeritate auſus es contra-
dicere, cum & tuipſe neſcio quomodo eadem in veri-
tate fateri coactus ſis, quòd in Chriſtianum nomen to-
tus quotidie vertitur mundus. Auſus es, inquam, te- *Cap LIII.*
ſtamento dei reluctari, cum dicat Apoſtolus, Hominis *Galat.3.*
teſtamẽtum confirmatum nemo irritũ facit, aut ſuper-
ordinat. Abrahæ dictę ſunt promiſsiones & ſemini ei⁹.
Hoc teſtamentum irritum facere, huic teſtamento par-
tem Donati ſuperordinare minime timuiſti, vt cũ deus
in eodem teſtamento dicat ad Abraham: Sic erit ſemẽ *Gene. 22.*
tuum ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena maris: hoc tu irri-
tum faciens, & partem Donati pro qua nullum teſti-
monium recitas ſuperordinans, In paucis, inquis, fre-
quenter eſt veritas, errare multorum eſt: nõ intelligens
quomodo à domino dictũ ſit, paucos intrare per an- *Matth.7.*
guſtam portã: cum & multos dixerit ab Oriente & Oc- *Matth.8.*
cidente recubituros cum Abraham, Iſaac, & Iacob. Sed
& in Apocalypſi demonſtrentur ex omni gente & tri- *Apo.7.*

G bu & lingua milia cādidatorum, quæ nemo numerare poſsit. Qui profectò & multi ſunt per ſeipſos, & iidem ipſi pauci ſunt in comparatinne lōge plurium qui cum diabolo puniendi ſunt. Quæ tamen frumenta diuinis in æternum horreis deſtinata, per totum mundum dilectionis vnitate ſociata: vel ab ſcandalis & violentiis hæreticorum ſine ab interiore tanquam palea ſua multis non rectè viuentibus, æſtus & trituram huius ſeculi tolerant, vltima ventilatione purgāda. Sed tibi ad omnia nihil facilius quàm Maximinianenſiū cauſa reſpōdet. Si enim in paucis frequenter eſt veritas, & errare multorum eſt, permitte vt Maximinianenſes quanto vobis ſunt impares paucitate, tanto vos ſuperent veritate. Non facis. Noli ergo in cōparatione multitudinis gentium catholicarum de veſtra paucitate gloriari, ſicut nō vis vt Maximinianenſes in comparatione mul-

Cap. LIIII. titudinis veſtrę de ſua paucitate glorietur. Quod autem de Afris traditorib⁹ narras, ita neſcis, ant qualiſcūque hominis corde non ſentis, in conflictu quo veritas quęritur, cum probatio non ſequitur, quàm ſit vana & inepta narratio? in qua refellēda operam non ſumerem, nec ſi non baberem in canſa Maximinianenſium

H tam facile ſine vlla ambage compendium. Sacræ ſunt

Pſal. 49. literæ: Deus deorū dominus locutus eſt, & vocauit terram: A ſolis ortu vſque ad occaſum, ex Sion ſpecies decoris eius. Huic Prophetico teſtimonio concinit Enā-

Luca. 24. gelium, vbi de ſeipſo idem dominus dicit: Oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionē peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Quod enim illic dictum eſt, Vocauit terram à ſolis ortu vſque ad occaſum: hoc dictum eſt hic, per omnes gentes. Et quod ibi dictum eſt, Ex Sion ſpecies decoris eius: hoc dictum eſt hic, incipientibus ab Hieruſa-

Acto. 1. & 2. & 4. lem. Non enim tātummodo ibi paſſus eſt Chriſtus, ſed etiam ibi reſurrexit, inde aſcendit in cœlum, ibi cētum viginti bomines cōgregatos die Pentecoſtes miſſo de cœlo ſpiritu ſancto impleuit: ibi vno die tria, alio quinque milia credentium in ſuum corpus conuerſa ſuſcepit, inde in totam Iudæam & Samariam, & in orbis terrarum cæteras gentes ſe fructificādo diffudit & diffundit Eccleſia. Quod diſcipulis prędicens iam aſcenſurus

I in cœlum, Eritis, inquit, mihi teſtes in Hieruſalem & to-

Acto. 1. 2. & 4. tam Iudæam & Samariam, & vſque in fines terræ. Hæc igitur Eccleſia incipiēs ab Hieruſalē, ſeque per omnes gentes tam euidenti fœcunditate diffundēs, vt teipſum confiteri cogat, quòd in Chriſtianū nomen prouidentia dei quotidie totus vertitur mundus: Hæc, inquā, Eccleſia quæ domino deo deorum loquente, à ſolis ortu vſq; ad occaſum vocatur, nullatenus ab Afris traditoribus pollui potuit, quos omnino neſciuit, ſi Maximiniani ſacrilegi ſurculi non polluēre plātaria, tot collegas eius, tantū quia ordinādo manus ei non impoſuerunt, quanuis eum à Primiano damnatum laudauerint, Primianumq; damnauerint in eius ſchiſmate cōſtituti: dilationē qua reuerterentur acceperint, quinetiam quia dixi, traditionem multo probabilius nos vobis obii-

Cap. LV. cimus. Reſpondes me hoc fuiſſe confeſſum, quòd eam vos nobis probabiliter obiicitis, docens etiā regulā locutionis qua comparatiuus gradus quod ante poſitum eſt auget, non quod ante factum eſt impro-

Sup lib. 3. cap. 73. bat: & adiungens, Sicut bene & melius, male & peius, horribiliter & horribilius, ita eſſe probabiliter & probabilius. Vnde tibi colligere videris & dicis: Hinc ego in illo prolixiore trium librorum opere ſuo loco tibi ſatis aut pluſquam ſatis fortaſſe reſpondi & oſtendi, Ex K illis literis didicimus vera, quomodo cōparatiuus gradus non ſemper augeat quod comparat, aliquando improbet cui comparatur. Inde eſt:

Dij meliora piis, errorēmque hoſtibus illum, *Virgil. 3. Georg.*
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.

Inde eſt: Melioribus opto Auſpiciis. *3. Aeneid.* Lege diligēter, plura ipſe reperies. Sed nōne miraris obſecro te in hac cauſa Maximinianenſium, ex qua tibi ad omnia nunc ſtatui reſpondere, nec huius mihi defuiſſe locutionis exemplum? In illa quippe luculentiſsima & facundiſsima ſententia Bagaienſis concilij: Inuenta eſt, inquiunt, cauſa ſalubrior, ne per cuncta membra peſtilens irrepat virus, vt compendioſo dolore natum decidat vulnus. Certe ſecundum regulam tuam ſalubris, non ſalubrior dicere debuerunt. Neque enim illud ſalubre, ſed pernicioſum erat, vt per cuncta membra peſtilens virus irreperet. Salubrior ergo erat cauſa, vt compendioſo dolore natum decideret vulnus, quanuis non eſſet ſalubris, ſed cōtra exitiabilis, vt per cuncta membra peſtilens irreperet virus. Sic traditionem probabilius nos L vobis obiicimus, quanuis eam vos nobis non probabi-

liter obiiciatis. *Cap. LVII.* Iam illud quod in Siluanum Cir- *Sup. lib. 3. cap. 29.* thenſem Epiſcopum veſtrum dixi, fuiſſe traditorē, municipalia geſta teſtantur ibidem apud Cirtham à curatore reipublicæ Numacio Felice cōfecta. Nam ſicut ibi ſcriptum legimus, poſtea quàm peruentū eſt ad bibliothecam, inuenta ſunt ibi armaria inania, ibi protulit Siluanus capſulam argenteam & lucernam argēteam, quò diceret ſe poſt arcam inueniſſe eas. Cui victor Aufidi⁹ dixit: Mortuus fueras ſi non eas inueniſſes. Felix autem curator cū ei dixiſſet: Inquire diligētius ne quid hic remanſerit. Siluanus dixit: Nihil hic remanſit, totum hoc eiecimus. Quę geſta cū apud acta Zenophili conſularis recitarentur, eiſq; infererentur, inter alia teſtium multa documenta, quæſiuit conſularis qui adminiſtrabat. Tunc Siluanus in clericatu victor reſpōdit: Sub Paulo Epiſcopo orta perſecutio eſt, Siluan⁹ ſubdiaconus fuit. Huic tu publicorū geſtorum euidentiſsimo documēto, quo minus credatur, magnū aliquid tibi videris opponere, quia cum commemoras ſententiam quam dixit in Cęcilianū velut puniens traditores, ac argumentaris fieri non potuiſſe, vt traditor fuerit, qui traditionis tam ſeuerus vltor extiterat, quaſi aliquid ſeueri⁹ videbatur illis nequiſsimis ſenioribus, quando in occi- M dendam Suſannam tanta inſtantia ſæuiebant, cum eo- *Dani. 13.* rum cōſcientia ipſo flagitio foderetur, quod ſe in illam punire velle fingebant. Sed omittamus talia, Felicianus nunquid non cum Primiano nunc damnat, quod cum Maximiniano ipſe commiſit? ſed planè meliore ſententia correctior, non impudētior. Quod Felicianus ſi facere voluiſſet, nō in Cæciliano falſam, ſed in ſeipſo veram traditionem ſalubri emendatione damnaſſet, & ad Cæciliani innocentiam, etiam ſi non Epiſcopus, tamen correcta prauitate trāſiſſet, ſicut Felicianus ad Primianum, quem ſimiliter vt ille Cæcilianum damnauerat innocentem, potuit tamē ſine macula Primiani vel ſua, cū Epiſcopali etiā honore tranſire. Nec illud quod dixi, neſcio quos traditores, quos veſtri maiores arguebant, ſi veraciter arguebāt debuiſſe conuincere: ſic acceperis tāquam hoc apud ſeipſos facere debuerint. Sic enim reſpondes quod fecerint, & ideo noſtros perdidiſſe baptiſmum iudicauerint. Lege prius diligēter cōtra quod ſcribis, & aut intellige quæ dicuntur, aut noli quod intelligis vertere in aliud. Ego dixi nō apud ve-

ſtros,

A ſtros,ſed apud Eccleſias tranſmarinas quibus innocen-
tes illi videbãtur qui arguebãtur, à veſtris eos debuiſſe
conuinci. Nam & Maximinianẽſes conuictũ ſibi vidẽ-
tur damnaſſe Primianum, ſed non apud eos qui lõgius
poſiti, & à gratia vel inuidia remotiores, tale de illo
poſſent ferre iudicium, quod vniuerſæ parti Donati fa-
cile probaretur. Nunc vero damnauerunt eum cẽtum,
& amplius quàm trecentis abſoluendum reliquerunt,
apud quos ipſi periculum damnationis incurrerent.
Eis quippe & pluribus ſuam debuerunt perſuadere ſen-
tentiam, vbi ipſi cum eis intus eſſent, Primianus autem
foris, ſi damnatus pœnitentiam reſpuiſſet. Si autem in
hoc crimen maiori numero collegarum, & tot ſuæ cõ-
munionis Eccleſiis per totam Aphricam diffuſis per-
ſuadere non poſſent, aut ſententiam ſuam conſilio ſa-
niore reſcinderẽt, in qua falli ſicut homines de homi-
ne potuerunt, aut ſi vera eius crimina ſine vlla dubita-
tione didicerant, quæ tamen perſuadere tanto plurib⁹
cæteris non valebant, nocentẽ ſcientes tolerarent pru-
dentius & patientius, quàm ſe à tot innocẽtibus qui iſta
neſcirent, impio ſchiſmate ſepararent. Tenerent enim
illam beati Cypriani pleniſsimam charitatis pietatisq;
B ſententiam, qua dicit: Nam etſi videntur eſſe in Eccle-
ſia zizania, non tamen impediri debet fides aut chari-
tas noſtra, vt quoniam zizania eſſe in Eccleſia cernim⁹,
ipſi de Eccleſia recedamus. Quod quidem illis tũc pro-
deſſet, ſi in Eccleſiæ catholicæ purgamentis purgamẽ-
ta tolerarent, quæ ante tempus ſeparare nõ poſſent: ſed
quòd eos dicimus in hac erroris veſtri ſocietate, quam
veram Eccleſiam eſſe arbitramini facere debuiſſe, hoc
maiores veſtri in illa perſpicue vera in cui⁹ vnitate fue-
rũt, ne ab illa ſepararẽtur, facere debuerũt. Sicut enim
quilibet partis veſtræ homo cauſam Primiani prorſus
ignorans: tamen quamuis à centum Maximinianenſi-
bus damnatum ſimpliciter innocẽtem credit eum qui
tanto pluribus ſe probauit, ita etiam in cõmunione ca-
tholica, quem cauſa Cæciliani latet, non immerito ſibi
innocentem fuiſſe perſuadet eum qui non ſolum per
Aphricam verumetiam per tot gentium Chriſtianarũ
terras, tanto pluribus Epiſcopis cæteris vel innoteſcere
innocens potuit, vel occultari nocẽs, apud quos aut ab
agnoſcente meruit abſolui, aut nõ meruit ab ignorãte
dãnari, aut corrupto iudice cõtra quem meruerat ab-
ſolutus, non potuit aliis qui non iudicauerant demon-
C ſtrari. Vos igitur ſacrilega ſeparatione ab vnitate popu
lorum innocentium tot tantorumque ſeparamini, qui
cũ in hac cauſa iudices eſſe nõ poſſent, aut nullos hinc
fuiſſe iudices, aut verum hinc aliquid vel quid iudicatũ
ſit neſcierunt, aut electis iudicibus potius quàm victis
Contra Petilia. li. 2. c. litigatoribus crediderunt. His docetur in eo etiam
21. & li. 3. c. quod ex illa mea quadripartita diſtributione vltimum
54. Et cõtra tibi, neque enim aliud poteras, elegiſti, quàm facile ſu-
Creſconium peremini. Dixi enim quòd ſi documẽta criminum tra-
li. 3. ca. 67. ditionis fuerint ex vtraque parte prolata, aut vtraque
Cap. LVII. ſunt vera, aut vtraq; falſa: aut noſtra vera & veſtra falſa:
aut noſtra falſa & veſtra vera. Et cum in tribus ſuperio-
ribus facillimam noſtram victoriam demonſtraſſem,
in quarto quoque vos vinci, aut minus intellexiſti, aut
quod magis credo, ne ab aliis ĩtelligeretur, neſcio qui-
bus vmbraculis id conatus obtegere, de argumentatio-
nis genere diſputandum putaſti. Vnde & cum aliis, ſi
opus fuerit, fortaſſe tractabimus, ne tempus rebus non
Ca. LVIII. neceſſariis inſumamus. Proinde attende, vtrum va-
leam in illo perſpicuo ſpeculo veſtro, hoc eſt in cauſa
Maximinianenſium etiam hoc demonſtrare. Nanque
mortuis omnibus & apud quos hæc geſta ſunt, fieri ali-

quando poterit, vt inter veſtros & illorũ poſteros quæ- D
ſtio communionis agitetur: dicturi ſunt illi à maiori-
bus ſuis fermé centum vel amplius Epiſcopis damnatũ
eſſe Primianum, & illam primo quę apud Carthaginẽ,
deinde aliam quæ apud Cabarſuſsi contra eum ſcripta
eſt ſententiam prolaturi, contrà veſtri concilium Ba-
gaienſe recitabunt. Flagitabũt illi, vt diluta eſſe doceã-
tur crimina Primiani, quæ ſuorum maiorum ſententia
cõtinentur. Nónne multo iuſtius dicẽt veſtri: Hæc cri-
mina quæ obiicitis etiam mortuis ſi vera ſint, hoc pro-
bate, quòd ad maiores noſtros ea detuleritis, quòd eis
hæc vera oſtenderitis eſſe? Quod ſi facere conati eſtis,
nec implere potuiſtis, maiores ipſos noſtros inquinare
non poterant aliena crimina, quãuis vera, quæ illis non
fuerant demonſtrata hominibus, ſi ea nec conati eſtis
oſtẽdere. Vnde igitur ad nos cauſa illius reatus trãſire
potuit, qui nec ipſos qui cum Primiano tunc viuebant
ignoratus & non probatus inuoluit? Vos itaque ſchi-
ſmatis reos perſpicua veritate cõuincim⁹, quos à nobis
fratribus veſtris propter aliena crimina quæ tunc ma-
ioribus noſtris demonſtrata non ſunt, quando fuerant
demonſtranda, ſeparatos videmus, ſi hoc iuſtiſsime di-
cturæ ſunt plebes, & clerici eorum locorum ex quibus E
erant trecenti & decem qui contra Maximinianenſes
Bagaienſe concilium condiderunt. Si hoc, inquam, re-
cte dicturi ſunt Aphri Aphris, Numidę Numidis, Mau-
ris Mauri, quàm plurimi paucis Bizacenis & prouin-
cialibus, quanto iuſtius de criminibus etiã ſi vera eſſent
neſcio quorũ in Aphrica traditorũ, hæc dicit Aphris
orbis terrarum, cum præſertim & in Aphrica ipſa Ec-
cleſia catholica tanto ſit cæteris gentibus vnitatis vin-
culo ſociata? Quæ nihilominus documenta etiam
criminum alienorum quæ mihi nunc conaris oſtende-
re, non faciunt reos populos gentiũ: quibus quãdo de-
buerunt non demonſtrata ſunt, vel quia non curaſtis à
quibus populis in hac cauſa innocentibus, ſi me diſſo-
ciauero, pro criminibus alienis innocens eſſe non po-
tero à ſacrilego crimine ſchiſmatis. Proinde vt pluri-
mum valeatis, & nunc mihi hæc vera eſſe doceatis,
damnamus mortuos traditores, viuos non deſerimus
innocentes. Cum ergo dixeris: ſed ſi qua vera eſſent
veſtra documenta Eccleſiæ, hoc eſt catholicæ, vos ea
probare debuiſſe, & vos intus eſſetis: illi autem quos
conuinceretis, pellerentur foras: quid eſt quod reſpon-
dero voluiſtis, ideo ſeparationem factam, quod nos F
foras eſſemus prupulſi, veſtri autem in Eccleſia plena-
ria & catholica remanſerunt? hoc ſi totidem verbis
vobis Maximinianenſes dicant, quid reſpondebis, ni-
ſi nec refelli dignos ſed tantum rideri, qui Eccleſiam
plenariam cum Epiſcopis iam minus quàm centũ con-
tra tantam numeroſitatem ac multitudinẽ, cui ampli⁹
quã trecenti præſident audeãt affirmare, cũ per omnes
Aphricæ regiones vbi Maximinianenſes ſunt, non de-
ſit etiam communio Primiani, per alias autem multo
plures latioreſque Aphricæ partes vnũ Maximinianẽ-
ſem nemo repetiat, niſi vix forte peregrinantem. Quo
igitur ore contra Eccleſiam à ſolis ortu vſque ad occa-
ſum promiſſam voce veritatis & redditã audes Eccle-
ſiam plenariam dicere partem Donati, cum ipſa non
ſit niſi Aphricæ: illa vero cum tot gentibus, ſit & Aphri-
cæ? ſed videlicet iſta illam miſit foras. Ne quæſo tu iſtã
vocem mittas foras, in facie eſt frons hominis, non ſub
humero. Ergóne iſta illam miſit foras? Nõ vides ſi illa
mittitur foras de qua dicit dominus ad Abraham, In *Gene. 22.*
ſemine tuo benedicentur omnes gentes. De qua prędi- *Eſaia. 2.*
ctum legitur, quòd erit in nouiſsimis dieb⁹ manifeſtus

G mons domini, & venient ad eum vniuerſæ gentes. De
lm.21. qua prædictum canitur, Commemorabuntur & conuer-
tentur ad dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt
in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gẽtium. De qua præ-
dicatur quòd in toto mũdo fructificet & creſcat, quam
cx.24. ipſe dominus dicit dilatari per omnes gẽtes incipiẽti-
bus ab Hieruſalẽ. Non inquam, vides ſi hæc mittitur fo
ras, eam cum lege dei, cum prophetis, cum Pſalmis, cũ
Apoſtolis, cum ipſo Euangelio, cũ toto denique teſta-
p.LIX. mento & cum ipſo hærede mitti foras? Quod ne-
fas ſi attendis, ſi perhorreſcis, ſi contremiſcis, vide vbi
ſitis, & redite intro, quoniam non miſsi eſtis, ſed vos
potius exiſtis foras. Vide quid faciat animoſa cæcitas.
Dicitur quòd Maximinianus Primianũ miſerit foras,
& ridetur. Dicitur quòd pars Donati labores Apoſto-
lorum per vniuerſum mundum fructificantes & cre-
ſcẽtes miſit foras, & non exhorretur. Ne quid ſanè fal-
laris aut fallas, quoniam id quod tam crebro comme-
moraui, nun aduertens vel te aduertiſſe diſsimulãs, di-
xiſſe me affirmas non eſſe frumenta dominica, quam
ego Eccleſiam catholicam ſic aſſerui, quomodo eã aſſe-
rit ſcriptura diuina, frumenta ſola in horrea recondẽ-
H tur: nunc Eccleſia tanquam area cum palea trituratur:
hoc eſt quod vos vrget ac premit, & niſi corrigamini
extinguit. quia huius areæ paleam quod vos eſſe demõ-
ſtraſtis, purgatum frumentum impudenter vos eſſe fin-
xiſtis: ac ſic ex ipſa area vanis calumniis turbulentis, tã-
quam leuiſsimus trituræ puluis per inane ſublatus, ante
nouiſsimum ventilationis tempus exiſtis. Vox denique
arrogantiſsima atque falſiſsima veſtra eſt illa, non no-
ſtra, Quid paleæ cum frumento? quod de ſomniis va-
Hiere.23. norum & reuelationibus Prophetarum Hieremias ait:
Contra Par- & tanquam de nobis & vobis dictum ſit, Parmenianus
menianum hoc ſcribit. Quære quoque a Maximiniano, nihil aliud
l.3.ca.2.in de ſe dicit. Nun eſt enim alius impius ſuperbiæ tumor
f. & 3. apud omnes qui ſe à Chriſti vnitate diſcindunt, quàm
ſe ſolos Chriſtianos eſſe iactare, & damnare cæteros,
non ſolum quibus eorum lis nota eſt, verumetiam qui-
Caput. LX. bus eorum nec nomen auditum eſt. Nam illud
quàm elegãter tibi viſus es dicere, quòd cũ ego de te-
ſtamento dei dixiſſem, nunc vndecunque prolatum eſt
recitetur, Reſpondendum putaſti quòd iam hoc con-
feſsionem criminis habeat, & ideo dixerim, i quocunq;
I prolatum eſt recitetur: quia apud me cõſtat & à noſtris
exuſtũ, & à vobis ſeruatum atque prolatum. Ita vero ſi
veritate confiſus, à Maximiniano velis proferri codicẽ
Nume.16. legis, vnde recites Dathan, Core, & Abiron, qui viui
terra dehiſcente ſubmerſi ſunt, quibus iſtum Bagaienſis
ſententia comparauit: non eo firmius contra illum re-
citabitur: quia in ei⁹ codice reperitur. Quod ergo dixi,
teſtamentum vndecunque prolatum eſt recitetur: non
eſt confeſsio criminis ſed fiducia veritatis. Quid enim
cõmodius, quid præclarius, quàm ſi fieri poteſt, aduer-
ſus te legatur, à te proferatur? Non quia ego nõ habeo
pro me, ſed facilior eſt certiorq; cõuictio, vt tu habeas
contra te quod pro te ſi corrigaris fiat. Contra vniuer-
ſitatẽ vero Eccleſiæ quia te inania repetere libuit, etiam
hic tibi reſpondeo: Sicut in Aphrica pars Donati vos
eſtis, à quib⁹ apparet partem Maximiniani ſchiſma fe-
ciſſe, quoniam non eſt per Aphricam in qua vos eſtis:
vos autẽ & in regionibus in quibus illa eſt non deeſtis,
nam & alia ſchiſmata facta ſunt ex vobis, ſicut Roga-
tenſes in Mauritania Cæſarienſi: Vrbanenſes in quadã
Numidię particula, & alia nõnulla: ſed vbi pręciſa ſunt,
ibi remãſerũt: & hinc enim apparet eos à vobis exiſſe, nõ
vos ab ipſis, quia vos etiã in his terris eſtis vbi ipſi ſunt: K
illi autem quaquauerſus vos eſtis, non niſi forte pere-
grinantes inueniuntur. Sic Eccleſia catholica, quæ ſi-
cut ait Cyprian⁹, ramos ſuos per vniuerſam terram co-
pia vbertatis extendit, vbique ſuſtinet ſcandala eorum
qui ab illa vitio maxime ſuperbiæ præciduntur, aliorũ
hic, aliorum alibi atque alibi, qui partes ſuas oſtentan-
tes dicũt, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic: quibus ne cre- Matth. 24.
datur ipſe præmonuit. Non enim oſtendunt viam de
qua prophetatum eſt in Pſalmis, Vt cognoſcam⁹ in ter- Pſal. 66.
ra viam tuam, in omnibus gentibus ſalutare tuum, ſed
ſuæ cõmunionis quiſque regiones, ecce hic, ecce illic.
Vbi enim cadunt ibi remanẽt, & vbi ſeparantur ibi are-
ſcunt: vnde ipſa de qua præcidũnt, etiam in eas terras
extenditur vbi iacent iſta quæque in ſua regione frag-
menta: in illa vero ſingula quacunque ipſa diſtenditur
non ſunt, quamuis aliquando vix rariſsima folia ex eo-
rum ariditate ventus elationis in peregrina diſpergat.

Hæc igitur Eccleſia quæ vt eiuſdem identidem ver- Cap.LXI.
bis vtar, ramos ſuos per vniuerſam terram copia vber-
tatis extendit, ad multas etiam Barbaras gentes extra
orbem Romanum creſcendo peruentura eſt. Quod te
inquiſiſſe & cõperiſſe arbitror vt diceres, Omitto gen- L
tium Barbararum proprias regiones, ipſarum ritus, ſy-
dera Chaldæorum, Aegyptiorum ſuperſtitiones, deos
Magorum, vt omnia iſta ſint, quia prouidentia dei in
Chriſtianum nomen totus quotidie vertitur mundus.
Hæc tu vera dixiſti, & ſic impletur promiſsio quæ dicta
eſt Abraham, In ſemine tuo benedicentur omnes gen- Gene. 22.
tes. Omnes, inquit, gentes: non dixit, omnium gentium
omnes homines. Vnde neceſſe eſt non ſolum fœcundi-
tate creſcentis Eccleſiæ, verumetiam permixta multi-
tudine inimicorum eius, per quos pietas eius exerceri
& probari poſsit, vſq; in finem iudiciariæ ſeparationis
totus orbis impleatur. Sic commemoratum eſt hoc te-
ſtamentum & ad filium eius Iſaac, domino dicente, Et Gene. 26.
ſtatuam iuramentum meum quod iuraui Abraham pa-
tri tuo, & amplificabo ſemen tuum tanquam ſtellas cœ-
li, & dabo tibi & ſemini tuo omnem terram, & benedi-
centur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Sic & ad ne-
potem eius Iacob, Et erit ſemen tuum ſicut arena terrę, Gene.28.
& dilatabitur ſupra mare & in Aphricum & in Aquilo-
nem, & ad Orientem, & benedicentur in te omnes tri-
bus terræ. Supra mare autem plerunque ſcriptura cum M
dicit, Occidentalem partem ſolere ſignificari, nouit qui
legit. Huic tu teſtamento ſi prolato cõſentire voluiſſes,
non in ſola Aphrica remanſiſſes. Non ergo nobis com-
municant ſicut dicis, Nouatiani, Arriani, Patripaſsiani,
Valentiniani, Patriciani, Apellitæ, Marcionitæ, Ophi-
tæ, cęteráque, vt verbis tuis vtar, nephariarum peſtium,
non ſectarum ſacrilega nomina. Verũtamen vbicunq;
ſunt iſti, illic catholica ſicut in Aphrica vbi & vos, non
autem vbicunque catholica eſt, aut vos eſtis, aut hære-
ſis quælibet illarum. Vnde apparet quæ ſit arbor ramos
ſuos per vniuerſam terram copia vbertatis extendens,
& qui ſint rami fracti non habentes vitam radicis, atq;
in ſuis quique latentes & creſcentes locis: ſed ſi nõ per-
manſerint in infidelitate, ſicut de Iſraëlitis dicit Apo-
ſtolus, inſerentur. Potens eſt enim deus iterũ inſerere Roma.11.
illos, non vt iterum accipiant ſacramentum baptiſma-
tis, quod iam tractum ex arbore non mutarunt, ſed vt
reuiuiſcant ex radice charitatis & vnitatis, à qua ſepa-
rati ſterilitate animoſitatis areſcunt: ſicut rurſus inſerẽ-
dos putaſtis Prætextatum & Felicianum, quos ſecũ prę-
ciderat Maximinianus, nec præciſorum baptiſmum re-
probaſtis.

A probaſtis. Quibus verè aliquid præſtaretis, ſi non eos frumēto veſtro, ſed & vos & illos radici catholicę redderetis. *Cap. LXII.* Iam vero ad illud quid reſpondeam, quod tibi viſus ſum dixiſſe pro vobis, quoniam dixi nō prodeſſe baptiſmum eis qui ab vnitate diſcedunt, ineſſe illis tamen: hinc probari, quòd redeūtibus non reſtituitur. Firmaſtis enim & vos hoc dicere, quòd maioribus noſtris ad Eccleſiam redeuntibus, baptiſmus quem ibi acceperāt nō profuerit. Hoc ſi diceretis, nihil inter nos aliud quæreret, niſi quæ ſit Eccleſia vbi baptiſmus proſit. Sed vos non dicitis in nobis baptiſmum eſſe, ac non prodeſſe, ſed dicitis omnino nō eſſe, quòd ab eis accepimus, qui eum diſcedēdo perdiderāt, vnde nec potuiſti reſpōdere, nec poteris ad illud quod à me poſitū eſt, ineſſe baptiſmum diſcedentibus hinc probari, quia redeuntibus non reſtituitur. Si enim baptiſmum Felicianus à vobis recedendo perdiderat, cur non denuo rediens baptizatus eſt, vt ei quod perdiderat redderetur? Ipſe denique Maximinianus ſi ad vos redeat, non baptizatur, quod deberet vtiq; ſi perdiderat baptiſmū. Tua quippe verba ſunt, quòd in eius ſchiſmate ſententia damnationis retenti, ſimul & baptiſma & Eccleſiam B perdiderunt. Sicut ergo eis redeūtibus redditur Eccleſia, reddatur baptiſmus. Baptizētur, inquam, redeuntes, ſi baptiſmum amiſerunt abſcedentes. Hoc quia non facitis, etiam vos fatemini ab Eccleſia recedētibus ineſſe baptiſmum, nec prodeſſe: dant ergo ſicut habēt, id eſt, vt & ipſis qui ab eis extra Eccleſiam ſumunt, inſit baptiſmus, nec tamen proſit. Vnde ſicut illis redeuntibus non redditur quod amiſerunt: ita & illis non dandum eſt quod acceperāt, ſed agēdum cum eis, vt per Eccleſiam proſit vtriſque quod extra Eccleſiam ſi eſſet, non prodeſſet. Ac per hoc nec pro veſtro errore aliquid dixi, & ei quod dixi non reſpondiſti. *Ca. LXIII.* Adiungis etiam de horto cōcluſo & fonte ſignato: *Cantic. 4.* quod omnino vnde dictum ſit non intelligis. Si cōcluſus eſt, inquis, hortus & fons ſignat*, quomodo qui foris eſt poſit*, & ab horto, id eſt, Eccleſia & fonte eius, id eſt, baptiſmate ſeparatus, poteſt dare quod nō habet? Interroga Felicianum, vtrum in horto cōcluſo fuerat, quādo illi reditus quaſi ad eundem hortum cōcluſum dilationis ianua pandebatur? An forte exinde furatus eſt fontē vbi laicos ſuos in Maximiniani ſchiſmate baptizaret? Quod ſi ita eſt, vbi tūc veſtri vos abluebāt? An eos pariter illa dilatio- C ne diſtulerūt, donec fures illi ad hortum cum fonte remearent? Tunc non erant iſti pſeudoprophetæ, quādo Primiani criminibus mentiendo deceptos, ad ſuum ſacrilegium traducebant lupi rapaces, quando ſeductos de grege Primiani, ad ſuæ conciſionis particulas pertrahebāt? Negas eas quas dixi tyrannicas veſtrorum in fundis alienis dominationes & bacchationes ebrietatum? Nega quātum potes, nō vereor ne propterea nobiſcum vos pigeat concordare: Nō in vos tale aliquid dixi qualia Maximinianenſes damnati à vobis audire meruerunt. Negas furorem Circumcellionum, & præcipitatorum vltro cadauerum cultus ſacrilegos & prophanos, non tamē negas cum Aegyptiorum ad modū exemplo pereuntiū funeribus plena eſſent littora: quibus in ipſa morte maior eſt pœna, quòd nec ipſam inuenerunt ſepulturam. His vos inſepultis cadaueribus inhæſiſtis, ibi enim iacebant Prætextatus & Felicianus. Aut ſi apud vos reuixerūt, quid de baptiſmo agitis quē tunc mortui tradiderunt? *Ca. LXIIII.* Dicis me non ſeruaſſe pacem ac lenitatem, quam principio literarum mearū promiſeram, quòd ſatanam Petilianum appellauerim: Ego non Petilianum nec quenquam hominem in parte Donati, ſed ipſum errorem partis Donati ſatanæ cōparaui: D ex cuius laqueis homines quos diligo cupio liberari. Nam lege cōſideratius, inuenies: quāquam & ſi aliquid durius dixi, lege quæ ipſi nō in errorē Maximianēſiū, ſed in ipſos homines dixeritis. Felicianū ergo Petilianus imitetur, & mihi pacem deſideranti nō iraſcantur. Tibi certe ipſe nō ſuccenſeo quòd mihi ex obliquo Manichæos obiiciendos putaueris propter errorē adoleſcentiæ meæ. Vnde non tam doleo confidens de perpetua gloria liberatoris mei, quàm ſi placet admoneo, vt quæras & legas quæ & quanta & quomodo aduerſus Manichæorum peſtilentiſsimam hæreſim ſcripſerim. Ibi videbis qua fide cōtra eos Chriſtianam defenderim veritatem, eorūmque fallacias quāta perſpicuitate deſtruxerim, & noli eſſe aduerſus me incredulus, cum Felicianum credas Primiano fideliter inhæſiſſe, qui pro Maximiniano tanta crimina in eum ſententia damnatoria dixerit. Contra eundem vero Maximinianum & ab eo diſſociatus aliquid forſitan ſcripſerit, in quem nō ſicut ego in illos adoleſcens, laicus, catechumenus inciderat, ſed ſenex ſenem ei cui nunc adiunctus eſt, aduerſarium Epiſcopus epiſcopum fecerat. E Vnde cum ego Epiſtolam primatis noſtri, quia feciſſet ſub eadem vrbana obliquitate mentionem, quam de me iſte ſcripſit iratus, cum in Epiſcoporum concilio probare quod intenderat vrgeretur, eius ipſius ſententia ſe corrigentis, & de hac re veniam poſtulantis, legam eſſe damnatam, tu quære vtrum poſsis legere, vbi correctus damnauerit Felicianus, quæ nō accuſans ſed damnans dixit in Primianum, vel ſaltem ipſe Primianus euacuauerit, quæ damnās dixit in Felicianum. Quod ſi inueneris, nec ſic par erit cauſa, quia ille accuſationem inſtituerat quam falſam eſſe peruidens, cum veniæ poſtulatione damnauit, nō aſpernans emendationis humilitatem dignitate primatus, ſed potius recolens prudens quod ſcriptum eſt, Quāto magnus es, *Eccli. 3.* tanto humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Iſti autem non inuicem apud alios accuſauerant, ſed aduerſus inuicem iudices ſederant, proinde inuicem damnauerant, damnati concordauerūt. Non inuidemus in parte Donati pacem damnatorum, ſi & Chriſti pacem non reſpuant in orbe terrarum.

Cap. LXV. Cernis iam vt arbitror, quàm inaniter dixeris, quòd videaris tibi ad omnia reſpondiſſe quæ in ea Epiſtola F continentur. Si enim propterea reſpondiſti, quia tacere noluiſti, non quidem ad omnia, ſed tamen reſpondiſti. Si autem ad hoc reſpondiſti vt ea quæ à me dicta ſunt euacuares, video te quidem ad multa reſpondiſſe, ſed nihil video refelliſſe. Conſideratis autem omnibus quæ à me dicta ſunt, puto quòd facillime intelligas nō deuitandæ contentionis cauſa, quæ nulla eſt cum veritas vel quæritur, vel non pro vana gloria litigatur, ſed cauſæ malæ diffidentia vos nobiſcum nolle conferre. Vt enim hanc ſolam Maximinianenſium cauſam in medium proferamus, nihil contradicere te iſti poſſe nunc ſaltem fortaſſe iam agnoſcis, vnde non mihi arrogans ſicut credis, aut calumniaris, velut inuictā eloquentiam ſic eam volui commendare, ſed magis vt intuerentur qui legerent, talem eſſe cauſam, pro qua aſſerenda vel potius demōſtranda nullius ſit facundiæ patrocinium requirēdum. Ecce iam non dico tricipitem beſtiam, errorem veſtrum, quaſi ſuauiſsimas verborum emendationes, ſed dico calumniam tripartitam. Nec dico nos ei tanquam tridenti telo ex hac Maximinia-

G nentiom cauſa debere reſiſtere, ſed dico tripertita de-
fentione. Nec dico io eorum frontem figire, aut ora
coarctate, ſed dico eorum impudentiam cohibere, ſer-
monemque reprimite. Nunquid quoniam verba mu-
tara ſunt, & ex tranſlatis facta ſunt propria, ideo Maxi-
minianenſium cauſa mutata eſt, cuius compendio ſic
ſuperamini vt oihil vobis reſtet ſi aliquando ſapiatis,
niſi finita peruicaci animoſitate pacari? Si de commu-
nione agitur, non peccatorum alienorum, ſed diuioo-
rum ſacramẽtorum: commuoicatum eſt cum damna-
tis, & dictum eſt de aliis ſacrilegis, qui cum damnato
Maximiniaoo cõmunicabant, quòd eos ſacrilegi ſur
culi oon polluêre plantaria. Si de perſecutione agitur:
dãnatos perſecuti eſtis, animoſos perſecutionibus cor-
rexiſtis. Si de bapriſmo agirur: in ſacrilego ſchiſmate
datum baptiſmum ſuſcepiſtis. Qui adhuc inaniter ne
veritas cognoſcatur, errórque fugiatur, diuina non in-
1.Corin. 11. tellecta teſtimonia proferuntur? Scriptum eſt, Si quis
putat ſe contentioſum eſſe, nos talem conſuetudinem
non habemus. Sed nec Reſtitutus qoi cum Saluio Mẽ-
breſitano propter cellulas & agellos, vt eum locis ex-
pelleret forenſi ſtrepitn cõtrouerſiaque confixit, coo-
tentioſus habitus eſt à vobis: quaoto mious debet con-
H tentioſus putari, qui non pro vſurpãda vel auferenda,
ſed pro communicanda hæreditate cœleſtium cum eis
qui aliter ſapiont fideliter diſpurat? Scriptum eſt, iquis,
Prouer. 23. In aures imprudẽtis noli quicquam dicere, oe irrideat
ſenſatos ſermones tuos. Nolite oobis in aures quaſi ſe-
creta dicere, ſi non prudenres putatis, ſicut nec Chriſt⁹
in aures phariſæorum dicebat, quod tamen ad eos re-
felleodos ipſis audientibus proferebar. Palã nobis oſtẽ-
dite, vt ſi nõ corrigimur cõuincamur. Quomodo vos
ſi ad voitarẽ veneritis, maculat orbis Chriſtianus, quos
Prouer. 26. damnatos non maculat Felicianus? Eſt ſcriptum, Noli
reſpondere ioprudeoti ſecuodum imprudẽriam eius,
ne ſimilis fias illi. Nónne ibi ſequitur, Sed reſponde il-
li contra imprudentiam eius, ne ſibi ſapiens videatur?
Hoc & vos facite, Nolite reſpõſione veſtra noſtræ quã
putatis imprudentiæ cõſentire, ſed vnde poſsit redar-
gui reſpõdete. Reſpondete, inquam, quomodo bapti-
ſmũ quod Maximinianenſes in ſacrilego ſchiſmate mi-
niſtrarunt, ſioe aliqua deſtructione ſuſceperitis, & ĩ Ec-
cleſiis, quas Chriſt⁹ per Apoſtolos propagauit, datũ ba-
I ptiſmũ deſtruatis? Proĩde ꝙ io ſioe epiſtolæ tuæ omnia
quæ ſupra latius abs te dicta ſunt, breuiter percurrenda
arbitratus es, quò lectoris memoriam recreares, eodẽ
ordioe accipe ꝗ nec te nec alios fallere debeas. Nam &
arrogãtiæ nõ eſt, vel qoærere vel aſſerere veritatem. Et
quod nunquam putas potuiſſe defioiri, nõ ſolum à pru-
dentibus & deum timeotibus definitũ eſt, ſed etiã vos
totum qđ ſine fioe putabatis, Maximinianẽſes ſuſcipiẽ-
do finiſtis, & vos non ad contentionem, ſed ad colla-
tionem vocamus, qui Maximinianenſes etiam foren-
ſibus litibus perculiſtis: ſed in eis qui in Maximiniani
ſchiſmate baptizati ſunt, quanuis nequaquam illic ba-
ptizari debuerint, tamen Chriſti baptiſmum cognoui-
ſtis, & Eccleſiæ fontem aliter debere intelligi, ad quem
niſi bonus nullus accedit, accepto bapriſmo quẽ ſacri-
legi extra dederuot, declaraſtis: & maiores noſtros vel
ſanctam Eccleſiam quam tenemus, alienis crimioibus
thorificationis & traditionis, quanuis à vobis nũquam
probata ſiot, tamen pollui non potuiſſe cogemini cõ-
fiteri, qoi dixiſtis quòd ſocios Maximiniani, quibus ad
redeũdum dilationem dabatis, eiuſdem Maximiniani
ſacrilegi ſurculi nõ polluêre plantaria. Vnde nos tanto
pòſt nari, multo minus poſſumus ad eorũdem tradito- K
rum & thurificatorum originem pertinere, ſi tunc pa-
rirer viuentium ſocietatem maiorum veſtrorum ma-
culare non potuit, & perſecutiooes quanuis contra ve-
ritarem ſæuiſsimas nobis facere ſoleatis, tamen ex ali-
qua parte Maximinianenſes perſecurionibos correxi-
ſtis, & eos quanuis non ipſis iam damnatis dara fuerir,
tamen poſt illius dilationis terminũ ſuſcepiſtis, & ba-
ptiſmum quem foris à veſtra communione dederant,
quibus dilatiooe redeuodi ianuam paodebatis, etiam
poſt eandem dilationem cognitum & approbatum nõ
reſcidiſtis. Quare cum videas nihil à te dici potuiſſe qđ
non vna Maximinianenſium cauſa refellat atque con-
uincat, da veniam ſi quo fortaſſe verbo durius emiſſo
te offendi: & ſi Afer in Africa tam magnam Maximini-
aoenſium cauſam in capite Africæ exortã, meis admo-
nitus literis tam ſero requiſiſti, nec requiſitã falſa oar-
rantibus veſtris, ſicut iam cernis, iouenire potuiſti. Ti-
mete deum. Tot Chriſtianas gentes tam late per mun-
dum Chriſtiana vnirate porrectas, ignotorũ Afrorum
ignotiſque crioiinibus nolite perfundere, & pro pace
Chriſti redite ad Eccleſiam, quæ non damnauit inco- L
gnitos, ſi pro pace Donati placuit reuocare damnatos.

Libri quarti finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Primam Gaudeotij Donatiſtarum Epiſcopi Epiſtolam Liber primus.

GAVDENTIVS Donatiſtarum Caput I.
Tamugadenſis Epiſcopus, cum ſe-
ipſum in Eccleſia quibuſdam ſibi
adiunctis perditis, incendere mi-
naretur: viro ſpectabili tribuno &
notario Dulcitio, cui piiſsimus im-
peraror leges ſuas exequendas cu-
ra perficiendæ vnitatis iniunxir,
agenti vt oportebat, cum furentibos manſuete, & prius
ad eundem Gaudentium literas pacificas danti, duas
reſcripſit epiſtolas, vnam breuiorem, & perlatoribus
ſicut iodicar feſtinantibus feſtinatam: alteram proli- M
xiorem, in qua ſecundum ſcripturas ſe reſpondiſſe di-
ligentius arbitratur. Ita ergo ſcripta eius opitulante do
mino inſtitui refutare, vt etiam qui ſunt ingenio tar-
diores, ad omnia me reſpondiſſe non dubitent. Nam
prius verba eius ponam, deinde noſtra ſubiungam: nõ
ſic quemadmodum feci cum Petiliani literis reſponde-
rem. Ibi enim per loca ſiogula quando verba ipſius io-
ſeruntur, poſitum eſt, Petilianus dixit: Quãdo mea red-
duntur, Auguſtinus reſpondit. Vnde mihi tanquam
mentitus fuerim, calumoiatus eſt, dicens, quod ouo-
quam mecum cóminus diſputauerit: quaſi propterea
nõ dixerit quod ſcripſit, quia hoc nõ in verbis eius au-
diui, ſed in literis legi: aut ego ideo non reſponderim,
quia non eo præſeore locutus ſum, ſed ſcriptis eius vi-
ciſsim ſcribendo reſpondi. Quid faciamus hominibus
qui tale cor habent, aut eos quibus ſua ſcripta innote-
ſcere cupiunt, tale cor habere opinantur? Sed etiam ta-
libus hic ſatisfaciamus: & quaodo ponimus verba Gau-
dentij, non dicamus, Gaudentius dixit: ſed, Verba epi-
ſtolæ: & quando reſpondemus, noo dicamus, Augu-
ſtinus reſpondit: ſed, ad hæc reſponſio. Sic ergo inci-

A piamus refellere Gaudentij epiſtolam priorem ac bre-
Caput II. uiorem. VERBA EPISTOLAE, Honorabili ac
nimium nobis, ſi ſic volueris, deſiderando Dulcitio
tribuno & notario, Gaudentius Epiſcopus. AD HAEC
RESPONSIO, Non debemus etiam iſta diſcutere,
ne propemodū in ſuperfluis immoremur, cum ſint lo-
ca neceſſaria, quæ nos aliquanto diutius loqui cogant.

VERBA EPISTOLAE, Religionis tuæ ſcripta
percepi per eos quos & moribus & inſtituto ſuo, cūctis
charos eſſe manifeſtum eſt. AD HAEC RESPON.
Neq; hoc diſcutiā quomodo dixeris religionis tuæ ho-
mini, quem potius irreligioſum potas. Reddidiſti quip
pe honorificentiam, ſicut reddendam exiſtimaſti, quia
ille te honorificentius tractauit in literis quas ad te de-
dit, quàm catholicus hæreticum deboit, putans tuā mē-
tem tali fieri ſermocinatione ſanabilem. VERBA
Caput III. EPISTOLAE, In quibus tam molta, inquit, à tua di-
gnatione dicta ſunt, quæ nunc interim conticeſco, ſed
quoniam ingenij tui acumē minus aduertit, qoòd nos
in eodem ſcripto nec innocētes plenè, nec reos aſſere-
re potuiſti. AD HAEC RESPON. Quomodo non
aſſeruit reos, quos dixit male congregatos? Quomodo
B non aſſeruit reum quum dixerit, quòd te duce miſero-
rum animæ nefando exitu perituræ ſint, adiiciens te in
te intelligere debere, quanta te & in hoc mundo inui-
dia, & in illo vltimo iudicio deſperatio poterit mane-
re? Quomodo nō aſſeruit reum, quē ſicut potuit exhor-
tatus eſt, vt imitandum aliorum ſecutus exemplum, di-
miſſo errore prioris hæreſeos, te ad vnam & veram dei
conferas fidem? Veruntamen non tribuni verba defen-
dere, ſed hæretici refutare ſuſcepimus. Si quid ergo iſte
noſter tanquam laicus militaris dixit incautius, quis ei
non ignoſcat? Quis Eccleſiæ catholicæ de verbis eius
præiudicandum eſſe cōtendat? Tu perpenſius conſide-
ra quid loquaris, quem pars Donati in noſtra collatio-
ne quæ apud Carthaginem facta eſt, ſex aliis adiunctū,
Cap. IIII. etiam defenſorem ſuæ diuiſionis edidit. VERBA
EPISTOLAE, Quòd ſi criminoſos, inquit, exiſtimas,
fugiēda vobis dānanda ſocietas. AD HAEC RESPON.
Planè fugienda eſt ſocietas criminoſorum, ſed non eſt
reſpuēda correctorum. Illud ergo ſalubriter ita deuita-
mus, vt hoc miſericorditer velimus, optemus, inſtem⁹.
Caput V. VERBA EPISTOLAE, Si vero innocentes nos
putas, inquit, quod etiam ipſe dixiſti, perſecutores in fi-
C de Chriſti conſtituti ſuſtinere gaudemus. AD HAEC
RESPON. Conſideraui literas tribuni ad te datas, &
nuſquam in eis legi quòd te dixerit innocentē, ſed ab
aliis audiſſe vel cognouiſſe prudētē. Sic autē in ſcriptu-
ris ſanctis nō ſolū boni, verumetiā mali vocari ſolent.
Gene. 3. Nā hoc ibi nomen etiā ſerpens hominis deceptor acce
pit. Quod enim quidā interpretati ſunt, ſapiētiſsimum
φρονιμώτατος. omniū beſtiarū, prudētiſsimū potius Græci codices ha-
bēt, vnde in Latinam linguā ſcriptura illa tranſlata eſt.
Sed ſi eos putandū eſt innocētes à tribuno eſſe dictos,
quos à te ad exitiū teneri dixit inuitos, quid mirū ſi &
illic fieri credidit, qood in aliis locis factū eſſe cogno-
uit? Nō eſt ergo vnde gaudeas te pati perſecutionē, cū
inuenire non poſsis quomodo te aſſeras innocentem.
Abſit autem vt iſta perſecutio dicēda ſit hominū, cum
ſit potius pro hominibus liberādis perſecutio vitiorū,
qualem facit ægris etiā diligentia medicorum. Quan-
uis etſi eſſetis innocentes, hinc efficeremini nocentes,
quia occidere cupitis innocentes. Qui enim ſe innocē-
tes conantur aſſerere, & tamē vitæ ſuæ nolunt parcere,
quid aliud quàm innocentes conuincuntur occidere?

VERBA EPISTOLAE, In hac aotem Eccleſia, D
Cap. VI. inquit, in qua nomen dei & Chriſti eius vt etiā ipſe di-
*al. vnitate xiſti, in veritate * eſt frequentatum, nos aut veri quan-
diu deo placuerit permanemos, aut vt dignum eſt, dei
familia intra dominica caſtra vitæ exitum terminabi-
mus, ſub ea ſcilicet cōditione, quia ſi vis fuerit operata,
tunc id poterit euenire. Nemo enim tam demens eſt, vt
nullo impellente feſtinet ad mortē. AD HAEC RE-
SPON. Neq; hoc in tribuni literis legitur à te inuocatū
in veritate nomē dei, quāuis dixerit inuocatū: quāquā
etiam ſi dixiſſet, poſſet hoc intelligi, non ad veſtrā glo-
riam ſed ad pœnā. Nam & de gentibus impiis Apoſto-
Roma. 1. lus dixit, Qui veritatem in iniquitate detinēt, vt vos fa-
citis, qui veritatem baptiſmi diuini in iniquitate deti-
netis erroris humani. Vnde nos cum veſtram corrigi-
mus iniquitatem, non vtique debemus illius ſacramēti
reſcindere veritatem. Profiteris ſanè innocens homo
aliis quidem verbis, cū Eccleſia te ac tuos interituros.
Cum enim dicis in Eccleſia, quid aliud vis intelligi, ni-
ſi cum Eccleſia: quādoquidem id agere ignibus paras?
Hæc eſt innocentia partis Donati, vt hoc faciatis ad-
iunctis mortibus veſtris, quod etiam apud Carthagi-
E nem in inuidiam noſtram de Baſilicis quæ veſtræ fue-
runt, ſicut potuiſtis, & cum quibus potuiſtis feciſſe aſſe-
ueramini ſine mortibus veſtris. Quis enim vos nō cre-
dat volendo feciſſe, quod facere etiam moriēdo diſpo-
nitis? Si aotem illud vos non feciſtis, hoc certe furio-
ſius eſt quod facere paratis. Sed dixiſti, ſi vis fuerit ope-
rata: & adiunxiſti. Nemo eſt tam demēs, qui nullo im-
pellente feſtinet ad mortem. Quanto eſt ergo demen-
tior, qui cum impellatur ad vitam, feſtinet ad mortem?
Cap. VII. VERBA EPISTOLAE, Eos autem qui nobiſcum
ſunt, inquit, teſtem deū facio, eiuſq; omnia ſacramēta,
quòd exhortatus ſum & impenſiſsime perſuaſi, vt qui habe
ret voluntatē egredi, ſecurus publice fateretur: nec nos
enim inuitos retinere poſſumus, qui didicimus ad dei
fidem nullum eſſe cogendū. AD HAEC RESPON.
Cur autē non te etiā, ſi nō inuitorum retentorē, tamen
ad bonū opus exhortatorē apertiſsime fateris, ſi quod
facturus es, bonom eſt? An forte quàm malum ſit & ipſe
intelligis, atq; id facturum te magis vt terreas quàm vt
impleas cōminaris, aut mētiendo infidelis, aut verū di-
Cap. VIII. cendo crudelis? VERBA EPISTOLAE, Et alia
mann opto te incolumem in reipublicæ actibus floren-
F tem, & a Chriſtianorū inquietudine recedentem. AD
HAEC RESPON. Poſſumus eum & nos optare in-
columem, & in reipublicæ actibus florentem, ſed non
ab hæreticorum correctione quieſcentem.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi contra ſecundam Gaudentij Donatiſtarum Epiſcopi epiſtolam Liber Secundus.

Verba Epiſtola. HONORABILI & omni affectu de-
ſiderando Dulcitio Gaudētius Epiſco-
Caput I. ſcopus. AD HAEC RESPONSIO,
Si omni affecto deſideras hominē, qua-
recū illo tenere Chriſti reſpuis vnitatē?
An reddendo malum quaſi pro malo,
quem tuum perſecutorem putas, rebaptizare deſideras?
Caput II. VERBA EPISTOLAE, Solent igitur, inquit, ſola

G ſama nuti cupere, aut incerto inuicē aſpectu verba mi-
ſcere, aut incogniti ſaltē nō horrere præſentiā, tua ve-
ro cēſura quod abſentē me inueneris gratulatū, quod
autē redierim, cōtriſtatū literis inſinuaſti. AD HAEC
RESPON. Nō omnes qui ſibi ſola fama noti ſunt, videre
inuicē volūt, ſed quos bene ipſa fama cōmendat. Mirū
eſt autē reuera quod tibi accidit, vt tu eū deſiderādū di-
cas, à quo te perſecutionē perpeti quereris. Ille autē qui
te perſequitur, abſentem te malit eſſe, nolit eū quē per-
ſequitur inuenire. Sed hoc vnde nisi quia te potius eo-
rū perſecutorem voluit intelligi, quorum in Chriſto ſa
lutē, tua præſentia credidit impediri. VERBA EPI-
Cap.III. STOLAE, Sed quoniā præterita die, inquit, ne in epi-
ſtolari reſpōſo ſiluiſſem propter morā portantiū, certa
quæq; ſtrictim atq; breuiter inſinuaui: nūc mihi digna-
tionis tuę ſcriptis ſacroſanctę legis diuinę verbis eſt re-
Exod.25. ſpōdendū. Dominus dixit: Innocentē & iuſtū nō occi-
des: purgatione nō purgabis reū. Certū eſt igitur in dei
iudicio pari crimine, pariq; reatu eſſe deuinctū, qui reū
abſoluerit, & qui occiderit innocētē. Si ante cōmunio-
nē rei erat à te nominat⁹ Gabinus, vel cæteri fidefragi,
in malo illi lapſu cōſortes ſecundum dei voces abſolui
H minime debuerunt. Si antē tanquā innocētes vel ſancti
recepti ſunt, quare in ea fide permanētes vnde velut ſan
ctos accipitis, occiditis innocentes? AD HAEC RE-
SPON. Inuidioſe mendaciter loqueris. Ille quippe ad
quē loqueris, nō tale pręceptum accepit vt occidamini,
ſed vt corrigamini. Quod ſi nolueritis, ne correctionē
impediatis aliorum, in exilium mittemini. Quod ſi à iu-
ſtis fieri non debet, cur etiā falſo voluiſtis de Cæciliani
exilio in veſtra collatione gloriari, quò eū miſſum ve-
ſtris maioribus inſtantibus à Conſtantino Imperatore
dixiſtis? Iſte autē Tribunus ad quē ſcribis, cui legū pro-
mulgatarū cura mādata eſt, vſque adeo vult vt viuas, vt
timeat ne ipſe te occidas. Ecce cōſtitui tibi ante oculos
ipſum, & teipſum. Ipſe te in Chriſti pace vult viuere, tu
in parte Donati te quęris occidere. Quis veſtrū ſit tuus
Cap.IIII. perſecutor agnoſce. Gabinus autem iam noſter, qui
fuit aliquando veſter, & alij quamplurimi, qui ex vobis
ad nos conſiderata catholica veritate tranſierunt, non
ideo tibi videantur à veſtra contagione nō fuiſſe pur-
gati, quia nō ſunt à nobis rebaptizati. Hi enim qui nō-
dū baptizati ſunt, à peccatis omnib⁹ in catholica Eccle
ſia lauacro regenerationis abluūtur: In eis autē qui hoc
I ſacramētū non ad auxiliū ſed ad iudiciū foris accipiūt,
quia nec in deſertore violamus characterē regiū, fit il-
1.Petri.4. lud quod ſcriptū eſt, Charitas cooperit multitudinem
peccatorū. Ecce quemadmodū poſſunt quos non opor
tet baptizari, ipſa catholicæ vnitatis charitate mūdari,
vt nō incipiat eis int⁹ ineſſe quod & foris inerat, ſed in-
cipiat eis prodeſſe int⁹ quod foris oberat. Nō itaq; à vo
bis accipimus velut ſanctos, ad nos enim trāſeūdo ſan-
ctificantur, qui manendo apud vos ſancti eſſe omnino
non poſſunt: Nec vos innocētes occidimus, quos etiā
Caput.V. reos viuere volumus. Sed tu qui teſtimoniū diuinæ
vocis bene recolis, & nobis obiicis deum dixiſſe, Inno-
Exod.23. centem & iuſtum non occides: ſi innocens es & iuſtus,
quare te occidis? Non te innocentē & iuſtum dicimus,
& tamen nolumus vt occidaris: tu te innocentem & iu-
ſtum arbitraris, & innocenti & iuſto non parcis? Cer-
tū eſt igitur, vt ipſe dixiſti, in dei iudicio pari crimine,
pariq; reatu eſſe deuinctū, qui reū abſoluerit, & qui iu-
ſtum occiderit. Quare ergo abſoluiſti Felicianum Ma-
ximinianiſtam reum? Quare innocentē occidis & teip-
ſum? Nos autem nec reum abſoluimus, ſed vt mereatur
abſolui, prius corrigi cupimus, nec te innocētē, ſiue ti- K
bi parcas, ſiue te occidas, ſi in parte Donati remanſeris,
iudicamus: Nam de quātalibet innocētia glorieris, te-
ipſum innocentē occidēdo, innocens eſſe nō poteris:
niſi forte mihi reſpōdeas & dicas, Cum me occido, nō
innocentē vtiq; occido, quia ipſa voluntate qua me oc-
cidere ſtatuo, reus efficior animo prius quàm corp⁹ oc-
cidero. Hoc ſi dicis, verum dicis, & miris modis te accu
ſando defendis. Cum enim te oſtendis in te occidēdo
prius ipſo propoſito fieri nocentē, proculdubio facino-
re perpetrato nemo te conuincet quòd occideris inno
centē. Hac itaq; ratione colligitur, quod cū multi inno
centes ab aliis occidātur, à ſeipſo innocens nullus oc-
cidatur. Ea quippe cogitatiōe qua occidere ſeipſum mo
litur, innocētia prius ſpoliatur, vt cū ſe occidit, non in-
nocēs moriatur. Hoc tibi cōtingeret, ſi antequā te occi
derea pręparares vt innocēs eſſes. Nūc vero quia & an-
tea iā hęreticus innocens non eras, nō erit ſi te occide-
ris tuæ iniquitatis initium, ſed augmētum. VERBA Cap.VI.
EPISTOLAE, Nam de ſancto Emerito, inquit, Cęſa-
rięſi falſa ad nos pro certo fama peruenit: Quod ſi eſſet L
apud Apoſtolū dicētem, Si exciderunt à fide quidā il- Roma.3.
lorū, nūquid infidelitas illorū fidē dei euacuauit? Abſit.
AD HAEC RESPON. Dicendum eſt de Emerito
Cæſarięſi, quod tu dicere timuiſti. Falſa quidē de illo fa
ma iactata eſt, quòd catholicus factus ſit, ſed quēadmo-
dū hoc audiſtis, ita totū quod factū eſt, noſſe potuiſtis.
Cur ergo laudes coëpiſcopi tui cuius tibi pro exemplo
nomen obiectum eſt, tacere voluiſti? Profecto ſi fecit a-
liquid laude dignū, in tanto articulo nō abs te fuit vtiq;
reticendū. Sed quia eius laudibus nō vis vt te inuidere
potuiſſe credamus, quare ergo tacuiſti, niſi quia de illo
erubeſcere timuiſti? Venit ergo Emeritus Cæſareā, illic
poſitis & pręſentibus nobis: Venit autē non apprehen-
ſus cuiuſquā ſagacitate, non adductus alterius poteſta-
te, ſed excitat⁹ propria volūtate, videre nos voluit. Vi-
dimus eum, ad Eccleſiam catholicā pariter venim⁹, af-
fuit maxima multitudo, nihil pro ſua ſeu pro veſtra de-
fenſione dicere potuit, cōmunicare noluit, dilatus per-
ſeuerauit, cōuictus obmutuit, illęſus abſceſsit. Quid fie-
ri pro noſtra māſuetudine lenius, quid pro veritate ca
tholica inuicti⁹, quid pro veſtra, ſi ſapitis, correctione
potuit ſalubrius? Cum enim ſponte ad nos niſi pro vo-
bis contra nos dicturus aliquid non veniſſet, profecto
dixiſſet, ſi quod diceret, inueniſſet. Quæcūque enim vt
veniret præparauerat dicere, adiuuāte miſericordia do M
mini, ante ſunt noſtra præuētione refutata, quàm illius
circunuentione prolata. Et certe ſi putas eum potuiſſe,
ſed noluiſſe reſpondere, lege quod cum illo actū eſt, &
reſponde. Si in pacem catholicā tranſiſſet Emeritus, di-
ceretis eum non diuina miſeratione cōſenſiſſe lumini
veritatis, ſed ponderi perſecutionis humana infirmita-
te ceſsiſſe. Si deniq; captus adduceretur inuitus, nō in-
opia reſpondendi, ſed euadendi cōſilio tacuiſſe pro ve-
ſtro arbitrio iactaretis. Nunc vero quandoquidem vl-
tro venit, profecto quod tacuit, non lingua, ſed cauſa
defecit. Quòd autē trāſire in vnitatē catholicā noluit,
animā ſuperbam cōfuſio pertinaciſsimā fecit: Sed hoc
quantum ad ipſius exitium atq; ſupplicium, tantum ad
aliorum cōfirmationē ſalutemq; profecit. Si enim vi-
derent Emeritū nobis cōmunicantē, ſuſpicarentur ho-
minem formidātem: Cum autem viderent & in parte
Donati permanentem, & tamen aduerſus catholicam
reticentem, magis illis apparuit cōtra ſuos ſilendo cla-
mare. An vero cum voce atq; ore ſano & libero ſtaret,
non erat

A nõ erat pro veſtra cauſa cõtra nos teſtis idoneus Eme-
ritus ille, ille Emeritus, inquam, & inimicus, & mutus?

Cap. VII. Sed bene tibi viſus eſt veſtros authoritate videli-
cet Apoſtolica conſolari: non propter Emeritum qui
non potuit plus facere pro vobis, quã quod non inue-
niens quid loqueretur pro vobis, nõ tamen abſceſsit à
vobis, ſed propter alios qui veſtro errore derelicto in
ſocietatem catholicam mutati, in melius aggregãtur,
Roma. 3. commemoraſti propterea dixiſſe Apoſtolũ, Si quidam
illorum exciderunt à fide, nunquid infidelitas illorum
fidẽ dei euacuauit? Abſit. Reuera hoc reſtat, vt excidiſ-
ſe dicantur à fide, qui deo crediderunt, & fidem tenere,
Gene. 22. qui hominibus credũt. In ſemine tuo benedicẽtur om-
nes gentes, dixit deus. Ecce cui credũt qui ex vobis ad
nos tranſeunt. Cæciliani peccato periiſſe tranſmarinas
gentes homines dixerunt: Ecce quibus credunt qui in
veſtra ſocietate perſiſtũt, & dicis eos excidiſſe à fide qui
fidem dei ſecuti ſunt, & eos fidẽ habere dei, qui in ver-
bis hominum remanſerũt. Vbi eſt ergo quod huic ſen-
tentiæ ab te commemoratæ continuo ſubiungit Apo-
Roma. 3. ſtolus, Eſt autem deus verax, omnis autem homo men-
B dax, ſi à fide exciderunt qui credunt, quod dixit verax,
& in fide perſiſtunt qui credunt quod dixit homo mẽ-
Cap. VIII. dax? VERBA EPISTOLAE. Fugã mihi, inquit,
quaſi ex lege perſuades, ſed factor legis tantum debet
Roma. 2. audiri, quia Paulus Apoſtolus dicit, Nõ auditores legis
iuſti ſunt apud deum, ſed factores legis iuſtificabũtur.
Ioan. 10. Nam audi & dominum dicentem, Quia bonus paſtor
animam ſuam ponit pro ouibus ſuis: Mercenarius au-
tem cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum venien-
tem, & fugit: & lupus rapit eas & diſpergit. AD HAEC
RESPON. Ecce quomodo intelligit Euãgelium pars
Donati: Itáne Apoſtolus non paſtor ſed mercenarius
Acto. 9. erat, quando per murum in ſporta ſummiſſus, fugit ma-
nus eius qui eum comprehendere cupiebat, & tu es pa-
**fateris, aut ſimile verbũ deeſt.* ſtor, qui eos quos dominicas oues, *vt errore in animo
pereãt, furore corpus interimant, etiã tecũ vis perde-
re, tecum queris occidere, nec audis paſtorem paſtorũ
dicentem, Fur non venit niſi vt occidat & perdat. Ad
hoc veniſti qui abſceſſeras, ad hoc rediſti qui fugeras?
Hoc opus furis eſt & latronis, non paſtoris atque cuſto-
dis. Veruntamen etiam nobis non te cogentibus, vi-
de quia omnes collegas tuos qui fugerunt, non paſto-
res ſed mercenarios intelligi voluiſti. Sed ſi eſſent apud
C te dominicæ oues, aut tecum venirent, vt etiam te cor-
rectum poſſent habere paſtorem, aut te dimiſſo fuge-
rent ad paſtorem. Mercenarius autem quem ſignificat
dominus, viſo lupo, non corpore ſed animo fugit, quã-
do deſerit timore iuſtitiam. Sicut fugit Secundus ve-
ſter Tigiſitanus, quando Purpureum Limatenſem de
homicidio confeſſum magíſque terribilem, ne prima-
tum perderet vel epiſcopatum, timuit. Corpore autem
etiam boni illi paſtores Apoſtoli in perſecutione fuge-
runt, nec ideo tamen oues Chriſti cura & animo reli-
querunt. Si ergo & tu paſtor eſſes, prior in lupi parte nõ
eſſes, deide imperiũ domini tui, qui ſeruos ſuos fugere
in perſecutionibus iuſsit, per os cuiuſlibet etiã peccato-
ris obedienter audiſſes, nec cõtra dominum tuũ argu-
mentareris & diceres, Factor legis tantum debet audi-
Roma. 2. ri, quia Paulus Apoſtolus dicit, Non auditores legis iu-
ſti ſunt apud deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.

Caput IX. Quid in aliam ſententiam verba manifeſta conuer-
titis? Auditores legis & non factores apud deum iu-
ſtos negauit, ab hominibus quando verũ dicunt audiri
non prohibuit, ne ſicut tu loqueretur cõtra dominum
ſuum dicentem de quibuſdam, Quæ dicunt facite, quæ D
autem faciunt, nolite facere: Dicunt enim & non fa- *Matth. 23.*
ciunt. Vides quemadmodum Chriſtus & per homines
auditores & prædicatores legis & non factores, alios
eam tamen audire præcepit & eſſe factores: & tu dicis,
factor legis tantum debet audiri, & volens redarguere
quaſi perſecutorẽ tuũ, loqueris aduerſus creatorẽ tuũ.
Peccatori quidem dicit deus, Vt quid tu enarras iuſti- *Pſal. 49.*
tias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?
Sed ideo illi nihil prodeſt qui dicit, & quod dicit non
facit. Prodeſt autem illi qui per malum bonũ audit, &
quod audit facit. Non eſt quidem ſpecioſa laus in ore *Eccleſiaſti-*
peccatoris, ſed ſpecioſa in vita moribuſq; factoris, etiã *ci 15.*
ſi hanc audierit ex ore peccatoris. Quantumlibet ergo
exiſtima Tribunum eſſe peccatorem, & legis non eſſe
factorem. obedienter tamen audi, non iſtum, ſed illum
etiam per iſtũ qui dicit, Si vos perſecuti fuerint in vna *Matth. 10.*
ciuitate, fugite in aliã. Quid ſtatis? audite & fugite, Chri
ſtus hoc imperat, non Tribunus. Niſi forte reſpondes
& dicis, Ait quidem Chriſtus, Si vos perſecuti fuerint *Ibidem.*
in iſta ciuitate, fugite in aliam: ſed quare de iſta ciuitate
diſcedam, quãdo nec iſte meus eſt perſecutor, nec ego
Chriſti ſum auditor? Ac per hoc ſi manſeris, lupus es ſę-
uiens: ſi fugeris, lupus es timens. Et quoniam ſpóſus di- E
cit, Niſi cognoueris temetipſam ô pulchra in mulieri- *Canti. 1.*
bus, exi tu in veſtigiis gregum tuorum, & paſce hædos
tuos in tabernaculis paſtorum. Etiam ſi te paſtorẽ eſſe
gloriaris, tamen quia de ouili dominico exiſti, hædos
tuos paſcis, non oues Chriſti. VERBA EPISTO- *Caput X.*
LAE, Deinde, inquit, Quæ loca erunt quæ in hac perſe-
cutionis procella vndiq; perturbata tranquillitate ſer-
uandos tanquã in portum recipiant ſacerdotes, quãdo
dominus dixerit: Cũ vos perſequi cœperint in hac ci- *Matth. 10.*
uitate, fugite in aliã? Tute tũc fugiebant Apoſtoli, quia
nemiuẽ pro eis proſcribi iuſſerat Imperator. Nũc vero
Chriſtianorum receptores proſcriptionib9 tracti, *pe- **aliàs territi.*
ricula formidantes, non ſolum non recipiunt, verum-
etiã videre timent, quos tacite venerantur. AD HAEC
RESPON. Hoc plane laudo quòd agnoſcitis vos, ſed
quòd non corrigitis, doleo. Quid enim hac tua profeſ-
ſione manifeſtius, qua declaras ſatis non vos ad eorum
pertinere cõſortiũ, quibus dominus ait, Si vos perſecu-
ti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliã? Nempe hoc eſt
quod pauloante dixi, poſſe te mihi veriſsime reſpõde-
re ſi dicas, Nec iſte me9 eſt perſecutor, nec ego auditor
ſum Chriſti. Ecce hoc apertiſsime dicis. Quomodo e- F
nim es auditor Chriſti, cũ ille ſuis auditoribus, hoc eſt,
ſectatoribus promittat, vſq; in finẽ ſeculi nõ defuturas
ad quaſcunque confugiant ciuitates, quãdocunq; per-
ſecutionem paſſi fuerint, dicẽs, Cũ autem perſequentur
vos in ciuitate iſta, fugite in aliam: Amẽ dico vobis nõ
conſummabitis ciuitates Iſraël donec veniat filius ho-
minis? Tu autem in hac perſecutione quam vos queri-
mini perpeti, iam deeſſe vobis dicis loca quò fugere, &
vbi tanquã in portu poſsitis ab hac tẽpeſtate requieſce-
re, loquens contra promiſsionem Chriſti, qui dicit nõ
defuturas ciuitates quò fugiant ſui qui perſecutionem
patiuntur, donec veniat, id eſt, vſque ad conſummatio-
nem ſeculi. Quia ergo ille hoc promiſit ſuis quod vos
non inuenitis, profecto ille mẽtitur ſi vos eius eſtis: ſed
quia ille non mẽtitur, vos eius nõ eſtis. Ac per hoc nec
Tribun9 cui reſcribis, perſecutor eſt veſter, ſed perſecu
tor perſecutoris veſtri, hoc eſt erroris veſtri, quo cõpul-
ſi talia facitis, vt de illorũ genere ſitis de quib9 ſcriptũ
eſt, ꝙ perſecutionẽ paſsi ſint ab ipſis factis ſuis. Proinde

G ſi intelligatis quid iſti vobis qui vos diligũt perſequun-
tur,ipſa ſine dubio, à quibus perſecutionẽ patimini,fa-
cta mala veſtra fugietis, & coniungemini eis, qui vt li-
berent,perſequũtur veſtros perſecutores , nõ enim niſi
Caput XI. veſtros perſequuntur errores. VERBA EPISTO-
LAE, Per opificẽ,inquit,rerũ omniũ dominũ Chriſtũ
omnipotens deus fabricatũ hominẽ vt deo ſimilẽ,libe-
Eccleſiaſti- ro dimiſit arbitrio. Scriptũ eſt enim,Fecit de⁹ hominẽ
ci 15. & dimiſit eum in manu arbitrij ſui . Quid mihi nunc
humano imperio eripitur, quod largitus eſt deus? Ad-
uerte vir ſumme,quanta in deum ſacrilegia perpetren-
tur,vt quod ille tribuit,auferat humana præſumptio,&
pro deo ſe inaniter iactet magna dei iniuria,ſi ab homi
nibus defendatur.Quid de deo æſtimat qui eũ violẽtia
vult defendere,niſi quia nõ valet ſuas ipſe iniurias vin-
dicare?AD HAEC RESPON. Secundũ iſtas veſtras
fallaciſsimas vaniſsimasq; rationes,habenis laxatis atq;
dimiſsis , humanæ licẽtiæ impunita peccata omnia re-
linquentur, nullis oppoſitis repagulis legum,nocendi
audacia,& laſciuiendi libido bacchetur,non rex ſuum
regnum,non dux militem , non prouincialẽ iudex,nõ
H dominus ſeruũ, nõ maritus vxorẽ, nec pater filium à li-
bertate & ſuauitate peccandi minis vllis pœnisve cõpe-
ſcat.Auferte quod ſana doctrina pro ſanitate orbis ter-
rarum ſapienter per Apoſtolũ dicit, & vt cõfirmetis in
arbitrio tãto peiore,quãto liberiore filios perditionis,
Roma.13. delete quod ait vas electionis,Omnis anima poteſtati-
bus ſublimioribus ſubdita ſit: Nõ eſt enim poteſtas niſi
à deo.Quæ autẽ à deo ſunt,ordinata ſunt.Quapropter
qui reſiſtit poteſtati , dei ordinationi reſiſtit. Qui autẽ
reſiſtunt, ipſi ſibi iudicium acquirunt . Principes enim
non ſunt timori boni operis,ſed mali. Vis autẽ non ti-
mere poteſtatem?bonum fac,& habebis laudem ex illa.
Dei enim miniſter eſt , vindex in iram eis qui male agit.
Delete iſta ſi poteſtis , aut iſta ſicut facitis ſi non pote-
ſtis delere, contemnite. Habete de his omnibus peſsi-
mum arbitrium, ne perdatis liberum arbitriũ.Aut cer-
te quia ſicut homines hominibus erubeſcitis,clamate ſi
audetis,puniantur homicidia,puniantur adulteria,pu-
niantur cætera quãtalibet ſceleris ſiue libidinis facino-
ra,ſeu flagitia, ſola ſacrilegia volum⁹ à regnãtiũ legib⁹
impunita. An vero aliud dicitis,cum dicitis,magna dei
I iniuria ſi ab hominib⁹ defendatur?Quid de deo ęſtimat
qui eũ violentia vult defendere , niſi quia nõ valet ſuas
ipſe iniurias vindicare?Hęc dicentes,quid aliud dicitis
niſi nulla hominis poteſtas cõtradicat atque obſtrepat
noſtro libero arbitrio , quando iniuriam facimus deo?
O dolor , fraudata ſunt tali magiſterio tẽpora antiqua,
quoniam nondum eras natus, quando ſanctus Moyſes
iniurias ſuas leuiſsime pertulit , dei vero ſeueriſsime
vindicauit. Tu autẽ doctor hæretica præſumptione in-
Eccleſiaſti- uidioſiſsime clamas,Fecit deus hominẽ,& dimiſit eum
ci 15. in manu arbitrij ſui . Quid mihi nũc humano imperio
eripitur quod largitus eſt deus? Hoc videlicet flagitãs,
vt ad faciendas iniurias deo,qui cũ libero arbitrio fecit
hominem , liberũ arbitriũ tibi relinquatur ab homine.
Sed illi etiã qui decreto Nabuchodonoſor regis pro-
poſita pœna interitus ſui, & diſperſionis domorũ ſuarũ
Daniel.3. à blaſphemãdo deo Sidrach,Miſac,& Abdenago terri-
biliter prohibebãtur, & acriter ſi cõtẽmnerẽt,plecterẽ-
tur, dicere potuerũt quod ipſe dixiſti,Magna dei iniu-
ria ſi ab hominib⁹ defenſatur . Quid de deo ęſtimat qui
eũ violẽtia vult defendere, niſi quia non valet ſuas ipſe
iniurias vindicare?Hæc verba tua prorſus etiam illi di-
cere potuerũt,& fortaſſe dixerũt, etſi nõ eadẽ libertate,
nõ diſsimili vanitate. Datum eſt ergo homini quando K
creatus eſt liberũ arbitriũ, ſed vt ſi eſſet malefaciẽs fie-
ret patiens . Denique illi primi homines cũ peccaſſent,
morte dãnati ſunt,& priuſquã mors eis extrema etiam
corporis ſuppleretur , in exiliũ de paradiſo miſsi ſunt.
Mitiora in vos cõſtituit Imperator,propter manſuetu-
dinẽ Chriſtianam.Exiliũ vobis voluit inferre,nõ mor-
tẽ:ſed vos homines docti conſiderantes quid debeatur
merito, & quid minus ſit in ſupplicio, nõ de iudicio il-
lius, ſed de veſtro additis mortẽ. Nolite perire in æter-
num, dũ vobis hoc tẽpore ad offendendũ deũ concedi
ab hominibus vultis liberum arbitrium . Audi Apoſto-
lum,& habebis magnũ compendium,quo tibi regia po
teſtas nocere nõ poſsit,Bonum fac,& habebis laudẽ ex Roma.13.
illa. Ex illa & ante nos iuſti habuerunt laudẽ , non ſolũ
qui regibus religioſis fideliter paruerunt, verumetiam
qui reges impios pro dei veritate aduerſarios pertule-
runt , illi laudem obauditionis , vtrique tamen ex illa,
ſed bonum faciendo,non poteſtatibus reſiſtẽdo.Quod
autem vos facitis, non ſolum bonum non eſt,ſed gran
de malũ eſt, vnitatem Chriſti pacẽmque conſcindere,
cõtra promiſſa Euãgelica rebellare,& aduerſus eum de L
quo dictũ eſt, Dominabitur à mari vſq; ad mare, à flu- Pſal.71.
mine vſq; ad terminos orbis terræ:hoc eſt aduerſus ve-
rum & ſummũ regem Chriſtianorum tanq̃ ciuili bello
Chriſtiana ſigna portare.Sufficiat ergo vobis ad occa-
ſionẽ correctionis quòd pro tã magnis malis veſtris lõ-
gè mitiora & minora recepiſtis, ſi nõ vobis vltro quod
nõ imperator cõſtituit ingeratis,& nolite ad impunita-
tẽ licentioſam liberũ arbitrium ab hominibus velle cõ-
cedi , ne in ipſius dei manus infœlicius incidatis: Nã &
maiores veſtri iudicauerunt in huiuſmodi iniuriis dei,
liberũ hominis arbitriũ nõ relinquẽdũ à regibus impu-
nitũ,quia licet haberẽt cauſam malã, Cæcilianũ tamen
Epiſcopũ perſequendũ vſq; ad imperatoris Conſtãtini
iudiciũ perduxerunt. VERBA EPISTOLAE, No- Caput XII.
ſtrã vero fidẽ, inquit, quã dñs Chriſtus Apoſtolis dere-
liquit,ſolæ nobis iſtę perſecutiones grauiſsimã reddũt.
Fœlices,inquit,eritis,cũ vos perſecuti fuerint homines, Matth.5.
& maledixerint , & dixerint aduerſum vos omne ne-
quã propter filiũ hominis:Gaudete & exultate,quia mer
ces veſtra multa eſt in cœlis. Sic enim perſecuti ſunt &
prophetas,qui ante vos fuerũt patres eorũ. Si tãtũ ſolis
Apoſtolis dictum eſt,vſq; ad ipſos fides habuit prẽmia, M
& quid proderat poſtea credituris? Vnde cõſtat omni-
bus dictum.Deinde dicit Apoſtolus Paulus, Qui volũt 2.Timo.3.
in Chriſto ſanctè viuere , perſecutionem patiantur ne-
ceſſe eſt.Hoc autẽ in Euangelio dominus dixit,Veniet Ioan.16.
hora vt omnis qui interficit vos, putet ſe victimam da-
re deo:Sed hæc facient,quia non cognouerunt patrem
neque me. AD HAEC RESPON. Recte iſta diceren
tur à vobis quærentibus martyrum gloriam,ſi habere-
tis martyrũ cauſam.Non enim fœlices ait dñs qui mala
iſta patiuntur, ſed qui propter filiũ hominis patiuntur,
qui eſt Chriſtus Ieſus : Vos autẽ non propter ipſum pa-
timini,ſed contra ipſum.Patimini quippe ideo,quia nõ
ei creditis:& toleratis ideo,ne credatis. Quomodo er-
go vos eam fidem tenere iactatis,quam dominus Chri
ſtus Apoſtolis dereliquit ? An vſque adeo cæcos & ſur-
dos vultis eſſe homines, vt non legant,nõ audiãt Euan
geliũ, vbi nouerint quam fidẽ de ſua Eccleſia dominus
Chriſtus Apoſtolis dereliquit,ex qua diuiſi atque ſepa-
rati nihil aliud facitis quàm cõtra verba capitis & cor-
poris rebellatis,& tamen propter filium hominis ac fi-
dem quã reliquit Apoſtolis, vos perſecutionẽ ſuſtinere
iactatis?

A iactatis? Omittamus alia, & nouiſsima verba eius in terris audiamus, vbi videamus quã fidem de Eccleſia reliquit Apoſtolis, quale teſtamẽtum quodámodo fecerit, non vitam finiturus, ſed ſine fine victurus, nõ mittẽdus io ſepulchrũ, ſed aſcenſorus in cœlum. Surgens enim à mortuis poſteaquã apparuit diſcipulis ſuis intoẽdus o-
Luc.24. culis manibusq; tractandus: Oportebat, inquit, impleri quæ ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me. Tunc aperuit illis ſenſum vt iotelligerent ſcripturas, & dixit eis, Quoniam ſic ſcriptũ eſt, & ſic oportebat pati Chriſtũ, & reſurgere tertio die, & prædicari in nomine eius pœnitẽtiam & remiſsionem peccatorũ per omnes
Act.1. gẽtes, incipientibus ab Hieruſalem. Itemq; in mõte Oliueti, poſtquam nihil vlterius in terris poſitus dixit, ſed quod maxime fuerat neceſſariũ, hoc cõmendauit extremũ. Multi qoippe erãt futuri per vniuerſas partes terre, vẽdicaturi ſibi nomẽ Eccleſiæ, & cõtra vniuerſam domũ quæ per vniuerſam terrã cantat canticũ nouum, de
Pſal.95. quo ſcriptũ eſt, Cãtate domino canticũ nouum, cãtate domino omnis terra: de ſuarũ quiſq; ruinarum angulis latraturi. Aliud nãq; Apoſtoli audire cupiebãt, & quod illis maxime fuerat neceſſarium, nõ quærebant: Dic no-
Act.1. bis, inquiũt, ſi in tempore hoc præſentaberis, & quãdo
B regnũ Iſraël? At ille, Non eſt, inquit, veſtrum noſſe tempora vel momenta, quę pater poſuit in ſua poteſtate, ſed accipietis virtutem ſuperuenientis ſpiritus ſancti in vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in totam Iudæam & Samariã, & vſq; ad terminos terræ. His dictis nubes ſuſcepit eum. Nihil vlterius verbis addidit: Hoc tanto tenacius, quanto poſterios audientium mentibus fixit. Hanc ſponſam ſuis amicis ſponſus abiens commendauit: Hanc ergo de ſancta Eccleſia diſcipulis dereliquit: Huic fidei Donatiſtæ reſiſtitis, & pro fide quam dominus Chriſtus reliquit Apoſtolis, vos perſecutionẽ ferre contenditis: Huic hominis filio qui Eccleſiam ſuã incipientẽ ab Hieruſalem, & per omnes gentes fructificantem atq; creſcentem, tãta diligentia commendauit, mira cęcitatis impudentia contradicitis, & propter filium hominis vos mala ſuſtinere clamatis. An hoc fortaſsis ideo dicitis, quia vobis alium filiũ hominis iouenistis, cuius nomine vocitemini, de cuius parte dicamini: Erratis, nõ eſt ipſe. quãdo propter filiũ hominis pati perſecutionem fœlicitatis eſſe dicebat, ſeipſum ille ſpõſus,
C non adulterum prædicabat. Et nos confitemur, vt di-
Matth.5. citis, non ſolis Apoſtolis eſſe dictum, Beati eritis cũ vos perſecuti fuerint homines. Ad omnes enim hoc pertinet, nõ qui poſt illos quamlibet perſecutionẽ paſsi ſunt ſiue patiũtur, ſiue qui paſſuri ſunt, ſed qui propter iuſtitiam, ſicut & ipſi. Nam hoc paulo ſuperius dixerat: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quia ipſorum eſt regnum cœlorum. Deinde iſta ſubiunxit, quæ commemorare & fruſtra vobis vſurpare voluiſtis. Fruſtra enim beatitudinem iſtam pertinere ad vos putatis, quando io vobis iuſtitiam cui primi debeatis, non demonſtratis. quioimmo econtrario etiam pro iniquitate patimini, min⁹ ab aliis, plus à vobis, vt ante dei iudicium quod futurum eſt, etiam ipſi vobis quod meremini, ex aliqua parte reddatis. Vnde qoia tuipſe dixiſti, non hoc ſolis Apoſtolis ſed omnibus dictum, ne vſque ad illos fides pręmia habuiſſe videretur: Sicut hoc ergo non ſolis Apoſtolis, ſed omnibus dictũ eſt, qui etiã poſt illos propter iuſtitiam fuerant mala quæcũque paſſuri,
Matt.10. ſic etiã omnibus illud dictum eſt, Si vos perſecuti fuerint in iſta ciuitate, fugite in aliam. Quare hoc non facitis, ſi ad eorũ ſocietatem quibus hæc dicta ſunt pertinetis? Quod quidem etſi feceritis, nõ ideo pertinebitis, D
quia & latrones hoc facere poſſunt, quos inquiri leges publicæ iuſſerũt. Verũtamen quia hoc facere nõ vultis, de cõpendio vos ad iſtos quibus hęc dicta ſunt, nõ pertinere monſtratis. Et vt vos multo manifeſtius ipſa excuſatio veſtra ab illo numero virorũ Chriſtianorũ oſtẽdat alienos, loca quò cõfugiatis, quæ ille vſq; in finẽ ſeculi nõ defutura promiſit, vobis deeſſe iã dicitis, nullo modo illũ ꝙ falſa promiſerit conuincentes, ſed vos ad eorum conſortium quibus hoc promiſit non pertinere monſtrãtes, & ideo non veraces martyres, ſed hæreticos vos eſſe fallaces. Quid vobis vlterius dicamus quãdo lingua veſtra vos vincit? Nam & illud quod ad- *Cap.XIII.*
didiſti dixiſſe Apoſtolum, Omnes qui in Chriſto pie vi- *2.Timo.3.*
uere volũt, perſecutiones patiãtur neceſſe eſt: non quidem ille dixit, neceſſe eſt: ſed, omnes ait qui volunt in Chriſto pie viuere, perſecutionẽ patientur. Sed vos ad iſtos non pertinere quis dubitat? Si enim & vos eſtis de quibus hoc dixit Apoſtolus, quare non facitis quod ipſe fecit Apoſtolus? Nam ſi portę aduerſus vos clauderẽtur, per murũ ſubmitti debuiſtis, vt manus perſequẽtium fugeretis. Patent portæ, & exire non vultis. Quam perſecutionẽ patimini, niſi à vobis? Diligit vos perſe- E
cutor veſter, & perſequitur vos furor veſter. Ille vt fugiatis copit, iſte vt pereatis impellit. Sic autẽ intelligitis quod ait Apoſtolus, Omnes qui volunt in Chriſto pie viuere, perſecutionem patiẽtur, vt maiores veſtros ſub apoſtata imperatore Iuliano non pie vixiſſe vobis neceſſe ſit cõfiteri. Nam quiſquis illo tempore Donatiſta factus eſt, donec aduerſus veſtrũ rurſus errorem pia Chriſtianorum Imperatorum cura conſurgeret, ſi ante defunctus eſt, non pie vixit, quia non eſt paſſus perſecutionem. Si autem hoc propterea dixit Apoſtolus, quia ſicut alibi ſcriptum eſt, Tentatio eſt vita hominis ſuper *Iob.7.*
terram: nec ceſſat pios veroſq; Chriſtianos non ſolum aduerſitatis infeſtatione, verumetiam proſperitatis ſeductione tentare, vt animus humanus aut afflictione ſuccumbat, aut elatione vaneſcat: profecto quamdiu hic viuitur, omnes qui volũt in Chriſto pie viuere, perſecutionem patientur, vt aut victi comprehendantur à diabolo, aut probati diabolum vincant: Quos autẽ cõprehẽſos captiuoſq; iam poſsidet, non vt obtineat perſequitur, ſed quia obtinet vtitur. Porrò ſi perſequi tantummodo ille dicẽdus eſt, qui dolore aliquo excruciat, F
qui ſe volt tenere vt excruciet, nõ tibi videatur excruciator cordis leuior eſſe quã corporis. Et cõſidera qualẽ perſecutionẽ patiebatur qui dicebat in Pſalmo, Vidi *Pſal.118.*
inſenſatos & tabeſcebam. Hanc perſecutionem Lot iu- *Gene.19.*
ſtus patiebatur in Sodomis, etiam priuſquam in domo eius angeli hoſpites eius, cum homines putarẽtur, à Sodomitis appeterentur ad ſtuprum. Iuſtus enim eos tam publice turpes, & ante ſuæ domus iniuriam ſine magno cordis cruciatu videre non poterat. Vnde inter *Cap.XIIII.*
ſuas perſecutiones etiam talia commemorat Apoſtolus *2.Cor.11.*
Paulus, dicens, Quis infirmatur & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur & ego non vror? Proinde quanto maior eſt in nobis charitas Chriſti, tãto maiore cũ dolore animi vos videmus habere ſacramenta Chriſti, & ſeparari à mẽbris Chriſti, & rebellare cõtra pacẽ Chriſti. Sed q̃diu in hoc corpore viuitis, ſpes nobis aliqua de vobis datur: Cũ vero iã in illa diſſentiõe morimini, multo amarius vos dolemus. Iã porrò quãdo vosipſos necatis, vel irruẽdo armis alienis vel præcipitiis & ſubmerſionibus & ignibus veſtris, ſatis dici nõ poteſt, quãto nos mœrore crucietis. Plus qoippe impius Abſalon

G patrem ſanctum Dauid extinctus, quã rebellis afflixit.
Viuum nanq; eum comprehendi cupiebat, vt qui malitia graſſabatur, pœnitẽtia ſanaretur. Erat ergo ille perſecutor patris, nõ ſolũ populũ dei diuidendo, nec ſolũ cõtra dei legẽ, & cõtra legitimũ patris regnũ arma portãdo atq; bellãdo, ſed multo amplius perſecutus eſt cor paternũ in illa impietate moriẽdo. Deniq; illum pater optimus peſsimũ filium, quem nõ deſperãdo nõ defleuerat viuũ, ſpe finita fleuit occiſum. Diſcite ergo quid
2.Timo.3. ſit quod Apoſtol⁹ ait, Omnes qui volũt in Chriſto pie viuere, perſecutionẽ patientur. Si catholicorũ domos Donatiſtę nõ diripuiſſent, ſi catholicas Eccleſias nõ incẽdiſſent, ſi catholicorũ codices ſanctos in ipſa incẽdia non miſiſſent, ſi catholicorũ corpora nõ immaniſsimis cędibus afflixiſſent, ſi catholicorũ mẽbra non pręcidiſſent, ſi oculos nõ extinxiſſent, ſi deniq; catholicos non crudeliter occidiſſent: hãc ſolam nos à vobis grauiſsimã perſecutionẽ perpeti veriſsime diceremus, quia videmus vos inſenſatos, & tabeſcimus: quia infirmatos, & infirmamur: quia ſcandalizatos, & vrimur: quia perditos, & lugemus. Hæc mala veſtra quæ vos in æternũ in-
H teritum mittunt, amarius nos perſequũtur quã illa quæ à vobis noſtris corporibus, vel rebus, vel domibus aut baſilicis inferũtur. Minus perſequimini cũ in nos ſæuitis, quàm cũ vos peritis. Deniq; in illa perſecutione qua in nos ſæuitis, cũ laude gaudemus: in hac autẽ qua vos peritis, ſi ganiũ fuerimus, vobiſcũ perimus. Sed quãdiu in hac carne viuitis, de vobis deſperare non poſſumus: Cum vero in hac impietate morimini, maxime cũ vos ipſos horrẽda cæcitate furoris occiditis, amariſsimã triſtitiam noſtram illud tantummodo conſolatur, quod
2.Reg.19. conſolatũ eſt ſanctum Dauid, in vnitate ſcilicet dei populus congregatus, qui fuit ſcelerati filij tyrannide diuiſus. Tolerabilius enim longè pauciores pertinaciſsimi veſtri ſuis pręcipitiis vel ſubmerſionibus vel ignib⁹ pereunt, quàm innumerabiles populi illis eorũ ſalutem impedientibus, incendio cũ illis ęterni ignis ardebunt. Nunquam igitur Eccleſia Chriſti defuit aut deerit. Vn-
2.Timo 3. de ſecũdum Apoſtolum, Qui volunt in Chriſto pie viuere, perſecutionem patiẽtur, aut impiorum malitiam ſuſtinendo, cum innoxie viuunt, aut eos dolendo cum
Cap.XV. pereunt. Nolite itaq; falli quòd vobis dictũ eſt, Ve-
Ioan.16. niet hora quãdo qui vos occiderint, putẽt ſe officium facere deo: aut ſicut tu hic teſtimonium poſuiſti, putẽt
I ſe victimam dare deo. Non quidem hoc eſſe dictum de perſecutionibus quas gentes Eccleſię fecerunt, manifeſtum eſt. Diis enim ſuis plurimis, qui vtiq; nõ ſunt, deputauerunt ſe gentiles officium facere, cum hoc facerẽt non deo. Vnde hoc idem quod dominus prædixit ſuis,
Acto 7. aut per Iudæos impletum eſt, qui ſanctũ Stephanum & multos alios occiderunt, dũ putabant ſe officiũ deo facere, quoniam vnum verum deum colere videbantur: aut etiam nobis, id eſt, catholicis dictum eſt de diuerſis hæreticis vſquequaq; furẽtibus, qui vbi poſſunt, & quãdo poſſunt, & quomodo poſſunt occidendo catholicos, putant ſe officium deo facere, maximeq; de vobis, qui præcipuum vobis nomen feciſtis in Africa de talibus victimis. Nam ſi vobis dictum eſt, & non vtiq; vos ipſi occideretis, ſed expectaretis à nobis potius occidi, qui putamus nos, vt dicitis, cum id facimus, officiũ deo facere. Nunc vero cum feſtinatis ad mortẽ, ne à noſtris teneamini, viuere metuitis, non occidi, quia erubeſcitis
* al. vitio. corrigi, aut de veſtro * conuinci. An forte vos eſtis ad quos vtrunq; pertineat: quia cũ occidimur & nos à vobis, putatis vos officiũ deo facere, & has ei victimas de nobis dare? Ad vos ergo pertinet quod ſequitur atque K abs te cõmemoratũ eſt, mox enim dominus adiũxit &
ait, Sed hæc facient vobis, quia non cognouerunt pa- Ioan.16.
trẽ neq; me. Cum itaq; vos ipſos occiditis, putantes vos officiũ deo facere, nec patrem cognouiſtis, quẽ nõ audiſtis dicentem, Fugite. VERBA EPISTOLAE. Cap. XVI.
Sed belliferę, inquit, pacis cruentęq; vnitatis ſe incolas
iactant. Audiant dominũ dicẽtem, Pacẽ meã do vobis, Ioan.14.
pacẽ relinquo vobis: Non ſicut ſeculum dat, ego do vobis. Seculi enim pax inter animos gentiũ diſsidẽtes armis & belli exitu fœderatur, domini Chriſti pax ſalubri lenitate tranquilla volentes inuitat, non cogit inuitos.

AD HAEC RESPON. Vos quidẽ belliferã pacem & cruentã vnitatem facere cupitis, aut violentis mortibus noſtris, aut volũtariis mortibus veſtris nõ imputãtes vobis quod facitis nobis, & imputantes nobis quod facitis vobis. Sed nos & quod facitis nobis cogimur ſuſtinere, & quod vobis facitis, nihil poſſumus quàm dolere, dum tamen fiat pax & vnitas Chriſti propter ſalutem multorũ, ſicut fit in plurimis, etiam ſi propter furo-
rem paucorũ non fit in omnibus. Nã ſi non inuido, ſed L
fideli oculo velletis attẽdere, videretis quàm vera pace atque vnitate Chriſti gaudeant qui ex vobis ad nos venerunt, tot tantorumq; populorum agmina, in quibus etiam ſi adhuc ſunt nõnulli ipſa nouitate turbati, & ipſi paulatim ab hac infirmitate ſanantur. Et ſi ficti aliqui perſeuerant, non vtique propter ipſos non fuerant colligendi quos videmus veraces, quorũ quidã in regionibus noſtris, etiam quibuſdam veſtris noſtri maiores apparuerunt, quando vobis illa perditionis libertate conceſſa ad vos redire noluerũt. Debebamus ergo ne perderemus iſtos, colligere & fictus, quia in Euangelio le-
gitur, ſeruos ad nuptias domini ſui congregaſſe conui- Luca.14.
uas bonos & malos, maxime quia vos de area domini- Matth.22.
ca ſuperbię ſpiritus tanquam improbus ventus, ante tẽpus ventilationis excuſsit, vnde vos ad illam quantum opitulante deo poſſumus, reuocare conamur. Et vtique noſtis quẽadmodum ſcopis diligẽtiæ frumentũ ſimul etiam cum terra trahitur, quando in aream reuocatur.

Quod autẽ vobis videtur, inuitos ad veritatem non Cap.XVII.
eſſe cogendos, erratis neſciẽtes ſcripturas, neq; virtutẽ dei, qui eos volentes facit, dũ coguntur inuiti. Nũquid
enim pœnitentiã Niniuitæ inuiti egerunt, quia hoc re- Iona.3.
ge ſuo compellente fecerũt? Iam enim Propheta iram M
dei vniuerſæ ciuitati eam triduo perambulans prænũciauerat. Quid igitur opus erat regis imperio, vt humiliter ſupplicaretur deo, qui nõ intuetur ora, ſed corda, niſi quia erãt in eis quidã qui nec curarent nec crederent prædicta diuina niſi territi poteſtate terrena? Iſta igitur iuſsione regiæ poteſtatis, contra quã volũtarius fit veſter occaſus, multis ad ſalutem quę [eſt] in Chriſto præſtatur occaſio, qui etſi violenter adducũtur ad cœnam tanti patrisfamiliàs, & cõpelluntur intrare, intus tamen inueniunt vnde ſe lætentur intraſſe. Vtrunque enim futurum dominus ipſe prędixit, & vtrunq; cõpleuit. Nam reprobatis quibuſdã, qui vtiq; intelliguntur Iudęi, quia ipſi per Prophetas antea fuerãt inuitati, & ad
horã excuſare maluerũt, ait dominus ſeruo ſuo: Exi in Luca 14.
plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles & cęcos & claudos introduc huc. Et ait ſeruus domino, Factum eſt vt imperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait dominus ſeruo. Exi in vias & ſepes, & cõpelle intrare, vt impleatur domus mea. Intelligimus vias, hęreſes. ſchiſmata, ſepes. Viæ quippe hoc loco ſignificãt diuerſas opiniones, ſepes autẽ peruerſas opiniones. Quid ergo miramini ſi nõ

corporalis

A corporalis cibi,ſed ſpiritalis fame moritur,quiſquis ad
iſtam cœnã nec libenter introductus, nec violẽter im-
Ca XVIII. pulſus ingreditur? VERBA EPISTOLAE, Odio,
inquit,ſeculi gaudemus:in eius preſſuris nõ ſuccumbi-
mus,ſed lætamur. Mundus hic non poteſt ſeruos Chri
ſti diligere, qui Chriſtũ cognoſcitur nõ amaſſe, domi-
Ioan.15. no ipſo dicẽte,Si ſeculũ vos odit,ſcitote quia me primũ
odio habuit, quã vos. Si me perſecuti ſunt, & vos per-
ſequentur. AD HAEC RESPON. Quomodo gauden-
dentes odio ſeculi preſſuris eius nõ ſuccumbitis,ſed lę-
tamini,cum voſipſos velitis occidere,ne moleſtias qua-
leſcũq; patiamini,& mori eligitis,nõ ab aliis occiſi pro
veritate Chriſti,ſed à vobis ipſis pro parte Donati? Iſta
Circumcellionũ eſt inſania,nõ martyrum gloria. Cum
itaq; appareant facta veſtra,quid vobis verba vſurpatis
aliena? Mũdus iſte,inquit,nõ poteſt ſeruos Chriſti dili-
gere,qui Chriſtum cognoſcitur non amaſſe. Non ergo
ad mundum iſtũ pertinemus nos, quia diligimus vos.
Sed ſerui Chriſti vos nõ eſtis, qui malum pro bono re-
tribuentes,& malitiam veſtram quãdo in nos exercere
nõ poteſtis,in vos retorquẽtes,nec nos diligitis, & vos
B occiditis. Dominus autẽ quando dixit, Si ſeculũ vos o-
Ioan.15. dit,ſcitote quia me priorẽ vobis odio habuit,ſi me per-
ſecuti ſunt,& vos perſequẽtur: non vobis,ſed illis dixit
quibus pręcepit, vt ſi eos perſequerẽtur in iſta ciuitate,
Mat.10. fugerent in aliã,quod vos nõ facitis. Illis dixit ad quas
ciuitates confugerent,vſq; in finẽ ſeculi non defuturas,
quas vos querimini vobis iam deeſſe, nec vultis fateri
Cap.XIX. eos quibus hæc dicta ſunt vos nõ eſſe. VERBA EPI-
STOLAE, Sed & ſi perſecutio cõquieſcat,inquit,vnde
martyrum numerus adimpletur, Ioanne dicente, Vidi,
Apo.6. inquit, animas occiſorũ ſub ara dei exclamantiũ & di-
centium, Quandiu domine nõ iudicas & vindicas ſan-
guinem noſtrum de iis qui habitãt ſuper terrã? Et acce-
perũt ſinguli ſtolas albas,& dictum eſt eis, vt requieſce-
rent adhuc paucum tempus,donec impleatur numerus
fratrũ veſtrorum,qui incipiẽt interfici ſicut & ipſi. AD
HAEC RESPON. Si ſub ara Chriſti martyres eſſe
velletis, non voſipſos incendendo ſacrificium diabo-
lo faceretis. Quis enim gaudet de iſto furore veſtro,ni-
ſi diabolus, qui eũ vobis inſpirat,& qui ſunt ex parte il-
lius? Ipſe eſt qui & illũ puerum de quo in Euangelio le-
gimus,mittebat aliquãdo in aquam,aliquando in ignẽ:
C & ipſe illum gregẽ porcorum præcipitẽ fluctibus mer-
Mat.17. ſit. Ipſe vt ſe de pinna tẽpli præcipitaret, etiã ipſi domi-
Matth.8. no audaciſsima tẽtatione ſuggeſsit. Ad diabolum ſine
Matth.4. dubio pertinetis,cum tria genera mortis,aquã,ignem,
pręcipitiũ in veſtris mortibus frequẽtatis. Si enim mẽ-
tes nõ dementis perderetis, iſta ipſa verba quæ de ſan-
cto libro poſuiſti, ab iſto interitu quẽ vobis ingeritis,
vos reuocare deberent. Quid enim animę martyrũ ſub
ara dei dicũt? Quandiu domine non iudicas,& vindi-
cas ſanguinẽ noſtrũ de iis qui habitãt ſuper terrã? Vin-
dicari poſcũt ſanguinẽ ſuum in eis vtiq; à quibus fuſus
eſt. Nunquid in aliis? Ac per hoc vindicabitur veſter in
vobis. Quid eſt autem ſtultius quàm quòd putatis pro-
phetiam iſtã de martyribus,qui futuri prędicti ſunt,nõ
niſi in Donatiſtis eſſe completam, quaſi poſteaquã hoc
ſcripſit beat⁹ Ioãnes,nulli martyres ſint occiſi, quouſq;
exurgeret pars Donati,qui ſi quãdo alios non poſſunt,
ſeipſos occidunt, qui faciũt opera latronum & dæmo-
num, & gloriam ſibi vendicãt martyrũ? Quòd ſi tanto
temporis interuallo,id eſt, à Ioanne vſq; ad iſtos nulli
occiſi eſſent martyres veri,vt nihil aliud vel tẽporibus
Antichriſti diceremus futuros,in quibus ille martyrum
numerus compleretur, nec tamẽ iſtos vel alieni vel ſui D
ſanguinis reos accreſcere numero verorum martyrum
crederemus,quibus dictum eſt,vt requieſcerẽt paruum Apo 6.
tempus, donec impleretur numerus fratrum ipſorum,
qui inciperent interfici, ſicut & ipſi,ab aliis vtique non
à ſeipſis ſicut iſti,& ideo iſti non ſicut ipſi, poſſumus e-
tiam veriſsime dicere ipſos quoque Donatiſtarum tẽ-
poribus catholicos quos occidunt, ad ſupplementum
illius numeri pertinere. Sed cum poſt Apoſtolum Ioã-
nem, qui futura illa conſcripſit, tãta ſtrages martyrum
interficientibus impiis vſquequaque in tam multis gen-
tibus facta ſit, quid ſibi volunt iſti ſuarum animarum
extortores,& alienarum tortores, vt quod de martyri-
bus ſanctis legunt eſſe prædictũ, de ſe iactent eſſe com-
pletum? Præparate vos potius, vt veſter ſanguis non in
eis qui vos vel cõprehendere vel fugere cupiũt vt viua-
tis,ſed in vobis potius vindicetur. An forte ne hoc fiat,
ideo non eum funditis, ſed aut pręcipitio colliditis,aut
vnda ſuffocatis,aut in cinerem conuertitis? Sed erratis,
vindicabitur in vobis quocũq; modo perimatur à vo-
bis. In vobis enim vindicaretur,ſi non in Eccleſia Chri
ſti,ſed in parte Donati ab aliis funderetur. Itáne vos E
clamabitis ad deum, vt vindicet ſanguinem veſtrum,
& exaudiet vos,niſi damnauerit vos? Quomodo enim
vindicetur, niſi qui eũ ſuſus eſt trucidare damnetur? In
hac ergo voce nõ eſtis niſi accuſatores veſtri, quis vos
eſtis rei ſanguinis veſtri. Nec deus niſi vos damnabit,
quando à vobis vel colliſum, vel ſuffocatũ, vel exuſtũ,
vel quocunque pacto trucidatum,vel ſi hoc elegeritis,
effuſum ſanguinem veſtrum vindicabit. VERBA Caput XX.
EPISTOLAE, An iſta, inquit, perſecutio eſt,quæ tot
milia innocentum martyrũ arctauit ad mortem? Chri-
ſtiani enim ſecundum Euangelium ſpiritu prompti,ſed
carne infirmi, à ſacrilega contaminatione caminorum
reperto compendio ſuas animas rapuerũt,imitati preſ-
byteri Raziæ in Maccabæorum libris exemplum, nec
fruſtra timentes. Quiſquis enim eorum manus incide-
rit, nõ euadit. Sed quantum velint faciant, quod certũ
eſt,dei eſſe non poſſunt qui faciunt contra deum. AD
HAEC RESPON. Apertiſsime omnino quam perſe-
cutionem patiamini & veriſsime cõfiteris. Ipſa eſt enim
de qua iã dixi,quæ in ſanctis ſcripturis de quibuſdã im-
piis ſatis euidenter expreſſa eſt,de quibus dictũ eſt,quia F
perſecutionẽ patiũtur ab ipſis factis ſuis: quod quidem
dici de vobis cõuenientiſsime poteſt,etiam ſi vos alio-
rum manus propter veſtra ſacrilegia trucidarent. Nam
& latrones & quilibet homines rei criminum capita-
lium,cũ iuſtis legibus puniuntur, non dicẽdi ſunt per-
ſecutionem pati,niſi ab ipſis factis ſuis. Sed nunc planè
cum parcẽte vobis manſuetudine Chriſtiana,ita in vos
ſæuit veſtra dementia, vt quemadmodum dicis, cami-
norum reperto compendio, veſtras animas rapiatis,
omnimodo vos à vobiſipſis pati perſecutionem,nimia
eſt impudentia ſi negatis, quando vos vtrunque com-
pletis, & vnde iuſte pereatis, & quòd peritis. Sic au-
tem dicit tot hominum milia eſſe qui hoc faciunt, qua-
ſi non etiam iſta ſint non parua cauſa, cur ab huiuſmo-
di magiſterio veſtro Africa liberetur. Eorum eſt enim
hominum genus cui hoc malum perſuadere potuiſtis, Circumcel-
qui ſolent hæc & antea facere,maxime cum idololatrię liones.
licentia vſquequaque ferueret,quando iſti Paganorum
armis feſta ſua frequentantibus irruebant. Vouebant
autem Pagani iuuenes idolis ſuis quis quod occide-
ret: At iſti gregatim hinc atque inde confluentes, tan-
quam in amphitheatro à venatorib⁹ more immanium

G beſtiarum venabulis ſe oppoſitis inſerebant, furentes moriebantur, putreſcentes ſepeliebantur, decipientes colebantur. Præter hæc ſunt ſaxa immania, & montium horrenda prærupta, voluntariorum creberrimis mortibus nobilitata veſtrorum, aquis & ignibus rarius id agebant, præcipitiis greges conſumebantur ingentes. Aetatis noſtræ hominibus res notiſsimas loquor. Quis enim neſcit hoc genus hominum in horrendis facinoribus inquietum, ab vtilibus operibus otioſum, crudeliſsimum in mortibus alienis, viliſsimum in ſuis, maxime in agris territans, ab aquis vacãs, & victus ſui cauſa cellas circumiens ruſticanas, vnde & Circumcellionum nomen accepit, vniuerſo mundo penè famoſiſsimum Africani erroris opprobrium?

Circũcellionũ nomen.

Cap. XXI. Ex hoc igitur genere quis ignorat quã multi antea per diuerſas mortes ibant & peribant, & nunc in illorum comparatione quàm pauci ſuis ignibus ardeant? Sed ſi putas moueri nos oportere, quia iſto modo tot milia moriuntur, quantum exiſtimas nos habere conſolationis, quòd à tanta dementia partis Donati, vbi non ſolum nefariæ diuiſionis error, verumetiam furor iſte lex facta eſt, longe atque incomparabiliter plura milia liberantur?

H Neque enim iſti qui pereunt illorum ſalute, numero æquantur, qui ex ipſo genere nunc iam tenentur ordine diſciplinæ, colendisq; agris amiſſo Circumcellionum & opere & nomine inſeruiunt, ſeruant caſtitatem, tenent vnitatem, quanto minus coæquantur iſti perditi numero vtriuſque ſexus non ſolum puerorũ & puellarum, iuuenum & virginum, verumetiam coniugatorum & ſenum, quorum innumerabiles ex Donatiſtarum nefaria diſſenſione, in pacem Chriſti veram & catholicam tranſeunt. Iſti quippe qui ſe incendunt, nec tot homines ſunt quot loca ſunt populis plena, quæ ab exitiali peſte erroris illius & furoris per hanc inſtantiam perficiendæ vnitatis eruuntur: Nunquid non obſecro ſanum miſericordiæ poteſt eſſe conſilium, vt ſimul cum illis iſti omnes æternis gehennarum ſuppliciis cruciantur, ne illi in iſtorum comparatione perpauci ſuorum caminorum ignibus exurantur? Vt enim omnes cum Chriſto viuant, magnis conatibus & votis agendum eſt. Sed ſi hoc per quorundam furorem fieri

I non poteſt, ſaltem vt nõ omnes cum diabolo pereant, laborandum eſt.

Cap. XXII. Sanè de ſcripturis ſanctis ſagaciſſime inquirens, ſi quid proferre poſſes, pro iſta ſpontaneæ mortis ſententia inſana inueniſſe te aliquid putas, quia ſcriptum eſt in Euangelio, Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma: tanquam ideo ſe quiſque occidere debeat, quia infirmus eſt. *Matt. 26.* Ad paſsiones inter manus perſequentium ſuſtinendas non potuiſti citius dicere falſos martyres veſtros ex illorum eſſe numero, de quibus ſcriptum eſt, Væ iis qui perdiderunt ſuſtinentiam. *Eccle. 2.* Et ad illos prorſus non pertinere quibus dominus dicit, In veſtra patientia poſsidebitis animas veſtras. *Luc. 21.* De quibus autem legitur, Spiritus promptus eſt, caro autem infirma: ſomno non voluntario premebantur, non interitu voluntario necabantur. *Matth. 26.* Diligenter lege, & quid loquaris attende. Vbi eſt quod Apoſtolus ait, Fidelis deus qui non permittet vos tentari ſuper id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam exitum vt poſsitis ſuſtinere. *1. Cor. 10.* Itáne credendum non eſt huic Apoſtolicæ veritati, & inimicos debemus noſipſos habere, quia inimicos non poſſumus alios ſuſtinere? Abſit hoc à cordibus Chriſtianis. Planè fideli Apoſtolo, immo ipſi fideli deo, qui non ſinit ſuos tentari ſupra quàm ferre poſſunt, ſed faciet cum tentatione etiam exitum, vt poſsint ſuſtine- K re, credant catholici, non credant Donatiſtæ, & ne ſemper iſta non credant, non ſint Donatiſtæ. Quando enim deſperatur in quibuſque paſsionibus, à domino impetranda ſapientia: Et ideo quæritur compendium caminorum, vbi ſe iſti non quidem feris, vt ait beatiſsimus Cyprianus, ſed tamen flammis obiiciunt, quos nemo damnauit. Non eſt hoc conſilium, ſed furor: non eſt ſapientia, ſed amentia. Habeant iſti incendia ſua, qui non dicunt de adiutorio domini, quoniam ab ipſo patientia mea. *Pſal. 61.* Certe ſanctus Iob quando à capite vſque ad pedes intolerabili vulnere putreſcebat, & doloribus excruciabatur immanibus, hoc veſtrum compendium habebat in promptu, quo ſe ab huiuſmodi vita horrendis calamitatibus plena, in qua proculdubio manebat, nolebat eripere. *Iob. 2.* Poteſtas vtique aderat, ſed iuſtitia non deſerebat. Secundum hoc enim dicit, Atque vtinam poſſem me occidere, aut rogare alium vt faceret mihi. Hoc negauit ſe poſſe iuſtus, quod per iuſtitiam fieri non poterat. Eo loquendi modo & Apoſtolus ad Galatas dicit, Teſtimonium vobis perhibeo, quia ſi fieri poſſet, oculos eruiſſetis & dediſſetis mihi. *Gala. 4.* Cur enim & hoc fieri non poſſet, niſi L quia iuſte fieri nullo modo poſſet? Sic & dominus cum per angelos ſuos iuſtum Lot de Sodomis exeuntem vrgeret vt properaret in Segor, Non enim, inquit, potero facere rem, donec tu illò introëas. *Gene. 19.* Non poſſe ſe dixit, quod ſine dubio poterat per potentiam, ſed non poterat per iuſtitiam. Poſſet enim patientiſsimus Iob; vt nihil aliud, vel cibum vel potum non ſumere, atque ita illam vitam ærumnoſam horrendámque conſumere: Sed hoc iuſte facere non poſſet, quoniam nulli fas eſt ſeipſum occidere, maxime cum vt poſsit viuere, poſsit fugere. An hoc aliquis dubitauerit, quod ille vir ſanctus qui tam multa in ſuis doloribus loquebatur, rogare vt hoc ſibi fieret aliquem poſſet? Neque enim non, dolenti & putreſcenti manus defuit ad perimendum, & lingua defuit ad rogandum. Certe vel ipſam coniugem ſuã poterat hoc rogare, quę tamẽ vt hoc fieret nec ipſa ſuggeſsit, quæ illum mori per eius blaſphemiam deo iraſcente cupiebat, ideóque aliquid in deũ conſilio nefando, tamen vt ipſe ſe occideret, ei dicere nõ audebat. Plus iuris in vos diabolus habet, qui vobis tam facile perſuadet, quod inſipienti mulieri per- M ſuadere non potuerat, quam ſibi miniſtram ad decipiendum virum, ſuis illi ablatis omnibus, reſeruauit. Dixit itaque ſe iuſtus ille non poſſe aliquem rogare vt eum interficeret, etiam id oſtendens vtique non licere. Quod enim nõ poteſt iuſte, non poteſt iuſtus: quoniam hoc decernendo prius amittit iuſtitiam, vt quod non poteſt iuſtus, poſsit iniuſtus. Sic ergo dixit, Atque vtinam poſſem meipſum interficere: tanquam diceret, Atque vtinam iuſtum eſſet: tunc enim à iuſto fieri poſſet. Neque enim vt hoc poſſet, quod non poteſt niſi iniuſtus, iniuſtitiam ſibi optaret: Sed ſi fieri poſſet, hanc vellet eſſe iuſtitiam: quod fieri quia non potuit, vt hæc eſſet iuſtitia, non potuit iuſtus quod ſola faceret iniuſtitia. Ac per hoc non eſt iniuſtum homini iuſto optare mortem quando amariſsima eſt vita: Sed ſi deus optatam non dederit, non erit iuſtum niſi tolerare eam amariſsimam vitam. Sicut à iuſto nec illud alienum eſt, vt optet vitã, quãdo amara mors imminet: ſed cum ſe videt eam impetrare non poſſe, dicit quod nos in ſe transfigurans dominus ait, Verùm non quod ego volo, ſed quod tu vis pater. *Matt. 26.* Hæc autem illis

dicenda

A dicenda ſunt, quos ad mala gerẽda quærunt qui perſe-
quuntur, non quos ad bona participanda qui diligunt.
Eis, inquam, dicẽda ſunt iſta, qui perſecutionem patiũ-
Mat. 5. tur propter iuſtitiam, non qui eam ſibi faciunt propter
Anſu ſibi mortem cõſciſcere. Ca. XXIII. iniuſtitiam. Proinde etiam ſenior ille Razias, quem
ſibi iſti exemplis ſui ſceleris deſtituti, de Macchabæorũ
libris tanquam imitandum ſe inueniſſe gloriantur, hoc
facere debuit quod in eiſdem literis legũtur ſeptem il-
2. Mac. 7. li fratres etiam exhortante matre feciſſe, vt cõprehen-
2. Mac. 14. ſus, & à lege domini ſui non auerſus, omne quod ei ap-
plicitum eſſet acciperet, & in dolore ſuſtineret, & in hu-
militate ſua patientiam haberet: quocirca humilitatem
inter manus inimicorum non valens ferre, non planè
ſapientiæ, ſed inſipientiæ dedit exemplum, non Chriſti
martyribus, ſed Donati Circumcellionibus imitandũ.
Veruntamen ſi diligentius conſideremus, & ab iſto ap-
parets alieni. Iſte quippe cum iam comprehenderetur
ab hoſtibus, non habuit liberam fugam, ideo ſe gladio
percuſsit, & cũ perimere nõ potuiſſet, de muro ſe præ-
B cipitauit. Deinde abruptam petrã, cum iam viuere non
poſſet, adhuc tamen ſpirans, & corpus impetu mouens
currẽdo, licet exanguis, obtinuit: vbi vtraq; manu pro-
ducta ſua inteſtina diſcerpſit, diſperſit, occubuit: turba
itaq; circundatus vt euadere nõ poſſet, & ſi viuere non
poſſet. Vos igitur qui nec deum auditis dicẽtem, fugi-
Mat. 10. te: nec imitamini Raziam, qui voluit, nec potuit fugere:
profecto quia nõ habetis illum in præcepto, nec habe-
tis iſtum in exemplo. Quid, quòd iſte Razias ſecũdum
veſtram rationem ſine dubitatione culpandus eſt? Di-
xiſti enim propter euangelicam ſententiam, vbi domi-
Mat. 26. nus ait, Spiritus quidẽ promptus eſt, caro autem infir-
ma: vos ad caminorum fugiſſe compẽdium, quia vide-
licet infirmi eſtis perferre manus inimicorum, ſi ab eis
comprehenſi fueritis. Ergo illius qui ſe gladio grauiter
vulnerauit, qui vulneratus murum petiit, qui ſe inde in
ceruicem præcipitem dedit, qui & poſtea potuit ad pe-
tram currere, in petra ſtare, inteſtina educere, carpere,
ſpargere, nũquid dici poteſt ſpiritus prõptus, caro autẽ
infirma, cuius non ſolum ſpiritus tam promptus appa-
ruit, ſed etiam caro tam firma, vt vix credibile ſit eum
facere voluiſſe ac valuiſſe quæ fecit? Itaque vobis opor-
tet iſte diſpliceat, qui rationem veſtræ infirmitatis ſua
C firmitate perturbat. Porrò ſi fugere valens, nec volens,
in domum ſuam ligna cõgeſsiſſet, atq; irruentibus ini-
micis vt eum comprehenderẽt ignem ſuppoſuiſſet, ſeq;
cum ſuis ædibus concremaſſet, vobis quidem præbuiſ-
ſet exemplum, ſed ſibi acquiſiſſet grande tormentum.
Nunc enim quoniam fugere non valuit, aliquanto mi-
nus eſt fortaſſe ſui ſanguinis reus, quòd ſibi intulit mor-
tem, quam comprehenſo inimicus iam fuerat illaturus.
At enim ſanctarum ſcripturarum authoritate laudatus
eſt Razias. Quomodo laudatus? Quia fuit amator ciui-
tatis. Hoc potuit & carnaliter, ciuitatis videlicet illius
Galat. 4. terrenæ Hieruſalem, quæ ſeruit cum filiis ſuis, non au-
tem illius quæ surſum, liberæ matris noſtræ. Laudatus
eſt quia continentiam ſeruauit in Iudaiſmo: & hæc ſibi
in comparatione iuſtitiæ Chriſtianæ damna & ſtercora
Philip. 3. fuiſſe dicit Apoſtolus. Laudatus eſt, quia pater Iudæorũ
appellabatur: hoc magis eſt vnde & illi tanquã homini
ſubrepſit humilitatis impatientia, vt prius mori vellet,
quàm hoſtibus ſubiici. Dictum eſt quòd elegerit nobi-
liter mori: melius vellet humiliter, ſic enim vtiliter. Illis
autẽ verbis hiſtoria gentiũ laudare conſueuit, ſed viros
fortes huius ſeculi, non martyres Chriſti. Dictum eſt
quòd ſe viriliter de muro præcipitauit in turbas, nec
nos dicimus eum hoc feciſſe muliebriter, quanquã vos D
qui multum exemplo iſto profeciſtis, etiam fœminas
veſtras hoc facere docuiſtis. Sed fatemur hoc etiam ip-
ſas non facere muliebriter, ſed viriliter, non tamen ſa-
lubriter, quia non fideliter. Ad extremum quòd inuo-
caſſe dictus eſt dominatorem vitæ ac ſpiritus, vt hæc il-
li iterum redderet, id eſt, vitam & ſpiritum, nec tũc ali-
quid popoſcit, quo boni diſcernuntur à malis. Reddet
enim hæc deus & his qui male egerunt, non in reſurre-
ctione vitæ æternæ, ſed in reſurrectione iudicij æterni.
Laudatus eſt itaque iſte Razias amator ciuitatis, vt val-
de bene audiens, id eſt, bonæ famæ, quia pater Iudæorũ
appellatus eſt, & quòd continentiam tenuerit in Iudai-
ſmo. Iſtam verò eius mortem mirabiliorem quàm pru-
dentiorem narrauit quemadmodum facta eſſet: non
tãquam facienda eſſet, ſcriptura laudauit: Noſtrum eſt
autem ſicut Apoſtolus admonet, omnia probarẽ, quæ *1. Theſſ. 5.*
bona ſunt tenere, ab omni ſpecie mala nos abſtinere.
Et hãc quidem ſcripturam quæ appellatur Maccabæo-
rum, non habẽt Iudæi ſicut legem & Prophetas & Pſal-
mos, quibus dominus teſtimonium perhibet tanquam E
teſtibus ſuis, dicens, Oportebat impleri omnia quę ſcri- *Luc. 24.*
pta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me: ſed re-
cepta eſt ab Eccleſia non inutiliter, ſi ſobrie legatur vel
audiatur, maxime propter illos Maccabæos, qui pro
dei lege ſicut veri martyres à perſecutoribus tam indi-
gna atque horrenda perpeſsi ſunt, vt etiam hinc popu-
lus Chriſtianus aduerteret, quoniam non ſunt condi-
gnę paſsiones huius temporis ad futuram gloriam quę *Rom. 8.*
reuelabitur in nobis, pro quibus paſſus eſt Chriſtus, ſi
tanta patiẽtiſsime pertulerũt pro lege quam dedit deus
per famulum hominibus illis pro quibus nondum trã-
diderat filium. Quanquam & iſte Razias habeat quod
legentibus proſit, non ſolum vt mens exerceatur rectè
iudicãdo quod legit, verumetiam vt animus humanus,
immo animus Chriſtianus aduerteret, quanta ferenda
ſint ab inimicis ardore charitatis, cum à ſeipſo iſte ti-
more humilitatis tanta pertulerit. Sed ardor charitatis
de ſublimitate deſcendit gratiæ diuinæ: timor autem
humilitatis ex amore accidit laudis humanę: & ideo il-
le certat per patientiam, hic autem peccat per impatiẽ-
tiam. Nõ itaque debemus quicquid in ſcripturis etiam
dei teſtimonio laudatos homines feciſſe legerimus, cõ-
ſentiendo approbare, ſed conſiderando diſcernere, ad- F
hibentes iudicium non ſanè noſtræ authoritatis, ſed
ſcripturarum diuinarum atque ſanctarum, quę nos nec
illorum hominũ quibus illic bonum atque præclarum
teſtimonium perhibetur, omnia vel imitari vel lauda-
re facta permittit, ſi quæ non rectè ab eis facta ſunt, vel
huic iam tempori non conueniunt. Sed de iis quæ tunc
fuerant recta, nunc non ſunt, quid opus eſt aliquid in
hac quæſtione diſcutere, cum hoc vnde agitur vt ſibi
quis inferat mortem, maxime cui cõceditur, vel potius
qui compellitur viuere, in eis ſit factis quæ nec poterãt
vnquã recta eſſe, nec potuerunt, ſicut ſatis iam demon-
ſtrauimus? Proĩde quomodolibet accipiatur à vobis hu-
ius Raziæ vita laudata, non habet mors eius laudatricẽ
ſapientiam, quia non habet dignam dei famulis patiẽ-
tiã, potiúſque huic vox illa ſapiẽtiæ, quæ non laudis, ſed
deteſtationis eſt, competit, Væ iis qui perdiderũt ſuſti- *Eccl. 2.*
nentiam. Nam ſi laudatorum facta omnia creditis imi-
tãda, nunquid melior eſt iſte Razias quàm Dauid? Cur
ergo eius factum de aliena vxore appetenda, eiúſq; oc- *2. Reg. 11.*
cidendo marito nullus bonos ſibi proponit, ſed potius
cauendũ atque vitandum? Nunquid melior eſt Razias

G quàm Salomon? Placétne ergo vobis, vt eius erga mulieres laſciuiæ, quarum ſeductionibus vſque ad templa idolis fabricanda perductus eſt, imitandum proponamus exemplum? Nunquid melior Razias quàm Petrus *Mat.16.* Apoſtolus, qui vbi dixit, Tu es Chriſtus filius dei viui, tam beatus à domino appellatus eſt, vt claues regni cœlorũ accipere mereretur, nec tamen ideo creditur imitandus, vbi mox eodem momento reprehenſus audiuit, Vade poſt me ſatana, non enim ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ hominum? Atque vt hæc taceã quæ voce apertiſsima ſancta Eccleſiæ ſcriptura culpauit, & ea dicam quæ tãtummodo ibi narrata atque conſcripta ſunt, nec de his eſt in alteram partem laudis aut reprehenſionis lata ſententia, ſed quæ nobis iudicanda permiſſa ſunt, *Gene.9.* nunquid melior Razias quàm Noë? Quis autem illum virum quòd iacuit ebrius, laudauerit ſobrius? Nunquid *Gene.38.* melior eſt Razias quàm Iudas Patriarcha? Quis tamen eum approbet, cui placeat, quem non rectiſsime offendat in illa fornicatione, quãdoquidẽ nõ ad ſuã nurum, quia hoc ignorauit, verũtamẽ ad eam quã meretricem H putauit, ingreſſus eſt? Nunquid melior eſt Razias quàm *Iudic.16.* Sampſon? Audete itaq; dicere ſi poteſtis, illud quod in crinibus habuit virtutis magnum diuinumq; ſecretũ, blandiẽti muliereulæ fuiſſe prodendum. Nam illud quod cum inimicis occidit & ſeipſum, quando ſuper ſe atque illos deiecit domum, mortẽ quã mox ab eis fuerat perpeſſurus, communem voluit cum illis habere, quia non poſſet euadere. Quod quidem non ſua ſponte fecit, ſed hoc ſpiritui dei tribuendum eſt, qui vſus eſt eo vt faceret, quando illi affuit, quod facere non poterat quando idẽ ſpiritus defuit. Sicut Abrahæ factum quando filium *Gene.22.* voluit immolare, quod deo iubente fuit obediẽtia, deo non iubente quid fuit niſi dementia? His ſacris literis eruditus beatus Cyprianus, in confeſsione ſua dixit, diſciplinam prohibere ne quis ſe offerat. Videte quãtum mali faciatis cum vos vultis occidere, qui eſtis indiſciplinati, etiã ſi vos aliis hoc vobis facere cupiẽtibus velletis offerre. Fugam præcipit quem vocatis Saluatorẽ, *Mat.10.* fugam permittit perſecutor. Quid ergo ſequimini vt veſtris ignibus pereatis, niſi veſtrum furorem? Et tamẽ dicis, An non eſt iſta perſecutio, quæ tot milia innocẽtium arctauit ad mortem? Oſtendite quomodo ſitis innocẽtes, qui Chriſtum diuiditis, & vos occiditis. Oſtẽ I dite quomodo arctemini ad mortẽ, quibus fuga & diuinitus iubetur, & humanitus relaxatur. Oſtendite quẽadmodũ caminorũ compendio animas veſtras à contaminatione rapiatis, quas potius caminorum ſacrilegio tanquam diabolico ſacrificio cõtaminatiſsimas facitis. Interrogate Chriſtum, iubet vos fugere: interrogate Tribunũ, permittit vos fugere. Si & ipſum Raziã interrogare poſſetis, reſpõderet vobis, Ego non potui fugere. Vos ergo nec Chriſtũ Saluatorẽ, nec Tribunũ perſecutorem, nec Raziã authorem habetis. Quod autem dixiſti, vt ſeipſos veſtri occiderent, non eos fruſtra timuiſſe, quoniam quiſquis noſtras vel noſtrorum manus incidit, nõ euaſit. Quid euaſerit, quæro? Si mortẽ, cur eam vobis infertis manibus veſtris, ſi hanc timetis à noſtris? Sed manifeſtum eſt non de morte vos dicere. Nam quãtum cupiamus vos viuere, etiam ipſi ſcitis, *Ca.xxiiij.* ideo nos de veſtra morte terretis. Proinde ſi communionem noſtram dicis, neminem veſtrum qui manus noſtras incidit euaſiſſe, vtinam verum diceres. Valde quippe fœliciter non euaderẽt communionem quæ offertur a catholicis, vt euaderent damnationem quæ paratur hæreticis. Sed falſum eſſe quod dicis, vel ex veſtro Emerito cogitare potuiſti, qui cũ veniſſet ad nos, K facilius eſt veritate conuictus, quàm communicare cõpulſus. Sunt & alij fama quidem minores, ſed ſtultitia pares. Quiſquis enim fuit ſimilis vanitatis, vt cõtra manifeſtiſsimam veritatem peruerſiſsima verecundia fieret pertinax, cum putari erubeſcit inconſtans, expers à nobis catholicæ cõmonionis abſceſsit. Sed ideo dixiſti, quiſquis in eorum manus incidit, non euaſit, quoniã paucißimos apertiſsimæ veritati perſeueranter reſiſtẽtes & diſcedentes latere arbitratus es. Sed Emerito feciſti ſecundum vos grauiſsimam iniuriam, qui perdidit apud te duritiæ ſuæ laudem, tãquam fruſtra eſſe voluerit inter paucos veritati non conſentiẽtes, quia deputari meruit inter latentes. Quis noſtrum non te credat inuidere collegæ? aut ſi nõ inuides, imitare. Veni ad nos & tu ſicut ipſe, audi quod dicimus ſicut ipſe, reſpõde ſi potes, quod nõ potuit ipſe. Si autem nec reſpõdere nec communicare volueris, diſcede, ſicut ipſe. Ecce ille de noſtris manib⁹ illęſus abſceſsit. Tu quare dicis, quiſquis eorum manus incidit, non euaſit? Ecce ille non ſibi credidit loca defutura vbi poſſet latere, tu quare diſponis ardere? Itáne nondũ vides vos eſſe potius qui non per- L tinetis ad deum, & qui facitis contra deum, non ſolum peſte communi qua Chriſti vnitati reſiſtitis, ſed etiam vos præcipue qui huic tãto ſceleri veſtro etiam veſtras mortes addere feſtinatis? VERBA EPISTOLAE, *Gabinus reſipiſcens.* Sed quoniam prudẽtiam tuam, inquit, executoris officiũ non decebat, quæſo paucis aduerte. Alia eſt, vt reor, *Cap.xxv.* ſolida veritas, alia effigies veritatis, quoniã veritas robore ſuo firmata conſiſtit, idolum ſiue ſimulachrum eſt quod in iniuriam veri ſimile fecerit humana præſumptio, nunquam tamen poteſt præiudicare veritati fallacia. Simulachrorum cultores dico, qui non tenẽt veritatem. ſub alieno vocabulo gentilem exiſtimo, qui facit ſibi quod colat. Vnde publicũ apertumq; eſt quod minis ſiue terrore & perſecutionibus crebris Gabinum ſimileſq; de naturę libertate ſublatos, ipſi ſibi quos venerarentur, perfidos fabricaſſe noſcũtur, ad quorum cultum coguntur inuiti. AD HAEC RESPON. Adhuc addis furori veſtro verba blaſphemiæ, & audes dicere Eccleſiam catholicã humanum eſſe figmẽtum, cui dicit deus, Ego enim ſum dominus qui facio te, domi- *Eſa.54.* nus nomen ei. Et vt ſciamus ipſam eam catholicam vniuerſo terrarum orbe diffuſam, ſequitur & adiũgit, Et M qui eruit te, ipſe deus Iſraël vniuerſæ terræ vocabitur. Hoc euidentiſsimũ dei opus, humanum dicitis eſſe figmentũ, nec vos reſpicitis quòd ab iſta Eccleſia quam ſe promiſit deus in vniuerſa terra eſſe facturũ, nullo modo ſeparaременi, niſi hominem ſequeremini. Nos eum ſequimur qui dixit Abrahæ, In ſemine tuo benedicen- *Gene.22.* tur omnes gentes. Eum ſequimur qui dixit ipſi Eccleſię ſuę, quod modo commemoraui, Ego ſum dominus qui facio te, dominus nomen ei, & qui eruit te ipſe deus Iſraël vniuerſæ terræ vocabitur. Propterea tenentes Eccleſiã quæ dilatatur & creſcit per omnes gentes, & per vniuerſam terram, non vtique figmentũ ſequimur humanum, ſed promiſſum factumq; diuinũ. Vos quid ſequimini, vt ab huius diuinæ promiſsionis & diuini operis communione diuiſi, velitis eſſe de parte Donati? peccato Cæciliani periiſſe de orbe terrarum promiſsiones dei, & remanſiſſe in parte Donati, homo vobis dixit, an deus? Si deus, legite hoc nobis ex lege, Prophetis, Pſalmis, Apoſtolicis & Euangelicis literis. Legite ſi poteſtis, quod in collatione veſtra minime potuiſtis. Si autem homines iſta dixerunt, de quibus dictum eſt, Fir-

A mauerunt ſibi ſermonem malignum. Ecce humanum figmētum, ecce quod colitis, ecce cui ſeruitis, ecce propter quod rebellatis, inſanitis, ardetis. Gabinus vero & cæteri, qui hanc Eccleſiam cognouerunt, elegerunt, tenuerunt, non humanum figmentum, ſed diuinum promiſſum prædictum & impletum, cum fidelibus habere cupientes, vlterius pro humano figmento ipſas humanas moleſtias perpeti noluerunt. Qui enim pro veritate & vnitate Chriſti non dico res ſuas, ſed iſtam etiam vitam ſuam aliis duntaxat auferētibus atque interficiētibus amiſerit, vere fidem habet, vere ſpem habet, vere charitatem habet, vere deum habet. Quiſquis autē pro parte Donati vel fimbriam veſtimenti perdiderit, cor non habet. Quid ergo mirum ſi homines ſapiētes cum viderent cōtra obduratæ cōſuetudinis pertinaciſsimā vetuſtatem, propoſita ſibi eſſe damna & exilia, conſiderauerunt vtrum pro parte Donati contra Eccleſiam catholicam, hoc eſt pro figmēto humano contra opus diuinum perpeti iſta deberent, & ſe vtique non debere viderūt, atque iſtam quam vocatis perſecutionem, cognouerūt ſibi eſſe correctionis occaſionem, & fecerunt *Prouer. 9.* quod ſcriptū eſt, Da ſapienti occaſionem, & ſapientior B erit? Vides itaque quam inaniter dixeris homini, qui ex præcepto piiſsimi Imperatoris ſui veſtrā correctionem requirit, quòd huius prudētiam executoris officiū non decebat. Quid enim magis religioſum militantem decet, quàm vt in ea cauſa in qua perpēdit quibuſnam vos vultis eſſe deceptio, multis ipſe fiat corrigēdis ſaluatio?

Hæretici quatenus per principes coercendi. Ca. xxvi. Supra eodē cap. 17. VERBA EPISTOLAE, Ad docendum, inquit, populū Iſraël omnipotens deus Prophetis præconium dedit, non regibus imperauit. Saluator animarum dominus Chriſtus ad inſinuandam fidem, piſcatores, nō milites miſit. AD HAEC RESPON. Audite ergo Prophetas ſanctos, & ſāctos piſcatores, & moleſtos non patiemini religioſiſsimos reges. Iam enim & ſuperius oſtēdi ad curā pertinuiſſe regis vt Niniuitæ deum placarent, cuius iram Propheta annunciauerat. Quandiu ergo vos nō tenetis Eccleſiam quam prænunciauerunt piſcatores, Apoſtoli plātauerunt, tādiu reges qui eā tenent, rectiſsime ad ſuam curam iudicant pertinere, ne vos aduerſus eam rebelletis impune: Nam deus & reges habuit inter Prophetas. Dauid quippe ſanctus, quod nō poteſtis ignorare, rex fuit. Audite itaque prophetantem regem, & nullum religioſum regem formi C dabitis iraſcentem. Audite, inquam, Prophetam regem *Pſal. 71.* dicentem de Chriſto, Dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terræ: & non timebitis Chriſtianum regem ſuccenſentem vobis hanc Eccleſiam blaſphemātibus, quæ ſicut à rege prophetata eſt, exhibetur vſq; ad terminos orbis terræ: quia & rex *Daniel. 3.* Nabuchodonoſor quāuis Propheta non fuerit, eos tamen qui blaſphemarēt deum Sidrach, Miſac & Abdenago, religioſa ſeueritate coërcuit. VERBA EPISTOLAE. Mundanæ, inquit, militiæ nunquā deus expectauit auxilium, qui ſolus poteſt de viuis & mortuis iudicare. AD HAEC RESPON. Non mundanæ militiæ deus expectat auxilium, quando regibus largitur potius beneficium, qui eis inſpirat, vt in regno ſuo curent fieri domini ſui præceptū. Quibus enim dictum *Pſal. 2.* eſt, Et nūc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, Seruite domino in timore: ſentiunt ſuam poteſtatem ita domino ſeruire debere, vt ea poteſtate plectantur, qui nolunt eius voluntati ſeruire. Quod autem de militibus facis inuidiā, ſi vtique iſta cura, ſicut iam docuimus, in ſcripturis ſanctis pertinere demōſtratur, per quos id acturi ſunt reges aduerſus rebelles Circumcel- D liones, & inſanos eorum ſiue participes ſiue principes, niſi per ſubditos milites? VERBA EPISTOLAE, *Iuſtorū cōſtantia. Ca. xxvij.* Sed hoc nō ſciunt, inquit, alienarum rerum incubatores, qui nec deum audiunt dicentem, Non concupiſcas *Exo. 2.* rem proximi tui: nec per Salomonem ſpiritū ſanctum *Sap. 5.* dicentem, Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerūt, & qui abſtulerunt labores eorum, Vidētes turbabūtur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, dicētes inter ſe pœnitentiam habentes, & per anguſtiam ſpiritus gementes: Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij: Nos inſenſati vitam illorum exiſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: Quomodo computati ſunt inter filios dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Ergo errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumē non illuxit nobis: Laſſati ſumus in iniquitatis & perditionis via, & ambulauimus ſolitudines difficiles, viam autē domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia, aut quid diuitiarū iactantia contulit nobis? Tranſierunt omnia tanquam vmbra. Hæc igitur fides nos hortatur, vt libēter pro deo in iſta per- E ſecutione moriamur. AD HAEC RESPON. Agnoſcite ſcelus veſtrū, & nolite vobis vſurpare nomē alienum. Scriptura dixit, Tunc ſtabunt iuſti in magna cōſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores eorum. Non dixit, ſtabunt omnes qui mala paſsi ſunt: ſed, ſtabunt iuſti, ſicut & dominus cum dixiſſet, Beati qui perſecutionem patiuntur, niſi addi- *Mat. 5.* diſſet, propter iuſtitiam: non ſolos ſignificaret qui pro ſua in domino patientia coronātur, ſed etiam illos qui iuſtis legibus puniuntur. Quapropter ſi ad vos putatis hæc iuſtorum verba quæ ſcripta ſunt pertinere, prius an iuſti ſitis, oſtēdite. Habetis enim res magnas quas inter veſtras iuſtitias ventiletis, diuiſionem Chriſti, reſciſsionem ſacramentorum Chriſti, deſertionem pacis Chriſti, bellum contra membra Chriſti, criminationes in coniugem Chriſti, negationem promiſſorum Chriſti. Hæ ſunt iuſtitiæ veſtræ, propter quas videlicet ſtabitis in magna conſtantia aduerſus eos qui vos anguſtiauerunt, & abſtulerunt labores veſtros. Iam vero cum inter iuſtitias veſtras iactare cœperitis, quòd vosipſos necatis, quis vobis iuſtus æquabitur? Tunc enim maxime apparebitis vindicandi. Sed videte de quibus? de his vtique qui vos occiderunt. Ergo vt vindicemini, punie- F mini, & ſtabitis aduerſus vosipſos? Maxime ſtabitis, qui caminis clauſis vos in crudeles anguſtias coarctatis, vt & qui voluerit ſubuenire, non poſsit intrare, & qui voluerit euadere, non poſsit exire. Abſit abſit vt ſtent cum magna conſtantia, cū ſtabunt cum tam mala conſcientia. Niſi forte arbitramini propterea vobis deum tunc poſſe parcere pro ſceleribus veſtris, quia ipſi vobis modo non parcitis: vnde ſe etiam quædam ſanctimoniales veſtræ per ſaxa demiſerūt, & diſsilientibus vteris homicidiorum ſcelere, & ſtuprorum ſcelera prodiderūt, exiſtimantes ſi hoc modo in ſe vindicaſſent, nullo iam modo deum vindicaturū, ſicut & vos putatis qui ſacrilegio ſchiſmatis & hæreſis, vel deprædando, detruncādo, excæcādo, occidendo, poſtremo etiā rebaptizando catholicos, quælibet alia potuerūt à vobis nefanda cōmitti, iſto modo poſſe quia vos occiditis expiari. Sed erratis: Hoc putauit & Iudas An hoc etiā vultis addere documentum, quo certius nouerimus maiores veſtros *Iudæ violēta. Caput* potius fuiſſe traditores, quia mortem imitamini tradi- *xxviij.* toris? Ergo quod in collatione contentioſe negare

G voluiſtis, etiam hinc vera eſſe geſta firmatis, In quibus
confeſsis traditoribus qui tunc primæ ſedis Epiſcopus
in Numidia fuit, Secuodus Tigiſitanus agnooit, & qui-
bus crimina traditionis manifeſta atque coofeſſa apod
Cirtham pcæſentibus relaxauit, cum his apud Cartha-
ginem tãquam traditores non conuictos abſentéſque
puniuit, A quo criinioe etiam Secundus ipſe obiiciente
Purpurio Limatenſi ſe purgare non potuit, quando ei
dixit idem Purpurius, Tu quid egiſti quãdo tentus es à
curatore & ordine, vt ſcripturas dares? Quomodo te li
beraſti ab ipſis, niſi qoia dediſti, aut iuſsiſti dari quod-
cunque? Nam non te dimittebant paſsim. Hoc autẽ Se-
cundus etiam in literis ſuis ad Menſuriom datis, quas
voſipſi peotuliſtis atque recitaſtis, ſine ambiguitate cõ-
feſſus eſt, quòd non tradiderit, ſed quòd ad eum perue-
nerint à curatore & ordine miſsi perſecutores, quos ei
Purpuri⁹ Limatẽſis obiecit, vt ſcripturas traderet, quas
cum ab illo peterent, ſe reſpondiſſe, Chriſtianus ſum
Epiſcopus, non traditor. eiq; nihil omoino tradere vo-
luiſſe. Quod ei vultis vt credamus, cum & voſipſi quàm
ſit incredibile videatis, feruente illa perſecutione retẽ-
tum Epiſcopum ſiue conuentum vt ſcripturas domioi-
H cas traderet, nulliſque traditis fuiſſe dimiſſum. Nempe
contendebatis non potuiſſe Epiſcopos ad ordinãdom
Epiſcopum ad ciuitatem Cirtbenſem peeſecutioois tẽ-
pore conuenire. Quomodo ergo perſecutio illa feeue-
bat, ſi potuit Epiſcopus propter ſcripturas tradẽdas te-
neri, nulliſq; traditis impune dimitti? Et tamen clama-
batis immanitatem perſecutioois illius temporis de-
ſcribentes, nec duodecim Epiſcopos ad ordinaodum
Epiſcopum potuiſſe in concilium cõgregari, qui geſta
illa conficerent: niſi crimina traditionis inuicem do-
nauerint, pròque pace Eccleſiæ iudicãda domino reli-
querint: cum vos hoc tempore talem perſecutionẽ vos
perpeti dixiſtis, qualis ounquam fuit: id eſt, vt loca vo-
bis deſint quò confugere, atque vbi latere poſsitis: cum
concilia faciatis, Epiſcopos ordinetis, etiam in eorum
locum, qoi ſuis ignibus perierunt, iterum tales, qui ſuis
ignibus perire parati ſunt. In cõciliom autem tantæ vt
putatis atque iactatis perſecutioois tempore, amplius
etiam quàm triginta conoenire potuiſtis, vbi & Petilia-
nus fuit, qui perſecutionis tempore oec duodecim con-
uenire potoiſſe clamabat. Porrò in ipſo concilio ſtatui-
I ſtis, vt qui oobis inuiti communicauerunt vel Epiſcopi
vel presbyteri, tantum ſi ſacrificium non obtulerint, aot
in populo nõ tractauerint, ad veniam pertineãt, in ſuis
honoribus recipiantur: ac ſic totas calumniarũ veſtrarũ
vires etiam ipſi hoc decreto veſtro penitus amputaſtis.
Vbi eſt enioi quod veſtro vaniloquio etiã eos qui non
fuerunt, dicitis per communionem noſtram fieri tra-
ditores: quia ſcilicet ſicut calumniamini, illi oos impu-
gnauerunt, qui vrgentibus tunc impiis poteſtatibus li-
bros eccleſiaſticos tradiderũt? Cur ergo nunc à crimi-
ne abſoluitis, quos nobis communicaſſe cognoueritis
inuitos, ſi ſacrificium non obtulerint, neque ſermonem
in populo fecerint: quaſi illi tunc primi traditores ſub
terrore & horrore immanium ſuppliciorũ, qualia mo-
do vobis omnino nullus ingeſsit, codices ſanctos non
inuiti tradiderint, aut ſacrificium illic obtulerint, aut
in populo ſermonem fecerint? Videtis ergo quòd ſicut
vos eſtis, quos vaniſsime criminamini, communione
noſtra fieri traditores, ſi quid inuiti fecerint, potuiſtis
agnoſcere: itá etiã maiores veſtri in neceſsitate multo
arctiore tradentibus traditoriis veris, in eadem regula
ignoſcere potuerunt. Sed vt damnarent alios abſentes
& inauditos, inimicorum Cæciliani factione compulſi K
ſunt, faciẽtibus quod de talibus Apoſtolus dicit, In quo *Rom.2.*
eoim alium iudicas, teipſum condemnas: eadem enim
agis quæ iudicas. Quapropter quoniam Donatiſtæ ſe-
metipſos occidere ſemper amauerunt, & ipſi ab initio
teaditores fuerunt: quid mirum ſi traditoris mortem
etiam ſuos poſteros amare docueeũt? Sed vitandæ hu-
ius ſimilitudinis cauſa, vel nunquam, vel difficillime ſe
laqoeo necauerunt. Fruſtra omnino. nam ille Iudam *Mat.27.*
traditorem id facere compulit, qui & illum puerum *Mat.17.*
quem ſanaoit dominus, in aquam & ignem ſæpe deie- *Mat.2.*
cit, & gregem porcorum in mare præcipitauit, & ipſi *Mat.4.*
domino præcipitium de pinna templi audaci præſum-
ptiooe ſuggeſsit. Quãuis itaque diuerſis modis volun-
taciam vos præcipitetis in mortem, tamẽ eiuſdem dia-
boli inſtinctu voſipſos necãdo imitamini traditorem.
Quod etſi vos non eſtis, eorum tamen qui fueront, &
ſchiſma fecerunt, in quo libẽter eſtis, etiam hoc in vo-
bis facere, quod in ſe traditor fecit, nefando magiſte-
rio didiciſtis. Ecce cum qua iuſtitia ſtabitis aduerſus
eos qui vos anguſtiauerunt: vt ſi veſtræ mortes vindi-
cabuntur, non niſi in vobis iuſtiſsime vindicẽtur. Qui L
ſunt autem labores veſtri, quos à vobis iactatis auferri?
An ne iniuſtum eſt, vt Eccleſiæ quæ fuerunt veſtræ, cum
in pacem catholicam tranſeunt, cum ſuis rebus tranſ-
eant? His enim ad nos tranſeuntibus, ſi res eorum vul-
tis tenere, vos proculdubio res alienas vultis auferre.
Mater autẽ catholica vobis dicit, quod quibuſdã bea-
tus Apoſtolus dixit, Non eoim quæro quæ veſtra ſunt, *2.Cor.12.*
ſed vos. Verũtamen quomodo vobis non eſtis ipſi con-
trarij, quando vtrũque nobis obiicitis, & quòd res ve-
ſtras poſsidere cupiamus, & quòd violenter vos nobiſ-
cum eſſe cogamus? Hæc duo quàm ſint ioter ſe con-
traria, non videtis, ſi enim ad communionem noſtram
vos inuitos quærim⁹ & teoemus, quomodo res veſtras
deſideramus, quas vtique vobis communicantibus ha-
bere non poſſumus? Si autem illas cupimos obtinere,
qoomodo vos quærimus, vt eas vobis communicanti-
bus amittamus? Sed confitemur vobis, cupiditas noſtra
charitas vocatur. Hæc vos quærit in nobis: hæc vos in-
uenire, corrigere, atque in vnitatem Chriſti ſociare de-
ſiderat, ne veſtris caminis vos ardere timeamus. Hu-
ius igne feruemus, hæc nos accendit, vt nõ ſolum non M
cõcupiſcamus res veſtras, ſed nobiſcum optemus poſ-
ſideatis & noſtras. Agnoſcite & venite, & perire noli-
te: aut ſi vltrò venire erubeſcitis, ſeruimus infirmitati
ne quid pereat charitati. Ecce volumus vos tenere, quid
feſtinatis ardere? Ad vitam tenemus, ad ſalutem teoe-
mus, ad Chriſti vnitatem, veritatem, ſuauitatem tene-
mus. Ad cœnam tanti patrisfamiliàs ſi ſponte non vul-
tis intrare, compellimus. De iuſtitia certamen eſt, *Cap.xxix.*
non de pœniteotia. Cauete ergo ne ſorte dum puta- *De corre-*
tis ad vos pertinere quod ſcriptum eſt, Tunc ſtabunt *ctione Do-*
iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtia- *natiſtarum,*
uerunt, & abſtulerunt labores eorum: non hoc vobis *cap.24.*
contingat de laboribus veſtris, & potius illud quod ali- *Sap.5.*
bi ſcriptum eſt, Labores impiorum iuſti edent. Neque *Sap.10.*
enim ſtabunt cõtra vos Maximinianiſtæ, quorum quã-
do potuiſtis, Baſilicas abſtuliſtis: Aut ſtabunt cõtra vos
Pagani, quorum certè vbi potuiſtis templa euertiſtis, &
Baſilicas conſtruxiſtis, quod & nos fecimus: Aut ſta-
bunt aduerſus vos ſymphoniaci dæmoniorum quorum
tibias & ſcabella fregiſtis, quod & nos fecimus. Sic nec
vos ſtabitis aduerſus nos. In talibus quippe omnibus fa-
ctis, non rapina cõcupiſcitur, ſed error euertitur. Sicut
ergo

[A] ergo nõ ſtabunt Chananæi aduerſus Iſraëlitas, quanuis Iſraëlitæ abſtulerunt labores eorum, ſed ſtabit Naboth aduerſus Achab, quia delictum factum eſt, non præceptum, vt labores iuſti auferret iniuſtus: ſic hæretici nõ ſtabunt aduerſus catholicos, cum in rebus hæreticorum Chriſtiani imperij iuſſa compleutur, nec res eorum à catholicis auferuntur, ſed potius inquirũtur, eiſque multa quantum fieri poteſt correctis reddẽda ſeruantur, ſed ſtabunt catholici non ſolum adnerſus Gẽtiles, à quibus martyres veri expoliati ſunt, verumetiam aduerſus Circumcelliones Donatiſtarum, quia & ipſi abſtulerunt labores eorum. Verum de his pecuniariis laboribus facilior cauſa eſt. Ecce quotidie ſi quis ad nos tranſitum facit, cum etiam illi quorum erant ad pacem catholicam tranſeunt, reddimus pecuniam, veſtem, fructus, vaſa, rura, tecta veſtrorum, Vos quomodo nohis reddituri eſtis membra noſtrorum? Nempe aliquãdo expergiſcimini, & cernite nec vos eſſe de [Sapien. 5.] quibns dicatur, Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum: cum potius vos habeamus in fletum. Nec vos computamini inter filios dei, niſi recedentes à parte [B] Donati, hanc tenueritis eccleſiam, quam ſicut prædixit, exhibet filius dei, nec inter ſanctos ſors veſtra, ſed inter hærcticos. Nam quid alios de vobis dicturns putatis? Nos inſenſati vitam illorum exiſtimabamus inſaniam? Miror quòd tam inſenſati eſtis vt ipſi vobis talia non dicatis. Sanctis qnidem veris ac fidelibus, immũdi & infideles tunc iſta dicturi ſunt, eis vtiqne quos nũc exiſtimant inſanire, quia luxuriis quas vident frui nolunt, dum qnod noo vident credunt. Sed vos ſi non vitam veſtram, certe iſtam quam vobis vultis facere mortem veſtram, ſi non exiſtimatis inſaniam, deſperatius inſanitis. Verba vero illa, Ergo erraui mns à via veritatis, &c. nõ erunt quidem tantum noſtra, ſed maxime veſtra. Erratis enim quod manifeſtum eſt, à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non lucet vobis. Iaſſamini in iniquitatis via & perditionis, & ambulatis ſolitudines difficiles, viam veram domini ignoratis. Quæ autem ſequuntur, Quid nobis profuit ſuperbia, aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra: neſcio vtrum quiſquam inter cæteros diceret aptius & conuenientins quàm tuus deceſſor Optatus. Nolite ergo putare vos eſſe quales non [C] eſtis, & perire tales, quoniam non vos hæc fides, ſed veſter malus error hortatur, vt non libenter pro deo, ſicut dicis, in iſta perſecutione moriamini, ſed nequiter pro Donato factis veſtris perſecutionem patiamini.

[Ca. XXX.] VERBA EPISTOLAE, Et alia manu, Opto te, inquit, incolnmem veritate perſpecta animum lenire, & ab innocentnm exitibus temperare. AD HAEC RESPON. Vos potius veritate perſpecta lenite animum veſtrum, ne ſic ſæuiat vt nec vobis parcat. Nam quid iſto cui qnidem ſcripſiſti, facile poteſt lenius inueniri, qui vos & inuitauit ad vitam, & ſi eam nobiſcum nolletis, relaxauit ad fugam? Vos in vos eſtis aſperi, nos mites: vos ſine vlla immanitatis conſideratione crudeles, qui hoc in vobis facitis, quod immites facere conſueuerunt errorum dilectores. Quid autem optas vt ab innocentum exitibus temperetur? Vos qnidem innocentes non eſtis, tamen ille vobis dedit exitum, ſed ipſi vobis dare vultis exitium. Puto enim quòd verbi ignorantia te fefellit, vt volens intelligi exitia, exitus diceres. Cum ergo hortaris optando, vt ſe ab innocentum exitiis imperialium legum temperaret executor, id agis vt decepturibus parcat, & innocentes decipi impune permittat. Quid rrgo aliud, [D] niſi vt ille cui te bene arbitraris optare, nec deo, nec imperatori ſuo ſeruet fidem, quia ſcilicet per iuſtitiam, non veram, ſed veſtram, ad Imperatorum curam pertinere cauſæ huinſmodi non deberent, vt calũnioſa diuiſio ſanaretur, deberent autem, vt quando facta eſt firmaretur? Si doctrina iſta quam non de ſcripturis ſanctis, & neſcio vnde didiciſtis, iuſta vobis videtur, vt hæc ad imperialem non pertineat poteſtatem, tunc maioribus veſtris veniſſet in mentem, quando Cæciliani cauſam ad Imperatoris iudicium Conſtantini accuſando miſerunt. Nunc vero, quia leones Danielem propter innocentiam non læſerunt, vul- [Daniel 6.] tis vt illis parcat qui cum calnmniando leonibus obiecerunt? Sed non vt homo, iudicat deus, in cuius ma- [Prou. 21.] nu cor regis eſt, & quò voluerit inclinat illud. Cor autem regis cum eſt infidele, aut exercentur aut probantur boni. Cum vero eſt fidele, aut corriguntur aut plectuntur mali. Horum duorum quid in veſtra cauſa ſit, ſatis iam diximus, ſatiſque literis tuis nullius loci prætermiſſione reſpondimus, quod vtinã & tibi, tamẽ aliquibus ex vobis profuturum eſſe deo miſerãte con- [E] fidimus. Ad hæc autem ſi reſpondere aliquid præparas, lege etiam illa quæ cum Emerito acta ſunt, quibns ille reſpondere non potuit, ne forte tu poſsis, ſicut iam ſuperius vt experireris admonui. De cauſa etiam Maximinianiſtarum cum illo egimus, de qua nobis in collatione toties vobis obiecta nihil reſpondiſtis, quoniam de re manifeſtiſsima & recentiſsima nihil quod reſponderetis inuenire potuiſtis, quomodo Maximinianus quem multo grauiore quàm Cæcilianum ſententia percuſsiſtis, ita vt diceretis cum Dathan, [Nume. 16.] Core, & Abiron miniſtrum, quos pro ſcelere ſchiſmatis viuos terra deglutiuit, non polluerit conſortes ſchiſmatis ſui, quibus vt ad veſtram cõmunionem redirent, dilationem dediſtis: non polluerit Afer Afros, viuus viuos, notus notos, particeps ſocios, & Cæciliani polluerunt tranſmarinos, polluerunt longe poſitos, polluerunt ignotos, polluerunt nondum natos. Inueni ſi potes quid dicas, quomodo ſuſceperitis honorem Feliciani Muſticani, & Prætextati Aſſuritani, quos cum Maximiniano & aliis decem ſine vlla dilatione dam- [F] naſtis: contra quos vt eos de baſilicis pelleretis, apud duos, vel niſi fallor, apud tres proconſules litigaſtis, & cum iam in locum Prætextati alium ordinaſſetis, poſt tam longum tempus eos in ſuis honoribus recepiſtis. Qua iuſtitia, qua ratione, qua fronte in honore ſuſcipitur Maximinianiſta dãnatus, & damnatur orbis terrarum catholicus inauditus? Qua iuſtitia, qua ratione, qua fronte cauendum eſſe dicitis, ne vos inquinet Cæcilianus olim defunctus, vobiſq; prorſus incognitus, veſtris maioribus iudicantibus ſemel damnatus, veſtris maioribns ter abſolutus, & cauendum non putaſtis, ne vos inquinaret Felicianus, vniuerſalis concilij veſtri ore damnatus, & ab vniuerſis vobis, præcipue tui prædeceſſoris fauore ſuſceptus? Qua iuſtitia, qua ratione, qua fronte reſcinditis baptiſmum quem daut eccleſiæ, quas laboribus ſuis Apoſtoli plantauerunt, cum ſuſceperitis baptiſmum quem Felicianus & Prætextatus per tam longum tempus, quando contra eos damnatos litigabatis, foris à veſtra eccleſia tradiderint? Si enim vt ſoletis male intelligere, & nobis obiicere, ſic eſt intelligendum quod ſcriptum eſt, Qui [Eccleſiaſti-] baptizatur à mortuo, quid proficit in lauacro ſuo: In- [ci 34.] ter illos iſti iacebant quãdo baptizabant, de quibus ve-

G ſtra Pagaienſis ſententia tanto ſtrepitu inſonuit, Aegyptiorum ad modum exēplo pereuntium funeribus plena ſunt littora, quibus in ipſa morte maior eſt pœna, quòd poſt extortam aquis vltricibus animam, nec ipſam inueniunt ſepulturam. Quid ad hæc dicturi eſtis? Ecce mortui baptizāt eos quos ſuſcipitis, nec morimini, & nobis tanquam mortuis calumniamini, vt catholicæ vnitati communicare nolentes, veſtris ignibus vere moriamini. Reſpōde ad iſta: vacat tibi cogitare quid dicas. Saltem in hoc aliquod tibi beneficium conferamus, vt dum cogitas quomodo reſpondeas, minime cogites quomodo ardeas. Sed nolumus vt inopia reſpondendi laſſum illud & quaſſum, quod dicere conſueſtis, adhuc tibi exiſtimes dicendum: Si tales ſumus, quare nos quæritis? Reſpondemus enim: Magis vos catholica Eccleſia debet quærere quia periſtis, ſi vos Maximianiſtas perditi perditos inquiſiſtis, de corde enim veſtro nobis dicitis: Quare quæritis tot tantorúmque reos criminum? Sed de libro dei vobis reſpondemus, quia charitas cooperit multitudinem peccatorum.

H

Exo.14. *1.Pet.4.*

Libri ſecundi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, De baptiſmo contra Donatiſtas, Liber Primus.

Sacramēta & per impios dari. Cap.I. Contra epiſtolam Parmeniani. li.2.cap.14.

IN eis libris quos aduerſus epiſtolā Parmeniani, quam dedit ad Tieonium ſcripſimus: promiſimus nos diligentius quæſtionem baptiſmi tractaturos. Quod etiamſi non ibi promitteremus, debitum tamen à nobis flagitantibus fratribus meminimus & agnoſcimus. Quapropter in hoc opere adiuuante domino ſuſcepimus nō ſolum ea refellere quæ de hac re nobis Donatiſtæ obiectare conſuerunt, ſed
I etiam de beatiſsimi martyris Cypriani authoritate, vnde ſuam peruerſitatem ne veritatis impetu cadat, fulcire conantur, quæ domiſtos donauerit dicere, vt intelligant omnes qui non ſtudio partium exæcati iudicant, non ſolum eos non adiuuari authoritate Cypriani, ſed per ipſam maxime conuinci atque ſubuerti. Iam quidem in ſupramemoratis libris dictum eſt ita poſſe extra catholicam communionem dari baptiſmū, quēadmodum & extra eam poteſt haberi. Nullus autem illorum negat habere baptiſmum etiam apoſtatas, quibus vtique redeuntibus & per pœnitentiam conuerſis, dum non redditur, amitti non potuiſſe iudicatur. Sic & illi qui per ſacrilegium ſchiſmatis ab eccleſiæ communione diſcedunt, habent vtique baptiſmum, quem priuſquā diſcederent acceperunt. Nam & ipſi ſi redeāt, non eis iterum datur. vnde oſtenditur illud quod acceperant in vnitate poſiti, non potuiſſe amittere ab vnitate ſeparatos. Quod ſi haberi foris poteſt, etiam dari cur non poteſt? Si dicis, non recte foris datur: reſpondemus, ſicut non recte foris habetur, & tamen habetur, ſic non recte foris datur, ſed tamen datur. Sicut autem per vnitatis reconciliationem incipit vtiliter haberi quod extra vnitatē inutiliter habebatur, ſic K
per eandem reconciliationem incipit vtile eſſe, quod extra eam inutiliter datum eſt. Non tamen dici fas eſt non datum eſſe quod datum eſt, aut vt non hoc dediſſe quiſquam calumnietur, cum hoc eum dediſſe quod acceperat confitemur. Sacramentum enim baptiſmi eſt quod habet qui baptizatur. Et ſacramentum dandi baptiſmi eſt, quod habet qui ordinatur. Sicut autē baptizatus ſi ab vnitate receſſerit, ſacramentum baptiſmi nō amittit, ſic etiam ordinatus, ſi ab vnitate receſſerit, ſacramētum dandi baptiſmi non amittit. Nulli enim ſacramento iniuria facienda eſt. ſi diſcedit à malis vtrūque diſcedit, ſi permanet in malis vtrunque permanet. Sicut ergo acceptatur baptiſmus quem non potuit amittere qui ab vnitate diſceſſerat, ſic acceptādus eſt baptiſmus quem dedit ille qui ſacramentum dandi cum diſcederet non amiſerat. Nā ſicut redeuntes qui priuſquam recederent baptizati ſunt, non rebaptizantur: ita redeuntes qui priuſquam recederent ordinati ſunt, nō vtique rurſus ordināntur, ſed aut adminiſtrant quod adminiſtrabant, ſi hoc eccleſię vtilitas poſtulat: aut ſi non L
adminiſtrant, ſacramentum ordinationis ſuæ tamen gerunt, & ideo eis manus inter laicos non imponitur: Nam neque ſacramentum baptiſmi, neque ſacramentum dandi baptiſmi, quando ab eis cum Maximiano diſceſsit Felicianus, amiſit. Nunc enim cum ſecum habent cum eiſipſis, quos cum foris eſſet, in Maximiani ſchiſmate baptizauit. Quapropter potuerunt ab eis accipere cæteri, cum ad noſtrum conſortium non acceſsiſſent, quod illi non amiſerant, cum à noſtro cōſortio receſsiſſent. Quibus rebus oſtēditur & ipſos impie facere, qui rebaptizare conantur orbis vnitatem, & nos recte facere qui dei ſacramenta improbare nec in ipſo ſchiſmate audemus. In quo enim nobiſcum ſentiunt, in eo etiam nobiſcum ſunt. In eo autem à nobis receſſerunt, in quo à nobis diſſentiunt. Non enim acceſſus iſte atque diſceſſus corporalibus motibus, ſed ſpiritalibus eſt metiendus. Sicut enim coniunctio corporum fit per continuationem locorum, ſic animorum quidam contactus eſt conſenſio voluntatum. Si ergo qui receſsit ab vnitate aliquid aliud agere voluerit, quàm quod in vnitate percepit, in eo recedit atque diſ- M
iungitur. Quod autem ita vult agere ſicut in vnitate agitur, vbi hoc accepit & didicit, in eo manet atq; coniungitur. Itaque iſti in quibuſdam rebus nobiſcum ſunt, in quibuſdam vero à nobis exierunt. Proinde illa in quibus nobiſcum ſunt, eos agere nō vetamus. In quibus autem nobiſcum non ſunt, vt veniendo accipiant, vel redeundo recipiant, adhortamur, & quibus modis poſſumus vt diligant emendati atque correcti, cum charitate flagitamus †. Non eis itaque dicimus, nolite dare: ſed, nolite in ſchiſmate dare. Nec eis quos videntur baptizaturi dicimus, nolite accipere: ſed, nolite in ſchiſmate accipere. Nam ſi quem forte coëgerit extrema neceſsitas, vbi catholicum per quem accipiat nō inuenerit, & in animo pace catholica cuſtodita, per aliquem extra vnitatem catholicam poſitum acceperit, quod erat in ipſa catholica vnitate accepturus, ſi ſtatim etiam de hac vita migrauerit, nō eum niſi catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus cum ſe catholicæ congregationi etiam corporali præſentia reddiderit, vnde nunquam corde diſceſſerat, nō ſolum non improbamus quod fecit, ſed etiam ſecuriſſime veriſsimeq; laudamus, quia præſentem deum credidit cordi ſuo vbi vnitatē ſeruabat, & ſine ſancti baptiſmi

De conſe. diſ.4.cap. nullus autem.

De conſe. diſ.4.cap. oſtenditur. *De conſe. diſ.4.cap. oſtenditur.* *Baptiſmus extra eccleſiā accept°. Cap.II.* *† ſatagim°.* *24.q.1.ca.ſi quem forte.*

A tiſmi ſacramento, quod vbicunque inuenit, non hominum, ſed dei eſſe cognouit, noluit ex hac vita migrare. Si quis autem cum poſſit in ipſa catholica accipere, per aliquam mentis peruerſitatem eligit in ſchiſmate baptizari, etiam ſi poſtea venire ad catholicã cogitat, quia certus eſt ibi prodeſſe ſacramentum quod alibi accipi quidem poteſt, prodeſſe autem noo poteſt, proculdubio peruerſus & iniquus eſt, & tanto pernicioſius quanto ſcieotius. Ita enim nõ dubitat rectè illic accipi, ſicut non dubitat illic prodeſſe etiam quod alibi acceperit.

Tutò in eccleſia accipere ſacramenta. Cap. III.

Duo enim ſunt quæ dicimus, & eſſe in Catholica baptiſmum, & illic tantum rectè accipi. vtrunque horum Donatiſtæ oegant. Item alia duo dicimus, eſſe apud Donatiſtas baptiſmum, nõ autem illic rectè accipi. Horum duorum illi vnum magnopere affirmant, id eſt, eſſe ibi baptiſmum, non autem illic rectè accipi, nolunt fateri. Harum quatuor ſententiarum tres noſtræ tantum ſunt, vnam vero vtrique dicimus. Nam eſſe in catholica baptiſmum, & rectè illic accipi, & apud Donatiſtas non rectè accipi nos tantum dicimus, eſſe vero baptiſmũ & apud Donatiſtas & illi aſſerunt & nos cõ- B cedimus. Quiſquis ergo vult baptizari, & certus eſt iam ſibi noſtram Eccleſiam ad Chriſtianã ſalutem eſſe diligendam, & in ea ſola illi prodeſſe baptiſmum Chriſti, etiam ſi alibi acceptum fuerit, ſed ideo in parte Donati vult baptizari, quia eſſe ibi baptiſmum non illi ſoli neque nos ſoli, ſed vtrique dicimus, attẽdat alia tria. Si enim nos eligit ſequi in iis quæ illi non dicũt, ea vero quæ vtrique dicimus, præponit his quæ nos ſoli dicimus, ſatis eſt nobis quòd ea quæ illi non dicũt, & nos ſoli dicimus, præponit eis quæ illi ſoli dicunt. Eſſe autem in catholica baptiſmum nos dicimus, illi non dicũt. Rectè accipi in catholica baptiſmum nos dicimus, illi non dicunt. Non rectè accipi in parte Donati baptiſmum nos dicimus, illi non dicũt. Sicut ergo id potius credit quod nos ſoli dicimus eſſe credendum, ita hoc potius faciat quod nos ſoli dicimus eſſe faciendũ. Quod autem vtrique eſſe credendum dicimus, hoc ſi ita putat robuſtius credat, quàm id quod à ſolis nobis dicitur. Robuſtius enim crediturus eſt eſſe baptiſmum Chriſti in parte Donati, quod ab vtriſque noſtrum dicitur, quàm eſſe baptiſmũ in catholica, quod à ſolis catholicis tantummodo dicitur. Sed rurſus magis credi- C turus eſt eſſe baptiſmum Chriſti etiam apud nos, quod nos ſoli dicimus: quàm nõ eſſe apud nos, quod illi ſoli dicunt. Iã enim decreuit & certus eſt, in quibus diſſentimus, nos illis eſſe præponẽdos. Ita ergo quod nos ſoli dicimus, rectè apud nos accipi magis crediturus eſt, quàm non rectè apud nos accipi, quia hoc illi ſoli dicunt. Eadem regula quod nos ſoli dicimus, non rectè apud illos accipi magis crediturus eſt, quàm id quod illi ſoli dicũt, id eſt, rectè apud illos accipi. Fruſtra itaq; ſibi videtur ſecurus ibi accipere, quod eſſe quidem ibi vtriq; dicimus, ſed ibi eſſe accipiendum non vtriq; dicimus. Eligat autem ipſe in eo quod non vtrique dicimus, nobis potius inhærere. Hic ergo ſecurus accipiat, vbi & eſſe & accipere rectè certus eſt: illic autem nõ accipiat, quod eſſe quidem ibi dicunt, ſed ibi accipiẽdum eſſe non dicunt, quorum ſententiam decreuit eligere, quanquam etiam ſi dubium haberet, non illic rectè accipi quod in catholica rectè accipi certum haberet, grauiter peccaret in rebus ad ſalutem animę pertinẽtibus, vel eo ſolo quòd certis incerta pręponeret. Rectè quippe hominẽ in Eccleſia catholica baptizari eo ipſo certus eſt, quòd etiã alibi baptizatus huc tranſire decreuit, Non rectè autem apud Donatiſtas hominem baptizari D ad ſalutem incertum habet, cum hoc illi dicant quorum ſententiam Donatiſtis anteponẽdam eſſe certum habet, & incertis certa præponendo hic baptizetur, vbi propterea certus eſt rectè fieri, quia & cũ alibi aliter facere cogitabat, huc tranſeundum eſſe decreuerat.

Qui ſciẽs à ſchiſmaticis accipit ſacramẽtũ. Cap. IIII.

Iam vero ſi quis non intelligit quo modo fieri poſſit, vt quod ibi eſſe confitemur, non ibi rectè dari dicamus, illud attẽdat, quia nec rectè ibi eſſe dicimus quod & illi dicunt in his qui ab eorum communione diſcedunt. Intueantur etiam ſimilitudinem notæ militaris, quia extra militiam à deſertoribus & haberi & accipi poteſt, ſed tamen extra militiam nec habenda nec accipienda eſt, & reducto vel perducto ad militiam, nec mutanda nec iteranda eſt. Veruntamen & alia cauſa eſt eorum qui in iſtos hæreticos imprudenter incurrũt, ipſam eſſe Chriſti Eccleſiam exiſtimantes, alia eorum qui nouerunt non eſſe catholicam Eccleſiam, niſi eam quæ ſicut promiſſa eſt, toto terrarum orbe diffunditur, & extenditur vſque ad fines terræ, quæ creſcens inter zizania & in tædio ſcandalorum requiem futuram deſiderans, dicit in Pſalmis, A finibus terræ ad te clamaui dum tæderet anima mea, in petra exaltaſti me. Pe- E tra autem erat Chriſtus. In quo nos iam reſuſcitatos & in cœlo conſidentes dicit Apoſtolus, nondum in re, ſed in ſpe. Ideoque ſequitur Pſalmus & dicit, Deduxiſti me quia factus es ſpes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Ex illis quippe promiſſionibus tanquam telis & iaculis in turri munitiſſima conſtitutis, non ſolum cauetur, ſed etiam expugnatur inimicus. Induentes lupos ſuos pellibus ouium dicunt, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, & ab vniuerſitate ciuitatis ſuper montem conſtitutæ, ad particulas inſidiarum ſuarum multos ſeparant, & iugulatos abſumunt. Et cum hoc nouerint, eligunt extra communionem vnitatis corporis Chriſti accipere baptiſmum Chriſti, ad eandem communionem cum eo quod alibi acceperint poſtea migraturi. Sciẽtes enim habituri ſunt aduerſus Eccleſiam baptiſmum Chriſti, vel eo ipſo die quo accipiũt. Quod ſi ſceleratum eſt, quis eſt qui dicat, Permittatur mihi vno die ſcelus admittere? Si enim tranſiturus eſt ad catholicam, quæro cauſam. Quid aliud reſponſurus eſt, niſi quia malum eſt eſſe in parte Donati, & non eſſe in catholica vnitate? Hoc igitur malum quot diebus fece- F ris, tot dierum malum facturus es, & dici poteſt maius malum fieri plurium dierum, minus autem paucorum, nullum autem malum fieri dici non poteſt. Quid autem opus eſt hoc tam execrabile malum vel vno die vel vna hora committere? Hoc enim qui ſibi concedi vult, poteſt ab Eccleſia vel ab ipſo deo petere, vt ſibi vel vno die apoſtatare concedat. Nam cur vnius diei eſſe apoſtata timeat, & vnius diei eſſe ſchiſmaticus hæreticuſve non timeat, nulla cauſa eſt.

Cap. V.

Illic, inquit, accipere malui, vbi baptiſmum Chriſti eſſe vtrique conſentiunt. Sed illic non rectè accipi illi ad quos migraturus es dicunt, rectè vero illic accipi illi à quibus migraturus es dicunt. Illud itaque quod hi dicunt, quos poſtponis, contradicentibus illis quos ipſe anteponis, aut falſum eſt, aut vt mitius dicatur, incertum. Vera ergo falſis, aut incertis certa præpone. Illic enim quò migraturus es cum alibi acceperis, rectè poſſe accipi quod deſideras, non illi tantum ad quos tranſiturus es, ſed tuipſe qui tranſiturus es, confiteris. Si enim vtrum rectè illic poſſet accipi dubitares, etiam illuc tranſeundum eſſe dubitares. Accipere itaque

Contra epiſtolam Parmeniani, li. 2. cap. 13.

Pſal. 60.

1. Cor. 10.

Ephe. 2.

Matt. 7. & 24.

G in parte Donati, ſi incertum eſt eſſe peccatum, quis dubitet certum eſſe peccatum, non ibi potius accipere, vbi certum eſt non eſſe peccatum? Illi vero qui per ignorantiam ibi baptizantur, arbitrantes ipſam eſſe Eccleſiam Chriſti, in iſtorum quidem comparatione minus peccant, ſacrilegio tamen ſchiſmatis vulnerantur, nõ ideo nõ grauiter quòd alij grauius. Cum enim dictum Mat.10. eſt quibuſdam, Tolerabilius erit Sodomis in die iudicij quàm vobis: non ideo dictum eſt, quia Sodomitæ non torquebuntur, ſed quia illi grauius torquebuntur, quanquam hoc fuerat fortaſſe occultum aliquandu & incertum. Vnde autem ſanantur hi qui aduertunt & corriguntur, inde grauantur hi qui eum iam ignorare non permittuntur, in perniciem ſuam pertinaciter ſæuiunt. Damnatio quippe Maximinianiſtarum, & receptio damnatorum, cum his quos extra eorum communionem in ſacrilegio, ſicut concilium eorum clamat, in ſchiſmate baptizarunt, totam iſtam ſoluit quæſtionem, totam contentionem abſtulit. Nihil omnino inter nos & eos Donatiſtas qui Primiano communicant dereliquit vnde dubitetur non ſolum haberi, ſed etiam dari poſſe baptiſmum Chriſti ab eis qui ab Eccleſia ſeparantur. Sicut enim ipſi eos quos Felicia-
H nus in ſchiſmate baptizauit, verum baptiſmum accepiſſe fateri coguntur, quia eos ſecum nunc habent in ipſo baptiſmo quem in ſchiſmate perceperunt, ſic nos dicimus baptiſmum Chriſti eſſe etiam extra communionem catholicam, quem dãt illi qui ab eadem communione præciſi ſunt, quia eum cum præciderẽtur non amiſerunt: & quod ipſi ſe putant contuliſſe illis quos Felicianus in ſchiſmate baptizauit, cum eos ſibi reconciliauerunt: id eſt, non vt acciperent quod [non] habebant, ſed vt prodeſſet eis quod inutiliter in ſchiſmate acceperant & habebant: hoc vere confert & præſtat deus per communionem catholicam illis qui veniunt ab aliqua hæreſi vel ſchiſmate, vbi baptiſmum Chriſti acceperunt: id eſt, non vt baptiſmi ſacramentum incipiant habere quod nõ habebant, [ſed vt proſit eis quod
Cap. VI. inutiliter habebant.] Quapropter inter nos & ipſos quodammodo Cardinales Donatiſtas, quorum Epiſcopus apud Carthaginem Primianus eſt, iam de hac re nulla eſt controuerſia. Voluit enim deus per Maximinianiſtas eam finiri, vt quod charitate ſuadente nolebant, exemplo ſuo cogẽte faterentur. Sed adhuc propterea inde diſputamus, ne illi ſibi videãtur aliquid di-
I cere, qui nec iſtis cõmunicant, qui apud ſe potius, quãto pauciores, tanto ſynceriores Donatiſtas remanſiſſe contendunt. Qui ſi Maximinianiſtæ ſoli eſſent, nec ipſorum ſalutem contemnere deberemus. Quanto ergo magis quia eadem pars Donati in multa minutiſsima fruſta conſciſſa eſt, quæ omnes minutæ particulæ hanc vnam multo grandiorem, in qua Primianus eſt, de recepto Maximinianiſtarum baptiſmo reprehendunt, & ſingulæ conantur aſſerere apud ſe tãtummodo verum baptiſmum remanſiſſe, nec omnino eſſe alibi, neque in toto orbe terrarum quà Eccleſia catholica expanditur, nec in ipſa grandiore parte Donati, nec in cæteris præter ſe vnam ex minutiſsimis partibus. Quæ omnes particulæ ſi aduertere voluerint vocem non hominis, ſed ipſius manifeſtiſsimæ veritatis, & animoſum ſpiritum ſuæ peruerſitatis domare, non vtique ad partem Donati maiorem, de qua præciſa præciſæ ſunt, ſed ad ipſam viriditatem radicis catholicæ de ariditate propria
Luc 9. reuertentur. Omnes quippe iſti vbi contra nos non
Mat.12. ſunt, pro nobis ſunt, vbi autem nobiſcum non colligunt, ſpargunt. Iam enim ne videar humanis ar- K
gumentis id agere, quoniam quæſtionis huius obſcuri- Scriptura
tas prioribus Eccleſiæ temporibus ante ſchiſma Do- concordia.
nati magnos viros & magna charitate præditos, patres Cap. VII.
Epiſcopos ita inter ſe compulit ſalua pace diſceptare atque fluctuare, vt diu conciliorum in ſuis quibuſque regionibus diuerſa ſtatuta nutauerint, donec plenario totius orbis concilio quod ſaluberrime ſentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur: ex Euangelio profero certa documenta, quibus domino adiuuãte demonſtro, quàm recte placuerit & vere ſecundum deum, vt hoc in quoquam ſchiſmatico vel hæretico eccleſiaſtica medicina curaret, in quo vulnere ſeparabatur: illud autem quod ſanum maneret, agnitum potius approbaretur, quam improbatum vulneraretur.
Certe dominus in Euangelio dicit, Qui non eſt me- Mat.12.
cum, aduerſum me eſt: & qui mecum non colligit, ſpargit: Tamen cum ad eum diſcipuli retuliſſent, vidiſſe ſe quendam in eius nomine pellentem dæmonia, & pro-
hibuiſſe, quia cum illis eum non ſequebatur, Nolite, Luc 9.
inquit, prohibere, Qui contra vos non eſt, pro vobis
eſt: Non poteſt enim quiſquam in meo nomine face- Mar.9.
re aliquid, & male loqui de me. Si nihil in illo corri-
gendum erat, ſecurus ergo ſit quiſquis extra commu- L
nionem Eccleſiæ conſtitutus colligit in Chriſti nomine, diſſociatus à Chriſtiana ſocietate: atque ita falſum erit illud, Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt: & qui non colligit mecum, ſpargit. Si autem quod diſcipuli domini per ignorantiam facere voluerunt, id in eo corrigendum eſt quod dixit dominus, Nolite prohibere: cur hoc ipſe prohiberi prohibuit? Et quo modo erit verum quod ibi ait, Qui contra vos non eſt, pro vobis eſt? In hoc enim facto non contra eos, ſed pro eis erat, vbi per nomen Chriſti ſanitates operabatur. Vt ergo vtraque ſententia vera ſit, ſicuti vera eſt, & illa vbi ait, Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt: & qui mecum non colligit, ſpargit: & illa vbi ait, Nolite prohibere, qui enim contra vos non eſt, pro vobis eſt: quid reſtat intelligendum, niſi quia ille in tanti nominis veneratione confirmandus fuit, vbi non erat contra Eccleſiam, ſed pro Eccleſia: & in illa tamen ſeparatione culpandus, vbi ſi colligeret ſpargeret: & ſi forte veniret ad Eccleſiam, non illud quod habebat
ibi acciperet, ſed in quo aberrauerat, emendaret? M

Neque enim & Cornelij gentilis hominis oratio- Sana curanda nõ ſunt, ſed agnoſcenda.
nes non ſunt exauditæ, aut eleemoſynæ non ſunt acceptæ, imò & angelum ad ſe mitti, & miſſum meruit intueri, per quem poſſet vtique ſine hominis alicuius
acceſſu cuncta neceſſaria diſcere: Sed quoniam quic- Ca. VIII.
quid boni in orationibus & eleemoſynis habebat, pro- Act.10.
deſſe illi non poterat niſi per vinculum Chriſtianæ ſocietatis & pacis incorporaretur eccleſiæ, iubetur mittere ad Petrum, & per illum diſcit Chriſtum: per illum etiam baptizatus, Chriſtiano populo conſortio quoque communionis adiungitur, cui ſola bonorum operum ſimilitudine iungebatur. Pernicioſe quippe contemneret bonum quod nondum habebat, ſuperbiens ex illo quod habebat. Sic etiam qui ſeipſos à ſocietate cæterorum ſeparãtes, charitate violata, vnitatis vinculũ rumpunt, ſi nihil faciunt eorum quæ in illa ſocietate acceperunt, in omnibus ſeparati ſunt, & ideo quem ſibi ſociauerint, ſi venire ad Eccleſiam voluerit, debet omnia quæ nõ accepit, accipere. Si vero nõnulla eadem faciũt, non ſe in eis ſeparauerũt, & ex ea parte in texturæ compage detinentur, in cetera ſciſſi ſunt. Proinde ſi quẽ ſo-

ciauerint

A ciauerint ſibi, ex ea parte nectitur Eccleſiæ, in qua nec illi ſeparati ſunt. Et ideo ſi ad Eccleſiam venire voluerit, in eo ſanatur vbi laniatus errabat. Vbi vero ſanus connectebatur, non curatur ſed agooſcitur, ne cum ſana curare volumus, potius vulneremus. Itaque illi quos baptizant, ſanant vulnere idololatriæ vel infidelitatis, ſed grauius feriont vulnere ſchiſmatis. Idololatras enim in populo dei gladius ioteremit, ſchiſmaticos autem terræ hiatus abſorbuit. *1.Cor.13.* Et Apoſtolus, Si habeam omnem, inquit, fidem ita vt mootes transferam, charitatem vero non habeam, nihil ſum. Si quis adducatur ad medicum in aliqua oeceſſaria parte corporis graui vulnere ſauciatus, ſi dixerit medicus, moritur inde niſi curetur: non opinor illi qui adduxerunt eum, ita deſipiuot vt conſideratis atque numeratis cæteris membris eius ſanis, reſpondeant medico & dicant, Ergò nc iſta ſana tot membra noo valent ad eius vitam, & illud vnum vulneratum valet ad eius mortem? Non vtiq; hoc dicunt, ſed curandum offerunt: nec ideo tamē quia curandum offerunt, medicum rogāt, vt etiam illa qoæ ſa-
B na ſunt curet, ſed illi vni loco medicinam inſtanter adhibeat, vnde mors etiam ſaluis cæteris imminet, & niſi ſanetur adueniet. Quid ergo prodeſt homini vel ſana fides, vel ſanum fortaſſe ſolum fidei ſacramentum, vbi letàli vulnere ſchiſmatis perempta eſt ſaoitas charitatis, per cuius ſolius peremptionem etiam illa integra trahuntur ad mortem? Quod ne fiat, noo ceſſat miſericordia dei per vnitatem ſanctæ Eccleſiæ ſuæ, vt veniant & curentur per medicamētum reconciliationis, per vinculum pacis. Nec ideo ſe putent ſanos eſſe, quia dicimus eos habere aliquid ſanum: oec rurſus putent ideo curandum eſſe quod ſanum eſt, quia oſteodimus aliquid vulneratum. Itaque in ſacramenti ſanitate qui cootra oos noo ſunt, pro nobis ſunt: io ſchiſmatis autem vulnere qui cum Chriſto non colligont ſpargunt. Non extollantur ex his quæ habēt. Quid tantum per ea quę ſana ſunt ſuperbos oculos ducunt? Et vulnus ſuom dignētur humiliter intueri, nec ſolum quid aſſit, ſed etiā quid deſit attendant.

Sine charitate nihil prodeſt. Cap. IX. Videant quàm multa & quàm magna nihil proſint, ſi vnum quidem defuerit, & videant quid ſit ipſum voum. Nec me in hoc audiant, ſed Apoſtolum, *1.Cor.13.* Si linguis, inquit, homioū loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æramentum ſonans aut cymbalum tin-
C niens. Et ſi habuero prophetiam, & ſecreta omnia ſciuero & omnem ſcientiam: & ſi habuero omoem fidem vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſom. Quid ergo eis prodeſt ſi linguam io ſacris myſteriis haheant angelicam, & prophetiam quemadmodum Caïphas & Saül, vt aliquādo prophetcot, *Ioan.11. 1.Reg.18. & 19.* quos fuiſſe damnabiles ſancta ſcriptora teſtatur: Si ſacramēta non tantum ſciant, ſed & habeant, ſicut habuit Simon magus: *Actu.8.* Si fidem, ſicut dæmonia cōfeſſa ſunt Chriſtum: *Marci.1.* neque enim non credebant cum dicereot, Quid nobis eſt & tibi fili dei? ſcimus qni ſis: Si diſpertiaot ipſi etiam ſubſtantiam ſuam pauperibus, ſicut multi oon ſolum io catholica, ſed in diuerſis hæreſibus faciunt: Si aliqua iugruente perſecutione tradant ad flammas nobiſcum corpus ſuum pro fide qnam pariter confitentur: tamen quia ſeparati hæc aguot, oon ſufferentes inuicem in dilectione, neque ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, *Ephes.4.* charitatem vtiq; oon habendo, etiam cum illis omnibus quæ nihil eis proſunt, ad æternam ſalutem perueoire ooo poſſunt.

Nō ſatis na ſci ab Eccleſia. Cap. X. Sed videntur ſibi argutiſſime quærere, vtrum geoeret filios baptiſmus Chriſti in parte Donati, an non generet: vt D ſi conſenſerimus quòd generet, ſuam eſſe aſſeuerēt Eccleſiam matrem, quæ filios potuit de Chriſti baptiſmate generare: & quia vnam oportet eſſe Eccleſiam, ex hoc iam noſtram non eſſe Eccleſiam crimineotur. Si autem dixerimus, noo generat, cur ergo, aiunt, apud vos non renaſcuntor per baptiſmum, qui tranſeont à nobis ad vos, cum apud oos fuerint baptizati, ſi oondum nati ſuot? Quaſi vero ex hoc generet vnde ſeparata eſt, & non ex hoc vude coniuncta eſt. Separata eſt eoim à vinculo charitatis & pacis, ſed adiuncta eſt io vno baptiſmate. Itaque voa eſt Eccleſia, quæ ſola catholica nominatur: & quicquid ſuum habet iu communiooibos diuerſorum à ſua vnitate ſeparatis, per hoc quòd ſuum in eis habet, ipſa vtique generat, oon illæ. Neque enim ſeparatio eorum geoerat, ſed quod ſecum de iſta tenueruot: qoòd ſi & hoc dimittant, omoino noo generant. Hæc itaque io omnibus generat, cuius ſacramenta retinentur, vnde poſſit tale aliqnid vbicūque generari, quanuis nō omoes qoos generat ad eius pertineant vnitatem, quæ vſque in finem perſeuerātes E ſaluat. Neque enim hi ſoli ad eam oon pertinent, qui ſeparatiooìs aperto ſacrilegio manifeſti ſunt, ſed etiam illi qui in eius vnitate corporaliter mixti per vitā peſſimam ſeparantur. Etenim Simonem magum per baptiſma ipſa pepererat: *Acto.8.* coi tamen dictum eſt quòd non haberet partem in hæreditate Chriſti. Nunquid ei baptiſmus, nuoquid Euangelium, nunquid ſacramēta defuerunt? Sed quia charitas defuit, fruſtra natus eſt, & ei expediebat fortaſſe oon naſci. Nuoquid non erant nati quibus Apoſtolus ait, *1.Cor.3.* Tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam: cos tameo à ſacrilegio ſchiſmatis reuocat, in quod ideo irruebant, qnia carnales erant? Quaſi paruulis, inquit, in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam. Nondom enim poteratis, ſed nec adhuc quidē poteſtis, carnales enim eſtis adhuc. Cum enim ſint ioter vos æmulatio & contentio, oónne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Cum enim quis dicat, *1.Cor.1.* Ego quidem ſum Pauli, alius autem, ego Apollo, ego vero Cephæ &c. nónne homines eſtis? De his enim ſupra dicit, Obſecro antem vos fratres per nomen domini Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes: & non ſint in vobis ſchiſmata. Sitis autem perfecti in eodem ſenſu & in eadem ſeotentia. Nuociatum eſt enim mihi de vobis fratres mei ab his qui ſunt Chloës, quia F cōtentiooes ſunt in vobis. Hoc autem dico, quia vnuſquiſque veſtrum dicit, Ego quidem ſum Pauli, ego autē Apollo, ego vero Cephę, ego autem Chriſti. Diuiſus eſt Chriſtus? Nuoquid Paulus crucifixos eſt pro vobis, aut in oomine Pauli baptizati eſtis? Iſti ergo ſi io hac obſtinatione & peruerſitate remanerent, certe quidem nati erant, nec tamen ad ipſam Eccleſiam de qua oati erant, per pacis atque vnitatis vioculum pertinerent. Ergo ipſa generat & per vterū ſuum, & per vteros ancillarum ex eiſdem ſacramētis, tanquam ex viri ſui ſemioe. Non enim fruſtra dicit Apoſtolus omnia illa in figura eſſe geſta. *1.Cor.10.* Sed qui ſuperbiont & legitimæ matri nō adiunguntur, ſimiles ſunt Hiſmaëli, de quo dictum eſt, *Gene.21. Galat.4.* Eiice ancillam & filium eius, Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Qui autem pacifice diligunt legitimam patris ſui coniugem, cuius legitimo iure generati ſunt, ſimiles ſunt filiis Iacob, *Gene.30.* quanuis de ancillis natis, ſed tamen eandem hæreditatem ſumentibus. Qui aotem de vtero ipſius matris intus in vnitate nati, negligunt gratiam quam acceperunt, ſi-

G miles ſunt Eſaū filio Iſaac, qui reprobatus eſt, deo atte-

Gene 25. ſtante & dicente, Iacob dilexi, Eſaū autem odio habui.

Malach. 1. cū ambo ex vno concubitu concepti, ex vno vtero nati ſint.

An ſemper peccata remittātur in baptiſmo.

Quærunt etiam, vtrum peccata dimittantur per baptiſmū in parte Donati: vt ſi dixerimus dimitti, reſpondeant, ergo eſt illic ſpirituſſanctus, quia cum inſufflante domino datus eſſet diſcipulis, tunc ſecutus eſt

Caput. XI. & ait, Baptizate gentes in nomine patris & filij & ſpi-

Matth 28. rituſſancti: ſi cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei. ſi

Ioan. 20. cui tenueritis, tenebūtur. Et ſi ita eſt, inquiūt, cōmunio noſtra eſt Eccleſia Chriſti. Nō enim præter Eccleſiam, dimiſsionem peccatorum ſpirituſſanctus operatur. Et ſi noſtra communio eſt Eccleſia Chriſti, non eſt Eccleſia Chriſti veſtra communio. Vna eſt enim quæcunq; illa

Canti. 6. ſit, de qua dictum eſt, Vna eſt columba mea, vna eſt matri ſuæ. Nec poſſunt Eccleſiæ tot eſſe quot ſchiſmata. Si autē dixerimus non ibi dimitti peccata, ergo, inquiunt, non eſt illic verus baptiſmus: & propterea quos à nobis ſuſcipitis, vos baptizare debetis: quod quia non facitis, in Eccleſia Chriſti vos non eſſe fatemini. His ita reſiſtimus, ſecundum ſcripturas, eos interrogātes, vt quod à nobis quærunt, ſibi ipſi reſpondeant. Quæro enim vt

H dicant, vtrum dimittantur peccata vbi charitas nō eſt: peccata enim tenebræ animarū ſunt. Audimus quippe

1. Ioan. 2. Ioannem dicētem, Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt vſque adhuc. Nulli autem ſchiſmata facerent, ſi fraterno odio non excæcarentur. Si ergo dicimus, non ibi dimitti peccata, quomodo renaſcitur qui apud eos baptizatur? Quid eſt enim renaſci per baptiſmū, niſi à vetuſtate renouari? Quomodo autē renouatur à vetuſtate, cui peccata præterita nō dimittūtur? Quòd ſi renatus nō eſt, nec Chriſtū induit, ex quo conficitur vt denuo

Galat. 3. baptizādus videatur: quia dicit Apoſtolus, Quotquot enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtū induiſtis: quem ille ſi non induit, nec in Chriſto baptizatus habendus eſt. Porrò quia in Chriſto dicimus baptizatum, fatemur eum Chriſtum induiſſe. Et ſi hoc fatemur, regeneratum fatemur. Quod ſi ita eſt, & peccata dimiſſa ſunt. Quo-

1. Ioan. 2. modo ergo dicit Ioannes, Qui odit fratrē ſuum, in tenebris manet vſq; adhuc: ſi iam facta eſt remiſsio peccatorum? An non eſt in ſchiſmate odium fraternū? Quia hoc dixerit, cū & origo & pertinacia ſchiſmatis nulla

I ſit alia niſi odium fraternum? Hanc illi quæſtionē ſoluere ſibi videntur cū dicunt, Non eſt ergo in ſchiſmate remiſsio peccatorum, & ideo nec regeneratio noui hominis, & propterea nec baptiſmus Chriſti. Nos autem quia fatemur ibi eſſe baptiſmum Chriſti, hanc eis quæ-

Acto. 8. ſtionem ſoluendam proponimus, Magus ille Simon, vtrū vero Chriſti baptiſmate tinctus ſit? Reſpondebunt ita, quia ſanctæ ſcripturę authoritate coguntur. Quęro ergo, vtrum fateantur ei dimiſſa peccata? Profecto fatebuntur. Itē quæro, cur ei dixerit Petrus, non eum habere partem in ſorte ſanctorum? Quia, inquiunt, poſtea peccauit, pecunia volens emere donum dei, cuius venditores eſſe Apoſtolos credidit.

Qui ſint charitate baptizatur quatenus accipiat remiſſionem peccatorum.

Quid ſi ad ipſum baptiſmum fictus acceſsit? Dimiſſa ſunt ei peccata, an non ſunt dimiſſa? Eligant quod volunt: vtrumlibet elegerint, ſufficiet nobis. Si dimiſſa dixerint, quomodo ergo ſpirituſſanctus diſciplinæ effugiet fictum, ſi in iſto

Cap XII

De cō. di 4. c. oſtenditur. 4 ſen. di 4. ca. Qui vero.

ficto remiſsionem operatus eſt peccatorum? Si dixerint non eſſe dimiſſa, quæro, ſi poſtea fictionem ſuam corde concuſſo & vero dolore fateretur, denuo baptizandus iudicaretur? Quod ſi dementiſsimum eſt dicere, fateantur vero baptiſmo Chriſti baptizari poſſe hominē, & tamē cor eius in malitia vel ſacrilegio perſeuerās peccatorum abolitionem non ſinere fieri: atque ita intelli- K gant in communionibus ab Eccleſia ſeparatis poſſe homines baptizari, vbi Chriſti baptiſmus eadē ſacramenti celebratione datur & ſumitur: qui tamen tunc proſit ad remiſsionem peccatorum, cum quis reconciliatus vnitati, ſacrilegio diſſenſionis exuitur, quo eius peccata tenebantur, & dimitti non ſinebantur. Sicut enim in illo qui fictus acceſſerat, fit vt nō denuo baptizetur, ſed ipſa pia correctione & vera cōfeſsione purgetur, quod non poſſet ſine baptiſmo, ſed vt quod ante datum eſt, tunc valere incipiat ad ſalutem, cum illa fictio veraci confeſsione receſſerit: ſic etiam iſte qui baptiſma Chriſti, quod non amiſerunt qui ſe ſeparauerunt, inimicus charitatis & pacis Chriſti, in aliqua hæreſi aut ſchiſmate accepit, quo ſacrilego ſcelere peccata eius nō dimittebantur, cum ſe correxerit, & ad Eccleſiæ ſocietatem vnitatémque venerit, non iterum baptizandus eſt, quia ipſa reconciliatione ac pace præſtatur, vt ad remiſsionem peccatorum eius, in vnitate iam prodeſſe incipiat ſacramentum, quod acceptum in ſchiſmate prodeſſe nō poterat.

De cōſ. diſ. 4 ca. ſiue valere. 4. ſent. diſtin. 4 ca. Qui vero.

Si autem dixerint in illo qui fictus acceſsit, per ſanctam vim tanti ſacramenti dimiſſa quidem illi eſſe peccata in ipſo temporis puncto, ſed per fictionem ipſius rediiſſe continuo, vt ſpirituſſanctus & affuerit ba- L ptizato, vt peccata recederēt, & perſeuerantiam fictionis fugerit vt redirent, vt & illud verum ſit, Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: Et illud, Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: id eſt, vt induat eum Chriſto ſanctitas baptiſmi, & exuat eum Chriſto pernicies fictionis, ſicut fit cum quiſque à tenebris per lucem tranſit ad tenebras, oculi quidem eius in tenebras perpetuo diriguntur, ſed non poteſt lux niſi perfundere tranſeuntem.

Euaſio Donatiſtarum.

De cō. di. 4. ca. Quomodo deus. in fine. 4. ſen. diſtin. 4. ca. Qui vero.

Galat. 3.

Sapien. 1.

Confutatio.

Qui ergo hoc dixerint, hoc etiam in eis intelligant fieri, qui extra Eccleſiæ communionem, ſed tamen baptiſmate Eccleſiæ baptizantur: quod vbicunque fuerit, ſanctum eſt per ſeipſum: & ideo non eſt eorum qui ſe ſeparant, ſed eius vnde ſe ſeparant: valet tamen apud eos hactenus, vt per eius lucem tranſeant ad diſſenſionis ſuæ tenebras, cōtinuo redeuntibus peccatis, quæ baptiſmatis ſanctitas in illo temporis puncto dimiſerat, tanquam redeunte obſcuritate quam lux in tranſitu excuſſerat.

Nota peccata ſemel dimiſſa redire

Nam redire dimiſſa peccata, vbi fraterna charitas non eſt, apertiſsime docet in Euangelio de illo ſeruo, quem cum inueniſſet debitorem decem milium talētorum, deprecan- M ti omnia dimiſit: ille autem conſeruum ſuum qui ei debebat centum denarios, cum miſeratus non fuiſſet, iuſſit eum dominus reddere quę ei dimiſerat.

Matth. 18.

De cōſe. diſ. 4. cap. Quomodo deus. 4. ſen. diſ. 4. ca. qui vero.

Tempus ergo quo accipitur indulgentia per baptiſmum, tāquam tempus eſt reddendæ rationis, vt omnia debita quę inuenta fuerint, dimittantur. Non tamē ille ſeruus poſtea dedit conſeruo ſuo mutuam pecuniam, quam cum ille non poſſet reddere, non eius miſertus eſt, ſed iam ei debebat conſeruus eius, cum ipſe rationem domino ſuo reddens, tanti numeri debito ſolueretur: nec dimiſerat conſeruo ſuo quod ei debebat, & ſic acceſſerat vt ei dimitteret dominus. Hoc indicant verba conſerui dicentis, Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Alioquin diceret, Iam mihi hoc dimiſeras, cur iterum repetis? Hoc & ipſius domini verba manifeſtius aperiunt, Ait enim, Egreſſus autem ſeruus ille, inuenit vnum de conſeruis ſuis qui debebat ei cētum denarios.

Matth. 18.

Non dixit, cui iam debitum centum denariorum dimiſerat: Si enim dimiſerat, non ei debebat. Quia ergo dixit, debebat ei: manifeſtum eſt, quòd non dimiſerat.

Et melius

A Et melius qnidem fuerat,atque hoc potius congruebat tãto dehitori reddituro rationem, & expectanti miſericordiam domioi ſui, vt prior ipſe cõſeruo dimitteret quod ei debebatur, & ſic ad rationem reddendam, vbi miſericordia domini imploraoda erat accederet. Nec tamen illud quod ooodum conſeruo dimiſerat, impediuit dominum eius, quo mious in illo tempore accipiendæ rationis dimitteret ei omnia quæ debebat. Sed quid profuit,quãdoquidẽ io caput eius propter odiorum perſeuerantiam rurſus omnia continuo replicata ſuot? Sic nõ impeditur baptiſmi gratia,quo minus omnia peccata dimittat,etiam ſi odium fraternum in eius cui dimittuntur aoimo perſeuerat. Soluitur enim heſternus dies,&quicquid ſupereſt ſoluitur,etiã ipſa hora momentumq; ante baptiſmũ & io baptiſmo. Deioceps autem reus eſſe contiouo incipit, noo ſolũ conſequentium, ſed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum, redeuotibus omnibus quę dimiſſa ſunt peccatis:& hæc ſæpe cõtiogunt io Eccleſia.

De cõſ. diſ. 4. ca. Quomodo deus. 4 ſen. di. 4. c. qui vero.

Nõ iterãd' baptiſmus. Cap. XIII. Matth. 5.

Nam plerunq; fit vt homo habeat inimicum quem iniquiſsime oderit, quaoquam etiam iniquos inimicos diligere iubeamur,& orare pro eis. Subito autem periculo mortis B incipit perturbari,& poſcit baptiſinum,quem tanta feſtinatione accipit, vt neceſſariam interrogationẽ paucorum verborum vix periculi tempus admittat, quanto minns ſermooem longiſsimum,vt illud odium pellatur corde,etiam ſi baptizanti ſit cognitum? Certe iſta noo ſolnm apud nos,ſed etiam apud illos cuenire non ceſſant. Quid ergo dicimus? Dimittuntur peccata huic homioi, an non dimittuntur? Prorſus quod volunt eligaot. Si enim dimittuntur,continuo redeunt,Euangelium loquitur,veritas clamat. Siue ergo dimittantur ſiue oon dimittantnr,oeceſſaria eſt medicina poſtea: neque tamen ſi vixerit,atque id corrigendum eſſe didicerit atque correxerit,denuo baptizatur, ſiue apud illos, ſiue apud oos. Sic & illa quæ ſchiſmatici vel hæretici ſi non aliter habeot, nec aliter agũt quàm vera Eccleſia, cum ad nos veoiuot oõ emendamus ſed potius approbamus. In quibus enim oon diſſentiunt à nobis, in eis nõ diſiunguntur à nobis. Sed tameo quia eis nihil proſunt quamdiu hęretici vel ſchiſmatici ſunt propter alia in quibus à veritate diſſeotiuot, & propter ipſum ſeparationis immaoiſsimum ſcelus, ſiue permanſerint in C eis peccata,ſine cootinuo dimiſſa redieriot, vt ad ſalutem pacis atque charitatis veniant adhortamur, non ſolum vt aliquid habeant quod oõ habebant,ſed vt eis etiam illud prodeſſe incipiat quod habehant.

Charitas deeſt ſchiſmaticis. Cap. XIIII.

Fruſtra ergo nõbis dicunt, ſi baptiſmom noſtrum acceptatis, quid minus habemus vt nobis de veſtra cõmunione conſulendum putetis? Reſpoodemus eoim, Non baptiſmum veſtrum acceptamus, quia noo eſt baptiſmus ille hæreticorum vel ſchiſmaticorum,ſed dei & Eccleſiæ vbicunqne fuerit inuentus & quocunque traoſlatus. Veſtrum autem oon eſt niſi qnod prane ſentitis, & ſacrilege agitis, & impie ſeparamini. Nam ſi cætera omnia vera vel ſentiatis vel habeatis, & in eadem ſeparatiooe tamen duretis aduerſus vinculum fraternę pacis, aduerſus vnitatem omnium fratrum,qui toto orbe terrarum ſicut promiſsi ſunt, ita exhibiti, quorũ omnium cauſas & corda nullo modo vnquã noſſe aut diſcutere potuiſtis, vt merito damnaretis, qui non poſſunt propterea rei eſſe, quia iudicibus eccleſiaſticis potius q̃ litigatoribus crediderunt: hoc ſolũ minus habetis, quod minus habet qui charitatẽ nõ habet. Iam quid opus eſt vt nos retexamus? Voſipſi in Apoſtolo inſpicite quãtũ ſit quod minus habetis. Quid autem intereſt qui cha- D ritatem oon habet, vtrũ foras auolet aliquo vento tentatiooís ablatus, ao iotus de meſſe dominica non recedat in vltima ventilatione ſeparandus? Et tamen tales etiam ſi iam ſemel per baptiſmum nati ſunt, iterum eos naſci ooo oportet.

Naſci nihil pdeſt ſi deſit charitas. Cap. XV. Gene. 25. & 28. Gene. 30. Gene. 16. Diſt. 56. ca. Hiſmael.

Eccleſia quippe omnes per baptiſmum parir, ſiue apud ſe, id eſt ex vtero ſuo, ſiue extra ſe de ſemine viri ſui, ſiue de ſe, ſiue de ancilla. Sed & Eſaü de vxore natus,propter fraternam diſcordiam ſeparatus eſt à populo dei. Et Aſer per vxoris quidem poteſtatem, ſed ex ancilla natus,propter fraternam coocordiã terrã repromiſsioois accepit. Vnde & Hiſmaëli vt ſepararetur à populo dei nõ obfuit mater ancilla, ſed obfuit fraterna diſcordia: nõ prufuit poteſtas vxoris cuius magis filius erat, quia per ipſius iura cõiugalia & in ancilla ſemioatus erat, & ex ancilla ſuſceptus. Sicut apud iſtos Eccleſiæ iure quod eſt io baptiſoio naſcuotur quicooq; oaſcuntur: ſed ſi coocordant cum fratribus, per vnitatem pacis ad terram veoiũt repromiſſionis, nõ de materoo vtero rurſus eiiciendi, ſed io pateroo ſemine agnoſcendi. Si antem in diſcordia perſeuereot, ad Hiſmaëlis funiculum pertinebunt. Prior au- E tẽ fuit Hiſmaël, & poſtea Iſaac: & prior Eſaü, poſterior autem Iacob: Non quia prior peperit hęreſis q̃ Eccleſia, aut Eccleſia ipſa prius carnales vel animales, & poſtea ſpiritales, ſed quia io ipſa ſorte mortalitatis noſtræ ex quo de Adam naſcimur, nõ eſt prius quod ſpiritale, ſed quod animale, poſtea ſpiritale. Ex ipſo autem aoimali ſeoſu, quia homo animalis non percipit quæ ſunt ſpiritus dei, omnes diſſeoſiones & ſchiſmata generaotur. In quo ſenſu perſeuerantes, Apoſtolus dicit ad vetus teſtamentum pertioere, id eſt, ad terrenorum promiſſorum cupiditatem, in quibus quidem ſpiritalia figurãtur. Sed animalis homo nõ percipit quæ ſuot ſpiritus dei. Quocunqne ergo tẽpore tales homines eſſe cœperint in hac vita, iam diuinis pro ſeculorum diſtributione ſacramẽtis imbuti, ſi adhuc tameo carnaliter ſapiant, & carnalia de deo ſiue in hac vita ſiue poſt hanc vitam ſperent atque deſidereot, animales ſunt. Eccleſia vero quod eſt populus dei, etiam in iſtius vitę peregrinatione antiqua res eſt, in aliis hominibus habens animalẽ portionem, in aliis autẽ ſpiritalem. Ad animales pertinet vetus teſtameotum, ad ſpiritales nouum. Sed primis temporibus vtrunq; occultum fuit ab Adam vſque ad Moyſen. A Moyſe autẽ maoifeſtatum eſt vetus, & in eoipſo oc- F cultabatur nonũ, quia occulte ſignificabatur. Poſtea vero quàm in carne domious venit, reuelatũ eſt nouũ: veteris autẽ ſacramenta ceſſaruot, ſed concupiſcentiæ tales oon ceſſauerunt. In illis enim ſuot quos Apoſtolus iam per ſacramentum noui teſtameoti natos, adhuc tamen dicit animales non poſſe percipere quę ſuot ſpiritus dei. Sicut enim in ſacramentis veteris teſtameoti viuebant quidam ſpiritales, ad oouum ſcilicet teſtamẽtum quod tunc occultabatur occulte pertinẽtes: ſic & nunc in ſacraoiento noui teſtamenti quod iam reuelatum eſt, plerique viuunt animales. Qui proficere ſi nolunt ad percipienda quæ ſunt ſpiritus dei, quò eos hortatur ſermo Apoſtolicus, ad vetus teſtamentum pertinebnnt. Si autem proficiunt & antequam capiãt, ipſo profectu & acceſſu ad nouũ pertinent. Et ſi prius quàm ſpiritales fiant, ex hac vita rapiantur, cuſtoditi per ſacrameoti ſanctitatem in terra viuentium computantur, vbi eſt ſpes ooſtra & portio dominus. Nec inuenio quid verus intelligatur in eo quod ſcriptum eſt; Imperfectum meum videruot oculi tui: quandoquidem

Gene. 16. & 25. 1. Cor. 15. 1 Cor. 2. Galat. 4. 1. Cor. 2.

De cõſe. di. 4. cap. ſicut in ſacramẽtis. Pſal. 138.

Qui ſe- G ſequitur,& in libro tuo omnes ſcribentur. Quæ au-
gitomi Ec- tem peperit Abel & Enoch, & Noë & Abraham, ipſa
cleſia filij. peperit Moyſen & Prophetas tempore poſteriores ante
Cap.XVI. aduentū domini: & quæ iſtos, ipſa & Apoſtolos & mar-
Gene.4. & tyres noſtros & omnes bonos Chriſtianos. Omnes e-
5. & 11. nim diuerſis quidem temporibus nati apparuerunt, ſed
Exod.2. ſocietate vnius populi continentur, & eiuſdem ciuita-
tis ciues labores huius peregrinationis experti ſunt, &
quidam eorum nunc experiuntur, & vſque in finem cæ-
Gene.4. & teri experientur. Item quæ peperit Caïn & Cham &
9. & 16. Hiſmaëlem & Eſaü, eadem ipſa peperit & Dathan &
& 25. alios in eodem populo ſimiles: & quæ iſtos, eadem ipſa
Nume.16. & Iudam pſeudo apoſtolū, & Simonē magum, & cæ-
Luca.6. teros vſque ad hæc tēpora pſeudo chriſtianos in affe-
Acto.8. ctione animali pertinaciter obduratos, ſiue in vnitate
permixti ſint, ſiue aperta præciſione diſſentiant. Sed cū
tales à ſpiritualibus euangelizantur, & ſacramentis im-
Gene.25. buuntur, tanquam per ſeipſam Rebecca eos parit, ſicut
Gene.16. Eſaü. Cum autem per illos qui non caſte annunciant
Philip.1. Euangelium, tales in dei populo generantur, Sara qui-
Gene.30. dem, ſed per Agar. Item boni ſpiritales quando euan-
gelizantibus vel baptizantibus carnalibus generātur,
H Lia quidem vel Rachel iure coniugali eos, ſed per an-
cillarem vterum parit. Cum vero per ſpiritales in Euā-
gelio generantur boni fideles, qui vel euadunt in ſpi-
ritalis ætatis affectum, vel eò tendere non deſiſtunt, vel
ideo non faciunt quia non poſſunt, ſicut ex vtero Saræ
Iſaac, vel Rebeccæ Iacob, in nouam vitam & nouum
Boni vbique teſtamentum naſcūtur. Itaque ſiue intus verſari vi-
boni. deantur, ſiue aperte foris ſint, quod caro eſt, caro eſt: ſi-
Cap.XVII. ue in area ſua ſterilitate perſeueret, ſiue occaſione ten-
tationis tanquam vento extra tollatur, quod palea eſt,
2. Retract. palea eſt, & ſemper ab illius Eccleſiæ quæ ſine macula
cap.18. & ruga eſt, vnitate diuiſus eſt, etiam qui congregatio-
Ephe.5. ne ſanctorum in carnali obduratione miſcetur. De nul-
lo tamen deſperandum eſt, ſiue qui intus talis apparet,
ſiue qui foris manifeſtius aduerſatur. Spiritales autem
ſiue ad hocipſum pio ſtudio proficientes, non eunt fo-
ras: quia & cum aliqua vel peruerſitate vel neceſsitate
hominum videntur expelli, ibi magis probātur, quàm
ſi intus permaneant, cum aduerſus Eccleſiam nullate-
nus eriguntur, ſed in ſolida vnitatis petra fortiſsimo
I charitatis robore radicantur. Ad hoc enim pertinet
Gene.15. quod in illo Abrahę ſacrificio dicitur, Aues autem non
Cyprianus diuiſit. De baptiſmi ergo quæſtione iam quātum ar-
excuſatur. bitror, ſatis differui, & quia hoc manifeſtiſsimum ſchi-
Ca.XVIII. ſma eſt quod Donatiſtarum nomine nuncupatur, re-
ſtat vt hoc de baptiſmo pie credamus, quod vniuerſa
Eccleſia à ſacrilegio ſchiſmatis remota cuſtodit. In qua
tamen ſi aliud alij, & aliud alij adhuc de iſta quæſtione
ſalua pace ſentirent, donec vniuerſali concilio vnum
aliquid eliquatum ſyncerumq; placuiſſet, humanæ in-
firmitatis errorem cooperiret charitas vnitatis, ſicut
1.Petri.4. ſcriptum eſt, quia charitas cooperit multitudinem pec-
catorum. Qua enim abſente cætera inaniter habentur,
eadem præſente quædam venialiter non habentur.
Extant beati martyris Cypriani in eius literis magna
documenta, vt ad illum iam veniam, de cuius ſibi au-
thoritate iſti carnaliter blandiuntur, cum eius charita-
te ſpiritaliter perimantur. Nam illis temporibus ante-
quam plenarij cōcilij ſententia quid in hac re ſentien-
Iſequendū. dum eſſet, totius Eccleſiæ conſenſio confirmaſſet, vi-
ſum eſt ei cum fermè octoginta coepiſcopis ſuis Aphri-
canarum eccleſiarum, omnem hominem qui extra Ec-
cleſiæ catholicæ cōmunionem baptizatus fuiſſet, opor-
tere ad Eccleſiam venientem denuo baptizari. Quod K
non recte fieri tanto viro nimirum propterea domi-
nus non aperuit, vt eius pia & humilitas & charitas in
cuſtodienda ſalubriter Eccleſię pace pateſceret, & non
ſolum illius temporis Chriſtianis, ſed etiam poſte-
ris ad medicinalem, vt ita dicam, notitiam ſignaretur.
Cum enim tanti meriti, tantæ Eccleſiæ, tanti pectoris,
tanti oris, tantæ virtutis Epiſcopus, aliud de baptiſmo
arbitraretur, quàm erat inquiſita diligētius veritas fir-
matura, multique eius collegæ, quanuis liquidò non-
dum manifeſtatum, id tamen tenerent quod & præte-
rita Eccleſiæ conſuetudo, & poſtea totus catholicus or-
bis amplexus eſt: nō ſe ille tamen à cæteris diuerſa ſen-
tientibus ſeparata communione diſiunxit, & hoc etiam
cæteris perſuadere non deſtitit, vt ſufferrent inuicem
in dilectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in *Ephe.4.*
vinculo pacis. Ita enim corporis manente compage, ſi
quid in quibuſdam membris infirmabatur, ex eorū ſa-
nitate conualeſceret potius quàm præciſione mortifi-
catum diligentiam nullius curationis admitteret. Et ſi
ſe ille ſeparaſſet, quàm multi ſequerentur, quantum ſi-
bi nomē inter homines faceret, quanto latius Cypria-
niſtæ quàm Donatiſtę vocarentur? Sed non erat filius L
perditionis, de qualibus dictum eſt, Deiecisti eos dum *Pſal.72.*
extollerentur. ſed erat filius pacis Eccleſiæ, qui tanta
cordis illuminatione præditus, propterea non vidit a-
liquid, vt per eum aliud ſupereminentius videretur. Et
adhuc, inquit Apoſtolus, ſupereminentiorem viam vo- *1.Cor.12.*
bis demonſtro. Si linguis hominum loquar & angelo- *& 13.*
rum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut
æramentum ſonās aut cymbalum tinniens. Minus er-
go ille penetrauit, vt cerneret ſecretum abditum ſacra-
menti: ſed ſi ſciret omnia ſacramenta, charitatem au-
tem non haberet, nihil eſſet. Cum autem minus illud
perſpiciens, hanc tamen humiliter, fideliter, fortiter
cuſtodiuit, ad martyrij coronam meruit peruenire: vt
ſi qua in eius lucidam mentem ex humana conditione
nebula irrepſerat, glorioſa ſerenitate fulgentis ſangui-
nis fugaretur. Non enim fruſtra ipſe dominus Ieſus
Chriſtus, cum ſeipſum diceret vitem, ſuos autem tan- *Ioan.15.*
quam in vite ſarmenta, præcidi eos dixit, & de vite au-
ferri tanquam inutilia ſarmenta, quæ fructum non da-
rent. Quis eſt autem fructus, niſi nouus ille fœtus, de
quo item dicit, Mandatum nouum do vobis, vt diliga- *Ioan.13.*
tis inuicem? Ipſa eſt illa charitas, ſine qua cætera nihil M
proſunt. Dicit autem & Apoſtolus, Fructus autem ſpi- *1.Cor.13.*
ritus eſt charitas, gaudium, pax, lōganimitas, benigni- *Galat.5.*
tas, bonitas, fides, manſuetudo, continentia. Quæ om-
nia incipiunt à charitate, & per cæteram iuncturam
quaſi botrū mirabilem faciunt. Nec tamē fruſtra idem
dominus addidit, Quæ autem ſarmēta in me dant fru- *Ioan.15.*
ctum, purgat illa pater meus, vt maiorem fructum affe-
rant: niſi quia & ipſi qui fructu præualent charitatis,
poſſunt tamen aliquid habere purgādum, quod incul-
tum agricola non reliquit. Quod ergo ille vir ſanctus
de baptiſmo aliter ſentiens quàm ſe res habebat, quæ
poſtea pertractata, & diligētiſsima conſideratione fir-
mata eſt, in catholica vnitate permanſit, & charitatis *Oſtēdit quo*
vbertate compenſatum eſt, & paſſionis falce purgatum *modo aliter*
eſt. Sed ne videar deuitandæ probationis cauſa iſta *Cyprianus,*
in laudem beatiſsimi martyris dicere, quę quidem non *aliter Do-*
eius ſed illius eſt, cuius gratia talis extitit, iam de literis *natiſtę dixe-*
eius documenta proferamus, quibus maxime Donati- *runt bapti-*
ſtarum ora clauduntur. Huius enim authoritatem im- *ſma iterādū*
peritis obiiciunt, vt ſe quaſi recte facere oſtēdant, quòd *Cap.XIX.*

A ad ſe venientes fideles denuo baptizent, nimirum miſeri, & niſi ſe corrigant a ſemetipſis omnino damnati, qui hoc in tanto viro eligunt imitari. Quod illi propterea non obfuit, quia in ea pace vnde iſti aberrauerunt, qui viam pacis non cognouerũt, perſeuerantiſsimis vſq; in finem greſsibus ambulauit. Eſt quidẽ Chriſti baptiſma quod vbique ſanctum eſt, & quanuis apud hęreticos vel ſchiſmaticos, ipſius tamẽ hęreſis vel ſchiſmatis non eſt, & ideo nec ad ipſam catholicam inde veniẽtes oportet denuo baptizari. Sed tamẽ hoc aliud eſt, aliud à catholica pace deuiãtes, & in nefariã præciſionis foueã pręcipitatos, rebaptizãdos inſuper iudicare. Nam illũ nęuum in candore ſanctæ animæ, charitatis vbera contegebant: hanc autem fuliginẽ in iſtorum tartarea fœditate, vultus impacatus oſtentat. Sed ad ea quæ deinceps, quod ad beati Cypriani authoritatem attinet, tractaturi ſumus, ab alio ſumemus exordio.

Pſal. 13.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII

B AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, de baptiſmo contra Donatiſtas Liber Secundus.

Cypriani authoritati quãtum deferendum. Caput I.

QVANTVM pro nobis, hoc eſt pro pace catholica faciant ea quæ tanquã ex authoritate beati Cypriani aduerſus nos à parte Donati proferũtur, & quãtum ſint aduerſus eos à quibus proferuntur, adiuuãte domino demõſtrare propoſui. Si qua ergo me reſpõdendi neceſsitas ea, quę iam in libris aliis poſui, rurſus cõmemorare coëgerit, quanquã id modice faciam, his qui iam illa legerunt, & tenent, oneroſum eſſe non debet, quia & ea quæ inſtructioni ſunt neceſſaria ſæpius oportet inſinuare tardioribus: & cum eadem multipliciter varièque verſantur atque tractantur, ipſosquoque capaciure intelligentia præditos adiuuant & ad facilitatem ſciendi, & ad copiam diſſerendi. Noui etiam quemadmodũ ſoleat contriſtare lectorem, cum ab libro quẽm gerit in manibus, quando in aliquem nodum quæſtionis inciderit, C in alium mittitur vbi eius ſolutionem requirat, quem forte non habet. quapropter quæcunque in aliis libris iam diximus, ſi neceſsitas præſentium quęſtionum breuiter iterare compulerit, ignoſcant ſcientes, ne offendantur neſcientes: ſatius eſt énim offerre habenti, quàm differre non habentem. Quid ergo iſti dicunt cum veritatis viribus præfocantur, cui conſentire nolunt? Cypriauus, inquiunt, cuius tantum meritum nouimus tantamque doctrinam, cum multis coepiſcopis ſuis ſententias proprias conferentibus, in concilio ſtatuit hæreticos vel ſchiſmaticos, id eſt, omnes qui extra vnius Eccleſiæ cõmunionem ſunt, baptiſmum non habere, & ideo quiſquis ab eis baptizatus ad eccleſiam venerit, eſſe in Eccleſia baptizandum. Non me terret authoritas Cypriani, quia reficit humilitas Cypriani. Magnum quidem meritum nouimus Cypriani Epiſcopi & martyris, ſed nunquid maius quàm Petri Apoſtoli & martyris? De quo idem Cyprianus in epiſtola ad Quintum ita loquitur, Nam nec Petrus, inquit, quem primum dominus elegit, & ſuper quem ædificauit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus de circuncisione diſceptaret, poſtmodum vendicauit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, vt diceret ſe primatum

Opinio Cypriani.

Cyprianus in epiſtola ad Quintũ. Matt. 16. Galat. 2.

tenere, & obtemperari à nouellis & poſteris ſibi potius D debere. Nec deſpexit Paulum, quòd Eccleſiæ prius perſecutor fuiſſet, ſed conſilium veritatis admiſit, & rationi legitimæ quam Paulus vendicabat facile conſenſit, documentum ſcilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ aliquando à fratribus & collegis noſtris vtiliter & ſalubriter ſuggeruntur, ſi ſint vera & legitima, ipſa potius noſtra ducamus. Ecce vbi commemorat Cyprianus, quod etiam nos in ſcripturis ſanctis didicimus, Apoſtolum Petrum in quo primatus Apoſtolorum tam excellenti gratia præminet, aliter quàm veritas poſtulabat de circuncisione agere ſolitum, à poſteriore Apoſtolo Paulo eſſe correctum. Si ergo potuit Petrus non recte in aliquo ingredi ad veritatem Euangelij, ita vt gentes cogeret iudaïzare, quod Paulus in ea ſcribit epiſtola, in qua deum nõ ſe mentiri teſtatus eſt: Ait enim, Quę autẽ ſcribo vobis, ecce coram deo quia non mentior. Et poſt hanc tam ſanctam atque terribilem atteſtationem dei, narrauit hæc omnia, in quibus eum vidiſſem quia non recte ingrediuntur ad veritatem Euãgelij, dixi Petro coram omnibus, Si tu cum Iudæus ſis, gentiliter & non iudaïce viuis, quemadmodum cogis gentes iudaïzare? Si potuit, inquam, Petrus contra veritatis regulam, quam poſtea Eccleſia tenuit, cogere gentes iudaïzare, cur non potuit Cyprianus contra regulam veritatis, quam poſtea tota Eccleſia tenuit, cogere hæreticos vel ſchiſmaticos denuo baptizari? Puto quòd ſine vlla ſui contumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparatur, quantum attinet ad martyrij coronam. Cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illum Apoſtolatus principatum cuilibet epiſcopatui præferẽdum? Sed & ſi diſtat cathedrarum gratia, vna eſt tamẽ martyrum gloria. Et ſi forte ſe in aliquo inuicem præcedunt corda confitentium, ac pro vera fide in vnitate charitatis morientium, dominus nouerit, cuius occulta & mirabili diſpenſatione gratiarum latro in cruce pendens, ſemel eum cõfitetur, & die ipſo in paradiſum mittitur, Petrus dominum ſequẽs ter negat eum, & corona differtur. Nobis hinc iudicare temerarium eſt. Veruntamen ſi quiſquam nũc cogat circuncidi aliquẽ more Iudaïco, & ſic baptizari, multo amplius deteſtatur hoc genus humanum, quàm ſi aliquis cogatur re- F baptizari. Quapropter cum Petrus illud faciens, à Paulo poſteriore corrigitur, & pacis atque vnitatis vinculo cuſtoditus, ad martyrium prouehitur, quanto facilius & fortius quod per vniuerſę Eccleſię ſtatuta firmatum eſt, vel vnius Epiſcopi authoritati, vel vnius prouinciæ concilio præferendum eſt? Cum idem Cyprianus ita dixerit, quid ei videretur, vt in pace vnitatis eſſe voluerit etiam cum eis qui de hac re diuerſa ſentirent quod indicat ipſius primus ſermo in eiuſdem concilij quod ab iſtis profertur exordio. Nam ita ſe habet:

Galat. 2. *Gala. 1.* *Gala. 2.* E *1. q. 7. capite.* *Luca 23. Matth. 26.* *1. q. 7. capite.*

Cum in vnum Carthaginem conueniſſent calendis ſeptembris, Epiſcopi plurimi ex prouincia Aphrica, Numidia, Mauritania, cum presbyteris & diaconis etiam præſente plebis maxima parte, & lectæ eſſent literæ Iubaiani ad Cyprianum factæ, item Cypriani ad Iubaianum reſcriptæ de hæreticis baptizandis, quidq; poſtmodũ Cypriano Iubaianus idem reſcripſerit, Cyprianus dixit, Audiſtis collegæ dilectiſsimi quid mihi Iubaianus coepiſcopus noſter reſcripſerit, cõſulens mediocritatem noſtram de illicito & prophano hęreticorum baptiſmo, quidque ego reſcripſerim ei, cenſens

Acta in concilio Carthaginenſi. Caput II.

G ſcilicet quod ſemel atq; iterum & ſæpe cenſuimus, hæreticos ad Eccleſiam venientes, Eccleſiæ baptiſmo baptizari & ſanctificari oportere. Item lectæ ſunt vobis & aliæ Iubaiani literæ, quibus pro ſua ſyncera & religioſa deuotione, ad epiſtolam noſtrã reſcribens: nõ tantum conſenſit, ſed & inſtructum ſe eſſe gratias egit. Supereſt vt de hac ipſa re quid ſinguli ſentiamus, proferamus, neminem iudicãtes, aut à iure communionis aliquem, ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Neque enim quiſquam noſtrum Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum cõſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequẽdi neceſſitatem collegas ſuos adigit, quando habet omnis Epiſcopus pro licentia libertatis & poteſtatis ſuę arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio nõ poſſit, quomodo nec ipſe poteſt alterũ iudicare, ſed expectemus vniuerſi iudicium domini noſtri Ieſu Chriſti, qui vnus eſt ſolus habens poteſtatẽ & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro iudicandi. Nunc ſe ſi audent ſuperbæ & tumidæ ceruices hæreticorum aduerſus ſanctam humilitatem huius ſermonis extollant inſani Donatiſtæ, quos ad pacem atque vnitatem ſanctæ Eccleſiæ remeare, atque in ea ſanari cupimus & optamus. Quid ad hæc dicitis vos? Certe nobis obiicere ſoletis Cypriani literas, Cypriani ſententiam, Cypriani cõcilium. Cur authoritatem Cypriani pro veſtro ſchiſmate aſſumitis, & eius exemplum pro Eccleſiæ pace reſpuitis? Quis autem neſciat ſanctam ſcripturam canonicam tam veteris quàm noui teſtamenti certis ſuis terminis contineri, eamq; omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi, vt de illa omnino dubitari & diſceptari nõ poſſit, vtrum verum vel vtrum rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit: Epiſcoporum autem literas quæ poſt confirmatum canonem vel ſcriptæ ſunt vel ſcribuntur, & per ſermonem forte ſapientiorem cuiuſlibet in ea re peritioris & per aliorum Epiſcoporum grauiorem authoritatẽ, doctiorumq; prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſi quid in eis forte à veritate deuiatum eſt? Et ipſa concilia quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum authoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere, ipſaq; plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat, &

Epiſcoporũ literæ, & cõciliorũ prouincialium decreta, cedũt maioribus cõcilijs: Canonicæ scripturæ nulli cedit.

H

Cap. III.

Diſt. 9. cap. quis neſciat.

I cognoſcitur quod latebat, ſine vllo typho ſacrilegæ ſuperbiæ, ſine vlla inflata ceruice arrogantiæ, ſine vlla contentione liuidæ inuidiæ, cum ſancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Chriſtiana.

Quapropter ſanctus Cyprianus tanto excellentior, quanto humilior, qui documentum Petri ſic amauit vt diceret, documentũ ſcilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ aliquando à fratribus & collegis noſtris vtiliter & ſalubriter ſuggeruntur, ſi ſint vera & legitima, ipſa potius noſtra ducamus: ſatis oſtẽdit facillime ſe correcturum fuiſſe ſententiã ſuam, ſi quis ei demonſtraret baptiſmum Chriſti ſic dari poſſe ab eis qui foras exierunt, quemadmodum amitti non potuit cum foras exirent, vnde multa iam diximus: nec nos ipſi tale aliquid auderemus aſſerere, niſi vniuerſæ Eccleſiæ cõcordiſſima authoritate firmati, cui & ipſe ſine dubio cederet, ſi iam illo tempore quæſtionis huius veritas eliquata & declarata per plenarium concilium ſolidaretur. Si enim Petrũ laudat & prædicat ab vno poſteriore collega patienter concorditerq; correctum, quanto citius ipſe cum concilio prouinciæ ſuæ vniuerſi orbis authoritate patefacta veritati ceſſiſſet, qui profecto & vni K verũ dicenti & demonſtranti poſſet facillime conſentire tam ſancta anima, tam pacata: & fortaſſe factũ eſt, ſed neſcimus. Neque enim omnia quæ in illo tempore inter Epiſcopos geſta ſunt, memoriæ literiſq; mandari potuerũt, aut omnia quæ mandata ſunt nouimus. Quomodo enim potuit iſta res tantis altercationum nebulis inuoluta, ad plenarij concilij luculentam illuſtrationem cõfirmationemq; perduci, niſi primo diutius per orbis terrarum regiones, multis hinc atque hinc diſputationibus & collationibus Epiſcoporũ pertractata cõſtaret? Hoc autem facit ſanitas pacis, vt cum diutius aliqua obſcuriora quæruntur: & propter inueniendi difficultatem, diuerſas pariunt in fraterna diſceptatione ſentẽtias, donec ad verum liquidum perueniatur, vinculum permaneat vnitatis, ne in parte præciſa remaneat inſanabile vulnus erroris. Et ideo plerunque doctioribus minus aliquid reuelatur, vt eorum patiens & humilis charitas in qua fructus maior eſt, comprobetur vel quomodo teneãt vnitatem cum in rebus obſcurioribus diuerſa ſentiũt, vel quomodo accipiant veritatem, cum contra id quod ſentiebant, declaratum eſſe cognoſcunt. Quorum duorum manifeſtatum tenemus vnum in beato Cypriano: id eſt, quomodo te- L nuerit vnitatem cum eis a quibus diuerſum ſentiebat. Ait enim, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Alterum autem, id eſt, quomodo accipere potuerit veritatẽ contra id quod ſentiebat inuentam: & ſi literæ tacent, merita clamant: ſi epiſtola non inuenitur, corona teſtatur: ſi concilium non indicat Epiſcoporum, cõſortium indicat angelorum. Non enim paruum documentum eſt pacatiſſimæ animæ in ea vnitate martyrium meruiſſe, vnde ſe diuerſum ſentiens noluit ſeparare. Homines enim ſumus: Vnde aliquid aliter ſapere quàm ſe res habet, humana tentatio eſt. Nimis autem amando ſententiam ſuam, vel inuidendo melioribus vſque ad præcidendæ communionis & cõdendi ſchiſmatis vel hæreſis ſacrilegium peruenire, diabolica præſumptio eſt: In nullo autem aliter ſapere quàm res ſe habet, angelica perfectio eſt. Quia itaq; homines ſumus, ſed ſpe angeli ſumus, quibus æquales in reſurrectione futuri ſumus, quandiu perfectionẽ angeli nõ habemus, præſumptionem diaboli nõ habeamus. Ideo dicit Apoſtolus, Tentatio vos nõ apprehendat niſi humana. Humanum eſt M ergo aliquid aliter quàm ſe res habet ſapere. Propterea dicit alio loco: Quotquot ergo perfecti hoc ſapimus, & ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit. Quibus autem reuelat cum voluerit, ſiue in hac vita ſiue poſt hanc vitã, niſi ambulantibus in via pacis, & in nullam præciſionem deuiantibus? Non quales iſti ſunt qui viam pacis nõ cognouerũt, nec propter aliud vnitatis vinculum diruperunt. Ideo Apoſtolus cum dixiſſet, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoq; vobis deus reuelabit: ne putarẽt præter viam pacis quod aliter ſapiebant ſibi poſſe reuelari, continuo addidit, Veruntamẽ in quod peruenimus, in eo ambulemus. In quo ambulãs Cyprianus, perſeuerantiſſima tolerãtia, fuſo ſanguine, ſed in vnitate fuſo. quia ſi traderet corpus ſuũ vt arderet, & nõ haberet charitatẽ, nihil ei prodeſſet: per martyrij confeſſionem peruenit ad angelicam lucem, vt ſi non antea, ibi certe reuelatum agnoſceret, quod cũ aliter ſaperet, ſententiam diuerſæ opinionis vinculo non præpoſuit vnitatis. Vos itaque Donatiſtæ quid ad hæc dicitis? Si noſtra ſententia de baptiſmo vera eſt, omnes

Dũ dubia diſcutiũtur, non rũpenda vnanimitas.

Cap. IIII.

Cyprianus epiſtola 15. ad Quintũ.

Veritas non reuelatur diſcordib⁹.

Cap. V.

Matth. 22.

1 Cor. 10.

Philip. 3.

Pſal. 13.

Ephe. 4.

1. Cor. 13.

Schiſmatis crimen grauiſsimum.

Caput VI.

A omnes qui aliter ſapiebant Cypriani temporibus, non ſunt ab Eccleſiæ vnitate ſeparati, donec illud quod aliter ſaperent deus illis reuelaret. Vos ergo quare ſeparatione ſacrilega pacis vinculum dirupiſtis? Si autem veſtra ſententia de baptiſmo vera eſt, Cyprianus & cęteri cum quibus eum tale cócilium celebraſſe perhibetis, cũ eis qui aliter ſapiebant, in vnitate permanſerunt, quare vos pacis vinculum dirupiſtis? Quodlibet horũ elegeritis, contra veſtram præciſionem ſententiam ferre cogimini. Reſpondete, quare vos ſeparaſtis? Quare cótra orbem terrarum altare erexiſtia? Quare non communicatis Eccleſiis, quibus epiſtolas apoſtolicas miſſas tenetis & legitis, & ſecũdum ipſaa vos viuere dicitis? Reſpondete, qusre vos ſeparaſtis? Propterea certe, ne malurum cõmunione periretis. Quomodo ergo non perierũt Cyprianus & tot collegæ ipſius? Qui cum crederent hæreticos & ſchiſmaticos baptiſmum nõ habere: ſine baptiſmo tamen receptis, cum peccata eorum tam immania tamq; ſacrilegaupereſſe crederent: eis tamen

B communicare, quàm ſeparari ab vnitate maluerunt, dicẽte Cypriano, Neminem iudicantes, aut à iure cõmunionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentea. Si ergo tali communione malorum pereunt iuſti, iam Eccleſia temporibus Cypriani perierat. Vnde igitur extitit origo Donati, vbi catechizatus eſt, vbi baptizatus, vbi ordinatus, quando iam Eccleſiam contagio cõmunionis extinxerat? Si autem erat Eccleſia, nihil obeſſe mali bonis in vna communione potuerunt. Quare vos ſeparaſtis? Ecce in vnitate video Cyprianum, & alios collegas eius, qui facto concilio cẽſuerunt omnes qui extra Eccleſiæ communionem fuerint bsptizati, baptiſmũ non habere, & ideo eis dandum eſſe cum veniunt. Sed ecce rurſus in eadem vnitate video quoſdam de hac re aliter ſentire, & eoa qui ab hæreticis vel ſchiſmaticis venerint, agnito in eis baptiſmo Chriſti non audere iterum baptizare. Hos omnes catholica vnitas materno ſinu complectitur, inuicem onera ſua portantes, & ſtudentes ſeruare vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis, donec alteria eorum ſi quid aliter ſapiebant, dominus reuelaret. Si vera iſti ſentiebant, ab illia non contaminabãtur, an contaminabantur? Quod volueritis eligite. Si contaminabantur, iam tunc nõ erat Eccleſia. Reſpondete, vnde huc exiſtis? Si autem permanebat Eccleſia, nullo modo boni à malis tali communione contaminantur. Reſpondete, quare vinculum dirupiſtis? An forte ſchiſmatici ſine baptiſmo recepti non contaminant,

Cyprianus in concilio Carthaginenſi.

Galat.6. *Epheſ.4.* *Philip.3.*

C & traditores ſanctorum librorum contaminant? Veſtros quidem fuiſſe traditores manifeſtiſsima rerũ geſta teſtantur. Et ſi tunc in illos quos arguebatis vera diceretia, cauſam veſtram vnitati orbis terrarum perſuaſiſſetis, vt vobis retentis illi excluderentur. Quod ſi conati eſtis facere & non obtinuiſtia, innocens orbis terrarum, qui iudicibus eccleſiaſticis potius quam victis litigatoribus credidit. Si autem noluiſtis agere cauſam veſtram, innocens eſt orbis terrarum, qui damnare nõ potuit inauditos. Quare ergo vos ab innocentibus ſeparaſtia? Sacrilegium ſchiſmatis veſtri defendere non valetis. Sed hæc omitto, hoc dico, ſi vos poſſent contaminare traditores, qui non ſunt à vobis conuicti, & à quibus vos eſtis victi, multo magis poſſent ſacrilegia ſchiſmaticorum & hæreticorum ſine baptiſmo ſecundum veſtram ſententiam recepta, contaminare Cyprianum. Non ſe tamen ille ſeparauit. Et quia permanebat in Eccleſia, manifeſtum eſt quòd contaminari non potuit. Quare ergo vos, nõ dico ab innocentibua,

quod probatur, ſed ab ipſis quod nõ probatur traditoribus ſeparaſtis? An vt dicere cœperam, grauiora ſunt crimina traditorum quàm ſchiſmaticorum? Non afferamus ſtateras doluſas vbi appendamus quod volumus & quomodo volumus pro arbitrio noſtro, dicẽtes, hoc graue, hoc leue eſt, ſed afferamus diuinam ſtateram de ſcripturis ſanctis tanquam de theſauris dominicis, & in illa quid ſit grauius appendamus: imò non appendamus, ſed à domino appẽſa recognoſcamus, tempore illo quo dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cauenda mõſtrauit, & idolum fabricatum atque adoratum eſt, & propheticus liber ira regis cõtemptoria incenſus, & ſchiſma tentatum: & idololatria gladio punita eſt, exuſtio libri bellica cęde & peregrina captiuitate, ſchiſma hiatu terræ, ſepultis authoribus viuis, & cæteria cœleſti igne conſumptis: quis iam dubitauerit hoc eſſe ſceleratius cõmiſſum, quod eſt grauius vindicatum? A talibus ſacrilegis venientes, ſine baptiſmo vt dicitia, ſi Cyprianum non contaminabant, quomodo voa cõtaminare poterant nõ conuicti, ſed confictì traditores? Qui ſi nõ libros incendendos tradidiſſent,

24. quæſt. 1 c. Non afferamus.

Exod.32. *Hier 36.* *Num.16.*

E ſed eos ipſi manibus ſuis incendiſſent, minoris vtique fuiſſent ſceleris, quàm ſi ſchiſma committerent, quia illud mitius, illud grauius vindicatum eſt, non humano arbitrio, ſed diuino iudicio. Quare vos ergo ſeparaſtis? Si vllua ſenſus in vobia eſt, videtis vos certe quid reſpõderi poſsit nõ inuenire. Non vſqueadeo, Inquiũt, omnia defecerunt, vt nõ poſsimus reſpondere ſi volumus. Tu quis es qui indicas alienum ſeruum? Suo domino ſtat aut cadit. Quod eis dictum intelligitur, qui volebant nõ de factis manifeſtis, ſed de cordibus alienis iudicare. Nam quomodo ipſe tam multa de ſceleribus ſchiſmatum & hæreſum loquitur? Aut quomodo canitur in Pſalmis, Si vere iuſtitiam diligitis, recte iudicate filij hominum? Cur autem ipſe dominus dicit, Nolite perſonaliter iudicare, ſed rectum iudicium iudicate: ſi non licet de aliquo indicare? Poſtremò ipſi de illis traditoribus quibus falſa indicauerunt, cur omnino iudicauerunt de ſeruis alienis? Suo domino ſtabant aut cadebant. Cur denique de recentibus Maximinianiſtis plenarij concilij ſicut dicunt ore veridico nõ dubitauerunt tale proferre indicium, vt eos primis illis ſchiſmaticis, quos terra viuos abſorbuit compararent?

Cypriani errorẽ imitantur, charitatem non imitantur. Cap. VII.

Roma.14.

Pſal.57. *Ioan.7.*

F Quorum quoſdam tamen quod negare non poſſunt, aut innocentes damnauerunt, aut nocentea iterum receperunt. Sed cum verum dicitur cui reſpondere non poſſunt, rodunt murmura ſalebroſa. Sic volumus. Tu quis es qui iudices alienum ſeruum? Suo domino ſtat aut cadit. Cum autem infirma ouis in ſolitudine aſpicitur, vbi paſtor qui reclamet abſena videtur, dentes exeruntur, frangitur guttur inualidum. Bonus homo, ſi non eſſes traditor: Conſule animæ tuæ: eſto Chriſtianua. O improbam rabiem. Cum Chriſtiano dicitur, eſto Chriſtianus, quid aliud docetur niſi ſe negare Chriſtianum? Nunquid erat aliud quod docere cupiebant Chriſtianorum perſecutorea? Quibus qui reſtiterunt, facti ſunt martyres. An leuius putatur quod gladio minante, quàm quod lingua inſidiante committitur? Ad iſta reſpundete lupi rapaces, qui pellibus ouinis indui cupientes, beati Cypriani literas pro vobis eſſe arbitramini. Contaminabat Cyprianum ſacrilegium ſchiſmaticorum, an non contaminabat? Si contaminabat, iam tunc periit Eccleſia, non erat vnde propagaremini. Si autem non contaminabat, quomodo ſcelere alieno poſſunt in vnitate contaminari innocentes,

Roma.14.

Matt.7.

G ſi ſchiſmatis ſacrilegia nõ poſſunt? Quare ergo vos ſeparaſtis? Quare cum leuiora quæ fingitis fugitis, ipſum ſacrilegium ſchiſmatis, quod eſt grauius omnibus cõmiſiſtis? An forte iam placet fateri non fuiſſe iam illos vel ſchiſmaticos vel hæreticos, qui extra communionẽ Eccleſiæ, vel in ſchiſmate aliquo vel in hæreſi fuerant baptizati, quia tranſeundo ad Eccleſiam, & errores ſuos priſtinos anathematizando, deſtiterãt eſſe quod erant? Quomodo ergo ſine baptiſmo non ſuper eos remanſerãt ſcelera eorum? An ille baptiſmus Chriſti erat, ſed eis extra Eccleſiæ communionem prodeſſe non poterat: cum autem venerunt, & anathematizato præterito errore, in Eccleſiæ pacem per manus impoſitionem recepti ſunt, tunc in charitate radicatis atq; fundatis, ſine qua infructuoſa ſunt cætera, cœpit prodeſſe ad remiſſionem peccatorum, & ad ſanctificationem vitæ, quod ſine fructu extra portabant? Nolite ergo nobis authoritatem obiicere Cypriani ad baptiſmi repetitionem, ſed tenete nobiſcũ exemplum Cypriani ad vnitatis conſeruationem. Nondum enim erat diligenter illa baptiſmi quæſtio pertractata, ſed tamen ſaluberrimã conſuetudinẽ tenebat Eccleſia, in ipſis quoq; ſchiſmaticis & hæ-

Ephe. 3.

H reticis corrigere quod prauũ eſt, nõ iterare quod datũ eſt, ſanare quod vulneratũ eſt, non curare quod ſanum eſt. Quam conſuetudinẽ credo ex Apoſtolica traditione venientẽ, ſicut multa nõ inueniuntur in literis eorũ neq; in conciliis poſteriorum: & tamẽ quia per vniuerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, non niſi ab ipſis tradita & cõmendata creduntur. Hanc ergo ſaluberrimã cõſuetudinẽ per Agrippinũ prædeceſſorẽ ſuum dicit ſanctus Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi. Sed ſicut diligẽtius inquiſita veritas docuit, quæ poſt magnos dubitationis fluctus ad plenarij concilij confirmationẽ perducta eſt, verius creditur per Agrippinum corrumpi cœpiſſe, nõ corrigi. Irruente itaq; tã magna quæſtione, cũ de remiſſione peccatorũ & de ſpirituali hominis regeneratione, verũ poſſet apud hæreticos vel apud ſchiſmaticos fieri, difficile ratio redderetur, & præcederet authoritas Agrippini, & nonnullorũ qui ei conſenſerant hominum in hac quæſtione deficientiũ, qui maluerũt aliquid nouum moliri quàm tenere conſuetudinẽ, cuius defenſionẽ non intelligebant, irruerunt in oculos animæ veri-

I ſimiles rationes, & intercluſerunt iter peruestigãdæ veritatis. Nec arbitror beatum Cyprianũ propter aliud cõtra conſuetudinẽ quid ſentiret liberius exprompſiſſe, prioreq; dixiſſe, niſi vt alió ſi forte exiſteret, cui eſſet melius reuelatũ, gratiſsime acciperet, & oſtẽderet imitandã non ſolũ docendi diligentiã, ſed etiam diſcendi modeſtiam. Si autem nullus exiſteret qui tale aliquid afferret, vnde illæ omnes veriſimiles rationes quib⁹ mouebatur refellerentur, in eadẽ ſentẽtia permaneret ſibi bene conſcius & nõ occultatæ quæ putabatur veritatis, & retẽtæ quæ amabat vnitatis. Nã & illud ſic intellexit quod ait Apoſtolus, Prophetæ autẽ duo vel tres loquãtur, & cæteri examinẽt. Si alij ſedenti reuelatum fuerit, ille prior taceat. Qua in parte, inquit, docuit & oſtẽdit multa ſingulis in melius reuelari, & debere vnumquẽq; non pro eo quod ſemel imbiberat & tenebat pertinaciter congredi: ſed ſi quid melius & vtilius extiterit libẽter amplecti. His vtiq; verbis non ſolum eos admonuit ſibi conſentire, qui melius aliquid non videbant, ſed etiam eos hortatus eſt, ſi qui poſſent afferre aliquid quo prior conſuetudo ſeruanda potius firmaretur, vt ſi tale eſſet quod refelli nõ poſſet, etiam ipſe oſtẽderet quàm veraciter dixerit, debere vnumquenq; nõ pro eo quod

Eleuati errorẽ Cypriani Cap. VIII.

1. Cor. 14.

Verba Cypriani.

ſemel imbiberat & tenebat, pertinaciter congredi, ſed K ſi quid melius & vtilius extiterit, libenter amplecti. Sed quia tunc non extiterant, niſi qui ei cõſuetudinem opponerent: defenſiones autem ipſius conſuetudinis non tales afferrẽt quibus illa talis anima moueretur, noluit vir grauiſsimos rationes ſuas, etſi nõ veras, quod eũ latebat, ſed tamen nõ victas, veraci quidẽ, ſed tamẽ nondum aſſertæ conſuetudini cedere. Quanquam tamen cõſuetudinẽ niſi prior ante Agrippinus, & nonnulli per Africam coepiſcopi eius etiam per concilij ſentẽtias diſſerere tẽtauiſſent, nõ auderet iſte ſaltẽ ratiocinari aduerſus eam, ſed in tam obſcura quæſtione turbatus, & vbiq; intuens vniuerſalem robuſtamq; cõſuetudinem, coarctaret ſe potius & prece & intentione mentis ad deũ, vt quod poſtea plenario concilio viſum eſt, id verum eſſe perſpiceret & doceret. Sed cũ fatigatũ præcedẽtis cõcilij quod per Agrippinũ factũ eſt excepiſſet authoritas, maluit prædeceſſorũ ſuorũ tanquã inuẽtum defendere, quàm inquirẽdo amplius laborare. Nam in fine epiſtolæ ad Quintũ ita oſtendit in quo tanquã lectulo authoritatis, quaſi feſſus acquieuerit. Quod quidẽ, inquit, & Agrippinus bonæ memoriæ vir, cũ cæteris coepiſcopis ſuis, qui illo tẽpore in prouincia Africa & Numidia Eccleſiã domini gubernabant, ſtatuit, & librata cõcilij cõmunis examinatione firmauit, quorũ ſententiam religioſam & legitimã, ſalutarem fidei, & Eccleſiæ catholicæ cõgruentẽ, nos etiã ſecuti ſumus. Hac atteſtatione ſatis oſtendit multo magis ſe fuiſſe cõmemoraturum, ſi quod de hac re tranſmarinũ vel vniuerſale conciliũ factũ eſſet. Nondum autẽ factum erat, quia cõſuetudinis robore tenebatur orbis terrarũ, & hæc ſola opponebatur inducere volentibus nouitatẽ, quia non poterãt apprehendere veritatẽ. Poſtea tamẽ dum inter multos ex vtraq; parte tractatur & quæritur, non ſolũ inuenta eſt, ſed etiã ad plenarij concilij authoritatẽ roburq; perducta, poſt Cypriani quidẽ paſsionẽ, ſed antequã nos nati eſſemus. Hanc autẽ fuiſſe conſuetudinẽ Eccleſiæ quæ poſtea multis diſcuſsis ambagib⁹ perſpecta veritate plenario concilio confirmata eſt, ſatis oſtenditur ex ipſius beati Cypriani verbis in eadem ad Iubaianũ epiſtola, quæ in cõcilio lecta cõmemoratur: Ait enim, Sed dicit aliquis, Quid ergo fiet de iis qui in præteritũ de hæreſi ad Eccleſiã venientes, ſine baptiſmo admiſsi ſunt? Vbi certe quid fieri ſoleret, & ſi nõ fieri vellet, ſatis oſtẽdit, & eo ipſo quòd conciliũ Agrippini cõmemorat, aperte M indicat fuiſſe aliã cõſuetudinẽ Eccleſiæ. Neq; enim opus erat hoc cõcilio velle ſtatuere ſi iam cõſuetudine tenebatur, & in ipſo cõcilio nõnullæ ſententiæ omnino declarãt eos cõtra Eccleſiæ cõſuetudinẽ decreuiſſe, quod decernendum eſſe arbitrati ſunt. Quapropter illud vnũ iſti cõſiderẽt quod omnib⁹ patet. Si authoritas Cypriani ſequẽda eſt, magis eã ſequendã eſſe in vnitate ſeruãda, quàm in Eccleſiæ cõſuetudine commutãda. Si autẽ conciliũ eius attenditur, huic eſt vniuerſæ Eccleſiæ poſterius cõcilium præponendũ, cuius ſe membrũ gaudebat, & vt ſe in totius corporis cõpage retinenda cæteri imitarẽtur, ſæpius admonebat. Nam & cõcilia poſteriora prioribus apud poſteros præponuntur, & vniuerſum partibus ſemper iure optimo præponitur. Quid autẽ agunt iſti, cũ docetur ſanctus Cyprianus etiã ſi non admiſit in hæreſi vel ſchiſmate baptizatos, tamen communicaſſe admittentibus? quod apertiſsime declarauit, dicẽs, Neminem iudicantes, aut à iure cõmunionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Si talium cõmunione maculatus eſt, cur in tractãdo baptiſmo eius au-

Cõcilia minora cedũt maioribus. C. IX.

Verba Cypriani in epiſtola ad Iubaianũ.

Ex ſcelere laus. Ca. X.

Verba Cypriani.

thoritatem

A thoritatem ſectantur? Si autem taliũ communione maculatus nõ eſt, cur in vnitate retinenda exemplum eius non imitãtur? Num quid hic reſtat niſi vt dicãt, ſic volumus? Quid aliud ſermoni veritatis iuſtitiæq; reſpondent omnes flagitioſi & facinoroſi homines, luxurioſi, ebrioſi, adulteri, & modis omnibus impudici, fures, raptores, homicidæ, latrones, malefici, idololatræ, quid aliud reſpondent cum eos veritas arguit, niſi, hoc volo, hoc me delectat? Et ſi Chriſtiano tĩcti ſunt nomine, di-
Rom.14. cunt etiam, Tu quis es qui iudices alienum ſeruum? Veruntamen eo iſti ſunt modeſtiores, quia cũ legibus diuinis & humanis aliquid pœnarũ pro ſuis perditis moribus factiſq; patiuntur, non ſe martyres dicunt: iſti autem ſimul habere volunt & ſacrilegorum vitã, & innocentium famam, & in ſceleratis factis nullam pœnam, & in pœnis iuſtis martyrum gloriam, quaſi nõ tanto ſit erga illos maior miſericordia & patientia dei, quanto
Sapien.12. magis eos partibus corripiẽs dat locũ pœnitentiæ, & in hac vita flagella ingeminare nõ ceſſat, vt cõſiderantes quæ patiantur & quare patiantur, aliquãdo reſipiſcant. Et quia iam pro vnitate Donati Maximinianiſtarum
B baptiſmum receperũt, pro pace Chriſti orbis terrarum baptiſmum potius amplectantur, reddantur radici, reconcilientur vnitati, videant nihil ſibi remanſiſſe quod dicant, ſed tamen remanſiſſe quod faciant, vt pro factis eorũ præteritis ſacrificiũ dilectionis offeratur placabili deo, cui⁹ voitatẽ nefario ſcelere diruperũt, cuius ſacra-
Pſal.103. mentis tam diuturnas iniurias irrogauerũt. Miſericors eſt enim & miſerator domin⁹, lõganimis & multũ miſericors & verax. Amplectãtur in præſenti vita miſeri-
Ezech.18. & 33. cordem & longanimẽ, & timeant in futura veracẽ. Nõ vult enim mortẽ impij quãtũ vt reuertatur & viuat, quia ſententiã inflectit aduerſus iniurias irrogatas. Hæc eſt
Quid obſtet quo minus reſipiſcant. Cap. XI. eoĩ noſtra exhortatio. Propter hoc eos inimicos habemus, quia vera dicimus, quia tacere metuimus, quia ceſſare ab inſtantia quãta poſſumus formidamus, quia obtemperamus Apoſtolo dicẽti, Prædica verbum,
2.Timo.4. inſta opportune importune, argue, hortare, increpa. ſed ſicut Euãgeliũ loquitur, Diligunt gloriam hominũ magis q̃ dei & dum reprehendi ad tẽpus timent, damnari
Ioan.12. in perpetuum nõ timent. Vident etiã ipſi quid mali fa-
C ciant, vident nõ eſſe quid omnino reſpondeãt: ſed nebulas imperitis offundunt, cũ ipſi viui ſorbeãtur, id eſt, ſcientes & agnoſcẽtes intereant. Viderunt horrere homines & grauiter deteſtari, quòd etiam ſe ipſi in multa ſchiſmata diuiſerũt, & maxime in capite Africæ & notiſsima ciuitate Carthagine, conati ſunt reſarcire dedecus pannorum ſuorum, & putantes q́ poſſent Maximinianiſtas auferre, magno conatu per Optatũ Gildonianum fortiter inſtiterunt, multa illis mala & perſecutiones ſæuiſsimas intulerunt, receperũt inde aliquos, putãtes q́ poſſent omnes eodem terrore conuerti. His autẽ quos receperunt, noluerũt facere iniuriam, vt ab eis in ſchiſmate baptizatos denuo rebaptizarẽt, vel potius ab his ipſis rebaptizari eos facerent intus, à quib⁹ baptizati erãt foris, atq; hoc modo ſuæ nefariæ cõſuetudini præſcripſerunt. Sentiunt q̃ ſcelerate iam faciãt recepto baptiſmo Maximinianiſtarum, violare baptiſmum orbis terrarum. Sed timẽt rebaptizatos ſuos, ne forte non eis parcant, ſi ipſi pepercerint cæteris, ne de illis exigant animas ſuas, ſi animas aliorum trucidare ceſſauerint.

Pertinacia deplorata. Cap. XII. Quid de receptis Maximinianiſtis reſpondeant non inueniunt. Si dixerint, innocentes recepimus: reſpõdetur eis, Ergo innocentes damnaueratis. Si dixerint, neſciebamus: ergo temere iudicaſtis. Sic etiã de traditoribus ſententiã temerariã protuliſtis, falſumq; dixiſtis, D
Plenarij concilij ore veridico dãnatos eſſe cognoſcite. Neq; enim ore veridico innocẽtes damnari potuerũt. Si dixerint, non eos damnauimus: recitatur concilium, recitãtur nomina & Epiſcoporũ & ciuitatũ. Si dixerit, nõ eſt ipſum concilium noſtrũ: recitãtur geſta proconſularia, vbi nõ ſemel idem conciliũ allegauerũt, vt eoſdem Maximinianiſtas de baſilicis excluderent, & iudiciorũ ſtrepitu, atq; auxiliorũ impetu pturbarẽt. Si dixerint, Felicianum Muſticanũ, & Prætextatũ Aſſuritanũ, quos poſtea receperũt, cũ Maximiniano nõ fuiſſe: recitãtur geſta quib⁹ de baſilicis excludẽdos ex cõcilio ſuo quod aduerſus Maximinianiſtas fecerũt, de iudiciis publicis poſtularũt. Si dixerint, p pace recepti ſunt: reſpõdetur, cur ergo verã & plenã nõ agnoſcitis pacẽ? Quis vos impulit? quis coëgit pro pace Donati ſchiſmaticum recipere damnatũ, & cõtra pacem Chriſti orbem damnare inauditũ? Vrget eos vndiq; veritas, vident ſe non habere quid reſpondeãt, & putant ſe habere quid faciant: quid loquãtur nõ inueniunt, tacere nõ permittuntur. Malunt peruerſis vocibus veritati reluctari, q̃ con-
feſsis erroribus paci reſtitui. Quis autem non intelli- *Cap. XIII.*
E gat quid in corde ſuo poſsint dicere? Quid ergo facimus, inquiunt, de his quos iam rebaptizauimus? Reſpõdetur, Redite cum eis ad Eccleſiã, medicamento pacis offerte curãdos quos vulneraſtis, vita charitatis offerte ſuſcitandos quos occidiſtis. Multum valet ad propi-
tiandum deum fraterna cõcordia. Si duobus ex vobis, *Mat.18.*
ait dominus, cõuenerit in terra, quicquid petieritis fiet vobis. Si duobus hominibus, quãto magis duobus populis? Simul nos domino proſternamus, participamini nobiſcum vnitatem, participemur vobiſcum dolorẽ, &
charitas cooperiat multitudinem peccatorum. Ab ipſo *1.Pet.4.*
beato Cypriano conſilium quærite, attendite quantum de vnitatis bono præſumpſerit, vnde ſe nõ dirũpit à diuerſa ſentiẽtibus, & cum arbitraretur eos qui extra Eccleſiæ cõmunionem baptizarentur, baptiſmum nõ ha-
bere, crediditt eos tamen in Eccleſiam ſimpliciter† ad- *†ſuppliciter*
miſſos propter ipſius vnitatis vinculum poſſe ad veniã peruenire. Sic enim ſoluit quæſtionẽ quã ibi ipſe pro-
poſuit, ad Iubaianũ ita ſcribẽs, Sed dicet aliquis, Quid *Cyprianus ad Iubaianum.*
ergo fiet de his qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiã venientes, ſine baptiſmo admiſsi ſunt? Potens eſt do-
F minus miſericordia ſua indulgentiam dare, & eos qui ad Eccleſiam venientes ſimpliciter admiſsi in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare.

Quæſtio. Cap. XIIII. Quid ſit autem pernicioſius, verũ omnino nõ baptizari, an rebaptizari, iudicare difficile eſt. Video quidẽ quid amplius homines deteſtentur atq; horreant, verũtamen recurrens ad illam ſtaterã dominicã, vbi nõ ex humano ſenſu, ſed ex authoritate diuina rerũ momen-
ta † pẽſantur, inuenio de vtraque re domini ſententiã. *†alias, merita.*
Nam & Petro dixit, Qui lotus eſt, non habet neceſsita-
tem iterũ lauãdi. Et Nicodemo, Niſi quis renatus fuerit *Ioan.13.*
ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnũ cœlorũ. Quid *Ioan.3.*
habeat ſecretior diiudicatio dei, hominibus quales nos ſumus, difficile eſt fortaſſe cognoſcere: quantũ tamẽ ad ipſa verba attinet, cuilibet homini manifeſtũ eſt quantum diſtet inter, non habet neceſsitatẽ lauandi, & non intrabit in regnũ cœlorũ. Ipſa denique Eccleſia ſic traditũ tenet, vt hominẽ ſine baptiſmo ad altare prorſus non poſsit admittere, rebaptizatũ autẽ cum poſt pœnitentiã liceat admitti, quid aliud oſtẽditur niſi eum baptiſmo nõ carere? Si ergo Cyprianus quos eſſe ſine baptiſmo arbitrabatur, tamẽ pp̃ter vnitatis vinculũ ad ve-

G niã pertinere præſumebat, potẽs eſt domin⁹ per ipſum vnitatis vinculum & pacis etiã rebaptizatis placari, & eis a quibus rebaptizati ſunt, & ipſa pacis compẽſatione miteſcere, & omnia quæ in errore commiſerant delicta donare, offerentibus ſacrificiũ charitatis, quę cooperit multitudinem peccatorum, vt nõ attendat quàm multi eorũ diſceſſu vulnerati ſint, ſed quàm plures eorum reditu liberati. *1. Petri 4.* In quo enim vinculo pacis credidit Cyprianus poſſe per miſericordiã dei ab Eccleſiæ muneribus non ſeparari eos quos in Eccleſiam ſine baptiſmo exiſtimabat admiſſos, in eodem vinculo pacis credimus per eandẽ miſericordiam dei mereri veniã poſſe rebaptizatos. *Quòd in vnitate charitatis fuit ſalui ĩ Eccleſia baptizati & Donatiſtis ſuadet reuerti ad vnitatẽ.* Eccleſia quippe catholica & temporibus beati Cypriani & ante ipſum præterito tempore aut rebaptizatos, aut baptiſmum non habentes, vnitatis gremio continebat, aut illi aut illi ſalutem non niſi vnitatis ipſius merito conſecuti ſunt. Si enim nõ habebant baptiſmum qui ab hæreticis veniebant, ſicut aſſerit Cyprianus, non rectè admittebantur, & tamen eiſdem ipſe indulgentiam de domini miſericordia propter vnitatẽ Eccleſiæ non deſperauit. Ita ergo ſi habebant baptiſmum, nõ rectè baptizabantur. *Cap. XV.* Quid itaque illos niſi eadem vnitatis charitas adiuuabat, vt quod in ſacramento tractando latebat humanã infirmitatem, diuina miſericordia non reputaret amantibus pacem? Cur ergo cũ veſtros rebaptizatos timetis, & illis & vobis ſalutis aditus inuidetis? Fuit aliquãdo de baptiſmo dubitatio. Qui diuerſa ſenſerunt, in vnitate non manſerunt. Ea dubitatio procedẽte tẽpore perſpecta veritate ſublata eſt: quæſtio quæ nondũ finita Cyprianũ nõ deterruit vt recederet, vos finita vt redeatis inuitat. *Exhortatio ad Donatiſtas vt ad Eccleſiæ vnitatem redeant.* Venite ad catholicã cõcordantẽ, quã Cyprianus non deſeruit fluctuantẽ: aut ſi vobis exẽplum Cypriani iã diſplicet, qui cõmunicauit eis qui cũ baptiſmate hæreticorũ recipiebãtur, aperte dicens, Neminẽ iudicantes, aut a iure cõmunionis aliquẽ ſi diuerſum ſenſerit amouẽtes: quò itis miſeri? Quid agitis? Et voſipſos fugite, quia inde proceſsiſtis, vbi ille permanſit. Si vero ei propter abundantiam charitatis & amorẽ fraternitatis & vinculum pacis, nec ſua peccata nec aliena obeſſe potuerũt, huc redite, vbi & nobis & vobis multo minus oberũt, quę veſtri finxerũt.

Libri ſecundi finis.

I

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, de baptiſmo contra Donatiſtas, Liber Tertius.

Cap. I. ARbitror iam manifeſtum eſſe omnibus poſſe, authoritatem beati Cypriani ad retinẽdum vinculum pacis, nullo modo violandam vnitatis Eccleſiæ ſaluberrimam charitatem, magis pro nobis quàm pro Donatiſtis eſſe proponẽdam. Si enim Cypriani exemplo vti voluerint ad rebaptizandos catholicos, quia ille cenſuit in catholica baptizandos hæreticos, nos potius eius exemplo vtimur, quo apertiſsime ſtatuit, à catholica communione, id eſt à chriſtianis toto orbe terrarum diffuſis, etiam malis & ſacrilegis admiſsis, nullo modo per ſeparationẽ cõmunionis eſſe recedendũ, quãdoquidẽ nec eos qui vt eidẽ videbatur nõ baptizatos ſacrilegos in catholicã cõmunionem recipiebant, à iure cõmunionis voluit amouere, dicens, Neminẽ iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. K Video tamen quid adhuc à me poſsit inquiri, videlicet vt reſpõdeam veriſimilibus illis rationibus, quibus vel ante Agrippinus, vel ipſe Cyprianus, vel illi qui eis in Africa conſenſerunt, vel ſi forte aliqui ex tranſmarinis terris lõgeq; diſcretis, nullo quidẽ ſiue plenario ſiue ſaltẽ regionali concilio, ſed epiſtolari colloquio cõmoti ſunt, *Quantum abſit ab exemplo Cypriani Donatus. Cap. II.* vt hoc eſſe faciendũ putarent, quod & conſuetudo Eccleſiæ priſtina non habebat, & poſtea catholicus orbis terrarum robuſtiſsima firmitate conſenſionis excluſit, vt quod per diſputationes eiuſmodi in aliquorũ mẽtes irrepere cœperat, de ſalute veniens vnitatis potentior veritas & vniuerſalis medicina ſanaret. Hunc itaq; ſermonem videant quàm ſecurus aggrediar, ſi aſſequi & oſtendere non potuero, quomodo refellãtur ea quæ de concilio Cypriani vel epiſtolis eius affirmant, Chriſti baptiſmũ per hæreticos dari non poſſe, in Eccleſia maneo ſecurus, in cuius cõmunione cum eis qui ſibi non conſenſerant, manſit ipſe Cyprianus. L Quòd ſi dicunt, propterea tunc illã catholicam Eccleſiã fuiſſe, quia erãt ibi pauci, vel ſi hoc putãt, etiã multi, qui baptiſmũ datũ apud hæreticos improbabãt, & baptizabant eos qui inde veniebant. Quid ergo? Ante Agrippinum à quo iſta cœpit quaſi noua ratio aduerſus cõſuetudinẽ dimicans, nunquid nõ erat Eccleſia? Quid deniq; poſt Agrippinũ niſi ad priſtinã conſuetudinem reditũ eſſet, alterũ concilium neceſſe eſſet Cypriano? Nunquid nõ erat Eccleſia, quia talis per omnia cõſuetudo tenebatur, vt baptiſmus Chriſti, non niſi Chriſti baptiſmus haberetur, etiã ſi apud hęreticos vel ſchiſmaticos datus fuiſſe probaretur? Quod ſi erat etiã tunc Eccleſia, & hæreditas Chriſti nõ interrupta perierat, ſed per omnes gẽtes augmẽta capiẽs permanebat, tutiſsima ratio eſt in eadẽ cõſuetudine permanere, quæ tũc bonos & malos in vna cõplexione portabat. Si autẽ tunc nõ erat Eccleſia, quia ſacrilegi hæretici ſine baptiſmo recipiebãtur, & hoc vniuerſali cõſuetudine tenebatur: vnde Donat⁹ apparuit? de qua terra germinauit? de quo mari emerſit? de quo cœlo cecidit? Nos itaq; vt dicere cœperã, in Eccleſiæ cõmunione ſecuri ſumus, per cuius vniuerſitatẽ id nunc agitur, quod & ante Agrippinũ & inter Agrippinum & Cyprianũ per eius vniuerſitatẽ ſimiliter agebatur, & cuius vniuerſitatẽ neq; Agrippinus deſeruit, neq; Cyprianus, neq; illi qui eis cõſenſerant, q̃uis aliter q̃ cæteri ſaperent, ſed cũ eis ipſis à quibus diuerſa ſenſerũt, in eadẽ vnitatis cõmunione manſerunt. M Ipſi autẽ conſiderent vbi ſint, qui neq; vnde propagati ſint poſſunt dicere, ſi iam tũc in Eccleſiam recepti ſine baptiſmo hæretici & ſchiſmatici cõmunionis contagione perdiderunt, neq; ipſi Cypriano cõſentiũt. Ille enim cũ receptoribus hæreticorum & ſchiſmaticorũ, ac per hoc cum etiam ipſis receptis manere ſe in cõmunione profeſſus eſt, iſti autẽ propter nomen traditorum quos in Africa infamauerunt, & in tranſmarino iudicio nõ cõnicerunt, ſe ab orbis terrarũ cõmunione ſepararũt, cũ etiã ſi vera crimina obiicerent, multo ſint maiora ſcelera hæreſum & ſchiſmatũ, vnde ſine baptiſmo, ſicut ipſe ſenſit veniẽtes & in catholicã cõmunionem nõ per baptiſmũ recepti, nõ potuerũt maculare Cyprianũ. Neq; in eoipſo in quo ſe dicũt imitari Cyprianũ, inueniũt quid reſpondeãt de recepto baptiſmo Maximianiſtarũ, cũ eis quos ex eorũ numero quos cõcilio ſuo plenario dãnatos, etiã terrenarũ poteſtatũ iudicio ſunt perſecuti, in ſuam cõmunionẽ, in eodẽ ipſo epiſcopatu in quo dãnauerãt reuocauerunt. Quapropter ſi temporibus Cypriani perdidit

Eccleſiam

A Eccleſiam malorum cómunio , non habent iſti ſuæ cú-
munionis originem. Si autem non perdidit, nó habent
pręciſionis aliquam defenſionem: inſuper nec exemplũ
Cypriani ſectantur, quia vnitatis vinculum diruperũt,
nec ipſum concilium , quia Maximinianiſtarum bapti-
Cap.III. ſmum receperunt. Nunc ergo nos manentes in ex-
emplo Cypriani, conſideremus etiam conſiliũ Cypria-
ni: Quid ait Cyprianus? Audiſtis, inquit, collegæ dile-
ctiſsimi, quid mihi Iubaian⁹ coëpiſcopus noſter reſcri-
pſerit, conſulens mediocritatem noſtram de illicito &
prophano hæreticorũ baptiſmo , quidq; ego reſcripſe-
rim ei, cenſens ſcilicet, quod ſemel atq; iterum & ſæpe
cenſuimus, hæreticos ad Eccleſiam venientes, Eccleſiæ
baptiſmo baptizari & ſanctificari oportere. Item lectæ
ſunt vobis & aliæ Iubaiani literę, quib⁹ pro ſua ſyncera
& religioſa deuotione ad epiſtolam noſtrã reſcribens,
non tantũ cõſenſit , ſed & inſtructũ ſe eſſe gratias egit.
His verbis beati Cypriani , accepimus eum à Iubaiano
eſſe cõſultum, & quid reſpóderit cõſulenti, & quòd ille
inſtructũ ſe eſſe gratias egerit. Nunquid iam pertinaces
exiſtimari debemus , ſi cõſiderare voluerimus eandem
B ipſam epiſtolã, qua hoc Iubaiano perſuaſum eſt? Donec
enim perſuadeatur & nobis, ſi hoc perſuaderi veris ra-
tionib⁹ poteſt, ſecuros nos de iure catholicæ cõmunio-
nis facit ipſe Cyprianus. Sequitur enim & dicit, Super-
eſt vt de hac ipſa re quid ſinguli ſentiamus proferamus,
neminẽ iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi
diuerſum ſenſerit amouẽtes. Non ſolũ ergo mihi ſaluo
iure cõmunionis adhuc verũ quærere, ſed etiam diuer-
ſum ſentire cõcedit. Neq; enim quiſquam noſtrum, in-
quit, Epiſcopum ſe Epiſcoporum cõſtituit, aut tyrãnico
terrore ad obſequẽdi neceſsitatẽ collegas ſuos adegit.
Quid mãſuetius? quid humilius? Nulla nos certe deter-
ret authoritas à quęrendo quid verum ſit. Quando ha-
beat, inquit, omnis epiſcopus ꝑ licẽtia libertatis & po-
teſtatis ſuæ arbitrium proprium , tanquam iudicari ab
alio nõ poſsit , quomodo nec ipſe poteſt alterũ iudica-
re. Opinor vtiq; i his quæſtionibus, quæ nõdũ eliquatiſ-
ſima perſpectione diſcuſſæ ſunt. Nouerat enim quantã
ſacramẽti profunditatẽ tunc omnis Eccleſia varia diſ-
putatione verſabat , liberumq; faciebat quærendi arbi-
triũ, vt examinata veritas panderetur. Neq; enim men-
tiebatur , & ſimpliciores collegas ſuos in verbo capere
cogitabat, vt cũ ſe diuerſum ſentire prodidiſſent, tunc
C contra q̃ promiſerat, excommunicandos eſſe cenſeret.
Abſit ab anima tã ſancta iſta ſcelerata perfidia qui hoc
de tali viro quaſi cũ eius laude ſentiũt , nihil aliud q̃ ſe-
ipſos tales eſſe profitẽtur. Ego Cyprianum catholicum
Epiſcopum, catholicũ martyrem, & quanto magis ma-
Eccl. 3. gnus erat, tãto ſe in omnibus humiliantẽ, vt coram deo
inueniret gratiã, nullo prorſus modo crediderim ĩ ſan-
cto cõcilio, præſertim collegarũ, aliud ore protuliſſe q̃
corde geſtabat, præſertim cũ addat, & dicat, Sed expe-
ctemus vniuerſi iudiciũ domini noſtri Ieſu Chriſti, qui
vnus & ſolus habet poteſtatem & præponendi nos in
Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro iudicãdi.
Sub tãti ergo cõmemoratione iudicij, verum expectãs
audire à collegis, prior eis mẽtiendi præberet exẽplum?
Auerterit deus hanc demẽtiam à quolibet Chriſtiano,
quanto magis a Cypriano. Habemus ergo quærendi li-
berum arbitriũ ipſius Cypriani, nobis mitiſsimo & ve-
Ex ea nitet epi- raciſsimo ſermone conceſſum. Iam quidem incipiũt
ſtolam Cy- eius collegæ proprias proferre ſentẽtias, ſed ad Iubaia-
priani. num datas literas audierũt. Recitatæ ſunt enim, ſicut in
Cap. IIII. exordio cõmemoratum eſt. Et nobis ergo recitẽtur , vt
nos quoq; inde quid ſentire oporteat, quantũ dominus D
adiuuat indagemus. Dicit fortiſsã quiſpiam. Quid ergo
tu modo dicis, quid ad Iubaianũ ſcripſerit Cyprianus?
Iam legi fateor, & profecto iſſem in eandem ſententiã,
niſi me ad diligentiorẽ conſiderationẽ reuocaret tãta
authoritas aliorum, quos vel pares gratia doctrinæ, vel
etiam fortaſſe doctiores per tot gentes Latinas, Grǽcas,
Barbaras, & ipſam Hebræam, Eccleſia toto orbe diffuſa
parere potuit, quę ipſum quoq; pepererat, q mihi quoq;
nullo modo videri potuerũt fruſtra noluiſſe iſtam ſen-
tentiã, nõ quia fieri nõ potuit, vt in obſcuriſsima quæ-
ſtione verius pluribus vnus paucive ſentirent, ſed quia
nõ facile pro vno vel pro paucis aduerſus innumerabi-
les eiuſdẽ religionis & vnitatis viros, & magno ĩgenio
& vberi doctrina præditos, niſi pertractatis pro virib⁹
atq; perſpectis rebus ferenda ſentẽtia eſt. Itaq; ſolicitius
inquirenti , quãta mihi etiã ipſius Cypriani literæ ſug-
geſſerunt, pro hac ſententia quã nunc Eccleſia catholi-
ca tenet, vt Chriſti baptiſmus nõ ex merito eorum per
quos datur, ſed ex ipſius de quo dictũ eſt, Hic eſt qui ba- Ioan. 1.
ptizat, agnoſcẽdus & approbandus ſit, in progreſſu ſer-
monis noſtri res ipſa indicabit. Arbitremur itaque iam E
illã epiſtolã quæ ad Iubaianum ab eodem data eſt, reci-
tatam nobis, ſicut in cõcilio recitata eſt. Legat eam pri-
mo qui lecturus eſt hæc quæ dictur⁹ ſum, ne quid forte
neceſſariũ me ſubtraxiſſe arbitretur. Nimis enim longũ
eſt, nec ad explicationẽ ſuſceptæ rei pertinet, vt omnia
verba huius epiſtolæ nunc commemorentur à nobis. Si
quis autẽ quærit, quid interim teneam dum iſta pertra-
ctabo, reſpondeo, primũ mihi Cypriani literas ſuggeſ-
ſiſſe quod teneã , donec perſpiciã quale ſit quod poſtea
cœpit diſputari. Ait quippe ipſe Cyprianus, Sed dicit a-
liquis, Quid ergo fiet de ijs qui in pręteritum de hęreſi
veniẽtes ad Eccleſiam ſine baptiſmo admiſsi ſint? Vtrũ
reuera ſine baptiſmo iſti fuerint , an ideo ſint admiſsi,
quia illi qui admittebãt eos, habere baptiſmũ intellige-
bãt, mox conſiderabimus. Veruntamen quæ ſoleret eſſe
Eccleſiæ ſanctę cõſuetudo, ſatis idem Cyprianus oſten- Sentẽtia Ca
dit, qui ait, in præteritũ de hæreſi ad Eccleſiam venien- ſti. Cap. V.
tes ſine baptiſmo admiſſos. Dicit etiam in ipſo con- Diſ. 8 ca.
cilio Caſtus Siccenſis, Qui contẽpta veritate præſumit qui cõtẽpta.
conſuetudinẽ ſequi, aut circa fratres inuidus eſt & ma- Infra lib. 6.
lignus quibus veritas reuelatur , aut circa deum ingra- cap 35.
tus eſt, cuius inſpiratione Eccleſia eius inſtruitur. Vtrũ Auguſt.
veritas reuelata ſit , mox quæremus , tamen aliam fuiſſe F
Eccleſiæ conſuetudinem etiam iſte confeſſus eſt. Di- Cap. VI.
cit & Liboſus Vagẽſis, In euãgelio dominus, Ego ſum, Ioan. 14.
inquit, veritas: nõ dixit, ego ſum conſuetudo. Itaq; veri- Auguſt.
tate manifeſtata, cedat cõſuetudo veritati. Plane reſpõ- Diſ. 8. cap.
deo, Quis dubitet veritati manifeſtatæ debere conſue- qui cõtẽpta.
tudinem cedere? Sed de manifeſtata veritate mox vi- & cap. ve-
debimus, nunc tamen & iſte aliam conſuetudinẽ fuiſſe ritate.
manifeſtat. Item Zoſimus à Taraſſa dixit: Reuelatio- Cap. VII.
ne facta veritatis, cedat error veritati, quia & Petrus Auguſt.
qui prius circuncidebat, ceſsit Paulo veritatem prædi- Diſ. 8. cap.
canti. Reſpon. Noluit quidem iſte dicere cõſuetudinẽ qui cõtẽpta.
ſed errorem. Veruntamẽ cum dicit, Quia & Petrus qui Idem habet
prius circuncidebat , ceſsit Paulo veritatem prædicãti, infra li. 7.
ſatis indicat quòd aliud etiã de baptiſmo fieri ſolebat. cap. 2.
Simul etiam monet nos, nõ fuiſſe impoſsibile vt de ba- Cap VIII.
ptiſmo Cyprian⁹ aliquid aliter ſaperet q̃ veritas poſtu- Diſ 8. c. ve-
labat, quæ ab Eccleſia & ante illum & poſt illum reten- ritate. & c.
ta eſt, ſicut potuit aliquid etiã Petrus aliter ſapere quod qui cõtẽpta.
veritas nõ habebat , quam Paulo Apoſtolo doctore di- Idem infra
dicimus. Item Felix à Buſlaccenis dixit, In hæreti- li. 7. ca. 27.

G cis ſine Eccleſiæ baptiſmo admittendis, nemo conſuetudinem rationi & veritati præponat, quia conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit. *Auguſtin⁹* Reſpõ. Si ratio, ſi veritas, optime. Sed hoc mox videbimus, interim fuiſſe aliam conſuetudinem etiam verbis huius apparet.

Cap. IX. *Dif. 8 cap. qui contempta. Idem infra li. 7. ca 41.* Item Honoratus à Tucca dixit, Cum Chriſtus veritas ſit, magis veritatem quàm conſuetudinem ſequi debemus. Reſpõ. His omnibus ſententiis declaratur nõ extra Eccleſiæ communionem nos eſſe cõſtitutos, donec veritas quam dicunt huic cõſuetudini eſſe præponendam, liquide eluxerit. Si autem veritas id aperuerit eſſe retinẽdum, quod illa cõſuetudo præſcripſerat, manifeſtum erit nõ eam illam fruſtra fuiſſe inſtitutam atque roboratam, & vigilãtius etiam poſt iſtas diſputationes tanti ſacramenti ſaluberrimam obſeruationem, in Eccleſia catholica non potuiſſe mutari, ſed conciliorum etiã maiori robore cõfirmatã, religioſiſsime cuſtodiri.

Cap. X. *Cyprianus ad Iubaianum.* Scribit ergo ad Iubaianum Cyprianus de hæreticorum baptiſmo, qui videntur ei foris poſiti, & extra Eccleſiam conſtituti vendicare ſibi rem nec iuris ſui nec poteſtatis, quod nos, inquit, nec ratum poſſumus nec H legitimũ putare, quando hoc apud eos conſtat eſſe illicitum. *Auguſt.* Nec nos abnuimus eum qui apud hæreticos vel in aliquo ſchiſmate extra communionem Eccleſiæ baptizatur, nõ ei prodeſſe inquantum hæreticorũ & ſchiſmaticorum peruerſitati conſentit: nec illos qui baptizant, quamuis & ipſum & verũ dent baptiſmi ſacramẽtum, recte tamen facere, extra Eccleſiã colligere, & cõtra Eccleſiam ſentire. Sed aliud eſt non habere aliquid, aliud non iure habere, vel illicite vſurpare. Non itaque ideo non ſunt ſacramenta Chriſti & Eccleſiæ, quia eis illicite vtuntur non hæretici ſolum, ſed etiam omnes iniqui & impij. Sed tamen illi corrigendi aut puniẽdi, *Cyprianus.* illa vero agnoſcenda & veneranda ſunt. Dicit ſanè de hac re nõ vnum, ſed duo vel amplius facta eſſe cõcilia, ſed tamen Aphricana. Nam & in quodã ſeptuaginta & vnum Epiſcopos fuiſſe commemorat, quorũ omnium authoritati, vniuerſæ Eccleſiæ, cum lõge pluribus Epiſcopis toto orbe diffuſæ authoritatẽ, nõ dubitamus cũ ipſius Cypriani pace præponere, cui⁹ vniuerſæ Eccleſię *De cõſ. diſ. 4. ca. nõ eſt aqua.* ineuulſibile membrum ſe eſſe gaudebat. Non eſt autem aqua prophana & adultera, ſuper quam nomẽ dei inuocatur, etiam ſi à prophanis & adulteris inuocetur, quia nec ipſa creatura, nec ipſum nomen adulterũ eſt. Bapti-I ſmus vero Chriſti verbis euangelicis cõſecratus & per adulteros & in adulteris ſanctus eſt, quãuis illi ſint impudici & immũdi, quia ipſa eius ſanctitas pollui nõ poteſt, & ſacramẽto ſuo diuina virtus aſsiſtit, ſiue ad ſalutẽ bene vtentium, ſiue ad perniciem male vtentium. An vero ſolis vel etiam lucernæ lux, cũ per cœnoſa diffunditur, nihil inde ſordium cõtrahit, & baptiſmus Chriſti poteſt cuiuſquam ſceleribus inquinari? Si enim ad ipſas res viſibiles quibus ſacramenta tractantur, animũ conferamus, quis neſciat eas eſſe corruptibiles? Si autẽ ad id quod per illas agitur, quis nõ videat nõ poſſe corrũpi, quamuis homines per quos agitur, pro ſuis moribus vel præmia percipiant, vel pœnas luant? Recte autem non mouit Cyprianum quod ſcripſit Iubaianus, Nouatianenſes rebaptizare eos qui ad ſe ex catholica venirent.

Anabaptiſmus quare vitatur. *Cap. XI.* Neq; enim quicquid hæretici peruerſe fuerint imitati, propterea faciendũ à catholicis non eſt, quia illi ſimiliter faciũt. Sed aliud eſt cur hæretici rebaptizare nõ debeãt, aliud cur catholici. Hæretici enĩ nec ſi i catholica faciendum eſſet, facere deberent, quia in catholicis hoc non eſſe dicunt, quod ipſi cũ ibi eſſent acceperunt, & cũ diſcederẽt abſtulerunt. Catholica vero propterea K nõ debet iterare baptiſmum, quia apud hæreticos datus eſt, ne iudicare videatur ipſorum eſſe quod Chriſti eſt, aut eos non habere, quod intus cũ acciperent, amittere vtiq; foras exeundo nõ poſſent. Hoc enim ipſe Cyprianus etiam cum cæteris ſtatuit, vt ſi ab hæreſibus redirẽt ad Eccleſiam quicũque fuerant in ea baptizati, non iam per baptiſmum ſed per pœnitẽtiam reciperentur: vnde cõſtat eos non poſſe amittere recedentes, quod non recipiunt remeantes. Non autẽ ſicut hæreſis ipſorum eſt, *De cõſ. diſ. 4. ca. nunc autem.* ſicut error ipſorũ eſt, ſicut ſacrilegium diſſenſionis ipſorum eſt, ſic etiam baptiſm⁹ qui Chriſti eſt, dici debet ipſorum. Itaque cum illa mala ipſorum quando redeũt corriguntur, in eo quod ipſorum nõ eſt, ille agnoſcendus eſt cuius eſt. Ideo autem non ſe nouam aut re- *Cyprianus non fuit author ſententia. Ca. xij.* pentinam rem ſtatuiſſe beatus Cyprianus oſtẽdit, quia ſub Agrippino iã cœperat fieri. Anni ſunt, inquit, multi & longa ætas, ex quo ſub Agrippino bonæ memoriæ viro, conuenientes Epiſcopi plurimi hoc ſtatuerũt. Proinde ab ipſo Agrippino res noua facta eſt. Quomodo autẽ dicat, Atque exinde in hodiernum tot milia hæreticorũ in prouinciis noſtris ad Eccleſiam conuerſi, non L aſpernati ſunt neq; cunctati, imò & rationabiliter & libenter amplexi ſunt, vt lauacri vitalis & ſalutaris baptiſmi gratiam conſequerentur: non video, niſi forte hoc dicat exinde in hodiernũ, quia nulla de illis ex quo in Eccleſia per Agrippini conciliũ baptizati ſunt, quæſtio alicuius excõmunicationis exorta eſt. Cæterum ſi permanebat ab Agrippino vſq; ad Cyprianum cõſuetudo baptizandi ab hæreticis venientes, vt quid facta ſunt à Cypriano de hac re concilia? Vt quid eidem Iubaiano dicit, non ſe rem nouam facere aut repentinam, ſed ab Agrippino inſtitutam? Cur enim Iubaianus de nouitate turbaretur, vt eum per authoritatem Agrippini ſanari oporteret, ſi ab Agrippino vſq; ad Cyprianũ hoc tenebat Eccleſia? Cur denique tot eius collegę in cõcilio dixerunt rationem & veritatem conſuetudini præponẽdã, ac non potius dixerunt eos qui aliud facere vellent, & contra veritatem & contra conſuetudinem facere?

Cap. xiij. De remiſsione autem peccatorum, verũ per baptiſmum apud hæreticos fiat, quid mihi videatur, in alio iam volumine ſcripſi. Sed etiam hic breuiter commemoro. Si fit illic remiſsio debitorum per baptiſmi ſanctitatem, rurſus debita redeũt per hæreſis aut ſchiſmatis obſtinationem, & ideo neceſſarium habẽt huiuſmodi homines venire ad catholicam pacem, vt hæretici & M ſchiſmatici eſſe iam deſinant, & eorum quæ in illos redierant, peccatorum purgationem in vnitatis vinculo charitate operante mereantur. Si autem quamuis apud hæreticos vel ſchiſmaticos idem ſit baptiſmus Chriſti, non tamẽ ibi operatur remiſsionem peccatorum propter eandem diſcordiæ fœditatẽ & diſſenſionis iniquitatem. Tunc incipit valere idem baptiſmus ad dimittenda peccata, cum ad Eccleſiæ pacem venerint, non vt iam dimiſſa nõ retineantur, neque vt ille baptiſmus quaſi alienus aut alius improbetur, aut alter tradatur, ſed vt idem ipſe qui propter diſcordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur ſalutem. Idem quippe odor erat de quo dicit Apoſtolus, Chri- *2. Cor. 2.* ſti bonus odor ſumus deo in omni loco, & tamen in iis qui ſalui fiunt, inquit, & in iis qui pereunt, aliis quidem odor vitæ in vitam, aliis autẽ odor mortis in mortem. Quod & ſi de alia re dixit, ad hoc ego poſui, vt intelligatur aliquod bonum non ſolum vitam poſſe operari bene vtentibus, ſed etiam mortem male vtentibus.

Nec

A Nec intereſt cũ de ſacramenti integritate & ſancti-
Cap.XIIII. tate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus ſit ille
De cõſ. diſ. qui accipit ſacramentũ. Intereſt quidem plurimũ ad ſa-
4.ca.ſicut ĩ lutis viam, ſed ad ſacramenti quæſtionẽ nihil intereſt.
ſacramẽtis. Fieri enim poteſt vt homo integrum habeat ſacramen-
tum, & peruerſam fidem, ſicut fieri poteſt, vt integra te-
neat verba ſymboli, & tamen non recte credat, ſiue de
ipſa trinitate, ſiue de reſurrectione, vel aliquid aliud.
Neque enim parua res eſt in ipſa intus catholica tene-
re integram fidem, ita vt omnino non de aliqua crea-
tura, ſed de ipſo deo nihil aliud credat quàm veritas ha
bet. Nunquidnam ergo ſi in ipſa catholica baptizatus,
poſtea legendo, audiendo, & pacifice diſſerendo, ipſo
domino reuelante cognouerit aliter ſe ánte crediditſe
quàm debuit, denuo baptizandus eſt? Quis autẽ carna-
lis & animalis homo, non per phantaſmata cordis ſui
euagetur, & cõſtituat ſibi deum qualis ei pro ſuo ſenſu
carnali placuerit, atque ita credat tantum longé aliter
quàm deus eſt, quãtũ à veritate vanitas differt? Veriſsi-
mam quippe ſententiam dixit Apoſtolus, plenus lumi-
2.Cor.2. ne veritatis. Animalis, inquit, homo non percipit quæ
B ſunt ſpiritus dei Et tamen de his hoc dicebat, quos iam
1.Cor.1. fuiſſe baptizatos ipſe manifeſtat. Eis enim dicit, Nun-
quid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut ĩ nomine Pau-
li baptizati eſtis? Habebant ergo iſti baptiſmi ſacramẽ-
tum, & tamẽ carnaliter ſapiendo, quid poterãt de deo
credere niſi ſecundum ſenſum carnis ſuæ, vbi animalis
homo nõ percipit quæ ſunt ſpiritus dei? Talibus dicit,
1.Cor.3. Non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi car-
nalibus: quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potũ dedi,
nõ eſcam. Nõdum enim poteratis, ſed nec adhuc qui-
dem poteſtis. Adhuc enim eſtis carnales. Tales etiã cir-
cumferuntur omni vento doctrinæ, de qualibus dicit,
Epheſ.4. Vt vltra non ſimus paruuli, iactati & circumlati omni
vẽto doctrinæ. Nunquid ergo iſti ſi profecerint vſque
ad ſpiritalem hominis interioris ætatẽ, & intelligentiæ
ſynceritate cognouerint quàm lõgé aliter per fallaciã
ſuorũ phantaſmatum de deo crediderint quàm veritas
poſtulabat, iterũ baptizãdi ſunt? Sic etiam fieri poteſt,
vt in alicuius hæretici librũ catholicus catechumenus
incidat, & à veritate neſciens diſcernere errorẽ, credat
aliquid cõtra catholicam fidem, cui tamẽ errori verba
ſymboli non repugnant. Sub eiſdem quippe verbis in-
numerabiles hæreticorum errores exorti ſunt. Putans
C ergo iſte catholici alicuius magni atq; docti eſſe illum
librum, ſi talia credẽs in catholica baptizetur, & poſte-
riore diligẽtia cognoſcat quemadmodum credere de-
beat, atq; arrepta fide catholica illud ex animo reſpuat,
nunquid ſi hoc confeſſus fuerit, denuo baptizãdus eſt?
Aut ſi antequam diſcat, & cõfiteatur, hoc ſentire inue-
niatur, & quid abiicere debeat, quídve credere docea-
tur, manifeſtumq; fiat in ea falſitate fidei baptizatũ fuiſ-
ſe, nũquid denuo baptizãdus eſt? Quid itaque illa ſan-
ctitas ſacramenti verbis euangelicis conſecrata ſuper
eum integra nõ permanebat, ſicut eam traditam acce-
perat, quamuis ipſe in carnalis mentis vanitate conſtitu-
tus, aliud cũ baptizaretur crederet q̃ credere debuiſſet?
Quapropter manifeſtum eſt fieri poſſe, vt fide non in-
tegra integrum in quoquã maneat baptiſmi ſacramen-
tum, & ideo illa quæ de diuerſorum hæreticorũ varie-
tate dicuntur, ad iſtam quæſtionem nõ pertinent. Illud
enim in quoq; corrigẽdum eſt, quod ille per quem cor-
rigitur prauum eſſe perſpexerit. Illud ſanãdũ eſt quod
ægrotat, illud dandum eſt quod nõ habetur, & maxime
charitas pacis, ſine qua cætera prodeſſe nõ poſſunt. Sed
tamen cum adſunt, non quaſi deſint tradenda ſunt, ſed D
vt fructuoſe & nõ pernicioſe habeãtur, per ipſum vin-
culum pacis & eminentiam charitatis agendum eſt.

Quamobrem ſi euãgelicis verbis, in nomine patris *Marcionis*
& filij & ſpiritusſancti, Marcion baptiſmũ cõſecrabat, *baptiſmus.*
integrum erat ſacramentum, quamuis eius fides ſub eiſ- *Cap.XV.*
dem verbis aliud opinãtis quàm catholica veritas do-
cet, nõ eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata.
Nam ſub eiſdem verbis, id eſt, in nomine patris & filij
& ſpiritusſancti, nõ ſolum Marciõ aut Valentinus, aut
Arrius, aut Eunomius, ſed ipſi carnales paruuli eccleſię,
quibus dicebat Apoſtolus, Non potui loqui vobis quaſi *1.Cor.3.*
ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus. ſi poſſent ſinguli dili- *De cõſe.diſ.*
gẽter interrogari, tot diuerſitates opinionum fortaſsis, *4.ca.ſicut ĩ*
quot homines numerarẽtur. Animalis enim homo nõ *ſacramẽtis.*
percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei. Nunquid tamen ideo *1.Cor.2.*
nõ integrum ſacramẽtum accipiunt? Aut nunquid ideo
ſi profecerint, & opinionũ carnalium vanitatem emẽ-
dauerint, denuo quod acceperãt repetẽdum eſt? Acci-
pit quiſq; ſecũdum fidem ſuam, ſed quantum capit gu-
bernãte illa miſericordia dei, de qua præſumens idem E
Apoſtolus dicit, Si quid aliter ſapitis, id quoq; vobis deus *Philip.3.*
reuelabit. Laquei tamen hæreticorũ & ſchiſmaticorum
propterea carnalibus nimium pernicioſi ſunt, quia ipſe
profectus eorum intercluditur, cõfirmata ſententia va-
nitatis aduerſus catholicam veritatem, & confirmata
animoſitate diſſenſionis aduerſus catholicam pacẽ. Sa-
cramẽta tamẽ ſi eadem ſunt, vbique integra ſunt, etiam
ſi praue intelligũtur, & diſcordioſe tractãtur, ſicut ſcri-
ptura ipſius euãgelij ſi eadem ipſa eſt, vbiq; integra eſt,
etiam ſi innumerabili falſarum opinionũ varietate aſſe-
ratur. Nam quod ait Hieremias, Vt quid qui cõtriſtant *Hiere.15.*
me, præualent? plaga mea ſolida eſt: vnde ſanabor dum
fit? facta eſt mihi ſicut aqua mendax nõ habens fidem.
Si figurate atq; allegorica locutione prophetiæ nuſquã
poneretur aqua niſi quæ baptiſmum ſignificaret, labo-
raremus quærere quid ſibi velint hæc verba prophetię.
Nunc autem cum apertiſsime in Apocalypſi exponan- *Apoc.17.*
tur aquæ pro populis poſitæ, cur non intelligam aquam
mendacem, & ſine fide, populum mendacem ac perfi-
dum? neſcio. Spiritus autem ſanctus quia in ſola ca- *Sola chari-*
tholica per manus impoſitionem dari dicitur, nimirũ *tas non da-*
hoc intelligi maiores noſtri voluerunt, quod Apoſto- *tur extra ca*
lus ait, Quoniam charitas dei diffuſa eſt in cordibus *tholicam.*
noſtris per ſpiritumſanctũ qui datus eſt nobis. Ipſa eſt *Cap.XVI.*
enim charitas quam non habẽt qui ab Eccleſiæ catholi- F
cæ cõmunione præciſi ſunt, ac per hoc etiam ſi linguis *Roma.5.*
hominũ loquantur & angelorũ, ſi ſciant omnia ſacra- *1.Cor.13.*
menta & omnem ſcientiam, & ſi omnem habeant pro-
phetiam, & omnem fidem, ita vt mõtes transferant, &
diſtribuãt omnia ſua pauperibus, & tradãt corpus ſuum
vt ardeãt, nihil eis prodeſt. Nõ autem habet dei chari-
tatem qui Eccleſię non diligit vnitatẽ. ac per hoc recte
intelligitur dici nõ accipi niſi in catholica ſpiritusſan-
ctus. Neq; enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis
atteſtãtibus per manus impoſitionem modo datur ſpi- *Actio.8.*
ritusſanctus, ſicut antea dabatur ad commendationem
rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatãda. Quis enim
nunc hoc expectat, vt ij quibus manus ad accipiendum
ſpiritumſanctum imponitur, repente incipiant linguis
loqui? Sed inuiſibiliter & latenter intelligitur per vin-
culum pacis eorum cordibus diuina charitas inſpira-
ri, vt poſsint dicere, Quoniam charitas dei diffuſa eſt in *Roma.5.*
cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ qui datus eſt nobis.
Multæ autẽ operationes ſunt ſpiritusſancti, quas idem

G Apoſtolus cum quodam loco quantum ſufficere arbi-
Cor.12. tratus eſt commemoraſſet,ita concluſit, Omnia autem
hæc operatur vnus atque idem ſpiritus,diuidens ſingu-
lis prout vult.Cum ergo ſit aliud ſacramentũ quod ha-
Acto.8. bere etiam Simon Magus potuit, aliud operatio ſpiri-
tus,quæ in malis hominibus etiam fieri ſolet:ſicut Saul
Reg.19. habuit prophetiã,aliud operatio eiuſdem ſpiritus, quã
niſi boni habere nõ poſſunt,ſicut eſt finis præcepti cha-
Timo.1. ritas de corde puro,& cõſcientia bona,& fide nõ ficta,
Petri.4. quodlibet hæretici & ſchiſmatici accipiant, charitas
quæ cooperit multitudinem peccatorum, propriũ do-
num eſt catholicæ vnitatis & pacis,nec eſt in omnibus,
quia nec eius ſunt omnes,ſicut ſuo loco videbim⁹.Præ-
ter ipſam tamen eſſe illa charitas non poteſt, ſine qua
cætera etiam ſi agnoſci & approbari poſſunt, prodeſſe
.quæſt.1.c. tamen & liberare non poſſunt.Manus autem impoſitio
Manus. non ſicut baptiſmus repeti non poteſt. Quid eſt enim
a XVII. aliud niſi oratio ſuper hominem? Nam quòd in typo
Mat.18. vnitatis Petro domin⁹ dedit poteſtatẽ vt id ſolueretur
in terris quod ille ſoluiſſet,manifeſtũ eſt quòd illa vni-
Canti.6. tas etiam vna columba perfecta ſit dicta. Nũquid ergo
ad eandem columbã pertinent omnes auari, de quibus
H in eadẽ catholica grauiter idem Cyprianus ingemuit?
Nam, vt opinor, raptores non columbæ ſed accipitres
dici poſſunt.Quomodo ergo baptizabãt qui fũdos in-
ſidioſis fraudibus rapiebant, & vſuris multiplicantibus
fœnus augebãt,ſi ſola illa colũba, id eſt, illa vnitas quæ
niſi in bonis intelligi nõ poteſt,ſimplex & caſta & per-
fecta baptizat?An forte per orationes ſanctorum ſpiri-
talium qui ſunt in Eccleſia,tanquam per columbæ cre-
berrimum gemitum magnum geritur ſacramẽtum, &
occulta diſpẽſatio miſericordiæ dei,vt eorũ etiam pec-
cata ſoluantur, qui non per columbam ſed per accipi-
trem baptizantur,ſi ad illud ſacramẽtum cum pace ca-
tholicæ vnitatis accedunt?Quod ſi ita eſt,cur non ergo
per eorum orationes cum quiſq; ab hęreſi aut ſchiſma-
te ad pacem catholicam venit, eius peccata ſoluuntur?
Sacramenti autem integritas vbiq; cognoſcitur,ſed ad
peccatorum illam irreuocabilem remiſsionẽ extra vni-
tatem Eccleſiæ non valebit,nec in hæreſi aut ſchiſmate
conſtituto,ſed nec ſanctorũ orationes,id eſt,illius vni-
cæ columbę gemitus poterunt adiuuare,ſicut nec intus
poſitum poſſunt, ſi aduerſum ſe ipſe per vitam peſsimã
teneat debita peccatorum, nõ ſolum ſi per accipitrem,
I ſed etiam ſi per ipſius columbæ pium miniſterium ba-
Petra Ec- ptizetur. Sicut miſit me, inquit,pater,& ego mitto
cleſia. vos.Hoc cũ dixiſſet, inſpirauit, & ait illis, Accipite ſpi-
Ca. XVIII. ritum ſanctũ.ſi cuius remiſeritis peccata, illi remittun-
Ioan.20. tur:ſi cuius retinueritis,tenebuntur illi.Ergo ſi perſonã
gerebãt Eccleſiæ,& ſic eis hoc dictum eſt,tanquam ipſi
Eccleſiæ diceretur,pax Eccleſiæ dimittit peccata, & ab
Eccleſiæ pace alienatio tenet peccata,non ſecũdum ar-
bitrium hominum,ſed ſecundum arbitrium dei & ora-
1.Cor.2. tiones ſanctorum ſpiritalium,qui omnia diiudicãt,ipſi
autem à nemine iudicantur. Petra enim tenet,petra di-
mittit:columba tenet,columba dimittit: vnitas tenet,
vnitas dimittit. Pax autem huius vnitatis in ſolis bonis
eſt vel iã ſpiritalibus, vel ad ſpiritalia cõcordi obediẽ-
tia proficientibus:In malis autẽ nõ eſt,ſiue foris tumul-
tuentur, ſiue intus cũ gemitu tolerentur, & baptizẽt &
2.Retra.12. baptizentur. Sicut autẽ iſti qui intus cũ gemitu tolerã-
tur,quamuis ad eandem columbæ vnitatẽ,& illam glo-
Ephe.5. rioſam Eccleſiam non habentem maculam aut rugam
aut aliquid eiuſmodi non pertineant,tamẽ ſi corrigan-
tur, & ſe peſsimos ad baptiſmum acceſsiſſe fateantur,
non rebaptizantur, ſed incipiunt ad columbã pertine- K
re,per cuius eis gemitus peccata ſoluuntur,à cuius pace
alienatis tenebantur: ſic & qui apertius foris ſunt,ſi ea-
dem ſacramenta ſumpſerunt:cum correcti ad Eccleſiæ
veniunt vnitatẽ,non iterato baptiſmo,ſed eadem cha-
ritatis lege & vnitatis vinculo liberantur. Nam ſi non
niſi in Eccleſia præpoſitis, & Euangelica lege ac domi-
nica ordinatione fundatis licet baptizare,nũquid tales
erant qui fundos inſidioſis fraudibus rapiebant,& vſu-
ris multiplicãtibus fœnus augebãt?Arbitror enim quia
illi dominica ordinatione fundati ſunt, quibus cũ for-
mam daret Apoſtolus,ait,Non auarum, nõ turpis lucri Ad Titũ.1.
cupidum.Tales tamen ipſius Cypriani temporibus ba-
ptizabãt, quos coëpiſcopos ſuos cum magno fuiſſe ge-
mitu confitetur, & cũ magna tolerantiæ mercede per-
petitur: Remiſſam tamen peccatorum non dabãt, quæ 1.q.1.ca.Re
per orationes ſanctorum, id eſt, per columbæ gemitus miſsionem.
datur,quicunq; baptizet, ſi ad eius pacem illi pertinent
quibus datur. Non enim raptoribus,& fœneratoribus Legite can-
diceret dominus,Si cui dimiſeritis,peccata remittẽtur te.
illi:ſi cui tenueritis,tenebuntur.Foris quidem nec liga- Ioan.20.
ri aliquid poteſt nec ſolui, vbi nõ ſit qui aut ligare poſ-
ſit aut ſoluere,ſed ſoluitur qui cum columba fecerit pa- L
cem,& ligatur qui cum columba non habet pacem,ſiue
aperte foris ſit, ſiue intus eſſe videatur. Dathan vero & Nume 16.
Abiron qui ſibi licentiam ſacrificandi vſurpare conati
ſunt cõtra vnitatem populi dei, & filij Aaron qui alie- Leuiti.10.
num ignem altari impoſuerũt, nouimus quòd impune
nõ fecerint. Nec nos talia ſcelera dicimus impunita re-
manere, niſi ſe tales correxerint, ſi patientia dei ad pœ- Roma.2.
nitentiam adducens tempus corrigendi largitur. Illi Cap. XIX.
ſanè qui propterea dicunt nõ eſſe iterandum baptiſmũ,
quia manus tantũmodo impoſita eſt eis quos Philippus
diaconus baptizauerat, nihil ad rem pertinens dicunt, Acto.8.
& abſit vt cum verũ quęrimus,talibus argumentis vta-
mur. Quapropter magis hæreticis non cedamus, ſed
quod habent de Chriſti Eccleſia,nõ eſſe dicamus ipſo-
rum, nec propter ſcelera deſertorũ imperatoris noſtri
ſigna nolimus agnoſcere:magis quia dominus de⁹ no- Exod.34.
ſter deus zelans eſt,quicquid eius apud aliquẽ agnoſci-
mus,nullo modo ei cõcedamus vt ſuum proprium eſſe
arbitretur.Ipſe certe deus zelans fornicãti à ſe fœminæ
in figura pręuaricatricis plebis exprobrat & dicit quòd
ea quæ ipſius eſſent dabat amatoribus ſuis, & rurſus ab
eis accipiebat quæ non illorum ſed ipſius erant. Inter M
adulteram fœminã & adulteros amatores dona ſua ta-
men deus tanquam zelans iratus agnoſcit,& nos hære-
ticorum eſſe baptiſmũ dicimus verbis Euangelicis cõ-
ſecratum: cõmoti factis eorum etiam quæ dei ſunt eis
tribuere nolumus,quaſi ea contaminare potuerint, aut
propterea ſua facere quæ dei ſunt, quia ipſi dei eſſe no-
luerunt. Quæ eſt illa mulier adultera quam Oſee Pro- Oſee.2.
pheta deſignat,quæ dixit, Ibo poſt amatores meos,qui
mihi dant panes meos & aquam meam, veſtes meas, &
linteamina mea,& vniuerſa quæ mihi condecent?Licet
quidẽ hoc & de præuaricatrice Iudæorũ gente intelli-
gere, ſed tamen quos alios imitantur pſeudochriſtiani,
hoc enim ſunt omnes hęretici & ſchiſmatici,niſi pſeu-
doiſraëlitas?Erant enĩ & veri Iſraëlitæ,ſicut ipſe domi-
nus Nathanaëli perhibet teſtimonium dicẽs,Ecce vere Ioan.1.
Iſraëlita,in quo dolus non eſt.Qui ſunt autẽ veri Chri-
ſtiani,niſi de quibus idẽ dominus dicit,Qui diligit me, Ioan.14.
mandata mea cuſtodit? Quid eſt autẽ cuſtodire man-
data eius,niſi in dilectione perſiſtere? Vnde etiã dicit,
Mandatum nouum do vobis,vt vos inuicem diligatis. Ioan.13.

Et iterum,

A Et iterũ, In hoc ſcient omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi
vos inuicem dilexeritis. Quis autem dubitet, nõ eis ſo-
lis dictum qui tũc per eius carnem verba præſentis au-
diebant, ſed & eis qui nunc per Euangelium ſedẽtis in
Mat.5. cœlo verba cognoſcunt? Ille enim venit nõ legem ſol-
Roma.13. uere, ſed implere. Plenitudo autem legis charitas. Qua
multũ viguit Cyprianus, vt aliud de baptiſmo ſentiẽs,
nõ tamen deſereret vnitatem, & eſſet in vite dominica
radicatum ſarmentum fructuoſum, quod etiam ferro
paſsionis purgaret cœleſtis agricola, vt maiorẽ fructũ
daret. Huius autem fraternæ charitatis inimici, ſiue a-
perte foris ſint, ſiue intus eſſe videãtur, pſeudochriſtia-
ni ſunt & Antichriſti. Inuẽtis enim occaſionibus foras
Prou.18. exeunt, ſicut ſcriptum eſt, Occaſiones quærit qui vult
diſcedere ab amicis. Sed etiam ſi occaſiones deſint, cũ
intus videntur, ab illa inuiſibili charitatis compage ſe-
1.Ioan.2. parati ſunt. Vnde Ioannes dicit, Ex nobis exierunt, ſed
nõ erant ex nobis: Nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent
vtiq; nobiſcum. Nõ ait quòd exeundo alieni facti ſunt,
ſed quòd alieni erãt, propter hoc eos exiiſſe declarauit.
Dicit & Apoſtolus Paulus de quibuſdam qui circa ve-
B ritatem aberrauerant, & fidẽ quorundam ſubuertebãt,
quorum ſermo vt cancer ſerpebat, quos cum euitãdos
eſſe diceret, in vna tamẽ domo magna eos fuiſſe ſigni-
ficat, ſed tanquã vaſa in cõtumeliam. Credo quòd non-
dum foras exierant. Aut ſi iam exierant, quomodo eos
dicit in eadem magna domo cum vaſis honorabilib⁹,
niſi forte propter ipſa ſacramenta, quæ ſeparatis etiam
hæreticorum conuenticulis non mutata ſunt, ad vnam
magnã domum dicit omnes, ſed diuerſis meritis perti-
nere, alios in honorem, alios in contumeliam. Sic enim
2.Timo.2. loquitur ad Timotheum ſcribens, Prophanas autẽ ver-
borum nouitates euita. Multũ enim proficiunt ad im-
pietatem, & ſermo eorum ſicut cancer ſerpit: Ex quibus
eſt Hymenęus & Philetus, qui circa veritatẽ aberraue-
runt, dicentes reſurrectionem iam factam eſſe, & fidem
quorundam ſubuertunt. Firmum autem fundamẽtum
dei ſtat, habens ſignaculũ hoc, Nouit dominus qui ſunt
eius: & recedat ab iniuſtitia, omnis qui nominat nomẽ
domini. In magna autem domo, non ſolum aurea vaſa
ſunt vel argẽtea, ſed & lignea & fictilia, alia quidem in
honorẽ, alia vero in contumeliam. Si quis ergo emun-
dauerit ſemetipſum ab iſtiuſmodi, erit vas in honorem
ſanctificatum, vtile domino ad omne opus bonum pa-
C ratum. Quid eſt autem mundare ſemetipſum à talibus,
niſi quod paulò antè dixit, Recedat ab iniuſtitia omnis
qui nominat nomen domini? Et ne quiſquam putaret
tanquam in vna domo magna perire ſe poſſe cum tali-
bus, vigilantiſsime prædixit, Nouit dominus qui ſunt
eius: eos videlicet qui recedẽdo ab iniquitate ſe mũdãt
à vaſis factis in cõtumeliam, ne cum ipſis pereant quos
in domo magna tolerare coguntur. Mali ergo & faci-
noroſi, carnales, animales, diabolici, à ſeductoribus ſuis
ſibi dari arbitrantur, quę non niſi munera dei ſunt, ſiue
ſacramẽta, ſiue ſpiritales aliquas operationes, circa prę-
ſentem ſalutem. Non autem habent iſti charitatem in
deum, ſed circa eos occupati ſunt, quorũ ſuperbia ſedu
cuntur, & comparantur mulieri fornicanti, quam Pro-
Oſee.2. pheta commemorat dicẽtem, Ibo poſt amatores meos
qui mihi dant panes meos, & aquã meam, veſtes meas,
& linteamina mea, & oleũ meum, & vniuerſa quæ mihi
cõdecent. Sic enim fiunt hæreſes & ſchiſmata, cũ dicit
plebs carnalis quæ in charitate dei fundata non eſt, Ibo
poſt amatores meos: cũ quibus vtiq; ſiue per fidei cor-
ruptionem, ſiue per elationem ſuperbiæ turpiter forni-
catur, ſed ꝑpter eos qui paſsi difficultates & anguſtias D
& interclutiones in variis ratiocinationibus eorum à
quibus ſeducuntur, cõpunguntur timoribus, & redeũt
ad viam pacis, ad quærẽdum ſynceriter deum. Ideo ſe-
quitur & dicit, Propterea ecce ego ſepio ſudibus viam Oſee.2.
illius, & ædificabo in via ipſius ſpinas, & tramitẽ ſuum
nõ inueniet, & perſequetur amatores ſuos, nec illos ap-
prehẽdet, & requiret eos, nec inueniet eos, & dicet, Ibo
& reuertar ad virum meum priſtinum, quia bene tunc
mihi fuit quàm nũc. Deinde ne putentur illa quæ ſedu-
ctores habẽt integra, & de veritatis doctrina veniẽtia,
per quæ ſeducũt ad falſitates dogmatum & diſſenſionũ
ſuarũ: Ne illa ergo quæ habẽt integra, ipſorum puten-
tur, addidit cõtinuo, Et hæc nõ cognouit ꝙ ego ei de-
derim frumentũ & vinum & oleum, & pecuniam mul-
tiplicaui illi, ipſa vero fecit vaſa aurea & argentea Baal.
Dixerat eni ſuperius, Ibo poſt amatores meos, qui mihi
dant panes meos &c. non vtiq; intelligens hæc dei eſſe
non hominũ, quæcunq; etiam ſeductores integra & le-
gitima tenent, nec ea etiam ſibiipſi arrogarent, & quaſi
propria vendicarẽt, niſi à plebibus ſeductis viciſsim ſe-
ducerentur, cum eis creditur, & tales honores deferun- E
tur, vt per eos habeant poteſtatẽ talia dicẽdi, & ſibi ta-
lia vendicandi, vt error eorũ veritas appelletur, & ſce-
lus eorũ iuſtitia putetur propter ſacramenta & ſcriptu-
ras quas tenent ad ſpeciẽ, non ad ſalutem. Ideoq; & per
Ezechielem eidem fornicariæ dicitur, Et protuliſti de Ezech.16.
vaſis gloriæ tuæ de auro meo, & de argẽto meo ex qui-
bus dedi tibi, & feciſti tibi imagines maſculinas, & for-
nicata es in eis, & accepiſti veſtem meam verſicoloriã,
& cooperuiſti idola tua, & oleum meum & incenſum
meum impoſuiſti ante faciẽ idolorum tuorũ, & panes
meos quos dedi tibi: & ſimilagine & melle & oleo ci-
baui te, & poſuiſti hæc ante faciem idolorũ tuorũ, & in
odorem bene olentẽ perfeciſti hæc. Ad imagines enim
phantaſmatum ſuorum, cum quibus volutari carnalis
anima delectatur, conuertit omnia ſacramẽta & verba
librorum ſanctorũ. Nec tamẽ quia illæ imagines falſæ
ſunt, & doctrinæ dæmoniorũ ſunt, in hypocriſi mẽda- 1.Timo.4.
ciloquorum, propterea & illa ſacramẽta & diuina elo-
quia ſic exhonoranda ſunt vt illorum eſſe putẽtur, cum
dominus dicat, de auro meo & de argento meo & ve-
ſte mea verſicoloria, & oleo meo & incenſo & panibus
meis &c. An quia illi errantes eorũ eſſe iſta putãt à qui-
bus ſeducũtur, propterea nõ debemus agnoſcere cuius F
ſint, cum ipſe dicat, Et hæc non cognouit ꝙ ego ei de- Oſee.2.
derim frumentũ, vinum & oleum, & pecuniam multi-
plicaui illi? Non enim dixit eam non habuiſſe iſta, quia
fornicaria erat, ſed & habuiſſe dicitur, & nõ ſua nec a-
matorũ ſuorũ, ſed dei, cuius vnius iſta ſunt. Quãuis er-
go habuerit fornicationẽ ſuam, illa tamẽ quibus forni-
cationẽ ſuam ornabat vel ſeducta vel ſeducẽs, non erãt
eius ſed dei. Sed hæc de Iudæa gente figurabantur, vbi
Scribæ & Phariſæi reiiciebãt mandatum dei, vt tradi- Mat.15.
tiones ſuas conſtituerent, vt cũ plebe deum relinquen-
te ſic quodãmodo fornicarentur, nec tamen talis illius
temporis in populo fornicatio quã dominus arguẽdo
prodebat, effecit vt eorum eſſent ſacramenta, quæ non
erant eorũ ſed dei, qui loquẽs ad fornicariam, dicit illa
omnia ſua eſſe. vnde ipſe dominus etiam quos munda-
uit à lepra, ad eadem ſacramenta miſit, vt offerrent pro Mat.8.
ſe ſacrificiũ ſacerdotibus, quia nondũ eis ſucceſſerat ſa- Luca 17.
crificiũ, quod ipſe pòſt in Eccleſia voluit celebrari pro
illis omnibus, quia illis omnibus ipſe prænunciabatur,
quanto magis nos ſacramenta noui teſtamenti apud

G quoſlibet hæreticos vel ſchiſmaticos inueniẽtes, nõ debemus eis tribuere, nec quaſi non agnita reprobare, ſed quamuis apud fornicariã mulierem dona viri legitimi agnoſcere, & verbo veritatis illam fornicationẽ emendare, quæ propria eſt impudicæ mulieris: non illa dona culpare, quæ propria ſunt domini miſerãtis. Harum & talium rerum conſideratione patres noſtri, non ſolum ante Cyprianum vel Agrippinum, ſed etiam poſtea ſaluberrimam cõſuetudinem tenuerunt, vt quicquid diuinum atque legitimum in aliqua hæreſi vel ſchiſmate integrũ reperirent, approbarent potius quàm negarẽt: quicquid autem alienum, & erroris illius vel diſſenſionis proprium, veraciter arguerent & ſanarent. Sed ea quæ ex epiſtola illa quæ ad Iubaianum ſcripta eſt, cõſideranda remanẽt, propter huius voluminis modum ab alio quantum opinor exordio ſuſcipienda atq; tractanda ſunt.

Libri Tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, de baptiſmo contra Donatiſtas, Liber Quartus.

H

Fons paradiſi. Cap. I. De conſe. diſ. 4. cap. Eccleſia paradiſo. Gene. 2.

ECcleſia paradiſo cõparata, indicat nobis poſſe quidẽ eius baptiſmũ homines etiã foris accipere, ſed ſalutẽ beatitudinis extra eam neminẽ vel percipere vel tenere. Nã & flumina de fonte paradiſi ſicut ſcriptura teſtatur, etiam foras largiter manauerũt. Nominatim quippe cõmemorantur & per quas terras fluant, & quia extra paradiſum cõſtituta ſunt, omnibus notũ eſt: nec tamen in Meſopotamia vel in Aegypto quò illa flumina peruenerũt, eſt fœlicitas vitæ, quæ in paradiſo cõmemoratur. Ita fit, vt cũ paradiſi aqua ſit extra paradiſum, beatitudo tamẽ nõ ſit niſi intra paradiſum. Sic ergo baptiſm' Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiã, munus autẽ beatæ vitæ nõ niſi intra Eccleſiã reperitur, quæ ſuper petrã etiã fundata eſt, quæ ligãdi & ſoluẽdi claues accepit. *Mat. 16.* Hæc eſt vna quæ tenet & poſsidet omnẽ ſui ſpõſi & domini poteſtatẽ, per quã coniugalẽ poteſtatẽ etiã de ancillis filios parere poteſt: I qui ſi nõ ſuperbiant, in ſortẽ hæreditatis vocabuntur: ſi autẽ ſuperbiant, extrà remanebunt.

Baptiſmus nõ corrumpitur. Cap. II.

Magis ergo quia pro Eccleſiæ honore atque vnitate pugnamus, non tribuamus hæreticis quicquid apud eos eius agnoſcimus, ſed eos arguentes doceamus quod ex vnitate habẽt nõ valere ad ſalutem, niſi ad eandem venerint vnitatem. Aqua enim Eccleſiæ fidelis & ſalutaris & ſancta eſt bene vtentibus. Ea vero bene vti extra Eccleſiã nemo poteſt: male autẽ vtẽtibus & foris & intus, ad ſupplicium geritur, nõ ad præmium ſuffragatur: & ideo baptiſmus corrumpi & adulterari non poteſt, etſi à corruptis & adulteris habeatur: ſicut & ipſa Eccleſia incorrupta & caſta & pudica eſt, & ideo non ad eam pertinent auari, raptores, fœneratores: quos non tantum foris, ſed etiam intus eſſe multis literarũ ſuarum locis Cyprianus ipſe teſtatur: & tamẽ non mutato corde baptizantur & baptizant. Nam & hoc in quadã Epiſtola ſua dicit ad clericos de precãdo deo, trãsfigurans in ſe vt ſanctus Daniel peccata populi ſui. *Cyprianus in epiſtola.* Nam inter multa mala quæ cõmemorat, etiam hoc ait, Seculo ſolis verbis & nõ factis renũciantes, ſicut de quibuſdam dicit Apoſtolus, *Ad Tit. 1.* Confitentur enim noſſe ſe deum, factis autem negant. Hos ergo beatus Cyprianus in ipſa intus Eccleſia verſari arguit, K qui corde in melius nõ mutato baptizantur, quando vtiq; ſeculo verbis nõ factis renunciant, cum dicat Apoſtolus Petrus, Quod & vos ſimili forma ſaluos fecit baptiſma, *1. Pet. 3.* non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio: quam vtique non habebant, de quibus dicitur, Seculo ſolis verbis & non factis renunciantes: & tamen id agit increpans & arguens eos, vt aliquando ambulent in via Chriſti, & eius amici malint eſſe quàm ſeculi.

*Mali non ſunt membra colũbæ. Cap. III. *aliàs, conuerſio.*

Cui ſi obtemperaſſent, & recte iam viuere non vt pſeudochriſtiani, ſed vt vere Chriſtiani cœpiſſent, nunquid eos iuberet denuo baptizari? Non vtique, ſed hoc eius præſtaret vera conuerſatio,* vt ſacramentũ quod nõ mutatis valebat ad perniciem, mutatis valere inciperet ad ſalutem: quia nec iſti Eccleſiæ deuoti ſunt, qui videntur eſſe intus, & contra Chriſtum viuunt, id eſt, contra Chriſti mandata faciunt, nec omnino ad illam Eccleſiam pertinere iudicãdi ſunt, quam ſic ipſe mundat lauacro aquæ in verbo, vt exhibeat ſibi gloriosam Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. *Epheſ. 5.* Quòd ſi in iſta Eccleſia nõ ſunt, ad cuius membra non pertinent, non ſunt in Eccleſia de qua dicitur, *2. Retra. 18.* L Vna eſt columba mea, vna eſt matri ſuæ: *Canti. 6.* ipſa eſt enim ſine macula & ruga: aut aſſerat qui poteſt, huius columbæ mẽbra eſſe qui ſeculo verbis, nõ factis renunciãt. Interim ad quod videmus vnde dictũ arbitror, qui ſapit diem, domino ſapit: deus enim iudicat omnem diem. *Roma. 14. & 8.* Secundum autem præſcientiam qui nouit quos prædeſtinauerit ante mundi cõſtitutionem cõformes fieri imaginis filij ſui, multi etiam qui aperte foris ſunt & hæretici appellãtur, multis & bonis catholicis meliores ſunt. Quid enĩ ſint hodie, videmus: quid cras futuri ſint, ignoramus. Et ideo quidem apud quem ſunt præſentia quæ vẽtura ſunt, etiam quod futuri ſunt iam ſunt. Nos autem ſecundum id quod in præſenti eſt cuiq; hominum quærimus verũ in illis Eccleſiæ membris, quæ vna columba dicta eſt, & ſponſa Chriſti ſine macula & ruga, *Canti. 6. Epheſ. 5.* hodie deputandi ſint, de quibus dicit Cyprianus in Epiſtola quã commemoraui, *2. Retra. 18.* quòd viam domini non tenerent, nec data ſibi ad ſalutem cœleſtia mandata reſeruarent, quod non facerent domini voluntatem, patrimoniorum lucro ſtudentes, ſuperbiam ſectantes, æmulationi & diſſenſioni vacantes, ſimplicitatis & fidei negligentes, ſeculo ſolis verbis & non fa- M ctis renunciantes, vnuſquiſque ſibi placentes, & omnibus diſplicentes. Quòd ſi eos in ſuis mẽbris nec illa columba cognoſcit: & talibus ſi in eadẽ peruerſitate permanſerint dicturus eſt deus, Non noui vos, diſcedite à me qui operamini iniquitatem: *Mat. 7.* videntur eſſe in Eccleſia ſed non ſunt, imò & cõtra Eccleſiam faciunt. Quomodo ergo baptiſmo Eccleſiæ baptizare poſſunt, quod nec ipſis prodeſt nec accipientibus, niſi intrinſecus vera conuerſione* mutentur, **aliàs, conuerſatione.* vt ipſum ſacramẽtum quod eis accipientibus non proderat quando ſeculo verbis nõ factis renunciabant, prodeſſe incipiat cum & factis cœperint renunciare: ita & illi quorum eſt aperta ſeparatio, quia in membris illius columbæ nec hi nec illi ſunt hodie, ſed aliqui eorum fortaſſe futuri ſunt.

Baptiſmus vbiq; Chriſti eſt. Cap. IIII.

Non itaq; hæreticorũ baptiſma acceptamus, quando poſt eos non baptizamus, ſed quod Chriſti eſſe cognoſcimus etiam in malis hominibus, ſiue aperte foris, ſiue intus occulte ſeparatis, illis in ea re in qua deuiabant correctis, debita veneratione ſuſcipimus. Sicut autem vrgeri videor cum mihi dicitur, ergo hæreticus dimittit peccata: ſic & ego vrgeo cum dico, ergo qui cœ-

leſtia

A leſtia mandata nõ ſeruat, auarus,raptor, fœnerator,in-
uidus ,verbis non factis ſeculo renuncians dimittit pec-
cata.Si per vim ſacramenti dei,ſicut & ille,ita & ille. Si
per meritũ ſuũ,nec ille nec ille. Illud enim ſacramentũ
& in malis hominibus Chriſti eſſe cognoſcitur: in cor-
Ephe.5. pore autẽ vnicæ colũbæ,incorruptę,ſanctæ,pudicæ,nõ
habentis maculã aut rugã,nec ille nec ille inuenitur.Et
2. Retr. 18. quomodo accipiẽti nõ prodeſt baptiſmus,ei qui ſeculo
verbis non factis renunciat:ſic nõ prodeſt ei qui in hæ-
reſi vel ſchiſmate baptizatur. vtriq; autẽ correcto pro-
deſſe incipit,quod ante nõ proderat,ſed tamen inerat.
Baptizatus ergo in hæreſi nõ fit tẽplũ dei : nunquid ta-
men ideo pro baptizato non habẽdus eſt? Nã nec aua-
rus intus baptizatus fit tẽplum dei , ſi ab auaritia nõ re-
ceſſerit. Qui enim fiunt tẽplũ dei,poſsident vtiq; regnũ
1. Cor. 6. dei.Apoſtolꝰ autẽ dicit inter multa,Neq; auari neq; ra-
paces regnũ dei poſsidebũt.Auaritiã quippe idolorum
1.Cor.3. ſeruituti alio loco idẽ Apoſtolꝰ cõparat. Et auaritia,in-
Cyprianus quit,quæ eſt idolorũ ſeruitus. Quẽ ſenſum idẽ Cypria-
in epiſt. 65. nus ſic exaggerauit in Epiſtola ad Antonianũ , vt eorũ
ad Anto- peccata qui tẽpore perſecutionis ꝓpter libellos ſe pu-
nianum. rificaturos profeſsi erãt, auaris cõputare nõ dubitaret.
Sic ergo in hæreſi baptizatꝰ in nomine ſanctæ trinita-
B tis , tamen non fit tẽplum dei ſi ab hæreſi nõ receſſerit,
quomodo neq; in auaritia in eodẽ nomine baptizatꝰ fit
tẽplum dei ſi ab auaritia non recedat,quę eſt idolorum
2.Cor.6. ſeruitus. Nã & hoc idẽ Apoſtolus dicit, Quæ cõpoſitio
tẽplo dei cum idolis? Non ergo de nobis quæratur cuiꝰ
tẽplum fiat, quem dicimus tẽplum dei nõ fieri. Nec ta-
men ideo non baptizatur , nec eius error immũdus ef-
ficit , vt non ſit ſanctũ ſacramentũ quod accepit verbis
Euangelicis conſecratũ:ſicut nec illius auaritia,quæ eſt
idolorũ ſeruitus, & magna immunditia poteſt efficere
vt non ſit ſanctũ baptiſma quod accipit:etiã ſi ab alio a-
uaro ſimiliter per eadem verba Euangelica baptizetur.
Comparatio Proinde,inquit,fruſtra quidam qui ratione vincun-
hæreſis & a- tur,conſuetudinẽ nobis obiiciunt,quaſi cõſuetudo ma-
uaritiæ. ior ſit veritate : aut non id ſit in ſpiritalibus ſequẽdum,
Caput V. quod in meliꝰ fuerit á ſpiritu ſancto reuelatũ.Hoc pla-
Diſt.8.c.fru nè verum eſt,quia ratio & veritas conſuetudini præpo-
ſtra.Diſtin. nenda eſt. Sed cũ cõſuetudini veritas ſuffragatur,nihil
8. cap. con- oportet firmius retineri. Deinde ſequitur & dicit,Igno
ſuetudo. ſci enim poteſt ſimpliciter erranti, ſicut de ſeipſo dicit
1.Timo.1. Apoſtolus Paulus , Qui prius fui blaſphemꝰ & perſecu-
C tor & iniurioſus, ſed miſericordiã merui, quia ignorãs
feci. Poſt iſpirationẽ vero & reuelationem factã qui in
eo qđ errauerat perſeuerat,prudens & ſciens ſine venia
ignorãtiæ peccat. Præſumptione enim atq; obſtinatio-
ne quadam nititur,cum ratione ſuperetur. Hoc veriſsi-
mum eſt , longe grauius eſſe peccatum eius qui ſciens,
quàm eius qui neſciens peccauerit . Et ideo vir ſanctus
Cyprianus,non ſolum doctus, ſed etiam docilis, quod
Ad Tit.1. in laude Epiſcopi quẽ deſignat Apoſtolus ſic intellexit
ipſe, vt diceret etiã hoc in Epiſcopo eſſe diligendũ,nõ
ſolũ vt ſcienter doceat,ſed etiã patienter diſcat:nõ du-
bito ꝙ ſi iſtã quæſtionẽ in Eccleſia diu multũq; verſa-
tam cum viris ſanctiſsimis doctiſsimiſq; tractaret , per
quos poſtea factũ eſt,vt antiqua illa cõſuetudo etiã ple-
nario cõcilio firmaretur,ſine dubitatione demõſtraret,
non ſolũ quàm doctus eſſet in his quæ firmiſsima veri-
tate perceperat , verumetiã q̃ docilis in his quæ minus
aduerterat. Et tamẽ cũ manifeſtiſsimũ ſit multo grauꝰ
peccare ſcientẽ q̃ neſcientẽ , vellẽ mihi aliquis diceret,
ſi quis in hæreſim incurrat,neſciens quantũ malũ ſit, &
alius ab auaritia nõ recedat,ſciens quantũ malũ ſit,quis

eorũ ſit peior? Poſſum etiã ita ꝓponere,ſi aliꝰ neſciẽs in D
hæreſim irruat, & ſciẽs alius ab idololatria nõ recedat,
quia & Apoſtolꝰ dicit,Auaritia quæ eſt idolorũ ſeruitꝰ: *Col. 3.*
& ipſe Cyprianꝰ eaudẽ ſententiã nõ aliter ĩtellexit,ſicut *Cyprianus*
ad Antonianũ ſcribẽs ait, Nec ſibi noui in hoc hæretici *in Epiſt. ad*
blandiantur , ꝙ ſe dicant idololatris non cõmunicare: *Antonianũ*
quãdo ſint & apud illos adulteri & fraudatores qui te-
neantur idololatriæ crimine. Hoc enĩ ſcitote intelligẽ- *Ephe.5.*
tes,quia omnis fornicator,aut immũdus,aut fraudator
quod eſt idololatra,nõ habet hæreditatẽ ĩ regno Chri-
ſti & dei.Et iterũ, Mortificate itaq; membra veſtra quæ *Col.3.*
ſunt ſuper terrã,fornicationẽ,immunditiã & concupi-
ſcentiã malã,& auaritiã,quæ eſt idolorũ ſeruitus. Quæ-
ro ergo quis peccet grauius , qui neſciẽs in hæreſim in-
currerit,an qui ſciẽs ab auaritia,iđ eſt ab idololatria nõ
receſſerit? Secundũ quidẽ illã regulã qua peccata ſciẽ-
tium peccatis ignorantiũ præponuntur,auarus cũ ſciẽ-
tia vincit in ſcelere. Sed ne forte hoc fiat,facit in hęreſi
ſceleris ipſius magnitudo , quod facit in auaritia ſciẽtis
admiſsio , vt hæreticus neſciẽs auaro ſciẽti coæquetur,
quanquã non hoc videatur oſtẽdere teſtimoniũ quod E
ipſe ex Apoſtolo poſuit: Quid enĩ in hæreticis niſi bla- *Cyprianus*
ſphemias deteſtamur? Volẽs autẽ demonſtrare ad faci- *in Epiſt. ad*
litatẽ venię ignorãtiũ pertinere peccata,poſuit ex Apo- *Iubaianum*
ſtolo vbi ait, Qui prius fui blaſphemus & perſecutor & *1.Timo. 1.*
iniurioſus, ſed miſericordiã cõſecutus ſum, quia igno-
rans feci. Sed ſi poſſunt, vt dixi,amborũ peccata ęquali-
ter appendãtur , ignorãtis blaſphemia, & ſciẽtis idolo-
latria,& eadẽ ſententia iudicẽtur , ille qui Chriſtũ quæ-
rendo in veriſimilẽ ſermonem falſitatis incurrit, & ille
qui ſciens Chriſto reſiſtit loquenti per Apoſtolũ,Quo- *Ephe. 5.*
niã omnis fornicator aut immundus aut auarus, quod
eſt idolorũ ſeruitꝰ,nõ habet hæreditatẽ in regno Chri-
ſti & dei:cur in illo baptiſmus & Euangelica verba im-
probãtur,in iſto autẽ approbantur, cum ab illius colũ-
bæ mẽbris vterq; inueniatur alienus? An quia ille foris
apertus litigator eſt , ne intromittatur : iſte vero intus
callidus aſſentator,ne foras proiiciatur? Quod autẽ *Conſuetudo*
ait,Ne quiſquã dicat,quod accepimꝰ ab Apoſtolis,hoc *cedit verita-*
ſequimur,quãdo Apoſtoli nõ niſi vnã Eccleſiã tradide- *ti diſcuſſa.*
runt, & baptiſma vnũ, quod nõ niſi in eadẽ Eccleſia ſit *Cap.VI.*
conſtitutũ:nõ me tantũ mouet vt baptiſmũ Chriſti etiã
apud hæreticos inuentũ audeã reprobare:ſicut etiã ip-
ſum Euangelium cum apud eos inuenio , neceſſe eſt vt
approbẽ,quãuis eorũ deteſter errorẽ. Quantũ me mo- F
uet fuiſſe quoſdã etiã ſancti Cypriani temporibus, qui
conſuetudinẽ illã contra quã fiebant Africana conci-
lia,de qua & ipſe paulo ante dixit,Fruſtra quidam quia *Diſt.8.cap.*
ratione vincũtur,cõſuetudinẽ nobis opponunt,dicerẽt *fruſtra.*
ab Apoſtolis traditã. Nec inuenio cur iſtã cõſuetudinẽ
improbent,quæ poſt Cyprianũ etiã plenario totius or-
bis cõcilio cõfirmata eſt,quã tã robuſtã & antè idẽ Cy-
prianus inuenerit,vt cũ eius mutandæ cauſa authorita-
tem quã ſequeretur vir tãta ſcientia præditus quęreret,
nõ niſi in Aphrica ſola factũ paucis ante ſe ãnis Agrip-
pini cõciliũ reperiret. Quod cũ ſibi aduerſus totiꝰ orbis
morẽ nõ ſufficere cerneret , has rationes arripuit, quas
modo nos antiquitate ipſiꝰ cõſuetudinis,& plenarij po-
ſtea cõcilij authoritate firmati, diligẽtius cõſiderantes,
veri potius ſimiles q̃ veras eſſe inuenimus,quæ illi veræ
viſę ſunt in obſcuriſsima quęſtiõe laborãti,& de remiſ-
ſione peccatorũ fluctuãti,vtrũ in baptiſmo Chriſti poſ-
ſit nõ fieri,& vtrũ poſsit apud hæreticos fieri, vbi ſi mi-
nus ei aliquid reuelatũ eſt, vt magnitudo charitatis eiꝰ
qua vnitatẽ nõ deſeruit ꝓbaretur , nõ ideo quiſquã tã-

G tis eius firmamentis meritisq; virtutum, & tantæ copiæ
gratiarum debet ſe audere præponere, quia vniuerſalis
cócilij admonitus firmitate, videt aliquid quod ille nó
vidit, quia plenariũ de hac re cócilium nondũ habebat
Eccleſia: ſicut nec Petri Apoſtoli meritis quiſquã tã in-
ſanus eſt vt ſe præponat, quia Pauli Apoſtoli edoctus li-
teris, & ipſius iam Eccleſiæ conſuetudine roboratus, nó
cogit gẽtes iudaïzare, quod Petrus aliquãdo coëgerat.
Galat. 2. Nó ergo inuenimus ab Apoſtolis aliquẽ, cum apud hæ-
reticos baptizatus eſſet, in eodẽ baptiſmo admiſſum eſ-
ſe & cómunicaſſe. Sed neq; hoc inuenimus ab hęreticis
aliquẽ venientem, qui apud illos fuerit baptizatus, ab
Apoſtolis denuo baptizatũ. Sed illa cóſuetudo quã etiã
tunc hominea ſurſumuerſus reſpicientes non videbãt
à poſterioribus inſtitutã, recte ab Apoſtolis tradita cre-
ditur. Et alia multa ſunt quæ longum eſt repetere.

Mali intus & mali foris. Ca. VII. Cyprianus in Epiſt. ad Iubaianum Quapropter ſi non nihil dicebant quibus id quod
ei viſum eſt, volẽs perſuadere Cyprianus ait, Nec quiſ-
quã dicat, quod accepimus ab Apoſtolis, hoc ſequimur:
quanto robuſtius nunc dicimus, quod Eccleſiæ conſue-
tudo ſemper tenuit, quod hęc diſputatio diſſuadere nó
potuit, & quod plenariũ cócilium confirmauit, hoc ſe-
H quimur. Huc accedit, quia bene perſpectis ex vtroq; la-
tere diſputationis rationibus & ſcripturarum teſtimo-
niis, poteſt etiam dici, quod veritas declarauit, hoc ſe-
quimur. Nã reuera illud quod quidã Cypriani diſputa-
Philip. 2. tionibus opponebant quod Apoſtolus ait, Veruntamẽ
omnimodo, ſiue per occaſionẽ, ſiue per veritatẽ Chri-
ſtus annuncietur: recte Cyprianus refellit, oſtendẽs ad
cauſam hęreticorũ nó pertinere, quoniã de his dicebat
Apoſtolus, qui cũ maleuola inuidia, ſua quærentes inte-
rius verſabantur, Chriſtum quidem annunciabãt ſicut
ſe habet veritas qua Chriſto credimus, ſed non eo ani-
mo quo à bonis Euãgeliſtis illius columbæ filiis annũ-
ciabatur. Neq; enim de hęreticis, inquit, aut de eorũ ba-
ptiſmo loquebatur in Epiſtola ſua Paulus, aut aliquid
quod ad hanc rem pertinere potuiſſet loquebatur. Lo-
quebatur de fratribus ſiue inordinate & cótra Eccleſiæ
diſciplinam ambulantibus, ſiue Euangelicã veritatẽ de
dei timore ſeruantibus, & quoſdã ex eis poſuit verbum
dei conſtanter atq; intrepide locutos, quoſdam vero in
inuidia & diſſenſione verſatos quoſdã ſeruaſſe circa ſe
beneuolam charitatem, alios vero habuiſſe maleuolam
diſſenſionem: ſe tamen omnia patienter ſuſtinere, dũ-
I modo ſiue in veritate, ſiue per occaſionem nomẽ Chri-
ſti quod Paulus prædicabat, ad plurimorũ notitiã per-
ueniret, & noua adhuc ac rudis ſermonis ſeminatio lo-
quentiũ prędicatione crebreſceret. Porrò aliud eſt eos
qui intus in Eccleſia ſunt in nomine Chriſti loqui, aliud
eos qui foris ſunt & contra Eccleſiã faciunt, in nomine
Chriſti baptizare. Hæc verba Cypriani admonere nos
vidẽtur, vt diſtinguamus inter eos qui mali foris ſunt,
& eos qui intus mali ſunt, & illos de quibus dicit Apo-
ſtolus, ꝙ Euangelium non caſte & per inuidiã annun-
ciarent, intus fuiſſe dicit, & verũ dicit. Hoc tamen puto
me non temere dicere, ſi foris nemo poteſt habere ali-
quid quod Chriſti eſt, nec intus quiſquã poteſt aliquid
habere quod diaboli eſt. Si enim hortꝰ ille clauſꝰ potuit
habere ſpinas diaboli, cur nó & extra hortũ potuit ma-
nare fons Chriſti? Si autẽ nó potuit, vnde in his qui in-
tus erant, etiã ipſius Apoſtoli Pauli tẽporibus tantũ ma-
lum inuidiæ & maleuolæ diſſenſionis? Hæc enim verba
Cypriani ſunt. An forte inuidia & maleuola diſſenſio
paruũ malum eſt? Quomodo ergo iſti erant in vnitate,
qui non erant in pace? Vox enim non mea aut alicuius
hominis, ſed ipſiꝰ domini, nec per homines ſonuit, ſed K
per angelos nato Chriſto, Gloria in excelſis deo, & in *Lucæ 2.*
terra pax hominibus bonæ volũtatis. Quod vtiq; nato
in terris Chriſto nó ſonaret ore angelico, niſi deus hoc
vellet intelligi, eos eſſe in vnitate corporis Chriſti, qui
ſunt in pace Chriſti: eos autem eſſe in pace Chriſti qui
ſunt bonæ voluntatis. Porrò ſicut in beneuolẽtia bona
voluntas, ſic in maleuolentia mala voluntas eſt. Iam *Inuidia*
vero ipſa inuidia quæ nó poteſt eſſe niſi maleuola, quã- *malum.*
tum malum eſt, nó quæramus alios teſtes, ſufficit nobis *Cap. VIII.*
ipſe Cyprianꝰ, per quẽ tam multa de zelo & liuore do-
minus veriſsima intonuit, & ſalubria præcepit. Legamꝰ
ergo Epiſtolã Cypriani de zelo & liuore, & videamus
quantũ malum ſit inuidere melioribꝰ, cuius mali origi-
nẽ ab ipſo diabolo extitiſſe memorabiliter docet: Ze-
lare, inquit, quod bonum videas, & inuidere melioribꝰ, *Cyprianus epiſto. 12. de zelo & liuore.*
leue apud quoſdã & modicũ crimen videtur, fratres di-
lectiſsimi. Deide paulopoſt, cũ eius mali caput atq; ori-
ginem quæreret, Hinc diabolus, inquit, inter initia ſta-
tim mundi, & periit primus, & perdidit. Et paulopoſt,
Quale malũ eſt, inquit, fratres dilectiſsimi, quo angelus
cecidit, quo circumueniri & ſubuerti alta illa & pręcla-
ra ſublimitas potuit, quo deceptus eſt ipſe qui decepit? L
Exinde inuidia graſſatur in terris, dũ liuore periturus
magiſtro perditionis obſequitur, dũ diabolũ* qui zelat ** aliàs zabulum.*
imitatur, ſicut ſcriptũ eſt, Inuidia autẽ diaboli mors in-
trauit in orbẽ terrarum. Imitantur ergo illũ qui ſunt ex *Sapien. 2.*
parte eius. Hæc verba Cypriani in Epiſtola populis no-
ta, q̃ vera, quàm fortia ſint recognoſcimus. Vere decuit
Cyprianũ de zelo & liuore & arguere grauiter & mo-
nere, à quo tã mortifero malo cor eius penitus aliena-
tum, tanta charitatis abundantia cóprobauit: qua vigi-
lantiſsime cuſtodita, cum collegis ſuis nó maleuole de
baptiſmo diuerſa ſentientibus, nec ipſe maleuola con-
tentione, ſed humana tentatione aliter ſapiens, vt id
illi deus in charitate perſeuerãti cũ vellet poſtea reue- *Philip. 3.*
laret, in cómunionis vnitate permanſit, aperte dicens: *Cyprianus in concilio Carthaginenſi.*
Neminẽ iudicantes, neq; à iure cómunionis aliquem ſi
diuerſum ſenſerit amouentes. Neq; eni quiſquã noſtrũ
Epiſcopũ ſe eſſe Epiſcoporũ cóſtituit, aut tyrãnico ter-
rore ad obſequẽdi neceſsitatẽ collegas ſuos adegit. Et *Zizania tolleranda.*
in fine huius capituli, † Hæc tibi breuibus, inquit, pro
noſtra mediocritate reſcripſimus frater chariſsime, ne- *Cap. IX.*
mini præſcribentes aut præiudicãtes quo minus vnuſ- *† epiſtola.*
quiſq; Epiſcoporũ quod putat faciat, habens arbitrij ſui M
liberã poteſtatẽ: nos quantũ in nobis eſt, propter hære-
ticos cũ collegis & coëpiſcopis noſtris nó cótendimꝰ,
cũ quibus diuinã concordiã & dominicã pacẽ tenemꝰ,
maxime cũ & Apoſtolus dicat, Si quis aũt putauerit có- *1. Corin. 11.*
tentioſus eſſe, nos talẽ conſuetudinẽ non habemꝰ, neq;
Eccleſia dei. Seruatur à nobis patiẽter & leniter chari-
tas animi, collegij honor, vinculũ fidei, cócordia ſacer-
dotij. Propter hoc etiã libellũ hunc de bono patientiæ
quantũ valuit noſtra mediocritas, permittente & inſpi-
rante dño cóſcripſimus, quẽ ad te pro mutua dilectione
trãſmiſimꝰ. Hac ille charitatis patiẽtia tolerauit nó ſo-
lũ in obſcura quęſtione bonos collegas nó maleuole a-
liud ſentiẽtes, ſicut & ipſe toleratus eſt, donec proceſſu
tẽporis ſaluberrima cóſuetudo, quãdo deus voluit etiã
declarata veritate plenario cócilio firmaretur, ſed etiã
malos manifeſtos ſibiq; notiſsimos, qui nó obſcuritate
quæſtionis aliter ſapiebãt, ſed perditæ vitæ moribꝰ có-
tra quàm prædicabãt, ſicut dicit de illis Apoſtolus, Qui *Roma. 2.*
prædicas nó furandũ furaris? de talibus eni & iſte ſui tẽ-
poris Epiſcopis ſuis collegis, & ſecũ in cómunione ma-

nentibus

A nentibus in Epiſtola ſua dicit, Eſurientibus in Eccleſia fratribus habere argentum largiter velle, fundos inſidioſis fraudibus rapere, vſuris multiplicantibus fœnus augere. *[Cyprianus in Epiſt. de lapſis.]* Hic enim nulla eſt quęſtionis obſcuritas, aperte ſcriptura clamat, Neq; auari neque rapaces regnũ dei poſsidebunt, *[1. Cor. 6.]* Et qui pecuniam ſuam nõ dedit ad vſurã, *[Pſal. 14.]* Et omnis fornicator & immundus & auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, nõ habet hęreditatẽ in regno Chriſti & dei. *[Ephe. 5.]* Tales ergo auaros ille, vt non ſolum ſua cupiditate theſaurizarent, ſed & aliena fraudulenter eriperent, tales idololatras ſicut & ipſe intelligit atque conuincit, non vtique argueret niſi noſſet. Neque enim aduerſus coëpiſcopos ſuos falſumteſtimonium diceret: & tamen eos propter Chriſtum qui pro infirmis mortuus eſt, ne ante tempus eradicatis zizaniis ſimul eradicaretur & triticum, *[Matth. 13.]* paternæ & maternæ charitatis viſceribus tolerauit, imitatꝰ vtique Paulum Apoſtolum, qui maleuolos & inuidos ſibi, eadem circa Eccleſiam charitate ſuſtinuit. *[Philip. 1.]* Sed tamẽ quia inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, & imitantur illum qui ſunt ex parte illius, non per illud quod à deo creati ſunt, ſed per illud quod à ſeipſis peruerſi ſunt, *[Sapien. 2.]* ſicut cõmemorat B ipſe Cyprianus, quia & diabolus antequam eſſet diabolus, angelus fuit & bonꝰ fuit, vnde ſunt in vnitate Chriſti qui ſunt ex parte diaboli? Proculdubio, ſicut ipſe dominus ait, inimicꝰ homo hoc fecit qui ſuperſeminauit zizania. *[Matth. 13.]* Sicut ergo intus quod diaboli eſt arguẽdũ eſt, ſic & foris quod Chriſti eſt agnoſcendum eſt. An extra vnitatem Eccleſię non habet ſua Chriſtus, & in vnitate Eccleſiæ habet ſua diabolus? Hoc fortaſſe de hominibꝰ dici poteſt, vt ſic extra communionem Eccleſiæ nõ habeat deus aliquem ſuorũ, ſicut inter angelos ſanctos nõ habet diabolꝰ aliquem ſuorum. Eccleſiæ vero huic quę adhuc carnis mortalitatẽ portat, quãdiu peregrinatur à domino, *[2. Cor. 5.]* licuerit diabolo miſcere zizania, hoceſt malos homines, & hoc permiſſus ſit propter ipſius Eccleſiæ peregrinationem, vt requies illius patriæ qua ſancti angeli perfruũtur deſideraretur ardentius, de ſacramẽtiꝭ autem hoc dici nõ poteſt. Sicut enim ea poſſunt habere atque tractare, non ad ſalutẽ, ſed ad perniciem ſuam, in qua igni deſtinata ſunt interiora zizania: ſic & exteriora zizania quæ ab interioribus recedentibus acceperunt, quia recedentia nõ amiſerunt. Quod ſine dubio manifeſtatur cum redeuntibus nõ reſtituitur, quãdo forte aliqui ex eis ipſis qui receſſerant reuertuntur. C Nec quiſquam dixerit, Quid enim frumenti habent zizania? Si enim hoc ita eſt, & intus & foris ad hoc duntaxat par conditio eſt. Neque enim in zizaniis exterioribus non inueniuntur grana frumenti, & in interioribus inueniuntur. De ſacramentis autem cum quæritur, non vtrum habeant aliquid frumẽti zizania quæritur, ſed vtrum habeant aliquid zeli: & exterioribus enim & interioribus zizaniis cũ ipſo tritico eſt pluuia cõmunis, quæ cœleſtis & dulcis eſt ipſa, etiam ſi ex ea zizania ſteriliter creſcunt. Sic & Euangelicum Chriſti ſacramentum diuinum & ſuaue eſt, neq; propter eorũ ſterilitatẽ quos etiã foris compluit, improbandum.

[Quod rectũ eſt non tollitur nec intus nec foris. Cap. X.] Dixerit aliquis, interiora zizania facilius in frumentum cõuerti: Cõcedo ita eſſe. Sed quid hoc pertinet ad baptiſmũ iterandum? Nunquid ſi forte aliquis ab hæreticis conuerſus, conuerſionis ſuæ tempore ac facilitate præuenerit eum, qui tardius intus à malitia corrigitur & mutatur, ei non eſt iterandũ baptiſma, & illi qui præuentus eſt ab eo qui ex hæreticis venit, quia tardius correctus eſt, iterandũ eſt? Nihil ergo ad rem pertinet de qua nũc quæſtio eſt, quis ſerius ſe tardiúſve conuertat à propria D peruerſitate ad rectitudinem fidei, vel ſpei, vel charitatis. Etſi enim interiores mali facilius poſſunt boni fieri: aliquãdo tamen & de numero exteriorum quidã quoſdam interiores conuerſione præueniunt, & illis in ſterilitate manentibus vnitati reconciliati, fructum afferunt cum tolerantia ſiue tricenum, ſiue ſexagenum, ſiue centenum. Aut ſi zizania ſola dicenda ſunt, quæ vſq; in finem in maligno errore perdurant, & foris multa frumẽta ſunt, & intus multa zizania. At enim peiores ſunt exteriores quàm interiores mali. Magna quidẽ quæſtio eſt, vtrum peior fuerit Nicolaus exterior iam, quàm Simon adhuc interior, quia ille hæreticus, iſte magus. *[Act. 6. & 8.]* Quod ſi ipſa diuiſio, quia violatæ charitatis certiſsimũ indicium eſt, grauius habetur malũ, cõcedo ita eſſe. Sed multi amiſſa charitate propterea non exeũt foras, quia ſecularibus emolumentis tenẽtur, & ſua quærentes, nõ quæ Ieſu Chriſti, non à Chriſti vnitate, ſed à ſuis commodis nolunt recedere. *[Philip. 2.]* Vnde dictum eſt in laude charitatis, nõ quærit quæ ſua ſunt. *[1. Cor. 13.]* Nũc ergo quæritur, quo modo poterant homines ex parte diaboli pertinere ad E Eccleſiam nõ habentẽ maculam aut rugam, aut aliquid eiuſmodi, *[Ephe. 5. 2 Retr. 18.]* de qua etiã dictũ eſt, Vna eſt columba mea. *[Cant. 6.]* Quod ſi non poſſunt, manifeſtũ eſt eam inter alienos gemere & intrinſecus inſidiantes, & extrinſecus oblatrantes. Tales tamen etiã intus & accipiunt baptiſmum & habent, & tradunt ſanctum per ſeipſum, nec vlla ex parte illorum malignitate violatum, in qua in finẽ vſq; perdurãt. Quocirca nos idem beatus Cyprianus docet per ſeipſum conſiderandũ eſſe baptiſmum, verbis Euãgelicis ſicut accepit Eccleſia conſecratum, nõ adiuncta neq; permixta vlla peruerſitate atq; malitia ſiue accipientiũ ſiue tradẽtiũ, quãdoquidẽ vtrunq; nos ipſe admonet, & intus fuiſſe quoſdã non ſeruantes beneuolã charitatẽ, ſed in inuidia & maleuola diſſenſione verſatos, de quibus Paulus Apoſtolus locutus eſt, & ex parte diaboli eſſe inuidos, ſicut in Epiſtola quam de zelo & liuore ſcripſit, apertiſsima voce teſtatur. *[Cyprianus in Epiſt. de zelo & liuore.]* Quãobrẽ cum manifeſtũ ſit fieri poſſe, vt in eis qui ſunt ex parte diaboli, ſanctum tamẽ ſit ſacramentũ Chriſti, non ad ſalutẽ, ſed ad iudiciũ eorũ, nõ ſolum ſi poſt acceptũ baptiſmum peruertantur, ſed etiã ſi tales accipiãt, ſicut idem Cyprianus oſtendit, ſeculo ſolis verbis & non factis renũciãtes: nec ideo ſi correcti poſtea fuerint, illud quod peruerſi acceperant, iterandũ eſt. Quantũ arbitror iam F claret & liquet in iſta quæſtione de baptiſmo non eſſe cogitãdum quis det, ſed quid det, aut quis accipiat, ſed quid accipiat, aut quis habeat, ſed quid habeat. Si enim homines ex parte diaboli, & ideo nequaquã ad colũbã vnicã pertinentes, poſſunt tamen accipere & habere & dare baptiſmi ſanctitatem nullo modo ſua peruerſitate violatã, ſicut ex ipſius Cypriani literis admonemur: vt quid tribuimus hæreticis aliena, vt quid dicimus eorũ eſſe quod Chriſti eſt, ac nõ potius in eis & imperatoris noſtri ſigna cognoſcimꝰ, & deſertorũ facta emẽdamꝰ? Quapropter aliud eſt quidẽ, ſicut dicit ſanctus Cyprianus, eos qui intus in Eccleſia ſunt in nomine Chriſti loqui, aliud eos qui foris ſunt, & cõtra Eccleſiã faciũt, in nomine Chriſti baptizari. Sed & multi qui intus ſunt contra Eccleſiã faciunt male viuẽdo, & in ſuã vitã infirmas animas traducendo, & nõnulli qui foris ſunt in Chriſti nomine loquũtur, nec operari quę Chriſti ſunt, ſed foris eſſe prohibentur, quando eos vt ſanentur vel corripimus vel arguimus vel hortamur. Nam & ille foris erat qui cum diſcipulis nõ ſequebatur, & in nomine *[Luca. 9.]*

Marci 9. Chriſti expellebat dæmonia, quod dominus ne prohi-
G beretur admonuit, quanuis vtiq; in quo ſaucius erat cu
Matth. 12. randus eſſet, illis verbis domini vbi ait, Qui nō eſt me-
cū, aduerſum me eſt: & qui mecū nō colligit, ſpargit.
Et foris ergo fiunt aliqua io nomine Chriſti, non con-
tra Eccleſiam, & intus ex parte diaboli contra Eccleſiā.

Cap. XI. Quid quod etiam mirum eſt, quòd accidere poſſe
inuenit qui diligenter aduertit, quoſdā ſalua charitate
docere aliquid inutile, ſicut Petr⁹ gētes cogebat Iudai-
Galat. 2. zare, ſicut ipſe Cyprianus hæreticos deouo baptizari?
Vnde talibus bonis mēbris in charitate radicatis, & in
Philip. 3. aliquo nō recte ingredientibus dicit Apoſtolus, Si quid
aliter ſapitis, id quoq; vobis de⁹ reuelabit. Et quoſdam
rurſus ſine charitate docere aliquid ſalubre, de qualib⁹
Matth. 23. dominus dicit, Cathedrā Moyſi ſedent: quæ dicuot, fa-
cite: quæ autē faciunt, nolite facere: dicūt enim & nō fa-
ciunt. Vnde & Apoſtolus de illis inuidis & maleuolis,
Chriſtianam tamen ſalutem annunciantibus, Siue oc-
Philip. 1. caſiooe, inquit, ſiue veritate Chriſtus anoūcietur. Qua-
propter & intus & foris peruerſitas hominū corrigēda
eſt, diuina vero ſacramenta & eloquia non hominibus
H tribuenda Non itaq; patrocinatur hæreticis qui nō eis
tribuit, quod & ſi apud eos, non tamē ipſorum eſſe eo-
gnoſcit. Non nos concedimus hæretico baptiſmū, ſed
Ioan. 1. illius baptiſmum de quo dictū eſt, Hic eſt qui baptizat,
De cōſe. di. vbicūq; inoenerimus agnoſcimus. Perfid⁹ autē & bla-
4 cap. nullus autem. ſphemus ſi in perfidia & blaſphemia permanſerit, nec
extra Eccleſiā nec intra Eccleſiā remiſsionē accipit pec
catorū: aot ſi propter vim ſacramēti ad punctū tēporis
accipit, & foris & intus eadē vis operatur, ſicut vis no-
minis Chriſti expulſionem dæmonū foris etiā opera-
batur. At enim inuenimus Apoſtolos in omnibus Epi-
ſtolis ſuis execrari & deteſtari hęreticorū ſacrilegā pra
2. Timo. 2. uitatē: ita vt dicant ſermonem eorum ſicut cancer ſer-
Eſaiæ. 22. pere. Qoid enim & illos qni dicebant, Manducemns &
bibam⁹, cras enim moriemur? nōne corruptores morū
bonorū per mala colloquia Paulus eſſe manifeſtat, cō-
1. Cor. 15. tinno ſubiungens, Corrumpūt mores bonos colloquia
mala: & tamen eos intus fuiſſe ſignificauit cū ait, Quo-
modo dicūt quidā in vobis quia reſurrectio mortuorū
non eſt? Auaros autē vbi non deteſtatur? An vero quic-
quam dici potuit vehemētius, quàm vt idolorū ſeruitus
I auaritia diceretur, ſicut idē Apoſtolus poſuit? Nec Cy-
Coloſ. 3. prianus aliter intellexit, & literis ſuis vbi opus erat in-
Cyprianus in Epiſt. de lapſis. ſeruit: qui tamen confitetur ſuis temporibus in Eccleſia
fuiſſe nō qualeſcūq; auaros, ſed raptores & fœneratores,
nec quoſlibet homines, ſed Epiſcopos. Quanquam
Baptiſmus & male datus & male acceptus per ſe bonus eſt. & iſtos de quibus ait Apoſtolus, Sermo eorū ſicut can-
cer ſerpit: vellem intelligere foris fuiſſe, ſed Cyprianns
ipſe me non ſinit. Cum enim ad Antonianum ſcribens
oſtenderet ante tempus vltimæ ſeparationis iuſtorū &
iniquorum, nullo modo eſſe propter cōmixtionē ma-
Cap. XII. lorū ab Eccleſiæ vnitate recedendū, vbi declarat quàm
2. Timo. 2. ſit ſanct⁹, & illa quā meruit martyrij claritate dignisſi-
24. q. 4. cap. quantus. mus, ait, Quātus arrogantiæ tumor eſt, qoāta homilita-
tis & lenitatis obliuio, & arrogantiæ ſuæ quanta iacta-
tio, vt quis audeat aut facere ſe poſſe credat, quod nec
Matth. 13. Apoſtolis cōceſsit dominus, vt zizania à frumēto putet
ſe poſſe diſcernere, aut quaſi ipſi palàm facere, & aream
Matth 3. purgare cōceſſum ſit, paleas conetur à tritico ſeparare:
2. Timo. 2. cumq; Apoſtolns dicat, In domo autē magna non ſolū
ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia: cō-
tēnere & abiicere & dānare, quando nō niſi in die do-
mini vaſa lignea diuini ardoris incēdio cōcrementur,
& fictilia ab eo cui data eſt ferrea virga frangantnr? Sic
K igitur arguens Cyprianus eos qui tanquā malorum cō-
ſortium deuitantes, ſe ab vnitate diruperant, oſteodit
magnam domum quā dixit Apoſtolus, vbi eſſent non
ſolum vaſa aurea & argentea, ſed etiā lignea & fictilia,
non ſe intellexiſſe niſi Eccleſiā, vbi eſſent boni & mali,
donec in fine ſicut area ventilata purgetur. Quod ſi ita
eſt, in ipſa Eccleſia, id eſt, in ipſa domo magna erāt va-
ſa in cōtumeliā, quorum ſermo vt cancer ſerpebat. Nā
eū de illis Apoſtolus loqueretur, hoc docuit, Et ſermo,
inquit, eorum vt cancer ſerpit, ex quibus eſt Hymenęus
& Philetus, qui circa veritatē errauerūt, dicentes reſur-
rectionem iam factam eſſe, & fidem quorondā ſubuer-
tunt, ſed firmom fuodamentum dei ſtat habens ſigna-
culum hoc, Nouit dominus qui ſunt eios, & recedat ab
iniquitate omnis qui nominat nomen domini. In ma-
gna aotē domo non ſolū vaſa aurea ſunt & argentea,
ſed & lignea & fictilia. Si ergo & iſti quorum ſermo vt
cācer ſerpebat, tanquā vaſa io cōtumeliā in domo ma-
gna erant, quā domū magnā Eccleſiæ ipſi⁹ vnitatē Cy-
prianus intelligit, nunquid iſtorum caocer baptiſmum
Chriſti violabat? Ita ergo nec foris ſicut nec intus qoiſ-
quā qui ex parte diaboli eſt, poteſt vel in ſe vel in quo- L
quam maculare ſacramentū quod Chriſti eſt. Nō itaq;
dat remiſſam peccatorum ſermo qui vt cācer ſerpit ad
aures audientium, ſed cum baptiſma verbis Euāgelicis
datur, qoalibet ea peroerſitate intelligat ille per quē da-
tur, vel ille cui datur, ipſum per ſe ſanctum eſt propter
illum cuius eſt. Et ſi quis per hominē peroerſum id ac-
cipiens, non accipit tamen miniſtri peruerſitatem, ſed
ſolam myſterij ſanctitatem in bona fide & ſpe & chari-
tate vnitati compagioatus Eccleſiæ remiſsionem acci-
pit peccatorum, nō per verba ſicut cancer ſerpētia, ſed
per Euāgelica ſacramenta de cœleſti foote manantia.
Si autem ipſe qui accipit peruerſus eſt, nec peruerſo ad
ſalutē prodeſt quod datur, & ſanctum tamē in eo per-
manet quod accipitur, nec ei ſi correct⁹ fuerit iteratur.

Nulla itaq; participatio eſt iuſtitiæ & iniquitati, non Mali etiam
ſolum quæ foris, ſed etiam quæ intus ſunt. Nouit enim intus tolerātur.
dominus qui ſunt eius, & recedat ab iniquitate omnis
qui inuocat nomē domini. Nulla etiā cōmunio eſt lu- Cap. XIII.
ci & tenebris, nō ſolū quæ foris, ſed etiā quæ intus ſunt. 2. Cor 6.
Qui enim odit fratrem ſuum, ait Apoſtolus Ioannes, in 2. Timo. 2.
tenebris eſt vſq; adhuc. Et vtiq; illi oderāt Paulum, qui 1. Ioan. 2.
inuidiæ maleuolentia & diſſenſione Chriſtum annun- Philip. 1.
ciantes, arbitrabantur ſe tribulationē excitare vinculis M
eius: quos tamē intus fuiſſe idem Cyprianus intelligit.
Cū ergo non poſsint tenebræ illuminare, aut iniquitas
iuſtificare, ſicut idem dicit, qoæro quemadmodū pote-
rant iſti in ipſa intus Eccleſia baptizare? Quæro qoem-
admodum vaſa illa quę nō in honorē, ſed in contume-
liam domus magna continet, intra ipſam domum ma-
gnā poſsint ſanctificandis hominibus miniſtrare qnod
ſanctū eſt, niſi quia illa ſanctitas ſacramenti nec ab im-
mundis pollui poteſt, ſioe eom per eos datur, ſiue eū ab
eis qui corde & vita in melius non cōmutātur accipi-
tur? De quibus intus poſitis, ipſe dicit, Seculo ſolis ver-
bis & nō factis renunciantes. Sunt ergo & intus hoſtes
dei, quorum pectora obſedit ſpiritus antichriſti: & ta-
men gerunt ſpiritalia & diuina, quæ nec ipſis poſſunt
quādiu tales ſunt ad ſalutem prodeſſe, nec ipſi ea poſ-
ſunt ſua immunditia maculare. Quod itaque dicit ni-
hil eis ad gratiam Eccleſiaſticam & ad ſalutem licere,
qui ſpernentes & impugnantes Eccleſiam Chriſti, à
Chriſto ipſo aduerſarij, ab Apoſtolis eius antichriſti
nominentur: ſic accipiendum eſt, quia & foris & intus

A inueniuntur tales: ſeparationem tamen eorum qui intus ſunt, ab illius columbæ perfectione atq; vnitate, nō ſolum deus nouit in quibuſdā, ſed etiā homines in quibuſdam, quorum in manifeſto peſsimam vitam cū:.r-niatámq; nequitiam intuentes, & eam præceptorū diuinorum regulis comparantes, intelligūt quam multis zizaniis & paleis ſiue foris ſiue intus poſitis, ſed tamen
Matth. 7. & 25 in fine apertiſsime ſeparādis dicturus eſt dominus, Recedite à me qui operamini iniquitatem, & ite in ignem
Cap. XIIII. æternum qui paratus eſt diabolo & angelis eius. De cōuerſione autem nullius deſperandū eſt ſiue foris ſiue
Roma. 2. intus conſtituti, quādiu patiētia dei ad pœnitentiā ad-
Pſal. 88. ducit, & viſitat in virga facinora eorum, & in flagellis peccata eorū. Hoc enim modo miſericordiam ſuā non
Eccleſiaſtici. 30. diſpergit ab eis, ſi & ipſi aliquando miſereantur animæ ſuę placentes deo. Sicut enim bonus qui perſeuerauerit in finē hic ſaluus erit: ſic malus ſiue foris ſiue intus, qui
Matth. 10. perſeuerauerit vſq; in finem ſaluus non erit. Neque uoa dicimus quòd vbicunque & quomodocunq; baptizati gratiam baptiſmi cōſequuntur, ſi gratia baptiſmi in ipſa ſalute intelligitur, quæ per celebrationem ſacramēti confertur, ſed hanc ſalutem multi nec intus conſequū-
B tur, quanuis ſacramentum quod per ſe ſanctum eſt, eos habere manifeſtum ſit. Recte itaque dominus nos ad-
Matth. 24. monet in Euangelio, ne cōſentiamus male ſuadētibus, & ſub Chriſti nomine ambulantibus, ſed hi & intus & foris inueniuntur, quia nec foras exeunt niſi prius intus mali fuerint, & vtique de vaſis in domo magna poſi-
2. Timo. 2. tis dicebat Apoſtolus, Si quis autem mūdauerit ſemetipſum ab iſtiuſmodi, erit vas in honore ſanctificatū, vtile domino, ad omne opus bonū ſemper paratum. Quomodo autem ſe quiſque ab iſtiuſmodi mūdare debeat, paulo ſuperius oſtendit dicens, Recedat ab iniquitate omnis qui nominat nomē domini, ne audiat in fine cū palea, ſiue quæ ante de area volauit, ſiue quæ in vltimo
Matth. 7. ſeparanda eſt, Recedite à me qui operamini iniquitatē, Vnde apparet quidē ſicut dicit ſanctus Cyprianus, nō ea ſtatim recipiēda & aſſumēda quæ iactātur in Chriſti nomine, ſed quæ gerūtur in Chriſti veritate. Sed nō vtiq; in Chriſti veritate geritur, fundos inſidioſis fraudibus rapere, vſuris multiplicantibus fœnus augere, ſe-
C culo ſolis verbis renūciare, quæ omnia etiam intus ge-
De profectu eorū qui infantes baptizantur. ri, ſatis idoneus teſtis ipſe declarat. Iam vero quod multis verbis proſequitur, non poſſe in Chriſto baptizari eos qui patrem Chriſti blaſphemant, cum eos errore blaſphemare manifeſtum ſit: (Non enim qui acce-
Cap. XV. dit ad baptiſmū Chriſti, aperte blaſphemat patrē Chri-
De cōſe. diſ. 4 cap. Satis oſtēdimus. ſti, ſed aliud quā veritas docet de patre Chriſti ſentiendo blaſphemare conuincitur) iam ſatis oſtendimus, ad baptiſmū, qui verbis Euangelicis conſecratur, non pertinere cuiuſquam vel dantis vel accipientis errorem, ſiue de patre, ſiue de filio, ſiue de ſpiritu ſancto aliter ſentiat, quàm cœleſtis doctrina inſinuat. Multi enim carnales & animales etiam intus baptizantur, cum aperte
1. Cor. 2. dicat Apoſtolus, Animalis autem homo nō percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei, & percepto iā baptiſmo dicit eos adhuc animales eſſe. Secundū ſenſum autem carnalem nō poteſt niſi de deo carnaliter ſapere anima corporis ſenſibus dedita. Vnde multi poſt baptiſmum proficiētes, & maxime qui īfantes vel pueri baptizati ſunt, quāto magis intellectus eorum ſerenatur & illuminatur, dū
2. Cor. 4. interior homo renouatur de die in diem, priores ſuas opiniones, quas de deo habebant cum ſuis phantaſmatibus ludificarentur, irrident, & deteſtantes atque confitentes abiiciunt. Nec tamen ideo nō accepiſſe baptiſmum exiſtimantur, aut talem baptiſmum accepiſſe di- D
cuntur qualis fuit error ipſorū, ſed in eis & ſacramenti integritas honoratur, & mentis vanitas emēdatur: etiā ſi confirmata, & fortaſſe multis cōtentionibus defenſa coaluerat. Quapropter & hæreticus qui perſpicue foris eſt, ſi baptiſmum illic Euangelicum accepit, & nō talem vtique baptiſmum accepit quali errore cæcatur, &
propterea ſi reſpiciens † viderit relinquendū eſſe quod *† reſipiſcēs.*
male tenuerat: nō ſimul ei relinquendū eſt bonū quod acceperat, nec quia error illius improbandus eſt, propterea baptiſmus Chriſti in illo exufflandus eſt. Iā enim ex iis quos intus contigit de deo falſa opinantes baptizari, ſatis elucet diſcernendā eſſe ſacramēti veritatem à male credentis errore, quanuis vtrūque in homine vno valeat inueniri: & ideo cum etiā foris in errore aliquo conſtitutus, vero tamen ſacramento foris baptizatus Eccleſię redditur vnitati, ſicut falſæ fidei vera ſuccedit, non ſic poteſt etiā vero baptiſmo verus baptiſmus ſuccedere, quia idem ipſe ſibi ſuccedere non poteſt, quia nec decedere poteſt. Ad hoc ergo hæretici ad catholi-
cam veniunt, vt quod eorum malum eſt corrigatur, nō E
quod bonum dei eſt repetatur. Dicit aliquis, Nihil *Comparatio*
ne ergo intereſt, ſi duo in errore pari atq; malitia con- *malorum.*
ſtituti ſint, nec vita & corde mutato alius eorum foris *Cap. XVI.*
alius intus baptizetur? Fateor intereſſe. Ille enim peior eſt qui etiam foris baptizatur, non eo quòd baptizatur, ſed eo quòd foris eſt. Eſt enim etiam ipſius diuiſionis nec nullum nec paruum malum: ſi tamen ille qui intus baptizatur, non propter aliquod terrenum aut temporale commodū intus eſſe voluit, ſed quod vnitatem Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, ſchiſmatum conciſionibus prætulit. Alioqnin etiā ipſe inter illos qui foris ſunt deputandus eſt. Cōſtituamus ergo duos aliquos iſto modo, vnū eorū verbi gratia id ſentire de Chriſto quod Photinus opinatus eſt, & in eius hæreſi baptizari extra Eccleſiæ catholicæ cōmunionem: alium vero hoc idem ſentire, ſed in catholica baptizari, exiſtimantem ipſam eſſe catholicā fidem. Iſtum nondum hæreticū dico, niſi manifeſtata ſibi doctrina catholicæ fidei reſiſtere maluerit, & illud quod tenebat elegerit: quod antequā fiat, manifeſtū eſt illum qui foris baptizatus eſt eſſe peiorē. Itaq; in hoc ſola falſa opinio, in illo autē etiam ipſa diuiſio corrigēda eſt, ſed in neutro ipſorum ſacramēti veritas repetēda. Quòd ſi quiſquā idem ſentiat quod illi, & eſ-
ſe nouerit hæreſim ab vnitate catholica ſeparatam, vbi F
hoc docetur & diſcitur, ſed alicuius ſecularis emolumēti cauſa in catholica vnitate baptizari voluerit, vel in ea baptizatus propter hoc exire inde noluerit, non ſolū ſeparatus habendus eſt, verūetiam tāto ſceleratius quāto magis errori hæreſis & diuiſioni vnitatis fallaciā ſimulationis adiūgit. Quamobrē cuiuſq; hominis prauitas quanto perículoſior & tortuoſior eſt, tāto inſtātius & operoſius corrigenda eſt. Nec ideo tamē ſi quid habet integrū, præſertim non ſuū, ſed dei, propter prauitatē eius vel nullum putandū eſt, vel eo modo vituperādum, vel eius prauitati tribuendum, ac nō Illius largitati, qui etiā fornicāti à ſe animæ, & eunti poſt amatores ſuos dedit panē ſuum, & vinū ſuum, & oleum ſuū, & alia vel alimenta vel ornamenta, quæ nec à ſeipſa nec ab eius amatoribus ei ſunt, ſed ab illo qui eam miſerās vbiq; voluit ad quē redeat admonere. Nunquid poteſt, *Martyrium*
inquit, vis baptiſmi maior eſſe aut potior quàm confeſ- *extra Eccle*
ſio, quā paſsio, vt quis corā hominibus Chriſtū cōfitea- *ſiam.*
tur, & ſanguine ſuo baptizetur? Et tamē, inquit, neq; hoc *Cap. XVII.*
baptiſma hæretico prodeſt, ſi quāuis Chriſtū cōfeſſus extra

G Eccleſiam fuerit occiſus, quia charitatem non habuiſſe conuincitur, de qua Apoſtolus dicit, *1. Cor. 13.* Et ſi tradidero corpus meũ vt ardeam, charitatem autem non habeã, nihil mihi prodeſt. *Auguſtin⁹.* Quòd ſi propter hoc quia charitas deeſt, paſsio nihil prodeſt, nec illis prodeſt quos in inuidia intus & maleuolẽtia ſine charitate viuere Paulus dicit, Cyprianus exponit: & tamen verũ baptiſma poſſunt & accipere & tradere. Salus, inquit, extra Eccleſiã nõ eſt: quis negat? Et ideo quæcunq; ipſius Eccleſiæ habentur, extra Eccleſiam nõ valent ad ſalutem. Sed aliud eſt nõ habere, aliud nõ vtiliter habere. Qui non habet, eſt baptizandus vt habeat: qui autem nõ vtiliter habet, vt vtiliter habeat corrigẽdus. Nec adultera eſt aqua in baptiſmo hæreticorum, quia nec ipſa creatura quam deus cõdidit mala eſt, nec verba Euangelica in quibuſlibet errantibus reprehendenda ſunt, ſed error in quo adultera eſt anima, etſi à legitimo viro ſacramenti habeat ornamentũ. Poteſt igitur nobis & hæreticis baptiſma eſſe commune, cum quibus poteſt & Euãgelium eſſe commune, quamuis à fide noſtra error diſtet illorum, ſiue aliud de patre vel de filio vel de ſpiritu ſancto ſentiant quàm veritas habet, ſiue ab vnitate præciſi non colligãt H cum Chriſto, ſed ſpargant, quia poteſt nobis ſi frumenta dominica ſumus, etiã intus cum auaris, cum raptoribus, cũ ebrioſis, & cæteris eiuſmodi peſtibus, de quibus dicitur, regnum dei non poſsidebunt, & baptiſmatis ſacramentum eſſe commune, & tamen vitia quibus à regno dei ſeparantur, non eſſe communia. *Altera cõparatio. Ca. XVIII.* Neq; enim de ſolis hæreſibus dicit Apoſtolus, *Galat. 5.* Quoniam qui talia agunt, regnum dei nõ poſsidebunt. Sed nõ pigeat paululũ aduertere quæ ſimul enumerauerit. Manifeſta, inquit, ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicationes, immũditiæ, luxuriæ, idolorũ ſeruit⁹, veneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis ſicut prędixi, quoniã qui talia agũt, regnum dei nõ poſsidebunt. Cõſtituamus ergo aliquẽ caſtum, continentem, non auarum, non idolis ſeruientem, hoſpitalitatem indigentibus miniſtrantem, nõ cuiuſquam inimicũ, non contentioſum, patiẽtem, quietũ, nullum æmulantem, nulli inuidentem, ſobrium, frugalem, ſed hæreticum: nulli vtiq; dubium eſt propter hoc ſolum ꝙ hæreticus eſt, regnum dei non poſſeſſurũ. Cõſtituamus alium fornicatorẽ, immundum, luxurioſum, auarum, vel etiam aperti⁹ idolis dedicatũ, veneficũ, diſcordioſum, cõtentioſum, æmulum, animoſum, ſeditioſum, inuidum, ebrioſum, comeſſatorem, ſed catholicũ, nũquid propter hoc ſolum ꝙ catholicus eſt regnũ dei poſsidebit, agens talia de quibus ſic concludit Apoſtolus, Quę prędico vobis ſicut prędixi: quoniã qui talia agũt, regnũ dei non poſsidebũt? Si hoc dicimus, noſipſos ſeducimus. Nã ſermo dei nõ nos ſeducit, qui nec tacet nec parcit, nec vlla adulatione nos decipit. Ideo *Ephe. 5.* quippe & alibi dicit, Hoc autẽ ſcitote cognoſcẽtes, quoniam omnis fornicator aut immũdus, aut auarus, quod eſt idolorũ ſeruit⁹, nõ habet hæreditatẽ in regno Chriſti & dei. Nemo vos ſeducat inanibus verbis. Nõ eſt ergo quod de ſermone dei conqueramur. Dicit omnino & aperte ac libere dicit, eos qui male viuunt, ad regnũ dei non pertinere. *Vnũ etiam crimẽ excludit à regno dei. Cap. XIX.* His igitur omnibus vitiis circũſepto catholico nõ adulemur, nec ei quia Chriſtianus catholicus eſt, impunitatem quam ſcriptura diuina nõ promittit, promittere audeam⁹. Nec ſi aliquid vnũ habeat ex iis quæ dicta ſunt, debemus ei ſocietatem ſupernæ illius patriæ polliceri. Ad Corinthios enim ſingula enumerat, in quibus ſingulis ſubauditur, quod regnum K dei nõ poſsidebunt. Nolite, inquit, errare, neque forni- *1. Cor. 6.* catores, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum dei poſsidebunt. Nõ ait, qui hæc omnia vitia ſimul habuerint, regnum dei non poſsidebunt, ſed neque illi neque illi: vt in ſingulis hoc ſubaudias, quòd nulli eorum regnum dei poſsidebunt. Sicut ergo hęretici regnum dei non poſsidebunt: ſic auari regnum dei non poſsidebunt. Nec dubitandũ eſt quidem ipſas pœnas quibus cruciabuntur qui regnum dei non poſsidebunt, pro diuerſitate criminum eſſe diuerſas, & alias aliis acriores, vt in ipſo igne ęterno pro diſparibus ponderibus peccatorum ſint diſparia tormenta pœnarum. Neque enim fruſtra ipſe dominus dicit, Tolerabilius *Matth. 11.* erit Sodomis quàm vobis in die iudicij. Sed tamen ad non poſsidendum regnum dei, tantundem valet ex vitiis illis quod elegeris mitius, quantum vel plura vel vnum quod perſpexeris grauius. Et quia illi poſſeſſuri ſunt regnũ dei, quos ad dexteram conſtituet ille iudex, nec eis qui ad dexteram conſtitui non merebũtur, aliquid aliud quàm ad ſiniſtram eſſe remanebit, nulla reliqua vox eſt, quam ſicut hædi audiant ex ore paſtoris, L nisi, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & *Matth. 25.* angelis eius: licet ex illo igne ſicut dixi, diuerſa poſsint diſtribui pro criminum diuerſitate ſupplicia. Vtrum *Baptiſmus nec ĩ peſſimo deterior eſt. Ca. XX.* autem catholicum peſsimis moribus, alicui hęretico in cuius vita præter id quòd hæreticus eſt, non inueniunt homines quod reprehẽdant, præponere debeamus, nõ audeo præcipitare ſentẽtiam. Si autem quis dicat, quia hæreticus eſt, non poteſt hoc ſolum eſſe quin & alia cõſequantur. Carnalis eſt enim & animalis, ac per hoc & æmulus ſit neceſſe eſt, & animoſus & inuidus & inimicus ipſi veritati, ab eáq; diſſentiens: intelligat & de illis malis, quod vnum mitius elegerit, ſolum in quunquam eſſe nõ poſſe, ea ſcilicet cauſa, quoniam carnalis & animalis eſt, velut ebrioſitas, quam nõ ſolum ſine horrore nominare, ſed etiã cum hilaritate populi prædicare iã conſueuerunt, nunquid in quo fuerit, ſola eſſe poterit? Quis enim ebrioſus non & cõtentioſus & animoſus & inuidus, & à præceptorũ ſanitate diſſentiẽs, & arguẽtibus ſe grauiter inimicus? Iam vero vt & fornicator & adulter non ſit, difficile eſt, ſed nõ conſequitur. Poteſt M enim ebrioſus eſſe, & nõ eſſe hæreticus: ſicut poteſt hæreticus eſſe, & non eſſe ebrioſus, nec adulter aut fornicator, nec luxurioſus aut amator pecuniæ, aut venefic⁹, & ſimul hęc omnia poteſt nõ eſſe. Neq; eni vnũ aliquod vitiũ, omnia cætera conſequũtur. Propoſitis itaq; duobus, vno catholico cũ his omnibus vitiis, alio hæretico ſine iis quæ poſſunt non eſſe in hæretico, quãuis contra fidẽ nõ vterq; diſputet, & tamen cõtra fidẽ vterq; viuat, & ſpe vana vterq; fallatur, & à charitate ſpiritali vterq; diſſentiat, & ob hoc vterq; ab illius vnicæ colũbæ corpore alienus ſit, cur in vno eorũ ſacramentũ Chriſti agnoſcimus, in alio nolumus, quaſi aut huius aut huius ſit, cũ in vtroq; idẽ ſit, & nõ niſi dei ſit, & quãuis in peſsimis, bonũ ſit? Et ſi hominũ qui hoc habent, alius eſt alio deterior, nõ ideo illud quod habẽt deteri⁹ eſt in illo q̃ in iſto, quia nec in duobus catholicis malis, ſi vnus ſit alio deterior, deteriorẽ baptiſmũ gerit: nec ſi vnus eorũ ſit bonus, alius malus, in malo malus eſt baptiſmus, & in bono bonus, ſed in vtroq; bonus, ſicut lumen ſolis vel etiã lucernæ nõ vtiq; deterius eſt in oculis deterioribus quàm in meliorib⁹, ſed idẽ in vtriſq;, quãuis eos diuerſe

pro ulo-

A pro illorum diuerſitate vel lætificet vel excruciet.
Martyrium ſine bapti-ſmo. Caput XXI. Illud ſanè quod de catechomenis obiiciebatur Cy-
priano, quòd in martyrio deprehenſi, & pro nomine
Chriſti occiſi, etiam ſine baptiſmo coronarentur, quid
ad rem pertineat, non ſatis intelligo, niſi quia forte di-
cebant multo magis hæreticos cum baptiſmo Chriſti
poſſe ad regnum ei⁹ admitti, quã catechumeni admit-
Ioan. 3. terentur, cum ipſe dixerit, Niſi quis renatus fuerit ex a-
De cõſe. di. 4. cap. non dubito. qua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum. Qua
in re nec ego dubito catechumenum catholicum diui-
na charitate flagrantem, hæretico baptizato antepone-
re, ſed etiam in ipſa intus catholica bonum catechu-
menum malo baptizato anteponimus: nec ideo tamen
ſacramento baptiſmatis quo iſte nondum, ille iam im-
butus eſt, facimus iniuriam, aut catechumenum ſacra-
mento baptiſmi præferendum putamus, cum aliquem
catechumenum aliquo baptizato fideliorem melioremq́;
Act. 10. & 8. cognoſcimus. Melior enim centurio Cornelius nondũ
baptizatus Simone baptizato: Iſte enim & ante bapti-
ſmum ſancto ſpiritu repletus eſt, ille & poſt baptiſmum
immundo ſpiritu inflatus eſt. Veruntamen Cornelius
ſi etiam ſpiritu ſancto iam accepto baptizari noluiſſet,
B contempti tanti ſacramenti reus fieret. Cum autem ba-
ptizatus eſt, non vtique melius ſacramentum quàm Si-
mõ accepit, ſed diuerſa hominum merita ſub eiuſdem
ſacramenti pari ſanctitate diſtincta ſunt. ita non auget
aut minuit baptiſmatis ſanctitatem, vel bonum vel ma-
lum hominis meritum. Sicut autem bono catechume-
no baptiſmus deeſt ad capeſſendum regnum cœlorũ,
Ioan. 3. ſic malo baptizato vera conuerſio. Qui enim dixit, Ni-
ſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in
Matth. 5. regnum cœlorum: ipſe etiam dixit, Niſi abũdauerit iu-
ſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non
intrabitis in regnum cœlorum. Nanque ne ſecura eſſet
iuſtitia catechumeni, dictũ eſt, Niſi quis renatus fuerit
ex aqua & ſpiritu, nõ intrabit in regnum cœlorũ. Rur-
ſus ne percepto baptiſmo ſecura eſſet iniquitas baptiza-
torum, dictum eſt, Niſi abũdauerit iuſtitia veſtra pluſ-
quam Scribarum & Phariſęorum, non intrabitis in re-
gnum cœlorum. Alterum ſine altero parum eſt, vtrun-
que perficit illius poſſeſſionis hæredem. Sicut ergo nõ
debemus improbare iuſtitiam hominis quæ prius eſſe
cœpit quàm coniungeretur Eccleſiæ, ſicut eſſe cœperat
iuſtitia Cornelij priuſquam ipſe eſſet in plebe Chriſtia-
C na, quæ neque ſi improbaretur dixiſſet ei angelus, Ac-
Act. 10. ceptæ ſunt eleemoſynæ tuæ, & exauditæ ſunt orationes
tuæ. neque ſi ſufficeret ad capeſſendum regnum cœlo-
rum, vt ad Petrum mitteret moneretur, ſic non eſt im-
probandum Euangelicum baptiſmi ſacramentum, etſi
extra Eccleſiam fuerit acceptum, quod tamen nõ pro-
ficit ad ſalutem, niſi ille qui habet integritatem bapti-
ſmi, ſua quoque prauitate correpta, incorporetur Eccle-
ſiæ. Sic hæreticorum corrigamus errorem, vt quod in
Vbi bapti-ſmus nõ ne-ceſſarius. Cap. XXII. De cõſe. di. 4. ca. bapti-ſmi vicem. eis non eorum, ſed Chriſti eſt agnoſcamus. Bapti-
ſmi ſanè vicem aliquãdo implere paſsionem, de latro-
ne illo cui non baptizato dictum eſt, Hodie mecum e-
ris in paradiſo: nõ leue documentum idem beatus Cy-
prianus aſſumit, quod etiam atque etiam conſiderans,
inuenio nõ tantum paſsionem pro nomine Chriſti id
quod ex baptiſmo deerat poſſe ſupplere, ſed etiam fidẽ
conuerſionemq́; cordis, ſi forte ad celebrãdum myſte-
rium baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri nõ po-
Luca. 23. teſt. Neque enim latro ille pro nomine Chriſti crucifi-
xus eſt, ſed pro meritis facinorũ ſuorũ: nec quia credi-
dit paſſus eſt, ſed dum patitur credidit. Quantum itaq;

valeat etiam ſine viſibili ſacramẽto baptiſmi, quod ait D
Apoſtolus, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem cõ- *Roma. 10.*
feſsio fit ad ſalutem: in illo latrone declaratum eſt, ſed
tunc impletur inuiſibiliter, cum myſterium baptiſmi
non contẽptus religionis, ſed articulus neceſsitatis ex-
cludit. Nam multo magis in Cornelio & in amicis eius
quàm in latrone poſſet videri ſuperfluum, vt aqua etiã
tingerẽtur, in quibus iam donum ſpiritus ſancti, quod
non niſi baptizatos alios accepiſſe ſancta ſcriptura te-
ſtatur, certo quoque indicio quod illis temporibus cõ-
gruebat, cum linguis loquerẽtur, eminuerat. Baptizati
ſunt tamẽ, & in hoc facto Apoſtolica extat authoritas.
Vſque adeo nemo debet in quolibet prouectu ĩterioris
hominis, ſi forte ante baptiſmũ vſq; ad ſpiritalem ĩtel-
lectũ pio corde profecerit, contẽnere ſacramẽtũ quod
miniſtrorũ opere corporaliter adhibetur, ſed per hoc
deus hominis conſecrationẽ ſpiritaliter operatur. Nec
ob aliud exiſtimo munus baptizãdi Ioanni fuiſſe attri-
butũ, ita vt Ioannis baptiſmus diceretur, niſi vt domin⁹ *Act. 19.*
ipſe qui dederat, cum ſerui baptiſmum non ſpreuiſſet *Matth. 3.*
accipere, dedicaret humilitatis viam, & quanti pendẽ-
dum eſſet ſuum baptiſma quo ipſe baptizaturus erat, ta-
li facto apertiſsime declararet. Videbat enim tanquam E
peritiſsimus medicus ſalutis æternæ, quorundã nõ de-
futurum tumorem, qui cum intellectu veritatis & pro-
babilibus moribus ita profeciſſent, vt multis baptizatis
vita atq; doctrina ſe pręponere minime dubitarent, ſu-
peruacaneum ſibi eſſe crederent baptizari, quando ad
illum mentis habitum ſe perueniſſe crederẽt, ad quem
multi baptizati adhuc aſcendere conarentur. Quid *Baptiſmus*
autem valeat & quid agat in homine corporaliter ad- *nõ omitten-*
hibita ſanctificatio ſacramenti, ſine qua tamen ille la- *dus. Caput*
tro non fuit, quia non eius accipiendæ voluntas defuit, *XXIII.*
ſed non accipiendę neceſsitas affuit, difficile eſt dicere. *Luca. 23.*
Niſi tamen plurimũ valeret, non ſerui baptiſmũ domi-
nus accepiſſet: Verum quia per ſe ipſa conſiderãda eſt, *Matth. 3.*
excepta ſalute hominis cui perficiendę adhibetur, ſatis
indicat quod & in malis & in eis qui ſeculo verbis nõ
factis renunciant, ipſa integra eſt, cũ illi niſi corrigan-
tur, ſalutẽ habere nõ poſsint. Sicut autẽ in latrone quia *De cõſe. di.*
per neceſsitatẽ corporaliter baptiſmus defuit, perfecta *4 ca. bapti-*
ſalus eſt, quia per pietatem ſpiritaliter affuit, ſic & cum *ſmi vicem.*
ipſa præſto eſt, ſi per neceſsitatẽ deſit quod latroni af-
fuit, perficitur ſalus: Quod traditũ tenet vniuerſitas Ec- F
cleſiæ, cum paruuli infantes baptizantur, qui certe nõ-
dum poſſunt corde credere ad iuſtitiã, & ore confiteri *Roma. 10.*
ad ſalutẽ, quod latro potuit, quinetiã flẽdo & vagiẽdo
cũ in eis myſterium celebratur, ipſis mœſtis vocibus
obſtrepunt, & tamen nullus Chriſtianorum dixerit eos
inaniter baptizari. Et ſi quiſquã in hac re authorita- *Vbi dei be-*
tem diuinam quærat, quanquam quod vniuerſa tenet *nignitas*
Eccleſia, nec conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum *ſupplet quæ*
eſt, nõ niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſsime *deſunt ba-*
creditur. tamen veraciter conicere poſſumus, quid va- *ptiſmo. Cap.*
leat in paruulis baptiſmi ſacramentũ, ex circumciſione *XXIIII.*
carnis quã prior popul⁹ accepit, quã priuſquã acciperet *Gene. 15.*
iuſtificatus eſt Abrahã, ſicut Corneli⁹ etiã dono ſpiri- *Act. 10.*
tus ſancti priuſquã baptizaretur, ditatus† eſt. Dicit tamẽ *† donatus.*
Apoſtolus de ipſo Abrahã, Signũ accepit circũciſionis *Roma. 4.*
ſignaculũ fidei iuſtitiæ, quia iã corde crediderat, & de- *Gene. 17.*
putatũ illi erat ad iuſtitiã. Cur ergo ei præceptũ eſt, vt
omnẽ deinceps infantem maſculũ octauo die circũci-
deret, qui nondũ poterat corde credere vt ei deputare-
tur ad iuſtitiã, niſi quia & ipſum per ſeipſum ſacramẽ-
tũ multũ valebat? Quod in filio Moyſi per angelũ ma- *Exod. 14.*

G nifeſtatum eſt, qui cum adhuc incircũciſus à matre fer-
Exod. 4. retur, præſenti & euidenti periculo vt circunciderettur
exactum eſt, & cum factum eſſet, depulſa eſt pernicies.
Sicut ergo in Abraham præceſsit fidei iuſtitia, & acceſ-
ſit circunciſio ſignaculum iuſtitiæ fidei, ita in Cornelio
præceſsit ſanctificatio ſpiritalis in dono ſpiritus ſancti,
& acceſsit ſacrameotum regenerationis in lauacro ba-
Gene. 21. ptiſmi. Et ſicut in Iſaac, qui octauo ſuæ natiuitatis die
circunciſus eſt, præceſsit ſignaculum iuſtitiæ fidei, &
Roma. 4. qooniam patris fidem imitatus eſt, ſecuta eſt in creſcē-
te ipſa iuſtitia, cuius ſignaculũ in infante pçceſſerat, ita
& in baptizatis infantibus præcedit regeoerationis ſa-
cramentum: et ſi Chriſtianam teouerint pietatem, ſe-
quitur etiam in corde conuerſio, cuius myſterium præ-
De cõſe. di. 4. ca. bapti-ſmi vicem. ceſsit in corpore. Et ſicut in illo latrone qood ex bapti-
ſmi ſacramento defuerat, compleuit omnipotentis be-
nignitas, quia non ſuperbia vel contemptu, ſed neceſsi-
De cõſe. di. 4. ca. cũ pro paruulis. tate defuerat, ſic in infantibus qui baptizati moriũtur,
eadem gratia omnipotentis implere credēda eſt, quod
non ex impia voluntate, ſed ex ætatis indigentia, nec
corde credere ad iuſtitiam poſſunt, nec ore cõfiteri ad
ſalutem. Ideo cum alij pro eis reſpondēt, vt impleatur
H erga eos celebratio ſacramenti, valet vtique ad eorum
conſecrationem, quia ipſi reſpoodere non poſſunt. At
ſi pro eo qui reſpondere poteſt alius reſpondeat, non
itidem valet. Ex qua regola illud in Euangelio dictum
Ioan. 9. eſt, quod omnes cum legitur, naturaliter mouet, Aeta-
Baptiſmus & pietas. tem habet, ipſe pro ſe loquatur. Quibus rebus om-
nibus oſtenditur aliud eſſe ſacramentum baptiſmi, a-
Cap. XXV. liud conuerſionem cordis, ſed ſalutem hominis ex v-
De conſ. di. 4. ca. bapti-ſmi vicem. troque compleri. nec ſi vnum horum defuerit, ideo pu-
tare debemus conſequens eſſe, vt & alterum deſit, quia
& illud ſioe iſto poteſt eſſe in infante, & hoc ſine illo
potuit eſſe in latrone, complente deo ſiue in illo, ſiue in
iſto, quod non ex voluntate defuiſſet. Cum vero ex vo-
luotate alterum horum defuerit, reatu hominē inuol-
ui. Et baptiſmus quidem poteſt ineſſe vbi conuerſio
cordis defuerit, cõuerſio autem cordis poteſt quidem
ineſſe non percepto baptiſmo, ſed contempto bapti-
ſmo non poteſt. Neque enim vllo modo dicenda eſt
conuerſio cordis ad deum, cum dei ſacramentum con-
temnitur. Iuſte igitur reprehendimus, anathematiza-
mus, deteſtamur, abominamur peruerſitatem cordis hæ-
I reticorum, ſacramentum tamen Euangelicum nó ideo
non habeot, qnia per quod vtile eſt non habent. Qua-
propter cum ad fidem & veritatem veniuot, & agentes
pœnitentiam remitti ſibi peccata depoſcunt, non eos
decipimus neque fallimus, cum correctos à nobis ac
reformatos in eo quod deprauati atque peruerſi ſunt,
ad regnum cœlorum ſic diſciplinis cœleſtibus erudi-
mus, vt quod in eis integrum eſt, nullo modo viole-
mus, nec propter hominis vitium, ſi quid in homine
dei eſt, vel nullum, vel vitioſum eſſe dicamus.
Ca. XXVI. Iam pauca reſtaot ex Epiſtola ad Iubaïanom, ſed
quia in eis & de præterita Eccleſiæ conſuetudine dici-
tur, & de baptiſmo Ioaonis, quod ſolet nó paruam mo-
uere quæſtionem hominibus rem manifeſtam parum
attendeotibus, quia iuſsi ſunt ab Apoſtolo in Chriſto
baptizari qui baptiſmum Ioannis acceperant, non ne-
gligeoter tractanda ſunt, ſed in volumen aliud diffe-
renda, ne huius modus immoderatus ſit.

FINIS.

DIVI AVRELII K

AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, De baptiſmo contra Donatiſtas, Liber quintus.

ECcleſiæ catholicæ conſuetudinem *Ex Cypria-*
priſtinam nunc teneri, cum ab hæ- *ni verbis*
reticis vel ſchiſmaticis veniētes, ſi *pugnat ad-*
Euangelicis verbis conſecratũ ba- *uerſus Do-*
ptiſmum perceperunt denuo non *natiſtas.*
baptizantur, beato Cypriano teſte *Caput I.*
vtimur. Ipſe quippe ſibi quæſtionē
propoſoit ex ore vtique fratrom ſioe quærentiũ verita-
tē, ſiue pro veritate certãtium. inter diſputationes enim
ſuas quibus volebat oſteodere denuo baptizandos hæ-
reticos, de quibus ſatis pro tempore libris ſuperiorihus
diſſeruimus, ait, Sed dicit aliquis, Quid ergo fiet de his *Verba Cy-*
qui in præteritom de hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſi- *priani in*
ne baptiſmo admiſsi ſunt? Hic tota cauſa Donatiſtarũ *Epiſto. ad*
cum qoibus nobis de hac queſtione conflictus eſt, peni- *Iubaianũ.*
tus naufragauit. Si enim verum baptiſmom non habe- *Auguſtin.*
bant, qui venientes ab hæreticis ita ſuſcipiebãtur, & ſu- L
per eos erant peccata eorum, cum communicatum eſt
talibus ſiue ab eis qui fuerant ante Cyprianum, ſiue ab
ipſo Cypriano, neceſſe eſt vt voum dicatur ex duobus,
aut periiſſe iam tunc Eccleſiam talium cõmunione ma-
culatam, aut non obeſſe cuiquam in vnitate permanē-
ti aliena etiam nota peccata. Illud aotē quia dicere non
poſſunt periiſſe tunc Eccleſiam, etiam cootagione cõ-
munionis eorum qni ſioe baptiſmo ad eam, ſicut dicit
Cyprianus, admiſsi ſunt, alioquin nec originem ſoam
poterunt aſſerere, ſi tũc periit Eccleſia, quoniã pluſquã
qoadraginta anni ſunt inter Cypriani paſsionē & di-
uinorum codicum exuſtionem, vnde iſti calumniarũ
ſoarũ fumos iactantes, occaſionem faciendi ſchiſmatis
inuenerunt, ſicut cõſulum ordo declarat: Reſtat vt fa-
teantur nulla malorum etiã cogoitorum, tali commu-
nione maculari vnitatem Chriſti. Quod cum faſsi fue-
rint, nõ inuenient cauſam cur ſe ab Eccleſiis orbis ter-
rarũ quas per Apoſtolos inſtitutas pariter legimus, ſe-
parare debuiſſe contēdant, quia neq; illi quorũlibet ma
lorum cõmixtione perire potuerunt, & iſti qui non pe-
rirent ſi com illis in vnitate manſiſſent, ſeparãdo ſe ab M
eis, & rumpendo vinculum pacis, vtiq; in ſchiſmate pe-
rierũt. Apertiſsimom eoim ſacrilegiũ eminet ſchiſma-
tis, ſi nulla fuit cauſa ſeparationis. Nullã vero fuiſſe cau-
ſam ſeparatioois apparet, ſi mali etiã cogniti bonos in
vnitate non maculant. Non autem maculari in vnitate
bonos etiã à cognitis malis docemus, teſte Cypriano
qoi dicit, in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam venien-
tes ſine baptiſmo admiſſos, quorum tamen nefaria ſa-
crilegia quæ ſuper eos erant, quia baptiſmo dimiſſa nõ
erant, ſi polluere & perdere non potuerũt Eccleſiæ ſan-
ctitatem, oulla malorũ poteſt contagione perire. Qua-
propter ſi Cyprianum verum dixiſſe cõſentiunt, eo te-
ſte conuincuotur eſſe in crimine ſchiſmatis. ſi Cypria-
num falſum dixiſſe contendunt, eo teſte non vtãtur in *Quantũ va-*
quæſtione baptiſmatis. Sed nunc quod cum beato *leat vnitas*
Cypriano homine pacifico ſermocinari inſtituimus p- *Cap. II.*
agamus. Qui cũ ſibi oppoſuiſſet, quod dici à fratribus *Verba Cy-*
nooarat, quid ergo, inquit, fiet de his qui in præteritum *priani in E-*
ad Eccleſiam de hæreſi veniētes, ſine baptiſmo admiſ- *piſt. ad Iu-*
ſi ſont? Potens eſt, inquit, dominus miſericordia ſua in- *baianum.*
dulgentiam dare, & eos qui ad Eccleſiam ſimpliciter *Auguſtin.*
admiſsi

A admiſsi in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus nõ ſeparare. Bene quidem præſumpſit, quòd charitas vnitatis poſsit cooperire multitudinẽ peccatorũ. Quod ſi habebant baptiſmũ, & ab his non rectè ſentiebatur qui eos denuo baptizãdos eſſe cenſebãt, id erratum cooperiebat vnitatis charitas, quandiu inerat iſta non diabolica diſſenſio, ſed humana tẽtatio, donec eis,

Philip 3. ſicut dicit Apoſtolus, ſi quid aliter ſapiebant dominus reuelaret. Et ideo væ iſtis qui per ſacrilgã præciſionem ab vnitate dirupti, ſi & apud nos & apud illos eſt baptiſmus, rebaptizãt: ſi autẽ in catholica ſola eſt, nec baptizant. Siue ergo rebaptizẽt ſiue non rebaptizẽt, nõ ſunt in vinculo pacis: Vnde cuiuſlibet iſtorũ vulneri adhibeant medicinam. Nos autem ſi ad Eccleſiam ſine baptiſmo admittimus, in eo numero ſumus quib⁹ Cyprianus propter vnitatis cuſtodiam ignoſci poſſe præſumpſit. Si autem ſicut iã, vt arbitror, ex his quę in ſuperioribus libris diximus, manifeſtum eſt quòd etiam in hæreticorũ peruerſitate poteſt eſſe Chriſtiani baptiſmi integritas, ſi qui temporibus illis rebaptizauerunt, nec tamen ab vnitatis compagine receſſerũt, eadem dilectione pacis potuerunt ad veniam pertinere, qua Cyprian⁹

B etiam ſine baptiſmo admiſſos ab Eccleſiæ muneribus non ſeparari potuiſſe reſtatur. Porrò ſi verum eſt apud hæreticos & ſchiſmaticos non eſſe baptiſmum Chriſti, quanto minus obeſſent in vnitate poſitis aliena peccata, ſi ad vnitatem venientibus, & ſine baptiſmo admiſsis ſoluerentur & propria? Nam ſi teſte Cypriano, vnitatis vinculum tantum valet, quomodo poſſent lædi alienis peccatis, qui nollent ab vnitate recedere, ſi etiam non baptizati peccatis propriis nõ perirent, qui ad eam vellent ex hæreſi accedere?

Fingit rem eſſe dubiã. Cap. III. Cyprianus in epiſt. ad Iubaianũ. Auguſtin⁹. Quod autem adiungit Cyprianus & dicit, Non tamen quia aliquando erratum eſt, ideo ſemper errandum eſt, cum magis ſapientibus & deum timentibus cõgruat patefactæ & perſpectæ veritati libenter atque incunctãter obſequi, quàm pertinaciter atque obſtinate contra fratres & cõſacerdotes pro hæreticis reluctari. Veriſsime dicit, nec alteri potius quã ſibi aduerſatur, qui reſiſtit apertiſsimæ veritati. Sed per illa quæ tam multa iam diximus, quantum arbitror liquido apparet certúmque eſt baptiſmum Chriſti nec hæreticorum peruerſitate, cum apud eos datur & ſumitur, poſſe violari. Sed vt certum non ſit, ſaltẽ adhuc eſſe dubium quiſquis ea quæ dicta ſunt, etiam renitẽs cogi-

C tauerit, confitetur. Nõ ergo apertiſsimæ veritati reſiſtimus, ſed aut pro manifeſta veritate certamus, ſicut ego exiſtimo, aut certe ſicut poſſunt putare qui nõdũ iſtam quæſtionem ſolutam eſſe arbitrantur, adhoc quærimus veritatem. Et ideo ſi aliter ſe res habet quàm nos dicimus, eadem ſimplicitate ſuſcipimus ab hæreticis baptizatos, qua ſuſcipiebãtur illi quos propter vnitatem Cyprianus ad veniam pertinere præſumpſit. Si autem baptiſmus Chriſti ſicut ea quæ iam multa dicta ſunt indicant, & in non integra vel vita vel fide, ſiue eorum qui videntur eſſe intus, nec tamen ad vnicæ illius columbę membra pertinent, ſiue eorum qui ſic ad eam non pertinent, vt etiam aperte foris ſint, poteſt eſſe integer, qui cum illis temporibus repetebant, eandem veniam propter charitatẽ vnitatis merebantur, quam meruiſſe propter eiuſmodi charitatem credidit Cyprian⁹ eos quos ſine baptiſmo admiſſos eſſe arbitratus eſt. Iſti ergo qui nulla exiſtente cauſa, quãdoquidem ſicut idem Cyprianus oſtendit, mali bonis in vnitate obeſſe non poſſunt, ſe ab eiuſdem vnitatis charitate pręciderũt, locum omnis veniæ perdiderunt, & ſi ipſo ſcelere ſchiſmatis interirent, etiam ſi poſt catholicã non rebaptizarẽt, quã-

D to ſupplicio digni ſunt, qui vel quod eos nõ habere Cyprianus affirmat, habentibus catholicis dare conãtur, vel ſicut ipſa res manifeſtat, quod & ipſi habẽt, non habere catholicam criminantur? Sed quia nunc vt dicere cœperam, cum Cypriani literis ſermocinari inſtituimus, nõ vt arbitror etiam illi ſi adeſſet, viderer pertinaciter atque obſtinate contra fratres & conſacerdotes pro hæreticis reluctari, cum acciperet tanta iſta quæ nos mouent, cur etiam apud hæreticos in ſuo maligno errore peruerſos, baptiſmum tamẽ Chriſti per ſeipſum reuerendiſsimum atque ſanctiſsimum eſſe poſſe credamus. *Colligit excuſans Cyprianum. Cap. IIII.* Cumque & ipſe teſtetur cuius nobis teſtimonium ponderis magni eſt, ſic eos admitti in præteritum ſolitos, quiſquis eius ſermone commotus, hęreticos denuo baptizandos eſſe non dubitat, eos quibus hoc propter tanta quę contradicuntur, nõdum perſuaſum eſt, tales eſſe deputet, quales in præteritũ fuerũt, qui baptizatos in hæreſi ſolo proprio errore correcto ſimpliciter admiſerũt, & cum eis per vnitatis vinculum ſalui eſſe potuerunt. Quiſquis autẽ & de præterita Eccleſiæ conſuetudine, & de poſteriore robore plenarij concilij, & tot

E tãtiſque ſanctarũ ſcripturarũ teſtimoniis, & ipſius Cypriani multis documẽtis, & perſpicuis rationibus veritatis, intelligit Chriſti baptiſmũ verbis Euãgelicis conſecratum, non fieri cuiuſlibet hominis peruerſitate peruerſum: eodẽ vnitatis vinculo intelligat ſaluos eſſe potuiſſe, quibus aliud ſalua charitate tũc viſum eſt: ac per hoc ſimul oportet intelligat, eos quos nulla zizania, nulla palea, ſi ipſi frumenta eſſe voluiſſent, in ſocietate Eccleſiæ toto orbe diffuſæ poterant maculare, & ideo nulla exiſtẽte cauſa diuortij ſe ab eodem vnitatis vinculo dirupetũt, quodlibet illorum duorum verum ſit, ſiue quod Cyprianus tũc ſenſit, ſiue quod catholicæ vniuerſitas vnde ille non receſsit obtinuit, foris apertiſsime conſtitutos in manifeſto ſacrilegio ſchiſmatis ſaluos eſſe non poſſe, & omnia quæ habent de diuinis ſacramentis, & liberalitate vnius legitimi viri, quãdiu tales ſunt, ad eorum confuſionem potius quàm ad ſalutem valere.

Natura exhorret iterationẽ baptiſmi. Cap. V. Quocirca etiam ſi vere propterea vellent hæretici correcto errore venire ad eccleſiam, quia putarent ſe baptiſmum non habere niſi in catholica acciperent, nec ſic eis deberemus ad iterationẽ baptiſmi conſentire, ſed potius docẽdi eſſent, nec integritatem

F baptiſmi prodeſſe peruerſitati eorum ſi corrigi nollẽt; nec eorum peruerſitate violatum fuiſſe integrum baptiſma, quandiu corrigi noluerũt: nec quia corrigi volunt, melius in eis baptiſma fieri, ſed ipſos à malignitate diſcedere: illud autẽ prodeſſe iam incipere ad ſalutem, quod prius inerat ad perniciem. Hæc enim diſcentes & ſalutem in catholica vnitate deſiderabunt, & ſuum eſſe quod Chriſti eſt non exiſtimabunt, & veritatis ſacramẽtum quamuis in ſe poſitum, cum errore proprio non miſcebũt. Huc accedit, quia ſic homines occulta neſcio qua inſpiratione dei deteſtantur ſi quis iterum baptiſmum accipiat quem vbicunque iam acceperat, vt cum iidem ipſi hęretici inde diſputant, frontem confricent, & prope omnes eorum laici qui apud eos inueterauerunt, & animoſam pertinaciam aduerſus catholicam conceperunt, hoc ſolum illic ſibi diſplicere fateãtur: & multi qui propter adipiſcẽda aliqua commoda ſecularia, vel incommoda deuitanda tranſire ad eos volunt, occultis conatibus ambiant, vt hoc eis quaſi peculiari & domeſtico beneficio præſtetur, ne rebaptizentur, & nonnulli cæteris eorum vanis erroribus & falſis crimi-

G nationibus adoerſus catholicam eccleſiam credeutes,
hoc vno reuocētur, vt eis ſociari nolint, ne rebapiiza-
ri cogantur. Qoem ſenſum hominum omnia penitus
corda occupaniem iſti Donatiſtę metuentes, maluerūt
recipere baptiſmum, qui apud Maximinianiſtas quos
damnauerant datus eſt, & eo modo ſibi linguas præci-
dere, & ora oppilare, quàm denuo baptizare tot homi-
nes Muſticanæ & Aſſuritanæ & aliarum plebium, quas
cum Feliciano & Prętextato & cęteris à ſe damoatis, &
apud VI. ad ſe redeuntibus exceperunt. Cum enim hoc raro
fit in ſingulis, inter multa ſpacia locorum & temporum
horror facti non ita ſentitur: ſi autem repente conueni-
rentur quos per tam lōgum tempus ſiue vrgētibus pe-
riculis mortis, ſiue per ſolēnitates Paſchales memorati
Maximinianiſtæ baptizauerant, & eis diceretur vt ite-
rum baptizarētur, quoniam id quod in ſacrilegio ſchi-
ſmatis acceperant nihil eſſet, id quidem dicerent quod
eos pertinacia ſui erroris dicere cogeret, vt poſsēt qua-
licunque falſa vmbra conſtaotiæ contra calorem veri-
tatis, ſuæ duritiæ rigorem glaciémque cootegere. Sed
quia hoc illi ferre non poſſent, & quod in tam multis
hominibus fieret, nec ipſi poſſent tolerare qui facerent,
H præſertim quia iidem ipſi eos in parte Primiani reba-
ptizarēt, qui eos in parte Maximiniani iam baptizaue-
raot, receptus eſt baptiſmus illorum, & interceptus ty-
phus iſtorum. Quod nullo modo eligerēt fieri, niſi am-
plius ſibi aduerſari arbitrarentur horrorem hominum
de iterata tinctione, quàm conſiderationem de perdita
defenſione. Quod nō ideo dixerim quia humano ſenſu
deterreri debuimus, ſi ab hæreticis veniētes denuo ba-
ptizari veritas cogeret, ſed quia ſanctus Cyprianus ait,
hoc ipſo magis hæreticos ad neceſsitatē veniēdi adigi
potuiſſe, ſi rurſus in catholica baptizarentur: propterea
commemorare volui quantus penè in omniū mētibus
huius facti horror inſideat, qoem diuinitus īfuſum eſſe
crediderim, vt aduerſus quaſlibet diſputationes quas
infirmi diſcutere nequeūt, horrore ipſo Eccleſia muni-
Legitimum nō legitime habere. retur. Sanè verba ipſa Cypriaoi cum intueor, ad-
moneor qoædam multum neceſſaria dicere dirimeodę
huiuſmodi quæſtioni: Nam ſi viderint, inquit, iudicio
Cap. VII. & ſententia noſtra id decerni & ſtatui, vti baptiſma in-
Verba Cypriani in epiſt. ad Iubaianum. ſtum & legitimum computetur, quod illic baptizētur,
putabunt ſe Eccleſiam quoque & cętera munera Eccle-
ſiæ iuſte & legitime poſsidere. Non ait, potabūt ſe mu-
nera Eccleſię poſsidere: ſed, iuſte & legitime poſsidere.
I Nos autem baptiſmum eos non iuſte & legitime poſsi-
dere concedimus, non poſsidere autem non poſſumus
dicere, cum ſacramentū domini cum Euangelicis ver-
bis cognoſcimus. Baptiſmum ergo legitimum habent,
ſed non legitime habent. Quiſquis enim eum & in vni-
tate catholica & eo digne viuens habet, & legitimom
& legitime habet: Quiſquis autem vel in ipſa catholica
ſicut palea cōmixta frumento, vel extra ſicut palea ven-
to ſublata habet, hunc baptiſmum legitimum quidem
habet, ſed nō legitime. Ita enim habet quemadmodum
eo vtitur, nō autem legitime vtitur qui eo cōtra legem
vtitur, Quod facit omnis qui baptizatus perdite viuit,
Cap. VIII. ſiue intus ſiue foris. Quapeopter ſicut de lege dicit
1. Timot. 1. Apoſtolus, Bona eſt lex ſi quis ea legitime vtatur: ita de
baptiſmo recte dicere poſſumus, Bonus eſt baptiſmus ſi
quis eo legitime vtatur. Et ſicut non faciebant tunc vt
lex bona nō eſſet, aut omnino nulla eſſet, qui ea non le-
gitime vtebantur, ſic nullo modo facit vt baptiſm⁹ bo-
nus non ſit, aut vt omnino baptiſmus non ſit, quiſquis
eo ſiue quia in hæreſi, ſiue quia in peſsimis moribus vi-
uit, nō leginme vtitur. Et ideo cum vel ad vnitatem ca- K
tholicam, vel ad vitam tanto ſacramento dignam cō-
uertitur, oon aliud baptiſma incipit habere legitimū,
ſed illud ipſum icipit habere legitime: nec remiſsio ir-
reuocabilium peccatorum conſequitur baptiſma, niſi
non ſolum legitimum, ſed etiā legitime habeatur: nec
tamen ſi legitime non habebitur, & peccata vel nō re-
mittentur, vel remiſſa replicabūtur, propterea vel ma-
lum vel nullum erit in baptizato baptiſmi ſacramen-
tum. Sicut enim Iudas, cui buccellam tradidit domi- *Ioan. 13.*
nus, oon malum accipiendo ſed male accipiendo lo- *De conſecr.*
cum in ſe diabolo præbuit, ſic indigne quiſque ſumens *diſt. 2. cap.*
dominicum ſacramentum, non efficit vt quia ipſe ma- *ſicut Iudas.*
lus eſt malum ſit, aut quia non ad ſalutem accipit, ni- *4. ſen. diſt.*
hil acceperit. Corpus enim domini & ſangnis domini *9. cap. hac*
nihilominus erat etiam illis quibus dicebat Apoſtolus, *verba.*
Qui manducat indigne, iudicium ſibi manducat & bi- *1. Cor. 11.*
bit. Non ergo quærant in catholica hæretici quod ha-
bent, ſed quod non habēt: id eſt, finem præcepti chari-
tatē, ſine quo multa ſaocta haberi poſſunt, ſed prodeſ-
ſe nō poſſunt. Finis autem præcepti eſt charitas de cor- *1. Timo. 1.*
de puro & conſcientia bona, & fide non ficta. Laoacri
vero ſacramentum noo vt habeant ſi iam eodem ipſo, L
quanuis in hæreſi tincti ſunt, ſed vt ſalubriter habeant,
ad catholicam vnitatem veritatémque feſtinent.

Iam nunc de baptiſmo Ioannis videndum eſt quid *Baptiſmus*
dicatur. Baptizatos enim à Paulo eos qui iam baptiſmo *Ioannis &*
Ioannis baptizati fuiſſent, legimus in Actibos Apoſto- *Chriſti.*
lorum, non ob aliud niſi quia Ioannis baptiſmus non *Cap. IX.*
fuerit Chriſti baptiſmus, ſed Ioāni à Chriſto conceſſus: *Acto. 19.*
qui Ioannis proprie diceretur, ſicut idem Ioānes dicit,
Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datū fuerit *Ioan. 3.*
ei de cœlo. Et ne forſitan hoc ſic à deo patre accepiſſe
videretur vt à filio nō acciperet, de ipſo Chriſto idēti-
dem loqnens ait. Nos omoes de plenitudine eius acce- *Ioan. 1.*
pimus. Accepit autem hoc Ioannes certæ diſpēſationis *Matth. 3.*
gratia, non diu manſurum, ſed quantum ſatis eſſet ad
parandam viam domino, cuius eum eſſe præcurſorem
oportebat. Quam ille humiliter ingreſſus, & ſe humi-
liter ſequentes ad excellentiam deducturus, ſicut ſeruis
pedes lauit, ita ſerui baptiſmo tingi voluit. Sicut enim *Ioan. 13.*
ſe ſubiecit pedibus eorum quos ipſe dirigebat, ſic Ioan- *Matth. 3.*
nis muneri quod ipſe donauerat, vt intelligerēt omnes *Sup. lib. 4.*
quāto ſuperbiæ ſacrilegio qoiſque cōtēneret baptiſma *cap. 12.*
quod à domino deberet accipere, quādo ipſe domin⁹
accepiſſet, quod ſerno vt propriū dare poſsit, ipſe præ- M
ſtiterat. Et cum Ioannes, quo nemo exurrexit maior in *Matth. 11.*
natis mulierum, tantum teſtimonium Chriſto perhibe-
ret, vt ſoluendæ corrigiæ calciamenti eius ſe fateretur *Matth. 3.*
indignum, Chriſtus & baptiſmum eius accipiendo, hu-
millimus inter homines inueniretur, & baptiſmo eius
locum offerendo, deus altiſsimus crederetur, idem hu-
militatis doctor & celſitudinis dator. Nulli enim Pro-
phetarum, nulli prorſus hominum in ſcripturis diuinis
legimus cōceſſum eſſe, baptizare in aqua pœniteotiæ in
remiſsionem peccatorum, qnod Ioanni conceſſum eſt,
qua mirabili gratia ſuſpendēs in ſe corda populorum,
viam præpararet in eis, illi quē ſe tanto prædicaret eſſe
maiorē. Sed dominus Ieſus Chriſtus tali baptiſmo mū-
dat Eccleſiam, quo accepto nullum alterū requiratur.
Ioannes autem tali baptiſmo pętingebat, quo accepto
eſſet baptiſma etiam dominicum neceſſarium, non vt
illud repetatur, ſed vt eis qui baptiſmum Ioannis acce-
perant, etiā Chriſti baptiſmus cui viam pręparabat ille,
traderetur. Si enim Chriſti humilitas commēdanda nō

A eſſet, nec baptiſmo Ioãnis opus eſſet. Rurſum ſi in Ioãne finis eſſet, poſt Ioannis baptiſma Chriſti baptiſmate opus non eſſet. Sed quia finis legis Chriſtus ad iuſtitiã omni credenti: ab illo demonſtratum eſt ad quem pergeretur, ad hunc cum peruentum fuerit permanetur. Idem igitur Ioannes & celſitudinem domini prædicauit, cum eum ſibi longe præpoſuit, & humilitatem, cum eum tanquã infirmum baptizauit. Sed ſi Ioannes Chriſtum ſolum baptizaſſet, melioris baptiſmi Ioannes diſpenſator fuiſſe putaretur, quo ipſe Chriſtus ſolus tinct⁹ eſſet, quàm Chriſti eſt, quo Chriſtiani tingũtur. Et rurſus ſi omnes prius baptiſmo Ioannis, & deinde Chriſti baptizari oporteret, minus plenus minuſque perfectus Chriſti baptiſmus merito videretur, qui non ſufficeret ad ſalutem. Quocirca & baptiſmo Ioannis baptizatus eſt dominus, vt ſuperbas hominum ceruices ad ſalutare ſuum baptiſma flecteret: & non ſolus ipſe baptiſmate tinctus eſt, ne hoc ipſo ſuperius oſtẽderet, quòd eo ſolo ipſe baptizari meruiſſet, & vltra illud perſeuerare

Acto 19. *Roma. 10.*

B nõ ſinit, ne hoc vnũ quo ipſe baptizat, indigere præcedente alio videretur. Quæro itaque, ſi baptiſmo Ioãnis peccata dimittebantur, quid amplius præſtari potuit per baptiſmum Chriſti eis quos Apoſtolus Paulus poſt baptiſmum Ioannis, Chriſti baptiſmo voluit baptizari? Si autem Ioannis baptiſmo nõ dimittebantur peccata, vtrũnam meliores erant Ioanne Cypriani temporibus de quibus ipſe dicit, quòd fundos inſidioſis fraudibus rapiebant, & vſuris multiplicãtibus fœnus augebãt, quibus tamen baptizantibus fiebat remiſſio peccatorum? An quia eos vnitas Eccleſiæ tenebat? Quid ergo? Ioannes non erat in vnitate, amicus ille ſponſi, viæ dominicæ præparator, & ipſius domini baptizator? Quis hoc dementiſſimus dixerit? Quapropter quanquam ita credam baptizaſſe Ioannem in aqua pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, vt ab eo baptizatis in ſpe remitterentur peccata, re ipſa vero in domini baptiſmo id fieret: ſicut reſurrectio quæ expectatur in finem, ſpe in nobis facta eſt, ſicut dicit idem Apoſtolus, quia ſimul nos excitauit, & ſimul ſedere fecit in cœleſtibus. Et idem dicit, Spe enim ſalui facti ſumus, nam & ipſe Ioãnes cum dicat, Ego quidem baptizo vos in aqua pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum: dominum videns ait, Ecce

Baptiſma Ioanis non dedit peccatorum remiſſionẽ niſi in ſpe. *Caput X.* *Cyprianus in epiſtola de lapſis.* *Ioan. 3.* *Ephe. 2.* *Roma. 8.* *Matth. 3.* *Ioan. 1.*

C agnus dei, ecce qui tollit peccata mũdi: tamen ne quiſquam contendat etiam in baptiſmo Ioannis dimiſſa eſſe peccata ſed aliquam ampliorem ſanctificationem eis quos iuſſit Paulus Apoſtolus denuo baptizari, per baptiſmum Chriſti eſſe collatam, non ago pugnaciter.

Acto 19.

Illud enim quod ad rem præſentem maxime pertinet, maxime intuendum eſt, quomodo ſe habeat baptiſma Ioannis, cum eum ad vnitatem Chriſti pertinere manifeſtum ſit, quæ cauſa fecerit, vt poſt Ioannem ſanctum baptizari homines oportuerit, & poſt Epiſcopos auaros non oportuerit. Nemo enim negat quòd in agro dominico Ioannes triticum erat, & ſi amplius nõ poteſt, in fertilitate centena. † Item nemo dubitat auaritiã, quæ eſt idolorum ſeruitus, in meſſe dominica inter paleas numerari. Cur ergo poſt triticũ baptizatur, & poſt paleam nõ baptizatur? Si propterea Paulus poſt Ioannem baptizauit, quia Ioanne melior erat: cur non & Cyprian⁹ poſt fœneratores ſuos collegas baptizauit, quibus vltra comparationem melior erat? Si propterea poſt tales collegas Cyprianus non baptizauit, quia in vnitate cum illo erant, nec poſt Ioannem debuit Paulus, quia eadem vnitate continebatur. An forte fraudatores & rapaces ad columbæ illius vnicæ membra pertinent, & ille non pertinet cui poteſtas ipſa domini noſtri Ieſu Chriſti per columbæ ſpeciẽ ſpiritu ſancto deſcendente monſtrata eſt? Immo vero ille intime pertinet: iſti vero vel occaſione alicuius ſcandali, vel vltima ventilatione à tritico ſeparandi nequaquam pertinẽt, & tamen poſt illum baptizatum eſt, poſt iſtos non baptizatur. Quæ igitur cauſa eſt, niſi quia baptiſma quod illos iuſſit Paulus accipere, nõ hoc erat quod per Ioannem dabatur? & ideo in eadẽ ipſa vnitate Eccleſiæ, baptiſmus Chriſti ſi baptizãte fœneratore tradatᷣ, repeti non poteſt: baptiſmum autem Ioãnis etiam ab ipſo Ioãne accipiẽtes, poſtea Chriſti baptiſmo baptizari oportebat.

Quare poſt baptiſmum Ioãnis baptizauit Paulus. *Cap. XI.* *Matth. 13. & 3.* *† alias in veritate internum.* *Coloſſ. 3.*

D

Proinde poſſum & ego verbis vtens ipſius Cypriani ad cuiuſdam miraculi conſiderationem audientium corda conuertere ſi dicam, Ille Ioãnes maior inter Prophetas habitus, ille diuina gratia in vtero matris impletus, ille Heliæ ſpiritu & virtute ſubnixus, qui non aduerſarius domini, ſed præcurſor & prædicator fuit, qui dominum non tantum verbis prænũciauit, ſed & oculis oſtẽdit, qui ipſum Chriſtum per quem baptizantur cæteri baptizauit, ſic baptizare non meruit vt poſt eum non baptizarentur qui ab eo fuerãt baptizati: & poſt auaros, fraudatores, rapaces, fœneratores, nemo quenquam in Eccleſia baptizãdum putabit? Nõnne cũ hæc inuidioſe clamauero, reſpondetur mihi, Quid hoc indignum putas, quaſi aut Ioannes exhonoratus ſit, aut auarus honoratus? Sed illius baptiſmum non oportuit iterari, de quo idem Ioannes ait, Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Per quemlibet enim miniſtrum detur, illius eſt baptiſmus de quo dictũ eſt, Hic eſt qui baptizat. Sed neq; ipſius Ioannis baptiſmus iteratus eſt, cum ab eo baptizatos baptizari in Chriſto Paulus Apoſtol⁹ iuſſit. Quod enim ab amico ſponſi non acceperãt, hoc ab ipſo ſponſo accipere debuerunt, de quo ille amicus dixerat, Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.

Nec Ioannis baptiſmus iterabatur. *Cap. XII.* *Matth 11.* *Luca. 1.*

E *Ioan. 1.*

Poterat enim ſi voluiſſet dominus Ieſus baptiſmi ſui poteſtatẽ dare alicui vel aliquibus præcipuis ſeruis ſuis quos iam feciſſet amicos ſuos, qualibus ait, Iam nõ vos dicam ſeruos ſed amicos: Vt quemadmodum per virgam florentem demonſtratus eſt Aaron ſacerdos, ita in Eccleſia vbi plura & maiora miracula facta ſunt, per aliquod ſignum demonſtrarentur excellentioris ſanctitatis miniſtri, & diſpenſatores miniſteriorum, qui ſoli baptizare deberent. Sed ſi hoc fieret, quamuis eis à domino attributus, tamen ipſorum iam baptiſmus diceretur, ſicut baptiſmus Ioãnis fuit. ideo Paulus gratias agit deo, quòd neminem ipſorum baptizauerat, qui tãquam obliti in cui⁹ nomine baptizati eſſent, per hominum ſe nomina diuidebant. Cum enim tantum valet baptiſmus per hominem contemptibilem quãtum per Apoſtolum datus, ita nec illius, nec illius eſſe cognoſcitur ſed Chriſti: quod in ipſo domino Ioãnes per ipſam columbæ ſpeciem ſe didiciſſe teſtatur. Nam ſecundum quid aliud dixerit, Et ego neſciebam eum: nõ plane video. Si enim eum omnino neſciret, nõ venienti ad baptiſmum ſuum diceret, Ego à te debeo baptizari. Quid ergo eſt quod ait, Quoniam vidi ſpiritum ſicut columbam deſcendentem de cœlo, & mãſit ſuper eum, & ego neſciebam eũ: Sed qui me miſit baptizare in aqua, ipſe mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendẽtem de cœlo, & manẽtem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto? Columba vtique ſuper baptizatũ deſcẽderat. Adhuc autem venienti vt baptizaretur dixerat, Ego à te debeo baptizari. Iam ergo ſciebat eum. Quid ſibi itaque vult, Ego neſciebam eum, ſed qui me miſit

Solius Chriſti baptiſmus eſt. *Cap. XIII.* *Ioan. 15.* *Nume. 17.* F *1. Cor. 1.* *De con. di. 4. cap. cum tantum.* *Ioan 1.* *Matth. 3.* *Ioan. 1.*

G baptizare in aqua, ipſe mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem de cœlo & manētem ſuper eū, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto: cū hoc poſteaquā baptizatus eſt factum ſit, niſi quia ſecundum aliquid eū *Ibidem.* ſciebat, ſecundum aliquid adhuc neſciebat? Sciebat videlicet ſponſum filiū dei, de cuius plenitudine omnes acciperent: Sed quia ex eius plenitudine ipſe ſic acceperat *Acto.19.* baptizandi poteſtatem, vt Ioannis baptiſmus diceretur, neſciebat vtrum ſic eſſet daturus & cęteris, an vero proprium baptiſmum ſic habiturus, vt per quēlibet daretur, ſiue excellentioris gratiæ miniſtrum, ſiue infe- *Matth.13.* rioris, ſiue per centeni fructus hominem, ſiue ſexageni, ſiue triceni, ſiue per frumentum, ſiue per paleam, non niſi illius vnius eſſe cognoſceretur, & hoc per ſpiritum didicit, velut columbam deſcendentem & manentem *Cap. XIIII.* ſuper eum. Itaque inuenimus dictum ab Apoſtolo, *I. Theſſa. 2.* Et gloriam meam, quamuis vtique in domino, & mini- *Roma.11.* ſterium meum, & prudentiam meam, & Euangelium *Ephe.3.* meum, quāuis vtique à domino impertitum atque do- *I. Timo. 2.* natum: baptiſmus autem meus nemo dixit eorum omnino. Neque enim omnium æqualis eſt gloria, nec miniſtrant omnes æqualiter, nec æquali prudentia ſunt H omnes prædıti, & in euangelizando alius alio melius operatur, & ideo dici poteſt ali⁹ alio doctior ī ipſa doctrina ſalutari: alius autem alio magis minúſve baptizatus dici nō poteſt, ſiue ab inferiore, ſiue à maiore ba- *Galat 5.* ptizetur. Proinde cum manifeſta ſint opera carnis, quæ ſunt fornicationes, immunditiæ, luxuriç, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiç, contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, ſi mirabiliter dicitur, poſt *Acto. 19.* Ioannem baptizati ſunt homines, & poſt hæreticos nō baptizantur, cur non mirabiliter dicitur, poſt Ioānem baptizati ſunt homines, & poſt inuidos non baptizantur, cum ex parte diaboli eſſe inuidos ipſe Cyprianus in epiſtola de zelo & liuore teſtetur, & in Eccleſia Chriſti fuiſſe inuidos Chriſti annūciatores ipſis apoſtolicis tēporibus ipſe Cyprianus ex Apoſtolo Paulo ſicut iā do- *Cap. XV.* cuimus manifeſtet? Quia ergo Ioannis baptiſmus non erat idem qui baptiſmus Chriſti, ſatis arbitror eſſe declaratum, & propterea nihil documenti ex illo afferri poteſt, cur propterea poſt hæreticos baptizādum ſit, quia baptizatum eſt poſt Ioannem, cum Ioannes hęre- I ticus non fuerit, & potuerit habere baptiſmum, quanuis à Chriſto conceſſum, non tamen Chriſti proprium, cum Chriſti habuerit charitatē, & poſſit hæreticus habere baptiſmum Chriſti, & peruerſitatem diaboli, ſicut intus aliquis poteſt habere baptiſmum Chriſti, & inuidiam diaboli. At enim multo magis poſt hęreticum baptizandum eſt, quia Ioannes hæreticus non erat, & tamen poſt eum baptizatum eſt. Sic dicit aliquis, multo magis poſt ebrioſum baptizandum eſt, quia Ioānes ſobrius erat, & tamē poſt eum baptizatum eſt: & quid reſpondeamus ei, non habebimus niſi baptizatis à Ioāne baptiſmum Chriſti non habentibus eſſe traditum. in quibus autem eſt baptiſmus Chriſti, quibuſlibet eorum peruerſitatibus nullo modo poteſt fieri vt non ſit in eis baptiſmus Chriſti. Non itaq; idcirco hæreticus ius baptiſmi obtinere potuit, quia prior baptizauit, ſed quia non ſuo baptiſmo baptizauit: & ſi ius baptizandi non habuit, tamen Chriſti eſt quod dedit, & ille Chriſti eſt qui accepit. Multa enim contra ius dantur, nec tamen ideo vel nulla vel non data dicuntur. Neque enim & ille qui ſeculo ſolis verbis & non factis renunciat, iure accipit baptiſmum, & tamen accipit. Nā tales in Eccleſia & Cyprianus ſuis temporibus fuiſſe commemorat, K & nos experimur, & gemimus. Mirum autem eſt quomodo dicatur ſeparari à ſe & diuidi omnino non poſſe baptiſmum & Eccleſiam. Si enim baptiſma in baptizato inſeparabiliter manet, quomodo baptizatus ſeparari ab Eccleſia poteſt, & baptiſmus nō poteſt? In baptizato autem inſeparabiliter baptiſma permanere manifeſtum eſt, quia in quodlibet profundum malorum & in quālibet horribilem voraginem peccatorum irruat baptizatus vſque ad apoſtaticā ruinam, non caret baptiſmo, & ideo per pœnitentiam redeunti non redditur, quia eo nō potuiſſe carere iudicatur. Baptizatum autē poſſe ſeparari ab Eccleſia quis dubitauerit? Inde quippe omnes hæreſes exierunt, quæ vocabulo Chriſtiano decipiunt. Quamobrem quia manifeſtum eſt in baptizato eſſe baptiſmum, cum baptizat⁹ ab Eccleſia ſeparatur, baptiſmus qui in illo eſt, cum illo vtique ſeparatur: & ideo non omnes qui tenent baptiſmum, tenent Eccleſiam, ſicut non omnes qui tenent Eccleſiam, tenent & vitam æternam. *An mali teneant primatum in Eccleſia. Caput XVI.* Aut ſi Eccleſiam tenere non dicim⁹ niſi eos qui diuina mādata cuſtodiunt, multos iam eſſe concedimus baptiſmum tenentes, & Eccleſiam non tenentes. Quamobrem nō præoccupat hæreticus bapti- L ſmum, cum eū ab Eccleſia ſumpſerit. Nec potuit amittere cum recederet, quem iam nō habere Eccleſiam dicimus, & tamen habere baptiſmum concedimus. Nec primatum quiſquā ſibi derogat & hęretico tribuit, quia eum dicit ſecum abſtuliſſe, quod non legitime daret, ſed tamen legitimum daret, nec iam legitime haberet, ſed legitimum haberet. Primatus autem non eſt niſi in ſancta cōuerſatione & vita bona, quò pertinēt omnes ex quibus tanquam membris conſtat illa ſpōſa non ha- *Ephe.5.* bens maculam neque rugam, & illa colūba inter mul- *3 Reg. cap. 18.* torum coruorum improbitatem gemēs: Niſi forte cum *Canti.6.* Eſaü propter lenticulæ concupiſcentiam primatū per- *Gene 25.* diderit, tenere primatum arbitrandi ſunt fraudatores, raptores, fœneratores, inuidi, ebrioſi, & cæteri huiuſmodi, quales in Eccleſia ſui temporis etiam per literas Cyprianus ingemuit. Quapropter aut quod eſt tenere Eccleſiam, non hoc eſt in diuinis tenere primatum: aut ſi omnis qui tenet Eccleſiam etiam primatum tenet, omnes illi iniqui Eccleſiam non tenent, qui tamē intus videntur & baptiſmum dare, & habere à nullo noſtrum negantur. Nam eum primatum in diuinis habere quis M dicat, niſi qui nihil diuinum ſapit? Sed iam ad il- *Ferme in fine Cypriani. Cap XVII.* la eloquia pacifica Cypriani, hoc eſt ad epiſtolæ finem omnibus conſideratis pertractatiſque peruentum eſt, quæ me legentem & ſæpe repetentem non ſatiant, tanta ex eis iocunditas fraterni amoris exhalat, tanta dulcedo charitatis exuberat. Hæc tibi, inquit, breuiter pro *Verba Cypriani in epiſto. ad Iubaianum in fine.* noſtra mediocritate reſcripſimus frater chariſsime, nemini præſcribentes aut præiudicātes, quo minus vnuſquiſque Epiſcoporum quod putat faciat, habēs arbitrij ſui liberam poteſtatem. Nos quantum in nobis eſt, propter hæreticos cum collegis & coëpiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus concordiam & dominicam pacem tenemus, maxime cū & Apoſtolus dicat, Si quis *1.Cor. 11.* autem putauerit contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia dei. ſeruatur a nobis patienter & leniter charitas animi, honor collegij, vinculum fidei, cōcordia ſacerdotij. Propter hoc etiam libellū de bono patientiæ, quantum valuit noſtra mediocritas, permittente & inſpirāte domino conſcripſimus, quem ad te pro mutua dilectione tranſmiſimus.

In his verbis multa cōſiderāda ſunt, quibus in hoc vi-

A ro qui dilexit decorem domus domini, & locũ taber-
Pſal. 25. naculi habitationis eius, Chriſtianæ charitatis fulgor
elucet. Primo quia id quod ſenſit nõ tacuit: deinde quia
tam mãſuete & pacifice protulit, quia cum his qui aliud
ſentiebant eccleſiaſticam pacem tenuit, quia in vnitatis
vinculo tantam ſalubritatem eſſe intellexit, quia eam
tantum dilexit, & ſobrie cuſtodiuit, quia vidit & ſenſit
etiam diuerſa ſentientes poſſe ſalua charitate ſentire.
Neque enim cum malis tenere ſe diceret diuinam cõ-
cordiam & dominicã pacem. Bonus quippe habere er-
ga malos pacem poteſt, tenere autem cum eis pacẽ non
poteſt, quam ipſi non tenent. Poſtremo quia nemini
præſcribens neque præiudicans, quo minus vnuſquiſq;
Epiſcoporum quod putat faciat, habens arbitrij ſui li-
beram poteſtatem, etiam nobis qualibuſcunque locum
dedit pacifice ſecum iſta tractandi. Præſens eſt enim
non ſolum per literas ſuas, ſed etiam per ipſam quæ in
illo maxime viguit, & mori nunquam potuit, charita-
tem. Huic ergo inhærere & conglutinari deſiderans, ſi
non impediar inconuenientia peccatorum meorum,
orationibus eius adiutus, diſcã ſi potero per literas eius
quanta pace per eum Eccleſiam ſuam dominus, & quã-
B to ſolatio gubernauerit, & per eius ſermonis affectum
viſceribus humilitatis indutus, ſi quid verius ſentio, cũ
orbe terrarum, non ei præponam cor meum, nec in eo
ipſo quod aliter ſentiens, non tamen diremptus eſt ab
orbe terrarum. Maius quippe in eo robur virtutis emi-
nuit, cum iſta quæſtio nondum diſcuſſa nutaret, quod
aliter ſentiens quàm multi collegæ, tantam modera-
tionem obtinuit, vt Eccleſię dei ſanctam ſocietatẽ nul-
la ſchiſmatis labe truncaret: quàm ſi omnia non ſolum
veraciter, ſed etiã pariter ſine iſta virtute ſentiret. Ne-
que enim ei placeo, ſi ei⁹ ingenium facultatẽmque ſer-
monis, & doctrinæ vbertatem, ſancto concilio cuncta-
rum gentium, cui profecto interfuit per ſpiritus vnita-
tem, præponere affectem, præſertim iam eo in tali ve-
ritatis luce poſito, vbi certiſsime cernit, quod hic paca-
tiſsime requirebat. Ex illa enim vbertate hęc noſtra quę
videntur eloquia, tanquã infantilia rudiméta deridet,
ibi videt qua regula pietatis hic egerit, vt nihil eſſet ei
in Eccleſia charius vnitate: ibi etiam ineffabili delecta-
tione cõtuetur quàm prouida & miſericordiſsima diſ-
1.Cor.1. penſatione deus infirma mundi elegit, vt tumores no-
ſtros curaret, ſtulta mundi elegit vt confunderet ſapiẽ-
C tes: atque in ordinibus membrorum Eccleſiæ ſuæ tam
ſalubriter omnia collocaret, ne de ingenio vel literis
ſuis quas adhuc ignorarent cuius munere haberẽt ele-
ctos ſe ad adiutorium euangelicum homines dicerent,
atque inde peſtifera inflarentur ſuperbia. O quàm gau-
det Cyprianus, quanto ſerenius in illa luce contuetur,
pro quanta ſalute humani generis factum ſit, vt inue-
niatur aliquid quod merito reprehendi poſsit, quanuis
in chriſtianis & piis literis oratorum, & non inuenia-
tur in literis piſcatorũ. De hoc ergo gaudeo ſanctæ il-
lius animæ omnino ſecurus, neque vllo modo meas li-
teras ab omni errato liberas audeo vel putare vel dice-
re, neque illius huic ſententiæ, in qua ei viſum eſt aliter
ſuſcipiendos ab hæreticis venientes, quàm vel in præ-
teritum ſuſcipiebantur, ſicut ipſe teſtatur, vel nunc ſuſ-
cipiuntur ſicut totius orbis Chriſtiani plenario conci-
lio rationabilis conſuetudo firmata eſt, meã præpono
ſententiam, ſed Eccleſiæ ſanctæ catholicę quam ſic ille
dilexit & diligit, in qua tam vberem cum tolerãtia fru-
ctum attulit, cuius vniuerſitas ipſe non fuit, ſed in eius
vniuerſitate permanſit: cuius radicem nunquam deſe-
ruit, ſed in cuius radice fœcundus, vt eſſet fœcũdior ab D
agricola cœleſti purgatus eſt. Pro cui⁹ pace ac ſalute ne
ſimul cum zizaniis eradicaretur & triticum, tanta ma-
la hominum ſecũ in humilitate † conſtitutorum & ve- *† aliàs, vni-*
ritatis libertate redarguit, & charitatis virtute ſuſtinuit. *tate.*

Vnde nos idem ipſe copioſiſsime admonet multos *Intus mor-*
in delictis ſuis & peccatis mortuos, quanuis ad Chri- *tui Caput*
ſti ſocietatem, & ad illius columbæ vnicæ innocẽtis & *XVIII.*
ſimplicis membra non pertinentes, quæ ſi ſola baptiza-
ret, illi vtique non baptizarent, ſpecie tamen intus vi-
deri & baptizari & baptizare. Et in eis quanuis mor-
tuis, illius tamen baptiſmum viuere, qui non moritur, *Roma. 6.*
& mors illi vltra non dominabitur. Cum ergo & in-
tus ſint mortui, neque latentes, nam non de illis tanta
diceret Cyprianus, qui vel non pertineant, vel nondũ
pertineant, & foris ſint mortui, qui manifeſtius ad eam
vel non pertineant vel nondum pertineant, verumque
ſit non poſſe ab eo viuificari alterum, qui ipſe non vi-
uit, manifeſtum eſt eos qui intus à talibus baptizantur,
ſi vera cõuerſione cordis accedũt, ab eo viuificari cui⁹
eſt baptiſmus. Si autem ſeculo verbis ſolis & non factis
renunciant, quales Cyprianus & intus eſſe teſtatur, nec
ipſos viuificari niſi conuertãtur, & tamen verum habe- E
re baptiſmum, etiam ſi non conuertãtur, vnde & exte-
riores mortuos quanuis neque viuant, neque viuificẽt,
habere tamen baptiſmum viuum qui eis tunc proſit ad
vitam, ſi conuertantur ad pacem, ſimiliter manifeſtum
eſt. Quapropter qui tunc ab hæreſibus venientes in *De⁹ & per*
eodem Chriſti baptiſmo, quem foris acceperant ſuſci- *malos ſan-*
piebant, & dicebant ſe veterem conſuetudinem ſequi, *ctificat.*
ſicut etiam nũc ſuſcipit Eccleſia, fruſtra cõtra eos apud *Cap. XIX.*
veteres dicebatur hæreſes & ſchiſmata prima adhuc
fuiſſe initia, vt hi illic eſſent qui de Eccleſia recedebãt,
& hic baptizati prius fuerant, quos tũc ad Eccleſiam re-
uertentes & pœnitentiam agentes, neceſſe non erat ba-
ptizari. Statim enim vnaquæque hæreſis vt exiſtebat, &
à congregatione catholicæ communionis exibat, non
dico alio die, ſed ipſo die poterat irruẽtes in ſe aliquos
baptizare. Et ideo ſi vetus hæc erat cõſuetudo vt ſic ſu-
ſciperentur, quod nec ipſi qui contrà diſſerebant nega-
re potuerunt, nulli paulò attẽtius aduertẽti poteſt eſſe
dubium, etiam eos ſic eſſe ſuſceptos, qui foris in hære-
ſibus baptizati ſunt. Illud autem quid habeat rationis
non video, vt nondum dicatur ouis errans, cui quęrẽti
ſalutem Chriſtianam in hæreticorũ incidere errorẽ, & F
apud eos contingit baptizari, & ouis iam facta dicatur
in ipſa intus catholica, qui ſeculo verbis ſolis & non fa-
ctis renunciauit, & in ea cordis falſitate baptiſmum ac-
cepit. Aut ſi & talis nõ fit ouis, niſi cum ſe ad deum ve-
raci corde conuerterit, ſicut iſte non quãdo fit ouis ba-
ptizatur ſi iam baptizatus erat, ſed ouis nõdum erat: ſic
& ille qui venit ab hæreticis vt ouis fiat, nõ tunc bapti-
zandus eſt, ſi apud eos iam eodem baptiſmo baptizatus
erat, quanuis adhuc ouis nõ erat. Quapropter cum om-
nes etiam intus mali, auari, inuidi, ebrioſi, & contra di-
ſciplinam Chriſtianam viuẽtes, merito dici poſsint &
mendaces & tenebroſi & mortui & antichriſti, nun-
quid tamen propterea non baptizant, quia nihil poteſt
eſſe commune mendacio & veritati, tenebris & luci,
morti & immortalitati, antichriſto & Chriſto? Non
itaque de ſola conſuetudine, ſed etiam de veritatis ra-
tione præſumit, qui nullorum hominum peruerſitate
peruerſum fieri dicit dei ſacramentum, quod etiam in
peruerſis eſſe declaratur. Certe Ioãnes Apoſtolus aper-
tiſsime dicit, Qui odit fratrẽ ſuum, in tenebris eſt vſque *1.Ioan. 2.*

G adhuc. Et iterum, Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.
Ioan 3. Cur ergo intus tales baptizãt, quos in maleuola animat
diſſenſio- fuiſſe Cyprianus ipſe commemorat? Quomodo aquam
ne. mundat & ſanctificat homicida? Quomodo benedicunt oleum tenebræ? Si autem deus adeſt ſacramentis
& verbis ſuis per qualeſlibet adminiſtrẽtur, & ſacramẽta dei vbique recta ſunt, & mali homines quibus nihil
Cap. XX. proſunt, vbique peruerſi ſunt. Illud quale eſt vt ideo
putetur hæreticus non habere baptiſmum, quia nõ habet Eccleſiam? Et vtique cum baptizatur, etiam de ſancta Eccleſia interrogatur. Quaſi vero ille qui non factis
intus, ſed verbis ſeculo renunciat, nõ hoc in baptiſmo
interrogetur. Sicut ergo huius falſa reſponſio non efficit vt baptiſmus non ſit quem percipit, ſic & illius de
Eccleſia ſancta falſa reſponſio, non efficit vt baptiſmus
non ſit quem percipit. Et ſicut ille ſi poſtea quod fallaciter reſponderat veraciter impleat, non ei baptiſmus
repetitur, ſed vita corrigitur: ſic & ille ſi poſtea veniat
ad Eccleſiã, de qua interrogat⁹ falſum reſpõderat, quia
eam ſe habere dum non haberet putabat, ipſa quam nõ
habebat ei datur, non quod acceperat iteratur. Cur autem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ, poſsit
H tamen deus oleum ſanctificare, & in altari quod hæretici poſuerunt nõ poſsit, neſcio, niſi forte cor hominis
quẽ fallaciter conuerſum intus nõ impedit, lignũ fallaciter poſitum impedit foris, quo minus ſacramẽtis ſuis
adeſſe dignetur, nullis hominum falſitatibus impeditus. Si ergo ad hoc valet quod dictum eſt in Euãgelio,
Ioan. 9. Deus peccatorem non audit: vt per peccatorem ſacramenta non celebrentur, quomodo exaudit homicidã
De con. di. deprecãtem vel ſuper aquam baptiſmi, vel ſuper oleũ,
4. cap quo vel ſuper euchariſtiam, vel ſuper capita eorum quibus
modo deus. manus imponitur? Quæ omnia tamen & fiunt & valẽt
etiam per homicidas, id eſt, per eos qui oderunt fratres
etiam in ipſa intus Eccleſia. Cũ dare nemo poſsit quod
non habet: quomodo dat homicida ſpiritum ſanctum?
Et tamen ipſe intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiã
Cap. XXI. ipſo baptizante, ſpiritum ſanctum. Quod vero ait,
Cyprian. in Baptizandus & innouandus eſt qui ad Eccleſiam venit,
epiſto. 12. vt intus per ſanctos ſanctificetur: quid faciet ſi & intus
in non ſanctos incurrerit? An forte ſanctus eſt homicida: Et ſi propterea baptizatur in Eccleſia, vt hoc ipſum
deponatur, quod homo ad deum veniens dum ſacer-
I dotem quærit, in ſacrilegũ fraude erroris incurrit: vbi
poſtea depoſitur⁹ eſt, ſi forte in ipſa intus Eccleſia dum
hominem dei quærit, in homicidam fraude erroris incurrit? Si non poteſt in homine aliquid inane eſſe & aliquid præualere, quare poteſt in homicida ſacramentum ſanctum eſſe, & cor ſanctum non eſſe? Si quiſquis
ſpiritum ſanctum dare non poteſt, nec baptizare poteſt, cur intus baptizat homicida? Aut quomodo ſpiritum ſanctum habet homicida, cum omnis qui ſpiritum
ſanctum habet, illuminatus ſit: qui autem odit fratrem,
1. Ioan 2. in tenebris ſit vſque adhuc? Si quia vnus eſt baptiſmus
& vnus ſpiritus, ideo non poſſunt habere vnum baptiſma, qui non habent vnum ſpiritum, cur intus innocens & homicida baptiſmum vnum habent, & eundem
ſpiritum non habent? Ita ergo poteſt hæreticus & catholicus baptiſma vnum habere, & vnam Eccleſiam
non habere, ſicut poſſunt in catholica innocens & homicida vnum habere baptiſma, & vnum ſpiritum non
habere: quia ſicut vnum eſt baptiſma, ſic vnus eſt ſpiritus & vna Eccleſia. Ita fit vt hoc in quoque agnoſcendũ
ſit quod habet, hoc ei dandum quod nõ habet. Si nihil
poteſt ratum & firmum eſſe apud deũ quod illi faciunt
quos dominus hoſtes & aduerſarios ſuos eſſe dicit, cur K
firmus eſt baptiſmus quem tradunt homicidæ? An hoſtes & aduerſarios domini non dicimus homicidas?
Qui autem odit fratrem ſuum, homicida eſt. Quomo- *1. Ioan. 3.*
do ergo baptizabant qui oderant Paulum ſeruũ Chriſti Ieſu, ac per hoc oderant & Ieſum, qui & Saulo dixit
ipſe, Quid me perſequeris? quãdo eius ſeruos perſeque- *Acto. 9.*
batur, & in fine ipſe dicturus eſt, Cum vni ex minimis *Matth. 25.*
meis non feciſtis, nec mihi feciſtis. Quamobrem omnes qui ex nobis exeunt, non ſunt ex nobis, ſed nõ omnes qui nobiſcum ſunt ex nobis ſunt, ſicut area cum trituratur, quicquid inde volat non eſt triticum, ſed non
quicquid ibi eſt, triticum eſt. Ideoque & Ioãnes, Ex nobis, inquit, exierunt, ſed nõ erant ex nobis. Si enim fuiſ- *1. Ioan. 2.*
ſent ex nobis, permãſiſſent vtique nobiſcum. Quapropter ſacramentum gratię dat deus per malos: ipſam vero gratiam non niſi per ſeipſum vel per ſanctos ſuos: & *De con. di.*
ideo remiſsionem peccatorũ vel per ſeipſum facit, vel *4. cap. quo-*
per illius columbæ membra, quibus ait, Si cui dimiſeri- *modo deus.*
tis, dimittẽtur: ſi cui tenueritis, tenebuntur. Baptiſmum *Ioan. 20.*
vero quod eſt ſacramentum remiſsionis peccatorum,
quia nulli dubium eſt habere etiam homicidas poſſe, L
qui in tenebris ſunt vſq; adhuc, quia de cordibus eorũ
fraternum odium non excluſum eſt, ſiue nulla eis peccata dimiſſa ſint, ſi non in melius mutato corde baptizati ſunt, ſiue cõtinuo dimiſſa redierint, & per ſeipſum
quia dei eſt, ſanctum eſſe cognoſcimus, & ſiue tradatur
ſiue accipiatur à talibus, nulla eorum peruerſitate violari ſiue intus ſiue foris. Proinde conſentimus Cy- *Cap. XXII.*
priano, hæreticos remiſsionem dare non poſſe, bapti- *Cyprianus*
ſmum autem dare poſſe, quod quidem illis & dantibus *in epiſto. 12.*
& accipientibus valeat ad perniciem, tanquam tanto
munere dei male vtentibus: ſicut etiam maligni & inuidi, quos & intus eſſe teſtatur, remiſsionem peccatorum dare non poſſunt, cum eos baptiſmum dare poſſe
omnes fateamur. Si enim de his qui in nos peccauerint
dictum eſt, Si non dimiſeritis peccata hominibus, nec *Matth. 6.*
pater veſter dimittet vobis peccata veſtra: quanto magis fieri non poteſt vt eis peccata dimittantur, qui fratres à quibus diliguntur oderunt, & in ipſo odio baptizantur, quibus tamen poſtea correctis non rurſus baptiſmus datur: ſed ipſa venia quam tunc accipere non
meruerunt, in vera conuerſione pręſtatur. Ideoque etiã
illa quæ ad Quintum ſcribit Cyprianus, & illa quæ cũ M
collegis ſuis Liberali, Caldonio, Iunio, & cæteris ad Saturninum & Maximum & alios bene conſiderata, nullo modo præferẽda ſunt, aduerſus toti⁹ Eccleſię catholicæ cõſenſionem, cuius ſe illi membra eſſe gaudebant,
& vnde ſe neque ipſi præciderũt, neque diuerſa ſentiẽtes præcidi paſſi ſunt, donec aliquando in domini voluntate per plenarium concilium, licet poſt multos annos, quid eſſet rectius eluceret, non aliqua nouitate inſtituta, ſed antiquitate roborata. Ad Pompeium etiã *Cap. XXIII.*
ſcribit Cyprianus de hac eadem re, vbi aperte indicat *Cyprianus*
Stephanum, quem Romanæ eccleſiæ Epiſcopum tunc *in epiſtola*
fuiſſe didicimus, non ſolum ſibi ad iſta non conſenſiſſe, *ad Pompe-*
verũetiam contrà ſcripſiſſe atque præcepiſſe. Qui vtiq; *ium.*
Stephanus nõ propterea communicauit hæreticis, quia
baptiſma Chriſti quod in eorum peruerſitate integrũ
manſiſſe cognouit, improbare non auſus eſt. Nam ſi nõ
habent baptiſmum qui de deo praua ſentiũt, hoc poſſe
& intus accidere, iam ſatis, vt arbitror, diſputatum eſt.
Apoſtoli autem nihil quidem exinde præceperunt, ſed
conſuetudo illa quę opponebatur Cypriano, ab eorum
traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt, ſicut ſunt
multa

A mnita quę vniuerſa tenet eccleſia,& ob hoc ab Apoſto-
lis præcepta beoe credũtur, quanquam ſcripta non re-
Tit.3 periantur. At enim ſcriptum eſt de hæreticis, quòd a ſe-
metipſis damnati ſunt. Quid ergo? Et illi oon à ſemet-
ipſis damnati ſunt, de quibns dictum eſt, In qno enim
alterum iudicas temetipſum cõdemnas? His autem di-
Roma.2. cit Apoſtolus, Qui prædicas non furandnm furaris, &
Cyprianus in epiſtola de lapſis. cætera. Et tales profectò erant illi, qui cum eſſent Epi-
ſcopi, & cum ipſo Cypriano in vnitate catholica conſti
tuti, fuodos inſidioſis frandibus rapiebant, prędicantes
1.Cor.6. vtique Apoſtoli verba dicentis, Neque rapaces regnũ
dei poſsidebunt. Quapropter ipſius etiam epiſtolæ quę
ad Pompeium ſcripta eſt, cæteras ſententias ex eiſdem
regulis breuiter percurrere non morabor: Contra mã-
daium dei eſſe, quòd venientes ab hæreticis ſi iam illic
baptiſmum Chriſti acceperunt, baptizantur, quia ſcri-
pturarum ſanctarum teſtimoniis non ſolum oſtendi-
tnr, ſed planè oſtẽditur multos pſeudochriſtianos, quã-
uis non habeant eandem charitatem cum ſanctis, ſine
qua nibil proſunt quæcunque ſancta habere potuerint,
haptiſmum tamen communem habere cum ſanctis.
Auguſtin⁹. Quod iam ſatis atque vberrime demonſtratum eſt, ec-
cleſiam & ſpiritum & baptiſma dixit abinuicem non
B poſſe ſeparari, & ideo qui ab Eccleſia ſeparati ſunt & ab
ſpirituſancto, etiam à baptiſmo vult ĩtelligi ſeparatos.
Quod ſi ita eſt, cum quiſque in eccleſia catholica bapti-
ſmum acceperit, tandiu in eo manet quandiu in eccle-
ſia & ipſe manet: Si autẽ inde diſceſſerit, diſceſsit à ba-
ptiſmo. quod non ita eſt: Nam ideo redeunti non red-
ditur, quia cum diſcederet non amiſit. Quemadmo-
dum autem ſpiritumſanctum ſicut habent filij dilecti,
non babent filij maligni, & tamen baptiſmum habent:
ſic & eccleſiam ſicut habent catholici, non habent hæ-
Sapien.1. retici, & tamen haptiſmum habent. Nam ſpirituſanct⁹
diſciplinæ fugiet fictum, nec tamen eum effugiet ba-
ptiſmus. Itaque ſicut poteſt baptiſma eſſe, & vnde ſe au-
fert ſpirituſanctus, ita poteſt eſſe baptiſma vbi non eſt
De con. di. 4. cap. quomodo deus. eccleſia. Manus autem impoſitio ſi non adhiberetur ab
hæreſi venienti, tanquam extra omnem culpam eſſe iu-
dicaretur: propter charitatis autẽ copulationem, quod
eſt maximum donum ſpirituſancti, ſine quo non va-
lent ad ſalutem quæcunque alia ſancta in homine fue-
Ca.XXIIII rint, manus hæreticis correctis imponitur. Iam de
templo dei & quomodo accipiendum ſit, Quotquot in
Galat.3. Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, ſatis diſſe-
C ruiſſe me memini. Neqne enim auari templum dei ſunt
2.Cor 6. cum ſcriptum ſit, Quæ ſocietas templo dei cum idolis?
De conſecr. diſt.4. cap. quomodo deus.4 ſen. diſt.4. cap. quæritur ergo. Et auaritiam idololatriam eſſe, teſtimonium Pauli Cy-
prianus aſſumpſit. Induunt autem homines Chriſtum
aliquando vſque ad ſacramenti perceptionem, aliquã-
do & vſque ad vitæ ſanctificationem, atque illud pri-
mum & bonis & malis poteſt eſſe commune, hoc autẽ
alterum proprium eſt bonorum & piorum. Quapro-
pter ſi baptiſma eſſe ſine ſpiritu non poteſt, habent &
ſpiritum hæretici, ſed ad perniciem, non ad ſalutem, ſi-
1.Reg.18. cut habuit Saül. Nam per nomen Chriſti in ſpirituſan-
cto eiiciũtur dæmonia, quod & ille poterat qui erat ex-
Marci.9. tra eccleſiam, de quo diſcipuli domino ſuggeſſerũt, ſi-
cut habent auari, qui tamen non ſunt templũ dei: Quo-
niam quæ ſocietas templo dei cum idolis? Si autem nõ
habent auari ſpiritum dei, & tameo haheot baptiſma,
poteſt eſſe ſine ſpiritu baptiſma. Si propterea filios dei
geoerare non poteſt hæreſis per Chriſtum, quia Chri-
ſti ſpooſa non eſt, nec turba illa malorum intus conſti-
tutorum poteſt, quia & ipſa Chriſti ſponſa non eſt. De-

ſignatur eoim Chriſti ſponſa ſine macula & ruga: Ergo D
aut non omnes baptizati filij ſunt dei, aut poteſt & oon *Ephe.5.*
ſponſa generare filios dei. Sicut autem quęritur, vtrum *2. Retra.*
ſpiritaliter natus ſit qui baptiſmum Chriſti apud hære- *cap.18.*
ticos accepit, ita qnæri poteſt vtrũ ſpiritaliter natus ſit,
qui hapuiſmum Chriſti non ad deum veraci corde cõ-
uerſus in catholica accepit, nec tamen ideo baptiſmum
nõ accepit. Iam illa quæ in Stephanũ iritatus effudit, *Cap. XXV.*
retractare nolo, quia & non opus eſt. Eadẽ quippe ipſa *Cyprianus*
dicũtur quæ iã ſatis diſcuſſa ſunt, & ea præterire melius *ad Põpeiũ.*
eſt, quæ periculnm pernicioſæ diſſenſionis habuerunt.
Stephanus autem & abſtinendos putauerat, qui de ſuſ-
cipiendis bæreticis priſcam conſuetudinem cõuellere
conarẽtur: iſte autem quęſtionis ipſius difficultate per-
motus, & ſanctis charitatis viſceribus largiſsime præ-
ditus, in vnitate cum eis maoendum, qni diuerſa ſenti-
rent: Ita quauis commotius, ſed tamen fraterne indi-
gnetur, vicit tamen pax Chriſti in cordibus eorum, vt
in tali diſceptatione nullum inter eos malum ſchiſma-
tis orriretur. Non autem hinc vberius execreuerunt hæ-
reſes & ſchiſmata, quia id quod in eis Chriſti eſt appro-
batur, quod autem ipſorum eſt improbatnr. Magis e-
nim qui hanc legem rebaptizandi tenuerunt, in plura E
fruſta conciſi ſunt. Iam vero cum dicit Epiſcopum *Ca. XXVI.*
docibilem eſſe debere, & adiũgit, Docihilis autem ille *2.Timo.2.*
eſt qui eſt ad diſcendi patientiam lenis & mitis, oper-
tet enim Epiſcopos non taotum docere, ſed & diſcere,
quia & ille melius docet qui quotidie creſcit & profi-
cit diſcendo meliora: his vtique verbis ſatis iodicat
vir ſanctus & pia charitate præditus, non eſſe metuen-
dum ſic eius epiſtolas legere, vt ſi quid poſtea pluribus
& diuturnioribus inquiſitionibus compertum eccle-
ſiam confirmauit, non ambigamus quin ſicut multa e-
rant quæ doctus Cyprianus doceret, ſic erat & aliquid
qnod Cypriaous docibilis diſceret. Quòd autem nos
admonet, vt ad fontem recurramus, id eſt, ad Apoſto-
licam traditionem, & inde canalem in uoſtra tempora
dirigamus, optimum eſt, & ſine dubitatione faciendũ.
Traditum eſt ergo nobis, ſicut ipſe commemorat, ab
Apoſtolis, quòd ſit vnus deus & vnus Chriſtus, & vna *Ephe.4.*
ſpes, & vna fides, & vna Eccleſia, & baptiſma vnum.
Cur ergo ſi Apoſtolorum tẽporihus inueniamus fuiſſe
quoſdam quibus vna ſpes non erat & vnum haptiſma
erat, non ex ipſo fonte ita in oos ducitur veritas, vt ap-
pareat nobis ſic fieri poſſe, vt cum ſit vna eccleſia, ſit F
ſpes vna, & baptiſma vnum, habeant tamen vnum ba-
ptiſma qui non hahent vnam Eccleſiam, ſicut illis etiã
temporibus fieri potuit vt haptiſma vnum haberent,
qui vnam ſpem non haherent? Quomodo enim habe-
bant vnam ſpem cum ſanctis & iuſtis illi qui dicebant,
Manducemus & hibamus, cras enim moriemur, dicen- *1.Cor.15.*
tes, quod non eſſet reſurrectio mortuorum: & tamen in
ipſis erant quibus idem dicit Apoſtolus, Nunquid Pau- *1.Cor.1.*
lus pro vobis crucifixus eſt, aut io nomine Pauli bapti-
zati eſtis? Ad eos enim apertiſsime ſcribit, dicens, Quo- *1.Cor.15.*
modo quidam in vobis dicuoe, quia reſurrectio mor-
tuorum non eſt? Et quod in Cantico Cantico- *Ca.XXVII*
rum Eccleſia ſic deſcribitur, Hort⁹ cõcluſus, ſoror mea *Cantic.4.*
ſponſa, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, paradiſus cum
fructu pomorum: hoc iotelligere non audeo niſi in
ſanctis & iuſtis, oon in auaris & fraudatorihus, & ra-
ptoribus, & fœneratoribus, & ebrioſis, & inuidis, quos
tamẽ cum iuſtis baptiſmum habuiſſe communem cum
quibus communem noo babebant vtique charitatem,
ex ipſius Cypriani literis ſicut ſæpe commemoraui,

G vberius diſcimus & docemus. Nam dicat mihi aliquis,
quomodo irrepſerint in hortum cõcluſum & fontem
ſignatum, quos ſeculo ſolis verbis & non factis renun-
Ephe 5. ciaſſe Cyprianus, & tamen intus fuiſſe teſtatur? Si enim
Cantic. 4. & ipſi ibi ſunt, & ipſi ſponſa Chriſti ſunt, itá ne vero ta-
1. Retra. 18. lis eſt illa ſine macula & ruga, & illa ſpecioſa columba
† peſte tali membrorum parte† turpatur? An iſtæ ſunt ſpinæ, in
Canti. 2. quarum medio eſt illa ſicut lilium, quod in eodem cã-
Cantic. 4. tico dicitur? Inquantum ergo lilium, intantum & hor-
Roma. 2. tus concluſus & fons ſignatus, in illis videlicet iuſtis,
qui in occulto Iudæi ſunt circuncisione cordis. Omnis
Pſal. 44. enim pulchritudo filiæ regum intrinſecus, in quib⁹ eſt
numerus certus ſanctorum prædeſtinatus ante mundi
conſtitutionem. Illa vero multitudo ſpinarum, ſiue oc-
cultis ſiue apertis ſeparationibus, forinſecus adiacet ſu-
Pſal. 39. per numerum. Annunciaui, inquit, & locutus ſum: mul-
tiplicati ſunt ſuper numerum. Numerus ergo ille iuſto-
Roma. 8. rum, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, de quibus
2. Timo. 2. dictum eſt, Nouit dominus qui ſunt eius: ipſe eſt hort⁹
Cantic. 4. concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, paradiſus
cum fructu pomorum. Ex hoc numero quidam ſpirita-
1. Corin. 12. liter viuunt, & ſupereminentem viam charitatis ingre-
H diũtur, & cum præoccupatum hominem in aliquo de-
Galat. 6. licto inſtruunt in ſpiritu lenitatis, intendunt ne & ipſi
tententur: & cum forte & ipſi præoccupantur, reprimi-
tur in eis aliquantulum non autem extinguitur chari-
tatis affectus: rurſuſque reſurgens & inde deſcens, pri-
Pſal. 118. ſtino curſui reſtituitur. Norunt enim dicere, Dormita-
uit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis.
Philip. 4. Cum autem aliquid aliter ſapiũt, id quoque illis in cha-
ritatis flagrantia permanentibus, nec rumpentibus vin-
Ephe. 4. culum pacis, deus reuelabit. Quidam vero adhuc car-
nales & animales prouectus ſuos inſtanter exercent, &
vt cibo ſpiritalium fiant idonei, ſanctorum myſterio-
rum lacte nutriuntur: ea quæ in prauis moribus popu-
lari etiam iudicio manifeſta ſunt, in dei timore deuitãt,
& vt minus minuſque in rebus terrenis & temporali-
bus delectentur, vigilantiſsime ſatagunt: regulam fi-
dei diligenter inquiſitam firmiſsime tenent: & ſi quid
ab ea deuiant, cito authoritate catholica corriguntur,
quamuis in eius verbis pro ſenſu carnali, variis adhuc
phantaſmatum concurſibus fluctuent. Sunt etiam qui-
dam ex eo numero qui adhuc nequiter viuãt, aut etiam
I in hæreſibus, vel in gentilium ſuperſtitionibus iace-
2. Timo. 2. ant, & tamen etiam illic nouit dominus qui ſunt eius.
Namque in illa ineffabili præſciẽtia dei, multi qui foris
vidẽtur intus ſunt, & multi qui intus vidẽtur foris ſunt.
Ex illis ergo omnibus, qui vt ita dicam, intrinſecus &
Cantic. 4. in occulto intus ſunt, conſtat ille hortus cõcluſus, fons
ſignatus, pute⁹ aquæ viuæ, paradiſus cum fructu pomo-
rum. Horum munera conceſſa diuinitus, partim ſunt
propria, ſicut in hoc tempore infatigabilis charitas, &
in futuro vita æterna: partim vero cum malis peruer-
ſiſque communia, ſicut omnia cætera in quibus ſunt &
Qualiter ſacroſancta myſteria. Hinc itaque iam facilior &
per arcam expeditior nobis arcæ illi⁹, cuius Noë fabricator & gu-
Noe Eccle- bernator extitit, conſideratio proponitur. Ait enim Pe-
ſia figure- trus, In arca Noë pauci, id eſt, octo animæ hominum
tur. ſaluæ factæ ſunt per aquam, quod & vos ſimili forma
Cap. XVIII baptiſma ſaluos fecit, nõ carnis depoſitio ſordium, ſed
1. Petr. 3. conſcientiæ bonæ interrogatio. Quapropter ſicut ap-
paret homines in vnitate catholica baptizati, qui ſecu-
lo ſolis verbis non factis renunciant, quomodo perti-
nent ad huius arcæ myſterium in quibus non eſt con-
ſcientiæ bonæ interrogatio? Aut quomodo ſalui fiunt

per aquam qui ſancto baptiſmate male vtẽtes, cum vi K
deantur eſſe intus, vſque in finem vitæ in flagitioſis &
perditis moribus perſeuerant? Aut quomodo non ſunt
per aquam ſaluati, quos in prçteritũ cum eo baptiſmate
quod in hæreſi acceperant, in Eccleſiam ſimpliciter ad-
miſſos Cyprianus ipſe commemorat? Eadem quippe *Cyprianus*
arcæ vnitas eos ſaluos fecit, in qua nemo niſi per aquã *in epiſto. ad*
ſaluatus eſt. Ipſe enim dicit, Potens eſt dominus miſe- *Iubaianum*
ricordia ſua indulgẽtiam dare, & eos qui ad Eccleſiam
ſimpliciter admiſsi, in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſię
ſuæ muneribus non ſeparare. Si non per aquam, quo-
modo in arca? Si non in arca, quomodo in Eccleſia?
Si autem in Eccleſia, vtique in arca: & ſi in arca, vtique
per aquam. Poteſt ergo fieri vt quidam foris baptizati,
per dei præſciẽtiam verius intus baptizati deputentur:
quia illic eis aqua incipit prodeſſe ad ſalutem: Neque
enim aliter dici poſſunt ſalui facti in arca niſi per aquã.
Et rurſus quidam qui videbantur intus baptizati, per
eandem præſcientiam dei foris baptizati verius depu-
tentur. Male quippe vtentes baptiſmo per aquam mo-
riuntur, quod nulli tunc accidit, niſi qui præter arcam
fuit. Certe manifeſtum eſt id quod dicitur in Eccleſia
intus & foris, in corde non in corpore cogitandum, L
quandoquidẽ omnes qui corde ſunt intus in arcæ vni-
tate, per eandem aquam ſalui fiunt, per aquam omnes
qui corde ſunt foris, ſiue etiam corpore foris ſint, ſiue
non ſint, tanquam vnitatis aduerſarij moriuntur. Sicut
ergo non alia, ſed eadem aqua in arca poſitos ſaluos fe-
cit, & extra arcã poſitos interemit, ſic nõ alio, ſed eodẽ
baptiſmo & boni catholici ſalui fiunt, & mali catho-
lici vel hæretici pereunt. Quid autem beatiſsimus Cy-
prianus de catholica ſentiat, & quomodo eius autho-
ritate penitus obterantur hæretici. quãquam multa di-
xerim, ſeorſum tamen ſi domino placuerit, aliquanto
vberius atque manifeſtius dicere ſtatui, cum prius de
concilio eius dixero quę deberi à me puto, quod in dei
voluntate ſequenti volumine aggrediar.

Libri quinti finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi de baptiſmo contra Donatiſtas, Liber ſextus. M

POTERAT iam fortaſſe ſufficere
quòd toties repetitis rationibus & *De his qui*
multipliciter diſputando verſatis *præpoſtere*
atque tractatis, adiunctis etiam di- *imitantur*
uinarum ſcripturarum documen- *Cyprianum*
tis, & ipſius Cypriani tot teſtimo- *Caput I.*
niis ſuffragantibus, iam etiam cor- *1. q. 1. cap.*
de tardiores, quantum exiſtimo intelligunt, baptiſmũ *etiã corde.*
Chriſti nulla peruerſitate hominis ſiue dantis ſiue ac-
cipientis poſſe violari. Nec ob aliud illis temporibus *De con. di.*
quando iſta quęſtio contra vtilem conſuetudinem diſ- *4. cap. quo-*
putationibus ſalua charitate atque vnitate altercan- *modo deus.*
tib⁹ diſcutiebatur, viſum eſt quibuſdam etiam egregiis
viris antiſtitibus Chriſti, inter quos præcipue beatus
Cyprianus eminebat, non eſſe poſſe apud hęreticos vel
ſchiſmaticos baptiſmum Chriſti, niſi quia non diſtin-
guebatur ſacramentum ab effectu vel vſu ſacramenti.
Et quia eius effectus atque vſus in liberatione à peccatis
& cordis rectitudine apud hæreticos nõ inueniebatur,
ipſum quoque ſacramentum non illic eſſe putabatur.

A Sed cõuertentibus oculos ad interioris paleæ multitu-
dinem, cũ & hi qui in ipſa vnitate peruerſi ſunt & per-
ditè viuunt, appareant remiſsionẽ peccatorum nec da-
re poſſe nec habere, quia non malignis ſed bonis filiis
Ioan.20. dictum eſt, Si cui dimiſeritis peccata dimittuntur ei: ſi
cui tenueritis, tenebuntur: habere tamẽ & dare & acci-
pere baptiſmi ſacramentum, ſatis eluxit paſtoribus ec-
cleſiæ catholicæ toto orbe diffuſæ, per quos poſtea ple-
narij concilij authoritate originalis cõſuetudo firma-
ta eſt, & ouem quæ foris errabat, & dominicum chara-
cterẽ à fallacibus deprędatoribus ſuis foris acceperat,
venientem ad Chriſtianæ vnitatis ſalutem, ab errore
corrigi, à captiuitate liberari, à vulnere ſanari, chara-
cterem tamẽ dominicũ in ea agnoſci potius quàm im-
probari: quandoquidem ipſum characterem multi &
lupi & lupis infigunt, qui videntur quidem intus eſſe,
veruntamen ad illam ouem, quæ etiam ex multis vna
eſt non pertinere morum ſuorum fructibus cõuincun-
tur, in quibus in finem vſque perdurãt: Quia ſecũdum
Matth.7. præſcientiam dei, ſicut multæ oues errant exterius, ſic
2.Timo.2. multi lupi inſidiantur interius: Inter quos tamen nouit
B dominus qui ſunt eius, qui non audiunt vocem niſi pa-
Matth.23. ſtoris, etiam cum clamat per ſimiles Phariſæorum, de
quibus dictum eſt, Quæ dicunt, facite. Sicut enim ho-
1.Timo.1. mo ſpiritalis habens finem præcepti, id eſt, charitatem
de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta
Sapien 9. poteſt aliquid ex corpore quod adhuc corrumpitur &
Philip.3. aggrauat animam, minus liquide cernere & alter ſape-
re quod in eadem charitate permanenti deus cum vo-
luerit reuelabit: ſic in homine carnali atque peruerſo
poteſt aliquod bonum & vtile reperiri, quod aliũde ſit,
non ex ipſo: Nam vt in palmite fructuoſo inuenitur ali-
quid quod purgandum ſit, vt maiorem fructum ferat,
ita & in arundine ſterili atque arida vel alligata ſolet
vua pẽdêre. Et ideo ſicut ſtultum eſt fructiferi palmitis
purgamenta diligere, commode autem facit qui poma
ſuauia vbicunque ſuſpenſa non reſpuit, ita quiſquis ab
vnitate præciſus propterea rebaptizat, quia Cypriano
viſum eſt ab hęreticis venientes denuo baptizari opor-
tere, laudanda in tãto viro auerſatur, & emendanda ſe-
ctatur, nec ea ipſa quæ ſectatur aſſequitur. Ille enim dũ
zelo dei grauiter deteſtatur eos qui ſe ab vnitate ſepa-
rauerunt, etiã ab ipſo baptiſmate ſeparatos eſſe arbitra-
C tus eſt: iſti autem parum ſceleris putantes, quòd ipſi à
Chriſti vnitate ſeparati ſunt, etiam baptiſmum eius il-
lic non eſſe & ſecum exiiſſe cõtendunt. Tam ergo lon-
ge ſunt à fœcũditate Cypriani, vt nec purgamẽtis eius
Nec in Pe- æquentur. Item quiſquis non habens charitatem,
tro imitan- & perditas vias morum ingrediens peſsimorum, intus
da omnia. videtur eſſe cum foris ſit, & baptiſmum Chriſti nec in
Caput II. hæreticis repetit, nihil eius adiuuat ſterilitatem quod
non fœcundatur ſuo, ſed fructu oneratur alieno. Fieri
autem poteſt vt aliquis vigeat in radice charitatis, & in
quo Cyprianus aliter ſapuit rectè ſapiat, & tamẽ in Cy-
priano quàm in iſto plura fœcunda ſint, & in iſto quam
in Cypriano plura purganda ſint. Non ſolum itaque
malos catholicos nullo modo comparamus, ſed nec
bonos facile coæquamus beato Cypriano, quem inter
raros & paucos excellentiſsimæ gratiæ viros numerat
pia mater Eccleſia, quamuis iſti & apud hæreticos co-
gnoſcant baptiſmum Chriſti, illi autem aliter viſum ſit,
vt per eum minus aliquid videntem, & in vnitate fir-
miſsime permanẽtem, manifeſtius demonſtraretur hæ-
reticis, quam ſacrilego ſcelere rumperetur vinculum
pacis. Neque enim Phariſæi cæci, quamuis dicentes ali-

quando quod fieri debeat, comparandi erãt Apoſtolo D
Petro, quamuis dicenti aliquãdo quod fieri nõ debeat.
Nõ ſolum autem iſtorum ariditas illius viriditati con-
ferenda non eſt, ſed nec aliorum fructus illius vbertati
adæquandus eſt. Gentes enim nemo iudaïzare nũc co- *Galat.2.*
git, nec ideo tamen quiſquam nunc in Eccleſia quan-
tumlibet profecerit, Petri apoſtolatui conferendus eſt.
Quapropter reddens debitam reuerentiam, dignúm-
que honorem quantum valeo perſoluens pacifico Epi-
ſcopo & glorioſo Martyri Cypriano, audeo tamen di-
cere eum aliter ſenſiſſe de ſchiſmaticis vel hæreticis ba-
ptizandis, quàm poſtea veritas prodidit, non ex mea,
ſed ex vniuerſæ eccleſiæ ſententia, plenarij concilij au-
thoritate roborata atque firmata: ſicut venerãs pro ſui
merito Petrum primum Apoſtolorum & eminentiſsi-
mum martyrem, audeo tamen dicere, non eum rectè fe-
ciſſe vt gẽtes Iudaïzare cogeret. etiam hoc enim dico,
non ex mea, ſed ex Apoſtoli Pauli ſalutari doctrina, per
Eccleſiam vniuerſam retenta atque ſeruata. Diſputans
ergo de ſententia Cypriani, multũ infra merita poſitus
Cypriani, dico ſacramentum baptiſmi & bonos & ma-
los poſſe habere, poſſe dare, poſſe accipere, & bonos qui- E
dem vtiliter ac ſalubriter, malos autem pernicioſe ac
pœnaliter, cum illud tamen in vtriſque ſit ęqualiter in-
tegrum, atque nihil intereſſe ad eius æqualem in omni-
bus integritatem, quanto peior id habeat inter malos,
ſicut nihil intereſt quantu melior id habeat inter bo-
nos. Ac per hoc etiam nihil intereſt quanto peior det,
ſicut nihil intereſt quanto meliuri det: Atque ita nihil
aliud intereſt quãto peior id accipiat, ſicut nihil inter-
eſt quanto melior accipiat. Illud autem per ſeipſum &
in eis qui non æqualiter iniqui ſunt, æqualiter ſanctum
eſt. Habere autem baptiſmum, & tradere & acci- *Cap III.*
pere malos nequaquam in melius commutatos, & de
ſcripturis canonicis & de ipſius Cypriani literis ſatis, vt
arbitror, demonſtrauimus, quos non pertinere ad ſan-
ctam eccleſiam dei, quamuis intus eſſe videantur, ex
hoc apertiſsime apparet, quia iſti ſunt auari, raptores,
fœneratores, inuidi, maleuoli, & cætera huiuſmodi: Illa *Cant. 6.*
autem columba vnica, pudica & caſta, ſponſa ſine ma- *Ephe.5.*
cula & ruga, hortus cõcluſus, fons ſignatus, paradiſus *2.Retract.*
cum fructu pomorum, & cætera quæ de illa ſimiliter *cap.18.*
dicta ſunt, quod non intelligitur niſi in bonis & ſanctis *Cant.4.*
& iuſtis, id eſt, non tantum ſecundum operationes mu- F
nerum dei bonis maliſque communes, ſed etiam ſecun
dum intimam & ſupereminentem ſpiritus ſancti gra-
tiam habentibus, quibus dominus dicit, Si cui dimi- *Ioan.20.*
ſeritis peccata, dimittuntur ei: & ſi cui tenebitis, tene-
buntur. Ac per hoc nihil idoneum dici, cur non poſ- *Per malum*
ſit malus etiam tradere baptiſmum, qui poteſt habe- *miniſtrum*
rę, & ſicut pernicioſe habet, ita etiam pernicioſe trade- *piorum ſo-*
re, non quia tale aliquid tradit, nec quia talis tradit, *cietas cõdo-*
ſed quia tali tradit. Nam cum malus tradit bono, id eſt, *nat peccata*
in vnitatis vinculo, veraci conuerſione mutato, inter *Caput IIII.*
bonum ſacramentum quod traditur, & bonum fide- *De conſe.*
lem cui traditur, tradentis malitia ſuperatur: Et cum *diſt. 4. cap.*
illi veraciter ad deum conuerſo peccata dimittuntur, *quomodo*
ab eis dimittuntur, quibus ipſa veraci conuerſione con *deus.*
iungitur: Idem quippe ſpiritus ſanctus ea dimittit, qui *Eccleſia oc-*
datus eſt omnibus ſanctis ſibi charitate cohærentibus, *culta.*
ſiue ſe nouerint corporaliter ſiue nõ nouerint: Simili-
ter cum alicuius peccata tenẽtur, ab eis vtique tenẽtur, *Baptiſmum*
à quibus ſe ille cui tenẽtur, vitæ diſsimilitudine & pra- *& malus*
ui cordis auerſione diſiũgit, ſiue illum corporaliter no *dat malo.*
uerint, ſiue non nouerint. Quapropter omnes *Caput V.*

G inali ſpiritaliter à bonis ſeiuncti ſunt: ſi autem etiam corporaliter aperta diſſenſione ſeparētnr, peiores fiūt. Sed vt dictum eſt, nihil intereſt ad baptiſmi ſanctitatem, quanto quiſqne peior id habeat, & quanto peiori tradat: poteſt tamen tradere ſeparatus, ſicut poteſt habere ſeparatus, ſed pernicioſe tradere, ille autem cui tradit, poteſt ſalubriter accipere, ſi ipſe non ſeparatns accipiat, ſicut pleriſq; accidit vt catholico animo, & corde ab vnitate pacis non alienato, aliqua neceſsitate mortis ingruentis, in aliquem hæreticum irruerent, & ab eo Chriſti baptiſmum ſine illius peruerſitate perciperent, & ſiue defuncti ſiue liberati nequaquam apud eos remanerent, ad quos nunquam corde tranſierant. Si autem etiam & ipſe ſeparatus acceperit, tanto pernicioſius accipit, quāto maius bonū eſt quod non bene accipit: & tanto magis valet ad exitium ſeparato, quanto magis poſſet ad ſalutem valere cōiuncto. Et ideo ſi ab illa peruerſitate correctns & à ſeparatione conuerſus venerit ad catholicā pacem, ſub eodem baptiſmate quod acceperat, eius peccata dimittūtur propter vinculū charitatis, ſub qno baptiſmate peccata ei* tenebātur propter ſacrilegium diuiſionis, quia illud &

H in homine iuſto & in homine iniuſto ſemper ſanctum eſt, quod neque æquitate alicuius augetur, neq; alicuius iniquitate minuitur. Quæ cum ita ſint, quid huic perſpicuæ veritati obfuit, quod multi coepiſcopi Cypriano in illam ſententiam conſenſerunt, ſuáſqne in idem conuenientes proprias protulerunt, niſi vt magis magiſque illius viri erga vnitatem Chriſti charitas innoteſcat? Si enim ſolus iſta ſentiens nullo conſentiente remaneret, videretnr propterea refriguiſſe ab ſcelere ſchiſmatis, quia ſocios nō inueniebat erroris. Tā multis antē ſibi cōſentientibus quòd cū cęteris diuerſa ſentientibus in vnitate permanſit, catholicæ vniuerſitatis ſanctiſsimum vinculum, non timore ſolitudinis, ſed pacis amore ſeruauit. Quapropter poſſet quidem iam videri ſuperfluum cęterorum etiam illius concilij Epiſcoporum ſingulas retractare ſentētias. Sed quoniam corde tardiores non putantes eſſe reſponſum, ſi alicui loco cuiuſque ſermonis non ibi ſed alibi reſpondeatur, quod illuc etiam poſsit adhiberi, melius multum

I legendo atterantur vt acuantur, quàm parum intelligendo conqueruntur vt redarguantur. Primum ergo ipſius Cypriani conſultationem, qua indicatur anima pacifica & exundans vbere charitatis, vnde concilium ipſum incipit, iterum cōſiderandam commemoremus. Audiſtis, inqnit, collegæ dilectiſsimi, quid mihi Iubaianus coepiſcopus noſter ſcripſerit, conſulens mediocritatem noſtrā de illicito & prophano hæreticorum baptiſmo, & quid ego ei reſcripſerim, cēſens ſcilicet quod ſemel atque iterum & ſæpe cenſuimus, hęreticos ad eccleſiam venientes, eccleſiæ baptiſmo baptizari & ſanctificari oportere. Item lectę ſunt vobis & aliæ Iubaiani literę, quibus pro ſua ſyncera & religioſa deuotione ad epiſtolam noſtram reſcribens, non tantum conſenſit, ſed & inſtructum ſe eſſe gratias egit. Supereſt vt de hac ipſa re ſingnli quid ſentiamns proferamus, Neminem iudicantes, aut à iure cōmunionis aliqnem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Neque enim quiſquā noſtrum Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequēdi neceſsitatē collegas ſuos adigit, quum habeat omnis Epiſcopus pro licētia libertatis & poteſtatis ſuæ arbitrium proprinm, tanquam iudicari ab alio non poſsit, quum nec ipſe poteſt alterum iudicare: ſed expectemus vniuerſi iudicium domini noſtri

αὐθις αὖ Excutit acta cōcilij. Caput VI. Verba Cypriani in cōcilio Carthagenenſi.

K Ieſu Chriſti, qui vnus & ſolus habet poteſtatem & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro iudicandi. Iam ſatis quantum arbitror non ſolum ad Epiſtolam quam Iubaiano ſcripſit, ſed etiam ad illam quā ad Quintum dedit, & ad illam quam cum quibuſdam collegis ad quoſdam collegas, & ad illam quam ad Pompeium quantnm potuimus pro vniuerſitate catholicæ cōſenſionis atque concilij, in cuius vnitate iſti tanqnam pia membra manſerunt, libris ſuperioribus diſputauimus. Quapropter iam vnum opportunum videtur, quid etiam cæteri ſingillatim cenſuerint conſiderare ea libertate quam nobis etiam ipſe nō abrogauit, dicēs, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Quod eum non puto propterea dixiſſe vt cogitationes tacitas collegarum, tanquā de abdito erutas tali ſecuritate captaret, ſed quòd reuera pacem vnitatémque diligeret, ex aliis ſimilibus videre facillimum eſt, vbi ad ſingulos ſcribit ſicut ad ipſnm Iubaianum. Hæc tibi, inquit, breuiſsime pro noſtra mediocritate reſcripſimus frater chariſsime, nemini præſcribētes aut præiudicantes quo minus vnuſquiſque Epiſcoporum quod putat faciat, habens arbitrij ſui liberā poteſtatem. Et ne quiſ-

Diſſenſurus à concilio, præfatur libertatem à Cypriano concessam. Cap. VII.

L quam ſi hac eadē libera poteſtate diuerſa ſentiret, pellendus à cæterorum cōſortio videretur, ſequitnr & dicit, Nos quantum in nobis eſt propter hæreticos cum collegis & coepiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus diuinam concordiam & dominicam pacem tenemus. Et paulopoſt, Seruetur, inqnit, à nobis patienter & leniter charitas animi, collegij honor, vinculū fidei, concordia ſacerdotij. Sic & in epiſtola quam ſcripſit ad Magnum, cum de baptiſmo tinctorum & perfuſorum quæreretur vtrum aliquid intereſſet: Qua in parte, inquit, nemini verecundia & modeſtia veſtra pręiudicat, qno minus vnnſqniſq; quod putauerit ſentiat, & quod ſenſerit faciat. Quibus eius ſermonibus ſatis apparet illo tempore ab eis iſta eſſe tractata, quo nondū declarata ſine ambagine hauriebātur, ſed adhuc clauſa magno molimine quęrebantur. Nos ergo iam de baptiſmi ſimplicitate vbique agnoſcenda conſuetudinem vniuerſæ Eccleſiæ, etiam concilijs vniuerſalibns roboratam

Cyprianus in epiſtola ad Iubaianum.

Cyprianus ad Magnū epiſto. 7.

M tenentes, accepta quoqne ex verbis Cypriani maiore fiducia, per quæ mihi etiam tunc liceret ſaluo iure communionis diuerſa ſentire, vnitate quidem prælata atque laudata, qualem beatus Cyprianus & eius collegæ qui cum eo concilium illud fecerunt, cum diuerſa ſentientibus tenuerunt, hæreticorum & ſchiſmaticorum ſeditioſas calumnias proturbantes atque euertentes in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, qui per Apoſtolum ſuum loqnens, ait, Sufferentes inuicem in dilectione, ſtndentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis: per quem etiam ait, Si quid aliter ſapitis, id qnoque vobis deus reuelabit: ſanctorum Epiſcoporum ſententias, ſaluo cum eis vinculo vnitatis & pacis, in quo retinendo eos quātum ipſe dominus adiuuat imitamur, conſiderandas & pertractandas aggredimur.

Ephe. 4.

Philip. 3.

Cecilius à Bilta dixit, Ego vnum baptiſmum in Eccleſia ſola ſcio, & extra eccleſiam nullum. Hoc erit vnum vbi ſpes vera eſt & fides certa. Sic enim ſcriptum eſt, Vna fides, vna ſpes, vnum baptiſma: non apnd hæreticos vbi ſpes nulla eſt & fides falſa, vbi omnia per mēdacium aguntur, vbi exorcizat dęmoniacus, ſacramētnm interrogat cuins os & verba cācer emittunt, fidē dat infidelis, veniam delictorum tribuit ſceleratus, & in nomine Chriſti tingit antichriſtus, benedicit à deo

Cap. VIII.

Ephe. 4.

A maledictus, vitam pollicetur mortuus, pacem dat impacificus, deum inuocat blaſphemus, ſacerdotium adminiſtrat profanus, ponit altare ſacrilegus. Ad hæc omnia accedit & illud malum, vt antiſtes diaboli audeat euchariſtiã facere, aut qui illis aſsiſtunt, dicant hæc omnia falſa eſſe de hęreticis. Ecce ad qualia cogitur Eccleſia conſeotire, & ſine baptiſmo & veoia delictorũ communicare compellitur. Quam rem fratres fugere ac vitare debemus, & à tanto ſcelere nos ſeparare, & vnum baptiſma tenere, qood ſoli Eccleſię à deo cõceſſum eſt.

Auguſt. Ad hæc reſpõdeo, quoniam talis eſt quiſquis etiam intus confitetur ſe deum noſſe, factis autem negat, quales ſunt aoari & inuidi, & qui propter fraternũ odium, *1.Ioan.3.* non meo ſed ſancti Ioannis Apoſtoli teſtimonio dicuntur homicidæ: & ſpem noo habent, quia malam conſcientiam gerunt: & perfidi ſunt, quia oon id agnnt quod deo vouerunt. & mẽdaces, quia falſa profitentur: & dæmoniaci, quia diabolo & angelis eius in ſuo corde *1.Cor.15.* locum prębẽt, & verba eorum putredinem operantur, cum corrumpunt bonos mores per colloquia mala: & infideles ſunt, quia quod deus talibus minatur, irrident: & ſcelerati, quia nefarie viuunt: & antichriſti, B quia mores eorum Chriſto aduerſantur: & à deo maledicti, quia vbiq; tales ſancta ſcriptura execratur: & mortui, quia carent vita iuſtitiæ: & impacati, quia cõtrariis factis cum dei ſermone confligunt: & blaſphemi, quia per eorum perditos actus nomini Chriſtiano derogatur: & profani, quia ab illo dei ſaoctuario ſpititaliter ioteriore ſecluſi ſunt: & ſacrilegi, qui in ſeipſis templum dei male viuendo corrumpunt: & antiſtites diaboli, quia fraudi & auaritiæ quæ eſt idololatria ſeruiunt. Tales autẽ nonoullos, imò plurimos, & Apoſtolus Paulus & Epiſcopus Cyprianus etiam intus eſſe teſtaotur. Cur ergo iſti baptizant? Cur etiam quidam qoi ſeculo verbis & non factis renunciant, ab huiuſmodi motibus non mutati baptizantur, & quãdo mutantur non rebaptizantur? Iam vero quod indignatur & dicit, Ecce ad qualia Eccleſia cogitur conſentire, & ſine baptiſmo & venia delictorum communicare compellitur: niſi eſſent cęteri Epiſcopi qui alios ad iſta compellerent, non vtique diceret. Vnde etiam oſtenditur illos tunc veriora ſenſiſſe, qoi nõ receſſerunt à priſtina conſuetudine, quę poſtea cõcilij vnioerſitate firma- C ta eſt. Quid eſt autem quod adiungit & dicit, Quam rem fratres fugere ac vitare debemus, & à tanto ſcelere nos ſeparare? Si enim hoc ita dicit, vt iſta non faciat nec approbet, alia res eſt: Si autem vt diuerſa ſentientea damnet & ſegreget, prioribus reſiſtit verbis Cypriani, quibus ait, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes.

Cap. IX. Primus Felix à Migirpa dixit, Cenſeo omnem hominem ab hæreſi venientem baptizandom. Fruſtra enim illic pntat ſe eſſe baptizatum, quum non ſit baptiſma niſi in Eccleſia vnum & verum, quia & dominus vnus & fides vna eſt, in qna ſtat vnum baptiſma, & ſanctitas, & cætera. Nam quæ foris exercentur, nullum habent ſalutis effectum.

Auguſt. Ad ea quæ Felia à Migirpa dixit, hæc dicimus, Si non eſſet baptiſma vnum & verum niſi in Eccleſia, nõ vtique eſſet in eis qui ab vnitate diſcedunt. Eſt autem in eis, nam id non recipiunt redeuntes, non ob alind niſi quia non amiſerant recedentes. Quod autem ait, nam quæ foris exercentur, nullom habent ſalutis effectum: conſentio, & omnino verum eſſe credo. Alind eſt enim nõ ibi eſſe, aliud nullum habere ſalutis effectum. Venientibus enim ad catholicam pacem, prodeſſe incipiunt quæ foris inerant, D ſed foris non proderant.

Caput X. Polycarpo autem Hadrumetino, quoniam dixit, Qui hæreticorum baptiſmum probant, noſtrum euacuant, †Reſpondemus, Si hæreticorum eſt baptiſmus qui per hæreticos daıor, auarorum & homicidarũ eſt qui intus à talibus datur. Si autem hoc iſtorum non eſt, nec illud illorum eſt, ac per hoc apud quoſcunque ſit, Chriſti eſt.

† aliàs, hæreticis communicant. *Auguſt.*

Caput XI. Nouatus à Thamugade diait, Licet ſciamus omnem ſcripturam teſtimoniũ reddere de ſalutari baptiſmo, debemos tamen fidem noſtram exprimere. Hæreticos & ſchiſmaticos ad Eccleſiam veniẽtes qui pſeudobaptizati videntur, debere eos in fonte pereoni baptizare. Et ideo ſecundum teſtimonium ſcripturarum, & ſecundum decretum collegarum noſtrorum ſanctiſsimorum virorum, omnes ſchiſmaticos & hęreticos qui ad Eccleſiam conuerſi ſunt baptizari, ſed & quicũque ordinati videbãtur, inter laicos recipi.

Auguſt. Nouatos à Thamugade quid fecerit dixit, non autem aliquid attulit vnde ſe oſtenderet facere debuiſſe quod fecit. Nominauit autem teſtimonium ſcripturarum & decretom collegarum, ſed non iode aliquid protulit qood conſiderare poſſemus. E

Exponit quid ſit renaſci ex aqua & ſpiritu ſancto. Nemeſianus à Tubnnis dixit, Baptiſma qood dant hæretici & ſchiſmatici non eſſe verum, vbique in ſcripturis ſanctis declaratum eſt: quoniam ipſi præpoſiti eorũ falſi Chriſti ſunt, & falſi Prophetæ, dicẽte domino per Salomonem, Qui fidens eſt in falſis, hic paſcit ventos, idem autem ipſe ſeqoitur aoes volãtes. *Cap. XII.* Derelinquit autem vias vioeæ ſuæ, & à ſemitis agri ſui erraoit. Ingreditur autem per auia loca atque arida, & terram deſtinat à meſſe, colligit autem manibus ſterilitatem. Et iterum, Ab aqua aliena abſtine te, & de fonte alieno ne biberis, vt longum viuas tempus, adiiciantur etiam tibi anni vitæ. Et in Euãgelio ſua voce dominus noſter *Ioan.3.* Ieſus Chriſtus locotus eſt, dicens, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum dei. Hic eſt ſpiritus qui ab initio ferebatur ſupee aquam. Neqoe enim ſpiritus ſine aqoa operari poteſt, neq; aqua ſine ſpiritu. Male ergo ſibi quidam interpretantur, vt dicant, qoòd per manus impoſitionem ſpiritum ſanctum accipiant, & ſic recipiãtur, qoum manifeſtum ſit vtroque ſacrameoto debere eos renaſci in Eccleſia catholica. Tunc qoippe poterunt filij dei eſſe, F dicente Apoſtolo, Curantes ſeruare vnitatem ſpiritus *Ephe.4.* in cõiunctione pacis, vnum corpus & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus deus. Et hęc omnia Eccleſia catholica loquitur. & iterum in Euangelio *Ioan 3.* dicit, Quod natum eſt de carne, caro eſt: & quod natũ eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt: quoniam ſpiritus deus eſt, & de deo natus eſt. Ergo omnes hæretici & ſchiſmatici omnia quæcunque faciunt carnalia ſunt, dicente Apo- *Galat.5.* ſtolo, Manifeſta enim ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicationes, immunditiæ, inceſtus, idololatriæ, veneficia, inimicitiæ, certamina, zelus, ira, diuiſiooes, hęreſes, & his ſimilia, de quibus pędixi vobis ſicut pędico, quoniam quicunque hæc faciunt, regnum dei non hæreditabũt. Condemnat ęque Apoſtolus cum omnibus malis & eos qui diuiſionem faciunt, hoc eſt ſchiſmaticos & hęreticos. Niſi ergo acceperint baptiſma ſalutare in eccleſia catholica quę vna eſt, ſalui eſſe non poſſunt, ſed cum carnalibus in iudicio domini damnabuntur.

Auguſt. Nemeſianus aotem à Tubunis multa poſuit teſtimonia ſcripturarum, ſed pro ſententia catholicæ quam declarandam & commendãdam ſuſcepimus, multa locutus

G eſt: Niſi forte putandum eſt quia non fidit in falſis qui fidit in ſpe eerum temporalium, ſicut omnes auari atq; eapaces,& qui ſeculo non factis ſed verbis renunciant, quales tamen intus & baptizare & baptizari etiam Cyprianus eſt teſtis. Ipſi ſequuntur etiã aues volantes,quia non apprehendunt quæ concupiſcunt. Deſerit autem vias vineæ ſuæ,& à ſemita agelli ſui errat & ingreditur per auia loca atque arida & terram deſtinatam ſiti. Cõſequitur autem manibus infructuoſa, non hæreticus tãtum, ſed omnis qui male viuit,quia omnis iuſtitia fructuoſa eſt,& omnis iniquitas infructuoſa. Qui vero aquam alienam de fonte extraneo bibunt, non hæretici tantum ſunt,ſed omnes qui nõ viuunt ſecundũ ea quæ docet deus, & viuunt ſecundum ea quæ docet diabolus. Nam ſi de baptiſmo diceret,non diceret,ne de fonte extraneo biberis:ſed,de fonte extraneo nõ te ablueris.

Ioan.3. Iam vero quod dominus ait,Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum dei, quid eum adiuuet ad id quod putat, omnino non video. Aliud eſt enim, omnis qui intrabit in regnum cœlorum, prius naſcitur ex aqua & ſpiritu, quia niſi renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, nõ intrahit in regnum cœlorum: quod dominus dixit & verum eſt. Aliud au-
H tem,omnis qui naſcitur ex aqua & ſpiritu,intrabit in regnum cœlorum: quod vtique falſum eſt. Nam & Si- *Act.8.* mon ille Magus natus erat ex aqua & ſpiritu, & tamen non intrauit in regnum cœlorum. Sic fieri poteſt vt hæreticis etiam contingat. Aut ſi non naſcitur ex ſpiritu niſi qui veraci conuerſione mutatur,omnes qui ſeculo verbis & non factis renunciant, non vtique de ſpiritu,ſed ex aqua ſola naſcuntur,qui tamen & intus teſte Cypriano ſunt. Neceſſe eſt enim vt vnum de duobus concedatur,aut illi qui fallaciter ſeculo renunciant,naſcuntur de ſpiritu, quamuis ad perniciẽ,nõ ad ſalutem, atque ita poſſunt & hæretici: aut ſi illud quod ſcriptũ *Sapien.1.* eſt, Sanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum, etiam ad hoc valet vt fallaciter ſeculo renũciantes, nõ naſcantur de ſpiritu, poteſt quis baptizari aqua,& non naſci de ſpiritu. Et fruſtra Nemeſianus ait, Neque ſpiritus ſine aqua operari poteſt,nec aqua ſine ſpiritu. Iam vero & alibi ſæpe dictũ eſt,quomodo fieri poſſit,vt habeant communiter vnum baptiſma, qui Eccleſiam nõ habent vnam,ſicut fieri poteſt in ipſa intus Eccleſia, vt non habeãt vnum ſpiritum ſancti per iuſtitiam,& immundi per auaritiã, & tamen habeant vnum baptiſma. Sic enim dictum eſt, vnum corpus,id eſt Eccleſia,ſicut *Ephe.4.* vnus ſpiritus & vnum baptiſma. Iam cætera quæ dixit,
I noſtræ potius aſſertioni ſuffragantur. Poſuit enim ex *Ioan 3.* Euangelio teſtimonium,Quod natum eſt de carne,caro eſt: & quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt: quia deus ſpiritus eſt, & ex deo natus eſt, & intulit, Ergo omnes hæretici & ſchiſmatici, omnia quæcunque fa- *Galat.5.* ciunt carnalia ſunt,dicẽte Apoſtolo, Manifeſta ſunt enim opera carnis, quæ ſunt fornicationes,immũditiæ, & cætera quæ ibi dicit Apoſtolus, vbi & hæreſes commemorauit, iſte executus eſt, quoniam quicunque hæc faciunt, regnum dei non hæreditabunt. Deinde adiecit & dixit: Condemnat itaque Apoſtolus cum omnibus malis & qui diuiſionem faciunt, hoc eſt, ſchiſmaticos & hęreticos. Bene quidẽ enumerãs opera carnis, inter quæ & hæreſes ſunt, inuenit & dixit ſimul omnia damnantem Apoſtolum. Interroget ergo ipſe ſanctum Cyprianum,& audiat ab eo quàm multi etiam intus ſecũdum opera mala carnis viuunt,quæ cũ hæreſibus dãnat Apoſtolus,& tamen baptizant & baptizantur. Cur ergo ſoli hæretici dicuntur baptiſmum habere K non poſſe,quem habent ſocij damnationis ipſorum?

Ianuarius à Lambeſe dixit,Secundum ſcripturarum *Cap.XIII.* ſanctarum authoritatẽ decerno omnes hæreticos baptizandos,& ſic in Eccleſiam ſanctã admittẽdos. Huic *Auguſt.* reſpondetur,ſecundum ſcripturarũ ſanctarum authoritatem decreuit cõcilium catholicum orbis terrarum etiam in hæreticis inuentum Chriſti baptiſmũ non eſſe improbandum. Si autem poneret teſtimonia ſcripturarum: aut contra nos non eſſe,aut etiã pro nobis eſſe demonſtraremus, ſicut ecce qui eum ſequitur

Lucius *Cap.XIIII.* à Caſtragalba dixit, Cum dominus in Euãgelio ſuo di- *Matth.5.* xerit, Vos eſtis ſal terræ. Si autem ſal infatuatum fuerit, id quod ſalietur ex eo,ad nihilum valebit, niſi vt proiiciatur foras,& cõculcetur ab hominibus: & iterum poſt reſurrectionem ſuam mittens Apoſtolos ſuos mandauerit, dicens, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & *Matt.28.* in terra: ite ergo & docete omnes gentes baptizantes eas in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Quum ergo manifeſtum ſit hęreticos, id eſt, hoſtes, non integrã ſacramenti confeſſionem habere: Item ſchiſmaticos non poſſe condire ſapientia ſpiritali, quum ipſi ab Eccleſia, quæ vna eſt, recedendo infatuati contrarij facti ſint: fiat ſicut ſcriptum eſt,Domus contrariorum legis L debent emundationem: & cõſequens ſit eos qui à contrariis baptizati inquinati ſunt, primo purgari, & tum demum baptizari.

Lucius à Caſtragalba ex Euange- *Auguſt.* lio poſuit teſtimonium,dicente domino, Vos eſtis ſal *Matth.5.* terræ,ſi autem ſal infatuatum fuerit,id quod ſalietur ex eo ad nihil valebit, niſi vt proiiciatur foras & conculcetur ab hominibus: quaſi nos dicamus homines ipſos foras proiectos aliquid valere vel ad ſuam vel ad aliorum ſalutem. Sed & qui talia videntur intus: non ſolũ ſpiritaliter foris ſunt, ſed etiam corporaliter in fine ſeparabuntur: Omnes enim tales ad nihil valent, nec ideo tamen ſacramentum baptiſmatis quod in eis eſt nihil eſt: Nam & in ipſis qui proiiciuntur foras,ſi reſipiſcant & redeant,ſalus eis quæ receſſerat redit, baptiſma vero quia nõ receſſerat nõ redit. Et illud quod ait *Matth.28.* dominus, Ite ergo docete omnes gẽtes baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, non permiſit baptizare niſi bonos, quia malis non diceret,Si cui di- *Ioan.20.* miſeritis peccata, dimittentur ei: ſi cui tenueritis, tenebuntur. Quomodo ergo intus baptizãt mali,qui dimittere peccata non poſſunt? Quomodo etiam baptizant malos non mutatos,quorum peccata adhuc ſuper eos ſunt,ſicut Ioannes dicit, Qui odit fratrem ſuum,in *1.Ioan.2.* tenebris eſt vſque adhuc. Si autem tunc dimittuntur, M cum ſe bonis & iuſtis per charitatis vinculum coniunxerint per quos in Eccleſia peccata dimittuntur, quamuis à malis baptizati ſint,intima charitate coniungunt, ſic & illis qui forinſecus veniunt, & ad eãdem compaginẽ corporis Chriſti interno vinculo pacis accedũt, baptiſmus tamen Chriſti in vtriſque agnoſcẽdus, & in nullis improbãdus eſt,ſiue antequã conuertantur,quãuis eis nihil proſit,ſiue cum cõuertũtur vt proſit. Cum ipſi ab Eccleſia quæ vna eſt,inquit,recedendo infatuati contrarij facti ſunt, fiat ſicut ſcriptũ eſt, Domus cõtrariorum legis debent emundationem: cõſequens eſt,inquit, eos qui à contrariis baptizati, inquinati ſunt,primo purgari,& tunc demũ baptizari. Quid ergo raptores & homicidæ? non ſunt contrarij legis dicentis, Nõ *Exod.20.* occides,non furaberis? Debent ergo emundationem: quis hoc negauerit? Et tamen non ſolum quicunque à talibus vitiis baptizantur,ſed etiã qui tales non mutati *tantum*

A baptizantur, quamuis adhuc purgationem debeant vt mutentur, non tamen ampliùs cum mutati fuerint baptizantur. Tanta vis eſt in ſacramento ſimplicis baptiſmi, vt cùm fateamur aliquem baptizatum, & adhuc male viuentem debere mundari, vetemus tamen vlteriùs

Caput XV. baptizari. Creſcens à Cirta dixit, In tanto cœtu ſanctiſsimorum ſacerdotū lectis literis Cypriani dilectiſſimi noſtri ad Iubaianum, itémque ad Stephanum, quæ tantum in ſe ſanctiſsimorum ex ſcripturis deificis teſtimoniorum cōtinent, vt merito omnes per dei gratiam adunati conſentire debeamus, cenſeo ego omnes hæreticos ſiue ſchiſmaticos, qui ad catholicam Eccleſiam venire voluerint, non ante ingredi niſi exorcizati & baptizati fuerint, exceptis his ſanè qui in Eccleſia catholica fuerant antè baptizati, ita tamen vt per manus impoſitionem in pœnitentiam Eccleſiæ reconcilientur.

Auguſtin⁹. Reſpondetur, Hic admonemur iterum quærere, cur dixerit exceptis his ſanè qui in Eccleſia catholica fuerant antè baptizati? An quia non amiſerant quod intus acceperant: ergo quod habere foris poterant, cur non & tradere poterant? An illicite foris traditur? Sed neque licite foris habetur, & tamen ha- B betur: Sic illicite foris datur, ſed tamen datur. Quod autem præſtatur redeunti qui intus acceperat, hoc præſtatur venienti, qui foris acceperat: id eſt, vt licite intus habeat, quod illicite foris habebat. Sed aliquis furſitan quærat, quid de hac re habeat beati Cypriani epiſtola ad Stephanum, cuius in hac ſententia commemoratio facta eſt, cum in exordio concilij non ſit commemorata: credo quia non ſit putatum neceſſarium. Nam & ipſam in iſto cœtu conſacerdotum lectam eſſe dixit, quod factum omnino non dubito, quātum arbitror, vt fieri ſolet, quo poſſent iam congregati Epiſcopi etiam de illa cauſa ſimul aliquid cognoſcere, quę in illa epiſtola continetur. Nam prorſus ad quæſtionem præſentem non pertinet, & magis miror cur eam iſte commemorare voluerit, quàm cur in exordio cōcilij commemoratio eius prætermiſſa ſit. Quod ſi quiſquam arbitratur me aliquid noluiſſe in medium proferre, quod in ea poſitum eſt præſenti cauſæ neceſſarium, legat eam & ſciat verum eſſe quod dico: Aut ſi aliud inuenerit redarguat. Prorſus enim illa epiſtola de baptiſmo apud hæreticos vel ſchiſmaticos dato, vnde nunc agimus

Cap. XVI. nihil habet. Nicomedes à Segermis dixit, Mea C ſententia hæc eſt, vt hæretici ad Eccleſiam venientes baptizentur, eo quòd nullam foris apud peccatores re-

Auguſtin⁹. miſsionem peccatorum conſequantur. Cui reſpondetur, Vniuerſæ eccleſiæ catholicæ ſentētia hæc eſt, vt hæretici quamuis in hæreſi iam Chriſti baptiſmo baptizati ad eccleſiam venientes, nō baptizentur. Si enim nulla eſt apud hæreticos † remiſsio peccatorum, nec intus peccatores peccata dimittunt, & tamen ab eis baptizā-

† peccatores

Cap. XVII. ti non rebaptizantur. Monnalus à Girba dixit, eccleſiæ catholicæ matris noſtræ veritas apud nos fratres ſemper manſit & manet, vel maxime in baptiſmi

Matth. 28. trinitate, domino noſtro dicente, Ite baptizate gentes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Cū ergo manifeſte, inquit, ſciamus hæreticos nec habere patrem, nec filium, nec ſpiritum ſanctum, debent venientes ad Eccleſiam matrem noſtram vere renaſci & baptizari, vt cancer quod habebāt & damnationis iræ & erroris offocatum † per ſanctum & cœleſte lauacrum ſanctifi-

† offectura.

Auguſtin⁹. cetur. Huic reſpondemus, patrem & filium & ſpiritum ſanctum in ſacramento duntaxat habere omnes qui baptiſmo verbis Euangelicis conſecrato baptizantur, in corde autem & in vita nec illos habere, qui in- D tus perdite & execrabiliter viuunt.

Ca. XVIII. Secundinus à Chezas dixit, Cum dominus noſter Ieſus dicat, Qui

Matth 12. mecum non eſt, aduerſum me eſt: & Ioannes Apoſtolus

1. Ioan. 2. eos qui ab eccleſia exeunt, antichriſtos dicat, indubitanter hoſtes Chriſti, quique antichriſti nominati ſunt, gratiam baptiſmi ſalutaris miniſtrare non poſſunt: & ideo cenſeo eos qui de hæreticorum inſidiis cōfugiūt ad eccleſiam, baptizandos eſſe à nobis, qui amici appellati ſumus de eius dignatione.

Auguſtin⁹. Cui reſpōdetur, Chriſti

Matth. 7. aduerſarios omnes eſſe, quibus dicentibus, Domine in nomine tuo virtutes multas fecimus, & alia quæ ibi di-

Matth. 3. cuntur, in fine dicturus eſt, Non noui vos, diſcedite à me omnes operarij iniquitatis: quæ tota palea ſi vſque in finem in malitia perſeuerauerit, ſiue ante ventilationem eius aliquid foras volet, ſiue intus eſſe videatur, igni deſtinata eſt. Si ergo propterea baptizandi ſunt ad eccleſiam venientes hæretici vt ab amicis dei baptizentur, nunquid illi auari, raptores, homicidæ, amici dei ſunt, aut quos baptizauerint denuo baptizandi ſunt?

Cap. XIX. Felix à Bagai dixit, Sicut cæcus cæcum ducens

Matth. 15. ambo in foueam cadunt, ita hæreticus hæreticum ba- E ptizans ſimul in mortem cadunt. Hoc verum eſt, ſed

Auguſtin⁹. non propterea verum eſt quod adiūgit, Et ideo, inquit, hæreticus baptizandus eſt & viuificandus, ne nos viui mortuis communicemus. Nónne mortui erant qui di-

1. Corint. 15. cebant, Mādùcemus & bibamus, cras enim moriemur? Non enim credebāt reſurrectionem mortuorum. Qui ergo iſtorum colloquiis malis corrumpebantur & eos ſequebantur, nónne pariter cum eis in foueam cadebant? Et in eis tamen erant iſti quibus ſcribebat Apoſtolus iam baptizatis, nec tamen ideo ſi corrigerentur denuo baptizarētur. Nónne idem Apoſtolus ait, Sape-

Roma. 8. re ſecundum carnem mors eſt? Et vtique ſecundū carnem ſapiebant auari, fraudatores, raptores, inter quos gemebat ipſe Cyprianus. Quid ergo illi in vnitate viuenti oberāt mortui? Aut quis dicat baptiſmum Chriſti quòd tales haberent vel darent, eorum iniquitatibus fuiſſe violatum?

Cap. XX. Pollianus à Mileui dixit, Iuſtum eſt

Auguſtin⁹. hæreticum in eccleſia Chriſti baptizari. Reſpondetur, Nihil quidem breuius dici potuit. Sed puto & hoc breue eſt, Iuſtum eſt baptiſmum Chriſti non exufflari in eccleſia Chriſti.

Cap. XXI. Theogenes ab Hippone Regio dixit, Secundum ſacramentum gratiæ cœleſtis quod ſe- F cepimus, vnū baptiſmū quod eſt in eccleſia ſancta credim⁹.

Auguſtin⁹. Reſpūdetur, Poteſt & mea eſſe ſentētia. Sic enim librata eſt, vt nihil habeat cōtra veritatem: Nam & nos vnū baptiſmum quod eſt in eccleſia ſancta credim⁹. Si autē dixiſſet, quod eſt in ſola eccleſia ſancta credimus: reſpōdendum erat ſicut cæteris. Nunc vero quia ſic dictum eſt, vnū baptiſma, quod eſt in eccleſia ſancta credimus: vt eſſe quidē in eccleſia ſancta diceretur, ſed & alibi eſſe nō negaretur, quodlibet ille ſenſerit cōtra hæc verba diſputare nō op⁹ eſt. Si enim de me ſingula quærerentur, vtrum eſſet vnum baptiſma: reſponderem vnum eſſe. Deinde ſi interrogarer, vtrum hoc eſſet in eccleſia ſancta: reſponderem hoc eſſe. Tertio ſi quæreretur, vtrum hoc baptiſma crederem, reſponderem ita me credere: ac per hoc vnum baptiſma quod eſt in Eccleſia ſancta me credere reſponderem. Si autem quæreretur, vtrum in ſola ſancta eſſet Eccleſia, & apud hæreticos vel ſchiſmaticos non eſſet: non me ita credere cum tota Eccleſia reſponderem. Sed quia hoc ille in ſententia ſua nō poſuit, puto eſſe improbum vt ego illi addam verba contra quæ diſputem, quæ ibi non

G inuenit. Ita enim ſi diceret, vna eſt aqua Euphratę fluminis, quę eſt in paradiſo, verum vtique diceret: Sed ſi interrogaretur, verũ in ſolo paradiſo eſſet iſta aqua, & ita eſſe diceret, falſum diceret. Eſt enim & præter paradiſum in his terris, in quas ab illo fonte permanat. Sed quis eſt tã temerarius qui dicat hoc eũ reſpõſurũ fuiſſe, quod falſum eſt, cũ poſſet fortaſſe hoc reſpõdere quod verum eſt? Quapropter verba huius ſententiæ non debent habere contradictionem, quia nihil impediũt veritatem.

Cap. XXII. Datiuus à Badis dixit, Nos quantum in nobis eſt, hæretico non communicamus, niſi baptizatus in Eccleſia fuerit, & remiſsionem peccatorum acceperit.

Auguſt. Reſpondetur, Si propterea vis eum baptizari, quia non accepit remiſsionem peccatorum, ſi intus aliquem
1. Ioan. 3. inueneris qui tenens odium aduerſus fratrem ſic baptizatus ſit, cum dominus mentiri non poſsit, qui ait, Si
Matth. 6. non dimiſeritis, nec vobis dimittetur: iubebis correctũ denuo baptizari? Non vtique. Sic ergo nec hæreticum. Sanè iſte cur non breuiter dixerit, Nos hæretico non communicamus: ſed addidit, quantum in nobis eſt: non eſt prætereundum. Vidit enim plures huic ſenten-
H tiæ conſentire, à quorum tamen conſortio ne violaretur vnitas, ſe iſti ſeparare non poſſent, & addidit, quãtum in nobis eſt: vtique demonſtrans non voluntate ſe communicare his quos arbitrabatur baptiſmum non habere, ſed tamen omnia bono pacis & vnitatis eſſe toleranda: quod & illi faciebant qui iſtos non rectè facere ſentiebant, & illud tenebant quod poſtea melius declarata veritas docuit, & antiquior conſuetudo concilio poſteriore firmata robuſtius perſuaſit: inuicem ſe tamen cum ſalua charitate diuerſa ſentirent, ſolicita
Ephe. 4. pietate tolerauerunt, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiri-
Philip. 3. tus in vinculo pacis, donec alteris eorum ſi quid aliter ſaperent, id quoque deus reuelaret. Hoc iſti audiant à quibus per hoc cõcilium vnitas oppugnatur, per quod concilium quantum amanda ſit vnitas declaratur.

Ca. XXIII. Succeſſus à Birgermaniciana dixit, Hæreticis aut nihil licet, aut totum licet. Si poſſunt baptizare, poſſunt & ſpiritum ſanctum dare: Si autem ſpiritum ſanctum dare non poſſunt, quia non habent ſpiritum ſanctum, nec baptizare ſpiritaliter poſſunt: Propterea cenſemus hæreticos baptizandos eſſe.

Auguſt. Huic propè totidẽ verbis ita reſponderi poteſt, Homicidis aut nihil licet, aut to-
I tum licet. Si poſſunt baptizare, poſſunt & ſpiritum ſanctum dare: Si autem ſpiritum ſanctum dare non poſſunt, quia non habent ſpiritum ſanctum, nec baptizare ſpiritaliter poſſunt. Propterea cenſemus ab homicidis baptizatos, vel homicidas baptizatos atque in melius non mutatos, cum ſe correxerint, baptizari. At
1. Ioan. 3. hoc non eſt verum. Qui enim odit fratrem ſuum, homicida eſt: Et tales nouerat intus Cyprianus, qui vtique baptizabant. Fruſtra ergo talia de baptizandis hæreticis dicta ſunt.

Ca. XXIIII. Fortunatus à Thuccabori dixit, Ieſus Chriſtus dominus & deus noſter, dei patris &
Matth. 7. creatoris filius, ſuper petram ędificauit eccleſiam ſuam, non ſuper hæreſim: & poteſtatem baptizandi Epiſcopis dedit, non hęreticis: Quare? Quia extra Eccleſiam ſunt & contra Chriſtum ſtantes, oues eius & gregem ſpargunt, baptizare foris non poſſunt.

Auguſt. Reſpondemus, Ad hoc addidit, foris, vt ei iam breuiter reſponderi non poſsit: Nam & huic totidem penè verbis ita reſponderetur, Ieſus Chriſtus dominus & deus noſter, dei patris & creatoris filius, ſuper petrã ædificauit eccleſiã ſuam, non ſuper iniquitatem: & poteſtatem baptizandi Epiſcopis dedit, non iniquis. Quare? Quia non pertinent ad petram ſuper quam ædificant qui verba dei audiunt K
& faciunt, ſed contra Chriſtum viuentes audiẽdo verba eius & non faciendo: ac per hoc qui ſuper arenam ædificant, oues eius & gregem perditorum morum exemplo corrũpunt, baptizare non poſſunt. Nunquid nõ poſsit hoc veriſimiliter dici? & tamen falſum eſt, Baptizant quippe iniqui, quoniam iniqui ſunt illi raptores, quos in vnitate ſecũ poſitos Cyprianus arguebat. Sed ideo, inquã, addidit foris. Cur ergo iſti foris baptizare non poſſunt? An quia peiores ſunt eo ipſo quo foris De conſe. dist. 4. cap. quomodo deus.
ſunt? Sed nihil intereſt ad integritatem baptiſmi, quãto peior id tradat. Neque enim tantum intereſt inter malum & peiorem, quantum intereſt inter bonum & malum: & tamen cum baptizat malus, nõ aliud dat quàm bonus. Ergo & cum baptizat peior, non aliud dat quàm ille qui minus eſt malus. An forte non ad hominis meritum, ſed ad ipſius baptiſmi ſacramentum pertinet, vt foris dari non poſsit? Si hoc ita eſſet, nec haberi foris poſſet, & toties neceſſe eſſet baptizari, quoties recedens quiſque ab Eccleſia rurſus ad Eccleſiam remeaſſet. Iam vero diligentius quæramus quid ſit fo-
ris, maximè quia ipſe commemorationem fecit petræ L
ſuper quam ædificatur Eccleſia, nõnne illi ſunt in Eccleſia qui ſunt in petra? Qui autem in petra non ſunt, nec in Eccleſia ſunt. Iam ergo videamus vtrum ſuper petram ædificium ſuum conſtituant, qui audiunt Chriſti verba & non faciunt. Contradicit eis ipſe dominus
dicens, Qui audit verba mea hæc & facit ea, ſimilabo Matth. 7.
illum viro prudenti, qui ædificat domum ſuam ſuper petram. Et paulo poſt, Qui audit verba mea hæc & non facit ea, ſimilabo eum viro ſtulto, qui ædificat domum ſuam ſuper arenam. Si ergo in petra eſt Eccleſia, illi qui ſuper arenam ſunt, quia extra petram ſunt, profectò extra Eccleſiam ſunt. Recordemur itaque quàm multos commemoret Cyprianus velut intus poſitos qui ædificant ſuper arenam: id eſt, audiunt verba Chriſti & non faciunt. Et ideo quia ſuper arenam ſunt, extra petram eſſe conuincuntur, quod eſt extra Eccleſiam. Tamen quandiu ita ſunt, & nondum vel nunquam in melius commutantur, baptizant & baptizantur, & baptiſmus quem habent, illis ad dam-
nationem deſtinatis * integer manet. Neque hoc lo- * aliàs, de iſtis natis.
co dici poteſt, quis enim facit omnia verba domini,
quæ in ipſo ſermone Euangelio conſcripta ſunt, quem M
concludens, ait ædificare ſuper petram qui eadem verba audirent & facerent: ſuper arenam autem, qui audirent & non facerent: quia & ſi à quibuſdam non implentur omnia, in eodem tamen ſermone poſuit me-
dicinam dicens, Dimittite & dimittetur vobis. Et poſt Luca 6.
orationem dominicam in eodem ipſo ſermone cõmemoratam atque conſcriptam, Dico enim vobis, inquit, Matth. 6.
ſi dimiſeritis peccata hominibus, dimittet & vobis pater veſter peccata veſtra: Si autem non dimiſeritis hominibus, neque pater veſter dimittet vobis. Hinc &
Petrus ait, quia charitas cooperit multitudinem pec- 1. Petri 4.
catorum, quam vtique non habebant illi, ac per hoc ſuper arenam ædificabant. De quibus idem Cyprianus dicit, quòd intus in maleuola inuidia etiã temporibus Apoſtolicis ſine charitate conuerſabantur, & ideo intus quidem eſſe videbantur, ſed foris erant, quia in illa petra per quam ſignificatur Eccleſia, non erant.

Cap. XXV. Sedatus à Tuborbo dixit, Inquantum aqua ſacerdotis prece in Eccleſia ſanctificata abluit delicta, intantum hęretico ſermone velut cancere infecta cumulat peccata. Quare omnibus pacificis quidem viribus

nitendum

A nitendum eſt, ne quis hæretico errore infectus & tin-
ctus, ſingulare & verũ baptiſma detractet accipere, quo
quiſquis nõ fuerit baptizat⁹ à regno cœlorum fiat alie-
Auguſtin⁹. nus. Huic reſpondetur, Quia ſi non ſanctificatur aqua
De con. di. cum aliqua erroris verba per imperitiam precator ef-
4. cap. ſi nõ fundit, multi non ſolum mali, ſed etiam boni fratres in
ſanctifica- ipſa Eccleſia non ſanctificant aquam. Multorum enim
tur. preces emendantur quotidie, ſi doctioribus fuerint re-
citatæ, & multa in eis reperiuntur cõtra catholicam fi-
dem. Nunquid ſi manifeſtetur aliquos baptizatos, cum
illæ preces dictæ ſuper aquam fuiſſent, iubebuntur de-
nuo baptizari? Quid ita? Quia plerunque precis vi-
tium ſuperat precantis affectus. Et quia certa illa Euan-
gelica verba, ſine quibus non poteſt baptiſmus conſe-
crari tantum valent, vt per illa ſic euacuentur quæcũ-
que in prece vitioſa contra regulam fidei dicuntur,
quemadmodum dæmonium Chriſti nomine exclu-
ditur. Nam vtique hæreticus ſi afferat precem vitio-
ſam, nec habeat bonum charitatis affectum, quo poſſit
illa imperitia ſuperari, & ideo ſimilis eſt ei quicunque
in ipſa catholica inuidus & maleuolus, quales illic ar-
B guit Cyprianus: afferat etiam, vt fieri ſolet, aliquã pre-
cem, in qua loquatur contra regulam fidei. Multi quip-
pe irruunt in preces, non ſolum ab imperitis loquaci-
bus, ſed etiam ab hæreticis compoſitas, & per igno-
rantiæ ſimplicitatem, non eas valentes diſcernere, vtũ-
tur eis arbitrantes quòd bonæ ſint: nec tamen quod
in eis peruerſum eſt euacuat illa quæ ibi recta ſunt, ſed
ab eis potius euacuatur, ſicut in ipſo homine bonæ ſpei
& probabilis fidei, ſed tamen homine, ſi quid aliter ſa-
pit non inde euacuantur quæ recte ſapit donec ei deus
Philip. 3. reuelet & quod aliter ſapit. Si autem ipſe malus eſt at-
que peruerſus, ſi precem integram dicat, & nulla ex
parte fidei catholicæ aduerſam, non ideo ipſe rectus
eſt quia illa recta eſt: & ſi in aliquibus peruerſam pre-
cem afferat, deus adeſt verbis Euangelicis ſuis, ſine qui-
bus baptiſmus Chriſti conſecrari non poteſt, & ipſe
ſanctificat ſacramentum ſuum, vt homini ſiue ante-
quam baptizetur, ſiue cum baptizatur, ſiue poſtea quan-
doque ad ſe veraciter conuerſo, idipſum valeat ad ſa-
lutem, quod ad perniciem niſi conuerteretur valeret.
Cæterum quis neſciat non eſſe baptiſmum Chriſti, ſi
C verba Euangelica quibus ſymbolum conſtat, illic de-
fuerint? Sed facilius inueniuntur hæretici qui omnino
non baptizent, quàm qui non illis verbis baptizent.
Ideoque dicimus nõ omnem baptiſmum, nam in mul-
tis idolorum ſacrilegis ſacris baptizari homines perhi-
bentur, ſed baptiſmum Chriſti, id eſt, verbis Euange-
licis conſecratum, vbique eundem eſſe, nec hominum
quorumlibet & qualibet peruerſitate violari. Sane in
iſta quoque ſententia nõ negligenter omittendum eſt,
quod hic interpoſuit & ait, Quare omnibus pacificis
quidem viribus nitendum eſt, ne quis hæretico errore
infectus, & cætera. Reſpexit enim verba illa beati Cy-
priani dicentis, Neminem iudicantes, aut à iure com-
munionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Ec-
ce quantum valeat in bonis Eccleſiæ filiis amor vnita-
tis & pacis, vt quos dicebant ſacrilegos & prophanos,
ſine baptiſmo vt arbitrabantur admiſſos, ſi eos quan-
tum putabant corrigere non valerent, eligerent potius
tolerare, quàm propter eos ſanctum illud vinculũ rum-
Math. 13. pere, ne propter zizania eradicaretur ſimul & triticum,
permittentes quantum in ipſis erat, ſicut in illo nobi-
3. Reg. 3. liſſimo iudicio Salomonis, infantile corpus à falſa ma-
tre nutriri potius, quàm concidi. Hoc autem & illi fa-

ciebant qui de baptiſmi ſacramento verius ſentiebant, D
& iſti quibus pro merito tantæ charitatis deus erat re- *Philip. 3.*
uelaturus, ſi quid aliter ſapiebant. Priuatianus à *Ca. XXVI.*
Suficula dixit, Qui hæreticos poteſtatem baptizandi
habere dicit, dicat prius quis hæreſim condiderit. Si
enim hæreſis à deo eſt, habere indulgentiam diuinam
poteſt: ſi vero à deo non eſt, quomodo gratiam dei aut
habere aut conferre alicui poteſt? Huic totidem verbis *Auguſt.*
ita reſponderi poteſt, Qui maleuolos & inuidos pote-
ſtatem baptizandi habere dicit, dicat prius quis male-
uolentiam inuidiámque condiderit. Si enim maleuo-
lentia & inuidia à deo eſt, habere & indulgentiam di-
uinam poteſt. Si vero nõ eſt, quomodo aut gratiam dei
habere aut conferre alicui poteſt? Sed ſicut iſta eodem
modo dicta manifeſtiſſime falſa ſunt, ſic etiam illa quę
vt conuincerentur hæc dicta ſunt. Baptizant enim ma-
leuoli & inuidi, ſicut concedit ipſe Cyprianus, quia eos
etiam intus eſſe teſtatur. Sic ergo poſſunt etiam hæ- E
retici baptizare, quia baptiſmus Chriſti ſacramentum
eſt, Inuidia vero & hæreſis opera diaboli, quæ quiſ-
quis habuerit, non hinc efficit, vt ſi habet ſacramen-
tum Chriſti, etiam ipſum numeretur inter opera dia- F
boli. Priuatus à Sufibus dixit, Qui hæretico- *Ca. XXVII*
rum baptiſmum probant, quid aliud quam hæreticis
communicant? Huic reſpondetur, Non eſt baptiſmus *Auguſtin⁹.*
hæreticorum, quem in hæreticis probamus: ſicut non
eſt baptiſmus auarorum, inuidorum, quem probamus
in eis. Omnes quippe iſti iniqui ſunt, ſed iuſtus eſt Chri
ſtus, cuius in ſe ſacramentum quod ad ipſum attinet,
ſua iniquitate nõ violant, alioquin poſſet alius dicere,
qui iniquorum baptiſmum probant, quid aliud quàm
iniquis communicant? Quod ipſi catholicę ſi quis obii-
ceret, reſponderetur ei quod huic modo reſpõſum eſt.
Hortenſianus à Laribus dixit, Quot ſint bapti- *Caput*
ſmi, viderint præſumptores aut fautores hæretico- *XXVIII.*
rum, Nos vnum baptiſma quod non niſi in Eccleſia
nouimus, Eccleſiæ vendicamus: Aut quomodo poſ-
ſunt nomine Chriſti aliquem baptizare, quos ipſe Chri
ſtus dicit aduerſarios ſuos eſſe? Huic ſimili tenore ver- *Auguſtin⁹.*
borum ita reſpondemus, Viderint aut præſumpto-
res aut fautores hæreticorum, † Nos vnum baptiſma *† iniquorũ.*
nouimus, quod non niſi in Eccleſia nouimus, quod
vbicunque inuentum quando poſſumus ad Eccleſiam
reuocamus: Aut quomodo poſſunt in nomine Chriſti C
aliquem baptizare, quos ipſe Chriſtus dicit aduerſarios
ſuos eſſe? Omnibus quippe iniquis dicit, Non noui vos, *Math. 7.*
recedite à me qui operamini iniquitatem: & tamen cũ
baptizant non ipſi baptizant, ſed ille de quo Ioannes *Ioan. 1.*
dicit, Ipſe eſt qui baptizat. Caſsius† à Macoma- *Ca. XXIX.*
dibus dixit, Cum baptiſmata duo eſſe non poſsint, qui *† alias, Caſ-*
hæreticis baptiſmum concedit, ſibi tollit. Cenſeo ita- *ſianus.*
que flebiles & tabidos hæreticos baptizandos eſſe cum
ad Eccleſiam venire cœperint, & ſacra & diuina laua-
tione lotos, & lumine vitæ illuminatos, non hoſtes ſed
pacificos, non alienos, ſed fidei domini domeſticos,
nõ adulterinos ſed dei filios, nõ erroris ſed ſalutis effe-
ctos, in eccleſiã recipi, abſque his qui de eccleſia fideles
ſupplantati, ad hæreſis tenebras trãſierunt, ſed eos per
manus impoſitionem reſtituendos. Reſpond. Poſſet *Auguſtin⁹.*
alius dicere, Cum Chriſti baptiſmata duo eſſe non
poſsint, qui iniquis baptiſmum concedit, ſibi tollit.
Sed nobiſcum etiam iſti reſiſterent & dicerent, Cõce-
dimus iniquis baptiſmũ, qui nõ ab ipſis in ipſis eſt, ſicut
iniquitas, ſed à Chriſto cuius eſt æquitas, & cuius ſacra-
mentũ etiam apud iniquos nõ eſt iniquum. Quod ergo

G nobiſcum de iniquis dicerent, hoc ſibi de hæreticis di-
cant: & ideo quod ſequitur, ita potius erat dicendum,
Cenſeo itaque flebiles & tabidos hæreticos non bapti-
zandos eſſe cum ad eccleſiam venire cœperint ſi habẽt
tam baptiſmum Chriſti, ſed à ſua peruerſitate corrigẽ-
dos. Nam etiam de iniquis dici poteſt, quorum portio
ſunt hęretici, Cenſeo itaque flebiles & tabidos iniquos,
ſi iam baptizati ſunt, non baptizandos eſſe cum ad Ec-
cleſiam, id eſt ad illam petram extra quam ſunt omnes
qui audiunt verba Chriſti & non faciunt, venire cœ-
perint, ſed ſacra & diuina lauatione iam lotos, tunc au-
tem & lumine vitæ illuminatos, non hoſtes ſed pacifi-
cos, nam iniqui non habent pacem: non alienos, ſed fi-
dei domini domeſticos, nam iniquis dictum eſt, Quo-
Hiere. 2. modo conuerſa es in amaritudinem vitis aliena? Non
adulterinos ſed dei filios, nam iniqui ſunt filij diaboli:
non erroris ſed ſalutis effectos, nam non ſaluat iniqui-
tas: in eccleſiam recipi, id eſt, in illam petram, in il-
lam columbam, in illum hortum cõcluſum & fontem
ſignatum, qui non niſi in tritico, non autem in paleis
agnoſcitur, ſiue longe à vento ſeparẽtur, ſiue vſque ad
vltimam ventilationem frumento commixti videan-
H tur? Fruſtra ergo Caſsius addidit, Abſq; his qui in Ec-
cleſia fideles ſupplantati, ad hæreſis tenebras tranſie-
rant. Si enim & ipſi ab Eccleſia recedendo baptiſmum
amiſerant, etiam ipſis reddatur: ſi autem non amiſe-
Cap. XXX. rant, quod per eos datum eſt agnoſcatur. Alius Ia-
nuarius à vico Cæſaris dixit, Si non obtemperat er-
ror veritati, multo magis veritas non conſentit erro-
ri: & ideo nos eccleſiæ aſsiſtimos in qua præſidemos,
vt baptiſmum eius ipſi ſoli vendicantes, eos quos ec-
Auguſtin*. cleſia non baptizauit, baptizemos. Reſpondetur, Quos
eccleſia baptizat, vtique petra illa baptizat, extra quam
ſunt omnes qui audiunt verba Chriſti & non faciunt.
Baptizentur ergo quicunque à talibus baptizati ſunt.
Quod ſi non fit, ſicut in iſtis, ita in hæreticis baptiſmus
Chriſti, eorum iniquitate & peruerſitate damnata ſiue
Cap. XXXI. correcta, agnoſcendus & approbandus eſt. Alius
Secundinus à Carpis dixit, Hęretici Chriſtiani ſunt, an
non? Si Chriſtiani ſunt, cur in eccleſia dei non ſunt?
Si Chriſtiani non ſunt, fiant. Aut quò pertinebit ſer-
Matth. 12. mo domini dicentis, Qui nõ eſt mecum, aduerſum me
I eſt: & qui non colligit mecum, ſpargit? Vnde conſtat
ſuper filios alienos & ſoboles antichriſti ſpiritum ſan-
ctum per manus impoſitionem tantummodo non poſ-
ſe deſcendere, cum manifeſtum ſit hæreticos baptiſma
Auguſtin*. non habere. Huic reſpõdetur, Iniqui Chriſtiani ſunt an
non? Si Chriſtiani ſunt, cur in illa petra nõ ſunt in qua
Matth. 23. ædificatur eccleſia? Audiunt enim verba Chriſti & non
faciunt. Si chriſtiani non ſunt, fiant. Aut quò pertine-
Matth 12. bit ſermo domini dicentis, Qui non eſt mecum, aduer-
ſum me eſt: & qui mecum nõ colligit, ſpargit? Spargũt
enim oues eius, qui eas ad morum ſuorum labem pra-
ua imitatione perducũt. Vnde conſtat ſuper filios alie-
nos quòd omnes iniqui appellãtur & ſoboles antichri-
ſti, quòd ſunt omnes iniqui qui Chriſto aduerſantur,
ſpiritum ſanctum per manus impoſitionem tantum-
modo non poſſe deſcendere, ſi cordis nõ aſsit vera cõ-
uerſio, cum manifeſtum ſit iniquos quamdiu iniqui
ſunt, baptiſma quidem poſſe habere, ſed ſalutem cuius
ſacramentum baptiſma eſt, habere nõ poſſe. Videamus
enim ſi hæretici deſcribuntur in Pſalmo illo, vbi de fi-
Pſal. 143. lius alienis ita dicitur, Domine libera me de manu filio-
rum alienorum, quorũ os locutũ eſt vanitatẽ, & dextera
eorum dextera iniquitatis: quorum filij velut nouellæ
conſtabilitæ, filiæ eorum ornatæ ſicut ſimilitudo tem- K
pli. Cellaria eorum plena, eructãtia ex hoc in hoc: Oues
eorum fœcundæ multiplicantes in exitibus ſuis, boues
eorum craſſæ, Non eſt ruina maceriæ neque exitus, ne-
que clamor in plateis eorum, Beatum dixerunt populũ
cui hęc ſunt, beatus populus cuius eſt dominus deus ip-
ſius. Si ergo iſti ſunt filij alieni, qui in rebus tempora-
libus & abundantia terrenæ fœlicitatis beatitudinem
ponunt, & diuina præcepta contemnunt, videamus ſi
non iidem ipſi ſunt de quibus Cyprianus ita dicit, in ſe
quoque transfigurans eos, vt de his ſe dicere oſtendat,
cum quibus ſacramenta cõmunicabat. Dum viam do-
mini, inquit, non tenemus, nec data nobis ad ſalutem
cœleſtia mandata ſeruamus. Fecit dominus noſter vo-
luntatem patris, & nos non facimus domini volunta-
tem, patrimonio & lucro ſtudentes, ſuperbiam ſectan-
tes: & cætera. At ſi iſti baptiſmum & habere & tradere
poterant, cur negatur eſſe poſſe in filiis alienis, quos
tamen hortatur vt cœleſtia mandata ſeruando, miſſa
ſibi per vnicum filium, fratres eius & filij dei eſſe me-
reantur? Victoricus à Thabraca dixit, Si licet hæ- Ca. XXXII
reticis baptizare, & remiſſam peccatorum dare, quid L
illos infamamus vt hæreticos appellemus? Reſponde- Auguſtin*.
tur, Quid ſi alius diceret, Si licet iniqois baptizare,
& remiſſam peccatorum dare, quid illos infamamus,
vt iniqoos illos appellemus? Quod huic reſponderetur
de iniquis, hoc & illi reſpondeatur de hæreticis: id eſt,
neque eorum eſſe baptiſmum quod baptizant, & non
eſſe conſequens vt quiſquis habet baptiſmum Chriſti,
etiam de peccatorum remiſsione ſecurus ſit: ſi hoc in
ſacramento tantum habet, nec veraci cordis conuer-
ſione conuerſus eſt, vt dimittenti dimitterentur.

Alius Felix ab Vtina dixit, Nemini dubium eſt ſan- Caput
ctiſsimi conſacerdotes non tantum poſſe humanam XXXIII.
præſumptionem, quantum domini noſtri Chriſti a-
dorandam & venerabilem maieſtatem. Memores er-
go periculi, hoc quoque non tantum obſeruare debe-
mus, verumetiam ab omnibus nobis cõfirmare, vt om-
nes hæretici qui ad ſinum matris Eccleſiæ accurrũt ba-
ptizẽtur, vt mens hæretica quæ diuturna tabe polluta
eſt, ſanctificatione lauacri purgata in melius reforme-
tur. Fortaſsis iſte qui in diuturna tabe purgãdi cauſam
poſuit, cur deberent hæretici baptizari, parceret eis qui
in aliquam hæreſim irruẽtes exiguo illic tempore fuiſ- M
ſent, & cito correcti ad catholicam inde migraſſent.
Deinde & ipſe parum aduertit ita dici poſſe, vt iniqui
omnes qui ad illam petram in qua Eccleſia ſignificatur
accurrunt, baptizentur, vt mens iniqua quæ extra petrã
in arena ædificabatur, audiendo verba Chriſti & nõ fa-
ciendo ſanctificatione lauacri purgata in melius refor-
metur: & tamen non fit, ſi iam baptizati ſunt, etiã ſi pro-
bentur tales fuiſſe cũ baptizarẽtur: id eſt, vt ſeculo ver-
bis & non factis renunciarẽt. Quietus à Buruc dixit, Caput
Qui fide viuimus, obſequi his quę inſtruẽdis nobis an- XXXIIII.
tè prędicta ſunt, credula* obſeruatione debemus. Nam *al. ſedula.
ſcriptum eſt apud Salomonem, Qui baptizatur à mor- Eccle. 34.
tuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio
eius? Quod vtique de his qui ab hæreticis tinguntur, &
de tingentibus loquitur. Si enim qui apud illos bapti-
zantur, per remiſsionem peccatorum vitam æternam
cõſequuntur, cur ad Eccleſiã veniũt? Si vero à mortuo
nihil ſalutis accipitur, ac propterea cognito errore pri-
ſtino, ad veritatẽ cum pœnitentia reuertũtur, vno vitali
baptiſmate, quod in eccleſia catholica eſt, ſãctificari de-
bebãt. Reſpondetur, Quid ſit à mortuo baptizari, ſine Auguſtin*.
pręiudicio

A præiudicio diligẽtioris eiuſdẽ ſcripturæ cõſiderationis,
alibi iam diximus. Quæro autẽ cur hæreticos ſolos ve-
lint intelligi mortuos, cum Paulus Apoſtolus generali-
Roma.6. ter de peccato dixerit, Stipẽdium peccati mors. Et ite-
& 8. rum, Sapere autem ſecundum carnem mors eſt. Et cum
1.Tim.5. mortuam dicat viduã quæ in deliciis viuit, quomodo
non ſunt mortui, qui ſeculo verbis & non factis renun-
ciant? Quid ergo proficit lauatio eius qui ab iſtis bapti-
zatur, niſi quia & ipſe ſi talis eſt, lauacrum quidẽ habet,
ſed nõ ei proficit ad ſalutem? Si autem ille à quo bapti-
zatur talis eſt, iſte vero non falſo corde ad deũ cõuer-
titur, non ab illo mortuo baptizatur, ſed ab illo viuo de
Ioan.1. quo dictum eſt, Ipſe eſt qui baptizat: quolibet corpora-
liter hoc operante baptizet. Quod autem ait de hæreti-
cis, Si enim qui apud illos baptizãtur, per remiſsionem
peccatorum vitam æternam cõſequuntur, cur ad eccle-
ſiam veniunt? Reſpondetur, ideo veniunt, quia etiam ſi
Chriſti baptiſmum vſque ad ſacramẽti celebrationem
perceperunt: tamen vitam æternã niſi per vnitatis cha-
ritatẽ nõ conſequũtur, Sicut nec illi maleuoli & inuidi
quib⁹ nõ dimitterẽtur peccata, nec ſi aduerſus eos odiũ
B tenerẽt à quibus paterẽtur iniuriam, quia veritas dixit,
Mat.6. Si nõ dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis: quã-
to magis cũ eos oderant, quibus retribuebant mala pro
Pſal.34. bonis? Nec tamen iſti ſeculo verbis ſolis & nõ factis re-
Mat.7. nunciantes, ſi poſtea corrigantur rurſus baptizarentur,
ſed vno vitali baptiſmate ſanctificarentur, Quod qui-
dem in catholica eſt, ſed nõ in ſola, ſicut nec in ſanctis
Canti.6. ſolis, qui ædificati ſunt ſuper petram, & ex quibus vnica
Cap. xxxv. illa columba perficitur. Caſtus à Sicca dixit, Qui cõ-
Diſ.8 cap. qui contem-pta. tempta veritate præſumit cõſuetudinem ſequi, aut cir-
ca fratres inuidus eſt & malignus quib⁹ veritas reuela-
tur, aut circa deũ ingratus eſt, cuius inſpiratione Eccle-
Auguſt. ſia eius inſtruitur. Reſpõdetur, Iſte ſi cõuinceret eos qui
diuerſa ſentiebant & hoc tenebant, quod etiã totus or-
bis poſtea Chriſtiano concilio cõfirmatus obtinuit, ita
conſuetudinem ſequi, vt contemnerent veritatem, hęc
verba formidare deberemus. Cum vero illa cõſuetudo
& à veritate propagata & veritate roborata reperiatur;
nihil in hac ſentẽtia pertimeſcimus: & tamen ſi illi cir-
ca fratres inuidi erãt & maligni, aut circa deum ingra-
ti, ecce qualibus cõmunicabãt, ecce quales diuerſa ſen-
tientes, ſicut Cyprianus prædixit, à iure communionis
C nõ amouebant, ecce à quibus nõ polluebantur in con-
uerſatione vnitatis, ecce quantum amandum ſit vincu-
lum pacis, ecce quid cõſiderant qui nobis de prędeceſ-
ſorum Epiſcoporum concilio calumniantur, quorum
charitatem non imitantur, & quorum exemplo cõſide-
rato iure damnantur, ſi conſuetudo erat ſicut hæc ſen-
tentia teſtis eſt, vt hæretici veniẽtes ad Eccleſiam cum
baptiſmate quod habebant ſuſciperentur, aut hoc recte
fiebat, aut mali bonos in vnitate non maculant: ſi recte
fiebat, cur orbem terrarum quia ſic recipiuntur accu-
ſant? Si autem mali bonos in vnitate non maculant,
quomodo ſe à crimine ſacrilegæ ſeparationis excuſant?
Ca.xxxvi. Eucratius à Thenis dixit, Fidem noſtram & bapti-
ſmatis gratiã, & legis Eccleſiaſticæ regulã deus & do-
minus noſter Ieſus Chriſtus ſuo ore Apoſtolos docens,
Mat.28. impleuit dicens, Ite docete omnes gẽtes, baptizãtes eos
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Falſum ergo
hæreticorum baptiſma & iniquum à nobis pellendum
eſt, & omni conteſtatione refutandum, de quorum ore
virus non vita, nec gratia cœleſtis, ſed blaſphemia tri-
nitatis exprimitur: Et ideo venientes ad Eccleſiam hæ-
reticos integro & catholico baptiſmate baptizari de-
bere manifeſtũ eſt, vt à blaſphemia ſuæ præſumptionis D
purificati, poſsint ſpiritus ſancti gratia reformari. Re- *Auguſt.*
ſpõdetur, Plane ſi nõ eſt baptiſmus patris & filij & ſpi-
ritus ſancti nomine conſecratus, hæreticorum depute-
tur, & iniquus à nobis omni conteſtatione refutetur. Si
autem hoc in eo nomẽ agnoſcimus, melius verba Euã-
gelica ab hæreticorum errore diſtinguimus, & quod in
eis probum eſt approbamus, quod mendoſum eſt emen-
damus. Liboſus ab Agra dixit, in Euangelio domi- *Ca.xxxvij.*
nus, Ego ſum, inquit, veritas: non dixit, ego ſum conſue- *Ioan.14.*
tudo. Itaque veritate manifeſtata, cedat cõſuetudo ve- *Diſt.8.cap.*
ritati: vt & ſi in præteritum quis in Eccleſia hæreticos *qui contempta.*
non baptizabat, nunc baptizare incipiat. Reſpondetur, *& cap. veritate.*
Hic nihil conatus eſt oſtendere quomodo ſit veritas
manifeſtata, cui debere dicit conſuetudinẽ cedere. Plus *Auguſt.*
tamẽ adiuuat nos aduerſus iſtos qui ſe ab vnitate diui-
ſerunt, quòd illam conſuetudinẽ fuiſſe cõfitetur, quàm
quòd eam veritati quam non oſtendit, cedere oportere
arbitratur. Illa eſt enim cõſuetudo, quæ ſi ſacrilegos ad
altare Chriſti ſine baptiſmi purgatione admittebat, &
nullum bonorum in vnitate polluebat, quicũque ſe ab E
eadem vnitate, in qua nullorum malorum contagione
pollui poterant, fruſtra ſeparauerunt, manifeſtum ſacri-
legium ſchiſmatis admiſerunt. Si autem per illam con-
ſuetudinem omnes polluti perierũt, de qua cauerna iſti
ſine originali veritate & cum calũniæ calliditate pro-
cedunt? Si vero recta fuerat cõſuetudo qua ſic ſuſcipie-
bãtur hæretici, relinquant furorem, fateantur errorem,
veniant ad catholicam, non vt retingantur ſacramen-
to baptiſmatis, ſed vt curentur à plaga conciſionis.
Leucius à Thabeſte dixit, Hæreticos, blaſphemos at- *Ca.xxxviij*
que iniquos verbis variis decerpẽtes ſancta & adorabi-
lia ſcripturarum verba, execrãdos cẽſeo, & ideo exor-
cizandos & baptizãdos eſſe. Reſpondetur, Et ego exe- *Auguſt.*
crandos cenſeo, ſed non ideo exorcizãdos & baptizã-
dos, Ipſorum eſt enim figmẽtum quod execror, Chriſti
autem ſacramentum quod veneror. Eugenius ab *Ca. xxxix.*
Ammedera dixit, Et hoc ego idẽ cenſeo hæreticos ba-
ptizãdos eſſe. Huic reſpondetur, Sed nõ hoc cenſet Ec- *Auguſt.*
cleſia, cui deus iam plenario etiam concilio reuelauit,
quod tũc adhuc aliter quidẽ ſapiebatis, ſed quia in vo- *Philip.3.*
bis charitas ſalua erat, in vnitate permanebatis. Item *Cap.xl.*
alius Felix ab Accura dixit, Et ipſe ſecutus diuinarum
ſcripturarum authoritatem, hæreticos baptizãdos eſſe F
cenſeo, ſed & eos qui ſe apud ſchiſmaticos baptizatos
eſſe contendunt. Si enim ſecũdum cautum Chriſti pri-
uatus fons noſter eſt, intelligant cuncti Eccleſiæ noſtrę
aduerſarij, quia alieni eſſe nõ poteſt, nec duobus popu-
lis ſalutarem aquã tribuere poteſt ille qui vnius gregis
paſtor eſt. Et ideo manifeſtũ eſt nec hæreticos nec ſchi-
ſmaticos aliquid cœleſte ſuſcipere, qui à peccãtibus ho-
minibus & ab Eccleſia extraneis audent accipere, quan-
do danti locus non eſt, vtique nec accipienti prodeſt.
Huic reſpondetur, Scripturas diuinas nuſquam præce- *Auguſt.*
piſſe vt hæretici apud hæreticos baptizati denuo bapti-
zentur: ſed multis locis oſtendiſſe alienos eſſe ab Eccle-
ſia, omnes qui non ſunt in petra, nec ad columbæ illius
membra pertinent, & tamen baptizare & baptizari, &
habere ſine ſalute ſacramentum ſalutis. Fõs autem no-
ſter qui ſimilis eſt fonti paradiſi, quòd etiã ſicut ille ex-
tra paradiſum profluat, iã ſatis dictũ eſt, Et quòd duo-
bus populis, id eſt, ſuo & extraneo ſalutarem aquam tri-
buere non poteſt ille qui vnius gregis paſtor eſt, cõce-
do atque cõſentio. Sed nunquid quia ſalutaris non eſt
extraneis, ideo ipſe nõ eſt? Aqua enim diluuij cõſtitutis

G intra arcam ſalutaris fuit, extra arcam vero mortifera fuit, eadem tamen fuit. Et multi extranei, id eſt, inuidi, quos ex parte diaboli eſſe Cyprian⁹ dicit & de ſcripturis oſtendit, velut intus videntur, & tamē niſi eſſent extra arcam, non morerentur per aquam. Talis enim baptiſmus cùm eo male vtūtur, necat, ſicut illis de quibus ait Apoſtolus, bonus odor Chriſti erat in mortem. *2.Cor.2.* Cur ergo non ſuſcipiūt aliquid cœleſte vel ſchiſmatici vel hæretici, ſicut ſpinæ ſiue zizania pluuiam, ſicut ipſi qui, extra arcam fuerunt, aquam de cataractis cœli venientem ſuſceperunt quidem ad perniciem nō ad ſalutem? Ideoque illud quod in vltimo poſuit, Quādo danti locus non eſt, vtique nec accipienti prodeſt: nō laboro refellere, quia & nos dicimus accipientibus nō prodeſſe cum in hæreſi accipiunt cōſentientes hæreticis, & ideo veniunt ad catholicam pacem atque vnitatem non vt baptiſmum accipiant, ſed vt eis prodeſſe incipiat quod acceperant.

Ca.XLI. Item alius Ianuarius Muzulenſis dixit, Miror quòd cum omnes confiteantur vnum eſſe baptiſmum, nō omnes intelligāt eiuſdē baptiſmi vnitatem. Eccleſia enim & hæreſis duæ & diuerſæ res ſunt. Si hæretici baptiſma habent, nos non habemus: ſi autem nos H habemus, hæretici habere non poſſunt. Dubium autem non eſt Eccleſiam ſolam baptiſmum Chriſti poſſidere, quæ ſola poſſideat & gratiam Chriſti & veritatem.

Auguſt. Reſpōdetur. Poſſet alius ſimiliter dicere, & ſimiliter nō verum dicere, Miror quòd cū omnes confiteantur vnum eſſe baptiſmum, non omnes intelligant eiuſdem baptiſmi vnitatem. Iuſtitia enim & iniquitas duæ & diuerſæ res ſunt. ſi iniqui habent baptiſma, iuſti nō habent: ſi autem iuſti habent, iniqui habere non poſſunt. Dubiū autem non eſt iuſtos ſolos baptiſmum Chriſti poſſidere, qui ſoli poſſideāt & gratiam & veritatem Chriſti. Hoc certe falſum eſt, illis quoque fatētibus. Et illi quippe inuidi qui ſunt ex parte diaboli intus poſiti, ſicut dicit Cyprianus, atque Apoſtolo Paulo notiſſimi, baptiſmū habebāt, nec ad membra illius columbæ quæ in petra tuta eſt pertinebant.

Ca.XLII. Adelphus à Taſbalte dixit, Sine cauſa quidem falſo & inuidioſo verbo impugnant veritatem, vt rebaptizare nos dicant, quando Eccleſia hæreticos non rebaptizet, ſed baptizet.

Auguſt. Reſpondetur, Imò vero modo nō rebaptizat, quia niſi eos qui baptizati nō ſunt nō baptizat: quam cōſuetudinem anteriorem perſpecta diligentius veritate etiam cōcilio poſteriore firmauit.

Ca. XLIII. Demetrius Aleptuninus dixit, Vnū baptiſma nos cuſtodimus, quia Eccleſiæ catholicæ ſoli rem ſuam vendicamus. Qui autem dicūt quia hæretici vere & legitime baptizant, ipſi ſunt qui nō duo, ſed multa baptiſmata faciunt. nam cum hæreſes multæ ſint, pro earum numero & baptiſmata computabuntur.

Auguſt. Huic reſpōdetur, Si ita eſt, tot ergo numerētur baptiſmata quot ſunt opera carnis, de quibus ait Apoſtolus, Quoniam qui talia agunt, regnum dei non poſſidebunt. *Galat.5.* Inter quæ numerantur & hæreſes, & tam multa ipſorum opera intus tanquam in palea tolerantur, & tamen vnum baptiſma omnibus eſt, quod nullo iniquitatis opere violatur.

Ca. XLIIII. Vincentius à Tibari dixit, Hæreticos ſcimus eſſe peiores quàm Ethnicos, Si ergo conuerſi ad deum venire voluerint, habent vtique regulam veritatis, quam dominus præcepto diuino mandauit Apoſtolis dicēs, Ite, in nomine meo manum imponite, dæmonia expellite. *Marci.16.* Et alio loco, Ite & docete gētes, tingētes eas in nomine patris & filij & ſpirit⁹ ſancti. *Mat 28.* Ergo primo per manus impoſitionem in exorciſmo, ſecundo per baptiſmi regenerationem poſſunt ad Chriſti pollicitationē venire, aliàs autem fieri cenſeo non debere. K

Auguſt. Reſpōdetur, Ex qua regula dicat hæreticos peiores eſſe quàm Ethnicos, neſcio, cum dominus dicat, Si neque Eccleſiam audierit, ſit tibi tāquam ethnicus & publicanus. *Mat.18.* An etiam tali hæreticus peior eſt, nihil reſiſto, nō tamē propterea quia ipſe homo peior eſt ethnico, id eſt, gentili atq; Pagano, ſacramentū etiam Chriſti quod habet, vitiis eius moribúſq; miſcetur, & eadem permixtione corruptum perit. Nam & illi qui recedunt de Eccleſia, & fiunt hæreſum non tantum ſectatores, ſed etiam conditores: ſi iam baptizati recedunt, cum ſecundum iſtam regulam peiores ſint ethnicis, habēt tamē baptiſma: nam ſi correcti redeant non accipiūt, quod ſi amiſiſſent, vtiq; acciperent. Poteſt ergo fieri vt aliquis peior ſit ethnico: & tamen in eo Chriſti ſacramētū nō ſolum ſit, ſed etiam nō ſit peius, quàm in homine ſancto & iuſto. Et ſi enim quantum in illo homine eſt, nō ipſum ſeruauit, ſed animo & voluntate violauit: tamē quantum ad ipſum attinet ſacramentum, & cum contemptore & repudiatore ſuo integrum inuiolatúmque permanſit. *1.q 1.c.q. nonne.* Nónne Sodomitæ ethnici erāt, id eſt, gentiles? Peiores ergo erāt Iudæi, quibus dominus dicit, Tolerabilius erit Sodomis in die iudicij quàm vobis. *Mat.11.* L Et quibus Propheta dicit, Iuſtificaſtis Sodomam, id eſt, in comparatione veſtra Sodoma iuſtificata eſt. *Ezech.16.* Nunquid tamen ideo ſacramenta diuina quæ apud Iudæos erant, talia erant quales ipſi erant, quæ dominus quoque ipſe percepit, & ad ea celebranda leproſos quos mundauerat miſit, & ea Zachariæ miniſtranti angelus aſtitit, eumq; in templo ſacrificātem exauditum eſſe nunciauit? *Lucæ.17.* *Lucæ 1.* Hæc eadem ſacramēta & in bonis hominibus illius temporis erāt, & in malis peioribus quàm ſint ethnici, quandoquidem Sodomitis in malitia prælati ſunt, & tamen illa ſacramenta erant in vtriſq; integra atq; diuina. Nā & ipſi gentiles ſi quid diuinū & rectum in doctrinis ſuis habere potuerunt, non improbauerunt ſancti noſtri, quamuis illi per ſuas ſuperſtitiones & idololatriam & ſuperbiam cæteróſque perditos mores deteſtādi eſſent, & niſi corrigerentur diuino iudicio puniēdi. Nam & Paulus Apoſtolus apud Athenienſes cum de deo quædam diceret, perhibuit teſtimonium quòd quidam eorum tale aliquid dixerint, quod vtique ſi ad Chriſtum venirēt, agnoſceretur in eis, nō improbaretur. *Acto.17.* M Et ſanctus Cyprianus talibus aduerſus eoſdem ethnicos vtitur teſtibus, Nam cum de magis loqueretur, quorum tamen, inquit, præcipuus Oſtanes, & formam veri dei negat cōſpici poſſe, & angelos veros ſedi ei⁹ dicit aſsiſtere: In quo & Plato pari ratione conſentit, & vnum deum ſeruans, cæteros angelos vel dæmones dicit. Hermes quoque trimegiſtus vnum deum loquitur, & eum incomprehenſibilem atque inæſtimabilem confitetur. Si ergo iſti veniſſent ad percipiendam Chriſtianam ſalutem, nō vtique eis diceretur, hoc malū habetis, vel falſum habetis, ſed planè merito diceretur, hoc vobis quāuis integrum & verum, nihil tamē prodeſſet niſi ad Chriſti gratiam veniretis. Si ergo in ipſis ethnicis poteſt aliquid diuinum inueniri rectéque approbari, quamuis eis ſalus adhuc à Chriſto præſtanda ſit, nō oportet nos ita moueri etiam ſi peiores ſint hæretici, vt quod in eis malū ipſorum eſt velimus corrigere, & quod in eis bonū eſt Chriſti, nolimus agnoſcere. Sed iam cæteras huius concilij ſententias pertractandas, ab alio ſuſcipiemus exordio.

Libri Sexti finis.

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS epiſcopi, de Baptiſmo contra Donatiſtas Liber Septimus.

Cõfirmat ſuperiora, reſpondẽs & aliorũ ſententiis.
Caput I.

NOn ſimus moleſti legentibus, ſi eadem varie ac ſæpe diſſerimus. Quanquam enim Eccleſia catholica ſancta in omnibus gẽtibus aduerſus ea quæ in iſta quæſtione de baptiſmo, vtrum & apud hæreticos vel ſchiſmaticos idem poſsit eſſe qui eſt in catholica, nonnullam caliginem offundunt, priſcæ conſuetudinis & plenarij concilij authoritate munita ſit, tamen quia non contemnendis viris, & maxime Cypriano in ipſa vnitate aliquando aliter viſum eſt, cuius vti aduerſum nos authoritate conantur, qui longe ab eius charitate remoti ſunt, propterea cogimur ex opportunitate tractandi & conſiderandi omnia quæ in eius concilio de hac re literiſque cõperi us, hanc eandem quæſtionem aliquanto diutius tanquam in manibus verſare, & oſtendere quanto veB rius vniuerſitati Eccleſiæ catholicæ placuerit, vt hæretici vel ſchiſmatici qui iam Chriſti baptiſmum illic vnde veniunt acceperunt, in catholicam communionem cum illo admittantur ab errore ſuo correcti, in charitate radicati atque fundati, vt quod attinet ad baptiſmi ſacramentum, non adſit quod deerat, ſed proſit quod inerat. Et beatus Cyprianus quidem iam corpore quod corrumpitur non aggrauãte animam, nec deprimente terrena inhabitatione ſenſum multa cogitãtem, ſerenius perſpicit veritatem, quam meruit adipiſci per charitatem. Adiuuet itaque nos orationibus ſuis in iſtius carnis mortalitate, tãquam in caliginoſa nube laborantes, vt donãte domino quantum poſſumus bona eius imitemur. Si quid autem aliter ſentit, & quibuſdam fratribus collegiſq; perſuaſit, quod nunc eo quem dilexit reuelante iam cernit, nos longe impares meritis ſuis, Eccleſiæ tamen catholicæ authoritatem, cuius ipſe egregium & clariſsimum membrum eſt, pro noſtra infirmitate ſectantes, aduerſus hæreticos vel ſchiſmaticos enodemus, quos præciſos tãquam ab vnitate quam tenuit, & areſcentes à charitate qua viguit, & elapſos ab C humilitate qua ſtetit, tãto amplius improbat atque cõdemnat, quanto magis nouit eos ad inuidiandum perſcrutari velle quod ſcripſit, & ad pacificandum imitari nolle quod fecit: Sicut illi qui ſe Chriſtianos Nazarenos vocant, & more Iudaico carnalia præputia circũcidũt, hæretici nati ex illo errore in quẽ Petrus deuians à Paulo reuocatus eſt, in hoc vſque perſiſtũt. Sicut ergo illi Petro in primatu Apoſtolorum martyrij gloria coronato, in ſua peruerſitate præciſi ab Eccleſia remanſerunt, ſic iſti Cypriano per abundantiã charitatis in forte ſanctorum paſsionis claritate ſuſcepto, ſeipſos exules vnitatis agnoſcunt, & contra vnitatis patriam pro ſuis calumniis ciuem vnitatis opponũt. Iam itaque cæteras illius concilij ſententias eadem ratione videamus.

Ephe. 3.

Sapien. 9.

Galat. 2.

Cap. II.

Marcus à Mactari dixit. Mirandum non eſt ſi hæretici hoſtes atque impugnatores veritatis ſibi rem vẽdicant poteſtatis & dignationis alienæ: illud mirandum eſt quòd quidam noſtri præuaricatores veritatis, hæreticis ſuffragantur & Chriſtianis aduerſantur: propterea decernimus hæreticos baptizandos. Huic reſpõdemus, Imò magis mirandum eſt, & magna laude prædicandum, quòd tãtum iſti dilexerint vnitatem, vt quos præuaricatores veritatis arbitrabantur, cum eis in vnitate D perſeuerantes, ab eis pollui non timerẽt. Nam cum iſte dixiſſet, Illud mirandum eſt, quòd quidam noſtri præuaricatores veritatis hæreticis ſuffragantur & Chriſtianis aduerſantur: videbatur eſſe dicturus, propterea decernimus eis non eſſe cõmunicandum. Non hoc dixit, ſed ait, propterea decernimus hæreticos baptizãdos eſſe, ſeruans quod pacificus Cyprianus antè præſtruxerat dicens, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouẽtes. Cum ergo Donatiſtæ nobis calumniantur, & nos dicunt traditores, ſi quis exiſtat vel Iudæus vel Paganus qui lecto iſto concilio & nos & ipſos ſecũdum eorũ regulas vnitatis appellet præuaricatores, velim ſcire ad hoc tam graue crimen refutandum atque diluendum, quomodo nobis agenda ſit cauſa cõmunis. Iſti nos dicũt traditores, quos neque illo tempore conuincere potuerunt, neque nũc poſſunt oſtendere, & in eodem crimine ipſi eſſe potius oſtenduntur. Sed quid ad nos? De iſtis certe præuaricatoribus quid dicemus? Si enim nos quamuis falsò propterea dicimur traditores, quia traditoribus nos in ea- E dem cõmunione ſucceſsiſſe criminantur, præuaricatoribus illis omnes ſucceſsimus, quia nondum ſe ab vnitate diuiſerat pars Donati beati Cypriani temporibus. Poſt paſsionẽ quippe eius quadraginta & quod excurrens annis peractis, traditio codicum facta eſt, vnde cœperũt appellari traditores. Si ergo propterea nos traditores, quia ex traditoribus ſicut opinantur vel confingunt exorti ſumus, ab illis præuaricatoribus vtriq; originem ducimus. Non eſt enim quod dicant non ſe eis communicaſſe, quando ſuos illos vocant, quod concilium loquitur, quod ipſi maxime præferunt. Quidam noſtri, inquit, præuaricatores veritatis, hæreticis ſuffragantur. Accedit & teſtimonium Cypriani ſatis demõſtrantis, quòd in eorum communione permanſerit, dicendo, neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouẽtes. Ipſi enim erant qui diuerſum ſentiebãt, quos iſte præuaricatores vocat, quia ſcilicet hæreticis ſuffragabãtur, ſine baptiſmo eos in Eccleſiam recipiendo. Eamq; fuiſſe cõſuetudinem vt ſic reciperentur, & ipſe Cyprianus multis locis, & aliquot Epiſcopi in hoc concilio manifeſtãt. Vnde apparet ſi hæretici non habent baptiſmum, Eccleſiam Chriſti temporum illorum præuaricatoribus fuiſſe plenam, F qui eis ſuffragãtes ſic eos recipiebant. Agatur ergo cauſa communionis aduerſus crimẽ præuaricationis quod negare non poſſunt, & ibi agatur noſtra cauſa aduerſus crimẽ traditionis, quod cõuincere non potuerunt. Sed ſic agamus quaſi conuicerint. Quod vtique reſponderimus eis qui nobis obiiciũt, maiorum noſtrorum præuaricationem, hoc nos iſtis reſpondebimus qui nobis obiiciũt maiorum noſtrorum traditionem. Sicut enim per maiorum noſtrorum traditionem vnde ſe iſti diuiſerunt, nos mortui ſumus, ita per maiorum præuaricationem, qui & noſtri & ipſorum parentes fuerũt, & nos & ipſi mortui ſumus. Sed quia ſe viuere dicunt, credũt quòd ad eos non pertineat illa præuaricatio, Ergo nec ad nos illa traditio. Et illa quidem præuaricatio ſecundum ipſos certa eſt: ſecundum nos autem nec anterior præuaricatio vera eſt, quia & hæreticos dicimus poſſe habere baptiſmum Chriſti: nec poſterior traditio, quia in ea cauſa ipſi ſunt ſuperati. Non habent ergo iſti cur à nobis nefario ſcelere ſchiſmatis ſeparentur, quia noſtri maiores ſi traditores nõ fuerunt, ſicut nos dicimus, nõ eſt quod ad nos omnino pertineat. Si autem traditores

Auguſt.

G fuerunt, ſicut ipſi dicũt, ſic ad nos non pertinet, quemadmodum nec ad nos nec ad ipſos illi præuaricatores. Ac per hoc quoniam ex maiorum noſtrorum iniquitate nullum eſt crimẽ noſtrum, ex proprio ſchiſmate certum eſt crimẽ illorum.

Cap.III. Satius à Sicilippa dixit, Si hęreticis in baptiſmo ſuo peccata donantur, ſine cauſa ad Eccleſiam veniunt. Nam cum in die iudicij peccata ſint quæ puniuntur, nihil eſt quod timere poſsint hæretici de iudicio Chriſti, ſi ſunt peccatorum remiſsionẽ conſecuti.

August. Reſpondetur, Et hęc poterat etiã noſtra eſſe ſententia, viderit autem author eius quo animo dicta ſit. Verbis tamen ita modificata eſt, vt non me pigeat eo animo conſentire atque ſubſcribere, quo & ego ſentio baptiſmum quidem Chriſti hæreticos poſſe habere, ſed remiſsionem peccatorum non habere. Non autem ait, Si hæretici baptizant & baptizantur: ſed ſi hęreticis, inquit, in baptiſmo ſuo peccata donãtur, ſine cauſa ad Eccleſiam veniunt. Nãque ſi pro hæreticis ponamus illos quos in Eccleſia nouerat Cyprianus, ſeculo ſolis verbis & non factis renunciantes, totidẽ verbis poſſumus hãc ſententiam etiam nos veriſsime dicere, Si ſallaciter cõ- H uerſis in baptiſmo ſuo peccata donantur, ſine cauſa ad veram conuerſionem poſtea perducũtur. Nam cum in die iudicij peccata ſint quæ puniũtur, nihil eſt quod timere poſsint, qui ſeculo verbis ſolis & non factis renũciarunt, de iudicio Chriſti, ſi ſunt remiſsionem peccatorum conſecuti. Sed iſta ratiocinatio tali connexione perficitur, vt adiungamus dicentes, Debẽt autem timere Chriſti iudicium, & veraci corde aliquando cõuerti. Quod cum fecerint, nõ eos vtique neceſſe eſt iterum baptizari. Potuerunt igitur accipere baptiſmum, & remiſsionem non accipere peccatorum, aut remiſsis peccatis continuo rurſus onerari, Sic ergo & hæretici.

Cap.IIII. Victor à Gor dixit, Cum peccata non niſi in Eccleſiæ baptiſmo remittantur, qui hęreticum ſine baptiſmo ad communicationem admittit, vtrunque cõtra rationem facit, nec hæreticos purgat, & Chriſtianos inquinat.

August. Huic reſpondemus, Eccleſiæ baptiſmũ eſſe & apud hæreticos, quanuis ipſi non ſint in Eccleſia, ſicut aquam paradiſi in terra Aegypti, quanuis ipſa nõ ſit in paradiſo. Non itaque hæreticos ſine baptiſmo ad communionẽ admittimus, ſed quia correcti à ſua peruerſitate veniunt, non eorum peccata, ſed Chriſti ſacramẽta ſuſci- I pimus: de remiſsione autẽ peccatorum quod ſuperius, hoc & hic dicimus. Illud ſanè quod in vltimo poſuit dicens, vtrunque contra rationem facit, nec hæreticos purgat, & Chriſtianos inquinat, reſpuit primitus ac maxime Cyprianus ipſe cum ſibi conſentientibus collegis ſuis: neque enim inquinari ſe credidit, quando talibus propter vinculum pacis communicandum eſſe decreuit dicens, Neminem iudicãtes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouẽtes. Aut ſi inquinant hæretici ad communionem, ſic vt non baptizentur admiſsi, inquinata eſt tota Eccleſia per illam cõſuetudinem quæ totiens hic commemoratur: Et ſicut nos iſti appellãt traditores propter maiores noſtros, in quibus nihil tale quando obiecerunt, probare potuerũt: ſi hoc fit quiſque quod eſt ille cui communicauerit, omnes tunc hæretici facti ſunt. Quod ſi quiſquis dicit, inſanit, falſum eſt quod iſte ait, qui hæreticũ ſine baptiſmo ad cõmunionẽ admittit, nec hæreticos purgat & Chriſtianos inquinat. Aut ſi hoc verum eſt, non ſine baptiſmo admittebantur, ſed habebant baptiſmum Chriſti, quanuis apud hæreticos datum & acceptum, qui ſecundum illã conſuetudinem de qua iſti confitentur ſic admittebantur, ac per hoc recte etiam nunc ſic admittũ- K tur.

Cap.V. Aurelius ab Vtica dixit, Cum dicat Apoſtolus, non communicandũ peccatis alienis, *1.Tim.5.* quid aliud quàm peccatis alienis cõmunicat, qui ſine baptiſmo Eccleſiæ hæreticis communicat? Et ideo cenſeo baptizãdos eſſe hæreticos vt accipiant remiſſam peccatorum, & ſic illis communicetur.

August. Reſpõdetur, Communicauit ergo Cyprianus & iſti omnes peccatis alienis, quia cum talibus in communione manſerunt, quando neminem qui diuerſum ſenſit, à iure communionis amouerunt. Vbi eſt ergo Eccleſia? Deinde vt de hęreticis taceã, cum verba huius ſentẽtiæ etiam de aliis peccatoribus dici poſsint, quales in Eccleſia beatus Cyprianus ſecum videbat, gemebat, arguebat, ferebat, vbi eſt Eccleſia quę ſecundum hæc verba iam tunc periiſſe exiſtimabatur contagione peccatorum? Si autem ſicut ſe habet firmiſsima veritas, Eccleſia permãſit & permanet, non niſi in conſenſione intelligẽda eſt communio peccatorum, quã vetat Apoſtolus. Baptizẽtur autem iterũ hæretici, vt accipiant remiſſam peccatorũ, ſi baptizantur iterũ peruerſi & inuidi, qui cum ſeculo verbis & nõ factis renunciarent, ba- L ptiſmũ quidem accipere potuerũt, ſed remiſsionẽ peccatorũ non obtinere potuerunt, dicẽte domino, Si non *Mat.6.* dimiſeritis, neque pater veſter dimittet vobis.

Cap.VI. Iambus à Germaniciana dixit, Qui hæreticorũ baptiſmum probant, noſtrũ improbant, vt extra Eccleſiam non dicam lotos, ſed ſordidatos, negent in Eccleſia baptizari oportere.

August. Huic reſpondetur, neminem noſtrum baptiſmum hæreticorum probare, ſed Chriſti, quãuis in hæreticis vel paleis exterioribus, ſicut in aliis iniquis vel paleis interioribus. Nã ſi extra Eccleſiã qui baptizãtur, non lauantur, ſed ſordidãtur, profecto extra petram in qua ædificatur Eccleſia, qui baptizantur, non lauantur ſed ſordidãtur. Omnes autem extra eandẽ petram ſunt, qui audiunt verba Chriſti & non faciunt: Aut ſi baptiſmo lauãtur quidẽ, ſed in iniquitatibus ſuis à quibus in melius mutari noluerunt, ſordidi remanent, ſic & hæretici.

Cap.VII. Lucianus à Rucuma dixit, Scriptum eſt, Et vidit de⁹ lucem quia bona eſt, & diuiſit inter lucem & *Gene.1.* tenebras. Si poteſt luci & tenebris cõuenire, poteſt nobis & hæreticis aliquid eſſe commune. Propterea cẽſeo hæreticos baptizandos eſſe.

August. Huic reſpõdetur. Si poteſt luci & tenebris cõuenire, poteſt iuſtis & iniuſtis aliquid M eſſe commune. Cẽſeat ergo illos iniuſtos denuo baptizari, quos in ipſa Eccleſia arguebat Cyprianus: aut ſi nõ ſunt iniuſti qui ſeculo verbis & nõ factis renunciãt, dicat qui poteſt.

Ca.VIII. Pelagianus à Luperciana dixit, Scriptum eſt, Aut deus deus eſt, aut Baal deus eſt: Ita & nunc *3.Reg.18.* aut Eccleſia Eccleſia eſt, aut hæreſis Eccleſia eſt. Porrò ſi hæreſis Eccleſia non eſt, quomodo eſſe apud hæreticos baptiſma Eccleſiæ poteſt?

August. Huic ita poſſumus reſpondere, aut paradiſus paradiſus, aut Aegyptus paradiſus. Porrò ſi Aegyptus paradiſus non eſt, quomodo eſſe in Aegypto aqua paradiſi poteſt? Sed dicetur nobis, etiam illuc exeundo peruenit: ſic ergo ad hæreticos baptiſmus. Itẽ dicimus, aut petra Eccleſia, aut arena Eccleſia. Porrò quia nõ eſt arena eccleſia, quomodo apud eos qui ſuper arenam ædificant, audiendo verba Chriſti & non faciendo eſſe baptiſmus eccleſiæ poteſt? & tamen eſt, Sic ergo & apud hæreticos.

Cap.IX. Iader à Midila dixit, Scimus non eſſe niſi vnum baptiſmum in Eccleſia catholica, & ideo nõ debemus admittere hæreticum niſi baptizatus fuerit apud nos, ne ſe putet extra Eccleſiam catholicam baptizatum eſſe.

August. Huic reſpondetur, Quia ſi hoc de iniquis illis qui extra petram ſunt diceretur, falsò vtique

diceretur

A diceretur, Sic ergo & de hæreticis. Item alius Felix à
Cap. X. Marazana dixit, Vna fides, vnum baptiſma, ſed Eccle-
Ephe. 4. ſiæ catholicæ cui ſoli licet baptizare. Huic reſpõdetur,
Auguſt. Quid ſi alius ita diceret, vna fides, vnum baptiſma, ſed
iuſtorum tantum, quibus ſolis licet baptizare? Sicut hęc
verba refellerentur, ita & iſta ſententia refellatur. An &
iniuſti in ipſo baptiſmo mutati, dũ ſeculo ſolis verbis
& non factis renunciant, ad membra Eccleſię pertinẽt?
Videãt ſi ipſa eſt illa petra, ſi ipſa eſt columba, ſi ipſa eſt
Cap. XI. ſponſa ſine macula & ruga. Paulus ab Obba dixit,
Me nõ mouet ſi aliquis Eccleſiæ fidem & veritatem nõ
Roma. 3. vendicat, quãdo Apoſtolus dicat, Quid enim? Si exci-
derunt à fide quidam illorum, nunquid infidelitas il-
Pſal. 59. lorum fidem dei euacuauit? Abſit, Eſt enim deus verax,
omnis autem homo mendax. Si autem deus verax eſt,
quomodo apud hæreticos baptiſmi veritas eſſe poteſt
Auguſt. apud quos deus non eſt? Huic reſpõdetur, Quid? Apud
auaros nunquid eſt deus? & tamen eſt baptiſmus, Ita &
apud hæreticos. Apud quos enim deus eſt, templũ dei
ſunt. Quæ autem compoſitio tẽplo dei cum idolis? Pot-
2. Cor. 6. eò auaritiam, idololatriã Paulus ſentit, Cyprianus con-
ſentit, & idem ipſe inter collegas raptores, tamẽ bapti-
B zatores, cum magna tolerantiæ mercede verſatur.
Cap. XII. Pomponius à Dionyſiana dixit. Manifeſtũ eſt hære-
ticos non poſſe baptizare, & remiſsionem peccatorum
Mat. 12. dare, qui poteſtatem nõ habent, vt aut ſoluere aut liga-
Auguſt. re aliquid in terris poſsint. Reſpõdemus, Hãc poteſta-
tem nec homicidæ habent, id eſt, qui oderunt fratres:
Ioan. 20. Nõ enim talibus dictum eſt, Si cui dimiſeritis peccata,
dimittentur ei: & ſi cui tenueritis, tenebuntur: & tamen
baptizãt, & eos in eadem baptiſmi cõmunione & Pau-
lus tolerat, & Cyprianus agnoſcit. Vrnantius à Ti-
Cap. XIII. niſa dixit, Si maritus peregre proficiſcens, amico ſuo
commendaſſet vxorem ſuam cuſtodiendam, commen-
datam ſibi ille quanta poſſet diligentia conſeruaret, ne
ab aliquo caſtitas eius & ſanctitas adulteraretur. Chri-
ſtus dominus & deus noſter ad patrẽ proficiſcens, ſpõ-
ſam ſuam nobis commendauit, vtrũmne eam incor-
ruptam & inuiolatam cuſtodimus, an integritatem eius
& caſtitatem eius mœchis & corruptoribus prodemus?
Qui enim baptiſma Eccleſiæ commune cum hæreticis
Auguſt. facit, ſponſam Chriſti adulteris prodit. Reſpondemus,
C Quid illi qui cum baptizantur labiis nõ corde conuer-
tuntur ad dominum, nónne adulterinam mentem ge-
runt? Nónne ipſi ſunt ſeculi dilectores, qui nõ factis, ſed
verbis renunciauerunt, & ideo corrumpunt mores bo-
1. Cor 15. nos per colloquia mala dicentes, Mãducemus & biba-
mus, cras enim moriemur? Nónne etiam cõtra iſtos vi-
2. Cor. 11. gilauit ſermo Apoſtolic⁹ vbi dicit, Timeo autem ne ſi-
cut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & veſtræ men-
tes corrumpantur à caſtitate quæ eſt in Chriſto? Cum
ergo Chriſti baptiſma Cyprianus habebat commune
cum talibus, nunquid ideo ſponſam Chriſti prodebat
adulteris, ac non potius monile ſponſi etiam in adulte-
Ca. XIIII. ra cognoſcebat? Aymnius ab Auſuagiga dixit, Nos
vnum baptiſma accepim⁹, & ipſum tenemus & exerce-
mus. Qui autem dicit qoia & hæreticis licet baptizare,
Auguſt. ipſe duos baptiſmos facit. Huic reſpondetur, Cur non
etiam ille duos baptiſmos facit, qui dicit quia & iniqui
baptizant: Cũ enim iuſti & iniqui ſibi contrarij ſint, ba-
ptiſmus quẽ dant iuſti qualis erat Paulus, vel etiã qualis
erat Cyprianus, non eſt contrarius baptiſmo quem da-
bant iniqui illi qui oderant Paulum, quos non hæreti-
cos, ſed malos catholicos Cyprianus intelligit. Et cum
contrariæ ſibi ſint ſemper, continentia quæ fuit in Cy-
priano, & auaritia quæ fuit in collegis Cypriani bapti- D
ſmus tamen quem Cyprianus dabat, nõ erat contrarius
baptiſmo quem illi dabant, ſed vnus & idem, quia ille
baptizat de quo dictum eſt, Ipſe eſt qui baptizat. Sa- Io. ca. 1.
turnin⁹ à Victoriana dixit, Si licet hæreticis baptizare, Cap. XV.
excuſati ſunt & defenſi illicita faciẽtes, nec video qua-
re eos aut Chriſtus aduerſarios ſuos, aut Apoſtol⁹ anti- 1. Io. ca. 2.
chriſtos eos appellauerit. Huic reſpõdetur, Sic dicimus Auguſt.
non licere hęreticis baptizare, quomodo dicimus non
licere fraudatoribus baptizare. Nõ enim hæretico tan-
tum, ſed peccatori, inquit, dicit deus, Vt quid enarras Pſal. 49.
iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per
os tuum? Huic vtique dixit, Si videbas furem concurre-
bas cum eo. Quanto ergo illi peiores ſunt, qui non cum
furibus concurrebant, ſed ipſi fundos inſidioſis fraudi-
bus rapiebant, ſed non eis cõcurrebat Cyprianus, quã-
nis eos in catholica ſegete toleraret, ne ſimul eradicare-
tur & triticum, Et tamen etiam ipſi quem dabant idem
ipſe baptiſmus erat, quia non ipſorum, ſed Chriſti erat.
Sicut ergo iſti quãuis in eis Chriſti baptiſmus agnoſca-
tur: non ſunt tamen excuſati & defenſi illicita faciẽtes,
& recte illos Chriſtus aduerſarios ſuos appellat, quia in E
talibus perſeuerantes audituri ſunt, Recedite à me qui Mat. 7.
operamini iniquitatem: vnde & antichriſti appellãtur,
quia Chriſto contrarij ſunt, dum contra quod pręcepit
viuunt, Ita & hæretici. Alius Saturninus à Tucca di- Cap. XVI.
xit, Gentiles quamuis idola colant, tamen ſummũ deum
patrem creatorem cognoſcunt & confitentur. In hunc
Marcion blaſphemat, & quidam non erubeſcunt Mar-
cionis baptiſmũ probare. Quomodo tales ſacerdotes
ſacerdotium dei aut ſeruant aut vendicant, qui hoſtes
dei non baptizant, & ſic illis communicant? Reſpõde- Auguſt.
tur, Nimirum cum talia dicitur, exceditur modus, nec
conſideratur quia & ipſi talibus communicabãt, nemi-
nem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi di-
uerſum ſentiebat amouentes, ſed habet iſte in hac ipſa
ſententia ſua vnde admoneri poſſet, ſi adverteret id in
ſe quoque corrigẽdum eſſe quod prauum eſt, quod au-
tem rectũ eſt approbandum. Quandoquidem ait, Gen-
tiles quamuis idola colant, tamen ſummum deum pa-
trem creatorem cognoſcunt & cõfitentur. Si quis ergo
ad deum talis gentilis veniret, nũquid vellet in eo cor-
rigere atque mutare, quòd deum patrem creatorẽ con- F
fitebatur & nouerat? Nõ puto, ſed emendaret in eo ido-
lolatriam quod malum habebat, & traderet ſacramẽta
Chriſtiana quæ nõ habebat: & ſi quid rectum noſſet in
eo approbaret, ſi quid inueniret peruerſum emẽdaret,
ſi quid defuiſſet daret. Sic & in Marcioniſta hæretico
agnoſceret baptiſmi integritatẽ, corrigeret ei⁹ peruer-
ſitatem, doceret catholicam veritatem. Marcellus à Cap. XVII.
Zama dixit, Cum peccata nõ niſi in baptiſmo Eccleſiæ
remittantur, qui hęreticũ non baptizat, peccatori com-
municat. Reſpõdetur, Quid? ille qui hoc facienti com- Auguſt.
municat, nónne peccatori communicat? Quid autem
aliud faciebant omnes iudicantes, neminem aut à iure
communionis amouentes diuerſa ſentientẽ? Vbi eſt er-
go Eccleſia? An patiẽtibus, & ne triticum eradicetur, zi- Mat. 13.
zania tolerantibus, iſta nõ obſunt? Dicant ergo iſti qui
ſe ab orbe terrarum fruſtra ſeparãdo ſacrilegium ſchi-
ſmatis admiſerũt, vt quid habent in ore ſententiam Cy-
priani, qui non habent in corde Cypriani patientiam?
Huic autem Marcello reſpõdetur ex his quæ de bapti-
ſmo & remiſsione peccatorum ſupra dicta ſunt, quo
modo poſsit eſſe baptiſmus in homine, quamuis non ſit
in eo remiſsio peccatorum. Irenæus ab Vlulis dixit, Ca. XVIII.

G Si ideo Eccleſia hæreticum non baptizat quòd dica-
Auguſt. tur iam baptizatus eſſe,hæreſis maior eſt.Reſpondetur,
Hoc modo dici poteſt, ſi ideo auarũ Eccleſia nõ bapti-
zat,quòd dicatur iam baptizatus eſſe,auaritia maior eſt:
Cap.XIX. hoc autẽ falſum eſt,ita ergo & illud. Donatus à Ci-
baliana dixit, Ego vnam Eccleſiam & vnum baptiſmũ
erus noui. Si eſt qui dicat eſſe apud hæreticos baptiſmi
gratiam, ante eſt vt oſtendat & probet eſſe illic Eccle-
Auguſt. ſiam.Huic reſpõdetur.Si baptiſmi gratiam boc eſſe di-
cis qnod eſt baptiſmus,eſt apud hæreticos:Si autem ba-
ptiſinus ſacramẽtũ eſt gratiæ, ipſa vero gratia abolitio
peccatorum eſt, nõ eſt apud hæreticos baptiſmi gratia.
Sic eſt autem vnum baptiſmum & vna Eccleſia,quem-
admodũ eſt vna ſpes. Sicut ergo boni & mali qui non
habent vnam ſpem,poſſunt habere vnum baptiſma,ita
quibus non eſt communis Eccleſia,poteſt baptiſma eſſe
Cap.XX. commune. Zoſimus à Tharaſſa dixit, Reuelatione
Diſt.8.cap facta veritatis cedat error veritati, qnia & Petrus qui
qui cõtẽpta. prius circuncidebat, ceſsit Paulo veritatem prædicãti.
Galat.2. Reſpondetur, Poteſt etiam noſtra eſſe ſententia iſta, &
Auguſt. ita factum eſt in hac de baptiſmo quęſtione.Nam veri-
H tate pôſtea liquidius reuelata ceſsit error veritati, cũ il-
la ſaluberrima cõſuetudo etiam plenarij cõcilij autho-
ritate firmata eſt. Bene tamen quòd totiens meminerũt
etiam primum Apoſtolorum Petrum potuiſſe aliter ſa-
pere quàm veritas poſtulabat,qnod accidiſſe etiam Cy-
priano ſine vlla eius contumelia credimus quicunq; di-
ligimus Cyprianum,quia non eum fas eſt diligi maiori
Ca.XXI. charitate quàm Petrum. Iulianus à Telepte dixit,
Ioan.3. Scriptum eſt,Nemo poteſt accipere aliquid,niſi datum
fuerit ei de cœlo.Si hæreſis de cœlo eſt, poteſt baptiſma
Auguſt. dare.Reſpõdetnr,Audiat & alium dicẽtem,Si auaritia
de cœlo eſt, poteſt baptiſma dare,& tamẽ dant auari,ſic
Ca.XXII. ergo & hæretici. Fauſtus à Timida regia dixit, Non
ſibi blãdiantur qui hęreticis patrocinãtur.Qui pro hę-
reticis Eccleſiaſtico baptiſmo intercedit,illos Chriſtia-
Auguſt. nos & nos hæreticos facit.Huic reſpõdetur, Si quiſquã
dicat eum⁹qui cum baptiſmum acciperet, quia odium
fraternum tenebat in corde,nõ acceperat remiſsionem
peccatorum,non eſſe iterum baptizandum,quando il-
lud odium de corde dimittit,nũquid Eccleſiaſtico ba-
ptiſmo iotercedit pro homicidis,aut illos iuſtos & nos
homicidas facit?Hoc ergo & de hæreticis intelligat.
Ca.XXIII. Geminus à Furnis dixit, Quidam de collegis hære-
ticos præponere ſibi poſſunt,nobis nõ poſſunt: & ideo
quod decreuimus ſemel tenem⁹,vt ab hæreticis veniẽ-
Auguſt. tes baptizemus.Reſpondetur,Et hic confitetur apertiſ-
ſime quoſdã decollegis ſuis diuerſa ſenſiſſe,vnde etiam
atque etiã confirmatur amor vnitatis,quòd ab inuicem
nullo ſchiſmate ſeparati ſunt,donec alteris eorũ ſi quid
Pſal.3. aliter ſaperent deus reuelaret.Huic reſpondetur,colle-
gas eius non ſibi hæreticos præpoſuiſſe,ſed baptiſmum
Chriſti, ſed ſicut cognoſcitur in auaris, in fraudatori-
bus,in raptoribus,homicidis,ſic etiam in hæreticis co-
Ca.XXIIII. gnouiſſe. Rogatianus à Noua dixit,Eccleſiam Chri-
ſtus inſtituit,hæreſim diabolus, qnomodo poteſt habe-
Auguſt. re baptiſmum Chriſti ſynagoga ſatanæ? Huic reſpõde-
tur,Nũquid quia pios Chriſtus inſtitnit,& inuidos dia-
bolus, ideo non poteſt habere baptiſmum Chriſti,quæ
Cap.XXV. in inuidis conuincitur eſſe pars diaboli? Therapius à
Bulla dixit, Qui hæreticis baptiſmum Eccleſiæ cõcedit
& prodit, quid aliud quàm ſpõſæ Chriſti Iudas exiſtit?
Auguſt. Reſpondetur.O magna conuictio ſchiſmaticorum qui
ſe ab hæreditate Chriſti toto orbe diffuſa nefario ſacri-
legio ſepararunt, ſi Cyprianus talibus communicabat,
qualis Iudas traditor fuit,& tamen ab eis nõ maculaba- K
tur,aut ſi maculabatur,tũc Iudę facti ſunt omnes: ergo
& modo Iudæ ſunt omnes, aut ſi nõ ſunt, nõ ergo per-
tinent ad poſteriores facinora priorum, quamuis ex ea-
dem cõmunione propagatos. Cur ergo nobis tradito-
res obiiciunt,quos non conuicerunt,& ſibi Iudam non
obiiciunt, cui Cyprianus & collegæ eius cõmunicaue-
runt?Ecce cõcilium de quo ſolẽt iſti gloriari. Nos qui-
dem dicimus,quia ſic nõ prodit hæreticis Eccleſiæ ba-
ptiſmum, qui baptiſmũ Chriſti & in hæreticis probat,
ſicut nõ prodit homicidis Eccleſię baptiſmũ,qui bapti-
ſmũ Chriſti & ĩ homicidis probat. Sed quia iſti ex hoc
cõcilio nobis præſcribere qnid ſentire debeamus affe-
ctãt,ipſi priores ei cõſentiant.Ecce Iudæ traditori ſunt
cõparati,qui dicebãt hæreticos quãuis ĩ hæreſi baptiza-
tos nõ debere iterum baptizari.Talibus autem Cypria-
nus communicabat,qui dixit,neminem iudicantes,aut
à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amo-
uẽtes.Tales etiam antea fuiſſe in Eccleſia per illam ſen-
tentiam manifeſtantur,vbi ait, Sed dicit aliquis, Quid
ergo fiet de his qui in præteritum in Eccleſiam ſine ba-
ptiſmo admiſsi ſunt? Talẽ fuiſſe Eccleſiæ conſuetudinẽ
ipſi qui hoc concilium faciunt ſæpe commemorant. Si L
ergo nihil aliud quicũque hoc facit quàm ſpõſæ Chri-
ſti Iudas exiſtit,ſicut iſta ſentẽtia pronunciata eſt,Iudas
autem ſicut docet Euangelium, traditor fuit:traditori-
bus ergo communicauerunt omnes qui tunc etiam iſta
dicebant,& antequã iſta dicerent traditores facti erant
omnes per illam cõſuetudinem quam tunc Eccleſia re-
tinebat.Omnes ergo,id eſt,& nos & ipſi qui ex illa vni-
tate propagati ſumus,traditores ſumus. Sed nos duob⁹
modis defendimur, quia & huic concilio vbi hoc pro-
nunciatum eſt non conſentimus,ſaluo iure vnitatis,ſi-
cut ipſe Cyprianus prædixit: & bonis malos io vnitate
catholica, donec in fine à tritico palea ſeparetur, oihil
obeſſe arbitramur.Iſti autem quia & boc coocilium tã-
quam pro ſe proferũt,& malorum communione quaſi
contagione bonos perire contendunt,non inueniunt
quomodo dicãt aut priores Chriſtianos vnde iſti pro-
pagantur,non fuiſſe traditores, quia iſto concilio con-
uincuntur: aut ad ſe non pertinere facinora priorum,
quia nobis maiores noſtros obiiciunt. Item alius Lu- *Ca.XXVI.*
cius à Membreſſa dixit,Scriptum eſt,Deus peccatorem *Ioan.9.*
non audit.Qui peccator eſt,quomodo audiri in bapti- M
ſmo poteſt? Reſpondemus, Quomodo auditur auarus *Auguſt.*
& raptor & fœnerator & homicida? an iſti non ſunt
peccatores, quos tamen Cyprianus in catholica obiur-
gat & tolerat? Item alius Felix ab Vſlaccenis dixit,In *Ca.XXVII.*
hæreticis ſine baptiſmo Eccleſiæ admittendis, nemo *Diſt.8.cap.*
conſuetudinem rationi & veritati præponat,quia con- *qui cõtẽpta.*
ſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit. Hnic re- *& ca.veri-*
ſpondetur, Veritatem non oſtendis, de conſuetudine *tate.*
confiteris.Recte igitur conſuetudinem teneremus ple-
nario concilio poſteriore firmatam,etiam ſi veritas ad-
huc lateret,quam credimus iam eſſe manifeſtam.
Alius Saturninus ab Itinis dixit,Si poteſt antichri- *Ca.xxviij.*
ſtus dare alicui gratiam Chriſti,poſſunt & hæretici ba- *Auguſt.*
ptizare, qui appellati ſunt antichriſti. Reſpondemus,
Quid ſi alius diceret,ſi poteſt homicida dare alicui gra-
tiam Chriſti, poſſunt & qui fratres oderunt baptizare,
qui appellati ſunt homicidæ? Nempe quaſi verum di-
cere videretur,& tamen poſſunt.Sic ergo & hæretici.
Quintus ab Aggiua dixit. Ille poteſt dare aliquid, *Ca.xxix.*
qui aliquid habet:hæretici autẽ quid poſſunt dare,quos
conſtat nihil habere? Huic reſpondetur, Si ergo poteſt *Auguſt.*
dare

A dare aliquid qoi aliquid habet, manifeſtū eſt poſſe dare
hæreticos baptiſmom, quia cum ab Eccleſia recedunr,
habent lauacri ſacramētum quod ibi acceperant. Nam
redeuntes nō recipiunt, quia non amiſerant cum receſ-
Cap xxx. ſerūt. Alius Iulianus à Marcellina dixit, Si poteſt ho-
Mat.6. mo dyobus dominis ſeruire, deo & mammonæ, poteſt
Auguſt. & baptiſma duub⁹ ſeruire, Chriſtiano & hęretico. Re-
ſpōdetur, Immo ſi poteſt cōtinentia & auaro & ſobrio
& ebrioſo & pio & homicidæ ſeruire, cur nō etiā Chri-
ſtiano & hæretico baptiſmus quidem nō ſeruit, ſed mi-
niſtratur & illis vel ab illis ad ſalutem bene vtētibus, &
Cap. xxxi. ad iudicium male vteotibus? Tenax ab Horreiſciliæ
dixit, Baptiſma vnum eſt, ſed Eccleſiæ: vbi Eccleſia non
eſt, baptiſma illic eſſe non poteſt. Huic reſpondemus,
Quare ergo poteſt vhi petra non eſt, ſed arena eſt, cum
Cap. xxxij. Eccleſia in petra non in arena ſit? Alius Victor ab
Ephe.4. Aſſuris dixit, Scriptum eſt, quia deus vnus eſt, & Chri-
**al. ſpiritus* ſtus * vnus eſt, Eccleſia vna, & baptiſmum vnum: Quo
modo ergo illic baptizari aliquis poteſt vbi deus &
Auguſt. Chriſtus & Eccleſia oō eſt? Reſpōdetur. Quomodo po-
teſt & in arena illa vbi nec Eccleſia eſt, quia in petra eſt,
B nec deus & Chriſtus, quia non eſt ibi templum dei &
Ca. xxxiij. Chriſti? Donatulus à Capſe dixit, Et ego ſemper hoc
ſeoſi, vt hæretici qui nihil foris conſecuti ſunt, quando
Auguſt. ad Eccleſiam cōuertuntur, baptizentur. Ad hoc reſpō-
detur. Nihil quidē cōſecuti ſunt, ſed ad ſalutem, nō ad
ſacrameotum. Salus enim propria eſt bonis, ſacramēta
Ca. xxxiiij. vero communia & bonis & malis. Verulus à Ruſic-
cade dixit, Homo hæreticus dare non poteſt quod non
habet, multo magis ſchiſmaticus qui quod habnit ami-
Auguſt. ſit. Reſpon. Iam oſtendimus eos habere, quia noo amit-
tunt cum recedunt. Non enim recipiunt cum redeunt.
Quapropter ſi propterea videbātor dare nō poſſe quia
putabantur oō habere, intelligātur iam dare poſſe, quia
Ca. xxxv. intelliguntur & habere. Pudētianus à Cuiculi dixit,
Nouitas Epiſcopat⁹ effecit fratres dilectiſsimi vt ſuſti-
nerem quid maiores iudicarent, nam hæreſes nihil ha-
brre nec poſſe manifeſtum eſt: atq; ita ſi quis ex eis ve-
Auguſt. nerit, baptizari æquiſsime ſtatutum eſt. Reſpō. Sicut er-
go ſuperioribos reſponſum eſt qoos hic ſuſtinebat quid
iudicarent, ſic & huic ipſi reſpooſum eſſe intelligatur.
Ca. xxxvi. Petrus ab Hippone Zarito dixit, Cum vnum bapti-
ſma ſit in catholica Eccleſia, manifrſtum eſt oon poſſe
C extra Eccleſiā baptizari, & ideo in hęreſi tinctos ſiue in
ſchiſmate venientes ad Eccleſiam, cenſeo baptizari o-
Auguſt. portere. Reſpoo. Sic eſt vnom baptiſma in Eccleſia ca-
tholica, vt cum exinde aliqui exierint, in his qui exeūt
non fiant duo, ſed idem vnum maneat. Quod ergo in
redeuotibus agnoſcitur, hoc & in eis qui à recedētibus
accrperunt, quod illi cum recederent oon amiſerunt.
Ca. xxxvij. Item alius Lucius ab Auaſafa dixit, Secūdū autē mo-
tom animi mei & ſpiritus ſancti, cū ſit vnus deus pater
Ephe.4. domini noſtri Ieſu Chriſti, & vnus Chriſt⁹ & vna ſpes,
vuus ſpiritus, vna Eccleſia, voū debet & eſſe baptiſma:
& ideo dieo ſi quid apud hęreticos motum aut factum
fuerit, reſcindi debere, & eos qui exinde veniūt, in Ec-
Auguſt. cleſia baptizandos eſſe. Reſpō. Reſcindatur ergo quod
baptizāt, qui audiuot verba dei & non faciunt, cum ab
iniquitate ad iuſtitiam, hoc eſt ab arena ad petram mi-
grare cœprrint. Quod ſi non fit, qnia & in ipſis quod
Chriſti erat, eorum iniquitatihns non violabatur, hoc
etiā de hæreticis intelligatur. nam nec eadem ſpes illis
eſt quādiu i arena ſunt, qoæ illis qui ſuper petram ſunt,
tamen idem baptiſma eſt in vtriſque, quanuis ſicut ſpes
Ca. xxxviij vna, ita vnum baptiſma dictum ſit. Felix à Gurgiti-
bus dixit: Ego cenſeo vt ſecuodum ſanctarum ſcriptu- D
rarom præcepta baptizati illicite ab hæreticis extra Ec-
cleſiam, ſi ad Eccleſiam confugere voluerint, gratiā ba-
ptiſmi vbi licite datur conſequātur. Reſpō. Immo licite *Auguſt.*
incipiant habere ad ſalutem, quod illicite habebant ad
perniciem, quia ſub eodem baptiſmo iuſtificatur, cū ſe
quiſque ad deum veraci corde cōuerterit, ſub quo iudi-
cabatur quando id accipiens ſeculo ſolis verbis & non
factis rennnciauerat. Puſillus à Lamasba dixit, Ego *Ca. xxxix.*
credo baptiſma ſalutare non eſſe niſi in Eccleſia catho-
lica: quicquid abſque catholica fuerit, ſimulatio eſt. Re-
ſpon. Hoc quidē verum eſt, quòd baptiſma ſalutare nō *Auguſt.*
niſi in Eccleſia catholica eſt. Poteſt enim ipſum eſſe &
extra catholicam, ſed ſalutare non eſt ibi, quia non ibi
operatur ſalutem: ſicut ille bonus odor Chriſti nō eſt *2. Cor. 2.*
vtique ſalotaris in iis qui pereūt, nō ſuo vitio, ſed illo-
rum. Simulatio eſt autē quicquid extra catholicam fue-
rit, ſed inquantum nō eſt catholicum. Poteſt autem ali-
quid catholicum eſſe extra catholicam, ſicut potuit no-
men Chriſti eſſe extra congregationem Chriſti, in quo
nomine pellebat dæmonia ille qui cū diſcipulis nō ſe- *Marci. 9.*
quebatur. Nam ſimulatio etiam in catholica eſſe poteſt, E
in his vtique qoi ſeculo verbis ſolis & non factis renū-
ciant, nec tamen eſt catholica ſimulatio. Sicut ergo eſt
in catholica quod non eſt catholicum, ſic poteſt extra
catholicam aliquid eſſe catholicum. Saluian⁹ à Ga- *Cap. xl.*
zauſala dixit, Hæreticos nihil habere cōſtat, & ideo ad
nos veniunt vt poſsint accipere quod non habebant.
Reſpondemus, Non ſunt ergo hæretici ipſi qui hæreſes *Auguſt.*
cōdideruot, qui ab Eccleſia recrſſrrunt, & vtique habe-
hant qood ibi acceperūt. Quod ſi abſurdum eſt dicere
quòd illi nō ſint hæretici per quos cæteri fiunt hæreti-
ci, poteſt fieri vt hæreticus habeat quo male vtēdo diſ-
perrat. Honoratus à Tucca dixit, Cum Chriſtus ve- *Ca. xli.*
ritas ſit, magis veritatem quàm cōſuetudinem ſequi de- *Diſt 8. cap.*
bemus, vt hæreticos qui ideo ad nos veniūt, qoia foris *qui cōtēpta.*
nihil accipere potuerunt, Eccleſię baptiſmo ſanctifice-
mus. Reſpōdem⁹, Et iſte atteſtator eſt cōſuetudinis, vbi *Auguſt.*
nos plurimom adiuuat quicquid aliud cōtra nos dice-
re videatur. non autē ideo ad nos veniūt hæretici quia
foris nihil acceperint, ſed vt eis vtile eſſe incipiat quod
acceperunt. hoc enim foris nullo modo poteſt. Vi- *Cap. xlij.*
ctor ab Octaoo dixit, Quod & ipſi ſcitis, non olim cō-
ſtitutus ſom Epiſcopus, & ideo expectabā præceſſorum F
conſilium. Hoc itaque exiſtimo, vt qoicunqoe ex hęreſi
venerint, ſine dubio baptizentur. Reſpōdemus, Quod *Auguſt.*
ergo illis quos expectabat reſponſum eſt, huic quoque
reſponſum accipiatur. Clarus à Maſcula dixit, Ma- *Ca. xliij.*
nifeſta eſt ſententia domini noſtri Ieſu Chriſti Apoſto-
los mittentis, & ipſis ſolis poteſtatem à patre ſibi datam
permittentis, quibus nos ſucceſsimus eadem poteſtate
Eccleſiam domini guberoantes, & credeotium fidem
baptizantes, & ideo hæretici qui nec poteſtatem foris,
nec Eccleſiam Chriſti habent, neminem baptizare ba-
ptiſmo eius poſſunt. Reſpōdemus, Nūquid & impij ho- *Auguſt.*
micidæ Apoſtolis ſucceſſerunt? Cur ergo baptizant? An
quia nō ſunt foris? Sed à petra foris ſunt, cui claues do-
minus dedit, vbi ſe ædificaturum Eccleſiam dixit.

Secūdianus à Tabeis dixit, Nō debemus hæreticos *Ca. xliiij.*
noſtra præſumptione decipere, vt in Eccleſia domini
noſtri Ieſu Chriſti non baptizati, ac per hoc remiſsionē
peccatorum noo conſecuti, cum iudicij dies venerit,
nobis imputent quòd per nos non ſint baptizati, & in-
dulgētiam diuinæ gratiæ conſecuti. Propter quod cum
ſit vna Eccleſia & vnum baptiſma, quando ad nos cō- *Ephe.4.*

G uertuntur ſimul cum Eccleſia & Eccleſiæ baptiſmũ cõ-
Auguſt. ſequamur. Reſpon. Immo trãſlati ad petram, & colum-
bæ ſociati accipiant remiſsionẽ peccatorum, quam ha-
bere non poterant extra petram & extra columbam, ſi-
ue aperte foris, ſicut hæretici, ſiue tanquam intus, ſicut
perditi catholici: quos tamẽ baptiſmum ſine remiſsio-
ne peccatorum & habere & dare manifeſtum eſt, cum
& ab ipſis tales accipiunt, qui non in melius commuta-
ti deum labiis honorant, cor autem eorum longe eſt ab
Iſaia 29. eo. Tamẽ ſic eſt vnum baptiſma quomodo eſt vna co-
Mat. 15. lumba, cum poſsint qui non ſunt in columba commu-
Cap. XLV. niter, baptiſma tamen habere cõmuniter. Item alios
Aurelius à Cillaui dixit, Ioannes Apoſtolus in epiſtola
2. Ioan. 1. ſua poſuit, Si quis ad vos venit, & doctrinã Chriſti non
habet, nolite eum admittere in domum veſtram, & aue
illi ne dixeritis. Qui enim dixerit illi aue, communicat
factis eius malis. Quomodo tales admitti temere i do-
mum dei poſſunt, qui in domum noſtrã priuatam ad-
mitti prohibentur? Aut quomodo cum eis ſine Eccleſię
baptiſmo communicare poſſumus, quibus ſi aue dixeri-
mus tãtum, factis eorum malis cõmunicamus? Reſpon.
Auguſt. De hoc teſtimonio Ioannis non eſt diutius diſſeren-
H dum, quandoquidem ad quæſtionem baptiſmi quam
modo tractamus omnino non pertinet. Ait enim, Si
quis ad vos venerit, & doctrinam Chriſti non habet.
Hæretici autem relinquentes doctrinam erroris ſui, ad
Chriſti doctrinam cõuertuntur vt incorporentur Ec-
cleſiæ, & ad illam columbam incipiant pertinere, cuius
ſacramentum habebant: & ideo quod eius non habe-
1. Tim. 1. bant eis datur, id eſt, pax & charitas de corde puro &
conſcientia bona, & fide nõ ficta. Quod autem eius ha-
bebant agnoſcitur, & ſine vlla cõtumelia ſuſcipitur: ſi-
Oſea. 2. cut in adultera deus agnoſcit dona ſua, etiam cũ illa ſe-
quitur amatores ſuos, quia fornicatione corrupta cum
ad caſtitatem cõuertitur, non dona illa culpantur, ſed
ipſa emẽdatur. Sicut ſe autem poſſet defendere Cypria-
nus, ſi hoc ei Ioannis teſtimonium obiiceretur quando
talibus communicabat, ita ſe defendant cõtra quos di-
2. Ioan. 1. citur. Nam ad iſtam quæſtionem, vt dixi, omnino non
pertinet. Ioannes enim dicit, alienæ doctrinæ homini-
bus aue non eſſe dicendum, Paulus autem vehementius
1. Cor. 5. dicit, Si quis frater nominatur inter vos aut auarus, aut
ebrioſus, &c. cum eiuſmodi nec cibum quidẽ ſimul ſu-
I mere: & tamen cum collegis fœneratoribus, inſidioſis,
fraudatoribus, raptoribus, non priuatam menſam, ſed
dei altare habebat cõmune Cyprianus. Quomodo au-
tem hoc defendatur, iam in aliis libris ſatis dictum eſt.
Ca. XLVI. Licteus à Gemellis dixit, Cæcus cæcum ſi ducat, am-
Mat. 15. bo in foueam cadunt. Cum ergo hæreticos conſtet nõ
poſſe illuminare quẽquam, vtpote cæcos, baptiſma eo-
Auguſt. rum nõ valet. Reſpon. Nec nos dicimus valere ad ſalu-
1. Ioan. 3. tem quandiu hæretici ſunt, ſicut & illis homicidis quã-
diu fratres oderũt. nam & ipſi in tenebris ſunt, & ſi quis
eos ſequitur, ſimul in foueam cadunt. Nec ideo tamen
Ca. XLVII baptiſmum vel nõ habent vel non tradunt. Natalis à
Boëa dixit, Tam ego præſens quàm Pũpeius Sabratẽ-
ſis, quàm etiã Dioga Leptimagnenſis, qui mihi manda-
uerunt, corpore quidẽ abſentes, ſpiritu præſentes, cẽſe-
mus quod & collegæ noſtri, quòd hæretici cõmunica-
tionem habere nobiſcum nõ poſſunt, niſi Eccleſiaſtico
Auguſt. baptiſmo baptizati fuerint. Reſpon. Cõmunicationem
credo eam dicit, quæ pertinet ad columbæ ſocietatem.
nam in participatione ſacramẽtorum proculdubio cõ-
municabant eis, neminem iudicãtes aut à iure commu-
nionis aliquẽ ſi diuerſum ſentiret amouẽtes, ſed quoli-
bet modo dixerit, nõ magnopere verba hæc refellenda K
ſunt. Certe enim nõ communicet hæreticus, niſi eccle-
ſiaſtico baptiſmo baptizatus. Cõſtat autem Eccleſiaſti-
cum eſſe baptiſmum etiam apud hæreticos verbis euã-
gelicis conſecratum, ſicut ipſum Euangeliũ eccleſiaſti-
cum eſt, nec ad eorum pertinet peruerſitatẽ, ſed vtique
ſuam retinet ſanctitatem. Iunius à Neapoli dixit, Ab Cap. XLVIII.
eo quod ſemel cenſuimus non recedo, vt hęreticos ve- Auguſt.
nientes ad Eccleſiam baptizemus. Reſpõ. Hic quia nul-
lam rationem vel teſtimoniũ ſcripturarum attulit, diu
nos tenere nõ debet. Cyprianus à Carthagine dixit, Ca. XLIX.
Meam ſententiam pleniſsime exprimit epiſtola quæ ad Cyprianus
Iubaianum collegam noſtrum ſcripta eſt, hæreticos ſe- in epiſtola
cundum euangelicam & apoſtolicam conteſtationem ad Iubaia-
aduerſarios Chriſti & antichriſtos appellatos, quãdo ad num.
Eccleſiã venerint, vnico baptiſmo Eccleſię baptizãdos 1. Ioan. 2.
eſſe, vt poſsint fieri de aduerſariis amici, & de antichri-
ſtis Chriſtiani. Reſpõ. Quid aliud hic diſputãdum eſt, Auguſt.
quando ipſam cuius mentionem fecit Epiſtolam ad Iu-
baianum datã, quanta potuimus diligẽtia pertractaui-
mus? Et quod hic dixi, meminerimus dici poſſe de om-
nibus iniquis, quos & in catholica eſſe ipſe teſtatur, &
baptiſmum habere & dare, nemo noſtrum ambigit. Illi L
enim veniunt ad Eccleſiã qui de parte diaboli ad Chri- Mat. 7.
ſtum tranſeunt, & ædificant ſuper petrã, & incorporan- Canti. 4.
tur columbæ, & in horto cõcluſo & fonte ſignato mu-
niuntur, vbi nõ ſunt omnes qui cõtra Chriſti præcepta
viuunt, vbilibet eſſe videantur. Nam in epiſtola quam Cyprianus
ſcripſit ad Magnum, cũ de hac ipſa re ageret, ſatis aper- in Epiſt. ad
teq; ipſe nos cõmonuit, in qualibet ſocietate oporteat Magnum.
intelligi Eccleſiã. Ait enim de quodã loquens, Alienus
fiat & prophan⁹ dominicæ pacis, ac dominicæ vnitatis
inimicus, non habitans in domo dei, id eſt, in Eccleſia
Chriſti, in qua non niſi concordes atq; vnanimes habi-
tãt. Quod ergo hic dicimus paululũ aduertant, qui no-
bis de Cypriano volũt præſcribere. Si enim in Eccleſia
Chriſti nõ niſi concordes atq; vnanimes habitant, pro-
culdubio nõ habitabant in Eccleſia Chriſti, quãuis in-
tus eſſe viderentur illi qui per inuidiã & cõtentionem
ſine charitate Chriſtum annunciabant, quos ipſe intel-
ligit non hæreticos vel ſchiſmaticos à Paulo Apoſtolo
cõmemoratos, ſed falſos fratres cũ illo interius conuer-
ſantes, qui certe baptizare nõ debebãt, quia in Eccleſia M
non habitabant, in qua ipſe dicit non habitare niſi cõ-
cordes & vnanimes, niſi forte quiſquam ſic abhorret à
vero, vt dicat concordes & vnanimes fuiſſe inuidos &
maleuolos, & ſine charitate contentioſos, & tamen ba-
ptizabãt, nec eorum iſta deteſtanda peruerſitas ſacra-
mentum Chriſti quod per eos tractabatur & diſpenſa-
batur, aliqua ex parte minuebat atq; violabat. Totum Cap. L.
ſane ipſum locum in eadẽ ad Magnum Epiſtola poſitũ
operæprecium eſt pertractare, quem ita contexuit, Nõ
habitans, inquit, in domo dei, id eſt in Eccleſia Chriſti,
in qua nõ niſi cõcordes atq; vnanimes habitant, loquẽ-
te in Pſalmis ſpiritu ſancto & dicente, Deus qui inhabi- Pſal. 67.
tare facit vnanimes i domo. Deniq; vnanimitate Chri-
ſtianos firma ſibi atque inſeparabili charitate cõnexos,
etiã ipſa dominica ſacrificia declarãt. Nam quãdo do- Ioan. 6.
minus corpus ſuum panẽ vocat, de multorũ granorum
adunatione congeſtum, populum noſtrum quem por-
tat indicat adunatum: & quando ſanguinem ſuum vi-
num appellat, de botris atq; acinis plurimis expreſſum,
atque in vnum coactũ, gregem item noſtrum ſignificat
cõmixtione adunatę multitudinis copulatũ. Hęc verba
beati Cypriani indicant eum etiã intellexiſſe decorem
domus

A domus dei, quam domum ex vnanimis & cõcordibus
conſtare affirmauit & docuit teſtimonio prophetico,
& ſignificatione ſacramentorum. In qua vtique domo
non erant illi inuidi, & ſine charitate maleuoli, qui ta-
men baptizabant. Ex quo apparet & in eis eſſe poſſe
atque ab eis dari poſſe ſacramentum Chriſti qui non
ſunt in Eccleſia Chriſti, in qua non niſi vnanimes &
concordes habitare Cyprianus ipſe teſtatur. Neque e-
nim ſaltem hoc dici poteſt, tunc baptizare poſſe cum
latent, quoniam illi Paulum Apoſtolum non latebant,
quos in Epiſtola ſua veraciſsimus teſtis notat, & gau-
dere ſe dicit quoniam & ipſi Chriſtum annunciabant.
Philip. 1. De his quippe ait, Siue occaſione ſiue veritate Chriſtus
Cap. 51. annuncietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Qui-
24. q. 1. cap. bus omnibus conſideratis, puto me non temere dice-
omnib⁹ cõ re alius ita eſſe in domo dei, vt ipſi etiam ſint eadem
ſideratis. domus dei, quæ dicitur ædificari ſuper petram, quæ v-
nica columba appellatur, quæ ſponſa pulchra ſine ma-
cula & ruga, & hortus concluſus, fons ſignatus, puteus
Matt. 16. aquæ viuæ, paradiſus cum fructu pomorum. Quæ do-
& 18. mus etiam claues accepit, ac poteſtatem ſoluendi & li-
gandi. Hanc domum ſi quis corripientem corrigen-
B temque contempſerit, ſit tibi, inquit, tanquam ethni-
Pſal. 25. 27 cus & publicanus. De hac domo dicitur, Domine dile-
121. & 83. xi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ
tuæ. Et qui habitare facit vnanimes in domo. Et iocun-
datus ſum in his quæ dixerunt mihi, in domum domi-
ni ibimus. Et beati qui habitant in domo tua domine,
in ſecula ſeculorum laudabunt te: & innumerabilia ta-
Matt. 13. lia. Hæc domus etiam triticum dicitur, ſiue tricenum,
ſiue ſexagenum, ſiue centenũ fructum afferens cum to-
2. Timo. 2. lerantia. Hæc domus eſt in vaſis aureis & argenteis, &
Epheſ. 4. lapidibus precioſis, & lignis imputribilibus. Huic do-
mui dicitur, Sufferentes inuicem in dilectione, ſtuden-
tes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Et, Tem-
1. Corin. 3. plum enim dei ſanctum eſt quod eſtis vos. Hæc quip-
pe in bonis fidelibus eſt, & ſanctis dei ſeruis vbique di-
ſperſis, & ſpirituali vnitate deuinctis eadem cõmunione
ſacramentorum, ſiue ſe facie nouerint, ſiue non noue-
rint. Alios autem ita dici conſtat eſſe in domo, vt non
pertineant ad compagem domus, nec ad ſocietatẽ fru-
ctiferæ pacificæq; iuſtitiæ, ſed ſicut eſſe palea dicitur
in frumentis. nam & iſtos eſſe in domo negare nõ poſ-
2. Timo. 2. ſumus, Paulo Apoſtolo dicẽte, In magna autem domo
2. Retract. non ſolum aurea vaſa ſunt vel argentea, ſed & lignea &
cap. 18. fictilia: & alia quidem ſunt in honorẽ, alia vero in con-
C tumeliam. Ex hoc numero innumerabili, non ſolum
turba intus premens cor paucorum in tantæ multitu-
dinis comparatione ſanctorum, ſed etiam diruptis re-
tibus hæreſes & ſchiſmata exiſtunt, in eis qui iam magis
ex domo quàm in domo eſſe dicendi ſunt, de quibus
1. Ioan. 2. dicitur, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. ſepa-
ratiores enim ſunt iam etiam corporaliter ſegregati,
quàm illi qui in terris carnaliter & animaliter viuunt,
Cap. 52. & ſpiritaliter ſeparati ſunt. Horum autem omnium
generum illi primi, qui ſic ſunt in domo dei vt ipſi ſint
domus dei, ſiue iam ſpiritales ſint, ſiue adhuc paruuli
lacte nutriantur, ſed tamen ad ſpiritalem habitum in-
tento corde perficiant, nemo dubitat quòd baptiſmum
& vtiliter habeant, & ſe imitantibus vtiliter tradant: fi-
ctis autem quos ſpiritus ſanctus fugit, etſi ipſi quantum
in eis eſt vtiliter tradunt, illi tamen inutiliter accipiunt,
† imitãtes. non amantes † eos per quos accipiunt. Illi vero qui ſic
ſunt in magna domo tanquam vaſa in contumeliam, &
inutiliter habent baptiſmum, & ſe imitantibus inutili-

ter tradunt: illi porrò ab eis vtiliter accipiunt, qui non D
ipſis corde atque moribus ſed ſanctæ domui copulan-
tur. Qui autem ſeparatiores non magis in domo quàm
ex domo ſunt, neque omnino non habent, † neque ab *† al. neque*
eis vtiliter accipitur, niſi forte accipiendi neceſsitas vr- *omnino*
geat, & accipientis animus ab vnitatis vinculo non re- *vtiliter ha*
cedat: tamen & habent, quanquam inutiliter habeant, *bent.*
& accipitur ab eis etiam cum inutile eſt accipientibus,
quod vt fiat vtile, ab hæreſi vel ſchiſmate recedendum
eſt, & illi domui cohærendum: quod non ſolum hære-
tici & ſchiſmatici, ſed etiam illi facere debent, qui ſic
ſunt in domo per communionem ſacramentorum, vt
extra domum ſint per diuerſitatem morum. ſic enim
ipſis vtile incipit eſſe ſacramentum quod aliter inutile
eſt. Solet etiam quæri, vtrum approbandum ſit ba- *An nõ ba*
ptiſma quod ab eo qui non accepit accipitur, ſi forte *ptizat⁹ ba*
hoc curioſitate aliqua didicit quemadmodum dãdum *ptizet.*
ſit, & vtrum nihil interſit quo animo accipiat ille cui *Cap. 53.*
datur, cum ſimulatione, an ſine ſimulatione: ſi cum ſi- *De cõ. d. 4.*
mulatione, vtrum fallens ſicut in Eccleſia vel in ea quæ *cap. Solet.*
putatur Eccleſia: an iocans ſicut in mimo: & quid ſit
ſceleratius, in Eccleſia fallaciter accipere, an in hæreſi
vel ſchiſmate ſine fallacia, id eſt, animo non ſimulato, E
& vtrum in hæreſi fallaciter, an in mimo cum fide, ſi
quiſquam inter agendum repentina pietate moueatur,
quanquam talem ſi etiam illi conferamus, qui in ipſa
catholica fallaciter accipit, mirum ſi dubitatur quis
cui præferendus ſit. Quid enim proſit animus veraci-
ter dantis fallaciter accipienti non video: ſed arbitre-
mur etiam fallaciter aliquem dantem, cum & tradens
& accipiens fallaciter agant in ipſa vnitate catholica,
vtrum hoc magis baptiſma ſit acceptandum, an illud
quod in mimo datur, ſi quis exiſtat fideliter, ſubito ac-
cipiens commotus, an quantum ad ipſos quidem atti-
net homines, plurimum diſtat inter credentem in mi-
mo, & irridentem in Eccleſia, ad ipſius autem ſacra-
menti integritatem nihil intereſt. Si enim nihil inter-
eſt ad integritatem ſacramenti in ipſa catholica, vtrum
id aliqui fallaciter an veraciter agant, cum tamen hoc
idem vtrique agant, cur extra interſit, non video, quan- *σκληρόμ.*
do ille qui accipit non ſimulatione palliatus, ſed reli-
gione mutatus eſt, an plus valent ad confirmandum
ſacramentum illi veraces inter quos agitur, quàm ad
fruſtrandum illi fallaces à quibus agitur & in quibus
agitur, & tamen ſi poſtea prodatur nemo repetit, ſed
aut excommunicando punitur illa ſimulatio, aut pœ-
nitendo ſanatur. Sed nobis tutum eſt in ea non pro- F
gredi aliqua temeritate ſententiæ, quæ nullo in catholi-
co regionali concilio cœpta, nullo plenario concilio
terminata ſunt. id autem ſit cura ſecuræ vocis aſſerere,
quod in gubernatione domini dei noſtri & ſaluatoris
Ieſu Chriſti, vniuerſalis Eccleſiæ conſenſione robora-
tum eſt. Veruntamen ſi quis forte me in eo concilio *De cõ. d. 4.*
conſtitutum, vbi talium rerum quæſtio verſaretur, non *cap. Solet.*
præcedentibus talibus quorum ſentẽtias ſequi mallem,
vrgeret vt dicerem quid ipſe ſentirem, ſi eo modo affe-
ctus eſſem, quo eram cum iſta dictarem, nequaquam
dubitarem habere eos baptiſmum, qui vbicunque & à
quibuſcunque illud verbis euangelicis conſecratum, ſi-
ne ſua ſimulatione & cum aliqua fide accepiſſent, quan-
quam eis ad ſalutem ſpiritalem non prodeſſet ſi chari-
tate caruiſſent, qua catholicæ inſeruntur Eccleſiæ. Si e- *1. Corin. 13.*
nim habeam, inquit, fidem vt montes transferam, cha-
ritatem autem non habeam, nihil ſum: ſicut iam præ-
teritis maiorum ſtatutis non dubito etiam illos habere

G baptiſmum, qui quanuis fallaciter id accipiant in Eccleſia, tamen accipiunt, vel vbi putatur eſſe Eccleſia ab eis, in quorum ſocietate id accipitur, de quibus dictum eſt, Ex nobis exierunt. Vbi autem neque ſocietas vlla eſſet ita credentium, neque ille qui ibi acciperet, ita crederet, ſed totum ludicre & mimice & ioculariter ageretur, vtrum approbandus eſſet baptiſmus qui ſic daretur, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum, concordi oratione, & impenſis ſupplici deuotione gemitibus implorandum eſſe cenſerem, ita ſanè vt poſt me dicturos ſententias, ne quid iam imploratum & cognitum afferrent, humiliter expectarem: quanto magis ergo nunc ſine præiudicio diligentioris inquiſitionis vel maioris authoritatis illud dixiſſe accipiendus ſum? Sed iam vt exiſtimo tempus eſt hos etiam libros de quæſtione baptiſmi debito fine concludere, vbi nobis oſtendit dominus deus noſter per pacificum Epiſcopum Cyprianum, & illos qui ei conſenſerunt, quantum ſit catholica vnitas diligenda, vt in eo quod aliter ſapiebant, donec id quoque deus reuelaret, tolerarent potius diuerſa ſentientes, quàm ſe ab eis nefario ſchiſmate ſepararent, vbi Donatiſtarũ prorſus ora clauduntur, etiam ſi de Maximinianiſtis nihil dicamus. Si enim mali bonos in vnitate contaminant, nullam iam Eccleſiam cui ſociaretur vel ipſe Cyprianus inuenit. Si autem mali bonos in vnitate non maculant, nullam cauſam ſeparationis ſacrilegus Donatiſta pro-
H pooit: Baptiſmum autem ſi habent & tradunt alij tam multi qui operantur opera carnis, qualia qui agunt regnum dei non poſſidebunt, habent ac tradunt & hæretici qui inter illa opera numerati ſunt, quod quia recedendo non amiſerunt, & tradere manendo potuerunt, ſed tam infructuoſe atque inutiliter tales talibus, quàm & illi cæteri pares eorum, in eo quòd regnũ dei non poſſidebũt. Et quemadmodum illis correctis baptiſma non incipit adeſſe quod deerat, ſed prodeſſe quod inerat, ſic & hæreticis. Vnde Cyprianus & qui cũ eo ſenſerunt, catholicæ Eccleſiæ quam noluerunt præcidere, non potuerunt præſcribere. Quòd vero aliter ſapuerunt, non expaueſcimus, quia cum eis veneramur & Petrum: quòd autem ab vnitate non receſſerunt, gaudemus, quia cum eis ædificamur in petra.

1. Ioan. 2. — *Concludit Donatiſtas & hæreticas ſicut & malos Chriſtianos dare & accipere poſſe ſacramentũ baptiſmatis.* — *Cap. 54.* — *Galat. 5.* — *Matt. 7.*

Libri ſeptimi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, De vnico baptiſmo contra Petilianum Liber vnus.

Prodenda quæ diulateat nocēt. Cap. 1.

RESPONDERE diuerſa ſentientibus & à regula veritatis errantibus, Conſtantine frater, ſæpiſſime cogimur, etiã de his rebus, quas aliis atque aliis ſermonibus frequẽtauimus. Quod vtiliter exiſtimo fieri, & propter eorum ingenia tardiora qui putant aliud dici cũ aliquid legitur, & propter ipſam diſputationum copiam, vt non ſolum ad diligentiores res rara perueniat, ſed quolibet modo ex multis in manus etiam negligentiores incurrat. Pro- K inde ſermonem de vnico baptiſmo ab eis compoſitum à quibus baptiſmus iteratur, quem mihi cum in rure ſimul eſſemus, à neſcio quo Donatiſtarum presbytero acceptum dediſti, atque vt ei reſponderem multum petiſti, non niſi verborum ſtrepitu inflatũ & calumnioſis criminationibus aſperatum, vide adiuuante domino quanta facilitate confutem. Prima illic inuidia eſt, quòd ventilatur in publico res ſecreta. Taceant ergo qui hoc fieri debere non putant. Aut ſi ad loquendum cogi ſe dicunt vt reſpondeant contrà ſentiẽtibus, hæc etiam noſtra cauſa eſt, vt reſpondeam non ſolùm contrà ſentientibus, verumetiam contraria facientibus. Debet enim palàm redargui quod in occulto nocet, quia & palàm defenditur, cum ſuadetur in occulto quod noceat cum perficitur. Nam quis coram prophanis quenquam baptizat? Et tamen baptizari Chriſtianos nullus prophanus ignorat, qui audit in publico, quod ſi credit, percipit in ſecreto. Videamus *Cap. 2.* ergo de baptiſmatis iteratione quid dicant qui verecundantur hoc in aperto dicere, quod vtinam in aperto timerent admittere. Vbi ſit, inquit, verum baptiſma quæritur. Deinde ſubiungit, Vſqueadeo meum L eſt, vt quod à me vnicum datum eſt, nec ab ipſis ſacrilegis iteretur. Cui reſpondemus, Sacrilegus nõ eſt, qui vnicum baptiſmum, non quod tuum ſed quod Chriſti eſt iterare non audet. Chriſti eſt enim vnica hominis in baptiſmate conſecratio, tua eſt autem vnici baptiſmatis iteratio. Corrigo in te quod tuum eſt, agnoſco quod Chriſti eſt. Hoc enim iuſtum eſt, vt cum mala hominum reprobamus, quæcunque in illis bona dei reperimus, approbemus. Hoc, inquam, *Quod vitiatũ eſt ſanatur tantum.* iuſtum eſt, vt etiam in ſacrilego non violem quod verum inuenio ſacramentum: nec ſic emendem ſacrilegum, vt in eo perpetrem ſacrilegium. Nam ſic ſunt iſti mali in baptiſmo bono, quemadmodum ſunt Iudæi *Cap. 3.* mali in lege bona. Itaque vt illi per illam legem iudicabuntur, quam malitia ſua malam non fecerunt, ita & iſti per ipſum baptiſmum iudicabuntur, quem bonum mali tenuerunt. Ergo quemadmodum Iudæus cum ad nos venerit vt Chriſtianus fiat, non in eo deſtruimus bona dei ſed mala ipſius, nam quod errat non credendo quòd Chriſtus iam venerit, natúſque & paſſus ſit, & reſurrexerit, hoc emendamus: eáque infidelitate deſtructa, fidem qua hæc creduntur aſtruimus. M Item quòd errat vmbris veterum ſacramentorum inhærendo, diſſuademus, iámque veniſſe tempus quo hæc auferenda atque mutanda Prophetæ prædixerant demonſtramus. Quòd vero vnum deum colendum credit qui fecit cœlum & terram, quòd omnia idola & ſacrilegia gentium deteſtatur, quòd futurum expectat iudicium, quòd vitam ſperat æternam, quòd de carnis reſurrectione non dubitat, laudamus, approbamus, agnoſcimus, ſicut credebat credenda, ſicut tenebat tenenda, firmamus. Ita etiam cum ad nos venerit ſchiſmaticus vel hæreticus vt catholicus fiat, ſchiſma eius & hæreſim diſſuadẽdo & deſtruẽdo reſcindimus, ſacramẽta vero Chriſtiana ſi eadem in illo inuenimus, & quicquid aliud veri tenet, abſit vt violem*, abſit vt ſi ſemel danda nouimus iteremus: ne dum vitia humana curamus, diuina medicamẽta damnemus, aut quærendo ſanare quod vulneratum nõ eſt, hominem ſaucium & vbi ſanus eſt vulneremus. Proinde ſi de aliqua re ad fidem Chriſtianam & catholicam pertinente, ſi deniq; de ipſa trinitatis vnitate diſſentientem hæreticum in-

uenio,

A uenio, & tamen Euangelica & Eccleſiaſtica regula baptizatum, intellectum hominis corrigo, non dei violo ſacramentum. Loquor de Iudæis & ſchiſmaticis vel hæreticis ſub Chriſti vtcunque nomine errantibus.

Idololatra habent aliquid quod probatur. Cap. IIII.

De ipſis gentilibus idolorúmque cultoribus multa vtique à nobis diuerſitate diſtantibus, nihil aliud nobis demonſtrat Apoſtolus, niſi vt in ipſis quoque ita quicquid prauum eſt corrigamus, vt quod forte rectum eſt approbem*. Nam vtiq; idololatras, & quod eſt grauius non tantũ cultores, ſed etiam inſtitutores ſimulachrorum redarguebat, vbi ait, *Roma. 1.* Qui cognoſcentes deum, nõ ſicut deum glorificauerunt aut gratias egerũt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et immutauerunt gloriã incorruptibilis dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum & quadrupedum & ſerpentium. Talia quippe nouimus fuiſſe ſimulachra Aegyptiorum, vbi & inſtituta eſſe multiplicior multoq; ignominioſior idololatria perhibetur. Nunquid tamen cognitionẽ dei denegauit illis fuiſſe, ac non potius confirmauit, dicens, Cognoſcentes deum, non vt deũ glorificauerunt? Si ergo B iſtam cognitionem tanquam mendacium repellere & deſtruere conaretur, quòd eam in ſacrilegis inueniſſet, nónne, quod abſit, veritatis inimicus exiſteret? Ideoq; id quod immutauerunt in mendacium ſuum, Nam & hoc dixit, Immutauerunt gloriam dei in ſimilitudinẽ imaginis corruptibilis hominis: talẽ ſcilicet fingentes deũ, qualis non eſt deus, & non ſicut eum cognouerunt tradentes hominibus. Et paulopoſt de talibus dicit, Qui immutauerunt veritatem dei in mendacium, & coluerunt & ſeruierũt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt benedictus in ſecula. Veritas quippe creaturę à deo eſt, non deus, quam illi in mendacium conuerterunt, tanquam deos colentes Solem & Lunam & quæcunq; cœleſtia atq; terreſtria. Quod ergo immutauerũt in mendacium ſuum, culpat, deteſtatur, euertit. Quod autem verum in doctrina quãuis multis falſitatibus permixta confuſaq; ſeruarũt, approbat, teſtatur, affirmat. Nam & hinc eundem locum ita cœpit vt diceret, Reuelatur enim ira dei de cœlo ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam hominum, eorum qui veritatem in iniquitate detinent. non abnegans veritatẽ, quamuis in iniquitate detẽtam. Et in Actibus Apoſtolorum, *Acto. 17.* cum de deo vno C & vero Athenienſes doceret, quòd in illo viuimus, mouemur, & ſumus: continuo ſubiunxit, Sicut quidam ſecundum vos dixerũt. Hoc igitur quòd in deo viuimus, mouemur & ſumus, ex illa veritate eſt quã & illi impij ſimulachrorum cultores in iniquitate detinent, qui cognoſcentes deum, non ſicut deũ glorificauerunt. Hanc tamen veritatem ſicut videmus apud impios & ſacrilegos inuentam, non deſtruit, ſed confirmat Apoſtolus, eiusq; vtitur teſtimonio ad docẽdos eos qui iſta neſciebant. Huius regulæ Apoſtolicæ ſectator Epiſcopus Cyprianus, de vno vero deo aduerſus multorum deorum falſorumq; cultores diſputãs, multa profert teſtimonia de libris eorum quos præclaros authores habẽt, hoc eſt ex illa veritate quam in iniquitate detinent. Multo autem mirabilius eſt quod fecit Apoſtolus, vt eorũ phana circumiens, aram quandam inter aras dæmonũ inuentam, in qua ſcriptum eſſet, *Ibidem.* Ignoto deo: neq; hoc negando & refellendo deſtruxerit, ſed potius confirmando hinc etiam reperit opportuniſſimum ſuę diſputationis exordium dicens, Quem vos ignorantes colitis, hunc ego annuncio vobis.

Caput V.

Hanc itaq; & nos per maiores noſtros traditam nobis ſequentes Apoſtolicam regulã D ſi quid recti etiam in peruerſis inuenerimus, eorũ peruerſitate correcta, illud quod rectum eſt minime violamus, vt in vno homine ex iis quæ vera tenet, etiã falſa emendentur, non ex falſis conuictis etiam vera deſtruantur. Temporibus Apoſtolorum qui dicebãt, Ego *1. Cor. 1.* quidem ſum Pauli, ego autẽ Apollo, ego autem Cephæ: quamuis nõ per impiorum, ſed ſanctorum nomina, ipſi tamen impia ſchiſmata faciebãt, hoc ipſorum erat deteſtabile vitium. Quòd vero ſciebant Chriſtum pro ſe eſſe crucifixum, & ſe in eius nomine baptizatos, nõ erroris eorũ, ſed diuini apud eos muneris erat. Hanc dei veritatem in iniquitate ſuorum ſchiſmatũ detinebant. Hanc apprehendens beatiſſimus Paulus, non per illa vitia deſtructa etiam iſtam deſtruit, ſed per hanc confirmatam illa emendanda conuincit. Nunquid Paulus pro vobis, inquit, crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? vt per verum dei quod tenebãt, de ſuo falſo erubeſcerẽt quod agebãt. Sicut ergo dicitur Iudęo, Tene fidem reſurrectionis mortuorũ ſicut tenebas, ſed crede iam Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis, quod non credebas. Veritatem quippe dei de mortuis reſurrecturis in tua iniquitate detines, quia Chriſtum reſurrexiſſe E nõ credis. Sicut idolorum cultori dicitur, Tene ab vno vero deo mundum conditũ eſſe, quod tenebas, ſed noli credere deos eſſe ligna & lapides, & ipſius mundi quaſlibet particulas quas colebas. dei enim veritatem qua credis ab ipſo mundum conditum, in tua detines iniquitate, qua deorum cultor vis eſſe falſorum. Sic etiam hæretico dicitur qui ſacramẽta Chriſtiana ſicut in Eccleſia catholica traduntur, nulla ſua falſitate immutauit, Tene Chriſtianum baptiſmum in nomine patris & filij & ſpiritusſancti ſicut tenebas, ſed agnoſce Chriſti Eccleſiam toto ſicut prophetatum eſt orbe creſcẽtem, cui ſacrilega voce maledicebas. Dei enim veritatem de vnitate baptiſmatis in iniquitate detines tuæ diuiſionis. Corrige iniquitatem hæretici figmenti, ne perdat te: & noli ſuperbire de veritate Chriſtiani ſacramenti, quæ ibi eſt vt iudicet te. Ego autem abſit vt ſic deteſter iniquitatem tuam, vt Chriſti abnegem veritatem, quã in te inuenio ad damnationẽ tuam. Abſit vt ſic te corrigam, vt illud vnde te corrigo deſtruam, niſi forte deſtruere debeo verum quod inuenio in anima hęreticorum, cum Apoſtolus non deſtruxerit verum quod inuenit in lapide Paganorum. Plus eſt vnus deus quàm F vnus baptiſmus. Neque enim baptiſmus deus eſt, ſed ideo magnum aliquid eſt, quia ſacramentum eſt dei. Et tamẽ ipſe vnus deus etiam extra Eccleſiam ab ignorantibus colebatur. Sic ergo & vnus baptiſmus etiam extra Eccleſiam ab ignorantibus datur. Qui dicit fieri non potuiſſe vt vnus deus & verus ab ignorantibus extra Eccleſiam coleretur, videat non quid mihi ſed quid ipſi Apoſtolo valeat reſpõdere dicẽti, Quem vos ignorantes colitis, hunc ego annuncio vobis. *Acto. 17.*

Caput VI.

Quamobrem ſicut nihil eis proderat ad ſalutem, qui verum deum ignorantes eum tamẽ colebant, immo & oberat ad perniciem, quòd falſos deos ſimul colentes, eidẽ vero deo ſacrilegam iniuriam faciebant, ſic nihil prodeſt hæreticis ad ſalutem quòd extra Eccleſiam verum baptiſmum per ignorantiam & tradunt & tenent, immo & obeſt ad damnationem, quòd in ſacrilega iniquitate erroris humani, etiam diuini ſacramenti, non per quam mundentur, ſed per quam ſeuerius iudicẽtur, detinent veritatem. Et ſicut Apoſtolus quando illos ſacrilegos corrigebat, deum tamen verum qui extra Eccle-

G ſiam ab iis ignorantibus colebatur, agnoſcebat potius quàm negabat. Sic etiam nos quando hæreticorum ſacrilegæ ſeparationis errores corrigimus, baptiſmũ tamen verum quem per ignorantiam extra Eccleſiam tradunt, vtique agnoſcere non negare debemus.

Ioannis baptiſmus. *Cap. VII.* *Acto. 19.* Sed Paulus, inquiunt, cum inueniſſet in Epheſo quoſdam qui ſe dicebant Ioannis baptiſmate baptizatos, baptizari iuſsit in Chriſto. Quiſquis hoc exemplo ſchiſmaticos & hæreticos baptizandos putat, audeat dicere ſi poteſt hæreticum vel ſchiſmaticum Ioannem fuiſſe. Hoc ſi nephas eſt dicere, profectò illis hominibus quod deerat, datum eſt, non quod inerat improbatum, ſiue mentiti fuerint ſe habere baptiſmum Ioannis, ſicut nonnulli arbitrantur, ſiue quia baptiſmus Ioannis non erat baptiſmus Chriſti, ſed tamen militans Chriſto, ſicut legis vetera ſacramenta præcurſorio quodam & præfiguratorio fungebantur officio. Si poſt Ioannem amicum ſponſi baptizatum eſt, inquiunt, quanto magis poſt hæreticum baptizandum eſt? Poteſt alius velut iuſta ſimiliter indignatione commotus dicere, Si poſt Ioannem baptizatum eſt, qui vinum penitus non bibebat, quanto poſt ebrioſum iuſtius baptizãdum eſt!

H Hoc ergo iſti faciãt ſi poſſunt, Baptizent poſt ebrioſos ſuos, ſi poſt Ioannem ſobrium Apoſtoli baptizauerunt. Quid hinc reſpondent, niſi propterea ſe poſt iſtos non baptizare, quia per eos qui baptizati ſunt, non eorum ſed Chriſti baptiſmum perceperunt? Credunt eſſe ergo propterea poſt Ioannem baptizatum, quia vel nullum illi baptiſmum habebant, vel Chriſti baptiſmum nondum habebant. Hoc quidem etiam ipſe ſibi cui reſpondemus oppoſuit, oppoſitumq́ non ſoluit. Ait enim, Dicit fortitan aliquis, Sed hi quos Paulus iterum baptizauit, baptiſmo Ioannis abluti fuerant, nõ baptiſmo Ieſu Chriſti. Vnde rebaptizari dico nõ oportere, quos conſtat eſſe à traditoribus tamen in Chriſti nomine baptizatos. Hoc ſibi cum ipſe propoſuiſſet, attende quemadmodum fruſtra reſpondere conatus ſit. Huic, inquit, rei *Matth. 12.* dominus Ieſus Chriſtus reſpondit his verbis, Qui me- *Matth. 7.* cum non colligit, diſpergit. Et iterum, Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cœlorum. Multi enim dicent mihi in illa die, Domine domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc dicam illis, Non noui vos,

I Recedite à me operarij iniquitatis. Perdidiſſe igitur falſum opus non dubium eſt, qui tametſi in nomine Ieſu Chriſti, ſacrilegi tamẽ auſi ſunt operari. Velint nolint, proinde traditores ſacrilegis ſacramentis Chriſtũ magis offendunt. Qui ſi & dicere audeant, in nomine tuo prophetauimus, dicet illis vt cęteris, recedite à me operarij iniquitatis, non noui vos. Rectè illis hoc dicet, quoniam quidem in indignis nõ diſsimiles cauſæ ſunt, baptizare, dæmonia pellere, cæteraſq; mirabiles facere virtutes. Vide quàm multa dixit, & quod ſibi ex aduerſo propoſuit, ſoluere omnino nõ potuit, nec ſolum, ſed etiam nosipſos quæ aduerſus eos dicere deberemus admonuit. Neque enim tantum nihil eum adiuuant hæc Euangelica teſtimonia, ſed etiam cauſæ noſtræ plurimũ ſuffragantur. De baptiſmo Ioannis agebatur, à quo baptizatos quoſdam ſi baptizauit Apoſtolus, non vtiq; Ioannis baptiſmum habentibus, iterum Ioannis baptiſmum dedit: ſed Chriſti baptiſmum non habentes baptizari iuſsit in Chriſto, ac per hoc neutrum deſtruxit, ſed vtrunque diſtinxit. Hoc etiam iſte cõtra quem diſſeruimus vidit, qui cum ſibi velut ex aduerſariis partibus obieciſſet, quia & hi quos traditores vocant, baptiſmo Chriſti non Ioannis baptizant & baptizantur, & K ideo poſt eos baptiſmum nec reſcindi, nec iterare oportere, huic quæſtioni dicit reſpõdiſſe Chriſtum cum ait: Qui mecum non colligit, ſpargit. quaſi dixerit Chriſtus, In eis qui mecum non colligunt, etiam quod verum & quod meum inuentum fuerit, negetur, exuffletur, deſtruatur. Ait etiam quibuſdã dicẽtibus, Domine domine, in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, eum reſpõſurum, Non noui vos, Recedite à me operarij iniquitatis. Nunquid etiã hic dixit, Propter iniquitatem veſtram negabo etiã veritatem meam in veſtra iniquitate detentam? Neque enim in regnum ſuum recepturus eſt omnes in quibus inuenerit aliquã veritatem, ſed in quibus inuenerit veritati congruam charitatem: Quæ ſi defuerit, iniquitas erit. In qua tamen detenta veritas neganda non eſt, ſed ipſa iniquitas non deſtructa veritate damnanda eſt. Vnde & Apoſtolus dicit, Et ſi ſciero omnia ſacramenta & omnem *1. Cor. 13.* ſcientiam, & ſi habuero omnem prophetiam & omnẽ fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem nõ habuero, nihil ſum. Se dixit nihil eſſe, ſi charitatem L non habeat, non ſacramenta & ſcientiam & prophetiam & fidem: Illa enim magna ſunt, etiam ſi ille nihil ſit, qui ea ſine charitate habuerit, & eorum veritatem in ſua iniquitate tenuerit. Hoc & nos iſtis hæreticis dicimus, Non deſtruimus veritatem baptiſmatis, quam in veſtra iniquitate detinetis: ſed cum vos corrigimus, illam deſtruimus & euertimus, hanc autem agnoſcimus & tenemus. Nihil itaque iſtum adiuuant plura Euangelica teſtimonia. Quemadmodum autem nobis etiam plurimum ſuffragẽtur, aduerte Ecce ipſa verba eius attende: Perdidiſſe, inquit, falſum opus non dubium eſt, qui tametſi in nomine Ieſu Chriſti, ſacrilegi tamen auſi ſunt operari. Hoc omnino verum eſt, quoniam qui ſacrilegi in nomine Ieſu Chriſti auſi ſunt operari, falſum opus proprium perdiderunt. Nunquid ideo tamen nomen ipſum Ieſu Chriſti ſacrilegum eſt, etiam cum per illum ſacrilegi aliquid operantur? Quis hoc audet vel dementiſsimus dicere? Quis iam iſto tempore vel Paganus audeat affirmare? Vnde & ipſe Ieſus Chriſtus cũ veriſsime dixerit, Qui mecum non colligit, ſpargit: ta- *Matth. 12.* men cum ei diſcipuli dixiſſent quendam ſe inueniſſe, qui in nomine eius dæmonia eieciſſet, & prohibuiſſe, M quia cum eis dominum non ſequebatur: ad hoc reſpõdit, Nolite prohibere, Nemo enim virtutes facit in no- *Marci 9.* mine meo, & poteſt male loqui de me. In hoc vtiq; propria iniquitas erat, quia non cum domino colligebat, nec in eius gregis vnitate paſtorem cum diſcipulis ſequebatur: in qua iniquitate ſua veritatẽ detinebat alienam, quòd in nomine Ieſu Chriſti eiiciebat dæmonia, & de illo male non loquebatur. Huius itaque iniquitatẽ illis verbis dominus damnat vbi ait, Qui mecum non colligit, ſpargit. veritatem ſuam tamen in illo nõ negat nec improbat cũ dicit, Nolite prohibere, Nemo enim virtutes facit in nomine meo, & poteſt male loqui de me. Hoc dominicum exemplum ſequentes etiam nos pro viribus noſtris, baptiſmi veritatẽ, & quicquid aliud verum hæretici tenent, negare nõ poſſumus, improbare ac deſtruere non audemus, ipſorum autem iniquitatem qua cum Chriſto non colligunt ſed ſpargunt, merito deteſtamur, & inuiolata quæ in eis eſt veritate dãnamus, vel quantum ſinimur emendamus. *Cap. VIII.* Reſpiciat ergo iſte quo errore dixerit, quod ſecutus adiũxit.

Velent,

A Velint nolint proinde traditores ſacrilegis ſacramentis Chriſtum magis offendunt. Alia eſt quippe temeritas & vtcunque tolerabilis, quòd traditores dicit homines, quos eſſe non probat. Illud autem quis ferat, quòd ſacrilega dicit ſacramenta Chriſti, etiam ſi vere ſicut calumniatur à traditoribus haberentur, quæ in nomine patris & filij & ſpiritusſancti ritu Euangelico celebrantur? Hic fortaſſe dicat, iam non eſſe Chriſti ſacramentũ quod à ſacrilegis datur. Cur non ergo dicit nõ eſſe etiam nomen Chriſti, quod à ſacrilegis dicitur? Quod omnino nõ auſus eſt dicere. Ait enim: perdidiſſe igitur falſum opus non dubiũ eſt, qui tametſi in nomine Ieſu Chriſti, ſacrilegi tamen auſi ſunt operari. Tametſi, inquit, in nomine Ieſu Chriſti, nunquid dixit non eſſe nomen Ieſu Chriſti? Sicut ergo nihil prodeſt ſacrilegis quòd operantur in nomine Ieſu Chriſti, ſic nihil prodeſt hæreticis quòd baptizant vel baptizãtur in baptiſmo Ieſu Chriſti. Sed tamen ſicut illud nomẽ eſt Ieſu Chriſti, ita & iſte baptiſmus Ieſu Chriſti. Et vtrunque agnoſcendum, & approbandum, non negãdum & deſtruendum eſt, ne tantis donis dei fiat iniuria, cum ſa-

B crilegorum eiſdem donis male vtẽtium corrigatur vi-

Matth. 7. ta. Ille dicit ſacrilegis dicturum dominum, Recedite à me omnes qui operamini iniquitatem. qui extra Eccleſiam baptizant, vel dæmonia eiiciunt, vel aliquas virtutes in nomine Ieſu Chriſti operantur: Nos autem dicimus, immo ipſa veritas dicit, omnibus hoc deum eſſe dicturum, qui intra ipſa vnitatis retia mali piſces cum bonis vſque ad littus natant. Quid enim eis aliud dicetur cum in vaſa collectis bonis, illi mali ſeparati proiicientur, niſi, Recedite à me qui operamini iniquitatem? Nec tamen in eis Chriſti ſacramenta deſtruimus cum vel tales baptizantes, vel tales baptizatos intra eadem vnitatis retia agnoſcimus. Ipſos quoq; nõ arbitror tam eſſe impudentes vt audeant dicere tam multis malis & ſceleratis qui in eorum parte ſunt, manifeſtis flagitiis & facinoribus perditi & inquinati, hoc eſt auaris atque raptoribus, ſiue truculentis fœneratoribus, ſiue cruẽtis Circumcellionibus dominum non eſſe dicturum, Recedite à me omnes qui operamini iniquitatẽ. & tamen ſciunt, vident, tenent, multos tales baptizare, multos à talibus baptizari, nec in eis Chriſti violant ſacramentum etiam illi quibus diſplicent ſcelera eorum. Nõ ſolum itaque nihil contra nos dixit, cum hæc Euangelica

C teſtimonia protulit, verumetiam nos quid cõtra eos di-

Caput IX. ceremus admonuit. Proinde quod ſequitur, exultans dicit, Solui breuiter quæſtionem. Vere ſoluit eam, ſed pro nobis, quandoquidem dicendo in indignis nõ eſſe diſsimiles cauſas, baptizare, dæmonia pellere, cæteraſq; non diſsimiles feciſſe virtutes, quibus dicentibus,

Matth. 7. In nomine tuo iſta fecimus, dicturus eſt, Nõ noui vos,

Lucæ 13. recedite à me operarij iniquitatis: manifeſtauit tam verum eſſe quòd baptizant baptiſmo Ieſu Chriſti, etiã qui ſeparati ſunt ab Eccleſia, quam verum eſt quod dæmonia pellunt in nomine Ieſu Chriſti. Sed eos vtrunque nec ad vitam æternã perducere, nec ab æternis ſuppliciis vindicare poteſt. Ac per hoc quemadmodum ſi veniret ad Eccleſiam quiſquam eorũ à quibus expulit dæmonia, ille quem viderunt diſcipuli ſeparatum à grege Ieſu Chriſti, pellere dæmonia in nomine Ieſu Chriſti, nequaquã virtus quæ in illo facta fuerat negaretur, ſed ei quod deerat adderetur. Ita quiſquis extra Eccleſiam fuerit ab hæreticis vel ſchiſmaticis, tamen Chriſti baptiſmate conſecratus: cum ad Eccleſiam venerit, nõ eſt negandum ſacramentum veritatis quo imbutus eſt, ſed adiicienda eſt pietas vnitatis à qua ſeparatus eſt, & ſine D

qua illud ineſſe illi poſsit, prodeſſe nõ poſsit. Hoc facimus, hoc à maioribus traditum accepimus, hoc in catholica Eccleſia, quæ toto orbe diffunditur, contra omnes falſitatis nebulas cuſtodimus. Quid ergo hinc à nobis amplius diſputandum eſt, quando ipſe breuiter ſoluit quæſtionem commemorando euangelica teſtimonia, quibus profecto ſi contentioſus eſſe nollet, & ſuum damnaret errorem, & baptiſmi cognoſceret veritatem? Quid itaque opus eſt omnia eius verba retexere, quibus argute ſibi videtur dicere, & multa loquacitate verſare, ideo apud ſe eſſe verum baptiſmum, quia & à nobis agnoſcitur, non negatur? Nam quiſquis firmum & incõcuſſum tenuerit quod veriſsima & inuiolabilis regula veritatis oſtendit, id in vnoquoq; improbandum vel emendandum quod falſum atq; vitioſum eſt, agnoſcendum autem & acceptandum quod verum atq; rectum eſt, ſimul videt & quid in Donatiſtarum hæreſi deteſtemur, & quid violare minime debeamus. Cum enim in ſuæ ſeparationis iniquitate detinent baptiſmi veritatẽ, iniquitas eorum à nobis culpatur, veritas autem baptiſmi vbique agnoſcitur & probatur. Qui *Caput X.*

enim dicit deſtruendũ eſſe baptiſmum Chriſti, quando E

illo hæretici baptizant, conſequens eſt vt dicat negandum eſſe etiam ipſum Chriſtum, quando eum dæmones cõfitentur. Hinc laudatus eſt Petrus, quando dixit,

Tu es Chriſtus filius dei viui, expulſi ſunt dæmones, hoc *Matt. 16.*

ipſum dicentes, Scimus qui ſis, filius dei. Ergo iſta con- *Marci 1.*

feſsio Petro fructuoſa, dæmonibus pernicioſa, in vtriſq; tamen non falſa ſed vera, non neganda ſed agnoſcenda, non deteſtanda ſed approbanda eſt. Sic & baptiſmi veritas datur à rectis catholicis tanquã à Petro illa confeſsio, datur à peruerſis hæreticis tanquam à dæmonibus. Eadem ipſa confeſsio illos adiuuat, hos cõdemnat, in vtriſque tamen agnoſcendo approbanda, in neutris negando violãda. Vnde & Apoſtolus Iacobus cũ quoſdam redargueret qui ſufficere dicebant homini ſolam fidem, nec ei charitatis opera coniungebant, eos ex iſta dæmonum comparatione conuicit, ne ideo ſe ad deũ pertinere exiſtimarent, quòd verum de deo crederent, etſi bona opera adiungere fidei nõ curarent. Tu credis, *Iacobi 2.*

inquit, quoniam vnus eſt deus? bene facis: & dæmones credunt & contremiſcũt. Eos igitur qui de deo verum credunt & male viuunt, dæmonibus comparauit, non

tamen illud ipſum verum quod de deo dæmones cre- F

dunt, propter odium dæmonum negando deſtruxit. Quamobrem cum iſte ipſe contra quem diſputamus

propoſuerit Apoſtolum dicere, Vnus deus, vna fides, *Ephes. 4.*

vnum baptiſma. Ecce inuenimus eundem deum extra Eccleſiam ab ignorantibus coli. Ecce inuenimus eandẽ de vno deo fidem extra Eccleſiam, nõ ſolum quoſdam homines, verumetiam dæmones cõfiteri, ſed vtraq; ab Apoſtolis confirmata eſt potius quàm negata. Cur nõ ſimiliter vnũ baptiſma, in quibus extra Eccleſiam conſtitutis inuenerimus confirmamus, potius quàm negamus, vt non ex eo quod in illis prauum eſt, etiam quod rectum eſt deprauemus, ſed ex eo quod rectum tenent, etiã illud in quo deprauati ſunt, corrigamus? Quid *Caput XI.*

eſt ergo quod dicit illic eſſe verũ baptiſma, vbi eſt vera fides? Prorſus fieri poteſt vt aliqui verum habeant baptiſmum, & nõ habeant veram fidem, ſicut fieri poteſt vt habeant verum Euangelium, quod non recte intelligendo, falſi aliquid credant de deo. Nunquid propter ipſam fidei falſitatem etiam Euangelium quod verum apud eos inuenitur, deteſtãdum aut emendandum pu-

G tabimus? Nec illos Corinthios arbitror, quos in ſchiſmata diſsiluiſſe redarguit, veram fidem habuiſſe, in eo 1.Cor.1. quod dicebant, Ego ſum Pauli: hoc etenim falſum erat: Veruntamen baptiſmum habebant, ex cuius veritate vt iſtam corrigerent falſitatem, ab eoipſo audiunt, Nunquid Paulus pro vobis crucifix⁹ eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Erant illic etiam qui mortuos reſurrecturos non credebant, & in eo vtique non veram tenebant neq; habebant fidem. Ex eo tamen quòd veram habebant, quoniam credebãt Chriſtum reſurrexiſſe in quo fuerãt baptizati, dat operam Apoſtolus etiam illud 1.Cor.15. curare, in quo eis fides ſana non erat, dicens, Si mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit. vt quoniam Chriſtum reſurrexiſſe crediderant, & hoc in eis ſanum erat, illud etiam ſanaretur, quòd reſurgere mortuos errore pernicioſiſsimo nõ credebant. Quamobrem cum in ſcripturis ſanctis canonicis nec illi inueniant hæreticos ad Eccleſiam catholicam venientes denuo baptizatos, nec nos inueniamus in eodem baptiſmo, quem in hæreſi acceperant, fuiſſe ſuſceptos: in hac re dontaxat par nobis cauſa eſt, quia nec illi quod faciunt, vt hæreticos vel quos hæreticos putãt denuo baptizẽt, nec nos H quod facimus vt etiam apud hæreticos datum ſuſcipiamus baptiſmum Chriſti, vllo temporum Apoſtolicorum expreſſe confirmatur exemplo. Sed nos reperientes Apoſtolos in quibuſlibet errãtibus, vel qualibet impietate ſacrilegis, ſi quid veri cognouerũt confirmaſſe potius quàm negaſſe, hominum autem errorem & impietatem, ſaluo quod in eis verum inuentum eſt, emendaſſe ſiue damnaſſe, hanc regulam etiã in baptiſmi veritate ſectamur, vt apud quos eam inuenerimus ita retentam atq; ſeruatam ſicut in Eccleſia catholica retinetur atque ſeruatur, nõ eam negemus neq; deſtruamus, ſed ea manẽte quod vitioſum, quod prauum, quod falſum in vnoquoque fuerit, curemus, corrigamus, emendemus: aut ſi nõ poſſumus, deteſtatum damnatúmque vitemus. Proinde cum eos ſuſcipimus, non ſuſcipimus iniquitatem eorũ, qua ſe ab Eccleſia Chriſti diremptione ſacrilega diuiſerũt, qua orbem Chriſtianũ, cui deus per legem, per Prophetas, per Euãgelium, per Pſalmos, per Apoſtolos tam multa teſtimonia perhibet, calumnioſis & maledicis criminationibus inſectantur: nec eum ipſorum errorem ſuſcipimus, quo baptiſmũ Chriſti etiam apud hæreticos regula Eccleſiaſtica cuſtoditũ I nolunt agnoſcere, audent deſtruere, non dubitant iterare: quinetiam ſi quos inuenerint nõ ſolum laicos, ſed & clericos, nec quoſlibet clericos, verum & presbyteros & Epiſcopos, etſi in illis Eccleſiis baptizati ſunt quas Apoſtoli labore proprio fundauerũt, quos aliquo modo ſeductos ad ſe transferre potuerint, catechumenos faciunt. Hæc eorũ deteſtabilia mala nequaquam ſuſcipimus, quandoquidem niſi eis correctis ad nos trãſire Cap.XII. non poſſunt. Nec illud ſine diſtinctione præterimus, vt humiliorem agant pœnitẽtiam qui iam fideles Eccleſiam catholicam deſeruerunt, quã qui in illa nondum fuerunt. Nec ad clericatum admittuntur ſiue ab hæreticis rebaptizati ſint, ſiue prius ſuſcepti ad illos redierint, ſiue apud illos clerici vel laïci fuerint. Et qui hæc noſtrorum negligẽter agunt, & eos forte clericos in catholica faciunt, vel eſſe permittunt, quanuis à diligentioribus fraterno iure culpentur, tamen nec ipſi eis clericatum deferendum putant, niſi quos ab illis malis vel nouerunt emendatos eſſe vel credunt. Ac per hoc fruſtra calumniantur Eccleſiæ catholicæ, quicunque ab eius vnitate nephario ſcelere ſeparãtur. Vt enim verbis Apoſtoli magis vtar, Reuelatur ira dei de cœlo ſuper Roma.1. omnem impietatem, & iniuſtitiam hominũ, qui veri K tatem in iniquitate detinent. Hæc ira ſi nõ ſe correxerint, etiam iſtos iniuſtos inueniet qui veritatẽ Chriſtiani baptiſmatis in iniquitate detinent ſuæ ſacrilegæ ſeparationis. Eccleſia vero catholica quæ ſicut de illa Cap.XIII. prædictum eſt, per omnes gentes copioſa fœcunditate diffunditur, nullius ſic emendat iniquitatẽ, vt in eo nõ ipſius, ſed ſui domini deſtruat veritatẽ. Quid ergo iſte quaſi licenter ac fidenter exclamat? Baptizaui ſecutus, quem tu ſacrilegus inquinaſti. Baptizaui, inquam, feci quod fecit Paul⁹ Apoſtolus. Legat vbi hoc fecerit Apoſtolus Paul⁹. Quod ſi de illis apud Epheſum vult intelligi, audeat ergo dicere quòd eos Ioãnes ſacrilegus inquinauerit. Quod ſi nõ audet dicere, quoniam apertiſſimum nephas eſt, deſinat tandem de re multum diſsimili falſę ſimilitudinis nebulas excitare. Nã illud quod adiungit de Epiſcopo Carthaginẽſi Agrippino, de inclyto martyre Cypriano, de ſeptuaginta præceſſoribus Cypriani, quia hoc fecerũt & fieri præceperũt, ô quàm deteſtandus eſt error hominum, qui clarorum virorum quædam non recte facta laudabiliter ſe imitari putant, à quorum virtutibus alieni ſunt. Sic enim & nonnulli L Petro Apoſtolo comparari ſe volunt ſi Chriſtum nega- Matth.26. uerint: ſi vero etiam gẽtes iudaïzare coëgerint, vocari Galat.2. germani eius affectant Apoſtolica gratia vt continuo declarentur, cum nec ei non dico præferri, ſed ſaltem poſsit æquari, aut de proximo comparari, quiuis noſtrorum temporũ Chriſtianus, aut etiam Epiſcopus qui nec Chriſtum negauerit, nec gentes iudaïzare compulerit. Sic etiam in martyre glorioſiſsimo Cypriano, ſi apud hæreticos vel ſchiſmaticos datum Chriſti baptiſmum nolebat agnoſcere, dum eos nimiũ deteſtaretur, quos à catholica vnitate, quam multũ dilexit, ſeparatos dolebat, tanta eius merita vſq; ad triumphum martyrij conſecuta ſunt, vt & charitatis qua excellebat luce, illa obumbratio fugaretur, & vt ſarmẽtum fructuoſum fieret fructuoſius, ſi quid habebat purgandum, ſi nulla re alia, certe paſsionis falce vltima tolleretur. Nec nos qui baptiſmi veritatem etiam in hæreticorum iniquitate agnoſcimus potius quã negamus, ideo meliores Cypriano ſumus, ſicut nec Petro, quia gentes iudaïzare nõ cogimus. Hoc de Agrippino aliiſq; Epiſcopis, qui illa cõcilia feciſſe perhibẽtur reſpõderim, qui ſic diuerſa ſenſerunt, vt cum eis contra quos de hac quæſtione ſentie- M bant, in vnitate perſiſterẽt, vbi charitas cooperit mul- 1.Petri 4. titudinem peccatorum. Sic namq; ambulantibus in Eccleſiæ vnitate in quam peruenerant, potuit deus, ſicut Apoſtolus dicit, id illis reuelare quod aliter ſapiebant. Philip.3. Noua enim tunc quæſtio fuit, quemadmodũ ſuſcipiendi eſſent hæretici, quæ nonnullos fratres hæreticã perniciem vehementer merito deteſtantes, ipſa nouitate turbauit, vt crederẽt hoc etiam in eis eſſe improbandũ quod malo ſuo tenebãt bonum. Ego autem vt quod de hac re ſentio, breuiter dicã, rebaptizare hæreticos quod illi feciſſe dicuntur, tunc fuit humani erroris, rebaptizare autem catholicos quod adhuc iſti faciunt, ſemper eſt diabolicæ præſumptionis. Sed volo ſoluat mi- Cap. XIIII. hi iſte quæſtionem, quandoquidem Romanæ Eccleſiæ per ordinem commemorãs Epiſcopos, inter eos commemorauit & Stephanum, quos Epiſcopatum illibate geſsiſſe confeſſus eſt. Cum ergo Stephanus non ſolum non rebaptizaret hæreticos, verumetiam hoc facientes vel vt fieret decernentes, excõmunicandos eſſe cenſeret, ſicut aliorũ Epiſcoporum & ipſius Cypriani literæ oſtendunt,

A oſtendunt, tamen cum eo Cyprianus in vnitatis pace permanſit. Quid hinc dicturi ſunt? Excutiant ingenia ſua quantum poſſunt, & vtrum valeant reſpondere cõſiderent. Ecce duo erant vno tẽpore, vt de aliis taceam, qui diuerſa ſentiebant. Duo erant eminentiſsimarũ eccleſiarum Romanę ſcilicet & Carthaginenſis epiſcopi, Stephanus & Cyprianus, ambo in vnitate catholica cõſtituti: Quorum Stephanus baptiſmũ Chriſti in nullo iterandũ eſſe cenſebat, & hoc facientibus grauiter ſuccenſebat. Cyprianus autem in hæreſi vel ſchiſmate baptizatos, tãquam non habentes baptiſmum Chriſti, baptizandos in Eccleſia catholica exiſtimabat. Multi cum illo, quidam cum iſto etiam ſentiebãt, vtriq; cum eis in vnitate cõſiſtentes. Si ergo verum eſt quod iſti dicunt, & vnde cauſam ſuæ ſeparationis aſſerere vel excuſare conantur, quòd in vna communione ſacramentorum mali maculant bonos, & ideo corporali diſiunctione à malorum contagione recedendũ eſt, ne omnes pariter pereant, iam tunc Stephani & Cypriani tẽporibus conſtat periſſe Eccleſiam, nec poſteris derelictam, vbi Donatus ipſe ſpiritaliter naſceretur. Quod ſi dicere nefarium iudicat, quia reuera nefarium eſt, ſicut manſit Ec-
B cleſia ex illis temporibus vſq; ad tempura Cæciliani & Maiorini ſiue Donati, nec eam maculando perdere potuerunt quicunq; in eam ſecũdum ipſos ſine baptiſmo admiſsi ſunt, pleni omnibus peccatis & criminib⁹ ſuis, nec vlla facta eſt à Cypriano & eis qui pariter de baptiſmo ſapiebãt, ab illorum cõmunione diuiſio, quoniam non ſe arbitrabantur in vnitate & communione ſacramentorum Chriſti, alienis malis poſſe maculari: Sic potuit & deinceps eccleſia permanere, quam toto, ſicut de illa prædictum eſt, terrarum orbe creſcẽtem nullo modo poterant quorumlibet traditorũ ac facinoroſorum aliena crimina maculare, ſicut in vna area vſq; ad tempus ventilationis, maculari paleis frumenta non poſſunt, ſicut intra eadẽ retia vſq; ad tempus littoris mali piſces bonos ſimul natando non perdunt. Nulla igitur ratio fuit, ſed maximus furor, quo iſti velut malorum communionem cauẽtes, ſe ab vnitate Chriſti quæ toto orbe diffunditur ſepararũt. Niſi forte à criminibus crimina mirabili arte diſcernunt, nõ de ſcripturis ſed de cordibus ſuis diſtinctionum regulas proferẽtes, atque dicentes, in vnitate communionis ſacramentorum aliqua crimina aliena ſine cõtaminatione tolerari, tradi-
C tionis autẽ crimine omnes qui cum talibus ſacramenta communicauerunt detineri. Sed hinc diutius diſputare ſuperfluum eſt, pręſertim quia & hoc rariſsime audent dicere: ipſi quoq; verecundantes & ſentientes vana ſe loqui, & cum ea dicunt, nullo diuino teſtimonio fulcire nituntur. Magis enim ſolẽt in ore habere quando peccatis aliorum alios criminantur, ad excuſandum
Pſal. 49. nefas ſeparationis ſuæ, Videbas furem, & concurrebas
Eſaiæ 52. cum eo: & ne communicaueris peccatis alienis: & recedite & exite inde: & immundum ne tetigeritis: & qui
1. Cor. 5. tetigerit pollutum, pollutus eſt: & modicum fermentũ, totam maſſam corrumpit: & alia huiuſmodi, quibus nõ traditionis crimen ab aliis criminibus aliqua proprietate diſcernitur, ſed omnis peccati conſociatio prohibetur. Quæ tamen diuina teſtimonia vel præcepta ſi eo modo quo iſti, intelligeret Cyprianus, profectò ſe ab Stephano ſepararet, nec cum illo in catholicæ vnitatis cõmunione perſiſteret. Ille quippe ſecundũ ſententiam quam de baptiſmo iſti tenendam putant, hæreticos & ſchiſmaticos ſicut opinantur, baptiſmum Chriſti non habentes admittendo in Eccleſiam cõmunicabat pec-

catis alienis, quia videlicet peccata eorũ qui baptiſmo D
vero abluti non erant, in eis vtiq; permanebant. Debuit ergo Cyprianus ab huiuſmodi cõmunione diſcedere, ne cum fure concurreret, ne peccatis communicaret alienis, ne contagione inquinaretur immundi, ne pollutus fieret tangendo pollutum, ne fermẽto corrumperetur aliorum. Hoc ergo quoniam non fecit, ſed cum eis in vnitate permãſit, tota ipſius vnitatis tunc maſſa corrupta eſt, nec perſeuerauit Eccleſia, quæ poſtea ſanctos iſtorum Maiorinum pareret ac Donatũ. Hoc quia dicere nullo modo audent, reſtat vt fateãtur bonos cum malis in ſacramentorũ Chriſtianorum communione ſine vlla ſua labe manſiſſe, & vſq; ad tempus Cæciliani perſeueraſſe Eccleſiam Chriſti, nõ ſine vllis hominibus malis, tanquam in horreo iam reconditam, ſed adhuc commixta palea, tanquam in area cõſtitutam. Sic ergo & deinceps potuit permanere, ſicut & permanet, donec
vltimo iudicij die ventilata mundetur. Quid igitur Cap. XV.
ſibi vult tantus furor ſeparationis iſtorũ ab vnitate corporis Chriſti, quę ſicut prophetari legitur, impleri quoque iam cernitur toto orbe terrarũ, atq; in omnibus gẽtibus dilatatur? Hinc certe ſicut ſcriptũ eſt, Malus filius
ipſe ſe iuſtum dicit, exitum autem ſuum non abluit: hoc E
eſt, nõ excuſat, non diluit, non defendit, quod furore ſchiſmatico in hæreticam peſtem de domo dei exire pro-
perauit: quia ſi vere iuſtus eſſet, ſicut Apoſtolus Paulus 2. Cor. 11.
cum fratribus falſis de quibus in ſuis epiſtolis ingemit, & ſicut Cyprianus cum eis quos ſine baptiſmo ſuis peccatis præteritis plenos exiſtimabat, & admitti ad Eccleſiam ab Stephano ſciebat, ita in Eccleſia Chriſti cũ eis quos iniuſtos vel nouerat vel putabat, ſine vlla ſui contaminatione perſiſteret, nec bonos propter malos deſereret, ſed malos propter bonos potius toleraret, tanquã granum cum palea pondere charitatis trituram ferens, non tanquam leuiſsimus puluis ante vẽtilationem flatibus cedens. Eo quippe modo etiam cum iniquis, quos neceſſe eſt vſq; ad littus retia iſta cõtineant, in vnitate catholica perſeuerans, non tamen cũ fure concurreret, nec peccatis communicaret alienis, nec cuiuſquam immũditiæ contrectatione macularetur, nec pollueretur tangendo pollutum, nec cuiuſquam fermento corrumperetur. Hæc enim fiunt conſenſione peccatorum, qua
per fœminam ſerpens hominem primum etiam in pa- Gen. 3.
radiſi fœlicitate decepit, non cõmunione ſacramento-
rũ, in qua condiſcipulos Iudas mundos immundus cõ- F
taminare nõ potuit. A malis autem cum quibus ſacramenta dei communicant etiam nunc in area, nondum in horreo, iam tamẽ boni diſcedunt, & ſeparantur morum diſsimilitudine, nõ corporum ſegregatione, aliter viuendo, non ad alia conuẽticula veniendo: ſic nec cũ malis vnum fiunt, nec ab Eccleſiæ vnitate diſcedunt. Quid ergo nobis neſcio quorũ traditorum crimen exaggerant, quos tamen nec ipſos vnquã conuincere potuerunt? ſed ſi eos contra iſtorum calumnias defendamus, quorundam hominum cauſam videbimur agere, nõ Eccleſiæ. Prorſus quicunq; & vbicunque traditores fuerunt, & nõ tantum traditorum peccatum, ſed ipſorũ etiam qui tradere compellebant, & omnium omnino facinoroſorum, flagitioſorum, ſacrilegorũ admittebat Stephanus in Eccleſiam ſecũdum iſtos, qui ſi baptiſmũ non habebant, omnia peccata quæcunq; grauia & horrenda cõmiſerant, in eis erant, & reos illos ſine vlla remiſsione retinebant. Tales admittebat Stephanus, cum talibus erat in vnitate catholica Cyprianus, nec tamen periit, ſed perſeuerauit Eccleſia. Non igitur quenquam

G in eius vnitate maculāt aliena peccata. Fruſtra filius malus à familia patris exire properauit, fruſtra ſe iuſtū dicit, exitum antè ſuum non abluit. An forte dicturi ſunt, eos quos Stephanus admittebat, ipſius vnitatis participatione mundatos, quoniam charitas cooperit multitu- 1. Petri 4.
dinem peccatorū? Viuant dicant, Hoc enim & nos dicimus, quādo eos ad vnitatē vel vrgemus vt redeant, vel monemus. Hoc autē pacto iam etiā nulla inter nos baptiſmi quæſtio remanebit. Si enim apud hæreticos baptizati cū ad Eccleſiam veniunt, vnitatis ipſius charitate mundantur, profecto ſine cauſa rebaptizantur.

Caput XVI. Vides itaq; in hoc ſermone cui me reſpondere voluiſti, q̄ multa dixerit ille pro nobis. Quid ergo iam opus eſt, vt Epiſcoporū Romanæ Eccleſiæ, quos incredibilibus calūniis inſectatus eſt, obiecta ab eo crimina diluamus? Marcellinus & presbyteri eius Melchiades, Marcellus, & Syluester traditionis codicum diuinorū & thurificationis ab eo crimine arguūtur, ſed nunquid ideo etiam conuincuntur, aut conuicti aliqua documētorum firmitate mōſtrantur? Ipſe ſceleratos & ſacrilegos fuiſſe dicit, ego innocentes fuiſſe reſpondeo. Quid laborem probare defenſionē meā, cū ille nec tenuiter probare conatus ſit accuſationem ſuam? Si eſt vlla hu- H
manitas in rebus humanis, puto nos iuſtius poſſe reprehendi ſi ignotos homines quos criminantur inimici, nec eorum crimen vlla teſtificatione demonſtrant, nocentes potius q̄ innocentes crediderimus. Quia ſi forte ſe aliter veritas habet, ipſi certe humanitati debitum redditur, cū homo de homine nihil mali temere ſuſpicatur, nec cuiquā criminanti facile credit, quando ſine teſte ac ſine vllo documento crimē obiiciens, maledicus potius cōuiciator quàm veridic⁹ accuſator extitit. Huc accedit, quia Melchiade tunc Epiſcopo Romanæ eccleſiæ præſidente, ex præcepto Conſtantini Imperatoris, ad quē totam illam cauſam accuſatores epiſcopi Carthaginenſis eccleſiæ Cęciliani per Anulinum proconſulem detulerunt, idem Cæcilianus innocens pronunciatus eſt. De quo iudicio cum maiores iſtorū importuniſsima peruicacia memorato Imperatori quererentur, ꝙ non plene nec recte fuerit examinatum atq; depromptum, nihil de Melchiadis traditione vel thurificatione dixerunt. Ad cuius audientiam nec venire vtiq; debuerūt, hoc potius aut ſuggerentes Imperatori, aut vt ſuggereretur inſtantes, ꝙ apud traditorem codi- I
cum diuinorum, & idolorum ſacrificiis inquinatū, cauſam ſuam agere nō deberent. Cum hoc ergo nec antè ſuggeſſerint, nec poſteaquam cōtra eos pro Cæciliano iudicatum eſt, ſaltem victi & irati obiiciendū putarint, quid nunc inanes tam ſero connectunt calūnias, quaſi & innocentia Cæciliani, Melchiadis iudicis decoloratione ſuffuſcetur, & ipſa Romana Eccleſia, vbi nec dānare quenquam ſuo qualicunq; iudicio potuerunt, nec aliquem ſuorum velut in locū ſurrogare damnati, contra quā pauciſsimi Aphris partis ſuæ primo interuentores aduentitios furtim longeq; mittebāt, quos iſtum nominatim commemorare nō puduit, donec deceptæ plebeculæ quaſi proprios Epiſcopos ordinarēt? Nempe epiſcopum Abtugnenſium Felicem poſt Cæciliani purgationem apud Imperatorem accuſauerunt, ꝙ ipſe eſſet manifeſtiſsimus traditor, & ideo Cæcilianus epiſcopus eſſe non poſſet, quòd ab illo traditore fuerit ordinatus.
a Retra 34. Tunc Cōſtantinus nec huic eorū accuſationi negauit locū, quamuis eos in Cæciliani fictis criminibus calumnioſos fuiſſet expertus, & ideo præcepit vt cauſa Felicis diſcuteretur. In Aphrica diſcuſſa eſt a proconſule Heliano. Felix quoq; innocens declaratus eſt. Extant geſta K
proconſularia: qui voluerit ſumat & legat. Hoc autem non ſolū ad innocentiæ Cæciliani demonſtrandæ cumulum pertinet, ipſiuſq; Felicis euidentiſsimam purgationem, atq; illorum calumnias declarādas, qui eum fontem omnium malorum in cōcilio ſuo dixerant, verumetiam ad cogitandam Melchiadis ab eorū criminationibus puriſsimā vitam. Niſi forte quiſquam tam ſit inſipiens vt credat eos cum Felici non pepercerint, à quo Cæcilianus fuerat ordinatus, Melchiadi parcere potuiſſe, à quo fuerat abſolutus, ſi illius Epiſcopi vitam quamuis nullum vulnus conſcientiæ perentiſſet, ſaltem qualiſcunq; fama culpaſſet. An vero quod de foro Abtugnenſium factum fuerat, ab iſtis accuſaretur, & quod in Capitolio Romanorum factum fuerat taceretur? De Menſurio autem quid reſpondeam, cum ab eius tēpore vſq; ad obitum plebs vnitatis nulla conſciſſa eſt, ipſæq; literę Secundi Tigiſitani, quibus reprehenſus aſſeritur, eos ad ſe inuicem pacifice ſcripſiſſe confirmant, atq; in collegii ſocietate manſiſſe? Iam vero quod de Cirtenſi eccleſia dicere voluit, & epiſcopos ibi catholicos maledictis inſectatus eſt quibus voluit, quid aliud egit niſi vt vituperando ſanctos etiam noſtrorū tēporum viros L
nobiſq; optime cognitos, ſatis oſtēderet quid etiam de ignotis, quibus ſimiliter maledicit, ſentire debeamus? Proinde ſi Profuturus ante pauciſsimos annos defunctus, & Fortunatus qui in corpore adhuc eſt, atque illi ſucceſsit epiſcopo, quomodo Manichæi fuerūt, ſic fuerunt & illi traditores, quos longe à noſtris temporibus ignotiſsimos accuſare nō ceſſant, etiam illorum nobis cura ab iſtorum opprobriis vita notiſsima eſt. Nō ſanè parua eſt parumq; glorioſa conſolatio cuiuſcunque noſtrum, ſi ab inimicis eccleſiæ cum ipſa eccleſia criminantur: eius tamen defenſio nō in eorū hominum defenſione conſiſtit, quos iſti nominatim falſis criminationibus appetunt, prorſus qualeſcunq; fuerint Marcellinus, Marcellus, Syluester, Melchiades, Mēſurius, Cæcilianus, atque alii quibus obiiciunt pro ſua diſſenſione quod volunt, nihil præiudicat eccleſiæ catholicæ toto terrarum orbe diffuſæ, nullo modo eorum innocentia coronamur, nullo modo eorū iniquitate damnamur. Si boni fuerunt, in areæ catholicæ tritura tanquam gra- Matth. 3.
na mundati ſunt: ſi mali fuerunt, in areæ catholicæ tritura tanquam ſtipulæ cōminuti ſunt. Intra iſtam aream boni & mali eſſe poſſunt, extra eam boni eſſe non poſ- M
ſunt. Quiſquis ab hac vnitate vento ſuperbiæ tanquam ſola palea ſeparatur, areæ dominicæ propter commixtam paleam quid calumniatur?

Cap. XVII. Nos quoque dicimus, nec tantum dicimus, verumetiam literarum monimentis eccleſiaſticis & publicis comprobamus, Secundum Tigiſitanum, cuius cōgregato concilio Cæcilianum dicunt eſſe damnatū confeſsis traditoribus, ne ſchiſma fieret, pacem dediſſe, cum & eidem ipſi à Purpurio Limatenſi crimen traditionis fuiſſet obiectū. Dicimus Victorem Ruſicarienſem, Donatum Calamenſem, Donatum Maſculitanum, Marinum ab aquis Tibilitanis, Syluanum Cortenſem fuiſſe traditores, eoſdemq; quaſi traditorum ſeueriſsimos dānatores. Hoc probamus & eccleſiaſticis & municipalibus & iudicialib⁹ geſtis. Sed nec ideo traditores ſunt omnes in parte Donati, quia in ea iſti fuerūt: nec ideo eſt innocēs pars Donati ſi iſti innocentes à traditionis iniquitate monſtrentur. Melius enim audimus ſanctam ſcripturam, q̄ vel cuiquā calumniamur de peccatis alienis, vel cuiuſquam ſimilem calumniam formidamus. Anima enim Ezech. 18.

quæ

A quæ peccat ipſa morietur. Et, Vnuſquiſq; propriũ onus portabit: Et, Qui manducat & bibit indigne, nõ alteri, ſed ſibi iudicium mãducat & bibit: Et ſinuntur vtraq; creſcere vſq; ad meſſem, ne cum ante tempus colligun- tur zizania, eradicetur ſimul & triticum: & commixti optimis paſcuis hædi agniq; paſcuntur, donec à paſtore qui errare non poteſt ſegregentur: & ex omni genere piſcium retia complentur vnitatis, donec ad iudicium littoris perducãtur: niſi quòd iſti ſua peruerſa falſaque ſententia ſibi præiudicant, qui propter aliena peccata iuſte ſe dicũt ab orbis Chriſtiani communione ſeparatos. Per hãc enim abſurdam inſanamq; opinionem ipſi faciunt, vt eis quorũdam ſuorum peccata omnibus imputentur. Quod ſi iuſtum eſſe arbitrantur, rei ſunt omnes cuiuſlibet apud ſe in vno homine inuenti manifeſtiſsimi criminis. ſi autem hoc ſicut iniuſtum eſt, iniuſtum eſſe cognoſcunt, rei ſunt omnes iniquiſsimæ ſeparationis.

Galat.6. *1.Cor.11.* *Mat.13.* *Mat.25.* *Mat.13.*

Cõcluſio totius diſputationis. Ca.XVIII.

Iam vero quoniam in hoc ſermone de vnico magis baptiſmo quæſtio eſt, vt vnde cœpta eſt noſtra diſputatio concludatur, ſicut in ipſa vnitate dominicæ areæ, nec propter bonos laudandi ſunt mali, nec pro- B pter malos nun deſendendi boni, †vt in vno homine nec propter illud quod in eo integrum eſt, eius eſt accipiẽda peruerſitas, nec propter id quod in eo peruerſum eſt, negari debet eius integritas, quia & in Iudæorũ iniquitate detinetur veritas reſurrectionis mortuorum, & in gentilium iniquitate detinetur veritas vnius dei qui cõdidit mundũ, & in eorum iniquitate qui cum Chriſto quia non colligunt ſpargũt, detinetur veritas, quia in eius nomine pellunt ſpiritum immundũ, & in templorum ſacrilegorum iniquitate inuẽta eſt veritas, qua colebãt ignotum deum, & in dæmonum iniquitate inuenta eſt veritas, qua cõfeſsi ſunt Chriſtum: ſic & in hæreticorum iniquitate inuenta veritas non neganda eſt qua detinetur baptiſmi ſacramentum.

† aliàs, nec propter malos deſerẽdi ſunt boni.

Sancti Auguſtini Epiſcopi, Libri de vnico baptiſmo Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi Liber ſiue Epiſtola contra Petiliani Donatiſtæ Epiſtolam.

C

Hæc Epiſtola tractat totã cauſam Donatiſtarũ, inſtruẽs ſuæ communionis Epiſcopos aduerſus nephariæ hæreſeos argumenta. Cap. I.

AVguſtinus Epiſcopus, dilectiſsimis fratribus ad noſtræ diſpenſationis curam pertinentibus, Salus quæ in Chriſto eſt & pax vnitatis & charitatis eius ſit vobiſcum, & integer ſpiritus veſter & anima & corpus in diem domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Meminiſtis fratres Petiliani Donatiſtarum Cõſtantinenſis Epiſcopi, perparuam Epiſtolæ partem in manus noſtras aliquãdo veniſſe, eique particulæ quod reſponderimus ſcripſiſſe me ad dilectionem veſtram. Sed cum poſtea tota & plena nobis à fratribus qui ibi ſunt mitteretur, placuit ei ab exordio reſpõdere, tãquã præſentes ageremus: Quemadmodũ ſemper ſcitis nos cum eis agere voluiſſe, vt ſine ſtudio cõtentionis, quid vel ab ipſis, vel à nobis dicatur, collata diſputatione omnibus appareret. In multorum enim manibus illam Epiſtolã eſſe didicimus, qui etiã multa ex illa memoriter tenent, aliquid verum aduerſus nos cum dixiſſe arbitrãtes. Sed nũc ſi legere voluerint quæ reſpõdimus, D profecto intelligẽt quid ſibi abiiciendũ, & quid tenendũ ſit. Neq; enim illa noſtra ſunt, ſicut ipſi poſſunt conſiderare, ſi velint ſine ſtudio partium iudicare. Nam de ſcripturis ſanctis ita ſunt omnia prolata & probata, vt ea negare nõ poſsit, niſi qui illarum ſcripturarũ ſe inimicum eſſe profitetur. Sed de illo opere noſtro video quid poſsint dicere illius tam malæ cauſæ pertinaciſsimi defenſores, me videlicet abſentis Epiſtolæ reſpõdiſſe, vbi verba mea ille nõ audiret, quibus cõtinuo reſpõderet. Defendat ergo verba Epiſtolæ ſuæ, & ſi poteſt oſtendat reſponſionibus meis non ea fuiſſe refutata atq; conuicta. Aut ſi hoc nõ vult, faciat & ipſe huic Epiſtolæ meę, quod ego illi ipſius, cui iam reſpondi. Illam quippe ſcripſit ad ſuos, ſicut ego hanc ad vos. Cui ſi velit etiam ipſe reſpondeat.

Quæſtio certe inter nos verſatur, *Cap.II.* vbi ſit Eccleſia, vtrũ apud nos, an apud illos. Quæ vtiq; vna eſt, quam maiores noſtri catholicam nominarunt, vt ex ipſo nomine oſtenderent, quia per totum eſt. Secundum totum enim καθ' ὅλον Græce dicitur. Hæc au- E tẽ Eccleſia corpus Chriſti eſt, ſicut Apoſtolus dicit, pro *Coloſſ.1.* corpore eius, quæ eſt Eccleſia. Vnde vtiq; manifeſtum eſt, eum qui non eſt in membris Chriſti, Chriſtianã ſalutem habere nõ poſſe. Membra vero Chriſti per vnitatis charitatem ſibi copulantur, & per eandem capiti ſuo cohærẽt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Totũ igitur quod annunciatur de Chriſto, caput & corpus eſt. Caput eſt ipſe vnigenitus Ieſus Chriſtus filius dei viui, ipſe ſaluator corporis, qui mortuus eſt propter delicta noſtra, & *Roma.4.* reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtram. Corpus eius Eccleſia, de qua dicitur, Vt exhiberet ſibi glorioſam Ec- *Epheſ.5.* cleſiam, nõ habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Inter nos autẽ & Donatiſtas quæſtio eſt vbi ſit Eccleſia. Quid ergo facturi ſumus? in verbis noſtris eã quæſituri, an in verbis capitis ſui, domini noſtri Ieſu Chriſti? Puto q in illius potius verbis eam quærere debemus, qui veritas eſt, & optime nouit corpus ſuũ. No- *Ioan.14.* uit enim dominus qui ſunt eius. Quæ ſint autem verba *2.Tim.2.* noſtra, in quibus eam quæri non oportet, aduertite, & videte etiã ibi quid interſit inter noſtra verba & illorũ: Et tamen in verbis noſtris Eccleſiam quæri nolumus. Quicquid nobis inuicẽ obiicimus, de traditione codicũ diuinorũ, de thurificatione, de perſecutionibus, verba noſtra ſunt. Et in talibus quidem nos hunc tenemus modũ, vt vel vtraq; vera eſſe deputẽt, ſiue quæ à nobis, F ſiue quæ ab ipſis dicũtur, vel vtraq; falſa, vel noſtra vera & ſua falſa, vel noſtra falſa & ſua vera. Et in his omnibus nullum crimẽ eſſe orbis Chriſtiani, cui nos cõmunicamus oſtẽdimus. Si enim vera ſunt crimina & quæ à nobis in illos & quæ ab ipſis in nos dicũtur, faciamus quod ait Apoſtolus, Donãtes vobiſmetipſis, ſicut & deus *Epheſ.4.* in Chriſto donauit vobis: vt maligni homines, nec illi qui forte fuerũt vel ſunt apud nos, nec qui vel fuerunt vel ſunt apud illos, impediant concordiam noſtram & vinculũ pacis, vno eorum ſcelere correctu, q ſe fruſtra ſeparauerũt ab vnitate orbis terrarũ, cum tales haberẽt. Si autem vtraq; falſa ſunt, ſiue quę nos illis, ſiue quæ illi nobis obiiciunt vel de traditione, vel de perſecutione innocentium, nullã video litis cauſam niſi quia eſt cauſa vt illi ſe corrigãt qui ſe ſine cauſa ſeparauerũt. Quòd ſi nos vera dicimus, quoniam geſta quæ proferimus, & literis Imperatoris ad quem tunc & primò ſcripſerunt & poſtmodum appellauerunt, & totius orbis cõmunione firmamus. Quæ autem illi dicũt, ideo falſa eſſe conuincuntur, quia ipſis temporibus cum eadem quæſtio

G verſaretur, obtioere cauſam ſuam minime potuerunt:
Maior in eis apparet ſacrilegæ animoſitatis furor & a-
nimarum innocentium perſecutio, q̃ ſi ſolo ſchiſmatis
crimine tenerentur. Et illa qoidem tribuant, nó omni-
bus, ſed quibus voluerint ſuorũ: Schiſma tamen crimẽ
eſt omnium. Porrò ſi crimina traditionis & perſecutio-
nis vera volũt eſſe, quæ obiicioni, & ſalſa quæ obiiciũ-
tur à nobis, nec ſic purgantur à crimine ſchiſmatis: Ad
quoſdã quippe illa pertinere poſſunt, nó ad vniuerſum
orbem Chriſtianum. Quem ſi contagione periſſe arbi-
trantur, omitto dicere quàm multi bono pacis etiã co-
gnita mala in hominum congregatione tolerauerint,
illud dico, iſti oſtẽdant, quomodo eorom contagione
non perierint, quos ſacrilegos ioceſtatores conſecratæ
pudicitiæ fœminarũ inter ſe latere vel latuiſſe vel mo-
do neſciunt, vel aliquando neſcierunt. Profectò dicturi
ſunt, hocipſo ſe nõ contaminatos, q neſcierunt. Quo-
modo ergo cõtaminatus eſt orbis qui neſcit adhuc an
vera ſint iſta quæ dicuntur? Putemus nobis modo pro-
bata, modo demonſtrata, quid agimus de tot gẽtibus?
Deſerũt neſciẽtes, ergo deſeruntur innocentes? Et cum
illud ſit nullum crimen illorum, boc eſſe incipit ſcele-
H ratiſsimum noſtrum? An currere debemus, & eos doce-
re quod ſcimus? Vt quid hoc? Sicut innocentes ſunt, in-
nocentes ſunt etiam dum neſciunt. Non enim mala fa-
cta hominum cognoſcendo, ſed cognitis non conſen-
tiẽdo, de incognitis autẽ non temere iudicando, inno-
centiam cuſtodimus. Ac per hoc, vt dixi, innocens eſt
orbis terrarum, qui crimina quæ ab iſtis in quoſdã di-
cuntur, etiam ſi vera dicuntur, ignorat. Ab his autẽ in-
nocẽtibus qui ſeipſos ſeparauerũt, eodem ipſo crimine
ſeparationis & ſchiſmatis innocentiam perdiderũt, &
modo nos docent, vera ſe dicere in qooſdam, vt ab eis
nos ſepararent in quos nõ habent vera quæ dicũt. Hoc
enim eis dicit orbis terrarum, quod quidem ſermone
breuiſsimũ eſt, ſed robuſtiſsimũ veritate. Aphri nempe
inter ſe Epiſcopi confligebant. Si finire inter ſe obor-
tam diſſenſionem noo puterant, vt ſiue per concordiã
compoſitis, ſiue degradatis qui male cõtenderẽt, hi qui
bonam cauſam habebãt, in communione orbis terrarũ
per vnitatis vinculum permaoerent, reſtabat vtique vt
Epiſcopi tranſmarini, qua pars maxima diffundebatur
Eccleſiæ catholicæ, de Aphrorom collegarũ diſſenſio-
nibus iudicarent, illis videlicet inſtantibus qui crimen
I malæ ordinationis aliis obiiciebant. Hoc ſi factum nõ
eſt, culpa eorum eſt à quibus fieri debuit, nun orbis ter-
rarum, qui non ad ſe perlata neſciuit. Si autem factum
eſt, quid peccauerunt eccleſiaſtici iodices, qui crimina
etiam ſi vera & ad ſe delata, ſibi tamen non probata,
dãnare nullo modo debebant? Nunquid eos mali pol-
luere poterant, qui eis manifeſtari non poterant? Si au-
tem manifeſtati ſunt eis, & aliqua vel ſegnitia vel cohi-
bentia tales à cõmunione remooere noluerunt, & per-
uerſo iudicio pro eis etiam dixerũt ſentẽtias, quid pec-
cauit orbis terrarũ, qui cauſam illam malos iudices ba-
buiſſe neſciuit, & eos male iudicaſſe nõ credidit, de qui-
bus iudicare nõ potuit? Sicut enim reorum ſcelus ſi iu-
dices latuit, non eos vtique contaminauit, ſic & iodicũ
ſcrlus ſi aliquod ſuit, quia orbem terrarum latuit, cum
profecto contaminare non potuit. His igitur innocen-
tibus innocenter communicabimus, hodieq; neſcien-
tes quæ tũc acta ſint. Quapropter etiam ſi vera eſſe quæ
in quoſdam dicunt hodie didicerimus, nulla cauſa eſt
cur ab innocentibus qui hæc neſciunt recedamus, &
tranſeamus ad eos, qui propterea crimine ſchiſmatis
omnes implicati ſont, quia id feceruot quod nos facere K
ſuadent, vt non exemplo Apoſtolorum toleremus ma-
los, ſed exemplo hæreticorũ deſeramus bonos. Sed fa-
ciamus orbẽ terrarum, quod fieri non poteſt, hodie no-
biſcum ad liquidom poſſe cognoſcere vera eſſe quorũ-
dam ſcelera, quos iſti criminantur, nunqoid ex hoc in-
nocentior fieri poterit quàm erat antequam noſſet? Si-
cut enim eos maculare oon poteraot incogniti mali, e-
tiam ſi adhuc in hac vita eſſent, ita qui iam ex hac vita
emigraruot, etiam cogniti maculare nõ poſſunt. Si er-
go talis eſt cauſa noſtra in verbis noſtris de quorũdam
criminibus, quæ alternis nobis obiicimus, vt tam inui-
cta ſit, etiam ſi falſa eſſe quæ in quoſdam illorum dici-
mus, & vera eſſe quæ in quoſdam noſtrum dicuot, ho-
die cognoſcamus, quid habent quod reſpõdeant? Siue
illa potius vera ſint quæ nos dicimus, & falſa quę dicũt,
ſioe vtraque falſa ſint, ſiue vtraque vera ſint, quando-
quidem & ipſi vincuntur ibi, quòd ſolum votis omni-
bus ſibi vt credatur exoptant. Sed vt dicere cœpe- *Cap. III.*
ram, non audiamus, hæc dico, hæc dicis, ſed audiamus:
Hæc dicit dominus. Sont certe libri dominici, quorũ
authoritati vtriq; conſentimus, vtriqoe credimus, vtri-
que ſeruimus: Ibi quæramus Eccleſiam, ibi diſcutiamus L
cauſam noſtram. Hic furte dicturi ſunt, Quid quæris
in libris quos ignibus tradidiſti? Ad hoc reſpondeo,
Quid times ne legantur libri, ſi eos ab ignibus cuſtodi-
ſti? Eos certe ille tradidiſſe credatur, qui eis lectis oon
conſentire conuincitor. Aut ſi forte iſti libri ita deſi-
gnant traditorem ſuum, ſicut deſignauit dominus Iu-
dam, legant in eis nominatim & expreſſe vel Cæcilia-
num vel ordinatores eius, eorundem librorum ſuturos
fuiſſe traditores, & ſi non eos anathematizauero, ipſe
cum eis iudicer tradidiſſe. Sed neq; nos in eis libris in-
uenimus Maiorani ordinatores deſignatos eſſe tradi-
tores, quanuis hæc aliunde recitemus. Auferantor ergo
illa de medio, quæ adoerſus nos inuicem, nõ ex diuinis
canonicis libris, ſed aliunde recitamus. Quòd ſi nolint
vt auferantur, videant quia & ſi vtraque vera ſunt, nul-
la fuit cauſa ſeparationis illorum vt eos fugerent quos
habebant: & ſi vtraq; falſa ſunt, nulla fuit cauſa ſepara-
tiunis illorum vt eos fugerent, quos in nullo crimine
reperiebant. Et ſi noſtra vera, illorum autem falſa ſunt,
nulla fuit cauſa ſeparationis illorũ, quia potius ſe cor-
rigere, atque in vnitate permanere debebãt. Et ſi noſtra
falſa ſunt, & illorum vera ſunt, nulla fuit cauſa ſepara- M
tionis illorum, quia innocentem orbem terrarum cui
hæc demonſtrare vel noluerunt vel non potuerunt, de-
ſerere non debebant. Quærat fortaſſe aliquis, & dicat
mihi, Cur ergo iſta vis auferri de medio, quãdo cõmu-
nio tua, etiam ſi proferantur, inuicta eſt? Quia nolo hu-
manis documentis, ſed diuinis oraculis ſanctam eccle-
ſiam demonſtrari. Si enim ſanctæ ſcripturæ in Apbrica
ſola deſignauerũt Eccleſiam, & in paucis Romæ Rupi-
tanis vel Montẽſibus, & in domo vel patrimonio vnius
Hiſpanæ mulieris, quicquid de chartis aliis aliquid
proferatur, non tenent Eccleſiam niſi Donatiſtæ. Si in
paucis Mauris prouinciæ Cæſarienſis eam ſancta ſcri-
ptura determinat, ad Rogatiſtas tranſeuodum eſt. Si in
paucis Tripolitanis & Byzacenis & prouincialibus, Ma-
ximinianiſtæ ad eam peruenerũt. Si in ſolis Orientali-
bus, inter Arrianos & Macedonianos & Eunomianos,
& ſi qui illic alij ſunt, requirenda eſt. Quis autem poſsit
ſingulas quaſi hæreſes enumerare gẽtium ſingularum?
Si autem Chriſti Eccleſia canonicarum ſcripturarom
diuinis & certiſsimis teſtimoniis in omnibus gentibus

deſignata

A deſignata eſt, quicquid attulerint & vndecunque recitauerint, qui dicunt, Ecce hic Chriſtus, ecce illic: audiamus potius, ſi oues eius ſumus, vocem paſtoris noſtri dicẽtis, Nolite credere. Illę quippe ſingulæ in multis gentibus, vbi iſta eſt, non inueniuntur: hæc autem, quæ vbique eſt, etiam vbi illæ ſunt inuenitur: Ergo in ſcripturis ſanctis canonicis eam requiramus. *Mat. 24.*

Eccleſia vbi. Ca. iiij. Totus Chriſtus caput & corpus eſt. Caput vnigenitus dei filius, & corpus eius Eccleſia, ſponſus & ſponſa, duo in carne vna. Quicunque de ipſo capite ab ſcripturis ſanctis diſſentiunt, etiam ſi in omnibus locis inueniantur in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia. Et ruſus quicunq; de ipſo capite ſcripturis ſanctis cõſentiunt, & vnitati Eccleſiæ non cõmunicant, non ſunt in Eccleſia, quia de Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ab ipſius Chriſti teſtificatione diſſentiunt. Verbi gratia. Qui non credunt Chriſtum in carne veniſſe de virgine Maria ex ſemine Dauid, quod apertiſsime ſcriptura dei loquitur, aut nõ in corpore ipſo reſurrexiſſe in quo crucifixus & ſepultus eſt, etiam ſi per omnes terras inueniantur per quas eſt Eccleſia, non vtique ſunt in Ec-B cleſia, quia ipſum caput Eccleſiæ non tenent, quod eſt Chriſtus Ieſus. *Ephe. 5.* Nec in aliqua diuinarum ſcripturarum obſcuritate falluntur, ſed notiſsimis & apertiſsimis earum teſtimoniis contradicunt. Item quicunque credunt quidem quòd Chriſtus Ieſus, ita vt dictum eſt, in carne venerit, & in eadem carne in qua natus & paſſus eſt reſurrexerit, & ipſe ſit filius dei, deus apud deum & cum patre vnum, & incommutabile verbum patris, per quod facta ſunt omnia, ſed tamen ab eius corpore, quod eſt Eccleſia, ita diſſentiunt, vt eorum communio non ſit cum toto quacunque diffunditur, ſed in aliqua parte ſeparata inueniatur, manifeſtum eſt eos non eſſe in catholica Eccleſia. Quapropter quia cum Donatiſtis quæſtio nobis eſt, non de capite, ſed de corpore, id eſt, non de ipſo Saluatore Ieſu Chriſto, ſed de eius Eccleſia, ipſum caput de quo conſentimus, oſtendat nobis corpus ſuum, de quo diſſentimus, vt per eius verba iam diſſentire deſinamus. Ille eſt autem vnigenitus filius & verbum dei, & ideo nec Prophetæ ſancti vera loqui potuiſſent, niſi ab ipſa veritate, quod eſt verbum dei, manifeſtaretur eis quod dicerent, & iuberetur vt C dicerent. Proinde prioribus temporibus per Prophetas ſonuit verbum dei. *Ioan. 1.* Deinde per ſeipſum, cum verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: Deinde per Apoſtolos quos miſit ad ſe prædicandum, vt eſſet ſalus vſque ad fines terræ. In his igitur omnibus quærenda eſt Eccleſia.

Cap. V. Sed quoniam multa in alios, vel ob aliud dicta in quos volunt, & ad quos volunt maledici plerunq; connectunt, multa etiam propter exercendas rationales mẽtes figurate atque obſcure poſita per ænigmatis imagines vel ambiguitatis ancipitem ſenſum, fallaci aliquando interpretationi conſonare & cõuenire creduntur, hoc etiam prædico atque propono vt eaq; aperta & manifeſta deligamus: Quæ ſi in ſanctis ſcripturis non inuenirentur, nullo modo eſſet vnde aperirentur clauſa, & illuſtrarentur obſcura. Verbi enim gratia, Videte quàm facile ſit vel nobis in eos dicere, vel illis in nos quod ait dominus Phariſæis, *Mat. 23.* Similes eſtis monumentis dealbatis quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſsib⁹ mortuorum & omni ſpurcitia: ſic & vos à foris quidem apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. Hæc ſiue in illos à nobis, ſiue ab eis in nos dicatur, niſi prius probetur manifeſtiſsimis documentis qui ſint, qui cum ſint iniuſti, iuſtos ſeipſos D confingant, conuiciante magis leuitate quàm conuincente veritate dici, quis mediocriter ſanus ignoret? Aliter quippe illa dominus in Phariſæos dicebat tãquam dominus, id eſt, cognitor cordis & humanorum omnium ſecretorum & teſtis & iudex: *Hier. 29.* Nos autem prius debemus inuenire & oſtendere quid arguamus, ne ipſi potius grauiſsimo crimine inſanæ temeritatis arguamur. Sanè ſi ante docuerint nos tales eſſe, nequaquam recuſare debemus talibus ſanctarum ſcripturarum verbis nos reprehendi atque contundi. Ita ſi nos eos tales eſſe docuerimus, erit ſimiliter in poteſtate noſtra, quibus dominicis increpationibus iam demonſtratos cõuictóſque feriamus. Sic & illa interim ſeponenda ſunt, quæ obſcure ſunt poſita, & figurarum velaminibus inuoluta, & ſecundum nos & ſecundum illos poſſunt interpretari. Eſt quidem acutorum hominum diiudicare atque diſcernere, quis ea probabilius interpretetur, ſed nolumus in has ingeniorum contentiones in ea cauſa quam populus tenet, noſtram diſputationem committere. Nulli noſtrum dubium eſt per arcam Noë *Gene. 8.* ſalua rerum geſtarum fide, vt deletis peccatoribus do- E mus iuſti à diluuio liberaretur, etiam Eccleſiam fuiſſe figuratam. Quæ forte humani ingenij coniectura videretur, niſi hoc Petrus Apoſtolus in epiſtola ſua diceret. Sed quod ille ibi non dixit, ſi quis noſtrum dicat, propterea cuncta animalium genera ibi fuiſſe, quia in omnibus gentibus futura prænunciabatur Eccleſia, fortaſſe Donatiſtis aliud videatur, & aliter hoc interpretari velint. Similiter & ipſi aliquid obſcure & ambigue poſitum, ſi pro ſua ſententia interpretẽtur, ſi nobis pateat aliud inde dicere quod pro nobis ſonat, quis erit finis? Nam quidam eorũ Epiſcopus cum hic apud Hipponem, ſicut audiuimus, ſermonem in populo faceret, dixit eandem arcam Noe ideo bituminatam intrinſecus, ne aquam emitteret ſuam: ideo etiam extrinſecus, ne admitteret alienam. Ad hoc vtique valere voluit hanc interpretationem, ne baptiſmus vel extra Eccleſiam poſſe exire credatur, vel qui extra datus fuerit, acceptetur. Viſus eſt aliquid dicere, & acclamatũ eſt ab eis qui libenter audiebant, nec diligenter de his quæ audierant cogitabant, ve quod erat facile, aduerterent fieri non poſſe, vt extrinſecus admittat aquã compago lignorum, ſi non emittit intrinſecus: Si autem ab ea parte quæ intus eſt, emittit, conſequens eſſe vt ab F ea etiam quæ eſt foris admittat. Sed & ſi hoc de compacto ligno verum eſſet quod ille dixit, quis me prohiberet de arca ex vtraque parte bituminata, ſi poſſem aliquid aliud dicere, vt incertum eſſet, quid horum, vel quid fortaſſe aliud tertium res illa ſignificaret? Neque enim abſurde dicitur, aut nõ etiam multo probabilius, per bitumen, quia violentum gluten & res feruentiſsima eſt, ſignificatam eſſe charitatem: Vnde enim dicitur in Pſalmo, Agglutinata eſt anima mea *Pſal. 62.* poſt te, niſi flagrantiſsima charitate? Quæ quoniam præceptum eſt vt ſit nobis inuicem & in omnes, ideo & intus & foris arca bituminata. Aut certe quia ſcriptum eſt, Charitas omnia tolerat, *1. Cor. 13.* vis ipſa tolerantiæ tenax vnitatis per bitumen ſignificata eſt, quo ideo intus & foris arca illita eſt, quia intus & foris mali tolerandi ſunt, ne pacis compago ſoluatur. In hac ergo diſputatione noſtra parcamus talibus interpretationibus, & apertum aliquid quo manifeſtetur Eccleſia requiramus. Nempe ſcriptum eſt in libro Iudicum, Et *Iudicum 6.* dixit Gedeõ ad dominum, Quoniam tu ſaluum facies

G Iſraël in manu mea, quemadmodum locutus es, Ecce
ego pono vellus lanæ in area, & ſi factus fuerit ros in
vellere, in omnem vero terram ſiccitas, ſciam quo-
niam ſaluum facis in manu mea Iſraël ſicut locutus es.
Et factum eſt ſic. Et diluculo vigilauit Gedeon in cra-
ſtinum, & expreſsit vellus: Et decurrit ros de vellere
plena peluis aquæ. Et dixit Gedeon ad dominum, Non
iraſcatur furor tuus in me domine, & loquar adhuc
ſemel, & tentabo adhuc ſemel in vellere. Fiat ſicci-
tas in vellere tantum, in omnem autem terram fiat ros.
Et fecit deus ſic in nocte illa, & facta eſt ſiccitas in vel-
lere tantum, ſuper omnem autem terram ros. Non vi-
deo quid hic aliud figuratum & prænunciatum ſit, ni-
ſi vt aream intelligamus orbem terrarum, locum au-
tem velleris populum Iſraël. Nouimus enim illã quon-
dam gentem diuini ſacramenti gratia tanquam cœle-
ſti rore perfuſam, cuius muneris per omnes in circui-
tu gentes, quia eo carebant, tanquam ſiccitas erat. Erat
autem apud illum populum hoc munus in vellere, id
eſt, in velamine & quaſi in nube ſecreti, quia nondum
fuerat reuelatum: Nunc autem videmus orbem terra-
rum iam reuelato rore ſaginari per Euangelium domi-
H ni noſtri Ieſu Chriſti, quod tunc in illo tegmine figu-
rabatur: Illam vero gẽtem amiſſo ſacerdotio quod ha-
bebat, quia in ſcripturis non intelligit Chriſtum, tan-
quam in ſicco vellere remanſiſſe. Nec tamen in talibus
rerum figuris, quamuis non videam quid hic aliud poſ-
ſit intelligi, nolo quæramus Eccleſiam. Prorſus quæ
alicuius vel talis interpretationis indigent, interim ſe-
ponamus, non quia falſa ſint quæ hoc modo de talibus
tanquam inuolucris interpretando ſoluuntur, ſed quia
vel interpretem quærunt, nolo in eis noſtra ingenia
comparentur, ſed aperta veritas clamet & luceat, in
obturatas aures irrumpat, diſſimulantium oculos fe-
riat. Nemo in eis latebris quærat falſæ ſuæ ſentẽtiæ lo-
cum, omnem conatum contradicendi confundat, o-
Cap. VI. mnem frontem impudentis elidat. O Donatiſtæ
Gene. 22. Geneſim legite, Per memetipſum iuraui dicit domi-
nus, Propter quod feciſti verbum hoc, & non peperci-
ſti filio tuo amantiſsimo propter me, niſi benedicens
benedicam te, & implendo implebo ſemen tuum tan-
quam ſtellas cœli, & tanquam arenam quæ ſecus oram
maris eſt, & hæreditate poſſidebit ſemen tuum ciuita-
tes aduerſariorum tuorum, & benedicentur in ſemi-
I ne tuo omnes gentes terræ, quia obaudiſti vocẽ meam.
Quid ad hæc dicitis? An Iudæorum nobiſcum peruer-
ſitate contenditis, vt dicatis in ſolo populo nato ex car
ne Abrahæ intelligendum ſemen Abrahæ? Sed Iudæi
Paulum Apoſtolum non legunt in ſynagogis ſuis, quẽ
vos legitis in conuenticulis veſtris. Quid ergo dicat
Apoſtolus, audiamus. Quærimus enim iam quemad-
Galat. 3. modum intelligendum ſit ſemen Abrahæ. Fratres, in-
quit, ſecundum hominem dico, tamen hominis con-
firmatum teſtamentum nemo irritum facit, aut ſuper-
ordinat. Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones & ſemini
eius. Non dicit, & ſeminibus, quaſi in multis, ſed tan-
quam in vno, & ſemini tuo, quod eſt Chriſtus. Ecce in
quo ſemine benedicentur omnes gentes. Ecce teſta-
mentum dei, aperite aures: Hominis, inquit, confirma-
tũ teſtamentum nemo irritum facit, aut ſuperordinat.
Quare vos irritum facitis teſtamentum dei, dicendo
nec in omnibus gentibus eſſe cõpletum, & periiſſe iam
de gentibus in quibus erat ſemen Abrahæ? Quare ſu-
perordinatis dicẽdo, in nullis terris hæredem perma-
nere Chriſtum, niſi vbi potuerit cohæredem habere
Donatum? Non inuidemus alicui: Legite nobis hoc de K
lege, de Prophetis, de Pſalmis, de ipſo Euangelio, de
Apoſtolicis literis: Legite & credimus, ſicut nos vobis
legimus & de Geneſi & de Apoſtolo, Quia in ſemine Gene. 22.
Abrahæ quod eſt Chriſtus benedicũtur omnes gentes. Galat. 3.
Audite hoc idem teſtamentum ad Iſaac etiam filium
Abrahæ, Facta eſt autem fames ſuper terram, præter fa-
mem quæ antè facta eſt in tempore Abrahæ. Abiit au- Gene. 26.
tẽ Iſaac ad Abimelech regem Palæſtinorum in Gerara,
& apparuit ei dominus & dixit, Noli deſcendere in
Aegyptum, habita autem in terra quam tibi dixero, &
habita in terra hac, & ero tecum, & benedicam te: Tibi
enim & ſemini tuo dabo omnem terram hanc: Et ſta-
tuam iuſiurandum tecum quod iuraui Abraham patrĩ
tuo, & ampliabo ſemen tuum tanquam ſtellas cœli: &
dabo tibi & ſemini tuo omnem terram hanc, & bene-
dicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, pro his
quæ obaudiuit Abraham pater tuus vocem meam, &
ſeruauit præcepta mea, & iuſtitias meas, & legitima
mea Reſpondete ad iſta. Semen quippe Abraham, hoc
idem ſemen eſt & Iſaac, quod eſt Chriſtus. Quomodo
enim venerit Chriſtus ex tribu Iuda in carne per vir-
ginem, quis quoquo modo Chriſtianus ignorat? Au- L
dite hoc idem teſtamentum ad Iacob. Exiit Iacob à pu- Gene. 28.
teo iurationis, & profectus eſt in Charan, & deuenit in
locum, & dormiuit in loco illo, quoniam ſolis occaſus
erat, Et ſumpſit lapidem ex lapidibus loci, & poſuit ad
caput ſuum, & dormiuit in loco illo, & viſum vidit: Et
ecce ſcala ſtabilita ſuper terram, cuius caput pertinge-
bat ad cœlum, & angeli dei aſcẽdebant & deſcendebãt
per illam, & dominus incumbebat ſuper illam, & dixit,
Ego ſum dominus deus Abrahã patris tui, & deus Iſaac
Noli timere, terram in qua dormis ſuper eam, tibi da-
bo & ſemini tuo: Et erit ſemen tuum ſicut arena terræ,
& multiplicabitur ſupra mare, & in Aphricum & in A-
quilonem & ad Orientem: Et benedicẽtur in te omnes
tribus terræ, & in ſemine tuo: Et ecce ego ſum tecum
cuſtodiens te in omni via quacunque ibis, & redu-
cam te in terram hanc, quia non te derelinquam do-
nec faciam omnia quæ tecum locutus ſum. Ecce cui
promiſsioni reſiſtitis, ecce quàm firmum teſtamentum
irritum facitis. Dicit deus, Non te derelinquam do-
nec faciam omnia quæ tecum locutus ſum: & vos con-
tradicitis dicentes, vt vobis potius crẽdamus quicquid
criminis obiicitis ignoto & ignaro orbi terrarum: deo M
autem dicenti, non relinquam donec faciam, non cre-
damus. Legite nobis de ſcripturis canonicis eos tra-
didiſſe diuinos codices quos nominatim accuſatis. Le-
gite tam aperta quàm ſunt iſta quæ vobis de Geneſi le-
gimus. Non à vobis quærimus quid lapis ille ſignifi-
cet, quem Iacob ſibi ad caput poſuit cum dormiret,
quid ſcala ſtabilita ſuper terram, cuius caput pertinge-
bat ad cœlum, quid angeli dei deſcendentes & aſcen-
dentes per illam: Requirant iſta prudentiores atq; do-
ctiores, & in populo pacato eloquantur, vbi nõ obſtre-
pat improba contradictio, de obſcuritate ſacramen-
ti & ænigmate lectionis armans impudentiam ſuam.
Non deſunt corda fidelium, quæ cõmemorat dominus
ea Euangelio, vbi ait cum vidiſſet Iſraëlitam in quo do- Ioan. 1.
lus non erat, quia Iacob qui has vidit ſcalas, ipſe dictus Gene. 32.
eſt Iſrael. Non deſunt ergo quos inde commemoret
dominus, ibi quippe ait, Videbitis cœlum apertum, & Ioan. 1.
angelos dei aſcendentes & deſcendentes ſuper filium
hominis: id eſt ſuper ſemen Abraham, in quo benedi-
centur omnes gẽtes. Sed hoc nõ inculco recuſantibus.

A Ecce quod audite, Erit ſemen tuum ſicut arena terræ, & multiplicabitur ſupra mare, & in Aphricum, & in Aquilonem, & in Orientem: Et benedicetur in te omnes tribus terræ, & in ſemine tuo. Date mihi hanc Eccleſiam ſi apud vos eſt, oſtendite vns communicare omnibus gentibus, quas iam videmus in hoc ſemine benedici. Date hanc, aut furore depoſito accipite, non à me, ſed ab illo ipſo in quo benedicuntur omnes gentes. Hæc de primo libro legis commemoraſſe ſufficerit: Plura innoteſcent ſine turpia contentione, & cum pia dilectione legentibus. Quid in Prophetis, quàm multa & quànt manifeſta ſunt teſtimonia Eccleſiæ per omnes gentes totu orbe terrarum diffuſæ, vnde pauca commemorabo, plura relinquens ocio diligentiæ cum dei timore legentibus. Accipiamus per os Eſaïæ ſancti diuina reſponſa, & eius ora tanquam dei oracula ſciſcitemur. Sileant humanarum cōtentionum animoſa & perniciosa certamina, inclinemus aurem verbo dei. Dicat Eſaïas vbi Eccleſiam ſanctam deo reuelante præuiderit, vt in verbis futura dicentis iam nunc præſentia videamus. Repleta eſt, inquit, vniuerſa terra vt cognoſcat dominum, vt aqua multa operiat

Ex Prophetis. Ca. vij.

Eſaie 11.

B mare. Et erit in illa die radix Ieſſe, & qui exurget principium habere in nationes, & in eum gentes ſperabūt. Radicem Ieſſe Chriſtum eſſe ex ſemine Dauid ſecundum carnem natum, nullus quoquo modo Chriſtianus ignorat: Et ſi contentioſus eſt, cum Apoſtolo contendat, qui hoc teſtimonio in literis ſuis vtitur. Item dicit, Germinabit & floreſcet Iſraël, & replebitur orbis terrarum fructu eius. Iſraël nempe fuit filius Iſaac, nepos Abraham, cui promiſſum eſt quòd in ſemine eius benedicerentur omnes gentes: quod ſemen Chriſtum interpretatur Apoſtolus. Venit autem Chriſtus ex ſemine Abraham per Iſaac & per Iſraël, & deinceps, ſicut generationes ad ortum Chriſti pertinentes Euangeliſta contexit. Qui ergo volt contrà diſputare, contradicat Euãgelio, neget ex ſemine Iſraël veniſſe Chriſtum, vt poſsit negare quod Eſaïas dicit, Germinabit & floreſcet Iſraël, & replebitur orbis terrarum fructu eius. Item dicit, Ego deus primus: & in his quæ aduenient ego ſum. Viderūt gentes, & timuerunt fines terræ. Hoc eſt quod alibi dicit ſcriptura, Primus & nouiſſimus, vt ſit α & ω, quæ ſunt literæ in ſigno Chriſti omnibus notæ. Pro eo enim quòd ibi eſt nouiſsimus, hic

Roma. 1. & 15.

Eſaia. 27.

Gene. 22.

Matt. 1.

Eſaia. 27.

Eſaia. 41.

Apoca. 22.

C poſitum eſt: & in his quæ aduenient ego ſum. Huic ergo manifeſtationi cūtradicunt qui nolūt credere, imò qui nolunt iam videre compleri quod ſequitur, Viderunt gentes, & timuerunt fines terræ. Item paulopoſt, Iacob puer meus, ſuſcipiam illum: Iſraël electus, ſuſcepit eum anima mea. Dedi ſpiritum meum in illum, iudicium gentibus proferet: non clamabit neque ceſſabit, neque audietur foris vox eius. Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans nō extinguet, ſed cum veritate proferet iudicium. Refulgebit & non confundetur, donec ponat in terra iudicium, Et in nomine eius gẽtes ſperabunt. Hoc teſtimonium de Chriſto intelligẽdum, & in Euangelio poſitum eſt. Qui audet contradicat, qui autem non audet, ſperet in eum cum gentibus, & ab vnitate gentium in eum ſperantium non recedat: aut ſi receſſerat, redeat ne pereat. Item dicit Eſaïas, Et nunc ſic dicit dominus, Qui finxit me in vtero ſeruum ſibi, vt congregem Iacob & Iſraël ad eum, appropinquabo illum, & honorabor corã domino, & deus meus erit mihi virtus, & dixit mihi, Maximum tibi erit hoc, vocari te puerum meum, vt

Eſaia. 42.

Mat. 12.

Eſaia. 49.

conſtituas tribus Iacob, & prolem Iſraël conuertas, Et D
poſui te in teſtamentum generis in lucem gentium, vt ſis ſalus vſque ad fines terræ. Et paulopoſt, Sic dicit, inquit, dominus Iſraël, Tempore aptiſsimo exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Certe iſta verba cum commemoraſſet Apoſtolus Paulus, non niſi in Chriſtianis oſtendit impleri. Connexuit enim dicens, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Audiamus ergo quid Eſaias adiungat, Et dedi te, inquit, in teſtamentum gentium, vt incolas terram, & poſsideas hæreditatem deſerti. Et interpoſitis deinde connectit & dicit, Ecce iſti à longinquo venient: hi autem ab Aquilone & mari, alij autem ex terra Perſarum. Exulta cœlum, & in lætitia eſto terra, emittant montes iucunditatem, quoniam miſertus eſt deus populi ſui, & humiles populi ſui allocutus eſt. Dixit autem Sion, Dereliquit me dominus, & deus oblitus eſt mei. Nunquid capiet obliuio mulierem filij ſui, vel poteſt fieri vt non miſereatur fœtus vteri ſui? Nunquid ecce & ſi illam obliuio habebit: me tamen tui nullo modo obliuio capiet, dicit dominus. Ecce ſuper manus meas deſcripſi tuos muros, in conſpectu etiam meo es in perpetuum, & in breui ædificaberis ab his à quibus euerſa es. Com E

Eſaia. 49.

2. Cor. 6.

igitur per Apoſtolicam vocem non ſinamur hoc de populo Iudæorum, ſed de Chriſtianorum intelligere, quid intellecturi ſumus in eo quod hoc loco ait Eſaias, Et breui ædificaberis ab his à quibus euerſa es, niſi reges terræ qui primo perſequebãtur eccleſiam, pòſt adiuturos eam tanto antè prædictum? Sed quia multi eorum in ſuis iniquitatibus morituri erant, adiungit & dicit, Et qui deſolauerūt te, diſcedent à te. Deinde quia omnes gentes adiungerentur Eccleſiæ, ſequitur & dicit: Circumſpice vbique oculis tuis & vide vniuerſos, Viuo ego dicit dominus, omnes hos indues te, & diſpones eos vt ornamentum nouæ nuptæ, quoniam quæ deſerta fuerunt in te, & corrupta & delapſa, nunc iam maxima arctura erunt per eos qui commorantur. Iſti elonge à te efficiantur, qui te tranſuorabunt. Dicent enim in aures tuas filij tui quos amiſeras, Anguſtia nobis eſt in iſto loco, facito itaque nobis etiam nunc locum in quo commoremur. Tu vero dices in corde tuo, Quis generauit mihi iſtos, cum ſciam eſſe me ſine filiis & viduã? Quis ergo iſtos educauit mihi? Ego enim derelicta fui ſola, hi autem mihi vbi erant? Sic dicit dominus, Ecce tollam in nationes manus meas, & in in- F
ſulas ſignum meum, & adducam filios tuos in ſinu, filias etiam tuas ſuper humeros portabunt, & erunt reges educatores veſtri, quæ autem principales ſunt nutrices veſtræ, ſuper terram declinantes faciem deprecabuntur te, & veſtigia pedum tuorum elingent, & ſcies quoniam ego dominus, nec erubeſces. Et paulopoſt adiungit & dicit, Audite me, audite populus meus, reges quoque intendite mihi, quoniam lex à me prodiet, & iudicium meum in lucem gentibus. Appropinquat mature iuſtitia mea, & ſalutare meum proficiſcetur, & in brachio meo gentes ſaluantur. De hoc autem brachio ſcripturas Apoſtolicas conſulamus. Quando enim Apoſtolus Paulus de Iudæorum infidelitate eiuſdem Prophetæ teſtimonium poſuiſſet, quòd eis Chriſtus non fuiſſet reuelatus, hoc poſuit, Quis credidit auditui noſtro, & brachium domini cui reuelatum eſt? Deinde in conſequentibus adiungit Eſaias & dicit, Erumpat lætitia ſimul deſerta Hieruſalem, quoniam miſertus eſt eius, & eruit Hieruſalem: & patefaciet dominus brachium ſuum ſanctum in

Eſaia. 51.

Roma. 10.

Eſaia. 53.

Eſaia. 52.

G conſpectu vniuerſarum gentium, & videbunt omnes nstiones vſque ad vltima terræ ſalutem quæ à deo eſt. Quis tam ſurdus, quis tam demens, quis tam mente cæcus, vt his tam euidentibus teſtimoniis obloquatur, niſi qui neſcit quid loquatur? Sed ad manifeſtiora veniamus. Certe ſanctiſsimas nuptias in ſcripturis nouimus, ſponſum & ſponſam, Chriſtum & Eccleſiam. Vtrunque deſcripſit Eſaïas, ne forte in eornm aliquo erremus, quod cui acciderit, vtrunque amittit. Quia de hoc coniugio in ſacramento dictum eſt, ſicut teſtatur Apoſtolus, Erũt duo in carne vna. *Ephes.5.* Sicut ergo prior ipſe deſcribitur poſt multa quæ de illo ita dicit Eſaïas, vt & ipſi obmuteſcant Iudæi, ne longnm ſit omnia memorare, hoc paululum aduertite, *Esaia.53.* Et peccata, inquit, eorum ipſe portabit, ideo hæreditate poſsidebit multos, & fortium partietur ſpolia, propter quos tradita eſt in mortem anima eius, & inter iniqnos deputatus eſt, & ipſe peccata multorum ſuſtinuit, & propter iniquitates noſtras traditus eſt. Hæc de domino noſtro Ieſu Chriſto tanto ante prædicta & prophetata fatemur. Hic ergo ſponſus vt quid traditus eſt ad mortem? vt qnid inter iniquos deputatus eſt tanta humili-
H tate celſitudinis ſuæ? Quid egit, quid acqniſiuit? Quis ita ſurdus eſt vt hæc non audiat? Quis ita obtuſus vt non intelligat? Quis ita cæcus vt non videat? Ideo, inquit, ipſe hæreditate poſsidebit multos, & fortium partietur ſpolia, propter quos tradita eſt in mortem anima eius, & inter iniquos deputatus eſt. Quid eſt hæretici qnod de paucitate gloriamini, ſi propterea dominus noſter Ieſus Chriſtus traditus eſt ad mortem vt hæreditate multos poſsideret? Et qui ſint hi multi, vel quàm late occupent terram, quæ ſequuntur audiamus. Prænunciato ſponſo & expreſſo, procedat & ſponſa. In verbis Eſaïæ legamus eam, in veritate paginarum ſanctarnm, & agnoſcamus in orbe terrarum. Hoc teſtimoninm de ſancta Eccleſia prædictum etiam Paulus Apoſtolus poſuit. *Gal.4.* Non eſt quò fugiat contentioſa *Esaia.54.* tergiuerſatio hæreticorum, Lætare, inquit, ſterilis quæ non paris, erumpe & exclama, quoniam multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum. Vbi eſt, inquam, quod de paucitate gloriamini? Nónne iſti ſunt multi de quibus paulo ante dictum eſt, Ideo ipſe hæreditate poſsidebit multos? Nam quæ eſt hæreditas eius, niſi Eccleſia eius? Multi, inquit, filij deſertæ magis,
I qnàm eius quæ habet virum. Synagogam ſcilicet Iudæorum volens intelligi virum habentem, quoniam acceperat legem. Hinc iam poteſt diiudicari quod dicimus. Comparent iſti multitudinem ſuam in Aphrica conſtitutam, cum multitudine Iudæorum per omnes terras quacunq; diſperſi ſunt, & videant quàm ſint in illorum comparatione paucisſimi. Quomodo ergo de ſe dictum aſsignabunt, Multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum? Rurſus comparent multitudinem Chriſtianorũ per omnes gentes quibus non communicant, & videant quàm pauci ſint in comparatione omnes Iudęi, & tandem aliquando intelligant in Eccleſia catholica toto orbe diffuſa iſtã prophetiam eſſe completam, Mnlti filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum. Sed cui habenti virum hæc deſerta prælata fuerit in multitudine filiorum, ſit obſcurum, ſit in ænigmate: hanc tamen eſſe Eccleſiam Chriſti, de qna dictum eſt, Multi filij deſertæ, qniſquis contradicit, non mihi, ſed Apoſtolo contradicit. Vnde autem multos filios eſſet habitura, conſequenter adiun-
Esaia.54. git & ait, Dixit enim dominus, Dilata locum taberna-

culi tui & aularum tuarum, fige, noli parcere, lõgos fac K funiculos tuos, & clauos tuos confirma. Adhuc in dextram & ſiniſtram extende, & ſemen tuum gentes poſsidebit, & ciuitates deſertas inhabitabis. Ne timeas, quoniam præualebis, neque verearis quòd deteſtabilis fueris. Confuſionem æternam oblíniſcêris, ignominiæ viduitatis tuæ non eris memor, quoniam ego dominus qni facio te. dominus nomen illi, & qui liberauit te, dominus Iſraël vniuerſæ terræ vocabitur. Ecce quouſque iuſſa eſt extẽdere funiculos, donec deus eius Iſraël vniuerſæ terræ vocetur. De illa quippe & ei dicitur alio loco per eundem Propheram, Propter Sion *Esaia.62.* non tacebo, & propter Hieruſalem non qnieſcam, donec prodeat ſicut lux iuſtitia mea, ſaluatio autem mea ſicut facula ardebit, & videbunt omnes gẽtes iuſtitiam tuam, & reges honorem tuum, & vocabit te nomine tuo nouo quod dominus vocauit illud, & eris corona pulchritudinis in conſpectn domini, & diadema regni in manu dei tui: & iam non vocaberis derelicta, & terra tua non vocabitur deſerta. Tu enim vocaberis voluntas mea, & terra tua orbis terrarum. Quid dici adhuc manifeſtius exigendum eſt? Ecce ea vno Propheta quàm multa, quàm clara: & tamen reſiſtitur & con- L tradicitur, non cuiquam homini, ſed ſpiritui dei, & euidentiſsimæ veritati. Et tamen ab eis qui nomine Chriſtiano gloriari volunt, gloriæ Chriſti ipſius inuidetur, ne iſta quæ tanto ante de illo prænunciata ſunt, credantur impleri, cum iam non prænunciantur, ſed oſtenduntur, videntur, tenentur. Iam vero ſi de omnibus Prophetis Eccleſiæ ſignatæ, quam ſicut legimus, cernimus, teſtimonia colligere in hanc epiſtolam velim: vereor ne ipſe videar iudicare pauca eſſe quæ tam multa ſunt, vt ex iſto ſolo Eſaïa ſi omnia coogregare vellem, modum debiti ſermonis excederem.

Iam ergo pauca de Pſalmis audiamus, tanto antè *Ex Psalterio Ca. viij.* cantata, & nunc iam compleri cum magno gaudio videamns. Et prius illud ipſum quod Petilianus in epiſtola ſua quo ore poſuerit neſcio, audiant & iudicent, *Psal.2.* Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam fines terræ. Quis enim Chriſtianus vnquam dubitauit hoc de Chriſto eſſe prædictum, aut hanc hæreditatem aliud quàm Eccleſiam eſſe intellexit? Et quia bonos & malos intra eadem retia ſacramentorũ erat habitura, Reges eos, inquit, in virga fer- M rea, tanquã vas figuli conteres eos. Eadem quippe firma & inflexibili iuſtitia boni regontur, mali conteruntur. Quis tam deuius & abſurdus eſt à diuinis eloquiis, qui non ipſum Euangelium recognoſcat, cum cantatur ille Pſalmus vbi ſcriptum eſt, Foderunt manus meas, & pe- *Psal.21.* des meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea, Ipſi vero conſiderauerunt & conſpexerũt me, diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtimentum meum miſerunt ſortem? Quando etiam cum hoc factum Euangeliſta *Mat.27.* narraret, huius teſtimonij memor fuit. *Ioan.19.* Quid autem huius crucis precio, quid tantæ celſitudinis tanta humilitate, quid illo innocentiſsimo & diuino ſanguine comparatum eſt, niſi quod illic in cõſequentibus dicitur, Commemorabũtur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ, Et adorabunt in cõſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium, Quoniam domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium? Nónne Apoſtolus de prædicatoribus noui teſtamenti dictum expoſuit quod *Roma.10.* ſcriptum eſt, In omnem terram exiuit ſonus eorum, *Psal.18.* & in fines orbis terræ verba eorum? De quo alio niſi de

Chriſto

A Chriſto intelligitur, Deus deorum dominus locutus
Pſal. 49. eſt, & vocauit terram, A ſolis ortu vſque ad occaſum: ex
Sion ſpecies decoris eius? Cuius, niſi Chriſti vox eſt,
Pſal. 56. Dormiui conturbatus? Et vnde conturbatus, ſequitur
& dicit, *Filij* hominum dentes eorum arma & ſagit-
tæ, & lingua eorum machæra acuta. Quorum niſi eo-
Luce 23. rum qui clamauerunt, Crucifige, crucifige? Vt quid
hoc totum? cui bono, cui lucro? Audi quid ſequatur,
Pſal. 56. Exaltare ſuper cœlos deus, & ſuper omnem terram glo-
ria tua. Ecce habes Chriſtum in paſsione dormiſſe, &
reſurrectione ſuper cœlos aſcendiſſe. Et vnde gloria
eius ſuper omnem terram, niſi quia Eccleſia eius per
omnem terram? In his duabus ſententiis breuiſsimis,
vos hæretici totum quod inter nos agitur interrogo.
Exaltare, inquit, ſuper cœlos deus, & ſuper omnem ter-
ram gloria tua. Cur dominum Chriſtum exaltatum ſu-
per cœlos prædicatis, & eius gloriæ ſuper omnem ter-
ram non communicatis? Pſalmus ſeptuageſimus pri-
mus in Salomonem titulatur, Sed quia ita dicta ſunt
quæ in illum regem temporalem, & poſtea grauiter
peccantem conuenire non poſſunt, etiam contra ip-
ſos Iudæos de Chriſto eſſe prædicta inuictiſsime de-
B fendunt. Nullus autem hoc Chriſtianus negat. Talia
enim dicta ſunt, de quibus dubitari non poſsit quòd
ad Chriſtum pertineant. Ibi enim dicuntur hæc, vbi
agnoſcatur Eccleſia toto orbe diffuſa, omnibus etiam
Pſal. 72. regibus Chriſto ſubiugatis. Et dominabitur, inquit, à
mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos
orbis terræ. A flumine vtique vbi eum ſpiritus ſanctus
in columbæ ſpecie, & vox de cœlo manifeſtauit. De-
inde ſequitur, Coram illo decident Aethiopes, & ini-
mici eius terram lingent, Reges Tharſis & inſulæ mu-
nera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent,
Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes
ſeruient ei. Et paulopoſt, Et benedicentur in eo om-
nes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum,
Benedictus dominus deus Iſraël, qui fecit mirabilia ſo-
lus. Et benedictum nomen gloriæ eius in æternum &
in ſeculum ſeculi. Et replebitur gloria eius omnis ter-
ra, fiat fiat. Ite nunc Donatiſtæ & clamate, non fiat, non
fiat. Vicit vos verbum dei dicens, fiat fiat. Ecce ma-
nifeſta eſt in Pſalmis Eccleſia toto orbe diffuſa, ſuper
C quam requieſcit gloria regis eius. Vnde & ipſa regi-
na eſt ſponſa eius, de qua ei dicitur in quadrageſimo
Pſal. 44. quarto Pſalmo, Aſtitit regina à dextris tuis, in veſtitu
deaurato, circumamicta varietate. Et ad eam ipſam ex-
hortandam continuo diuinus ſermo dirigitur, Audi
filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere po-
pulum tuum & domum patris tui, quoniam concupi-
uit rex ſpeciem tuam, quia ipſe eſt deus tuus. Attendi-
te vnde cœperit alloqui ſponſam Chriſti diuina pro-
phetia, Audi, inquit, filia & vide. Vos autem nec audi-
re vultis hæc prædicta, nec videre completa, & tamen
& audiſtis & vidiſtis inuiti. Audite ergo quid paulopoſt
ei dicitur, Audite hoc ex pagina diuina quomodo præ-
nuncietur, & videte in omni terra quomodo comple-
tur. Pro patribus tuis, inquit, nati ſunt tibi filij, conſti-
tues eos principes ſuper omnem terram. Quàm mul-
ta prætercam de hac re teſtimonia ſcripturarum, no-
runt qui legunt, & ego noui, ſed onerare epiſtolam no-
Ex euan- lo, cui reſponderi flagito. Quid ad hæc dicturi ſunt
gelio. quæ commemoraui ex lege & Prophetis & Pſalmis de
Cap. 9. Chriſti eccleſia, quæ toto orbe diffunditur, cui malunt
repugnare peruerſi, quàm communicare correcti? Quid
inquam dicturi ſunt, vtrum hæc falſa eſſe, an obſcura?
Sed falſa eſſe non audent dicere. Præmuntur enim mo- D
le tantæ authoritatis. Hæc ergo cum vera eſſe fatean-
tur impleri non poſſe contendunt, quaſi aliud ſit pro-
phetiam crimine falſitatis arguere, quàm dicere quæ
prænunciauit non poſſe compleri. Hoc eſt enim dice-
re, non eſſe prophetiam, ſed potius pſeudoprophetiam.
Et cum quæſieris ab eis, cur hæc impleri non poſsint?
Reſpondent, quia homines nolunt. Cum arbitrio quip-
pe, inquiunt, libero homo creatus eſt, & ſi vult credit
in Chriſtum: ſi non vult, non credit. Si vult perſeuerat
in eo quod credit: ſi non vult, non perſeuerat: & ideo
cum cœpiſſet per orbem terrarum creſcere Eccleſia, no-
luerunt homines perſeuerare, & defecit ex omnibus
gentibus Chriſtiana religio, excepta parte Donati. Quaſi
vero neſcierit ſpiritus dei futuras hominum volunta-
tes. Quis hoc inſaniſsimus dixerit? Cur ergo non hoc
potius prænunciauit, quod de voluntatibus hominum
ſciebat futurum? Hoc enim modo quo iſti putant hæc
eſſe prædicta quiſquis voluerit poteſt eſſe Propheta, vt
cum ea quæ prædixerit impleta non fuerint, reſpon-
deat, Homines noluerunt, Libero enim arbitrio Chri-
ſtiani ſunt. Hoc modo poterat aliquis prophetare Chri-
ſtum non in cruce paſſurum, ſed gladio moriturum: vt
cum aliter factum eſſet, reſponderet, Quid ego feci? Ho- E
mines in libero arbitrio conſtituti noluerunt et face-
re quod ego prædixeram, & hoc fecerunt quod ipſi vo-
luerunt. Iam cui non occurrat, quàm multa iſto modo
poterant prophetari, vel etiam poſſunt à quibuſlibet ho-
minibus? Quis enim dubitauerit, quòd Iudas Chriſtum
ſi voluiſſet, non vtique tradidiſſet: & Petrus ſi voluiſ-
ſet, ter dominum non negaſſet? Sed ideo fuit de iſtis
certa prædictio, quia & deus etiam futuras præuidet vo-
luntates. Veruntamen quanquam hæc & tardis cordi-
bus pateant, audiamus hinc & ipſius verbi vocem ore
propriæ carnis expreſſam. Certe cum poſt reſurrectio-
nem præberet ſe etiam contrectandum atque palpan- *Luc. 24.*
dum manibus dubitantium diſcipulorum, & cum ac-
cepiſſet coram illis & manducaſſet quod ei porrexerant,
dixit eis, Iſti ſunt ſermones quos locutus ſum ad vos,
cum adhuc eſſem vobiſcum, quia oportebat adimple-
ri omnia ſcripta in lege Moyſi, & Prophetis & Pſal-
mis de me. De quo autem, niſi de illo ſcripta ſunt, quæ
nos quoque commemorauimus ex lege & Prophetis &
Pſalmis, ſicut per ſingula demonſtraui? Cum ergo ipſe F
dicat qui veritas eſt, Oportebat adimpleri omnia: quo- *Ioan. 14.*
modo iſti negant, niſi quia veritatis inimici ſunt? Si *Luc. 24.*
autem obſcura eſſe adhuc dicunt, & hinc ipſum caput
audiamus veriſsimum demonſtratorem corporis ſui,
Cum enim dixiſſet, quia oportebat adimpleri omnia
ſcripta in lege & Prophetis & Pſalmis de me: tanquam
quæreremus verum in eo quod dixit de me, illic intel-
ligenda eſſet eccleſia, propter id quod ſcriptũ eſt, Erunt *Geneſ. 2.*
duo in carne vna, ve non ſolũ de capite, verumetiam de
corpore certa diuina oracula teneremus, ſequitur euan-
geliſta & dicit, Tunc aperuit illis ſenſum vt intellige- *Luc. 24.*
rent ſcripturas, & dixit illis, Quoniam ſic ſcriptum eſt, &
ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia
die. Hic ipſum caput oſtenditur, quod etiam ſe manibus
diſcipulorum præbuit contrectandum. Vide quemad-
modum de corpore adiungat, quod eſt Eccleſia, vt nos
nec in ſponſo nec in ſponſa errare permittat. Et prędica-
ri, inquit, in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem
peccatorũ per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſa-
lem? Quid hac voce veracius, quid diuinius, quid mani-
feſtius? Me piget eam commendare verbis meis, & hære-

G ticos non pudet eam oppugnare verbis ſuis. Dicant ea
teſtimonia quæ poſui de lege & Prophetis & Pſalmis
obſcura eſſe & figurate dicta, etiam aliter poſſe intelli-
gi, quanquam & in eis egerim quantum potui, vt nec
Obiectio. audeant dicere. Sed ecce dicant, Nunquid & obſcure
dictum, aut ænigmatis velamēto adumbratum eſt, quod
Luce 24. ipſe Chriſtus dixit, Quia ſic ſcriptum eſt, & ſic oporte-
bat Chriſtum pati, & reſurgere tertia die, & prædicari
in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccato-
rum per omnes gentes incipientibus ab Hieruſalem?
Solutio. Si obſcurum eſt, Dormiui conturbatus: nunquid obſcu-
Pſal. 56. rum eſt, quia oportebat Chriſtum pati? Si obſcurum eſt,
Pſal. 107. Exaltare ſuper cœlos deus: nunquid obſcurum eſt, & re-
Pſal. 56. ſurgere tertia die? Si obſcurum eſt, Super omnem ter-
ram gloria tua: nunquid obſcurum eſt, & prædicari in
nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum
Pſal. 49. per omnes gentes? Si obſcurum eſt, Deus deorum do-
minus locutus eſt, & vocauit terram, à ſolis orto vſque
ad occaſum: nunquid obſcurum eſt, & prædicari in no-
mine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum per
omnes gentes? Sic enim terra vocata eſt à ſolis ortu
Mat. 9. vſque ad occaſum, quemadmodum ipſe ait, Non veni
H vocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiam. Si obſcu-
Pſal. 49. rum eſt, Ex Sion ſpecies decoris eius nunquid obſcu-
rum eſt incipientibus ab Hieruſalem? Ipſa eſt enim Sion
quæ Hieruſalem. Sed quid ad me? Dicant ea quæ poſui
de lege & Prophetis & Pſalmis, non pertinere ad hæc
verba domini, quæ in Euangelio leguntur. Non curo,
non reſiſto. Certe tamē niſi in lege & prophetis & Pſal-
mis hoc prædictum eſſet, ſiue in eis teſtimoniis quæ ipſe
adhibui, ſiue in aliis, nequaquam dixiſſet dominus,
Luce 24. Oportet impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moy-
ſi, & Prophetis & pſalmis de me. Ac deinde aperto eo-
rum ſenſu vt intelligerent ſcripturas, doceret ea ipſa
quæ de illo ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis,
eo modo vt diceret, Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic
oportebat Chriſtum pati, & reſurgere tertia die, & præ-
dicari in nomine eius pœnitētiam & remiſsionem pec-
catorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſa-
lem. Non ego potuerim in lege & Prophetis & Pſalmis
hæc ſcripta cognoſcere, Ibi tamen hoc eſſe ſcriptum
ille dicit qui veritas eſt. Sed & ſi hæc ibi ſcripta eſſe non
I diceret, proculdubio ſufficeret Chriſtianis quod Chri-
ſtus ipſe dixiſſet, oportere prædicari in nomine ſuo pœ-
nitentiam & remiſsionem peccatorum per omnes gen-
tes, incipientibus ab Hieruſalem. Sed dubitantes diſci-
pulos ſuos quamuis conſpecto & contrectato eius cor-
pore, maiori documento ſcripturarum voluit confir-
mare, quàm quòd ſe ipſe viſibilem atq; palpabilem mor-
Ex actis talium ſenſibus admouebat. Teneamus ergo Ec-
Apoſto- cleſiam ex ore domini deſignatam, vnde cœptura, &
licis. quouſque peruentura eſſet: cœptura ſcilicet ab Hieruſa-
Cap. 10. lem, & peruentura in omnes gentes. Hic iam quiſquis
dixerit, Hieruſalem non illam viſibilem ciuitatem in-
telligendam, ſed figurate poſitam, vt ſpiritaliter acci-
piatur tota Eccleſia æterna in cœlis, & ex parte in ter-
ris peregrina, poteſt dicere etiam illud figurate dictum,
Luc. 24. Quia oportebat Chriſtum pati, & reſurgere tertia die.
Quod quiſquis dixerit, nec quoquo modo Chriſtianus
habendus eſt. Sicut ergo illud proprie poſitum eſt, ita
& quod adiūctum eſt de omnium gentium Eccleſia in-
cipiente ab Hieruſalem. Expoſuit enim dominus hæc
de ſe dicta eſſe in lege & Prophetis & Pſalmis, & vtique
ipſa expoſitio non potuit eſſe figurata, alioquin nō eſſet
expoſitio. Deinde cum Hieruſalem figurate poſita &
ſpiritaliter intellecta, vniuerſam Eccleſiam ſignificet, K
quomodo vniuerſa Eccleſia incipit ab vniuerſa Eccle-
ſia, tanquam Hieruſalem incipiat ab Hieruſalem? Ma-
nifeſtum eſt ergo proprie poſitum de illa ciuitate, vnde
etiam cœpiſſe probatur Eccleſia, etiam atque etiam ipſo
manifeſtante, & nullam inſidiarum latebram calldita-
ti hæreticæ relinquente. Sic enim ſequitur & dicit, Et
vos horum teſtes, & ego mittam promiſsionem meam
ſuper vos. Vos autem ſedete in ciuitate quoadvſque in-
duamini virtute ex alto. In qua vtique ciuitate ſedere
eos iuſsit quoadvſque induerētur virtute ex alto, id eſt,
ſpiritu ſancto, quem ſe miſſurum eſſe promiſerat, ab ea
cœpturam prædixit Eccleſiam. Si autem non eam pu-
tant eſſe Hieruſalem, audiant quod ſequitur, Perduxit
autem illos vſque Bethaniam, & leuauit manus ſuas, &
benedixit illos. Et factum eſt cum benedixiſſet illos, diſ-
ceſsit ab eis, Et ipſi reuerſi ſunt cum gaudio magno in
Hieruſalem, & fuerunt ſemper in templo laudantes
deum. Ecce vbi oſtenditur illa ciuitas in qua eos ſedere
iuſsit, donec induerentur virtute ex alto. Et hic quidem
quot diebus cum eis fuerit, Poſtquam ſe viuum poſt
paſsionem ſuam oculis eorum & manibus eorum de- L
monſtrauit, prætermiſſum eſt, Non autem tacetur in
Actibus Apoſtolorum, vbi rurſos eadem manifeſtatio-
ne verborum dominicorum futura per orbem terra-
rum prænunciatur Eccleſia: Vbi nullus omnino dubi-
tare permittatur, niſi qui de ſanctarum ſcripturarum
fide dubitat, illam eſſe Hieruſalem viſibilem ciuitatem,
vnde cœpit Eccleſia poſt domini noſtri Ieſu Chriſti re-
ſurrectionem & aſcenſionem. Nec aliud eum voluiſſe
oſtendere, niſi huius terræ loca vnde illi daret initium,
& quomodo eam per cuncta inde diffunderet. Sic e-
nim ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, Primum *Acto. 1.*
quidem ſermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ
cœpit Ieſu facere & docere vſque in diem quo Apo-
ſtolos elegit per ſpiritumſanctum, mandans eis prædi-
care Euangelium, quibus & manifeſtauit ſeipſum poſt
paſsionem ſuam in multis ſignis, per dies quadraginta
apparens eis, & diſputans de regno dei. Et cum con-
uerſaretur cum eis, præcepit eis ne diſcederent ab Hie-
roſolymis, ſed expectarent promiſsionem eius, quam
audiſtis, inquit, ex ore meo. Quia Ioannes quidem ba-
ptizauit aqua, vos autem baptizabimini ſpirituſancto,
quem & accepturi eſtis non poſt multos hos dies. At M
ille conuenientes interrogabant eum, dicentes Domi-
ne, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſraël? Quibus
reſpondens dixit, Non eſt veſtrum ſcire tempora vel
momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate, ſed acci-
pietis virtutem ſpirituſſancti ſuperuenientem in vos.
Et eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in tota Iudæa &
Samaria, & vſque in totam terram. Ecce & hic manife-
ſtatum eſt vnde cœptura, & quo vſque eſſet peruentura
Eccleſia. Quid ad hæc dicunt qui Chriſtianos ſe ſuper-
biſsime dicunt, & Chriſto apertiſsime contradicunt?
Nos hanc Eccleſiam tenemus, contra iſtas diuinas vo-
ces nullas humanas criminationes admittimus. Mo-
uet enim nos plurimum, quod dominus noſter ait, cui
nō credere ſacrilegum & impium eſt, nouiſsimis ver-
bis ſuis quæ habuit in terra, hæc primitiuæ Eccleſiæ do-
cumenta ſalubria & nouiſsima dereliquit. His enim di-
ctis mox aſcendit in cœlum, præmunire voluit aures
noſtras aduerſus eos quos procedentibus temporibus
exorrecturos eſſe prædixerat, & dicturos, Ecce hic Chri- *Mat. 24.*
ſtus, ecce illic. Quibus ne crederemus admonuit. Nec
vlla nobis excuſatio eſt ſi crediderimus contra vocem

paſtoris

A paſtoris noſtri, tam claram, tam apertam, tam manifeſtam, vt nemo vel obtuſus & tardus corde poſſet dicere, non intellexi. Quis enim non intelligat, Sic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem? *Lucæ 24.* Quis non intelligat, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram? *Act. 1.* His dictis, eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum, & viderunt eum euntem in cœlum. Quid hoc eſt rogo? cum verba nouiſsima hominis morientis audiuntur ituri ad inferos, nemo eum dicit eſſe mentitum, & impius iudicatur hæres qui forte illa contempſerit. Quomodo ergo effugiemus iram dei ſi vel non credentes vel contemnentes repulerimus verba nouiſsima, & vnici filij dei, & domini noſtri ac Saluatoris, & ituri in cœlum, & inde proſpecturi quis ea negligat, quis obſeruet: & inde venturi, vt de omnibus iudicet? Habeo manifeſtiſsimam vocem paſtoris mei commendantis mihi, & ſine vllis ambagibus exprimentis Eccleſiam, mihi imputabo ſi ab eius grege, quod eſt ipſa Eccleſia, B per verba hominum ſeduci atque aberrare voluero, cum me præſertim admonuerit dicens, Quæ ſunt oues meę, vocem meam audiunt, & ſequuntur me. *Ioan. 10.* Ecce vox eius clara & aperta, ac audita. Qui eum non ſequitur, quomodo ſe ouem eius dicere audebit? Nemo mihi dicat, O quid dixit Donatus, aut quid dixit Parmenianus, aut Pontius, aut quilibet illorum. Quia nec catholicis Epiſcopis conſentiendum eſt, ſicubi forte falluntur, vt contra canonicas dei ſcripturas aliquid ſentiant. Sed ſi cuſtodito vnitatis & charitatis vinculo in hoc incidunt, fiet in eis quod Apoſtolus ait, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque deus vobis reuelabit. *Philip. 3.* Iam vero iſtæ diuinæ voces de vniuerſa Eccleſia, ita manifeſtæ ſunt, vt contra eas niſi hæretici animoſa peruerſitate & cæco furore latrare non poſsint. Sed prædictam demonſtrauimus Eccleſiam in verbo dei ſponſo eius, ſiue per legem & Prophetas & Pſalmos, ſiue per os proprium ab Hieruſalem cœpturam, & peruenturam vſque ad terminos orbis terræ. Quomodo autem cœperit ab Hieruſalem, & in omnes gentes inde diffuſa fructificet, in eodem verbo dei etiam per Apoſtolos demonſtratur, ſicut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, C quod iam commemoraui dixiſſe dominum, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram. *Act. 1.* Deinde ſequitur: Hæc cum dixiſſet, videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Et cum intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri aſtiterunt illis in veſte candida, qui & dixerunt, Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cœlum? Iſte Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. Tunc reuerſi ſunt in Hieruſalem à monte qui vocatur Elæon, qui eſt iuxta Hyeroſolymam, ſabbati habens iter. Et cum introiſſent, aſcenderunt in ſuperiora, vbi erant inhabitantes Petrus & Ioannes, Iacobus & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi. Hi omnes erant aſſeruientes vnanimes orationi cum mulieribus & Maria, quæ fuit mater Ieſu, & fratribus eius. In his autem diebus ſurgens Petrus in medio diſcipulorum, dixit, Erat autem turba hominum circiter centumuiginti. Deinde narratur Petro faciente ſermonem, quemadmodum Matthias in locum Iudæ traditoris domini ſurrogatus ſit. D Et poſt eius ordinationem ſequitur ſcriptura dicens, Et cum complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes ſimul in eodem loco, & factus eſt repente de cœlo ſonus velut decurrentis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erat ſedentes, & viſæ ſunt illis diſtributæ linguæ velut ignis: conſedit autem ſuper vnumqueoque eorum, & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout ſpiritus ſanctus dabat pronunciare illis. *Act. 2.* Erant autem inhabitantes Hieruſalem viri religioſi Iudæi, ex omni gente quæ eſt ſub cœlo. Cúmque facta eſſet hæc vox, conuenit multitudo ac mente confuſa eſt, quia audiebat vnuſquiſque eorum ſua lingua loquentes eos. Stupebant autem & mirabantur adinuicem dicentes, Nónne omnes iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt? Et quomodo eos audiuimus vnuſquiſque propriam linguam in qua nati ſumus? Parthi & Medi & Elamitæ, & qui inhabitant Meſopotamiam Iudæi, & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphyliam, Aegyptum & partes Libyæ, quæ ſunt ad Cyrenen, & qui aduenerant Romani, Iudæi quoque & aduenæ Cretenſes & Arabes audiebant loquentes illos ſuis linguis magnalia dei. Stupebant autem & hæſitabant adinuicem dicentes, Quid E nam vult hoc eſſe? Alij vero irridebant eos dicentes, quia muſto pleni ſunt iſti. Stans vero Petrus cum vndecim diſcipulis, eleuauit vocem ſuam, & locutus eſt dicens, Viri Iudæi, & vniuerſi qui habitatis Hieruſalem, Hoc vobis notum ſit: & cætera, quibus eos exhortabatur ad fidem. Quæ cum terminaſſet, ſequitur ſcriptura ita narrans, His igitur auditis, compuncti ſunt corde, dicentes ad Petrum & ad Apoſtolos, Quid faciemus viri fratres? *Ibidem.* Oſtendite nobis. Petrus autem dixit ad eos, Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum, & accipietis gratiam ſpiritus ſancti. Vobis eſt enim promiſsio & filiis veſtris, & omnibus qui longe ſunt, quoſcunque aduocauerit dominus deus noſter. Et aliis quidem verbis plurimis teſtificabatur eis dicẽs, Saluamini à generatione praua hac. Illi vero recepto verbo hoc, crediderunt & baptizati ſunt. Et adiectæ ſunt in illa die animæ circiter tria milia. Ecce quemadmodum cœpta eſt ab Hieruſalem, inde itura eccleſia per omnes linguas: quod etiam præſignatum eſt in eis, qui ibidem conſtituti accepto ſpiritu ſancto lin- F guis omnibus ſunt locuti. Iam per alias gentes quemadmodum ierit, quod etiam ipſe Petrus prædixerat, vbi ait, Vobis eſt promiſsio & filiis veſtris, & omnibus qui longe ſunt quoſcunque aduocauerit dominus deus noſter: deinceps videamus. Narrantur enim conſequenter ea quæ tunc geſta ſunt Hieroſolymis vſque ad paſsionem Stephani diaconi, vbi etiam Saulus cõmemoratur conſentiens occiſioni eius. Qua completa, ita deinde narratur, Facta eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia quæ erat Hieroſolymis, omneſq; diſperſi ſunt in regionibus Iudææ & Samariæ, exceptis Apoſtolis, qui remanſerunt Hieroſolymis. *Act. 8.* Videte quẽadmodum deinceps impleatur, quod per ordinem dominus dixerat, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram. *Act. 1.* Iam in Hieruſalem factum erat, ſequebatur in Iudæa & Samaria, propter quod illi diſperſi ſunt in regionibus Iudææ & Samariæ. Hoc enim de illis mox dicitur, At illi qui diſperſi erant, tranſeuntes per ciuita-

G tes & caſtella, euangelizabant verbum domini. Quia vero ierant & Apoſtoli, audito quòd recepiſſet Samaria verbum dei, quando per impoſitionem manos eorum acceperunt ſpiritum ſanctom, ita dicitur de Petro & Ioanne: *Act. 8.* Petrus autem & Ioannes teſtificati verbum domini, redibant Hyeroſolymam, multiſque viris Samaritanorum euangelizabant trãſeuntes. Deinde narratur de illo eunucho qui rediens ab Hieroſolymis, à Philippo baptizatus eſt, & de ipſo Philippo dicitur, Angelus autem domini rapuit Philippum ab eo, & amplius non vidit eum eunuchus. Ibat autem via ſua gaudens: Philippus autem inuentus eſt veniſſe in Azotum. Vnde reuertens euangelizabat per omnes ciuitates vſquedum veniret in Cæſaream. Sic ergo inuenitur & per Iudææ & per Samariæ ciuitates prædicatum Euangelium. Reſtabat ergo vt prædicaretur ex ordine etiam per omnes gentes, ſicut dominus dixerat, vſque in totam terram. *Act. 9.* Vocatur ergo Saulus de cœlo, fit ex perſecutore prædicator, & dicit de illo dominus ad Ananiam, Vade, quoniam vas electionis eſt mihi, vt portet nomen meum coram gentibus & regibus & filiis Iſraël magnificari. Ego enim monſtrabo ei quanta pa-

H tietur propter nomen meum. Iam itaque tenemus Eccleſiam in Hieruſalem, & per totam Iudæam & Samariam. Vnde apertiſsime paulopoſt dicitur, Eccleſię quidem per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, inſtructæ & confirmatæ in timore domini, & conſolatione ſpiritus ſancti replebãtur. Deinde paucis interpoſitis, venitur ad eum locum vbi Cor- *Act. 10.* nelius centurio credidit, & baptizatus eſt cum ſuis, qui omnes gentiles erãt incircuncisi, Quod antequam fieret, Petrus vidit in aſſumptione mentis cum oraret, cœlum apertum, & quatuor initiis ligatum vas quoddam tanquam linteum lympidum, in quo erat omne genus quadrupedum ac ferarum & volucrum cœli. Et facta eſt vox, Petre ſurge, occide & manduca. Ait autem Petrus, Domine nunquam manducaui omne commune & immundum. Et vox rurſus ad eum, Quæ deus mundauit, tu communia ne dixeris. Quòd autem per hoc viſum gentes crediturae significatę ſint, non eſt opus vt coniiciamus: ipſe quippe Apoſtolus hoc exponit in illo vaſe ſibi demonſtratum. Cum enim ingreſſus eſſet domum vbi erat Cornelius, & multi conueniſſent, di-

I xit ad eos, Vos melius ſcitis quomodo abominandum ſit viro Iudæo iungi aut accedere ad alienigenam. ſed mihi oſtendit deus nullum communem aut inquinatum dicere hominem. Ita expoſuit illam vocẽ quam de animalibus in illo linteo demonſtratis audierat, Quæ deus mundauit, tu ne communia dixeris. Iam cui non appareat illo vaſe ſignificatum orbem terrarum, cum omnibus gentibus? Vnde etiam quatuor initiis erat alligatum, propter notiſsimas quatuor partes, Orientem, Occidentem, Auſtrum & Aquilonem, quas ſæpiſsime ſcriptura commendat. Iam vero Paulus miſſus ad gentes, quæ loca circumierit diſſeminans verbum dei, & natas confirmans Eccleſias, longum eſt commemorare. Cui Iudæi cum reſtitiſſent Antiochiæ, ipſe & Barna- *Act. 13.* bas dixerunt ad eos, Vobis oportebat primum loqui verbum dei, ſed quoniam repuliſtis illud, & indignos vos iudicaſtis vita æterna, ecce conuertimur ad gẽtes. *Eſai. 46.* Sic enim præcepit nobis dominus, Poſui te lumen gẽtibus, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ. Et ſequitur dicens, Audientes autem gentes, perceperunt verbum dei, & crediderunt quotquot erant deſtinati ad vitam æternam. Ecce & hic commemoratum eſt teſtimonium ex Propheta Eſaia, quod & nos poſui- K mus, vt ſit ſalus vſque ad extremom terræ. Vt ergo non commemorem gentes, quæ poſt Apoſtolorum tempora crediderunt, & acceſſerunt Eccleſiæ: illæ ipſæ ſolæ quas in ſanctis literis in Actibus & epiſtolis Apoſtolorum & in Apocalypſi Ioannis inuenimus, quas vtrique amplectimur, & quibus vtrique ſubdimur, dicant iſti nobis quemadmodum Africana ſeditione perierint. Has enim accepimus non ex conciliis contendentium Epiſcoporum, non ex diſputationibus nouitiis, non ex forenſibus vel municipalibus geſtis, ſed ex literis ſanctis canonicis: Antiochena eccleſia vbi *Act. 11.* primum appellati ſunt diſcipuli Chriſtiani, quomodo potuit Afrorum perire criminibus? Quis tam vehemens Africus tam longe potuit ablatam ſpargere peſtilentiam, vbi nec nomina eorum per quos ortum eſt, vel de quibus ortum eſt hoc malum, nota eſſe potuerunt Athenis, Iconio, Lyſtris? Quis deleuit Eccleſias apoſtolico labore fundatas? In extremis epiſtolæ ad Romanos dicit idem Apoſtolus doctor gentium, *Rom. 15.* Audacius autem ſcripſi vobis ex parte, tanquam commemorans vos, reducens propter gratiam quæ data eſt mihi à deo vt miniſter ſim Chriſti Ieſu in gentibus, L conſecrans Euangelium dei, vt fiat oblatio gentium acceptabilis, ſanctificata in ſpiritu ſancto. Habeo ergo gloriam in Chriſto Ieſu ad deum. Non enim audeo quicquam eorum loqui quorum non perfecerit Chriſtus per me in obedientiam gentium verbo & opere in poteſtate ſignorum & prodigiorum, in virtute ſpiritus ſancti, ita vt ego ab Hieruſalem & in circuitu vſque in Illyricum repleuerim Euangelium Chriſti. Quærite Donatiſtæ, ſi neſcitis, quærite ab Hieruſalem per terrena itinera in circuitu vſque in Illyricum quot manſiones ſint, ſi tot Eccleſias computemus? Dicite quemadmodum per Africanas contentiones perire potuerunt, ad Corinthios, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Theſſalonicenſes, ad Coloſſenſes. Vos ſolas Apoſtoli epiſtolas in lectione, nos autem epiſtolas in lectione ac fide, & ipſas Eccleſias in communione retinemus. Iam vero Galatia non vna Eccleſia eſt, ſed in ea regione innumerabiles. Corinthios autem videte quẽadmodum ſalutauerit: Paulus Apoſtolus Ieſu Chriſti *2. Cor. 1.* per voluntatem dei, & Timotheus frater Eccleſiæ dei quæ eſt Corinthi cum ſanctis omnibus qui ſunt in vniuerſa Achaia. M Quot putatis eſſe Eccleſias in vniuerſa Achaia? Fortaſſe vbi Achaia ſit, neſcitis, & de tam incognita prouincia tanta cæcitate iudicatis, vt eam criminibus Afrorum periiſſe dicatis. Nónne plena ſunt florentiſsimis Eccleſiis omnia loca quæ Petrus no- *1. Petri. 1.* minauit, Pontus, Galatia, Cappadocia, Aſia, Bithynia? Quid Ioannes quibus ſcripſit, Smyrnæ, Pergami, *Apoca. 2.* Sardis, Tiathyræ, Philadelphiæ, Laodiciæ, quæ ſunt Eccleſiæ? Iam enim Epheſum commemorauimus. Dicat mihi aliquis veſtrum, vbi ſint, quantum abinuicem diſtent? Fortaſſe modo id quæritis vel legendo vel audiendo cognoſcere. *Cap. XI.* Cognoſcite ergo etiam quàm longe ab Africa remotæ ſint, & dicite nobis cur eas omnino vobis incognitas, & in apoſtolicis literis manifeſtas, tam ſacrilega temeritate accuſetis, & tanta dementia criminibus Afrorum periſſe dicatis? Poſtremo quid de illis in ſanctis canonicis libris ſcriptum ſit ſcio, quid de illis vos dicatis, neſcio. Certe ſicut nos eas legim⁹ Eccleſias Chriſti ex codicibus quos & vos veneramini: ſic & vos ex codicibus quos & nos veneramur, quẽadmodũ perierit legite no-

bis. An

A bis. An placet vobis, vt contra eccleſias quæ membra ſunt vnius eccleſiæ toto orbe diffuſæ, quas nobis ſpiritus ſanctus per ſcripturas ſuas commẽdauit & tradidit, vndelibet prolata quælibet hominum maledicta credamus? Hoc quidem vobis placet, ſed nobis nõ placet. Quibus autẽ iuſtius placeat, & vos videtis, ſed victi animoſitate non vultis vinci veritate. Ecce ſunt ſcripturæ dei. Ecce ſunt in eccleſia eccleſiæ & vniuerſali totius orbis nomine & nominatim deſignatæ & expreſſæ. Quid maiores veſtri collegis ſuis obiecerint, neſcierunt: quales in ea cauſa iudices habuerint, neſcierunt: quomodo ergo perierunt? Ecce ſunt ſcripturæ quibus credo, Ecce ſunt eccleſiæ quibus cõmunico. Vbi tibi lego nomina earum, ibi mihi lege crimina earum. Si autem aliud declamas vel recitas, nos poſt vocem paſtoris noſtri per ora Prophetarum, per os proprium, per ora Euangeliſtarum nobis apertiſsime declaratam, voces veſtras non admittimus, non credimus, non accipimus. *Ioan.10.* Quæ ſunt oues meæ, inquit paſtor cœleſtis, vocem meam audiunt, & ſequũtur me. Vox eius de eccleſia non eſt obſcura. Quiſquis ab eius grege errare nõ B vult: hunc audiat, hunc ſequatur. Fideliſsimus diſpenſator eius doctor gentium in fide & veritate, quia ipſe in eo loquebatur, hæc dicit: Miror quòd ſic tam cito *Galat.1.* transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Chriſti in aliud Euangelium: quod non eſt aliud, niſi aliqui ſunt conturbantes vos, & volentes conuertere euangelium Chriſti. Sed licet ſi nos aut angelus de cœlo vobis euangelizauerit præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, Si quis vobis euangelizauerit præterquam quod accepiſtis, anathema ſit. Euangelizata eſt nobis eccleſia per totum orbem terrarum futura. Hoc in lege & Prophetis & Pſalmis eſſe prænunciatum ipſe dominus teſtificatus eſt, qui eam cœpturam ab Hieruſalem, & per *Luca.24.* omnes gentes permanſuram eſſe prædixit, teſtes ſibi fu*Acto.1.*turos in Hieruſalem & in tota Iudæa & Samaria, vſque in totam terram, cum iam in cœlũ aſcenderet prænũciauit. Hæc verba, facta ſecuta ſunt. Quomodo cœptum ſit ab Hieruſalem, & deinde proceſſum in Iudæã & Samariam, & in totam terram, vbi adhuc creſcit eccleſia donec vſque in finem etiam reliquas gentes, vbi adhuc non eſt, obtineat, ſcripturis ſanctis teſtibus C conſequenter oſtenditur: quiſquis aliud euangelizauerit, anathema ſit.

Refelluntur argumenta Donatiſtarum. Cap. XII. Aliud autem euangelizat qui periiſſe dicit de cętero mundo Eccleſiam, & in parte Donati in ſola Africa remanſiſſe dicit, Ergo anathema ſit. Aut legat mihi hoc in ſcripturis ſanctis, & non ſit anathema. Lego, inquit. Nam Enoch vnus inter om*Gene.5.*nes homines placuit deo, & tranſlatus eſt. Poſtea toto mundo aquarum inundatione deleto, ſolus Noë cum coniuge & filiis & nuribus ſuis in arca meruit liberari. *Gene.7.* Adiungunt etiam de Loth, quòd ſolus cum filiabus de *Gene.19.* Sodomis liberatus ſit. De ipſo quoque Abraham & Iſaac & Iacob, quòd pauci fuerint deo placentes, cæteri idolis dediti & dæmonibus. Poſtremo iam multiplicato populo Iſraël, iã temporibus Regum in terra promiſsionis, quæ fuerat omnibus duodecim tribubus di*3.Reg.11. & 12.*ſtributa, commemorat decem tribus diuiſas, & traditas ſeruo Salomonis, duas autem remanſiſſe filio Salomonis ad regnum, quod erat Hieruſalem. Sic & nunc, inquiunt, totus mundus apoſtatauit, nos autem tanquam duæ illæ tribus in templo dei, hoc eſt in eccleſia permanſimus. Dominum etiam Ieſum Chriſtum cum plurimi ſequerentur, ſeptuaginta duobus apoſtantibus, ſoli cum illo duodecim remanſerunt. His at- D que huiuſmodi exemplis hæretici ſuam paucitatẽ commendare conantur, & in ſanctis eccleſiæ multitudinem toto orbe diffuſam, blaſphemare non ceſſant. Sed quæro ab eis, quod abſit: ſi nollem credere vera eſſe iſta quæ ab eis commemorantur exempla, vnde me conuincerent? Nõnne de ſcripturis ſanctis vbi legũtur tanta manifeſtatione, vt quiſquis illas literas in fidem recepit, non poſsit niſi & iſta veriſsima confiteri? Porrò ſi hæc exempla ideo cogerer credere vera eſſe, quia ibi ſcripta ſunt vbi non poſſum dicere falſa eſſe quæ ſcripta ſunt, cur non & ipſi de eccleſia toto orbe diffuſa eiſdem ſcripturis credunt? Ecce nos omnia illa credimus, credant & ipſi quod ait dominus, prædicari in nomine ſuo pœnitentiam & remiſsionem peccatorum *Luca.24.* per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Credant quòd aſcenſurus in cœlum nouiſsime dixit, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa & Samaria, *Acto.1.* & vſque in totam terram. Et illa & iſta vera eſſe credantur, & nulla inter nos contentio remanebit, quia nec illis veris iſta, nec iſtis veris illa impediuntur. Et iſta, inquiunt, credimus, & completa eſſe confitemur, ſed poſtea orbis terrarum apoſtatauit, & ſola reman- E ſit Donati communio. Hoc nobis legant, ſicut legunt de Enoch, de Noë & de Abraham, Iſaac & Iacob, & de illis duabus tribubus, quæ decem ſeparatis reliquæ factæ ſunt, & de duodecim Apoſtolis qui cæteris apoſtatantibus remanſerunt, & hoc ſimiliter legant, & nihil reſiſtimus. Si autem non ea de ſcripturis ſanctis legunt, ſed ſuis contentionibus perſuadere conãtur, credo illa quæ in ſcripturis ſanctis leguntur, non credo iſta quæ ab hæreticis vanis dicuntur. Sed quia ſe duabus illis tribubus, quæ cum Salomonis filio remanſerunt, comparandos putant, legant, & eos hoc legiſſe pœnitebit. Sic enim commemorantur in ſcripturis ipſi duo populi, Pars quæ erat ad Hieruſalem, Iuda nominatur: illa vero alia quæ cum ſeruo Salomonis in ampliore numero ſegregata eſt, Iſraël vocatur. Legant quæ dicant Prophetæ de vtriſque, quemadmodum peiorem dicant Iudam quàm Iſraël, ita vt iuſtificatam di*Ezech.16.*cant auerſatricem Iſraël peccatis præuaricatricis Iuda: id eſt, tam grauia eſſe peccata huius, vt in eius comparatione illa iuſta dicenda ſit. Nec huius tamen nec illius peccata obfuerunt aliquid iuſtis, qui & hic & il- F lic fuiſſe inueniuntur. Nam & in illa parte quam pro exemplo perditionis ponunt, id eſt, in Iſrael, fuerunt ſancti Prophetæ. Ibi erat ille memorabilis Helias, vt de aliis taceam, cui etiam dictum eſt, Reliqui mihi ſe*3.Reg.19.*ptem milia virorum qui non curuauerunt genua ante Baal. Ideo nequaquam pars illa populi tanquam hæreſis fuiſſet, deputanda eſt. Deus enim eaſdem tribus iuſſerat ſeparari, non vt religio, ſed vt regnum diuideretur, & hoc modo vindicaretur in regnum Iuda. Deus autem nunquam iubet ſchiſma vel hæreſim fieri. Neque enim quia & in orbe terrarum plerunque regna diuiduntur, ideo & Chriſtiana vnitas diuiditur, cum in vtraque parte catholica inueniatur eccleſia. Hoc ideo de Iuda & Iſrael commemorandum arbitratus ſum, maxime vt admoneantur iſti, non obeſſe iuſtis in medio impiorum conſtitutis, quicquid in ipſos populos propter impiorum multitudinem dicitur, vt deſinant colligere teſtimonia quæcunque ſiue per Prophetas, ſiue per os domini, ſiue per euangeliſtas in zizaniam vel paleam orbis terrarum dicta inueniuntur. Plerunque enim ſermo diuinus impias

G turbas eccleſiæ, quæ nec in eccleſia deputantur, tamen
propter ſacramenta quæ cum ſanctis communiter ha-
bent, quia in eis eſt quædam forma pietatis, cuius vir-
2.Timot.3. tutem negant, ſicut ait Apoſtolus, habentes formam
pietatis, virtutem autem eius abnegantes: ſic redarguit
tanquam omnes tales ſint, & nullus bonus omnino re-
manſerit. Inde quippe admonemur in ſuo quodam nu-
mero eos dici omnes, id eſt, omnes filios gehennę, quò
eos deus perituros præſciuit. Iſti ergo vel imperite vel
fallaciter agentes, colligunt de ſcripturis talia, quæ vel
in malos bonis vſque in finem permixtos, vel de va-
ſtatione prioris populi Iudæorum dicta reperiuntur, &
volunt ea detorquere in eccleſiam dei, vt tanquam de-
feciſſe ac periſſe de toto orbe videatur. Deſinant ergo
talia proferre, ſi reſpondere huic epiſtolæ volunt. Ne-
que enim nos ita dicimus per totum orbem diffundi
eccleſiam, vt in ſacramentis eius ſolos bonos eſſe dica-
mus, ac non etiam malos, & eos etiam multo plures, vt
eorum in comparatione pauci ſint, cum per ſeipſos in-
Reiicit alia Donatiſtarum argumenta. gentem numerum faciant. Habemus innumera-
bilia teſtimonia & de commixtione malorum cum bo-
nis in eadem communione ſacramenti, ſicut Iudas ab
initio malus inter bonos vndecim conuerſatus eſt: &
Cap.XIII. de bonorum paucitate propter malorum plurimam
H comparationem, & rurſus de bonorum multitudine
per ſeipſam conſiderata. Ex quibus ne longum faciam,
pauca commemorabo. Eſt in Cãticis Canticorũ, quod
de ſancta eccleſia dictũ omnis Chriſtianus agnoſcit,
Cantic. 2. Sicut lilium in medio ſpinarum, ita proxima mea in
medio filiarum. Vnde appellat ſpinas, niſi propter ma-
lignitatem morum? Et eaſdem vnde filias, niſi pro-
pter communionem ſacramentorum? Videt etiam E-
zechiel ſignatos quoſdam ne cum malis interirent, de
Ezec.9. quibus ei dicitur, Qui gemunt & mœrent peccata &
iniquitates populi mei, quæ fiunt in medio eorum. Po-
pulum ſuum non diceret, quem ſolis illis illæſis perire
mox iubet, niſi enim populum qui eius ſacramenta ge-
ſtabat. Dicit & dominus de ſuperſeminatis zizaniis,
Matth.13. Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem: id eſt, triti-
cum & zizania. Et ipſe interpretatur meſſem, finem eſ-
ſe ſeculi: Agrum vero vbi vtrunque ſeminatũ eſt, mun-
dum eſſe. Oportet itaque vſque in finem ſeculi creſce-
I re vtrunque per mundum. Vnde iam non permittun-
tur iſti ſuſpicari aut diſſerere quòd dicunt omnes bo-
nos defeciſſe de mundo, vt in ſola parte Donati rema-
nerent. Conantur enim contra apertiſsimam ſenten-
tiam domini dicentis, Ager eſt hic mundus: Et, Si-
nite vtraque creſcere vſque ad meſſem: &, Meſsis eſt fi-
nis ſeculi. Eſt alia ſimilitudo apertiſsima de commix-
tione malorum & bonorum intra eandem ſacramen-
torum communionem & connexionem, quam domi-
Ibidem. nus ipſe & ponit & exponit. Simile eſt, inquit, regnum
cœlorum ſagenæ miſſæ in mari, quæ congregat om-
nia genera piſcium. Cum autem eſſet impleta, eduxe-
runt eam ad littus, & ſedentes elegerunt optimos in
vaſa ſua, malos autem foras miſerunt: Sic erit in con-
ſummatione ſeculi. Exibunt angeli & ſeparabunt ma-
los de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum
ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Nulla ergo ma-
lorum commixtio terret bonos, vt propterea velint
tanquam retia rumpere, & à congregatione vnitatis
exire, ne homines non pertinentes ad regnum cœlo-
rum, in ſacramentorum conſortio patiantur: quãdo-
quidem cum ad littus, id eſt, ad finem ſeculi ventum
fuerit, fiet debita ſeparatio, non humana temeritate, ſed
diuino iudicio. De paucitate autem bonorum ipſe do- K
minus apertiſsime dicit, Intrate per anguſtam portam, *Math.7.*
quoniam lata & ſpacioſa via quæ ducit ad interitum,
& multi ſunt qui pergũt per illam. Quàm anguſta por-
ta, & arcta via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui in-
grediuntur per illam? Iſtos paucos Donatiſtę ſe putant
eſſe, & ideo dicunt periſſe orbem terrarum, ſe autem in
hac paucitate quam laudauit dominus, remanſiſſe: Qui
quando comparantur cum eis, longe pauciores Roga-
tiſtas aut Maximinianiſtas obiicimus, qui ſe ab eis ſe-
parauerunt, ſi exiſtimant ſibi de paucitate eſſe glorian-
dum. Veruntamen hanc paucitatem in comparatione
multitudinis malorum, eſſe à domino commendatam:
multitudinem autem bonorum cum per ſe ipſam con-
ſideratur, nõ tacuiſſe ſcripturas legant & videant quàm
plura teſtimonia reperiantur. Vnde enim ipſum ſemen
Abrahæ ſicut ſtellæ cœli & ſicut arena maris promit- *Gene. 15.*
titur, niſi propter innumeram multitudinem? Cum di-
cat Apoſtolus ideo dictum eſſe, In Iſaac vocabitur tibi *Roma.9.*
ſemen: quia non filij carnis, ſed filij promiſsionis depu-
tantur in ſemine. Vnde multi filij deſertæ magis quàm *Eſa.5.*
eius quæ habet virum? Vnde multi ab Oriente & Oc- *Math. 8.*
cidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac L
& Iacob in regno cœlorum, filij autem regni ibunt in
tenebras exteriores: hoc eſt, impij Iudæi? Vnde dicit A- *Ad Tit.2.*
poſtolus, Vt mundaret, inquit, nos ſibi populum abun- *περιούσιον*
dantem, æmulatorem bonorum operum? Vnde Apo- *Apoc.5.*
calypſis milia milium dicit eſſe ſanctorum eccleſiæ fi-
liorum? Ecce ipſi dicuntur multi, qui dicuntur & pauci.
Quare, niſi multi per ſeipſos conſiderati: pauci autem
in comparatione iniquorum? De nobis, inquiunt, di-
ctum eſt, Erunt primi, qui erant nouiſsimi. Ad Afri- *Math.20.*
cam enim poſtmodum euangelium venit, & ideo nuſ-
quam literarum Apoſtolicarum ſcriptum eſt Afri-
cam crediſſe. De Orientalibus autem & cæteris gen-
tibus, quæ in ſanctis libris commemorantur fidem re-
cepiſſe Chriſtianam, dictum eſt, Erunt nouiſsimi qui
erant primi, quia receſſuri erant à fide. Nònne iſta eſt
hæreticorum cauenda calliditas, volentium conuerte-
re verba dei à veritate, propter quã dicta ſunt, ad per-
uerſitatem in qua ipſi ſunt? Cur enim hoc nõ potius de
Iudæis intelligimus, qui nouiſsimi facti ſunt cum fuiſ-
ſent primi, & de Chriſtianis ex gentibus, qui primi fa-
cti ſunt cum fuiſſent nouiſsimi? Quem intellectum ſi
aliquo certiore documento probare non poſſem, ſuffi-
cere debuit bene iudicanti auditori, quòd inuenerim M
exitum in his verbis, vnde iſtos appareat nihil pro ſe
attuliſſe tanquam certum, vt dubitari non poſsit, quia
etſi non eſſent Iudæi & Gentes de quibus hoc dictum
intelligerem, nonnullæ etiam Barbaræ nationes poſt
Africam crediderunt. Vnde certum ſit Africam in or-
dine credẽdi non eſſe nouiſsimam. Huc accedit quòd
ipſe dominus de quibus hoc dixiſſet expoſuit, & ora ca-
lumniatorum oppilauit. Loquẽs enim Iudæis qui ei di-
cturi ſunt, In plateis noſtris docuiſti: Cum videritis, in- *Lucæ.13.*
quit, Abrahã, Iſaac, & Iacob & omnes Prophetas in re-
gno dei, vos autẽ expelli foras: & venient ab Oriente &
Occidente & Aquilone & Auſtro, & accumbent in re-
gno dei: & ecce ſunt nouiſsimi qui erant primi, & ſunt
primi qui erant nouiſsimi. Hic certe quid contradi-
catur nõ inuenitur. Itẽ dicũt de apoſtaſia orbis terrarũ
dictum eſſe quod ait dominus, Filius hominis veniens *Lucæ 18.*
putas inueniet fidẽ in terra? Quod nos intelligimus di-
ctũ vel propter ipſam fidei perfectionẽ, quę ita difficilis
eſt in hominibus, vt in ipſis quoque admirabilibus ſan-
ctis, ſicut

A ctis, ſicut in ipſo Moyſe, inueniatur aliquid vbi trepi-
dauerint vel trepidare potuerint, vel propter illam ini-
quorum abundãtiam, & paucitatem bonorum, de qua
ſatis diximus. Propterea enim tanquam dubitans hoc
dominus dixit. Neque enim ait, veniens filius homi-
nis non inueniet fidem in terra: ſed, putas inueniet fi-
dem in terra? Cui vtiqoe cuncta ſcienti & præſcienti
de aliqua re dubitare non conuenit, ſed illius dubita-
tio noſtram dubitationem figurauit, quia propter mul-
ta ſcandala circa finem ſeculi pullulantia, hoc qooque
erat quandoque infirmitas humana dictura. Vnde in
Pſal. 118. Pſalmis dicitur, Dormitaoit anima mea præ tædio, cõ-
firma me in verbis tnis. Quare dormitauit præ tædio,
Matth. 24. niſi propter illud quod dominus ait, Quoniam abun-
dauit iniquitas, refrigeſcet charitas moliorum? Et qua-
re, confirma me in verbis tuis, niſi propter id quod ſe-
quitur, Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic
ſaluus erit? Sunt ergo per totum mundum, in quibus
quoniam abundat iniquitas, refrigeſcet charitas mul-
Matth. 13. torum. Et ſuot rurſus per totum mundum qui perſe-
uerando vſque in finem ſalui erunt, quia, Sinite, in-
quit, vtraque creſcere vſque ad meſſem: & meſsis eſt
B finis ſeculi, ager autem mundus. Cuius humanæ in-
Pſal. 11. firmitatis eſt etiam vox illa, Saluum me fac domine,
qooniam defecit ſanctus, qooniam diminutæ ſunt ve-
ritates à filiis hominum. Et inter bos tamen eſt vnum
cor & vna in deum anima fidelium clamans, Saluum
me fac domine. Quia enim ſic vnus eſt iſte homo qui
dicit, ſaluum me fac domine, vt ex multis conſtet: pau-
lopoſt in eodem Pſalmo dicitur, Propter miſeriam in-
opum & gemitum pauperum nunc exurgam dicit do-
minus. Et rurſus poſt paululum plurali numero dici-
tur, Tu vero ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatio-
ne hac in æternum. Qua generatione, niſi de qna ſu-
perius dictum eſt, Defecit ſanctus, & diminutę ſunt ve-
ritates à filiis bominum? Sed vtrunque hoc genus per
totum mundum vſque io finem, quia ſinite, inquit,
vtraque creſcere vſque ad meſſem: & ager eſt mundus,
meſsis finis ſeculi. Ipſe enim vnus bomo quòd eſt cor-
Gene. 5. 19. pus Chriſti ex multis conſtans, tanquam Enoch deo
& 7. placens transferetur, & tanquam Loth de Sodomis, &
tanquam Noë de diluuio liberabitur. In ipſo eſt miſe-
ria inopum & gemitns pauperum, quia eius anima dor-
C mitat à tædio, cum ſe petit confirmari in verbis dei. In
Pſal. 118. eo autẽ Pſalmo dicit vnde ſit ipſum tædium. Tædium,
inquit, detinuit me à peccatoribus relinquẽtibus legem
tuam. Ipſe item clamat, cum eodem tædio cor eius an-
gitur, ſed videant vnde clamat, A finibus terræ, inquit,
ad te clamaui, dum angeretur cor meum. Ipſe perſe-
cutionem vere pro iuſtitia patitur, non ſolum ſi tor-
mentis corporalibus patiatur, hoc enim non ſemper,
ſed quod ſemper quandiu tranſeat iniquitas, patitur
cruciatus videlicet cordis, cum eum tædium detinet à
peccatoribus relinqueotibns legem dei. Neque enim
nullam perſecutionem Loth in Sodomis patiebatur,
vbi tamẽ ei habitanti nullns per corporales pœnas mo-
leſtus fuit, ſed aſpectu & auditu iuſtus inhabitans ani-
mam iuſtam iniquis aliorum factionibus cruciabat.
2. Tim. 3. De hoc dicit Apoſtolus, Sed & omnes qui volunt pie
viuere io Chriſto, perſecutionem patientur. De illis au-
tem qui relinquunt legem dei, de quibus dicit idem ip-
Pſal. 118. ſum corpns Chriſti, Vidi iſenſatos, & tabeſcebam. Ma-
li, inquit, & facinoroſi proficient in peius, ipſi erran-
tes, & alios in errorem mittentes. Sed vtrũque hoc ge-
Matth. 13. nus per totum mundum vſque in finem, quia ſinite, in-
quit, vtraque creſcere vſque ad meſſem: ager autem eſt D
mundus, meſsis finis ſeculi. Verũtamen iſtos miror nõ
attendere quid dicant, cum velut pro ſe commemorãt
quod ait dominus, Filius hominis veniens putas inne- Lucæ. 18.
niet fidem in terra? quaſi Africa non ſit terra. Si e-
nim hoc ita dixit, tanquam omnino in nullis inuen-
turus ſit fidem, aut de quadam terra dixit, & incertum
eſt de qua dixerit, & non inoeniunt quomodo de A-
frica non dixerit, ſanè videant ne forte conſequen-
tibos verbis tales tetigerit quales iſti ſunt. Cum enim
dixiſſet, filius hominis putas inoeniet fidem in terra,
credo quia poterat quibuſdam ſuperbis hęreticis qoi in
aliqoa parte terrarum ſe ab orbis vnitate ſeparauerant,
aſcendere in cor vana & inflata cogitatio, quòd ipſi eſ-
ſent iuſti, deficientibus & pereuntibus à fide cęteris gẽ-
tibus, per quas eccleſiæ communio dilatatur: continuo
ſequitur Euangeliſta, Dixit autem, inquit, ad quoſ-
dam qui ſibi iuſti videbantur, & ſpernebant cæteros, ſi-
militudinem iſtam. Et ſequitur de illis duobus in tem-
plo orantibus, Phariſæo & Publicano, in quibus duo-
bus figuratur ſuperba gloriatio honorum operũ, & hu-
milis confeſsio peccatorum. Deſinant ergo iſti, ſi re-
ſpondere huic epiſtolæ parant, ea teſtimonia comme- E
morare qoę nos cum ipſis commemoramus, vel in per-
ditionem eorum, vel in zizania, ſiue paleam, ſiue ma-
los piſces totius mondi. Et ſicut nos manifeſtiſsimis te-
ſtimoniis aſſeruimus eccleſiam toto orbe diffuſam, ſic
& ipſi manifeſtum aliquid proferant, vnde oſtendant
eſſe prædictum cæteris gentibus à fide Chriſti pereun-
tibus, ſolam Africam remanſuram, & quocunque E- Cantic. 1.
piſcopi ex Africa mitterentur. Scriptum eſt, in- Rurſus a-
quiunt, in Canticis Canticorum, ſponſa, id eſt, eccleſia lia delira-
dicente ad ſponſum, Annuncia mihi quem dilexit ani- menta re-
ma mea, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Hoc eſt vni- fellit.
cum teſtimonium qnod pro ſe iſti reſonare arbitran- Cap. XIIII.
tur, eo quòd Africa in meridiana orbis parte ſit con-
ſtituta. Vnde primum quæro, quomodo Chriſtum in-
terrogat eccleſia vt annunciet ei vbi ſit eccleſia, neque
enim duę, ſed vna eſt? Aut iſti oſtendant, quoniam non
negant hæc verba eccleſiam Chriſto dicere, quæ ſit ec-
cleſia quæ interrogat, & quæ ſit eccleſia de qua interro-
gat. Quærit enim quò veniat ad ſponſum ſuum, & di-
cit ei, Annuncia mihi quem diligit anima mea, vbi pa- Canti. 1.
ſcis, vbi cubas in meridie? Iam iſta Eccleſia eſt quæ lo- F
quitur & quærit vbi ſit Eccleſia in meridie. Neque
enim interrogat vbi paſcis, vbi cubas, & ei reſpondetur
in meridie, tanquam ſponſus reſpondeat, in meridie
paſco, in meridie cubo, ſed omnia iſta verba ad inter-
rogationem pertinent, vbi paſcis, vbi cubas in meridie?
Adhuc enim ipſa dicit, Ne forte fiam ſicut operta ſuper
greges ſodalium tuorum. Iam vero ille reſpondet, Ni-
ſi cognoueris temetipſam, ô decora inter mulieres: &
cætera. Non ergo his verbis oſtẽditur in ſola parte me-
ridiana eſſe eccleſiam, ſed in aliis mundi partibus con-
ſtitutam. Interrogat fortaſſe quid ad eius commonio-
nem pertineat in meridie, id eſt, vbi ſpõſus eius paſcat
& cubet in meridie, quia ſuos paſcit & in ſuis cubat. Ve-
niunt enim quædam membra eius, id eſt, boni fideles
ex partibus tranſmarinis in Africam: & cum audie-
rint hic eſſe partem Donati, timentes ne incidant in
manus alicuius rebaptizatoris, inuocant Chriſtũ oran-
tes & dicentes, Annuncia mihi quẽ dilexit anima mea,
vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Id eſt, qui ſint meri-
dies vbi tu paſcis & cubas, id eſt, qui habent charita-
tem, & nõ diuidunt vnitatem. Et vide quid adiungat,

G Ne forte ſiam velut operta ſuper greges ſodalium tuorum: id eſt, velut latens & incognita & nõ reuelata. Hoc eſt enim operta ſiam, non ſuper gregem tuum, ſed ſuper greges ſodalium tuorum, qui cum primo tecum eſſent, extra colligere voluerunt, non tuum gregem, ſed *Matth. 12.* ſuos greges, nec audierunt te dicentem, Qui mecum *Ioan 21.* non colligit, ſpargit. nec quod Petro dixiſti, Paſce o- *Matth. 5.* ues meas, non tuas. Non eſt autem iſta operta, quia non eſt ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Et de illa dictum eſt, Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Sed non iſtis velut operta eſt, quia audiunt tam lucida & manifeſta teſtimonia quæ illam toto orbe eſſe demonſtrant, & malunt clauſis oculis offendere in montem, *Daniel. 2.* quàm in eum aſcendere, qui cum eſſet lapis præciſus de monte ſine manibus, creuit & factus eſt mons ingens, & impleuit vniuerſam terram. Poteſt & alio modo intelligi, Vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Ipſius enim *Pſal. 89.* vox eſt in Pſalmis ex perſona Moyſi famuli dei. Dexteram tuam notam fac mihi, & eruditos corde in ſapientia. In illis enim meridies dicitur, propter ingentem ſapientiæ lucem, & ingentem charitatis ardorem.

H Vnde quendam cum exhortaretur ſpiritus dei ad bo- *Eſaiæ 58.* na opera per Prophetam, hoc illi etiam promittit, Et tenebræ tuæ ſicut meridies erunt. Sed ſi aliquis mundi locus intelligendus eſſet, quod dictum eſt in meridie, tamen ipſa verba ſicut dixi, quæ omnia vnam faciunt interrogationẽ, nullo modo permitterent quenquam ad ſuum ſenſum iſtam detorquere ſententiam. Et ſi tanquam quærenti vbi paſceret, & vbi cubaret, de terreno loco reſponderetur, in meridie: non continuo Africam accipere deberemus. Africa enim in parte quidem meridiana mundi eſt, ſed ad Africum, non ad Auſtrum, vbi vere meridies eſt. Ibi enim ſol facit medium diem, ſub qua cœli plaga potius Aegyptus inuenitur. Si ergo ſponſus ab ſponſa tanquam de loco familiarius dilecto & cubili quodam ſuo ſecreto interrogatus, reſponderet eſſe in meridie, multo probabilius Eccleſia catholica in his membris ſuis hoc agnoſceret, quæ ſunt in Aegypto in milibus ſeruorum dei, qui per eremum ſancta ſocietate viuunt, perfectionem præcepti euangelici ſtudentes tenere quod di- *Matth. 19.* ctum eſt, Vis perfectus eſſe? vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis, & veni ſequere me. Quanto enim melius ibi ſecretius paſcere & accubare, id eſt, requieſcere filius dei dici poteſt, quàm in turbis inquietis furioſorum Circumcellionum, quod malum Africæ proprium eſt? Nam *Eſaiæ 19.* de Aegypto ita Eſaias prophetat, Illo die erit altare domini in regione Aegyptiorum, & titulus ad fines eorum domino, & erit in ſignum in æternum domino in regione Aegyptiorum. Quoniam clamabunt ad dominum aduerſus eos qui eis preſſuram faciebant, & mittet eis dominus hominem qui ſaluos eos faciet, iudicans ſeruabit eos. Et cognitus erit dominus Aegyptiis, & timebunt Aegyptij dominum illo die, & facient ſacrificia, & vota promittent domino, & reddent: Et feriet dominus Aegyptios plaga, & ſanabit eos ſua miſericordia, & conuertentur ad dominum, & exaudiet eos. Quid ad hæc dicit? Quare non communicant Eccleſiæ quæ prædicta eſt, Aegyptiorum? Aut ſi præfiguratione prophetica Aegyptus mundum ſignificat, quare non communicãt eccleſiæ orbis terrarum? Proinde perſcrutentur ſcripturas, & contra tam multa teſtimonia, quibus oſtenditur Eccleſia Chriſti toto orbe terrarum diffundi, vel vnum proferant tam certum K & tam manifeſtum quàm illa ſunt, quo demonſtrent Eccleſiam Chriſti periſſe de cæteris gentibus, & in ſola Africa remanſiſſe, tanquam ab alio initio, non ab Hieruſalem, ſed à Carthagine, vbi primo epiſcopum contra Epiſcopum leuauerunt. Si autem voluerimus intelligere Donatum principem Tyri, quia Tyrus Carthago cognominata eſt, quæ in eum per Ezechielem prophetantur, vbi eum maxime deſignat, quòd ei dicitur, Oſtendam tibi quia homo es, & non deus. Iſti *Ezech. 28.* enim de huius magis quàm de dei nomine gloriantur. Et cum ſolus deus ſine peccato ſit, & ſacerdos ille qui interpellat pro nobis, quia & de ipſo dictum eſt, Qui *Rom. 9.* eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula: iſti Donati imitatores ita ſine peccato ſe volunt videri, vt etiam iuſtificatores hominum ſe aſſerant, & ſuum oleum *Pſal. 140.* quòd non ſit oleum peccatoris: merito dicitur principi Tyri, Dixiſti, deus ſum, es autem homo, & non deus. Cui etiam dicitur, Nunquid tu melior quàm Daniel? Confitetur enim Daniel peccata ſua, & peccata *Daniel. 9.* populi ſui: Iſti autem pertinentes ad principem Tyri, ideo ſe dicunt omnes audiri pro peccatis populi, quia ipſi ſine peccato ſunt. Merito dicitur principi Tyri, L Nunquid tu melior es quàm Daniel? Ecce nos poſſumus inuenire aliquid proprium, & hoc malum maximum, à capite Africæ, id eſt, Carthagine exortum. Norunt enim homines quàm congruenter Tyrus pro Carthagine accipitur, & tamen non agimus talibus. Fortaſsis enim aliquid aliud ſignificet Tyrus, quanto magis meridies, cum & ipſa verba ad alium cogant intellectum. Sed quoniam non permittamur ſaltem quærere aliquid quod probent eſſe prædictum, deficientibus à fide Chriſtiana cæteris gentibus, in ſola Africa Eccleſiam remanſuram, attendant illud quod ſæpe commemoraui, Sinite vtraque creſcere vſque ad meſ- *Matth. 13.* ſem, & agrum eſſe mundum, meſſem finem ſeculi, non nobis, ſed ipſo domino interpretãte parabolam ſuam. Eſt aliud euidentiſsimum, quod eis omnino auferat laborem quærẽdi vnde probent Eccleſiam mundo perdito ad ſolos Afros redactam. Poteſt enim aliquid eſſe & non inueniri, non eſſe autem & inueniri non poteſt. Deſinant ergo quærere quod inuenire non poterunt, non quia occultum eſt, ſed quia non eſt. Sunt enim adhuc nonnullæ gentes, in quibus nondum eſt M euangelium prædicatum, neceſſe eſt autẽ impleri omnia quæ de Chriſto & eccleſia prædicta ſunt. Oportet ergo & in eis prædicari: quod cum impletum fuerit, tunc erit finis.

Quomodo ergo iſti dicunt iam *Cap. XV.* eſſe completum quod dominus ait, prædicari in nomi- *Lucæ 24.* ne eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem, ſed poſtea cæteris deficientibus, ſolam Chriſto Africam remanſiſſe, cum adhuc illud implendum ſit, nondum impletum? Cum autem impletum fuerit, veniet finis. Sic enim dominus ait, Et prædicabitur hoc Euange- *Matth. 24.* lium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis. Quomodo ergo cum adimpleta eſſet fides omnium gentium, tunc perditio gentium, excepta Africa, conſecuta eſt? Quandoquidem ipſa fides omnium gentium nondum impleta eſt. Niſi forte hoc reſtat hominum inſaniæ, vt dicant non ex illis eccleſiis, quæ fundatæ ſunt per Apoſtolorum labores, adimpleri prædicationem Euangelij in omnibus gentibus, ſed illis pereuntibus, & earum reparationem ex Africa per partem Donati,

& reſidua-

A & reſiduarum gentium acquiſitionem. Puto quòd ipſi etiā rideant cum hoc audiunt, & tamen niſi hoc dicāt quod erubeſcunt ſi dicant, non habent omnino quod dicant. Sed quid ad nos? Nemini inuidemus, legāt nobis hoc de ſcripturis ſanctis & credimus. Hoc, inquam, nobis ex canone diuinorum librorum legant, tot ciuitates quæ vſque ad hodiernū diem baptiſmum per Apoſtolos ſibi conſignatum tenuerūt, propter Afrorum ſibi incognita crimina periſſe à fide Chriſti, & denuo baptizandos eſſe à parte Donati, atque inde cæteris gētibus, quæ nondum audierunt, prædicandum Euangelium. Hoc nobis legant. Quid morantur? Quid tergiuerſantur? Quid impediunt ſalutem gentium? Legant hoc, & cum ipſa lectione nouos Apoſtolos mittant ad tot gentes rebaptizādas, & ad reſiduas baptizādas. Sed planè videāt, cum ad Coloſſenſes venerint, quomodo ſibi vel legant vel audiant ad eos epiſtolam datam, vbi

Coloſſ. 1. eis dicit Apoſtolus, Gratias agimus deo patri domini noſtri Ieſu Chriſti, ſemper pro vobis deprecantes, audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu, & dilectionem quam habetis in omnes ſanctos propter ſpem quæ repoſita eſt vobis in cœlis, quā antè audiſtis in verbo ve-

B ritatis Euangelij, quod peruenit in vos, ſicut in omni mundo eſt fructificans & creſcens, ſicut & in vobis ex qua die audiſtis & cognouiſtis gratiam dei in veritate. Hęc enim verba conueniunt cum Euangelio vbi dictū

Matth. 13. eſt, Simile eſt regnum cœlorum homini ſeminanti bonum ſemen in agro ſuo. Poſtea exponitur ager eſſe hic mundus. Sicut enim hic ex quo ſeminatū creſcere prædictum eſt vſque ad meſſem, ita & Apoſtolus dicit, In omni mundo fructificans & creſcens, ſicut & in vobis ex qua die audiſtis. Creſcit autem vſque ad finem, quia vſque ad meſſem. Meſſis enim eſt finis ſeculi. Dicent ergo non ſolum Coloſſenſes, ad quos data eſt, ſed etiā cæteri omnes apud quos legitur hæc epiſtola, vbi per Apoſtolicas literas conſtat bonum ſemen eſſe ſeminatum, etiam tunc creſcere & fructificare cœpiſſe. Quid nobis affertis noui? Nunquid iterum ſeminandum eſt bonum ſemen, quando ex quo ſeminatum eſt, creſcit vſque ad meſſem? Si dicitis periſſe in illis locis quod erat per Apoſtolos ſeminatum, & ideo eſſe rurſus ex Africa ſeminandum, Reſpondetur, Legite nobis hoc ex diuinis oraculis, quod profectò legere nō poteſtis, niſi prius oſtenderitis falſum eſſe quod ſcriptum eſt, ſemen

C illic ante ſeminatum, creſcere vſque ad meſſem. Et quia nullo pacto ſibi diuina eloquia contradicūt, nullo modo in eis inuenietis, quod contra hoc tam manifeſtum recitare poſsitis. Reſtat ergo vt nō ex diuinis libris, ſed ex vobis iſta dicatis. Proinde dignißime reſpōdebitur, anathema ſitis. Tenēt enim Eccleſiæ Apoſtolico labo-

Galat. 1. re fundatæ cum quanta cura ſibi prædictum ſit: Si quis vobis euāgelizauerit præterquam quod accepiſtis, ana-

Cap. XVI. thema ſit. Quoniam igitur in ſcripturis ſanctis Eccleſia manifeſte cognoſcitur incipiens ab Hieruſalem, & per alias gentes creſcens donec omnes occupet vſq; ad finem ſeculi, nō autem ſola frumenta, ſed & purgamenta eius commemorantur, prius correcti communicate frumentis, & tunc videbitis quid in eis zizania vel paleā dicere debeatis: alioquin & malos bonorum laudibus exornare, & bonos malorum criminibus accuſare deteſtādo errore cogimini. Nempe in manibus documenta geſtamus quibus probemus maiores veſtros quorum ſchiſma ſectamini, & in municipalibus geſtis ſanctos libros ignibus tradidiſſe, & Eccleſias non polluiſſe, eoſdemq; inter iudices fuiſſe illos, qui apud Car-

thaginem contra Cęcilianum & collegas eius abſentes D ſententias contulerunt. Nempe iidem leguntur geſtis & municipalibus & Eccleſiaſticis traditores, qui poſtea proferuntur à vobis tanquam traditorum abſentium damnatores. Nempe Nundinarius illius temporis diaconus veſter, apud Zenophilum conſularē omnes Lucillæ nundinas patefecit, quæ damnationem Cæciliani emit ab Epiſcopis, qui ei factus fuerat inimicus verum prædicans. Nempe ipſi poſtea literas ad Imperatorem Conſtantinum dederunt, datisq; ab eo, ſicut petierāt, diſceptatoribus epiſcopis non conſenſerunt, eoſdemq; poſtmodum apud illum tanquā iniquos iudices accuſauerunt, & ab aliis ſibi ad Arelatum datis, ad ipſum Imperatorem appellauerunt, eodemq; inter partes audiente, calumniatores inuēti atque damnati, in eadem furoris pertinacia permanſerunt. Nempe vos ipſi qui propterea dicitis Chriſtianam ſanctitatem de tot gentibus in quibus Apoſtoli eam fundatiſsimam reliquerunt, penitus eſſe deletam, quia communicauerunt eis, quos veſtri maiores ſeptuaginta Epiſcoporum cōcilio Carthaginenſi damnauerant. Nōnne illis quos trecenti decem Vagaienſi concilio cum Maximiniano damnaſtis, modo communicatis? Nōnne Prætextatus Aſſuritanus in ipſo cōcilio damnatus legitur, & geſtis pro- E conſularibus à vobis accuſatus & oppugnatus, & tamē in quo damnatus erat honore ſuſceptus, & in veſtra cōmunione defunctus eſt? Nōnne Felicianus Muſticanus eodem modo in eadem cauſa, eodem cōcilio damnatus ab Epiſcopis, accuſatus apud iudices, poſtea recept° à vobis, nūc vobiſcum Epiſcopus viuit? Nōnne alij qui ab iſtis dānatis baptizati ſunt, in eodem baptiſmo vobis modo cōmunicāt? Sed videlicet tot Eccleſiæ transmarinæ Apoſtolico labore fundatæ, ſi communicauerint ſacramēta cum eis, quos nec apud ſe accuſatos ipſi damnauerūt, aliis poſtea purgatos & abſolutos audierunt, amittunt ſalutem religionémque Chriſtianam, pars autem Donati & damnat quos voluerit, & in ipſa damnatione ſacrilegia ſchiſmatis eorum ſic exaggerat, vt illis quos viuos terra ſorbuit, comparare nō dubitet, & eis rurſus cum voluerit in eodem honore ſuſceptis communicat, & ſancta atque integra perſeuerat. Num. 16. O regula iuris Numidici, ô priuilegia Vagaitana: & baptiſmus Chriſti exufflatur in eis qui eum in Eccleſiis Apoſtolicis acceperunt: in eis autem quos damnati ſacrilegi, ſicut in Vagaitano concilio ſcriptum eſt, Prætextatus & Felicianus baptizauerunt, parcitur baptiſmo F Chriſti, nō quia baptiſmus Chriſti eſt, ſed quia per eos datus eſt qui à ſuis dānatoribus Epiſcopis recedere & ad ſuos damnatores Epiſcopi redire meruerunt. Nempe hæc omnia quæ iam diu commemoro, regalibus literis & eccleſiaſticis & municipalibus & proconſularibus geſtis facta recitamus: tamen ô Donatiſtæ, ſi vos teneretis Eccleſiam toto orbe diffuſam, quæ manifeſtiſſimis canonicarum ſcripturarum teſtimoniis deſignata & expreſſa eſt, nihil aduerſum vos omnia iſta valere deberent, quia neque vobis paleæ crimina præiudicarent, ſi vos in ea triticum eſſetis: nec ſi vos eſſetis palea, & veſtra eſſent crimina, tritico dominicæ ſegetis aliquid præiudicaretis, quod ita in agro domini ſeminatum eſt, vt creſcat vſque ad meſſem, id eſt, quod ita in mundo ſeminatum eſt, vt creſcat vſque in finem ſeculi. Eo ergo modo, ſi forte quod adhuc nobis nunquam probaſtis, aduerſus paleam noſtram talia documenta gereretis, nos autem aduerſus vos tanta iſta quæ commemoraui non haberemus, etiam ſic nihil fru-

G menιis noſtris totn orbe diffuſis omoino præiudicaret
quicquid in eorum paleam qoamuis veriſsimũ, quãuis
manifeſtiſsimum, quanuis probatiſsimũ diceretis. Pro-
inde remoueãtur omnes moratoriæ tergiuerſationes,
quicquid de peccatis hominom falſum obiicitur, con-
ueniatur conſciẽtia, & nõ obiiciatur. Quicquid de pec-
catis hominum etiam verum dicitur, vel probari non
poteſt, vel cum debuit probari nõ potuit, non obiicia-
tur. Quicquid de peccatis bominum & verum & pro-
batum obiicitur, nec tamen ad frumenta quæ inter pa-
leam latent, ſed ad ipſam paleam qoæ in fine ſeparabi-
rur pertinet, nõ obiiciatur. Hæc enim & nos multo co-
pioſius & probabilius obiicere poſſumus, nõ ea ioani-
tate qua illi, vt in eis cauſaoι noſtram cõſtituamus, ſed
vt eis oſtẽdamus, nõ ideo nos nolle talibus fidere, quia
nõ inuenimus talia qnæ dicamus, ſed ne tempus rebus
neceſſariis vtile, in rebus non neceſſariιs conteramus.
Quod propterea illi faciũt, quia robuſta & firma veri-
tate ſubnixa docnmenta, quibus cauſam ſuam tueãtur
inuenire nõ poſſunt, & volũt videri aliquid dicere, dũ
tacere erubeſcunt, & inania loqui non erubeſcunt. Re-
motis ergo omnibus talibus, Eccleſiam ſuam demon-
H ſtrent ſi poſſunt, non in ſermonibus & rumoribus A-
frorom, non in cõciliis Epiſcoporum ſuorum, non in
literis quornmlibet diſputatorũ, non in ſignis & pro-
digiis fallacibus, quia etiam contra iſta verho domini
præparati & cauti redditi ſum⁹, ſed in præſcripto legis,
in Prophetarum prædictis, in Pſalmorum cantibus, in
ipſius paſtoris vocibus, in Euangeliſtarum prædicatio-
nibus & laboribus, hoc eſt in omnibns canonicis ſan-
ctorum librorũ authoritatibns. Nec ita, vt ea colligant
& commemorẽt, quæ obſcnre vel ambigue vel figura-
te dicta ſunt, quæ quiſq; ſicut voluerit interpretetur ſe-
cundum ſenſum ſuom. Talia enim recte intelligi expo-
niq; nõ poſſunt, niſi prius ea quę apertiſsime dicta ſunt,
firma fide teneantur. Quiſquis ergo huic epiſtolæ re-
ſpõdere ſe præparat, ante denuociationem mihi dicat,
Illi codices dominicos ignibus tradideruot, illi ſimula-
chris gentium ſacrificauerunt, illi nobis iniquiſsimam
perſecutionem fecerunt, & vos eis in omnibus conſen-
tiſtis. Breuiter enim reſpõdeo qnod ſæpe reſpondi, aot
falſa dicitis, aut ſi vera ſunt, nõ ad frumẽta Chriſti, ſed
ad eorum paleam pertinent iſta quæ dicitis. Non inde
I perit Eccleſia, quæ optimo iudicio ventilata, iſtorũ om-
nium ſeparatione purgabitur. Ego ipſam Eccleſiam re-
Matth.7. quiro vbi ſit, qnæ audiendo verba Chriſti & faciendo
ædificat ſuper petram, & audiendo & faciendo tolerat
eos qui audiendo & nõ faciendo ædificant ſuper are-
Matth.13. nam. Vbi ſit triticum quod inter zizania creſcit vſq; ad
meſſem, non quid fecerint vel faciant ipſa zizania. Vbi
Cantic. 2. ſit proxima Chriſti in medio filiarom malarũ ſicut li-
lium in medio ſpinarũ, nõ quid fecerint vel faciant ip-
ſę ſpinę. Vbi ſint piſces boni, qui donec ad littus perue-
Matth.13. niant, tolerant piſces malos pariter irretitos, non quid
fecerint vel faciant ipſi piſces mali. Omiſsis ergo iſtis
morarum tendiculis, oſtendat Eccleſiam vel in ſola A-
frica perditis tot gentibus retioendam, vel ex Africa in
umnibus genribus reparandam atq; adimplendam, &
ſic oſtendat vt nõ dicat, Verum eſt, quia boc ego dico,
aut qnia hoc dixit ille collega meus, aut illi collegæ
mei, aut illi epiſcopi vel clerici vel laici noſtri, aut ideo
verum eſt, qnia illa & illa mirabilia fecit Donatus vel
Pontius, vel quilibet alius, aut quia homines ad memo-
rias mortuorum noſtrorum orant & exaudiuntur, aut
Miracula. quia illa & illa ibi contingũt, aut quia ille frater noſter
aut illa ſoror noſtra tale viſum vigilans vidit, vel tale K
viſum dormiens ſomniauit. Remoueantur iſta vel fig-
menta mendacium hominum, vel portenta fallacium
ſpirituum: aut enim non ſunt vera quæ dicuntur, aut ſi
hæreticorum aliqua mira facta ſont, magis cauere de-
bemus: quòd cum dixiſſet dominus quoſdam futuros
eſſe fallaces qui nõnulla ſigna faciendo, etiam electos ſi
fieri poſſet fallerent, adiecit vehementer commendaos
& ait, Ecce prædixi vohis. Vode & Apoſtol⁹ admonẽs, *Matth.24.*
Spiritus aotem manifeſte dicit, quia io nouiſsimis tem- *1.Timot.4.*
puribus recedent quidam à fide, intendentes ſpiritibus
ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorũ. Porrò ſi aliquis
in hæreticorum memoriis orans exauditur, non pro
merito loci, ſed pro merito deſiderij ſui recipit ſiue ma-
lum ſiue bonom. Spiritus autem domini, ſicut ſcriptũ *Sapien.1.*
eſt, repleuit orbem terrarũ: Et, Auris zeli audit omnia,
& multi deo irato exaudiuntur: de qualibus dicit Apo-
ſtolus, Tradidit illos deus in concupiſcentias cordis il- *Rom.1.*
lorum. Et multis propitius deus nõ tribuit quod volũt,
vt quod vtile eſt tribuat. Vnde idem Apoſtolos ait de
ſtimulo carnis ſuæ aogelo Satanæ, quem ſibi datum di- *2.Corin. 12.*
cit, à quo colaphizaretur, ne magnitudine reuelationũ
extolleretur: Propter quod ter dominum rogaui, vt au- L
ferret eum à me. Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea.
Nam virtus io infirmitate perficitur. Nõne legimus ab
ipſo domino deo nonnullos exauditos in excelſis mõ-
tiom Iudææ, quæ tamen excelſa ita diſplicebant deo, vt
reges qui ea non euerterent culparentur, & qui euerte-
rent laudarentur? Vnde intelligitur magis valere petẽ-
tis affectnm quàm petitionis locum. De viſis autem fal-
lãcibus legãt quæ ſcripta ſunt, & quia ipſe Satanas trãſ- *2.Corin. 11.*
figurat ſe tanquam angelum lucis, & quia multos ſedu-
xerunt ſomnia ſua: audiant etiam quæ narrent Pagani
de templis & diis ſuis mirabiliter vel facta vel viſa, &
tamen dij gẽtium dæmonia, dominus autem cœlos fe- *Pſal.95.*
cit. Exaudiuntur ergo multi & multis modis, non ſolũ
Chriſtiani catholici, ſed & Pagani & Iudæi & hęretici,
variis erroribus & ſuperſtitionibus dediti. Exandiũtur
autem vel ab ſpiritibus ſeductoribus, qui tamẽ nihil fa-
ciunt, niſi permittantur, deo ſublimiter atque ineffabi-
liter iudicante quid cuique tribnendum ſit, ſiue ab ipſo
deo, vel ad pœnã malitiæ, vel ad ſolatium miſeriæ, vel
ad monitionẽ quærẽdæ ſalntis æternæ. Ad ipſam vero
ſalutem ac vitam æternam nemo peruenit, niſi qui ha-
bet caput Chriſtum. Habere autem caput Chriſtum ne- M
mo poterit, niſi qui in eius corpore fuerit, quod eſt Ec- *Coloſſ.1.*
cleſia, quã ſicut ipſum caput in ſcripturis ſanctis cano-
nicis debemus agnoſcere, non in variis hominum ru-
morib⁹ & opinionibns, & factis & dictis & viſis inqui-
rere. Nemo mihi hæc opponat qui mihi reſpõdere pa-
ratus eſt, quia nec ego dico ideo mihi eſſe credendum,
communionẽ Donati non eſſe Eccleſiam Chriſti, quia
quidam qui apud eos Epiſcopi fuerunt, diuina inſtru-
menta ignibus tradidiſſe, geſtis Eccleſiaſticis & muni-
cipalibus & iudicialibus conuincuntur: aut quia in iu-
dicio Epiſcoporum, qnod ab Imperatore petioerant,
cauſam ſuam non obtinuerunt: aut quia prouocãtes ad
ipſum Imperatorem, etiam ab ipſo contrarium ſibi ſen-
tentiam meruerunt: aut quia tales ſunt apud eos Cir-
cumcellionnm principes: aut quia tanta mala commit-
tunt Circumcelliones: aut quia ſunt apud eos qui ſe per
abrupta præcipitent, vel concremando ignibus infe-
rant, quos ipſi ſibimet accenderunt, aut trucidationem
ſuam etiam inuitis hominibus terrendo extorqueãt, &
tot ſpõtaneas & furioſas mortes, vt colantur ab homi-

nibus

A nibus appetāt: aut quòd ad eorū ſepulchra ebrioſi greges vagorū & vagarum permixta nequitia die noctuq; ſe vino ſepeliant, flagitiiſq; corrumpant. Sit iſta omnia turba palea eorum, nec frumentis præiudicet ſi ipſi Eccleſiam teneant. Sed vtrum ipſi Eccleſiam teneant, non niſi diuinarū ſcripturarum canonicis libris oſtendant, quia nec nos propterea dicimus nobis credere oportere quòd in eccleſia Chriſti ſumus, quia ipſam quam tenemus commēdauit Mileuitanus Optatus, vel Mediolanēſis Ambroſius, vel alij innumerabiles noſtræ communionis epiſcopi, aut quia noſtrorū collegarum conciliis ipſa prædicata eſt, aut quia per totū orbem in locis ſanctis, quæ frequentat noſtra communio, tanta mirabilia vel exauditionum vel ſanitatum fiunt, ita vt latentia per tot annos corpora martyrum, quod poſſunt à multis Interrogantes audire, Ambroſio fuerint reuelata, & ad ipſa corpora cęcus multorum annorum ciuitati Mediolanēſi notiſsimus oculos lumēnque receperit: aut quia ille ſomnium vidit, & ille ſpiritu aſſumptus audiuit, ſiue ne iiret in partem Donati, ſiue vt recederet à parte Donati. Quęcunque talia in catholica fiunt, ideo ſunt approbanda, quia in catholica fiunt: non B ideo ipſa manifeſtatur catholica, quia hæc in ea fiunt. *Lucæ.24.* Ipſe domin⁹ Ieſus cum reſurrexiſſet à mortuis, & diſcipulorum oculis videndum manibúſque tangendum corpus ſuum offerret, ne quid tamen fallaciæ ſe pati arbitrarētur, magis eos teſtimoniis legis & Prophetarum & Pſalmorum confirmandos eſſe iudicauit, oſtendens ea de ſe impleta, quæ fuerant tanto antè prædicta. Sic *Ibidem.* & Eccleſiam ſuam commendauit dicens, prædicari in nomine ſuo pœnitentiam & remiſsionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Hoc in lege & Prophetis & Pſalmis eſſe ſcriptum ipſe teſtatus eſt, hoc eius ore commēdatum tenemus. Hæc ſunt cauſæ noſtræ documenta, hæc fundamenta, hæc firmamēta. *Act.17.* Legimus in Actibus Apoſtolorum dictum de quibuſdam credentibus, quòd quotidie ſcrutarentur ſcripturas, an hæc ita ſe haberent. Quas itaque ſcripturas, niſi canonicas legis & Prophetarum? Huc acceſſerunt Euangelia, apoſtolicæ epiſtolæ, Actus Apoſtolorum, Apocalypſis Ioannis. Scrutamini hæc omnia, & eruite aliquid manifeſtum quo demonſtretis Eccleſiam vel in ſola Africa remanſiſſe, vel ex Africa futuram eſſe, vt im- C pleatur quod dominus dicit, Prædicabitur hoc Euan- *Matth.24.* gelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis. Sed aliquid proferte quod non egeat interprete, nec vnde conuincamini quod de alia re dictum ſit, & vos illud ad veſtrum ſenſum detorquere conemini. Videtis enim illud vnicum *Cant.1.* quod proferre cōſueſtis, Vbi paſcis, vbi cubas in meridie: quemadmodum excuſsis omnibus eiuſdē loci verbis, longe aliud indicat quàm vos putatis. Et ſi hoc ſonaret quod vultis, Maximinianiſtæ vos in eo vincerēt. Magis enim meridies prouincia Byzantium Tripolis, vbi illi ſunt quicunque ſunt, quàm Numidia vbi vos præpolletis. Ita ergo ipſi germanius & diſtinctius poſſunt de meridie gloriari, vt eos excludere ab hac ſentētia non poſsitis, niſi in illis verbis verum ſenſum & catholicum teneatis, oſtendentes ei ſecundum quatuor angulos orbis terrarum ab Auſtro magis quàm ab Africa eſſe meridiem: ſecundum figuratas autem ſcripturarum locutiones, perfectam mentis illuminationem feruorémque maximum charitatis, vocari meridiem, vn- *Eſaiæ.58.* de ſcriptum eſt, Et tenebræ tuæ tāquam meridies erūt. Aliquid ergo proferte quod non contra vos verius interpretetur, ſed quod interprete omnino nō egeat, ſi- D cut nō eget interprete, In ſemine tuo benedicētur om- *Gene.22.* nes gentes, quia ſemen Abrahæ Chriſtum, non ego, ſed Apoſtolus interpretatur. Sicut non eget interprete, Tu *Galat.3.* enim vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua orbis *Eſaiæ.62.* terrarum, quia ei dicitur quam nemo Chriſtianus niſi Eccleſiam Chriſti intelligit. Sicut non eget interprete, Commemorabuntur & conuertentur ad dominum v- *Pſal.21.* niuerſi fines terrę. Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gētium, quoniam ipſius eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium: quia in eo Pſalmo dicitur vbi paſsio domini etiam teſte Euangelio declaratur. Sicut non eget interprete, Quia oportebat Chriſtum pati, & *Lucæ.24.* reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum per omnes gētes, incipientibus ab Hieruſalem. Sicut nō eget interprete, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in tota Iudæa & Sa- *Act.1.* maria & vſque in totā terram. Cœpiſſe enim Eccleſiam ab Hieruſalem atque inde iſſe circum Iudęam & Samariam & cæteras gentes, conſequentia geſta teſtātur canonicis firmata documētis. Sicut non eget interprete, *Matth.24.* Et prædicabitur hoc Euāgelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet fi- E nis. Interrogatus enim dominus de fine huius ſeculi, cum quædam initia parturitionum dixiſſet, ait, Sed nōdum ſtatim finis. Finem autem futurum prædixit poſt prædicationem Euangelij in vniuerſo orbe in omnib⁹ gentibus. Sicut non eget interprete, Sinite vtraque cre- *Matth.13.* ſcere vſque ad meſſem: quia cum egeret interprete, ipſe dominus interpretat⁹ eſt, & ipſe expoſuit cui nemo cōtradicere poteſt, maxime ī ea parabola quę ab illo prolata eſt, & ipſe ait, bonum ſemē eſſe filios regni, agrum mundum, meſſem finē ſeculi. Tale aliquid proferte vel vnum, quo apertiſsime Africa declaretur vel ī reliquis ſola derelicta, vel ad principium renouandi & implendi orbis ſola ſeruata. Neque enim tot teſtimoniis commendaretur quod erat cito periturum, & ſic taceretur aut quod ſolum eſſet relinquēdum, aut ex quo ſolo totum eſſet reparandum & implendum. Si autem nō poteſtis quod tam iuſte à vobis flagitamus oſtendere, credite veritati, cōticeſcite, obdormiſcite, à furore expergiſcimini ad ſalutem. An adhuc dicitis, Si apud vos eſt Eccleſia, vt quid nos ad eius pacem perſequendo compellitis? aut ſi mali ſum⁹, quid nos quæritis? Et ſi zizania ſumus, ſinite nos creſcere vſque ad meſſem? quaſi nos F quibus modis poſſumus aliud agamus, niſi ne triticum ſimul eradicetur dum ante tempus zizania ſeparantur. Quicunque enim boni in æternum futuri ſunt, & ſi ad tempus mali ſunt, non zizania, ſed triticum ſunt in præſcientia dei. Sic autē nos accuſatis, quare vos quęramus ſi mali eſtis, quaſi nō eo perieritis quo mali eſtis, & ideo ſitis quærēdi, quia periſtis, vt perditi quæramini, quæſiti inueniamini, inuenti reuocemini, ſicut illa ouis à paſto- *Lucæ 15.* re, ſicut illa drachma à muliere, ſicut ille filius, qui mortuus erat, reuixit, perierat & inuentus eſt. Ille vos enim quærit qui in ſanctis habitat, & imperat vt quæramini.

De perſecutione. Cap. XVII. De perſecutione autem veſtra querela ſedabitur, ſi cogitetis & intelligatis prius, nō omnē perſecutionem eſſe culpabilē, alioquin non laudabiliter diceretur, De- *Pſal.100.* trahētem ſecreto proximo ſuo, hūc perſequebar. Nam quotidie videmus & filium de patre tanquam de perſecutore ſuo conqueri, & coniugem de marito, & ſeruum de domino, & colonū de poſſeſſore, & reum de iudice, & militem vel prouincialem de duce vel rege, cum illi plerūq; ordinatiſsima poteſtate ſibi homines ſubditos

G per terrores leuiorum pœnarũ à grauiorib⁹ oialis pro-
hibeant atque compeſcãt, plerunque autem à bona vi-
ta & à bonis factis minando & ſæuiendo deterreant.
Sed cũ à malo & illicito prohibent, correctores & con-
ſultores ſunt: cum autem à bono & licito, perſecutores,
& oppreſſores ſunt. Culpantur etiam qui prohibent à
malo, ſi modũ peccati modus coercitionis excedat. Itẽ
iure culpãdi ſunt, qui turbide atque inordinate io eos
coërcendos inſiliunt, qui nulla ſibi lege ſubiecti ſunt.
Proinde Circumcellionum veſtrorum inordinatas li-
centias & ſuperbas inſanias iuſte reprehendimus, etiam
cum aliquibus peſsimis violenti ſunt, quia illicita illici-
te viodicare, & ab illicitis illicite deterrere, non eſt bo-
num. Cum vero & innocentes vel cauſa incognita vel
iniquiſsimis inimicitiis perſequũtur, quis eorum latro-
cinia oon perhorreſcit? At vero quod Maximinianiſta-
rum furorem legibus publicis coërcendum putaſtis, vt
eos per iuſſa iudicum, & executionẽ officiorum, & au-
xilia ciuitatum pulſos de baſilicis quas tenebant, ad cõ-
ſiderationem ſui ſceleris argueretis; non reprehendi-
mus, niſi quia hoc in eis inſectari eſtis quod ipſi feciſtis,
immo multo leuius quàm feciſtis. Illi enim aduerſus
H partem Donati, vos autem aduerſus orbem terrarum,
& aduerſus eius verba, qui eccleſiam ſuam incipientem
Lucæ.24. ab Hieruſalem per omnes gentes commeodauit, ſacri-
legæ diſſenſionis altare erexiſtis. Porrò ſi Maximinia-
niſtæ iuſsionibus iudicum aduerſum ſe impetratis illi-
cite & furioſe reſiſtere auderẽt, nónne ipſi ſibi iudicium
Roma.13. acquirerent? Dicente Apoſtolo, Qui enim reſiſtit pote-
ſtati, dei ordinatiooi reſiſtit: Qui autem reſiſtunt, ipſi
ſibi iudicium acquirunt: Principes enim non ſunt ti-
mori bono operi, ſed malo. Cum ergo eorum malum
opus exiſteret, quod vos per ordinatas poteſtates cohi-
bere conabamini, ſi vellent illi pro ipſo malo opere ſuo
peiore opere legibus aduerſari, nnnquid à vobis & non
à ſeipſis quicquid eis mali accideret paterentur? Quem-
admodum quicũque voluiſſet dicere blaſphemiam io
Danie.3. deum Sidrach Miſac & Abdenago, & ſecondũ edictũ
regis cum domo ſua diſperderetur, nũquid hoc ab iſtis
tribus viris, quibus de igne liberatis rex commotus il-
lud edixerat, aut vero etiam ab ipſo rege, ac non potius
à ſeipſis illa digna mala paterẽtur? Si etiam quadragin-
Acto.23. ta illi Iudæi, qui Paulum interficere coniurauerant, in
I armatos à quibus ordinata tuitione idem Paulus dedu-
cebatur irruiſſent, nunquid eos Paulus ac nõ ſe ipſi po-
teſtatibus reſiſtendo peremiſſent? Quapropter & vos ſi-
ne tumultu animi, ſine turbulenta contentione, ſine a-
maritudine odiorum cõſiderate diligenter ea quæ cõ-
tra vos reges noſtræ cõmunionis conſtituunt, qua cau-
ſa patiamini. Et ſi vos in eccleſia Chriſti eſſe inueneri-
Matth.5. tis, gaudete & exultate, quia merces veſtra multa eſt in
cœlis. Vos enim tanquam martyres coronamini, illi au-
tem tanquam perſecutores martyrum iudicãtur. Si au-
tem vos contra Eccleſiam Chriſti altare erexiſſe, & à
Chriſtiana vnitate, quæ toto orbe diffundiť, ſacrilego
ſchiſmate ſeparatos eſſe, & corpore Chriſti quod eſt ec-
cleſia toto orbe diffuſa, & rebaptizando, & blaſphemã-
do, & quantum poteſtis oppugnaodo, aduerſari ſaocta
& canonica ſcriptura conuincit, vos impij atque ſacri-
legi, illi autẽ qui vos pro tanto ſcelere tam leniter dam-
norum admonitionibus, vel locorũ vel honorum vel
pecuniæ priuatione deterrẽdos coërcendoſque decer-
nunt, vt cogitantes quare iſta patiamini, ſacrilegium
veſtrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione
liberemini, & rectores dilıgẽtiſsimi & cultores piiſsimi
deputantur. Hanc vobis dilectionem debent Chriſtia- K
ni catholici Imperatores, vt ſacrilegia veſtra & propter
Chriſtianam maoſuetudinem, non pro merito punieo-
da decernant, & propter Chriſtianam ſolicitudinem
oon omnino impunita dimittant. Hoc in eis deus ope-
ratur, cuius miſericordiam etiam in his moleſtiis, de
quibus conquerimini, non vultis agnoſcere. Nos autem
quantum in nobis eſt, quantum dominus donat atque
permittit, nec ipſas leges leniſsimæ coërcitionis aduer-
ſus vos monemus, niſi vt Eccleſia catholica propter in-
firmorum fragilitatem, vt eis liceat ſine timore eligere
quid teneant vel ſequantur, à veſtris terroribus libera
præſtetur: vt ſi aliquid veſtri in noſtros violenter fece-
rint, tunc vos quos tanquam obſides in fundis & in ci-
uitatibus habemus, non qualia veſtri faciũt patiamini,
ſed per ordinata iudicia ſubiecti legibus damno pecu-
niario vapuletis. Quod ſi vobis graue videť, veſtri no-
bis parcant & quieſcant. Si autem in nos non quieſcẽ-
do illi ſæuiunt, qui vel ſub vobis, vel vobiſcum ſunt,
quod de nobis conqueramini nõ habetis, qui in veſtra
vel veſtrorum poteſtate poſuimus, vt etiam ſectantes
hæreſim veſtram, nulla damna patiamini, ſi nullas ca-
tholica ſiue à vobis ſiue à veſtris violentias patiatur. L
Quòd ſi aliquæ factæ fuerint vobis inuitis & compeſce-
re non valentibus, miſericorditer ipſis damnis & iuſte
admonemini, quales habeatis à quibus cõtaminari nõ
putatis, atque hinc intelligere cogamini, quàm inanes
calumnias eccleſiæ Chriſti toto orbe diffuſæ faciatis.
Neque iam nobis obiiciatis, quòd pei ſequimur vos, ſed
veſtris potius, ſi & nos ſuis violentiis infeſtari, & vos
publicis legibus malunt cõteri, quàm ſe à ſolito furore
ſedari. Si quid ſanè à noſtris Chriſtianæ charitatis mo-
dum votumque oon cuſtodiẽtibus, odioſe & pernicio-
ſe patimini, non eſſe illos noſtros cito dixerim, ſed aut
futuros, ſi ſe correxerint: aut in fine ſeparãdos, ſi in ma-
litia perdurarint. Nos tamen nec propter piſces malos
retia rumpimus, oec propter vaſa in contumeliam fa-
cta domum magnam deſerimus. Quod ſi vos quoque
illos à quibus talia catholica patitur, nõ eſſe veſtros ea-
dem regula dicitis, probate animum veſtrum, corrigite
errorem, amplectimini vnitatem ſpirit⁹ in vinculo pa-
cis. Nam ſi nec vos illi contaminant, nec nos iſti, non
nobis inuicem alienis criminibus calumniemur. In vna
charitate frumenta creſcamus ſimul, vſque ad veotila- M
brum paleam toleremus. Quamobrem ſi nullo inter-
prete indigent Canonicarum ſcripturarum teſtimonia
quæ commendant eccleſiam in totius orbis cõmunio-
ne conſiſtere, & ſeparationi veſtræ in Africa conſtitu-
tæ, ex eiſdem libris nulla talia poteſtis inuenire ſuffra-
gia, nec iuſte de perſecutiooibus cõquerimini quas gra
uiores ipſa perpetitur, quo latius diffunditur, fide ac ſpe
& charitate omnia tolerat, oon tantum talia, qualia ve-
ſtri Circumcelliones & eorũ ſimiles vbi poſſunt mem-
bris ioſligunt, ſed omnia variarum ioiquitatum ſcan-
dala per vniuerſum mundum ſcatentia, de quibus do-
mious exclamauit, Væ mundo ab ſcandalis. Grauius *Matth.18.*
enim perſequitur filius patrem male viuẽdo, quàm pa-
ter filium caſtigãdo. Et grauius ancilla Saram perſecu- *Gene.16.*
ta eſt per iniquam ſuperbiam, quàm eam Sara per debi-
tam diſciplinam. Et grauius dominum perſequebantur
propter quos dictũ eſt, Zelus domus tuæ comedit me, *Pſal.68.*
quàm eos ipſe cum eorum menſas euertit, & eos flagel- *Ioan.2.*
lo de templo expulit. Quid habetis amplius quod *Cap. XVIII*
dicatis? Ao illud vltimum veſtrum iam placet io me-
dium proferamus? Ecce, inquiũt, vos tenetis eccleſiam,

Quomodo

A Quomodo nos ſuſcipitis ſi ad vos tráſire voluerimus? Breuiter reſpódeo, Sic vos ſuſcipimus quomodo ſuſcepit eccleſia, quā in ſanctis libris canonicis inuenimus. Depoſita quippe animoſitate contradicēdi, qua tumét omnes qui veritate dei vinci nolunt, & ſua peruerſitate vincuntur, facile poteſtis intelligere & in bonis eſſe & in malis ſacramenta diuina, ſed in illis ad ſalutem, in illis ad damnationem. Et cum tātum diſtet inter eos qui hæc digne indignéque tractauerint, ipſa tamen eadem ſunt, illis ad præmium valentia, illis ad iudicium. Quapropter quando plures quàm Ioannes dominus bapti-
Ioan. 4. zabat, ſicut in euangelio ſcriptum eſt, vbi ſubiecit euangeliſta: quanuis ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli eius: cum tantum diſtaret inter Petrum & Iudam; nihil tamē diſtabat inter baptiſmum qui dabatur per Petrum, & qui dabatur per Iudam. Illud enim quod per eos dabatur, vnum erat, cum ipſi non eſſent vnum. Et illud Chriſti erat, illorum autem vnus ad membra Chriſti, alter ad partem diaboli pertinebat. Cum vero Ioannes Baptiſta & Paulus Apoſtolus vnum eſſent, quia vterque ſponſi amicus erat, tamē quia non erat vnus baptiſmus
B qui dabatur à Ioanne, & qui dabatur à Paulo, iuſsit Paulus Chriſti baptiſmo baptizari eos qui baptiſmo Ioannis fuerant baptizati. Itaque ille baptiſmus Ioannis dictus eſt: qui autem per Paulum datus eſt, non eſt di-
Act. 19. ctus baptiſmus Pauli, ſed iuſsit eos, inquit, baptizari in Chriſto. Ecce vnum ſunt Ioānes & Paulus, & non vnū dant. Ecce nō ſunt vnum Petrus & Iudas, & vnū dant. At vero Petrus & Paulus & vnum ſunt, & vnum dant. Abraham & Cornelius ex fide iuſtificati vnum ſunt, & non vnum ſacramentum acceperunt. Idemque Cornelius & Simon magus non ſunt vnum, & vnum ſacra-
Act. 8. mentum acceperunt. At vero Cornelius, & ille ſpado quem Philippus in itinere baptizauit, & vnum ſunt, & vnum ſacramentum acceperunt. Cum ergo vnum eſt ſacramētum, nec diuerſi datores, nec diuerſi perceptores, faciunt vt non ſit vnum quod vnum eſt. Iſti autem cum volunt hominum eſſe quod Chriſti eſt, res falſiſsimas & abſurdiſsimas perſuadere conātur, vt prope tot ſint baptiſmi, quot homines per quos dantur. Itaque illud quod dominus ait de homine & opere hominis,
Matth. 7. Arbor bona bonos fructus facit, arbor mala fruct⁹ malos facit: iſti ad hoc detorquere conātur, vt à bono baptizatus bonus ſit, & à malo baptizatus malus ſit: Tum
C ſequitur eos etiam ſi nolūt, vt à meliore baptizatus melior ſit, & ab inferiore baptizatus inferior ſit. Ex quo fit vt illi quos ante domini paſsionem non ipſe Ieſus baptizabat, ſed diſcipuli eius, multo ſanctius naſcerentur ſi ab ipſo baptizarentur. Quis enim vel cogitare poſſit, quantum intereſſet inter ipſum, & diſcipulos eius à quibus baptizabantur? Ergo inuidit eis ſanctiorem generationem, quos à diſcipulis ſuis ſe hic conſtituto maluit baptizari? Quod vtique quiſquis credit, inſanus eſt. Quid ergo dominus eo ipſo demōſtrare dignatus eſt, niſi ſuum eſſe quod daretur per quemlibet daretur, &
Ioan. 1. ſe baptizare, de quo amicus ille ſponſi dixerat: Hic eſt qui baptizat, per cuiuſlibet manus miniſtri baptizare-
1. Corin. 1. tur qui credidiſſet in eum? Dicit etiam Paulus, Gratias deo quòd neminem veſtrū baptizaui, niſi Criſpum & Caium, ne quis dicat quòd in nomine meo baptizaui. Et iſte ergo credatur inuidiſſe hominibus meliorem ſanctificationē, ſi quanto melior erat, tanto melius poterant baptizari, qui ab illo baptizarentur: Imò vero ad hoc ipſum vigilauit cautiſsimi & fideliſsimi diſpenſatoris intentio, ne quiſquam ideo ſanctius ſe baptizatū putaret, quòd à miniſtro ſanctiore baptizaret, & quod D
domini erat ſeruo tribueret. Cum igitur boni & mali dent & accipiant baptiſmi ſacramētum, nec regenerati ſpiritaliter in corpus & membra Chriſti coædificentur niſi boni, profecto in bonis eſt illa eccleſia cui dici- *Cant. 2.*
tur, Sicut lilium in medio ſpinarum, ita proxima mea in medio filiarum. In his eſt enim qui ædificāt ſupra petram, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & faciunt: quia & Petro confitenti ſe Chriſtum filium dei, ſic ait, Et ſu- *Matth. 16.*
per hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Non eſt ergo in eis qui ædificant ſuper arenam, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & nō faciunt. Ipſe enim dixit, Qui *Matth. 7.*
audit verba mea & facit ea, ſimilabo eum viro ſapienti, qui ædificat domum ſuā ſuper petram. Et ibidem paulopoſt, Qui audit, inquit, verba mea, & non facit ea, ſimilabo eum viro ſtulto qui ædificat domum ſuā ſuper arenam. Qui ergo cópage charitatis incorporati ſunt ædificio ſuper petrā cōſtituto, & lilio inter ſpinas candenti, ipſi vtique poſsidebunt regnum dei. Qui autem ſuper arenam ædificant, vel in ſpinis deputantur, quis dubitauerit quòd regnum dei non poſsidebunt? Nihil vtique prodeſt talibus baptiſmi ſacramentum, nec tamen propter eorum inſtabile fundamentū ſterilemque E
malitiam ſacramento quod habent vlla iniuria facienda eſt. Proinde in loco illo ex Epiſtola Pauli Apoſtoli quam ſcripſit ad Galatas, ſine ſtudio contentionis aduertite, quam recte fiat, vt hæreticum corrigentes errorem, ſi ſacramentum hoc habent quod habere debuerunt, illud accipiant quod eis deerat, nō improbetur & blaſphemetur quod inerat. Manifeſta, inquit, ſunt ope- *Galat. 5.*
ra carnis, quæ ſunt fornicationes, immūditiæ, luxuriæ, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſentiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum dei non poſsidebunt. Omnes itaque iſti non *Hæretici*
ſunt in lilio, nec ſuper petram, inter hos autem & hære- *quomodo*
tici poſiti ſunt. Cur ergo vos, vt omittam cætera, non *recipiātur.*
baptizatis poſt ebrioſos, luxurioſos, inuidos, qui regnū *Cap. XIX.*
dei non poſsidebunt, & ideo in petra non ſunt? Et quia in petra non ſunt, proculdubio in Eccleſia nō deputātur, quia ſuper hanc petram, inquit, ædificabo eccleſiam meam: Et vos vultis vt baptizemus poſt hæreticos, qui inter eaſdem ſpinas regnum dei non poſſeſſuras enumerati ſunt, & quibus ſimiliter ſacramēta inſunt quan- F
do eadem ſunt, ſed nō proſunt, quia cum illa recta ſint, ipſi peruerſi ſunt? Hæc ſine pertinacia conſiderantes atque cogitātes, facile poteſtis intelligere, id in quoquam corrigendum eſſe quod prauum eſt, quod autem rectū eſt approbandum, & hoc dandū eſſe quod deerit, quod autem inerit agnoſcendum. Veniens itaque hæreticus vt catholicus fiat, errorem corrigat propriū, non Chriſti violet ſacramentum. Accipiat vinculum pacis quod non habebat, ſine quo illi prodeſſe non poterat baptiſma quod habebat: vtrunque enim neceſſarium eſt ad regnum dei adipiſcendum, & baptiſmus, & iuſtitia. Et in cōtemptore quidem baptiſmi Chriſti non poteſt eſſe iuſtitia: baptiſmus autem & in eo qui iuſtitiam non habet, poteſt eſſe, ſed non poteſt prodeſſe. Sicut enim *Ioan. 3.*
veritas dixit, Si quis non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum: ita eadem veritas dixit, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra ſuper ſcribarū *Matth. 5.*
& Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum: vt non baptiſmus ſolus, ſed etiam iuſtitia perducat ad regnum. Cui autem vel vtrūque vel vnum defuerit, illuc

G perueníre non poſsit. Quapropter cum dicatur hęreticis, Iuſtitia vobis deeſt, quam ſine charitate ac vinculo pacis habere nullus poteſt, cumque & ipſi fateantur multos baptiſmum habere & iuſtitiam non habere, & ſi non fateantur, eos conuincat ſcriptura diuina: mirur quomodo putent, cum eos habentes non ſuum, ſed Chriſti baptiſmum, iterum nolumus baptizare, ita nos agere, ac ſi eis iam nihil deeſſe iudicemus, & quia baptiſmus eis in catholica non datur, quem habere inueniuntur, nihil ſe illic accipere arbitrãtur, vbi hoc accipiunt, ſine quo illud quod habent, eis ad perniciem valeat, non ad ſalutem. Quod ſi nolũt intelligere, ſufficit nobis, quòd eam tenemus Eccleſiam quæ manifeſtiſsimis ſanctarum & canonicarum ſcripturarũ teſtimoniis demonſtratur. Dicat mihi nũc hæreticus, Quomodo me ſuſcipis? Cito reſpõdeo, Sicut ſuſcipit eccleſia cui Chriſtus perhibet teſtimonium. Nunquid tu melius potes noſſe quomodo ſuſcipiẽdus ſis, quàm ſaluator noſter medic⁹ vulneris tui? Hic forte dicis, Lege ergo mihi quemadmodum Chriſtus ſuſcipi iuſſerit eos qui ab hæreticis tranſire ad eccleſiã volunt. Hoc aperte atque euidenter nec ego lego, nec tu. Si enim hære-

H ticus eſſet Ioãnes, & in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti baptizaret, poſt cuius baptiſmũ iuſsit Paulus homines baptizari, tu obtineres quod dicis, ita vt contrà quid dicerem, non haberem. Rurſus ſi Petrus in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti ab hæreticis baptiza-

Ioan.13. tus fuiſſet, cui dominus ait, Qui lotus eſt ſemel, non habet neceſsitatem iterum lauandi: ego obtinerem quod dico, ita vt tu cõtrà quid diceres, non haberes. Nũc vero cum in ſcripturis non inueniamus aliquos ad eccleſiam tranſiſſe ab hæreticis, & ſicut ego dico, aut ſicut tu dicis eſſe ſuſceptos, puto ſi aliquis ſapiens extitiſſet, cui dominus Ieſus Chriſtus teſtimoniũ perhibet, & de hac quæſtione conſuleretur à nobis, nullo modo dubitare deberemus id facere quod ille dixiſſet, ne non tam ipſi, quàm domino Ieſu Chriſto, cuius teſtimonio commẽdabatur, repugnare iudicaremur. Perhibet autem teſtimonium Chriſtus eccleſiæ ſuæ, Ecce euangelium, lege

Luca.14. vbi ait, Oportet Chriſtum pati & reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorũ in omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Quomodo ergo ſuſcipit iſta eccleſia per om-

I nes gentes incipiẽtibus ab Hieruſalem remotis omnibus ambagibus & tergiuerſationibus, ſic ſuſcipiẽdus es. Quod ſi non vis, nõ mihi, aut cuiquã homini, qui vult ita ſuſcipere, ſed ipſi ſaluatori cõtra ſalutem tuam perniciosiſsime reluctaris, qui te ſic ſuſcipiendum eſſe non vis credere, quemadmodum ſuſcipit illa eccleſia, quam teſtimonio ſuo commendat ille cui fateris nefariũ eſſe

Hiere 15. non credere. At enim dixit Hieremias, Facta eſt mihi vt aqua mendax, non habens fidem. Non de hac aqua dixit quam putas: lege diligenter. Ipſam enim hominum mendacium multitudinem dixit aquam mendacem, more prophetico, ſicut figuratè loqui ſolent, ſicut

Apoca.17. in Apocalypſi, populos aquarum nomine nouimus appellatos. Nam ſic ait Hieremias, Vt quid qui contriſtãt me præualent? Plaga mea valida eſt, vnde ſanabor? Facta eſt mihi vt aqua mendax non habẽs fidem. Plagam ſuam ſibi dixit factam vt aquam mendacem, eandem vero plagam ſuam eos appellauit qui ſe contriſtabant. Quod enim ait, qui cõtriſtant me: hoc dixit poſtea plaga mea: & quod ſupra dixit, prǽualent: hoc poſtea dixit,

Prouer.5. valida eſt. Sic & illic facitis vbi ſcriptum eſt, Ab aqua aliena abſtinete, & de fonte alieno ne biberis. Putatis enim de baptiſmo dictũ, qui eſt apud hęreticos, vt ideo K

ſit aqua aliena, quia hæretici regnum dei non poſsidebunt: quaſi non ita ſit & apud ebrioſos & apud inuidos, & cęteros huiuſmodi, de quibus pariter dictum eſt, Re- *1.Corin 6.*

gnum dei non poſsidebunt: & tamen in omnibus talibus ſi ſecundum Euangelium baptizati ſunt, Chriſti eſt *Gala.5.*

baptiſmus, non ipſorum. Vnde aqua illa non eſt aliena, cum ipſi alieni ſint, quibus dicturus eſt, Non noui vos. *Math.7.*

Cur nõ ergo potius intelligam aquam alienam & fontem alienum doctrinam eſſe maligni ſpiritus qua decipiuntur & ſeducuntur alienati à deo per ignorantiam, quæ eſt in illis propter cæcitatem cordis eorum? Hoc expreſsius commendãte Apoſtolo, Spiritus autem ma- *1.Timo.4.*

nifeſte dicit, quia in nouiſsimis temporibus recedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum? Hæc eſt aqua aliena & fons alienus. Si enim aqua in bono intelligitur & ſpirit⁹ ſanctus, cur non aqua in malo intelligatur & ſpiritus malignus? Nõ enim ſemper vbi aquam nominat ſcriptura, hoc viſibile baptiſmi ſacramentum vult intelligi, ſed aliquando ipſum, aliquãdo aliud. Iam enim hoc viſibili baptiſmo etiam alios diſcipuli domini baptizauerant antequam L

veniret in eos ſecundum eius promiſsionẽ ſpiritus ſanctus: de quo tamen idem Ieſus dicit, Si quis ſitit, veniat *Ioan. 7.*

& bibat: qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina aquæ viuæ fluent de ventre eius. Et ſequitur euangeliſta, & exponit vnde ſit dictum, Hoc autem, inquit, dicebat de ſpiritu quẽ accepturi erant ij qui in eum erant credituri. Spiritus enim nondum erat datus, quia Ieſus nõdum fuerat clarificatus. Ecce aquam dicit ſpiritum, qui nondũ erat datus, cum iam aqua illa baptiſmi multis fuiſſet data. Vnde & illud quod ſimiliter nõ intelligitis, quod ſcriptum eſt, Bibe aquam de tuis vaſis & de *Prouer.5.*

puteorum tuorũ fontibus, & fons aquæ tuæ ſit tibi proprius, & nemo alienus cõmunicet tibi, & nõ ſuperfluãt tibi aquæ foras, & in plateis tuis diſcurrãt aquæ tuæ: nõ viſibilem baptiſmum quem poſſunt habere & alieni, id eſt, qui regnum dei non poſsidebunt, ſed hoc donum commendat ſpiritus ſancti, quod proprium eſt eorum tantum, qui regnabũt cum Chriſto in æternum, Quoniã charitas dei, ſicut dicit Apoſtolus, diffuſa eſt in cor- *Roma.5.*

dibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Ipſa enim latitudo cordis, quã charitas facit, vnde illã M

diffuſam dicit, & vnde ad Corinthios ita loquitur, Os *2.Cor.6.*

noſtrũ patet ad vos ô Corĩthij, cor noſtrũ dilatatũ eſt: platearũ noĩe ſignificata eſt. Quod ergo aperte audim⁹, Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex *1.Ioan.4.*

deo ſint, hoc figurate audim⁹: Ab aqua aliena abſtinete, & de fonte alieno ne biberitis. Et qđ aperte audiuimus, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, hoc figurate audimus, Fõs aquæ tuæ ſit tibi proprius, & nemo alienus communicet tibi. Multa enim munera dei poſſunt habere & alieni, non ſolum iſta communia cum lapidibus & arboribus, ſicuti eſt eſſe & vigere: nec ſolum communia cum pecoribus, ſicuti ſpirare, ſentire, ſed etiam maiora iam hominum propria, ſicut eſt ratio, locutio, artes vtiles innumerabiles, & alia multa. Ipſa etiam quæ domui dei data ſunt, nonnulla ex eis habent alieni, id eſt, non poſſeſſuri regnũ dei, quibus in fine dicetur, Non noui vos, *Math.25.*

etiam cum dixerint, In nomine tuo prophetauimus & *Math.7.*

virtutes multas fecimus: quia etſi habeã, inquit, prophe- *1.Corin.13.*

tiam, & ſciam omnia ſacramenta & omnem ſciẽtiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem nõ habeam, nihil ſum. Hoc eſt ergo

douum

A donum ſpiritus ſancti proprium ſanctorũ, vnde nemo
communicat alienus. Hoc deeſt omnibus malignis &
gehẽnæ filiis, etiamſi Chriſti baptiſmo baptizentur, ſi-
Acto. 8. cut Simõ fuerat baptizatus. Hoc deeſt etiam hæreticis.
Hoc accipiunt cum correcti veniunt & vnitatis vincu-
lum ſynceriter amplectuntur. Quod ſi non acciperent,
etiam habentes baptiſmum Chriſti non erant poſſeſ-
ſuri regnum Chriſti, quia non introierant ad fontem
illum proprium aquarum diſcurrentium in plateis ſan-
ctorum, & foras non excurrentium, quo fonte charitas
Roma. 5. dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum
qui datus eſt nobis. Deſinite itaque illa teſtimonia cõ-
memorare, quæ aut non intelligitis, aut pro nobis con-
tra vos eſſe intelligitis. Quod ſi ambigue poſita, & pro
nobis & pro vobis poſſent interpretari, nihil vtiq; ad-
iuuarent cauſam veſtram, quia & nos ſi talibus vti vel-
lemus, innumerabilibus vteremur quæ cauſam noſtrã
nihil ſimiliter adiuuarent. Sed planè talia malam cau-
ſam vel moras faciẽdo ſuſtentãt. Ecce inquiunt de cor-
pore domini aqua profluxit. Et quid te hoc adiuuat ô
hæretice? Multum, inquit. Baptiſma enim ſignificat nõ
eſſe niſi in corpore domini, id eſt, in Eccleſia. Meli⁹ di-
B ceres de corpore domini, hoc eſt, de eccleſia, etiã ſi iam
conſtet, quod adhuc forte diligentius requirẽdum eſt,
aqua illa baptiſmum eſſe ſignificatum. Nam & nos ba-
ptiſmũ quẽ habetis, de corpore domini eſſe dicim⁹, hoc
eſt de eccleſia, quanuis in ea ipſi non ſitis, ſicut omnes
qui non ædificãt ſuper petram, ſed ſuper arenam. Qua-
re tamen nõ attẽdis aquã illam, qua baptiſmum ſignifi-
catum dicis, non tantum in corpore domini fuiſſe, ſed
etiã de corpore eius foras exiſſe, & hoc per vulnus per-
ſecutoris? Neque enim & hęretici & omnes mali ſecum
foras ſacramenta traxiſſent, ſi vnitatis integritatem in
corpore domini cuſtodiſſent. Sed etiã hoc videtis quã
profundum ſit, & quãta myſterij altitudine occultum.
Iam ſufficiat: Deſinite talibus agere. Omnia quæ huiuſ-
modi protuleritis, aut pro nobis ſunt, aut vt multũ cau-
ſæ noſtræ minuam, incertum eſt pro quibus ſint. Sed li-
benter in opertis immoramini, ne fateri aperta coga-
mini. Ecce eccleſia, rogo quid patimini? Ecce eccleſia
tot manifeſtiſsimis ſanctarum ſcripturarum teſtimo-
niis commendata & expreſſa, prædicta & demonſtra-
ta: Sicut audiuimus, ita & vidimus. Quid tergiuerſaris
C quomodo ſuſcipiaris? Cur detractas ſic ſuſcipi quomo-
do illa ſuſcipit, cui teſtimonium perhibet qui mentiri
nõ potuit? Doce ſcripturas canonicas aperte dixiſſe, ba-
ptizãdum eſſe in eccleſia catholica, qui apud hæreticos
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti fuerit baptiza-
tus. Quod ſi hoc docere non potes, illud doce, huic cõ-
munioni tuę, id eſt, parti Donati, vbi hoc didiciſti, aper-
tum aliquod & manifeſtum teſtimoniũ à ſcripturis ca-
nonicis perhiberi, & fateor ad te eſſe trãſeundum, nec
aliter eſſe ſuſcipiendos hæreticos quã ſicut ſuſcipit ec-
cleſia in qua es, quia tali teſtimonio declarata eſt. Quid
æſtuas? quid perturbaris? Non inuenis in ſcripturis ca-
nonicis quod à te iuſtiſsime exigimus? Nã quod dice-
Cantic.1. re ſoletis, Vbi paſcis, vbi cubas in meridie: vides quale
ſit, & quàm pro te non ſit. Noli ergo talia quærere, quia
& ſi in partibus Aquilonis eſſet pars Donati, quæ con-
trarię ſunt partibus Meridianis, diceret de ſe eſſe dictũ:
Pſal. 47. Montes Sion, latera Aquilonis, ciuitas regis magni. Nã
vtique ciuitas regis magni non eſt niſi eccleſia, & hoc
potius indubitanter ſonat eccleſiam, quàm illud, Vbi
paſcis, vbi cubas in meridie. Sed fortaſſe illo teſtimo-
nio Marcion hæreticus vteretur, qui dicitur Ponticus

fuiſſe, quæ partes ad Aquilonem ſunt. Rurſus ſi in Oc- D
cidente eſſet pars Donati, diceret de ſe eſſe dictum, Iter *Pſal.67.*
facite ei qui aſcendit ſuper occaſum, dominus nomen
eſt illi. Fortaſsis enim ſublimius eſſe diceret, aſcendit
ſuper occaſum: quã, cubat ĩ meridie. Hæc myſtica ſunt,
operta ſunt, figurata ſunt: aliquid manifeſtum quod in-
terprete nõ egeat flagitamus. Ego itaque ſic te ſuſcipio
quemadmodum ſuſcipit ſemen Abrahæ, in quo bene- *Gene. 22.*
dicuntur omnes gentes. hoc forte obſcurum eſſet, niſi *Galat.3.*
Paulus aperuiſſet ſemen Abrahæ, quod eſt Chriſtus. Sic *Eſaia.54.*
te ſuſcipio, quemadmodum ſuſcepit illa ſterilis, cuius
multi filij magis quã eius quæ habet virum. Quod ob-
ſcurum eſſet, niſi Paulus dixiſſet ipſam eſſe eccleſiam *Galat. 4.*
matrem noſtram, cui dictum eſt, Dominus qui eruit te, *Eſaia.54.*
Ipſe deus vniuerſæ terrę vocabitur: cui dictum eſt, Ter-
ra tua orbis terrarum. Sicut ſuſcipit regina illa, de qua
in Pſalmis dicitur, Aſtitit regina à dextris tuis. & cui di- *Pſal. 44.*
citur, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos
principes ſuper omnem terram. Poſtremo ne multa cõ-
memorem, ſic te ſuſcipio, ſicut ſuſcipit eccleſia per om-
nes gentes incipiẽs ab Hieruſalem: ſicut ſuſcipit eccle- *Luca.24.*
ſia quæ teſtis eſt Chriſto in Hieruſalem & in tota Iudęa *Acto.1.*
& Samaria, & vſque in totam terram. Ille enim te ſuſci-
pit, qui hoc de illa dixit, qui in talibus eam verbis ne E
quiſquam de illa dubitaret oſtẽdit. Sic te ſuſcipio, quẽ-
admodum ſuſcipit triticum ſeminatum in agro, quod
cum zizaniis creſcit vſque ad meſſem. Hi ſunt enim *Math.13.*
filij regni, ager autem eſt mundus, meſsis eſt finis ſecu-
li. Dominus expoſuit, Euãgeliũ eſt, verba domini ſunt,
manifeſta ſunt. Poſſem tibi dicere, ſic te ſuſcipio, quem-
admodum & vos ſuſcepiſtis quos Prętextatus & Felici-
anus à vobis damnati, extra veſtram cõmunionem ba-
ptizauerunt. Cui rei quid contradicas omnino non ha-
bes. Sed hoc potius dicam, quod & aduerſus ipſos Ma-
ximinianiſtas inuictiſsime valeat, qui vos in duobus
pręcipue teſtimoniis, quib⁹ imperitiſsime, tamẽ creber-
rime vti ſoletis, omnino vicerunt, & de paucitate, & de
meridie. Hoc ergo dicam quod vos omnes tanquã pa-
riter cõtra nos inſurgatis, extinguat. Sic vos ſuſcipim⁹
ſi corrigi vultis, quemadmodum ſuſcipit eccleſia quam
dominus Ieſus dixit ab Hieruſalem cœpturã: & in Acti- *Luca. 24.*
bus Apoſtolorum legimus inde cœpiſſe, & per omnes *Acto.1.*
gentes ituram. Et in Actibus Apoſtolorum legimus per
multas iſſe antequam veniret in Africam, & per om-
nes gentes ituram antequam veniat finis, quia ipſe do- F
minus ait, Prædicabitur hoc euangelium in omnibus *Math. 24.*
gentibus, & tunc veniet finis. Ecce purgamenta eius,
Quoniã abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas mul-
torum. Ecce frumenta eius, Qui autem perſeuerauе- *Math.10.*
rit vſque in finem, hic ſaluus erit. Vbi hic Africa nomi-
nata eſt in parte Donati? Ecce iterum frumenta eius,
Vt ſcias, inquit Apoſtolus, quemadmodum te oporteat
in domo dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia dei viui, co- *1.Timo.3.*
lumna & firmamentum veritatis. Et ſine dubio magnũ
eſt pietatis ſacramẽtum, quod manifeſtatum eſt in car-
ne, & iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis; præ-
dicatum eſt in gentibus, creditũ eſt in mundo, aſſum-
ptum eſt in gloria. Ecce purgamenta eius: Spiritus au- *1.Timo.4.*
tem, inquit, manifeſte dicit, quia in nouiſsimis tempo-
ribus recedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus ſe-
ductoribus doctriniſque dæmoniorum, & cætera. Vbi
hic Africa in parte Donati nominata eſt, vt in ea remã-
ſerit columna & firmamentum veritatis aut pietatis ſa-
cramentum, de quo vſque in finem ita cucurrit, vt di-
ceret: Prædicatum eſt in gentibus, creditũ eſt in mũdo,

G aſſumptum eſt in gloria? Quid ergo pluribus teneam? Qui reſpondere cogitat huic Epiſtolæ, ſcrutetur ſcripturas, & aut manifeſtum de Africa, vel in qua ſola, vel ex qua ſola eſt pars Donati, proferat teſtimonium: Quod ideo proferre non poteſt, quia illis tam manifeſtis, quæ à nobis prolata ſunt, repugnare ſcriptura non poteſt. aut ſi ſuarum ſuſpicionum vel criminationum vel calumniarum ſectatores credulos quærit, & vult traducere in aliud Euangeliũ, quod non eſt aliud, atque annunciare nobis præterquam quod accepimus, etſi angelus de cœlo eſſet, anathema eſſet, quoniam & diabol⁹ qui propterea de cœlo cecidit, quia in veritate non ſtetit, ſi anathema fuiſſet homini, quando ei præterquã quod à domino deo acceperat annunciauit, primi parentes carnis noſtræ nec in pœnam mortis incidiſſent, nec de loco fœlicitatis exiiſſent.

[Galat. 1.] [Ioan. 8.] [Ioan. 10.] [Concluſio libri in Donatiſtarum periculi narratione, & fideliũ conſolatione cõſiſtens.]

Quapropter vos chariſsimi quibus hanc epiſtolam ſcribo, præceptum paſtoris qui animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis, & nũc glorificatus & exaltatus ſedet ad dexteram dei patris, corde fideliſsimo & firmiſsimo retinete dicentis, Quæ ſunt oues meæ, vocem meam audiũt, & ſequuntur me. Audiſtis eius vocẽ manifeſtiſsimã, non ſolum per legem & Prophetas & Pſalmos, ſed etiam per os proprium commendantis Eccleſiam ſuam futuram.

[Cap. XX.]

H Et ea quæ prædixit quemadmodum ex ordine cõſecuta ſint, in Actibus & literis Apoſtolorum, quæ diuinarum ſcripturarum canonem complẽt, legendo perſpicitis. Non eſt obſcura quæſtio in qua vos fallant, quos ipſe dominus prædixit futuros atque dicturos, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, ecce in deſerto: quaſi vbi non eſt frequentia multitudinis: ecce in cubiculis, quaſi in ſecretis traditionibus atque doctrinis. Habetis eccleſiam vbique diffundi, & creſcere vſque ad meſſem. Habetis ciuitatẽ de qua ipſe qui eam condidit, ait, Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Ipſa eſt ergo quæ non in aliqua parte terrarum, ſed vbique notiſsima eſt. Hæc temporales aliquando etiam in ſuis frumentis patitur tempeſtates, vt in quibuſdã locis nõ cognoſcantur, ſed tamen illic latent. Neque enim falli poteſt diuina ſententia, quoniã creſcunt vſque ad meſſem. Itaque & in aliis gentibus ſæpe nonnulla membra eccleſiæ præualẽtibus hæreſum & ſchiſmatum ſeditionibus, preſſa atque obumbrata ſunt, & tamen quia inerant, paulopoſt nullo dubitante claruerunt, & in ipſa

[Matth. 24.] [Matth. 5.]

I Africa poſt illud Secundi Tigiſitani apud Carthaginẽ ſeditioſum turbulentúmque concilium, vbi & à fœmina nobili Lucilla operata corruptio, poſtea iudicialibus geſtis commemorata eſt, cum inde literæ penè per totam Africam, quà eccleſiæ Chriſti iam germinauerant, miſſæ fuiſſent, creditum eſt literis concilij, neque enim aliter oportebat, & quaſi viſa ſunt per aliquam partem agri frumẽta dominica defeciſſe: Nullo modo autem defecerãt quæ vere frumenta erant prædeſtinata atque ſeminata, & alta radice veraciter germinantia. Salua enim conſcientia literis concilij crediderant, neque enim ab hominibus de aliis hominibus aliquid incredibile dicebatur, aut eis contra euangelium credebatur: Sed poſteaquam illi furioſa pertinacia vſque ad diſſenſionem ſacrilegam contra totum orbem Chriſtianum contentione obſtinatiſsima perdurarũt, atque innotuit bonis fidelibus quos à Cæciliano alienauerat falſa criminatio, viderunt ſe, ſi in illa communione perſiſterẽt, non iam de quodam homine, vel de quibuſdam hominib⁹, ſed de eccleſia terrarũ orbe diffuſa prauum habere iudiciũ, & maluerunt Chriſti euangelio, quàm collegarum conſilio credere. Itaq; illis relictis, mox ad

K catholicam pacem multi & epiſcopi & clerici & populi redierunt: quod & antequam facerent, in tritico deputabantur. Tunc enim non faciebant cum aduerſus homines male ſibi à collegis inſinuatos, non aduerſus Eccleſiam dei, quæ in cunctis gentibus creſcit, illa eorum cõtradictio tenebatur. Itaq; & in Africa triticum quod filius hominis ſeminauerat, triticum manſit: Ex illo vſque adhuc creuit, & creſcit, & deinceps vſque ad meſſem fructificabit & creſcet, ſicut in omni mũdo. Nonnulli etiam bonæ voluntatis per carnalem caliginem, etiam poſt confirmatum cõtra eccleſiam dei malignorum furorem, in illa diſſenſione diutius errauerunt, tãquam ſi adhuc mollia conculcarentur frumenta, & radice viua herbæ vigor attereretur: etiam ipſa tamẽ frumenta ſua nouerat deus, quamuis vt reuiuiſcerent * arguenda & increpanda. Non enim eo modo dictum eſt Petro, Redi poſt me ſatana: quomodo dictũ eſt de Iuda, Vnus ex vobis diabolus eſt. Quidam quoq; & apertiſsimæ veritati malo ſtudio contradixerunt: Illi vero eradicati vel præciſi erant, ſed nõ permanẽtes in infidelitate, ſicut de quibuſdam ramis fractis Apoſtol⁹ dicit, manu diuina replantati, aut iterum inſerti ſunt.

[* aliàs, reuiſcerent.] [Matth 16.] [Ioan. 6.] [Roma. 11.]

L Tunc enim quiſque infructuoſus & nondum à radice præciſus eſt, cum mala cupiditate agit quidem illa opera de quibus dictũ eſt, Quoniam qui talia agũt, regnum dei non põſsidebũt: ſed cum pro ipſis operibus etiam veritati apertiſsimæ qua redarguitur, reſiſtere cœperit, tunc præciditur. Et multi tales ſunt in ſacramẽtorum cõmunione cum eccleſia, & tamẽ iam non ſunt in eccleſia: Alioquin ſi tunc quiſque præciditur cum viſibiliter excommunicatur, conſequens erit vt tunc rurſus inſeratur, cum viſibiliter communioni reſtituitur. Quid ſi ergo fictus accedat, atque aduerſus veritatem & eccleſiã cor inimiciſsimum gerat, quamuis peragatur in eo illa ſolennitas, nunquid reconciliatur? nunquid inſeritur? Abſit. Sicut ergo iam denuo communicans nondum inſertus eſt, ſic & antequam viſibiliter excommunicatur quiſquis contra veritatem qua cõuincitur & arguitur, inimicum geſtat animum, iam præciſus eſt. Ita fit vt & ſemen bonum & ſemen malum vtraque per agrũ creſcant vſque ad meſſem, id eſt, & filij regni & filij maligni vtrique per mundum creſcant in finem ſeculi, illis fructum ferentibus cum tolerantia, illis cum ſterilitate amaricantibus.

[Galat. 5.]

M Vos autem innitentes tot euidẽtiſsimis teſtimoniis legis, Prophetarum, Pſalmorũ, ipſius domini, & Apoſtolorũ, de ſancta eccleſia toto terrarum orbe diffuſa, exigite ab iſtis vt oſtẽdant ex Africa, quod attinet ad partem Donati, aliqua manifeſta de canonicis libris teſtimonia. Neque enim, ſicut iam dixi, vllo modo fieri poſſet, vt eccleſia ſicut dicunt, & quod abſit, tam cito ex tot gentibus peritura, tot teſtimoniis tam ſublimiter & tam indubitãter prædicaretur, & de iſta quam volunt, ſua, quæ vſque in finem ſicut contendunt permanſura fuerat, taceretur. Mementote enim quid illi diuiti dictum ſit, cum apud inferos torqueretur, & ad fratres ſuos aliquem ex mortuis mitti vellet: Habent illic, inquit, Moyſen & Prophetas. Et cum ille diceret, nõ eos credituros, niſi ad eos iſſet aliquis mortuorum: Si Moyſen, inquit, & Prophetas non audiunt, nec ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

[Luca. 16.]

Epiſtolæ de vnitate Eccleſiæ
Finis.

A DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, operis breuiculi collatiouum Præfatio.

CVM catholici Epiſcopi, & partis
Donati, iuſſu Imperatoris diſpu-
tando inter ſe geſtis apud Tribu-
num & Notarium Marcellinum
cognitorem habitis coutuliſſent,
multum prolixa eorundem geſto-
rum eſt facta conſcriptio, quanuis
poſſet totum multo breuius agi.
Sed qui cauſam bonam non ſe habere ſciebant, id ege-
runt primum quantum potuerunt, vt ne ipſa collatio
fieret, & vt prorſns cauſa ipſa non ageretur. Sed quia
hoc obtinere minime potuerunt, id effecerunt multi-
plicitate geſtorum, vt quod actum eſt, non facile lege-
retur. Vnde viſum eſt iſto breuiario cuncta complecti,
B vt ad ſigna numerorum quæ & in iſto breuiculo & in
ipſis geſtis annotantur, ſine difficultate quiſque inue-
I. niat quod voluerit. Ingrrſsis itaque vtriſque partib⁹,
primo loco recitatum eſt reſcriptum Imperatoris, quo
iuſsit collationem inter memoratos Epiſcopos fieri, vt
II. ſuperſtitionem manifeſta ratio confutaret. Secun-
do loco recitatum eſt edictum ipſius cognitoris, quod
per prouinciam miſit vt conuenirentur vtriuſque par-
tis Epiſcopi, & intra diem kalendarum Iuniarum con-
ferendi cauſa congregarentur Carthagine. In eo edi-
cto baſilicas ſine iuſsione Imperatoris reddidit Dona-
tiſtis, qui ſe pollicerentur eſſe venturos, vt eo modo
eos ad conferendum etiam beneficiis inuitaret. In eo-
dem etiam edicto obtulit eis, vt alium quem vellent
cum illo iudicem conſtituerent, iurauitque ſe hoc iu-
dicaturum quod veritas ſuaſiſſet, & cætera quæ ad ex-
hortationem congregationis illorum eodẽ continen-
III. tur edicto. Tertio loco recitatum eſt alterum cogni-
toris edictum, quod propoſuit iam præſentibus apud
Carthaginem vtriuſque partis Epiſcopis, qui locus &
qui modus collationis futurus eſſet, ſupradicto die iti-
dem cõmemorato & cõſtituto, & admonuit vt ei pars
C vtraque reſcriberet, vtrum placerent quæ cõprehendit
IIII. edicto. Quarto loco cum partis Donati Epiſcopi ex-
igerent proponi ſibi ab aduerſariis qua cauſa fuiſſent
congregati, cognitor diſtulit, vt ex ordine prius omnia
recitarentur quæ ante diem collationis acta fuerant. Et
recitata eſt notaria Donatiſtarum, in qua dixerunt, nõ
ſibi placere quod in edicto ſuo poſuit, vt hi ſoli ex Epi-
ſcopis cõuenirent ad collationis locum, quos ad ipſam
cauſam peragendam cæteri delegiſſent, qui omnes tri-
ginta ſex complebantur, decem & octo hinc, & decem
& octo inde, id eſt, ſeptem qui inter ſe diſputarent, &
alij ſeptem qui concilio ſi opus eſſet adhiberẽtur, & alij
quaterni qui geſtis cuſtodiendis & conſcribendis præ-
eſſent, ſed petiuerunt ſe omnes potius qui venerant ad-
eſſe debere, vt eorum numerus appareret, dicẽtes quòd
eos aduerſarij paucos eſſe mentiti ſint. Ibi dixerunt ita
ſe omnes veniſſe vſque ad grauiſsimos ſenes, vt hi ſoli
deeſſent, quos aduerſa valetudo corporis impediſſet, &
V. cætera quæ ipſa notaria continentur. Quinto lo-
co recitatæ ſunt literæ catholicorum, quas reſcripſerũt
cognitori ſicut edicto commonuerat, inſinuantes cõ-
ſentire ſe ad omnia quæ illo edicto fuerant ordinata.
In eiſdẽ literis etiam ſe obſtrinxerunt, & polliciti ſunt, D
ſi in parte Donati veritas eis demonſtraretur Eccleſiæ,
non ſe illic Epiſcopalem honorem quæſituros, ſed cõ-
ſilium eorum ſecuturos pro ſalute Chriſtiana: ſi autem
in ſua cõmunione potius veritas oſtenderetur Eccle-
ſiæ, honores epiſcopales eis non ſe negaturos, & hoc à
ſe fieri bono pacis, vt intelligerent hi quibus hoc præ-
ſtaretur, quòd in eis catholici non Chriſtianam conſe-
crationem, ſed humanum deteſtarentur errorẽ. Quòd
ſi plebes duos in Eccleſia Epiſcopos ferre non poſſent,
vtriſque de medio recedentibus, ſinguli conſtitueren-
tur epiſcopi, ab eis epiſcopis ordinandi, qui in ſuis ple-
bibus ſinguli inuenirentur. In eiſdem literis cõmemo-
rata eſt etiam cauſa Maximinianiſtarum, ex quibus à ſe
dãnatis propter pacem partis Donati quoſdam in ho-
noribus integris ſuſceperunt, & ab eis datum in ſacri-
lego ſchiſmate baptiſmum non reſciderunt, & cætera
quæ in memoratis literis continentur. Sexto loco VI.
recitatum eſt etiam edictũ ipſius cognitoris, quod pro-
poſuerat cum ſupradicta notaria Donatiſtarum, & ſu-
pradictis literis catholicorum, inſinuãs populo quæ illi
pars vtraque reſcripſerit. Septimo loco recitatæ VII.
ſunt literæ catholicorum ad cognitorem datæ. Quibus E
Donatiſtarum notariæ reſponderunt, concedentes eis
quod petierant, vt vniuerſi qui venerant præſentes eſ-
ſent in eo loco vbi erat futura collatio, cum tamen illic
ex catholicis epiſcopis illi ſoli adeſſent quos edicto ſuo
cognitor definierat, vt ſi aliquis tumult⁹ exiſteret, quod
catholici valde metuebant, non illis imputaretur qui
paucisſimi adeſſent, ſed eis poti⁹ qui multitudinẽ ſuam
præſentẽ eſſe voluiſſent. In eiſdem literis etiã tota ipſa
cauſa comprehenſa eſt, vt oſtenderetur eccleſia catho-
lica non eſſe pars Donati, ſed illa potius quę per totum
mundum fructificaret & creſceret, incipiens ab Hieru- Luca. 24.
ſalem ſecundum ſacram ſcripturam: ſed quia nihil ei
præiudicarent quicunque in ea mali fuiſſent, diuino in
fine iudicio ſeparãdi, & quia nec in ipſum Cæcilianum
maiores eorum aliquid probare potuerũt, qui iudiciis
eccleſiaſticis & maxime Imperatoris apud quem ab eis
fuerat accuſatus, innocẽs inuentus & pronunciatus eſt,
& quia de iuſsionibus Imperatorum quæ pro catholica
conſtituuntur, ſolent facere inuidiam, commemoratũ
eſt etiam de ſancta ſcriptura, reges decreuiſſe in regno F
ſuo grauiſsimas pœnas eis qui blaſphemaſſent deum. Danie. 3.
Commemorata eſt etiam cauſa Maximinianiſtarum,
quos & iudiciis ipſi publicis inſectati ſunt, & ex quibus
damnatis quoſdam in honoribus integris ſuſceperunt,
nec ab eis in ſchiſmate datum baptiſmum deſtruxe-
runt, quòd eos quibus dilationem dederũt Maximini-
ano communicantibus, dixerunt illius contagio non
fuiſſe pollutos, & cætera quæ eiſdem literis cõtinentur.
Hæc autem omnia ideo ibi commemorata ſunt, ne for-
te ſi ſecum cogitaſſent Donatiſtæ, & viderent quã ma-
lã cauſam haberet pars Donati, ad hoc voluiſſent om-
nes qui venerant ingredi locum collationis, vt pax atq;
vnitas fieret. Octauo loco cum cognitor inquiſiſſet, VIII.
vtrum ſicut à catholicis videbat, ita etiam à parte Do-
nati electi iam eſſent qui ſuſceptam cauſam peragerẽt,
Reſpõſum eſt à parte Donati, quòd iam eſſet acta à ca-
tholicis cauſa antequam eſſet confligẽtium ſtatuta per-
ſona, propter illas catholicorum literas quę totam cau-
ſam breuiter continebant. Deinde inſtare cœperunt, vt
pri⁹ ageretur de tẽpore, de mãdato, de pſona, de cauſa,
tũc ad negotij merita veniretur. Et cũ cognitor interlo
cutus eſſet, nihil de cauſa eſſe mutilatũ, & rurſus inqui-

G ſiſſet, vtrum de cõſtituendo numero diſputantium edi-
cto eius paritum fuerit, quia per hoc oporteret agi om-
nia quę agẽda eſſent: cœperũt Donatiſtæ agere de tem-
pore, quoniam cauſa ipſa agi non poſſet quin dies præ-
teriſſet. Quartodecimo enim kalendarũ Iuniarum die
completi fuerant quatuor menſes ex die edicti cogni-
toris quod ad prouinciam miſerat, ſicut interrogatum
reſpondit officium. Et quoniam inter quatuor menſes
agi cauſam præceperat Imperator, ideo diẽ iam tranſ-
iiſſe dicebãt, & petebant vt tanquam in cõtumaces ca-
tholicos ſententia proferretur, quaſi catholici abſentes
eſſent, aut Donatiſtę aliquãdo ad agendam cauſam il-
lis abſentibus intrauiſſent, aut admoniti catholici vel
euocati defuiſſent. Iſta ergo calumnioſe & tergiuerſa-
torie, quæ nec in foro iure agerentur, dicebãt, nolentes
vt aliquid ageretur. Sed ad hoc eis reſpondit ipſe co-
gnitor, quòd in kalendas Iunias pars vtraque conſen-
ſerit, quamuis etiam ſi quælibet pars adhuc vſque non
occurriſſet, duos alios menſes ſupereſſe potuiſſe, quos
IX. Imperator adiũxit trinis edictis fuiſſe ſeruãdos. No-
no loco, quoniã cognitor ſuperius dixerat de tempore
præſcribere, vt cauſa non ageretur, non eſſe Epiſcopa-
H lis, ſed forenſis potius eſſe obiectionis, inuenit occaſio-
nem pars Donati, qua diceret, nihil ergo ſecum agi pu-
blico iure debere, ſed tantũ diuinis ſcripturis. Vnde cũ
quæſiſſet cognitor, quid vtrique parti de hac re place-
ret, reſponſum eſt à catholicis, vt iuberet mãdatum ca-
tholici concilij recitari, vbi electis diſputatoribus agẽ-
di modus iniunctus eſt, ibi poſſe melius apparere, quòd
non forenſibus tergiuerſationibus, ſed magis diuinis
teſtimoniis ageretur. Et aliquãdiu conflictio producta
eſt, cum catholici inſtarent recitari mandatum, illi au-
tem recuſarent. Sed poſtea remotis omnibus morato-
riis contentionibus, recitari mandatum cognitor iuſ-
X. ſit. Decimo loco mandatum catholici concilij reci-
tatum eſt, quo electis ad diſputãdum Epiſcopis, catho-
licæ Eccleſiæ eſt iniuncta defenſio aduerſus criminati-
ones Donatiſtarum. Hoc mandato iterum ſicut in ſu-
perioribus literis breuiter tota cauſa comprehenſa eſt
pri⁹, vt cauſa Eccleſiæ quæ toto ſicut promiſſa eſt terra-
rum orbe diffunditur, à cauſa Cæciliani qualiſcunque
illa fuiſſet ſic diſtingueretur, vt oſtenderetur malos in
Eccleſia qui vel ignorãter vel pro vnitate pacis tolerã-
I tur à bonis, non eis ad mala conſentientibus, obeſſe nõ
poſſe, ſimilitudinibus Euangelicis & exemplo Prophe-
tarum & ipſius domini Chriſti & Apoſtolorum & Epi-
ſcoporum, & indicio ipſorum etiam Donatiſtarũ pro-
pter Maximinianiſtas. Deinde ipſius Cæciliani cauſa
non mala fuiſſe certis documentis demõſtraretur, qui-
bus & ipſe & ordinator eius Felix Aptuginenſis, quem
in concilio ſuo criminoſius accuſauerunt, probaretur
eſſe purgatus. Et cætera quæ mandato eodem conti-
nentur, ſiue de baptiſmo, ſiue de perſecutione quę ſolet
catholicis obiicere pars Donati. Nam commemora-
ta ibi eſt iterum ſicut in ſuperioribus literis cauſa Ma-
ximinianiſtarum, qua demonſtrarentur Donatiſtæ ſuo
iudicio cuncta diluiſſe, quæ obiicere catholicis vel de
baptiſmo, vel de perſecutione, vel de cõmunionis con-
tagione conſueuerunt. Adiectum eſt etiam, vt ſi qua e-
tiam nunc Epiſcopis catholicis morarum interponen-
darũ gratia voluiſſent crimina obiicere, propter finiẽ-
dam quæ prius vrgeret cauſam, audienda & diſcutien-
da poſtea differrentur: hoc autem, id eſt, vt tota cauſa
& ſuperioribus literis & iſto mandato comprehende-
retur, eo conſilio à catholicis factum eſt, ne forte ſicut
fama iactabat, aliquas moratorias præſcriptiones Do- K
natiſtæ ingerere conarẽtur, & forſitan non permiſſi ab
ipſa collatione reſilirẽt, acta licet breuiter Eccleſiæ ca-
tholicę cauſa, in conſcriptione geſtorum legẽda rema-
nerent, quam timuiſſe intelligerentur, & ideo noluiſſe
conferre. Vndecimo loco cum cognitor interlocu- XI.
tus eſſet in mandato catholicorum, magis diuina teſti-
monia quàm forenſia vincula eſſe prolata, & iuſſiſſet
etiam ſubſcriptiones omnium recitari, conflictus exor-
tus eſt, & aliquandiu productus eſt, cum Donatiſtæ exi-
gerent eorum præſentiam qui mandato ſubſcripſerãt,
obiiciẽtes, quòd eis ſuppoſitis qui Epiſcopi nõ fuerint,
potuiſſent fallere cognitorẽ, quo præſente ſubſcripſiſ-
ſe legebantur, & quòd antiquis cathedris alios Epiſco-
pos addiderint, vt numer⁹ augeretur. Catholici autem
ne ſui præſentarentur reſiſtebant, verẽtes ne illi tumul-
tum aliquem præpararent per quem rurſus abrumpe-
retur ipſa collatio, quam fieri Donatiſtę nolle omnino
videbantur, maxime quãdo de tempore quaſi iam cau-
ſa lapſa eſſet & audiri non poſſet, pręſcribere voluerũt.
Quem tumultum ideo putabantur nondũ feciſſe, quia
ſi fieret, videbãt non poſſe imputari catholicis qui pau-
ciſſimi aderant, ſed ſibi potius, quorum præſens fuerat L
multitudo. Sed voluntati eorum cedẽtibus catholicis,
vt omnes qui ſubſcripſerãt ingrederẽtur, apparuit poſt-
ea hoc ideo voluiſſe Donatiſtas, quia exiſtimabãt non
conueniſſe Carthaginem tot catholicos, quot ſubſcri-
ptiones oſtendebãtur. Hoc autem propterea credidiſ-
ſe putati ſunt, quia catholici nõ ea pompa qua illi Car-
thaginem fuerãt ingreſſi, & ob hoc eos paucos veniſſe
ſuſpicabantur. Duodecimo loco ingreſſis Epiſco- XII.
pis catholicis, quorum præſentia petebatur, omnes ſin-
gillatim recitati & in medium procedentes à Donati-
ſtis recogniti ſunt, vel vicinis ſuis, vel cũ quibus in vno
loco erant: & quicunque recitabãtur catholici Epiſco-
pi ex his locis vbi non erat pars Donati, ſatis & ipſis
Donatiſtis notum erat ſe ibi non habere collegas, vel
communionem ſuam, & eſſe illic catholicos, vel quos
nouerant, vel de quibus audierant in ſuæ vicinitate re-
gionis. Ita factum eſt, vt omnino nullius catholici reci-
taretur ſubſcriptio de cuius pręſentia dubitarent. Sane
cum ventum eſſet ad nomen Victoriani Muſticani ca-
tholici Epiſcopi, & in medium procedens reſpondiſſet
ſe habere contrarios duos, Felicianum in ciuitate Mu-
ſticana, & Donatum in loco Turrenſi, exegerũt catho- M
lici vt actis conſtaret Felicianum in communione eſſe
Primiani: ipſum enim inter alios cum Maximiniano
damnauerant, damnatorem Primiani & ordinatorem
ipſius Maximiniani, quem poſtea in integro honore
receperant, nec deſtruxerant baptiſmum in eis quos in
Maximiniani ſchiſmate baptizauerat, ſed ad iterroga-
tionem catholicorum reſpondeac noluerunt, dicentes
nõ debere hoc ab eis exigi. Et cum iterum preſſius exi-
geretur, dixerunt iam internæ actionis hoc eſſe: & ſe-
cundũ eos interlocutus eſt cognitor, vt hoc quod cœ-
ptum fuerat, ageretur, & illud ſi opus eſſet poſtea quæ-
reretur. In ipſa autem diœceſi Muſticana apparuit & ip-
ſos Epiſcopũ alium antiquæ cathedræ addidiſſe, quod
inani inuidia catholicis obiecerant, hoc & in aliis locis
eos feciſſe poſtea declaratum eſt. Tertiodecimo lo- XIII.
co recenſitis & recognitis præſentibus catholicis qui
ſubſcripſerant, cognitor obtulit petens, vt conſidentes
potius agerent quàm ſtantes. Donatiſtæ autem recuſa-
uerunt, gratias tamen agẽtes quòd talibus ſenibus ob-
tuliſſet cõſeſſum, & in ea recuſatione multa dicẽtes in

laudem

A laudem ſuã:& in laudẽ ipſius cognitoris, quæ legat qui
voluerit in cõſcriptione geſtorũ . pertinet enim ad rẽ,
quomodo quẽ ſic laudauerunt, vt dicerent honorificũ,
iuſtum , reuerentem , benignum , cauſam tamen pro-
pter cuius actionẽ tam multi cõuenerãt, apud eum agi
XIIII. nolebant. Quartodecimo hoc mandatũ etiam Do-
natiſtarũ prolatum &recitatũ eſt,breuiter factum,vt hi
quos elegerãt agerent velut aduerſus traditores &per-
ſecutores ſuos. Recitata ſunt etiam eorũ nomina, cum
hoc catholici fieri petiſſent,vt cõſtaret verũ apud Car-
thaginem pręſentes ſubſcripſerãt. Sed Donatiſtæ mol-
to inſtantius hoc vt fieret cognitori extorſerunt,vt eo-
rum quoq; numerus appareret,quod ſe magna intẽtio-
ne velle mõſtrabant.In ea ſane recitatione inuenti ſunt
quidã pro quibus abſentibus alij ſubſcripſerũt. Inuẽtus
eſt etiã vnus qui cũ ſuo nomine recitato non reſpõde-
ret,dixerũt eũ in itinere eſſe defunctũ. Et cũ quærerent
catholici, quomodo potuerit apud Carthaginẽ ſubſcri
bere,qui fuerat in itinere defunct⁹:illi diu fluctuauerũt
perturbati,& neſcientes quid reſponderẽt,Nam primo
dixerunt, nõ de ipſo,ſed de alio fuiſſe ſuggeſtũ:Et cum
catholici putaſſent de alio,id eſt,de clerico eos dicere,
B qui pro mortuo ſubſcribere potuit:quęſitũ eſt,vtrũ cle-
ric⁹ ſuo nomine an illius pro mortuo ſubſcripſerit. ſed
potius reſpõderunt ipſum quidem ſubſcripſiſſe pręſen-
tẽ,cum octauo kalẽdas Iunias mandatũ fieret,ſed quo-
niam ęger ſubſcripſerat,remeantẽ ad propria in itinere
defeciſſe. Quo audito,catholici petierũt ſuperiora eo-
rũ verba recitari,vt ipſa varietas deprehẽſa clareſceret.
Quod cũ factũ fuiſſet & appareret , quæſiuit cognitor
virum ſaltem ſub dei teſtificatione firmarẽt eum fuiſſe
Carthagini, quando præſens pręſentibus mãdauerit vt
ſubſcriberẽt . Vbi vehemẽtius perturbati reſpõderunt,
Quid ſi & alius pro eodẽ appoſuit?Hanc eorum falſita-
tẽ deprehenſam iudicio dei relinquens,iuſsit cętera no
mina recitari.Quibus recitatis,quęſiuit de numero Epi
ſcoporum partis vtriuſq;. Reſpondit officium, nomina
Donatiſtarum Epiſcoporũ eſſe ducẽta ſeptoagintano-
uẽ,annumeratis etiã illis pro quibus abſentib⁹ alij ſub-
ſcripſerãt,cõputato & illo defuncto. Catholicorũ autẽ
omniũ præſentiũ nomina eſſe cõſtitit ducẽta octogin-
taſex:Viginti enim nõ ſubſcripſerãt,qui tamẽ ſuã exhi-
bẽtes præſentiã & in mediũ procedẽtes,niſi quos infir-
mitas corporis illic apud Carthaginẽ tenuit , præſenti-
C bus geſtis ſe mãdare & cõſentire profeſsi ſunt. In loco
ergo collationis,hoc eſt in thermis Gergilianis, quia ip
ſe poſtea locus placuerat , ex his catholicis qui mãdato
ſubſcripſerãt,& qui præſentes geſtis mãdauerãt, hi ſoli
defuerũt qui illic apud Carthaginem incõmoda vale-
tudine tenebantur.Ex his autem quorum nomina Do-
natiſtarũ ſubſcriptio continebat, nõ ſolum illi deerant
quos apud Carthaginẽ ægrotare reſponderãt , ſed etiã
illi pro quibus abſentibus,id eſt,apud Carthaginem nõ
conſtitutis alij ſubſcripſerant. Quoniam itaq; ſe Dona-
tiſtæ de numeroſitate iactabãt,excepto eo quòd catho-
licos plures veniſſe Carthaginem cõſtitit , dictum eſt à
catholicis alios Epiſcopos cẽtũ viginti nõ veniſſe Car-
thaginẽ,quòd quidam eorum ſenectute,quidã infirmi-
tate,quidã diuerſis neceſsitatibus impediti.Quod cum
audiſſent Donatiſtæ, reſponderũt etiã ſuos multo plu-
res nõ veniſſe Carthaginẽ,& multas eſſe apud ſe cathe-
dras viduatas Epiſcopis , cũ in ſua notaria quã cogni-
tori dederãt,apertiſsime dixerint vſqueadeo ſe omnes
veniſſe Carthaginem , vt nec grauiſsimos ſenes ætas &
labor potuerit deterrere:eóſque ſolos non veniſſe quos
aduerſa valetudo in ſuis ſedib⁹, vel in itinere tenuiſſet: D
Sanè propter cathedras quas Epiſcopis vacuas apud ſe
eſſe dixerunt, reſpõſum eſt etiam à catholicis, ſexagin-
ta eſſe quibus ſucceſſores epiſcopi nondum fuerant or-
dinati, ac per hoc in iſtis vtriuſq; partis ſubſcriptioni-
bus & falſitates in Donatiſtis conſtitit fuiſſe deprehen-
ſas,& eorum numerum epiſcoporum minorem, quan-
doquidem ſoli ęgroti non venerant Carthaginem,pro
quibus tamẽ in itinere ęgrotantibus alij ſubſcripſerant,
& omnium nomina cum ipſis etiã pro quibus alij ſub-
ſcripſerant,ducẽta ſeptuagintanouem ſubſcriptio con-
tinebat.Neq; vllo modo credibile ſit multo plures quã
centum viginti,hoc eſt, tertiam partẽ omnium eorum
in ſuis ſedibus ægrotaſſe potuiſſe , & ideo non veniſſe
Carthaginẽ. Quintodecimo loco egreſsis omnibus XV.
qui iam ſuperfluò præſentes erant, & remanentibus eis
quos neceſſarios vtrique delegerant , in perendinum
diem collatio dilata eſt vtrorumque cõſenſu,quoniam
dies præſens iam videbatur emenſus.

Collationis primi diei finis.

SECVNDI DIEI COLLATIO. E

PRIMO loco cum die intermiſſo I.
ad memoratum locũ ſicut placue-
rat &cõſtitutum fuerat conuenire-
tur,obtulit conſeſſum iterũ cogni-
tor,deprecans vt fieret.Et mox ca-
tholici cõſederunt,Donatiſtæ autẽ
recuſauerũt.In qua recuſatione in-
ter cætera id quoq; dixerũt, quòd ſcriptũ ſibi eſſet cum
talibus non ſedere . Ad hoc catholici ne moræ fierent,
tunc nõ reſponderunt, ſed opportuniore loco in tertij
diei collatione. Tunc ergo etiam ipſe cognitor ſtando
ſe cogniturum eſſe reſpondit. Secundo loco reci- II.
tata eſt notaria quã pridie dederant,petẽtes, vt ſibi mã-
datum catholicorum ederetur, quo cõſiderato poſſent
in diem conſtitutum inſtructi adeſſe,eo quòd excepto-
res cum cõſcriptione geſtorũ occurrere non valerent,
& reſpõſio cognitoris in eadem notaria qua iuſsit fieri
quod petebant. Tertio loco cum quæſiſſet cogni- III.
tor,quid etiam de ſubſcriptionibus reſponderẽt:id eſt,
vtrũ eis placeret quod edicto propoſuerat, vt proſecu- F
tionibus ſuis quiſq; ſubſcriberet:& reſpondiſſent catho
lici,iam ſe in hoc cõſenſum ſuum literis expreſsiſſe: illi
ſe multum moueri dixerunt,quòd hoc cõſuetudo non
haberet . Et cũ cognitor interrogaſſet, vtrũ eis ſufficе-
ret quòd dati fuerant geſtorũ cõſcribendorũ ex vtraq;
parte cuſtodes: dilationẽ petere cœperũt,vt ſibi cõſcri-
pta geſta ederentur,& tũc reſponderent. Hic ortus eſt
diuturnus cõflictus cum eis, cum cõſenſus eorum, quo
placuerat vt illo die res ageretur,ſępe recitaretur ex ta-
bulis.Et cũ ſe notas ignorare dicerent, petẽtes vt prius
eis ederentur geſta conſcripta,cognitor iuſsit,vt quod
eorũ notarij exceperãt,perlatis codicib⁹ qui ſignati cu-
ſtodiebantur,eis recitarẽtur, ne contra ſuũ conſenſum
venirent.Cumq; & ipſi ſæpe de geſtorũ editione cauſa-
rentur,quòd exceptores nõ occurriſſent geſta conſcri-
bere:etiam hoc eis reſpõſum eſt,quòd notaria ſua ideo
ſe petiſſe dixerãt edi ſibi catholicorum mandatũ , vt ad
pręſentem diem inſtructi occurrerent,quia exceptores
occurrere cum geſtorum editione nõ poſſent. Vbi non
inuenientes quod dicerent,voluerunt iterum præſcri-

G ptionē diei refricare, de qua fuerat eis ſatiaſuperq; re-
ſponſum,& inde iam fuerat primo die tranſitum. Sed
tunc eis catholici etiam ad hoc reſpōderunt, quòd nō
ſolum in edicto cognitoris kalendarum Iuniarum dies
conſtitutut legeretur,ſed etiam ipſi octauo kalēdat Iu-
nias ſuum mandatum cōſcripſiſſent. Cum iam tranſiſ-
ſet dies quo dicebāt agi debuiſſe cauſam,id eſt,quarto-
decimo Kalendas Iunias, dictum eſt etiam ipſum Pri-
mianum ad kalēdas Iunias ſe pollicitū occurrere. Quæ
omnia ideo à catholicis dicta ſunt,quòd audierant eos
etiam in populo ſuo de hac re inuidioſe locutoa, & ta-
men inter hæc omnia illt in petēda dilatione vehemen
tiſsime perſtiterunt. Quod cum vidiſſent catholici ad
hoc eos diu nugari,vt geſta multis verbis onerarentur,
petierūt cognitorem, vt eis quam petebāt dilationem
concederet. Et conceſſa eſt ſex dierum dilatio,reſpon-
dentibus exceptoribus, quando editio geſtorum poſ-
ſet occurrere, & illit promittentibus cum geſta edita
fuerint,ſe ſuis proſecutionibus ſubſcripturos.

H

Collationis ſecundi diei finis.

COLLATIO TERTII DIEI.

I. TERTIO die collationia, id eſt,
ſexto idus Iunias,ingreſsis partib⁹:
Primo loco, vtrum edita eis geſta
fuerint,cognitor inquiſiuit. Reſpō
dit officium,ſe ante diem quā pro-
miſerat edidiſſe, quod ex vtriuſq;
partis cautionibus probaretur. Et
recitatæ ſunt cautiones quibus cunſtitit catholicoa ac-
cepiſſe geſta octauo idus Iunias hora diei quinta, Do-
II. natiſtas autē eodem die,tertia. Secundo loco cū co-
gnitor iuſsiſſet principale negotium iam proponi, di-
ctum eſt à catholicit,olim ſe agere velle principale ne-
gotiū, & hoc eſſe vt crimina quæ ſolent Donatiſtæ di-
cere in Eccleſiam toto orbe diffuſam, ſi poſſent proba-
rēt. Reſpōſum eſt à Donatiſtis vt prius quæreretur qui
eſſent qui agerent,vt moræ fierent de diſcuſsione per-
ſonarum. De qua re cum diu cōfligeretur,catholicis re-
cuſantibus,& vt remotia ſuperfluarum morarum tergi-
uerſationibus ad cauſam veniretur vehementer inſtā-
tibua,contrà Donatiſtæ obnixiſsime contendebant,vt
perſonæ diſcuterentur, & flagitabant vt exprimerētur
I qui petiiſſent ab Imperatore iſtam fieri collationē. Vo-
lebant enim vt cūſtaret catholicos eſſe petitorea, vt ex
forenſi iure poſſent diſcutere perſonas petitorum,cum
iam in actione prima recitatū fuiſſet catholicorū man-
datum, vbi ſe oſtendebant nō petitores eſſe ſed defen-
ſores aduerſus crimina,quę illi eorū communioni obti-
cere ſolent, cum ipſi prius exegerint, vt Eccleſiæ cauſa
non forenſibus formulis,ſed magis diuinarum ſcriptu-
rarum teſtimoniit ageretur, confeſsique fuerint lecto
catholicorum mandato, ſcripturis ſanctis eoa Eccleſiæ
cauſam firmare voluiſſe, ſeque ex eadem diuinæ legis
authoritate viciſsim acturot eſſe promiſerint. Tunc er-
go quaſi obliti quid exegerint, & quid etiam ipſi polli-
citi fuerint,cum de Eccleſiæ criminatione & purgatio-
ne catholici propoſuiſſent agi oportere,cœperant per-
ſonas quærere petitorum, vt eas poſſent ex forenſi iure
diſcutere. Contrà ergo catholici reſiſtebant,& propter
præſcindendas moras quas eos & præparare audierant
& innectere iam videbant, perſeueranter inſtabant,
vt Eccleſię cauſa potius ageretur in conflictu. Peruentū K
eſt,vt Imperatoria pręceptū quo collationē iuſsiſſet fie-
ri legeretur,vt eo modo petitorū perſona cōſtaret. Vi-
debatur enim & cognitori, ne quid Donatiſtis etiā de
ipſo iure forēſi veluti iuſta poſcētibus negaretur, prius
petitorū cōſtituēdas eſſe perſonas. Pręcepto ergo impe-
riali recitato, collationē petiſſe catholicoa declaratum
eſt,eāque eſſe cōceſſam. Tūc Donatiſtę etiā preces qui-
bus ab eis illa collatio petita eſt,poſtulare cœperūt. Hic
cū eis ipſe cognitor reſponderet,in pragmatico reſcri-
pto precea inſeri nō ſolere:ad id ſe cōuerterūt, vt man-
datū catholicorū, quo mādauerant peti ab Imperatore
collationē, eoſdemq; legatos quos ad hoc impetrandū
miſerant,ſibi ederent atq; proderēt, aſſerētes diſcutere
ſe debere quæ mādata ſunt, atq; ibi inuenire poſſe mā-
data catholicorū quę de illis Imperatori locuti ſūt: Hoc
cū intelligerēt catholici, ad hoc inquiri vt inuenirētur
occaſiones quib⁹ prolixi tēporis moræ ac dilationea in-
gererētur, aſſerebāt omnino quod peterēt ad cauſā nō
pertinere, quādoquidē collationē ab eis petitā ipſe Im-
perator apertiſsime oſtenderet cui cognitorē dederat,
vt ſuperſtitionē manifeſta ratio cōfutaret. Et vehemē- L
ter vrgebantur,vt remotis omnibus morarū interpoſi-
tionibus, & aliarū interpunendarū inquiſitionibus, id
potius ageretur quod ea collatione agi ab Imperatore
præceptū eſt, quam & petitam ab illo & cooceſſam eſſe
cōſtabat. Inter hęc etiā de catholico nomine apud quos
potiut eſſet,pauca ab vtraq; parte inuicem dicta & obie
cta ſunt, & iuſſum eſt principali cauſę potiua reſeruari.
Et poſt aliquāta identidem cum catholici nominis fa-
cta mētione dicerent Donatiſtę apud ſe potius eſſe ca-
tholicā, interlocut⁹ eſt cognitor,ſe interim ſine cuiuſq̄
præiudicio non poſſe aliter appellare catholicos quàm
eos appellauit Imperator, à quo cognitor dat⁹ eſt. illos
autem quanto magis ſe eſſe catholicos dicerent, tanto
magis iam cauſam ipſam remotis morarum interpoſi-
tionibus agere debere,in qua probare poſſent ſe potius
eſſe catholicot. Hic Donatiſtæ poſt tantas moras & tot
interlocutiones cognitoris contra eos prolatas,exigen
tis vt cauſa potius ageretur, atque teſtantis de legato-
rum perſonis, vel mandato quod eis iniunctum eſt,
nec ad cauſā aliquid pertinere, nec ſibi aliquid vt hinc
requireret fuiſſe præceptum, dixerunt vt ſi in lega-
tis,vel mandato quod eis datum eſt manifeſtando,no-
luiſſent catholici obtemperare iudicatis, ſaltem hoc
reſponderent, vtrum loco petitorum cōſiſterent, mul-
tum mirantibus catholicis,cur eos Donatiſtæ dixerunt M
in edendo legatorum mandato non parêre iudicatis,
cum potius contra ipſos tam multis interlocutionibus
cognitor pronunciauerat. Interrogauerūt ergo catho-
lici quibus iudicatis non paruerint. Et Donatiſtia ad
hoc non reſpondentibus,interlocutua eſt cognitor ad
illud quod de loco petitoris Donatiſtæ quæſierant, ca-
tholici reſponderent. Et reſpōderunt ſe hoc propone-
re,vt crimina quę ſolent Donatiſtę cōmunioni eorum
obiicere,vel probentur vel diluantur,vt poſsit Donati-
ſtarū ſeparatio vel defendi,vel corrigi. Tunc cognitor
cū reſpōſionē à Donatiſtis exigeret,reſponderūt Afros
qui ſe catholicoa dicerēt, alienam cauſam velle defen-
dere,hoc eſt,toti⁹ orbis eccleſiam: de qua ſibi nihil de-
bere præiudicari, cum inter Afros hoc negotiū venti-
letur,& expectare potius eccleſiam tranſmarinā,vt qui
vicerint,ipſi ad eam pertinere videantur,& ipſi habeāt
catholicum nomen. Sed in fine proſecutionis ſuæ rur-
ſus de perſona petitoris vt ſibi reſpōderetur,poſtulaue-
runt.

A runt. Hic catholici ad vtrunq; breuiter reſponderũt. Et quia de perſonis iam primo & ſecũdo iudicio quæſtio fuerit terminata, & quia Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, cui teſtimoniũ perhibet ſcriptura diuina, ipſi, non Donatiſtæ cõmunicant, vnde catholici merito & ſunt & vocãtur. Donatiſtæ antẽ reſponderunt, non catholicum nomẽ ex vniuerſitate gentiũ, ſed ex plenitudine ſacramẽtorũ inſtitutũ: & petiuerunt, vt probarẽt catholici ſibi cõmunicare omnes gentes. Quod catholici cũ gratiſſime acciperent, & peterent vt hoc probare permitterẽtur, rurſus illi de mandato illo quod legatis iniunctum edi ſibi petiuerant, quæſtionem reſi icare cœperunt, & à cauſa Eccleſiæ, quæ iam in medium diſcutienda peruenerat, iterũ reſilire, modo mandatũ ſupradictum petendo, modo de petitoris perſona vt conſtaret inſtando, modo vt de his ipſis quæ petierãt iudicaret cognitor, exigendo, de quibus iam toties fuerat interlocut⁹, & eos illa fruſtra petere pronũciauerat. Sed cognitor, quanquã viderentur non recte petere, edi ſibi mandatum quod legatis iniunctũ eſt, quia id quod ſufficiebat ad cauſam, collationẽ petitã conceſſamq; cõſtabat, non

B ei tamen videbatur iniuſte illos petere vt petitoris perſona conſtaret. Catholici autem videntes, quod iã ſibi fuerat antea nunciatum, & hoc eorum intentione ſatis intelligebant, non ob aliud Donatiſtas perſonas quærere petitorũ niſi vt liceret eis perſonarum diſcuſsione longiſsimas temporũ & dilationũ moras inſerere, quoniã vehementer nolebãt, vt perueniretur ad cauſam in qua ſe nihil habere quod dicerent, ſicut res ipſa vel ſero poſtea patefecit, pleniſsime ſciebant. Hoc ergo vidẽtes catholici noluerunt perſonam ſuſcipere petitorũ, aſſerẽtes nõ ſe obiicere crimina, ſed obiecta defendere, quę cum defendiſſent & falſa eſſe demõſtraſſent, cõſequenter eos apparere qui ſint, & quanta iniquitate ſe ab vnitate diuiſerint. Hic Donatiſtæ aſſerebant, quocunque modo etiam de ipſis criminibus quæ vellent diluere, vltro catholici cogerent ſibi aduerſarios reſpõdere, petitorum eos habere perſonam. Sed catholici reſpondebant ad hoc ſe petiſſe collationem, nõ vbi obiicerent diluenda, ſed vbi obiecta diluerent, quoniam & mandatum Donatiſtarum aduerſus traditores & perſecutores factum erat, & verba Primiani, quãdo prius à catholicis de collatione cõuentus eſt, crimen eis eũ obiicere teſtabantur, vbi dixerat, Indignum eſt vt in vnum

C conueniant filij martyrum & progenies traditorum. & quamuis tunc conferre noluiſſent, poſtea tamen in iudicio præfectorum ſe audiri & diſcuti velle dixerat. Quem eorum de collatione conſenſum tenẽtes catholici, hoc vt fieret ab Imperatore petiuerant. Tunc iuſsit eos cognitor obiecta a ſe crimina iã probare, nec de petita collatione perſonam petitoris oſtẽdi, ſi etiam vtrique petiſſe probarentur. Hic Donatiſtæ identidem petere cœperũt, vt de perſona pronũciaret. Et pronũciauit cognitor, dicẽs, Si collationẽ pars vtraq; petiuiſſet, eũ eſſe petitorẽ, qui crimina obiiceret. Et exegerũt Donatiſtæ, vt probarętur à catholicis vtrum collationem vtrique petiuerint. Vbi cognitor cũ dixiſſet, hoc catholici probare debebunt, ortus eſt iterum moratorius cõflictus de catholico nomine & Donatiſtarum & Cæcilianiſtarum. Deinde obtulerunt catholici geſta habita in iudicio pręfecturæ, quibus probarent etiam Donatiſtas collationem petiſſe. Quę cum iuſsiſſet cognitor recitari, rurſus illi ad præterita redierũt, & de his vt pronunciaret cognitor flagitare cœperũt, de quibus totiẽs pronũciauerat, id eſt, de perſona & de mãdato legatorum, quod ſibi vt ederetur totiens ſuperfluo poſtulauerant. D Hoc autẽ agebant, quantũ intelligebatur, timẽtes ne geſta pręfectoria legerẽtur, vbi ſuã cauſam quibuſdam inconſideratis & temerariis reſpõſionibus vulnerauerant. Diu itaque conflictatum eſt ab eis, & maxime cum ipſo cognitore, cum ipſi peterent edi ſibi mãdatũ legatis iniunctum, aut pronunciaret eos hoc ſuperfluo petiuiſſe: ille autem & pronunciaſſe ſe diceret, & pronunciaret hoc omnino ad præſens non pertinere iudiciũ, vbi declararetur imperialibus literis quid petitum eſſet quidve conceſſum. Et tãdem aliquãdo ad iuſſum eius cœperant geſta præfectoria recitari. Quorũ geſtorum cum dies & conſules fuiſſent recitati, cõtinuo rurſus Donatiſtæ interruperunt, & eadẽ illa præterita poſcere cœperunt. Sed cum cognitor interloqueretur, debere geſta recitari, vt de petitoris perſona conſtaret, illi contra ab initio cœperũt dicere eſſe geſta priora, quæ deberẽt potius recitari. Contra à catholicis dictum eſt ideo illos nolle vt geſta præfectoria legerentur, quòd in eis proſecutiones proprias formidarent. Obtulerunt ergo Donatiſtæ geſta proconſularia, & vicariæ præfecturæ, vbi catholici petierãt eos actis municipalib⁹ cõ- E uentri, vt collatione vtrorumque facta error de medio tolleretur, longe antequam ipſam collationẽ ab Imperatore petiuiſſent: & his geſtis catholicos volebãt oſtẽdere loco aſsiſtere petitorum, quia illic eos dixerãt hæreticos multa contra diuinas leges humanaſque committere. Cõtra hoc catholici dicebant, ideo ſe etiã tunc flagitaſſe collationem, vt contra eorũ crimina pro Eccleſia reſponderent. Itaque petiuerũt ſæpius, vt ſi ea geſta recitanda eſſent, quæ priora eſſe cõſtaret, illa potius legerentur, vbi Donatiſtæ primitus cauſam Cæciliani ad Imperatorẽ Conſtantinum per Amillinum * proconſulem accuſando miſerunt, recitatiſque geſtis quæ ipſi proferebant, non ſunt recitata illa quæ apud pręfectos habita iam cœperant recitari: & cœpit eſſe conflictus, vt ſi propterea geſta quę Donatiſtę protulerãt pręlata ſunt geſtis quæ à catholicis prolata fuerant, quia priora reperta ſunt, vt ipſa potius recitarentur, ſaltem poſt ipſorũ recitationẽ recitarẽtur etiã illa lõge priora, vbi eos appareret in hac tota cauſa quæ agebatur, primitus accuſatores extitiſſe per procõſulẽ apud Imperatorẽ. Iſta ergo ne recitarẽtur, vehemẽter Donatiſtę obluctabãtur, multis & multiplicib⁹ proſecutionibus reſiſtentes, ſicut obluctati fuerant & extorſerant ne illa F præfectoria legerẽtur. In hac autem obluctatione ſæpe repetebãt illud iam detritũ & tot interlocutionib⁹ cognitoris repulſum, de mãdato legatorũ ſibi edẽdo. Repetebant etiam quęſtionẽ quæ fuerat iã antè tranſacta, Vtrum teſtimoniis legis, an publicis geſtis catholici agere mallent: Et dicebant, vt ſi teſtimonia diuinæ legis eligerent, facerẽt omnium legũ publicarũ geſtorumq; iacturam. ſi autẽ publicis legibus & geſtis agere potius vellent, omitterent diuina documenta. Et tamẽ ſi hoc eligerent catholici, vt publicorum geſtorum documẽtis potius agerent, dicebant ſe Donatiſtæ nec hoc permiſſuros, vt ea quæ à catholicis offerebãtur geſta legerentur, eo quòd haberent validam tẽporis præſcriptionem, illam ſcilicet, de qua eis fuerat ſufficienter & à catholicis & ab ipſo cognitore reſpõſum, quia ipſam cauſam lapſam & agi iã non poſſe dicebãt, quia dies tranſierat quo menſes quatuor complerentur. Vehementer enim eos timere apparebat, ne geſta legerentur, quibus doceretur à maioribus eorũ Cęcilianũ apud Imperatorẽ primitus accuſatũ, & deinde iudiciis & Eccleſiaſticis

* alias Mar cellinum.

G & imperialibus abſolutum atque purgatū: Hoc eſt, ne ipſa cauſa omnino propter quā ventū fuerat, agrretue, vbi ſe euidentiſsime ſuperari poſſe ſentiebant. Sic autē nolebant & timebant, vt hoc etiam cōſteri cogerētur, dicentes quòd ſenſim, id eſt, paulatim inducerrntur in cauſam, & ad cauſæ interna deducerrentur, quod vtiq; optare deberent, ſi non de inanibus & moratoriis præſcriptionibus, ſed de ipſius cauſę veritate cōſiderēt. Contra ergo catholici cū vehementer conarētur vt ad cauſam perueniretur, quò eos prorſus nolle peruenire cernebant, reſpondebāt tamē iterū atque iterū eiſdem ipſis quę illi totiēs iam tranſacta repetebant. Et quoniā duo erāt quæ in medium venerant, vnum de editione mandati quod legatis iniunctū eſt, alterum vtrum diuinis teſtimoniis, an geſtis publicis catholici agere mallent: De mandati illius editione & catholici reſpōderunt, non ad eos, neq; ad pręſentē cauſam omnino pertinere. Ipſe cognitor, quod ſæpius pronūciauerat, iterū pronunciauit, legatorum perſonam & mādatum quod ſuſceperūt omnino ſe nō poſſe diſcutere, & ab eo quod ſibi iniunctum eſt nō debere diſcedere, quādoquidem
H ſatis apparebat imperialibus literis, quibus iudex huic cauſæ fuerat cōſtitutus, collationem ab Imperatore cōceſſam. De illo autem altero, vbi quęrebant quid eligerent catholici, vtrū diuina documēta, an geſta publica, ſæpius catholici reſponderunt, ſi Donatiſtæ hominum crimina non obiicerent, quę velut traditoribus obiicere conſueuerunt, ſed tantummodo id quæreretur, quę, vel vbi eſſet Eccleſia, nihil ſe acturos publicis geſtis, ſed ſcripturarum diuinarum tantummodo teſtimoniis. ſi autē in illa hominū accuſatione & criminatione perſiſterent, quia & ipſi iſta niſi talibus geſtis demonſtrare nō poſſent, ſine dubio & catholicos huiuſmodi crimina geſtis publicis defenſuros: Aliter enim iſta nec accuſari poterāt, nec defendi. Hæc eis ſæpius & à catholicis & ab ipſo cognitore repetita & inculcata ſunt, multis & variis modis multarum proſecutionum illis ad eadem redeuntibus & eadem repetentibus ne agerrtur cauſa, & ne geſta legerentur quæ iam in manibus eſſe cernebant. Sed aliquando euicit cognitor tam longas obſtinationes, & iuſsit recitari quæ à catholicis data ſunt, & cœpit tandem agi cauſa propter quā tot epiſcopi partis vtriuſque conuenerant. Quod mirabiliter fa-
I ctū eſt, vt cum Donatiſtæ propterea quærerēt petitoris perſonam, ne perueniretur ad cauſam, ipſa inquiſitio petitoris ſubito in medium mitteret cauſam.

III. Tertio ergo loco hæc acta ſunt. Lecta eſt relatio Marcellini* proconſulis ad Imperatorē Conſtantinū, quam quærentibus Donatiſtis vnde prolata ſit, catholici reſponderūt, in archiuo procōſulis, ſi dubitarēt, eſſe quærendum. In qua relatione euidentiſsime continetur ipſos primitus ad Imperatorē Cōſtātinum per memoratum proconſulem ea quæ Cæciliano crimina obiiciebant, accuſando miſiſſe. Qua perlecta, Donatiſtæ quærere cœperunt quē ſibi catholici dicerent patrem. Quibus cum ab eis eſſet reſponſum ſecundū Euangeliū, vbi ſcriptum eſt, Ne vobis dicatis patrem in terra, vnus eſt enim pater veſtee deus: etiam hoc audito nihilominus quærere cœprrunt, vtrum eis Cæcilianus pater eſſet, an mater. Cum iam dictum fuiſſet à catholicis, nec patrem ſibi eū eſſe nec matrē, ſed fratrem, ſiue bonum ſi bonus eſſet, ſiue malum ſi malus eſſet, quia & malus propter ſacramenta communia frater eſſet: hinc aliquāto diutius conflixerunt, Doaatiſtis eadem repetētibus, & catholicis eadem reſpōdentibus. Nam & hoc obiecerunt

** alias Anullini.*

Matth. 23.

Donatiſtæ, quomodo diceret Apoſtolus, Et ſi multos K pędagogos habetis in Chriſto, ſed nō multos patres: In *1. Cor. 4.* Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego vos genui. Et reſponſum eſt à catholicis, hoc honorificētiæ cauſa dictum propter Euangelicum miniſteriū quod diſpenſabat Apoſtolus. Nam patrem ad fidem ſalutemque æternam nō eſſe niſi deum. Neque enim poſſet contrarium Chriſto Apoſtolus loqui, vt cū ille diceret, Ne vobis dicatis patrē in terra, vnus enim pater veſter deus: contrà Apoſtolus tanquam reſiſtens verbis Chriſti, patrem ſe diceret eorum quibus annunciauerat Euangelium, niſi eſſet vtique diſtinguendum, quid diuinæ gratiæ, quid humanæ honorificentiæ cauſa diceretur. Quæſierunt etiam quis ordinauerit Auguſtinum, neſcio quas ſicut iactabatue, calumnias pręparantes. Vbi cum eis intrepide reſponderet à Megallio ſe ordinatum, qui tunc fuerit Primas Epiſcoporum in Numidia Eccleſiæ catholicæ, & vrgeeet inſtanter, vt iam proferrent quæ præparauerunt, vt ibi etiam calumnioſi demonſtrarentur, illi intētionem in aliud detorſerunt, redeuntes ad Cæciliani perſonam, quam dicebant catholicæ Eccleſiæ non obeſſe etiam ſi vera eius crimina monſtrarentur: & tamen etiam ipſa non poſſe vera monſtrari. Tūc ita- L que Donatiſtæ protulerunt literas, quas ab vniuerſo concilio ſuo ſe accepiſſe dicebant, quibus reſponderetur mandato catholicorum, quod primo die actionis fuerat allegatum, & die ſequenti antequam ad ſecundam actionem die tertio veniretur, data notoria Donatiſtæ edi ſibi popoſcerant, vt inſtructi poſſent ad cognitionem venire. Et fortaſſe propter has literas diligenter ſcribendas etiam ipſa ſecunda actione dilationem petiuerunt, quæ illis ſex dierum conceſſa eſt.

Quarto itaque loco hæc acta ſunt, lectæ ſunt ſu- *IIII.* pradictæ literæ Donatiſtarum, quibus conati ſunt reſpondere mandato catholicorum, quod geſtis primæ actionis inſertum eſt. Cui mandato nō eos potuiſſe reſpondere inueni: & qui vtraque legere & conſiderare voluerit, comperiet, quia teſtimonia ex lege & prophetis & pſalmis & apoſtolicis atque euāgelicis literis deprompta, quibus oſtenditur Eccleſia catholica per to- *Lucæ 24.* tum mundum diffundi incipiens ab Hieruſalem, vnde in propinqua & longinqua creſcendo etiam in Afri- M cam venit, & in alia loca & ciuitates per quas primitus dilatata eſt, in quibus multæ Eccleſię ad ipſam vnicam pertinētes, apoſtolico labore fundatæ ſunt, quibus Donatiſtas non communicare manifeſtum eſt, non ſolum non pertractare, ſed omnino nec attingere voluerunt, nec aliquod teſtimonium in tam prolixa epiſtola ſua proferre auſi ſunt de ſcripturis ſanctis, quo aſſererent Eccleſiam partis Donati eſſe prædictā & prænunciatā, ſicut tam multa catholici protulerūt pro Eccleſia cui cōmunicant, quæ incipiens ab Hieruſalē toto orbe diffunditur. Has ergo partes teſtimoniorū tātorum cū omnino non attigiſſent, ſed tanquam in illo mandato catholicorum, cui reſpondere videbantur, dicta non fuerint, præteriſſent, illud oſtendere tentauerunt prolatis multis teſtimoniis diuinarum ſcripturarum, quòd Eccleſia dei nō cū malorū hominum cōmixtione futura prædicta ſit: & tamen poſtea cū ad euangelicā ſimilitudinē veniſſent, quā catholici in mādato ſuo poſuerāt de retibus in mare miſsis, quibus cōgregari dixit domi- *Matth. 13.* nus omnia genera piſcium, & bonos à malis in littore, hoc eſt, in fine ſeculi ſeparari: etiā ipſi faſsi ſunt in eccleſia eſſe permixtos ſaltem occultos malos. Zizania vero inter triticū nō in eccleſia, ſed in ipſo mundo permixta

dixerunt,

Matth.13. dixerunt, quoniã dominus ait, Ager eſt hic mũdus. De A area ſané cui paleam catholici dixerant vſque ad tẽpus vẽtilationis admixtam, tanquam omnino in Euãgelio nihil tale ſcriptum ſit, exponere ſimilitudinẽ iſtam nec conati quidem ſunt, ſed quaſi hoc à ſeipſis catholici dixerint, eam tantũmodo reprehenderunt, velut ex teſti- Hier.23. monio Hieremię Prophetę qui ait, Quid paleis ad triticum? nõ attendentes vnde hoc ille dixiſſet. Non enim aiebat de eccleſia, ſed de diuinis Prophetarũ viſionibus Matt.25. & humanis ſomniis, ne vllo modo cõpararentur. Illam quoq; ſimilitudinem de ouibus & hædis qui ſimul paſcuntur, & in ſeculi fine ſegregabũtur, quam inter alias catholici ex Euangelio poſuerãt, omnino attingere noluerunt. Neque enim poterant illic dicere etiam hædos à paſtoribus in cõmunibus paſcuis ignorari, ſicut dixerant intra retia piſces malos in mari à piſcatoribus non videri. Item cũ catholici in mãdato ſuo volẽtes oſtendere toleratos à bonis in Eccleſia malos, nec bonos malorum cõtagione pollutos, commemoraſſent exempla Prophetarũ & ipſius domini Chriſti & Apoſtolorũ, & poſt hæc etiam honorũ Epiſcoporum, & iudicio ipſorũ quoque Donatiſtarum, qui quoſdam ſuorum in Maxi- B miniani ſchiſmate poſitos negauerũt Maximiniani cõtagione pollutos: illi in ſuis literis ad hæc respondere conati de Prophetis & de domino Chriſto & Apoſtolis, quodcunque dixerunt, de Epiſcopis autem & Maximinianiſtis ſiluerunt. In Epiſcopis enim premebantur authoritate Cypriani, cuius verba ex epiſtola eius prolata catholici in ſuo mãdato poſuerũt, quibus manifeſtiſsime oſtẽdebatur & præcepiſſe vt pro vnitate in eccleſia mali tolerarẽtur, nec propter ipſos eccleſia relinqueretur, & quoſdam collegas ſuos etiam ipſum à quorum malis moribus longe abhorrebat, & de quorũ factis peſsimis non tacebat, in eccleſia toleraſſe. Huius ergo authoritate oppreſsi Donatiſtæ, cũ de Prophetis & domino Chriſto & Apoſtolis aliquid dixiſſent, ad hoc tamen non tolerandos in eccleſia permixtos malos, de Ioan.6. epiſcopis omnino nihil dicere voluerũt. Et tamen etiã Philip.1. de Iuda traditore, & de iis quos Paulus tolerauit per inuidiam Chriſtum annunciantes, ipſe Cyprianus ſic intellexit, ſic ſcripſit, quẽadmodũ ea catholici in ſuo mandato poſuerũt, quòd & dominus Iudã ad exemplũ malorum in eccleſia tolerãdorum pertulerit, & Paulus eos C de quibus talia dixit, non extra ſed intra eccleſiam ſuſtinuerit: de Maximinianiſtis autem quid reſponderẽt cum adhuc homines viuerent, de quibus poſſent apertiſsime facillimeq; conuinci? Proinde ad illud quod in mandato ſuo catholici dixerãt, eoſdem Maximinianiſtas à Donatiſtis per iudicia publica baſilicis pulſos, vtcunque reſpondere conati ſunt, nõ ſe criminaliter accuſaſſe, aut ad cõmunionem ſuam inuitũ aliquem coëgiſſe, ſed res ſuas vel ſuorum ciuiliter repetiſſe, obliti quod Primianus aliquando dicendũ apud acta mandauit, Illi auferunt aliena, nos intermittimus ablata. Ad illa vero quæ de Maximinianiſtis in catholicorum mãdato dicta ſunt, quòd à ſe dãnatos in integro honore ſuſceperint, quòd Maximiniani ſocios ab illo pollutos eſſe negauerint, quòd baptiſmũ ab eis in ſchiſmate datum approbare poti⁹ quàm reſcindere atq; iterare maluerint, nec leuiter reſpondere tentauerunt: ſed illa omnia miro quodam ſilentio tanquam dicta nõ fuerint, tranſierunt. De ipſo etiam baptiſmo, quòd in illo mandato à catholicis dictum eſt Apoſtolũ de quibuſdam dixiſſe, Roma.1. Veritatem in iniquitate detinent: vt oſtenderetur fieri poſſe, vt nõ deſtruenda veritas in deſtruẽda iniquitate teneatur, aut non intellexerũt, aut id quod ipſi intelle- D xerant, ne ab aliis intelligeretur, verbis ſuis obſcurare voluerunt, dicentes hoc Apoſtolũ de gentiliũ errore dixiſſe: quaſi ad rem pertineat, de quorũ errore dixerit: cum tamen oſtenderit poſſe veritatẽ in iniquitate detineri: vt hæc duo cum in vno homine inuẽta fuerint, & approbetur veritas & iniquitas corrigatur: ſicut catholica facit, cum agnoſcit in Donatiſtis & amplectitur ſacramẽti veritatẽ, deteſtatur autem in eis & corrigit hæreticam iniquitatem. Et illud quod à catholicis in mandato dictũ eſt, nõ ideo deſtruendum baptiſmũ Chriſti, quia eũ etiã hæretici tradũt, ſicut nõ ideo negandus eſt Chriſtus, quia eũ etiã dæmones cõfitentur: ſimiliter aut nõ intellexerunt, aut obſcurare voluerũt, dicẽtes catholicos contra martyres locutos, non tamen exprimentes quos martyres dicerẽt. Dicẽtes etiã eos dæmoniis velle cõmunicare: quaſi hęreticis cõmunicetur quando eorũ anathematizatur iniquitas, quamuis in eorum cõſecratione inuentus baptiſmus nõ deſtruatur: ſicut anathematizatur iniquitas dæmonum, quamuis in eorum confeſsione auditum nomẽ domini non negetur. De perſecutionib⁹ etiã quas perpeti ſe querũtur, multa in ſuis literis poſuerunt: nec tamen reſpondere auſi ſunt ad il- E lud quod mandato catholicorum dictum eſt, quòd ipſi primitus apud Conſtantinũ Imperatorem accuſauerũt Cęcilianum, qui de Imperatorum legibus cõqueruntur inuidiam catholicorum exaggerãtes, ſiue mortes, quas eorum Circumcelliones ſibimetipſis inferunt, ſiue omnia quæ non pro communione Donati, ſed pro ſceleribus quibus violẽter ſæuiũt, nefarieq; viuunt, per leges publicas diſciplinasq; patiuntur: ſicut etiam de oppido Vagaiano cõmemoraſſe auſi ſunt, vbi manifeſtatũ eſt quanta mala commiſerint, & quàm minora perpeſsi ſunt. Ad illud quoque in catholicorum mãdato, quod dictum eſt de purgatione & abſolutione Cæciliani & Felicis Aptuginenſis, de quorum criminibus apud imperitos ſolebant catholicis magnã inuidiam cõcitare: cum illic tota cauſa propter quam venerãt verſaretur, nihil omnino reſpõdere in tam prolixis literis voluerunt, quia & in eo quod dicebãt, & diuinis teſtimoniis velut aſtruebãt, nõ eſſe malos in Eccleſia tolerãdos, ſed ab eis recedendum propter cõtagium peccatorũ: ita ſe dicere demonſtrabãt, vt tamen ignoratis peccatis alienis neminem maculari poſſe faterẽtur. Hoc enim & de malis piſcibus dixerãt, quòd ſicut illos latẽtes in fluctibus, quamuis iam intra retia nõ vident piſcatores, ſic la- F tentes malos in Eccleſia neſciunt ſacerdotes, & ab eis ideo minime polluuntur. Nec tamen vel leuiter vel tenuiter in tam prolixis & tanta dilatione accepta cõſcriptis literis probare conati ſunt, quod maxime in mandato catholicorũ cõmemoratum eſt, vt probarent non ſolũ vera eſſe crimina Cæciliani, quia hoc parũ eſt, ſed etiã Eccleſiæ, quæ per omnes gentes vſque ad terrę terminos dilatatur, ea probari & innoteſcere potuiſſe, vt cõſequenter ſaltẽ ſecũdum ipſos poſſet cognitorũ peccatorũ contagione maculari. Cũ itaq; literæ Donatiſtarũ recitatę fuiſſent, voluit cognitor, vt etiã quę catholici recitãda dederant legerentur. Sed Donatiſtæ ad ea quę ſcripſerãt vt reſpõderetur flagitare cœperũt. Quod & catholici magis volebant, ne illę literæ ſic manerent quaſi eis nõ potuerit reſponderi. Incipientibus ergo catholicis reſpõdere, Donatiſtæ interrumpere & obſtrepere cœperunt, ne perpetuus reſpõdentis ſermo decurreret, ſicut eorũ literę nullo interpellãte fuerãt recitatę. Volẽtib⁹ ergo catholicis diuina teſtimonia quæ ipſi

G poſuerant, & ea quæ illic commemorauerant oſtẽdere
quemadmodũ eſſent accipienda, ne inter ſe deprehen-
derentur eſſe contraria, cum eſſent vtraque diuina, &
vtiq; conſona nõ diſſona eſſe deberẽt, priutius de arcæ
ſimilitudine cœperunt dicere. Tunc Donatiſtæ interrũ-
pentes dixerunt, quod de area non legeretur in Euan-
gelio ſcriptũ. Cũque expreſsius a catholicis loc⁹ Euan-
gelij commemoraretur, rurſus irrũpendo dixerunt oc-
cultos malos dictos eſſe paleam poſtea ventilandam.
Inde inter ſtrepitus & interruptores eorum de zizaniis
& tritico diſſenſio nata eſt propter mundi nomẽ, quod
Donatiſtæ nolebant intelligi Eccleſiam, quia ſcriptum
Math. 13. eſt, Ager eſt hic mundus. Et multa teſtimonia protule-
runt, quibus ſancta ſcriptura mundum non niſi malos
1. Ioan. 2. commemoraſſet, ſicuti eſt: Qui dilexerit mundum, non
eſt charitas patris in illo: & cætera talia, vt quaſi ex hoc
oſtenderent mundi nomine Eccleſiam ſignificari mi-
nime potuiſſe. Contrà catholici alia teſtimonia profe-
rebant, quibus in bono mundi nomen eſſe poſitum
2. Cor. 5. oſtenderetur, ſicuti eſt, Deus erat in Chriſto mundum
reconcilians ſibi: & cætera huiuſmodi, vbi oſtẽderetur
eccleſia, quoniam ipſa vtique per Chriſtum reconcilia-
tur deo. Et hæc agebantur, catholicis ſermonem ſuum
proſequendo perpetuare conãtibus: illis autẽ ne id fie-
H ret perſtrepentibus, eũ ſuam reſpõſionem non reſerua-
rent, ſicut catholici fecerant cum eorũ epiſtola legere-
tur, ſed crebras cõtradictiones interponẽdo, ne catho-
licorum proſecutio imperturbata procurreret, impe-
dirent. Flagitãtibus itaque patientiam eorũ catholicis,
& per multas cognitoris interlocutiones vix impetrã-
tibus, reſpõderunt literis eorũ, oſtendentes multis ſan-
ctarum ſcripturarum teſtimoniis & exemplis malos in
eccleſia ſic non eſſe permixtos, vt quamuis debeat vigi-
lare eccleſiaſtica diſciplina ad eos nõ ſolum verbis ſed
etiam excommunicationibus & degradationibus cor-
ripiendos, tamen non ſolum in ea latentes neſciantur,
ſed plerũque propter pacem vnitatis etiam cogniti to-
lerentur: ſic oſtendẽtes diuina teſtimonia cõſonare, vt
& illa quibus cõmendaretur eccleſia cum malorũ com
mixtione, hoc tẽpus eius ſignificarent, qualis eſt in præ-
ſenti ſeculo: & illa teſtimonia quibus cõmendatur non
habere cõmixtos malos, illud eius tempus ſignificarẽt,
qualis venturo ſeculo in æternum futura eſt, ſicut nunc
mortalis eſt, id eſt, ex mortalibus hominibus cõſtat: tũc
autem immortalis erit, quando in ea nemo morietur,
ſicut ipſe Chriſtus iſto tempore fuit pro illa mortalis,
poſt reſurrectionem autẽ iam non moritur, & mors illi
vltra nõ dominabitur, quod etiam eccleſiæ ſuæ in fine
ſeculi præſtiturus eſt. Hæc duo tempora eccleſiæ, quæ
nunc eſt, & qualis tunc erit, ſignificata eſſe etiã duabus
Lucæ 5. piſcationibus, Vnum ante reſurrectionem Chriſti, quã-
do mitti iuſsit retia, nec ſiniſtram, nec dexteram nomi-
nans partẽ, vt nec ſolos malos, nec ſolos bonos, ſed cõ-
mixtos bonis malos intra retia ſuorum ſacramẽtorum
Ioan. 21. futuros doceret. Poſt reſurrectionem autẽ quãdo iuſsit
retia mitti in dexteram partem, vt poſt reſurrectionẽ
noſtrã bonos ſolos in eccleſia futuros intelligeremus,
vbi vlterius hæreſes & ſchiſmata nõ erunt, quibus mo-
Lucæ 5. do retia dirumpuntur. Nam & Euangelium non tacuit
in prima piſcatione cõmemorare retia eſſe dirupta, &
in nouiſsima dictum, Et cũ tam magni eſſent piſces, re-
Ioan. 21. tia non ſunt dirupta: De tali eccleſia dictum eſſe, quòd
per illam non erat tranſiturus incircumciſus & immun-
dus. Ad immundos enim pertinere ſchiſmaticas ſepa-
rationes, quia tunc non erunt, quia retia non ſunt diru-
pta. Hoc etiam ſignificaſſe, quòd coruus auis immunda K
exierit de arca, & nõ redierit. Quæ tamen arca exeunte Gene. 9.
coruo non vtique omnibus immundis animalibus
caruit, ſed in ea fuerunt & munda & immunda vſq; ad
diluuium, ſicut in eccleſia boni & mali vſque ad ſeculi
finem. Sed ſicut non de immundis ſed de mundis ani-
malibus Noë obtulit ſacrificiũ, ita non ij qui mali ſunt Ibidem.
in eccleſia, ſed ij qui boni ſunt perueniunt ad eum. De
Prophetis etiã, quia dixerant Donatiſtæ in literis ſuis
nõ eos communicare illis in quos mala tanta dixerũt:
Reſponderunt catholici, quòd vnum templum fuerit
quo vniuerſi vtebãtur, nec quemquam Prophetarũ qui
tanta dixerũt in malos, conſtituiſſe ſibi aliud templum,
ſacrificia, ſacerdotes. Et quod Donatiſtæ in literis ſuis
poſuerant teſtimonia ſcripturarum, quibus oſtẽderent
ad peccata parentum etiam filios pertinere, cum hoc
vtique nunquam rectè intellectũ ſit, niſi de iis filiis qui
parentum iniquitates imitarentur: Reſponderunt ca-
tholici, Cum tantum in illum populum & acerba dicta
ſint diuinis eloquiis, quę etiã ipſi in ſuis literis cõmemo
rauerũt, vt quaſi nullus illic remãſiſſe videretur bonus,
non ſolum ibi fuerũt iidem ipſi Prophetæ ſancti, verũ-
etiam ex ipſo populo exorti erãt, quos ipſe dominus in L
ſuæ carnis aduentu laudabiles reperit, ſicut fuerũt Za- Luc. 1. & 2.
charias & Helizabet, & ſicut Ioannes filius eorum, ſicut
Simeon ſenex & Anna vidua. Vnde apparet quã impie,
quàm calũnioſe obiicerẽtur catholicis toto orbe diffu-
ſis crimina Cæciliani, cum Simeoni & Annæ & cæteris
talibus obiici non poſſent crimina illius populi in quo
nati fuerant ſacramẽtis eiuſdem populi conſecrati, quę
crimina eidem populo non humana opinio, ſed ſermo
diuinus obiecerat. Cõmemoratum eſt etiam teſtimo-
niũ propheticũ, vbi ſignati ſunt, ne cũ malis perirẽt, qui Ezech. 9.
gemebãt facinora quę fiebãt in medio eorũ: nec tamen
corporaliter ſeparati ſunt. Deinde vbi cõmemoratũ eſt
qualis ſeparatio bonis hoc tempore ab impiis & malis
fieri debeat, ne communicetur peccatis alienis, corde
videlicet & vitæ morumque diſsimilitudine, nec aliter
intelligi debere quod ſcriptum eſt, Exite de medio eo- Eſaiæ 52.
rum, recedite inde, & immundum ne tetigeritis: id eſt,
diſcernamini aliter viuendo, & immunditiæ non cõ-
ſenſeritis: ibi etiam opportuniſsimo loco reſpõſum eſt
Donatiſtis ad illud quod dixerant, cum eos peteret co
gnitor vt ſederẽt, ſcriptum ſibi eſſe, vt cum talibus non
ſederent. Dictum eſt enim à catholicis cum eorũ literis
reſponderent, non ſic intelligẽdam eſſe ſeparationem
à malis hoc tẽpore, quemadmodũ illi intellexerant, qui M
ſecum tanquã cum impiis nõ ſederunt, quia ſcriptũ eſt,
Non ſedi in cõcilio impiorũ: cum vtiq; ſi impios puta- Pſal. 25.
rent, nec illud quod in eodẽ Pſalmo cõſequenter pro-
hibetur, facere debuerũt, Nam ibi ſequitur, Et cum ini-
qua gerentibus non introibo. Cum ergo illi intraſſent
cũ eis quos impios putarent, quare non etiam ſederũt,
vt in vtroq; non corporalem ſed ſpiritalem conſeſſum
& ingreſſum deuitaſſe viderẽtur? Ibi commemorata eſt
etiam cauſa Maximianiſtarum totiens iam illis obie-
cta, vbi & ſe & illos quibus dilationẽ dederunt in Ma-
ximiniani ſchiſmate poſitos eiuſdem in damnatione
Primiani ſocios, tamen illius contagio dixerunt non
eſſe pollutos, qui Cæciliani criminibus orbem Chri-
ſtianum vſque ad terminos terræ periiſſe cõtenderent.
Ad hæc Donatiſtæ cum validiſsimis ſcripturarum do-
cumentis & exemplo ſuo de Maximinianiſtis reſpon-
dere non poſſent, ad illud quod iam peractum fuerat
redierunt, dicentes mundum non bene intelligi eccle-

ſiam

A ſiam, in qua ſimul & triticũ & zizania iuſſa ſunt creſcere, cũ catholici & tot teſtimonia diuina iam cõmemoraſſent, quibus oſtẽderetur mundus etiã in bona ſignificatione poſitus, & in ea nõ niſi Eccleſia poſſet intelligi: & quomodolibet acciperetur mundus, quãdo vtrũque ſemen per mundum creſceret, non debere propter zizania totius mundi triticũ deſeri. Cum ergo hęc iam dicta fuiſſent, & quæſtio ipſa iam terminata videretur, ad eam rurſus ſumma inopia redierunt eadem per eadem replicantes, quærentes quomodo potuerit diabolus in Eccleſia ſeminare zizania. Deinde calumniantes quòd duas Eccleſias catholici dixerint, vnã quæ nõ habet permixtos malos, aliam quæ poſt reſurrectionẽ eos non eſſet habitura, veluti non iidem futuri eſſent ſancti cum Chriſto regnaturi, qui nũc pro eius nomine cum iuſte viuunt tolerãt malos: Ad hæc catholici reſponderunt, etiam ipſos iam fuiſſe confeſſos eſſe in eccleſia vel occultos malos: & viciſſim quæſierũt, quomodo eos in eccleſia diabolus ſeminauerit, quod illi quaſi fieri non poſſet, de zizaniis requirebant. Repetierunt etiã catholici teſtimonium Cypriani, qui eandẽ euãgelicam ſimi-

B litudinem nõ aliter intellexit, quã vt in eccleſia diceret eſſe zizania, nec latere ſed cerni. Contra quod teſtimoniũ illi omnino nihil auſi fuerant reſpõdere, cũ authoritatẽ Cypriani tanti habeãt, vt per illã conentur defendere, quòd male de iterãdo baptiſmo ſentiunt & faciũt. De duabus etiã Eccleſiis calũniam eorũ catholici refutarunt, ideoidem expreſſius oſtẽdentes quid dixerint, id eſt, nõ eam eccleſiam quæ nunc habet permixtos malos, alienã ſe dixiſſe à regno dei, vbi nõ erũt mali commixti, ſed eandem ipſam vnam & ſanctam Eccleſiam nunc eſſe aliter, tunc autem aliter futuram. nunc habere malos mixtos, tunc non habituram, ſicut nunc mortalem, quòd ex mortalibus cõſtaret hominibus: tũc autem immortalem, quòd in ea nullus eſſet vel corpore moriturus: ſicut non ideo duo Chriſti, quia prior mortuus, poſtea nõ moriturus. Dictum eſt etiam de homine exteriore & interiore: quæ cum ſint diuerſa, non tamen dici duos homines, quanto minus dici duas Eccleſias, cum iidem ipſi qui nunc boni tolerant permixtos malos, & reſurrecturi moriuntur, tunc nec mixtos malos habituri ſint, nec omnino morituri? De ipſo quoque numero, quoniam Donatiſtæ ſcripturarum teſtimonio vnam eccleſiam commendauerunt, velut con-

C tra duas quas catholicos affirmaſſe iactabant, reſpõſum eſt à catholicis, etiam multas eccleſias in ſcripturis inueniri dictas, & ſeptem ad quas Ioannes ſcribit, quæ tamen multæ illius vnicæ membra eſſe intelligerẽtur, vt hinc appareret, multo minus ſibi debere obiici duas, cũ eãdem ipſam vnam dixerint, non talem nunc eſſe qualis in reſurrectione futura eſſet, quandoquidem Apoſtolicis literis non obiiciantur multæ, ex quibus ipſa vna conſtaret. Ad hæc Donatiſtæ rurſus eadem replicare non deſtiterunt, inſuper adiicientes & inuidioſe iactantes, quòd eccleſiam mortalem catholici dixerint, & ideo negantes eam mortalem eſſe, quia trinitas immortalis eſt, cuius gratia cõſecratur eccleſia. Et quia Chriſtus ideo pro ea mortuus ſit, vt eã faceret immortalem. quaſi catholici dixerint, non eam fieri immortalem gratia dei, & effuſo pro ea ſanguine ſaluatoris, ſed tẽpora eſſe diſcernenda dixerũt, præſens videlicet quo moriuntur omnes ſancti, ſicut mortuus eſt ipſe Chriſtus: & futurum, quo reſurgent, & nullo morituro viuent cum illo, qui iam reſurrexit. Hæc inter eos cum agerentur, & quamuis manifeſta atque dilucida Dona-

Apoc. 1.

tiſtis certantibus ſuperflua replicarentur, promiſit cognitor de his ſe quę ſatis audiſſet extrema ſententia iudicaturũ, & iuſſit illud agi potius vnde extiterit prima cauſa diſſidij. Tunc Donatiſtæ vrgere cœperunt, vt de his quæ audiſſet, priminus iudicaret. Quod cum etiam catholici exigerent, & ille in eo quod dixerat permaneret, iuberẽtque illud agi potius, vt cauſa primi diſſidij monſtraretur, petierunt catholici, vt quæ offerebãt recitarentur. Quod cum fieri præcepiſſet, obnixius Donatiſtæ reſiſtere cœperunt, & cogere vt iam de cognitis iudicaret, eadẽ quæ tranſacta fuerant repetentes, & addentes, quòd omnino iudicare de illa cauſa nõ deberet quã volebat agi recitatione eorũ quę à catholicis oblata fuerãt recitanda, dicẽtes huius cauſæ Chriſtũ iudicẽ eſſe debere, & inuidiã facientes catholicis, quòd hominem petiuerant iudicem, dicẽtes etiam ſolita de perſecutionib⁹ quas perpeti viderẽtur. Ad hoc catholici reſpõderũt, Nec de homine iudice poſtulato eos debere facere inuidiam, qui & de cauſa Maximinianiſtarũ iudicauerunt, nec eam Chriſto iudici ſeruauerũt, & ipſam Cæciliani cauſam primitus ad hominẽ, hoc eſt, ad Imperatorem Conſtantinum accuſantes miſerũt. Nec de E perſecutionibus, quòd aliquid ab Imperatorib⁹ pro eccleſia catholici peterent, cum eorum Circumcelliones ducibus clericis tam horrẽda mala committerent. Vbi fruſtra reſponderunt, nihil hoc ad ſacerdotes pertinere, cum clericis ducibus illi talia feciſſe aſſerebant. Ibi etiam cum dictum eſſet, quòd calce & aceto humanos oculos perſecuti ſint, in quo ſcelere diabolum crudelitate peruicerunt, qui hoc in ſancti viri carne non fecit, quam in poteſtatem acceperat affligendam: hic Donatiſtæ quæſierũt vtrum qui faciunt filij eſſent diaboli, an qui patiũtur. quaſi catholici aliud quàm paſſiones ſuas dixerint immaniſſimas à clericis & Circumcellionibus eorũ. Veruntamen etiam hic nõ prætermiſerunt catholici, occaſione oblata eis, Maximinianiſtas obiicere, & dixerunt ſecundũ eorum ſentẽtiam meliores eſſe Maximinianiſtas quos apud tres vel eo amplius proconſules perſecuti ſunt. Illi enim ſi paſſi ſunt, victi fecerũt. Et vrgebant catholici vt reſponderẽt vtrum ex ipſis quos damnauerũt & perſecuti ſunt, non ſuſceperint Felicianum, & vtrũ non eũ habeant in collegio ſuo. Ad quod illi obiectum ſicut ſemper omnino obmuteſcentes in aliud ierũt, obiiciendo catholicis, quòd diabolum de- F fendiſſent, quia dixerant eum ſancti Iob oculis peperciſſe, vnde illum iſti crudelitate viciſſent. Et ſuſceperũt accuſare diabolum velut defenſum à catholicis, dicentes eũ magis crudeliter in carne Iob oculis peperciſſe, vt manerẽt ad ſpectaculũ vulneris, quod vniuerſo corpori inflixerat. Quod multũ mirũ eſt quare hoc pro magno dicere voluerint, niſi forte vt intelligerẽtur pie feciſſe, qui oculos in hominib⁹ perſecuti ſunt, ne cruciarentur videndo vulnera ſua, quę ab eis per totũ corpus acceperãt. Sed cum iterũ Donatiſtę perſecutiones quas patiuntur exaggerantes, ſuorum quaſdam mortes commemorarent in oppido Bagaienſi, Reſponſum eſt à catholicis eos hoc paſſos eſſe, dum eorum violentiæ reſiſteretur, quam & iudici inferre conati ſunt. In illo oppido cõmemorauerunt catholici ab eis horrenda eſſe cõmiſſa, ita vt etiam baſilica eſſet incenſa, & in ignẽ miſſi codices ſancti. Mortes autẽ illorũ magis eſſe ex conſuetudine quã habẽt vt ſe ipſi præcipitent. Cumq; his Donatiſtis reſpõdentes exaggerarent idẽtidem velut perſecutiones quas paterẽtur, tanquã ex his fructibus ſuos aduerſarios malam eſſe arborem iactitantes, & peten-

Iob 2.

G tes identidē de agro & zizaniis & de vna immorta-
li eccleſia iudicaretur: contrà autem catholici fructus
eorum commemorarent ſchiſmata & rebaptizationes,
& quòd ipſi primitus maiores ſuos apud Imperatorem
accuſaſſent, atq; in huiuſmodi mutuis obiectis diu cōfli-
ctio verſaretur: maluit cognitor hæc omnia cohibere,
promittens de his iudiciū poſteriore ſententia. Et reci-
tari iuſsit quod à catholicis oblatū iam legi cœperat, &
fuerat interruptum. Sic peracta eſt cauſa eccleſiæ, quā
magnopere catholici curauerant à Cæciliani cauſa di-
ſtinguere, quoniam ei nō poſſet cuiuſlibet præiudicari
criminibus, quæ cōtra omnes humanas criminationes
tot teſtimonia diuina meruiſſet. Ex hoc iam cœpit agi
F etiam cauſa Cæciliani. Quinto ergo loco hæc acta
ſunt. Recitatæ ſunt duæ relationes Amilini procōſulis
ad Conſtantinū Imperatorē. Vna quę iam ſuperius erat
recitata, quæ oſtendit maiores Donatiſtarum, id eſt, de
parte Maiorini, dediſſe ſibi chartas criminū Cæciliani,
& poſtulaſſe Cōſtantino mittendas, ſeque illas memo-
rato imperatori miſiſſe. Altera autem qua oſtendit, ex
eiuſdem Imperatoris iuſsione denos ex vtraque parte,
ad agendam cauſam vt mitterent eos ſe conueniſſe, atq;
H illos promiſiſſe facturos. Tum deinde lectæ ſunt etiam
literę ſupradicti Imperatoris ad Epiſcopos datę, vbi eis
cauſam Cæciliani iniunxit audiendam. Atque inde ex
ordine legi cœpit etiā epiſcupale iudicium Melchiadis
Romani Epiſcopi, & aliorū cum illo Gallorum & Ita-
lorum Epiſcoporū, in eadem vrbe Romę factum, cuius
iudicij prima parte, id eſt, geſtis primi diei recitatis, vbi
accuſatores Cęciliani qui miſsi fuerant, negauerūt ſe ha
bere quod in eum dicerēt, vbi etiā Donatus à Caſis ni-
gris in pręſenti cōuictus eſt, adhuc diacono Cæciliano
ſchiſma feciſſe Carthagine. De Carthaginis enim ſchi-
ſmate exorta eſt aduerſus eccleſiam catholicā pars Do-
nati, vbi etiam promiſerunt iidem aduerſarij Cæci-
liani alio die ſe repręſentaturos, quos cauſæ neceſſarios
ſubtraxiſſe arguebantur. & hoc mentiti, vlterius ad iu-
dicium accedere noluerunt. Hac ergo iudicij parte re-
citata, cū cœpiſſet recitari quod alio die geſtum ſit, in-
terruperunt Donatiſtę, & petere inſtātiſsime cœperūt,
vt prius ea quæ offerebant recitarentur, aſſerentes non
eſſe ordinis, vt prius abſolutio Cæciliani, quē nondum
accuſauerāt legeretur: & de hoc aliquanto diutius con
flixerunt, cū catholici dicerent non debere interrumpi
I quod legi iam cœperat, donec eiuſdē iudicij omnia ge-
ſta terminarentur: illi autem ė diuerſo aſſererēt ea quæ
interrūpebantur, nec incipi debuiſſe vt legerētur, quo-
niam non cōpeteret prius defendi hominē quam accu-
ſari. Ad hoc catholici reſpondebant, Cum cauſa ſchi-
ſmatis à cognitore quæreretur, petiſſe vt illa legerētur,
quę oblata fuerant ad legendum cum ageretur de per-
ſona petitoris. Duas itaque ob res illas voluiſſe recitari,
vt appareret eos primitus in hac cauſa hominem iudi-
cem poſtulaſſe, qui faciebant catholicis inuidiam, quòd
in hac collatione homo cognitor reſidebat, & vt peti-
tori conſtaret, quoniam legi cœpta fuerant, non debe-
re interrumpi, ſed vſque ad finem recitando perduci.
Inter hæc cognitor cū hoc primo voluiſſet, quod à ca-
tholicis petebatur, vt ea quæ recitari cœperant finiren-
tur: poſtea tamē ei Donatiſtæ extorſerunt, vt ea quę ipſi
offerebāt dilatis illis legi permitterētur. Tunc Donati-
ſtæ aliquantum prælocuti ſunt, quòd Mēſurius qui fue-
rat ante Cæcilianum eccleſię Carthaginēſis Epiſcopus,
tēpore perſecutionis tradiderit perſecutoribus ſanctas
ſcripturas. Et hoc vt probarēt, legerunt eius epiſtolam
ad Secundum Tigiſitanum datam, qui tūc habebat pri- K
matum Epiſcoporum Numidiæ. In qua epiſtola vide-
batur Menſurius velut de ſuo crimine confiteri, qui ta-
men nō ſcripſerat ſe ſanctos codices tradidiſſe, ſed po-
tius ne à perſecutoribus inuenirentur abſtuliſſe atq; ſer-
uaſſe: dimiſiſſe autē in baſilica Nouorū quæcūq; repro-
ba ſcripta hæreticorū, quę cū inueniſſent perſecutores
& abſtuliſſent, nihil ab illo amplius poſtulaſſe. Verūtamē
quoſdā Carthaginēſis ordinis viros poſtea ſuggeſsiſſe
proconſuli, quòd illuſi fuerant qui miſsi erant ad Chri-
ſtianorū ſcripturas auferendas & incendendas, quia nō
inuenerant niſi neſcio quæ ad eos non pertinētia, ipſas
autem in domo Epiſcopi cuſtodiri vnde deberent pro-
ferri & incendi: procōſulem vero ad hoc eis cōſentire
noluiſſe. In eiſdē etiam literis lectū eſt, eos qui ſe offer-
rent perſecutionibus non cōprehenſi, & vltrò dicerent
ſe habere ſcripturas, quas nō traderēt à quibus hoc ne-
mo quæſierat, diſplicuiſſe Menſurio, & ab eis honoran-
dis eū prohibuiſſe Chriſtianos. Quidam etiam in eadē
epiſtola facinoroſi arguebantur fiſci debitores, qui oc-
caſione perſecutionis vel carere vellēt oneroſa multis
debitis vita, vel purgare ſe putarēt, & quaſi abluere faci- L
nora ſua, vel certe acquirere pecuniā, & in cuſtodia de-
liciis perfrui de obſequio Chriſtianorum. Crimen ta-
men Donatiſtæ non ingerebant Menſurio, niſi de co-
dicibus traditis. mentitum eum quippe dicebant, quòd
illi non fuerint codices ſancti, & peccatum ſuum tege-
re voluiſſe, quamuis & ipſam fictionem criminarentur.
Recitarunt etiam reſcripta Secundi Tigiſitani ad eun-
dem Menſurium pacifice data, vbi & ipſe narrauit, in
Numidia perſecutores quę egerint. Et qui comprehen-
ſi & ſcripturas ſanctas tradere nolentes, & multa mala
paſsi, & grauiſsimis ſuppliciis excruciati & occiſi ſunt,
eoſque honorandos pro martyrij ſui merito commen-
dauit, laudans eos non tradidiſſe ſcripturas ſanctas, il-
lius mulieris exemplo, quæ duos exploratores in Hieri- *Ioſue 2.*
cho, in quibus figurarentur duo teſtamēta vetus & no-
uum, tradere perſecutoribus noluit. Quod quidem exē-
plum ſi ſub hac figura eſt intelligendum, Menſuriū po
tius adiuuabat. In ſuis enim literis Menſurius reprehen
debat eos, qui ſcripturas ſanctas, quamuis eas nō trade-
rent, ſe tamen habere faterentur, quod mulier illa non
fecit. Neq; enim eos exploratores qui quęrebātur, apud
ſe eſſe confeſſa eſt, ſed negauit. Scripſit etiam Secūdus M
& ad ſeipſum miſſos à curatore & ordine Centurionē
& beneficiarium, qui peterent diuinos codices exuren-
dos, eiſque reſpondiſſe, Chriſtianus ſum & Epiſcopus,
non traditor. Et cum ab eo vellent aliqua ecbola, aut
quodcūq; accipere, neq; hoc eis dediſſe, exemplo Elea-
zari Maccabæi qui nec fingere voluit ſuillam carnē ſe *2. Mac. 6.*
māducare, ne aliis præberet præuaricationis exemplū.
Hæ literę Menſurij & Secūdi donec legēdo termina-
rentur, catholici patienter audierūt, quāuis teſtati fue-
rint eas eſſe familiares, nec ad cauſam Eccleſiæ pertine-
re. Cognitor ergo commonens Donatiſtas vt patiētiæ
vicem redderent, iuſsit perlegi quæ oblata à catholicis
iam ex parte fuerāt recitata. Hic Donatiſtę popoſcerūt
vt prius etiam legeretur quod de cauſa Cæciliani offe-
rebant. Hoc quoq; ſine vlla difficultate catholicis per-
mittentibus & cōmendantibus, quàm patiēter hoc per-
mitterent, vt hoc eis & illi rependerent, iuſsit quod offe
rebatur cognitor recitari. Et recitatū eſt à Donatiſtis
conciliū ferme ſeptuaginta epiſcoporū contra Cęcilia-
num apud Carthaginē factum, vbi eum abſentē dam-
nauerunt, quòd ad eos venire noluerit tanquā à tradi-

toribus

A toribus ordinatus, & quia cum eſſet diaconus, victum
afferri maetyribus in cuſtodia conſtitutis, probibuiſſe
dicebatur. Nominati ſunt etiam quidã collegæ Cæci-
liani, qui traditores aſſerebantur publicis geſtis, quæ ta-
men geſta non legebantur. Inter hos autem maxime
Felix Abtugnẽſis acerbius accuſatus eſt, ita vt fons ma-
lorum omnium diceretur. Deinde ſententiæ à ſingulis
dictæ ſunt. Primitus à Secundo Tigiſitano qui eorum
princeps fuit, deinde à cæteris, quibus expreſſerunt ſe
Cæciliano & collegis eius non communicare. Hoc ita-
que concilio recitato, catholici reſponderunt illas lite-
ras Menſurij & Secundi adionicem datas, ſatis demõ-
ſtraſſe pacatos, nihil poſtea criminis de facto Menſurij
vel accuſatũ vel iudicatum: concilium vero quod cõ-
tra Cæcilianum factum legerant, non quidem habere
conſulem & diem, ſed hinc ſe in illum crimen obiice-
re, quod magis negligẽtiæ quàm fraudis eſſe potuerit.
Sed obtulerũt iidẽ catholici aliud conciliũ ſub eodem
Tigiſitano habitum in ciuitate Cirtenſi, cuius cõſul &
dies cum legeretur, Donatiſtę dixerunt, nec conſulem
nec diem talia ſolere habere decreta. Hic catholici re-
B ſponderunt, illorũ eſſe iſtum forſitan morem, qui con-
cilia ſua nollent in aliqua falſitate conuinci, catholico-
rum autem concilia conſules & dies ſemper habuiſſe.
Deinde cœpit identidem cõcilium quod catholici at-
tulerãt recitari, vbi Secũdus quoſdam de quorum tra-
ditione audierat, & ſingillatim interrogabat, & eos cõ-
feſſos à cõſeſſu remouebat. Quod eo modo recitabatur,
vt cum ex Cirtenſi concilio lecta eſſet confeſſio tradi-
torum, legeretur etiam de concilio Carthaginenſi no-
men eius velut traditoris in Cæciliani cauſa damnati.
Deinde ventum eſt ad ipſius Secundi Tigiſitani à Pur-
purio Limatenſi crimen obiectum, cui Purpurio idem
Secũdus occiſos ab eo in carcere Milei filios ſororis ei⁹
obiecerat. Vbi ille viciſsim ei crimen traditionis obie-
cit, dicens detentum eum fuiſſe à curatore & ordine vt
ſcripturas daret, nec enim potuiſſe dimitti niſi aliquid
tradidiſſet. Hoc autẽ quod ei obiecit Purpurius, deten-
tum eũ fuiſſe à curatore & ordine, vt ſcripturas daret,
idẽ Secundus in literis quas Menſurio reſcripſerat pe-
nè confeſſus eſt, vbi ait miſſum ad ſe fuiſſe à curatore &
ordine cẽturionem & beneficiarium, & à ſe ſcripturas
petitas, vel quælibet ecbola quæ quidem ſe non tradi-
C diſſe dixit. Sed cum ipſe illic cõmemorauerit tot mar-
tyres qui cũ tradere noluiſsẽt, excruciati & occiſi ſunt,
quòd ipſe detentus & cõuictus, & nolẽs aliquid trade-
re, nihil pati & dimitti potuerit, nec Menſurio ſcripſit,
nec Purpurio reſpondit. Non enim centurioni & be-
neficiario dixit ſe ſcripturas non habere, ſed reſpondit
ſe omnino non tradere. Quod illi auditum quomodo
illo dimiſſo renũciare potuerint ſine ſuo exitio, nõ ap-
paret, præſertim quia idem Secundus nõ quoſlibet in-
fimos, ſed etiam patresfamiliàs, cum hoc iidem perſe-
cutoribus reſpondiſſent, crudeliſsimis mortibus dixit
occiſos. Sed de hac re catholici nullũ Secundo crimen
obiecerunt, ſed tãtummodo quid ei Purpurius obiecit,
& propter quod pacẽ ne ſchiſma fieret omnia illa deo
dimittens, cum traditoribus ſecit recitari voluerunt, vt
quales homines in abſentem Cæcilianum ſentẽtias di-
xerint, appareret. Hoc autem recitato, petierunt catho-
lici vt etiam illa quæ dilata fuerant legerentur de con-
cilio Carthaginẽſi, in quo lectum fuerat abſentem Cæ-
cilianum à multis Epiſcopis fuiſſe damnatum. Hoc il-
lud concilium quia catholici recitauerant, relationes
Anullini procõſulis quibus appareret chartas criminũ
Cæciliani Cõſtãtino Imperatori eſſe trãſmiſſas. Quod D
vtique agentes confirmauerunt à maioribus ſuis Cæci-
lianum apud Imperatorem accuſatum. Reſponſum eſt
autem à catholicis, illud Carthaginenſe concilium ſic
non præiudicare abſenti Cæciliano, quẽadmodum nõ
præiudicauit abſenti Primiano cõcilium eorum à qui-
bus in Maximiniani cauſa damnatus eſt, quoniam ma-
gis tenuit pars Donati quod actum eſt poſtea pro Pri-
miano, quàm illius concilij authoritatem quo fuerat
antè dãnatus. ſic ergo & in Cæciliani cauſa debere at-
tendi quod poſtea geſtum eſt. Hic Donatiſtæ de Maxi-
miniani cauſa coarctati dixerũt nec cauſam cauſæ, nec
perſonam præiudicare perſonæ. Quam ſententiam in
ore habere ſolent omnes catholici, cum Donatiſtæ a-
liorum crimina aliis obiiciẽtes ſuam ſeparationem de-
fenderent, & orbem Chriſtianum neſcio quibus Afro-
rum criminibus accuſarent. Nam & iſta collatione to-
tum quod egerant catholici, vt Eccleſiæ cauſam à cau-
ſa Cæciliani diſtinguerent, aſſerentes in Eccleſia per-
mixtos malos non obeſſe bonis, nec eos ſuis maculare
peccatis, hoc vtique egerant, vt nec cauſa cauſæ præiu-
dicaret, nec perſona perſonæ. Quod ab aduerſariis dũ
aliud ageretur, voce apertiſsima confirmatum eſt. Sed E
cognitor cum quæſiſſet quid de Carthaginẽſi concilio
catholici reſponderent, iterum reſponderunt non eſſe
contemnendam ſimilitudinem cauſæ Primiani, quia &
dominus Chriſtus Iudæos de factis eorum conuincens
perducebat ad verum. Deinde Donatiſtæ longa proſe-
cutione agebant, vt ex illius authoritate Carthaginen-
ſis concilij cõfirmaretur Cæciliani damnatio, quòd ad
tot ſacerdotes venire noluerit, quaſi non & Primianus
ad eos à quibus dãnatus eſt, cum eorum factionem co-
gnoſceret, ſimili volũtate non venerit, & quòd nõ ex-
pectauerit Cæcilianus, vt princeps à principe ordina-
retur, cum aliud habeat Eccleſiæ catholicæ cõſuetudo,
vt non Numidiæ, ſed propinquiores Epiſcopi, Epiſco-
pum Eccleſiæ Carthaginis ordinent, ſicut nec Roma-
næ Eccleſiæ ordinat aliquis Epiſcopus Metropolitan⁹, *Romanus*
ſed de proximo Oſtienſis Epiſcopus. Hoc autem dicen- *Epiſcopus*
tes de ſua conſuetudine, quam neſcio quando inſtitue- *quomodo*
rũt, Eccleſię catholicæ præiudicare conabãtur, quæ cõ- *ordinaba-*
ſuetudo ſi antiqua eſſet, hoc ipſum obieciſſent Cæcilia- *tur.*
no, quando eum abſentem damnauerunt. Dixerunt e-
tiã ſcripſiſſe Optatum, quòd Cæcilianus dixerit, Si tra- F
ditores ſunt qui me ordinauerunt, ipſi veniant & ordi-
nent me. Quod quidem ſi dictum eſt, ideo dici potuit
ad illos irridendos, quibus hoc mandaſſe perhibetur,
quoniam certus erat ordinatores ſuos nõ eſſe tradito-
res. Non enim ait, quia traditores ſunt: ſed, ſi traditores
ſunt: vt innocentia eorum probanda reſtaret, vbi pro-
bari rectè potuiſſet. Ad hæc & ſi qua alia prolixa proſe-
cutione dixerunt, breuiter reſponderunt catholici non
ſufficere ad cauſam Cæciliani Carthaginẽſe cõcilium,
ipſos etiã iudicaſſe qui eam ad Imperatorem accuſan-
do miſerunt: & ſic demonſtrarunt hoc potius eſſe ex-
pectandum, quò res peruenerit vſque ad Imperatoris
ſententiam, cui eandem cauſam mittendam dixerunt.
Hoc enim catholici inſtabant, vt omnibus morarum
vmbraculis amputatis illa potius legerentur, quibus le-
ctis olim cauſa finita & Cæciliani innocentia manife-
ſtata luce clarius appareret. Quæ Donatiſtæ vt legeren-
tur, omnino nolẽtes, quidlibet aliud interponendo im-
pediebant. Nam cum cognitor quæſiſſet, vtrum prius
eſſet factum Carthaginenſe concilium, & poſtea miſſa
fuerit ad Imperatorem cauſa Cæciliani: dixerũt catho-

G lici, quoniam conſulem & diem illud concilium non
haberet, ad vtrunq; ſe reſpondere, quia ſi prius cauſa ad
Imperatorē miſſa eſt, quo exitu terminata ſit expectari
oportere. Si autem poſtea, nihilominus nō iſtorum, ſed
illius iudicium eſſe quærēdum, quò eam poſt iudicium
ſuum mittendā putarūt. Sed cum multa Donatiſtæ in-
ſererent de conſule & die, cur in ſuorum maiorum cō-
cilio non legeretur, ne hinc falſitatis arguerentur, & aſ-
ſererent hanc eſſe Eccleſiaſticam conſuetudinem, ne
dies & conſules decretis Epiſcoporum conſcriberētur,
legi volētes etiam concilium Cypriani, vt hoc proba-
rent, quia nihil aliud niſi moras quærebantur: neque e-
nim catholici in eo cauſam ſuam conſtituerant quan-
do ad vtrunque reſponderent, ſiue prius, ſiue poſterius
eſſet illud concilium, quod cōtra Cæcilianū apud Car-
thaginē fecerant, iuſſit cognitor catholicis inſtātibus,
vt iſta potius quæ dilata fuerant, legerentur. Tunc Do-
natiſtæ aliam quæſtionem interpoſuerunt morarū ple-
niſsimam, ſed re vera in qua pro ſe laborare voluerūt,
ſi poſſent oſtendere quod volebant, illud ſcilicet Cir-
tenſe conciliū falſum eſſe, vbi lectæ fuerant confeſsio-
H nes traditorum inuicem ſibi ignoſcentium ne ſchiſma
fieret, quia ipſi legebantur inter cæteros contra Cæci-
lianum abſentē ſententias protuliſſe. Hoc ergo falſum
demōſtrare conantes multa dixerunt, ſed alia leuia eſſe
ipſi iudicantes, duo quædā in ea quæſtione multū com-
mendauerunt, & in eis multum immorati ſunt. Vnum,
quia contra eccleſiaſticam conſuetudinem ipſum Cir-
tenſe conciliū diem & cōſulem haberet. Alterum autē
quòd perſecutionis tēpore non poſſet concilium con-
gregari. Exigebant ergo Donatiſtæ à catholicis, vt vel
alia concilia proferrent antiqua epiſcoporū, vbi oſten-
derent conſules & dies etiam conſcriptos, vel de ipſis
ſanctis ſcripturis tale aliquid recitarent. Vbi catholici
cum viderent de re inaniſsima moras mirabiles & in-
explicabiles interponi: quis enim eos hinc falſitatem
crederet obiecturos, vbi ad maiorem diligētiam tem-
porum atteſtatio prænotata legeretur, ne forte per hāc
eſſet aliquādo neceſſaria indagatio veritatis? quis ergo
eos crederet hoc obiecturos, vt præpararet antiqua cō-
cilia, quibus hāc conſuetudinem demōſtraret? aut quis
tunc iret & vetuſta eccleſiaſtica archiua reuolueret? Cū
hoc viderent catholici, & in Melchiadis concilio diem
I & conſulem demonſtrabāt, & de ipſis ſanctis ſcriptu-
ris cōmemorauerunt prophetas indicia antiquiſsimo-
rum temporum ſuis literis prænotaſſe, quoto anno, cu-
iuſque menſe anni, quoto die menſis factum eſſet ſuper
eos verbum domini. Cognitor autē illud de die & cō-
ſule obiectum contemnendum & remouēdum exiſti-
mās, iuſsit geſta apud Melchiadem habita cætera reci-
tari, & recitata ſunt. Quibus apparuit omnium qui tūc
conſederant epiſcoporum ſentētiis, & ipſius Melchia-
dis, Cæcilianum abſolutum atque purgatū, Donatum
vero damnatum, qui præſens in prima fuerat actione
cōuictus, ille ſcilicet Donatus à Caſis nigris, quem præ-
ſentem fuiſſe tunc cōſtitit. Sed hoc recitato, cum quæ-
reretur à Donatiſtis, quid reſponderent ad illud Cir-
tenſe concilium, eò redierunt conātes falſum eſſe mō-
ſtrare. Tum dixerunt tempore perſecutionis congre-
gari non potuiſſe cōcilium. Quod cognitor non con-
tempſit, & validum exiſtimans, à catholicis reſponſio-
nē popoſcit, atque inter hæc quæſiuit, vnde probaretur
tempus fuiſſe perſecutionis. Tunc Donatiſtæ protule-
runt martyrū geſta, vbi auditi & pro confeſsione paſsi
ſunt. Iuſsit etiā cognitor computare officium, & renū-
ciare conſideratis vtriſque conſulibus & diebus, & qui K
de cōcilio Cirtenſi, & qui de geſtis martyrum legebā-
tur, quia dictum fuerat à catholicis, poſt illorum mar-
tyrum paſsionem, vnde perſecutionis tempus probaba-
tur, prope annū conſecutum fuiſſe vſque ad conſulē &
diem concilij Cirtenſis. Reſpōſio autem computantis
officij menſem interfuiſſe ſuggeſſerat. Voluerunt ergo
catholici de tabulis tolli quod dixerāt, vt hoc ſolū ge-
ſta retinerent quod officium reſpōderat, hoc enim ve-
rios eſſe crediderant: Sed Donatiſtæ quod à catholicis
dictū erat, noluerunt de tabulis tolli, vnde catholici nō
contenderunt, vt eorū in hoc calumnioſus animus ap-
pareret. Porrò autē illud erat verius quod catholici di-
xerant. Officium autem in computando errans falſum
renunciauerat, quod poſtea cōſcripta & diligentius cō-
ſiderata geſta docuerunt, ſicut poteſt probare, quem li-
buerit legere & non piguerit cōputare. Nā geſta mar-
tyrum quibus oſtendebatur tempus perſecutionis, con-
ſulibus facta ſunt Diocletiano nouies, & Maximinia-
no octies, pridie idus Februarias: geſta antē epiſcopalia
decreti Cirtenſis poſt eorundē conſulatum, tertio no-
nas Martias, ac per hoc tredecim mēſes intereſſe inue- L
niūtur, plures vtiq; quàm vndecim, quos prius catholi-
ci minus diligenter cōputando reſponderant, ſed offi-
ciū vt falleretur, & menſem intereſſe reſponderet, eun-
dem conſulatum putauit: poſt conſulatum autem non
aduertit vbi annus iā alius agebatur. Proinde catholici
tanquam ex vera officij reſponſione cogebantur oſten-
dere, tempore perſecutionis illos vndecim vel duode-
cim epiſcopos in domum priuatam conuenire potuiſ-
ſe, Donatiſtis inſtantibus, vt hoc ex aliis conciliis oſtē-
derent, ſi aliquo tempore perſecutionis facta Epiſco-
porum concilia reperire potuiſſent. Quod catholici
quoniam tūc inquirere, & ad horam veteres chartas in
archiuis Eccleſiaſticis diſcutere non poterant, reſpon-
debant multo facilius duodecim homines in domum
conuenire potuiſſe eo tempore, quo etiam cōgregatio-
nes plebium fieri ſolebāt, quamuis perſecutione feruen-
te, ſicut ipſis geſtis martyrum monſtrabatur, qui confi-
tebātur in paſsionibus ſuis ſe collectam & dominicum
egiſſe. Hoc autem catholici dixerant: & antequam ſup-
putaret & reſponderet officium, dictum eſt etiam à ca-
tholicis, epiſcopalia geſta illa Cirtenſia quæ diligentia
maiorum vſque ad hæc tempora ſeruari & inueniri po
tuerint, ſic habenda quemadmodum illæ epiſtolæ Mē- M
ſurij & Secundi, quas Donatiſtæ recitauerūt. Cōcilium
quippe Carthaginēſe, vbi abſentem Cæcilianū ſeptua-
ginta damnauerunt, commemoratum eſt etiam à Mel-
chiade habitū, vbi Cæcilianus eſt abſolutus. Literæ ve-
ro illæ Menſurij & Secūdi nuſquam alibi commemo-
ratæ dicebātur, vnde nullo alio teſtimoniu veritas ea-
rum aſſerebatur, nec tamen ideo dicebant catholici fal
ſas eſſe. Dictum eſt etiam hoc à catholicis, vt probarēt
Donatiſtę ſi poſſent tempore perſecutionis ſic ad ſe in-
uicem ſcripſiſſe epiſcopos, quemadmodum Mēſurium
& Secundum ſcripſiſſe proferebant. Quod nō ideo di-
cebāt catholici, vt hinc illas Menſurij & Secundi lite-
ras falſas eſſe monſtrarēt, quæ ſeu veræ ſeu falſæ eſſent,
cauſæ nihil officerent, ſed vt hinc intelligerent Dona-
tiſtæ, quàm vana tergiuerſatione catholicos cogerent
alia proferre concilia perſecutionis tēpore cōgregata,
quia ſi eis ſimili obſtinatione diceretur, proferte & vos
alias epiſtolas perſecutionis tempore ſic ſcriptas & miſ
ſas, quæ ſi aliquo modo deprehēderētur, & codices oc-
cultati exigi poſſent, & ordo & curator & centurio &
beneficiarius

A beneficiarius ad diſcrimē capitis peruenire, qui Secundum tradere nolētem impunitum dimiſiſſe prodebantur, nullo modo ad horā reperirent alias epiſtolas tempore perſecutionis ab epiſcopis ad epiſcopos in tā longinqua terrarum ſimiliter datas. Cū ergo hinc diuturna conflictatio fieret, ſępe repetentibus Donatiſtis non potuiſſe tempore perſecutionis conciliū congregari ad epiſcopum ordinandum, quia in apoſtaſia erat mūdus, nec erant quibus ordinaretur, & cętera talia: catholicis autem reſpondentibus, quòd & epiſcopi facile congregarentur iam pauci, vt nec cōcilium dici debeat quando plebes congregabantur, ſicut geſta martyrum teſtarentur, & erant ſine dubio quibus ordinaretur epiſcopi, ipſę vtique plebes quas tunc ſolitas congregari geſta martyrum loquebātur. Hæc cum aſsidue multis & variis modis dicerentur & reſpōderentur, nam & domū priuatam Chriſtianis congregandis præſtitam conſtitit tempore perſecutionis, ſicut in quibuſdā geſtis martyrum loquebatur, quia Donatiſtæ dixerunt fieri non potuiſſe, vt illo tempore domum ſuam quiſquā præbe-
B ret, & commemoratum eſt vſqueadeo non eſſe incredibile quòd in priuatā domum pauci illi epiſcopi perſecutionis tempore conuenerunt, vt feruente perſecutione etiam in carcere doceātur baptizati martyres, & illic à Chriſtianis celebrata ſacramenta, vbi Chriſtiani propter eadem ſacramenta tenebātur incluſi: Inter hęc ergo tandem aliquādo, ſępe etiam cognitor interlocutus, fieri potuiſſe illum conuentum ab epiſcopis, quando & plebes congregatæ probabātur, compulit Donatiſtas, vt cōtra concilium iudiciumq; Melchiadis, quo Cæcilian⁹ purgatus atque abſolutus legebatur, ſi haberent aliquid dicerent, quoniam illic potius quàm in illo Cirtenſi concilio cauſa conſiſteret. Tunc Donatiſtæ ipſum Melchiadem cœperunt crimine traditionis arguere, & dicere maiores ſuos propterea illius iudicium refugiſſe, ꝙ traditor fuiſſet, quaſi non iam iudicio eius aſsiſterent, & reſponderent ſe in Cæcilianum non habere quod dicerent. Sed tamen, facto iudice intento, verū de traditionis crimine Melchiadis aliquod iudicium vel publicum vel eccleſiaſticum proferretur, ipſisq; catholicis id vt probaretur expectātibus & exigētib⁹, legerūt Donatiſtæ geſta quædā prolixiſsima apud præfectum, vbi nec præfectus ipſe cuiuſmodi eſſet appa-
C rebat, nec locus legebatur vbi hæc agebantur. Sed geſta ipſa multos multa Eccleſiaſtica tradētes longiſsima recitatione ſonuerūt, vbi nomen Melchiadis omnino nō ſonuit. Quibus peractis cum cognitor miraretur aliud promiſſum & aliud recitatum, illi adhuc eius patientiā depoſcentes, geſta alia recitarunt, in quibus legebatur Melchiades miſiſſe diaconos cum literis Maxentij Imperatoris & literis præfecti prætorij ad præfectum vrbis, vt ea reciperent quæ tempore perſecutionis ablata memoratus Imperator Chriſtianis iuſſerat reddi. Et cū his quoque geſtis nullum Melchiadis crimen & cognitori & catholicis defenſoribus appareret, dixerūt Donatiſtæ, Stratonem diaconum, quem cū aliis Melchiades ad recipienda loca eccleſiaſtica miſerat, ſuperioribus geſtis recitatum eſſe traditorem, & ideo volebant etiā Melchiadem crimine traditionis aſpergere, quòd diacono illo non degradato vteretur. In proſecutione autem ſua dixerunt Melchiadem tertium epiſcopum fuiſſe ab illo qui tunc erat cum traditio illa facta eſſet. Hic cognitor requiſiuit, vtrum ſaltem in illis traditionis geſtis eſſet expreſſum, quòd Straton diaconus fuerit. Et recitatum eſt eum hortatorem vaniſsimæ ſuperſtitionis appellatum, quod non ſolū ipſe, ſed etiam cæ- D
teri qui tradebant, appellabātur. Sed Donatiſtæ reſpōdebant à gentibus perſecutoribus in contumeliam religionis & diaconos & presbyteros ita vocitatos. Ergo catholici reſponderunt. Cū mirum non eſſet, eſſetq; in rebus humanis vſitatiſsimum, vt nō duo tantum, verū etiā plures homines vno nomine vocarentur: fieri quidem potuiſſe vt ille traditor Straton presbyter fuerit, iſte autem alius Strato diaconus, quoniā Donatiſtę dixerant & diaconos & presbyteros hortatores vaniſsimæ ſuperſtitionis à gentibus appellari; quanquam omnes clericos iſto contumelioſo nomine gentiles appellare potuerint, & multo eſſet incertius cuius gradus clericus ille traditor fuerit: veruntamen etiam ſi eum diaconum fuiſſe poſſet oſtendi, neque hoc eſſe incredibile aut mirum, cum ante paruum tempus in ipſa vrbe Roma duo Petri diaconi fuerint. Illud quoq; additum eſt à catholicis, quia etſi demōſtraretur, quod omnino nō demonſtrabatur, eundem Stratonem diaconum tradidiſſe, quem poſtea Melchiades ad recipienda loca eccleſiaſtica cum aliis diaconis miſit, non continuo Mel- E
chiadem iſto crimine aſpergi, quem potuit perſecutio longe facere abſentem, vt hoc omnino neſciret, eumq; innocentē putaret, quem nemo reum accuſando monſtrarat. Cōtrà hic fruſtra Donatiſtæ eadem per eadem diutiſsime clamauerūt. Poſt collationem ſanè etiam de Caſsiano Melchiadi calumniati ſunt, quia etiā hoc nomen & in diaconis inuenitur, quos ad præfectum miſit Melchiades, & in illis geſtis vbi facta traditio recitata eſt. Quod ſi in collatione dicerēt, facile potuit à catholicis reſponderi, in tanta turba Romanorū clericorum nihil mirum fuiſſe ſi duo vel plures non ſolum Stratones, ſed etiam Caſsiani reperirentur, cùm in duodecim Apoſtolis nō ſolum duo Iudæ, ſed etiam duo Iacobi legerentur, niſi forte ipſis licuiſſet Caſsienſem à Donato Carthaginenſi diſtinguere, cum timerent ne maior author ipſorum Donatus Carthaginēſis dānatus in Melchiadis iudicio putaretur, & catholicis nō liceret in tāta multitudine clericorū Romanorū habere plures ſimilibus nominibus appellatos. Falſum enim erat quod Donatiſtæ dixerāt, conuenire perſonas, cōuenire loca, conuenire regiones: quādo nec loca, nec regiones, nec ipſæ expreſſæ perſonarū dignitates de vtriſque geſtis, ſed ſola nominum conuenientia legebatur, quā in diuerſis perſonis generis humani conſuetudo frequenta- F
re non ceſſat. Spernens itaq; cognitor incertiſsimas ſuſpiciones, iuſsit aliquid manifeſtū contra illa geſta proferri, aut certè Conſtantini iudicium, cuius mentio iam facta fuerat, recitari. Et recitatum eſt iudiciū Conſtantini, quemadmodum ſe inter partes cauſam Cæciliani cognouiſſe, & ad Eumelium vicariū Africæ ſcripſiſſet, quòd remotis omnibus arbitris Cæcilianum innocentem, illos calumnioſiſsimos cognouiſſe teſtatus eſt, cōmemorans etiam in Arelatenſi oppido pro Cæciliano factum epiſcopale iudicium, cui iudicio iam plurimi ex diſſenſione cōſenſerant, reliquis adhuc reſilientibus & diſcordātibus: vnde ipſe de re tota inter partes coactus eſt iudicare. Poſt harum imperialium literarum recitationem, quæſiuit cognitor à Donatiſtis quid contradicerēt. Ibi Donatiſtæ rurſus ad Melchiadis calūnioſam criminationem redire conati ſunt: vnde cū eſſent cognitoris interlocutione depulſi, & ab eis eſſet flagitatū, vt contra iudicium Melchiadis, vel imperialem ſententiam, ſi haberent aliquid recitarēt, reſponderunt etiam imperatorias aures prauis ſuggeſtionib⁹ inflatas, Ibi eis

αὐτὰ δι' αὐτῶν.

G cognitor reſpondit, quod attẽtiſsime adoerterat inter
partes fuiſſe iudicatũ. At illi exigere cœperũt, vt hoc le-
geretur, vtrũ inter partes iudicauerit Imperator. Quod
cum fuiſſet cognitore iubente recitatũ, nihil inuenien-
tes quod dicerent, cœperunt de conſule memoratis im-
perialibus literis calumniari, quòd ſine conſule fuerant
recitatæ. Hioc exorto cõflictu, cũ Donatiſtæ inuidioſe
dicerent epiſcopale concilium cum conſule fuiſſe reci-
tatum, & Imperatoris literas conſolem non habere: &
catholici reſponderent, non ibi cauſam conſiſtere, co-
gnitor etiã interlocutus eſt euidentiſsimis legibus de-
finitum, imperialia conſtituta, etiam ſi conſules non le-
gerentur, in dubium non vocari. Deinde catholici vr-
gebant vt aperte dicerent falſum eſſe quod lectum eſt,
poſſe enim archiua conquiri. Sed hinc repulſi, velut
aliquid validiſsimum prolaturi, petierunt Optatum le-
gi, quod & ante petiuerãt, vnde ſe probaturos dicebãt
Cæcilianum ab Imperatore damnatum, & promiſſum
eis fuerat, ſed dilatũ. Prius ergo volebat cognitor vt ex-
primerent, vtrum literas imperatorias arguere falſitatis
H auderent. Quod quidem illi minime audebant: tamen
nihilominus conſulem deeſſe inuidioſiſsime cauſabã-
tur, Optatũ vero legi multo inſtantius flagitabant. Hęc
cum diutius agerentur, in alia charta illarum imperia-
lium literarum inuentus eſt conſul. Quod cũ eſſet ſug-
geſtum, Donatiſtæ dixerũt, Certè conſulem habere nõ
debuit: quaſi hoc aliquando dictum eſſet quòd habere
non debuerit, ac non etiam ſi conſul defuiſſet, non im-
pediri imperialis conſtituti veritatem. Quod cum eis
cognitor identidem reſpõdiſſet, recitatus eſt & Opta-
tus. Recitantibus Donatiſtis vbi ait, Eodẽ tempore idẽ
Donat⁹ petiit vt ei reuerti licuiſſet, & ad Carthaginem
accederet, tũc à Philomeno ſuggeſtore eius Imperato-
ri ſuggeſtum eſt, vt bono pacis Cæcilianus Brixæ tene-
retur, & factum eſt. In quibus verbis Optati, cum omni-
no nulla Cæciliani damnatio, ſicut illi demonſtraturos
ſe eſſe promiſerant, reperiri potuiſſet, iuſsit cognitor
totam paginam recitari, vt de ſuperioribus & inferio-
ribus verbis voluntas eius qui ſcripſerat noſceretur, &
ex officio recitatum eſt, Cæcilianus omnium ſupra me-
moratorum innocẽs eſt pronunciatus. Quod cum re-
citaretur, Donatiſtæ dixerunt hoc ſe non petiſſe reci-
I tari, ſtomachãtes aduerſus eos qui riſum tenere nõ po-
terant, cum audiſſent quàm apertam contra ſemetipſos
paginam protuliſſent. Deinde cum illis verbis quæ ipſi
recitauerant, extenuaſſe dicerent Optatum damnatio-
nem Cæciliani & exprimere noluiſſe, flagitatum eſt ab
eis vt aliunde manifeſtum legerent quod ab illo dice-
rẽt extenuatum. Quod cum minime potuiſſent, etiam
inde poſt aliquantas morarum inanium perplexitates,
cũ & de Donati nomine contendiſſent quòd non Car-
thaginenſis, ſed Caſenſis Donatus in iudicio Melchia-
dis aduerſus Cæcilianũ aſtitiſſet, quod & catholici con-
cedebant, aliquando tranſitum eſt. Deinde quia Con-
ſtantini literis, quibus eũ inter partes cognouiſſe, & pro
Cæciliano contra illos iudicaſſe cõſtabat, cognitor eos
ſi quid haberent reſpondere cogebat, petiuerunt ſuum
libellum eſſe recitandum, quem dicebant datum Con-
ſtantino à maioribus ſuis. In quo libello ſatis apertèque
monſtrarunt quàm falſum dixerint de dãnatione Cæ-
ciliani apud Brixã. Idem quippe libellus oſtẽdit quem-
admodum contra eos ſenſerit Conſtantinus. Nã ibi di-
cũt nullo modo ſe communicaturos antiſtiti ipſius ne-
buloni, paratóſque eſſe perpeti quicquid eis facere vo-
luiſſet. Quem Conſtantini antiſtitẽ nebulonem vtique
Cæcilianum intelligi volebant. Quomodo ergo eum K
Conſtantini antiſtitẽ dicebant, cui ſe contra Conſtan-
tinum loquentes non communicare confirmabant, ſi
eum apud Conſtantinum ſuperauerant, ita vt ab illo
Brixæ ſcirent eſſe damnatum? Cum ergo catholici di-
xiſſent hoc eos contra ſeipſos recitaſſe, hoc idem ipſe
etiam cognitor eſſet interlocutus, addiderũt etiam illi
ſuæ falſitati conuincendæ magnũ aliud firmamentum,
recitantes ipſius Conſtantini literas ſcribentis ad Ve-
rinum Vicarium, vt libero eos dimittat arbitrio, ſe iuſ-
ſiſſe inſinuans vt de exilio remearent. In quibus literis
Conſtantinus ſic eos deteſtatur, vt nihil illa indulgen-
tia poſſit deformius inueniri. Quos vtique non ita cul-
paſſet, ſed magis laudaſſet, ſi ab eis Cæcilianus apud il-
lum victus ab eoq; damnatus Brixæ relegaretur. Ac per
hoc ita contra ſeipſos proferentes atque recitantes, & à
Cæciliano ſe ſuperatos memorati Imperatoris iudicio
manifeſtiſsime monſtrauerunt, & ſuam falſitatem, qua
eum dicebant eſſe damnatum apertiſsime conuicerũt.
Et quia catholicos perſecutionem facere, ſe autem pati
gloriabantur, Cæcilianum tamen per ſuas accoſationes
ab Imperatore damnatum etiam falſo gloriari volue- L
runt. His itaque recitatis cum catholici dicerent & co-
gnitorem breuiter admonerẽt, quod etiam ipſe cerne-
bat pro ſe illa, hoc eſt, pro innocẽtia Cæciliani contra
illos fuiſſe recitata, & hoc idem etiam ipſe fuiſſet inter-
locutus, Donatiſtæ reſponderunt dicentes, De libero
arbitrio nihil dicit poteſtas tua. hoc enim putantes ſe-
cundum Conſtantini literas ſibi poſſe à præſente co-
gnitore concedi, eas etiam cõtra ſe pro Cæciliani cau-
ſa recitandas exiſtimauerunt. Hic cum eis cognitor re-
ſpondiſſet, aliud ſibi eſſe à præſentis temporis Impera-
tore præceptum, ierũt in aliud quod contra ſe identidẽ
multo mirabilius protulerunt. Recitauerunt etiam a-
lias literas eiuſdem Cõſtantini Imperatoris ad Probia-
num proconſulem datas, quæ quidem conſules nõ ha-
bebant, ſed nihil quaſi de obiectione mutua catholici
agere voluerunt, quãuis & hinc ſeipſos Donatiſtæ con-
uincerẽt quàm calumnioſe catholicis id obiecerint, cũ
prior chartula ex qua recitatum eſt iudicium Conſtan-
tini, quo abſolutus eſt Cæcilianus, cõſules non haberet,
qui tamen mox in alia chartula inuẽti ſunt. Iſtæ itaque
literæ ad Probianum procõſulem datæ, continent Im-
peratoris iuſsionem, qua præcepit vt ad ſe Vigentius M
mitteretur, cuius confeſsione in procõſulis Heliani iu-
dicio Felix Abtugnenſis ordinator Cæciliani à crimi-
ne traditionis fuerat abſolutus. Hoc autem imperiale
præceptum Ideo Donatiſtæ ſe recitare dicebãt, vt qua-
ſi oſtenderent Cæciliani cauſam adhuc fuiſſe ſuſpen-
ſam, etiam poſt illud iudicium quo ſe Conſtantinus
inter partes omnia terminaſſe iam ſcripſerat, cum &
in ipſis literis quas ad Probianum proconſulem datas
recitauerint, quibus quaſi oſtenderent adhuc pendere
iudicium, quoniam ad ſe mitti iuſſerat Imperator Vi-
gentium, tam contra ſe legerunt, vt omnino mirum
ſit quibus illa oculis aſpicere, vel quo ore pronunciare
potuerint. Ibi enim Conſtantinus dixit ab Heliano
proconſule audientiam præſtitam competentem, Fe-
licẽmque innocentem ab exuſtione codicum diuino-
rum conſtitiſſe, illos autem eſſe in præſentia confutan-
dos qui diuturnis diebus eũ interpellare non quieſce-
rent, vt eis liquido appareret fruſtra eos Cæciliano in-
uidiam comparare, & aduerſus eum violenter inſurge-
re voluiſſe. Hic ergo per illas literas nõ ſolum Cæcilia-
num, ſed etiam Felicem purgatũ, ſeq; innocentium per-

ſecutores

A ſecutores apud Imperatorem extitiſſe docuerunt. Hac
autem accepta opportunitate catholici recitandã protulerunt,& ipſius Heliani tunc proconſulis relationem
de hac re ad Conſtantinum datam, vbi ſe cauſam Felicis audiſſe & finiſſe commemorat, & ipſa geſta procõſularia quibus abſolutus eſt Felix, & omnium neceſſariarũ perſonarum teſtimonio à traditionis crimine innocens comprobatus. Quibus recitatis quid cõtradici
poſſet,cognitor inquiſiuit. Tũc Donatiſtæ quod & ante dicere cœperant, identidem repetierunt, quærentes
vtrum ex præcepto Imperatoris directus ad comitatũ
fuiſſet Vigentius,& quid poſtea geſtum eſt,vt oſtenderetur à catholicis exigentes & geſta procõſularia, quibus poſſent verbis refellere conãtes,quib^9 abſolutus eſt
Felix, obiicientes gratiam iudicis, vel ſuppoſitas fuiſſe
perſonas, & cætera quæ ſolẽt homines cõtra geſta quibus vincũtur ſuſpicioſa querimonia iactitare. Dicebãt
etiam nõ recte Felicem abſentem fuiſſe abſolutum. Ad
iſta reſpõſum eſt à catholicis,omnia quæ lecta ſunt, ad
abſolutionem Cæciliani & Felicis apertiſsime pertinere. ſi quid autem Donatiſtæ arbitrarentur miſſo ad co-
B mitatum Vigentio pro ſe fuiſſe iudicatum,& mutatum
eſſe iudicium, quo Cõſtantinus inter partes cognoſcẽs
purgato Cęciliano illos calumnioſiſsimos iudicauerat,
ipſos debere proferre. Quãdo autem hoc catholici dicebant,in illa temporis breuitate non poterãt conſiderari conſules, quorum ordinẽ in ipſis geſtis qui voluerit conſiderans,inueniet poſterius ab Imperatore Conſtantino abſolutum eſſe Cęcilianum,quàm Felicis cauſam ab Heliano procõſule diſcuſſam atque purgatam.
Poſt aliquot etiam annos Cõſtantinũ ſcripſiſſe ad Verinum vicarium, quas literas ipſi recitauerunt, vbi ſibi
aſſerebant liberum arbitrium ab illo Imperatore conceſſum.in quibus literis eos tanquam peſsimos & Chriſtianæ pacis inimicos oſtendit. Quod vtiq; nõ feciſſet,
ſi aliquid pro illis contra Cæcilianum iudicaſſet eũ ad
comitatum miſſus eſſet Vigẽtius. Cognitor ergo interlocutus eſt, non poſſe geſta quæ tanta roborauit antiquitas remoueri, niſi aliis poſterioribus geſtis econtrario recitatis. Dictum eſt etiã à catholicis magis ad declarandam Felicis innocentiam profuiſſe quòd abſens
fuerat abſolutos,quia gratiæ ſuſpicio ſi præſens eſſet po-
C tius oriretur. Vrgere deinde cognitor cœpit, vt ſi qua
poſteriora geſta Donatiſtæ haberent contra abſolutionẽ Cæciliani vel Felicis, iamiámq; proferrẽt. Hic illi ad
ea quæ iã totiens dixerant,& catholicis totiens ad omnia reſpondentibus tranſacta iam fuerant, rurſus quaſi
à capite redire & ea replicare conati ſunt. Vbi cum interlocutus eſſet cognitor, admonẽs vt eos iam pigeret
eadem repetere quæ peracta & tranſacta iam fuerãt, &
identidem proferre compelleret ſi quid recitãdum haberent aduerſus Cæciliani & Felicis ſic euidentiſsimas
abſolutiones, & illi nihil omnino aduerſus illa proferentes,eadem repetere non ceſſarent,vt de illis quæ dixerant iudicaretur,& cõtra cognitor illud potius flagitaret, vt legerent ſi haberent quod legi poſſet aduerſus
imperiale & procõſulare iudicium, vt poſſet de omnibus pronunciari,quoniam legibus prohibetur ſemiplenam proferre ſententiam, inſtarent etiam catholici vt
rebus omnibus cognitori manifeſtatis, & Donatiſtis
quid reſpondeant non inuenientibus, eadem repetentibus,tandem aliquando cauſa finiretur: in vltimo cognitor dixit, Si contrà nihil eſt quod legatis, exire dignemini,vt poſsit plena de omnibus ſcribi ſentẽtia. Et
vtriſque exeuntibus, ſententiam ſcripſit, quam rurſus
intromiſsis partib^9 recitauit, qua complexus eſt omnia D
quę de prolixa trium dierum actione potuit recordari.
In quibus quædam non eo ordine quo geſta ſunt commemorauit,omnia tamen veraciter poſuit, confutatos
à catholicis Donatiſtas omnium documentorum manifeſtatione pronuncians.

Collationis tertij diei finis.

AD LECTOREM.

Hoc loco ſequebatur Epiſtola nomine concilij Cirtenſis ad Donatiſtas, ſcripta poſt collationem, quam ipſe Auguſtinus negat eſſe inter Epiſtolas ſuas. Certe nos inter Epiſtolas comperimus, eóque non viſum eſt hic repetere. Eſt autem inter Epiſtolas 152. fo. 143. columna. 2.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS
epiſcopi Liber contra Donatiſtas poſt collationem.

E

QVid adhuc Donatiſtæ ſeducimini ab Epiſcopis veſtris, quorum fallaces tenebræ clara luce diſcuſſæ Cap. I.
ſunt, quorum apparuit error,
quorum pertinacia ſuperata eſt?
Quid adhuc vobis iactãt vana mẽdacia? Quid adhuc creditis hominibus victis, cum vobis dicunt iudicem præmio fuiſſe corruptum? Quod nouum faciũt?
Quid aliud omnes victi facere conſueuerunt, qui veritati conſentire nolunt, niſi vt de iudicis iniquitate mẽtiantur? Quærite ab eis,& ad hoc primum vobis reſpõdeant,quare auſi ſunt venire Carthaginem,& in vnum
locum nobiſcum collationis gratia conuenire? Iam
ante aliquot annos conueneramus eos publice, vt nobis conferentibus veritas appareret, & diſſenſio quæ
nos diuidit,de medio tolleretur. Sed ipſam veritatem
refugientes, actis reſponderunt, Indignum eſt vt in vnum conueniant filij martyrum, & progenies traditorum. Quare ergo modo nobiſcum conuenire volue- F
runt? Puto quòd non facerent quod eis videbatur indignum, niſi cognoſcerent non eſſe nos progeniem traditorum. Aut certe ipſi vobis reſpondeant, quare dixerunt indignũ eſſe vt in vnum conueniant filij martyrũ
& progenies traditorum, & in vnum poſtea nobiſcum
conuenerint. Quæ res eos coëgit facere quod indignũ
eſt? Nõ enim ligati adducti ſunt,ſed omnino liberi cõuenerũt. Si dixerint,quia iuſſerat Imperator: ergo tunc
faciunt quod indignum eſt quãdo iuſſerit Imperator?
Quid ergo iraſcũtur neſcio quibus traditoribus ad cauſam noſtram non pertinentibus? Codices enim dominicos perſecutoribus dare, vtique indignum eſt. Quod
cum fecit traditor, non habet crimen, quia iuſſerat Imperator. Hoc dicimus non ſecũdum veritatem, ſed ſecũdum ipſorum peruerſitatem: Ipſi enim dixerunt, publica geſta proclamant, apud acta dixerunt. Non quilibet ignotus, ſed Carthaginenſis Epiſcopus eorum Primianus hoc dixit. Primianus hoc ſcriptum magiſtratui
Carthaginis dedit, & à diacono dicendum apud acta
mandauit, Indignum eſt vt in vnum conueniant filij
martyrum,& progenies traditorum. Ecce conuenimus

G in vnum, quid ad iſta reſpondent? Si dicunt, non eſt in-
dignum: quare mētiti ſunt quādo indignum eſſe dixe-
runt? Si dicūt, indignum eſt: quod indignum eſt quare
fecerunt? Vno modo ſe potuerunt aſſerere quud indi-
gnum eſt nō feciſſe, & in illis Primiani verbis nō fuiſſe
mentitos, ſi dicant, indignum eſt vt in vnum conue-
niant filij martyrum & progenies traditorum: ſed nos
ideo vobiſcū in vnum conuenimus, quia cognouimus
vos non eſſe progeniem traditorū. Quod ſi ita eſt, qua-
re nobis iam cōuenientes in vnū, ipſas calumnias obie-
cerunt, niſi forte vt etiam nos eos cognoſceremus non
eſſe filios martyrum? Martyres enim teſtes dicuntur, te-
ſtes autem Chriſti, veri teſtes ſunt. Iſti autem falſi teſtes
inuenti ſunt, qui traditionis crimina & aliena alijs ob-
iecerunt, & nec ipſa probare potuerūt. Quid adhuc at-
tenditis humana mendacia, & diuina teſtimonia nō at-
tenditis? Quid adhuc victis hominibus creditis, & ve-
Cap. II. ritati quæ nunquam eſt victa non creditis? Veritas
enim dei, ſicut in ipſa etiam collatione probauimus,
perhibuit teſtimoniū Eccleſiæ ſuæ per multa documē-
ta ſcripturarum ſanctarum, per propheticas & euāgeli-
H cas literas, & locus deſignatus eſt vnde Chriſti Eccleſia
fuerat inceptura, & finis terræ quouſque peruētura. Per
omnes gentes futuram Eccleſiam ſuam dominus dicit,
Luca. 24. incipientē ab Hieruſalem. Diuina lectio recitatur quē-
Act. 2. admodum cœperit ab Hieruſalem, vbi primū congre-
gatis fidelibus miſſus eſt de cœlo ſpiritus ſanctus. Di-
uinæ lectiones recitantur quemadmodum ſe ab Hieru-
ſalem per vicina & longinqua diffuderit. Expreſſa ſunt
nomina locorum, manifeſta ſunt nomina ciuitatum, in
quibus Eccleſia Chriſti apoſtolico labore fundata eſt.
Quæ loca & ciuitates etiam epiſtolas ab Apoſtolis ac-
cipere meruerunt. Quas epiſtolas & ipſi in veſtris con-
gregationibus legunt, & tamen non communicant eo-
rum locorum & ciuitatū Eccleſiis, quæ ipſas epiſtolas
accipere meruerunt, obiicientes eis neſcio quæ crimina
Afrorum, quòd eorum contagione perierunt, cum ip-
ſi dixerint in hac ipſa collatione, quam modo Cartha-
gini habuimus, quòd nec cauſæ cauſa, nec perſonæ per-
Cap. III. ſona præiudicet. Tunc autem hoc dixerunt, quan-
do eis diximus, Concilium quod contra Cæcilianum
profertis, ſic non obeſt abſenti Cæciliano, quemadmo-
dum concilium, quod in cauſa Maximiniani factū eſt,
I vbi damnatus eſt Primianus, nō obeſt abſenti Primia-
no. Protulerunt enim ibi ſeptuaginta & quod excurrit
Epiſcopos, qui abſentem damnauerūt Cæcilianū, cum
proferantur non minus centum Epiſcopi partis ipſorū
qui damnauerant abſentem Primianum. Quia ergo di-
ximus eis, ſic illud non obeſſe Cæciliano, quemadmo-
dum hoc non obeſt Primiano, quoniam contra abſen-
tes facta ſunt ambo concilia: cōtinuo non inuenientes
quid reſpōderent, & horribiles anguſtias paſsi, dixerūt
nec cauſam cauſæ, nec perſonam præiudicare perſonæ,
quod aduerſus omnes humanas calumnias in ore ha-
bet vniuerſa catholica Eccleſia, nunc autem multo for-
tius multóq; liberius quando id ſemper veritas tenuit,
etiam inimicorum cōfeſsio cōfirmauit. Quis ergo hæc
ſine triſtitia perferat graui? Quis gemitum cohibeat?
Quis non in lachrymas & in vocem doloris erumpat,
qui hoc digne cōſiderauerit? Ecce vt ab Epiſcopis par-
tis Donati damnatus Primianus nō amittat epiſcopa-
tum, aut vt Primianus damnatus non inquietet partem
Donati, nec cauſæ cauſa, nec perſonæ perſona præiudi-
cat: vt autem Cæcilianus, quem abſentem inimici ſimi-
liter damnauerūt, non deputetur Epiſcopus, & cōtami-
net omnes Chriſtianas gentes vſque ad terminos terræ, K
& cauſæ cauſa, & perſonæ perſona præiudicat? Sed vo-
ce ipſius vnitatis clament Eccleſiæ Ponti, Bithyniæ,
Aſiæ, Cappadociæ, cæterarúmque orientalium regio-
num, ad quas beatus Petrus Apoſtolus ſcripſit, O pars
Donati, nō nouimus quid dicatis, quare nobis non cō-
municatis? Si Cæcilianus mali aliquid fecit, quod nobis
non probatum eſt nec demonſtratum, tamen ſi mali a-
liquid fecit, quare nobis præiudicat? Si nos audire non
vultis, voſipſos audite dicētes, nec cauſæ cauſa, nec per-
ſonæ perſona præiudicat. An vſqueadeo poteſt veſtra
peruerſitas, vt hæc verba valeant ne vobis præiudicet
Primianus, & hæc verba non valeant vt nobis præiudi-
cet Cæcilianus? Clament etiam ſimiliter Eccleſiæ *Cap. IIII.*
ſeptem orientales ad quas ſcribit Apoſtolus Ioannes, *Apoc. 2.*
Epheſi, Smyrnæ, Thyatiræ, Sardis, Philadelphiæ, Lao-
diciæ, Pergami, & dicant, Quid vobis fecimus fratres,
qui potius Donati quàm noſtræ cōmunionis eſſe vo-
luiſtis? Si Cæcilianus peccauit, quamuis & ipſius crimen
non potuiſtis oſtendere, quia ſicut Primianus veſter,
ſic etiam abſens iſte damnatus eſt. Verumtamen qualiſ-
cunque ille fuerit, nos vobis quid fecimus? Quare chri- L
ſtiani cum chriſtianis pacem habere non vultis? Quare
in nobis communia ſacramēta reſcinditis? Quid vobis
fecimus? Quare Primiani cauſa non præiudicat parti
Donati, niſi quia verū eſt quod dixiſtis, nec cauſæ cau-
ſa, nec perſonæ perſona præiudicat? Quare ergo cauſa
Cæciliani præiudicat hæreditati Chriſti in qua ſumus
Apoſtolorum labore plantati? Ad vnam noſtrum ſcri-
bit Apoſtolus Ioannes, quòd habeat pauca nomina in *Apoc. 3.*
Sardis, eorum, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua,
nec tamen ab eis qui in ipſa Eccleſia immundi fuerunt,
illorum paucorum veſtimenta polluta ſunt, quoniam
verum eſt quod dixiſtis, nec cauſam cauſæ, nec perſonā
præiudicare perſonæ. Quomodo ergo poteſt cauſa &
perſona Cæciliani præiudicare nobis? Aut ſi non præ-
iudicat, quare ſeparamini à nobis? Dicant etiam Eccle-
ſiæ ad quas Paulus Apoſtolus ſcribit, Romanorum, Co-
rinthiorum, Philippenſium, Coloſſenſium, Theſſaloni-
cenſium, nam de Galatia & Epheſo iam ſuprà dictum
eſt. Dicant ergo & iſti, literas ad nos datas fratres quo-
tidie legitis, qui vultis adhuc eſſe de parte Donati. In
ipſis epiſtolis per nomē pacis nos Apoſtolus ſalutauit,
dicens, Gratia vobis & pax à deo patre & domino no- M
ſtro Ieſu Chriſto. Quare pacem in noſtris epiſtolis le-
gendo didiciſtis, & eam nobiſcum tenere noluiſtis? In
tam longinquis terris trans mare poſitis Afrum no-
bis obiicitis Cæcilianum. Certe verum eſt quod dixi-
ſtis, nec cauſæ cauſa præiudicat, nec perſonæ perſona.
Quæ eſt iſta priuata & peculiaris ſanctificatio, qua vo-
bis licet vt Afræ parti Donati cauſa non præiudicet
Afri Primiani, nec perſonæ Primiani Carthaginenſis
præiudicet Muſticani Feliciani, & ad nos Africana
præiudicia tam longe præmittātur, vt nobis præiudicet
cauſa Cæciliani? Dicat etiam catholica Eccleſia in ipſa
Africa conſtituta, & per pacem atque vnitatem Chriſti
illis omnibus communione copulata, Dicat etiam ip-
ſa, Nec mihi Cæciliani cauſa præiudicat, contra quem
abſentem ſeptuaginta Epiſcoporū eſt prolata ſentētia,
quia nō præiudicat Eccleſiæ quæ toto orbe diffūditur,
in cuius cōmunione permaneo: aut certe præiudicet par-
ti Donati cauſa Primiani, quē ſui collegæ ſimiliter ab-
ſentē in numeroſiore cōcilio dānarunt. Si autē ideo nō
præiudicat, quia nec cauſa cauſæ, nec perſona perſonæ,
multo magis ſeruāda eſt iſta iuſtitia erga vnitatem ca-

tholicam

A tholicam Chriſti,ſi eã ſeruari erga ſe poſtulat pars Donati. Hoc Eccleſia catholica in Africa cõſtituta proclamat, O pars Donati, tu iſta verba dixiſti, tu iſta verba tua recognouiſti,tu iſtis verbis etiã ſubſcripſiſti,nec cauſa cauſæ,nec perſona perſonæ præiudicat. Ego iter ſpiritus olim requieſcẽtium recito Cæcilianum, tu adhuc vides & tecum habes in corpore Felicianũ,à quo damnatus eſt Primianus.In ipſa Primiani cauſa damnati, & poſtea ſicut erat epiſcopi,tibiq; ſociati, ſi tantum valet quòd nec cauſa cauſæ præiudicat,nec perſona perſonę, vt tibi non præiudicet hodie tecum viuẽtis communio Feliciani, mihi quomodo præiudicat olim defuncti memoria Cæciliani?Quid ad iſta reſpõdent, qui nobis adhuc iactãt inania, & ſuæ ſaluti ſi non ſe correxerint, nocitura mendacia? Quid adhuc dicunt nos iudicem corrupiſſe vt pro nobis ſententia proferretur? Nũquid & tanti apud nos meriti epiſcopum præclariſsimũ defenſorẽ corrupimus,vt pro nobis talia loqueretur?Hoc enim agebamus omnibus viribus, hoc inſtabamus, vt Cæciliani cauſa atq; perſona qualiſcũque fuerit,ad cau-
B ſam & perſonam Eccleſiæ, quam deus ſuis teſtimoniis roborauit,non pertinere monſtraretur.Hoc agebamus ſimilitudinibus euãgelicis,vt cauſa & perſona zizaniorum nõ præiudicaret cauſæ & perſonæ tritici, quanuis in eodem agro eadem pluuia ſimul creſcerẽt vſque ad meſſem,quãdo ſeparari oporteret. Vt cauſa & perſona paleæ non præiudicaret perſonæ frumẽti, quãuis in eadem area ſimul triturarẽtur donec nouiſsima ventilatione ſepararentur: vt cauſa & perſona hædorum non præiudicaret cauſæ & perſonæ ouium,quãuis communibus paſcuis vtraq; pecora permixta ſeruentur, donec
Mat.25. à paſtore ſummo,in iudicio nouiſsimo, alij ad ſiniſtrã, alij ad dexterã ſegregẽtur. Vt cauſa & perſona piſcium malorũ non præiudicet cauſæ & perſonæ piſcium bonorum, quanuis intra eadẽ retia tenerẽtur in extremo
Mat.13. littore ſeparandi, hoc eſt in fine maris, quod ſignificat finem ſeculi. Quibus parabolis & figuris Eccleſia prænunciata eſt vſq; in finem ſeculi bonos & malos ſimul habitura, ita vt nec mali bonis obeſſe poſſint, cum vel ignorãtur, vel pro pace & tranquillitate Eccleſiæ tolerantur, ſi eos prodi aut accuſari nõ oportuerit, aut aliis bonis nõ potuerit demonſtrari: ita ſane, vt nec emendationis vigilantia quieſcat,corripiendo, degradãdo, excõmunicãdo,cæteriſq; coërcitionibꝰ licitis atq; con-
C ceſsis, quæ ſalua vnitatis pace in eccleſia quotidie fiunt ſecũdum pręceptum apoſtolicum charitate ſeruata,qui
2.Theſ.3. dixit,Si quis autem non obaudit verbo noſtro,per epiſtolam hunc notate,& nolite cõmiſceri cum eo,vt erubeſcat:& non vt inimicum exiſtimetis,ſed corripite vt fratrem. Sic enim & diſciplina ſeruat patientiam, & patientia temperat diſciplinam, & vtrũque refertur ad charitatem, ne forte aut indiſciplinata patientia foueat iniquitatem, aut impatiẽs diſciplina diſsipet vnitatem.

Cap.V. Iſta cum fiunt à bonis, nõ inquinantur à malis,quia nec eorum peccatis conſentiendo communicant, & ab eis etſi non corporali ſegregatione, tamen ſpiritali vitæ diſsimilitudine & morum diuerſitate diſcedunt, eo
Eſa.52. modo obediẽtes præcepto dominico quo ait, Diſcedite inde,& immundum ne tetigeritis.Nam qui hoc non ſpiritaliter obſeruandũ putant, arrogantia vanitatis in illud incidunt quod per eundem Prophetam dominus
Eſa.65. deteſtatur dicens,Qui dicunt,noli me tangere, quoniã immundus ſum,hi fumus indignationis meæ.Hoc epiſcopi veſtri faciendum putauerunt,quãdo vtriſque noſtrum à iudice oblato cõſeſſu, nobiſcum ſedere noluerunt,dicentes ſibi ſcriptum eſſe, ne cum talibus ſedeãt. D
illud vtique nõ ſpiritaliter,ſed carnaliter intelligentes quod in Pſalmis poſitum eſt, Et cum impiis nõ ſedebo, Pſal.25.
& tamẽ fecerunt quod in eodem ipſo loco Pſalmi pariter prohibetur. Nã ibi dicit Propheta, Et cum iniqua agẽtibus nõ introibo.Si ergo nos quia iniquos vel nouerant vel potabant, ideo nobiſcum ſedere noluerunt, quare quod ſimiliter prohibetur,nobiſcum introierũt, ex parte ſancti,ex parte polluti,niſi quia ſcripturas ſanctas nõ intelligendo & carnaliter ſapiendo,ipſam vnitatem diſsipauerunt? Non itaque polluunt mali bonos in eodem agro,in eadem area,in eiſdem paſcuis,in eiſdem retibus conſtituti,quia non eis communicant boni,ſed altari & ſacramentis dei. Communicant autem malis,qui conſentiunt malorum factis. Scriptum eſt enim, Non ſolum qui faciunt ea, verumetiam qui con- Roma.1.
ſentiunt facientibus. Cum vero mali pacis conſer- Cap.VI.
uandæ neceſsitate tolerantur, non iniquitatis communicãdæ ſocietate appetuntur, vt cum zizaniis triticum ſuauem pluuiam pariter bibat, ſeruet tamen vbertatem ſuam,nec conuertatur in zizaniorum ſterilitatem, ſed Mat.13.
vtrunque ſimul vſque ad meſſem creſcat, ne forte cum E
colliguntur zizania,eradicetur ſimul & triticum:nullã cum bonis habẽt mali participationem ſalutis vel perditionis. Quæ enim participatio iuſtitiæ ad iniquitatẽ? 2.Cor.6.
Nullam habent cum bonis mali ſocietatem regni, aut ignis æterni. Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? Non habent mali cum bonis conſonantiam vitæ ac voluntatis.Quæ enim conſonantia Chriſti ad Belial? Nõ habẽt boni cum malis partem nec in pœna criminis, nec in præmio pietatis. Quæ enim pars fideli cum infideli? Et cum intra eadem retia donec ad littus perueniant, pariter diuina ſacramenta percipiant,iſti ſociantur, illi diſſociantur:iſti conſonãt,illi diſſonant:iſti habẽt partem cum miſericordia,illi cum iudicio:quoniam miſericordiam & iudicium cantat Eccleſia domino: & qui Pſal.100.
manducat indigne,iudicium ſibi manducat, nõ alteri. 1.Cor.11.
De ipſo quippe pane & de ipſa dominica manu & Iudas partem & Petrus accepit,& tamẽ quæ ſocietas,quæ cõſonantia,quę pars Petro cum Iuda? quoniã nec cauſa cauſæ præiudicat, nec perſona pſonæ. Siue ergo exeãt, de quibus ſcriptum eſt, Ex nobis exierunt,ſed nõ erant 1.Ioan.2.
ex nobis: ſiue intus iudicãtur eſſe de quibus beatus Cy- F
prianus apertiſsime loquitur dicens,Nam etſi videntur in eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniam zizania eſſe in eccleſia cernimus,ipſi de eccleſia recedamus.Quibus verbis epiſcopi veſtri nihil omnino auſi ſunt reſpondere, quanuis diu fruſtra contenderint,quòd non in Eccleſia prædicta ſint futura zizania,quia dixit dominus, Ager Mat.13.
eſt hic mũdus:nec dixit,ager eſt eccleſia. Nos autẽ mũdum pro Eccleſię ſignificatione poſitum dicebamus,ſicut etiam Cyprianus intellexit, quia per totũ mundum futura præfigurabatur eccleſia. Vnde illi dicebant,mũdum ſemper in malã ſignificationem poſitum: & teſtimonia de ſcripturis dabãt,quia ſcriptum eſt,Si quis di- 1.Ioan.2.
lexerit mũdum, non eſt charitas patris in illo:& cætera talia. Nos vero nõ ſolum in malam, ſed etiam in bonã ſignificationem mundũ in ſcripturis poſitum reſpõdebamus, & cõmemorabamus etiam illud quod ſcriptũ eſt,Deus erat in Chriſto mundum recõcilians ſibi. qui 2.Cor.5.
vtique non ſibi reconciliat niſi Eccleſiam. Siue ergo Cap.VII.
exeant mali, ſiue intus vel ignorentur, vel videantur, hoc agit miſericordia & iuſtitia dei, vt ſibi ad mala nõ conſentientibus bonis,mali non obſint,ſed vtriq; pro-

G priam ſarcinam portant: vt nec filius accipiat peccata patris, niſi cum fuerit in malis imitatus, ſed anima quæ *Ezech. 18.* peccauerit, ipſa morietur. Cum ergo malis conſentit ad malum, iam vnam cauſam habet cũ eis, & totius ſocietatis malorũ fit vna perſona: ac per hoc cũ ſimul pereũt, ſimulq; damnãtur, cauſa ſua & perſona ſua cuique præiudicat, nõ aliena. Cũ vero boni & mali idem verbum dei ſimul audiunt, & ſimul dei ſacramenta percipiunt, & tamẽ diſsimiles habent actuum ſuorũ cauſas, & diſsimiles gerunt voluntatis diuerſitate perſonas, eũdem cibum ſanctum aliis manducantibus digne, aliis indigne, nec cauſa cauſæ præiudicat, nec perſona perſonæ: ac per hoc quæcunque teſtimonia diuinarũ ſcripturarũ Epiſcopi noſtri commemorare potuerunt, quibus ab omni malorum hominum permixtione pura prænũciabatur Eccleſia, nõ qualis nunc eſt illis teſtimoniis prænunciabatur, ſed qualis poſt iſtam mortalitatem in vita æterna futura eſt.

Ca. VIII. Et quæcunque teſtimonia ſcripturarum poſuerũt de filiis, quos merito parẽtum imitando malitiam, vnam cum eis cauſam habere noluerunt, quod non intelligentes diuina teſtimonia ſecum H pugnare cogebãt, nec vtraſq; voces dei pro diuerſitate temporum, cauſarum, perſonarúmque diſtinguentes in concordiam redigebant, ſed ſicut cõtra nos ipſi, etiam volebant inter ſe ipſa diuina documenta pugnare. Nec mirum ſi pacem ſcripturæ dei nõ intelligebant, qui pacem cum eius Eccleſia non habebãt. Nos autem vtraq; accipientes teſtimonia, demonſtrabamus vtrorũq; cõcordiam. Nam & illud accipiebamus, quod in ſuis literis cõmemorauerũt Eccleſiæ dictum eſſe, *Eſa. 52.* Nec adiiciet vltra per te tranſire incircuncisus & immũdus. & illud *Mat. 13.* quod ſcriptum eſt, Sinite vtraq; creſcere vſque ad meſſem: ſed hoc eſſe in agro, illud futurum in horreo. Denique & ipſi qui diu cõtenderunt, dicentes zizania quæ cũ tritico ſimul creſcere vſq; ad meſſem permiſſa ſunt, non in Eccleſia, ſed in mundo eſſe, contra intellectum martyris Cypriani qui dixit, Etſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, nõ tamẽ impediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniam zizania in Eccleſia eſſe cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Et nolentes conſentire mundi nomine Eccleſiam poſſe ſignificari, contra verba Apoſtoli qui dixit, *2. Cor. 5.* Deus erat in Chriſto mũdum reconcilians ſibi: & contra ipſius verba domini qui dixit, I Non venit filius hominis vt iudicet mũdum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. *Ioan. 3. & 12.* Neque enim reconciliari deo & ſaluari per ipſum mundus poteſt, niſi mũdi nomine intelligatur Eccleſia, quæ ſola per eum deo recõciliata ſaluatur: tamen in illa ſimilitudine quam ex Euangelio *Mat. 13.* commemoramus, quòd & boni & mali piſces quouſque in littore, hoc eſt in fine ſeculi ſeparentur, intra eadem retia continentur, victi euidentia veritatis, malos in Eccleſia vſque in finem ſeculi permixtos eſſe cõfeſsi ſunt: ſed occultos eos eſſe dixerũt, quoniam ſic à ſacerdotibus ignorantur, quemadmodum piſces intra retia cum adhuc in mari ſunt à piſcatoribus non videntur. Quomodo ergo teſtimonium propheticum quod in ſua reſponſione poſuerunt, quod Eccleſiæ dictum eſt, *Eſa. 52.* Non adiiciet vltra per te tranſire incircuncisus & immundus, ad hoc tempus pertinere intelligitur, quando Eccleſia retibus cõparata eſt, quibus in mari adhuc poſitis piſces malos bonis permixtos vel occultos eſſe cõfeſsi ſunt? Vnde manifeſtum eſt nõ niſi de futuro ſeculo poſt iudicium nullum incircuncisum & immundum per Eccleſiam tranſiturum violentia veritatis, quę ſuos non in carne, ſed in corde torquet inimicos, vt etiam confiteantur inuiti.

Cap. IX. Ecce manifeſtum eſt quod dicebatur à nobis, diſtinguenda eſſe tempora Eccleſiæ, non K iam nunc eſſe talem, qualis poſt reſurrectionem futura eſt: nũc malos habere permixtos, tunc omnino non habituram: ad illam eius puritatem non ad huius temporis permixtionem illa diuina teſtimonia pertinere, quibus eam dominus prædixit ab omni malorum permixtione penitus alienam. Ecce etiam ipſi veritate euangelica nõ aliud coacti ſunt confiteri, quàm malos occultos nunc ei permixtos eſſe. Sed dixerunt, Ecce nunc tranſit per illam licet occultus immũdus, non eſt ergo tempus quod prædictum eſt dicente Propheta, Nõ adiiciet vltra per te tranſire immundus & incircuncisus: nunc ergo trãſeunt vel occulti. Nã & hoc ipſum quod ait, non adiiciet vltra: oſtendit eos prius ſolere trãſire, ſed vltra non tranſituros. Et à nobis inuidioſe requirebãt, quomodo potuerit in Eccleſia Chriſti diabolus ſeminare zizania, cũ ipſi faterẽtur in Eccleſia malos ſaltẽ occultos eſſe permixtos, nec vellent attẽdere à diabolo vtique ſeminatos. Hoc etiam ipſum quod ſibi acutũ inueniſſe videbantur, contra ſe potius proferebant. L

Cap. X. Si enim propterea retibus bonos & malos congregantibus Eccleſiam comparauit, quia malos in eccleſia non manifeſtos ſed latẽtes intelligi voluit, quos ita neſciunt ſacerdotes, quemadmodum ſub fluctibus quid acceperint retia neſciunt piſcatores: propterea ergo & areæ comparata eſt, vt etiam manifeſti mali cum bonis in ea prænunciarẽtur futuri. Neque enim palea quæ in area eſt permixta frumentis, etiam ipſa ſub fluctibus latet, quæ ſic omniũ oculis eſt cõſpicua, vt potius occulta ſint in ea frumẽta, cum ſit ipſa manifeſta. De hac autem areæ ſimilitudine, quia & ipſam intra cæteras ex Euangelio poſueramus, nihil in literis ſuis contra nos ſcribere potuerũt, niſi Hieremiam Prophetam dixiſſe, Quid paleis ad triticum? *Hiere. 23.* Quod ideo dixit, quia ſimilia non ſunt, nõ quia permixta eſſe nõ poſſunt, quia in horreo non ſimul erunt, non quia in area pariter non triturãtur, quãquam Hieremias cum hoc diceret nõ agebat de populo dei, ſed de ſomniis hominum & viſionibus Prophetarum, quia hæc duo nulla ſimilitudine cõparãda ſunt, ſicut plenitudini tritici, inanitas paleæ nõ poteſt comparari. Tẽtauerunt ſanè epiſcopi veſtri negare in euãgelio ſcriptum, quòd areæ ſit eccleſia com- M parata, ſed mox euangelicorũ verborum commemoratione conuicti, ad idẽ ſe conuerterunt, vt etiã ibi dicerent occultos malos ſignificatos, nõ manifeſtos, de quibus ſcriptũ eſt, Veniet ferens ventilabrũ in manu ſua, & *Mat. 3.* mũdabit aream ſuã, frumenta recõdet in horreo, paleas autẽ cõburet igni inextinguibili. Vos autẽ iudicate, aperite oculos, aures intẽdite veritati, ſi propterea ſicut ipſi dixerunt, dominus eccleſiã retibus cõparauit, quia non manifeſtos ſed latẽtes in eo voluit intelligi, quos ita nõ vident ſacerdotes, quẽadmodum piſces intra retia ſub fluctibus nõ vident piſcatores: nũquid & area ſub aqua vel ſub terra trituratur? Aut certè nocturnis horis, non in ſole cõteritur, aut in ea ruſticus cæcus operat̃? Quãto ergo melius ſeipſos corrigũt quàm euangelia ſancta peruertũt, & ad vanũ ſuæ mentis errorẽ eloquia dominica detorquere conãtur? Aut enim illa piſciũ ſimilitudo nõ propter occultos, ſed tãtũ propter mixtos in eccleſia malos, ꝙ ſicut illi ante litt⁹, ſic iſti ante vẽtilabrũ bonis in Eccleſia miſceãtur. Ipſi enĩ nos admonẽt vt in areæ palea, manifeſtos in Eccleſia malos intelligamus, qui piſces intra natantia retia ꝓpter occultos malos intelligi volũt, quia ſicut illos neſciũt piſcatores, ſic iſtos

neſciunt

A neſciunt ſacerdotes. Cur enim nõ dicamus, ſic ergo &
palea manifeſti ſunt mali, quia in aperto eam vidẽt tri-
turatores? Sed ſicut illi nõ poſſunt ante littoris exitum
ſeparari, ſic nec illa poteſt ante finem debitum ventila-
ri. Cuſtodit autem deus innocentiam ſanctorum & fi-
delium ſuorum, ſicut piſcium bonorũ, ſicut pinguium
frumentorum, vt intra iſta retia non eis noceant per-
mixta genera reprobanda, & in iſta area non eis noceat
permixta palea vẽtilãda, quia ſicut ipſi dixerũt, relege-
rũt, ſubſcripſerũt, nec cauſa cauſæ, nec perſonæ poterit
Caput XI. præiudicare perſona. Hæc verba negarẽt ſe forte di-
xiſſe, niſi ſua poſſent ſubſcriptione cõuinci. Ecce quàm
diligenter actum eſt pro ſalute noſtra, vt verbis noſtris
ſubſcriberemus. quod fieri omnino nolebant, & vt fa-
cerent, tandem aliquando pudore compulſi ſunt. Nam
extant verba eorum vbi hoc facere recuſarunt, rurſus
alia verba vbi hoc facere conſenſerũt, quod primo ne-
gauerãt. Omnia ſcripta ſunt, omnibus ſubſcriptum eſt.
Ideo enim videbantur nolle ſubſcribere, vt negare ſe
poſſent dixiſſe quod dixerant, & de geſtis corrupti iu-
dicis calumniari. Quod modo quia nõ poſſunt, dicunt
ipſum eſſe corruptum. Quod vt contra illos iudicaret,
B non niſi ipſi fecerunt, qui cõtra ſeipſos pro nobis tanta
dixerunt. Quæ vt negare non poſſent, etiam ſi coacti &
inuiti, ſuis tamen proſecutionibus ſubſcripſerunt. Ideo
ergo nolebãt ſubſcribere, vt liceret eis per calumniam
corruptorum geſtorum negare quod dixerant. & ideo
poſtea inſtante iudice conſenſerunt: quia ſentiebant
omnib⁹ apparere, nihil ſibi adiudicari nolẽdo ſubſcri-
bere, niſi ſe verba ſua vt ſibi legerentur timere. Malue-
rũt enim proſecutiones ſuas quibuſcunq; nebulis poſt-
ea defendere, quàm eas tam cito damnare. Sed videte,
rogamus vos, quemadmodum ipſa ſua defenſione ſe
prius implicent, & agant cauſam noſtram, & omnino
perimant ſuam. Nam poſt collationem poſteaquam vi-
cti appellare voluerunt, obiecta ſunt eis hęc verba, & ea
conantur peiore ſua implicatione defendere, quando
ab eis quid egerint quæritis. Ita enim vos putãt nõ ha-
bere cor, vt non intelligatis eos omnino eſſe ſuperatos,
quãdo vobis ea dicunt quæ omnino nõ dicerent ſi ali-
Caput XII. quid vtile quod dicerent inuenirent. Quis enim fe-
rat victos homines conqueri quòd nocte cõtra eos eſt
prolata ſententia: quaſi non ſæpe iudices audiendi ne-
ceſsitas teneat, vt vſq; ad multam partem noctis ſedere
C cogantur? Aut ideo non eſt verum quod dicitur, quia
per noctem dicitur? Nec audiunt ſcripturam clamau-
Pſal. 41. tem, Per diem mandauit dominus miſericordiam, &
Pſal. 91. nocte declarauit. Et iterum, Ad annunciandum mane
miſericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem.
Ad quod dixerunt, nocte veniſſe ad dominum tenen-
dum perſecutores: non attendentes quoniam ipſis no-
cturnis horis etiam dominus veritatem ſuis diſcipulis
prædicauit. Nec aduertere volunt quod ſcriptum eſt,
Act. 20. Apoſtolum Paulum vſq; ad medium noctis produxiſſe
ſermonem. Si haberent verum quod dicerent, nox eos
impedire nõ poſſet, ſed ſanè tenebroſiſsimam noctem
in ſuis mẽtibus patiebãtur, quando cõtra ſeipſos tam
proferebãt, nec ad veritatis lucem peruerſum animum
corrigebant. Et adhuc vtique dies erat, quando nobis
forenſi more de tempore præſcribebant, dicentes cau-
ſam lapſam eſſe, & agi iam omnino non poſſe: nec in-
telligentes nihil ſe hominibus oſtendiſſe, niſi quãtum
timuerunt ne ageretur vbi eorum peruerſitas, & catho-
lica veritas monſtraretur. Adhuc dies erat, quando vo-
lentes deſtruere iudicium Romani epiſcopi Melchia-
dis, quo purgatus & abſolutus eſt Cæcilianus, etiam D
ipſum Melchiadem traditorem fuiſſe dixerunt.
Cuius criminationis cum ab eis eſſet exacta proba- Cap. XIII.
tio, geſta prolixiſsima recitarunt, vbi Melchiadis no-
men quod aliquid tradiderit non fuit. Et recitauerunt
etiam alia geſta, vbi Melchiadẽ legebatur miſiſſe dia-
conos cũ literis Maxentij Imperatoris & præfecti præ-
torij ad præfectum vrbis, vt reciperent loca quę fuerãt
à Chriſtianis tempore perſecutionis ablata. Vbi cum
Melchiadis crimen nullum appareret, dixerunt ſupe-
rioribus traditionis geſtis traditorem Stratonem fuiſ-
ſe recitatum, quòd vocabatur vnus etiam ex diaconis
quos ad recipienda loca miſerat Melchiades, eundem
ipſum eſſe contendentes, & non oſtendentes. Neque
enim Stratonem qui tradiderat, ſaltem diaconũ fuiſſe
monſtrabant. Quod etiam ſi eſſet, reſpõdimus eis ante
paruum tempus, in eodẽ clero Eccleſiæ Romanæ duos
Petros diaconos fuiſſe. Ita mente cæci, tenebroſas ca-
lumnias innectebant, addentes etiam manifeſtiſsimam
falſitatem, quòd non ſolum nomen, ſed etiam loca &
regiones & perſonæ conuenirent, quibus non alius ſed
ipſe eſſe Straton oſtenderetur, cum in illis geſtis om-
nino nihil conueniens præter ſimilitudinem nominis
legeretur, qua plena eſt cõſuetudo generis humani, vt E
non ſolũ duos, ſed etiam plures vno nomine vocitent.
Nam ipſi quoque Donatum ſuum Carthaginenſem, ne
in iudicio Melchiadis ipſe damnatus putaretur, quem
multi pro magno habẽt, à Donato Caſenſi diſtinguẽ-
dum eſſe clamauerunt, quia Donatus Carthaginenſis
contra Cæcilianũ miſſus fuerat ad Melchiadis epiſco-
pale iudicium, tam craſſam noctem in corde geſtan-
tes, vt Donatum infamari nollent ſimilitudine nomi-
nis ſui, & Melchiadem maculari vellent ſimilitudine
nominis alieni. Nunc autem Stratoni etiam Caſsiani
nomen addere dicuntur, quod in collatione tacuerũt,
quaſi Straton ſolus cognomen tale habere potuiſſet, &
Caſsianus nõ potuerit. Nec attendere potuerunt inter-
na ſua nocte impediti, non ſolum duos Ioannes, vnum
baptiſtam, alterum euangeliſtam, ſed etiam duos Si-
mones, vnum Petrum, alterum magum: in ipſo deniq;
tam paruo numero Apoſtolorum, non ſolum duos Ia-
cobos, vnum Alphæi, alterum Zebedęi, ſed etiam duos
Iudas, vnum ſanctum, alterum diabolum, cui tamen Iu-
dæ Apoſtolo ſancto quiſquis ſimiliter mente cæcus de
crimine Iudæ traditoris calumniaretur, non niſi iſtos F
imitaretur. Non enim mirum eſt ſi tales iſtos calum-
niatores poſt tam longum tempus patitur exiſtimatio
Melchiadis de duobus Caſsianis, vel de duob⁹ Strato-
nibus, qualis euangelica veritas patitur de duobus He-
rodibus. Nam quia nõ eſt expreſſum quis Herodes pro
Chriſto occiſis infantibus continuo mortuus fuerit, &
quis Herodes cum Pilato dominum perſecutus ſit, pu-
tantes vnum fuiſſe, obiiciunt Euangelio crimen falſi-
tatis. Sic iſti putantes vnum fuiſſe Stratonẽ vel Caſsia-
num, obiiciunt Melchiadi maculam traditionis: & ta-
men illi tolerabilius errant, quum non ſolum nomen,
verumetiam dignitas conſonat, vterq; enim legitur rex
Herodes: iſti autem dignitatem cõſonare mentiti ſunt,
quia vtroſque diaconos fuiſſe nullo modo legere po-
tuerunt. Adhuc dies erat quando Cittenſe conci-
lium, ſi tamen concilium dicendum eſt, in quo vix vn- Cap. XIIII.
decim vel duodecim Epiſcopi fuerunt, vbi recitauimus
traditores fuiſſe quoſdam, qui cum Secundo Tigiſita-
no contra Cæcilianum ſententias protulerunt, falſum
volentes oſtendere, dixerũt perſecutionis tempore nõ

G potuiſſe in aliquam domum illos vndecim vel duodecim Epiſcopos congregari: & vt probarent tẽpus fuiſſe perſecutionis, protulerũt martyrum geſta, vt diebus & conſulibus cõſideratis, quod tempus fuerit appareret. Quæ martyrum geſta, cõtra ſeipſos protuliſſe conuicti ſunt. In eis quippe geſtis, manifeſtum eſt illo tempore perſecutionis Chriſtianas plebes ſolitas cõgregari. Vnde conſtitit non eſſe incredibile, quòd etiã illi epiſcopi in priuatam domum ſimiliter conueniſſe legebãtur, vt plebi quæ poterat, ſicut geſtis martyrum cõtinebatur, etiam perſecutionis tempore cõgregari, occulte ordinaretur epiſcopus, qui poſſet ſibi etiam ipſi occulte clericos ordinare in tanta neceſsitate, vbi anterior epiſcopus cum clero lapſus, per epiſtolam ipſius Secundi, quę ab iſtis allegata eſt, mõſtrabatur. Ex his martyrũ geſtis quę ipſi proferebãt, admoniti ſumus & in alia geſta martyrũ intendere, & inuenimus, & diximus, feruente tempore perſecutionis, & priuatam domum, quòd illi fieri potuiſſe negauerant, cõgregationi Chriſtianorũ fuiſſe conceſſam, & in carcere fuiſſe baptizatos, vt viderent quàm non eſſet incredibile tẽpore perſecutionis in pri-

H uatam domum paucos Epiſcopos congregari, quando & in ipſo carcere celebrabantur ſacramẽta Chriſti, in quo incluſi homines tenebãtur pro fide Chriſti. Quantum nos ergo adiuuerint geſta martyrum proferẽdo, quis non videat qui nõ ſimilem noctẽ habet in corde, qualem illi habebant qui hoc non videbant?

Caput XV. Qui etiã hinc geſtis ipſis Cirtenſibus calumniabantur, quia ibi dies & cõſules legebantur, & exigebant à nobis, vt aliqua eccleſiaſtica concilia proferremus, vbi dies recitarentur & conſules. Ipſi enim Carthaginenſe conciliũ factum ſine die & conſule proferebant. Dicebãt enim etiam concilium Cypriani cõſules non habere, vbi tamen legitur dies, in illo autem ipſorum Carthaginenſi nec dies. Nos autem, quod in manibus erat, Romanum concilium Melchiadis ſicut illud Cirtenſe & diem habere demonſtrabamus & conſules: neque enim tũc ad horam antiqua archiua eccleſiaſtica diſcutienda nobis fuerunt, vnde iſta cõſuetudo etiam veterum fuiſſe doceretur. Nec tamen inanes eis etiã nos calumnias mouere voluimus, quare in Cypriani cõcilio dies inueniretur, in ipſorum autem nõ inueniretur: quia illi vanas moras volebant innectere. Nã etiam hoc exigebant vt de ſcripturis ſanctis oſtenderemus alicubi dies & con-

I ſules eſſe conſcriptos, quaſi epiſcoporum concilia ſcripturis canonicis aliquãdo fuerint comparata, aut poſſint etiam ipſi de ſcripturis ſanctis proferre concilium, vbi Apoſtoli iudices ſederint, & accuſatũ aliquem vel damnauerint, vel abſoluerint. Et tamẽ reſpõdimus eis, etiam Prophetas libros ſuos prænotatis & definitis cõmendaſſe tẽporibus, quo anno, cuius regis, quoto menſe anni, quoto die menſis factum fuerit ſuper eos verbum domini, vt oſtẽderemus quàm inaniter & calumnioſe de diebus & conſulibus epiſcopaliũ conciliorum quęſtiones vaniſsimas excitarent. Fieri autem poteſt vt in codicibus ſit varietas, dum alij etiam dies & cõſules diligẽtia maiore deſcribunt, alij ſuperfluum prætermittunt. Sicut etiam codex de quo primum legimus iudicium Conſtantini, quo inter partes Cæcilianum innocẽtem, illos autẽ calumnioſiſsimos pronũciauit, diem & conſulem nõ habebat. Quo etiam illi inuidioſiſsime proclamauerunt quòd Imperatoris literas ſine die & conſule recitauimus, & tamen etiam ipſi alias eiuſdem Imperatoris literas in cauſa Felicis ordinatoris Cęciliani, quas mirabili cæcitate contra ſeipſos protulerunt, ſine

K die & cõſule recitarũt, nec eis inde aliquid obiecimus, ne ſimiliter vt ipſi tempora neceſſaria ſuperfluis verbis occuparemus. Hæc autem modo dicimus, vt vobis ſaltem oculus aperiamus, & tenebroſa nocte careatis, quã veſtri epiſcopi corde geſtabant, qui nocturnam ſentẽtiam cogitationi iudicis obiecerũt, & ipſi per diem interioribus tenebris inuoluti, mirabili cæcitate cõtra ſeipſos tanta dixerunt.

Cap. XVI. Leguntur in Actis apud Carthaginis magiſtratũ expreſſa verba Primiani, vbi dicit quòd parentes eorum, noſtri maiores varijs exilijs vexauerunt: & in collatione probare conantur accuſantibus maioribus ſuis, ab Imperatore Cæcilianum exilio eſſe damnatum. Dicunt in literis ſuis communionem ſuam eſſe eccleſiam veritatis, quæ perſecutionem patitur, non quæ facit: & conantur oſtendere Cæcilianum damnatum iudicio Imperatoris perſequentibus maioribus ſuis. Et hoc dicunt factum non per Donatũ Caſenſem, ſed per eum quẽ præ cæteris prædicant Donatum Carthaginenſem. Hoc enim ſcriptis ſuis per ſuos modo iactare dicũtur, vbi victi iudicem accuſant, quia noctẽ in corde ipſorũ nocturna veritas cõfutauit, Donatum illum, illum inquam Donatum, quem dixerunt Eccleſiæ Carthaginenſis ornamentũ, & martyrialis glo-

L riæ virum, ſic commendare voluerunt vt dicerẽt, quòd apud Imperatoris Cõſtantini cognitionem, ipſe reum & aſſeruerit & conuicerit Cęcilianum. Illũ ergo virum gloriæ martyrialis apud Imperatoris cognitionẽ, Cæciliani damnatio cõſecuta eſt. Illo viro gloriæ martyrialis accuſante & inſtante, Cæcilianus ab Imperatore damnatus eſt. Quod quidem nos falſum eſſe conuincimus, qui eiuſdẽ Imperatoris literas quibus ſe inter partes audiſſe & iudicaſſe teſtatur, vbi Cæciliano abſoluto atque purgato illorum calumnias deteſtatus eſt, prolatas archiuo publico recitauimus. Contra quas omnino quid reſponderent nihil inuenire potuerunt, ad eas cõfirmandas cõtra ſeipſos alia protulerunt. Proinde à maioribus eorum apud Imperatorem accuſatum conſtitit Cæcilianum, damnatum autem non conſtitit, immo etiam conſtitit abſolutum. Sed tamen vel vos videte quantũ adiuuerint cauſam noſtram epiſcopi veſtri, qui de illa voluerũt etiam falſitate gloriari. Si enim Donatus ille vir glorię martyrialis apud Imperatoris cognitionem reum aſſeruit Cæcilianum, & illo viro gloriæ martyrialis accuſante & inſtante, Cæcilianus ab Impe-

M ratore damnatus eſt, reſpondeant nobis quando hæc agebantur, quis erat martyr, vtrum Donatus qui hominem apud Imperatorem perſequebatur, an Cęcilianus, qui illo perſequente ab Imperatore damnatus eſt? Vbi eſt nunc illa definitiua regula ipſorum communionis Donati, eſſe eccleſiam veritatis quæ perſecutionem patitur, non quæ facit? Ecce patitur Cæcilianus, Donatus facit. Quis eorum eſt vir gloriæ martyrialis? Attendite, aduertite, nolite in errorem pernicioſum adhuc vſque ſeduci. Veritatem quę vobis occultabatur, deus aperire dignatus eſt: falſitatem quæ nobis oſtendebatur, deus confutare dignatus eſt. Tanto eius beneficio quare adhuc eſtis ingrati? Hoc eſt nempe quod vobis ſæpe dicebant, vnde cordis veſtri oculos aſtuta fallacia caligabant.

Cap. XVII. Et adhuc etiam conuicti inde ſe iactant, inde nos lacerant, quia nos facimus perſecutionem, ipſi patiuntur. Hoc eis remãſit omni ex parte ſuperatis, vnde adhuc nebulas faciant imperitis, hinc ſe quaſi oſtendẽtes eccleſiam veritatis, quæ perſecutionem patitur, non quæ facit. Non vos ergo adhuc fallant, hoc eis facimus, quod maiores ſuos, & ipſum quẽ prędicant velut martyrialis

A tyrialis gloriæ virum Cæciliano feciſſe gloriãtur. Hoc ille egit apud Imperatorem, vt conuictus Cæcilianus illius iudicio damnaretur. Hoc & nos egimus, vt iſti conuicti ſimilia paterentur. Si male fecit, quare hoc ille Donatus faciebat? Si autẽ recte fecit, quare hoc catholica Eccleſia parti Donati non faciat? Immo recte fieri nec illi dubitant, qui hoc maiores ſuos quos multum laudant, feciſſe gloriantur: nec nos dubitamus qui hoc eſſe faciendum negare non poſſumus, vt ſine effuſione ſanguinis, qui verbis nõ emendantur, aliqua mitiſsima pœna legum corripiantur inquieti. Et ſi forte imperator permotus mente, ſacrilegam pertinaciam grauiore ſupplicio ſtatuit eſſe plectendam, mitius agant iudices quibus ſemper licuit lenire atque emollire ſententiam: quamuis non poſsit oſtẽdi Cæcilianum ab Imperatore Conſtantino eſſe damnatum. A vobis tamen error ille ſublatus eſt, quo putabatis eam eſſe veram Eccleſiam quæ perſecutionẽ patitur, nõ quæ facit: fecit enim Donatus, paſſus eſt Cęcilianus. Et ſi perſecutionem patitur pars Donati, patitur cum illa etiam pars Maximiniani, quam & ipſi Chriſti Eccleſiam nõ eſſe confirmant. Ac per hoc & facere perſecutionem non eſt iniquitatis in-

B dicium, quia & boni faciũt malis, & mali bonis: & pati perſecutionem non eſt iuſtitiæ documẽtum, quia eam nõ ſoli boni pro pietate, ſed mali pro iniquitate patiũ-

Matth. 5. tur. Cum enim dixiſſet dominus, Beati qui perſecutionem patiuntur: ne inde ſe iactent hęretici, addidit, propter iuſtitiam. Nam quãta mala noſtris fecerint furioſiſsimi clerici & Circumcelliones partis Donati, noſtis & vos. Incenſæ ſunt Eccleſiæ, miſsi in flammas codices ſancti, incenſæ etiam priuatæ domus, rapti homines de ſedibus ſuis, & omnibus quę inerãt ablatis aut perditis, ipſi etiam laniati & excæcati. Nec ab homicidio potuit tẽperari, quamuis ſit mitius huic luci mori, quàm iſtam lucem auferre viuenti. Ventum eſt ad homines, non vt retenti aliquò ducerentur, ſed tamẽ vt iſta paterentur. Nec tamen noſtros ideo iuſtificamus quia iſta perpeſsi ſunt, ſed quia pro Chriſtiana veritate, pro Chriſti pace, pro Eccleſiæ vnitate perpeſsi ſunt. Illi autẽ ſub tã multis ſub tam ſeueris legibus, & ſub tanta Eccleſiæ catholicæ quã dominus ei tribuit poteſtate, quid tale patiũtur? Si quando enim morte mulctãtur, aut ipſi ſe occidunt, aut eorum cruentæ violentiæ dũ reſiſtitur occiduntur, non pro communione partis Donati, nec pro

C errore ſacrilegi ſchiſmatis, ſed pro apertiſsimis facinoribus ſuis & ſceleribus ſuis, quæ more latronũ ruentes furore & crudelitate committunt. Pro parte autẽ Donati vix aliquid tale patiuntur, quale Cæcilianum Donato inſtante paſſum eſſe dixerũt. Aut ergo perſecutio non omnis iniuſta eſt, aut non eſt perſecutio dicenda cum iuſta eſt. Quapropter aut perſecutionem pars Donati patitur iuſtam, aut perſecutionem nõ patitur, quia patitur iuſte. Non autẽ iuſte paſſus eſt Cæcilianus, quia innocẽs probatus & abſolutus eſt. Quod quidẽ illi negauerũt, & potius ab Imperatore damnatum eſſe dixerũt, & ideo maiores ſuos maximeq; Donatum, à ſe tanta prædicatione laudatum, Cæciliano perſecutionẽ feciſſe confeſsi ſunt. Illum autem cõuictum atque damnatum probare minime potuerunt, immo etiam, quòd nos dicebamus eum eſſe abſolutum atq; purgatum, ipſi quoque multa contra ſeipſos legendo firmarunt, & tamen liberum arbitrium ſibi ab imperatore conceſſum eſſe iactant. Victi itaq; & confuſi, id ſibi etiam nunc flagitabant debere cõcedi, quod maiores eorum Cæciliano non cõcedebãt, quem ſic apud Imperatorem accu-

ſarunt, quem illis accuſationibus ab Imperatore dam- D natum iſti etiam mentiri voluerunt. Si voluntas libera vnicuique tribuenda eſt, Cæciliano prius tribueretur. Si hæc non homini iudici permittenda, ſed deo potius dimittenda ſunt, Cæcilianus prius apud Imperatorem non accuſaretur. Expergiſcimini aliquando, non Ca. XVIII. vos tartareus obliget ſomnus, nõ in profundum ſacrilegi erroris adhuc impia cõſuetudo demergat: iam cõſonate paci, cohærete vnitati, acquieſcite charitati, cedite veritati, Eccleſiam catholicam incipientẽ ab Hieruſalem cognoſcite vſquequaq; diffundi. Luca 24. non communicat pars Donati, cui cauſa præiudicat Cæciliani. Totiens enim purgatus, totiens abſolutus, etiam ſi nõ eſſet innocens, nec cauſa cauſæ præiudicat, nec perſona perſonæ. Hæc verba per orbẽ terræ vniuerſa perſonat Eccleſia, clamat etiam membrũ illius in Africa. Teſtimonium dei noui, negotium Cæciliani non noui. Credo innocentem à veſtris maioribus inſectatum, quem lego totiens abſolutum: ſed qualiſcunque ſit cauſa eius, cauſæ meæ nihil præiudicat: qualiſcunque ſit perſona eius, perſonæ meæ nihil præiudicat. Vos hoc dixiſtis, vos ad hoc ſubſcripſiſtis, nec cauſa cauſæ præiudicat, nec perſona perſonæ. Ecce dominus dicit per omnes E gentes incipientibus ab Hieruſalem: diuinam veritatẽ Luca 24. in vna Eccleſia teneamus, & humanas lites aliquando finiamus. Nunquid enim verba iſta vbi dixerunt, nec cauſam cauſæ, nec perſonam præiudicare perſonę, vllo modo poſt iſtam collationem defendere potuerũt, ac non potius ſe multo perplexius implicarunt? Sic nanq; in quibuſdam ſcriptis ſuis locuti ſunt, cauſam cauſæ & perſonam non præiudicare perſonæ. A vobis, inquiunt, Cap. XIX. dictum eſſe memoriter recenſitum eſt, ſed alloquimur nobis nõ præiudicari ab iis qui à vobis vel reiecti ſunt, vel damnati. ij autẽ qui ex Cæciliani ordinatione deſcendũt, quos de prædeceſſore origo numerat ad reatum, quemadmodum nõ poſſunt ordinatoris ſui criminibus obligari, cum per ſeriem protenſus peccatorum funis quoſcunque communionis vinxerit vinculo, neceſſe eſt vt conſortes faciat eſſe peccati. O mira defenſio, tam denſum & arctum eſt vbi eis adhæſerunt pedes, vt eum euellere conantes, fruſtra & manus & caput figant, & in eodẽ luto hæſitantes arctius inuoluantur. In eodẽ luto hæſitãtes. Ex eis enim quos vel reieciſſe ſe, vel damnaſſe cõmemorant, hoc eſt ex Maximinianiſtis, ſecum habent Felicianum & damnatorem Primiani, & à ſe damnatũ F in cauſa Primiani. Quid eſt quòd funem tam lõgum à Cæciliano vſq; ad hęc tempora catholicæ Eccleſiæ implicare contendunt, & catenam ſuam in proximo non attendunt? Præclara quippe illa Bagaitana ſententia de Maximiniano & ſociis eius. Trahit, inquit, ad conſortium criminis plurimos catena ſacrilegij. Felicianus ergo iſta catena trahebatur. Sed illis nõ præiudicat Felicianus, quare nobis Cæcilianus? An forte vbi volunt pręiudicat, vbi autẽ nolunt, cauſæ nõ pręiudicat cauſa, & pro libidine ipſorũ fortior eſt funis antiquus quàm noua catena? Nõ præiudicat Maximinianus Feliciano à quo damnatus eſt, non præiudicat Maximinianus & Felicianus Primiano à quo dãnatus eſt, nõ præiudicat Maximinianus eis qui dilationem acceperũt, quibus in vno ſchiſmate ſociatus eſt: non præiudicat Felicianus parti Donati, à qua in eodem honore ſuſceptus eſt, nec baptiſmus quẽ in ſacrilego ſchiſmate dedit, ibi deſtructus eſt, & præiudicat Cæcilianus tot Chriſtianis gẽtibus, qui ſemel dãnatus eſt abſens? Quomodo Primianus ter abſolutus eſt præſens, quomodo nõ Primianus

G Præiudicat nobis olim defunctus ignotus, & iſtis non
præiudicat viuus, à quibus legitur paulò ante dānatus,
& quibus cernitur modo ſociatus? Nobis inuoluitur fu-
nis Cæciliani à quibus ignoratur, & illis nō inuoluitur
catena Feliciani, quorum in eum ſentētia recitatur vbi
ipſa catena dānatur? Illis licet dicere, ſuſcepimus quos
dānauimus pro pace Donati, quia nec cauſa cauſę præ-
iudicat, nec perſona perſonæ: & nobis non licet dicere
propter eos quos damnaſtis, non deſerimus pacē Chri-
ſti, quia nec cauſa cauſæ præiudicat, nec perſona perſo-
næ? O ferream frontem, ô furoris tenebras, nocturnam
ſententiam iudici obiicientes, & viſu cordis nocte pal-
pantes, offendētes, cadentes, cōtra nos rabide litigātes,
Cap. XX. & pro nobis tanta dicentes. Inſuper adhuc etiam
modo commemorare audēt prophetica & apoſtolica
teſtimonia, quibus nos vniuerſaliter in illa collatione
reſpondimus, oſtendētes ipſos Prophetas ſanctos cum
iniquis in vno tēplo, ſub eiſdem ſacerdotibus, inter ea-
dem ſacramenta verſatos, nec tamen à malis fuiſſe pol-
lutos, quia nouerant inter ſanctum & immundum, nō
ſicut iſti ſentiunt, corporaliter populum diuidēdo, ſed
bene iudicando & bene viuēdo diſcernere. Et hoc ſine
H intermiſsione faciebāt, vt in illa domo magna, ſicut di-
2. Timo. 2. cit Apoſtolus, alia vaſa in honorē, alia in contumeliā,
ſeipſos à talibus morum diuerſitate mundarēt, & eſſent
vaſa in honorem vtilia domino ad omne opus bonū
parata. Sed bene quòd ipſi ex multis teſtimoniis, quę in
literis ſuis non intelligentes inſeruerunt, quas in colla-
tione protulerunt & legerunt, tanquam præcipuum de
Aggæo Propheta teſtimonium modo poſt collationē
victi cōmemorarunt. In iſto ergo Propheta multo eui-
dentius quod volumus demōſtramus, quia non corpo
ralis ſed ſpiritalis contactus, qui fit per conſenſionem,
ipſe polluit homines, quorum cauſam vnam facit ipſa
conſenſio. Nam quando impios dominus etiā viſibili
pœna perdere voluit, ipſe ab eis iuſtos admonitione ſe-
Gene. 7. parauit: ſicut Noē cū domo ſua ab eis quos diluuio fue-
Gene. 19. rat perditurus: Sicut Loth ab eis quos igne fuerat con-
Nume. 16. ſumpturus: Sicut populū ſuum à ſynagoga Abiron, quā
fuerat extincturus. Ideo & illū qui non habebat veſtem
nuptialem, non illi qui inuitauerunt, ſed ipſe dominus
cuius erat conuiuium, ligari iuſsit & proiici. Neq; enim
& ipſe ſicut piſcis ſub fluctibus erat, & ſic ab inuitatori-
bus quomodo piſcis à piſcatoribus videri nō poterat.
I Proinde ne putaretur, ſicut iſti putāt, quòd velut vn⁹ in
turba latenter ſubrepſiſſet ignaris, cōtinuo dominus in
eodē ipſo vno, quē ligatis manibus & pedibus in tene-
bras exteriores ex illo conuiuio proiici iuſsit, multā ſo-
cietatem malorum eſſe intelligendam, inter quos pau-
ciores boni in cōuiuio dominico viuūt, ſignificare non
Matth. 22. diſtulit. Nam poſteaquā dixit, Ligate illi manus & pe-
des & proiicite eū in tenebras exteriores, ibi erit fletus
& ſtridor dentiū: cōtinuo ſubiecit, Multi enim ſunt vo-
cati, pauci vero electi. Quomodo hoc verū eſt, cum po-
tius vnus è multis fuiſſet proiectus in tenebras exterio-
res, niſi quia in illo vno grāde corpus figurabatur om-
nium malorū ante domini iudiciū cōuiuio dominico
permixtorum? A quibus ſe boni corde interim ac mo-
ribus ſeparant, ſimul mādicantes & bibētes corpus &
ſanguinem domini, ſed cum magna diſtinctione: quia
iſti in honore ſponſi induti ſunt veſte nuptiali, non ſua
Philip. 2. quærentes, ſed quę Ieſu Chriſti: illi autē non habent ve-
ſtem nuptialem, hoc eſt, fideliſsimam ſponſi charitatē,
ſua quærentes nō quæ Ieſu Chriſti. Ac per hoc etiā etſi
in vno eodemq; conuiuio, iſti miſericordiam mandu-

cant, illi iudicium, quia ipſius cōuiuij canticū eſt, quod K
& ſupra cōmemoraui, Miſericordiā & iudicium can- Pſal. 100.
tabo tibi domine. Nec ideo tamē dormit Eccleſiaſtica
diſciplina, vt corripiat inquietos. Neq; enim à populo
dei ſeparamus, quos vel degradādo vel excōmunican-
do ad humiliorem pœnitēdo locum redigimus: & vbi
hoc facere pacis & tranquillitatis Eccleſiæ gratia non
permittimur, non tamen ideo Eccleſiā negligimus, ſed
toleramus quæ nolumus, vt perueniam⁹ quò volumus,
vtētes cautela præcepti dominici, ne cum voluerimus Matth. 13.
ante tēpus colligere zizania, ſimul eradicemus & triti-
cum: Vtentes etiam exēplo & pręcepto beati Cypriani,
qui collegas ſuos fœneratores, fraudatores, raptores, pa
cis contēplatione pertulit tales, nec eorum contagione
factus eſt talis. Vnde & nos ſi triticum ſumus, eiuſdem
beati martyris verba fidentiſsime dicimus, quia etſi vi-
dentur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri
debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniam zizania
in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Hæc
verba iuſtiſsime ac piiſsime dicerent maiores noſtri,
etiam ſi Cæcilianū & aliquos Epiſcopos eius malos vi-
derent, quos tamen ab Eccleſia ſeparare non poſſent
propter illos quibus mali demōſtrari non poterant, &
eos bonos & innocentes putabāt: Hæc verba omnino L
dicerent, hoc omnino ſentirēt, ne cum vellent temere
zizaniam ſeparare, ſimul & triticum eradicarēt. Quòd
ergo iuſſus eſt quidam Propheta nec panem manduca- 3. Reg. 13.
re nec aquam bibere in Samaria, quò miſſus fuerat vt
corriperet eos, qui vaccas cōſtituerant adorādas more
idolorū Aegyptiorū, hoc omnino facere debuit quod
præceperat dominus, cui tunc eo modo illos corripere
placuit, vt nihil ibi alimentorū tangeret Propheta quē
miſerat. Nūquid enim in Eccleſia nō fit quotidie, quā-
do eos quos acrius corripimus, etiam ſi in eorū poſſeſ-
ſione ſumus, nihil ibi apud eos cōtingimus, vt ſentiant
quantū eorū peccata doleamus? Nunquid tamen ideo
etiam plebis diſceſsio facienda eſt, vt ſicut mollis her-
ba indiſcrete eradicentur infirmi, qui de pectorib⁹ ho-
minum & ignotis factis, etiam ſi nobis ſint cognita, iu-
dicare non poſſunt? Nam in ipſa Samaria & Helias &
Heliſæus erant, etſi ipſi in ſolitudine, nō tamē deuitan-
dorū ſacramentorum cauſa, ſed quia perſecutionē ab
impiis regibus patiebantur: Nam illic erant nō vtiq; in
ſolitudine ſeparata, quæ ipſe ignorabat Helias ſeptem 3. Reg. 19.
milia virorum, qui non curuauerunt genu ante Baal. 1. Reg. 15.
Denuq; inter præcipuos ſanctos habitus Samuël & gra- M
uiter Saülem corripuit, & cum eo tamē ad offerendum
deo ſacrificium ſine excuſatione perrexit, nec peccato-
rum eius cōtagione pollutus eſt, ſed omnino mundus
meritorum ſuorum cōſeruatione permanſit. Sed iſtam
nobis quæſtionem quāuis euidēter & in collatione &
modo ſoluta ſit, euidentius tamen ſoluit Aggæus, cuius
teſtimonū præ cæteris elegerunt, vt ſolum adhuc præ
omnibus iactent. Arguit dominus per Aggæū Prophe-
tam, populū ex Babylonia reſiduum vbi captiuus tene- Aggæi. 1.
batur, quòd domum dei negligerent, & ſuas domos ex-
tollerent, & dicit propterea ſe plaga ſterilitatis eorum
percuſsiſſe regionem. Tunc Zorobabel filius Salathiel,
& Ieſus filius Ioſedech ſacerdos magnus, & omnis ille
populus diuinitus inſpirat⁹ operari cœpit in domo do-
mini dei ſui. Sicut enim eadē ſcriptura dicit, Et ſuſci- Ibidem.
tauit dominus ſpiritū Zorobabel filij Salathiel ex tribu
Iuda, & ſpiritum Ieſu filij Ioſedech ſacerdotis magni, &
ſpiritū reſiduorum omnis populi, & introierunt & fa-
ciebant opera in domo domini omnipotentis dei ſui

quarta

A quarta & viceſima die menſis ſexti : ſecundo anno ſub
Dario rege. Ecce & dies & menſis & annus definitus
eſt, quando intrauerũt ad operandũ in domo domini.
Cedo quòd illi viri, & ille populus operans in domo
domini immũdus, præſertim quia dixerat ei dominus,
Ego vobiſcum: Denique videte quid ſequitur, cõtexuit
enim eadem ſcriptura & dicit, Septimo menſe vna &
viceſima die menſis, locutus eſt dominus in manu Ag-
gæi Prophetæ dicens ad Zorobabel filium Salathiel ex
tribu Iuda, & ad Ieſum filium Ioſedech ſacerdotem ma
Aggæi. 2. gnum, & ad omnem populum reſiduum, dicens, Quis
ex vobis vidit domum hanc in claritate priſtina? Et
quomodo videtis eam modo, cum nõ ſit in conſpectu
veſtro? Et nunc præuale Zorobabel dicit dominus, &
præuale Ieſu fili Ioſedech ſacerdos magne, & præuale-
ſce omnis populus terrę, dicit dominus omnipotens, &
ſpiritus meus præeſt in medio veſtrum. Bono animo
eſtote, quoniam hæc dicit dominus omnipotẽs, Adhud
ſemel & commouebo cœlum & terram, mare & ari-
dam, & concutiam omnes gentes, & venient omnia
electa gentium, & implebo domum hanc, dicit domi-
nus omnipotens: & cætera quæ addidit, etiam futura
B prophetans quæ domini noſtri Ieſu Chriſti rectius in-
telligi ſolẽt, cuius populus veriſsimum & ſanctiſsimum
eſt templum dei, non etiam in eis qui permixti toleran
tur, ſed etiam in eis qui nunc interim à talibus bene vi-
uendo ſpiritaliter ſeparantur, pòſt vero etiam corpora-
liter ſeparandi ſunt. Veruntamen illum populum cui
prophetia iſta prænunciata eſt, & qui tũc operabatur in
domo dei, vbi erant & illi duo, Zorobabel filius Sala-
thiel, & Ieſus filius Ioſedech, quomodo ſit exhortatus &
commẽdatus à domino, ſatis in promptu eſt videre in
his verbis prophetiæ quæ ſicut dicta ſunt inſeruimus.
Nunquidnam ergo iſtum populũ immundũ poſſumus
dicere, ad quẽ ſi quis acceſſerit inquinabitur, cui popu-
lo dicitur, Et nũc pręuale Zorobabel dicit dominus, &
præuale Ieſu fili Ioſedech ſacerdos magne, & præuale-
ſce omnis populus terrę dicit dominus omnipotens, &
ſpiritus meus præeſt in medio veſtrum? Quis demen-
tiſsimus dixerit iſtum eſſe populum ad quem ſi quis ac-
ceſſerit inquinabitur? Nunc ergo attẽdite quid poſt il-
lam prophetiam, quę huic populo de Chriſti tẽporibus
annunciata eſt, conſequenter ſcriptura cõtexit, Quarta
& viceſima noni menſis anno ſecundo ſub Dario rege,
C factum eſt verbum domini ad Aggæum Prophetam, di
Ibidem. cens, Hęc dicit dominus omnipotens, Interroga ſacer-
dotes legem domini, dicẽs, Si ſumpſerit homo carnem
ſanctificatã in ſummo veſtimenti ſui, & attigerit ſum-
mum veſtimenti ſui, panem aut pulmẽtum aut vinum,
aut omnem eſcam, ſi ſanctificabitur? Et reſponderunt
ſacerdotes & dixerunt, non. Et dixit Aggæus, Si tetige-
rit inquinatus in anima aliqua horum, ſi inquinabitur?
Et reſpõderunt ſacerdotes & dixerũt, inquinabitur. Et
reſpondit Aggæus & dixit, Sic populus hic & gens hęc
in conſpectu meo dicit dominus, & ſicut opera ma-
nuum ipſorum: & quicunque acceſſerit ad illum inqui-
nabitur propter præſumptiones eorum matutinas à fa-
cie labiorum ſuorũ, & odio habebatis in portis arguen-
tes. Quia eſt iſte populus tam immundus, vt quiſquis
ad illos acceſſerit, inquinetur? Nunquid ille cui dictum
eſt, Præualeſce, & ſpiritus meus in medio veſtrum? Ab-
ſit vt ille ſit. Duo igitur erunt, Vnus immundus, & alter
qui ad immundum prohibetur accedere, qui exhorta-
batur præualeſcere, quia ſpiritus dei erat in medio eo-
rum. Si ergo duo erant, oſtendãtur & duo tẽpla, vnum

quò iſte, alterum quò ille ingrediebatur. Oſtendãtur & D
duo altaria, vnũ in quo iſte, alterũ in quo ille victimas
offerebat. Oſtendantur & ſacerdotes, huius alij, & illius
alij, qui pro ſuo quiſque populo ſeparatim ſacrificabãt.
Si autem quiſquis hoc affirmare conatur, inſanit, ſic
erant iſti duo populi in vno populo, ſub vno ſacerdote
magno, vnum templum intrantes, ſicut erant etiam ſub
vno Moyſe quidam deum offendẽtes, quidam deo pla-
cẽtes, de quibus Apoſtolus dicit, Non in omnibus illis *1. Cor. 10.*
beneplacitum eſt deo. Neque enim ait, in omnibus illis
beneplacitum non eſt deo: tanquam omnes diſplice-
rent deo, ſed ait, non in omnibus illis beneplacitum eſt
deo: ergo in quibuſdam, nõ in omnibus. Et omnes ſub
eiſdem ſacerdotibus erant: in vno eodemq; tabernacu-
lo, in vno eodemque altari hoſtias offerebant, & tamen
diſtinguebantur factis, non locis: animo, non templo:
moribus, non altaribus. Sicut alij ad alios non accede-
bant, ne ab eis inquinarentur: hoc eſt, eorum malis fa-
ctis non conſentiebant, ne ſimul damnarentur. Non
enim & illos malos Moyſes tãtus Propheta neſciebat,
quorum impia murmura & horrendas amaritudines
quotidie ſufferebat. Sed iſtum neſciiſſe faciamus. Nun- E
quid & Samuël Saülem neſciebat, quem per os eius æ- *1. Reg. 15.*
terna ſententia damnarat deus? Veruntamen & ipſum
& ſanctum Dauid vnum dei tabernaculũ intrantes in-
ter eadem ſacrificia videbat, ſed diſtincte vtique vide-
bat, quia diſtinctos videbat, & vnũ eorum in æternum
amabat, alium pro tempore tolerabat. Sicut & Aggæus
nouerat in vno populo duos populos, vnum templum
intrantes, ſub vno magno ſacerdote viuentes, & alterũ
oſtendebat immundum, alterum ad immundum acce-
dere prohibebat, & tamen nec illos nec ſeipſum ab eo-
dem templo & ab eiſdem altaribus ſeparabat. Ergo ſpi
ritalem prohibebat acceſſum conſenſionemq; factorũ,
quod & ipſa verba clamant, ſi aures aſsint quas animo-
ſitas furioſa non claudat, aut ſtrepitus variæ contentio-
nis non impediat. Ait enim Propheta, Omnis qui ac- *Aggæi. 2.*
ceſſerit illò, inquinabitur. Vitiũ notat quo accedi pro-
hibuit, non homines ab hominibus corporali diiun-
ctione ſecluſit. Acceditur autem ad vitium corruptio-
nis, vitio cõſenſionis. Ac ne quiſquã diceret illum po-
pulum, cui primo dictum eſt, Præualeſce, quoniam ſpi-
ritus meus præeſt in medio veſtrum: paucis interpoſitis
diebus in deterius commutatum, vt audire mereretur,
Sic populus iſte & gens iſta, omnis qui acceſſerit illò, F
inquinabitur. dies enim fermè nonaginta computãtur
inter verba illa quæ bona in populum dicta ſunt, & iſta
quibus eius immunditia vitanda pręcipitur. Ne quia er-
go hoc putaret, bonum illum populũ, quamuis hoc par-
uo temporis interuallo tam peſsimum effectum, videte
quod ſequitur, attendite quid dicatur eo ipſo die, hoc
eſt, viceſima & quarta noni menſis, quo die dictum eſt,
Sic populus iſte & gẽs iſta, omnis qui acceſſerit illò, in-
quinabitur. cum enim hoc dixiſſet, & mala eorum com
memoraſſet, quorum merito demonſtrarentur immũ-
di, addens etiam & dicens, Odio habebatis in portis ar- *Amos. 5.*
guentes: continuo ſubiunxit, Et nunc ponite in cordi- *Aggæi. 2.*
bus veſtris à die hoc, & ſuprà, priuſquam ponatur lapis
ſuper lapidem in templo domini, qui eratis cum mit-
tebatis in capſella viginti ſata hordei, & fiebant decem
ſata: & intrabatis in torculari exhaurire quinquaginta
amphoras, & fiebant viginti. Percuſsi vos infœcundi-
tate, & venti corruptione & grandine omnia opera ve-
ſtra, & non eſtis conuerſi ad me dicit dominus. Conſti-
tuite igitur corda veſtra à die hoc & deinceps à quarta

G & viceſima noni mēſis, & à die qua fundatum eſt tem-
plum domini, ponite in cordibus veſtris, ſi adhuc co-
gnoſcetur in area, aut ſi vitis, aut malum, aut ficus, aut
malogranatum, & ligna oleæ quæ non fecerunt fru-
ctum, à die hoc benedicam. Ecce ipſo die etiam bene-
dici meruerunt. Benedictio ergo hæc puto quòd non
pertineat ad illos ad quorum immunditiam prohibet
accedi, ſed ad illos bonos qui prohibentur accedere. In
vno ergo fuerũt & permixti & ſeparati: permixti quip-
pe corporali tactu, ſeparati autem voluntatis abſceſſu.
Sed more ſuo ſcriptura loquitur, quæ ſic arguit malos,
tanquam omnes in eo populo mali ſint: & ſic conſola-
tur bonos, tanquam omnes ibi tales ſint. Pro nobis er-
go Epiſcopi veſtri, etiam in eo quod poſt collationem
victi ſubſcripſiſſe dicuntur, Aggæi Prophetiam poſue-
runt, vnde commemorant euidentius probari quod di
cimus, quia in vno populo, in vno templo, ſub eiſdem
ſacerdotibus, inter eadem ſacramenta, hominibus diſ-
ſimili voluntate in mentibus & diuerſis moribus ſepa-
rantibus, nec cauſa cauſæ, nec perſonæ poteſt præiudi-
care perſona. Id etiam quod ex Apoſtoli Epiſtola, ſcri-
2. Corin. 6. ptis ſuis etiam modo commemorant, vbi ait, Nolite iu-
H gum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio
luci ad tenebras? &c. quæ ſupra commemorauimus, &
quomodo recte intelligeretur oſtendimus, quid aliud
agunt, niſi vt nos commemorent quibus hoc Apoſto-
lus ſcripſerit? In eo quippe populo Corinthiorũ quod
dicimus demonſtramus, ne forte arbitrentur prophe-
tarum tantummodo moris fuiſſe, & non ad noui teſta-
menti, ſed ad veteris conſummationē pertinere, ſic ar-
guere reprehēſibiles, quaſi omnes in eo populo arguā-
tur: & ſic alloqui laudabiles, quaſi omnes ibi laudentur.
1. Corin. 1. Ecce & ad Corinthios ſic Apoſtolus loquitur, Paulus
vocatus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem dei, &
Soſthenes frater, Eccleſiæ quæ eſt Corinthi, ſanctifica-
tis in Chriſto Ieſu vocatis ſanctis, cũ omnibus qui in-
uocāt nomen domini noſtri Ieſu Chriſti in omni loco
ipſorum & noſtro: gratia vobis & pax à deo patre no-
ſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo ſem-
per pro vobis, in gratia dei quæ data eſt vobis in Chri-
ſto Ieſu, quia in omnib[9] diuites facti eſtis in illo, in om-
ni verbo & in omni ſcientia, ſicut teſtimonium Chri-
ſti confirmatum eſt vobis, ita vt nihil vobis deſit in vl-
I la gratia. Quis hæc audiens credat in Eccleſia Corin-
thiorũ eſſe aliquos reprobos, quandoquidem verba iſta
ſic ſonāt, velut ad omnes directa ſit iſta laudatio? Et ta-
mē paulopoſt dicit, Obſecro autem fratres vt idipſum
dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. Rurſus
tanquam in hoc horrendo vitio velut omnes arguens
Ibidem. atq; increpans, dicit, Diuiſus eſt Chriſtus? Nũquid Pau-
lus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli bapti-
zati eſtis? Puto autē eos qui in eo populo dicebant, Ego
ſum Chriſti: nō duxiſſe iugum cũ eis qui dicebant, Ego
ſum Pauli, ego autē Apollo, ego vero Cephæ: & tamen
omnes ad vnũ altare accedebāt, & eadē ſacramēta cō-
municabāt, qui eadē vitia non cōmunicabāt. His enim
1. Corin. 11. Corinthiis etiā illud dictum eſt, Qui māducat & bibit
indigne, iudiciũ ſibi māducat & bibit. Quid enim aliud
Apoſtol[9] niſi iſtos vaniloquos cogitabat, vt ei nō ſuffi-
ceret dicere, iudiciũ māducat & bibit: niſi adderet, ſibi:
ne hoc etiam ad illos pertineret, qui pariter quidē ſed
nō iudicium manducabāt? In ipſis etiam Corinthiis ibi
erant qui non credebant reſurrectionem mortuorum,
quę ſingularis fides eſt Chriſtianorum. Quod eis ita di-
1. Corin. 15. cit Apoſtolus, Si autem Chriſtus prædicatur quòd re-
ſurrexerit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vo- K
bis, quia reſurrectio mortuorum non eſt? Non dixit in
hac terra vel in hoc mundo: ſed, in vobis, inquit. Neq;
poſſet de Chriſti reſurrectione præſcribere, niſi iam
vtique Chriſtianis, quibus de ipſa reſurrectione Chri-
ſti dicit, Sic prædicamus, & ſic credidiſtis. Nunc atten-
damus verba illa quibus Corinthiorum Eccleſiam in
Epiſtolæ principio ſic laudat, vt dicat, Gratias ago deo 1. Cor. 1.
meo ſemper pro vobis in gratia dei quæ data eſt vobis
in Chriſto Ieſu, quia in omnibus diuites facti eſtis in
illo, in omni verbo & in omni ſcientia, ſicut teſtimo-
nium Chriſti confirmatum eſt in vobis, ita vt nihil vo
bis deſit in vlla gratia. Ecce ſic erant ditati in Chriſto
in omni verbo & in omni ſcientia, ita vt eis nihil de-
eſſet in vlla gratia, vt in illis eſſent qui reſurrectionem
mortuorum adhucuſq; non crederent. Puto autē quòd
iſti quibus nihil deerat in vlla gratia, non ducebant iu-
gum cum eis qui reſurrecturos mortuos nō credebāt.
Ecce quomodo nō ducunt iugum cũ infidelibus, quā-
uis eidem populo miſceantur, & ſub eiſdem ſacerdoti-
bus, eiſdem ſacramentis imbuantur. Denique ipſe Apo
ſtolus ne huic infidelitati conſentirēt, quorum iam fi-
des tenebat reſurrectionē mortuorũ, non eis præcepit L
corporalem ſeparationem. multi quippe erant, nō ſicut
ille vnus, qui vxorem patris ſui habuit, quem liberiore 1. Corin. 5.
correptione & excommunione iudicat dignum. Lōge
aliter iſte, aliter vitioſa curanda & ſananda eſt multi-
tudo, ne forte ſi plene ſeparetur, per ſchiſmatis nefas
etiam triticum eradicetur. Eos ergo qui iam credebant
reſurrectionem mortuorum, ab his qui eam in eodem
populo non credebant, nō corporaliter ſeparat ſed ſpi-
ritaliter ſeparare non ceſſat, dicens, Nolite ſeduci, Cor- 1. Corin. 15.
rumpunt mores bonos colloquia mala. Non eorũ con-
greſſum, ſed conſenſum timet, ne malis colloquiis ac-
commodent fidem, quæ corrumpũt bonos mores. Mo-
ribus ergo eos non altaribus admonet ſeparari. Poſtre-
mo antequā eis hæc Apoſtolus ſcriberet, in eadem Ec-
cleſia erant qui reſurrectionem non credebant, in qua
erant quibus nihil deerat in vlla gratia, & illi iſtos in-
fidelitate ſua non inquinabant, quia iſti illis ad eādem
infidelitatem non conſentiebant. Ecce quomodo illò
non acceditur, ne quiſquis acceſſerit inquinetur: Ecce
quomodo nulla participatio eſt lumini ad tenebras: Ec 2. Corin. 6.
ce quomodo quamuis intra eadem retia natent piſces Matth. 13.
vtriq;, nec cauſa cauſę præiudicat, nec perſona perſonę. M
Quod cum ita ſit, quę iam cruda ſtultitia, quis iam fer-
reus cordis ſomnus poſſet non aliquando ſentire Cæ-
ciliani cauſam catholico orbi terrarum, cui non com-
municat pars Donati, præiudicare nō poſſe, ſi non prę-
iudicat parti Donati cauſa Maximiniani, vel poti[9] cau-
ſa Feliciani & Primiani modo coniunctorũ, pauloante
damnatorũ? Sufficit certe, vt ſecũdum ipſos loquamur,
quòd piſces mali ſub fluctibus latitantes ignaros non
polluũt piſcatores, quamuis nō ſit de piſcatoribus quæ-
ſtio, quos fortaſſe in illa ſimilitudine dominus angelos
intelligi voluit. Magis enim attendēdum eſt intra ipſa
retia piſces bonos à malis non poſſe maculari. Neque
enim & ipſi non vident inuicem ſimul natantes, ſicut à
piſcatoribus intra aquā poſiti non vidētur, ſed vt dixi
ſufficit cauſæ noſtrę, quòd mali non polluunt, quorum
malefacta neſciuntur. Fuerũt quidem tempore Cæ- Cap. XXI
ciliani beati pacifici, qui eum etiā ſi innocēs non eſſet,
ſcientes pro catholica vnitate tolerarent, cum eum vi-
derent tot ignotis gentibus per quas ipſa vnitas dilata-
tur, ſacramentorum participandorum communione

cohærere,

A cohærere, eiſq́; talem non poſſe monſtrari, qualem ipſi eum eſſe cognoſcerent, ipſiq́; ſe contra iſtas calumnias defenderent verbis beati & pacifici Cypriani, clamarentq́; fideliter & dicerent: Ideo propter Cęcilianũ non deſerimus vnitatem, quia etſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, nõ tamẽ impediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de eccleſia recedamus. Iſtorum pacificæ patientiæ conueniret præclariſſima laus illa qua laudatur angel⁹ eccleſiæ Epheſi: Eum nemo recte intelligẽs dubitat ipſius *Apoc.2.* eccleſiæ geſtare perſonã, cui dicit in Apocalypſi, Scio opera tua & laborem & patientiam, & quia non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe & nõ ſunt, & inueniſti eos mendaces, & patientiam habes, & ſuſtinuiſti eos propter nomen meum, & non defeciſti. Sicut illi laudantur qui in iſta vita Cæciliani tempore fuerũt, qui propter nomẽ domini, quod ſicut vnguẽtum effuſum per innumerabiles gentes toto iam orbe fragrabat, nõ deficerent patientiſſime ſuſtinendo etiam quem malum noſſent, ſi malus ille eſſet, qui eorũ iudicio aliis monſtrari & ab eis velle ſeparari nõ poſſet. Noſtra alia cauſa eſt, arrogare nobis laudem huius pa- B tientiæ non debemus? Non enim poſſumus dicere nos pro pace toleraſſe quod ad noſtrã cognitionẽ prorſus *Cap.XXII.* nõ potuit peruenire. Nobis Cæciliani cauſa ſub fluctibus fuit, vox noſtra talis eſt qualis Chriſtianarũ gentium cæterarum, contra quas iſti non inuenerunt omnino quod dicerent. Veruntamen ignotam Cæciliani cauſam recte credimus bonam, quem ſemel inimicorum factione damnatum, ipſis autem accuſantibus tertio legimus abſolutum. Aut credant iſti centum ferme Epiſcopis partis Donati de criminibus Primiani, & tũc cogant nos credere ſeptuaginta maioribus ſuis de criminibus Cæciliani. Quòd autẽ dicunt Cæcilianum obiecta ſibi nullo concilio crimina cum abſens fuerit tacẽdo firmaſſe, firmauit ergo & Primianus crimina, quæ à centum Epiſcopis ſibi obiecta nec poſtea ſaltẽ oſtenditur diluiſſe. Sed videlicet nec cauſa cauſæ pręiudicat, nec perſona perſonæ, ne pars Donati minuatur: præiudicat antè, vt Chriſti hæreditas diuidatur. An vero Cæciliani cauſa nõ præiudicat vnitati catholicæ quam tenemus, & cuius ſocietate gaudemus, cum fuerit Cæcilianus Carthaginenſis Epiſcopus, & pręiudicat ei cauſa C Nouelli Tyricenſis, Fauſtini Tuturbitani, quos nec accuſandos poſtea ſicut Cęcilianũ Felicemq́; putauerunt, quorum nomina, imò vero ipſarum in quibus fuerunt ciuitatum nec vniuerſæ Africæ nota ſunt, aut fortaſſe nec vniuerſæ proconſulari prouinciæ? Ecce quorum piſciculorum, etiam ſi mali fuerunt tam in profundo latentium cauſam volunt præiudicare cauſæ tantæ piſcationis, cui⁹ plena retia toto orbe diffuſa ſunt, qui piſcibus iuxta natãtibus vix noti eſſe potuerunt. Cur autem non credamus etiã iſtos innocentes fuiſſe, quando nec accuſari ab eis, ſicut dixi, poſtea meruerunt, & ille purgari potuit quẽ maiores eorum malorũ omnium fontem in concilio illius inimica conſpiratione dixerunt? *Ca.XXIII.* Sed qualeſcunq́; iſti fuerint, quid pertinet ad nos? Neq́; enim vere non nobis concedunt, vt iſtorum neſcio quorum cauſa atque perſona nõ præiudicet cauſæ atque perſonę Eccleſię catholicæ, vel ſi nec cauſa cauſæ præiudicat, nec perſona perſonæ: & tamẽ obiiciunt nobis vt adhuc vos ſeducant, quòd aurum iudici dederimus, vt pro nobis contra illos ſententiam diceret: vos dicite ſi poteſtis, quantum dare debuerimus electis defenſoribus Epiſcopis veſtris, vt tanta contra ſe pro nobis vel dicerẽt vel proferrẽt, vt ſic agerent cauſam no- D ſtram, ſic perimerent ſuam? Quanti emere debuimus, vt poſt verba Primiani, quib⁹ dixerat, Indignum eſt vt in vnum conueniant filij martyrum & progenies traditorum: venirent tamen, & in vnum nobiſcum, quod indignum dixerant, cõuenirent? Quanti emere debuimus, vt more forenſium aduocatorũ de temporibus & diebus, de perſonis etiam nobis præſcribere conarẽtur, & ſic omnibus hominibus etiam illis qui noſtras diſputationes intelligere nõ poſſent, ſatis apparère monſtrarent quàm malam cauſam haberent, quam proferre & agere ſic timebant apud eum iudicem, cuius erga ſe benignitatem atq́; iuſtitiam tanto præconio laudauerant, & cuius motum aduerſum ſe nullum adhuc ſenſerant? Quanti emere debuimus, vt ipſi deinde exigerent non ſecum agi debere forẽſibus formulis, ſed diuinis potius teſtimoniis, & de ſcripturis ſanctis ſimiliter ſe reſponſuros eſſe promitterent: & cum mandatum concilij catholici, quod obtuleramus, recitatũ eſſet, atq́; in eo ipſa etiam confitentibus claruiſſet, nos Eccleſiæ catholicæ teſtimoniis ſanctarum ſcripturarũ agere voluiſſe, rurſus tanquã obliti quid ſibi placere dixiſſent, ad eaſdem forenſes præſcriptiones perplexis & odioſis contentio- E nibus remearent? Quanti emere debuimus, vt ſubſcriptionum noſtrarũ quæ in eodem mandato demõſtrabãtur, numeroſitate commoti, exigerent totius cõcilij noſtri præſentiam, ex quo concilio non niſi decem & octo ſecundum edictum cognitoris aderamus, & quęſtionem falſitatis inferrent quòd aliis ſubſcribere non potuerũt? Sic enim peruentum eſt, vt eorum quoq́; numerus recẽſeretur, & ipſi in ea falſitate deprehenderentur cuius in nos ſuſpicionem intẽdere voluerũt, ita vt non ſolum quidam eorum mandato legerentur ſubſcripſiſſe pro abſentibus, qui nec Carthaginẽ venerant, verumetiam quendam recitatum & nõ reſpondentem cũ in itinere defeciſſe dixiſſent, quæſitumq́; ab eis eſſet quomodo apud Carthaginem ſuſcribere potuerit qui in itinere iam defecerat, poſt magnas anguſtias perturbationis atque inconſtantis & variæ reſponſionis ſuæ, non venientem, ſed poſteaquam ſubſcripſit ad propria remeantem in itinere defeciſſe aſſeuerarẽt. Deniq́; ſub diuina teſtificatione interrogati, vtrum eum conſtaret fuiſſe Carthagini, vehemẽtius perturbati dicerẽt, quid F ſi & alius ſe pro eodem appoſuit? atq́; ita verbis ſuis falſitatem quam nobis obiecerant, in ſuo mandato apparuiſſe, & conuictam claruiſſe firmarunt. Quanti *Ca.XXIIII.* emere debuimus, vt cum vellent de numeroſitate gloriari, etiam in hoc mendacia ſua prodiderunt? Nam cũ aliquãto amplior noſtrorũ numerus affuiſſet, dictumq́; à nobis eſſet, alios centum fermé epiſcopos catholicos, partim ſenectute, partim valetudine, partim diuerſis neceſſitatibus impeditos non veniſſe Carthaginem, illi hoc audito, multo plures ſuos non veniſſe dixerunt: Sicut etiam nunc pluſquam quadringentos per totam Africam ſe eſſe iactantes, obliti ſunt quòd in ſua notaria poſuerunt, vſqueadeo ſe omnes veniſſe Carthaginem, vt eis ſolis exceptis quos vel in propriis ſedibus, vel in itinere tenuit corporis ęgritudo, nec grauiſſimos ſenes annoſitas & labor prolixi itineris potuerit impedire. Et lectæ ſunt in mandato eorum ſubſcriptiones, ſicut facta ſupputatione reſpõdit officium, ducenti ſeptuagintatres, annumeratis etiam iis in quibus falſitas deprehenſa eſt, & qui pro abſentibus ſubſcripſerant, quòd ægritudine detenti nõ potuerunt venire Carthaginem. Quomodo ergo verũ eſt plures quadringentis eos eſſe,

G quando illos ſolos Carthaginem non veniſſe dixerũt, quos valetudo corporis impediuit, cũ & pro ipſis quibuſdam alij ſubſcripſerint, vt nõ dicamus hoc pro omnibus ægrotantibus eſſe factum? An forte ſic eos inuaſerat peſtilẽtia, vt eorum tertiam partem repente proſterneret? Sic autem à primatu ſuo per tractoriam fuerunt euocati, cum illis prætermiſsis properarent cõuenire Carthaginem, vt ſcirent ſe decepiſſe quod haberẽt optimum in cauſa, vt ingẽs eorum numerus appareret, quaſi tanto plus proſit ad aliquid facilius inueniendum quanto maior fuerit quærentium multitudo eorum? Quanti emere debuimus, vt in diem perendinũ vtriſq; noſtrum conſentientibus cognitione dilata, pridie per notarium peterent, vt ſibi noſtrum mandatum ab officio ederetur, quo inſtructi adeſſe poſſent, cauſantes quòd conſcribendis geſtis tam anguſto tẽpore occurrere nõ poſſet officium? Sic enim factum eſt, vt ſequenti die cognitionis, quamuis iniuſte petentes, acciperent dilationem. Qui conſiderata cauſa quæ mandato noſtro tota continebatur, magnas patiebantur anguſtias cum vincerentur, tamen contra ſuos venere conſenſus. Quid
H enim iuſtius quàm petere dilationẽ tanta veritatis firmitate conturbatos? Quod his vtinam profuiſſet, vt cõſiderato mandato noſtro cui reſpõdere minime potuerũt, corrigere potius prauitatem quàm in deterius augere maluiſſent? Iuſte itaque dilationem petebant: Sed pridie nõ debuerant in notaria ſua dicere, ideo ſibi noſtrum edi debere mandatum, vt parati ad diem conſtitutum venirent, quia exceptores occurrere cum geſtorũ conſcriptione non poſſent. Nam iſtud quanti emendum fuit, vt ipſam peterent dilationẽ & acciperent ſex dierum, vt nemo poſsit eos dicere anguſtia temporis impeditos, non potuiſſe noſtro reſpondere mandato dato? Ipſo vero tertio noſtræ collationis die quanti emẽdum fuit, vt inaniſsimis & ſuperuacuis morarũ interpoſitionibus ſe omnino peruenire ad cauſam nolle monſtrarent? Et quàm malam cauſam haberẽt, ipſo ſuo timore clamabãt, quanquam eorum timor etiam in teſtimonium manifeſtiſsimæ vocis erupit, quando dixerunt, Senſim inducimur in cauſam. Et alio loco, Prouidet, inquiunt, poteſtas tua ſenſim nos in cauſæ interna deduci. O violentia veritatis, quolibet eculeo, quibuslibet vngulis fortior ad exprimendam confeſsionem.

Cap. XXV. Congregantur ex vniuerſa Africa Epiſcopi, ingre-
I diuntur Carthaginem cũ tanta ſpecioſi agminis pompa, vt tam magnæ ciuitatis oculos in ſe intentionemq; conuertant. Qui loquantur pro omnibus, eliguntur ab omnibus. Locus etiam re tanta dignus in vrbe media procuratur. Vtrique conueniunt, iudex prǽſto eſt, tabulæ patent, ſuſpenſa omnium corda exitum tantæ collationis expectant. Tunc à lectiſsimis & diſertiſsimis viris, quantis viribus agi debuit aliquid, tantis agitur ve agatur nihil. Quærũt perſonas forenſi more diſcutere, in qua quæſtione annoſa etiam tẽpora litigatores conterere cõſueuerunt. Iſta quippe actione catholicos mãdatum ſuum diuinis potius teſtimoniis quàm forẽſibus formulis confeſsi ſunt, & ſimiliter ſe de ſcripturis reſpõſuros eſſe promiſerunt. Et quoniam mirifica opitulatione deus voluit, vt cũ quærunt perſonam petitoris, ne veniretur ad cauſam, ipſa inquiſitio petitoris in medium ſubito mitteret cauſam. clamant præclari viri qui ad agendum videbantur electi, ac ſe potius ad non agendum electos eſſe teſtantur, & inuidioſe iudici conqueruntur, ſenſim ſe in cauſæ interna deduci, quaſi aliquid aliud prætermiſsis omnibus agi deberit q̃ illud quod tanto poſt vel ſero agi volebant, quia nunquam K
prorſus agi volebant vbi vinci metuebãt. Huius timoris apertiſsimam vocem quis de illorum clauſo pectore excuteret, & non dico ſi eos donis largiſsimis ditaret, ſed ſi eos pœnis crudeliſsimis torqueret? Cũ enim perſonam petitoris forenſi tritura conquirerent, & volentes oſtendere nos eſſe petitores, vt perſonas noſtras permitterentur iure diſcutere, & motas annoſiſsimas inuenire, legerũt libellum noſtrum aliquando proconſuli datum, quo eos petimus cõuenire vt ipſa inter nos tunc collatio fieret, quod modo ab Imperatore vt fieret impetrauimus, & eo libello nos quaſi petitores eſſe monſtrarent, reſponſum eſt à nobis, ideo nos ſemper voluiſſe fieri collationem, nõ vbi eis crimina obiiceremus, ſed vbi ea quæ ſolent obiicere purgaremus, propter hoc hæretici & ab Eccleſiæ vnitate ſeparati, quia crimina obiiciunt quæ probare non poſſunt. Deinde quia videbatur cognitor ſecutus ordinem temporum, vt geſtis quę protuleramus, vbi & ipſi apud præfectos collationem protulerant, ideo præferret libellum noſtrum ab ipſis prolatum, quia geſta illa præfectoria tempore præcedebant, facillime nos atque iuſtiſsime
hac occaſione oblata à cognitore impetrauimus, vt ſi L
ea præferret quæ tempore priora eſſe cõſtaret, illud iuberet potius recitari, vbi ipſum apud Imperatorẽ Conſtantinum per Amillinũ proconſulem accuſarunt Cæcilianum, cuius crimina noſtræ cõmunioni obiiciunt, quę volebam⁹ illa collatione purgare. Proinde poſteaquam legi cœpit, quoniam illic apertiſsime in omnibus vincebantur, clamare cœperunt, Senſim inducimur in cauſam. Et iterum, Prouidet poteſtas tua ſenſim nos in cauſæ interiora deduci. O magna, ſed non miranda confuſio. Quando enim dæmon ſic exorciſtam timeret, quomodo timuerunt ne illa legerentur, vbi apparebat Cæcilianus & ab eorum prædeceſſoribus apud Imperatorem accuſatus, & tot iudiciis non ſolum epiſcopalibus ſed etiam imperialibus abſolutus? Vel quanto precio emere poſſem⁹, quòd ipſo timore turbati, redire auſi ſunt etiam ad illius temporis prǽſcriptionem, vbi dixerant lapſam iam eſſe cauſam, & quatuor menſibus euolutis agi iam omnino nõ poſſe? Quid eſt hoc? Quis tam idoneus iudex inueniri poteſt animi eorum, quàm timor iſte ſic expreſſus, ſic apertus, vt cum timor
ſoleat adimere libertatem, iſti tam libere timuerint, vt M
iudicium ſuum de mala ſua cauſa nec ſilentio texerint, ſed verbis apertiſsimis prodiderint? O vehemẽtem trepidationem ad extorquẽdam confeſsionem. Tam fortis ex ore proſiliuit timor, vt eius impetu de fronte fugerit pudor. Sed cum legerentur ea quibus oſtendebatur Cæcilianus accuſatus atq; purgatus, petitores propter agendam cauſam inquirebãtur, perſonæ diſcutiebantur. Et quamuis morarũ tendiculæ ne ad ipſam cauſam perueniretur, tergiuerſatione necterentur, tamen propter agendam cauſam etiã iſta poſtulari veluti iure videbantur. Poſtquã cauſa optima Cęciliani recitanda prolata eſt, reuocatur exploſa & conuicta præſcriptio, diẽ cauſæ agẽdæ iam trãſiſſe clamatur. Quid adbuc Ca. XXVI.
expectatis quid pro nobis pronũciauerit cognitor, cũ videatis quid contra ſeipſos Epiſcoporum veſtrorum pronunciauerit timor? Dederat certe ipſe cognitor poteſtatem, vt alium cum ipſo quem vellent iudicem conſtituerent. Quod illi recuſarunt, quoniam ſi aliquẽ delegiſſent, mentiri vobis non poſſent etiã à nobis ipſum fuiſſe corruptum. Sed fecerunt quod recuſauerunt: cõſtituerũt prorſus cum illo alium iudicem, non quẽlibet

extraneum,

A extraneum,ſed intimum ſuum. Ecce ipſe timor eorum
alius iudex fuit, certe ipſe à nobis nihil accepit, & pro
nobis libere iudicauit. Nō gratificatus eſt eorum perſo-
næ qoibus internus hærebat, de quorū ſecreto cubicu-
lo procedebat. Et antequā cauſa diceretur, prior iudi-
cauit,qoia eam prior in ipſorum corde cognouit. De-
niq; proceſsit ille vt cauſam noſſet, pceſsit iſte qui no-
uerat. Ille iudicauit ſtando,audiendo,loquēdo,iſte tan-
tummodo in medium procedendo, puto quòd melius
dicerent,vt cauſa iam oō ageretur. Quanto enim citius
eā finiuit litigatoris timor quàm cognitoris labor? Il-
le quærebat quid ex eorū chartolis legeretue, iſte iodi-
Ca.xxvij. cauit quid io eorū cordibus ageretur. Quomodo au-
tem ad hoc venerant territi eis quæ prolata fuerant re-
citanda,vt dicerēt iam lapſam cauſam eſſe temporibus
& agi ooo poſſe? Propoſueruor nobis quod iam fuerat
aote trāſactum,vt ſi de ſcripturis ſanctis ageremus,illa
minime legerentur. Si autem illa recitanda legeremus,
habere ſe validam præſcriptionem,vt lapſam tempori-
bus cauſam omnino agi nō ſinerent,cū ipſi nō ſeruaue-
B rint quod ante promiſerant ſe mādato noſtro,vbi nos
Eccleſię cauſam agimus,ſcripturarū teſtimoniis reſpō-
ſuros,qui petitorum diſcutiendas eſſe perſooas,nō mo-
re diſputantium, ſed more litigantium contendebant.
Reſpoodimus ergo eis,vt ſi oihil aliud agi mallent niſi
vt quæreretur quę vel vbi ſit catholica Eccleſia,cauſam
eius nos non oiſi diuinis quibus prænunciata eſt teſti-
moniis ageremus. Si autem hominibus aliqua crimina
obiicerent, quoniam nec ipſi poſſent ea teſtimoniis di-
uinis, ſed aliquibus aliis talibus documentis oſtendere,
etiam nos ea documētis talibus purgaturos. Sic illis aſ-
ſidue inania repetentibus,hęc à nobis perſeuerātiſsime
repetita ſunt:ſic eos veritas vicit,vt ad illa quę protule-
ramus audienda,confutatos ſuperatóſq; conſtrinxerit.
Videbant enim, ſi nulla crimina Cæciliani obiicerent
communioni noſtræ,nihil ſibi remanere vnde ſuam ab
vnitate ſeparationem quoquo modo excuſarent: Si au-
tem obiecerint crimina Cæciliaoi,nec à ſe nihil talibus
documentis poſſe aſſeri, nec à nobis poſſe aliter deſen-
di. Iam vero inter hos eorum contentioſiſsimos ſtrepi-
tus quanti emēdum fuit, quòd cum diceremus hoc nos
proponere,vt crimina quæ ſolēt obiicere noſtræ com-
C munioni,quæ per omnes gentes dilatatur,probarent ſi
poſſent,vt hinc eorum ſeparatio vtrum iuſta fuerit oo-
ſceretur, reſpōderunt alienam cauſam nos agere velle,
hoc eſt, tranſmarinarum Eccleſiarum quibus hæc non
obiicerent, quoniam inter Afros eſſet iſta contentio,
illas vero Eccleſias potius expectare debere, vt eos ſibi
copulent,qui in hac collatione vicerint, & ipſi cum eis
Ca.xxviij. habeant catholicum nomen? Quid ergo adhuc quę-
ritis, quidve dubitatis, quā Eccleſiam tenere debeatis?
Ecce habetis eam,contra quam ipſi Epiſcopi cauſam ſe
non habere cōfeſsi ſunt,cui communio noſtra coniun-
cta eſt, vnde ipſorum communio ſeparata eſt. Si enim
modo eam expectare debere dixerunt, vt qui noſtrum
vicerint,ipſi ei copulentur,& cum illa teneant catholi-
cum nomē,iam vtique maiores noſtri, maiores eorum
ante vicerūt:ideo illi Eccleſiæ copulati catholicum no-
men in eius vnitate tenuerūt: Iſti autem ſi à maioribus
noſtris iā in ſuis maioribus victi ſunt, quare nobiſcum
adhuc vſque contendunt? Si autem victi nō ſunt, qua-
re non communicant illi Eccleſiæ quam negare catho-
licam non valentes,nullam cauſam cōtra eam ſe habe-
re confeſsi ſunt? Ecce Eccleſia catholica tranſmarina in
tot gentibus dilatata,quam debere expectare dixerunt,
vt eos ſibi qui vicerīt copulet,quomodo expectare de- D
ber eos ſibi copulari qui vicerint,niſi ab eis criminibus
de quibus inter nos agitur,aliena ſit? Porrò ſi ab his cri-
minibus ſicut fatētur aliena eſt, alieni & nos ſumus qui
eidem cōmunioni cohæremus. Nam ſi propter cōmu-
nionem nos contaminat crimen alienum, & ipſam cui
communicamus crimen contaminat noſtrū. Sed ipſam
profeſsi ſunt non pollutam crimine Afrorum,quamuis
ei ſacramentorum cōmunione ſocientur. Ibi ergo con-
uicti ſunt nec nos pollui potuiſſe crimine eorū, quibus
ſacramētorum cōmunione ſociamue, quia nullo nexu
cōſenſionis inuoluimur: quanquam & ipſius Cæciliani
victrix cauſa eiſdem verbis iſtorū facillime demōſtra-
tur. Si enim cōfligentibus nobis expectare debet Eccle
ſia tranſmarina ab iſtis criminibus alieoa,vt eos qui vi-
cerint,ſibi & catholico nomini adiungat,tunc expecta-
bat quando maiores iſtorū cum Cęciliano acriter con-
fligebaot. Ille ergo vicit quem ſibi poſt conflictum illa
quæ hoc expectauerat copulauit. Aut ſi potuit & pollu-
tum ſibi in ſacramentorum communione copulare, &
ſicut iā confeſsi ſunt ab his criminibus impolluta perſi- E
ſtere,multo magis euincimus oſtēdentes propriū onus Gala.6.
quemq; portare,& nec cauſam cauſæ,nec perſonā præ-
iudicare perſonæ. Iam vero vt mandato noſtro vbi Ca.xxix.
vniuerſam cauſam complexi fueramos, nec repentinis
verbis ſed conſcriptis literis reſpondendum putarent,
quanti emendum fuit? Sic enim conſtitit eos reſponde-
re nō potuiſſe his omnibus quæ in noſtro mandato po-
ſita nec attingere voluerūt. Neque enim poteſt aliquis
dicere proſecutionem noſtram memoriter eos nō po-
tuiſſe retinere,& propterea rebus neceſſariis,non omni-
bus reſpondere voluiſſe. Editum eſt eis mandatum no-
ſtrum per notarium poſtulātibus, & hoc ipſum allegā-
tibus,vt inſtructi poſſent ad omnia reſpondere. Et cum
iam ſeptem eſſent electi à cæteris qui omnia pro omni-
bus agerent, literas tamen ipſas quibus noſtro mādato
reſpondere conati ſunt,totius concilij ſui nomine pro-
tulerunt,tanquam Epiſtolā ab omnibus illis ad cogni-
torē datam. Quam ſi nollemus admittere,iure optimo
faceremus. neque enim ordinis erat vt poſt iniunctam
ſeptem hominibus cauſam,iam quicquam niſi per illos
qui delecti fuerāt ageretur. Sed ne literis noſtris,literas
eorū timuiſſe videremur, ſine vlla hæſitatione vt lege- F
rētur admiſimus. Optādū enim,& vt dixi,emendū fuit,
vt poſt tot dierum dilationem quam eis petētibus cō-
ceſſeramus,afferrent elucubratum laborem, in quo eos
mandato noſtro non reſpondiſſe,ſatis vtraſque literas
legētibus appareret,& nos eiſdē literis ipſis ſine vlla di-
latione mox reſpōdiſſe cōſtaret. Si enim homines tant
tardo ingenio ſunt, vt eos arbitrētur aliquid dixiſſe in
quibus locis mandati noſtri tacere noluerūt, neminem
puto eſſe tam ſtolidum qui etiā in his locis aliquid eos
reſpondiſſe exiſtimet in quibus omnino tacuerūt. Non
enim parua vel quaſi cōtemnenda ſunt, cum in his po-
tius omnis cauſa conſiſtat: Nā teſtimonia ſcripturarum
quibus aſſeruimus Eccleſiam cui cōmunicamus ab Hie- Luca.24.
ruſalem cœptam, in toto terrarum orbe diffundi, tan-
quam omnino dicta non fuerint,prætererunt,magna
mole diuinæ authoritatis oppreſsi. Itē quod in noſtro
mandato poſitum eſt de beato Cypriano, qui toleran-
dos poti⁹ in Eccleſia malos quàm propter eos Eccleſiā
deſerendam, & præcepto admonuit, & ſuo cōfirmauit
exemplo,attingere omnino auſi non ſunt. Cæterum in-
telligentes quod Cypriani authoritatē ſi in aliquo ſcri-
pto eius labefactare tētarent, faterētur etiam recte non

G authoritati eius non obedire, in eo quod de iterando
baptiſmo ſolent proferre, quam nec ipſam de baptiſmo.
Cypriani ſententiam aperte commemorare voluerunt,
ſcientes etiam illic ſi facerent ſe offenſuros eſſe naufra-
gium, quoniã Cyprianus non reliquit vnitatem, & cum
eis in illa permãſit, qui de hac re diuerſa ſenſerunt: vn-
de aut tunc Eccleſia periſſe dicenda eſt, & non iam ex
qua naſceretur Donatus illorũ, aut ſi quod verũ eſt per-
manſit Eccleſia, nõ in ea contaminant mali bonos, ſicut
etiam Cyprianus iudicauit, qui cum diuerſa ſentiẽtibus
in eadẽ diuerſitate permanſit, ac per hoc iſti ſe deteſtã-
do ſacrilegio ſchiſmatis induerunt, qui propter neſcio
quorum crimina nõ probata, etiam ſi vera eſſent, nul-
lo modo ſe ab vnitate toto orbe diffuſa ſeparare debue-
runt. Hoc illi quãtum intelligitur præuidẽtes, illud te-
ſtimonium Cypriani quod in noſtro mãdato comme-
moratum eſt, toto ſilentio tranſierũt. Illud etiam quod
in cauſa Maximinianiſtarum ipſi quoq; ſuo iudicio de-
clararunt, non propter malos vnitatem deſerendã, qui
Maximiniani ſocios à Maximiniano dixerũt non fuiſſe
pollutos, & eos quos damnauerunt in honore integro
ſuſceperũt, & baptiſmum Chriſti licet foris ab Eccleſia
H datum, agnoſcendum potius quàm deſtruendum eſſe
monſtrarunt, cum à Feliciano in ſchiſmate baptizatos,
& cum illo poſtea receptos iterum baptizare non auſi
ſunt. hoc ergo cum in noſtro mandato legerent, tacen-
dum potius & prætermittendum, quàm vlla contradi-
ctione refutandum eſſe cenſuerunt. Cauſam etiam Cæ-
ciliani à cauſa Eccleſiæ diſtinctã, & tamen etiam ipſam
ex omni parte defenſam, reſpondendo prorſus nõ atti-
gerunt. Quis ergo eos illi mandato noſtro reſpondiſſe
arbitretur, quando contra hæc omnia nullum verbum
facere, nec ſaltem qualiſcunque reſponſionis obumbra-
tione conati ſunt? Quod autem niſi ſunt reſpõdere, le-
gat qui voluerit & iudicet, eidem ipſi mandato noſtro
conferens literas eorũ, præterea reſpõſionem, quam cõ-
tinuo reddidimus, qua omnia vanitatis eorum machi-
Ca. XXX. namenta ſubuerſa ſunt. Iam illud ſi mõtes aureos da-
remus, quanto emere poſſemus quòd obiecta ſibi Maxi
miniani cauſa, vt intelligerẽt eo modo nõ obfuiſſe Cæ-
ciliano cõcilium, quo in eum abſentem ſeptuaginta E-
piſcopi quod voluerũt pronũciauerunt, quomodo nõ
obfuit Primiano, cũ ſimiliter abſentẽ pro Maximinia-
I no centum fermè Epiſcopi damnauerunt, vehemẽtiſſi-
me perturbati, & in horrendas cõtruſi anguſtias reſpõ-
derũt, nec cauſam cauſæ, nec perſonã præiudicare per-
ſonæ? His pauciſſimis verbis totam noſtram cauſam, de
qua cum eis ſuperius confligebamus, omnino inuictam
eſſe firmantes. Quid enim aliud agebamus tot teſtimo-
niis ſanctorũ eloquiorum, tanta authoritate Propheta-
rum, Apoſtolorũ, Epiſcoporũ, ipſorumque aduerſario-
rum demõſtrantes bonos à malis ſacramẽtorum com-
munione nõ pollui, ſi corde, voluntate, moribus, operi-
bus diuerſas habeant cauſas gerantq; perſonas? Quid e-
nim aliud laborabamus, niſi vt appareret, nec cauſam
cauſæ, nec perſonã præiudicare perſonæ? Hoc ipſi bre-
uiter cõpulſi ſumma neceſſitate dixerunt, qui cũ à no-
Ca. XXXI. bis diu diceretur, veritati cedere noluerũt. Illud etiã
quibus theſauris, quibus opibus, quibus precioſorũ lapi-
dum aggeribus emẽdum fuit, quòd maiores ſuos apud
Imperatorem Cõſtantinum perſecutos Cæcilianũ non
cõfiteri tãtum, verumetiam profiteri atque gloriari mi-
nime dubitarunt, eumq; ab Imperatore damnatũ etiam
mentiendo aſſeuerare conati ſunt? Vbi eſt illa vox, qua
vos decipere cõſueuerunt, nobis inuidiam cõcitantes,
quòd apud Imperatorem cauſam agamus Eccleſiæ? Vbi K
ſunt verba Primiani apud acta magiſtratus Carthagi-
nenſis expreſſa? Illi portãt multitudinem Imperatorum ſa-
cra, nos ſola portamus Euangelia. Vbi eſt illa præclara
laudatio, qua extollunt ſeparationẽ ſuam, dicentes eam
eſſe Eccleſiam veritatis, quæ perſecutionem patitur, nõ
quæ facit? Nempe eliſa eſt, nẽpe proſtrata, legũtur per-
ſecutiones eorum, negare non poſſunt, quia leguntur
ſubſcriptiones eorum. Tenemus eos confitentes, profi-
tentes, gloriantes maiores ſuos Cæcilianum apud Im-
peratorem grauiter perſecutos, Tenemus etiã Cæcilia-
num eis perſequentibus ab Imperatore damnatum. Nõ
ergo iam clament ſegregationem ſuam ideo eſſe Eccle-
ſiam veritatis, quia perſecutionem nõ facit ſed patitur:
aut fateantur non eam fuiſſe Eccleſiam veritatis, quan-
do à maioribus eorum Cæcilianus patiebatur. Si enim
continuo boni ſunt qui perſecutionem patiuntur, bo-
nus erat Cæcilianus quãdo patiebatur. Si autem poteſt
quidem fieri vt & mali perſecutionem patiantur, ſed
boni non poſſunt eſſe qui faciunt, non erant boni ma-
iores eorum quando Cæcilianũ perſequebantur. Porrò
ſi fieri poteſt vt & boni faciant, & mali patiantur, non
ideo nos culpandi ſumus, nec ideo iſti laudandi, quia L
tale aliquid patiũtur, quale Cæcilianum maioribus ſuis
facientibus paſſum eſſe gloriantur, & tamen Cæcilia-
num ab Imperatore damnatum omnino non conſtitit,
ſed in eius abſolutione atque purgatione, quæ iudicij
Epiſcopalis & imperialis recitatione conſtiterat, nihil
poſtea probari potuit immutatum. Ita factum eſt vt re-
mota Cæciliani damnatione, de qua ipſi mentiti ſunt,
remanſerit perſecutio, quam maiores ſuos feciſſe con-
feſſi ſunt. Parum enim fuit vt Cęcilianũ ab Imperatore dam-
natum & mentiendo gloriari auderent, & aſſerendo
probare nõ poſſent: inſuper etiam probauerunt, & no-
ſtra in eã rem documenta fortius adiuuerũt, Cæciliani
abſolutionem manſiſſe firmiſſimam, non ſicut mentiti
fuerant, Imperatoris poſteriore iudicio in contrarium
cõmutato. Nam primo Mileuitanæ Eccleſiæ catholicũ
Epiſcopum Optatum recitandum putauerunt, pollicẽ-
tes inde ſe probaturos Cæcilianũ ab Imperatore dam-
natum. Quæ lectio cum magis contra eos recitaretur,
nemo riſum potuit cõtinere. Qui tamen riſus nõ vtiq;
conſcriptioni geſtorũ potuiſſet adiungi, & omnino la-
tuiſſet, niſi & ipſum latere non timerent dicentes, Au- M
diãt qui riſerunt. hoc ſane ſcriptum eſt, & ſubſcriptum.
Quod enim pro ſe legi voluerũt, ambiguum fuit. Vnde
cum rectiſſime cognitor iuſsiſſet pauló ſuperius recita-
ri, vt inde ſi poſſent verba illa clareſcerent, hoc recita-
tum eſt quod nolebant, id eſt, Cęcilianũ fuiſſe purgatũ,
quem prius legendũ dederant, nũ ſicut iactabant dam-
natum, ſed Brixiæ bono pacis retẽtum. Hoc cum dixiſ-
ſent, illis verbis Optatum damnationem Cæciliani ex-
tenuare voluiſſe, dictum eſt eis, vt euidentem Cęciliani
damnationẽ aliunde recitarent, vt ab Optato eam exte-
nuatam poſſet oſtendi, qui apertiſſime ſcripſerat Cæci-
lianum fuiſſe purgatum. Hoc enim cum facere omnino
nõ poſſent, interiectis atq; conſummatis omnium mo-
rarũ ſuperfluis ambagib⁹, apertiſſime nos adiuuare cœ-
perũt. Tanquã enim à nobis eſſent inſtructi, vel tanquã
nobiſcum ad innocentiã Cęciliani defendendã decla-
randamq;, cũ quæreretur ab eis vt ſi poſſent oſtenderẽt
quod dicebãt, poſteriore iudicio Cæcilianum ab Impe-
ratore damnatum, cuius Imperatoris literas legeram⁹,
quæ illum oſtenderẽt abſolutum, protulerunt libellum
maiorũ ſuorum ad eundem Conſtantinum Imperato-
rem datum,

A rem datum, quo apertiſsime demonſtrarent illius iudicio ſe potius fuiſſe dãnatos. Cõtigit enim eis apud imperatoriam poteſtatem, quod inimicis ſancti Danielis, qui hoc ab eiſdẽ leonibus paſsi ſunt. Hic cum breuiter admonuiſſemus illum libellum pro nobis contra ſe potius recitaſſe, alias addiderũt eiuſdem Imperatoris literas ad Verinum vicarium datas, vbi eos grauiter deteſtatur, & domini iudicio qui iam in eos cœperat vindicare, dimittens, ignominioſiſsima indulgẽtia de exilio relaxauit. Ita manifeſtiſsime conſtitit, nõ ſolum nullam Cæciliani damnationem fuiſſe poſtea conſecutam, verumetiam eius abſolutionẽ atque purgationem, & pœnam illorum & deteſtabilem indulgẽtiam fuiſſe firmatam. Hæc tam excellentia documenta, quod fatendum eſt, non habebamus in manibus, ſed forſitan ſi alicubi eſſe audiremus vnde nobis gratis dari non poſſent, per quælibet pręmia perueniremus vt nobis ſcribenda permitterẽtur. Quantum autem daremus, ſi venalia proponeretur, vt pro nobis etiam ab ipſis aduerſariis legerẽtur?

Cap. xxxij. Quid videtur addi iam poſſe vt nos cumulatius adiuuarent? Et tamen addiderunt, Commemorauerũt B enim cauſam Felicis Aptugnẽſis à quo Cæcilianus fuerat ordinatus, cui Felici traditionis crimẽ intenderant. Abſoluto autem Cæciliano cum perficiendæ inſtaretur vnitati, quæſtionem de iſto Felice cõmouerant, eo modo arbitrãtes poſſe Cæcilianum iam purgatum alienis criminibus irretiri. Cauſa ergo hæc Felicis diſcuſſa eſt proconſulari iudicio, vbi liquidiſsime de innocẽtia Felicis falſum ſe feciſſe confeſſus eſt: nec puniri facile debuit vbi cauſa Epiſcopi vertebatur: nec facile à procõſule dimitti potuit tanti criminis reus, niſi Imperatore cõſulto, quo inſtãte illa omnia gerebãtur. Retulit inde procõſul, & reſcripſit Imperator, vt ad eius comitatum idem Vigentius mitteretur, volens maiores iſtorum à quibus quotidie interpellabatur, in præſentia confutari, nihil tamen dubitãs de purgatione, imò eam verborum quoque ſuorum manifeſtatione confirmans, ſicut reſcriptum eius oſtendit. Hæc nos omnia documenta cauſæ Felicis in manibus habebamus, & diſpoſueramus tradere recitanda. In quo ipſi nos pręuenerunt, & eaſdẽ Imperatoris literas de Vigẽtio ad ſe mittendo peiores protulerũt & recitauerunt, iam fortaſſe nobis ea nõ recitaturis, quia ſufficere putabamus etiã cauſam Cęcilia- C ni ita peractã eſſe vt nihil amplius exigi videretur. Sed aduerſariis noſtris id agentibus, vt proſecutio quæ per maiores eorũ apud Imperatores noſtros maioribus noſtris acta eſt, & eorũ calumnia ſuperata cumulatius apparuerit: quid faceremus, niſi oblata libẽter accipere, & gratias domino in omnibus agere? Cõſtantini ergo literas ipſi protulerũt, ipſi recitauerunt. Incredibile videtur eſſe quod dico, ſed geſta teſtantur. Conſcriptæ ſunt eorum proſecutiones, tenentur ſubſcriptæ. Ipſi, inquam, recitauerunt Cõſtantinum ſubſcripſiſſe, quòd Heliano proconſuli in cauſa Felicis audientiam prębuerit competentem, & quòd à criminibus traditionis innocentẽ Felicem fuiſſe conſtiterit. Sed Vigẽtium ad comitatum ſuum propterea mitti voluiſſe, vt his, inquit, qui in præſentiarũ agunt, & diuturnis diebus interpellare nõ deſinunt, præſentibus & corã aſsiſtentibus apparere & intimari poſſet, fruſtra eos Cæciliano inuidiã comparaſſe, & aduerſus eum violenter inſurgere voluiſſe. Ipſi recitauerunt, quis noſtrũ hoc non audire optaret, vt quos iniquitas fecerit noſtros impugnatores, ęquitas noſtros faceret defenſores? Sicut & illum Balaam quem tempo- *Num. 23.* ribus antiquis ad maledicendũ dei populum conduxit iniquitas, benedicere compulit veritas. Sicut autem or- D do conſulum oſtendit, quem tunc cõſiderare anguſtia temporum non ſinebat, neque enim pręſto erant libelli qui conſulares vocantur, aut quiſquã eos rem tam inanem crederet obiecturos, vt reſpõdere nos vellẽt, quid miſſo Vigentio geſtum fuerit, vel vtrũ omnino ſit miſſus Vigentius, cum & innocentiam Felicis proconſularis ſententia declarauerit, & eandem ſentẽtiam reſponſio Imperatoris ab ipſis prolata & recitata firmauerit; quod magis vtiq; ipſi protuliſſent, ſi quid miſſo Vigentio pro ſe geſtum fuiſſe confiderent:

Ca. xxxiij. Sicut ergo conſulum ordo declarat, primo Cæcilianus Epiſcopali iudicio Melchiadis eſt abſolutus, deinde non poſt longũ tempus Felicem proconſulis iudicio conſtitit innocentem, ac ſic poſtea Cęcilianus etiam ab Imperatore inter partes cognoſcente purgatus eſt. Deinde poſt annũ aduerſarij eius ignominioſa illa indulgẽtia relaxati ſunt. Nam Melchiades iudicauit Cõſtantino tertium & Liciano iterum cõſulibus nonis Octobris, Helianus proconſul cauſam Felicis audiuit Voluſiano & Anniano cõſulibus quintodecimo kalẽdas Martias, id eſt, poſt mẽſes fermè quatuor. Conſtantinus ad Romaliũ vicarium E de purgatione Cæciliani ſcripſit, Sabino & Rufino cõſulibus, quarto Idus Nouembris, id eſt, poſt biẽnium & mẽſes propè octo. Et idem Imperator ad Valerium vicarium de illorum exilio ſoluto, & eorũ furore deo vindici remittendo, literas dedit Criſpo & Conſtantino iterum conſulibus tertio nonas Maias: id eſt, poſt quartum annum & menſem fermè ſextum. Vnde ſine vllis ambagibus liquidiſsime conſtat ſiue miſſo ad comitatũ ſiue non miſſo, nihil poſtea contra Cæcilianum fuiſſe iudicatũ, imò cum iudiciis quoque Imperatoriis victorem aduerſariorum, & perſecutorum ſuorũ poſtea declaratum.

Ca. xxxiiij. Et nunc pars Donati totiens mendax, totiens confutata, totiens modis omnibus ſuperata atque cõfuſa: adhuc iactet iudicem à nobis fuiſſe corruptum, quaſi non vox illa victis eſſe conſueuerit. Prorſus iudex corrumpẽdus fuit, vt quod illi bene egerãt, illius infirmaret authoritas. Sed nec male illos egiſſe dixerim. Imò vero optime egerunt, qui cõtra ſuos errores pro veritate tanta dixerunt. Nam ſi cauſa eorum conſideretur, re vera contra ipſos: ſi autem proſecutiones eorum legantur, magis ſecundum ipſos iudicauit. An vero in ea cauſa, ille qui medius erat aduerſaretur nobis, ĩ qua illi qui F ex aduerſo ſtabant dixerunt, protulerunt, recitauerunt tãta pro nobis? Quid emere ab iudice deberemus, quãdo ab aduerſariis illa non emimus quæ iudicem coëgerũt, etiam ſi ab ipſis accepiſſet pecuniam pro nobis ferre ſententiam? Quanquam ſi non eum noſſemus deum timentem & iuſtitiæ dilectorem, & ab omnibus huiuſmodi ſordibus alienũ, nos nullam talem ſuſpicionem diligere deberemus, qui nimia patientia cum eos videret premi veritate, nec eis videri vellet aduerſos, nimiũ patienter pertulit homines per inania vagantes, & tam multa ſuperflua dicentes, & ad eadem totiens conficta redeũtes, vt geſta tantis voluminibus onerata penè omnes pigeret euoluere, & quemadmodum acta ſit cauſa legẽdo cognoſcere: quod illi verũ magis inopia veritatis, an induſtria calliditatis egerint, neſcio. Hinc tamen ſuam cauſam tam peſsimam, vtcunque adiuuare potius, quàm deſerere putauerũt. Denique ſi in illos qui egerunt intendant cæteri accuſationem, eoſque potius aſſerãt à nobis fuiſſe corruptos, vt tot proſecutionibus, vel à ſe prolatis lectionibus ſic adiuuarent cauſam noſtram, ſic perimerent ſuam, neſcio quemadmodum ſe

G poſſent defendere, & ab iſta ſuſpicione purgare, niſi forte dicāt, Si corrupti eſſemus, cauſam tam malam & per nos & per illos conuictam, cito etiam finiremus, nunc vero vel inde credite nos ex animo affuiſſe & aliquid prodeſſe voluiſſe, quòd multum loquendo egimus ne quod actum eſt facile gereretur, & nos eſſe victos cito cognoſceretur. Si hoc ab eis nō fieret, nec ipſis nec nobis iurantibus forſitan crederentur illa quæ pro nobis contra ſe & tam multa dixerunt & tam multa legerūt; gratis eos nobis omnia præſtitiſſe. Nec tamen ipſis ſed deo potius hinc agimus gratias. Vt enim illa omnia vel loquendo vel legendo pro cauſa noſtra promerent atque propalarēt, veritas coatorſit, nō charitas inuitauit.

Ca. XXXV. Quapropter fratres, ſi tamen non iraſcimini quia fratres vocamus. Illi enim cum hoc à nobis audirent, iniuriam ſibi fieri apud acta dixerunt, nec mandato noſtro admoniti, vbi hoc ex propheta teſtimonium poſitum eſt, recolere potuerūt deum præcepiſſe, Dicite fratres noſtri eſtis, qui vos oderunt & qui vos deteſtātur, vt nomen domini honorifice appareat illis in iocunditate, ipſi autem erubeſcebāt. Ergo iam fratres appareat vobis nomen domini in iocunditate, quod ſuper nos H inuocatum eſt, & cuius vtriq; ſacramentum portantes, non immerito dicimur fratres: iam pacē amate, conſuetudinē calumnioſam & litigioſam iam ſaltem conuictā confuſamq; relinquite: nec eos oderitis quādo ad nos correcti tranſeunt, ſed quādo in errore nefario permanentes, vos adhuc vſque ſeducunt: nec ipſi ſibi magni videātur, quòd eis honorē in vnitate deferimus quem poſſidebant liberādi. hunc enim habentes extra vnitatem magis ſunt inde damnandi. Signa quippe militaria pernicioſius ab vſurpatoribus habentur, quàm ſi omnino non haberentur: nec tamē eis correctis & in caſtra Imperatoris redactis illa franguntur aut abolentur, ſed eos quos ante prodebant atque puniebant, iam ornare incipiunt & munire. Quid adhuc attenditis ad eorum inſanas querelas, & vana mendacia? Nocte cauſa finita eſt, ſed vt nox finiretur erroris. Nocte dicta ſententia eſt, ſed fulgens lumine veritatis. Incluſos & tanquam in carcere ſe fuiſſe conqueſti ſunt, ibi & nos eramus. Aut vtriſque facta eſt iniuria, aut vtriſque adhibita diligentia. Sed quomodo dicamus iniuriam, quando in tam ſpacioſo & lucido & refrigerāti loco nos fuiſſe recoli- I mus? Aut quomodo erat carcer vbi erat & iudex? Poſtremo clauſos fuiſſe nos neſciebamus: ſed qui fugere fortaſſe voluerunt. Iſta inania & ridenda potius quàm refellenda de tali cognitore nō dicerent, ſi pro ſua cauſa poſſent validum aliquid inuenire quod dicerēt. Scimus quàm multi veſtrum & forte omnes aut pene omnes dicere ſoleatis, O ſi in vnum locum conuenirent, ô ſi aliquando conferrent, atque illis diſputātibus veritas appareret. Ecce factum eſt, ecce conuicta eſt falſitas, ecce apparuit veritas. Quid adhuc contemnitur charitas? Quid nobis eſt per hominum nomina diuidi? Qui nos creauit, vnus eſt Chriſtus: qui nos ſociare debet, vnus eſt Chriſtus. Iam nomē domini honoretur, & appareat vobis in iocunditate, vt cognoſcatis fratres veſtros in ipſius vnitate. Iam in proſecutionib⁹ Epiſcoporum veſtrorum error qui nos ſeparabat eſt victus, aliquando in cordibus veſtris vincatur & diabolus, & gregi ſuo collecto atque pacato ſit propitius qui hoc præcepit Chriſtus.

Libri contra Donatiſtas poſt
Collationem Finis.

DIVI AVRELII K
AVGVSTINI HIPPONENSIS
Epiſcopi, ſuper geſtis cum Emerito Sermo.

ALacritatem veſtræ charitatis quanto gaudio ſuſcipiamus, agnoſcitis. Exultamus enim in domino deo noſtro, de quo Apoſtolus ait, Ipſe *Ephe. 2.* eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. Agimus ergo eidem domino & ſaluatori noſtro Ieſu Chriſto gratias. Hic præſtitit nobis vt antequam habeamus fratris noſtri Emeriti voluntatem, iam cognouerimus quantum diligit vnitatem. Quæ tamen principia deus voluerit, vt de ore ipſius audiremus, accipite. Mox vt ingreſſus eſt iſtam Eccleſiam, illo loco ſtans vbi primum cœpimus cum eo colloquium, inſpirante domino qui & cor inſtruit, & linguam regit, ait nobis, Non poſſum nolle quod vultis, ſed poſſum velle quod volo. Videte quid promiſerit, qui ſe dixit non poſſe nolle quod volumus. Si enim non poteſt nolle L quod volumus, ſcit quid velimus. Hoc enim volumus quod & vos vultis: hoc omnes volumus, quod vult dominus. Quid autem velit dominus, occultum non eſt. Legitur enim teſtamentum eius qui nos ſibi fecit cohæredes, in eo recitatur, Pacem meam do vobis, pacem *Ioan. 14.* meam relinquo vobis. Siue ergo cito, ſiue ſero, non poteſt nolle quod volumus. Moras autem aliquas nobis facit ſecunda ſententia, Poſſum velle quod volo. ſic enim dixit, Non poſſum nolle quod vultis, ſed poſſum velle quod volo. Poteſt velle quod vult, ſed non poteſt nolle quod volumus. Illud enim quod ſe dicit poſſe, videmus. Nam vult modo quod vult, ipſum autem quod non vult, non vult deus. Quid enim modo vult eſſe in diſſenſione à catholica Eccleſia, eſſe adhuc in communione partis Donati, eſſe adhuc in ſchiſmate, eſſe adhuc inter illos qui dicunt, Ego ſum Pauli, ego *1. Cor. 1.* vero Apollo, ego vero Cephæ? Sed hoc non vult deus, dum increpat Apoſtolus. Diuiſus eſt Chriſtus? Poteſt ergo velle quod vult, ſed ad tempus, ſed ad horam, ſed ad verecundiæ, non ad rationem ſapientiæ poteſt velle M quod vult. Nā modo hoc eſt quod vult, & poteſt velle quod vult. Sed quia nō poteſt nolle quod volumus, nolit deus quod vult, & faciat quod volumus. Nō vos ergo pmoueat fratres aliqua morula dū quod vult vult, ſed orate vt faciat quod promiſit, vt non poſsit nolle quod volumus. Et ab omnibus acclamatū eſt, Aut hic, aut nuſquam. Qui corda veſtra declaraſtis vocibus, adiuuate nos & orationibus. Potens eſt dominus qui præcipit vnitatem, mutare in melius volūtatem. Quod autem acclamauit charitas veſtra, aut hic aut nuſquā: vocem in illum veſtræ charitatis agnouimus & amamus. Hoc etiam nos non nunc primum, ſed ſemper cogitamus, ſemper optamus. Idē eſt & animus, quod præcipue neceſſariū eſt, fratris & coëpiſcopi noſtri, Epiſcopi veſtri Deuterij. Olim nobis notus eſt animus eius, Nobiſcum preces de hac re domino fudit, cum concilio vbi hoc illis qui forū ſunt promiſimus & obtulimus. Iā de hac re ſubſcriptiones noſtræ retinentur. Nunquā enim nos ita honorem noſtrum fouemus, vt vnitati inuideamus. Minores ſimus honore, cum ſimus maiores dilectione. Nouimus quemadmodum inuitāda ſit infirmitas, vt perficiatur vnitas. Nec ideo dicimus hæc fratres,

quaſi

A quaſi illi qui ſub ſchiſmate remanſerint, aliquam ſpem habeant ad dominum. Multi enim diſputãt paruin intelligẽtes quid loquantur, & dicũt, Si ſchiſmatici ſunt, ſi hæretici ſunt, quare ſic illos ſuſcipiunt? Audite fratres mei, Si eos ſuſciperemus, iam iſtũ ſuſciperemus fratrem noſtrum Emeritum, ſiue bonum, ſiue malum, tamen fratrẽ. Quod ideo dico, quia & ipſe nuuit per prophetam nobis dictum eſſe, quod illis etiam in cullatione diximus, Dicite, fratres noſtri eſtis, his qui vos oderũt. Oderunt nos, credimus finiẽduin eſſe quod odiunt. Tamen & quamdiu odit frater, audit, donec finiatur odium, erit nomen in teſtimonium. Non ergo ſic illos ſuſcipimus vt ſunt, Abſit à nobis, Nam hæretici ſunt. Suſcipimus autẽ catholicos. Mutantur, ſuſcipiuntur. Sed propter malum quod habent, nõ in eis poſſumus perſequi bona quæ agnoſcimus. Malum enim diſſenſionis, ſchiſmatis, hæreſis, malum ſuum habent. Bona vero quæ in illis agnoſcimus, nõ ſunt ſua, domini noſtri habent bona, Eccleſiæ habent bona. Baptiſmus non eſt ipſorum, ſed Chriſti. Inuocatio nominis dei ſuper caput ipſorum B quando ordinantur Epiſcopi, inuocatio illa dei eſt, nõ Donati. Non eum ſuſcipio Epiſcopum, ſi quãdo eſt ordinatus, ſuper caput eius Donatus eſt inuocatus. In errante & deſerente milite crimen eſt deſertoris, character autẽ non eſt deſertoris, ſed Imperatoris. Sed frater noſter nõ deſeruit, vbi adhuc nunquam fuit. Siquidem in illo deſertoris error eſt natus, quando eſt à deſertore ſignatus. Qui primo ſchiſma fecit, qui ſe ab Eccleſia catholica ſeparauit, cum his quos ſecum traxit, deſertor fuit. Cæteri à deſertoribus ſignati ſunt, nõ tamen ſigno deſertoris, ſed ſigno Imperatoris. Non enim deſertor characterẽ ſuũ fixit. Quid eſt quod dico, deſertor characterem ſuum nõ fixit? Donatus nõ baptizauit in nomine Donati. Nam ſi Donatus quando ſchiſma fecit, in nomine Donati baptizaret, deſertoris characterem infigeret. ego quãdo vocarem ad vnitatẽ, ſi inuenirem deſertoris characterem, exterminarem, delerem, abolerem, abiicerem, non approbarem, reſpuerem, anathematizarem, damnarem. Nunc vero ipſe deſertor characterem fixit Imperatoris ſui. Deus & dominus noſter Ieſus Chriſtus quærit deſertorem, delet erroris crimẽ, ſed non exterminat ſuum characterem. Ego quando venio ad fratrem meum, & colligo errantem fratrem C meum, attendo fidem in nomine patris & filij & ſpiritus ſãcti. Iſte eſt character Imperatoris mei. De iſto charactere militibus ſuis, vel potius comitibus ſuis, vt hũc imprimerent eis quos congregabant caſtris eius, præcepit dicens, Ite baptizate gentes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. *Mat. 28.* Iſtum characterem à domino dictum omnibus credentibus imprimendũ quia nouerat Paulus, expaueſcit ad eos qui volebãt eſſe Pauli, & dicit eis, Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? *1. Cor. 1.* Quid vultis eſſe mei, & nõ magis domini mei? Quid vultis eſſe mei, & non potius cuius ego ſum? Agnoſcite, aduertite characterem veſtrum. Nunquid in nomine Pauli baptizati eſtis? Sic ergo eos colligimus, vt nõ ſibi blãdiantur illi quos nõ colligimus. Et ipſi colligantur, non inſlentur: veniãt, ſuſcipiantur. Nõ in eis odimus quod dei eſt: non odimus & ipſos, quia dei ſunt. Et quod habẽt, dei eſt: dei ſunt, quia homines ſunt. Et omnis homo creatura dei eſt: dei eſt quod habet nomen patris & filij & ſpiritus ſancti. Baptiſmus trinitatis, dei eſt: dei eſt Euangelium quod habent, dei eſt fides quam habent. Et quid nõ habent, ait mihi aliquis, qui hæc habent? Tu dicis, Habent baptiſmũ Chriſti. Dico, Tu dicis, habent fidem Chriſti. Dico, Si ergo hæc habent, quid non habent? Quid eſt D baptiſmum? Sacramentum. Audi Apoſtolum, Si ſciero *1. Cor. 13.* omnia ſacramenta. Multum eſt, ſcire omnia dei ſacramenta. Quantacunque ſciamus ſacramenta, quis nouit dei omnia ſacramenta? Quid ait Apoſtolus? Si ſciero omnia ſacramenta, ſi habeam omnem prophetiam. Adde adhuc, Et omnem ſciẽtiam. Sed de fide dixeras. Audi adhuc, Si habeam omnem fidem. Difficile eſt habere omnẽ fidem, quomodo difficile eſt noſſe omnia ſacramenta. Et quid eſt quod dicit, omnem? Ita vt montes transferam, charitatẽ autem nõ habeam, nihil ſum. Intendite fratres, intendite obſecro vos Apoſtoli vocem, & videte quare cum tantis laboribus & periculis fratres noſtros quæramus. Charitas eos quærit de cordib⁹ noſtris. Propter fratres meos & propinquos meos *Pſal. 121.* dicit Pſalmus, loquebar pacem de te: ad ſanctam Hieruſalem loquens. Videte ergo fratres mei quid dixit Apoſtolus, Si habuero omnia ſacramenta, omnem ſcientiã, prophetiam, fidem. Qualem fidem? Ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Non dixit, illa omnia nihil ſunt: ſed, ſi charitatẽ non habeam, nihil ſum. Quis enim demens diceret, nihil ſunt dei ſacramenta? Quis demens diceret, nihil eſt prophetia, ni- E hil ſcientia, nihil fides? Non illa nihil ſunt, ſed cum illa magna ſint, ego magna habens ſi charitatem non habeam, nihil ſum. Magna illa ſunt, & magna habeo, & nihil ſum ſi charitatem non habeo, per quam mihi proſint quæ magna ſunt. Si enim non habeo charitatem, illa ineſſe poſſunt, prodeſſe non poſſunt. Attende ergo frater, attende obſecro te. Dicis mihi, Quid me quæris? Reſpondeo, Quia frater meus es. Reſpondes mihi & dicis, Si perij, quid me quæris? Et ego reſpondeo, Si nõ periſſes, non quærerem. Quid me quæris dicis mihi, ſi perij? quid me quæris? Cum ego reſpondeam, quæro quia periſti. Et quare quæro? Quo fructu quæro? Vt aliquando dicatur mihi, Frater tuus mortuus erat, & re- *Luca. 15.* uixit, perierat & inuentus eſt. Reſpondes & dicis mihi, Sed habeo ſacramentum. Habes, agnoſco. Propter hoc te quæro. Magnam cauſam addidiſti quare te diligentius quæram. Ouis es enim de grege domini mei, cum ſigno erraſti. Ideo quæro magis, quia ipſum ſignum habes. Quare vnam Eccleſiam non poſsidemus? Vnum ſignum habemus, quare in vno ouili non ſumus? Ideo te quæro, vt hoc ſacramentum ſit tibi in ſalutis adiuto- F rium, non in damnationis teſtimonium. Neſcis quia deſertor de charactere damnatur, de quo militans honoratur? Ideo te quæro vt non pereas cum ſigno. Salutis enim ſignum eſt, ſi habeas ſalutem, ſi habeas charitatem. hoc enim ſignũ ſalutis extra tibi ineſſe poteſt, prodeſſe non poteſt. Veni vt proſit tibi quod habebas, nõ vt accipias quod habebas, ſed vt prodeſſe tibi incipiat quod habebas, & accipias quod non habebas. Habebas enim ſignum pacis, ipſam pacem non habebas. In domo illa, id eſt, in te diſcordia habitabat, & in limine titulos pacis figebat. Agnoſco titulos, ſed quæro habitãtem. Lego titulũ pacis, baptiſmum in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Titulus pacis eſt, lego. Quis habitat quæro, fratrem meum attendo, titulum pacis agnoſco. Ipſum & ego habeo, intrare volo. Quid eſt intrare volo? Fratrem me accipe, vt ſimul oremus patrem. Non tecum oro. Tituli pacis ſunt, & mihi diſcordia contradicit? Plane laborabo adiuuãte domino, eiicere diſcordiam male poſsidentem, & introducere pacẽ tanquam legitimũ poſſeſſorem. Cum ergo diſcordiam excludo, pacẽ introduco, titulos pacis quare depono? Dico planẽ

G domino meo. O Chriſte qui es pax noſtra, qui feciſti
Ephe.2. vtraque vnum, fac nos vnum, vt recte cantemus, Ecce
Pſal.132. quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in
vnum. Introduc cõcurdiam, pelle diſcordiã, introduc
teipſum in titulos tuos. Tu mane, Non alter poſsideat,
& de tuis titulis fallat. Tu muta iſtum cõtradictorem,
Luca 23. qui vna hora in cruce mutaſti latronẽ. Et certe videamus
quid habes. Habeo, inquit, ſacramẽtum, habeo baptiſmum.
Si dicam tibi, proba: oſtẽdis mihi quid acceperis,
dicis quid confeſſus fueris, dicis quid teneas. Agnoſco,
non muto, non exufflo. Abſit vt cum quæro ſalutem
deſertoris, faciam iniuriã imperatori. Ergo probaſti
mihi quòd habeas ſacramentum, exponendo ſacramentum.
Probaſti mihi te habere fidem, proba mihi
quòd habeas charitatem. Tene vnitatem, nolo mihi dicas,
habeo charitatem. Proba, vnum patrem habemus,
Mat.6. ſimul oremus. Quid tu dicis quãdo oras, rogo te? Pater
noſter qui es in cœlis. Deo gratias. Secundum magiſterium
domini noſtri addidiſti, qui es in cœlis. Singulos
enim patres habebamus in terris, vnum inuenimus ſimul
in cœlis. Pater noſter qui es in cœlis, ipſum inuocas
patrem. Pater noſter vnam coniugem voluit habe-
H re. Qui ergo adoramos vnum patrem, quare nõ agnoſcimus
vnam matrem? Si natum te dicis de alia & de
ſinu alieno, ipſa te peperit. Quod dixi, non omnes intelligere
potuiſtis. Nouimus per legitimas coniuges factum
eſſe, vt etiam qui non de legitimis cõiugibus naſcerentur,
in eadem hæreditate ſociarentur, hoc volũtas
coniugis fecit. Nam Hiſmaël exhęredatus eſt, Ipſum
Sara pepererat, & ſi de vtero alieno. Sara pepererat vte-
Gene.16. ro alieno, voto ſuo. Ipſa enim dixit, Volo enim de iſta
1.Cor.7. mihi filios facias. Et ideo fecit Abraham. Vxor enim
nõ habet poteſtatem corporis ſui, ſed vir: Similiter vir
non habet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier. Nam filius
eſſet, ſi non ſuperbiſſet. Superbus eſt exhæredatus
Hiſmaël. Erexit enim ancilla ceruicem, vt diceret, Eiice
Gene.21. ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ
cum filio meo Iſaac. Nam vis noſſe quid valeat
pax, quid valeat concordia, quid valeat humilitas, &
quid impediat ſuperbia? Hiſmaelem exhæredauit. Filios
autem ancillarum de Iacob, quia & illi vt naſcerentur
coniugia iuſta voluerunt, filios ergo ancillarum
de Iacob nominus in vnam hęreditatem aduocatos. Si-
I mul numerati ſunt omnes Patriarchæ duodecim. Nullũ
ab altero vteri diuerſitas ſeparauit, quia omnes charitas
ſociauit. Quid intereſt ergo vbi baptiſmum acceperis?
Baptiſmus meus eſt, dicit tibi Sara. Baptiſmus
meus eſt, dicit tibi Rachel. Noli ſuperbire, veni ad hæreditatem,
Maxime quia ipſa hæreditas non eſt illa terra,
quæ data eſt filiis Iacob. Filiis Iſraël data eſt terra.
Quanto à pluribus poſsidebatur, tãto plus anguſtabatur.
Hæreditas noſtra pax vocatur. Teſtamentum lego,
Ioan.14. Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.
Simul teneamus, quod diuidi non poteſt. Non eam anguſtat
numeroſus poſſeſſor quanticunque venerint, ſi-
Gene.22. cut promiſſum eſt. Sic erit ſemen tuum tanquam ſtellæ
cœli, & ſicut arena quæ eſt ad labium maris: In ſemine
tuo benedicentur omnes gentes. Et vidi, inquit, in
Apoca 7. Apocalypſi, multos in ſtolis albis, & habentes palmas,
quos numerare nemo poteſt. Veniẽtes ex omnibus gẽtibus
veniant, pacem teneant. Anguſta non ſit noſtra
poſſeſsio. Anguſtias non facit, niſi ſola diſſenſio. Ecce
fratres mei, vt anguſtias adhuc patiamur, diſſenſio facit
fratris noſtri. Conſentiat in pace, & facta eſt latitudo.
Sed quid faciamus, niſi fraternam infirmitatem feramus
& non deficiamus? Sudor iſte meus credimus K
quòd erit fructuoſus. Dominus deus noſter qui voluit
vt veniremus ad vos, qui iuſsit vt eum quæreremus, qui
fecit vt eũ interim facie tenus inueniremus, adiutus orationibus
veſtris faciet nos inuenire cor eius, lætari de
concordia eius, gratias agere deo de ſalute eius, quam
nõ poteſt habere niſi in Eccleſia catholica. Extra Eccleſiam
catholicam totum poteſt præter ſalutẽ. Poteſt habere
honorem, poteſt habere ſacramentum, poteſt cantare
halleluia, poteſt reſpondere amen, poteſt Euangelium
tenere, poteſt in nomine patris & filij & ſpiritus
ſancti fidẽ & habere & prædicare, ſed nuſquam niſi in
Eccleſia catholica ſalutem poterit inuenire. Transeunt
enim omnia iſta fratres mei. Modo putat quia magnus
erit apud ſuos ſi non conſenſerit, & dictus fuerit martyr
partis Donati? Abſit, tollatur in nomine domini de
corde eius iſte typhus. Nouit & ipſe, legit & ipſe, Si tra- 1.Cor.13.
didero corpus meum vt ardeam, charitatem autem nõ
habeam, nihil mihi prodeſt. Ego nõ dico, ſi aliquas iniurias
quaſi iactet ſe paſſum eſſe pro parte Donati, aut
aliqua damna terrena, nihil ei prodeſt. Ego plus dico,
ſi patiatur foris inimicũ Chriſti, non catholicũ fratrem L
ſuum quærentem ſalutem eius, ſed inimicum Chriſti ſi
foris patiatur, & dicat ei foras ab Eccleſia Chriſti, inimicus
Chriſti, Pone thus idolis, adora deos meos, & nõ
adorans occidatur ab inimico Chriſti, ſanguinem fundere
poteſt, coronam accipere nõ poteſt. Ipſi nouerunt
quando in collatione noſtra fuerũt, quam Carthagine
habuimus, quomodo confeſsi ſunt, quia parẽtes eorum
fecerunt perſecutionẽ Cæciliano Epiſcopo. Tunc à catholica
diſcordantes, ſchiſma fecerunt, perſecuti ſunt
illum parentes ipſorũ, id eſt, primi qui fecerunt partem
Donati, perſecuti ſunt Cæcilianum, perduxerunt illum
perſequendo vſque ad iudicium imperatoris. Miſerunt
crimina ipſius Imperatori, quæ vera nõ exiſtebãt. Iuſsit
audiri cauſam Imperator. Audita eſt apud Epiſcopos,
falſa illa crimina inuẽta ſunt, abſolutus eſt Cæcilianus.
Nec illi à perſequendo deſtiterunt, ſed Imperatorẽ ſępe
interpellarunt, vbi poſtea iudicem cauſæ conſtituerũt.
Et ipſe inter partes audiuit & cognouit. Cognouit Imperator,
innocentẽ Cæcilianũ iudicauit. Et cũ hoc obiiceremus,
cõtenderunt nobiſcum & dixerũt, quia Cæcilianum
damnarit Imperator in exilium. quod falſum
eſt. Sed tamẽ videte quid dixerunt. Quia perſequẽtibus
maioribus ſuis adductus eſt ad Imperatorẽ Cæcilianus, M
& miſſus in exiliũ. Geſta legimus, proſecutiones ipſius
ſunt, manus ipſius tenentur ſubſcribẽtis verbis ſuis, intẽdite
obſecro vos, diiudicate modo cauſam noſtram.
Certe perſecuti ſunt maiores ſui Cæcilianum, certe ad
Imperatorẽ perduxerunt, certe vt damnaretur fecerũt.
Nolo dicere, quia non eſt dãnatus, nolo dicere, quia innocẽs
eſt pronunciatus. Sed hoc ſit quod dicũt. Quando
eum perſequebãtur, quando damnari fecerunt, tunc
quid erat Cæcilianus? Quando perſecutionem patiebatur
à maioribus iſtorum, quid erat? Dicatur mihi, quid
erat? Chriſtianus erat? catholicus, aut quid erat? Non dicunt,
non erat catholicus, ſed criminoſus. Poſſunt ergo
pati perſecutionem à ſanctis homines criminoſi? Prorſus
hoc accipiamus. Criminoſus erat Cæcilianus, qui
perſecutionem patiebatur. Sic enim non dico mentiebantur,
ſed fallebantur, vt & nos illis cõſentiamus. Criminoſus
erat. Quid faciebãt, quid erant? Quod vis elige,
Si iniqui erant, deſere iniquos, veni ad nos. Si autem
ſancti erant, poteſt ergo fieri, vt ſancti perſequantur iniuſtũ?
Noli nobis iraſci, ſi perſequimur, noli dicere, in-

iuſti

A iuſti eſtis qui perſequimini. Iam enim oſtendiſtis, quia fieri poteſt, vt & iuſti perſequantur iniuſtū. Fieri poteſt, aut nō poteſt? Vnum de duobus dicatur mihi. Si fieri nō poteſt, quare veſtri perſecuti ſunt Cæcilianū? Si autem fieri poteſt, quid miraris? Quid laudas pœnam, & non (Mat.5.) oſtēdis cauſam? Beati, ait dominus, qui perſecutionem patiūtur. Adde, propter iuſtitiā, & ſeparaſti latrones, ſeparaſti maleficos, ſeparaſti adulteros, ſeparaſti impios, ſeparaſti ſacrilegos, ſeparaſti hæreticos. Tales perſecutionem patiuntur, ſed non propter iuſtitiam. Et tamen qualem perſecutionē patitur frater noſter qui adductus eſt ad nos? Ipſa eſt perſecutio glorioſior. De illa prorſus profiteor. Reprehendat qui vult, talem perſecutionem (Pſal.100.) profiteor. Pſalmum lego, Detrahentē proximo ſuo occulte, hūc perſequebar. Si recte perſequor occulte proximo detrahentem, non rectius perſequor dei Eccleſiā publice blaſphemantē, quando dicit, non eſt ipſa: quādo dicit, noſtra eſt quæ in parte eſt: quando dicit, illa meretrix eſt? Ergo blaſphemantem Eccleſiam non perſequar? Perſequar planè, quia membrum ſum Eccleſiæ: perſequar planè, quia filius ſum Eccleſię. Ipſius voce Ec- (Pſal.17.) cleſiæ vtor, ipſa Eccleſia per me dicit in Pſalmo, Perſe- B quar inimicos meos & cōprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. Deficiant in malo, proficiant in bonū. Fratres, ne putetis aliquid nouū factū eſſe fratri noſtro. Pars Donati quādo præualebat, Cōſtantiæ laicū noſtrū catechumenum, natum de parētibus catholicis, Petilianus tenuit, vim fecit nolēti, ſcrutatus eſt fugientem, inuenit latentē, extraxit pauentem, baptizauit trementem, ordinauit nolētem. Ecce qualem violentiam fecit in noſtro. Rapuit ille ad mortē, nos non trahimus ad ſalutem? Hæc locutus ſum charitati veſtræ, propter illud quod dixiſtis, aut hîc, aut nuſquā. Hoc eni & nos volumus, vt hîc hîc, ſed in vnitate in pace, hîc hîc, ſed in charitatis ſocietate. Tūc bene hîc. Nam melius nuſquam q̃ hîc. Sed præſtet dominus, vt hîc potius, quàm nuſquam. Si nō hîc, abſit vt nō alibi: abſit hîc, aut alibi. Audiſtis, audiuit, Quid in eius animo deus egerit, ipſe nouit. Nos enim aurem forinſecus percutimus, ille nouit intus loqui, ille intus prædicat pacē, nec ceſſat prædicare ſi audiatur. Aderit miſericordia eius, adiuuantibus orationibus veſtris, vt ſit fructuoſus labor noſter. Tamen ſi hodie cōmunicare noluerit, quanuis fatigari nō debeamus, ſed inſtare quantū poſſumus debeamus, C nec ſic tamen fatigari debemus. Differri poſſumus, auferre inſtantiam noſtram nec poſſumus nec debemus. Aderit ille qui huc illum ad nos perduxit, vt nos faciat cum illo in vnitate vobiſcum & in ſua pace gaudere.

Concinnis Auguſtini ſuper geſtis cum Emerito Donatiſt. Epiſcopo finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi de geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo, Liber vnus.

GLorioſiſſimis Imperatoribus, Honorio duodecimū, & Theodoſio octauū conſulibus, duodecimo calendas Octobris. Cæſariæ in Eccleſia maiori, cum Deuterius Epiſcopus Metropolitanus Cæſarienſis, vnà cum Alipio Tagaſtenſi, Auguſtino Hipponenſi, Poſsidio Calamenſi, Ruſtico Cartenitano, Palladio Tigabitano, & cæteris Epiſco- D pis, in exedram proceſsiſſent, præſentibus presbyteris & diaconibus, & vniuerſo clero, ac frequentiſsima plebe, adeſſet etiam Emeritus partis Donati Epiſcopus,

Auguſtinus Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ dixit, Fratres chariſsimi, qui ab initio catholici fuiſtis, & quicunque ad catholicam ex Donatiſtarum errore veniſtis, & pacem huius ſanctæ Eccleſiæ catholicæ cognouiſtis, & veraci corde tenuiſtis, & qui adhuc forte de catholicæ vnitatis veritate dubitatis, audite nos ſolicitos pura dilectione pro vobis. Quando venit ad hanc ciuitatē die nudiuſtertiana frater noſter Emeritus Donatiſtarum adhuc Epiſcopus, perlatum eſt ad nos ſubitò eum eſſe præſentem. Et quoniā claritate, quam deus videt, deſiderabamus eius præſentiam, ad eum videndum continuo conuolauimus, inuenimus eum ſtātem in platea. Facta inuicem ſalutatione, admonuimus, quod durum eſſet ac turpe eum in platea remanere, vt ad Eccleſiam nobiſcum veniret. At ille nobis ſine vlla recuſatione conſenſit, vbi nos putauimus eum ita communionem catholicā non recuſaturum, quemadmodū E vel ſpontaneum obtulit aduētum, vel ad Eccleſiam venire minime dubitauit. Illo antē in peruerſitate hæretica quanuis intra Eccleſiam catholicā diutius remorante, allocutus ſum dilectionem veſtram, ſicut meminiſſe dignamini. Multa dixi quæ audiſtis, & quæ ſine dubio quantū poteſtis etiam meminiſtis. Multa de pace, multa de charitate, multa de ſanctæ Eccleſiæ catholicæ, quā deus promiſit & præſtitit, vnitate. In quo meo ſermone & vos alloquebar, & illum exhortabar, & quantū in me poterant viſcera charitatis, omnes in periculo animæ ſuæ cōſtitutos, in illo meo ſermone parturiebam & parere domino cupiebā. Hoc enim & beatus Paulus Apoſtolus dixit quibuſdam, Filioli mei, quos iterum partu- (Galat.4.) rio donec Chriſtus formetur in vobis. Sed etiam poſt ſermonem noſtrum cum adhuc in illa ſua perduraret pertinacia, nec ſic deſperandum putauimus, ſed nec de quoquā quamdiu viuit in hoc corpore homine deſperandum putamus. Neque enim ſic dixi nudiuſtertius me non deſperaſſe, vt hodie audeam deſperare. Sed ad hunc articulum cauſa perducta eſt, vt quoniam venit, & quantum cognouimus, ſponte venit, non ſit huic Eccleſiæ infructuoſus eius aduentus. Aut enim quod magis optamus & cupimus, etiam de illius ſalute vobiſ- F cum in catholica pace gaudebimus: aut ſi, quod abominamur & deteſtamur, ipſe in illa pertinacia perdurauerit, debetis vos eius præſentia melius noſſe quid interſit inter catholicam pacem & hæreticam diſſenſionem. Partis enim Donati Epiſcopus eſt, ſed à Donatiſtis huius ciuitatis ordinatus. Quos Donatiſtas in nomine Chriſti in gremium catholicum iam magna ex parte ſuſcepimus, ita vt penè omnes communioni catholicæ ſociatos eſſe gaudeam'. Sed quoniam & qui iam communicauerunt, non quidem vniuerſi, ſed quidam videntur de ipſa, vt pauloante dixi, catholica veritate dubitare, quidam vero nū ſaltem dubitant, ſed adhuc corde poſiti in parte Donati, pręſentiam nobis exhibēt corporalē, ſiue viri ſiue fœminę, carne intus, ſpiritu foris, bonum eſſe æſtimamus Epiſcopum ipſorū interrogare, vt ſi habet aliquid quod p̃ ipſa parte adhuc dicat, poſt factam apud Carthaginem omnibus notam collationē, ſi habet aliquid quod adhuc dicat, dicat ſine præiudicio partis Donati, quod tamē ꝓdeſſe exiſtimet vobis, in quorū ciuitate pro veſtra in Chriſto ſalute ſe exiſtimat ordinatū, & nos reſpōdebim' ſine pręiudicio

G catholicæ, quoniam modo nullus partes defenſionis
impoſuit: quod tamen, ſicut exiſtimamus & volumus,
prodeſſe vobis poſsit præſentibus contra præſentem, vt
ſi ſeductus eſt, non ſeducat: ſi autem nos ſeducebamus,
ipſo præſente qui foris fortaſſe multa iactitat arguamur,
refellamur, cõuincamur, doceamur. Hoc propterea di-
xi, ne idem loqui nolit, quia poteſt dicere, Nullas mihi
modo pars mea partes defenſionis impoſuit. Nõ enim
poſt ipſam collationem non loquebatur, aut poſt illam
collationem non ad iſtam ciuitatem venit, aut de iſta
prouincia aliquando diſceſsit, aut credimus eum om-
nino poſt illam collationem nulli homini verbum pro
parte Donati feciſſe. Noui quæ vobis dicebãtur, eos al-
loquor, qui ex ipſa parte veniſtis, noui quid dicebatur
vobis, nos cognitoris emiſſe ſententiam. Noui dictum
eſſe vobis, quòd ille fuerit cõmunionis noſtræ, & pro-
pterea iſtos loqui omnia quæ vellent minimè permiſit,
& eos poteſtate potius oppreſsit, quàm probitate: quod
loquebantur non accepit. Iſta omnia iactata ſunt poſt
collationem, ſiue ab ipſo, ſiue ab hominibus commu-
nionis illius. Quid intereſt à quo vos perturbemini,
H quos volumus in catholica pace eſſe tranquillos? Si ab-
Galat.5. ſens eſſet, diceremde illo vobis, Qui autem conturbat
vos, portabit iudicium quicunq; eſt ille. Hæc enim quæ
dixi, beati Pauli verba ſunt aduerſus abſentes, à quibus
ſimplices turbabantur. Nunc autem præſens eſt, modo
nobis dignetur dicere quare aduenerit. Frater Emeri-
te, præſens es, collationibus interfuiſti. ſi victus es, qua-
re veniſti? Si autẽ te victum eſſe nõ putas, loquere vnde
tibi victor eſſe videaris? Tunc enim victus es, ſi veritate
victus es. Si autem videris victus poteſtate, & viciſti ve-
ritate, non eſt hic poteſtas, qua victus videris. Audiant
ciues tui, vnde te victorem præſumis eſſe. At ſi noſti ad-
uerſus te victricem fuiſſe veritatem, quid adhuc reſpuis
vnitatem? Emeritus Epiſcopus partis Donati, dixit,
Geſta indicant, ſi victus ſum, aut vici. Si veritate victus
ſum, aut poteſtate oppreſſus ſum. Auguſtinus Epiſco-
pus Eccleſiæ catholicæ dixit, Quare ergo veniſti? Eme-
ritus Epiſcopus partis Donati dixit, Vt hoc dicerem
quod requiris. Auguſtinus Epiſcopus Eccleſiæ catho-
licæ dixit, Requiro quare veneris: hoc non quærerem
ſi non veniſſes. Emeritus Epiſcopus partis Donati
dixit notario qui excipiebat. Fac. Cúmque reticeret,
I Auguſtinus Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ dixit, Si er-
go ſub veritate tacuiſti, non ſine cauſa veniſti, niſi
quia iſtos decipere voluiſti. Cumq; diu reticeret, Au-
guſtinus Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ dixit, Videtis
fratres diu tacẽtem, moneo vt opteis reſipiſcẽtem, ob-
ſecro ne ſequamini pereuntem. Veruntamen quoniam
cum geſta communionis noſtræ commemorauit, vbi
apparere poſſe dixit, vtrum veritate ſit victus, an pote-
ſtate oppreſſus, multa ſunt quidem, vbi ſuperfluis & mo-
ratoriis proſecutionibus geſta cumularunt, nihil aliud
magnis viribus agentes, niſi vt nihil ageretur. Sed do-
mino præſidente, & cauſam ſuam agente, ventum eſt
quò noluerunt. Dicta cauſa atq; definita eſt. Sed ſi om-
nia geſta vobis legere velimus, quanquam præſentibus
vobis fratrem & coëpiſcopum meum Deuterium ob-
ſtringo, vt quẽadmodum fit apud Carthaginem, apud
Tagaſten, apud Conſtantinam, apud Hipponem, apud
omnes diligentes Eccleſias, ſic etiam deinceps facere
non pigreſcat. Vt annis omnibus per ieiuniorum dies,
id eſt, quadrageſima ante paſcha, quando vobis maxi-
me ieiunantibus plus vacat audire, eadem geſta colla-
tionia per annos ſingulos, vniuerſa à capite in finem ex
ordine recitentur. Tamen vt dicere cœperam, quia nõ K
omnia vobis modo legere poſſumus, dignamini prius
audire ante collationem, quas literas dederimus ad co-
gnitorem, vbi promiſimus vel quemadmodum ſuſcipi
vellemus ſi victi fuiſſemus, vel quemadmodum eos ſu-
ſciperemus ſi vinceremus, vt videretur non in conten-
tione, ſed in humilitate eſſe victoria. Alipius Epiſco-
pus Eccleſiæ catholicæ Epiſtolam recitauit: Honorabili
ac dilectiſsimo filio viro clariſsimo & ſpectabili, tribu-
no & notario Marcellino, Aurelius Siluan⁹, & vniuer-
ſi Epiſcopi catholici. Dicto ſpectabilitatis tuæ, quo no-
ſtræ collationis tranquillitati quietiq; ſeruandæ, & ve-
ritati manifeſtandæ ac muniendæ conſultum eſt, in o-
mnibus nos cõſentire, ſicut admonere dignatus es, per
has intimamus: illa etiam veritate confiſi, nos vinculo
conditionis obſtringimus, vt ſi nobis hoc cum quibus
agimus demonſtrare potuerint, cum ſecũdum dei pro-
miſſa populi Chriſtiani vſquequaq; creſcẽdo, iam ma-
gnam partem orbis impleſſent, & in cæteram dilata-
rentur implendã, ſubito Eccleſiam Chriſti neſcio quo-
rum quos iſti accuſant peccatorum periſſe cõtagione,
& in ſola remanſiſſe parte Donati. Si hoc vt dictum eſt L
demonſtrare potuerint, nullos apud eos honores Epi-
ſcopatus requiremus, ſed eorum ſequemur pro ſola ſa-
lute conſilium, quibus tanti gratiam beneficij pro co-
gnita veritate debebimus. Si autem nos potius valueri-
mus oſtendere, Eccleſiam Chriſti omnium non ſolum
Aphricanarum, verumetiam tranſmarinarum prouin-
ciarum, multarum gentium ſpatia, feraciſsima populo-
rum copia iam tenentem, & ſicut ſcriptũ eſt, toto mun-
do fructificantem atque creſcentem, nullorum homi-
num ſibi commixtorum peccatis perire potuiſſe, Si de-
nique ipſorum qui tũc accuſare voluerunt potius quàm
conuincere valuerunt quæſtionem definitam, quamuis
non in eis Eccleſia conſiſtat, & Cæcilianum innocen-
tem, illos autem violentos & calumnioſos eſſe iudica-
tos ab eo Imperatore, ad cuius examen criminationes
ſuas vltrò accuſando miſerũt. Poſtremo ſi quid de pec-
catis quorumlibet hominum dixerint, vel humanis do-
cumentis, vel diuinis probauerimus, aut eorum inno-
centiam falſis criminibus appetitam, aut Chriſti Eccle-
ſiam, cuius communioni cohæremus, nullis eorum de-
lictis eſſe deſtructam, ſic eiuà nobiſcum teneant vnita-
tem, vt non ſolum viam ſalutis inueniant, ſed nec ho- M
norem Epiſcopatus amittant. Neque enim in eis diui-
næ ſacramenta veritatis, ſed commenta humani dete-
ſtamur erroris. Quibus ſublatis, fraternum pectus com-
plectemur Chriſtiana nobis charitate coniunctũ, quod
nũc dolemus diſſenſione diabolica ſeparatum. Poterit
quippe vnuſquiſque noſtrum honoris ſibi ſocio copu-
lato viciſsim ſedere eminentius, ſicut peregrino Epi-
ſcopo iuxta conſidentẽ collegam hoc cum alternis ba-
ſilicis vtrunque conceditur, vtroque alterum cum ho-
nore mutuo præueniente: quia vbi præceptio charitatis
dilatauerit corda, poſſeſsio pacis nõ fit anguſta, vt vno
eorum defuncto, deinceps iam ſingulis ſinguli priſtino
more ſuccedant. Nec nouum aliquid fiet. Nam hoc ex
ipſius ſeparationis exordio in eis qui damnato nefa-
riæ diſciſsionis errore vnitatis dulcedinem vel ſero ſa-
puerunt, catholica dilectio cuſtodiuit. Aut ſi forte po-
puli Chriſtiani ſingulis delectantur Epiſcopis, & duo-
rum cõſortium inuſitata rerum facie tolerare non poſ-
ſunt, vtrique de medio diſcedamus, & Eccleſiis ſingulis
damnata ſchiſmatis cauſa in vnitate pacifica cõſtitutis,
ab his ſingulis in Eccleſiis ſingulis annuentibus vnitati
factæ,

A factæ, per loca neceſſaria ſinguli conſtituantur Epiſcopi. Et cum legeret, Auguſtinus Epiſcopus dixit, Dicam charitati veſtræ & cōmemorē rē dulciſsimā & ſuauiſsimā, quam domino adiuuāte ſumus experti: Cū ante ipſam collationē inter nos aliqui fratres de hac re colloqueremur, quia pro pace Chriſti epiſcopi debent eſſe, aut debent nō eſſe, quod vobis fatendū eſt, circūſpiciētes omnes fratres & coëpiſcopos noſtros, nō facile nobis occurrebant qui hoc vellēt ſuſcipere, & de hac humilitate domino ſacrificare, dicebamus vt fieri ſolet: ille poteſt, ille nō poteſt: ille conſentit hoc, ille nō tolerat: loquentes magis pro ſuſpicionibus noſtris, qui corda illorum videre minime poteramus. Quando autem ventum eſt vt hoc palàm fieret, in concilio vniuerſorū tam frequenti penè trecentorum epiſcoporum, ſic placuit omnibus, ſic exarſerunt omnes, vt parati eſſent Epiſcopatum pro Chriſti vnitate depoocre, & non perdere, ſed deo tutius commendare. Duo ibi vix inuenti ſunt, quibus diſpliceret. Vnus annoſos ſenex, qui hoc etiam dicere liberius auſus eſt, alter voluntatem ſuam tacito vultu ſignificauit. Sed poſteaquā illū ſenē liberius hoc dicentem obruit omnium fraterna corre-
B ptio, illo mutante ſententiam, vultum etiam ille mutauit. Audite ergo quibus modis etiam ipſa exhortatio fa-
Luca.14. cta eſt, propter illum qui ait, Qui ſe humiliat exaltabitur. Item legit, Quid enim dubitemus redemptori noſtro ſacrificium iſtius humilitatis offerre? An vero ille de cœlis in humana membra deſcendit, vt membra eius eſſemus, & nos ne ipſa eius membra crudeli diuiſione lanientur, de cathedris deſcendere formidamus? Propter nos nihil ſufficientius, quàm Chriſtiani fideles & obedientes ſimus. Hoc ergo ſemper ſumus, Epiſcopi autem propter Chriſtianos populos ordinamur. Quod ergo Chriſtianis populis ad Chriſtianam pacem prodeſt, hoc de noſtro Epiſcopatu faciamus. Auguſtinus Epiſcopus dixit, Propter vos hoc debemus eſſe quod vos. Quid debes eſſe tu, cuicūque loquor veſtrū? Chriſtianus fidelis, obediens: hoc tu propter te, hoc & ego propter me. Ergo quod tu propter te, & ego propter me ſemper eſſe debemus. Quod autem ſum propter te, ſim, ſi tibi prodeſt, non ſim ſi tibi obeſt. Ecce quod dictum eſt,
Luc.17. attendite. Item legit, Si ſerui vtiles ſumus, cur domini æternis lucris pro noſtris temporalibus ſublimitatibus inuidemus? Epiſcopalis dignitas fructuoſior nobis
C erit, ſi gregem Chriſti depoſita magis collegerit, quàm retenta diſperſerit. Cúmq; recitaret, Auguſtinus Epiſcopus dixit, Fratres mei, ſi dominum cogitamus, locus iſte altior ſpecula vinitoris eſt, non faſtigium ſuperbiētis. Si cum volo retinere Epiſcopatum meum, diſpergo gregem Chriſti, quomodo eſt damnum gregis, honor paſtoris? Itē legit, Nam qua frōte in futuro ſeculo promiſſum à Chriſto ſperabimus honorem, ſi Chriſtianā in hoc ſeculo noſter honor impedit vnitatē? Hæc propterea præſtantiæ tuæ ſcribenda curauimus, & vt per te innoteſcāt omnibus poſtulamus, vt in adiutorio domini dei noſtri, quo admonente iſta promittimus, & quo adiuuante nos implere poſſe cōfidimus, etiam ante collationem ſi fieri poteſt, corda hominū vel infirma, vel dura, pia charitas aut ſanet, aut edomet: ac ſic iam pacificis mentibus non reſiſtamus manifeſtiſsimæ veritati, & diſputationem noſtram vel præcedamus concordia, vel ſequamur. Neq; enim deſperare debemus, ſi recolūt eſſe pacificos beatos, quoniam ipſi filij dei vocabuntur, multo dignius & facilius eos velle vt pars Donati vniuerſo orbi Chriſtiano reconcilietur, q̃ vniuerſus orbis

Chriſtianus à parte Donati rebaptizetur, cū præſertim D de Maximiniani ſacrilego & dānato ſchiſmate veniētes, quos etiam terrenarum poteſtatum iuſsionibus inſectando emendare curarūt, tanta diligentia quæſierūt, vt nec baptiſmum ab eis datum reſcindere auderent, & quoſdā eorum dānatos ſine vlla honoris diminutione ſuſciperent, quoſdā vero in illius diſciſsionis ſocietate impollutos eſſe cenſerent. Quorum inter ſe cōcordiæ nō inuidemus. Sed eos oportet aduertere quàm pie ramū à ſe fractum tāto ſtudio radix catholica inquirit, ſi ramus ipſe ſimiliter à ſe paruū fragmen inciſum ſic colligere laborauit. Et alia manu. Optamus te fili in domino bene valere. Quo recitato Auguſtinus Epiſcopus dixit, Audite qui neſcitis, audite obſecro vos. Deo gratias, quia ipſo præſente loquor. Cauſam iſtam Maximinianiſtarum, quā volo modo vobis exponere, vbi omnium calumniarū ſuarum tanquam malarum mercium nauem fregerunt. Cauſam ergo iſtā Maximinianiſtarū cū toties obieciſſemus in noſtra collatione, nihil aduerſus eā dicere potuerūt: id eſt, aduerſus obiectionē noſtrā totiens inſertam, totiens repetitā, totiens eorū frōtibus illiſam, nihil omnino reſpondere potuerunt, quia quod reſponderent non inuenerūt. Audite ergo illam diligenter. Ecce hic eſt, audit me, ſi mentior redarguat, E probare me compellat. Geſta quidem ipſa hic nō ſunt, ſed ibi ſit cauſa. Feramus quaſlibet dilationes, vt ad documēta neceſſaria veniamus, ſi probauero quod dico. Si tamē inde dubitat, aut quod abſit dubitare ſe fingit, quod pace eius dixerim, non cōmunicet, ſi non probauero. Si autē ſcit iam me verū dicere, & nouit propterea reſpōdere noluiſſe, quia quod reſponderet non potuit inuenire, rogo vos vt ipſi iudicetis, quid ſit tolerabilius, in honore ſuo ſuſcipere à ſe dānatū, an fratrē agnoſcere non aliquando à ſe conuictum. Intendite obſecro, audite narrationem. Maximinianus quidam diaconus fuit Carthaginenſis, in parte Donati, ſiue merito ſuperbiæ ſuæ, ſiue vt ipſi putant merito iuſtitiæ ſuæ. offendit Epiſcopum ſuum, id eſt, Primianum Carthaginenſem, ſiue inique, ſi ſuperbus meliorem: ſiue iuſte, ſi probus improbiorem. Excommunicatus eſt à Primiano, perrexit ad Epiſcopos vicinos, concitauit inuidiam Primiano, accuſauit eum apud illos. Ventum eſt ad Carthaginem. Voluerūt qui venerunt multi epiſcopi Donatiſtæ, ad ſe venire Primianum, ſicut voluerunt maiores iſtorum ad ſe venire Cæcilianum. Factione cogni- F ta, noluit ad iſtos venire Primianus, ſicut ad illos noluit venire Cæcilianus. Damnatus eſt ab iſtis abſens Primianus, ſicut ab illis damnatus eſt abſens Cæcilianus. Qualē imaginem rerū voluit deus ante oculos noſtros recenti tēpore ponere, quoniā nimis antiqua iam delebat obliuio. Dānatus eſt abſens. Ab alijs Epiſcopis partis Donati, Primianus cōmunioni eſt reſtitutus, imò quia eum non depoſuerūt, in ſua ſede firmatus eſt. Dānati ſunt Maximinianiſtæ, ſicut à peregrinis Epiſcopis & trāſmarinis abſoluto Cæciliano meruit dānari Donatus. Dānatus eſt Maximinianus cū duodecim ordinatoribus ſuis. Factio quidē ipſa plurimos cōtinebat, centum erāt fortaſsis Epiſcopi. Sed ne maior præciſio fieret, iſti noluerunt paucis deiectis, multis imponere diſciplinā. Dānarunt ſolos qui affuerūt ordinationi Maximiniani, quando contra epiſcopū ſuum illicite eſt eleuatus epiſcopus. Cæteri in ipſa factione cōſtituti, ſi redire ad eccleſiā vellēt, in ſuis permitterētur honoribus. Verbis quidē ſuis oſtendebāt, eos foris eſſe ab Eccleſia. Quem enim hortaris vt intret, foris eſt. Conſtituto er-

G go die, intra quem diem ſi redirent, nihil cis obeſſent quæ aduerſus Primianum dicebantur, decretn Bagaiēſi firmarunt. Damnatus cſt Maximinianus cū dnodecim. Cœpit agi, vt damnati de baſilicis pellerentur. Interpellantur iudices, interpellantur proconſules, in iudicium allegatur epiſcopale Bagaienſe concilium. Dicuntur hæretici, demonſtrautur damnati, impetrantur iuſsiones, auxilia congregãtur, venitur ad eiiciēdos de baſilicis homines damnatos, & in ſua pertinacia cōſtitutos. Illis condemnatis, populi qui fauebaot reſtiterūt. Vbi nou potuerunt, victi ſunt. In locum eorum qui victi ſunt & expulſi, alij ordinati ſunt. Ex quibus duos nouimus, vt de cæteris taceamus, vnum Felicianum, alterum Prætextatum Aſſuritanū. Quos poſt annos duos aut tres, per Optatū Gildonianū poſt multas illis illatas perſecutiones, iudiciariis perſecutiouibus & tota aerimonia poteſtatum, in ſuis honoribus ſuſceperunt. Poſt damnationem ſuam, poſt eiectionem, poſt perſecutiones ſuſceperunt illos in honoribus ſuis, adiunxerunt ſibi ſocios atqne collegas. Nam in loco vnius ipſorum Prætextati Aſſuritani, alium iam ordinauerunt nomine Rogatū, qui modo catholicus eſt, cui exercitus iſtorū, H id eſt, agmen Circūcellionum, linguam & manū præcidit. Illi autem qui per ipſum tempus quo illi dānati foris erant, ferme per triennium baptizati ſunt à damnatis, baptizati ſunt foris ab eccleſia iſtorum, ſic ſunt ſuſcepti. Nemo dixit, non habes baptiſmum, quia foris es baptizat⁹. Et rebaptizat̃ qui venit de Epheſo, de Smyrna, de Theſſalonica, de cæteris Eccleſiis quas ſuo labore Apoſtoli plantauerunt, & ad quas legimus miſſas Apoſtolorum epiſtolas, quas audimus in Eccleſia recitari. Sententia tenetur. Et quantum audiuimns ab ipſo fratre noſtro, quē deus faciat pacatum fratrem noſtrū, ab iſto Emerito eſt dictata ſentētia vbi illi dānati ſunt. Legatur ipſa ſententia vbi illi damnati ſunt, & legatur ſententia vbi Cæcilianum damnanerunt maiores iſtorum, & videamus qui rei peiores facti ſnnt, qui grauiore ſententia puniti, qui ſtrepitu maiore damnati. Ibi dixit: *Cōtra Creſconium li. 4. cap. 2.* Licet enim viperei ſeminis noxios partus venenati vteri alueus diu texerit, & cōcepti ſceleris, vda coagula in aſpidum membra tardo ſe calore vaporauerint, tamen conceptum virus euaneſcēte vmbraculo occultari non potuit. Nam etſi ſero, publicum tamen parri- I cidium, & facinus ſuum fœta ſcelerū vota pepererunt. *Pſal. 7.* Quod ante prædictū eſt, Parturiit iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Sed quoniā ſerenū iam fulget è nubilo, nec eſt cunfuſa criminum ſylua cū ad pœnam deſignata ſunt nomina: indulgentiæ enim antehac fuerat, dum clementiæ dimittimus lineam, inoenit cauſa qnos puniat. Et īter cætera, *Cōtra Creſconium li. 3. ca. 19. & 33.* Loquamnr chariſsimi fratres, ſchiſmatis cauſas, quia iam nō poſſumus tacere perſonas. Maximinianum fidei æmulum, veritatis adulterum, eccleſiæ matris inimicū, Dathan, Core & Abiron miniſtrum. Hæc verba ſunt partis Donati in Maximinianiſtas, iſto vt audiuimus dictante prolata. Scitis autem qui ſint Dathan Core & Abiron, Ipſi primo ſchiſma fecerunt, qnibns pœna vſitata non ſuffecit; *Nume. 16.* viuos aperta terra deuorauit Dathan Core & Abiron miniſtrum. Verba ipſius ſunt. De pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit. Audite adhuc, Et ꝙ adhuc eum inquit, dehiſcens terra nō abſorbuit, ad maius iudiciū ſuperis reſeruauit. Raptus enim pœnā ſui cōpēdio lucranerat funeris, vſuras nūc grauioris colligit fœnoris, cū mortuus intereſt viuis. Verba ſunt ipſius Maximinianū damnantis, vel potius vt ipſe dicit, ore veridico fulminantis: Et tamē collecti ſunt aſpides, viperæ, parricidæ, K nec exufflatur baptiſmus quem dedit aſpis, vipera, parricida. Audiſtis quantus ignis exarſerit eloquētiæ, quādo inuenit fœnum qnod poſſet incendere. Frater Emerite amplexus es fratrem tuum Felicianum, tui oris fulmine condemnatum, agnoſce fratrem Deuterium, tibi etiam genere ſociatum. Quotienſcunque fratres mei cauſam iſtā Maximinianiſtarum, qnam ſicut potui vobis expoſui, eis cum in collatione ageremus obiecimus, plus inde tacuit, quàm modo in omnibus tacet Non ſe occultent tergiuerſatoria nō defenſione, ſed fuga, Dicunt enim quod dilationem illis dederint, & intra dilationem illos ſuſceperint. Hoc falſum eſt. Duodecim enim cum Maximiniano damnati ſunt, cæteri autem non aderant ordinationi eius, quando ei manus impoſita eſt. Illis dilationem dedernnt. Nam verba ipſius iſta ſunt, Nec ſolum hunc, inquit, ſceleris ſui mors iuſta cōdemnat, trahit etiam ad cōſortium criminis plurimos *Vbi ſupra.* catena ſacrilegij, de quib⁹ ſcriptum eſt, Venenum aſpidum ſub labiis eornm, quorū os maledictione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effundēdum ſanguinem, Contritio & inſœlicitas in viis eorū, *Pſal. 90.* & viam pacis non cognouerunt. Non eſt timor dei ante oculos eorum. Nollemus quidem tanqnam proprij L corporis ſecare iuncturam, ſed quoniam tabeſcētis vulneris putredo peſtifera plus habet in abciſsione ſolaminis, quàm in remiſsione medicaminis, inuenta eſt cauſa ſalubris, ne per cuncta membra peſtilens irreperet virus, vt compendiuſo dolore natum decidat vulnus. Famoſi ergo criminis reos eſſe nominat duodecim, inter quos & Felicianum & Prætextatum: Sed nomina omnium mihi non occurrunt. Et infert ſic, Qui funeſto opere perditionis vas ſordidum collecta feculētia ſordidarunt *. ** aliàs, glutinarunt.* Sed & clericos aliquando eccleſiæ Carthaginis, qui dum facinori interſunt, illicito inceſtui præbuerunt lenocinium, dei præſidentis arbitrio vniuerſalis concilij ore veridico dānatos eſſe cognoſcite. Eos autem quos ſacrilegi ſurculi non polluēre plantaria, hoc eſt, qui à Maximiniani capite proprias manus verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrem eccleſiā redire permiſimus. Volebant pumicare faciem ſuā, qua ſacrilegis ignoſcebant, & aparte ſchiſmaticis viam redeundi concedebant. Quid eſt hoc? Rogo modo mihi dignentur exponere, qoomodo eos ſacrilegi ſurculi M non polluēre plantaria? Quare illis dilationem das ſi nullam partem in Maximiniani ſchiſmate habere potuerunt? Si autem ſocij ſunt factionis, quamuis non fuerint præſentes ordinationi, quomodo illos non inquinat Maximinianus, & totum orbem terrarum ſemel abſens damnatus, tertio præſens abſolutus inquinat Cæcilianus? Non inquinat Afer Afros, viuus viuos, notus notos, particeps ſocios, & Cæcilianus inquinat tranſmarinos, inquinat longe poſitos, inquinat non damnatos? Tecum ſedit à te damnatus, & non te inquinat Felicianus. Ego illum non vidi, tu iſtum noſti. Ego illum innocentem credo, tu iſtum nocentem damnaſti. Aut ſi fateris innocentis te fuiſſe receptorem, fateris te innocentis fuiſſe damnatorem. Et tamen fratres mei non inuidemus concordiæ ipſorum, inter ſe ſuſcitata odia diabolica finierunt, quomodo putant, in pacem redierunt. Sed hoc dico, Si ramus fractus quæſiuit virgultum à ſe fractum, qua diligentia debet arbor ipſa quærere ramū ex ſe fractum? Ideo ſudamus, ideo laboramus, ideo inter corū arma & cruētas furias Circūcellionū periclitati ſum⁹, & adhuc reliquias corū

qualicun-

A qualicunque donata à deo patiẽtia toleramus, dum ar-
bor quærit ramum, dum grex ex ouili Chriſti ouẽ per-
ditam quærit. Si paſtoralibus viſceribus præditi ſumus,
per ſepes & ſpinas nos coarctare debemus. Membris la
ceratis ouem quæramus, & paſtori principiq; omnium
cum lætitia reportemus. Multa diximus etiam fatigati,
& tamen frater noſter, propter quem iſta dicimus vo-
bis, & cui pariter dicimus, & pro quo tanta agimus, ad-
huc pertinax conſiſtit. Conſtantem ſe putat fortitudo
crudelis. Non adhuc de vana & falſa fortitudine glo-
2.Cor.12. rietur, Audiat Apoſtolum dicentem, Virtus in infirmi-
tate perficitur. Oremus pro illo, Vnde ſcimus quid ve-
Prouer.19. lit de⁹: Multæ cogitationes, ſicut ſcriptum eſt, in corde
viri, conſilium autem domini manet in æternum.

AD LECTOREM.

Huic loco congruebat liber ad Bonifacium comitem de correctione Donatiſtarum. Cuius Auguſtinus meminit in retractationibus, ſed is excuſus eſt inter Epiſtolas, numero quinquageſima: ſatis voluminum eſt, etiam ſi non iterentur eadem, quemadmodum factum eſt in editione prima.

B

Finis.

Huius libelli nõ meminit Auguſtinus in Catalogo ſuo. Multa tamen inſunt, quæ congruunt cum illius phraſi, quædam diſcrepant. Videtur alicubi mutilus.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, CONTRA FVLgentium Donatiſtam Liber.

LIBELLVM, quem mihi religio
tua frater Fulgenti direxit, non aſ-
pernatus accepi, quem vtrum ip-
ſe dictaueris, an aliunde quæſie-
ris, non ſatis admiror. Eſt enim &
hoc noſtræ religionis officium,
non perſonas intendere, ſed ve-
ritatem in omnibus quærere, in-
C uentam agnoſcere, & agnitam cuſtodire. Sic enim A-
1.Theſſ.5. poſtolus Paulus dicit, Omnia probate, quod bonum eſt
tenete. Ab omni ſpecie mala vos abſtinete. Breuiter igi-
tur dicam quod ingenioſius literis dilataſti. Dixiſti v-
num eſſe baptiſma, quod Samaritanus, id eſt, hæreticus
habere non meruit. Vnum hortum concluſum, qui eſt
Eccleſia, fontem habere ſignatum, de quo nullus alie-
nus attingit. Vnum oleum quod eſt chriſma ſanctiſſi-
mum, quod morituræ muſcæ corrumpunt, & peccato-
res omnino non dabunt. Contra hæc mihi in adiuto-
rio domini paranda reſponſio eſt, nec aliunde ſu-
menda, niſi ex lectione diuina. Verbi ergo principium
iam ſumamus, imò ipſum verbum principium Ieſum
Ioan. 8. dominum, ducem ac principem cœleſtis militiæ tenea-
mus, bella geramus, & eius manu ſacrata tuba petamus
muros validiſſimos ciuitatis nefariæ Hiericho: id eſt,
altitudinem mundanæ ſapientiæ teſtamentis domini-
cis circundemus, veritatis & libertatis vocibus concre-
pemus, aduerſarios in domo Raab, id eſt, Eccleſiæ quæ
nuncios eius ſuſcipit, propter mundi excidium confu-
gere compellamus: pertinaces anathemate condemne-
mus, vt hactenus victores eſſe poſſimus. Hæc ergo ex D
lege aduerſus legem, ex dei teſtamento aduerſus dei te-
ſtamẽtum, ex veritatis fonte aduerſus veritatis fontem
tam obice forti prima fronte ſumpſiſti, quaſi poſſit ve-
ritas à ſemetipſa deuinci, aut gloria luminis ſua luce fu-
ſcari. Donatiſta dixit, Dominus & ſaluator noſter 1
Ieſus Chriſtus vnici baptiſmi doctor & cuſtos ne ſitiẽ-
tes animas per aridos lacus mẽtis error abduceret, per-
ennes hauſtus ſibi eſſe proclamans, in Euangelio ſuo
ita teſtatus eſt, dicens, Qui ſitit, veniat & bibat, qui cre- *Ioan.7.*
dit in me, ſicut Eſaias dicit. Cath. reſpondit, Non ha-
bet, ſicut dicit Eſaias: ſed, ſicut dicit ſcriptura. Sed iſta
velut impedimenta deſpiciam, ne longo ſermone vti-
litatem legentis excludam. Donatiſta dixit, Qui cre- 2
dit in me, ſicut dicit Eſaias, flumina de ventre eius fluẽt
aquæ viuæ: & ne paſſim & vbiq; bibi poſſe diceretur,
merita aquarum ipſe diſcreuit, dum Samariæ apoſtaſię
originem in proprio fonte damnauit. Qui biberit, in- *Ioan.4.*
quit, ex hac aqua, ſitiet iterum: qui biberit ex aqua quam
ego dedero, non ſitiet in æternum, ſed fiet in eo fons a-
quæ ſalientis in vitam æternam. Cath. reſpõdit, Hæc
vtiq; ideo poſuiſti, vt nos catholicos quaſi Samarita- E
nos & ſine baptiſmo demonſtrares. Iam ergo Donati-
ſtas in Samaritanis incipe ſpeculari. Samaritanorum
dogma Regnorum libro docente tale fuit, Deum ti-
mebant, & ſimul figmenta colebãt: diuinam legem ſer- *Cõparatio*
uabant, & patrum errores minime deſerebant: circun- *Donatiſta-*
ciſionis ſignum habebant, & Iſraëlitarum collegiũ non *rũ ad Sa-*
tenebant. Hoc & vos facitis, Deum metuitis, & figmen- *maritanos.*
tum luteum Donatũ pariter colitis. Et hic enim ex ter-
ræ puluere figuratus eſt. Diuinam legem ſeruatis, & pa-
rentum errorem non relinquitis. Baptiſmi habetis ſa-
cramentum, & catholicorum non vultis habere cõſor-
tium. Ecce vos eis per omnia ſimilatis. Sicut ergo tunc
Samaritanorum circũciſio ſecundo dari non poterat,
ita nunc Donatiſtarum baptiſma iterari non debet, do-
mino Chriſto dicẽte, Qui ſemel lotus eſt, nõ habet ne- *Ioan.13.*
ceſſitatẽ iterum lauãdi. Circunciſio enim Samaritano-
rum baptiſma ſignificat Donatiſtarum, dicente Apo-
ſtolo, Circunciſi eſtis circunciſione non manu facta in *Coloſſ.2.*
expoliatione corporis carnis, ſed in circũciſione Chri-
ſti cõſepulti ei in baptiſmo. Quòd autem ait dominus,
Qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterum: non de baptiſma- *Ioan. 4.*
te, ſed de terreno locutus eſt elemẽto. Nam ſi baptiſma
hic vellet oſtẽdere, nullo modo à Samaritana muliere F
poſtulaſſet. Denique puteus ille non Samarię dictus eſt
ſed Iacob, & vtiq; Iacob non fuit hæreticus, ſed deo di-
lectus, ſemper charus, & ipſe ex eo bibit, & filij ei⁹ & pe-
cora eius. Donatiſta dixit, Nunquam ergo Eccleſiæ 3
ſpiritus patitur iũgi quod ore diuino meruit diffamari,
legis præconio præmonente, Duo contra duo, vnum *Eccleſiaſti-*
contra vnũ. Et dominus in euangelio, Tũc, inquit, duo *ci.32.*
erunt in agro, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: duæ *Matth.24.*
molentes in molẽdino, vna aſſumetur, & vna relinque-
tur. Vides ergo duo genera eſſe baptiſmatũ & duo prę-
mia meritorũ, dum vnũ letalis ingenij ardor exurit, &
bibulæ ſitis perẽnes hauſt⁹ excoquit: alterũ quod ſemel
potandarũ meatibus ſitiũ vitę perẽnitatẽ ſanciuit, vtiq;
in effoſſis gurgitibus perpetuas ariditates oſtẽdit, & dũ
eius pie meritũ clauſit, mortis aditũ patefecit, dicente
Hieremia, Duo mala fecit popul⁹ iſte: Me dereliquerũt, *Hiere.2.*
& effoderunt ſibi lacus detritos, qui copiã non poſſunt
portare. Et iterũ, Omnes qui derelinquũt te, cõfunden- *Hiere.17.*
tur: recedentes à te, ſcribẽtur in libro mortis, quoniam
dereliquerunt te fontẽ vitæ. Cath. reſpondit, Tu vnum

A ſunt vulnera amici quàm voluntaria uſcula inimici. O-
Prouer. 27. leum peccatoris hlandimentum eſt adulatoris, de quo
Pſal. 54. alibi dicit, Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, &
ipſi ſunt iacula. Oleum iuſti ſpiritus eſt dei, dicente Pe-
Acto. 10. tro, Ieſum à Nazareth, quem vnxit deus ſpiritu ſancto.
Deſine itaque ſpiritum ſanctum oleũ dicere peccato-
10 ris, ne demũ incipias aſſerere peccatorem. Donati-
ſta dixit, Aperta confeſsio perfidorum iſto loco mon-
ſtratur, quæ inimica præſumptione à facinoroſo ſacer-
dote contacta polluitur, cuius ſacrificium velut oleum
Eſaiæ. 66. voce diuina reſpuit. Facinoroſus, inquit, qui ſacrificat
mihi velut qui canem occidat: & qui offert ſimilaginẽ,
quaſi ſanguinem porcinum: & qui offert thus in memo
ria, quaſi blaſphemus. Cath. reſpondit, Certum eſt
quòd ſacerdotis & plebis execret de⁹ ac deſpiciat ho-
locauſta, ſi bona non affuerit conſcientia. Aut ſi de ſa-
cerdotibus ſolum dictũ cupis intelligi, quomodo apud
vos facinoroſorum nõ polluitur cõfectio ſacerdotum?
Dicis, quãdiu mali latẽt, inquinare nõ poſſunt. Propter
quod ſcriptum eſt, Quæ occulta ſunt mihi, quæ mani-
feſtata ſunt vobis? Si ergo quãdiu mali latẽt inquinare
non poſſunt, cur longe poſitas nationes, quibus no-
B men Donati & Cæciliani habetur incognitum, reba-
ptizare non times? Quis veſtrum aliquorum mala in
eorum pertulit aliquando notitiam? Et ſi pertuliſſet &
non probaſſet, in nullo prorſus obeſſet, iuxta illud, Quę
11 occulta ſunt, mihi: quæ manifeſtata ſunt vobis? Do-
natiſta dixit, Adhuc eius aquas turbidas Propheta
Abac. 3. ſpiritu manifeſtat. Impoſuiſti, ĩquit, in mari equos tuos
Oſeæ. 6. turbantes aquas multas. Me cõtempſit Galaad ciuitas,
quæ operatur ſtulta, turbas aquas, & fortitudo tua ſicut
hominis piratæ. Cath. reſpondit, Agnoſce in tę tua
Pſal. 36. tela conuerti, ſicut ſcriptum eſt, Gladius eorum intret
in corda ipſorum, & arcus eorum confringatur. Forti-
tudo tua Donatiſta, ſicut hominis piratæ, qui viribus
rebaptizas, viribus in aqua pugnas, viribus in aqua ne-
cas. Iſta gerens, pirata captus occideris, niſi conuerſus
pœnitueris, & regi Chriſto in catholica militaueris.
12 Donatiſta dixit. Si ergo vnico fonte Eccleſia glo-
riatur, vtique traditorum ſpelunca eſt, quæ in aquarum
multitudine extollitur, & baptiſmi ſui ebrietate confu-
Apoc. 17. ſa, cum regibus fornicatur, dicente Ioanne, Veni oſten-
dam tibi damnationem meretricis magnæ ſedentis ſu-
per aquas multas, & inebriati ſunt omnes inhabitantes
C terram à vino fornicationis eius. Rogo quæ ſunt aquæ
multæ, niſi plura baptiſmata? quæ mulier fornicaria, ni-
ſi traditorum ſpelũca, quæ regum voluptatibus ſeruit
obnoxia, à quibus perſecutionibus poculũ bibẽs, ebria
cæcitate populis miſcet, & in amẽtia quos rigauerit du-
cit? Cuius acceſſum ſapientiſsimus Salomon interdixit,
Prouer. 5. Ab aqua, inquit, aliena abſtine te, & de fonte alieno ne
biberis, vt longo viuas tempore, & adiicientur tibi an-
ni vitæ tuæ. Fons aquæ tuæ priuatus ſit tibi, Ne quiſquã
extraneus communicet tibi. Solus ergo priuatum non
habent fontem, qui vt meretricis aquarũ poſsidet mul-
titudinem. Ioannes quoque Apoſtolus aquarum multi-
tudinem improbat dicẽs, Et dixit mihi angelus, Aquas
Apoc. 17. quas vidiſti, ſuper quas ſedet fornicaria illa, populi, tur-
bæ & nationes ſunt. Cath. reſpondit, Vt video, vbicũ-
que aqua nominata eſt male, bene baptiſma crediſiſti.
Sed in bono tibi, in malo mihi illam tribuere voluiſti,
vt de vobis impleretur quod Paulus Apoſtolus dixit,
1. Tim. 1. Neſcientes neque quæ loquuntur, neque de quibus af-
2. Timot. 3. firmant. Quẽadmodum enim Iannes & Mambres re-
ſtiterunt Moyſi, ita hi reſiſtunt veritati. Angelus dicit,

Aquas quas vidiſti, populi, turbæ, & nationes ſunt. Et tu D
angelo exponenti dicis, Rogo quæ ſunt aquæ multæ,
niſi plura baptiſmata? quæ mulier fornicaria, niſi tradi-
torum ſpelunca? Si & traditorum vocabula cupis addi-
ſcere, habes veſtros, Syluanum Cirtenſem, Felici cura-
tori ſacramenta tradentem. Habes Marianum ab aquis
Tibilitanis, Romano curatori tres codices offerẽtem:
Habes Victorem Ruſiccazenſem quatuor Euangelia
veluti delitia comburentem, qui Cęcilianum abſentẽ
damnare auſi ſunt innocentem. Hæc eſt ſpelũca latro-
num, hęc progenies traditorum, hęc mulier fornicaria,
quæ relicto Chriſto, Donato proſtituit lupanaria, cuius
domus iuxta Salomonem ſeceſſus eſt mortis, cuius viæ Prouer. 7.
ſunt inferorum: quæ ſe mundam vocat, cũ ſit ſordibus
plena: quæ ſe innocentem clamat, cum ſit ſceleribus ir-
retita: quæ pudenda committit, & facta ſua in alteram
dicit, ne prior audiat quę commiſit. De factis enim ve-
ſtris catholicos infamatis, vt populos à domino ſepare-
tis. Proinde quòd quaſi tuos vt ab aqua noſtra ſe abſti-
neant, hortaris & dicis, Ab aqua aliena abſtine te, & de
fonte alieno ne biberis: fons aquæ tuæ priuatus ſit tibi,
ne quiſquam extraneus communicet tibi: quis non vi-
deat Prophetam coniugibus pudicitiam commendaſ- E
ſe, & te à veritate procul erraſſe? Aut ſi fonti tuo com-
municare nullus debeat extraneus, cur extraneos quæ-
ris, cur catholicos rebaptizas? Donatiſta dixit, Cla- 13
ret ergo apud traditores eſſe multitudinem aquarum,
vbi diuerſa ſchiſmatum ſemina, vbi hæreticorum mul-
timodas peſtes, vbi Manichæorum deteſtãda ſordium
fæculenta, vel in abruptum cœnoſi gurgitis lacum in ę-
terna morte abrepto, charybdis vidit, & exterminij o-
leum flammis edacibus animauit. Cath. reſpondit,
O probare, ô errare, ô delirare. Claret ergo apud tradi-
tores eſſe multitudinem aquarum vbi diuerſa ſchiſma-
tum ſemina, vbi hæreticorum multimodas peſtes, vbi
Manichæorum deteſtãda ſordium fæculenta, quomo-
do probas nobiſcum eſſe ſchiſmaticorum multimodas
peſtes? Si nobiſcum eſſent, non hæretici, ſed catholici
eſſent. Donatiſta dixit, Audi dicente Salomone, Mu- Eccle. 10.
ſcæ morituræ exterminant confectionem ſuauitatis. 14
Olei eſt ergo genuina ſuauitas, quæ ſi tactu ĩprobo fue-
rit violata, fit ingrata confectione polluta. Et recte ſpi-
ritum ſanctum immundis alitibus traditores æquatis,
quòd in aliena menſa improbi corruant, & olei ſuaui-
tatem immundis tactibus fœdent. Cath. reſpondit
Quis tactu improbo violat, qui quod inuenit ſeruat, an F
qui confectum impudenter exterminat? Quando oleũ
veſtrum tetigimus, quando ſpiritum ſanctum iniurian-
do fugauimus? Docete aliquem noſtrum in diuinitatis
oleum improbe cecidiſſe, aut trinitatis baptiſma, ſicut
vos, illicite violaſſe. Muſcæ morituræ Donatiſtæ circũ-
uolant per totius corporis membra, ſicubi reperiant
vulnerata, ſana pungunt, ægra lambunt, & eorum vl-
ceribus peccatorum vermes fundunt, quæ conſcien-
tiam mordeant, quæ animam finiant, quæ putredinem
nutriant, quæ nec ipſis mortuis cadaueribus parcant.
Muſcæ morituræ cum oleum exterminant, oleo peri-
muntur, neque enim vinitis qui ſpiritum ſanctum effra-
tis. Donatiſta dixit, Hoc proprie Dauid ſanctiſsi- 15
mus, noſtræ fidei regulam ſubminiſtrans, edocet idem
peccatoris oleum nec ſalutem afferre, nec cuiuſquam
caput debere contingere. Oleum, inquit, peccatoris Pſal. 140.
non vngat caput meum. Ergo diligenti examine pec-
catoris requirenda perſona eſt, ſi non de ſacerdote ſa-
crilego, vt profani aſſerunt, dominus dixit. Cath. re-

G ſpondit, Cum ſis peccati conſcius, audes dicere, peccatoris requirenda perſona eſt? Audi quæ ſit peccatoris
Rom.3. iſta perſona. Apoſtolus dixit, Omnes enim peccauerũt,
Eccleſ.7. & egent gloria dei. Et Salomon, Nullus eſt hominum
Iob.4. qui non peccet. Et Iob, In angelis ſuis reperit prauitatẽ: quanto magis in filiis hominum, qui terrenum habent domicilium? Hæc eſt perſona peccatoris, id eſt, omnis homo peccator. Si ſacerdos es, homo es: & ſi homo es, peccator es. Quem teipſum facis? Dixiſti te ſolum eſſe ſanctum, ſolum iuſtum, ſolum ſine peccato, ſolum ſine macula. Dixiſti tuum eſſe baptiſma, tuum oleum ſanctom, tuam menſam dominicam, tua illa omnia quæ fidelibus diuinitus tribuuntur. Quid reſtat, niſi vt ſcelerate & impie deum te eſſe pronuncies? Sed audi quid
Eſaiæ.14. caput ſuperbiæ audire meruit, Quomodo cecidiſti de cœlo lucifer qui mane oriebaris, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo, Super cœlum aſcẽdam, & ſuper aſtra dei exaltabo ſedem meam, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, & ero ſimilis altiſsimo? Veruntamen in infernum deſcendes, & in profundum laci. Niſi ergo pœnitueris, niſi cõuerſus fueris, niſi depoſita ſuperbia peccatorum veniam poſtulaue-
H ris, audies quod & ille, quia cum ſis homo, facis teipſum
16 deum. Donatiſta dixit, Similiter dominus per Aggæum Prophetam, immundos tactus, inquinamẽta cõferre, nec pollutum quenquam poſſe ſancire, ſi illicita præſumptione conetur attingere quod ſanctum videat contineri, ſalubri expoſitione monſtrauit, dum pro no-
Aggæi.2. his Prophetam cautum exhibuit. Interroga, inquit dominus, ſacerdotes dicens, Si alligauerit homo carnem ſanctam in ſummo veſtimento, & tetigerit ſummitas veſtimenti aliquam creaturam panis aut vini, aut olei, ſi ſanctificatur? Et reſponderunt ſacerdotes & dixerũt, Non. Et dixit dominus, Si tetigerit inquinatus in animam horum aliquid, ſi inquinabitur? Et dixerunt ſacerdotes, inquinabitur. Et dixit dominus, Sic & populus hic, & ſic gens iſta. Omnis qui illuc acceſſerit, inquinabitur. Cath. reſpondit, Hoc aduerſum te vſus es teſtimonio, qui donum dei in tuo ponis arbitrio. Si enim tactus ſancti, immundi inquinamenta non tollit, vanum eſt quod geritur, quod conficitis, quod lauatis. Si tetigerit, inquit, quod ſanctum eſt, creaturam panis aut vini vel olei, ſanctificabitur? Et reſponderunt ſacerdotes & dixerunt, Non. Vbi eſt quod vos extollitis,
I quòd ſanctitatem veſtram munditiam conferre iactatis? Aut ſi illud mouet quod ait, Sic populus hic, & ſic gẽs iſta, Omnis qui illuc acceſſerit inquinabitur: docete Aggæum qui iſta dicebat, de medio eiuſdem plebis exiiſſe, ne inter eos etiam & ipſe pollutus viueret. Tactus ille opera ſignificat. Si ſanctus, inquit, tetigerit immundum, non ſanctificabitur. Si immundus tetigerit ſanctom, inquinabitur: id eſt, facilius ſanctus qui iunctus fuerit genti huic peſsimæ peſsimatur, quàm gens iſta in melius commutetur, quia procliuius ad imitationem malorum curritur, quàm ad virtutes bonorum animus excitatur, ſicut melli plurimo parum abſinthij iniectum, velocem amaritudinem trahit: mellis vero etiam ſi duplum iniiciatur, non poterit eius obtineri dulcedo. Exeundum ergo nobis eſt è medio malorum
Ephe.5. mente, non carne: operibus, nõ corporibus. Nolite, inquit Apoſtolus, communicare operibus infructuoſis tenebrarum. operibus ait, non altaribus, ſcriptum eſt
Eſaiæ.65. enim in Eſaia, Qui dicunt, recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es, iſti fumus erunt in ira mea, ignis ardens tota die. Si te hominum dicta non terrent, ſaltem dei minantis ira conuertat. Donatiſta K
dixit, Nunquam latro in lucem protulit prædam, ſem- 17
per operarij noctis, gratam bonis omnibus lucem ſæpius horruerunt, ſolus traditor nec dei minis frangitur, & in aliena veſte improbus gloriatur. Cõtra quem
per Sophoniam dominus proclamat, nec auditur: Erit, *Soph.1.*
inquit, in die ſacrificij dominij, & vindicabo in principibus, & in omnes veſtitos veſte aliena. Cath. reſpon. Tua non timeo crimina, quia mea munita eſt conſciẽtia. Quem dicis tradidiſſe, nomen locúmq; traditoris oſtende: nũquam id valebis oſtendere, ſicut nec antea valuiſti. Sed & ſi aliquem protuleris, mihi obeſſe non
poterit, dicente domino, Anima patris mea eſt, anima *Ezech.18.*
filij mea eſt, anima quæ peccauerit, ſola morietur. Ego tamen non in aliena veſte cõgaudeo, qui in catholica fide ſemper exulto. Illa eſt quam habeo, qua me in die redemptionis miſericors & benignus pater in decore
veſtiuit. Afferte, inquit, ſtolam illam primam, & indui- *Lucæ.15.*
te illum, quia hic filius meus mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus eſt. Illam nimirum de qua Paulus A-
poſtolus dixit, Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, *Galat.3.*
Chriſtum induiſtis. Hanc habeo, in hac gaudeo, in hac L
ſemper glorioſior apparebo. Hæc eſt quam vos aut ve latrones abſtoliſtis, aut miſeri ſordidatis. Dona. di- 18
xit, Inquantum enim improbitas deuios errores alienis bonis cupit aſtruere, & falſa catholica mendacij nebulas conatur obtegere, per colles tortuoſos incedit. Cui
per Hieremiam dominus contradictor obuiauit, Noli- *Hiere.7.*
te, inquit, fidere in vobis in verbis falſis, quia per omnia non proderunt vobis, dicentes, templum domini, tem-
plum domini eſt. Et dominus in Deuteronomio, At- *Deut.12.*
tẽde tibi ne offeras holocauſtomata in omni loco quẽcunque videris, ſed in loco quẽ elegerit dominus deus tuus in tribu tua, in hac offeres holocauſtomata, & ibi facies omnia quæcunque præcipio tibi hodie. Cath. reſpon. Optime, & ſaluti tuæ multum conueniens teſtimonium poſuiſti. Attende tibi ne offeras holocauſtomata in omni loco quẽcunque videris, ſed in loco quẽ elegerit dominus deus tuus in tribu tua, in hac offeras holocauſtomata, & ibi facies omnia quæcunque præcipiet tibi. Audi, ergo qui ſit locus electus, & quæ tribus domini prædicata, in Pſalmo CXXXI habes, Quoniam elegit dominus Sion, elegit eam in habitationem ſibi.
Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo quo- M
niam prælegi eam. Item in Pſalmo CXXI, Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem. Hieruſalem quæ ædificatur vt ciuitas. Illuc enim aſcenderũt tribus, tribus domini teſtimonium Iſraël. Hic eſt locus elect⁹, hic mons ſanctificatus, hæc ciuitas ſuper montem poſita, ita vt abſcondi non poſsit, hæc radix catholica, hæc vitis fructifera longe latéq; diffuſa, quæ in Eccleſiaſtico
clamat & dicit, In Sion fundata ſum, & in Hieruſalem *Eccleſ.24.*
poteſtas mea. Etenim oportuit pati Chriſtum, & reſur- *Lucæ.24.*
gere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionẽ peccatorum per omnes gẽtes, incipientibus ab Hieruſalem. Recte me argueres ſi in hac hęreditate maneres. At cum in hac dei patris hęreditate non maneas, in hac Chriſti regis tribu nõ milites, cur deſertor corripis militem, cur reus increpas innocentem? Et ego tibi dico, Attende tibi ne offeras in omni loco, hoc eſt, in omni hæreſi, & dicas, & hic deus, & ibi deus eſt: ſed in loco quem elegerit dominus deus tuus in tribu tua, hoc eſt, in tribu eius, ibi offeres holocauſtomata tua, & ibi facies omnia quæcũ-
que præcepta ſunt tibi: hoc fac & viues. Dona. dixit, 19

Baptiſma

A Baptiſma vtique dici non poteſt quod aqnarum turba
diſperſit, quod ab Eccleſiæ fonte malitia ſeparauit,
quod ſterilis vnda ſiccauit, quod nec angelũ vidit, nec
Prophetam, qui ſe mederi poſſet inuenit, ſicut in libro
4. Reg. 2. Regnorum quarto letales aquas Eliſæus ſanctiſsimus
diſcuſſa morte ſanauit, & maritante ſermone in fœtus
vberes meare permiſit. Et dixerunt viri ciuitatis ad E-
liſæum, Ecce commoratio ciuitatis bona, ſicut & tu do-
mine vides, ſed aquæ multæ & ſteriles ſunt hic: & dixit
Eliſæus, Accipite mihi vnum vas fictile, & immittite
in illud ſal. Et acceperunt illud, & venit ad exitus aqua-
rum, & proiecit ſal & dixit, Hac dicit dominus, ſanaui
aquas iſtas, & nõ erit mors in eis neque ſterilitas. Et ſa-
natæ ſunt aquæ vſq; in hunc diem. Cath. reſpõ. Gra-
tias deo patri, qui quod futurũ oſtendit, in nobis fidelis
impleuit. Gratias, inquam, deo patri, qui nobis non an-
gelos ſolum, nõ Prophetas, ſicut prius in Hiericho no-
ſtram, id eſt, in hunc mundũ, ſed proprium filium de-
ſtinauit, dominum videlicet angelorum, & principem
Prophetarum, Qui aquarum ſterilitatem, hoc eſt, gen-
tium infœcunditatem diſcuſſa morte ſanaret. Accepit
vas fictile: hoc eſt, corpus fragilitatis humanæ. ſal miſit
B id eſt, ſapientia diuina repleuit. In aquam proiecit, hoc
Matth. 3. eſt, in Iordanem deſcendit: aquas ſuo deſcenſu ſanauit,
id eſt, gentes ſuo aduentu redemit, & maritãte ſermo-
ne, Eccleſiam ex gentibus congregauit, & in fœtus vbe-
res longe lateq; diffudit. Hoc in nobis impletũ qui non
videt, cęcus: qui non credit, inſanus eſt. Attende vberes
fœtus, dic vbi hac non ſit Eccleſia, dic vbi tua, præter-
quam in angulo Africæ inueniatur male collecta: tan-
quam ſarmentum inutile, ex hac vbi præciſa eſt, ibi re-
manſit, vltra extendi non potuit, quia de radice pręciſa
10 ſtatim exaruit. Don. dixit, Accepit vna ciuitas ſa-
lutaris aquæ ſubſtãtiam, accepit & olei dona vna cum
liberis vidua, nec beneficium diuinum paſsim Prophe-
ta commiſit, niſi ei quam vnum vas olei babere cogno-
uit, regnorum veritate probante, Et mulier vna ex mu-
4. Reg. 4. lieribus Prophetarum clamabat poſt Eliſæum dicens:
Seruus tuus, vir meus mortuus eſt, & tu ſcis quomodo
ſeruus tuus erat timens dominũ: Et ecce quibus debeo,
venerunt accipere duos filios meos in ſeruos. Et dixit
Eliſæus, Quid faciam? Indica mihi, quid eſt tibi in do-
mo tua? At illa dixit, Non eſt mihi ancillæ tuæ aliquid
in domo niſi vas vnum olei. Et dixit Eliſæus, Vade,
C pete tibi vaſa de foris ab omnibus commorantibus te-
cum vaſa copioſa, & introibis, & claudes oſtium ad te
& ad filios tuos, & implebis vaſa oleo, & reddes debitũ.
Eliſæus enim per veri baptiſmi lineamenta operatus
eſt, Nam quia tuum non comprobo, ideo tuos fideles
exufflo. Cath. reſpõ. Omnes enim hoc faciunt, quod
& tu, omnes fideles exufflãt, dum vnicum baptiſmi ſibi
vindicant ſacramentum. Talem cum inueneris, nõ ca-
pies, non tenebis, non iſto vinculo colligabis, ſed agni-
to ſigno piratico, vt tecum artem peragat, ſecurum abi-
re permittis. Fulgen. dixit, Abſit vt abire permittam,
Luca. 14. quoniam deus dixit: Compelle omnes introire vt im-
pleatur domus mea. Qui omnes dixit, nullum excepit.
Aug. reſpon. Quid ergo facies? Fulgen. dixit, Do-
cebo illum Eccleſiam meam eſſe certiſsimam. Aug.
reſpon. In quo? Nunquid Chriſtum qui à patre omnes
gentes accepit, ad Africanam particulam tantum re-
manſiſſe monſtrabis? Fulgen. dixit, Dicam quòd in
paucis conſtet. Aug. reſpõ. Quid ſi & eius paucos ha-
bebit? Omnes enim in comparatione catholicę paucos
habent. Ful. dixit, Oſtendam quoniam hæc eſt vera

quæ perſecutionem patitur, non quæ facit. Aug. re- D
ſpon. Quid ſi & eius perſecutionem omnino nõ fecit?
Fulgen. dixit, Inſinuabo ſecũdum Apoſtolum, quòd Ephe. 5.
Eccleſia mea rugas & maculas ſola nõ habeat. Aug.
reſpon. Continuo probabitur habere. Scriptũ eſt enim,
Nemo mundus à ſorde, nec ſi vnius diei fuerit vita eius Iob. 14.
ſuper terram. Sed quid pluribus? quolibet ingenio ca-
pies & tenebis, quomodo ſuſcipis qui fideles tuos forte
retinxit, qui ſpiritum ſanctum in corde credẽtis extin-
xit? Fulgen. dixit, Diſtringo illum, exufflo, & in re-
miſsione peccatorum vera aqua baptizo. Aug. reſp.
Quomodo ei⁹ peccata dimittis, cum ſcriptum ſit, bla-
ſphemiam ſpiritus ſancti in ſeculum dimitti non poſſe? Matth. 12.
Sed hunc omittamus, alterum videamus. Dic & Maxi-
minianiſtæ æmulo tuo, quod & mihi dixiſti, quomodo
alter habere poteſt, ſi mihi ſoli conceſſum eſt? Aut ſi iu-
ri tuo aſſeris traditum, quare comprobas alienum? Re-
ſpondebit & iſte Maximinianiſta, Quomodo alter ha-
bere nõ poteſt, cum & mihi ſicut tibi tu probaueris eſ-
ſe conceſſum? Chriſtianos enim meos & clericos extra
Eccleſiam tuam baptizatos vel ordinatos abſque vlla
demutatione baptiſmi vel honoris in ĩtegro recepiſti;
quod vbi Marcellini geſtis obiectum eſt, refellere nul-
latenus valuiſti. Item Auguſtinus reſpondit, Si iuſtus es, E
cur ſententia tua diuerſa eſt? Cur Maximinianiſtas ſu-
ſcipis, & meos fideles exufflas? Fulgen. dixit, Quia il-
le meus erat. Aug. reſpõ. Et tu meus eras, cur in ſchi-
ſmatico tuo pius, in catholico impius & implacabilis p-
ſeueras? Fulgen. dixit, Plus peccaſti, & ideo in te aliter
vindicatur. Aug. reſpõ. Quid ergo? baptiſma pro vin-
dicta ponis, & quod ad ſalutẽ promittitur, à te pro pœ-
na tribuitur? Si in baptiſmo nõ delicta donas, ſed pec-
cata caſtigas, ſi in aqua non liberas, ſed flagellas, piratã
te eſſe aperte demõſtras: & tamẽ quid pl⁹ peccaui, quid
feci? Fulgen. dixit, Codices tradidiſti, & idolis im-
molaſti. Aug. reſpon. Doce, non feci, facta tua mihi
ſupponis. Fulgẽ. dixit, Pater tuus fecit. Aug. reſpõ.
Ego patrem neſcio niſi deum. Scriptum eſt enim, No- Matth. 23.
lite vobis patrem vocare ſuper terram, vnus eſt enim
pater veſter cœleſtis. Fulgen. dixit, Patrem tuum di-
co Cæcilianum, ipſe tradidit, ipſe thurificauit, ipſe om-
nia mala commiſit. Aug. reſpõ. Lege quis illum ac-
cuſauit, quis conuicit, quis coram poſitum condẽnauit?
Eſto, fecit quod non fecit, nunquid filius pro patre dã- F
nabitur, cum ſcriptum ſit, Anima patris mea eſt, & ani- Ezech. 18.
ma filij mea eſt, Anima quæ peccauerit, ſola morietur.
Fulgen. dixit, Tu filius eius nõ quidem tradidiſti, ſed
nobis perſecutionẽ feciſti. Aug. reſpõ. Equidem non
feci, credo tamen quòd mei facere potuerint. Quære
cauſam quare, quid ſi merebamini? Non enim malos
perſequi peccatum eſt, nam & ſanctos & ſanctum ſan-
ctorum dominum malos legimus perſecutos. dæmo-
nes nanque perſecutionem domini non ferentes, cla-
mabant, Quid nobis & tibi Ieſu fili dei? veniſti perde- Marci. 1.
re nos? Et Paulus Elymam magum vltus eſt cæcitate, & Acto. 13.
blaſphemum hominem tradidit ſatanæ. Et Petrus A- & 5. & 2.
naniam & Saphiram eius vxorem mendaces occidit, 1. Corin 5.
& Simonẽ magum tam diu perſecutus eſt donec mor- Acto. 8.
te perimeret. Sed & Dauid in perſona Chriſti clamat Pſal. 17.
& dicit, Perſequar inimicos meos, & comprehendam
illos, & non conuertar donec deficiant. Affligam illos,
nec poterunt ſtare. Non igitur omnis qui perſecutionẽ
paſſus eſt, iuſtus continuo putandus eſt: ſed qui propter
iuſtitiam paſſus eſt, ille profecto beatus eſt, dicente Pe-
tro, Quæ enim gloria eſt ſi peccãtes colaphizati ſuffer- 1. Petr. 2.

G tis, ſed ſi bene facientes patimini, & patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud deum. Fulgen. dixit, Sancti quos memoras, edicta iudicum ſecularium nõ metuerunt, quod veſtri fecerunt. Aug. reſpon. Licet, ao nõ licet? Si licet, de licito murmurare non decet: Si non licet, tuum crimen emenda dum licet: Maximioianiſtas enim ſchiſinsticos tuus, ſicut geſta declarant, & authoritatibus iudicum ſecularium, & adminiculis ordinum virorum, & executione militum diuerſorum inſtitutis defenſoribus Eccleliæ perſecutus es, vt eos à ſuis baſilicis depuliſſes. Qui me increpas, cur noo teipſum primũ emendas? Fulgen. dixit, Ideo ſchiſmaticis noſtris baſilicas tulimus, vt veræ Eccleſiæ redderemus. Augu. reſpon. Hoc & noſtri fecerunt vobis, ſuis ſchiſmaticis tulerunt, & matri catholicæ reddiderunt. quod veſtri fecerunt pro pace Donati, hoc noſtri fecerunt pro pace corporis Chriſti. Fulgen. dixit, Vos eſtis ſchiſmatici, qui & thurificaſtis & codices tradidiſtis. Augu.
1.Corin.9. reſpon. Efficiamur iofirmis infirmi, vt infirmos lucrifaciamus. Video quod fieri non poteſt, pars Donati totum Chriſti corpus deuicit. Angulus Africanus orbem terrarum exclusit: Gens vna, vniuerſas gentes adduxit:
H ſarmentum de vite præcidit, & ramuſculos arborum amputauit: ſaltem priorum tuorum circa nos conſtitutas ſeruares leges, non rebaptizares, ſed per pœnitentiã errantium, vt æſtimas, animas liberares: relege deciſa patrum tuorum, & vide quid de traditoribus thurificatis & ſchiſinsticis quum aduerſus Cæcilianum Carthaginem conſpirati veniſſent, fieri oportere decreuerint. Marcianus veſter inter cæteros talem ſententiam protulit dicens, quam vtique ſeptuaginta qui aderant non improbabant. Eam probans in Euangelio ſuo, inquit,
Ioan.15. dominus ait, Ego ſum vitis vera, & pater meus agricola: omnem palmitem in me non afferentem fructum, excidet & proiiciet, & omoem manentem in me & fructum ferentẽ purgat illum. Sicut ergo palmites infructuoſi amputati proiiciuntur, ita thurificati traditores abhorreotes deo, manere in Eccleſia dei non poſſunt, niſi cognito vlulatu ſuo per pœnitentiam reconcilientur. Vnde Cæciliano in ſchiſmate à traditoribus ordinato oon communicare oportet. Hæc eſt patrom tuorum fixa ſentẽtia. Ecce quod abſit, nos tradidimos, nos thurificauimus, nos ſchiſmata commiſimus, quur tranſ-
I gredimini mãdatum ſeniorum vt veſtras traditiones ſtatuatis? Sicut palmites, inquit, infructuoſi amputati proiiciũtur, ita thurificati traditores & qui in ſchiſmate à traditoribus ordinantur, manere io eccleſia dei oõ poſsint niſi cognito vlulatu ſuo per pœnitentiam reconcilientur: per pœnitentiam, non per tinctiooem. Si dignaris, vel tui te principes vincant, aut illorum coofirma decreta, & tua depone figmenta: Aut ſi tua non vis valere ſtatuta, illos erraſſe pronuncia. Apud nos veritas regnat, quur traditio veſtra diſcordat? Salnator in
Matth.12. Euaogelio ſic ait, Omne regoum io ſeipſom diuiſum non ſtabit, ſed deſolabitor.

Libri contra Fulgentium Donatiſtam

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE PECCATOrum meritis & remiſsione, & de baptiſmo paruulorũ ad Marcellinum K

Liber I.

QVANVIS in mediis & magnis curarum æſtibus atque tædiorum, quæ nos detinent à peccatoribus derelinquentibus legem dei, licet ea quoq; ipſa noſtrorum etiam peccatorum meritis imputemus, ſtudio tamen tuo Marcelline chariſſime quo oobis es gratior atque iocundior, diutius eſſe debitor oolui, atque vt verum dicam, non potui. Sic enim me compulit vel ipſa charitas, qua in vno incõmutabili vnum ſumus in melius cõmutandi, vel timor, ne in te offenderem deum, qui tibi deſiderium tale donauit, cui ſeruiendo illi ſeruiam qui donauit: Sic, inquam, me cõpulit, ſic duxit & traxit ad diſſoluendas pro tantillis viribus quæſtiones, quas mi- L
hi ſcribendo indixiſti, vt ea cauſa in animo meo pauliſper vinceret alias, donec aliquid efficerem quo me bonæ tuæ voluntati & eorũ quibus hæc curæ ſunt, etſi nõ ſufficienter, tamen obedienter deſeruiſſe conſtaret. Cap.I.

Qui dicunt Adam ſic creatum, vt etiam ſine peccati *An Adã ſi*
merito moreretur, non pœna culpæ, ſed neceſsitate na- *nõ peccaſſet*
turæ, profecto illud quod in lege dictum eſt, Qua die *fuiſſet mo-*
ederitis, morte moriemini: non ad mortem corporis, *riendum.*
ſed ad mortem animæ quæ in peccato fit, referre conã- *Cap.II.*
tur. Qua morte mortuos ſignificauit domin⁹ infideles *Gene.2.*
de quib⁹ ait, Sine mortuos ſepelire mortuos ſuõs. Quid *Matth.8.*
ergo reſpondebunt, cum legitur hoc deum primo ho- *Luca.9.*
mini etiam poſt peccatum increpando & dãnando dixiſſe, Terra es, & in terram ibis? Neque enim ſecundum *Gene.3.*
animam, ſed quod manifeſtũ eſt ſecundum corpus terra erat, & morte eiuſdem corporis erat iturus in terrã. Quãuis enim ſecundum corpus terra eſſet, & corpus in quo creatus eſt animale geſtaret, tamẽ ſi non peccaſſet, in corpus fuerat ſpiritale mutãdus, & in illam incorruptionem quæ fidelib⁹ ac ſanctis promittitur, ſine mortis periculo trãſiturus. Cuius rei deſiderium nos habe- M
re oon ſolum ipſi ſentimus io nobis, verumetiam admonẽte Apoſtolo cognoſcimus, vbi ait, Etenim in hoc *2.Corin.5.*
ingemiſcimus, habitaculũ noſtrũ, quod de cœlo eſt, ſuperindui cupiẽtes, ſi tamẽ induti nõ nudi iouenianmur. Etenim qui ſum⁹ io hac habitatione, ingemiſcim⁹ grauati, in quo nolum⁹ expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur mortale à vita. Proinde ſi nõ peccaſſet Adã, nõ erat expoliandus corpore, ſed ſuperueſtiendus immortalitate, & icorruptione, vt abſorberetur mortale à vita: id eſt, ab animali in ſpiritale tranſiret. Neq; enim *Aliud eſt*
metuendũ fuit, ne dum forte diutius hic viueret in cor- *eſſe morta-*
pore animali, ſenectute grauaretur, & paulatim vetera- *lem, aliud*
ſcendo perueniret ad mortẽ. Si enim deus Iſraëlitarum *morti obno-*
veſtimentis & calciamẽtis præſtitit quòd per tot annos *xium.*
non ſunt obtrita, quid mirũ ſi obedienti homini eiuſ- *Cap.III.*
dem potentia præſtaretur, vt animale ac mortale habẽs *Deute.29.*
corp⁹, haberet in eo quẽdam ſtatũ quo ſine defectu eſſet annoſum, tempore quo deus vellet à mortalitate ad immortalitatẽ ſine media morte venturus? Sicut enim hæc ipſa caro quam nunc habemus, non ideo non eſt

vuloerabilis

A vulnerabilis quia non eſt neceſſe vt vulneretur, ſic illa noo ideo nõ fuit mortalis, quia nõ erat neceſſe vt moreretur. Talem puto habitudinẽ adhoc io corpore animali, atq; mortali, etiam illis qui ſine morte hinc tranſ- *Gene. 5.* lati ſunt fuiſſe coocessam. Neq; enim Enoch & Helias *4. Reg. 2.* per tam longam ætatem ſenectute marcueruot, nec tamen credo eos iam io illam ſpiritalẽ qnalitatẽ corporis cõmutatos, qualis in reſurrectione promittitur, quæ in domino prima precesſit, niſi quia iſti fortaſſe nec his cibis egent qui ſui conſumptione reficiunt, ſed ex quo tranſlati ſunt, ita viuunt vt ſimilem habeant ſatietatem *3. Reg. 19.* illis quadraginta diebus, quibus Helias ex calice aquæ & ex collyride panis ſine cibo vixit: aut ſi & his ſuſtentaculis opus eſt, ita fortaſſe in paradiſo paſcuntur, ſicut Adam priuſquam propter peccatũ exide exire meruiſſet. Habebat enim quantũ exiſtimo & de lignorum fructibus refectionem contra defectionẽ, & de ligno vitæ ſtabilitatem cõtra vetuſtatẽ. Præter hoc autẽ quod pu- *Gene. 3.* oiens deus dixit, Terra es, & in terram ibis: quod niſi B de morte corporis, quomodo intelligi poſsit, ignoro.

Mors corporis etiã ex peccato. Cap. IIII. Sunt & alia teſtimnnia quibus euidentiſsime appareat, non tantum ſpiritus, ſed etiam corporis mortem propter peccatum meruiſſe genns humanum. Ad Romanos Apoſtolus dicit, Si autem Chriſtus in vobis eſt, *Roma. 8.* coi pus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpirit⁹ autem vita eſt propter iuſtitiam. Si ergo ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in vobis, qui ſuſcitauit Chriſtum Ieſum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra, per inhabitantem ſpiritum eius in vobis. Puto quòd non expoſitoreo, ſed tantum lectorẽ opus habet tam clara & aperta ſentẽtia. Corpus, inquit, mortuum eſt, non propter fragilitatem terrenam, quia de terræ puluere factũ eſt, ſed propter peccatum. quid amplius quærimus? Et vigilaotiſsime non ait, mortale: ſed, mortuum. *Mortale & mortuũ ac moriturũ. Cap. V.* Nanque antequam mutaretur in illam iocorruptionem quæ in ſanctorum reſurrectione promittitur, poterat eſſe mortale, quanuis non moriturum, ſicut hoc noſtrum poteſt, vt ita dicã, eſſe ægrotabile, quãuis nõ ægrotaturum. Cnius enim caro eſt quæ non ægrotare poſsit, etiã ſi aliquo caſu priuſquã ægrotet occumbat? Sic & illnd corpus iam erat mortale, quã mortalitatem fuerat abſumptura mutatio in æternam incorruptionem, ſi in homine iuſtitia, id eſt, obedẽtia permaneret: ſed ipſum mortale non eſt factum mor- C tuum niſi propter peccatum. Quia vero illa in reſurrectione futura mutatio, non ſolum oullam mortem quę facta eſt propter peccatum, ſed nec mortalitatem habitura eſt, quam corpus animale habuit ante peccatum, *Roma. 8.* non ait, Qui ſuſcitauit Chriſtum Ieſum à mortuis, viuificabit & mortua corpora veſtra: cum ſupra dixiſſet, corpus mortuum: ſed viuificabit, inquit, & mortalia corpora veſtra: vt ſcilicet iam nõ ſolum non ſiot mortua, ſed oec mortalia, cum animale reſurget in ſpiritale, & mortale hoc ioduet immortalitatem, & abſorbebitur mortale à vita.

Quomodo corpus mortuũ ob peccatum. Cap. VI. Coloſ. 3. Mirum ſi aliquid qoæritur hac manifeſtatione liquidius, niſi forte audiendum eſt, quod huic perſpicuitati contradicitur, vt mortuum corpus ſecundum illum modum hic intelligamus quo dictum eſt, Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram. Sed hoc modo corpus propter iuſtitiam mortificatur, oõ propter peccatum. Vt enim operemur iuſtitiam, mortificamus oembra noſtra quæ ſunt ſuper terram. Aut ſi putant ideo additum propter peccatum, vt oon intelligamus qnia peccatum factum eſt, ſed vt peccatum non fiat, tanquam diceret, corpus quidem mortuum eſt, propter non faciendum peccatum. Quid D ſibi ergo vult quod cum adiunxiſſet, Spiritus autem vi- *Roma. 8.* ta eſt: addidit, propter iuſtitiam? Sufficeret enim ſi adiungeret, vita ſpiritus, vt etiam hic ſubaudiretur propter nõ faciendum peccatom: vt ſic vtrunque propter vnam rem intelligeremus, & mortuum eſſe corpus, & vitam eſſe ſpiritum propter non faciendum peccatum. Ita quippe etiam ſi taotummodo vellet dicere, propter iuſtitiam, hoc eſt, propter faciendam iuſtitiã, ad vtrunque poſſet hoc referri, & mortuum eſſe corpus, & vitam eſſe ſpiritum propter faciendam iuſtitiam. Nunc vero & mortuum dixit eſſe corpus propter peccatum, & ſpiritum vitam eſſe propter iuſtitiam, diuerſa merita diuerſis tribuens rebus, morti quidem corporis meritum peccati, vitæ autem ſpiritus meritum iuſtitiæ. Quocirca ſi vt dubitari nõ poterit, ſpiritus vita eſt propter iuſtitiam, hoc eſt, merito iuſtitiæ, profecto corpus mortuum propter peccatum, quid aliud quàm merito peccati intelligere debemus aut poſſumus, ſi apertiſsimum ſcripturæ ſenſum nõ pro arbitrio peruertere ac detorquere conamur? Huc etiam verborum cooſequeotium lumen accedit. Cum enim præſenti temporis gratiam determinãs diceret, mortuum quidẽ eſſe corpus propter peccatũ, quia in eo oondũ per reſurrectionem re- E oouato, peccati meritũ manet, hoc eſt neceſsitas mortis: ſpiritum autem vitam eſſe propter iuſtitiam, quia licet adhuc corpore mortis huius oneremur, iam ſecũdum interiorem hominem cœpta renouatione in fidei iuſtitiam reſpiramus, tamen ne humana ignorantia de reſurrectione corporis nihil ſperaret, etiã ipſum quod propter meritũ peccati in præſenti ſeculo dixerat mortuum, in futuro propter meritũ iuſtitiæ dicit viuificandum, nec ſicut tãtum ex mortuo viuum fiat, verumetiã ex mortali immortale.

Initiũ vitæ per fidem Cap. VII. Roma. 8. Quanquam itaque verear ne res manifeſta exponẽdo potius obſcuretur, Apoſtolicæ tamen ſententiæ lumen attẽde. Si autem Chriſtus, inquit, in vobis eſt, corpus quidẽ mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus auteo vita eſt propter iuſtitiã. Hoc dictum eſt, ne ideo putarent homioes vel nullum, vel paruum ſe habere beneficiũ de gratia Chriſti, quia neceſſario morituri ſunt corpore. Attẽdere quippe debẽt corpus quidem adhuc peccati meritum gerere, quod conditioni mortis obſtrictũ eſt: ſed iam ſpiritu cœpiſſe viuere propter iuſtitiã fidei, qui & ipſe in homine fuerat quadam morte infidelitatis extinctus. Non igitur, F inquit, vobis parum muneris putetis eſſe collatum per id quòd Chriſtus in vobis eſt, quòd in corpore propter peccatum mortuo, iam propter iuſtitiã veſter ſpiritus viuit, nec ideo de vita quoque ipſius corporis deſperetis. Si enim ſpiritus eius qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis habitat i vobis: qui ſuſcitauit Chriſtũ Ieſum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra per inhabitantem ſpiritum eius in vobis. Quid adhuc tantæ luci fumus cõtentionis offunditur? Clamat Apoſtolus, Corpus quidem mortuum eſt in vobis propter peccatum, ſed viuificabuntur etiam mortalia corpora veſtra propter iuſtitiam, propter quam nunc ſpiritus iam vita eſt, quod totum perficietur per gratiã Chriſti, hoc eſt, per inhabitãtem ſpiritum eius in vobis, & adhuc reclamatur? Dicit etiam quemadmodũ fiat, vt vitam in ſe mortem mortificando coouertat. Ergo fratres, inquit, debitores ſumus non carni, vt ſecundum carnem viuamus. Si enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Quid *Roma. 8.* eſt aliud, quàm hoc ſi ſecundum mortem vixeritis, to-

G tum moritur: ſi autem ſecundum vitam viuẽdo mortem mortificaueritis, totum viuet. Item quod ait, Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum: quid aliud quam de morte corporis intelligi poteſt, quãdo vt hoc diceret de reſurrectione corporis loquebatur, eámque inſtantiſsima & acerrima intẽtione ſuadebat? Quid eſt ergo quod hic ait ad Corithios, Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum: Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto omnes viuificabũtur: niſi quod ait etiam ad Romanos, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors? Hanc illi mortem nõ corporis, ſed animæ intelligi volũt, quaſi aliud dictum ſit ad Corinthios, Per hominẽ mors, vbi omnino animæ mortẽ accipere non ſinuntur, quia de reſurrectione corporis agebatur, quæ morti corporis eſt cõtraria. Ideo etiam ſola mors ibi per hominem facta commemorata eſt, non etiam peccatum, quia non agebatur de iuſtitia quæ cõtrariatur peccato, ſed de corporis reſurrectiune, quæ contraria eſt corporis morti.

ori Corri. ap.VIII. Cor. 15. oma.5.

Hoc autem Apoſtolicum teſtimonium in quo ait, Per vnum hominem intrauit peccatum in mundum, & per peccatum mors: conari eos quidẽ in aliam nouam detorquere opinionẽ tuis literis intimaſti, ſed quidnam illud H ſit, quod in his verbis opinentur tacuiſti. Quantum autem ex aliis comperi, hoc ibi ſentiũt, quòd & mors iſta quæ illic commemorata eſt, non ſit corporis, quam nolunt Adam peccando meruiſſe, ſed animæ quæ in ipſo peccato ſit, & ipſum peccatũ nũ propagatione in alios homines ex primo homine, ſed imitatione tranſiſſe. Hinc enim etiã in paruulis nolunt credere per baptiſmum ſolui originale peccatũ, quod in naſcẽtibus nullum eſſe omnino cõtendunt. Sed ſi Apoſtolus peccatũ illud commemorare voluiſſet, quod in hunc mundum non propagatione ſed imitatione intrauerit, eius principem nõ Adam, ſed diabolum diceret, de quo ſcriptũ eſt, Ab initio diabolus peccat. De quo etiã legitur in libro ſapiẽtiæ, Inuidia autẽ diaboli mors intrauit in orbẽ terrarum. Nam quoniam iſta mors ſic à diabolo venit in homines, non quòd ab illo fuerint propagati, ſed quòd eum fuerint imitari, continuo ſubiunxit, Imitantur autem eum qui ſunt ex parte eius. Proinde Apoſtolus cum illud peccatum ac mortem cõmemoraret, quæ I ab vno in omnes propagatione tranſiſſet, eum principem poſuit, à quo propagatio generis humani ſumpſit exordium. Imitantur quidem Adam quotquot per inobediẽtiam tranſgrediuntur mãdatum dei. Sed aliud eſt quod exemplũ eſt voluntate peccãtibus, aliud quod origo eſt cum peccato naſcentibus. Nam & Chriſtum imitantur ſancti eius ad ſequendam iuſtitiam. Vnde & idẽ Apoſtolus dixit, Imitatores mei eſtote ſicut & ego Chriſti. Sed præter hanc imitationem gratiæ eius, illuminationem iuſtificationémque noſtram etiam intrinſecus operatur illo opere de quo idem prædicator eius dicit, Neque qui plantat eſt aliquid neque qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. Hæc enim gratia baptizatos quoque paruulos ſuo inſerit corpori, qui certe imitari aliquem nondum valẽt. Sicut ergo ille in quo omnes viuificabũtur, præterquam quòd ſe ad iuſtitiam exemplum imitantibus præbuit, dat etiam ſui ſpiritus occultiſsimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit & paruulis, ſic & ille in quo omnes moriuntur, præterquam quòd eis qui præceptũ domini volũtate trãſgrediuntur, imitationis exemplum eſt, occulta etiam tabe carnalis cõcupiſcentiæ ſuæ tabificauit in ſe omnes de ſua ſtirpe veniẽtes. Hinc omnino nec aliunde Apo- K ſtolus dixit, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiuit, in quo omnes peccauerunt. Hoc ſi ego dicerem, reſiſterent iſti, mèque non recte dicere, non recte ſentire clamarent. Nullam quippe in his verbis intelligerent ſententiam cuiuſlibet hominis qui diceret hæc, niſi iſtam quam in Apoſtolo intelligere nolũt. Sed quia eius verba ſunt, cuius authoritati doctrinæq; ſuccumbunt, nobis obiiciunt intelligendi tarditatem, cum ea quę tã perſpicue dicta ſunt, in neſcio quid aliud detorquere conãtur. Per vnum, inquit, hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. hoc propagationis eſt, non imitationis. nam per diabolum diceret, quod autem nemo ambigit, iſtum primum hominem dicit, qui eſt appellatus Adam, & ita, inquit, in omnes homines pertranſiit.

Peccatũ propagatione non imitatione tantũ tranſiſſe in omnes. Cap.IX. Roma. 5. 1.Ioan.3. Sapien.2. 1.Corin.4. 1.Cor.3. 1.Cor.15. Roma. 5.

Deinde quod ſequitur, In quo omnes peccauerũt: quàm circũſpecte, quàm propriè, quàm ſine ambiguitate dictum eſt. Si eni peccatum intellexeris quod per vnum hominem intrauit in mundum, in quo omnes peccauerunt: certum manifeſtumq; eſt, alia eſſe propria cuique peccata, in quibus hi tãtum peccant, quorum peccata ſunt: aliud hoc vnũ, in quo omnes peccauerunt, quãdo omnes ille vnus ho- L mo fuerunt. Si autem non peccatũ, ſed ille vnus homo intelligitur, in quo vno homine omnes peccauerunt, quid etiam iſta manifeſtatione manifeſtius? Nempe legimus iuſtificari in Chriſto qui credunt in eum, propter occultam cõmunicationem & inſpirationem gratiæ ſpiritalis, qua quiſquis hæret domino vnus ſpiritus eſt, quamuis eum & imitentur ſancti eius. Legatur mihi tale aliquid de iis qui ſanctos eius imitati ſunt, vtrum quiſquam dictus ſit iuſtificatus in Paulo aut in Petro, aut in quolibet horum, quorum in populo dei magna excellit authoritas, niſi quòd in Abraham dicimur benedici, ſicut ei dictum eſt, Benedicentur in te omnes gentes, propter Chriſtum qui ſemen eius eſt ſecundum carnem. quod manifeſtius dicitur, cum hoc idem ita dicitur, Benedicentur in ſemine tuo omnes gẽtes. Dictũ autem quenquam diuinis eloquiis peccaſſe vel peccare in diabolo, cum eum iniqui & impij omnes imitentur, neſcio vtrum quiſquam reperiat, quod tamẽ cum Apoſtolus de primo homine dixerit, in quo omnes peccauerũt, adhuc de peccati ꝓpagine diſceptatur, & neſcio M quæ nebula imitationis opponitur. Attende etiam quę ſequuntur. Cum enim dixiſſet, In quo omnes peccauerunt: ſecutus adiunxit, Vſque ad legem enim peccatum in mundo fuit: hoc eſt, quia nec lex potuit auferre peccatum, quæ ſubintrauit vt magis abundaret peccatum, ſiue naturalis lex in qua quiſque iam ratione vtens, incipit peccato originali addere & propria, ſiue ipſa quæ ſcripta per Moyſen populo data eſt. Si eni data lex eſſet quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia. Sed cõcluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Peccatum autem non deputabatur, cum lex non eſſet. Quid eſt, non deputabatur: niſi ignorabatur, & peccatum eſſe nõ putabatur? Neque enim ab ipſo domino deo tanquam nõ eſſet habebatur, cum ſcriptum ſit, Quicunque ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt.

In ſolo Chriſto iuſtifica- mur. Ca.X. Roma.5. Gala 2. 1.Cor.6. Galat. 3. Gene.22. Roma.5. Galat.3. Roma. 5. Roma.2.

Sed regnauit, inquit, mors ab Adam vſq; ad Moyſen, id eſt, à primo homine vſque ad ipſam etiam legem quæ diuinitus promulgata eſt, quia nec ipſa potuit regnum mortis auferre. Regnum enim mortis vult intelligi, quando ita dominatur in hominibus reatus peccati, vt eos ad vitam

Regnũ mortis deſtruit Chriſti gratia Ca. XI. Roma.5.

æternam

A æteroam, quæ vera vita eſt venire non ſinat, ſed ad ſe-
cuodam etiam, quæ pœnaliter æterna eſt, mortem tra-
hat. Hoc regnum mortis ſula in quolibet homine gra-
tia deſtruit ſaluatoris, quæ operata eſt etiam in antiquis
ſanctis, quicũque antequam in caroe Chriſtus veniret,
ad eius tameo adiuuantem gratiam, noo ad legis literã
quæ iubere tantum, non adiuuare poterat, pertinebãt.
Hoc nanque occultabatur in vetere teſtamento pro tẽ-
porũ diſpenſatione iuſtiſsima, quod nunc reuelatur in
nouo. Ergo in omnibus regoauit mors ab Adam vſque
ad Moyſen, qui Chriſti gratia nõ adiuti ſunt, vt in eis
regnum mortis deſtrueretur. Ergo & in eis qui nõ pec-
cauerunt in ſimilitudine præoaricationis Adæ: id eſt,
qui nondum ſua & propria volũtate ſicut ille peccaue-
Roma. 5. runt, ſed ab illo peccatum originale traxerunt, qui eſt
forma futuri, quia in illo cõſtituta eſt forma condem-
nationis futuris poſteris qui eius propagine crearẽtur,
vt ex voo omnes in condemnationem naſcerentur, ex
qua non liberat niſi gratia ſaluatoris. Scio quidem ple-
roſque Latinos codices ſic habere: Regnauit mors ab
Adam vſque ad Moyſen in eos qui peccauerunt in ſi-
militudinem præuaricationis Adæ. quod etiam ipſum
B qui ita legont, ad eundem referunt intellectum, vt in
ſimilitudinem præuaricationis Adæ peccaſſe accipiãt,
qui in illo peccaueruot, vt ei ſimiles crearentur, ſicut
ex homine homines, ita ex peccatore peccatores, ex
morituro morituri, damnatóque damnati. Græci autẽ
codices, vnde in Latinam linguam interpretatio facta
eſt, aut omnes aut pene omnes, id quod a me primo po-
ſitum eſt habẽt. Sed nũ, inquit, ſicut delictũ, ita & dona-
tio. Si enim ob vnius delictũ multi mortui ſunt, multo
magis gratia dei & donũ io gratia vnius hominis Ieſu
Chriſti in multos abundauit, non magis multos, id eſt
multo plures homines, neque enim plures iuſtificantur
quàm condemnantur, ſed multo magis abundauit: A-
dam quippe ex vno delicto ſuo reos genuit. Chriſtus
autem etiam quæ homines delicta propriæ voluntatis
ad originale io quo nati ſuot addiderũt, gratia ſua ſol-
uit atque donauit. quod euidentius in conſequenti-
Vnum pec- bus dicit. Verum illud diligentius intuere, quod
catũ etiam ait, ob voius delictum multos mortuos. Cur enim ob
infantibus vnius illius, & non potius ob delicta ſua propria, ſi hoc
commune. loco intelligenda eſt imitatio, nõ propagatio? Sed at-
Cap. XII. tende quod ſequitur, Et nõ ſicut per vnum peccantem,
Roma. 5. ita eſt & donum. Nam iudicium quidem ex vno in cõ-
C demnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſti-
ficationem. Nunc dicant, vbi locum habeat in his ver-
bis illa imitatio. Ex vno, inquit, in condemoationem:
quo vno, niſi delicto? Hoc enim explanat cum adiun-
git, Gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem.
Cur ergo iudicium ex vno delicto in condemnationẽ,
gratia vero ex multis delictis in iuſtificationem? Nõne
ſi nullum eſt originale delictum, non ſolum ad iuſti-
ficationem gratia, ſed etiam iudicium ad condemnatio-
nem ex multis delictis homines ducit? Neque enim
gratia multa delicta donat, & nõ etiam iudicium mul-
ta delicta condemnat. Aut ſi propterea ex vno delicto
in condemnationem ducũtur, quia omnia delicta quæ
condemnãtur, ex illius vnius imitatione cõmiſſa ſunt,
eadem cauſa eſt cur ex vno delicto etiam ad iuſtifica-
tionem duci intelligaotur, quia omnia delicta quæ iu-
ſtificatis remittuntur, ex illius vnius imitatione com-
miſſa ſunt. Sed hoc videlicet non intelligebat Apo-
ſtol', cum dicebat, Iudicium quidem ex vno delicto in
condemnationem, gratia vero ex multis delictis in iu-
ſtifirationem? Imò vero nos intelligamus Apoſtoluo, D
& videamus ideo dictum iudicium ex vno delicto in
condemnationem, quia ſufficeret ad condemnationẽ
etiam ſi non eſſet in homioibus niſi origioale peccatũ.
Quãuis enim condemnatio grauior ſit eorum qui ori-
ginali delicto etiam propria coniunxerunt, & tanto
ſingulis grauior, quãto grauius quiſque peccauit, tamẽ
etiam illud ſolum quod originaliter tractum eſt, non
tantum à regno dei ſeparat, quò paruulos ſine accepta
Chriſti gratia defunctos intrare non poſſe illi ipſi etiã
confitentur, verum & à ſalute ac vita æterna facit alie-
nos, quæ nulla eſſe alia poteſt præter regoum dei, quò
ſola Chriſti ſocietas introducit. Ac per hoc ab A- [illegible]
dam in quo omnes peccauimus, nõ omnia noſtra pec-
cata, ſed tantum originale traduximus: à Chriſto vero *Cap. XIII.*
in quo omnes iuſtificamur, non illius tantum origioa-
lis, ſed etiam cæterorum quæ ipſi addidimus peccatorũ
remiſſionem cooſequimur. Ideo non ſicut per vnum *Roma. 5.*
peccaotem, ita eſt & donum. Nam iudicium quidẽ ex
vno delicto ſi nõ remittitur, id eſt, originali, in cõdem-
nationem iam poteſt ducere: gratia vero ex multis de-
lictis remiſſis, hoc eſt, non ſolum illo originali, verum-
etiam omnibus cæteris ad iuſtificationem perducit. Si E
enim ob vni' delictum mors regnauit per vnum, mul-
to magis qui abundantiam gratiæ & iuſtitię accipiunt,
in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Cur ob
vnius delictum mors regnauit per vnũ, niſi quia mor-
tis vinculo tenebãtur in illo voo in quo omnes pecca-
uerunt, etiam ſi propria peccata non adderẽt? Alioqnin
nõ ſolum ob vnius delictum mors per vnum regnauit,
ſed ob delicta multa multorum per vnumquẽque pec-
caotem. Nam ſi propterea cæteri ob alterius hominis
delictum mortui ſunt, quia illum in delinqoendo præ-
cedentem ſubſequentes imitati ſunt, ille quoque &
multo magis ob alterius delictum mortuus eſt, quem
diabol' delinquẽdo ita præceſſerat, vt ei delictum etiã *Gene. 3.*
ipſe ſuaderet: Adam vero nihil ſuaſit imitatoribus ſuis:
& multi qui eius imitatores dicuntur, eum fuiſſe & tale
aliqnid commiſiſſe vel non audierunt, vel omnino nõ
credunt. Quanto ergo rectius, ſicut iam dixi, diabolum
principem conſtituiſſet Apoſtolus, à quo vno peccatũ *Roma. 5.*
& mortem per omnes tranſiſſe diceret, ſi hoc loco non
propagationem, ſed imitationẽ dicere voluiſſet? Mul-
to enim rationabilius Adam dicitur imitator diaboli
quem ſuaſorem habuit peccati, ſi poteſt quiſque imitari F
etiam illum qui nihil ei tale ſuaſit, vel omnino quem
neſcis. Quid eſt autem quòd abundantiam gratię & iu-
ſtitiæ accipiunt, niſi quòd non ei tãtum peccato in quo
omnes peccauerunt, ſed eis etiam quæ addiderũt, gra-
tia remiſſionis datur, eiſque hominib' tãta iuſtitia do-
natur, vt cũ Adam conſenſerit ad peccatũ ſuadenti, nõ
cedant iſti etiam cogenti? Et quid eſt? multo magis in
vita regnabunt, cum mortis regoum multo plures in
æteroam pœnam trahat, niſi intelligamus eos ipſos in
vtroque dici qui tranſeunt ab Adam ad Chriſtum, id
eſt, à morte ad vitam, quia in vita æterna ſine fine re-
gnabunt, magis quàm in eis mors temporaliter & cum
fine regnauit. Itaque ſicut per vnius delictum in omnes *Roma. 5.*
homines ad coodemoationem, ita & per voius iuſtifi-
cationem in omnes homines ad iuſtificationem vitæ.
Hoc voius delictum, ſi imitationem attendamus, non *Chriſtus v-*
erit niſi diaboli: ſed quia manifeſtum eſt de Adam non *nus iuſtifi-*
de diabolo dici, reſtat intelligẽda nõ imitatio, ſed pro- *cat.*
pagatio peccati. Nam & quod ait de Chriſto, Per *Cap. XIIII.*
vnius iuſtificationem: magis hoc expreſsit, quàm ſi per *Roma. 5.*

G vnius iuſtitiam diceret. Eam quippe iuſtificationem dicit, qua Chriſtus iuſtificat impium, quam non imitandam propoſuit, ſed ſolus hoc poteſt. Nam potuit Apoſtolus recte dicere, Imitatores mei eſtote ſicut & ego Chriſti: nunquam autem diceret, iuſtificamini à me, ſicut & ego ſum iuſtificatus a Chriſto: quoniam poſſunt eſſe, & ſunt, & fuerunt multi iuſti homines & imitandi, iuſtus autem & iuſtificans nemo niſi Chriſtus. Vnde dicitur, Credenti in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides ad iuſtitiam. Quiſquis ergo auſus fuerit dicere, iuſtifico te: conſequens eſt vt dicat etiam, crede in me. Quod nemo ſanctorũ recte dicere potuit, niſi ſanctus ſanctorum. Creditis in deum? & in me credite: vt quia ipſe iuſtificat impium, credẽti in eum qui iuſtificat impiũ, deputetur fides ad iuſtitiam. Nã ſi ſola imitatio facit peccatores per Adã, cur non etiã per Chriſtũ ſola imitatio iuſtos facit? Sicut enim, inquit, per vnius delictũ in omnes homines ad condemnationem, ſic & per vnius iuſtificationẽ in omnes homines ad iuſtificationẽ vitæ. Proinde iſti, vnus & vnus, non Adã & Chriſtus ſed Adam & Abel conſtitui debuerunt. Quoniam cum multi nos in huius vitæ tẽpore præceſſerint peccatores, eóſque imitati fuerit qui poſteriore tẽpore peccauerũt, ideo tamen volũt iſti non niſi Adã dictum, in quo omnes imitatione peccauerunt, quia primus hominum ip-

1. Cor. 4. — *Roma. 4.* — *Ioan. 14.* — *Confirmat ex propagatione peccatum eſſe, quemadmodum & iuſtitiam ex regeneratione.* — *Cap. XV.* — *Roma. 5.*

H ſe peccauit. Ac per hoc Abel dici debuit, in quo vno ſimiliter omnes imitatione iuſtificẽtur, quia ipſe primus hominum iuſte vixit. Aut ſi propter quendam articulũ temporis ad noui teſtamenti exordium pertinentem, Chriſtus eſt poſitus propter imitationem caput iuſtorum, Iudas eius traditor caput poni debuit peccatorũ. Porrò ſi propterea Chriſtus vnus eſt in quo omnes iuſtificentur, quia non ſola eius imitatio iuſtos facit, ſed per ſpiritum regenerãs gratia, propterea & Adam vnus eſt in quo omnes peccauerũt, quia non ſola eius imitatio peccatores facit, ſed per carnem generans pœna. Ob hoc etiam dictum eſt, omnes, & omnes: neq; enim qui generantur per Adam, iidem ipſi omnes per Chriſtum regenerantur: ſed hoc recte dictum eſt, quia ſicut nullius carnalis generatio niſi per Adam, ſic ſpiritalis nullius niſi per Chriſtum. Nam ſi aliqui poſſent carne generari non per Adam, & aliqui regenerari ſpiritu nõ per Chriſtum, non liquide omnes ſiue hic ſiue ibi diceretur. Eoſdem autem omnes poſtea multos dicit: Poſ-

I ſunt quippe in aliqua re omnes eſſe qui pauci ſunt. Sed multos habet generatio carnalis, multos & ſpiritalis, quãuis non tam multos hæc ſpiritalis quàm illa carnalis. Veruntamen quemadmodum illa omnes habet homines, ſic iſta omnes iuſtos homines: quia ſicut nemo præter illam homo, ſic nemo præter iſtam iuſtus homo: & in vtraque multi. Sicut enim per inobedientiã vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita per obedientiam vnius hominis iuſti conſtituuntur multi. Lex autem ſubintrauit, vt abundaret delictum. Hoc ad originale homines addiderunt voluntate iam propria, nõ per Adã, ſed hoc quoque ſoluitur ſanatúrque per Chriſtum, quia vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia, vt quemadmodum regnauit peccatum in mortem etiam quod non ex Adam traxerunt homines, ſed ſua voluntate addiderunt, ſic & gratia regnet per iuſtitiam in vitam æternam. Non tamen aliqua iuſtitia præter Chriſtum, ſicut aliqua peccata præter Adam. Ideo cum dixiſſet, quẽadmodum regnauit peccatũ in mortem: hic non addidit per vnum, aut per Adam, quia ſupra dixerat etiam de peccato illo quod ſubintrãte lege

Roma. 5.

K abundauit, & hoc vtique non eſt originis, ſed iam propriæ volũtatis. Cum autem dixiſſet, ſic & gratia regnet per iuſtitiam in vitam æternã: addidit, Per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Quia generante carne illud tantummodo trahitur, quod eſt originale peccatum. Regenerante autem ſpiritu, non ſolum originalis, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum. Poteſt proinde recte dici paruulos ſine baptiſmo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitiſſima futuros. Multum autem fallit & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apoſtolo, Iudiciũ ex vno delicto in condemnationem. Et paulopoſt. Per vnius delictum in omnes homines ad cõdemnationẽ. Quando ergo peccauit Adam non obediens deo, tunc eius corpus quanuis eſſet animale atque mortale, gratiam perdidit, qua eius animæ omni ex parte obediebat. Tunc ille extitit beſtialis motus pudendus hominibus, quem in ſua erubuit nuditate. Tunc etiam morbo quodam ex repentina & peſtifera corruptione concepto factum eſt in illis, vt illa in qua creati ſunt ſtabilitate ætatis amiſſa, per mutabilitates ætatum irent in mortem. Quanuis ergo annos multos poſtea vixerint, illo tamen die mori cœperunt, quo mortis legem, qua

Infantes nõ baptizati leuiſſime quidẽ, ſed tamen damnantur. — *Cap. XVI.* — *Roma. 5.*

L in ſenium veteraſcerent, acceperunt. Non enim ſtat vel temporis puncto, ſed ſine intermiſſione labitur, quicquid continua immutatione ſenſim currit in finem, nõ perficientem, ſed conſumentem. Sic itaque impletum eſt quod dixerat deus: Qua die ederitis, morte moriemini. Ex hac igitur inobediẽtia carnis, ex hac lege peccati & mortis, quiſquis carnaliter generatur, regenerari ſpiritaliter opus habet, vt non ſolum ad regnum dei perducatur, verumetiam à peccati damnatione liberetur. Simul itaque peccato & morti primi hominis obnoxij naſcuntur in carne, & ſimul iuſtitiæ vitæque æternæ ſecundi hominis ſociati renaſcuntur in baptiſmo. Sic & in eccleſiaſtico ſcriptum eſt, A muliere initiũ factum eſt peccati, & per illam omnes morimur. Siue autem à muliere, ſiue ab Adam dicatur, vtrunque ad primum hominem pertinet, quoniam ſicut nouimus, mulier ex viro eſt, & vtriuſque caro vna eſt. Vnde & illud quod ſcriptum eſt, Et erunt duo in carne vna. Igitur iã

Gene. 2. — *Eccle. 25.*

M non duo, inquit dominus, ſed vna caro. Quapropter qui dicunt paruulos ideo baptizari, vt hoc eis remittatur quod in hac vita proprium contraxerunt, nõ quod ex Adam traduxerunt, non magno molimine refellendi ſunt. Quando enim ſecum ipſi paululum ſine certãdi ſtudio cogitauerint quàm ſit abſurdũ nec dignum diſputatione quod dicunt, continuo ſentẽtiam commutabunt. Quod ſi noluerint, non vſqueadeo de humanis ſenſibus deſperãdum eſt, vt metuamus ne hoc cuipiam perſuadeant. Ipſi quippe vt hoc dicerẽt, alicuius alterius ſententiæ præiudicio, niſi fallor, impulſi ſunt: ac propterea cum remitti baptizato peccata neceſſario faterentur, nec fateri vellent ex Adam ductum eſſe peccatum, quod remitti fatebantur infantibus, ipſam infantiam coacti ſunt accuſare, quaſi accuſator infantiæ hoc ſecurior fieret, quo accuſatus ei reſpondere non poſſet. Sed iſtos, vt dixi, omittamus, neque enim ſermone vel documentis opus eſt, quibus innocẽtia probetur infantium, quantum ad eorum pertinet vitam, quam recenti ortu in ſeipſis agunt, ſi eam non agnoſcit ſenſus humanus, nullis adminiculis cuiuſquã diſputationis adiutus.

Quidã infantibus peccatum perſonale tribuebant, de quo aliquibus dubitat Auguſtinus quũ hic velut abſurdiſſimum explodat. — *Cap. XVII.* — *Fruſtra paruuli baptizantur ſi peccato vacant.*

Sed illi mouẽt, & aliquid conſideratione ac diſcuſſione dignum videntur afferre, qui dicunt paruulos recenti vita editos viſceribus matrum, non propter re-

Cap. XVIII. — *Roma. 6.*

mittendum

A mittendum peccatum percipere baptiſmum, ſed vt ſpiritalem procreationem non habẽtes creentur in Chriſto, & ipſius regni cœlorum participes fiant, eo modo *Roma.8.* filij & hæredes dei, cohæredes autem Chriſti. A quibus tamen cum quæritur, vtrum non baptizati & non effecti cohæredes Chriſti, regníque cœlorum participes habeant ſaltem beneficium ſalutis æternæ in reſurrectione mortuorum, laborant vehementer, nec exitum inueniunt. Quis enim Chriſtianorum ferat, cum dicitur ad æternam ſalutem poſſe quenquam peruenire ſi non renaſcatur in Chriſto, quod per baptiſmũ fieri voluit, eo iam tempore quo tale ſacramentum conſtituẽdum fuit regenerandis in ſpem ſalutis æternæ? Vnde *Ad Titũ.3.* dicit Apoſtolus, Non ex operibus iuſtitiæ quæ nos fecimus, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Quam tamen ſalutem *Roma.8.* in ſpe dicit eſſe cum hic viuimus, vbi ait, Spe enim ſalui facti ſumus. Spes autem quæ videtur non eſt ſpes: Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem quod nó videmus ſperamus, per patientiã expectamus. Sine iſta ergo regeneratione ſaluos in æternum poſſe paruulos fieri, quis audeat affirmare, tanquam non pro eis mor- *Roma.5.* tuus ſit Chriſtus? Etenim Chriſtus pro impiis mortuus B eſt: iſti autem qui, vt manifeſtũ eſt, nihil in ſua propria vita impie commiſerũt, ſi nec originaliter vllo impietatis vinculo detinẽtur, quomodo pro eis mortuus eſt qui pro impiis mortuus eſt? Si nulla originalis peccati ægritudine ſauciati ſunt, quomodo ad medicum Chriſtum, hoc eſt, ad percipiendum ſacramentũ ſalutis æternæ ſuorum currentium pio timore portantur, & non *Lucæ.5.* eis in eccleſia dicitur, Auferte hinc innocentes iſtos, nó eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus: Non venit Chriſtus vocare iuſtos, ſed peccatores? Nunquã dictum eſt, nunquam dicitur, nunquam omnino dicetur *Infantes vt* in Eccleſia Chriſti tale commentum. Ac ne quis exi- *credunt, ita* ſtimet ideo paruulos ad baptiſmũ afferri oportere, quia *pœnitent.* ſicut peccatores non ſunt, ita nec iuſti ſunt, quomodo *Cap.XIX.* ergo quidam meritũ hui⁹ ætatis à domino laudatũ eſſe *Matth.19.* commemorant, quando ait, Sinite paruulos venire ad me, talium eſt enim regnum cœlorum? Si enim hoc nó propter humilitatis ſimilitudinẽ, quòd humilitas paruulos faciat, ſed propter puerorum vitam laudabilem dictum eſt, profecto & iuſti ſunt. Non enim recte aliter dici potuit, talium eſt regnum cœlorum: cum eſſe non poſsit niſi iuſtorum. Sed forte hoc quidẽ non congruẽ- C ter dicitur, quòd paruulorum vitam laudauerit dominus dicens talium eſſe regnum cœlorum, cum verax ſit ille intellectus, quòd humilitatis ſimilitudinem in parua ætate poſuerit. Veruntamen forſitan hoc tenendum eſt, quod dixi propterea paruulos baptizari debere, quia ſicut peccatores non ſunt, ita nec iuſti ſunt: ſed cum dicit, Non veni vocare iuſtos: quaſi ei reſpõderetur, quos ergo vocare veniſti? cõtinuo ſubiunxit, ſed peccatores in pœnitentiam. Ac per hoc quomodo ſi iuſti ſunt, ita etiam ſi peccatores non ſunt, non eos venit vocare qui dixit, Nó veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Et ideo baptiſmo eius qui eos non vocat, non tantum fruſtra, verumetiam improbe videntur irruere, quod abſit vt ſentiamus. Vocat eos igitur medicus, qui non eſt opus ſanis, ſed ægrotantib⁹: nec venit vocare iuſtos ſed peccatores in pœnitẽtiam. Et ideo quia ſuæ vitę propriæ peccatis nullis adhuc tenentur obnoxij, originalis in eis ægritudo ſanatur in eius gratia qui ſaluos facit per lauacrum regenerationis. Dicet aliquis, Quomodo ergo & ipſi vocantur in pœnitentiam? Nunquid tãtillus poteſt aliquid pœnitere? Huic reſpondetur, Si propterea D pœnitentes dicendi non ſunt, quia ſenſum pœnitendi nondum habent: nec fideles dicẽdi ſunt, quia ſimiliter ſenſum credendi nondum habent. Si autem propterea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba geſtantium quodammodo profitẽtur, cur non prius etiã pœnitentes habentur, cum per eorundem verba geſtãtium diabolo & huic ſeculo renunciare monſtrantur? Totum hoc in ſpe fit vi ſacramenti & diuinæ gratiæ, quam dominus donauit Eccleſiæ. Cæterum quis *Eucharistia* ignorat, quòd baptizatus paruulus ſi ad rationales an- *etiã infan-* nos veniẽs non crediderit, nec ſe ab illicitis cócupiſcẽ- *tibus neceſ-* tiis abſtinuerit, nihil ei proderit, quod paruus accepit? *ſaria vt ba-* Verũtamen ſi percepto baptiſmate de hac vita emigra- *ptiſmus.* uerit, ſoluto reatu cui originaliter erat obnoxius, perfi- *Cap.XX.* cietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter *Eſaia.59.* manens in æternum, iuſtificatos præſentia creatoris illuminat. Peccata enim ſola ſeparant inter homines & deũ, quæ ſoluũtur Chriſti gratia, per quem mediatorẽ reconciliamur cum iuſtificat impium. Terrentur autẽ iſti ſententia domini dicẽtis, Niſi quis natus fuerit de- *Ioan.3.* nuo, non videbit regnum dei. Quod cum exponeret, ait, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, nó intrabit in regnum cœlorum: & propterea conantur paruu- E lis non baptizatis innocentiæ merito ſalutem ac vitam æternam tribuere. ſed quia baptizati non ſunt, eos à regno cœlorum facere alienos, noua quadam & mirabili præſumptione, quaſi ſalus ac ęterna vita poſsit eſſe pręter Chriſti hæreditatem, præter regnum cœlorum. Habent enim videlicet quò confugiant, atque vbi deliteſcant, quia non ait dominus. Si quis non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non habebit vitam: ſed ait, non intrabit in regnum dei. Nam ſi illud dixiſſet, nulla hinc dubitatio poſſet oboriri. Auferatur ergo iã dubitatio, dominum audiamus, non ſuſpiciones cõiecturaſque mortalium: Dominum audiamus, inquam, nó quidem hoc de ſacramento lauacri dicẽtem, ſed de ſacramẽto ſanctæ menſæ ſuæ, quò nemo rite niſi baptizatus accedit, Niſi mãducaueritis carnem meam & biberitis ſangui- *Ioan.6.* nem meum, non habebitis vitam in vobis. Quid vltra quærimus? Quid ad hoc reſpõdere poterunt, niſi pertinacia pugnaces neruos aduerſus conſtantiam perſpicuæ veritatis intendat? An vero quiſquam etiam hoc *Nũc paruu-* dicere audebit, quòd ad paruulos hęc ſententia nũ per- *lis non da-* tineat, poſsíntque ſine participatione corporis hui⁹ & *tur Eucha-* ſanguinis in ſe habere vitam, quia non ait, qui non mã- *riſtia.* ducauerit, ſicut de baptiſmo, qui non renatus fuerit, ſed F ait, ſi non manducaueritis, velut eos alloquens qui audire & intelligere poterant, quod vtique non valent paruuli? Sed qui hoc dicit, non attẽdit, quia niſi omnes iſta ſentẽtia teneat, vt ſine corpore & ſanguine filij hominis vitam habere non poſsint, fruſtra etiam ætas maior id curat. Poteſt enim ſi non voluntatem, ſed verba loquentis attendas, eis ſolis videri dictum, quibus tunc dominus loquebatur, quia non ait, qui non manducauerit: ſed, ſi non mãducaueritis. Et vbi eſt quod eodem loco de hac ipſa re ait, Panis quẽ ego dedero, caro mea *Ioan.6.* eſt pro ſeculi vita? Secundum hoc enim etiam ad nos pertinere illud ſacramentum intelligimus qui tũc nódum fuimus quando iſta dicebat, quia non poſſumus dicere ad ſeculum nos non pertinere, pro cuius vita Chriſtus ſuam carnem dedit. Quis autem ambigat ſeculi nomine homines ſignificatos eſſe, qui naſcendo in hoc ſeculum veniunt? Nam ſicut alibi ait, Filij ſeculi *Lucæ.20.* huius generant & generantur. Ac per hoc etiã pro par-

G uulorum vita caro data eſt, quæ data eſt pro ſeculi vita. & ſi non manducauerint carnem filij hominis, nec ipſi habebunt vitam. *Ioan. 3.* Hinc eſt etiam illud, Pater diligit filium, & omnia dedit in manus eius. Qui credit in filiũ, habet vitam ęternam: qui autem incredulus eſt filio, nõ habebit vitam, ſed ira dei manet ſuper eum. In quo igitur horum genere ponem⁹ infantes? in eorum qui credunt in filium, an in eorum qui ſunt increduli filio? In neutro, ait aliquis, quia cum adhuc credere nõ poſſunt, nec increduli deputandi ſunt. Non hoc iudicat Eccleſiaſtica regula, quæ baptizatos infantes fidelium numero adiungit. Porrò ſi iſti qui baptizantur, propter virtutem celebrationemque tanti ſacramenti, quamuis ſuo corde atque ore non agant quod ad credendum confitendumque pertineat, tamẽ in numero credentium cõputantur, profectò illi quibus ſacramentum defuerit, in eis habendi ſunt qui nõ credunt filio: atq; ideo ſi huius inanes gratiæ de corpore exierint, ſequetur eos quod dictum eſt, non habebunt vitam, ſed ira dei manet ſuper eos. Et vnde hoc, quando eos clarũ eſt peccata propria non habere, ſi nec originali peccato tenẽtur obnoxij? Bene autem non ait, ira dei veniet ſuper eum: ſed, H manet ſuper eum.

Inſcrutabile, quur infantes alii diſcedant fruſtrati baptiſmo, alij non. Ab hac quippe ira, qua omnes ſub peccato ſunt, de qua dicit Apoſtolus, Fuimus & nos aliquando naturaliter filij iræ ſicut & cæteri: nulla res liberat niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Hæc gratia cur ad illum veniat, ad illum non veniat, occulta eſſe cauſa poteſt, iniuſta non poteſt. Nũquid enim iniquitas apud deum? abſit. Sed prius ſanctarum ſcripturarum authoritatibus colla ſubdenda ſunt, *Cap. XXI.* vt ad itellectũ per fidem quiſque perueniat. *Ephe. 2.* Neq; enim fruſtra dictum eſt, Iudicia tua ſicut abyſſus multa. *Roma. 9.* *Pſal. 35.* Cuius abyſſi altitudinẽ veluti expaueſcẽs exclamat Apoſtolus, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei. *Roma. 11.* præmiſerat quippe ſententiam miræ profunditatis, dicens, Concluſit enim deus omnes in incredulitate, vt omnium miſereatur. Cuius profunditatis veluti horrore percuſſus, O altitudo, inquit, diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius & inueſtigabiles viæ eius? Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis conſiliarius illius fuit, aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? † Quoniã ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſecula ſeculorum amẽ. *† aliâs vt retribueretur ei?* Valde ergo paruum ſenſum habemus ad diſcutiẽdam iuſtitiam iudiciorum dei, I ad diſcutiendam gratiã gratuitam nullis meritis præcedentibus, non inquam, quæ non tam mouet cum præſtatur indignis, quàm cũ æque indignis aliis denegatur. Nam & hi quibus videtur iniuſtum, vt paruuli ſine gratia Chriſti de corpore exeuntes, non ſolum regno dei, quò & ipſi fatentur niſi per baptiſmum renatos intrare non poſſe, verumetiam vita æterna & ſalute priuẽtur, quærentes quomodo iuſtũ ſit vt alius ab originali impietate ſoluatur, alius non ſoluatur, cũ eadẽ ſit vtriuſque conditio: ipſi reſpondeãt ſecundũ ſuam ſententiam quomodo identidẽ iuſtum ſit, vt huic pręſtetur baptiſmus quo intret in regnũ dei, illi non præſtetur, cum ſit vtriuſque par cauſa. Si enim mouet, cur ex his duobus cum ex æquo ambo ſint originaliter peccatores, alius ab hoc vinculo ſoluitur cui conceditur baptiſmus, alius nõ ſoluitur, cui talis gratia nõ conceditur: cur non pariter mouet, quòd ex duob⁹ originaliter innocẽtibus, alius accipit baptiſmum, quo in regnũ dei poſſit ĩtrare, alius nõ accipit, ne ad regnũ dei poſſit accedere? Nempe in vtraque cauſa ad illã exclamationem reditur, O altitudo diuitiarum. *Roma. 11.* Ex ipſis deinde baptizatis paruulis dicatur mihi cur alius rapitur, ne malitia mutet intellectum eius, & alius viuit impius futurus? K *Sapien. 4.* Nónne ſi ambo raperentur, ambo in regnum cœlorum ingrederentur? Et tamen non eſt iniquitas apud deum. Quid eſt illud? quem non moueat, quem non in tanta altitudine exclamare compellat, ꝙ alij paruuli ſpiritu immundo vexantur, alij nihil tale patiuntur, alij etiam in vteris matrum, ſicut Hieremias, ſanctificãtur, *Hiere. 1.* cum omnes ſi eſt originale peccatum, pariter rei ſint: ſi non eſt, pariter innocẽtes ſint? Vnde iſta tãta diuerſitas, niſi quia inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius? *Roma. 11.*

Refellit eos qui iuxta Platonem putant animas ob delicta alibi commiſſa, in corpora detrudi. An forte illud iam exploſum repudiatumque ſentiendum eſt, quòd animæ prius in cœleſti habitatione peccantes, gradatim atque paulatim ad ſuorum meritorum corpora veniant, ac pro ante geſta vita magis minúſve corporeis peſtibus affligantur? Cui opinioni quãuis ſancta ſcriptura apertiſsime contradicat, quæ cum gratiam commendaret, Nondum, inquit, natis, nec qui aliquid egerãt boni aut mali, vt ſecundum electionem propoſitum dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quod maior ſeruiet minori: *Cap. XXII.* *Roma. 9.* nec ipſi tamen qui hoc ſentiunt, euadunt huius quæſtionis anguſtias, ſed in eis coarctati L & hærentes ſimiliter, O altitudo, exclamare coguntur. *Roma. 11.* Vnde enim fit vt homo ab ineunti pueritia modeſtior, ingenioſior, temperantior, ex magna parte libidinum victor, qui oderit auaritiam, luxuriam deteſtetur, atque ad virtutes cæteras prouectior aptiorque conſurgat, & tamen eo loco ſit vbi ei prædicari gratia Chriſtiana nõ poſsit? Quomodo enim inuocabunt in quem non crediderunt? *Roma. 10.* aut quomodo credẽt ei quem non audierũt? Quomodo autem audient ſine prædicãte? Alius autem tardus ingenio, libidinibus deditus, flagitiis & facinorib⁹ coopert⁹ ita gubernetur vt audiat, credat, baptizetur, rapiatur, aut ſi detentus hic fuerit laudabiliter viuat? Vbi duo iſti tam diuerſa merita contraxerunt, non dico vt iſte credat, ille nõ credat, quod eſt propriæ voluntatis, ſed vt iſte audiat quod credat, ille non audiat: Hoc enim non eſt in hominis poteſtate: Vbi, inquam, hæc tam diuerſa merita contraxerunt, ſi in cœlo egerunt aliquam vitam, vt pro ſuis actibus propellerentur, vel laberentur in terras, congruiſque ſuæ anteactæ vitę corporeis receptaculis tenerentur: Ille vtique melius ante hoc mortale corpus vixiſſe credendus eſt, qui eo M non multum meruit prægrauari, vt & bonum haberet ingenium, & cõcupiſcentiis eius mitioribus vrgeretur, quas poſſet facile ſuperare, & tamen eam ſibi gratiam prædicari non meruit, qua ſola poſſet à ſecundæ mortis pernicie liberari: Ille autem pro meritis deterioribus ſicut putant grauiori corpori implicitus, & ob hoc cordis obtuſi, cum carnis illecebris ardentiſsima cupidine vinceretur, & per nequiſsimã vitam peccatis priſtinis quib⁹ ad hoc venire meruerat, adderet peiora terrena, aut in cruce tamen audiuit, Hodie mecum eris in paradiſo: *Lucæ 23.* aut alicui cohæſit Apoſtolo, cuius prædicatione mutatus & per lauacrũ regenerationis ſalu⁹ effectus eſt, *Roma. 5.* vt vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret & gratia. Quid huic reſpondeant, omnino non video, qui volentes humanis coniecturis iuſtitiam dei defendere, & ignorantes altitudinem gratiæ, fabulas improbabiles texuerũt. Multa enim dici poſſunt de miris vocationibus hominum, ſiue quas legimus, ſiue quas experti ſumus, quibus eorum opinio ſubuertatur, qui credũt ante iſta corpora ſua quaſdã proprias vitas geſsiſſe animas hominum, quibus ad hæc venirent pro diuerſi-

tate

A tate meriturũ,diuerſa hic experturæ vel bona vel ma-
la,ſed terminandi huius operis cura nõ ſinit in his diu-
tius immorari. Vnum tamen quod inter multa mira-
bile comperi,non tacebo. Quis non ſecundum iſtus,
qui ex meritis prioris vitæ ante hoc corpus in cœleſti-
bus geſtæ animas terrenis corporibus magis minúſve
grauari opinantur,affirmet eos ante iſtam vitam ſcele-
ratius immaniúſque peccaſſe, qui mentis lumen ſic a-
mittere meruerunt, vt ſenſu vicino pecoribus naſcerẽ-
tur,non dico tardiſsimi ingenio, nam hoc de aliis dici
ſolet,ſed ita excordes,vt etiam cirrati ad mouẽdum ri-
ſum exhibeant cordatis delicias fatuitatis,quorum no-
Moriones. men ex græco deriuatum moriones vulg⁹ appellat?Ta-
lium tamen quidamfuit Chriſtianus, vt cum eſſet om-
nium iniuriarum ſuarum mira fatuitate patientiſsimus,
iniuriam tamen Chriſti nominis vel in ſeipſo religio-
nis reuerentia,qua imbutus erat,ſic ferre non poſſet, vt
blaſphemantes videlicet cordatos, à quib⁹ hæc vt pro-
uocaretor audiebat, inſectari lapidibus non deſiſteret,
nec in ea cauſa vel dominis parceret. Tales ergo præ-
deſtinari & creari arbitror, vt qui poſſunt intelligant
Ioan. 3. dei gratiam,& ſpiritum,qui vbi vult ſpirat,ob hoc om-
B ne ingenij genus in filiis miſericordiæ non præterire,
itémque omne ingenij genus in gehennæ filiis præteri-
1.Corin.1. re,vt qui gloriatur in domino glorietur. Illi autem qui
pro vitę meritis ſuperioris accipere quaſque animas di-
uerſa terrena corpora affirmant,quibus aliæ magis,alię
minus grauentur, & pro eiſdem meritis humana inge-
nia variari, vt acutiora ſint quædam, & alia obtuſiora,
próque ipſius vitæ ſuperioris meritis diuinam quoque
gratiam liberandis hominibus diſpenſari, quid de iſto
poterunt reſpondere? Quomodo ei tribuent teterrimã
vitam ſuperiorem, vt ex hoc fatuus naſceretur, & tam
bene meritam, vt ex hoc in Chriſti gratia multis acu-
tiſsimis præferretur? Cedamus igitur & conſentiamus
authoritati ſanctæ ſcripturæ,quę neſcit falli nec fallere,
& ſicut nondum natos ad diſcernenda merita eorũ ali-
Roma. 9. quid boni vel mali egiſſe non credimus, ita omnes ſub
Roma. 5. peccato eſſe, quod per vnum hominem intrauit in mũ-
dum, & per omnes homines pertranſiit, à quo non li-
berat niſi gratia dei per dominum noſtrũ Ieſum Chri-
Roma.7. ſtũ,naſci minime dubitemus. Cuius medicinalis ad-
Ex gratia uentus non eſt opus ſanis, ſed ægrotantibus: quia non
ſalus, non venit vocare iuſtos,ſed peccatores: in cuius regnũ non
ex libero intrabit niſi qui renat⁹ fuerit ex aqua & ſpiritu, nec pre-
arbitrio. ter regnum eius ſalutem ac vitam poſsidebit æternam.
Ca.XXIII. Quoniam qui non manducauerit carnem eius, & qui
C incredulus fuerit filio, non habebit vitam, ſed ira dei
Matth. 9. manet ſuper eum. Ab hoc peccato, ab hac ægritudine,
Ioan. 3. ab hac ira dei, cuius naturaliter filij ſunt, qui etiam ſi
Ioan. 6. per ætatem non habent proprium, trahunt tamen ori-
Ioan. 3. ginale peccatũ, nõ liberat niſi agnus dei qui tollit pec-
Ephe.2. cata mundi, non niſi medicus qui nõ venit propter ſa-
nos ſed propter ęgrotos,non niſi ſaluator,de quo dictũ
Luca.2. eſt generi humano, Natus eſt vobis hodie ſaluator. nõ
niſi redemptor, cui⁹ ſanguine deletur debitum noſtrũ.
Nam quis audeat dicere, non eſſe Chriſtum infantium
ſaluatorem nec redemptorem? Vnde autem ſaluos fa-
cit, ſi nulla in eis eſt originalis ægritudo peccati? vnde
redimit, ſi non ſunt per originem primi hominis ve-
nũdati ſub peccato? Nulla igitur ex noſtro arbitrio prę-
Baptiſmus ter baptiſmum Chriſti,ſalus æterna promittatur infan-
omnibus ne tibus, quam non promittit ſcriptura diuina, humanis
ceſſarius. omnibus ingeniis præferenda. Optime Punici Chri-
C.XXIIII. ſtiani baptiſmum ipſum nihil aliud quàm ſalutem, &
ſacramentum corporis Chriſti nihil aliud quàm vitam D
vocant. Vnde niſi ex antiqua vt exiſtimo,& apoſtolica
traditione, qua Eccleſiæ Chriſti inſitum tenent, præter
baptiſmum & participationem dominicæ menſæ, non
ſolum non ad regnum dei,ſed nec ad ſalutem & vitam
æternam poſſe quenquam hominum peruenire? Hoc
enim & ſcriptura teſtatur, ſecundum ea quæ ſupra di-
ximus. Nam quid aliud tenent, qui baptiſmum nomi-
ne ſalutis appellant, niſi quod dictum eſt, Saluos nos *Ad Tit. 3.*
fecit per lauacrum regenerationis. & quod Petrus ait, *1.Petr.3.*
Sic & vos ſimili forma baptiſma ſaluos facit. Quid a-
liud etiam qui ſacramentum menſæ dominicæ vitam
vocãt,niſi quod dictum eſt, Ego ſum panis vitę qui de *Ioan 6.*
cœlo deſcendi,& panis quem ego dedero,caro mea eſt
pro ſeculi vita: &, Si non manducaueritis carnem filij
hominis,& ſanguinem biberitis, non habebitis vitam
in vobis? Si ergo vt tot & tanta diuina teſtimonia con-
cinunt, nec ſalus nec vita æterna ſine baptiſmo & cor-
pore & ſanguine domini cuiquam ſperanda eſt,fruſtra
ſine his promittitur paruulis. Porrò ſi à ſalute ac vita æ-
terna hominem niſi peccata non ſeparant, per hæc ſa-
cramenta nõ niſi peccati reatus in paruulis ſoluitur, de
quo reatu ſcriptum eſt, neminem eſſe mundum, nec ſi E
vnius diei fuerit vita eius. Vnde eſt & illud in pſalmis, *Iob.25.*
Ego enim in iniquitatibus conceptus ſum,& in peccatis *Pſal. 50.*
mater mea me in vtero aluit. Aut enim ex perſona ge-
nerali ipſius hominis dicitur: aut ſi proprie de ſe Dauid
hoc dicit,non vtique de fornicatione,ſed de legitimo
cõnubio natus fuit. Non itaque dubitemus etiã pro in-
fantib⁹ baptizatis ſanguinem fuſum, qui priuſquã fun-
deretur, ſic in ſacramento datus & commendatus eſt,
vt diceretur,Hic eſt ſanguis meus,qui pro multis eſſun- *Matth. 26.*
detur in remiſsionem peccatorum. Negant enim illos *Marci.14.*
liberari, qui ſub peccato eſſe nolunt fateri. Nam vnde
liberantur,ſi nulla ſeruitute peccati tenentur obſtricti?
Ego,inquit,lux in ſeculum veni,vt omnis qui credide- *Ioan.12.*
rit in me,nõ maneat in tenebris. Hoc dicto quid oſtẽ-
dit,niſi in tenebris eſſe omnem qui non credit in eum,
& credendo efficere ne maneat in tenebris? Has tene-
bras quid niſi peccata intelligim⁹? Sed quodlibet aliud
intelligantur hæ tenebræ, profecto qui non credit in
Chriſtum,manebit in eis: & vtique pœnales ſunt, non
quaſi nocturnæ ad quietem animantium neceſſariæ. F

Proinde paruuli ſi per ſacramentum quod ad hoc *Paruuli*
diuinitus inſtitutum eſt, in credentium numerum non *quomodo*
tranſeant,profecto in his tenebris remanebunt. Quan- *illuminen-*
uis eas nonnulli mox natos illuminari credant, ſic in- *tur C.XXV.*
telligentes quod ſcriptum eſt,Erat lumen verum,quod *Ioan.1.*
illuminat omnem hominem venientem in hunc mun-
dum. Quod ſi ita eſt,multum mirãdum eſt, quomodo
illuminati ab vnico filio, quod erat in principio verbũ
deus apud deum,non admittantur ad regnum dei,nec
ſint hæredes dei, cohæredes autem Chriſti. Hoc enim
eis non niſi per baptiſmum præſtari,etiam qui hoc ſen-
tiunt confitentur. Deinde iam illuminati, ſi ad conſe-
quendum regnum dei nondum ſunt idonei,ſaltem ip-
ſum baptiſmum,quo ad hoc idonei fiunt,læti ſuſcipere
debuerunt, cui tamen eos videmus cum magnis fleti-
bus reluctari: eamque ignorantiam in illa ætate contẽ-
nimus,vt ſacramenta quæ illis prodeſſe nouimus, in eis
etiam reluctantibus compleamus. Cur enim & Apoſto-
lus dicit, Nolite pueri eſſe mentibus, ſi iam illo lumine *1.Cor.14.*
vero quod verbum dei eſt, illuminatæ ſunt eorum mẽ-
tes? Itaque illud quod in euangelio poſitum eſt,Erat lu- *Ioan. 1.*
men verum quod illuminat omnem hominem veniẽ-

G tem in hunc mundum: ideo dictum eſt, quia nullus hominum illuminatur niſi illo lumine veritatis, quod de° eſt, ne quiſquam putaret ab eo ſe illuminari à quo aliquid audit vt diſcat, non dico ſi quenquam magnum hominē, ſed nec ſi angelum ei cōtingat habere doctorem. Adhibetur enim ſermo veritatis extrinſecus vocis miniſterio corporalis, veruntameo neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. *1. Cor. 3.* Audit quippe homo dicentem vel hominem vel angelum, ſed vt ſeotiat & cognoſcat verum eſſe quod dicitur, illo lumine intus mens eius aſpergitur, quod ęternum manet, quod etiam in tenebris lucet. Sed ſicut ſol iſte à cęcis ooo videtur, quanuis eos ſuis radiis quodanimodo veſtiat, ſic ab ſtultitiæ tenebris nō comprehēditur. Cur autem cum dixiſſet quòd illuminat omnem hominem, addiderit, veoientem io hunc mundū: vnde hæc opinio nata eſt, quod in exortu corporali ab vtero matris recentiſsimo illuminet mentes naſcentiū paruulorum, quanuis io Græco ita ſit poſitum, vt poſsit *ἐρχόμενον.* etiam intelligi lumen ipſum veniens in hunc mūdum: tamen ſi hominem venieotem in hunc mundum, neceſſe eſt accipi, aut ſimpliciter dictū arbitror, ſicut mul-

H ta in ſcripturis reperiuntur, quibus etiam detractis nihil ſenteotiæ miouatur: aot ſi propter aliquam diſtinctionem additum eſſe credendum eſt, fortaſſe hoc dictum eſt ad diſcernendam ſpiritalem illuminationem ab iſta corporali, quæ ſiue per cœli luminaria, ſiue quibuſcunque ignibus illumioat oculos carnis, vt hominē interiorem dixerit venieotem in hunc mundum, quia exterior corporeus eſt, ſicut hic mondus: tanquam diceret, illuminat omnem hominem venientem in corpus, ſecūdum illud quod ſcriptum eſt, *Sapien. 8.* Sortitus ſum animam bonam, & veni in corpus incoinquinatū. Aut ergo ſic dictum eſt, ſi diſtinctionis alicuius gratia dictum eſt, Illuminat omnē hominem venientē in hunc mundum: tanquam dictū eſſet, Illuminat omnem hominem interiorem: qoia homo interior cum veraciter fit ſapiens, non niſi ab illo illuminatur qui eſt lumen verum. Aut ſi rationem ipſam qua humana anima rationalis appellatur, quæ ratio adhuc velut qoieta & quaſi ſopita, tamen inſita & quodammodo ioſemioata in paruulis latet, illumioatiooem voluit appellare, tanquam interioris oculi creationem, non reſiſtendum eſt, tunc eam fieri cum anima creatur. Et nō abſurde de hoc intelligi, cum homo venit in mundum, veruntamē etiā ipſe quaoois iam creatus oculos, neceſſe eſt vt in teoebris maneat, ſi noo credat in eum qoi dixit, *Ioan. 12.* Ego lux in ſeculum veni, vt omnis qui credit in me, nō maneat in tenebris, qood per ſacramentum baptiſmatis in paruulis fieri non dubitat mater Eccleſia, quæ cor maternum eis præſtat, vt ſacris myſteriis imbuantur, quia nondum poſſunt corde proprio credere ad iuſtitiā, nec ore proprio cōfiteri ad ſalutem. *Roma. 10.* Nec ideo tamē eos quiſquā fidelium fideles appellare cunctatur, quod à credendo vtique nomen eſt, quanuis hoc non ipſi, ſed alij pro eis inter ſacramenta reſponderint.

Concludit peccato originis omnes obnoxios. Ca. XXVI. Nimis longum fiet ſi ad ſingula teſtimonia ſimiliter diſpotemus. Vnde cōmodius eſſe arbitror aceruatim cogere, quæ occurrere potuerint, vel quæ ſufficere videbūtur, quibus appareat dominuoi Ieſum Chriſtum non aliam ob cauſam in carne veniſſe, ac forma ſerui accepta factum obedieotē vſque ad mortem crucis, *Philip. 2.* niſi vt hac diſpenſatione miſericordiſsimæ gratiæ omnes quibus tanquam membris io ſuo corpore conſtitutis caput eſt, ad capeſſendū regnom cœlorū viuificaret, ſaluos faceret, liberaret, redimeret, illuminaret, qui prius fuiſſent in peccatorum K morte, languoribus, ſeruitute, captiuitate, tenebris conſtituti, ſub poteſtate diaboli priocipis peccatorū, ac ſic fieret mediator dei & hominum, per quem poſt inimicitias impietatis noſtræ, illius gratiæ pace finitas, recōciliaremur deo in æternā vitam, ab æterna morte quæ talibus impendebat erepti. Hoc enim cum abundanti° apparuerit, conſequens erit vt ad iſtam Chriſti diſpenſationem quæ per eius humilitatem facta eſt, pertinere non poſsint, qui vita, ſalute, liberatione, redemptione, illuminatione non indigeot. Et quoniam ad hanc pertinet per baptiſmum quo Chriſto cōſepeliuntur, vt incorporeotur illi membra eius, hoc eſt fideles eius, profecto nec baptiſmus eſt neceſſarius eis qui illo remiſſionis & reconciliatioois beneficio quod fit per mediatorem, non opus habent. Porrò quia paruulos baptizādos eſſe concedunt, qui contra authoritatem vniuerſæ Eccleſiæ proculdubio per dominum & Apoſtolos traditam veoire oon poſſunt, coocedant oportet eos egere illis beneficiis mediatoris, vt oblati per ſacramētum charitatemque fidelium, ac ſic incorporati Chriſti corpori, quod eſt Eccleſia, recōciliētur deo, vt in illo viui, vt ſalui, vt liberati, vt redempti, vt illuminati fiant. Vnde, niſi à morte, vitiis, reatu, ſubiectione, tenebris peccatorum? L quæ quoniam nulla in ea ætate per ſuam vitam propriam commiſerunt, reſtat originale peccatum.

Congeritur ſummus ſcripturarū Ca. XXVII. Hæc ratiocioatio tunc erit fortior, cum ea quæ promiſi teſtimooia multa cōgeſſero. Iam ſupra poſuimus, Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. *Luca. 5.* Item cum ad Zachæum eſſet ingreſſus, Hodie, inquit, ſalus domui huic facta eſt, quoniam & iſte filius eſt Abrahæ: Venit enim filius homiois quærere & ſaluare quod perierat. *Luca. 19.* Hoc & de oue perdita, & relictis nonagintanouē quæſita & inuenta, *Luca. 15.* hoc & de drachma qoæ perierat ex decem. Vnde oportebat, vt dicit, prædicari in nomine ei° pœnitentiam & remiſsionē peccatorum in omnes gentes, incipientihus ab Hieruſalem. *Luca. 24.* Marcus etiam in fine Euangelij ſui dominum dixiſſe teſtatur, *Marci. 16.* Euntes in oīūdum vniuerſum prædicate Euāgelium omni creaturæ: Qui crediderit & haptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, cōdemnabitur. Quis autem neſciat credere eſſe infantibus baptizari, non credere autem, non baptizari? Ex Ioannis autem euangelio quanuis iam nō M nulla poſuerimus, attende etiam iſta, Ioanoes Baptiſta inquit de illo, *Ioan. 1.* Ecce agn° dei, ecce qui tollit peccata mūdi. Et ipſe de ſeipſo, *Ioan. 10.* Qui de ouibus meis ſuot, vocem meam audiunt, & ego noui illas, & ſequūtur me: & ego vitam æteroam do illis, & non peribunt in æteroum. Quoniam ergo de ouibus eius eſſe non incipiunt paruuli oiſi per baptiſmum, profecto ſi hoc non accipiunt, peribunt: Vitam enim æternam, quam ſuis dabit ouib°, non hahebūt. Item alio loco, *Ioan. 14.* Ego ſum via veritas & vita: Nemo venit ad patrem niſi per me. Hāc doctrinam ſuſcipiētes Apoſtoli, vide quanta conteſtatione declarent. Petrus in prima Epiſtola, *1. Petr. 1.* Beoedictus, inquit, deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundum multitudinem miſericordiæ ſuæ, qui regenerauit nos in ſpem vitæ æternæ per reſurrectiooem Ieſu Chriſti in hæreditatem immortalem & iocontamioatam, florentem, ſeruatā in cœlis, vobis qui in virtute dei cōſeruamini † per fidem, in ſalutem paratam palàm fieri io tempore noniſsimo. *† aliàs, in veritate dei cuſtodimini.* Et paulopoſt, Iouemamini, inquit, in laudē & honorem Ieſu Chriſti, quem ignorabatis, in quem modo non videntes creditis, quem cum videritis, gaudebitis gaudio inenarrabili & honorato gaudio, percipientes

A pientes teſtamentum fidei ſalutem animarum veſtrarum. *1.Petri 2.* Item alio loco, Vos autẽ, inquit, genus electum, regale ſacerdotium, gẽs ſancta, populus in adoptione vt virtutes enuncietis eius, qui vos de tenebris vocauit in *1.Petri 3.* admirabile lumẽ ſuum. Et iterum, Chriſtus, inquit, pro peccatis noſtris paſſus eſt iuſtus pro iniuſtis, vt nos adducat ad deum. Item cum cõmemoraſſet in arca Noë octo homines ſaluos factos, ſic & vos, inquit, ſimili forma baptiſma ſaluos facit. Ab hac ergo ſalute & lumine alieni ſunt paruuli, & in perditione ac tenebris remanebũt, niſi per adoptionẽ populo dei fuerint ſociati tenẽtes Chriſtum paſſum, iuſtũ pro iniuſtis, vt eos adducat ad deũ. Ex epiſtola etiam Ioannis hæc mihi occurrerũt quæ huic quæſtioni neceſſaria viſa ſunt. Quòd ſi in lu- *1.Ioan.1.* mine, inquit, ambulauerimus, ſicut & ipſe eſt in lumine, ſocietatem habemus inuicẽ, & ſanguis Ieſu filij eius purgauit nos ab omni delicto. Itẽ alio loco, Si teſtimonium, inquit, hominum accipimus, teſtimoniũ dei maius eſt, quia hoc eſt teſtimonium dei quod maius eſt, *1.Ioan.5.* quia teſtificatus eſt de filio ſuo, Qui crediderit in filium B dei, habet teſtimonium dei in ſemetipſo: Qui non crediderit deo, mendacem facit deum, quia non credit in teſtimonium quod teſtificatus eſt de filio ſuo. Et hoc eſt teſtimonium, quia vitam æternam dedit nobis deus, & hæc vita in filio eius eſt. Qui habet filium, habet vitam: qui non habet filium, non habet vitam. Non ſolum igitur regnum cœlorum, ſed nec vitam paruuli habebunt ſi filium non habebunt, quem niſi per baptiſmum eius *1.Ioan.3.* habere non poſſunt. Item alio loco, In hoc, inquit, manifeſtus eſt filius dei, vt diſſoluat opera diaboli. Non ergo pertinebũt paruuli ad gratiam manifeſtationis filij dei, ſi non in eis ſoluat opera diaboli. Iam nunc attende ad hãc rem Pauli Apoſtoli teſtimonia tanto vtique plura, quanto plures epiſtolas ſcripſit, & quanto diligẽtius curauit commendare gratiam dei aduerſus eos qui *Roma.10.* de operibus gloriabantur, atque ignorantes dei iuſtitiam, & ſuam iuſtitiam volentes conſtituere, iuſtitiæ *Roma 3.* dei non erant ſubiecti. In epiſtola ad Romanos, Iuſtitia, inquit, dei in omnes qui credunt: Non enim eſt diſtinctio: omnes enim peccauerunt & egent gloria dei. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit deus propitia- C torium per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtẽſionem iuſtitiæ eius propter remiſsionem præcedẽtium peccatorum in dei patientia, ad oſtendendam iuſtitiam ipſius in hoc tempore, vt ſit iuſtus & iuſtificans eum qui ex fi- *Roma.4.* de eſt Ieſu. Item alio loco, Ei qui operatur, inquit, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundũ debitum. Ei vero qui nõ operatur, credit autẽ in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides ad iuſtitiam: ſicut & Dauid dicit beatitudinẽ hominis, cui deus accepto fert *Pſal.31.* iuſtitiam ſine operibus: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata. Beatus vir cui nõ imputauit dominus peccatum. Item paulopoſt, Nõ eſt *Roma.4.* autẽ ſcriptum, inquit, propter illum tantũ, quia deputatũ eſt illi ad iuſtitiam, ſed & propter nos quibus deputabitur credẽtibus in eum, qui excitauit Ieſum Chriſtum dominũ noſtrũ à mortuis, qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtrã. *Roma.5.* Et paulopoſt, Si enim Chriſt⁹, inquit, cum infirmi eſſe- *Roma.7.* mus adhuc iuxta tempus, pro impiis mortuus eſt. Et alibi, Scimus, inquit, quia lex ſpiritalis eſt, ego autem carnalis ſum, venũdatus ſub peccato: Quod enim operor, ignoro, non enim quod volo hoc ago, ſed quod odi illud facio. Si autem quod nolo hoc facio, cõſentio legi

quoniã bona eſt. Nunc autẽ iam non ego operor illud, D ſed id quod in me habitat peccatũ. Scio enim quia non habitat in me, id eſt, in carne mea bonum. nam bonum velle adiacet mihi, perficere autẽ bonum non inuenio. Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum hoc ago. Si autẽ quod nolo, ego hoc facio, iam nõ ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem mihi volẽti facere bonũ: quoniam mihi malum adiacet, condelector enim legi dei ſecundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quę eſt in membris meis. Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrũ. Dicant qui poſſunt, homines nõ naſci in corpore mortis huius, vt poſsint etiã dicere, nõ eis neceſſariam gratiam dei per Ieſum Chriſtum, qua liberentur de corpore mortis huius. Item paulopoſt, Quod enim impoſsi- *Roma.8.* bile erat legi in quo infirmabatur per carnem, deus filium ſuũ miſit in ſimilitudine carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne. Dicant qui audent oportuiſſe naſci Chriſtum in ſimilitudine carnis pec- E cati, niſi nos nati eſſemus in carne peccati. Item ad Corinthios, Tradidi enim vobis in primis, inquit, quod & *1. Corin.15.* accepi, quia Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecũdum ſcripturas. Item ad eoſdem Corinthios in ſecũda, Charitas enim Chriſti compellit nos, iudicantes *2.Corin 5.* hoc, quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Et pro omnibus vnus mortuus eſt, vt & qui viuunt, iam non ſibi viuãt, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. Itaq; nos amodo neminẽ nouimus ſecundũ carnem, etſi noueramus ſecũdum carnem Chriſtum, ſed nunc iam nõ nouimus. Si qua igitur in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia noua. Omnia autem ex deo, qui reconciliauit nos ſibi per Chriſtum, & dedit nobis miniſteriũ reconciliationis: quemadmodum? quia deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta eorum, & ponens in nobis verbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquã deo exhortante per nos: Obſecramus pro Chriſto reconciliari deo: Eum qui nõ nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos ſimus iuſtitia dei in illo. Cooperantes autem rogamus, ne in vacuum gratiam dei ſuſcipia- F tis. Dicit enim, Tempore acceptabili exaudiui te, & in *2.Corin.6.* die ſalutis adiuui te: Ecce nũc tempus acceptabile: ecce nunc dies ſalutis. Ad hãc reconciliationẽ & ſalutem ſi nõ pertinent paruuli, quis eos quærit ad baptiſmũ Chriſti? Si autem pertinent, inter homines mortui ſunt pro quibus ille mortuus eſt, nec ab eo reconciliari & ſaluari poſſunt, niſi remiſſa nõ deputet delicta eorum. Item ad Galatas, Gratia vobis & pax à deo patre, & domino Ie- *Gala.1.* ſu Chriſto, qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, vt eximeret nos de præſenti ſeculo maligno. Et alio loco, Lex tranſgreſsionis gratia poſita eſt, donec veniret *Gala.3.* ſemẽ cui promiſſum eſt, diſpoſita per angelos in manu mediatoris. Mediator autem vnius non eſt, deus vero vnus eſt. Lex ergo aduerſus promiſſa dei? Abſit. Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia. Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Ad Epheſios etiam, Et vos cum eſſetis mortui delictis *Ephe.2.* & peccatis veſtris in quibus aliquando ambulaſtis ſecundum ſeculum mundi huius, ſecundum principem poteſtatis aëris, ſpiritus eius qui nunc operatur in filiis

G diffidentiæ, in quibus & nos omnes aliquando conuerſati ſumus in deſiderijs carnis noſtræ, facientes voluntatem carnis, & affectionum, & eramus naturaliter filij iræ ſicut & cæteri. Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter multam dilectionem qua dilexit nos & cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſalui facti ſumus. Et paulopoſt, Gratia, inquit, ſalui facti eſtis per fidem, & hoc nõ ex vobis, ſed dei donum eſt. Non ex operibus, ne forte quis extollatur: Ipſius enim ſumus figmẽtum, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, quę pręparauit deus vt in illis ambulemus. Et paulopoſt, Qui eratis, inquit, in illo tempore ſine Chriſto, alienati à ſocietate Iſraël, & peregrini teſtamentorum & promiſsionis, ſpem non habẽtes, & ſine deo in hoc mundo, nunc autem in Chriſto Ieſu, qui aliquando eratis longè, facti autem eſtis prope in ſanguine Chriſti. Ipſe eſt enim pax noſtra qui fecit vtraq; vnum, & medium parietẽ maceriæ ſoluens inimicitias, in carne ſua legem mandatorum decretis euacuans, vt duos conderet in ſe vnum hominem nouum, faciẽs pacem, & commutaret vtroſque in vno corpore deo, per H crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo. Et veniẽs euangelizauit pacẽ vobis qui eratis longe, & pacem his qui prope, quia per ipſum habemus acceſſum ambo in

Ephe.4. vno ſpiritu ad patrem. Item alibi, Sicut veritas eſt in Ieſu deponere vos ſecundum priorem conuerſationem veterem hominem, eum qui corrumpitur ſecundum cõcupiſcentias deceptionis. Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecũdum deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Et alibi, Nolite contriſtare ſpiritum ſanctum dei, in

Coloſſ.1. quo ſignati eſtis in diem redemptionis. Ad Coloſſenſes etiam ita loquitur, Gratias agentes patri idoneos facienti nos in partem ſortis ſanctorum in lumine, qui eripuit nos de poteſtate tenebrarũ & tranſtulit nos in regnum filij charitatis ſuę, in quo habemus redemptio-

Coloſſ.2. nem in remiſsione peccatorũ. Et alio loco, Et eſtis, inquit, in illo repleti, qui eſt caput omnis principat' & poteſtatis: In quo etiam circuncisi eſtis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, ſed in circunciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo, in quo & conſurrexiſtis per fidem operationis dei, qui ſuſcitauit illum à mortuis. Et vos cum eſſetis mortui delictis & præputio carnis veſtrę, conuiuificauit cum illo donans I nobis omnia delicta, delẽs quod aduerſus nos erat chirographum decreti, quod erat cõtrarium nobis, tollẽs illud de medio, & affigẽs illud cruci, exuens ſe carnem principatus & poteſtates exemplauit fiducialiter trium-

1.Timo.1. phans eos in ſemetipſo. Et ad Timotheum, Humanus, inquit, ſermo & omni acceptione dignus, quia Chriſtus Ieſus venit in mundum peccatores ſaluos facere, quorũ primus ego ſum. Sed ideo miſericordiam cõſecutus ſum, vt in me oſtenderet primo Chriſtus Ieſus omnem longanimitatem ad informationem eorũ

1.Timo.2. qui credituri ſunt illi in vitã æternam. Item dicit, Vnus enim deus, vnus & mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionẽ pro

2.Timo.1. omnibus. In ſecunda etiam ad eundem, Noli ergo, inquit, erubeſcere teſtimonium domini noſtri, neque me vinctum eius, ſed collabora Euangelio ſecundum virtutem dei ſaluos nos facientis, & vocãtis vocatione ſua ſancta, nõ ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante ſecula æterna, manifeſtata autem nunc per aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti, euacuantis quidem mortem, illuminãtis autem vitam & incorruptio- K nem per Euangelium. Ad Titum etiam, Expectantes, *Ad Tit.2.* inquit, illam beatam ſpem & manifeſtationem gloriæ magni dei, & ſaluatoris noſtri domini noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mũdaret ſibi nos populum abũdantẽ, æmulatorem bonorũ operum. Et alio loco, Cum *Ad Tit.3.* autẽ benignitas & humanitas illuxit ſaluatoris dei noſtri, non ex operibus iuſtitiæ, quę nos fecimus, ſed ſecũdum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrũ regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti, quem ditiſsime effudit ſuper nos per Ieſum Chriſtũ ſaluatorem noſtrũ, vt iuſtificati ipſius gratia hæredes efficiamur ſecundum ſpem vitæ æternæ. Ad Hebræos quoque Epiſtola quanquam nonnullis incerta ſit, tamen quoniam legi quoſdam huic noſtrę de baptiſmo paruulorũ ſententiæ contraria ſentientes, etiã ipſam quibuſdam opinionibus ſuis teſtem adhibere voluiſſe, magiſque me mouet authoritas Eccleſiarum Orientalium, quæ hanc etiam in canonicis habent, quanta pro nobis teſtimonia contineat, aduertendum eſt. In ipſo eius exordio legitur, Multis partibus & multis modis olim deus lo- *Hebra.1.* cutus eſt patribus in Prophetis, poſtremo in his diebus L locutus eſt nobis in filio ſuo, quem conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſecula. Qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius, gerens quoque omnia verbo virtutis ſuæ, purgatione peccatorum à ſe facta, ſedet ad dexterã maieſtatis in excelſis. Et poſt pauca, Si enim qui per angelos dictus eſt ſermo factus *Hebra.2.* eſt firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia iuſtam accepit mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem? Et alio lo- *Ibidem.* co, propterea ergo quia pueri cõmunicauerunt ſanguini & carni, & ipſe propemodum eorum participauit, vt per mortem euacuaret eum qui poteſtatẽ habebat mortis, id eſt, diabolum, & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam rei erant ſeruituti. Et paulopoſt, Vnde debuit, inquit, ſecundum omnia fratribus ſimilis eſſe, vt miſericors eſſet, & fidelis princeps ſacerdotum eorum, quæ ſunt ad deum propitiandum pro delictis populi. Et alibi, Teneamus, inquit, confeſsionem, non *Hebra.4.* habemus enim ſacerdotem, qui non poſsit compati infirmitatibus noſtris: Etenim expertus eſt omnia ſecun- M dum ſimilitudinem ſine peccato. Et alio loco. Intranſ- *Hebra.7.* greſsibile, inquit, habet ſacerdotium, vnde & ſaluos poteſt perficere eos qui adueniunt per ipſum ad deũ, ſemper viuens ad interpellandum pro ipſis. Talem enim decebat habere nos principem ſacerdotũ, iuſtum, ſine malitia, incõtaminatum, ſeparatum à peccatoribus, altiorem cœlis factum, non habentem quotidianam neceſsitatem ſicut principes ſacerdotum primũ pro ſuis peccatis ſacrificiũ offerre, deinde pro populi: Hoc enim ſemel fecit offerẽs ſe. Et alio loco, Nõ enim in ma- *Hebra.9.* nu fabricata ſancta introiuit Chriſtus, quæ ſunt ſimilia verorum, ſed in ipſum cœlum apparere ante faciem dei pro nobis, non vt ſępius offerat ſemetipſum, ſicut princeps ſacerdotũ intrat in ſancta in anno ſemel cum ſanguine alieno. Cæterũ oportebat eum ſæpius pati à mũdi conſtitutione, nunc autem ſemel in extremitate ſeculorum ad remiſsionem peccatorum per ſacrificium ſuum manifeſtatus eſt. Et ſicut conſtitutum eſt hominibus ſemel tantũ mori, & poſt hoc iudicium, ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt vt multorũ peccata portaret: ſecundo ſine peccatis apparebit eis, qui eum ſuſtinent ad ſalutem. Apocalypſis etiam Ioannis has laudes Chriſto *Apoca.1.*

per

A per cãticum nouum teſtatur offerri, Dignus es accipe-
re librum & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es
& redemiſti nos deo in ſanguine tuo, de omni gẽte &
Acto.3. lingua & populo & natione. Itẽ in Actibus Apoſtolo-
ἀρχηγόν. rum, inceptorẽ vitæ Petrus Apoſtolus dixit eſſe domi-
num Ieſum, increpãs Iudæos quòd occidiſſent eum, ita
loquens, Vos autem ſanctum & iuſtum oneraſtis & ne-
gaſtis, & poſtulaſtis hominẽ homicidam viuere & do-
nari vobis. Nam inceptorem vitæ occidiſtis. Et alio lo-
Acto.4. co, Hic eſt lapis reprobatus à vobis ædificãtibus, qui fa-
ctus eſt in caput anguli. Nõ eſt enim aliud nomen ſub
cœlo datum hominibus in quo oportet nos ſaluos fie-
Acto.10. ri. Et alibi, Deus patrum ſuſcitauit Ieſum, quem vos in-
terfeciſtis ſuſpendentes in ligno. Hunc deus principem
& ſaluatorem exaltauit gloria ſua, dare pœnitentiam
Iſraël & remiſsionem peccatorum in illo. Item alio lo-
Ibidem. co, Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, re-
miſsionem peccatorum accipere per manum illius om
nem credentem in eum. Item in eodem libro Apoſto-
Acto.13. lus Paulus, Notum ergo vobis ſit, inquit, viri fratres,
quoniam per hunc vobis remiſsio peccatorum annun-
ciatur ab omnibus, quibus non potuiſtis in lege Moyſi
B iuſtificari, in hoc omnis credens iuſtificatur. Hoc tanto
aggere teſtimoniorũ, cuius aduerſus veritatem dei ela-
tio non prematur? Et multa quidem alia reperiri poſ-
ſunt, ſed & finiendi huius operis cura non negligenter
habenda eſt. De libris quoque veteris teſtamenti mul-
tas conteſtationes diuinorum eloquiorum adhibere in
hanc ſententiam ſuperuacaneum putaui, quandoqui-
dem illic quod occultatur ſub velamento velut terre-
narum promiſsionom, hoc in noui teſtamenti prædi-
catione reuelatur. Et ipſe dominus librorum veterum
vtilitatem breuiter demonſtrauit & definiuit, dicens,
Lucæ 24. Oportuiſſe impleri quæ de illo ſcripta eſſent in lege &
Prophetis & Pſalmis, & hæc ipſa eſſe, quòd oportebat
Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prę-
dicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionẽ pec-
catorum per omnes gentes, incipientibos ab Hieroſo-
Acto.10. lymis. Et Petrus dicit, quod pauloante commemoraui,
Huic omnes Prophetas teſtimonium perhibere, remiſ-
C ſionem peccatorum accipere per manom eius omnem
credentem in eum. Veruntamen commodius eſt etiam
ex ipſo vetere teſtamento teſtimonia pauca deprome-
re, quæ vel ad ſupplementum, vel potius ad cumulum
Pſal.15. valere debebunt. Ipſe dominus per Prophetam in Pſal-
mo loquens ait, Sanctis qui ſunt in terra eius, mirifica-
uit omnes voluntates meas in illis. Non merita eorum:
Roma.5. ſed voluntates meas. Nam illorum qoid, niſi quod ſe-
quitur? Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum ſupra id
Ibidem. quòd infirmi erant. Ad hoc & lex ſubintrauit, vt abun-
daret delictum. Sed quod adiungit, Poſtea accelerauc-
runt, multiplicatis infirmitatibus, hoc eſt, abundante
delicto, alacrius medicum quæſierunt, vt vbi abũdauit
Pſal.15. peccatum, ſuperabũdaret gratia. Denique nõ congre-
gabo, inquit, conuenticula eorum de ſanguinibus, quo-
niam multis ſacrificiorum ſanguinibus, cum primum
in tabernaculum vel in templum congregarentor, cõ-
uincebantur potius peccatores, quàm mundabantur.
Non ergo iam, inquit, de ſanguinibus congregabo cõ-
uenticula eorum. Vnus enim ſanguis pro multis datus
eſt, quo veraciter mundarentur. Denique ſequitur, Nec
memor ero nominum illorum per labia mea, tanquam
innouatorum. Nam nomina eorum erãt prius filij car-
nis, filij ſeculi, filij iræ, filij diaboli, immundi, peccato-
res, impij, poſtea vero filij dei, homini nouo nomẽ no-
uum, canticum nouum cantanti nouum, per teſtamen- D
tum nouum. Non ſint ingrati homines gratię dei, pu-
ſilli cum magnis, à minore vſque ad maiorem. Totius
Eccleſię vox eſt, Erraui ſicut ouis perdita. Omniũ mem- Pſal. 118.
brorũ Chriſti vox eſt, Omnes vt oues errauimus, & ip- Eſaiæ 53.
ſe traditus eſt pro peccatis noſtris. Qui totus prophetię
locus apud Eſaiam quoque per Philippum ſibi expoſi- Acto.8.
to, ſpado ille Candacis reginæ in eum credidit. Vide
quotiens hocipſum commendet, & tanquam ſuperbis
neſcio quibus vel cõtentioſis identidem inculcet, Ho- Eſaia 53.
mo, inquit, in plaga, & qui ſciat ferre infirmitates, pro-
pter quod & auertit ſe facies eius, iniuriata eſt, nec ma-
gni æſtimata eſt. Hic infirmitates noſtras portat, & pro
nobis in doloribus eſt, & nos exiſtimauimus illũ in do-
loribus eſſe & in plaga & in pœna, ipſe autem vulnera-
tus eſt propter peccata noſtra, infirmat9 eſt propter ini-
quitates noſtras. Eruditio pacis noſtrę ſuper eũ, in liuo-
re eius ſanati ſumus: omnes vt oues errauimus, & domi-
nus tradidit illum pro peccatis noſtris, & ipſe quoniam
male tractatus eſt non aperuit os: vt ouis ad immolan-
dũ ductus eſt, & vt agnus ante eum qui ſe tonderet fuit E
ſine voce, ſic non aperuit os ſuom. In humilitate ſubla-
tum eſt iudicium eius, generationem eius quis enarra-
bit? qooniam tolletur de terra vita eius, ab iniquitatib9
populi mei ductus eſt ad mortẽ. Dabo ergo malos pro
ſepultura eius, & diuites propter mortem eius, ob hoc
quòd iniquitatem non fecerit, nec dolum in ore ſuo:
dominus vult purgare illum de plaga. Si dederitis vos
ob delicta veſtra animam veſtram, videbitis ſemen lõ-
gæ vitę veſtræ, & vult dominus auferre à dolorib9 ani-
mam eius, oſtendere illi lucem, & figurare per ſenſum,
iuſtificare iuſtum bene ſeruientem pluribus, & peccata
illorum ipſe ſuſtinebit, propterea ipſe hæreditabit quã μεριεῖ.
plures, & fortium partietur ſpolia, propter quod tradi-
ta eſt anima eius ad mortem, & inter iniquos æſtima-
tus eſt, & ipſe peccata multorum ſuſtinuit, & propter
iniquitates eorũ traditus eſt. Attende etiam illud eiuſ-
dem Prophetæ, quod de ſe cõpletom, lectoris etiam
functus officio in ſynagoga ipſe recitauit, Spiritus do- Eſaia 61.
mini ſuper me, propter quod vnxit me, Euangeliza-
re humilibus miſit me, vt refrigerentur qui in preſſura
cordis ſunt, prædicare captiuis indulgentiam, & cęcis
viſum. Omnes ergo agnoſcamus, nec vllus exceptus ſit F
eorum, qui volumus corpori eius adhærere, per eum in
ouile eius intrare, ad vitam & ſalutem quam ſuis pro-
miſit perpetuam peruenire. Omnes, inquam, agnoſca- 1.Petri 2.
mus eum, qui peccatum nõ fecit, & peccata noſtra per-
tulit corpore ſuo ſuper lignum, vt à peccatis ſeparati
cum iuſtitia viuamus, cuius cicatricibus ſanati ſumus
infirmi cum eſſemus tanquam pecora errantia.

Quæ cum ita ſint, neminem vnquam eorum qui ad Colligit oẽs
Chriſtum acceſſerunt per baptiſmum, ſana fides & ſa- egere morte
na doctrina putauit exceptum à gratia remiſsionis pec Chriſti. Ca.
catorum, nec eſſe poſſe alicui præter regnom eius, æter- XXVIII.
nam ſalutem. Hæc enim parata eſt reuelari in tempore
nouiſsimo, hoc eſt, in reſurrectione mortuorum perti-
nentium non ad mortem æternam, quæ ſecunda mors
appellatur, ſed ad vitam æternam, quam promiſit non
mendax deus ſanctis & fidelibus ſuis, cuius vitæ parti-
cipes omnes nõ viuificabuntur niſi in Chriſto, ſicut in 1.Cor.15.
Adam omnes moriuntor. Quemadmodũ enim omnes
omnino pertinentes ad generationẽ voluntatis carnis
nõ moriuntur niſi in Adam in quo omnes peccauerũt,
ſic ex his omnes omnino pertinentes ad regeneratio-
nẽ voluntatis ſpiritus, non viuificantur niſi in Chriſto

G in qno omnes iuſtificantur , Quia ſicut pee vnũ omnes
Rom.5. ad condemnationem,ſic per vnum omnes ad inſtifica-
tionẽ . Nec eſt vllus vlli medius locus vt poſsit eſſe niſi
cum diabolo,qui nõ eſt cum Chriſto. Hinc & ipſe do-
minus volẽs auferre de coedibus male credentiũ iſtam
neſcio quam medietatem,quam conantur qnidam par-
uulis non baptizatis tribuere,vt quaſi merito innocen-
tiæ ſint in vita æterna,ſed quia non ſunt baptizati, non
ſint cuoi Chriſto in regno eius,definitiuam protulit ad
Matth.12. hæc ora obſtruenda ſententiã,vbi ait,Qui mecum non
eſt,aduerſum me eſt . Cõſtitue igitur queinlibet paruu-
luni,Si iam cum Chriſto eſt,vt quid baptizatur?Si autẽ;
quod habet veeitas,ideo baptizatur vt ſit cum Chriſto,
profecto non haptizatus non eſt cum Chriſto . Et quia
nõ eſt cum Chriſto,aduerſus Chriſtum eſt:neqne enim
eius tam manifeſtam debemus aut poſſumus infirma-
ee vel immutare ſententiã. Vnde igitur aduerſus Chri-
ſtum, niſi ex peccato? neque enim ex corpore & anima
quæ vtraque dei creatura eſt. Porrò ſi ex peccato,quod
in illa ætate niſi originale & antiquum ? Vna eſt quip-
pe caro peccati,in qua omnes ad damnationem naſcũ-
tur , & vna eſt caro in ſimilitudine carnis peccati , per
H quam omnes à damnatione liberantur. Nec ita dictum
eſt omnes, velut quicunque naſcũtur in caroe peccati,
iidem ipſi omnes mundari intelligãtur per carnem ſi-
2.Theſ.3. milem carni peccati . Non enim omnium eſt fides, ſed
omnes pertinentes ad generationem connubij carna-
lis, non naſcuntur niſi in carne peccati , & omnes per-
tinentes ad generationem connubij ſpiritalis,nõ mun-
dantur niſi per carnem ſimilem carni peccati , hoc eſt,
illi per Adam ad cõdemnationem,iſti per Chriſtũ ad
iuſtificationẽ . Tanquã ſi dicamns,verbi gratia, vna eſt
obſteteix in hac ciuitate,quæ omnes excipit,& vnus eſt
hic literarum magiſter, qui omnes docet, neque ibi in-
telligi poſſunt omnes,niſi qui naſcũtur, neque hic om-
nes,niſi qni diſcunt:non tamẽ omnes qui naſcnntur li-
teras diſcũt,ſed cuius claret ingenium,quod & illic ee-
cte dictũ eſt , omnes excipit, præter cuius manus nemo
naſcitur,& hic recte dictũ eſt,omnes docet,pręter cuius
magiſterium nemo diſcit. Cõſideratis autem omnibus
diuinis teſtimoniis quę commemoraui,ſiue ſingillatim
de vnoquoque diſputans,ſiue aceruatim multa conge-
I ſtans,vel quæcunqne ſimilia non commemoraui , nihil
inuenitue,niſi quod vniuerſa Eccleſia tenet,quę aduer-
ſus omnes profanas nouitates vigilare debet , omnem
hominem ſeparari à deo , niſi qui per mediatorẽ Chri-
ſtum reconciliatur deo,nec ſeparari quẽquam niſi pec-
catis intercludentibus poſſe. Non ergo recõciliari niſi
peccatoeum remiſsione per vnã gratiam miſericordiſ-
ſimi ſaluatoris,per vnam victimam veriſsimi ſacerdo-
Gene.3. tis:ac ſic omnes filios mulieris,quę ſerpenti credidit,vt
libidine coreumperetur,non liberari à corpore mortis
Lucæ 1. huius,niſi per filium virginis,quę angelo credidit vt ſi-
Bonum coniugij quid. ne libidine fœtaretur . Bonum ergo coniugij non
eſt feruor concupiſcentiæ, ſed quidam licitus & hone-
Cap.XXIX. ſtus illo feruore vtendi modus, propagandæ proli, nõ
explendæ libidini accõmodatus. Voluntas iſta non vo
luptas illa nuptialis eſt. Quod igitur in membris corpo
eis moetis huius inobedienter mouetur,totúmque ani-
mum in ſe deiectum conatue attrahere , & neque cum
mens voluerit exurgit , neque cum mens voluerit con-
quieſcit,hoc eſt malum peccati, in quo naſcitur omnis
homo. Cũ autem ab illicitis corruptionibus refrẽnatur,
& ad ſola generis humani ſupplementa ordinate pro-
paganda permittitur, hoc eſt bonũ coniugij, per quod
ordinata ſocietate naſcitur homo . Sed nemo renaſci- K
tur in Chriſti corpore,niſi pri⁹ naſcatur in peccati cor-
pore. Sicut autẽ bono vti male, malũ eſt : ſic malo bene
vti,bonũ eſt. Dno igitnr hęc,bonũ & malũ,& alia duo,
vſus bonus & vſus malus, ſibimet adiũcta quatuor dif-
ferentias faciunt. Bene vtitue bono,cõtinentiam dedi-
cans deo. Male vtitur bono,continentiã dedicans ido-
lo. Male vtitur malo,concupiſcentiã relaxãs adulterio.
Bene vtitur malo, cõcupiſcentiã reſtringens cõnubio.
Sicut ergo melius eſt bene vti bono,quàm bene vti ma
lo,cum ſit vtrunque bonum:ita qui dat virginem ſuam *1.Corin.7.*
nuptui, benefacit: & qui non dat,melius facit . De qua
quæſtione multo vberius & multo ſufficientius in duo-
bus libris,vno de bono coniugali,altero de ſancta vir-
ginitate,quantum dominus dedit,pro mearum virium
exiguitate diſſerui. Nõ itaq; per nuptiarum bonum de-
fendant concupiſcentiæ malũ, qui carnem & ſanguinẽ
prænaricatoris aduerſus carnẽ & ſanguinem redẽpto-
ris extollunt: nõ erigantur in ſuperbiam erroris alieni,
de quo tũ paruula ętate nobis dedit dominus humilita-
tis exemplum:ſolus ſine peccato natus eſt,quẽ ſine viri-
li complexu non cõcupiſcentia carnis , ſed obedientia *Lucæ 1.*
mẽtis virgo concepit. Sola noſtra vulneri medicinã pa L
rere potuit , quę nõ ex peccati vulnere germen pię pro-
lis emiſit. Iam nunc ſcrutemur diligentius quãtum *Quid ſit naſci denuo.*
adiuuat dominus,etiam ipſum Euãgelij capitulum vbi
ait, Niſi qnis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu,non intra- *Cap.XXX.*
bit in regnum dei . Qua iſti ſententia niſi mouerentur; *Ioan.3.*
omnino paruulos nec baptizandos eſſe cenſerent. Sed
quia nõ ait,inquiunt, niſi quis renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu,non habebit ſalutẽ vel vitam æternam:tantum-
modo autẽ dixit,non intrabit in regnũ dei:ad hoc par-
uuli baptizandi ſunt, vt ſint etiam cũ Chriſto in regno
dei,vbi non erunt ſi baptizati nõ fuerint, qnanuis & ſi-
ne baptiſmo ſi paruuli moriantur, ſalutem vitãq; æter-
nam habituri ſint , quoniã nullius peccati vinculo ob-
ſtricti ſunt. Hęc dicẽtes,peio o nunquam explicant iſti,
quia per iuſtitiam nullum peccatum habẽs , imago dei
ſeparatue à regno dei. Deinde videamus vtrũ dominus
Ieſus vnus & ſolus magiſter bonus in hac ipſa Euange-
lica lectione nõ ſignificauerit & oſtenderit, nõ niſi per
remiſsionẽ peccatorũ fieri,vt ad regnũ dei perueniant
baptizati , quanuis recte intelligẽtibus ſufficere debue-
rit quod dictũ eſt,niſi quis nat⁹ fuerit denuo,nõ poteſt M
videre regnũ dei . Et niſi quis renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu,nõ poteſt introire in regnum dei. Cur enim na-
ſcatur denuo,niſi renouandus? vnde renouandus,niſi à
vetuſtate ? qua vetuſtate,niſi in qua vetus homo noſter
ſimul crucifixus eſt cum illo , vt euacuetur corpus pec-
cati? Aut vnde imago dei nõ intrat in regnum dei,niſi *Roma 6.*
impedimẽto prohibente peccati? Verũtamen vt propo
ſuimus, totam ipſam circunſtantiã Euãgelicę lectionis
ad rem de qua agitur pertinentẽ,intente quãtum poſſu
mus diligenterq; videamus. Erat autẽ homo,inquit,ex *Ioan.3.*
phariſęis Nicodem⁹ nomine,princeps Iudęorũ,hic ve-
nit ad eũ nocte, & dixit ei, Rabbi ſcim⁹ quia à deo ve-
niſti magiſter, Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quę
tu facis,niſi fuerit deus cum eo. Reſpondit Ieſus & dixit
ei, Amen amẽ dico tibi: Niſi quis natus fuerit denuo,nõ
poteſt videre regnum dei . Dicit ad eum Nicodemus,
Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? Nunquid
poteſt in vterum matris ſuæ iterũ introire & naſci? Re-
ſpondit Ieſus , Amen amen dico tibi , niſi quis renatus
fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,nõ poteſt introire in re-
gnum dei. Quod natũ eſt ex carne,caro eſt,& quod na-

tum

A tum ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Non mireris quia dixi tibi, oportet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat, & vocē eius audis, ſed neſcis vnde veniat aut quò vadat. Sic eſt omnis qui natus eſt ex ſpiritu. Reſpondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo poſſunt hæc fieri? Reſpondit Ieſus & dixit ei, Tu es magiſter in Iſraël & hæc ignoras? Amen amen dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis. Si terrena dixi vobis & nō credidiſtis, quomodo ſi dixero vobis cœleſtia credetis? Nemo aſcendit in cœlum niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui in
Nume.21. cœlo eſt. Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpētem in deſerto, ita exaltari oportet filiū hominis, vt omnia qui credit in eum nō pereat, ſed habeat vitam æteenam. Sic enim dilexit deus mundū vt filium ſuum vnigenitū daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Non enim miſit deus filium ſuū in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Qui credit in eum, non iudicatur. Qui autē non credit
B iam iudicatus eſt, quia nō credit in nomine vnigeniti filij dei. Hoc eſt autē iudiciū, quia lux venit in mundū, & dilexerūt homines magis tenebras, quam lucē. Erant enim eorū mala opera. Omnis enim qui male agit odit lucem, & non venit ad lucem, ne arguantur opera eius: qui autem facit veritatē venit ad lucem, vt manifeſtentur eius opera, quia in deo ſunt facta. Hucuſq; eſt ad rē de qua quærimus pertinens totus ſermo ille contextus,
De⁹ homo, Eccleſia, vnus Chriſt⁹. Ca.XXXI. deinceps in aliud narrator accedit. Cum ergo Nicodemus quæ dicebātur nō intelligeret, quæſiuit à domino quomodo poſſent iſta fieri. Videamus quid dominus ad hoc reſpondeat. Profecto enim ſi ad interrogata reſpōdere dignabitur quomodo poſſunt iſta fieri, hoc dicturus eſt, quomodo poſsit fieri regeneratio ſpiritalis venientis hominis ex generatione carnali. Notata itaq; paululum eius imperitia, qui ſe cæteris de magiſterio præferebat, & omnium talium incredulitate reprehenſa, quòd teſtimonium non acciperent veritatis, addidit etiam ſe illis terrena dixiſſe nec eos credidiſſe, quærens vel admirās quomodo eſſent cœleſtia credituri. Sequitur tamen & reſpondet, quòd alij credent, ſi illi nō credūt, ad illud quod interrogatus erat, quomodo poſſunt iſta fieri? Nemo, inquit, aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcēdit filius hominis qui eſt in cœlo. Sic,
C inquit, fiet generatio ſpiritalis, vt ſint cœleſtes homines ex terrenis, quod adipiſci nō poterunt niſi mēbra mea efficiantur, vt ipſe aſcendat qui deſcendit, quia nemo aſcēdit niſi qui deſcendit. Niſi ergo in vnitatem Chriſti omnes mutandi leuandique concurrāt, vt Chriſtus qui deſcēdit ipſe aſcendat, non aliud deputans corpus ſuū, id eſt Eccleſiam ſuam, quàm ſeipſum, quia de Chri-
Gene.2. ſto & Eccleſia verius intelligitur, Erunt duo in carne
Matth.20. vna, de qua re ipſe dixit: Itaq; iam non duo, ſed vna caro, aſcendere omnino non poterunt, quia nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit filius hominis qui eſt in cœlo. Quāuis enim in terra factus ſit filius hominis, diuinitatem tamen ſuam, qua in cœlo manens deſcendit in terram, nō indignā cenſuit nomine filij hominis, ſicut carnem ſuam dignatus eſt nomine filij dei, ne quaſi duo Chriſti iſta accipiantur, vnus deus, & alter homo, ſed vnus atq; idem de⁹ & homo: deus, quia
Ioan.1. in principio erat verbum, & deus erat verbum: homo, quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ac per hoc per diſtantiam diuinitatis & infirmitatis filius dei manebat in cœlo, filius hominis ambulabat in terra. per vnitatē vero perſonæ, qua vtraq; ſubſtantia vnus

Chriſtus eſt, & filius dei ambulabat in terra, & idem ip- D
ſe filius hominis manebat in cœlo. Fit ergo credibilior fides ex incredibilioribus creditis. Si enim diuina ſubſtantia longe diſtantior atq; incomparabili diuerſitate ſublimior, potuit propter nos ita ſuſcipere humanam ſubſtātiā, vt vna perſona fieret, ac ſic filius hominis qui erat in terra per carnis infirmitatē, idē ipſe eſſe in cœlo per participatam carni diuinitatē, quāto credibilius alij homines ſancti & fideles eius fiūt cū homine Chriſto vnus Chriſtus, vt omnib⁹ per eius hāc gratiam ſocietatémque aſcendentibus, ipſe vnus Chriſtus aſcēdat in cœlum, qui de cœlo deſcendit? Sic & Apoſtolus ait, 1.Cor.12.
Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra corporis cum ſint multa, vnum eſt corpus, ita & Chriſtus: nō dixit, ita & Chriſti: id eſt corpus Chriſti, vel membra Chriſti: ſed ita & Chriſtus: vnum Chriſtum appellans caput & corpus. Magna hæc & Serpentis aſpectu ægri & paruuli. Ca.XXXII.
mira dignatio, quæ quoniam fieri nō poteſt niſi per remiſsionem peccatorum, ſequitur & dicit, Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui crediderit in eū non pereat, ſed habeat vitam æternam. Ioan.3. Nume.21.
Quid tunc in deſerto factum ſit nouimus, ſerpentum morſibus multi moriebantur: tunc populus peccata ſua cōfitens, per Moyſen E
deprecatus eſt deum, vt hoc ab eis virus auferret, ac ſic Moyſes ex præcepto domini exaltauit in deſerto æneū ſerpentem: admonuitque populum, vt illum exaltatum quiſquis á ſerpente morderetur attenderet: hoc facientes ſanabantur continuo. Quid eſt exaltatus ſerpēs niſi mors Chriſti, eo ſignificādi modo quo per efficientem id quod efficitur ſignificatur? A ſerpente quippe mors venit, qui peccatum quo mori mereretur homini per- Gene.3.
ſuaſit. Dominus autem in carnem ſuam non peccatum tranſtulit tanquā venenum ſerpentis, ſed tamen tranſtulit mortem, vt eſſet in ſimilitudine carnis peccati pœna ſine culpa, vnde in carne peccati & culpa ſolueretur & pœna. Sicut ergo tunc qui conſpiciebat exaltatū ſerpentem & á veneno ſanabatur & á morte liberabatur, ſic nunc qui conformatur ſimilitudini mortis Chriſti per fidem baptiſmúmque eius, & a peccato per iuſtificationem, & á morte per per reſurrectionem liberatur. Hoc eſt enim quod ait, Vt omnis qui credit in eum nō Ioan.3.
pereat, ſed habeat vitam æternam. Quid igitur opus F
eſt vt Chriſti morti per baptiſmum conformetur paruulus, ſi morſu ſerpentis non eſt omnino venenatus?

Deinde ſi quod conſequenter dicit, Deus ſic dile- Caput XXXIII.
xit mundum vt filium ſuū vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternā: periturus erat paruulus, nec habiturus vitam æternam ſi per ſacramētum baptiſmi non crederet vnigenitum filium dei, dum interim ſic venit vt non iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum, præſertim quia ſequitur & dicit, Qui credit in eum non iudicatur; qui autem non credit, iam iudicatus eſt, quia non credidit in nomine vnigeniti filij dei. Vbi ergo paruulos ponimus baptizatos, niſi inter fideles, ſicut vniuerſæ vbique Eccleſiæ clamat authoritas? ergo inter eos qui crediderunt: hoc enim eis acquiritur per virtutem ſacramenti, & offerentium reſponſionem: ac per hoc eos qui baptizati non ſunt, inter eos qui nō crediderūt. Porrò ſi illi qui baptizati ſunt non iudicātur, iſti quia carēt baptiſmo, iudicātur. Quod vero adiungit, Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerūt homines tenebras magis quàm lucē: vnde lux venit in mūdum, niſi de ſuo dicit aduētu, ſine cuius aduētus ſacra-

G mento quomodo paruuli eſſe dicũtur in luce? Aut quomodo non & hoc in dilectione tenebrarum habent, qui quemadmodum ipſi non credunt, ſic nec baptizandos ſuos paruulos arbitrantur, quãdo eis mortem corporis timent? In deo autẽ dicit facta opera eius qui venit ad lucem, quia intelligit iuſtificationem ſuã nõ ad ſua merita, ſed ad dei gratiã pertinere. Deus eſt enim, *Philip. 2.* inquit Apoſtolus, qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate. Hoc modo ergo fit omniũ ex carnali generatione ad Chriſtum venientium regeneratio ſpiritalis. Ipſe hoc aperuit, ipſe mõſtrauit cum ab eo quæreretur, quomodo poſſent iſta fieri, nemini humanam argumentationem in hac cauſa liberã fecit, vt nõ alienentur paruuli à gratia remiſsionis peccatorũ. Non aliter tranſitur ad Chriſtũ, nemo aliter poteſt deo reconciliari & ad deum venire niſi per Chriſtum.

Duplex de paruulis error. Caput XXXIIII. Quid de ipſa forma ſacramenti loquar? vellem aliquis iſtorum qui contraria ſapiunt, mihi baptizandum paruulũ afferret. Quid in illo agit exorciſm⁹ meus, ſi in familia diaboli non tenetur? Ipſe certe mihi fuerat reſponſurus pro eodem paruulo quem geſtaret, quia ille pro ſe reſpondere non poſſet. quomodo ergo dicturus erat eũ renunciare diabolo cuius in eo nihil eſſet? Quo- H modo cõuerti ad deũ, à quo non eſſet auerſus? credere inter cætera in remiſsionẽ peccatorũ, quæ illi nulla tribueretur? Ego quidem ſi contra hæc eum ſentire exiſtimarem, nec ad ſacramenta cũ paruulo intrare permitterem: ipſe autẽ in hoc qua fronte ad homines, qua mẽte ad deũ ſe ferret ignoro, nec volo aliquid grauius dicere. Falſam igitur vel fallacem paruulis tradi baptiſmatis formam in qua ſonaret quod vtique agi videretur, & tamen nulla fieret remiſsio peccatorum, viderũt aliqui eorũ nihil execrabilius ac deteſtabili⁹ dici poſſe atq; ſentiri. Proinde quod attinet ad baptiſmum paruulorum vt eis ſit neceſſarius, redemptionem etiam ipſis opus eſſe concedunt, ſicut cuiuſdam eorum libello breuiſsimo continetur: qui tamẽ ibi remiſsionem alicuius peccati apertius exprimere noluit. Sicut autẽ mihi ipſe literis intimaſti, fatentur iam vt dicis etiam in paruulis per baptiſmum remiſsionem fieri peccatorum. Nec mirum, non enim redẽptio alio modo poſſet intelligi. Non tamen originaliter, inquiunt, ſed in vita iam pro- I pria poſteaquam nati ſunt, peccatum habere cœperũt. Quamobrem vides iam quãtum diſtet inter eos cõtra quos in hoc opere diu iam multumq; diſſerui, quorum etiam vnius legi librũ ea continentem, quę vt potui refutaui. Inter iſtos ergo vt dicere cœperam, qui omnino paruulos ab omni peccato & originali & proprio puros & liberos eſſe defendunt, & iſtos qui eos iam natos propria putant cõtraxiſſe peccata, à quibus eos credunt per baptiſmũ oportere purgari, quantũ interſit vides. Proinde iſti poſteriores intuendo ſcripturas & authoritatẽ totius Eccleſiæ, & formam ipſius ſacramẽti, bene viderũt per baptiſmũ in paruulis peccatorũ fieri remiſſionem, ſed vt originale eſſet quicquid illud in eis eſt, vel nolunt dicere, vel videre nõ poſſunt: illi autẽ priores in ipſa natura humana, quæ ab omnibus vt cõſideretur in promptu eſt, bene viderũt quòd facile fuit ętatem illam in ſua iam vita propria nihil peccati potuiſſe cõtrahere, ſed ne peccatum originale fateãtur, nullum eſſe omnino peccatũ in paruulis dicũt. In his ergo quæ ſingula vera dicũt, prius inter ſe ipſi cõſentiant, & conſequenter fiet vt à nobis nulla ex parte diſſentiãt. Nam ſi paruulis baptizatis remiſsionẽ fieri peccatorũ concedant illi iſtis, paruulos autẽ, vt ipſa natura in tacitis infantibus clamat, ſuæ vitæ propriæ nullũ adhuc cõtra- K xiſſe peccatum concedant iſti illis, cõcedant vtriq; nobis, nullum niſi originale reſtare, quod per baptiſmum ſoluatur in paruulis. An vero & hoc quæſituri, & *In paruulis non eſſe peccatũ vitæ. Ca. XXXV* de hoc diſputaturi, & tempus ad hoc impenſuri ſumus, vt probem⁹ atq; doceamus quomodo per propriã voluntatẽ, ſine qua nullum vitæ proprię poteſt eſſe peccatũ, nihil mali cõmiſerint infantes, qui propter hoc vocantur ab omnibus innocẽtes? Nõnne tanta infirmitas animi & corporis, tãta rerum ignorantia, tam nulla omnino pręcepti capacitas, nullus vel naturalis vel cõſcriptæ legis ſenſus aut motus, nullus in alterutram partẽ rationis vſus, hoc multo teſtatiore ſilẽtio, quàm ſermo noſter proclamat atque indicat? Valeat aliquid ad ſeipſam perſuadendam ipſa euidentia. nam nuſquã ſic nõ inuenio quid dicã, quàm vbi res de qua dicitur manifeſtior eſt, quàm omne quod dicitur. Vellem tamen quiſquis hoc ſapit diceret, quod peccatum viderit vel putarit infantis recẽtis ab vtero, cui redimendo fatetur iam baptiſmum neceſſarium, quid mali in hac propria ſua vita per animum proprium corpúſve commiſerit. Si forte quòd plorat tædioq; eſt maioribus, mirum ſi hoc iniquitati, non infœlicitati potius deputandum eſt? An L quòd ab ipſo fletu nulla ſua ratione, nulla cuiuſquam prohibitione cõpeſcitur? At hoc ignorantiæ eſt, in qua profundiſsima iacet, qua etiam matrem cum poſt exiguum tẽpus valuerit, percutit iratus, & ſæpe ipſas etiã mammas, quas dum eſurit exugit. Hæc non modo feruntur, verumetiam diliguntur in paruulis, & hoc quo affectu niſi carnali, quo etiam riſus iocúſque delectat, acutorum quoq; hominum ipſa quaſi abſurditate conditus, qui ſi eo modo ſentirentur, vt dicitur, nõ iam illi tanquam faceti, ſed tanquã fatui riderentur? Ipſos quoque fatuos † videmus, quos vulgo moriones vocant, ad *† cirratos.* cordatorum delicias adhiberi, & in mancipiorum ęſtimatione pretioſiores eſſe cordatis. tãtum valet carnalis affectus etiam minime fatuorum in delectatione alieni mali. Nam cum homini iocũda ſit aliena fatuitas, nec ipſe tamen talis eſſe voluiſſet, & ſi ſuum paruulum filium, à quo garriente talia pater lętus expectat & prouocat, talem preſciret futurum eſſe cum creuerit, nullo modo dubitaret miſerabilius lugendum eſſe quã mortuum. Sed dũ ſpes ſubeſt incremẽtorum, & ingenij lumen acceſſurũ creditur ętatis acceſſu, fit vt cõuitia par- M uulorũ etiam in parentes, non ſolum iniurioſa nõ ſint, verũetiam grata atq; iocunda ſint. Quod quidem prudentium nemo probauerit, vt à dictis vel factis huiuſmodi non tantum non prohibeãtur, cũ prohiberi iam poſſunt, verum in hæc etiam concitentur ſtudio ridendi & vanitate maiorum. Nam plerunque illa ætas iam patrem matremq; agnoſcens, neutri eorum audet maledicere, niſi ab altero eorũ aut ab vtroq; vel permiſſa vel iuſſa. Verum hæc eorum ſunt paruulorum, qui iam in verba prorumpũt, & animi ſui motus qualibuſcunq; lingue ſignis promptitare iam poſſunt. Illam potius recentium natorum profundiſsimam ignorãtiam videamus, ex qua ad iſtam non permanſuram balbutientem fatuitatem, tanquam ad ſcientiam locutionẽmque tendentes, proficiendo venerunt. Illas, inquam, con- *Vnde ignorãtia in animis homi nũ. Caput XXXVI.* ſideremus tenebras mentis vtique rationalis, in quibus & deum prorſus ignorant, cuius ſacramẽtis etiam cum baptizantur obſiſtunt. In has quęro vnde & quãdo ſubmerſi ſint, itàne vero eas hic contraxerunt, & in hac vita ſua iam propria per nimiam neglịgẽtiam obliti ſunt deum, prudentes vero & religioſi vixerũt vel in vteris

matrum?

A matrũ? Dicãt iſta qui auſi fuerint, audiãt qui voluerint, credãt qui potuerint. Ego autẽ puto, quòd omnes quorũ mentes nõ obnubilat defendendæ ſuę ſentẽtiæ peruicacia, hæc ſentire nõ poſſunt. An nullũ eſt ignorãtiæ malũ, & ideo nec purgãdũ? *Pſal.24.* Et quid ait illa vox, Delicta iuuentutis & ignorantiæ meæ ne memineris? Etſi enim damnabiliora peccata ſunt, quæ ab ſciẽtibus cõmittuntur, tamẽ ſi ignorantiæ peccata nulla eſſent, hoc nõ legeremus quod cõmemoraui, Delicta iuuẽtutis & ignorãtiæ meæ ne memineris. In illas igitur ignorãtiæ denſiſsimas tenebras, vbi anima infantis recentis ab vtero vtiq; anima hominis, vtiq; anima rationalis, nõ ſolũ indocta, verũetiam indocilis iacet, quare, aut quãdo, aut vnde contruſa eſt ſi naturæ eſt hominis ſic incipere, & nõ iam vitioſa eſt iſta natura? Cur non talis creatus eſt Adã? Cur ille capax præcepti & valẽs vxori & omnibus animalibus nomina imponere? *Gene.2.* Nã & de illa dixit, Hæc vocabitur mulier: & quodcũq; vocauit Adã animã viuã, hoc eſt nomẽ eius. Iſte autẽ neſciens vbi ſit, quid ſit, à quo creatus, à quibus genitus ſit, iã reus delicti, necdũ capax pręcepti, tã profunda ignorãtiæ caligine inuolutus & preſſus, vt neq; tãquã de ſomno excitari poſsit vt B hæc ſaltem demõſtrata cognoſcat, ſed expectetur tẽpus quo hanc neſcio quã velut ebrietatem, nõ per vnã noctẽ, ſicut quælibet grauiſsima ſolet, ſed per aliquot mẽſes atq; annos paulatim digerat, quod donec fiat, tã multa quæ in maioribus punimus, toleramus in paruulis, vt numerari omnino nõ poſsint, hoc tam magnũ ignorãtię atq; infirmitatis malũ, ſi in hac vita iam nati paruuli contraxerũt, vbi, quando, quomodo magna aliqua impietate commiſſa repente tantis tenebris inuoluti ſunt?

Quur Chriſtus infans natus eſt ſecus atque Adã. Cap. XXXVII. Dicet aliquis, Si hæc natura pura nõ eſt, ſed vitioſa primordia, quia talis nõ eſt creatus Adam, cur Chriſtus lõge excellẽtior & certe ſine vllo peccato natus ex virgine, in hac tamen infirmitate atq; ætate procreatus apparuit? Huic propoſitioni reſpõdemus Adam propterea non talem creatum, quia nullius parentis præcedẽte peccato eſt creat⁹ in carne peccati: nos ideo tales, quia illius præcedente peccato, nati ſumus in carne peccati. Chriſtus ideo talis, quia vt de peccato condẽnaret peccatũ, natus eſt in ſimilitudine carnis peccati. *Roma.8.* Non enim hic agitur de Adam quod pertinet ad corporis quantitatẽ, quia nõ paruulus factus eſt, ſed perfecta mole mẽ C brorum. Poteſt enim dici etiã pecora ſic creata, nec tamen eorũ peccato factum eſſe, vt ex eis pulli paruuli naſcerentur: quod quale ſit nunc nõ quærimus, ſed agitur de illius mentis quadam valentia vſuque rationis, quo præceptum dei legemq; mandati & docilis Adam caperet, & facile poſſet cuſtodire ſi vellet. Nunc autẽ homo ſic naſcitur, vt omnino non poſsit propter horrendam ignorantiam atq; infirmitatẽ nõ carnis ſed mentis, cũ omnes fateamur in paruulo nõ alterius ſed eiuſdẽ ſubſtantiæ cuius in primo homine fuit, hoc eſt, rationalem animã degere, quanquã etiam ipſa tanta carnis infirmitas neſcio quid, quãtũ arbitror, pœnale demõſtrat. Mouet enim ſi primi illi homines nõ peccaſſent, vtrũ tales eſſent filios habituri, qui nec lingua nec manib⁹ nec pedibus vterentur. Nam propter vteri capacitatẽ fortaſſe neceſſe fuerit paruulos naſci, quãuis eũ exigua ſit pars corporis coſta, non tamen propter hoc deus paruulam viro coniugem fecit, quam ædificauit in mulierem, vnde & eius filios poterat omnipotentia creatoris mox editos grandes protinus facere.

Ignorantia infãtis. Ca. XXXVIII. Sed vt hoc omittam, poterat certe quod multis etiam pecoribus præſtitit, quorum pulli quanuis ſint paruuli, neque accedentibus corporis incrementis etiam mẽte proficiant, quo- D niam rationalem animã non habent, tamen etiam minutiſsimi & currunt & matres agnoſcunt, nec ſugendis vberibus cura & ope admouentur aliena, ſed ea ipſi in maternis corporibus loco abdito poſita mirabili facilitate nouerũt. Contrà homini nato nec ad inceſſum pedes idonei, nec manus ſaltẽ ad ſcalpendum habiles, & niſi ope nutrientis admotis labris papillæ vberis ingerantur, nec vbi ſint ſentiunt, & iuxta ſe iacẽtibus mammis magis poſsint eſurientes flere, quàm ſugere. Proinde infirmitati mentis congruit hæc omnino infirmitas corporis: nec fuiſſet caro Chriſti in ſimilitudine carnis *Roma.8.* peccati, niſi caro eſſet iſta peccati, cuius pondere ratio- *Sapien.9.* nalis anima ſic grauatur, ſiue & ipſa ex parentib⁹ tracta ſit, ſiue ibidem creata, ſiue deſuper inſpirata, quod nũc quærere differo.

Quomodo euacuetur peccatũ per baptiſmũ in paruulis, ſimiliter & in adultis, & quid inde cõſequatur voluntatis. Caput XXXIX. In paruulis certe gratia dei per baptiſmum eius qui venit in ſimilitudine carnis peccati, id agitur vt euacuetur caro peccati. Euacuatur autẽ nõ vt in ipſa viuente carne cõcupiſcentia conſperſa & innata repẽte abſumatur & non ſit, ſed ne obſit mortuo, quæ inerat nato. Nam ſi poſt baptiſmum vixerit, atq; ad ætatẽ capacẽ præcepti peruenire potuerit, ibi habet eũ quo pugnet eamq; adiuuãte deo ſuperet, ſi non inuacuũ gratiam eius ſuſceperit, ſi reprobat⁹ eſſe noluerit. Nam nec grandibus hoc pręſtatur in baptiſmo, niſi forte miraculo ineffabili omnipotentiſsimi creatoris, vt lex peccati quæ ineſt in membris repugnans legi mentis, penitus extinguatur & nõ ſit, ſed vt quicquid mali ab homi E ne factum, dictum, cogitatũ eſt, cum eidem cõcupiſcentiæ ſubiecta mente ſeruiret, totum aboleatur ac velut factũ nõ fuerit habeatur. Ipſa vero ſoluto reatus vinculo quo illam diabolus animam retinebat, & interclusione deſtructa, quę hominẽ à ſuo creatore ſeparabat, maneat in certamine, quo corpus noſtrũ caſtigam⁹ & ſeruituti *1.Cor.9.* ſubiicimus, vel ad vſus licitos & neceſſarios relaxanda, vel cõtinentia cohibenda. Sed quoniam diuino ſpiritu qui multo melius quàm nos omnia generis humani nouit vel pręterita vel præſentia vel futura, talis vita humana præcognita atq; prædicta eſt, vt nõ iuſtificetur in *Pſal.142.* cõſpectu dei omnis viuẽs, fit vt per ignorãtiã vel infirmitatẽ non exertis aduerſus eã totis viribus volũtatis, eidem ad illicita etiã nonnulla cedamus, tãto magis & crebrius quãto deteriores, tanto minus & rarius quãto meliores ſumus. Sed quoniam de hac quæſtione in qua F quæritur, vtrũ poſsit vel vtrũ ſit, fuerit futurúſve ſit homo ſine peccato in hac vita, excepto illo qui dixit, Ecce venit princeps mundi & in me nihil inueniet: aliquãto diligentius diſſerẽdum eſt. iſte ſit huius voluminis modus, vt illud ab alio quæramus exordio.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, de peccatorum meritis & remiſsione, & de baptiſmo paruulorum, ad Marcellinum, Liber Secundus.

DE BAPTISMO paruulorum *Caput.I.* Marcelline chariſsime, quod non ſolum eis ad regnũ dei, verumetiã ad ſalutem vitamq; æternam adipiſcẽdam detur, quã ſine dei regno, & ſine Chriſti ſaluatoris ſocietate, in quam nos ſanguine redemit, ha-

G here nullus poteſt, priore libro ſatis, vt arbitror, diſputauimus. In hoc autē viuatne aliquis in hoc ſeculo, vel vixerit, victuruſve ſit ſine vllo omnino peccato, excepto vno mediatore dei & hominū homine Chriſto Ieſu, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus, *1.Timo.2.* quantū ipſe donat diligētia vel facultate diſſerendum enodandumq́ ſuſcepi. cui diſputationi ſi ſe identidem aliqua neceſsitate vel opportunitate inſeruerit quæſtio de baptiſmo vel peccato paruulorum, mirandum non erit, nec defugiendū vt eis locis ad omnia quæ reſponſionem noſtram flagitāt, ſicut valemus reſpondeamus.

Libero arbitrio quidā nimiū tribuunt. Cap.II.

Huius autem quæſtionis ſolutio de hominis vita ſine vlla ſubreptione vel præoccupatione peccati, propter quotidianas etiā noſtras orationes maxime neceſſaria eſt. Sūt enim quidā tantū præſumētes de libero humanæ voluntatis arbitrio, vt ad non peccandū nec adiuuādos nos diuinitus opinentur, ſemel ipſi naturę noſtræ conceſſo liberæ volūtatis arbitrio, vnde ſit conſequens, vt nec orare debeamus ne intremus in tentationē, hoc eſt, ne tentatione vincamur, vel cū fallit & pręoccupat neſciētes, vel cum premit atq; vrget infirmos. Quàm ſit autem noxium, & ſaluti noſtræ quæ in Chri-H ſto eſt perniciosum atq; cōtrarium, ipſiq; religioni qua imbuti ſumus, & pietati qua deum colimus, quā vehementer aduerſum, vt pro adipiſcendo beneficio deum nō rogemus, atq; in ipſa oratione dominica, ne nos inferas in tentationem, fruſtra poſitum exiſtimemus, verbis explicare non poſſumus. *Matth.6.*

Nemo peccat niſi volēs. Ca.III.

Acute autē ſibi videntur dicere, quaſi noſtrum hoc vllus ignoret, quòd ſi nolumus nō peccamus, nec pręciperet deus homini quod eſſet humanæ impoſsibile voluntati. Sed hoc nō vidēt quòd ad nonnulla ſuperanda vel quæ male cupiuntur, vel quę male metuuntur, magnis aliquando & totis viribus opus eſt voluntatis, quas nos non perfecte in omnibus adhibituros præuidit, qui per Prophetā veridice dici voluit, Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuēs. *Pſal.142.* Tales itaq; nos dominus futuros præuidens, quędam ſalubria remedia contra reatum & vincula peccatorum etiam poſt baptiſmum dare ac valere dignatus eſt, opera ſcilicet miſericordiæ, cum ait, Dimittite & dimittetur vobis: date & dabitur vobis. *Luca 6.* Quis enim cum aliqua ſpe adipiſcēdæ ſalutis æternæ de hac vita migraret, manente illa ſentētia, quòd quicunque totā legem I ſeruauerit, offendat autē in vno, factus eſt omniū reus, niſi poſt paululum ſequeretur, Sic loquimini, & ſic facite tanquam per legem libertatis incipientes iudicari? Iudicium enim ſine miſericordia, illi qui non facit miſericordiam. Superexaltat autem miſericordia iudicio. *Iacobi 2.*

Peccati fomē quatenus in nobis. Cap.IIII.

Concupiſcentia igitur tanquā lex peccati, manēs in membris corporis mortis huius, cum paruulis naſcitur, in paruulis baptizatis à reatu ſoluitur, ad agonē relinquitur, ante agonē mortuos nulla dānatione perſequitur. Paruulos nō baptizatos reos innectit, & tanquā iræ filios etiam ſi paruuli moriantur ad condemnationem trahit. In grandibus autem baptizatis, in quibus iam ratione vtentibus, quicquid eidem concupiſcentię mens ad peccandum conſentit, proprię voluntatis eſt, deletis peccatis omnibus, ſoluto etiā reatu, quo vinctos originaliter detinebat, ad agonem interim manet, nō ſibi ad illicita cōſentiētib⁹ nihil omnino nocitura, donec abſorbeatur mors in victoriā, & pace perfecta nihil quod vincatur exiſtat. Conſentientes autē ſibi ad illicita reos tenet, & niſi per medicinam pœnitentiæ & opera miſericordiæ per cœleſtem ſacerdotē pro nobis interpellātem ſanētur, ad ſecundam mortē damnationemq; perducit. K Propter hoc & dominus orare nos docens, inter cætera monuit vt dicam⁹, Dimitte nobis debita noſtra *Matth.6.* ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, & ne nos inferas in tētationē, ſed libera nos à malo. Manet enim malū in carne noſtra, nō natura in qua diuinit⁹ creatus eſt homo, ſed vitio quò volūtate prolapſus eſt, vbi amiſſis viribus, nō ea qua vulneratus eſt volūtatis facilitate ſanatur. De hoc malo dicit Apoſtolus, Scio quoniā nō habitat in carne mea bonū. *Roma.7.* Cui malo nos non obedire præcipit cū dicit, Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediēdū deſideriis ei⁹. *Roma.6.* Si ergo his deſideriis cōcupiſcentiæ carnis illicita volūtatis inclinatione cōſenſerim⁹, ad hoc ſanādū dicimus, Dimitte nobis debita noſtra: *Matth.6.* adhibētes remediū ex opere miſericordiæ, in eo quod addim⁹, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Vt autē non ei cōſentiamus, deprecamur adiutoriū dicētes, Et ne nos inferas in tentationem: vel ſicut nōnulli codices habēt, ne nos inducas in tētationē. Nō quòd ipſe deus tali tētatione aliquē tentet, nam deus intentator malorum eſt. Ipſe enim neminē tentat, *Iacobi.1.* ſed vt ſi forte tentari cœperimus à cōcupiſcētia noſtra, adiutorio eius non deſeramur, vt in eo poſſimus vincere, ne abſtrahamur illecti. Deinde addimus L quod perficietur in fine, cū abſorbebitur mortale à vita, Sed libera nos à malo. Tunc enim nulla erit talis cōcupiſcētia cū qua certare, & cui nō cōſentire iubeamur. Sic ergo totū hoc in tribus beneficiis potiū breuiter peti poteſt, Ignoſce nobis ea in quibus ſumus abſtracti à cōcupiſcentia, adiuua ne abſtrahamur à concupiſcentia, aufer à nobis concupiſcentiam.

Volūtas hominis eget ope dei. Caput V.

Ad peccandum nanq; nō adiuuamur à deo, iuſta autē agere vel iuſtitiæ pręceptū omni ex parte implere nō poſſumus, niſi adiuuemur à deo. Sicut enim corporis oculus nō adiuuatur à luce, vt ab eadē luce clauſus auerſuſve diſcedat, vt autē videat adiuuatur ab ea, neq; hoc omnino niſi illa adiuuerit, poteſt: ita de⁹ qui lux eſt hominis interioris adiuuat noſtræ mētis obtutū, vt nō ſecūdū noſtrā, ſed ſecundū eius iuſtitiā boni aliquid operemur. Si autē ab illo auertimur, noſtrū eſt, & tūc ſecundū carnē ſapimus, tunc cōcupiſcentiæ carnis ad illicita cōſentimus. Conuerſos ergo de⁹ adiuuat, auerſos deſerit. Sed etiā vt cōuertamur, ipſe adiuuat, qd certe oculis corporis lux iſta nō præſtat. Cum ergo nobis iubet dicēs, Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos: *Zacha.1.* M noſq; illi dicimus, Conuerte nos deus ſanitatū noſtrarū, & deus virtutū cōuerte nos: *Pſal.76.* quid aliud dicimus, q̃ da quod iubes? Cū iubet dicendo, Intelligite ergo qui inſipiētes eſtis in populo: & nos illi dicimus, Da mihi intellectū vt diſcam mandata tua: *Pſal.93.* *Pſal.118.* quid aliud dicimus, q̃ da quod iubes? Cum iubet dicendo, Poſt concupiſcentias tuas nō eas, *Eccl.18.* nóſque dicimus, Scimus quia nemo poteſt eſſe continens niſi deus det: *Sapien.8.* quid aliud dicimus, quàm da quod iubes? Cū iubet dicēdo, Facite iuſtitiā: nóſque dicimus, Doce me iuſtificationes tuas: *Pſal.118.* quid aliud dicimus quàm da quod iubes? Itémque dicit, Beati qui eſuriunt & ſitiūt iuſtitiā, quoniam ipſi ſaturabūtur. *Matth.5.* A quo debemus petere cibū potúmque iuſtitiæ, niſi ab illo qui eſurientibus eam & ſitientibus promittit eius ſaturitatem? Repellamus itaq; ab auribus & mentibus noſtris eos qui dicunt accepto ſemel liberæ voluntatis arbitrio, nec orare nos debere, vt deus nos adiuuet ne peccemus. Talibus enim tenebris nec phariſæus ille cæcabatur, *Lucæ 18.* qui quanuis in hoc erraret, quòd ſibi addēdum ad iuſtitiam nihil putabat, ſeque arbitrabatur eius plenitudine ſaturatum, deo tamen gratias agebat, quòd nō eſſet ſicut cęteri homines,

iniuſti,

A iniuſti, raptores, adulteri, ſicut ille publicanus, quòd bis in ſabbato ieiunaret, quòd omnium quæ poſsidebat decimas daret, nihil ſibi addi ad iuſtitiam iam petebat: ſed tamen ex iis quæ habebat gratias deo agendo, ab illo ſe accepiſſe omnia fatebatur, & tamen improbatus eſt, & quia veluti ſaturatus nihil de alimentis iuſtitiæ iam rogabat accipere, & quòd eã publicano eſurienti ac ſitiẽti ſe velut inſultans præferre geſtiebat. Quid ergo illis fiet, qui etſi fateantur ſe non habere, vel non plenã habere iuſtitiam, tamen à ſemetipſis habendam, non à ſuo creatore vbi horreum eius & fons eius eſt, deprecandã eſſe præſumunt? Nec ideo tamen de hac re ſolis votis agendum eſt, vt non ſubinferatur adnitendo etiam noſtræ efficacia voluntatis. Adiutor enim noſter deus dicitur. Nec adiuuari poteſt, niſi qui aliquid ſponte conatur, quia nõ ſicut in lapidibus inſenſatis, aut ſicut in eis in quorum natura rationem voluntatemq; non condidit, ſalutem noſtrã deus operatur in nobis. Cur autẽ illum adiuuet, illum non adiuuet: illum tantum, illum autem non tantum: iſtum illo, illum iſto modo: penes

B ipſum eſt & æquitatis tam ſecretæ ratio, & excellentia

Homo põt abſque peccato viuere ope diuina. *Cap. VI.* poteſtatis. Nam qui dicunt eſſe poſſe in hac vita hominem ſine peccato, non eſt eis cõtinuo incauta temeritate obſiſtendum. Si enim eſſe poſſe negauerimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volẽdo appetit, & dei virtuti vel miſericordiæ, qui hoc adiuuando efficit, derogabimur. Sed alia quæſtio eſt, vtrum eſſe poſsit: alia vtrum ſit: alia ſi non eſt cum poſsit eſſe, cur non ſit: alia vtrum qui omnino nunquam vllum peccatum habuerit, non ſolum quiſquã ſit, verumetiã poterit aliquãdo eſſe vel poſsit. In hac quadripartita propoſitione quæſtionum ſi à me quæratur, vtrũ homo ſine peccato poſſit eſſe in hac vita, cõfitebor poſſe per dei gratiam & liberum eius arbitriũ: ipſum quoque liberum arbitrium ad dei gratiam, hoc eſt, ad dei dona pertinere non ambigens, nec tantum vt ſit, verumetiam vt bonum ſit: id eſt, ad facienda mãdata domini conuertatur, atque ita dei gratia non ſolum oſtendat quid faciendum ſit, ſed

1. Cor. 4. adiuuet etiã vt poſsit fieri quod oſtenderit. Quid enim habemus quod non accepimus? Vnde & Hieremias di-

Hiere. 10. cit, Scio domine, quia non eſt in homine via eius, nec viri eſt vt ambulet & dirigat greſſus ſuos. Hinc & ĩ Pſal-

Pſal. 18. mis cum quidam dixiſſet deo, Tu præcepiſti mandata

C tua cuſtodiri nimis: continuo non de ſe præſumpſit, ſed optauit vt faceret. Vtinã, inquit, dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas: tunc non confundar, dum inſpicio in omnia mãdata tua. Quis autem optat quod in poteſtate ſic habet, vt ad faciẽdum nullo indigeat adiumento? A quo autem id optet, quia non à fortuna, vel à fato, vel à quolibet alio præter deum, in conſequentibus ſatis oſtendens, Itinera mea, inquit, dirige ſecundum verbum tuum, & non dominetur mihi omnis iniquitas. Ab huius execrandæ dominationis ſeruitute liberantur, quibus dominus Ieſus eum recipiẽtibus

Ioan. 1. dedit poteſtatem filios dei fieri. Ab iſta horrenda do-

Ioan. 8. minatione liberãdi fuerãt quibus dicit, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis. His atque huiuſmodi aliis innumerabilibus teſtimoniis dubitare nõ poſſum, nec deũ aliquid impoſsibile homini præcepiſſe, nec deo ad opitulandum & adiuuandũ quo fiat quod iubet, impoſsibile aliquid eſſe, ac per hoc poteſt homo ſi velit,

A baptiſmo initiũ renouationis. *Cap. VII.* eſſe ſine peccato, adiutus a deo. Si autem quod ſecũdo loco poſueram, quæratur vtrum ſit, eſſe non credo. Magis enim credo ſcripturæ dicenti, Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo, quoniam non iuſtificabitur in

conſpectu tuo omnis viuens. Et ideo miſericordia dei *Pſal. 142.* opus eſt, quæ ſuperexultat iudicio, quæ illi non erit qui D non facit miſericordiam. Et quòd Propheta cum dice- *Iaco. 2.* ret, Dixi pronũciabo aduerſus me delictum meum do- *Pſal. 31.* mino, & tu dimiſiſti impietatem cordis mei: continuo ſubiũxit, Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno. Nõ ergo omnis peccator, ſed omnis ſanctus: vox enim ſanctorum eſt, Si dixerimus quia pecca- *1. Ioan. 1.* tum nõ habemus, nosipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Vnde in eiuſdem Apoſtoli Apocalypſi, illa cẽtum quadraginta & quatuor milia ſanctorum qui ſe *Apo. 14.* cum mulieribus non coinquinauerunt, virgines enim permanſerunt, & non eſt inuẽtum in ore eorum mendacium, quia irreprehenſibiles ſunt: profecto ideo irreprehẽſibiles ſunt, quia ſeipſos veraciter reprehẽderunt. Et ideo nõ eſt inuentum in ore eorum mẽdacium, quia ſi dicerent ſe peccatum non habere, ſeipſos deciperẽt, & veritas in eis non eſſet, & vtiq; mendacium eſſet vbi veritas non eſſet: quoniã iuſtus cum in ſermonis exor- *Prouer. 18.* dio accuſator ſui eſt, non vtique mẽtitur. Ac per hoc in eo quod ſcriptum eſt, Qui natus eſt ex deo non peccat, *1. Ioan. 3.* & non poteſt peccare, quia ſemẽ eius in ipſo manet: & E ſi quid aliud eo modo dictum eſt: multum fallũtur minus conſiderando ſcripturas. Non enim aduertunt eo quoſq; fieri filios dei, quo eſſe incipiunt in nouitate ſpiritus, & renouari in interiorẽ hominem ſecũdum imaginem eius qui creauit eos. Nõ enim ex qua hora quiſq; baptizatur, omnis vetus infirmitas eius abſumitur, ſed renouatio incipit à remiſsione omniũ peccatorum. Et inquãtum quiſque ſpiritalia ſapit, qui iam ſapit, intantum renouatur. Cætera vero in ſpe facta ſunt, donec etiam in re fiant vſque ad ipſius corporis renouationẽ in meliorem ſtatum immortalitatis & incorruptionis, qua induemur in reſurrectione mortuorum. Nã & ipſam dominus regenerationem vocat, nõ vtique talem qualis fit per baptiſmum, ſed in qua etiam in corpore perficietur quod nũc ſpiritu inchoatur. In regeneratione, inquit, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis *Mat. 19.* ſuæ, ſedebitis & vos ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſraël. Nam in baptiſmo quamuis tota & plena fiat remiſsio peccatorum, tamẽ ſi continuo tota & plena etiam hominis in æternam nouitatem mutatio fieret, non dico & in corpore, quod certè manife- F ſtum eſt adhuc in veterẽ corruptionem atque in mortem tendere, in fine poſtea renouandum quando vere tota nouitas erit: ſed excepto corpore, ſi in ipſo animo qui eſt homo interior, perfecta ĩ baptiſmo nouitas fieret, non diceret Apoſtolus, Et ſi exterior homo noſter *2. Cor. 4.* corrumpitur, ſed interior renouatur de die in diẽ. Profecto enim qui de die in diẽ adhuc renouatur, nõdum totus eſt renouatus: & inquãtum nondum eſt renouatus, intantũ adhuc in vetuſtate eſt. Proĩde ex hoc quòd adhuc in vetuſtate ſunt quamuis iam baptizati, ex hoc etiam adhuc ſunt filij ſeculi. Ex hoc autem quòd in nouitate ſunt, hoc eſt ex plena & perfecta remiſsione peccatorum, & quantũcunq; illud eſt quod ſpiritaliter ſapiunt, eiq; congruos mores agunt, filij dei ſunt. Intrinſecus enim exuimus veterem hominẽ & induimus nouum: quoniam ibi deponimus mẽdacium & loquimur veritatem, & cætera quibus Apoſtolus explicat quid ſit exui veterem hominem, & indui nouum qui ſecundum *Ephe. 4.* deũ creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Et hoc vt faciãt, iam baptizatos fideleſq; adhortatur: quod adhuc monendi non eſſent ſi hoc in baptiſmo iam perfecte factum eſſet, & tamen factum eſt, ſicut & ſalui facti

G ſuntus. Saluos enim nos fecit per lauacrum regenera-
tionis. Sed alio loco dicit quemadmodum hoc ſit factũ.
Rom. 8. Nõ ſolum, inquit, ſed etiam noſipſi primitias habentes
ſpiritus & ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcimus, adoptio-
nem expectantes, redemptionem corporis noſtri. Spe
enim ſalui facti ſumus. Spes autem quæ videtur, nõ eſt
ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem quod
non videmus ſperamus, per patientiam expectamus.

Perfectio quando. Ca. VIII. Adoptio ergo plena filiorũ in redemptione fiet etiã
corporis noſtri. Primitias itaque ſpiritus nũc habemus
vnde iã filij dei re ipſa facti ſumus, in cæteris vero ſpe ſi-
cut ſalui, ſicut innouati, ita & filij dei: re autem ipſa quia
nondum ſalui, ideo nondum plene innouati, nondum
etiam filij dei, ſed filij ſeculi. Proficimus ergo in reno-
uationem iuſtamque vitam, per quod filij dei ſumus, &
per hoc peccare omnino non poſſumus, donec totum
in hoc trãſmutetur, etiam illud per quod adhuc filij ſe-
culi ſumus. per hoc enim & peccare adhuc poſſumus.
1. Ioan. 3. Ita fit vt qui natus eſt ex deo, non peccet. Et ſi dixeri-
1. Ioan. 1. mus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus,
H & veritas in nobis non eſt. Cõſumetur ergo quod filij
carnis & ſeculi ſumus, & perficietur quod filij dei & ſpi-
1. Ioan. 3. ritu renouati ſumus. Vnde idem Ioannes, Dilectiſsimi,
inquit, filij dei ſumus, & nõdum apparuit quid erimus.
Quid eſt hoc, ſumus & erimus, niſi quia ſumus in ſpe,
erimus in re? Nã ſequitur & dicit, Scimus quia cum ap-
paruerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſi-
cuti eſt. Nunc ergo ei & ſimiles eſſe iam cœpimus pri-
mitias habentes ſpiritus, & adhuc diſsimiles ſumus per
reliquias vetuſtatis. Proinde inquantum ſimiles, intan-
tum regenerante ſpiritu filij dei: inquantum autem diſ-
ſimiles, intantum filij carnis & ſeculi. Illinc ergo pecca-
1. Ioan. 1. re nõ poſſumus: hinc vero ſi dixerimus quia peccatum
non habemus, noſipſos decipimus donec totũ tranſeat
Pſal. 36. in adoptionẽ, & non ſit peccator, & quæras locum eius
Quare iuſtus non gignit iuſtum. & non inuenias. Fruſtra itaque nonnulli etiam illud
argumentantur vt dicant, Si peccator genuit peccato-
rem, vt paruulo eius reatus originalis peccati in bapti-
Cap. IX. ſmi acceptione ſoluatur, etiam iuſtus iuſtum gignere
debuit, quaſi ex hoc quiſque carnaliter gignat quòd iu-
ſtus eſt, & non ex hoc potius quod in mẽbris eius con-
cupiſcentialiter mouetur, & ad vſum propagandi lex
I peccati mẽtis lege cõuertitur. Ex hoc ergo gignit quod
adhuc vetuſtũ trahit inter filios ſeculi, nõ ex hoc quod
Luca 20. in nouitatem promouit inter filios dei. Filij enim ſecu-
li huius generant & generantur. Inde & quod naſcitur
Ioan. 3. tale eſt, quia & quod naſcitur de carne, caro eſt. Iuſti au-
tem non ſunt niſi filij dei. Inquantum autem ſunt filij
dei, carne nõ gignunt, quia ex ſpiritu ipſi, nõ carne na-
ti ſunt. Sed ex hoc carne gignunt quicunque eorum gi-
gnunt, ex quo nondum in nouitatem perfectam totius
vetuſtatis reliquias commutarunt. Vnde quiſquis filius
de hac parte naſcitur vetuſta & infirma, neceſſe eſt vt
etiam ipſe vetuſtus ſit & infirmus: idcirco oportet etiã
vt ipſe in aliam generationem per remiſsionem pecca-
ti ſpiritu renouetur. quod ſi in eo non fit, nihil ei pro-
derit pater iuſtus: ſpiritu enim iuſtus eſt, quo eum non
genuit. ſi autem fit, nihil ei oberit etiam pater iniuſtus.
Iſte enim gratia ſpiritali in ſpẽ nouitatis æternæ tranſi-
tum fecit: ille autem mente carnali totus in vetuſtate
Cõfert ſcripturas. permanſit. Non igitur contrarium teſtimonium eſt
illud quod dictum eſt, Qui natus eſt ex deo nõ peccat:
Cap. X. ei teſtimonio quo iam natis ex deo dicitur, Si dixeri-
1. Ioan. 3. mus quia peccatum non habemus, noſipſos decipimus,
1. Ioan. 1. & veritas in nobis non eſt. Quandiu enim homo quã-

uis totus in ſpe iam, & iam in re ex parte, in regenera- K
tione ſpiritali renouatus, adhuc tamen portat corpus
quod corrumpitur & aggrauat animam, quid quò per- Sap. 9.
tineat, & quid vnde dicatur, etiam in vno homine di-
ſtinguendum eſt. Nam vt ego arbitror, non facile cui-
quam ſcriptura dei tã magnum iuſtitiæ perhibet teſti-
monium, quàm tribus famulis eius, Noë, Daniel, & Iob, Ezech. 14.
quos Ezechiel Propheta dicit ab imminente quadam
iracundia dei ſolos poſſe liberari. In tribus vtique illis
viris tria quædam hominum liberãda genera præfigu-
rans, In Noë, quantum arbitror, iuſtos plebium præpo-
ſitos, propter arcæ tanquam Eccleſiæ gubernationem:
In Daniele, iuſtos cõtinentes: In Iob, iuſtos coniugatos,
& ſi quis eſt forte alius intellectus, de quo nunc non eſt
neceſſe diſquirere: veruntamen quanta iſti iuſtitia præ-
minuerint, & hoc prophetico & aliis diuinis teſtimo-
niis ſatis apparet. Nec ideo quiſquam ſobrius dixerit e-
brietatem non eſſe peccatum, quæ tamen ſubrepſit tan-
to viro: nam Noë, ſicut legimus, fuit aliquando ebrius, Gene. 9.
quãuis abſit vt fuerit ebrioſus. Daniel vero poſt oratio-
nem, quam fudit deo, de ſeipſo dicit, Cũ orarem, & cõ- Danie. 9.
fiterer peccata mea, & peccata populi mei domino deo L
meo. Propterea niſi fallor per ſupra memoratum Eze-
chielem, cuidam ſuperbiſsimo dicitur, Nunquid tu ſa- Ezech. 28.
pientior quàm Daniel? Neque hic dici poteſt, quod qui-
dam contra orationem dominicam argumentantur:
quia etſi orabant eam, inquiunt, ſancti & perfecti iam
Apoſtoli, nullum omnino habentes peccatum, non ta-
men pro ſeipſis, ſed pro imperfectis & adhuc peccato-
ribus dicebãt, Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos Mat. 6.
dimittimus debitoribus noſtris. Vt per hoc, inquiunt, quod
dicerent noſtra, in vno eſſe corpore demonſtrarent &
illos adhuc habentes peccata, & ſeipſos qui iã carebant
omni ex parte peccato. In Daniele certe hoc nõ poteſt
dici, qui, vt credo, tanquam Propheta præuidens hanc
aliquando præſumptionem futuram, cum in oratione
ſæpe dixiſſet, peccauimus: nõ ita nobis expoſuit cur hoc
dixerit, vt ab illo audiremus, Cum orarem, & cõfiterer
peccata mea, & populi mei domino deo meo, nec ad-
huc diſtinctione cõfuſa, vt eſſet incertũ propter vnius
corporis ſocietatem ſi diceret, cum peccata noſtra con- Danie. 9.
fiterer domino deo meo: ſed omnino tã diſtinctè, tan-
quam de ipſa diſtinctione ſatagens, eamq; maxime ve-
hementerq; commendans, peccata, inquit, mea, & pec- M
cata populi mei. Quis huic euidentiæ contradicit, niſi
quem plus delectat defenſare quod ſentit, quàm quid
ſentiendum ſit inuenire? Iob autem poſt tam magnum
de illo iuſtitiæ teſtimonium dei quid dicat ipſe videa-
mus. In veritate, inquit, ſcio quia ita eſt, quemadmodũ Iob. 9.
iuſtus erit homo ante deum: ſi autem velit contendere
cũ eo, non poterit obedire ei. Et paulopoſt inquit, Quis
iudicio eius aduerſabitur? Quòd ſi fuero iuſtus, os meũ
impie loquetur. Iterum paulopoſt, Scio, inquit, quia im-
punitum me non dimittit, quia ſum impius, quare non
ſum mortuus? Quod ſi purificatus niue & mũdatus fue-
ro mundis manibus, ſufficienter in ſordibus me tinxi-
ſti. Item in alio ſuo ſermone, Quia conſcripſiſti, inquit, Iob. 13.
aduerſus me mala, & induiſti me iuuentutis meæ pec-
cata, & poſuiſti pedem meum in prohibitionem, ſerua-
ſti omnia opera mea, & in radices pedũ meorum con-
ſpexiſti, qui veteraſcunt ſicut vter, vel ſicut veſtimẽtum
à tinea comeſtum. Homo enim natus ex muliere par ui Iob. 14.
eſt temporis, & plenus iracundia, & ſicut flos cum flo-
ruerit & decidit, diſceſsit ſicut vmbra, nõ manet. Nõne
& huius curam feciſti venire in iudicium tuum? Quia
enim

A cuim erit mundus à ſordibns? Nemo, nec ſi vnius diei
fuerit vita ei⁹. Et paulo poſt, Dinnmeraſti, ĩquit, neceſ-
ſitodines meas, & oihil te latuit de peccatis meis. Si-
gnaſti peccata mea in folliculo, & anootaſti ſi quid in-
uitus commiſi. Ecce & Iob coofitetur peccata ſua, & in
veritate dicit ſe ſcire, quia nõ eſt iuſtus quiſquam ante
deuoi. Et ideo iſte boc in veritate ſcit, quia ſi nos dixe-
1.Ioan.1. rimus noo habere peccatum, ipſa veritas in nobis non
eſt. Proinde ſecundum modnm conuerſatioois huma-
næ, perhibet ei deus tam magoũ iuſtitiæ teſtimooium.
Ipſe autem ſe metiens ex regula illa iuſtitiæ, quam ſicut
poteſt cooſpicit apud deum, in veritate ſcit quia ita eſt,
& adioogit, Quemadmodum eoim iuſtus erit bomo
aute deum? Si enim velit cootendere cum eo, non po-
terit obedire ei: id eſt, ſi iudicaodus oſtendere voluerit
non in ſe ioueniri poſſe quod damnet, nõ poterit obe-
dire ei: amittit enim etiam illam obedientiam qua obe-
dire poſsit præcipieoti confitenda eſſe peccata. Vnde
Hiere.2. quoſdam increpat dicens, Quid vultis mecum iudicio
Pſal.142. contendere? Quod ille præcanens, Ne intres, inqnit, in
iudicium cum ſeruo tuo, quoniam nõ iuſtificabitur in
Iob.9. cõſpectu tno omois viuens. Ideo etiam dixit Iob, Quis
B eoim iudicio eius aduerſabitur? Quod ſi fuero iuſtus, os
meum iospie loquetur. hoc eſt enim, ſi me iuſtum diae-
ro cõtra iudicium eius, vbi perfecta illa iuſtitiæ regula
me cõuiocit ioiuſtum, profecto impie loquetur os meũ,
quia contra dei veritatẽ loqnetur. Fragilitatem quoqne
ipſam vel potius damnationem caroalis generatioois
oſteodens ex originalis tranſgreſsiooe peccati, cum de
peccatis ſuis ageret, velut eorum cauſas reddens, dixit
hominẽ natum ex muliere parui eſſe temporis, & ple-
Iob.14. num iracundia. qua iracũdia, niſi qua ſnot omnes, ſicut
Ephe.2. dicit Apoſtolus, naturaliter, hoc eſt, originaliter iræ fi-
Iob.9. lij, quooiam filij ſunt concupiſcentiæ carnis & ſeculi?
Ad ipſam iram pertinere etiam mortem homiois con-
ſequenter oſtendens. Cum enim diaiſſet, parui eſt tem-
poris, & pleous iracũdia: addit etiam, Et ſicut flos cum
floruit, & decidit, diſceſsit ſicut vmbra, nõ maoet. Cum
Iob.14. autẽ ſubiungit, Nonne & huius curam feciſti venire in
iudicium tuum? Quis enim erit mũdus à ſordibus? Ne-
mo, oec ſi vnius diei fuerit vita eius. hoc vtique dicit,
Curam hominis breuis vitæ feciſti venire in iudicium
tuum. Quãtumlibet enim breuis fuerit vita eius, etiã ſi
C vnius diei eſſet, mundus à ſordibus eſſe non poteſt, &
ideo iuſtiſsime in iudiciũ tuũ veniet. Illud vero qnod
Ibidem. ait, Dinumeraſti omnes neceſsitudioes meas, & oihil te
latuit de peccatis meis, ſignaſti peccata mea in follicu-
lo, & anootaſti ſi quid inuitus commiſi: nõooe ſatis ap-
paruit etiam illa peccata iuſte imputari, quæ noo dele-
ctationis illecebra committuotur, ſed cauſa deuitandę
moleſtiæ alicuius, aut doloris, aut mortis? Nam & bæc
dicũtur quadam neceſsitate committi, com omnia ſu-
peranda ſint amore & delectatione iuſtitiæ. Poteſt etiã
quod diait, Et annotaſti ſi qnid inuitus commiſi: ad il-
Rom.7. lam vocem videri pertinere qua dictum eſt, Non enim
quod volo ago, ſed quod odi hoc faeio. Quid quod ip-
ſe dominus qui ei perhibuerat teſtimouiũ, cum etiam
Iob.2. ſcriptura, hoc eſt, dei ſpiritus dixerit, in omoib⁹ quę cõ
tigeruot ei, nõ eum peccaſſe labiis ſuis ante deum: poſt-
ea tamen cum ei loqueretur increpans, locutus eſt, ſicut
ipſe Iob teſtis eſt dicens, Quid adhuc ego iudicor mo-
oitus, & increpationes domini audiens? Nemo autem
Solus Chri- iuſte icrepatur, niſi io quo eſt aliquid quod increpatio-
ſtus verè in ne ſit digoum. Et ipſa increpatio qnalis eſt, quæ ex
ſtus. Ca. XI. domini Chriſti perſona intelligitur? Enumerat illi di-
uina opera poteſtatis ſuæ ſub hac ſeoteotia increpans, D
vt eum dicere appareat, Nunquid potes hæc tanta quæ
poſſum? Quò autem pertinet, niſi vt intelligat Iob, e-
tiam hoc ei diuinitus inſpiratum, vt præſciret Chri-
ſtum ad paſsionem eſſe vẽturum? Intelligat ergo quàm
debeat æquo animo tolerare quę pertulit, ſi Chriſtus in
quo peccatum, cum propter nos homo factus eſſet, om-
nino nullum fuit, & in quo deo tanta potentia eſt, ne-
quaquam tamen paſsionis obediẽtiam recuſauit: quod
puriore cordis intentione Iob intelligens, reſpontioni
ſuæ addidit, Anris auditu audiebam te prius, & nũc ec- Iob.42.
ce oculus meus videt te, ideo vituperaui meipſum &
diſtabui, & æſtimaui meipſum terram & ciuerẽ. Quare
ſibi ita in boc tam magoo intellectu diſplicuit? Neque
eoim opus dei qno erat homo, rectè illi poterat diſpli-
cere, cum etiã ipſi deo dicatur, Opera maouum tuarum Pſal.137.
ne deſpexeris. Sed profecto ſecuodum illam iuſtitiam
qua ſe oouerat ioiuſtum, ſe vituperauit atque diſtabuit,
æſtimauitq; ſe terrã & cinerẽ, meote conſpicieos Chri-
ſti iuſtitiam: in cuius non tantum diuiuitate, ſed nec in
aoima nec io caroe vllum potuit eſſe peccatum: Secun-
dnm quam iuſtitiam quæ ex deo eſt, etiam Paulus Apo- Philip.3.
ſtolus illud ſuum quod ſecũdum iuſtitiam quæ ex lege E
eſt, fuit ſine querela, oon ſolum damna, verumetiã ſter-
cora exiſtimauit. Noo igitur præclarum illud teſti- Nemo iuſt⁹
mooium dei quo laudatns eſt Iob, contrarium eſt ei te- in omnib⁹.
ſtimonio quo dictum eſt, Noo iuſtificabitur in conſpe- Cap. XII.
ctu tuo omnis viuẽs: quia non id perſuadet prorſus in Pſal.142.
illo nihil fuiſſe quod vel ab ipſo veraciter, vel à domi-
no deo rectè reprehenderetur, quãuis iam iuſtus & ve-
rax dei cultor & ab omni opere malo ſe abſtineos non
mẽdaciter diceretur. Hæc eoim de illo verba ſunt dei,
An non aduertiſti in puerum meum Iob? non enim eſt
illi homo ſimilis ſuper terrã, ſioe qnerela, iuſtus, verus
dei coltor, abſtinẽs ab omni opere malo. Primis verbis
ea hominum qui ſuot io terra comparatione laudatur.
Proinde omoibns qui tuoc in terra iuſti eſſe potuerunt
excellebat. Non ergo ipſe propterea nnllum peccatum
omnioo habebat, quia io profectu iuſtitiæ cæteros ao-
teibat. Deinde adiũgitur, ſine querela: de cuius vita ne-
mo iuſte quereretur: iuſtus qui tanta morum probitate
profecerat vt oullns ei eſſet æquãdus. Verus dei cultor,
quippe etiam ſuorum peccatorum veraa humiliſq; cõ-
feſſor, abſtinens ſe ab omni opere malo, mirũ ſi ab om- F
ni etiam verbo & cogitatu malo. Quãtus quidem Iob
fuerit ignoramus, ſed nouimus iuſtum, nouimus etiam
in perferendis horreodis tribulationum tentatiooibus
magnũ: oouimus nõ propter peccata, ſed propter eius
demooſtraodam iuſtitiam illa omnia fuiſſe perpeſſum.
Veruotamẽ hæc verba qnibus à domino laudatur, poſ-
ſunt etiam de illo dici qni condelectatur legi dei ſecun-
dum interiorem hominem: videt autem aliam legem
io membris ſuis repugnantem legi meotis ſuæ, præſer-
tim quia dicit, Noo quod volo facio bonnm, ſed quod Rom.7.
odi malnm hoc ago: Si autem quod odi malum hoc fa-
cio, iam non ego operor illud, ſed quod babitat in me
peccatum. Ecce & iſte ſecũdum ioteriorem bominem
alienus eſt ab omni opere malo, quia illud oõ operatur
ipſe, ſed quod io carne eius habitat malum, & tamen cũ
illnd ipſum quo coodelectatur legi dei ooo babeat niſi
ex gratia dei, adbuc liberatiouis iodigens clamat, Mi- Perfecta iu-
ſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hu- ſtitia huma-
ius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum domionm noſtrũ. na, imperfe-
Sunt ergo in terra iuſti, ſnnt magoi, fortes, pruden- cta eſt.
tes, continentes, patientes, pij, miſericordes, temporalia Cap. XIII.

G mala omnia propter iuſtitiam æquo animo tolerantes.
1.Ioan.1. Sed ſi verum eſt, imò quia & verũ eſt, ſi dixerimus quia
peccatum non habemus, noſipſos decipimus, & nõ iu-
Pſal.142. ſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuẽs, non ſunt ſi-
ne peccato: nec quiſquam eorum tam arroganter inſa-
nit, vt non ſibi pro ſuis qualibuſcunque peccatis domi-
Lucæ 1. nica oratione opus eſſe arbitretur. Nam de Zacharia &
Eliſabeth, qui nobis ſæpe in huius quæſtionis diſputa-
tionibus obiiciuntur, quid dicamus, niſi quod euiden-
ter ſcriptura teſtatur, eminẽti iuſtitia fuiſſe Zachariam
in principibus ſacerdotũ ad offerenda veteris teſtamẽ-
ti ſacrificia pertinentia? Legimus autem in Epiſtola quę
ad Hebręos inſcribitur, quod teſtimonium in libro ſu-
periore iam poſui, ſolum Chriſtum eſſe principem ſa-
cerdotum, qui nõ haberet neceſsitatem ſicut illi qui ſa-
cerdotum principes dicebantur, ſacrificiũ pro ſuis pri-
mum offerre peccatis quotidie, deinde pro populo. Ta-
Hebr 7. lem enim decebat, inquit, habere nos principem ſacer-
dotum, iuſtum, ſine malitia, incontaminatũ, ſeparatum
à peccatoribus, altiorem à cœlis factum, nõ habentem
quotidianam neceſsitatem ſicut principes ſacerdotũ,
H primum pro ſuis peccatis ſacrificium offerre. In hoc ſa-
cerdotum numero Zacharias, in hoc Phinees, in hoc
ipſe Aaron, à quo iſte ordo exorſus eſt, fuit, & quicũque
alij in illo ſacerdotio laudabiliter iuſteq; vixerunt, qui
tamen habebant neceſsitatem ſacrificium primitus pro
ſuis offerre peccatis, ſolo Chriſto exiſtente, cuius ven-
turi figuram gerebant, qui hanc neceſsitatem ſacerdos
incontaminabilis non haberet. Quid autem de Zacha-
ria & Elizabeth laudabile dictum eſt, quod non in eo
comprehẽdatur quod de ſe Apoſtolus cũ in Chriſtum
Philip.3. nondum crediſſet profeſſus eſt? Dixit enim ſe ſecun-
Lucæ 1. dum iuſtitiam quæ in lege eſt, fuiſſe ſine querela: hoc &
de illis ita legitur, Erant autem ambo iuſti ante deum,
incedẽtes in omnibus mãdatis & iuſtificationibus do-
mini ſine querela. Quia ergo quicquid in eis erat iuſti-
tiæ, non erat ad homines ſimulatum, ideo dictum eſt,
ante deum. Quod autem de Zacharia & eius coniuge
ſcriptum eſt, In omnibus mandatis & iuſtificationibus
domini: hoc ille breuiter dixit, in lege. Non enim alia
lex illis, alia iſtis fuit ante Euangelium, ſed vna atq; ea-
dem quã legimus per Moyſen datam patribus eorum,
ſecundum quam etiam ſacerdos erat Zacharias, & vice
I ſua ſacrificabat. Et tamen Apoſtolus qui ſimili tunc iu-
Philip.3. ſtitia præditus fuit, ſequitur & dicit, Quæ mihi lucra
fuerũt, hæc propter Chriſtũ damna eſſe non ſolum du-
xi, verumetiã & arbitror omnia damnum eſſe propter
eminentem ſcientiam domini noſtri Ieſu Chriſti, pro-
pter quem omnia non ſolum detrimenta credidi, ve-
rumetiam vt ſtercora exiſtimaui eſſe, vt Chriſtum lu-
crifaciam, & inueniar in illo non habens meam iuſti-
tiam quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti,
quæ eſt ex deo iuſtitia in fide, ad cognoſcẽdum eum &
virtutem reſurrectionis eius, & cõmunicationem paſ-
ſionis eius, conformatus morti ipſius ſi quo modo oc-
curram in reſurrectione mortuorũ. Tantum ergo lon-
ge eſt, vt propter illa verba Zachariam & Elizabet ſine
vllo peccato credamus perfectam habuiſſe iuſtitiã, vt
nec ipſum Apoſtolum ad eiuſdem regulę ſummitatem
arbitremur fuiſſe perfectum, non ſolum in illa legis iu-
ſtitia, quam ſimilem iſtis habuit, quam inter damna &
ſtercora deputat in comparatione eminẽtiſsimæ iuſti-
tiæ quæ in fide Chriſti eſt, verumetiam in ipſo quoque
Euãgelio vbi & tãti Apoſtolatus meruit principatum,
quod dicere nõ auderem, niſi ei non credere nefas du-
cerem. Vbi etiam ſequitur & adiungit, Non quòd iam K
acceperim, aut iã perfectus ſim, ſequor autẽ ſi quo mo- *Philip.3.*
do comprehendam, in quo & apprehẽſus ſum in Chri-
ſto Ieſu. Fratres ego meipſum non arbitror apprehen-
diſſe: vnũ autem, quæ retro oblitus, in ea quæ antè ſunt,
extenſus ſecundum intẽtionem ſequor ad palmam ſu-
pernæ vocationis dei, in Chriſto Ieſu. Ipſe ſe confitetur
nondum accepiſſe, nondum eſſe perfectum in plenitu-
dine iuſtitiæ quã adipiſci dilexit in Chriſto, ſed adhuc
ſecundum intentionem ſequi, & præterita obliuiſcen-
tem in ea quæ antè ſunt extendi, vt nouerimus etiã ad
ipſum pertinere illud quod ait, Etſi exterior homo no- *2.Cor.4.*
ſter corrumpitur, ſed interior renouatur de die in diẽ.
quãuis iam eſſet perfectus viator, etſi nondum erat ip-
ſius itineris perfectione peruẽtor. Deniq; tales vult ſe-
cum in iſto curſu comites rapere, quibus continuo ſub-
iungit & dicit, Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus,
& ſi quid aliter ſapitis, hoc quoq; deus vobis reuelabit,
veruntamen ait Apoſtolus, in quod peruenimus, in eo *Philip 3.*
ambulemus. Ambulatio iſta, non corporis pedibus ſed
mẽtis affectibus & vitæ motibus geritur, vt poſsint eſſe
perfecti iuſtitię poſſeſſores, qui recto itinere fidei de die L
in diẽ ſua renouatione proficiẽtes, iã perfecti facti ſunt
eiuſdẽ iuſtitiæ viatores. Sic itaq; omnes quicunq; in *An ſit ali-*
hac vita diuinarũ ſcripturarũ teſtimoniis in bona volũ *quis ſine*
tate atq; actibus iuſtitiæ prædicati ſunt, & quicũq; tales *peccato.*
vel poſt eos fuerũt, quanuis nõ eiſdẽ teſtimoniis prædi- *Ca.XIIII.*
cati atq; laudati, vel nũc vſq; etiã ſunt, vel poſtea quo-
que futuri ſũt, omnes magni, omnes iuſti, omnes vera-
citer laudabiles ſunt, ſed ſine peccato aliquo non ſunt,
quoniã ſcripturarũ teſtimoniis quib⁹ de illorũ laudib⁹
credimus, hoc etiã credimus, nõ iuſtificari in cõſpectu
dei omnẽ viuentẽ, & ideo rogari ne intret in iudicium *Pſal.142.*
cũ ſeruis ſuis, & nõ tantũ vniuerſaliter fidelib⁹ omnib⁹,
verumetiã ſingulis eſſe orationẽ dominicã neceſſariam
quã tradidit diſcipulis ſuis. At enim dominus ait, Eſto- *Mat.5.*
te perfecti ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt, quod
non præciperet, inquiunt, ſi ſciret fieri non poſſe quod
præcipit. Nõ nũc quæritur vtrũ fieri poſsit: ſi iſtam per-
fectionẽ ad hoc accipiũt, vt ſine vllo ſit quiſque pecca-
to cũ hanc agit vitã, iam enim ſupra reſpondimus poſ-
ſe fieri, ſed vtrũ aliquis fiat, hoc nũc quærimus. Neminẽ
autẽ eſſe qui tantũ velit, quantum res exigit, ante pręco-
gnitũ eſt, ſicut ſcripturarũ quæ ſupra cõmemoraui te- M
ſtimonia tãta declarant. Et tamen cũ dicitur cuiuſq; *Perfecti⁹ ſe-*
perfectio, qua in re dicatur vidẽdũ eſt. Nã ex Apoſtolo *cũdũ quid*
teſtimoniũ pauloante poſui, vbi ſe fatetur ĩ acceptione *dã. Ca.XV*
iuſtitiæ quã deſiderat, nondum eſſe perfectum, & tamẽ
continuo dicit, Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus: *Philip.3.*
quod vtrũque non diceret niſi in alia re perfectus eſſet,
in alia non eſſet. Velut ſi iam ſit quiſquã ſapientiæ per-
fectus auditor, quod nõdũ erãt illi quibus dicebat, Lac *1.Corin.3.*
vobis potũ dedi nõ eſcã, nondũ enim poteratis, ſed nec *& 2.*
adhuc quidẽ poteſtis. Eis quippe & illud ait, Sapiẽtiam
loquimur inter perfectos: vtiq; perfectiores auditores
volens intelligi. Poteſt ergo fieri ſicut dixi, vt iam ſit a-
liquis ſapientiæ perfectus auditor, cuius nõdum ſit per-
fectus & doctor: poteſt perfectus eſſe iuſtitiæ cognitor,
nõdũ perfectus effector: poteſt perfectus eſſe vt diligat
inimicos, qui nõdũ eſt perfectus vt ſufferat. Et qui per-
fectus eſt in eo ꝙ omnes homines diligit, quippe qui e-
tiam ad inimicorum dilectionem peruenerit, quæritur
vtrũ iã ſit in ipſa quoq; dilectione perfectus, id eſt, vtrũ
quos diligit, tantum diligat, quãtum illa incõmutabilis
regula veritatis diligendos eſſe præſcripſit. Cũ ergo le-

gitur

A gitur i ſcripturis, cuiuſq; perfectio qua in re dicatur, nõ negligenter intuẽdum eſt, qnoniã nõ ideo quiſq; prorſus ſine peccato eſſe intelligitur, quia i aliqua re dicitur eſſe perfectns: quãquam & in hoc poſsit ita dici, vt non quia iã non eſt quó proficiat, ſed quia ex maxima parte profecit, hoc nomine dignut habeatur. Sicnt in doctrina legis dici poteſt quiſquã perfectus, etiam ſi eum aliquid adhuc latet, ſicut perfectos dicebat Apoſtol⁹, quibus tamen ait, *Philip. 3.* Et ſi quid aliter ſapitis, id quoque vobis deut reuelabit: veruntamen in quod peruenimus in eo ambulemus. *Cur deus præcipit quod ſcit nõ obſeruãdũ.* Neqne negãdum eſt hoc deum iubere, ita nos in facienda iuſtitia eſſe debere perfectos, vt nullum haheamus omnino peccatum: nam neq; peccatum erit ſi quid erit, ſi non diuinitus iubeatur vt nõ ſit. *Ca. XVI.* Cur ergo iubet, iuquiunt, quod ſcit nullum hominũ eſſe facturũ? Hoc modo etiam dici poteſt, cur primis illis hominibus iuſſerit, qui duo ſoli erant, quod ſciebat eos nõ eſſe facturos? Neque enim dicẽdum eſt ideo iuſsiſſe, vt noſtrum aliquis id faceret, ſi illi non facerẽt. hoc enim, *Gene. 2.* ne de illa ſcilicet arbore cibum ſumerent, non niſi illis B ſolis de⁹ iuſsit, quia ſicut ſciebat quid iuſtitię facturi nõ erant, ita etiam ſciebat quid iuſtitiæ de illis ipſe erat facturus. Eo modo ergo iubet omnibus hominibus vt nõ faciant vllum peccatũ, quanuis ſit præſcius neminẽ hoc impleturum: vt quicunq; impie ac dãnabiliter eius præcepta contempſerint, ipſe faciat in eorum damnatione quod iuſtum eſt: quicunq; autem in eius præceptis obedienter & pie proficientes, nec tamen omnia quæ præcepit implentes, *Mat. 6.* ſicut ſibi dimitti volunt, ſic aliis peccata dimiſerint, ipſe faciat in eorum mundatione qnod bonum eſt. Quomodo enim dimittenti dimittitnr per dei miſericordiã, ſi peccatũ non eſt: aut quomodo non vetatur per dei iuſtitiã ſi peccatũ eſt? Sed ecce, inquiũt, *2. Tim. 4.* Apoſtolus dicit, Bonum certamen certaui, fidem ſeruaui, curſum conſummaui, ſupereſt mihi corona iuſtitiæ. quod uou diceret ſi haberet vllum peccatum. Imo vere reſpõdeant quomodo potuit hæc dicere, cui adhuc reſtabat ipſius paſsionis, quã ſibi iam impendẽre dixerat, tam magua cõflictio, tam moleſtũ & grãde certamen? An ad eius cõſummandum curſum parũ adhuc deerat, quãdo illud deerat vbi erat futurus acrior & crudelior inimicus? Quod ſi ideo talibus verbis certus ſecuruſq; C gaudebat, quia de victoria futuri tanti certaminis certũ eum ſecurumq; iã fecerat, qui eandẽ paſsionem iam illi reuelauerat imminere, nõ re pleniſsima, ſed ſpe firmiſſima hæc dixit, & quod futurũ eſſe præſumpſit, tãquam factum fuerit indicauit. Si ergo his verbit etiã hoc adderet vt diceret, nullũ habeo iam peccatum: hoc quoq; illum intelligeremus non de rei factæ ſed de rei futuræ perfectione dixiſſe. Sic enim ad ipſius curſus cõſummationẽ pertinebat nullũ habere peccatum, quod iſti putãt cum hæc diceret iam in illo fuiſſe completũ, quemadmodum ad ipſius curſus cõſummationẽ pertinebat, etiã in certamine paſsionis aduerſarium ſuperare: quod etiam ipſi neceſſe eſt fateantur cum hæc diceret, adhuc in illo fuiſſe complẽdum. hoc ergo totum nos dicimus tunc fuiſſe adhuc perficiendũ, quando iam de dei promiſsione præuidens totum ita dicebat tanquam fuiſſet effectum. Ad ipſius quippe curſus conſummationẽ pertinebat etiã, ꝙ ipſe peccata dimittebat debitorib⁹ ſuis, atque ita ſibi vt dimitterentur orabat: qua domini pollicitatione certiſsimus erat in illo fine, quẽ adhuc futurum iam fidẽdo dicebat impletum, nullũ ſe habiturum eſſe peccatũ. Nam vt alia omittam, miror ſi cũ verba illa dicebat per quæ iſtis viſus eſt nullũ habuiſſe peccatũ, iam fuerat ab illo ablatus ille ſtimulus carnis, de quo ã D ſe auferendo dominum ter rogauerat, reſponſumq; acceperat, *2. Cor. 12.* Sufficit tibi gratia mea, virt⁹ in infirmitate perficitur. Huic tanto viro perficiendo neceſſarium fuit vt ab illo angelus ſatanæ non auferretur, à quo propterea colaphizabatur, ne magnitudine reuelationũ extolleretur: & audet quiſquam quẽquam vel putare vel dicere poſitum ſub onere huius vitæ, ab omni omnino mũdum eſſe peccato: ſint licet homines tãta excellẽtes iuſtitia, vt ad eos de columna nubis loquatur deus, qualis Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius, & Samuël in his *Pſal. 98.* qui inuocant nomen eius, cuius magnæ laudes pietatis & innocẽtiæ ſcriptura veridica prædicãtur, ab ineunte pueritia ex quo eũ mater votum ſoluẽs in tẽplo dei cõſtituit & ſeruũ domino dedicauit, etiã de talibus tamen ſcriptum eſt, Tu propitius erat illis & vindicãs in omnes affectiones eorum. In filios quippe dãnationis vindicat iratus: in filios autẽ gratiæ vindicat propitius, dũ quem diligit corripit, & flagellat omnem filium quem *Hebr. 12.* recipit. Nulla autẽ vindicta, nulla correptio, nullũ dei E flagellũ dehetur niſi peccato, excepto illo qui in flagella paratus eſt, vt experiretur omnia ſecũdum ſimilitudinem ſine peccato, vt eſſet ſanctus ſanctorũ ſacerdos interpellans etiã pro ſanctis, qui nõ mendaciter etiam, quique de ſe dicant, *Mat. 6.* Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Vnde & ipſi qui *Laudat Pelagium.* contra hæc diſputant, cũ ſint caſta vita, moribúſq; laudabiles, nec dubitent facere quod illi diuiti pro conſequenda vita ęterna conſilium requirenti, cum ſe reſpõdiſſet iam omnia legis impleuiſſe mandata, præcepit dominus, *Mat. 19.* ſi vellet eſſe perfectus, vẽderet omnia quę haberet & daret pauperib⁹, theſaurumq; trãsferret in cœlum, nemo tamẽ eorum audet dicere ſe eſſe ſine peccato: quod ſicut credimus nõ fallaci animo dicunt. ſi autem mẽtiuntur, eoipſo incipiunt vel augere vel habere peccatũ. *Vnde in nobis iuſtitia. Ca. XVII.* Iam ergo quod tertio loco poſui, videamus, Cõ voluntate humana, gratia adiuuãte diuina, ſine peccato in hac vita poſsit homo eſſe, cur nõ ſit, poſſem facillime ac veraciſsime reſpõdere, quia homiues nolũt. Sed ſi ex me quæritur, quare nolint, imus in lougũ. Veruntamen etiam hoc ſine præiudicio diligentioris inquiſitionis breuiter dicã. Nolunt homines facere quod F iuſtum eſt, ſiue quia latet an iuſtum ſit, ſiue quia non delectat. Tanto enim quidq; vehemẽtius volumus, quanto certius quàm bonum ſit nouimus, eóque delectamur ardentius. Ignorãtia igitur & infirmitas vitia ſunt quæ impediunt voluntatem, ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abſtinendum. Vt autem innoteſcat quod latebat, & ſuaue fiat quod nõ delectabat, gratiæ dei eſt, quæ hominũ adiuuat voluntates: qua vt non adiuuentur, in ipſis itidem cauſa eſt, non in deo, ſiue damnandi prædeſtinati ſunt propter iniquitatẽ ſuperbiæ: ſiue contra ipſam ſuam ſuperbiam iudicandi & erudiẽdi ſi filij ſint miſericordiæ. Vnde Hieremias cũ *Hiere. 10.* dixiſſet, Scio domine quia non eſt in homine via eius, nec viri eſt vt ambulet & dirigat greſſus ſuos: continuo ſubiunxit, Corripe me domine, veruntamen in iudicio & nõ in furore tuo. Tanquã diceret, ſcio ad correptionem meã pertinere, quod minus abs te adiuuor vt perfecte dirigantur greſſus mei: veruntamẽ hoc ipſum noli mecum ſic agere tanquam in furore quo iniquos dãnare ſtatuiſti, ſed tãquam in iudicio, quo doces tuos nõ ſuperbire. Vnde alibi dicitur, *Pſal. 118.* Et iudicia tua adiuuabũt me. Nullius proinde culpæ humanæ iu deũ referas cauſam. Vitiorum nãque omnium humanorum cauſa, ſu-

G perbia eſt. Ad hãc conuincendam atq; auferendam talis medicina cœlitus venit, ad elatum hominem per ſuperbiam deus humilis deſcendit per miſericordiã, gratiam claram manifeſtamq; commendãs in ipſo homine, quem tanta præ participibus ſuis charitate ſuſcepit. Neq; enim & ipſe ita verbo dei coniunctus vt ipſa coniũctione vnus filius dei, & idem ipſe vnus filius hominis fieret, præcedentibus ſuæ voluntatis meritis fecit. Vnum quippe illum eſſe oportebat. Eſſent autẽ & duo & tres & plures ſi hoc fieri poſſet, nõ per dei proprium donum, ſed per hominis liberum arbitrium. Hoc ergo præcipue commẽdatur, hoc in ſapiẽtiæ atq; ſciẽtiæ the-
Coloſſ.2. ſauris in Chriſto abſconditis, quantũ exiſtimare audeo, præcipue docetur & diſcitur. Ideo quiſq; noſtrum bonum opus ſuſcipere, agere, implere nunc ſcit, nunc neſcit, nunc delectatur, nũc non delectatur, vt nouerit nõ ſuæ facultatis, ſed diuini muneris eſſe vel quod ſcit, vel quod delectatur, ac ſic ab elationis vanitate ſanetur, & ſciat quàm vere nõ de terra iſta, ſed ſpiritaliter dictum
Pſal.84. ſit, Dominus dabit ſuauitatem, & terra noſtra dabit fru-
H ctum ſuum. Tanto autem magis delectat opus bonum, quãto magis diligitur deus ſummum atque incommutabile bonũ, & author qualiumcũq; bonorum omniũ.
Rom.5. Vt autẽ diligatur deus, charitas eius diffuſa eſt in cordibus noſtris, nõ per nos, ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis.

Volũtas bona à deo. Ca.XVIII. Sed laborant homines inuenire in noſtra voluntate quid boni ſit noſtrũ quod nobis non ſit ex deo, & quomodo inueniri poſsit ignoro. Excepto enim quod Apoſtolus ait, cum de bonis hominum lo-
1.Cor.4. queretur, Quid enim habes quod non accepiſti? Si autẽ & accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Ipſa etiã ratio, quæ de iis rebus à talibus quales ſumus, iniri poteſt, quemlibet noſtrum quærẽtem vehementer anguſtat, ne ſic defendamus gratiam, vt liberum arbitrium auferre videamur: ruſus ne liberum ſic aſſeramus arbitrium, vt ſuperba impietate ingrati dei gratiæ iudicemur. Nanque illud Apoſtoli quod cõmemoraui, ſic defendere quidam voluerunt, vt dicerent ideo quicquid etiam bonæ volũtatis habet homo, deo tribuendũ eſſe, quia & hoc in illo eſſe non poſſet, ſi homo ipſe non eſſet: cũ vero vt ſit aliquid atque vt homo ſit, nõ habeat niſi à deo, cur non authori deo tribuatur etiam quic-
I quid in illo eſt bonæ voluntatis, quod non eſſet, niſi eſſet in quo eſſet? Sed hoc modo etiam illud dici poteſt, malam quoq; voluntatẽ deo authori eſſe tribuendam, qoia nec ipſa eſſe poſſet in homine, niſi homo eſſet in quo eſſet: vt autem homo ſit, deus author eſt: ita & eius malam volũtatem, quæ niſi hominẽ haberet in quo eſſet, eſſe omnino non poſſet, ad authorem deum eſſe referendam: quod nefas eſt dicere. Quapropter niſi obtineamus non ſolum volũtatis arbitrium quod huc atq; illuc liberum flectitur, atq; in eis naturalibus bonis eſt, quibus & male vti malus poteſt, ſed etiam voluntatem bonam quæ iam in eis bonis eſt quorum eſſe vſus non poteſt malus, niſi ex deo nobis eſſe nõ poſſe, neſcio quẽadmodum defendamus quod dictũ eſt, Quid enim habes quod non accepiſti? Nam ſi nobis libera quędã volũtas ex deo eſt, quæ adhuc poteſt eſſe vel bona vel mala: bona vero volũtas ex nobis eſt, melius eſt id quod à nobis quàm quod ab illo eſt. Quod ſi abſurdiſsime dicitur, oportet fateantur etiam bonam voluntatem nos diuinitus adipiſci, quanquam voluntas mirum ſi poteſt in medio quodam ita conſiſtere, vt nec bona nec mala ſit. Aut enim iuſtitiã diligimus & bona eſt, & ſi magis diligimus, magis bona: ſi minus, minus bona eſt: aut ſi omnino nõ diligimus, non bona eſt. Quis vero dubi- K
tet dicere volũtatem nullo modo iuſtitiam diligẽtem, non modo eſſe malam, ſed etiã peſsimam voluntatem? Si ergo volũtas aut bona eſt aut mala, & vtique malam nõ habemus ex deo, reſtat vt bonam volũtatem habeamus ex deo: alioquin neſcio cũ ab eo iuſtificamur, quo alio munere ipſius gaudere debeamus. Et hinc ſcriptũ arbitror, Paratur voluntas à domino. Et in Pſalmis, A domino greſſus hominis dirigẽtur, & viam eius volet. *Pſal.36.*
Et quod Apoſtolus ait, Deus eſt enim qui operatur in *Philip.2.*
vobis & velle & operari pro bona volũtate. Quocirca quòd à deo nos auertimus, noſtrũ eſt, & hæc eſt voluntas mala. quòd vero ad deum nos cõuertimus, niſi ipſo excitante atque adiuuãte non poſſumus, & hæc eſt voluntas bona. Quid habemus quod nõ accepimus? Si au- *1.Cor.4.*
tem accepimus, quid gloriamur quaſi nõ acceperimus? Ac per hoc vt qui gloriatur i domino glorietur, quibus *1.Cor.1.*
hoc dominus donare voluerit, ei⁹ miſericordiæ eſt, nõ meriti illorum: quibus autem noluerit, veritatis eſt. Iuſta nanque peccatoribus pœna debetur, quoniam miſericordiam & veritatem diligit dominus deus: & mi- *Pſal.83.*
ſericordia & veritas occurrerunt ſibi: & vniuerſæ viæ *Pſal.84.*
domini miſericordia & veritas. Et quis explicet quàm *Pſal.24.*
crebro hæc duo cõiuncta diuina ſcriptura cõmemoret? L
Aliquando etiã mutatis nominibus, vt gratia pro miſericordia ponatur, vnde eſt, Et vidimus gloriã eius glo- *Ioan.1.*
riam tanquã vnigeniti à patre plenum gratia & veritate. Aliquãdo pro veritate iudicium, ſicut eſt, Miſericor- *Pſal.100.*
diam & iudicium cantabo tibi domine. Quare autem illos velit conuertere, illos pro auerſione punire, quanquam & in beneficio tribuendo nemo iuſte reprehendat miſericordem, & in vindicta exercenda nemo iuſte reprehẽdat veracem, ſicut in illis Euãgelicis operariis, aliis placitam mercedẽ reddentem, alijs etiam non *Mat.20.*
placitam largientem: nullus iuſte culpauerit, conſilium tamen occultioris iuſtitiæ penes ipſum eſt.

Nihil boni ex nobis, ne extollamur Cap.XIX. Nos autẽ quantũ conceſſum eſt ſapiamus & intelligamus, ſi poſſumus, dominum deum bonum ideo etiam ſanctis ſuis alicuius operis iuſtitiã aliquando non tribuere, vel certam ſcientiam, vel victricem delectationem, vt cogno- *Pſal.84.*
ſcant nõ à ſeipſis ſed ab illo ſibi eſſe lucem qua illuminentur tenebræ eorum, & ſuauitatem qua det fructum ſuum terra eorũ. Cum autem ab illo illius adiutorium M
deprecamur ad faciẽdã perficiendamq; iuſtitiã, quid aliud deprecamur, quàm vt aperiat quod latebat, & ſuaue faciat quod non delectabat? quia & hoc ab illo eſſe deprecãdũ, eius gratia didicimus, dũ antea lateret: eius gratia diliximus, dum antea non delectaret: vt qui gloriatur, non in ſe, ſed in domino glorietur. Extolli quip- *Hiere.9.*
pe in ſuperbiam, propriæ voluntatis eſt hominum, non *1.Cor.1.*
operis dei: neque enim ad hoc eos cõpellit aut adiuuat deus. Pręcedit ergo in volũtate hominis appetitus quidã propriæ poteſtatis, vt fiat inobediẽs per ſuperbiam. Hic autem appetitus etiam ſi non eſſet, nihil moleſtum eſſet: & cũ hoc voluit homo, ſine difficultate noluiſſet: ſecutum eſt autem ex debita iuſta pœna tale vitium, vt iam moleſtum eſſet obedire iuſtitiæ. Quod vitium niſi adiuuãte gratia ſuperetur, ad iuſtitiã nemo cõuertitur: niſi operãte gratia ſanetur, iuſtitiæ pace nemo perfruitur. Cuius autẽ gratia vincitur & ſanatur, niſi illius cui dicitur, Conuerte nos deus ſanitatum noſtrarum, & a- *Pſal.84.*
uerte iram tuam à nobis? Quod & ſi facit, miſericordia *Pſal.102.*
facit, vt dicatur, Non ſecũdum peccata noſtra fecit nobis, nec ſecũdum iniquitates noſtras retribuit nobis. Et quibus nõ facit, iudicio nõ facit. Et quis dicet illi quid *Pſal.100.*

fecisti,

A fecisti, eui misericordia & iudiciũ pia ſanctorum mente cãtatur? Idcirco etiam ſanctos & fideles ſuos in aliquibus vitiis tardius ſanat, vt in his eos mi⁹ quàm implẽdæ ex omni parte iuſtitiæ ſufficit, delectet bonum, ſiue cum latet, ſiue cum etiam manifeſtum eſt: vt quantum pertinet ad integerrimã regulam veritatis eius, nõ iuſtificetur in conſpectu eius omnis viuẽs. Nec in eo ipſo vult nos dãnabiles eſſe, ſed humiles, commendans nobis eandem gratiã ſuam, ne facilitatem in omnibus aſſecuti, noſtrũ putem⁹ eſſe quod eius eſt. Qui error multum eſt religioni pietatiq; contrarius. Nec ideo tamen in eiſdem vitiis nobis permanẽdum eſſe exiſtimemus, ſed aduerſus ipſam, maxime ſuperbiã, propter quam in eis humiliamur, & nos vigilãter conemur, & ipſum deprecemur ardenter, ſimul intelligẽtes & quod ſic conamur & quod ſic deprecamur, dono illius nos habere, vt in omnibus nõ ad nos reſpicientes, ſed ſurſum cor habẽtes, domino deo noſtro gratias agam⁹, & cũ gloriamur, in illo gloriemur.

Pſal. 142.

Aggreditur determinationem quartæ quæſtionis, verũ fuerit aliquando aliquis vel eſſe poſſit qui nullum habuerit peccatum.

Quartũ iam illud reſtat, quo explicato quantũ adiuuat dominus, ſermo quoq; iſte tã prolixus tãdem terminum ſumat, Vtrum qui omnino nunquã vllum peccatum habuerit, habiturúſve ſit, non B ſolum quiſquã natorũ hominũ ſit, verũetiam potuerit aliquãdo eſſe vel poſsit. Hũc prorſus præter vnum mediatorem dei & hominum hominem Chriſtum Ieſum nullum vel eſſe vel fuiſſe vel futurũ eſſe certiſsimũ eſt. Vnde iã multa diximus de baptiſmo paruulorum, qui ſi nullum peccatũ habent, non ſolum ſunt homines innumerabiles ſine peccato, verumetiã fuerunt & erunt. Porrò ſi veraciter illud conſtitit, vnde ſecundo loco egimus, nemĩnẽ eſſe ſine peccato, profecto nec paruuli ſine peccato ſunt. Ex quo cõficitur & ſi quiſquã in hac vita eſſe potuiſſet, qui virtute ita perficeretur, vt ad tantã plenitudinem iuſtitiæ perueniret, qua nullum haberet omnino peccatum, fuiſſe tamẽ eum antea peccatorem vnde in iſtam nouitatẽ vitæ conuerteretur, nõ eſſe dubitãdum. Etenim in ſecundo illo loco aliud quærebatur, aliud in hoc quarto propoſitũ eſt. Nã in illo, vtrũ aliquis in hac vita ad perfectam, quæ prorſus ſine vllo peccato eſt vitã perueniret per gratiã dei ſtudio volũtatis, hoc requirebatur: in hoc autẽ quarto, vtrũ eſſet in filiis hominum, vel eſſe potuiſſet aut poſſet qui non ex peccato ad iuſtitiã perfectiſsimam perueniret, ſed nul-C lo omnino vnquã peccato eſſet obſtrict⁹, hoc quæritur. Ideo ſi illa vera ſunt quæ tã multa de paruulis diximus, nec eſt in filiis hominum quiſquã, nec fuit, nec erit, excepto vno mediatore, in quo nobis propitiatio & iuſtificatio poſita eſt, per quã finitis inimicitiis peccatorum reconciliamur deo. Non itaq; ab re eſt quãtum præſenti cauſæ ſufficere videtur, ab ipſo exordio generis humani pauca repetere, quibus aduerſus quædã, quæ mouere poſſent, legẽtis animus informetur.

Cap. XX.
2. Tim. 2.

Poſteaquã illi primi homines vir vnus Adam, & ex illo Eua vxor eius accepto dei præcepto ſeruare obedientiam noluerunt, iuſta eos pœna ac debita cõſecuta eſt. Sic enim comminatus fuerat dominus, quòd ea die qua vetitum cibum ederent, morte morerentur.

Lignum vetitum.
Cap. XXI.
Gene. 2.

Proinde quia vtẽdi ad eſcã omni ligno quod in paradiſo erat acceperant poteſtatem, in quo etiam lignum vitæ plãtauerat deus: ab illo autem ſolo eos prohibuerat, quod appellauit ſcientiæ boni & mali, quo nomine ſignificaretur experiẽtiæ cõſequentia, & quid boni cuſtodita & quid mali eſſent tranſgreſſa prohibitione ſenſuri: rectè profecto intelliguntur ante malignã diaboli perſuaſionem abſtinuiſſe cibo vetito, atq; vti fuiſſe cõceſsis, ac per hoc & ceteris, & præcipue ligno vitæ. Quid enim abſurdius quàm vt D credãtur ex aliis arboribus alimenta ſumpſiſſe, non autem etiam ex illo quod & ſimiliter permiſſum fuerat, & vtilitate præcipua per ætatum lapſum mutari, quamuis animalia corpora in mortẽ veteraſcere nõ ſinebat, tribuẽs hoc corpori humano de ſuo corpore beneficium, & myſtica ſignificatione demonſtrãs, quid per ſapientiam, cuius figurã geſtabat, conferretur animæ rationali, vt alimento eius viuificata nequaquã in labem mortemq; nequitiæ verteretur: Merito enim de illa dicitur, Lignũ vitæ eſt amplectentibus eam. Sicut hæc arbor in corporali, ſic illa in ſpiritali paradiſo: iſta exterioris, illa interioris hominis ſenſibus præbẽs vigorem ſine vlla in deterius tẽporis commutatione vitalẽ. Seruiebant igitur deo vehementer ſibi cõmendata pietate obediẽtię: qua vna colitur deus. Quę per ſe ipſa quãta ſit, quãq; ſola ſufficiat ad tuendã rationalem ſub creatore creaturam, non potuit excellentius intimari, quàm vt à ligno prohiberetur non malo. Abſit enim vt bonorũ creator qui fecit omnia, & ecce bona valde, mali aliquid in illius etiã corporalis paradiſi fertilitate plantaret. Sed vt E oſtẽderetur homini, cui eſſet ſub tali domino vtiliſsima ſeruitus, quantũ eſſet ſolius obedientiæ bonũ, quam ſolã de famulo exegerat, cui obedire nõ propter ipſius dominatũ, ſed propter ſeruiẽtis vtilitatem potius expediret, ab eo ligno ſunt prohibiti, quo ſi vterentur non prohibiti, nihil mali omnino paterẽtur, vt quod illo poſt prohibitionem vtentes paſsi ſunt, ſatis oſtenderetur quòd eis hoc non intulerit arbor cibo noxio pernicioſa, ſed tantum obediẽtia violata.

Prouer. 3.

Rebellio carnis vnde.
Ca. XXII.

Hanc ergo priuſquã violaſſent, placebãt deo & placebat eis deus: & quãuis corpus animale geſtarent, nihil inobediens in illo aduerſum ſe moueri ſentiebãt. Faciebat quippe hoc ordo iuſtitiæ, vt quia eorũ anima famulũ corpus à domino acceperat, ſicut ipſa eidẽ domino ſuo, ita illi corp⁹ eius obediret atq; exhiberet vitæ illi cõgruũ ſine vlla reſiſtẽtia famulatũ. Hinc & nudi erant & non confundebantur. Animã quippe rationalẽ naturali verecundia nunc pudet, quòd in carne, in cuius ſeruitutem ius poteſtatis accepit, neſcio qua infirmitate efficere nõ poteſt vt ſe nolente non moueantur mẽbra, & ſe volente moueantur: quæ propter hoc in quouis caſto, meritò appellãtur pudenda, quòd aduerſus dominã mentem quaſi ſuæ ſint poteſtatis ſicut libitũ eſt excitantur: idq; ſolum iuris in his F habent fræna virtutis, vt ad immundas & illicitas corruptiones ea peruenire non ſinãt. Hæc igitur carnis inobediẽtia, quæ ĩ ipſo motu eſt, etiã ſi habere nõ permittatur effectũ, nõ erat in illis tũc primis hominibus quãdo nudi erãt & nõ confundebantur. Nondũ quippe anima rationalis domina carnis, inobediẽs extiterat domino ſuo, vt pœna reciproca inobediẽtem experiretur carnẽ famulã ſuam cũ ſenſu quodã confuſionis & moleſtiæ ſuæ, quẽ ſenſum certè ipſa per inobedientiã ſuam non intulit deo. Neq; enim deo pudendũ eſt aut moleſtũ ſi nos ei nõ obedimus, cuius in nos ſummã poteſtatẽ nullo modo minuere valeam⁹, ſed nobis pudẽdũ eſt quòd imperio noſtro caro nõ ſeruit, quia hoc fit per infirmitatẽ quã peccando meruimus, vocaturq; peccatũ habitans in mẽbris noſtris. Sic eſt autẽ hoc peccatũ, vt ſit pœna peccati. Deniq; poſteaq̃ eſt illa facta trãſgreſsio, & anima inobediẽs à lege ſui domini auerſa eſt, habere cœpit contra eã ſeruus eius, hoc eſt corpus eius legẽ inobedientiæ, & puduit illos homines nuditatis ſuæ, animaduerſo in ſe motu, quẽ antè non ſenſerant. quæ animaduerſio, apertio dicta eſt oculorũ, neq; enim oculis

Rom. 7.

Gene.16. & 1.

Naſci ex deo quid.

Ca.XXIII.

Rom.8. & 7.

G cia iis inter illas arbores oberrabant. Sic & de Agar ſcriptū eſt, Aperti ſunt oculi eius, & vidit puteū. Tūc illi homines pudēda texerūt, quæ deus illis membra, ipſi vero pudēda fecerunt. De hac lege peccati naſcitur caro peccati expianda per illius ſacramētum, qui venit in ſimilitudine carnis peccati, vt euacuetur corpus peccati, quod & corpus mortis hui' appellat, vnde miſerū hominē non liberat niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominū noſtrū. Sic enim ab eis trāſitū fecit in poſteros iſta lex initiū mortis, quēadmodū labor quo cūcti homines laborāt in terra, quēadmodum in fœminas parturitio cum doloribus. Hæc enim cū de peccato arguerentur dei ſententia meruerunt, quæ nō in eis ſolis, ſed etiā in ſucceſſoribus eorū, in aliis magis, in aliis minus, tamen in omnibus videmus impleri. Cū itaq; primorū illorū hominū fuerit prima iuſtitia obedire deo, & hāc in membris aduerſus legē mentis ſuæ, legem concupiſcētiæ non haberent, nunc poſt eorū peccatum nata ex eis noſtra carne peccati, ꝓ magno obtinetur ab his qui obediunt deo, deſideriis eiuſdē concupiſcētiæ nō obe-

H dire, & crucifigere in ſe carnem cū paſſionibus & concupiſcentiis, vt ſint Ieſu Chriſti, qui hoc in ſua cruce ſignauit, quibus per gratiam ſuam dedit poteſtatē filios dei fieri. Nō enim omnib' hominibus dedit, ſed quotquot receperunt eum, vt deo renaſcerentur ſpiritu, qui ſeculo nati erāt carne. Sic enim de his dictū eſt, Quotquot autē receperunt eum, dedit eis poteſtatē filios dei fieri, qui nō ex carne, nō ex ſanguine, non ex voluntate viri, nec ex voluntate carnis, ſed ex deo nati ſunt. Secutus autē addidit, Et verbū caro factū eſt, & habitauit in nobis. tanquā dicens, magnum quidē hoc in his factum eſt, vt deo naſcerentur ex deo, qui prius nati fuerant ex carne ſeculo, quāuis creati ab ipſo deo: ſed lōge mirabilius factum eſt, ꝙ cū iſtis naturæ fuerit naſci de carne, beneficij vero naſci ex deo, ꝓpter hoc impertiendum beneficiū, ille qui de deo naturaliter natus eſt, naſci etiam miſericorditer de carne dignatus eſt: hoc eſt enim, & verbū caro factū eſt & habitauit in nobis. Per hoc, inquit, factū eſt vt nati de carne caro, poſtea naſcēdo de ſpiritu ſpiritus eſſemus, & habitaremus in deo, quia & deus natus de deo, poſtea de carne naſcēdo caro factus eſt & habitauit in nobis. verbū enim quod caro factum eſt, in principio erat, & apud deū deus erat.

Ioan.1.

Aliter Chriſtus, aliter nos naſcimur.

Ca.XXIIII.

Ioan.1.

I Veruntamen ipſa participatio illius in inferiora noſtra vt noſtra eſſet in ſuperiora illius, tenuit quādā & in carnis natiuitate medietatē, vt nos quidem nati eſſemus in carne peccati, ille autem in ſimilitudinem carnis peccati: nos non ſolum ex carne & ſanguine, verumetiam ex voluntate viri & voluntate carnis: ille autē tantum ex carne & ſanguine, & non ex voluntate viri, neq; ex voluntate carnis, ſed ex deo natus eſt. Et ideo nos in mortē propter peccatū, ille propter nos in mortē ſine peccato. Sicut autē inferiora eius quib' ad nos deſcēdit, nō omnimodo coæquata ſunt inferioribus noſtris in quibus nos hic inuenit, ſic & ſuperiora noſtra quibus ad eū aſcēdimus. non coæquabūtur ſuperioribus eius in quibus eum illic inuēturi ſumus. Nos enim ipſius gratia facti erimus filij dei, ille ſemper natura erat fili' dei. Nos aliquādo conuerſi adhærebimus impares deo: ille nunquam auerſus manet æqualis deo. Nos participes vitæ æternæ, ille vita æterna. Solus ergo ille etiam homo factus manens deus, peccatum nullum habuit vnquā, nec ſumpſit carnem peccati, quanuis de natura carnis peccati †. Quod enim carnis inde ſuſcepit, id profecto aut ſuſcipiendum mundauit, aut ſuſcipiēdo mundauit.

† al. de materna carne peccati.

Quare ē ſā ctis nati, baptizantur.

Ca.XXV.

Ideo virginē matrem non lege carnis peccati, id eſt, nō concupiſcentiæ carnalis motu concipientē, ſed pia fide ſanctū germē in ſe fieri promerentē, quā elegerat creauit, de qua crearetur elegit. Quāto magis ergo caro peccati baptizāda eſt propter euadēdū iudiciū, ſi baptizata eſt caro ſine peccato propter imitationis exemplum? Quod autē ſupra reſpondimus aduerſus eos qui dicūt, ſi peccator genuit peccatorem, iuſtus quoque iuſtū gignere debuit: hoc etiā his reſpondemus, qui dicunt de homine baptizato natum iam velut baptizatum haberi debuiſſe. Cur enim nō, inquiūt, in lumbis patris ſui potuit baptizari, ſi ſecundum Epiſtolam quæ ad Hebræos ſcripta eſt, in lūbis Abrahæ Leui potuit decimari? Hoc qui dicunt, attēdant nō propterea Leui poſtea nō fuiſſe decimatū, quia iam fuerat decimatus in lumbis Abrahæ, ſed quia ſic ordinatus eſt honore ſacerdotij vt acciperet decimas, nō præberet, alioquin nec cæteri fratres eius qui ei præbebāt, decimarentur, quia & ipſi in lumbis Abrahæ à Melchiſedech iam fuerant decimati. Sed ne quis dicat propterea rectè potuiſſe Abrahæ filios decimari, quanuis iam fuiſſent in lumbis patris ſui decimati, quia decimatio talis res erat quæ in vnoquoq; homine † ſæpe fuerat facienda, ſicut Iſraëlitæ annis omnibus, imò ex fructibus omnibus decimas tota vita ſua crebras ſolent præbere Leuitis, baptiſmum autem tale ſacramētum eſſe quod ſemel datur. Etſi iam hoc acceperat quiſque cum in patre ſuo eſſet, non niſi baptizatū fuiſſe deputādum, cum de illo qui baptizatus fuerat gigneretur. Qui hoc dicit: ne diu diſputē, circūciſionem reſpiciat, quæ ſemel fiebat & tamen in ſingulis ſingillatim fiebat. Sicut ergo tempore illius ſacramenti de circunciſo qui naſceretur circūcidendus fuit: ſic nunc de baptizato qui natus fuerit baptizandus eſt. At enim ait Apoſtolus, Filij veſtri immundi eſſent, nūc autem ſancti ſunt: & ideo, inquiūt, fidelium filij iam baptizari minime debuerunt. Miror hoc dicere qui negant peccatum ex Adam originaliter trahi. Si enim hāc Apoſtoli ſententiam ſic accipiunt, vt credant de fidelibus ſanctificatos filios naſci, cur eos etiam ipſi baptizari oportere nō dubitant? Cur denique nolūt fateri de parente peccatore aliquod peccatū originaliter trahi, ſi de ſancto aliqua ſanctitas trahitur? Et cōtra noſtram quidem nō eſt aſſertionem, etiam ſi ex fidelibus ſancti propagantur, quòd eos dicimus ſi nō baptizantur, pergere in dānationem, quibus & ipſi regnum cœlorū intercludunt, quanuis eos dicāt non habere vllum vel proprium vel originale peccatū. Aut ſi eis indignū videtur vt ſancti damnentur, quomodo erit dignum vt à regno dei ſancti ſeparentur? Et illud potius attēdant, quomodo non de peccatoribus parētibus trahatur aliquod peccatum, ſi de ſanctis aliqua ſanctitas trahitur, & non immunditia de immundis? Vtrunque enim dixit qui dixit, Alioquin filij veſtri immundi eſſent, nunc autē ſancti ſunt. Explicent etiā quomodo iuſtū ſit vt ſancti ex fidelibus & immundi ex infidelibus nati, pariter tamen ſi baptizati non fuerint regnum dei non permittātur intrare. Quid ergo illis iſta ſanctitas prodeſt? Nam ſi damnari faterentur immundos ex infidelibus natos: ſanctos autem filios fideliū in dei quidem regnū intrare nō poſſe niſi fuerint baptizati, non tamen damnari quia ſancti ſunt: eſſet qualiſcūque diſtinctio. Nūc vero natos & de ſanctis ſanctos, & de immundis immundos æqualiter dicunt, & quia peccatū non habent, non dānari, & quia baptiſmū nō habent, à dei regno ſeparari. Hanc abſurditatem talia ingenia non videre quis credat? Noſtræ.

autem,

K

Heb.7.

L

† al. vnoquoq; anno fuerat &c.

1.Cor.7.

M

Roma.5. autem, imò ipſius Apoſtoli ſententiæ, qui dixit, Ex vno A omnes ad condemnationem, & ex vno omnes ad iuſtificationem vitæ: quàm non ſit contrarium hoc quod *1.Cor.7.* ait, cum de alia re ageret, Alioquin filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt, paululum attende.

Sāctificatiō multiplex. Non vnius modi eſt ſanctificatio, Nam & catechumenos ſecundum quendam modum ſuum per ſignum *Ca.XXVI.* Chriſti & orationem manus impoſitionis puto ſanctificari, & quod accipiunt quamuis nō ſit corpus Chriſti, ſanctum eſt tamē, & ſanctius quàm cibi quibus alimur: quoniā ſacramentum eſt. verum & ipſos cibos quibus ad neceſsitatem ſuſtentādæ huius vitæ alimur, ſanctificari idem Apoſtolus *1.Timo.4.* dixit per verbum dei & orationē qua oramus vtique noſtra corpuſcula refecturi. Sicut autem iſta ciborum ſanctificatio non efficit, vt quod in os intrauerit non in ventrem vadat & ſeceſſum emittatur per corruptionem, qua omnia terrena ſoluuntur, vnde ad aliam eſcam quę non corrumpitur nos dominus exhortatur: ita ſanctificatio catechumeni, ſi non fuerit baptizatus, non ei valet ad intrandum regnum cœlorum, aut ad peccatorum remiſsionem. Ac per hoc & illa ſanctificatio cuiuſcunque modi ſit, quam in filiis B fidelium eſſe dixit Apoſtolus, ad iſtam de baptiſmo & de peccati origine vel remiſsione quæſtionē omnino non pertinet. Nam & coniuges infideles in coniugibus *1.Cor.7.* fidelibus ſanctificari dicit eo ipſo loco ita loquēs, Sanctificatur enim vir infidelis in vxore, & ſanctificatur mulier infidelis in fratre: Alioquin filij veſtri immundi eſſent, nūc autem ſancti ſunt. Non opinor quiſquam tam infideliter intelligit, quodlibet in his verbis intelligat, vt ob hoc exiſtimet etiam maritum nō Chriſtianum, quia Chriſtiana fuerit vxor eius, neque iam baptizari oportere, & ad peccatorum remiſsionē perueniſſe, & in regnum cœlorum eſſe intraturum, quia ſanctificatus dictus eſt in vxore.

Ca.XXVII. Quiſquis vero adhuc mouetur, quare baptizentur qui iam de baptizatis naſcuntur, hoc breuiter accipiat: Sicut generatio carnis peccati per vnum Adam in condemnationem trahit omnes qui eo modo generantur, ſic generatio ſpiritus gratiæ per vnum Ieſum Chriſtum ad iuſtificationem vitæ æternę ducit omnes qui eo modo prædeſtinati regenerantur. Sacramentum autem baptiſmi profecto ſacramentum regenerationis eſt. Quocirca ſicut homo qui non vixerit, mori non poteſt: & qui mortuus non fue C rit, reſurgere non poteſt. ita qui natus nō fuerit, renaſci non poteſt. Ex quo conficitur, neminem in ſuo parente renaſci potuiſſe non natum. Oportet autem vt ſi natus fuerit renaſcatur, quia niſi qui natus fuerit denuo, non *ānuber.* poteſt videre regnum dei. Oportet igitur vt ſacramento regenerationis, ne ſine illo male de hac vita exeat, etiam paruulus imbuatur. Quod non fit niſi in remiſ*Ioan.3.* ſione peccatorum. quod etiam ipſo loco Chriſtus oſtēdit, cum interrogatus quomodo poſſent iſta fieri, commemorauit quid Moyſes fecerit in exaltatione ſerpentis. Cum itaque per baptiſmi ſacramētum morti Chriſti conformantur infantes, eos à ſerpentis morſu fatendum eſt liberari, ſi à Chriſtianæ fidei regula nolumus aberrare. Quem tamen morſum non in ſua vita propria, ſed in illo cui primitus inflictus eſt acceperunt. Neque illud fallat, quòd ſi nec parenti poſt conuerſionem obſunt propria peccata, quanto magis, inquiunt, filio eius obeſſe non poſſunt? Sed qui hoc ſentiunt, non attendūt, quia ſicut parenti per hoc quod ſpiritu renatus eſt, propria peccata nō obſunt, ita qui de illo natus eſt, niſi eo modo renaſcatur, quæ à parente tracta ſunt, obeſſe non poſſunt? ...

D obſunt. Quia & innouati parētes non ex primitiis nouitatis, ſed ex reliquiis vetuſtatis carnaliter gignunt, & filij ex parentum reliqua vetuſtate toti vetuſti in peccati carne propagati, damnationem veteri homini debitam ſacramento ſpiritalis regenerationis & renouationis euadūt. Illud nanque pręcipue propter quæſtiones quæ de hac re motæ ſunt, vel moueri adhuc poſſunt, attēdere ac meminiſſe debemus, tātummodo peccatorum omnium plenam perfectámque remiſsionem baptiſmo fieri, hominis vero ipſius qualitatem non totam continuo commutari, ſed ſpiritales primitias in bene proficientibus de die in diem nouitate creſcente cōmutare in ſe quod carnaliter vetus eſt, donec totum ita renouetur, vt animalis etiam infirmitas corporis, ad firmitatem ſpiritalem incorruptionémque perueniat.

Hæc autem lex peccati, quod etiam peccatum appellat Apoſtolus cum dicit, Nō ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediēdum deſideriis eius: *Lex peccati in nobis quid. Cap. XXVIII.* non ſic manet in membris eorum qui ex aqua & ſpiritu renati ſunt, tanquam non ſit eius facta remiſsio, vbi *Roma.6.* omnino plena & perfecta fit remiſsio peccatorum, omnibus inimicitiis interfectis quibus ſeparabamur à deo, ſed manet in vetuſtate carnis tanquā ſuperatum & per E emptum, ſi non illicitis conſenſionibus quodammodo reuiuiſcat, & in regnum proprium dominationémque reuocetur. Ab hac autem vetuſtate carnis, in qua eſt lex iſta peccati vel peccatū iam remiſſum, vſqueadeo ſpiritus vita diſcernitur, in cuius nouitate baptizati per dei gratiam renaſcuntur, vt parum fuerit Apoſtolo dicere, tales non eſſe in peccato, niſi etiam diceret in ipſa illos carne non eſſe antequā ex hac mortali vita migrarent. Qui enim in carne, inquit, ſunt, deo placere non poſ*Roma.8.* ſunt: vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus dei habitat in vobis. Veruntamē ſicut ipſa carne quamuis corruptibili bene vtuntur qui membra eius ad opera bona conuertunt, in qua carne non ſunt, quia non ſecundum eam ſapiunt neq; viuunt, ſicut denique etiam morte, quæ primi peccati pœna eſt, bene vtuntur qui eam pro fratribus, pro fide, pro quacunque vera & ſancta iuſtitia fortiter & patienter impendunt: ſic illa etiam lege peccati, quod iam remiſſum in vetuſtate carnis manet, bene vtuntur coniugati fideles, qui ex eo quòd ſunt in Chriſti nouitate, dominari ſibi libidinem minime patiuntur, ex eo autem quòd adhuc trahunt Adæ vetuſtatem, regenerandos immortaliter fi F lios mortaliter generāt cum ea propagine peccati, qua illi qui renati ſunt obnoxij non tenentur, & qua illi qui naſcuntur renaſcendo ſoluūtur. Quandiu ergo manet lex concupiſcentialis in membris, manente ipſa reatus eius ſoluitur, ſed ei ſoluitur qui ſacramētum regenerationis accepit, renouariq; iam cœpit. Ex illa autem manente concupiſcentiæ vetuſtate quod naſcitur, renaſci indiget vt ſanetur, Quia parentes fideles & nati carnaliter & renati ſpiritaliter filios carnaliter genuerunt, filij vero antequam naſcerentur, renaſci quomodo potuerunt? Nec mireris quod dixi, manente concupiſcentiali lege peccati reatum eius ſolui per gratiam ſacramenti. Sicut enim facta & dicta & cogitata iniqua quātum ad ipſos motus animi & corporis pertinet, iam præterierunt & non ſunt, eis tamen præteritis & non iam exiſtentibus reatus eorum manet, niſi peccatorum remiſsione ſoluatur: ſic contrà in hac non iam præterita, ſed adhuc manente lege concupiſcentiæ reatus eius ſoluitur & non erit, cum fit in baptiſmo plena remiſsio peccatorum. Denique ſi continuo conſequatur ab hac

G vita migratio, non erit omnino quod obnoxium homioem teoeat, ſolutis omnibus quæ tenebant. Sicut ergo non eſt mirũ præteritorum dictorum factorum atque cogitatorum reatum manere ante peccatorum remiſsionem: ſic contrà nno debet eſſe mirum manentis concupiſcentiæ reatum præterire poſt peccatorum remiſsionem.

Chriſti inſcitia caruit ignorantia. Quæ cum ita ſint, ex quo per vnum hominem peccatum iotrauit in hunc mũdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit vſque *Ca. XXIX.* in finẽ carnalis huius generationis & corruptibilis ſeculi, cuius filij generant & generantur, nullo exiſten- *Vbi Mariã.* te homine de quo in hac vita conſtituto veraciter dici poſsit, quòd nullũ habeat omnino peccatum, excepto vno mediatore, qui nos creatori noſtro recõciliat pee remiſsionẽ peccatorũ: idem ipſe dominus noſter hanc ſuam medelam nullis generis humani temporibus ante vltimum futurum adhuc iudiciũ deoegauit eis, quos per certiſsimã præſcieotiam & iuſtiſsimam beneficeotiam ſecum regnaturos in vitam prędeſtinauit æternã. Nanque ante natiuitatem carnis, infirmitatẽq; paſsionis, & virtutem reſurrectioois ſuæ, earum rerum futurarum fide eoa qui tunc fuerant, informabat ad hære-

H ditatem ſalutis æternę, quarum rerum præſeotium fide informauit eos qui cum gererentur aderant atque impleri prædicta cernebaot, quarum etiam præteritarum eerum fide qui poſtea fuerunt, & oosipſos, & qui deinde futuri ſunt informare nõ ceſſat. Vna ergo fides eſt quæ o moes ſaluoa facit, qui ex carnali generatione in ſpiritalem renaſcendo ſaluantur, terminata in eo qui venit pro nobis iudicari & mori iudex viuorum & mortuorum. Sed huius vnius fidei pro ſignificationis opportunitate per varia tempora ſacramenta variata ſunt. Idem ipſe itaque ſaluator eſt paruulorum atque maiorum, de qoo dixerunt angeli, Natus eſt vobis hodie ſal- *Lucæ 2.* uator. & de quo dictum eſt ad virginem Mariam, Vo- *Matth. 1.* cabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populuo ſuum à peccatis eorum. vbi aperte demonſtratum eſt eum hoc nomine quo appellatur Ieſus, propter ſalutem quam nobis tribuit nomioari: Ieſus quippe Latioe ſaluator eſt. Quis eſt igitor qui aodeat dieere dominum Cheiſtum tantùm maioribus non etiam paruu- *Roma. 8.* lis eſſe Ieſum, qui venit in ſimilitudine carnis peccati, vt euacuaret eurpus peccati, in quo infirmiſsimo nulli vſui congruis vel idooeis infantilibus membris anima *Sapien. 9.* eationalis miſerabili ignoraotia prægrauatur? Quam

I plane ignorantiam nullo modo crediderim fuiſſe in *Ioan. 1.* infante illo, in quo verbum caro factum eſt, vt inhabitaret in nobis, nec illaoi ipſios animi infirmitatem in Chriſto paruulo fuerim ſuſpicatus, quam videmus in paruulis. Per hanc eoim etiam cum motibus irrationabilibus perturbantur, nulla ratione, nullo imperio, ſed dolore aliquaodo vel doloris terrore cohibentur, vt omnino videas illius inobedientiæ filios, quę mouetur *Roma. 7.* in membris repugnans legi mentis, nec cum vult ratio, conquieſcit. Verum & ipſa ſæpe vel dolore corporis, taoquam vapulando compeſcitur, vel paueſcendo, vel tali aliquo animi motu, non tamen voluntate præcipiente comprimitur. Sed quia in eo erat ſimilitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit ab ipſa exorſus iofantia, vt ad mortem videatur etiam ſeneſcendo illa caro peruenire potuiſſe, niſi iuuenis fuiſſet occiſus. Quæ tamen mors in carne peccati inobedientię debita redditur, io ſimilitudine autem carnis peccati obedieotiæ volũtate ſuſcepta eſt. Ad eam quippe itu- *Ioan. 14.* rus eamq; paſſurus, hoc ait, Ecce venit princeps mũdi huius & in me nihil inueniet, ſed vt ſciant omnes quia K voluntatem patris mei facio, ſurgite eamus hinc. His dictis perrexit ad indebitam mortem. factus obediens *Philip. 2.* vſque ad mortem.

Cap. XXX. Quaprnpter illi qui dicunt, ſi primi hominis peccato factum eſt vt moreremur, Chriſti aduentu fieret, vt credentes in eum nõ moreremur. Et addunt qoaſi rationem dicentes, neque enim prçuaeicatoris tranſgreſsio plus nobis nocuit, quàm incarnatio vel redemptio profuit ſaluatoris. Cur nõ potius hoc attendunt, hoc audiunt, hoc ſine dubitatione credũt, quod Apoſtolus ſine ambiguitate locutus eſt, Quia pee hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum: ſicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in *1. Cor. 15.* Chriſto omnes viuificabũtur? neq; enim aliunde quàm de eorporis reſurrectione dicebat. Omnium ergo corporis mortem factam per vnum hominem dixit, & omnium corporis reſurrectionem in vitam æternam per vnum Chriſtũ futuram eſſe promiſit. Quomodo ergo plus nobis nocuit ille peccando, quàm iſte profuit redimendo, cum per illius peccatum temporaliter moriamur, per iſtius autem redemptionem noo ad temporalem vitam, ſed ad perpetuam reſurgamus? Noſtrum ergo corpus mortuum eſt propter peccatũ, Chriſti au- L tem corpus ſolum mortuum ſine peccato, vt fuſo ſanguioe ſine culpa, omnium culparum chirographa dele- *Coloſſ. 2.* rẽtur, quibus debitores qui io eũ credunt à diabolo antea tenebãtor. Et ideo ait, Hic eſt ſaoguis meus qui pro *Matt. 26.* multis effundetur in remiſsioneoi peccatorum.

Quare moriuntur & iuſti. Caput XXXI. Poterat autem etiam hoc donare credẽtibus, vt nec iſtius experirentur corporis mortem: ſed ſi hoc feciſſet, carni quędam fœlicitas adderetur, minueretur autem fidei fortitudo. Sic enim homines mortem iſtam timent, vt nõ ob aliud fœlices dicerẽt eſſe Chriſtianos, oiſi quòd mori omnino non poſſent. Ac per hoc nemo proptee illam vitam, quæ poſt iſtam mortẽ beata futura eſt, per virtutem etiam contemnendæ ipſius mortis ad Chriſti gratiam feſtinaret, ſed propter remouendam mortis moleſtiam delicatius crederetur in Chriſtum. Plus ergo gratiæ præſtitit, plus fidelibus ſuis ſine dubitatione donauit. Quid enim magnũ erat videndo nõ mori eos qui crederent, credere ſe non moriturom? Quanto eſt maius, quaoto fortius, quanto laudabilius ita credeee, vt ſe ſperet moriturus, ſine fine victurũ? Deniq; hoc *2. Retract. cap. 33.* qoibuſdam in fine largietur, vt mortem iſtam repentioa cõmutatione noo ſentiant, ſed ſimul cum reſurgen- *1. Theſſ. 4.* tibus rapiantur in oubibus obuiam Chriſto io aëra, & M ſic ſeoiper cum domino viuant. Et recte illis, quia oon erunt iam poſteri qui propter hoc credant non ſperãdo quod non vident, ſed amando quod videot. Quæ fides eſt eneruis & debilis, nec fides omnino dicenda, quandoquidẽ fides ita definita eſt, Fides eſt ſperãdorũ *Hebræ. 11.* ſubſtantia, conuictio rerum quæ noo videntur. Vnde etiam in eadem vbi & hoc ſcriptum eſt ad Hebręos epiſtola, cum cõſequenter eoumeraſſet quoſdam, qui deo fide placuerunt, ſecũdum fidem, inquit, mortui ſunt hi omnes, cũ non accepiſſent promiſsiones, ſed longe eas videntes & ſalutantes & confitentes, quia hoſpites & peregrini ſunt ſuper terram. Et paulopoſt eandem fidei laudẽ ita concluſit, Et omnes, inquit, teſtimonium conſecuti per fidem, nõ tulerunt promiſsiones dei: pro nobis enim meliora prouiderunt, ne ſine nobis perfecti perficerentur. Hæc laus fidei non eſſet, nec omnino, vt iam dixi, fides eſſet, ſi homines in credeodo præmia viſibilia ſequerẽtur: hoc eſt, ſi fidelibus merces immortalitatis in hoc ſeculo eedderetur. Hinc & ipſe dominus

mori

A mori voluit, vt quemadmodũ de illo ſcriptum eſt, per mortem euacuaret eum qui poteſtatem habebat mortis, id eſt diabolum, & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam rei erãt ſeruitutis. Hoc teſtimonio ſatis etiam illud monſtratur & mortem iſtam corporis *Gene.3.* principe atque authore diabolo, hoc eſt, ex peccato accidiſſe, quod ille perſuaſit. neq; enim ob aliud poteſtatem habere mortis veriſsime diceretur: Vnde ille qui ſine vllo peccato vel originali vel proprio moriebatur *Ioan.14.* dixit quod paulo ante cõmemoraui, Ecce veniet princeps mundi, id eſt diabolus, qui poteſtatem habet mortis, & in me nihil inueniet, id eſt peccati, propter quod homines mori fecit. Et quaſi diceretur ei, quare ergo moreris? Sed vt ſciant omnes, inquit, quia voluntatem patris mei facio, ſurgite eamus hinc: id eſt, vt moriar non habens mortis cauſam de peccato ſub authore peccati, ſed de obedientia & iuſtitia factus obediens vſque ad mortem. Et hoc ergo illo teſtimonio demonſtratũ eſt, & quòd timorem mortis fideles vincũt, ad agonem B ipſius fidei pertinere, qui profectò defuiſſet, ſi mox eſſet credentes immortalitas conſecuta.

Quur ſaluator Chriſtus reſurrexit. Ca.XXXII. Quamuis itaque multa dominus viſibilia miracula fecerit, vnde ipſa fides velut quibuſdam primordiis lacteſcentibus germinaret, & in ſuum robur ex illa teneritudine coaleſceret, tanto eſt enim fortior, quanto magis iam iſta non quærit, tamẽ illud quod promiſſum ſperamus, inuiſibiliter *Roma.1.* voluit expectari, vt iuſtus ex fide viueret, intantũ vt nec ipſe qui die tertio reſurrexit inter homines eſſe voluerit, ſed eis demonſtrato in ſua carne reſurrectionis exemplo, quos huius rei teſtes habere dignat⁹ eſt, in cœlũ aſcenderit, illorum quoq; ſe oculis auferẽs, nihilq; tale cuiuſquã eorum carni iam tribuẽs, quale in carne propria demõſtrauerat, vt & ipſi ex fide viuerent, eiuſq; iuſtitiæ, in qua ex fide viuitur, prẽmiũ quod poſtea erit viſibile, nũc interim per patientiam inuiſibiliter expectarent. Ad hunc intellectum credo etiam illud eſſe refe*Ioan.16.* rendum, quod ait de ſpiritu ſancto, Non poteſt ipſe venire niſi ego abiero. hoc enim erat dicere, nõ poteritis iuſte viuere ex fide, quod de meo dono, id eſt, de ſpiritu ſancto habebitis, niſi à veſtris oculis hoc quod intuemini abſtulero: vt ſpiritaliter cor veſtrũ inuiſibilia credẽdo proficiat. Hãc ex fide iuſtitiã identidẽ loquens de ſpiritu ſancto, ita cõmendat. Ille, inquit, arguet mun C dum de peccato, de iuſtitia & de iudicio. De peccato quidem, quia nõ crediderunt in me: de iuſtitia, quia ad patrem vado, & iam non videbitis me. Quia eſt iſta iuſtitia qua eum non viderent, niſi vt iuſtus ex fide viueret, & non reſpicientes quæ videntur, ſed quæ non videntur, ſpiritu ex fide ſpem iuſtitiæ expectaremus?

C.XXXIII. Qui autem dicunt, Si peccato mors iſta corporis accidiſſet, non vtiq; poſt remiſsionem peccatorum quam redemptor nobis tribuit moreremur, non intelligunt quomodo res quarũ reatum ne poſt hãc vitam obſint, deus ſoluit, tamẽ eas ad certamen fidei ſinit manere, vt per illas erudiantur & exerceantur proficientes in agone iuſtitiæ. Poſſet enim & alius hoc non intelligens di*Gene.3.* cere, Si propter peccatum dixit deus homini, In ſudore vultus tui edes panem tuum, & ſpinas & tribulos pariet tibi terra: quare & poſt remiſsionem peccatorum labor hic permanet, & hæc dura & aſpera parit etiam terra fidelium? Item ſi propter peccatum dictum eſt mulieri, In gemitu paries: cur etiam poſt peccatorum remiſsionem fœminæ fideles eoſdem dolores parturiendo patiuntur? Et tamen conſtat propter peccatum quod admiſerant, illos à deo primos homines hęc audiſſe atque meruiſſe, nec reſiſtit his verbis diuini libri quæ poſui D de labore hominis & de parturitione mulieris, niſi qui prorſus alien⁹ à fide catholica eiſdẽ literis aduerſatur.

Quur remiſſo peccato, pœna exigitur, Caput XXXIIII. Verum quia & tales non deſunt quemadmodum eis hac quæſtione propoſita reſpondemus dicentes, ante remiſsionem eſſe illa ſupplicia peccatorum, poſt remiſsionem autem certamina exercitationeſque iuſtorum: ita & illis quos de morte corporis ſimiliter mouet reſpondere debemus, vt eam & peccato accidiſſe fateamur, & poſt peccatorum remiſsionem, vt magnus timor eius à proficientibus ſuperetur, ad certamẽ nobis relictã eſſe non dedignemur. Si enim parua virtus eſſet *Gala.5.* fidei, quæ per dilectionem operatur, mortis metũ vincere non eſſet tanta martyrum gloria: nec dominus diceret, Maiorem hac charitatem nemo habet quàm vt *Ioan.15.* animam ſuam ponat pro amicis ſuis. Quod in epiſtola ſua Ioannes ita dicit, Sicut ille animam ſuam pro no*1.Ioan.3.* bis poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere. Nequaquam igitur in morte pro iuſtitia ſubeunda vel contemnenda laudaretur præcipua patientia, ſi E mortis non eſſet magna multùmque dura moleſtia. Cuius timorem qui vincit ex fide, magnam ipſius fidei comparat gloriam, iuſtàmque mercedem. Vnde mirãdum non eſt, & mortem corporis non fuiſſe euenturam homini niſi præceſsiſſet peccatum, cuius etiam talis pœna cõſequeretur: & poſt remiſsionem peccatorum eam fidelibus euenire, vt in eius timore vincendo exerceretur fortitudo iuſtitiæ. Caro enim quæ primo facta eſt, non erat caro peccati, in qua noluit homo inter delicias paradiſi ſeruare iuſtitiam. Vnde ſtatuit deus, vt poſt eius peccatum propagata caro peccati ad recipiendam iuſtitiam laboribus & moleſtiis niteretur. Propter hoc etiam de paradiſo eiectus Adam, contra Eden habita*Gene.3.* uit, id eſt, cõtra ſedem deliciarum, vt ſignificaret quòd in laboribus qui ſunt deliciis contrarij, erudienda eſſet caro peccati, quæ in deliciis obedientiam non ſeruauit antequam eſſet caro peccati. Sicut ergo illi primi homines poſtea iuſte viuẽdo, vnde merito creduntur per domini ſanguinem ab extremo ſupplicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad paradiſum reuocari: ſic & caro peccati etiam ſi remiſsis peccatis homo in ea iuſte vixerit, non continuo meretur eam mortem non perpeti quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid F nobis inſinuatum eſt de patriarcha Dauid in libro Re*2.Reg.12.* gnorum, ad quem Propheta cum miſſus eſſet, eiq; propter peccatum quod commiſerat, euentura mala ex iracundia dei comminaretur, cõfeſsione peccati veniam meruit, reſpondente Propheta, quòd illud ei flagitium facinúſque remiſſum ſit, & tamen conſecuta ſunt quæ deus fuerat cõminatus, vt ſic humiliaretur à filio. Quare & hic nõ dicitur, ſi deus propter peccatum illud fuerat comminatus, cur dimiſſo peccato quod erat minatus impleuit, niſi quia rectiſsime ſi ſic dictum fuerit, reſpõdebitur remiſsionẽ illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur æterna, ſubſecutum vero illius comminationis effectum, vt pietas hominis in illa humilitate exerceretur atq; probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum deus homini inflixit, & poſt peccatorum remiſsionem propter exercẽdam iuſtitiam non ademit.

Quod ſit Tcedere via media. Ca. XXXV. Teneamus ergo indeclinabilem fidei confeſsionem. Solus vnus eſt qui ſine peccato nat⁹ eſt, in ſimilitudine carnis peccati, ſine peccato vixit inter aliena peccata, ſine peccato mortu⁹ eſt propter noſtra peccata: non declinemus in dexteram *Roma.5.* aut in ſiniſtram. In dexterã enim declinare, eſt ſeipſum

G decipere dicẽdo ſe eſſe ſine peccato. In ſiniſtram autem per neſcio quam peruerſam atq; prauam ſecuritatem ſe Prouer. 4. tãquam impune dare peccatis. Vias enim quæ à dextris ſunt nouit dominus, qui ſolus ſine peccato eſt & noſtra poteſt delere peccata: peruerſæ autem ſunt quæ à ſiniſtris ſunt amicitię cum peccatis. Tales etiam illi viginti annorum adoleſcentuli figuram noui populi præmiſerunt, qui in terram promiſsionis intrarunt, qui nec in dexteram nec in ſiniſtram dicti ſunt declinaſſe: Non enim ea viginti annorũ ętas comparanda eſt innocentiæ paruulorũ: ſed, ni fallor, hic numerus myſticum aliquid adumbrat & reſonat. Vetus enim teſtamentum in quinq; Moyſi libris excellit, nouũ autem quatuor Euangeliorum authoritate pręfulget, qui numeri per ſe multiplicati ad vicenarium perueniunt, quater enim quini vel quinquies quaterni viginti ſunt. Talis populus, vt prædixi, eruditus in regno cœlorũ per duo teſtamenta vetus & nouũ, nõ declinãs in dexterã ſuperba præſumptione iuſtitiæ, neque in ſiniſtram ſecura delectatione peccati, in terram illam promiſsionis intrabit, vbi iam peccata vlterius nec nobis donanda optemus, nec in nobis punienda timeamus, ab illo redemptore liberati qui nõ venũdatus ſub peccato, redemit Iſraël ab omni-H bus iniquitatibus eius, ſiue propria cuiuſque vita cõmiſſis ſiue originaliter tracta. Non enim parum diuinarum ſcripturarum authoritati veritatique ceſſerunt.

Caput XXXVI. Qui etſi noluerunt literis ſuis aperte exprimere, paruulis remiſsionem neceſſariam peccatorũ, redemptionem tamen eis neceſſe eſſe confeſsi ſunt. Alio quippe verbo, etiam ipſo de Chriſtiana eruditione deprompto nihil aliud omnino dixerũt. Nec dubitandum eſſe his qui diuinas ſcripturas fideliter legunt, fideliter audiunt, fideliter tenent, ꝙ ab illa carne quæ prius voluptate peccati facta eſt caro peccati, deinceps per ſucceſſionem tranſeunte in omnes proſcriptione iniquitatis & mortis, caro ſit propagata peccati, excepta vna ſimilitudine carnis peccati, quæ tamen non eſſet, niſi eſſet caro peccati. De anima vero vtrum & ipſa eodem modo propagata, reatu qui ei dimittatur obſtricta ſit, neque enim poſſumus dicere, ſolam carnem paruuli, nõ etiam animam indigere ſaluatoris & redẽptoris auxilio, alienamq; ab ea eſſe gratiarum actione quæ in Pſalmis eſt, Pſal. 102. vbi legimus & dicimus, Benedic anima mea dominũ, & noli obliuiſci omnes retributiones eius, qui propiti⁹ fuit omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes lãguores tuos, qui redimit de corruptione vitam tuam, an I etiam non propagata, eoipſo quo carni peccati aggrauanda miſcetur, iam ipſius peccati remiſsione & ſua redemptione opus habeat, deo per ſummam præſcientiam iudicante, qui paruulorũ ab iſto reatu nõ mereantur abſolui, etiã qui nõdũ nati nihil alicubi propria ſua vita peregerunt vel boni vel mali, & quomodo deus etiam ſi non de traduce animas creat, non ſit tamen author reatus eiuſdem, propter quem redemptio ſacramenti neceſſaria eſt animæ paruuli, magna quæſtio eſt, aliamq; diſputationem deſiderat, eo tamen quãtum arbitror moderamine temperatam, vt magis inquiſitio cauta laudetur, quàm præcipitata reprehendatur aſſertio. Vbi enim de re obſcuriſsima diſputatur, nõ adiuuãtibus diuinarum ſcripturarũ certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana prẹſumptio, nihil faciens in partem alterã declinando. Etſi enim quodlibet horum, quemadmodum demonſtrari & explicari poſsit, ignorem, illud tamẽ credo, quòd etiam hinc diuinorũ eloquiorum clariſsima authoritas eſſet, ſi homo illud ſine diſpendio promiſſę ſalutis ignorare nõ poſſet. Ha-K bes elaboratũ, vtinam tam commodum quàm prolixũ pro meis viribus opus, cuius prolixitatẽ fortaſſe defenderem, niſi illud vererer facere defendendo prolixius.

Libri Secundi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, de peccatorum meritis & remiſsione, & de baptiſmo paruulorum, ad Marcellinum Epiſtola ſeu Liber tertius.

CHARISSIMO filio Marcellino, Auguſtinus Epiſcopus ſeruus Chriſti, ſeruorúmque Chriſti in domino ſalutem. Caput I. De quæſtionibus quas mihi propoſueras vt ad te aliquid ſcriberem aduerſus eos qui dicunt Adam etiam ſi non peccaſſet, fuiſſe moriturum, nec ex eius peccato quicquam ad eius poſteros propagando tranſiſſe: ma-L xime propter baptiſmum paruulorum quẽ more piiſſimo atque materno vniuerſa frequentat Eccleſia, & quòd in hac vita ſint, fuerint, futurique ſint filij hominum nullũ habentes omnino peccatum, iam duos prolixos abſolueram libros, quibus mihi viſus ſum nõ quidem omnibus omnium occurriſſe in hac cauſa motibus animorum, quod vel à me vel à quoquam vtrum fieri poſsit, ignoro, imò fieri non poſſe non dubito, ſed tamen egiſſe aliquid, quo de his rebus à maioribus traditæ fidei defenſores contra nouitates eorum qui aliter ſentiunt, nõ inermes vſquequaque conſiſterent. Verũ poſt paucisſimos dies legi Pelagij quædam ſcripta, viri vt audio ſancti, & non paruo profectu Chriſtiani, quæ in Pauli Apoſtoli Epiſtolas expoſitiones breuiſsimas continerent, atque ibi comperi cum ad illum veniſſet locum, vbi dicit Apoſtolus, per vnum hominem Roma. 5. peccatum intraſſe in mundum & per peccatũ mortem, atque ita in omnes homines pertranſiſſe, quandam eorum argumentationem qui negãt paruulos peccatum originale geſtare, quam fateor in illis tam longis voluminibus meis non refelli, quia in mentem mihi omni-M no non venerat quenquam poſſe talia cogitare, vel dicere: Quapropter quoniam illi operi, quod iam certo fine concluſeram, nihil addere volui, & ipſam eiſdẽ verbis quibus eam legi, & quid mihi contrà videatur, huic epiſtolæ inſerendum putaui. Sic ergo illa argu-Refellit Pelagium. mentatio poſita eſt, Hi autem, inquit, qui contra traducem peccati ſunt, ita illam impugnare nitũtur: Si Adæ, Caput II. inquiunt, peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergo & Chriſti iuſtitia etiam non credentibus prodeſt: quia ſimiliter, immo & magis dicit per vnum ſaluari, quàm per vnum ante perierunt. Huic ergo, vt dixi, argumento in illis duobus libris quos ad te ſcripſi nihil reſpondi, neque id mihi prorſus redarguendum propoſui. Nunc ergo prius illud attende, quemadmodum cum dicunt, Si Adæ peccatum etiam non peccantibus nocet, ergo & Chriſti iuſtitia etiam non credentibus prodeſt, abſurdiſsimum vtique & falſiſsimum iudicãt, vt Chriſti iuſtitia etiam non credentibus proſit, vnde putant confici nec primi hominis peccatum paruulis non peccantibus nocere potuiſſe, ſicut & Chriſti iuſtitia

A ſtitia prodeſſe illis non credentibus non poteſt. Dicant itaque, Chriſti iuſtitia quid baptizatis paruulis proſit. Dicant omnino quod volunt: Profectò enim ſi ſe Chriſtianos eſſe meminerunt, aliquid prodeſſe non ambigunt. Quodlibet igitur proſit, proteſſe ſicut etiam ipſi aſſerunt, non credentibus non podeſt. Vnde coguntur paruulos baptizatos in credentium numero deputare, & authoritati ſanctæ vbique Eccleſiæ conſentire, quæ fidelium nomine eos cenſet indignos, quibus iuſtitia Chriſti etiam ſecundum iſtos prodeſſe nõ niſi credentibus poſſet. Sicut ergo eorum per quos renaſcuntur, iuſtitiæ ſpiritus reſponſione ſua traiicit in eos fidem, quam voluntate propria nondum habere potuerũt: ſic eorum per quos naſcuntur caro peccati traiicit in eos noxam quam nondum vita propria contraxerunt. Et ſicut eos vitæ ſpiritus in Chriſto regenerat fideles, ſic eos corpus mortis in Adã generauerat peccatores: Illa enim carnalis generatio eſt, hæc ſpiritalis: illa facit filios carnis, hæc filios ſpiritus: illa filios mortis, hæc filios reſurrectionis: illa filios ſeculi, hæc filios dei: illa filios iræ, hæc filios miſericordiæ: ac per hoc illa peccato originali obligatos, iſta omnis peccati vinculo libera-
B tos. Poſtremo ad id quod intellectu perſpicaciſsimo aſſequi non valemus, authoritate diuina cõſentire cogamur: bene quòd ipſi nos admonent, iuſtitiã Chriſti niſi credẽtib⁹ prodeſſe nõ poſſe, & prodeſſe aliquid paruulis confitentur: vnde, vt diximus, neceſſe eſt eos baptizatos in credentium numero ſine vlla tergiuerſatione cõſtituant. Conſequenter igitur ſi non baptizentur, inter eos qui non credunt erunt, ac per hoc nec vitam ha-
Ioan. 3. bebunt, ſed ira dei manet ſuper eos: Quoniam qui non credit filio, non habebit vitam ſed ira dei manet ſuper
Ibidem. eum. Et iudicati ſunt, quoniam qui nõ credit iam iudi-
Mar. 16. catus eſt. Et cõdemnabuntur, quoniam qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui autem non crediderit, condemnabitur. Iam nunc videant iſti, qua iuſtitia tentent vel conentur aſſerere, nõ ad vitam æternã, ſed ad irã dei pertinere & diuinitus iudicari atque damnari homines qui ſine peccato ſunt, ſi quemadmodum proprium, ita nullum in eis eſt etiam originale peccatum. Iam cæteris quæ Pelagius inſinuat eos dicere, qui cõtra originale peccatũ diſputant, in illis duobus prolixi mei operis libris ſatis quantum arbitror dilucideq; reſpõdi.
C Quod & ſi quibuſdam vel parum vel obſcurum videbitur, dent veniam, & componant cum eis, qui fortaſſe illud non quia parum eſt, ſed quia nimium reprehendunt, & qui ea quæ pro natura quæſtionum dilucide dicta exiſtimo, adhuc non intelligunt, non mihi calumnientur pro negligentia vel pro meæ facultatis indigentia, ſed deũ potius pro accipienda intelligentia de-
Argumẽta precentur. Veruntamen nos non negligenter opor-
Pelagiano- tet aduertere iſtum, ſicut eum qui nouerunt, loquuntur
rũ. Ca. III. bonum ac prædicandum virum, hanc argumentationẽ contra peccati propaginẽ, non ex propria intuliſſe perſona, ſed quid illi dicant qui eam non approbant intimaſſe: nec ſolũ hoc quod modo propoſui eiq; reſpõdi, verumetiam cætera quibus me in illis libris iam reſpondiſſe recolui. Nam cum dixiſſet, Si Adæ, inquiunt, peccatum etiã non peccantibus nocuit, ergo & Chriſti iuſtitia etiam non credentibus prodeſt. quod in iis quæ reſpondi cernis quàm non ſolum non expugnet quod dicimus, ſed etiam nos admoneat quid dicamus, ſecutus adiunxit: Deinde aiunt, Si baptiſmus mundat antiquum illud delictum, qui de duobus baptizatis nati fuerint, debent hoc carere peccato: nõ enim potuerunt ad

poſteros tranſmittere, quod ipſi minime habuerunt. Il- D
lud quoque accedit, inquit, quia ſi anima non eſt ex traduce, ſed ſola caro, ipſa tantum habet traducem peccati, & ipſa ſola pœnam meretur, iniuſtum eſſe dicentes, vt hodie nata anima non ex maſſa Adæ, tam antiquum peccatum portet alienum. Dicunt etiam, inquit, nulla ratione concedi, vt deus qui propria peccata remittit, imputet aliena. Vidèſne obſecro quemadmodum hoc totum Pelagius non ex ſua, ſed ex aliorum perſona indiderit ſcriptis ſuis, vſqueadeo ſciens hanc neſcio quã eſſe nouitatem, quæ contra antiquam Eccleſiæ inſitam opinionem ſonare nunc cœperit, vt eam ipſe confiteri aut verecundatus aut veritus fuerit. Et forte hoc ipſe non ſentit quòd ſine peccato naſcatur homo, cui fatetur neceſſarium eſſe baptiſmum, in quo fit remiſsio peccatorum, & quòd ſine baptiſmo damnetur homo, quẽ neceſſe eſt non baptizatum in non credentibus deputari, quia vtique ſcriptura euangelica fallere nõ poteſt,
in qua apertiſsime legitur, Qui nõ crediderit condem- *Marci 16.*
nabitur. Poſtremo quòd ſine baptiſmo imago dei non
admittatur ad regnum dei, quoniam niſi quis renatus *Ioan. 3.*
fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum
dei, atque ita vel in æternam mortem ſine peccato præ- E
cipitetur, vel quod eſt abſurdius, extra regnum dei habeat vitam æternam, cum dominus prædicens quid
ſuis in fine dicturus ſit, Venite benedicti patris mei, *Matth. 25.*
percipite regnũ quod vobis paratum eſt ab initio mũdi: manifeſtauerit etiam quid ſit ipſum regnum quod dicebat, ita concludens, Sic ibunt illi in ambuſtionem æternam, iuſti autem in vitam æternam. Hæc ergo & alia quæ hunc ſequuntur errorem, nimium peruerſa &
Chriſtianæ repugnantia veritati, credo quòd vir ille *Pelagij*
tam egregie Chriſtianus omnino non ſentiat. Sed fieri *laus.*
poteſt, vt etiam iſtorum argumentis, qui contra peccati traducem ſentiũt, adhuc fortaſſe ita moueatur vt audire vel noſſe quid contra eos dicatur expectet, & ideo quid illi dicant qui contra peccati traducem ſentiunt, nec tacere voluit, vt quæſtio diſcutienda inſinuaretur, & à perſona ſua remouit, ne hoc etiam ipſe ſentire iudicaretur. Ego autem etſi refellere iſtorum argu- *Ieſus etiam*
menta non valeam, video tamen inhærendum eſſe iis *infantium*
quę in ſcripturis ſunt apertiſsima, vt ex his reuelentur *Ieſus eſt.*
obſcura: aut ſi mens nondum eſt idonea, quæ poſsit ea *Cap. IIII.*
vel demonſtrata cernere, vel abſtruſa inueſtigare, ſine vlla hæſitatione credantur. Quid autẽ apertius tot tan- F
tiſq; teſtimoniis diuinorum eloquiorum, quibus dilucidiſsime apparet, nec præter Chriſti ſocietatem ad vitam ſalutẽmque æternam poſſe quenquam hominum peruenire, nec diuino iudicio poſſe aliquẽ iniuſte damnari: hoc eſt, ab illa vita ac ſalute ſeparari? Vnde fit conſequens, vt quoniam nihil agitur aliud cum paruuli baptizantur, niſi vt incorporentur Eccleſiæ, id eſt, Chriſti corpori membriſque ſocientur, manifeſtum ſit eos ad damnationem niſi hoc eis collatum fuerit pertinere, non autem damnari poſſent ſi peccatum vtiq; non haberent. Hoc quia illa ætas nullum in vita propria contrahere potuit, reſtat intelligere, vel ſi hoc nondũ poſſumus, ſaltem credere, trahere paruulos originale peccatũ. Ac per hoc ſi ambigui aliquid habent verba Apo-
ſtolica quibus dicit, Per vnum hominem peccatũ in- *Roma. 5.*
trauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, poſſuntq; in aliam duci trans-
ferriq; ſententiam: nunquid & illud ambiguum eſt, Niſi *Ioan. 3.*
quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introi-
re in regnum dei? Nunquid & illud, Vocabis nomen *Matth. 1.*

G eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populũ ſuum à peccatis eorum? Nunquid etiam illud, Quia non eſt opus *Math. 9.* ſanis medicus, ſed ægrotantibus: hoc eſt, quia non eſt neceſſarius Ieſus eis qui non habent peccatum, ſed eis *Ioan. 6.* qui ſaluandi ſunt à peccato? Nũquid etiam illud, Quia niſi manducauerint homines carnẽ eius, hoc eſt, participes facti fuerint corporis eius, non habebunt vitam? His atque huiuſmodi aliis quæ nunc prætereo teſtimoniis diuina luce clariſsimis, diuina authoritate certiſsimis, nũne veritas ſine vlla ambiguitate proclamat, nõ ſolum in regnum dei non baptizatos paruulos intrare non poſſe, ſed nec vitam æternam poſſe habere præter Christi corpus, cui vt incorporentur, ſacramẽto baptiſmatis imbuuntur? Nónne veritas ſine vlla dubitatione teſtatur, eos non ob aliud ad Ieſum, hoc eſt, ad ſaluatorem & ad medicum Chriſtum piis geſtãtium manibus ferri, niſi vt per medicinam ſacramentorum eius poſſint à peccati peſte ſanari?

Baptiſmus paruulorũ. Cap. V.

Quid ergo cunctamur Apoſtoli verba de quibus forte dubitamus, etiam ipſa ſic intelligere, vt his congruant teſtimoniis, de quibus dubitare non poſſumus? Quanquam toto ipſo loco, vbi per vnius peccatum multorum condemnationẽ, & per H vnius iuſtitiam multorũ iuſtificationem Apoſtolus lo- *Roma. 5.* quitur, nihil mihi videatur ambigui, niſi quòd ait Adã formam futuri. Hoc enim reuera non ſolum huic ſententiæ conuenit, qua intelligitur futuros eius poſteros, & eadem forma cum peccato eſſe generatos, ſed etiam in alios & alios intellectus poſſunt hæc verba deduci. Nam & nos aliud inde aliquãdo diximus, & aliud fortaſſe dicemus, quod tamen huic intellectui non ſit aduerſum, & ipſe Pelagius nõ vno modo id expoſuit. Cætera vero quæ ibi dicũtur, ſi diligẽter aduertantur, atq; tractentur, ſicut in primo duorũ illorum libro vtcunq; conatus ſum, etiam ſi ſubobſcurum pariunt rerum ipſarum neceſsitate ſermonẽ, non tamen poterunt alium ſenſum habere, niſi per quem factum eſt vt antiquitus vniuerſa Eccleſia retineret, fideles paruulos originalis peccati remiſsionem per Chriſti baptiſmum conſecutos. Vnde non immerito beatus Cyprianus ſatis oſtendit quàm hoc ab initio creditum & intellectum ſeruet I Eccleſia, qui cum paruulos à materno vtero recentiſsimos iam idoneos ad percipiendum Chriſti baptiſmum aſſereret, quoniam conſultus fuerat, vtrum hoc ante octauum diem fieri deberet, quantum potuit conatus eſt eos demonſtrare perfectos, ne quis quaſi pro numero dierũ, quia octauo antea circũcidebantur infantes, eos adhuc perficiendos exiſtimaret. Sed cum magnum eis defenſionis patrocinium præſtitiſſet, ab originali tamẽ peccato eos non immunes eſſe confeſſus eſt, quia ſi hoc negaret, ipſi⁹ baptiſmi cauſam propter quem percipiẽdum eos defendebat, auferret. Potes ipſam epiſtolam memorati martyris de baptizãdis paruulis legere ſi volueris, neque enim poteſt deeſſe Carthagini. Verum in hanc etiam noſtram, quantum præſentium quæſtioni ſatis viſum eſt, pauca inde transferenda arbitratus ſum, quę prudenter attende.

Cyprianus in epiſtola de baptizãdis paruulis. Gene. 17.

Quantum vero, inquit, ad cauſam infantium pertinet, quos dixiſti intra ſecundũ vel tertium diem quo nati ſunt conſtitutos, baptizari non oportere, & conſiderandam eſſe legem circunciſionis antiquæ, vt intra octauum diem eum qui natus eſt baptizãdum & ſanctificandum non putares, longe aliud in concilio noſtro omnibus viſum eſt. In hoc enim quod tu putabas eſſe faciendũ, nemo cõſenſit, ſed vniuerſi potius iudicauimus, nulli hominum nato miſericordiam dei & gratiam denegãdam: Nam cum dominus in Euangelio dicat, Filius hominis non venit ani- K mas hominum perdere, ſed ſaluare: *Lucæ 19.* quantum in nobis eſt, ſi fieri potuerit, nulla anima perdenda eſt. Aduertis ne quid dicat, quemadmodũ ſentiat, non tantum carni ſed animæ quoque infantis exitiabile eſſe atque mortiferum ſine illo ſalutari ſacramento exire de hac vita? Vnde ſi iam nihil aliud diceret, intelligere noſtrũ fuit ſine peccato animam perire non poſſe. Sed vide paulopoſt defendens innocentiam paruulorum, quid tandem de illis apertiſsime fateatur. Cæterum ſi homines, inquit, impedire aliquid ad cõſecutionem gratiæ poſſet, magis adultus & prouectos & maiores natu poſſent impedire peccata grauiora. Porrò autem ſi etiam grauiſsimis delictoribus & in deum multum antè peccantibus, cum poſtea crediderint, remiſſa peccatorum datur, & à baptiſmo atque gratia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet infans qui recens natus nihil peccauit, niſi quòd ſecundũ Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit, qui ad remiſſam peccatorũ accipiendam in hoc ipſo facilius accedit, quòd illi remittuntur nõ propria ſed aliena peccata? Vides quanta fiducia ex antiqua & indubitata fidei regula vir tantus iſta loquatur? Quia hęc do L cuméta certiſsima ideo protulit, vt illud quod erat incertum, vnde conſuluerat ille cui reſcribit, & vnde cõcilij decretum conſtitutum eſſe commemorat, vt ſcilicet etiam ante octauum diem ex quo die natus eſſet infans, eũ ſi afferretur, baptizare nemo dubitaret, per hæc firmaméta probaretur. Neque enim hoc tunc quaſi nouum aut quaſi aliqua cuiuſquam contradictione pulſatum, cõcilio ſtatuebatur ſeu firmabatur, quòd obſtricti originali peccato tenerentur infantes: ſed cum illic illa conſultatio verſaretur, & diſceptaretur propter legem circunciſionis, vtrum eos & ante octauum diem baptizari oporteret, ideo ei qui hoc negabat, nemo cõſenſit, quia iam non conſulendum nec diſceptandum, ſed firmum certumq; habebatur, animam ſaluti æternæ perituram, ſi hanc vitã ſine illius ſacramenti conſecutione finiret, quamuis ab vtero recẽtiſsimi paruuli ſolo reatu eſſent peccati originalis obſtricti. Quare illis etſi multo facilior quòd alienorum, ſed tamen eſſet neceſſaria remiſsio peccatorum. His certis, illa incerta de octauo die quæſtio diſſoluta eſt, atque in concilio iudicatũ, homini nato, ne in æternũ pereat, omni die licere ſuccurrere, cum etiam de ipſa carnali circunciſione ratio M redderetur, quòd vmbra eſſet futuri, non quòd intelligeremus etiam baptiſmum octauo ex quo natus eſt homo die dari oportere, ſed nos in Chriſti reſurrectione ſpiritaliter circũcidi, qui tertio quidem poſt diem paſſionis, in diebus tamen hebdomadarum, quibus tempora prouoluuntur, octauo, hoc eſt, poſt ſabbatum primo die à mortuis reſurrexit.

De paruulis, veteres nihil dubitarunt. Cap. VI.

Et nunc neſcio cuius nouæ diſputationis audacia quidam nobis facere conantur incertum, quod maiores noſtri ad diſſoluenda quędam, quæ nonnullis videbantur incerta, tanquam certiſsimum proferebãt. Quando enim primitus hoc diſputari cœperit, neſcio. Illud tamen ſcio, quòd ſanctus Hieronymus, qui hodièque in literis Eccleſiaſticis tam excellentis doctrinæ fama ac labore verſatur, ad quaſdam ſoluendas in ſuis libris quęſtiones, etiam hoc certiſsimum adhibet ſine vlla diſceptatione documẽtum. Nam in eo quod in Ionam Prophetam ſcripſit, cum ad *Hiero. ſuper Ionam.* cum veniſſet locum, vbi cõmemorantur etiam paruuli ieiunio caſtigati, Maior, inquit, ætas incipit, & vſque ad minorem peruenit. Nullus enim abſque peccato, nec ſi *Iob. 25.*

vnius

A vnius quidem diei fuerit vita eius,& innumerabiles anni vitæ illius. Si enim ſtellæ mundæ non ſunt in conſpectu dei,quãto magis vermis & putredo, & ij qui peccato offendẽtis Adam tenentur obnoxij?Hunc doctiſſimum virum ſi facile interrogare poſſem*, quàm multos vtriuſque linguę diuinarum ſcripturarum tractatores, & Chriſtianarum diſputationum ſcriptores cõmemoraret,qui non aliud ex quo Chriſti Eccleſia eſt conſtituta ſenſerunt,non aliud à maioribus acceperũt,non aliud poſteris tradiderunt?Ego quidem quanuis longe pauciora legerim, nõ memini me aliud audiſſe à Chriſtianis qui vtrunque accipiunt teſtamẽtum, non ſolum in catholica Eccleſia , verũetiam in qualibet hæreſi vel ſchiſmate conſtitutis,nõ memini me aliud legiſſe apud eos quos de his rebus aliquid ſcribentes legere potui, qui ſcripturas canonicas ſequerentur , vel ſequi ſe crederent credive voluiſſent. Vnde nobis hoc negotium repente emerſerit neſcio. Nam ante paruum tempus à quibuſdam tranſitorie colloquentibus curſim mihi aures perſtrictę ſunt, cũ illic apud Carthaginem eſſemus, non ideo paruulos baptizari , vt remiſsionem accipiãt peccatorum,ſed vt ſanctificentur in Chriſto . Qua nouitate permotus , & quia opportunum nõ fuit, vt cõtrà
B aliquid dicerem,& nõ tales homines erant de quorum eſſem authoritate ſolicitus, facile hoc in tranſactis atq; abolitis habui.Et ecce contra Eccleſiã iam ſtudio flammante defenditur, ecce ſcribendo etiam memoriæ cõmendatur , ecce res in hoc diſcriminis adducitur , vt hinc etiam à fratribus conſulamur, ecce contrà diſputare atq; ſcribere cogimur.

Cap.VII. Iouiniani error.

Ante paucos annos Romæ quidam extitit Iouinianus nomine , qui ſanctimonialibus etiam ætate prouectioribus nuptias perſuaſiſſe dicitur , nõ illiciendo quò earum aliquam ducere vellet vxorem , ſed diſputando virgines ſanctimoniæ dicatas,nihil amplius fidelibus cõiugatis apud deum habere meritorum : Nũquam tamen ei hoc commentum venit in mentem , vt aſſerere conaretur ſine originali peccato naſci hominum filios. Et vtiq; ſi hoc aſtrueret, multo procliuius vellent fœminæ nubere , fœtus mundiſsimos parituræ . Huius ſanè ſcripta,nam & ſcribere auſus eſt, cum fratres ad Hieronymum refellenda miſiſſent, non ſolum in eis nihil tale cõperit, verumetiam ad quædam eius vana refutanda hoc tanquam certiſsimum de hominis originali peccato, vnde vtique nec
C ipſum dubitare credebat , inter multa ſua documenta
1.Ioan.2. deprompſit.Id agentis hęc verba ſunt,Qui dicit ſe, inquit, in Chriſto manere , debet ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare. Eligat aduerſarius è duobus quod vult, optionem ei damus, manet in Chriſto, an non manet? Si manet,ita ergo ambulet vt Chriſtus: Si autem temerarium eſt ſimilitudinem virtutum domini polliceri, non manet in Chriſto,quia nõ ingreditur vt Chriſtus.
1.Petri.2. Ille peccatum non fecit , neq; inuentus eſt dolus in ore eius , qui cum malediceretur non remaledixit, & tan-
Eſaiæ 53. quam agnus coram tondente,ſic non aperuit os ſuum:
Ioan.14. ad quem venit princeps mundi iſtius & inuenit in eo
2.Corin.5. nihil,qui cum peccatum non feciſſet,pro nobis pecca-
Iacobi 3. tum eũ fecit deus . Nos autem iuxta Epiſtolam Iacobi,
Iob 25. multa peccamus omnes , & nemo mundus à peccatis,
Prouer.20. nec ſi vnius quidẽ diei fuerit vita eius . Quis enim gloriabitur caſtum ſe habere cor , aut quis confidet mun-
Roma.5. dum ſe eſſe à peccatis? Tenemúrque rei in ſimilitudine
Pſal.50. præuaricationis Adam. Vnde & Dauid,Ecce,inquit,in iniquitatibus cõceptus ſum , & in delictis concepit me mater mea. Hæc non ideo commemoraui,quòd diſputatorum quorumlibet ſentẽtiis tanquam canonica au- D
thoritate nitamur,ſed vt appareat ab initio vſq; ad pręſens tempus quo iſta nouitas orta eſt, hoc de originali peccato apud Eccleſiæ fidem tanta conſtantia cuſtoditum , vt ab eis qui dominica tractarent eloquia , magis certiſsimum proferretur ad alia falſa refutanda, quàm id tanquam falſum refutari ab aliquo tentaretur. Cæterum in ſanctis canonicis libris viget huius ſentẽtię clariſsima & pleniſsima authoritas,clamat Apoſtolus, Per *Roma.5.* vnum hominem peccatum intrauit in mundum,& per peccatum mors , & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Vnde nec illud liquide dici poteſt , quòd peccatum Adæ etiam non peccãtibus nocuit,cum ſcriptura dicat,in quo omnes peccauerũt. Nec ſic dicuntur iſta aliena peccata,tanquam omnino ad paruulos non pertineant,ſiquidem in Adam omnes tunc peccauerunt , quando in eius natura illa inſita, in qua eos gignere poterat,adhuc omnes ille vnus fuerũt, ſed dicuntur aliena,quia nondũ ipſi agebant vitas proprias,ſed quicquid erat in futura propagine,vita vnius hominis continebat.

Interrogant multi quæ ipſi non poſſunt explicare.

Nulla, inquiunt, ratione conceditur , vt deus qui propria peccata remittit, imputet aliena.Remittit, ſed ſpiritu regeneratis, non carne ge- E neratis.Imputat vero nõ iam aliena,ſed propria:Aliena quippe erant quãdo hi qui ea propagata portarent nõdum erant:nunc vero carnali generatione iam eorum ſunt quibus nõdũ ſpiritali regeneratione dimiſſa ſunt.

Cap.VIII.

Sed ſi baptiſmus,inquiunt,mundat antiquum illud delictũ, qui de duobus baptizatis nati fuerint , debẽt hoc carere peccato: Non enim potuerunt ad poſteros trãſmittere, quod ipſi minime habuerunt . Ecce vnde plerunque cõualeſcit error, cum homines idonei ſunt his rebus interrogandis,quibus intelligendis nõ ſunt idonei.Cui enim auditori,vel quibus explicem verbis,quomodo mortalia vitioſa primordia non obſint eis, qui aliis primordiis immortalibus inchoati ſunt , & tamen obſint eis quos iidem ipſi , quibus iam non obſunt , ex eiſdem vitioſis primordiis generauerint, quomodo id intelligat homo cuius tardiuſculam mentem impedit & ſuæ ſententiæ præiudicium,& peruicacię grauiſsimę vinculum? Veruntamen ſi aduerſus eos mihi eſſet cauſa iſta ſuſcepta, qui omnino paruulos baptizari prohiberent,aut ſuperfluò baptizari contenderent,dicentes eos ex fidelibus natos, parentũ meritum neceſſario cõſequi , tunc deberem ad hanc opinionem conuincen- F dam laborioſius fortaſsis & operoſius excitari. Tunc ſi mihi apud obtuſos & contentioſos propter rerum naturæ obſcuritatem difficultas refellendi falſa,& perſuadendi vera reſiſteret , ad hæc forte quæ in vſu atque in promptu eſſent exempla confugerem,vicisſimq; interrogarẽ, vt quia eos moueret , quomodo peccatũ quod mundatur per baptiſmum , maneat in eis quos genuerint baptizati , ipſi explicarent , quomodo præputium quod per circunciſionem aufertur , maneat in eis quos genuerint circunciſi, quomodo etiam palea quæ operę humano tanta diligentia ſeparatur , maneat in fructu qui de purgato tritico naſcitur .

Vt ex circũciſo naſcitur incircũciſus, ita ex baptizato baptizandus.

His & talibus forſitan vtcunque conarer exemplis perſuadere hominibus, qui mundationis ſacramenta ſuperfluò filiis mundatorum crederent adhiberi,quàm recto cõſilio baptizatorum paruuli baptizentur,quanquam fieri poſsit vt homini habenti vtrunque ſemen,& mortis in carne,& immortalitatis in ſpiritu,non obſit regenerato per ſpiritum , quod obeſt eius filio generato per carnem, ſitq; in iſto remiſsione mundatum,quod ſit etiam in illo ſi-

Cap IX.

G mili remiſsione, velut circũciſione, velut trituratione ac ventilatione mundandum. Nunc vero quandoquidem cum eis agimus, qui confitentur baptizatorum filios baptizandos, quãto melius ſic agimus vt dicamus vos, qui aſſeritis de hominibus à peccati labe mundatis ſine peccato naſci filios debuiſſe, cur non attenditis eo modo vobis poſſe dici de Chriſtianis parentibus Chriſtianos naſci filios debuiſſe? Cur ergo eos Chriſtianos fieri debere cenſetis? Nunquid in eorum parentibus corpus Chriſtianum non erat, quibus dictum eſt, Neſcitis quia corpora veſtra membra ſunt Chriſti? An forte corpus quidẽ Chriſtianum de Chriſtianis parẽtibus natum eſt, ſed non Chriſtianam animam accepit? Hoc vero multo eſt mirabilius, nãque vtrumlibet de anima ſentiatis, quia profecto cum Apoſtolo non eam creditis antequã naſceretur aliquid egiſſe boni aut mali, aut de traduce attracta eſt, & ſimiliter vt corpus de Chriſtianis Chriſtianum, ſic anima etiã Chriſtiana eſſe debuit, aut à Chriſto creata, vel in Chriſtiano corpore, vel propter Chriſtianum corpus Chriſtiana debuit ſeu creari ſeu mitti: Niſi forte dicetis Chriſtianos homines

1. Cor. 6.

Roma. 9.

H Chriſtianũ corpus gignere potuiſſe, & ipſum Chriſtũ animã Chriſtianã non potuiſſe procreare. Cedite itaq; veritati, & videte ſicut fieri potuit, quod & vos fatemini, vt de Chriſtianis nõ Chriſtianus, de membris Chriſti non membrum Chriſti, atque vt occurramus etiam omnibus, qui licet falſo, tamen quocunque religionis nomine detinentur, de conſecratis non conſecratus, ita etiam fieri vt de mundatis non mundatus naſcatur. Quid reſpondebitis, quare de Chriſtianis non Chriſtianus naſcatur, niſi quia non facit generatio, ſed regeneratio Chriſtianos? Hanc igitur vobis reddite rationẽ, quia ſimiliter à peccatis nemo naſcendo, ſed omnes renaſcendo mundantur. Ac per hoc de hominibus ideo mũdatis, quoniam renatis, homo qui naſcitur renaſcitur, vt etiam ipſe mundetur. Potuerunt enim parentes ad poſteros tranſmittere, quod ipſi minime habuerunt. Non ſolum ſicut frumenta paleam, & præputium circuncisus, ſed etiam quod & vos dicitis, fideles infidelitatem in poſteros traiiciunt, quod non eſt iam illorum per ſpiritum regeneratorum, ſed quo in carne generati ſunt, mortalis ſeminis vitium. Nam vtiq; quos paruulos per ſacramentum fidelium fideles faciendos

I eſſe iudicatis, infideles natos ex parentibus fidelibus nõ negatis. At enim ſi anima non eſt ex traduce, ſed ſola caro, ipſa tãtum habet traducem peccati, & ipſa ſola pœnam meretur. hoc enim ſentiunt iniuſtum eſſe dicentes, vt hodie nata anima nõ ex maſſa Adæ tam antiquum peccatum portet alienum. Attende obſecro te quemadmodum circũſpectus vir Pelagius, nam ex eius libro hęc quę modo poſui verba trãſcripſi, ſenſit quàm in difficili de anima quæſtione verſetur: Non enim ait, quia anima non eſt ex traduce: ſed, ſi anima non eſt ex traduce: rectiſsime faciens de re tã obſcura, de qua nulla in ſcripturis ſanctis certa & aperta teſtimonia poſſumus inuenire, aut difficillime poſſumus, cunctanter loqui potius quàm fidẽter. Quapropter ego quoque huic propoſitioni non præcipiti aſſertione reſpõdeo. Si anima nõ eſt ex traduce, ergo quę iſta iuſtitia eſt, vt recens creata & ab omni delicto prorſus immunis, ab omni peccati contagione penitus libera, paſsiones carnis diuerſosq; cruciatus, & quod eſt horribilius, etiam dæmonum incurſus in paruulis ſuſtinere cogatur? Neq; enim aliquid horum caro ſic patitur, vt nõ ibi anima potius quæ viuit ac ſentit, pœnas luat. Hoc enim ſi iuſtũ oſten-

Anima nõ ex traduce.
Cap. X.

Pelagium laudat.

ditur, ſic etiã oſtendi poteſt qua iuſtitia in carne quoq; K peccati ſubeat originale peccatum, baptiſmatis ſacramento & gratiæ miſeratione mundandũ. Si autẽ illud oſtendi non poteſt, neque hoc poſſe arbitror. Aut ergo vtrunque occultum feramus, & nos homines eſſe meminerimus, aut aliâs aliud de anima opus ſi neceſſe videbitur cautela ſobria diſputando moliamur. Nunc tamẽ illud quod ait Apoſtolus, Per vnũ hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt: ſic accipiamus, ne tot tantisq; apertiſsimis diuinarum ſcripturarum teſtimoniis, quibus docemur pręter Chriſti ſocietatem quæ in illo & cum illo fit, cũ ſacramentis eius imbuimur, & eius membris incorporamur, vitam ſalutemq; æternam adipiſci neminem poſſe, nimis inſipiẽter atque infœliciter repugnare iudicemur. Neque enim alio ſenſu dictum eſt ad Romanos, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, atque ita in omnes homines pertrãiit, quàm alio loco quod dictum eſt ad Corinthios, Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto omnes viuificabuntur. Nemo quippe ambigit L hoc ibi de corporis morte dictum, quoniam de reſurrectione corporis magna Apoſtoli intẽtione quęſtio verſabatur, & ideo videtur ibi de peccato tacuiſſe, quia nõ erat quæſtio de iuſtitia. Hic autẽ ad Romanos vtrunq; poſuit, & vtrunque diutiſsime commendauit, peccatũ in Adam, iuſtitiam in Chriſto: & mortem in Adam, vitam in Chriſto: quæ omnia verba ſermonis Apoſtolici quantum potui ſatisq; viſum eſt, in primo, vt iam dixi, duorum illorum libro perſcrutatus aperui. Quanquam iam ad Corinthios locum ipſum de reſurrectione domini tractatum ſic in fine concluſerit, vt nos dubitare non ſineret, mortem quoque corporis merito acci-diſſe peccati. cũ enim dixiſſet, Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem: Cum autem corruptibile hoc indutum fuerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet, inquit, ſermo qui ſcriptus eſt, Abſorpta eſt mors in victoria, vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors aculeus tuus: Deinde ſubiecit, Aculeus autem mortis eſt peccatum, virtus vero peccati lex. Quia ergo M ſicut Apoſtoli apertiſsima verba declarant, eo abſorbebitur mors in victoria, quo corruptibile & mortale hoc induet incorruptionem & immortalitatẽ, id eſt, quo viuificabit deꝰ & mortalia corpora noſtra propter habitantem ſpiritũ eius in nobis: manifeſtum eſt & huius mortis corporis, quæ reſurrectioni carnis cõtraria eſt, aculeum fuiſſe peccatum: aculeum autem quo mors facta eſt, non quẽ mors fecit: peccato enim morimur, nõ morte peccamus. Sic itaque dictũ eſt, aculeus mortis, quomodo lignum vitæ, nõ quod hominis vita faceret, ſed quo vita hominis fieret: & quomodo lignum ſcientiæ, per quod ſcientia fieret hominis, nõ quod per ſuam ſcientiam fecerit homo. Sic ergo & aculeus mortis, quo mors facta eſt, nõ quem mors fecerit. Sic enim dicimꝰ & poculũ mortis, quo aliquis mortuus ſit vel mori poſſit, nõ quod moriẽs mortuúsve cõfecerit. Aculeus itaq; mortis peccatũ eſt, peccati punctu mortificatũ eſt genꝰ humanum. Quid adhuc quærimus cuius mortis, vtrũ animę, an corporis? Vtrum primæ qua nũc omnes morimur, an ſecundæ qua tũc impij morientur? Nulla cauſa eſt exagitandi quęſtionẽ, nullus tergiuerſandi locus, Apoſtoli verba quibꝰ id agebat, interrogata reſpõdent.

Aculeus mortis quid
Cap. XI.
Roma. 5.

1. Corin. 15.

Ibidem.

Oſee. 13.

Roma. 8.

1. Cor. 15.

Cum

A Cum mortale hoc,inquit,induerit immortalitatē,tunc
fiet ſermo qui ſcriptus eſt , Abſorpta eſt mora in victo-
ria. vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors aculeus tuus?
Aculeus autē mortis peccatum,virtus vero peccati lex.
De reſurrectione corporis agebat , qua abſorbebitur
mors in victoria cum mortale hoc induerit immorta-
litatē. Tunc ipſi morti inſultabitur,quæ in victoria re-
ſurrectionis corporis abſorbebitur. Tūc ei dicetur,vbi
eſt mors victoria tua ? vbi eſt mors aculeus tuus?Morti
ergo corporis hoc dicetur. Hāc enim abſorbebit victo
rioſa immortalitas , cū mortale hoc immortalitate in-
duetur. Morti, inquam , corporis tunc dicetur, vbi eſt
mors victoria tua,qua hic omnes ſic viceras,vt etiā dei
filius tecum confligeret, teq; non vitando ſed ſuſcipiē-
do ſuperaret ? Viciſti in morientibus, victa es in reſur-
gētibus. Victoria tua qua abſorbueras corpora morien-
tium,temporalis fuit:victoria noſtra qua in corporib⁹
abſorpta es reſurgentium,æterna conſtabit. Vbi eſt acu
leus tuus ? hoc eſt peccatum,quo puncti & venenati ſu-
mus, vt etiā in noſtris corporibus fieres, & ea iam lon-
1. Cor. 15. go tempore poſsideres ? Aculeus autem mortis eſt pec-
B catum,virtus vero peccati lex. Peccauimus in vno om-
nes,vt moreremur in vno omnes: accepimus legem nō
vt emendatione finiremus peccatum, ſed vt tranſgreſ-
Roma. 5. ſione augeremus. Lex enim ſubintrauit vt abūdaret pec-
Galat. 3. catū,& concluſit ſcriptura omnia ſub peccato. Sed deo
1. Cor. 15. gratias qui dedit nobis victoriam per dominum no-
Roma. 5. ſtrum Ieſum Chriſtum , vt vbi abundauit peccatum ſu-
Galat. 3. perabundaret & gratia, atque vt promiſsio ex fide Ieſu
Chriſti daretur credētibus,& vinceremus mortem per
Ad ſalutē immortalē reſurrectionem , & aculeum eius peccatum
ſacramenta per gratuitam iuſtificationem. Nemo ita[illegible]hac
ſola ſancti- re fallatur & fallat. Omnes adimit atque aufert iſte ſan-
ficant. ctæ ſcripturæ ſenſus manifeſtus ambages. Quemadmo-
Cap. xij. dum ab origine trahitur mors in corpore mortis hui⁹,
ſic ab origine tractum eſt & peccatū in hac carne pec-
cati,propter quod ſanandum, & propagine attractū &
voluntate auctum , atque ad ipſam carnem reſuſcitan-
dam , medicus venit in ſimilitudine carnis peccati, qui
Marci. 2. non eſt opus ſanis ſed ægrotantibus : nec venit vocare
iuſtos,ſed peccatores. Proinde quod ait Apoſtolus cum
fideles moneret vt ſe ab infidelibus cōiugibus non diſ-
1. Cor. 7. iungerent , Sāctificatus eſt enim vir infidelis in vxore,
C & ſanctificata eſt mulier infidelis in fratre:alioquin filij
veſtri immundi eſſent,nūc autem ſancti ſunt:aut ſic eſt
accipiendum,quemadmodum & nos alibi, & Pelagius
cum eandem ad Corinthios Epiſtolam tractaret expo-
ſuit , quòd exempla iam præceſſerant & virorum quos
vxores , & fœminarū quas mariti lucrifecerāt Chriſto,
& paruulorum, ad quos faciendos Chriſtianos volun-
tas Chriſtiana etiam vnius parētis euicerat:aut ſi, quod
magis verba Apoſtoli videntur ſonare & quodammo-
do cogere,aliqua illic intelligēda eſt ſanctificatio, qua
ſanctificabantur vir vel mulier infidelis in coniuge fi-
deli,& qua ſancti naſcebantur filij fidelium,ſiue quia in
menſtruo cruore mulieris à concubitu cōtinebat qui-
cunque vir vel fœmina id in lege didicerat : nam hoc
Ezech. 18. Ezechiel inter illa præcepta ponit quæ non figurate ac-
cipienda ſunt, ſiue propter aliam quamlibet,quæ ibi a-
perte propoſita non eſt , ex ipſa neceſsitudine cōiugio-
rum atque filiorum ſanctitatis aſperginem , illud tamē
ſine dubitatione tenendum eſt,quæcunque illa ſanctifi-
catio ſit,non valere ad Chriſtianos faciendos,atque ad
dimittenda peccata, niſi Chriſtiana & Eccleſiaſtica in-
ſtitutione & ſacramentis efficiantur fideles, Nam nec
coniuges infideles quamlibet ſanctis & iuſtis coniugi- D
bus hæreant,ab iniquitate mundantur,quæ à regno dei
ſeparatos in damnationem venire cōpellit:nec paruuli
de quibuſlibet ſanctis iuſtiſq; procreati originalis pec-
cati reatu abſoluūtur, niſi in Chriſto fuerint baptizati,
pro quibus tanto impēſius loqui debemus, quanto pro *Epilogus.*
ſe ipſi minus poſſunt. Id enim agit illa diſputatio,cō- *Cap. xxij.*
tra cuius nouitatem antiqua veritate nitendum eſt , vt
infantes omnino ſuperfluo baptizari videantur. Sed a-
perte hoc non dicitur,ne tam firmata ſalubriter Eccle-
ſiæ conſuetudo violatores ſuos ferre non poſsit. Sed ſi
pupillis opem ferre præcipimur,quantò magis pro iſtis
laborare debem⁹,qui deſtitutiores & miſeriores pupil-
lis etiam ſub parentibus remanebunt, ſi eis Chriſti gra-
tia denegabitur, quam per ſe ipſi flagitare non poſſunt?
Illud autem quod dicunt,ſine vllo peccato aliquos ho-
mines iam ratione propriæ voluntatis vtentes , in hoc
ſeculo vixiſſe vel viuere,optandum eſt vt fiat,conādum
eſt vt fiat,ſupplicandum eſt vt fiat,non tamen quaſi fa-
ctum fuerit confidendum eſt : hoc enim optantibus &
conantibus & digna ſupplicatione deprecātibus quic-
quid remanſerit peccatorum , per hoc quotidie ſolui- E
tur , quod veraciter in illa oratione dicimus, Dimitte *Mat. 6.*
nobis debita noſtra , ſicut & nos dimittimus debitori-
bus noſtris . Quam orationem quiſquis cuilibet etiam
homini ſancto & dei voluntatem ſcienti atque faciēti,
præter vnum ſanctum ſanctorum dicit in hac vita ne-
ceſſariā non fuiſſe,multum errat:nec poteſt omnino il-
li ipſi placere quem laudat . ſi autem ſeipſum talem pu-
tat,ipſe ſe decipit & veritas in eo non eſt,non ob aliud, *1. Ioan. 1.*
niſi quia falſum putat. Nouit ergo ille medicus qui nō *Mat. 9.*
eſt opus ſanis , ſed ægrotātibus,quēadmodum nos cu- *Marci. 2.*
rando perficiat in æternam ſalutem,qui & ipſam mor- *Luca. 5.*
tem , quamuis peccati merito inflicta ſit , non aufert in
hoc ſeculo eis quibus peccata dimittit , vt etiam cum
eius timore ſuperando ſuſcipiant pro fidei ſynceritate
certamen, & in quibuſdam etiam iuſtos ſuos,quoniam
adhuc extolli poſſunt,non adiuuāt ad perficiendam iu-
ſtitiam , vt dum non iuſtificatur in conſpectu eius om- *Pſal. 142.*
nis viuēs, actionem gratiarum ſemper indulgentiæ ip-
ſius debeamus,& ſic ab illa prima cauſa omnium vitio-
rum,hoc eſt,à tumore ſuperbiæ ſancta humilitate ſane-
mur. Hanc Epiſtolam dum diſputatio magna breuem F
parturit,liber prolixus eſt natus , vtinam tam perfectus
quàm tandem aliquando finitus.

Libri tertij finis,

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

epiſcopi liber de natura & gratia ad Timaſium & Iacobum contra Pelagianos,

Librum quem miſiſtis chariſsimi filij *Iuſtitia dei*
Timaſi & Iacobe,intermiſsis paulu- *qua.*
lum quæ in manibus erant , curſim *Cap. I.*
quidem, ſed nō mediocri intentio-
ne perlegi , & vidi hominem zelo
ardentiſsimo accenſum aduerſus
eos, qui cum in ſuis peccatis huma-
nam voluntatem debeāt accuſare, naturam potius ac-
cuſantes hominū,per illam ſe excuſare conātur, omnis

[*G*] exarſit aduerſus hanc peſtilentiam, quam etiam literarum ſecularium authores grauiter arguerunt exclamátes, [*Saluſtius in prologo Iugurthini belli.*] Falsò queritur de natura ſua genus humanū. Hanc etiam prorſus iſte ſententiam quātis potuit ingenij viribus aggerauit. Veruntamen timeo ne illis potius ſuffragetur qui zelum dei habent, ſed nō ſecundum ſcientiam. [*Roma.10.*] Ignorantes enim dei iuſtitiam & ſuam volentes conſtituere, iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti. Quæ ſit autem iuſtitia dei de qua hic loquitur, conſequenter aperit adiungens, Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Hanc itaque iuſtitiam dei, non in præcepto legis, quo timor incutitur, ſed in adiutorio gratiæ Chriſti, [*Gala.3.*] ad quam ſolam vtiliter legis velut pędagogi timor ducit, conſtitutam eſſe qui intelligit, ipſe intelligit quare ſit Chriſtianus. [*Gala.2.*] Nam ſi per legem iuſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt: ſi autem non gratis mortuus eſt, in illo ſolo iuſtificatur impius, cui credenti in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides ad iuſtitiam. [*Roma.4.*] Omnes enim peccauerunt & egent gloria dei, iuſtificati gratis per ſanguinem ipſius. [*Roma.3.*] Quicunque autem non putantur pertinere ad hos omnes, qui peccauerunt & egent gloria dei, profectò nullam neceſsitatem habent vt Chriſtiani fiant, [*H*] quia non eſt opus ſanis medicus, ſed ægrotantibus: [*Mat 9.*] vnde non venit ille vocare iuſtos ſed peccatores.

[*Nec per legem nec per naturā iuſtitia.*] Ac per hoc natura humani generis ex illius vnius præuaricatoris carne procreata, ſi poteſt ſibi ſufficere ad implendam legem, perficiendámque iuſtitiam, de præmio debet eſſe ſecura, hoc eſt, [*Cap.II.*] de vita æterna, etiam ſi in aliqua gente aut aliquo ſuperiore tempore fides eam latuit ſanguinis Chriſti. Non enim iniuſtus deus qui iuſtos fraudet mercede iuſtitiæ, ſi eis non eſt annunciatum ſacramentum diuinitatis & humanitatis Chriſti, quod manifeſtatum eſt in carne. [*1.Timo.3.*] Quomodo enim crederent quod non audierunt: aut quomodo audirent ſine prædicante? [*Roma.10.*] Fides enim ex auditu, ſicut ſcriptum eſt, auditus autē per verbum Chriſti. Sed dico, inquit, Nunquid non audierunt? In omnem terram exiuit ſonus eorum, [*Pſal.18.*] & in fines orbis terræ verba eorum. Sed antequam hoc inciperet fieri, antequam denique vſque ad fines totius orbis terræ prædicatio ipſa perueniat, quoniam non deſiunt adhuc vltimæ gentes, [*Diſſentit Ambroſius*] licet vt perhibetur, paucißimæ, quibus hoc nondum fuerit prædicatum, quid faciet humana natura, vel quid fecit, quæ vel ante non audierat hoc futurum, vel adhuc non comperit factum, niſi credendo in deum, qui fecit cœlum & terram, à quo & ſe factam naturaliter ſentit, & rectè viuendo eius impleat voluntatem nulla fide paſsionis Chriſti, & reſurrectionis imbuta? Quod ſi fieri potuit, aut poteſt, hoc & ego dico quod de lege dixit Apoſtol⁹, [*Gala.2.*] Ergo Chriſt⁹ gratis mortuus eſt. Si enim hoc ille dixit de lege, quā accepit gens vna Iudæorum, quanto iuſtius dicitur de lege naturæ, quam accepit vniuerſum genus humanum? Si per naturam iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Si autem non gratis Chriſtus mortuus eſt, ergo omnis humana natura iuſtificari & redimi ab ira dei iuſtißima, hoc eſt vindicta, nullo modo poteſt, niſi per fidem & ſacramentum ſanguinis Chriſti.

[*Natura cōdita & corrupta.*] Natura quippe hominis primitus inculpata, & ſine vllo vitio creata eſt. Natura vero iſta hominis qua vnuſquiſque ex Adam naſcitur, [*Cap.III.*] iam medico indiget, quia ſana non eſt. [*Ecclesiaſt.7.*] Omnia quidem bona quæ habet in formatione, vita, ſenſibus, mente, à ſummo deo habet creatore & artifice ſuo: Vitium vero, quod iſta naturalia bona cōtenebrat & infirmat, vt illuminatione & curatione opus habeat, non ab inculpabili artifice contractum eſt, ſed ex originali peccato [*K*] quod commiſſum eſt libero arbitrio. Ac per hoc natura pœnalis ad vindictam iuſtißimā pertinet. Si enim iam [*2.Cor.5.*] ſumus in Chriſto noua creatura, tamen eramus natura [*Ephe.2.*] filij iræ ſicut & cæteri, Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter multam dilectionem qua dilexit nos & cum eſſemus mortui delictis, cōuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſumus ſalui facti.

[*Nemo iuſtus ex ſe.*] [*Cap.IIII.*] Hæc igitur Chriſti gratia, ſine qua nec infantes nec ętate grandes ſalui fieri poſſunt, non meritis redditur, ſed gratis datur, propter quod gratia nominatur. [*Roma 3. & 11.*] Iuſtificati, inquit, gratis per ſanguinem ipſius. Vnde hi qui non per illam liberantur, ſiue quia audire nōdum potuerunt, ſiue quia obedire noluerunt, ſiue etiam cum per ætatem audire nō poſſent, lauacrum regenerationis quod accipere poſſent, per quod ſalui fierent, nō acceperūt, iuſte vtique damnantur: quia ſine peccato non ſunt, vel quod originaliter traxerūt, vel quod malis moribus addiderunt. Omnes enim peccauerunt, ſiue in Adam, ſiue in ſemetipſis, & egent gloria dei.

[*Iuſtitia erat damnari omnes.*] Vniuerſa igitur maſſa pœnas debet: & ſi omnibus debitum damnationis ſuppliciū redderetur, nō iniuſte proculdubio redderetur. [*Cap.V.*] Qui ergo inde per gratiam liberantur, non vaſa meritorum ſuorum, ſed vaſa miſericordiæ nominantur. [*L*] Cuius miſericordiæ, niſi illius qui Chriſtum Ieſum miſit in hunc [*Roma.9.*] mundum peccatores ſaluos facere, [*1.Timo.1.*] quos præſciuit & prædeſtinauit & vocauit & iuſtificauit & glorificauit? [*Roma.8.*] Quis igitur vſqueadeo dementißime inſaniat, vt non agat ineffabiles gratias miſericordiæ quos voluit liberantis, qui rectè nullo modo poſſet culpare iuſtitiam vniuerſos omnino damnantis?

[*Cap.VI.*] Hoc ſi ſecundū ſcripturam ſapiamus, nō cogimur cōtra Chriſtianam gratiam diſputare, & ea dicere quibus demonſtrare conemur naturam humanam neque in paruulis medico indigere quia ſana eſt, & in maioribus ſibiipſam ad iuſtitiam ſi velit poſſe ſufficere. Acute quippe videntur hæc dici, ſed in ſapientia verbi, qua euacuatur crux Chriſti. [*1.Cor.1.*] Non eſt iſta deſurſum ſapientia deſcēdens. [*Iacobi.3.*] Nolo quod ſequitur dicere, ne amicis noſtris, quorum fortißima & celerrima ingenia non in peruerſum, ſed in directum currere volumus, facere exiſtimemur iniuriā.

[*Argumēta Pelagij.*] [*Cap.VII.*] Quanto igitur zelo accēſus eſt libri huius quem miſiſtis, conditor, aduerſus eos qui peccatis ſuis patrociniū de naturæ humanæ infirmitate perquirunt, [*M*] tanto & multo ardentiore zelo nos oportet accēdi, ne euacuetur crux Chriſti. Euacuatur autem, ſi aliquo modo præter illius ſacramētum ad iuſtitiam vitámque æternam perueniri poſſe dicatur. Quod in libro iſto agitur, nolo dicere ab ſciente, ne illum qui eum ſcripſit, ne Chriſtianum quidem habendum iudicem, ſed quod magis credo à neſciente, magnis ſanè viribus, ſed eas ſanas volo, non quales phrenetici habere conſueuerunt. Nam prius diſtinguit, aliud eſſe quærere an poſsit aliquid eſſe, quod ad ſolam poſsibilitatē pertinet: aliud, verúmne ſit. Hāc diſtinctionem veram eſſe nemo ambigit. conſequens enim eſt, vt quod eſt, eſſe potuerit: non eſt autem cōſequens, vt quod eſſe poteſt, etiā ſit. [*Ioan.11.*] Quia enim dominus Lazarum ſuſcitauit, ſine dubio potuit: [*1. ſen. diſt. 43. cap. vlt.*] quia vero Iudam non ſuſcitauit, nunquid dicendum eſt non potuit? Potuit ergo, ſed noluit. [*Ioan.5.*] Nam ſi voluiſſet, eadem etiam hoc poteſtate feciſſet, quia & filius quos vult viuificat. Sed hac diſtinctione vera atque manifeſta, quò tendat, & quid efficere conetur aduertite. Nos, inquit, de ſola poſſibilitate tractamus, de qua niſi quid certum cōſtiterit, trāſgredi ad aliud, grauiſſimum eſſe, atq; extra ordinē ducimus.

A ducimus. Hoc verſat multis modis & ſermune diutur-
no, ne quis eum aliud, quàm de non peccandi poſsibi-
litate quærere exiſtimet. Vnde inter multa quibus id a-
git, etiam hoc dicit, Idem iterum repeto, Ego dico poſ-
ſe eſſe hominem ſine peccatu: tu quid dicis? nun poſſe
eſſe hominem ſine peccato? Neque ego dico, inquit, ho
minem eſſe ſine peccato: neque tu dicis non eſſe homi-
nem ſine peccato. De poſſe & non puſſe, non de eſſe &
non eſſe contendimus. Deinde nunnulla eorum quæ
aduerſus eos de ſcripturis proferri ſolẽt, ad iſtam quæ-
ſtionem non pertinere, in qua quæritur, poſsit ne an nõ
Iob.25. poſsit homo eſſe ſine peccato, ita commemorat, Nam
2.Reg.8. nullus, inquit, mundus eſt à ſorde: & non eſt homo qui
Eccles.7. non peccet: & non eſt iuſtus in terra: & non eſt qui fa-
Pſal.13. ciat bonum: & cætera his ſimilia, inquit, ad non eſſe,
non ad non poſſe proficiunt. Huiuſmodi enim exem-
plis oſtenditur, quales homines quidã tempore aliquo
fuerint, non quòd aliud eſſe non potuerint, vnde & iu-
re inueniuntur eſſe culpabiles. Nam ſi idcirco tales fue-
B runt, quia aliud eſſe non potuerunt, culpa carent. Vide-
Damnãtur te quid dixerit. Ego autem dico, paruulum natum in
& ij qui iu- eo loco vbi ei nõ potuit per Chriſti baptiſmum ſubue-
ſtificari nõ niri, morte præuentum, idcirco talem fuiſſe, id eſt, ſine
potuerunt. lauacro regenerationis exiſſe, quia eſſe aliud non po-
Cap.VIII. tuit. Abſoluat ergo eum, & aperiat ei contra ſententiam
Ioan.3. domini regnum cœlorum. Sed non eum abſoluit Apo-
Rom.5. ſtolus qui ait, Per vnum hominem peccatum intrauit
in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes
homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Rectè
ergo ea damnatione, quæ per vniuerſam maſſam cur-
rit, non admittitur in regnum cœlorum: quãuis Chri-
ſtianus non ſolum non fuerit, ſed nec eſſe potuerit.
Cap.IX. Sed non damnatur, inquiunt, quia in Adam pec-
Rom.5. caſſe omnes, non propter peccatum naſcendi origine
attractum, ſed propter imitationem dictum eſt. Si ergo
ideo dicitur Adam author omnium qui ſubſecuti ſunt
peccatorum, quia primus peccator in hominibus fuit,
Gen.4. cur non potius Abel quàm Chriſtus ponitur caput o-
Hebr.11. mnium iuſtorũ, quia primus in hominibus iuſtus fuit?
Sed de infante non loquor. Iuuenis vel ſenex in ea re-
gione defunctus eſt, vbi non potuit Chriſti nomen au-
dire, potuit fieri iuſtus per naturam & liberum arbi-
C trium, an non potuit? Si potuiſſe dicunt, Ecce quod eſt,
crucem Chriſti euacuare ſine illa quenquam per natu-
ralem legem & voluntatis arbitrium iuſtificari poſſe
Galat.2. contendere, dicamus & hic, ergo Chriſtus gratis mor-
tuus eſt: hoc enim omnes poſſent, etiam ſi mortuus ille
non eſſet: & ſi iniuſti eſſent, quia vellent eſſent, non
quia iuſti eſſe non poſſent. Si autem ſine Chriſti gratia
iuſtificari omnino non potuit, etiam iſtum ſi audet ab-
ſoluat ſecũdum verba ſua: quia ſi idcirco talis fuit, quòd
Citat verba aliud eſſe non potuit, culpa caruit. Sed obiicit ſibi
aduerſarij. quaſi ab alio dictum, & ait, Poteſt quidem eſſe, ſed per
Cap.X. gratiam dei, inquis. Deinde velut reſpondendo ſubiũ-
git, Ago humanitati tuæ gratias, quòd aſſertionẽ meam
quam dudũ oppugnabas, nõ modo nõ oppugnare, aut
confiteri ſolum contentus non es, verumetiam non re-
fugis comprobare. Nam dicere, poteſt quidem, ſed per
illud aut illud: quid aliud eſt, quàm non ſolum con-
ſentire quòd poſsit eſſe, verumetiam quomodo vel
qualiter poſsit, oſtendere? Nullus itaque magis alicuius
rei poſsibilitatem probat, quàm qui eius etiam qualita-
tem fatetur, quia neque abſque re eſſe qualitas poteſt.
His dictis iterũ ſibi obiicit. Sed tu, inquies, hoc in loco
dei gratiam, quandoquidem eam non commemoras,
videris abnuere. Deinde reſpondet, Egóne abnuo, qui D
rem confitendo confitear neceſſe eſt, & per quod res
effici poteſt: an tu qui rem negando & quicquid illud
eſt per quod res efficitur, proculdubio negas? Oblitus
eſt iam ſe illi reſpondere, qui rem non negat: cuius
obiectionem pauloante propoſuerat dicentis, Poteſt
quidem eſſe, ſed per gratiam dei. Quomodo ergo illam
pro qua iſte multũ laborat poſsibilitatem negat, qui ei
iam dicit, poteſt eſſe, ſed per dei gratiam? Veruntamen
quia iſto dimiſſo qui rem iam cõfitetur, agit adhuc ad-
uerſus eos, qui negant eſſe poſsibile hominem eſſe ſine
peccato: quid ad nos? Contra quos vult agat, dum ta-
men hoc confiteatur, quod impietate ſceleratiſsima ne-
gatur, ſine gratia dei hominem ſine peccato eſſe non
poſſe. Dicit ergo, Siue per gratiam, ſiue per adiuto-
rium, ſiue per miſericordiam, & quicquid illud eſt per
quod eſſe homo abſque peccato poteſt, confitetur quiſ-
quis rem ipſam fatetur. Fateor dilectioni veſtræ cum *Cap.XI.*
iſta legerem, lætitia repente perfuſus ſum, quòd dei
gratiam non negaret, per quam ſolam homo iuſtifica- E
ri poteſt: hoc enim in diſputationibus talium maxime
deteſtor & horreo. Sed pergens legere cætera, primo
ex datis ſimilitudinibus cœpi habere ſuſpectum. Ait
enim. Nunc ſi dixero, homo diſputare poteſt, auis vo-
lare, lepus currere, & non etiam per quæ hæc effici poſ-
ſunt commemorauero, id eſt, linguam, alas, pedes, num
ego officiorum qualitates negaui, qui officia ipſa con-
feſſus ſum? Videtur certe hæc eum commemoraſſe, quæ
natura valent, creata ſunt enim hæc membra huiuſmo-
di naturis, lingua, alæ, pedes: non tale aliquid poſuit,
quale de gratia intelligi volumus, ſine qua homo non
iuſtificatur, vbi de ſanandis, non de inſtituendis natu-
ris agitur. Hinc iam ergo ſolicitus cœpi legere cætera,
& me non falſò comperi ſuſpicatum. Quò priuſ- *Cap.XII.*
quam veniam, videte quid dixerit, cum tractaret quæ-
ſtionem de differentia peccatorum, & obiiceret ſibi,
quòd quidam dicunt leuia quædam peccata ipſa multi-
tudine, quòd ſæpe irruant non poſſe cuncta vitari, ne-
gauit debere argui ne leui quidem correptione, ſi vita-
ri omnino non poſſunt. Scripturas vtique non aduer-
tens noui teſtamenti, vbi dicimus hanc eſſe intentio-
nem legis arguentis, vt propter illa quæ perperam fiũt, F
confugiatur ad gratiam domini miſerantis, velut pæ-
dagogo cõcludente in eadem fide, quæ poſtea reuelata
eſt, vbi & remittantur quæ male fiunt, & eadem gratia
iuuante non fiant. Proficientium eſt enim via, quamuis
bene proficientes dicantur perfecti viatores. Illa eſt au-
tem ſumma perfectio cui nihil addatur, cum id quò tẽ-
ditur, cœperit poſsideri. Iam vero illud quod ei dici- *Ca.XIII.*
tur, Ipſe tu ſine peccato es? re vera non pertinet ad eam
rem de qua vertitur quæſtio. Sed quod dicit negligen-
tiæ ſuæ potius imputari, quòd non eſt ſine peccato, be-
ne quidem dicit, ſed dignetur inde & orare deũ, ne il-
li hæc iniqua negligentia dominetur. Quem rogabat
quidam quando dicebat, Itinera mea dirige ſecundum *Pſal.118.*
verbum tuum, & nõ dominetur mihi omnis iniquitas,
ne dum ſuæ diligentiæ quaſi propriis viribus fidit, neq;
hic ad veram iuſtitiam, neque illic, vbi ſine dubio per-
fecta deſideranda eſt & ſperanda, perueniat. Et illud *Ca.XIIII.*
quod ei à quibuſdam dicitur, nuſquam eſſe ſcriptũ his
omnino verbis, poſſe eſſe hominem ſine peccato, facile
refellit, quia non eſt ibi quæſtio, quibus verbis dicatur
quæque ſententia. Non tamen fortaſſe ſine cauſa, cum
aliquotiés in ſcripturis inueniatur homines dictos eſſe *Sapien.18.*
ſine querela, non inuenitur qui ſit dictus ſine peccato,

G oiſi vnus ſolus de quo aperte dictum eſt, Eum qui non 2 Cor. 5. nouerat peccatum. Et eo loco vbi de ſacerdotibus age- Hebræ 4. batur, Etenim expertus eſt omnia ſecũdum ſimilitudi- nem abſque peccato: in illa ſcilicet carne, quæ habebat ſimilitudiẽ carnis peccati, quanuis non eſſet caro pec- Roma. 8. cati. Quam tamen ſimilitudinem non haberet, niſi cæ- tera omnis eſſet caro peccati. Iam illud quomodo ac- 1. Ioan. 3. cipiendum ſit, Omnis qui natus eſt ex deo, non peccat, & non poteſt peccare, quia ſemen eius in ipſo manet: cum ipſe Apoſtolus Ioannes quaſi non ſit natus ex deo, aut eis loqueretur, qui nondum nati eſſent ex deo, a- 1. Ioan. 1. perte poſuerit, Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: in libris quos de hac re ad Marcellinum ſcri- pſi, ſicut potui explicare curaui. Et illud quod dictum eſt, non poteſt peccare: pro eo dictum eſſe, ac ſi dice- retur, non debet peccare: non improbanda mihi vi- detur huius aſſertio. Quis enim inſanus dicat debere peccari, cum ideo ſit peccatum, quia non debet fieri?

Cap. XV. Sanè quod Apoſtolus Iacobus ait, Linguam autem Iacobi. 3. nullus hominum domare poteſt: non mihi videtur ita intelligendum, vt exponere voluit, quaſi per exprobra- H tionem dictum, tanquam diceretur, ergóne linguam nullus hominum domare poteſt? tanquam obiurgans & dicens, Domare feras poteſtis, linguam non poteſtis? quaſi facilius ſit linguam domare, quàm feras. Non pu- to quòd iſte ſit ſenſus hoc loco. Si enĩ hoc ſentire vel- let de facilitate domandæ linguæ, cætera ſequerentur in beſtiarum comparatione. Nunc vero ſequitur, In- quietum malum, plena veneno mortifero, vtique no- centiore, quàm beſtiarum eſt atque ſerpentum. Nam il- Sapien. 1. lud carnem interficit, hoc vero animã. Os enim quod mentitur, occidit animam. Non ergo quaſi id eſſet fa- cilius, quàm manſuefactio beſtiarum, ſanctus Iacobus illam ſententiam pronunciauit, aut ea voce voluit pro- nunciari, ſed potius oſtendens quantum ſit in homine linguæ malum, vt à nullo homine domari poſsit, cum ab hominibus domentur & beſtiæ. Neque hoc ideo di- xir, vt huius in nos mali dominationem per negligen- tiam permanere patiamur, ſed vt ad domandam lin- guam diuinæ gratiæ poſcamus auxilium. Nõ enim ait, linguam nullus domare poteſt: ſed nullus hominum: vt cum domatur, dei miſericordia, dei adiutorio, dei I gratia fieri fateamur. Conetur ergo anima domare lin- guam, & dum conatur, poſcat auxilium, & oret lingua, Matth. 10. vt dometur lingua, domãte illo qui dixit ad ſuos, Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Itaque præcepto facere commo- nemur, quod conantes & noſtris viribus non valentes, Cap. XVI. adiutorium diuinum precemur. Proinde & ipſe cum Iacobi. 3. exaggeraſſet linguæ malum inter hæc dicens, Non o- portet fratres mei hæc ita fieri: continuo monuit, con- ſummatis his quæ hinc dicebat, quo adiutorio iſta non fierent, quę dixit fieri non oportere, Quis enim ſapiens & diſciplinatus inter vos? Oſtendat ex bona conuerſa- tione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Quòd ſi zelum amarum habetis & cõtentiones in cor- dibus veſtris, nolite gloriari & mendaces eſſe aduerſus veritatem. Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendẽs, ſed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & con- tentio, ibi inconſtantia, & omne opus prauum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, plena miſeri- cordię & fructibus bonis, inæſtimabilis, ſine ſimulatio- ne. Hæc eſt ſapientia quæ linguam domat, deſurſum deſcendens, non ab humano corde proſiliens. An & K iſtam quiſquam abrogare audet gratiæ dei, & eam ſu- perbiſsima vanitate ponit in hominis poteſtate? Cur ergo oratur vt accipiatur, ſi ab homine eſt vt habeatur? An & huic orationi contradicitur, ne fiat iniuria libe- ro arbitrio, quod ſibi ſufficit poſsibilitate naturę ad im- plenda omnia præcepta iuſtitiæ? Contradicatur ergo eidem ipſi Apoſtolo Iacobo admonenti & dicenti, Si Iacobi. 1. quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & da- bitur ei: poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Hæc eſt fides ad quam præcepta compellunt, vt lex imperet, & fides impetret. Per linguam enim quam nullus homi- num domare poteſt, ſed ſapientia deſurſum deſcen- dens, in multis offendimus omnes. Non enim & hoc Iacobi. 3. iſte Apoſtolus alio modo pronũciauit, ſicut illud quod ait, Linguam nullus hominum domare poteſt.

Nec Cap. XVII. illud quiſquam iſtis pro impoſsibilitate non peccandi ſimiliter obiecerit, quod dictum eſt, Sapientia carnis Roman. 8. inimica eſt in deum, legi enim dei non eſt ſubiecta, nec enim poteſt. Qui autem in carne ſunt, deo placere non poſſunt. Sapientiam quippe carnis dixit, non ſapiẽtiam deſurſum deſcendentem, & in carne eſſe non eos qui L nondum de corpore exierunt, ſed eos qui ſecundum carnem viuunt, ſignificatos eſſe manifeſtum eſt. Non autem ibi eſt quæſtio quæ verſatur. Illud eſt quod expe- cto ab iſto audire, ſi poſsim eos qui ſecundum ſpiritum viuunt, & ob hoc etiam hic adhuc viuentes iam quo- dammodo in carne non ſunt, vtrum gratia dei viuant ſecundum ſpiritum, an ſibi ſufficiãt, iam data cum cre- antur poſsibilitate naturæ, & ſua propria voluntate, cũ plenitudo legis nõ ſit niſi charitas, & charitas dei dif- Roma. 13. fuſa ſit in cordibus noſtris nõ per noſipſos, ſed per ſpi- Roma. 5. ritum ſanctum qui datus eſt nobis? Tractat etiam iſte de peccatis ignorantiæ, & dicit hominem præuigilare debere ne ignoret: ideoque eſſe culpandam ignoran- tiam, quia id homo neſcit negligentia ſua, quod adhi- bita diligẽtia ſcire debuiſſet, dum tamen omnia potius diſputet quàm vt oret & dicat, Da mihi intellectum vt Pſal. 118. diſcam mandata tua. Aliud eſt enim non curaſſe ſcire, 2. ſen. diſt. quæ negligentiæ peccata etiam per ſacrificia quædam 22. cap. Eſt legis videbantur expiari. Aliud intelligere velle, nec autem. poſſe, & facere contra legem, non intelligendo quid fieri velit. Vnde admonemur à deo petere ſapientiam, M qui dat omnibus affluenter, vtique his omnibus qui ſic petunt, & tantum petunt quo modo & quantũ res tãta petenda eſt.

Diuinitus tamen eſſe expianda peccata Cap. XVIII. commiſſa, & pro eis dominum exorãdum eſſe fatetur, propter veniam ſcilicet promerendam, quia id quod factum eſt, facere infectum multum ab iſto laudata po- tentia naturæ & voluntas hominis etiam ipſo fatente non poteſt: quare hac neceſsitate reſtat vt oret ignoſci: vt autem adiuuetur ne peccet, nuſquam dixit, non hic legi. Mirum de hac re omnino ſilentium, cum oratio dominica vtrunque petendum eſſe commoneat, & vt dimittantur nobis debita noſtra, & vt non inferamur in tentationem: illud vt præterita expientur, hoc vt fu- tura vitentur. Quod licet non fiat niſi voluntas adſit, Matth. 6. tamen vt fiat voluntas ſola non ſufficit, ideo pro hac re nec ſuperflua, nec impudẽs domino immolatur oratio. Nam quid ſtultius, quàm orare vt facias quod in pote- ſtate habeas?

Iam nunc videte quod ad rem maxi- Cap. XIX. me pertinet, quomodo humanam naturam tanquam omnino ſine vllo vitio ſit, conetur oſtendere, & con- tra apertiſsimas ſcripturas dei luctetur ſapientia verbi,

quia

A qua euacuetur crux Chriſti. Sed planè illa non euacua-
1 Cor.1. bitur, iſta potius ſapientia ſubuertetur. Nam cum hoc
oſtenderimus, aderit fortaſſe miſericordia dei, vt & ip-
ſum hæc dixiſſe pœniteat. Primo, inquit, de eo diſputá-
dum eſt, quòd per peccatũ debilitata dicitur & immu-
tata natura. Vnde ante omnia quærẽdum puto, inquit,
quid ſit peccatum, ſubſtantia aliqua, an omnino ſubſtã-
tia carens nomen, quo nõ res, non exiſtentia, non cor-
pus aliquod, ſed perperã facti actus exprimitur. Dein-
de adiungit, Credo ita eſt. Et ſi ita eſt, inquit, quomodo
potuit humanam debilitare vel mutare naturam, quod
ſubſtãtia caret? Videte quæſo quomodo neſciens nita-
tur euertere medicinalium eloquiorum voces ſaluber-
Pſal. 40. rimas. Ego dixi, domine miſerere mei, ſana animã meã
quia peccaui tibi. Quid ſanatur ſi nihil eſt vulneratum,
nihil ſauciatum, nihil debilitatum atque vitiatum? Por-
rò ſi eſt quod ſanetur, vnde vitiatum eſt? Audis confi-
tentem, quid deſideras diſputantem? Sana, inquit, ani-
mam meam. Ab illo quære vnde vitiatum ſit quod ſa-
nari rogat, & audi quod ſequitur, Quoniam peccaui ti-
bi. Hunc iſte interroget, ab iſto quærat quod quærendũ
B putat, & dicat, O tu qui clamas, ſana animã meam quo-
niam peccaui tibi: quid eſt peccatum? Subſtãtia aliqua,
an omnino ſubſtantia carens nomen, quo non res, non
exiſtentia, non corpus aliquod, ſed tantùm perperam
facti actus exprimitur? Reſpondet ille, ita eſt vt dicis,
Nõ eſt peccatum aliqua ſubſtantia, ſed tãtùm hoc no-
mine perperam facti actus exprimitur. Et contrà iſte,
Quid ergo clamas, Sana animam meam quoniam pec-
caui tibi? Quomodo potuit vitiare animã tuam, quod
ſubſtãtia caret? Nónne ille mœrore confectus vulneris
ſui, ne diſputatiõe ab oratione auerteretur, breuiter re-
ſpõderet & diceret, Recede à me obſecro: cũ illo potius
Matth.9. diſputa ſi potes, qui dixit, Non eſt opus ſanis medicus,
ſed ægrotantibus, Non veni vocare iuſtos, ſed peccato-
res: vbi iuſtos vtique ſanos, peccatores autem appella-
Cap. xx. uit ægrotos. Cernitis ne quò tendat, & quò manus
porrigat hæc diſputatio, vt omnino fruſtra dictum pu-
Matth.1. tetur, Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluũ faciet
populum ſuum à peccatis eorum? Quomodo enim ſal-
uũ faciet, vbi nulla eſt ægritudo? Peccata quippe, à qui-
bus dicit Euangelium ſaluum faciendũ populum Chri-
ſti, ſubſtãtiæ non ſunt, & ſecundum iſtum vitiare non
C poſſunt. O frater, bonum eſt vt memineris te eſſe Chri-
ſtianum. Credere iſta fortaſſe ſufficeret, ſed tamen quia
diſputare vis, nec obeſt, imò etiam prodeſt, ſi firmiſſi-
ma præcedat fides, nec exiſtimemus peccato naturam
humanam non poſſe vitiari, ſed diuinis credentes ſcri-
pturis peccato eam eſſe vitiatam, quomodo id fieri po-
tuerit inquiramus, quoniam peccatum iam didicimus
non eſſe ſubſtantiam. Nónne attenditur, vt alia omit-
tam, etiam non manducare, non eſſe ſubſtantiam? A
ſubſtantia quippe receditur, quoniam cibus ſubſtantia
eſt. Sed abſtinere à cibo non eſt ſubſtantia, & tamen
ſubſtantia corporis ſi omnino abſtinetur à cibo, ita lã-
gueſcit, ita valetudinis inæqualitate corrumpitur, ita
exhauritur viribus, ita laſſitudine debilitatur & frangi-
tur, vt ſi aliquo modo perduret in vita, vix poſſit ad eũ
cibum reuocari vnde abſtinendo vitiata eſt. Sic nõ eſt
ſubſtantia peccatum, ſed ſubſtantia eſt deus, ſummaq́;
ſubſtãtia, & ſolus verus rationalis creaturæ cibus, à quo
per inobedientiam recedẽdo, & per infirmitatem non
valendo capere quod debuit & gaudere, audis quẽad-
Pſal. 101. modum dicat, Percuſſus ſum ſicut fœnum, & aruit cor
meum, quoniã oblitus ſum comedere panem meum.

Attendite autem quomodo adhuc ſe vrgeat veriſi- D
milibus rationibus contra ſcripturæ ſanctæ veritatem. Cap. xxi.
Dominus Ieſus dicit, qui propterea Ieſus vocatur, quia Matth.1.
ipſe ſaluum facit populum ſuum à peccatis eorum, Di-
cit ergo dominus Ieſus, Nõ eſt opus ſanis medicus, ſed Matth.9.
ægrotantibus. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.
Vnde dicit & Apoſtolus, Fidelis ſermo & omni acce- 1.Timot.1.
ptione dignus, quia Ieſus Chriſtus venit in hunc mun-
dum peccatores ſaluos facere. Et iſte cõtra fidelem ſer-
monem & omni acceptione dignum, dicit nõ debuiſ-
ſe hanc ægritudinem contrahi peccatis, ne ad hoc eſſet
iſta pœna peccati, vt committerentur plura peccata.
Quæritur ergo paruulis tantus medicus opitulator. Et
iſte dicit, Quid quæritis? Sani ſunt propter quos medi-
cum quæritis. Nec ipſe primus homo ideo morte dam-
natus eſt, nam poſtea non peccauit, quaſi aliquid poſtea
de perfectione iuſtitiæ eius audierit, niſi quod commẽ-
dat Eccleſia & ipſum domini Chriſti miſericordia li-
beratum. Eius quoque poſteros iſte dicit non ſolum il-
lo non eſſe infirmiores, ſed etiam plura impleuiſſe præ-
cepta, cũ ille vnum implere neglexerit. Quos poſteros
videt ita naſci, quomodo certe iſte factus non eſt, non E
ſolum præcepti incapaces, quod omnino nõ ſentiunt,
ſed vix capaces papillæ cum eſuriunt, eos tamen in ma-
tris Eccleſiæ gremio cum ſaluos gratia ſua facere velit,
qui ſaluum facit populum ſuum à peccatis eorum, con-
tradicunt homines, & quaſi creaturam, quæ per illum
condita eſt, melius illo inſpicere nouerint, voce non ſa
na ſanos eſſe pronunciant. Materiam peccati di- Idẽ peccatũ
cit eſſe vindictam, ſi ad hoc peccator infirmatus eſt, vt & pœna
plura peccaret. Nec cogitat præuaricatorẽ legis, quàm peccati.
digne lux deſerat veritatis: qua deſertus vtique fit cæ- Cap. xxij.
cus, & plus neceſſe eſt offendat, & cadendo vexetur,
vexatúſque non ſurgat, vt ideo tantum audiat vocem
legis, quò admoneatur implorare gratiam ſaluatoris.
An nulla pœna eſt eorum de quibus dicit Apoſtolus,
Quia cum cognouiſſent deum, non ſicut deum glori- Roma.1.
ficauerunt aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in co-
gitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorũ?
Vtique iſta obſcuratio, vindicta & pœna iam fuit: & ta-
men per hanc pœnam, id eſt, per cordis cæcitatem, quæ
fit deſerente luce ſapientiæ, in plura & grauia peccata
collapſi ſunt. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti
ſunt. Grauis hæc pœna eſt, ſi quis intelligat, & ex hac pœ F
na vide quò ierunt. Et immutauerunt, inquit, gloriam
incorruptibilis dei in ſimilitudinem imaginis corru-
ptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſer-
pentium. Iſta fecerũt ex peccati pœna, quia obſcuratum
eſt inſipiens cor eorum. Et propter hæc tamen, quia li-
cet pœnalia etiam ipſa peccata ſunt, adiungit & dicit,
Propterea tradidit illos deus in deſideria cordis illo-
rum in immunditiam. Ecce quemadmodum deus gra-
uius condemnauit, tradens illos in deſideria cordis il-
lorum in immunditiam. Videte etiam ex hac pœna
quid faciant, Vt contumeliis, inquit, afficiant corpora
ſua in ſemetipſis. Et quia pœna eſt iſta iniquitatis, cum
ſit & iniquitas, euidentius commendat dicens, Qui
tranſmutauerunt veritatem dei in mendacium, & co-
luerunt & ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori,
qui eſt benedictus in ſecula, amen. Propter hoc, inquit,
tradidit deus illos in paſſiones ignominiæ. Ecce quo-
ties vindicat deus, & ex eadem vindicta plura & gra-
uiora peccata conſurgunt. Nam fœminæ eorum, in-
quit, mutauerunt naturalem vſum in eum vſum qui eſt
contra naturã: ſimiliter autem & maſculi relicto natu-

G rali vſu fœminæ, exarſerunt in appetitum ſuum in in-
uicem, maſculi in maſculos deformitatem operantes.
Atque vt oſtenderet ſic eſſe iſta peccata, vt etiam pœnæ
ſint peccatorum, etiam his adiunxit, Et mercedem mu-
tuam, quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipien-
tes. Videte quoties vindicet, eadémque vindicta quæ
pariat pulluletq; peccata, adhoc attendite, Et ſicut non
probauerunt, inquit, deum habere in notitia, tradidit
illos deus in reprobam mentem, vt faciant quæ non
conueniunt, repletos omni iniquitate, cum circumuen-
tione, malitia, auaritia, plenos inuidia, homicidio, con-
tẽtione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, deo
odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuẽtores ma
lorum, parentibus non obedientes, inſipientes, incom-
poſitos, ſine affectu, ſine miſericordia. Hic nunc iſte di-
cat, non debuit ſic vindicari peccatum, vt peccator per
Ca.xxiij. vindictam plura committeret. Fortaſſe reſpondeat,
deum ad iſta non cogere, ſed dignos deſeri tantum de-
ſerere. Si hoc dicit, veriſsime dicit. deſerti quippe vt di-
xit luce iuſtitiæ, & per hoc contenebrati quid pariant
aliud, quàm hæc omnia, quæ cõmemoraui opera tene-
Ephe.5. brarum, donec dicatur eis, ſi dicto obaudiãt, Surge qui
H dormis & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus?
Mat.8. Mortuos veritas dicit, vnde eſt & illud, Sine mortuos
ſepelire mortuos ſuos. Mortuos ergo veritas dicit, quos
iſte dicit lædi & vitiari non potuiſſe peccato, quia vi-
delicet didicit peccatum non eſſe ſubſtantiam. Nemo
ei dicit ſic hominem factum, vt de iuſtitia quidem poſ-
ſet in peccatum ire, & de peccato ad iuſtitiam redire
non poſſet, ſed vt in peccatum iret, ſufficit ei liberum
arbitrium, quo ſeipſe vitiauit: vt autem redeat ad iuſti-
tiam, opus habet medico, quoniam ſanus non eſt: opus
habet viuificatore, quia mortuus eſt. De qua gratia om-
nino nihil iſte dicit, quaſi ſola ſua voluntate ſe poſsit ſa-
nare, quia eum potuit ſola vitiare. Non enim dicimus
mortem corporis ad peccatũ valere, vbi ſola vindicta
eſt. Nemo autem peccat corpore moriendo, ſed ad pec-
catum valet mors animæ, quã deſeruit vita ſua, hoc eſt,
deus eius, quæ neceſſe eſt mortua opera faciat, donec
Chriſti gratia reuiuiſcat. Famẽ & ſitim & cæteras mo-
leſtias corporales abſit vt dicamus neceſsitatem habe-
re peccandi, quibus moleſtiùs exercitata vita iuſtorum
ſplendidius enituit, & eas per patientiam ſuperãdo ma
I iorem gloriam comparauit, ſed adiuta gratia dei, adiu-
ta ſpiritu dei, adiuta miſericordia dei, non ſuperba vo-
luntate ſe extollẽs, ſed humili confeſsione fortitudinẽ
Pſal.70. promerens. Nouerat enim deo dicere, Quoniam tu es
patientia mea. De qua gratia & adiutorio & miſericor-
dia, ſine qua bene nõ poſſumus viuere, neſcio quare iſte
omnino nihil dicit, imò etiam velut ſibi ad iuſtitiam
ſufficientem ſi voluntas ſua aſsit, defendẽdo naturam,
gratiæ Chriſti qua iuſtificamur, apertiſsime cõtradicit.
Cur autem ſoluto per gratiam peccati reatu ad exerci-
tationem fidei mors corporis maneat, quamuis venerit
de peccato, iã & hoc in illis ad ſanctæ memoriæ Mar-
Liberũ arbitriũ ſibi nõ ſufficit. cellinum libris vt valui diſſerui. Quod vero domi-
num dicit ſine peccato mori potuiſſe: illi etiã naſci, po-
Ca.xxiiij. teſtas miſericordiæ nõ conditio naturæ fuit. Sic etiam
mortuus eſt poteſtate, & hoc eſt precium noſtrum, quo
nos à morte redimeret. Et hoc iſtorum diſputatio eua-
cuare contendit, cum ab eis ita natura humana defen-
ditur, vt poſsit liberum arbitrium iſto precio nõ egere,
vt à poteſtate tenebrarum & præpoſiti mortis in regnũ
Chriſti domini transferantur. Et tamen quando domi-
Ioan.14. nus ad paſsionẽ perrexit, Ecce, inquit, veniet princeps
huius mundi, & in me nihil inueniet: & vtiq; nihil pec- K
cati, vnde prępoſitus mortis iure ſuo ageret, vt perime-
ret. Sed vt ſciant omnes, inquit, quia voluntatem patris
mei facio, ſurgite eamus hinc: id eſt, quia non morior
neceſsitate peccati, ſed obediẽtiæ voluntate. Dicit nul-
lum malum boni alicuius eſſe cauſam, quaſi pœna bo-
num ſit, qua tamẽ multi emendati ſunt. Sunt ergo ma-
la quæ proſunt mirabili miſericordia dei. Nunquid ille
boni aliquid paſſus eſt, qui dixit, Auertiſti faciem tuam *Pſal.29.*
à me, & factus ſum conturbatus? Non vtique, & tamen
hæc ei conturbatio contra ſuperbiam fuit medicinalis
quodãmodo. Dixerat enim in abundantia ſua, nõ mo-
uebor in ęternum: & ſibi tribuebat quod à domino ha-
bebat. Quid enim habebat quod non acceperat? Quare *1.Cor.4.*
oſtendendum ei fuerat vnde haberet vt reciperet hu-
milis, quod ſuperbus amiſerat. Ideo, domine, inquit, in
voluntate tua præſtitiſti decori meo virtutem. In qua *Pſal.29.*
ego abundantia mea dicebam, non mouebor, cum hoc
mihi eſſet abs te, non à me: Denique auertiſti faciem
tuam & factus ſum turbatus. Hoc ſuperbus animus *Vbi miſeria, ibi opus miſericordia. Cap. XXV.*
omnino non ſapit, ſed magnus eſt dominus, qui per-
ſuadeat quomodo ipſe nouit. Nam procliuiores ſumus
quærere potius quid contra ea reſpondeamos, quæ no-
ſtro obiiciuntur errori, qoàm intendere quàm ſint ſa-
lubria, vt careamus errore. Vnde cum iſtis nõ tam diſ- L
putationibus, quàm pro eis ſicut pro nobis orationibus
eſt agendum. Non enim hoc eis dicimus quod ſibi iſte
oppoſuit, vt eſſet cauſa miſericordiæ dei neceſſarium
fuiſſe peccatum. Vtinam nõ fuiſſet miſeria, ne iſta eſſet
miſericordia neceſſaria. Sed iniquitatem peccati tan-
to grauiorem, quãto facilius homo nõ peccaret, quem
nulla adhuc tenebat infirmitas, pœna iuſtiſsima ſubſe-
cuta eſt, vt mercedem mutuam peccati ſui in ſemetip-
ſo reciperet, amittens ſub ſe poſitam ſui corporis quo-
dammodo obedientiam, quam præcipuam ſub domi-
no ſuo ipſe cõtempſerat. Et quòd nunc cum eadem le-
ge peccati naſcimur, quæ in membris noſtris repugnat
legi mentis, neque aduerſus deum murmurare, neque
contra rem maniſeſtiſsimam diſputare, ſed pro pœna
noſtra illius miſericordiam quærere & orare debem⁹.

Attendite ſanè vigilanter quomodo dixerit, Adhi- *Rom.7.*
bet quidem huic etiam parti, ſi quando neceſſarium *Etiã iuſtificatis op⁹ eſt gratia.*
fuerit, miſericordiam ſuam deus, quia homini poſt pec
catum ita ſubueniri neceſſum eſt, nõ quia deus cauſam
huiuſcemodi neceſsitatis optauerit. Videtíſne quem- *Cap xxvi.*
admodum non dicat neceſſariam miſericordiam dei M
vt non peccemus, ſed quia peccauimus? Deinde ſubiũ-
git, Sed & medicus ad curandum iam vulneratum pa-
ratus eſſe debet, non debet autem vt ſanus vulneretur
optare. Si iſta ſimilitudo rebus de quibus agimus con-
gruit, certè vulnerari non poteſt natura humana pec-
cato, quoniam peccatum nulla ſubſtãtia eſt. Sicut ergo
vulnere, verbi gratia, claudicans ideo curatur, vt ſana-
to malo præterito, futurus dirigatur inceſſus: ſic mala
noſtra non ad hoc ſolum ſupernus medicus ſanat, vt
illa iam non ſint, ſed vt de cętero rectè ambulare poſsi-
mus, quod quidẽ etiam ſani non niſi illo adiuuante po-
terimus. Nam medicus homo cum ſanauerit hominẽ,
iam de cætero ſuſtẽtandum elementis & alimẽtis cor-
poralibus, vt eadem ſanitas apto ſubſidio conualeſcat
atque perſiſtat, deo dimittit, qui prębet iſta in carne vi-
uentibus, cuius erant etiam illa, quæ dum curaret, adhi-
bebat. Non enim quenquam medicus ex his rebus quas
ipſe creauerit ſanat, ſed ex illius operibus, qui creat
omnia neceſſaria ſanis atque vitioſis. Ipſe autem deus

cum

A cum per mediatorem dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum ſpiritaliter ſanat ægrũ vel viuificat mortuum, id eſt, iuſtificat impium, & cum ad perfectam ſanitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam iuſtitiámque perduxerit, non deſerit ſi non deſeratur, vt pie ſemper iuſtéque viuatur. Sicut enim oculus corporis etiã pleniſſime ſanus, niſi candore lucis adiutus non poteſt cernere: ſic homo etiam perfectiſsime iuſtificatus, niſi æterna luce iuſtitiæ diuinitus adiuuetur, rectè nõ poteſt viuere. Sanat ergo deus, nõ ſolum vt deleat quod peccauimus, ſed vt præſtet etiam ne peccemus.

Peccatũ peccato tollatur
Ca.XXVII

Acute ſanè tractat & verſat, & quantum ſibi videtur redarguit atque conuincit quod eis dicitur, etiam neceſſarium fuiſſe homini ad auferẽdam ſuperbiæ vel gloriæ occaſionem, vt abſque peccato eſſe non poſſet. Abſurdiſsimum quippe & ſtultiſsimum putat peccatum fuiſſe ne peccatum eſſet, quoniam & ipſa ſuperbia vtique peccatum eſt, quaſi non & vlcus in dolore ſit, & ſectio dolorem operetur, vt dolor dolore tollatur. Hoc ſi experti non eſſemus, & in aliquibus terris vbi iſta nunquam contigerant, audiremos, ſine dubio vtique deridentes

B fortaſsis etiam verbis huius vteremur & diceremᵒ, Abſurdiſsimum eſt dolorem neceſſarium fuiſſe, ne vlceris dolor eſſet. Sed deos, inquiũt, poteſt omnia ſanare. Hoc vtique agit vt ſanet omnia, ſed agit iudicio ſuo, nec ordinem ſanandi accipit ab ægroto. Proculdubio quippe firmiſsimum Apoſtolum volebat efficere, cui tamen dixit, Virtus in infirmitate perficitur: & non ei toties oranti aufert neſcio quem ſtimulum carnis, quem ſibi dicit datum, ne magnitudine reuelationum extolleretur.

2.Cor.12.

Cætera enim vitia tãtum in malefactis valent, ſola autem ſuperbia etiam in rectè factis cauenda eſt. Vnde admonentur illi, ne dona dei ſuæ poteſtati tribuendo ſeſeq́; extollendo grauius pereãt, quàm ſi nil operarentur boni: quibus dicitur, Cum timore & tremore veſtram ipſorum ſalutẽ operamini, Deus enim eſt qui operatur in vobis & velle & operari pro bona volũtate.

Philip.2.

Quare ergo cum timore & tremore, & non potius cum ſecuritate, ſi deus operatur, niſi quia propter volũtatem noſtrã ſine qua bene non poſſumus operari, cito poteſt ſubrepere animo humano, vt quod bene operatur, ſuum tantummodo exiſtimet, & dicat in abundantia ſua, nõ mouebor in æternum? Ideo qui in voluntate ſua præſtiterat decori eius virtutẽ, auertit paululum fa-

Pſal.29.

C ciem ſuam, vt qui hoc dixerat fieret conturbatus, quoniam ipſe eſt ille tumor ſanandus doloribus.

C.XXVIII

Non itaq́; dicitur homini, Neceſſe eſt peccare ne pecces: ſed dicitur homini, deſerit aliquantum deus, vnde ſuperbis, vt ſcias nõ tuum, ſed eius eſſe, & diſcas ſuperbus nõ eſſe. Nam illud etiam Apoſtoli quale eſt, nónne ita mirabile, vt niſi quia ipſe dicit, cui vera dicenti contradicere nefas eſt, non ſit credibile? Quis enim neſciat fidelium, à ſatana veniſſe primam peccati ſuaſionem, & quòd ille primᵒ author ſit omnium peccatorum? Et tamen quidam tradũtur ſatanæ vt diſcant non blaſphemare.

Gene.3.
1.Tim.1.

Quomodo igitur opus ſatanæ excluditur opere ſatanæ? Hæc atque huiuſmodi intueatur, ne videantur ei nimis acuta, quæ acutule ſonãt, & diſcuſſa inueniuntur obtuſa. Quid quòd etiã ſimilitudines adhibet quibus magis admoneat quid ei debeat reſponderi? Quid amplius dicã, inquit, niſi quia poteſt credi quòd ignes ignibus extinguuntur, ſic credi poteſt quòd peccatis peccata curentur? Quid ſi ignes extinguere quiſquam non poteſt ignibus, ſed tamen poſſunt, vt docui, dolores curari doloribus, poſſunt etiam ſi quærat & diſcat venenis venena depelli? Nam ſi & aduertit aliquando calores febrium quibuſdam caloribus medicinalibus frangi, etiam ignes ignibus fortaſſe concedet extingui. D

Quonam modo, inquit, ſuperbiam ipſam à peccato ſeparabimus? Quid enim hoc vrget, cum manifeſtum ſit etiam ipſam eſſe peccatum? Tam peccare, inquit, ſuperbire eſt, quàm ſuperbire peccare. Nam quære quid ſit quodcunque peccatum, & vide ſi inuenies aliquod ſine ſuperbiæ appellatione peccatum.

Non omne peccatũ ſuperbia eſt.
Ca.XXIX.

Hanc autem ſentẽtiam ſic exequitur, & ſic probare conatur. Omne, inquit, peccatum, niſi fallor, dei contemptus eſt: & omnis dei cõtemptus ſuperbia eſt. Quid enim tam ſuperbum, quàm deum contemnere? Omne ergo peccatum & ſuperbia eſt, etiam ſcriptura dicente, Initium omnis peccati ſuperbia eſt.

Eccl.10.

Quærat diligenter, & inueniet in lege multum diſcretum eſſe à cæteris peccatis, peccatum ſuperbiæ. Multa enim peccata per ſuperbiam committuntur, ſed neque omnia ſuperbe fiunt, quæ perperam fiunt, certè à neſcientibus, certè ab infirmis, certè plerunque à flentibus & gementibus. Et quidem ſuperbia cum magnum ſit ipſa peccatum, ita ſine aliis per ſe ipſa eſt, vt etiam plerunque, vt dixi, non in peccatis, ſed in ipſis rectè factis pede celeriore ſuperueniat & obrepat. E

Sed ideo veriſsime dictum eſt, quod iſte aliter intellexit, Initium omnis peccati ſuperbia: quoniam diabolum à quo extitit origo peccati, ipſa deiecit, & ſubſequente inuidentia, hominem ſtantem vnde ipſe cecidit, inde ſubuertit. Nam vtique iactantiæ ianuam quã intraret ſerpens ille quæſiuit, quãdo ait, Eritis ſicut dij. Ideo dictum eſt, Initium omnis peccati ſuperbia, & initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à deo.

Ibidem.
Gene.3.
Eccl.10.

Quid autem ſibi vult quod dicit, Deinde quomodo deo pro illius peccati reatu ſubditus eſſe poterit, quod ſuum non eſſe cognouerit? Suum enim non eſt, inquit, ſi neceſſarium eſt. Aut ſi ſuum eſt, voluntarium eſt: & ſi voluntarium eſt, vitari poteſt. Nos reſpondemus, ſuum eſt omnino, Sed vitium quo committitur, nondum omni ex parte ſanatum eſt, quod quidem vt inoleſceret de non rectè vſa ſanitate deſcendit. Ex quo vitio iam male valens, vel infirmitate, vel cæcitate, plura committit. Pro quo ſupplicãdũ eſt vt ſanetur, & deinceps in perpetua ſanitate viuatur, non ſuperbiẽdum, quaſi homo eadem poteſtate ſanetur, qua poteſtate vitiatus eſt.

Cap.xxx.

Et hæc quidem ita dixerimus, vt altius dei conſilium me fatear ignorare. Cur etiam ipſam ſuperbiã, quæ & in rectè factis animo inſidiatur humano, nõ cito deus ſanet, pro qua ſananda illi piæ animæ cum lachrymis & magnis gemitibus ſupplicant, vt ad eam ſuperandam & quodã modo calcandam & obterendam, dexteram conantibus porrigat. Vbi enim lætatus homo fuerit in aliquo bono opere, ſe etiam ſuperaſſe ſuperbiam ex ipſa lætitia caput erigit & dicit, Ecce ego viuo, quid triumphas? & ideo viuo, quia triumphas: ante tempus enim fortaſſe de illa quaſi victa triumphare delectat, cũ extrema eius vmbra illo meridie, quantũ arbitror, abſorbebitur. Qui meridies ſcriptura dicente promittitur, Et educet ſicut lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum ſicut meridiem: ſi fiat quod ſupra ſcriptum eſt. Reuela domino viam tuam & ſpera in eo, & ipſe faciet: non ſicut quidã putant quòd ipſi faciant.

Ca.xxxi.
F
Pſal.36.

Nullos enim videtur attendiſſe cum dixit, & ipſe faciet: niſi eos qui dicunt nos facimus, id eſt, noſipſi noſipſos iuſtificamus. Vbi quidẽ operamur & nos, ſed illo operãte cooperamur, quia miſericordia eius præuenit nos. Præuenit autem vt ſanemur, quia & ſubſequetur vt etiam ſanati vegetemur.

Ca.xxxij.
Pſal.36.
Pſal.58.

G Præuenit vt vocemur, ſubſequetur vt glorificemur.
Ioan.15. Præuenit vt pie viuamus, ſubſequetur vt cum illo ſem-
Pſal 58. per viuamus, quia ſine illo nihil poſſumus facere. Vtrú-
Pſal.22. que enim ſcriptum eſt, & deus meus miſericordia eius
præueniet me, & miſericordia tua ſubſequetur me per
omnes dies vitæ meæ. Reuelemus ergo ad eum viam
noſtrã confeſsione, non defenſione laudemus. Si enim
non eſt ipſius via, ſed noſtra, proculdubio nó eſt recta.
Reuelemus eam confitendo, quia non eum latet etiam
Pſal.91. ſi operire conemur. Bonum eſt autẽ confiteri domino.
Gratia coo- Ita enim quod ei placet dabit nobis, ſi quod ei diſ-
perans. Ca. plicet in nobis, diſpliceat & nobis. Auertet, ſicut ſcri-
XXXIII. ptũ eſt, ſemitas noſtras à via ſua, & noſtram faciet eſſe
quæ ſua eſt, quoniam ab ipſo præbetur credentibus in
eum, & ſperãtibus in eo, vt ipſe faciat. Ipſa eſt enim via
iuſta, quam ignorantes qui zelum dei habent, ſed non
Roma.10. ſecundum ſcientiam, & ſuam volentes conſtituere iu-
ſtitiam, iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti. Finis enim le-
Ioan.14. gis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti, qui dixit, Ego
ſum via. In qua iam ambulantes tamen terruit vox di-
uina, ne quaſi de propriis in ea viribus extollãtur. Nam
Philip.2. quibus propter hoc ait Apoſtolus, Cum timore & tre-
H more veſtram ipſorum operamini ſalutem, Deus enim
eſt qui operatur in vobis & velle, & operari pro bona
voluntate: eis propter hocipſum dicit etiam Pſalmus,
Pſal.2. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore.
Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur domi-
nus & pereatis de via iuſta, cũ exarſerit in breui ira eius
ſuper vos. Non ait, ne quãdo iraſcatur dominus, & nõ
vobis oſtendat viam iuſtam: aut, nõ vos introducat in
viam iuſtam: ſed iam illic ambulantes ſic terrere potuit
vt diceret, ne pereatis de via iuſta. Vnde? niſi quia ſu-
perbia, quod toties dixi & ſæpe dicendum eſt, etiam in
ipſis recte factis cauenda eſt, id eſt, in ipſa via iuſta, ne
homo dum quod dei eſt deputat ſuum, amittat quod
dei eſt & redeat ad ſuum? Ideo quo Pſalmus iſte conclu-
Pſal.84. ditur, faciamus, Beati omnes qui confidunt in eo: vti-
que vt ipſe faciat, ipſe oſtendat viam ſuam, cui dicitur,
Pſal.85. Oſtende nobis domine miſericordiam tuam. & ipſe
det ſalutem, vt ambulare poſsimus, cui dicitur, Et ſalu-
tare tuum domine da nobis. Ipſe in eadem via dedu-
Pſal.138. cat, cui dicitur, Deduc me domine in via tua, & ambu-
I labo in veritate tua. Ipſe ad illa quò via ducit promiſſa
perducat, cui dicitur, Etenim illuc manus tua deducet
me, & perducet me dextera tua. Ipſe ibi paſcat recum-
bentes cum Abrahã, Iſaac & Iacob, de quo dictum eſt,
Lucæ 12. Faciet eos recũbere, & tranſibit & miniſtrabit eis. Non
enim cum iſta commemoramus, arbitrium voluntatis
tollimus, ſed dei gratiam prædicamus. Cui enim pro-
ſunt iſta niſi volenti, ſed humiliter volenti, non ſe de
voluntatis viribus, tanquam ad perfectionem iuſtitiæ
Nec mode- ſola ſufficiat, extollenti. Abſit autem vt ei dicamus,
ſtia cauſa quod à quibuſdam contra ſe dici ait, comparari homi-
mentiendũ. nem deo, ſi abſque peccato eſſe aſſeratur: quaſi vero an-
Caput gelus quia abſq; peccato eſt, comparetur deo. Ego qui-
XXXIIII. dem hoc ſentio, quia etiam cum fuerit in nobis tanta
iuſtitia, vt ei addi omnino nihil poſsit, non æquabitur
creatura creatori. Si autem aliqui putant tantum no-
ſtrum futurum eſſe profectũ, vt in dei ſubſtãtiam con-
uertamur, & hoc efficiamur prorſus quod ille eſt, vide-
rint quemadmodum aſtruant ſententiam ſuam, mihi
hoc fateor non eſſe perſuaſum. Iam ſanè hoc multum
faueo libri huius authori quòd aduerſus eos qui dicũt,
rationabile quidẽ videtur eſſe quod aſſeris, ſed ſuper-
bum eſt dici hominem abſque peccato eſſe poſſe, ita
reſpondet, vt omnino ſi verum eſt, nullo modo ſuper- K
bum eſſe dicendum ſit. Ait enim acutiſsime atque ve-
riſsime, In qua magis parte humilitas collocanda eſt: ſi-
ne dubio falſitatis, ſi in ea quę veritatis probatur eſſe, ſu
perbia eſt. Ac per hoc placet illi, & recte placet, in parte
veritatis non vt in parte falſitatis magis humilitas col-
locetur. Ex quo eſt conſequens, vt ille qui dixit, Si dixe- 1.Ioan.1.
rimus quia peccatum non habemus, noſipſos decipi-
mus, & veritas in nobis non eſt: verum dixiſſe minime
dubitetur, nec cauſa humilitatis hoc falſum dixiſſe vi-
deatur. Propterea enim addidit, & veritas in nobis non
eſt: cum forte ſufficeret dicere, noſipſos decipimus, niſi
attenderet quoſdam putare dictum, noſipſos decipi-
mus, quia etiam de vero bono qui ſe laudat extollitur.
Addendo itaque, Et veritas in nobis non eſt: manife-
ſte oſtendit, ſicut etiam huic rectiſsime placet, hoc om-
nino verum non eſſe, ſi dixerimus quia peccatum non
habemus, ne humilitas conſtituta in parte falſitatis, per-
dat præmium veritatis. Porrò autem quod dei cauſam
ſibi agere videtur defendendo naturam, non attendit
quòd eandem naturam ſanam eſſe dicendo, medici
repellit miſericordiam. Ipſe eſt autem creator eius, qui L
ſaluator eius. Nõ ergo debemus ſic laudare creatorem,
vt cogamur dicere, imò vere conuincamur dicere ſu-
perfluum ſaluatorem. Naturam itaque hominis dignis
laudibus honoremus, eáſq; laudes ad creatoris gloriam
referamus. Sed quia nos creauit, ita ſimus grati, vt non
ſimus quia ſanat ingrati. Vitia ſanè noſtra quæ ſanat,
non diuino operi, ſed humanæ voluntati iuſtæq; illius
vindictæ tribuamus. Sed vt in noſtra poteſtate fuiſſe ne
acciderent confitemur, ita vt ſanentur in illius magis
eſſe miſericordia, quàm in noſtra poteſtate fateamur.
Hanc iſte miſericordiam & medicinale ſaluatoris au-
xilium tãtum in hoc ponit, vt ignoſcat commiſſa præ-
terita, non vt adiuuet ad futura vitanda. Hic pernicio-
ſiſsime fallitur, hic & ſi neſciens prohibet nos vigilare
& orare ne intremus in tentationem, cum hoc ne no-
bis accidat, in noſtra tantum poteſtate eſſe contendit.
Quorundam ſanè exempla quos peccaſſe legimus, Ca. XXXV.
non ideo ſcripta dicit qui ſanum ſapit, vt ad deſpera-
tionem non peccandi valeant, & ſecuritatem peccan-
di nobis quodammodo præbere videantur, ſed vt di-
ſceremus vel pœnitendi humilitatem, vel etiam in ta-
libus lapſibus non deſperandam ſalutẽ. Quidam enim
in peccata prolapſi deſperatione plus pereunt, nec ſo- M
lum pœnitendi negligunt medicinam, ſed ad explẽda
inhoneſta & nefaria deſideria ſerui libidinum & ſce-
leratarum cupiditatum fiunt, quaſi perdant ſi non fece-
rint quod inſtigat libido, cum eos iã maneat certa dã-
natio. Aduerſus hũc morbum nimium periculoſum &
exitiabilem valet commemoratio peccatorum etiam
in quæ iuſti ſanctiq; prolapſi ſunt. Sed acute videtur in-
terrogare, quomodo iſtos ſanctos de hac vita abiiſſe
credendum ſit, cum peccato, an ſine peccato? Vt ſi re-
ſponſum fuerit, cum peccato, putetur eos ſecuta dam-
natio: quod nefas eſt credere. Si autem ſine peccato di-
ctum fuerit eos exiſſe de hac vita, probet hominem ſal-
tem propinquante morte fuiſſe ſine peccato in hac vi-
ta. Vbi parum attendit, cum ſit acutiſsimus, non fruſtra
etiam iuſtos in oratione dicere, Dimitte nobis debita Mat.6.
noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris:
dominúmque Chriſtum cum eandem orationem do-
cendo explicuiſſet, veraciſsime ſubdidiſſe, Si enim di-
miſeritis peccata hominibus, dimittet vobis pater ve-
ſter peccata veſtra. Per hoc enim quotidianum ſpiritale
quodam

A quodãmodo incenſum, quod ante deum in altari cordis quod ſurſum habere admonemur, infertur, etiam ſi nõ hic viuatur ſine peccato, licet mori ſine peccato, dũ ſubinde venia deletur, quod ſubinde ignorantia vel infirmitate committitur.

Nullus ſanctorum abſque peccato Caput XXXVI.

Deinde commemorat eos qui non modo non peccaſſe, verumetiam iuſte vixiſſe referũtur, Abel, Enoch, Melchiſedech, Abraham, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Ieſum Naue, Phineẽ, Samuël, Nathã, Heliam, Heliſæum, Michęam, Daniel, Ananiam, Azariam, Miſaël, Ezechiel, Mardochęum, Simeõ, Ioſeph cui deſponſata erat virgo Maria, Ioannem. Adiungit etiam fœminas, Delboram, Annam Samuelis matrẽ, Iudith, Heſter, alterã Annam filiam Phanuël, Elizabeth, ipſam etiam domini ac ſaluatoris noſtri matrem, quam dicit ſine peccato confiteri neceſſe eſſe pietati.

Maria ſine peccato.

Excepta itaq; ſancta virgine Maria, de qua propter honorem domini nollam prorſus cum de peccatis agitur, habere volo quæſtionẽ. Vnde enim ſcimus, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quę concipere ac parere meruit eũ, quem conſtat nullũ habuiſſe peccatum? Hac ergo virgine excepta, ſi omnes illos ſanctos & ſanctas cũ hic viuerent, cõgregare poſ- B ſemus, & interrogare vtrum eſſent ſine peccato, quid fuiſſe reſponſuros putamus: vtrum hoc quod iſte dicit, an quod Ioannes Apoſtolus? Rogo vos quãtalibet fuerint in hoc corpore excellentia ſanctitatis, ſi hoc interrogari potuiſſent, vna voce clamaſſent, Si diximus quia peccatum nõ habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. *1. Ioan. 1.* An illud humilius reſponderent fortaſſe quàm verius? Sed huic iam placet & recte placet laudem humilitatis in parte non ponere falſitatis. Itaque hoc ſi verum dicerent, haberẽt peccatum, quod humiliter faterentur, quia veritas in eis eſſet. Si autem hoc mentirẽtur, nihilominus haberent peccatum, quia veritas in eis non eſſet.

Caput XXXVII.

Dicent forſitan, inquit, Nunquid omniũ potuit ſcriptura cõmemorare peccata? Et verum ei dicent quicunque dicent, nec eum cõtra hoc aliquid validum video reſpondiſſe, quanuis videam tacere noluiſſe. Quid enim dixerit quæſo attendite. Hoc, inquit, recte poteſt dici de his quorum neq; bonorum, neque malorũ ſcriptura ſit memor. De illis vero quorum iuſtitiæ meminit, & peccatorum ſine dubio meminiſſet, ſi qua eos peccaſſe ſenſiſſet. Dicat ergo nõ pertinuiſſe ad iuſtitiam tantam illorum fidem, qui magna multitudine præcedentes & conſeqũẽtes cum laudibus C domini aſellum etiam inter frementes quare hoc facerent inimicos, clamabant dicentes, Oſanna fili Dauid, *Matth. 21.* benedictus qui venit in nomine domini. Audeat ergo dicere iſte ſi poteſt, neminem fuiſſe in tanta illa multitudine qui vllũ haberet omnino peccatũ. Quod ſi abſurdiſsimũ eſt dicere, cur nulla peccata eorũ ſcriptura commemorauit, quæ tantum bonum fidei ipſorũ commemorare curauit? Sed hoc etiam forſitan ipſe vidit, & ideo ſubiecit atq; ait, Sed eſto aliis temporibus turbæ numeroſitate omnium diſsimulauerit peccata cõtexere, in ipſo ſtatim mundi primordio, vbi nõ niſi quatuor homines erant, quid, inquit, dicimus, cur non omnium voluerit delicta cõmemorare? Vtrum ne ingentis multitudinis cauſa, quæ nondum erat, an quia illorum tantum qui commiſerant meminit, illius vero qui nulla cõmiſerat, meminiſſe non potuit? Ad hęc adiungit verba, quibus iſta ſentẽtia vberius & planiꝰ aſtruatur, Certe, inquit, primo in tempore Adam & Eua, ex quibus *Gen. 3. & 4* Cain & Abel nati ſunt, quatuor tantum homines fuiſſe referuntur. Peccauit Eua, ſcriptura hoc prodidit, Adam quoque deliquit, eadem ſcriptura non tacuit. Sed & D Cain peccaſſe, ipſa æque ſcriptura teſtata eſt. Quorum non modo peccata, verumetiam peccatorum indicat qualitatem. Quòd ſi & Abel peccaſſet, & hoc ſine dubio ſcriptura dixiſſet, ſed non dixit, ergo nec ille peccauit, quinetiam iuſtum oſtẽdit. Credamus igitur quod legimus, & quod nõ legimus nephas credamus aſtruere.

Et peccator eſſe poteſt homo & iuſtus. Cap. XXXVIII.

Hæc dicens, parum attendit quod pauloante ipſe dixerat, Iam exorta multitudine generis humani, turbæ numeroſitate potuiſſe ſcripturam diſsimulare omnium peccata contexere. Hoc enim ſi ſatis attendiſſet, videret etiam in vno homine turbam & multitudinem peccatorum leuium, vel non potuiſſe, vel ſi etiam potuit, non debuiſſe conſcribi. Ea quippe ſcripta ſunt quibus & modus adhibendus fuit, & paucis exemplis ad multa neceſſaria lector inſtruendus. Nam cum ipſos tunc homines, licet adhuc paucos, quot vel qui fuerint, id eſt, Adam & Eua, quot filios & filias procreauerint, & quæ illis nomina impoſuerint, ſcriptura commemorare voluerit, inde nonnulli parum cõſiderantes quàm multa ſcriptura tacite prætereat, ipſum Cain cum matre concubuiſſe putauerũt, vnde prolem quæ commemorata eſt procrearet, putantes illis filiis E Adam ſorores nõ fuiſſe, quia eas ſcriptura tunc tacuit, poſtea recapitulando inferens quod prætermiſerat, Adam filios & filias procreaſſe, nec tempꝰ quo nati ſunt, nec numerum, nec vocabula oſtẽdens: ita nec commemorandum fuit, ſi Abel, quanuis merito iuſtus appellatus eſt, paulò immoderatius aliquando riſit, vel animi remiſsione iocatus eſt, vel vidit aliquid ad concupiſcẽdum, vel aliquãdo immoderatius poma decerpſit, vel pluſculo cibo crudior fuit, vel cũ oraret cogitauit aliquid vnde eius in aliud auocaretur intentio, & quotiẽs illi iſta ac ſimilia multa ſurrepſerint. An forte peccata non ſunt, de quibus generaliter cauẽdis atque cohibẽdis admonemur præcepto Apoſtolico, vbi dicit, Non *Roma. 6.* ergo regnet peccatũ in veſtro mortali corpore ad obediendum deſideriis eius? Hic quippe ne obediamus ad ea quæ non licent, vel minus decẽt, quotidiana & perpetua conflictatione certãdum eſt. Nam vtique ex hoc vitio mittitur vel dimittitur oculus quò non oportet. Quod vitium ſi conualuerit & præualuerit, etiam adulterium perpetratur in corpore, quod in corde tanto fit citius, quanto eſt cogitatio celerior, & nullum impedimentum morarum. F Hoc peccatum, id eſt, hunc vitioſæ affectionis appetitum qui magna ex parte frænarunt, vt non obedirent deſideriis eius, nec exhiberent ei mẽbra ſua arma iniquitatis, etiam iuſti appellari meruerunt, & hoc adiutorio gratiæ dei. Verũ quia ſæpe in leuiſsimis & aliquando incautis obrepit peccatum, & iuſti fuerũt, & ſine peccato non fuerunt. Poſtremo ſi in Abel iuſto charitas dei, qua vna vere iuſtus eſt quicũque iuſtus eſt, adhuc erat quo poſſet & deberet augeri, quicquid minꝰ erat, ex vitio erat, & cui non minus ſit donec ad illam eiꝰ fortitudinem veniatur, vbi tota hominis abſorbeatur infirmitas.

Caput XXXIX.

Magna planè ſententia concluſit hunc locum cum ait, Credamus igitur quod legimus, & quod nõ legimus nefas credamus aſtruere, quod de cũctis etiam dixiſſe ſufficiat. Contrà ego dico, nec omne quod legimus credere nos debere, propter illud quod Apoſtolus ait, Omnia legite, quæ bona ſunt tenete: *1. Theſ. 5.* & aſtruere aliquid etiam quod non legimus nefas non eſſe. Poſſumus enim aliquid bona fide teſtibus aſtruere quod experti ſumus, etiam ſi forte nõ legimus. Hic fortaſſe reſpondet, Ego cum hoc dicerem, de ſcri-

G pturis ſanctis agebam. O vtinam non dicat aliud quàm in illius literis legi: verum contra id quod legit, nihil vellet aſtruere, fideliter & obediẽter audiret quod ſcri-
Roma. 5. ptum eſt, Per vnum hominem peccatũ intrauit in mũdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt: & non infirmaret tanti medici gratiam, dum fateri non vult naturam humanam eſſe vitiatam. O vtinam ſicut Chriſtianus le-
Acto. 4. geret, præter Ieſum Chriſtum nullum eſſe nomen ſub cœlo, in quo oporteat ſaluos fieri nos, & nõ poſsibilitatem naturæ humanæ ita defenderet, vt homo per liberum arbitrium etiam ſine iſto nomine ſaluus eſſe poſ-
Nõ ſatis eſt ſcire quid agendum. ſe credatur. Sed putat fortaſſe ideo neceſſarium eſſe Chriſti nomen, vt per eius Euangelium diſcamus quẽadmodum viuere debeamus, non etiam vt eius adiuue-
Cap. XL. mur gratia qua bene viuamus, vel hinc ſaltem cõfiteatur eſſe miſerabiles tenebras in animo humano, qui ſcit quemadmodum debeat leonem domare, & neſcit quẽadmodum viuere. An & hoc vt ſciat ſufficit ei liberum arbitrium lexq; naturalis? Hæc eſt ſapientia verbi, qua
Abdiæ. 1. euacuatur crux Chriſti. Sed qui dixit, Perdam ſapientiã
1. Cor. 1. ſapientum, quia iſta crux nõ poteſt euacuari, profectò
H iſtam ſapientiam per ſtultitiam prædicationis qua credentes ſanantur euertit. Si enim poſsibilitas naturalis per liberum arbitrium, & ad cognoſcẽdum quomodo viuere debeat, & ad bene viuẽdũ ſufficit ſibi, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, ergo euacuatum eſt ſcandalum crucis. Cur non etiam ego hic exclamem, imò exclamabo, & iſtis increpitabo dolore Chriſtiano, Euacuati
Galat. 5. eſtis à Chriſto, qui in natura iuſtificamini, à gratia excidiſtis: ignorantes enim dei iuſtitiam, & veſtrã volen-
Roma. 10. tes conſtituere, iuſtitiæ dei nõ eſtis ſubiecti. Sicut enim finis legis, ita etiã naturę humanę vitioſę ſaluator Chri-
Quomodo accipiendũ omnes. ſtus eſt, ad iuſtitiam omni credenti. Quod autem ſibi oppoſuit ab eis dici contra quos loquitur, Omnes enim peccauerunt: manifeſtum eſt quòd de his dicebat
Cap. XLI. Apoſtolus qui tunc erant, hoc eſt, de Iudæis & gentib⁹.
Roma. 5. Sed planè illud quod commemoraui, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertrãſiit, in quo omnes peccauerunt: & antiquos & recẽtiores, & nos & poſteros noſtros ſententia iſta complectitur. Ponit etiam illud teſtimonium vnde probet cum dicũtur omnes, nõ
I ſemper omnes omnino nullo prætermiſſo intelligi o-
Roma. 5. portere. Sicut per vnius, inquit, delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationẽ vitæ. Cũ per Chriſti, inquit, iuſtitiam, non omnes, ſed eos tantum qui illi obedire voluerunt, & baptiſmi eius ablutione purgati ſunt, ſanctificatos eſſe non dubium ſit, non planè iſto teſtimonio probat quod vult. Nam ſicut dictum eſt, Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, vt nullus prætermitteretur, ſic & in eo quod dictum eſt per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ, nullus prætermiſſus eſt, nõ quia omnes in eum credunt & baptiſmo eius abluũtur, ſed quia nemo iuſtificatur niſi in eum credat, & baptiſmo eius abluatur. Itaq; omnes dictum eſt, ne aliquo modo alio præter ipſum quiſquã ſaluus fieri poſſe credatur. Sicut enim vno literarum magiſtro in ciuitate cõſtituto, re-
Poteſt homo ſine peccato eſſe, ſed adiuuãte gratia. C. xlij. ctiſsime dicimus, omnes iſte hic literas docet: non quia omnes ciues literas diſcũt, ſed quia nemo diſcit niſi quẽ ille docuerit: ſic nemo iuſtificatur niſi quem iuſtificauerit Chriſtus. Sed eſto, inquit, cõſentiam, quia omnes peccatores fuiſſe teſtatur, Dicit enim quid fuerint,

non quòd aliud eſſe non potuerint. Quamobrem & ſi K
omnes homines peccatores, ĩquit, poſſent probari, definitioni tamen noſtræ nequaquam id obeſſet, qui non tam quid homines ſint, quàm quid poſsint eſſe defendimus. Hic rectè facit aliquando conſentire, quia non iuſtificabitur in conſpectu dei omnis viuens. Nõ tamẽ *Pſal. 142.*
ibi eſſe quæſtionem, ſed in ipſa non peccandi poſsibilitate contendit, in qua nec nos aduerſus eum certare opus eſt. Nam neque illud nimis curo, vtrum fuerint hic aliqui vel ſint, vel eſſe poſsint, qui perfectam, cui nihil addendũ eſſet, habuerint, vel habeant, vel habituri ſint charitatem dei: Ipſa eſt enim veriſsima, pleniſsima, perfectiſsimaq; iuſtitia, quoniam id quod volũtate hominis adiuta per dei gratiam fieri poſſe confiteor & defendo, quando vel vbi, vel in quo fiat, nimium certare non debeo. Neque de ipſa poſsibilitate contendo, cum ſanata & adiuta hominis voluntate, poſsibilitas ipſa ſimul cum effectu in ſanctis proueniat, dum charitas dei quantum pleniſsime natura noſtra ſana atque purgata capere poteſt, diffunditur in cordibus noſtris per ſpiri- *Roma. 5.*
tum ſanctum, qui datus eſt nobis. Meli⁹ itaque dei cauſa agitur, quam ſe iſte agendo dicit defenſare naturam, cum & creator & ſaluator agnoſcitur, quàm cũ defen- L
ſa velint ſana viribusq; integris creatura, opitulatio ſaluatoris inanitur. Verum eſt autem quod ait, quòd *Per ſe lapſus homo non poteſt erigi. Cap. xliij.*
deus tam bonus quàm iuſtus talem hominem fecerit, cui peccati malo carere ſufficeret, ſed ſi voluiſſet. Quis enim eum neſcit ſanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio atque ad iuſte viuendum poteſtate libera conſtitutum? Sed nunc de illo agitur, quem ſemiuiuum *Luc. 10.*
latrones in via reliquerunt, qui grauibus ſaucius cõfoſſuſque vulneribus, non ita poteſt ad iuſtitiæ culmen aſcendere, ſicut potuit inde deſcẽdere. Qui etiam ſi iam in ſtabulo eſt, adhuc curatur. Non igitur deus impoſsibilia iubet, ſed iubẽdo admonet & facere quod poſsis, & petere quod non poſsis. Iam nunc videamus vnde poſsit, vnde nõ poſsit. Iſte dicit, voluntate nõ eſt, quod natura poteſt. Ego dico, voluntate quidem non eſt homo iuſtus ſi natura poteſt, ſed medicina poterit quod vitio nõ poteſt. Quid ergo iam opus eſt in pluribus *Cap. xliiij.*
immorari? veniamus interius ad cauſam, quã in hac dũtaxat quæſtione vel ſolã vel pene ſolam cum iſtis habemus. Sicut enim ipſe dicit ad quod nunc agit nõ perti- M
nere vt quæratur vtrũ fuerit vel ſint aliqui homines in hac vita ſine peccato, ſed vtrũ eſſe potuerit ſiue poſsit: ita ego etiam ſi fuiſſe vel eſſe conſentiam, nullo modo tamen potuiſſe vel poſſe confirmo, niſi iuſtificatos gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum & hũc crucifixum. Ea quippe fides iuſtos ſanauit antiquos, quę ſanat & nos, id eſt, mediatoris dei & hominum homi- *1. Timo. 2.*
nis Ieſu Chriſti, fides ſanguinis eius, fides crucis eius, fi- *2. Cor. 4.*
des mortis & reſurrectionis eius. Habentes ergo eundẽ ſpiritum fidei & nos credimus, propter quod & loquimur. Iſte vero obiecta ſibi quæſtione, in qua reuera intolerabilis videtur cordibus Chriſtianis, quid reſpondeat attẽdamus. Ait enĩ, Sed hoc eſt quod multos mouet, inquies, ꝙ nõ per dei gratiam homines ſine peccato eſſe poſſe defendis. Prorſus hoc eſt quod mouet, hoc eſt quod obiicim⁹. Rẽ ipſam dicit, hoc omnino ęgerrime ſuſtinem⁹ hinc à Chriſtianis talia diſputari: ea quã in alios & in ipſos habemus dilectione, nõ ferimus. Audiam⁹ igitꝰ quomodo ſe ab obiectiõe quęſtionis hui⁹ expediat. O ignorãtię cęcitas, inquit, ô imperitæ mẽtis ignauia, quæ id ſine dei gratia defenſari exiſtimat, qd deo tantũ audiat debere reputari. Si neſcirem⁹ quę ſequantꝰ,

his tan-

A his tantummodo auditis, falſa nos de illis iactante fama, & quibuſdam fratribus idoneis teſtibus aſſeuerantibus crediſdiſſe putaremus. Quid enim dici breui* potuit & verius, quàm poſsibilitatem non peccandi quantacunque eſt vel erit in homine, non niſi deo debere reputari? Hoc & nos dicimus, iungamus dexteras.

Cap. XLV. An audienda ſunt cætera? Audienda planè, & corrigenda vtique vel cauenda. Nam cum dicitur, inquit, ipſum poſſe, arbitrij humani omnino nòn eſſe, ſed authoris naturæ, dei ſcilicet: & quî fieri poteſt vt abſq; dei gratia itelligatur quod ad deum proprie pertinere cẽſetur? Iã cœpit apparere quid dicat. Sed ne forte fallamur, latius id explanat & clarius. Sed vt hoc manifeſtius, inquit, fiat, paulo latius diſputandum eſt. Dicimus enim cuiuſque rei poſsibilitatem, non tam in arbitrij humani poteſtate, quàm in naturæ necesſitate conſiſtere. Exemplis etiam vel ſimilitudinibus quid dicat, illuſtrat: Vtputa, inquit, loqui poſſum. Quòd loqui poſſum, meum non eſt, quòd loquor, meum eſt, id eſt propriæ voluntatis. & quia quòd loquor meum eſt, vtrunque facere poſſum, id eſt, & loqui & nõ loqui. Quia vero quòd loqui poſſum, meum nõ eſt, id eſt, arbitrij mei atque voluntatis, neceſſe eſt me ſemper loqui poſſe. Et

B ſi voluero non poſſe loqui, non poſſum tamen nõ poſſe loqui, niſi forte membrum illud adimam, quo lo-

AVGV. quendi impleri officium poteſt. Multa quidem dici poſſent, quibus ſi velit, homo adimat ſibi poſsibilitatem loquendi, non adempto illo membro quo loquimur. Velut ſi aliquid fiat vnde vox ipſa tollatur, loqui nemo poterit manentibus membris. Nõ enim vox hominis membrum eſt: vexato ſanè aliquo interiore mẽbro fieri poteſt, nõ adempto. Sed ne verbo premere videar, mihiq; contentioſe dicatur, etiam vexare adimere eſt, poſſumus quidem id efficere & ore aliquibus vinculis ſic clauſo atq; obſerato, vt id aperire minime valeamus, neque vt aperiatur in noſtra ſit poteſtate, cum in poteſtate fuerit vt clauderetur manente integritate

Ca. XLVI. & ſanitate membrorum. Sed quid ad nos? videamus quid inde contexat. Voluntatis enim arbitrio, inquit, ac deliberatiõe priuatur quicquid naturali neceſſitate conſtringitur. Et hic nonnulla quæſtio eſt. Perquàm enim abſurdum eſt vt ideo dicamus non pertinere ad voluntatem noſtram quòd beati eſſe volumus, quia id omnino nolle non poſſumus, neſcio qua & bo-

C na cõſtrictione naturæ: nec dicere audem*, ideo deum non voluntatem, ſed neceſsitatem habere iuſtitiæ, quia

Ca. XLVII non poteſt velle peccare. Attendite etiam quæ ſequũtur. Hoc, inquit, & de auditu, odoratu, vel viſu ſentire poſsibile eſt, quòd audire, odorari, videre, poteſtatis noſtræ ſit, poſſe vero audire vel odorari vel videre poteſtatis noſtræ non ſit, ſed in naturali neceſsitate cõſiſtat. Aut ego non intelligo quid dicat, aut ipſe. Quomodo enim in poteſtate noſtra non eſt videndi poſsibilitas, ſi in poteſtate noſtra eſt nonvidendi neceſsitas, quia in poteſtate eſt cæcitas qua idipſum videre poſſe nobis, ſi volumus, adimamus? Quomodo autem in poteſtate noſtra eſt videre ſi velimus, cum etiam ſalua integritate naturæ corporis, oculorúmque noſtrorum, nec volentes videre poſsimus, ſiue per noctem luminibus quæ forinſecus adhibentur ademptis, ſiue nos quiſquam in tenebroſo loco aliquo includat? Item ſi quod audire poſſumus, vel non poſſumus, in noſtra poteſtate nõ eſt, ſed in naturæ cõſtrictione, quòd vero audimus vel non audimus, hoc eſt propriæ voluntatis, cur non attendit quanta audiamus inuiti quę penetrant in ſenſum noſtrum etiam auribus obturatis, ſicuti eſt de pro- D ximo ſerræ ſtridor, vel grunnitus ſuis? Quanquam obturatio aurium oſtendit, non in poteſtate noſtra eſſe, apertis auribus non audire: facit etiam fortaſſe talis obturatio, quæ ipſum ſenſum noſtrum adimat, vt in noſtra poteſtate ſit etiam audire nõ poſſe. De odoratu autem quod dicit, nónne parum attendit non eſſe in noſtra poteſtate poſſe odorari vel non poſſe, ſed in noſtra poteſtate eſſe, hoc eſt in libera volũtate odorari vel nõ odorari, cum inter odores graues & moleſtos quando conſtituti fuerimus, ſi quis nos illic manibus ligatis cõſtituat, ſeruata prorſus integritate ac ſalute membrorum velimus non odorari, nec omnino poſsimus, quia cum ſpiritum ducere cogimur, ſimul & odorem quem nolumus trahimus? Sicut ergo iſtæ ſimilitudines fal- C. XLVIII. ſæ ſunt, ita & illud propter quod eas voluit adhibere. Sequitur enim & dicit: Simili ergo modo de non peccandi poſsibilitate intelligendum eſt, quod non peccare noſtrum ſit, poſſe vero nõ peccare, non noſtrum, ſi de integra & ſana hominis natura loqueretur, quam modo non habemus. Spe enim ſalui facti ſumus, Spes Roma. 8. autem quæ videtur nõ eſt ſpes, Si autem quod non videmus ſperamus, per patientiam expectamus. Nec ſic E recte diceret, quòd non peccare noſtrum tãtummodo ſit, quamuis peccare noſtrum eſſet. nam & ibi eſſet adiutorium dei, & tanquam lumen ſanis oculis, quo adiuti videant ſe præbere volentibus. Quia vero de hac vita diſputat, vbi corpus quod corrumpitur, aggrauat ani- Sapien. 9. mam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitãtem, miror quo corde etiam ſine adiutorio medicinæ ſaluatoris noſtri, noſtrũ putet eſſe non peccare, poſſe vero non peccare naturæ eſſe cõtendat, quam ſic apparet eſſe vitiatam, vt hoc maioris vitij ſit non videre. Quia non peccare, inquit, noſtrum eſt, poſſu- Cap. XLIX. mus peccare & non peccare. Quid ſi alius dicat, quia nolle infelicitatem, noſtrum eſt, poſſumus eam & nolle & velle, & tamen eam velle omnino non poſſumus. Quis enim vllo modo velle eſſe poſsit infelix, etiam ſi aliud vult vbi eum & nolentem infœlicitas conſequatur? Deinde, quia dei multo magis eſt non peccare, num audebimus eum dicere & peccare poſſe & nõ peccare? Abſit à nobis vt deum peccare poſſe dicamus. Nõ enim vt ſtulti putant, ideo non erit omnipotens, quia nec mori poteſt, & negare ſeipſum non poteſt. Quid eſt ergo quod loquitur, & quibus locutionũ regulis co- F natur perſuadere, quod non vult conſiderare? Adhuc addit & dicit, Quia vero poſſe non peccare, noſtrum non eſt, & ſi voluerimus non poſſe nõ peccare, nõ poſſumus non poſſe nõ peccare. Intorte hoc dixit, & ideo ſubobſcure. Sed ita poſſet dici plenius, quia poſſe non peccare noſtrum non eſt, ſeu velimus, ſeu nolimus poſſumus nõ peccare. Non enim ait, ſeu velimus, ſeu nolimus, non peccamus: ſine dubio enim peccamus ſi volumus: ſed tamẽ velimus nolimus, habere nos aſſerit non peccandi poſsibilitatẽ, quam naturæ inſitam dicit. Sed de homine ſanis pedibus tolerabiliter dici poteſt, velit nolit, habet ambulãdi poſsibilitatem: confractis vero, & ſi velit nõ habet. Vitiata eſt natura de qua loquitur, Quid ſuperbit terra & cinis? Vitiata eſt, medicum im- Eccli. 10. plorat. Saluum me fac domine clamat, Sana animam Pſal. 40. meam clamat. Quid intercludit has voces, vt defendẽdo quaſi præſentem poſsibilitatẽ, futuram impediat ſanitatem? Et videte quid adiungat vnde illud cõfir- Caput L. mare exiſtimat, quia nulla, inquit, adimere volũtas poteſt, quod inſeparabiliter inſitum probatur eſſe naturæ.

Galat.5. Vnde ergo illa vox, Vt nō quæ vultis illa faciatis: Vnde
G etiam illa, Nō enim quod volo facio bonum, ſed quod
Roma.7. odi malū hoc ago? Vbi eſt poſsibilitas, quæ īſeparabili-
ter inſita probatur eſſe naturæ. Ecce homines nō ea quę
volunt faciunt, & de nō peccando vtiq; agebat, nō de
volādo, quia homines nō alites erāt. Ecce homo quod
vult bonum non agit, ſed quod non vult malum hoc
agit. velle illi adiacet, perficere autem bonū nō adia-
cet. Vbi eſt poſsibilitas, quę inſeparabiliter inſita pro-
batur eſſe naturæ? Quēlibet enim in ſe trāſfiguret, ſi de
ſeipſo iſta non dicit Apoſtolus, hominē certe in ſe trāſ-
figurat. Ab iſto autem ipſa humana natura inſeparabilē
nihil peccandi poſsibilitatē habere defenditur. Sed his
verbis id agitur, etiam à neſciente qui loquitur, non au-
tem neſciente illo qui hæc loquēda incautis etiā deum
timētibus ſuggerit, vt euacuetur Chriſti gratia, huma-
na ſibi ad iuſtitiam ſuam quaſi ſufficiente natura.

Cap.LI. Vt autem declinetur inuidia qua Chriſtiani etiam
pro ſalute ſua clamant & dicunt, quare ſine adiutorio
gratiæ dei dicis hominē poſſe nō peccare? Ipſa, inquit,
non peccādi poſsibilitas non tam in arbitrij poteſtate,
quàm in naturæ neceſsitate eſt. Quicquid in naturę ne-
H ceſsitate poſitum eſt, ad naturæ pertinere nō dubitatur
authorē vtiq; deum. Quomodo ergo, inquit, abſq; dei
gratia dici exiſtimatur, quod ad deum ꝓprie pertine-
re monſtratur? Expreſſa eſt ſentētia quæ latebat. Nō eſt
quemadmodum poſsit abſcōdi. Ideo dei gratiæ tribuit
non peccandi poſsibilitatem, quia eius naturæ deus au-
thor eſt, cui poſsibilitatem nō peccandi inſeparabiliter
inſitam dicit. Cum vult ergo faciat, quia non vult non
facit. Vbi enim eſt inſeparabilis poſsibilitas, ei accidere
non poteſt voluntatis infirmitas, vel potius voluntatis
adiacentia, & perfectionis indigētia. Si ergo ita eſt, vn-
Roma.7. de venit, Velle adiacet, perficere autem bonum nō ad-
iacet? Si enim iſte qui hunc librū ſcripſit, de illa homi-
nis natura loqueretur, quæ primo inculpata & ſalua cō-
dita eſt, vtcunque acceptaretur hoc dictum, quāquam
īſeparabilem habere poſsibilitatem, id eſt, vt ita dicam
inamiſsibilem, non debuit illa natura dici quæ vitiari
poſſet, & medicum quærere, qui cæci oculos ſanaret, &
videndi poſsibilitatē reſtitueret, quæ fuerat amiſſa per
cæcitatem, quoniam cæcus puto ꝙ velit videre, ſed nō
poteſt. ſi autem vult & non poteſt, ineſt voluntas, ſed
Cap.LII. amiſſa eſt poſsibilitas. Adhuc videte quas moles co-
netur qui ſuam ſententiam dicat, irrumpere ſi valeret.
Obiicit enim ſibi quæſtionem dicens, Sed caro nobis
Galat.5. ſecundum Apoſtolum contraria eſt, inquiens. Deinde
reſpōdet, Quî fieri poteſt, vt cuicunq; baptizato ſit ca-
ro contraria, cum ſecundum eundem Apoſtolū in car-
ne non eſſe intelligatur? ita enim ait, Vos autem in car-
Roma.8. ne non eſtis. Bene quòd baptizatis dicit carnē contra-
riam eſſe nō poſſe, quod vtrum verum ſit, pòſt videbi-
mus. Nunc vero quia nō potuit penitus ſe obliuiſci eſ-
ſe Chriſtianum, ſed id licet tenuiter recordatus eſt, re-
ceſsit à defenſione naturæ. Vbi eſt ergo inſeparabilitas
poſsibilitatis? An forte nōdum baptizati in natura ho-
minum non ſunt? Hic prorſus, hic poſſet vigilare, & ſi
aduertat poteſt. Quî fieri poteſt, inquit, vt cuicunq; ba-
ptizato ſit caro contraria? ergo nō baptizatis poteſt ca-
ro eſſe cōtraria. Exponat quemadmodum cum ſit etiā
in ipſis illa ab eo multum defenſa natura, certe vel in
eis concedit eſſe vitiatam, ſi iam in baptizatis ille ſau-
cius, ſan⁹ de ſtabulo egreſſus eſt, aut ſan⁹ in ſtabulo eſt,
Luca.10. quò eum curandum miſericors Samaritanus adnexit.
Porrò ſi vel iſtis concedit carnem eſſe contrariam, di-
cat quid cōtigerit cum ſit vtrunque, hoc eſt, & caro & K
ſpirit⁹ creatura vni⁹ eiuſdemq; creatoris proculdubio
bona, quia boni: niſi quia hoc eſt vitium, quod propria
inflictum eſt voluntate, & hoc vt in natura ſanetur, eo
ipſo opus eſt ſaluatore, quo inſtituta eſt natura creato-
re: hoc ſaluatore eaq; illius medicina, quia verbū caro
factum eſt vt habitaret in nobis, ſi opus eſſe fateamur Ioan.1.
paruis & magnis, id eſt, à vagitibus infantum vſque ad
canos ſenum, tota quæ inter nos eſt, huius quæſtionis
controuerſia diſſoluta eſt. Nunc iam videamus, Cap.LIII.
vtrum etiam baptizatis legatur caro eſſe cōtraria. Vbi
quæro, quibus dicebat Apoſtolus, Caro cōcupiſcit ad- Galat.3.
uerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem? Hæc enim & 5.
inuicem aduerſantur, vt non ea quæ vultis faciatis. Ad
Galatas vt opinor, id ſcripſit quibus dicit, Qui ergo tri-
buit vobis ſpiritum, & virtutes operatur in vobis, ex o-
peribus legis, an ex auditu fidei? Vnde apparet eū Chri-
ſtianis loqui, & quibus deus tribuerat ſpiritum, ergo e-
tiam baptizatis. Ecce & baptizatis caro inuenitur eſſe
contraria, & nō adeſſe poſsibilitas illa, quam inſepara-
biliter inſitam dicit eſſe naturæ. Vbi eſt quod ait, Quî
fieri poteſt, vt cuicunque baptizato ſit caro contraria?
Quomodolibet intelligat carnem, quia reuera nō na- L
tura eius quę bona eſt, ſed vitia carnalia carnis hoc no-
mine nuncupantur: ecce tamen etiam baptizatis caro
contraria eſt. & quomodo cōtraria? vt nō quod volunt
faciant. Ecce adeſt voluntas in homine, vbi eſt poſsibi-
litas illa naturæ? Fateamur gratiam neceſſariam, cla-
memus, Miſer ego homo quis me liberabit de corpore Roma.7.
mortis hui⁹? Et reſpōdetur nobis, Gratia dei per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Quando enim iſtis re-
ctiſsime dicitur, Quare ſine adiutorio gratiæ dei dici-
tis hominem poſſe eſſe ſine peccato? nō tūc de illa gra-
tia quæſtio eſt, qua eſt homo cōditus, ſed de iſta qua fit
ſaluus per Ieſum Chriſtum dominum noſtrū. Fideles
enim orantes dicunt, Ne nos inferas in tentationem, Math.6.
ſed libera nos à malo. Si adeſt poſsibilitas, vt quid o-
rāt? Aut à quo malo ſe liberari orāt, niſi maxime de cor-
pore mortis huius? vnde non liberat niſi gratia dei per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrū. Non vtiq; de ſub-
ſtantia corporis quæ bona eſt, ſed de vitiis carnalibus,
vnde non liberatꝰ homo ſine gratia ſaluatoris, nec quā-
do per mortem corporis diſcedit à corpore, & hoc vt
diceret Apoſtol⁹ quod ſuprà dixerat, Video aliam legē Roma.7.
in membris meis repugnātem legi mentis meæ, & cap- M
tiuum me ducentem in lege peccati quæ eſt in mem-
bris meis. Ecce quod vitiū naturæ humanæ inobedien-
tia voluntatis inflixit. Orare ſinatur, vt ſanetur. Quid
tantum de naturæ poſsibilitate præſumitur? vulnerata,
ſauciata, vexata, perdita eſt, vera confeſsione non falſa
defenſione op⁹ habet. Gratia ergo dei nō qua inſtitua-
tur, ſed qua reſtituatur, quęratur, quę ab iſto ſola clama-
tur non eſſe neceſſaria, cum tacetur. Qui ſi omnino ni-
hil de gratia dei diceret, nec eam quæſtionē ſoluendā
ſibi proponeret, vt à ſe de hac re inuidiam remoueret,
poſſet putari hoc quidem ſentire, quod veritas habet,
ſed non dixiſſe, quia non vbique omnia dicenda ſunt.
Propoſuit de gratia quæſtionem, id reſpōdet quod ha-
bebat in corde. definita quæſtio eſt, non quam voleba-
mus, ſed vbi quid ſentiret dubitabam⁹. Deinde mul- Cap.LIIII.
tis verbis Apoſtoli conatur oſtēdere, vnde non eſt cō-
trouerſia, quòd caro ab illo ita ſæpe nominetur, vt velit
intelligi non ſubſtantiā, ſed opera carnis. Quid hoc ad
rem? Vitia carnis contraria ſunt voluntati hominis: nō
natura accuſatur, ſed vitiis medicus quæritur. Quid eſt

quod

A quod interrogat,quis fecit homini ſpiritum?& reſpondet ſibi,ſine dubio deus.Et item interrogat, carnẽ quis creauit?Itemq; reſpondet,idem credo deus.Interrogat tertio, Bon° eſt qui vtrunq; creauit deus?reſpódet,nulli dubium eſt. Adhuc interrogat, Et vtrũque quod bonus author creauit bonum eſt?& ad hoc reſpondet,cõfitendum eſt. Deinde cõcludit, Si igitur & ſpiritus bon°,& caro bona,vt à bono authore cõdita,quî fieri poteſt,vt duo bona poſsint ſibi eſſe contraria?Omitto dicere, quia tota huius ratiocinatio turbaretur, ſi quis ab eo quæreret,ęſtus & frigus quis fecit?reſponderet enim ſine dubio,deus.Non ego multa interrogo,ipſe cõcludat, vtrum aut iſta poſsint dici bona,aut non appareãt inter ſe eſſe cõtraria.Hic forte dicit,qualitates ſunt iſtæ ſubſtantiarum,non ſubſtantiæ. Ita eſt,verũ eſt,ſed qualitates naturales, & ad dei creaturã ſine dubio pertinẽtes.Subſtantiæ quippe non per ſeipſas,ſed per ſuas qualitates, ſicut aqua & ignis dicuntur ſibi eſſe contrariæ. Quid ſi ita ſunt caro & ſpiritus? quod quidem non aſfirmamus, ſed vt ratiocinationem eius non neceſſaria illatione cõcluſam oſtẽderemus, hoc diximus. Poſſunt enim & contraria non inuicem aduerſari, ſed ex alter- B utro temperari,& bonã valetudinem reddere, ſicut in corpore ſiccitas & humiditas, frigus & calor, quorum omnium temperatione bona corporalis valetudo cõſiſtit. *Galat.5.* Sed quòd contraria eſt caro ſpiritui, vt nõ ea quæ volumus faciamus, vitium eſt nõ natura: gratia medicinalis quęratur,& cõtrouerſia finiatur. Duo quippe iſta bona,à bono deo cõdita, quomodo cõtra huius ratiocinationem in non baptizatis hominibus poſſunt ſibi eſſe contraria? An & hoc eũ dixiſſe pœnitebit,quod affectu aliquo fidei Chriſtianæ locutus eſt?Cum enim dixit, Quî fieri poteſt vt cuicũque iam baptizato ſit caro contraria?ſignificauit non baptizatis carnem poſſe eſſe contrariam.Nam cur addidit,iam baptizato:cum poſſet etiam hoc nõ addito dicere,Quî fieri poteſt,vt cuicunque ſit caro cõtraria:atq; ad hoc probandũ ſubiicere illam ratiocinationem ſuam, quia vtrunque bonum eſt à bono conditum, & ideo nõ poteſt inter ſe eſſe cõtrarium? Si ergo nõ baptizati, quibus certe fatetur carnem eſſe contrariam, ſuis illum interrogationibus vrgeant & dicãt,Quis fecit homini ſpiritum?Iſte reſpondebit,deus.Itemq; illi,Carnem quis creauit? reſpondet iſte,idem credo deus. Illi tertio, Bonus eſt qui vtrunq; C creauit deus?& iſte,nulli dubiũ eſt. Atque illi vnũ quod reſtat inquirant,Et vtrunque quod bonus author creauit,bonum eſt? iſte fatebitur. Tunc illi eum ſuo gladio iugulabunt inferentes concluſionem eius & dicẽtes,Si igitur ſpirit° bonus& caro bona vt à bono authore cõdita,quî fieri poteſt,vt duo bona ſibi poſsint eſſe cõtraria? Hic forte ille reſpondebit, Date veniam, quia non debui dicere cuicunque baptizato carnẽ non poſſe eſſe cõtrariam,vt hoc modo vobis nõ baptizatis contrariã confiterer, ſed ſine vlla exceptione dicere debui carnẽ nulli eſſe cõtrariam.Ecce quò ſe ipſe cõpingit,ecce quę *Roma.7.* loquitur qui nõ vult clamare cum Apoſtolo, Quis me liberabit de corpore mortis huius?Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum.Sed cur,inquit,clamem iam baptizatus in Chriſto? illi hoc clament qui nondũ tale beneficium perceperunt, quorum in ſe voces figurabat Apoſtolus,ſi tamen vel hoc dicũt.Sed nec iſta defenſio, nec illos hac voce exclamare permittit. Neq; enim in baptizatis natura eſt, & in nõ baptizatis natura non eſt. Aut ſi vel in illis vitiata eſſe conceditur, vt *Ibidem.* non ſine cauſa clament,Infœlix homo, quis me liberabis de corpore mortis huius? eiſq; ſubueniatur in eo qđ D ſequitur,Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum:concedatur iam tandem aliquãdo humanã medico Chriſto indigere naturam. Quæro autem,vbi *Corp° mortis vitiũ eſt, nõ ſubſtantia.Ca.LV.* natura iſtã perdiderit libertatem quã ſibi dari exoptat cum dicit, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Non enim & ille ſubſtantiam carnis accuſat, cum dicit liberari ſe cupere de corpore mortis huius, cum etiam corporis ſicut animæ natura deo bono authori tribuẽda ſit. Sed vtique de vitiis corporis dicit. Nam de corpore mors corporis ſeparat, ſed contracta ex illo vitia cohærẽt,quibus iuſta pœna debetur, quam etiam in inferno ille diues inuenit. Hinc ſe non poterat vtique li- *Luca.16.* berare qui dicit, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Vbicunque autem iſtam perdiderit libertatem, certe ĩſeparabilis eſt poſsibilitas illa naturæ,habet poſſe per naturale ſubſidium,habet velle per liberum arbitrium, cur quærit baptiſmatis ſacramentum? An propter commiſſa præterita,vt ea tantum ignoſcantur quę fieri infecta non poſſunt? Dimitte hominem, clamet quod clamabat.Non enim tantum deſiderat,vt per indulgentiam ſit de præteritis impunitus,ſed etiam vt ſit E de cætero ad non peccandum fortis & validus. Con- *Roma.7.* delectatur enim legi dei ſecundum interiorem hominem, videt autem aliam legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ. videt eſſe, non recolit fuiſſe. præſentibus vrgetur, non præterita reminiſcitur. Nec tantum repugnantem videt,verumetiam captiuantem ſe in lege peccati,quæ eſt in membris eius, nõ quæ fuit. Hinc eſt quod clamat,Infœlix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?Sinatur orare,ſinatur adiutorium medici potentiſsimi flagitare. Quid contradicitur?quid obſtrepitur? quid miſer miſericordiam Chriſti petere prohibetur, & hoc à Chriſtianis? Nam & illi cum Chriſto ambulabant, qui cæcos lumen clamando *Matth.20.* petere prohibebant,ſed etiam inter tumultum contradicentium audit ille clamantem,vnde huic reſponſum eſt, Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. Porrò ſi ab iſtis vel hoc impetramus, vt nõdum baptizati implorent auxilium gratiæ ſaluatoris, non eſt hoc quidem parũ aduerſus illam falſam defenſionẽ tanquã ſibi ſufficientis naturæ & poteſtatis liberi arbitrij. Neq; enim ſibi ſufficit qui dicit, Infœlix ego homo quis me liberabit:aut plenã libertatem habere dicendus eſt,qui F ſe adhuc poſtulat liberari. Veruntamen etiam illud *Cap.LVI.* videamus,vtrum illi qui baptizati ſunt faciãt bona quę volunt, nulla carnis cõcupiſcẽtia repugnãte. Sed quid hinc dicamus,ipſe cõmemorat,vbi cõcludens hunc locum,vt diximus,inquit illud quo continetur:Caro cõ- *Galat.5.* cupiſcit aduerſus ſpiritũ:non de carnis ſubſtãtia,ſed de operibus ſubſtantię ſentire neceſſe eſt. Hoc & nos dicimus,nõ de carnis ſubſtãtia,ſed de opęrib° dictum quæ veniunt de carnali cõcupiſcẽtia, de peccato ſcilicet de quo præcipit vt nõ regnet in noſtro mortali corpore *Roma.6.* ad obediendũ deſideriis eius. Nec attẽdit etiam ipſe *Cap.LVII.* iam baptizatis fuiſſe dictum,Caro cõcupiſcit aduerſum *Galat.5.* ſpiritum,& ſpiritus aduerſus carnẽ, vt non ea quæ vultis faciatis. Et ne ab ipſa pugna deſides faceret,& p hãc ſententiam laxamentũ peccandi dediſſe videretur,adiungit: Quòd ſi ſpiritu ducimini,nõ adhuc eſtis ſub lege.Sub lege eſt enim,qui timore ſupplicij quod lex minatur,nõ amore iuſtitiæ ſe ſentit abſtinere ab opere peccati,nõdum liber nec alienus à volũtate peccãdi:in ipſa enim voluntate reus eſt,qua mallet ſi fieri poſſet,non eſſe quod timeat, vt libere faciat qđ occulte deſiderat.

G Ergo ſi ſpiritu,inquit,ducimini,non adhuc eſtis ſub le-
ge:vtique lege quæ timorem incutit,non tribuit chari-
Roma. 5. tatem, quæ charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris,
non per legis literam,ſed per ſpiritum ſanctum qui da-
tus eſt nobis. Hæc eſt lex libertatis,non ſeruitutis, quia
charitatis vtique,non timoris. De qua & Iacobus Apo-
Iacobi. 1. ſtolus ait,Qui autem perſpexerit in legem perfectam li-
bertatis. Vnde & ille non quidem iam lege dei terreba-
Roma. 7. tur vt ſeruus, ſed condelectabatur ei ſecũdum interio-
rem hominẽ. Videt tamen adhuc aliam legem in mẽ-
bris ſuis,repugnantem legi mentis ſuæ. Ita & hic,Si ſpi-
ritu,inquit,ducimini,non adhuc eſtis ſub lege. Inquan-
tum quiſq; ſpiritu ducitur,non eſt ſub lege:quia inquã-
tum cõdelectatur legi dei, nõ eſt ſub legis timore: quia
Ca. LVIII. timor tormentum habet,non delectationem. Proin-
de ſi recte ſentimus, ſicut pro membris ſanatis gratias
agere,ita pro ſanandis orare debemus,vt abſolutiſsima
cui nihil addi poſsit ſanitate, pfecta dei ſuauitate, ple-
na libertate perfruamur. Nõ enim abnuimus humanã
naturam poſſe eſſe ſine peccato, aut vllo modo negare
debem⁹ perfici poſſe,quam proficere nõ negamus, ſed
gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, eo
H adiuuante fieri dicimus,vt iuſta & beata ſit,à quo crea-
ta eſt vt ſit. Facile itaque refellitur quod à quibuſdam
ſibi dicit opponi, Diabolus nobis aduerſatur. Prorſus
huic obiectioni eadem verba reſpõdemus, quæ ipſe re-
Iacobi. 4. ſpõdit, Reſiſtamus illi,& fugiet. Reſiſtite,inquit beatus
Apoſtol⁹,diabolo,& fugiet à vobis. Vnde animaduer-
tendum eſt quid poſsit his nocere quos fugit,vel quam
virtutem habere intelligẽdus ſit,qui ſolis præualere nõ
reſiſtẽtibus poteſt. Hæc & mea verba ſunt,verius enim
dici nõ poteſt. Sed hoc intereſt inter nos & iſtos, quòd
nos etiam cum diabolo reſiſtimus, poſcendum dei ad-
iutorium non ſolum non negamus, verumetiam præ-
dicamus: iſti autem tantam tribuunt poteſtatem volũ-
tati,vt pietati auferant orationem. Nam vtique vt dia-
bolo reſiſtamus & fugiat à nobis, ideo precantes dici-
Matth. 6. mus: Ne nos inferas in tentationem. ideo & admoniti
ſumus tanquam ab Imperatore milites exhortante&
Marci. 14. dicente, Vigilate & orate ne intretis in tentationem.
Cap. LIX. Quòd vero contra eos diſputat qui dicunt, Et quis
nolit ſine peccato eſſe, ſi hoc in hominis eſſet poſitum
poteſtate? Recte quidem diſputat, hoc ipſo eos cõfiteri
I non eſſe impoſsibile,quia hoc vel multi vel omnes vo-
lunt,ſed hoc vnde ſit poſsibile cõfiteatur,& pax eſt. Ip-
ſa eſt enim gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ no-
ſtrum,qua omnino iſte nos orantes adiuuari vt nõ pec-
cemus, nuſquam dicere voluit. Quod ſi forte latenter
ſentit,ignoſcat aliter ſuſpicãtibus. Ipſe enim hoc facit,
qui cum tantam de hac re patiatur inuidiam,ſentire id
vult,& confiteri non vult. Quid erat magnum vt hoc
diceret, cum præſertim ſibi hoc tanquã ex perſona ad-
uerſariorum oppoſitum tractare & aperire ſuſceperit?
cur illic ſolam naturã defendere voluit, & quia homo
ita creatus eſt, vt nõ peccare poſſet,ſi peccare noluiſſet
aſſeruit, ac per hoc quòd ita creatus eſt,eam poſsibilita-
tem ad gratiam dei pertinere definiuit,qua poſsibilita-
te ſi noluerit peccare,nõ peccat,& noluerit aliquid di-
cere de eo,quòd ipſa natura gratia dei per Ieſum Chri-
ſtum dominum noſtrũ vel ſanatur quia vitiata eſt, vel
Cap. LX. quia ſibi non ſufficit adiuuatur? Vtrum enim in hoc
ſeculo fuerit,vel ſit,vel poſsit eſſe aliquis ita iuſte viuẽs,
vt nullum habeat omnino peccatum, poteſt eſſe aliqua
quæſtio inter veros pioſq; Chriſtianos, poſſe tamẽ eſſe
certe poſt hãc vitam quiſquis ambigit deſipit. Sed ego
nec de iſta vita volo cõtendere. Quanquam enim mi- K
hi non videatur aliter intelligendũ quod ſcriptum eſt,
Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, & ſi *Pſal. 142.*
qua ſimilia, vt tamen poſsit oſtendi vel hæc teſtimo-
nia melius aliter intelligi poſſe,vel perfectam plenám-
que iuſtitiam cui prorſus nihil addendum ſit,& vel he-
ri fuiſſe in aliquo,dum in iſto corpore viueret,& hodie
eſſe,& cras futuram, dum tamen longe plures ſint, qui
cum ſibi vſque ad vltimum vitæ huius diem neceſſariũ
eſſe non dubitent, vt veraciter dicant, Dimitte nobis *Matth. 6.*
debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus no-
ſtris: ſpem ſuam tamẽ in Chriſto atque in eius promiſ-
ſionibus veram, certam, firmam eſſe confidant, nullo
tamen modo niſi adiuuante gratia ſaluatoris Chriſti
crucifixi,& dono ſpiritus eius,vel quoſlibet ad pleniſsi-
mam perfectionem, vel quenquam ad qualemcunque
profectum veræ piæq; iuſtitiæ peruenire qui negaue-
rit, neſcio vtrum recte poſsit in qualiumcunque Chri-
ſtianorum numero deputari. Ac per hoc & ea te- *Teſtimonia*
ſtimonia,quæ non quidem de ſcripturis canonicis, ſed *humana.*
de quibuſdã catholicorum tractatorum opuſculis po- *Cap. LXI.*
ſuit, volens occurrere iis qui eum ſolum dicerent iſta
defendere,ita ſunt media, vt neque cõtra noſtram ſen- L
tentiam ſint,neque contra ipſius. In quibus etiam non-
nihil de libris meis interponere voluit, me quoque a-
liquem deputans, qui cum illis commemorari dignus
viderer. Vnde ingratus eſſe non debeo, & familiariore
affectu nolo vt erret, qui hunc mihi detulit honorem.
Prima enim quæ poſuit, quia nomen eius qui ea dixit,
non ibi legi, ſiue quia ille non ſcripſit, ſiue quia codex
quem miſiſtis, id aliqua forte mendoſitate non habuit,
pertractare quid opus eſt? Maxime quoniam me in hu-
iuſmodi quorumlibet hominum ſcriptis liberum, quia
ſolis canonicis debeo ſine vlla recuſatione cõſenſum:
nõnihil mouet quod de illius ſcriptis cuius nomen nõ
ibi inueni, ille poſuit. Oportuit magiſtrum doctorém-
que virtutum homini ſimillimum fieri, vt vincendo
peccatum doceat hominem vincere poſſe peccatum.
Quomodo enim dictum ſit, author huius ſententię vi-
derit, qualiter poſsit exponere, dum tamen nos mini-
me dubitemus peccatum Chriſtum in ſe non habuiſſe *Roma. 8.*
quod vinceret, qui natus eſt in ſimilitudine carnis pec-
cati, non in carne peccati. Aliud eiuſdem ita poſuit, Et
iterum vt deſideriis carnis edomitis, doceret non ne- M
ceſsitatis eſſe peccare, ſed propriæ voluntatis. Ego de-
ſideria carnis (ſi non illicitarum cõcupiſcentiarum hic
dicũtur) accipio, ſicuti eſt fames, ſitis, refectio laſsitudi-
nis, & ſi quid huiuſmodi eſt. Per hæc enim quidam quã-
uis ea ſint inculpabilia, in culpas decidunt: quod ab il-
lo ſaluatore abfuit, etiam ſi hæc in eo fuiſſe propter ſi-
militudinem carnis peccati, Euangelio teſte videam⁹.
Beatus vero Hilarius cuius verba hæc poſuit, Non *Cap. LXII.*
enim niſi ſpiritu perfecti & imortalitate mutati, quod
ſolis mundis corde diſpoſitum eſt, hoc quod in deo eſt
immortale cernemus, quid dixerit contra id quod di-
cimus, vel quid iſtum adiuuet vere neſcio, niſi quia
poſſe eſſe hominem mundo corde teſtatus eſt. Quod
quis negat? Sed gratia dei per Ieſum Chriſtum domi-
num noſtrum, non ſola arbitrij libertate. Item quod
eum dixiſſe commemorat, Quas Iob literas legerat, vt
abſtineret ſe ab omni re maligna, quia deum ſola men-
te vitiis non admixta venerabatur, deum autem colere
iuſtitiæ proprium officium eſt. Quid feciſſet Iob dixit?
nõ quod in hoc ſeculo perfeciſſet, aut ſine gratia ſalua-
toris, quẽ etiam prophetauit, vel feciſſet vel perfeciſſet?
Abſtinet

A Abſtinet enim ſe ab omni re mala, etiam qui habet peccatum, quod io ſe regnare non ſinit, cui ſurrepit improbanda cogitatio, quam petuenire ad finem operis non permittit. Sed aliud eſt nõ habere peccatum: aliud non obedire deſideriis eius. Aliud eſt implere quod præceptum eſt, Non concupiſces: & aliud eſt per quẽdam abſtinẽtiæ conatum ſaltem id agere quod item ſcriptum eſt, Poſt concupiſcentias tuas nõ eas. nihil horũ tamen ſcire ſe recte poſſe ſine gratia ſaluatoris. Facere eſt ergo iuſtitiam, in vero dei cultu cum interno concupiſcentiæ malo interna cõflictatione pugnare: perficere autẽ, omnino aduerſarium nõ habere. Nã qui pugnat, & adhuc periclitatur, & aliquando percutitur, etiam ſi non ſternitur: Qui autem non habet aduerſarium, plena pace lætator. Et ipſe eſſe ſine peccato veriſsime dicitur, in quo nullum habitat peccatum, non qui per abſtinentiã mali operis dicit, Iam nõ ego operor illud, ſed id quod in me habitat peccatum. Nam & ipſe Iob de peccatis ſuis non tacet, & vtiq; huic amico veſtro merito placet humilitatem nullo modo in falſitatis parte ponẽdam.

Exod. 20. *Eccli. 18.* *Roman. 7.*

B Vnde id quod Iob confitetur, quia verax dei cultor eſt, proculdubio veraciter coofitetur. Et ipſe Hilarius cum locum Pſalmi exponeret vbi ſcriptũ eſt, Spreuiſti omnes diſcedentes à iudiciis tuis, ait, Si enim deus peccatores ſperneret, omnes vtiq; ſperneret: quia ſine peccato nemo eſt. Sed ſpernit diſcedentes à ſe, quos apoſtatas vocat. Videtis qoemadmodum non dixerit, quia ſine peccato nemo fuerit, tanquam de præteritis loquẽs, ſed quòd ſine peccato nemo ſit: vnde quidẽ vt dixi nõ contẽdo. Quiſquis enim nõ cedit Ioanni Apoſtolo qui nec ipſe ait, Si dixeriotus quia peccatum nõ habuimus: ſed, nõ babemus: Epiſcopo Hilario quomodo cellurus eſt? Pro gratia Chriſti clamo, ſine qua nemo iuſtificatũ tanquam ſufficiente naturæ libero arbitrio. Imò ipſe pro ea clamat, ei credatur dicenti, Sine me nihil poteſtis facere. Saoctus autem Ambroſius reuera in eo loco quem iſte cõmemorat, illis reſiſtit qui dicunt hominem nõ eſſe poſſe ſine peccato in hac vita. Vt enim ea diceret, accepit occaſiooem de Zacharia & Elizabet, qꝑ in Euangelio cõmemorati ſunt ambulaſſe in omnibus iuſtificationibus legis ſine qoerela. Nunqoid tamẽ negat gratia dei fieri per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum? Ex qua fide etiam ante eius paſsionem iuſtos vixiſſe non dubium eſt, qui præſtat ſpiritum ſanctom qui

Hilarius. *Pſal. 118.* *1. Ioan. 1.* *Ioan. 15.* *Ca. LXIII.* *Ambroſius ſuper Lucã* *Luca. 1.*

C datus eſt nobis, per quẽ diffunditur charitas io cordibus noſtris, qua vna iuſti ſunt quicunq; iuſti ſunt. Quẽ ſpiritum memoratus Epiſcopus etiam precibus impetrandum admonet. Ita illi voluotas diuinitus nõ adiuta non ſufficit, vbi in hymno ſuo dicit, Votiſq; præſtat ſednlis, ſanctum mereri ſpiritum. Cõmemorabo & ego de hoc ipſo opere ſancti Ambroſij aliquid ex quo iſte cõmemorauit quod commemorãdum putauit. Viſum eſt, inquit, mihi. Poteſt non ſoli viſom eſſe quod viſum ſibi eſſe declarat. Non enim voluntate tantum hunana viſom eſt, ſed ſicut placuit ei qui in me, inquit, loquitur Chriſt⁹, qni vt id quod bonum eſt, nobis quoq; bonum videri poſsit operatur. Quem enim miſeratur, & vocat. Et ideo qui Chriſtum ſequitur, poteſt interrogatus cur eſſe voluerit Chriſtianus, reſpondere, viſum eſt mihi. Quod cũ dicit, nõ oegat deo viſom. A deo enim præparatur voluntas homioum: vt enim deus honorificetur à ſancto, dei gratia eſt. Ecce quid iſte ſapiat. Si verbis Ambroſij delectatur, quòd à deo pręparatur voluntas hominum, & nulla vel non magna quæſtio eſt quis vel quãdo perficiatur, dum tamẽ ſine gratia Chriſti idipſum fieri poſſe minime dubitetur: deinde quan-

D tum erat vt attenderet iſte vnum verſum de Ambroſij verbis quæ poſuit? cum enim ille dixiſſet, Nam cum Eccleſia ex gentibus, hoc eſt, peccatoribus congregata ſit, quomodo ex maculatis immaculata poteſt eſſe, niſi primo per Chriſti gratiã abluta delicto ſit? Deinde quòd per qualitatem nõ peccandi abſtineat à delictis, ille addit, quod iſte apparet cur addere noluerit. Ait nanque ille, Nec ab initio immaculata. humanæ enim hoc impoſsibile naturæ, ſed per dei gratiam & qualitatem ſui, quia iam non peccat, fit vt immaculata videatur. Hæc verba iſte cur non addiderit, quis non intelligat? Hoc agitur vtique nũc in hoc ſeculo, vt ad iſtam quam omnes ſancti cupiunt immaculatiſsimam puritatem Eccleſia ſancta perueniat, quæ in futuro ſeculo neque aliquo malotum hominum ſibi permixto, neq; aliqua in ſe lege peccati reſiſtẽte legi mentis, ducat mundiſsimã vitam in æternitate diuina. Tamen attendat iſte quid ſecundum ſcripturas Ambroſius Epiſcopus ſcripſerit, Nec ab initio immaculata, humanæ enim hoc impoſſibile naturæ. Vtique enim ab initio dicit quo ex Adam naſcimur. Nam & ipſe Adam immaculatus proculdubio factus eſt. Sed in eis qui ſunt natura filij iræ, duceo-

E tes ex illo quod vitiatum eſt, in illo ab initio eſſe immaculatos, humanæ naturæ impoſsibile definioit. Item Ioannes Conſtantinopolitanus Epiſcopus, cuius poſuit ſententiam, dicit peccatum non eſſe ſubſtaotiam, ſed actum malignom: quis hoc negat? Et quia non eſt naturale, ideo cõtra illud legem datam, & quòd de arbitrij libertate deſcendit, etiam hoc qois negat? Sed non id agitur de humana natura quę in hac vita eſt, ſed agitor de gratia dei qua ſanatur per medicum Chriſtum, quo noo indigeret ſi ſana eſſet, quæ ab iſto tãquam ſaoa vel tanquam ſibi ſufficieote voluotatis arbitrio poſſe nõ peccare defenditur. Quis item Chriſtianus ignorat, quòd beatiſsimum Sixtum Romanæ Eccleſiæ Epiſcopum & domini martyrem dixiſſe cõmemorat, quia libertatem arbitrij ſui permiſit hominibus deus, vt pure & ſine peccato viuentes ſimiles fiant deo? Sed ad ipſum arbitrium pertinet vocantem audire & credere, & ab eo io quem credit, oon peccaodi adiutorium poſtulare. Nam vtique cum dicit, ſimiles fiant deo, per charitatem dei futuri ſunt ſimiles deo, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris, non naturæ poſsibilitate, nec libero arbitrio qood eſt in nobis, ſed per ſpiritum ſanctũ qui

Ca. LXIIII. *Vide in tract. 2. cap. 42.* *Roma. 5.*

F datus eſt nobis. Et quod dicit idem martyr, Templum ſanctum eſt deo mẽs pura, & altare optimum eſt ei cor mũdum & ſine peccato, quis neſcit ad iſtam perfectionem perducendum cor mundum, dum interior homo renouatur de die in diem, non tamẽ ſine gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum? Item quod ait ipſe, Vir caſtus & ſine peccato poteſtatem accepit à deo eſſe filius dei: vtiq; admonuit, ne cum quiſquam factus fuerit ita caſtus & ſine peccato, quod vbi & quando in eo perficiatur, nonnulla quæſtio eſt, ſed inter pios bene quæritur, inter quos tamen conſtat fieri poſſe, & ſine mediatore dei & hominum homine Chriſto Ieſu fieri non poſſe: Tamen vt dicere cœperam, prudenter Sixtus admonuit, ne cum fuerit quiſquam talis factus, & per hoc recte inter filios dei deputatus, putetur ipſius fuiſſe poteſtatis, quam per gratiam accepit à deo, cum eam non haberet in natura iam vitiata atque deprauata, ſicut in Euangelio legitur, Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatẽ filios dei fieri, quod vtiq; nõ erant per naturam, nec omnino eſſent, niſi eum re-

2. Corin. 4. *1. Timo. 2.* *Ioan. 1.*

G cipiẽdo accepiſſent per eius gratiam huiuſmodi pote-
ſtatem. Hæc eſt poteſtas quam ſibi vindicat fortitudo
Roma.5. charitatis, quæ nõ eſt in nobis niſi per ſpiritum ſanctũ
Cap. LXV. qui datus eſt nobis. Quod vero presbyter venerabi-
Hieronym⁹ lis Hyeronymus dixit, in iis quę illum dixiſſe cõmemo-
Matth.5. rat, cũ exponeret quod ſcriptũ eſt, Beati mũdo corde,
quoniam ipſi deum videbunt: quos non argoit cõſciẽ-
tia vlla peccati, & adiecit, Mundus muodo corde con-
ſpicitur, templum dei nõ poteſt eſſe pollutũ: hoc vtique
agitur in nobis conando, laborando, orãdo, impetran-
do, vt ad illam perfectionẽ iu qua poſsiotus deũ mun-
do corde cõſpicere, eius gratia perducamur per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Item quod ait à memo-
rato dictum eſſe presbytero, Liberi arbitrij nos cõdidit
deus, nec ad vittntẽ, nec ad vitia neceſsitate trahimur,
alioquin vbi neceſsitas, nec corona eſt: quis non agno-
ſcat? quis non toto corde ſuſcipiat? Quis aliter conditã
hnmanam neget eſſe naturam? Sed in rectè faciendo
H ideo nullum eſt vinculum neceſsitatis, quia libertas eſt
Cap.LXVI charitatis. Redi ergo ad apoſtolicã ſentẽtiam, Cha-
Roma.5. ritas dei diffuſa eſt in cordib⁹ noſtris per ſpiritum ſan-
Pſal.67. ctum qui datus eſt nobis. A quo niſi ab illo qui aſcendit
Epheſ.4. in altũ, captiuauit captiuitatẽ, dedit dona hominibus?
Quòd autem ex vitiis naturæ, non ex cõditione natu-
ræ ſit quędam peccandi neceſsitas, audiat homo, atque
vt eadem neceſsitas nõ ſit, diſcat deo dicere: De neceſ-
Pſal.24. ſitatibus meis educ me: quia & in huiuſmodi oratione
certamen eſt aduerſus tentatorẽ de ipſa contra nos ne-
ceſsitate pugnantẽ, ac per hoc opitulante gratia per Ie-
ſum Chriſtum dominum noſtrum, & mala neceſsitas
Ca.LXVII remouebitur, & libertas plena tribuetur. Veniamus
Lib.3. de li ad nos. Item, inquit, Auguſtinus Epiſcopus in libris de
bero arbi- libero arbitrio, Quæcunque iſta cauſa eſt voluntatis, ſi
trio cap.18. nõ poteſt ei reſiſti, ſine peccato ei ceditur; ſi autem po-
teſt, non ei cedatur, & nõ peccabitur. An forte fallit in-
cautum? ergo caueat ne fallatur. an tanta fallacia eſt ve
caueri omnino non poſsit? ſi ita eſt, nulla ergo peccata
2.ſent.diſt. ſunt. Quis enim peccat in eo quod caueri nullo modo
28.ca.quod poteſt? Peccatur autem, caoeri igitur poteſt. Agnoſco,
vero. verba mea ſunt, ſed etiã ipſe dignetur agnoſcere ſupe-
rius cuncta quę dicta ſunt. De gratia quippe dei agitur,
quę nobis per mediatorem medicina opitulatur, nõ de
impoſsibilitate iuſtitiæ. Poteſt ergo ei cauſę quęcunque
I illa eſt, reſiſti? poteſt planè. Nam in hoc adiutorium po-
Matth.6. ſtulamus, dicentes, Ne nos inferas in tẽtationem: quod
adiutorium non poſceremus, ſi reſiſti nullo modo poſ-
ſe crederemus. Poteſt peccatum caueri, ſed opitulante
illo, qui non poteſt falli. Nam & hoc ipſum ad cauen-
dnm peccatum pertinet, ſi veraciter dicimus, Dimitte
nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitorib⁹
noſtris. Duobus enim modis etiam in corpore cauetur
morbi malum, & vt non accidat, & vt ſi acciderit, cito
ſanetur. Vt nõ accidat, caueamus dicendo, Ne nos in-
feras in tentationem. Vt cito ſanetur, caoeamus dicen-
do, Dimitte nobis debita noſtra. Siue ergo immineat,
ſiue inſit, caueri igitur poteſt. Sed vt nõ tantum illi, ve-
rumetiam iis qui eoſdẽ libros meos, quos iſte legit, de
libero arbitrio non legerunt, atque illis non lectis hũc
forſitan legnnt, de hac re ſententia mea ſatis appareat,
ex ipſis libris commemorare me oportet, quod iſte ſi
ſentiret atque in ſuis literis poneret, nulla inter nos de
hac re cootrouerſia remaneret. Continuo quippe poſt
verba mea quæ iſte cõmemorauit, quod occurrere po-
terat ipſe ſubieci, & quantum potui pertractaui, dicens,
Et tamen etiam per ignorantiam facta quædam im-
probantur & corrigenda iudicantur, ſicut in diuinis K
authoritatib⁹ legimus. Atque hinc adhibitis exemplis, Lib.3. de li
etiam de infirmitate locutus ſum, dicens, Sunt etiam bero arbi-
neceſsitate facta improbanda, vbi vult homo recte fa- trio cap.18.
cere & non poteſt. Nam vnde ſunt illæ voces, nõ enim 2.ſen.d.28.
quod volo facio bonũ, ſed quod odi malum, hoc ago? c. quod ve-
Atque aliis iſtic in hanc ſententiam commemoratis te- ro & ca.il-
ſtimoniis diuinorum eloquiorum. Sed hæc inquam lud autem.
omnia, hominum ſunt voces ex illa mortis damnatio- & cap.ad
ne venientium. Nam ſi non eſt iſta pœna hominis, ſed quod.
natura, nulla iſta peccata ſunt. Deide paulopoſt, Relin- Roma.7.
quitur ergo, inquam, vt hæc pœna iuſta de damnatione
hominis veniat. Nec mirandũ eſt quòd vel ignorãdo,
non habet liberum arbitrium voluntatis ad eligẽdum
quid recte faciat, vel reſiſtendo carnali conſuetudini,
quæ violẽtia mortalis ſoceeſsioois quodãmodo natu-
raliter inoleuit. Videat quid recte faciẽdum ſit, & velit
nec poſsit implere. Illa eſt enim peccati pœna iuſtiſsi-
ma, vt amittat quiſq; quo bene vti noluit, cum ſioe vlla
poſſet difficultate vti ſi vellet. Id eſt autem, vt qui ſciens
recte non facit, amittat ſcire quod rectum ſit, & qui re-
ctum facere cum poſſet noluit, amittat poſſe cum ve-
lit. Nam ſunt reoera omni peccanti animæ duo iſta pœ- L
nalia, ignorantia, & difficultas. Ex ignorantia dehone-
ſtat error, ex difficultate cruciat⁹ affligit. Sed approba-
re falſa pro veris, vt erret inuitus, & reſiſtẽte atque tor-
quente dolore carnalis vinculi non poſſe à libidinoſis 3.ſen. d. 25.
operibus temperare, non eſt natura inſtituti hominis, cap tradit
ſed pœna damnati. Cum autem de libera voluntate re- authoritas.
cte faciendi loqnimnr, de illa ſcilicet in qua homo fa-
ctus eſt loquimur. Hinc iam hominibus de ipſius igno-
rantiæ difficultatiſque in prolem primi hominis traie-
ctis vitiis atque transfuſis velut iuſtam querelam de-
ponentibus ita reſpõſum eſt. Quibus breuiter, inquam, Lib.3. de li
reſpondetur, vt quieſcant & aduerſus deum murmura- bero arbi-
re deſiſtant. Recte enim fortaſſe quererentur, ſi erroris trio ca.19.
& libidinis nullus hominum victor exiſteret. Cum ve-
ro vbique ſit præſens, qui multis modis per creaturam
ſibi domino ſeruientem, auerſum vocet, doceat credẽ-
tem, conſoletur ſperantem, diligentem adhortetur, co-
nantem adiuuet, exaudiat deprecantem: non tibi de-
putatur ad culpam quod inuitus ignoras, ſed quòd ne-
gligis quęrere quod ignoras. Neque illud quòd vulne-
rata membra non colligis, ſed quòd volentem ſanare M
contemnis. Ita & exhortatus ſum quantũ potui ad re-
cte viuendum, & gratiam dei nõ euacuaui, ſine qua na-
tura humana iam contenebrata atq; vitiata illuminari
non poteſt & ſanari. De qua re cum iſtis tota vertitur
quæſtio, ne gratiam dei quæ eſt in Chriſto Ieſu domi-
no noſtro, peruerſa naturæ defenſione fruſtremur. De
qua natura item paulopoſt dixi, Etiam ipſam naturam
aliter dicimus, cum proprie loquimur naturam homi-
nis in qua primũ in ſuo genere inculpabilis factus eſt,
aliter iſtam in qua ex illius damnati pœna, & ignari &
carni ſubditi naſcimur, iuxta quem modum dicit Apo-
ſtolus, Fuimus enim & nos naturaliter filij iræ ſicut & Epheſ.2.
cæteri. Si ergo volumus animos ad recte viuendum Fides red-
frigidos & pigros, Chriſtianis exhortationib⁹ excitare dit dociles.
& accẽdere, primitus exhortemur ad fidem qua Chri- C.LXVIII.
ſtiani fiant, & eius nomini ſubiiciantur, ſine quo ſalui
eſſe non poſſunt. Si autem iam Chriſtiani ſunt, & recte
viuere negligunt, verberentur terroribus, & præmio-
rum laudibus erigantur, ita ſanè, vt nõ ſolum ad bonas
actiones, verumetiam ad pias orationes eos exhorta-
ri meminerimus, atque hac inſtruere ſanitate doctrinę,
vt &

A vt & illi gratias agant com inſtituerint bene viuere, ꝙ
aliquid tioe difficultate fecerint: & vbi difficultatẽ ali-
quam ſentiunt, fidelíſsimis & perſeuerantiſsimis preci-
bus & miſericordiæ promptis operibus facilitatẽ à do-
mino impetrare perſiſtãt. Sic autem proficientes, vbi &
quando pleníſsima iuſtitia perficiantur, non nimis cu-
ro. Vbicunque autem & quandocunq; perfecti fuerint,
non niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrum perfici poſſe confirmo. Sanè quando liquido co-
gnouerint nullum peccatum ſe habere, nõ ſe dicãt nõ
habere peccatum, ne veritas in eis non ſit, ſicut in eis
1. Ioan. 1. veritas non eſt, qui cum habeãt, non habere ſe dicunt.
Charitas leue facit iugum. Valde autem bona ſunt præcepta ſi legitime his vta-
mur. Eo quippe ipſo quo firmiſsime creditur deum iu-
ſtum & bonũ impoſsibilia non potuiſſe pręcipere, hinc
Ca. LXIX. admonemur & in facilibus quid agamus, & in diffici-
libus quid petamus. Omnia quippe fiunt facilia charita-
Matth. 11. ti, cui vni Chriſti ſarcina leuis eſt, aut ea vna eſt ſarcina
1. Ioan. 5. ipſa quæ leuis eſt, ſecundum hoc dictum eſt, Et præce-
pta eius grauia non ſunt, vt cui grauia ſunt, conſideret
nõ potuiſſe diuinius dici, grauia nõ ſunt, niſi quia po-
teſt eſſe cordis affectus cui grauia nõ ſunt, & petat quo
B deſtituitur, vt impleat quod iubetur. Et quod dicitur ad
Deuter. 30. Iſraël in Deuteronomio, ſi pie, ſi ſancte, ſi ſpiritaliter
intelligatur, hoc idem ſignificat, quia vtique cum hoc
teſtimonium cõmemoraſſet Apoſtolus, Prope eſt ver-
Roma. 10. bum in ore tuo, & in corde tuo: quod hic habet, in ma-
nibus tuis: in corde enim ſunt ſpiritales manus, hoc eſt
inquit, verbum fidei quod prædicamus. Conuerſus er-
go quiſque ſicut ibi præcipitur ad dominũ deum ſuum
ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua, mandatum dei
non habebit graue. Quomodo eſt enim graue, cum ſit
dilectionis mandatum? Aut enim quiſque non diligit,
& ideo graue eſt: aut diligit, & graue eſſe non poteſt.
Deuter. 30. Diligit autem, ſi quod illic admonetur Iſraël, cõuerſus
fuerit ad dominum deũ ſuum ex toto corde ſuo, & ex
Ioan. 13. tota anima ſua. Mandatum, inquit, nouum do vobis, vt
vos inuicem diligatis. Et qui diligit proximũ, legem im-
Roma. 13. pleuit: & plenitudo legis charitas. Secundum hoc & il-
lud dictum eſt, Si ambularent ſemitas bonas, inueniſ-
ſent vtique ſemitas iuſtitię leues. Quomodo ergo dici-
Pſal. 16. tur, Propter verba labiorum tuorũ ego cuſtodiui vias
Ca. LXX. duras: niſi quia vtrunq; verum eſt? Duræ ſunt timo-
ri, leues amori. Charitas ergo inchoata, inchoata iuſti-
C tia eſt: charitas prouecta, prouecta iuſtitia eſt: charitas
magna, magna iuſtitia eſt: charitas perfecta, perfecta iu-
1. Timo. 1. ſtitia eſt: ſed charitas de corde puro & conſcientia bo-
na, & fide non ficta: quæ tunc maxima eſt in hac vita,
quando pro illa ipſa contemnitur vita. Sed maior ſi nõ
habet quo creſcat cum de mortali exceſſerit vita: Vbi-
cunque autem & quandocunque ita plena ſit, vt ei non
Roma. 5. ſit quod adiiciatur, non tamen diffunditur in cordibus
noſtris vel naturæ vel voluntatis operibus quæ ſunt in
nobis, ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, qui
& infirmitati noſtræ opitulatur, & ſanitati cooperatur:
Ipſa eſt enim gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum
noſtrum, cui eſt cum patre & ſpiritu ſancto æternitas,
bonitas, in ſecula ſeculorum.

Libri de natura & gratia

FINIS.

DIVI AVRELII D
AVGVSTINI HIPPONENSIS
Epiſcopi, contra Pelagium & Celeſtium de gratia Chriſti, Liber Primus.

QVANTVM de veſtra corporali *Cap. I.*
& maxime ſpiritali ſalute gaudea-
mus ſynceriſsimi fratres, dilecti à
deo, Albine, Piniane, & Melania,
quia effari nõ poſſumus, vobis co-
gitandum credendúmque com-
mittimus, vt ea de quibus nos cõ-
ſuluiſtis, potius iam loquamur. Fe-
ſtinante enim perlatore inter occupationes noſtras,
multo apud Carthaginem quàm vbicunque alibi den-
ſiores, quantum deus donare dignatus eſt, vt potui-
mus, iſta dictauimus. Scripſiſtis mihi cum Pelagio *Profeſſio*
vos egiſſe, vt quæcunque aduerſus eum diceretur, ſcri- *Pelagij ſu-*
pto damnaret, eumq; dixiſſe audientibus vobis, Ana- *ſpecta.*
thema qui vel ſentit vel dicit, gratiã dei qua Chriſtus *Cap. II.*
venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, non E
ſolum per ſingulas horas, aut per ſingula momenta,
ſed etiam per ſingulos actus noſtros non eſſe neceſſa-
riam: Et qui hanc conantur auferre, pœnas ſortiuntur
æternas. Quiſquis hęc audit & ſenſum eius ignorat, quẽ
in libris ſuis ſatis euidenter expreſsit, non illis quos di-
cit inemendatos ſibi fuiſſe ſurreptos, aut omnino ſuos
negat, ſed in illis quos literis ſuis quas Romam miſit
cõmemorat, omnino eum putat hoc ſentire quod ve-
ritas habet. Quiſquis autem quid in eis apertius dicat
aduertit, debet habere etiam iſta verba ſuſpecta: Quia
etſi gratiam dei, qua Chriſtus venit in mundum pecca-
tores ſaluos facere, in ſola remiſsione peccatorum cõ-
ſtituat, poteſt huic ſenſui iſta verba coaptare, dicens,
Ideo eam per ſingulas horas, per ſingula momenta, &
per actus ſingulos neceſſariam, vt ſemper in memoria
retinentes & reminiſcentes dimiſſa nobis eſſe peccata,
non peccemus vlterius, adiuti non aliqua ſubminiſtra-
tione virtutis, ſed viribus propriæ voluntatis, quid ſibi
remiſsione peccatorum præſtitum fuerit per actus ſin-
gulos recordantes. Item quoniam ſolent dicere nobis
in eo Chriſtum ad non peccandum præbuiſſe adiuto- F
rium, quia iuſte ipſe viuendo iuſteq; docendo reliquit
exemplum: poſſunt etiã ad hoc iſta verba coaptare, vt
dicant, per ſingula momenta, per ſingulos actus neceſ-
ſariam nobis eſſe huiuſmodi gratiam: id eſt, vt in omni
conuerſatione noſtra intueamur dominicæ conuerſa-
tionis exemplum. Peruidet autem fides veſtra, à cõfeſ-
ſione gratiæ, de qua quæſtio eſt, quàm ſit diſtinguenda
iſta confeſsio, & tamẽ obtegi poteſt iſtorum ambigui-
tate verborum. Sed quid mirum? Quandoquidem *Cap. III.*
ipſe Pelagius cum Epiſcopalibus geſtis ſine vlla recuſa-
tione damnauerit eos qui dicunt gratiam dei & adiu-
torium non ad ſingulos actus dari, ſed in libero arbi-
trio eſſe, vel in lege atque doctrina, vbi putabamus eius
de hac re omnes tergiuerſationes eſſe conſumptas, dã-
nauerit etiam eos qui docent gratiam dei ſecundum
merita noſtra dari: tamen in libris quos edidit pro li-
bero arbitrio, quorum mentionem facit in Epiſtola
quam Romam miſit, nihil aliud ſentire monſtratur,
quàm id quod damnaſſe videbatur: Nam gratiam dei
& adiutorium, quo adiuuamur ad non peccãdum, aut

G in natura & libero ponit arbitrio, aut in lege atque doctrina, vt videlicet cum adiuuat deus hominem vt declinet á malo & faciat bonum, reuelandu & oſtendendo quid fieri debeat, adiuuare credatur, nõ etiam cooperando & dilectionem inſpirando, vt id quod faciẽdum eſſe cognouerit, faciat. Nam cum tria conſtituat atq; diſtinguat, quibus diuina mandata dicit impleri, poſsibilitatem, voluntatem, & actionem: poſsibilitatẽ ſcilicet qua poteſt homo eſſe iuſtus: voluntatẽ, qua vult eſſe iuſtus: actionem, qua iuſtus eſt: horum trium primum, id eſt poſsibilitatem datam confitetur á creatore naturæ, nec eſſe in noſtra poteſtate, ſed eam nos babere etiam ſi nolimus: duo vero reliqua, id eſt voluntatem & actionem, noſtra eſſe aſſerit, atq; ita nobis tribuit vt non niſi á nobis eſſe contendat. Deniq; gratia dei non iſta duo, quæ noſtra omnino vult eſſe: id eſt, volũtatem & actionem, ſed illam quæ in poteſtate noſtra non eſt, & nobis ex deo eſt, id eſt poſsibilitatem perhibet adiuuari, tanquam illa quæ noſtra ſunt, hoc eſt voluntas & actio, tam ſint valentia ad declinandum á malo, & faciendum bonum, vt diuino adiutorio non indigeant:
H illud vero quod nobis ex deo eſt, hoc ſit inualidũ, id eſt
Cap. IIII. poſsibilitas, vt ſemper gratiæ adiuuetur auxilio. Sed ne quis forſitan dicat nos vel non recte intelligere quæ loquitur, vel maleuolo animo in alium ſenſum quæ nõ ita dicta ſunt vertere, ipſa iam eius verba accipite: Nos,
Verba Pelagij. inquit, ſic tria iſta diſtinguimus, & certum velut in ordinem digeſta partimur: Primo loco poſſe ſtatuimus, ſecundo velle, tertio eſſe. Poſſe in natura, velle in arbitrio, eſſe in effectu locamus. Primum illud, id eſt poſſe, ad deum proprie pertinet, qui illud creaturæ ſuæ cõtulit: duo vero reliqua, hoc eſt velle & eſſe, ad hominem referenda ſunt, quia de arbitrij fonte deſcendunt. Ergo in volũtate & opere bono laus hominis eſt, imò & hominis & dei, qui ipſius voluntatis & operis poſsibilitatem dedit, quiq; ipſam poſsibilitatem gratiæ ſuæ adiuuat ſemper auxilio. Quòd vero homo poteſt velle bonum atque perficere, ſolius dei eſt. Poteſt itaque illud vnum eſſe, etiam ſi duo iſta non fuerint: iſta vero ſine illo eſſe non poſſunt. Itaque liberum mihi eſt, nec voluntatem bonam habere, nec actionem: nullo autẽ modo poſſum non habere poſsibilitatem boni. ineſt mihi etiam ſi noluero, nec ocium ſui aliquando in illo natu-
I ra recipit. Quem nobis ſenſum exempla aliqua faciant clariorem. Quòd poſſumus videre oculis, noſtrum nõ eſt: quòd vero bene aut male videmus, hoc noſtrũ eſt. Et vt generaliter vniuerſa complectar, quòd poſſumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt qui hoc poſſe donauit, qui hoc poſſe adiuuat. Quòd vero bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, noſtrum eſt, quia hæc omnia vertere etiam in malum poſſumꝰ. Vnde quod propter calumniam noſtram ſæpe repetẽdum eſt, cum dicimus hominem poſſe eſſe ſine peccato, & confeſsione poſsibilitatis acceptæ laudamus deum, qui nobis hoc poſſe largitus eſt: nec eſt ibi vlla laudandi hominis occaſio, vbi ſolius dei cauſa tractatur: Non enim de velle, nec de eſſe, ſed tantummodo de eo quod
Cap. V. poteſt eſſe, diſſeritur. Ecce eſt totum dogma Pelagij in libro eius tertio pro libero arbitrio, his omnino verbis diligenter expreſſum, quo tria iſta, vnum quod eſt poſſe, alterum quod eſt velle, tertium quod eſt eſſe, id eſt poſsibilitatem, voluntatem, actionem tanta ſubtilitate curauit diſtinguere, vt quandocunq; legimus vel audimus diuinæ gratię adiutorium confiteri, vt á malo declinemus bonumq; faciamus, ſiue in lege atq; doctri-

na, ſiue vbilibet conſtituat, ſciamus quod loquitur, nec K
erremus, aliter eũ intelligendo quàm ſentit. Scire quippe debemus, quòd nec voluntatem noſtram, nec actionem diuino adiuuari credit auxilio, ſed ſolam poſsibilitatem voluntatis atque operis, quam ſolam in his tribus nos habere affirmat ex deo, tanquam hoc ſit infirmum quod ipſe deus poſuit in natura, cætera vero duo quæ noſtra eſſe voluit, ita ſint firma & fortia & ſibi ſufficientia, vt nullo indigeant eius auxilio. Et ideo non adiuuet vt velimus, nõ adiuuet vt agamus, ſed tantummodo adiuuet vt velle & agere valeamus. Contrá autẽ
Apoſtolus, cum timore, inquit, & tremore veſtram ip- *Philip. 2.*
ſorum operamini ſalutem. Et vt ſcirent, quia non tantum in eo quod operari poſsint, (hoc enim & in natura & in doctrina iam acceperant) ſed etiã in eo quod operantur diuinitus adiuuentur, non ait, deus eſt enim qui operatur in vobis poſſe: tanquam ipſi iam velle & operari per ſeipſos habeant, nec in his duobus adiutorio eius indigeant, ſed ait, Deus enim eſt qui operatur in vobis & velle & perficere: vel ſicut in aliis & maxime
Græcis codicibus legitur, & velle & operari. Videte ſi *τὸ ἐνεργεῖν.*
nõ Apoſtolꝰ gratiæ dei futuros aduerſarios ſancto ſpiritu tanto antè præuidit, & hęc duo, id eſt & velle & o-
perari, quę iſte ita noſtra eſſe voluit, tanquam ipſa diui- L
næ gratiæ non adiuuentur auxilio, deum in nobis dicit
operari. Neque Pelagius hinc incautos fallat & ſim- *Cap. VI.*
plices, vel etiam ſeipſum, quoniam cum dixiſſet, Ergo in volũtate & opere bono laus hominis eſt: velut correxit, atque addidit, imò & hominis & dei. Non enim hoc propterea dixit, quia ſecundum ſanam doctrinam intelligi voluit, quòd & velle & operari deus operetur in nobis, ſed cur hoc dixit, ſatis euidenter oſtendit, cõtinuo ſubiungendo: Qui ipſius volũtatis & operis poſſibilitatem dedit. Hanc autem poſsibilitatem in natura eum ponere, de verbis eius ſuperioribꝰ clarum eſt. Sed
ne nihil de gratia dixiſſe videretur, adiunxit, Quiq; ip- *In tenui labor eſt.*
ſam poſsibilitatem gratiæ ſuæ adiuuat ſemper auxilio, non ait, ipſam voluntatem, vel ipſam operationẽ. quod ſi diceret, nõ abhorrere á doctrina Apoſtolica videretur. Sed ait, ipſam poſsibilitatem, illud videlicet ex tribus quod in natura locauit, gratiæ ſuæ adiuuat ſemper auxilio, vt ſcilicet in voluntare & actione nõ ideo laus ſit & dei & hominis, quia ſic vult homo, vt tamen eius
voluntati deus ardorem dilectionis inſpiret: & ſic ope- M
ratur homo, vt tamen deus cooperetur, ſine cuius adiutorio quis eſt homo? Sed ideo ad hanc laudem adiunxit & deum, quia niſi natura eſſet in qua nos condidit, qua velle & agere poſſemus, nec vellemus nec ageremus. Hãc autem naturalem poſsibilitatem quòd adiuuari dei gratia cõfitetur, non eſt hic apertum vel quam dicat gratiam, vel quatenus ea naturam ſentiat adiuuari, ſed ſicut aliis locis in quibus euidentius loquitur, intelligi poteſt, non vult aliud accipi quam legem atque
doctrinã, qua naturalis poſsibilitas adiuuetur. Nam *Cap. VII.*
quodam loco ait, Hic nos imperitiſsimi hominum putant iniuriam diuinæ gratiæ facere, quia dicimus eam ſine voluntate noſtra nequaquã in nobis perficere ſanctitatem, quaſi deus gratiæ ſuæ aliquid imperauerit, & non illis quibus imperauit, etiam gratiæ ſuæ auxilium ſubminiſtret: vt quod per liberum homines facere iubentur arbitrium, facilius poſſent implere per gratiam. Et tanquam explicaturus quam dicat gratiam, ſecutus adiunxit, dicẽs, Quam nos non, vt tu putas, in lege tantummodo, ſed & in dei eſſe adiutorio cõfitemur. Quis non hic deſyderet, vt oſtendat quam velit intelligi

gratiam?

A gratiam? Propter hoc enim maxime de illo expectare
debemus, vt dicat hoc quod dicit, non in lege tantum-
modo ſe gratiam confiteri. Sed nobis hac expectatio-
ne ſuſpenſis, quid addiderit intuemini. Adiuuat enim
nos, inquit, deus per doctrinam & reuelationem ſuam,
dum cordis noſtri oculos aperit, dum nobis ne præſen-
tibus occupemur, futura demonſtrat, dum diaboli pā-
dit inſidias, dū nos multiformi & ineffabili dono gra-
tiæ cœleſtis illuminat. Deinde ſententiam ſuam qua-
dā velut abſolutione cōcludens, Qui hoc dicit, inquit,
gratiam tibi videtur negare? An & liberū hominis ar-
bitrium & dei gratiam confitetur? In his omnibus non
receſsit à commendatione legis atque doctrinæ, hanc
eſſe adiuuantem gratiam diligenter inculcans, & hoc
exequēs quod propoſuerat, cum diceret, Sed in dei eſſe
adiutorio confitemur. Denique dei adiutorium multi-
pliciter inſinuandum putauit, commemorādo doctri-
nam & reuelationem, & oculorum cordis adapertio-
nem, & demonſtrationem futurorum, & aperitionem
diabolicarum inſidiarum, & multiformem & ineffabi-
lem dono gratiæ cœleſtis illuminationem, ad hoc vti-
que vt diuina præcepta & promiſſa diſcamus. Hoc eſt
B ergo gratiam dei ponere in lege atque doctrina.

Legis reue- Hinc itaque apparet hanc eum gratiam cōfiteri, qua
latio nō eſt demonſtrat & reuelat deus quid agere debamus, non
gratia iu- qua donat atque adiuuat vt agamus, cum ad hoc poti⁹
ſtificans. valeat legis agnitio, ſi gratiæ deſit opitulatio, vt fiat mā-
Cap. VIII. dati præuaricatio. Vbi enim non eſt lex, ait Apoſtolus,
Roma. 4. nec præuaricatio. Et, Concupiſcentiam neſciebam, niſi
Roma. 7. lex diceret, Non cōcupiſces. Ac per hoc vſque adeo a-
Exod. 20. liud eſt lex, aliud eſt gratia, vt lex non ſolum nihil pro-
ſit, verumetiam plurimum obſit, niſi adiuuet gratia: &
hæc oſtendatur legis vtilitas, quoniam quos facit præ-
uaricationis reos, cogit confugere ad gratiam liberan-
dos, & vt concupiſcentias malas ſuperent adiuuandos.
Iubet enim magis quàm iuuat, docet morbum eſſe, non
ſanat, imò ab ea potius quòd nō ſanatur augetur, vt at-
2. Corin. 3. tētius & ſollicitius gratiæ medicina quæratur. Quia li-
Galat. 3. tera occidit, ſpiritus autem viuificat. Si enim data eſſet
lex quæ poſſet iuſtificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia.
Inquantum tamen lex adiuuet, adiungit & dicit, Sed
concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio ex
fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Itaque lex, inquit,
pædagogus noſter fuit in Chriſto Ieſu. Hoc ipſum ergo
C ſuperbis eſt vtile, ſub peccato arctius manifeſtiuſq; con-
cludi, ne ad faciendam iuſtitiam de liberi arbitrij qua-
ſi propriis viribus præſumatur, ſed omne os obſtrua-
tur, & reus fiat omnis mundus deo, quia non iuſtifica-
Roma. 3. bitur ex lege omnis caro coram illo. Per legē enim co-
gnitio peccati, nunc autem ſine lege iuſtitia dei mani-
feſtata eſt, teſtificata per legem & Prophetas. Quomo-
do ergo ſine lege manifeſtata, ſi per legem teſtificata?
Non ita ſine lege manifeſtata, ſed ſine lege iuſtitia, quia
iuſtitia dei eſt, id eſt, quæ nobis non ex lege ſit, ſed ex
deo, non quæ illo imperante cognoſcēdo timeatur, ſed
quæ illo donante diligendo teneatur, vt & qui gloria-
1. Corin. 1 tur, in domino glorietur. Quid ergo eſt quòd iſte
Cap. IX. legem atque doctrinam deputat gratiam, qua iuuamur
ad operandam iuſtitiam, quæ vt multum adiuuet, ad
hoc adiuuat vt gratia requiratur? Nemo enim poteſt
Roma. 13. legem implere per legem. Plenitudo enim legis chari-
Roma. 5. tas: Charitas autē dei non per legem diffuſa eſt in cor-
dibus noſtris, ſed per ſpiritum ſanctū qui datus eſt no-
bis. Proinde per legem gratia demonſtratur, vt lex per
gratiam compleatur. Quid enim iuuat Pelagium, quia

diuerſis verbis eandem rem dicit, vt non intelligatur D
in lege atque doctrina gratiam cōſtituere, qua poſsibi-
litatem naturæ aſſerit adiuuari? Quantum autem exi-
ſtimo, ideo veretur intelligi, quia damnauit eos qui di-
cunt gratiam dei & adiutorium non ad ſingulos actus
dari, ſed in libero arbitrio eſſe, vel in lege atque doctri-
na, & tamen latere ſe putat, cum aliis atque aliis locu-
tionibus verſat ſignificationem legis atque doctrinæ.

Et alio quippe loco, cum diu aſſeruiſſet, non adiuto- *Gratia pro-*
rio dei, ſed ex nobiſipſis in nobis effici voluntatem bo- *prie iuſtifi-*
nam, oppoſuit ſibi ex Apoſtoli epiſtola quæſtionem, at- *cans quæ.*
que ait, Et quomodo, inquit, ſtabit illud Apoſtoli, Deus *Cap. X.*
eſt enim qui operatur in nobis & velle & perficere? *Philip. 2.*
Deinde vt hāc oppoſitionem veluti ſolueret, quam vi-
debat dogmati ſuo vehementer eſſe contrariam, ſecu-
tus adiunxit, Operatur in nobis velle quod bonum eſt,
velle quod ſanctum eſt, dum nos terrenis cupiditatib⁹
deditos, mutorum more animalium tātummodo præ-
ſentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine & præ-
miorum pollicitatione ſuccendit, dum reuelatione ſa-
pientiæ in deſiderium dei ſtupentem ſuſcitat volunta-
tem, dum nobis quod tu alibi negare non metuis, ſua-
det omne quod bonum eſt. Quid manifeſtius, nihil a- E
liud eum dicere gratiā, qua deus in nobis operatur vel-
le quod bonum eſt, quàm legē atque doctrinam? In le-
ge nanque & doctrina ſanctarum ſcripturarum futuræ
gloriæ atque præmiorum promittitur magnitudo. Ad
doctrinam pertinet etiam quòd ſapientia reuelatur, ad
doctrinam pertinet cum ſuadetur omne quod bonum
eſt. Et ſi inter docere & ſuadere, vel poti⁹ exhortari, di-
ſtare aliquid videtur, etiam hoc tamen doctrinæ gene-
ralitate cōcluditur, quæ quibuſcunque ſermonibus vel
literis continetur. Nam & ſanctæ ſcripturæ & docent
& exhortantur, & poteſt eſſe in docendo & exhortan-
do etiam hominis operatio: Sed nos eam gratiam no-
lumus. Iſtam aliquādo fateatur, qua futuræ gloriæ ma-
gnitudo non ſolum promittitur, verumetiam creditur
& ſperatur: nec ſolum reuelatur ſapientia, verumetiam
& amatur: nec ſuadetur ſolum omne quod bonum eſt,
verum & perſuadetur. Non enim omnium eſt fides, qui *2. Theſſa. 3.*
audiunt per ſcripturas dominum regnū cœlorum pol-
licentem, aut omnibus perſuadetur quibuſcunque ſua-
detur, vt veniāt ad eum, qui dicit, Venite ad me omnes *Math. 11.*
qui laboratis. Quorum autem ſit fides, & quibus perſua-
detur vt ad eum veniant, ſatis ipſe demonſtrauit, vbi F
ait, Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit
eum. Et paulopoſt cum de non credētibus loqueretur,
Dixi, inquit, vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi *Ioan. 6.*
fuerit ei datum à patre meo. Hanc debet Pelagius gra-
tiam confiteri, ſi vult non ſolum vocari, verumetiam
eſſe Chriſtianus. Quid autem dicam de reuela- *Sapientia*
tione ſapientiæ? Neque enim facile quiſquam ſperaue- *perfecta.*
rit in hac vita poſſe peruenire ad magnitudinem reue- *Cap. XI.*
lationum Apoſtoli Pauli. Et vtiq; in eis quid aliud cre-
dendum eſt ei reuelari ſolere, niſi quod ad ſapientiam
pertineret? Et cum dicit, In magnitudine reuelationū *2. Corin. 12.*
mearū ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ,
angel⁹ ſatanæ qui me colaphizet: propter quod ter do-
minum rogaui, vt auferret eum à me: & dixit mihi, Suf-
ficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perfici-
tur: proculdubio ſi iam ſumma & cui nihil eſſet adden-
dum, charitas in Apoſtolo tunc fuiſſet, quæ omnino nō
poſſet inflari, nunquid neceſſarius eſſet angelus ſatanæ,
quo colaphizāte reprimeretur elatio, quæ in magnitu-
dine reuelationum poſſet exiſtere? Quid eſt autē aliud

G elatio quàm inflatio? Et vtique de charitate veriſsime
1.Corin.13. dictum eſt, Charitas non æmulatur, non inflatur. Hæc
2.Corin. 4. itaque charitas adhuc etiam in tanto Apoſtolo de die
in diem profecto augebatur, quandiu homo eius interior
de die in diem renouabatur, perficiēda ſine dubio
vbi iam non poſſet inflari. Tunc autem mens eius adhuc
erat vbi inflaretur magnitudine reuelationis, donec
impleretur ſolido ædificio charitatis. Nōdum enī perueniendo
apprehenderat, quò proficiendo currebat.

Stimulus ● Ideoque nolenti perpeti moleſtiam qua eius cohibe-
ſatanæ. retur elatio, antequam eſſet in eo charitatis vltima &
Cap.XII. ſumma perfectio, rectiſsime dicitur, Sufficit tibi gratia
2.Cor.12. mea: Nā virtus in infirmitate perficitur. in infirmitate
ſcilicet, non vt ille putat carnis tantum, ſed & carnis &
animi, quia & animus erat in comparatione ſummæ illius
perfectionis infirmus, quando extolleretur. Proinde
ſtimul⁹ carnis angelus ſatanæ intelligebatur datus,
quanuis eſſet in carnalium vel animalium, nōdum perficientium
quæ ſunt ſpiritus dei, comparatione firmiſſimus.
Quocirea ſi virtus in infirmitate perficitur, quiſquis
ſe non fatetur infirmum, nō perficitur. Hæc autem
gratia qua virtus in īfirmitate perficitur, prædeſtinatos
H & ſecundum propoſitum vocatos, ad ſummam perfectionem
glorificationémque perducit. Qua gratia agitur
non ſolum vt facienda nouerimus, verumetiam vt
cognita faciamus: nec ſolum vt diligēda credamus, verumetiam
vt credita diligamus.

Quomodo doctrina poſsit dici gratia. Hæc gratia ſi do-
ctrina dicenda eſt, certe ſic dicatur, vt altius & interius
eam deus cum ineffabili ſuauitate credatur infundere,
non ſolum per eos qui plantant & rigant extrinſecus,
Cap. XIII. ſed etiam per ſeipſum qui incrementum ſuū miniſtrat
1.Corin.3. occultus, ita vt non oſtendat tantummodo veritatem,
Roma. 8. verumetiam impertiat charitatē. Sic enim docet deus
eos qui ſecundum propoſitū vocati ſunt, ſimul donans
& quid agant ſcire, & quod ſciūt agere. Vnde ad Theſ-
1.Theſſ.4. ſalonicēſes ſic Apoſtolus loquitur, De charitate autem
fraternitatis nō opus habetis vobis ſcribi: Nam ipſi vos
à deo didiciſtis vt diligatis īuicem. Atque vt probaret
eos à deo didiciſſe, ſubiūxit, Etenim facitis illud in omnes
fratres, in vniuerſa Macedonia: tanquam hoc ſit
certiſsimum indiciū quod à deo didiceritis, ſi id quod
didiceritis, feceritis. Iſto modo ſunt omnes ſecundum
I propoſitum vocati, ſicut ſcriptum eſt in Prophetis, Do-
Eſaia.54. cibiles dei. Qui autem nouit quidem quid fieri debeat,
& non facit, nōdum à deo didicit ſecundum gratiam,
ſed ſecundum legem: non ſecundum ſpiritū, ſed ſecundum
literam. Quanuis multi, quod imperat lex, facere
videantur timore pœnæ, non amore iuſtitiæ, quam dicit
Apoſtolus iuſtitiā ſuam quæ ex lege eſt, tanquam ſit
imperata, non data. Si autem data eſt, non dicitur iuſtitia
noſtra, ſed dei, quia ſic fit noſtra, vt ſit nobis ex deo:
Philip.3. Dicit enim, Vt inueniar in illo nō habens meā iuſtitiā,
quæ ex lege eſt, ſed eam quę ex fide eſt Ieſu, iuſtitiam ex
deo. Tantum igitur inter legem diſtat & gratiā, vt cum
lex eſſe non dubitetur ex deo, iuſtitia tamen quæ ex lege
eſt, non ſit ex deo, ſed iuſtitia quæ per gratiam conſummatur
ex deo: quia ex lege iuſtitia dicitur, quæ fit
propter legis mādatum: iuſtitia ex deo dicitur, quæ datur
per gratiæ beneficium, vt non ſit terribile, ſed ſuaue
Pſal.118. mandatum, ſicut oratur in Pſalmo, Suauis es domine,
& in tua ſuauitate doce me iuſtitiam tuam: id eſt, vt nō
formidine pœnæ ſeruiliter cogar eſſe ſub lege, ſed libe-
Gratia eſ- ra charitate delecter eſſe cum lege. Præceptum quippe
ficit. liber facit, qui libēs facit. Et hoc modo quiſquis diſcit,
Ca.XIIII. agit omnino quicquid agendum didicerit. De iſto
docendi modo etiam dominus ait, Omnis qui audiuit K
à patre meo & didicit, venit ad me. Qui ergo non venerit,
non de illo recte dicitur, audiuit quidem & didicit
ſibi eſſe veniendum, ſed facere non vult quod didicit.
Prorſus non recte dicitur de iſto docendi modo,
quo per gratiam docet de⁹. Si enim ſicut veritas loquitur,
Omnis qui didicit, venit: quiſquis non venit, profe- Ioan.6.
cto nec didicit. Quis autem non videat & venire quēquam
& non venire arbitrio voluntatis? Sed hoc arbitrium
poteſt eſſe ſolum ſi non venit, non autem poteſt
niſi adiutum eſſe ſi venit, & ſic adiutum vt non ſolum
quid faciendum ſit ſciat, ſed quod ſcierit etiam faciat.
Ac per hoc quādo deus docet, nō per legis literā,
ſed per ſpiritus gratiam ita docet, vt quod quiſque didicerit,
non tantum cognoſcēdo videat, ſed etiam volendo
appetat, agendoq; perficiat. Et iſto diuino docēdi
modo etiam ipſa voluntas & ipſa operatio, non ſola
volendi & operandi naturalis poſsibilitas adiuuatur.
Si enim ſolum poſſe noſtrum hac gratia iuuaretur, ita
diceret dominus, Omnis qui audiuit à patre & didicit, Ioan. 6.
poteſt venire ad me. Non autem ita dixit, ſed Omnis,
inquit, qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Venire
poſſe in natura ponit Pelagius, vel etiā vt modo dicere
cœpit in gratia, qualēlibet eam ſentiat, qua ipſa, vt L
dicit, poſsibilitas adiuuatur: venire autē iam in voluntate
& opere eſt. Non eſt autem conſequens vt qui poteſt
venire, etiā veniat, niſi id voluerit atq; fecerit. Sed
omnis qui didicit à patre, non ſolum poteſt venire, ſed
venit, vbi iam & poſsibilitatis profectus & voluntatis
affectus & actionis effectus eſt. Quid ergo ſibi vo- Cap.XV.
lūt exempla, niſi quia re vera nobis eius ſenſum fecerūt
ſicut pollicitus eſt clariorem, non vt ea ſentire debeamus,
ſed vt id quod ipſe ſenſit manifeſtius apertiúſque
noſcamus? Quòd poſſum⁹, inquit, videre oculis, noſtrū
non eſt: quod vero bene aut male videmus, hoc noſtrū
eſt. Reſpōdeat illi Pſalm⁹, vbi deo dicitur, Auerte ocu- Pſal.118.
los meos, ne videant vanitatem. Quod & ſi de oculis
mentis dictum eſt, inde vtique procedit in hos oculos
carnis, vel bene videre, vel male, non quemadmodum
dicuntur bene videre ſanis oculis intuētes, & male lippientes:
ſed bene videre ad ſubueniendum, male videre
ad concupiſcendum. Quanuis enim per hos exteriores
oculos videatur & pauper cui ſubuenitur, & mulier
quæ concupiſcitur, tamen ex interioribus ad male
vel bene videndum miſericordia vel libido procedit. M
Cur ergo dicitur deo, Auerte oculos meos ne videant
vanitatem? Cur petitur quod ad noſtram pertinet poteſtatem,
ſi deus non adiuuat voluntatem? Quòd Cap.XVI.
loqui poſſumus, inquit, dei eſt, quod vero bene vel male
loquimur, noſtrū eſt. Non hoc docet ille, qui loqui- Matth.10.
tur bene. Non enim vos eſtis, inquit, qui loquimini, ſed
ſpirit⁹ patris veſtri qui loquitur in vobis. Et vt generaliter,
inquit, vniuerſa cōplectar, quòd poſſumus omne
bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt, qui hoc poſſe
donauit, qui hoc poſſe adiuuat. Ecce etiam hic ſuperiorem
repetit ſenſum, quod illorum trium, id eſt poſsibilitatis,
voluntatis, actionis non niſi poſsibilitas adiuuatur.
Denique adiungēs vt impleat quod intēdit: Quòd
vero bene, inquit, vel agimus vel loquimur vel cogitamus,
noſtrum eſt. Oblit⁹ eſt quod ſuperius quaſi correxerat,
vbi cum dixiſſet, Ergo in voluntate & opere bono
laus hominis eſt, adiunxit atque ait, Imò & hominis
& dei, qui ipſius voluntatis & operis poſsibilitatem dedit.
Cur etiam in his exemplis hoc non recordatus eſt,
vt ſaltem in eorum fine diceret, quod poſſumus omne

bonum

A bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt qui hoc poſſe
donauit, qui hoc poſſe adiuuat: quod vero bene vel a-
gimus, vel loquimur, vel cogitamus, & noſtrũ eſt & il-
lius? Non hoc dixit, ſed, niſi fallor, videor mihi videre
Cap.XVII. quid timuit. Com enim vellet oſtendere quare no-
ſtrum ſit, Quia hæc, inquit, omnia vertere etiam in ma-
lum poſſumus. Illud ergo timuit, vt non diceret, & no-
ſtrum eſt & dei, ne ſibi reſpõderetur, ſi quod bene agi-
mus, loquimur, cogitamus, ideo eſt & noſtrum & dei,
quia ille hoc poſſe nobis donauit: ergo & quod malum
agimus, loquimur, cogitamus, & noſtrũ eſt & dei, quia
illud poſſe ad vtrunque donauit: atque ita, quod abſit,
quemadmodum cum deo laudamur in operib' bonis,
ſic cum illo culpamur in malis. Poſsibilitas quippe illa
Ca. XVIII. quam dedit, tam nos facit bona poſſe quã mala. De
qua poſsibilitate Pelagius in libro primo pro libero ar-
bitrio, ita loquitur, Habemus autem, inquit, poſsibilita-
tem vtriuſque partis à deo inſitam, velut quandam, vt
ita dicam, radicem fructiferam atque fœcundam, quæ
ex voluntate hominis diuerſa gignat & pariat, & quæ
poſsit ad proprij cultoris arbitriũ vel nitere flore vir-
tutum, vel ſentibus horrere vitiorum. Vbi non intuẽs
B quid loquatur, vnam eandemq; radicem conſtituit bo-
norum & malorum, contra Euangelicã veritatem, do-
ctrinámque Apoſtolicam. Nam & dominus nec arbo-
Matth.7. rem bonam dicit poſſe facere fructus malos, nec malã
1.Timo.6. bonos. Et Apoſtolus Paulus cum dicit radicem malorũ
omnium eſſe cupiditatem, admonet vtique itelligi ra-
dicem bonorum omnium charitatẽ. Vnde ſi duę arbo-
res bona & mala duo ſunt hoies, bonus & malus, quid
eſt bonus homo, niſi voluntatis bonæ, hoc eſt, arbor ra-
dicis bonę? Et quid eſt homo malus niſi voluntatis ma-
læ, hoc eſt, arbor radicis malæ? Fructus autẽ harum ra-
dicum atq; arborũ, facta ſunt, dicta ſunt, cogitata ſunt,
quæ bona de bona voluntate procedũt, & mala de ma-
Cap.XIX. la. Facit autem homo arborem bonam quando dei
accipit gratiam: Non enim ſe ex malo bonum per ſeip-
ſum facit, ſed ex illo & per illum & in illo qui ſemper
eſt bonus, nec tantum vt arbor ſit bona, ſed etiam vt fa-
ciat fructus bonos, eadem gratia neceſſarium eſt vt ad-
iuuetur, ſine qua boni aliquid facere non poteſt. Ipſe
quippe in bonis arboribus cooperatur fructum, qui &
forinſecus rigat atq; excolit per quemlibet miniſtrum,
& per ſe dat intrinſecus incrementum. Malam vero ar-
C borem homo facit, quando ſeipſum malum facit, quã-
do à bono incõmutabili deficit: ab eo quippe defectus
eſt origo voluntatis malæ. Qui defectus nõ aliam na-
turam malam initiat, ſed eam quę bona eſt condita, vi-
tiat. Sanato autem vitio, nullum malum remanet, quia
vitium naturæ quidem inerat, ſed vitium natura non
Cap.XX. erat. Illa ergo poſsibilitas, non vt ille opinatur, vna
eademq; radix eſt bonorum & malorum. Aliud enim
1.Timo.6. eſt charitas radix bonorum, aliud cupiditas radix ma-
lorum, tantúmque inter ſe differunt, quantum virtus &
vitium. Sed plané illa poſsibilitas vtriuſque radicis eſt
capax, quia nõ ſolum poteſt homo habere charitatem,
qua ſit arbor bona, ſed poteſt etiam cupiditatẽ, qua ſit
arbor mala. Sed cupiditas hominis quæ vitium eſt, ho-
minem habet authorem, vel hominis deceptorem, nõ
1.Ioan.2. hominis creatorẽ. Ipſa eſt enim concupiſcentia carnis,
& concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi, quæ nõ
eſt ex patre, ſed ex mundo eſt. Quis autem neſciat mũ-
di nomine ſolere appellare ſcripturam, à quibus habi-
Cap.XXI. tatur hic mundus? Charitas autem quæ virtus eſt, ex
deo nobis eſt, non ex nobis, ſcriptura teſte, quæ dicit,

Charitas ex deo eſt, & omnis qui diligit, ex deo natus D
eſt, & cognouit deum, quia deus charitas eſt. Secũdum 1.Ioan.4.
iſtam charitatem melius intelligitur dictum, Qui na- 1.Ioan.3.
tus eſt ex deo, non peccat: & quia non poteſt peccare,
quia charitas ſecundum quam natus ex deo eſt, nõ agit 1.Corin.13.
perperã nec cogitat malum. Cum ergo peccat homo,
non ſecundum charitatem, ſed ſecundum cupiditatem
peccat, ſecundum quam nõ eſt natus ex deo, quoniam
illa poſsibilitas, vt dictum eſt, vtriuſque radicis eſt ca-
pax. Cum ergo dicat ſcriptura, Charitas ex deo eſt: vel
quod eſt amplius, Deus charitas eſt: cũ apertiſsime cla-
met Ioannes Apoſtolus, Ecce qualem charitatem dedit 1.Ioan.4.
nobis pater, vt filij dei vocemur & ſimus: iſte audiens, 1.Ioan.3.
Deus charitas eſt: quare adhucuſque contẽdit, quòd ex
illis tribus tantummodo poſsibilitatem habeamus ex
deo, bonam vero voluntatem, bonamq; actionem ha-
beamus ex nobis? Quaſi vero aliud ſit bona voluntas
quàm charitas, quã ſcriptura nobis eſſe clamat ex deo,
& à patre datam, vt filij eius eſſemus. Sed forte vt Ca.XXII.
daretur nobis, præcedentia merita noſtra fecerunt. Si-
cut iſte de gratia dei ſentit in eo libro, quem ad ſacram
virginem ſcripſit, cuius etiam commemorationem fe-
cit in literis quas Romam miſit. Ibi enim interpoſito E
Iacobi Apoſtoli teſtimonio, quo ait, Subditi eſtote deo, Iacobi. 4.
reſiſtite autẽ diabolo & fugiet à vobis: ſubiungit & di-
cit, Oſtẽdit quomodo reſiſtere debeam' diabolo, ſi vti-
que ſubditi ſimus deo, eiuſq; faciendo voluntatem, di-
uinam mereamur gratiam, & facilius nequam ſpiritui
auxilio ſancti ſpiritus reſiſtam'. Ecce quàm veraci cor-
de damnauit in eccleſiaſtico iudicio Palæſtino eos qui
dicunt gratiam dei ſecundum merita noſtra dari. An
adhuc cum id ſentire & apertiſsime prædicare dubita-
mus? Quomodo ergo verax fuit in epiſcopali examine
illa confeſsio? An forte iam iſtum ſcripſerat librum, vbi
apertiſsime dicit gratiam ſecundum merita noſtra da-
ri, quod in oriẽtali ſynodo ſine vlla recuſatione dam-
nauit? Cõfiteretur ergo ſic ſe aliquãdo tenuiſſe, ſed iam
nõ tenere, vt de correctione eius apertiſsime gaudere-
mus. Nũc vero cum illi inter cætera & hoc fuiſſet obie-
ctum, reſpondit, Hæc vtrum Celeſtij ſint, ipſi viderint
qui dicunt ea Celeſtij eſſe. Ego vero nũquam ſic tenui,
ſed anathematizo qui ſic tenent. Quomodo nunquam
ſic tenuit, ſi hunc ante condiderat librum? Aut quomo-
do anathematizat eos qui ſic tenent, ſi hunc librũ poſt-
ea condidit? Sed ne forte reſpondeat ita ſe hic dixiſſe, F
Dei faciendo voluntatẽ, diuinam mereamur gratiam,
ſicut fidelibus & pie viuentibus additur gratia, qua re-
ſiſtant fortiter tẽtatori, cum tamen gratiam etiam pri-
mitus accepiſſent, vt dei facerent voluntatem. Ne forte
ergo ita reſpondeat, alia de hac re verba eius accipite.
Qui currit, inquit, ad deum, & à deo ſe regi cupit, id eſt,
voluntatem ſuam ex eius voluntate ſuſpẽdit, qui ei ad-
hęrẽdo iungitur, vnus ſecundũ Apoſtolum cum eo fit 1.Corin.6.
ſpiritus, non hoc niſi de arbitrij efficit libertate. Videte
quantam rem dixerit nõ effici niſi arbitrij libertate, ac
per hoc ſine adiutorio dei nos deo exiſtimat adhęrere.
hoc eſt enim non niſi de arbitrij libertate, vt cum ad-
hæſerimus deo non adiuuante, tunc iam quoniam ad-
hæſimus, etiam adiuuari mereamur. Sequitur enim Ca.XXIII.
& dicit, Qua qui bene vtitur, id eſt, arbitrij libertate qui
bene vtitur, ita ſe, inquit, totum tradit deo, omnemq;
ſuam mortificat voluntatẽ, vt cum Apoſtolo poſsit di-
cere, Viuo autem iam non ego, viuit autem in me Chri- Galat.2.
ſtus: ponitque cor ſuum in manu dei, vt illud quò vo- Prouer.21.
luerit deus, ipſe declinet. Magnum profecto adiutoriũ

G diuinæ gratiæ, vt cor noſtrum quò voluerit deus, ipſe
declinet. Sed hoc tam magnum adiutorium ſicut iſte
deſipit, tunc meremur cum ſine vllo adiutorio nõ niſi
de arbitrij libertate ad dominum currimus, ab eo nos
regi cupimus, voluntatem noſtram ex eius voluntate
ſuſpendimus, eique adhærendo iugiter, vnus cum illo
efficimur ſpiritus. Hæc ſcilicet tam ingentia bona, non
niſi de arbitrij ſecundum iſtum efficimus libertate, vt
his præcedentibus meritis ſic eius gratiam cõſequamur
vt cor noſtrum quò voluerit ipſe declinet. Quomodo
eſt ergo gratia, ſi non gratis datur? Quomodo eſt gra-
tia, ſi ex debito redditur? Quomodo verum dicit Apo-
Ephef.2. ſtolus, Non ex nobis, ſed dei donum eſt, non ex operi-
Roma.11. bus, ne forte quis extollatur? Et iterum, Si autem gratia,
inquit, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non
eſt gratia. Quomodo, inquam, hoc verum eſt, ſi opera
tanta præcedunt quæ nobis adipiſcendæ gratiæ meritũ
faciant, quo nobis non donetur gratuita, ſed reddatur
ex debito? Ergóne vt perueniatur ad adiutoriũ dei, ad
deum curritur ſine adiutorio dei? Et vt deo adhærẽtes
adiuuemur à deo, non adiuti non adhærebimus deo?
Quid homini mai⁹, quídve tale poterit gratia ipſa præ-
H ſtare, ſi iam ſine illa vnus cum domino ſpirit⁹ effici po-
C.XXIIII. tuit, non niſi de arbitrij libertate? Sed vellem vt iſte
Heſter.15. diceret, vtrum rex ille Aſſyrius cuius Heſter ſancta mu-
lier execrabatur cubile, quãdo cõſidebat in throno re-
gni ſui, & omni ſtola illuſtrationis ſuæ indutus erat, to-
tus auro variatus lapidibúſque precioſis, & erat formi-
doloſus valde, & eleuata facie ſua inflammata in chari-
tate intuitus eſt eã tãquã taurus impetu indignationis
ſuæ, & timuit regina & conuerſus eſt color eius per diſ-
ſolutionẽ, & inclinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ, quæ
præcedebat eam. Vellem ergo diceret iſte nobis, vtrum
rex ille ad deum iam cucurrerat, & ab eo ſe regi cupi-
uerat, ſuámque voluntatẽ ex eius volũtate ſuſpenderat,
& ei iugiter inhęrendo vnus cũ illo ſpiritus factus erat,
non niſi de arbitrij libertate? vtrum ſe totum deo tra-
diderat, omnẽmque ſuam mortificauerat voluntatem,
& cor ſuum in manu dei poſuerat? Puto non deſipere,
ſed inſanire hominem, quiſquis de illo rege qualis tũc
erat hoc ſenſerit, & tamen conuertit deus & tranſtulit
indignationem eius in lenitatem. Quis autem non vi-
deat multo maius eſſe indignationem à cõtrario in le-
nitatem conuertere atque transferre, quàm cor neutra
affectione præoccupatum ſed inter vtrunque medium
in aliquid declinare? Legant ergo & intelligant, Intue-
antur atq; fateantur, non lege atque doctrina inſonãte
forinſecus, ſed interna atque occulta mirabili ac ineffa-
bili poteſtate operari deum in cordibus hominum nõ
ſolum veras renelationes, ſed etiam bonas voluntates.

Cap.XXV. Deſinat itaque iam Pelagius & ſeipſum & alios fal-
lere, contra dei gratiam diſputando: Non propter illo-
rum trium vnum, id eſt, propter poſsibilitatem bonæ
voluntatis atque operis, ſed etiam propter voluntatem
& operationem bonam erga nos gratia dei prædicãda
eſt. Nam illam poſsibilitatẽ ad vtrunq; valere definit,
& tamẽ non ideo tribuenda ſunt deo etiã noſtra pec-
cata, ſicut & propter eandem poſsibilitatẽ vult tribue-
re bona opera noſtra. Non ideo tãtum adiutorium di-
uinæ gratię commendetur, quia poſsibilitatem adiuuat
naturalem. Deſinat dicere, quòd poſſumus omne bonũ
facere, dicere, cogitare: illius eſt qui hoc poſſe donauit,
quòd vero bene vel agim⁹ vel loquimur vel cogitam⁹,
noſtrum eſt. Deſinat, inquã, iſta dicere. Non ſolũ enim
deus poſſe noſtrum donauit atq; adiuuat, ſed etiã vel-
le & operari operatur in nobis. Non quia nos non vo- K
lumus, aut nos non agimus, ſed quia ſine ipſius adiuto- *Philip.2.*
rio nec volumus aliquid boni, nec agimus. Quomodo
enim dicitur, quod poſſumus bene agere, dei eſt, quod
autem agimus, noſtrum eſt, cum dicat Apoſtolus orare *2.Corin.13.*
ſe ad deum pro eis ad quos ſcribebat ne quid mali fa-
ciant, & vt quod bonum eſt, faciãt? Non enim ait, ora-
mus vt poſsitis nihil mali facere: ſed, ne quid faciatis
mali: nec vt poſsitis bonum facere: ſed, bonum faciatis.
Quoniam de quibus ſcriptum eſt, Quotquot enim ſpi- *Roma.8.*
ritu dei agũtur, hi filij ſunt dei: profecto vt agant quod
bonũ eſt, ab illo aguntur qui bonus eſt. Quomodo di-
cit Pelagius, quòd bene loqui poſſum⁹ dei eſt, quòd be-
ne loquimur, noſtrum eſt, cum dicat dominus, Spiritus *Matth.10.*
patris veſtri eſt qui loquitur in vobis? Neque enim ait,
nõ vos eſtis, qui dediſtis vobis bene poſſe loqui: ſed ait,
non vos eſtis qui loquimini. Nec ait, ſpiritus patris ve-
ſtri eſt qui vobis dat vel dedit poſſe bene loqui: ſed ait,
qui loquitur in vobis: non ſignificãs poſsibilitatis pro-
fectum, ſed exprimens cooperationis effectũ. Quomo-
do dicit liberi arbitrij clarus aſſertor, quòd poſſumus
bene cogitare, dei eſt, quòd autem bene cogitamus, no-
ſtrum eſt? Cui reſpõdet humilis gratiæ prædicator, Nõ *2.Corin.3.*
quia idonei ſum⁹ cogitare aliquid à nobis, quaſi ex no- L
biſmetipſis, ſed ſufficiẽtia noſtra ex deo eſt. Non enim
ait, poſſe cogitare: ſed, cogitare. Iſtam dei gratiam *Ca.XXVI.*
in diuinis eloquiis manifeſtam etiam Pelagius manife-
ſte fateatur, ſeque tandiu contrà ſenſiſſe nõ operiat im-
pudentiſsimo pudore, ſed dolore ſaluberrimo aperiat,
vt ſancta Eccleſia non turbetur pertinaci eius obſtina-
tione, ſed veraci correctione lætetnr. Cogitationem &
electionẽ ſicut ſunt diſcernenda, diſcernat: quia ſcien- *1.Corin.8.*
tia inflat, charitas ædificat. Et tunc ſcientia non inflat
quando charitas ædificat. Et cum ſit vtrunque donum
dei, ſed vnum minus, alterum maius, non hic iuſtitiam
noſtram ſuper laudem iuſtificatoris noſtri extollat, vt
horum duorum quod min⁹ eſt, diuino tribuat adiuto-
rio: quod autem maius eſt, humano vſurpet arbitrio. Et
ſi conſenſerit nos gratia dei accipere charitatem, nõ ſic
ſentiat tanquam vlla merita bona noſtra præceſſerint.
Nam quæ merita bona tunc habere poteramus, quãdo
deum nõ diligebamus? Vt enim acciperemus dilectio-
nem qua diligeremus, dilecti ſumus cum eam nõdum
haberemus. Hoc Ioannes Apoſtolus apertiſsime dicit, *1.Ioan.4.*
Non quòd nos dilexerimus deum, ſed quia ipſe prior M
dilexit nos. Et alibi, Nos diligam⁹, iquit, quia ipſe prior *Ibidem.*
dilexit nos. Optime omnino atq; veriſsime. Non enim
haberemus vnde illũ diligeremus, niſi hoc ab illo cum
prior nos diligeret, ſumeremus. Quid autem boni fa-
ceremus, niſi diligeremus? Aut quomodo bonum non
facimus, ſi diligamus? Et ſi enim dei mandatum vide-
tur aliquando non à diligentibus, ſed à timentibus fie-
ri, tamen vbi non eſt dilectio, nullum bonum opus im-
putatur, nec recte bonũ opus vocatur, quia omne quod
non ex fide eſt, peccatũ eſt. Et fides per dilectionẽ ope- *Roma.14.*
ratur. Ac per hoc gratiam dei, qua charitas dei diffun- *Galat.5.*
ditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui da- *Roma.5.*
tus eſt nobis, ſic confiteatur qui vult veraciter cõfiteri,
vt omnino nihil boni ſine illa, quod ad pietatem perti-
net veramq; iuſtitiam, fieri poſſe non dubitet. Non quo
modo iſte, qui cũ dicit propterea dari gratiã, vt quod
à deo præcipitur facilius impleatur, quid de illa ſentiat
ſatis oſtẽdit, ſcilicet quòd etiã ſine illa etſi minus facile,
fieri tamen quod diuinitus præcipitur, poteſt. In li- *C.XXVII.*
bro quippe ad virginem ſacram, quod & ſupra comme

snoraui,

A motaui, cum dicit, Diuinam me teamur gratiam, & facilius nequã ſpiritui ſancti ſpiritus auxilio reſiſtamus: ſignificat pfecto quid ſapiat. Vt quid enim hoc verbũ interpoſuit, id eſt, facilius? An vero nõ erat integer ſenſus, vt nequam ſpiritui ſancti ſpiritus auxilio reſiſtam⁹? Sed quantum dettimentum hoc additamento fecerit, quis non intelligat? Volens vtique credi tantas eſſe naturę vires, quas extollendo præcipitat, vt etiam ſine auxilio ſpiritus ſancti, etſi minus facile, tamen aliquo modo nequam ſpititui reſiſtatut.

Caput XXVIII. Item in primo libro pro libero arbitrio, Cum autem tam forte, inquit, tam firmum ad nõ peccandum liberum in nobis habeamus arbitriũ, quod generalitet naturæ humanæ creator inſeruit, rurſus pro eius inæſtimabili benignitate, quotidiano ipſius munimur auxilio. Quid opus eſt hoc auxilio, ſi tam forte, tam firmum eſt ad non peccandum liberum arbitrium? Sed etiam hic vult intelligi ad hoc eſſe auxilium, vt facilius fiat per gratiam, quod etſi minus facile, tamen putat fieri præter gratiam.

Caput XXIX. Item in eodem libro alio loco, Vt quod per liberum, inquit, homines facere iubẽtur arbitrium, facilius poſsint implere per gratiam. Tolle, facilius, & non ſolum plenus, verumetiam ſanus eſt ſenſus, ſi ita dicatur, Vt quod per B liberum facere iubẽtur homines arbitrium, poſsint implere per gratiam. Cum autem, facilius, addiiut, adimpletio boni operis etiam ſine dei gratia poſſe fieri tacita ſignificatione ſuggeritur: quem ſenſum redarguit qui dicit, Sine me nihil poteſtis facere. *Ioan. 15.*

Cap. XXX. Emendet hæc omnia, ne ſi in rerũ magnarũ profunditate humana errauit infirmitas, etiam diabolica huic accedat errori vel fallacia vel animoſitas, ſiue negãdo quod ſenſit, ſiue defendẽdo quod perperam ſenſit, cum id ſe nõ debuiſſe ſentire commemorata perſpicua veritate cognouerit. Iſtam quippe gratiam qua iuſtificamur, id eſt, qua charitas dei diffunditur in cordib⁹ noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, *Roma. 5.* in Pelagij & Celeſtij ſcriptis quæcunque legere potui, nuſquam eos inueni quemadmodum confitenda eſt, confiteri. Prorſus nunquam eos aduerti ſicut agnoſcendi ſunt, agnoſcere filios promiſsionis, de quibus dicit Apoſtolus, Nõ ij qui *Roma. 9.* filij carnis, hi filij dei, ſed filij promiſsionis deputãtur in ſemine. Quod enim promittit deus, non facimus nos per arbitrium ſeu per naturam, ſed facit ipſe per gratiã. Nam vt de Celeſtij opuſculis interim taceam vel libellis eius, quos iudiciis eccleſiaſticis allegauit, †quæ vobis *† alligauit.* C omnia cum aliis quas neceſſarias exiſtimauimus literis mittenda curauimus, quibus omnibus diligẽter inſpectis, poſsitis aduertere, non enim ponere dei gratiã qua iuuamur vel ad declinandum à malo, vel ad faciendũ bonum, præter natutale arbitrium volũtatis, niſi in lege atque doctrina, ita vt ipſas quoque orationes ad hoc afferat neceſſarias, vt oſtendatur homini quid concupiſcat & diligat. Vt ergo hęc interim omittam, nempe ipſe Pelagius & literas nuper & libellum Romam fidei ſuæ miſit, ſcribens ad beatæ memorię papam Innocentium, quẽ defunctum eſſe neſciebat. In his ergo literis dicit eſſe de quibus eum homines infamare conantur: Vnum, quòd neget paruulis baptiſmi ſacramentum, & abſque redemptione Chriſti aliquibus regna cœlorum promittat: Aliud, quòd ita dicat poſſe hominem vitare peccatum, vt dei excludat auxilium, & intantum libero cõfidat arbitrio, vt gratiæ repudiet adiutorium. Sed de baptiſmo paruulorum, quamuis eis dandum eſſe concedat, quàm peruerſe cõtra fidem Chriſtianam & catholicam ſentiat veritatẽ, non hic locus eſt vt diligentius diſſeramus. nunc enim de adiutorio gratiæ, quod inſti- D tuim⁹ peragendũ eſt: vnde ad id quod propoſuit quid etiam hinc reſpondeat videamus. Vt enim omittamus eius inuidioſas de ſuis inimicis querelas, vbi ad rem ventum eſt, ita locutus eſt.

Pelagii defenſio. Cap. XXXI. Ecce, inquit, apud beatitudinem tuam Epiſtola iſta me purget, in qua pure atque ſimpliciter ad peccandum & ad non peccandum integrum liberum arbitrium habere nos dicimus, quod in omnibus bonis operibus diuino ſemper adiuuatur auxilio. Cernitis itaque pro intellectu quem vobis dominus dedit, hæc eius verba ſoluendæ non ſufficere quæſtioni: Quęrimus enim adhuc, quo auxilio liberum adiuuari dicat arbitrium, ne forte ſicut ſolet, velit intelligi legem atque doctrinam. Si enim quæras cur dixerit, ſemper poterit reſpondere, quia dictum eſt, Et in lege *Pſal. 1.* eius meditabitur die ac nocte. Deĩde cum de hominis cõditione, & ad peccandũ atque nõ peccandũ naturali eius poſsibilitate quædã interpoſuiſſet, adiunxit dicẽs, Quam liberi arbitrij poteſtatem dicimus in omnibus eſſe generaliter, in Chriſtianis, Iudęis atque gentilibus. In omnibus eſt liberum arbitrium æqualiter per naturam, ſed in ſolis Chriſtianis iuuatur gratia. Iterum quęrimus qua gratia? Et adhuc poterit reſpõdere, lege atq; doctrina Chriſtiana. Deinde quamlibet ſentiat gratiã, E ipſis Chriſtianis ſecundum merita dari dicit, cum eos qui hæc dicũt, iam in Palæſtina ſicut ſupra commemoraui, ſua illa præclara purgatione dãnauerit: Nam verba eius iſta ſunt, In illis, inquit, nudum & inerme eſt cõditionis bonũ. in eis dicit qui Chriſtiani non ſunt. Deinde cætera contexens, In his vero, inquit, qui ad Chriſtum pertinent, Chriſti muniuntur auxilio. Videtis adhuc incertum eſſe quo auxilio, ſecundum ea quæ ſupra diximus. Sed adhuc ſequitur de illis qui Chriſtiani nõ ſunt, & dicit, Illi ideo iudicandi atque damnandi ſunt, quia cum habeant liberum arbitrium per quod ad fidẽ venire poſſent, & dei gratiam promereri, male vtuntur libertate conceſſa: Hi vero remunerandi ſunt, qui bene libero vtentes arbitrio merentur domini gratiã, & eius mãdata cuſtodiunt. Nempe manifeſtum eſt eum dicere gratiam ſecundum merita dati, quamlibet eam, vel qualemlibet ſignificet, quam tamen aperte non exprimit. Nam cum eos remunerandos dicit, qui bene vtuntur libero arbitrio, & ideo mereri domini gratiam, de- F bitum eis reddi fatetur. Vbi eſt ergo illud Apoſtoli, Iu- *Roma. 3.* ſtificati gratis per gratiam ipſius? Vbi eſt & illud, Gra- *Ephe. 2.* tia ſalui facti eſtis? Et ne putarẽt per opera, addidit, per fidem. Rurſus ne ipſam fidem ſine dei gratia ſibi putarent eſſe tribuendam, Et hoc, inquit, non ex vobis, ſed dei donum eſt. Nempe ergo illud vnde incipit omne quod merito accipere dicimur, ſine merito accipimus, id eſt, ipſam fidẽ. Aut ſi negatur dati, quid eſt quod dictum eſt, Sicut vnicuique deus partitus eſt menſuram *Roma. 12.* fidei? Si autem ſic dicitur dari, vt reddatur meritis, non donetur: quid eſt hoc quod iterum dicit, Vobis dona- *Philip. 1.* tum eſt pro Chriſto, non ſolum vt credatis in eum, verumetiam vt patiamini pro eo? Vtrunque enim donatum eſſe teſtatus eſt, & quòd credit in Chriſtũ, & quòd patitur quiſque pro Chriſto. Iſti autem libero arbitrio ſic applicãt fidem, vt fidei videlicet reddi videatur nõ gratuita, ſed debita gratia, ac per hoc iam nec gratia, *Roma. 11.* quia niſi gratuita, non eſt gratia.

C. XXXII. Sed ab his literis Pelagius ad fidei ſuæ librum vult tranſire lectorẽ, cuius nobis cõmemorationem fecit. In quo ea de quibus non interrogabatur multa diſſeruit. Sed nos de quibus agimus cum illis ipſa videamus. Cum enim ab vnitate tri-

G nitatis vſque ad reſurrectionẽ carnis, quod ab illo ne-
mo quærebat, diſputatiunem quãtam voluit terminaſ-
ſet: Et baptiſma, inquit, vnum tenemus, quod iiſdem ſa-
cramenti verbis in infantibus, qoibns etiã in maioribus
dicimus eſſe celebrandum. Hoc certe vos & à præſente
audiſſe dixiſtis. Sed quid prodeſt quod eiſdẽ verbis in
paruulis, quibus & in maiorib⁹ celebrari dicit baptiſmi
ſacramentum, cum res à nobis, non ſola verba quæran-
tur? Plus eſt quod vobis ore proprio interrogãtibus re-
ſpondit, vbi ſcribitis, infantes in remiſsionem peccato-
rum percipere baptiſmũ. Non enim & hic dicit in ver-
bis remiſsionis peccatorum, ſed eos baptizari in ipſam
remiſsionem, confeſſus eſt. Et tamen ſi ab eo quære-
retis, quid peccati eis credatur remitti, non eos aliquid
Caput habere contenderet. Quis crederet ſub hac quaſi ma-
XXXIII. niſeſta confeſsione ſenſum latere contrarium, niſi eum
Celeſti⁹ aperuiſſet? Qui in libello ſuo, quem Romæ ge-
ſtis Eccleſiaſticis allegauit, paruulos & baptizari in re-
miſsionem peccatorum confeſſus eſt, & negauit vllum
habere originale peccatum. Sed nunc nõ de baptiſma-
te paruulorum, ſed de adiutorio gratię potius etiam in
H libello fidei ſuæ, quem Romã miſit, quid Pelagius ſen-
ſerit attendamus. Liberum, inquit, ſic confitemur arbi-
trium, vt dicamus nos indigere dei ſemper auxilio. Ec-
ce iterum quærimus, quo auxilio nos indigere fateatur:
& iterum inuenim⁹ ambiguum, quoniam poteſt reſpõ-
dere legem ſe dicere doctrinamve Chriſtianam, qua
naturalis illa poſsibilitas adiuuetur. Nos autẽ illam gra-
tiam in eorũ cõfeſsione requirimus, de qua dicit Apo-
2.Timot.1. ſtolus, Non enim dedit nobis deus ſpiritum timoris,
ſed virtutis, & charitatis & continentiæ. Non eſt autem
conſequens, vt qui habet donum ſcientiæ, quo noue-
rit quid agere debeat, habeat etiam charitatis, vt agat.
Caput Illos etiam quos in eiſdem literis quas miſit ad ſan-
XXXIIII. ctæ memoriæ papam Innocẽtium, libros ſuos vel ſcri-
pta commemorat, legi, præter vnã Epiſtolam, quam ſe
breuem miſiſſe ad ſanctũ Conſtantium Epiſcopũ dicit,
nec alicubi potui reperire hanc eum gratiam confiteri,
qua nõ ſolũ poſsibilitas naturalis volũtatis & actionis,
quam dicit nos habere etiã ſi nec volumus nec agimus
bonum, ſed ipſa etiam voluntas & actio ſubminiſtra-
C.XXXV. tione ſancti ſpiritus adiuuatur. Legant, inquit, illam
Epiſtolam, quam ad ſanctum virum Paulinum Epiſco-
I pum ante duodecim ferè annos ſcripſimus, quæ trecẽ-
tis forte verſibus nihil aliud quàm dei gratiam & auxi-
lium confitetur, noſque nihil omnino boni facere poſ-
ſe ſine deo. Hãc ergo Epiſtolã legi, & inueni eum penè
per totam non immorari niſi in facultate & poſsibili-
tate naturæ, & penè ibi tantum dei gratiam conſtitue-
re: Chriſtianam vero gratiam tanta breuitate ſola no-
minis commemoratione perſtringit, vt nihil aliud vi-
deatur, quàm eam tacere timuiſſe. Vtrum tamẽ eam in
remiſsione peccatorum velit intelligi, an etiam in do-
ctrina Chriſti, vbi eſt & eius conuerſationis exemplum,
quod aliquot locis ſuorum opuſculorũ facit, an credat
aliquod adiutorium bene agendi adiũctum naturæ at-
que doctrinæ per inſpirationem flagrantiſsimæ & lu-
minoſiſsimæ charitatis, non apparet omnino.
C.XXXVI. Legant etiam, inquit, ad ſanctum Cõſtantium Epi-
ſcopum, vbi breuiter quidem, ſed planè libero hominis
arbitrio dei gratiam auxiliumque coniunxi. Hanc Epi-
Epiſtola ad ſtolam, vt ſuperius dixi, non legi, ſed ſi non eſt diſsimi-
Demetria lis cæteris, quę mihi nota commemorat, non habet etiã
dem Cap. ipſa quod quærimus. Legant etiam, inquit, quam
XXXVII. ad ſacram Chriſti virginem Demetriadem in Oriente
conſcripſimus, & inuenient nos ita hominis laudare K
naturam, vt dei ſemper gratiæ addamus auxiliũ. Iſtam
ſanè legi, mihiq́; penè perſuaſerat hanc illum gratiam,
de qua quæſtio eſt confiteri, quãuis in multis eius opu-
ſculi locis ſibiipſi contradicere videretur. Sed cum in
manus meas & alia veniſſent, quæ poſterius latiuſque
cõſcripſit, vidi quemadmodum potuerit etiã illic gra-
tiã nominare, ſub ambigua generalitate quid ſentiret
abſcõdens, gratiæ tamen vocabulo frãgens inuidiam,
offenſionemque declinãs. Nam in ipſius principio vbi
ait, Propoſito inſudemus operi, nec mediocritati diffi-
dam⁹ ingenij, quod credim⁹ fide matris & merito vir-
ginis adiuuari, gratiam qua adiuuamur ad aliquid agẽ-
dum, mihi viſus fuerat confiteri, nec attenderam hanc
eum ponere potuiſſe in ſola reuelatione doctrinę. Item
in eodem opere alio loco, Quod ſi etiam ſine deo, in-
quit, homines oſtendunt quales à deo facti ſunt, vide
quid Chriſtiani facere poſſunt, quorum in melius per
Chriſtum inſtaurata natura eſt, & qui diuinę quoq́; gra-
tiæ iuuantur auxilio? Naturam in melius inſtauratam,
remiſsionem vult intelligi peccatorum. Quod alio lo-
co in hoc ipſo libro ſatis demonſtrauit, vbi ait, Etiam
illi qui longo peccãdi vſu quodammodo obduruere, L
inſtaurari per pœnitentiam poſſunt. Auxiliũ vero diui-
næ gratię poteſt & hic ponere in reuelatione doctrinę.
Item alibi in eadem Epiſtola, Nam ſi ante legem, Caput
inquit, vt diximus, ac multo ante domini noſtri & ſal- XXXVIII.
uatoris aduentum, iuſte quidam & ſancte vixiſſe refe-
runtur, quanto magis poſt illuſtrationem aduentus ei⁹
inſtauratos id poſſe credendum eſt, nos qui per Chriſti
gratiam & in meliorem hominem renati ſumus, qui
ſanguine eius expiati atque mũdati, ipſiuſque exemplo
ad perfectionem incitati iuſtitiæ, meliores illis eſſe de-
bemus, qui ante legem fuere? Videte quemadmodũ &
hic aliis quidem verbis, ſed tamẽ in remiſsione pecca-
torum, & in exemplo Chriſti, adiutorium gratiæ cõſti-
tuerit. Deinde ſubiungit & dicit, Meliores etiam quàm
fuere ſub lege, dicente Apoſtolo, Peccatum vobis non Roma.6.
dominabitur, Non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia.
Et quoniam hinc, inquit, ſufficienter, vt puto, diximus,
nunc perfectam inſtituamus virginem, quę ex vtroque
ſemper accenſa, & naturæ ſimul & gratiæ bonum mo-
rum ſanctitate teſtetur. Et in his verbis debetis aduer-
tere, ideo illum quod dicebat, ſic voluiſſe cõcludere, vt M
naturæ bonum intelligamus, quod cum crearemur ac-
cepimus: gratiæ autem, cum Chriſti imitamur exem-
plum, tanquam ideo peccatum nõ indultum fuerit eis
qui ſub lege fuerũt vel ſunt, quia exemplum Chriſti ſi-
ue non habuerunt, ſiue non credunt. Hoc autem Caput
iſtum ſapere & alia eius verba oſtendunt, nõ in hoc li- XXXIX.
bro, ſed in tertio pro libero arbitrio, vbi ad eum loquẽs
cõtra quem diſputat, quoniam ille poſuerat verba Apo-
ſtoli dicẽtis, Non quod volo ago: Et, Video aliã legem Roma.7.
in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & cæ-
tera quæ ibi dicuntur, iſte reſpõdit atque ait, Hoc enim
quod tu de Apoſtolo intelligere cupis, omnes Eccleſia-
ſtici viri in peccatoris & ſub lege adhuc poſiti aſſerunt
eum dixiſſe perſona, quia nimia vitiorum cõſuetudine
velut quadam teneretur neceſsitate peccandi, & quan-
uis bonum appeteret voluntate, vſu tamẽ præcipitare-
tur in malum. In perſona autem, inquit, hominis vnius
deſignat populũ ſub vetere adhuc lege peccãtem, quẽ
ab hoc conſuetudinis malo dicit liberandum eſſe per
Chriſtum, qui credẽtibus ſibi primo omnia per bapti-
ſmum peccata dimittit, deinde imitatione ſui ad perfe-

ctam

A ctam incitat ſanctitatem, & vitiorũ cõſuetudinẽ virtu-
tum vincit exemplo. Ecce quomodo vult intelligi, ad-
iuuari eos qui ſub lege peccant, vt per gratiã Chriſti iu-
ſtificati liberẽtur, tãquã eis nõ ſufficiat ſola lex propter
nimiã peccandi conſuetudinẽ, niſi Chriſti accedat nõ
inſpiratio charitatis per ſpiritumſanctũ, ſed intuendũ
& imitandũ in doctrina Euangelica virtutis eius exem-
plum. Et certè maxima hic erat cauſa exprimendi quã
diceret gratiã, vbi locum ipſum de quo reſpõdetur, ſic
Ibidem. concluſit Apoſtolus vt diceret, Infelix ego homo, quis
me liberabit de corpore mortis hui⁹? Gratia dei per Ie-
ſum Chriſtũ dominum noſtrũ. Hanc iſte cum conſti-
tuat non in virtutis eius auxilio, ſed imitationis exem-
plo, quid amplius de illo ſperare debemus, vbicunque
gratiæ nomẽ ſub ambigua generalitate commemorat?
Caput XL. Item in eodẽ libro ad virginem ſa   ã, vnde iam etiã
ſupra diſſeruimus, vbi ait, Subditi ſimus deo, eiusq; fa-
ciendo voluntatem, diuinam mereamur gratiã, & faci-
lius nequam ſpiritui ſpiritusſancti auxilio reſiſtam⁹. In
quibus eius verbis certe manifeſtum eſt, ita eũ velle nos
B adiuuari gratia ſpiritusſancti, nõ quia ſine illo etiã per
ſolam naturæ poſsibilitatem nõ poſſumus reſiſtere ten-
tatori, ſed vt facilius reſiſtamus. Quod tamen qualecũ-
que & quantulumcunque adiutorium, eum credibile
eſt in hoc conſtituere, quòd nobis additur ſcientia, re-
uelante ſpiritu per doctrinam, quam vel non poſſumus
Cap. XLI. vel difficile habere poſſumus per naturam. Iſta ſunt
quæ in libro quẽ ſcripſit ad virginẽ Chriſti, aduertere
potui, vbi videtur gratiam cõfiteri, quæ profecto qua-
lia ſint vtique cernitis. Legant, inquit, etiã recẽs meum
opuſculum, quod pro libero nuper arbitrio edere com
pulſi ſum⁹, & agnoſcent quã inique nos negatione gra
tiæ infamare geſtierint, qui per totum pene ipſius textũ
operis perfecte atq; integre & liberum arbitriũ cõfite-
mur & gratiam. Quatuor ſunt libri operis huius, & hos
legi, & ex illis ſumpſi quæ tractanda & diſcutiẽda pro-
poſui, & vt potui pertractaui, anteq̃ ad eius has literas
quæ Romam miſſæ ſunt, veniremus. Sed in his etiam
quatuor libris, quęcũque pro gratia videtur dicere, qua
iuuamur vt declinemus a malo bonumq; faciamus, ita
dicit, vt nullo modo à verborũ ambiguitate diſcedat,
quã diſcipulis ſic poſsit exponere, vt nullũ auxiliũ gra-
tię credãt, qua naturę poſsibilitas adiuuetur, niſi in lege
C atque doctrina, ita vt ipſas quoque orationes, vt in ſcri-
ptis ſuis apertiſsime affirmat, ad nihil aliud adhibẽdas
opinetur, niſi vt nobis doctrina etiã diuina reuelatio-
ne aperiatur, nõ vt adiuuetur mẽs hominis, vt id quod
faciendum eſſe didicerit, etiam dilectione & actione
perficiat. Ab illo enim ſuo manifeſtiſsimo dogmate nõ
recedit omnino, vbi tria illa conſtituit, poſsibilitatem,
voluntatem, actionem, & ſolã poſsibilitatẽ dicit diuino
ſemper adiuuari auxilio: voluntatẽ autẽ & actionẽ, nul-
lo dei adiutorio exiſtimat indigere. Ipſum vero auxiliũ
quo poſsibilitatem naturalẽ perhibet adiuuari, in lege
cõſtituit atque doctrina, quam nobis fatetur etiam ſan-
cto ſpiritu reuelari, propter quod & adorandũ eſſe cõ-
cedit. Sed hoc adiutorium legis atque doctrinæ etiam
Propheticis fuiſſe temporibus, adiutorium autem gra-
tiæ, quæ proprie gratia nuncupatur, in Chriſti eſſe arbi-
tratur exemplo. Quod nihilominus ad doctrinã per-
tinere perſpicitis, quæ nobis Euangelica prędicatur, vt
videlicet tanquam via demonſtrata qua ambulare de-
beamus, iam viribus liberi arbitrij, adiutorio nullo alte-
rius indigentes, ſufficiamus nobis, ne deficiamus in via,
quamuis & ipſam viam contendat etiam ſola inueniri

poſſe natura, ſed facilius ſi adiuuet gratia. Hæc ergo D
pro meo captu intelligere potui in Pelagij ſcriptis quã- *Cap. XLII.*
do nominauit gratiam. Videtis autẽ quòd qui iſta ſen- *Roma. 10.*
tiunt, ignorantes dei iuſtitiam, ſuam volunt conſtitue-
re, & longe ab illa ſunt, quæ nobis ex deo eſt, nõ ex no-
bis, quam in ſcripturis etiam ſanctis maxime canonicis
aduertere atque cognoſcere debuerũt. Sed quia eas ſe-
cundum ſuũ ſenſum legunt, profecto in illis nec aperte
contuentur. Vtinam ergo ſaltem in catholicorum vi-
rorũ ſcriptis, à quibus eas rectè intellectas eſſe nõ dubi-
tant, quid ſit de adiutorio diuinæ gratiæ ſentiendum,
non negligenter attenderent, nec ſuæ ſententię amore
nimio præterirent. Nam iſte ipſe Pelagius in illo ipſo
recenti opuſculo ſuo, cuius ſe commemoratione defen
dit, id eſt, in tertio libro pro libero arbitrio, ſanctum
Ambroſium quemadmodum laudet, accipite.

Beatus, inquit, Ambroſius Epiſcopus, in cuius præ- *Ca. XLIII.*
cipue libris Romana elucet fides, qui ſcriptorum inter
Latinos flos quidam ſpecioſus euituit, cuius fidem &
puriſsimum in ſcripturis ſenſum, ne inimicus quidem
auſus eſt reprehendere. Ecce qualibus & quãtis prædi-
cat laudibus, quamlibet ſanctum & doctum virum, ne-
quaquam tamen authoritati ſcripturæ canonicæ com- E
parandum. Quem propterea ſic iſte cõmendat, quia vi-
detur ſibi in quodã loco librorum eius eo teſte vti, quo
probet hominẽ poſſe eſſe ſine peccato, vnde nunc non
agitur, ſed agitur de auxilio gratiæ, quo ad non peccã-
dum adiuuamur iuſtèque viuendum. Audiat ergo *Ca. XLIIII.*
illum venerabilem antiſtitem dicentem & docẽtem in *Ambroſius*
ſecundo libro expoſitionis Euangelij ſecũdum Lucam *ſuper Lucã*
cooperari dominum etiam volũtatibus noſtris. Vides *lib. 2. ca. 12.*
vtique, inquit, quia vbique domini virt⁹ ſtudiis coope-
ratur humanis, vt nemo poſsit ædificare ſine domino,
nemo cuſtodire ſine domino, nemo quicquam incipe-
re ſine domino. Et ideo iuxta Apoſtolũ, Siue mãduca- *1. Cor. 10.*
tis, ſiue bibitis, omnia in dei gloriã facite. Videtis quẽ-
admodum ſanctus Ambroſius etiam illud quod ſolent
homines dicere, nos incipimus, & deus perficit, his ver-
bis abſtulit dicens, neminem quicquam vel incipere ſi-
ne deo. Item in ſexto libro eiuſdem operis, cũ de duo-
bus illis fœneratoris vnius debitoribus ageret, Secun- *Ambroſius*
dum hominem, inquit, plus fortaſſe offendit, qui plus *ſuper Lucã*
debuerat, ſed per miſericordiã domini cauſa mutatur *lib. 6. ca. 31.*
vt amplius diligat, qui amplius debuit, ſi tamen gra-
tiã conſequatur. Ecce apertiſsime prædicat catholicus F
doctor etiam ipſam dilectionem, qua quiſque amplius
diligit, ad beneficium gratiæ pertinere. Ipſam deni- *Cap. XLV.*
que pœnitentiam, quam proculdubio volũtas agit, do-
mini miſericordia & adiutorio fieri vt agatur, in deci-
mo eiuſdem operis libro beatus dicit Ambroſius ita lo-
quens, Bonæ lachrymæ quæ culpam lauant. Denique *Ambroſius*
quos Ieſus reſpicit, plorãt delictum. Negauit primo Pe- *ſuper Lucã*
trus & non fleuit, quia non reſpexerat dominus: nega- *lib. 10. cap.*
uit ſecundo & non fleuit, quia adhuc nõ reſpexerat do- *96.*
minus: negauit & tertio, reſpexit Ieſus, & ille amariſsi- *Matt. 29.*
me fleuit. Legant iſti Euangelium, & videant domi-
num Ieſum tunc intus fuiſſe, cum à ſacerdotum princi-
pibus audiretur, Apoſtolum vero Petrum foris & deor-
ſum in atrio cum ſeruis ad focum tunc ſedentem, nunc
ſtantem, ſicut veraciſsima & concordiſsima Euangeli-
ſtarum narratione monſtratur. Vnde non poteſt dici,
quòd corporalibus oculis eum dominus viſibiliter ad-
monẽdo reſpexerit. Et ideo quod ibi ſcriptum eſt, Re-
ſpexit eum dominus: intus actum eſt, in mente actũ eſt,
in volũtate actũ eſt. Miſericordia dominus latẽter ſub-

G ueoit, cot tetigit, memoriā reuocauit, interiore gratia ſua viſitauit Petrum, interioris hominis vſque ad exteriores lachrymas mouit & produxit affectū. Ecce quēadmodum deus adiuuando ídeſt volūtatibus & actionibus noſtris. Ecce quemadmodum & velle & operari operatur in oobis. Item in eodē libro idē ſanctus Am-

Vbi ſupra. broſius, Nam ſi Petrus, inqnit, lapſus eſt, qui dixit, Et ſi alij ſcandalizati fuerint, ego non ſcandalizabor: quis alius iure de ſe præſumat? Denique Dauid, quia dixerat,

Pſal.29. Ego dixi in mea abundaotia non mouebor in æternū: ſuam ſibi iactantiam obfuiſſe profitetur dicens, Auertiſti faciem tuam, & factus ſum cooturbatus. Audiat iſte tantnm virum docentem, imitetue credētem, cuius fidem doctrinámque laudauit. Audiat humiliter, imitetue fidelitet, nō de ſe pertinaciter præſumat ne pereat. Quid in eo pelago vult mergi Pelagius, vnde per petrā

Cap.XLVI. liberatus eſt Petrus? Audiat eundem antiſtitem dei in ſexto libro eiuſdem operis diceotem, Cue aotem nō

Luca 9. eeceperint eum, Euangeliſta ipſe memorauit dicens, quia facies eius erat euntis in Hieruſalem, diſcipuli au-

H tem recipi intra Samariam geſtiebant. Sed deus quos dignatut vocat, & quē vult religioſum facit. O ſenſum hominis dei, ex ipſo hauſtū fonte gratiæ dei. Deus, inquit, quos dignatur vocat, & quē vult religioſum facit.

Exo.33. Videte ſi noo propheticum illud eſt, Miſerebor cuius miſertus ero, & miſericordiā præſtabo, cui miſericors

Roma.9. fuero. Et illud Apoſtolicum, Non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt dei. Quia vt dicit etiam noſtrorum temporum homo eius, quem dignatur vocat, & quem vult religioſum facit. Nunquid aliquis dicere audebit, nōdum eſſe religioſum, qui currit ad deum, ab eo ſe regi cupit, & voluntatem ſuam ex eius voluntate ſuſpendit, & qui ei adhærendo iugiter, vnus ſecundum

1.Cor.6. Apoſtolum cum eo fit ſpiritus? At hoc totum tam magnom religioſi hominis opus, Pelagius nō dicit effici niſi atbitrij libertate. Contra autem beatus Ambroſius ipſius tam excellenter ore laudatus, Dominus deus, inquit, quem dignatur vocat, & quem vult religioſum facit. Ergo vt currat ad dominum, & ab eo ſe regi cupiat, ſuamq; voluntatem ex eius volūtate ſuſpendat, eiq; adhærendo iugiter, vnus ſecundum Apoſtolum cum eo fiat ſpiritus, deus quē vult religioſum facit. Et hoc totū

I homo niſi religioſus non facit. Quapropter niſi à deo

Ca.XLVII. fiat vt hoc faciat, quis hoc facit? Sed quia iſta quæſtio, vbi de arbitrio voluntatis & dei gratia diſputatur, ita eſt ad diſceroendum difficilis, vt quādo defenditur liberum arbitrium, negari dei gratia videatur, quando autem aſſeritur dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri, poteſt Pelagi⁹ ita ſe latebris obſcuritatis inuoluere, vt etiam iis quæ à ſancto Ambroſio cōſcripta poſuimus, conſeotire ſe dicat, & ea ſe quoque ſentire proclamet, ſemperq; ſenſiſſe, atq; ita ſingula conetur exponere, vt etiam eius ſeotentiæ conuenire credātur. Quapropter quantum attinet ad iſtam de diuina gratia & adiutorio quæſtionem, tria iſta quæ apertiſsime diſtinxit attendite, poſſe, velle, eſſe, id eſt, poſsibilitatē, voluntatem, actionem. Si ergo conſenſerit nobis non ſolam poſsibilitatē in homine, etiam ſi nec velit, nec agat bene, ſed ipſam quoque voluntatem & actionem, id eſt, vt bene velimus, & bene agamus, quæ non ſunt in homine, niſi quando bene vult & bene agit, Si vt dixi, cōſenſerit etiam ipſam volūtatem & actionem diuinitus adiuuari, vt ſine illo adiutorio nihil bene velimus & agamus, eamq; eſſe gratiam dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, in qua nos ſua, non noſtra iuſtitia iu-

ſtos facit, vt ea ſit vera noſtra iuſtitia, quæ nobis ab illo K eſt, nihil de adiutorio gratiæ dei, quantum arbitror, inter nos cōtrouerſię relinquetur. Illud autem propter

ἀμεμπτοί qui dicantur. quod ſic laudauit ſanctum Ambroſium, quia ſcilicet in ſcriptis eius inuenit ex laudibus Zachariæ & Helizabet, poſſe hominem in hac vita eſſe ſine peccato: quan-

Caput XLVIII. quam negandum non ſit, ſi hoc velit deus, apud quem ſunt omnia poſsibilia, cōſideret tamen diligentius quēadmodum dictum ſit. Dictum enim eſt, quantum mihi videtur, ſecundum quandam inter homines conuerſationem probabilem atque laudabilem, quā nullus hominū iuſte poſſet in accuſationis & criminationis querelam vocare. Quam propterea in dei cōſpectu Zacharias & eius vxor habuiſſe referuntur, quia in ea homines nulla diſsimulatione fallebāt, ſed vt apparebāt hominibus, ita noti erant oculis dei. Non autē dictum eſt hoc ſecundum illam perfectionem iuſtitiæ in qua vere atque omnino immaculati perfectiq; viuemus: nam &

Apoſtolus Paulus dixit, ſecundū iuſtitiā quæ ex lege eſt *Philip.3.* ſe fuiſſe ſine querela: in qua lege etiam Zacharias ſine querela conuerſabatur. Sed hāc Apoſtolus iuſtitiam in ſtercoribus & detrimentis deputauit in comparatione iuſtitiæ quam ſperamus, & quam nunc eſurire ac ſitire debemus, vt ea quādoque ſaturemur in ſpecie, quę nūc L eſt in fide, quandiu iuſtus ex fide viuit. Audiat deni-

Abacuc 2. que ipſum venerabilem antiſtitē, cū exponeret Eſaīam

Cap.XLIX. Prophetam dicentem, neminē in hoc mūdo eſſe poſſe ſine peccato, vbi nemo poteſt dicere, in hoc mundo eū dixiſſe, velut in dilectione huius mundi. De Apoſtolo etenim loquebatur, qui dicit, Cōuerſatio noſtra in cæ- *Philip.3.* lis eſt. Hunc ergo ſenſum memoratus Epiſcopus explicans, Perfectos, inquit, ſecum multos ait Apoſtolus, in hoc adhuc mundo ſitos, qui ſi ad perfectionem veram reſpicias, perfecti eſſe non poterant: quia ipſe dixit, Vi- *1. Corin.13.* demus nūc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Ita & immaculati ſunt in hoc mundo, & immaculati erunt in regno dei, cum vtiq; ſi minutius excutias, immaculat⁹ eſſe nemo poſſit, quia nemo ſine peccato. Illud ergo ſancti Ambroſij teſtimonium, quo pro ſua ſentētia Pelagius vtitur, aut ſecundū quendā modū dictum eſt probabilē quidē, ſed M nō minutius excuſſum, aut certe ſi ille vir ſanctus atque humilis Zachariam & Helizabet ſummæ atque omnino perfectæ iuſtitiæ, cui nihil addi iam poſſet, fuiſſe exiſtimauit, profecto ſententiam ſuam minutius excutiendo correxit. Attendat ſane iſte in eodem ipſo loco *Caput L.* vnde hoc Ambroſianum teſtimonium, quod ei placebat, aſſumpſit: etiā illud eum dixiſſe, quod ab initio eſſe immaculatum humanæ impoſsibile ſit naturæ, vbi omnino illam naturalem poſsibilitatē, quam Pelagius nō volt fideliter reſpicere, peccato eſſe vitiatam, & ideo iactanter extollit, eneruem infirmamq; teſtatur venerandus Ambroſius, procul dubio contra iſtius volūtatem, ſed nō contra Apoſtolicam veritatem, vbi legitur, Fui- *Ephe.2.* mus & nos aliquando natura filij iræ ſicut & cæteri. Ipſa eſt enim per peccatum primi hominis, quod ex libero eius venit arbitrio, vitiata & damnata natura. Cui ſola per mediatorem dei & hominum & omnipotentem medicum diuina ſubuenit gratia, de cuius adiutorio, ad iuſtificationem noſtram, quo deus diligētibus eum omnia cooperatur in bonum, quos prior dilexit donās *Roma.8.* eis vt diligeretur ab eis, quia iam diu eſt vt diſſerimus, *1.Ioan.4.* deinceps incipiamus, quantum dominus adiuuerit etiā *Roma.5.* de peccato, quod per vnū hominē cū morte intrauit in

mundū,

A mundum, atque ita io omnes homines pertranſiit, adoerſus iſtos, qui in errorem huic contrarium veritati, apertius eruperũt, quæ ſatis eſſe videbuotur exprimere.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, contra Pelagium & Celeſtium de peccato originali, Liber Secundus.

Caput I. IAM nuoc diligenter aduertite de baptiſmate paruulorum, quàm caute debeatis audire homines eiuſmodi qui neque aperte illi ætati lauacrum regenerationis & peccatorum remiſsionis audent negare, ne hoc Chriſtianæ aures ferre non poſsiut, & tamen opioiooem ſuam, qua putant peccato primi hominis carnalẽ generationem obnoxiam non teneri, tueri & defenſare perſiſtuut, quaouis eis baptiB ſmum videantur in remiſsionem peccatorum cõcedere. Nempe voſipſi à Pelagio præſente ſcripſiſtis audiſſe recitante vobis de libello ſuo, quem etiam Romam ſe miſiſſe aſſerebat, quòd iiſdem ſacramenti verbis dicant debere baptizari infantes, quibus & maiores. Quis poſt iſta verba putaret eis de hac re vllam mouendam eſſe quæſtionem, aut eis faceret? Cui vero oon calumnioſiſſimi viderentur, ſi eorum manifeſta verba legerentur, vbi negãt paruulos trahere originale peccatũ omnes, *Caput II.* qui ſiue vllo vitio natos eſſe contendunt? Et Celeſtins quidem in hoc extitit errore liberior, vſqueadeo, vt neque in Epiſcopali iudicio apud Carthaginem dãnari voluerit eos qui dicunt quòd peccatũ Adæ ipſum ſolum læſerit, & uon genus humauum, & quòd infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu ſiot, in quo Adam fuit ante præuaricationem. Et in vrbe Roma iu libello ſuo, quem beatiſsimo papę Zoſimo dedit, id aſſeuerauit expreſsius, quòd paruulorum neminem obſtringat originale peccatum. De geſtis enim Eccleſiaſticis Carthagi*Caput III.* nenſibus hæc eius verba deſcripſimus. Aurelius Epiſcopus dixit, Sequentia recitentur, Et recitatũ eſt, quòd peccatũ Adæ ipſi ſoli obfuerit, & oon generi humano. C Et cum recitatum eſſet, Celeſtius dixit, Dixi de tradnce peccati me dubium eſſe, ita tamen vt cui donauit deus gratiam peritiæ, conſentiam, quia diuerſa ab eis audiui qui vtique in Eccleſia catholica conſtituti ſunt presbyteri. Paulinus diaconus dixit, Dic nobis oomina ipſorum. Celeſtius dixit, Sanctus presbyter Rufinus Romæ qui manſit cum ſancto Pammachio. Ego audiui illum dicentem, quia tradux peccati non ſit.

Paulinus diacoous dixit, Eſt aliquis alius? Celeſtius dixit, Audiui & plures dicere. Paulinos diaconus dixit, Dic nomina ipſorum. Celeſtius dixit, Non tibi ſufficit vnus ſacerdos? Et poſt alio loco, Aurelius Epiſcopus dixit, Reliqua libelli legantur. Et recitatum eſt, quòd infantes qui naſcuntur, iu eo ſtatu ſint, in quo fuit Adam ante tranſgreſsionem, vſque in finem libelli *Caput IIII.* minoris ſuperios inſerti. Aurelius Epiſcopus dixit, Docuiſti Celeſti aliquando, vt dixit diaconus Paulinos, quòd infantes qui naſcũtur, in eo ſtatu ſint iu quo fuit Adam ante trãſgreſsiooem. Celeſtius dixit, Exponat quid dixit ante trãſgreſsionem. Paulinus diaconus dixit, Tu oega hoc te docuiſſe. Voũ eſt ex duobus, aut neget ſe docuiſſe, aut iam damnet iſtod.

Celeſtius dixit, Iam dixi, exponat qoomodo dixit, D ante tranſgreſsionem. Paulinus diaconos dixit, Negate illa docuiſſe. Aurelius Epiſcopus dixit, Rogo, quid collegerim ego ex huiuſmodi obiectione, dico Adã cõſtitutus io paradiſo, quod ante dicatur inextermioabilis fact⁹, poſtea per trãſgreſsionẽ præcepti fact⁹ ſit corruptibilis. Hoc dicis frater Pauline? Paulinus diaconus dixit. Hoc, domine. Aurelius Epiſcopus dixit, Status certe infantium hodie baptizandorũ, vtrum talis ſit qualis fuit ante trãſgreſsionem Adæ, an certe de eadem origine peccati, de qua naſcitur, tranſgreſsionis culpam trahat? Hoc vult diaconus Paulinus audire. Paulinus diacoous dixit, Vtrum docuit hoc, an uoo, oeget. Celeſtius dixit, Iam de traduce peccati dixi, quia intra catholicam conſtitutos plures audiui deſtruere, oecuõ & alios aſtruere, licet quæſtionis res ſit iſta, non hæreſis. Infantes ſemper dixi egere baptiſmo, ac debere baptizari. Quid quærit aliud? Nempe cernitis ſic Celeſtium conceſsiſſe paruulis baptiſmum, vt in eos tranſire primi hominis peccatum, quod lauacro regeneratiouis abluitur, noluerit confiteri, quaouis & oegarę noo auſus ſit. Et propter hãc dubitationẽ E ſuam nou damnauerit eos qui dicunt quòd peccatum Adæ ipſum ſolum læſerit, & noo genus humanum, & quòd iofantes qui naſcũtur, in eo ſtatu ſint in quo Adã fuit ante præuaricationem. In libello autem quem *Caput V.* Romæ edidit, qui geſtis ibi Eccleſiaſticis allegatus eſt, ita de hac re loquitur, vt hoc ſe credere oſtendat, vnde hic dubitare ſe dixerat. Nam verba eius iſta ſunt, Infaotes antem, inquit, debere baptizari in remiſsionem peccatorum ſecundum regulam vniuerſalis Eccleſiæ, & ſecundum Euangelij ſententiam coofitemur, quia dominus ſtatuit regnum cœlorum noo niſi baptizatis poſſe conferri: qood quia vires naturæ non habent, conferre neceſſe eſt per gratiæ libertatem. Si oihil de hac re deinceps diceret, quis noo eum crederet confiteri, etiam infautib⁹ in baptiſmo originalia peccata dimitti, dicẽdo eos in remiſsionẽ peccatorum baptizari oporteret? Hinc ergo eſt & illud quod ſcripſiſtis, ſic vobis reſpondiſſe Pelagium, quòd eiſdem quibus & maiores ſacramenti verbis baptizãtur infantes, voſq; lętatos fuiſſe, id quod cupiebatis audiſſe, & tamen adhuc de verbis eius F nos maluiſſe conſulere. Attendite itaq; quid Cele*Caput VI.* ſtius apertiſsime dixerit, & ibi videbitis quid vobis Pelagius occultauerit. Celeſtius quippe adiũgit & dicit, In remiſsionẽ autem peccatorum baptizãdos iofantes nõ idcirco diximus, vt peccatũ ex traduce firmare videamur, quod louge à catholico ſenſu alienũ eſt, quia peccatum non cum homine naſcitur, quod poſtmodũ exercetur ab homine, quia non naturæ delictum, ſed voluntatis eſſe demooſtratur. Et illud ergo confiteri congruũ, ne diuerſa baptiſmatis genera facere videamur, & hoc præmunire neceſſariũ eſt, ne per myſterij occaſionem, ad creatoris iniuriam malũ antequã fiat ab homine tradi dicatur homini per naturã. Hunc ſenſum ſuũ vobis aperire Pelagius vel timuit, vel erubuit, quẽ diſcipulus eius palàm ſine vllius obſcuritatis ambagib⁹ apud ſedem Apoſtolicam profiteri uõ timuit, nec erubuit. Sed multum miſericors memoratæ ſedis antiſtes, vbi eum vidit ferri tanta præſumptione præcipitẽ, tanquam furẽtem, donec ſi poſſet fieri, reſipiſceret, maluit eũ ſenſim ſuis interrogationibus & illius reſponſionibus colligare, quàm diſtrictam ferẽdo ſentẽtiã, in illud abruptum, quò iam pendêre videbatur, impellere. Ideo autẽ oõ dixi aperte ceciderat, ſed propẽdêre videbatur,

G quia ſuperius in eudem libellu ſuo de hoiuſmodi quæſtionib⁹ locuturus ante prædixerat, Si forte vt hominibus quiſpiam ignorantiæ error obrepſerit, noſtra ſententia corrigatur. Hanc eius prælocutiouem venerabilis papa Zoſimus tenens, egit cum hoonine, quē falſæ doctrinæ vētus inflauerat, vt ea quæ illi à diacono Paulino fuerant obiecta damnaret, atque vt ſedis Apoſtolicæ literis, quæ à ſanctæ memoriæ ſuo præceſſure manauerāt, præberet aſſeuſum. At ille noluit quidē diaconi ubiecta damnare, ſed beati papæ Innocētij literis nō eſt auſus obſiſtere, immo ſe omnia qoæ ſedes illa damnaret, damnaturū ſe eſſe promiſit, atque ita velut phreneticus, vt requieſceret tanquam leniter fotus, à vinculis tamen excōmunicationis nondum eſt creditus eſſe ſoluendus. Sed interpoſito duorum mēſium tempore, donec reſcriberetur ex Aphrica, reſipiſcendi ei locus ſub quadam medicinali ſentētiæ lenitate conceſſus eſt. Quoniam re vera ſi depoſita peruicaciæ vanitate, quid promiſerat vellet attēdere, & eaſdem literas, quibus ſe conſenſurum eſſe reſpōderat, diligenter legeret, ſanaretur. Sed poſtea quàm ex Aphricano Epiſcoporū con-

De ſentētia Pōtificis in Celeſtium. Cap. VII.

H cilio reſcripta directa ſunt, quid fuerit conſecutum, ve iuſtiſsime in eum ſententia proferretur, cuncta legite, quia cuncta tranſmiſimus. Vnde etiam Pelagius ſi ſeipſum & ſua ſcripta ſine dolo cogitat, nō recte dicit eadem ſenteotia ſe nō dehuiſſe teneri. Fefellit enim iudicium Palęſtinum, propterea ibi videtur eſſe purgatus. Romanam vero Eccleſiam, vbi eum eſſe notiſsimum ſcitis, fallere vſquequaque non potuit, quanuis & hoc fuerit vtruoque conatus, ſed vt dixi, minime valuit. Recoluit enim beatiſsim⁹ papa Zoſimus, quid imitaudus præceſſor eius de ipſis ſenſerit geſtis. Attendit etiam quid de illo ſentiret prędicanda in domino Romanorū fides, quorum aduerſus eius errorem pro veritate catholica, ſtudia conſonantia concorditer flagrare cernebat, inter quos ille diu vixerat, & quos eius dogmata latere non poterant, qui Celeſtium eius eſſe diſcipulum ſic nouerant, vt fideliſsimum & firmiſsimum poſſent de hac re teſtimonium perhibere. Quid ergo de Palæſtinæ ſynodi geſtis, quibus ſe Pelagius abſolutum eſſe gloriatur, ſanctus papa Innocentius iudicauerit, quanuis & in literis eius, quas nobis reſcripſit, legere poſsitis, & commemoratum eum venerabili papæ

De Pelagij calliditate. Cap. VIII.

I Zoſimo ſynodus Aphricana reſpōdit, quod veſtrę charitati cum cæteris inſtructionibus miſimus, tamen nec in hoc opere prætereundum videtur. Cum enim nos in Epiſtola quam ei quinque Epiſcopi ſcripſimus, eorūdem geſtorum Palęſtinorum, quorum ad nos iam fa ma peruenerat, commemorationem feciſſemus, dicentes in Oriente, vbi degit, geſta Eccleſiaſtica facta eſſe, quibus putatur eſſe purgatus, atque ad hoc inter cætera ille reſcriberet, Cum ſint, inquit, aliqua in ipſis poſita geſtis, quæ obiecta, partim ille vitādo ſuppreſsit, partim multa in ſe verba retorquēdo, tota obſcuritate confudit, aliqua magis falſa, quàm vera ratione, vt ad tempus poterat videri purgauit, negādo alia, alia falſa interpretatione vertendo. Sed vtinam, quod optādum magis eſt, iam ſe ille ad veram catholicæ fidei viam ab illo ſuo errore cōuertat, & cupiat velitque purgari, cōſiderans quotidianam dei gratiam, adiutoriūmque cognoſcens, vt videatur vere & approbetur ab omnibus manifeſta ratione correctus, nō geſtorum iudicio, ſed ad catholicam fidem corde conuerſo. Vnde non poſſumus illorū nec approbare nec culpare iudicium, cū neſciamus vtrum vera ſint geſta, aut ſi vera ſint, cōſtet magis ſubterfugiſſe, quàm ſe tota veritate purgaſſe. Vi- K detis certe in his verbis, quemadmodum papa beatiſsimus Innocentius non tanquam de incognito loqui videatur. Videtis qualem tulerit de illius purgatione ſententiam. Videtis quid ſucceſſor eius ſanctus papa Zoſimus recolere debuerit, ſicut recoluit, vt in eo ſui præceſſoris iudicium remota cunctatione firmaret.

Ex Epiſtola Innocentij. Cap. IX.

Iam nunc diligenter attendite, vnde monſtretur quòd Palæſtinos Pelagius fefellerit iudices. Vt alia taceam, in hac ipſa quęſtione de baptiſmate paruulorum, ne forte cuipiam in eo quod diximus, eum ſenſum, in quo liberior Celeſtius fuit, nobis occultaſſe Pelagium, cum & ipſe non aliter ſentiat, calūniari potius vel ſuſpicari, quàm certū aliquid cōprehendiſſe videamur. Nempe iam ſuperius ſatis claruit, propterea Celeſtium voluiſſe damnare, quòd dicit Adæ peccatum ipſi ſoli obfuiſſe, non generi humano, & infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu eſſe, in quo Adam fuit ante prauaricationem, quia videbat ſi iſta damnaret, confirmare ſe in infantibus peccati ex Adam tranſitum. Hæc autem cū fuiſſent obiecta Pelagio, quòd ea cum Celeſtio etiam ipſe ſentiret, ſine vlla retractatione damnauit. Quod licet vos legiſſe ſciam, tamen quia non ſolis vobis hoc ſcribitur, L ne pigeat lectorem ad ipſa geſta recurrere, vel ſi ea nō habet, etiam cū labore perquirere, ipſa inde verba tranſcribimus, quæ infra ſcripta ſunt. Synodus dixit, Nunc quoniā anathematizauerit Pelagius incertū ſtultiloquium, recte reſpondens, hominem cum adiutorio dei & gratia poſſe eſſe ἀναμάρτητον, id eſt, ſine peccato, reſpondeat & ad alia capitula. Aliud capitulum in doctrina Celeſtij diſcipuli Pelagij, ex eis quæ Carthagine à ſancto Aurelio Carthaginenſi Epiſcopo cū aliis Epiſcopis audita ſunt & commemorata: Adam mortalem factum, qui ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moriturus eſſet. Quoniam peccatum Adæ ipſum ſolum læſerit, & non genus humanum. Quoniam lex ſic mittat ad regnum, quemadmodum & Euangelium. Quoniam ante aduentum Chriſti fuerint homines ſine peccato. Quoniam infantes nuper nati in eo ſtatu ſint, in quo Adam fuit ante præuaricationem. Quoniam neque per mortē M vel præuaricationem Adæ omne genus humanum reſurgat. Quoniam ſanctus Epiſcopus Auguſtinus aduerſus diſcipulus eius in Sicilia reſpondit Hilario ad ſubiecta capitula, ſcribens librum in quo iſta continentur, Poſſe hominem ſine peccato eſſe, ſi velit: Infantes, etſi non baptizentur, habere vitam æternam: Diuites baptizatos niſi omnibus abrenūcient, ſi quid boni niſi † fuerint facere, non reputari illis, neque regnum dei poſſe habere. Pelagius dixit, De poſſe quidem hominem ſine peccato eſſe, dictū eſt ſuperius. De eo autem quòd fuerint homines ante aduentum domini ſine peccato, dicimus & nos, quoniam ante aduentum Chriſti vixerunt quidam ſancte & iuſte, ſecundum ſcripturarū ſanctarum traditionem. Reliqua vero & ſecundū ipſorū teſtimonium, quia iſta nō ſunt pro quibus ego ſatisfacere debeam, ſed tamē ad ſatisfactionē ſanctæ ſynodi, anathematizo eos qui ſic tenent, aut aliquando tenuerunt. Ecce vt alia omittam, videtis anathematizaſſe Pelagium eos qui tenēt quòd Adæ peccatum ipſum ſolum læſerit & non genus humanum, & quòd infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu ſint in quo Adam fuit ante præuaricationē. Quid ergo hic aliud Epiſcopi iudices intelligere potuerunt, niſi eum confiteri, quòd peccatum ex Adam in paruulos trāſeat? Quod ne confiteretur Celeſtius, hæc damnare noluit, quæ iſte damnauit.

Caput X.

Quomodo abſolutus ſit Pelagius. Cap. XI.

ent.

† vſ.

Pelagius & Celeſtius. Cap. XII.

Proinde

A Proinde ſi oſtēdero, etiam ipſum nihil aliud ſentire de paruulis, niſi quòd ſine vlla cuiuſquam vitij cōtagione naſcuntur, quid inter iſtum & Celeſtium in hac quæſtiōe diſtabit, niſi quòd ille apertior, iſte occultior fuit: ille pertinacior, iſte mēdacior: vel certe ille liberior, hic aſtutior? Ille enim nec in Eccleſia Carthaginenſi damnare voluit, quod in Romana poſtea ſe tenere cōfeſſus eſt, & corrigi paratum ſe eſſe profeſſus eſt, ſi ei tanquam homini error obrepſit. Iſte autem & illud dogma damnauit tanquam cōtrarium veritati, ne ipſe à catholicis iudicibus damnaretur, & id ſibi defendendū poſtea reſeruauit, aut mendaciter damnās, aut callide interpretans.

Pelagius damnauit ficte quod ſenſit. *Cap. XIII.* Sed video de me iam iuſtiſsime poſtulari, vt quod promiſi, vtiū & ipſe hoc ſentiat quod Celeſtius, demōſtrare non differam. In primo libro recentioris operis ſui, quod ſcripſit pro libero arbitrio, cuius operis in literis quas Romam miſit, cōmemorationem fecit, Omne, inquit, bonū ac malū, quo vel laudabiles vel vituperabiles ſumus, nō nobiſcū oritur, ſed agitur à nobis: capaces enim vtriuſque rei, non pleni naſcimur, & vt ſine virtute, ita & ſine vitio procreamur. Atq; ante actionē propriæ voluntatis, id ſolum in homine eſt, quod deus

B condidit. Nēpe cernitis in his Pelagij verbis, quod dogma cōtineatur amborū de paruulis ſine vllius vitij ex Adam contagione naſcentibus. Nō itaque mirum eſt, quòd eos qui dicunt Adæ peccatum ipſi ſoli obfuiſſe & non generi humano, & infantes qui naſcūtur, in eo ſtato eſſe in quo fuit Adam ante præuaricationem, Celeſtius damnare noluit, ſed multum mirum eſt, qua fronte Pelagius iſta damnauerit. Si enim ſicut dicit malum non nobiſcum oritur, & ſine vitio procreamur, atque ante actionem propriæ voluntatis id ſolum in homine eſt quod deus condidit, profecto peccatū Adæ, ipſi ſoli obfuit, quia nullum in prole tranſitum fecit. Non enim peccatū non eſt malum, aut peccatum non eſt vitium, aut peccatum deus condidit. Dicit autem iſte, malū nō nobiſcum oritur, & ſine vitio procreamur, & hoc ſolū eſt in naſcentibus, quod deus cōdidit. Ac per hoc cum peccatum Adæ ipſi ſoli obfuiſſe, nō generi humano, ſecundum iſtam ſuam ſententiam, veriſsimum putet, cur hoc dānauit Pelagius, niſi vt iudices catholici fallerentur?

C Similiter & illud dici poteſt, Si malum nō nobiſcū oritur, & ſine vitio procreamur, idque ſolū eſt in homine naſcente, quod deus condidit, proculdubio qui naſcūtur infantes, in eo ſtatu ſunt in quo Adam fuit ante præuaricationem, cui nullum malum vitiūmque inerat, atque id ſolum in illo erat, quod deus cōdiderat. Et tamen anathematizauit Pelagius, qui tenent aut aliquando tenuerunt, in eo ſtatu eſſe recētes ab ortu paruulos, in quo Adam fuit ante præuaricationē, id eſt, ſine vllo malo, ſine vllo vitio, id ſolū habentes, quod deus cōdidit. Vt quid ergo & hoc damnauit Pelagius, niſi vt catholica ſynodus falleretur, ne nouus hæreticus damnaretur?

Cap. XIIII. Quod autem ſcitis, & quod in eo etiam libro poſui, quem de geſtis Paleſtinis ad venerabilem ſenem noſtrum Aurelium ſcripſi, Illa ergo reſpōſione Pelagij totam iſtam quæſtionem conſumptam eſſe gaudebam, confeſſuſque mihi apertiſsime videbatur, eſſe in paruulis originale peccatum, anathema dicendo eis qui peccato Adæ ipſum ſolum, non etiam genus humanum crederent læſum, & in eo ſtatu opinarentur eſſe paruulos, in quo ille homo primus ante præuaricationē fuit. Sed poſtea cū legiſſem quatuor eius libros, de quorum primo libro pauloante commemorata verba deſcripſi, & inueniſſem hominem adhuc cōtra catholicā fidem de paruulis ſentientē, prius mirari cœpi tam im- D pudēs in Eccleſiaſtico iudicio, & de tāta quæſtione mēdacium. Si enim eoſdē libros ante iam ſcripſerat, quomodo ſe dixit eos anathematizare, qui ſic aliquādu tenuerūt? Si autem poſtea illud opus pollicitus eſt, quomodo anathematizauit qui ſic tenent? Niſi ridicule forte dicturus eſt, eos ſe damnaſſe qui ſic aliquando tenuerunt & qui ſic tenent: de tempore autem futuro, id eſt, eis qui ſic fuerant retenturi, nec ſibi, nec alijs præiudicare potuiſſe, & ideo non fuiſſe mentitum, quia poſtea deprehēſus eſt ſic tenere. Sed non hoc dicit, non ſolum quia ridiculum eſt, ſed quia verum eſſe non poteſt. In eiſdem quippe libris, & contra peccati ex Adam in paruulos tranſitum loquitur, & de geſtis Palæſtinæ ſynodi gloriatur, vbi eos qui ſic tenent, veraciter damnaſſe putatus eſt, & abſolutionem ſuam fallendo furatus eſt.

Mira Pelagij tergiuerſatio. *Caput XV.* Quid enim ad rem de qua nunc agimus pertinet, quod diſcipulis ſuis reſpōdet, ideo ſe illa obiecta damnaſſe, quia & ipſe dicit, non tantum primo homini, ſed etiam humano generi primum illud obfuiſſe peccatū, non propagine, ſed exēplo, id eſt, non quòd ex illo traxerint aliquod vitium, qui ex illo propagati ſunt, ſed E quòd eum primum peccantem imitati ſunt omnes qui poſtea peccauerunt. Aut quia dicit ideo infantes nō in eo ſtatu eſſe, in quo fuit Adam ante præuaricationem, quia iſti præceptum capere nōdum poſſunt, ille autem potuit, nondūmque vtuntur rationalis volūtatis arbitrio, quo ille niſi vteretur, non ei præceptum daretur. Quid hoc ad rē pertinet, quia verba ſibi obiecta ſic exponēdo recte ſe putat damnaſſe, quòd dicitur peccatū Adæ ipſi ſoli obfuiſſe & non generi humano, & infantes qui naſcūtur, in eo ſtatu eſſe in quo Adam fuit ante peccatum, & tamen his damnatis non mendaciter tenere, quod in eius poſtea conſcriptis opuſculis inuenitur, ſine vllo malo, ſine vllo vitio paruulos naſci, & hoc ſolum in eis eſſe quod deus cōdidit, non vulnus quod inimicus inflixit?

Cap. XVI. Nunquid hæc dicendo, verba propter aliud obiecta, aliter exponendo, id agit, vt ſe iudicea non feſelliſſe demōſtret? Prorſus nō id efficit. Tanto enim iudices feſellit occultius, quanto exponit iſta verſutius. Epiſcopi quippe catholici quando audiebāt hominem anathematizantem eos qui dicunt Adæ peccatum ipſi ſoli obfuiſſe, nō generi humano, nihil aliud F eum ſapere exiſtimabant, quàm id quod catholica Eccleſia prædicare conſueuit. Vnde veraciter paruulos in peccatorum remiſsionem baptizat, non quæ imitando fecerunt, propter primi peccatoris exemplum, ſed quæ naſcendo traxerunt, propter originis vitium. Et quādo audiebant anathematizantem eos qui dicunt infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu eſſe in quo Adā fuit ante præuaricationem, nihil eum aliud dicere credebāt niſi eos qui paruulos putant nullum ex Adam traxiſſe peccatū, & ſecūdum hoc in eo ſtatu eſſe in quo fuit ille ante peccatum. Etenim hoc illi obiiceretur, nō aliud, vnde quæſtio verſabatur. Proinde cum hoc iſte ſic exponit, vt dicat infantes ideo non in eo ſtatu eſſe in quo Adam fuit ante peccatum, quia nondum ſunt in eadem firmitate mentis aut corporis, non quòd in eos trāſierit vlla culpa propaginis, reſpondeatur ei, Quando tibi illa damnanda obiiciebātur, non ea catholici Epiſcopi ſic intelligebant: ideo cum illa damnares, catholicū te eſſe credebāt. Propterea ergo quod te illi ſapere exiſtimabant, abſoluendū fuit: quod vero tu ſapiebas, dānandū fuit. Nō ergo tu abſolutus es, qui dānanda tenuiſti, ſed illud abſolutū eſt, quod tenere debuiſti. Vt autem tu abſolutus

G putareris, creditus es ſentire laudanda, cũ te iudices nõ
intelligerent occultare damnãda. Recte Celeſtij ſocius
iudicatus es, cuius manifeſtas te eſſe participem. Et ſi in
iudicio tuos cooperuiſti libros, tamen poſt iudiciũ eos
Cap XVII. edidiſti. Quæ cum ita ſint, profecto ſentitis in tam
nephandi erroris authores, Epiſcopalia cõcilia & Apo-
ſtolicam ſedem, vniuerſamque Romanam Eccleſiam,
Romanũmque imperiũ, quod deo propitio Chriſtia-
nũ eſt, rectiſsime fuiſſe cõmotum, donec reſipiſcãt de
2.Timo.2. diaboli laqueis. Quis enim ſcit, ne forte det illis deus
pœnitentiam ad cognoſcendam & confitendã & præ-
dicandam etiam veritatem, damnandamque veraciter
damnabilem ſaltitatẽ? Quoquo modo autem ſe habe-
re iſti velint, multis tamen miſericordia domini eſſe
conſultum, qui eos propterea ſectabãtur, quia catholi-
cæ communioni videbant eſſe ſociatos, dubitare non
poſſumus. Quomodo autẽ Pelagius tẽtauerit obrepere
ad fallendum etiam Apoſtolicæ ſedis Epiſcopale iudi-
cium in hac ipſa quæſtione de baptiſmate paruulorum,
diligenter attendite. In literis enim quas Romam mi-
ſit ad beatæ memoriç papã Innocẽtium, quoniam eum
H in corpore non inuenerũt, & ſancto papç Zoſimo datç
ſunt, atq; ad nos inde directæ, dicit ſe ab hominibus in-
famari, quòd neget paruulis baptiſmi ſacramentum, &
abſque redemptione Chriſti aliquibus cœlorum regna
promittat. Sed non ſic illis hæc obiiciuntur vt poſuit.
Nã neq; paruulis negãt baptiſmi ſacramentũ, neq; abſq;
redemptione Chriſti aliquibus cœlorũ regna promit-
tũt. Itaque vnde ſe queritur infamari, eo modo propo-
ſuit, vt facile poſſet crimini obiecto ſaluo ſuo dogmate
Ca.XVIII. reſpondere. Obiicitur autem illis, quòd non bapti-
zatos paruulos nolunt damnationi primi hominis ob-
noxios confiteri, & in eos tranſiſſe originale peccatum
regeneratione purgandũ, quoniam propter accipien-
dũ regnum cœlorum tantũmodo eos baptizandos eſſe
cõtendunt, quaſi præter regnũ cœlorũ habere niſi çter-
nam mortem poſsint, qui ſine participatione corporis
& ſanguinis domini æternã vitam habere nõ poſſunt.
Ecce quod eis obiicitur de baptiſmo paruulorũ, non q
ipſe ita propoſuit, vt poſsit ſuæ propoſitioni quaſi ad-
uerſantis obiectioni, ſecundũ ſua dogmata reſpõdere.
I Denique quomodo reſpondeat aduertite, & videte la-
tebras ambiguitatis faliitati præparare refugia, offun-
dendo caliginem veritati, ita vt etiam nos cum primũ
ea legimus, recta vel correcta propemodum gaudere-
mus. Sed latiores diſputationes ei⁹ in libris vbi ſe quã-
tumlibet operiat, plerunque aperire compellitur, fece-
runt nobis & iſta ſuſpecta, vt attentius intuentes inue-
niremus ambigua. Cum enim dixiſſet, nunquam ſe vel
impium aliquem hęreticum audiſſe, qui hoc quod pro-
poſuit de paruulis diceret: deinde ſubiecit atq; ait, Quis
enim ita Euangelicæ lectionis ignarus eſt, qui hoc non
modo affirmare conetur, ſed qui vel leuiter dicere, aut
etiã ſentire poſsit? Deinde quis tam impius, qui paruu-
los exortes regni cœlorum eſſe velit, dum eos baptiza-
Cap.XIX. ri & in Chriſto renaſci putat? Fruſtra iſta dicit, Non
inde ſe purgat. In regnum cœlorum ſine baptiſmo par-
uulos intrare non poſſe, nec ipſi aliquando negauerũt.
Sed nõ inde quæſtio eſt. De purgatione originalis pec-
cati in paruulis quæſtio eſt. Inde ſe purget, qui nõ vult
fateri lauacrũ regenerationis in paruolis habere, quod
purget. Et ideo cętera quę dicturus eſt attẽdamus. Poſt
Ioan.3. interpoſitum enim ex Euangelio teſtimoniũ, quòd niſi
renatus ex aqua & ſpiritu ſancto, regnum cœlorum nul-
lus poſsit intrare, vnde illis, vt dixim⁹, nulla ſit quęſtio,
ſecutus adiunxit dicens, Quis ille tam impius eſt, qui K
cuiuſlibet ætatis paruulo interdicat cõmunem humani
generis redemptionẽ? Et hoc ambiguũ eſt, qualẽ dicat
redemptionem. Vtrum ex malo ad bonum, an ex bono
ad melius. Nam & Celeſtius apud Carthaginem in li-
bello ſuo confeſſus eſt redemptionem paruulorum, &
tamen noluit confiteri ex Adam in eos tranſiſſe pecca-
tum. Sed quid deinde iſte ſubiungat aduertite. Et Caput XX.
in perpetuam, inquit, certamque vitam renaſci vetet eũ
qui natus ſit ad incertam, id eſt, quis tam impius eſt, vt
vetet renaſci ad perpetuam certamque vitam eum qui
natus ſit ad incertam? Hæc verba quando primitus le-
gimus, credidimus eum incertam vitam iſtam voluiſſe
dicere temporalem, quamuis nobis videretur magis eã
mortalem dicere debuiſſe, quàm incertã, eo quod cer-
ta morte finiatur. Tamen quandiu ducitur, quoniam
momentis omnibus eſſe non dubitatur incerta, nihil a-
liud eum putauimus, quàm iſtam mortalem vitam ma-
luiſſe dicere incertam. Ac per hoc quamuis ęternã mor
tem paruulorum ſine baptiſmatis ſacramento ex hac
vita migrantium aperte noluerit confiteri: tamẽ de il-
lo ſolicitudinem noſtram quaſi certa raciocinatio ſo-
labatur. Dicebamus enim, Si perpetua vita ſicut confi- L
teri videtur, niſi eorum qui baptizati ſunt non poteſt
eſſe, profecto eos qui non baptizati moriuntur, mors
perpetua conſequetur. Quod nulla iuſtitia poteſt acci-
dere his, à quibus in hac vita nulla peccata commiſſa
ſunt, niſi originale peccatum. Sed poſtea non de- Cap.XXI.
fuerũt fratres qui nos admonerent, hoc ideo dicere Pe-
lagium potuiſſe, quia de iſta quæſtione ita perhibetur
ſolitus reſpõdere quærẽtibus, vt diceret, Sine baptiſmo
paruuli morientes, quò non eant, ſcio: quò eant, neſcio:
id eſt, non ire in regnum cœlorum ſcio: quò vero eant
ſe neſcire dicebat: aut dicit, quia dicere non audebat, in
mortem illos ire perpetuam, quos & hic nihil mali cõ-
miſiſſe ſentiebat, & originale traxiſſe peccatũ non con-
ſentiebat. Itaque & iſta eius verba Romam pro magna
eius purgatione trãſmiſſa, tam ſunt ambigua, vt poſsint
eorum dogmati præbere latibula, vnde ad inſidiandũ
proſiliat hæreticus ſenſus, quando nullo exiſtente qui
valeat reſpondere, tanquam in ſolitudine aliquis inoc-
nitur infirmus. Iam vero in libro fidei ſuę, quẽ Romam
cum ipſis literis miſit ad eũdem Papam Innocentium,
ad quem etiam Epiſtolam ſcripſerat, multo euidentius
ſeipſum tegendo nudauit, dicẽs, Baptiſma vnum tene- M
mus, quod hiſdem ſacramẽti verbis in infantibus, qui-
bus etiam in maioribus dicimur eſſe celebrandum. Nõ
ſaltem dixit, eodẽ ſacramento: quod quidem ſi dixiſſet,
adhuc eſſet ambiguum, ſed hiſdẽ, inquit, ſacramẽti ver-
bis: tanquam infantibus remiſsio peccatorũ verborum
ſonitu diceretur, nõ rerũ ageretur effectu. Viſus eſt ta-
men ad tempus aliquid dicere quod fidei catholicę cõ-
ueniret, ſed illam ſedem vſque in finem fallere nõ prę-
ualuit. Poſt reſcripta quippe Aphricani concilij, in quã
prouinciam quidẽ doctrina illa peſtifera ſerpendo per-
uenerat, ſed eam nõ tam late occupauerat, aliòque per-
uaſerat, alia quoque ipſi⁹ in vrbe Roma, vbi diutiſsime
vixerat, atque in his fuerat prius ſermonibus cõtentio-
nibúſque verſatus, cura fidelium fratrũ prolata patue-
rũt, quę literis ſuis quas cõſcripſit per orbem catholicũ
perferẽdas, Papa Zoſimus execranda ſicut legere pote-
ſtis attexuit, vbi Pelagius Epiſtolam Pauli Apoſtoli ad
Romanos velut exponens argumentatur & dicit, Si
Adæ peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergo &
Chriſti iuſtitia etiam non credentibus prodeſt. Et cæ-
tera

A tera huiuſmodi, quæ omnia domino adiuuãte in libris
quos ſcripſimus de baptiſmo paruulorũ, refutata & diſ-
ſoluta ſunt. Et ea quidẽ in ipſis quaſi expoſitionibus nõ
ex ſua perſooa eſt auſus obiicere, ſed ibi boc dicebat,
vbi multis notiſsim⁹ erat, & quid ſentiret ac diceret, la-
tere nõ poterat. Quod in libris illis de quorum primo
quiddã ſupra cõmemoraui, nũ diſsimulanter, ſed aper-
tiſsime quaotis poteſt diſputãdi viribus agit, vt natura
humana in paruulis oullo modo ex propagine vitiata
credatur, cui arrogando ſalutem inuidet ſaluatorem.

Cap. XXII. Hæc cum ita ſiot, cũque iam conſtet dogma extitiſſe
peſtiferum & hæreticũ errorem, quem domino adiu-
uãte apertius iam deuitat Eccleſia, duobus iſtis Pelagio
ſcilicet & Celeſtio, aut in locum pœnitẽtiæ redactis, aut
ſi id recuſauerint omoino damoatis, qui huius peruer-
ſitatis authores vel perhibeotur, vel etiam probantur,
vel certe ſi authores nõ ſunt, ſed hoc ab aliis didicerũt,
aſſertores tamẽ atq; doctores, per quos id latius repta-
ret & creſceret, & verbis & literis ſuis, & cõpetentibus
indiciis & fama ex his omnibus ſurgente & crebreſcẽte
iactãtur, quid reſtat, niſi vt quiſque catbolicus pro viri-
bus, quas ſumit à domino, redarguat iſtam peſtem, eiq;
B vigilanter obſiſtat, vt cũ reſpõdẽdi neceſsitate ſiue ſtu-
dio cõtentionis pro veritate certatur, inſtruãtur indo-
cti, atque ita io Eccleſię cõuertatur vtilitatem, quod eſt
inimicus in perniciem machinatus, iuxta illud Apoſto-
1. Cor. 11. li, Oportet & hæreſes eſſe, vt probati manifeſti fiant in-
ter vos? Quapropter poſt multa quæ aduerſus iſtum er-
rorem ioimicum gratiæ dei, quam per Ieſum Chriſtum
duminum noſtrũ puſillis magniſque largitur, ſcribẽdo
diſputare potuimus, nunc illud oportet excutere, quòd
volentes bæreſeos aſtute inuidiam declinare, aſſeruot
iſtam præter fidei periculum eſſe quæſtionem, vt vide-
licet ſi io ea fuerint exorbitaſſe conuicti, non crimina-
liter, ſed quaſi ciuiliter erraſſe videantur. Sic enim Cele
ſtius apud Carthaginẽ geſtis Eccleſiaſticis eſt locutus:
Iam, inquit, de traduce peccati dixi, quia intra catholi-
cã conſtitutos plures audiui deſtruere, oeenon & alios
aſtruere, licet quæſtionis res ſit iſta, nõ hæreſis. Infantes
ſemper dixi egere baptiſmo, ac debere baptizari. Quid
quærit aliud? Ita hoc dixit, tãquam ſignificare voluerit
tunc fuiſſe hæreſim iudicandam, ſi baptizari debere ne-
C garet infantes. Nunc vero quoniam baptizandos fate-
tor, etiam ſi cauſam baptiſmatis eorum oon eam dicat,
quam veritas habet, ſed quæ ad fidem non pertinet, nõ
ſe arbitratur errare, & ideo non eſſe hęreticũ iudicao-
Quæſtiones fidei quæ propriæ. dum. Item in libello quem Romę dedit, cum fidem
ſuam à trinitate voius deitatis vſque ad reſurrectionẽ
Ca. XXIII. qualis futura eſt mortuorum, de quibus eum nullus in-
terrogauerat, & vode illi nulla quęſtio mouebatur, quã-
tum dicere libuit explicaſſet, vbi ad id quod agebatur
eius ſermo peruenit, Si quæ vero, inquit, præter fidem
quæſtiooes oatæ ſunt, de quibus eſſet inter pleroſque
contentio, non ego quaſi aothor alicuius dogmatis de-
finita hoc authoritate ſtatui, ſed ea quę de prophetarũ
& apoſtolorum fonte ſuſcepi, veſtri apoſtolatus offeri-
mus probãda eſſe iudicio, vt ſi forte vt hominib⁹ quiſ-
piam ignorantię error obrepſerit, veſtra ſcientia corri-
gatur. Nempe perſpicitis id eum egiſſe hac pręlocutio-
ne pręmiſſa, vt ſi quid in illo apparuiſſet erroris, non in
fide, ſed io quęſtionibus quæ ſuot præter fidem videre-
tor erraſſe: vbi etſi corrigendus eſt error, nõ tameo tan
quam hæreſis corrigatur, & qoi correptus fuerit, ita di-
catur errare, vt nõ tameo hęreticus iodicetur. Sed mul-
tum eum iſta fallit opinio. Longe aliter ſe habent quæ-
ſtiones iſtę, quas eſſe pręter fidem arbitrator, quàm ſunt D
illæ in quibus ſalua fide qua Chriſtiani ſum⁹, aut igno-
ratur quid verum ſit, & ſententia defioitiua ſuſpendi-
tur, aut aliter quàm eſt, humaoa & infirma ſuſpiciooe
coniicitur: veluti cum quæritur, qualis, vel vbi ſit para-
diſus vbi conſtituit deus hominem quem formauit ex
puluere, cũ tamen eſſe illum paradiſum fides Chriſtia-
na non dubitet. Vel cũ quæritur vbi ſit nunc Helias vel
Enoch, an ibi, ao alicubi alibi, quos tameo non dubita-
mus in quibus nati ſunt, corporibus viuere. Vel cũ quę- 2. Cor. 12.
ritur, vtrum in corpore an extra corpus in tertium cœ-
lum ſit raptus Apoſtolus, quanquam ſit iſta impudens
inquiſitio id ſcire volentium, quod ſe ille cui hoc præ-
ſtitũ eſt, ſalua vtique fide neſcire teſtatur. Vel quot ſint
cœli, io quorum tertium ſe raptum eſſe commemorat.
Vel vtrum elementa mundi huius conſpicabilis qua-
tuor, an plura ſiot. Quid faciat ſolem lunámque defice-
re his defectibus quos prædicere Aſtrologi certa tem-
porum dioumeratione conſuerunt. Cur antiqui homi
nes tam diu vixerint, quàm ſancta ſcriptura teſtatur, &
vtrum pro portione longioris ætatis filios ſera puber-
tate gignere cœperiot. Vbi potuerit Mathuſalẽ viuere, E
qui in arca non fuit, qui ſicut io pleriſque codicibus &
græcis & latiois numerantur anni, reperitur ſuperui-
xiſſe diluuio, vel vtrum paucioribus, qui rariſsimi inue
oiuntur, potius credendum ſit io quibus ita eſt oume-
rus conſcriptus annorum, vt ante diluuium defunctus
fuiſſe monſtretur. Quis enim non ſentiat in his atque
huiuſmodi variis & inoumerabilibus quæſtionibus, ſi-
ue ad obſcuriſsima opera dei, ſiue ad ſcripturarum ab-
ditiſsimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo ge
nere complecti ac definire difficile eſt, & multa igoo-
rari ſalua Chriſtiana fide, & alicubi errari ſine aliquo
hæretici dogmatis crimine? Sed in cauſa duorum Ca. XXIIII
hominum, quorum per voum venundati ſumus ſub
peccato, per alterum redimimur à peccatis, per vnum
præcipitati ſumus in mortem, per alterum liberamur
ad vitam, quoniam ille nos in ſe perdidit faciendo vo-
luntatem ſuam, non eius à quo factus eſt: iſte nos in ſe
ſaluos fecit, non faciendo voluntatem ſuam ſed eius à
quo miſſus eſt: In borum ergo duorum hominum cau-
ſa, propriæ fides Chriſtiana conſiſtit. Vnus eſt enim
deus, & vnus mediator dei & hominum homo Chri- 1. Timo. 2.
ſtus Ieſus, qoooiam non eſt aliud nomen ſub cœlo da- Acto. 4.
tum hominibus, in quo oporteat oos ſaluos fieri, & in F
illo defioiuit deus fidẽ omnibus, ſuſcitãs illũ à mortuis.
Itaque ſine iſta fide, hoc eſt ſine fide voius mediatoris
dei & homioũ hominis Chriſti Ieſu, ſine fide inquam
reſurrectionis eius, quã deus bominibus definiuit, quæ
vtiq; ſine incarnatione eius ac morte nõ poteſt veraci-
ter credi: ſine fide ergo incarnationis & mortis & reſur
rectiõis Chriſti, oec aotiquos iuſtos, vt iuſti eſſeot à pec
catis potuiſſe mundari, & dei gratia iuſtificari, veritas
Chriſtiana nõ dubitat: ſiue io eis iuſtis quos ſancta ſcri-
ptura cõmemorat, ſiue in eis iuſtis quos quidẽ illa non
cõmemorat, ſed tameo fuiſſe credendi ſuot vel ante di-
luuiũ, vel iode vſq; ad datam legẽ, vel ipſius legis tẽpo-
re, non ſolum io filiis Iſrael, ſicut fuerunt Propbetę, ſed
etiam extra eũdem populum, ſicut fuit Iob. Et ipſorum
enim corda eadem mundabantur mediatoris fide, &
diffundebatur in eis charitas per ſpiritũſanctũ, qui vbi Roma. 5.
vult ſpirat, nõ merita ſequens, ſed etiam ipſa merita fa- Ioan. 3.
ciẽs. Nõ enim dei gratia, gratia erit vllo modo, niſi gra
tuita fuerit omnimodo. Quãuis ergo mors regnauerit
ad Adã vſque ad Moyſen, quia oon eã potuit vincere, Roma. 5.

G nec lex data per Moyſen, non enim data eſt quæ poſſet
viuificare, ſed quæ mortuos quibus viuificādis eſſet gra
tia neceſſaria, non ſolū peccati propagatione & domi-
natione proſtratos, verūetiam ipſius legis addita præ-
uaricatione cōuictos deberet oſtendere, non vt periret
quiſquis hoc in dei miſericordia etiā tunc intelligeret,
ſed vt per regnum mortis ad ſuppliciū deſtinatus, etiā
ſibi ipſi per præuaricationē legis maniſeſtatus, dei quæ-
Roma 5. reret adiutorium, vt vbi abundauit peccatū, ſuperabun
daret gratia, quæ ſola liberat à corpore mortis huius.

Cap. XXV. Quamuis ergo nec lex per Moyſen data potuerit à
quoquam homine regnū mortis auferre, erāt tamen &
legis tēpore homines dei, non ſub lege terrente, cōuin-
cente, puniente, ſed ſub gratia delectāte, ſanante, libe-
Pſal. 50. rante. Erāt qui dicerent, Ego in iniquitatibus cōceptus
& 37. ſum, & in peccatis mater mea in vtero me aluit: Et, Nō
eſt pax in oſsibus meis à facie peccatorum meorum. Et,
Pſal. 50. Cor mundum crea in me deus, & ſpiritum rectum in-
noua in viſceribus meis: Et, Spiritu principali confirma
me, & ſpiritūſanctum tuum ne auferas à me. Erant qui
Pſal. 115. dicerēt, Credidi propter quod locut⁹ ſum. Eadē quip-
2. Cor. 4. pe & ipſi mūdabantur fide, qua & nos. Vnde & Apoſto-
H lus dicit, Habentes autem eūdē ſpiritū fidei, ſecundum
quod ſcriptū eſt, Credidi propter quod & locut⁹ ſum,
& nos credim⁹, propter quod & loquimur. Ex ipſa fide
Eſaie 7. dicebatur, Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filiū, &
vocabitur nomē eius Emmanuel, quod eſt interpretatū
nobiſcū de⁹. Ex ipſa fide de ipſo dicebatur, Et ipſe tanq̄
Pſal. 18. ſpōſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad
currēdā viam, à ſummo cœlo egreſsio eius, & occurſus
eius vſq; ad ſummum coeli, & non eſt qui ſe abſcondat à
Pſal. 44. calore eius. Ex fide ipſa ipſi dicebatur, Thron⁹ tuus de⁹
in ſeculum ſeculi, virga directionis virga regni tui, Di-
lexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea vn-
xit te deus deus tuus oleo exultationis præ participibus
tuis. Eodem ſpiritu fidei ab illis hæc futura videbātur,
quo a nobis facta credūtur. Neq; enim qui nobis iſta fi-
deli dilectiōe prophetare potuerūt, eorū ipſi participes
Acto. 15. nō fuerūt. Et vnde eſt quod dicit Apoſtol⁹ Petr⁹, Quid
tentatis deum, imponere iugum ſupra collum diſcipu-
lorum, quod neque patres noſtri, neque nos potuimus
portare, ſed per gratiā domini Ieſu credimus ſalui fieri
quemadmodū & illi: niſi quia & illi per gratiam domi-
I ni Ieſu Chriſti ſalui facti ſunt, non per legem Moyſi,
Roma. 3. per quā nō ſanatio, ſed cognitio eſt facta peccati? Nūc
autem ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt, teſtificata
per legem & Prophetas. Si ergo nunc manifeſtata eſt,
etiam tunc erat, ſed occulta. Cuius occultationē ſigni-
Matth. 27. ficabat templi velum, quod eſt ad eius ſignificandam
reuelationem Chriſto moriente cōſciſſum. Et tunc er-
go iſta gratia vnius mediatoris dei & hominum ho-
1. Timo 2. minis Chriſti Ieſu, erat in populo dei, ſed tanquam in
Iudi. 6. vellere pluuia, quam non debitam, ſed voluntariam ſe-
gregat deus hæreditati ſuę, inerat latens: nunc autē ve-
lut ſiccato illo vellere, hoc eſt Iudaico populo reproba-
to, in omnibus gentibus tanquam in area cernitur pa-

Ca. XXVI. tens. Non igitur ſicut Pelagius & eius diſcipuli
tempora diuidamus, dicētes primum vixiſſe iuſtos ho-
mines ex natura, deinde ſub lege, tertio ſub gratia. Ex
natura ſcilicet ab Adam tam longa ætate, qua lex non-
dum erat data. Tunc enim, aiunt, duce ratione cogno-
ſcebatur creator, & quemadmodum eſſet viuendū, ſcri
ptum gerebatur in cordibus, non lege literæ, ſed natu-
ræ. Verum vitiatis moribus, inquiūt, vbi cœpit nō ſuf-
ficere natura iā decolor, lex ei addita eſt, qua velut Lu-
na fulgore priſtino detrita rubigine videret. Sed poſt- K
eaquā nimia, ſicut diſputant, peccādi conſuetudo præ-
ualuit, cui ſananda lex parū valet, Chriſtus aduenit, &
tanquam morbo deſperatiſsimo, nō per diſcipulos, ſed
per ſeipſum medicus ipſe ſubuenit. Hæc diſputantes, à
gratia mediatoris iuſtos excludere conantur antiquos,
tanquam dei & illorum hominum nō fuerit mediator
homo Chriſt⁹ Ieſus, quia nondū ex vtero virginis car-
ne ſuſcepta, homo nondū fuit, quādo illi iuſti fuerunt.
Quod ſi ita eſſet, nequaquā Apoſtol⁹ diceret, Per homi 1. Cor. 15.
nem mors, & per hominem reſurrectio mortuorū. Si-
cut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto
omnes viuificabuntur: quādoquidem illi antiqui iuſti,
ſecundū iſtorum vaniloquia ſibi ſufficiente natura, nec
mediatore homine Chriſto indiguerunt, per quem re-
conciliarentur deo, nec in eo viuificabuntur, ad cuius
corpus & mēbra, ſecūdū id quod propter homines ho-
mo factus eſt, nō pertinere monſtrantur. Si autē quem-
admodū per Apoſtolos ſuos veritas loquitur, ſicut in
Adā omnes moriūtur, ſic & in Chriſto omnes viuifica-
būtur, quia per illū hominem mors, & per iſtū hominē
reſurrectio mortuorum: quis audeat dubitare Chriſtia- L
nus, etiam illos iuſtos, qui recentioribus generis huma-
ni temporibus deo placuerūt, ideo in reſurrectionem
vitæ æternæ non mortis æternæ eſſe venturos, quia in
Chriſto viuificabūtur: ideo autē viuificari in Chriſto,
quoniam ad corpus pertinent Chriſti, & ideo pertine-
re ad corpus Chriſti, quia & ipſis caput eſt Chriſtus? 1. Cor. 11.
Ideo & ipſis caput eſſe Chriſtum, quia vnus mediator 1. Timot. 2.
eſt dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus: quod eis nō
fuiſſet, niſi in eius reſurrectionē per eius gratiam cre-
didiſſent. Et hoc quomodo fieret, ſi eum in carne ven-
turum eſſe neſciſſent, neque ex hac fide iuſte pieq; vi-
xiſſent? Nam ſi propterea illis non profuit incarnatio
Chriſti, quia nondum facta erat, nec nobis prodeſt iu-
dicium Chriſti de viuis & mortuis, quia nondū factum
eſt. Si autem nos per huius nondum facti ſed futuri iu-
dicij fidem ſtabimus ad dexteram Chriſti, profecto illi
per incarnationis eius tunc nondum factæ ſed futuræ
fidem membra ſunt Chriſti. Neque enim putandū eſt,
quòd antiquis iuſtis ſola quæ ſemper erat diuinitas
Chriſti, non etiam quæ nondum erat eius humanitas
reuelata profuerit. Illud enim quod ait dominus Ca. XXVII
Ieſus, Abraham concupiuit diem meum videre, & vi- Ioan. 8.
dit & gauiſus eſt: ſi diem ſuum voluit ſuum tempus in- M
telligi, teſtimonium profectò perhibuit Abrahæ, quòd
fide fuerit incarnationis eius imbutus. Secundum hūc
enim habet tempus, diuinitas vero eius omne tempus
excedit, quia per illā vniuerſa facta ſunt tēpora. Quod
etſi quiſquam de die ſempiterno accipiendum putaue-
rit, qui nullo finitur craſtino, nullo præuenitur heſter-
no, hoc eſt de ipſa ęternitate, in qua coęternus eſt patri,
quomodo id vere cōcupiſceret Abraham, niſi eius noſ-
ſet futuram mortalitatem, cuius quæſiuit æternitatem?
Aut ſi ad hoc aliquis horum verborū ſenſum coarctat,
vt dicat nihil intelligendum in eo quod ait dominus,
quæſiuit diem meū, niſi quæſiuit me, qui ſum dies per-
manens, hoc eſt lumen indeficiens, velut cum dicimus
vitam filij de qua loquitur Euangelium dicens, Sic de- Ioan. 5.
dit & filio vitam habere in ſemetipſo, non aliud ipſum,
aliud eius vitam, ſed eundem ipſum filiū intelligimus
vitam, qui dixit, Ego ſum via, veritas & vita: Et de quo Ioan. 14.
dictū eſt, Ipſe eſt verus deus & vita æterna: vt hanc eius
æqualem patri diuinitatem videre cupiuerit Abraham,
nequaquam incarnatione eius præcognita, ſicut eum
nonnulli

A nonnulli etiam philoſophi quæſiuerunt, qui nihil de
eius caroe didicerunt: ounquid & illud, quòd iubet A-
Gen.24. braham ponere manum ſeruum ſuum ſub femore ſuo,
& iurare per deum cœli, aliter quiſquam rectè intelle-
cturus eſt, niſi Abraham ſciſſe in qua venturus eſſet deus
C.XXVIII cœli, carnem de illo femore propagari? Cuius car-
nis & ſanguinis, quaodo ipſum Abraham benedixit,
Gene.14. Melchiſedech etiam teſtimoniũ Chriſtianis fidelibus
notiſsimum protulit, vt tãto poſt Chriſto diceretur in
Pſalmis, quod nondum factum eſt, ſed adhuc futurum:
eadem tamen ipſa & patrum quæ noſtra eſt, fides vna
Pſal.109. cantabat, Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinẽ
Melchiſedech. In Adam quippe inueniẽtibus mortem,
per hoc prodeſt Chriſtus, quia eſt mediator ad vitam:
1.Timo.2. nõ autem per hoc mediator eſt, quòd æqualis eſt patri:
per hoc enim quantum pater, tãtum & ipſe diſtat à no-
bis. Et quomodo erit medietas, vbi eadem ipſa diſtan-
tia eſt? Ideo Apoſtulus nõ ait, vnus mediatur dei & ho-
minũ Chriſtus Ieſus: ſed, homo Chriſtus Ieſus. Per hoc
ergo mediator, per quod homo: iferior patre per quod
B nobis propinquior, ſuperior nobis per quod patri pro-
Philip.2. pinquior. Quod apertius ita dicitur, Inferior patre, quia
1.Petri.2. in forma ſerui: ſuperior nobis, quia ſine labe peccati.

Ca.XXIX. Quapropter quiſquis humaoam cooteodit in qua-
libet ætate naturam non indigere medico ſecundo A-
dam, quia non eſt vitiata in primo Adam: nõ in aliqua
quæſtione, in qua dubitari vel errari ſalua fide poteſt,
ſed in ipſa regula fidei qua Chriſtiani ſumus, gratiæ dei
coouincitur inimicus. Quale eſt autem quòd ab iſtis il-
la quæ ante fuit, velut adhuc minus malis morib⁹ vitia-
ta, hominum laudatur natura, neque reſpiciunt tanta-
tamq; intolerabilibus peccatis homines tunc fuiſſe ſub-
Gene.7. merſos, vt excepto vno homine dei & eius cõiuge, tri-
búſq; filiis & totidẽ nuribus, iuſto iudicio dei, ſicut igne
Gen.19. poſtea terra exigua Sodomorum, ita totus mundus di-
luuio deleretur? Ex quo tẽpore igitur per vnum homi-
Roma.5. nem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum
mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo om-
nes peccauerũt, profectò vniuerſa maſſa perditionis fa-
cta eſt poſſeſsio perditorum. Nemo itaque, oemo pror-
C ſus inde liberatus eſt, aut liberatur, aut liberabitur, niſi
Circumciſio gratia redemptoris. Et ante Abraham quidem verũ
paruulorũ. aliquo corporali & viſibili ſacramento iuſti vel eorum
Cap.XXX. paruuli ſignarentur, ſcriptura non exprimit. Ipſe tamẽ
Abraham ſignum accepit circũciſionis, ſignaculum iu-
Gene.17. ſtitiæ fidei. Et ſic accepit, vt deinceps etiam omnes par-
Roma.4. uulos domus ſuæ circuncidere iuberetur, recẽtiſsimos
à viſceribus matrum, octauo die natiuitatis eorum: vt
Roma.10. etiam hi qui corde ad iuſtitiam credere nondum poſ-
ſent, iuſtitiæ tamen fidei ſignaculum ſumerent. Quod
ſub terrore tanto eſt imperatum, vt diceret deus animã
illam de ſuo populo periturã, cuius octauo die præpu-
tij circumciſio facta non fuiſſet. Huius tã horribilis pœ-
næ iuſtitia ſi quæratur, nonne iſtorum omnis de libero
arbitrio, & laudabili ſanitate & puritate naturæ, quan-
tumlibet arguta ſit argumentatio, repercuſſa & confra-
cta diſsiliet? Quid enim mali quæſo paruulus propria
voluntate commiſit, vt alio negligente & eum nõ cir-
cuncidente, ipſe damnetur damnatione tam ſeuera, vt
pereat anima illa de populo ſuo? Neque enim tẽporalis
mortis terror incuſſus eſt, cum de iuſtis quando mo-
Gene.25. riebantur, tunc potius diceretur: Et appoſitus eſt ad po
& 49. pulum ſuum: vel, appoſitus eſt ad patres ſuos: quoniam
deinceps homini nulla tentatio formidatur, quę illum
ſeparet à populo ſuo, ſi populus eius ipſe eſt popul⁹ dei.

Quid ſibi ergo vult, pro nullo propriæ voluntatis D
adiuiſſo tanta damnatio? Neque enim ſicut nõnulli ſe- *Ca.XXXI.*
cũdum Platonicos opinantur, hoc vniuſcuiuſq; infan- *Opinio pla-*
tis animæ redditur, quod ante iſtam vitam ſua volun- *tonicorum.*
tate commiſit, quũ haberet ante huc corpus vel bene
vel male liberum viuendi arbitrium: cum Paulus Apo-
ſtolus apertiſsime dicat, nondum natos nihil egiſſe bo- *Roma.9.*
ni vel mali. Vnde ergo rectè infans illa perditione pu-
nitur, niſi quia pertinet ad maſſam perditionis, & iuſte
intelligitur ex Adam natus, antiqui debiti obligatione
damnatus, niſi inde fuerit non ſecundum debitum, ſed
ſecundum gratiam liberatus? Quam gratiam, niſi gra- *Roma.7.*
tiam dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum? Quem
profectò inter cætera veterum ſacramenta, etiam ipſa
præputij circũciſio prophetauit. Dies enim octauus eſt
in hebdomadarum recurſibus dies dominicus, quo re-
ſurrexit dominus. Et petra erat Chriſtus, vnde circun- *1.Cor.10.*
ciſionis cultellus petrinus, & caro præputij, corpus pec-
cati. Mutatis proinde ſacramentis, poſteaquam ve- *Ca.XXXII*
nit qui eis ſignificabatur eſſe venturus, non tamen mu-
tato mediatoris auxilio, qui etiam priuſquam veniſſet E
in carne, antiqua ſua mẽbra liberabat ſuæ incarnatio-
nis fide, & nos cum eſſemus mortui delictis & præpu- *Colo.2.*
tio carnis noſtræ, conuiuificati ſumus Chriſto, in quo
circunciſi ſumus circunciſione non manufacta, quã fi-
gurabat circunciſio manufacta, vt euacuaretur corpus
peccati, cum quo ſumus ex Adam nati: damnatæ origi-
nis propagatio nos damnat, niſi mundemur ſimilitu-
dine carnis peccati, in qua miſſus eſt ſine peccato, qui
tamẽ de peccato damnauit peccatum, factus pro nobis
peccatũ. Vnde dicit Apoſtolus, Obſecramus pro Chri- *2.Cor.5.*
ſto, reconciliamini deo. Eum qui non nouerat peccatũ,
pro nobis peccatũ fecit, vt nos ſimus iuſtitia dei in ip-
ſo. Deus ergo, cui recõciliamur, fecit eũ pro nobis pec-
catum, id eſt ſacrificium per quod dimitterẽtur noſtra
peccata, quoniam peccata vocãtur ſacrificia pro pecca-
tis. Et vtique ipſe pro peccatis noſtris immolatus eſt,
nullum habens vitium, ſolus in hominibus, quale quæ- *Exo.12.*
rebatur tunc in pecoribus, quo ſignificabatur vnus ſi-
ne vitio ad vitia ſananda venturus. Quocunque igitur
die ſuæ natiuitatis infans baptizetur in Chriſto, tanquã
in octauo circunciditur die: quoniam in illo circunci-
ditur, qui tertio quidem ex quo crucifixus eſt, ſed octa-
uo in hebdomadibus reſurrexit die. Circunciditur autẽ F
in expoliationẽ corporis carnis, id eſt, vt debitũ quod
contagio carnalis generationis attraxit, gratia ſpirita-
lis regenerationis abſoluat. Nullus enim mundus eſt à
ſorde. Qua obſecro ſorde, niſi peccati? Nec infans, cui⁹ *Iob.25.*
eſt vnius diei vita ſuper terram. Sic autem argumen- *Coniugium*
tantur dicentes, Ergo malum ſunt nuptiæ, & non eſt o- *bonum.*
pus dei homo quem generãt nuptiæ? Quaſi nuptiarum *C.XXXIII.*
bonum ſit morbus cõcupiſcẽtiæ, in quo vxores diligũt
qui ignorant deũ, quod Apoſtolus prohibet, ac non po-
tius pudicitia cõiugalis, qua in bonos vſus ordinate fi-
lios procreãdi redigitur libido carnalis: aut vero poſ-
ſit eſſe homo niſi opus dei, non ſolum qui de coniugio,
verumetiam qui de fornicatione, vel de adulterio pro-
creatur. Sed in hac quæſtione vbi quæritur, non cui rei
creator, ſed cui ſaluator ſit neceſſarius, non intuendum
eſt quid boni ſit in procreatione naturę, ſed quid in pec-
cato mali, quo certum eſt vitiatam eſſe naturam, ſimul
autem vtrunque propagatur, & natura, & naturæ vitiũ,
quorum vnum eſt bonum, & alterum malum. Illud de
cõditoris largitate ſumitur, hoc de originis damnatio-
ne attrahitur. Illi eſt cauſa bona voluntas dei ſummi,

G huic mala voluntas hominis primi. Illud indicat deum
creaturæ inſtitutorem, hoc indicat deum inobediétiæ
punitorem. Denique idem ipſe Chriſtus propter illud
creandum factur eſt hominis, propter hoc ſanandū fa-
Triaconiugij bona. ctus eſt homo. Bonum ergo ſunt nuptiæ in omni-
bus quæ ſunt propria nuptiarum. Hæc autem ſunt tria,
Ca.xxxiiij. generandi ordinatio, fides pudicitiæ, cónubij ſacramé-
tum. Propter ordinationem generādi ſcriptū eſt, Volo
1.Timo.5. iuniores nubere, filios procreare, matresfamiliâs eſſe.
1.Cor.7. Propter fidem pudicitiæ, Vxor non habet poteſtatem
ſui corporis, ſed vir: ſimiliter & vir non habet poteſtaté
ſui corporis, ſed mulier. Propter connubij ſacramentū,
Mat.19. Quod deus coniunxit, homo nō ſeparet. De quibus in
aliis opuſculis noſtris, quæ vobis non ſunt incognita,
quantum domino adiuuante potuimus, ſatis nos diſſe-
Hebr.13. ruiſſe meminimus. Propter hęc omnia honorabiles nu-
ptiæ in omnibus, & thorus immaculatus. Inquantum
enim nuptiæ bonæ ſunt, intantum faciunt plurimum
boni etiam de libidinis malo, quoniā libidine non be-
ne vtitur libido, ſed ratio. Libido eſt autem in illa, quā
Roma.7. vocat Apoſtolus repugnantem legi mentis, inobedien-
H tium lege membrorum. Ratio vero bene vtens libidi-
ne, ipſa eſt in lege nuptiarum. Nam ſi nullum de malo
bonū fieri poſſet, nec deus ea adulterino cócubitu ho-
minem códeret. Sicut ergo adulterij damnabile malú,
quando & inde homo naſcitur, nō imputatur deo, qui
certe in opere hominum malo facit ipſe opus bonum,
ita quicquid eſt pudendum in membrorum illa inobe-
Gene.3. dientia, de qua erubuerunt qui poſt peccatum foliis fi-
culneis eadem membra texerunt, non nuptiis imputa-
tur, propter quas concubitus coniugalis non ſolum eſt
licitus, verumetiam vtilis & honeſtus, Sed imputatur
peccato inobedientiæ, cuius hęc pœna eſt conſecuta, vt
homo inobediens deo, ſua quoque ſibi inobedientia
membra ſentiret, de quibus erubeſcēs quòd non ad ar-
bitrium voluntatis eius, ſed ad libidinis incentiuū ve-
lut arbitrio proprio mouerentur, quæ pudenda iudica-
uit, operienda curauit. Non enim confundi debuit ho-
mo de opere dei, aut vllo modo fuerant creato erube-
ſcenda, quæ inſtituēda viſa ſunt creatori. Itaq; nec deo
nec homini illa ſimplex nuditas diſplicebat, quādo ni-
I hil erat pudendum, quia nihil præceſſerat puniendum.
Nuptiæ & ante lapſū Eſſent autem proculdubio nuptiæ etiam non præ-
Cap.xxxv. cedente peccato, quia neque ob aliam cauſam viro ad-
iutorium, non alius vir, ſed fœmina facta eſt. Et illa dei
Gene.1. verba, Creſcite & multiplicamini: non eſt damnando-
rum prædictio peccatorum, ſed fœcūdatarum benedi-
ctio nuptiarum. His enim deus ineffabilibus ſuis ver-
bis, id eſt, diuinis rationibus in ſuæ ſapientiæ, per quam
facta ſunt omnia, veritate viuentibus, vim ſeminis in-
didit primis hominibus. Si autem peccato non fuiſſet
dehoneſtata natura, abſit vt opinemur tales futuras fuiſ-
ſe nuptias in paradiſo, vt in eis ad prolem ſeminādam
nō natura voluntatis, ſicut pes ad ambulādum, manus
ad operandum, lingua ad loquēdum, ſed æſtu libidinis
membra genitalia mouerentur, nec ſicut nūc fit, virgi-
nitatis integritas ad concipiendos fœtus, vi turbidi vi-
tiaretur ardoris, ſed obſequeretur imperio tranquilliſ-
ſimæ charitatis. Et eo modo non eſſet dolor & cruor
virginis cōcumbentis, quomodo non eſſet etiā matris
gemitus parientis. Hæc ideo non credūtur, quia in iſta
mortalitatis cōditione inexperta ſunt. In deterius quip
pe vitio mutata natura, non inuenit primæ illius puri-
tatis exemplum. Sed fidelibus loquimur, qui nouerunt
credere diuinis eloquijs, etiam nullis adhibitis ex parte
veritatis exemplis. Quomodo enim nunc oſtendā ſine K
vllis parentibus de puluere hominem factum, eique de
ſuo latere coniugem? Et tamen quod oculus iam nō in-
uenit, fides credit. Sic ergo & primarum nuptiarum *Libido &*
ſine libidinis paſsione tranquillitas, & motus genitaliū *labor parturiendi ex*
ſicut aliorum membrorum, non ad effrenati caloris in- *peccato.*
citamentum, ſed ad volūtatis arbitrium, quales nuptiæ
perſeueraſſent, ſi peccati nō interueniſſet opprobrium, *Ca.xxxvi.*
nunc oſtendi non poteſt, ſed ea iis quæ diuina authori-
tate cóſcripta ſunt, nō immerito credi poteſt. Sic enim
modo non inuenio ſine pruriente libidine cócumben-
tem, ſicut non inuenio ſine dolore & gemitu parturié-
tem, ſine futura morte naſcentem: & tamen ſecundum
ſcripturarum ſanctarum veritatem, gemitus parturié-
tis, & mors hominis non fuiſſent, ſi peccatum non præ-
ceſsiſſet. Sic nec illud vnde erubuerūt, qui membra illa
texerunt, quia & hoc in eiſdem ſanctis literis præcedē- *Gene.3.*
te peccato ſcriptum eſt cóſecutum. Membra quippe il-
la niſi indecens motus oculis eorum, non vtique clau-
ſis, ſed in hoc non apertis, hoc eſt nō attentis, animad-
uertenda nunciaſſet, nihil in ſuo corpore, quod vtique
totum deus laudabile fecerat, pudendum velandumq; L
ſenſiſſent: quia niſi præiſſet facinus, quod inobedientia
eſt auſa committere, non ſequeretur dedecus, quod ve-
recundia vellet abſcondere. Clarum eſt igitur, hoc *Ca.xxxvij.*
nō eſſe nuptiis imputādum, quod etſi non eſſet, nuptiæ
tamen eſſent, quarum bonum non aufertur iſto malo,
ſed ab eis hoc malum in vſum vertitur bonum. Verum
quia iam iſta conditione mortalium nunc ſimul agun-
tur concubitus & libido, eò fit, vt cum libido reprehé-
ditur, etiam nuptialis concubitus licitus & honeſtus re-
prehendi putetur ab eis qui nolunt diſcernere iſta vel
neſciunt. Nec attendunt illud eſſe nuptiarum bonum,
vnde gloriantur nuptiæ, id eſt, proles, pudicitia, ſacra-
mentum: illud autem non eſſe nuptiarum, ſed carnalis
concupiſcentiæ malum, de quo erubeſcunt & nuptiæ.
Sed quia ſine illo malo fieri non poteſt nuptiarum bo-
num, hoc eſt propagatio filiorum, vbi ad huiuſmodi o-
pus venitur, ſecreta quæruntur, arbitri remouentur, fi-
liorum quoque ipſorum ſi iam inde aliqui nati ſunt, cū
per ætatem ſentire iſta iam cœperint, præſentia deuita-
tur. Atque ita nuptiæ ſinuntur exercere quod licet, vt
non negligant occultare quod dedecet. Hinc eſt quòd
infantes etiam qui peccare non poſſunt, non tamen ſi- M
ne peccati contagione naſcuntur, non ea hoc quod li-
cet, ſed ea eo quod dedecet. Nā ea hoc quod licet, na-
tura naſcitur: ex illo quod dedecet, vitium. Naturæ na-
ſcentis eſt author deus, qui hominem condidit, & qui
virum ac fœminam nuptiali iure coniunxit: vitij vero
author eſt diaboli decipientis calliditas, & hominis có-
ſentientis voluntas. Vbi nihil deus fecit, niſi quòd *Coitus honeſtus.*
hominem voluntate peccātem, iuſto iudicio cum ſtir-
pe damnauit, & ideo ibi quicquid etiam nondum erat *Ca.xxxviij.*
natum, merito eſt in præuaricatrice radice damnatum,
in qua ſtirpe damnata tenet hominem generatio car-
nalis, vnde ſola liberat regeneratio ſpiritalis: ideo re-
generatis parētibus, ſi tamen in eadem gratia perſeue-
rauerint, proculdubio iſta propter remiſsionem pecca-
torum, quę in eis facta eſt, non nocebit, niſi cum ea ma-
le vtuntur, non ſolum in omnibus illicitis corruptelis,
verumetiam in ipſis cōiugibus, quando non propagādi
voluntate operam creandis filiis impendunt, ſed laſci-
uiendi voluptate exaturādę cupidini inſeruiunt. Quod
propter vitandas fornicationes maritis & vxoribus ne
fraudent inuicem, niſi ex cóſenſu ad tempus, vt oratio-

A nibus vacent,ſecundum veniam,non ſecundum impe-
1.Cor.7. rium concedit Apoſtolus.Eui déter quippe dum tribuit
veniam,denotat culpam. Nuptialis autem concubitus,
quem matrimoniales quoq; indicāt tabulæ cauſa pro-
creandorum fieri filiorum,per ſeipſum prorſus, non in
comparatione fornicationis eſt bonus,qui tametſi pro-
pter corpus mortis, quod nōdum eſt i eſurrectione re-
nouatum, ſine quodā beſtiali motu de quo natura eru-
beſcit humana,non poteſt fieri, tamen ipſe concubitus
non eſt peccatum, vbi ratio libidine vtitur ad bonum,
Ca. xxxix. non ſuperatur ad malum. Obeſſet iſta carnis con-
cupiſcentia etiam tantummodo quòd ineſſet, niſi pec-
catorum remiſsio ſic prodeſſet,vt quę in eis eſt,& nato,
& renato, nato quidem & ineſſe & obeſſe, renato autē
ineſſe quidem, ſed non obeſſe poſsit. Intantum enim
obeſt natis, vt niſi renaſcantur, nihil poſsit prodeſſe, ſi
nati ſunt de renatis.Manet quippe in prole,ita vt reatū
faciat originis vitium, etiam ſi in parente reatus eiuſdē
vitij remiſsione ablutus eſt peccatorum, donec omne
vitium cui cōſentiēdo peccatur, regeneratione nouiſ-
B ſima conſumatur,id eſt, ipſius etiā renouatione carnis,
quæ in eius reſurrectione futura promittitur,vbi nō ſo-
lum nulla peccata faciamus,ſed nec habeamus vlla de-
ſideria vitioſa,quibus conſentiendo peccemus.Ad quā
beatam perfectionem,huius quod nunc datur ſanctæ la-
uacri gratia peruenitur. Quia enim regeneratione ſpi-
ritus modo fit, vt peccata omnia præterita remittātur,
eius merito fiet etiam regeneratio carnis in æternā vi-
tam,qua in ipſa carne incorruptibiliter reſurgente,pec-
catorum omnium incitamēta ſanētur. Sed ea ſalus ad-
huc in ſpe facta eſt,non tenetur in re, neque poſsidetur
Cap.xl. per præſentiam, ſed expectatur per patientiam. Ac
per hoc non ſolum peccata omnia, quorū nunc remiſ-
ſio fit in baptiſmo,quæ reos faciunt, dum deſideriis vi-
tioſis conſentitur atque peccatur, verumetiam ipſa de-
ſideria vitioſa,quibus ſi non cōſentitur, nullus peccati
reatus contrahitur,quæ non in iſta,ſed in alia vita nul-
la erunt,eodem lauacro baptiſmatis vniuerſa purgan-
tur. Reatus itaque vitij eius de quo loquimur, in rege-
neratorum prole carnali tandiu manebit,donec & illic
lauacro regenerationis abluatur. Regenerat⁹ quippe nō
regenerat filios carnis,ſed generat:ac per hoc in eos nō
quòd regeneratus, ſed quòd generatus eſt traiicit. Sic
C igitur,ſiue reus infidelis,ſiue abſolutus fidelis non rege-
nerat abſolutos vterque, ſed reos, quomodo nō ſolum
oleaſtri,ſed etiam oleæ ſemina,non oleas generant,ſed
oleaſtros.Sic itaque in damnatione hominē prima na-
tiuitas tenet,vnde niſi ſecunda non liberat.Tenet ergo
diabolus,liberat Chriſtus: tenet deceptor Euæ, liberat
filius Marię:tenet qui per coniugem venit ad virum,li-
berat qui de coniuge natus eſt,quę non pertulit virum:
tenet qui cauſam libidinis intulit fœminæ, liberat qui
ſine libidine eſt cōceptus in fœmina. Omnes ille pror-
ſus per vnū tenere potuit, nec ab eius dominatione li-
berat niſi vnus,quem tenere nō potuit. Deniq; ipſa Ec-
cleſiæ ſacramenta,quæ tam priſcæ traditionis authori-
tate concelebrat,vt ea iſti quamuis in paruulis exiſtimēt
ſimulatorie potius quàm veraciter fieri, nō tamen au-
deant aperta improbatione reſpuere. Ipſa inquam ſan-
ctæ Eccleſiæ ſacramēta ſatis indicant paruulos à partu
etiam recētiſsimos, per gratiam Chriſti de diaboli ſer-
uitio liberari.Excepto enim ꝙ in peccatorum remiſsio-
nem non fallaci,ſed fideli myſterio baptizantur, etiam
prius exorcizatur in eis & exufflatur poteſtas cōtraria,
cui etiam verbis eorum à quibus portantur,ſeſe renun-
ciare reſpondent.Quibus omnibus rerum occultarum D
ſacratis & euidentibus ſignis à captiuatore peſsimo ad
optimum redemptorem tranſire monſtrantur,qui pro
nobis infirmitate ſuſcepta,alligauit fortem vt vaſa eius Mat.12.
eriperet, quia infirmum dei non ſolum eſt hominibus, 1.Cor.1.
verum & angelis fortius.Liberans itaq; deus puſillos cū
magnis, in vtriſque oſtendit quod locuta eſt per Apo-
ſtolum veritas. Non enim ſolos ætate maiores, ſed etiā
puſillos eruit à poteſtate tenebrarum,vt trāsferat in re- Coloſſ.1.
gnum filij claritatis ſuæ. Nec quiſquā miretur & dicat,
Cur hoc creat bonitas dei, quod poſsideat malignitas
diaboli?Hoc enim ſuæ creaturæ ſeminibus ex illa boni-
tate largitur,qua etiam facit ſolem ſuum oriri ſuper bo- Mat.5.
nos & malos,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.Hac quip-
pe bonitate etiam ipſa ſemina benedixit, vel benedicē-
do conſtituit. Quam benedictionem naturæ laudabili
culpa damnabilis non ademit.Quę licet per dei puniē-
tis iuſtitiam valuerit vt homines cum peccati origina-
lis vitio naſcerentur,non tamen valuit vt homines nō
naſcerentur: ſicut in ipſis ætate maioribus quælibet vi-
tia peccatorum nō ex homine hominē tollunt,ſed per- E
manet dei opus bonum, in quantiſcunque malis ope-
ribus impiorum. Nam etſi homo in honore poſitus, & Pſal.48.
non intelligens comparatur pecoribus, eiſq; ſimilis fit,
nō tamen vſqueadeo ſimilis fit,vt potius ſit. Compara-
tur nanque per vitium, non per naturam, non pecoris
vitio, ſed naturæ. Tantæ nanq; excellentiæ eſt in com-
paratione pecoris homo, vt vitium hominis natura ſit
pecoris,nec tamen ideo natura hominis in naturā ver-
titur pecoris.Ac per hoc deus hominem dānat propter
vitium quo natura dehoneſtatur, nō propter naturam
quæ vitio non aufertur. Beſtias vero abſit vt opinemur
pœnæ damnationis obnoxias, quas iuſtum eſt vt miſe-
riæ ſint expertes,quæ nec beatitudinis poſſunt eſſe par-
ticipes.Quid ergo mirum eſt vel iniquum, vt immun-
do ſpiritui ſubdatur homo, non propter naturam,ſed
propter immunditiam ſuam,quam nō ex opere diuino,
ſed ex humana voluntate venientē in originis labe cō-
traxit, cum & ipſe ſpiritus immūdus bonum ſit, ꝙ ſpi-
ritus:malum, quòd immundus? Illud quippe eſt ex dei
opere,hoc ex propria volūtate. Natura itaq; fortior,id
eſt angelica,inferiorem naturam, id eſt, humanā, vitij
ſocietate ſubditā tenet. Ideo mediator angelis fortior,
infirmus propter homines factus eſt.ſic ſuperbia capti- F
uatoris, redēptoris humilitate deſtruitur, vt qui ſuper
filios hominis angelica fortitudine gloriatur, à filio
dei ſuſcepta humana infirmitate vincatur.Sed iā etiam
iſtum cōcluſuri librū,oportere arbitramur, vt Ambro-
ſium antiſtitem dei, cuius inter Latinæ linguæ ſcripto-
res eccleſiaſticos præcipue Pelagius integerrimam fidē
prædicat,ſicut de gratia fecimus, ita & de peccato ori-
ginali,in quo delendo ipſa gratia euidentius commen-
datur,calumnioſæ iſtorum loquacitati reſpōdere facia-
mus. In eo opere quod ſcripſit de reſurrectione ſanct⁹
Ambroſius,Lapſus ſum,inquit,in Adā,de paradiſo eie- Ambroſius
ctus ſum in Adam,mortuus ſum in Adam, quem reuo- de fide re-
caret niſi me in Adam inuenerit,vt in illo culpæ obno- ſurrectionis
xium,morti debitum, ita in Chriſto iuſtificatum? Item cap.2.
ſcribens contra Nouatianos, ait, Omnes homines ſub
peccato naſcuntur,quorum ipſe ortus in vitio eſt, ſicut
habes lectum dicente Dauid, Ecce in iniquitatibus cō- Pſal 50.
ceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Iden
Pauli caro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait,Quis me li- Roma.7.
berabit de corpore mortis huius? Chriſti autē caro dā-
nauit peccatum, quod naſcendo non ſenſit, quod mo-

G riendo crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatiu per gratiam, vbi erat ante colluuio per culpam. Item idem ipſe cum exponeret Eſaïam Prophetã loquẽs de Chriſto, Ideo, inquit, & quaſi homo per vniuerſa tẽtatus eſt, & in ſimilitudine hominum cuncta ſuſtinuit, ſed quaſi
Pſal.115. de ſpiritu ſancto natus abſtinuit à peccato. Omnis enim homo mendax, & nemo ſine peccato, niſi vnus deus. Seruatum eſt igitur, vt ex viro & muliere, id eſt, per illã corporũ commixtionẽ, nemo videatur expers eſſe delicti. Qui autem expers delicti, expers eſt etiam huiuſmodi conceptionis. Item cum exponeret Euangeliũ ſe-
Ambroſius cundum Lucam, Non enim virilis coitus, inquit, vuluæ
ſuper Lucã virginalis ſecreta reſerauit, ſed immaculatum ſemẽ in-
li.2.ca.7. uiolabili vtero ſpiritusſanctus infudit. Solus enim per omnia ex natis de fœmina ſanctus dominus Ieſus, qui terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus noui-
Ca.XLI. tate non ſenſerit, & cœleſti maieſtate depulerit. His tamen verbis hominis dei, quem tanto præconio ipſe laudauit Pelagius, cõtradicit, & dicit, ſicut ſine virtute, ita nos ſine vitio procreari. Quid igitur reſtat, niſi aut iſtum Pelagius ſuum damnet errorem, aut eũ ſic Am-
H broſium laudaſſe pœniteat? Sed quia iſta ſecundum catholicam fidem beatus Ambroſius vt Epiſcop⁹ catholicus eſt locutus, ſequitur vt ab hac via fidei deuios merito Pelagius, cũ Celeſtio diſcipulo ſuo catholicę Eccleſiæ ſit authoritate damnatus, niſi eum non Ambroſium laudaſſe, ſed contra Ambroſium ſenſiſſe pœniteat. Scio vos ea quæ ad ædificationem vel cõfirmationem fidei conſcribuntur, inſatiabiliter legere. Verũtamen hic liber quantumlibet ſit ad hoc vtilis, iam tandẽ aliquãdo finiendus eſt.

Operis huius finis.

AD VALERIVM COMITEM præfans in Librum ſequentem.

DOmino illuſtri & merito pręſtantiſsimo atque in Chriſti dilęctione chariſsimo filio Valerio, Auguſtinus in domino ſalutem. Cũ diu moleſte haberem quòd aliquoties ſcripſerim, & nulla tuæ ſublimitatis reſcripta meruerim, repente Epiſtolas tres tuæ benignitatis accepi, Vnam nõ ad me ſolum datam, per coëpiſcopum meũm Vindemialem, & non longe
I pòſt per cõpresbyterum Firmum duas, qui vir ſanctus nobiſq; vt ab illo ſcire potuiſti, familiariſsima charitate coniunctus, multa nobiſcũ de tua excellentia colloquẽdo, & veraciter inſinuãdo, qualem te in Chriſti viſceribus nouerit, nõ ſolum eas quas memoratus Epiſcopus, vel quas ipſe attulit, ſed etiam illas quas non accepiſſe nos querebamur, literas vicit. Et ideo de te narratio eius ſuauior nobis erat, quia ea dicebat, quæ ipſe nõ poſſes ne quidem me inquirẽte reſcribere, ne tuarum laudum, quod ſancta ſcriptura prohibet, fieres prędicator: quãquam & ego verear hoc ad te ſcribere, ne ſuſpicionem adulantis incurrã, domine illuſtris & merito præſtantiſsime, atque in Chriſti dilectione chariſsime fili. Laudes itaque tuas, ſiue in Chriſto ſiue magis in te laudes Chriſti, vide quid mihi delectationis & lætitiæ fuit audire ab illo, qui nec fallere me poſſet propter fidem ſuam, & eas ignorare non poſſet propter amicitiam tuam. Sed alia & ab aliis, & ſi non tam multa vel certa, verumtamen audiuimus, fides tua quàm ſit ſana & catholica, quàm pia expectatio futurorum, quæ dei fratrumq; dilectio, quàm nõ ſuperbe ſapias in excelſis ho-
1.Timo.6. noribus, nec ſperes in incerto diuitiarum, ſed in deo viuo, & diues ſis in operib⁹ bonis, quàm ſit domus tua re- K
quies ſolatiũmque ſanctorum, & terror impiorũ, quantę tibi curæ ſit ne quis inſidietur membris Chriſti, coopertus velamine nominis Chriſti, ſiue in veterib⁹ eius, ſiue in recentioribus inimicis, quàmque ſis eorundem inimicorum prouidus ſaluti, infeſtus errori: Hæc atque huiuſmodi, vt dixi, & ab aliis ſolemus audire, ſed nunc ea per ſupradictum fratrem plura & teſtatiora cognouimus. Porro autem de pudicitia coniugali, vt eam quoque in te laudare & amare poſsimus, nunquid audiremus niſi ab aliquo interiore familiari tuo, qui vitam tuam, non in ſuperficie, ſed penitus noſſet? De hoc itaq; tuo bono dei dono, me quoque delectat familiarius & aliquanto diutius loqui tecum. Scio me non eſſe oneri tibi, ſi aliquid prolixum mitto, quòd legendo diutius ſis nobiſcum. Nam & hoc cõperi, quòd inter tuas multas magnáſque curas, facile ac libẽter legas, noſtriſque opuſculis, etiam quæ ad alios conſcripſimus, ſi qua in manus tuas venire potuerunt, admodum delecteris: quanto magis quod ad te ſcribitur, vbi tanquam præſenti loquar, & aduertere dignaberis attentius, & accipere gratius? Ab hac ergo Epiſtula perge ad librum quẽ
ſimul miſi, qui tuæ reuerentiæ & cur conſcriptus ſit, & L
cur ad te potiſsimum miſſus, ipſe ſuo principio cõmodius intimabit.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS epiſcopi ad Valerium comitem de nuptiis & concupiſcentia, Liber Primus.

HAEretici noui, dilectiſsime fili Va- Cap.I.
leri, qui medicinam Chriſti qua peccata ſanantur, carnaliter natis paruulis neceſſariam non eſſe contendunt, damnatores nos eſſe nuptiarum, operiſque diuini, quo ex maribus & fœminis deus homines creat, inuidioſiſsime clamitant, quoniam dicimus eos qui de tali commixtione naſcuntur, trahere originale
peccatum, de quo Apoſtolus ait, Per vnum hominem M
peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, Roma.5.
& ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt: eóſque de parentibus qualibuſcunque naſcãtur, non negamus adhuc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcãtur in Chriſto, & per eius gratiam de poteſtate eruti tenebrarum, in regnum illius, qui ex eadem ſexus vtriuſque commixtione naſci noluit, transferantur. Hoc ergo quia dicimus quod in antiquiſsima atque firmiſsima catholicæ fidei regula continetur, iſti nouelli & peruerſi dogmatis aſſertores, qui nihil peccati in paruulis eſſe dicũt, quod lauacro regenerationis abluatur, tanquam damnemus nuptias, & tanquam opus dei, hoc eſt hominem qui ex illis naſcitur, opus diaboli eſſe dicamus, infideliter vel imperite calũniantur. Nec aduertũt ꝙ ita nuptiarum bonum malo originali, quod inde trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulteriorum & fornicationũ malum bono naturali, quod inde naſcitur, non poteſt excuſari. Nam ſicut peccatum, ſiue hinc, ſiue inde à paruulis trahatur, opus eſt diaboli, ſic homo, ſiue hinc, ſiue inde naſcatur, opus eſt dei. Intentio igitur huius libri hæc eſt, vt quantum nos dominus adiuuat e di-

goatur,

A gnatue, carnalis concupiſcentiæ malum, propter quod homo, qui per illam naſcitur, trahit originale peccatū, diſcernamus à bonitate nuptiarum. Hæc enim quæ ab impudentibus impudenter laudatur, pudēda concupiſcentia nulla eſſet, niſi homo ante peccaſſet: nuptiæ vero eſſent, etiam ſi nemo peccaſſet: fieret quippe ſine iſto morbo ſeminatio filiorum in corpore vitæ illius, ſine quo nūc fieri non poteſt in corpore mortis huius. Non enī corpus mortis huius in paradiſo tale fuit ante peccatū: propter quod diximus in corpore vitæ illius, quæ ibi erat, ſine iſto morbo ſeminationem potuiſſe fieri filiorum, ſine quo nunc in corpore mortis huius fieri nō poteſt.

Cap. II. Cur autem ad te potiſsimum de hac reſcribere voluerim, tres maximæ cauſæ ſunt, quas breuiter intimabo. Vna eſt, quia donāte Chriſto, magna tibi eſt obſeruantia pudicitiæ coniugalis. Altera, quia prophanis iſtis nouitatibus, quibus hic diſputādo reſiſtimus, tu poteſtate curando & inſtando efficaciter reſtitiſti. Tertia, quoniā quiddam literarum ab eis cōſcriptū in tuas manus veniſſe cognoui, quod licet fide robuſtiſsima irriſeris, B bonum eſt tamen, vt etiam nouerimus defendēdo adiuuare quod credim⁹. Apoſtolus enim Petrus paratos nos eſſe præcipit ad ſatisfactionem omni poſcēti *1. Petri. 3.* nos rationē de fide & ſpe noſtra. Et Apoſtolus Paulus, *Col. 4.* Sermo, inquit, veſter in gratia cōditus ſit ſale, vt ſciatis quomodo oporteat vos vnicuique reſpōdere. Iſta ſunt quæ me præcipue cōpulerunt vt in hoc volumine tecū haberē qualem dominus dignaretur donare ſermonē. Nam mihi nunquam placuit cuiquam illuſtri viro, & tanta quanta es ipſe ſublimitate conſpicuo, præſertim non ocioſa dignitate iam fruenti, ſed adhuc actibus publicis eiſdēmque militaribus occupato, aliquid meorū opuſculorum legēdum non à me petenti, non tam diligenter quàm impudenter impingere. Si quid ergo tale nunc feci propter eas quas commemoraui cauſas, dignanter ignoſce, & beneuolum animum ad ea quæ ſequuntur intēde.

Pudicitia coniugalis. Cap. III. 1. Cor. 7. Donum dei eſſe etiam pudicitiam coniugalem beatiſsimus Paulus oſtendit, vbi de hac re loquens ait, Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum, ſed vnuſquiſque propriū donum habet à deo, alius quidē ſic, alius vero ſic. Ecce & hoc donum eſſe dixit à deo, etſi inferius quàm illa continentia, in qua omnes volebat eſſe ſicut ſeipſum, tamen donū à deo. C Vnde intelligimus cum hæc præcipiuntur vt fiant, nihil aliud oſtēdi, quàm ineſſe nobis oportere ad hæc accipiēda & habenda, etiā propriam voluntatem. Cū vero dei dona eſſe mōſtrantur, à quo petenda ſint diſcitur ſi nō habētur, & cui ſint agendæ gratiæ ſi habētur, noſtraſq; voluntates ad hæc expetēda, ſumenda, retinenda parū valere, niſi diuinitus adiuuentur. Quid ergo dicimus quando & in quibuſdā impiis inuenitur pudicitia cōiugalis? vtrum eo peccare dicēdi ſunt, quòd dono dei male vtantur, nō id referentes ad cultum eius à quo acceperunt? an forte nec dona dei putāda ſunt iſta, quando hæc infideles agunt, ſecundum Apoſtoli ſententiam di*Roma. 14.* centis, Omne quod non eſt ex fide, peccatū eſt? Quis audeat dicere donum dei eſſe peccatum? Anima enim & corpus & quæcūq; bona animæ & corporis naturaliter inſita etiā in peccatoribus dona dei ſunt, quoniā deus, non ipſi iſta fecerunt. De iis autem quæ faciunt dictum eſt, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Cum igitur faciunt hæc homines ſine fide, quæ videntur ad cōiugalem pudicitiam pertinere, ſiue hominibus placere quærentes, vel ſibi vel aliis, ſiue in his rebus quas vitioſe concupiſcunt, humanas moleſtias deuitantes, ſiue dæmonibus ſeruientes, nū peccata coërcētur, ſed aliis peccatis alia peccata vincuntur. D Abſit ergo pudicum veraciter dici, qui non propter deum verum, fidem cōnubij ſeruat vxori.

Pudicitia non eſt niſi in piis. Cap. IIII. Copulatio itaq; maris & fœminæ generandi cauſa, bonum eſt naturale nuptiarum: ſed iſto bono male vtitur, qui beſtialiter vtitur, vt ſit eius intētio in voluptate libidinis, nō in voluntate propaginis. Quāquam in nōnullis animalibus rationis expertibus, ſicut in pleriſque alitibus, & cōiugiorum quaſi quædam confœderatio cuſtoditur, & ſocialis nidificādi ſolertia, viciſsimq; ouorum diſpertita tempora fouendorum, & nutriendorum opera alterna pullorū, magis eas videri faciūt agere, cum coëunt, negotium ſubſtituendi generis, quàm explēdæ libidinis. Quorum duorum illud eſt in pecore ſimile hominis, hoc in homine ſimile pecoris. Verum quod dixi ad naturā pertinere nuptiarum, vt mas & fœmina generandi ſocietate iungantur, & ita inuicem non fraudent, ſicut omnis ſocietas fraudulentum ſocium naturaliter pati non vult, hoc tam euidens bonum cùm infideles habēt, quia infideliter vtūtur, in malum peccatúmque conuertunt. E Fundo ergo & illam concupiſcentiam carnis, qua caro concupi*Galat. 5.* ſcit aduerſus ſpiritum, in vſum iuſtitiæ cōuertunt fidelium nuptiæ. Habent quippe intentionē generandi regenerandos, vt qui ex eis ſeculi filij naſcuntur, in dei filios renaſcantur. Quapropter qui non hac intentione, hac voluntate, hoc fine generant filios, vt eos ex membris hominis primi, in membra transferant Chriſti, ſed infideles parentes de infideli prole glorientur, etiam ſi tanta ſit obſeruantia, vt ſecūdum matrimoniales tabulas non niſi liberorum procreandorum cauſa cōcumbant, non eſt in eis vera pudicitia cōiugalis. Cum enim virtus ſit pudicitia, cui vitium contrarium eſt impudicitia, omnéſq; virtutes etiam quæ per corpus operātur, in animo habitent: quomodo vera ratione pudicū corpus aſſeritur, quādo à vero deo ipſe animus fornicatur? Quam fornicationem ſanctus ille Pſalmus accuſat vbi dicit, Ecce enim qui longe ſe faciunt à te peribunt, per*Pſal. 72.* didiſti omnem qui fornicatur abs te. Vera igitur pudicitia ſiue coniugalis, ſiue vidualis, ſiue virginalis dicēda non eſt, niſi quæ veræ fidei mancipatur. Cum enim recto iudicio præferatur nuptiis ſacrata virginitas, quis F non ſobria mente chriſtianus etiā non vni viro Chriſtianas catholicas nuptas, nō ſolum veſtalibus, ſed etiā hæreticis virginibus anteponat? Tantum valet fides de qua dicit Apoſtolus, Omne quod non eſt ex fide pecca*Roma. 14.* tum eſt: Et de qua item ſcriptum eſt ad Hebræos, Sine *Heb. 11.* fide impoſsibile eſt placere deo.

Pudor vnde. Cap. V. Quæ cum ita ſint, profecto errant, qui cum vituperatur libido carnalis, damnari nuptias opinantur, quaſi morbus iſte de connubio ſit, nō de peccato. Nōne illi cōiuges primi quorum nuptias benedixit deus dicens, Creſcite & multi*Gene. 1.* plicamini, nudi erant & nō confundebantur? Cur ergo ex illis membris confuſio poſt peccatū, niſi quia extitit illic indecens motus? quem, niſi homines peccaſſent, proculdubio nuptiæ non haberent. An forte ſicut quidam exiſtimant, quia id quod legunt parū diligēter aduertunt, cæci creati erant prius homines ſicut canes, & quod eſt abſurdius, nō ſicut canes creſcēdo, ſed peccando adepti ſunt viſum? Abſit hoc credere. Sed vnde mouētur qui hoc putant, illud eſt quod legitur, Sumēs de fructu eius, edit, & dedit viro ſuo ſecū, & ederunt, & *Gen. 3. & 21.* aperti ſunt oculi amborum, & agnouerunt quia nudi erant. Hinc eſt quòd parū intelligentes, opinantur antea fuiſſe illis oculos clauſos, quòd eos tunc apertos di-

G uina ſcriptura teſtatur. Sed nunquid & Agar ancilla Sa
ræ quãdo ſitiẽte & plorante filio aperuit oculos ſuos &
vidit puteũ, clauſos pri⁹ oculos habuit? Aut illi duo di-
ſcipuli poſt reſurrectionẽ domini in via cum illo clau-
Lucæ 24. ſis oculis ambulabant, de quibus Euangelium loquitur,
quòd in fractione panis aperti ſunt oculi eorũ, & agno-
uerũt eum? Quod ergo ſcriptum eſt de hominibus pri-
mis, Aperti ſunt oculi amborum: intelligere debemus,
attentos factos ad intuendum & agnoſcendum quod
nouũ in eorum corpore acciderat, quod vtique corpus
patẽtibus eorum oculis & nudum quotidie ſubiacebat,
& notum. Alioqin quomodo ad ſe adductis animali-
bus terreſtrib⁹ & volatilibus omnibus, Adã clauſis ocu-
lis nomina poſſet imponere, quod niſi diſcernendo nõ
Gen. 2. & 3 faceret, diſcernere autem niſi videndo nõ poſſet? Quo-
modo denique ipſa mulier ei demonſtrata eſt, quando
ait, Hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea?
Poſtremo ſi vſqueadeo quiſquam fuerit cõtentioſus, vt
hæc eum dicat non cernendo, ſed palpãdo potuiſſe co-
gnoſcere, quid dicturus eſt quòd ibi legitur mulier li-
H gnum de quo fuerat cibum ſumptura, prohibitũ vidiſſe
quàm eſſet ſpecioſum oculis ad videndum? Erãt itaque
nudi, & non confundebantur, non quia non videbant,
ſed quia nihil vnde confunderentur in membris ſen-
ſerant, quæ videbant. Non enim dictum eſt, erãt ambo
nudi & ignorabant: ſed, nõ cõfundebantur. Quia enim
nihil præceſſerat quod nõ liceret, nihil ſecutum fuerat
Roma. 7. quod puderet. Ibi enim homo primitus dei lege trãſ-
Pudor ſpu- greſſa, aliam legem repugnantem ſuæ mẽti habere cœ-
dendi pro- pit in membris, & inobediẽtiæ ſuæ malum ſenſit, quã-
pter. do ſibi retributam dignißime inobedientiam ſuæ car-
Cap. VI. nis inuenit. Talem quippe etiam ſerpens oculorũ aper-
tionem ſeducẽdo promiſerat, ad aliquid videlicet ſciẽ-
dum, quod melius neſciretur. Tunc in ſe quippe ſenſit
homo quid fecit: tunc à bono malum, nõ carendo, ſed
perpetiẽdo diſcreuit. Iniuſtum enim erat vt obtempe-
raretur à ſeruo ſuo, id eſt, à corpore ſuo, ei qui nõ obtẽ-
perauerat domino ſuo. Nam quid eſt ꝙ oculi, labia, lin-
gua, manus, pedes, inflexiones dorſi, ceruicis & laterũ,
vt ad opera ſibi congrua moueantur, poſitum in pote-
ſtate eſt, quando ab impedimentis corpus liberum ha-
I bemus & ſanum: vbi autem ventum fuerit vt filij ſemi-
nentur, ad volũtatis nutum mẽbra in hoc opus creata,
non ſeruiunt, ſed expectatur vt ea velut ſui iuris libido
commoueat, & aliquando non facit animo volente, cũ
aliquãdo faciat & nolẽte? Hinc, ne non erubeſceret hu-
mani libertas arbitrij, quòd contemnendo imperantẽ
deum, etiam in membra propria proprium perdidiſſet
imperium. Vbi autem conuenientius monſtraretur in-
obedientiæ merito deprauatam eſſe humanã naturam,
quàm in his non obediẽtibus locis vnde per ſucceſsio-
nem ſubſiſtit ipſa natura? Nã ideo proprie iſtæ corpo-
ris partes, naturæ nomine nũcupantur. Hunc itaq; mo-
Gen. 3. tum ideo indecentem, quia inobedientem, cum illi pri-
mi homines in ſua carne ſenſiſſent, & in ſua nuditate
erubuiſſent, foliis ficulneis eadem membra texerunt, vt
ſaltem arbitrio verecundantium velaretur, quod non
arbitrio volentium mouebatur: & quoniam pudebat
quod indecẽter libebat, operiendo fieret quod decebat.
Libido ex- Quia ergo nec iſto adiuncto malo perire potuit nu-
cuſata per ptiarum bonum, putant imprudentes hoc non eſſe ma-
nuptias. lum, ſed pertinere ad illud bonum. Diſcernitur autem
Cap. VII. non ſolum ratione ſubtili, verumetiã vulgatiſsimo iu-
dicio naturali, quod & in illis apparuit hominibus pri-
mis, hodieq; tenetur ab hominibus coniugatis. Quod
enim illi poſtea propagatione fecerunt, hoc eſt connu- K
bij bonũ: quod vero prius confuſione texerunt, hoc eſt
cõcupiſcentiæ malum, quod vitat vbique conſpectum,
& quærit pudendo ſecretum. Proinde nuptiæ quia etiã
de illo malo aliquid boni faciunt, gloriãtur: quia vero
ſine illo fieri non poteſt, erubeſcunt: tanquã ſi quiſpiam
pede vitiato, ad aliquod bonum etiam claudicãdo per-
ueniat, nec propter claudicationis malum, mala eſt illa
peruentio: nec propter illius peruentionis bonum, bo-
na eſt claudicatio: ita nec propter libidinis malum, nu-
ptias cõdemnare, nec propter nuptiarum bonum, libi-
dinem laudare debemus. Iſte quippe eſt morbus de *Libidine*
quo Apoſtolus etiam coniugatis fidelibus loquens ait, *vti, nõ vin-*
Hæc eſt enim voluntas dei, ſanctificatio veſtra, abſtine- *ci.*
re vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſq; veſtrum ſuũ *Cap. VIII.*
vas poſsidere in ſanctificatione & honore, nõ in mor- *1. Theſ. 4.*
bo deſiderij, ſicut & gentes quę ignorant deum. Nõ ſo-
lum igitur coniugatus fidelis vaſe non vtatur alieno,
quod faciunt à quibus vxores alienę appetũtur, ſed nec
ipſum proprium in cõcupiſcentiæ carnalis morbo poſ-
ſidendum ſciat. Quod non ſic accipiendum eſt, tanquã
prohibuerit Apoſtolus cõiugalem, hoc eſt licitum ho- L
neſtumq; concubitum, ſed vt iſte ſit concubitus, qui ni-
hil morbidæ libidinis haberet adiunctum, ſi non præ-
cedẽte peccato in eo periſſet libertatis arbitrium, quod
nunc ideo habet adiunctum, vt nõ ſit volũtatis, ſed ne-
ceſsitatis, ſine qua tamen in procreandis filiis ad fructũ
peruenire non poteſt ipſius voluntatis, quę voluntas in
connubiis fidelium non eo fine determinatur, vt tran-
ſituri filij naſcantur in ſeculo iſto, ſed vt permãſuri re-
naſcantur in Chriſto. Quod ſi prouenerit, merces erit
de coniugio plenę fœlicitatis: ſi autem non prouenerit,
pax erit coniugibus bonæ volũtatis. Hac intẽtione cor-
dis qui ſuum vas poſsidet, id eſt cõiugem ſuam, procul
dubio nõ poſsidet in morbo deſiderij, ſicut gentes quæ
ignorant deum, ſed in ſanctificatione & honore, ſicut
fideles, qui ſperant in deum. Illo quippe concupiſcẽtiæ
malo vtitur homo, non vincitur, quando eam inordi-
natis atque indecoris motibus æſtuantem frenat & co-
hibet, neque niſi propagationi conſulens, relaxat atque
adhibet, vt ſpiritaliter regenerãdos carnaliter gignat,
non vt ſpiritũ carni ſordida ſeruitute ſubiiciat. Sic pa-
tres ſanctos ex Abraham & ante Abraham, quib⁹ deus
quòd ei placuerint perhibet teſtimoniũ, vſos fuiſſe cõiu- M
gibus, neminem oportet dubitare Chriſtianum, quan-
do quibuſdam etiam ſingulis plures habere conceſſum
eſt, vbi ratio fuit prolis multiplicãdæ, non variãdæ ap-
petitio voluptatis. Nam ſi deo patrum noſtrorum, *Vnius vxo-*
qui etiam noſter eſt, illa numeroſitas coniugũ propter- *res multæ.*
ea nõ diſplicuiſſet, vt copioſius ſe libido iactaret, ita e- *Cap. IX.*
tiam ſanctæ fœminæ ſeruiſſent pluribus ſingulæ: quod
ſi aliqua faceret, quid eã niſi concupiſcentiæ turpitudo
compelleret, vt plures viros haberet, quando iſta licen-
tia plures filios non haberet? Veruntamen magis per-
tinere ad nuptiarum bonum, non vnum & multas, ſed
vnum & vnam ſatis indicat ipſa prima diuinitus facta
coniugij copula, vt inde cõnobia ſumerẽt initium, vbi
honeſtius attenderetur exemplum. Progrediente autẽ
genere humano, iũctæ ſunt quibuſdam bonis viris bo-
næ fœminæ, ſingulis plures. Vnde apparet & illud di-
gnitatis magis appetiſſe modeſtiam, & hoc fœcundita-
tis permiſiſſe naturam. Nam & principatus magis na-
turaliter vnius in multos, quàm in vnũ poteſt eſſe mul-
torum. Nec dubitari poteſt naturali ordine viros pot⁹
fœminis, quàm viris fœminas principari. Quod ſeruãs

Apoſtolus

A Apoſtolus ait, Caput mulieris vir: & mulieres ſubditæ *1.Cor.11.* eſtote viris veſtris, Et Apoſtolus Petrus, Quomodo Sa- *Ephe.5.* ra, inquit, obſequebatur Abrahæ, dominum illũ vocãs. *1.Pet.3.* Quod licet ita ſeſe habeat, vt natura principiorũ amet ſingularitatem, facilius autẽ pluralitatem videamus in ſubditis, tamẽ plures fœminæ vni viro nunquam licite iungerentur, niſi ex hoc plures filij naſcerẽtur. Vnde ſi vna concumbat cum pluribus, quia nõ eſt ei hinc multiplicatio prolis, ſed frequẽtatio libidinis, coniunx non poteſt eſſe, ſed meretrix. *Coniugium inſolubile. Cap. X.* Quoniam ſanè non tantum fœcunditas, cuius fructus in prole eſt, nec tantum pudicitia, cuius vinculũ eſt fides, verumetiam quoddã ſacramentum nuptiarum commẽdatur fidelibus coniugatis. *Coloſſ.3.* Vnde dicit Apoſtolus, Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam: huius proculdubio ſacramenti res eſt, vt mas & fœmina connubio copulati, quãdiu viuunt inſeparabiliter perſeuerẽt, nec liceat excepta cauſa fornicationis à coniuge coniugem dirimi. Hoc enim cuſtoditur in Chriſto & Eccleſia, vt viuens cum viuẽte in æternum nullo diuortio ſepare- B tur. Cuius ſacramenti tanta obſeruatio eſt in ciuitate *Pſal.47.* dei noſtri, in mõte ſancto eius, hoc eſt in Eccleſia Chriſti, quibuſque fidelibus cõiugatis, qui ſine dubio membra ſunt Chriſti, vt cum filiorum procreandorum cauſa vel nubãt fœminæ, vel ducantur vxores, nec ſterilem coniugem fas ſit relinquere, vt alia fœcunda ducatur. Quod ſi quiſquam fecerit, nõ lege huius ſeculi, vbi interueniente repudio, ſine crimine conceditur cum aliis alia copulare connubia, quod etiam ſanctum Moyſen *Mat.19.* dominus propter duritiam cordis illorũ Iſraëlitis permiſiſſe teſtatur, ſed lege Euangelij reus eſt adulterij, ſicut etiam illa ſi alteri nupſerit. Et vſqueadeo manẽt inter viuentes ſemel inita iura nuptiarum, vt potius ſint inter ſe coniuges, qui ab alterutro ſeparati ſunt, quàm cum his, quibus aliis adhæſerunt. Cũ aliis quippe adulteri non eſſent, niſi ad alterutrum coniuges permanerent. Denique mortuo viro cum quo verum connubium fuit, fieri verum cõnubium non poteſt, cum quo prius adulterium fuit: Ita inter viuentes manet quoddã vinculum coniugale, quod nec ſeparatio, nec cum altero copulatio poſſit auferre. Manet autẽ ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: ſicut apoſtata anima velut de coniugio Chriſti recedens, etiam fide perdita, C ſacramentum fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit: Redderetur enim proculdubio redeunti, ſi amiſiſſet abſcedẽs. Habet autem hoc qui receſſerit, ad cumulum ſupplicij, non ad meritum præmij.

Coniugium perfectũ inter Ioſeph & Mariã. Cap. XI. Quibus vero placuit ex conſenſu, ab vſu carnalis concupiſcentiæ in perpetuum continere, abſit vt inter illos vinculum coniugale rumpatur, imò firmius erit, quò magis ea pacta ſecum inierint, quæ charius concordiuſq; ſeruanda ſunt, nõ voluptariis corporum nexibus, ſed voluntariis affectibus animorum. Neq; enim *Mat.1.* fallaciter ab angelo dictum eſt ad Ioſeph, Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Cõiunx vocatur ex prima fide deſponſationis, quam cõcubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus: nec perierat, nec mendax manſerat coniugis appellatio, vbi nec fuerat nec futura erat vlla carnis commixtio. Erat quippe illa virgo, ideo & ſanctius & mirabilius iocunda ſuo viro, quia etiam fœcũda ſine viro, prole diſpar, fide cõpar. Propter quod fidele cõiugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, & non ſolum illa mater, verumetiã ille pater eius ſicut coniunx matris eius, vtrunque mente, non carne. Siue tamen ille pater ſola mente, ſiue illa mater & carne, parentes tamen ambo humilitatis eius, non ſublimi- D tatis: infirmitatis, non diuinitatis. Neque enim mentitur Euangelium, vbi legitur, Et erant pater eius & ma- *Luc.2.* ter mirãtes ſuper his quæ dicebantur de illo. Et alio loco, Et ibant parentes eius per omnes annos in Hieruſalem. Item paulopoſt, Et dixit mater eius ad illum, Fili, *Ibidem.* quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego, dolentes quærebamus te. At ille vt oſtenderet habere ſe præter illos patrem, qui eum genuit præter matrem, reſpondit eis, Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis quia in his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe? Et rurſum ne hoc dicto parentes illos negaſſe putaretur, Euangeliſta ſecutus adiunxit, Et ipſi non intellexerunt verbũ quod locutus eſt ad illos, & deſcendit cum eis & venit Nazareth, & erat ſubditus illis. Quibus ſubditus, niſi parẽtibus? Quis autem ſubditus, niſi Ieſus Chriſt⁹, qui cum in *Philip.2.* forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis deo? Cur ergo illis ſubditus, qui lõge infra formam dei erãt, niſi quia ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, cuius formæ parentes erant? Sed cum illo non ſeminante illa peperiſſet, profecto nec ipſius formę ſerui parentes ambo eſſent, niſi inter ſe etiam ſine carnis E cõmixtione coniuges eſſent. Vnde & ſeries generationum cum parentes Chriſti connexione ſucceſsionis commemorantur, vſque ad Ioſeph potius ſicut factum eſt, fuerat perducenda, ne in illo coniugio, virili ſexui vtique potiori fieret iniuria, cum veritati nihil periret, quia ex ſemine Dauid, ex quo venturus prædictus eſt Chriſtus, & Ioſeph erat & Maria. Omne itaque nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles, fides, ſacramẽtum. Prolem cognoſcimus ipſum dominum Ieſum: fidem, quia nullum adulteriũ: ſacramentum, quia nullum diuortium. Solus ibi nuptia- *Cap. XII.* lis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat ſine illa carnis pudẽda concupiſcentia, quæ accidit ex peccato, ſine qua cõcipi voluit, qui futurus erat ſine peccato, non in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati: vt hinc etiam doceret omnem quæ de concubitu naſcitur, carnem eſſe peccati, quãdoquidem ſola quæ non inde nata eſt, non fuit caro peccati: Quãuis coniugalis concubitus qui fit intentione generãdi, nõ ſit ipſe peccatum, quia bona voluntas animi ſequẽtem ducit, non ducentẽ ſequitur corporis voluptatem, nec humanum arbitrium trahitur ſubiugante peccato, F cum iuſte erdigitur in vſum generandi plaga peccati. Huius plagæ quidam pruritus in adulteriorum & fornicationum & quorumlibet ſtuprorum atque immunditiarum fœditatibus regnat, in cõnubiorum vero neceſsitudinibus ſeruit. Ibi de domino tali turpitudo dãnatur, hic de pediſſequo tali honeſtas verecũdatur. Nõ eſt igitur hæc libido nuptiarũ bonum, ſed obſcœnitas peccantium, neceſsitas generãtium, laſciuiarum ardor, nuptiarum pudor. Cur ergo non coniuges maneãt qui ex conſenſu concũbere deſinunt, ſi manſerunt cõiuges Ioſeph & Maria, qui concũbere nec cœperunt? Hæc *Continẽtiæ tẽpus nunc. Cap. XIII.* enim propagatio filiorum, quę in ſanctis patribus propter generãdum & conſeruãdum populum dei, in quo propheriam Chriſti præcedere oportuit, nẽceſſsiſsima fuit, nunc iam non habet illam neceſſitatẽ. Pater quippe iã ex omnibus gentibus ſpiritaliter gignendorũ, vndecunque carnaliter nati fuerint, copia filiorũ. Et quod ſcriptum eſt, Tẽpus amplectendi, & tempus continen- *Eccli.3.* di ab amplexu: ſuper illud atque hoc tempus agnoſcitur diſtributum. Illud quippe fuit amplectendi, hoc autem continendi ab amplexu. Itaque & Apoſtolus cum hinc

G loqueretur, ait, Hoc autem dico fratres, tempus breue 1.Cor.7. eſt, reliquum eſt vt & qui habent vxores tanquam non habentes ſint, & qui flent tanquam non flentes, & qui gaudeot tanquã oon gaudentes, & qui emuot tãquam non poſsidentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtantur. Præterit enim figura huius muodi. volo vos ſine ſolicitudioe eſſe. Hæc omnia vt exponendo aliquid hioc breuiter dicam, ſic exiſtimo iotelligeoda. Hoc, inquit, dieo fratres, tempus breue eſt, ooo adhuc populus dei propagandus eſt geoeratiooe caroaliter, ſed iã regeneratiooe ſpiritaliter colligẽdus. Reliquum eſt ergo, vt & hi qoi habent vxores, ooo carnali concupiſcootiæ ſubiugentur: & qui flent triſtitia præſentis nıali, gaudeant ſpe futuri booi: & qui gaudent propter temporale aliquod commodum, timeant æternum iudiciuoı: & qui emuot, ſic habendo poſsideant vt amando non hæreant: & qui vtuntur hoc muodo, traoſire ſe eogitent, non manere: Præterit enim figura huius mũdi. Volu vos, inquit, ſine ſoliciiudıne eſſe: boc eſt, volo ſurſum cor in his quæ non prætereunt, vos habere. Deinde ſubiungit & dicit, Qui ſine vxore eſt, cogitat H ea quæ ſunt domini, quomodo placeat domino: Qui autem matrimonio iunctus eſt, cogıtat ea quæ ſunt mũdi, quomodo placeat vxori. Atque ita quodammodo exponit quod ſupra diaerat, Qui habent vxores, tanquam non habeotes ſint. Qui enim ſic habent vxores, vt cogitent ea qoæ ſunt domioi, quomodo placeãt domino, nec in his quæ ſunt mundi cogitent placere vxoribus, tanquam noo habentes ſunt. Quod facilius fit, † quando & vxores tales ſuot, vt eis mariti non ideo placeant, quia diuites, quia ſublimes, quia genere nobiles, quia caroe amabiles, ſed qnia fideles, quia religioſi, quia pudici, quia viri boni ſunt.

† al. Quod ea ſilicitate ſit.

Intemperãtia venialis. Cap. XIIII.

Verum io conıugatis vt hæc optanda atque laudanda, ſic alia toleranda ſunt, ne io damnabilia flagitia, id eſt, fornicationes vel adulteria corruatur. Propter quod vitaodum malum, etiam illi concubitus coniugum, qui oon fiunt cauſa generandi, ſed victrici cõcupiſceotiæ ſeruiunt, in quibus iubentur non deſraodare iouicem, ne tentet eos ſatanas propter intemperantiam ſuam, non quidem ſecundum imperium præcipiuntur, & tamen ſecundum veniam conceduntur. Sic enim ſcriptũ 1.Cor.7. eſt, Vxori vir debitum reddat, ſimiliter autem & vxor viro: Mulier ſui corporis poteſtatem nõ habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite inuicem fraudare, niſi ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi. Et iterum, Ad idipſum eſtote, ne tentet vos ſatanas propter intemperãtiam veſtram. Hoc autem dico ſecundum veniam, non ſecundum imperium. Vbi ergo venia dãda eſt, aliquid eſſe culpæ nulla ratione negabitur. Cũ igitur culpabilis non ſit geoerandi intentione concubitus, qui proprie nuptiis imputãdus eſt, quid ſecundum veniã concedit Apoſtolus, niſi quòd coniuges dum ſe noo continent, debitum ab alterutro carnis expoſcũt, non voluntate propagiois, ſed libidinis voluptate? Quę tamen voluptas noo propter nuptias cadit in culpã, ſed propter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc ſunt laudabiles nuptiæ, quia & illud quod nõ pertinet ad ſe, ignoſci faciunt propter ſe. Neque enim etiam iſte concubitus quo ſeruitur cõcupiſcentiæ ſic agitur, vt impediatur fœtus, quem poſtulant nuptiæ.

Expoſitio & procuratus abort. Cap. XV.

Sed tamen aliud eſt non coocumbere niſi ſola voluotate generãdi, quod non habet culpam, aliud carnis concumbendo appetere voluptatem, ſed oon præter coniugem, quod venialem habet culpam. Quia etſi oõ cauſa pro- K pagandæ prolis concumbitur, non tamen huius libidinis cauſa propagationi ꝓlis obſiſtitor, ſiue voto malo, ſiue opere malo. Nam qui hoc faciunt, quanuis vocentur cooıuges, oon ſuot, oec vllam nuptiarum retineot veritatem, ſed honeſtum nomen velandæ turpitudini obtendunt. Produntur autem quãdo eo vſque progrediuntur, vt exponant filios, qui naſcuntur inuitis. Oderunt enim nutrire vel habere, quos gignere metuebãt. Itaque cum in ſuos ſæuit quos noleos genuit tenebroſa ioiquitas, clara iniquitate in lucem promitur, & occulta turpitudo manifeſta crudelitate cõuiocitur. Aliqoãdo eo vſque peruenit hæc libidinoſa crudelitas, vel libido crudelis, vt etiam ſterilitatis venena procuret, & ſi nihil valuerit, conceptos fœtus aliquando intra viſcera extioguat ac fundat, volendo ſuam prolem prius interire quàm viuere: aut ſi io vtero iam viuebat, occidit aotequam naſcatur. Prorſus ſi ambo tales ſunt, coniuges non ſunt. Et ſi ab initio tales fuerunt, non ſibi per connubium, ſed per ſtuprum potius cõuenerunt. Si autem oon ambo ſunt tales, audeo dicere, aut illa eſt quodammodo meretrix mariti, aut ille adulter vxoris. L

Negat eſſe cõiuges, qui ſunt ĩdigni hoc nomĩe. Coniugium incontinentiæ aſylum. Cap. XVI.

Quia igitur tales nuptiæ eſſe non poſſunt quales primorum hominum, ſi peccatum oon præceſsiſſet eſſe potuerunt, ſint tales quales ſanctorum patrum fuerunt, vt pudenda carnis concupiſcentia, quæ in paradiſo oec ante peccatum fuit, nec poſt peccatum eſſe permiſſa eſt, quia neceſſe eſt in corpore mortis huius vt ſit, non ei ſeruiatur, ſed ipſa potius non niſi ad propagandam prolem ſeruire cogatur. Aut quia hoc tẽpus, quod iam eſſe diximus cootinendi ab amplexu, non habet huius officij neceſsitatem, adiaceote vndiq; io omnibus gentibus tanta fertilitate gignendorum ſpiritaliter filiorũ, illud potius excellentis continentiæ bonum qui poteſt capere capiat. Qui vero id capere nõ poteſt, ſi acceperit vxorem oon peccat, & fœmina ſi ſe non contioet, nubat. Bonum eſt enim homini mulierẽ non tangere. Ve- 1.Cor.7. rum quia non omoes capiuot verbum hoc, ſed quibus datum eſt, reſtat vt propter fornicationem vnuſquiſq; ſuam vxorem habeat, & vnaquæq; virum ſuum habeat: ac ſic infirmitas incõtioeotiæ, ne cadat in ruinam flagitiorum, excipiatur honeſtate nuptiarum. Quod enim ait Apoſtolus de fœminis, Volo igitur iuniores oube- 1.Tim.5. re: hoc & de maribus dici poteſt, Volo iuniores vxores M ducere: vt ad vtrunq; ſexum pertineat, filios procreare, patres & matresfamiliàs eſſe, nullam occaſionem dare aduerſario maledicti.

Spiritalis amor cõiugum. Cap. XVII.

In nuptiis tameo bona nuptialia diligantur, proles, fides, ſacramentũ. Sed proles non vt naſcatur tantũ, verumetiam vt renaſcatur. Naſcitur nanq; ad pœnam, niſi renaſcatur ad vitam. Fides autem non qualem habent inter ſe etiã infideles zelantes carnem. Quis enim vir quamlibet impius vult adulteram vxorẽ? Aut quæ mulier quãlibet impia vult adulterum virum? Hoc in coonubio bonũ naturale eſt quidem, carnale tamen: Sed membrũ Chriſti † cõiugis adulterium coniugi debet timere, non ſibi, ſed à Chriſto ſeparare fidei premiũ quam exhibet coniugi. Sacramẽtom vero, quod nec ſeparati & adulterati amittunt cõiuges, qui concorditer caſteq; cuſtodiunt. Solũ eſt eoim quod etiã ſterile cõiugium tenet iure pietatis, iã fœcũditatis ſpe amiſſa, propter quã fuerat copulatũ. Hęc bona nuptialia laudet in nuptiis, qui laudare vult nuptias. Carnis autẽ pudenda cõcupiſcentia nõ eſt noptiis imputanda, ſed tolerãda. Nõ eſt enim ex naturali cõoubio veniẽs bonum, ſed ex antiquo peccato accidens malũ.

† mẽs Chriſtiani.

Propter

Quare? A Propter hanc ergo fit vt etiam de iuſtis & legiti-
ſancto cõiu- mis nuptiis filiorum dei, non filij dei, ſed filij ſeculi ge-
gio naſcan- nerentur, quia & ij qui generant, ſi iam generati ſunt,
tur filij iræ. non ex hoc generãt quòd filij dei ſunt, ſed ex hoc quòd
Ca. XVIII. adhuc filij ſeculi. Dominica quippe ſententia eſt, Filij
Lucæ 20. ſeculi huius generant & generantur. Ex quo itaque ſu-
mus adhuc filij ſeculi huius, exterior homo noſter cor-
rumpitur, ex hoc & filij huius ſeculi generantur, nec fi-
2. Cor. 4. lij dei niſi regenerẽtur fiunt, ſed ex quo ſumus filij dei,
interior de die in diem renouatur, quamuis & ipſe ex-
terior per lauacrum regenerationis ſanctificatus ſit, &
ſpem futurę incorruptionis acceperit, propter quod &
1. Cor. 6. templum dei merito dicitur. Corpora veſtra, inquit A-
poſtolus, templum in vobis ſpiritus ſancti eſt, quem ha-
betis à deo, & non eſtis veſtri: Empti enim eſtis precio
magno, glorificate ergo & portate deũ in corpore ve-
ſtro. Hoc totum nõ ſolum propter præſentem ſanctifi-
cationem, ſed maxime propter illam ſpem dictum eſt,
de qua idem alio loco dicit, Sed & noſipſi primitias ſpi
ritus habentes, & ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcimus
adoptionem filiorum dei expectantes, redemptionem
corporis noſtri. Si ergo redemptio corporis noſtri ſe-
B cundũ Apoſtolum expectatur, profecto quod expecta-
tur, adhuc ſperatur, nõdum tenetur. Vnde adiunxit &
Roma. 8. dixit, Spe enim ſalui facti ſumus: Spes autem quæ vide-
tur, non eſt ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si
autem quod nõ videmus ſperamus, per patientiam ex-
pectamus. Non itaque per hoc quod expectamus, ſed
per hoc quod toleram⁹, carnales filij propagãtur. Abſit
Coloſſ. 3. ergo vt fidelis homo, cum audit ab Apoſtolo, Diligite
vxores veſtras: concupiſcentiam carnis diligat in vxo-
re, quam nec in ſeipſo debet diligere, audiens alterum
1. Ioan. 2. Apoſtolum, Nolite diligere mundũ nec ea quæ in mũ-
do ſunt. quiſquis dilexerit mundum, nõ eſt charitas pa-
tris in illo: quia omnia quæ in mundo ſunt, concupi-
ſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & am-
bitio ſeculi, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt. Et
mundus tranſibit & concupiſcentia eius: Qui autem fe-
Ex olea na- cerit voluntatem dei, manet in æternum. Ex hac
ſcitur olea- igitur concupiſcentia carnis quod naſcitur, vtiq; mun-
ſter. do non deo naſcitur. Deo autem naſcitur, cum ex aqua
Cap. XIX. & ſpiritu ſancto renaſcitur. Huius concupiſcentiæ rea-
tum regeneratio ſola dimittit, quem generatio trahit.
Ergo quod generatum eſt, regeneretur, quia nõ poteſt
C effici aliter, vt quod tractum eſt, remittatur. Vt enim
quod dimiſſum eſt in parente, trahatur in prolem, mi-
ris quidem modis fit, ſed tamen fit. Hæc inuiſibilia &
infidelibus incredibilia, ſed tamen vera, vt haberẽt ali-
quod viſibile exemplum, hoc in quibuſdam arbuſtis di
uina prouidentia procurauit. Cur enim non credamus
propter hoc eſſe inſtitutum, vt ex oliua naſcatur olea-
ſter? An credendum non eſt in aliqua re quæ creata eſt
ad vſus hominum, creatorem prouidiſſe & inſtituiſſe,
quod ad generis humani valeret exemplum? Mirum eſt
ergo quemadmodum à peccati vinculo per gratiam li-
berati, gignant tamen eodem vinculo obſtrictos, quos
eodem modo oporteat liberari. Fatemur, mirum eſt.
Sed quod latent fœtus oleaſtrorum etiam in ſeminibus
olearũ, quando & hoc crederetur, niſi experientia pro-
baretur? Proinde ſicut gignitur ex oleaſtri ſemine olea-
ſter, & ex oleæ ſemine nõ niſi oleaſter, cum inter olea-
ſtrum & oleam plurimum diſtet: ita gignitur & de car-
ne peccatoris, & de carne iuſti vtrinque peccator, quã-
uis inter peccatorem & iuſtum plurimum diſtet. Gi-
gnitur autẽ peccator actu adhuc nullus, & ortu nouus,

ſed reatu vetus homo à creatore, captiuus à deceptore, D
indigens redẽptore. Sed quæritur quomodo trahi poſ-
ſit captiuitas prolis etiam de parẽtibus iam redemptis?
Et quia non facili ratione indagatur, nec ſermone ex-
plicatur, ab infidelibus nõ creditur, quaſi & illud quod
de oleaſtro & de olea diximus, vt generis diſſimilis ſit
fœtus ſimilis, facile aliqua inueniat ratio, vel explicet
ſermo. Sed hoc ab eo qui experiri voluerit, cerni poteſt.
Sit ergo in exemplo, vnde & illud credatur quod cerni
non poteſt. Non enim fides dubitat Chriſtiana, quã *Etiã infan-*
noui hæretici oppugnare cœperunt, & eos qui lauacro *tes non ba-*
regenerationis abluuntur, redimi de poteſtate diaboli, *ptizatos eſſe*
& eos qui nondum tali regeneratione redempti ſunt, *in poteſtate*
etiam paruulos filios redemptorum ſub eiuſdẽ diabo- *diaboli.*
li eſſe poteſtate captiuos, niſi & ipſi eadem Chriſti gra- *Cap. XX.*
tia redimãtur. Ad omnes nanque pertinere non dubi-
tamus ætates, illud de quo Apoſtolus loquitur benefi-
cium dei. Qui eruit nos de poteſtate tenebrarũ, & trãſ- *Coloſſ. 1.*
tulit in regnum filij claritatis ſuæ. Ab hac igitur pote-
ſtate tenebrarum, quarum eſt diabolus princeps, id eſt,
à poteſtate diaboli & angelorum eius quiſquis erui cũ
baptizantur negauerit paruulos, ipſorum Eccleſiæ ſa-
cramentorum veritate conuincitur, quæ nulla hæreti- E
ca nouitas in Eccleſia Chriſti auferre vel mutare per-
mittitur, regente atque adiuuante capite totũ corpus
ſuum, puſillos cum magnis. In veritate itaq; non in fal-
ſitate poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis, eique
renunciant, quia per ſua non poſſunt, per corda & ora
geſtãtium, vt eruti à poteſtate tenebrarum in regnum
ſui domini transferãtur. Quid ergo in eis eſt per quod
in poteſtate diaboli teneãtur, donec eruantur inde per
ſacramentum baptiſmatis Chriſti? quid eſt niſi pecca-
tum? Non enim aliud inuenit diabolus vnde poſſit hu-
manam ſuo iuri mancipare naturam, quam bonam bo-
nus author inſtituit. Nullum autem peccatum paruuli
in ſua vita cõmiſerunt proprium. Remanet igitur ori-
ginale peccatum, per quod ſub diaboli poteſtate capti-
ui ſunt, niſi inde lauacro regenerationis & Chriſti ſan-
guine redimantur, & tranſeant in regnum redempto-
ris ſui, fruſtrata poteſtate captiuatoris ſui, & data pote-
ſtate qua fiant ex filiis huius ſeculi filij dei. Iam nunc *Bona coniu-*
ſi quodammodo interrogemus bona illa nuptialia, vn- *gij nõ ſunt*
de ab eis potuerit peccatum in paruulos propagari, re- *ex peccato.*
ſpõdebit nobis operatio propagãdæ prolis, Ego in pa- *Cap. XXI.*
radiſo magis fœlix eſſem, ſi peccatum non fuiſſet ad- F
miſſum. Ad me nanque pertinet illa benedictio dei,
Creſcite & multiplicamini. Ad hoc opus bonum diuer- *Gene. 1.*
ſi ſexus diuerſa membra ſunt condita, quę quidem ante
peccatum iam erant, ſed pudenda non erant. Reſpon-
debit pudicitiæ fides, Si peccatum non fuiſſet, quid me
in paradiſo ſecurius eſſe potuiſſet, vbi nec ſtimularet
mea, nec alterius me libido tẽtaret? Reſpondebit etiam
connubij ſacramentum, De me ante peccatum dictum
eſt in paradiſo, Relinquet homo patrem & matrem, & *Gene. 2.*
adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Quod
magnum ſacramentum dicit Apoſtolus in Chriſto & *Ephe. 5.*
in Eccleſia. Quod ergo eſt in Chriſto & in Eccleſia ma-
gnum, hoc in ſingulis quibuſque viris atque vxoribus
minimum, ſed tamen coniunctionis inſeparabilis ſa-
cramentum. Quid horum eſt in nuptiis vnde peccati
vinculum tranſiret in poſteros? Nempe nihil. Et certe
his tribus bonis perfecte ſe haberet bonitas nuptiarum, *Libido &*
quibus bonis etiam nunc bonæ ſunt nuptiæ. Porrò *pudor ex*
autem ſi interogetur illa carnis concupiſcẽtia, qua pu- *peccato.*
denda facta ſunt quę prius pudenda nõ fuerant, nonne *Cap. XXII.*

G respondebit ſe in membris hominis eſſe poſt peccatum cœpiſſe: Et ideo legem peccati verbis apoſtolicis nũcupatam, quòd hominem ſibi ſubditum fecerit, quia deo ſuo ſubditus eſſe noluit, ſeque eſſe de qua & primi coniugati tunc erubuerunt, quando pudenda texerunt, & nunc omnes erubeſcunt, quando ad concumbendum ſecreta conquirunt, neque huius operis teſtes audent habere vel filios quos inde genuerunt. Cui verecundię naturali Cynicorũ error philoſophorum mirabili impudentia reluctatus eſt, quandoquidem hoc quoniam licitum eſſet honeſtúmque, cum coniuge palàm faciendum eſſe cenſebant: vnde merito immunditia huius impudentiæ caninum nomen accepit. Ea hoc quippe Cynici nuncupati ſunt.

Gene.3.

Concupiſcẽtia ex peccato eſt, nõ ipſa peccatũ. Ca. XXIII. Roma.6.

Hæc omnino concupiſcentia, hæc lex peccati habitans in membris, cui lex iuſtitię vetat obedire, dicente Apoſtolo, Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendum deſideriis eius, neque exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato. Hæc, inquam, concupiſcentia, quæ ſolo ſacramento regenerationis expiatur, profectò peccati vinculum generatione traiicit in poſteros, niſi ab illo & ipſi regeneratione ſoluantur. Nam ipſa quidem con-

H cupiſcentia iam non eſt peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera nõ conſentitur, atque vt ea perpetrent, à regina mente membra non dantur, vt ſi non fit quod ſcriptum eſt, Non cõcupiſcas: fiat ſaltem quod alibi legitur, Poſt cõcupiſcentias tuas non eas. Sed quia modo quodam loquendi peccatum vocatur, quòd peccato facta eſt, & peccatũ ſi vicerit facit reum, reatus eius valet in generato. Quem reatum Chriſti gratia per remiſsionem omnium peccatorum in regenerato, ſi ad mala opera ei quodammodo iubenti nõ obediat, valere non ſinit. Sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta eſt, cum iam in regeneratis non ſit ipſa peccatum, ſicut vocatur lingua locutio quam facit lingua, & manus vocatur ſcriptura quam facit manus. Itémque ſic vocatur peccatum, quia peccatum ſi vincit facit, ſicut vocatur frigus pigrum, nõ quòd à pigris fiat, ſed quòd pigros faciat. Hoc generi humano inflictum vulnus à diabolo, quicquid per illud naſcitur, cogit eſſe ſub diabolo, tanquam à ſuo frutice fructum iure decerpat, nõ quòd ab illo ſit natura humana, quę non eſt niſi ex deo, ſed vitium quod non eſt ex deo. Non enim propter ſe-

Exod.20. Eccli.18.

I ipſam quæ laudabilis eſt, quia opus dei eſt, ſed propter damnabile vitiũ quo vitiata eſt, natura humana damnatur. Et propter quod damnatur, propter hoc & damnabili diabolo ſubiugatur, quia & ipſe diabolus ſpiritus immundus eſt, & vtique bonum quòd ſpiritus, malum quòd immundus, quoniam ſpiritus eſt natura, immundus eſt vitio. Quorum duorum illud à deo eſt, hoc ab ipſo. Non itaq; tenet homines ſiue maioris ſiue infantilis ætatis propter quod homines ſũt, ſed propter quod immũdi ſunt. Qui ergo miratur quia creatura dei ſubditur diabolo, non miretur: ſubditur enim creatura dei creaturæ dei, minor maiori, quia homo angelo, nec tamen propter naturã, ſed propter vitiũ, quia immundus Immundo. Hic eſt fructus eius ex antiqua immunditiæ ſtirpe, quam plantauit in homine, maiores quidem pœnas vltimo iudicio, quanto eſt immundior ipſe paſſurus, veruntamẽ & quibus in illa damnatione tolerabilius erit, huic ſunt ſubditi velut principi authoriq; peccati, quia nulla erit damnationis cauſa, niſi peccatum.

Tradux libidinis. Ca. XXIIII

Quapropter natos non ex bono quo bonæ ſunt nuptiæ, ſed ex malo concupiſcentiæ, quo bene quidem vtuntur nuptiæ, de quo tamẽ erubeſcũt & nuptiæ, reos diabolus paruulos tenet. Quia cum ſint ipſæ honorabi- K les in omnibus ad eas proprie pertinẽtibus bonis etiam ſi thorum habeant immaculatum, non ſolum à fornicationibus & adulteriis, quæ ſunt flagitia damnabilia, verumetiam ab illis exceſsibus concumbendi, qui non fiunt cauſa prolis à voluntate dominãte, ſed cauſa voluptatis vincente libidine, quæ ſunt in coniugibus peccata venialia, tamen cum ventum fuerit ad opus generandi, ipſe ille licitus honeſtúſque concubitus, non poteſt eſſe ſine ardore libidinis, vt peragi poſsit quod rationis eſt non libidinis. Qui certe ardor ſiue ſequatur, ſiue præueniat voluntatem, non tamen niſi ipſe quodã quaſi ſuo imperio mouet membra, quæ moueri ſola voluntate non poſſunt. Atque ita ſe indicat non imperãtis famulum, ſed inobedientis ſupplicium voluntatis, nec libero arbitrio, ſed illecebroſo aliquo ſtimulo cõmouendum, & ideo pudendum. Ex hac concupiſcentia carnis, quæ licet in regeneratis iam non deputetur in peccatum, tamen naturæ non accidit niſi de peccato. Ex hac, inquam, concupiſcentia carnis tanquam filia peccati, & quando illi ad turpia conſentitur, etiam peccatorum matre multorum, quæcunq; naſcitur proles, originali eſt obligata peccato, niſi in illo renaſcatur L quem ſine iſta cõcupiſcentia virgo concepit. Propterea quando naſci eſt in carne dignatus, ſine peccato ſolus eſt natus.

Si autem quæritur, quomodo iſta concupiſcentia carnis maneat in regenerato, in quo vniuerſorum facta eſt remiſsio peccatorũ, quandoquidem per ipſam ſeminatur, & cum ipſa carnalis gignitur proles parentis etiam baptizati, aut certe ſi in parente baptizato poteſt & eſſe & peccatum non eſſe, cur eadem ipſa in prole peccatum ſit: ad hæc reſpondetur, dimitti concupiſcentiam carnis in baptiſmo, non vt nõ ſit, ſed vt in peccatum non imputetur. Quamuis autem reatu ſuo iam ſoluto, manet tamẽ donec ſanetur omnis infirmitas noſtra, proficiente renouatione interioris hominis de die in diem, cum exterior induerit incorruptionem: nõ enim ſubſtantialiter manet ſicut aliquod corpus, aut ſpiritus, ſed affectio eſt quædam malæ qualitatis ſicut languor. Non ergo aliquid remanet quod nõ remittatur, cum ſit, ſicut ſcriptum eſt, propitius dominus omnibus iniquitatibus noſtris, ſed donec fiat & quod ſequitur, Qui ſanat omnes languores tuos, qui redimet de corruptione vitam tuam: manet in corpore mortis huius carnalis cõcupiſcentia. Cuius vitioſis de- M ſideriis ad illicita perpetranda nõ obedire pręcipimur, ne regnet peccatũ in noſtro mortali corpore. Quæ tamen concupiſcentia quotidie minuitur in proficientibus & continentibus, accedẽte autem ſenectute multo maxime. Qui vero ei nequiter ſeruiunt, tantas in eis vires accipit, vt plerunque iam ætate deficientibus membris, eiſdemq; partibus corporis ad illud opus iam moueri minus valentibus, turpius & procacius inſanire nõ deſinat.

Cõcupiſcentia vis decreſcit. Cap. XXV. 1. Cor.4. Pſal.102. Roma.6.

In eis ergo qui regenerantur in Chriſto, cum remiſsionem accipiunt proſus omnium peccatorum, vtiq; neceſſe eſt vt reatus etiam huius licet adhuc manentis cõcupiſcentiæ remittatur, vt in peccatum, ſicut dixi, nõ imputetur. Nam ſicut eorum peccatorum quæ manere non poſſunt, quoniam cũ fiunt prętereũt, reatus tamen manet, & niſi remittatur, in æternum manebit: ſic illius cõcupiſcentiæ quando remittitur reatus aufertur. Hoc eſt enim non habere peccatum, reum nõ eſſe peccati. Nam ſi quiſquã, verbi gratia, fecerit adulterium, etiam ſi nũquam deinceps faciat, reus eſt adulterij, donec reatus ipſius indulgentia remittatur. Habet

Reatus peccati. Caput XXVI.

ergo

A ergo peccatum, quãuis illud quod admiſit iam non ſit,
quia cum tẽpore quo factum eſt præteriit. Nam ſi à pec-
cando deſiſtere hoc eſſet nõ habere peccatum, ſuffice-
Eccli.21. ret vt hoc nos moneret ſcriptura, Fili peccaſti, nõ adii-
cias iterum. Non autem ſufficit, ſed addidit, Et de pri-
ſtinis deprecare, vt tibi remittantur. Manent ergo, niſi
remittantur. Sed quomodo manẽt ſi præterita ſunt, niſi
Cõcupiſcentia ſine reatu. quia præterierunt actu, manent reatu? Sic itaq; fieri
ecõtrario poteſt, vt etiam illud maneat actu, prætereat
reatu. Agit enim aliquid cõcupiſcentia carnis & quan-
Ca.XXVII do non exhibetur ei vel cordis aſſenſus vbi regnet, vel
mẽbra velut arma quibus impleatur quod iubet. [actus
manet, reatus præterit:] Agit autem quid, niſi ipſa deſi-
deria mala & turpia? Non enim ſi bona & licita eſſent,
Roma.6. eis obedire prohiberet Apoſtolus, dicens, Non regnet
peccatũ in veſtro mortali corpore ad obediẽdum de-
ſideriis eius. Non enim ait, ad habenda deſideria eius:
ſed, ad obediẽdum deſideriis eius: vt quoniam ſunt in
aliis maiora, in aliis minora, prout quiſque in hominis
interioris nouitate profecerit, in hoc agonem iuſtitiæ
pudicitiæq; ſeruemus, ne illis obediamus: vt tamen nec
ipſa ſint deſideria, velle debem*, etiã ſi in corpore mor
B tia huius id obtinere non poſſumus. Hinc enim & alio
loco idem Apoſtolus loquens velut ex ſuæ perſonę in-
Roma.7. troductione nos inſtituit, dicẽs, Non enim quod volo
hoc ago, ſed qđ odi illud facio: id eſt cõcupiſco, quia
& hoc nollet facere, vt eſſet omni ex parte perfectus. Si
autẽ quod nolo, inquit, hoc facio, conſentio legi quo-
niam bona eſt, quia hoc & illa nõ vult quod & ego no-
Exo.20. lo. Non vult enim vt concupiſcam, quæ dicit, Non cõ-
cupiſces: & ego nolo cõcupiſcere. In hoc itaq; conſen-
tiunt voluntas legis, & mea. Verum quia concupiſcere
nolebat, & tamen concupiſcebat, ſed eidem concupi-
ſcentiæ nequaquam conſentiendo ſeruiebat, adiunxit
atque ait, Nũc autem iam non ego operor illud, ſed id
Non facit q non conſentit concupiſcẽtiæ. Cap. XXVIII. quod inhabitat in me peccatum. Multũ autem fal-
litur homo qui conſentiens concupiſcentiæ carnis ſuę,
& quod illa deſiderat decernens facere & ſtatuens, pu-
tat ſibi adhuc eſſe dicẽdum, non ego operor illud, etiã
ſi oderit, quia conſentit. Simul enim eſt vtrunq;, & ipſe
odit, quia malum eſſe nouit: & ipſe facit, quia facere ſta-
tuit. Iam vero ſi & illud addat quod ſcriptura prohibet,
Roma.6. dicens, Neq; exhibueritis membra veſtra arma iniqui-
C tatis peccato: vt quod facere ſtatuit in corde, etiã cor-
Roma.7. pore compleat, & ideo dicat, Nõ ego operor illud, ſed
quod habitat in me peccatum: quia cum id decernit &
facit, & diſplicet ſibi, tantũ errat, vt nec ſeipſum agno-
ſcat, quando cum ex toto ipſe ſit & corde ſtatuente &
corpore implente, adhuc ſeipſum eſſe non putat.

Cap.XXIX. Qui ergo dicit, Iam non ego operor illud, ſed quod
Roma.7. habitat in me peccatũ: ſi tantummodo concupiſcit, ve-
rum dicit, non ſi cordis cõſenſione decernit, aut etiam
corporis miniſterio perficit. Deinde adiungit Apoſto-
lus, Scio enim quia non habitat in me, hoc eſt, in carne
mea bonum: velle enim adiacet mihi, perficere autem
bonũ non inuenio. hoc ideo dictum eſt, quia tunc per-
ficitur bonum, quando deſideria mala nulla ſunt: ſicut
tunc perficitur malum, quando malis deſideriis obedi-
tur. Quando autem ſunt deſideria, ſed nõ eis obeditur,
nec malum perficitur, quia nõ eis obeditur, nec bonum
quia ſunt, ſed fit ex aliqua parte bonum, quia concupi-
ſcentiæ malæ non conſentitur, & ex aliqua parte rema-
net malum, quia vel concupiſcitur: ideo ergo Apoſto-
lus nõ ait facere bonũ ſibi non adiacere, ſed perficere.
Multum enim boni facit, qui facit quod ſcriptum eſt,
Poſt concupiſcentias tuas non eas: ſed nõ perficit, quia D
non implet quod ſcriptũ eſt, Non concupiſcas. Ad hoc *Eccli.18.*
ergo dixit lex, Non concupiſces: vt nos in hoc morbo *Exod.20.*
iacere inuenientes, medicinam gratiæ quæreremus, &
in eo præcepto ſciremus & quò debeamus in hac mor-
talitate proficiendo conari, & quò poſsit à nobis in illa
immortalitate beatiſsima perueniri. niſi enim quando-
que perficiendum eſſet, nunquam iubendum eſſet.

Deinde repetens Apoſtolus vt amplius commẽdet *Cap.XXX.*
ſententiam ſuperiorẽ: Non enim quod volo, inquit, fa- *Roma.7.*
cio bonũ, ſed quod nolo malum hoc ago. Si autẽ quod
nolo ego hoc facio, iam nõ ego operor illud, ſed quod
habitat in me peccatũ. Et ſequitur, Inuenio ergo legem
mihi volenti facere bonum, quoniam malum mihi ad-
iacet, hoc eſt, inuenio mihi legem eſſe bonum volenti
facere quod lex vult, quoniam non ipſi legi quæ dicit,
Non concupiſces, ſed mihi adiacet malum quod nolo,
quia & nolens concupiſco. Condelector enim legi dei
ſecundum interiorem hominem, video autem aliã le-
gem in membris meis repugnantem legi mentis meæ,
& captiuãtem me ſub lege peccati, quæ eſt in membris E
meis. Iſta condelectatio legi dei ſecundum interiorem
hominẽ, de magna nobis venit gratia dei. In ea quippe *2.Cor.4.*
interior homo noſter renouatur de die in diem, cum
in ea proficit perſeueranter. Non enim timor eſt tor-
quẽs, ſed amor libens. Ibi ſumus veraciter liberi, vbi nõ
delectamur inuiti. Verum illud quod ait, Video autem
aliam legem in membris meis, repugnantem legi men-
tis meæ: ipſa iſta eſt de qua loquimur cõcupiſcentia, lex
peccati in carne peccati. Quod autẽ dixit, & captiuan-
tem me ſub lege peccati: hoc eſt, ſub ſeipſa quæ eſt in
membris meis. Aut captiuantẽ dixit, captiuare conan-
tem, id eſt, ad cõſentiendum implendumq; cogentem,
aut potius, quod nõ habet controuerſiam, captiuantem
ſecundum carnem, quam niſi teneret carnalis concu-
piſcentia, quam legem peccati vocat, non vtique in ea
vllum illicitum deſiderium, cui mens obedire non de-
beat, commoueret. Quod autem non ait, captiuantem
carnem meam, ſed, captiuantem me: hoc factum eſt, vt
ſenſus hic alius quęreretur, & acciperemus captiuantem
velut dixiſſet, captiuare conantem. Sed cur nõ diceret,
captiuãtem me, vbi vellet intelligere carnem ſuam? an
nõ dictum eſt de domino Ieſu cum in monumento nõ
fuiſſet inuẽta caro eius, Tulerunt dominum meum, & *Ioan.20.*
neſcio vbi poſuerũt eum? Num ideo non recte dictum F
eſt, quia non dictũ eſt, carnem vel corpus domini mei,
ſed dominũ meum? Quanquam paulo ſuperius & *Caro, carnalis affectus*
ipſe Apoſtolus Paulus quomodo recte potuerit de car-
ne ſua dicere, captiuantem me, ſatis euidenter aperuit. *Ca.XXXI.*
Cum enim dixiſſet, Scio enim quia non habitat in me, *Roma.7.*
idipſum exponens adiunxit, & ait, hoc eſt in carne mea
bonũ. hæc ergo captiuatur ſub lege peccati, in qua non
habitat bonum, hoc eſt caro. Carnem autẽ nunc appel-
lauit, vbi eſt morbidus quidã carnis affectus, non ipſam
corporis conformationẽ, cuius membra non adhiben-
da ſunt arma peccato, id eſt, eidem ipſi concupiſcentię,
quę hoc carnale noſtrum captiuum tenet. Nam quantũ
attinet ad ipſam corporalem ſubſtãtiam atq; naturam
in viris fidelibus, ſiue coniugatis, ſiue cõtinentibus, iam
templum dei eſt: attamẽ ſi omnino nihil carnis noſtræ
captiuum teneretur, nõ quidem ſub diabolo, quia & ibi
facta eſt peccati remiſsio, vt peccatum non imputetur,
quod proprie lex peccati vocatur, tamen ſub ipſa lege
peccati, hoc eſt ſub cõcupiſcentia ſua niſi aliquantũ te-
neretur caro noſtra captiua, quomodo eſſet verũ quod

G ait idem Apoſtolus, Aduptionem expectantes,redem-
ptionem corporis nuſtri? Intantum igitur adhuc expe-
ctatur redemptio corporis noſtri , inquãtum adhuc ex
aliqua parte captiuum eſt ſuh lege peccati. Vnde & hic
Roma.7. exclamans ait , Infelix ego homo quis me liberabit de
corpore mortis hui°? Gratia dei per Ieſum Chriſtũ do-
minum noſtrum. Vbi quid intellecturi ſumus niſi quia
Sapien.9. corpus quod corrumpitur,aggrauat animam? Cum er-
go idipſum corpus iam incorruptibile recipietur , ple-
na erit liberatio à corpore mortis huius,à quo nõ libe-
rãtur qui ſunt ad pœnam reſurrecturi. Ad curpus ergo
Gala.5. mortis huius intelligitur pertinere,vt alia lex in mem-
bris repugnet quidein legi mentis, dum caro concupi-
ſcit aduerſus ſpiritum, & ſi mentem non ſubiuget, quia
& ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem,atque ita quã-
Roma.6. uis lex ipſa peccati captiuũ teneat aliquid carnis , vnde
reſiſtat legi mẽtis,nõ tamen regnat in noſtro licet mor
tali corpore,ſi nõ obeditur delideriis eius . Solẽt enim
& hoſtes aduerſus quos dimicatur , & inferiores eſſe in
certamine,& victi aliquid tenere captiuũ, quod in no-
ſtra carne quãuis ſub peccati lege teneatur, tamẽ in ſpe
H redemptionis eſt, quia ipſa vitioſa cõcupiſcentia nulla
omnino remanebit,caro autem noſtra ab ea peſte mor
boq; ſanata,& tota immortalitate veſtita,in ęterna bea
titudine permanebit. Subiũgit autẽ Apoſtolus & dicit,
Roma.7. Igitur ego ipſe mente ſeruio legi dei, carne autem legi
peccati. Quod ſic iutelligendum eſt, mente ſeruio legi
dei,non conſentiendo legi peccati:carne autem ſeruio
legi peccati, habendo deſideria peccati, quibus etſi nõ
Lex peccati conſentio, nondum tamen penitus careo . Deniq;
in paruulis. quid poſt hęc intulerit attendamus:Nulla ergo,inquit,
Ca. XXXII condemnatio eſt nunc his qui ſunt in Chriſto Ieſu:etiã
nunc,inquit,quãdo lex in membris repugnat legi mẽ-
tis, & captiuum aliquid tenet in corpore mortis huius,
nulla condemnatio eſt iis qui ſunt in Chriſto Ieſu . Au-
Roma.8. di quare , Lex enim ſpiritus vitæ,inquit,in Chriſto Ieſu
liberauit me à lege peccati &mortis.Liberauit,quomo-
do? niſi quia eius reatum peccatorũ omnium remiſsio-
ne diſſoluit,vt quãuis adhuc maneat, & de die in diem
magis magiſq; minuatur, in peccatũ tamen non impu-
tetur. Hæc itaq; remiſsio peccatorũ quandiu non fit in
prole, ſic ibi eſt lex iſta peccati,vt etiã in peccatum im-
putetur,id eſt,vt etiam reatus eius cum illo ſit, qui eum
teneat æterni ſupplicij debitorẽ. Hoc enim traiicit pa-
rens in prolem carnalem,quod &ipſe carnaliter natus,
I nõ quod ſpiritaliter eſt renatus,quia idipſum quod car-
naliter natus eſt,quanuis reatu ſoluto nõ impediat fru-
ctum eius,tamen tanquã in ſemine oliuæ latet, etiam ſi
propter remiſsionem peccatorum nihil oleo noceat,ei
ſcilicet vitæ, qua ſecũdum Chriſtum,qui eſt appellatus
Abacuc 2. ab oleo, id eſt, chriſmate, iuſtus ex fide viuit. Hoc autẽ
quod in parẽte regenerato tanquã in oleæ ſemine ſine
vllo reatu,quia remiſſum eſt,tegitur, profecto in prole
nondum regenerata velut in oleaſtro cum reatu habe-
tur , donec illic etiam eadem gratia remittatur. Ex quo
enim Adam ex olea tali in qua nec ſemen erat eiuſmo-
di vnde amaritudo naſceretur oleaſtri,in oleaſtrũ pec-
cando conuerſus eſt, quia tam magnum peccatum fuit
vbi magna in deterius fieret mutatio naturę,totum ge-
nus humanum fecit oleaſtrum , ita vt quemadmodum
nunc in ipſis videmus arboribus,ſi quid inde in oleam
gratia diuina cõuertit,ibi vitiũ primę natiuitatis, quod
erat originale peccatum de carnali concupiſcentia tra
ductum & attractũ remittatur , tegatur, nõ imputetur.
Inde tamen oleaſter naſcatur,niſi &ipſe in oleã eadem
gratia renaſcatur. Beata itaq; olea cuius remiſſæ ſunt K
iniquitates, & cui° tecta ſunt peccata. Beata cui nõ im- *Non eſt re-*
putauit dominus peccatũ , ſed illud quod remiſſum & *miſsio ſine*
tectum eſt & non imputatur , donec fiat in æternã im- *baptiſmo.*
mortalitatem plena mutatio , habet vim quandam oc- *Caput*
cultam vnde ſeminetur amarus oleaſter,niſi & illic ea- *XXXIII.*
dem dei agricultura remittatur,tegatur,nõ imputetur.
Non erit autem omnino aliquid vel in carnali ſemine
vitioſum,cũ eadem regeneratione quæ nunc fit per ſa-
crum lauacrum, vſq; in finem cũcta mala hominis pur-
gante atq; ſanante eadem caro per quam facta eſt ani-
ma carnalis,fiat etiam ipſa ſpiritalis , nullam legi mẽtis
reſiſtẽtem concupiſcentiã carnis habiturã,nihil carna-
lis ſeminis emiſſura. Sic enim accipiendum eſt quod ait
idem Apoſtolus, Chriſtus dilexit Eccleſiam,& ſeipſum *Ephe.6.*
tradidit pro ea vt eam ſanctificaret , mũdans eam laua-
cro aquę in verbo, vt exhiberet ſibi ipſe glorioſam Ec-
cleſiã nõ habentem maculã aut rugã , aut aliquid eiuſ-
modi. Sic inquã accipiẽdum eſt, vt eodem lauacro re-
generationis & verbo ſanctificationis omnia prorſus
mala hominũ regeneratorum mũdentur atq; ſanẽtur,
nõ ſolum peccata, quæ omnia nunc remittuntur in ba- L
ptiſmo,ſed etiam quæ poſterius humana ignorãtia vel
infirmitate contrahuntur,non vt baptiſma quotiẽs pec
catur,totiens repetatur,ſed quia ipſo quod ſemel datur
fit,vt non ſolũ antea, verumetiam poſtea quorumlibet
peccatorũ venia fidelibus impetretur. Quid enim pro-
deſſet vel ante baptiſmum pœnitẽtia,niſi baptiſmus ſe-
queretur,vel poſtea,niſi pręcederet? In ipſa quoque do-
minica oratione,quæ quotidiana eſt noſtra mundatio,
quo fructu,quo effectu diceretur,Dimitte nobis debita *Matth.6.*
noſtra: niſi ab eis qui baptizati ſunt diceretur ? Itẽmque
eleemoſynarum largitate & beneficẽtia quãtalibet cui
tandem ad dimittẽda ſua peccata prodeſſet, ſi baptiza-
tus non eſſet? Poſt enim regni cœlorũ ipſa fœlicitas, vbi
non habebit eccleſia maculã aut rugã, aut aliquid eiuſ-
modi, vbi nihil reprehenſionis, nihil ſimulationis erit,
vbi non ſolũ reatus ſed nec cõcupiſcentia erit vlla pec-
cati, quorum erit, niſi baptizatorum? Ac per hoc non *Eccleſia nõ-*
ſolũ omnia peccata , ſed omnia prorſus hominũ mala *dũ caret om*
Chriſtiani lauacri ſanctitate tollũtur,quo mũdat eccle *ni macula.*
ſiam ſuã Chriſtus, vt exhibeat eã ſibi , nõ in iſto ſeculo, *Caput*
ſed in futuro, nõ habentem maculam aut rugam, aut a- *XXXIIII.*
liquid eiuſmodi. Nam qui modo eã talem eſſe dicũt, &
tamen in illa ſunt, quoniã & ipſi fatentur ſe habere pec M
cata, ſi verum dicant , profecto quoniã mundi nõ ſunt
à peccatis, habet in eis Eccleſia maculã. Si autẽ falſum
dicunt, quia corde duplici loquũtur, habet in eis Eccle-
ſia rugam. Si autem ſe dicunt habere iſta, non ipſam, er-
go ſe non eſſe membra eius , nec ſe ad corpus eius per-
tinere fateantur, vt etiam ſua confeſsione damnentur.

De hac autẽ concupiſcentia carnis quã curauimus à *Caput*
nuptialibus bonis tã prolixa diſputatione diſtinguere, *XXXV.*
propter nouos hæreticos qui cum hæc reprehenditur,
calumniantur, quaſi nuptiæ reprehendantur, vt ſcilicet
eam tanquã bonum naturale laudando, ſuum peſtiferũ
dogma confirment, quo aſſerũt prolem quæ per illam
naſcitur, nullum trahere originale peccatũ: De hac er-
go carnis cõcupiſcẽtia beatus Ambroſius Mediolanẽ-
ſis Epiſcopus, cuius ſacerdotali miniſterio lauacrum re-
generationis accepi, ſic breuiter eſt locutus, cum expo-
nens Eſaiam Prophetã, carnalem Chriſti natiuitatẽ in-
ſinuaret: Ideo, inquit, & quaſi homo per vniuerſa tẽta-
tus eſt, & in ſimilitudine hominum cũcta ſuſtinuit, ſed
quia de ſpiritu ſancto natus, abſtinuit à peccato: Omnis
enim

A enim homo mendax, & nemo ſine peccato niſi vnus deus. Seruatū eſt igitur vt ex viro & muliere, id eſt, per illam corporum cōmixtionem nemo videatur expers delicti eſſe. Qui autem expers eſt delicti, expers eſt etiā huiuſmodi cōceptionis. Nunquidnam & ſanctus Ambroſius nuptiarū bonitatem, ac non potius iſtorū hęreticorum quāuis tunc nondum apparentium vanitatem huius ſuę ſententiæ veritate damnauit? Quod ideo cōmemorandū putaui, quia Pelagius ſic laudat Ambroſium, vt dicat, Beatus Ambroſius epiſcop⁹, in cuius præcipue libris Romana elucet fides, qui ſcriptorū inter Latinos flos quidā ſpecioſus enituit, cuius fidem & puriſsimū in ſcripturis ſenſum ne inimicus quidē auſus eſt reprehēdere. Pœniteat ergo eum quòd ſenſit aduerſus Ambroſiū, ne pœniteat eū quòd ſic laudauit Ambroſiū. Habes librū & moleſtia lōgitudinis, & difficultate quæſtionis, quàm mihi fuit ad dictandum tam tibi ad legendū negotioſum, quibus particulis temporum te inuenire potuit aut potuerit ocioſum. Quem profecto quātum me dominus adiuuare dignatus eſt elaboratū, inter Eccleſiaſticas curas meas, nō tibi ingererē inter publicas tu-
B as, niſi ab homine dei qui te familiarius nouit, audiſſem quòd tam libenter legas, vt etiā nocturnas aliquas horas lectioni vigilanter impendas.

Huius libri finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, ad Valerium comitem de nuptiis & concupiſcentia Liber Secundus.

Caput I. INTER militiæ tuæ curas, & illuſtris perſonæ quam pro meritis geſtas, actúſque reipublicæ neceſſarios, fili dilectiſsime & honorande Valeri, tāto ſtudio te aduerſus hæreticos in eloquia diuina flagrare ſatis dici non poteſt quanta mentis iocunditate delecter. Itaque poſteaquam legi literas ſublimitatis tuę, quib⁹ de libro quē ad te ſcripſi, gratias agis, ſed admones vt per fratrē & coëpiſcopum meum Alipium audiam quid de quibuſdam locis eiuſdem li-
C bri hæretici diſputationis aſſonant, ad hoc ſcribēdum excitatus ſum. Et quia non tantum relatū memorati fratris mei id didici, verūetiam prolatas ab eo chartulas legi, quas poſt eius de Rauenna profectionem Romam mittere ipſe curaſti, vbi aduerſariorū potui vaniloquia reperire, ad ea reſpondere adiuuante domino quanta poſſum veritate & ſcripturarum diuinarum authoritate propoſui.

Articuli obiecti Auguſtino. Ca. II. Chartula cui nunc reſpondeo, hoc titulo prænotatur, Capitula de libro Auguſtini quē ſcripſit, cōtra quæ de libris pauca decerpſi. Hic video eum qui tuæ præſtantiæ iſta ſcripta direxit, de neſcio quibus ea libris, cauſa quantum exiſtimo celerioris reſponſionis, ne tuā differret inſtantiam, voluiſſe decerpere. Qui autē ſint iſti libri cum cogitarē, eos eſſe arbitratus ſum, quorum mentionem Iulianus facit in epiſtola quā Romam miſit, cuius exemplum ſimul ad me vſque peruenit. Ibi quippe ait, Dicunt etiam iſtas quæ modo aguntur nuptias à deo inſtitutas nō fuiſſe, quod in libro Auguſtini legitur. Contra quem ego modo quatuor libellis reſpōdi, credo ex his libellis iſta decerpta ſunt, vnde meli⁹ fortaſſe fuerat vt vniuerſo ipſi operi ei⁹ quod quatuor voluminibus explicauit, redarguendo & refellendo noſtra laboraret intētio, niſi & ego reſponſionē D differre noluiſſem, ſicut nec tu trāſmiſsionem ſcriptorum quibus reſpondendum eſt, diſtuliſti. Verba ergo de libro meo tibi à me miſſo tibiq; notiſsimo iſta poſuit quæ refutare conatus eſt, Dānatores nos eſſe nuptiarū, operiſque diuini, quo ex maribus & fœminis deus homines creat, inuidioſiſsime clamitat, quoniam dicimus eos qui de tali commixtione naſcuntur, trahere originale peccatum, eóſque qui de parentibus qualibuſcunq; naſcantur, nō negamus adhuc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto. In his verbis meis teſtimonium Apoſtoli quod interpoſui, prętermiſit, cuius ſe opprimi magna mole ſentiebat. Ego enim cum dixiſſem homines natos trahere originale peccatum, mox hoc intuli quod Apoſtolus ait, Per vnum hominem peccatum in- *Roma. 5.* trauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerūt: quo teſtimonio, vt dixim⁹, prætermiſſo cætera ille cōtexuit, quæ ſupra memorata ſunt. Nouit enim quemadmodū ſoleant hæc verba apoſtolica quę prætermiſit, accipere catholicorum corda fidelium: quæ verba tam recta & tanta luce fulgentia tenebroſis & tortuoſis interpreta- E tionibus noui hæretici obſcurare & deprauare moliuntur. Deinde alia verba mea ſubtexuit, vbi dixi, Nec aduertunt quòd ita nuptiarum bonum malo originali, qđ inde trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulteriorum & fornicationum malum bono naturali quod inde naſcitur, nō poteſt excuſari. Nam ſicut peccatum ſiue hinc ſiue inde trahatur, opus eſt diaboli, ſic homo ſiue hinc ſiue inde naſcatur opus eſt dei. Etiā hic ea prætermiſit, in quibus aures catholicas timuit. Nam vt ad hæc verba veniretur, ſupra dictū erat à nobis. Hoc ergo quia dicimus qđ antiquiſsima atque firmiſsima catholicę fidei regula continetur, iſti nouelli & peruerſi dogmatis aſſertores qui nihil peccati eſſe in paruulis dicunt, quod lauacro regenerationis abluatur, tanquam damnemus nuptias, & tanquam opus dei, hoc eſt hominem, qui ex illis naſcitur, opus diaboli eſſe dicamus, infideliter vel imperite calumniantur. His ergo noſtris prætermiſsis, ſequuntur illa noſtra quę poſuit, ſicut ſupra dictum eſt. In his itaque quæ prætermiſit hoc timuit, quia cunctæ Eccleſiæ catholicæ pectori conuenit, fidemq; ipſam antiquitus traditam atq; fundatam clara quodammodo voce compellat, & aduerſus eos vehementiſsime permouet quod dixim⁹, quia nihil peccati eſſe in paruulis F dicunt, quod lauacro regenerationis abluatur. Omnes enim ad Eccleſiam non propter aliud cū paruulis currunt, niſi vt in eis originale peccatum generatione primæ natiuitatis attractum, regeneratione ſecūdæ natiuitatis expietur. Deinde ad noſtra ſuperiora verba reuertitur, quæ neſcio cur repetat. Eos autem qui de tali commixtione naſcuntur, dicimus trahere originale peccatum, eosq; qui de parentibus quibuſcunque naſcuntur, non negamus adhuc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto. Hæc verba noſtra & paulo ante iam dixerat. Deinde ſubiūgit, quod de Chriſto diximus, qui de eadem ſexus vtriuſque commixtione naſci noluit. Sed etiam hic prętermiſit quod ego poſui, vt per eius gratiā de poteſtate tenebrarum eruti, in regnum illius, qui ex eadem ſexus vtriuſq; commixtione naſci noluit, transferantur. Vide obſecro te, quę noſtra verba vitauit tanquam inimicus omnino gratię dei, quę venit per Ieſum Chriſtum dominum noſtrū. Scit enim ab illa Apoſtoli ſententia, qua dixit de deo patre qui eruit nos de po- *Coloſſ. 1.* teſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij chari-

G tatis ſuę, imprubiſsime & impiiſsime paruulos ſeparari, ideo proculdubio verba iſta prætermittere quàm ponere maluit. Poſt hæc illud noſtrũ poſuit, vbi diximus, Hæc enim quæ ab impudentibus impudenter laudatur pudenda cõcupiſcentia, nulla eſſet, niſi homo ante peccaſſet, nuptiæ vero eſſent etiam ſi nemo peccaſſet: fieret quippe ſine iſto morbo ſeminatiu filiorum. Huc vſque verba mea ille poſuit. Timuit enim quod adiunxi, in corpore vitæ illius, ſine quo nunc fieri non poteſt in corpore mortis huius. Et hic vt meam ſententiam non finiret, ſed eam quodammodo detruncaret, illud Apoſtuli teſtimonium formidauit, vbi ait, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. Non enim erat corpus mortis huius in paradiſo ante peccatum, propter quod diximus, in corpore vitæ illius, quæ ibi erat, ſine iſto morbo ſeminationem fieri potuiſſe filiorum, ſine quo nunc in corpore mortis huius fieri non poteſt. Vt autem ad iſtam commemorationem humanæ miſeriæ & diuinæ gratiæ veniret Apoſtolus, ſupra dixerat, Video aliam legem in mẽbris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis: Poſt hæc autẽ verba exclamauit, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. In corpore igitur mortis huius, quale in paradiſo ante peccatũ non fuit, profecto non erat alia lex in membris noſtris repugnans legi mentis noſtræ, quia & quando nolumus, & quando non conſentimus, nec ei mẽbra noſtra, vt impleat quod appetit, exhibemus, habitat tamen in eis, & mentem reſiſtentem repugnantemq́; ſolicitat, vt ipſe conflictus etiam ſi non ſit damnabilis, quia non perficit iniquitatem, ſit tamen miſerabilis, quia non habet pacem. Satis igitur admonuerim, ſic iſtum verba mea velut refellenda ſibi proponere voluiſſe, vt alicubi mediis detractis, ſententias interrumperet: alicubi extremis non additis decurtaret, & cur hoc fecerit, ſufficienter oſtenderim.

Roma. 7.

H

Reſpondet prima calumnia. Cap. III.

Nunc ad ea quæ ſicut voluit, noſtra propoſuit, quæ ſua oppoſuerit videamus. Sequuntur enim iam verba eius, & ſicut iſte inſinuauit, qui tibi chartulam miſit, prius aliquid de præfatione conſcripſit proculdubio librorum illorum, de quibus pauca decerpſit. Id autem ita ſeſe habet.

I

Doctores, inquit, noſtri temporis frater beatiſsime, & nefariæ, quæ adhuc feruet, ſeditionis authores, ad hominum quorum ſanctis ſtudiis vruntur, contumelias & exitium decreuerunt per ruinam totius Eccleſiæ peruenire, non intelligentes quantum his contulerint honoris, quorum oſtenderunt gloriam, niſi cum catholica religione nõ potuiſſe conuelli. Nam ſi quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut deum eſſe naſcẽtium cõditorem dixerit, Celeſtianus & Pelagianus vocatur. Ne igitur vocentur hæretici, fiunt Manichæi, & dum falſam verentur infamiam, verum crimen incurrunt, inſtar ferarum, quæ circundantur pinnis, vt cogantur in retia: quibus quoniam deeſt ratio, in verum exitium vana formidine contruduntur.

Auguſtin⁹.

Non eſt ita vt loqueris, quicunque iſta dixiſti, non eſt ita, multum falleris vel fallere meditaris. nõ liberum negamus arbitriũ: ſed ſi vos filius liberauerit, ait veritas, tunc vere liberi eritis. Hunc vos inuidetis liberatorem, quibus captiuis vanam tribuitis libertatem. A quo enim quia deuictus eſt, ſicut dicit ſcriptura, huic ſeruus addictus eſt: nec quiſquam niſi per gratiam liberatoris iſto ſoluitur vinculo ſeruitutis, à quo eſt hominũ nullus immunis. Per vnum quippe hominẽ peccatum intrauit in mundum,

Ioan. 8.
2. Petri. 2.
Roma. 5.

K

& per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerũt. Sic eſt ergo deus naſcentium conditor, vt omnes ex vno eant in cõdemnationem, quorum non fuerit renaſcentium liberator. Ipſe quippe dictus eſt figulus, ex eadem maſſa faciens aliud vas in honorẽ ſecundum miſericordiam, aliud in contumeliam ſecundum iudicium, cui cantat Eccleſia miſericordiam & iudicium. Non itaq; ſicut te atque alios fallens loqueris, ſi quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut deum eſſe naſcentium conditorẽ dixerit, Celeſtianus & Pelagian⁹ vocatur. iſta quippe catholica fides dicit. Sed ſi quis ad colẽdum recte deum, ſine ipſius adiutorio dicit eſſe in hominibus liberũ arbitrium, & quiſquis ita dicit deum naſcentium cõditorem, vt paruulorum neget à poteſtate diaboli redẽptorẽ, ipſe Celeſtianus & Pelagianus vocatur. Liberum itaq; in hominibus eſſe arbitrium, & deum eſſe naſcentium conditorem vtrique dicimus, non hinc eſtis Celeſtiani & Pelagiani: liberum autem quenquam eſſe ad agendum bonum ſine adiutorio dei, & non erui paruulos à poteſtate tenebrarum, & ſic transferri in regnum dei, hoc vos dicitis, hinc eſtis Celeſtiani & Pelagiani.

Roma. 9.
Pſal. 100.

L

Quid obtẽdis ad fallendum communis dogmatis tegmen, vt operias proprium crimen, vnde vobis inditum eſt nomen, atq; vt nefario vocabulo terreas imperitos, dicis, Ne igitur vocentur hęretici, fiunt Manichæi? Audi ergo breuiter quid in iſta quęſtione verſetur. Catholici dicunt humanam naturam à creatore deo bono conditam bonam, ſed peccato vitiatam Chriſto medico indigere. Manichæi dicunt humanam naturam non à deo conditam bonam, peccatoq; vitiatam, ſed ab æternarum principe tenebrarum de commixtione duarum naturarum, quæ ſemper fuerunt, vna bona & vna mala, hominem creatum. Pelagiani & Celeſtiani dicunt naturam humanã à bono deo conditam bonam, ſed ita eſſe in naſcentibus paruulis ſanam, vt Chriſti non habeãt neceſſariam in illa ætate medicinam. Agnoſce igitur in tuo dogmate nomen tuum, & catholicis, à quibus confutaris, deſine obiicere & dogma & nomẽ alienũ. Nam veritas vtroſque redarguit, & Manichæos & vos. Manichæis enim dicit, Non legiſtis quia qui ab initio fecit hominem, maſculum & fœminam fecit eos? Et dixit, Propter hoc relinquet homo patrem & matrẽ, & adhęrebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: itaque iam nõ ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo deus coniunxit, homo non ſeparet.

Matth. 19.

M

Ita quippe oſtendit & hominũ conditorem & coniugum copulatorem deum aduerſus Manichæos, qui vtrũque horum negant. Vobis autem dicit, Venit filius hominis quęrere & ſaluũ facere quod perierat. Sed vos egregij Chriſtiani reſpõdete Chriſto, Si quod perierat quærere & ſaluare veniſti, ad paruulos non veniſti. Iſti nec perierant & ſalui nati ſunt: vade ad maiores, de verbis tuis tibi præſcribimus, Non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus. Ita fit, vt Manichæus qui homini commixtam dicit eſſe naturam malam, velit inde ſaltem ſaluari à Chriſto animam bonam. Tu vero in paruulis cum ſalui ſint corpore, nihil à Chriſto ſaluandum eſſe contendis. Ac per hoc Manichæus quidem naturam humanam deteſtabiliter vituperat, ſed tu crudeliter laudas. Quicũque enim tibi crediderint laudatori, infantes ſuos non offerũt ſaluatori. Tam ſcelerata ſentienti quid tibi prodeſt non metuere? Quin tibi fit vt ſalubriter metuas, & te hominem facis eſſe, non beſtiam, quæ circũdatur pinnis vt cogatur in retia? Opus erat vt

Lucæ 19.
Matth. 9.

A veritatem teneres, eiúſque ſtudio non timeres, nunc vero ita non times, vt ſi timeres, euaderes potius retia maligni, quàm incurreres. Mater catholica ideo te terret, quia & ſibi & aliis à te timet, & ſi per filios ſuos in aliqua poteſtate poſitos agit vt timeas, non id agit crudelitate, ſed charitate. Tu autem vir fortiſsimus timere homines ignauum putas. deum ergo time, & noli antiqua fidei catholicæ fundamenta conari tanta obſtinatione ſubuertere, quãquam iſte tuus animus animoſus vtinam ſaltem in hac cauſa homines timeret, vtinã inquam ſaltem paueret ignauia potius, quàm periret audacia.

Recẽſet omnia aduerſary, & reſpondet ſingulis. Caput IIII.

Videamus & cætera quæ connectit. Sed quid faciam? vtrum ſingula eius proponam, quibus reſpondeam, an eis prætermiſsis, quæ catholica fides cõtinet, ea ſola pertractem atque confutem, in quibus à tramite veritatis exorbitat, & hæreſim Pelagianam tãquam venenoſa virgulta, fructibus catholicis conatur inſerere? Hoc quidem certe breuius eſt, ſed proſpiciẽdum arbitror, ne quiſquam libro meo lecto, & non lectis omnibus quæ ab illo dicta ſunt, exiſtimet ea me proponere noluiſſe, ex quibus iſta eius pendent, & ex quibus quaſi conſequenter vera eſſe monſtrantur, quæ falſa redar- B guo. Non itaque pigeat vtraque huic opuſculo noſtro indita, & ea ſcilicet quæ ille dixit, & ea quæ ipſe reſpondeo, vniuerſa attendere & conſiderare lectorem. Quæ ſequuntur ergo ita prænotauit, qui tuę dilectioni chartulam miſit. Contra eos, inquit, qui nuptias damnãt, & fructus earum diabolo aſsignant.

Calumniatoris verba recitat & confutat.

Non igitur contra nos qui neque nuptias damnam*, quas etiam in ordine ſuo debita prædicatione laudamus, nec earum fructus diabolo aſsignamus: nuptiarum quippe fructus homines ſunt, qui ordinate inde generantur, non peccata cum quibus naſcuntur. Nec ideo ſunt homines ſub diabolo, quia homines ſunt, vbi ſunt fructus nuptiarũ: ſed quia peccatores ſunt, vbi eſt propago vitiorum. Diabolus enim culpæ author eſt, non naturæ. Attende cætera quibus ſe exiſtimat aduerſus nos hoc præmiſſo titulo conſonare.

Gene. 2. Deus, inquit, qui Adam ex limo fuerat fabricatus, Euam conſtruxit è coſta, & dixit, Hæc vocabitur vita, quoniam mater eſt omnium viuentium.

Non quidem ita ſcriptum eſt, ſed quid ad nos? Solet enim accidere vt memoria fallat in verbis, dum tamen ſententia teneatur in libris: nec enim Euæ nomen vt appellaretur vita, de* impoſuit, ſed marit*. Sic enim C legitur, Et vocauit Adam nomen vxoris ſuæ vita, quoniam ipſa eſt mater omnium viuentium. Sed hoc fortaſsis intellexerit, vt deus per Adam nomen illud Euæ impoſuiſſe credatur tanquam per Prophetam. Nam in hoc quòd appellata eſt vita materque viuentium, magnum eſt Eccleſiæ ſacramentum, vnde nunc diſſerere longum eſt, & ſuſcepto operi non neceſſarium. Nam & *Ephe. 5.* illud quod dixit Apoſtolus, Sacramentũ hoc magnum eſt, Ego autẽ dico in Chriſto & in Eccleſia: ipſe Adam *Math. 19.* dixit, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuę, & erũt duo in carne vna: quod tamen dominus Ieſus in Euangelio deum dixiſſe commemorat, quia deus vtique per hominem dixit, quod homo prophetando prædixit. Ergo quæ ſequuntur intuere. Prima, inquit, compellatione cui operi parata eſſet, oſtẽdit & dixit, *Gene. 1.* Creſcite & multiplicamini & replete terram. Quis enim noſtrum negat ad opus pariendi à domino deo creatore omnium bonorum bono præparatam fuiſſe mulierem? Adhuc vide quid adiungat, De* igitur, inquit, maris creator & fœminæ cõuenientia generationibus membra formauit, & gigni corpora de corporibus ordinauit, quorum tamẽ efficientiæ po- D tẽtia dei operationis interuenit, omne quod eſt ea adminiſtrans virtute qua condidit. Etiam hoc eſſe catholicum confitemur. Et quod deinde ſubiunxit, Si igitur, inquit, non niſi per ſexum fœtus, nõ niſi per corpus ſexus, non niſi per deum corpus, quis ambigat fœcunditatem deo iure reputari? Poſt hæc quæ veraciter & catholice dicta ſunt, imò in diuinis libris veraciter ſcripta, non autẽ ab iſto catholice dicta ſunt, quia non intẽtione catholici pectoris dicta ſunt, iam propter quod ea dixit, Pelagiana & Celeſtiana hæreſis incipit introduci. Nanque attende quod ſequitur.

Tu vero, inquit, qui dicis eos qui de parentibus qualibuſcunque naſcuntur, adhuc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto: oſtende ergo nũc quid ſuum diabolus cognoſcat in ſexibus, per quod fructum eorum, vt dicis, iure poſsideat. Diuerſitatem ſexuum? ſed hæc in corporibus eſt, quæ deus facit. commixtionem? ſed non minus benedictionis, quàm inſtitutionis priuilegio vendicatur. Vox enim dei eſt, Relinquet homo patrem & matrem *Gene. 2.* E & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Vox dei eſt, Creſcite & multiplicamini & replete terrã. An forte ipſam fœcunditatem? Sed ipſa eſt inſtituti cauſa coniugij.

Caput V.

Vides igitur quemadmodum nos interroget, quid ſuum diabolus cognoſcat in ſexibus, per quod ſub illo ſint, qui de parẽtibus qualibuſcunque naſcuntur, niſi renaſcãtur in Chriſto, vtrum diuerſitatem ſexuum dicamus ad diabolum pertinere, an commixtionem, an ipſam fœcunditatem? Reſpondemus itaque nihil horum, quia & diuerſitas ſexuum pertinet ad vaſa gignentium, & vtriuſque commixtio ad ſeminationem pertinet filiorum, & ipſa fœcunditas ad benedictionẽ pertinet nuptiarum. Hæc autem omnia ex deo, ſed iſte in his omnibus noluit nominare concupiſcentiam carnis, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt, cuius mundi princeps dictus eſt diabolus, qui eam in domino non inuenit, quia dominus homo non per ipſam ad homines venit: vnde dicit etiã ipſe, Ecce venit princeps huius mundi, & in me nihil inueniet: *Ioan. 14.* nihil vtique peccati, nec quod à naſcente trahitur, nec quod à viuẽte additur. Hanc iſte noluit nominare in his omnibus quæ commemorauit naturalibus bonis, de qua etiam nuptiæ confunduntur, quæ de his bonis omnibus gloriantur. Nam quare illud opus cõiugatorum ſubtrahitur & abſconditur etiam oculis filiorum, niſi quia non F poſſunt eſſe in laudãda commixtione, ſine pudenda libidine? De hac erubuerunt etiam qui primi pudenda texerunt, quæ prius pudenda non fuerunt, ſed tãquam dei opera prædicanda atq; glorianda. Tunc ergo texerunt quando erubuerunt: tunc autem erubuerũt quando poſt inobedientiam ſuã, inobedientia membra ſenſerũt. De hac erubuit etiam iſte laudator. Commemorauit enim ſexuum diuerſitatem, commemorauit commixtionem, commemorauit fœcunditatem: illam vero commemorare verecundatus eſt, nec mirum ſi pudet laudantes, quod videmus ipſos pudere generantes. Sed adiungit & dicit, Per quid igitur ſub diabolo ſunt, quos deus fecit? Sibiq; velut ex noſtra voce reſpondet, Per peccatum, inquit, non per naturam. Deinde noſtræ reſponſioni ſuam referens, Sed vt non poteſt, inquit, ſine ſexibus fœtus, ita nec ſine voluntate eſſe delictum.

Ita vero, ita eſt. Sicut enim per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & *Roma. 5.* ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Per vnius illius voluntatem malam omnes

G in eo peccauerunt, quando omnes illi vnus fuerunt, de quo propterea ſinguli peccatum originale traxerunt.

Dicis enim, inquit, ideo illos eſſe ſub diabolo, quia de ſexus vtriuſque commixtione naſcuntur? Dico planè propter delictum eos eſſe ſub diabolo. ideo autē expertes non eſſe delicti, quia de illa commixtione ſunt nati, quę ſine pudenda libidine non poteſt etiam quod honeſtum eſt operari. Dixit hoc etiam beatiſsimę memoriæ Ambroſius Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopus, cum Chriſti carnalem natiuitatem ideo diceret expertem eſſe delicti, quia conceptus eius vtriuſque ſexus commixtionis eſt expers: nullum autem hominum eſſe ſine delicto, qui de illa cōmixtione conceptus eſt. Nam

Ambroſius eius verba iſta ſunt, Ideo, inquit, & quaſi homo per vniuerſa tentatus eſt, & in ſimilitudine hominum cuncta ſuſtinuit, ſed quia de ſpiritu natus, abſtinuit à peccato.

Pſal.115. Omnis enim homo mendax, & nemo ſine peccato, niſi vnus deus. Seruatum eſt igitur, inquit, vt ex viro & muliere, id eſt, per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers eſſe delicti. Qui autem expers eſt delicti, expers eſt etiam huiuſmodi conceptionis. Nunquid etiam iſtum ô Pelagiani & Celeſtiani, audebitis

H dicere Manichæum, quod eum dicebat eſſe Iouinianus hæreticus, contra cuius impietatem vir iſte ſanctus etiam poſt partum permanentem virginitatem ſanctæ Mariæ defendebat? Si ergo illum Manichæum dicere non audetis, nos cum in eadem cauſa, eadem ſententia fidem catholicam defendamus, cur dicitis Manichæos? Aut ſi & illum fideliſsimum virum hoc ſecundum Manichæos ſapuiſſe iactatis, iactate, iactate, vt menſuram Iouiniani perfectius impleatis: nos cum illo homine dei, patienter veſtra maledicta & conuicia ſuſtinemus, & tamen hæreſiarches veſter Pelagius fidem & puriſsimū in ſcripturis ſenſum ſic laudat Ambroſij, vt dicat ne inimicum quidem eum auſum eſſe reprehendere. Quò ergo progreſsi fueritis attendite, & vos ab auſibus Iouiniani tandem aliquando cohibete, quamuis ille nimis laudando nuptias, ſanctæ illas virginitati adæquauit, & tamen nuptiarum fructib⁹ ab vtero etiam recentibus Chriſtum ſaluatorem, & de poteſtate diaboli redemptorem nō negauit neceſſarium, quod vos negatis. Et quia vobis pro eorum ſalute, qui nondū pro ſe loqui poſſunt, & pro fidei catholicæ fun-

I damentis reſiſtimus, Manichæos nos eſſe iactatis. Sed

Caput VI. iam ſequentia videamus. Rurſus quippe interrogans dicit, Quem igitur paruulorum cōfiteris authorem? Deum verum? Reſpondet, deum verum. Deinde ille ſubiungit, Sed malum ille non fecit. Ac rurſus interrogat, vtrum diabolum paruulorum cōfiteamur authorem. Rurſusq; reſpondet, ſed naturam hominis ipſe non condidit. Deinde quaſi concludit atque infert, Si mala commixtio, deformis & conditio corporum: & ideo corpora quoque malo à te deputantur authori. Cui reſpondeo, malo authori nō deputo corpora, ſed delicta, quorum cauſa factum eſt, vt cū in corporibus, hoc eſt, in dei operibus totum placeret, acciderit tamen maſculo & fœminæ quod puderet, vt nō eſſet cōmixtio qualis eſſe potuit in corpore vitæ illius, ſed qualem videmus erubeſcentes in corpore mortis huius. Deus vero, inquit, diuiſit in ſexu, quod in operatione coniungeret. Ab ipſo igitur eſt commixtio corporum, à quo eſt origo corporum. Iam ſupra reſpōdimus hoc ex deo eſſe, ſed non delictum, nō membrorum inobedientiam per carnis concupiſcentiam, quæ nō eſt à patre. Deinde dicit, Tot ergo rerum bonarum, id eſt corporum, ſexuum, coniunctionum malos fructus eſſe nō

K poſſe, nec homines ob hoc à deo fieri vt à diabolo, ſicut dicis, inquit, legitimo iure teneantur. Iam dictum eſt non eos ideo teneri, quia homines ſunt, quod naturæ nomen eſt, cuius author diabolus non eſt: ſed quia peccatores ſunt, quod culpę nomen eſt, cuius diabolus author eſt. Sed inter tot nomina bonarum rerum, id eſt, corporum, ſexuum, coniunctionum, libidinem vel concupiſcentiam carnis iſte non nominat. Tacet, quia pudet, & mira ſi dici poteſt pudoris impudentia, quod nominare pudet, laudare nō pudet. Deniq; vide quemadmodum magis eam circumloquēdo maluerit ſignificare, quàm dicere. *Vbi non eſt peccatū, ibi nō intercesſit concupiſcentia.*

Cap. VII. Poſtquam autem vir, inquit, naturali appetitu cognouit vxorem: ecce iterum dicere noluit, carnis concupiſcentia cognouit vxorem. ſed naturali, inquit, appetitu. vbi adhuc poſſum⁹ intelligere ipſam voluntatem iuſtam & honeſtam, qua voluit filios procreare, nō illam libidinem de qua iſte ſic erubeſcit, vt ambigue nobis loqui malit, quàm perſpicue quod ſentit exprimere. Quid eſt naturali appetitu? An nō & velle eſſe ſaluum, & velle ipſos ſuſcipere, nutrire, erudire filios, naturalis eſt appetitus, idemque rationis eſt,

L non libidinis? Sed quia huius nouimus intentionem, ideo non eum putamus his verbis niſi libidinem membrorum genitalium ſignificare voluiſſe: nónne ibi videntur hæc verba folia eſſe ficulnea, ſub quibus latet quid aliud, quàm id quod pudet? Ita quippe iſte ſibi circumlocutionis huius obſtacula, ſicut illi ſuccinctoria

Gene.3. conſuerunt, contexit & dicit, Poſtquam autem vir naturali appetitu cognouit vxorem, dicit ſcriptura diui-

Gene.4. na, Concepit Eua & peperit filium, & vocauit nomen eius Cain. Sed quid, inquit, dicit Adam, audiamus. Acquiſiui hominem per deum. Vnde cōſtat opus dei eſſe, quem per deum acquiſitum ſcriptura diuina teſtatur. Quis hinc dubitat? quis hoc neget, maxime catholicus Chriſtianus? Opus dei eſt homo: ſed carnis concupiſcentia, ſine qua, ſi peccatum non pręceſsiſſet, tranquillæ volūtati obedientibus ſicuti cætera membra genitalibus, ſeminaretur homo, non eſt à patre, ſed ex mundo eſt. Verum nunc obſecro te paulò attentius intuere, quod nomen nouum inuenerit quo rurſus operiret quod erubeſcit aperire. Genuerat enim eum, inquit, Adam potentia membrorum, non diuerſitate meritorum. Quid dixerit diuerſitatem meritorum, fateor

M non intelligo, ſed potentiam membrorum credo illud voluit dicere, quod pudet euidenter dicere. Maluit enim dicere membrorum potentiam, quàm carnis cōcupiſcentiam. Planè etiam ſi non cogitauit, ſignificauit aliquid quod ad rē pertinere videatur. Quid enim potentius membris hominis, quando non ſeruiunt volūtati hominis? Quæ tametſi frenentur temperantia vel continentia vſus eorum aliquantum, motus tamen eorum non eſt in hominis poteſtate. Genuit ergo Adam filios hac, vt iſte dicit, membrorum ſuorum potentia, de qua priuſquam illos gigneret, erubuit poſt peccatū. Si autem non peccaſſet, nō eos genuiſſet membrorum potentia, ſed membrorum obediētia. Ipſe quippe eſſet potens, vt eis ſubiectis voluntate imperaret, ſi potētiori & ipſe ſubiectus eadem voluntate ſeruiret.

Cap. VIII. Poſt aliquanta iterum dicit ſcriptura diuina, inquit, Cognouit

Gene.4. Adam Euam vxorem ſuam, & concepit & peperit filium, vocauitq; nomen eius Seth, dicens, Suſcitauit mihi dominus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain. Deinde addit & dicit, Ad documentum inſtituti coitus, ipſum ſemen diuinitas dicitur excitaſſe. Non intel-

lexit

A lexit homo iſte quod ſcriptum eſt.putauit enim ad hoc
eſſe dictum,Suſcitauit mihi dominus ſemen aliud pro
Abel,vt crederetur deus illi excitaſſe libidinem coëun-
di, cuius motu excitaretur ſemen, vt gremio fœminæ
poſsit infundi.Neſcit non eſſe ob aliud dictum,excita-
uit mihi ſemen:niſi, dedit mihi filium. Denique hoc
Adam non dixit poſt coitum ſuum quo ſemen emiſit,
ſed poſt coniugis partũ,quo filium deo donante ſuſce-
pit.Nam quę gratulatio eſt,niſi forte libidinoſorum &
1.Theſſ.4. ſuum vas in morbo concupiſcẽtiæ,quod vetat Apoſto-
lus,poſsidentium, ſi ſemen extra coëundi voluntatem
fundatur, nec ſequatur cõceptus aut partus vbi nuptia-
rum verus eſt fructus? Neque hoc ideo dixerim, quòd
alius putandus ſit præter ſummum & verum deum,vel
humani ſeminis vel ipſius hominis creator exiſtere,ſed
hoc tranquilla de homine obedientia membrorum ad
nutum voluntatis exiſſet,ſi peccatum non præceſsiſſet.
Neque nunc agitur de natura ſeminis humani, ſed de
vitio. Illa quippe habet authorem deum, ex iſto autem
trahitur originale peccatum. Nam ſi ſemen ipſum nul-
lum habet vitium,quid eſt quod ſcriptũ eſt in libro Sa-
Sap.12. pientiæ, Non ignorans quoniam nequam eſt oatio il-
B lorum,& naturalis malitia ipſorum,& quoniã non po-
terat mutari cogitatio illorum in perpetuum,ſemen e-
nim illorum erat maledictũ ab initio? Nempe de qui-
buſcunque dicat iſta, de hominibus dicit. Quomodo
eſt ergo cuiuſlibet hominis malitia naturalis & ſemen
maledictũ ab initio, niſi ad illud reſpiciatur, quòd per
Rom.5. vnum hominem peccatum intrauit in mundum, &
per peccatum mors,& ita in omnes homines pertranſijt,
in quo omnes peccauerunt?Cuius autem hominis ma-
la cogitatio non poteſt in perpetuum mutari, niſi quia
per ſeipſam non poteſt, ſed ſi gratia diuina ſubueniat,
qua non ſubueniente quid ſunt homines, niſi quod ait
2.Pet.2. Apoſtolus Petrus, velut muta animalia procreata na-
turaliter in captiuitatem & interitum? Vnde vno lo-
co Paulus Apoſtolus vtrunque commemorans,& iram
dei cum qua naſcimur, & gratiam qua liberamur, Et
Epheſ.2. nos omnes, inquit, aliquando conuerſati ſumus in de-
ſideriis carnis noſtræ, facientes voluntatem carnis &
affectionum, & eramus natura filij iræ ſicut & cæteri.
Deus autem qui diues eſt in miſericordia,propter mul-
tam dilectionem qua dilexit nos, cum eſſemus mortui
peccatis,conuiuificauit nos Chriſto,cuius gratia ſumus
C ſalui facti. Quid eſt ergo malitia naturalis hominis, &
ſemen maledictum ab initio, & procreati naturaliter
in captiuitatem & interitum, & natura filij iræ?

Cap.IX. Nunquid in Adam natura iſta ſic condita eſt? Abſit:
ſed quia in illo vitiata ſic per omnes iam naturaliter
cucurrit & currit,vt ab hac perditione non liberet,niſi
gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum.Quid
Gene.9. eſt ergo quod iſte adiungit,& dicit de Noë & filiis eius,
quòd ſimiliter benedicti ſint vt Adam & Eua, dicen-
te deo, Creſcite & multiplicamini & replete terram,&
dominamini eius: quibus dei verbis addit ſua dicens,
Voluptas ergo iſta,quam tu diabolicam vis videri,iam
in ſupradictis coniugibus habebatur,quę vt inſtitutio-
ne bona;ita etiam benedictione permanſit? Non enim
dubitatur de hac ad Noë & ad filios eius corporũ com-
mixtione dictum, cuius iam vſus inoleuerat, Creſcite
& multiplicamini & replete terram. Non opus eſt ea-
dem multis verbis repetere. De vitio hic agitur,quo eſt
deprauata natura bona,cuius vitij author eſt diabolus,
non de naturæ ipſius bonitate, cuius author eſt deus,
qui neque ab ipſa vitiata deprauatáque natura, ſuam
abſtulit bonitatem, vt auferret hominum fœcundita- D
tem, viuacitatem, ſanitatem, ipſamq; ſubſtantiam ani-
mi & corporis ſenſus atque rationem, alimenta, nutri-
menta, incrementa, qui etiam facit oriri ſolem ſuum *Mat.5.*
ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos,
& quicquid boni eſt naturę humanæ,à deo bono etiam
in illis hominibus eſt, qui non liberabuntur à malo.
Voluptatem tamen iſte & hic dixit, quia poteſt volu-
ptas & honeſta eſſe, non dixit carnis concupiſcentiam
vel libidinem quæ pudenda eſt, ſed in conſequentibus
aperuit verecundiam ſuam, nec diſsimulare potuit ab
eo quod violenter ipſa natura præſcripſit. Et illud,in-
quit, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem,
& adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Et
poſt hæc verba dei, ſua ipſe ſubiungens, vt exprime-
ret,inquit, fidem operum, Propheta prope periculum
pudoris acceſsit. O aperta prorſus & vi veritatis ex-
torta confeſsio. Propheta ergo vt exprimeret fidem
operum, prope periculum pudoris acceſsit, quia dixit,
Erunt duo in carne vna, vbi commixtionem maris &
fœminæ intelligi voluit. Dicatur cauſa, cur in expri-
mendis operibus dei,Propheta prope periculum pudo-
ris acceſſerit. Itáne vero humana opera pudenda eſſe E
non debent, ſed planè glorianda, & diuina pudenda
ſunt? Itáne vero in eloquendis & exprimendis operi-
bus dei, non honoratur Prophetæ vel amor vel labor,
ſed periclitatur pudor? Quid enim potuit deus face-
re,quod eius prædicatorem pudeat dicere? Et quod eſt
grauius, pudeat hominem alicuius operis quod non
homo, ſed deus fecit in homine, cum omnes opifices
quanto poſſunt labore & induſtria id agant, ne de ſuis
operibus erubeſcant? Sed profecto illud nos pudet,
quod puduit primos illos homines quando pudenda *Gene.3.*
texerunt. Iſta eſt pœna peccati,illa plaga veſtigiúmque
peccati,illa illecebra fomeſque peccati,illa lex in mem-
bris repugnans legi mentis, illa ex nobiſipſis aduerſus
noſipſos inobedientia iuſtiſsimo reciprocatu inobe-
dientibus reddita. huius nos pudet, & merito pudet.
Nam ſi hoc non eſſet, quid nobis eſſet ingratius, quid
irreligioſius ſi in membris noſtris, non de vitio vel de
pœna noſtra, ſed dei confunderemur operibus?

Dicit etiam iſte multa fruſtra de Abraham & Sara, *Cap.X.*
quomodo ex repromiſsione acceperint filium, & tan-
dem concupiſcentiam nominat, non tamen addit car-
nis,quia ipſa pudenda eſt. In cõcupiſcentiæ autem no- F
mine aliquando gloriandũ eſt,quia eſt & concupiſcen-
tia ſpiritus aduerſus carnem, eſt & concupiſcentia ſa- *Gala.5.*
pientiæ. Ait ergo, Certè hanc concupiſcentiam ſine
qua nulla fœcunditas eſt, malum naturaliter definiſti,
vnde ergo per donum cœleſte in ſenibus excitatur?
Aſtrue iã hoc ſi potes ad opus diaboli pertinere, quod
deum vides conferre pro munere. Ita hoc dicit, quaſi
concupiſcentia carnis antè defuerit illis, & hãc eis do-
nauerit deus,quæ proculdubio inerat in corpore mor-
tis huius, ſed fœcunditas defuit, cuius author eſt deus,
& ipſa donata eſt quando voluit deus. Abſit autem vt
dicamus quod nos putauit eſſe dicturos,Iſaac ſine con-
cubitus calore generatum. Sed ipſe iam dicat, qua- *Circumciſio*
re interiret anima eius de genere ſuo,ſi circumciſus die *loco bapti-*
non eſſet octaua,quid ipſe peccaſſet,& quid offendiſſet *ſmi. Ca.XI*
deũ,vt de aliena in ſe negligentia tam ſeuera ſententia
puniretur,ſi nullũ eſſet originale peccatum?De circun-
cidendis enim deus ſic mandauit infantibus, Maſcu- *Gene.17.*
lus qui nõ circuncidetur carne pręputij ſui octauo die,
diſperiet anima eius de genere ſuo, quia teſtamentum

G meũ diſsipauit. Dicat iſte ſi poteſt quomodo puer iſte
teſtamentum dei diſsipauit octo dierum, quantum ad
ipſum proprie attinet innocens infans, & tamen nul-
lo modo deus vel ſcriptora ſancta id mendaciter dice-
ret. Tuoc ergo diſsipauit teſtamentum dei, oõ hoc de
imperata cireũciſione, ſed illud de ligni prohibitione,
Roma.5. quando per vnũ hominem peccatom intrauit in mun-
dum, & per peccatum mors, & ita in omoes homines
pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, & hoc in illo ſi-
goificabatur expiari circunciſione octaui diei, hoc eſt,
ſacramento mediatoris in carne venturi, quia per ean-
dem fidẽ venturi in carne Chriſti, & morituri pro oo-
bis, & tertio die, qui poſt ſeptimum ſabbati fuerat futu-
rus octauus, reſurrecturi, etiam iuſti ſaluabãtur antiqui.
Rom.4. Traditus eſt enim propter delicta noſtra, & reſurrexit
propter iuſtificationem noſtram. Ex quo enim inſtitu-
ta eſt circuociſio in populo dei, quod erat tũc ſignacu-
lum ioſtitiæ fidei, ad ſignificationem purgationis vale-
bat & paruulis originalis veteriſq; peccati, ſicut & ba-
ptiſmus ex illo valere cœpit ad innouationem homi-
Cap.XII. nis, ex quo eſt inſtitutns. Non quòd ante circun-
ciſionem iuſtitia fidei nulla erat. Nam cum adhuc eſſet
H in præputio, ex fide iuſtificatus eſt ipſe Abraham pater
gentium, quæ fidem ipſius fuerant ſectaturæ. Sed ſupe-
rioribos temporibus omnimodo latuit ſacramentum
iuſtificationis ex fide, eadem tamen fides mediatoris
ſaluos iuſtos faciebat antiquos puſillos cum magnis,
non vetus teſtamentum qnod in ſeruitutem geoerat,
noo lex quæ non ſic eſt data, quæ poſſet viuificare, ſed
gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. Quia
ſicut credimus nos Chriſtum io carne veoiſſe, ſic illi
venturum. Sicut nos mortuum, ita illi moriturum. Si-
cut nos reſurrexiſſe, ita illi reſurrecturum. Et nos vero
& illi ad iudicium mortuorum viuorumq; venturum.
Non ergo iſte humanã male defendendo impedit à ſa-
lute naturam, quia omnes ſub peccato naſcimur, & per
vnũ ſolum, qui ſine peccato natus eſt, liberamur. Iſta,
inquit, corporum commixtio cum calore, cum volu-
ptate, cũ ſemioe à deo facta, & pro ſuo modo laudabi-
lis approbatur, quæ aliquando etiam amplum efficitur
muous piorum. Dixit cum calore, dixit cum voluptate,
dixit cum ſemine, nõ tamẽ dicere auſus eſt cum libidi-
ne. Quare, niſi quia nominare erubeſcit, quam laudare
nõ erubeſcit? Munus autem piorum propagatio eſt fœ-
I conda filiorum, non commotio pudenda membrorũ,
quã noo haberet in generaodis filiis natura ſana, nnoc
auteot habet eam natura vitiata. Ac per hoc & qui inde
naſcitur, indiget renaſci, vt ſit membrum Chriſti, & de
quo naſcitur ſi iam renatus eſt, indiget liberari ab ea
quæ in corpore mortis hoius eſt lege peccati. Quæ cum
ita ſint, quomodo adiungit & dicit, Confitearis ergo
neceſſe eſt, originale quod finxeras, interiſſe peccatũ?
Non ego finxi originale peccatum, quod catholica fi-
des credidit antiquitus, ſed tu, qui hoc oegas, ſine du-
bio es nouus hæreticus. Sub diabolo autem ſunt iudi-
cio dei omnes cum peccato generati, ſi non fuerint in
Cap.XIII. Chriſto regenerati. Sed qoia de Abraham loque-
batur & Sara, ſubiunxit atque ait, Quod ſi dixeris, vſus
in eis vigebat, & fœtus non erat: Reſpondebo, quẽ con-
ditor promiſit, conditor dedit, non cõcubitus, ſed dei
Gene.2. opus eſt qui naſcitur. Qui enim primum hominem fe-
cit ex puluere, omnes fabricatur ex ſemioe. Sicut ergo
tunc limus qui aſſumptus eſt, materia non author fuit
hominis, ita nunc vis illa voluptatis confectrix, com-
mixtrixq; ſeminum, non explet operationis vicem, ſed
de theſauris naturæ offert deo, vnde ille hominem di- K
gnetur operari. Hæc omnia quæ dixit, excepto qood
ait à voluptate ſemina confici atque miſceri, rectè di-
ceret, ſi in eis catholicum ſenſum defendere niteretnr.
Quia vero ſcimus quid ex his moliatur efficere, profe-
cto dicit etiam recta peruerſe. Illud itaque quo excepto
cætera vera eſſe oon abnuo, ideo non eſt verum, quia
voluptas illa concupiſceutiæ carnalis non cooficit ſe-
mina, ſed ea quæ iam ſunt in corporibus à vero deo
coodita, à quo ipſo conduntur & corpora, non fiunt á
voluptate, ſed excitantur & emittuntur cum voluptate.
Vtrum autem vtriuſque ſexus ſemina in muliebri vte-
ro cum voluptate miſceantur, viderint fœminæ quid
io ſecretis viſceribus ſentiant, nos non decet ioaniter
vſque ad iſta eſſe curioſos. Libido tamẽ illa erubeſcen-
da, vode pudenda ipſa appellata ſunt membra, ooo fuit
in corpore vitæ illius quæ in paradiſo fuit ante pecca-
tum, ſed cœpit eſſe in corpore mortis huius retribota
inobedientia inobedientiæ poſt peccatum. Sine qua li-
bidine poterat opus fieri coniugum in generatiooe fi-
liorum, ſicut multa opera fiunt obedientia cæterorum
ſine vllo ardore membrorum, quæ volũtatis nutu mo-
ueotur, non æſto libidinis concitantur. Atteode cæte- L
ra. Hoc etiam, inquit, Apoſtoli confirmat authoritas.
Cum enim beatus Paulus de reſurrectiooe mortuorũ
loqueretur, ait, Inſipiens tu, quod ſeminas noo viuifica- *1.Cor.15.*
tur. Et infra, Deus autem illi dat corpus prout volt, &
vnicuique ſemioum proprium corpus. Si ergo deus, in-
quit, humaoo ſemini, quod nemo oegat vel pruden-
tum vel piorum, proprium ſicut omnibus rebus cor-
pus attribuit, vnde quenquam reom oatum probabis?
Tandem oro reſpicias, quibus laqueis peccati natura-
lis ſuffocetor aſſertio. Verum age, inquit, tecum, pre-
cor, mitius: Mihi crede etiam te deus fecit, ſed quod
fatendum eſt, grauius error iofecit. Quid enim po-
teſt profanius dici, quàm quòd deus hominem aut
noo fecerit, aut vt dicis, diabolo fecerit, aut certè dia-
bolus dei ſit imaginem, hoc eſt homioem fabricatus,
quod non minus ſtultum* dignoſcitur eſſe, quànt im-
pium? Ergo tam inops, inquit, tam inuerecundus deus
eſt, vt oon habuerit quod in præmium ſanctis homi-
nibus daret, niſi quod deceptis diabolus infudit in *vi- ** al. initio.*
tio? Vis autem ſcire quod etiam io his qui ſancti non
ſunt, hanc geoerationum potẽtiam deus tribuiſſe pro- M
betur? Eo igitur tempore cum Abraham metu percul- *Gene.20.*
ſus gẽtis Barbaræ, Saram quæ vxor erat, ſororem ſuam
dixit, refertur Abimelech rex illius prouinciæ abduxiſ-
ſe eam in noctis vſum. Sed deus cui cura erat honor
ſanctæ mulieris, in ſomnis Abimelech veniens regiam
frænauit audaciam, comminatus ioteritum, ſi pergeret
violare coniugium. Tunc Abimelech ait, Nuoquid do-
mine gẽtem ignorantem & iuſtam perdes? Nónne ipſi
dixerunt ſe germanitate cõiunctos? Surrexit ergo ma-
ne Abimelech, & accepit mille didrachmas argenti, &
oues, & vitulos, & pneros, & ancillas, & dedit Abrahæ,
atque à ſe mulierem remiſit intactã. Orauit verò deum
Abraham pro Abimelech, & ſanauit deus Abimelech,
& vxorem eius & ancillas eius. Cur autem hæc tanta
prolixitate narrauerit, accipe breuiter in his quæ ſeco-
tus adiunxit, Deus, inquit, orante Abraham curauit po-
tentia diſpenſatioois ſecreta, quæ amota eſt verendis
vilium fœminarum, quia clauſerat deus à foris omnem
vuluam in domo Abimelech. Vide ergo, inquir, vrrum
naturaliter malum dici debet, quod interdum aufert
exaſperatus deus, redditque placatus? Ipſe, inquit, facit

A & piorum filios & impiorum, quoniam quòd ſiunt parentes, ad naturam pertinet, quæ deo gaudet authore: quòd antem impij ſunt, ad ſtudiorum prauitatem, quæ vnicuique de libera voluntate contingit. *Auguſt.* His omnibus quæ tam multa dixit, reſpondemus, nihil diuinis teſtimoniis, quæ interpoſuit, eſſe dictum de pudẽda libidine, quam dicimus non fuiſſe in corpore beatorum quando nudi erant & non confundebantur. *Cap.xiiij.* Nam primum illud Apoſtoli de ſeminibus dictum eſt frumentorum, quæ prius moriuntur, vt viuificẽtur. Quam ſententiam ſcilicet Apoſtolicam, quo conſilio neſcio, noluit iſte complere: nam eam hucuſque commemorauit, Inſipiens tu, quod ſeminas non viuificatur. *1.Cor.15.* Apoſtolus autem addidit, niſi prius moriatur. Sed iſte, quantum exiſtimo, quod de frumentis dictum eſt, de humano ſemine accipi voluit ab eis qui hæc legunt, & ſcripturas ſanctas vel neſciunt, vel non recordantur. Denique non ſolum iſtam ſententiam decurtauit, vt non adderet, niſi prius moriatur, verumetiam ſequentia prætermiſit, vbi aperuit Apoſtolus de quibus ſeminibus loqueretur. Ait enim Apoſtolus, Et quod ſeminas, non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum B granum farris tritici, aut alicuius cæterorum. His prætermiſsis iſte contexuit, quod deinde dicit Apoſtolus, Deus autem illi dat corpus prout vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus: tanquam de concumbente homine dixerit Apoſtolus, Inſipiens tu, quod ſeminas nõ viuificatur: vt intelligeremus non ab homine concubitu filios ſeminaote, ſed à deo viuificari ſemen humanum. Sic enim fuerat prælocutus, quia voluptas illa non explet operationis vicem, ſed de theſauris naturæ offert deo, vnde ille hominem dignetur operari. Et ſubiunxit teſtimonium, quaſi hoc dixerit Apoſtolus, Inſipiens tu, quod ſeminas non viuificatnr, hoc eſt, à te non viuificatur, ſed deus hominem de tuo ſemine operatur. tanquam ab Apoſtolo media illa quæ prætermiſit iſte, non dicta ſint, atque ita ſe habeat eius ſententia, velut de humano ſemine loqueretur, Inſipiens tu, qnod ſeminas non viuificatur, deus autrm illi dat corpus prout vult, & vnicuique ſeminũ proprium corpus. Denique poſt hæc Apoſtoli verba, ſic infert ſua, Si ergo deus, inquit, humano ſemini, quod nemo negat vel prudrntium vel piorum, proprium ſicut omnibus rebus, corpus attribuit. quaſi Apoſtolus de humano ſe- C mine in illo teſtimonio ſit locutus. De qua fraude quid adinnaretur eius intẽtio, cum aliquanto attentius cogitarem, nihil potui reperire, niſi quia teſtem voluit adhibere Apoſtolum, quo probaret deum, quod & nos dicimus, de humanis ſeminibus hominem operari. Et cum ei teſtimonium nullum occurreret, iſto abuſus eſt fraudulenter, timens vtique ne forte ſi appareret Apoſtolum non de humanis ſeminibus, ſed de frumentis illa dixiſſe, hinc admoneremur vnde refutaretur non religioſæ voluntatis, ſed libidinoſæ voluptatis pudens nominator & impudẽs prædicator. De ipſis quippe ſeminibus, quæ in agris agricolæ ſeminãt, poteſt iſte redargui. Cur enim non credamus deum potuiſſe in paradiſo concedere homini beato de ſuo ſemine, quod cõceſſum videmus agricolis de tritici ſemine, vt eo modo ſereretur illud ſine vlla pudenda libidine, ad volũtatis nutnm membris obſequentibus genitalibus, ſicut hoc ſeritur ſine vlla pudenda libidine ad voluntatis nutum agricolarum obſequentibus manibus, honeſtiore in parentibus gignendorum deſiderio filiorum, quàm eſt in arantibus implẽdorum horreorum: ac deinde creator omnipotẽs incommutabili † vbique præ- D ſentia & creatrice potẽtia de ſeminibus hominũ prout vellet, quod & nunc facit, operaretur in fœmina, ſicut de ſeminibus frumẽtorum prout vult operatur in terra, beatis matribus ſine libidinoſa voluptate concipiẽtibus, ſine ærumnoſo gemitu parientibus: quandoquidem in illa fœlicitate & in corpore nõdum mortis huius, ſed vitæ illius non eſſet fœmininis in excipiendis ſeminibus quod puderet, ſicut non eſſet in edendis fœtibus quod doleret? Quiſquis autem nõ credit, vel credi non vult, hominibus ante omne peccatum in illa paradiſi fœlicitate verſantibus hoc potuiſſe dei voluntate & benignitate concedi, non optãdæ fœcunditatis laudator, ſed pudendæ voluptatis amator eſt.

† incommutabili.

Item aliud ex libro diuino teſtimonium, quod poſuit de Abimelech, Et dro volente clauſa omni vulua in domo eius, ne mulieres eius parerent, atque aperta rurſus vt parerent, quid ad rem pertinet? quid habet de illa pudenda libidine, de qua nunc quæſtio eſt? Nunquid ipſam deus detraxit illis fœminis, reddiditq; cum voluit? Sed pœna fuit vt parere nõ poſſent, beneficiũ vero vt parere poſſent more huius corruptibilis carnis. Nõ enim tale be- E neficium deus cõferret corpori mortis huius, quale nõ haberet, niſi corpus vitæ illius in paradiſo ante peccatum, vt & conceptus proueniret ſine libidine pruriente, & partus ſine dolore cruciante. Cur autem non intelligamus, quandoquidem dicit ſcriptura, à foris omnem vuluam fuiſſe concluſam, aliquo dolore factũ eſſe, vt non poſſent fœminæ concubitum perpeti, qui dolor deo ſuccẽſente fuiſſet inflictus, miſerãte detractus? Nam ſi ad impedimentum ferendæ prolis eſſet libido detrahenda, viris eſſet detrahenda, nõ fœminis. Fœmina enim poſſet voluntate concumbere, etiam deſiſtẽte libidine, qua ſtimularetur, ſi viro non deeſſet qua excitaretur. Niſi forte quia ſcriptũ eſt & ipſum Abimelech fuiſſe ſanatum, virilem dicturus eſt ei libidinem redditam. Quam profecto ſi amiſerat, quid opus fuit eum diuinitus admoneri, vt Abrahæ nõ miſceretur vxori? Sed ſanatum dicit, quia domus eius ab illa peſte ſanata eſt.

Vuluã concludere quid. Cap.xv.

Iam nunc illa tria videamus, quorum trium quodlibet dixerimus, nihil ait dici poſſe profanius, quòd hominem deus aut nõ fecerit, aut diabolo fecerit, aut certẽ diabolus dei ſit imaginem, hoc eſt hominem fabricatus. Horum trium primum & nouiſsimum, non dici à nobis etiam ipſe, ſi non ſit excors, aut nimium peruicax, F confitetur. De illo quęſtio eſt quod ſecundo medióque loco poſuit, vbi ſic fallitur, vt à nobis hoc exiſtimet dici, quòd diabolo deus hominem fecerit, tanquam in hominibus quos deus ex hominibus parẽtibus creat, hoc intendat, hoc curet, hoc ſui operia ratione prouideat, vt habeat diabolus ſeruos, quos ipſe ſibi facere non poteſt. Abſit vt hoc qualiſcunque vel puerilis pietas ſuſpicetur. Bonitate ſua deus facit homines & primos ſine peccato, & cæteros ſub peccato, in vſus profundarum cogitationum ſuarum. Sicut enim de ipſius diaboli malitia nouit ille quid agat, & quod agit iuſtũ eſt & bonum, quamuis ſit de quo agit iniuſtus & malus, nec eum propterea creare noluit, quia malum futurũ eſſe præſciuit, ita de vniuerſo genere humano quamuis nullus hominum ſine peccati ſorde naſcatur, bonum ille, qui ſumme bonus eſt operatur, alios faciens tanquam vaſa miſericordiæ, quos gratia diſcernat ab eis qui vaſa ſunt iræ: alios tanquam vaſa iræ, vt notas faciat diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ. Eat iſte nunc, & aduerſus Apoſtolũ cuius iſta ſentẽtia eſt argu-

Deũ gignit malos, ſed in bonum ſuum. Cap.xvi.

Rom 9.

G menteiur, imò aduerſus ipſum figulum, cui reſponde-
re prohibet Apoſtolus dicens, O homo iu quis es qui
reſpondeas deo? Nunquid dicit figmẽtum ei, qui ſe fin-
xit, quace ſic me feciſti? An nun habet puteſtatem figu-
lus luti ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem,
alind in contumeliam? Nunquid eego iſte negat vaſa
iræ eſſe ſub diabolo? Aut quia ſub diabolo ſunt, alius ea
quàm ille facit, qui vaſa miſericordiæ facit? Aut aliun-
de & non ex eadem maſſa facit? Hic itaque dicat, Ergo
deus vaſa diabolo facit, quaſi neſciat deus ſic eis vti ad
opera ſua iuſta & bona, ſicut ipſo vtitur diabulo.

Ca.XVII. An vero filios perditionis hædos ſiniſtræ partis
diabolo paſcit, & diabolo nutrit & veſtit, qui facit ſo-
Mat.5. lem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iu-
ſtos & iniuſtos? Sic itaque creat malos quomodo pa-
ſcit & nutrit malos, quia quod eis creando tribuit, ad
naturæ pertinet bonitatem: & quod eis paſcẽdo & nu-
triendo dat incrementum, non vtique malitiæ eorum,
ſed eidem bonæ naturæ, quã creauit bonus, bonum tri-
buit adiumentum. Inquantum enim homines ſunt, bo-
num eſt naturæ, cuius autbor eſt deus: inquãtum autem
cum peccato naſcuntur perituri, ſi non renaſcantur, ad
H ſemen pertinent maledictum ab initio illius antiquæ
inobedientiæ vitio. Quo tamen bene vtitur factor etiã
Rom.9. vaſorum iræ, vt notas faciat diuitias gloriæ ſuæ in va-
ſa miſericordiæ, ne meritis ſuis tribuat, ſi ad eandem
maſſam quiſque pertinens gratia liberetur, ſed qui glo-
1.Cor.1. riatur, in domino glorietur. Ab hac fide Apoſtolica at-
que catholica veraciſsima atque fundatiſsima, cum Pe-
lagianis iſte diſcedens, non vult naſcentes eſſe ſub dia-
bolo, ne paruuli portentur ad Chriſtum, vt eruantur à
Coloſ.1. poteſtate tenebrarum, & in regnum ipſius transferãtur.

Ca.XVIII. Ac ſic accuſat Eccleſiam toto orbe diffuſam, in
qua vbique omnes baptizandi infantuli non ob aliud
Ioan.12. exufflantur, niſi vt ab eis princeps mundi mittatur fo-
ras, à quo neceſſe eſt vaſa iræ poſsideantur, cum ex A-
dam naſcuntur, ſi in Chriſto non renaſcãtur, & in eius
regnum per gratiam facta vaſa miſericordiæ transfe-
rantur. Cõtra iſtam fundatiſsimam veniens veritatem,
ne vniuerſam Chriſti Eccleſiam oppugnare videatur,
quaſi me vnum alloquitur, & velut corripiẽs atque ad-
monens dicit, Etiam te deus fecit, ſed quod eſt faten-
dum, grauius error infecit. Sanè quod deus me fecerit
agnoſco & gratias ago, qui tamen cum iræ vaſis periſ-
I ſem, ſi tantum ex Adam me feciſſet, & in Chriſto non
refeciſſet. Quod cum poſſeſſus Pelagiana impietate nõ
credit, ſi in tanto malo in finem vſque perdurat, non
ipſi ſed catholici videant qualis & quantus eum error
Argumẽta non infecerit, ſed plane interfecerit. Attende ſe-
aduerſarij. quentia. Quod autem, inquit, filij ex coniugio ſuſcepti
Ca.XIX. naturaliter boni ſint, Apoſtolo dicente diſcamus, qui
Rom.1. ait de improbis, Relicto naturali vſu fœminæ exarſe-
runt in deſideria ſua in inuicem, maſculi in maſculos
turpitudinẽ operantes. Oſtendit ergo, inquit, vſum fœ-
minæ & naturalem eſſe, & pro ſuo modo laudabilem:
flagitium autem ex voluntate propria exerceri contra
inſtitutionis pudorem. Merito itaque, inquit, & in be-
ne vtentibus genus concupiſcentiæ modúſque lauda-
tur, & in turpibus exceſſus eius punitur. Denique eo-
dem tẽpore deus Abrahæ & Saræ marcentia æuo mem-
Gene.19. bra vegetauit, quo in Sodomis ipſe igneo imbre puni-
uit. Si igitur putas, inquit, accuſandum membrorũ vi-
gorem, quoniam per ipſum Sodomitæ flagitiis obliga-
ti ſunt, accuſabis etiam creaturam panis & vini, quo-
niam hinc quoque eos peccaſſe ſcriptura diuina ſigni-
ficauit. Dicit enim dominus per Ezechielem Prophe- K
tam, Veruntamen hæ iniquitates Sodomæ ſororis tuæ, *Ezech.16.*
Superbia in ſaturitate panum, & abundantia vini flue-
bant, ipſa & filij eius: & manum pauperis & egenis nõ
adiuuabant. Elige iam, inquit, vtrum mauis, aut repu-
ta diuino operi commixtionem corporum, aut creatu-
ram panis & vini ſimiliter malum eſſe defini. Quod ſi
feceris, apertè Manichæus eſſe conuinceris. Concupi-
ſcentiæ autem naturalis qui modum tenet, bene vtitur
bono: qui modum non tenet, bono male vtitur. Quid
dicis ergo, inquit, Ita nuptiarum bonum malo origina-
li, quod inde trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulte-
riorum malum bono naturali, quod inde naſcitur, non
poteſt excuſari? His ſermonibus, inquit, quod negaue-
ras conceſsiſti, quod conceſſeras ſuſtuliſti, & nihil ma-
gis laboras, quàm vt parum intelligaris. Oſtende ſine
cõmixtione nuptias corporales, aut vnum aliquid huic
operi nomen imponito, & vel bonum vel malum con-
iugium nuncupato. Spopondiſti vtique bona te defini-
re coniugia. Si coniugium bonum, ſi homo fructus cõ-
iugij bonus, ſi hic fructus opus dei malus eſſe non po-
teſt, qui per bonum ex bono naſcitur, vbi igitur origi-
nale malum, quod tot præiudiciis interemptum eſt? L

Ad hæc reſpondeo, non ſolum filios ex coniugio, *Reſponſio.*
verumetiã ex adulterio bonum aliquod eſſe, ſecũdum *Cap.XX.*
opus dei quo creati ſunt. Secundũ autem originale pec
catum, in damnationem naſci ex Adam primo, nõ ſo-
lum ſi de adulterio, verumetiam ſi de coniugio gene-
rentur, niſi in Adam ſecundo qui eſt Chriſtus regene-
rentur. Quod autẽ ait Apoſtolus de improbis, Relicto *Rom.1.*
naturali vſu fœminæ exarſerunt in deſideria ſua, in in-
uicem maſculi in maſculos turpitudinẽ operantes: nõ
dixit vſum coniugalem, ſed naturalem, eum volens in-
telligi, qui fit membris ad hoc creatis, vt per ea poſsit
ad generãdum ſexus vterque miſceri. Ac per hoc cum
eiſdem membris etiam meretrici quiſque miſcetur, na-
turalis eſt vſus, nec tamen laudabilis ſed culpabilis. Ab
ea vero parte corporis, quæ non ad generãdum eſt in-
ſtituta, ſi & coniuge quiſque vtatur, contra naturam eſt
& flagitioſum. Denique prius idem Apoſtolus de fœ-
minis dixit, nam fœminæ eorum immutauerunt natu-
ralem vſum, in eum qui eſt contra naturam. Deinde
maſculis in maſculos turpitudinem operantibus reli-
cto vſu fœmineo naturali, nõ ergo iſto nomine, id eſt,
vſu naturali, coniugalis eſt laudata commixtio, ſed im- M
mundiora & ſceleratiora flagitia denotata ſunt, quàm
ſi & illicite fœminis, ſed tamen naturaliter vterentur.

Panem vero & vinum ſic non reprehendimus *Cap. XXI.*
propter luxurioſos & ebrioſos, quomodo nec aurum
propter cupidos & auaros. Quocirca commixtionem
quoq; honeſtã coniugum non reprehendimus propter
pudendam corporum libidinem. Illa enim poſſet eſſe
nulla præcedẽte perpetratione peccati, de qua nõ eru-
beſcerent coniugati: hæc autem exorta eſt poſt pecca- *Gene.3.*
tum, quam coacti ſunt velare confuſi. Vnde remanſit
poſteriotibus coniugatis, quanuis hoc malo bene & li-
cite vtẽtibus, in eiuſmodi opere humanum vitare con-
ſpectum, atque ita cõfiteri quod pudẽdum eſt, cum de-
beat neminem pudere quod bonum eſt. Sic inſinuãtur
hæc duo, & bonum laudandæ coniunctionis, vnde filij
generẽtur: & malũ pudendæ libidinis, vnde qui gene-
rantur, regenerãdi ſunt, ne damnentur. Proinde pudẽ-
da libidine qui licite concumbit, malo bene vtitur: qui
autẽ illicite, malo male vtitur. Rectiꝰ enim accepit no-
men mali quàm boni, quod erubeſcũt & mali & boni.

Meliúſque

Rom.7. Meliúſque credimus ei qui dicit, Scio quia non habitat
A in me, hoc eſt in carne mea, bonum: quàm huic qui dicit hoc bonum: vnde ſi confunditur, cõfitetur malum, ſi autem non confunditur, addit impudentiã peius malum. Recte igitur diximus, Ita nuptiarum bonum malo originali quod inde trahitur non poteſt accuſari, ſicut adulteriorum malum bono naturali, quod inde naſcitur, non poteſt excuſari: quoniam natura humana quæ naſcitur vel de coniugio, vel de adulterio, dei opus eſt. Quæ ſi malum eſſet, non eſſet generãda: ſi malum non haberet, non eſſet regenerãda. Atque vt ad vnum verbum vtrunque concludam, natura humana ſi malum eſſet, ſaluanda non eſſet: ſi ei mali nihil ineſſet, ſaluanda non eſſet. Qui ergo dicit eam bonum non eſſe, bonum negat conditæ creatorem. Qui vero negat ei malum ineſſe, miſericordem vitiatæ inuidet ſaluatorem. Quapropter in hominibus naſcentibus neq; excuſanda ſunt adulteria per bonum, quod inde à cõditore bono creatum eſt: nec accuſanda coniugia per malum, quod ibi à
Ca.XXII. miſericorde ſaluatore ſanandum eſt. Oſtende, inquit, ſine commixtione nuptias corporales. Non oſtendo ego nuptias corporales ſine commixtione, ſed nec
B ipſe oſtendit eandem commixtionem ſine confuſione. In paradiſo autem ſi peccatum non præceſsiſſet, non eſſet quidem ſine vtriuſque ſexus commixtione generatio, ſed eſſet ſine confuſione commixtio. Eſſet quippe in coëundo tranquilla mẽbrorum obedientia, non pudenda carnis concupiſcentia. Proinde coniugium bonũ eſt, vnde ordinate ſeminatus naſcitur homo: & fructus cõiugij bonus eſt, quod eſt ipſe qui ita naſcitur homo: ſed peccatum malum eſt, cum quo naſcitur omnis
Rom.5. homo. Deus quippe fecit, & facit hominem, ſed per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in
Ca.XXIII. quo omnes peccauerunt. Nouo, inquit, genere diſſerendi & catholicum te profiteris, & Manichæo patrocinaris, dicẽdo nuptias & magnum bonum & ma-
Auguſt. gnum malum. Prorſus quid loquatur ignorat, ſiue ignorare ſe ſimulat. Aut enim non intelligit, aut non vult intelligere quid dicamus. Sed ſi nõ intelligit, præoccupatione impeditur erroris. Aut ſi nõ vult quid dicamus intelligere, peruicaciæ vitium eſt, quo ſuum defendit errorẽ. Et Iouinianus qui paucos ante annos nouellam conatus eſt hæreſim cõdere, Manichæis patro-
C cinari dicebat catholicos, quòd aduerſus eum ſanctam virginitatem nuptiis præferebant. Sed reſponſurus eſt iſte, non ſe quod Iouinianus de indifferẽtia nuptiarum virginúmq; ſentire. Nec ego id dico quòd illi hoc ſentiant, veruntamen per Iouinianum catholicis Manichæos obiicientem non eſſe hoc nouum, noui hæretici recognoſcãt. Nos itaque nuptias bonum dicimus eſſe, non malum. Sed ſicuti Arriani Sabellianos nos eſſe criminantur, quãuis non dicamus vnum eundemque eſſe patrem & filium & ſpiritum ſanctum, quod Sabelliani dicunt, ſed dicamus vnam eandémq; eſſe naturam patris & filij & ſpiritus ſancti, quod catholici dicunt, ita Pelagiani nobis Manichæos obiiciunt, quamuis nõ dicamus malum eſſe nuptias, quod dicunt Manichæi, ſed dicamus malum primis hominibus, id eſt primis coniugibus accidiſſe, & inde in omnes homines pertrãſiſſe, quod dicunt catholici. Sed ſicut Arriani dum Sabellianos fugiunt, in peius aliquid inciderũt, quia trinitatis auſi ſunt nõ perſonas diſcernere, ſed naturas, ita Pelagiani dum Manichæorũ peſtem in peruerſum vitare conantur, de nuptiarum fructu ipſis Manichæis con-

vincũtur pernicioſiora ſentire, credẽdo paruulos Chri- D
ſto medico non egere. Definis, inquit, hominem Ca.XXIIII
ſi de fornicatione naſcatur, reum non eſſe: ſi de coniu- Iulianus.
gio, innocentem non eſſe. Huc enim peruenit quod dixiſti, bonum naturale de adulteriis poſſe ſubſiſtere, ma-
lum originale etiam de coniugio trahi. Fruſtra om- Auguſt.
nino conatur apud intelligentem lectorem quæ ſunt recta peruertere. Abſit enim vt dicamus hominem ſi de fornicatione naſcatur, reum non eſſe: Sed dicimus hominem, ſiue de cõiugio, ſiue de fornicatione naſcatur, bonum aliquod eſſe, propter authorem naturæ deum: malum aliquod trahere, propter originale peccatum. Quod ergo dicimus bonum naturale etiam de adulteriis poſſe ſubſiſtere, malum autẽ originale etiam de cõiugio trahi, non huc peruenit quod ille conatur adducere, non naſci reum de adulteriis, nec innocentem de nuptiis, ſed ex vtroque reum generatione factum, propter originale delictum, & vtrũque regeneratione ab-
ſoluendum, propter naturæ bonum. Vnum ex his, Cap.XXV.
inquit, verum eſt, alterum falſum. Huic eadem breuitate reſpondeo. Imò vtrũque verum eſt, neutrum falſum.
Verum eſt, inquit, quòd adulteriorum culpam homo E
qui inde naſcitur, non poteſt excuſare, quia quod adulteri fecerunt, ad vitium pertinet volũtatis: quòd autem genuerunt, ad laudem ſpectat fœcunditatis: quia ſi quis furtiuum triticum ſerat, non naſcitur meſsis obnoxia: Vitupero itaque, inquit, furem, ſed laudo ſegetem. Innocentem pronuncio, qui naſcitur ex generoſitate ſe-
minum, dicente Apoſtolo, Deus illi dat corpus prout 1.Cor.15.
vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus. cõdemno vero flagitioſum, qui ea propoſiti peruerſitate pec-
cauit. Ad hæc adiungit & dicit, Prorſus autem ſi Ca.XXVI.
malũ de nuptiis trahitur, accuſari poſſunt, excuſari nõ poſſunt: Quia & in diaboli iure opus earum fructumq; conſtituis, quia omnis cauſa mali, expers boni eſt. Homo autem, inquit, qui de nuptiis naſcitur, non ei initiibus, ſed ſeminibus imputatur. Seminum vero cauſa in conditione corporum eſt, quibus corporibus qui male vtitur, boni meritum nõ genus ſauciat. Liquido igitur inquit, claret bonum non eſſe cauſam mali. Si ergo, inquit, trahitur & de nuptiis originale malum, cauſa mali eſt conuentio nuptiarum: & neceſſe eſt malum eſſe per quod & ex quo malus fructus apparuit, dicente do-
mino in Euangelio, Ex fructibus ſuis arbor cognoſci- Mat.7.
tur. Quomodo, inquit, tu audiendus putaris, qui dicis F
bonum eſſe coniugium, de quo nihil aliud quàm malum prodire definis? Conſtat igitur mala eſſe coniugia ſi peccatum inde originale deducitur, nec poſſe defendi, niſi fructus eorum innocens approbetur. Defendũtur autẽ & bona pronunciantur, fructus ergo approba-
tur innocuus. Ad hæc reſponſurus, prius volo eſſe Auguſt.
intentum lectorem, nihil agere iſtum niſi vt ſaluator non ſit paruulis neceſſarius, quos peccata prorſus à quibus ſaluentur negat habere. Hæc tãta peruerſitas & tãtæ inimica gratiæ dei, quæ data eſt per Ieſum Chriſtum
dominum noſtrum, qui venit quærere & ſaluare quod Lucæ19.
perierat, inſinuare ſe nititur cordibus parum intelligentium, laude operum diuinorum, hoc eſt, laude naturæ humanæ, laude ſeminis, laude nuptiarum, laude vtriuſque ſexus commixtionis, laude fœcunditatis, quæ omnia bona ſunt. Nolo enim dicere laude libidinis, quia eam & ipſe nominare confunditur, vt aliud aliquid, nõ ipſam laudare videatur. Ac per hoc mala quæ acciderunt naturæ, non diſcernendo ab ipſius bonitate naturæ, non eam, quia falſum eſt, oſtẽdit ſanam, ſed ſa-

G nari non permittit ægrotam. Et ideo illud quod diximus, quòd adulteriorum culpam, bonũ quod inde naſcitur, id eſt homo, non poteſt excuſare, verum eſſe cõcedit, & hoc vnde nulla inter nos quæſtio eſt, etiam ſimilitudine furis furtiuum triticum ſeminantis, de quo vtique bona meſsis naſcitur, aſtruit & confirmat vt poteſt. Illud autem alterum quod diximus nuptiarum bonum malo originali quod inde trahitur, nõ poteſt accuſari, non vult conſentire quòd verum ſit, quia ſi conſenſerit, non Pelagianus hæreticus, ſed Chriſtianus catholicus erit. Prorſus, inquit, ſi malum de nuptiis trahitur, accuſari poſſunt, excuſari non poſſunt, & in diaboli iure opus earum fructúmque conſtitnis, quia omnis cauſa mali, expers boni eſt. Et ad hoc cætera attexit, vt probes cauſam mali bonam eſſe non poſſe, & ideo nuptias quia bonum ſunt, cauſam mali non eſſe, ac per hoc de illis peccatorem, qui neceſſarium habeat Saluatorem, naſci omnino non poſſe: quaſi nos nuptias cauſam dicamus eſſe peccati, quanuis homo qui ex illis naſcitur, non naſcatur ſine peccato. Nuptiæ quidem inſtitutę ſunt cauſa generandi, non peccandi, propter quod

Gene.1. illa á domino eſt benedictio nuptiarum, Creſcite &

H multiplicamini & replete terram. Peccatum autẽ quod à naſcentibus trahitur, non ad nuptias pertinet, ſed ad malum quod accidit hominibus, quorum coniunctione ſunt nuptiæ. Nam malum pudendæ libidinis & poteſt eſſe ſine nuptiis, & potuerunt eſſe nuptiæ ſine illo: ad conditionem autem corporis pertinet, non vitæ illius ſed mortis huius, vt nunc nuptiæ nnn poſsint eſſe ſine illo, quãuis ipſum poſsit eſſe ſine illis. Nam vtique ſine nuptiis eſt pudenda carnis concupiſcentia, quãdo adulteria & quæque ſtupra atque immunda committit, longe contraria pudicitiæ nuptiarum: aut quando nulla iſta committit, quia homo nnlla cõſenſione permittit, & tamen ſurgit & mouetur, & mouet, & plerunque in ſomnis ad ipſius operis ſimilitudinẽ, & ſuæ motionis peruenit finem. Hoc ergo malum nec in ipſis nuptiis malum eſt nuptiarum, ſed habent illud in corpore mortis huius paratum etiam ſi nolint, ſine quo nõ poſſunt implere quod volunt. Non igitur ab earum inſtitutione, quæ benedicta eſt, ad eas venit, ſed ab eo qđ

Rom.5. ex vno homine peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Quid eſt ergo quod ait, Ex

Mat.7. fructibus ſuis arbor cognoſcitur, qnia hoc in Euange-

I lio dixiſſe dominnm legimus? nunquid inde dominus loquebatur, & non potius de duabus voluntatibus hominũ, bona ſcilicet & mala, iſtam bonam, illam malam arborem dicens, quia de bona volũtate bona opera naſcuntur, & mala de mala, nec poſſunt bona de mala, & mala de bona? Quod ſi nuptias tanquam arborem bonam ſecundum iſtam quam commemorauit Euangelicam ſimilitudinem poſuerimus, profectò ex cõtrario fornicationem poſitori ſumus arhorem malã. Quamobrem ſi homo ita dicitur fructus nnptiarum, tanquam bon⁹ ex arbore bona, proculdubio naſci homo de fornicatione non debuit. Mala quippe arbor bonos fructus non facit. Porrò ſi dixerit, non illic arboris loco ponendum eſſe adulterium, ſed naturam potius humanam, de qua naſcitur homo, ita etiam hic non erit arbor connubiũ, ſed natura humana, de qua naſcitur homo. Nihil proinde valet ad iſtam quæſtionem ſimilitudo illa Euangelica, quia non ſunt nuptiæ cauſa peccati, quod trahitur à naſcente, & expiatur in renaſcente, ſed voluntarium peccatum hominis primi, originalis eſt cauſa peccati. Dicis iterum, inquit, Nam ſicut K peccatum ſiue hinc ſiue inde à paruulis trahatur, opus eſt diaboli, ſic homo ſiue hinc ſiue inde naſcatur, opus dei eſt. Et dixi hoc, & veriſsime dixi, Et ſi non Pelagianus ſed catholicus eſſet, nihil aliud & ipſe in catholica diceret. Quid eſt ergo quod quærit à nobis, per quid *Ca.XXVII.* peccatum inueniatnr in paruulo, vtrum per voluntatẽ, an per nuptias, an per parentes? Sic enim loquitur, & tanquam ad omnia iſta reſpondet, & à peccato quaſi cuncta illa purgando nihil vnlt remanere vnde peccatnm inneniatur in paruulo. Verba deniq; iam ipſa eius attende. Per quid igitur, inquit, peccatum inuenitur in *Iulianus.* paruulo? Per voluntatem? Nulla in eo fuit. Per nuptias? Sed hęc pertinent ad opus parentum, quos in hoc actu non peccaſſe præmiſeras: ſed quantum ex conſequentibus apparet, non hoc vere conceſſeras. Ipſæ ſunt igitur execrandæ nnptiæ, inquit, quę cauſam fecerunt mali, ſed illæ ſolæ opus indicant perſonarum. Parẽtes igitur qui conuentu ſuo cauſam fecere peccato, iure damnabiles ſunt. Ambigi ergo, inquit, iam non poteſt, ſi tuam ſequamur ſententiam, coniuges ęterno ſupplicio mancipari, quorum labore actum eſt, vt ad dominatum exercendum in homines diabolus perueniret. Et L vbi eſt quod pauloante hominẽ opus dixeras dei, quia ſi per originem malum in hominibus, per malum ius diaboli in homines, diabolum dicis authorem eſſe hominum à quo eſt origo naſcentium? Si autem credis à deo hominem fieri, & eſſe coniuges innocentes, vide quàm ſtare nõ poſsit, trahi ex his originale peccatum.

Ad omnia iſta huic reſpondit Apoſtolus, qui ne- *Auguſt.* qne voluntatem arguit paruuli, quæ propria nondum eſt in illo ad peccandum: neque nuptias inquantum nuptiæ ſunt, quæ habent à deo non ſolũ inſtitutionem, verumetiam benedictionem: neque parentes inquantum parentes ſunt, inuicem licite atq; legitime ad procreandos filios coniugati. Sed per vnum hominem, in- *Roma.5.* quit, peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerũt. Quod iſti ſi catholicis auribus mentibúſque perciperent, aduerſus fidem gratiámque Chriſti rebelles animos non haberent, neque conarentur inaniter ad ſuum proprium & hæreticum ſenſum hæc Apoſtolica verba tam dilucida & tam manifeſta conuertere, aſſerentes hoc ideo dictum eſſe, quòd Adã peccauerit primum, in quo de cætero quiſquis peccare M voluerit, peccandi inuenit exemplum, vt peccatum ſcilicet non generatione ab illo vno in omnes homines, ſed illius vnius imitatione tranſiret: Cum profectò ſi Apoſtolus imitationem hic intelligi voluiſſet, non per vnum hominẽ, ſed per diabolum potius in hunc mundnm peccatum intraſſe, & per omnes homines pertrãſiſſe dixiſſet. De diabolo quippe ſcriptum eſt: Imitantur *Sap.2.* autem eum, qui ſunt ex parte ipſius. Sed ideo per vnum hominem dixit, à quo generatio vtique hominum cœpit, vt per generationem doceret iſſe per omnes originale peccatum. Quid autem aliud indicant etiam ſequentia verba Apoſtolica? Cum enim hoc dixiſſet, adiunxit, Vſq; enim ad legem peccatum in mũdo fuit, id *Rom.5.* eſt, quia nec lex potuit auferre peccatum. Peccatũ autem, inquit, nõ deputabatur cum lex nõ eſſet. Erat ergo, ſed non deputabatur, quia nõ oſtẽdebatur quod deputaretur. Sicut enim alibi dicit, per legem cognitio pec- *Rom.3.* cati, ſed regnauit, inquit, mors ab Adam vſq; ad Moy- *Rom.5.* ſen: hoc eſt quod ſuprà dixerat, vſque ad legem: non vt à Moyſe deinceps non eſſet peccatum, ſed quia nec per

Moyſen

A Moyſen lex data regnum potuit mortis auferre, quæ non regnat vtique niſi per peccatum. Regnum porrò eius eſt, vt hominem mortalem in ſecũdam etiam quæ ſempiterna eſt præcipitet mortem. Regnauit autem, *1.Cor.15.* In quibus? In his, inquit, qui non peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, qui eſt forma futuri. Cuius futuri, niſi Chriſti? Et qualis forma, niſi à contrario? Quod etiam alibi breuiter dicit, Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabũtur. Sicut in illo illud, ita & in iſto iſtud. Ipſa eſt forma, ſed hæc forma non omni ex parte conformis eſt: *Roma.5.* vnde hic Apoſtolus ſecutus adiunxit, Sed non ſicut delictum, ita eſt & donatio. Si enim ob vnius delictum multi mortui ſunt, multo magis gratia dei, & donũ in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti, in multos abundauit. Quid eſt, multo magis abundauit: niſi quia omnes qui per Chriſtum liberantur, temporaliter propter Adam moriuntur: propter ipſum autem Chriſtum ſine fine victuri ſunt? Et non, inquit, ſicut per vnum hominem peccantem, ita eſt & donum. Nam iudicium quidem ex vno in cõdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Ex vno ergo quid, niſi B delicto? quia ſequitur, gratia autem ex multis delictis. Dicant iſti quomodo ex vno delicto in condemnationem, niſi quia ſufficit ad cõdemnationem etiam vnum originale peccatum, quod in omnes homines pertranſiit? Gratia vero ideo ex multis delictis in iuſtificationem, quia non ſolum illud vnum ſoluit, quod originaliter trahitur, ſed etiam cætera, quæ in vnoquoque homine motu propriæ voluntatis adduntur. Si enim ob vnius delictum mors regnauit per vnum, multo magis qui abundantiam gratiæ & iuſtitiæ accipiunt, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Itaque ſicut per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem, ita & per vnius iuſtificationem in omnes homines ad iuſtificationem vitæ. Adhuc permaneant in vanitate mentis ſuæ, & dicant vnum hominem non propaginem traiecitſe, ſed exemplum præbuiſſe peccati. Quomodo ergo per vnius delictũ in omnes homines ad condemnationem, & non potius per multa ſua cuiuſque delicta, niſi quia etiam ſi illud vnum ſit tantum, idoneum eſt perducere ad cõdemnationem, etiam nullis additis cæteris, ſicut perducit paruulos morientes qui ex Adam naſcuntur, niſi in Chriſto renaſcantur? C Quid ergo à nobis quærit iſte, qui nõ vult ab Apoſtolo audire, per quid peccatũ inueniatur in paruulo, vtrum per voluntatem, an per nuptias, an per parentes? Ecce audiat per quid, audiat & taceat, per quid peccatum inueniatur in paruulo. Per vnius delictum, inquit Apoſtolus, in omnes homines ad condemnationem. Omnes autem dixit ad condemnationem per Adam, & omnes ad iuſtificationem per Chriſtum: cum vtique non omnes eos qui moriuntur in Adam, transferat Chriſtus ad vitam, ſed omnes dixit atque omnes, quia ſicut ſine Adam nullus ad mortem, ita ſine Chriſto nullus *De natura & gratia cõtra Pelagianos, ca. 41.* ad vitam. Sicut dicimus de literarum magiſtro, ſi in ciuitate ſolus eſt, omnes iſte hic literas docet, non quia omnes diſcunt, ſed quia nemo niſi ab ipſo. Deniq; autẽ quos omnes dixerat, multos poſtea dixit, eoſdem ipſos tamen omnes multóſque ſignificãs. Sicut enim, inquit, per inobedientiã vnius hominis peccatores conſtituti *Rom.5.* ſunt multi, ita & per vnius obedientiã iuſti conſtituentur multi. Adhuc quęrat per quid peccatum inueniatur *Ibidem.* in paruulo. Reſpondeant ei paginæ ſanctæ, Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, D in quo omnes peccauerunt. Ob vnius delictum multi mortui ſunt, iudicium ex vno in condemnationem: ob vnius delictum mors regnauit per vnum, & per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi. Ecce per quid delictum inuenitur in paruulo. Iam credat originale peccatum, ſinat venire paruulos vt ſaluẽtur, ad Chriſtum.

C.XXVIII

Iulianus. Quid eſt quod dicit, Non peccat iſte qui naſcitur, non peccat ille qui genuit, non peccat iſte qui condidit, per quas rimas inter tot præſidia innocentiæ, peccatum fingis ingreſſum?

Auguſt. Quid quærit latentem rimam, cum habeat apertiſſimam ianuam? Per vnum hominem, ait Apoſtolus, per vnius delictum ait Apoſtolus, per inobedientiam vnius hominis, ait Apoſtolus. Quid quærit amplius? quid quærit apertius? quid quęrit inculcatius? Si peccatum, inquit, ex voluntate eſt, mala voluntas quæ peccatum facit, ſi ex natura, mala natura. Cito reſpondeo, Ex voluntate peccatum eſt. Quærit forte, vtrum & originale peccatum? Reſpõdeo, prorſus & originale peccatum, quia & hoc ex voluntate primi hominis ſeminatum eſt, vt & in illo eſſet, & in omnes tranſiret. Sed quod ſecutus adiun- E xit, Si ex natura, mala natura, quæro ab illo vt ſi poteſt reſpõdeat. Sicut manifeſtum eſt, ex voluntate mala tãquam ex arbore mala, fructus eius fieri omnia opera mala, ſic ipſam voluntatem malam, id eſt, fructuum malorum arborem malam vnde dicat exortam. Si ex angelo, quid erat ipſe angelus, niſi bonum opus dei? Si ex homine, quid erat ipſe homo, niſi bonum opus dei? Imò quia voluntas mala angeli ex angelo, ex homine homini orta eſt, quid erant hæc duo antequã in eis iſta mala orirentur, niſi bonum opus dei, & bona atq; laudanda natura? Ecce ergo ex bono oritur malũ, nec fuit omnino vnde oriri poſſet niſi ex bono: ipſam dicam voluntatem malã, quam nullum præceſſit malum, non opera mala, quæ non ſunt niſi ex voluntate mala, tanquam ex arbore mala. Nec ideo tamen potuit ex bono oriri volũtas mala, quia bonum factum eſt à deo bono, ſed quia de nihilo factum eſt, nõ de deo. Quid ergo eſt quod dicit, ſi natura opus eſt dei, per opus dei opus diaboli tranſire non ſinitur? Nõnne opus diaboli, quando primum in angelo, qui diabolus factus eſt, ortum eſt, in opere dei ortum eſt? Quapropter ſi malũ quod omnino nuſquã erat, in dei opere oriri potuit, cur malum quod F alicubi iam erat, per opus dei tranſire non potuit, præſertim cum ipſo verbo vtatur Apoſtolus dicens, Et ita in omnes homines pertranſiit? Nunquid homines non ſunt opus dei? Pertranſiit ergo peccatum per homines, hoc eſt opus diaboli per opus dei. Atque vt alio modo idipſum dicam, quia diaboli opus, id eſt peccatum per ipſum diabolum exortũ, quia factura vel opus eſt dei, per aliud opus dei, id eſt, hominem pertranſiit opus operis dei per opus dei. Et ideo deus eſt ſolus immutabilis & potẽtiſſimæ bonitatis, qui & antequã eſſet vllum malum, bona opera fecit omnia, & de malis quæ in bonis ab eo factis orta ſunt, bene operatur per omnia.

Ca. XXIX.

Iulianus. In vno, inquit, homine iure vituperatur intentio, & origo laudatur, quia duo ſunt quæ contrariis applicentur: in paruulo autem vnum eſt natura tãtum, quia voluntas nõ eſt. Illud ergo vnum, inquit, aut deo aſcribitur, aut dæmoni. Si natura, inquit, per deum eſt, nõ poteſt in ea eſſe originale malum. Si à diabolo, nihil erit per quod homo diuino operi vindicetur. Perfecte itaque Manichæus eſt, qui malum originale defendit.

G Audiat potius aduerſum iſta quod verum eſt, In
Auguſt. vno homine iure vituperatur intétio, & natura lauda-
tur, quia duo ſunt quę contrariis applicentur, ſed etiam
in paruulo non vnum eſt tantum, id eſt natura, in qua
creatus eſt homo à deo bono: habet enim & vitium
quod per vnum in omnes homines pertranſiit, ſicut
ſapit Apoſtolus, nõ ſicut deſipit Pelagius, vel Celeſtius,
vel eorum quicunq; diſcipulus. Horum itaque duorum
quæ in paruulo eſſe diximus, vnum adſcribitur deo, al-
terum diabolo. Et quod vtrunque propter vnum ho-
rum, id eſt propter vitium ſubiicitur poteſtati diaboli,
ideo non eſt incongruum, quia non fit ipſius diaboli
poteſtate, ſed dei. Subiicitur autem vitium vitio, natu-
ra naturæ, quia & in diabolo vtrunque eſt, vt cum dile-
cti & electi de poteſtate tenebrarum eruuntur, cui iure
ſubduntur, appareat quid donetur iuſtificatis bonis à
deo, bona bene operãte de malis. Quod autem iſte ſibi
quaſi religioſe dicere viſus eſt, Si natura per deum eſt,
non poteſt in ea eſſe originale malum: nonne religio-
ſius ſibi alius videretur dicere, ſi natura per deum eſt,
non poteſt in ea oriri vllum malum? & tamen falſum
eſt. hoc enim Manichæi aſſerere voluerũt, & non crea-
H turam dei factam de nihilo, ſed ipſam naturam dei ma-
lis omnibus implere conati ſunt. Non enim ortum eſt
malum niſi in bono, nec tamen ſummo & immutabili
quod eſt natura dei, ſed facto de nihilo per ſapientiam
dei. Eſt itaque per quod homo diuino operi vẽdicetur,
quia non eſſet homo, niſi diuino opere crearetur: ma-
lum autem non eſſet in paruulis, niſi voluntate primi
hominis peccaretur, & ex origine vitiata, peccatũ ori-
ginale traheretur. Non ergo ſicut iſte ait, perfecte Ma-
nichæus eſt, qui malum originale defendit, ſed perfe-
cte Pelagianus eſt, qui malum originale non credit.
Neque enim ex quo eſſe cœpit Manichæi peſtilentioſa
doctrina, ex illo cœperunt in Eccleſia dei, paruuli ba-
ptizandi exorcizari & exufflari, vt ipſis myſteriis oſten-
deretur non eos in regnum Chriſti niſi erutos à tene-
brarum poteſtate transferri. Aut quando in libris Ma-
Lucæ 19. nichæi legitur, quòd venerit filius hominis quærere &
Rom. 5. ſaluare quod perierat? Aut quòd per vnum hominem
peccatum in hunc mundum intrauit: & cætera ad ean-
dem ſententiam pertinentia, quæ ſupra commemora-
Exo. 20. uimus? Aut quòd reddit deus peccata patrum in filios:
Pſal. 50. aut quod in Pſalmo ſcriptum eſt, Ego in iniquitatibus
I conceptus ſum, & in peccatis mater mea in vtero me
143. & 38. aluit: aut, Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ve-
lut vmbra prætereunt: aut, Ecce veteres poſuiſti dies
meos, & ſubſtantia mea quaſi nihil ante te eſt, verun-
tamen vniuerſa vanitas, omnis homo viuens: aut quod
Rom. 8. Apoſtolus dicit, Omnis creatura vanitati ſubiecta eſt?
Eccleſ. 1. Aut in libro Eccleſiaſte, Vanitas vanitatum, & omnia
vanitas: quæ abũdantia eſt homini in omni labore ſuo,
quem ipſe laborat ſub Sole? Aut in libro Eccleſiaſtico,
Eccli. 40. Iugum graue ſuper filios Adam à die exitus de ventre
matris eorum vſque in diem ſepulturæ in matrem om-
1. Cor. 15. nium? Aut quod dicit Apoſtolus, In Adam omnes mo-
riuntur. Aut quod dicit ſanctus Iob, vbi de peccatis ſuis
Iob. 14. loquitur, Homo enim natus ex muliere, breuis vitæ &
plenus iracundiæ, ſicut flos fœni decidit, fugit autem
ſicut vmbra & non ſtabit, nónne & huius curam feci-
ſti, & hũc feciſti intrare in conſpectu tuo in iudicium?
Iob. 25. Quis enim erit mundus à ſordibus? ne vnus quidem,
etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terram. Quas
enim dixerat ſordes, quia peccata intelligi voluit, ipſa
lectio indicat, vbi prorſus vnde loquatur apparet. Vn-

de eſt & illud apud Prophetam Zachariã, vbi aufertur K
à ſacerdote veſtis ſordida, & dicitur ei, Ecce abſtuli pec- *Zach. 3.*
cata tua. Puto quòd iſta omnia & cætera huiuſmodi,
quæ indicant omnem hominẽ ſub peccato & maledi-
cto naſci, non leguntur in tenebris Manichæorum, ſed
in luce catholicorum. Quid autem dicam de ipſis diui-
narum ſcripturarũ tractatoribus, qui in catholica Ec-
cleſia floruerũt? quomodo hæc non in alios ſenſus co-
nati ſunt vertere, quoniam ſtabiles erant in antiquiſſi-
ma & robuſtiſſima fide, non autem nouitio moueban-
tur errore. Quos ſi colligere, & eorum teſtimoniis vti
velim, & nimũ longum erit, & de canonicis authori-
tatibus, à quibus nõ debemus auerti, minus fortaſſe vi-
debor pręſumpſiſſe quàm debui. Veruntamen vt omit-
tam beatiſſimum Ambroſium, cui Pelagius, ſicut iam *Ambroſ.*
commemoraui, tam magnum integritatis in fide per-
hibuit teſtimonium, qui tamen Ambroſius nihil aliud
defendit in paruulis, vt haberẽt neceſſarium medicum
Chriſtum, niſi originale peccatum: nunquid & glorio-
ſiſſimæ coronæ Cyprianus dicetur ab aliquo non ſo- *Cyprianus.*
lum fuiſſe, ſed vel eſſe potuiſſe Manichæus, cum prius
iſte ſit paſſus, quàm illa in orbe Romano peſtis appa-
ruit? & tamen in libro de baptiſmate paruulorum, ita L
defendit originale peccatum, vt propterea dicat & an-
te octauum diem ſi neceſſe ſit, paruulũ baptizari opor-
tere, ne pereat anima eius. Quem tanto vult intelligi
ad indulgentiam baptiſmi facilius peruenire, quanto
magis ei dimittuntur non propria, ſed aliena peccata.
Hos iſte audeat dicere Manichæos, & antiquiſſimam
Eccleſiæ traditionem iſto nefario crimine aſpergat,
qua exorcizantur, & vt dixi, exufflantur paruuli, vt in
regnum Chriſti à poteſtate tenebrarum, hoc eſt diabo-
li & angelorum eius eruti transferãtur. Nos autem pa-
ratiores ſumus cum iſtis viris, & cum Eccleſia Chriſti
in huius fidei antiquitate firmata, quęlibet maledicta &
cõtumelias perpeti, quàm Pelagiani cuiuſlibet eloquij
prædicatione laudari. Ais iterum, inquit, & dicis, *Cap. xxx.*
Nulla eſſet concupiſcentia, niſi homo antè peccaſſet, *Iulianus.*
nuptiæ vero eſſent etiam ſi nemo peccaſſet. Non di- *Auguſt.*
xi, nulla eſſet concupiſcentia, quia eſt & glorianda
concupiſcentia ſpiritalis, qua concupiſcitur ſapientia,
ſed dixi nulla eſſet pudenda concupiſcentia. Relegan-
tur verba mea quæ etiam ipſe poſuit, vt quanta ab illo
fraude cõmemorentur appareat. Sed quo voluerit no-
mine eam appellet, Illa dixi quòd non eſſet niſi homo M
antè peccaſſet, de qua erubuerunt in paradiſo, qui pu-
denda texerũt, quam nemo negat quoniam peccatum *Gene. 3.*
inobedientiæ præceſſerat, ideo ſubſecutam. Qui autem
vult intelligere quid ſenſerint, debet conſiderare quid
texerint. Succinctoria quippe ſibi de foliis ficulneis, nõ
veſtimenta fecerunt, quæ ſuccinctoria Græce περιζώ-
ματα vocantur. Quid autẽ cooperiãt perizomata, om-
nibus notum eſt, quæ nonnulli Latini campeſtria ſunt
interpretati. Quis autem ignorat qui campeſtrantur,
quas partes corporis contegant? Has enim tegebãt Ro-
mani iuuenes, quando nudi exercebãtur in campo, vn-
de hoc genus tegminis tale nomen accepit. Illæ er- *Ca. xxxi.*
go nuptiæ, inquit, quæ ſine concupiſcentia, ſine motu
corporum, ſine neceſſitate ſexuum, vt dicis, eſſe potue-
runt, à te pronunciantur laudabiles. Iſta vero coniugia
quæ nunc aguntur, à diabolo eſſe definis inuenta. Illa
itaque, inquit, quæ inſtitui potuiſſe ſomnias, bona deli-
beras. Iſta vero de quibus dicit diuina ſcriptura, Relin- *Gene. 2.*
quet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ,
& erunt duo in carne vna, profiteris mala diabolica,

morbum

A morbum poſtremo debere non coniugium nuncupa-
Auguſt. ri. Non eſt mirum ſi Pelagiani dicta noſtra in ſenſus
quos volũt detorquere conantur, quando de ſcripturis
ſanctis, non vbi obſcure aliquid dictum eſt, ſed vbi cla-
ra & aperta ſunt teſtimonia, id facere conſueuerunt,
more quidem hæreticorum etiam cæterorum. Quis e-
nim diceret ſine motu corporũ, ſine neceſsitate ſexuũ
Geneſ. 2. nuptias eſſe potuiſſe? Deus enim fecit ſexus, quia maſcu-
lum & fœminam fecit eos, ſicut ſcriptum eſt. Vnde au-
tem fieri poſſet, vt qui fuerant coniungendi, & ipſa cõ-
iunctione generaturi, ſua corpora nõ mouerẽt, quãdo-
quidem nullus fit hominis ad hominem corporalis ac-
ceſſus ſi deſit corporis motus? Non ergo hic quęſtio eſt
de motu corporum, ſine quo non poſſent omnino mi-
ſceri, ſed de pudẽdo motu genitalium, qui profecto nõ
eſſet, & tamen ſeminatrix commixtio nõ deeſſet, ſi ge-
nitalia non libidini, ſed voluntati ſicut cętera membra
ſeruirent. An non etiam nunc in corpore mortis huius
imperatur pedi, brachio, digito, labro, linguę, & ad nu-
tum noſtrum continuo porriguntur? Humori denique
quod eſt mirabilius, in veſica intus poſito, qui & quan-
do eius copia nos vrgemur, imperatur vt profluat, &
B obtemperat. Imò ipſis abditis viſceribus & neruis, qui-
bus idem humor cõtinetur, imperatur vt eum propel-
lant, exprimant, eiiciant, & ſi ſanitas adeſt, ſine difficul-
tate ſeruiunt voluntati. Quanto ergo facilius atq; tran-
quillius obedientibus genitalibus corporis partibus, &
ipſum membrum porrigeretur vt homo ſeminaretur,
niſi hominibus illis inobediẽtibus, membrorũ iſtorum
inobediẽtia iuſto ſupplicio redderetur? Quod ſuppliciũ
caſti ſentiunt, qui proculdubio mallent ſi poſſent iubẽ-
te volũtate quam pruriente voluptate filios ſeminare.
Immundi autem qui propter iſtum morbum non ſo-
lum meretrices, verumetiam coniuges amant, de hoc
ſupplicio carnis, grauiore ſupplicio mentis exultant.
Ca. XXXII Abiit ergo vt dicamus quod nos dicere iſte confin-
git, iſta coniugia quæ nunc aguntur, à diabolo inuenta.
Prorſus ipſæ ſunt nuptiæ, quas ab initio deus inſtituit,
Hoc enim bonũ ſuum ad hominũ generationẽ inſtitu-
tum etiã damnatis hominibus nõ detraxit, quibus non
detraxit ſenſus carnis & membra, proculdubio munera
ſua, quãuis iam debita dãnatione moritura. Iſtæ, inquã,
C ſunt nuptiæ de quibus dictũ eſt, excepto quod hic figu-
Geneſ. 2. ratum eſt magno illo Chriſti & Eccleſiæ ſacramento,
Ephe. 5. Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem & adhę-
rebit vxori ſuę, & erũt duo in carne vna. Hoc enim an-
te peccatum dictũ eſt: & ſi nemo peccaſſet, ſine puden-
da libidine poſſet fieri in corpore vitæ illius. Et nunc
quanuis ſine illa non fiat in corpore mortis huius, ip-
ſum eſt tamẽ quod non ceſſat fieri, vt adhæreat homo
vxori ſuæ, & ſint duo in carne vna. Quamobrẽ & ſi di-
citur nũc alias eſſe nuptias, alias vero ſi nemo peccaſſet
eſſe potuiſſe, non ſecundũ earum naturã, ſed ſecundum
quandam in deterius mutatã dicitur qualitatem. Sicut
alius dicitur, quãuis idem ipſe ſit homo, qui mutauerit
vitam ſiue in melius ſiue in deterius. Aliud eſt enim iu-
ſtus, aliud peccator, quãuis idem ipſe ſit homo. Sic aliæ
nuptiæ ſine pudenda libidine, aliæ cum pudẽda libidi-
ne, cum tamẽ ſecundum conſtitutionẽ ſuam, qua legi-
time cõiungitur mulier viro, & fides carnalis debiti ab
adulterorũ peccato ſeruatur immunis, & hoc more le-
gitimo filij ſeminantur, eædem ſunt nuptiæ quas deus
inſtituit, quanuis diabolus non ipſas, ſed homines ex
quib⁹ nuptiæ fiunt, antiqua peccati perſuaſione ſaucia-
uerit, inobedientiæ perſuadendo peccatum, cui per di-
uinum iudicium inobedientia membrorum reciproca D
redderetur, in qua coniugati, quãuis erubuerint nudi-
tatem ſuam, nuptiarum tamen à deo inſtitutã non om-
nimodo potuerunt amittere bonitatem. Hinc iſte C. XXXIII
pergit ab eis qui coniunguntur, ad eos qui gignuntur,
propter quos in hac quæſtione tantis aduerſus nouos
hæreticos diſputationibus laboramus, & occulto dei
compulſus inſtinctu dicit aliquid, vbi totum iſtum no-
dum ſua confeſsione diſſoluit. volens enim nobis ma-
iorem inuidiam commouere, quia dicim⁹ etiam de le-
gitimis nuptiis ſub peccato paruulos naſci, Illos ergo,
inquit, qui nunquam nati ſunt, bonos potuiſſe eſſe di-
cis: iſtos vero qui mundum impleuerunt, pro quibus
Chriſtus mortuus eſt, diaboli opus, & de morbo natos,
& ab exordio reos definis. Probaui itaque, inquit, nihil
te aliud agere, quàm vt deum neges horum qui ſunt
hominum conditorem. Ego quidem conditorem Auguſt.
hominum omniũ, quanuis omnes ſub peccato naſcan-
tur & pereant niſi renaſcantur, non dico niſi deum. Vi-
tium quippe inſeminatum eſt perſuaſione diaboli, per
quod ſub peccato nati ſunt, nõ natura condita qua ho-
mines ſunt. Libido autem pudenda non moueat mem-
bra, niſi quando volumus, & nõ eſt morbus. Non de il-
la erubeſcat licitus & honeſtus coniugatorum concu- E
bitus, vitando conſpectum & appetendo ſecretum, &
nõ eſt morbus. Non prohibeat Apoſtolus in hoc mor-
bo poſsideri vxores, & nõ eſt morb⁹. Quod enim Græ-
c⁹ habet, ἐν πάθει ἐπιθυμίας, alij Latine interpretati ſunt,
in morbo deſiderij vel concupiſcentiæ, alij vero in paſ-
ſione concupiſcentiæ, vel ſi quo alio modo in aliis at-
que aliis codicibus inuenitur, ſed paſsio in lingua Lati-
na maxime vſu loquendi Eccleſiaſtico, non niſi ad vi-
tuperationem cõſueuit intelligi. Quodlibet autem de
pudẽda concupiſcentia carnis iſte ſentiat de paruulis,
pro quibus laboramus vt ſaluatore indigere credãtur,
ne ſine ſalute moriantur, attende quid dixerit. Verba
eius repeto: Illos ergo, inquit, qui nunquã nati ſunt, bo- Iulianus.
nos potuiſſe eſſe dicis, iſtos vero qui mundum imple-
uerunt, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, diaboli opus
& de morbo natos, & ab exordio reos definis. O ſi Auguſt.
nodũ ſoluat etiam contentionis, quomodo nodũ ſol-
uit iſtius quæſtionis. Nunquid enim ſe modo de maio-
ribus iſta locutum eſſe dicturus eſt? De paruulis agitur,
de naſcentibus agitur, de his nouis, quia rei ab exordio F
definiũtur à nobis: ab illo inuidia cõmouetur, quia eos
dicimus reos, pro quibus Chriſtus mortuus eſt. Cur er-
go ꝓ illis Chriſtus mortuus eſt, ſi nõ ſunt rei? Inde pror-
ſus, inde obtinebimus cauſam, vnde excitandã putauit
inuidiã. Ipſe dicit, quomodo rei ſunt paruuli, pro qui-
bus Chriſtus mortuus eſt? Nos reſpõdemus, imò paruuli
quomodo rei nõ ſunt, pro quib⁹ Chriſtus mortuus eſt?
Iſta cõtrouerſia iudicem quærit. Iudicet ergo Chriſtus,
& cui rei mors eius profecerit ipſe dicat. Hic eſt, inquit, Matth. 26.
ſanguis meus qui pro multis effundetur in remiſsio-
nem peccatorum. Iudicet cum illo & Apoſtolus, quia
& in Apoſtolo ipſe loquitur Chriſt⁹, clamat & dicit de Roma. 8.
deo patre, Quia proprio filio non pepercit, ſed pro no-
bis omnibus tradidit eum. Puto quòd ita dicat Chri-
ſtum traditum pro omnibus nobis, vt in hac cauſa par-
uuli non ſeparẽtur à nobis. Sed quid opus eſt hinc ſat-
agere vnde nec iam iſte cõtendit, quãdoquidem non
ſolum cõfitetur mortuũ fuiſſe etiam pro paruulis Chri-
ſtum, verumetiã inde nos arguit, quòd eoſdẽ paruulos
reos dicimus pro quibus mortuus eſt Chriſtus? Iam ita-
que Apoſtolus qui dixit pro nobis omnibus traditum

G Chriſtum, dicat etiã quare ſit pro nobis traditus Chri-
Roma. 4. ſtus. Tradit⁹ eſt, inquit, propter delicta noſtra, & reſur-
rexit propter iuſtificationem noſtram. Si igitur ſicut
iſte & confitetur & profitetur, & dicit & obiicit, in eis
ſunt & paruuli pro quibus traditus eſt Chriſtus, & pro-
pter delicta noſtra traditus eſt Chriſtus, habẽt profecto
& paruuli delicta originalia, ꝑ quibus traditus eſt Chri-
Matth. 9. ſtus. Habet quod in eis ſanet, qui ſicut ipſe ait, Non eſt
opus ſanis medicus, ſed male habẽtibus. Habet cur eos
1. Timo. 1. ſaluus faciat, qui venit in mundum, ſicut dicit Apoſto-
lus Paulus, peccatores ſaluos facere. Habet quod in eis
remittat, qui ſanguinem ſe fudiſſe teſtatur in remiſsio-
nem peccatorũ. Habet quod in eis ſoluat filius dei, qui
1. Ioan. 3. propterea venit, ſicut dicit Apoſtolus Ioãnes, vt ſoluat
opera diaboli. Habet propter quod eos quærat qui ve-
Luca. 14. nit vt dicit, quærere & ſaluũ facere quod perierat. Huic
ergo paruulorum ſaluti inimicus eſt, qui eorum ſic aſ-
ſerit innocentiam, vt ſanciatis & vulneratis neget ne-
Caput ceſſariam medicinam. Iam quod ſequitur & adiun-
XXXIIII. git attende. Si autem peccatum, inquit, per deum crea-
Iulianus. tum eſt, vnde homines naſcerentur, per diabolum au-
tem vnde parentes commouerentur, aſcriberetur ſine
H dubio ſanctitas naſcentibus, & culpa generantibus.
Augu. O quàm manifeſtiſsime nuptias damnas, amoueto
hũc ſenſum precor de Eccleſiarum medio: & vere cre-
Ioan. 1. dito, quia per Ieſum Chriſtum facta ſunt omnia, & ſine
ipſo factũ eſt nihil. Ita hoc dicit quaſi nos dicamus per
diabolum aliquid ſubſtantiæ creatum in hominibus.
Perſuaſit malum diabolus tanquam peccatum, nõ crea-
uit tanquam naturam. Sed planè naturæ perſuaſit, qua
homo natura eſt, & ideo eam perſuadẽdo vitiauit. Qui
enim vulnerat, non creat membra ſed vexat. Sed vul-
nera quæ corporibus infliguntur, membra faciũt clau-
dicare, vel ægre moueri, non eam virtutem qua iuſtus
eſt homo. Vulnus autem quod peccatũ vocatur ipſam
vitam vulnerat, qua recte viuebatur. Hoc vuln⁹ autem
tunc maius atq; altius diabolus inflixit, quàm ſunt iſta
hominib⁹ nota peccata. Vnde illo magno peccato pri-
mi hominis, natura ibi noſtra in deterius commutata,
non ſolum facta eſt peccatrix, verumetiam genuit pec-
catores. Et tamen ipſe lãguor quo bene viuendi virtus
periit, non eſt vtique natura, ſed vitium, ſicut certe ma-
la in corpore valetudo, non eſt vlla ſubſtãtia vel natu-
I ra, ſed vitium: & licet non ſemper, tamen plærunq; ma-
læ valetudines parentum ingenerãtur quodammodo
& apparent in corporibus filiorum. Hoc autem pecca-
tum quod ipſum hominem in paradiſo in peius muta-
uit, quia multo eſt graui⁹ quàm iudicare nos poſſumus,
ab omni naſcenti trahitur, nec niſi in renaſcente remit-
titur, ita vt etiam de parentibus iam renatis, in quibus
remiſſum atque tectum eſt, trahatur in reatum naſcen-
tium filiorum, niſi & eos quos prima carnalis natiuitas
obligauit, ſecunda ſpiritalis abſoluat. Cuius rei mirabi-
lis, mirabile creator in oliua & oleaſtro produxit exem-
plum, vbi non ſolum ex oleaſtri, verumetiam ex oliuæ
ſemine non niſi oleaſter exoritur. Quapropter quamuis
& in omnibus natura generatis, gratia regeneratis, ſit
Roman. 7. iſta carnalis cõcupiſcentia repugnans legi mẽtis, tamẽ
quia remiſſa eſt in remiſsionem peccatorum, non iam
illis in peccatum reputatur, nec nocet aliquid, niſi eius
motibus ad illicita cõſentiatur. Proles vero eorũ quia
non per ſpiritalem, ſed per carnalem concupiſcentiam
ſeminatur, velut ex illa oliua quidam noſtri generis o-
leaſter, ſic inde reatum naſcẽdo trahit, vt niſi renaſcẽ-
do liberari ab illa peſte non poſsit. Quomodo ergo aſ-
firmat iſte nos adſcribere ſanctitatem naſcẽtibus, & cul- K
pam generantibus, cũ potius veritas monſtret, & ſi fue-
rit ſanctitas in generantibus, originalem culpam ineſ-
ſe naſcentibus, quæ nõ aboleatur niſi in renaſcentibus?
Quæ cum ita ſint, de iſta carnis concupiſcentia, & *Ca. XXXV.*
de libidine imperioſa impudicis domanda, pudenda
tamen & pudicis & impudicis, ſentiat iſte quod libet,
quia ei ſicut video multum placet, non eam laudare
cunctetur, quam nominare confunditur: appellet eam
ſicut appellauit, membrorũ vigorem, nec caſtarum au-
rium revereatur horrorem, appellet membrorum po-
tentiam, nec caueat impudentiam. Dicat ſi non erube-
ſcit, in paradiſo ſi nemo peccaſſet, hũc ibi vigorem ve-
lut florem virere potuiſſe, nec opus fuiſſe vt tegeretur,
quod ita moueretur, vt inde nemo confunderetur, ſed
parata cõiuge ſemper exerceretur, nunquã reprimere-
tur, ne aliquãdo voluntas tãta, tantę fœlicitati negare-
tur. Abſit enim vt beatitudo illa poſſet aut in loco illo
non habere quod vellet, aut in ſuo corpore vel animo
ſentire quod nollet: ac per hoc ſi motus libidinis volũ-
tatem hominum præueniret, voluntas cõtinuo ſeque-
retur, vxorq; propter hoc nũquam abſens eſſe debebat, L
ſed ſiue conceptura, ſiue iam grauida, ilico admouere-
tur, & aut proles ſeminaretur, aut voluptas naturalis &
laudabilis expleretur, & periret ſemen hominis, ne ap-
petitus tam bonæ concupiſcentiæ fraudaretur, tantum
non ſe conuerterent coniuges in eum vſum qui eſt cõ-
tra naturam, ſed quotiens delectaret, membris ad hoc
creatis & genitalibus vterentur. Veruntamen quid ſi &
ille vſus contra naturam forſitan delectaret? quid ſi &
in hanc voluptatem laudabilis illa libido adhinniret,
vtrum ſequerentur eam quoniam ſuauis eſſet, an repu-
gnarent quoniam turpis eſſet? Si ſequerentur, vbi eſſet
cogitatio qualiſcunque honeſtatis? Si repugnarent, vbi
eſt pax tantæ fœlicitatis? Hinc ſi forte erubuerit & di-
xerit tãtam pacem fœlicitatis illius, tantumq; ordinem
in his rebus eſſe potuiſſe, vt nunquam carnis concupi-
ſcentia voluntatem illorum hominum præueniret, ſed
cum ipſi vellent, tunc illa conſurgeret, tunc autem vel-
lent, quando ad ſeminandos filios opus eſſet, ita vt nul-
lus ſeminis eſſet irritus iactus, nullus fieret concubitus,
quem non ſequeretur conceptus & partus ad nutũ ſer-
uiente carne, ad nutum ſeruiente libidine: hoc ſi dicit,
ſaltem conſideret nunc in hominibus nõ eſſe quod di- M
cit. Et ſi non vult concedere vitium eſſe libidinem, di-
cat ſaltem per illorum hominum inobediẽtiam etiam
ipſum vitiũ eſſe carnis concupiſcentiã, vt illa quæ obe-
dienter & ordinate moueretur, nunc inobedienter in-
ordinateq; moueatur, ita vt ipſis quoq; pudicis ad nutũ
nõ obtẽperet coniugatis, ſed & quãdo nõ eſt neceſſaria
moueatur, & quãdo neceſſaria eſt, aliquãdo citius, ali-
quando tardius, nõ eorũ ſequatur nutus, ſed ſuos exerat
motus. Hanc ergo eius inobedientiam inobediẽtes illi
tunc homines receperunt, & in nos propagine tranſfu-
derunt. Neq; enim ad eorũ nutum, ſed vtiq; inordina-
te mouebatur, quãdo membra prius gloriãda, tunc iam
pudenda texerunt. Sed vt dixi, ſentiat de iſta libidine
iſte quod libet, prædicet vt libet, laudet quantum libet.
ſicut enim multis locis ſignificat, multũ libet, vt eius ſi
non vſibus, ſaltem laudibus Pelagiani oblectẽtur, qui-
cunq; eorũ propoſito continentię carnali coniugio nõ
fruuntur: tantũ paruulis parcat, nõ vt eos laudet inuti-
liter, defendatq; crudeliter: ſaluos eſſe non dicat: non
ad laudatorem Pelagium, ſed ad ſaluatorem Chriſtum
venire permittat. Nam vt iam liber iſte claudatur, quo-

A niam ita ſermo illius terminat⁹ eſt, qui in chartula quã miſiſti, ſcriptus eſt, vt diceret, Vere credito, quia per Ieſum facta ſunt omnia & ſine ipſo factum eſt nihil, concedat Ieſum etiam paruulis eſſe Ieſum, & vt per eum facta omnia fatetur per id quod eſt verbum deus, ita etiã paruulos ab eo ſaluos fieri fateatur per id quod eſt Ieſ⁹, ſi vult eſſe catholicus Chriſtianus. Sic enim ſcriptum eſt in Euangelio, Et vocabunt nomen eius Ieſum: Ipſe enim ſaluum faciet populũ ſuum à peccatis eorũ. Ideo ergo Ieſum, quoniã Ieſus, Latine ſaluator eſt, Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum, in quo populo ſunt vtiq; & paruuli. Saluum autem faciet à peccatis eorum. Sunt ergo & in paruulis peccata originalia, propter quæ Ieſus, id eſt ſaluator poſsit eſſe & ipſorum.

Ioan. 1. *Matth. 1.*

De nuptiis & concupiſcentia ad Valerium
Libri ſecundi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

B

EPISCOPI CONTRA DVAS EPIſtolas Pelagianorum ad Bonifacium Liber Primus.

Caput I.

NOVERAM te quidem fama celeberrima prædicante, & frequentiſsimis atque veraciſsimis nũciis, quanta eſſes dei gratia plenus acceperam, beatiſsime atque venerãde Papa Bonifaci. Sed poſteaquam te etiam præſentia corporali frater meus vidit Alipius, acceptúſque à te benigniſsime ac ſynceriſsime, mutua miſcuit dictante dilectione colloquia, tecũmque conuiuens, & paruulo licet tempore, magno tamen tibi iunctus affectu, ſe ſimul & me refudit animo tuo, tèque mihi reportauit in ſuo, tanto maior in me tuæ ſanctitatis eſt facta notitia, quãto certior amicitia. Neque enim dedignaris qui non alta ſapis, quanuis altius præſideas, eſſe amicus humilium, & amorem rependere impenſum. Quid eſt enim aliud amicitia, quæ non aliunde quàm ex amore nomen accepit, & nuſquam niſi in Chriſto fidelis eſt,
C in quo ſolo eſſe etiam ſempiterna ac fœlix poteſt? Vnde accepta per eum fratrem, per quem te familiarius didici, maiore fiducia auſus ſum aliquid ad tuam beatitudinem ſcribere de his rebus quæ hoc tempore epiſcopalem curam, ſi qua in nobis eſt, ad vigilãtiam pro grege dominico ſtimulo recentiore ſolicitãt. Noui quippe hæretici, inimici gratiæ dei, quę datur puſillis & magnis per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, etſi iam cauendi euidentius apertiore improbatione monſtrãtur, non tamen quieſcunt ſcriptis ſuis minus cautorum vel minus eruditorum corda tentare. Quibus vtique eſſet reſpondendum, ne ſe vel ſuos in illo nefando errore firmarent, etiam ſi non metueremus, ne quẽquam catholicorum veriſimili ſermonẽ deciperent. Cum vero non deſinant fremere ad dominici gregis caulas, atque ad diripiendas tanto pretio redemptas oues, aditus vndecunque rimari, communiſque ſit omnibus nobis qui fungimur Epiſcopatus officio, quanuis ipſe in eo præmineas celſiore faſtigio ſpeculæ paſtoralis, facio quod poſſum pro mei particula muneris, quantum mihi dominus adiuuantibus orationibus tuis donare dignatur, vt peſtilentibus & inſidiantibus eorum ſcriptis, D medentia & munientia ſcripta prætendam, quibus rabies qua furiunt, aut etiam ipſa ſanetur, aut à lædendis aliis repellatur. Hæc autem quæ duabus Epiſtolis eorum reſpondeo, vni ſcilicet quam dicitur Romam miſiſſe Iulianus, credo vt per illam quos poſſet, ſuos aut inueniret, aut faceret: alteri autem quam decem & octo velut Epiſcopi participes eius erroris, non ad quoſlibet, ſed ad loci illius Epiſcopum ſua calliditate tentandum, & ad ſuas partes ſi poſſet fieri traducendum, auſi ſunt Theſſalonicam ſcribere. Hæc ergo quæ iſtis, vt dixi, duabus Epiſtolis illorum, iſta diſputatione reſpondeo, ad tuam potiſsimum dirigere ſanctitatem, non tam diſcenda quàm examinanda, & vbi forſitan aliquid diſplicuerit, emendanda conſtitui. Indicauit enim mihi frater meus, quòd eas illi dare ipſe dignatus es, quæ in tuas manus, niſi vigilantiſsima diligentia fratrum noſtrorum, filiorum tuorum venire non poſſent. Ago autem gratias ſynceriſsimæ in nos beneuolentiæ tuæ, quòd eas me latere noluiſti literas inimicorum gratiæ dei, in quibus reperiſti nomen meum calumnioſe atque euidenter expreſſum. Sed ſpero de domino deo noſtro, quòd non ſine mercede quæ in cœlis eſt, illi me lacerant dente maledico, quibus me pro paruulis, ne fallaci laudatori Pelagio perditi relinquantur, E ſed veraci ſaluatori Chriſto liberandi offerantur, oppono. Iam itaque Iuliani reſpondeamus Epiſtolæ. Dicunt, inquit, illi Manichæi, quibus modo non communicamus, id eſt, toti iſti cum quibus diſſentim⁹, quia primi hominis peccato, id eſt Adæ, liberum arbitrium perierit, & nemo iam poteſtatem habeat bene viuendi, ſed omnes in peccatum carnis ſuæ neceſsitate cogantur.

Liberũ arbitriũ etiã in impiis manet. *Cap. II.*

Manichæos appellat catholicos, more illius Iouiniani, qui ante paucos annos hæreticus nouus, virginitatem ſanctæ Mariæ deſtruebat, & virginitati ſacræ nuptias fidelium coæquabat. Nec ob aliud hoc obiiciebat catholicis, niſi quia eos videri volebat accuſatores vel damnatores eſſe nuptiarum. Liberum autem arbitrium defendendo præcipitant, vt de illo potius ad faciendam iuſtitiam quàm de domini adiutorio confidatur, atque vt in ſe quiſque, non in domino glorietur. Quis autem noſtrûm dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, ſed illa quæ in paradiſo fuit, habendi plenam cum immortalitate iu- F ſtitiam, propter quod natura humana diuina indiget gratia, dicente domino, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis: vtique liberi ad bene iuſtèque viuendum. Nam liberum arbitrium vſqueadeo in peccatore non periit, vt per illud peccẽt maxime omnes qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet quod eis libet. Vnde & Apoſtolus, Cum eſſetis, inquit, ſerui peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Ecce oſtenduntur etiam peccato minime potuiſſe niſi alia libertate ſeruire. Liberi ergo à iuſtitia non ſunt, niſi arbitrio voluntatis: liberi autem à peccato non fiunt niſi gratia ſaluatoris. Propter quod admirabilis doctor etiam verba ipſa diſcreuit. Cum enim ſerui eſſetis, inquit, peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis tunc in his in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt. Nunc autem liberati à peccato, ſerui autem facti deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, finem vero vitam æternam. Liberos dixit iuſtitiæ, non liberatos. A peccato autem non liberos, ne ſibi hoc tribuerent, ſed vigilantiſsime maluit dicere li-

Ioan. 8. *Roma. 6.*

G beratos, referens hoc ad illam domini ſententiam, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis. Cum itaque non viuant bene homines, niſi effecti filij dei, quid eſt quòd iſte libero arbitrio vult bene viuẽdi tribuere poteſtatem, cum hæc poteſtas nõ detur niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum, dicente Euangelio, *Ioan. 1.* Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri? *Libertas ad malum.* Sed ne forte dicant ad hoc eſſe adiutos, vt haberent poteſtatem fieri filij dei. Vt autem *Cap. III.* hanc accipere mererentur, prius eum libero arbitrio, nulla adiuti gratia receperunt. Hæc eſt quippe intentio qua gratiam deſtruere moliuntur, vt eam dari ſecundum merita noſtra contendant. Ne forte ergo hãc Euangelicam ſententiam ſic diuidant, vt meritum ponant in eo quod dictum eſt, Quotquot autem receperunt eum, ac deinde non gratis datam, ſed huic merito redditam gratiã in eo quod ſequitur, Dedit eis poteſtatem filios dei fieri: nunquid ſi quæratur ab eis, quid ſit receperunt eum, dicturi ſunt aliud, niſi crediderunt in eum? Vt igitur & hoc ſciant ad gratiam pertinere, *Philip. 1.* legant quod ait Apoſtolus, In nullo expaueſcatis ab aduerſariis, quæ quidem eſt illis cauſa perditionis, veſtræ H autem ſalutis. Et hoc à deo, quia vobis donatum eſt pro Chriſto, non tantum vt credatis in eum, ſed vt etiam patiamini pro eo. Nempe vtrũque dixit eſſe donatum. *Ephes. 6.* Item quod ait, Pax fratribus & charitas cum fide à deo patre & domino Ieſu Chriſto. Legant etiam quod ipſe *Ioan. 6.* dominus ait, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Vbi ne quiſquam putet aliud dictum eſſe, venire ad me, quàm credere in me, paulopoſt cum de ſuo corpore & ſanguine loqueretur, & ſcandalizati eſſent plurimi in ſermone ei⁹, ait, Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sed ſunt quidã ex vobis qui non credunt. Deinde ſubiunxit Euangeliſta, Sciebat enim Ieſus ab initio qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum, & dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo: ſententiã ſcilicet iterauit qua dixerat, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Et hoc propter credentes & non credentes ſe dixiſſe manifeſtauit, exponens quod dixerat, Niſi pater qui miſit me traxerit eum: idipſum aliis verbis repetendo in eo quod ait, niſi fuerit ei datum à patre meo. Ille I quippe trahitur ad Chriſtũ, cui datur vt credat in Chriſtum. Datur ergo poteſtas vt filij dei fiant, qui credunt in eum, cũ hoc ipſum datur vt credãt in eum. Quæ poteſtas niſi detur à deo, nulla eſſe poteſt ex libero arbitrio, quia nec liberum in bono erit, quod liberator nõ liberauerit, ſed in malo liberũ habet arbitrium, cui delectationem malitiæ vel occultus vel manifeſtus deceptor inſeruit, vel ſibi ipſe perſuaſit. Non itaque ſicut dicunt nos quidam dicere, & iſte audet inſuper ſcribere, omnes in peccatum veluti inuiti carnis ſuæ neceſſitate coguntur, ſed ſi iam in ea ætate ſunt, vt propriæ mentis vtantur arbitrio, & in peccato ſua voluntate retinẽtur, & à peccato in peccatum ſua voluntate præcipitantur. Neque enim agit in eis etiam qui ſuadet & decipit, niſi vt peccatum voluntate committant, vel ignorãtia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel vtroque malo & cæcitatis & infirmitatis. Sed hæc volũtas quæ libera eſt in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis nõ eſt, quia liberata nõ eſt. Nec poteſt homo boni aliquid velle, niſi adiuuetur ab eo qui malum non poteſt velle, hoc eſt gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum no- *Roma. 14.* ſtrum. Omne enim quod non eſt ex fide, peccatũ eſt. Ac per hoc bona volũtas quæ ſe abſtrahit à peccato, fidelis K eſt, quia iuſtus ex fide viuit. Ad fidem autẽ pertinet cre- *Abacuc. 2.* dere in Chriſtum. Et nemo poteſt credere in eum, hoc eſt venire ad eum, niſi fuerit illi datũ. Nemo igitur poteſt habere voluntatem iuſtam, niſi nullis præcedentibus meritis acceperit veram, hoc eſt gratuitam deſuper gratiam. Hoc iſti nolunt elati & ſuperbi, nec purgan- *Cap. IIII.* do defenſores, ſed extollendo præcipitatores liberi arbitrij. Qui non ob aliud nobis hæc dicẽtibus indignãtur, niſi quia gloriari in domino dedignantur. Timuit tamen Pelagius Epiſcopale iudicium Palæſtinum. Et cũ ei fuiſſet obiectum, ꝙ diceret gratiam dei ſecundũ merita noſtra dari, negauit ſe dicere, & eos qui hoc dicerent, anathematizando damnauit. Nec aliud tamẽ defendere inuenitur in libris quos poſtmodũ ſcripſit, fraudem ſe putans hominibus iudicantibus feciſſe mẽtiendo, aut neſcio quomodo ſuũ ſenſum verbis ambiguis obtegendo. Sed iam videamus quod ſequitur. Dicũt *Calumnia Iuliani.* etiã, inquit, iſtas quæ modo aguntur nuptias à deo inſtitutas non fuiſſe, quod in libro Auguſtini legitur, cõtra *Cap. V.* quem ego modo quatuor libellis reſpõdi. Cuius Augu- L ſtini dicta inimici noſtri in veritatis odiũ ſuſceperunt. His eius calumnioſiſſimis verbis breuiter video reſpõdendũ, quia reperit ea poſtea, vbi volt ipſe inſinuare, quaſi contra noſtra iſta quid dicant: vbi cum illo quãtum res poſtulare videbitur, domino adiuuante certãdum eſt. Nunc ergo reſpondeo, à deo nuptias eſſe inſtitutas, & tũc quãdo dictũ eſt, Propterea relinquet homo *Gene. 2.* patrẽ ſuum & matrẽ ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: & nũc propter quod ſcriptũ eſt, à domino iũgitur viro mulier. Neq; enim aliud fit etiã nunc q̃ illud, vt adhæreat homo vxori ſuæ, & ſint duo in carne vna. De ipſis quippe nuptiis, quæ nunc quoque fiunt, cõſultus eſt dominus à Iudæis, vtrum liceret quacunq; cauſa dimittere vxorem. Et iſto cõmemorato teſtimonio legis adiunxit, Quod ergo deus cõiunxit, ho- *Matth. 19.* mo nõ ſeparet. Hoc teſtimonium legis adhibuit etiam *Ephes. 4.* Apoſtolus Paulus, cũ viros moneret, vt ab eis diligerẽtur vxores. Abſit ergo vt in libro meo contra hæc teſtimonia diuina iſte aliquid legerit: ſed vel nõ intelligẽdo, vel magis calumniãdo, in aliũ ſenſum conatur detorquere quod legit. Librum autẽ meum, contra quem ſe quatuor libellis reſpõdiſſe cõmemorat, poſt damna- M tionem Pelagij Celeſtijq; cõſcripſi. Quod ideo dicẽdũ putaui, quoniã iſte dicit ab inimicis ſuis in odium veritatis dicta mea fuiſſe ſuſcepta: ne ideo quiſquam exiſtimet propter hũc librum meum, inimicos gratiæ Chriſti nouos hæreticos fuiſſe damnatos. In eo autem libro defenſio eſt potius, quàm reprehenſio nuptiarum. Dicunt etiam, inquit, motum genitalium & commixtionem coniugum, à diabolo fuiſſe repertam, & propterea eos qui naſcuntur innocẽtes, reos eſſe, & à diabolo fieri, non à deo, quia de hac diabolica commixtione naſcuntur. Hoc autem ſine aliqua ambiguitate Manichæũ eſt. Imò ſicut dicimus à deo nuptias inſtitutas propter ordinatam generationem filiorum, ita dicimus filiorũ gignendorum ſeminationem ſine motu genitalium, & ſine commixtione coniugum, nec in paradiſo ſi filij gignerentur, eſſe potuiſſe. Sed vtrum talis eorum motus atque commixtio fuiſſet, ſi nemo peccaſſet, qualis nunc eſt cum pudenda libidine, hinc eſt quæſtio, de qua diligentius poſtea, ſi deus voluerit, diſputabimus.

Quid tamen iſti velint, quid intendant, quò *Cap. VI.* rem perducere moliantur, adiuncta iſtius verba declarant, vbi ait nos dicere, propterea eos qui innocentes

naſcuntur

A naſcuntur reos eſſe, & à diabolo fieri nõ à deo, quia de
hac diabolica conmixtione naſcuntur. Cum itaq; nos
nec diabolicam dicamus coniugum cõmixtionem, ma-
xime fidelium, quæ fit cauſa generandorum, qui poſtea
regenerandi ſunt filiorum, nec homines vllos à diabo-
lo fieri, ſed à deo inquantũ homines ſunt, & tamen etiã
de coniugibus fidelibus reos naſci, tanquam ex oliua o-
leaſtrum propter originale peccatũ, & propter hoc eſſe
ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto, quoniã diabo-
lus culpæ author eſt, nõ naturæ, contrà illi paruulos di-
centes nullum trahere originale peccatum, & ideo nõ
eſſe ſub diabolo, qd efficere laborãt, niſi vt illa dei gra-
Coloſſ.1. tia euacuetur in paruulis, qua eruit nos, ſicut dicit Apo-
ſtolus, de poteſtate tenebrarum, & trãſtulit in regnum
filij charitatis ſuę? Quandoquidem paruulos negãt eſſe
in poteſtate tenebrarum etiã ante domini liberatoris
auxilium, ita in eis laudantes opus creatoris, vt miſeri-
cordiam deſtruant redẽptoris. Quam nos quoniã & in
maioribus & in paruulis confitemur, hoc dicit ſine ali-
qua ambiguitate eſſe Manichæũ, cum ſit antiquiſsimũ
B catholicum, vnde nouũ iſtorum dogma euertitur hæ-
Cap. VII. reticum. Dicunt, inquit, ſanctos in veteri teſtamen-
to non caruiſſe peccatis: id eſt, nec per emẽdationem à
criminib⁹ fuiſſe liberos, ſed in reatu à morte fuiſſe de-
prehenſos. Imò dicimus vel ante legem vel tempore
veteris teſtamenti à peccatis fuiſſe liberatos, nõ virtute
Hiere.17. propria, quia maledict⁹ homo omnis qui ſpem ſuã po-
nit in homine, & i hoc ſine dubio maledicti ſunt quos
Pſal.48. etiam Pſalmus diuinus notat, Qui confidunt in virtute
Galat.4. ſua: nec vetere teſtamẽto, quod in ſeruitutem generat,
quamuis certæ diſpẽſationis gratia diuinitus datum ſit:
Roma.7. nec in ipſa lege ſancta & iuſta & bona, vbi ſcriptũ eſt,
Exod.20. Non cõcupiſces: quoniam nõ eſt data quæ poſſet viui-
Galat.3. ficare, ſed prçuaricationis gratia poſita eſt, donec veni-
ret ſemen cui promiſſum eſt: ſed liberatos eſſe per ſan-
guinem ipſius redemptoris, qui eſt vnus mediator dei
1.Timo.2. & hominum, homo Chriſt⁹ Ieſus. Iſti antẽ inimici gra-
tiæ dei, quæ data eſt puſillis & magnis per Ieſum Chri-
ſtum dominum noſtrũ, ideo dicunt antiquos homines
dei perfectę fuiſſe iuſtitię, nec Chriſti incarnatione, paſ-
C ſione, reſurrectione, cuius fide ſalui facti ſunt, credãtur
Concupiſcẽtia in Paulo quid. eguiſſe. Apoſtolum etiam Paulum, inquit, vel omnes
Apoſtolos dicũt ſemper ĩmoderata libidine fuiſſe pol-
lutos. Quis hoc vel profan⁹ audeat dicere? Sed nimirũ
Cap. VIII. iſti propterea ſic calumniantur, quia cõtendunt de hoc
Roman.7. quod dixit Apoſtolus, Scio quia nõ habitat in me, hoc
eſt in carne mea, bonum, Velle enim adiacet mihi, per-
ficere autẽ bonum non inuenio: & cætera talia nõ eum
dixiſſe de ſeipſo, ſed neſcio cuius alterius, qui illa pate-
retur, induxiſſe perſonam, propter qd locus ipſe in eius
Epiſtola diligenter conſiderandus eſt & ſcrutandus, ne
in eius aliqua obſcuritate deliteſcat error iſtorũ. Quã-
uis ergo latius hinc Apoſtolus diſputet, & magno diu-
turnoq; conflictu gratiam defendens aduerſus eos qui
gloriabantur in lege, tamen ad rem pertinentia pauca
Roman.3. contingimus. Vnde ait, Quia non iuſtificabitur ex lege
omnis caro corã illo. Per legẽ enim cognitio peccati.
Nunc autem ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt, teſti-
ficata per legem & prophetas. Iuſtitia autem dei per fi-
dem Ieſu Chriſti, in omnes qui credunt. Non eſt enim
diſtinctio. Omnes enim peccauerũt, & egẽt gloria dei,
iuſtificati gratis per gratiam ipſius per redemptionem,
Ibidem. quæ eſt in Chriſto Ieſu. & iterum, Vbi eſt gloriatio tua?
excluſa eſt. Per quam legem? Factorum? Non, ſed per le-
gem fidei. Arbitramur enim iuſtificari hominem per fi-

dem ſine operibus legis. Et iterum, Non enim per legẽ Roma.4.
promiſsio Abrahæ aut ſemini eius facta eſt, vt hæres eſ- D
ſet mũdi, ſed per iuſtitiam fidei. Si enim qui per legem
hæredes ſunt, exinanita eſt fides & euacuata promiſsio.
Lex enim iram operatur. Vbi enim non eſt lex, nec prç- Roma.5.
uaricatio. Et alio loco, Lex enim ſubintrauit vt abũda- 6.& 7.
ret delictum. Vbi autem abundauit delictũ, ſuperabũ-
dauit gratia. Item alio loco, Peccatum enim vobis non
dominabitur: nõ enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Itẽq;
alio loco, An ignoratis fratres, ſcientibus enim legem
loquor, quia lex dominatur homini in quãtum tempus
viuit? Mulier enim ſub viro, viuo marito iũcta eſt legi:
ſi autem mortuus fuerit vir eius, euacuata eſt à lege vi-
ri. Et paulopoſt, Itaque fratres mei, & vos mortui eſtis
legi per corpus Chriſti, vt ſitis alterius, qui ex mortuis
reſurrexit, vt fructificemus deo. Cum enim eſſemus in
carne, paſsiones peccatorum, quæ per legem ſunt, ope-
rabantur in membris noſtris, vt fructum ferrẽt morti.
Nũc vero euacuati ſumus à lege mortis, in qua detine-
bamur, ita vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in
vetuſtate literæ. His atque huiuſmodi conteſtationibus
doctor ille gentium ſatis euidenter oſtẽdit, legem nõ
potuiſſe auferre, ſed potius auxiſſe peccatum, quod au- E
fert gratia, quoniã lex iubere nouit, cui ſuccumbit in-
firmitas: gratia iuuare, qua infunditur charitas. Ne quis
enim propter hæc teſtimonia vituperet legem, & malã
eſſe cõtendat, vidit Apoſtolus male intelligẽtibus quid
poſſet occurrere, & eãdem ſibi ipſe propoſuit quæſtio-
nem. Quid ergo dicemus, inquit? Lex peccatum eſt? Ab- Roma.7.
ſit. Sed peccatum nõ cognoui niſi per legem. Hoc iam
ſuperius dixerat. Per legem enim cognitio peccati. nõ Roma.3.
ergo abolitio, ſed cognitio. Hinc autẽ iam incipit pro-
pter quod iſta conſideranda ſuſcepimus, introducere
perſonam ſuam, & tanquam de ſeipſo loqui, vbi nolũt
Pelagiani ipſum Apoſtolum intelligi, ſed quòd in ſe a-
lium transfigurauerit hominẽ ſub lege adhuc poſitum,
nondum per gratiam liberatum. Vbi quidem iam de-
bent concedere, quòd in lege nemo iuſtificatur, ſicut a-
libi idem Apoſtolus dicit, ſed ad cognitionem peccati,
& ad ipſius legis præuaricationem valere legem, vt co-
gnito auctoq; peccato, per fidem gratia requiratur. Nõ
autem timẽt iſta de Apoſtolo intelligi, quæ poſſet & de
præteritis ſuis dicere, ſed ea quæ ſequuntur timent. Hic Roma.7.
enim, concupiſcẽtiam, inquit, neſciebam, niſi lex dice- Exod.20.
ret, Non cõcupiſces. occaſione autem accepta, peccatũ F
per mandatum operatum eſt in me omnem concupi-
ſcentiam. Sine lege enim peccatum mortuum eſt. Ego
autem viuebam aliquando ſine lege: adueniente autem
mãdato peccatum reuixit, ego autem mortuus ſum, &
inuentum eſt mihi mandatum quod erat in vitam, hoc
eſſe in mortem. Peccatum enim accepta occaſione per
mandatum fefellit me, & per illud occidit. Itaque lex
quidem ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bo-
num. Quod ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors? Ab-
ſit. Sed peccatum vt appareat peccatum, per bonũ mi-
hi operatum eſt mortem, vt fiat ſupra modum peccans
peccatum per mandatum. Hæc omnia, ſicut dixi, poteſt
videri Apoſtolus de ſua vita commemoraſſe præterita,
vt illud quod ait, Ego autem viuebam aliquando ſine
lege, ætatem ſuam primam ab infantia ante rationales
annos voluerit intelligi: quod autem adiunxit, Adue- Peccatũ reuiuiſcere quid.
niente autem mandato peccatum reuixit, ego autem
mortuus ſum, iam ſe præcepti capacem, ſed non effica-
cem, & ideo præuaricatorem legis oſtenderet. Cap. IX.
Nec moueat quod ad Philippenſes ſcripſit, Secundũ Philip.3.

G iuſtitiã quæ in lege eſt, quòd fuerit ſine querela. Potuit enim eſſe intus in affectionibus prauis præuaricator legis, & tamen conſpicua opera legis implere, vel timore hominum vel ipſius dei, ſed pœnæ formidine, non dilectione & delectatione iuſtitiæ. Aliud eſt enim voluntate benefaciendi benefacere, aliud autẽ ad malefaciẽdum ſic voluntate inclinari, vt etiam faceret ſi hoc poſſet impune permitti. Nam ſic profecto in ipſa intus voluntate peccat, qui non voluntate, ſed timore non peccat. In quibus interioribus ſuis talem ſe fuiſſe ſciẽs Apoſtolus ante gratiam dei, quę per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum eſt, alibi hoc apertiſsime confitetur. ſcri- *Ephes.2.* bẽs quippe ad Epheſios, Et vos, inquit, cum eſſetis mortui delictis & peccatis veſtris, in quibus aliquando ambulaſtis ſecũdum ſeculum mundi huius, ſecundũ principem poteſtatis aẽris ſpiritus eius qui nũc operatur in filiis diffidentiæ, in quibus & nos omnes aliquando cõuerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes voluntatem carnis & affectionum, & eramus naturaliter filij iræ, ſicut & cæteri: deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter multam dilectionem qua dilexit nos H & cum eſſem[us] mortui peccatis, cõuiuificauit nos Chri- *Ad Tit. 3.* ſto, cuius gratia ſumus ſalui facti. Rurſus ad Titũ, Fuimus enim & nos, inquit, ſtulti aliquando & increduli, errantes, ſeruientes deſideriis & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, abominabiles, inuicẽ odio *Philip.3.* habentes. talis Saulus fuit, quando ſecundum iuſtitiam quæ in lege eſt, ſine querela fuiſſe ſe dicit. Nam quia nõ poſt hanc abominabilem vitam vt eſſet ſine querela, in lege profecerat, moreſq; mutauerat, euidẽter in his quę ſequuntur oſtendit, quandoquidẽ mutatum ſe non dicit ab his malis, niſi per gratiam ſaluatoris. Adiungens *Ad Tit.3.* enim hoc ipſum etiã hic ſicut ad Titũ ait, Cum autem benignitas & humanitas illuxit ſaluatoris noſtri dei, nõ ex operibus iuſtitiæ, quæ nos fecim[us], ſed ſecundũ ſuam miſericordiã ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti, quẽ ditiſsime effudit ſuper nos, per Ieſum Chriſtum ſaluatorẽ noſtrum, vt iuſtificati gratia ipſi[us], hæredes efficiamur ſecundum ſpem vitæ æternæ. Quod autem ait in hoc Epiſtolæ lo- *Roma.7.* co ad Romanos, Peccatũ vt appareat peccatũ, per bonum mihi operatum eſt mortem: cõgruit ſuperioribus vbi dixit, Sed peccatum nõ cognoui, niſi per legẽ, Nam I concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non con- *Exod.20.* cupiſces. Et ſuperius, Per legem cognitio peccati. hoc *Roman.3.* enim & hic dixit, vt appareat peccatũ: vt illud quod dixerat, Sine lege enim peccatum mortuum eſt: nõ intelligamus niſi tãquam non ſit, latet, non apparet, penitus ignoratur, tanquam in neſcio quibus ignorantiæ tenebris ſit ſepultum. Et quod ait, Ego autem viuebã aliquãdo ſine lege: quid ait, niſi viuere mihi videbar? Et quod adiunxit, Adueniente autem mandato, peccatũ reuixit, quid eſt aliud quàm eminuit, & apparuit? Nec tamẽ ait, vixit: ſed, reuixit. Vixerat enim aliquando in paradiſo, quando contra datum præceptum ſatis apparebat admiſſum. Cum autem à naſcentibus trahitur, tanquam mortuum ſit latet, donec repugnans iuſtitiæ, malũ eius prohibitione ſentiatur, cum aliud iubetur atque approbatur, aliud delectat atque dominatur, tunc peccatum quodãmodo in notitia nati hominis reuiuiſcit, quod in notitia primi facti hominis aliquando iam vixerat.

Corp[us] mortuũ ob cõcupiſcentiam. Cap. X. Sed quod ſequitur, nõ ita expeditum eſt, quomodo de paulo poſsit intelligi. Scimus enim, inquit, quia lex ſpiritalis eſt, ego autẽ carnalis ſum. Nõ ait, fui: ſed, ſum. Nũquid ergo Apoſtolus cũ hæc ſcriberet, carnalis fuit, an ſecundũ corpus hoc dicit? Adhuc enim erat in cor- *Roma.8.* pore mortis huius, nondum facto ſpiritali, quod alibi K dicit, Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirita- *1.Cor.15.* le. Tunc enim ex toto ſe, id eſt, ex vtraque parte qua cõſtat, ſpiritalis homo erit, quando etiam ſpiritale corpus erit. Neque enim abſurdum eſt, vt ſit in illa vita etiam caro ſpiritalis, ſi potuit eſſe in hac vita, in his qui adhuc carnalia ſapiunt, etiam ſpiritus ipſe carnalis. Sic ergo ideo dixit, ego autem carnalis ſum: quia nondum ſpiritale corpus habebat Apoſtol[us]: ſicut poſſet dicere, Ego autem mortalis ſum: quod vtiq; non niſi ſecundũ corpus intelligeretur dixiſſe, quod nõdum fuerat immortalitate veſtitum. Item quod adiunxit, Venundatus ſub *Roma.7.* peccato: ne quiſquam eum nũdum redemptum Chriſti ſanguine exiſtimet, etiam hoc ſecũdum illud poteſt intelligi quod ait, Et nos primitias habentes ſpiritus, & *Roma.8.* ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcimus, adoptionem expectantes redemptionem corporis noſtri. Si enim ſecundum hoc ſe dicit venũdatum ſub peccato, quòd adhuc non eſt redemptum à corruptione corpus eius, vel venundatum aliquando in prima tranſgreſsione præce- L pti, vt haberet corpus corruptibile quod aggrauat ani- *Sapien.9.* mam, quid prohibet hic Apoſtolum intelligi de ſeipſo dicere, quod ita dicit, vt etiam in ipſo poſſet intelligi, etiam ſi in ſua perſona non ſe ſolum, ſed omnes accipi velit, qui ſe nouerunt ſpiritali delectatione cum carnis affectione ſine conſenſione confligere? An forte metuimus ea quæ ſequuntur: Quod enim operor, ignoro: nõ *Roma.7.* enim quod volo hoc ago, ſed q̃d odi illud facio: ne forte ex his verbis quiſpiam conſentire carnis cõcupiſcentiæ ad opera mala ſuſpicetur Apoſtolum? Sed conſiderandum eſt quod adiũgit, Si autem quod nolo hoc facio, cõſentio legi quoniam bona eſt. Magis enim ſe dicit legi cõſentire quàm carnis cõcupiſcentię. Hãc enim peccati nomine appellat. Facere ergo ſe dixit & operari, non affectu cõſentiendi & implendi, ſed ipſo motu cõcupiſcẽdi. Hinc ergo inquit, Conſentio legi quoniã bona eſt: cõſentio, quia nolo quod nõ vult. Deinde dicit, Nunc autem iam non ego operor illud, ſed id quod habitat in me peccatum. Quid eſt, nunc autem, niſi iam nunc ſub gratia, quæ liberauit delectationẽ volũtatis à cõſenſione cupiditatis? Nõ enim melius intelligitur, nõ ego operor, niſi quia non cõſentit exhibere mẽbra ſua M arma iniquitatis peccato. Nam & ſi cõcupiſcit & cõſen- *Roma.6.* tit & agit, quomodo nõ ipſe illud operatur, etiã ſi ſe operari doleat, & vinci grauiter ingemiſcat? Iã illud q̃d ſequitur, nõne vnde loquatur, apertiſsime oſtẽdit? Scio enim quia nõ habitat in me, hoc eſt in carne mea bonũ. Si enĩ non exponeret adiungẽdo, hoc eſt in carne mea, aliter fortaſſe acciperetur quod dixit, in me. Ac per hoc verſat hoc idem repetens & inculcans, Velle enim adiacet mihi, perficere autẽ bonũ non. Hoc eſt enim perficere bonum, vt nec cõcupiſcat homo. Imperfectũ eſt autẽ bonũ, quando concupiſcit, etiã ſi cõcupiſcentię nõ cõſentit ad malũ. Non enim quod volo facio bonum, inquit, ſed q̃d nolo malũ hoc ago. Si autem quod nolo ego hoc facio, iã nõ ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatũ. Id repetiuit ĩculcãs, & tanq̃ tardiſsimos de ſomno excitãs, Inuenio ergo legẽ, inquit, mihi volẽti facere bonũ, quoniã mihi malũ adiacet. Illa ergo bonum eſt volenti facere, adiacet autẽ malum ex cõcupiſcentia, cui nõ cõſentit qui dicit, Iam nõ ego operor illud. Apertius autẽ quod ſequitur vtrunq; declarat, Cõdelector enĩ legi dei ſecundũ interiorẽ hominẽ: video autẽ aliã legem in mẽbris meis, repugnantẽ legi mentis

meæ, &

A meæ,& captiuantẽ me in lege peccati, quæ eſt in mem-
bris meis. Sed qđ dixit,captiuãtem me,poteſt mouere,
ſi nulla cõſenſio eſt, vnde propter tria iſta,duo ſcilicet
de quibus iam diſputauimus,qno ait,Ego autem carna-
lis ſum,& venundatus ſub peccato,& hoc tertiũ,capti-
uantem me in lege peccati quæ eſt in mẽbris meis, po-
teſt videri Apoſtolus eũ deſcribere qui ſub lege adhuc
viuit,nondum ſub gratia? Sed ſicut illa duo expoſuim⁹
propter carnẽ adhuc corruptibilẽ dicta, ſic & hoc po-
teſt intelligi vt captiuantem me,dixerit carne,nõ men-
te:motione,non conſenſione:& ideo captiuantem me,
quia & in ipſa carne non eſt aliena natura, ſed noſtra.
Sicut ergo expoſuit ipſe quid dixerit, Scio enim quia
nõ habitat in me, hoc eſt in carne mea bonum: ſic iam
ex illius expoſitione hunc locũ debemus accipere,tan-
qnam dixerit, captioantẽ me, hoc eſt carnem meam in
lege peccati,quæ eſt in mẽbris meis. Deinde ſubiungit
propter qnod dicta ſnnt oomnia, Miſer ego homo,quis
me liberabit de corpore mortis hoi⁹? Gratia dei per Ie-
ſum Chriſtum dominnm noſtrom. Atq; inde conclu-
dit,Igitur ipſe ego mẽte ſeroio legi dei, carne autẽ legi
peccati.Carne ſcilicet legi peccati,cõcupiſcendo:mẽte
B autem legi dei, eidem concupiſcentiæ non conſeotiẽ-
do.Nulla ergo condẽnatio eſt nũc his qoi ſunt in Chri-
ſto Ieſu. Non enim damnatur, niſi qui concopiſcentiæ
carnis conſentit ad malum. Lex enim ſpiritus vitæ in
Chriſto Ieſu liberauit te à lege peccati & mortis,ne ſci-
licet cõſenſionem tuã concupiſcentia ſibi vindicet car-
nis. Et ea quæ ſequũtur,eundem ſeoſum magis magiſq;
demonſtrant. Sed adhibẽdus eſt modos. Viſum autem
aliqnando etiam mihi fuerat, hominem ſub lege, iſto
Apoſtoli ſermooe deſcribi. Sed vim mihi fecerũt poſt-
ea iſta verba qnòd ait,Nunc autẽ iam oõ ego operor il-
lud. Ad hoc enim pertinet illud qđ ait & poſtea: Nulla
ergo condẽnatio eſt nunc bis qui ſunt in Chriſto Ieſu.
Et quia non video quomodo diceret homo ſub lege,
Cõdelector legi dei ſecũdom interiorẽ hominẽ:cũ ipſa
delectatio boni,qua etiã non cõſentit ad malum,nõ ti-
more pœnæ,ſed amore iuſtitiæ,hoc eſt enĩ condelecta-
Quid ſit li- ri,nõ niſi gratiæ deputanda ſit. Nam & illod vbi ait,
berari de Quis me liberabit de corpore mortis huius? quis neget
corpore mor Apoſtolũ cũ hęc diceret, adhuc fuiſſe in corpore mor-
tis huius. tis huins? A quo vtiq; impij nõ liberãtur, quibus eadem
Cap.XI. corpora ad tormenta æterna redduntur. Liberari ergo
Roma.7. eſt à corpore mortis huius,omni ſanato languore con-
C cupiſcentiæ carnis,nõ ad pœnã corpns recipere, ſed ad
Roma.8. gloriam. Huic loco & illud ſatis cõſonat,Etiam noſipſi
primitias habentes ſpiritna, & ipſi in nobiſmetipſis in-
gemiſcimos, adoptionem expectantes redemptionem
corporis noſtri. Nimirũ enim gemitu iſto ingemiſcim⁹
in quo dicimus, Miſer ego homo, quis me liberabit de
corpore mortis hoius? Illud etiã vbi ait, Quod enim o-
peror,ignoro:qoid eſt aliud, quàm nolo, oõ approbo,
non cõſentio,nõ facio? Alioqoin contrariũ eſt his quæ
Roma.3. ſnperius dixit,Per legẽ enim cognitio peccati. Et, pec-
& 7. catum nõ cognoui niſi per legem. Et,Peccatum vt ap-
pareat peccatũ, per bonum mihi operatum eſt mortẽ.
Quomodo enim peccatom per legem cognouit quod
σκληρός. ignorat? Quomodo apparet peccatũ quod ignoratur?
Sic ergo dictum eſt ignoro,nõ facio,quia nulla cõſen-
ſione id ego ipſe cõmitto, qnomodo dicturus eſt do-
Matth.7. minus impiis,Non noui vos:quem proculdubio latere
2.Corin.5. nihil poteſt. Et ſicut dictum eſt, Eum qui non nouerat
peccatum,quod eſt,nõ fecerat. Neq; enim non nouerat
quod arguebat. His atqne huiuſmodi in iſta ſcripturæ

Apoſtolicæ circunſtantia diligenter conſideratis,recte D
iotelligitur Apoſtolus nõ quidẽ ſe ſolũ in ſua perſona,
verum alios etiam ſub gratia cõſtitutos ſignificaſſe,ſed
ſecum nondom in illa conſtitutos pace perfecta,in qua
abſorbebitur mors in victoriam. De qua poſt dicit, Si *1.Corin 15.*
autem Chriſtus in vobis, corpus quidem mortuum eſt *Roma.8.*
propter peccatum, ſpirit⁹ autẽ vita eſt propter iuſtitiã.
Si ergo ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis,ha-
bitat io vobis, qui ſuſcitauit Chriſtũ Ieſum à mortuis,
viuificabit & mortalia corpora veſtra per inhabitãtem
ſpiritum eius in vobis. Viuificatis igitur mortalib⁹ cor-
poribus noſtris,non ſolũ ad peccandum cõſenſio nul-
la erit,ſed nec ipſa cui cõſeotiatur carnis concupiſcen-
tia remanebit. Quam ſpiritui reſiſtentem nõ habere in
carne mortali, ille tãtummodo homo potuit, qui non
per ipſam ad homines venit. Et ideo Apoſtolos, qnia
homines erant, & corpus quod corrũpitur & aggrauat *Sapien 9.*
animã,in boius vitæ mortalitate portabant,abſit vt di-
camus,ſicut iſte calnmniatur,ſemper immoderata libi-
dine fuiſſe pollutos, ſed dicimus à cõſenſione prauarũ
libidinũ liberos,de concupiſcẽtia tamen carnis, quam
moderando frænabant, tanta humilitate & pietate ge-
muiſſe,vt optarent eam oõ habere potius,quàm doma- E
re. Proinde iſte quod addidit nos dicere, Chriſtum *Cap.XII.*
& à peccatis liberum non fuiſſe, ſed carnis neceſsitate
mentitũ,& aliis maculatũ fuiſſe delictis: viderit à quib⁹
audierit,vel in quorum literis legerit, quod quidẽ for-
taſſe nõ iotellexit, & in ſenſus calumnioſos malitia fal-
lente conuertit. Dicunt etiam,inqoit, baptiſma non *Concupiſcẽ-*
dare omnem indulgentiã peccatorum,nec auferre cri- *tia peccatũ*
mina,ſed radere,vt omniũ peccatorum radices in ma- *dicitur,quõ*
la carne teoeantur. Quis hoc aduerſus Pelagianos, niſi *ex ſe nõ ſit.*
infidelis affirmet? Dicimus enim baptiſma dare omniũ *Cap.XIII.*
indulgentiam peccatorum, & auferre crimina,non ra-
dere, oec vt omnium peccatorum radices in mala car-
ne teneantor,quaſi raſorum in capite capillorum vnde
creſcant iterum reſecanda peccata. Nam & iſtam ſimi-
litudinem comperi ſuæ illos adhibere calumniæ, tan-
quam hoc nos ſentiamus atq; dicamus. Sed de iſta con-
cupiſcentia carnis falli eos credo vel fallere,cũ qua ne-
ceſſe eſt vt etiã baptizatus, & hoc ſi diligentiſsime pro-
ficit,& ſpiritu dei agitur, pia mente confligat. Sed hæc
etiam ſi vocatur peccatũ, nõ vtique quia peccatum eſt,
ſed qnia peccato facta eſt,ſic vocatũ, ſicut ſcriptura ma-
nus cuiuſque dicitur,quòd manus eam fecerit. Peccata F
autem ſunt,quę ſecundum carnis concupiſcentiam vel
ignorantiã illicite fiont,dicuntur,cogitãtur: quæ trãſ-
acta etiam reos tenent ſi non remittaotur. Et iſta ipſa
carnis cõcupiſcentia in baptiſmo ſic dimittitur,vt quã-
quam tracta ſit à naſcentibus, nihil noceat renaſcenti-
bus. Ex qnibus tamẽ ſi filios carnaliter gignunt, rurſus
trahitur, rurſuſq; & nocitura naſcentibus, niſi eadem
forma renaſcentibus remittatur, & inſit nihil obfutura
vitæ futuræ, quoniam reatus eius generatione tractus,
regeneratione dimiſſus eſt. Et ideo iam non ſit pecca-
tum, ſed ſic vocetur, ſiue quòd peccato facta ſit, ſiue
qnòd peccãdi delectatione moueatur, etſi ei vincente
delectatione iuſtitiæ non cõſentiatur. Nec propter ip-
ſam cuius iam reatus lauacro regenerationis abſumpt⁹
eſt,dicunt in oratione baptizati, Dimitte nobis debita *Matth.6.*
noſtra,ſicut & nos dimittimus debitoribns noſtris: ſed
propter peccata quæ fiunt ſiue in eins conſenſionibus,
cum ab eo quodlibet vincitur quod placet, ſiue cũ per
ignorantiam malum qoaſi bonum placet. Fiunt autem
ſiue operãdo,ſiue loquendo, ſiue quod facillimũ atqne

G ccletiinimũ eſt,cugitando. A quibus uninibus quis etiam
Prouer.20. fideliũ gloriabitur caſtũ ſe habere cor, aut quis gloria-
bitur mũdum ſe eſſe à peccato? Illud ſanè quud in ora-
tione ſeqnitur,propter ipſam dicitur,Ne nos inferas in
tentationem,ſed libera uos à malo. Vnuſquiſque enim
Iacobi.1. ſicut ſcriptum eſt, teutatur à concupiſcẽtia ſua abſtra-
ctus & illectus: deinde cuncupiſcẽtia cum conceperit,
Cap.XIIII. parir peccatum. Hi omues concupiſceotiæ partus,&
ipſius concupiſcentiæ reatus autiquus, qui baptiſmatis
ablutiune dimiſsi ſuut, & quicquid parit nũc iſta cõcu-
piſcentia,ſi nõ ſint illi partus,qui nõ ſolum peccata,ve-
rumetiam crimina unncupãtur, pacto illo quotidianæ
orationis vbi dicimus, Dimitte nobis debita noſtra ſi-
cut & dimittimus,& eleemoſynarum ſyncerĩtate mun-
dantur. Neq; enim quiſquam ſic deſipit,vt dicat ad ba-
prizatos dominicum illud uon pertinere præceptum,
Lucæ.6. Dimittite & dimittẽt vobis,date & dabitur vobis. Nul-
lus autem iu Eccleſia recte poſſet ordinari miniſter, ſi
1.Timo.3. diaiſſet Apoſtolus, Si quis ſine peccato: vbi ait, Si quis
ſine crimine eſt. Aut ſi dixiſſet, nullum peccatum habẽ-
tes: vbi ait, Nullum crimen habeutes. Multi quippe ba-
H ptizati fideles ſunt ſine crimine, ſine peccato autem in
hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani, quia
hæc dicimus, aduerſum eus inflentur & dirũpantur in-
ſania, non quia peccati aliquid remaneat, quod in ba-
ptiſmate oon remittatur, ſed quia in nubis in huius vi-
tæ infirmitate maneutibus quutidie fieri non quieſcũt,
quæ fideliter orantibus & miſericorditer operantibus
quotidie remittantur. Hæc eſt fidei catholicæ ſanitas,
quam ſanctus vbique ſeminat ſpiritus, nõ prauitatis hę-
Motus genitalium à deo. reticæ vanitas, & præſumptio ſpiritus. Iam itaq; de
cætero videamus quẽadmodum poſteaquàm nubis ca-
lumnioſe putauit obiicienda quæ credimus, & fingeo-
Cap.XV. da quæ nõ credimus, ſuam ipſe vel Pelagianorũ fidem
profiteatur. Cuntra hæc, iuquit, nus quotidie diſputa-
mus, & ideo noluntus præuaricatoribus adhibere con-
ſeoſum, quia nos dicimus liberum arbitrium in omni-
bus eſſe naturaliter, nec Adæ peccato perire potuiſſe.
Quod ſcripturarum omnium authoritate firmatur.

Hæc ſi quemadmodum oportet nũ cootra dei gra-
tiam diceretis, nec conſenſum præuaricatoribus adhi-
bęretis, ſed veſtrum ſenſum corrigeretis. Hinc autem
quantum potuimus, & quantum ſufficere viſum eſt, ſu-
I perius diſputauimus. Dicimus, inquit, has quæ nunc a-
guntur in orbe terrarum, à deo nuptias inſtitutas, nec
reos eſſe coniuges, ſed furnicatoees & adulteros con-
demnandos. Hoc verum & catholicum eſt. Sed quod
vos hinc vulris efficere de commiatioue maſculi & fœ-
minę, quòd nihil peccati naſcentes trahant, qnod laua-
cro regenerationis expietur: hoc falſum eſt & hæreticũ.
Motum, inquit, genitalium, id eſt, ipſam virilitatem, ſi-
ne qua non poteſt eſſe commiatio, à deo dicimos inſti-
tutam. Ad boc reſpondemus, motum genitalium, & vt
verbo eius vtar, virilitatem, ſine qua nõ poteſt eſſe cõ-
miatio, deus ſic inſtituit, vt nihil haberet pudendum.
Nõ enim fas fuit, vt eius erubeſceret creatura de ſui o-
pere creatoris, ſed ioobedientia membrorum ſupplicio
iuſto primis hominibus inobedientibus reddita eſt, de
Gene.3. qua erubuerunt quãdo foliis ficulneis pudẽda texerũt,
Cap.XVI. quæ prius pudenda nũ fuerunt. Neq; enim ſibi tuni-
cas vt totũ corp⁹ tegerẽt poſt peccatũ, ſed ſuccinctoria
conſuẽrunt, quæ nõnulli interpretes noſtri minus dili-
gentes tegmina interpretati ſont. Quod qoidẽ verum
eſt, ſed georale nomeo eſt tegmẽ, quod indumentũ &
operimẽtum omne poſsit intelligi. Et ideo debuit am-
biguitas euitari, vt quemadmudum Græcus perizoma- K
ta poſuit, quibus nõ teguntur oiſi pudẽdę corporis par-
tes, ſic & Latinus aut ipſum Græcũ poneret, quia & ipſo
iam cõſuerudo vtitur pro Latino, vel ſicut quidam ſuc-
cinctoria, vel ſicut alij melius campeſtria nominarunt.
Ex illo quippe hoc nomen eſt, quòd pudenda iuuenes
tegebant antiquo more Romano, quãdo nudi exerce-
bantur in campo, vnde campeſtrati appellãtne bodie, *Cãpeſtrati qui dicantur.*
qui eadem oiembra cingendo cuuperiunt. Quanquã ſi
ca quibus peccatum eſt, tegẽda fuerant poſt peccatum,
ne tunicis quidem indui debucrunt, ſed manũ & os te-
gere, quia ſumendo & veſcẽdo peccaucrunt. Quid ſibi
ergo vult, ꝙ accepto prohibito cibo, cum fuiſſet pręce-
pti facta trauſgreſsio, in illa membra aſpectus intendi-
tur? Quę ibi nouitas ignota ſentitur, & ſe compellit ad-
uerti, quod apertione ſignificatur uculorũ? Neq; euim
cis vel quaudo ille nomina pecorib⁹ & volucribus im- *Gene.2.*
ponebat, vel quãdo illa pulchrum lignum vidit & bo-
oum, oculi non patebant, ſed aperti, hoc eſt intenti ad
iotuendum facti ſunt, ſicut ſcriptum eſt de Agar aucil- *Gene.16.*
la Saræ, quòd aperuit oculos ſuos, & vidit puteũ: quos
clauſos vtique nõ habebat. Vt ergo uuditatis ſuę, quam
quotidie prufecto intuebãtur, nec cũfundebantur, eos
ſubito ſic puderet, vt membra illa iam nuda ferre noo L
poſſent, ſed ſtatim operire curarẽt, nũne & ille in motu
aperto, & illa in occulto, contra ſuæ voluntatis arbitriũ
inubedientia illa membra ſenſerunt, quibus vtique nu-
ru voluntario ſicut cęteris dominari debuerunt? Quod
merito paſsi ſunt, quia & ipſi obediẽtes ſuo domino nõ
fuerunt. Erubnerunt ergo ita ſe creatori ſuo non exhi-
buiſſe ſeruitium, vt in eis membris ex quibus eſſent fi-
lij procreandi, mererẽtur accipere dominatũ. Hoc pu-
doris genus, hæc erubeſcendi neceſsitas certe cũ omni
humine naſcitur, & ipſis quodãmodo naturæ legibus
imperatur, vt in hoc verecũdentur etiã ipſa pudica cõ-
iugia, nec quiſquã ram male turpiterq; proficiat, vt qoia
cognouit deum eſſe conditorem naturę, authorẽmque
nuptiarũ, ideo etiã miſcendus vxori, ſi quis cum videat,
nũ de his motibus erubeſcat, qnæratq; ſecretum, vbi nõ
ſolum alienorum, verumetiã ſnorum omniũ poſsit vi-
tare conſpectum. Itaq; ſna culpa ſibi accidens malũ, na-
tura humana permittatue agnoſcere, ne cogatur aut qđ
eſt impudentiſsimũ, de his ſuis motibus nõ erubeſce-
re: aut quod eſt ingratiſsimũ, de ſui creatoris operibus M
erubeſcere. Quo tamen malo propter bonum genera-
tionis filiorum, bene vtũtur pudica cõiugia. Solius au-
tẽ carnalis voluptatis cauſa libidini conſentire, peccatũ
eſt, qoanuis coniugatis ſecundom veniam concedatur. *1.Cor.7.*

Sed cõſtituite Pelagiani ſeruata honeſtate ac fœcun- *An libido ante peccatum.*
ditate nuptiarum, ſi nemo peccaſſet, qualẽ velitis in pa-
radiſo vitam illorũ hominum cogitare, & voũ de his
quatuor rebus elegite. Proculdubio enim aut quotieſ- *Cap.XVII.*
cunq; libuiſſet, totiens cõcubuiſſent: aut frænaeeot libi-
dinẽ, quando concubitus neceſſarius nõ fuiſſet: aot tũc
ad nutũ voluntatis libido cõſurgeret, quando eſſe con-
cubitum oeceſſariũ caſta pndẽtia pręſenſiſſet: aut nulla
ibi omnino exiſtẽte libidine, vt cætera mẽbra quæq; ad
opera ſua, ſic ad opus propriũ etiã genitalia iuſsis volẽ-
tiũ ſine vlla difficultate ſeruiſſent. Horũ quatuor quod
voltis eligite. Sed puto ꝙ duo priora reſpuetis, quib⁹ li-
bidini aut ſeruitur, aot repugnatur. Nanq; illud primũ,
tam præclara honeſtas, hoc autem ſecuodum, tam ma-
gna fœlicitas non vult. Abſit enim vt tantæ illius beati-
tudinis decus, aut pręcedeotem ſemper ſequẽdo libidi-
nem ageret torpiſsimam ſeruitutẽ, aut ei reſiſtẽdo non

haberet

A haberet pleniſsimam pacem. Abſit, inquam, vt carnis
concupiſcentiam non opportune ad generandum,ſed
inordinata commotione ſurgentem, aut illi mẽti pla-
ceret conſentiendo ſatiare, aut illi quieti neceſſe eſſet
diſſentiendo cohibere. Duarum vero reliquarum quã-
libet elegeritis, non eſt aduerſus vos vlla contentione
laborandum. Etſi enim quartam volueritis eligere, vbi
eſt omnium obedientia membrorum, ſine vlla libidine
ſumma tranquillitas, quoniam iam vos ei fecit veſtra-
rum diſputationũ impetus inimicos, illud vobis ſaltem
placebit, quod tertio loco poſuimus, vt illa carnalis cõ-
cupiſcentia, cuius motus ad eam poſtremam, quæ vos
multum delectat, peruenit voluptatem, nũquam in pa-
radiſo niſi cum ad gignendum eſſet neceſſaria, ad vo-
luntatis nutum exurgeret. Hanc ſi placet vobis in para-
diſo collocare, & per talem concupiſcentiam carnis,
quæ nec præueniret, nec tardaret, nec excederet impe-
rium volũtatis, vobis videtur in illa fœlicitate filios po-
tuiſſe generare, non repugnamus. Ad huc enim quod
agimus, ſufficit nobis, quia nunc talis in hominibus nõ
eſt, qualem in illius fœlicitatis loco eſſe potuiſſe conce-
ditis. Qualis quippe nunc ſit, profecto omnium ſenſus
B mortalium, etſi cum verecundia confitetur, quia & ca-
ſtos etiam nolentes, eamq; per temperantiam caſtigã-
tes, inquietudine inordinata importunàque ſolicitat,
& plerunque ſeſe volentibus ſubtrahit, nolẽtibus inge-
rit, vt nihil aliud inobedientia ſua, quàm illius priſcæ
inobedientiæ pœnam ſe eſſe teſtetur. Vnde merito de
Gene. 3. illa & tunc primi homines, quando pudenda texerunt,
& nũc qui ſe vtcunque hominem eſſe conſiderat, om-
nis pudens impudenſque confunditur, abſit vt de ope-
re dei, ſed de pœna primi veteriſq; peccati. Verum vos
nõ pro religioſa ratione, ſed pro animoſa cõtentione,
nec pro humano pudore, ſed pro veſtro furore, ne vel
ipſa cõcupiſcentia carnis vitiata credatur, & ex ea tra-
hi originale peccatum, talem prorſus qualis nunc eſt in
paradiſo conabimini diſputando reuocare, eámque il-
lic eſſe potuiſſe contendere, quam vel ſemper ſequere-
tur inhoneſta conſenſio, vel aliquando coërceret miſe-
randa diſſenſio. Nos autem nõ multum curamus quid
vos de illa ſentire delectet. Quicquid tamẽ hominum
per illam naſcitur, ſi non renaſcatur, ſine dubitatione
damnatur, & neceſſe eſt eſſe ſub diabolo, ſi non libere-
Ca. XVIII. tur inde à Chriſto. Hominem, inquit, dei opus de-
C fendimus, nec ex illius potẽtia vel in malum vel in bo-
num inuitum aliquem cogi, ſed propria voluntate aut
bonum facere, aut malũ. In bono vero opere à dei gra-
tia ſemper adiuuari, in malum vero diaboli ſuggeſtio-
nibus incitari. Ad hæc reſpondemus, homines eſſe op[us]
dei, inquantum homines ſunt: ſed ſub diabolo eſſe, in-
quantum peccatores ſunt, niſi eruantur inde per eum
qui non ob aliud factus eſt inter deum & homines me-
diator, niſi quia ex hominibus nõ potuit eſſe peccator,
nec ex dei potentia vel in malum vel in bonum inui-
tum aliquem cogi, ſed deo deſerente pro meritis ire in
malum, & deo adiuuante ſine meritis conuerti ad bo-
num. Non enim eſt homo bonus ſi nolit, ſed gratia dei
etiam ad hoc adiuuatur vt velit, quoniam non inaniter
Philip. 2. ſcriptũ eſt, Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle
& operari pro bona voluntate. Et præparatur voluntas
Voluntas excitatur à domino. à domino. Vos autem in bono opere ſic putatis ad-
iuuari hominem gratia dei, vt in excitanda eius ad ip-
ſum bonum opus volũtate, nihil eam credatis operari.
Cap. XIX. Quod ſatis ipſa tua verba declarant. Cur enim nõ di-
xiſti, hominem dei gratia in bonum opus excitari, ſicut
dixiſti, in malum diaboli ſuggeſtionibus incitari? Sed D
dixiſti, in bono opere à dei gratia ſemper adiuuari, tã-
quam ſua volũtate, nulla dei gratia bonũ opus aggreſ-
ſus in ipſo iam opere diuinitus adiuuetur, pro meritis
videlicet volũtatis bonæ, vt reddatur debita gratia, nõ
donetur indebita, ac ſic gratia iam non ſit gratia, ſed ſit
illud quod Pelagi[us] in iudicio Palæſtino ficto corde dã-
nauit, gratiã dei ſecundum merita noſtra dari. Dic mi-
hi obſecro, quid boni Paulus adhuc Saulus volebat, ac *Acto. 9.*
non potius magna mala, quando ſpirans cædem per-
gebat ad vaſtãdos horrenda mentis cæcitate ac furore
Chriſtianos? Quibus meritis bonæ volũtatis deus illum
ab his malis ad bona, mirabili & repentina vocatione
conuertit? Quid ego dicam quibus meritis, cum ipſe *Ad Tit. 3.*
clamet, Non ex operibus iuſtitiæ quæ nos fecimus, ſed
ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit? Quid
illud quod iam commemoraui dixiſſe dominum, Ne- *Ioan. 6.*
mo poteſt venire ad me, quod intelligitur, credere in
me, niſi ei datum fuerit à patre meo? Verum iam volen-
ti credere pro meritis bonæ volũtatis hoc datur, an po-
tius vt credat ipſa voluntas, ſicut Sauli deſuper excita-
tur, etiam ſi tam ſit auerſus à fide, vt credentes etiã per-
ſequatur? Vt quid enim nobis dominus præcepit vt o- *Matth. 5.*
remus pro eis qui nos perſequuntur? Nunquid hoc ora- E
mus, vt eis pro bona eorum voluntate gratia dei retri-
buatur, ac non potius vt mala in bonum voluntas eorũ
mutetur? Sicut credimus tunc à ſanctis quos perſeque-
batur, non inaniter oratum eſſe pro Saulo, vt ad fidem
quam vaſtabat, volũtas eius cõuerteretur. Et illius qui-
dem conuerſio deſuper facta, manifeſto etiam miracu-
lo apparuit. Quàm multi inimici Chriſti quotidie, ſu-
bito dei occulta gratia trahuntur ad Chriſtum! Quod
verbum ſi non ex Euangelio poſuiſſem, quanta de me
propter hoc iſte dixiſſet, cum etiã nunc obluctetur nõ
mihi, ſed illi qui clamat, Nemo poteſt venire ad me, ni- *Ioan. 6.*
ſi pater qui miſit me, traxerit eum? Non enim ait, duxe-
rit, vt illic aliquo modo intelligamus præcedere volũ-
tatem. Quis trahitur ſi iam volebat? Et tamen nemo ve-
nit niſi velit. Trahitur ergo miris modis vt velit, ab il-
lo qui nouit intus in ipſis hominum cordibus operari,
non vt homines quod fieri nõ poteſt nolentes credãt,
ſed vt volentes ex nolentibus fiant. Hoc verum eſſe *Cap. XX.*
non cõiectura ſuſpicamur humana, ſed euidentiſsima
diuinarum ſcripturarum authoritate dignoſcimus. Le- F
gitur in Paralipomenõ libris, Et quidem in Iuda facta *2. Par. 30.*
eſt manus dei, vt daret illis cor vnum, vt facerent præ-
ceptum regis & principum in verbo domini. Item per
Ezechielem prophetam domin[us] dicit, Dabo eis cor a- *Ezech. 36.*
liud, & ſpiritum nouum dabo eis, & euellam cor eorũ
lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt
in præceptis meis ambulent, & iuſtificationes meas ob-
ſeruent & faciant eas. Quid eſt autem quod Heſter illa
regina orat & dicit, Da ſermonem concinnum in os *Heſter. 14.*
meum, & verba mea clarifica in cõſpectu leonis, & cõ-
uerte cor eius in odium impugnantis nos? Vt quid iſta
in oratione dicit deo, ſi non operatur deus in cordib[us]
hominum voluntatem? Sed forte hæc mulier inſipien-
ter orauit. Videamus ergo vtrum inaniter præmiſſus
fuerit orantis affectus, & conſecutus non fuerit exaudi-
entis effectus. Ecce ingreditur ad regẽ. Ne multa dica-
mus, Et quia non ordine ſuo ingrediebatur, magna ne-
ceſsitate compulſa, intuitus eſt eam, ſicut ſcriptum eſt,
velut taurus in impetu indignationis ſuæ. Et timuit re-
gina, & conuerſus eſt color eius per diſſolutionẽ, & in-
clinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ, quæ præcedebat eã.

G Et conuertit deus, & tranſtulit indignationem eius in
lenitatem. Iam ſequentia commemorare quid opus eſt,
vbi deum compleuiſſe quod illa rogauerat, diuina ſcri-
ptura teſtatur operãdo in corde regis? Quid aliud, quã
voluntatem qua iuſsit & factum eſt quod ab eo regina
popoſcerat? Quã deus iam vt fieret, exaudierat, qui cor
regis antequam mulieris ſermonem poſcentis audiſſet,
occultiſsima & efficaciſsima poteſtate cõuertit, & trã-
ſtulit ab indignatione ad lenitatem, hoc eſt, de volun-
tate lædendi ad voluntatem fauendi, ſecundum illud
Philip. 2. Apoſtoli, Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle.
Nunquid homines dei qui hæc ſcripſerũt, imò ipſe ſpi-
ritus dei, quo authore per eos iſta conſcripta ſunt, oppu-
gnauit liberum hominis arbitriũ? Abſit, ſed omnipo-
tentis in omnibus & iudicium iuſtiſsimum, & auxilium
dei miſericordiſsimũ cõmendauit. Sufficit enim ſcire
homini, quòd non eſt iniquitas apud deum. Iam quo-
modo iſta diſpenſet, faciens alios ſecundum meritum
Roma 9. vaſa iræ, alios ſecundum gratiam vaſa miſericordiæ,
Roma. 11. Quis cognouit ſenſum domini, aut quis cõſiliarius ei⁹
fuit? Si ergo ad honorem gratię pertinemus, non ſimus
H ingrati, tribuendo nobis quod accepimus. Quid enim
Nullus iu- habemus quod non accepimus? Dicimus, inquit,
ſtus niſi per ſanctos veteris teſtamẽti perfecta hinc iuſtitia ad æter-
Chriſtum. nam tranſiſſe vitam, id eſt, ſtudio virtutis ab omnibus
Cap. XXI. receſsiſſe peccatis, quia & illi quos legimus aliquid pec-
caſſe, poſtea tamen eos emendaſſe cognouimus. Quan-
tælibet fuiſſe virtutis antiquos prædices iuſtos, non eos
ſaluos fecit niſi fides mediatoris, qui in remiſsionẽ pec-
catorum ſanguinem fudit. Ipſorum enim vox eſt, Cre-
Pſal. 115. didi propter quod locutus ſum. Vnde ait & Apoſtolus
2. Corin. 4. Paulus, Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſecun-
dum quod ſcriptum eſt, Credidi propter quod locutus
ſum: & nos credimus, propter quod & loquimur. Quid
eſt eundem ſpiritum, niſi quem iuſti quoque illi habue-
runt, qui iſta dixerunt? Dicit etiam Apoſtolus Petrus,
Acto. 15. Quid vultis iugum imponere gentibus, quod neq; nos
portare potuim⁹, neque patres noſtri? Sed per gratiam
domini noſtri Ieſu Chriſti credim⁹ nos ſalui fieri quẽ-
admodum & illi. Hoc vos non vultis inimici gratiæ
Chriſti, vt eadem gratia Ieſu Chriſti ſalui facti credan-
tur antiqui, ſed diſtribuitis tempora ſecũdum Pelagiũ,
in cuius libris hoc legitur, & ante legem dicitis ſaluos
I factos eſſe per naturam, deinde per legẽ, poſtremo per
Chriſtum, quaſi hominibus duorum ſuperiorum tem-
porum, ante legẽ ſcilicet, & in lege, ſanguis Chriſti non
1. Timo. 2. fuerit neceſſarius, euacuantes quod dictum eſt, Vnus
enim deus, vnus & mediator dei & hominum homo
Cap. XXII. Chriſtus Ieſus. Gratiam Chriſti, inquiunt, omnibus
neceſſariam & maioribus & paruulis cõfitemur, & eos
qui dicunt de duobus baptizatis natum nõ debere ba-
ptizari, anathematizamus. Nouimus quomodo non ſe-
cundum Paulum Apoſtolum, ſed ſecundum Pelagium
hæreticum iſta dicatis, paruulis videlicet baptiſmũ ne-
ceſſarium, non propter remiſsionem peccatorum, ſed
tantummodo propter regnum cœlorum. Datis enim
eis extra regnum dei locum ſalutis & vitæ æternæ, etiã
ſi non fuerint baptizati. Nec attenditis quod ſcriptum
Marci. 16. eſt, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui
autem non crediderit, cõdemnabitur. Propter quod in
Euchari- Eccleſia ſaluatoris per alios paruuli credunt, ſicut ex a-
ſtia paruu- liis ea quæ illis in baptiſmo remittuntur peccata traxe-
lis neceſſa- runt. Nec illud cogitatis eos vitam habere nõ poſſe, qui
ria. fuerint expertes corporis & ſanguinis Chriſti, dicente
Ioan. 6. ipſo, Niſi manducaueritis carnẽ meam, & biberitis ſan-
guinem meum, non habebitis vitam in vobis. Aut ſi K
Euangelicis vocibus cogimini confiteri nec vitam ſa-
lutẽmque poſſe habere paruulos de corpore exeuntes,
niſi fuerint baptizati, quærite cur compellantur nõ ba-
ptizati ſecundæ mortis ſubire ſuppliciũ, iudicante illo,
qui neminem damnat immeritum, & inuenietis quod
non vultis, originale peccatum. Etiam eos qui dicunt,
inquit, baptiſma non omnia peccata delere, cõdemna-
mus, quia ſcimus plenam purgationem per ipſa myſte-
ria cõferri. Hoc dicimus & nos, ſed & paruulos quo-
que per ipſa myſteria primę natiuitatis, & obnoxię ſuc-
ceſsionis vinculis ſolui, nõ dicitis vos. Propter quod de
Eccleſia Chriſti, quę hoc antiquitus tenet, oportet vt ſi-
cut cæteri hæretici ſegregemini & vos. Iam vero Ca. XXIII.
quod ita cõcludit Epiſtolã vt dicat, Nemo ergo vos ſe-
ducat, nec ſe negent impij iſta ſentire. Sed ſi verum di-
cunt, aut audiẽtia detur, aut certe iſti ipſi Epiſcopi, qui
nunc diſsident, damnent quæ ſupra dixi, cũ Manichęis
ſe iſta tenere, ſicut nos iſta damnamus, quę de nobis ia-
ctant, & ſit plena concordia. quod ſi nolunt, ſcitote eos
eſſe Manichæos, & ab eorum vos abſtinete conſortiis:
contemnendum eſt potius quàm refellendum. Quis
enim noſtrũ dubitat anathema dicere Manichæis, qui L
dicũt à bono deo nec homines nec nuptias inſtitutas,
nec legem datã, quæ per Moyſen Hebræo populo mi-
niſtrata eſt? Sed & Pelagianis non immerito anathema
dicimus, qui tam ſunt inimici gratiæ dei, quæ venit per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vt eam dicant nõ
gratis, ſed ſecundũ merita noſtra dari, ac ſic gratia iam
non ſit gratia: tantumq; conſtituunt in libero arbitrio
quo in profundum demerſus eſt homo, vt eo benè vtẽ-
do dicant hominem mereri gratiam, cum nemo bene
illo vti poſsit, niſi per gratiam, quæ non ſecundum de-
bitum redditur, ſed deo gratis miſerante donatur. Par-
uulos autem ita contendunt eſſe iam ſaluos, vt ſaluato-
ri audeant negare ſaluãdos. Et hęc execrabilia dogma-
ta tenentes & ſeminantes, adhuc inſuper flagitant au-
dientiam, cum damnati debeant agere pœnitentiam.

Libri primi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra duas Epiſtolas Pelagianorum Liber ſecundus. M

IAM nunc aliam, non Iuliani tan- Caput I.
tum, ſed & communem cum plu-
ribus Pelagianis Epiſcopis, quam
Theſſalonicam miſerunt, conſide-
remus epiſtolam, eiq; domino ad-
iuuante reſpõdeamus vt poſſum⁹.
Quod opus noſtrum ne longum
fiat, quàm cauſę ipſius neceſsitas poſtulat, quid opus eſt
ea quoque refellere, quæ dogmatis eorum inſidioſa ve-
nena non continent, ſed tantum in auxilium ſuum, vel
pro catholica fide contra Manichęorum ſicut loquun-
tur profanitatem, cõſenſionem orientalium Epiſcopo-
rum videtur expoſcere, nihil aliud nitentes, niſi vt hor-
ribili hęreſi obiecta, cui⁹ ſe aduerſarios eſſe cõfingunt,
lateant inimici gratiæ in laude naturæ? Quis enim eis
hinc commouit aliquando quęſtionem? Aut cui catho-
licorum proprerea diſplicent, quia damnant eos quos
prędixit Apoſtolus receſſuros à fide, cauteriatam habẽ- 1. Timo. 4.
tes conſcientiam, prohibentes nubere, abſtinentes à ci-
bis, quos immundos putant, nec putantes à deo cuncta
eſſe

A eſſe condita? Quis eos aliquando negare cõpulit, quòd omnis creatura dei bona ſit, & nulla ſubſtãtia ſit, quam non ſummus fecerit deus, niſi ipſe deus qui non eſt ab aliquo factus? Non iſta in eis quæ conſtat eſſe catholica reprehenduntur atque damnãtur. Impietatem quippe Manichæorum nimiam, ſtultam & noxiam, nõ ſolum fides catholica deteſtatur, verumetiam hęretici omnes qui non ſunt Manichæi. Vnde & iſti Pelagiani hoc benefaciunt, Manichæis anathema dicere, & eorũ erroribus contradicere. Sed faciunt duo mala quibus & ipſi anathematizandi ſunt: Vnum, quòd catholicos Manichæorum nomine criminãtur: alterum, quòd etiam ipſi hæreſim noui erroris inducũt. Neque enim quia Manichæorum morbo non laborant, propterea fidei ſanæ ſunt. Non vnum peſtilẽtiæ eſt genus quemadmodum in corporibus, ita & in mentibus. Sicut ergo medicus corporis non continuo pronunciaſſet à mortis periculo liberum, quẽ negaſſet hydropicũ, ſi alio letali morbo perſpexiſſet ægrotum: ita iſtis non ideo veritas gratulatur, quia Manichæi non ſunt, ſi alio genere peruerſitatis inſaniunt. Quapropter aliud eſt quod anathematizamus cum eis, aliud quod in eis. Deteſtamur enim

B cum eis, quod rectè diſplicet etiam ipſis, ita tamen vt deteſtemur in eis, vnde rectè diſplicent ipſi. Manichæi dicunt deum bonum non omnium naturarum eſſe creatorem. Pelagiani dicunt deum non eſſe omnium ætatum in hominibus mundatorem, ſaluatoremq́ liberatorem. Catholica vtroſque redarguit, & contra Manichæos defendens dei creaturam, ne ab illo inſtituta negetur vlla naturã: & contra Pelagianos, vt in omnibus ætatibus perdita requiratur humana natura. Manichæi carnis concupiſcentiam non tanquàm accidens vitium, ſed tanquam natura ab æternitate malam vituperant. Pelagiani eam tãquam nullum vitium, ſed naturale ſit bonum, inſuper laudãt. Catholica vtroſque redarguit, Manichæis dicens, nõ natura, ſed vitiũ eſt: Pelagianis dicens, nõ à patre, ſed ex mundo eſt: vt eam velut malam valetudinem ſanari vtrique permittant, deſinendo illi tanquam inſanabilem credere, iſti tanquam laudabilem prædicare. Manichæi negãt homini bono ex libero arbitrio fuiſſe initium mali. Pelagiani dicunt etiam hominem malum ſufficienter habere liberum arbitrium ad faciendũ præceptum bonum. Ca-

Cõfert Manichæos cũ Pelagianis. Cap. II.

C tholica vtroſque redarguit, & illis dicẽs, Fecit deus hominem rectum. Et iſtis dicens, Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Manichæi dicũt, animam particulam dei naturæ malæ commixtione habere peccatum. Pelagiani dicũt, animam iuſtam, non quidem particulam, ſed creaturam dei, etiam in iſta corruptibili vita nõ habere peccatũ. Catholica vtroſq; redarguit, Manichæis dicens, Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum: quod non diceretur homini, qui naturam facere non poteſt, niſi quia peccatum non natura, ſed vitium eſt. Pelagianis dicens, Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducim[us], & veritas in nobis nõ eſt. His morbis inter ſe contrariis Manichæi Pelagianique confligunt diſsimili voluntate, ſimili vanitate, ſeparati opinione diuerſa, ſed propinqui mẽte peruerſa. Iam vero gratiam Chriſti ſimul oppugnant, baptiſmum eius ſimul euacuant, carnem eius ſimul exhonorant, ſed etiã hęc modis cauſiſq; diuerſis. Nam Manichęi meritis naturæ bonæ, Pelagiani antẽ meritis volũtatis bonæ perhibent diuinitus ſubueniri. Illi dicunt, debet hoc deus laboribus membrorum ſuorum: Iſti dicunt, debet hoc

Eccleſ. 7. Ioan. 8. Matth. 12. 1. Ioan. 1.

virtutibus ſeruorum ſuorum. Vtriſque ergo merces D non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Manichæi lauachrum regenerationis, id eſt, aquam ipſam dicunt eſſe ſuperfluã, nec prodeſſe aliquid profano corde contendunt. Pelagiani autem quod in ſacro baptiſmate ad expiãda peccata dicitur, nihil opitulari infantibus nullum peccatum habentibus aſſerũt. Ac per hoc in paruulis baptizandis, quantum ad remiſſionem attinet peccatorum, Manichęi viſibile deſtruũt elementum, Pelagiani autem etiam inuiſibile ſacramẽtum. Manichæi carnem Chriſti exhonorant, partum virginis blaſphemando, Pelagiani autem carnem redimendorum carni redẽptoris æquãdo. Propterea quippe natus eſt Chriſtus, non vtique in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati, quia cæterorũ hominum naſcitur caro peccati. Manichæi ergo omnem carnem penitus deteſtantes, auferunt carni Chriſti perſpicuam veritatem: Pelagiani verò nullã carnem peccati naſci aſſeuerantes, auferunt carni Chriſti propriam dignitatem. Deſinãt itaq; Pelagiani catholicis obiectare quod nõ ſunt, nec ideo ſe velint haberi amabiles, quia odioſo Manichæorum aduerſantur errori, ſed merito ſe agnoſcant odibiles, quia ſuum non auerſantur errorem. E Poſſunt enim duo errores inter ſe eſſe cõtrarij, ſed ambo ſunt deteſtandi, quia ſunt ambo contrarij veritati. Nam ſi propterea ſunt diligẽdi Pelagiani, quia oderũt Manichæos, diligendi ſunt & Manichæi, quia oderunt Pelagianos. Sed abſit vt catholica mater propter alterorum odium, alteros eligat amare, cum monente atq; adiuuãte domino debeat vtroſq; vitare, & cupiat vtroſque ſanare. Quinetiam Romanos clericos arguunt, ſcribentes eos iuſsionis terrore perculſos nõ erubuiſſe prænaricationis crimen admittere, vt contra priorem ſententiam ſuam, qua geſtis catholico dogmati affuerant, poſtea pronunciarent malam hominum eſſe naturam: imò verò Pelagiani ſpe falſa putauerãt, nouũ & execrabile dogma Pelagianum vel Celeſtianũ perſuaderi quorundã Romanorũ catholicis mentibus poſſe, quando illa ingenia quamuis nefando errore peruerſa, non tamen contẽptibilia cum ſtudioſe corrigẽda potius, quàm facile damnanda viderentur, aliquanto lenius quàm ſeuerior poſtulabat Eccleſiæ diſciplina, tractata ſunt. Tot enim & tanta inter apoſtolicam ſedem & Afros Epiſcopos currentibus & recurrentibus ſcriptis Eccleſiaſticis, etiam geſtis de hac cauſa apud illam F ſedem, Celeſtio præſente & reſpondente cõfectis, quænam tandem epiſtola venerandæ memoriæ papæ Zoſimi, quæ interlocutio repetitur, vbi præceperit credi oportere ſine vllo vitio peccati originalis hominem naſci? nuſquam prorſus hoc dixit, nuſquã omnino cõſcripſit. Sed cum hoc Celeſtius in ſuo libello poſuiſſet inter illa dũtaxat, de quib[us] ſe adhuc dubitare & inſtrui velle cõfeſſus eſt, in homine acerrimi ingenij, qui profecto ſi corrigeretur, plurimis profuiſſet, voluntas emendationis, non falſitas dogmatis approbata eſt. Et propterea libellus eius catholicus dictus eſt, quia & hoc catholicæ mentis eſt, ſiqua forte aliter ſapit quàm veritas exigit, non ea certiſsime definire, ſed detecta ac demonſtrata reſpuere. Non enim hæreticis, ſed catholicis Apoſtolus loquebatur, vbi ait, Quotquot ergo perfecti, hoc ſapiamus: & ſi quid aliter ſapitis, id quoque deus vobis reuelabit. Hoc in illo factum eſſe putabatur quando ſe literis beatæ memorię papæ Innocentij, quibus de hac re dubitatio tota ſublata eſt, conſentire reſpondit. Et hoc vt plenius & manifeſtius in illo fieret,

Lenitas in hæreticos de quibus ſpes eſt. Cap. III.

Philip. 3.

G expectabatur venturis ex Africa literis, in qua prouincia eius calliditas aliquanto euidẽtius innotuerat. Quæ Romanæ literæ poſteaquam venerunt, id continentes non ſufficere hominibus tardioribus & ſolicitioribus, quod ſe generaliter Innocentij Epiſcopi literis cõſentire fatebatur, ſed aperte eum debere anathematizare quæ in ſuo libello praua poſuerat, ne ſi id nõ feciſſet, multi parum intelligentes, magis in libello eius illa fidei venena à ſede Apoſtolica crederẽt approbata, propterea quòd ab illa dictum erat, cũ libellum eſſe catholicum, quàm emendata, propter illud quòd ſe papę Innocentij literis conſentire ipſe reſponderat. Tunc ergo cum eius præſentia poſceretur, vt certis ac dilucidis reſponſionibus vel aſtutia hominis vel correctio dilueſceret, & nulli ambigua remaneret, ſe ſubtraxit, & negauit examini. Nec differendum iam fuerat, ſicut factũ eſt, quod alijs prodeſſet, ſi nimium peruerſorũ pertinaciæ dementiæq; nõ poſſet. Sed ſi quod abſit, ita tũc fuiſſet de Celeſtio vel Pelagio io Romana Eccleſia iudicatum, vt illa eorum dogmata, quæ in ipſis & cũ ipſis papa Innocẽtius damnauerat, approbãda & tenẽda pronunciarentur, ex hoc potius eſſet præuaricationis nota
H Romanis clericis inurenda. Nunc vero cum primitus beatiſsimi papæ Innocentij literæ Epiſcoporum literis reſpondentes Afrorum, pariter hunc errorem quem conantur iſti perſuadere damnauerint, ſucceſſor quoq; eius ſanctus papa Zoſimus hoc tenẽdum eſſe, quod iſti de paruulis ſentiunt, nunquam dixerit, nunquam ſcripſerit, inſuper etiam Celeſtium ſe purgare molientem ad conſentiendum ſupradictis ſedis Apoſtolicæ literis crebra interlocutione cõſtrinxerit: profecto quicquid interea lenius actum eſt cum Celeſtio, ſeruata dũtaxat antiquiſsimæ & robuſtiſsimę fidei firmitate, correctionis fuit clementiſsima ſuaſio: non approbatio exitioſiſſima prauitatis. Et quòd ab eodem ſacerdote poſtea Celeſtius & Pelagius repetita authoritate dãnati ſunt, paululum intermiſſæ, iam neceſſario proferẽdæ ratio ſeueritatis fuit, nõ præuaricatio prius cognitæ vel noua cognitio veritatis.

Damnatio Celeſtij. Cap. IIII.

Sed quid opus eſt nos de hac re loquendo diutius immorari, cum extent hinc atque inde geſta & ſcripta directa, vbi poſſint cuncta illa quemadmodum acta ſint, vel cognoſci vel recognoſci? Interrogationibus enim ſancti præceſſoris tui, & Celeſtij re-
I ſponſionibus, quibus ſe beati papæ Innocentij literis conſentire profeſſus eſt, quis non videat quemadmodum ſit Celeſtius colligatꝰ & vinculo ſaluberrimo obſtrictꝰ, ne vlteriꝰ defendere auderet in baptiſmate paruulorum non dimitti originale peccatum? Venerabilis quippe Innocẽtij Epiſcopi de hac re iſta ſunt verba ad Carthaginenſe conciliũ, Liberum, inquit, arbitrium olim ille perpeſſus dum ſuis inconſultius vtitur bonis: cadens in præuaricationis profunda demerſus, nihil quẽadmodum exinde ſurgere poſſet inuenit, ſuaq; in æternum libertate deceptus, huiꝰ ruinæ latuiſſet oppreſſu, niſi eum pòſt Chriſti pro ſua gratia liberaſſet aduentus, qui per nouæ regenerationis purificationem omne præteritum vitium ſui baptiſmatis lauacro purgauit. Quid iſta ſedis Apoſtolicæ ſententia clarius atq; manifeſtius? Huic ſe Celeſtius cõſentire profeſſus eſt, quando cùm illi à ſancto præceſſore tuo dictũ eſſet, Illa omnia damnas quæ iactata ſunt de nomine tuo? ipſe reſpõdit, Damno ſecundum ſentẽtiam beatæ memoriæ præceſſoris tui Innocẽtij. Inter cætera autem quæ de nomine eius iactata fuerãt, diaconus Celeſtio Paulinus obiecerat, quòd diceret peccatum Adæ ipſi ſoli obfuiſſe, & nõ generi humano: & ꝙ infantes nuper nati, in eo eſſent K
ſtatu in quo Adam fuit ante peccatum. Proinde ſi obiecta Paulini ſecundum ſententiam beati papæ Innocentij, veraci corde atque ore damnaret, quid ei remaneret deinceps vnde contenderet, nullum eſſe ex præterita primi hominis trãſgreſsione in paruulis vitium, quod per nouæ regenerationis purificationem ſacro baptiſmate purgaretur? Sed illud ſe reſpõdiſſe fallaciter nouiſsimo exitu oſtendit, cum ſe ſubtraxit examini, ne ſecundum Africana reſcripta ipſa omnino de hac quæſtione verba commemorare & anathematizare, quæ in libello ſuo poſuit, cogeretur. Quid illud quod idem Papa de hac ipſa cauſa etiam Numidiæ reſcripſit Epiſcopis, quia de vtroque concilio & de Carthaginenſi ſcilicet & Mileuitano ſcripta ſuſceperat, nònne apertiſſime de paruulis loquitur? Hęc enim eius verba ſunt: Illud vero, quod eos veſtra fraternitas aſſerit prædicare, paruulos æternæ vitæ præmiis etiam ſine baptiſmatis gratia poſſe donari, perfatuum eſt. Niſi enim mãducauerint carnem filij hominis & biberint ſanguinẽ eius, non habebunt vitam in ſemetipſis. Qui autem hanc eis ſine regeneratione defendunt, videtur mihi ipſum baptiſmum velle caſſare, cum prædicãt hos habere, quod in eos credimus non niſi baptiſmate conferendum. L

Ioan. 6.

Quid ad hæc dicit ingratus, cui ſedes Apoſtolica iam ſua ꝓfeſsione quaſi correcto, benigniſsima lenitate pepercerat? Quid ad hæc dicit, vtrum poſt huius vitæ finẽ paruuli etiam ſi dum viuunt, nõ baptizentur in Chriſto, in vita æterna erunt, an non erunt? Si dixerit, erunt: quomodo ergo quæ de nomine eius iactata ſunt ſecũdum ſententiã beatæ memoriæ Innocẽtij, ſe dãnaſſe reſpondit? Ecce beatæ memorię Innocẽtius papa, ſine baptiſmo Chriſti, & ſine participatione corporis & ſanguinis Chriſti, vitam non habere paruulos dicit. Si dixerit, non erunt: quomodo ergo non accipientes æternam vitã, vtique cõſequenter æterna morte dãnantur, ſi nullum trahunt originale peccatum? Quid ad hęc dicunt iſti qui ſuas calũnioſas impietates ſcribere audẽt, & Orientalibus Epiſcopis mittere? Tenetur Celeſtius literis venerabilis Innocentij prębuiſſe conſenſum. Leguntur ipſæ memorati antiſtis literæ ſcribentis nõ baptizatos vitam paruulos habere non poſſe. Quis autem negabit id eſſe conſequens, vt mortem habeãt, qui non habent vitam? M
Vnde ergo in infantibus iſta miſerabilis pœna, ſi nulla originalis eſt culpa? Quomodo igitur ab iſtis fidei deſertoribus & oppugnatoribus gratiæ, Romani clerici præuaricationis arguuntur ſub Epiſcopo Zoſimo, quaſi aliud ſenſerint in dãnatione poſteriore Celeſtij & Pelagij, quàm quod ſub Innocentio in priore ſenſerunt? Quia vtique cum literis venerabilis Innocentij de paruulis, niſi baptizarẽtur in Chriſto, in æterna morte manſuris catholicæ fidei clareret antiquitas, profecto Eccleſiæ Romanæ præuaricator potius eſſet quicunque ab illa ſententia deuiaſſet: quod deo propitio quoniam factum non eſt, ſed ipſa conſtanter repetita Celeſtij & Pelagij damnatione ſeruata eſt, ſe intelligant eſſe vnde alios criminantur, & aliquando à fidei pręuaricatione ſanentur. Malam quippe hominum eſſe naturam, non dicit catholica fides, inquantum homo à creatore primitus inſtitutus eſt, neque nunc quod in illa deus creat, cum homines ex hominibus facit, hoc eſt malũ eius, ſed quod ex illo vitio primi hominis trahit.

Fatum pro gratia. Cap. V.

Iam nunc illa videnda ſunt, quæ in Epiſtola ſua nobis obiicientes, breuiter poſuerũt, quibus hæc eſt noſtra reſponſio, Peccato Adæ arbitrium liberũ de hominum

natura

A natura periſſe non dicimus, ſed ad peccandum valere
in hominibus ſubditis diabolo: ad bene autem pieq; vi-
uendum non valere, niſi ipſa volũtas hominis dei gra-
tia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, ſermo-
nis, cogitationis adiuta. Neminem niſi dominũ deum
dicimus naſcẽtium conditorem, nec á diabolo, ſed ab
ipſo nuptias inſtitutas, omnes tamen ſub peccato naſci
propter propaginis vitium, & ideo eſſe ſub diabolo do-
nec renaſcantur in Chriſto. Nec ſub nomine gratiæ fa-
tum aſſerimus, quia nullis hominum meritis dei gra-
tiam dicimus antecedi. Si autem quibuſdam omnipo-
tentis dei voluntatem placet fati nomine nuncupare,
profanas quidem verborum nouitates euitamus, ſed
de verbis contendere non amamus. Vnde autem hoc
eis viſum fuerit nobis obiicere, quòd fatum aſſeramus
ſub nomine gratiæ, cum aliquanto attẽtius cogitarem,
prius eorum verba quæ conſequũtur inſpexi. Sic enim
hoc nobis obiiciẽdum putarunt, Sub nomine, inquiũt,
gratiæ ita fatum aſſerunt, vt dicant, quia niſi deus inui-
to & reluctanti homini inſpirauerit boni & ipſius im-
perfecti cupiditatem, nec à malo declinare, nec bonum
poſſet arripere. Deinde aliquanto poſt, vbi ipſi quæ de-
fendant, commemorãt, quid de hac re ab eis diceretur
B attendi. Baptiſma, inquiunt, omnibus neceſſarium eſſe
ætatibus confitemur, gratiam quoque adiuuare vniuſ-
cuiuſque bonum propoſitum, non tamen reluctãti ſtu-
Roman. 2. dium virtutis immittere, quia perſonarum acceptio nõ
eſt apud deum. Ex his eorum verbis intellexi, ob hoc il-
los vel putare vel putari velle fatũ nos aſſerere ſub no-
mine gratiæ, quia gratiam dei non ſecundum merita
noſtra dicimus dari, ſed ſecundum ipſius miſericordiſ-
Exod 33. ſimam voluntatem, qui dixit, Miſerebor, cui miſertus
ero: & miſericordiam præſtabo, cui miſericors fuero.
Roman. 9. Vbi conſequenter adiunctum eſt, Igitur non volentis
neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei. Poſſet etiam hinc
quiſpiam ſimiliter ſtultus fati aſſertorem Apoſtolum
putare vel dicere. Verum hic ſe iſti ſatis aperiunt. Cum
enim propterea nobis calumniantur, dicẽtes nos fatum
gratiæ nomine aſſerere, quia non ſecũdum merita no-
ſtra dari dicimus dei gratiam, proculdubio confitẽtur
quòd ipſi eam ſecundum noſtra merita dari dicunt. Ita
cæcitas eorum occultare ac diſſimulare nõ potuit hoc
ſe ſapere atque ſentire, quod ſibi obiectum Pelagius in
Epiſcopali iudicio Palæſtino ſubdolo timore damna-
C uit. Obiectum quippe illi eſt ex verbis quidẽ diſcipulĩ
ſui Celeſtij, quòd etiam ipſe diceret, gratiam dei ſecun-
dum merita noſtra dari. Quod ille deteſtans, vel quaſi
deteſtans ore duntaxat, anathematizare non diſtulit,
Sed ſicut eius libri poſteriores indicant, & iſtorum ſe-
ctatorum eius nudata aſſertio, ficto corde ſeruauit, do-
nec poſtea quod tunc metu texerat negãtis aſtutia, etiã
in literas proferret audacia. Et adhuc non reformidãt,
nec ſaltem verecundantur Epiſcopi Pelagiani literas
ſuas catholicis Orientalibus Epiſcopis mittere, quibus
nos aſſertores fati eſſe criminantur, quia non dicimus
gratiam dei ſecundum merita noſtra dari, quod Pela-
gius Epiſcopos Orientales metuens, dicere non auſus,
Cap. VI. & damnare compulſus eſt. Ità ne vero filij ſuper-
biæ, inimici gratiæ dei, ô noui hæretici Pelagiani, quiſ-
quis dicit, gratia dei omnia hominis bona merita præ-
ueniri, nec gratiam dei meritis dari, ne non ſit gratia,
ſi non gratis datur, ſed debita merentibus redditur, fa-
tum vobis videtur aſſerere? Nõnne etiam voſipſi quali-
bet intentione neceſſarium baptiſmum omnibus æta-
tibus dicitis? Nõnne in hac ipſa Epiſtola veſtra iſtam de
baptiſmo ſententiam & de gratia iuxta poſuiſtis? Cur D
non vos baptiſmus qui datur infantibus, ipſa vicinitate
commonuit quid ſentire de gratia debeatis? Hæc enim
verba ſunt veſtra, Baptiſma omnibus neceſſarium eſſe
ætatibus confitemur, gratiam quoque adiuuare vniuſ-
cuiuſque bonum propoſitum, nõ tamen reluctanti ſtu-
dium virtutis immittere, quia perſonarum acceptio nõ *Roma. 2.*
eſt apud deum. In his omnibus verbis veſtris de gratia
quod dixiſtis, interim taceo, de baptiſmate reddite ra-
tionem, cur illud dicatis omnibus eſſe ętatibus neceſſa-
rium, quare ſit neceſſariũ paruulis dicite, profectò quia
eis boni aliquid confert, & idem aliquid nec paruũ nec
mediocre, ſed magnum eſt. Nam ſi eos negatis attrahe-
re quod in baptiſmo remittatur originale peccatũ, ta-
men illo regenerationis lauacro adoptari ex filiis ho-
minum in filios dei non negatis, imò etiam prędicatis.
dicite ergo nobis, quicunque baptizati in Chriſto par-
uuli de corpore exierũt, hoc tam ſublime donum qui-
bus præcedentibus meritis acceperunt? Si dixeritis hoc
eos parentum pietate meruiſſe, reſpondebitur vobis,
cur aliquando piorũ filiis negatur hoc bonum, & filiis
tribuitur impiorum? Nonnunquam enim de religioſis
orta proles, in tenera ætate atque ab vtero recẽtiſsimo
præuenitur morte, antequam lauacro regenerationis E
abluatur: & infans natus ex inimicis Chriſti miſericor-
dia Chriſtianorum baptizatur in Chriſto, plangit ba-
ptizata mater non baptizatum proprium, & ab impu-
dica expoſitum, baptizandum caſta fœtum colligit ali-
enum. Hic certe merita parentum vacant, vacant vobis
fatentibus ipſorũ etiam paruulorum. Scimus enim vos
non de anima humana credere, quòd ante corpus ter-
renũ alicubi vixerit, & aliquid operata ſit vel boni vel
mali, vnde iſtam in carne differentiam mereretur. Quę
igitur cauſa huic paruolo baptiſmum procurauit, illi
negauit? An ipſi fatum habent, quia meritum non ha-
bent? aut in his eſt acceptio à domino perſonarum? Nã
vtrunque dixiſtis, prius fatum, acceptionem poſtea per-
ſonarum, vt quoniam vtrunquę refutandum eſt, rema-
neat quod vultis aduerſus gratiam introducere meri-
tum. Reſpõdete igitur de meritis paruulorum, cur alij
baptizati, alij non baptizati de corporibus exeant, nec
parentum meritis vel polleant vel careãt tam excellẽ-
ti bono, vt fiant filij dei ex hominum filiis, nullis parẽ-
tum, nullis meritis ſuis? Nempe reticetis, & vos ipſos
potius in eo quod nobis obiicitis inuenitis. Nam ſi vbi F
non eſt meritum, conſequenter eſſe dicitis fatum, & ob
hoc in gratia dei meritum hominis vultis intelligi, ne
fatum cogamini confiteri, ecce vos potius aſſeritis fa-
tum in baptiſmate paruulorum, quorum nullum eſſe
fatemini meritum. Si autem in baptizandis paruulis &
nullum meritum omnino præcedere, & tamen fatum
non eſſe conceditis, cur nos quando dicimus gratiam
dei propterea gratis dari, ne gratia non ſit, & non tan-
quam debitam meritis præcedentibus reddi, fati aſſer-
tores eſſe iactatis, non intelligentes iuſtificandis impiis
ſicut propterea merita non ſunt, quia dei gratia eſt, ita
propterea nõ eſſe fatũ, quia dei gratia eſt: ita propterea
non eſſe acceptionem perſonarum, quia dei gratia eſt?
Fatum quippe qui affirmãt, de ſyderũ poſitione ad tem-
pus quo concipitur quiſq; vel naſcitur, quas cõſtellatio-
nes vocant, nõ ſolũ actus & euenta, verumetiã ipſas no-
ſtras volũtates pendêre cõtendunt. Dei vero gratia nõ
ſolum omnia ſydera & omnes cœlos, verumetiam om-
nes angelos ſupergreditur. Deinde fati aſſertores & bo-
na & mala hominum fato tribuunt, Deus autem in ma-

G lis hominum merita eorum debita retributione perſe-
quitur, bona veru per indebitam gratiam miſericordi
voluntate largitur, vtrunque faciens non per ſtellarum
temporale conſortium, ſed per ſuæ ſeueritatis & boni-
tatis æternum altumq; conſilium. Neutrum ergo per-
Quod ſit acceptio perſonarum. Cap.VII. tinere videmus ad fatum. Hic reſpondetis, hanc
ipſam dei beneuolentiam qua non merita ſequitur, ſed
bona indebita gratuita bonitate largitur, fatum potius
eſſe dicendum, cum hanc Apoſtolus gratiam vocet, di-
Epheſ.2. cens, Gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non eſt ex
vobis, ſed dei donum eſt, nõ ex operibus, ne forte quis
extollatur. Nónne attenditis, nónne perſpicitis, non à
nobis diuinæ gratiæ nomine fatũ aſſeri, ſed à vobis po-
tius diuinam gratiam fati nomine nũcupari? Item quia
acceptio perſonarum ibi recte dicitur, vbi ille qui iudi-
cat, relinquẽs cauſæ meritum de qua iudicat, alteri cõ-
tra alterum ſuffragatur, quia inuenit aliquid in perſona
quod honore vel miſeratione ſit dignum? Si autẽ quiſ-
piam duos habeat debitores, & alteri vellet dimittere
debitum, alterum exigere, cui vult donat, ſed neminẽ
fraudat, nec acceptio perſonarum dicenda eſt, quando
iniquitas nulla eſt. Alioquin eis qui parum intelligunt,
H poteſt acceptio perſonarum videri, vbi vineæ domin⁹
Matth.20. operariis qui vna hora illic opus fecerunt, tantum de-
dit, quantum illis qui pertulerunt pondus diei & æſtus,
ęquales faciens in mercede, quorum tam magna diſtá-
tia fuerat in labore. Sed quid reſpõdit de hac velut ac-
ceptione perſonarũ aduerſus patremfamiliàs murmu-
rantibus? Amice, inquit, nõ facio tibi iniuriam. Nónne
ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, &
vade, volo autem & huic nouiſsimo dare ſicut & tibi.
An nõ licet mihi quod volo facere? An oculus tuus ne-
quam eſt, quia ego bonus ſum? Nempe hic tota iuſtitia
eſt, Hoc volo. tibi, inquit, reddidi, huic donaui: neq; vt
huic donarem, tibi aliquid abſtuli, aut quod debebam
vel minui vel negaui. An nõ licet mihi facere quod vo
lo? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Si-
cut ergo hic nulla eſt acceptio perſonarũ, quia ſic alius
gratis honoratur, vt alius debito non fraudetur: ſic etiã
cum ſecundũ propoſitũ dei vocatur alius, alius nõ vo-
catur: vocato datur gratuitũ bonum, cuius boni eſt vo-
catio ipſa principium: non vocato redditur malũ, quia
Roma.5. omnes rei ſunt ex eo quòd per vnum hominem pecca-
I tum intrauit in mundum. Et in illa quidem operariorũ
ſimilitudine, vbi vnum denarium acceperunt qui vna
hora, & qui duodecies tãtum laborauerunt, qui vtique
ſecundum rationes humanas, ſed vanas, pro quantitate
laboris ſui duodecim denarios accipere debuerũt, vtri-
que in bono coæquati, nõ alij liberati, alij dãnati ſunt,
quia & illi qui plus laborauerũt, & quòd ſic vocati ſunt
vt venirent, & ſic paſti vt non deficerent, ab ipſo pa-
Roma.9. tremfamiliâs habuerũt. Vbi autem dicitur, Ergo cui vult
miſeretur, & quem vult obdurat, qui facit aliud vas in
honorem, aliud in contumeliam, bonum quidem im-
merito & gratis datur, quia ex eadem maſſa eſt cui da-
tur, malum vero merito & debitum redditur, quia in
maſſa perditionis malum malo non male redditur, &
ei cui redditur malum eſt, quia ſupplicium eſt: ei vero à
quo redditur, bonum eſt, quia recte factũ eius eſt. Nec
vlla eſt acceptio perſonarũ in duob⁹ debitorib⁹ æqua-
liter reis, ſi alteri dimittitur, alter exigitur, quod pari-
ter ab vtroque debetur. Sed vt id quod dicimus, ali-
cuius exempli manifeſtatione clareſcat, conſtituamus
aliquos ab aliqua meretrice geminos editos, atque vt
ab aliis colligerentur expoſitos, horum ſine baptiſmo
expirauit vnus, alius baptizatus, quod hic fatum fortu- K
námve fuiſſe dicamus, quę omnino nulla ſunt, quã per-
ſonarum acceptionem, quæ apud deum nulla eſt, etiam
ſi in iſtis vlla eſſe potuiſſet, qui vtique nihil habebant
vnde alter alteri præferretur, meritáque nulla propria,
ſiue bona quibus mereretur alius baptizari, ſiue mala
quibus alius ſine baptiſmate mori? An aliqua parentum
fuerunt, vbi fornicator pater, meretrix mater? Sed qua-
liacunque illa fuerint, non vtique iſtis tam diuerſa cõ-
ditione morientibus vlla diuerſa, ſed vtrique commu-
nia. Si ergo nec fatum, quia nullæ ſtellæ iſta decernunt,
nec fortuna, quia non fortuiti caſus hęc agunt, nec per-
ſonarum nec meritorum diuerſitas hoc fecerunt, quid
reſtat quantũ ad baptizatum attinet, niſi gratia dei quæ
vaſis factis in honorem gratis datur, quantum autem
ad non baptizatum ira dei, quæ vaſis in contumeliam
pro ipſius maſſæ meritis redditur? Sed in illo qui bapti-
zatus eſt, gratiam dei vos confiteri cogimus, & meritũ
eius nullum præceſsiſſe cõuincimus: de illo autem ſine
baptiſmate mortuo, cur ei defuerit ſacramentum, quod
& vos fatemini omnibus ætatibus neceſſarium, & quid
iſto modo in eo fuerit vindicatũ, vos videritis qui nõ
vultis eſſe originale delictum. Nobis in duob⁹ iſtis ge- L
minis vnam proculdubio habentibus cauſam, difficul-
tatem quæſtionis, cur alius ſic, alius vero ſic mortu⁹ eſt,
velut non ſoluendo ſoluit Apoſtolus: qui cum & ip-
ſe de duob⁹ geminis tale aliquid propoſuiſſet, propter
quos non ex operibus, quia nondum operati fuerant a-
liquid boni vel mali, ſed ex vocante dictum eſt, Maior *Roma.9.*
ſeruiet minori: Et, Iacob dilexi, Eſaü autem odio habui: *Malac.1.*
& huius profunditatis horrorem vſque ad hoc perdu-
xiſſet vt diceret, Ergo cuius vult miſeretur, & quẽ vult
obdurat: ſenſit cõtinuo quid moueret, & ſibi verba cõ-
tradicẽtis, quæ apoſtolica authoritate coërceret, oppo-
ſuit. Ait enim, Dicis itaque mihi, quid adhúc conque-
ritur? Nam voluntati eius quis reſiſtit? Reſponditque
iſta dicenti, O homo, tu quis es qui reſpondeas deo?
Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare ſic me
feciſti? An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem
maſſa facere aliud quidem vas in honorẽ, aliud in cõ-
tumeliam? Deinde ſecutus tam magnum abditũmque
ſecretum, quantum aperiendum eſſe hominibus iudi-
cauit, aperuit dicens, Si autem volens deus oſtendere
iram, & demonſtrare potentiam ſuam, attulit in multa M
patientia vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditionem, &
vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericor-
diæ, quæ præparauit in gloriam, hoc eſt gratiæ dei non
ſolum adiutorium, verumetiam documẽtum. Adiuto-
rium ſcilicet in vaſis miſericordiæ, in vaſis autem iræ
documentum. in eis enim oſtendit iram & demõſtrat
patientiam ſuam, quia tam potẽs eſt bonitas eius vt be-
ne vtatur etiam malis, & in eis facit diuitias gloriæ ſuæ
in vaſa miſericordiæ, quoniam quod ab irę vaſis exigit
iuſtitia punientis, hoc vaſis miſericordiæ dimittit gra-
tia liberantis. Nec beneficium quod quibuſdam gra-
tis tribuitur appareret, niſi deus aliis ex eadem maſſa
pariter reis iuſto ſupplicio condemnatis, quid vtriſque
deberetur, oſtenderet. Quis enim te diſcernit? ait idem *1.Cor.4.*
Apoſtolus, homini tanquã de ſemetipſo & de ſuo pro-
prio bono glorianti, Quis enim te diſcernit: vtique ab
iræ vaſis, à maſſa perditionis, quæ per vnum omnes mi-
ſit in damnationem. Quis te diſcernit? Et tanquam re-
ſpondiſſet, diſcernit me fides mea, propoſitum meum,
meritum meum: Quid enim habes, inquit, quod nõ ac-
cepiſti? Si autem & accepiſti, quid gloriaris quaſi non
acceperis?

A acceperis:hoc eſt,quaſi de tuo ſit vnde diſcerneris. Ergo ille diſcernit qui vnde diſcernaris impertit,pœnam debitam remouendo, indebitam gratiam largiẽdo. ille diſcernit,qui cum tenebræ eſſent ſuper abyſſum,di-
Geneſ. 1. xit, Fiat lux & facta eſt lux : & diuiſit, hoc eſt,diſcreuit inter lucẽ & tenebras. Non enim cum ſolæ eſſent tenebræ quid diſcerneret inuenit,ſed lucem faciẽdo decre-
Epheſ. 5. uit vt iuſtificatis impiis dicatur, Fuiſtis enim aliquando tenebræ,nunc autem lux in domino, ac ſic qui gloria-
Hiere. 9. tur,nõ in ſeipſo,ſed in domino glorietur. Ille diſcernit qui de nondum natis neque qui aliquid egerant boni aut mali, vt ſecundum electionem propoſitum ei⁹ maneret,non ex operibus,ſed ex ipſo vocãte dixit, Maior ſeruiet minori:atque idipſum commendans poſtea per
Malac. 1. Prophetam, Iacob, inquit, dilexi, Eſaü autem odio habui. electionẽ quippe dixit, vbi deus nõ ab alio factum quod eligat inuenit, ſed quod inueniat ipſe facit, ſicut
Roma. 11. de reliquiis Iſraël ſcriptum eſt, Reliquiæ per electionẽ gratiæ factæ ſunt. Si autem gratia, iam nõ ex operibus: alioquin gratia iam non eſt gratia. Propter quod profecto deſipitis, qui dicente veritate, nõ ex operibus, ſed
B ex vocante dictum eſt, vos dicitis ex futuris operibus,
Roma. 9. quæ de⁹ illum facturum eſſe præſciebat, Iacob fuiſſe di-
Malac. 1. lectum, atque ita cõtradicitis Apoſtolo dicenti, non ex operibus, quaſi non poſſet dicere, non ex præſentibus,
Roma. 11. ſed ex futuris operibus,ſed ait non ex operibus, vt gratiam commendaret: ſi autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam nõ eſt gratia. Gratia vtique, vt per illam fiant bona opera: ne ſi præceſſerint bona opera, tanquam operibus reddatur gratia, ac ſic gratia iam non ſit gratia. Sed vt vobis auferretur omnis veſtræ caliginis latebra, propterea geminos tales propoſui, qui neque parentum meritis iuuarentur, & ambo infantiæ primordio vnus baptizatus, alter ſine baptiſmate morerentur, ne diceretis deum, ſicut de Iacob & Eſaü contra Apoſtolum dicitis, opera eorum futura præſciſſe. Quomodo enim præſciuit ea futura, quæ illis in infantia morituris, quia præſcientia eius falli non poteſt, præ-
Sapien. 4. ſciuit potius nõ futura? Aut quid prodeſt eis qui rapiũtur ex hac vita, ne malitia mutet intellectũ eorum, aut ne fictio decipiat animã eorum, ſi peccatum etiã quod non eſt factum, dictum, cogitatum, tanquam commiſſum fuerit, ſic punitur? Quod ſi abſurdiſſimum, inſulſiſſimum, dementiſſimum eſt, quoſlibet homines ex his
C peccatis, quorum nec reatum ex parentibus trahere, ſicut dicitis, nec ea non ſolum committere, ſed nec ſaltẽ cogitare potuerunt, eſſe dãnandos, redit ad vos frater ille geminus baptizati non baptizatus, & tacitus quærit à vobis, vnde fuerit à fraterna fœlicitate diſcretus, cur illa infœlicitate punitus, vt illo in dei filium adoptato ipſe non acciperet omnibus ætatibus neceſſarium, ſicut fatemini, ſacramẽtum, ſi quemadmodum nulla eſt fortuna vel fatum, vel apud deum acceptio perſonarũ, ita nullum eſt gratiæ meritis donũ, nullum originale peccatum? Huic prorſus infanti linguam veſtram vocemq; ſubmittitis, huic non loquenti quid loquamini nõ habetis. Iam nũc videamus vt poſſumus hoc ipſum quod volunt præcedere in homine, vt adiutorio gratiæ dignus habeatur, ac ſic gratia iam nõ ſit gratia. Videamus tamen quid illud ſit, Sub nomine, inquiunt, gratiæ, ita fatum aſſerunt, vt dicant, quia niſi inuito & reluctanti
Quomodo hominiinſpirauerit boni, & ipſam imperfecti cupidi-
præparet tatem, nec à malo declinare, nec bonũ poſſit accipere.
bono cor. Iam de fato & gratia quàm inania loquantur oſtẽ
Cap. VIII. dimus, nunc illud eſt quod debemus aduertere, vtrum inuito & reluctanti homini deus inſpiret boni cupidi- D
tatem, vt iam non ſit reluctans, non ſit inuitus, ſed conſentiens bono & volens bonum. Iſti enim volũt in homine ab ipſo homine incipere cupiditatẽ boni, vt huius cœpti meritũ etiam perficiendi gratia cõſequatur, ſi tamen hoc ſaltem volunt. Pelagius enim facilius dicit impleri quod bonũ eſt, ſi adiuuet gratia. Quo additamento, id eſt, addendo facilius, vtique ſignificat hoc ſe ſapere quòd etiam ſi gratiæ defuerit adiutorium, poteſt quãuis difficilius impleri bonum per liberũ arbitrium. Sed iſtis quid in hac re ſentiunt, nõ de illo authore huius hæreſis præſcribamus, permittamus eos cum ſuo libero arbitrio eſſe liberos, & ab ipſo Pelagio, ad quẽ iſta verba eorum, quę in hac cui reſpondemus Epiſtola poſuerunt, potius attendamus. Hoc enim nobis obiiciendum putarunt, quòd inuito & reluctanti homini deum dicamus inſpirare, non quanticunque boni, ſed & ipſius imperfecti cupiditatem. Fortaſſis ergo ipſi eo modo ſaltem ſeruant locum gratiæ, vt ſine illa putent hominem poſſe habere boni ſed imperfecti cupiditatem: perfecti autem non facilius per illam poſſe, ſed niſi per illam omnino non poſſe. verum & ſic gratiam dei di-
cunt ſecundũ merita noſtra dari, quod in Oriente Pe- E
lagius Eccleſiaſticis geſtis damnari timẽdo damnauit. Si enim ſine dei gratia per nos incipit cupiditas boni, ipſum cœptum erit meritũ, cui tanquã ex debito gratię veniat adiutorium, ac ſic gratia dei non gratis donabitur, ſed meritum noſtrum dabitur. Dominus autem vt reſpõderet futuro Pelagio, non ait, ſine me difficile poteſtis aliquid facere. ſed ait, Sine me nihil poteſtis face- *Ioan. 15.*
re. Et vt reſponderet futuris etiam iſtis in eadem ipſa Euangelica ſentẽtia, nõ ait, Sine me nihil poteſtis perficere: ſed, facere. Nam ſi perficere dixiſſet, poſſent iſti dicere, non ad incipiendum bonum, quod a nobis eſt, ſed ad perficiendum eſſe dei adiutorium neceſſarium. Verum audiãt & Apoſtolum. Dominus enim cum ait, Sine me nihil poteſtis facere: hoc vno verbo initiũ ſinẽmque comprehendit. Apoſtolus vero tanquam ſententiæ dominicæ expoſitor apertius vtrunque diſtin-
xit, dicens, Quoniam qui in vobis opus bonum cœpit, *Philip. 1.*
perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu. Sed in ſcriptis ſanctis apud eundem Apoſtolum iſto vnde loquimur amplius inuenimus. Loquimur enim nunc de boni cupiditate, quam ſi voluntario vis incipere, à domino per-
fici, videant quid reſpondeant dicenti Apoſtolo, Non F
quia idonei ſum⁹ cogitare aliquid quaſi ex nobiſmet- *2. Corin. 3.*
ipſis, ſed ſufficiẽtia noſtra ex deo eſt. Cogitare ait aliqd vtique bonum: minus eſt autẽ cogitare quã cupere. Cogitamus quippe omne quod cupimus, nec tamen cupimus omne quod cogitamus, quoniam nõnunquam & quod nõ cupimus, cogitamus. Cũ igitur minus ſit cogitare quàm cupere, poteſt enim homo cogitare bonum, quod nondũ cupit, & proficiendo poſtea cupere, quod antea nõ cupiẽdo cogitauit, quomodo ad id quod minus eſt, id eſt, ad cogitandũ aliquid boni nõ ſumus idonei tanquã ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt, & ad id quod eſt amplius, id eſt, ad cupiendum aliquid boni ſine diuino adiutorio idonei ſumus ex libero arbitrio? Neq; enim & hic Apoſtolus ait, non quia idonei ſumus cogitare quod perfectũ eſt, tãquã ex nobiſmetipſis, ſed cogitare ait aliquid, cui cõtrariũ eſt ni-
hil. Vnde eſt illud domini, Sine me nihil poteſtis face- *Ioan. 15.*
re: ſed nimirum quod ſcriptum eſt, Hominis eſt præpa- *Prouer. 16.*
rare cor, & à domino reſpõſio linguæ: non bene intelligendo falluntur, vt exiſtiment cor præparare, hoc eſt

G bonum inchoare ſine adiutorio gratiæ dei, ad hominẽ
pertinere. Abſit vt ſic intelligant filij promiſsionis, tan-
quam cum audierint dominom dicentem, Sioe me oi-
hil poteſtis facere: qoaſi conuincant eom dicẽtes, Ecce
ſine te poſſum⁹ cor præparare: aut cũ audierint à Paulo
2.Cor.3. Apoſtolo, Nõ quia idonei ſumos cogitare aliquid qua-
ſi ex oobiſmetipſis, ſed ſufficientia ooſtra ex deo eſt: tã-
quam & ipſum cõuincant dicentes, Ecce idonei ſumus
ex nobiſmetipſis præparare cor, ac per hoc & boni ali-
quid cogitare. Quis enim poteſt bona cogitatione ad
bonum cor præparare? Abſit vt ſic intelligãt, oiſi ſuper-
bi ſui arbitrij defeoſores, & fidei catholicæ deſertores.
Ideo qoippe ſcriptom eſt, Hominis eſt præparare cor,
& à domino reſpõſio linguæ: quia homo pręparat cor,
non tamen ſine adiutorio dei, qui tangit cor. Homo
præparat cor, in reſponſione autem linguæ, id eſt, in eo
quod præparato cordi lingua diuina reſpondit, nihil
operis habet homo, ſed totum eſt à domino deo. Nam
Pſal.80. ſicut dictum eſt, hominis eſt præparare cor, & à domi-
no reſponſio linguæ: ita etiam dictum eſt, Aperi os, &
adimplebo illud. Quanuis enim niſi adiuuante illo ſi-
ne quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperi-
H re, tameo nos aperimus illius adiumento & opere no-
ſtro, implet aotẽ illud domious ſine opere ooſtro. Nam
quid eſt præparare cor & os aperire; niſi voluntatẽ pa-
rare? & tamen in eiſdẽ literis legitur, Præparatur volũ-
Pſal.50. tas à domino: Et, labia mea aperies, & os meum anoũ-
ciabit laudẽ tuam. Ecce dominus admonet vt pręparε-
mus volũtatem in eo qood legimus, Hominis eſt præ-
parare cor: & tameo vt boc faciat homo, adiuoat deus,
quia præparatur volontas à domioo. Et aperit os, ita iu-
bendo vt nemo poſsit niſi ipſe id faciat adiuuando, cui
dicitur, Labia mea aperies. Nunquid iſtorum qui deſi-
piunt vt aliod os, aliud labia eſſe contendant, & mira-
bili vanitate hominem dicãt os aperire, labia hominis
deom? Quanquam deus illos & ab hac abſurditate cõ-
Exod.4. peſcit, vbi ad Moyſen famulum ſuũ dicit, Ego aperiam
os tuom, & inſtruam te quæ debeas loqui. In ſententia
ergo illa vbi dicitur, Aperi os, & adimplebo illud: quaſi
vnum videtur ad hominem pertinere, alterũ ad deum.
In hac autem vbi dicitur; Ego aperiam os tuum & in-
ſtruam te, vtrũque ad dominum. Quare hoc? Niſi quia
I in vno iſtorum cooperatur. bomini facienti, alterum
ſolus facit. Quapropter multa deus facit in homine bo-
na, quæ non facit homo: nolla vero facit homo, quę nõ
Secundum facit deus vt faciat homo. Proinde cupiditas boni
propoſitum noo homini à domino eſſet, ſi bonum non eſſet. ſi au-
quid ſit. tem bonum eſt, nõ niſi ab illo nobis eſt, qui ſumme at-
Cap.IX. que incommutabiliter bonus eſt. Quid eſt enim boni
cupiditas, niſi charitas, de qua Ioannes Apoſtolus ſine
1.Ioan.4. ambiguitate loquitur dicens, Charitas ex deo eſt? Nec
initium eius ex oobis & perfectio eius ex deo, ſed ſi cha-
ritas ex deo, tota oobis ex deo eſt. Auertat enim deus
hanc amentiam, vt in donis eius oos priores faciamus,
Pſal.58. poſteriorem ipſum, quoniam miſericordia eius præue-
niet me, & ipſe eſt cui fideliter veraciterque cantatur,
Pſal.20. quoniam præueniſti eum in benedictione dolcedinis.
& quid hic aptius intelligitur quàm ipſa de qua loqui-
mur cupiditas boni? Tonc enim bonom concupiſci in-
cipit, quando dulceſcere cœperit. quãdo autem timore
pœnæ, non amore iuſtitiæ fit bonum, nondum bene fit
bonũ, nec fit in corde quod fieri videtur in opere, quã-
do mallet homo non facere, ſi poſſet impune. Ergo be-
nedictio dulcedinis, eſt gratia dei, qua fit in nobis vt
nos delectet & cupiamus, hoc eſt amemus quod præci-
pit nobis, in qua ſi nos non præuenit deos, non ſolom K
nõ perficitur, ſed nec inchoatur ex nobis. Si enim ſioe
illo nihil poſſomos facere, pfecto oec ĩcipere, nec per-
ficere: quia vt incipiamus, dictum eſt, Miſericordia ei⁹ Pſal.58.
præueniet me. vt perficiamus dictom eſt, Miſericordia & 22.
eius ſubſequetur me. Quid eſt ergo quod in conſequẽ-
tibus vbi ea quæ ipſi ſentiunt, commemoraot, dicuot ſe
cõfiteri gratiam quoque adiuuare vniuſcuiuſque bonũ
propoſitum, oon tamen reluctãti ſtudium virtotis im-
mittere? Hoc quippe ita dicũt, velut homo à ſeipſo ſine
adiutorio dei habeat propoſitum bonum ſtudiúmque
virtutis, quo merito pręcedeote digous ſit adiuoari dei
gratia ſubſequente. putãt enim fortaſſe ita dixiſſe Apo-
ſtolum, Scimus quia diligentibus deum omnia coope- Roma.8.
rantur in bonom, iis qui ſecundum propoſitum vocati
ſunt. vt propoſitum homiois vellet intelligi, quod pro-
poſitum tanqoã bonum meritum ſequatur miſericor-
diam vocantis dei: igoorantes ideo dictum eſſe, qui ſe-
cundum propoſitum vocati ſont, vt dei, non hominis
propoſitum intelligator, quo eos quos præſciuit & prę-
deſtinauit conformes imaginis filij ſui, elegit ante mũ- L
ſti conſtitutionem. Non enim omnes vocati, ſecũdum Ibidem.
propoſitom ſunt vocati, quoniam multi vocati, pauci Matth.20.
electi. Ipſi ergo ſecũdum propoſitom vocati, qoi electi
ante conſtitutionem mundi. De hoc propoſito dei di-
ctum eſt & illud, quod iam cõmemoraui de geminis
Eſaũ & Iacob, Vt ſecũdum electionem propoſitum dei Roman.9.
maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictũ eſt, Ma-
ior ſeruiet minori. Hoc propoſitum dei & illo comme-
moratur loco, vbi ad Timotheom ſcribens ait, Colla- 2.Tim.1.
bora Euaogelio ſecundum virtutem dei ſaluos nos fa-
cientis, & vocantis vocatione ſua ſancta, non ſecũdum
opera noſtra, ſed ſecuodum ſuum propoſitum & gratiã
quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu aote ſecula æterna,
manifeſtata aotem nunc per aduentum ſaluatoris no-
ſtri Ieſu Chriſti. Hoc eſt ergo propoſitum dei vnde di-
citur, Omnia cooperantur in bonum iis qui ſecundum Roma.8.
propoſitum vocati ſunt. Hominis autem propoſitum
bonum adiuuat quidẽ ſubſequẽs gratia, ſed nec ipſum
eſſet niſi præcederet gratia. Studium quoque hominis
quod dicitur booum, quãuis cum eſſe cœperit adiuue-
tur gratia, non tamen incipit ſine gratia, ſed ab illo in-
ſpiratur, de quo dicit Apoſtolus, Gratias autem deo qui M
dedit idem ſtudium pro vobis in corde Titi. Si ſtudiũ 2.Cor.8.
quiſq; vt pro aliis habeat deus dat, vt pro ſeipſo habeat,
quis alius eſt daturus? Quæ cum ita ſint, nihil in Ex prædi-
ſcripturis ſanctis homini à domino video iuberi pro- ctis conclu-
pter probandum liberum arbitrium, quod nõ inuenia- ſio. Cap.X.
tur vel dari ab eius booitate, vel poſci propter adiuto-
rium gratię demonſtrandum. Nec omnino incipit ho-
mo ex malo in bonum per initiom fidei cõmutari, niſi
hoc in illo agat indebita & gratuita miſericordia dei.
De qoa ſoam cogitationem recolẽs quidam, ſicut legi-
mus in Pſalmis, Nunqoid obliuiſcetor, inquit, miſereri Pſal.76.
deus, aut continebit in ira ſua miſericordias * ſuas? Et *aliàs, mi-
dixi, nũc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelſi. Cum ergo ſerationes.
dixiſſet, ounc cœpi: nõ ait, hęc mutatio arbitrij mei: ſed,
dexteræ excelſi. Sic itaq; dei gratia cogitetur, vt ab ini-
tio bonæ mutatiooís ſuæ vſq; in finem conſummatio-
nis, qui gloriatur in domino glorietur. Quia ſicut ne- Hiere.9.
mo poteſt bonum ichoare ſine domino, ſic nemo per-
ficere ſine domino. Sed hic ſit huius voluminis termi-
nus, vt legentis reficiatur intentio, & ad ſequentia re-
paretur.

Libri Secundi Finis.

A DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, contra duas Epiſtolas Pelagianorum ad bonifacium, Liber Tertius.

Caput I. * alias ſequimur. ADHVC ea ſequuntur * quæ calumninſe nobis obiiciunt, nondum ea quæ ipſi ſentiunt, pertexere incipiunt. Sed ne prolixitas voluminũ offenderet, hæc ipſa quæ obiiciunt in duns libros partiti ſumus, quorũ ſuperiore finito, qui totius huius operis liber ſecundus eſt, hinc ordimur alterũ, & eum
Lex & gratia. Cap. II. tertium primo ſecundoq; coniungimus. Legem veteris teſtamenti nos aiunt dicere non ob hoc datã fuiſſe, vt iuſtificaret obedientes, ſed vt grauior fieret cauſa peccati. Prorſus non intelligunt quid de lege dicamus, quia id quod dicit Apoſtolus, quem nõ intelligunt, dicimus. Quis enim dicat non iuſtificari eos qui ſunt legi obedientes, quando ſi non iuſtificarentur, non poſſent
B eſſe obediẽtes? Sed dicimus lege fieri, vt deus quid fieri velit, audiatur: gratia vero fieri, vt legi obediatur. Non
Roma. 2. enim auditores legis, ait Apoſtolus, iuſti ſunt apud deũ, ſed factores legis iuſtificabũtur. Lex ergo auditores iuſtitię facit, gratia factores. Quod enim impoſsibile erat
Roma. 8. legi, ait idem Apoſtolus, in quo infirmabatur per carnem, miſit deus filium ſuum in ſimilitudinẽ carnis peccati, & de peccato damnauit peccatũ in carne, vt iuſtitia legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnẽ ambulamus, ſed ſecundum ſpiritum. Ecce quod dicimus, orent vt aliquãdo intelligant, non litigẽt vt nũquam intelligant. Impoſsibile eſt enim legem impleri per carnem, hoc eſt per carnalem pręſumptionem, qua ſuperbi ignorantes dei iuſtitiam, id eſt, quæ ex deo eſt
Roma. 10. homini vt ſit iuſtus, & ſuam volentes conſtituere, tanquam per eorum non adiutum diuinitus arbitrium, lex poſſet impleri, iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti. Ideo iuſtitia legis in eis impletur, qui nõ ſecundum carnem ambulant, id eſt, ſecundum hominem ignorantem dei iuſtitiam, & ſuam volentem cõſtituere, ſed ambulant ſecundum ſpiritum. Quis autem ambulat ſecundum ſpi-
Roma. 8. ritum, niſi quiſquis agitur dei ſpiritu? Quotquot enim dei ſpiritu aguntur, hi filij ſunt dei. Ergo litera occidit,
2. Cor. 3. ſpiritus autem viuificat. Nec litera malum eſt, quia occi
C dit, ſed malos præuaricatione conuincit. Lex enim ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bonum. Quod
Roma. 7. ergo bonũ eſt, inquit, mihi factum eſt mors? Abſit. Sed peccatum vt appareat peccatum, per bonum mihi operatum eſt mortem, vt fiat ſupra modum peccans pecca
1. Cor. 15. tum per mandatũ. Ecce quid eſt, litera occidit. Aculeus enim mortis eſt peccatũ, virtus autẽ peccati lex. Auget quippe prohibẽdo peccati deſideria, & inde occidit, niſi ſubueniẽdo viuificet gratia. Ecce quod dicim⁹. Ecce vnde nobis obiiciũt, quòd ſic legem dicamus datam vt grauior ſit cauſa peccati, nõ audientes Apoſtolũ dicẽ-
Roma. 4. tem, Lex enim iram operatur: vbi enim non eſt lex, nec
Gala. 3. præuaricatio. Et, Lex præuaricationis gratia poſita eſt, donec veniret ſemen cui promiſſum eſt. Et, Si data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia. Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credẽtibus. Hinc eſt quòd vetus teſtamentum ex mõte Sina, vbi lex data eſt
Gala. 4. in ſeruitutem generãs, quod eſt Agar. Nos autẽ, inquit, non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ. Non ſunt itaque li-

beræ filij qui legem acceperunt literæ, qua poſſent non D
ſolum peccatores, verumetiam præuaricatores inſuper demõſtrari, ſed qui ſpiritum gratię, quo lex ipſa ſancta & iuſta & bona poſsit impleri. Ecce quod dicimus, Intẽdant, & non contendant: illuminentur, & non calumnientur. Baptiſma quoque, inquiunt, non vere ho- Peccant & filij dei.
mines nouos facere aſſerunt, id eſt, nõ plenam dare re-
miſsionem peccatorum, ſed ex parte filios dei fieri, ex Cap. III.
parte autẽ filios ſeculi, id eſt, diaboli remanere contendunt. Mentiuntur, inſidiantur, tergiuerſantur. Non hoc dicimus. Omnes enim homines qui ſunt filij diaboli, etiam filios ſeculi: non autem omnes filios ſeculi, etiam filios diaboli dicimus. Abſit enim vt filios diaboli dicamus fuiſſe ſanctos patres, Abraham, Iſaac & Iacob, & alios huiuſmodi, quando per nuptias generabant, & eos fideles qui vſq; nunc & deinceps adhuc generant.
Nec tamen poſſumus domino cõtradicere dicenti, Fi- Luca 20.
lij ſeculi huius nubunt, & tradunt ad nuptias. Quidam ergo filij ſeculi huius ſunt, & tamẽ filij diaboli nõ ſunt. Quamuis enim diabolus ſit author & princeps omnium peccatorũ, nõ tamen filios diaboli faciũt quæcunq; peccata. Peccant enim & filij dei, quoniã ſi dixerint ſe non
habere peccatum, ſeipſos seducũt, & veritas in eis non E
eſt. Sed ea cõditione peccãt, qua ſunt filij adhuc huius
ſeculi. Qua vero gratia ſunt filij dei, non vtiq; peccant, 1. Ioan. 1.
quia omnis qui natus eſt ex deo, non peccat. Filios autẽ 1. Ioan. 3.
diaboli infidelitas facit, quod peccatũ proprium vocatur, quaſi ſolum ſit, ſi non exprimatur quale peccatũ ſit: ſicut Apoſtolus cũ dicitur, ſi non exprimatur quis Apoſtolus, nõ intelligitur niſi Paul⁹, quia pluribus eſt epiſto
lis notior, & plus omnib⁹ illis laborauit. Vnde quod ait 1. Corin. 15.
dominus de ſpiritu ſancto, Ipſe arguet mundũ de pec- 1. Ioan. 16.
cato: infidelitatem intelligi voluit. Hoc enim cũ exponeret ait, De peccato quidem, quòd nõ crediderunt in
me. Et vbi ait, Si nõ veniſſem & locutus eis fuiſſem, pec- Ioan. 15.
catum non haberent. Nõ enim peccatum antea nõ habebant, ſed ipſam voluit intelligi diffidẽtiam, qua nec præſenti & loquenti crediderũt, pertinentes ad eũ de
quo dicit Apoſtolus, Secundũ principẽ poteſtatis aëris Ephe. 2.
qui nunc operatur in filiis diffidentiæ. Ergo in quibus non eſt fides, filij ſunt diaboli, quia non habent in interiore homine cur eis dimittatur quicquid hominis vel
infirmitate vel ignorantia, vel omnino aliqua mala vo F
luntate committitur: illi autem filij dei, qui vtique ſi dixerint ſe non habere peccatum, ſeipſos decipiũt, & veritas in eis non eſt. Profecto quod ſequitur, Cum confitẽtur peccata ſua, quod filij diaboli nõ faciunt, vel non ſecundũ fidem quæ filiorum dei propria eſt faciunt, fidelis eſt & iuſtus qui dimittat eis peccata, & mũdet eos ab omni iniquitate. Vt autẽ plenius intelligatur quod dicimus, audiatur ipſe Ieſus qui filiis dei vtiq; loqueba-
tur dicẽs, Si autem vos cum ſitis mali, noſtis bona data Matth. 7.
dare filiis veſtris, quãto magis pater veſter qui in cœlis eſt, dabit bona petentibus ſe? Si enim filij dei nõ eſſent, nõ eis diceret, Pater veſter qui in cœlis eſt. Et tamẽ eos malos eſſe dicit, & noſſe bona dare filiis ſuis. Nunquid inde mali, vnde filij dei? Abſit. Sed inde mali, vnde adhuc filij ſeculi, iam tamen filij dei facti pignore ſpiritus ſancti. Baptiſmus igitur abluit quidem peccata omnia, prorſus omnia, factorũ, dictorum, cogitatorũ, ſiue originalia, ſiue addita, ſiue quæ ignorãter, ſiue quæ ſciẽter admiſſa ſunt, ſed non aufert infirmitatẽ cui regenerat⁹ reſiſtit, quãdo bonum agonem luctatur: conſentit autem, quando ſicut homo in aliquo delicto præoccupatur, propter illud gaudẽs in actione gratiarum, propter

G hoc autem gemens in allegatione orationũ. Ibi dicens,
Pſal.115. Quid retribuã domino pro omnib⁹ quæ retribuit mi-
Math 6. hi: ſic dicens, Dimitte nobis debita noſtra. Propter il-
Pſal.17. & lud dicẽs, Diligam te domine virtus mea. propter hoc
6. & 24. dicens, Miſerere mei domine, quoniam infirmus ſum.
Propter illud dicens, Oculi mei ſemper ad dominum,
quoniã ipſe euellet de laqueo pedes meos. propter hoc
dicens, Turbatus eſt præ ira oculus meus. Et innumera-
bilia, quibus diuinæ literę plenę ſunt, quę alternis vici-
bus, vel exultando de dei bonis, vel mœrẽdo de noſtris
malis à filiis dei dicuntur ex fide, quandiu adhuc filij
ſunt etiam ſeculi, pro vitæ huius infirmitate, quos tamẽ
Gala.5. deus à filiis diaboli nõ ſolum lauacro regenerationis,
ſed ipſius etiam quæ per dilectionẽ operatur fidei pro-
Abacuc.2. batæ diſcernit, quia iuſtus ex fide viuit. Hæc eſt autem
infirmitas cum qua vſque ad corporis mortem defectu
& profectu alternante cõtendimus, magnique intereſt,
quid vincat in nobis, donec regeneratione alia conſu-
Math.19. metur, de qua dominus dicit, In regeneratione cũ ſe-
derit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis &
vos ſuper ſedes duodecim. Regenerationẽ quippe hoc
H loco, ambigente nullo, nouiſsimã reſurrectionem vo-
cat, quam Paulus quoque Apoſtolus & adoptionem &
Roma.8. redemptionem nuncupat dicens, Sed etiam noſipſi pri-
mitias ſpiritus habẽtes & ipſi in nobiſmetipſis ingemi-
ſcimus adoptionem expectantes, redẽptionem corpo-
ris noſtri. Nunquid non per lauacrum ſanctum rege-
nerati, adoptati & redempti ſumus? Et tamen reſtat re-
generatio, adoptio, redemptio, quam in fine venturam
nunc patienter expectare debemus, vt tunc filij huius
ſeculi ex nulla parte iam ſimus. Quiſquis igitur bapti-
ſmati derogat, quod modo per illud percipim⁹, corrũ-
pit fidem. Quiſquis autem iam nũc ei tribuit quod qui-
dem per ipſum, ſed tamen poſtea accepturi ſumus, am-
putat ſpem. Nam ſi à me quiſquam quæſierit, vtrum per
baptiſmum ſalui facti fuerimus, negare non potero, di-
Ad Tit.3. cente Apoſtolo, Saluos nos fecit per lauacrum regene-
rationis & renouationis ſpirit⁹ ſancti. Sed ſi quæſierit,
vtrum per idem lauacrũ omni prorſus modo iam nos
fecerit ſaluos: reſpondebo, non ita eſt. Idem quippe itẽ
Roma.8. dicit Apoſtolus, Spe enim ſalui facti ſumus. Spes au-
tem quæ videtur non eſt ſpes: quod enim videt quis,
I quid ſperat? Si autem quod nõ videmus ſperamus, per
patientiam expectamus. Salus ergo hominis in bapti-
ſmate facta eſt, quia dimiſſum eſt quod peccatum à pa-
rentibus traxit: vel quicquid etiam proprie ante bapti-
ſmum peccauit. Salus vero hominis tãta eſſe poterit, vt
Quid inter peccare omnino non poſsit. Quibus ita ſe habenti-
teſtamẽtum bus, ex his etiam illa quæ deinceps nobis obiiciunt re-
nouũ & ve- fellũtur. Quis enim catholicus dicat, quod nos dicere
t⁹. Ca.IIII. iactitãt, ſpiritum ſanctum adiutorem virtutis in veteri
Gala.4. teſtamento non fuiſſe, niſi cum vetus teſtamentum ſic
intelligimus, quemadmodum Apoſtolus dixit, A mon-
te Sina in ſeruitutem generans? Sed quia in eo prę figu-
rabatur nouum, qui hoc intelligebãt tunc homines dei
ſecundum diſtributionem temporum, veteris quidem
teſtamẽti diſpenſatores & geſtatores, ſed noui demon-
ſtrantur hæredes. An vero illum ad teſtamentum no-
Pſal.50. uum negabimus pertinere, qui dicit: Cor mũdum crea
& 39. in me deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus
meis? Aut illum qui dicit, Poſuit ſupra petram pedes
meos, & direxit greſſus meos, & immiſit in os meum
cãticum nouum, hymnum deo noſtro? Vel illum ante
teſtamentũ vetus, quod eſt à monte Sina, patrem fide-
Gala.3. lium, de quo dicit Apoſtolus, Fratres, ſecundum homi-
nem dico, tamen hominis confirmatum teſtamentum K
nemo irritũ facit, aut ſuperordinat. Abrahæ dictę ſunt
promiſsiones & ſemini eius. Non dicit, & ſeminibus,
tanquam in multis, ſed tanquam in vno, & ſemini tuo,
quod eſt Chriſtus. Hoc autem dico, inquit, teſtamentũ
confirmatum à deo, quę poſt quadringentos & trigin-
ta annos facta eſt lex non infirmat ad euacuandã pro-
miſsionem. Si enim ex lege hæreditas, iam non ex pro-
miſsione, Abrahæ autem per promiſsionem donauit
deus. Hic certe ſi quæramus vtrum hoc teſtamentum,
quod dicit confirmatũ à deo, non infirmari à lege, quę
poſt quadringentos & triginta annos facta eſt, vtrum
nouum, an vetus intelligẽdum ſit? Quis reſpõdere du-
bitet nouum, ſed in propheticis latebris occultatũ, do-
nec veniret tempus quo reuelaretur in Chriſto? Nam ſi
dixerimus, vetus, quid erit illud à monte Sina in ſerui-
tutem generans? Ibi enim facta eſt lex poſt quadrin-
gentos & triginta annos. Qua lege hoc teſtamentum
promiſsionis Abrahæ infirmari nõ poſſe confirmat, &
hoc quod factum eſt ad Abraham, vult potius ad nos
pertinere, quos vult eſſe filios liberæ, non ancillę, hære- L
des ex promiſsione, non lege, cum dicit, Si enim ex le- *Gala.3.*
ge hæreditas, iam non ex promiſsione: Abrahæ autem
per promiſsionem donauit deus, vt quòd facta lex eſt
poſt quadringentos & triginta annos, ad hoc ſubintra-
uerit, vt abundaret delictum, cum per peccatum præua
ricationis conuincitur hominis ſuperbia de ſua iuſtitia
præſumẽtis. Et vbi abundauit delictum, ſuperabũdauit *Roma 5.*
& gratia, per fidem iam humilis hominis in lege defi-
cientis, & ad dei miſericordiam fugientis. Ideo cum di
xiſſet, Si enim ex lege hęreditas, iam non ex promiſsio- *Gala.3.*
ne, Abrahæ autem per promiſsionem donauit deus: tã-
quã ei diceretur, vt quid ergo poſtea facta eſt lex? ſub-
iunxit atq; ait, Quid ergo lex? Cui mox interrogationi
reddidit, Præuaricationis gratia propoſita eſt, donec
veniret ſemen cui promiſſum eſt. Hoc identidẽ ita di-
cit, Si enim qui ex lege, hæredes ſunt, exinanita eſt fi- *Roma.4.*
des, & euacuata eſt promiſsio: Lex enim iram operatur:
Vbi enim non eſt lex, nec prę uaricatio. Quod ait in illo
teſtimonio, Si enim ex lege hæreditas, iam non ex pro-
miſsione, Abrahæ autẽ per promiſsionẽ donauit deus:
hoc in iſto ait, Si enim per legẽ hæredes ſunt, exinanita
eſt fides & euacuata promiſsio: ſatis oſtendit ad fidem M
noſtram pertinere, quæ noui vtique eſt teſtamẽti, quod
per promiſsionẽ donauit deus Abrahæ. Et quod ait in
illo teſtimonio, Quid ergo lex atque reſpondit, Prę ua-
ricationis gratia propoſita eſt, hoc in iſto ſubdidit ſimi-
liter, Lex enim iram operatur. Vbi enim nõ eſt lex, nec
prę uaricatio. Siue igitur Abrahã, ſiue ante illũ iuſti, ſiue
poſt eũ vſq; ad ipſum Moyſen, per quem datũ eſt teſta-
mentũ à monte Sina in ſeruitutem generãs, ſiue cæteri
Prophetę poſt eum & ſancti homines dei vſq; ad Ioan-
nem Baptiſtam, filij ſunt promiſsionis & gratiæ ſecun-
dũ Iſaac filiũ liberæ, nõ ex lege, ſed ex promiſsione hæ-
redes dei, cohęredes autẽ Chriſti. Abſit enim vt Noë iu-
ſtum & prioris temporis iuſtos, & quicunq; ab illo vſq;
ad Abraham iuſti eſſe potuerunt, vel conſpicui vel oc-
culti, negemus ad ſupernam Hieruſalẽ, quæ mater no-
ſtra eſt, pertinere, quamuis anteriore tempore inueniã-
tur eſſe quàm Sara, quæ ipſius liberæ matris propheriã
figuramq; geſtabat. Quanto euidẽtius ergo poſt Abra-
ham, cui ſic declarata eſt ipſa promiſsio, vt pater mul-
tarũ gentiũ diceretur, quicunq; deo placuerũt filij pro- *Gene.17.*
miſsionis habendi ſunt? Non enim ex Abrahã & dein-
ceps iuſtorũ generatio verior, ſed ꝓphetia manifeſtior
reperitur.

A reperitur. Ad teſtamentum autẽ vetus, quod eſt à monte Sina in ſeruitutem generãs, quod eſt Agar, illi pertinent, qui cum acceperint legem ſanctã & iuſtam & bonam, putãt ſibi ad vitam literam poſſe ſufficere. Et ideo *Roma.10.* qua fiant factores legis, diuinã miſericordiã non quærunt, ſed ignorantes dei iuſtitiam, & ſuam iuſtitiã volentes conſtituere, iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti. Ex hoc *Exod.16. & 32.* genere fuit illa multitudo, quæ aduerſus deum in eremo murmurauit & idolum fecit, & illa quæ iam in ipſa terra promiſsionis fornicata eſt poſt deos alienos. Sed hæc quoque in ipſo vetere teſtamẽto valde reprobata eſt multitudo. Illi etiam quicũque ibi erãt, ſola quæ ibi deus pollicetur terrena promiſſa ſectantes, & quid pro nouo teſtamento ea ipſa ſignificent ignorãtes, eorum adipiſcendorum amore, & amittendorum timore, dei præcepta ſeruabant, imò non ſeruabant, ſed ſibi ſeruare videbantur. Neq; enim fides in eis per dilectionẽ operabatur, ſed terrena cupiditas metuſq; carnalis. Sic autem præcepta qui facit, proculdubio inuitus facit, ac per hoc in animo nõ facit. Mauult enim omnino nõ facere, ſi ſecundũ ea quæ cupit & metuit, permittatur impu-B ne. Ac per hoc in ipſa voluntate intus eſt reus, vbi ipſe qui præcipit inſpicit deus. Tales erant filij terrenæ Hie- *Gala.4.* ruſalem, de qua dicit Apoſtolus, Seruit enim cum filiis ſuis, pertinens ad teſtamentum vetus à monte Sina in ſeruitutem generãs, quod eſt Agar. Ex ipſo genere fuerunt qoi dominum crucifixerunt, & in eadem infidelitate manſerũt. Inde ſunt adhuc etiam filij eorum in ingenti multitodine Iudæorum, quanuis iam nouo teſtamento, ſicut prophetatũ eſt, per Chriſti ſanguinem patefacto atque firmato, & à flumine vbi baptizat⁹ magiſteriumq; profeſſus eſt, vſque ad terminos terræ Euãgelio diffamato. Qui Iudæi ſecundum prophetias quas legunt per omnes ſunt terras vbique diſperſi, vt ex eorũ quoq; codicibus Chriſtianæ nõ deſit teſtimonium veritati. Et vetus igitur teſtamentum deus condidit, quia deo placuit vſque ad plenitudinem tẽporis, promiſsis terrenis tanquam in præmio conſtitutis promiſſa velare cœleſtia, & populo terrenis bonis inhianti, & propterea durum cor habenti, quanuis ſpiritalem, tamẽ in tabulis lapideis legem dare. Exceptis quippe librorum veterum ſacramẽtis, quæ ſola ſignificandi ratione præ-C cepta ſunt, quanquam & in eis ſpiritaliter intelligenda *Roma.7.* ſunt, recte lex dicitur ſpiritalis. Cętera certe quę ad pietatem bonóſque mores pertinentia, non ad aliquam ſignificationem vlla interpretatione referẽda, ſed prorſus vt ſunt dicta, facienda ſunt: profecto illam dei legem, non ſolum illi tunc populo, verumetiam nũc nobis ad inſtituendam recte vitam neceſſariã nemo dubitauerit. Si enim Chriſtus nobis abſtulit illud grauiſſimum multarum obſeruationum iugum, ne carnaliter circũcidamur, ne pecorũ victimas immolemus, ne ſabbato ſepteno dierum volumine redeunte ab operibus etiam neceſſariis quieſcamus, & cætera huiuſmodi, ſed ea ſpiritaliter intellecta teneamus, remotiſque vmbris ſignificantibus in rerum ipſarum quæ ſignificantur luce vigilemus, nunquid propterea dicturi ſumus, nõ ad nos pertinere quod ſcriptum eſt, vt alienum quodcunque perditũ quiſquis inuenerit, reddat ei qui perdidit, & alia multa ſimilia, quibus pie recteq; viuere diſcitur, maximeq; ipſum decalogum, qui duabus illis lapideis tabulis cõtinetur, excepta ſabbati obſeruatione carnali, quæ ſpiritalem ſanctificationem quietemque ſignificat? Quis enim dicat nõ debere obſeruare Chriſtianos, vt vni deo religionis obſequio ſeruiatur, vt idolum nõ colatur, vt nomen domini non accipiatur in vanũ, vt D parentes honorẽtur, ne adulteria, homicidia, furta, falſa teſtimonia perpetrẽtur, ne vxor, ne omnino res vlla cõcupiſcatur aliena? Quis eſt tam impi⁹, qui dicat ideo ſe iſta legis non cuſtodire præcepta, quia eſt ipſe Chriſtianus, nec ſub lege, ſed ſub gratia conſtitutus? Verum hæc plane magna diſtantia eſt, quòd faciunt iſta ſub lege poſiti, quos litera occidit, terrenam fœlicitatem vel cupiditatem adipiſcendi, vel timore amittendi, & ideo non vere faciunt, quoniam carnalis cupiditas, qua peccatũ augetur, cupiditate alia non ſanatur. Hi ad vetus pertinent teſtamẽtum, quod in ſeruitutẽ generat, quia *Gala 4.* facit eos carnalis timor & cupiditas ſeruos, non Euangelica fides ſpes & charitas liberos. Sub gratia vero poſiti quos viuificat ſpiritus, & fide iſta faciunt, quæ per di- *Gala.5.* lectionem operatur in ſpe bonorũ, non carnalium, ſed ſpiritalium: non terrenorũ ſed cœleſtium: non temporalium, ſed æternorum, præcipue credẽtes in mediatorem per quem ſibi nõ dubitant & ſpiritum gratiæ ſubminiſtrari, vt bene iſta faciant, & ignoſci poſſe cũ peccant. Hi pertinent ad teſtamẽtum nouum filij promiſſionis, & regenerati à deo patre & libera matre. Huius E generis fuerunt antiqui omnes iuſti, & ipſe Moyſes teſtamenti miniſter veteris, hæres noui, quia ex fide qua nos viuimus, vna eademq; vixerunt, incarnationẽ, paſſionẽ, reſurrectionemq; Chriſti credentes futuram, quã nos credimus factam: vſque ad ipſum Ioannem Baptiſtam, tanquam præteritæ diſpenſationis limitem quendam, qui mediatorẽ ipſum nõ aliqua vmbra futuri, vel allegorica ſignificatione, vel vlla Prophetica prænunciatione venturũ eſſe ſignificãs, ſed digito demõſtrans ait, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatũ mundi. Tan- *Ioan.1.* quam dicens, Quem multi iuſti videre concupierunt, in quem venturum ab ipſius humani generis initio crediderunt, de quo Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones, de quo ſcripſit Moyſes, de quo lex & Prophetæ ſunt teſtes, *Gala.3.* Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatũ mundi. Ab hoc Ioanne & deinceps cœperũt de Chriſto fieri præterita *Gene.22.* velut præſentia, quæ ab illis omnibus anterioris temporis iuſtis credebantur, ſperabantur, deſiderabãtur futura. Eadem igitur fides & in illis qui nondum nomine, ſed re ipſa fuerunt antea Chriſtiani, & in iſtis qui nõ F ſolum ſunt, verumetiam vocantur, & in vtriſque eadem gratia per ſpiritũ ſanctum. Vnde dicit Apoſtolus, Habentes autẽ eundem ſpiritum fidei, ſecundum quod *2.Cor.4.* ſcriptum eſt, Credidi propter quod locutus ſum, & nos *Pſal.115.* credim⁹ propter quod & loquimur. Aliter itaque dicitur iã obtinente loquendi cõſuetudine vetus teſtamẽtum, lex & Prophetæ omnes qui vſq; ad Ioannem prophetauerũt, quod diſtinctius vetus inſtrumẽtum, quàm vetus teſtamentum vocatur. Aliter autem ſicut Apoſtolica appellat authoritas, ſiue hoc nomen exprimens ſiue ſignificãs, exprimit enim vbi dicit, Vſque in hodier- *2.Cor.3.* num diem quandiu legitur Moyſes, idipſum velamen in lectione veteris teſtamenti manet, quod non reuelatur: quia in Chriſto euacuatur. Sic enim vtique vetus teſtamentum ad Moyſi retulit miniſterium. Item dicit, Vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus & nõ in vetuſtate li- *Roma.7.* teræ: idipſum ſignificans teſtamentum nomine literę. Idẽ dicit alio loco, Qui & idoneos nos fecit miniſtros *2.Cor.3.* noui teſtamenti non litera, ſed ſpiritu: Litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. Et hic per cõmemorationẽ noui, illud vtique vetus intelligi voluit. Multo autẽ euidentius, quanuis nõ dixerit aut vetus aut nouum, duo ipſa teſtamenta diſtinxit per duos filios Abrahæ,

G vnũ de ancilla, alium de libera, quod iam ſuperius cõmemorauimus. Quid enim expreſsius quàm vt diceret, Dicite mihi ſub lege volentes eſſe, legem non audiſtis?
Gala. 4. Scriptum eſt enim, quoniam Abraham duos filios ha-
Gene. 21. buit, vnum de ancilla, & vnũ de libera. Sed ille quidem qui de ancilla, ſecundũ carnem natus eſt: qui autẽ de libera, per repromiſsionem. quæ ſunt in allegoria. Hæc enim ſunt duo teſtamenta, vnum quidem in monte Sina in ſeruitutem generans, quod eſt Agar. Sina enim mons eſt in Arabia quæ coniuncta eſt huic quæ nunc eſt Hieruſalem. Seruit enim cum filiis ſuis. Quæ autem ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quę eſt mater noſtra. Quid clari⁹, quid certius, quid ab omni obſcuritate atq; ambiguitate remotius promiſsionis filiis? Et paulopoſt. Nos autem fratres, inquit, ſecundum Iſaac promiſsionis filij ſumus. Item paulopoſt, Nos autem fratres nõ ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, qua libertate Chriſtus nos liberauit. Eligamus igitur virũ antiquos iuſtos ancillæ filios dicamus, an liberæ? Abſit autem vt ancillæ, ergo filij liberæ ad nouum pertinent teſtamentum in ſpiritu ſancto, quem viuificantem literæ occidenti op-
H ponit Apoſtolus. Nam quo pacto ad gratiã noui teſtamenti non pertinent hi, de quorum dictis & libris iſtos eiuſdem gratiæ dementiſsimos & ingratiſsimos inimicos refellendo cõuincimus? Sed dicit aliquis, Quomodo vetus appellatur, quod poſt quadringẽtos & triginta annos factum eſt per Moyſen, & nouũ dicitur, quod ante tot annos factum eſt ad Abraham? Qui ex hoc nõ litigioſe, ſed ſtudioſe mouetur, intelligat primum, quia ex anteriore tempore dicitur vetus, ex poſteriore autẽ nouum. reuelationes eorum cõſiderantur in his nominibus, nõ inſtitutiones. Per Moyſen quippe reuelatum
Roma. 7. eſt teſtamentum vetus, per quem data eſt lex ſancta & iuſta & bona, per quem fieret non abolitio, ſed cognitio peccati, qua conuincerentur ſuperbi ſuam iuſtitiam volentes conſtituere, quaſi diuino adiutorio non egẽtes, & rei facti literæ, confugerent ad gratię ſpiritũ. non ſua iuſtitia iuſtificandi, ſed dei, hoc eſt, quæ illis eſſet ex deo. Nam ſicut idẽ Apoſtolus loquitur, per legẽ cogni-
Roma. 3. tio peccati. Nunc autẽ ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt, teſtificata per legem & Prophetas. Lex quippe eo ipſo quo in ea nemo iuſtificatur, teſtimoniũ perhibet iu-
I ſtitiæ dei. Quòd in lege nemo iuſtificatur apud deum,
Abacuc. 2. manifeſtum eſt, quia iuſtus ex fide viuit. Sic ergo cum lex non iuſtificat impium de præuaricatione conuictũ, mittat ad iuſtificantem deum, atque ita iuſtitiæ dei perhibet teſtimonium. Prophetę vero teſtimonium perhibent iuſtitiæ dei, prænũciando Chriſtum, qui factus eſt nobis ſapientia à deo & iuſtitia & ſanctificatio & redẽ-
1. Corint. 1. ptio: vt quemadmodum ſcriptum eſt, qui gloriatur, in
Hiere. 9. domino glorietur. Erat autem occulta iſta lex ab initio, cum homines iniquos natura ipſa conuinceret, aliis fa-
Tobia 4. ciẽtes quod ſibi fieri noluiſſent. Reuelatio autem noui teſtamenti in Chriſto facta eſt, cum eſt manifeſtatus in carne, in quo apparuit iuſtitia dei, id eſt, quæ hominib⁹
Roma. 3. ex deo eſt. Sic enim ait, Nunc autem ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt. Ecce qua cauſa illud dicitur vetus teſtamentũ, quia priore, hoc autem nouum, quia poſteriore tempore reuelatum eſt. Deinde quia teſtamentũ vetus pertinet ad hominem veterem, à quo neceſſe eſt hominem incipere: nouum autem ad hominem nouum, quo debet homo ex vetuſtate trãſire: ideo in illo ſunt promiſſa terrena, in iſto promiſſa cœleſtia, quia & hoc ad dei miſericordiam pertinuit, ne quiſquam vel ipſam terrenam qualemcunque fœlicitatem, niſi à domino creatore vniuerſitatis putet cuiquã poſſe confer- K
ri. Sed ſi propter illam colatur deus, ſeruilis eſt cultus, pertinẽs ad filios ancillæ. Si autem propter ipſum deũ, vt in æterna vita ſit deus omnia in omnibus, liberalis Gala. 4.
eſt ſeruitus, pertinens ad filios liberæ, quæ eſt mater noſtra æterna in cœlis, quæ prius tanquam ſterilis apparebat, quando perſpicuos filios nõ habebat. Nunc autem videmus quod de illa prophetatum eſt, Lætare ſterilis Eſaie 54.
quæ non paris, erumpe & clama quæ nõ parturis, quia multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virũ: id eſt, magis quàm illius Hieruſalẽ, quæ legis quodãmodo vinculo maritata eſt, & ſeruit cum filiis ſuis. Tẽpore igitur veteris teſtamenti ſpiritum ſanctum in eis qui etiã tunc ſecũdum Iſaac promiſsionis filij erant, nõ ſolũ adiutorẽ, quod iſti ſuo dogmati ſufficere exiſtimãt, verumetiam largitorem dicimus fuiſſe virtutis, quod iſti negant, libero eam potius arbitrio tribuẽtes, cõtradicentibus illis patribus qui ſciebant ad dominum veraci pietate clamare, Diligam te domine virtus mea. Pſal. 17.

Aiunt etiam, quòd omnes Apoſtoli vel Prophetæ Perfecta iuſtitia quæ. Caput V.
non plene ſancti definiantur à nobis, ſed in cõparatione peiorũ minus eos malos fuiſſe dicamus, & hanc eſſe iuſtitiam cui deus teſtimonium perhibet, vt quomo- L
do dicit Propheta iuſtificatam Sodomam compara- Ezech. 16.
tione Iudæorum, ſic etiam nos criminoſorum comparatione dicamus aliquos ſanctos exercuiſſe virtutem.

Abſit vt iſta dicamus. Sed aut nõ valent intelligere, aut nolunt aduertere, aut calumniandi ſtudio diſsimulant ſe ſcire quod dicimus. Audiãt ergo vel ipſi, vel potius ij quos idiotas & ineruditos decipere moliuntur: Noſtra fides, hoc eſt, catholica fides iuſtos ab iniuſtis, nõ operũ, ſed ipſa fidei lege diſcernit, quia iuſt⁹ ex fide Abac. 2.
viuit. Per quam diſcretionem fit, vt homo ducẽs vitam ſine homicidio, ſine furto, ſine falſo teſtimonio, ſine appetitu rei vllius alienæ, parentibus honorẽ debitũ reddens, caſtus vſq; ad cõtinentiam ab omni omnino cõcubitu, etiam coniugali, eleemoſynarũ largiſsimus, iniuriarum patientiſsimus, qui non ſolũ non auferat aliena, ſed nec ſua repoſcat ablata, vel etiam vẽditis omnibus ſuis erogatiſque in pauperes, nihil ſuum proprium poſsideat, cum ſuis tamẽ iſtis velut laudabilibus moribus, ſi nõ in deum fidem rectam & catholicam teneat, de hac vita damnandus abſcedat. Alius autem habens M
quidem opera bona ex fide recta, quæ per dilectionem Galat. 5.
operatur, non tamen ita vt ille bene moratus incontinentiam ſuam ſuſtentat honeſtate nuptiarum, coniugij carnalis debitum & reddit & repetit, nec ſola propagationis cauſa, verumetiam voluptatis, quamuis cum ſola vxore concumbit, quod coniugatis ſecundum veniam cõcedit Apoſtolus, iniurias tamen nõ patiẽter accipit, 1. Cor. 7.
ſed vlciſcendi cupiditate fertur iratus, quãuis vt poſsit dicere, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, ro- Matth. 6.
gatus ignoſcat, poſsidet rem familiarẽ, faciẽs inde quidem eleemoſynas, non tam largas, quã ille, non auferat aliena, ſed quamuis eccleſiaſtico iudicio, non forenſi, tamẽ repetit ſua. Nẽpe iſte qui moribus illo videtur inferior, propter rectam fidem quæ illi eſt in deũ, ex qua viuit, & ſecundum quã in omnibus delictis ſuis ſe accuſat, in omnibus bonis operibus deũ laudat, ſibi tribuens ignominiam, illi gloriam, atq; ab ipſo ſumens & indulgentiam peccatorum & dilectionem recte factorũ, de hac vita liberãdus, & in conſortiũ cum Chriſto regnaturorum recipiẽdus emigrat. Quare, niſi propter fidẽ? Quę licet ſine operibus neminẽ ſaluat, ipſa enim eſt nõ Gala. 5.
reproba fides, quę per dilectionẽ operatur, tamẽ per ip- Abac. 2.
ſam

A ſam etiam peccata ſoluuntur, quia iuſtus ex fide viuit. Sine ipſa vero etiam quæ videntur bona opera, in pec- *Roma.14.* cata vertuntur. Omne enim quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et fit propter hanc maximam differentiam vt cum dubitãte nullo, perſeuerans virginalis integritas cõiugali caſtitate ſit potior, tamen mulier etiam bia nupta, catholica, profeſſæ virgini hæreticæ præferatur. Nec ita præferatur, vt iſta melior ſit in dei regno, ſed vt illa ibi omnino non ſit. Nam & ille quem velut melioribus deſcripſimus moribus, ſi aſsit ei fides recta, ſuperat illum alterum, ſi ambo illic erunt. Si autem fides ei deſit, ſic ab illo ſuperatur, vt ipſe ibi nõ ſit. Cum itaq; iuſti omnes & antiquiores & Apoſtoli ex fide vixerint recta, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro, moreſq; tam ſanctos cum fide habuerint, vt licet nõ tã perfectæ virtutis in hac vita eſſe potuerint, quàm poſt hãc vitam quæ futura eſt, tamẽ quicquid peccati ex humana infirmitate ſurrepſerit, pietate ipſius fidei continuo deleretur. Vnde fieri poteſt, vt in comparatione iniquorum, quos damnaturus eſt deus, iuſtos eos fuiſſe dicendum B ſit, cum per piam fidem tam in contrarium ab illis im- *2.Corin.6.* piis ſint remoti, vt clamet Apoſtolus: Quæ pars fideli cum infideli? Sed videlicet noui hæretici Pelagiani, religionis amatores, & laudatores videntur ſibi eſſe ſanctorum, ſi non audeant dicere imperfectæ illos fuiſſe virtutis, cum hoc confiteatur vas electionis, qui conſi- *Sapien.9.* derans vbi adhuc eſſet, & quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: Non quia iam acceperim, ait, aut *Philip.3.* iam perfect⁹ ſim. Fratres ego meipſum nõ arbitror apprehendiſſe. Et paulopoſt tamen qui ſe negauerat eſſe perfectũ: Quotquot ergo perfecti, inquit, hoc ſapiam⁹: vt oſtenderet ſecundum iſtius vitæ modum eſſe quandam perfectionem, eiq; perfectioni hoc quoque deputari, ſi ſe quiſque nouerit nondum eſſe perfectũ. Quid enim excellẽtius in veteri populo ſacerdotibus ſanctis? Et tamen eis præcepit deus ſacrificiũ primitus pro ſuis offerre peccatis. Et quid ſanctius in nouo populo Apoſtolis? Et tamen pręcepit eis dominus in oratione dice- *Matth.6.* re, Dimitte nobis debita noſtra. Omnium igitur piorum ſub hoc onere corruptibilis carnis, & in iſtius vitæ *1.Ioan.2.* infirmitate gementium ſpes vna eſt, quòd aduocatum C habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe *Chriſt⁹ quomodo in ſimilitudine peccati.* eſt exoratio peccatorum noſtrorum. Iſtum aduocatum non habent illi qui ſunt à iuſtis, etiam ſi ſola iſta eſſet differentia, in contrarium longéque diſcreti. Quem iſtum aduocatum abſit vt dicamus, ſicut iſti ca- *Caput VI.* lumniantur, carnis neceſsitate mentitũ, ſed dicimus eũ in ſimilitudine carnis peccati de peccato dãnaſſe peccatum. Quod fortaſſe iſti non intelligentes, & calumniandi cupiditate cæcati, quàm diuerſis modis peccati nomẽ in ſcripturis ſanctis poni ſoleat ignorantes, peccatum Chriſti affirmare nos iactant. Dicim⁹ itaq; Chriſtum & nullum habuiſſe peccatum, nec in anima, nec *Roma.8.* in carne, & ſuſcipiendo carnem in ſimilitudine carnis peccati de peccato damnaſſe peccatũ. Quod ſubobſcure ab Apoſtolo dictũ duobus modis ſoluitur, Siue quia rerum ſimilitudines ſolent earũ rerum nominibus nũcupari, quarum ſimiles ſunt, vt ipſam ſimilitudinem carnis peccati voluiſſe intelligatur Apoſtolus appellare peccatũ. Siue quia ſacrificia pro peccatis, peccata appellabantur in lege, quæ omnia figuræ fuerunt carnis Chriſti, quod eſt verum & vnicum ſacrificium pro peccatis, nõ ſolum his quæ vniuerſa in baptiſmate diluuntur, verumetiam his quæ pòſt ex huius vitæ infirmitate ſurrepunt, propter quæ quotidie vniuerſa in oratione ad deum clamat Eccleſia, Dimitte nobis debita noſtra, D & dimittũtur nobis per ſingulare ſacrificium pro pec- *Matth.6.* catis: quod Apoſtolus ſecundum legem loquens, non dubitauit appellare peccatũ. Vnde eſt etiam illud eius multo euidentius, nec aliquo biuio cuiuſquã ambiguitatis incertum, Obſecramus pro Chriſto reconciliari *2.Cor.5.* deo. Eum qui nõ nouerat peccatũ, pro nobis peccatum fecit, vt nos ſimus iuſtitia dei in ipſo. Nam quod ſuperius cõmemoraui, de peccato damnauit peccatũ, quia non dictũ eſt, de peccato ſuo, poteſt quiſpiam ſic intelligere, vt dicat eum de peccato Iudæorũ damnaſſe peccatum, quia de peccato eorum qui eum crucifixerunt, factum eſt vt ſanguinem ſuum in remiſsionem funderet peccatorũ. Hoc verbo vbi dicitur deus ipſum Chriſtum, qui non nouerat peccatum, feciſſe peccatum, non mihi conuenientius videtur intelligi, quàm Chriſtum factum ſacrificium pro peccatis, & ob hoc appellatum eſſe peccatum. Quis autem ferat eos obiicere no- *Quomodo perficitur iuſtitia in vita futura.* bis, quòd poſt reſurrectionẽ tales proceſſus futuros eſſe dicamus, vt ibi incipiant homines quæ hic noluerint dei mandata complere, quoniam dicimus ibi omnino nullum futurum eſſe peccatum, nec cum aliqua peccati *Cap. VII.* cupiditate conflictum, tãquam ipſi audeant hoc nega- E re? Sapientiam quoque & cognitionem dei tunc perfici in nobis, & in domino tantam exultationem, vt ea ſit plena & vera ſecuritas, quis negabit, niſi tam auerſus ſit a vero, vt ob hoc ad eam peruenire non poſsit? Verum hæc non erunt in præceptis, ſed in eorum quæ hic obſeruãda ſunt præmio præceptorum. Quorum quidem præceptorũ contemptus illò nõ perducit ad pręmium, ſed hic ſtudium præcepta ſeruandi gratia dei tribuit. Quæ ſi quid etiã in eis præceptis minus ſeruatur, ignoſcit, propter quod orãdo dicimus &, Fiat voluntas tua: *Matth.6.* &, Dimitte nobis debita noſtra. Hic ergo præceptũ eſt vt non peccemus: ibi præmium non poſſe peccare. Hic præceptum eſt vt deſideriis peccati nõ obediamus, ibi præmium vt deſideria peccati non habeamus. Hic pręceptum eſt, Intelligite ergo qui inſipientes eſtis in po- *Pſal.93.* pulo, & ſtulti aliquando ſapite: ibi præmium eſt plena ſapientia & perfecta cognitio. Videmus enim nũc per ſpeculum in ænigmate, ait Apoſtolus, tunc autem facie *1.Corint.13.* ad faciem: Nunc ſcio ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Hic præceptum eſt, Exultate deo *Pſal.80.* adiutori noſtro: Et, Exultate iuſti in domino. Ibi præ- *Pſal.32.* mium eſt, exultare perfecto & ineffabili gaudio. Poſtre- F mo in præcepto poſitum eſt, Beati qui eſuriunt & ſitiũt *Matth.5.* iuſtitiam: In præmio autem, Quoniam ipſi ſaturabuntur. Vnde quæſo ſaturabuntur, niſi quod eſuriunt & ſitiunt? Quis igitur ita non ſolum à diuino, ſed à ſenſu quoque abhorret humano, qui dicat in homine tãtam eſſe poſſe iuſtitiam, cum ab illo eſuritur & ſititur, quanta erit cum ex illa ſaturabitur? Quãdo eſurimus autem ſitimúſque iuſtitiam, ſi fides Chriſti vigilat in nobis, quid nos niſi Chriſtum eſurire ac ſitire credendum eſt? Qui factus eſt nobis ſapientia à deo & iuſtitia & ſancti- *1.Cor.1.* ficatio & redemptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in domino glorietur. Et quia modo in *Hiere.9.* eum non videntes credimus, ideo ſitimus eſurimúſque iuſtitiam. Quandiu enim ſumus in corpore, peregrina- *2.Cor.5.* mur à domino: per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem. Quem cum inuenerimus, peruenientes vtique ad ſpeciem, exultabimus gaudio inenarrabili, & tũc iuſtitia ſaturabimur, quia nunc ex deſiderio dicimus, Saturabor cum manifeſtabitur gloria tua. Quã verò eſt *Pſal.16.* non dico impudens, ſed inſana ſuperbia, nondum eſſe

G æquales angelis dei, & putare ſe iam poſſe habere iuſtitiam æqualem angelis dei, nec intueri tam magnum & ſpiritalem virum, qui vtiq; ipſam iuſtitiæ perfectionem

1.Cor.12.

eſuriebat atque ſitiebat, quādo magnitudine reuelationum noluit extolli. Nec tamen vt non extolleretur, arbitrio ſuo voluntatiq; commiſſus eſt, ſed accepit ſtimulum carnis angelū ſatanæ, qui eum colaphizaret? Propter quod dominū ter rogauit, vt diſcederet ab eo, Et dixit ei dominus, Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in

Imò Græcè eſt δύναμις, non ἀρετή.

infirmitate perficitur. Quæ virtus, niſi ad quam pertinet non extolli? Et quis dubitat hoc ad iuſtitiam pertinere? Huius igitur iuſtitiæ perfectione ſunt prædìti angeli dei, qui ſemper vident faciem patris, ac per hoc totius trinitatis, quia per filium vident in ſpiritu ſancto. Nihil eſt autem iſta reuelatione ſublimius, nec tamen angelorum quiſquam illa contemplatione lætantium neceſſarium habet angelum ſatanæ, quo colaphizetur, ne illum tanta magnitudo reuelationis extollat. Hanc perfectionem virtutis vtique nondum habebat Apoſtolus Paulus, nondum æqualis angelis dei, ſed inerat illi extollēdi ſe infirmitas, quę per angelum etiam ſatanæ fuerat comprimenda, ne reuelationum magni-

H tudine extolleretur. Quanquam itaque ipſum ſatanam elatio prima deiecerit, tamē ſummus ille medicus, qui bene vti nouit etiam malis, de angelo ſatanæ adhibuit contra elationis vitium, ſalubre quāuis moleſtum medicamentum, ſicut fieri conſueuit antidotum etiam de

Θηριακή.

ſerpentibus contra venena ſerpentium. Quid eſt ergo, Sufficit tibi gratia mea, niſi ne deficiendo ſuccumbas ſub colapho angeli ſatanæ? Et quid eſt, Virtus in infirmitate perficitur: niſi quia in iſto loco infirmitatis hactenus perfectio poteſt eſſe virtutis, vt in ipſa infirmitate pręſente elatio reprimatur? Quæ vtique infirmitas futura immortalitate ſanabitur. Quomodo eſt enim dicēda ſanitas plena, vbi etiam de angeli ſatanæ colapho adhuc eſt neceſſaria medicina? Ex quo factum eſt, virtutem, quæ nunc eſt in homine iuſto, perfectam hactenus nominari, vt ad eius perfectionem pertineat etiam ipſius imperfectionis & in veritate cognitio, & in humilitate confeſſio. Tunc enim eſt ſecundum hanc infirmitatem pro ſuo modulo perfecta iſta parua iuſtitia, quādo etiam quid ſibi deſit intelligit. Ideóque Apoſtolus & imperfectum & perfectum ſe dicit. Imperfectum

I ſcilicet cogitando quantum illi ad iuſtitiam deſit, cuius plenitudinem adhuc eſurit ac ſitit. Perfectum autem, quòd & ſuam imperfectionem confiteri non erubeſcit, & vt perueniat bene procedit. Sicut poſſumus dicere perfectum eſſe viatorē, cuius bene promouetur acceſſio, quanuis non perficiatur intentio, niſi fuerit facta

Philip.3.

peruentio. Propterea cum dixiſſet, Secūdum iuſtitiam quæ in lege eſt, qui fuerim ſine querela: mox addidit, Quæ mihi lucra fuerunt, hæc propter Chriſtum damna eſſe duxi: Veruntamen & arbitror omnia damnum eſſe propter eminentem ſcientiam Chriſti Ieſu domini noſtri: Propter quē omnia non ſolū detrimenta credidi, verumetiam ſtercora æſtimaui eſſe, vt Chriſtum lucriſaciam, & inueniar in illo non habens meam iuſti-

Aduerſus Hieronymū diſputans ſtercora interpretatur vitia, non obſeruationem legis.

tiam, quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, quæ eſt ex deo iuſtitia in fide. Ecce Apoſtolus ſecundū iuſtitiam quæ ex lege eſt, ſine querela ſe fuiſſe non vtique mendaciter dicit, & tamen hæc quæ illi lucra fuerunt, abiicit propter Chriſtum, & damna & detrimenta & ſtercora exiſtimat, non ſolum hæc, ſed & cætera omnia quæ ſupra commemorauit, propter nō qualemlibet, ſed eminentem, ſicut ipſe dicit, ſcientiam Chriſti

Ieſu domini noſtri, quam proculdubio adhuc in fide K habebat, nondum in ſpecie. Tunc enim erit eminens Chriſti ſcientia, quādo fuerit ita reuelatus, vt quod creditur, videatur. Vnde alio loco ita dicit, Mortui enim

Coloſſ.3.

eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo. Cum Chriſtus apparuerit, vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Hinc & ipſe domin⁹, Qui di-

Ioan.14.

ligit me, Inquit, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo meipſum illi. Hinc Ioannes Euan-

1.Ioan.3.

geliſta, Dilectiſsimi, inquit, filij dei ſumus, & nondum apparuit quod erimus. Scimus autem quia cum apparuerit, ſimiles ei erim⁹, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Tunc erit eminens Chriſti ſcientia. Nunc enim eſt quidem abſcondita in fide, ſed nondū eminēs apparet in ſpecie. Abiicit ergo illa beatus Paulus præterita iuſtitiæ ſuæ tanquam detrimenta & ſtercora, vt Chriſtum lucriſaciat, & inueniatur in illo non habens ſuam iuſtitiam, quæ ex lege eſt. Neque enim lex illa dei non eſt. Quis hoc niſi Marcion & Manichæus & aliæ ſimiles peſtes dixerint? Cum ergo lex illa, vt dixi, dei ſit, iuſtitiam ſuam dicit eſſe quæ ex lege eſt, quam iuſtitiam ſuam noluit habere, ſed proiecit vt ſtercora. Cur ita? niſi quia hoc eſt, quod etiam ſuperius demonſtrauimus, L

Roma.10.

eos eſſe ſub lege, qui ignorantes dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti? Putant enim ſe arbitrij ſui viribus implere legem iubētem, & iſta implicati ſuperbia ad gratiam non conuertuntur iuuātem. Sic eos litera occidit, aut aperte etiam ſibi reos, non faciendo quod præcipit, aut putando ſe facere quod ſpiritali, quæ ex deo eſt, non faciunt charitate, ita remanent aut aperte iniqui, aut fallaciter iuſti, in aperta iniquitate euidenter eliſi, in fallaci iuſtitia inſipiēter elati, ac per hoc miro quodam modo, ſed tamen vero, iuſtitiam legis non implet iuſtitia quæ in lege eſt, vel ex lege, ſed quę in ſpiritu gratię. Iuſtitia quippe legis impletur in eis, ſicut ſcriptū eſt, qui non ſecun-

Roma.8.

dum carnem ambulant, ſed ſecundum ſpiritum. Secūdum iuſtitiam vero quæ in lege eſt, ſe fuiſſe ſine querela in carne non in ſpiritu dicit Apoſtolus, & iuſtitiam quæ ex lege eſt, ſuam dicit fuiſſe, non dei. Intelligendum eſt igitur iuſtitiam legis non impleri ſecundum iuſtitiam quæ in lege eſt, vel ex lege, id eſt, ſecundum iuſtitiam hominis, ſed ſecundum iuſtitiam quæ eſt in M ſpiritu gratiæ. Ergo ſecūdum iuſtitiam dei, hoc eſt, quæ homini ex deo eſt. Quod planius & breuius ita dici poteſt, iuſtitiam legis dei non impleri cum lex iubet, & homo quaſi ſuis viribus facit, ſed cum ſpiritus adiuuat, & hominis non libera, ſed dei gratia liberata voluntas facit. Legis itaque iuſtitia eſt iubere quod deo placet, vitare quod diſplicet. In lege autē iuſtitia eſt, ſeruire literę, & extra eam nullum dei adiutoriū ad recte viuendum requirere. Cum enim dixiſſet, Non habens meam iuſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed eam quę eſt per fidē Chriſti: addidit, quæ eſt ex deo. Ipſa eſt ergo iuſtitia dei, quā ſuperbi ignorantes, ſuam volunt cōſtituere. Non enim propterea iuſtitia dei dicitur, quoniam deus iuſtus eſt, ſed quia homini ex deo eſt. Secundum hanc autem iu-

Gala.5.

ſtitiam dei, hoc eſt quæ ex deo nobis eſt, nūc fides operatur per dilectionē, id eſt, operatur quomodo perueniat homo ad eum, in quem modo non videns credit,

1.Cor.13.

quem cum viderit, tunc quod erat in fide per ſpeculum in ænigmate, iam erit in ſpecie facie ad faciem, tunc perficietur & ipſa dilectio. Nimis quippe inſipienter dicitur, tantum amari deum antequam videatur, quātum amabitur cum videbitur. Porrò ſi in hac vita pio nemi-

ne

A me dubitante, quanto amplius diligimus deum, tanto
ſumus vtique iuſtiores, quis dubitet, piam verámque
iuſtitiam cum fuerit dilectio dei perfecta, tunc perfici?
Tunc ergo lex ita vt nihil omnino deſit implebitur, cu
Roma.13. ius legis, ſecundum Apoſtolum, plenitudo dilectio eſt.
Ac per hoc cum dixiſſet, non habens meam iuſtitiam,
quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, quæ
Philip.3. eſt ex deo iuſtitia in fide. deinde ſubiunxit, Ad cogno-
ſcendum eum, & virtutem reſurrectionis eius, & com-
municationem paſsionum eius. Hæc omnia nondum
plena & perfecta in Apoſtolo erant, ſed tanquam in via
poſitus ad eorum plenitudinem perfectionemq́; curre-
bat. Nam quomodo iam perfecte cognouerat Chriſtū
1.Cor.13. qui dicit alio loco, Nunc ſcio ex parte, tunc autem co-
gnoſcam ſicut & cognitus ſum? Et quomodo iam per-
fecte cognouerat virtutem eius reſurrectionis, cui re-
ſtabat eam plenius tempore reſurrectionis carnis expe-
riendo cognoſcere? Et quomodo iam perfecte cogno-
uerat communicationem paſsionum eius, nōdum pro
B illo paſsionem mortis expertus? Denique addit & di-
Philip.3. cit, Siquo modo occurram in reſurrectionem mortuo-
rum. Ac deinde ait, Non quia iam acceperim, aut iam
perfectus ſim. Quid ergo ſe confitetur nondum acce-
piſſe, & in quo nondum eſſe perfectum, niſi ex ea iuſti-
tia, quæ ex deo eſt, quam concupiſcens noluit ſuam ha-
bere, quæ ex lege eſt? Hinc enim loquebatur, & hæc fuit
cauſa vt hæc diceret, reſiſtens inimicis gratiæ Chriſti,
pro qua largienda crucifixus eſt Chriſtus. Ex quorum
genere etiam iſti ſunt. Nā ex quo loco ſuſcepit hæc di-
Philip.3. cere, ſic exorſus eſt, Videte canes, videte malos opera-
rios, videte conciſionem. Nos enim ſumus circūciſio,
qui ſpiritu deo ſeruimus, (vel ſicut nōnulli codices ha-
bēt, qui ſpiritui deo, vel ſpiritui dei ſeruimus) & gloria-
mur in Chriſto Ieſu, & nō in carne fidentes. Hinc ma-
nifeſtum eſt aduerſus Iudæos eum agere, qui carnaliter
obſeruantes legem, & ſuā iuſtitiam volentes conſtitue-
re, occidebantur litera, non viuificabantur ſpiritu, & in
ſe gloriabātur, cum Apoſtoli & omnes promiſsionis fi-
lij gloriarētur in Chriſto. Deinde ſubiecit, Quanquam
ego habeā fiduciam in carne. Si quis alius in carne pu-
tat ſe fiduciam habere, magis ego. Et enumerās omnia
C quę ſecūdum carnē habent gloriam, ad illud termina-
uit, vbi ait, Secundū iuſtitiam quę in lege eſt, qui fuerim
ſine querela. Et cū hęc ſibi omnino damna & detrimē-
ta & ſtercora fuiſſe dixiſſet, vt Chriſtū lucrifaceret, ad-
iecit: Et inueniar in illo non habens iuſtitiam meā, quę
ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, quę eſt ex
deo. Huius ergo iuſtitię perfectionē, quę nō erit niſi in
illa eminēti ſcientia Chriſti, propter quā ſibi dixit om-
nia damnum eſſe, nondum accepiſſe ſe confeſſus eſt, &
1.Co.13. propterea nondum eſſe perfectum. Sequor autē, inquit,
ſi apprehendam, in quo & apprehenſus ſum à Chriſto
Ieſu. Tale eſt, apprehendam in quo & apprehenſus ſum:
1.Cor.13. quale eſt, Cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Fratres, in-
quit, ego meipſum nō arbitror apprehēdiſſe. Vnum au-
tem, quæ retro ſunt oblitus, in ea quę antē ſunt extētus,
ſecundum intentionem ſequor ad palmā ſupernæ vo-
Philip.3. cationis dei in Chriſto Ieſu. Ordo verborum eſt, Vnum
autem ſequor: De quo vno bene intelligitur & domi-
Luca 10. nus admonuiſſe Marthā, vbi ait, Martha Martha ſoli-
cita es, & turbaris circa plurima. Porrò vnum eſt neceſ-
ſarium. Hoc iſte volens apprehendere, tanquam in via
conſtitutus, ſequi ſe dixit ad palmam ſupernæ vocatio-
nis dei in Chriſto Ieſu. Quis autem cunctetur cum hoc
quod ſequi ſe aſſeuerat apprehenderit, tunc habiturum

eum iuſtitiam æqualem iuſtitię ſanctorum angelorum, D
quorum neminem, vtiq; ne magnitudine reuelationū
extollatur, ſatanę angel⁹ colaphizat? Deinde admonēs
eos qui poſſent illius iuſtitiæ plenitudine iam ſe putare
perfectos, Quotquot ergo, inquit, perfecti, hoc ſapia- Philip.3.
mus. tanquā diceret, Si ſecūdū hominis mortalis capa-
citatē pro huius vitæ modulo perfecti ſumus, ad ipſam
perfectionem hoc quoque pertinere intelligamus, vt
angelica illa quæ in Chriſti manifeſtatione nobis erit
iuſtitia, nondum nos perfectos eſſe ſapiamus. Et ſi quid
aliter ſapitis, inquit, hoc quoque vobis deus reuelabit.
Quomodo, niſi ambulantibus & proficientibus in via
rectæ fidei, donec iſta peregrinatio finiatur, & ad ſpe-
ciem ueniatur? Vnde conſequenter adiunxit, Veruntа-
men, inquit, in id quod peruenimus, in eo ambulemus.
Deinde cōcludit vt caueantur illi de quibus hic locus
ſermonis eius ſumpſit exordiū, Imitatores mei, inquit,
eſtote fratres, & intendite eos qui ſic ambulant, ſicut &
habetis formā noſtram. Multi enim ambulant, de qui-
bus ſæpe dicebam vobis, nunc etiam flens dico inimi-
cos crucis Chriſti, quorum finis eſt interitus: & cætera. E
Illi ipſi ſunt, de quibus incipiens dixerat, Videte canes,
videte malos operarios: & ſequentia. Omnes itaq; ſunt
inimici crucis Chriſti, qui volentes cōſtituere ſuam iu-
ſtitiam, quæ ex lege eſt, idem litera tantum iubente, nō
ſpiritu implente, iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti. Si enim Roma.4.
qui per legē, hęredes ſunt, exinanita eſt fides. Si per legē Gala.&.5.
iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, ergo euacua-
tum eſt ſcandalum crucis. Ac per hoc illi inimici ſunt
crucis eius, qui per legem dicūt eſſe iuſtitiam, ad quam
iubere pertinet, non iuuare. Gratia vero dei per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrū in ſpiritu ſancto, adiuuat
infirmitatem noſtram. Quamobrem qui ſecundum iu-
ſtitiam quæ in lege eſt, ſine fide gratiæ Chriſti viuit, ſi-
cut ſe Apoſtolus ſine querela vixiſſe cōmemorat, nul-
lam veram putandus eſt habere iuſtitiam, non quia lex
vera & ſancta non eſt, ſed quia obedire velle literæ iu-
benti, ſine viuificante ſpiritu dei, veluti ex virib⁹ liberi
arbitrij, iuſtitia vera nō eſt. Iuſtitia vero ſecundum quā
iuſtus ex fide viuit, quoniam per ſpiritum gratiæ homi Abac.2.
ni ex deo eſt, vera iuſtitia eſt. Quæ licet non immerito F
in aliquibus iuſtis pro huius vitæ capacitate perfecta di
citur, parua tamē eſt ad illam magnā, quam capit æqua-
litas angelorum. Quam qui nondum habebat, & pro-
pter illam quæ iam inerat, perfectū: & propter iſtā quæ
adhuc deerat, imperfectū ſe eſſe dicebat. ſed plane mi-
nor iſta iuſtitia facit meritū, maior illa fit præmiū. Vn-
de qui iſtam non ſequitur, illam non aſſequitur. Quo-
circa poſt reſurrectionem hominis, futuram negare iu-
ſtitiæ plenitudinem, & putare tantam futuram eſſe iu-
ſtitiam in corpore vitę illius, quanta eſſe poteſt in cor-
pore mortis huius, dementiæ ſingularis eſt. Non autem
illic incipere homines, quæ hic noluerint dei mandata
complere, veriſsimum eſt. Erit enim perfectiſsimæ ple
nitudo iuſtitiæ, non tamen hominum mandata ſectan-
tium, & ad eam plenitudinem proficiendo nitentium,
ſed in ictu oculi, ſicut ipſa futura eſt reſurrectio mor-
tuorum, quoniam illa perfectæ magnitudo iuſtitiæ, eis
qui hic mandata fecerūt, pręmium dabitur, non & ipſa
facienda mādabitur. Sed ita dixerim, mandata fecerūt,
vt ipſa mādata meminerimus pertinere ad orationem,
in qua quotidie veraciter dicunt ſancti filij promiſsio-
nis, Fiat voluntas tua: Et, Dimitte nobis debita noſtra. Matth.6.
Cum igitur Pelagiani his atq; huiuſmodi veritatiste- Cap.VIII.
ſtimoniis & vocibus vrgeantur, ne negēt originale pec-

G catum, ne gratiam dei qua iuſtificamur, non gratis, ſed
ſecundum merita noſtra dari dicãt, ne in homine mor
tali quamlibet ſancto & bene agente tantã dicant eſſe
iuſtitiam, vt ei non ſit neceſſaria etiam poſt regenera-
tionis lauacrum, donec iſtam vitam finiat, remiſsio pec
catorum. Ergo cum vrgentur ne iſta tria dicant, & per
hęc homines qui eis credũt, à gratia ſaluatoris alienẽt,
& elatos in ſuperbiam in iudicium diaboli præcipites
ire perſuadeant, immittunt aliarum nebulas quæſtio-
num, in quibus eorum apud homines ſimpliciores, ſiue
tardiores, ſiue ſanctis literis minus eruditos impietas
deliteſcat. Hę ſunt nebulæ de laude creaturę, laude nu-
ptiarum, laude legis, laude liberi arbitrij, laude ſancto-
rum, quaſi quiſquam noſtrum iſta vituperet, ac non po
tius omnia in honorem creatoris & ſaluatoris debitis
laudibus prędicet. Sed neque creatura ita vult laudari,
vt nolit ſanari. Et nuptiæ quanto magis laudandę ſunt,
tanto minus eis imputanda eſt pudenda carnis concu-
1.Ioan.2. piſcentia, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt: Quam
profecto inuenerũt in hominibus nuptiæ, nõ fecerunt:
H quia & illa in plurimis ſine ipſis eſt, & ipſæ ſi nemo pec-
caſſet, ſine illa eſſe potuerũt. Et lex ſancta & iuſta & bo-
na, nec ipſa eſt gratia, & nihil ex ea recte fit ſine gratia,
Gala.3. quia nõ eſt data quæ poſsit viuificare, ſed præuaricatio-
nis cauſa poſita eſt, vt conuictos cõcluderet ſub pecca-
to, & promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credẽtibus.
Et liberum arbitrium captiuatum nõ niſi ad peccatum
valet, ad iuſtitiam vero niſi diuinitus liberatum adiu-
tumq́; nõ valet. Ac per hoc & ſancti omnes, ſiue ab illo
antiquo Abel vſque ad Ioannem baptiſtam, ſiue ab ipſis
Apoſtolis vſq; ad hoc tempus, & deinceps vſq; ad ter-
minum ſeculi, in domino laudandi ſunt, non in ſeipſis,
Pſal.33. quia & illorum anteriorũ vox eſt, In domino laudabi-
1.Cor.15. tur anima mea. Et iſtorum poſteriorum vox eſt, Gratia
1.Cor.1. dei ſum quod ſum. Et ad omnes pertinet, Vt qui glo-
riatur, in domino glorietur. Et confeſsio cõmunis eſt
1.Ioan.1. omniũ, Si dixerimus quia peccatũ nõ habemus, noſip-
Aὐθις αὖ ſos ſeducim⁹ & veritas in nobis nõ eſt. Sed quoniam
confert in his quinq; rebus quas propoſui, in quibus quærũt la-
Manichæ- tebras, & de quibus connectunt calumnias, diuinis do-
os, Pelagia- cumentis produntur atq; vincũtur, excogitauerũt Ma-
nos, & ca- nichæorum deteſtabili nomine imperitos, quos putue-
tholicos. rint deterrere ne aduerſus eorũ peruerſiſsima dogma-
Cap.IX. ta aures accommodent veritati, quia ſcilicet Manichęi
I quinq; iſtorum tria prima blaſphemando cõdemnant,
dicentes, neq; humanam creaturam, neq; nuptias, neq;
legem à ſummo & vero deo eſſe inſtituta. Non autẽ ac-
cipiũt quod veritas dicit, à libero arbitrio exordiũ ſum-
pſiſſe peccatũ, & ex illo eſſe omne vel angeli vel homi-
nis malum, quia mali naturã ſemper malam & deo co-
æternam nimis à deo exorbitantes credere maluerunt.
Sanctos quoque Patriarchas & Prophetas, quantis poſ-
ſunt execrationibus inſectãtur. Ecce vnde ſe putãt hæ-
retici noui Manichæorũ nomine obiecto vim ſubter-
fugere veritatis, ſed nõ ſubterfugiunt. Inſequitur quip-
pe illa, & ſimul Manichæos Pelagianosq; ſubuertit. Ho-
mo enim dum naſcitur, quia bonum aliquid eſt, inquã-
tum homo eſt, Manichæum redarguit, laudatque crea-
torem: inquantum vero trahit originale peccatũ, Pe-
lagium redarguit, & habet neceſſariũ ſaluatorem. Nam
& quod ſananda dicitur iſta natura, vtrunque repercu-
tit, quia nec medicina opus haberet ſi ſana eſſet, quod
eſt contra Pelagiũ: nec ſanari poſſet omnino, ſi æternũ
atque immutabile malum eſſet, quod eſt contra Mani-
chæũ. Item quòd nuptiis, quas laudamus à domino cõ-
ſtitutas, concupiſcentiam carnis imputandam eſſe non K
dicimus, & contra Pelagianos eſt, qui eam in laudibus
ponunt: & cõtra Manichæos, qui eam malæ naturæ tri-
buunt, cum ſit noſtræ naturæ accidens malum, non dei
diſtinctione ſeparãdum, ſed dei miſeratione ſanandũ.
Item quòd dicimus legem ſanctam, iuſtam & bonam,
nõ iuſtificandis impiis, ſed conuincendis ſuperbis prę-
uaricationis gratia poſitam, & contra Manichæos eſt,
quia ſecundum Apoſtolum laudatur: & cõtra Pelagia-
nos, quia ſecundum Apoſtolum nemo ex lege iuſtifica- *Rom.3.*
tur. Et ideo iuſtificandis eis, quos litera occidit, id eſt,
quos lex bona præcipiẽs præuaricatione reos facit, ſpi-
ritus gratiæ gratis opitulatur. Item quòd arbitrium ſui
in malum liberum dicimus, ad agẽdum bonum gratia
dei eſſe liberandum, cõtra Pelagianos eſt: quod autem
dicimus ab illo exortum, quod antea non erat malum,
contra Manichæos eſt. Item quòd ſanctos patriarchas
& Prophetas debitis in deo laudibus honoram⁹, aduer
ſum eſt Manichæis: quòd vero & ipſis quamuis iuſtis & L
deo placẽtibus propitiationem domini fuiſſe dicimus
neceſſariam, aduerſum eſt Pelagianis. Vtroſq; igitur ca
tholica fides ſicut & cęteros hęreticos aduerſarios inue
nit, vtroſque diuinorum teſtimoniorum authoritate &
luce veritatis conuincit. Addunt ſane ad latebra- *Caput X.*
rum ſuarum nebulas Pelagiani, de origine animæ non
neceſſariam quæſtionem, ad hoc, vt res manifeſtas alia-
rum rerum obſcuritate turbãdo, moliantur latendi lo-
cum. Aiunt enim nos animarum traducem cum pec-
cati traduce contueri. Quod vbi & quando in eorum
qui defendunt aduerſus iſtos catholicam fidem, vel ſer
monibus audierint, vel literis legerint, neſcio: quia &
ſi inuenio a catholicis de hac re aliquid ſcriptum, non-
dum contra iſtos fuerat veritatis ſuſcepta defenſio, ne-
que id agebatur vt eis reſpõderetur. Sed hoc dico tam
manifeſtum eſſe ſecundum ſcripturas ſanctas origina-
le peccatum, atque hoc dimitti lauacro regenerationis
in paruulis, tanta fidei catholicæ antiquitate atque au-
thoritate firmatum, tam clare Eccleſiæ celebritate no-
tiſsimũ, vt quicquid de animę origine cuiuſlibet inqui-
ſitione vel affirmatione diſſeritur, ſi contra hoc ſit, ve-
rum eſſe nõ poſsit. Quapropter quiſquis vel de anima,
vel de quacunque re obſcura id aſtruit, vnde hoc quod
veriſsimum, fundatiſsimum, notiſsimum eſt deſtruat,
ſiue ſit ille filius, ſiue inimicus Eccleſię, aut corrigendus M
eſt, aut cauendus. Sed hic ſit huius voluminis finis, vt
aliud habeant quæ ſequuntur exordium.

Libri Tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi contra duas Epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium Liber Quartus.

POST hęc quæ tractauim⁹ quibusq; *Caput I.*
reſpondimus, eadem repetũt quo-
rum redarguimus Epiſtolam, ſed
diuerſo modo. Nam prius ea pro-
poſuerunt nobis obiicientes, quæ
velut perperam ſentiamus, poſt-
ea vero quid ipſi ſentiant expo-
nentes, eadem à contrario reddiderunt, addentes duo
quędam quæ non dixerant, id eſt, baptiſmum ſe dicere
omnibus ætatibus neceſſarium: & per Adam mortem
ad

A ad nos tranſiſſe, non crimina. Quæ ſuo loco & ipſa tractãda ſunt. Proinde quia ſuperiore libro, quem modo explicauimus, quinque rerum eos obtendere obſtacula diximus, in quibus eorum dogmata inimica gratiæ dei & catholicæ fidei delitescãt, laude ſcilicet creaturę, laude nuptiarũ, laude legis, laude liberi arbitrij, laude ſanctorum, cõmodius eſſe arbitror omnia quæ defendunt, quorũ contraria nobis obiiciunt, generatim diſtinguere, & quæ illorum ad quid iſtorum quinque pertineant demonſtrare, vt dilucidior & probabilior ipſa diſtinctione poſsit eſſe noſtra reſponſio.

Latebræ Pelagianorũ. Cap. II. Laudem creaturæ, quod ad genus humanum attinet, vnde nunc quæſtio eſt, his ſententiis exequuntur, quòd naſcentiũ conditor deus ſit, filiíq; hominũ opus ſint dei, & peccatum omne non de natura, ſed de voluntate deſcendat. Huic laudi creaturæ applicãt, quòd omnibus ætatibus dicũt eſſe baptiſmum neceſſarium, vt ſcilicet illa creatura in dei filios adoptetur, non quòd aliquid ex parẽtibus trahat, quod ſit lauacro regenerationis expiandum. Huic laudi adiungunt & quòd Chriſtũ dominũ nulla dicunt B macula peccati fuiſſe reſperſum, quantũ attinet ad eius infantiam, quia eius carnem ab omni peccati cõtagione puriſsimam, nõ excellentia propria & gratia ſingulari, ſed cõmunione naturæ, quæ omnibus ineſt infantibus, aſſeuerant. Eò pertinet etiam quòd de animæ origine inferunt quæſtionem, ſic animæ Chriſti coæquare moliẽtes omnes animas paruulorum, quas volunt eſſe ſimiliter nulla peccati macula aſperſas. Propter hoc etiam dicunt ex Adam nihil mali tranſiſſe per cæteros, niſi mortem, quæ nõ ſemper eſt malum, inquiunt, cum & martyribus ſit cauſa præmiorum, & vel bonam vel malam mortem dici faciat non reſolutio corporũ, quæ excitabuntur in omni genere hominũ, ſed meritorum diuerſitas, quæ de humana libertate cõtingit. Hæc ſcribunt in hac Epiſtola de laude creaturæ. Nuptias vero ſecundum ſcripturas laudant, quia dominus in Euãgelio loquitur, *Mat. 19.* Qui fecit ab initio, maſculum & fœminam fecit eos, & dixit, *Gene. 1.* Creſcite & multiplicamini, & replete terram. Quamuis hoc non in eo loco Euangelij, ſed tamen in lege ſit ſcriptum. Addunt etiã, *Mat. 19.* Quod ergo deus coniunxit, homo non ſeparet. Quæ verba Euangelica C agnoſcimus. In laude legis dicunt veterẽ legem ſecundũ Apoſtolum iuſtam & ſanctã & bonam cuſtodientibus mandata ſua, ac per fidem iuſte viuentibus, ſicut Prophetis & Patriarchis omnibúſq; ſanctis vitam potuiſſe conferre perpetuam. In laude liberi arbitrij dicũt liberum arbitrium nõ periiſſe, cum loquatur dominus *Eſa. 1.* per Prophetam, Si volueritis & audieritis me, quæ bona ſunt terræ edetis: ſi nolueritis & non audieritis, gladius vos comedet. Ac per hoc & gratiam vniuſcuiuſq; bonum propoſitum adiuuare, nõ tamen reluctanti ſtudium virtutis immittere, quia perſonarum acceptio nõ eſt apud deum. *Roma. 2.* Laude ſanctorum ſeſe contegunt, dicẽtes baptiſma perfecte homines innouare: ſiquidẽ Apoſtolus teſtis ſit, qui per lauacrum aquæ Eccleſiã de gentibus ſanctam fieri immaculatamq; teſtatur. *Epheſ. 5.* Sanctum quoq; ſpiritum mẽtes bonas in antiquis adiuuiſſe temporibus, dicẽte Propheta ad deũ, *Pſal. 142.* Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam. Omnes quoque Prophetas & Apoſtolos vel ſanctos tã noui quàm veteris teſtamẽti, quibus dominus teſtimoniũ perhibet, nõ in comparatione ſceleratorũ, ſed regula virtutũ iuſtos fuiſſe, in futuro autẽ tempore mercedẽ eſſe tam bonorũ quàm malorum. Cæterũ neminem poſſe quæ hic cõtempſerit illic mandata perficere, quia dixerit Apoſtolus, *2. Cor. 5.* Oportet nos manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt reportet vnuſquiſque propria corporis ſecũdum quod geſsit, ſiue bonum, ſiue malum. D In his omnibus quicquid dicunt de laude creaturæ atque nuptiarum, ad hoc referre conantur, vt non ſit originale peccatũ. Quicquid de laude legis & liberi arbitrij, ad hoc, vt gratia non adiuuet niſi meritum, ac ſic gratia iam non ſit gratia. Quicquid de laude ſanctorum, ad hoc, vt vita mortalis in ſanctis videatur non habere peccatũ, nec ſit eis neceſſarium pro dimittendis debitis ſuis precari deum.

Liberum arbitrium. Cap. III. Iſta nefaria & damnabilia dogmata in hac tripertita diuiſione, quiſquis mente catholica exhorret, illius quinquepartitæ latebras inſidiáſque deuitet, atque ita inter vtrũque ſit cautus, vt ſic declinet Manichæum, ne ſe inclinet in Pelagium: rurſúſque ita ſe ſeiungat à Pelagianis, ne coniungat Manichæis: aut ſi in alterutris iam tenetur, nec ſic ſe á quibuſlibet alteris ſeruet, vt in alteros irruat. Videntur quippe inter ſe eſſe contrarij, quoniam quinque illa Manichæi vituperando ſe manifeſtant, Pelagiani laudando ſe occultant. Quapropter vtroſque damnat E atque deuitat, quiſquis ſecũdum regulam catholicæ fidei ſic in hominibus naſcentibus de bona creatura carnis & animæ glorificat creatorem, quod non vult Manichæus, vt tamẽ propter vitium quod in eos per peccatum primi hominis pertrãſiit, fateatur & paruulis neceſſarium ſaluatorem, quod non vult Pelagius. Sic diſcernit malum pudendæ concupiſcentiæ á bonitate nuptiarũ, vt neq; Manichæis ſimilis vnde naſcimur, culpet: neque Pelagianis ſimilis vnde cõfundimur, laudet. Sic legem per Moyſen ſanctam & iuſtam & bonam à deo ſancto & iuſto & bono datam eſſe defendit, quod contra Apoſtolum negat Manichæus, vt eam dicat & peccatum oſtendere, non tamen tollere, & iuſtitiam iubere, non tamen dare, quod rurſus contra Apoſtolum negat Pelagius. Sic aſſerit liberum arbitrium, vt non ex natura neſcio qua ſemper mala, quæ nulla eſt, ſed ex ipſo arbitrio cœpiſſe dicat & angeli & hominis malum, quod euertit hæreſim Manichæã: nec ideo tamen poſſe captiuam voluntatem, niſi dei gratia reſpirare in ſalubrem libertatem, quod euertit hæreſim Pelagianam. Sic laudat in deo ſanctos homines dei non ſolũ ex manifeſtato in carne Chriſto & deinceps, F verumetiam ſuperiorum temporum, quos audent blaſphemare Manichæi, vt tamen de ipſis plus credat ipſis confitentibus, quàm Pelagianis mentientibus. Sanctorum enim vox eſt, *1. Ioan. 1.* Si dixerimus quia peccatum nõ habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.

Cap. IIII. His ita ſe habentibus, quid prodeſt nouellis hæreticis, inimicis crucis Chriſti, & diuinæ oppugnatoribus gratiæ, ꝙ à Manichæorum errore ſani videntur, & alia ſua peſtilentia moriũtur? Quid eis prodeſt, quòd in laude creaturæ dicunt deum bonum, naſcentium conditorem, per quem facta ſunt omnia, eiúſq; opus eſſe filios hominum, quos Manichæi dicunt opus eſſe principis tenebrarum, cum inter vtroſque vel apud vtroſque dei creatura quæ eſt in infantibus pereat? Vtrique enim nolunt eam Chriſti carne & ſanguine liberari: illi, quia ipſam carnẽ & ſanguinem Chriſti tanquam hæc omnino in homine vel ex homine non ſuſceperit, deſtruunt: iſti autẽ, quia nullum malum ineſſe infantibus aſſerunt, vnde per ſacramentum carnis huius & ſanguinis liberentur. Iacet inter illos in paruulis humana creatura inſtitutione bona, propagatione vitiata, bonis ſuis confitens optimum conditorem, malis ſuis quærẽs miſericordiſsimum redemptorem, Manichæos habens bonorum ſuorum vi-

G ſuperatores, Pelagianos habens malorum ſuorum negatores, vtroſq; perſecutores. Et quanuis per infantiam loqui non valeat, ſpecie tamen tacitá & infirmitate abdita, impiam vanitatem vtrorunque compellat, & illis dicẽs, ab eo qui bona creat credite me creari: & iſtis dicens, ab eo qui me creauit, ſinite me ſanari. Manichæus dicit, nihil eſt huius infantis, niſi anima bona liberanda, cætera non ad deum bonũ, ſed ad principem tenebrarum pertinent reſpuenda. Pelagianus dicit, imò huius infantis nihil eſt liberandum, quia totum oſtendimus ſaluum. Ambo mẽtiuntur. Sed mitior eſt iam carnis ſolius accuſator, quàm qui in vniuerſum conuincitur ſæuire laudator. Sed neque Manichæus humanæ animæ ſubuenit blaſphemando authorem totius hominis deum, nec Pelagianus humanæ infantiæ diuinã gratiam ſubuenire permittit, negãdo originale peccatum. Deus ergo miſeretur per catholicam fidem, quæ vtrãq; redarguendo perniciem infantibus ſubuenit ad ſalutẽ,

1.Cor.3. Manichæis dicens, Audite Apoſtolum clamãtem, Neſcitis quia corpus veſtrum templũ eſt in vobis ſpiritus ſancti? & deum bonum creatorem credite corporum,

H quia non poteſt eſſe templum ſpiritus ſancti opus principis tenebrarum.

Pſal.50. Pelagianis dicẽs, In iniquitatibus cõceptus eſt, & in peccatis eum mater eius in vtero aluit, quem cõſpicitis paruulum. Quid eum tanquam ab omni noxa liberum defendendo non permittitis per in-

Iob.25. dulgẽtiam liberari? Nemo mundus à ſorde, nec infans cuius diei vnius vita ſit ſuper terram. Sinite miſerũ remiſsionem accipere peccatorũ per eum qui ſolus nec paruus nec magnus potuit habere peccatum. Quid eis igitur prodeſt, quòd dicũt omne peccatum non de natura, ſed de voluntate deſcẽdere, & Manichæis malam naturam dicentibus cauſam eſſe peccati, huius ſententiæ veritate reſiſtere, quando nolentes admittere originale peccatum, cum & ipſum ſine dubio de primi hominis voluntate deſcẽdat, faciũt reos paruulos de corpore exire? Quid eis prodeſt baptiſmum omnibus ætatibus neceſſarium confiteri, quod Manichæi dicunt in omni ætate ſuperfluum, cum iſti dicant eſſe in paruulis falſum, quantum ad remiſsionem attinet peccatorum? Quid eis prodeſt, quòd carnem Chriſti, quam Manichæi nullam vel ſimulatam fuiſſe cõtendunt, aduerſus eos iſti non ſolum veram, ſed & ipſam animam nulla

I peccati macula reſperſam fuiſſe defendũt, cum eius ſic infantiæ cæteri ab eis coæquentur infantes, non impari puritate, vt & illa nõ videatur ſeruare iſtorum comparatione propriam ſanctitatem, & iſti ex illa nullam conſequãtur ſalutẽ? In eo ſanè quod dicunt per Adam mortem ad nos tranſiſſe, non crimina, non habent aduerſarios Manichæos, quia nec ipſi aſtruunt originale peccatum ex homine primo prius puro & recto corpore ac ſpiritu, & poſtea per arbitrium liberum deprauato, deinceps in omnes tranſiſſe cum morte & tranſire peccatum, ſed carnem dicũt ab initio malam de malo corpore, & à ſpiritu & cum malo ſpiritu creatam, animam vero bonam partẽ ſcilicet dei pro meritis inquinationis ſuæ per cibos & potum, in quibus antea colligata eſt, venire in hominem, atque ita per concubitum etiã carnis vinculo colligari. Ac per hoc Manichæi cõſentiunt Pelagianis, non crimen primi hominis tranſiſſe in genus humanum, neque per carnem, quam nunquam fuiſſe dicunt bonam, neque per animam, quam perhibent cum meritis inquinamẽtorum ſuorum, quibus polluta eſt ante carnem, venire in hominis carnẽ. Sed Pelagiani quomodo dicunt ſolam mortem ad nos

tranſiſſe per Adam? Si enim propterea morimur, quia K

ille mortuus eſt, ille autem mortuus eſt, quia peccauit, pœnam dicunt trãſire ſine culpa, & innocentes paruulos iniuſto iudicio puniri trahendo mortem ſine meritis mortis. Quod de vno ſolo mediatore dei & hominum homine Chriſto Ieſu catholica fides nouit, qui 1.Timo.2.

pro nobis mortem, hoc eſt, peccati pœnam ſine peccato ſubire dignatus eſt. Sicut enim ſolus ideo factus eſt hominis filius, vt nos per illum dei filij fieremus, ita ſolus pro nobis ſuſcepit ſine malis meritis pœnã, vt nos per illum ſine bonis meritis conſequeremur gratiam: quia ſicut nobis non debebatur aliquid boni, ita nec illi aliquid mali. Cõmendans ergo dilectionem ſuam in eos quibus erat daturus indebitã vitam, pati pro eis voluit indebitam mortem. Hanc ſingularem mediatoris prærogatiuam Pelagiani euacuare conantur, vt hoc iã non ſit in domino ſingulare, ſi Adã ita propter culpam mortem paſſus eſt debitam, vt paruuli ex illo nullam trahẽtes culpam, mortem patiantur indebitam. Quanuis enim bonis conferatur per mortẽ plurimum boni, vnde nonnulli congruenter etiam de bono mortis diſputa-

nerunt, tamen & hinc quæ prædicanda eſt niſi miſeri- L

cordia dei, quòd in bonos vſus cõuertitur pœna peccati? Sed hoc ideo dicũt iſti, dũ volunt ex verbis Apoſtoli in ſuum ſenſum homines detorquere. Vbi enim ait

Apoſtolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in Rom.5.

mũdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit: ibi volũt intelligi non peccatum pertrãſiſſe, ſed mortem. Quid eſt ergo quod ſequitur, in quo omnes peccauerũt? Aut enim in illo vno homine peccaſſe dicit omnes Apoſtolus, de quo dixerat, per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ: aut in illo peccato, aut certe in morte. Non enim mouere debet, quia

non dixit, in qua, ſed in quo omnes peccauerunt. Mors θάνατος.

quippe in Græca lingua generis maſculini eſt. Quodlibet ergo eligant. aut enim in illo homine peccauerunt omnes, & ideo dictum eſt, quoniam quãdo ille peccauit, in illo erant omnes: aut in illo peccato peccauerunt omnes, quia generaliter omnium factum eſt, quod naſcentes tracturi erant omnes: aut reſtat vt dicant quòd in illa morte peccauerint omnes. Sed hoc quemadmodum poſsit intelligi, non planè video. In peccato enim

moriũtur omnes, non in morte peccant. Nam peccato M

præcedẽte mors ſequitur, non morte præcedente pec-

catum. Aculeus quippe mortis eſt peccatũ, id eſt, aculeus 1.Cor.15.

cuius pũctione fit mors, non aculeus quo pungit mors: ſicut venenum ſi bibitur, appellatur poculũ mortis, quòd eo poculo facta ſit mors, non quòd morte ſit poculum factum, aut à morte ſit datũ. Quod ſi propterea nõ po-

teſt illis verbis Apoſtoli peccatum intelligi, in quo om- Rom.5.

nes peccauerunt, quia in Græco vnde tranſlata eſt Epi-

ſtola, peccatum fœminino genere poſitum eſt, reſtat vt ἁμαρτία

in illo primo homine peccaſſe omnes intelligãtur, quia in illo fuerunt omnes quãdo ille peccauit, vnde peccatum naſcendo trahitur, quod niſi renaſcendo non ſol-

uitur. Nam & ſic ſanctus Hilarius intellexit quod ſcri- Hilarius.

ptum eſt, in quo omnes peccauerũt: ait enim, In quo, id eſt, in Adam, omnes peccauerunt. Deinde addidit, Manifeſtum in Adam omnes peccaſſe quaſi in maſſa. Ipſe enim per peccatum corruptus, omnes quos genuit nati ſunt ſub peccato. Hæc ſcribens Hilarius ſine ambiguitate commonuit quomodo intelligẽdum eſſet, in quo omnes peccauerunt. Propter quid autem idem Apoſtolus dicit nos per Chriſtum recõciliari deo, niſi propter quod facti ſumus inimici? Et hoc quid eſt, niſi peccatũ?

Vnde

A Vode & Propheta dicit, Peccata veſtra ſeparaut inter
vos & deum. Propter hãc ergo ſeparatiooem mediator
eſt miſſus, vt tolleret peccatum mũdi, per quod ſepara-
bamur inimici, & reconciliatt ex ioimicis efficeremur
filij. Hinc vtique Apoſtolus loquebatur, hinc factũ eſt
Rom.5. vt interponeret quod ait, per vnum hominem iutraſſe
peccatum. Hæc enim ſuut ſuperiora verha eius, Com-
mendat autem, inquit, ſuam charitatem deus in nobis,
quoniam ſi cũ adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro
nobis mortuus eſt, multo magis iuſtificati nunc in ſao-
guine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum. Si enim com
inimici eſſemus, reconciliati ſumos deo per mortem fi-
lij eius, multo magis recõciliati ſalui erimus io vita ip-
ſius. Non ſolum autem, ſed & gloriantes io deo per Ie-
ſum Chriſtum dominum noſtrum, per quem & nunc
recõciliatiouem accepimus. Deinde ſubiũgit, Propter
hoc ſicut per vuum homiuem peccatum in hunc mun-
dum intrauit, & per peccatũ mors, & ita in omnes per-
tranſiit, in quo omnes peccaueruot. Quid tergiuerſan-
tur Pelagiani? Si omnibus ueceſſaria eſt recõciliatio per
Chriſtum, per omnes trãſiit peccatum, quo inimici fui-
B mus vt opus reconciliari haberemus. Hæc recõciliatio
Euchari- eſt iu lauacro regenerationis, & Chriſti carne & ſan-
ſtia infan- guine, ſiue qoo nec paruuli poſſunt habere vitam in ſe-
tium. metipſis. Sicut enim fuit vnus ad mortem propter pec-
1.Cor.15. catum, ſic eſt vous ad vitam propter iuſtitiam: quia ſi-
Rom.5. cut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto om-
nes viuificabuntur. Et ſicut per vnius delictum in om-
nes homines ad condemnationem, ita & per vnius iu-
ſtificationem io omnes homines ad iuſtificationẽ vitę.
Quis aduerſus hæc Apoſtolica verba tanta duritia ne-
fandæ impietatis obſurduit, vt his auditis mortem ſiue
peccato in uos per Adam tranſiſſe contendat, niſi op-
Philip.3. pugoatores gratiæ dei, inimici crucis Chriſti? Quorum
finis eſt interitus, ſi in hac obſtinatione durauerint. Ve-
rum hæc dixiſſe ſufficiat propter eorum illam verſutiã
ſerpentinam, qua volunt mẽtes corrompere ſimplices,
& auertere à catholicæ fidei caſtitate veluti laude crea-
Lex bona, turæ. Porrò autem de laude nuptiarum quid eis pro-
quia mittit deſt, quòd aduerſus Manichęos, qui nuptias nõ deo ve-
ad gratiã. ro & bono aſsignant, ſed principi tenebrarum, iſti ver-
Cap.V. his veræ pietatis obſiſtunt dicentes, quia dominus in
Mat.19. Euãgelio loquitur, Qui fecit ab initio, maſculum & fœ-
Gene.1. minam fecit eos. Et dixit, Creſcite & multiplicamini,
C & replete terram. Quod ergo deus cõiunxit, homo nõ
ſeparet. Quid eis hoc prodeſt per verũ ſeducete ad fal-
ſum? Hoc eoim dicũt, vt ab omni noxa liberi naſci cre-
dantur iufantes, ac ſic oon eis opus ſit reconciliari per
Chriſtum, non habentibus vllum originale peccatum,
propter quod reconciliatio neceſſaria eſt omnibus per
vnum, qui ſine peccato venit in mundum. Sic enim
inimicitiæ factæ ſunt per vnũ, per quem peccatum in-
trauit io mundum, quod catholicẽ creditur, pro ſaluã-
da natura hominũ, ſalua laude nuptiarum, quia nuptia-
rum laus eſt iuſta copulatio ſexuum, non iniqua deſen-
ſio vitiorum. Ac per hoc cum iſti laudando nuptias à
Manichæis homines ad ſeipſos volunt traducere, mo-
tare illis morbum cupiunt, nõ ſanare. Rurſus iu laude
legis quid eis prodeſt, quòd cõtra Manichæos verum
dicunt, quãdo ex hoc ad illud volũt ducere, quod fal-
ſum contra catholicos ſentiunt? Dicunt enim, Legem
Rom.7. etiam veterem ſecondum Apoſtolum iuſtam & ſanctã
& bonam fatemur, quę cuſtodientibus mandata ſua, ac
per fidem iuſte viuentibus, ſicut Prophetis & Patriar-
chis omnibusq; ſanctis vitã potuit cõferre perpetuam.

Quibus verhis callidiſsime poſitis legem cõtra gratiã D
laudant. Neque enim lex illa quanuis & iuſta & ſancta
& bona omnibus illis hominibus dei, ſed fides quæ io
Chriſto eſt, vitam potuit conferre perpetuã. Hæc enim Galat.5.
fides per dilectionem operatur, non ſecundum literam
quæ occidit, ſed ſecũdum ſpiritum qui viuificat, ad quã
dei gratiam lex de præuaricatione terrẽdo tanquã pæ-
dagogus perducit, vt ſic conferatur homini, quod cõ-
ferre ipſa non potuit. Iſtis nãqoe verbis eorum, quibus
dicunt legem Prophetis & Patriarchis omnibuſq; ſan-
ctis mandata eius ſeruantibus, vitam potuiſſe conferre
perpetuam, reſpondet Apoſtolus, Si per legem ioſtitia; Gala.2.
Chriſtus gratis mortous eſt. Si ex lege hęreditas, iã non Rom.4.
ex promiſsione. Si hi qui per legem hæredes ſont, ex- Gala.3.
inanita eſt fides, euacuata eſt promiſsio. Quia autem in
lege nemo iuſtificatur apud deum, maoifeſtõ eſt, quia
iuſtus ex fide viuit. Lex autem non eſt ex fide, ſed qui fe- Abac.2.
cerit ea, viuet iu illis. Quod ex lege teſtimonium com-
memoratum ab Apoſtolo propter vitam temporalem
intelligitur, propter cuius amittendæ timorẽ faciebant
homines legis opera non ex fide, quæ tranſgreſſores le-
gis eadẽ lege à populo iuhebat occidi. Aut ſi altius in- E
telligendum eſt, propter vitam æternam ſcriptum eſſe,
qui fecerit ea, viuet in illis: ideo ſic expreſſum eſt legis
imperium, vt infirmitas hominis in ſeipſa deficiens ad
facienda quæ lex imperat, de gratia dei potius ex fide
quæreret adiutorium, cuius miſericordia etiã fides ip-
ſa donatur. Ita quippe habetur fides ſicut vnicuiq; deus Rom.12.
partitus eſt mẽſuram fidei. Si enim non à ſeipſis habẽt,
ſed accipiũt homines ſpiritum virtutis & charitatis &
continẽtiæ: vnde dicit idem ipſe doctor gentium, Nõ 2.Tim.1.
enim accepimus ſpiritum timoris, ſed virtutis & cha-
ritatis & continentiæ? Profecto accipitur etiam ſpiritus
fidei, de quo dicit, Habẽtes autem eundem ſpiritum fi-
dei. Verum ergo dicit lex, Qui fecerit ea, viuet in illis.
Sed vt faciat ea & viuat in eis, non lex quæ hoc impe-
rat, ſed fides eſt neceſſaria, quæ hoc impetrat. Quæ ta-
men fides vt hæc accipere mereatur, ipſa gratis datur.
Nuſquam autem iſti inimici gratiæ ad eãdem gratiam
vehementius oppugnãdam occultiores moliuntur in-
ſidias, quàm vbi legẽ laudant, quæ ſine duhitatione lau-
dãda eſt. Legem quippe diuerſis locutionum modis &
varietate verborũ in omnibus diſputationibus ſuis vo-
lũt intelligi gratiã, vt ſcilicet à domino deo adiutoriũ F
cognitionis habeamos, quo ea quæ faciẽda ſunt noue-
rimus: nõ inſpiratiooem dilectionis, vt cognita ſancto
amore faciamus, quæ propria gratia eſt. Nam ſcientia
legis ſine charitate inflat, non ædificat, ſecundum eun-
dem Apoſtolum apertiſsime dicentem, Scientia inflat, 1.Cor.8.
charitas vero ædificat. Quæ ſententia ſimilis eſt ei qua
dictum eſt, Litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Qua- 2.Cor.3.
le eſt enim, ſcientia inflat: tale eſt, litera occidit. Et qua-
le eſt, charitas ædificat: tale eſt, ſpiritus viuificat, quia
charitas dei diffuſa eſt io cordibus noſtris per ſpiritum Rom.5.
ſanctũ, qui datus eſt nobis. Cognitio itaque legis facit
ſuperbum præuaricatorem, per donum autem charita-
tis delectat legis eſſe factorem. Non ergo legem eua-
cuamus per fidem, ſed legem ſtatuimus, quæ terrendo
ducit ad fidẽ. Ideo quippe lex iram operatur, vt territo
atque conuerſo ad iuſtitiam legis implendam, dei mi-
ſericordiam gratia largiatur per Ieſum Chriſtum do-
minum noſtrum, qui eſt dei ſapientia, de qua ſcriptum
eſt, Legem & miſericordiam in lingua portat: legem,
qua terreat: miſericordiam, qua ſubueniat: legem per
ſeruum, miſericordiam per ſeipſum. Legem tanquam

4.Reg.4. in baculo, quē miſit Heliſæus ad filium viduæ ſuſcitan-
G dum,& noo reſurrexit. Si enim data eſſet lex, quæ poſ-
Galat.3. ſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia. Miſericor-
diam vero tanquam io ipſo Heliſęo, qui figuram Chri-
ſti gerens, mortuo viuificando magni ſacramenti velut
Volūtas bo noui teſtamenti ſignificatione coniunctus eſt. Item
na à deo. quòd aduerſus Manichæos laudāt liberum arbitrium,
Cap.VI. adhibentes propheticum teſtimonium, Si volueritis &
Eſa.1. audieritis me, quæ bona ſunt terræ comedetis: ſi autem
nolueritis & non audieritis me, gladius vos conſumet:
quid eis hoc prodeſt? Quandoquidem non tam contra
Manichæos defendunt, quàm contra catholicos extol-
lunt liberum arbitrium. Sic enim volūt intelligi quod
dictum eſt, ſi volueritis & audieritis me: tāquam io ip-
ſa præcedente voluntate ſit cōſequentis meritum gra-
tiæ, ac ſic gratia iam non ſit gratia, quæ nō eſt gratuita,
cum redditur debita. Si autem ſic intelligerēt quod di-
ctum eſt, ſi volueritis, vt etiā ipſam bonam voluntatem
illum præparare confiterentur, de quo ſcriptū eſt, Præ-
paratur voluntas à domino: tanquam catholici vterē-
H tur hoc teſtimonio, & nō ſolum hæreſim veterem Ma-
nichæorum vincerēt, ſed nouam Pelagianorum con-
tererent. Quid eis prodeſt, quòd io laude ipſius liberi
arbitrij gratiam dicūt adiuuare vniuſcuiuſque bonum
propoſitū? Hoc ſine ſcrupulo acciperetur catholice di-
ctum, ſi non in bono propoſito meritum ponerent, cui
merito iam merces ſecundum debitum nō ſecundum
gratiam redderetur, ſed intelligerent & confiterentur
etiam ipſum bonum propoſitum, quod conſequens ad-
iuuat gratia, non eſſe potuiſſe in homine, ſi non præce-
deret gratia. Quomodo enim eſt hominis bonum pro-
poſitum ſine miſerante prius domino, cum ipſa ſit bo-
na voluntas, quæ præparatur à deo? Quod autem cum
dixiſſent gratiam quoque adiuuare vniuſcuiuſque pro-
poſitum bonū, mox addiderunt, non tamen reluctanti
ſtudium virtutis immittere: poſſet bene intelligi, ſi non
ab iſtis, quorum ſenſus notus eſt, diceretur. Reluctanti
enim prius aditus diuinæ vocationis ipſa dei gratia pro-
curatur, ac deinde in illo iam non reluctante ſpiritus
virtutis accenditur. Veruntamen in omnibus quę quiſ-
que agit ſecundum deum, miſericordia eius præuenit
eum. Quod iſti nolunt, quia non eſſe catholici, ſed Pe-
lagiani volunt. Multum enim delectat impietatem ſu-
I perbam, vt etiam id quod cogitur confiteri à domino
datum, non ſibi donatum videatur eſſe, ſed redditum,
vt ſcilicet filij perditionis non promiſsionis ipſi credā-
tur ſe bonos feciſſe, & deus iam bonis à ſeipſis effectis,
pro iſto eorum opere debitum præmium reddidiſſe. Ita
nanq; illis tumor ipſe aures cordis obſtruxit, vt nō au-
1.Cor.4. diant, Quid enim habes quod non accepiſti? Non au-
Ioan.15. diant, Sine me nihil poteſtis facere. Non audiant, Cha-
1.Ioan.4. ritas ex deo eſt. Non audiant, Deus partitus eſt menſu-
Rom.12. ram fidei. Non audiant, Spiritus vbi vult ſpirat: Et qui
Ioan.3. ſpiritu dei aguntur, hi filij ſunt dei. Nō audiant, Nemo
Rom.8. poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo.
Ioan.6. Nō audiant quod Eſdras ſcribit, Benedictus eſt domi-
3.Eſdræ 8. nus patrum noſtrorum, qui hoc dedit in cor regis cla-
rificare domum ſuam, quæ eſt in Hieruſalem. Non au-
Hier.32. diāt quod per Hieremiam dicit dominus, Et timorem
meum dabo in cor eorum vt à me non recedant, & vi-
ſitabo eos vt bonos eos faciā. Maximèq; illud per Eze-
chielem Prophetam, vbi prorſus deus oſtendit nullis ſe
hominū bonis meritis prouocari vt eos bonos faciat,
id eſt, obedientes mādatis ſuis, ſed potius hæc eis retri-
buere bona pro malis, propter ſeipſum hoc faciēdo, nō
propter illos. Ait enim, Hæc dicit dominus deus, Ego K
faciam domus Iſraël, ſed propter nomē meum ſanctū, Ezech.36.
quod profanaſtis in gentibus, quo intraſtis illuc, & ſan-
ctificabo nomē meum magnum, quod profanatum eſt
in gētibus, & profanaſtis in medio eorū, & ſcient gen-
tes quia ego ſum dominus, dicit Adonai dominus, cū
ſanctificatus fuero in vobis ante oculos eorum, & acci-
piam vos de gentibus, & congregabo vos ex omnibus
terris, & inducam vos io terram veſtram, & aſpergam
ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omni-
bus inquinamentis veſtris, & mūdabo vos, & dabo vo-
bis cor nouum, & ſpiritū nouum dabo io vobis, & au-
feretur cor lapideū de carne veſtra, & dabo vobis cor
carneum, & ſpiritum meum dabo vobis, & faciam vt in
iuſtificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obſer-
uetis & faciatis. Et poſt aliquanta per eundē ipſum Pro-
phetam, Nō propter vos, inquit, ego facio dicit domi-
nus deus, notum ſit vobis. Confundimini & erubeſcite
de viis veſtris domus Iſraël. Hæc dicit dominus deus,
In die quo mundauero vos ab omnibus iniquitatibus
veſtris, conſtituam ciuitates & ædificabuntur deſerta,
& terra exterminata præparabitur, pro eo quòd exter- L
minata eſt ante oculos omnis prætereuntis. Et dicent,
Terra illa exterminata eſt, facta eſt ſicut hort⁹ volupta-
tis, & ciuitates deſertæ & exterminatæ & effoſſæ, muni-
tæ ſederūt. Et ſcient gentes quæcunque relictæ fuerint
in circuitu veſtro, quia ego dominus ædificaui deſtru-
ctas, plantauique exterminatas. Ego dominus locutus
ſum & feci. Hæc dicit dominus, Adhuc hoc inquiram
domui Iſraël vt faciam eis, Multiplicabo eos ſicut oues
homines, ſicut oues ſanctas, ſicut oues Hieruſalē in die-
bus feſtis eius, Sic erunt ciuitates illæ deſolatæ plenæ
ouibus hominum, & ſciēt quia ego dominus. Quid re-
manſit pelli morticinæ vnde poſsit inflari, & dedigne-
tur quando gloriatur, in domino gloriari? Quid ei re- Hiere.9.
manſit, quando quicquid dixerit ſe feciſſe, vt eo præce-
dente hominis merito ab homine exorto deus ſubſe-
quenter faciat, quod dignus eſt homo: reſpondetur, re-
clamatur, contradicitur. Ego facio, ſed propter nomen
meum ſanctum, non propter vos ego facio, dicit do-
minus deus? Nihil ſic euertit Pelagianos, dicentes gra-
tiam dei ſecundum merita noſtra dari. Quod quidem
ipſe Pelagius etſi non corrigendo, tamen orientales
iudices timendo damnauit. Nihil ſic euertit hominum M
pręſumptionem dicentium, nos facimus vt mereamur
cum quibus faciat deus. Reſpondet vobis non Pela-
gius, ſed ipſe dominus, Ego facio, & non propter vos,
ſed propter nomen meum ſanctum. Quid enim pote-
ſtis facere boni de corde non bono? Vt autem habeatis
cor bonum, Dabo, inquit, vobis cor nouum, & ſpiritum
meum dabo vobis. Nunquid poteſtis dicere, prius am-
bulauimus in iuſtificationibus eius, & iudicia eius ob-
ſeruauimus & fecimus vt digni eſſemus quibus gratiā
ſuam daret? Quid enim boni faceretis homines mali?
Et quomodo iſta bona faceretis, niſi boni eſſetis? Vt au-
tem homines ſint boni quis facit, niſi ille qui dixit, Vi-
ſitabo eos, vt eos bonos faciam? Et qui dixit, Spiritum
meum dabo vobis, & faciā vt io iuſtificationibus meis
ambuletis, & iudicia mea obſeruetis & faciatis? Itàne
nondum euigilatis? Non auditis, Faciam vt ambuletis,
faciam vt obſeruetis, poſtremo, faciam vt faciatis? Quid
adhuc vos inflatis? Nos quidem ambulamus, verum eſt,
nos obſeruamus, nos facimus, ſed ille facit vt ambule-
mus, vt obſeruemus, vt faciamus. Hæc eſt gratia dei bo-
nos faciens nos, Hæc miſericordia eius præueniēs nos.

Quid

A Quid merentur deſerta & exterminata, & effoſſa, quæ tamē ædificabuntur & operabuntur & munierur? Nunquid hæc pro meritis deſertionis, exterminationis, effoſsioois ſuæ? Abſit. Iſta eoim merita mala ſunt, hæc munera booa. Redduntur itaque malis bona. Gratuita ergo, nō debita, & ideo graria. Ego, inquit dominos, ego domious. Nónne te iſta vox comprimit, ô humana ſuperbia, quæ dicis, ego facio vt merear à domino ædificari atque plantari? Nónne audis, Non propter vos ego facio, Ego dominus ædificaui deſtroctas, plātaui exterminatas, Ego dominus locutus ſum & feci, non tamen propter vos, ſed propter nomen meum ſanctum? Quis multiplicat ſicut oues homines, ſicut oues ſanctas, ſicut oues Hieruſalem? Quis facit vt ciuitates illæ deſolatæ plenæ ſint ouium hominum, niſi ille qui ſequitur & dicit, Et ſcient quia ego dominus? Sed quibus ouibus hominibus implet, ſicuti eſt pollicitus, ciuitates, vtrū quas inuenit, an quas facit? Pſalmum interrogemos, Ecce reſpondet, audiamus, *Pſal.94.* Venite adoremus & procidamus, ploremus ad dominum qui fecit nos, quia ipſe eſt deos noſter, & nos populus paſcuæ eius, & oues manus eius.

B Ipſe igitur facit oues quibus deſolatas impleat ciuitates. Quid mirum? Quandoquidem illi vnicæ oui dicitur, hoc eſt Eccleſiæ, cuius membra ſunt omnes oues homines, Quoniā ego ſum dominus qui facio te? Quid mihi obtendis liberum arbitrium quod ad faciendam iuſtitiam liberum non erit, niſi ouis fueris? Qui facit igitur oues homines, ipſe ad obedientiam pietatis, humanas liberat voluntates. Sed quare iſtos homines oues facit, & iſtos non facit, apud quem non eſt acceptio perſonarum? Ipſa eſt quæſtio quam beatus Apoſtolus curioſius quàm capacius proponentibus ait, *Roma.2. & 9.* O homo tu quis es vt reſpondeas deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare ſic me feciſti? Ipſa eſt quæſtio quæ ad illā pertinet altitudinem, quam perſpicere volens idem Apoſtolus, *Roma.11.* quodammodo expauit & exclamauit, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei: quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius? Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis cōſiliarius ei⁹ fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniā ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſecula ſeculorum. Non itaque iſtam ſcrutari audeāt inſcrutabilem quæſtionem, qui meritum ante gratiam,

C & ideo iam contra gratiam defendentes, priores volūt dare deo vt retribuatur eis, priores vtique dare quodlibet ex libero arbitrio, vt ſit gratia retribuenda pro præmio, & ſapiēter intelligant, vel fideliter credant etiam quod ſe putant priores dediſſe, ab illo ex quo ſunt omnia, per quem ſunt omnia, in quo ſuot omnia percepiſſe. Cur autem iſte accipiat, ille non accipiat, cum ambo non mereantur accipere, & quiſquis eorum acceperit indebite accipiat, vires ſuas metiātur, & fortiora ſe nō ſcrutentur. Sufficiat eis ſcire, quòd non ſit iniquitas apud deum. Cum enim nulla merita inueniſſet Apoſtolus, quibus Iacob geminum apud deum præcederet fratrem, *Rom.9.* Quid ergo dicemus, inquit? Nūquid eſt apud deū *Exod.33.* iniquitas? Abſit. Moyſi enim dicit, Miſerebor, cui miſertus ero, & miſericordiam præſtabo, cui miſericors fuero. Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt dei. Grata ſit ergo nobis eius gratuita miſeratio, etiā ſi hæc profunda inſoluta ſit quæſtio. Quæ tamen hactenus ſoluitur, quatenus eam ſoluit idē Apoſtolus dicēs, Si autem deus volens oſtendere iram & demonſtrare potentiam ſuam, attulit in multa patiētia vaſa iræ, quæ perfecta ſunt in perditionem, & vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in D gloriam. Ira quippe non redditur, niſi debita, ne ſit iniquitas apud deum: miſericordia vero etiam cum præbetur indebita, nō eſt iniquitas apud deum. Et hinc intelligunt vaſa miſericordiæ, cum gratuita illis miſericordia præbeatur, quòd iræ vaſis cum quibus eſt eis perditionis cauſa & maſſa cōmunis, ira debita & iuſta rependitur. Hæc iam ſatis ſint aduerſus eos qui per arbitrij libertatem deſtruere volunt gratiæ largitorem.

Quod vero laude ſanctorum nolunt nos affectu il- *Sācti veteris teſtamēti* lios publicani eſurire & ſitire iuſtitiam, ſed vanitate illos Phariſæi tanquam ſaturatos plenóſq; ructare, quid *Cap.VII.* eis pdeſt quòd aduerſus Manichæos, qui baptiſma de- *Luca 18.* ſtruunt, iſti dicunt baptiſmo perfecte homines innouari, atque ad hoc Apoſtoli adhibēt teſtimonium, qui per lauacrum aquæ Eccleſiam de gētibus ſanctam fieri im- *Ephe.5.* maculatámque teſtatur, cum ſuperbo ſenſu atque peruerſo contra orationes ipſius Eccleſiæ ſuas exerant diſputationes? Hoc enim propterea dicūt, vt credatur Eccleſia poſt ſanctum baptiſmum, in quo fit omnium remiſſio peccatorum, vlterius nō habere peccatum, cum E aduerſus eos illa à ſolis ortu vſq; ad occaſum omnibus *Pſal.49.* ſuis membris clamet ad deum, Dimitte nobis debita *Mat.6.* noſtra. Quid quod etiam de ſeipſis in hac cauſa ſi interrogentur, quid reſpōdeant non inueniunt? Si enim dixerint ſe non habere peccatum, reſpondet eis Ioan- *1.Ioan.1.* nes quòd ſeipſos decipiāt, & veritas in eis non ſit. Si autem confiteantur peccata ſua, cum ſe velint eſſe Chriſti corporis mēbra, quomodo erit illud corpus, id eſt, Eccleſia in iſto adhuc tempore perfecta, ſicut iſti ſapiunt, ſine macula & ruga, cuius mēbra non mendaciter con- *Epheſ.5.* fitentur ſe habere peccata? Quapropter & in baptiſmate dimittuntur cuncta peccata, & per ipſum lauacrum aquæ in verbo exhibetur Chriſto Eccleſia ſine macula & ruga, quia niſi eſſet baptizata, īfructuoſe diceret, Dimitte nobis debita noſtra, donec perducatur ad gloriā, vbi ei perfectius nulla inſit macula & ruga. Et ſpiritum ſanctum fatendum eſt etiam antiquis temporibus non ſolum mentes bonas adiuuaſſe, quod & iſti volunt, verumetiam bonas eas feciſſe, quod nolunt. Omnes quoque Prophetas & Apoſtolos vel ſanctos & euangelicos & antiquos, quibus deus teſtimonium perhibet, non in comparatione ſceleratorum, ſed regula virtutū iuſtos fuiſſe non dubium eſt, quod aduerſum eſt Manichæis, F qui Patriarchas Prophetaſque blaſphemant. Sed quod aduerſum eſt & Pelagianis, interrogati omnes de ſeipſis cum in hoc corpore degerent, vna voce concordiſſima reſpōderent, Si dixerimus quia peccatum non ha- *1.Ioan.1.* bemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. In futuro autē tempore negandum non eſt mercedem eſſe tam bonorum operum quàm malorum, & nemini præcipi quæ hic contempſerit, illic mandata perficere, ſed plane iſtam ſaturitatem, vbi peccatum eſſe nō poſſit, quæ hic à ſanctis eſuritur, & ſititur, hic ſperari ī præcepto, ibi percipi in præmio, eleemoſynis & orationib⁹ impetrantibus, vt quod hic minus impletū fuerit mandatorum, fiat impunitum per indulgentiā peccatorum. Quæ cum ita ſint, deſinant Pelagiani quinque iſtarum rerum inuidioſiſſimis laudibus, id eſt, laude creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrij, laude ſanctorum, quaſi Manichæorum tendiculis fingere ſe homines velle eruere, vt poſſint eos ſuis retibus implicare, id eſt, vt negēt originale peccatum, & paruulis inuideant Chriſti medici auxilium, & vt dicant gratiam dei ſecundum merita noſtra dari, ac ſic gratia iam non

G ſit gratia, & vt dicant ſanctos in hac vita non habuiſſe peccatum, ac ſic euacuetur oratio quã ſanctis tradidit, qui non habebat peccatum, & per quem ſanctis orantibus dimittitur omne peccatum. Ad hæc tria mala homines incautos, & ineruditos quinque illorũ bonorum fraudulẽta laude ſeducũt. De quibus omnibus ſatis me exiſtimo reſpõdiſſe eorum crudeliſsimæ & impiiſsimæ & ſuperbiſsimæ vanitati. Sed quoniam dicunt inimicos ſuos dicta noſtra in veritatis odiũ ſuſcepiſſe, & toto penitus Occidente non minus ſtultum quàm impium dogma eſſe ſuſceptũ, & ſimplicibus Epiſcopis ſine congregatione ſynodi in locis ſuis ſedẽtibus ad hoc confirmandum ſubſcriptionem queruntur extortam, cum potius eorum profanas vocum nouitates Eccleſia Chriſti & Occidentalis & Orientalis horruerit, ad curam noſtram exiſtimo pertinere, non ſolum ſcripturas ſanctas canonicas aduerſus eos teſtes adhibere, quod iã ſatis fecimus, verumetiam de ſanctorum literis, qui eas ante nos fama celeberrima & ingenti gloria tractauerũt, aliqua documenta proferre, non quò canonicis libris à nobis vllius diſputatoris æquetur authoritas, tanquam omnino nõ ſit, quod melius ſeu verius ab aliquo catholico, quàm ab alio itidem catholico ſentiatur, ſed vt admoneantur qui putant iſtos aliquid dicere, quemadmodum de his rebus ante noua iſtorum vaniloquia, catholici antiſtites eloquia diuina ſecuti ſint, & ſciant à nobis rectam & antiquitus fundatã catholicam fidem aduerſus recentem Pelagianorum hæreticorum præſumptionem perniciemq́; defendi.

Cypriani teſtimonia. Ca. VIII. (H)

Cyprianus. Beatiſsimum, corona etiam martyrij glorioſiſsimum Cyprianum, nec Africanis atque occidentalibus tantum, verum & orientalibus Eccleſiis fama prædicante, & ſcripta eius longe lateq́; diffundente notiſsimum, etiam ipſe hæreſiarches iſtorum Pelagius cũ debito certè honore cõmemorat, vbi teſtimoniorum librum ſcribẽs, eum aſſerit imitari, hoc ſe dicens facere ad Romanum, quod ille fecerit ad Quirinum. Videamus ergo quid de originali peccato quod per vnum hominem intrauit in mundum, ſenſerit Cyprianus. *Roma. 5.* In epiſtola de opere & eleemoſynis ita loquitur, Cum dominus adueniens ſanaſſet illa quæ Adam portauerat vulnera, & venena ſerpẽtis antiqua curaſſet, legem dedit ſano & præcepit, ne vltra iam peccaret, ne quid peccãti grauius eueniret. Coarctati eramus & in anguſtum innocentiæ præſcriptione concluſi, nec haberet, quid fragilitatis humanæ infirmitas atque imbecillitas faceret, niſi iterum pietas diuina ſuperueniens iuſtitiæ & miſericordiæ operibus oſtenſis, viam quandam tuendæ ſalutis aperiret, vt ſordes poſtmodũ quaſcũque contrahimus, eleemoſynis abluamus. I Hoc teſtimonio duas iſtorum falſitates teſtis iſte redarguit, Vnã qua dicunt nihil vitiorum ex Adam trahere genus humanum, quod ſit curãdum ſanandumq́; per Chriſtum. Alteram qua dicunt nullũ poſt baptiſmum ſanctos habere peccatũ. Rurſus in eadem epiſtola, Ponat, inquit, vnuſquiſque ante oculos ſuos diabolũ cum ſuis ſeruis, id eſt cum populo perditionis ac mortis, in mediũ proſilire, plebem Chriſti præſente ac iudicãte ipſo comparationis examine prouocare dicentẽ, Ego pro iſtis quos mecũ vides, nec alapas accepi, nec flagella ſuſtinui, nec crucem pertuli, nec ſanguinem fudi, nec familiã meam precio paſsionis & cruoris redemi, ſed nec regnum illis cœleſte promitto, nec ad paradiſum reſtituta immortalitate denuo reuoco. Reſpondeant Pelagiani, quãdo fuerimus in immortalitate paradiſi, & quomodo inde fuerimus expulſi, vt ex eo Chriſti gratia reuocemur. Et cũ inuenire nequiuerint, quid hic pro ſua peruerſitate K reſpondeant, attendant quẽadmodum intellexerit Cyprianus quòd ait Apoſtolus, In quo omnes peccauerũt. *Rom. 5.* & Pelagiani hæretici noui de Manichæis veteribus hæreticis nulli catholico audeãt irrogare calumniam, ne tam ſceleratam etiam martyri antiquo Cypriano facere conuincantur iniuriam. Hoc enim & in epiſtola, cuius de mortalitate titulus inſcribitur, ita dicit, Regnum dei fratres dilectiſsimi eſſe cœpit in proximo, præmiũ vitæ & gaudiũ ſalutis æternę, & perpetua lętitia & poſſeſsio paradiſi nuper amiſſa, mundo tranſeunte iam veniunt. Hoc rurſus in eadem, Amplectamur, inquit, diẽ qui aſsignat ſingulos domicilio ſuo, qui nos iſtinc ereptos, & laqueis ſecularib⁹ exolutos paradiſo reſtituat & regno. Item in epiſtola de patientia dei, Sententia cogitetur, inquit, quam in origine mundi ſtatim & generis humani, Adã præcepti immemor, & datæ legis trãſgreſſor accepit: tunc ſciemus quàm patientes in illo ſeculo eſſe debeamus, qui ſic naſcimur vt preſſureis iſtis & conflictationibus laboremus. Quia audiſti, inquit, vocẽ *Gene. 3.* mulieris tuæ, & manducaſti ex illa arbore ex qua ſola L præceperam tibi ne mãducares, maledicta terra erit in omnibus operibus tuis. In triſtitia & gemitu edes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ, ſpinas & tribulos eiiciet tibi, & edes pabulum agri. In ſudore vultus tui edes panem tuũ, donec reuertaris in terrã de qua ſumptus es, quoniam terra es & in terram ibis. Huius ſententiæ vinculo colligati omnes & cõſtricti ſumus, donec morte expũcta de iſto ſeculo recedamus. Itẽmq́; in eadem, Nam cum in illa, inquit, prima trãſgreſsione præcepti firmitas corporis cũ immortalitate diſceſſerit, & cum morte infirmitas venerit, nec poſsit firmitas recipi, niſi cũ recepta & immortalitas fuerit, oportet in hac fragilitate atque infirmitate corporis luctari ſemper & congredi. Quæ luctatio & congreſsio non niſi patiẽtiæ poteſt viribus ſuſtineri. In epiſtola autem quam ſcripſit ad Epiſcopum Fidum, cũ ſexaginta ſex coëpiſcopis ſuis à quo fuerat conſultus propter circuncisionis legẽ, vtrum ante octauum diem baptizari liceret infantem: Hæc cauſa ſic agitur, tãquam prouiſione diuina tam longe futuros hæreticos Pelagianos iam catholica cõfutaret Eccleſia. Neque enim qui cõſuluerat inde dubitabat, vtrum naſcentes traherent originale peccatum, quod renaſcendo diluerent. M Abſit enim vt hinc aliquãdo fides Chriſtiana dubitauerit. Sed ille dubitabat, vtrum regenerationis lauacrum, quo nõ dubitabat ſoluendũ originale peccatum, ante diem tradi deberet octauum. Ad quam conſultationẽ reſpõdens beatiſsimus Cyprianus, Quãtum vero, inquit, ad cauſam infantũ pertinet, quos dixiſti intra ſecũdum vel tertium diem quo nati ſunt cõſtitutos baptizari non oportere, & conſiderandam eſſe legem circũciſionis antiquæ, vt intra octauũ diem eum qui natus eſt baptizandum & ſanctificandum non putares, longe aliud in cõcilio noſtro omnibus viſum eſt. In hoc enim qđ putabas eſſe faciẽdum, nemo cõſenſit, ſed vniuerſi potius iudicauimus nulli hominũ nato miſericordis dei gratiam denegandam. Nam cum dominus in Euangelio ſuo dicat, Filius hominis non venit *Luca 9.* animas perdere, ſed ſaluare: quantũ in nobis eſt, ſi fieri poteſt, nulla anima perdenda eſt. Et paulopoſt, Nec aliquis, inquit, noſtrũ id debet horrere, quod dominus dignatus eſt facere. Nam etſi adhuc infans à partu nouus eſt, non ita eſt tamen vt quiſquã illum in gratia danda atq́; in pace faciẽda horrere debeat oſculari, quãdo in oſculo infantis vnuſquiſq; noſtrũ pro ſua religione ipſas adhuc

A ſas adhuc recentes dei manus debeat cogitare, quas in
homine modo formato & recens nato quodammodo
exoſculamur, quando id quod deus fecit amplectimur.
Item paulopoſt, Cæterum ſi homines, inquit, impedire
aliquid ad conſecutionem gratię poſſet, magis adultos
& prouectos & maiores natu poſſent impedire peccata
grauiora. Porro autem ſi etiã grauiſsimis delictoribus,
& in deum multo antè peccantibus, cum poſtea credi-
derint, remiſſa peccatorũ datur, & à baptiſmo atq; gra-
tia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non de-
bet infans, qui recens natus nihil peccauit, niſi φ ſecun-
dum Adam carnaliter natus, contagiũ mortis antiquæ
prima natiuitate contraxit? Qui ad remiſſam peccato-
rum accipiẽdam, hoc ipſo facilius accedit, quòd illi re-
mittuntur non propria, ſed aliena peccata. Quid ad
iſta dicturi ſunt gratiæ dei non ſolũ deſertores, ſed etiã
perſecutores? Quid ad iſta dicturi ſunt? Quo pacto no-
bis paradiſi poſſeſsio redditur? Quomodo paradiſo re-
ſtituimur, ſi nũquam ibi fuimus? Aut quomodo ibi fui-
mus, niſi quia in Adam fuimus? Et quomodo ad ſentẽ-
tiam quæ in trãſgreſſorem dicta eſt, pertinemus, ſi no-
B xiam de trãſgreſſore non trahimus? Poſtremo ſi bapti-
zandos etiam ante diem cenſet octauum, ne per conta-
gium mortis antiquæ prima natiuitate cõtractum per-
eant animæ paruulorum, quomodo pereunt ſi ex ho-
minibus etiam fidelibus qui naſcuntur, non tenentur à
Coloſſ.1. diabolo donec renaſcantur in Chriſto, & eruti de po-
teſtate tenebrarum in regnum illius transferantur? Et
quis dicit naſcentium niſi renaſcantur, animas peritu-
ras? Nempe ille qui ſic laudat creatorẽ atque creaturã,
opificem atq; opus, vt humani ſenſus horrorẽ quo de-
dignantur homines recentes ab vtero paruulos oſcula-
ri, creatoris ipſius interpoſita veneratione cõpeſcat &
corrigat dicens, in illius ætatis oſculo recentes dei ma-
nus eſſe cogitandas. Nunquid ergo confitens originale
peccatum, aut naturam damnauit, aut nuptias? Nũquid
quoniam naſcenti ex Adam reo adhibuit regeneratio-
nis purgationem, ideo deum negauit naſcentium con-
ditorem? Nunquid quia metuẽs animas cuiuſlibet æta-
tis perire, etiam ante diem octauum liberandas eſſe ſa-
cramẽto baptiſmi cum collegarum concilio iudicauit,
ideo nuptias accuſauit, quandoquidẽ in infante ſiue de
C coniugio, ſiue adulterio, tamẽ quia homo natus eſt, re-
centes dei manus dignas etiam oſculo pacis oſtẽdit? Si
ergo potuit ſanctus Epiſcopus & martyr glorioſiſsim[us]
Cyprianus peccatum originale in infantibus medicina
Chriſti cenſere ſanandũ, ſalua laude creaturæ, ſalua lau-
de nuptiarum, cur nouitia peſtilentia, cũ iſtum non au-
deat dicere Manichæum, catholicis qui iſta defendũt,
vt obtegat propriũ, putat obiiciendum crimẽ alienum?
Ecce prædicatiſsimus tractator diuinorũ eloquiorum,
antequã terras noſtras vel tenuiſsimus odor Manichæi
peſtilẽtiæ tetigiſſet, ſine vlla vituperatione diuini ope-
ris atq; nuptiarum, cõfitetur originale peccatũ, non di-
cens Chriſtum vlla peccati macula aſperſum, nec tamẽ
ei comparans carnẽ peccati in naſcentibus cæteris, qui-
bus per ſimilitudinem carnis peccati mũdationis præ-
ſtet auxilium, nec originis animarum obſcura quæſtio-
ne terretur, quo minus eos qui Chriſti gratia liberãtur,
in paradiſum remeare fateatur. Nunquid ex Adam di-
cit in homines mortis conditionem ſine peccati cõta-
gione tranſiſſe? Nõ enim propter corporis mortem vi-
tãdam, ſed propter peccatum, quod per vnum intrauit
Ex eodem. in mundũ, dicit per baptiſmum paruulis ab vtero quã-
Cap. IX. libet recentiſſimis ſubueniri. Iam vero gratiam dei

quẽadmodum aduerſus iſtos prædicet Cyprianus, vbi D
de oratione dominica diſputat, euidenter apparet. Ait
enim, Dicimus, Sanctificetur nomẽ tuum: non φ opte- Mat.6.
mus deo vt ſanctificetur orationibus noſtris, ſed φ pe-
tamus à deo, vt nomen eius ſanctificetur in nobis. Cæ-
terum à quo deus ſanctificatur, qui ipſe omnes ſancti-
ficat? Sed quia ipſe dixit, Sãcti eſtote, quoniam ego ſan- Leuit.19.
ctus ſum: id petimus & oramus, vt qui in baptiſmo ſan-
ctificati ſumus, in eo quod eſſe cœpimus, perſeueremus.
Et alio loco in eadem epiſtola, Addimus quoq;, inquit,
& dicimus, Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra:
nõ vt deus faciat quod vult, ſed vt nos facere poſsimus
quod deus vult: Nam deo quis obſiſtit quo minus quod
velit faciat? Sed quia nobis à diabolo obſiſtitur quo mi
nus per omnia noſter anim[us] atq; actus deo obſequatur,
oramus & petimus, vt fiat in nobis voluntas dei. Quæ
vt fiat in nobis, opus eſt dei voluntate, id eſt, ope eius &
protectione, quia nemo ſuis virib[us] fortis eſt, ſed dei in-
dulgentia & miſericordia tutus eſt. Item alio, Fieri au-
tem petimus, inquit, voluntatem dei in cœlo & in ter-
ra, quod vtrunque ad conſummationẽ noſtræ incolu-
mitatis pertinet & ſalutis: Nam cum corpus è terra, & E
ſpiritũ poſsideamus è cœlo, ipſi terra & cœlum ſumus,
& in vtroq;, id eſt in corpore & ſpiritu, vt dei voluntas
fiat, oramus. Eſt enim inter carnem & ſpiritum collu-
ctatio, & diſcordantibus aduerſus ſe inuicẽ quotidiana
congreſsio, vt nõ quæ volumus ipſa faciamus, dum ſpi-
ritus cœleſtia & diuina quærit, caro terrena & ſecula-
ria cõcupiſcit. Et ideo petimus inter duo iſta ope & au-
xilio dei concordiã fieri, vt dum & in ſpiritu & in car-
ne voluntas dei geritur, quæ per eum renata eſt anima
ſeruetur. Quod aperte atq; manifeſte Apoſtolus Paulus
ſua voce declarat, Caro, inquit, cõcupiſcit aduerſus ſpi- Galat.5.
ritum, & ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim inuicem
aduerſantur, vt non quæ vultis ipſa faciatis. Et paulo-
poſt, Poteſt & ſic intelligi, inquit, fratres dilectiſsimi, vt Mat.5.
quoniam mãdat & docet dominus etiã inimicos dili-
gere, & pro his quoq; qui nos perſequuntur orare, pre-
cemur & pro illis qui adhuc terra ſunt, & necdum cœ-
leſtes eſſe cœperunt, vt & circa illos voluntas dei fiat,
quam Chriſtus hominem cõſeruando & redintegran-
do perfecit. Itemq; alio, Hũc autem panem, inquit, dari
nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus & F
euchariſtiã quotidie ad cibum ſalutis accipimus, inter-
cedẽte aliquo grauiore delicto, dũ abſentes, & nõ com-
municãtes à cœleſti pane prohibemur, à Chriſti corpo-
re ſeparemur. Et aliquãto poſt in eadem, Quando autẽ
rogamus, inquit, ne in tẽtationem veniamus, admone-
mur infirmitatis & imbecillitatis noſtrę, dum ſic roga-
mus, ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſibi ſuperbe
atq; arroganter aliquid aſſumat, ne quis aut confeſsio-
nis aut paſsionis gloriã ſuam ducat, cum dominus ip-
ſe humilitatem docens dixerit, Vigilate & orate ne ve- Mat.26.
niatis in tẽtationem, Spiritus quidem promptus eſt, ca-
ro autem infirma: vt dum præcedit humilis & ſubmiſſa
cõfeſsio, & datur totum deo quicquid ſuppliciter cũ ti-
more & honore dei petitur, ipſius pietate præſtetur. Itẽ
ad Quirinum, in quo opere ſe Pelagius vult eius imita-
torẽ videri, ait in libro tertio, In nullo gloriãdum, quã-
do noſtrum nihil ſit. Cui propoſito teſtimonia diuina
ſubiungens, inter cætera poſuit Apoſtolicum illud, quo
iſtorum maxime ora claudẽda ſunt, Quid enim habes 1.Cor.4.
quod nõ accepiſti? Si autẽ accepiſti, quid gloriaris quaſi
nõ acceperis? Item in epiſtola de patientia, Eſt enim no-
bis, inquit, cũ deo virtus iſta communis. Inde patientia

G incipit, inde claritas & dignitas caput ſumit, origo &
magnitudo patiētiæ deo authore procedit. Nūquid iſte
ſanctus tam memorabilis Eccleſiarū in verbo veritatis
inſtructor, liberum arbitrium negat eſſe in hominibus,
quia deo totum tribuit ꝙ rectè viuimus? Nunquid legē
dei culpat, quando non ex ipſo iuſtificari hominem ſi-
gnificat, quandoquidem quod illa iubet, à domino deo
precibus impetrandum eſſe declarat? Nunquid ſub no-
mine gratiæ fatum aſſerit, quamuis dicat in nullo glo-
riādum, quādo noſtrum nihil ſit? Nūquid ſicut iſti ſpi-
ritum ſanctum adiutorium ita credit eſſe virtutis, tan-
quam ipſa virtus quæ ad hoc adiuuatur, oriatur ex no-
bis, quando noſtrum nihil eſſe aſſerens, propter hoc A-
poſtolum dixiſſe cōmemorat, Quid enim habes quod
non accepiſti? virtutēmq; excellentiſsimā, hoc eſt patiē-
tiam, nō à nobis dicit incipere, ac deinde adiuuari ſpi-
ritu dei, ſed ab ipſo caput, ab ipſo originem ſumere? Po-
ſtremo nec propoſitum bonum, nec ſtudium virtutis,
nec mentes bonas ſine gratia dei incipere & eſſe in ho-
minibus confitetur, cū dicit in nullo gloriandū, quan-
H do noſtrum nihil ſit. Quid tam in libero arbitrio con-
Exod.20. ſtitutum, quàm quod lex dicit, non adorādum idolum,
nec mœchandum, non homicidiū perpetrandum? Iſta
autem ſunt atq; huiuſmodi crimina, quæ ſi quiſquā cō-
miſerit, à corporis Chriſti cōmunione remouetur: Et ta-
mē ſi beatiſsimus Cyprianus his non committēdis exi-
ſtimaret noſtram ſufficere voluntatem, non ſic intelli-
geret quod in oratione dominica dicimus, Panem no-
ſtrum quotidianum da nobis hodie: vt hoc nos petere
aſſeueraret, ne intercedente aliquo grauiore, delicto,
dum abſentes & nō communicātes, à cœleſti pane pro-
hibemur, à Chriſti corpore ſeparemur. Reſpōdeāt cer-
tè hæretici noui, quid bonorum meritorū præcedat in
hominibus inimicis nomini Chriſtiano. Non ſolum e-
nim non habēt bonum, ſed habent etiam peſsimū me-
ritum. Et tamen etiam ſic Cyprianus intelligit quod in
oratione dicimus, Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in
terra: vt & pro ipſis qui propter hoc terra intelligūtur
oremus. Oramus ergo non ſolū pro nolētibus, verum-
etiam pro repugnantibus & oppugnātibus. Quid ergo
petimus, niſi vt fiant ex nolentibus volentes, ex repu-
gnantibus conſentientes, ex oppugnantibus amantes?
I A quo, niſi ab illo de quo ſcriptum eſt, Præparatur vo-
luntas à deo? Diſcant ergo eſſe catholici qui dedignā-
tur, ſi quid mali non faciūt, & ſi quid boni faciunt, non
Perfecta in in ſeipſis, ſed in domino gloriari. Illud iam tertium
ſtitia. videamus, quod nō minus in iſtis omne Chriſti mem-
Cap.X. brum & totum eius corpus exhorret, quia contendunt
eſſe in hac vita vel fuiſſe iuſtos nullum habentes om-
nino peccatū, qua præſumptione apertiſsime orationi
dominicæ contradicunt, in qua omnia membra Chri-
Mat.6. ſti, Dimitte nobis debita noſtra, veraci corde & quoti-
dianis vocibus clamant. Videamus ergo quid etiam in
hoc Cyprianus in domino glorioſiſsimus ſenſerit, quid
ad inſtruēdas Eccleſias non vtique Manichæorum, ſed
catholicorum, nō ſolum dixerit, verumetiā literis me-
moriæq; mandauerit: in epiſtola de opere & eleemoſy-
nis agnoſcimus. Itaq; fratres, inquit, dilectiſsimi diuinę
indulgētiæ ſalubre munus, vt emūdandis purgandiſq;
peccatis noſtris, qui ſine aliquo conſcientiæ vulnere eſ-
ſe nō poſſumus, medelis ſpiritalibus vulnera noſtra cu-
remus, neq; quiſquā ſic ſibi de puro atque immaculato
pectore blandiatur, vt innocētia ſua fretus medicinam
non putet adhibendā eſſe vulneribus, cum ſcriptū ſit,
Prouer.20. Quis gloriabitur caſtū ſe habere cor, aut quis gloriabi-
tur mūdum ſe eſſe à peccatis? Et iterum in epiſtola Ioā- K
nes ponat & dicat, Si dixerimus quia peccatum nō ha- *1.Ioan.1.*
bemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt.
Si autē nemo ſine peccato eſſe poteſt, & quiſquis ſe in-
culpatum dixerit, aut ſuperbus aut ſtultus eſt, cum ſciat
non deeſſe ſanatis quædā poſtmodum vulnera, dedit
curandis denuo ſaluādiſq; vulneribus remedia ſalutā-
ria. Rurſus in eadem, Et quoniā quotidie, inquit, deeſſe
nō poteſt quod peccetur i cōſpectu dei, ſacrificia quo-
tidiana non deerūt, quibus poſſent peccata tergi. Item
in epiſtola de mortalitate, Cum auaritia, inquit, nobis,
cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congreſsio
eſt, cum carnalibus vitiis, cum illecebris ſecularibus aſ-
ſidua & moleſta luctatio eſt, obſeſſa mens hominis, &
vndiq; diaboli infeſtatione vallata, vix occurrit ſingu-
lis, vix reſiſtit. Si auaritia proſtrata eſt, exurgit libido: ſi
libido compreſſa eſt, ſuccedit ambitio: ſi ambitio con-
tēpta eſt, ira exaſperat, inflat ſuperbia, vinolētia inuitat,
inuidia cōcordiam rumpit, amicitiam zelus abſcindit:
cogeris maledicere quod diuina lex prohibet, compel-
leris iurare quod non licet. Tot perſecutiones animus L
quotidie patitur, tot periculis pect⁹ vrgetur, & delectat
hic inter diaboli laqueos diu ſtare, cum magis concupi-
ſcendum & optandum ad Chriſtum ſubueniēte velo-
cius morte properare. Item in ipſa, Beatus, inquit, Apo-
ſtolus Paulus in epiſtola ſua ponit & dicit, Mihi viuere *Philip.1.*
Chriſtus eſt, & mori lucrum: lucrum putans maximum
iam ſecularibus laqueis nō teneri, iam nullis peccatis &
vitiis carnis obnoxium fieri. Item de oratione domini-
ca exponēs quod petimus dicētes, Sanctificetur nomen *Mat.6.*
tuum: ait inter cætera, Opus eſt enim nobis quotidiana
ſanctificatione, vt qui quotidie delinquim⁹, delicta no-
ſtra ſanctificatione aſsidua repurgemus. Rurſus in eadē
cū exponeret quod dicimus, Dimitte nobis debita no-
ſtra: Quàm neceſſarie autem, inquit, quàm prouidenter
& ſalubriter admonemur, ꝙ peccatores ſumus, qui pro
peccatis rogare cōpellimur, vt dum indulgētia de deo
petitur, conſcientiæ ſuæ animus recordetur. Et ne quis
ſibi quaſi innocens placeat, & ſe extollēdo plus pereat,
inſtruitur & docetur peccare ſe quotidie, dū quotidie
pro peccatis iubetur orare. Sic deniq; & Ioannes in epi-
ſtola ſua monet dicens, Si dixerimus quia peccatū non *1.Ioan.1.*
habemus, noſipſos decipimus, & veritas i nobis nō eſt. M
Si autē cōfeſsi fuerimus peccata noſtra, fidelis & iuſtus
eſt qui nobis peccata dimittat. Merito & ad Quirinum
de hac re abſolutiſsimā ſententiā ſuā propoſuit, cui te-
ſtimonia diuina ſubiūgeret, neminē ſine ſorde & ſine
peccato eſſe, vbi etiā illa teſtimonia poſuit, quib⁹ cōfir-
matur originale peccatū, quę conātur iſti i neſcio quos
alios nouos ſenſus prauóſq; cōuertere, ſiue quod ait ſā-
ctus Iob, Neminē eſſe ſine ſorde, nec cuius ſit vita diei *Iob.25.*
vni⁹ ſuper terrā: ſiue quod i Pſalmo legitur, In facinore *Pſal.50.*
cōceptus ſum, & i peccatis me mater mea i vtero aluit.
Quibus teſtimoniis propter eos etiā qui iā in ætate ma-
iori ſunt ſancti, quia nec ipſi ſunt ſine ſorde atq; pecca-
to, adiūxit etiā illud beatiſsimi Ioannis, quod multis &
aliis locis ſępe cōmemorat, Si dixerim⁹ quia peccatū nō
habemus, & cætera eiuſdē ſentētiæ, quæ ab omnibus ca-
tholicis nō tacentē aduerſus iſtos qui ſeipſos decipiūt, &
in eis veritas nō eſt. Dicāt ſi audēt Pelagiani hūc homi-
nē dei, Manichæorū errore peruerſum, quia ita laudat
ſanctos, vt tamen fateatur neminē in hac vita ad tantā
perfectionē peruenire iuſtitiæ, vt nullū habeat omnino
peccatū, ſententiam ſuā teſtimoniorū canonicorū per-
ſpicua veritate & diuina authoritate cōfirmās. Nūquid
enim

A enim negat in baptiſmo vniuerſa peccata dimitti, quia
fatetur manere fragilitatem atque infirmitatem, vnde
oos dicit peccare poſt baptiſmum, & vſque in huius vi-
tæ finem cũ carnalibus vitiis iodeſinenter habere con-
flictum? Aut ideo ooo memioerat, quid de immacula-
Ephe.5. ta Eccleſia dixiſſet Apoſtolus, quia præcepit oeminem
ſic ſibi de puro atque immaculato pectore debere blã-
diri, vt innocentia ſuá fretus, medicinam nõ putet ad-
hibeodam eſſe vulneribus? Puto quòd concedant noui
hæretici huic homioi catholico, ſcire ſpiritum ſanctũ
mẽtes bonas etiam antiquis temporibus adiuuiſſe, imò
etiam, quod ipſi nolũt, nec mẽtes bonas eos niſi per ſpi-
ritum ſanctum habere potuiſſe. Puto quòd omnes Pro-
phetas & Apoſtolos vel quoſlibet ſanctos, qui domioo
quocuoque tempore placuerunt, nõ in comparatione
ſceleratorum, ſicut oos illi dicere calumniaotur, ſed re-
gula virtutum, ſicut ſe dicere gloriãtur, iuſtos fuiſſe no-
uerat Cyprianus, qui tameo dicit, Nemo eſſe ſine pec-
cato poteſt: & quiſquis ſe iuculpatum dixerit, aut ſuper-
bus, aut ſtultus eſt. Nec propter aliud iutelligi ſcriptũ,
Prouer.20. Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut quis gloria-
bitur mundum ſe eſſe à peccatis? Puto quòd non ab iſtis
B docendus fuerat Cyprianus, quod optime ſciebat, in fu
turo tempore mercedem eſſe bonorũ operum, malo-
rum autem ſupplicium, cæterum neminem poſſe, quæ
hic contempſerit mandata perficere: & tamen ipſum
Apoſtolum Paulum mandatorum diuinorum non vti-
que contemptorem, non ob aliud intelligit aſſeritq́; di
Philip.1. xiſſe, Mihi vioere Chriſtus eſt, & mori lucrum, niſi quia
lucrum maximum computabat iam poſt hãc vitam ſe-
cularibus laqneis non teneri, iam nullis peccatis & vi-
tiis carnis obnoxium fieri. Senſit ergo beatiſsimus Cy-
prianus, atque io diuioarum ſcripturarum veritate per-
ſpexit, etiam ipſorũ Apoſtolorum quaouis booam ſao-
ctam iuſtámque vitam, nõnullos nexus ſecularium la-
queorum fuiſſe perpeſſam, nonnullis peccatis & vitiis
carnis obnoxiam, & ideo eos mortẽ deſideraſſe, vt his
malis carerent, & vt ad illam, quæ iſta oon pateretur,
nec iam in mandato facienda ſed io præmium perci-
pienda eſſet, perfectam iuſtitiam peruenireot. Neque
Math.6. enim cum venerit quod oramus dicentes, Adueniat re-
gnum tuũ, non erit in illo dei regno vlla iuſtitia, cum
Roma.14. dicat Apoſtolus, Non eſt enim regnũ dei eſca & potus,
C ſed iuſtitia & pax & gaudium in ſpiritu ſaocto. Nempe
iſta tria inter cætera præcepta diuina pręcipiuntur. Hic
Eſaiæ 56. nobis præcipitur iuſtitia cum dicitur, Facite iuſtitiam.
Marci 9. Præcipitur pax cum dicitur, Pacem habete inter vos.
Philip.4. Præcipitur gaudium cum dicitur, Gaudete in domino
ſemper. Negẽt ergo Pelagiani hæc futura in regno dei,
vbi ſine fine viuemus: aut vſqueadeo ſi videtur inſa-
niant, vt iuſtitiam, pacem, gaudiũ, qualia ſunt hic iuſtis,
talia & illic futura eſſe contendant. Quod etſi erunt, &
non talia erunt, profecto eorũ hic io pręcepto curanda
eſt actio, illic in præmio ſperanda perfectio, vbi ſecu-
laribus vllis laqueis ooo eruot retenti, nulliſq; peccatis
& vitiis carnis obnoxij. Propter quod Apoſtolus, ſicut
Philip.1. hoc teſtimonium accepit Cyprianus, mori lucrum ſibi
eſſe dicebat. Perfecte diligemus deum, cuius erit facie
ad faciem cootemplatio. Perfecte diligemus & proxi-
mum, cum manifeſtatis cogitationibus cordis nulla
vllum de vllo mali vllius poſsit ſolicitare ſuſpicio.
Ambroſij teſtimonia. Cap.XI. Sed & iam glorioſiſsimo martyri Cypriano, ad iſtos
cumulatius redargnendos beatiſsimum addamus Am-
broſium, quoniam & ipſum Pelagius ita laudauit, vt ne
ab ioimicis quidẽ in eius libris quod reprehẽderetur,

diceret inueniri. Quoniam ergo Pelagiani dicunt, non D
eſſe originale peccatum cum quo naſcantur iofantes,
& catholicis qui eis pro antiquiſsima Eccеſiæ fide reſi-
ſtunt, hæreſis Manichææ crimen obiiciunt, reſpon-
deat eis de hac re homo dei catholicus, & ab ipſo Pela-
gio in veritate fidei laudatus Ambroſius, qui cũ Eſaiam
prophetam exponeret, ait, Idcirco Chriſtus immacu-
latus, quia nec ipſa quidẽ naſcendi ſolita cõditiooe ma
culatus eſt. Et alio loco io eodem opere loquens de A-
poſtolo Petro, Ipſe ſe, inquit, obtulit, quod antè putabat *Ioan.13.*
eſſe peccatum, lauari ſibi non ſolum pedes, ſed & caput
poſceos, quòd ilico intellexiſſet lauacro pedum, qui in
primo lapſi ſunt homine, ſordem obnoxię ſucceſsionis
aboleri. Item in eodem opere, Seruatum eſt igitur, in-
quit, vt ex viro & muliere, id eſt, per illam corporum
commixtionem nemo videatur expers eſſe delicti: qui
autẽ expers eſt delicti, expers eſt etiam huiuſmodi con
ceptioois. Item cootra Nouatianos ſcribẽs, Omoes ho-
mines, inquit, ſub peccato oaſcimur, quorum ipſe or-
tus io vitio eſt, ſicut habes lectum dicente Dauid, Ecce *Pſal.50.*
enim io iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis pe-
perit me mater mea. Itẽ in apologia Prophetę Dauid, E
Aotequam oaſcamur, inquit, maculamur cootagione: *Ambroſius*
& ante vſurã lucis, origiois ipſius excipimus iniuriam, *in apologia*
in iniquitate concipimur. Item de domino loqoens, *Dauidica,*
Dignum etenim fuit, inquit, vt qui noo erat habiturus *capite.11.*
corpore peccatum prolapſionis, nullum ſentiret gene-
rationis naturale cõtagium. Merito ergo Dauid flebi-
liter in ſe deplorauit ipſa inquinamẽta naturæ, & quòd
prius inciperet in homine macula quàm vita. Item de
arca Noë, Per vnum igitur, inquit, dominum Ieſum ſa-
lus ventura nationibus declaratur, qui ſolus potuit io-
ſtus eſſe, cum geoeratio omnis erraret, niſi eſſet oatus
ex virgioe, qui generationis obnoxiæ priuilegio mioi-
me teneretur. Ecce, inquit, io iniquitatibus conceptus
ſum, & in delictis peperit me mater mea, dicit is qui
iuſtus præ cæteris putabatur. Quem igitur iam iuſtum
dixerim, niſi horum liberum vinculorum, quem natu-
ræ communis viocula non teneant? Ecce vir ſanctus,
Pelagij quoque teſtimonio in fide catholica probatiſsi-
mus, Pelagiaoos uegantes originale peccatũ taota ma-
nifeſtatione redarguit, nec tamen cum Manichæis vel
deum naſcentium conditorem negat, vel nuptias quas
deus ioſtituit & benedixit, accuſat. Pelagiani dicunt ab
homine incipere meritum per liberum arbitrium, cui F
deus ſubſequens gratiæ retribuat adiumentuoı. Etiam
hic eos refellat venerandus Ambroſius dicens in expo-
ſitiooe Eſaiæ Prophetæ, Quia humana natura ſine di-
uina ope imbecilla eſt, ad medendum deum auxiliato-
rem requirit. Item in libro qui inſcribitur de fuga ſe-
culi, Frequens nobis, inquit, de effugiendo ſeculo iſto *Ambroſius*
ſermo, atque vtinam quàm facilis ſermo, tam cautus & *in libro de*
ſolicitus affectus. Sed qood peius eſt, frequenter irrepit *fuga ſeculi,*
terrenarum illecebra cupiditatũ, & vanitatum offuſio *capite.1.*
mentem occupat: vt quod ſtudeas vitare, hoc cogites,
animoq́; voluas. Quod cauere difficile eſt homini, exu-
ere autem impoſsibile. Denique voti magis eam eſſe
rem quàm effectus, teſtatur Propheta dicẽdo, Declina *Pſal.118.*
cor meum in teſtimonia tua, & non in auaritiam. Noo
enim in poteſtate noſtra eſt cor noſtrum & noſtræ co-
gitatiooes, quæ improuiſò offnſæ mentem animúmqoe
confundunt, atque aliò trahont quàm tu propoſueris.
Ad ſecularia reuocaot, mundana inſerunt, voluptaria
ingerũt, illecebroſa intexunt, ipſóque in tempore quo
eleuare mentem paramus, inſertis inaoibus cogitatio-

G nibus ad terrena plerũque deiicimur. Quis autem tam
beatus qui in corde ſuu ſemper aſcendat? Sed hoc ſine
auxilio diuino quî fieri poteſt? Nullo profectò modo.
Pſal.83. Denique ſupra eadem ſcriptura dicit, Beatus vir cuius
eſt auxilium eius abs te domine, aſcenſus in corde eius.
Quid apertius & ſufficientius dici poteſt? Sed ne Pe-
lagiani forte reſpondeant, eoipſo quo diuinum auxi-
lium poſsit præcedere hominis meritum, idipſum me-
ritum eſſe dicentes, quia orando fit dignus, cui gratia
diuina ſubueniat: attendant quid idem vir ſanctus di-
cat in expoſitione Eſaiæ. Et orare deum, inquit, gra-
1.Co.13. tia ſpiritalis eſt. Nemo enim dicit dominum Ieſum, niſi
in ſpiritu ſancto. Vnde & exponens Euangelium ſe-
cundum Lucam, Vides vtique, inquit, quia vbique do-
mini virtus ſtudiis cooperatur humanis, vt nemo poſ-
ſit ædificare ſine domino, nemo cuſtodire ſine domi-
no, nemo quicquam incipere ſine domino. Nunquid
quoniam hæc dicit vir tantus Ambroſius & gratiam
dei, ſicut filio promiſsionis cõgruit, grata pietate com-
mendat, ideo deſtruit liberum arbitrium, aut eam vult
intelligi gratiam, quam diuerſis locutionibus Pelagia-
ni nolunt niſi legem videri, vt videlicet non ad faciẽ-
H dum quod cognouerimus, ſed ad agnoſcendum quid
faciamus nos, deus adiuuare credatur? Si hoc iſtum bo-
minem dei ſapere exiſtimant, quid de ipſa lege dixe-
Ambroſius rit, audiant in libro de fuga ſeculi, Lex, inquit, os om-
de fuga ſe- nium potuit obſtruere, non potuit mentem conuerte-
culi, cap.3. re. Item alio loco in eodem libro, Lex, inquit, factum
& 7. damnat, non aufert malitiam. Videant fidelem & ca-
Roma.3. tholicum virum Apoſtolo conſentire dicenti, Scimus
autem, quia quæcũque lex loquitur, his qui in lege ſunt
loquitur: vt omne os obſtruatur, & reus fiat omnis mũ-
dus deo, quia non iuſtificabitur ex lege, omnis caro co-
ram illo. Ex hoc enim Apoſtolico ſenſu illa ſumpſit &
ſcripſit Ambroſius. Iam vero quoniam Pelagiani di-
cunt, iuſtos in hac vita ideo vel eſſe vel fuiſſe, qui ſine
vllo peccato vixerunt, intantum vt vita futura, quæ
in præmio ſperanda eſt, prouectior & perfectior eſſe
non poſsit, etiam hic eis reſpondeat, eoſq; refutet Am-
broſius. Nam exponens Eſaiam Prophetam propter id
Eſaiæ 1. quod ſcriptum eſt, Filios genui & exaltaui, ipſi autem
me ſpreuerunt: ſuſcepit de generationibus quæ ex deo
ſunt diſputare, atque in ipſa diſputatione commemo-
1.Ioan.3. rauit teſtimonium Ioannis, vbi ait. Qui natus eſt ex
I deo, non peccat. Et eãdem quæſtionem difficillimam
tractans, Cum in hoc mundo, inquit, nullus ſit qui im-
1.Ioan.1. munis ſit à peccato, cum ipſe Ioannes dicat, Si dici-
mus quia non peccauimus, mendacem facimus illum,
ſi autem ex deo nati non peccant, & de his intelligi-
mus qui in mundo ſunt, innumeros neceſſe eſt æſtime-
mus, qui per lauacri regenerationem dei gratiam con-
Pſal.103. ſecuti ſunt. Sed tamen cum dicat Propheta, Omnia à
te expectant vt des illis cibum in tempore, dante te
his, colligent ſibi: Aperiente te manum tuam, vniuer-
ſa implebuntur bonitate: Auertente autem te faciem,
turbabuntur, auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in
puluerem ſuum conuertentur, Emittes ſpiritum tuum
& creabuntur, & innouabis faciem terræ: poſſunt non
de quocũque tempore videri dicta, ſed de futuro, quo
erit noua terra, & nouum cœlum. Turbabũtur ergo vt
principium ſumant, atque aperiente te manum tuam
implebuntur vniuerſa bonitate, quæ non facile huius
Pſal.13. ſeculi eſt. Nam de hoc ſeculo ſcriptura quid dicit? Non
eſt qui faciat bonitatem, non eſt vſque ad vnum. Si
igitur diuerſæ generationes ſunt, & hic introitus in

hanc vitam receptor eſt delictorum, intantum vt ſper- K
natur etiam ipſe qui genuit, alia autem generatio pec-
cata non recipit, videamus nequa ſit poſt huius vitæ
curriculum noſtra regeneratio, de qua dictum eſt, In *Matth.19.*
regeneratione cũ ſederit filius hominis in throno glo-
riæ ſuæ. Sicut enim regeneratio lauacri dicitur, per
quam deterſa peccatorum colluuione renouamur, ita
regeneratio dici videtur, per quam ab omni corporeæ
concretionis purificati labe, mũdo animæ ſenſu in vi-
tam regeneramur æternam, eo quòd purior quædam
qualitas ſit regenerationis quàm lauacri iſtius, vt non
ſolum in actus eius, ſed ne in ipſas quidem cogitatio-
nes noſtras aliqua cadat ſuſpicio peccatorũ. Item alio
loco in eodem opere, Videmꝰ, inquit, impoſsibile eſſe,
vt perfecte quis immaculatus eſſe poſsit in corpore cõ-
ſtitutus, cum etiam Paulus imperfectum ſe dicat. ſic
enim habet, Non quòd iam acceperim, aut iam perfe- *Philip.3.*
ctus ſim. Et tamen poſt paulum ait, Quicunque ergo
perfecti ſumus. niſi forte quia eſt perfectio alia in hoc
mundo, alia poſt hanc vitam. Illud perfectum de quo
dicit ad Corinthios, Cum venerit quod perfectum eſt. *1.Cor.13.*
& alibi, Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, *Ephe.4.*
& agnitionem filij dei in virum perfectum, in menſu- L
ram ætatis plenitudinis Chriſti. Vt ergo perfectos ſe-
cum multos ait Apoſtolus in hoc mundo ſitos, qui ſi
ad perfectionem veram reſpicias, perfecti eſſe non po-
terant, quia ipſe dixit, Videmus nunc per ſpeculum in *1.Cor.13.*
ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco
ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum:
ita & immaculati ſunt in hoc mundo, & immaculati
erũt in regno dei: cum vtique ſi minutias diſcutias, im-
maculatꝰ eſſe nemo poſsit, quia nemo ſine peccato. Itẽ
in ipſo, Videmꝰ, inquit, dum in hac viuimus vita, quòd
nos mũdare debemus, & quærere deum, & incipere ab
emundatione animæ noſtræ, & quaſi fundamenta con
ſtituere virtutis, vt perfectionẽ purificationis poſt hanc
vitam mereamur adipiſci. Itẽmque in ipſo, Grauatꝰ au-
tem & ingemiſcens, inquit, quis non loquatur, Infœlix *Roma.7.*
ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?
Ita eodem magiſtro omnes varietates interpretationis
abſoluimus. Nam ſi omnis infœlix qui ſe corporis im-
plicatum moleſtiis recognoſcit, vtiq; omne corpus in-
fœlix. Neque enim fœlicem dixerim illum, qui confu-
ſus quibuſdam mentis ſuæ tenebris cõditionem ſuam
neſcit. Illud quoque non abſurdum ad intellectum ac- M
ceſsit. Si enim homo qui ſe cognoſcit, infœlix eſt, infœ-
lices profectò omnes: quia vnuſquiſque ſuam infirmi-
tatem, aut per ſapientiam recognoſcit, aut per inſipien-
tiam neſcit. Itẽ in libro de bono mortis, Operetur, in- *Ambroſius*
quit, mors in nobis, vt operetur & vita bona, vita poſt *de bono mor*
mortẽ: hoc eſt vita bona poſt victoriam, bona vita ab- *tis, capite.3.*
ſoluto certamine, vt iam lex carnis, legi mentis repu-
gnare non nouerit, vt iam nobis nulla ſit cum corpore
mortis contentio. Rurſus in eodem, Ergo, inquit, quia *De bono*
iuſti hanc remunerationem habent, vt videant faciem *mortis, ca-*
dei, & vt lumen quod illuminat omnem hominem, ab *pite.11.*
hinc induamus huiuſmodi ſtudium, vt appropinquet *Ioan.1.*
anima noſtra deo, adhæreat illi deſiderium noſtrũ, nõ
ſeparemur ab eo. Et hic quidem poſiti, meditando, le-
gẽdo, quærẽdo copulemur deo, cognoſcamus eum, vt
poſſumus. Ex parte enim hic cognoſcimus, quia hic
imperfecta, illic perfecta omnia: hic paruuli, illic robu-
ſti. Videmus, inquit, nunc per ſpeculum in ænigmate, *1.Cor.13.*
tunc autẽ facie ad faciem. Tunc reuelata facie gloriam
domini ſpeculari licebit, quam nunc animæ corporis
huius

A huius concretis viſceribus inuolutæ, & quibuſdam carnis huius maculis & colluuionibus obumbratę, ſyncere videre non poſſunt. *Exod.33.* Quis enim, inquit, videbit vultum meum & viuet? Et rectè. Nam ſi ſolis radios oculi noſtri ferre non poſſunt, & ſi quis diutius è regione ſolis intenderit, cæcari ſolere perhibetur: ſi creatura creaturam ſine fraude atq; offenſione ſui non poteſt intueri, quomodo poteſt ſine periculo ſui vibrantem cernere vultũ creatoris æterni, corporis huius opertus exuuiis? *Iob.25.* Quis enim iuſtificatur in conſpectu dei, cum vnius quoque diei infans mundus eſſe non poſsit, & nemo poſsit de ſui cordis integritate & caſtimonia gloriari?

Cap.XII. Nimis longum erit ſi omnia velim commemorare, quæ ſanctus Ambroſius aduerſus hanc hæreſim Pelagianorum tanto pòſt exorturam, non eis quidem reſpondens, ſed prædicans catholicam fidem, atque in ea homines ædificans dixit & ſcripſit. Sed nec illa omnia commemorare potui vel debui, quæ glorioſiſsimus in domino Cyprianus poſuit in Epiſtolis ſuis, quibus demonſtratur quomodo ſit hæc quam tenemus fides vera verèque Chriſtiana atque catholica, ſicut per ſcri-B pturas ſanctas antiquitus tradita, ſic à patribus noſtris & vſque ad hoc tempus, quo iſti eam conuellere tentauerunt, retenta atque ſeruata, & deinceps propitio deo retinẽda atq; ſeruanda. Nam ſic Cypriano & à Cypriano tradita hæc atque huiuſmodi ex eius literis teſtimonia prolata teſtantur: Sic autem vſque ad tempora noſtra ſeruata, ea quæ de his rebus antequam iſti ebullire cœpiſſent, Ambroſius conſcripſit, oſtendunt, & quòd eorum profanas nouitates catholicæ aures quæ vbique ſunt, horruerunt: ſic porrò deinceps eſſe ſeruanda, ſatis ſalubriter iſtorum partim damnatio, partim correctio declarauit. Quodlibet enim mutire audeant aduerſus ſanam fidem Cypriani & Ambroſij, non eos puto in tã magnum prorupturos furorem, vt memoratos & memorabiles homines dei audeant dicere Manichæos. Quid eſt ergo quod rabioſa mentis cæcitate nunc iactant toto penitus Occidente, nõ minus ſtultum quàm impium dogma ſuſceptum? Quandoquidem domino miſerante, ſuamq; Eccleſiam miſericorditer gubernante, ſic vigilauit catholica fides, vt nõ minus ſtultũ quã impium dogma, quemadmodum Manichæorum, ita etiam nõ ſuſciperetur iſtorum. Ecce ſancti & docti viri fama totius Eccleſiæ cõteſtante catholici, & creaturam C dei, & nuptias ab illo inſtitutas, & legem per ſanctum Moyſen datam, & liberum arbitrium naturæ hominis inſitum, & ſanctos Patriarchas & Prophetas debitis ac congruis prædicationibus laudant, quæ omnia inique Manichęi partim negando, partim etiã deteſtando cõdemnant. Vnde apparet iſtos doctores catholicos lõge à Manichęorũ ſenſibus alienos, & tamen aſſerunt originale peccatũ, aſſerũt gratiam dei ſuper liberũ arbitrium, omne antecedere meritũ, vt vere gratuitum diuinũ præbeat adiutorium. Aſſerunt ſanctos ita iuſte in hac carne vixiſſe, vt eis eſſet neceſſariũ quo dimittũtur quotidiana peccata, orationis auxiliũ, perfectamq; iuſtitiam, quæ non poſsit habere peccatũ, in alia vita futuram eis qui iuſte hic vixerũt præmium. Quid eſt ergo quòd dicunt, de ſimplicibus Epiſcopis ſine cõgregatione ſynodi in locis ſuis ſedẽtib⁹ extorta ſubſcriptio eſt? Nũquid beatiſsimis & in fide catholica excellẽtiſsimis viris Cypriano & Ambroſio, ante iſtos, aduerſus iſtos extorta ſubſcriptio eſt, qua eorũ impia dogmata tanta manifeſtatione ſubuertũt, vt quę cõtra eos manifeſtiora dicamus, vix nos inuenire poſsim⁹? Aut vero cõgre-D gatione ſynodi opus erat, vt aperta pernicies damnaretur, quaſi nulla hæreſis aliquando niſi ſynodi cõgregatione damnata ſit, cũ potius rariſsimæ inueniãtur, propter quas damnandas neceſsitas talia extiterit, multoq; ſint atq; incomparabiliter plures, quę vbi extiterũt, illic improbari damnariq; meruerunt, atq; inde per cæteras terras deuitandę innoteſcere potuerunt. Verum iſtorũ ſuperbia, quæ tantũ ſe extollit aduerſus deum, vt nõ in illo velit, ſed potius in libero arbitrio gloriari, hãc etiã gloriam captare intelligitur, vt propter illos Oriẽtis & Occidentis ſynodus cõgregetur. Orbem quippe catholicũ, quoniã domino eis reſiſtẽte peruertere nequeunt, ſaltem cõmouere conãtur, cum potius vigilantia & diligentia paſtorali poſt factũ illis competẽs ſufficienſq; iudicium vbicunq; iſti lupi apparuerint, cõterẽdi ſint; ſiue vt ſanentur atq; mutẽtur, ſiue vt ab aliorum ſalute atq; integritate vitentur, adiuuãte paſtore paſtorũ, qui ouẽ perditam & in paruulis quærit, qui oues ſanctas & iuſtas gratas facit, qui eas quãuis ſanctificatas & iuſtificatas, tamẽ in iſta fragilitate atq; infirmitate pro quotidianis peccatis, ſine quibus hic nõ viuitur, etiam cũ bene viuitur, quotidianam remiſsionem & vt petãt prouidenter inſtruit, & petentes clementer exaudit. E

Libri quarti finis.

REDDIT CAVSAM QVVR denuo reſpondeat Iuliano.

BEatiſsimo fratri & coëpiſcopo Claudio Auguſtinus in domino ſalutem. Quoniam mihi fraterno excitatus affectu, Iuliani quatuor libros quos aduerſus vnũ meum ſcripſit, priuſquam peterem, ipſe miſiſti, nihil conuenientius putaui eſſe faciendum, quàm vt ea quæ reſpondeo, potiſsimum tu legens iudices vtrum rectè congruenterq; reſponderim. Nam de his quatuor libris nonnulla decerpta ſcripſerat neſcio quis, ad illuſtrem & religioſum virum comitem Valerium, aduerſus eundem librum meum, quẽ me aduerſus illum ſcripſiſſe cognouerat. quæ cũ in manus meas eodem ſublimi viro curãte veniſſent, illi primo nõ diſtuli ſecundum volumen adiungere, in quo illa omnia ſicut potui refutaui. Sed nunc cũ eoſdem libros diligentius inſpicerem, comperi illum qui nonnulla inde ſelegerat, non omnia ita poſuiſſe, vt in his libris leguntur. Vnde videri poterit Iuliano, vel cuilibet illorũ me potius fuiſſe mentitũ, quia nõ vtiq; ſicut hi quatuor libri, F ita illa quæ de his excerpta, & memorato comiti miſſa ſunt, innoteſcere potuerunt. Quiſquis ergo & illũ ſecũdum librum meum ad comitem identidem Valerium ſicut primum conſcriptum legit, nouerit me in quibuſdam non reſpõdiſſe Iuliano, ſed ei potius qui de libris eius illa ſelegit, & non ita poſuit vt inuenit, ſed aliquãtum putauit eſſe mutãda, fortaſſe vt eo modo quaſi ſua faceret, quæ aliena eſſe conſtaret. Nunc autem veriora credens exemplaria, quę tua ſanctitas miſit, ipſi authori video reſpondendum, qui vnum meum quatuor libris ſuis refelliſſe ſe iactat, & vſquequaque ſpargere fidei venena non ceſſat. Aggreſſus ſum igitur hoc opus in adiutorio ſaluatoris puſillorum atque magnorum, & ſcio te vt id implerem oraſſe pro me, & pro iis quibus huiuſcemodi labores noſtros profuturos credimus & optamus. Attende ergo iam reſponſionẽ meam, cuius principium hanc epiſtolam ſubſequetur. Vale in domino memor noſtri, beatiſsime frater.

G

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi contra Iulianum Liber Primus.

Caput I.

CONTVMELIAS tuas & verba maledica, Iuliane, quæ ardens iracundia libris quatuor anhelaſti, ſi me contemnere dixero, mentiar. Quomodo enim poſſum iſta contemnere, vbi teſtimonium conſcientiæ meæ cogitans, vel gaudere me video debere pro me, vel dolere pro te, & pro eis qui decipiuntur abs te? Quis autem contemnat ſiue exultationis ſuæ materiam, ſiue mœroris? Nam vnde partim lætamur, partim contriſtamur, nulla ratione contemnimus. Meorum quippe cauſa gaudiorum eſt promiſsio domini dicentis, Cum dicunt omne malum aduerſum vos mentientes propter me, gaudete *Matth. 5.* H & exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis. Et rurſus mei cauſa mœroris eſt Apoſtoli affectus, vbi lego, Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? *2. Cor. 11.* Sed hæc pro tuo dogmate, quod veritatem putas, etiam tu potes dicere. Auferamus itaque de medio ſi placet, iſta communia quæ dici ex vtraque parte poſſunt, quamuis veraciter ex vtraque parte dici non poſſunt. Primum abs te quæro, cur libro meo ſaltem ſpecie-tenus te reſpondiſſe glorieris, cum tuis libris quatuor vnius mei partem nec quartam reprehendendo tetigeris, ebſque ſaltus in prætereundis meis diſputationibus feceris, quaſi omnino deſperares vtriuſque operis, & mei ſcilicet & tui quenquam eſſe poſſe lectorem, qui iſta deprehenderet? Denique etiam pauca ipſa, in quibus vix eſt, vt dixi, quarta pars voluminis mei, quæ velut infirmiora exiſtimás, quatuor tuorum grandiorum voluminum ſtrepitu quaſi quadrigarum impetu proſternere & conculcare molitus es, conſideratione multo plurium cæterorũ, quæ attingere timuiſti, inconcuſſa manere monſtrantur. Quod oſtendere pene ſuperfluum eſt. Admouendi enim ſunt potius qui hoc noſſe deſiderant, vt non eos pigeat vtrunque legere, & quod ſcripſi, & quod I reſpondere voluiſti. Ita enim ſe res ipſa declarat atque iudicat, vt nimium tardi ſint, qui hoc à nobis poſtulẽt demonſtrari. Nunc ergo quia video te à veritate deſertum, ad maledicta eſſe cõuerſum, ita diſtribuam diſputationem meam, *Diſtributio operis.* vt oſtẽdam prius quantis & qualibus Eccleſię catholicę doctoribus nomine Manichæorum intolerabilem facere non cuncteris iniuriam, & cũ me appetis, in quos tela ſacrilega iaculeris. Deinde monſtrabo, quòd tu ipſe ſic adiuuas Manichęorũ damnabilem & nefandæ impietatis errorem, vt nullum talem patronum nec in ſuis dilectoribus valeant inuenire. Tertio loco quantum breuiter potuero ſententiis non meis, ſed eorum qui fuerunt ante nos, & aduerſus impios fidem catholicam defenderunt, inanes argutias tuas & elaborata argumẽta cõuincam. Poſtremo quoniam ſi te non correxeris, neceſſe tibi erit etiam illos Eccleſiæ catholicæ oppugnare doctores, atque contẽdere nec ipſos in hac quæſtione catholicã tenuiſſe veritatem, defendam contra te deo adiuuante & ipſorum & noſtram fidem, vbi etiam id poterit apparere, nõ ſolum tu verbis tuis, (quod ſecundo loco me demonſtraturum eſſe promiſi) ſed ipſum dogma Pelagianũ, quod commune eſt omnibus vobis, quantum adiuuet Manichæos. K

Primam itaque partem diſtributionis meæ quemadmodum exequar, parumper aduerte. Nẽpe inter nos, quantum attinet ad intentionem libri mei, cui te reſpondiſſe quatuor tuis iactas, iſta vertitur quæſtio, *Teſtimonia doctorũ de peccato originali.* quòd ego dico ſic nuptias eſſe laudandas, vt nullo modo ad earũ culpam vituperationemq́; pertineat, *Cap. II.* quòd omnes homines primorum illorum hominũ peccato naſcãtur obnoxij. Hoc enim qui negat, ipſa Chriſtianæ fidei ſubuertere firmamenta conatur. Hinc quippe factum eſt, vt de nuptiis & cõcupiſcentia librum ſcriberem, nuptiarum ſcilicet bonum diſcernẽs ab eo malo vnde trahitur originale peccatum. Tu autem dicis nuptias ſine dubitatione damnari, niſi quod ex eis naſcitur, ab omni ſit liberum obligatione peccati. Propter quod libris quatuor te vnum meũ refutaſſe gloriaris. In quibus libris volens homines auertere à fide catholica fundatiſsima, & ad nouitatem veſtri erroris adducere, ſæpe incutis legentium ſenſibus Manichææ peſtis errorem, quaſi malum naturale cum Manichæis ſapiat, qui dicit infantes ſecundũ Adam carnaliter natos, contagium mortis antiquę prima natiuitate contrahere, & L ob hoc ſecũda indigere, vt per lauacrum regenerationis prius peccati originalis remiſsione purgentur, & in dei filios adoptati in regnum vnigeniti transferãtur. Hoc de Manichæorũ nomine & crimine faciebat etiã Iouinianus, negãs Marię ſanctæ virginitatem quæ fuerat dum conciperet, permanſiſſe dum pareret, tanquã Chriſtum cum Manichæis phantaſma crederemus, ſi matris incorrupta virginitate diceremus exortũ. Sed in adiutorio ipſius ſaluatoris, ſicut ſpreuerunt catholici velut acutiſsimũ quod Iouinianus exeruerat argumẽtum, & nec ſanctam Mariam pariendo fuiſſe corruptam, nec dominum phantaſma fuiſſe crediderũt, ſed & illam virginem manſiſſe poſt partum, & ex illa tamẽ verum Chriſti corpus exortum: ſic ſpernent veſtra calumnioſa vaniloquia, vt neq; cum Manichæis aſtruant mali naturale principium, & ſecundum antiquã & veram catholicam fidem nullo modo dubitẽt Chriſtum in euacuando chirographo paterni debiti liberatorem credere paruulorum. Sed tu qui tam crebro nobis Manichæorum nomen opponis, quos & quales viros & quantos fidei catholicæ defenſores tam execrabili criminatione appetere audeas, ſi euigilas intuere. Nõ quidem omnium de hac re ſententias, nec omnes eorum M quos cõmemorabo, me congregaturum eſſe polliceor, quia nimis longum eſt, & neceſſe eſſe non arbitror, ſed ponam pauca paucorum, quibus tamen noſtri cõtradictores cogantur erubeſcere & cedere, ſi vllus in eis vel dei timor, vel hominum pudor tantum malum peruicaciæ ſuperauerit. Irenęus Lugdunenſis Epiſcopus, non longè à temporibus Apoſtolorum fuit. *Irenæus Epiſcopus.* Iſte ait, non aliter ſaluari homines ab antiqua ſerpentis plaga, niſi credant in eum, qui ſecundum ſimilitudinem carnis peccati in ligno martyrij exaltatus à terra, & omnia traxit ad ſe, & viuificauit mortuos. Item idem ipſe, Quemadmodum aſtrictum eſt, inquit, morti genus humanũ per virginem, ſoluatur per virginem æqua lance diſpoſita virginalis inobedientia per virginalem obedientiam. Adhuc enim protoplaſti peccato per correptionẽ primogeniti emendationem accipiente, ſerpentis prudẽtia deuicta per ſimplicitatem columbę, vinculis illis reſoluti ſumus, per quæ alligati eramus morti. Vidéſne antiquum hominẽ dei, quid de antiqua ſerpentis plaga ſentiat? Quid de ſimilitudine carnis peccati, per quam ſanatur

A ſanatur plaga ſerpentis in carne peccati? Quid de protoplaſti peccato, per quod alligati fueramus? Multo autem apertius de eadem fide beatiſsimus martyr & Epiſcopus Cyprian⁹, Si homines, inquit, impedire aliquid ad conſecutionem gratiæ poſſet, magis adultos & prouectos & maiores natu poſſent impedire peccata grauiora. Porrò autē ſi grauiſsimis delictoribus & in deum multo ante peccātibus, cū poſtea crediderint remiſsio peccatorum datur, & à baptiſmo atq; gratia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccauit, niſi quòd ſecundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ, prima natiuitate cōtraxit? Qui ad remiſsionem peccatorum accipiendam hoc ipſo facilius accedit, quòd illi remittūtur nō propria, ſed aliena peccata. Reticium ab Auguſtuduno Epiſcopū magnæ fuiſſe authoritatis in Eccleſia tempore epiſcopatus ſui, geſta illa eccleſiaſtica nobis indicant, quādo in vrbe Romana Melchiade Apoſtolicæ ſedis Epiſcopo præſidente, cum aliis iudex interfuit, Donatumq; damnauit, qui prior author Donatiſtarum ſchiſmatis fuit, & Cæcilianum Epiſcopum Eccleſiæ Carthaginēſis abſoluit. Is cum de baptiſmo ageB ret, ita locutus eſt, Hanc igitur eſſe principalem in Eccleſia indulgentiam neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantiæ noſtræ facinora priſca delemus, vbi & veterem hominem cum ingenitis ſceleribus exuimus. Audis antiqui criminis pondus, audis priſca facinora, audis cum ſceleribus ingenitis hominem veterem, & audes aduerſus hæc ruinoſam conſtruere nouitatem? Olympius Hiſpanus Epiſcopus, vir magnæ in Eccleſia & in Chriſto gloriæ, in quodam ſermone Eccleſiaſtico, Si fides, inquit, vnquam in terris incorrupta manſiſſet, ac veſtigia defixa tenuiſſet, quę ſignata deſeruit, nūquā protoplaſti mortifera tranſgreſsione vitiū ſparſiſſet in germine, vt peccatum cum homine naſceretur. Habésne aliquid quod aduerſus nos tibi dicere videaris, quod nō etiam in iſtū dicere cōpellaris, vel potius in iſtos? Vna eſt enim omnium catholica fides, qui per vnum hominem peccatum intraſſe in mundum, in quo omnes peccauerunt, vno corde credunt, ore vno fatentur, & veſtras nouitias præſumptiones catholica antiquitate ſubuertunt. Audi adhuc quod te poſsit amplius commouere, atq; C turbare, & vtinam in melius commutare. Eccleſiæ catholicę aduerſus hæreticos acerrimum defenſorem venerandum quis ignorat Hilarium Epiſcopum Gallum? Qui cum de Chriſti carne ageret, attende quid dixerit. Ergo cum miſſus eſt, inquit, in ſimilitudinem carnis peccati, non ſicut carnem habuit, ita habuit & peccatum. Sed quia ex peccato omnis caro eſt, à peccato ſcilicet Adam parente deducta, in ſimilitudine peccati carnis eſt miſſus, exiſtente in eo nō peccato, ſed peccati carnis ſimilitudine. Rurſus idē ipſe in expoſitione centeſimi duodeuigeſimi Pſalmi, cum ad id veniſſet quod ſcriptum eſt, Viuet anima mea, & laudabit te: viuere ſe, inquit, in hac vita nō reputat, quippe qui dixerat, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis concepit me mater mea. Scit ſub peccati origine, & ſub peccati lege eſſe ſe natū. Sentisne quid audias? Quærisne quid dicas? Hunc virum tanta in Epiſcopis catholicis laude præclarum, tanta notitia famáque conſpicuum, de peccato originali aude ſi quid tibi frontis eſt criminari. Sed adhuc audi alium excellentem dei diſpenſatorem, quem veneror vt patrem, in Chriſto enim Ieſu per Euangelium ipſe me genuit, & eo Chriſti miniſtro lauacrum regenerationis accepi, beatū loquor Ambroſiū, D cuius pro catholica fide gratiam, conſtantiam, labores, pericula, ſiue operibus, ſiue ſermonibus & ipſe ſum expertus, & mecū non dubitat orbis pr̨ędicare Roman⁹. Hic vir cum ſecundum Lucā exponeret Euangelium, Iordanis, inquit, cōuerſus eſt retrorſum: ſignificauit ſalutaris lauacri futura myſteria, per quæ in primordia naturæ ſuæ, qui baptizati fuerint paruuli à malitia reformantur. Rurſus idem ipſe in eodem opere, Non enim virilis coitus, inquit, vuluæ virginalis ſecreta reſerauit, ſed immaculatum ſemen inuiolabili vtero ſpiritus ſanctus infudit. Solus enim per omnia ex natis de fœmina ſanctus dominus Ieſus, qui terrenæ cōtagia corruptelæ immaculati partus nouitate non ſenſerit, & cœleſti maieſtate depulerit. Idemq; in eodem ipſo, Omnes, inquit, in Adam morimur, quia per vnum hominē peccatum intrauit in mundum, & per peccatū mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Illius igitur culpa, mors omnium eſt. Item in eo alio in eodem Euangelio, Caue ergo, inquit, ne ante nuderis, ſicut Adā nudatus eſt, mandati cœleſtis cuſtodia deſtitutus, & exutus fidei veſtimento, & ſic letale vulnus accepit, in quo omne genus occidiſſet humanum, niſi Sa- E maritanus ille deſcendēs vulnera eius acerba curaſſet. Rurſus in opere ipſo, alio loco, Fuit, inquit, Adam, & in illo fuimus omnes. Periit Adam, & in illo omnes perierunt. Rurſus idē ipſe in apologia Prophetæ Dauid, Antequam naſcimur, inquit, maculamur contagio, & ante vſuram lucis, originis ipſius excipimus iniuriam, & in iniquitate concipimur. Non expreſsit, inquit, vtrum parentum an noſtris, & in delictis vnumquenque generat mater ſua. Nec hic declarauit, vtrū in delictis ſuis mater pariat, an iam ſint aliqua delicta naſcentis. Sed vide ne vtrunq; intelligendum ſit. Nec conceptus exors iniquitatis eſt, quoniam & parentes non carent lapſu. Et ſi nec vnius diei infans ſine peccato, multo magis nec illi materni conceptus dies ſine peccato ſunt. Concipimur ergo in peccato parentum, & in delictis eorum naſcimur. Sed & ipſe partus habet contagia ſua, nec vnū tātummodo habet ipſa natura contagiū. Idem ipſe in expoſitione libri Tobiæ. Quis iſte peccati eſt fœnerator niſi diabol⁹, à quo Eua maculata peccato, obnoxię ſucceſsionis vſuris omne gen⁹ defœnerauit humanū? Rurſus in eodē, Diabolus, inquit, Euam decepit vt ſupplantaret virum, obligaret hęreditatem. Idem ipſe in expoſitione Pſalmi quadrageſimioctaui, Alia eſt, inquit, iniquitas noſtra, alia calcanei noſtri, in quo Adam dente F ſerpentis eſt vulneratus, & obnoxiam hęreditatem ſucceſsionis humanæ ſuo vulnere dereliquit, vt omnes illo vulnere claudicem⁹. I nunc & mihi obiice originale peccatū, diſsimula ab iſtis, finge te neſcire quid dicant, & ſanctæ Eccleſiæ tot tantosq; doctores, qui vita optime geſta, debellatisq; ſuorum temporū erroribus, glorioſiſsime de hoc ſeculo, antequā vos ebulliretis exierunt, velut eis non viſis, in me impetum faciens, & velut neſciens, quòd illi ſub meo nomine lacerentur, tanquā ſecurus inſulta. Crederem, te fateor, quid mali facias ignorare, nec impudētiæ, ſed imprudentiæ tuæ tribuerem, quòd hæc lumina ciuitatis dei audes hoſtiliter inſectari, quæ ſectari fideliter debuiſti. Crederē te, inquā, hoc tantum nefas committere neſcientem, niſi in eo libro cui te reſpondiſſe vel exiſtimas, vel exiſtimari cupis, apertiſsimum teſtimonium de ſancti Ambroſij diſputatione poſuiſſes. An ibi nō legiſti, quòd cum Chriſti natiuitatem de virginis partu ſupradictus inſinuaret

Cyprianus.
Reticius Epiſcopus.
Olympius Epiſcopus.
Hilari⁹ Epiſcopus.
Pſal. 118.
Pſal. 50.
Ambroſius ſuper Lucā.
Roma. 5.
Ambroſius in apologia Dauid, capite. 11.
Idem Ambros in expos^ne libri Tobię
Idem Ambros in expos^ne pſal. 48

G Epiſcopus, Ideo, inquit, & quaſi homo per voiuerſa ten-
tatus eſt, & in ſimilitndine homioum cuncta ſuſtinuit,
ſed quaſi de ſpiritu natus abſtinuit à peccato? Omnis e-
nim homo mēdax, & nemo ſine peccato niſi vn⁹ deus.
Seruatū eſt igitor vt ex viro & muliere, id eſt, per illam
corporum commixtionem oemo videatur expers eſſe
delicti. Qui autē expers delicti, expers etiam hujuſmo-
di cooceptionis. Si hæc ibi verba venerandi Ambroſij
nō legiſti, quomodo redarguendum libium, in qoo ea
ſunt poſita ſuſcepiſti? Si autem legiſti, quid aduerſus me
furis, & illum in me primitus carpis? Quid nomen di-
laniare oiteris meum, & Ambruſium facis tacito eius
nomine Maniehæum? Cernis nempe cū quibus tua ma-
ledicta ſuſtineam, cernis cum quibus mihi ſit cauſa cō-
munis, quam nulla cōſideratione ſobria pulſare calum-
niis & expugnare eonaris? Cernis quàm tibi pernicio-
ſum ſit, tam horribile erimen obiicere talibus, & quàm
mihi glorioſum ſit, quodlibet crimen audire cum tali-
bus? Si cernis cerne, & tandem taee, Pelagianam linguā
tot linguis catholicis deprime, tot venerandis oribus
proterua ora ſubmitte. Si ſcholā Xenocratis ſicut Po-
lemo ex antelucano coouiuio temulentus intraſſes, oō
H tanta quanta in iſto cœtu tot ſanctorum, deberes vere-
cūdia coërceri. Hic enim certe tanto maior debet eſſe
verecundia, quanto verior addiſcitur ſapientia. Tanto
amplius reuerendi ſunt tot memorabilium Epiſcopo-
rū, quàm vnius Xenoeratis vultus, quanto Plaiooe Xe-
nocratis doctore, doctor iſtorum maior eſt Chriſtus.
Ego certe beatę memoriæ Memoris patris tui non im-
memor, qui mecum nō paruam inierat amicitiam col-
loquio literarum, tèque ipſum mihi chariſsimum fece-
rat, cum te viderem in libris tuis non antelucano con-
uioio temulentum, ſed inſano cōuitio turbulentum, in-
troduxi te ſedandum atque ſanaodum, non in alicuius
philoſophi auditorium, ſed in ſanctorum patrum paci-
ficum honoraodúmque cōuentum. Sit operæprecium
obſecro te, aſpice illos quodammodo aſpicieotes te, &
manſuete ac leniter diceotes tibi, Itáne nos fili Iuliane
Manichæi ſumus? Rogo qoid reſpondebis? Quibus eos
oculis intueberis? Quæ tibi argumēta ſuccurrent? Quæ
Ariſtotelis categoriæ, qnibus vt in nos velut artifex
diſputator inſilias, videri appetis elimatus? Quæ tuorū
argumentorum vel acies vitrea, vel plumbei pugiones
in illorum conſpectu exeri audebunt? Quæ abs te arma
I nō fugient nudúmque deſtituent? An forte dicturus es,
neminem illorum te in iſto crimine oomioaſſe? Et quid
facies cum tibi dixerint, tolerabilius dente maledico
nomina eōeideres noſtra, quàm fidem noſtram, cuius
merito in eœlo nomina ſcripta ſunt noſtra? An forte
dices eis, nec fidem veſtram vllo tali erimine violaui?
Sed qua confidentia id dieere audebis homo, qui dicis
Manichæom eſſe ſenſum, confiteri ex Adam trahere
naſcentes originale peccatum, quod iſti coofeſsi atque
profeſsi ſunt, quod in Chriſti Eccleſia ſuorum rudimē-
torum tēpore didicerunt, quod Chriſti Eccleſiam ſoo-
rum bonorom tempore docuerūt, qui per ſpiritum ſan
ctom tam multa peccata omnibus quos baptizare po-
tuerunt, tam multis paruulis ſola originalia remiſerūt?
Iterum te admoneo, iterum rogo aſpice tot ac tales Ec-
cleſiæ catholicæ defenſores atque rectores, vide quib⁹
tam grauem, tamq; nefariam irrogaris iniuriā. An ideo
contemnendos putas, qnia occidentalis Eccleſiæ ſunt
omnes, nec vllus in eis eſt commemoratus à nobis O-
rientis Epiſcopus? Quid ergo faciemus, cum illi Græci
ſint, nos Latini? Puto tibi eam partē orbis ſufficere de-
bere, in qua primum Apoſtolorum ſuorum voluit do- K
minus glorioſiſsimo martyrio coronare. Cui Eccleſiæ
præſidentem beatum Innocentium ſi audire voluiſſes,
iam tunc periculoſam iuuentutem tuam Pelagiaois la-
queis exuiſſes. Quid eoim potuit vir ille ſanct⁹ Africa-
nis reſpondere conciliis, niſi quod antiquitus Apoſto-
lica ſedes & Romana cum cæteris tenet perſeueranter
Eccleſia? Et tamē eius ſucceſſorem crimine præuarica-
tionis accuſas, quia doctrinæ apoſtolicæ & ſui deceſſo-
ris ſententię noluit refragari. Sed de hoc interim taceo,
oe animū tuum, quem ſanare potius cupio, quàm irri-
tare, laudibus tui damnatoris exulcerem. Sancto Inoo- *Innocētius.*
eentio vide qnid reſpondeas, qui nihil aliod de hac re
ſapit, quàm quod iſti in qoorum te cōuentom, ſi tamen
prodeſt aliquid, introduxi, cum his etiam ipſe cōſider,
etſi poſterior tēpore, prior loco? De miſeris paruulis ab
originali malo, quod trahitur ex Adam, per Chriſti gra
tiam liberandis, vnam cū eis tenet Chriſtiaoā veramq;
ſententiam. Qui omne præteriti vitium, primi ſcilicet
hominis, qui libero arbitrio eſt in profunda demerſus,
Chriſtum dixit ſui lauaero purgaſſe baptiſmatis. Qui
deniq; paruulos definiuit, niſi manducauerint carnem *Ioan. 6.*
L filij hominis, vitam prorſus habere non poſſe. Huic re-
ſponde, imò ipſi domino, cuius ille antiſtes vſus eſt te-
ſtimonio, & dic vnde imago dei tam capitali ſupplicio
puniatur, vt vita priuetur, ſi peccatum à naſcētibus ori-
ginale nō trahitur. Sed quid dicas, aut quid reſpōdeas,
qui etiam ſi beatum audias Innocentium, non audebis
tamen Chriſtum dicere Maniehæum? Non eſt ergo cur
prouoees ad Orientis antiſtites, quia & ipſi vtiq; Chri-
ſtiani ſont, & vtriuſq; partis terrarum fides iſta vna eſt,
quia & fides iſta Chriſtiaoa eſt, & te certe occidentalis
terra generaoit, occidētalis regenerauit Eccleſia. Quid
ei quæris inferre, quod in ea nō inueniſti quādo in eius
membra veniſti? Imò quid ei quæris auferre, quod in ea
tu quoque aecepiſti? Nam peccatum originale quod in
aliorom perniciem paruulorum negas, quacunq; ætate
ſis baptizatus, aut ipſum tibi remiſſum eſt, aut & ipſum.
Sed ſi verum eſt, qoòd audiuimus te infantolum bapti-
zatum, etiam tu quanuis à tuis propriis peccatis inno-
cens, tamen quia ex Adam carnaliter natos, cootagium
mortis antiquæ prima natiuitate traxiſti, & in iniquita-
te cōceptus es, profecto exorcizatos & exufflatus es, vt
à poteſtate erutus teoebrarum transferreris io regnum
Chriſti. O fili male ex Adam nate, ſed bene in Chriſto M
renate, ſacramenta quibus te peperit, tuę matri conaris
auferre? Nunquid Maniehæa fuit quando iſto modo te
peperit, quomodo iam non vis vt pariat, & ingeris ei
natiuitatis opprobria, vt in ea cæteris claudas, ex quib⁹
ipſe oatus es, viſcera pietatis? Diuidis ei nomen viri ſui,
vt ad regenerādos paruulos tantummodo Chriſtus ſit,
ad maiores autē Chriſtus Ieſus, quia Ieſus ſaluator in-
terpretatur? Quod eū paruulis eſſe nō vultis, quia nihil
eos habere, vnde illos ſaluos faciat prædicatis. Sed non
tibi deerit magni nominis & fama celeberrima illu-
ſtris Epiſcopus etiam de partibos Orientis, cuius elo-
quia iogentis merito gratię, etiam in lioguam Latinam
tranſlata vſquequaque claruerūt. Sedeat ergo cum iſtis
patribos etiam ſanctus Gregorius, & cum eis ruæ crimi-
natioois inanem patiatur inuidiam, dum tamē cum eis
cōtra nouitiam peſtem veſtram medicioalem proferat
& ipſe ſentētiam. Audi ergo quid dicat, Imago, inquit, *Gregorius.*
dei, labem corporeæ inundationis expurget, & coniun-
ctam ſibi carnem verbi dei ſubleuet pennis. Et quanuis
melius fuiſſet ne egere quidem huiuſcemodi expurga-
tione,

A tione, ſed in illa prima dignitate permanſiſſe, ad quam
& refeſtinamus poſt præſentem emendationem, & melius fuiſſet non excidere à ligno vitę guſtu amariſsimo
peccati, tamen in ſecundo loco expedit emendari, &
corrigi poſt lapſum, quàm in nequitiis permanere.
1.Cor.15. Itemq; idem ipſe, Sicut in Adam omnes, inquit, mortui
ſumus, ita & in Chriſto omnes viuificemur. Cum Chri
ſto ergo naſcamur, & cum Chriſto crucifigamur, & cōſepeliamur ei in mortē, vt cum ipſo etiam reſurgamus
ad vitam. Neceſſe eſt enim nos perpeti vtilem hanc &
neceſſariam viciſsitudinem, vt ſicut ex bonis ad triſtia
deuoluti ſumus, ita ex triſtibus ad meliora reparemur.
Roma.5. Vbi enim abundauit peccatum, ſuperabūdauit gratia.
Vt quos guſtus ligni vetiti condemnauit, Chriſti crux
gratia largiore iuſtificet. Idē rurſus, Venerare, inquit,
natiuitatem, per quam terrenæ natiuitatis vinculis libe
ratus es. Honora Bethleem puſillam & minimam, per
quam tibi regreſſus ad paradiſum patefactus eſt. Itemq;
alibi de baptiſmo loquēs, Perſuadeat, inquit, tibi de hoc
Ioan.3. quoque ſermo Chriſti dicentis neminem poſſe intro-
B ire in regnum cœlorum, niſi renatus fuerit ex aqua &
ſpiritū. Per hunc primæ natiuitatis maculæ purgantur,
Pſal.50. per quas in iniquitatibus concipimur, & in delictis ge-
Auguſtin⁹. nuerunt nos matres noſtræ. Nunquid & iſtum Manichæi ſapere vel iactare venena dicturus es? Audis omnes vno corde, vno ore, vna fide id ipſum dicere, & hāc
eſſe catholicam fidem nō diſſonante conteſtatione firmatā. An tibi parua in vno Gregorio Epiſcoporū orientalium videtur authoritas? Eſt quidem tanta perſona,
vt neq; ille hoc niſi ex fide Chriſtiana omnibus notiſsima diceret, nec illi eum tam clarum haberent atq; venerādum, niſi hæc ab illo dicta ex regula notiſsimę veritatis agnoſcerent. Sed ſi vis addimus huic & ſanctum
Baſilius magnus. Baſiliū, imò velis nolis addēdus eſt, maxime quia & tu
de libro eius, quē ſcripſit aduerſus Manichæos, in quarto volumine huius operis tui aliquid putaſti eſſe ponēdum, quod ad cauſam peccati originalis per vnum intrantis in mundum, & per omnes homines tranſeuntia
omnino non pertinet. Ibi quippe agit, ne malū ſubſtantiale credatur, habens ſuam quandam materiam, ſicut
ſapiunt Manichæi. Dicit ergo non eſſe ſubſtantiam, ſed
conuerſationem, quæ de ſola voluntate contingat, nō
his qui cōtagiū mortis antiquæ prima natiuitate traxe-
C runt, ſed iis qui ægritudinem conuerſationis de voluntate propria collegerunt, id eſt, iam maioribus ratione
vtentibus, & arbitrio voluntatis. Hanc conuerſationem
ex accidenti venientē facillime dicit poſſe ab ægrotantium volūtate ſeparari. Dicit etiam ſi eueniſſet malum,
ita vt non valeret vlterius à voluntate remoueri, id eſt,
quamuis accidiſſet, ſi ita accidiſſet vt ſeparari vlterius à
voluntate non valeret, merito dici poſſet ſubſtantiale
quidem malū non eſſe, ſed ipſam ſubſtantiam ſine malitia quæ accidit, iam eſſe non poſſe. Si autem acceſsit,
inquit, & principium acceſsionis non ſubſtantiam habuit, ſed voluntatem, facile poteſt malū à ſubſtantia ſeparari, vt & ſubiecta voluntati ſubſtantia, mūda poſsit
per omnia poſsideri, ita vt nullius mali vel ſigna rema-
Auguſtin⁹. neant. Iſta ita recte dixit ſanctus Baſilius, vt etiam de
ipſo malo, quod per Adam intrauit in mundum, & per
omnes homines pertrāſiit, bene poſsit intelligi, quia &
ipſum acceſsit naturæ humanæ. Nō enim ſic eſt primitus condita, & principium acceſsionis non ſubſtantiam
habuit, ſed voluntatem, ſiue mulieris, quæ à ſerpente ſeducta eſt, ſiue viri eius qui ſeductæ ad peccandum con
ſenſit vxori. Sed quod ait, facile poſſe malū à voluntate

vel à ſubſtantia ſeparari, non humanæ facile eſt volun- D
tati, ſed miſericordiæ dei. Quod aduerſus Manichæos
vtiq; ſufficit, qui putāt eſſe impoſsibile mutari in bonū
naturam mali. Ideo non ait Baſilius, ipſam voluntatem
hominis, ſiue ſubſtātiam, vel naturam, malum a ſe poſſe
facile ſeparare: ſed ab ea poſſe facile ſeparari: ſic verba
ſua librans, vt & Manichæos, contra quos agebat refelleret, & contra diuinam gratiam humanam ſuperbiam
non extolleret. Ille quippe omnipotens cui ſecundum
Euāgelium facile eſt, quod hominibus impoſsibile eſt,
malū quod nobis accidit vel ex primi hominis vel ex
noſtra inſuper voluntate, ita ſuæ gratiæ largitate cōſumet, vt ſubiecta ſubſtantia voluntati, quemadmodum
commemoraſti dixiſſe Baſilium, munda poſsit per omnia poſsideri, ſic omnino, vt nullius mali vel ſigna remaneant. Fiet hoc, & ipſa ſpes eſt indubitata fidelium:
ſed quando perficiatur, in promptu eſt catholicę fidei.
Tunc enim dicetur nouiſsimæ inimicæ morti: Vbi eſt 1.Cor.15.
contentio tua? vbi eſt aculeus tuus? Item quòd commemoras dixiſſe Baſilium, ſi caſtitas virtus eſt, corpus vero
ſubſtātialiter malum eſſet, impoſsibile erat caſtum corpus inueniri, quia corp⁹ turpitudinis, virtutis nō fieret E
corpus: cum autem ſanctificatur, virtutis efficitur: & ita
communicat virtus corpori, corpusq; virtuti, per quā
& templum efficitur dei. Vnde ſi omne corpus fornicationis eſſet, impoſsibile vtiq; erat caſtitatem in corporibus inueniri, tumq; demum naturæ corporum poſſemus malum ſubſtātiale deputare. Si vero eouſq; corporis merita proceſſerūt, tantoq; honore decoratum eſt,
ac tale indumētum pudicitiæ ſuſcepit, vt domus ſui factoris eſſe mereretur, ac fieret thalamus filij dei, vt venientes pater & filius habitationem corporū eligere dignarentur: quomodo non execrabilis & ridendus Manichæi ſermo cōuincitur? Quid potuit dici verius & catholicæ regulæ conuenientius? Dictum eſt enim aduerſus Manichæos, putantes atque affirmantes de gēte tenebrarum, quam malam naturam dicūt, deo bono coæternam habere originē corpora, & eſſe etiam ipſa immutabilia mala, nō aduerſus eos, qui tenentes veram &
rete Chriſtianam fidem, nūc quidem corruptibile eſſe Sapien.9.
corpus & aggrauare animam confitentur, ſed nec tale
primitus conditum, atq; in paradiſo cōſtitutū, nec tale
ſemper futurum, ſed incorruptione atq; immortalitate
mutandum, & nunc iam eſſe incipere templū dei, con- F
iugali, vel viduali, vel etiā virginali pudicitia decoratum. Quando etſi caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum, ſic Gala.5.
tamen ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem, vt nec ip- Roma.6.
ſius corporis mēbra exhibeat iniquitatis arma peccato.
Sed audi quod ad rem præſentem ſpectat, quid de peccato primi hominis ad nos etiam pertinente dicat iſte
ſanctus ſine vlla ambiguitate Baſilius. Quod etſi reperi Baſilius magnus.
interpretatum, tamen propter diligentiorem veri fidē,
verbum è verbo malui trāsferre de Gręco. In ſermone
de ieiunio, Ieiunium, inquit, in paradiſo lege cōſtitutū
eſt. Primum enim mandatum accepit Adam, A ligno Gene.2.
ſciendi bonum & malum non manducabis. Non manducabis autē, ieiunium eſt, & legis conſtitutionis initiū.
Si ieiunaſſet à ligno Eua, nō iſto indigeremus ieiunio.
Non enim opus habent valentes medico, ſed male ha- Matth.9.
bētes. Aegrotauimus per peccatū, ſanemur per pœnitentiam. Pœnitentia vero ſine ieiunio vacua eſt. Male- Gene.3.
dicta terra, ſpinas & tribulos pariet. Contriſtari ordinatus es, nunquid deliciari? Et paulopoſt in eodem ſermone, idem ipſe, quia non ieiunauimus, inquit, decidimus
de paradiſo. Ieiunemus ergo vt ad eum redeamus. Hæc Auguſtin⁹.

G atque huiuſmodi alia ſancti Baſilij ſi legiſſes, vel ſi lecta fideliter cõſiderare voluiſſes, nũquã profectò de literis eius ad offundendas nebulas ignorantibus ea quę nihil ad quęſtionem quę inter nos vertitur, pertinent, in his tuis libris neſcio qua mẽte poſuiſſes. Audis quòd iſto nõ indigeremus ieiunio, ſi homo ieiunij legẽ nõ fuiſſet in paradiſi fœlicitate tranſgreſſus, & negas peccato illorum hominum obnoxios cæteros naſci? Audis adiunctum, Non enim ſani indigent medico: & negas nos ſanitatẽ, in qua nos creati ſumus, peccato illorum hominum perdidiſſe? Audis ſententiã quæ prolata eſt in primũ hominẽ peccatorem, Spinas & tribulos terra pariet tibi, ad nos etiam pertinere, & negas obnoxios eſſe peccato, quos eidem ceruis obnoxios eſſe ſententiæ? Audis ad paradiſum nos, vnde decidim°, redire debere, & negas ad nos eorum peccatũ, qui ſoli tũc homines in paradiſo fuerant, in quibus & nos fuimus, pertinere? Quid hinc plura? Vide iam vtrum ſufficiant tibi ex Orientis partibus duo iſti tam inſignes viri, & tam clara præditi ſanctitate, & ſicut fertur, etiam carne germani? Sed dic nõ ſufficere. Habemus alios orientales Epiſcopos quatuordecim, Eulogium, Ioannem, Ammonianum, Porphyrium, Eutonium, Porphyrium, Fidũ, Zozimũ, Zoboënum, Nymphidium, Chromatium, Iouinum, Eleutherium, Clematium, quos vno loco ſimul inuentos in iſtum conſeſſum introducere valeamus, illos ipſos, qui Pelagio iudices præſederũt, eumq; vt hominem nullo ex altera parte vt gente aduerſario putantes catholicũ, tãquam catholicum pronunciarunt. Niſi enim in eorum cõſpectu auditu q; damnaſſet eos, qui dicũt quòd peccatum Adæ ipſum ſolũ læſerit, & nõ genus humanum, & quòd infantes nuper nati in eo ſtatu ſint, in quo Adã fuit ante peccatum, & infantes etiam ſi nõ baptizentur, habere vitam æternã, nullo modo inde niſi damnatus exiſſet. Quid enim vobis prodeſt, quòd neſcio quas anſas atq; uncos, arte neſcio cuius perplexitatis inſeritis, ne ſimplicia pateant, & clara luceant? Quia enim nõ videat quomodo iſta illi iudices accipere potuerunt, ſcilicet ſecundum catholicam fidem, quæ vbiq; paruulos exorcizando & exufflando de poteſtate eruit tenebrarum, nõ ſicut exponuntur, vel potius cõponuntur à vobis? Et tamen dicere potuiſtis Adæ peccatũ nõ propagatione, ſed imitatione læſiſſe genus humanũ, & infantes nuper natos non in eo ſtatu eſſe, in quo fuit Adam ante peccatũ, quòd ille præcepti capax fuerit, iſti adhuc non ſint, his nebulis illud iudiciũ ſe putat illuſiſſe Pelagius, vòſque ad hoc nefas toto capite annuitis, & tot ab illo Epiſcopos irriſos eſſe ridetis. Sed nũquid infantes etiam ſi non baptizentur, habere vitam ęternã vlla calliditate in aliud detorquere, vel vllis ſolũs ficulneis operire potuiſtis? Eos enim qui hoc dicunt, non potuit apud catholicos iudices niſi dãnare Pelagius. Et quod ſentiebat, damnauit corã hominibus, damnari metuẽs ab hominibus. Nam ſi hoc nõ ſentitis, nobiſcum cõſentitis. Sed quia nobis nõ conſentitis, illud ſine dubitatione ſentitis. Ac per hoc oriẽtales vos iudices damnent, à quibus Pelagius damnari times, eos qui ſentiũt iſta damnauit, cum eis quos damnauit profectò damnãdus, quia id quod negauit ore, corde ſeruauit. Nam quod verbis eius anathematizatur, in literis eius inuenitur. Sed nũc tecum illo non ago. Tu quid dicis, cũ quo mihi nunc res eſt? Ecce aſſunt tot iudices orientales, leguntur geſta eccleſiaſtica, quę apud eos ſunt habita. Legitur obiectũ eſſe Pelagio, quòd dicat infantes etiã non baptizatos habere vitam æternam. Legitur Pelagius coram damnaſſe, qui hoc dicũt. Neq; enim illos iudices aliter K potuiſſet euadere. Nũc ipſe quid dicis? Habebũt vitam æternam paruuli etiam ſi nõ baptizati ex hac vita emigrauerint, an non habebunt? Si dixeris, habebũt: Pelagij tui te verba damnabũt, & illi omnes à quibus timoit ipſe damnari. Si autem dixeris, nõ habebunt: quęro quã cauſa innocens imago dei vitæ priuatione punietur, ſi nullũ peccatũ ex humana propagatione contrahitur? Si vero cõtrahitur, cur Manichæi dicũtur, qui hoc ſentiũt, à quibus Pelagius damnatus fuiſſet, niſi hoc ſe ſentire finxiſſet? Tu interim habes in conſpectu, nõ ſolum Occidentis, verumetiam Orientis Epiſcopos. Nam qui nobis deeſſe videbãtur plures Orientis inuenim°. Omnes vno eodemq; modo credunt, per vnum hominem peccatum intraſſe in mundum, & per peccatũ mortem, & ita in omnes homines pertrãſiſſe, in quo omnes peccauerunt. Qui modus hic eſt, vt peccato illius primi vnius hominis omnes naſci credantur obnoxij? Si hoc quod dicit Manichæus, abs te dicitur, iſtos aſpice, iſtos erubeſce, iſtis parce, vel tibi potius, ne rector & habitator illorum tibi forte nõ parcat. Si autem iſtos Manichæos eſſe nõ dicis, nec me poteris inuenire cur dicas. Neq; enim me ob aliud eſſe dicis, niſi quia de peccato primi hominis, cui omnes carnalis natiuitas obligauit, L nec inde quenquam niſi ſpiritalis natiuitas ſoluit, quod credũt, credo: quod tenent, teneo: quod docẽt, doceo: quod prædicãt, prædico. Iſtis cede, & † mihi cedes. Acquieſce iſtis, & quieſcis à me. Poſtremo ſi mihi per eos amicus fieri nõ vis, ſaltẽ peto ne per me illorum efficiaris inimicus. Sed quomodo nõ efficieris, ſi in iſto errore permanſeris? Quanto ergo melius vt his accedas, ab illo recedas? Tantùmne apud te poſſunt Pelagius & Celeſtius, vt à ſolis ortu vſq; ad occaſum tot ac tantos catholicę fidei doctores & defenſores antiquos, & noſtrę ætati contiguos, dormientes & manẽtes, non ſolũ deſerere, verũetiam Manichæos audeas appellare? Miror ſi hoc aliquando ex tuo poterit ore procedere, quòd te tamen clamare prauitas tui compellit erroris. Sed mirũ ſi in facie hominis tantũ interuallum eſt inter frontem & linguã, vt in hac cauſa frons nõ comprimat linguã. Sed quid muſſites, noui. Dic iam dic, audiam°, in extremo tui operis, de quo nũc agimus, id eſt in quarti libri parte nouiſſima eſt, Sanctus Ioannes, inquis, Cõſtantinopolitanus, negat eſſe in paruulis originale peccatũ. In ea quippe homilia, quã de baptizatis habuit, Benedi- M ctus, inquit, deus, qui fecit mirabilia ſolus, qui fecit vniuerſa, & conuertit vniuerſa. Ecce libertatis ſerenitate perfruuntur, qui tenebantur paulo ante captiui: & ciues Eccleſiæ ſunt, qui fuerunt in peregrinationis errore, & iuſtitiæ in ſorte verſantur, qui fuerunt in cõfuſione peccati. Nõ enim tantũ ſunt liberi, ſed & ſancti: non tantũ ſancti, ſed & iuſti: non ſolũ iuſti, ſed & filij: nõ ſolũ filij, ſed & hæredes: non ſolũ hæredes, ſed & fratres Chriſti: nec tantum fratres Chriſti, ſed & cohæredes: nõ ſolum cohæredes, ſed & mẽbra: non tantũ membra, ſed & templum: non tantũ templum, ſed & organa ſpiritus. Vides quot ſunt baptiſmatis largitates, & nõnulli deputant cœleſtem gratiã in peccatorũ tantum remiſſione conſiſtere. Nos autẽ honores cõputauimus decem. Hac de cauſa etiã infantes baptizamus, cũ nõ ſint coinquinati peccato, vt eis detur vel addatur ſanctitas, iuſtitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Chriſti, vt eius membra ſint.

Itáne iſta verba ſancti Ioannis Epiſcopi audes tanquã econtrario tot talimq; ſententiis collegarũ eius oppo nere, eumq; ab illorũ cõcordiſsima ſocietate ſeiũgere, & eis

Rom. 5.

† non me cedes

Ioannes Epiſcopus.

H

I

A & eis aduerſarium conſtituere? Abſit, abſit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Abſit, inquam, vt Cõſtantinopolitanus Ioãnes de baptiſmate paruulorum, eorũ queq́ à paterni chirographi liberatione per Chriſtũ tot ac tantis coëpiſcopis ſuis, maximeq́; Romano Innocentio, Carthaginenſi Cypriano, Cappadoci Baſilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanẽſi reſiſtat Ambroſio. Alia ſunt in quibus inter ſe aliquando etiã doctiſsimi atq; optimi regulæ catholicæ defenſores, ſalua fidei compage nõ conſonant, & alius alio de vna re melius aliquid dicit & verius. Hoc autem vnde nunc agimus, ad ipſa fidei pertinet fundamenta. Quiſquis in Chriſtiana fide vult labefactare quod ſcriptum

1.Cor.15. eſt, Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum, Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur: totum quod in Chriſtum credimus, auferre molitur. Omnino & paruulorum ſaluator eſt Chriſtus. Omnino, niſi ab illo re-

Euchariſtia in paruulis. dimantur, peribũt, quoniam ſine carne eius & ſanguine vitam habere non poſſunt. Hoc ſenſit, hoc credidit, hoc didicit, hoc docuit & Ioannes. Sed tu eius verba in veſtrum dogma conuertis. Peccata dixit paruulos non

B habere, ſed propria. Vnde illos innocentes merito nũ-

Rom.9. cupamus, ſecundũ id quod ait Apoſtolus, nondum natos nihil egiſſe boni ſiue mali: non ſecundum id quod

Rom.5. ait, Per vnius inobediẽtiam peccatores conſtituti ſunt multi. Poterat etiam noſter Cyprianus hoc dicere de paruulis quod Ioannes, quãdoquidem ait, quòd infans natus nihil peccauerit, & quòd ei remittantur nõ propria, ſed aliena peccata. Cõparans ergo eos Ioãnes maioribus, quorum propria peccata dimittũtur in baptiſmo, dixit illos non habere peccata, nõ ſicut verba eius ipſe poſuiſti, non coinquinatos eſſe peccato, dum vis vtique intelligi, non eos peccato primi hominis inquinatos. Verũ hoc non tibi tribuerim, ſed interpreti, quãquam in aliis codicibus eandem interpretationem habentibus, nõ peccato, ſed peccatis legatur. Vnde miror ſi non aliquis ex numero veſtro ſingularem maluit numerum ſcribere, vt illud acciperetur vnum vnde dicit

Ibidem. Apoſtolus, Nam iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autẽ ex multis delictis in iuſtificationem. Ibi quippe vnum, nõ niſi vnum delictum vult intelligi, quo nolentes credi paruulos inquinatos, nõ eos

Roma.5. peccata non habere, quod ait Ioannes, ne intelligeren-

C tur propria, vel peccatis, ſicut habet i aliis codicibus eadem interpretatio, ſed peccato non inquinatos dicere maluiſtis, vt vnum primi hominis peccatum veniret in mentẽ. Sed ſuſpicionibus nõ agamus, & hic vel ſcriptoria error, vel varietas putetur interpretis. Ego ipſa ver-

Ioannes Epiſcopus. ba Græca, quæ à Ioanne dicta ſunt, ponam. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ παιδία βαπτίζομεν, καίτοι ἁμαρτήματα οὐκ ἔχοντα. Quod eſt Latine, Ideo & infantes baptizamus quamuis peccata nõ habentes. Vides certè nõ ab eo dictum eſſe paruulos nõ coĩquinatos eſſe peccato, ſiue peccatis, ſed non habere peccata, intellige propria: & nulla cõtentio eſt. At inquies, Cur non ipſe addidit propria? Cur putamus, niſi quia diſputãs in catholica Eccleſia, non ſe aliter intelligi arbitrabatur? tali quæſtione nullus pulſabatur, vobis nondũ litigantibus ſecurius loquebatur. Nã vis audire quid etiam ipſe de hac re apertiſsime dixerit, Ecce etiam ipſum numero illi adiũgo ſanctorum, Ecce inter meos teſtes, vel inter noſtros conſtituo iudices, quem putaſti patronũ tuum. Ecce & ipſum dicturus es Manichæũ. Ingredere ſancte Ioannes ingredere, & cõſide cũ fratribus tuis, à quibus nulla ratio, nulla tẽtatio te ſeparauit. Opus eſt & tua, & maxime tua ſententia, D

quoniã in tuis literis iſte iuuenis inueniſſe ſe putat vnde tot tãtorúmque coëpiſcoporum tuorũ ſe arbitratur percellere & euacuare ſententias. Quòd ſi vere tale aliquid inueniſſet, & quod ipſe ſentit, te ſentire claruiſſet, nunquã te vnũ, pace tua dixerim, tot & talibus præferre in ea cauſa poſſemus, de qua nũquã fides Chriſtiana & Eccleſia catholica variauit. Sed abſit vt tu aliud ſaperes, & in ea tã præcipuus emineres. Dic ergo & tu aliquid, vnde iſte iuuenis confundatur & reuereatur, qui quærit maculã meam: & ignoſce mihi, quia cum illi de hac re quid ſentias demõſtrauero, quæſiturus eſt & tuam. Dicit enim ſenſum eſſe Manichæũ, credere paruulos indigentes eſſe Chriſti liberatoris auxilio, vt à damnatione liberẽtur, quia ex peccato primi hominis obligati ſunt. Ac per hoc cũ te hoc ſentire cognouerit, aut ipſe ſe corriget ab errore Pelagij, aut & tibi crimẽ obiiciet Manichæi. Sed vt conferamus ei verũ beneficiũ, falſum eius nõ curemus opprobriũ. Audi iam Iuliane quid etiã Ioannes cũ cæteris catholicis doctoribus dicat, ad Olym- *Idem ad Olympiam.*

piam ſcribens, Quãdo enim Adam peccauit, inquit, illud graue peccatum, & omne genus hominum in com-

E mune damnauit, de mœrore pœnas luebat. Itẽ de reſuſcitatione Lazari, Flebat Chriſtus, inquit, cur vſq; ad hoc mortalitas deliquiſſet, vt excuſſa de perennitatibus inferos adamaret. Flebat Chriſtus, quod eos qui immortales eſſe potuerũt, diabolus fecit eſſe mortales. Quid dici *Auguſt.*

poſſet expreſsius? Quid ad iſta reſpõdes? Si Adã grandi peccato ſuo omne genus humanũ in cõmune damnauit, nunquid niſi dãnatus paruulus naſcitur? Et per quẽ, niſi per Chriſtum ab iſta damnatione liberatur? Si & in Lazaro dicitur excuſſa de perẽnitatibus mortalitas inferos adamaſſe, quis mortalium non ad iſtam culpã caſumq́; pertineat, quo cecidit primus homo de vitæ perennitate, quã ſi nõ peccaret, acceperat? Si diabolus omnes qui immortales eſſe poterãt, fecit eſſe mortales, vnde etiam paruuli moriũtur, ſi obnoxij peccato primi illius hominis nõ ſunt? Nunquid ergo, niſi per eũ in quo omnes viuificabuntur, etiam paruuli de regno mortis eruuntur? Tractat idem Ioannes in ſermone quodã huiuſmodi quæſtionẽ, cur beſtiæ vel lædant homines, vel interimant, cum ſentẽtia domini manifeſta ſit, qua eas *Gene.1.*

homini ſubdidit, vt earum habeat poteſtatẽ? Quã quæſtionem ſic ſoluit, vt dicat ante peccatũ omnes beſtias F

homini fuiſſe ſubiectas: quod autem nunc hominibus nocent, pœnã primi eſſe peccati. Prolixa tractatio eſt, ideo huic operi non à me inſeritur, ſed tamen aliquid inde oportet vt ponã. Timemus, inquit, beſtias & pauemus, *Ioannes Epiſcopus.*

nõ contradico. Et à principatu decidimus, & hoc dico ipſe etiam. Sed nõ hoc oſtendit legẽ dei eſſe mẽdacem. Ab initio enim nõ ita res erant diſpoſitæ, ſed timebant, & tremebãt, & ſubiiciebantur domino. Et quoniã à fiducia decidimus, profecto & ab honore. Vnde hoc manifeſtum eſt? Adduxit beſtias ad Adam videre quid eas vocaret, & nõ reſiluit Adam tanq̃ timens. Et paulopoſt, Hoc vnum, inquit, ſignũ, quòd non fuerint homini ab initio terribiles beſtiæ: ſecũdum aliud iſto manifeſtius, quæ fuit ad mulierem per ſerpẽtem diſputatio. Si enim eſſent terribiles hominibus beſtiæ, nõ vtiq; mulier viſo ſerpẽte manſiſſet, nõ accepiſſet conſiliũ, non ei cum tãta ſermocinaretur fiducia, ſed ſtatim ad ipſum & expauiſſet & reſiluiſſet aſpectũ. Nunc autẽ & diſputat & nõ timet. Nõdum enim erat timor iſte, ſed quia peccatum ingreſſum eſt, ablata ſunt ea quæ honoris erant. Itemq́; poſt paululum. Quãdiu quidẽ, inquit, habebat ad deum

G fiduciam,terribilis beſtiis erat:ſed quia offendit, extremos etiã conſeruorum ſuorum iam pauet. Quòd ſi hoc non eſt,inquit,tu mihi oſtende ante peccatũ, quòd terribiles erant hominibus beſtię,ſed non habebis. Si autẽ poſt tãta ingreſſus eſt timor,tutela domini eſt. Si enim mandato vel qood datum eſt moto ab homine & ſoluto, honor qui ei datus erat à deo, manſiſſet immobilis, non facile reſurrexiſſet.

August. Nempe manifeſtum eſt ſanctum Ioannem hac diſputatione mõſtraſſe illud, quod per vnum hominẽ peccatom ingreſſum eſt, commune omnibus hominibus factum eſſe peccatum, quãdoquidem in oonnibus terror communis eſt beſtiarum, quæ vtiq; nec infantibus parcunt. Qoos profectò ſecũdum iſtum tractatum Ioannis,nullo modo læderẽt, ſiue terrerent, niſi eſſeut veteris illius peccati obligatione cõſtricti. Dic Iuliane,dic etiam iſtum, quid enim iam dubitas dicere? Manichæum,qui tantam naturæ,cuius innocentiam defenditis, fecit inioriam, & propagationem damnationis aſſeruit. Imò vero cohibe teipſum, ſi quid tibi eſt ſanabilis mentis,& corrige,& aliquando intellige, quomodo potuerit dicere Ioannes paroulos non habere peccata. Non quùd peccato primorum ho-

H minum non teneantur obſtricti,ſed quòd ſua nulla cõmiſerint. Et hoc quidẽ in eadem ipſa homilia ſi totam legiſſes,inuenire potuiſti. Aut ſi legiſti,neſcio qoemadmodum te potuit præterire. Aut ſi præterire nũ potuit, miror cur te non correxerit, ſi tamen aliquid apud te valet Ioannis authoritas. Aut ſi illo ſermone perlecto, eóq; loco eius quẽ commemoraturus ſum,eognito atq; perſpecto, in opinione tua manendum putaſti, vt quid inde verba quælibet iſeruiſti operi tuo? An forte vt nos totum legere commoneres, & inuenire vnde tuas deprehenderemus & cõninceremus inſidias? Quid enim apertius,quàm id quod ibi dixit, Venit ſemel Chriſtus, & paternis nos cautionibus inuenit aſtrictos, quas cõſcripſit Adam. Ille initium obligationis oſtẽdit, peccatis noſtris fœnus accreuit. Audiſne hominem in fide catholica & eruditum & erudiẽtem, diſtinguẽtem debitum paterni chirographi, quod hæreditarium nobis inhęſit,ab eis debitis,quorum per noſtra peccata fœnus accreuit? Audis quid paruulis relaxetur ĩ baptiſmo, qui nondũ propria debita contraxerunt, nec tamẽ à paterno chirographo immunes eſſe potuerũt? Verba quippe

I eius non interpretata ſic leguntur in Gręco, ἤρχεται ἅπαξ ὁ χριστὸς, εὗρεν ἡμῶν χειρόγραφον πατρῷον, ὅτι ἔγραφεν ὁ ἀδάμ, ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν εἰσήγαγεν τοῦ χρέους, ἡμεῖς τὸν δανεισμὸν ηὐξήσαμεν ταῖς μεταγενεστέραις ἁμαρτίαις. Quæ verba è verbo interpretata ſic ſe habent, Venit ſemel Chriſtus, inuenit noſtrum chirographum paternum,quod ſcripſit Adã. Ille initium induxit debiti,nos fœnus auximus poſterioribus peccatis. Nonquid contentus fuit dicere,paternnm chirographum, niſi adderet, noſtrum? Vt ſciremus anteqoam fœnus peccatis noſtris poſterioribus augeremus, iã illins chirographi paterni ad nos debitũ pertinere. Lege etiam quemadmodum exponat idem ipſe vir ſanctus eundẽ ipſum Apo-

Rom.5. ſtoli locum vbi ſcriptum eſt, Per vnum hominem peccatum intrauit in mũdum. Ibi enim luce clarius in huios fidei catholicæ veritate verſatur. Quod totum quia longum eſt huic operi intexere, paoca inde cõtingam.

Ioannes Episcopus. Manifeſtum eſt,inquit,quoniam non ipſum peccatum, quod ex legis trãſgreſſione,ſed illud peccatũ, quod ex Adæ inobedientia, hoc erat quod omnia cõtaminauit. Et paulopoſt,Regnauit, inquit, mors ab Adã vſque ad Moyſen,& in eos qui non peccauerunt. Quomodo regnauit? In ſimilitudine tranſgreſsionis Adę,qui eſt forma futuri, propterea & forma eſt Chriſti Adam. Quo K

modo forma eſt aiũt? Quoniam ſicut ille ex ſemetipſo naſcentibus,quanuis non manducauerint de ligno,factus eſt cauſa mortis, quæ per cibum inducta eſt, ita & Chriſtus iis qoi ex ipſo ſunt,tametſi nihil iuſto egerint, factus eſt prouiſor iuſtitiæ, quã per crucem nobis omnibus condonauit. Alio loco in eodẽ ſermone, Vt cum dixerit tibi Iudæus,inquit,quomodo vnius virtote Chriſti mũdus ſaluatus eſt,poſsis ei dicere, quemadmodnm vno inobediente Adam, mundus damnatus eſt. quanqnam non ſint æqualia,gratia atq; peccatuoi, neq; paria ſint mors atq; vita,non æqualis deus,ac diabolus. Item poſt paululum,Sed non quemadmodum delictum, inquit, ita & gratia. Si enim vnius delicto multi mortui ſunt,multo magis gratia dei,& donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in multos abũdauit. Quod enim dicit,inquit,huinſmodi eſt, Si peccatũ valoit,& peccatum vnius hominis:gratia, & dei gratia,& non ſolnm patris,ſed etiam filij,quemadmodum nõ amplius præualebit? Multo enim hoc rationabilius. Nam alium pro alio damnari non valde videtur habere rationẽ: alinm autem pro alio ſaluari, & decẽtius magis & rationabi- L

lius apparet. Si igitur illud factũ eſt, multo magis hoc. Itemq; alibi in cõſeqoentibus. Iodiciom,inqnit,ex vno in condemnationem,gratia autem ex multis delictis in iuſtificationẽ. Hoc idem,inquit,quod dicitur, quoniãquidem mortem & damnationẽ potuit peccatum inducere, gratia autem non vnnm illud tãtummodo interfecit peccatum,ſed etiam poſt illud introëuntia peccata. Et paulopoſt de hocipſo, Quomodo ergo, inquit, plura introducta ſunt bona, & nõ ſolõ illud interfectũ eſt peccatum,ſed etiam omnia reliqua oſtendit,dicens, Gratia autẽ ex multis delictis in iuſtificationẽ. Et poſt paululum ait, Primo enim dixit, quoniam ſi vnius peccatũ interfecit omnes,multo magis & vnius gratia poterit ſaloare. Poſt hæc autem oſtendit,inquit,quoniam nõ illud ſolom interfectnm eſt peccatum per gratiam, ſed etiam omnia reliqua. Et nõ ſolum peccata interfecta ſunt,ſed etiam & tributa ioſtitia eſt. Et non tantum ſolum profuit Chriſtus,quantũ nocuit Adam,ſed multo amplius atque magis. Poſt hæc in eodem cum de baptiſmo ageret,interpoſuit verba Apoſtoli dicentis, An *Roma.6.*

ignoratis,inquit,fratres, quoniã quicunque in Chriſto M baptizati ſomus,in morte eius baptizati ſumus? Conſepulti ergo ſumus illi per baptiſmũ in morte. Quid eſt, in morte illius baptizati ſumus? Vt & ipſi moriamur ſicut & ille. Crux enim eſt baptiſma. Quod ergo crux Chriſto & ſepulchrum,hoc nobis baptiſma factum eſt, tametſi nõ in eiſdem ipſis. Ipſe nanq; carne & mortuus eſt & ſepultus,nos autẽ peccato in vtroque: qoapropter non dixit, Complantati morti: ſed, ſimilitudini mortis. Mors nanq; & hoc & illud, ſed nõ eidem ipſi ſubiacet: ſed hæc quidem carnis Chriſti, noſtra antem peccati. Quemadmodum ergo illa vera,& hæc. Nũquid dubitare iã poteris ſanctum Ioannẽ tam longe eſſe à ſenſu veſtro, quàm non recedit à ſenſu catholico? Nunqnid in eius diſputatione qua exponit Apoſtoli locum, huic quæſtioni, quæ inter nos vertitor pernéceſſarium, vbi ſcriptum eſt,Per vnum hominem peccatum intrauit in *Roma.5.*

mundum, & cætera quæ connexa ſunt, alicui redolet, qnod vos dicitis, propter imitationem hoc eſſe dictũ, non propter carnalẽ natiuitatem? Nõnne illo vno peccato cõtaminata dicit eſſe omnia,& ſic illud diſtinguit à cæteris poſtea commiſsis introductiſq; peccatis, quæ

voa

A vos dicitis ad imitationem, non ad propaginem pertinere, vt non illa tantum, ſed hoc & illa per gratiam Chriſti dicat interfici? Nónne de baptiſmate Apoſtoli verba, vbi ait, Quicũque baptizati ſumus in Chriſto, in morte illius baptizati ſumus: ſic exponit, vt dicat ita eum peccato mori, qui baptizatur in Chriſto, ſicut carne mortuus eſt Chriſtus, quia in morte Chriſti baptizari, nihil eſt aliud quàm peccato mori? Cui ergo peccato paruulus moritur, ſi originale non traxit? An forte non in Chriſti morte paruuli baptizãtur, cum Apoſtolus non dixerit, quidam, ſed quicunque baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſumus? An quando baptizantur baptiſmate Chriſtiano, dicturi eſtis, quòd non baptizentur in Chriſto, ne vos Epiſcopus Ioannes ſua definitione ſuffocet, qui dicit hoc eſſe baptiſmum eis qui baptizantur in Chriſto, quod crux & ſepulchrũ fuit Chriſto, vt quemadmodum ille mortuus eſt carne, ſic & iſtos intelligamus mortuos eſſe peccato? Ecce cui viro, quàm magno Chriſtianæ fidei, atque huius catholici dogmatis defenſori, voluiſti veſtrum dogma ſupponere, quaſi dixerit, paruulos primi hominis non inquinatos eſſe peccato, cum dixerit eos non habere pec-
B cata, quæ non eum intelligi niſi propria voluiſſe, eius tam multa teſtimonia, tamque manifeſta declarant. Quid te igitur adiuuit, quòd Ioannis Conſtantinopolitani tanquam tibi ſuffragaretur teſtimonium poſuiſti? An vt vnum verbum quaſi ab eo prætermiſſum, velut acuta calliditate captares, & tot verborum eius quibus obrueteris, tam ingẽtem tibi aggerem commoueres? Intantum improuidus & incautus, vt nec in ipſa homilia, vbi vix vnum de quo male intellecto decepti deciperetis, teſtimonium reperire potuiſtis; aduerteres ſanctum Ioannem Conſtantinopolitanũ ſatis euidenter expreſsiſſe, omnes homines exceptis debitis ꝓpriis paterni eſſe chirographi debitores, & tamen poſteaquã verba eius interpoſuiſti, quibus intentionem tuam pu-

Verba Iuliani. taſti aliquid adiuuari, ſequeris & dicis, Cum igitur liquido clareat hanc ſanam & veram eſſe ſententiam, quam primo loco ratio, deinde ſcripturarum muniuit authoritas, & quam ſanctorum virorum ſemper celebrauit eruditio, qui tamen veritati authoritatem non ſuo tribuẽre conſenſu, ſed teſtimonium & gloriam de eius ſuſcepere conſortio, nullum prudentum conturbet cõſpiratio perditorum.

Auguſt. Hæc verba tua quò pro-
C ficiunt, niſi vt appareat, vel quomodo de hac cauſa ſcire neglexeris catholicorum ſentẽtias ſermoneſque doctorum, vel ſi eos noſſe curaſti, qua fraude coneris circumuenire neſcientes? Nam de ratione, & ſanctarum ſcripturarũ authoritate vt nunc interim taceam, hãccine ſentẽtiam qua negatis peccato primi hominis obnoxios paruulos naſci, ſanctorum virorum ſemper celebrauit eruditio? Nõ hoc iſtis tot tantorumq; ſanctorum & eruditorum, quæ cõmemoraui teſtimoniis indicatur, imò econtrario puto, quòd iam videas quãtum te opinio iſta fefellerit, ſi tamen non dolo agis, atque id ante iam noueras. Sed vt melius de te credã, ſi nũc primum iſta cognoſcis, ſi de peccato primi hominis, quòd eo ſint obligati qui carnaliter generantur infantes, nec eo niſi ſpiritali regeneratione ſoluuntur, nũc primum perſpicis hoc didiciſſe & docuiſſe tot ſanctos, quod & nos didicimus & docemus: muta iam iſtam mentem, obliuiſcere huius erroris, & propemodum furoris, quo in tot ac tales patres Manichæum iaculabaris opprobrium. Si neſciens hoc feciſti, cur non miſeram reſpuis imperitiam? Si ſciens, cur non ſacrilegam deponis audaciam? Conuinceris vndique, luce clariora ſunt teſti- D
monia tanta ſanctorum. In quorum conuentum te introduxerim, conſpice. Hic eſt Mediolanenſis Ambroſius, quem magiſter tuus Pelagius tanta prædicatione laudauit, vt diceret in libris eius præcipue fidem lucere Romanam, qui ſcriptorũ inter Latinos flos quidã ſpecioſus enituit, ita vt eius fidẽ & puriſsimum in ſcripturis ſenſum reprehendere nec inimicus auderet. Hic eſt & Conſtantinopolitanus Ioannes, quem tu in numero eruditorum ac ſanctorum excellẽtiſsimum in hac ipſa tua cui reſpõdeo diſputatione poſuiſti. Hic eſt Baſilius, cuius te verbis ad id quod nunc agitur non pertinẽtibus, putaſti aliquid adiuuari. Hinc ſunt & cæteri quorũ te mouere debet tanta conſenſio Non eſt iſta, ſicut ſtylo maledico ſcribis, conſpiratio perditorum. In Eccleſia catholica doctrinæ ſanè ſtudiis claruerunt, ſpiritalibus armis muniti & accincti, ſtrenua contra hæreticos bella geſſerunt, perfuncti fideliter ſuę diſpẽſationis laboribus in pacis gremio dormierũt. Vnum dicis egreſſum, meipſum ſignificãs, qui in ſe ſummam prælij tuam optat intelligi. Ecce non ego vnus, ſed tot ac tanti ſancti eruditiq; doctores, tibi pro me vel mecum próque omnium noſtrũ & tua ipſius ſi ſapis ſalute reſpondent. E
Non tibi ſicut calumniaris, ſolum populi murmur opponimus, quanquam & ipſe populus aduerſus vos propterea murmuret, quia non eſt talis quæſtio, quæ poſsit etiam cognitionem fugere popularem. Diuites & pauperes, excelſi atq; infimi, docti atq; indocti, mares & fœminæ nouerunt quid cuique ętati in baptiſmate remittatur. Vnde etiam matres quotidie toto orbe terrarum non ad Chriſtum tantũ, id eſt ad vnctum: ſed ad Chriſtum Ieſum, id eſt, etiam ſaluatorem cum paruulis currunt. Sed ecce quò te introduxi, conuentus ſanctorum iſtorum non eſt multitudo popularis, nõ ſolum filij, ſed & patres Eccleſiæ ſunt. Ex illo numero ſunt, de quibus prædictum eſt, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terrã. *Pſal. 44.* Ex qua filij regenerati ſunt, vt hæc diſcerent: eius patres facti ſunt, vt docerent. Quid eſt quod vos gaudere iactas, ꝙ iſta veritas, quam tu errorem putas, vel putari cupis, de tanta multitudine aſſertorem nõ poteſt inuenire, quaſi parua ſit eius aſſertio, ꝙ in hoc fidei firmiſsimo & antiquiſsimo fundamẽto ipſa toto orbe diffuſa nõ à ſe diſcrepat multitudo? Si autem aſſertores eos flagitas, quorum aliquid etiã literarũ inueniri poteſt, illuſtriſq; doctrina eſt: F
en adeſt aſſertorũ eius memorabilis & venerabilis cõſeſſus atq; conſenſus. Sãctus Irenæus dicit, antiquã ſerpentis plagã fide Chriſti & cruce ſanari, & ꝙ protoplaſti peccato fuimus tanq̃ vinculis alligati. *Irenæus.* Sed Cyprianus dicit, perire paruulum niſi fuerit baptizatus, quanuis ei non propria dimittantur, ſed aliena peccata. *Cyprianus.* Sanctus Reticius dicit, veteris hominis quo per lauacrũ regenerationis exuimur, nõ tantũ vetera, ſed ingenita eſſe peccata. *Reticius.* Sãctus Olympius dicit vitiũ de protoplaſto in germine ſparſum, vt peccatũ cũ homine naſceretur. *Olympius.* Sanctus Hilarius dicit, ex peccato eſſe omnem carnem, præter illius qui venit in ſimilitudine carnis peccati ſine peccato. *Hilarius.* Dicit ſub peccati origine, & ſub peccati lege natũ eſſe, cuiꝰ vox eſt, Ego i iniquitate cõceptꝰ ſum. *Pſal. 50.* Sanctus Ambroſius dicit eos qui baptizati fuerint, paruulos in primordia naturę ſuæ à malitia reformari. *Ambroſius.* Dicit ſolũ ex natis de fœmina ſanctũ dominũ Ieſum, nulla terrena cõtagia corruptelę immaculati partus nouitate ſenſiſſe. Dicit ꝙ in Adã omnes morimur, quia per vnũ hominem peccatum intrauit in mũdum, & illius culpa

G mors omnium eſt. Dicit quòd in eius vulnere omne genus occidiſſet humanum, niſi Samaritanus ille deſcendens vulnera eius acerba curaſſet. *Lucæ 10.* Dicit fuiſſe Adam, & in illo fuiſſe omnes: periſſe Adam, & in illo periſſe omnes. Dicit nos contagio maculari antequam naſcimur, nec humanum conceptum eſſe iniquitatis exortem, quia cõcipimur, inquit, in peccato parentum, & in delictis eorum naſcimur. Sed & ipſe partus habet contagia ſua, nec vnum tãtummodo habet ipſa natura cõtagium. Dicit diabolum fœneratorem, à quo Eua maculata obnoxiæ ſucceſsionis vſuris, omne genus defœnerauit humanum. Dicit à diabolo Euam deceptam, vt ſupplãtaret virum, obligaret hæreditatem. Dicit Adam ita morſu vitiatum eſſe ſerpentis, vt omnes illo vulnere claudicemus. Dicit per corporum viri & fœminæ commixtionem neminem expertem eſſe delicti. Qui autem expers delicti eſt, id eſt dominus Chriſtus, etiam huiuſmodi eſſe conceptionis expertem. Dicit ſanctus Innocentius, *Innocẽtius.* lauacro regenerationis præteriti vitium omne purgari, quod per illum accidit, qui libero arbitrio cadens, in profunda demerſus eſt. Dicit, niſi manducauerint carnem filij hominis, id eſt domini, & ſanguinem biberint, vitã paruulos habere non poſſe. H Sanctus Gregorius *Gregorius.* dicit, melius fuiſſe nõ excidere à ligno vitæ guſtu amariſsimo peccati, ſed emendari nos debere poſt lapſum. Dicit nos ex bonis ad triſtia deuolutos, & vult à triſtibus ad meliora reparari, vt quos guſtus ligni vetitus condemnauit, Chriſti crux gratia largiore iuſtificet. Dicit venerãdam eſſe natiuitatem, per quam terrenæ natiuitatis vinculis liberamur. Dicit regeneratione ex aqua & ſpiritu purgari maculas primæ natiuitatis, per quas in iniquitatibus concipimur. Dicit tibi ſanctus Baſilius, *Baſilius magnus.* nos ægritudinem contraxiſſe peccati, quoniam Eua noluit à ligno prohibito ieiunare. Dicit poſtremo nos de paradiſo decidiſſe, quia non ieiunauimus, atque vt illò redeamus, præcepit vt ieiunemus. Dicũt tibi ore vno tot ſancti Epiſcopi, Eulogius, Ioãnes, Ammonianus, Porphyrius, Fidus, Zozim⁹, Zoboënus, Nimfidius, Chromatius, Iouinus, Eleutherius, Clematius: Nos Pelagium nõ abſoluimus, niſi quia dãnauit eos qui dicunt paruulos etiam ſi non baptizentur, habere vitam æternã. Iam tu reſponde, vtrum deus iuſtus nulli obnoxiam peccato Imaginem ſuam priuare vita poſsit æterna? Poſtremo ſanctus Epiſcopus Ioãnes *Ioãnes Epiſcopus.* dicit, quem tu honorabiliter commemoraſti, quem I tu ſicut ſanctum eruditumq; laudaſti, quem tu teſtimonium & gloriam de conſortio veritatis ſuſcepiſſe dixiſti, etiam ipſe dixit Adam ſic peccaſſe illud graue peccatum, vt omne genus humanum in commune damnaret. Dixit in Lazari morte ideo fleuiſſe Chriſtũ, *Ioan. 11.* quia de perennitatibus excuſſa mortalitas inferos adamauit, & quia eos qui immortales eſſe poterant, diabolus fecit eſſe mortales. Dicit ante peccatum primi hominis omnimodo beſtias homini fuiſſe ſubiectas: poſteaquã vero peccatum illud intrauit, cœpiſſe à nobis beſtias formidari. Vſqueadeo peccatum illud primi hominis intelligi voluit ad omnes homines pertinere: vbi quis nõ videat eſſe conſequens, vt nulla beſtiarum paruulos læderet, niſi & ipſos illius peccati vinculo natiuitas carnalis obſtringeret? Dicit in eodem ſermone, ex quo tu incautus obrepere voluiſti, quòd nos Chriſtus inuenerit in paterno chirographo noſtro quod ſcripſit Adã, & poſteriorib⁹ ꝓpriis debitis obligatos. Exponit Apoſtoli locum in quo tota iſta cauſa cõſiſtit, vbi ſcriptum eſt, *Rom. 5.* Per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ, & cætera huic ſententiæ cohærentia. Nec in tam proli- K xa ſua diſputatione quod dicitis, dicit non propagatione generis hoc peccatum in omnes homines, ſed imitatione tranſiſſe, imò econtrario quàm ſe res aliter habeat, in coëpiſcoporum ſuorum ſententiis non diſſentiendo demõſtrat. Dicit enim omnia peccata primi hominis eſſe cõtaminata, & ne hoc non generatione carnali, ſed imitatione mortali factũ putetur, dicit Adam propterea dictum formam futuri, quia ſicut ille ex ſemetipſo naſcentibus, quãuis non manducauerint de ligno, factus eſt cauſa mortis, quæ per cibum inducta eſt, ita & Chriſt⁹ iis qui ex ipſo ſunt, tametſi nihil iuſte egerint, factus eſt prouiſor iuſtitiæ, quam per crucem nobis omnibus condonauit. Dicit Iudæum negãtem virtute vnius Chriſti mundum poſſe ſaluari, de ipſius primi hominis peccato refutandum, quo vno inobediente damnatus eſt mundus. Dicit non valde videri habere rationem, vt alius pro alio dãnetur, & tamen factum eſſe per Adam. Vnde magis perſuadet eſſe credendum, quod decentius & rationabilius apparet, ſaluari alium pro alio, quod impletur in Chriſto. Quis autem nõ videat, ſi peccatum primi hominis nõ propagatione, ſed imitatione per omnes homines pertranſiit, neminem L pro alio, ſed ſuo damnari vnumquẽque peccato, quod nõ alius in eo generando tranſmittit, ſed ipſe imitando ſua voluntate commiſit? Dicit per gratiam non illud vnum tantũmodo primi hominis, ſed etiam poſt illud introëũtia interfecta eſſe peccata. Vbi ſatis vtiq; diſtinguit peccata poſteriora, quæ dici poſſunt imitatione cõmiſſa, ab illo vno quod propagatione pertranſiit, & oſtendit vtraq; interfecta eſſe per gratiam, vt ſecundum Apoſtoli intẽtionem plus appareat profuiſſe regeneratio, quàm nocuerat generatio. Sic enim exponit quod dictum eſt, Et non ſicut delictum, ita eſt & donum. Nã *Rom. 5.* iudicium quidem ex vno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Qua ſententia imitatio illa veſtra, quod eſt nouitium Pelagiani erroris machinamentum, Paulo Apoſtolo ſcribente, & Ioanne Epiſcopo exponẽte ſubuertitur. Dicit etiam de ipſo baptiſmo, exponens quod ait Apoſtolus, Quicunq; *Rom. 6.* baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſumus, nihil eſſe aliud in morte Chriſti baptizari, quàm peccato mori, ſicut ille mortuus eſt carne. Vnde neceſſe eſt, paruuli aut in Chriſto baptizentur, aut ſi baptizãtur, in morte eius baptizẽtur, ac ſic peccato ipſi quoque moriantur: & quia non habent proprium, ab alieni il- M lius, id eſt, originalis, quod omnium commune factum eſt, contaminatione mundentur. His tot ac tantis molibus virorum ſanctorum doctorumq; vallatus, adhuc cauſam noſtram putabis nullũ aſſertorem de tãta multitudine inuenire potuiſſe? An tantam cõſenſionem ſacerdotum catholicorum, conſpirationem dicturus es perditorum? Nec ſanctum Hieronymum, quia preſbyter fuit, *S. Hieronymus probata eruditio.* contemnendum arbitreris, qui Græco & Latino inſuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidẽtali ad Orientalem trãſiens Eccleſiam, in locis ſanctis atque in literis ſacris vſque ad decrepitam vixit ætatem. Hic omnes vel penè omnes qui ante illum ex vtraque parte orbis de doctrina Eccleſiaſtica ſcripſerant, legit, nec aliam de hac re tenuit prompſitq; ſententiam. Qui *Hieronym⁹ ſuper Ionã.* cum exponeret Ionam Prophetam, apertiſsime dixit, ꝙ etiam paruuli peccato offendentis Adam tenentur obnoxij. Itáne tuum ſic amabis errorem, in quem iuuenili confidentia & humano lapſu incautius decidiſti, vt ab iſtis catholicæ vnitatis & veritatis ſacerdotibus, ex

diuerſia

A diuerſis orbis terrarum partibus tanta inter ſe fidei cõcordia congrueotibus, in tam magna canſa, vbi Chriſtiaoæ religionis ſumma conſiſtit, nõ ſolum diſſentire, ſed eos audeas Manichæos inſuper noncupare? Quod ſi hoc noo facis, nec mihi hoc iuſte facis, quem cernis in eadem cauſa diſputationibus meis, quibus aduerſus me ferociter irritaris, illorũ ſecutum fuiſſe veſtigia. Si aotem me ſolum tali aſpergis opprobrio, non ob aliud, niſi qoia de peccato primi hominis quod ſentiunt, ſentio: quod tenẽt, teneo: quod prædicant, prædico: quis te non videat in me apertum iactare conuitium, de illis occultum quidem, ſed tamen ſimile habere iodicium? Et tamen conſideratis, vt alia taceã, vel Ioãnis Epiſcopi verbis de noſtro paterno chirographo, quod ſcripſit Adã, quæ verba in eo ſermone vnde quod voluiſti protuliſti, inueniſſe te credo, vel Epiſcopi Ambroſij, quod de commixtione maris & fœminæ nullus poteſt expers eſſe peccati, quæ io meo libro legiſti, ſed in tuis attingere timuiſti, etſi coram hominibus ſit dura frons tua, erubeſcit coram deo mens tua. Ego qnidem pro dilectione quæ mihi eſt erga te, quã deo propitio qoibuſlibet cõuitiis abſit vt de medullis mei cordis extirpes, B mallem fili Iuliane, vt iuuentute meliore atque fortiore te vinceres, & animoſitatem quid aliud quàm humanam, qua cupis tuam qualiſcũque ſit, quoniam tua iam facta eſt, prçualere ſententiam, poteotiore pietate ſuperares. Et ſicut Polèmo luxuriæ coronis ſenſim capite detractis, eiſque abiectis, maoom pallio ſubdidit, os & vultum formauit ad verecũdiam, ad extremum totom ſe illi ad quem deridẽdum venerat, diſcipulum tradidit, ſic & tu loquẽtibus tibi tot venerabilibus viris, maximeq; Epiſcopo Ambroſio in integritate catholicæ fidei, etiam tui mali doctoris & deceptoris ore laudato, & Epiſcopis Baſilio & Ioanne, quos tu quoque in ſanctis eruditis veridica atteſtatione poſuiſti, tãquam coronas ebrioſorum abiiceres laudes Pelagianorum, quibus tanqoam magnus eorum defenſor extolleris, & ſtylum, vt mitius dixerim, contumelioſum, non tanquam pallio pudoris abſconderes, ſed tanquam mano emendatiore confringeres, tuomq; pectus veritate complendum, non Platonico Xenocrati, ſed iſtis ſacerdotibus Chriſtianis, vel potius in eis ipſi domino Chriſto, non velut qui nunc primum veneris, traderes, ſed velut qui receſſeras, redderes. Quod ſi tibi conſilium meum diſ- C plicet, age vt placet. Ego enim & ſi correctus fueris, in quo maiora vota mea ſunt, abundãtius cumulatiúſque gaudebo: & ſi qđ abominor, in hac prauitate permanſeris, ex opprobriis tuis fructuoſum habebo & pro me cœleſtis mercedis augmentũ, & de te miſericordis doloris aculeum.

Quàm Pelagiani ad inuent Manichæos. Cap. III.

Sed quoniam iam oſtendi quot & quales & quantos viros fidei catholicæ defenſores atq; doctores talſus facias Manichæos, audi iam parumper, intet udita temeritate quãtũ vero adioues Manichæos. Hoc enim me ſecũdo loco diſputationis meæ demonſtraturum eſſe promiſi. Manichæi, qood etiam te ſatis noſſe indicaſti, duas naturas, vnã boni, alteram mali ex diuerſis atq; inter ſe aduerſis coæternilq; principiis, vanitate ſacrilega nefandi erroris inducunt. Cõtra quos catholica fides tantummodo ſine initio naturã prædicat, ſummi ſcilicet atque incommutabilis boni, hoc eſt illius ineffabilis trinitatis, à quo ſummo, vt dictom eſt, atq; incõmotabili bono vniuerſam conditam dicit eſſe creaturã, oaturaſq; omnes bonas, qoãuis impares creatori, quia ex nihilo creatas, ideoq; mutabiles, ita vt omnino nulla natura ſit, quæ nõ aut ipſe ſit, aut ab ipſo facta ſit, vt quantacunq; aot qualiſcunq; natura ſit, & in- D quantum natura eſt, bonum ſit. Quærunt itaq; à nobis, vnde ſit malũ. Reſpondemus, ex bono, ſed non ſummo & incõmutabili bono. Ex bonis igitur inferioribus atq; mutabilibus orta ſunt mala. Quæ mala licet intelligamus non eſſe naturas, ſed vitia naturarum, tamẽ ſimul intelligimus ea niſi ex aliquibus & in aliquibus naturis eſſe non poſſe, nec aliquid eſſe malom, niſi à bonitate eſſe defectum. Sed cuius defectũ, niſi alicuius ſine dubitatione naturæ? Quia & ipſa voluntas mala, non niſi alicuius voluntas eſt profecto naturæ. Et angelus quippe & homo naturæ ſunt. Non enim poteſt eſſe nullius voluntas, quando eſt voluntas. Et tantum valẽt eædem voluntates, vt earum naturarum, quarum ſunt, faciant qualitates. Nam ſi quæratur, qualis ſit angelus vel homo malæ voluntatis, rectiſsime reſpõdetur malus, magis accipiens qoalitatis nomen ex volũtate mala, quàm ex oatura bona: quoniam natura eſt ipſa ſubſtantia & booitatis & malitiæ capax. Bonitatis capax eſt, participatione boni à quo facta eſt. Malitiam vero capit oon participatione mali, ſed priuatione boni, id eſt, non cõmiſcetur naturæ, quæ aliquid malum eſt, quia nulla natura inqnantum natura eſt, malum eſt, ſed quia deficit à E natura, quæ ſummum atque incommutabile eſt bonũ, propterea quia non de illa, ſed de nihilo facta eſt. Alioquin nec malam voluntatem habere poſſet, niſi mutabilis eſſet. Mutabilis porrò natura non eſſet, ſi de deo eſſet, non ab illo de nihilo facta eſſet. Quapropter bonorum author eſt deus; dum author eſt naturarum: quarũ ſpontaneus defectus à bono, non indicat à qoo factæ ſunt, ſed vnde factæ ſunt. Et hoc non eſt aliquid, quoniam penitus nihil eſt, & ideo non poteſt authorem habere qund nihil eſt. Quapropter ſicut aduerſatur catholicæ fidei Manichæus, hoc eſt fidei veritatis, veræq; pietatis, qui bonum & malum ſic inter ſe dicit eſſe contraria, vt non naturam, cum deficit à bono, dicat fieri malã, ipſumq; defectum eius eſſe malum eius, ſed potius ipſum malum dicat eſſe naturã, & quod eſt inſanius, ſine initio ſempiternam, eamq; appellat corpus & ſpiritũ, corpus videlicet, vnde ſpiritus operetur: ſpiritom vero, qui operetur ex corpore: ita hunc aduerſarium fidei dici non poteſt quantum adiuuet, qui mala ex bonis oriri negat, & in eundem ſenſum accipit quod ait dominus, Arbor bona fructus malos nõ facit: *Mat. 7.* cum ille magiſter deus non vtique naturam conſtituat F arborem, ex qua fructus de qoa loquebatur, exiſtat, ſed voluntatem ſeu bonam ſeu malam, fructus autem opera, quæ nec bona volũtatis malæ, nec mala poſſunt eſſe volũtatis bonæ. Hnc eſt enim quod ait, Arbor mala fructus bonos nõ facit, & arbor bona fructus malos nõ facit: tanquã diceret, Nec opera bona voluntas mala, nec mala opera facit voluntas bona. Nã ipſarum arborũ, id eſt, ipſarũ voluntatum ſi quærãtur origines, quæ occurrunt niſi naturæ, quas bonas deus condidit? Ac per hoc ex bonis orta ſunt mala, nõ ex bonis volũtatibus opera mala, ſed ex bonis naturis voluntates malæ. Quid ergo ſic optat andire Manichęus, niſi ex bonis mala eſſe non poſſe, vt quoniã negari nõ poteſt eſſe mala, nihil reſtet niſi vt ex malo ſint, ſi ex boois naturis eſſe non poſſunt? Ac ſic ſine initio habeant originem ſuã mala naturam mali, quæ ſine initio ſemper fuerit, & ſint duæ naturæ, voa boni, altera mali. Neceſſe eſt enim vt aut nolla ſint mala, aut ex bonis naturis ſint, aut ex malis. Si dixerimus nulla eſſe mala, fruſtra dicimus deo, Libera nos à *Mat. 6.* malo. Si autem dixerimus non oriri mala niſi ex malis,

G Manichæa peſtilentia triumphabit, totumq; vaſtabit, & ipſius dei tanquam mutabilem naturam malæ naturæ cõmixtione violabit. Relinquitur ergo, vt mala ex bonis eſſe fateamur, quia ſi hoc negauerimus, ex malis erunt, & Manichæis vtique ſuffragabimur. *Iulianus.* Tu itaque vbi dicis, cum ſecundum ſententiam Euangelij, ex fructibus ſuis arbór debeat cognoſci, hic audiendus putetur, qui dicit bonum eſſe cõiugium, de quo nihil aliud quàm malum prodire definit.

Auguſt. Vis vtique arborem bonam coniugium deputari, de qua velut fructum malum naſci non vis, hominem contagio peccati originalis obſtrictum: nec vides neceſſe tibi eſſe adulterium conſtituere arborem malam, ſi cõiugium eſt arbor bona. Ac per hoc ſi de coniugio qui naſcitur, coniugij fructus eſt, & ideo debet eſſe ſine vitio, ne fructus malus naſcatur ex arbore bona: ſequitur, vt qui de adulterio naſcitur, non debeat naſci ſine vitio, ne fructus bonus naſcatur ex arbore mala, quoniam dominus nec à bona arbore fieri fructus malos, nec à mala bonos diuina authoritate definit. Vt ergo hinc exeas, quia nec de adulterio dicis hominem naſci poſſe cum vitio, negabis adulterium eſſe arborem malam, ne ille qui ſecundum H te ſine vitio de adulterio naſcitur, cõtra definitionem domini, bonus fructus naſci de mala arbore videatur. Nega ergo etiam coniugium eſſe arborem bonam, & erraſſe te vt hoc diceres, confitere. Sed dicturus es, nõ de adulterio naſci hominem, qui per adulterinum cõcubitum gignitur. Vnde igitur? De natura, inquis, humana, quæ in adulteris quoque dei opus eſt, non ipſorum. Cur ergo eodem modo non intelligis nec de cõiugio naſci hominem, qui per concubitum gignitur coniugalem, ſed de natura ſimiliter humana, quæ in coniugibus quoque dei opus eſt, non ipſorum, atque ita bonitati non tribui nuptiarum, quod malum naſcẽtes trahunt de vitio naturæ, ſicut non tribuitur iniquitati adulterorum, quod bonum naſcentes trahunt de inſtitutione naturæ? Tu autem intelligis arborem bonam, non quam Chriſtus intelligi voluit, id eſt hominis voluntatem bonam, ſed ipſum opus dei, id eſt, hominum vel nuptias, vel naturam. Et quia bona ſunt hæc opera dei, malum inde non poſſe dicis exiſtere, quia malum fructum bona arbor non poteſt facere. Ac ſic aduerſus te ratiocinationem ſuam concludit pro ſuo dogmate Manichæus, quem verbis iſtis tuis ſic adI iuuas, vt nihil magis optet audire, quàm mala ex bonis eſſe non poſſe: hoc enim accepto infert, & dicit tibi, Si malum eſſe non poteſt ex bono, vnde erit, niſi ex malo? Neque enim mala per ſeipſa repente authore nullo exiſtere potuerunt. Tu autem dicis malum ex bono eſſe non poſſe, ne cõtra Euangelij ſententiam, arbor bona faciat fructus malos. Remanet, inquit, vt mali natura fuerit ſempiterna, quæ potuerit mala generare, quia ex bonis ea non poſſe fateris exiſtere. Placétne tibi iam mutare ſententiam, quam non Manichæis fauendo, ſed quid loquaris neſciendo, ad adiuuandam Manichæorum peſtilentiam protuliſti? Quomodo enim diceret Chriſtus, *Mat.12.* Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum: quandoquidem hoc dicebat hominibus, quos ipſe creauerat, ſi ex ei° opere bono, quod eſt homo, malum non poſſet exiſtere, ſicut tu ſapis, arborem bonam conſtituens bonum opus dei, id eſt, nuptias hominum vel naturã: & ideo dicẽs, malum inde naſci non poſſe, quia ſi ex bono malum naſci dixerimus, reſiſtemus vt putas, ei qui dixit, *Mat.7.* Arbor bona fructus malos non facit: cũ ſcias ex angeli & hominis naturis bonis, quas nulli K parentes mali genuerãt, ſed deus ſumme bonus de nullis parentibus fecerat, non fructus malos, ſed ipſas malas arbores extitiſſe, ex quibus fructus naſcerẽtur mali? Dominus autem Ieſus & Manichæos vincit, quia vnus homo, hoc eſt vna natura poteſt vtranque arborem facere: & te vincit, quia ex natura bona poteſt mala arbor exiſtere. Ex quo falſum eſſe mõſtratur, quod in Manichæorum ſuffragium dicis, mala ex bonis eſſe non poſſe, vt niſi ex natura mali, quam nefarius illorum error inducit, nõ putentur mala eſſe potuiſſe. Neq; enim vno tantũ loco tibi ex Euangelio arborem bonã commemorandam putaſti, ſed aliis etiam locis diſputationis tuæ iſta peruerſitate ſuffragatus es Manichæis: ſicuti eſt illud vbi rurſus dixiſti, trahi peccatum per naturam non poteſt, quia per opus dei opus diaboli tranſire non ſinitur. Ad quod tibi ego reſpondeo, quomodo in opere dei opus diaboli manere ſinitur, ſi per opus dei trãſire non ſinitur? Quis enim putet peius eſſe vt illic maneat, quàm vt illinc tranſeat? Quæris fortaſſe, quomodo opus diaboli maneat in opere dei? Noli alibi quærere, ipſum diabolum recole opus dei eſſe, natura vtique angelica. Inuidia vero opus eſt ipſius diaboli, quod op° L & proceſsit ex illo, & manet in illo. Vanum eſt igitur quod dixiſti, opus diaboli per opus dei nõ tranſire, vbi perſpicis & manere. Manichæus autem quantas tibi gratias agat, itáne nondum reſpicis, nondum expergiſceris? Laborat enim Manichæus, vt oſtendat ex bono dei opere malum oriri nõ poſſe, vt quod ipſe vult, malum niſi ex malo eſſe non poſſe credatur. Hic tu mirabilis eius adiutor, per opus, inquis, dei malum tranſire non ſinitur, vt ille tota facilitate concludat, multo minus inde oriri poſſe, per quod nec trãſire permittitur. Audi tale aliud, imò grauius, vbi Manichæis idẽtidem ſuffragaris. Euanuit, inquis, originale peccatum, quia nõ poteſt mala radix in eo quod donum dei vocas, locari. Quod ego vide quàm manifeſta veritate conuincam. Nónne ſenſus hominis donum dei eſt? Et tamen ibi locauit inimicus ſeminator radicem mali, quando peccatum homini ſerpẽtina fraude perſuaſit. *Gene.3.* Niſi enim radicem mali humanus tũc reciperet ſenſus, nullo modo male ſuadenti accommodaretur aſſenſus. Quid dicam de radice omniũ malorum auaritia? Et vbi eſt hæc, niſi in hominis anima? Et quid eſt hominis anima, niſi donum dei? Quomodo ergo tu dicis, niſi non conſiderando quid dicas, radicem mali locari non poſſe in M dono dei? Sed Manichæus cui per iſtas inconſideratas ſententias tuas plurimum ſuffragaris, quid tibi dicat attende. Si etiam eſſe rationalem creaturam, dei donum eſt, & dicis locari non poſſe radicem mali in dono dei, quanto probabilius dicitur, oriri non poſſe radicẽ mali ex dono dei? Ac ſic te ſuffragatore introducit Manichæus, radicem mali ex illa quam non à deo creatam, ſed deo coæternam fingit naturam mali: quoniam ſi dixeris ex libero arbitrio naturæ bonæ à deo creatę, ortam mali radicẽ, quod catholica veritas dicit, illis verbis tuis te faciliime ſuperat, vbi ais radicem mali locari non poſſe in dono dei, quia & liberum arbitrium proculdubio eſt donum dei. Ac per hoc cum mali radicem in dono dei locari non poſſe dixiſti, Manichæo quid contra te diceret, tu dediſti: quia ſi non poteſt in bono locari malum, quod tu dicis mihi, multo minus poteſt oriri ex bono malum, quod ille dicit tibi. Ac ſic cõcludet non eſſe malum niſi ex malo, vbi victor videbitur ſibi, & erit profecto, niſi & illi reſiſtatur & tibi. veritas

ergo

A ergo fidei catholicæ in his verbis veſtris ideo vincie
Manichæum, quia vincit & teipſum. Nam ſi te nō vin-
ceret dicentem, non poſſe in dono dei locari radicem
mali, multo minus Manichæum poſſet vincere dicen-
tem, non poſſe ex dono dei oriri radicem mali. Sed ve
vincat ambos, nec aliunde oriri, nec alicubi eſſe poſſe
dicit radicem mali, niſi ex natura & in natura rationa-
li, cui eſſe naturam rationalem, non eſt niſi donum dei.
Sed quoniam à ſummo atque incommutabili bono de
nihilo facta eſt, vt eſſet quanuis mutabile, tamen bonū,
deficere à bono, à quo facta eſt, hæc eſt ex illa vel in il-
la radix mali, quia nihil eſt aliud malum, niſi priuatio
boni. Iam porrò vbi dicis, rerum ratio non ſinit, vt de
bono malum, & de iuſto iniquum aliquid proferatur,
prorſus Manichæorum verba dicis. hoc enim aſſerunt,
non poſſe malum proferri niſi de malo, & ibi tota eo-
rum nefanda ſecta conſiſtit, quia prius contēdunt ma-
lum proferri non poſſe de bono. Quod ſi eis te authore
conceſſerimus, nihil nobis penitus remanebit vnde il-
lorum nefaria dogmata redarguere valeamus. Hoc eſt
autem iniquum de iuſto, quod eſt malum de bono. Ca-
tholica igitur fides, vt & tibi & illis reſiſtat, hoc dicit,
B nō prolatum eſſe malum niſi de bono, & iniquum niſi
de iuſto: quia prius angelus & homo, de quib⁹ iſta pro-
lata ſunt, boni erant vtiq; & iuſti. Non igitur reſiſtimus
Manichæis, niſi obtineamus, non eſſe mala orta niſi ex
bonis, nec ea mala ſubſtantias eſſe, ſed ſubſtantiarum
vitia creatarum, quibus deficiūt à bono, quoniam mu-
tabiles ſunt, eo quòd ex nihilo factæ ſunt. Hæc eſt do-
ctrinæ catholicæ ſanitas, qua Manichææ peſtilentiæ vi-
rus expellitur. Vnde ille doctor meus, tui etiā mali do-
ctoris ore laudatus Ambroſius, in eo libro quē de Iſaac
Ambro. in & anima ſcripſit, Quid ergo eſt, inquit, malitia, niſi bo-
li. de Iſaac ni indigentia? Et iterum ait, Ex bonis igitur mala orta
& anima, ſunt. Non enim ſunt mala, niſi quæ priuātur bonis: per
cap. 7. mala tamen factum eſt, vt bona eminerent. Ergo indi-
gentia boni, radix malitiæ eſt. Vides quàm vera catho-
licæ fidei ratione redarguit beatus Ambroſius Mani-
chæos. Vides quemadmodum eos quanuis in eadem
diſputatione non nominauerit, tamen iſta ſentētiarum
veritate ac breuitate conuicerit. Ecce cui homini dei
propter originale peccatū, quod catholicus catholice
aſſeruit, obiicis nomine Manichæorum inſtinctu ma-
ledici furoris opprobrium, qui cōtra ſuffragium quod
C eis tu præſtas, tam inuictum ad eos debellandos, catho-
licis diſputationibus præbet auxilium. Ille quippe ad-
uerſus Manichæos clamat, Ex bonis mala orta ſunt: &
Iulianus. aduerſus eum pro Manichæis tu reclamas, Neceſſe eſt
malum eſſe, ex quo & per quod malus fructus apparuit,
& per opus dei opus diaboli tranſire non ſinitur, & in
dono dei radix mali locari non poteſt, & rerum ratio
non ſinit, vt de bono malum, ac de iuſto iniquum pro-
Auguſt. feratur. Hæc clamas pro Manichæis contra vocem
per ſacerdotem dei prolatam catholicæ veritatis, vt ſi
tu audiaris, Manichæi vincant, vt alia taceam, dicen-
tes, Si rerum ratio non ſinit vt de bono malum aliquid
proferatur, nō ergo ex bonis, ſicut dicit Ambroſius, ſed
ſicut nos dicimus, ex mali natura orta ſunt mala: ecce
in quantam voraginem decidiſti male intelligēdo do-
Mat. 7. minum dicētem, Arbor bona fructus malos non facit:
cum hoc non ſit dictum de natura, vel de nuptiis, quas
inſtituit deus, ſed de voluntate hominis bona, à qua nō
ſiunt opera mala. Sed neforte vel tu, vel quiſpiam di-
cat, quomodo de arbore quam facit homo, id eſt, volū-
tate bona non ſiunt fructus mali, & de natura quam
fecit deus, ipſa quæ faciat fructus malos, naſcitur arbor D
mala, quaſi aliquid melius faciat homo, vnde nō poſſit
malus fructus exiſtere, quàm eſt illud quod facit deus,
vnde poſſit mala arbor exiſtere? Ne quis ergo ſic erret:
audiat diligenter Ambroſium dicentem, Quid eſt ma- *Ambroſ.*
litia, niſi boni indigētia? Non enim ſunt mala niſi quæ
priuātur bonis, quia indigentia boni, radix malitiæ eſt.
Et hinc intelligat ideo eſſe arborem malam, volūtatem
malam, quia defectus eſt à ſummo bono, vbi bonum
creatū bono creatore priuatur, vt ſit in eo radix mali ni-
hil aliud quàm indigentia boni. Arbor autē bona ideo
eſt voluntas bona, quia per ipſam cōuertitur homo ad
ſummum atque incōmutabile bonum, & impletur bo-
no, vt faciat fructum bonū. Ac per hoc deus author eſt
omnium bonorum, hoc eſt & naturæ bonæ, & volūta-
tis bonæ: quam niſi deus in illo operetur, non facit ho-
mo, quia præparatur voluntas à domino. Sed iam ordi-
nem diſpoſitionis meæ video poſtulare, vt faciam deo
donante, quod tertio loco me facturum eſſe promiſi,
hoc eſt vt catholicorum qui fuerunt ante nos Epiſco-
porum ſententiis, quaſcunque rebus de quibus agitur,
congruentes potero reperire, vitreas argutias tuas, &
fragilia, quibus tibi multum videris acutus & nitidus, E
argumenta confringam. Quod ab alio aggrediemur
exordio, hic iſtius libri prolixitate concluſa.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Iulianum Liber ſecundus.

NVnc iam mihi aggrediendum eſt, quod
tertio loco poſui diſputationis meæ, vt
ſententiis Epiſcoporum qui ſcripturas
ſanctas ingenti gloria tractauerunt, tua
Iuliane, domino adiuuante, machina-
mēta ſubuertam. Non vt eos oſtendam
ſecundum catholicā fidem de originali ſenſiſſe pecca-
to, hoc enim iam primis huius operis partibus feci, vt
inde monſtrarem, quot & quantis viris Eccleſiæ, ſan-
ctis clariſq; doctoribus, Manichæorum crimē impin-
gas: Et cum me cupis apud imperitorū decolorare iu-
dicia, eos qui catholicam fidem cōtra hæreticos defen-
derunt, hæreſis nefariæ nomine accuſes. Sed nunc ar- F
gumenta ipſa veſtra quibus agitis, ne hominum prima
natiuitas originali peccato credatur obſtricta, eloquiis
ſunt redarguenda ſanctorum. Quos oportet vt populi
Chriſtiani veſtris profanis nouitatibus anteponāt, eiſ-
que potius eligant adhærere quàm vobis. Hæc ſunt cer-
tè velut capita argumentorū quaſi formidanda veſtro-
rum, quibus terretis infirmos, & minus quàm cōtra vos
expedit, ſacris literis eruditos. Dicitis enim nos aſ- *Quæ obii-*
ſerendo originale peccatum, diabolum dicere homi- *ciunt Pela-*
num naſcentium conditorē, damnare nuptias, negare *giani.*
in baptiſmo dimitti vniuerſa peccata, deū crimine ini-
quitatis arguere, deſperationem perfectionis ingerere.
Hæc quippe omnia cōſequētia eſſe cōtenditis, ſi creda-
mus naſci paruulos peccato primi hominis obligatos,
& ob hoc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto.
Diabolus enim creat, dicitis, ſi ex hoc vulnere creātur,
quod diabolus naturæ, quæ primum cōdita eſt, inflixit
humanæ: & damnātur nuptiæ, ſi aliquid vnde damna-
biles generātur, habere credātur: nec omnia peccata di-
mittūtur in baptiſmo, ſi aliquod in baptizatis cōiugib⁹

G remanet malum,ex quo regenerētur mali. Quēadmo-
dum autem non eſt iniquus deus, qui cū baptizatis di-
mittat peccata propria, paruulum damnat, quia cū ab
illo crearetur, neſciens nec volens etiam ex illis paren-
tibus,quibus remiſſa fuerant, traxit aliena. Nec virtus,
cui vitioſitas intelligitur eſſe contraria, poſſe creditur
perfici, quia ingenerata vitia incredibile eſt poſſe con-
ſumi,quæ iam nec vitia deputanda ſunt. Nō enim pec-
cat, qui non poteſt aliud eſſe quàm creatus eſt. Hæc ſi
fideli diligentia quæreretis, nec ea quæ catholicæ fidei
veritate atque antiquitate fundata ſunt, infideli oppu-
Mat.11. gnaretis audacia, in ea quæ abſcōdita ſunt ſapientibus
& prudentibus,& reuelata ſunt paruulis,nutriti Chriſti
Pſal.30. gratia veniretis. Multa enim multitudo dulcedinis do
mini, quam profectò non inuidit, & tamen abſcondit
timentibus eum,perfecit autem ſperantibus,non in ſe-
Catholicorū ipſos, ſed in eum. Nos ergo dicimus quòd ea fides
ſententia. habet,de qua ſcriptum eſt,Niſi credideritis,non intel-
Eſa.7. ligetis: nec diabolum,ſed deum verum & vere bonum
eſſe hominum conditorem, munda de immundis in-
effabiliter operantem, quamuis hominum nemo mun-
H dus naſcatur,& ideo donec mūdetur ſpiritu ſancto,ſub
ſpiritu immundo eſſe cogatur. Nec quantācunque im-
munditiam naturarum, vllum crimen eſſe nuptiarum.
Bonum quippe diſcernitur propriū nuptiarum, à quo-
libet vitio naturarū. Nec vllius reatum remanere pec-
cati, qui non ea quæ in Chriſto fit regeneratione ſol-
uatur, quamuis infirmitas reſtet, contra quam in ſeipſo
cōſtitutam,regeneratus ſi proficit,pugnet. Nec iniquus
eſt deus,cum peccatis ſiue originalibus ſiue propriis di-
gna retribuit, magiſque iniquus aut infirmus oſtendi-
Eccli.40. tur, ſi iugum graue ſuper filios Adam, à die ſicut ſcri-
ptum eſt,natiuitatis eorum vſque in diem ſepulturæ in
matre omnium, ſub quo iugo imago eius atteritur, aut
ipſe nullo vel originali vel proprio præcedente pecca-
to,aut quilibet alius ipſo imponit inuito. Nec perfectio
eſt deſperanda virtutis, per eius gratiam, qui ex origi-
ne vitiatam mutare poteſt & ſanare naturam. Aggre-
diar igitur implere pollicitationem meam. Nec iſta
quinque argumenta veſtra,ex quibus cuncta connecti-
tis, quæ in hac quæſtione aduerſus catholicam fidem
multipliciter diſputatis,ſingillatim teſtimoniis ſancto-
I rum refutanda ſuſcipiam,ſed quantum potuerit eorum
percuti & deiici, etiam cum à me de literis catholico-
rum Epiſcoporum ſingula proferentur, tantum percu-
tietur atque deiicietur, ſiue vnum eorum,ſiue duo,ſiue
plura,ſiue omnia, ſicut valuerit quod profertur: veluti
Ambroſius eſt illud in libro quem de arca Noë conſcripſit beatus
de arca Ambroſius,Per vnum,inquit,dominū deum ſalus ven-
Noe. tura nationibus declaratur, qui ſolus potuit iuſtus eſſe,
cum generatio omnis erraret, niſi natus ex virgine ge-
nerationis obnoxiæ priuilegio minime teneretur. Ec-
Pſal.50. ce,inquit,in iniquitatibus conceptus ſum,& in delictis
peperit me mater mea:dicit is qui iuſtus præ cęteris pu-
tabatur. Quem igitur iam iuſtum dixerim, niſi horum
liberum vinculorum, quem naturæ communis vincu-
la non teneant? Omnes ſub peccato ab Adam, in om-
nes regnabat mors. Veniat ſolus iuſtus in conſpectu
dei,de quo iam non cum exceptione dicatur,non pec-
Auguſtin. cauit in labiis ſuis,ſed peccatum non fecit. Huic dic
ſi audes, quòd diabolum fecerit hominum cōditorem,
qui vtriuſque ſexus commixtione naſcuntur, quando-
quidem ſolum Chriſtum quia ſit natus ex virgine, à
vinculis obnoxiæ generationis excepit,omnibus cæte-
ris ex Adam ſub peccati obligatione naſcentibus:quod
vtique peccatum diabolus ſeminauit. Hunc damnato- K
rem redargue nuptiarum, qui ſine peccato natum ſo-
lum dicit virginis filium: iſtum negatorem percipien-
dæ criminare virtutis, qui aſſerit ingenerari vitia ge-
neri humano in ipſo conceptionis exordio, & dic ei
quòd aduerſus me in primo tuo volumine videris tibi
ſatis alte acutèque dixiſſe, nec peccare eos omnino,qui
peccare dicuntur. Siquidem à quocunque creati ſunt,
ſecundum id quod creati ſunt, neceſſe habent viuere,
nec ſuæ repugnare naturæ. Hæc omnia dic Ambroſio,
ſiue de Ambroſio,quæ mihi iam ſuperbe, tam cōtume-
lioſe, tam procaciter & petulanter obiectas. Nam his
verbis ſuis infamare etiam baptiſmatis ſacramentum,
quòd in eo plena non fiat remiſſio peccatorum, & ini-
quum deum facere, qui peccata in filiis damnat, alie-
náque in parentibus relaxauit, fortaſſe non poteſt dici,
quoniam cum hæc loqueretur, non de baptizatorum
propagine loquebatur. Porrò ſi ſanctus Ambroſius nō
ex his erat, qui diabolum faciūt hominum creatorem,
vel nuptias damnant,vel incapacem virtutis naturam
opinantur humanam, ſed ex his potius qui deum ſum-
mum ac ſumme bonum totius hominis, id eſt, totius L
animæ, totiúſq; corporis agnoſcunt & confitentur au-
thorem, & honorant in ſui gradus bonitate coniugia,
nec hominem perfecte iuſtificari poſſe deſperant: hæc
interim tria veſtra argumenta tanta illius viri autho-
ritate ſubuerſa ſunt,nec vlterius obiicienda ſunt nobis,
qui de originali peccato ea dicimus, quæ dixit ille, qui
neque hominis creationem diabolo attribuit,neq; nu-
ptias condemnauit, neque iuſtitiæ perfectionem in na-
tura hominis deſperauit. De duobus vero reſiduis ar-
gumētis veſtris,quæ ad baptiſmum pertinēt,mox vide-
bimus quid ille vir ſenſerit, & quomodo vos ingenti
mole authoritatis obtriuerit. Dicit enim in libro con- *Ambroſius*
tra Nouatianos, Omnes homines ſub peccato naſci- *in libro cō-*
mur, quorum ipſe ortus in vitio eſt, ſicut habes lectum *tra Noua-*
dicente Dauid, Ecce enim in iniquitatibus conceptus *tianos.*
ſum,& in delictis peperit me mater mea. Ideo Pauli ca- *Pſal 50.*
ro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait, Quis me liberabit *Rom.7.*
de corpore mortis huius? Chriſti autem caro damnauit
peccatum,quod naſcendo non ſenſit, quod moriendo
crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per gra-
tiam, vbi erat ante colluuio per culpam. Hic ſanè *Auguſtin.*
omnia ſimul veſtra argumenta ſubuerſa ſunt. Si enim
omnes homines ſub peccato naſcimur, quorū ipſe or- M
tus in vitio eſt, cur mihi ex hoc obiicis, quòd dicā dia-
bolum hominum creatorem, cum hoc me dicere vi-
deas quod ille dixit, qui hominum creatorem diabo-
lum eſſe non dixit? Si quoniam hominis ortus in vitio
eſt, ideo dicit Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus
ſum, & in delictis peperit me mater mea: nec accuſat
vox iſta nuptiale conſortium,ſed originale peccatum,
cur me damnatorem dicis eſſe nuptiarum, quod dice-
re non audebis Ambroſium? Si quoniam omnes homi-
nes ſub peccato naſcimur, & ipſe ortus noſter in vitio
eſt, ideo Pauli caro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait,
Quis me liberabit de corpore mortis huius? iam tan-
dem perſpicis etiam ſeipſum in his ſuis verbis voluiſſe
intelligi Apoſtolum. Ipſius ergo interior homo cum *Rom.7.*
cōdelectaretur legi dei, videbat aliam legem in mem-
bris ſuis repugnantē legi mentis ſuæ, & propterea car-
nē ſuam corpus mortis eſſe dicebat. In ipſius ergo car-
ne non habitabat bonum,propter quod non quod vo-
lebat,faciebat bonum, ſed malum quod oderat, hoc a-
gebat. An non tota veſtra cauſa impulſa,proſtrata,con-

Pſalm.1. trita,& ſicut puluis quẽ proiicit ventus à facie terræ, ſic
A à cordibus eorum quos decipere cœperatis, ſi hæc voluerint depoſito ſtudio cõtentionis cogitare, proiecta
eſt. Nunquid enim Paulus Apoſtolus non erat baptizatus? aut aliquid ei vel originalium, vel propriorum, vel
ignorantiæ, vel ſcieotiæ remiſſum non fuerat peccatorum? Vnde ergo talia loquebatur, niſi quia id quod dixi in libro meo, cui te reſpondiſſe gloriaris, omnino
verum eſt? Lex quippe iſta peccati, quæ in membris eſt
corporis mortis huius: & remiſſa eſt regeneratione ſpiritali, & manet in carne mortali. Remiſſa ſcilicet, quia
reatus ſolutus eſt ſacramento quo renaſcuntur fideles:
manet autem, quia operatur deſideria, cõtra quæ dimicant & fideles. Hoc eſt omoino quod funditus ſubruit
hæreſim veſtram. Quod vſque adeo videtis & timetis,
vt non aliter ex bis Apoſtolicis vocibus exire conemini, niſi quauta poteſtis contentione aſſeueretis, non illic ipſius Apoſtoli accipiendam eſſe perſonam, ſed adhuc ſub lege, nõdum ſub gratia poſiti cuiuſpiam Iudæi,
contra quem ſuæ malę conuerſationis conſuetudo pugnaret, quaſi vis ipſa conſoetudinis deponatur in baptiſmo, & noo adoerſus eam confligant etiam baptizati,
B tanto fortius atq; vehementius, quanto magis placere ſtudent oculis eius, cuius gratia adiuuantur, oe in tali certamioe ſuperentur. Quod ſi attente ſine peruicacia couſiderare voluiſſes, profecto in ipſa etiam vi conſuetudinis inuenires qoomodo concupiſcentia remittatur in reatu, & maoeat in actu. Neque enim nihil in
homine agitur, quando cõcupiſceutiarum ſuarũ etiam
quibus non conſentit, ſtimulis inquietatur. Sed tamen
non propter vim conſuetudinis appellabat carnem ſuã
corpus mortis Apoſtolus, ſed propter quod rectiſsime
intellexit Ambroſius, quia omnes ſub peccato naſcimur, & ipſe ortus in vitio eſt, buius vitij reatum, iam ſibi in baptiſmate fuiſſe dimiſſum dubitare non poterat,
ſed contra eius inquietudinem pugnãs primum ab eo
vinci ſubiugarique metuebat. Deinde licet inuicte nõ
diu pugnare, ſed hoſtem non habere malebat, quando
Roma.7. dicebat, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore
mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ
noſtrum. Sciebat enim gratia nos ſanari ab iſto concupiſcentiali motu, qui nos ab eius originali reatu, ſpiritali regeneratione ſanauit. Hoc bellum quod in nobis
ipſis aduerſum noſipſos gerendũ ſuſcipimos, experiun-
C tur in ſe, neque negare poſſuut libidinis acerrimi expugnatores, non impudẽtiſsimi laudatores. Denique di-
Cyprianus in Epiſtola de oratione dominica. cit etiam victorioſiſsimus Cyprianus in Epiſtola de oratione dominica, Fieri autem petimus voluntatem
dei in cœlo & in terra, qood vtrunque ad conſummationem noſtræ incolumitatis pertinet & ſalutis. Nam
cum corpus è terra, & ſpiritum poſsideamus è cœlo, ipſi terra & cœlum ſumus, & in vtroque, id eſt, in corpore & ſpiritu, vt dei voluntas fiat otamus. Eſt enim
inter carnem & ſpiritum colluctatio, & diſcordãtibus
aduerſus ſe inuicem, quotidiana congreſsio, vt non ea
quæ volumus ipſa faciamos, dum ſpiritus cœleſtia & diuina quærit, caro terrena & ſecularia concupiſcit. Et
ideo petimus inter duo iſta, ope & auxilio dei concordiam fieri, vt dum & in ſpiritu & in carne voluntas dei
geritur, quæ per eum renata eſt anima ſeruetur. Quod
aperte atq; manifeſte Apoſtolus Paulus ſua voce decla-
Galat.5. rat. Caro, inquit, concupiſcit aduerſus ſpiritũ, & ſpirit⁹
aduerſus carnẽ. Hæc enim inuicem aduerſantur ſibi, vt
Auguſt. non ea quæ vultis, illa faciatis. Vide quemadmodũ
inſtruat baptizatũ populum doctor egregi⁹. Quod ad
baptizatũ euim pertineat oratio dominica, quis Chri- D
ſtianus ignorat, vt humanam voluntatem, incolumitatem, ſalutemq; naturæ in hoc eſſe intelligãt conſtitutã,
non vt caro & ſpiritus, tãquam inter ſe naturaliter inimica, ſicut Manichæus deſipit, ſeparẽtur, ſed potius rãquam ex vitio diſcordiæ ſanata, concordent. Hoc eſt
enim liberari à corpore mortis huius, vt vitæ fiat, quod
modo corpus eſt mortis, ipſa in ea morte moriente, finita diſcordia non natura. Vnde dicitur etiã illud, Vbi *1.Corin.15.*
eſt mors contentio tua? Quod non in hac vita perfici, *Cyprian.*
idem quoque teſtis eſt martyr in Epiſtola de mortalitate, vbi Apoſtolum Paulum propterea dicit concupiſcere diſſolui, & eſſe cũ Chriſto, vt nullis iam fieret peccatis & vitiis carnis obnoxius. Quàm vero vigilanter
aduerſus illud dogma veſtrũ, quo in veſtra virtute cõfiditis, hoc ĩ oratione dominica exponit? Sic enim docet petẽdum id potius à domino, quàm de propriis viribus præſumeodum, vt inter carnem & ſpiritum non
humana virtus, ſed gratia faciat diuina concordiã, cõſonans omnino Apoſtolo dicẽti, Quis me liberabit de *Roma.7.*
corpore mortis hui⁹? Gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrũ. His & ſanctus Gregorius atteſtatur di- *Gregorius.*
cens, Anima nanq; cum in laboribus fuerit & in angu-
ſtiis, cum boſtiliter vrgetur à carne, tũc ad deum refu- E
git, & cognoſcit vnde debeat auxilium poſcere. Ac ne
quiſquã in bis verbis Epiſcopi Gregorij hoſtiliter vrge *Auguſt.*
ri carnẽ tanquam ex contraria natura mali, ſecundum
Manichæorum inſaniam ſuſpicetur, etiã ipſe vide quẽadmodum ſuis fratribus & cõdoctoribus cõcinat, doceos non ob aliud aduerſus carnem ſpiritom concupiſcere, niſi vt ſuo vtrũq; reuocetur authori poſt grauiſsimum in hac vita rei vtriuſq; cõflictum, in quo laborat
omnium vita ſanctorum. In libro quippe apologetico, *Gregorius in apologetico.*
Illorum vero, inquit, verborũ nondũ facio mentionẽ,
quibus intra noſmetipſos propriis vitiis ac paſsionibus
impugnamur, & die noctuq; ignitis ſtimulis corporis
humilitatis huius, & corporis mortis vrgemur, nunc latenter, nunc etiam palàm prouocãtibus vbique & irritantibus rerũ viſibilium illecebris, luto huius fecis cui
inhæſimus, ſenſim fœtorem venis capacioribus exhalante. Sed & lege peccati, quæ eſt in membris noſtris
repugnante legi ſpiritus, dum imaginem regiam, quæ
intra nos eſt, captiuam ducere ſtodet, vt ſpoliis eius cedat, quicquid illud eſt, quod in nos beneficio diuinæ ac
primæ illius conditionis influxit, vnde vix aliquis for- F
taſſe longa ſe & diſtricta regens philoſophia, & paulatim nobilitatem animæ ſuæ recolens, naturã lucis quæ
in ſe eſt, humili huic & tenebroſo luto cõiuncta, reuocet, ac reflectat ad deum: vel ſi certe propitio deo agat,
vtrunq; pariter reuocabit, ſi tamen lõga & aſsidua meditatione inſueſcat ſurſum ſemper aſpicere, & deorſum
male trahentem ac degrauãtem materiẽ ſibimet aſtrictam, frænis arctioribus ſubleuare. Agnoſce fili Iuliane *Auguſt.*
cõſonas catholicas voces, & ab eis deſine diſſonare. Cũ
dicit beatus Gregorius, intra noſmetipſos propriis vitiis ac paſsionibus impugnamur, & die noctuq; ignitis
ſtimulis corporis humilitatis huius, & corporis mortis
vrgemur: baptizatus loquitur, de baptizato loquitur.
Cũ dicit, lege peccati quæ eſt in mẽbris noſtris, legi ſpiritus repugnante. baptizatus loquitur, de baptizatis loquitur. Chriſtianorum eſt iſta pugna fidelium, non infidelium Iudęorum. Crede, ſi nõ pugnas: agnoſce, ſi pugnas: & in iſta pugna rebellem quoque ſuperbiam Pelagiani erroris expugna. Iàm ne diſcernis, iàm ne perſpicis, iàm ne reſpicis, & in baptiſmate fieri omniũ re-

G miſsionem peccatorum, & cum baptizatis quaſi ciuile
bellum interiorum remanere vitiorum? Non enim ta-
lia ſunt vitia, quæ iam peccata dicēda ſint, ſi ad illicita
opera ſpiritum concupiſcentia non trahat, & cōcipiat
pariatq; peccatū: Nec tamen extra nos ſunt, quibus vin-
cendis, cum in hoc certamine proficienter laboramus,
inſtandū eſt, noſtra ſunt, paſsiones ſunt, vitia ſunt fræ-
nanda, cohibenda, ſananda ſunt, ſed dum curantur in-
feſta ſunt. Et ſi nobis ad meliora proficientibus, magis
magiſque minuuntur, tamen dum hic viuitur, eſſe non
deſinūt. Diſcedente hinc anima pia peribunt, in reſur-
gente corpore nō redibunt. Ergo ab beatum redeam⁹
Ambroſius Ambroſium. Etiā Pauli caro, inquit, corp⁹ mortis erat,
ſicut ipſe ait, Quis me liberabit de corpore mortis hu-
Roma. 7. ius? Ita intellexit Ambroſius, ita Cyprianus, ita Grego-
rius, vt de aliis interim taceam ſimili præditis authori-
1. Corin. 15. tate doctorib⁹. Huic morti dicet in fine, Vbi eſt mors
contentio tua? Sed regeneratorum eſt hæc gratia, non
generatorum: Chriſti enim caro, quod adiungit Am-
broſius, damnauit peccatum, quod naſcendo nō ſenſit,
quod moriēdo crucifixit. naſcendo nō ſenſit in ſe, mo-
H riendo crucifixit in nobis. Lex itaq; peccati repugnans
legi mētis, quæ in tanti quoque Apoſtoli membris erat,
remittitur in baptiſmate, nō finitur. Ex hac lege carnis
repugnante legi mentis, nihil Chriſti corpus attraxit,
quia non ex illa virgo concepit. Ex hac lege carnis re-
pugnante legi mentis, eandem legem prima natiuitate
nemo non traxit, quia niſi ex illa mulier nulla conce-
Hilarius. pit. Et ideo venerandus Hilarius, ex peccato eſſe omnē
carnem nō cunctatus eſt dicere, ſed nunquid ideo ne-
gauit ex deo? Quomodo dicimus, & ex carne carnē, &
ex homine carnem, nunquid etiam ſic negamus, gene-
ramur ex deo? Ergo & ex deo, quia creat: & ex homine,
quia generat: & ex peccato, quia vitiat. Sed deus qui ge-
Ioan. 1. nuit filium ſibi coæternum, quod in principio erat ver-
bum, per quod creauit omne quod nō erat, etiā ipſum
creauit hominem ſine vitio, nō ex ſemine hominis per
virginem natum, in quo regenerat hominem genera-
tum, ſanatq; vitiatum, à reatu ſtatim, ab infirmitate pau-
latim. Contra quam regeneratus ſua ratione vtitur, illo
ſpectante atque adiuuante velut in agone cōfligit, quia
2. Corin. 12. virtus in infirmitate perficitur, dum contra hoc noſtrū
quod à iuſtitia deficit, illo noſtro, quod ad iuſtitiā pro-
I ficit dimicatur, vt vincēte profectu, totū ſurgat in me-
lius: non vincente defectu, totum vergat in peius. Par-
uulus vero in quo adhuc rationis nullus eſt vſus, volū-
tate quidem propria nec in bono eſt, nec in malo, quia
nulla in alterutro cogitatione verſatur, ſed vtrūque in
illo conſopitum vacat, & bonum naturale rationis, &
malum originale peccati. Sed annis accedentibus, eui-
gilante ratione, venit mandatum, & reuiuiſcit peccatū,
quod aduerſus creſcentem cum pugnare cœperit, tunc
apparebit quid in infante latuerit, & aut vincit & do-
minabitur, aut vincitur & ſanabitur. Non tamen ideo
malum hoc nihil nocuiſſet, etiam ſi priuſquam in illo
apparere cœpiſſet, paruulus hac vita exiſſet, quia reatus
eiuſdem mali, non quo reum malum eſt, ſed quo reum
facit in quo eſt, ſicut generatione contrahitur, ita niſi
regeneratione non ſoluitur. Hoc eſt propter quod par-
uuli baptizantur, vt non ſolum regni Chriſti fruantur
bono, verum & à malo regni mortis eruantur. Neque
hoc fieri poteſt niſi per eum qui peccatum in ſua carne
damnauit, quod naſcendo non ſenſit, quod moriendo
crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per gratiā
vbi erat ante colluuio per culpam. His itaq; beati Am-
broſij verbis, nec diabolus bonitate hominem creauit, K
ſed hominem malignitate vitiauit: nec concupiſcentię
malum nuptiarum abſtulit bonum, nec in baptiſmatis
ſacramento peccati alicuius reatus relinquitur inſolu-
tus. Nec iniuſtus eſt deus, qui eum damnat lege iuſtitię,
qui peccati lege fit reus, etiam ſi ex illa nat⁹ eſt, quæ pa-
rentem eius propterea iam reum facere nō poteſt, quia
renatus eſt. Virtus porrò quæ in infirmitate perficitur, *2. Corin. 12.*
quare ſi hæc vera ſunt deſperanda eſt, cum per carnem
Chriſti, quę damnat peccatum quod naſcendo nō ſen-
ſit, quod moriendo crucifixit, fiat etiam in ea carne no-
ſtra iuſtificatio per gratiā, in qua erat ante colluuio per
culpam? Ac per hoc quinque iſta veſtra, in quibus maxi-
me terretis homines argumenta, nec alios poterūt per-
turbare, nec vos, ſi credatis Ambroſio, Cypriano, Græ-
gorio, aliiſq; catholicis ſanctis clariſq; doctoribus, imò
vero etiam vobiſipſis, legem peccati quæ ineſt hominis
membris, repugnans legi mentis, qua caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum, etiam baptizatis ſanctis, ingerere pu- *Gala. 5.*
gnandi neceſsitatem, cōtra quid? niſi contra malū, non
ſubſtantiam, ſed ſubſtantię vitium, dei gratia nos rege-
nerante non imputandum, dei gratia iuuante frænan-
dum, dei gratia remunerante ſanandum? Sed ne forte L
dicas contra hoc potius pugnare baptizatos, quod ſibi
ipſi prioris vitæ mala conſuetudine fecerunt, non con-
tra id cum quo nati ſunt. Quanquam ſi hoc dicis, iam
proculdubio cernis atque concedis eſſe in homine ali-
quid mali, quod non ipſum, ſed reatus qui ex illo con-
tractus fuerat, auferatur in baptiſmo. Tamen quia parū
eſt ad huius quæſtionis abſolutionē, niſi nobis ex pec-
cato primi hominis ingeneratum eſſe mōſtretur, audi
quid inde in alio loco expreſsius dicat ſanctus Ambro-
ſius in expoſitione Euāgelij ſecundum Lucam, cum di-
uerſis modis ab vna tamen regula fidei non abhorren-
tibus, tractaret illum locum, vbi dominus ait, in vna
domo diuidi tres aduerſus duos, & duos aduerſus tres, *Luca. 12.*
Poſſunt etiam videri, inquit, caro atque anima ab odo- *Ambroſius*
re, tactu, guſtuq; luxurię ſeparatę in vna domo ſe aduer *ſuper Lucā*
ſus incurſantia vitia diuidentes, ſubiicientes ſe legi dei, *cap. 12.*
remouentes ſe à lege peccati, quorū licet diſſenſio per
præuaricationem primi hominis ſe in naturam verte-
rit, vt nequaquam ſibi paribus ad virtutum efficaciam
ſtudiis conuenirent, tamē per crucem domini ſaluato-
ris, tam inimicitiis quàm etiam mādatorū lege vacua- M
tis, in ſocietatis concordiam congruerunt, poſteaquam
Chriſtus è cœlo pax noſtra deſcēdens, fecit vtraq; vnū. *Ephes. 2.*
Rurſus in eodem opere, cum de ſpiritali atque incor-
ruptibili loqueretur cibo, Etenim miſericors cibus mē-
tis eſt, inquit, præclaraq; alimonia ſuauitatis ratio, quæ
membra non oneret, neque in naturę pudenda, ſed or-
namenta conuertat, cum libidinum volutabrum com-
mutatur in dei templum, diuerſoriumq; vitiorū, ſacra-
rium incipit eſſe virtutum. Quod vtiq; tunc facit, cum
caro in naturā regreſſa vigoris ſui agnoſcit altricem,
atque auſu depoſito contumaciæ, moderatoris animæ
coniugatur arbitrio, qualis fuit cum inhabitanda para-
diſi ſecreta ſuſcepit, antequam veneno peſtiferi ſerpen-
tis infecta, ſacrilegam famem ſciret, diuinorumq; me-
moriam præceptorum animæ ſenſibus inhærentē, eda-
citatis ſtudio præteriret. Hinc peccatum manaſſe pro-
ditur, tāquam corpore animaq; genitoribus, dum cor-
poris natura tentatur, anima male ſana cōpatitur. Quæ
ſi appetentiā corporis refrænaſſet, in ipſo ortu eſſet ex-
tincta origo peccati, quā velut virili īfuſa corporis mo
tu male fœta anima, etiā vigore corrupto, alienis grauis

oneribus

Auguſt. oneribus parturiuit. Hic certe apertiſsime atque ſa-
A tiatiſsime, ille tam excellenter tui doctoris ore lauda-
tus doctor Ambroſius declarauit & quid eſſet & vnde
eſſet originale peccatum, & vnde contigerit illa prima
cõfuſio, quæ inobediẽtia carnis fuit diſſentiẽtis ab ani-
ma, quam diſcordiam ſanat dei gratia per Ieſum Chri-
ſtum dominum noſtrum. Vides vnde caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum, vides vnde ſit lex in membris repu-
gnans legi mentis. Vides vertiſſe ſe in naturam, animæ
carniſq; diſcordiam, & per has inimicitias nobis abun-
dare miſerias, nõ niſi dei miſericordia finiendas. Noli
mihi iam aduerſari. Nam ſi adhuc facis, cui vel quibus
ſimul aduerſeris, aduertis. Me nempe dixiſti nihil ma-
gis laborare, quàm vt non intelligar. Et in quibuſdam
locis ſenſus meos ad tuũ potius interpretaris arbitriũ,
abutens tardiuſculis cordibus hominum, qui te nõ in-
telligũt tacere potius noluiſſe, quàm reſpõdere potuiſ-
ſe voi meo, quatuor voluminibus tuis. Ecce fundit elo-
quentię lucidũ ac perſpicuũ flumẽ Ambroſius. Non eſt
vbi hæreat lector, vbi caliget auditor. Manifeſtiſsime
dicit Apoſtolũ ideo dixiſſe, Quis me liberabit de cor-
B pore mortis hui⁹? quia omnes ſub peccato naſcimur, &
ipſe ortus in vitio eſt. Manifeſtiſsime dicit dominum
Chriſtum propterea fuiſſe ſine peccato, quòd natus ex
virgine, vinculis obnoxiæ generationis naturæq; com-
munis minime teneretur, & damnaſſe peccatum, quod
naſcendo non ſenſit. Apertiſsime dicit, quòd diſſenſio
carnis & animæ per præuaricationem primi hominis
in naturam ſe verterit. Apertiſsime dicit, carnem libi-
dinum volutabrum diuerſoriũmque vitiorum ita mu-
tari in dei templum, ſacrariumq; virtutum, cum in na-
turam regreſſa vigoris ſui agnoſcit altricem, atq; auſu
depoſito contumaciæ, moderatoris animæ coniugatur
arbitrio, qualis fuit cum inhabitãda paradiſi ſecreta ſu-
ſcepit, antequam eſſet veneno peſtiferi ſerpẽtis infecta.
Quòd ſi adhuc quod aduerſus meos libros moliaris,
inquiris, illũ aſpice, aduerſus illũ aliquid aude, qui hæ-
reſis veſtræ venenis antequam naſcerentur occurrit, &
vnde poſſunt expelli, hæc antidota præparauit. Quæ ſi
Ambroſius ſatis nõ ſunt, adhuc audi. In libro de Iſaac & anima idẽ
in libro de dicit, Bonus ergo rector malos equos reſtringit & re-
Iſaac & anima. uocat, bonos incitat. Boni equi ſunt quatuor, prudẽtia,
temperãtia, fortitudo, iuſtitia. Mali equi, iracundia, cõ-
C cupiſcẽtia, timor, iniquitas. Nunquid ait, Bonus rector
bonos equos habet, malos nõ habet? Sed ait, bonos in-
citat, malos reſtringit & reuocat. Vnde iſti ſunt equi?
Nempe ſi eos ſubſtantias dicimus vel putamus, Mani-
chæorum fauemus vel hæremus inſaniæ: quod vt abſit
à nobis, catholice iſtos equos intelligimus vitia noſtra,
quæ legi mẽtis ex lege peccati reſiſtunt. Nõ à nobis hęc
vitia ſeparata, alicubi alibi erũt, ſed in nobis ſanata nuſ-
quam erunt. Veruntamen quare non in baptiſmate pe-
rierunt? An nõdum fateberis quòd reatus eorum perie-
rit, infirmitas manſerit, nõ reatus quo ipſa rea fuerant,
ſed quo nos reos fecerant in malis operibus, quò nos
traxerant? Nec ita eorum manſit infirmitas, quaſi ali-
qua ſint animalia, quæ infirmantur, ſed noſtra infirmi-
tas ipſa ſunt. Nec in his equis malis iniquitatem nomi-
naſſe putandus eſt illam quæ deletur in baptiſmo. Illa
nanque peccatorum quæ fecimus, fuit, quæ cuncta re-
miſſa ſunt, atque omnino iam non ſunt, quorum reatus
manebat, quãdo ipſa fiebant atque tranſibãt. Iſtam ve-
ro legem peccati, cuius manentis reatus in ſacro fonte
remiſſus eſt, propterea vocauit iniquitatẽ, quia iniquũ
eſt vt caro concupiſcat aduerſus ſpiritum, quamuis aſsit

in noſtra renouatione iuſtitia, qua iuſtum eſt, vt aduer- D
ſus carnem ſpiritus concupiſcat, vt ſpiritu ambulemus,
& concupiſcentias carnis non perficiamus. Hanc quip-
pe iuſtitiam noſtram inter bonos equos inuenimus no
minatam. Audi adhuc quid dicat in libro quem ſcripſit
de paradiſo, Fortaſſe, inquit, ideo dixit Paulus, quę non *Ambroſius*
licet homini loqui: quia adhuc in corpore conſtitutus, *in libro de*
hoc eſt, videbat iſtius corporis paſsiones, videbat legẽ *paradiſo.*
carnis ſuæ repugnantem legi mentis ſuæ. Itemq; in eo-
dem, Cum dicit, inquit, ſapientiorem ſerpentem, intel- *Ambroſius*
ligis quem loquatur, id eſt, illum aduerſariũ noſtrum, *in libro de*
qui tamen habet huius ſapiẽtiam mundi. Sed & volup- *paradiſo.*
tas & delectatio bene ſapiens dicitur, quia & carnis ap- *cap. 12.*
pellatur ſapientia, ſicut habes, quia ſapiẽtia huius carnis *Roma. 8.*
inimica eſt deo. Et ad exquirẽda delectationum gene-
ra aſtuti ſunt, qui appetentes ſunt voluptatum. Siue er-
go, inquit, delectationem intelligas, quædã eſt diuino
aduerſa mãdato, & inimica ſenſibus noſtris. Vnde ſan-
ctus Paulus ait: Video aliam legem in membris meis, *Roma. 7.*
repugnantem legi mentis meæ, & captiuantẽ me in le-
ge peccati. Qualem voluptatem dicat hoc loco iſte *Auguſt.*
doctor, in prõptu eſt, quia vt intelligeremus adhibuit E
Apoſtoli teſtimonium dicentis, Video aliam legem in
membris meis, repugnantem legi mentis meę, & capti-
uãtem me in lege peccati. Hæc eſt voluptas illa ſuſcep-
ta tua, quamuis & tu reprehendas eius exceſſum. Vbi
qualis ſit planè fateris, ſed tantis verborum ornamen-
tis eam moderatã defendis & laudas, quaſi iſtum mo-
dum ſibi ipſa conſtituerit, & non ſpiritus qui aduerſus
eius impetum concupiſcit. Aduerſus quem fortiter ſta-
bat ille, qui clamabat, Video aliam legem in membris
meis, repugnantem legi mentis meæ. Iſte repugnantis
impetus ſi laxetur, in quæ decliuabit immunda? In quæ
nõ pertrahet & præcipitabit abrupta? Verũ nunc quod
potius inſtat, ecce non ſecundum vos quicunq; Iudæus
ſed ſecũdum beatiſsimum Ambroſium de ſeipſo Pau-
lus Apoſtolus dicit, Video aliã legem in mẽbris meis,
repugnantem legi mentis meæ, & captiuantẽ me in le-
ge peccati. Rurſus in eodẽ opere alio loco doctor idẽ,
Impugnatur, inquit, Paulus, & videt legẽ carnis ſuæ re- *Ambroſius*
pugnantẽ legi mentis ſuæ, & captiuantẽ ſe in lege pec- *in libro de*
cati, nec de cõſcientia ſua præſumit, ſed per Chriſti gra *paradiſo.*
tiam cõfidit ſe à mortis corpore liberãdum, & tu quẽ- *cap. 12. in*
quam opinaris ſcientem nõ poſſe peccare? Paulus dicit, *fine.*
Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo ma *Roman. 7.*
lum hoc ago: & tu arbitraris homini prodeſſe ſcientiã, F
quę delicti augeat inuidiam? Itemq; in ipſo opere idem *Ambroſius*
ipſe Epiſcopus ad omnes nos referens eloquium, cau- *vbi ſupra*
ſamq; cõmunem ſedulo agens, Repugnat enim lex car *cap. 15.*
nis, inquit, legi mentis, & laborandũ nobis eſt ac deſu-
dandũ, vt caſtigemus corpus, & ſeruituti redigamus, &
quæ ſunt ſpiritalia ſeminemus. In alio quoque libro ſuo *Idẽ in lib.*
de ſacramento regenerationis, vel de philoſophia quẽ *de ſacramẽ*
ſcripſit, ita loquitur, Beata igitur mors quę nos peccato *to regene-*
eripit, vt reformet deo. Qui enim mortuus eſt, iuſtifi- *rationis.*
catus eſt à peccato. Nunquid naturæ fine, inquit, iuſti-
ficatur à peccato aliquis? Non vtique: quoniam qui pec
cator moritur, in peccato manet. Ille autem iuſtifica-
tor à peccato, cui per baptiſmum peccata remittuntur
omnia. Habes ad iſta quid dicas? Vides ne quem- *Auguſt.*
admodum expreſſerit vir venerabilis in baptiſmo fieri
hominis mortem beatam, vbi remittuntur peccata om
nia? Sed attende aliud, attende quod non vis. Aduer-
timus, inquit, cuiuſmodi ſit mors myſtica, nunc cõſide- *Ambro.*
remus cuiuſmodi ſepultura eſſe debeat. Non ergo ſatis

G eſt vt motiantur villa, niſi marceſcat corporis luxus,
& omnium vinculorum carnalium compago ſoluatur,
omnis nodus corporei laxetur vſus. Nemo ſibi blādia-
tur, quòd aliam figuram induerit, myſtica præcepta ac-
ceperit, ad continentię diſciplinam applicuerit animũ.
Non quod volumus hoc agimus, ſed quod odio habe-
mus hoc facimus. Multa operatur in nobis peccatũ. No
bis reluctantibus rediuiuæ plerunque voluptates reſur-
gunt. Luctandum nobis aduerſus carnem eſt, luctatus
Rom.7. eſt aduerſus eam Paulus, denique ait, Video autē aliam
legem in membris meis, repugnātem legi mentis meæ,
& captiuantem me in lege peccati. Nunquid tu, inquit,
fortior Paulo? Nec tanquam ſedulæ carni tuæ confidas,
& te ei credas, cum Paulus clamet, Scio enim quia non
habitat in me, id eſt, in carne mea bonũ: Nam velle ad-
iacet mihi, perficere autem bonum non inuenio: Non
enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum,
hoc ago. Si autem quod nolo hoc ago, iam nō ego ope
Auguſt. ror illud, ſed quod habitat in me peccatum. Quan-
talibet feraris animi obſtinatione Iuliane, quantalibet
H aduerſus nos peruicacia pro Pelagiano errore cōtiſtas,
tanta per beatum Ambroſium circumuallaris rerũ eui-
dentia, tanta verborum eius manifeſtatione cōtunde-
ris, vt profecto ſi nulla te ratio, cogitatio, conſideratio
religionis, pietatis, humanitatis, atq; in te ipſo aduerten
dæ veritatis à pertinaci intentione reuocauerit, oſten-
das quantum in malis humanis valeat, eò quenquā fuiſ-
ſe progreſſum, vbi manere non libeat, vnde iam redire
pudeat. Sic enim te credo affici, cũ iſta legeris. Sed ô ſi
pax Christi in tuo corde vincat, & bona pœnitentia de
mala verecundia palmam ferat. Sed iam nunc parum-
per attēde, quomodo ex iſta lege peccati, cuius motum
mortalitas etiam cōtinentium cogitur ferre, cui modũ
caſtitas nuptiarum laborat imponere, vbi cōcupiſcen-
tia carnis voluptaſq;, quam laudas, contra propoſitum
voluntatis agit ſuos impetus, cum excitatur, etiam ſi a-
ctus non peragit, cum frænatur. Attēde ergo pauliſper,
quomodo ex hac lege peccati omnem generari homi-
nem, & ideo trahere originale peccatũ, ſanctus eloqua-
Ambroſius tur Ambroſius in eo ipſo de ſacramēto regenerationis,
in libro de ſiue de philoſophia libro ſuo, Eſt, inquit, domus quā ſa-
ſacramento pientia ædificat, & menſa cœleſtibus referta ſacramen-
regenera- tis, in qua iuſtus cibum diuinæ voluptatis epulatur, ſua-
tionis. uem gratiæ potum bibens, ſi perpetuorum meritorum
I vberi poſteritate lętetur. Hos filius generās Dauid, par-
tus illos corporeæ commixtionis horrebat, & ideo mũ-
dari ſacri fontis irriguo deſiderabat, vt carnalē ac ter-
Pſal.50. renam labem gratia ſpiritalis ablueret. Ecce, inquit, in
iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me
mater mea. Male Eua parturiuit, vt partus relinqueret
mulieribus hæreditatem, atq; vnuſquiſque cōcupiſcen-
tiæ voluptate concretus, & genitalibus viſceribus infu-
ſus, & coagulatus in ſanguine, in pānis inuolutus, prius
ſubiret delictorum cōtagium, quàm vitalis ſpiritus mu
Auguſt. nus hauriret. Si te non deſeruit qualiſcunque ſaltem
ſenſus humanus, vides quid de concupiſcētiæ volupta-
te hac ipſa, cui præbes impudentiſſimum patrocinium,
pronunciauerit, tui quoq; ſæpe dicendũ eſt doctoris te-
ſtimonio prędicatus tam memorabilis doctor Ambro-
ſius, quòd ea quiſque cōcretus, ea genitalibus viſceribus
infuſus, & coagulatus in ſanguine, & in pannis, nō vti-
que laneis, aut lineis, aut huiuſcemodi talibus, qualibus
iam nati obuoluuntur infantes, ſed pannis vitiatæ ori-
ginis tanquā hæreditariis inuolutus, prius ſubeat cōta-
gium delictorũ, quàm vitalis huius aeris aurā ſpirando
percipiat, in quem velut immenſum fontem commu- K
nis & non deſiſtentis alimenti poſt occulta ſpiramen-
ta viſcerum maternorum, qui naſcitur, funditur, in or-
tu ploraturus reatum, quem contraxit ante ortum. Er-
gòne ex huius concupiſcentiæ motu illi non erubeſce-
rent homines primi, quo & ipſi apparebāt noxij, & eo-
rum filij peccato parentum pronunciabantur obnoxij?
Vtinam ſicut illi erubuerũt eas partes corporis, in qui-
bus libidinis inobedientiam ſentiebant, nudas relin- *Geneſ.3.*
quere, ita tu fidei catholicæ obediens erubeſceres eru-
beſcenda laudare. Quid autem etiam de ipſo ficulneo-
rum tegmine foliorum in libro de paradiſo idem ipſe
ſcripſit doctor, aduerte. Quod ergo grauius eſt, inquit, *Ambroſius*
hac ſe Adam interpretatione ſuccinxit eo loco, vbi fru *in libro de*
ctu magis caſtitatis ſe ſuccingere debuiſſet. In lumbis *paradiſo.*
enim quibus præcingimur, quædam ſemina generatio- *cap 13.*
nis eſſe dicuntur. Et ideo male ibi ſuccinctus eſt Adam
foliis inutilibus, vbi futuræ generationis non fructum
futurum, ſed quædam peccata ſignaret. Hic certe fru *Auguſt.*
ſtrauit iſte vir ſanctus tam elaboratam diſputationem
tuam nimiſq; ſolicitā, ne poſt peccatum Adam & Eua L
oculis apertis lumbos præcinxiſſe credantur. Vt enim
tanta ibi loquacitate laborares, contra ſenſus veniebas
omniũ, & eos multiloquij ſtrepitu perſtringere cupie-
bas. Quid enim tam in promptu eſt, quàm ſuccincto-
riis, vel pręcinctoriis, quæ Gręce περιζώματα nuncupā-
tur, lumbos hominum contegi vel præcingi, quas vul-
gus etiam munituras vocat? Neque hoc ille homo dei,
cuius te vrgemus eloquio, tanquam obſcurum eſſet ex-
poſuit, ſed quod omnes intelligebant, quid ſignificaret
oſtendit. In lumbis enim quibus præcingimur, ait, quæ-
dam ſemina generationis eſſe dicũtur, & ideo male ibi
ſuccinctus eſt Adam foliis inutilibus. Quare male? Se-
quitur & dicit, vbi futuræ generationis nō fructum fu-
turum, ſed quædam peccata ſignaret. Habēs ne ad iſta
quod dicas? Ecce vnde illa cōfuſio, ecce vnde cōtextio
& ſuccinctio foliorum, ecce vnde in poſteris originale
peccatum. Sanctus vero Ioānes Conſtantinopolitanus *Ioānes Epi*
Epiſcopus, quantum verecundia permittere potuit, to- *ſcopus Con-*
tum illud primorum hominum erubeſcentium fa- *ſtantinopo-*
ctum, duobus verbis euidenter expreſſit dicens, Foliis *litanus.*
autem ficus erant cooperti, tegentes ſpeciem peccati. M

Cui non apparet, quæ vel qualis peccati ſpecies à *Auguſt.*
confuſis tegenda fuerat in regione lumborum, qui de
ſui corporis nuditate non confundebantur ante pecca
tũ? Obſecro intelligite, imò vero permittite homines
quod vobiſcũ intelligunt intelligere, & nolite nos co-
gere de pudendis penè impudenter diutius diſputare.
Merito idem beatus Ioannes etiam ipſe ſicut martyr *Circumciſio*
Cyprianus circuncitionem carnis in ſigno præceptam *carnis præ-*
commendat eſſe baptiſmatis. Et vide quomodo Iu- *cepta in ſi-*
dæus, inquit, circuncitionem non differt propter com- *gno bapti-*
minationem, quia omnis anima quæcunque non fue- *ſmatis.*
rit circunciſa die octauo, exterminabitur de populo *Gene.17.*
ſuo. Tu autem, inquit, non manufactam circuncitio-
nem differs, quę in expoliatione carnis in corpore per-
ficitur, ipſum dominum audiens, Amen amen dico *Ioan.3.*
vobis, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non in-
troibit in regnum cœlorum. Cernis quemadmodũ cir- *Circumciſio*
cuncitionem circuncitioni, comminationem commi- *& bapti-*
nationi vir Eccleſiaſtica doctrina præditus cōparauit. *ſmus cōpa-*
Quod ergo eſt, octauo die nō circũcidi, hoc eſt i Chri- *rantur.*
ſto nō baptizari. Et quod eſt perire de populo ſuo, hoc
eſt nō intrare in regnũ cœlorum. Et tamen vos in bap-
tiſmate paruulorum expoliationem carnis, hoc eſt cir-
cuncitionem

A cuociſionem non manufactam, celebrari negatis, cum
nihil eos,quo expoliari debeant,habere cõtenditis.Nõ
enim eos fatemini mortuos in præputio carnis ſuæ,quo
peccatum ſignificatur, maxime quod originaliter tra-
hitur.per hoc enim eſt corpos noſtrum corpus peccati,
quod euacuari dicit Apoſtolus per crucem Chriſti.Sed
nunc ſententiis Epiſcoporum qui fueront ante nos, &
hęc diuina eloquia fideliter & memorabiliter tractaue-
rũt,vrgere te inſtitui. Proinde ad Epiſcopum Ambro-
ſium reuertamur, qui cum homines, id eſt, & animas
& corpora hominum, opus dei eſſe nõ dubitet,& oup-
tias honoret, & in baptiſmo Chriſti prædicet omnia
peccata dimitti, & deum nouerit eſſe iuſtum,& capacẽ
virtutis atque perfectionis per dei gratiam humanam
non neget eſſe naturam, quæ veſtra quinque facitis ar-
gumenta,intendentes nullom iſtorum quinque verum
eſſe poſſe,niſi falſum ſit trahere naſcẽtes originale pec-
catum,tamẽ hoc ipſum,quod his quinq; argumẽtis au-
ferre conamini, ſic ille vbi opus eſt, in ſuis ſermonibus
pooit, vt cuiuis ſatis eluceat,quid catholica veritas ſo-
leat prædicare,quid profana nouitas conetur euertere.
B An forte ipſum quoque Ambroſium ſciſſe ac docuiſſe
dubitabis, deum eſſe hominum eruditorẽ & animæ &
corporis?Audi ergo quid dicat in libro de philoſophia
Platonis contra Platonem Philoſophum,qui hominom animas
opinio. reuolui in beſtias aſſeuerat, & animarum tantummodo
Ambroſius deum opinatur authorem,corpora autem diis minori-
in libro de bus facienda decernit.Ergo ſanctus Ambroſius,Miror,
philoſophia inquit, tantum philoſophum, quomodo animam, cui
contra Pla- poteſtatẽ cõferẽdæ immortalitatis attribuit, in noctuis
tonem. includat aut ranulis,feritate quoque induat beſtiarum,
cum in Timæo eam opus dei eſſe memorauerit, inter
immortalia à deo facta,corpus autem non videri opus
ſummi dei aſſerit, quia natura carnis humanæ nihil à
Auguſt. natura corporis beſtialis differt. Si ergo digna eſt
quæ dei opus eſſe credatur, quomodo indigna eſt quæ
dei opere veſtiatur? Ecce non ſolum animam, quod &
illi dicunt, verumetiam corpus quod illi negant, con-
tra Platonicos dei opus eſſe defendit Ambroſius.An di
cturus es,quòd nuptiis ingerat crimẽ,quia& inde quod
naſcitur concupiſcentiæ voluptate concretũ,dicit ſub-
ire contagium delictorum? Audi ergo de nuptiis Am-
C broſij ſententiam in Apologia ſancti Dauid, Bonũ,in-
Ambroſius quit,coniogiũ,ſancta copula.Sed tamẽ qui habẽt vxo-
in apologia res, ita ſint ac ſi non habentes. Ipſe eſt torus incoinqui-
Dauid.c.11 natus,& nemo alterum fraudare debet eo, niſi forte ad
tempus, vt vacent orationi. Tamen ſecundum Apo-
1.Corint.7. ſtolum,non vacat orationi, qui eo tempore vſum cor-
poreæ illius conuentionis exercet. Audi & alterã in li-
Idẽ in lib. bro de philoſophia,Bona,inquit,continentia quædam
de philoſo- velut crepido pietatis. Namq; in præcipitiis vitæ huius
phia. labentium ſtatuit veſtigia ſpeculatrix ſedula, ne quid
obrepat illicitum. Mater autẽ vitiorum omnium incõ-
tinentia,quæ etiam licita vertat in vitium. Ideoq; Apo-
ſtolus nõ ſolum à fornicatione nos retrahit,verumetiã
in ipſis coniugiis modum quendam docet, & tempora
præſcribit orandi. Intemperans enim in cõiugio,qoid
Adulteriũ aliud niſi quidam adulter vxoris eſt? Cernis quem-
in cõiugio. admodum velit etiam inter ſe ipſa vera & honeſta eſſe
Auguſt. cõiugia?Vides quemadmodum dicat incontinentiam
etiam licita vertere in vitiũ, vbi & licitum demonſtrat
eſſe connubium, & in ipſo non vult incontinentia fœ-
dari quod licitũ eſt? Aduertis quomodo intelligere no
biſcum debeas, in quo morbo deſiderij noluerit Apo-
ſtolus vnũquẽque vas ſuum poſsidere,ſicut gentes quæ

igoorant deum? Tibi autem libido nõ niſi præter vxo- *1.Theſſ.4.*
rem,videtur eſſe culpabilis.Quid ergo de Ambroſio iu D
dicabis,qui intemperantẽ in coniugio, adulterũ quen-
dam appellat vxoris?Tu ne melius nuptias honoras, in
quibus libidini licentioſiſsimum ſpacium præbuiſti, ne
fortaſsis offenſa defenſorem ſibi aliũ prouideret? Ne-
que enim quod ego commemoraui ſecũdum veniam
cõiugibus concedere Apoſtolum,vbi proculdubio no-
tatur,etſi ignoſcitur culpa, ſaltẽ verbo tenus attingere
voluiſti:aut quòd ab illo opere,vt orationi vacent,ceſ-
ſare coniuges admooentur,quod ego totum cõmemo
raui,auſus es in tua reſponſioue refricare,credo formi-
dans,ne tua videretur præuaricata defenſio,ſi & te cõ-
fitẽte appareret, quòd per libidinem, cui te patrocina-
ri non pudet,etiam coniugom impediretur oratio. Ita
cum mihi pro illa reſpõdere cuperes, ſed Apoſtolo re-
ſiſtere non auderes,nec in aliam ſententiam,ſicut ſole-
tis,ipſum apoſtolicũ teſtimoniũ detorquere potuiſſes,
omnino inde tacere maluiſti. Tu ergo melios honoras
nuptias, quarum digoitatem tãquam omnino irrepre-
henſibili volutabro carnalis cõcupiſcentiæ decoloras:
an ille qui cum dicat,non ſolum licitum, ſed etiam bo- E
num coniugium,ſanctamq; copulam, tamẽ ceſſante li-
bidinis voluptate, tẽpora orandi ab Apoſtolo præſcri-
pta commemorat,atque iam ita nõ vult illi morbo eſſe
deditos coniuges, vnde trahitur origioale peccatum,
vt eos qui habent vxores,ſecundum eundem Apoſtolũ *1.Corint.7.*
ita eſſe velit,ac ſi non habẽtes?Nec vocare dubitat etiã
vxoris adulterum,intemperantem maritum: omne cõ-
nubij bonum penſans nõ cupiditate carnis,ſed fide po-
tius caſtitatis:non morbo paſsionis, ſed fœdere cõiun-
ctionis:non voluptate libidinis,ſed voluntate propagi
nis.Nam mulierem viro non niſi generandi cauſa per-
hibet inſtitutam,vnde tam diu fruſtra, quaſi quiſquam
hoc noſtrum negaret,diſputandum putaſti. Hæc enim *Ambroſius*
ſunt de hac re verba eius in libro de paradiſo, Si igitur *in libro de*
viro,inquit,culpę author eſt mulier,quemadmodũ pro *paradiſo.*
bono videtur adiecta?Verum ſi conſideres,quia deo v- *cap.10.*
niuerſitatis eſt cura, inuenies plus placere domino de-
buiſſe id,in quo eſſet cauſa vniuerſitatis, q̃ condemnã-
dum fuiſſe illud,in quo eſſet cauſa peccati.Ideo quia ex
viro ſolo non poterat humani eſſe generis propagatio,
pronunciauit dominus, nõ eſſe bonum ſolum hominẽ F
eſſe.Maluit enĩ deus plures eſſe, quos ſaluos facere poſ- *Gene.2.*
ſet,quibus donaret peccatũ,quàm vnũ ſolum Adã, qui
liber eſſet à culpa.Deniq; quia idem,inquit,vtriuſq; au-
thor eſt operis, venit in hunc mundũ,vt ſaluos faceret *1.Timot.1.*
peccatores. Poſtremo nec Cain parricidij reum priuſ-
quam generaret filios, paſſus eſt interire.Ergo,inqoit,
propter generationẽ ſucceſsionis humanæ,debuit mu-
lier adũci viro. Habes ecce Ambroſium doctorem *Auguſt.*
meum,& à tuo mirabiliter prędicatum,& opus dei eſſe
omnem hominem atq; hominis carnem, & bonas eſſe
nuptias,inqoantum ſunt nuptię,non ſolũ fatentem ve-
rumetiam diſſerentem vel defendentẽ.Iam vero quod
per originale peccatũ ſacro baptiſmati nihil deroget,
ſuperius demõſtraui,quãdo eius poſui verba, vbi dicit
illũ iuſtificari à peccato,cui per baptiſmũ peccata remit
tuntur omnia. Iuſtũ porrò ille deũ vbi nõ prædicat,aot
quis de hoc poteſt catholicus dubitare Chriſtianus,qđ
penè & omnes impij cõfitentur? Quintum illud reſtat, *An capax*
verum videatur Ambroſio humanã capacẽ iuſtificatio- *ſit iuſtifica-*
nis & perfectionis eſſe naturã, nec ab hac ſentẽtia prop *tionis huma-*
terea reuocetur, quia ſæpe ac multis modis dicit omnẽ *na natura.*
hominẽ ſub peccato naſci,& eſſe ipſum ortum eius in

G viiio. Verũ & huc iam ſupra docui, vbi eum loco ipſo
paulopoſt dixiſſe memoraui, à Chriſti carne damnatũ
eſſe peccatum, quod naſcendo non ſenſit, quod moriẽ-
do crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per gra
tiam, vbi erat ante colluuio per culpam. Ibi enim natu-
ram demonſtrauit humanã etiã iſtam, quæ ſub peccato
naſcitur, & cuius nrt⁹ in vitio eſt, eſſe iuſtificationis ca-
pacem, ſed ſanè per gratiam, quod inimicũ eſt vobis, ei-
dem gratiæ crudelibus inimicis, Verum ſi hoc parum
Ambroſius eſt, ruiſus quid dicat, attende in expoſitione Eſaiæ Pro-
ſuper Eſaiã phetæ, Videamus, inquit, ne qua ſit poſt huius vitæ cur-
Matth.19. riculum noſtra regeneratio, de qua dictum eſt, In rege-
Regenera- neratiõe cũ ſederit filius hominis in throno glorię ſuæ.
tio duplex. Sicut enim regeneratio lauacri dicitur, per quã deterſa
colluuione peccatorũ, in regeneratione cũ ſederit fili⁹
hominis renouamur, ita regeneratio dici videtur, per
quã ab omni corporeæ cõcretionis purificati labe, mũ-
Auguſt. do animæ ſenſu in vitam regeneramur æternã. Né-
pe diſtinxit vir ſanctus & verax, iuſtificatinnẽ vitæ hu-
ius, quæ fit per lauacrum regenerationis: & illius perfe-
ctionem, cum & noſtra corpora fuerint immortalitate
renouata. Nõ itaq; fuit Ambroſio, quamuis fateretur na
H ſcẽtis originis vitiũ, iuſtificationis deſperata perfectio.
Quia ſicut eſt humana natura creatori deo formabilis,
ita ſanabilis redemptori. Sed vos feſtinatis, & præſum-
ptionem veſtram feſtinãdo præcipitatis. Hic enim vul-
tis hominẽ perfici, atq; vtinam dei dono, & non libero
vel potius ſeruo propriæ volũtatis arbitrio. A qua per-
fectione quidem longe vos eſſe ſentitis. Sed dolus eſt
in ore veſtro, ſiue peccatores vos eſſe dicatis, & iuſtos
credi velitis, ſiue profiteamini perfectionem iuſtitiæ,
quã profecto in vobis non eſſe ſentitis. Iuſtificatio por-
rò in hac vita, nobis ſecundum tria iſta cõfertur. Prius
lauacro regenerationis, quo remittuntur cuncta pecca
ta. Deinde cõgreſſione cum vitiis, à quorum reatu ab-
ſoluti ſumus. Tertio dum noſtra exauditur oratio, qua
Matth.6. dicimus, Dimitte nobis debita noſtra: Quoniã quam-
libet fortiter contra vitia dimicemus, homines ſumus,
dei autẽ gratia ſic nos in hoc corruptibili corpore ad-
iuuat dimicantes, vt non deſit propter quod exaudiat
veniam poſtulãtes. Iſtam ſuper nos dei miſericordiam,
I vobis neceſſariam non putatis, quoniam ex eo numero
Pſal.48. eſtis, de quibus in Pſalmo dictum eſt, Qui confidunt in
virtute ſua. Sed quãto melius audimus Ambroſium, in
Ambroſius libro de fuga ſeculi dicentem, Frequens nobis de effu-
in libro de giẽdo iſto ſeculo eſt ſermo, atque vtinam quàm facilis
fuga ſeculi ſermo, tam cautus & ſolicitus affectus. Sed quod peius
cap.1. eſt, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatũ,
& vanitatum offuſio mentem occupat, vt quod ſtudeas
vitare, hoc cogites, animoq; voluas. Quod cauere
difficile eſt homini, exuere autem impoſsibile. Denique
voti magis eam eſſe rem quàm effectus, teſtatur Pro-
Pſal.118 pheta dicẽdo, Declina cor meum in teſtimonia tua, &
non in auaritiam. Nõ enim in poteſtate noſtra eſt cor
noſtrum, & noſtræ cogitationes, quæ improuiſo offuſæ
mentẽ animumq; confundunt, atq; alio trahunt quàm
tu propoſueris, ad ſecularia reuocant, mũdana inſerũt,
voluptuaria ingerũt, illecebroſa intexunt, ipſoq; in tẽ-
pore quo eleuare mentem paramus, inſertis inanibus
cogitationibus, ad terrena plerunque deiicimur. Hæc
ſi vos non patimini, ignoſcite, non vobis credimus, &
in his potius ſancti Ambroſij verbis quoddã ſpeculum
& hoc ſi proficimus, communis humanæ infirmitatis
agnoſcimus. Vobis autẽ etiam ſi credamus, & dicamus,
orate pro nobis, vt nec nos iſta patiamur: ita vos inue-
nimus elatos & alta ſapientes, vt reſpõdeatis nobis, nõ K
ſolum iſta vos non pati, verumetiam in hominis eſſe
poteſtate, ne iſta patiatur, nec eſſe cauſam, cur ad huc
dei poſcatur auxilium. Quanto ergo melius idẽtidem
audimus Ambroſium dei gratiam confitentem, nec de
ſua virtute confidentem, qui cum hæc dixiſſet, adiecit,
Quis autem tam beatus, qui in corde ſuo ſemper aſcen-
dat? Sed hoc ſine auxilio diuino quî fieri poteſt? Nullo
profecto modo. Denique inquit, ſupra eadem ſcriptu-
ra dicit, Beatus vir cuius eſt auxilium eius abs te domi- *Pſal.83.*
ne, aſcenſus in corde eius. Itemq; idem ipſe in libro de
ſacramento regenerationis, Quis igitur eſt, inquit, qui *Ambroſius*
carne vtitur ad operandum, niſi anima? Ergo princeps *in libro de*
& domina carnis naturaliter anima eſt, quæ domare *ſacramento*
carnem debet & regere. Ideoq; ſpiritus ſancti fulta prę- *regenera-*
ſidio, dicit in Pſalmo, Non timebo quid faciat mihi ca- *tionis.*
ro. Ipſa eadẽ dicit in Paulo, Sed caſtigo corpus meũ, & *Pſal.55.*
ſeruituti redigo. Caſtigat ergo Paulus, quod ipſius eſt, *1.Corin.9.*
nõ quod ipſe eſt. Caſtigat quod ipſius eſt, vt moriẽ in ſe
laſciuię corporalis iuſtus operetur. Nunquid ſanctus *Auguſt.*
Ambroſius quando iſta dicebat, non cum vitiis confli-
gebat? non vitia vincebat? Non exercitum quẽdam va-
riarum cupiditatum intra ſemetipſum, tanquam Chri- L
ſti miles egregius debellabat? Nõ corpus proprium ca-
ſtigabat? Nunquid non ſuperatis & oppugnatis diaboli
operibus, opus dei cum opere dei, hoc eſt, anima cũ car
ne pacem iuſtitiæ requirebat, vt non in ſua virtute con
fidens, ſed ſicut ait, ſpirit⁹ ſancti fulta præſidio diceret,
Non timebo quid faciat mihi caro? Ecce quomodo na-
tura humana capax iuſtificationis oſtenditur, Ecce quo *2.Corin.12.*
modo virtus in infirmitate perficitur. Sed audiam⁹ de
hac re etiam victorioſiſsimum martyrem Cyprianum *Cyprianus.*
in Epiſtola de mortalitate. Cum auaritia nobis, inquit,
cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congreſsio
eſt, cum carnalibus vitiis, cum illecebris ſecularibus aſ-
ſidua & moleſta luctatio eſt. Obſeſſa mens hominis, &
vndiq; diaboli infeſtatione vallata, vix occurrit ſingu-
lis, vix reſiſtit. Si auaritia proſtrata eſt, exurgit libido:
ſi libido compreſſa eſt, ſuccedit ambitio. Si ambitio cõ-
tempta eſt, ira exaſperat, inflat ſuperbia, vinolentia in-
uitat, inuidia concordiam rumpit, amicitiam zelus ab-
ſcidit, Cogeris maledicere, quod diuina lex prohibet:
compelleris iurare, quod non licet. Tot perſecutiones
animus quotidie patitur, tot periculis pect⁹ vrgetur, & M
delectat hic inter diaboli gladios diu ſtare, cum magis
concupiſcendum ſit, & optandum, ad Chriſtum ſubue-
niente velocius morte properare. Abſit autem vt *Auguſt.*
ſanctum Cyprianum aut auarum exiſtimemus fuiſſe,
quia cum auaritia: aut impudicum, quia cum impudici-
tia: aut iræ ſubditũ, quia cum ira: aut ambitioſum, quia
cum ambitione: aut carnalem, quia cum carnalibus vi-
tiis: aut ſeculi huius amatorẽ, quia cum illecebris ſecu-
laribus: aut libidinoſum, quia cum libidine: aut ſuper-
bum, quia cum ſuperbia: aut vinolentum, quia cum vi-
nolentia: aut inuidũ, quia cum inuidia cõfligebat. Imo
vero ideo nihil eorum erat, quia his malis motibus par-
tim de origine, partim de cõſuetudine venientibus for
titer reſiſtebat, non acquieſcens eſſe, quod eum eſſe co-
gebant. Nec ideo tamen in tam periculoſo laborioſoq;
certamine nullo telo feriebatur hoſtili, cum dicat in E-
piſtola ſua de eleemoſynis, Ne quiſquam ſic ſibi de pu- *Cyprianus.*
ro atque immaculato pectore blandiatur, vt innocen-
tia ſua fretus, medicinam non putet adhibendam eſſe
vulneribus, cum ſcriptum ſit, Quis gloriabitur caſtũ ſe *Prouer.20.*
habere cor? Aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à pec-

catis

A catis? Et iterum in Epiſtola ſua Inannes ponat & dicat, *1.Ioan.1.* Si dixerimus quia peccatum nō habemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt. Si autem nemo eſſe ſine peccato poteſt, & qniſquis ſe inculpatum eſſe dixerit, aut ſuperbns, aut ſtult⁹ eſt, quàm neceſſaria, quàm benigna eſt diuina clementia, quæ cum ſciat non deeſſe *Auguſt.* ſanatis quædam poſtmodū vulnera, dedit curandis denuo ſanandiſq́; vnlneribus remedia ſalutaria? O doctor prçclariſsime & teſtis glorioſiſsime, ſic docuiſti, ſic eminniſti, vel monuiſti, ſic te audiendnm imitandumq́; præbuiſti. Merito finitis aliis omninm cupiditatum certaminibus, ſanatiſq́; vulnerib⁹, cum extrema & omniū maxima vitæ huius cupiditate, prn Cbriſti veritate pugnaſti, & eius in te gratiæ largitate viciſti. Secura eſt corona tua, victorioſa eſt doctrina tua, in qua & iſtos vincis, qni confidunt in virtute ſua, Ipſi enim clamant, Perfectio nobis virtutis à nobis eſt: tn autē reclamas, Nemo ſuis viribus fortis eſt, ſed dei indulgentia & miſericor- *Hilarius.* dia tntus eſt. Audi & beatiſsimum Hilarium, vbi ſperet hominis perfectionem. Cum enim loqueretur de pace *Ioan.17.* Euangelica, vbi dominus ait, Pacē meā do vobis: Quia lex, inquit, vmbra eſt futurorum bonnrnm, idcirco per B hanc præfiguratam ſignificationem docuit nos in hnc terreni & morticini corporis habitaculo mundos eſſe nō poſſe, niſi per ablutinnē cœleſtis niſericordiæ emūdationem cōſequamnr, poſt demutationē reſurrectionis terreni corporis nnſtri, effecta glorioſiore natnra. Rurſus in eodem ſermone, Ipſis, inquit, Apoſtolis verbo licet iam fidei emendatis atq́; ſanctificatis, non deeſſe tamen malitiam, per cnnditionem communis no- *Math.7.* bis originis docuit dicēs, Si vns cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris. Vides quemadmodum venerabilis catholicus diſputator, nec in hac vita mundationem noſtram neget, & tamen humanā perfectionem ſperet, id eſt perfectioris mundatinnis in vltima reſurrectione naturam. In quadam vern homilia de libro ſancti Iob, attende quid dicat, quemadmodum ipſius diaboli aduerſus nos indeſineus bellū ex hoc fieri aſſerat, cū ea mala quæ in nobis ſunt excitat cōtra nos, quod in noſtram fieri vtilitatē vult docere, cōuertente ſcilicet diuina miſericordia malitiā diaboli ad purgationem noſtrā. Tanta enim & tam admirabilis, inquit, C in nos miſericordiæ dei bonitas eſt, vt per quē in Adæ offenſa generoſitatem primæ & beatæ illius creationis amiſimus, per eum rurſum id qund amiſimus, obtinere mereamnr: tunc enim diabolus inuidens nocuit, nunc autē cū nocere nititur, vincitur. Mnnet enim per infirmitatē carnis noſtræ omnia poteſtatis ſuæ tela, cum ad laſciuiam accēdit, cum ad ebrietatē illicit, cum ad odia ſtimulat, cū ad auaritiā prouocat, cū ad cædes inſtruit, cum ad maledicta exacerbat. Sed cum per firmitatem animi, horum omniū ſurrepentia incentiua reprimuntur, emundamur à peccato per huins victoriæ gloriam. Dictum enim ita eſt, Aut quomodo ſe emūdabit natus ex muliere? Quia nō extante hoſte nō erit bellū, ceſſante deinde bello victoria deerit. Collidentium autē adnerſus nos vitiorum victoria non adepta, nō erit emūdatio vlla vitiorum, quia his inſidiis corporis noſtri pirata victo, colluctātinm aduerſus nos paſsionū concertatione purgamur. Memores igitur, inquit, & cōſcij, illa ipſa corpora noſtra omnium vitiorum eſſe materiē, pro qua polluti & ſordidi nihil in nobis mnndum, nihil innocens obtinemus, gaudeamns nobis eſſe hoſtē, in cuius concertatione, quodam concertationis noſtrę bello dimicemus. In expoſitione autem primi Pſalmi idem doctor nō dubitat dicere naturam noſtram vti- D que iſtam, quæ de morbn mnrbum trahit, ad peccandū ferri, ac ſic ne peccemns, aduerſus eam nos quodāmodn fidei religione pugnare. Plnres enī ſunt, inquit, qui cum per confeſsionē dei ab impietate diſcreti ſint, non tamē à peccato per id liberi ſunt, Eccleſiæ diſciplinam non tenentes, vt auari, ebrioſi, tumultuoſi, procaces, ſuperbi, æmulatores, mendaces, & rapaces. Et ad hæc qnidē nos vitia naturæ, inquit, noſtrę propellit inſtinctus, ſed vtile eſt nos à via hac ad quam ferimur, abſcedere, neque conſiſtere illic, adhibito decedēdi ex ea nō moroſo recurſu. Et idcirco, beat⁹ vir qui in via peccatorū *Pſal.1.* non ſtetit, natura quidem in viam hanc ferente, ſed ex via hac fidei religione referente. Nunqnidnam iſtum putabimus accuſatorē fuiſſe naturæ, quā cōdidit deus? Non vtique. Nō enim dubitabat homo cathnlicus humanam dei opus eſſe naturam, ſed prnfecto vitia, cum quibus naſcimur accuſauit, Apoſtolicum illud tenens, *Epheſ.2.* Fuimus enim & nos natura filij iræ, ſicut & cæteri. Veruntamē hæc verba, quæ de ſermnne ſancti Hilarij poſui, ſi mea eſſent, quāta in me diceres, Manichæorumq́; nomen & crimen quanto bnccarum ſtrepitu ventila- E res? Nunc ergo ne tui ſtomachi follis indigeſta maledictorum cruditate rumpatur, in hūc euome, ſi audes, calumnioſas tuas vanitates, & inſanias mēdaces. Ad hæc, inquit, nos vitia naturæ noſtræ propellit inſtinctus. Quæ iſta natura eſt? Nunquid gens tenebrarum, quam Manichæorum fabnla inducit? Abſit, Cathnlicus loquitur, inſignis Eccleſiarum doctor loquitur, Hilarius *Hilarius.* Inquitur. Noſtra ergo natura eſt primi hominis præuaricatione vitiata, nō ab alia natura vlla diuiſione ſeparanda, ſed ipſa ſananda, cui diabolum à nobis conſtitui calumniaris authnrem, dum tn ei Chriſtum inuides ſaluatnrem, & eius hic vitam, ita vt ſine vlln ſit omnino peccato, perfectam duci poſſe contendis. Sed audi quid etiam hinc te admoneat beatus Hilarius. Cum enim exponeret Pſalmum quinquageſimumprimum, Spes, inquit, in miſericordia dei, in ſeculnm & in ſeculnm ſeculi eſt. Non enim ipſa illa iuſtitiæ opera ſufficient ad perfectæ beatitudinis meritum, niſi miſericordia dei etiam in hac iuſtitiæ voluntate, humanarum demutationum & motuum nnn repntet vitia. Hinc illud Prophetæ dictum eſt, Melior miſeri- *Pſal.62. & 31.* cordia tua ſuper vitam. Vidēs ne hnminem dei, ex illo numero eſſe beatorum, de quibus prædictum, Bea- F tus vir cui nnn imputauit dominus peccatum, neque eſt in ore eius dolus? Confitetur enim etiam peccata iuſtorum, magis eos aſſerens in dei miſericordia ſpem ponere, quàm de inſtitia ſua fidere, & ideo non eſt in ore eius dolus, imò in ore illorum omnium, in quibus huius veracis humilitatis, vel humilis veritatis perhibet teſtimonium. Qui dolus abundat in ore veſtro. Vbi enim virtus non eſt, & tanta iactantia eſt, hypocriſis eſt: Et vbi hypocriſis, vtique dolus. Prorſus quantum ſancti de miſericordia dei, quæ magna eſt, tantum vos de veſtra, quæ nulla eſt, virtute præſumitis. Et quantum ipſi aduerſus ingenerata vitia bellum gerunt, adiuti per dei gratiam, tantum vos bellum geritis adnerſus ipſam dei gratiam. Sed vtinam ſicut vos vincit in ſuis, ita ſuos faciens, vos quoque ipſos vincat in vobis. Itāne in corde veſtro dicere audetis, quòd cum vos audinnt, accenduntur homines ad virtutem: cum autem iſtos audiunt tantos ac tales viros, Cyprianum, Hilarium, Gregorium, Ambroſium, cæteróſque ſacerdotes domini, deſperatione franguntur, ac renunciant

G ſtudiis perfectionis: Heccine mōſtra cogitationū aſcen
dunt io cor veſtrom, & non elidunt frontem veſtram?
Ergóne vos honoratis ſanctos dei patriarchas, prophe
tas, apoſtolos laude naturæ, & decolorāt eos iſta lumi-
na Eccliſiæ vituperatiooe naturæ, quia eos dicūt in cor-
pore mortis huius, vt tenerent caſtitatis bonum, dimi-
caſſe contra ingenitum concupiſcentię malum, per dei
gratiam prius conflictatione vincendum, poſtea nouiſ-
ſima regeneratione ſaoandum? Tu intelligis Iudæum
Roma. 7. eſſe qui dicit, Noo enim quod volo bonum hoc ago: &
hoc pręclaro intellectu, oec cōuerſationis ſordes in na
turæ refundis inuidiam, oec earum obſcœnitates apo-
ſtolorum & ſanctorum omoium cōſolaris iniuriis, &
hæc mala quę nō tu facis, faciebat Ambroſius cum col-
legis ſuis eadem ſentientibus, qui beatum Apoſtolnm
de ſeipſo dixiſſe intelligit, Non quod volo facio bonū,
ſed quod nolo malum hoc ago. Et, Video aliam legem
in membris meis, repugnantem legi mētis meæ: & cæ-
tera huiuſmodi. Iſti ergo ſancti talia docēdo ſuffodiūt,
ſicut mihi obiicis, murum pudoris, & vos ob perfectio-
nis prædicationem patimini inuidiam? Sed te, vt ſcri-
H bis, plurimum conſolaris, quoniam laudis genus eſt ei
diſplicuiſſe, qui Apoſtolis nō pepercit. Si ergo Apoſto-
lis dicendo talia non peperci, ergo nec Ambroſius pe-
percit Apoſtolis, nec coëpiſcopi eius eadem ſentientes.
Si autem illi & ex apoſtolis iſta didicerunt, & ſecūdum
Apoſtolos iſta docuerunt, quid me vnum appetis? Ipſos
aſpice, ipſos etiam atque etiā depoſito pauliſper tumo-
re ceruicis intuere. Itàne tandē iuuenis cōfidentiſsime,
conſulari te debes, quia talibus diſplices, an lugere? Sed
iam quid egerimns per totum iſtum librum, in ſum-
Epilogus. mam, ſicut poſſumns breuiter colligamus. Propoſuim*
hic authoritatis molem ſanctorum, qui Epiſcopi ante
nos, nō ſolum ſermone cum hic viuerent, verumetiam
ſcriptis, quæ poſteritati relinquerent, fidem catholicā
ſtrenue defenderunt, vt veſtra argumenta confringe-
I rent, quibus dicitis: Si deus homines creat, non poſſunt
cum aliquo malo naſci: Si nuptiæ bonum ſnnt, nihil ex
eis oritur mali: Si in baptiſmate peccata omnia remit-
tuntur, non poſſunt nati de renatis trahere originale
peccatum: Si iuſtus eſt deus, nō poteſt in filiis parentum
damnare peccata, cum ipſis parentibus dimittat & pro-
pria: Si perfectæ iuſtitiæ capax eſt humana natura, ha-
bere non poteſt vitia naturalia. Ad hæc nos dicimus, &
deum eſſe hominum creatorem, hoc eſt & animæ &
corporis, & bonum eſſe nuptias, & per baptiſma Chri-
ſti omnia peccata dimitti, & iuſtum eſſe deum, & per-
fectæ iuſtitiæ capacem humanā eſſe naturam, & tamen
cum hæc omnia vera ſint, obnoxios naſci homines ori-
gini vitiatæ, quæ trahitur ex homine primo, & ideo ire
in damnationem, niſi reoaſcantur in Chriſto. Hoc au-
tem probauimus catholicorū authoritate ſanctorum,
qui & hoc aſſerunt, quod de originali peccato dicimus,
& illa quinque eſſe vera oomnia confitentur. Ac per hoc
non eſt conſequens, vt hoc falſum ſit, quia vera ſunt il-
la. Tales quippe ac tanti viri ſecundum catholicam fi-
dem, quæ vbique toto orbe diffunditur, & hoc, & illa
vera eſſe confirmant, vt veſtra fragilis & quaſi argutu-
la nouitas ſola authoritate conteratur illorum, preter-
quam qoòd ea dicunt, vt ſe per eos loqui veritas ipſa te-
ſtetur. Sed nunc authoritate primitus eorum, veſtra eſt
contumacia comprimenda, vt à præſumptionis impe-
tu repercuſsi, & quodammodo ſauciati, dom tales ho-
mines dei ſic in fide catholica errare potuiſſe non cre-
ditis, vt aliquid dicerent vnde eſſet conſequens, deum
non eſſe hominum creatorem, nuptias eſſe damnan- K
das, io baptiſmo non omnium remiſsionem fieri pec-
catorum, deum eſſe iniuſtum, nullam ſpem nobis re-
manſiſſe virtutis perficiendæ: quæ omnia vel aliquid
eorum nefas eſt opinari, auſus præcipites refrenetis, &
tanquam ex furore reſipiſcentes, incipiatis in qua nu-
triti eſtis, recolere & aduertere & reſumere veritatem.
Dicit beatus Ambroſius, vnum ſolum homioem me-
diatorem dei & hominum, eo quòd ſit natus ex virgi- Ambroſ.
ne, nec ſenſerit naſcendo peccatom, generationis ob-
noxiæ vinculis non teoeri. Omnes autem homines ſub
peccato naſci, quorum ipſe ortus in vitio eſt, quia con-
cupiſceotiæ voluptate concreti, prius ſubirent cōtagia
delictorum, quàm vitalem de hoc aëre ſpiritum duce-
rent, ipſamq; concupiſcentiam tanquam legem peccati
in corpore mortis huius, legi mentis vſqueadeo repu-
gnare, vt aduerſus eam non ſolom quicuoque boni fi-
deles, ſed apoſtolicæ etiam virtutis magnitudo pugna-
nerit, ad hoc vt per Chriſti gratiam caro animæ ſubiu-
gata, in concordiam reuocetur. Quorum duorum quæ
primitus ſine peccato creata ſunt, ex primi hominis
trāſgreſsione facta diſcordia eſt. Et quis hęc dicit? Ho-
mo dei catholicus, & catholicæ veritatis aduerſus hæ- L
reticos vſque ad periculum ſanguinis defenſor acerri-
mus, ſic tui doctoris teſtimonio prædicatus, vt dice-
ret quòd eius fidē & in ſcripturis puriſsimum ſenſum,
ne inimicus quidem auſus eſt reprehendere, qui crea-
torem deum non ſolum animarum, verumetiam cor-
porum, aduerſus Platonicorum philoſophorum aſſeue
rauit errorem: qni nuptiarnm bonum & cauſa propa-
gandi generis humani diuinitus inſtitutum, & pudici-
tia coniugali ſanctam eius copulam prædicanit. Qui
neminem dixit iuſtificari à peccato, niſi cui fuerint per
baptiſmum dimiſſa omnia peccata. Qui colnit iuſte iu-
ſtum deum. Qui perfectionem hominis in virtute at-
que iuſtitia abſit vt impediat deſperando, ſed eā tamen
perfectionem, cui nihil adiiciēdum ſit, in alia vita ſpe-
rat, quæ implebitur reſurrectiooe mortuornm. In hac
autem vita humanā iuſtitiam in quadā militia belloq;
cōſtituit, nō ſolū aduerſus æmulas aëreas poteſtates, ſed
aduerſus ipſas noſtras cupiditates, per quas & illi exte-
riores inimici nos deiicere vel penetrare moliūtur. In
hoc bello & ipſam carnem aduerſariā graoem dicit, cu
ius vtiq; natura ſicut primitus cōdita eſt, nobiſcum cō- M
cordiſsima permaneret, niſi primi hominis præuarica-
tione vitiata, ſuo nobiſcū lamguore cōfligeret. In hoc
bello ille vir ſanctus monet nos ſeculū effugere, & in ea
fuga quanta ſit difficultas, imò impoſsibilitas, niſi dei
gratia opituleť, oſtendit. Dicit mortua quędā vitia, per
remiſsionem in baptiſmate omninm peccatorum, ſed
eorum nos curare debere quodammodo ſepulturā. Et
in hoc ipſo opere talem deſcribit cū vitiis mortuis nos
habere conflictum, vt non quod volumus agamus, ſed
quod odio habemus, hoc faciamus. Multa in nobis pec
catum nobis reluctantibus operari, rediuiuas plerumq;
reſurgere voluptates. Luctandū nobis eſſe aduerſus car
nem, aduerſus quā luctatus eſt Paulus, quando dicebat,
Video aliam legem in membris meis repugnantem le- Roman. 7.
gi mentis meæ. Præcipit ne carni noſtræ cōfidamus, ne
nos ei credamus, cum Apoſtolus clamet, Scio quia nō
habitat in me, id eſt, in carne mea bonum: Velle enim
adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Ec-
ce quātam nos pugnam cum mortuis habere peccatis,
ille ſtrenuus Chriſti miles, & Eccleſiæ fidelis doctor o-
ſtendit. Quomodo enim peccatū mortuū eſt, cū multa
operetur

A operetur in nobis reluctantibus nobis? Quæ multa: niſi *1. Timot. 6.* deſideria ſtulta & noxia, quæ cõſentientes mergunt in interitum & perditionem, quę vtique perpeti, eiſq; non conſentire, certamen eſt, cõflictus eſt, pugna eſt. Quorum pugna: niſi boni & mali, non naturæ aduerſus naturam, ſed naturæ aduerſus vitium iam mortuum, ſed adhuc ſepeliendum, id eſt, omnino ſanandũ. Quomodo ergo mortuum dicimus hoc peccatũ in baptiſmate, ſicut etiã iſte vir dicit, & quomodo habitare in membris fatemur, & multa operari deſideria reluctantibus nobis, quibus non conſentiendo reſiſtimus, ſicut etiam hic vir fatetur, niſi quia mortuum eſt in eo reatu, quo nos tenebat, & donec ſepulturę perfectione ſanetur, rebellat & mortuum? Quamuis iam nõ eodem modo appelletur peccatũ, quo facit reũ, ſed quòd ſit reatu primi hominis factum, & quòd rebellãdo nos trahere nititur ad reatum, niſi adiuuet nos gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, ne ſic etiam mortuum peccatum rebellet, vt vincendo reuiuiſcat & regnet. *Iob. 7.* In hoc bello laborantes, quandiu vita humana tentatio eſt ſuper terram, non ideo ſine peccato non ſumus, quia hoc B quod eo modo peccatum dicitur, operatur in membris repugnans legi mentis, etiam non ſibi ad illicita conſentientibus nobis. Quantum enim ad nos attinet, ſine peccato ſemper eſſemus, donec ſanaretur hoc malũ, ſi ei nunquam conſentiremus ad malum. Sed in quibus ab illo rebellante, etſi non letaliter, ſed venialiter, tamẽ vincimur, in his contrahimus vnde quotidie dicamus, *Matth. 6.* Dimitte nobis debita noſtra. Sicut coniuges quando modum generationi neceſſarium, cauſa ſolius voluptatis excedunt: ſicut continentes, quando in talibus cogitationibus cum aliqua delectatione remorãtur, nõ quidem decernentes flagitium, vel gerentes decernentis, ſed intentionem mentis, nõ ſicut oportet, ne illò incidat inde auertentes, aut ſi inciderit inde rapientes. De hac lege peccati, quæ alio modo etiam peccatum vocatur, quæ repugnat legi mẽtis, de qua multa beatus Ambroſius dixit, atteſtantur etiam ſancti Cyprianus, Hilarius, Gregorius, aliique plurimi. Qui ergo generatur *Galat. 5.* in Adã, regenerãdus in Chriſto, mortuus in Adam, viuificandus in Chriſto, ideo peccato eſt obſtrictus originis, quia de malo naſcit̃, quo caro concupiſcit aduerſus C ſpiritum, nõ de bono quo ſpiritus cõcupiſcit aduerſus carnẽ. Quid ergo mirũ eſt, ſi renaſci debet homo ex illo malo natus, cõtra qđ pugnat homo renat⁹, quo reus & ipſe teneretur, niſi renaſcẽdo liberaretur? Nõ eſt hoc malũ materies dei creantis, ſed vulnus diaboli eandem materiã vitiantis. Non eſt hoc malũ nuptiarum, ſed primorũ hominũ peccatũ, in poſteros ꝓpagatione traiectũ. Etiã huius mali reatus, baptiſmi ſanctificatione remittitur. Deus autẽ iuſtus, ſi tanta paruulis mala, quã iam nũc dicere nõ ſufficio, nihil peccati trahẽtibus irrogaret, magis appareret iniuſtus. Iuſtitiæ vero perfecta capacitas hominis non negatur, quia nec vitiorũ omniũ pleniſſima ſanitas ſub omnipotẽti medico deſperatur. Propter quã catholicã veritatẽ ſancti ac beati, & in diuinorũ eloquiorũ pertractatiõe clariſſimi ſacerdotes, Irænæus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Ambroſius, Gregorius, Innocẽtius, Ioãnes, Baſilius, quibus *Hieronym⁹ vltimus.* addo presbyterũ velis nolis, Hieronymũ, vt omittam eos qui nondum dormierunt, aduerſus vos proferunt de omnium hominum peccato originali, obnoxia ſucceſſione ſententiam, vnde nemo eruit, niſi quẽ ſine lege peccati repugnãte legi mentis, virgo cõcepit. Quid eſt quod exultas, & mihi ſi in conſpectu iudicum eſſemus, quaſi victor inſultas, tanquã non inuenirem quid D facerem, quò confugerem, ſi iudicum premerer poteſtate, ſi in medio eruditorum conſiſterem tecum, ſi veræ quã dicis rationis tuba, à te ſcilicet magno tubicine inflata, ſi auditorum arma circunſtãtium & tibi fauentium concreparent? Ita enim tibi ponis ante oculos noſtrum in diſputatione certamen, & te argumentante, me quid reſpondeam non habentem, fingis vt placet. Sic tecum vana & inſana tui cordis imaginatio fabulatur, quaſi me ante Pelagianos iudices tecũ cõſtituas, quibus plaudentibus tibi liceat exaltare tãquam tubam vocem tuam, & prędicare contra catholicam fidem, & contra gratiã Chriſti, qua puſilli cum magnis liberantur à malo, communem tibi & illis nouitiæ huius impietatis errorem. Tales iudices in Eccleſia dei, nec ſine aduerſario ex parte altera ſtante potuit auditor veſter Pelagius inuenire. De quo iudicio ipſe quidem, quantum ad hominum conſpectum attinet, velut abſolutus, veſtro tamen palàm damnato dogmate egreſſus eſt. At ego vbicunque ſis, vbicũque legere iſta poteris, te ante iſtos in tuo corde conſtituo, quos non amicos meos & E inimicos tuos, aliqua in meam partem gratia propendentes, aliquo abs te merito tuæ offenſionis auerſos, & ob hoc tibi aduerſos, in hac noſtra diſceptatione conſtitui cognitores. Nec eos qui nunquã fuerunt, aut non ſunt, aut quorum ſententiæ de hoc quod inter nos diſputatur, incertæ ſunt, inani cogitatione cõfinxi, ſed ſanctos, & in ſancta Eccleſia illuſtres antiſtites dei, nõ Platonicis & Ariſtotelicis & Zenonicis aliiſq; huiuſcemodi vel Græcis vel Latinis, quãquam & iſtis aliquos eorum, verum omnes ſacris literis eruditos, nominatim, ſicut oportebat expreſſi, eorumq; ſententias, quantum ſufficere videbatur, ſine vlla editas ambiguitate digeſſi, vt in eis timeas non ipſos, ſed illum qui ſibi eos vtilia vaſa formauit, & ſancta templa conſtruxit, qui tunc de iſta cauſa iudicauerunt, quando eos nemo poteſt dicere perperam cuiquã, vel aduerſari vel fauere potuiſſe. Nondum enim extiteratis, cõtra quos ſuſciperemus de hac quæſtione cõflictum. Nondum enim eratis qui diceretis, quod in libris tuis ponis, quia de vobis multitudini mentiti fuerimus, & quòd Celeſtianorum vel Pelagianorum nomine homines terreamus, & quod terrore ab omnibus extorqueamus aſſenſum. Certe ipſe dixiſti, quòd omnes iudices ab odio, amicitia, inimicitia, ira vacuos eſſe deceat, pauci tales potuerunt inueniri. *Iudices quales eſſe debeant.* Sed Ambroſium alióſque collegas eius, quos cum illo commemoraui, tales fuiſſe credendum eſt. Verum & ſi F tales non fuerunt in his cauſis, quas ad ſe delatas & inter partes cognitas, cum hic viuerent, ſuo iudicio definierunt, ad hanc tamen cauſam tales erant, quando de illa ſententias protulerunt, nullas nobiſcum, vel vobiſcum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerũt: Neque nobis neque vobis irati ſunt, neque nos, neque vos miſerati ſunt. Quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerũt: quod à patribus acceperunt, hoc filiis tradiderũt. Nondum vobiſcum apud iſtos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas contra vos ſentẽtias recitamus: nõdum vobiſcum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus. Dicis me ſi ſub poteſtate iudicum premerer, quales tibi *Obiectio.* ipſi componis, non habiturum fuiſſe quid facerem, quò confugerem, cum tuis argumentationibus vnde occurrerem, reperire non poſſem. Ego planè haberem quod *Reſponſio* facerem, haberem quò confugerem. à Pelagianis enim

G tenebris ad hæc tam clara catholica lumina prouocarem, quod & nunc iam facio. Tu ergo reſpóde, quid facias, dic quò confugias. Ego à Pelagianis ad iſtos, tu ab iſtis ad quos? An quia non numerandas, ſed ponderandas cenſes eſſe ſentētias, & addis, quod quidem & ego verum eſſe conſentio, ad aliquid inueniendum, multitudinem nihil prodeſſe cæcorum, etiam iſtos cæcos dicere audebis? Et vſqueadeo permiſcuit imis ſumma lõgus dies, vſqueadeo tenebræ lux, & lux tenebræ eſſe dicuntur, vt videant Pelagius, Celeſtius, Iulianus, & cæci ſint Hilarius, Gregorius, Ambroſius? Sed qualiſcunque homo ſis, tamen quia homo es, videre mihi videor verecundiā tuam, ſi tamen non in te ſpes eſt omnis emor tua ſanitatis, & quodammodo audio vocem tuam: reſpondes, Abſit vt audeam cæcos iſtos viros vel cogitare, vel dicere. Eorum ergo appende ſentētias. Nolo eſſe plures, vt eas te pigeat numerare. Sed non ſunt leues, vt eas dedigneris appēdere, imò tā ſũt graues, vt te videā ſub earũ onere laborare. Nunquid & de iſtis dicturus es, me imbellem tibi opinionem cõſortis opponere, & velut conſternatum metu, cõſcios nominare? *Obiectio.* Dicis, in cauſa iudicandi amoto ſtrepitu turbarum de omni or-

H dine cõuerſationis hominum, ſiue ſacerdotum, ſiue adminiſtrantium, ſiue præuaricatorum, ad diſcuſsionem talium rerum non ſola nomina, ſed eligendā eſſe prudentiam, & honorandam eſſe paucitatem quam ratio, eruditio, libertáſque ſublimat. Ita vero eſt, vt dicis. Sed nec ego te vllius multitudinis numeroſitate perturbo, quamuis propitio deo, de hac fide, cui contradicitis, catholica ſanum ſapiat etiā multitudo. In qua vſquequaque plurimi vbi poſſunt, quomodo poſsũt, ſicut diuinitus adiuuantur, vana veſtra argumenta confutāt. *Obiectionis reſponſio.* Vnde abſit à me iſta, quā mihi obiicis arrogantia, vt me iſtam cauſam contra vos, vnõ pro omnibus agere pollicerer. Quod cum tu inter Pelagianos facis, non erubeſcens dicere & ſcribere maioris tibi eſſe apud deum gloriæ, deſtitutam veritatem tueri, multum abiecti & vere deſtituti ſunt, multúmque † obſtupēdi, ſi hanc intolerabilem arrogantiam eſſe non iudicant, qua te etiam ipſis Pelagio ſcilicet & Celeſtio veſtrum omnium doctoribus anteponis, quaſi & illi iam ceſſerint, & tu remanſeris, qui deſtitutam tuearis, quam veritatem putatis. *† abs te pendent.*

I Verum quia te delectat non numerare multitudinem, ſed appendere paucitatem, exceptis iudicibus Palæſtinis, qui hæreſim veſtram in abſoluto Pelagio damnauerunt, quem timore compreſſum, Pelagiana ipſa dogmata damnare coēgerũt, decem Epiſcopos iam defunctos, & vnum presbyterum tibi huius cauſę oppoſui iudices, qui de illa cum hic viuerent, iudicauerunt. Si veſtra conſideretur paucitas, multi ſunt: ſi multitudo catholicorum Epiſcoporũ, perpauci ſunt. Ex quibus papam Innocentium, & presbyterum Hieronymum retrahere fortaſſe tentabis: iſtum, quia Pelagium Celeſtiúmque damnauit: illum, quia in Oriente contra Pelagium catholicam fidem pia intentione defendit. Sed lege quæ dicat in laudem beatiſsimi papæ Innocentij Pelagius, & vide vtrum tales facile poſsis iudices inuenire. *Hieronymi laus.* De illo autem ſancto presbytero qui ſecundũ gratiam quæ data eſt ei, ſic in Eccleſia laborauit, vt eruditionem catholicam multum in Latina lingua, multis & neceſſariis literis adiuuaret, non ſolet Pelagius iactitare, niſi quòd ei tanquam æmulo inuiderit. Sed nolo ex hoc tibi videatur de iſtorum iudicum numero retrahendus. Non enim eius ſentētiam poſui, quam tempore inimicitiarum contra veſtrum tenuit & defendit errorem, ſed quā poſuit in ſcriptis ſuis, liber ab omni ſtu- K dio partium, antequam veſtra damnabilia dogmata pullularent. De reliquis ſanè non habes omnino quod dicas. Nũquid Irenęus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Gregorius, Baſilius, Ambroſius, & Ioannes de plebeia fece ſellulariorum, ſicut Tulliane iocaris, in veſtram inuidiam concitati ſunt? Nunquid militea, nunquid ſcholaſtici auditoriales? Nunquid nautæ, tabernarij, cetarij, coqui, lanij? Nunquid adoleſcētes ex monachis diſſoluti? Nunquid poſtremo de qualiũcunque clericorum turba iſti ſunt, quos vrbana exagitatos dicacitate, vel potius vanitate cõtemnis, quia non poſſunt ſecundum categorias Ariſtotelis de dogmatibus iudicare? Quaſi tu, qui maxime quereris examen vobis & Epiſcopale iudicium denegari, peripateticorum poſsis inuenire cõſilium, vbi de ſubiecto & his quæ ſunt in ſubiecto cõtra originale peccatũ dialectica ſentētia proferatur. Iſti Epiſcopi ſunt, docti, graues, ſancti, veritatis acerrimi defenſores aduerſus garrulas vanitates, ī quorum ratione, eruditione, libertate, quæ tria bona iudici tribuiſti, nõ potes inuenire quod ſpernas. Si Epiſcopa- L lis ſynodus ex toto orbe congregaretur, mirum ſi tales poſſent illic facile ſedere tot, quia nec iſti vno tempore fuerunt. Sed fideles & multi, excellentiores paucos diſpēſatores ſuos deus per diuerſas ætates, temporum locorúmque diſtantias, ſicut ei placet atque expedire iudicat, ipſe diſpenſat. Hos itaque de aliis atque aliis temporibus, atque regionibus ab Oriente & Occidente cõgregatos vides, non in locum quo nauigare cogantur homines, ſed in librum, qui nauigare poſsit ad homines. Quanto tibi eſſent iſti iudices optabiliores, ſi teneres catholicam fidem, tanto tibi ſunt terribiliores, quia oppugnas catholicam fidem, quam in lacte ſuxerunt, quam in cibo ſumpſerũt, cuius lac & cibum paruis magniſque miniſtrauerunt, quam contra inimicos etiam vos tunc nondum natos, vnde nunc reuelamini, apertiſsime ac fortiſsime defenderunt. Talibus poſt Apoſtolos ſancta Eccleſia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, paſtoribus, nutritoribus creuit. Ideo profanas voces veſtræ nouitatis expauit, & cauta ac ſobria ex admonitione Apoſtolica, ne ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & mens eius corrũperetur à caſtitate quæ eſt in Chriſto, catholicæ fidei virginitati inſidias veſtri dogmatis ſurrepentis exhorruit, & tanquam *2 Corin. II.* M caput colubri calcauit, obtriuit, abiecit. His igitur eloquiis & tāta authoritate ſanctorum, profecto aut ſanaberis dei miſericordia donante, quod quantũ tibi optē videt qui faciat: aut ſi quod abominor, in eadē quæ tibi videtur ſapiētia, & eſt magna ſtultitia, perdurraueris, non tu iudices quæſiturus es, vbi cauſam tuam purges, ſed vbi tot ſanctos doctores egregios atque memorabiles catholicæ veritatis accuſes, Irenæum, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Ambroſium, Baſilium, Ioannem, Innocentium, Hieronymum, cæteróſque ſocios ac participes eorum, inſuper & vniuerſam Chriſti Eccleſiam, cui diuinæ familiæ dominica cibaria fideliter miniſtrātes, ingenti in domino gloria claruerunt. Aduerſus hanc autē miſerabilem, quam deus auertat inſaniam, ſic reſpondendum eſſe video libris tuis, vt fides quoque aduerſus te defendatur iſtorum, ſicut contra impios & Chriſti profeſſos inimicos, etiam ipſum defenditur Euangelium.

Libri ſecundi Finis.

DIVI

A DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi contra Iulianum liber Tertius.

IAm nunc quia ſine dubio tot tãtorũm-
que ſanctorum & in ſacris literis eru-
ditorum, & in Eccleſiæ regimine tam
clara memoria & laude pollentium au
thoritati ſi non ceſſeris, nec acquieue-
ris, ſiue contumelioſiſsime ſicut me ſi-
ue illos verecundius & mitius cũ aliqua perſonarũ ac-
ceptione tractaueris, tamẽ etiã ipſos errare dicturus es,
ita tibi dilecte fili Iuliane, domino donãte, reſpondere
debeo, & ſic tuos libros atq; argumenta refellere, vt ſi
poſsis, intelligas male tibi fuiſſe perſuaſum, quod aliis
perſuadere moliris. Téque ſalubriter pœniteat incantæ
ac temerariæ iuuenilis progreſsionis & prolapſionis
tuæ, nõ tantũ tibi tua correctione, verũ etiam pluribus
B ꝓfutura, cognoſcẽtibus vobis atq; fatentibus quàm nõ
inaniter, quamq; veraciter tot & tanti Chriſtianorum
rectores doctoreſq; populorũ, hoc in Eccleſia dei didi-
cerint & docuerint, quod veriſimili nouitate decepti,
cupiebatis euertere. Si autẽ, quod abs te dominus auer-
tat, vel ſic tenebratũ cor habueris, vt intelligere iſta nõ
poſsis, vel ex eo numero fueris, quos in ſanctis Pſalmis
Pſal. 35. veritas notat dicẽs, Noluit intelligere, vt bene ageret:
Prouer. 29. vel ex eo, de qualibus item ſcriptũ eſt, Verbis nõ emen-
dabitur ſeruus durus: ſi enim & intellexerit, non obau-
diet: nec ſic erit iſte infructuoſus labor, vel meus, vel a-
liorum fratrum, qui per Chriſti gratiam cõtra hunc er-
rorem, catholicam defendunt fidem. Multo amplius
enim erunt, quos antiqua veritas vel inſtruat defenſa,
vel corrigat, ſi non defuerunt, quos irrepẽs error inſo-
lentius aut ſubuerteret, aut moueret. Ac ne longum fa-
ciam, non omnia verba tua ponam, ſed ſi dominus ad-
iuuerit, tuarum velut acutarum argumentationum ni-
hil nõ ſolutum deſtructumq; dimittam. De iudicibus,
Ad primã apud quos propterea dicis non potuiſſe vos agere cau-
cauſationẽ ſam veſtram, quia nemo de rebus dubiis bene conſul-
Iuliani. tat, niſi qui ab odio, ira, & amicitia, vacuum pectus attu
C lerit, quales non fuiſſe dicis, qui de cauſa veſtra iudica-
uerunt, quia prius eam cœperunt odiſſe quàm nuſſe,
iam quidem ſuperiore libro reſpondi, quia ſi tales iudi-
ces, quales definiuit vnde hoc dixiſti Saluſtius, quære-
retis, ſancto Ambroſio & coẽpiſcopis eius, qui de hac re
ab odio veſtri vel amicitia, vel ira, vel quod tu non po-
ſuiſti, Saluſtius poſuit, miſericordia pro vobis vel con-
tra vos vacuum pectus habuerunt, quãdo de hac re ve-
ras tranquillaſq; ſententias protulerunt, vtique cedere-
tis. Quos nũc vobis parum eſt iudices nolle, niſi etiam
reos facere inſuper audeatis. Sed obſecro te quomodo
cauſam veſtram qui damnauerunt, ante cœperũt odiſſe
quàm noſſe? Quia eam proculdubio nouerant, oderãt.
Nouerant enim vos dicere, nihil mali paruulos habere
naſcendo, quod purgari debeat renaſcendo. Nouerãt
vos dicere, gratiam dei ſecundum merita noſtra dari,
Roman. 11. vt iam gratia non eſſet gratia, quia non gratis daretur,
ſed ſecundum debitum redderetur. Nouerant vos di-
cere, hominem in hac vita poſſe nullum habere pecca-
tum, vt non ei ſit neceſſariũ, quod in oratione domini-
Math. 6. ca tota dicit Eccleſia, Dimitte nobis debita noſtra. Hęc
in vobis nouerant, & rectiſsime oderant. Denique ſi ab
eis vos correctos nouerint, & amabunt. Quoniam non
ſicut dicis, Si quis aut liberum in hominibus arbitriũ, D
aut deum eſſe naſcentium cõditorem dixerit, Pelagia-
nus & Celeſtianus vocabitur, ſed qui libertatem, in quã
vocati ſumus, non gratię dei tribuerit, & qui paruulorũ
liberatorem Chriſtum negauerit, & cuiquam in hac
vita iuſto aliquam in dominica oratione petitionem,
non propter ipſum dixerit neceſſariam, ipſe huius er-
roris accipit nomen, quia errori communicat crimen.
Iam vero Manichæorum crimine, quæ catholica lumi-
na audeas vel neſcias vel te neſcire fingas infamare, nõ
opus eſt & hic dicere. Sanè vt dicis, ſi pro vobis potius
ab Imperatore reſponſum eſt, cur non in medium pro-
ſilitis, & hoc vltro publicis poteſtatibus allegatis, vos
eſſe monſtrantes, quorum Chriſtianus princeps appro-
bauit fidem? Verum ſi dei legem nõ ſicut ſeſe habet, ſed
ſicut vobis placet intelligitis: quid mirum ſi & de lege
Imperatoris hoc facitis? Sed hæc te aliàs executurum
pleni⁹ polliceris. Quod ſi feceris, aut redarguetur ſicut
inſidioſum, aut contemnetur ſicut inane, quod fateris.
Quàm vero lauta & lepida eſt gratulatio tua, quòd vnũ
dicis egreſſum, qui in ſe ſummam prælij ſiram optat in-
telligi, videlicet vt Pelagianis tu videaris Dauid, ego E
autẽ Golias. Videris, ſi tu hoc induxiſti pactum & pla-
citum cum Pelagianis, vt ſi victus fueris, nihil vlterius
illi audeant. Ego autem abſit vt ad monomachiam vos
prouocẽ, quos vbicunque apparueritis, vbique diffuſus
Chriſti debellat exercitus, qui debellauit apud Cartha-
ginem Celeſtium, quando illic ipſe non eram, & rurſus
Conſtantinopolim tam longe à regionibus Africanis,
qui debellauit in Palæſtina Pelagium, vbi cauſam ve-
ſtram ſuæ damnationis timore damnauit: ibi enim om
nino cecidit hęreſis veſtra. Et quia ille, cuius figura erat
Dauid, contra ſuos aduerſarios, in ſuis omnibus militi-
bus oppugnat errorem veſtrum, etiam Pelagij linguam
tanquam proſtrati & iacentis, gladio detrũcauit. Nam
quod tu dedignaris, propterea vos nouos hęreticos di-
ci, quia omne malum quod peccatũ definitur, aſſeritis
non in natura, ſed in ſola voluntate conſiſtere, iam vo-
bis Pelagius, imò per linguam Pelagij dominus ampu-
tauit. Timens quippe ille dãnari, damnauit eos qui di-
cunt infantes etiam ſi non baptizentur, habere vitam
æternam. Qui ergo negatis eſſe in paruulo malũ quod
baptiſmate diluatur, dicite quo merito paruul⁹ nõ bap- F
tizatus, æterna morte plectatur? Sed quid eſtis dicturi,
niſi forte Pelagio maledicatis? Qui tamen ſi vobis ma-
ledicentibus dicat, Et quid velletis vt facerẽ? An dicen-
te Chriſto, Si non manducaueritis meam carnem & bi- Ioan. 6.
beritis meum ſanguinem, non habebitis vitam in vo-
bis: dicturus fueram paruulum habiturum vitam, qui ſi-
ne iſto ſacramento finiſſet hanc vitam? Puto quòd vos
maledixiſſe homini pœnitebit. Iã vos ergo totius pœ-
niteat huius erroris, ne argumento miſerrimo vtamini,
quo vniuerſi vtũtur hæretici, quos à perniciuſa licen
tia leges Imperatorum catholicorum premũt. Omnes
quippe huiuſmodi dicũt, quod ipſe dixiſti, laborare il-
lam partem rationis inopia, quę in diſſerendo cum ter-
rorem ſurrogat, nullũ à prudentibus impetrat, ſed ſecũ
à meticuloſis extorquet aſſenſum. Noui denique hære-
tici vos eſtis, ſed iſtam penè omnium hæreticorum ve-
terem vocem cum cæteris agnouiſtis atq; tenuiſtis, nec
vos & alios decipiatis, velut talem vocem habẽtes ad-
uerſus nos, qualem nos aduerſus Donatiſtas, quos ad
collationem nobiſcum venire per imperialia iuſſa cõ-
pulimus. Illorum enim furor occupauerat Africam to-
tam, nec prędicari à catholicis veritatem contra ſuum

G patiebantur errorem, violentis aggreſsionibus, latrocinationibus, itinerum obſidionibus, rapinis, ignibus, cædibus multa vaſtantes, cuncta terrentes. Cum quibus apud Epiſcopos, quos communes nō habebamus, nihil agere poteramus. Quod vero ante cētum fermè annos maiores noſtri cum eis egerant, iam populorum memoria nun tenebat. Hæc igitur neceſsitas compulit, vt ſaltem geſtis noſtra collatione confectis eorum cōtunderemus inuerecundiam, & reprimeremus audaciam. Veſtra vero apud competens iudicium communium Epiſcoporū, modo cauſa finita eſt. Nec amplius vobiſcum agendum eſt, quantum ad ius examinis pertinet, niſi vt prolatam de hac re ſententiam cum pace ſequamini. Quod ſi nolueritis, à turbulenta vel inſidioſa inquietudine cohibeamini. Similes autē eſtis potius Maximinianiſtis, qui cupientes exiguitatem ſuam nomine ſaltem certaminis cōſolari, & ideo videri aliquid apud eos quibus contemptibiles erant, quia inire nobiſcum ſinerentur examen, interpellantes eos, & libellum dantes, prouncanteſq; contempſimus. Magis enim de certamine nominari deſiderabant, quàm formidabant in
H certamine ſuperari. Nec ſperabāt victoriæ gloriam, ſed famam requirebant collationis, quia multitudinis non habebant. Si ergo putatis ideo vos eſſe victores, quia non vobis datum eſt quale deſideratis examen, Maximinianiſtæ vos ad iſta vaniloquia præceſſerunt, quāuis dederit vobis Eccleſia catholica iudiciū quale debuit, vbi cauſa veſtra finita eſt: illis autem nullum dare dignata eſt, quia nō à nobis ſicut vos, ſed à Donatiſtis fuerant ſegregati. Si autem in Maximinianiſtis videtis nō eſſe conſequens, vt qui conferre in aliquo iudicio non ſinuntur, putari debeant de veritate cōfidere, nolite vlterius hæc vana iactare, vobiſq; ſufficiat, quòd vos Eccleſia catholica & materna lenitate ſuſtinuit, & iudiciaria ſeueritate, vel potius medicinali neceſsitate damnauit. Sed ne ſuperfluis immoremur, omitto tumultus maledictorum & cōuiciorum tuorum, ſiue quę in principio congeſsiſti operis tui, ſiue quę per omnes eoſdem quatuor libros pene nuſquā ſpargere deſtitiſti, ne grauibus hominibus neuter noſtrū diſputator grauis, ſed leuis vterque litigator appareat. Videamus iam potius
I quid afferas, vnde me ſicut promittis, oſtendas homines & nuptias diabolo authori tribuere. Certe redarguenda tibi mea verba proponis, quibus propoſitis velut reſpondens perſuadere conaris, cōtra me ipſum locutum me fuiſſe. Qui cum propter meam defenſionem dixerim, ab hæreticis nouis dici, nos damnatores eſſe nuptiarum operiſque diuini, poſtea id abſtulerim, dicendo in ſenis vnciis poſsideri hominem naſcentem à deo & à diabolo, vel potius totum à diabolo poſsideri, prorſus excluſo deo velut ab vniuerſa ſua poſſeſsione, quod eſt homo. Vbi eſt acumen tuū, quo tibi videris & categorias Ariſtotelicas aſſecutus, & aliam dialecticæ artis aſtutiam? hanc non attendis hoc, quod mihi de paruulis obiecisti, de quibuſlibet maioribus malis hominibus vtrique noſtrum obiici poſſe ab aliquo aduerſario veritatis? Interrogo enim te, quid de nondum regenerato homine peſsimo quocunq; reſpondeas? ſaltem iſtum confiteris eſſe ſub diabolo, niſi renaſcatur in Chriſto, an & hoc negas? Si negas, qui ſunt ergo quos deus eruit de poteſtate tenebrarum, & transfert ad regnum filij charitatis ſuæ? Si autem cōfiteris, quęro vtrū in tali homine in poteſtate adhuc poſito, tenebrarum habeat deus aliquam poteſtatem? Si dixeris, non habet: reſpondebitur tibi, Ergo deus de ſua poſſeſsione à diabolo excluſus eſt. Si dixeris, habet: reſpondebitur tibi, K Ergo deus & diabolus in ſenis vnciis hominem poſsident, & tibi ab imperitis talis inuidia cōcitabitur, qualem tu mihi, qui vis peritus putari, de paruulis ab ortu recentibus concitare voluiſti. Ecce primum argumentum tuum, quanta facilitate deſtructum eſt, dum attendere negligis, ſic eſſe homines ſub diabolo poteſtate antequā redimantur à Chriſto, vt tamen dei poteſtati nō ſolum hi, ſed ne ipſe quidem diabolus ſubtrahatur.

Ad primū Iuliani argumentum. Cap. II.

Coloſſ. 1.

De baptiſmi ſanè quęſtione, quam vobis apud ignaros inuidioſam mendaciis noſtris factam fuiſſe conqueſtus es, vix dici poteſt, quàm eleganter exiſti, hanc à vobis amolitus inuidiam, eo quòd paruulos baptizandos eſſe fateamini, quia gratiam baptiſmatis dicitis nō pro cauſis eſſe mutandā, quòd ipſa dona ſua pro accedentium capacitate diſpenſat. Ideoque Chriſtus qui eſt ſui operis redēptor, auget, inquis, circa imaginem ſuā continua largitate beneficia, & quos fecerat condendo bonos, facit innouando adoptandòque meliores.

De baptiſmo. Cap. III.

Hoccine eſt totum cur vobis de baptiſmate paruulorum faciendam non exiſtimatis inuidiam, quaſi quiſquam noſtrum vos dixerit negare, paruulos baptizari L oportere. Non eos dicitis nō debere baptizari, ſed pro magnitudine ſapientiæ veſtræ, res mirabiles dicitis. In ſacramento ſaluatoris baptizantur, ſed non ſaluantur: redimuntur, ſed non liberātur: lauantur, ſed nō abluūtur: exorcizantur & exufflantur, ſed à poteſtate diaboli non eruuntur. Hæc ſunt ſententiarum portenta veſtrarum, hæc inopinata myſteria dogmatum nouorū, hæc paradoxa Pelagianorū hæreticorum, mirabiliora quā Stoicorum philoſophorum. Vt enim hęc dicatis, timetis audire, Si ſaluantur, quid in eis ægrotabat? Si liberātur, quid in eis ſeruitutis vinculo tenebatur? Si abluuntur, quid in eis latebat immundum? Si eruuntur, quo merito erant ſub diaboli poteſtate, qui propria iniquitate non erant rei, niſi quia trahunt, quod negatis, originale peccatum? Et ad hoc negatis, non vt eos ſaluos, liberos, mundos, nulli hoſti ſubditos aſſeratis, nō enim aliquid eis opitulatur veſtrū teſtimonium falſum ante iudicem verum, ſed vt illis in mala vetuſtate remanentibus, vos nouam ſectemini vanitatem. Non enim veſtra, ſed illius eſt vera ſententia, qui dixit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt intrare in re- M gnum dei. Verum vos excellentiſsimi amatores illius vitæ quæ futura eſt æterna cum Chriſto, nullā pœnam putatis eſſe, imaginem dei in æternum exulare à regno dei, cum ſi paruam pœnam eſſe diceretis, non eſſet hæc vox beati amatoris illius regni, ſed miſeri contemptoris. Porrò autem, ſi quod huic ſufficit cauſæ, paruam ſaltem pœnam fatemini eſſe, quæ magna eſt, vt imago dei nō ſinatur intrare in regnum dei, obſecro aperite qualeſcunque oculos, & videte, qua iuſtitia pœna iſta infligenda ſit paruulo, quem clauſis oculis originali obnoxium negatis eſſe peccato. Omitto commemorare, quę mala in hac ipſa tranſitoria vita penè omnes patiantur infantes, & quomodo explicetur quod dictū eſt, Graue iugum ſuper filios Adam à die exitus eorum de vētre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omniū. Quæ vtique mala ſub iuſto & omnipotēte deo non irrogarentur eius imagini, quibus malis in virtute exerceri infantilis ætas non poteſt dici, ſi nulla ex parentibus mala merita traherentur. Hæc autē mala paruulorum, non ea quæ habere negantur à vobis, ſed quę perpeti cernuntur ab omnibus nobis, tu prætermittis omnino, nec reſpicis: expatiaris ibi vir diſertiſsimus, &

Ioan. 3.

Exod. 40.

A exerces ingenium ac linguam tuam in laude naturæ. Natura iſta in tantas & tam manifeſtas collapſa miſerias, ſaluatorem, liberatorem, mundatorem, redemptorem Chriſtum habet neceſſarium, non Iulianum, non Celeſtium, non Pelagium laudatorem. Quam quidem redimi nō fatereris in paruulis, niſi quia hoc Celeſtius apud Carthaginem geſtis Eccleſiaſticis, ora Chriſtiana non ſuſtinēs, faſſus eſt. Cæterum rogo te, quomodo poteſt intelligi iſta redemptio, niſi à malo redimente illo

Pſal.129. qui redemit Iſraël ab omnibus iniquitatibus eius? Vbi enim redemptio ſonat, intelligitur & preciū. Et quod eſt hoc, niſi precioſus ſanguis agni īmaculati Ieſu Chriſti? De hoc autem precio quare ſit fuſum, quid interrogamus alium? Redemptor ipſe reſpondeat, dicat ipſe

Matth.26. mercator. Hic eſt, inquit, ſanguis meus, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Pergite, adhuc pergite, & ſicut dicitis, in ſacramento ſaluatoris baptizantur, ſed non ſaluantur: redimuntur, ſed non liberātur: lauantur, ſed nō abluuntur: exorcizātur & exufflantur, ſed à poteſtate diaboli non eruuntur: ſic etiam dicite, funditur pro eis ſanguis in remiſsionē peccatorum,

B ſed nullius peccati remiſsione mundantur. Mira ſunt quæ dicitis, noua ſunt quæ dicitis, falſa ſunt quę dicitis: mira ſtupemus, noua cauemus, falſa conuincimus.

Morbi infantiū vnde. *Cap.IIII.* Nōnne ipſe dixiſti, adminiſtrationem corporis ſic animo eſſe cōmiſſam, vt fructus operis fieret vtrique cōmunis, & vel virtutis exercitæ gaudia, vel inſolētiæ pœnas cum eius quam hic non bene rexerat, carnis afflictione ſentiret? Reſponde igitur, quare in hac ipſa vita, afflictione carnis anima crucietur infantis, cuius ei meritum, quia nō bene rexerit carnem, adhuc non poteſt imputari? Naturam dicis humanam in exordiis naſcentium innocentiæ dote locupletem. Fatemur ſanè, quantū ad peccata pertinet propria. Cum autem etiam originali negatis obnoxios, reſpōdete, quo merito tanta innocentia nonnunquam cæca, nonnunquam ſurda naſcatur? Quod vitium etiam ipſam impedit fidem,

Roma.10. Apoſtolo teſte qui dicit, Igitur fides ex auditu. Iā vero quis ferat, quod ad ipſum ſpectat animum, imaginē dei innocentiæ ſicut aſſeris dote locupletem, fatuam naſci, ſi nulla ex parētibus mala merita in paruulos tranſeūt? An ita eſt quiſquam veſtrum fatuus, vt fatuitatem nul-

Eccli.22. lum malum putet, cum ſcriptura dicat, mortuum ſeptē

C diebus, fatuum vero omnibus diebus eſſe lugendum? Quis autem neſciat, quos vulgo moriones vocant, natura ita fatuos, vt quibuſdam eorum penè ſenſus pecorum conferatur? Et non vultis fateri genus humanum ex initio quo deſeruit deum, trahere damnatæ originis noxam his omnibus digniſsimam pœnis, niſi vbi parcit ratione diſpoſitionis occultę inſcrutabilis ſapiētia conditoris, qui nec ab ipſa vniuerſa maſſa perditionis abſtinet ſui operis bonum, vt ex malis vitiorum cōdat, licet cum malis, inquantum bona eſt, rationalem mortalemque naturam, cuius nemo eſſe poteſt conditor, præter ipſum, & in generatione damnata præbeat

Cap.V. vaſis miſericordiæ regenerationis auxilium. Fruſtra itaque putas ideo in paruulis non eſſe delictum, quia ſine voluntate, quæ in eis nulla eſt, eſſe non poteſt. Hoc enim rectè dicitur propter propriū cuiuſque peccatū, non propter primi peccati originale cōtagium. Quod ſi nullum eſſet, profecto nulli malo paruuli obſtricti, nihil mali vel in corpore, vel in anima, ſub tanta iuſti dei poteſtate paterentur. Quod tamen & ipſum à mala voluntate priorum hominū ſumpſit exordium. Sicut voluntas mala ipſa eſt origo peccati, id eſt, à volūtate mala peccatum exortum eſt, & peccati origo volūtas ma- D la eſt, ita niſi voluntas mala, nō eſt cuiuſquam vlla origo peccati. Hæc ſi ſapias, ſimpliciter & veraciter gratiā Chriſti erga paruulos confiteberis. Nec cogeris res impiiſsimas atq; abſurdiſsimas dicere, aut baptizandos nō eſſe paruulos, quod quidē poſtea eſtis fortaſſe dicturi: aut tam magnum ſacramentum ſic in eis eſſe ludibriū, vt in ſaluatore baptizentur, ſed non ſaluentur: à liberatore redimantur, ſed non liberētur: lauacro regenerationis lauentur, ſed non abluantur: exorcizentur & exufflentur, ſed à poteſtate tenebrarum non eruantur: ſic eorum precium ſanguis qui in remiſsionem fuſus eſt peccatorum, ſed nullius peccati remiſsione purgentur. Hoc totum propterea, quia timetis dicere, non baptizentur, ne non ſolum facies veſtræ ſputis oblinātur virorum, verumetiam capita ſandaliis muliercularum cōmitigētur. Nos certe cauſam, cur ſub diabolo ſit qui naſcitur, donec renaſcatur in Chriſto, peccati ex origine dicimus eſſe cōtagium. Vos autē qui hoc negatis, ea ſaltem quæ aperta ſunt intuemini, cur nōnulli etiam dæmonem patiantur infantes, niſi forte & ipſos aut eſſe, aut ſub diabolo eſſe negabitis. Nec vos Euangelium cō- E

Luca.9. mouebit, at ſortitā propter vos interrogauit dominus quod ſciebat, vt pater pueri reſponderet filium ſuū ab infantia ſua dæmonio tam graui grauitérque vexari, vt à Chriſti diſcipulis non poſſet expelli. Ecce ego, vt ſint paruuli in diaboli poteſtate, cauſam nuptias eſſe non dico, quod me dicere calumniaris. Nuptiæ quippe habēt ordinem ſuum, & benedictionē ſuam, bonumq; ſuum, nec ſubintrante peccato āmittere potuerunt. Tu autem quare ſit ſub diabolo ille ſaltem infans, qui manifeſtiſſime vexatur à diabolo, ita vt aliquando ipſa vexatione moriatur, reſponde ſi potes. Non vis enim quenquam vllam pœnam pro alienis ſubire peccatis, ne hinc fiat credibile, etiam contagia peccatorum in naſcentes ex gignentibus poſſe trāſire.

Cap.VI. Sed videlicet vt egregius dialecticus non me patieris elabi, ſed preſſe interrogabis & breuiter, in paruulis actionem ream, an naturam putem? Et ad vtrunque reſpondes, Si actionem, inquis, oſtende quid fecerint. Si naturā, oſtende quis eos fecerit. Quaſi & actio male faciat niſi naturam ream.* Actione quippe qui reus eſt, homo eſt, homo autem natura eſt, homines igitur ſicut peccati actione maiores, ita minores maiorū cōtagione ſunt rei. Iſti ex eo quod F faciunt, illi ex quibus originem ducunt. Quocirca paruuli bonum eſt quòd homines ſunt, quod omnino nō eſſent, niſi eos ille qui ſumme bonus eſt, creauiſſet. Malum vero ſi nullum ex origine traherēt, nunquam cum vitiis vel corporalibus naſcerentur. Deus enim qui eſt animarum, ipſe eſt etiam corporum conditor, qui vtique humanæ in ipſa cōditione naturæ vitia non infligit immeritæ. Neque enim de innumerabilibus paruulis, qui & in animo & in corpore cum tanta vitiorum varietate naſcuntur, hoc dici poteſt, quod dominus ait

Ioan.9. de illo qui cæcus eſt natus, nō propter peccatum ipſius vel parentum id eſſe factum, ſed vt manifeſtarentur opera dei in illo. Multi quippe nec ſanātur omnino, ſed cum eiſdem vitiis, ſiue in qualibet ætate, ſiue in ipſa moriuntur infantia. Nonnullis etiam paruulis iam renatis vel permanent cum quibus ſunt nati, vel accidunt huiuſmodi mala. Abſit vt dicamus indigne, ſed hinc potius intelligamus eis ad alterum ſeculū prodeſſe, quòd renaſcantur. Huius autem ſeculi diſpoſitionem, propter

Eccli.10. & 40. initium ſuperbiæ hominis, per quod apoſtatauit à deo, diuerſis malis hominum peragi in iugo graui ſuper fi-

** aliàs, non faciat naturam ream.*

G lios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium. *Eludit Iuliani ſyllogiſmos.* *Cap. VII.* Quod autem in hoc opere tuo, quomodo fiãt à dialecticis ſyllogiſmi, vnde quæſtionem tibi nullus obiecit, docere conaris, quantum tibi places, tantum grauibus lectoribus diſplices. Et quod eſt peius, fingis me dicere quod non dico, concludere ſicut non concludo, concedere quod non concedo, & concludis tibi ipſe, quod renuo. Quãdo enim ego negaui naturam hominum eſſe laudabilem, inquantum homines ſunt? Quãdo dixi ob hoc ipſum reos eſſe, quia ſunt, cum profecto eſſent, nec rei eſſent, ſi nemo peccaſſet? Quando dixi, fœcũditatem eſſe reprobandam, cum ad benedictioné pertineat nuptiarum? Quomodo à te peterem vt hoc ipſum cõcederes, quod ipſe non dixi? Iam vero quod me dicis aſſumere, omnis cõmixtio corporum mala, nihil minus eſt, quàm vt dicas me etiã vini & aquæ accuſaſſe cõmixtionem, quando potio nobis temperatur, quia & ibi corporum eſt ſine dubitatione commixtio. Et ſi omnem commixtionem corporum malam dixi, neque hanc vtique prætermiſi. Sed nec ipſam commixtionem ſexus vtriuſque reprehẽdi, ſi legitima atque nuptialis eſt. Sine hac enim H non fieret hominum generatio, etiam nullo cuiuſquã præcedẽte peccato. Proinde illud aliud quod me dicere adiungis, Filij autem de corporum commixtione naſcuntur, dico ſanè: ſed cõcluſio quam velut meam inferre voluiſti, nõ eſt mea. Non enim dico, nequam igitur filij, qui de mala operatione procedunt, quãdoquidem ipſam coniugum operationem, quę fit gignendorum gratia filiorum, nõ dico malam, ſed potius bonã, quia bene vtitur libidinis malo, per quod generantur homines, bonum opus dei, nõ ſine malo, propter quod regenerandi ſunt, vt liberentur à malo. Deinde contexis alterum ſyllogiſmũ tuum, quoniã tuus eſt, & prior iſte non meus. Dicis ergo, cauſa ſexuum cõmixtio corporum, & vis vt hoc concedam tibi. Ecce cõcedo. Pergis inde & adiungis, Si mala ſemper cõmixtio, deformis etiam cõditio corporum, in ſexuum diuerſitate poſitorum. Hoc ſi eſſet conſequens, me non premeret, qui cõmmixtionem nuptialem, id eſt, liberorum procreandorum cauſam, nõ ſolum malam non dico, verumetiã bonam dico. Huc accedit, quia & conſequens non eſt, vt ſi ſemper eſt mala ſexus vtriuſque commixtio, propterea I ſit deformis etiam cõditio corporum in ſexuum diuerſitate poſitorum. Profecto enim ſi intãtum homines eſſent malo libidinis ſubiugati, vt remota honeſtate nuptiarũ, omnes indifferenter ac paſſim canino more concumberent, nõ ideo deformis eſſet cõditio corporum, cuius deus author eſt, quoniam mala eſſet omnium hominum maris fœminæq; commixtio: ſicut etiã nunc de adulterina commixtione vtiq; mala, bonum eſt in corporum conditione opus dei. Vides nempe, quàm dialecticè nihil dixeris, & nulla quidẽ culpa eſt dialecticæ diſciplinæ, quantum à tramite eius exorbitaueris. Videris illius artis verbis ad hoc vti, vt eis inflatus attonitos facias imperitos, volendo videri eſſe quod non es. Quod & ſi eſſes, ad eum modum quo iſta diſputanda ſunt, nihil eſſes. Sed planè nunc & ineptus & imperitus, tunc autem ineptus artifex eſſes, & tamen dialecticorum quaſi iaculis oneratus acutis, in certamẽ *Plumbeus pugio.* procedis, & iactas plumbeos pugiones, dicens, Si mala ſemper commixtio, deformis etiam conditio corporũ in ſexuum diuerſitate poſitorum. Nec videns quàm nõ ſit conſequens, quod pro argumẽto neceſſario poſuiſti, adiungis & dicis, Quod cum negare nequiueris. Quid eſt quod nequeo negare? Hoc nẽpe, quod tu iam ſi vel K ſero ſapis, non potes niſi negare, quia non vtique ſi mala eſt commixtio adulterorum, propterea ex illis naſcẽtium conditio deformis eſt hominum. Illa quippe eſt hominum male operãtium de membris bonis: iſta vero dei eſt bene operantis de hominibus malis. Quod ſi dixeris, etiam cum ſit adulterium, bona eſt per ſeipſam commixtio, quia naturalis eſt, ſed ea male vtuntur adulteri. Cur non vis acquieſcere ita poſſe eſſe libidinẽ malam, qua bene tamen vtantur gignẽdi gratia coniugati? An poteſt bonorum eſſe vſus malus, & nõ poteſt malorũ bonus? Cum inueniamus ipſo ſatana quàm bene vſus fuerit Apoſtolus, tradens ei hominẽ in interitum *1 Corin. 5.* carnis, vt ſpiritus ſaluus eſſet in die domini, & alios vt *1. Timot. 1.* diſcerent non blaſphemare. * *Cap. VIII.* Quod vero ſuperaddis & dicis, Rei autem malæ deus author eſſe non poteſt, quomodo id dicas, cum ſint quædã mala, quorum author eſt deus? Melius enim loqui nouit ipſe quàm tu, qui per Prophetam dicit, creare ſe mala. *Eſaia 45.* Deinde quomodolibet ſeſe habeat hæc ſuperadditio tua, quid ad me pertinet, cum illud cui cõnectitur, nõ conceſſerim, eo quòd inconſequens eſſe monſtrauerim, vt deformis L ſit cõditio corporum, etiam ſi omnem commixtionem corporum, vel vtriuſque ſexus malam eſſe cõcederem? Vt enim concedamus deum nullius eſſe authorem mali: nunquid ideo non eſt author conditionis corporũ, quam nullo modo malam eſſe conceſſi, quia nulla me ad hoc ſuperius cõceſſa cogebant? Inanis ergo & ridenda tua remanſit illatio, qua concludis & dicis, Omnia igitur corpora malo reputantur authori. Multo enim verius ita concluditur, vt dicamus, Si nec mala cõmixtio adulterorum, facit eſſe malam conditionem corporum, aut ſi bona eſt & in adulteris ſexus vtriuſque commixtio, ſed ea mali vtuntur male, quoniam multo magis ex hoc non poteſt corporum mala eſſe conditio, rectè igitur corpora deo reputantur authori. Nulla eſt itaque fouea, quam metuẽs quaſi reuertar in viam, quò videris me velle reuocare. Dic tamen quænam illa via ſit, & explica ratiocinationem tuam. *Cap. IX.* Deus, inquis bonus, per quem facta ſunt omnia, ipſe corporis noſtri membra formauit. Hoc veriſſimum eſſe concedo. Sequeris & adiungis, Qui autem corpora fecerat, diuiſit & ſexum, diuiſit in ſpecie, quod in operatione coniun- M geret, fecitq; cauſam coniunctionũ diſsimilitudo membrorum. Et hoc aſſentior. Deinde infers, Ab ipſo igitur commixtio corporum, à quo eſt origo corporum. Quis hoc negauerit? Quod cum ingratis, inquis, conceſſeris, ſequitur tot rerum bonarum, corporũ, ſexuum, coniunctionum malos fructus eſſe non poſſe. Et hoc verum dicis, horum enim bonorum fructus homo eſt, quod inquantum homo eſt, bonum eſt: quod autem in illo malum eſt, à quo ſanandus eſt per ſaluatorẽ, & liberandus per redemptionẽ, & abluendus per lauacrum, & eruendus per exorciſmum, & abſoluendus per ſanguinem, qui in remiſsionem fuſus eſt peccatorum, non eſt fructus corporum, ſexuum, cõiunctionum, ſed originalis veteriſque peccati. Sicut enim de prole adulterorum, ſi ego dicerem, tot malorum, id eſt laſciuiæ, turpitudinis, criminis bonos fructus eſſe non potuit, rectè mihi reſponderes, hominem qui de adulteris natus eſt, non eſſe fructum laſciuiæ, turpitudinis, criminis, quorum malorum author eſt diabolus, ſed corporum, ſexuum, cõiunctionum, quorum bonorum author eſt deus. Sic ego tibi rectiſsime dico, malum cum quo naſcitur homo, nõ eſſe fructum corporum, ſexuum, cõiunctionum

quorum

A quorum bonorum author eſt deus,ſed primæ præuari-
cationis,cuius author eſt diabolus.Abſit autẽ vt quem-
admodũ calumniaris , dicamus homines ad hoc à deo
fieri,vt à diabolo legitimo iure teneãtur.quanuis enim
& hoc diuinæ ſit magis quàm diabolicæ poteſtatis , vt
immundo principi generatio immunda ſubdatur , niſi
regeneratione mundetur , tameo nõ ad hoc facit deus
homines,vt familiam quodammodo diabolus habeat,
ſed ea bonitate,qua naturis omnib^9 præſtat vt ſint, qua
etiam ipſum facit ſubſiſtere diabolum . Quam bonita-
tem ſi rebus ſubtraheret,continuo nihil eſſent.Sicut nõ
ideo creat pecora io armentis & gregibus impiorum,
vt dæmonibus immolentur , quanuis hoc eos nouerit
eſſe facturos : ſic etiam vbi generatiooem peccato cer-
nit obnoxiam, ſecundum pulcherrimum quem diſpo-
ſuit ordinem ſeculorum,ſuam non abſtinet ab eius cõ-
Cap.X. ditiooe bonitatem. Sed poſt hanc argumentatio-
nem qua te fallis, & confeciſſe te aliquid arbitraris, in-
geris ſolitum maledictum , ac deinde ſubnectis , quod
forſitan dicam ſcripturarum , non ſyllogiſmorum de-
bere teſtimooio comprobari, filios de corporum com-
mixtione naſcẽtes,reputari diuino operi:quaſi qui hoc
B oegauerit, poſsit eſſe Chriſtianus. Proinde rem, quam
promptiſsime confitemur, & libentiſsime prędicamus,
velut habeat inter nos cõtrouerſiam, ita per ſcriptura-
rum teſtimooia conaris oſteodere,& laboras inaniter,
non vt reſpondere nobis , ſed vt libros poſsis implere.
Veruntamen quod dixiſti , vt exprimeret fidem operũ
Propheta,propè periculum pudoris acceſsit,quia dixit,
Gene.2. Erunt duo in carne voa ,ſatis te debuit admonere,nihil
pudendum futurum fuiſſe in operibus dei , niſi præceſ-
ſiſſet cur natura humana deberet de ſui meriti defor-
Senectus mitate confundi. Dicis etiam in laude libidinis
Abrahæ. hanc fuiſſe redditam dei munere Abrahæ & Saræ , ſe-
Cap.XI. nio confectis emortuiſque corporib^9, & inuidioſa vo-
Roma.4. ce proclamas,vt aſſeram ſi poſsim,ad opus diaboli per-
tinere, quod deum videam interdum cõferre pro mu-
nere. Quaſi vero ſi claudum hominem reſuſcitet deus,
viuentibúſque reſtituat , qui vtique mortuus iam clau-
dicare nõ poterat , etiam claudicationem debet videri
pro munere contuliſſe.Ita ergo ſi reſtitutus eſt,qui fue-
rat in viridioribus corporum vigor , ſic vtique reſtitu-
tus eſt, vt ſe habet cõditio corporis mortis huius. Non
enim eos ad illum ſtatum reuocari oportebat , in quo
C Adam fuit ante peccatum,vt poſſeot ſine lege in mem-
bris,quæ repugnat legi mentis,filios procreare. Quan-
uis ad hoc intelligendum ſit , emortuum fuiſſe corpus
Abrahæ, vt non valeret de omni fœmina filios gigne-
re,quæ parere poſſet.Dicitur enim facere hoc ętatis ac-
ceſſus , vt ex fœmina generare ſeoex poſsit adoleſcẽtu-
la,cum iam de grandiore nõ poſsit, quanuis illa de iu-
uene poſsit.Qui enim tam prolixo tempore tunc viue-
bant,proculdubio ſerius fiebant ita decrepiti,vt ad cõ-
cubitum moueri omnioo non poſſent , ſi tamẽ cuiquã
viro ſaoo poteſt id accidere per ætatem.Nam cum hoc
opus in manibus haberẽ,nũciatus eſt nobis ſenex octo-
giota & quatuor agẽns aonos , qui religioſe cum con-
iuge religioſa iam vigintiquinque annos vixerat cõti-
nenter, ad libidinem ſibi emiſſe Lyriſtriam, qui vtique
pro modulo,quo iſto tempore viuũt homines, grauio-
ris ſenectutis eſt, quã fuerat Abraham io annis centum
adhuc victurus alios ſeptuagiota. Vnde prudẽtius cre-
Quare Sa- ditur fœcunditatẽ quæ defuit , ſuis deum famulis præ-
ra parere ſtitiſſe. Duæ quippe cauſæ dicũtur,propter quas parere
non potuit. Sara non poterat , & erat vulua eius emortua . Vna eſt

ſterilitatis,quæ ab ipſa inerat iuuẽtute. Altera ætatis,nõ D
quia nonaginta annos agebat,ſed quia iam deſtiterant
ei fieri muliebria . Conſtat enim ſi mulierum menſtrua
ſecreta ceſſauerint per ætatem , non eas iam poſſe con-
cipere,etſi fœcundæ fuerũt antequam illa ceſſaſſent. Et
ideo ſcriptura noluit hoc tacere,vt augeretur miraculi
gloria,quod erat deus io eorum prole facturus. Quan-
do autem ſuo viro ancillam dedit, de qua voluit, quia
de ſe non poterat ſuſcipere filios, non ætate fuerat, ſed
ſua ſterilitate permota. Sic enim ait ſcriptura,Sara au-
tem vxor Abraham non pariebat illi . Et verba eius ad
virum iſta ſunt : Ecce concluſit me deus, vt nõ pariam.
Tunc autem ſi ætatem conſideremus amborum,decre-
piti eſſeot,ſi oostri temporis homines eſſent.Erat enim
Abraham aonorũ circiter octogintaquinque, Sara au- *Gene.16.*
tem annorum ſeptuagintaquinque. Scriptum eſt enim,
Abraham autem erat octogintaſex , cum peperit Agar
Hiſmaël Abrahæ . Proinde ante annum fermè mixtus
inuenitur aocillæ, quaodo conceptus eſt Hiſmaël, quia
tandem coniuges in hac ætate generãt temporib^9 no-
ſtris,niſi diuinitus fiat tale miraculum,& tamen illi po-
terant , ſi Sara ſterilis non fuiſſet , quia & ille potuit de
Agar,& illa nondum erat ſic ætate progreſſa, vt ei ceſ- E
ſarent fieri muliebria. Ad hoc ego erat Abrahæ corpus *Abrahæ*
emortuum,vt de Sara iam generare oon poſſet, etiam *corp^9 emor-*
ſi eſſet illa ita fœcũda , vt tamen iam propinquaret æta- *tuum.*
ti qua cruor ille menſtruis interuallis venire deſiſteret.
Quibus enim iam omnino non fluit, eas ab authoribus
medicinæ definitum eſt non poſſe concipere . Quod ſi
falſum eſſet, nullo modo dicere ſcriptura curaret, Defe *Gene.18.*
cerũt autem Saræ fieri muliebria:cum ſuperius iam di-
xiſſet , Abraham autẽ & Sara ſeniores progreſsi in die-
bus ſuis. Pro modo ergo tẽporis, cuius lõge prolixiore
ſpacio tunc viuebãt, generare iam illa ætate non pote-
rant,cum eſſet Abraham centenarius , Sara nonagena-
ria,etiam ſi ſterilis non fuiſſet,& ante annum concum-
berent,quãdo adhuc ei fluebant fortaſſe muliebria . Et
ideo adhuc cõcipere poſſet,ſi iuuenis eſſet maritus: tũc
autem oon poſſet,propter corpus Abrahæ ſic emortuũ
ſeoectute, vt ex illius ætatis fœmioa gignere non vale-
ret,qui tamen & ipſe de adoleſcẽtula valeret,ſicut poſt-
ea de Cethura valuit:quanuis & illic dici poſsit,fœcun- *Gene.25.*
ditatis munus in eodẽ perſeueraſſe , quod acceperat vt F
oaſceretur Iſaac.Pro modo autem nunc temporis, quo *Aetas con-*
longe breuiore ſpacio viuunt homines,intra centũ an- *iugum.*
nos amborum coniugum, generare poſſe dicuntur . Si
vero in ſummam ducti amborum anni,centenariũ nu-
merum exceſſerint, ſic aſſeuerantur nõ poſſe filios pro-
creare, etiam ſi fœcuoda ſit mulier, & fluentibus adhuc
muliebribus poſsit ex iuuene : vt iure fuerit etiam con- *Ius libero-*
ſtitutum,ne quiſquam ius liberorum haberet , niſi cum *rum.*
amborum anni computati & ſimul ducti , centum non
tranſiſſe docerẽtur. Miraculum ergo dei factum eſt, vt
conciperetur Iſaac, nõ parẽtibus eius libidine reddita,
ſed fœcunditate donata.Nã illa eſſe poterat etiã in illis
annis, hæc vero eſſe nõ poterat,tot impedietib^9 cauſis.
Quanquã & libido,ſicut ſuperius diſſeruimus, ſi emor-
tuis mẽbris ſenilibus munere dei quodãmodo reuini-
ſcẽtibus, etiã ipſa reuiuiſceret, cõditionẽ profecto car-
nis corruptibilis ſequeretur,vt eſſet in corpore mortis
huius,quæ i paradiſo eſſe nõ poſſet ante peccatũ in cor-
pore vitę illius. Secundũ cõditionẽ autẽ pœnalis huius
corporis, munus fœcunditatis nũc deus vnicuiq; largi-
tur, nõ ſecũdũ illã fœlicitatẽ,vbi nihil erat in carne,qd
aduerſus ſpiritũ cõcupiſceret,& cõcupiſcẽtiæ aduerſus

G ſe ſpiritu frænaretur, quia in natura hominis ante pec-
catum,pacem decebat eſſe,nõ bellum. In ea vero parte
ratiocinationis tuę fruſtra laboraſti,tanquã dicere poſ-
ſemus, Iſaac ſine concupiſcentia carnis vel ſemine viri
fuiſſe procreatum,hoc enim non dicimus,& ideo quic
quid inde diſputaſti,prætereundo contemnimus.

Cap.XII. Quod autem tibi præclaro acumine viſus es inue-
niſſe,vt diceres,etiam ſi diabolus crearet homines,nul-
la culpa ſua mali eſſent , & ideo iã nec mali eſſent, quia
eſſe quiſquam niſi quod natus eſt,non poteſt,nec ab eo
iuſtum eſt aliquid amplius flagitare quàm poteſt . So-
lemus & nos aduerſus Manichæos iſta dicere , qui non
vitiatam bonam dicunt eſſe naturam, ſed ſine initio &
immutabiliter malam,quam ſecundum ſuas fabulas o-
pinantur malam . Natura vero humana ſecundum ca-
tholicam fidem bona inſtituta, ſed vitiata peccato me-
ritóque damnata eſt . Nec mirum autem nec iniuſtum
eſt , quod admirabilis radix profert damnata dãnatos
niſi cui man⁹ nõ defuit creantis, nõ deſit & miſericor-
dia liberantis, quam vos miſeri inuidetis , cum malum
paruulos,à quo liberẽtur ,habere non dicitis. Sed certe
vos qui miſeriã falſa defenſione premitis,& pernicioſa
H laude oppugnatis infantiam , quare nihil mali meren-
tes,tot in paruulis imagines dei,ſi non baptizentur, nõ
admittitis ad regnũ dei?Nunquid ipſi ſibi defuerunt,vt
priuentur regno, vt tam luctuoſo puniãtur exilio, cum
id non fecerint,quod facere omnino nõ poterant?Vbi
Eucharistia. etiam ponis quia & vita carebunt,quoniam non man-
ducauerunt carnem , nec biberunt ſanguinem filij ho-
minis. Vnde Pelagius, quod ſupra commemoraui, eos
qui dicunt infantes,etiam ſi non baptizẽtur,habere vi-
tam æternam , in Eccleſiaſtico iudicio niſi damnaſſet,
damnatus exiſſet.Qua iuſtitia quæſo, à regno dei,aut à
vita dei alienatur imago dei, in nullo trãſgreſſa legem
Ephes.4. dei? Nõne audis quemadmodum deteſtetur Apoſtolus
quoſdã , quos dicit alienatos à vita dei per ignorãtiam
quæ eſt in illis,propter cæcitatem cordis eorum?Tene-
bitur hac ſententia nõ baptizatus paruulus, an non te-
nebitur?Si dixeritis,non tenebitur: Euangelica verita-
te , lingua etiã Pelagij teſte,vincemini atque puniemi-
Ioan.3. ni. Vbi eſt enim vita dei, niſi in regno dei, quò niſi re-
nati ex aqua & ſpiritu,intrare nõ poſſunt? Si autem di-
xeritis,tenebitur,fatemini pœnã,culpam dicite:fatemi-
I ni ſupplicium,meritum dicite. Nihil in veſtro dogma-
te reperitis,quod proferre poſsitis. Iam igitur aliquãdo
ſi vllus eſt Chriſtianus ſenſus in vobis , etiam in paruu-
lis propaginem mortis & damnationis agnoſcite , de-
bita iuſtitia puniendam , gratis gratia dei liberandam.
In quorum redemptione laudari dei miſericordia po-
teſt,in quorum perditione accuſari dei veritas non po-
Psal.24. teſt,quia vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas.

Cap.XIII. Diuidis,definis,diſſeris quaſi medicinaliter de gene-
re,& ſpecie,& modo, & exceſſu concupiſcentiæ, huius
genus eſſe aſſerẽs in igne vitali, ſpeciem in motu geni-
tali, modum in opere coniugali, exceſſum in intempe-
rantia fornicandi, & tamen poſt iſtam totã quaſi ſub-
tilem atque prolixam diſputationem tuam, cũ te bre-
uiter & aperte interrogauero,cur ignis iſte vitalis bel-
lum in homine radicauerit,vt eo caro concupiſcat ad-
uerſus ſpiritum , & ſpiritui neceſſe ſit concupiſcere ad-
uerſus carnem,cur vulnere feriatur mortali,qui volue-
rit igni cõſentire vitali:puto quòd ipſum libri tui atra-
mentum erubeſcendo cõuertetur in minium . Et ignis
vitalis,qui noſtræ animæ, quæ vita eſt vera carnis,non
ſolum ad arbitriũ non obſequitur , ſed plerũque cõtra
eius arbitrium inordinatis & turpibus motibus excita- K
tur:& niſi aduerſus eum ſpiritus cõcupiſcat, bonam vi-
tam noſtram ignis iſte vitalis occidit.Poſt longam diſ-
putationẽ velut concludens, merito igitur,inquis, cõ-
cupiſcentię origo definitur in igne vitali,quo collecto
neceſſe eſt vt ei reputetur concupiſcentia carnalis , per
quam cõſtituta eſt vita carnalis.Ita hoc dicis,quaſi pro-
bare poſsis. An vero cuiuſcunque frontis ſis,audeas ſu-
ſpicari,in prima hominum cõſtitutione , priuſquã cul-
pam debita damnatio ſequeretur,iſtam carnalem con-
cupiſcentiam aut extitiſſe in paradiſo , aut inordinatis
ſicut eam nunc videmus motibus,pugnas aduerſus ſpi-
ritum fœdiſsimas edidiſſe ? Deinde ſubnectis & dicis,
Huius itaque appetitus non in genere ſuo , non in ſpe-
cie,nõ in modo culpa eſt, ſed in exceſſu, quia gen⁹ eius
& ſpecies ad conditoris operam pertinent:modus eius
ad arbitrium honeſtatis:exceſſus ad vitium voluntatis.
Quàm concinne tibi verba inania ſonuerunt , vtique
homini qui nõ cogitas quid dicas. Si modus appetitus
huius ad arbitrium pertinet honeſtatis , cuius tandem
honeſti arbitrium coniugati velit hunc appetitum, niſi
quando opus eſt commoueri, & tamen quod vult non
poteſt ? Cuius honeſtè continentis arbitrium velit ali- L
quando hunc appetitũ moueri, & tamen quod vult nõ
poteſt?Vnde clamat homo, Velle adiacet mihi,perfice- *Roma.7.*
re autem bonum non inuenio. Cum ergo in ipſo motu
pro noſtræ voluntatis arbitrio non habeat vllum mo-
dum,in effectu autem nõ ſit ipſe moderatus,ſed ei mo-
dum vigili certamine ſpiritus honeſtus imponat, quid
eſt quod laudatis homines mali,& ad deum nõ clama-
tis,Libera nos à malo? Quid te autem iuuat quod *Matth.6.*
dicis , intercipi debilitate libidinem , quaſi non mor- *Cap.XIIII.*
te prorſus extinguatur,quando iam homini qui ab illa
fuerit ſuperatus & ſubiugatus,non certamen indicitur,
ſed victo redditur quod debetur?Hoc eſt amarius,hoc
eſt vbi non intelligis,contendentis propaginem mor-
tis,quod quãdo ſani ſumus , tũc eſt iſte motus inſanus.
Aut in cõiugibus, inquis,cum honeſtate exercetur, aut
in caſtis virtute frænatur. Itàne vero,ita tu expertus es?
Ergóne à coniugibus nõ frænatur hoc malum, vel hoc
tuum bonũ?Prorſus cum libitũ fuerit, ſternunt ſe cõiu-
ges,& inuadunt quandocunque titillauerit,nec ad ho-
ram cubandi appetitus iſte differtur , ſed tunc videtur
legitima corporum eſſe commixtio, quando iſtud na- M
turale tuum bonum fuerit ſpõte commotum . Si talem
duxiſti vitam coniugalem , deſine te tuis experimentis
in diſputatione committere,& de aliis potius quemad-
modum ſit ducẽda vel docenda,perquire. Miror tamẽ
ſi adulterina ſaltem deſideria nõ frænaſti , nec frænan-
da ſenſiſti. Si vero etiam pudicitia cõiugalis,& propter
immoderata in ipſo quoque connubio volutabra libi-
dinis,& propter damnabiles concupiſcentias , ne præ-
ter coniugis naturalem vſum aliquid perpetretur, fræ-
nat hãc peſtem,quid eſt quod dicis,in coniugibus cum
honeſtate exercetur: quaſi honeſt⁹ ſit appetit⁹ iſte ſem-
per in coniuge,& nihil ei ſaltem ſecundum veniam,ſi-
cut dicit Apoſtolus,concedatur?Quãto melius diceres, *1.Corin.7.*
in coniugum moderatione cum honeſtate exercetur?
An timuiſti ne illic quoq; intelligatur malum , cui etiã
coniuges frænum cura moderationis imponũt?Poſtre-
mo nunc ſaltẽ iam continẽter viuens, agnoſce in qua-
drigis illis Ambroſianis equum malum , & noli corde
vel ore laudare,quem cogeris virtute frænare. Quartũ, *Iulianus.*
inquis, à laſciuiẽtibus perpetratur,id eſt,illius volupta-
tis exceſſus:& quia de inſolentia, non de natura cõtin-
gis,

A git,inquis,iure damnatur. De cuius quæſo inſolentia
Auguſtin. contingit? Laſciuiæ,an concupiſcentiæ?Ne offendas ſu
ſceptā,reſpondebis laſciuiæ. Sed omnes homines iudi-
cant laſciuiæ non eſſe peccatum,niſi quia concupiſcen-
tiæ conſentitur.Nullúmne ergo malum eſt,cui conſen
Gala.5. tiendo peccatur?At hoc malū ineſt in carne contra ſpi-
ritū concupiſcente:etiā ſi non ſit in ſpiritu non conſen
Matth.6. tiente,& contra etiam cōcupiſcente.Exclama ergo,Li-
bera nos à malo,& noli malum falſæ laudis,huic adde-
re malo. Diſerte ſané inter laſciuientes & continentes
tāquam in medio pudicitiam conſtituis coniugalem,
Cap.XV. quæ illos illicita commiſiſſe indignatur. Hos etiam
Iulianus. licita cōtempſiſſe miratur vltimi limitis ſortita regio-
nem,vltra ſe prorumpentium execrata barbariem,ſupra ſe
micantium venerata fulgorem, quæ verecundis mani-
bus & confouet æſtuantes, & laudat tali remedio non
egentes. Multum delector eloquentiſsima veritate,
ſed obſecro te, nempe ſicut dicis,& diſertiſsime ac ve-
riſsime dicis,propterea cōtinentes laudat pudicitia cō-
iugalis,quòd tali remedio nō egeant, quo ſe ipſam per-
1.Corin.7. ſpicit eguiſſe,id eſt, vt ſecundum Apoſtolum,qui ſe nō
B cōtinet nubat.Cur ergo quando ego iſtā concupiſcen-
tiam morbum eſſe dico, tu negas,qui tamen ei neceſſa-
rium remedium cōfiteris?Si agnoſcis remediū, agno-
ſce morbum.Si negas morbum,nega remedium.Rogo
cede aliquando etiam per os tuum tibi loquēti verita-
Cap.XVI. ti, Nemo prouidet remedium ſanitati. Illud etiā re-
cte dicis,examinate nō poſſe placere connubium,ſi ma
li comparatione laudetur. Hoc verum eſt. Omnino
enim in genere ſuo nuptiæ bonū ſunt, ſed ideo bonū
quia fidem tori ſeruant, quia prolis ſuſcipiendæ cauſa
ſexum vtrunque commiſcent,quia impietatem ſepara-
tionis exhorrent. Hæc ſunt bona nuptialia,quibus nu-
ptiæ bonum ſunt, quæ ſæpiſsime diximus eſſe potuiſſe
etiam ſi nemo peccaſſet. Poſt peccatum autem acceſsit
eis,non de fœlicitate,ſed de neceſsitate certamē, vt ſub
bono pugnent etiam ipſæ contra concupiſcentiæ ma-
lum, ad nihil eam ſinentes illicitum peruenire,quamuis
ipſa in hæc nunc remiſsioribus, nunc concitatioribus
motibus inſtigare non ceſſet & eius malo bene vtētes,
in propagatione filiorū.Illud vero quis neget malum,
1.Cor.7. niſi qui non audit Apoſtolum monentem : Hoc autem
C dico ſecundum veniā,non ſecundum imperium?Quā-
do coniuges non prolis ſuſcipiendæ, ſed carnalis vo-
luptatis explendę victi cupiditate concumbunt,hoc nō
laudatur,ſed ignoſcitur in cōparatione peioris, inter-
Cap.XVII. uenientibus & deprecantibus nuptiis. Poſt hæc au-
tem ad exemplum Abrahæ & Saræ neſcio qua ratione
reuerteris,de quo iam ſatis reſpōdiſſe me exiſtimo. Sed
neſcio quid te fugerat,quod addere voluiſti,cum poſt-
ea veniſſet in mentē, humanum eſt,ſolet euenire.Quid
ergo illud eſt audiamus. Dicis factum fuiſſe propheti-
cum, quod nunc oſtenſum eſt in regione Africæ, pul-
chræ & ſanctæ mulieris,quę Eccleſiæ formam tenebat,
tutū non eſſe vel coniugem vel pudorem,& quia ibi di
ninitus intacta ſeruata eſt. Ne in omnibus tuis verbis
fruſtra immorer, ad eum cui ſcribis,te conuertis,& di-
Iulianus. cis, Orandus eſt hic deus, frater beatiſsime Turbanti,
conſacerdos dilectiſsime, vt paribus etiam hac tempe-
ſtate virtutibus Eccleſiam catholicam filij ſui ſponſam,
maturam, fœcundam, caſtam,decoram, à Manichæo-
rum conſtupratione in Africa vel ex Africa latroci-
Auguſtin. nantium eruere non moretur. Hæc noſtra potius o-
ratio eſt aduerſus Manichæos,& Donatiſtas,& alios hę
reticos, vel quoſlibet Chriſtiani & catholici nominis
inimicos in Africa cōſtitutos: contra vos autem,quia D
nobis eſtis peſtilentia tranſmarina, Chriſto ſaluatore
vincenda. Ideóne latrocinamur ex Africa, quia vnum
martyrem hinc opponimus Cyprianum, per quem pro-
bemus antiquam nos defendere fidem, contra veſtri
erroris vanam profanámque nouitatem? O nefas. De-
fuerunt Eccleſię dei quæ in Africa conſtituta eſt,defue-
runt orationes tuæ,quando iſta quę oppugnas,Cypria-
nus beatiſsimus prędicabat?Quando ille dicebat,mul-
to magis à baptiſmate prohiberi non debet infans,qui
recens natus nihil peccauit, niſi quòd ſecūdum Adam
carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima na-
tiuitate contraxit, vt ei remittātur nō propria,ſed alie-
na peccata: quando hæc Cyprianus didicerat & doce-
bat,defuit auxilium precum tuarum,quo Sara in regio-
ne Africæ ſeruaretur intacta,& à Manichæorū conſtu-
pratione, qui ſecundum intellectum tuum, antequam
Manichæi nomen Romanis ſonuiſſet in terris, etiam
ipſum deceperāt Cyprianum,liberaretur Eccleſiæ pul-
chritudo? Vide quæ monſtruoſa & furioſa dicas con-
tra antiquiſsimam catholicam fidem, non habendo
quid dicas.Sed quātumlibet tergiuerſeris ô hęreſis Pe- E
lagiana,quæ contra muros antiquiſsimæ veritatis, no-
uas conſtruis machinas, nouas moliris inſidias: Pœnus
diſputator quod me cōtumelioſe tuus defenſor appel-
lat,Pœnus,inquam, diſputator non ego ſed Cyprianus
Pœnus te hoc vulnere Pœnus immolat, & pœnā ſcele-
rato ex dogmate ſumit. Quid ſi tot Epiſcopos ex Afri-
ca nominaſſem, quot ex aliis orbis partibus nominaui,
aut quid ſi in eis ipſis plures Afri eſſent?Vnus hinc eſt,cę-
teri aliunde,quorum ab Oriente & Occidente conſen-
ſione confoderis, & tamen tanta obſtinatione cæcaris,
vt nō videas,te potius velle corrumpere antiquum Ec-
cleſiæ decorem, id eſt, antiquam fidem, tanquam Sa-
ræ aniculę pulcherrimę caſtitatem. Si enim per ſanctos
antiſtites dei,memorabilesq; doctores,Irenæū,Cypria-
num,Reticium,Olympium, Hilarium,Ambroſiū,Gre-
gorium,Baſilium,Ioannem,Innocentium,& Hierony-
mum conſtuprauerunt Eccleſiam Manichæi, dic mihi
Iuliane quæ te peperit?Vtrum te caſta,an verò meretrix
in lucē,quam deſeruiſti,per vterū gratiæ ſpiritalis eni-
xa eſt,an vt dogmata Pelagiana defendas,cōiugis Chri
ſti & matris tuæ viſcera, inſtinctu nefario non erroris F
ſed furoris infamas? Vſqueadeo enim contra vetuſtam
pulchritudinem Saræ non inuenit quid nouitia defor-
mitas mentiatur,vt tot Epiſcoporū glorioſorū, catho-
licorum in tāta ſuarum ſententiarum manifeſtatione
cōſenſum,in quibus ſunt qui Manichęi nec nomen au-
dierūt,Manichæorum blaſphemia criminetur. Sed ab
hoc digreſſu,quò te impetus, non vt dicis doloris, ſed
perditi pudoris abſtulerat, ad ea quæ inſtitueras deli-
rare, reuerteris, & adhibito ex Apoſtolo teſtimonio il-
lud quod de Abrahæ & Saræ emortuis membris dixe- *Roma.4.*
ras,confirmare conaris. Vnde iam ſuperius quātum ſa-
tis viſum eſt,me diſſeruiſſe ſufficerit. Quis autem Chri-
ſtianus ignorat, quod ille qui primum hominē fecit ex
puluere,omnes fabricetur ex ſemine? Sed ex ſemine iā
vitiato atq; damnato, qđ partim per veritatē remaneat
in ſupplicio, partim per miſericordiam liberetur à ma-
lo.Non igitur vt putas atq; concludis,vllis laqueis tuis
peccati naturalis ſuffocatur aſſertio. Deprauatā quippe
primi tranſgreſſoris voluntate naturā,nō tua defenſio
verbis inanibus purgat per nouitium dogma veſtrum,
ſed gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum.
Quamobrē nec puto,ſicut calumniaris,quòd coniu- *Ca.XVIII.*

G gea ſine corporum calore generauerint, nec puto quòd
hominē deus nō fecerit, aut diabolo fecerit, aut diabo-
lus fecerit, quia nec ipſi parētes poſſunt hominē facere,
ſed ex parētibus deus. Cuius poteſtati nec ſeipſum dia-
bolus ſubtrahit, quanto minus naturā humanā, quam
ſibi per peccati meritum illo damnante ſubiecit? Quæ
cū ita ſint, tu potius etſi non cultor, quod eſſe dicis me,
tamē quātumlibet eum accuſare videaris, diaboli adiu-
tor eſſe conuinceris, quòd omnes paruulos ab eo malo,
per quod tenentur à diabolo, ſanari per Chriſtum non
debere contendis, cū doctrina non ſana ſanos eſſe de-
fendis. Ego autem ſecundū ſanam fidem, ex eadem cō-
cupiſcentiæ voluptate cōcretum etiā Iſaac dico, ex qua
& homines cæteri, vno ſolo excepto ab hoc malo, per
quem liberamur à malo: peccatorum quoq; genitalib⁹
manum diuinę prouidentiæ intereſſe non nego. Attin-
Sapien. 8. git enim à fine vſq; in finem fortiter, & diſponit omnia
ſuauiter, & nihil inquinatum in eam incurrit. Et ideo
etiam de immundis & contaminatis, quæ voluerit ope-
ratur, munda tamen ipſa & incontaminata perſiſtens.
Nec opus eſt, vt anfractibus lōgis ea quę cōcedo, mihi
probare coneris, ſed ad hoc reſponde ſi potes, cur ipſe
H Iſaac niſi baptiſmatis Chriſti ſigno circūciſus die octa-
uo fuiſſet, periſſet anima eius de populo ſuo? Explica ſi
potes, tāta pœna quo merito plecteretur, niſi ab hac il-
lo ſacramento liberaretur? Emortuam uuluam Saræ ad
emiſſionē ſeminis, & emortuum corpus Abrahæ ad ge
nerandum ſicut iuuenes generāt, deū viuificaſſe nega-
ri nō poteſt, vt proles de illa parētum naſceretur ætate.
Sed Iſaac quātum ad propria peccata, etiam ſi ex adul-
teris naſceretur, innocens natus quid meruerat, vt ani-
ma eius de populo ſuo periret, niſi circuncisio ſubueni-
ret? Noli euagari per multa obſcura, perplexa, ſuperflua:
ad hoc vnum apertum, ſimplex, neceſſariumq; reſpōde.
Interponis Apoſtoli teſtimonium, nō ad quod ab ipſo
poſitum eſt, ſed ad quod ipſe arbitraris. Vnde nūc quo-
niam non inde agimus, & longum & ſuperuacaneū eſt
diſputare, tamen interponis vbi ait, Et quomodo iudi-
Roma. 3. cabit deus mundum? Si enim veritas dei in meo mēda-
cio abundauit in gloriam ipſius, quid adhuc & ego tan-
quam peccator iudicor? Ac deinde ſubiungis, per hæc
ſua verba Apoſtolum oſtēdere, amiſiſſe deū authorita-
I tem iudicandi, ſi modum non tenuit imperandi. Si er-
go ſicut putas, ad hoc iſta dixit Apoſtolus, vt ſeſe cohi-
berent qui aſſerebant laudi dei proficere peccata mor-
talium, eumq; ideo impoſsibilia præcepiſſe, vt miseren-
di ſibi materiam prępararet, & per hāc Apoſtolicā ſen-
tentiā, ſicut exiſtimas, demonſtratur propterea recte iu-
dicari homines, quia præcepta poſsibilia non fecerūt:
iniuſte autem iudicarentur, ſi ea non feciſſent, quæ im-
poſsibilia iuberētur: quid de Iſaac dicturus es, cui quic-
quam nec poſsibile nec impoſsibile eſt imperatū, & ta-
mē perditionis animæ ſuę pœna feriretur, ſi octauo die
non circunciderетur? An vero nec ſic tandem reſpicis
illud primit⁹ in paradiſo datū poſsibile ac facile fuiſſe
pręceptum, quo contempto atq; violato omnes ex vno
homine, tāquam in maſſa originis commune illud ha-
Eccli. 40. bere peccatū, & hinc eſſe iugū graue ſuper filios Adam
à die exitus de ventre matris eorū, vſq; in diem ſepul-
turæ in matrem omnium? Et quoniam ex iſta in Adam
generatione dānata nemo liberatur, niſi regeneretur
in Chriſto, propterea ſignum eiuſdem regenerationis
Iſaac niſi accepiſſet, periſſet: nec immerito periſſet, quia
ex hac vita, quò per generationem damnatam damna-
tus intrauerat, ſine ſigno regenerationis exiſſet. Aut ſi
non eſt iſta cauſa, dic alteram. Bonus eſt deus, iuſtus eſt K
deus, poteſt aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bo
nus eſt: nō poteſt quenquam ſine malis meritis damna-
re, quia iuſtus eſt. Nullum meritum malum octo die-
rum infans de propriis peccatis habebat, quare dāna-
retur, niſi circunciderетur, ſi ex origine non trahebat.

Perge ad cætera, & vanis vaniora contexe, non ſcri- Cap. XIX.
pturarum ſanctarum eloquia, quæ commemoras, dico,
ſed ex his quæ conficere niteris. Quandoquidem dicis,
ex hoc intelligi debere perfectā ignorantiam, iuſtitiā
nominari, quia dixit deus ad Abimelech, qui cum Sara
erat cōcubitur⁹ ignorās quòd vxor eſſet aliena, Et ego Gene. 20.
ſciebam quia in corde mūdo feciſti hoc. & ideo naſcē-
tium ſtatum, generantium voluptate nō lædi. Quia etſi
mala eſſet, inquis, tamen ad illorum nullo genere ſcien
tiā perueniret. Cur ergo eos nō nominas iuſtos, ſi per-
fecta ignorantia iuſtitiæ nomine nuncupanda eſt? Ni-
hil eſt nanq; perfectius ignorantia paruulorum, nihil
ergo vocetur & iuſtius. Vbi eſt quod ſuperius aſſerendū
putaſti, nec iuſtos naſci paruulos, nec iniuſtos, quod fu-
turi ſunt actibus ſuis, ſed tātummodo infantiam inno-
centiæ dote locupletem? An non verba tua ſunt vbi di- L
cis, Homo igitur innocentia quidem plenus, ſed virtu-
tis capax naſcitur, aut laudem, aut reprehenſionem ex
propoſito accedente meriturus? Nunquid virtutem di-
cturus es non eſſe iuſtitiam? Quomodo igitur infans
nondū plenus eſt virtute, ſed capax, cū plenus ſit igno-
rātia, quam dicis eſſe iuſtitiam, niſi virtutem neges eſſe
iuſtitiam? Itáne nōdum euigilabis hac abſurditate per-
culſus, & te hoc dixiſſe pœnitebit? Nā domini verba vi-
gilant, ſed tu dormis. Neq; enim ait regi, Sciebam quia
cor habes iuſtum: aut, quia cor habes mundū: cum ſcri-
ptum ſit, Beati qui mūdo ſunt corde, quoniam ipſi deū Matth. 5.
videbunt: tu autem iſtum Abimelech ad peccatoris
proponis exemplum. Sed ſciebam, inquit deus, quia in
corde mundo feciſti hoc. Non omnia vel quæcunque
alia, ſed hoc, in quo adulterij conſcientiam non habe-
bat. Miror tamen quòd iſto exemplo à te commemo-
rato, quod non potes, conaris efficere, & non ibi vides
quod non vis audire. Conaris enim vt credatur oran-
te Abraham, libido reddita eſſe mulieribus, quia ſcri-
ptum eſt, Concluſerat deus à foris omnem vuluam in Gene. 20.
domo Abimelech, propter Saram vxorem Abrahæ. M
Hanc enim concluſionem ſic vis intelligi, tanquam li-
bido fuerit illis fœminis deo indignante detracta, cum
magis indicetur his verbis, aliqua valetudine vulua cō
cluſa, vt aut imprægnāda concumbere fœmina, aut pa-
rere imprægnata non poſſet: & nō attendiſti homo, qui
non vis iudicio diuino quenquam non alienis ſed ſuis
plecti poſſe peccatis, quomodo fieri potuerit vt Abime-
lech peccaret, quáuis nec ipſe adulterino corde pecca-
uerit, & deus quantulumcunq; peccatū eius in mulieri-
bus ad eum pertinentibus vindicaret. Vides contagio-
nem tranſire peccati de viro in fœminas, quibus miſce-
batur, vel quibus dominabatur, & in prolem de paren-
tibus nō vis, ex quorū ſeminibus propagatur? Conſide-
ra igitur, quàm ſit inſcrutabilis altitudo iudiciorum ſa- Roma. 11.
pientiæ & ſcientiæ dei, & garrire deſine cōtra origina-
lis ſecreta peccati. Deinde incipis diſputare de ex- Cap. XX.
ceſſu concupiſcentię, quem reprehenſibilem dicis, qua-
ſi in eius moderatione cum ea bene vtitur coniugatus,
equus ipſe qui malus eſt, & nō potius ſit eius auriga lau-
dandus. Quid ergo te adiuuant teſtimonia de ſcriptu-
ris, quibus oſtenditur, quemadmodum deus vel prohi-
beat libidinis vel dānet exceſſum? Illud potius intuere,

quicquid

A quicquid in quorumlibet flagitiorum turpitudine, quæ
genitalibus membris perpetratur, horremus concupi-
ſcentiam carnis, niſi teneatur efficere ipſis motibus ſuis
quos in corporibus etiã caſtorum vſq; ad ingemiſcen-
dum effectũ perducit in ſomnis. Sic autẽ dicis, qua ra-
Gene. 19. tione quæreret iuſtos in Sodomis deus, ſi illos tales na-
tura faciebat: tanquã nos dicamus mentis excellẽtiore
natura cõcupiſcentiam carnis nõ poſſe frænari. Sed di-
cimus, vſqueadeo malum eſt, vt repugnãs expugnãdo
vincatur, donec ſicut vulnus in corpore, ita perfectâ cu
ratione ſanetur. Si autem putas Apoſtolum ex hoc lau-
daſſe libidinẽ, quia vſum fœminæ dixit eſſe naturalem,
Roma. 1. vbi ait, quoſdam relicto naturali vſu fœminæ, exarſiſſe
in appetitum ſuum in inuicem, omnem profecto vſum
fœminæ laudare compelleris, ac per hoc & ea quæ cum
fœminis committuntur ſtupra laudabis, quia & illic v-
ſus vtique naturalis eſt, quamuis damnandus, quia legi-
timus non eſt. Vnde & filij non legitimi, ſed naturales
vocantur, qui inde naſcuntur. Non vtiq; concupiſcen-
tiam carnis, illo verbo laudauit Apoſtolus, ſed natura-
lẽ appellauit vſum, vnde natura humana poteſt naſcẽ-
B do ſubſiſtere. Dicis etiam Sodomitas & in panis ac vi-
ni peccaſſe creatura: atq; ita vis intelligamus libidinem
bonã, ſed homines qui ea male vtũtur, eſſe culpabiles,
ſicut bona eſt natura panis & vini, quãuis ea male vten-
do peccetur. Ita enim nõ intelligis quid loquaris, vt nõ
videas creaturam panis & vini, nõ concupiſcere aduer-
ſus ſpiritũ, ſed ipſam potius inhoneſte à male vtẽtibus
concupiſci, & eam forinſecus in noſtrum corpus intra-
re. Qua ideo parcius & reſtrictius eſt vtendum, ne ipſa
quoq; concupiſcentia, quod malum intus ac noſtrũ eſt,
mẽtem corruptibili corpore ex abundantiore materia,
multo magis aggrauante, aduerſus nos vehemẽtius &
inuictius cõcitetur. Hoc igitur malo, quod indicat ma-
lum eſſe ſiue qui aduerſus illud dimicat, ſiue quem ſub-
iugat, & parẽs bene vtitur, cum pudice filium gignit: &
Cap. XXI. deus, cum prouide hominẽ condit. Nunc ergo con-
ſidera, rogo te, Nunc, inquã, vt te ſalubriter veritas vin-
cat; depoſita vincendi cupiditate, conſidera vtrum no-
ſtræ, an tuæ ſententię debeas acquieſcere. Bene ꝙ breui-
ter admonere te dicis, vt lectoris pectori hæreat, quod
toto libro abs te geſtum eſt. Et quę ſit ipſa breuis admo
Iulianus. nitio, ſubinferens, Concupiſcentiæ naturalis qui modũ
C tenet, inquis, bono bene vtitur: qui modũ non tenet, bo
no male vtitur: qui autẽ etiam ipſum modũ ſanctæ vir-
ginitatis amore contempſerit, bono melius nõ vtitur.
Confidentia quippe ſuæ ſalutis, inquis, & roboris con-
tẽpſit remedia, vt glorioſa poſſet exercere certamina.
Auguſtinus. Ego vero ſic ad tua iſta reſpondeo, Concupiſcentiæ
carnalis qui modũ tenet, malo bene vtitur: qui modũ
nõ tenet, malo male vtitur: qui autem etiam ipſum mo
dum ſanctæ virginitatis amore cõtempſerit, malo me-
lius nõ vtit. Cõfidentia quippe diuinæ opitulationis &
muneris cõtẽpſit infima remedia, vt glorioſiora poſſet
exercere certamina. In hac cõtrouerſia de bene vtendo
iſto vtrũ bono an malo, tota inter nos cauſa verſatur.
In qua vellem quidem egregios iudices nõ repudiares,
quos tibi meis ſuperioribus libris ſana doctrina erudi-
tos, ſine vllo ſtudio partiũ, de hac cauſa ſententias pro-
tuliſſe monſtraui. Sed quoniã ſi te non correxeris, ipſo-
rum quoque accuſationẽ, vel vt mitius dixerim, repre-
hẽſionem ſine dubio præparabis, te potius vtar iudice
pro mea ſententia contra tuam, non alicubi alibi ſed in
eodem libro tuo, nec eius alio ſed eoipſo loco. Dixiſti
enim ſanctam virginitatem confidentia ſuæ ſalutis &
roboris contempſiſſe remedia, vt glorioſa poſſet exer- D
cere certamina. Quęro quę remedia contempſerit? Re-
ſpondebis, nuptias. Quæro, Iſta remedia contra quem
morbũ ſunt neceſſaria? Remedium quippe à medẽdo,
id eſt, à medicando nomẽ accepit. Simul itaq; videmus
ambo remedium nuptiarũ. Cur laudas tu libidinis mor
bum, quo perueniri cernis ad mortem, ſi ei non reſiſtat
aut continentiæ retinaculum, aut cõiugale remedium?
Iam hoc & ſuperius egi tecum, vbi diſertiſsime pudici-
tiam coniugalẽ inter laſciuientes & continentes ita po
ſuiſti, quæ verecundis manibus & confouet æſtuantes,
& laudat tali remedio non egentes. Eadem itaq; repe-
to, Iterũ audi, quod illic tibi breuiter dilucideq; reſpon
di. Quando ego iſtam concupiſcentiam morbum eſſe
dico, quare tu negas, qui tamẽ ei neceſſarium remediũ
confiteris? Si agnoſcis remedium, agnoſce morbum. Si
negas morbum, nega remedium. Rogo cede aliquãdo
etiam per os tuum tibi loquẽti veritati, nemo prouidet
remedium ſanitati. Quæ ſunt autem ſanctarum virgi-
nũ, ſicut appellas, glorioſa certamina, niſi quia nõ vin-
cuntur à malo, ſed vincunt in bono malum? Quæ non
glorioſa ego, ſed glorioſiora dicere malui. Habet enim E
palmam de huius mali ſubiectione, quamuis minorẽ, pu
dicitia etiam cõiugalis. Belligerat enim etiã ipſa cõtra
carnalem cõcupiſcentiã, ne limites tori nuptialis exce-
dat. Sed belligerat, ne definitum ex cõſenſu coniugum
orandi tempus irrumpat. Et ſi tantas vires habet iſta pu
dicitia coniugalis, tantúmque dei donum eſt, vt faciat
quod præſcribunt tabulæ matrimoniales, in ipſo quo-
que toro coniugali conflictu fortiori belligerat, ne vl-
tra quàm generandis filiis ſatis eſt, etiam ipſum coniu-
gis corpus attractet. Talis pudicitia nec menſtruatis,
nec grauidis vtitur fœminis, nec eius ętatis, qua certum
eſt eas iam concipere nõ valere. Nec eam prorſus con-
cumbendi vincit affectus, ſed tunc relaxatur, cum ſpe-
ratur regenerationis effectus. Si quid vero fit in coniu
ge, non quidem contra naturam, ſed tamen quod ta-
bularum matrimonialium limitem tranſeat, veniale a-
pud Apoſtolum reperitur, quia nequaquam limes con-
iugalis carnis exceditur, ſed tamen vt etiam ipſe nõ ex-
cedatur, contra malũ concupiſcẽtiæ dimicatur. Quod
vſqueadeo malum eſt, vt ei ne noceat, pudicitiæ certa-
mine reſiſtatur: & tu, niſi fallor, in iſto es certamine cõ-
ſtitutus. Et quia te fideliter pugnare exiſtimas, vinci ti- F
mes. A quo quæſo te vinci times? A bono, an malo? An
forte à me vinci times, vt adhuc malum neges, & tan-
quam bonum laudes, à quo vinci times? Inter duos ad-
uerſarios conſtitutus in magnas coartaris anguſtias, &
me vis vincere per eloquentiam, & libidinem per con-
tinentiam: ſed pugnando aduerſus eam confiteris ma-
lum, laudãdo eam deſeris veritatis bonum. Sed ego te
vinco & expugnatorem & laudatorẽ mali, conſtituens
te ante iudicem non alium, ſed teipſum. Vis enim vin-
cere concupiſcentiam expugnatione eius, me vero lau
de eius. Sed ego reſpõdeo, Vt vincatur qui laudat, iudi-
cet qui pugnat. Si enim malum eſt, cur laudat? Si bonũ
eſt, cur expugnat? Si autem nec bonum nec malum eſt,
vt quid laudat? vt quid expugnat? Quandiu igitur expu
gnator libidinis eris, tandiu pro me contra teipſum iu-
dex eris. An forte aduerſus libidinẽ non certabis, ne in
iſto quod mecum habes certamine ſupereris, dicẽs tibi-
ipſi, Melius non pugno, quàm oſtendo pugnãdo malũ
eſſe quod laudo. Noli obſecro te. Quid enim ſum ego,
quẽ pro magno deſideras vincere? Vincat te potius ve-
ritas, vt tu libidinẽ vincas. Nam ſi aduerſus eã pugna-

G re deſtiteris, vinceris,& ad immunda omnia pertraheris. Quod cum ſit horrẽdum malum, nec ad huc quod deſideras tibi proderit hoc etiam. ſic enim vinceris à me,imò ab ipſa,quã prædico,veritate. Sed concupiſcẽtię debellator etiã tuo iudicio vinceris,cum id malum laudas, de cuius debellatione gloriaris. Si autẽ ne certamine dimicantis vincatur lingua laudantis,pugnare iam deſinis,captiuum concupiſcentiæ,deſertorem cõtinentiæ vincam, non iam ſuo, ſed iudicio ſapientiæ. cauſa itaque noſtra finita eſt. Quantumlibet enim laudes concupiſcentiam carnis,quandiu pugnas aduerſus eam,cernis quàm verum de illa, nec niſi de illa dixerit Apoſtolus Ioannes, quòd non eſt à patre. *1.Ioan.2.* Nam ſi vt dicis,qui modum eius non tenet,bono male vtitur,etiam in male vtentibus bonum eſt ipſa. Quæ igitur eſt illa, quæ non eſt à patre? An etiam ipſam quomodolibet intelligas, laudare diſpones? Porrò ſi malum eſt ipſa, vbi erit quando erit,quandoquidem iſta etiam ſi male quis vtatur,bonum erit? Nec ipſa,vt dicis,ſed ille erit malus qui bono vtitur male, ac per hoc fruſtra dixit Ioannes concupiſcentiam carnis nõ eſſe à patre. Hanc enim tu H bonam, & ob hoc à patre eſſe contendis etiam cum ea quiſque male vtitur,quia bono male vtitur. Nec dicere poteris,quando moderata eſt,à patre eſt:quãdo immoderata eſt,non eſt à patre,quia & tunc, vt dicis bonum eſt,quo male vtitur mal⁹. Sed ab his anguſtiis liberaberis,ſi credideris non linguę tuæ,ſed pugnæ tuæ. Continentia eſt enim à patre,qua non expugnaretur cõcupiſcentia,niſi non eſſet à patre. Hæc ipſa ergo contra quã ſi continenter viuis,acriter pugnas,nõ eſt à patre. Non enim contra eam pugnares,niſi repugnaret. Nec vero repugnaret tibi agẽti,quod donatur & amatur à patre, ſi eſſet à patre. Ex iſta & cum iſta naſcitur homo, bonũ dei opus, non ſine malo, quod trahit origo generationis, & ſanat gratia regenerationis. Ac per hoc rectè à me dictũ eſt,ita nuptiarũ bonum malo originali,quod inde trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulteriorum & fornicationum malum,bono naturali,quod inde naſcitur, non poteſt excuſari. Bonum enim naturale dixi, quod mecum ipſe collaudas: malum autem originale dixi, cuius motibus mecum repugnas, & cuius contra me laudibus pugnas. Hoc non eſt malum,quod natus es,ſed cum quo natus es,& contra quod ſpiritaliter di-I micas,quia renatus es. Quod natus es, pertinet ad dei conditionem,parentum fœcunditatem:cõtra quod autem dimicas,quia renatus es,pertinet ad præuaricationem, quam diaboli aſtutia ſeminauit, vnde te Chriſti gratia liberauit,vt prius hoc malo bene vtereris in coniuge, nunc illi aduerſeris in te, nõ iam reus ex illo,ſicut eras natus,ſed ab eodem reatu non erutus,niſi quia renatus, vt poſsis redemptus regnare cum Chriſto, ſi tamen iſta hæreſis non te faciat perire cum diabolo. Sed quod potius cupimus,confitearis malum:contra quod bellum geris,vt eo nõ ita ſeparato,quaſi alia natura ſit, ſed in te omni ex parte ſanato,in perpetua pace lęteris. Nõ igitur ſum pharmacopolæ ſimilis vt dicis, qui promittebat beſtiam quæ ſeipſam comeſſet, ſed obſerua ne beſtialis iſte motus, contra quem videris in tua carne confligere, ſicut te peruertit laudatus, ſic te conſumat poſtea relaxatus. Nõ enim vt calumniaris,ego dixi nuptias & magnum bonum,& magnum malum, tãquam eo modo ſeipſam comedat iſta ſententia, ſed dixi in vno homine naturã bonam, vitium malum,quod eſſe tuipſe certe in adulteris confiteris, nec propter eorum vitium improbans naturam, nec propter eorum naturam approbans vitium. Bonũ dixi nuptias,ex quibus es K natus,malum autẽ nõ de nuptiis,ſed de vitiata origine attractũ,cõtra quod geris bellum renatus. Ridiculum eſt autem, quòd me dicis Epicuri vias gradientem,habenas omnes, quibus cupiditates frænantur,incidere. Quid ſi ego laudarem corporis voluptatem? hoc enim tu ſatis eloquẽter facis, quod inerudite atque impolite faciebat Epicurus, quaſi propterea ſis eius aduerſarius, quia diſerte dicere non nouerat ille,quæ dicis. Rurſus vt ſentio laboraturus es,quomodo te oſtẽdas & laudatorem voluptatis eſſe,& Epicureum non eſſe. Sed noli laborare, ego te iſta cura liberabo. Non es Epicureus, quia ille totum hominis bonum in corporis poſuit voluptate,tu autem magnam partem humani boni ponere in virtute conaris, quam veram, id eſt,veræ pietatis ignoras. Dixit enim homini deus,Ecce pietas eſt ſapiẽtia. *Iob.28.* Et hæc vnde homini, niſi ille det,de quo ſcriptum eſt,Dominus ſapientes facit cæcos? & de quo item legitur, Si quis indiget ſapiẽtia,poſtulet à deo. *Iacobi.1.* Verum ſi tu non es Epicureus, qui ex illo aliquam partem in voluptatis laude ſumpſiſti, quanto minus ego, qui de voluptate carnis hoc ſentio, quod ſentit Ambroſius,inimicam *Ambroſ.* ſcilicet eſſe iuſtitiæ, & quod homo cõcupiſcentiæ L voluptate concretus,priuſquam naſcitur,ſubeat contagia delictorum. Quod autem ad mores pertinet noſtros, quemadmodum viuamus, in promptu eſt eis cum quibus viuimus. Nunc de catholico agitur dogmate ac fide,perfidia non ſit deſertoris in te. Nam tua me non terret velut lingua cẽſoris. Fateor me docere homines,quod in apoſtolicis literis didici,quia ſi dixerimus *1.Ioan.1.* quòd peccatum non habemus, nosipſos decipimus,& veritas in nobis nõ eſt. Fateor me in populo,& cum populo dei pectus tundere,& veraciter dicere,Dimitte *Matth.6.* nobis debita noſtra. Nec inſultetis hinc nobis. Inde quippe eſtis hæretici, quia hæc diſplicent vobis. Nos in dei vera miſericordia,vos in veſtra falſa virtute confiditis. Vos gratiam dei ſecundum merita veſtra dari dicitis,quod tamen niſi damnaſſet Pelagius, à catholicis Epiſcopis dãnaretur. Nos vero eam gratis dari,& propterea gratiam nuncupari,& ex illa eſſe omnia ſanctorum merita confitemur, dicente Apoſtolo,Gratia *1.Corint.15.* dei ſum,id quod ſum. Ideo nos irridetis, & præ vobis *Pſal.122. & 13.* alta ceruice contemnitis. Facti enim ſumus opprobrium iis qui abundãt, & deſpectio ſuperbis. Cõſilium M quippe inopis cõfudiſtis,cum dominus ſpes eius eſt. In hac tamen re vnde nunc agimus, non video cur dicas me habenas omnes quibus cupiditates frænantur incidere,qui omni virtute ſecundum gratiam dei,quæ datur hominibus,omnes cupiditates fręnãdas eſſe decerno. Sed abs te quæro vtrum bonæ an malæ ſint iſtæ cupiditates,quas eſſe frænãdas prædicas,& velut à me relaxentur,accuſas? Puto enim nõ eas equorum vel quorumcunque animalium præter nos eſſe,ſed noſtras. In nobis ſunt ergo malæ cupiditates, quas bene viuendo frænamus. Habenas igitur quibus non bonę,ſed malæ frænãtur cupiditates,me præcidere criminaris. Harum eſt vna cõcupiſcentia carnis, ex qua & cum qua naſcũtur,& propter quã renaſcũtur infantes. Eo malo cõiuges caſtos dico bene vti,adulteros male:tu contra eo bono adulteros dicis vti male,caſtos cõiuges bene: cõtinẽtiã melius eo nõ vti ambo dicimus, ſed ego eo malo, tu eo bono. Ac per hoc,quãuis deo noſtra cõſciẽtia,cõuerſatio vero etiã hominibus inter quos viuim⁹,nota ſit,tamen ambo continentiã profitemur. Et ſi qđ profitemur agimus,iſtam cõcupiſcentiã profecto ambo frenamus

aduerſus

A aduerſus eius repugnantes motus ambo bellamos, am-
bo eam ſi proficimus debellamus. Verum hoc intereſt,
quòd ego dico me malum frę̨nare, tu autem te bonum.
Ego dico mihi malum repugnare, tu tibi bonum. Ego
bello aduerſus malum, tu aduerſus bonum. Ego cupio
malum debellare, tu bonum. Vnde putari poteſt, quòd
iſtam cōcupiſcentiam magis incitare laudando, quàm
frę̨nare ſtudeas continendo. Glorioſa te per continen-
tiam profiteris exercere certamina. Contra quid rogo?
Quid dicturus es, niſi contra carnis concupiſcentiam?
Sed vtrum amicam, an aduerſariam? Nunquid niſi ad-
uerſariam reſpondebis? Caro enim concupiſcit aduer-
Gala. 5. ſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnē. Hæc enim inui-
cem aduerſantur, ſicut Apoſtolus teſtis eſt. Fortaſsis er-
go eā laudare te fingis, ſi pugnare nō fingis. Nam quo-
modo fideliter ſimul agas duo iſta, nō video, vt & lau-
des velut amicam, & expugnes velut inimicam. Vnum
eorum credimus, ſed elige quid credamus. Si ex animo
pugnas, non ex animo laudas. Si autem ſimpliciter agis
in pręconio, colludis in prælio. Ego ſanè quia inimicus
tibi nō ſum, ſicut inimicum tibi eſt illud quod habitat
in carne tua malum, quamuis potiſsimū cupiam vt hoc
B malum & doctrinæ ſanitate vituperes, & vitæ ſanctita-
te debelles, tamen ex his duobus, quorum putari potes
vnum ex animo facere, alterum fingere, malim te fal-
laciter laudare concupiſcentiam, quàm fallaciter impu
gnare. Tolerabilius enim lingua tua, quàm vita men-
titur: tolerabilius ſententia, quàm continentia ſimula-
tur. Fingis quippe laudem, qua ſis aduerſarius ſenten-
tiæ meæ, ſi non fingis caſtitatem, qua es aduerſarius
concupiſcentiæ tuæ. Ita fiet, vt nec contra me diutius
proferas fallaciter verbum, ſi veraciter geris contra li-
bidinē bellum. Sed ſiue vnum horum fingas, ſiue vtrū-
que, quod neſcio quemadmodum poſsis ex animo fa-
cere, id eſt, ſine vlla ſimulatione, & pugnes cōtra quod
laudas, & laudes cōtra quod pugnas, ego tamē id quod
eſt mitius de te credēs, velut cum debellatore libidinis
ago, & nuptias non dico malas, ſed bene vti malo, quas
tu dicis bene vti bono, bonam eſſe dicens cōcupiſcen-
tiam carnis, quam tamen in te debellando malum eſſe
cōuincis. Quomodo autem cum illa etiam, qui ea bene
vtuntur, belligerant coniugati, iam ſuperius diſputaui.

Cap. XXII. Quæ cum ita ſint, & coniugium bonum inquantum
C coniugium eſt, & homo ſiue de cōiugio, ſiue adulterio
naſcatur, inquantum homo eſt, bonum eſt: quia inquā-
tum homo eſt, opus dei eſt, & tamen quia cum illo & ex
illo malo generatur, quo bene pudicitia cōiugalis vti-
tur, neceſſarium illi eſt, vt ab eius mali nexu regenera-
tione ſoluatur. Quid ergo ex me quæris, vbi ſit origi-
nale malum, cum in teipſo verius tibi loquatur libido,
contra quam pugnas, quàm tuipſe, quādo eam laudas?
Quid quæris, vnde ſit homo ſub diabolo quem deus fe-
cit? Vnde enim eſt in morte, quam deus nō fecit? Quid
ibi cognoſcit, inquis, diabolus ſuum, ſi nec quod fa-
ctum, nec vnde factum eſt, ipſe cōdidit? Planè quod fa-
ctum eſt, homo eſt: vnde factum eſt, ſemen eſt homi-
nis. vtrunque bonum eſt, nihil horum diabolus condi-
dit, ſed vitium ſeminis ipſe ſeminauit. Non ibi cogno-
ſcit ſuum bonum, quia non eſt eius, quod ambo lauda-
mus, ſed cognoſcit ſuum malum, cōtra quod ambo pu-
gnamus. Nec rectè laudatur ab altero noſtrum, contra
quod ab vtroq; pugnatur. Vide ſanè quemadmodum
quæras à me inter tot bona, vnde ſit in paruulis malū,
& taceas quod ego poſui in eodem libro, cui reſpōdes
& inter ipſa verba, quibus nūc reſpōdes, quod ait Apo-

ſtolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mun- D
dum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines *Roma. 5.*
pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Hoc enim non
vis vt audiant vel legant homines iſto loco, vbi maxi-
me opus erat, ne agnoſcant fidem ſuam, & contemnant
argumentationem tuam. Definiſſe me dicis homi- *Ca. XXIII.*
nē, ſi de fornicatione naſcatur, reum non eſſe: ſi de con
iugio, innocentē non eſſe. Hæc vero nimia eſt & aper-
ta calumnia. Imò definiui hominem vndecūque naſca-
tur, ſecūdum catholicam fidem, quam patres cōtra vos
antequam naſceremini, euidentiſsime defenderunt, &
innocentem eſſe paruulum per proprium, & reum per
originale peccatum. Naturæ autem ſubſtantiam, cuius
author eſt deus, etiā in grandibus eſſe peccatoribus bo-
nam, qui vtique propter peccata etiam ſua propria ma-
li ſunt, quæ illi malo cum quo nati ſunt addiderūt. Cur
autem timerem ne mihi obiiceretur vt dicis, quia pec-
cata omnium parētum, omnibus filiis imputarem, cum
etiam ſi hoc verum ſit, non quantum attinet ad viuen-
tes iam ſuæ voluntatis arbitrio, ſed quantum attinet ad
naſcentes, nullo modo naturæ ſubſtantia malum eſſet,
cuius author eſt deus, ſed ea quæ inſunt ei vitia, contra
quæ tu quoque, vt verbis tuis vtar, exerces glorioſa cer- E
tamina? Sicut autem quemadmodū dicis, quādo adul-
teri gignunt, naſcitur homo de virtute ſeminū, non de
turpitudine flagitiorum: ita quando coniuges gignūt,
naſcitur homo de virtute ſeminum, non de honeſtate
nuptiarum. Aut ſi hic de vtroq;, & ibi de vtroq;: fructus
autē nuptiarum eſt, quantū ad ipſas prorſus attinet nu-
ptias, nō hominū generatio, qui poſſunt etiam de adul-
teris naſci, ſed ordinata ſuſceptio filiorū. Cur ergo ſen-
tentiæ meæ pars falſiſsima eſt, qua dixi, nuptiarum bo-
num malo originali, quod inde trahitur, non poteſt ac-
cuſari, cum eo malo, contra quod pugnas, & quo bene
vſi fuerint cōiugati vt naſcereris, & hoc inde abs te tra
ctum reum teneret niſi renaſcereris? Itaque nec accu-
ſandi ſunt coniuges, qui bene vtuntur malo, & regene-
randi ſunt filij vt liberētur à malo. Si enim nuptiarum
bonum nō eſſet niſi bonus vſus boni, tunc mirandum
eſſet quomodo inde traheretur malū: cum vero ſit bo-
num nuptiarum bonus vſus mali, quid mirum ſi de ip-
ſo malo, quo bene vtitur bonitas nuptiarū, trahitur ma
lū quod eſt originale peccatū? Illud mirabile eſt, quòd
cum eſſent Apoſtoli bon^9 odor Chriſti, trahebatur in- *2. Cor. 2.*
de bonum, trahebatur & malum. Aliis enim erant odor F
vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortē, cū odor ille
non eſſet vſus mali, ſed boni. Ideo quippe bonus odor
erāt Chriſti, quia bene vtebātur gratia Chriſti. Falſum
eſt igitur quod dixiſti, ſi malum inde trahitur, accuſari
poteſt, excuſari nō poteſt: quia trahitur inde originale
malum, cū trahatur inde etiam bonum, ordinata ſcili-
cet propagatio filiorum. Nec malō illud inde ideo tra-
hitur, quia bonæ ſunt nuptiæ, ſed quia in bonis earū eſt
etiam vſus mali. Nō enim copula nuptialis, ſicut putas,
propter carnis concupiſcentiam, ſed propter bonum,
quod de iſto malo fit, inſtituta eſt. Quod quidem bonū
ſine iſto malo fieret, ſi nemo peccaſſet. Nunc ergo ſine
iſto malo eſſe non poteſt, ſed nō ideo malum eſt: ſicut
ecōtrario nullum malum ſine aliquo bono eſſe poteſt,
nec ideo bonum eſt. Opus enim dei bonū eſt in natura,
ſine quo tamē eſſe nō poteſt volūtas mala. Ac per hoc,
ſicut adulterium non poteſt eſſe ſine bono naturæ, nec
ideo bonū eſt: ita connubiū non poteſt eſſe ſine malo
concupiſcētiæ, nec ideo malum eſt. Quapropter etiam
ſi tibi concedatur, omnē cauſam mali eſſe expertē bo-

G ni, nihil hinc refertur ad nuptias, quę nõ ſunt cauſa ma-
li. Neq; enim cõcupiſcentiæ malũ, nuptiæ fecerunt, ſed
Ca. XXIIII quo bene vtereutur paratũ inuenerunt. Non euadit,
inquis, res illa ſupplicium, cuius participatione etiã alia
trahunt reatum. Hoc ſi de cõcupiſcentia carnis ſentis,
non abſurde ſentis. Hoc enim malo bene vtuntur fide-
les couiugati, & ex hoc qui generantur reatum trahũt,
ideoq; & ipſi regenerandi ſunt. Id autem malum non
euadit ſuppliciũ, hoc eſt enim eius ſupplicium vt eo ge-
nerati ſi regenerati nun fuerint, puniatur: in regenera-
tis autẽ, cum ex omni parte ſanati fuerint, cõſumatur.
Si trahitur, inquis, & de nuptiis originale malum, cauſa
mali eſt conuentio nuptiarum. Quid ſi alius dicat ſi tra-
hitur de natura voluntas mala, cauſa mali eſt cõſtitutio
naturarum, nõnne falſiſſimũ eſt? Sic ergo & quod ipſe
dixiſti, quãuis originale malũ non de nuptiis trahatur,
ſed de carnali concupiſcentia, contra quod malũ & ip-
ſe confligis, quo malo cõiugati bene vtuntur, ſi ſola cõ-
iuges propagationis gratia miſceãtur, & ſi peccatũ non
pręceſsiſſet, quod in omnes homines pertrãſiit, nec fuiſ-
ſet profecto malũ quo bene vterẽtur, & tamen vt pro-
crearent filios, miſcerẽtur. De arboribus autem bona &
H mala, quantum erraueris, puto me ſatis demõſtraſſe in
primo huius operis libro. Et cum eoſdẽ nudos repetis,
qui iam ſoluti ſunt, non eſt in ſuperfluis immorãdum.
Quęris per quid peccatũ inueniatur in paruulis, & enu-
meras multa bona tacẽs de malo cõtra quod pugnas,
ſed cum taces clamas. Parentes, inquis, qui cõuentu ſuo
cauſam fecere peccato, iure damnabiles, quorũ labore
actum eſt, vt ad dominatum exercendum in homines
diabolus perueniret. Putes hoc & ipſi deo dicere, nõ di-
co, quia creat homines trahẽtes originale peccatũ, quia
id tu negas, ſed quia nutrit & veſtit innumerabiles im-
Obiectio. pios, etiã quos nouit in ipſa impietate mãſuros. Quod
profecto ſi nõ feciſſet, ſeruos homines diabolus nõ ha-
beret. Sed fortitan dicas, Deus in eis paſcendis non at-
tẽdit niſi bonũ, cuiꝰ ipſe author eſt, quo homines ſunt.
Reſponſio. Sic ergo & parentes in filiis gignendis non attendunt
niſi bonũ, quod homines ſunt, maxime neſcientes qua-
les futuri ſunt. Nempe quod etiam tu cõfiteris, peccatũ
nullum eſſet, ſi nulla præceſsiſſet volũtas mala, quia &
originale peccatũ, quod nos dicimus, vos negatis, nul-
I lum eſſet vtique niſi natura ex primi hominis mala vo-
luntate vitiata. Sed nulla eſſet etiã volũtas mala, ſi nul-
la præceſsiſſet natura, vel angelica, vel humana. Nun-
quid propter hoc deum cauſam dicturus es peccatorũ,
quia voluntas eius cauſa eſt mutabilium naturarum? Si-
cut ergo creãti deo nõ imputatur, quod rationales na-
turæ à bono deficiunt, ſed quod bonum ſunt, ſic parẽ-
tibus gignentibus & malo cõcupiſcentiæ bene vtenti-
bus, non imputandum eſt, quòd cũ eo malo filij naſcũ-
tur, ſed quod bonum ſunt. Nõ autem ideo ſicut putas,
à diabolo ducitur origo naſcentium, inquãtum homi-
nes ſunt, quia dicitur à diabolo eſſe origo peccati, ſine
quo nullus naſcitur hominũ. Neque enim quia origo
mortis à diabolo eſt, ideo ab illo eſt origo mortalium.
Rimam quæris inter tot innocẽtiæ pręſidia, qua potue-
rit intrare peccatũ, cum tibi oſtẽdat Apoſtolus Paulus,
Roma. 5. non rimam, ſed apertiſsimã ianuam dicens, Per vnum
hominem peccatum intrauit in mundum, & per pecca-
tum mors, & ita in omnes homines pertrãſiit. Sed hæc
tacẽs verba, verba dicis tua, quia per opus dei, opꝰ dia-
boli tranſire nõ ſinitur, cum homines ſint opus dei, pec-
catũ autem opus diaboli, quod dicit Apoſtolus in om-
nes pertranſiſſe. Clamas, ſi natura per deum eſt, nõ po-
teſt in ea eſſe originale malũ, quaſi non alius religioſius K
ſibi clamare videatur, Si natura per deum eſt, non po-
teſt ex ea naſci vllum malum, aut non poteſt in ea eſſe
vllum malum. Et tamen falſum eſt, quia nec oriri ma-
lum poteſt niſi ex natura, nec vbi ſit habet niſi fuerit in
natura. Confiteor igitur opus dei eſſe qui naſcitur, etiã
trahens originale malum, quoniam quod in illo dei
opus eſt, bonum eſt, quia bonũ eſt opus dei etiam cum
malo, non ſolum in paruulis verumetiam in quibuſli-
bet ætatibus, hoc eſt, ſubſtantia, forma, vita, ſenſus, ra-
tio, cæteráque omnia bona etiam in quocunque homi-
ne malo. Quis autem operatur vt viuat homo, niſi in Acto. 17.
quo viuimus, mouemur & ſumus? Id autẽ operatur oc-
culto quodam opere beneficentiæ ſuæ, exceptis alimẽ-
tis perſpicuis, quibus extrinſecus ſuſtinemur. Qui ergo
operatur vt viuat homo, quamuis cõuerſatione vitioſa,
ipſe operatur vt naſcatur homo, quãuis origine vitia-
ta. Quid eſt autẽ quod propoſitis aliis ex libro meo Cap. XXV.
verbis meis fingis, ꝙ dixerim aliam fuiſſe nuptiarũ in-
ſtitutionem ante peccatum Adæ, quæ ſine concupiſcẽ-
tia, ſine motu corporũ, ſine neceſſitate ſexuum eſſe po-
tuiſſent? Detrahe nuptiis concupiſcentiã, qua caro cõ- Gala. 5.
cupiſcit aduerſus ſpiritum, detrahe malum cõtra quod L
pugnas, glorioſa exercens cõtinentiæ virtute certami-
na, & nõ opus eſt vt extra detrahas. Si nuptias quęris,
quales ante peccatum primorum hominũ eſſe docue-
runt, ſine motu corporum, & ſine neceſſitate ſexuum,
quis vnquam vllas nuptias cogitauit? Sed bellum quod
in ſe caſti ſentiũt ſiue cõtinentes, ſiue etiã cõiugati, hoc
dicimus in paradiſo ante peccatũ nullo modo eſſe po-
tuiſſe. Ipſæ ergo etiã nunc ſunt nuptiæ, ſed in generan-
dis filiis tunc nullo modo vterentur, nũc cõcupiſcen-
tiæ malo bene vtuntur. Quo malo ſua bona nõ perdi-
derũt in caſtitatis fide, in coniunctionis fœdere, in pro-
paginis germine. Adhęreret ergo tunc etiam vir vxori
vt gignerent filios, non tamen haberent in carne mo-
tum libidinis turbidæ, ſed tranquillæ tantummodo vo-
luntatis, quam ſpectamus in cæteris membris. Arguis
me, quòd eos paruulos qui mundum impleuerunt, pro
quibus Chriſtus mortuus eſt, diaboli opus & de morbo
natos, & ab exordio reos definiam. Paruuli opus diabo-
li ſubſtantialiter nõ ſunt, ſed opere dei originaliter rei
ſunt. Et ideo Chriſtus, quod & ipſe cõfiteris, etiam pro M
paruulis mortuus eſt, quia & ad ipſos pertinet ſanguis
qui in remiſsionẽ fuſus eſt peccatorum. A quo illos ſan- Math. 26.
guine facitis alienos, cũ eos negatis trahere originale Euchari-
peccatũ. Nec ſuccenſeas, quòd cõcupiſcentiã dixi mor- ſtia.
bum, cui & tu confeſſus es prouiſum fuiſſe remediũ. Ex-
ordium vero paruulorum, ex quo naſcerẽtur, in Adam
fuit, quo per peccatum vitiato atq; damnato, alterũ eis
Chriſtus, ex quo renaſcerentur inſtituit. Si ante pec- Ca. XXVI.
catum, inquis, per deum creatum eſt vnde homines na-
ſcerentur, per diabolum autem vnde parentes commo-
uerentur, aſcribitur ſine dubio ſanctitas naſcẽtibus, &
culpa generantibus. Quid dicis, parentes commouerẽ-
tur? Si pietate voluntatis, qua optat filios quiſque ſuſci-
pere, & hoc per deum inſtitutum, ſi autem perturbatio-
ne libidinis, cui nec excitandæ nec auferendæ ſuffi-
cit voluntatis arbitrium, naturæ vulnus eſt de præua-
ricatione, quam diabolus perſuaſit, inflictum. Recte
itaque à me dictũ eſt, fieret ſine iſto morbo ſeminatio
filiorum in corpore vitæ illius, ſine quo nunc fieri non
poteſt in corpore mortis huius. Quod autem argumẽ-
taris ad bonum fœcunditatis paruulos pertinere quæ
dei benedictione ante morbum libidinis inſtituta eſt,

non

A nnn ad ipſum libidinis morbū, qui poſtea peccantibus
accidit, atque ideo ſanctitatem aſcribēdam eſſe naſcē-
tibus, & generantibus culpam, non attendis peccato il-
lo magno vniuerſam in deterius mutatam fuiſſe natu-
ram, vnde fuerat propago ducenda. Sic enim poſſes di
cere Euam ſolam, nō cæteras fœminas dolores parturi-
tionis ſentire debuiſſe, quoniā benedictio qua dictum
Gen.1.& 3. eſt, Creſcite & multiplicamini & replete terrā, ea qua fi-
lij procreantur, ante facta eſt, quam fuiſſet muliebris
ſexus illa maledictione punitus. Sed ſi hoc dixerimus,
vtiq; reſpōdebitur ſicut ex peccato illo, ita & ex maledi-
cto in peius totā mutatā fuiſſe naturā, vnde trahitur o-
Eccli.40. riginale peccatū, & iugū graue ſuper filios Adam. Nō
enim ſicut tu argumentaris, Iudæum ſub lege poſitum
Roma.7. deſcribit Apoſtolus dicentem, Scio quia nō habitat in
me, hoc eſt in carne mea bonum: &, Nō ego operor il-
lud, ſed quod habitat in me peccatū: &, Mihi malū ad-
iacet: &, Video aliam legem in mēbris meis repugnan-
tem legi mentis meæ: ſed deſcribebat humanam in hac
corruptibili carne naturā, non opere dei cum vitio pri
mitus inſtitutā, ſed ex voluntatis arbitrio veniēte prio-
rū hominū vitio ſauciatā. Cuius enim vox eſt, Infœlix
B ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?
Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominū noſtrum: nū-
quid Iudæi? Abſit, ſed ſine dubitatione Chriſtiani. Eius
ergo voces ſunt etiā illæ ſuperiores, ex quibus hæc con
ſequēter expreſſa eſt. Ipſe enim dixit, Gratia me libera-
bit de corpore mortis huius per Ieſum Chriſtū domi-
num noſtrū, qui dicebat, Video aliam legē repugnantē
legi mētis meæ. Sed ne forte iſtam catechumeni exiſti-
mes vocem, lauacrum regenerationis adhuc ſperantis,
poſt quod lauacrum nullam legē peccati reſiſtētem le-
gi mentis, habiturus eſſet in membris, quāquam tuipſe,
ſiquid de te tibi credimus, aduerſus huius concupiſcen
tiæ malum, per continentiæ bonum, glorioſa certami-
na poſt lauacrum regenerationis exerceas, recole tamē
Gala.5. quid ſcribat ad Galatas, certe homines baptizatos, Di-
co autē, inquit, ſpiritu ambulate, & cōcupiſcentias car-
nis non perfeceritis. Non ait, ne feceritis: quia eas non
habere nō poterant: ſed, ne perfeceritis: id eſt, ne opera
earum cōſenſu volūtatis impleatis. Caro enim, inquit,
concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car-
C nem. Hæc enim inuicē aduerſantur, vt non ea quæ vul-
Roma.7. tis faciatis. Vide ſi nō hoc eſt ad Romanos, Non enim
quod volo facio bonū, ſed quod nolo malū, hoc ago.
Gala.5. Deinde ad Galatas addit & dicit, Quod ſi ſpiritu duci-
mini, nō adhuc eſtis ſub lege. Vide ſi nō hoc eſt ad Ro-
Roma.6. manos, Iam non ego operor illud: &, Condelector legi
& 7. dei ſecundū interiorem hominē: &, Nō regnet pecca-
tū in veſtro mortali corpore, ad obediendū deſideriis
eius. Si enim nō obediatur cōcupiſcentiis, quas neceſ-
ſe eſt eſſe in carne peccati, atq; in corpore mortis hui⁹,
Gala.5. nō perficietur quod perfici vetat Apoſtolus dicēs, Con
cupiſcētias carnis ne perfeceritis. Ipſa quippe ſunt ope-
ra, de quib⁹ totum mox ſequitur, & dicit, Manifeſta au-
tem ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicationes, immun-
ditiæ, luxuriç, idolorum ſeruitus, & cætera. Si ergo non
conſentiatur concupiſcentiis carnis, quamuis agantur
motibus, non tamē perficientur operibus. Proinde cū
caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus
carnē, vt nō ea quæ volumus faciamus, nec carnis per-
ficiuntur concupiſcentiæ quāuis fiant, nec noſtra per-
ficiūtur bona opera, quamuis fiant. Sicut enim tūc per-
ficitur carnis cōcupiſcentia, cū conſentit ei ſpiritus ad
operanda, vt non concupiſcat aduerſus illam, ſed cum
illa, ſic & bona opera noſtra tūc perficientur, quādo ita D
ſpiritui caro conſenſerit, vt aduerſus eum etiā ipſa non
cōcupiſcat. Hoc enim volumus, cū perfectionem iuſti-
tiæ cōcupiſcimus. Hoc, intēdere cōcupiſcentiis carnis
non perficiendis, & bonum perficere non inuenio, hoc
intentione non intermiſſa velle debemus, ſed quia id
perficere in iſta corruptibili carne nō poſſum⁹, ideo di-
xit ad Romanos, Velle adiacet mihi, perficere autē bo- Roman.7.
num non inuenio. Vel ſicut habent codices Græci, Vel-
le adiacet mihi, perficere autem bonum, nō: id eſt, non
mihi adiacet perficere bonū. Nō ait facere, ſed perfice- Quid inter-
re bonū, quia facere bonū, eſt poſt cōcupiſcentias non ſit inter fa-
ire. Perficere autem bonū, eſt non concupiſcere. Quod cere bonum
ergo eſt ad Galatas, Cōcupiſcētias carnis ne perfeceri- & perficere
tis: hoc ecōtrario eſt ad Romanos, Perficere autē bonū bonum.
nō inuenio. Quia nec illæ perficiuntur in malo, quādo
eis nō accedit noſtræ volūtatis aſſenſus: nec noſtra vo-
luntas perficitur in bono, quandiu illarū cui nō cōſen-
timus permanet motus. Ipſe autē conflictus, in quo etiā
baptizati velut in agone decertant, cum caro cōcupi-
ſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnē, vbi &
ſpiritus facit bonū opus, non conſentiendo cōcupiſcē-
tiæ malæ, ſed non perficit, quia ipſa mala deſideria non E
abſumit, & caro facit malū deſideriū, ſed nec ipſa per-
ficit, quia non ſibi conſentiente ſpiritu, & ipſa ad opera
damnanda nō peruenit: Iſte ergo cōflictus non Iudæo-
rum, nec quorumlibet aliorum, ſed plane Chriſtianorū
fideliū, & bene viuendo in hoc certamine laborantium
breuiter oſtēditur ad Romanos vbi ait, Igitur ipſe ego Roma.7.
mente ſeruio legi dei, carne autem legi peccati. Si ergo
hæc eſt cōditio in corpore mortis huius, quæ vtiq; non
fuit in paradiſo in corpore vitæ illi⁹, proculdubio ſatis
euidenter apparet, vnde trahāt paruuli obligationem
peccati, cum carnaliter naſcūtur, quæ non ſoluitur niſi
cum ſpiritaliter renaſcuntur. Nō enim hāc trahunt ex
opere quo humanam deus naturā fecit, ſed ex vulnere,
quod naturæ humanæ hoſtis inflixit. Non hoſtis ſecun-
dū Manichæos proſiliens ex natura mali, quā non con
didit deus, ſed hoſtis angelus quōdā ex opere dei bo-
nus, ex opere ſuo factus malus. Qui ſe primū vulneran-
do proſtrauit, vt eliſus elideret, & per malam ſuaſionē
præuaricationis vuln⁹ infligeret, vnde genus humanū
etiam in his qui viam dei ambulant, claudicaret. Et ta- F
men ſuccenſes mihi quia dixi, Hæc enim quæ ab impu-
dentibus impudenter laudatur pudenda concupiſcen-
tia, & iratus impudētius multa dicis, vos extollens, tan-
quā ſcripturis ſanctis & rationi certiſſimæ cōgruentes,
eo propoſito non eſſe in natura malū defendatis, vt ad
virtutum ſtudia homines incitetis, inculcantes nullum
culmen ita arduum eſſe virtutis, vt non ad illud adiu-
uāte deo mens queat fidelis euadere. Atq; ob hoc dica-
tis, nō eſſe in carne mali neceſſitatē, vt erubeſcat vnuſ-
quiſq; laudabiliter cōditus, deformiter viuere, ac ſi pu-
dor turpi occurrat ignauiæ de commēdatione nobili-
tatis ingenitæ, & cætera huiuſmodi, quæ ſatis eloquēter
in veſtra prædicatione iactaſti, nos cōtra deprimens, &
dicens, ꝙ dubium nō ſit euerſionē ſanctitatis, cōtami-
nationē pudicitiç, morum labem noſtris cōuenire, imò
ineſſe dogmatibus, neq; id eſſe me negaturum, qui idem
ſicut dicis, in naturæ inuidiā malç cōuerſationis ſordes
refundo, vt peccātibus metū demam, quorum obſcœ-
nitatem, Apoſtolorū & ſanctorum omnium conſolor
iniuriis, eo quòd vas aureum Apoſtolum Paulum ſæpe
dixiſſe commemorem, Non enim quod volo bonum
hoc ago, ſed quod odi malō illud facio. & cætera huiuſ-

G modi. Veruntamen vos laudans, nos arguens, aduerſus
cōcupiſcentiæ malum pugnas, & pugnando confiteris,
quod loquēdo negas. Atq; ita vis videri culmē aſcēdiſſe
virtutis, vt in ipſo culmine, quo te exiſtimas euaſiſſe, cū
perſequente cōcupiſcentia, tanquā in arce confligas, &
quātumlibet ex loco ſuperiore, tamen cū hoſte interno
dimicare nō deſinas. Nec erubeſcis concupiſcentiā, quę
te ampli⁹ perdet ſine dubitatione ſi vicerit, laudare ad-
uerſus eū qui te perditum etiam cū vincit, inquirit, ma-
xime quia in fine eiuſdē libri tui dicis, quòd non ſit alia
mei ſenſus intentio, quàm ad inferendū virtutib⁹ bellū,
in vitiorū ſacramenta iurare, & ad excidiō ciuitatis dei
omni aſtu, omni furore conari: adipiſcēdę caſtitatis de-
ſperatione, repugnātes turpitudini territare, mētiri tā-
tas obſcœnæ libidinis vires, vt eā ratio regere ac frena-
re nō poſsit, cui nec Apoſtolorum legio repugnauerit.
Hęc de me prorſus ipſe mentiris. Ego enim non infero
virtutibus bellum, ſed vitiis, quantū adiuuor infero. &
inferendum eſſe proclamo. Quod ſi & tu facis, quid eſt
quod laudas cū quibus pugnas? Quomodo virtute ho-
ſtes debellare te credā, quos verbo lacerare nō audes?
Si ambo concupiſcentiam debellamus, quare nō ambo
H vituperamus? Quā te iactas expugnare cōtiōetia, quare
nō vis damnare ſentētia? Mentiri me dicis tātas libidi-
nis vires, vt eam ratio regere ac frenare nō poſsit. Ecce
ego non dico tantas libidinis vires, vt humana ratio di
uinitus accenſa & adiuta, eā regere ac frænare nō poſ-
ſit. Sed tu quare negas malum eſſe, quod ſi nō frænetur
occidit? Ecce ego voce qua poſſum, quod me negare aſ-
ſeris clamo, Apoſtolorū legionem repugnaſſe libidini,
vti repugnāte. Tu qui nos feciſſe Apoſtolis calumnia-
ris & velut indignaris iniuriā, cur & illorū & tuā exor-
nas laudibus inimicā? Quis eā defendat, cui legio repu
gnauit Apoſtolorū, niſi hoſtis Apoſtolorū? Itāne habe-
re tecū libido & amicitiā meretur & bellū, vt abs te &
expugnetur in te, & defendatur aduerſus me? Bellū ve-
ſtrū latet, amicitia patet. Ex hoc quòd patet, ſuſpectū fa-
cis eſſe quod latet. Quid enim vis credamus de bello
quod geritis in operto, quorū amicitiā cernimus in a-
perto? Quomodo vis vt arbitremur aduerſus aculeū te
dimicare libidinis, cum libros impleas laude libidinis?
Verū ecce vinco ſuſpicionē meā. Expugnare te credo
quod laudas, ſed laudare te doleo quod expugnas. Ex
I iſto igitur & cū iſto malo, quod à te quoq; credim⁹ ex-
pugnari, homo generatur, quē negas regeneratiōe ſal-
uari. Iſto enim coniugati bene vtuntur, quo cōtinentes
melius non vtūtur. Porrò ſi malū eſt, quo caro cōcupi-
ſcit aduerſus ſpiritū, cui malo ſicut fateris, Apoſtolorū
legio repugnauit, hoc vtētes cōiugati, procul dubio nō
bono bene vtūtur, ſed malo. Ex hoc igitur, & cū hoc fi-
lij generati regenerādi ſunt, vt liberentur à malo: Hoc
enim originali malo etiā parētes illorū renati ſunt, etiā
ab hoc reatu renaſcēdo ſunt liberati. Quid autē velle-
mus vt gignerent, nō vnde renati, ſed vnde nati ſunt,
niſi quòd & ipſi nati ſunt? Reos ergo, quia & ipſi rei na-
ti ſunt, & generantes inde vnde nati ſunt, nō aliud po-
tuerūt generare quàm nati ſunt. Vnde autē renati, in-
de à reatu, cū quo nati ſunt liberati. Ac per hoc & illi
quos reatu liberati generauerunt, eadē ſunt regenera-
tione liberādi. Ex hoc enim malo rei nati ſunt, quo be-
ne vtūtur renati, vt naſcantur regenerādi. Cōtra quod
malū ſi nō pugnas, pugnātibus crede. Si pugnas, aduer-
ſarium cōfitere, & noli laudando morbum habere ami-
cum, quem pugnando experiris inimicum.

Libri Tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPI-
ſcopi, contra Iulianum Liber Quartus.

K

IAM nunc ab alterius voluminis Caput I.
exordio cætera videamus, quibus
librum meū refellere niteris, omit-
tentes ſicut inſtituimus ea quæ no-
dos non faciunt quæſtionū, quibus
ſoluendis curā nos oportet impē-
dere, nec immorādo ſuperfluis, ip-
ſa prolixitate operis, à laborioſo negotio deterrere le-
ctorē. Superiore igitur libro ſatis egimus, quo rectè iu-
dicātibus appareret, cū deus verus & bonus ſit hominū
cōditor, bonæq; ſint nuptiæ, quas & conditione atque
copulatione vtriuſq; ſexus inſtituit, & fœcunditatis mu
nere benedixit, malū tamen eſſe concupiſcentiam car-
nis, qua cōcupiſcit aduerſus ſpiritū, eoq; malo bene vti
pudicitiā coniugalem, meliuſq; non vti continentiam
ſanctiorē, quod malū non ex alia ſubſtantia, quam deus
non condidit, ſicut Manichæus inſanit, nobis eſſe per-
mixtū, ſed per inobedientiā vnius hominis exortū atq; L
traductū, & per obedientiam vnius hominis expiandū
atq; ſanandū, cuius obligatione implicat debita pœna
naſcentem, ſoluit indebita gratia renaſcentē. Hoc malū
cōtra me laudando, aduerſarius meus videris, ſed in te
debellando meus teſtis es: ſi autē hoc nō debellas, tuus
hoſtis es. Proinde quia primo tuo libro ſufficienter me
reſpondiſſe exiſtimo, quamuis ibi tota cauſa finita ſit, ta-
men ne cæteris tribus reſpondere non potuiſſe videa-
mur, in eis etiam quàm vana dixeris intuere. Propoſitis
ex meo libro verbis meis exultas, quòd teſte Apoſtolo
dixerim, donum dei eſſe pudicitiā coniugalem, quaſi Gala. 5.
propterea laudauerit Apoſtolus malum quod tu lau-
das, quo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, quo malo
vtitur bene pudicitia cōiugalis, ſicut iam in libro ſupe-
riore mōſtraui. Non itaque paruum donum dei eſt, ita
frænari hoc malum, vt ad nihil relaxetur illicitum, ſed
generationi tantum regenerādorum ſeruiat filiorum.
Eius quippe impetus non ſua ſponte moderatus eſt. A
nullo nanque illicito ſeſe abſtinet, ſi membra deſide-
rio eius inſeruiant. Ac per hoc eius modus, non in ipſo
cuius inquietus eſt motus, ſed in refrenāte ac bene vtē- M
te laudatur. Itaq; iſto malo cum bene vtuntur cōiugati
fideles, à cuius reatu ſoluti ſunt munere ſaluatoris, pro-
fecto quicunque inde naſcūtur, eiuſdem munere crea-
toris, non ſicut nobis obiicis, in regnum diaboli prępa-
rantur, ſed ab illo potius eruendi, & in regnum vnige-
niti transferendi. Hæc enim eſt, & eſſe debet piorum
coniugum intentio, vt regenerationi generatio præpa
retur. Si autem hoc malum, quod in ſeipſis parētes ſen-
tiunt, cui malo, vt tuis verbis vtar, Apoſtolorum legio
repugnauit, nō pertineret ad filios, ſine illo vtique na-
ſcerentur. Nunc vero quandoquidem cum hoc naſcā-
tur, quid miraris, quia propter hoc renaſcuntur, vt ab
eius obligatione ſoluantur, & aut ex iſta vita ab illo li-
berati rapiantur, aut in iſta vita aduerſus illud liberi
prælientur, victoreſq; in fine remunerētur: Quis autem
noſtrum ſuſpicatus eſt vſum cōiugum à diabolo fuiſſe
repertum? Quis commixtionem corporum, per malū
prævaricationis credit accidiſſe, cū ſine his nuptię pror
ſus eſſe non poſſent? Sed malum quo bene vtūtur, nul-
lum eſſet, ſi nemo peccaſſet. Quod dixi, mihi obiice vt
purgem. Nam ſi & quod non dixi, mihi obiicis, quando

A finimus? Conſequens putas eſſe, vt munus dei noceat, ſi
homo cum malo naſcitur. Nemo enim niſi dei munere
naſcitur. Audi ergo & intellige, Mun° dei nulli nocet,
quo quiſque eſt & viuit, ſed cõcupiſcentiæ malum non
poteſt eſſe niſi in eo quod eſt & viuit. Quapropter po-
teſt eſſe malum in munere dei, ſanandum alio munere
dei. Poteſt igitur in homine, qui munere dei eſt vt vi-
uat, malum eſſe generatione contractum, regeneratio-
ne ſanandum. Nam vtique nullus infans cum dæmone
naſceretur, ſi non naſceretur: nec ideo mali huius ipſa
eſt cauſa, qua naſcitur. Naſcitur ergo munere dei, cum
dæmone autem iudicio dei ſanè occulto, ſed nunquid
Cap. 11. iniuſto? In eo vero quod dixi, bonum coniugale e-
tiam ſi non habetur, à domino eſſe poſcendum, quibus
vtique, niſi quibus eſt neceſſarium, viſus ſum tibi dice-
re, pro cõcumbendi viribus ſupplicandũ. Sed ego pro
ipſa pudicitia coniugali dixi rogandũ deum, in qua eſt
concumbendi non liber vſus, ſed licitus modus. Nã ho
mo ſi concumbere non poteſt, potius non quærat vxo-
1. Cor. 7. rem, quandoquidem Apoſtolica ſententia vbi ait, Si ſe
non continet, nubat, remediũ voluit eſſe nuptias, quod
B & ipſe confeſſus es, contra morbũ concupiſcẽtiæ, quod
confiteri non vis, qui remedium confiteris. Hoc autem
remedium eſt, non vt ſit concupiſcentia, ſi non eſt, ſed
vt nõ rapiat ad illicita, cuius motus infrænis eſt. Perti-
net enim ad hoc quoq; petitionis genus, quod in ora-
Mat. 6. tione dominica dicimus, Ne nos inferas in tentationẽ:
Iac. 1. quoniam vnuſquiſque tentatur à concupiſcẽtia ſua, ſi-
cut ait Apoſtolus Iacobus. Cõuenit huic & quod dici-
mus, Libera nos à malo. Dicunt enim hoc de hac re cõ-
iuges, vt interim mẽte liberi à malo, bene vtantur ma-
lo quod habẽt in carne. Sciunt enim quia in carne eo-
rum non habitat bonum, vt omni poſtea corruptibili-
tate ſanata, nullum in eis quo vtantur, remaneat malũ.
Quid eſt quod triumphas tanquam de hoſte victo? In-
terim potius vince quod laudas, Nam victoria de te
tua, illo malo tecum pugnante ſecura eſt. Neque enim
dicere audebis eum vinci qui verum dicit, ab eo qui fal-
ſum dicit. Ego autem concupiſcentiam, contra quam
pugnas, malum dico, tu bonum, ſed pugna tua malum
fatetur, quod bonum lingua mentitur, augens menda-
cium alio mẽdacio, quo affirmas & à me illam dictam
C bonam. Neque enim concupiſcẽtiam carnis, quam Ioã-
1. Ioan. 2. nes Apoſtolus dixit à patre non eſſe, ego dicerem bo-
num, ſed bonum dixi eſſe pudicitiam coniugalem, quæ
reſiſtit malo cõcupiſcentiæ, ne ad illicita rapiat cũ mo-
uetur. Verum ſciens quàm inaniter argumentatus fue-
ris, pulſas vt dicis alterum definitionis meæ latus, & in-
quis, Si calor genitalis coniugalis honeſtatis miniſter
ab immoderatis procurſibus, tã ſtudio fidelium quàm
doni virtute retinetur, nec extinguitur per gratiam, ſed
frænatur, probabilis eſt in genere ſuo & in modo ſuo,
& ſolis accuſatur exceſſibus. Hæc dicens, non attendis
coniugum conuentionem cauſa generandi, ideo bonũ
eſſe laudabile, quia in eo limes præfigitur licitus malo
concupiſcendi. Cur enim non potius malum vocetur,
quod fateris eſſe frænandum? Cur quæſo frænandũ, niſi
ne noceat, niſi ne ad illicita, quæ deſiderat, relaxetur? Et
vtiq; deſiderij mali malum eſt, etiam ſi ei non conſen-
tiatur, donec eò veniamus, vbi nec habeatur. Nõ igitur
quid boni de cõcupiſcẽtia carnis fiat, ſed ipſa quid ma-
li faciat, cogitandum eſt. Nam pudicitia coniugalis in-
hiantem concupiſcentiam, ſiue de illicito, ſiue de licito
percipere voluptatẽ, frænat ab illicito, permittit ad li-
citum, hoc eſt bonum, non tamen eius, ſed bene vtentis
bonum eſt. Quod autem ipſa concupiſcentia facit ſiue D
ad licitum ſiue ad illicitum indifferenter ardeſcere, vti-
que malum eſt. Hoc itaque malo bene vtitur pudicitia
coniugalis, melius non vtitur continẽtia virginalis. Si
poſſet, inquis, calor genitalis malũ eſſe, naturaliter ex-
tirpãdus erat, non componẽdus. Vide quemadmodum
noluiſti dicere, quod ſupra dixeras frænandus, ſed ma-
luiſti componẽdus. Senſiſti enim quòd eum nemo fræ-
naret, niſi cui repugnaret, & ob hoc mutato verbo, ti-
more ipſo faſſus es malũ, quod repugnat bono. Appel-
las etiam calorem genitalẽ, quia pudet appellare libi-
dinẽ, ſiue ſicut eam diuinus ſermo appellare conſueuit,
carnis cõcupiſcẽtiam. Sic ergo loquere & dic, Si poſ-
ſet carnis cõcupiſcentia mala eſſe naturaliter, extirpã-
da erat, non componẽda. Sic enim poſſunt, qui Latine
ſciunt tardiores intelligere quid loquaris. Sed ita hoc
dicis, quaſi nõ eam mallent extirpare ſi poſſent, omnes
qui propterea cõiugantur, quia continentiæ laborem,
quo huic malo reſiſtitur, non ferunt, & ideo malunt eo
bene vti, quàm melius omnino nõ vti. Sed ſi in corpo-
re mortis huius hoc malum neceſſarium eſt coniuga-
tis, quia ſine illo fieri non poteſt bonum generationis, E
continenter extirpent concupiſcentiam carnis. Tu ip-
ſe, tu qui loqueris, nec quid loquaris attẽdis, extirpa li-
bidinem de membris tuis. Non enim & tibi neceſſaria
eſt, aut bona ſunt eius deſideria, quibus ſi conſenſeris
vel ceſſeris, interibis. Porrò ſi malum eſt in te cui repu-
gnas, quod oppugnas, quod cum vincis expugnas, hoc
malo melius non vteris, quo malo bene vtũtur, in qui-
bus hoc bonum eſſe contendis, vbi profecto mentiris,
aut falleris. Neque enim dicturus es in coniugibus bo-
nũ eſſe libidinem, in ſanctis autem, vel virginibus, vel
continentibus malum. Iam ſentẽtiam teneamus tuam,
vbi aiſti, Concupiſcentiæ naturalis qui modum tenet,
bono bene vtitur: Qui modum non tenet, bono male
vtitur: Qui autem etiam ipſum modum ſanctæ virgi-
nitatis amore contempſerit, bono melius non vtitur.
Confidentia quippe ſuæ ſalutis, inquis, & roboris con-
tempſit remedia, vt glorioſa poſſet exercere certami-
na His verbis tuis ſine ambiguitate declaras, concupi-
ſcentiam carnis hoc eſſe in vtriſque, id eſt, & coniuga-
tis & cõtinentibus. Quo enim coniugati bene vtuntur,
& continentes melius non vtuntur, bonũ tu dicis, ego F
malum, ſed in ſanctis virginibus & continentibus, car-
nis cõcupiſcẽtia malum ſe eſſe manifeſtat, contra quam
fateris eos glorioſa exercere certamina: proculdubio
ergo non bono, ſed malo melius nõ vtuntur. Hoc igi-
tur vtentes cõiuges, nec ipſi vtique bono, ſed malo be-
ne vtuntur. Proinde tota controuerſia non remanſit, ſi
tamen remãſit aliqua, niſi verum in eis qui continentiã
deo vouerũt, bonum ſit iſta de qua diſputamus concu-
piſcentia carnis, an malum. Quod enim horũ duorum
repertum in his fuerit, hoc & in coniugibus apparebit,
quoniam hoc illi bene vtũtur, quo iſti melius nũ vtun-
tur. Collige itaque totas vires acuti tui cordis, ac liberæ
frontis, & aude reſpõdere ſi potes, hoc bonum eſſe, cui
ſicut libro ſuperiore cõfeſſus es, Apoſtolorum legio re-
pugnauit, mihi ſcilicet exprobrans, quòd tantas eſſe di-
xerim libidinis vires, vt ei nec Apoſtolorũ legio repu-
gnauerit, cum potius pro cauſa mea faciat, quia ei malo
quod tu bonum dicis, legio nõ qualiumcũque ſancto-
rum, ſed ipſorum quoque repugnauit Apoſtolorũ. Cui
malo tantum licere poſſe quis crederet, vt ſibi laudato-
rem etiã de ſuis expugnatoribus prouideret? Abſit qui-
dem vt antiquorum aliquem, vel Apoſtolorũ, vel quo-

G rumcunque ſanctorum, mirabiliter tamen, ſi vel quenquam hæreticorum nouorum, qui ſimul vtrūque ſe eſſe profiteatur, inexplicabilib⁹ modis expugnatorē ſcilicet defenſoremq; libidinis, & conetur oſtendere manens in hæreſi Pelagiana, & ex animo ſe laudare, quod ipſum eius animum niſi expugnetur, occidit, & ex animo expugnare quod ei⁹ dogma niſi laudetur, abſumit. Rogo ſi eſt in vobis vllus ſenſus humanus, num poteſt & malum eſſe peccatum, & bonum eſſe deſiderare peccatum? Quid autem agit in carne ſanctorum cōtinentium iſta concupiſcentia, niſi peccandi deſideria, quibus non conſentientes exercent vt confiteris glorioſa certamina? Neque enim ſaltem connubij deſiderium in illa continentiæ profeſsione poteſt eſſe non malum. Quid ergo illic agit, vbi malum eſt quicquid agit, ac ſi ei conſentiatur, & peragit? Quid ibi agit hæc concupiſcentia, vbi nihil boni concupiſcitur ex illa? Quid ibi agit libido, vbi nihil boni libebit ex illa? Nō importune in coniugatis eſſe dicatur. Si enim ſummū culmen obtinēt pudicitiæ coniugalis, faciunt boni aliquid per illam, quamuis nihil faciant propter illam. In ſanctis autē virginibus & cōtinentibus quid agit obſecro te? Quid
H agit tua iſta ſuſcepta, cū deſipis, aduerſaria? Si ſapis, quid agit, vbi nihil boni agit ipſa, nihil boni agitur de ipſa? Quid agit in eis in quibus quicquid ſecundum ipſam concupiſcitur, malum eſt? Quid agit in eis, quos contra ſe compellit vigilare atque pugnare, & ſi quando ab eis vllum vel in ſomnis furatur aſſenſum, cum euigilauerint gemere & inter gemitus dicere, quomodo impleta eſt anima mea illuſionibus? Quid cum ſopitos deludunt ſomnia ſenſus: neſcio quomodo etiam caſtæ animæ in turpes labuntur aſſenſus, quę ſi imputaret altiſsimus, quis viueret caſtus? Hoc ergo malum quod nō dicturus es bonum, niſi aduerſus omnem veritatis tubam ſic obſurdueris, vt clames bonum eſſe cōcupiſcere malum, quod nec inter ſurdos dicere audebis: Hoc inquā malum, cur non extirpatur de cōtinentium carne ſanctorum? Cur non totum opere mentis aufertur? Hoc enim dicis fieri debuiſſe ſi malum eſſet. Et quia non fit in cōiugatis, vbi eius modus eſt neceſſarius, ideo putas bonum, cum videas nec ibi fieri vbi modus eius nullus neceſſarius eſt, & inquantum ineſt nocet, & ſi non ad perdendum de ſorte ſanctorum ſi nō ei conſentiatur, tamen ad minuendam ſpiritalem delectationem ſanctarum mētium, illam ſcilicet de qua dicit Apoſtolus,
Roma. 7. Condelector enim legi dei ſecundum interiorem hominem. Hæc delectatio profecto minuitur, quando & ſi non ad expellendam, certè ad oppugnandam carnalis concupiſcentiam voluptatis, bellantis animus occupatur, & ita exercet glorioſa certamina, vt à delectatione intelligibilis pulchritudinis ipſis certaminibus auocetur. Sed quia in iſta humana miſeria peior hoſtis eſt cauenda ſuperbia, ideo nimirum nō penitus extinguitur in carne continentium ſanctorum iſta concupiſcentia, vt dū pugnatur aduerſus eā, periculorū ſuorū animus admoneatur, ne ſecurus infletur, donec humana fragilitas ad tantam perfectionem perueniat ſanitatis, vbi nulla putredo laſciuiæ, nullus tumor ſuperbiæ formidetur. Sic virt⁹ in infirmitate perficitur, quia & pugnare infirmitatis eſt. Quanto enim quiſq; vincit facilius, tāto pugnat minus. In ſemetipſo autem quis pugnaret, ſi nihil ex ſemetipſo eidem repugnaret? Et quid nobis repugnat ex nobis, niſi quod adhuc curatur vt ſanetur in nobis? Ergo in nobiſmetipſis ſola eſt infirmitas cauſa pugnandi: & rurſus infirmitas admonitio eſt non ſuperbiendi. Proinde virtus qua hic vbi ſuperbiri poteſt, K vt non ſuperbiatur, in infirmitate perficitur. Quamobrem quoniam hoc coniuges bene vtuntur, quo continentes melius nō vtuntur malo, continētes melius non vtuntur. Malum igitur eſt quo coniuges bene vtuntur, & ineſt coniugibus quo bene vtātur: ineſt & continentibus quo melius nō vtantur. Ideo quippe ineſt, vt non extollātur. Solis ergo libidinis exceſsib⁹ accuſatur, ſed ille à quo nō refrænatur. Nam ipſa per ſeipſam rectiſsime omnino ſuis ipſis motibus accuſatur, quibus ne excedat, obſiſtitur. Non itaque vt dicis, nihil ad innocentiam promouet modeſtia rei per ipſum genus nocētis. Promouet quippe ad innocentiam nō conſentire malo: nec ideo & illud cui non conſentitur, non eſt malū, immo propterea ſine dubitatione malum eſt, quia non ei cōſentire bonum eſt. Quid enim mali faceret qui bonæ concupiſcentiæ conſentiret, cum mali nihil faciat etiam qui opere coniugali nō ſine ipſius malo ſeminat hominem, qui eſt dei opus bonum? Nec confectricem ſeminum libidinem dixeris. Ille quippe creat hominis ſemen, qui hominem ex ſemine: ſed vnde intereſt, quia mali huius occulta ſunt, & dira cōtagia, nec his omnibus qui malo carēt, deus vel ſemen vel homines creat, L etiam ſi quidam ab eiuſdem mali noxa regeneratione ſoluti ſunt ſicut ſoluendi ſunt qui inde naſcuntur. Dixi ſanè, nec pœniteт, de pudicitia coniugali, quæ mea verba poſuiſti, quia cum dona dei eſſe monſtrantur, à quo petenda ſunt, diſcitur ſi non habētur, & cui agēdæ gratiæ, ſi habentur. Aguntur enim gratiæ non de origine, vt dicis concupiſcētiæ, cuius origo eſt primum malum hominis, ſed de regimine, quod verum dicis. Vtrunque enim dicis, vel regimine, vel origine. Ideo autem agūtur gratiæ de regimine cōcupiſcentiæ, quia repugnans vincitur. Quod autem repugnat volūtati bonæ, non eſt bonum, imò malum eſſe quis neget, niſi qui non habet volūtatis bonum, cui quod repugnat, fateatur malum?

Interponis alia de libro meo, vbi cum dixiſſem do- *Cap. III.* num dei pudicitiam eſſe coniugalem, & hoc Apoſtolo teſte docuiſſem, occurrētem deinde quæſtionem tacitus nolui præterire quid dicendum ſit, cum videntur etiam nōnulli impij pudice cum cōiugibus viuere. Soletis enim negantes dei dona eſſe virtutes quibus rectè viuitur, & eas naturæ voluntatiq; humanæ, non gratiæ dei tribuentes, hoc vti argumēto, ꝙ eas nonnunquam habeant infideles: ita conātes euacuare quod dicimus, M neminem rectè viuere, niſi ex fide per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vnum dei & hominum mediatorem: vbi vos eius aduerſarios apertiſsime profitemini. Denique longe nō eamus, ſi forte fallor, ad iſta reſponde. Ego dixi pudicum non veraciter dici, qui non propter deum verā fidem cōnubij ſeruat vxori. Vnde autē id oſtenderem paulopoſt adhibui quod mihi viſum eſt grande documētum. Cum enim virtus ſit, inquam, pudicitia, cui vitium cōtrarium eſt impudicitia, omneſq; virtutes etiam quæ per corpus operantur, in animo habitent, quomodo vera ratione pudicū corpus aſſeritur, quando à vero deo ipſe animus fornicatur? Deinde ne quiſquam noſtrum negaret animum infidelium fornicari, adhibui teſtimonium de ſcriptura ſancta, vbi legitur, Ecce enim qui lōge ſe faciunt à te, peribunt: perdi- *Pſal. 72.* diſti omnem qui fornicatur abs te. Sed tu qui mea ſicut dicis, quæ mihi videntur acuta perſequeris, hoc totum tanquam mihi obtuſum viſum fuerit, præteriſti. Vide ergo quid horum negandum arbitreris. Virtutem eſſe pudicitiā coniugalem promptiſsime confiteris: omnes

virtutes

Quòd ſuperbia ī humana miſeria peior ſit hoſtis.

2. Cor. 12.

A virtutes etiam quæ per corpus operantur, in animo ha-
bitare non negas. Porrò infidelis animus fornicari à
deo ille poteſt negare, qui ſe palàm ſanctarum ſcriptu-
rarum aduerſarium profitetur. Ex quibus omnibus hęc
ſumma conficitur, vt aut in animo fornicante pudici-
tia vera eſſe poſsit, quod cernis quàm ſit abſurdum: aut
in animo infidelis pudicitia vera eſſe non poſsit, quan-
uis hoc cum aſſererem, te finxeris ſurdum. Non igitur
vt calumniaris, ſtudio vituperandi ſubſtantiam, dona
collaudo. Non enim diuinorum donorum capax eſſet,
niſi bona eſſet humana ſubſtãtia, cui vitia quoque ipſa
bonitatis perhibẽt teſtimonium naturalis. Quid enim
aliud in vitio rectè diſplicet, niſi quia detrahit vel mi-
nuit, quod in natura placet? Cum ergo diuinitus adiu-
uatur homo, non tantum ad capeſſendã perfectionem
adiuuatur, quod ipſe poſuiſti, vtique volens intelligi eũ
per ſe incipere ſine gratia, quod perficit gratia: ſed po-
Philip.1. tius quod Apoſtolus loquitur, vt qui in vobis opus bo-
num cœpit, perficiat vſq; in finem In quo enim vis ho-
minẽ ſicut loqueris, ad aliquid laudabile generoſi cor-
dis ſtimulis incitari, in hoc cum nó vis in domino, ſed
B in libero arbitrio gloriari, ac ſic priorem dare vt retri-
Rom.11. buatur illi, eoq; modo gratia iam non ſit gratia, quia nó
eſt gratuita. Bonam dicis hominum naturam, quæ talis
gratiæ opitulationem meretur. Quod gratáter audirẽ,
ſi hoc propterea quia rationalis natura eſt, diceres. Ne-
que enim gratia dei, per Ieſum Chriſtum dominũ no-
ſtrum lapidibus aut lignis pecoribúſve præſtatur, ſed
quia imago dei eſt, meretur hanc gratiã: non tamen vt
eius bona voluntas poſsit præcedere pręter gratiam, ne
vel ipſam prior det vt retribuatur illi, ac ſic gratia iam
nó ſit gratia, dũ non datur gratuita, ſed redditur debi-
ta. Quid eſt ergo quòd ſecundũ modũ veſtrum, effectũ
voluntatis humanæ dona cœleſtia me credideras nun-
cupaſſe, tanquam voluntas hominis ſine dei gratia mo-
neretur ad bonũ, vt ei debitus à deo retribueretur effe-
ctus? Itáne oblitus fueras nos cum ſcriptura dicere có-
tra vos, præparatur volũtas à domino, vel quod in no-
Philip.2. bis de⁹ operetur & velle: O ingrati gratię dei, ô inimici
gratiæ Chriſti, & ſolo vocabulo Chriſtiani. Nónne pro
inimicis ſuis orat Eccleſia? Quid orat obſecro, ſi vt eis
ſanæ voluntatis retribuatur precium, quid eis orat, niſi
C grande ſupplicium? Quod iam contra eos eſt, non pro
eis. Orat autem pro eis. Non ergo quia eſt illis voluntas
bona, ſed vt conuertatur in bonam volũtas mala, quo-
niam præparatur voluntas à domino. Et deus eſt enim
vt ait Apoſtolus, qui operatur i vobis & velle. Sed acer-
biſsimi gratiæ huius inimici exempla nobis opponitis
impiorum, quos dicitis alienos à fide abũdare virtuti-
bus, in quibus ſine adiutorio gratiæ ſolũ eſt naturæ bo-
num, licet ſuperſtitionibus mãcipatum, qui ſolis liber-
tatis ingenitę viribus, & miſericordes crebro, & mode-
ſti, & caſti inueniuntur & ſobrij. Hæc dicens ecce iam
& illud quod gratiæ dei tribueras, abſtuliſti, ipſum ſci-
licet voluntatis effectum. Non enim aiſti velle eos eſſe
miſericordes, modeſtos, & caſtos, & ſobrios, & ideo nó
eſſe quod nondum per gratiam fuerint cóſecuti, bonæ
huius voluntatis effectũ: ſed ſi & eſſe voluerunt & ſunt,
iam in eis voluntatem & effectum voluntatis inueni-
mus: quid remãſit quod gratiæ reſeruemus in tam cui-
dentibus, quibus dixiſti eos abundare virtutibus? Quã-
to ſatius ſi te impios ita laudare delectat, vt non audies
Prouer.24. dicẽtem ſcripturam, Qui dicit impium iuſtum eſſe, ma-
ledictus erit in populo, & odibilis in gentibus: etiã vir-
tutibus veris eos prædices abundare. Quanto, inquam,
ſatius hæc ipſa i eis dona dei eſſe fateretis, ſub cuius oc- D
culto iudicio nec iniuſto, alij fatui, alij tardiſsimi inge- Diuerſa hominũ paſsiones.
nij, & ad intelligendum quodammodo plumbei, alij
obliuioſi, alij acuti memoreſve naſcũtur, alij vtroq; mu-
nere prædìti, & acute intelligentes, & tenaciſsimæ me-
morię theſauro cognita recódẽtes, alij natura leues, alij
leuiſsimis cauſis ira facillima ardentes, alij ad vindictæ
cupiditatem inter vtroſque mediocres, alij ſpadones,
alij in concubitu ita frigidi vt vix omnino moueãtur,
alij libidinoſiſsimi, vt vix omnino teneantur, alij inter
vtroſque & moueri faciles, & teneri, alij timidiſsimi, a-
lij audaciſsimi, alij neutrũ, alij hilares, alij triſtes, alij ad
nihil horum procliues, nec eorum quæ commemoraui
aliquid inſtituto ac propoſito, ſed natura, vnde medici
audẽt iſta tribuere temperationibus corporum. Quod
ſi & probari vel nulla exiſtẽte, vel omni finita quæſtio-
ne potuiſſet, nũquid ſibi quiſque corpus cóndidit, & hoc
eius tribuẽdum eſt voluntati, quòd mala iſta naturalia
magis minúſve perpetitur? Nam prorſus ea non perpe-
ti cum hic viuitur, nullo modo, nulla ratione quiſquã
poteſt. Nec tamen ſiue maximus ſiue minimus vrgea-
tur, fas eſt vt dicat ei qui ſe finxit quamuis omnipotẽti E
iuſto & bono, quare ſic me feciſti? Et de iugo graui qđ Eſa.45.
eſt ſupra filios primi Adam, nemo liberat niſi ſecundus Eccli.40.
Adam. Quanto ergo tolerabilius illas quas dicis in im- Rom.9.
piis eſſe virtutes, diuino muneri potius, quàm eorũ tri-
bueres tantũmodo voluntati, licet ipſi hoc neſciãt do-
nec ſi ex illo ſunt prædeſtinatorum numero, accipiant
ſpiritum qui ex deo eſt, vt ſciant quę à deo donata ſunt
eis? Sed abſit vt ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit iuſt⁹.
Abſit autem vt ſit iuſtus vere, niſi viuat ex fide: iuſtus e-
nim ex fide viuit. Quis porrò eorum qui ſe Chriſtianos Roma.1.
haberi volunt, niſi ſoli Pelagiani, aut in ipſis etiam for-
te tu ſolus, iuſtum dixerit infidelem, iuſtum dixerit im-
pium, iuſtum dixerit diabolo mancipatum? Sit licet ille
Fabricius, ſit licet Fabius, ſit licet Scipio, ſit licet Regu-
lus, quorũ me nominibus tanquã in antiqua Romana
curia loqueremur, putaſti eſſe terrendum. Verum tu in
hac cauſa & ſi ad ſcholam Pythagoræ prouoces vel Pla
tonis, vbi eruditiſsimi atq; doctiſsimi viri multo excel-
lẽtiore cæteris philoſophię nobilitate veras virtutes nó
eſſe dicebant, niſi quæ mẽti quodammodo imprimun- F
tur à forma illius æternæ immutabiliſq; ſubſtãtię, quod
eſt deus, etiam illic aduerſus te quantum donat qui nos
vocauit, pietatis libertate clamabo. Nec in iſtis eſt vera Roma.1.
iuſtitia, qua iuſtus ex fide viuit. Fides ex auditu, auditus Rom.10.
autem per verbum Chriſti: finis legis Chriſtus ad iuſti-
tiam omni credenti. Quomodo ſunt vere iuſti, quibus
vilis eſt humilitas veri iuſti? Quò enim propinquaue-
rũt intelligentia, inde ſuperbia receſſerũt, quia cogno- Rom.1.
ſcentes deum, non ſicut deum glorificauerunt, aut gra-
tias egerũt. ſed euanuerũt in cogitationibus ſuis, & ob-
ſcuratum eſt inſipiens cor eorum: Dicentes enim ſe eſ-
ſe ſapiẽtes, ſtulti facti ſunt. Quomodo eſt in eis vera iu-
ſtitia, in quibus non eſt vera ſapientia? Quam ſi eis tri-
buemus, nihil erit cauſæ cur eos non ad illud regnum
peruenire dicamus, de quo ſcriptum eſt, Concupiſcen- Sap.6.
tia ſapientiæ deducit ad regnum. Ac per hoc Chriſtus
gratis mortuus eſt, ſi homines ſine fide Chriſti ad fidẽ
veram, ad virtutem verã, ad iuſtitiam veram, ad ſapien-
tiam veram, quacunque re alia, quacunque ratione per-
ueniunt. Prorſus ſicut de lege veriſsime ait Apoſtolus,
Si per legem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: Gala.2.
ita veriſsime dicitur, Si per naturam volũtatémque iu-
ſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: Si per doctri-

G nas hominum qualiſcunque iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Per quod enim vera iuſtitia, per hoc etiam regnum dei. Deus nanque ipſe, quod abſit, erit iniuſtus, ſi ad eius regnum verus non admittitur iuſtus, cum & ipſum eius regnum iuſtitia ſit, quemadmodum *Rom. 14.* ſcriptum eſt, Non eſt regnum dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium. Porrò ſi veram iuſtitiam non habẽt impij, profectò nec alias virtutes comites eius & ſocias: quia cum nõ ad ſuum referũtur authorem dona dei, hoc ipſo mali his vtentes efficiuntur iniuſti, ſi quas habent, veras non habẽt, ac per hoc nec continentia ſiue pudicitia vera virtus eſt impiorum. Tu vero tã male accipis quod ait Apoſtolus, *1. Cor 9.* Nã qui in agone contẽdit, ab omnibus continens eſt, vt continẽtiam tam magnam virtutẽ, de qua *Sap. 8.* ſcriptum eſt, quod nemo eſſe poteſt continẽs niſi deus det: etiam choraulas & huiuſcemodi turpes infameſq; perſonas habere contendas. Hi enim quãdo in agone decertant, ab omnibus cõtinent, vt corruptibilem coronam accipiant: à cuius tamẽ vana cupiditate non continẽt. Hæc enim cupiditas vana ac per hoc praua, vincit in eis & frænat alias prauas cu- H piditates, propter quod dicti ſunt cõtinẽtes. Sed vt grauiſsimam faceres iniuriam Scipionibus, continentiam quam in eis tãto eloquio prædicaſti, dediſti & hiſtrionibus, ignorans Apoſtolum cum exhortaretur homines ad virtutẽ, ſic exemplum de vitioſa hominum affectione ſumpſiſſe, quemadmodum alio loco ſcriptura *Prouer. 2.* cum ad amorem ſapientiæ homines hortaretur, quærẽdam dixit eſſe ſicut pecuniam. Nunquid propterea ſancta ſcriptura dicenda eſt laudaſſe auaritiam? Sed quia notum eſt, amatores pecuniȩ, quantis patienter laboribus doloribúſque ſubdãtur, à quantis ſe contineãt voluptatibus, ſiue cupiditate augẽdi pecuniam, ſiue timore minuendi, quanta lucrum ſagacitate ſectẽtur, & prudenter damna deuitent, quàm timeant plerunque aliena diripere, & aliquãdo ſua ſibi ablata contemnant, ne repetẽdo & litigando plus perdant: rectè admoniti ſumus ſic amare ſapientiam, vt eã nobis theſaurizare auidiſsime cupiamus, atque vt nobis magis magiſque acquiratur, nec aliqua ex parte minuatur, & perferamus moleſtias, & libidines refrænemus, & proſpiciamus in poſterum, & innocentiam beneficentiamq; ſeruemus. Quod cum facimus, ideo veras virtutes habemus, quia I verum eſt propter quod facimus, id eſt, hoc naturæ noſtræ conſentaneũ eſt ad ſalutem & veram fœlicitatem. Non enim abſurde virtus definita eſt ab eis qui dixerunt, *Quid ſit virtus.* Virtus eſt animi habitus naturæ modo atq; rationi conſentaneus. Verum dixerunt, ſed quid ſit conſentaneum liberandæ ac beatificandæ naturæ mortalium neſcierunt. Neque enim omnes homines naturali inſtinctu immortales & beati eſſe vellemus, niſi eſſe poſſemus. Sed hoc ſummum bonũ præſtari hominibus nõ poteſt niſi per Chriſtum, & hũc crucifixum, cuius morte mors vincitur, cuius vulneribus natura noſtra ſanatur. *Rom. 1.* Ideoq; iuſtus ex fide Chriſti viuit. Ex hac enim fide prudenter, fortiter, temperanter, & iuſte, ac per hoc his omnibus veris virtutibus rectè ſapientérque viuit, quia fideliter viuit. Si ergo ad conſequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides quæ in Chriſto eſt vera promittit, nihil proſunt homini virtutes, nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes. An placet tibi vt veras virtutes auarorũ eſſe dicamus, cum lucrorum vias prudẽter excogitant, cum pro acquirẽda pecunia ſæua atque aſpera multa fortiter tolerãt, cum varias cupiditates quibus ſumptuoſe viuitur, tẽperanter ſobrieq; caſtigant, cum abſtinent ab alieno, & de ſuo ſæpe amiſ- K ſo contemnunt, quod videtur ad iuſtitiam pertinere, ne iurgiis & iudiciis plura conſumant? Cum enim agitur aliquid prudenter, fortiter, temperãter & iuſte, omnibus quatuor virtutibus agitur, quæ ſecundum tuam diſputationem veræ virtutes ſunt: ſed ad cognoſcendũ vtrum veræ ſint, hoc tantummodo intuetur quod agitur, nec cauſa quærenda eſt cur agatur. Vnde ne tibi videar calumniari, ipſa tua verba iam ponam. *Iulianus.* Cunctatũ, inquis, origo virtutum in rationabili animo ſita eſt, & affectus omnes per quos aut fructuoſe aut ſteriliter boni ſumus, in ſubiecto ſunt mentis noſtræ, prudentia, iuſtitia, temperantia, fortitudo. Horum igitur affectuum vis cum inſit omnibus naturaliter, inquis, non tamen ad vnum finem in omnibus properat, ſed pro iudicio voluntatis, cuius nutui ſeruiũt, aut ad æterna, aut ad tẽporalia diriguntur. Quod cum fit, nõ in eo quod ſunt, non in eo quod agunt, ſed in eo ſolo variãt quod merentur. Nec nominis ſui igitur, inquis, poſſunt, nec generis ſuſtinere diſpendium, ſed ſolius quod appetiuerunt pręmij, aut amplitudine ditantur, aut exilitate fruſtrantur. *Auguſt.* Hæc vbi didiceris neſcio: iam tamen cer- L nis, vt arbitror, conſequens eſſe, vt vera ſit virtus auarorum, prudentia qua excogitãt genera lucellorum & theſaurorum: iuſtitia, qua grauiũ damnorum metu facilius ſua nonnunquam contemnunt, quàm vſurpant aliquid alienum: & auarorum temperantia, qua luxuriæ, quoniam ſumptuoſa eſt, cohibent appetitum, ſoloq; neceſſario victu tegumentoq; contenti ſunt: & auarorũ fortitudo, qua vt ait Horatius, *Horat. lib. 1. Epiſtol.* Per mare pauperiem fugiũt, per ſaxa, per ignes: qua deniq; cognouimus quoſdam irruptione barbarica, ad ea prodenda quæ habebant nullis hoſtium tormentis potuiſſe compelli. Ergo virtutes iſtæ tali fine turpes atq; deformes, & ideo nullo modo germanæ veræq; virtutes: tibi tamen ita veræ videntur & pulchræ, vt nec nominis ſui poſsint nec generis ſuſtinere diſpendium, ſed ſolius quod appetiuerunt præmij exilitate fruſtrẽtur, id eſt, terrenorũ commodorum fructu, non cœleſtium præmiorũ. Nec aliud erit quàm vera iuſtitia Catilinæ, *Saluſtius.* comprehendere multos amicitia, tueri obſequio, cũ omnibus communicare quod habebat: & fortitudo vera erit ei⁹, quòd frigus, famem, ſitim ferre poterat: & vera patiẽtia, quòd patiens erat inediæ, algoris, vigiliæ, ſupra quàm cuiquã credibile eſt. Quis hæc ſapiat, niſi deſipiat? Sed videlicet ho- M mo eruditus eorum vitiorum veriſimilitudine falleris, quæ finitima videntur & propinqua virtutibus, cum abſint ab eis quàm longe abſunt à virtutibus vitia. Nam ſicut conſtantia eſt virtus, cui contraria eſt inconſtantia: vitium eſt tamen ei quaſi finitimum pertinacia, quæ conſtantiam videtur imitari. Quo vtinam vitio careas, cum hæc quæ dico vera eſſe cognoueris, ne tibi in errore velut amando conſtantiam, manendum pertinaciter arbitreris. Ita omnibus virtutibus non ſolum *Vitia virtutibus finitima.* ſunt vitia manifeſta diſcretione contraria, ſicut prudẽtiæ temeritas: verumetiam vicina quodammodo, nec veritate, ſed quadam ſpecie fallẽte ſimilia, ſicut ipſi prudentiæ non temeritas vel imprudẽtia, ſed aſtutia: quod tamen vitium eſt, quamuis in ſcripturis ſanctis & in bono accipiatur, quod dictum eſt, *Mat. 10.* Aſtuti vt ſerpentes: & in malo, quòd in paradiſo erat ſerpens prudentiſsimus omnium beſtiarum. *Gene. 3.* Nec iſtorum vitiorum, quæ finitima virtutibus diximus, poſſunt omnium facile nomina reperiri: verum & ſi nõ inuenitur quemadmodum nuncupentur, cauenda ſunt. Nouerit itaq; non officiis,

ſed

A ſed finibus à vitiis diſcernendas eſſe virtutes. Officium
Officium. eſt autem quod faciendum eſt: finis vero propter quod
Finis. faciẽdum eſt. Cum itaque facit homo aliquid vbi pec-
care non videtur, ſi nõ propter hoc facit propter quod
facere debet, peccare conuincitur. Quæ tu non attẽdens,
fines ab officiis ſeparaſti, & virtutes veras officia ſine fi-
nibus appellandas eſſe dixiſti. Ex quo te tanta abſurdi-
tas ſequitur, vt veram cogaris appellare iuſtitiam, etiã
cuius dominam repereris auaritiam. Siquidem maous
abſtioere ab alieno, ſi officium cogites, poteſt videri eſ-
ſe iuſtitiæ. Sed cum quæritur, quare fiat, & reſpõdetur,
ne plus pecuniæ litib⁹ pereat: quomodo iam hoc factũ
veræ poterit eſſe iuſtitiæ, cum ſeruiat auaritiæ? Quales
virtutes Epicurus induxit voluptatis ancillas, quæ om-
nino quicquid facerent, propter illam vel adipiſcẽdam
facerent vel tenendam. Abſit autem vt virtutes veræ
cuiquam ſeruiãt, niſi illi vel propter illum cui dicimus,
Pſal.79. Deus virtutum cõuerte nos. Proinde virtutes quæ car-
nalibus delectationibus, vel quibuſq; cõmodis & emo-
lumentis temporalibus ſeruiunt, veræ prorſus eſſe non
B poſſunt. Quæ autẽ nulli rei ſeruire volunt, nec ipſæ ve-
Quæ ſunt vera virtutes, & quæ non. ræ ſunt. Veræ quippe virtutes deo ſeruiunt in homini-
bus, à quo donantur hominibus. Deo ſeruiunt in ange-
lis, à quo donãtur & angelis. Quicquid autem boni fit
ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri
debere vera ſapientia pręcipit, etſi officio videatur bo-
num, ipſo non recto fine peccatum eſt. Poſſunt ergo a-
liqua bona fieri non bene facientibus à quibus fiunt. Bo-
num eſt enim vt ſubueniatur homini periclitanti, præ-
ſertim innocenti. Sed ille qui hoc facit, ſi amando glo-
riam hominum magis quàm dei facit, nõ bene bonum
facit: quia non bonus facit, quod non bona voluntate
facit. Abſit enim vt ſit vel dicatur voluntas bona, quæ
in aliis vel in ſeipſa, non in domino gloriatur. Nec eſſe
fructum eius à quo fit bonum, niſi bona factum fuerit
voluntate: ſed dei opus bonum, à quo etiam per malos
fit bonum: ac per hoc nec eius fructus iſte dicendus eſt,
quomodo arbor mala bonos fructus facere nõ poſſit.
Arbor enim mala bonos fructus non facit, ſed potius
bonum opus eſt illius, qui etiam per malos bene facit.
Quapropter dici non poteſt quantum te fallat iſta opi-
C nio, qua dixiſti, omnes virtutes affectus eſſe, per quos
Nõ ſunt homines ſteriliter boni. aut fructuoſe aut ſteriliter boni ſumus. Fieri autem nõ
poteſt vt ſteriliter boni ſimus, ſed bonum non ſumus
quicquid ſteriliter ſumus. Arbor enim bona bonos fru-
Mat.3. ctus facit. Abſit autem vt deus bonus, à quo ſecuris pa-
ratur arboribus non facientibus fructum bonum, exci-
dat & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igi
tur homines ſunt ſteriliter boni, ſed qui boni non ſunt,
poſſunt eſſe alij min⁹, alij magis mali. Vnde & illi quos
Rom.2. commemorare voluiſti, de quibus ait Apoſtolus, Gen-
tes legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex, qui habent o-
pus legis ſcriptũ in cordibus ſuis: quid te adiuuent, om-
nino non video. Per hos enim probare conatus es, etiã
alienos à fide Chriſti, veram poſſe habere iuſtitiam, eo
quòd iſti teſte Apoſtolo, naturaliter quæ legis ſunt fa-
ciũt. Vbi quidẽ dogma veſtrum quo eſtis inimici gra-
tiæ dei, quæ datur per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrum, qui tollit peccatum mundi, euidentius expreſſi-
ſti: introducẽs hominum genus quod placere deo poſ-
ſit ſine Chriſti fide lege naturæ. Hoc eſt vnde vos ma-
xime Chriſtiana deteſtatur Eccleſia. Sed quid vis eſſe
iſtos? Verũ veras virtutes habeant, & ſteriliter boni ſunt,
quia nõ propter deum: an etiam deo ex his placent, atq;
ab illo vita remunerãtur æterna? Si ſteriles dixeris, quid
ergo eis prodeſt, quòd ſecundum Apoſtolum defendẽt D
eos cogitationes ſuæ in die qua iudicabit deus occulta *Ibidem.*
hominum? Si autem qui defendentur cogitationibus
ſuis, eo quòd naturaliter opera fecerint legis, non ſunt
ſteriliter boni, & ob hoc inueniũt æternam mercedem
apud deum, proculdubio propterea iuſti ſunt, quia ex
fide viuunt. Nam teſtimonium illud quod ex Apoſtolo
poſui, Omne quod nõ eſt ex fide, peccatum eſt: ſicut ti- *Rom.14.*
bi viſum eſt accepiſti & expoſuiſti, nõ vt ſapit, ſed vt ſa-
pis. De cibis enim Apoſtolus loquebatur. Verum cum
dixiſſet, Qui autem diſcernit, ſi manducauerit, damna-
tus eſt, quia non ex fide: hanc peccati ſpeciem de qua a-
gebat, generali voluit probare ſententia, mox inferens,
Omne enĩ quod non eſt ex fide, peccatũ eſt. Sed vt hoc
tibi de cibis tantum intelligẽdum eſſe concedam: quid
de alio dicturus es teſtimonio quod identidem poſui,
nec inde aliquid diſputaſti, quia non inueniſti quomo-
do in tuam poſsis detorquere ſentẽtiam quod ad He-
bræos ſcriptum eſt, Sine fide enim impoſsibile eſt deo *Hebr.11.*
placere? Nempe vt hoc diceretur, de tota vita hominis
agebatur, in qua iuſtus ex fide viuit: & tamen cum ſine *Abac.2.*
fide impoſsibile ſit placere, tibi virtutes ſine fide ſic pla E
cent, vt eas veras prædices, eiſq; bonos eſſe homines: &
rurſus, quaſi te pœnituerit laudis earum, ſteriles pronũ-
ciare non dubites. Iſti ergo qui naturali lege ſunt iuſti, *An & quo*
aut placent deo, & ex fide placent, quia ſine fide impoſ- *modo vera*
ſibile eſt placere: & ex qua fide placent niſi ex fide Chri- *iuſtitia poſ-*
ſti? quoniã ſicut legitur in Actibus Apoſtolorum, In il- *ſit eſſe in gẽ*
lo deus definiuit fidem omnibus, ſuſcitans eum à mor- *tibus.*
tuis. Ideoq; dicũtur ſine lege naturaliter quæ legis ſunt *Acto.2.*
facere, quia ex gentibus venerunt ad Euangelium, non
ex circuncisione, cui lex data eſt: & propterea naturali-
ter, quia vt crederẽt, ipſa in eis eſt per dei gratiam cor-
recta natura: nec per eos potes probare quod vis, etiam
infideles veras poſſe habere virtutes. ſunt quippe iſti fi-
deles. Aut ſi fidem non habent Chriſti, profecto nec iu-
ſti ſunt, nec deo placent, cum ſine fide placere impoſſi-
bile ſit. Sed ad hoc eos in die iudicij cogitationes ſuæ
defendẽt, vt tolerabilius puniãtur, quia naturaliter quæ
legis ſunt vtcunq; fecerunt, ſcriptum habentes in cor-
dibus opus legis hactenus, vt aliis nõ facerẽt quod per-
peti nollent. Hoc tamen peccantes, quòd homines ſine F
fide, nõ ad eum finem iſta opera retulerũt ad quem re-
ferre debuerunt. Minus enim Fabricius quàm Catilina
punietur, nõ quia iſte bonus, ſed quia ille magis malus,
& minus impius quàm Catilina, Fabricius: non veras
virtutes habendo, ſed à veris virtutibus nõ plurimum
deuiando. An forte & iſtis qui exhibuerunt terrenæ pa-
triæ Babylonicam dilectionem, & virtute ciuili, nõ ve-
ra, ſed veriſimili dæmonib⁹ vel humanæ gloriæ ſeruie-
runt, Fabriciis videlicet, & Regulis, & Fabiis, & Scipio-
nibus, & Camillis, cæteriſq; talibus, ſicut infantibus qui
ſine baptiſmate moriuntur, prouiſuri eſtis aliquem lo-
cum inter damnationem regnumq; cœlorum: vbi non
ſint in miſeria, ſed in beatitudine ſempiterna, qui deo
non placuerũt, cui ſine fide placere impoſſibile eſt, quã
nec in operibus, nec in cordibus habuerunt? Non opi-
nor perditionem veſtram vſq; ad iſtam poſſe impudẽ-
tiam proſilire. Erunt ergo, inquis, in damnatione ſem-
piterna, in quibus erat vera iuſtitia? O vocem impudẽ-
tia maiore præcipitem. Nõ erat, inquam, in eis vera iu-
ſtitia, quia non actibus, ſed finibus pẽſantur officia. Sed
facete ac lepide homo elegantiſſimus & vrbaniſſimus,
ſi dicatur, inquis, quia caſtitas infidelium caſtitas non
eſt: eadem fronte dicetur quia corpus Paganorum cor-

G pus non ſit: & oculi Paganorum ſenſum non habeant
intuendi, & frumenta quæ in Paganorum naſcuntur a-
gris, frumenta non ſint: & multa, inquis, alia quæ tantæ
abſurditatis ſunt, vt riſum poſsint intelligētibus com-
mouere. Non planè riſum, ſed fletum potius intelligen-
tibus veſter commonet riſus, ſicut mentibus amicorum
ſanorum, fletum commouet riſus phreneticorū. Itáne
aut cōtra ſcripturas ſanctas infidelis animum fornica-
ri negas, aut eſſe in animo fornicante veram caſtitatem
dicis, & rides & ſanus es? Vnde, quomodo, qua ratione
iſtud fieri poteſt? Prorſus nec illa eſt caſtitas vera, nec ſa-
nitas veſtra. Prorſus, inquam, nec vera eſt caſtitas animi
fornicantis, & vera inſania eſt hominis dicētis hoc de-
decus & ridentis. Nos antē abſit vt dicamus quòd cor-
pus Paganorum corpus non ſit, & cætera huiuſmodi.
Neque enim eſt conſequēs, vt ſi non eſt vera virtus qua
gloriatur impius, non ſit verum corpus quod operatur
deus. Sed plane poſſumus dicere hæreticorum frōtem
non eſſe frontem, ſi non membrum quod fecit deus, ſi-
gnificare intelligamur frontis nomine, ſed pudorem.
Quid ſi non in eo ipſo libro, cui reſpondiſſe te iactas,
Roma.14. ante præſtruerē, ne in hac ſententia, qua dicimus, Om-
H ne quod non eſt ex fide, peccatum eſt: etiam illa intel-
ligantur infidelium quæ dona ſunt dei, ſiue in animi,
ſiue in corporis bonis? Ibi enim ſunt & iſta quæ inani-
ter garris, corpus, & oculi, & membra cætera. In eo ge-
nere ſunt etiam quæ in agris Paganorum frumenta na-
ſcuntur, quorum deus creator eſt, non Pagani. An non
tu ipſe inter cætera etiam iſta verba mea poſuiſti, vbi di
xi, Anima enim & corpus & quæcunque bona animæ
& corporis naturaliter inſita, etiā in peccatoribus do-
na dei ſunt, quoniam deus, non ipſi iſta fecerūt? De his
autem quæ faciunt dictum eſt, Omne quod non eſt ex
fide, peccatum eſt. Hanc breuem, ſed vtique apertā ſen-
tentiam meam ſi mente tenuiſſes, puto quòd tam im-
probus non fuiſſes, vt nos poſſe dicere aſſereres, quia
corpus Paganorum corpus nō ſit: & oculi Paganorum
ſenſum non habeánt intuendi: & frumenta quæ in Pa-
ganorum naſcuntur agris, frumenta non ſint. Vt enim
tibi tanquam de ſomno excitato eadem verba mea re-
petam, quæ tuæ memoriæ fortaſsis vt hæc diceres exci-
derunt, hæc etiam in peccatoribus dona dei ſunt, quo-
niam deus, non ipſi iſta fecerunt. De his autem quæ fa-
ciunt dictum eſt, Omne quod nō eſt ex fide, peccatum
I eſt. Sed cum inſana dicis & rides, phrenetico es ſimi-
lis. Cum autē vera quæ dico abs te pauloante comme-
morata, & huic ipſi operi tuo quo mihi reſpondere vi-
deris, inſerta, ſic non attendis, ſic obliuiſceris, non iam
phreneticis, ſed lethargicis cōpararis. Mirari te dicis,
quòd tam excellēs meum videlicet, ſicut irridenter lo-
queris, non vidit ingenium, quantum vos in hoc quo-
que iuuerim, quia dixi aliis peccatis alia peccata vincū-
tur: Continuo quippe ſubditis atque concluditis dicē-
tes, Perfacile igitur ſtudio ſanctitatis, quod deus adiu-
uat, poteſt homo carere peccatis. Si enim vincuntur,
inquis, peccata peccatis, quanto magis poſſunt virtuti-
bus peccata ſuperari? Quaſi nos negemus adiutorium
dei tantum valere, ſi velit, vt hodie nullas concupiſcē-
tias malas habere poſsimus, contra quas vel inuictiſsi-
me dimicemus. Et tamen non fieri nec tu negas. Cur
Roma.11. autem non fiat, quis cognouit ſenſum domini? Non ta-
mē parum ſcio, cum ſcio, quæcūque illa cauſa ſit, quòd
nec iuſti dei ſit iniquitas, nec omnipotentis infirmitas.
Eſt igitur aliquid in eius abdito altoq; cōſilio, cur quā-
diu viuimus in hac carne mortali, eſt in nobis contra
quod mens dimicet noſtra. Eſt etiam propter quod di- K
camus, Dimitte nobis debita noſtra. Sed vt tibi ſic lo- Mat.6.
quar tanquam homini homo, & talis homo cuius ter-
rena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem; Sap.9.
nihil eſt in creaturis, quod attinet ad inſtitutarum di- Quòd ni-
uinitus merita naturarum, rationali mente prǽſtantius. hil ſit ī crea
Vnde fit conſequens, vt mens bona magis ſibi placeat, turis præ-
magiſque ſe ipſa delectet, quàm quælibet alia creatura. ſtantius ra-
Quàm vero periculoſe, imò pernicioſe ſibi placeat, cū tionali mē-
per hoc tumeſcit typho, & morbo inflationis extolli- te.
tur, quādiu non videt ſicut videbit in fine ſummum il-
lud & immutabile bonum, in cuius comparatione ſe
ſpernat, ſibiq; illius charitate vileſcat, tantóque ſpiritu
eius impleatur, vt id ſibi non ratione ſola, ſed æternó
quoque amore præponat, multum eſt diſputando velle
monſtrare. Sapit hæc qui fatigatus fame reuertitur ad
ſemetipſum & dicit, Surgam, & ibo ad patrem meum. Luca 15.
Vnde itaque ſcimus, ne forte quia hoc ſuperbiæ ma-
lum tunc animum tentare non poterit, & contra quod
decertemus omnino nullum erit, quando tanta ſatia-
bitur viſione, & tāta inflammabitur charitate ſuperio-
ris boni, vt ad ſeipſum ſibi placendo deficere ab illius L
delectatione non poſsit: ideo factum eſt in loco infir-
mitatis huius, ne ſuperbe viueremus, vt ſub quotidiana
peccatorum remiſsione viuamus? Propter quod ſuper-
biæ malum, nec Apoſtolus Paulus eſt arbitrio ſuo cre-
ditus, ſed quia nondum venerat ad tantam participa-
tionem ſuperioris illius boni, vt illic iam non poſſet
extolli, hic illi eſt angelus ſatanæ colaphizator, ne hic 2.Cor.12.
vbi poterat extolleretur, appoſit*. Sed ſiue iſta cauſa ſit,
ſiue alia quæ multo amplius me latet, tamen quod du-
bitare non poſſum, quantumlibet proficiamus ſub hoc
onere corruptibilis corporis, ſi dixerimus quia pecca-
tum nō habemus, noſipſos decipimus, & veritas in no- 1.Ioan.1.
bis nō eſt. Propter quod & ſancta Eccleſia etiam in ta-
libus ſuis membris, vbi maculam criminis & rugā non
habet falſitatis, licet contradicente ſuperbia veſtra, nō
deſinit deo dicere, Dimitte nobis debita noſtra. Tu au- Mat.6.
tem quanta arrogantia & de veſtræ præſumptione vir-
tutis dixeris, Perfacile igitur ſtudio ſanctitatis, quod
deus adiuuat, poteſt homo carere peccatis: ille non a-
gnoſcit, qui dogmata veſtra non nouit. Nam & ſtudiū
ſanctitatis ſine adiutorio dei vultis in hominis volun-
tate præcedere, quod merito deus debeat adiuuare, nō
gratis, & ſic creditis hominem in hac ærumnoſa vita M
poſſe carere peccatis, vt non in ſe habeat quare dicat,
Dimitte nobis debita noſtra. Quanuis aliquanto timi-
dius id poſuiſſe videaris, quia non dixiſti, poteſt omni-
bus carere peccatis. Verum nec quibuſdam dicere vo-
luiſti, ſed tāquam tibi ipſe de nimia veſtra præſumptio-
ne erubueris, ita ſententiam temperaſti, vt & veſtra &
noſtra poſſet voce defendi. Nam ſi apud Pelagianos
diſcutiatur, reſpondebitur ideo non dictum quibuſdā,
quia omnibus peccatis hominem carere poſſe dixiſti.
Si autem apud nos, & hic reſpondebitur, ideo non di-
ctum omnibus, quoniam quemlibet hominem volue-
ris intelligi, pro quibuſdam peccatis neceſſe habere ve-
niam poſtulare: ſed qui ſcimus quid ſentiatis, neſcire
non poſſumus quomodo iſta dicatis. Si gētilis, inquis,
nudum operuerit, nunquid quia non eſt ex fide pecca-
tum eſt? Prorſus inquantū non eſt ex fide, peccatum eſt,
non quia per ſe ipſum factum, quod eſt nudum operi-
re, peccatum eſt: ſed de tali opere non in domino glo-
riari, ſolus impius negat eſſe peccatum. Quod vt intel-
ligas, quanuis iam ſatis inde fuerit diſputatum, tamen

A quia magna res eſt,adhuc pauliſper auſculta.Ecce eadē
commemoro quæ ipſe poſuiſti . Si gentilis qui non vi-
uit ex fide,nudum operuerit,periclitantem liberauerit,
ægri vulnera fouerit,diuitias honeſtæ amicitiæ impen-
derit , ad teſtimonium falſum nec tormentis potuerit
impelli , quæro abs te, vtrum hæc opera bona bene fa-
ciat,an male? Si enim quamuis bona, male tamen facit,
negare non putes eum peccare , qui male quodlibet fa-
cit. Sed quia eum non vis cum facit iſta peccare,profe-
ćto dićturus es,& bona facit,& bene. Fructus ergo bo-
Mat.7. nos facit arbor mala,quod fieri non poſſe veritas dicit.
Noli præcipitare ſententiam , diligēter conſidera quid
te reſpondere conueniat.An dicis hominem infidelem
arborem bonam?Placet ergo deo.Neq; enim bono po-
teſt non placere quod bonum eſt.Et vbi erit quod ſcri-
Heb.11. ptū eſt,Sine fide impoſsibile eſt deo placere? An reſpō-
debis,non inquantum infidelis eſt, ſed inquantum ho-
mo eſt ,arbor bona eſt?De quo ergo dominus ait, Non
poteſt arbor mala bonos fructus facere: quādoquidem
quicūque erit,aut homo,aut angelus erit. Sed ſi homo,
inquantum homo eſt,arbor bona eſt:profećto & ange-
B lus inquantum angelus, arbor bona eſt . Hæc enim dei
ſunt opera,qui naturarū conditor eſt bonarum. Ac per
hoc nulla erit arbor mala,de qua dictum eſt,quòd non
poſsit facere fructus bonos . Quis infidelis ita infideli-
ter ſapiat ? Non itaque inquantum homo eſt , quod eſt
opus dei,ſed inquantū malæ voluntatis eſt, quiſque ar-
bor mala eſt, & bonos fructus facere non poteſt. Vide
itaque vtrum infidelem volūtatem audeas bonam di-
cere voluntatem.Sed forte dictiurus es,Miſericors vo-
luntas bona eſt.Rectè iſtud diceretur, ſi quēadmodum
Gala.5. fides Chriſti,id eſt,fides quę per dilećtionem operatur,
ſemper eſt bona,ita miſericordia ſemper eſſet bona. Si
autem reperitur & miſericordia mala,qua perſona pau
peris accipitur in iudicio , propter quam poſtremo rex
1.Reg.15. Saül meruit à domino vtique miſericorde dānari,quia
contra eius præceptum captiuo regi per bumanum pe-
percit affectum, attentius cogita,ne forte miſericordia
bona non ſit , niſi quæ huius bonæ fidei fuerit. Imò re-
ſponde vt hoc ſine dubitatione perſpicias,vtrum bonā
miſericordiam exiſtimes infidelem. Porrò ſi vitium eſt
male miſereri , proculdubio vitium eſt infideliter mi-
C ſereri. Quod ſi & ipſa per ſeipſam naturali compaſsio-
ne opus eſt bonum ,etiam iſto bono male vtitur qui in-
fideliter vtitur , & hoc bonum male facit , qui infideli-
ter facit:qui autem male facit aliquid, profećto peccat.
Ex quo colligitur , etiam ipſa bona opera quæ faciunt
infideles,nō ipſorum eſſe,ſed illius qui bene vtitur ma-
lis.Ipſorum autem eſſe peccata,quibus & bona malefa-
ciunt,quia ea nō fideli,ſed infideli, hoc eſt ſtulta & no-
xia faciunt voluntate : qualis voluntas nullo Chriſtia-
no dubitante arbor eſt mala,quæ facere non poteſt niſi
fruct⁹ malos,id eſt,ſola peccata. Omne enim,velis no-
lis,quod non eſt ex fide,peccatum eſt.Et ideo deus iſtas
arbores non poteſt diligere : & ſi tales permanſerint,
Heb.11. diſponit excidere,quia ſine fide impoſsibile eſt placere.
Sed ita hic immoror, quaſi iſtas arbores nō iam tu ipſe
ſteriles pronunciaueris.Quomodo igitur obſecro non
aut iocaris in his diſputationibus, aut deliras,qui ſteri-
lium fructus arborum laudas ? Qui vtiq; aut nulli ſunt,
aut ſi mali ſunt, laudandi non ſunt : aut ſi fructus boni
ſunt , profećto ſteriles arbores non ſunt , imò & bonæ
ſunt,quarum fructus boni ſunt, & debent deo placere,
cui bonę arbores nō poſſunt niſi placere: falſumq; erit
Ibidem. quod ſcriptū eſt, Sine fide impoſsibile eſt placere. Sed
reſponſurus es,quid niſi vana?Ego,inquis,ſteriliter bo- D
nos dixi homines,qui non propter deum faciendo bo-
na quæ faciunt ,non ab eo vitā conſequuntur æternam.
Iuſtus ergo deus & bonus, bonos eſt in mortem miſſu-
rus æternam? Piget iam dicere quàm multa te ſequātur
inſana talia ſentientem,talia dicentem, talia ſcribētem,
in talibus me quòd ſimiliter non deſipiam velut cenſo-
rie reprehendentem. Sed breuiter accipe,ne forte cum
in rebus ipſis tantum erres quantum errari plurimum
poteſt,videar tecū certare de verbis.Aut ergo intellige
quod ait dominus,Si oculus tuus nequā eſt,totum cor- Mat.6.
pus tuum tenebroſum erit:ſi autem oculus tuus ſimplex
eſt,totum corpus tuum lucidum erit. & hūc oculum a-
gnoſce intētionem, qua facit quiſque quod facit:& per
hoc diſce eum qui non facit opera bona intentione fi-
dei bonæ , hoc eſt, eius quæ per dilećtionem operatur, Galat.5.
totū quaſi corpus quod illis velut mēbris operibus con-
ſtat,tenebroſum eſſe,hoc eſt, plenum nigredine pecca-
torum.Aut certè quoniam ſaltem concedis opera infi-
delium, quæ tibi eorū videntur bona, nō tamen eos ad
ſalutem ſempiternam regnumq; perducere,ſcito nos il-
lud bonum hominum dicere illam volūtatem bonam, E
illud opus bonum,ſine dei gratia, quæ datur per vnum
mediatorem dei & hominum , nemini poſſe conferri,
per quod ſolum homo poteſt ad æternum dei donum
regnumq; perduci. Omnia proinde cætera quæ viden-
tur inter homines habere aliquid laudis , videantur ti-
bi virtutes veræ,videātur opera bona,& ſine vllo facta
peccato. Quod ad me pertinet,hoc ſcio,quia non ea fa-
cit voluntas bona. Voluntas quippe infidelis atq; impia
non eſt bona. Dicantur ſecűdum te huiuſmodi volun-
tates arbores bonæ,ſufficit quòd apud deū ſteriles ſunt,
ac per hoc nō bonæ. Sint inter homines fructuoſæ,in-
ter quos ſunt & bonæ,te authore, te laudatore, ſi vis e-
tiam plantatore:dum tamē illud velis nolis obtineam,
quòd amor mundi, quo quiſque amicus eſt huius mun-
di,non eſt à deo,amorq; fruendi quibuſcunque creatu-
ris ſine amore creatoris, nō eſt à deo. Amor autem dei
quo peruenitur ad deum, nō eſt niſi à deo patre per Ie-
ſum Chriſtum cū ſpiritu ſancto.Per hūc amorem crea-
toris,bene quiſque vtitur etiā creaturis.Sine hoc amo-
re creatoris , nullus quiſquā bene vtitur creaturis. Hoc
ergo amore opus eſt , vt bonū beatificum ſit & pudici- F
tia coniugalis,vt ſit eius intentio quando vtitur coniu-
gis carne,nō in voluptate libidinis, ſed ī volūtate pro-
pagationis. Si autē vicerit,& propter ſeipſam non pro-
pter filios propagādos fieri aliquid extorſerit, & volū-
tas veniale peccatum ſit propter nuptias Chriſtianas.
Non autem dixi,quod interpoſitis aliis ex libro meo Cap.IIII.
verbis me dixiſſe dixiſti, ideo filios eſſe ſub diaboli po-
teſtate, quia de corporū commixtione naſcūtur. Aliud
eſt enim dicere , de corporum commixtione naſcūtur:
aliud quia de corporum commixtione naſcuntur. Nō
autem ibi cauſa mali eſt,quia de corporū commixtione
naſcūtur . Neque enim etiam ſi natura humana primo-
rum hominum peccato vitiata nō eſſet,poſſent filij niſi
de corporū commixtione generari . Sed ideo ſub dia-
boli poteſtate ſunt,qui de corporum commixtione na-
ſcuntur,antequā per ſpiritum renaſcantur,quia per illā
naſcūtur concupiſcētiam , qua caro concupiſcit aduer- Galat.5.
ſus ſpiritum,& aduerſum ſe cogit concupiſcere ſpiritū.
Quæ pugna boni & mali nulla eſſet ſi nemo peccaſſet.
Sicut autem ante hominis iniquitatē nulla erat,ita poſt
infirmitatem nulla erit . Sed alia rurſus mea verba Cap.V.
proponis,& copioſiſsime diſputas,quoniam ex impari-

Saluſtiꝰ in prologo Catilin.

G bus bonis compoſiti ſumus, animum corpori debere dominari. Quotum alterum nobis cum diis, alterum cum beluis cõmemoras eſſe cõmune. Et ideo id quod eſt melius, id eſt animũ virtute prẹditum dicis & membris corporis bene & cupiditatibus imperare. Nec conſideras, quòd cupiditatibus non ſic imperatur vt membris. Cupiditates enim malæ ſunt, quas ratione frænamus, contra quas mente pugnamus. Membra vero bona ſunt, quæ voluntatis mouemus arbitrio, exceptis genitalibus, quanuis & ipſa ex dei opere bona ſint. Quæ ideo pudenda dicuntur, quia plus in eis mouendis poteſtatis habet libido, quàm ratio. Quæ tamen non ſinimus perpetrare quò prouocat ipſa commotio, cũ membra cætera facili tenemus imperio. Quando autem mala vtitur homo membris bonis, niſi quãdo cõſentit eis quæ in nobis habitant cupiditatibus malis? In quibus libido præ cæteris turpis eſt, cui niſi reſiſtatur, horrenda immunda committit. Quo malo bene non vtitur, niſi ſola pudicitia coniugalis. Hęc autem libidô ideo malũ non eſt in beluis, quoniam non repugnat rationi qua

Quãdo homo mẽbris male vtatur.

H carent. Cur autem non creditis, hominibus in paradiſo conſtitutis ante peccatum diuinitus potuiſſe concedi vt trãquilla motiune & coniunctione vel commixtione membrorum ſine vlla libidine filios procrearẽt: aut in eis ſaltem libido talis eſſet, cuius motus nec præcederet nec excederet voluntatẽ? An vobis libido parum eſt, quia placet, niſi & talis placeat, quæ nolentes etiam repugnantéſque ſolicitet? De qua Pelagiani quidem etiam litibus gloriãtur tanquã de aliquo bono, ſed eam ſancti gemitibus confitentur, vt liberentur à malo.

Cap. VI.

Ridẽda cõtra [illegible] ſtate me dixiſſe calũniaris, alios reos ex bono, alios ſanctus ex malo opere, quoniã dixi nuptiarũ bonum homines infideles infideliter vtendo, in malũ peccatumq; cõuertere, eoq; modo cõcupiſcentiæ malum conuertere fidelium nuptias in vſum iuſtitiæ. Ac per hoc non dixi alios reos ex opere bono, ſed ex opere malo, quo male vtuntur bonis. Nec alios ſanctos ex opere malo, ſed ex opere bono, quo bene vtũtur malis. Si non vis intelligere, aut ſi te fingis non intelligere, noli obſtrepere volentibus & valẽtibus intelligere.

Cap. VII.

Si aliquis malus condi poſſet, inquis, nunquam in bonum ablutione tranſiret. Eo mudo diceres corpus

I quod mortale cõditum eſt, fieri immortale non poſſe: & tamen vt illud, ita & hoc falſum diceres. Non enim deus malum condidit, cum hominem cõdidit: ſed bonũ quod ipſe condidit, malum trahit ex peccato, quod ipſe non condidit: & ſanat hoc malum quod ipſe non condidit, in bono quod condidit. Cum autem nos nõ dicamus dæmones inſtituiſſe connubium, nec ſeminalem ſexus vtriuſque mixtionem, nec diabolicum opus eſſe cauſa generandi concubitum coniugum, quoniam hæc omnia deus inſtituit, & poſſent eſſe ſine cõcupiſcẽtię malo, ſi vulnus prẹuaricationis vnde ſequeretur diſcordia carnis & ſpiritus, inflictum non fuiſſet à diabolo: nõnne te reſpicis, & de tua garrula loquacitate, qua inania fabulatus es, erubeſcis, quòd ſcilicet deprehendam dæmones in concubitu coniugatos, & tãquam in ſua operatione deprehenſos, non ſinant generare filios regeneratione liberãdos? Quaſi diabolus ſi quod vellet faceret, non ipſos maiures impios adhuc in eiuſdẽ diaboli poſitos poteſtate quando cognoſceret diſponere fieri Chriſtianos, cõtinuo ſuffocaret. Nõ eſt ergo conſequens, vt parentibus regenerandos generantibus, & propter hoc concumbentibus dæmones minaciter ac terribiliter contradicant, ſicut tibi ipſe confingis: quia per vulnus à diabolo inflictum, in quo claudicat genus K humanum, aliquid creãte deo gignitur, quod ex Adam transfertur ad Chriſtum: cum legio dæmonum nec

Mat. 8.

porcos in poteſtate habere potuerit, niſi petẽtibus permitteret Chriſtus: & nouerit etiã de ipſis quas eum facere permittit, diaboli perſecutionibꝰ coronas ſuſcitare martyribus, vtens bene omni genere malorum ad vtilitatem bonorum. Sed in illis quoque cõiugibus, qui filiorum regenerationem vel non cogitant, vel etiam deteſtãtur, bonum opus eſt nuptiarum generandi cauſa commixtio legitima ſexuum, cuius operis fructus eſt ordinata ſuſceptio filiorũ, quanuis eo bono male vtantur, & in eo peccent, quòd de impia vel propagãda vel ꝓpagata prole gloriãtur. Homines enim qualibet peccati contagione vel perpetratione polluti, inquantum homines ſunt, bonum ſunt, & ideo bonũ eſt vt naſcantur, quia bonum ſunt. Nec tamẽ vt gignantur, ideo adulteria vel quæque ſtupra facienda ſunt, ad quam nos abſurditatem putas poſſe compelli, quia nuptias de malo libidinis, bonum prolis dicimus operari. Sed nullo modo ex hac noſtra vera rectáque ſententia illud peruerſum falſumq; conficitur. Neque enim quia dominus L

Lucæ 16.

ait, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ideo adhuc addere iniquitatem debemus, & furta rapináſq; cõmittere, vt plures pauperes ſanctos miſericordia largiore paſcamus. Sicut ergo de mammona iniquitatis faciẽdi ſunt amici, qui recipiant in tabernacula æterna: ita cõiugibus de plaga peccati originalis gignẽdi ſunt filij, qui in vitam regenerentur æternam. Et quemadmodum furta, fraudes, deprædationes adiiciendæ non ſunt, vt per iniquitates aucta pecunia plures amici iuſti inopes comparentur: ſic adulteria, ſtupra, fornicatione a malo cum quo nati ſumus addẽda non ſunt, vnde filij numeroſiore ſtirpe naſcantur. Aliud quippe eſt malo bene vti, quod iam inerat: & aliud eſt malum perpetrare, quod non erat. Illud enim eſt de malo tracto ex parentibus voluntarium bonum facere: hoc vero eſt malum à parẽtibus tractum aliis malis iam propriis & volũtariis augere. Sanè intereſt quòd mammona iniquitatis cum laude indigentibus erogatur: carnalis autem concupiſcentia laudabilius continentiæ virtute frænatur, quàm fructibus impenditur nuptiarũ. Tam magnũ eſt enim malum eius, vt eo non vti, quàm bene vti ſit M melius.

Cap. VIII.

Alia deinde mea verba proponis, & multum aduerſus ea nihil dicis, replicans quædam quæ ſuperiore diſputatione conſumpta ſunt. Quæ ſi & ego repetere velim, quis erit finis? Inter quæ dicis etiam illud veſtrum contra Chriſti gratiam, ſæpe à vobis inaniter dictum, quod ſcilicet appellatiune gratiæ, bonos fieri homines fatali neceſſitate dicamus, cũ vobis ora obſtruãt & linguas premant, qui loqui nondum valent. Cum enim loquaciſſime laboretis aſtruere ac pſuadere, quod Pelagius in Palæſtinorũ Epiſcoporũ cognitione damnauit, gratiam dei ſecundum merita noſtra dari, nulla tamẽ merita poteſtis aſſerere paruulorum, per quæ diſcernantur, qui eorum in dei filios adoptãtur, ab eis qui ſine huius gratiæ conſecutione moriuntur. Calumniaris me dicere nihil ſtudij expectari ab humana voluntate debere, contra illud euãgelicum quo ait dominus,

Mat. 7.

Petite, & accipietis: quærite & inuenietis: pulſate & aperietur vobis: Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit, & pulſanti aperietur. Ibi enim vos, vt video, ponere iam cœpiſtis merita gratiam præcedentia, quod eſt petere, quærere, pulſare, vt his meritis debita illa reddatur, ac ſic gratia inaniter nuncupetur, tanquam

A gratia nulla præceſſerit, & cor tetigerit, vt beatificum bonũ peteretur à deo, vt quæreretur deus, vt pulſaretur ad deum, fruſtraq; ſit ſcriptum, Miſericordia eius pręueniet me. *Pſal.58.* Fruſtra etiam nos pro inimicis noſtris iubeat orare, ſi non eſt eius auerſa & aduerſa corda conuertere. Sed ponis apoſtolicum teſtimonium, & ab eo dicis pulſantibus aperiri, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, *1.Timo.2.* vt videlicet intelligamus docentibus vobis ideo nõ omnes ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, quia ipſi nolunt petere, cum deus velit dare: nolunt quærere, cum deus velit oſtẽdere: nolunt pulſare, cum deus velit aperire. Sed hunc ſenſum veſtrum infantes illi ipſa ſua taciturnitate conuincunt, qui nec petunt, nec quęrũt, nec pulſant, imò etiam cũ baptizantur reclamãt, reſpuunt, reluctantur, & accipiunt tamen & inueniunt, pulſant & aperitur eis, & intrant in regnum dei, vbi ſit eis ęternitatis ſalus & agnitio veritatis, longe pluribus infantibus in iſtam gratiam non adoptatis ab eo, qui vult omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Quibus dicere non poteſt: Volui & noluiſtis, quia ſi voluiſſet, quis eorum qui nondũ habent voluntatis ſuæ B arbitrium, voluntati eius omnipotentiſsimę reſtitiſſet? Cur ergo non ſic accipimus quod dictum eſt, Qui omnes vult homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, quomodo & illud accipimus, quod idem dixit Apoſtolus, *Roma.5.* Per vnius iuſtificationem in omnes homines ad iuſtificationem vitæ? Hos enim omnes vult deus ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, in quos omnes per vnius iuſtificationem gratia peruenit ad iuſtificationem vitæ, ne dicatur vobis, Si deus vult omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, ſed ideo nõ veniunt quia ipſi nolunt: cur tot milia paruulorum, qui non percepto baptiſmate moriuntur, nõ veniunt in regnum dei, vbi certa eſt agnitio veritatis? Nunquid aut homines non ſunt, vt non pertineant ad id quod dictum eſt, omnes homines? Aut aliquis poterit dicere, deus quidem vult, ſed ipſi nolũt, qui nondum velle ſeu nolle iſta nouerunt, quando nec ij qui paruuli baptizantur atque moriuntur, & per illã gratiam ad agnitionem veritatis quæ in regno dei eſt, certiſsimam veniunt, ideo veniunt, quia ipſi renaſci Chriſti baptiſmate voluerunt? Cum ergo nec illi propterea nõ baptizentur, quia noluerũt: nec iſti propter- C ea baptizentur, quia volunt: cur deus qui vult omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, tam multos in regnum ſuum, vbi eſt certa veritatis agnitio, qui nullo ei reſiſtunt voluntatis arbitrio, patitur non venire? Niſi forte dicturus es, ideo paruulos nõ in eorum numero deputandos, quos deus omnes vult ſaluos fieri, quia ea ſalute quæ hic intelligenda eſt, ſalui ſunt ipſi, nihil trahentes omnino peccati. Atque ita te intolerabilior ſequetur abſurditas. Iſto enim modo beneuolẽtiorem facis deum omnibus impiiſsimis & ſceleratiſsimis hominibus, quàm innocẽtiſsimis & puriſſimis ab omni labe peccati. Quandoquidem illos, quia vult eos omnes ſaluos fieri, vult etiam intrare in regnũ ſuum. Hoc eſt enim illis conſequens ſi ſalui fuerint: ſed qui nolunt, ipſi ſibi obſunt. Immenſum vero numerum paruulorum, qui ſine baptiſmate moriuntur, ſuo regno adiici non vult, quos neq; vlla peccata ſicut putatis impediunt, & quod nullus ambigit, eius reſiſtere volũtati contraria voluntate non poſſunt. Sic fit, vt eſſe Chriſtianos omnes velit, quorum multi nolunt: non omnes velit, quorũ eſt nemo qui nolit. Quod abhorret à vero.

Nouit dominus qui ſunt eius: & in eorum ſalute atque *2.Timo.2.* in ſuum regnum introductione certa eſt volũtas eius. D Sic ergo debet intelligi quod dictum eſt, Omnes homines vult venire, quemadmodum intelligitur quod dictum eſt, Per vnius iuſtificationem in omnes homines ad iuſtificationem vitæ. *Roma.5.* Quod apoſtolicum teſtimonium ſi eo modo intelligẽdum putas, vt dicas omnes poſitos eſſe pro multis, qui iuſtificantur in Chriſto, multi quippe alij non viuificantur in Chriſto: Reſpondebitur tibi, ſic etiam illic vbi dictum eſt, omnes homines vult ſaluos fieri, & in agnitionẽ veritatis venire, omnes poſitos eſſe pro multis, quos ad iſtam gratiam vult venire. Quod multo conuenientius propter hoc intelligitur dictum, quia nemo venit, niſi quẽ venire ipſe voluerit. Nemo poteſt venire ad me, inquit *Ioan.6.* filius, niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Et, Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Omnes ergo qui ſalui fiunt, & in agnitionem veniunt veritatis, eo volente ſalui fiunt, eo volẽte veniũt. Quia etſi nondum ſicut paruuli vtuntur volũtatis arbitrio, eo volente regenerantur, quo creante generant. Et qui iam vtuntur voluntatis arbitrio, niſi eo volente ac ſubueniente à quo præparatur voluntas, velle nõ poſſunt. E Vbi ſi dixeris mihi, Cur ergo non conuertit omnium nolentium voluntates? reſpõdebo, Cur nõ omnes morituros adoptat lauacro regenerationis infantes, quorum adhuc nullas, & ideo nec contrarias inuenit voluntates? Si hoc profundius eſſe perſpicis, quàm vt abs te valeat inueniri, vtrique noſtrum profundum ſit, cur & in maioribus & in minoribus deus velit alteri, & nolit alteri ſubuenire: dum tamen certum & immobile teneamus, non eſſe iniquitatem apud deum, qua quenquam ſine malis meritis damnet: & eſſe bonitatẽ apud deum, qua multos ſine bonis meritis liberet, demonſtrans in eis quos damnat, quid omnibus debeatur: vt hinc diſcant quos liberat, quæ ſibi pœna debita relaxetur, & quæ indebita gratia condonetur. Hæc vt Chriſtianis cordibus conuenit cogitare, neſcitis, & vos potius ſecundum veſtram ſententiam fato iſta dicitis fieri. Veſtra quippe nõ noſtra ſentẽtia eſt, fato fieri quod merito non fit. Et ne ſecundum iſtam definitionem fato fiant hominibus, ſi meritis non fiant, quęcunq; fiunt, ideo merita vel bona vel mala quãtum poteſtis aſſeritis, ne fatum ſit conſequens, ſi merita negaretis. Ac per hoc dicitur vobis, ſi ea quæ nullis meritis præſtantur F hominibus, fato fieri iam neceſſe eſt, & ideo merita aſtruenda ſunt, ne fatum ſit conſequens, ſi merita non ſunt: fato baptizantur, fato intrant in regnum dei paruuli, quorum bona merita nulla ſunt. Et rurſus, Fato nõ baptizantur, fato non intrant in regnum dei paruuli, quorũ mala merita nulla ſunt. Ecce puſilli qui fari nequeunt, vos potius aſſertores fati eſſe conuincunt. Nos autem cum vitiatæ originis mala merita eſſe dicamus, gratia dicimus intrare paruulum in regnum dei, quoniam bonus eſt deus: & alium merito non intrare, quoniam iuſtus eſt deus: & in neutro eſſe fatum, quoniam quod vult facit deus. Sed cum ſciamus ab eo cui miſericordiam & iudicium fideli voce cantamus, iſtum ſecundum iudicium damnari, illum ſecundum miſericordiam liberari: cur iſtum potius quàm illũ damnet aut liberet, nos qui ſumus qui reſpondeamus deo? Nũquid dicit figmentum ei ſe qui finxit, quare me ſic feciſti? *Roma.9.* An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa originis vitiatæ atque damnatæ facere aliud vas in honorem ſecũdum miſericordiam, & aliud in con-

G tumeliam ſecũdum iudicium?Ideo non vtrunq; in ho-
norem, ne boc metuiſſe ſe exiſtimet tanquam incul-
pata natura. Ideo non vtrunque in cõtumeliam, vt in-
Iacobi 2. dicio ſuperexultet miſericordia: Ac per hoc nec dam-
natus ex debito, de ſupplicio iuſte queritur: nec libera-
tus gratis, de merito ſuperbe gloriatur, ſed potius hu-
militer gratias agit, quando in illo à quo debitum exi-
gitne, quid in eadem cauſa ſibi donetur agnoſcit. Aſſe-
ris me in alio libro meo dixiſſe, negari liberum arbi-
trium, ſi gratia cõmendetur: & iterum negari gratiam,
ſi liberum commendetur arbitrium calumniaris. Non
hoc à me dictum eſt, ſed propter ipſius quæſtionis dif-
ficultatem videri hoc poteſt dictum eſſe & putari. Non
eſt multum, vt ipſa verba mea ponam, vnde videant
qui hæc legunt, quemadmodum ſcriptis meis inſidie-
ris, & qua conſcientia vel tardis vel ignaris cordibus
abutaris, vt ideo te exiſtiment reſpõdere, quia non vis
Auguſtin. tacere. In nouiſsimis enim partibus primi libri mei ad
lib. 1. de gra ſanctum Pinianum, cuius eſt titulus, De gratia dei con-
tia dei con- tra Pelagium: Iſta, inquam, quæſtio, vbi de arbitrio vo-
tra Pelagiũ luntatis & dei gratia diſputatur, ita eſt ad diſcernen-
cap. 47. dum difficilis, vt quando defenditur liberum arbitriũ,
H negari dei gratia videatur: quando autem aſſeritur dei
gratia, liberum arbitrium putetur auferri: & cætera. Tu
autem vir honeſtus & verax, abſtuliſti verba quæ dixi,
& dixiſti quod ipſe finxiſti. Ego enim dixi, iſtam quæ-
ſtionem ad diſcernendum eſſe difficilem, non autem
dixi non poſſe diſcerni. Multo minus ergo dicerem,
quod me dixiſſe mentiris, negari liberum arbitrium,
ſi gratia commendetur: & negari gratiam, ſi liberum
commẽdetur arbitrium. Redde verba mea, & vaneſcet
calumnia tua. Repone ſuis locis vbi dixi, videatur vbi
dixi, putetur, vt appareat de te tanta quibus abs te frau
dibus diſputetur. Non dixi negari gratiam, ſed vt ne-
gari gratia videatur. Non dixi negari arbitrium liberũ
vel auferri, ſed dixi vt putetur auferri. Et promittis cũ
libri ipſi ventilari cœperint, quòd abs te illa ſententia-
rum mearum & nudabitur & confodietur impietas.
Quis nõ expectet ſapientiam differentis, qui fidem co-
gnouerit mẽtientis? Quid eſt autẽ quod loqueris nihil
pertinere ad laudem gratiæ ſi id donet ſuis, quod pec-
cata impiis largiuntur? Propter pudicitiam ſcilicet cõ-
iugalem, quam tibi habere videntur & impij. Homo
contentioſe, virtus donatur vera per gratiam, non quæ
I vocatur, & non eſt. Vt quid autem pudicitiam & virgi-
Differũt pu nitatem quaſi eiuſdem generis iungis? Pudicitia eſt res
dicitia & animi, virginitas corporis. Denique illa integra in ani-
virginitas. mo permanente, poteſt iſta de corpore violẽter auferri.
Et cum iſta integra manet corpore, poteſt illa in ani-
mo laſciuiæ volũtate corrumpi. Propter quod ego nõ
dixi verum cõiugium, ſiue viduitas, ſiue virginitas, ſed
vera pudicitia, ſiue coniugalis, ſiue vidualis, ſiue virgi-
nalis, dicenda non eſt, niſi quæ veræ fidei mancipatur.
Coniuges enim & viduę & virgines poſſunt eſſe, & pu-
dicæ non eſſe, ſi contaminata voluntate mœchantur, ſi
ſpiritu impuro ſtupra perpetranda decernunt. In qui-
bus tamen veram pudicitiam dicis eſſe, etiam ſi animo
fornicentur, quod facere omnes impios eloquia diuina
teſtantur. Quis autem noſtrũ dicit coniugalium mem-
brorum malum eſſe conſertum, in quo nuptiæ bene v-
tuntur ad propagandos filios cõcupiſcẽtiæ malo? Quæ
concupiſcentia malum non eſſet, ſi ſola generandi cau
ſa ad licitum concubitum moueretur. Nunc vero cum
ei reſiſtit coniugalis pudicitia, limes eſt mali, & ideo
bonum eſt. Vnde non crimen eius, ſicut calumniando
loqueris, impunitum fit per religionẽ, quia nullius eſt K
criminis, quando per fidei bonum bene vtitur libidi-
nis malo. Neque hic dici poteſt vt putas: Faciamus ma- *Roma. 3.*
la vt veniant bona: quia ex nulla ſui parte malum ſunt
nuptiæ. Non enim earum malum eſt, quod in homini-
bus quos parentes gignunt, non fecerunt, ſed inuene-
runt. In primis autem coniugibus, qui ex nullis paren-
tibus nati ſunt, per peccatum accidit carnalis concupi-
ſcentiæ diſcordioſum malum, quo nuptiæ bene vterẽ-
tur, non per ipſas nuptias, vnde merito damnarentur.
Quid ergo quęris, verũ in coniugibus Chriſtianis con-
uentum voluptatem, pudicitiam, an impudicitiam no-
minem? Ecce reſpondeo, nõ ipſa nominatur pudicitia,
ſed eius mali vſus bonus, quo vſu bono fit vt illud ma-
lum nec impudicitia dici poſsit. Impudicitia eſt enim *Quid ſit im*
eiuſdem mali vſus flagitioſus: ſicut pudicitia virginalis *pudicitia*
eiuſdem mali vſus nullus. Salua igitur pudicitia coniu- *& pudici-*
gali, malum de malo naſcendo trahitur, quod renaſcẽ- *tia virgina-*
do purgetur. Sed ſi propter hoc, inquis, libidinis malũ *lis.*
etiam de cõiugibus Chriſtianis proles criminoſa pro-
fertur, ſequitur vt pudicitia virginalis ſit fœlicitatis il-
latrix. Et quia in impiis inuenitur, inquis, antecellunt
infideles pudicitiæ virtute ſublimes, Chriſtianis libidi- L
nis tabe pollutis. Non eſt ita vt dicis, multum falleris.
Nec libidinis enim tabe polluuntur, qui libidine bene
vtuntur, quamuis generent libidinis tabe pollutos, &
ideo regenerandos. Nec in impiis inuenitur pudicitia
virginalis, quamuis inueniatur virginitas carnis, quia
vera pudicitia nõ poteſt haberi * in animo fornicante. ** aliàs, ha-*
Ac per hoc non anteponitur virginale bonum impio- *bitare.*
rum, bono coniugali fidelium. Sed coniuges bene vtẽ-
tes malo, anteponuntur virginibus male vtentibus bo-
no. Et ideo cum fideles cõiugati bene vtuntur malo li-
bidinis, non apud eos vt calumniaris propter fidẽ exer-
cetur impunitas criminis, ſed in eis propter fidem ve-
ram non falſa virtus eſt caſtitatis. Quid autem ad nos
pertinet, quia Manichęos dicere affirmas, ſi quis homi-
cidium conſcientia formidante commiſerit, reus eſt,
quia timuit: ſi autem aliquod facinus exultante perpe-
trauerit audacia, velut credẽs ſe ex fide facere quod ma
le facit, euaſit culpam? Quod quidem nunquam audiui
dicere Manichæos. Sed quid ad nos, ſiue dicant, ſiue
etiam ipſis calumnieris: cum hoc catholica fides non
dicat, quam tenemus, & cuius te põdere vrgemus? Nos
enim ea quæ videntur opera bona, dicimus non eſſe M
vere bona ſine fide, quoniam opera vere bona neceſſe
eſt deo placere, cui ſine fide quia impoſsibile eſt place-
re, profecto quod vere opus eſt bonum, ſine fide nõ po-
teſt eſſe. Veruntamen illa opera quæ apertiſsime mala *Gala. 5.*
ſunt, non facit fides, quæ per dilectionẽ operatur: quia *Roma. 13.*
dilectio proximi malum non operatur. Bona igitur cõ
cupiſcentia naturalis, inquis, erubeſcis enim dicere car-
nalis, quę cum intra modum ſuum tenetur, inquis, nul-
la mali aſperſione turbatur. Quomodo tenetur intra
modum ſuum quæſo te, quomodo tenetur, niſi cum ei
reſiſtitur? Cur autem reſiſtitur, niſi ne impleat deſide-
ria mala? Quomodo eſt igitur bona? Veniſti etiam *Caput IX.*
ad verba illa libri mei vbi dixi, Nõnne illi coniuges
primi, quorum nuptias benedixit deus, dicens, Creſcite *Gene. 1.*
& multiplicamini, nudi erant, & non confundebantur?
Cur ergo ex illis membris confuſio poſt peccatum, niſi
quia extitit illic indecens motus, quem niſi homines
peccaſſent, proculdubio nuptiæ non haberẽt? Hæc ver-
ba mea cum videres ſecundum ſcripturas ita poſita, vt
quicunque eundem locum libri Geneſeos legit aut le-

gerit,

A gerit, approbet ſine duhitatione quod dixi, prolixa cõtradicendi diſputatinne multum ſudaſti, ſed non ſinceraſti. Perſtitiſti quippe in ſententia tua praua, quãuis meam rectam ipſo experimento probares nõ abs te potuiſſe conuelli. Iu qua tua contradictione prætereo geſtus & iactatinnes tuas tanquam hominis anhelantis & peruenire quò nititur non valentis, & in nebulis tamen quas perturbatus offundit, ſe perneniſſe fingentis. Sed neceſſarios articulos ſermonis tui, quantum me adiuuat dominus, comprehendo atque cõfringo, vt totum corpus victum iacere conſpiciat, qui & illa tua & hæc noſtra perlegerit, præſertim quia illa quæ abs te multis modis repetuntur, etiam à nobis ſæpe deſtructa ſunt. Dicis hic inter cætera, in boc quòd poſt peccatum primi homines erubeſcentes membra illa in quibus eſt libido texerunt, inueniſſe me vnde perſuaderem, deum aërea conſtituiſſe coniugia. Si ergo aërea eſſent coniugia ſine libidine, aërea erunt te authore corpora, quando libido nõ erit. An iſtam libidinẽ ſic amatis, vt quomodo eam prius ante peccatum in paradiſo poſitis, ita etiam reſuſcitatis corporibus ingeratis? Ego autem nõ

B dico, vt me dicere affirmas, naturale non eſſe ſine quo natura non eſt, ſed dico naturale appellari vitium, ſine quo nunc natura humana non naſcitur, quæ tamen ſic inſtituta eſt ab initio. Ideoq; & hoc malum non ab illa prima inſtitutione naturæ, ſed à primi hominis mala voluntate originẽ ducit. Nec permanebit, ſed aut damnabitur, aut ſanabitur. Sententiam meam cimicem dicis, qui vt moleſtiam viuus, ſic fœtorẽ præſtat attritus, quaſi verecunderis vt loqueris, vincendo me atterere, vel tanquã victus ad loca vt dicis, cœnoſa cõfugerim, exhorreas conſequi atque perimere, quia videlicet partes diſputationis tuæ, quibus atterendus vel perimẽdus ſum, quoniam de pudẽdis loqui cogeris, velut quidam æditus pudor tuus à verborum ſicut perhibes libertate ſubmouit. Quare non potius de bonis quæ laudas, libere loqueris? Quare nõ eſt de opere dei verborum libertas, ſi eius inemerata permanet dignitas, nec aliquid ibi egit peccatũ, vnde potius incuteret pudorem,

Caput X. & verborum comprimeret libertatem? Si non ſunt, inquis, nuptiæ ſine libidine, & generaliter à vobis libido damnatur, damnatis & nuptias. Poſſes dicere, quia damnabitur mors, omnes damnãdos eſſe mortales. Si autem libido de connubio eſſet, profecto ante connu-

C bium vel prçter connubium nulla eſſet. Non poteſt, inquis, dici morbus ſine quo non eſt cõnubium, quia poteſt eſſe connubium præter peccatum. Morbus autem, inquis, ab Apoſtolo peccatum dicitur. Sed reſpõdetur tibi, Non omnis morbus peccatum dicitur. Iſte autem morbus pœna peccati eſt, ſine qua nõ poteſt eſſe humana natura, nõdum ex omni parte ſanata. Si autem propterea libido malum non eſt, quia ſine illa non fit nuptiarum bonum: econtrario nec corpus bonũ eſt, quia ſine illo non fit adulterij malum. Hoc autem falſum

1.Theſſa.4. eſt, ſic ergo & illud. Quis autem neſcit coniugatis Apoſtolum præcepiſſe, vt ſciret vnuſquiſque eorum ſuum vas poſsidere, hoc eſt, vxorem ſuam, non in morbo deſiderij, ſicut gentes quę ignorãt deum? Qui ergo de hac re Apoſtolum legit, te negligit. Et non erubeſcis iſtum morbum, vel quod tu quamuis pudibundus fateris, iſtã libidinem introducere in paradiſum, & tribuere coniugibus ante peccatum? Ideóne tu non in cœno abſcõditus latitas, qui libidine carnis & ſanguinis quaſi paradiſi flore roſeo te coronas, & tanquam libenter tali

Caput XI. colore perfuſus, & erubeſcis, & laudas? Quid quod te tantum delectat loqui, vt quod confitemur & doce-

D mus, tanquam negemus, ſuperflua prolixitate ſermonis probare coneris? Quis enim negat futurum fuiſſe concubitum, etiam ſi peccatum non præceſsiſſet? Sed futurus fuerat, ſicut aliis membris, ita etiã genitalibus, voluntate motis, non libidine concitatis, aut certe etiam ipſa libidine, vt non vos de illa nimium contriſtemus, nõ qualis nunc eſt, ſed ad nutum voluntarium ſeruiente. Verum vos pro ſuſcepta veſtra tam fideliter laboratis, vt vim patiamini, niſi eam qualis nunc eſt etiam in paradiſo collocetis, non ibi de peccato dicentes talem factam, ſed talem nullo peccante fuiſſe manſuram, cum qua in illa pace dimicaretur, aut ne dimicaretur quotienſcunque ſurgeret expleretur. O ſanctas paradiſi delicias, O frontem qualiumcunq; Epiſcoporum, O fidem qualiumcunque caſtorum. Sed volens oſtendere Caput XII. non omnia quæ teguntur, ex peccato erubeſcenda putari oportere, multum inhianter multa commemoras, quæ in noſtro corpore naturaliter tecta ſunt, quaſi poſt peccatum tecta ſint, ſicut illi homines vnde inter nos quæſtio eſt, quæ ante peccatum nec pudenda nec tecta fuerãt, poſt peccatũ pudenda texerunt. Balbus, inquis,

E apud Tullium cum Cotta vere diligentèrque diſſeruit. Vnde ob hoc pauca ponis, vt dicis, vt oneres pudorem meum, non ea me intellexiſſe ſub magiſterio ſacræ legis, ad quorum notionem gentiles ſolo rationis ductu peruenire potuerunt: & ponis Balbi verba ex Ciceronis libro, per quæ nos doceas, quid ſenſerint Stoici de animalium mutorum maſculinis ac fœmininis diuerſitatibus, de partibus corporis genitalibus, & miris commiſcendorum corporum libidinibus. Quæ tamen verba, vel Tulliana, vel cuiuſlibet alterius antequam interponeres, cautiſsime prçlocut⁹ es, quòd ideo ſub beſtiarum occaſione ſexuum tangat effectũ, quia propter honeſtatem hoc in hominis deſcriptione præteriit. Quid eſt propter honeſtatem? An in ſexu hominis honeſtas confunditur, vbi deus tanquam in excellẽtiore natura dignius operatur? Sed docuerũt te Stoici diſputare de occultis, nec docuerũt erubeſcere de pudendis. Adiungis deinde quomodo ipſum hominẽ oratione depingat vt dicis, & quomodo diſſerat alui naturam ſtomacho eſſe ſubiectam, quòd cibi & potionis ſit receptaculum: pulmones autem & cor extrinſecus ſpiritũ adducant: multa in aluo mirabiliter effecta, quæ conſtarent ex neruis, & quòd ſit multiplex & tortuoſa, arceatq; &

F contineat, ſiue illud aridum ſit, ſiue humidum quod receperit, & cætera huiuſmodi vſq; ad illud quemadmodum reliquiæ cibi depellantur, tum aſtringentibus ſe inteſtinis, tum relaxantibus. Cum ergo poſſet etiam in beſtiis iſta deſcribere, cur inde ad hominem tranſitum fecit, niſi quia iſta pudenda nõ ſunt: ſicut nec in beſtiis illa de ſexuum genitalibus atque naturis, quæ tamen in homine pudenda ſunt? Ea cauſa vtiq;, qua primitus poſt peccatũ foliis ficulneis adoperta ſunt. Nam cum in deſcriptione humani corporis vſque ad illa extrema veniſſet, qua cibi reliquiæ depelluntur, Quemadmodum, inquit, fiat, haud ſanè difficile dictu eſt: ſed tamen prætereundum, ne quid habeat iniucunditatis oratio. Non dixit confuſionis, vel ne quid pudẽdum habeat oratio, ſed ne quid iniucunditatis. Alia ſunt enim quæ horrorem ingerunt ſenſibus, vel deformia ſunt: alia quæ pudorem mentibus etiam ſi formoſa ſint, quia illa offendunt delectationem: commouẽt autem iſta libidinem, vel libidine cõmouentur. Quid igitur te adiuuant hęc? Quia ipſe, inquis, opifex noſter nullum ſuæ artis crimẽ.

G agnouit, vt vitalia noſtra tã diligẽter occuleret. Abſit plané vt artis ſuæ tantus artifex vllum agnouerit crimen. Sed cur iſta texerit, iam paulo ſuperius ipſe dixeſti, ne ſcilicet vel intereant, vel horreant publicata. Illa vero quæ foliis ficulneis texerunt coniuges primi, nec interibant vtique nec horrebant, quando nudi erant, & non confundebantur. Et nunc pudicitiæ cautio potius ne libeat, quàm ne horreat illa ſpecies, eorundem membrorum deuitat aſpectum. Fruſtra igitur teſtimonio Stoicorum iuuandam putaſti eam eſſe ſuſceptam, non ſané illis amicam, qui nullam particulam boni humani in corporis voluptate poſuerunt. Denique elegerunt in pecoribus potius quàm in hominibus, quod tu facis, laudare libidines. Eorum quippe opinioni conuenienter ait quodã loco Tullius, ſe nõ putare idem eſſe arietis & Publij Aphricani bonum. Qua magis ſententia te oportuit admoneri, quid de humana libidine ſentire deberes. Sed ſi talibus literis vt aliquid agam' placet, quia & in ipſis reperiuntur nonnulla veſtigia veritatis, interim quæ ipſe poſuiſti, nihil aduerſus nos valere puto, quod iam debeas cõfiteri. Vide nunc vtrum

H iſta quæ dicam, non euertant aſſertionem tuam. In libro tertio de Republica idem Tullius hominem dicit *Tullius de Republica.* non vt à matre, ſed vt à nouerca natura editum in vitam, corpore & nudo & fragili, & infirmo: animo autem anxio ad moleſtias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines: in quo tamẽ ineſſet tanquam obrutus quidam diuinus ignis ingenij & mentis. Quid ad hæc dicis? Non hoc author iſte male viuẽtium moribus dixit effectum, ſed naturã potius accuſauit. Rem vidit, cauſam neſciuit. *Eccleſiaſtici. 40.* Latebat enim eum cur eſſet graue iugum ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturę in matrem omniũ, quia ſacris literis nõ eruditus, ignorabat originale peccatum. Si autem de libidine quam defendis bene ſentiret, nõ ei pronus in libidines animus diſpliceret. Sed ſi hæc tanquam minora bona defendis, in quę non debet à ſupernis animus inclinari, non quia libido vitium eſt, ſed quia infimum bonũ, audi manifeſtiora quæ dicat in eodem ipſo libro de Republica tertio, *Idẽ Tullius vbi ſuprà.* cum ageret de cauſa imperandi, An non, inquit, cernimus optimo cuique dominatum ab ipſa natura cũ ſumma vtilitate infimorum datum? Cur igitur deus homini, animus imperat corpori, ratio libidini iracundiæq́, & cæteris vitioſis eiuſdem animi partib' ? Iámne ſaltem do-

I cente iſto has quas bonas eſſe defendis, vitioſas partes animi confiteris? Adhuc audi. Paulò poſt enim, Sed & imperandi & ſeruiẽdi, inquit, ſunt diſsimilitudines cognoſcendæ. Nam vt animus corpori dicitur imperare, dicitur etiam libidini: ſed corpori vt rex ciuibus ſuis, aut parens liberis: libidini autem, vt ſeruis dominus, quo eam coërcet & frangit. Sic regum, ſic imperatorũ, ſic magiſtratuum, ſic patrum, ſic populorũ imperia ciuibus ſociiſq́ præſunt, vt corporibus animus. Domini autem ſeruos ita fatigant, vt optima pars animi, id eſt, ſapientia eiuſdem animi vitioſas imbecillàſque partes, vt libidines, vt iracundias, vt perturbationes cæteras. Habẽſne adhuc quod contra nos de ſecularium literarum authoribus garrias? Sed ſi contra Epiſcopos eloquiorum diuinorũ præclariſsimos tractatores, pro iſto quem à te deus auertat errore quęſiturus es quid dicas, quóve modo illorum ſanctitati reſiſtas, quid tibi erit Tullius, vt non eum in hac ſententia deſipuiſſe ac deliraſſe contendas? Tace ergo de illius generis libris, & noli nos inde aliquid contumelioſe docere conari, ne quorum te inaniter ſubleuari credis, eorum teſtimo- K
niis comprimaris.

Cap. XIII. Quid autem de motu fœminæ, cuius & ipſam puduit, inaniter argumentandum putaſti? Non vtiq́ fœmina motum viſibilem texit, ſed cum in eiſdem membris tale aliquid ſentiret occultius, quale vir ſenſerat, ambo texerunt, quod alterutrum videndo in alterutrum commoti ambo ſenſerunt, & vel vnuſquiſque ſibi, vel alter alteri erubuerũt. Sed loquens vana, petis vt ignoſcant verecundæ aures, & congemiſcant potius, quàm indignentur neceſsitati tuæ. Quare confunderis de dei operibus diſputare? Quare petis vt ignoſcatur tibi? Nónne abs te veniæ poſtulatio, etiam eſt ipſa libidinis accuſatio? Sed ſi poterat, inquis, virile membrum & antea moueri, nihil ergo nouitatis inuexit delictum. Poterat plané etiam antea moueri, ſed nõ erat indecens, vt puderet quando id mouebat volũtatis imperium, non caro concupiſcens aduerſus ſpiritũ. In hoc enim extitit nouitas pudenda, quam defendit impudẽter nouitas veſtra. Nunquam vero ego motum genitalium reprehendi generaliter, quod tu dicis dedicatine, ſed illum motum reprehendi quem facit concupiſcentia, qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, L
quam velut bonum cum defendat error tuus, neſcio quemadmodum aduerſus illam velut aduerſus malũ cõcupiſcat ſpiritus tuus. Si in fructu ligni illius, inquis, hæc fuit libido, à deo facta eſſe monſtratur, & per hoc bona quoq́ ipſa defenditur. Sed reſpondetur tibi, Non in fructu ligni fuit libido, & ideo bonum erat lignum: ſed mala eſt inobedientia libidinis, quę aduerſus hominis inobedientiam quam in ligno admiſit, deo deſerẽte ſurrexit. Abſit enim vt deus de ligno bono cuicunq́ ætati illorum hominum, quocunque tempore beneficium tale conferret, vt haberent in membris aduerſarium contra quem pudicitia dimicaret. Nouimus autem Ioannem Apoſtolum, non mundum iſtum, id eſt, cœlũ & terram & omnia quę in eo ſubſtantialiter ſunt, qui mundus factus eſt à patre per filium, reprehendiſſe cum diceret: Omnia quæ in mundo ſunt, concupi- *1. Ioan. 2.*
ſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt. Nouimus hæc, nolo nos doceas. Sed quam concupiſcentiam carnis dixerit à patre non eſſe, tu volens exponere, luxuriam intelligendam eſſe dixiſti. Sed cum abs te quęro, cui conſentiatur vt ſit luxuries, vel cui repugnetur vt nõ ſit, tua tibi ſuſcepta occurrit in faciem, vtrum M
adhuc laudando tu videris, cui conſentire luxuria eſt, cui repugnare continentia eſt. Vbi miror ſi deliberas, vtrum eam magis debeas cum luxuria vituperare, quæ *Luxuria.* fit per eius aſſenſum, an eam laudare cum continentia, quę illi ingerit bellum. In quo bello pudicitia eſt victoria continentiæ, & luxuria victoria cõcupiſcentiæ. Tu autem iudex incorruptus atq́ integer, cum laudes continentiam, vituperẽſque luxuriam: ſic tamen accipis perſonam concupiſcentiæ, quam tu videris cur offendere timeas, vt eam non erubeſcas cum ſua laudare aduerſaria, nec audeas cum ſua vituperare victoria. Sed abſit vt quilibet homo dei ſic te audiat vituperatorem luxuriæ, vt approbet concupiſcentiæ laudatorem: & ex tuo ſermone arbitretur bonum, quod in ſeipſo experitur malum. Denique qui concupiſcentiam quam praue laudas, cõfligendo vicerit, luxuriam quam recte vituperas nõ habebit. Quomodo autem Ioanni Apoſtolo obtemperamus, ſi cõcupiſcentiam carnis diligimus? Reſpondebis, non eſt ipſa quam laudo. Et quæ illa eſt quam Ioannes dicit à patre non eſſe? Luxuria, inquies.

Sed

A Sed luxurioſi non erimus, niſi iſtam quam laudas concupiſcentiã diligamus. Ac per huc, nolite diligere carnis concupiſcentiam cum dicebat, luxurioſos nos eſſe nolebat. Ab hac igitur abs te laudata carnis concupiſcentia diligenda prohibemur, quando à luxuria prohibemur. Hæc autem quam diligere prohibemur, non eſt à patre. Duo enim bona quæ à patre ſunt, inter ſe pugnare non poſſunt. Pugnant autem inter ſe continentia & concupiſcentia. Quid horum à patre magis velis eſſe, reſponde. Video quas patiaris anguſtias, faues quidem concupiſcentię, ſed erubeſcis continentiæ. Vincat pudor tuus, eũq; vincatur error tuus. Cum igitur à patre ſit continentia qua debellatur carnis concupiſcentia, ſume à patre continentiam, cui recta fronte erubuiſti, & vince concupiſcentiam, quam peruerſu ore laudaſti.

Cap. XIIII. Quinetiam putaſti, omnium ſenſuum voluptatem in auxilium conuocandam, tanquam voluptas genitaliũ nec tanto patrono ſibi ſola ſufficeret, niſi ſociarum cuneus ſubueniret. Conſequẽs enim exiſtimas, vt ſenſum videndi, audiendi, guſtandi, olfaciendi, atq; tangendi, non à deo, ſed à diabolo nobis fateamur eſſe collatum: ſi concesſerimus eam concupiſcentiam car-

B nis, cui per continentiam repugnamus, nõ fuiſſe in paradiſo ante peccatum, & ex illo accidiſſe peccato, quod primum primo homini diabolus perſuaſit. Sic ignoras vel ignorare te fingis per quemlibet corporis ſenſum aliud eſſe ſentiendi viuacitatem, vel vtilitatem, vel ne-

Quid ſit viuacitas, vtilitas, neceſſitas & libido ſentiẽdi. ceſsitatem, aliud ſentiendi libidinẽ. Viuacitas ſentiendi, qua magis alius, alius minus in ipſis corporalibus rebus pro earum modo atq; natura quod verũ eſt percipit, atque id à falſo magis minúsve diſcernit. Vtilitas ſentiendi eſt per quam corpori vitæq; quam gerimus, ad aliquid approbandum vel improbandum, ſumendum vel reiiciendum, appetendum vitandúmve conſulimus. Neceſsitas ſentiendi eſt, quando ſenſibus noſtris etiam quæ nolumus ingeruntur. Libido autẽ ſentiendi eſt, de qua nunc agimus, quę nos ad ſentiendum, ſiue cõſentientes mente, ſiue repugnãtes, appetitu carnalis voluptatis impellit. Hæc eſt contraria dilectioni ſapientiæ, hæc virtutibus inimica. Hoc malo quantum attinet ad eius partem qua ſibi ſexus vterque miſcetur, bene vtuntur nuptiæ, cum coniuges procreant filios per illã, nihilq; faciũt propter illã. Hanc ſi voluiſſes vel valuiſſes à ſentiẽdi viuacitate, vtilitate, neceſsi-

C tate diſcernere, videres quã ſuperfluo tã multa dixiſſes.

Matth. 5. Non enim ait dominus, Qui viderit mulierem, ſed qui viderit ad concupiſcendum, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Ecce ſenſum videndi à libidine ſentiendi, ſi peruicax non ſis, breuiter aperteq; diſcreuit. Illud deus condidit, inſtruendo corpus humanum, illud diabolus ſeminauit perſuadẽdo peccatum. Laudent ergo cœlum & terram & omnia quæ in eis ſunt, homines pij, & ex his omnibus deum, conſideratione pulchritudinis, nõ ardore libidinis. Sicut auri decus aliter laudat religioſus, aliter auarus. Iſte cum pietate venerãdi creatorem, ille cum libidine poſsidẽdi creaturam. Mouetur certe animus ad pietatis affectum, diuino cantico audito: tamen etiam illic ſi ſonũ non ſenſum libido audiendi deſideret, improbatur, quãto magis ſi cantiuncolis inaui-

Differentia inter olfactũ, guſtum & tactum. bus vel etiã turpibus delectatur? Cæteri tres ſenſus corpolentiores, & quodammodo groſsiores ſunt, nec ſe foras proiiciunt, ſed interius quod ad eos pertinet agunt. Odor ab olfaciente diſcernitur, ſapor à guſtante, tactus à tangente plurima. Non enim hoc eſt calidum & frigidum, quod leue & aſperum, aut iſta hoc ſunt quod molle ac durum, & ab his omnibus diſtat quod dicitur D leue ſeu graue. In his omnibus quãdo moleſta vitantur, vt putores, amaritudines, ęſtus, frigora, & quæque aſpera & dura & grauia, commoditatis prouiſio, non libido eſt voluptatis. Ea vero quæ his contraria commode ſumimus, ſi nihil eorum intereſt ad ſalutem, vel ad declinandam doloris laborisve moleſtiam, etiam ſi cum aliqua ſumuntur delectatione cum præſto ſunt, tamen cũ abſunt nulla ſunt deſideranda libidine. Si autem deſiderantur, nõ eſt bonum. In quibuslibet enim rebus talis domandus & ſanandus eſt appetitus. Quis enim quantuſcunque ſit carnalis concupiſcentiæ caſtigator, ſi locum thymiamate intrauerit odoratum, poſsit efficere vt ei non ſuauiter oleat, niſi aures claudat, aut intẽtione vehementi alienetur à corporis ſenſibus? Sed nunquid cum inde fuerit egreſſus, id domi ſuæ vel quacunque pergit deſiderabit? Aut ſi deſiderauerit, ſatiare debet iſtam libidinẽ, non frenare, & contra concupiſcentem carnem ſpiritu concupiſcere, donec ad illam redeat ſanitatem, qua nihil tale deſideret. Minimum hoc *Eccleſiaſti-* quidem, ſed qui minima ſpernit, ſicut ſcriptum eſt, pau- *ci. 19.* latim decidit. Alimentorum ſuſtentaculis indigemus.

Si ſuauia non ſint quę ore ſumuntur, nec ſumi poſſunt, E & nauſeando ſæpe reſpuuntur, & perniciosa ſunt cauẽda faſtidia. Non ſolum ergo cibo, ſed etiam cibi ſapore indiget infirmitas corporis noſtri, non propter exaturandam libidinem, ſed propter tuendam ſalutem. Cum ergo natura quodammodo poſcit ſupplemẽta quæ deſunt, non vocatur libido, ſed fames aut ſitis. Cum vero ſuppleta neceſsitate, amor edẽdi animum ſolicitat, iam libido eſt, iam malum eſt, cui cedendum nõ eſt, ſed reſiſtendum. Hæc duo, id eſt famem & edendi amorem etiam poëta diſcreuit, qui poſt maris iactationẽ, ſociis Aeneæ naufragis & peregrinis ſatis eſſe iudicans tantũ ſumere alimentorum, quantum refectionis indigentia poſtularet, ait, Poſtquam exempta fames epulis, men- *Aeneid. 1.* ſæq; remotæ. Cum vero Aeneas ipſe ab Euandro rege ſuſceptus eſt hoſpes, decentius arbitratus ampliores exhiberi epulas regias, quàm neceſsitas poſceret, non ſatis fuit vt diceret, Poſtquam exempta fames: ſed addidit, *Aeneid. 8.* & amor compreſſus edendi. Quanto magis nos diſcernere ac noſſe debemus, quid neceſsitas refectionis, quid libido edacitatis expoſcat, quorum negotium eſt contra concupiſcentẽ carnem ſpiritu concupiſcere, & condelectari legi dei ſecundũ interiorem hominem, eiusq; delectationis ſerenitatem nullis libidinoſis delectatio- F nibus nubilare. Nam iſte amor edendi, non edẽdo, ſed continendo eſt comprimendus. Quis autem mente ſobrius non mallet ſi fieri poſſet, ſine vlla mordaci voluptate carnali, vel arida ſumere alimenta, vel humida, ſicut ſumimus hæc aëria, quæ de circumfuſis auris reſpirando & ſpirando ſorbemus & fundimus? Quod alimentum cum ore ac naribus ſine ceſſatione ſumamus, nec ſapit nec olet quicquam: nec tamẽ ſine illo vel tantillo ſpatio temporis, ſicut tam prolixe ſine cibo & potu poſſumus viuere, nec eius indigentia ſentitur, niſi moleſtia, ſi ora nareſque claudantur, vel nutu voluntatis quantum ſinit ipſa moleſtia, pauliſper pulmonum inhibeamus officium, quibus velut follibus alternante motu vitales flatus haurimus, & reddimus. Quãto eſſet fœlicius, ſi ſpatioſis quidem interuallis, ſicut etiã nunc, vel quantomencunque ſpatioſioribus ſine vlla ſaporis illecebroſa ſuauitate cibum perciperemus & potum, quã tantam moleſtiam vel perniciem pelleremus? Nam ſi in præſenti vita temperanter alimenta ſumentes, con-

G tinentes vocantur & ſobrij, meritóque laude habentur: nec deſunt huiuſmodi qui quantum natura petat, aut minus refectionis aſſumant, malentes ſi modo neceſsitatis congruo falluntur, minus id ſumpſiſſe quàm amplius: quãto magis in illa dignitate honeſtum modum fuiſſe credendum & ſumendorum alimentorum, quo & animali corpori neceſſaria præberẽtur, & modus naturalis nullatenus excederetur, ſicut in paradiſo primos homines vixiſſe credendũ eſt? Quanuis nonnulli, neque hi cõtemptibiles diuini eloquij tractatores, nullo huiuſcemodi victu eos indiguiſſe potius opinentur, vt ea ſola in paradiſo voluptas vel alimonia exiſtimetur fuiſſe, qua delectantur & aluntur corda ſapientium.

Qualis primorum hominum fuerit alimonia in paradiſo

Sed ego cum eis ſentio, qui ſicut illud quod dictũ eſt, Maſculũ & fœminam fecit eos, & benedixit illos deus dicens, Creſcite & multiplicamini, & replete terram: ſecundum ſexum corporalem atque conſpicuum intelligunt dictum, ita etiam quod paulopoſt ſequitur, & dixit deus, Ecce dedi vobis omne fœnum ſatiuum ſeminans ſemen, quod eſt ſuper omnem terram: & omne lignum quod habet in ſe fructum ſeminis ſatiui, vobis erit in eſcam, & omnibus beſtiis terræ, & omnibus

Gene. 1.

H volatilibus cœli, & omni ſerpẽti reptãti ſuper terram, quod habet in ſe animam vitæ, & omne fœnum viride in eſcam: non aliter accipiunt, niſi quia ille vterque ſexus his alimentis quibus & animalia cætera corporaliter vtebatur, & habebat ex hoc victu ſuſtentaculum cõgruum, licet modo quodam immortali, tamen animali corpori neceſſarium, ne indigentia læderetur: de ligno autem vitæ, ne ſenectute perduceretur ad mortem. Sed nulla ratione crediderim in illo tantæ fœlicitatis loco aut carnem concupiuiſſe aduerſus ſpiritum, & ſpiritum aduerſus carnem, atq; in iſta conflictatione ſine interna pace vixiſſe, aut ſpiritum deſideriis nõ repugnaſſe carnalibus, ſed quicquid vndecunque libido ſuggeſſerat, turpi ſeruitio peregiſſe. Remanet igitur, vt aut nulla ibi fuerit carnalis cõcupiſcentia, ſed ille fuerit viuẽdi modus, vt omnia neceſſaria cõgruis membrorum officiis ſine vllius motu libidinis implerentur. Non enim quia terra non libidine, ſed voluntate motis agricolarũ manibus ſeminatur, ideo ſuos pariendos non concipit fœtus: aut ne nimium videamur offendere homines qui voluptatem corporis quomodocunque defendunt, ita ibi credatur carnalium ſenſuũ fuiſſe libidinem, vt om-

I nimodo rationali ſubdita voluntati, non aliâs adeſſet, niſi cum per illam vel ſaluti eſſet corporis, vel ſtirpis propagini conſulendũ: & tanta adeſſet, vt nulla ex parte mentem de ſupernarum cogitationum delectatione deponeret, nullus ſuperuacuus ſiue importunus motus eſſet ex illa: nihil niſi quod prodeſſet fieret per illam, nihil omnino fieret propter illam. Nunc vero quàm ſe aliter habeat, qui dimicant aduerſus eã, hi maxime ſentiunt. Ingerit ſe vidẽtibus vel audiẽtibus aliquid, quanuis propter aliud videant & audiant, vt etiam ſi tangẽdi non inde percipit voluptatem, ſaltem voluptariam cogitationem inter neceſſaria quæ ad eam non pertinent, motu obrepente furetur. In ipſis porrò cogitationibus, etiam quando nihil illecebroſum adiacet oculis, aut inſonat auribus, quæ non conatur etiã obſoleta atq; ſopita, recordationibus inquietis cum turpi delectatione refricare, & caſtis ſanctíſque intentionibus tumultu quodam ſordidę interpellationis obſtrepere? Iam vero cum ad vſum ventum fuerit neceſſariæ voluptatis, per quam reficimus corpus, quis verbis explicet quemadmodum nos modum neceſsitatis ſentire non ſinat, & ipſum limitem procurãdæ ſalutis, ſi qua aſſunt delecta- K bilia, rapiendo abſcondat & tranſeat, putantibus nobis ſatis non eſſe quod ſatis eſt, dum libenter eius prouocationibus ducimur, exiſtimãtes nos adhuc agere negotium valetudinis, cũ agamus potius cruditatis? Quid enim mali fecerimus, crapula pœnitendo teſtatur, quod metuentes, plerunq; minus quàm eximendę fami ſufficit, veſcimur. Ita neſcit cupiditas, vbi finiatur neceſsitas. Et hęc quidẽ veſcẽdi atq; potandi tolerabilis eſt voluptas, quanta poſſumus intentione vigilãtibus nobis, vt facilius non impleat, quàm modum aliquãdo victus ſufficientis excedat. Contra cuius concupiſcentiam, & ieiunando & parcius alimenta ſumendo pugnamus. Eóque malo bene tunc vtimur, quando per illam non niſi quod ſaluti conducibile eſt, agimus. Ideo autẽ hãc voluptatem dixi tolerabilem, quia vis eius tanta nõ eſt, vt nos à cogitationibus ad ſapientiam pertinentibus, ſi in eis ſumus mentis delectatione ſuſpenſi, abrumpat & deiiciat. Nam ſæpe de magnis rebus inter epulas nõ ſolum cogitamus, verumetiam diſputamus, atque inter ipſos ciborũ morſus & potionum gluctus, nihil remiſſius audiendo dicendóque colloquimur, & quod noſſe vel recolere volumus, intentiſsime omnino ſi nobis le- L gatur accipimus. Illa vero pro qua mecum tantis contentionibus litigas, etiam quando ad eam bona intentione, hoc eſt, cauſa propagandę prolis accedimus: tamẽ in ipſo opere ſuo quem permittit aliquid non dico ſapientiæ, ſed cuiuſlibet rei aliud cogitare? Nõnne illi totus animus & corpus impenditur, & ipſius mentis quadam ſubmerſione illud extremum eius impletur? Cum vero vincit etiam coniugatos vt nõ propagationis, ſed delectationis carnalis cupiditate miſceantur, quod Apoſtolus ſecundum veniam, non ſecundum imperium ſe dixiſſe teſtatur, ita hinc emergitur, & quaſi in auram cogitationis poſt illum gurgitem reſpiratur, vt fiat cõſequens, quod verum ait quidam, Et pœnitendi quæ eſt cũ voluptate vicinitas. Quis ergo amator ſpiritalis boni, etiam ſola cauſa ſobolis coniugatus non mallet vel ſine iſta ſi poſsit, vel ſine tam magna vi eius filios procreare? Quod ergo mallent ſancti coniuges in hac vita, puto nos hoc debere de illa paradiſi vita, quæ multo melior erat, credere, ſi nihil melius inde poſſumus cogitare. Obſecro te, non ſit honeſtior philoſophia gentium, quàm noſtra Chriſtiana, quæ vna eſt vera philoſophia, quandoquidem ſtudium vel amor ſapientiæ ſi- M gnificatur hoc nomine. Vide enim quid in Hortenſio dialogo dicat Tullius, quę magis verba te delectare debuerunt, quàm Balbi Stoicorũ partes agentis: quæ licet vera, tamen de parte hominis inferiore, hoc eſt, de corpore fuerunt, & te nihil adiuuare potuerunt. Vide quid iſte pro viuacitate mentis contra voluptatem corporis dicat. An vero, inquit, voluptates corporis expetendæ, quæ vere & grauiter à Platone dictæ ſunt illecebræ eſſe atq; eſcæ malorum? Quæ enim confectio eſt, inquit, valetudinis, quę deformatio coloris & corporis, quod turpe damnum, quod dedecus, quod nõ euocetur atq; eliciatur voluptate? Cuius motus vt quiſque eſt maximus, ita eſt inimicißimus philoſophiæ. Cõgruere enim cum cogitatione magna voluptas corporis nõ poteſt. Quis enim cum vtatur voluptate ea qua nulla poſsit maior eſſe, attẽdere animo, inire rationem, cogitare omnino quicquam poteſt? Quis autẽ tantus eſt gurges, qui dies & noctes ſine vlla minimi temporis intermiſsione velit ita moueri ſuos ſenſus, vt mouentur in ſummis voluptatibus? Quis autẽ bona mente prędítus, non mallet

Vis libidinis.

1 Cor. 7.

Hortenſius.

nullas

A nullas omnino nobis à natura voluptates datas? Hęc ille dixit, qui nihil de primorum hominum vita, nihil de paradiſi fœlicitate, nihil de corporũ reſurrectione crediderat. Erubeſcamus interim veris diſputationibus impiorum, qui didicimus in vera veræ pietatis ſanctaq; philoſophia, & contra ſpiritum carnem, & cõtra carnẽ concupiſcere ſpiritum. Sed hoc vnde acciderit, Cicero neſciebat: & tamen carnis concupiſcentiæ nõ fauebat, quod tu facis, imò vehementer vrgebat, quod tu nõ ſolum non facis, ſed facientibus vehemẽter iraſceris: qui concupiſcẽtias & ſpiritus & carnis inter ſe belligerantes, tanquam in bello timidus ambas laudare conaris, velut inimicam metuens habere, quæ potuerit alteram vincere. Quin age potius ne formides, & lauda concupiſcentiam ſpiritus, aduerſus concupiſcentiam carnis tanto acrius, quãto caſtius dimicantẽ. Illam vero repugnantẽ legi mentis, ſine pauore vllo eadẽ cui repugnat lege mẽtis condẽna. Aliud eſt cõſideratio pulchritudinis etiã corporalis, ſiue viſibilis, ſicut eſt in coloribus & figuris: ſiue audibilis, ſicut eſt in cantibus atq; modulis, quam cõſiderationem niſi rationale animal habere nõ

B poteſt: & aliud eſt commotio libidinis, quę ratione frenanda eſt. Ioannes enim Apoſtolus illam concupiſcentiam non eſſe dixit à patre, quæ cõcupiſcit aduerſus ſpiritum. *1. Ioan. 2.* Quam nemo poteſt bonam dicere, niſi cuius aduerſus eam non amat concupiſcere ſpiritus. Quod ſi talis non eſt in motu & in ardore genitalium, non aduerſus eam cõcupiſcit ſpiritus, ne aduerſus donũ dei concupiſcẽdo inueniatur ingratus, ſed quicquid appetiuerit detur, tanquã illi quæ ex patre eſt. Si autem non eſt quod detur, hoc potius petatur à patre, non vt auferat vel comprimat, ſed vt expleat concupiſcentiam quam donauit. Quod ſapere, deſipere eſt. Vt quid eã cõparamus vino & cibo, & aliquid nobis dicere videmur, quia dicimus, nec vinum ebrietas, nec cibũ condemnet crapula, nec concupiſcentiam infamet obſcœnitas, quãdo nec ebrietas, nec crapula, nec obſcœnitas vlla committitur, ſi carnis cõcupiſcentia ſpiritu aduerſus eam concupiſcente vincatur? Exceſſus, inquis, eius in culpa eſt. Nec perſpicis, quod facillime potuiſſes, ſi magis ipſam quàm me vincere voluiſſes, vt non fiat malum excedẽdi, reſiſtendum eſſe malo cõcupiſcendi. Duo ergo mala ſunt, quorum vnum habemus, alterũ facimus, ſi ei nõ

C reſiſtimus quod habemus. Ideo in pecoribus malũ non eſt concupiſcentia, quia non aduerſus ſpiritum cõcupiſcit, ſed eorum potius oblectat ſpiritum. Concupiſcentia enim ſapientiæ carentia, carnali concupiſcentiæ reſultant: & à bono vitæ rationalis aliena, hoc bonum habent quo delectantur. Iam vero & antea diximus, propterea hoc non eſſe in pecoribus malum, quia in eis nõ concupiſcit aduerſus ſpiritum. Non enim habẽt rationem, qua libidines ſubiugent ſuperando, fatigẽntve pugnando. Quis autem tibi dicit ſemper pecorum imitatione peccari? Quam ſententiam non tibi obiectã tanta loquacitate refellere laboraſti, vt ſuperflua multa colligeres, quæ in pecoribus animaduerſa, etiam medicinę diſciplina ſectatur. Sed ne propterea putaretur nõ eſſe malum concupiſcentia carnis, quia bonũ eſt in pecore vt eo ſe oblectet illa natura, cui non poteſt ineſſe concupiſcentia ſapientię, ideo dictũ eſt bonum eſſe pecoris, cuius ſine vlla repugnantia delectat ſpiritum: malum autem hominis, quo concupiſcit aduerſus ſpiritũ.

Cap. XV. Conuocaſti etiam in auxilium turbam philoſophorum, quaſi ſuſceptæ tuæ ſi non poſsint pecorum ſolertiæ naturales, ſaltem doctorum hominum opitulentur errores. Sed quis non videat doctrinæ te quæſiſſe D iactantiam in commemorandis nominibus doctorum hominum, ſectiſque diuerſis, quando perſpicit quicunque iſta tua legit, ad quæſtionẽ quæ inter nos vertitur, hæc nullatenus pertinere? Quis enim audiat quod abs te commemoratur Thales Mileſius vnus è ſeptem ſapientibus, deinde Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, Xenophanes, Parmenides, Leucippus, Democritus, Empedocles, Heraclitus, Meliſſus, Plato, Pythagorei, vnuſquiſque cũ proprio dogmate ſuo de naturalibus rebus? Quis, inquam, hæc audiat, & non ipſo nominum ſectarúmque cõglobatarum ſtrepitu terreatur, ſi eſt ineruditus, qualia eſt hominũ multitudo, & exiſtimet te aliquem magnum, qui hæc ſcire potueris? Ecce quod appetis, quãdoquidem in his omnibus abs te coaceruatim commemoratis, quod ad rem quæ inter nos agitur pertineat, nihil omnino dixiſti. Nam prælocutus es iſta dicturus, & aiſti, Omnes philoſophi in ſcholis licet aliud differentes, tamen idola cum plebe venerantes, qui de naturalibus cauſis aliquid excogitare conati ſunt, inter multas opinionis ſuæ vanitates, aliquas tamen veritates, velut iam ferè pares, per caliginem va- E ni, huic tamen dogmati cõtra quod agimus, iure anteferri poſſunt. *Iuliani verba.* Atque vt hoc probares, ſubdidiſti ea quæ à me quoque modò commemorata ſunt, philoſophorũ nomina phyſicorum cum opinionibus ſuis, quas de naturalibus cauſis habuerũt: nec tamen commemorare omnes ſiue voluiſti, ſiue potuiſti. Qua in re homines imperitos nullo doctorum dubitante fraudaſti. Hoc enim demonſtrare ſuſceperas, omnes philoſophos qui de naturalib[us] cauſis aliquid excogitare conati ſunt, iure poſſe huic dogmati contra quod ageres anteferri. Cur ergo, vt de aliis plurimis taceam, cum commemoraſſes Anaximenẽ, eiúſque diſcipulum Anaxagoram, tacuiſti alterum eius diſcipulum Diogenem, qui & à magiſtro & cõdiſcipulo ſuo in rerũ naturæ opinione diſſenſit, propriúmque dogma cõſtituit? Quid ſi tale aliquid ipſe ſenſit, vt nobis non eſſet anteponẽdus, quibus omnes qui de rerum natura philoſophati ſunt, anteponendos eſſe dixiſti? Atque vt hoc quaſi oſtenderes, te in cõmemorandis fruſtra nominibus & dogmatibus philoſophorum inſipienter inflaſti. Ecce præteriſti vnum quem vel ex magiſtro, vel ex condiſcipulo quos nominaſti, iuxta attẽdere debuiſti. An forte timuiſti ne Dio- F genes Cynicus putaretur, aut ille etiam legentibus propter idem nomen occurreret, & veniret in mentem, quòd melior te patronus libidinis fuerit, de qua exercẽda nõ verecundabatur in publico, vnde illa ſecta Caninum nomen accepit? Tu autem defenſorem quidem libidinis profiteris, ſed de tua ſuſcepta, quod fidem libertatémque patroni non decuerat, erubeſcis. Verum obſecro te, ſi philoſophos nobis anteponere geſtiebas, cur non potius eos cõmemoraſti, qui de moribus quæ pars ab eis philoſophiæ vocatur ethica, quam nos moralem dicimus, ſolertiſsime diſputarũt? Hoc enim tibi potiſsimum congruebat, qui honeſtate quidem mentis inferius, tamen bonũ hominis eſſe cenſes corporis voluptatẽ. Sed quis nõ quid proſpexeris cernat? Ne ſcilicet in ipſa de voluptate quęſtione vnde tecũ agim[us], honeſtiores philoſophi te obruerẽt, quos Cicero propter ipſam honeſtatẽ tanquã conſulares philoſophos nũcupauit: & ipſi Stoici maxime inimiciſsimi voluptatis, quorum teſtimoniũ ex perſona Balbi apud Ciceronẽ diſputãtis, verũ quidem, ſed quod tibi prorſus nihil prodeſſet, interponendũ putaſti. Quòd autẽ nullum hominis

G bonum cenſeant corporis voluptatem cupiens abſcon
dere, nulla de quæſtione morali nomina & dogmata
philoſophorum, quod maxime ad rem pertinebat, ſi a-
liquid de philoſophis probandum fuit, commemorare
voluiſti. Non enim te aduerſus iſtos defenderet, nõ di-
co Epicurus, qui totum bonum hominis in voluptate
corporis poſuit, quia non quod ille, tu ſentis, ſed Dino-
machus, huius quippe dogma tibi placuit. Nam ipſe
coniungendam voluptatem arbitratus eſt honeſtati, vt
quemadmodum honeſtas, ita voluptas per ſe ipſa appe-
tẽda videretur. Hanc ergo partem vbi de moribus diſ-
putatur, cum tibi infenſam cerneres, attingere timui-
ſti. Nam vbi maxime controuerſia iſta verſatur, quanti
& quales, & cuius apud gentes gloriæ philoſophi tibi
præferantur, vides: maximeque ipſe Plato, quem Cice-
ro appellare non dubitat penè philoſophorum deum,
cuius nec tu nomen præterire potuiſti, cum de natura-
libus, nõ de moralibus philoſophorum nobis dogma-
ta inferres ſiue præferres, qui corporis voluptates vere
& grauiter dixiſſe perhibetur illecebras atque eſcas ma
lorum. Nunquid autem quid de hominis conditione
H ſenſerint quos nominaſti philoſophi, quia & hoc ad na
turalem pertinet quęſtionem, quod qualitercunq; cau-
ſa poſcebat, commemorandum putaſti? Non vtique fe-
ciſti, & recte. Quid enim illi didicerant, vel quid lo-
cuti fuerant de primo homine Adam & eius coniuge,
de prima eorum pręuaricatione, de ſerpẽtis aſtutia, de
nuditate corporis ante peccatũ ſine confuſione, & com
confuſione continuo poſt peccatum? Quid denique ta-
Roma. 5. le audierunt, quale illud eſt quod ait Apoſtolus, Per v-
num hominem peccatum intrauit in mundum, & per
peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit,
in quo omnes peccauerunt? Harum literarum illi at-
que huius veritatis expertes, quid de hac re ſapere po-
tuerunt? Verum ſi de hominis cõditione dogmata ho-
minum à ſacris literis noſtris abhorrentium nihil iu-
dicaſti eſſe ponendum, & rectiſsime iudicaſti: quanto
minus te, quæ poſuiſti adiuuare potuerũt, quid de prin-
cipiis mundi huius viſibilis ſenſerint, vnde inter nos
nulla quæſtio vertitur? Sed mens tua potius tanquam
magnũ aliquid de philoſophorum libris didiceris, ia-
ctantiæ vanitate ſubuertitur. Videntur autem non fru-
ſtra Chriſtianæ fidei propinquaſſe, qui vitam iſtam fal-
I laciæ miſeriæq; pleniſsimam non opinati ſunt niſi di-
uino iudicio contigiſſe, tribuentes vtiq; iuſtitiam con-
ditori, à quo factus eſt & adminiſtratur hic mundus.
Quanto ergo tẽ melius veritatique vicinius de homi-
num generatione ſenſerunt, quos Cicero in extremis
Tullius partibus Hortenſij dialogi velut ipſa rerum euidentia
in dialogo ductus compulſúſque commemorat? Nam cum multa
Hortenſio. quæ videmus & gemimus, de hominum vanitate atque
infœlicitate dixiſſet, ex quibus humanæ, inquit, vitæ er-
roribus & ęrumnis fit, vt interdum veteres illi, ſiue va-
tes, ſiue in ſacris initiiſq; tradendis diuinæ mentis in-
terpretes, qui nos ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſu-
periore, pœnarum luendarum cauſa natos eſſe dixerũt,
aliquid vidiſſe videantur, verúmque ſit illud quod eſt
apud Ariſtotelem, ſimili nos affectos eſſe ſupplicio, at-
que eos qui quondam, quum in prædonum Hetruſco-
Aeneid. 8. rum manus incidiſſent, crudelitate excogitata necabã-
tur, quorum corpora viua cum mortuis, aduerſa aduer-
ſis accommodata quàm aptiſsime colligabãtur: ſic no-
ſtros animos cum corporibus copulatos vt viuos cum
mortuis eſſe coniunctos. Nónne qui iſta ſenſerunt, mul
to quàm tu melius, graue iugum ſuper filios Adam &
dei potentiam iuſtitiamq; viderunt, etiam ſi gratiam, K
quæ per mediatorẽ liberandis hominibus conceſſa eſt,
non viderunt? Ecce ego inueni quod tibi de illis genti-
lium philoſophorum literis poſſet iure præponi, te in-
ſtigante, qui nihil tale de illis inuenire potuiſti, & vt
me admoneres quod aduerſus te inuenirem, tacere no-
luiſti. Quid quòd de Apoſtoli teſtimonio pro te *Cap. XVI.*
eſſe exiſtimas, quod eſt contra te, & membra noſtra quę
vtique ante peccatum nuda erant, nec confundebant
eos quibus inerant, pudenda fuiſſe aſſeris, neſciẽs quid
loquaris? Ego enim debui adhibere teſtimonium quod
ipſe adhibuiſti, vbi ait Apoſtolus, Multo magis quæ vi- *1. Cor. 12.*
dẽtur infirma eſſe corporis noſtri, hæc neceſſaria ſunt,
& cętera quę pro nobis ipſe poſuiſti. Sed operępretium
eſt conſiderare, quomodo eò veneris vt hæc diceres.
Iam igitur, inquis, tempus eſt, vt oſtẽdamus extra natu-
ræ teſtimonium etiam aliqua authoritate legis, ſic no-
ſtra membra fuiſſe formata, vt alia verecundia, alia li-
bertate gauderent. Ad quod confirmandũ, inquis, gen-
tium citetur magiſter, qui ſcribens ad Corinthios, ait,
Corpus noſtrum non eſt vnum membrum, ſed mul- *Ibidem.*
ta. Deinde cum Apoſtolica verba ſubtexeres, quib⁹ ille
mirifice explicauit vnitatem conſenſúmque membro- L
rum, Et quia pauca, inquis, totius corporis membra no-
minauerat, atque pro ſua honeſtate genitalia loca di-
recte appellare nolebat. Nónne his verbis tuis te ipſe
redarguis? Honeſtas ergo erat non appellare directe,
quod deus facere dignatus eſt recte. Et quod creare nõ
puduerat ipſum iudicem, pudebat enunciare præconẽ.
Quando iſtud ita eſſet, niſi quæ ille fecerat honeſta cõ-
dendo, nos feciſſemus inhoneſta peccando? Inde ſub-
iungis de hac re Apoſtolicum teſtimonium, quod ita *Vbi ſupra.*
ſcriptum eſſe cõmemoras: Multo enim magis quæ vi-
dẽtur infirma eſſe corporis noſtri, hæc neceſſaria ſunt:
& quæ putamus inhonorabilia eſſe membra corporis,
his honorem abundantiorem circũdamus. Et quæ ve-
recunda ſunt noſtra, maiorem honeſtatẽ habent. Quæ
autem ſunt honeſta noſtra, nullo egẽt. ſed deus tempe-
rauit corpus, ei cui deerat, abundantiorem dando ho-
norem, vt non ſit ſciſſura in corpore, ſed eadẽ ipſa pro
ſe inuicem cogitent membra. Quibus dictis tanquã vi-
ctor exclamas: En verum intellectorem operis dei, an
fidelem ſapientię eius prędicatorem. Verecundiora, in-
quit, noſtra maiore honeſtate cõtegũtur. Ad hoc certe
vnum verbum totam cauſam tuam religandam puta-
ſti, quòd Apoſtolum dixiſſe legiſti, verecũdiora noſtra. M
Si autẽ legiſſes inhoneſta noſtra, nullo modo vtiq; hoc
teſtimonium ponere auderes. Nullo modo enim deus
& hoc quod eſt peius ante peccatum aliquid faceret in
mẽbris humani corporis inhoneſtũ. Diſce ergo quod
neſcis, quia diligenter quęrere noluiſti. Inhoneſta dixit
Apoſtolus: ſed nõnulli interpretes, in quibus & iſte eſt
quantum arbitror quem legiſti, credo verecundati ve-
recundiora dixerũt, quę ille dixit inhoneſta: quod pro-
batur ex verbis in ipſo codice ſcriptis, vnde iſta verba
Apoſtolica tranſtuliſti. Quod enim abs te poſitum eſt
verecundiora, in græco legitur ἀσχήμονα. Quod autẽ
ſequitur, maiorem honeſtatem habent, in græco eſt
εὐσχημοσύνην, quod integre interpretatũ eſt, honeſtatẽ.
Vnde apparet illa quæ ἀσχήμονα dicta ſunt, inhoneſta
Latine appellari. Poſtremo quod adiunctũ eſt, quæ autẽ
ſunt honeſta noſtra, gręc⁹ habet εὐσχήμονα. Vnde ma-
nifeſtũ eſt illa quę ἀσχήμονα dicta ſunt, inhoneſta eſſe.
Quamuis & nulla gręcorum conſideratione verborum
eo ipſo debuiſti admoneri, inhoneſta eſſe illa quæ abũ-
dantiorem

A dantiorem honeſtatẽ habent velaminis, quando ea quę hoc opus nõ habẽt, honeſta ſunt dicta. Quid eſt enim, Quæ autem boneſta ſunt noſtra, non opus habent: niſi illa inhoneſta ſunt, quæ opus habent? Honeſtas ergo adhibeiur inhoneſtis, cum rationalis naturæ ſenſu ipſo verecundante velantur. Eorum quippe houeſtas & honor eſt velamentum, tanto abundantius, quanto magis inhoneſta ſunt. Quod profecto uon diceret Apoſtolus, ſi corpꝰ tale deſcriberet, quale habebãt homioes quando nudi erant & non cõfundebantur. Vide igitur quàm impudenter ideo dicas homines fuiſſe primitos nudos, quia ad ſolertiæ humanæ operam vt ſe tegerẽt pertinebat, quæ nondum in illis fuit. Vnde fit conſequẽs, vt ante peccatum inertes, peccato autem factos credas eſſe ſolertes. Quàm porrò multis inaniter dictis quaſi eleganter acutèque concludis dicens, Non igitur quia peccauerant genitalia, vel diabolica vel inhoneſta fecerunt, ſed quia pauitabant in ea qua priinum fuerant honeſtate permanentia mẽbra texerunt. Ad quod reſpondeo, diabolica quidem membra non eſſe, quantum ad eorum ſubſtantiam, figuram, qualitatemq; pertinet, quam condidit deus: ſed ſi eadem membra in qua

B prius fuerant honeſtate manſerunt, cur ea dixit Apoſtolus inhoneſta? Bene quòd ipſe confeſſus es illa membra fuiſſe prius honeſta: non enim aliud poſſes niſi blaſphema opinione ſentire. Quæ igitur deus honeſta fecerat, dixit Apoſtolus inhoneſta. Cauſam requiro. Si hoc non peccato factum eſt, vnde factum eſt? Quis honeſta dei opera dehoneſtauit, vt ea inhoneſta ſanctus Apoſtolus diceret? Vtrum habitudo in qua eſt ſolertia creantis, an libido in qua eſt pœna peccantis? Nã etiam nunc quod deus ibi facit, honeſtum eſt; quod origo contrahit, inhoneſtum. Et tamen ne ſint ſciſſuræ in corpore, contributum eſt diuinitus ſenſui naturali, vt pro inuicem ſolicita ſint membra: & quod dehoneſtauit concupiſcẽtia, contegat verecundia. Sed dicis, Cur

Gene. 3. audita voce dei deambulantis in paradiſo abſconderunt ſe Adam & mulier eius, cum perizomata ſufficere potuiſſent, ſi de genitalium nuditate erubuiſſent? Quid eſt quod dicis, non inueniendo quod dicas: nec attendis, quod animo trepidante à facie domini, abſtruſiora latibula quæſierunt? Illa vero lumbis circumpoſita tegmina, motũ qui ibi ſentiebatur erubeſcẽdo velarũt. Si cum nudi eſſent, non confundebantur: reſtat vt con-

C fuſione ſe texerint. Confuſionem inhoneſtatis eſſe, non

Gene. 2. dubium. Ideoq; ibi dictum eſt, Nudi erant & non confundebantur: vt appareat cõfuſione factum, quòd poſtea podenda texerunt. Hic autem vbi ſe abſconderont

Gene. 3. in medio ligni paradiſi, reſpondit Adam, Vocem tuam audiui deambulantis in paradiſo, & timui, quia nudus ſum. Illud manifeſta confuſio, iſtud occulta conſcientia, qua delinquente intrinſecus accidit manifeſta confuſio. Illud ergo fecit pudor, hoc timor. Illud erubeſcẽda concupiſcentia, hoc punienda conſcientia, dementi ſcilicet ſimilis, quando eum qui cordis cernebat interna, corporis occultatione fugiebat. Quid eſt autẽ quod ait dominus, Quis nunciauit tibi quia nudus es, niſi de ligno de quo præceperam tibi ne manducares, manducaſti? Quid eſt guſtato cibo prohibito nuditas indicata, niſi peccato nudatũ, qood gratia contegebat? Gratia quippe dei magna ibi erat, vbi terrenũ & animale corpus beſtialem libidinem non babebat. Qui ergo veſtitus gratia nõ babebat in nudo corpore quod puderet, ſpoliatus gratia ſenſit quod operire deberet. Fugienda, inquis, opinio eſt quæ putat vel in membris hominum, vel in ſenſibus mẽbrorum aliquid diabolum cõdidiſſe. D

Quid nobis obiicis vanas exorbitationes tuas? Non aliquid diabolus quod ad naturam hominis pertinet cõdidit, ſed quod deus bene cõdiderat, peccati perſuaſione violauit, ita vt illo vulnere quod factũ eſt per duorum hominum liberum arbitrium, totum genus claudicaret humanum. Ecce circunſtat ſenſus tuos miſeria generis humani. Homo es, humani nihil abs te alienũ puta, & in iis quæ non pateris, compatere patientibus: quamuis & ipſe quantalibet terrena fœlicitate præpolleas, nullum ſine bello inteſtino diem ducis, ſi tamen quod profiteris implere conaris. Sed in iis quæ meminiſſe iam nõ potes, paruulos intuere, quot & quãta mala patiãtur, in quibus vanitatibus, cruciatibus, errorībꝰ, terroribus creſcãt. Deinde iam grandes, etiam deo ſeruientes tentat error vt decipiat: tẽtat labor, aut dolor, vt frangat: tentat libido, vt accendat: tentat mœror vt ſternat: tentat typhus vt extollat. Et quis explicet omnia feſtinãter, quibus grauatur iugũ ſuper filios Adam? Huius euidẽtia miſeriæ gentium philoſophus nihil de peccato primi hominis ſiue ſcientes ſiue credentes cõpulit dicere, ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperio- E re, pœnarum luẽdarum cauſa nos eſſe natos, & animos noſtros corruptibilibꝰ corporibꝰ eo ſupplicio quo He- Aeneid. 8. truſci prædones captos affligere conſueuerant, tanquã viuos cum mortuis eſſe coniunctos. Apoſtolus autem amputat opinionem, qua credũtur ſingulæ animæ pro meritis anteactæ vitæ diuerſis corporibus inſeri. Quid igitur reſtat, niſi vt cauſa iſtorum malorum ſit aut iniquitas vel impotẽtia dei, aut pœna primi veteriſq; peccati? Sed quia nec iniuſtus nec impotens eſt deus, reſtat quod non vis, ſed cogeris confiteri, quòd graue iugum ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum Eccli. 40. vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium non fuiſſet, niſi delicti originalis meritum præceſſiſſet.

Libri quarti finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Iulianum Liber quintus.

ORdo ipſe poſtulat, quoniam primo ſe- Cap. I. cundoq; reſpondimus, quid liber tuos tertius contineat deinde videamus, & F reſpõdeamus peſtilẽtioſis laboribꝰ tuis, quantum dominus opitulatur ſalubribus laboribus noſtris, tenentes inſtitutũ modũ, vt ea quę non habent ad rem quæ inter nos agitur, pertinẽtem controuerſiam, tranſeamus: ne qui hæc noſtra noſſe voluerint, plus laboris & tẽporis in opere legendi quàm in diſcẽdi vtilitate cõſumant. Quid ergo opus eſt vt aliquid aduerſus ea dicã, quæ in principio poſuiſti libri huius ſolita & vana, de inuidia quam nos ſuſtinere pro veritate iactatis: & de paucitate velut prudentium quibus vos placere gaudetis? Hæc enim & veterum & nouorum omnium vox eſt hæreticorũ, ipſa conſuetudine iam ſordidata atq; pertrita. Et tamen neceſſitate compellitur talibus pannis indui tam magna etiam veſtra ſuperbia, quę ſic tenditur & inflatur, vt eos deformius, dum geſtit oſtentare, dirumpat. Tuas etiam calumnioſiſſimas contumelias non eſt neceſſe ſæpius refutare, quibus me vnum nominatim videris appetere: & in tot ac tanta catholica lumina, tacitis eorum

G hominibus, vel inſanus inſilis, vel cæcus offendis. Vnde tibi duobus prioribus libris ſic me reſpondiſſe arbitror, vt à nullo amplius requiratur. Exaggeras quàm ſit difficilis paucíſque conueniens eruditis, ſanctarum cognitio literarum: videlicet, vt deus hominũ ſicut vniuerſorum conditor & iuſtus & verax ac pius, id eſt, donorum ſuorum in homines cumulator probetur, quia vna eſt, vt fateris, optima cauſa ſtudiorum bonorũ, vt honoretur deus. Quem tamen ſic honoras, vt paruulorum liberatorem neges per Chriſtum Ieſum, id eſt, ſaluatorem, qui eos baptiſmate ſic ablui dicis, vt non conſequantur ſalutem, tanquã medico non indigeãt Chriſto, humanæ originis venã ſagaciter inſpiciente, & eos ſanus pronunciante Iuliano. Quanto melius nihil omnino didiciſſes, quàm per iſtam velut ſciẽtiam legis in qua te turgidus iactas, nõ ſanè duce dei lege, ſed veſtra potius vanitate, ad hanc impiã præſumptionem inimicam fidei chriſtianæ & tuæ animæ perueniſſes. Sententia, inquis, veſtra tam deformis & vana eſt, quæ & deo iniquitatem, & diabolo cõditionem hominum, & peccato ſubſtantiam, & conſcientiam ſine ſcientia paruu-

H lis conatur aſcribere. Breuiter reſpondeo, Sententia noſtra nec deformis eſt, quia ſpecioſum forma præ filiis hominũ ſaluatorẽ prædicat omnium hominum atq; etiam paruulorum: nec vana eſt, quæ nõ fruſtra, ſed præcedente peccato dicit hominẽ vanitati ſimilẽ factum, cuius dies ſicut vmbra prætereũt. Nec deo aſcribit iniquitatem, ſed potius æquitatem, quia non iniuſte tot & tantis malis, quæ ſæpiſsime cernimus, etiam paruulus plectitur. Nec diabolo conditionẽ hominũ, ſed humanæ originis deprauationẽ: nec peccato ſubſtantiam deputamus, ſed in primis hominibus actũ, in eorum vero poſteritate cõtagium. Nec paruulis conſciẽtiã ſine ſciẽtia, in quibus nec ſcientia eſt nec conſcientia: ſed ſciuit ille quid fecerit in quo omnes peccauerũt, & ſinguli malum inde traxerunt. Tu autẽ qui multitudinẽ præſtruis idiotarũ, quos appellas ſimplices, qui aliis occupati negotiis, nihil de eruditione cepecunt, ſola tamen fide ad Eccleſiam Chriſti peruenire curarunt, ne facile obſcuris quæſtionibus terreantur, ſed credentes deum verum conditorem eſſe hominum, indubitanter quoque teneant quia pius eſt, quia verax, quia iuſtus: atque hanc exiſtimationem de illa trinitate ſeruantes, quicquid audierint huic conuenire ſententiæ, amplexentur

I atque collaudent: nec hanc eis vlla vis argumentationis euellat, ſed deteſtentur omnem authoritatem atque omnem ſocietatem contraria perſuadere nitentẽ. Si hæc ipſa tua verba conſideras, aduerſus te illos firmiſsimos reddis. Neque enim alia cauſa eſt, cur nouitatem veſtrã deteſtetur etiam multitudo chriſtiana, à cui⁹ velut imperito iudicio ad paucos veſtros, quos videri cupis prudentiſsimos & doctiſsimos, prouocas, niſi quia deum & hominum conditorem iuſtiſsimum cogitant, & ſuorum tantos cruciatus cõſpiciunt paruulorũ, vt ſub deo creatore optimo atque iuſtiſsimo nullo modo imago eius in illa ætate tãta mala pateretur, ſi non eſſet originale peccatum. Quomodo ſi quiſquam geſtans paruulum filium, te ſine clamore inuidioſo, & in parte vbi nullus audiret, compellaret, ac diceret, Ego ea mente, intelligẽtia, ratione, in qua ſum factus ad imaginem dei, tantum amo regnum dei, vt hominis magnam iudicem pœnam, ſi eò nunquam poſsit intrare. Itáne vero tu nõ homo de turba imperitorum, ſed inter paucos prudentiſsimos regni illius amator, tanto vtiq; ardẽtior quanto magis te flagrãtiſsima paucorũ ſocietas ĩ illud accẽ-

dit, nec facit inde torpeſcere frigidior multitudo, re- K
ſpõſurus es homini atque dicturus, Non ſolum magna nõ eſt, ſed nulla omnino pœna eſt imaginis dei, nũquã poſſe intrare in regnũ dei? Puto quòd nec vni homini, cuius nec vim nec teſtimonium formidabis, hoc dicere audebis. Te itaq; ſiue reſpõdẽte quod libet, ſiue quod magis à te exigeret ſi non chriſtiana, certe humana verecundia, reticente, ingereret aſpectibus tuis paruulum ſuũ dicẽs, Si iuſtus eſt deus, quid mali eſt, quòd innocẽtem hanc eius imaginem prohibet intrare in regnum eius, ſi non hoc eſt peccatum quod per vnum hominẽ *Roma.5.*
intrauit in mundũ? Puto quod nulla tibi aderit ſapiẽtia, qua tibi videaris illo indocto homine doctior, ſed ſi à te receſſerit impudentia, illo infante remanebis infantior. Sed prœmio terminato quo imperitos ad- *Cap. II.*
monitos remouiſti, & paucorũ tibi aures eruditiſsimas præparaſti, quid diſputationis aggrediaris, videamus. Neſcio quid enim ſatis acutũ tibi venit in mentẽ, quod te in ſecũdo libro tuo fugerat, cum de mẽbris pudẽdis, quę poſt peccatũ rationali verecũdãte natura ficulneorũ adoperta ſunt tegmine foliorum, multa dixiſſes: fruſtra refutare conatus quod ego dixerã, Cur ergo ex illis membris confuſio poſt peccatum, niſi quia extitit illic L
indecens motus? Quid igitur excogitaſti quod ita tibi placuit, vt nec finito volumine vbi hãc quæſtionẽ tam diuturna loquacitate verſaſti, iam hoc putares omittẽdũ? Scriptũ eſſe dicis, Et fecerũt ſibi veſtimẽta, aliámq; *Gene 3.*
interpretationem habere cõmemoras perizomata, & veſtimenta perhibes totius corporis indumentum intelligi poſſe, quod ad pudoris refertur officiũ. Vbi miror iſtum interpretem quem legiſti, ſi Pelagianus non fuit, ex eo quod Græcus ait perizomata, veſtimenta potuiſſe trãsferre. Verum & hic ſi pudor abſit, ad cuius officium veſtimẽta aſſeris pertinere, nequaquam perſuadere conaberis homines primos peccato magiſtro iſta pudoris officia didiciſſe, & in eis prius duas quaſi ſocias & amicas conuenienter habitaſſe innocentiam & impudẽtiam. Quando enim nudi erant & non cõfundebantur, inuerecundi erant ſecundum tuam diſputationem, & à naturali pudoris ſenſu abhorrebant. Sed videlicet ab iſta prauitate peccando correcti ſunt, & ſenſus reprobus præuaricationis factus eſt in eis doctor pudoris. Pudentes quippe fecit nequitia, quos impudentes iuſtitia faciebat. Immo vero tua iſta ſententia ita eſt indecenter impudens & deformiter nu- M
da, vt eam quantalibet folia verborum conſuas, operire non poſsis. A pictoribus me didiciſſe derides, quod Adam & mulier eius pudenda contexerint, & Hora- *Horati⁹ in*
tianum illud decantatum audire me præcipis, Pictori- *arte poetica*
busatque poëtis Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas. Ego vero non à pictore inanium figurarum, ſed à ſcriptore diuinarum didici literarum: * quia il- ** aliàs ſcri*
li primi homines antequam peccarent nudi erant, & *ptuarum.*
non confundebantur. In quibus abſit vt tanta innocentia tam impudens eſſet, ſed nondum inerat quod puderet. Peccauerunt, attenderunt, erubuerunt, operuerunt, & adhuc clamas, nihil illic indecens nouúmque ſenſerunt. Hanc planè impudentiam tuam nimis incredibilem, abſit vt dicam, nullus te Apoſtolus aut Propheta, ſed nec pictor docuit, nec poëta. Illi quippe ipſi quibus quidlibet audendi, ſicut eleganter dictum videtur, ſemper fuit æqua poteſtas, confunderẽtur tale aliquid ridendum fingere, quale tu credẽdum non cõfunderis diſputare. Duas enim ſimul habitãtes, quarum altera eſt optima, altera eſt peſsima, velut inter ſe con-

uenientes

A uenientes atque concordes, innocentiam ſcilicet atque
impudẽtiam, nullus pictor pingere, nullus poëta cane-
re auderet: nec eorũ quiſquam ita de ſenſibus deſpera-
ret humanis, vt etiam hoc tibi audendi æquam crede-
ret poteſtatẽ, ſed inſanam potius vanitatem. In eo vero
quod aiſti, ſi illi interpretationi quæ perizomata, id eſt,
præcinctoria poſuit, fauetur, latera magis dicam tecta
fuiſſe quàm femora. Primum doleo, ſic te abuti eorum
ignorantia, qui græce neſciunt, vt eorum qui ſciunt iu-
dicium reueritus non ſis. Sed commodius accidit, vt
ipſa perizomata quæ legũtur in codicibus Græcis, tan-
quam verbũ ſuæ linguæ mos Latinus vſurpet. Proinde
cum perizomata nõ femora, ſed latera contegi potuiſſe
aſſeueraſti, puto quòd te etiam ipſe riſiſti. Quis enim
doctus vel indoctus ignoret, quas perizomata cõtegãt
corporis partes? Quod nomen tegminis etiam in fœ-
minarum dotibus frequentari & æſtimari ſolet, neque
id alligari niſi zona quæ lũbos cingit. Interroga & di-
ſce, quod te nõ credo neſcire. Quanuis etiam ſi neſcias,
non vſqueadeo te arbitror non humanũ eloquium, ſed
humanum habitum velle peruertere, vt perizomata
etiam ſuper humeros leuare coneris: aut eis ita latera
B illorum hominum fuiſſe contecta, vt genitalia totæq;
lumborum cum femoribus partes nudæ relinquerẽtur.
Quid ergo te adiuuat, & non me potius, ex quanta via
parte corporis ſuperioris inferiora velata ſint, vbi lex
Roma.7. in membris repugnans legi mentis affectu ſentiebatur
amborũ, & alterno excitabatur aſpectu, inobediẽtiam
prauitatẽ ſuæ inobedientiæ nouitate confundens: Quę
quanto turbulentius mouebatur, tanto verecũdius fie-
ret, ſi caro cuius eam ſtimulabat aſpectus, aliquanto ſpa-
tioſius velaretur. Siue igitur à lumbis, ſiue à laterib[9] de-
miſſa ſint tegmina, pudenda ſunt tecta, quæ pudenda
non eſſent, niſi legi mentis lex peccati inuide repugna-
ret. Sed vbi manifeſta res eſt, ſcripturæ diuinæ ſenſui
noſtrum ſenſum addere non debemus. Non enim hoc
Gene.3. fit humana ignorantia, ſed præſumptione peruerſa. A-
dam & mulier eius, qui nudi erant ante peccatũ, & non
confundebantur, mox vt peccauerunt, quas partes cor-
poris amicierunt, perizomatum nomine ſatis euiden-
ter expreſſum eſt. Videmus quid texerint, nimiæ inſipi-
entiæ eſt adhuc quærere, nimiæ impudẽtiæ adhuc ne-
gare quid ſenſerint. Nam tu quoque cum obſtinatiſſi-
C me contradicas, vſqueadeo iudicaſti nihil aliud huma-
nis occurrere ſenſibus, niſi concupiſcentialem motum
erubeſcentes illos homines in genitalibus tegere volu-
iſſe, vt perizomata erigere ad latera conareris, aut ope-
riẽs latus vbi peccatores nihil mali ſenſiſſe contendis:
aut deformiter nudans, quod magis tegendũ eſſe con-
Cap.III. ſentis. Inſeris alia de libro meo verba, vbi dixi car-
nis inobedientiam inobedienti homini digniſſime re-
tributam, quia iniuſtum erat vt obtemperaretur à ſeruo
ſuo, id eſt, à corpore ſuo, ei qui nõ obtemperauerat do-
mino ſuo: & conaris oſtenderẽ hanc inobedientiã car-
nis potius eſſe laudabilem, ſi pœna peccati eſt: & tanquã
perſona ſit aliqua, quæ peccatorem ſcienter affligat, ſic
eam velut vltricem ſceleris, & in hoc dei miniſtram,
tãquam magnum aliquod bonum cothurno ſermonis
exornas. Nec cogitas poſſe te iſto modo laudare ange-
los malos, qui vtique non ſunt niſi præuaricatores atq;
impij, per quos tamen deum meritas pœnas irrogare
Psal.77. peccãtibus, ſancta ſcriptura teſtatur, dicẽs, Miſit in eos
iram indignationis ſuæ, indignationem & iram & tri-
bulationum immiſſionem per angelos malos. Lauda
etiam iſtos, lauda eorum principem Satanam, quia &
ipſe vindex peccati fuit, quando ei tradidit Apoſtolus D
hominem in interitum carnis. Valde enim diſertus es 1.Cor.5.
cõtra gratiam Chriſti, & idoneus dicere panegyricum
Satanæ & angelis eius, per quos multorum deus iudex
atque vltor eſt peccatorum, retribuens eis ſecundum
opera ſua, eos ipſos peſſimos & damnabiles ſpiritus pu-
niendorum ſupplicia faciẽs, qui bene iuſteque vtitur &
bonis & malis. Prædica igitur iniquiſſimas poteſtates,
quia per ipſas mala retribuuntur malis: qui propterea
concupiſcentiam prædicas carnis, quia inobedientia
retributa eſt inobedientiæ peccatoris. Lauda iniquum
regem Saulem, quia & ipſe fuit pœna peccantium, do-
mino dicente, Dedi tibi regem in ira mea. Lauda dæ- Osee.13.
moniũ quod rex ipſe patiebatur, quia & hoc pœna fue- 1.Reg.16.
rat peccatoris. Lauda cæcitatem cordis quæ ex parte
Iſraël facta eſt. Nec tacetur de cæcitate Iſraël. Quare?
Donec plenitudo, inquit, gentium intraret. Niſi forte Roman. 11.
& iſtam pœnam negabis eſſe, quam ſi lucis internæ a-
mator eſſes, nõ ſolum aliquam, ſed valde magnam pœ-
nam eſſe clamares. At iſta cæcitas fuit Iudæis grande
incredulitatis malum, & grandis cauſa peccati vt occi-
derent Chriſtum. Iam iſtam cæcitatem ſi pœnam fuiſ-
ſe negaueris, ſimilem te perpeti etiam non confitens E
indicabis. Si autem pœnam quidem fuiſſe, ſed peccati
pœnam non fuiſſe cõtendis, iterum fateris quòd vnum
aliquid & peccatum eſſe poſſit, & pœna: ſi autem nõ eſt
hęc pœna peccati, profecto iniqua pœna eſt, & iniuſtum
facis deum, quo iubente vel ſinente, aut infirmum, quo
nõ auertente, infligitur innocenti. Quod ſi etiã pœnam
peccati eſſe concedis, ne hoc non concedendo tu ipſe
corde cæcus appareas, vide iam quod videre nolebas,
iſtam quam nouiſti ſolutam eſſe quæſtionẽ, quia ſicut
diabolus atque angeli eius & mali reges, nõ ſolum ipſi
peccatores ſunt, ſed per iuſtitiam dei fiunt etiã ſuppli-
cia peccatorum, nec ideo laude ſunt digni, quia pœna
ex illis iuſta infligitur dignis: ſic lex in membris repu-
gnans legi mentis, nõ ideo ipſa iuſte agit, quia eius qui
egit iniuſte, pœna fit iuſta: & ſicut cæcitas cordis, quam
ſolus remouet illuminator deus, & peccatum eſt quo in
deum non creditur, & pœna peccati qua cor ſuperbum
digna animaduerſione punitur, & cauſa peccati cum
mali aliquid cæci cordis errore committitur: ita con-
cupiſcentia carnis, aduerſus quã bonus cõcupiſcit ſpi-
ritus, & peccatum eſt, quia ineſt illi inobedientia cõtra
dominatum mẽtis: & pœna peccati eſt, quia reddita eſt F
meritis inobedientis: & cauſa peccati eſt, defectione
conſentientis vel cõtagione naſcentis. Proinde omnia
quæ pro hac tua cæca & incõſiderata opinione dixiſti,
qua carnis concupiſcentiam eo ipſo quòd eam pœnam
diximus eſſe peccati, nõ ſolum non vituperandam, ve-
rumetiam laudãdam putaſti, quamlibet prolixa diſpu-
tatione ĩ eo fueris immoratus, euanuiſſe certiſſimũ eſt.
Nam quod aiſti, ſi libido pœna peccati eſt, abiiciendã
eſſe pudicitiam, ne rebellis in deum caſtitas illatam ab
eo dicatur eneruare ſententiam, & cætera huiuſmodi
quæ hanc vanitatem conſequentia atque hinc teligata
contexis, totidem verbis de cæcitate cordis errore ſi-
millimo dici poteſt: Si cæcitas cordis eſt pœna peccati,
eſt abiicienda doctrina, ne rebellis in deum mentis il-
luminatio illatam ab eo dicatur eneruare ſententiam.
Quod ſi abſurdiſſimum eſt dicere, quanuis ſit cæcitas
cordis pœna peccati, eo modo abſurdiſſimum eſt etiã
quod ipſe dixiſti, quanuis ſit libido, id eſt, inobedientia
carnis pœna peccati: quoniã cæcitati cordis debet reſi-
ſtere ſciẽtia, & libidini cõtinentia: eam vero pœnã quæ

G nec error eſt,nec libido,debet tolerare patientia.Qua-
propter quando deo donante ex vera viuitur fide, ipſe
deus adeſt & menti illuminandæ, & cócupiſcentiæ ſu-
perandæ,& moleſtiæ perferendæ. Hoc enim totum re-
ctè fit, quando fit propter ipſum, id eſt, quando gratis
amatur ipſe, qualis amor nobis eſſe non poteſt, niſi ex
ipſo. Alioquin quando ſibi homo multum placet & de
ſua virtute confidit, ſi traditur in deſideria ſuperbiæ
ſuæ, tanto amplius augetur hoc malum, quanto ma-
gis ei cupiditates cæteræ ceſſerint, eáſque velut lauda-
bilis hanc vnam oblectando compreſſerit.Quod ergo
in aliis opuſculis meis legiſſe te dicis, atque id fruſtra
refutare conatus es, eſſe nonnulla peccata quæ pœnæ
ſint etiam peccatorum, depoſito vincendi ſtudio dili-
genter attende, & inuenies eſſe veriſsimum ſecundum
ea quæ de cordis cæcitate tractata ſunt. Quid enim e-
giſti quæſo te, quid egiſti commemorando apoſtoli-
cum teſtimonium, quo ego illud probaui,quod in alia
mea diſputatione legiſti, quia de quibuſdã ſcripſit di-
Roma.1. cens, Tradidit illos deus in reprobum ſenſum, vt fa-
ciant quæ non conueniunt? Hoc enim voluiſti videri
H hyperbolicum dictum, quod fit cum ad permouendos
animos fidem eorum qui ſermocinantur excedit. Vbi
ergo id Apoſtolus fecerit, nõ graueris oſtendere. Cum
inueheretur, inquis, in impiorum crimina, pœnarum
ea nominibus aggrauauit: quãtúmque pectori ſuo vir-
tutum omnium domicilio turpitudo horreret, oſten-
dens, non tam reos quàm damnatos ſibi tales ait vide-
ri, imò ſicut ipſe loquitur, non ſicut tu loqui fingis, &
damnatos demonſtrauit reos, nec ſolum de præteritis
reos propter quæ damnatos, ſed inde etiam reos vnde
etiam damnatos. Nam reos oſtendit, vbi ait, Et colue-
runt, & ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui
eſt benedictus in ſecula.Amen. Deinde damnatos pro-
pter reatum. Sequitur enim, Propter hoc tradidit illos
deus in paſsiones ignominiæ. Audis propter hoc, &
quæris inaniter,quomodo intelligẽdus ſit tradere de⁹,
multum laborans vt oſtendas eum tradere deſerendo.
Sed quomodolibet tradat, propter hoc tradidit, pro-
pter hoc deſeruit,& vides eius traditionẽ qualemlibet,
& quomodolibet intelligas quæ conſecuta ſunt. Cura-
uit enim Apoſtolus dicere quanta pœna ſit à deo tradi
paſsionibus ignominiæ, ſiue deſerendo, ſiue alio quo-
cunque vel explicabili vel inexplicabili modo, quo fa-
I cit hæc ſumme bonus & ineffabiliter iuſtus. Nam fœ-
minæ eorum, inquit, immutauerunt naturalem vſum
in eum vſum qui eſt contra naturam. Similiter autem
& maſculi relinquentes naturalem vſum fœminę,exar-
ſerunt in appetitum ſuum in inuicem, maſculi in ma-
ſculos deformitatem operãtes, & mercedem mutuam
quam oportuit erroris ſui in ſemetipſis recipientes.
Quid hoc euidentius, quid apertius, quid expreſsius?
Mercedem mutuam recepiſſe dicit vtiq; damnatos, vt
tanta operarentur mala, & tamen iſta damnatio etiam
reatus eſt, quo grauius implicantur. Ita & peccata ſunt
iſta, & pœnæ præcedentium peccatorum. Et quod eſt
mirabilius, etiam oportuiſſe dicit eos iſtam mutuam
mercedem recipere. Ita ſe habent etiam ſuperiora ver-
Ibidem. ba Apoſtoli,quæ ipſe poſuiſti,Mutauerunt gloriam in-
corruptibilis dei in ſimilitudinem imaginis corrupti-
bilis hominis, & volucrum & quadrupedum & ſerpen-
tium.Propter quod tradidit illos deus in deſideria cor-
dis eorum in immunditiam: & cætera quæ ſequuntur.
Et hic vtique vides cauſam propter quam traditi ſunt,
ſine vlla ambiguitate monſtratam. Dixit quippe quid

mali ante feciſſent, & adiunxit, Propter quod tradidit K
illos deus in deſideria cordis eorũ.Proinde præceden-
tis eſt hæc pœna peccati, & tamen etiam ipſa peccatum
eſt,quod verbis conſequentibus explicat.Sed tu contrà
diſſerens, eo modo tibi videris iſtam ſoluiſſe quæſtio-
nem, quia deſideriis ſuis Apoſtolus traditos dixit. Iam
enim flagitiorum,inquis,deſideriis æſtuabãt.Et adiun-
gis ac dicis, Quomodo ergo per potentiam tradentis
dei putãdi ſunt in talia facta cecidiſſe? Quid ergo plus
factũ eſt obſecro te,aut vt quid diceret, Tradidit illos Roma.1.
deus in deſideria cordis eorũ,ſi iam erant poſſeſsi quo-
dammodo malis deſideriis cordis ſui? Nunquid autem
conſequens eſt, vt ſi habet aliquis cordis deſideria ma-
la, iam etiam conſentiat eis ad cõmittenda eadem ma-
la? Ac per hoc aliud eſt habere mala deſideria cordis,
aliud tradi eis, vtique vt conſentiendo eis poſsideatur
ab eis, quod fit cum diuino iudicio traditur eis. Alio-
quin fruſtra dictum eſt, Poſt concupiſcentias tuas non Eccli.18.
eas,ſi iam quiſque reus eſt,quòd tumultuãtes & ad ma-
la trahere nitentes ſentit eas: nec eas ſequitur ſi non eis
traditur, exercẽs aduerſus eas glorioſa certamina ſi vi-
uit ĩ gratia. Quid tibi enim videtur,qui obſeruat quod L
ſcriptum eſt, Si præſtes animæ tuæ cõcupiſcentias eius, Ibidem.
(quod quid eſt aliud, quàm deſideria eius mala?) faciet
te gaudiũ inimicis & inuidis tuis? Nunquid iã iſte reus
eſt,habendo tales animæ concupiſcentias,quas ei præ-
ſtare non debet, ne in gaudium veniat diabolo & an-
gelis eius,qui ſunt inimici atq; inuidi noſtri?Cum ergo
dicitur homo tradi deſideriis ſuis,inde fit reus,quia de-
ſertus à deo cedit eis atque conſentit,vincitur,capitur,
trahitur,poſsidetur.A quo enim quis deuictus eſt,huic 2.Petri.2.
& ſeruus addictus eſt. Et fit ei peccatum cõſequẽs, præ-
cedentis pœna peccati. An non eſt peccatum & pœna
peccati,vbi legitur,Dominus enim miſcuit illis ſpiritũ Eſaiæ.19.
erroris,& ſeduxerunt Aegyptum in omnibus operibus
ſuis, ſicut ſeducitur ebrius? Non eſt peccatum & pœna
peccati,vbi deo dicit Propheta,Quid errare feciſti nos Eſaiæ.63.
domine à via tua?obtudiſti corda noſtra vt nõ timere-
mus te? Non eſt peccatum & pœna peccati, vbi rurſus
deo dicitur, Ecce tu iratus es, & nos peccauimus, pro- Eſaiæ.64.
pterea errauimus,& facti ſumus ſicut immundi omnes?
Non eſt peccatum & pœna peccati,vbi legitur de gen-
tibus quas debellauit Ieſus Naue: Quia per dominum Ioſue.11.
factum eſt confortari cor eorum vt obuiã irent ad bel-
lum ad Iſraël,vt exterminarẽtur? Non eſt peccatum & M
pœna peccati,quòd non audiuit Roboã rex plebem be-
ne monentem, quoniam ſicut ſcriptura loquitur, Erat 3.Reg.12.
cõuerſio à domino,vt ſtatueret verbum ſuum quod de
illo locutus eſt in manu Prophetæ? Nõ eſt peccatum &
pœna peccati, in eo quod ſcriptum eſt Amaſiam regem
Iuda noluiſſe audire Ioas regem Iſraël bene monẽtem,
ne procederet ad bellandum? Sic enim legitur,Et non 2.Paral.25.
audiuit Amaſias, quoniã à deo erat vt traderetur in ma
nu, quoniam quæſierũt deum Edom. Et multa alia cõ-
memorare poſſemus,in quibus liquido appareat occul-
to iudicio dei fieri peruerſitatem cordis vt nõ audiatur
quod verũ dicitur,& inde peccetur, & ſit ipſum pecca-
tum præcedẽtis etiam pœna peccati. Nam credere mẽ-
dacio,& nõ credere veritati, vtiq; peccatum eſt. Venit
tamen ab ea cæcitate cordis, quæ occulto iudicio dei,
ſed tamen iuſto,etiam pœna peccati monſtratur.Quale
eſt etiam illud quod ad Theſſalonicenſes ſcribit Apo-
ſtolus, Pro eo quòd dilectionem veritatis nõ receperũt 2.Theſſ.2.
vt ſalui fierẽt, ideo mittet illis deus operationẽ erroris,
vt credãt mendacio. Ecce pœna peccati,peccatum eſt.

A Vtrũque elaret, breuiter dictum eſt, aperte dictum eſt,
ab eo dictum eſt, cuius alia verba in tuam ſententiam
fruſtra detorquere cunatus ea. Quid eſt antem quod
dicis, cum deſideriis ſuis traditi dicuutur, relicti per di-
oiuam patientiam intelligẽdi ſunt, non per potentiam
in peccata eumpulſi? quaſi non ſimul poſuerit hæc duo
Roma.9. idem Apoſtolus & patientiam & potentiam, vbi ait, Sic
autem volens deus oſtendere iram & demonſtrare po-
tentiam ſuam, attulit in multa patientia vaſa iræ, quæ
perfecta ſunt io perditionem. Quid horom tamen di-
Ezech.14. cia eſſe quod ſcriptum eſt, Et Propheta ſi errauerit & lo
cutus fuerit, egu dominus ſeduxi Pruphetam illum, &
extendam manum meam ſuper eum, & exterminabo
eum de medio populi mei Iſraël: patientia eſt, au po-
tentia? Quodlibet eligas, vel vtrũque fatearis, vides ta-
men falſa prophetautis peccatum eſſe, pœnámque pec-
cati. An & hic dicturus es, quod ait, Ego dominus ſe-
duxi Prophetam illum, intelligendum eſſe, deſerui, vt
pro eius meritis ſeductus erraret? Age vt vis, tamen eo
modo punitus eſt pro peccato, vt falſum prophetando
peccaret. Sed illud itvere quod vidit Micheas Prophe-
ta, dominum ſedentem ſuper thronum ſuum, & omnia
B exercitus cœli ſtabat eirea eum à dextris eius & à ſini-
3.Reg.22. ſtris eius. Et dixit dominus, Quis ſeducet Achab regem
Iſraël, & aſcendet, & cadet in Ramoth Galaad? & di-
xit iſte ſic, & iſte ſic. Et exiit ſpiritus & ſtetit in conſpe-
ctu domini & dixit, Ego ſedocam eum. Et dixit domi-
nus ad eum, In quo? Et dixit, Exibo & ero ſpiritus men-
dax in ore omnium Prophetarum eius. Et dixit, Sedu-
ces & præualebis. exi & fac ſic. Quid ad iſta dicturus
es? Nempe rex ipſe peccauit, falſis eredendo Pruphe-
tis. At hæc ipſa erat & pœna peccati, deo iudicante, deo
mittente angelum malum, vt apertius intelligeremus
Pſal.77. quumodo iu Pſalmo dictum eſt miſiſſe iram indigna-
tionis ſuæ per angelus malos. Sed nunquid errando,
nunquid iniuſte quicquam vel temere iudicando, ſiue
Pſal.35. faciendo? Abſit. Sed noo fruſtra illi dictum eſt, Iudicia
tua ſicut abyſſus multa. Non fruſtra exclamat Apoſto-
Roma.11. lus, O altitudo diuitiarũ ſapientiæ & ſcientiæ dei, quàm
inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & iueſtigabiles viæ eius?
Quis enim cognouit ſenſom domini, aut quis conſi-
liarius eius fuit? Aut quis prior dedit vt retribuatur ei?
C Nullũ elegit dignum, ſed eligendo effecit dignũ, nullũ
Roma.2. tamẽ punit indignũ. Ait, inquis, Apoſtolus, Bonitas dei
ad pœnitentiã te adducit. Verũ eſſe cooſtat, ſed quem
prædeſtinauit adducit, quãuis ſecundũ duritiam & cor
impœnitẽs, quantũ ad ipſum attinet, theſaurizet ſibi irã
in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet v-
nicuiq; ſecundũ opera eius. Quantũlibet enim præbeat
patientiam, niſi ipſe dederit, quis agit pœnitentiam? An
2.Timo.2. oblitus es qđ idẽ ipſe doctor ait, Ne forte det illis deus
pœnitentiam ad cognoſcendam veritatẽ, & reſipiſcant
Pſal.35. á diaboli laqueis? Sed iudicia eius ſicut multa abyſſus.
Nos certe ſi eos in quos nobis poteſtas eſt, ante oculos
noſtros perpetrare ſcelera permittamus, rei cũ ipſis eri-
mus. Quàm vero innumerabilia ille permittit fieri an-
te oculos ſuos: quę vtique ſi noluiſſet, nulla ratione per-
mitteret, & tameo iuſtus & bonus eſt, & quod prætẽdo
patieotiã dat locum pœnitentiæ, nolens aliquẽ perire,
2.Timo.2. nouit dominus qui ſunt eius, & omnia cooperantur in
bonum, ſed his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt.
Non enim omnes qui vocati ſunt, ſecũdum propoſitũ
Roma.8. ſunt vocati. Multi enim vocati, pauci vero electi. Qui
Mat.20. ergo electi, hi ſecundum propoſitũ vocati. Vnde & ali-
2.Timo.1. bi dicit, Secundum virtutem dei ſaluos nos facientis &
vocantis vocatione ſua ſancta, nun ſecundũ opera no- D
ſtra, ſed ſecundum ſuum propoſitum & gratiam quæ
data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante ſecula æterna. De-
nique & hic cum dixiſſet, Omnia cooperantur in bo- *Roma.8.*
num his qui ſecundum propoſitum vucati ſuut, conti-
nuo ſubdidit, quoniam quos antè pręſciuit, & prędeſti-
nauit conformes imaginis filij eius, vt ſit primogeni-
tus in multis fratribus: quos autem prædeſtinauit, illos
& vocauit: quus autẽ vocauit, ipſos & iuſtificauit: quos
autem iuſtificauit, ipſos & glorificauit, hi ſuut ſecun-
dum propoſitum vocati. Ipſi ergo electi, & hoc ante *Ephes.1.*
mundi conſtitutionem, ab eo qui vocat ea quæ nõ ſunt
tanquam ſiot. Sed electi, per electionem gratiæ. Vnde
dicit idem doctor & de Iſraël, Reliquiæ per electionẽ *Roma.4.*
gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Et ne forte ante cõſtitutionem *Roma.11.*
mũdi ex operibus præcognitia putarentur electi, ſecu-
tus eſt, & adiunxit: ſi autem gratia, iam nõ ex operibus,
alioquin gratia iam non eſt gratia. Ex iſto numero ele-
ctorum & prędeſtinatorum etiam qui peſſimam duxe-
runt vitaoi, per dei beuignitatem adducuntur ad pœ-
nitentiam, per cuius patientiam ooo ſunt huic vitæ in
ipſa ſcelerum perpetratione ſubtracti, vt oſtendatur &
ipſis & aliis cohæredibus eorũ, de quàm profundo ma- E
lo puſsit dei gratia liberare. Ex his nemo perit, quacũ-
que ætate moriatur. Abſit enim vt prædeſtinatus ad vi-
tam, ſine ſacramento mediatoris finire permittatur
hanc vitam. Propter hos dominus ait, Hæc eſt autem *Ioan 6.*
voluntas eius qui miſit me patris, vt omne quod dedit
mihi, uon perdam ex eo. Cæteri autem mortales, qui
ex iſto numero non ſunt, & ex eadem quidem maſſa ex
qua & iſti, ſed vaſa iræ facti ſunt, ad vtilitatem naſcun-
tur iſtorum. Nou enim quenquam eorum deus temere
ac fortuito creat, aut quid de illis boni operetur igno-
rat, cum & hoc ipſum bonum operetur quod in eis hu-
manam creat naturam, & ex eis ordinem ſeculi præ-
ſentis exornat. Iſtorum neminem adducit ad pœniten-
tiam ſalubrem & ſpiritalem, qua homo in Chriſto re-
conciliatur deo, ſiue illis ampliorem patientiam, ſiue
non imparem præbeat. Quanuis ergo omnes ex eadem
maſſa perditionis & damnationis ſecundum duritiam
cordis ſui, & cor impœnitentes quantum ad ipſos perti-
net, theſaurizent ſibi iram in die iræ, quo redditur vni-
cuique ſecundum opera ſua: deus tamen alios inde per
miſericordem bonitatem adducit ad pœnitẽtiam, alios F
ſecundum iuſtum iudicium non adducit. Habet enim
poteſtatẽ adducendi & trahendi, ipſo domino dicente,
Nemo venit ad me, niſi pater qui me miſit, traxerit eũ. *Ibidem.*
Nũquid autẽ Achab regem ſacrilegum & impium ad- *3.Reg.22.*
duxit ad pœnitẽtiam, aut ſaltem per mendacem ſpiritũ
iam ſeducto atq; decepto, patientiam & longanimita-
tem præbuit? Nonne in eo ſtatim propter quod erat ſe-
ductus, morte rapiente completum eſt? Quis eum di-
cat nõ peccaſſe, ſpiritui credendo mendaci? Quis dicat
hoc peccatum pœnam nõ fuiſſe peccati, venientem de
iudicio dei, ad quem legit mendacem ſpiritũ ſiue miſ-
ſum, ſiue permiſſum? Quis horum aliquid dicit, niſi qui
dicit quod vult, & quod verũ eſt audire non vult? Quis
vero ita deſipiat vt eum audierit quod in Pſalmo can-
tur, Ne tradas me domine à deſyderio meo peccato- *Pſal.139.*
ri: hoc dicat oraſſe hominem, ne deus ſit patiens erga
illum, ſi deus nõ tradit vt mala fiant, niſi patientem bo-
nitatem præbendo cum fiũt? Quid eſt autẽ quod quo-
tidie dicimus: Ne nos inferas in tentationem: niſi vt *Mat 6.*
non tradamur concupiſcentiis noſtris? Vnuſquiſque e- *Iacobi.1.*
nim tentatur à cõcupiſcentia ſua abſtractus & illectus.

G An forte hoc à deo petimus, vt non ſit erga nos patiés
bonitas eius?Non ergo eius inuocamus miſericordiam
ſed potius iracundiam prouocamus. Quis iſta ſapiat
ſanus: immo quis vel furioſus hæc dicat? Tradit er-
go deus in paſsiones ignominiæ, vt fiant quæ non con-
ueniunt, ſed ipſe conuenienter tradit, & fiunt eadem
peccata, & peccatorum ſupplicia præteritorum, & ſup-
3.Reg.22. pliciorum merita futurorum: Sicut tradidit Achab in
3.Reg.12. pſeudoprophetarũ mẽdacium: ſicut tradidit Roboam
in falſum conſilium. Facit hæc miris & ineffabilibus
modis, qui nouit iuſta iudicia ſua non ſolum in corpo-
ribus hominum, ſed & in ipſis cordibus operari. Qui
non facit voluntates malas, ſed vtitur eis vt voluerit,
cum aliquid inique velle nõ poſsit, quæ deus pro votis
humanis propitius annuat, iratus ne nõ annuat: ac rur-
ſus quæ iratus annuat, propitius ne non annuat: atque
iterum quæ contra vota humana propitius faciat, quæ
iratus non faciat, & in his omnibus bonus perſeuerat &
iuſtus. Exaudit propitius, non exaudit iratus: Et rurſus
non exaudit propitius, exaudit iratus. Parcit propitius,
non parcit iratus: Et rurſus non parcit propitius, parcit
iratus: atque in his omnibus bonus perſeuerat & iuſtus.
H Sed ad hæc quis idoneus, vtique ad hæc eius perſcru-
tanda & inueſtiganda iudicia? Quis homo idoneus quẽ
Sapien.9. corruptibile aggrauat corpus, etiam ſi habeat ſancti ſpi-
ritus pignus? Sed homo intelligens & acutus, iuſtam
dicis eſſe libidinem, & laudis præconio prædicandam,
ſi eum qui deo non obediuit, non illi obediendo puni-
uit. Si prudenter hic ſaperes, profectò eſſe iniquitatem
videres, qua pars inferior hominis repugnat ſuperiori
atque meliori, & tamen iuſte iniquum ſuæ carnis ini-
quitate puniium: ſicut eſt rex iniquus maligni ſpiritus
iniquitate punitus. An & ipſum malignum ſpiritũ lau-
dare diſponis? Eia quid moraris? Decet enim te iniuri-
cum gratuitæ dei bonitatis, laudatorem ſpiritus eſſe
mendacis. Nec laborabis inuenire quid dicas, laudes
eius paratas habes. Si hæc ipſa iocum verba tranſtule-
ris, quæ poſuiſti in laude libidinis, velut conſequentia
ſententiam meam, quia ego dixi: Iniuſtum enim erat,
vt obtemperaretur à ſeruo ſuo, hoc eſt à corpore ſuo, ei
qui non obtemperauerat domino ſuo. Quod tu negás,
& falſum eſſe deridens, velut oſtendere voluiſti quæ ſe-
queretur abſurditas: tanquam vltricem peccati, ſi hoc
ita eſt, libidinem laudans, certe iſtum mendacem ſpi-
I ritum quia impium regẽ ſicut merebatur, fallendo tra-
xit ad mortem, nõ negas iniquitatis vltorem. Ecce ego
& hic dico: Iniuſtum enim erat vt qui non crediderat
deo vero, non deciperetur à falſo. Lauda ergo & iſtius
iuſtitiam fallacitatis, & dic quæ dixiſti in laude libidinis,
quia nihil ea poteſt laudabilius æſtimari, ſi iniquitate
vlta commiſſa eſt, ſi vindicauit iniuriam dei, & quia ita
conſortium peccati non habuit, vt officium vindican-
tis aſſumeret: omnia hæc ſecundum tuos acutiſsimos
ſenſus recte dicuntur, & in illius immundi ſpiritus lau-
* aliâs, vo- de. Ergo præconiũ laudis* tuæ in ſimili cauſa, aut men-
cis. daci redde ſpiritui, aut contumaci tolle libidini. Quid
fugis ad obſcuriſsimam de anima quęſtionem in para-
diſo? Ab animo quidem cœpit elatio, & ad præceptum
tranſgrediendum inde cõſenſio, propter quod dictum
Gene.3. eſt à ſerpente, Eritis ſicut dij. ſed peccatum illud homo
totus impleuit. Tunc eſt caro facta peccati, cuius vitia
ſanantur ſola ſimilitudine peccati. Vt ergo & anima &
caro pariter vtrunque puniatur, niſi quod naſcitur, re-
naſcendo emendetur, profectò aut vtrunque vitiatum
ex homine trahitur, aut alterum in altero tanquam in

vitiato vaſe corrumpitur, vbi occulta iuſtitia diuinę le- K
gis includitur. Quid autem horum ſit verum, libentius
diſco quàm dico, ne audeam docere quod neſcio. Hoc
tamen ſcio, id horum eſſe verum quod fides vera, anti-
qua, catholica, qua creditur & aſſeritur originale pecca
tum, non eſſe conuicerit falſum. Iſta fides non negetur,
& hoc quod de anima latet, aut ex ocio diſcitur, aut ſi-
cut alia multa in hac vita ſine ſalutis labe neſcitur. Ma-
gis enim curandum eſt, ſiue in paruulis, ſiue in grandi-
bus, quo anima ſanetur auxilio, q̃ quo vitiata ſit meri-
to. Quæ tamen ſi vitiata negabitur, nec ſanabitur. Illud
ſane cur dixeris, excogitare non potui, in eo quod com
memoraſti dixiſſe Apoſtolũ, Et tenebris oppletum in- Roma.1.
ſipiens cor eorum. Addidiſti enim notãdum eſſe, quo-
niam inſipientiam cauſam dicat omnium malorũ. Hoc
quidem dixiſſe Apoſtolum non ſatis conſtat. Sed non
inde cõtendo: tu potius cur hoc dixeris quæro An for-
te quia paruuli non recte dicuntur inſipientes, qui nõ-
dum ſapientię poſſunt eſſe participes: ideo nullum ma-
lum in eis ineſſe vis credi, quod eſſe conſequens arbi-
traris, ſi malorum omnium cauſa inſipientia eſt? Sed
ſi diſputatione ſubtiliſsima & elimatiſsima opus eſt vt
ſciamus vtrum primos homines inſipiẽtia ſuperbos, an L
inſipientes ſuperbia fecerit: nũc propter id quod inter
nos agitur, quis ignorat omnes homines quicunque ſa-
pientes fiunt, ex inſipientibus fieri? Niſi forte aliqui ex
præconibus mediatoris magna eius multumq; inſolita
gratia ad ſapientiam non ex inſipientia ſed ex infantia
tranſire potuerint. Quod ſi natura ſine fide mediatoris
fieri poſſe contenditis, arcanum virus panditis hæreſis
veſtræ. Nihil enim vos agere apparet tanta defenſione
& laude naturæ, niſi vt Chriſtus gratis mortuus ſit, cu- Galat.2.
ius nos dicimus fidem quæ per dilectionem operatur, Galat.5.
etiam natura inſipientibus opitulari. Sũt enim qui tan-
ta cordis obtuſitate naſcuntur, vt ſimiliores pecoribus
quàm hominibus videantur. Quorum tantæ fatuitatis
quæ in illis naturalis apparet, non poteſtis vllum dicere
meritum, qui nullũ eſſe dicitis originale peccatũ. Quis
autem nõ quotidie probet teſtibus rebus humanis, par-
uulum prius nihil ſapere, deinde creſcendo vana ſape-
re, & poſtea ſi ad ſapientiæ ſortem pertinet, recta ſape-
re, atque ita ab infantia ad ſapientiam, per inſipientiam
mediam peruenire? Quapropter humana natura quæ
iacet in paruulis, cui laudibus veſtris ſaluatorem tãquã
ſana ſit inuidetis, quemadmodum prius proferat inſi- M
pientiæ quàm ſapientiæ fructum videtis, & radicis eius
vitium videre non vultis: aut videtis, quod peius eſt, &
negatis. Deinde aliis verbis meis interpoſitis calũ- Cap. IIII.
niaris, quod ego ipſe mihi contrarius fuerim, qui cum
dixiſſem inobedienti homini pœnã inobedientiam ſui
corporis redditam, cõtinuo alia membra corporis no-
minatim expreſſerim dicens, quod ad nutũ noſtræ ſer-
uiant voluntati. Hoc ergo dixi, genitalibus vtiq; exce-
ptis, quæ corporis nomine nũcupaui: ac per hoc & cor-
pus voluntati ſeruit in aliorum motione membrorũ, &
corpus voluntati nõ ſeruit in motibus genitalium. Nõ
ſunt ergo verba mea inter ſe contraria, quanuis te pa-
tiantur, vel nõ intelligendo, vel alios intelligere nõ ſi-
nendo, cõtrarium. Si enim pars corporis nõ poſſet no-
mine corporis nũcupari, nõ diceret Apoſtolus, Mulier 1.Cor.7.
nõ habet ſui corporis poteſtatẽ, ſed vir: ſimiliter & vir
nõ habet ſui corporis poteſtatẽ, ſed mulier. Ipſa vtique
mẽbra ſic appellans corporis nomine, quibus diſcerni-
tur ſexus, peragiturq; cõcubit*. Quis eſt enim qui dicat
virum ſui poteſtatẽ corporis nõ habere, ſi in his verbis

A Apoſtoli totum corpus intelligas, quod cõſtat omnib⁹ membris? Ac per hoc ego ſecundum Apoſtolum, etiam ſolum genitale membrum nomine corporis nuncupaui, quod non volũtate, ſicut manum vel pedem, ſed libidine moueri agnoſcit ſenſus humanus, qui te deridet in rebus manifeſtis impudentes nebulas excitantem, vt nos diutius de pudẽdis rebus cogat & neceſsitas loqui, & honeſtas circumloqui. Sed qui verba mea legit quæ refellere conteris, eiſque te inſidiantem perſpicit, ſufficit mihi quia loco illo quid dixerim corpus, intelligit. Verum tu qui me verbis meis repugnaſſe dixiſti, quod eſſe falſiſsimũ videbit quiſquis te audito ea relegerit, & Apoſtolũ genitalia nomine corporis appellaſſe recoluerit: tu ergo qui in me quaſi ſententias inter ſe pugnantes notaſti & momordiſti, expone quemadmodum tibi ipſe cõſtiteris, nec tibi ipſe reſtiteris, vbi primum dixiſti, cum ventum fuerit vt filij ſeminentur, ad voluntatis prorſus nutum membra in hoc opus creata famulari, & niſi eorum impedimenta aut de infirmitate aut de immoderatione proueniant, ſeruire animi imperio: cum prius dixeris membra genitalia ad nutũ volũtatis ſeruire, & animi imperio ſubiacere: poſtmodum inter has

B corporis partes eadem deputaſti, quæ non voluntatis imperium, ſed conſenſum requirunt: in quo tibi aduerſus manifeſtiſsime comprobaris. Poſtea vero hoc gen⁹ motus in his habẽdũ putaſti, quæ multa in noſtro corpore ordine ſuo ac diſpenſatione ſecreta, volũtatis nõ imperium, ſed conſenſum requirũt magis. verius enim membra genitalia voluntatis non imperium, ſed conſenſum requirere, quàm voluntatis imperio aut animi ſubiacere. Vnde apparet hæreticum & cõtrarium ſibimet extitiſſe, prius illa & poſterius iſta definiendo, & quia erubuerit prioribus, poſterioribus veriora confeſſum, pertinacia tamẽ impudẽti ſeu imperitia quæ prius praue dixerat nõ mutaſſe. Vbi quidem perſpicuæ veritati ex aliqua parte ceſsiſti, ſed illud quod prius dixeras delere debuiſti. Quomodo enim ſecundũ priorem ſententiam tuam ad volũtatis prorſus nutum iſta de quibus agimus membra famulantur, atque imperio animi ſeruiũt, ſi ſecũdum poſteriorem ſententiam tuam, ſicut fames, & ſitis, & digeſtio non voluntatis imperium, ſed cõſenſum requirunt? Multum quidem laboraſti vt hæc inuenires, quæ cõtra te potius quàm cõtra me diceres. Sed in tali cauſa nõ tibi eſſet neceſſarius labor, ſi adeſſet

C pudor. Quid enim prodeſt quia verecundari te dicis, & de rebus loqui talibus horrore prohiberi, ſed neceſſitate compelli: quando nõ erubuiſti ſententiam tuam relinquere ſcriptam, cõtra quam tu ipſe perſpicua veritate turbatus, mox aliam ſententiam protuliſti? Quanquam & ipſa commemoratio verecũdiæ tuæ nimis inuerecũda eſt. Sed ideo mihi placet, quia cõtra te loquitur. Homo es enim qui non erubeſcis libidinẽ laudare, & erubeſcere te dicis de libidinis motibus diſputare. Quid autem magnum fuerat intueri, quod poſteaquam dixi vt alia membra moueantur poſitũ in poteſtate eſt, cõtinuo ſubieci, quando ab impedimentis corpus liberum habemus & ſanum? Somnus enim quando inuitos premit & laſsitudo, vtique impedimenta ſunt quibus membrorum agilitas impeditur. Deinde quod aiſti, nec in eam partem ſequi membra quam volumus, ſi ita velimus vt habitus ipſe non patitur, non attendiſti propterea me prædixiſſe, vt ad opera ſibi congrua moueãtur. Ac per hoc ſi ea volum⁹ flectere quò eorum natura non patitur, ad opera ſibi congrua nõ ſequuntur, tamẽ quando ea ſequẽtia voluntario motu agimus, libidinis adiutorio non egemus. Et cum ab eis mouendis ceſſare

D volumus, cõtinuo ceſſamus, nec cõtra voluntatem noſtram ſtimulo libidinis excitãtur. Sanè quod dicis etiã genitalia ſeruire animi imperio, nouam quandam libidinem dicis, aut forte nimis antiquam, qualis & in paradiſo eſſe potuiſſet ſi nemo peccaſſet. Sed quid hinc tecũ agam, quando poſterioribus verbis hoc tollis, quibus dicis non moueri hæc ad animi imperium, ſed potius expectare cõnſenſum? Nec tamen ideo debes iſtam libidinem famis vel aliis moleſtiis noſtris comparare. Quòd enim nemo cum vult eſurit, aut ſitit, aut digerit: indigẽtiæ ſunt iſtæ reficiẽdi vel exonerandi corporis, quibus ſubueniẽdum eſt, ne lædatur, aut occidat. Nunquid autem læditur aut occidit corpus, ſi libidini non adhibeatur aſſenſus? Diſcerne ergo mala quæ per patiẽtiam ſuſtinemus, ab eis malis quæ per continentiam refrenamus. Nam & illa mala ſunt, quæ in corpore mortis huius potuimus experiri. Quantæ autem & q̃ tranquillæ poteſtatis eſſemus etiam de his motibus, quibus alimenta ſumuntur & digeruntur, in illa fœlicitate paradiſi, quis poſsit vt certum eſt indagare? quis vt dignũ eſt explicare? Vbi abſit vt credamus aliquid fuiſſe vnde

E ſenſum noſtrum ſiue intrinſecus ſiue extrinſecus aut dolor pungeret, aut labor fatigaret, aut pudor confunderet, aut ardor vreret, aut algor ſtringeret, aut horror offenderet. Quid quod iſtam pulcherrimam famulam tuam, quam me pudet aſsidue vel vituperando nominare, te autem prædicare non pudet, commẽdatiorem fieri putas, quòd ei ſeruiunt vt ardẽtius excitetur, etiam cæteræ corporis partes, ſiue oculi videntes ad concupiſcendum, ſiue alia membra in oſculis & amplexibus? Aures quoque hominis quomodo ei ſubderes inueniſti, & erexiſti eius vetuſtiſsimum quidem, ſed plane glorioſiſsimum titulum, commemorans quod in expoſitione conſiliorum ſuorum Tullius poſuit, quia cum vinolenti adoleſcẽtes, tibiarum etiam cantu, vt fit, inſtincti, mulieris pudicæ fores frangerent, admonuiſſe tibicinam vt ſpõdeum caneret, Pythagoras dicitur: Quod cum illa feciſſet, tarditate modorum, & grauitate cantus, illorum furentem petulantiam reſediſſe. Vides ergo quanto cõgruentius ego dixerim, ſui iuris hanc eſſe quodammodo cui ſeruitur ab aliis ſenſibus, vt in opus ſuum dignetur aſſurgere, vel à ſua commotione requieſcere. Hoc enim ego ideo dixi, quia ſicut ipſe confeſſus

F es, conſentitur ei potius quam imperatur. Nam & quòd aliis concitatur ſtimulis, vel modulamine frangitur & ſedatur, ſicut ipſe proſequeris, profectò nõ fieret, ſi ſeruiret hominis voluntati. Fœminas autem quas ab iſto motu immunes facis, quãuis poſsint virili concupiſcẽtiæ ſubiacere, & quando non patiuntur ſuam, tamen quantum eius etiam ipſæ ſufferant impetum, cui repugnat decus honeſtaſq; caſtarum, interrogetur Ioſeph. *Gene. 39.* Debuiſti ſanè homo Eccleſiaſtice, Eccleſiaſtica muſica potius quàm Pythagorica commoneri, quid Dauidica cithara egerit in Saüle quando malo ſpiritu vexabatur, *1. Reg. 16.* & tangẽte citharam ſancto, ab illa moleſtiá reſpirabat: ne ideo bonũ aliquid exiſtimes cõcupiſcẽtiam carnis, quia nonnũquam muſicis cohibetur ſonis. Quod autẽ dicis exclamãs, O quàm digne Hieremias cũ Prophetarum choro & ſanctorum omnium exclamaret, Quis *Hiere. 9.* dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, vt inſipientis populi peccata defleret. Quia Eccleſia Chriſti doctores Pelagiani erroris expellit, ſi flere ſalubriter velles, hoc fleres, quòd illo es implicatus errore, eiſque te lachrymis ab eadẽ noua peſte dilueres.

G An ignoras vel oblitus es, vel cũſiderate detrectas, ſan-
ctam Eccleſiam vnam catholicã etiam paradiſi ſignifi-
catam fuiſſe vocabulo? Quid ergo miramini, ſi de iſto
paradiſo foras mittimini, qui legem quæ eſt in mem-
Roma.7. bris noſtris repugnans legi mentis, in illum paradiſum
vultis inducere, de quo foras à domino miſsi ſumus,
nec ad eum redire poterimus, niſi hanc in iſto paradi-
ſo vicerimus? Si enim non iſta concupiſcentia quam
defendis repugnat legi mẽtis, nullũ aduerſus eam cer-
tamen quiſquam ſanctus exercet. Tu autem confeſſus
es, aduerſus iſtam quam tueris, exercere ſanctos glorio-
ſa certamina. Ipſa eſt igitur quæ repugnat legi mentis
in corpore mortis huius, de qua ſe gratia dei per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum liberari dicebat Apoſto-
lus. Sentiſne iam tandem gratiæ huius inimici quanto
ſint fonte lachrymarum plangendi, & ne alios ad inte-
ritum ſecum trahant, quanta paſtoralis curæ obſerua-
tione vitandi? Vos enim augetis iſta nouitate eam quæ
in omnibus eſt hęreticis occidui temporis prauitatem.
Vos eſtis ruina morum, qui ipſius fidei ſupra quam mo-
res ædificandi ſunt, molimini fundamenta ſubuertere.
Vos pudoris interitus, quos laudare non pudet, contra
H quod pugnat pudor. Hoc potius audire debet Eccleſia,
quę virgo dicitur, vt vos caueat: hoc matronę, hoc vir-
gines ſacræ, hoc omnis pudicitia Chriſtiana. Nõ enim
ſicut inſimulas, cum Manichæis dicũt ineſſe carni ſuæ
mali neceſsitatem: quod malum illi ſubſtantiale, & deo
coæternum eſſe mentiuntur, ſed dicunt ſanè cum Apo-
Ibidem. ſtolo, Video aliam legem in membris meis repugnan-
tem legi mentis meæ, eſſe tamen eam ſub animi pote-
ſtate, gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum,
in mortis corpore caſtigandam, in morte corporis re-
ſoluendam, in corporis reſurrectione & mortis morte
ſanandam. Tenent enim ſanctam profeſsionẽ non ſo-
lo habitu veſtis, ſed & mentis & corporis reſiſtendo
cõcupiſcentiæ carnis, quod hic fieri poteſt, nõ ea pror-
ſus carendo, quod hic fieri non poteſt. Hoc ergo audi-
ant, vt donec illa careant, vos caueant. Nam ſi ab om-
nibus ſanctis quæras tãquam in ſancto auditorio duo-
bus recitare cupientibus, vtrum vituperatorem, an lau-
datorem malint audire libidinis, quid de illis reſpon-
ſurum putas, cõtinentium laborem, coniugatorum pu-
dorem, omnium caſtitatem? Itáne abiicerẽt ab auribus
I ſuis libidinis vituperationem, & libenter audirent libi-
Horatius. dinis laudem? Non vſqueadeo putandum eſt periſſe
frontem de rebus, vt hoc dedecus, niſi in tali forte au-
ditorio fieret, vbi te recitaturo conſidentibus diſcipu-
lis ſuis magiſter Celeſtius aut Pelagius præſideret.

Cap.V. Hinc ad alia verba mea trãſis, vbi dixi, Hunc itaque
motum ideo indecentem, quia inobedientem, cum illi
primi homines in ſua carne ſenſiſſent, & in ſua nudita-
te erubuiſſent, foliis ficulneis eadem membra texerunt,
vt ſaltem arbitrio verecundantium velaretur, quod nõ
arbitrio volentium mouebatur: & quoniam pudebat
quod indecẽter libebat, operiẽdo fieret quod decebat.
His verbis meis propoſitis hoc te iam deſtruxiſſe in ſe-
cundi tui libri diſputatione, & in huius tertij cui nunc
reſpõdeo parte ſuperiore, inani iactatione commemo-
ras. Nũc autem quia iſtum motum libidinis dixi ideo
indecentem, quia inobedientem, dixiſſe me vis putari,
non eam corpori, non animo eſſe ſubiectam, ſed vera
virtute ſemper indomitam. At ego illam virtutẽ nun-
quam dixi eſſe, ſed vitium. Quod ſi non mouetur con-
cupiſcendo, quid eſt quod aduerſus eam caſtitas dimi-
cat continendo? Vbi ſunt illa quæ aduerſus eam con-
feſſus es exerceri ſanctorũ glorioſa certamina? Quan- K
tum ergo attinet ad pudicitiam, quòd eius libidinis ex-
pugnatione, oppreſsione, frenatione, & ad nihil illici-
tũ permiſsione ſeruetur, hoc dicis quod ego: ſed quod
expugnandum, opprimendum, refrenandum eſt, ne ad
illicita rapiat, quibus inhiare non ceſſat, bonum eſſe tu
dicis, non ego. Quis autem noſtrum verum dicat, iudi-
cent caſti, auſcultantes non linguæ tuæ, ſed experien-
tiæ ſuæ. Iudicet Apoſtolus, dicens, Video aliam legem *Roma.7.*
in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Sed
Paterniani, inquis, iidemque Venuſtiani hæretici ſimi- *Hæreſis Pa-*
les Manichæis, dicunt à lumbis vſque ad pedes diabo- *ternianorũ*
lũ feciſſe corpus hominis, ſuperiores vero partes deũ *& Venu-*
velut ſupra baſem aliquam collocaſſe, addũtque nihil *ſtianorum.*
ab hominis ſtudio requiri, quàm vt anima quã in ſto-
macho & capite habitare dicunt, munda ſeruetur. Pubẽ
vero ſi omnium flagitiorum ſordibus oblinatur, aiunt
ad ſuam nõ pertinere curam. Ita ſemper, inquis, vt ipſi
libidini turpiter ſeruiant, titulum ei propriæ poteſtatis
affigunt. Cuius cognatione ſententiæ, poſuiſſe me in li-
bro meo aſſeris, Arbitrio verecundantium velabatur,
quod non arbitrio volentium mouebatur, & quod nõ
ſeruiens voluntati, ſuo iure corpus libido ſuccendit. L
Nunquid ideo vim veritatis effugere poteris, quia no-
bis calũniando importas ſocios falſitatis? Quod enim
ego in libro meo poſui, cui cedere vtiná quàm reſiſtere
maluiſſes, longe diſtat ab iſtis Paternianis ſeu Venu-
ſtianis. Ego enim ſecundum catholicam fidem, totum
hominem, totam ſcilicet animam, totumq; corpus eius
deo ſummo & vero tribuo creatori: Diabolum autem
dico humanam vel aliquid eius nõ creaſſe ſed vitiaſſe
naturã, contràque ipſam diabolicam plagam, quæ dei
opitulatione ſanãda eſt, donec ab ea penit⁹ liberemur,
nobis eſſe pugnandum. Nec animam qua corpus viuit,
vniuerſum mundum, quantum in hac vita mũdus ho-
mo eſt, poſſe ſeruari, ſi concupiſcentiæ carnis ad flagi-
tia perpetranda & quæq; immunda conſenſerit. Quan-
tum ergo attinet ad iſtam calumniam tuam, nunquid
habes aduerſus iſta quæ dicas? Quod ſi parum eſt, ecce
damno & anathematizo ea quę Paternianos ſeu Venu-
ſtianos ſentire dixiſti: Addo etiã Manichæos: Vtroſque
cum cæteris hæreticis execror, damno, anathematizo,
deteſtor. Quid quæris amplius? Exue te calumniis, viri-
bus luctare, non fraudibus: Reſponde vnde ſit, cui niſi M
repugnetur, nulla caſtitas cuſtoditur. Non eſt certe na-
tura atque ſubſtantia, ſecundum Venuſtianos & Mani-
chæos. Si nec vitiũ naturæ eſt, quid eſt? Exurgit, oppri-
mo: renititur, refreno: repugnat, expugno. In tota ani-
ma & toto corpore conditorẽ habeo pacis deum. Quis
in me ſeminauit hoc bellum? Solue Apoſtoli quæſtio-
nem atque reſponde, Per vnum hominem peccatum *Roma.5.*
intrauit in mundum & per peccatum mors, & ita in o-
mnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.
Sed non vult Iulianus. Et ad hoc Apoſtole beate reſpõ-
de, Si quis vobis annunciauerit præter quod accepiſtis, *Galat.1.*
anathema ſit. Sed ſi cohibuero, ſicut dicis, inuictum li-
bidinis malum, profitebor me eſſe turpitudinis aduo-
catum. Si autem dixero malum me quidem hoc dixiſſe
naturale, ſed quod vinci poſsit, id eſt poſsit caueri, pro-
tinus tu ex alia parte ſententiæ tuæ tripudias. Poſſunt e-
nim homines, inquis, omne vitare peccatũ, cum poſsint
vincere concupiſcentiæ malum. Si enim libido natu-
rale malum eſt, & vincitur amore virtutis, multo ma-
gis dicis illa omnia vitia ſuperari, quæ de ſola volunta-
te contingunt. Iam multis modis ad iſta veſtra, & ſæpe

reſponſum

A reſponſum eſt, Quia dum hic viuimus, vbi caro concu-
Galat.5. piſcit aduerſus ſpiritũ, & ſpiritus aduerſus carnẽ, quan-
Roman.6. tumlibet in iſto cõflictu ſuperiores ſimus, nec membra
noſtra exhibeamus arma iniquitatis peccato, obedien-
tes deſideriis eius, tamen vt taceam de corporeis ſenſi-
bus, & in rebus quibus licite vtimur ſurrepẽtis volup-
tatis exceſsibus, in ipſis certe noſtræ cogitationis moti-
1.Ioan.1. bus & affectibus ſi dixerimus quia peccatum non ha-
bemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.
Fruſtra igitur in alia tuæ ſententiæ parte tripudias, niſi
forte ſententiã Apoſtoli Ioãnis repudias ſacrilega præ-
ſumptione. Quod autem nũc agitur, naturalem eſſe li-
bidinem, & ego dico quia cum illa naſcitur omnis ho-
mo, & tu multo amplius, qui dicis quòd cum illa ſit cõ-
ditus primus homo: ita vincẽdam eſſe libidinem, atque
vt vincatur, ei reſiſtendum eſſe & repugnãdum, & ego
dico, & tu, ne à me audias quod mihi ipſe dixiſti, pro-
fiteri te turpitudinis aduocatum, ſi libidinem negaue-
ris eſſe vincendam, quæ vtique non vincitur, ſi nullum
cum ea geritur bellum. Cum igitur libidinem & natu-
ralem eſſe, & vinci poſſe ambo dicamus, vtrum bonum
B vincamus, an malũ, ipſa inter nos vertitur quæſtio. Sed
vide quàm ſis abſurdus, & ſicut hoſtem vis expugnare
libidinem, & de malo eius non vis finire quæſtionem,
vt ſi te in concupiſcentiæ diabolus aduerſitate non vi-
cerit, vincat te in peruerſitate ſentẽtiæ. Adhuc non eui-
gilas, vt intelligas noſtram naturam non eſſe ſed vitiũ,
cõtra quod virtute pugnamus. Neq; enim bono bonũ,
ſed bono vtique malum vincimus. Cõſidera cum quo
vincat, cum quo vincatur. Quãdo enim libido vincit,
vincit & diabolus. Quãdo libido vincitur, & diabolus
vincitur. Quẽ ergo vincit libido, & à quo vincitur, eſt
hoſtis eius. Cum quo autẽ vincit & vincitur, author eſt
eius. Rogo te oculos aperi, & cerne quę aperta ſũt. Nul-
la pugna eſt ſine malo. Quando enim pugnatur, aut bo
num pugnat & malum, aut malum & malũ: aut ſi duo
bona inter ſe pugnãt, ipſa pugna eſt magnum malum.
Quod in corpore quando contingit, vt ea quibus con-
ſtat, id eſt humidum & ſiccum, calidũ & frigidum, quã-
uis ſint inter ſe contraria, pacem ſecum concordiamq;
non teneant, morbi ægrotationeſq; naſcuntur. Et quis
audeat dicere aliquid eorum nõ eſſe bonum, cum om-
C nis creatura dei bona ſit, & benedicãt in hymno trium
Daniel.3. puerorum frigus & æſtus dominum, quæ inter ſe ſunt
contraria, ſeruant tamen pro rerum incolumitate con
cordiam: Cum vero in noſtro corpore diſcrepãt, ſeſeq;
inuicem oppugnant, valetudo turbatur. Et hoc totũ ſi-
cut ipſa mors, de peccati illius propagatione deſcẽdit.
Neque enim & hæc quiſquã dixerit, ſi nemo peccaſſet,
nos in illa beatitudine paradiſi fuiſſe paſſuros. Sed aliæ
ſunt rerum corporalium qualitates, quæ ſecum à con-
trariis temperãtur vt bene valeamus: & cum ſint in di-
uerſo genere bonæ, tamen cum diſcordant, malam va-
letudinem faciunt: & aliæ ſunt animæ cupiditates quæ
propterea carnis dicuntur, quia ſecũdum carnem ani-
ma concupiſcit, cum ſic cõcupiſcit, vt ei ſpiritus, id eſt
pars ei⁹ melior & ſuperior debeat repugnare. Denique
iſta vitia non medicos vllos corporũ quęrunt, ſed gra-
tia Chriſti medicante curantur, prius vt reatu non te-
neant, deinde vt cõflictu nõ vincant, poſtremo vt om-
ni ex parte ſanata, nulla omnino remaneant. Proinde
cum mala concupiſcere malum ſit, & bona cõcupiſcere
bonum ſit, atque hoc bellum quandiu hic viuitur non
quieſcat, cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, &
Galat.5. ſpiritus aduerſus carnem, quis me liberabit de corpore
mortis huius, niſi gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominũ D
noſtrum? Cui gratię nimis inimicum dogma horreſci- Roman.7.
mus veſtrum. Sed vir fortiſsimus nocturnorũ etſi non
adminiſtrator, certe exhortator prædicatorq; belloiũ,
eneruem & mollem eſſe dicis opinionem, qua creditur
in paradiſo ad nutum voluntatis genitalia potuiſſe ſer-
uire. Tanto enim tibi tãquam viro caſto effœminatior
videtur eſſe animus, quãto plus habet poteſtatis in cor-
pore. Sed ecce nõ vobiſcum de libidinis abſentia præ-
ſentiave cõtendimus: nec dilectionẽ quam debere vos
ei videmus, offendimus, ſaltem ipſam ſubdite volunta-
tis imperio in illo fœlicitatis loco. Auferte inde euiden
tiſsimam pugnam, quę fit eius motioni mente renitẽte.
Auferte inde turpiſsimam pacem, quæ fit eius domina-
tioni mente ſeruiente. Et certe quia non eam talem vi-
detis, qualẽ ibi conſtituere ſi ratione non reuocamini,
pudore cogimini, in ea qualis nunc eſt vitium origina-
le fatemini: cui ſi ſeruimus perimus, cui repugnamus ne
ſeruiamus. Ecce quod laudas, nec times ne tibi potius
admoneas eſſe dicendum, quòd ad flagitia concites ho
mines ne reſiſtant concupiſcentiæ, quam ſicut bonum
naturale cõmendas. Quid enim te adiuuat quòd repre E
hẽdere videris eius exceſſum, cuius approbas motum?
Tunc enim excedit licitum limitẽ, quando eius moti-
bus ceditur. Mala eſt tamen & quando nõ ceditur, quia
malo reſiſtitur, ne bonum caſtitatis intereat, ſi huic ma-
lo non reſiſtatur. Quam tn̄ cum bonã naturaliter dicis,
aſtute illi ſemper conſentiendum eſſe decernis, ne re-
niſu improbo repugnetur naturali bono. Ita quippe
poteſt facillime vera eſſe etiam illa veſtra ſentẽtia, qua
dicitis hominẽ ſine peccato eſſe ſi velit. Non eſt enim
quomodo faciat quod nõ licet, quãdo licet quicquid li
bet, quia bonũ eſt quod naturaliter libet. Si ergo aſsũt,
voluptatibus perfruatur: ſi autem nõ aſſunt, ipſis earum
cogitationib⁹ ſicut Epicuro viſum eſt, oblectetur, & e-
rit ſine peccato, nec ſe vllo fraudabit bono, nec cuiuſq;
doctrinæ opinionibus reſiſtat naturalibus motibus, ſed
ſicut ait Hortẽſius, tunc obſequatur naturæ, cũ ſine ma-
giſtro ſenſerit quid natura deſideret. Non enim poteſt
quæ bona eſt deſiderare quod malum eſt, aut negandũ
eſt bonæ aliquod bonum. Fiat itaq; totum quod deſide
rat libido bona, ne ipſe ſit malus qui reſiſtit bono. Non
hoc dico, inquies, & iniuſtum eſt vt aliud me ſuſpicere
ſentire q̃ loquor. Noli ergo facere quod pati non vis, & F
dicere quòd inuitemus ad dulcia furta, quibus Apoſto-
lum recitamus dicentẽ, Scio quia nõ habitat in me, hoc Roman.7.
eſt, in carne mea bonũ. Etſi enim nõ hoc perficiunt bo
num quod volunt, vt non concupiſcant: faciunt tamẽ
bonũ, vt poſt cõcupiſcentias ſuas nõ eant. Si enim vos Eccli.18.
caſtitatẽ vobis videmini docere, cum dicitis, Noli vin-
ci à bono, ſed vince in bono bonum: quãto magis eam
nos docemus, cũ dicimus, Noli vinci à malo, ſed vince Roman.12.
in bono malum. Vide quàm ſit iniuſtũ, vt nos quod vi-
tuperamus, expugnare non credas, qui te credi non vis
eo frui velle quod laudas. Quomodo caſti eſſe nõ poſ-
ſunt inimici libidinis, ſi caſti eſſe poſſunt & eius amici?
Quòd ergo negantes originale peccatum, & inuidẽtes
paruulis ſaluatorem Ieſum, legem peccati repugnãtem
legi mẽtis introducere vultis & in paradiſum ante pec-
catum, hoc in vobis iſto opere cõfutamus. Eorum quæ
non videmus in vobis, nec audiuimus ex vobis, nolu-
mus eſſe iudices. Nihil noſtra intereſt, quid in occulto
agãt aperti libidinis laudatores. Cum vero aliis ver- Cap.VI.
bis meis propoſitis, illam diſtinctionem meam, quã de
nuptiis & cõcupiſcentia priorũ hominum poſui, dicẽs,

G Quod enim illi poſtea propagatione fecerunt, hoc eſt cônubij bonum: quod vero prius confuſione texerunt, hoc eſt concupiſcentiæ malum, ſic refellendum putaſti, vt diceres fieri non poſſe, vt quod bonum eſt, nõ habeat communem cum eo laudem, ſine quo eſſe non poteſt: ita volens vnam eandemq́; laudem nuptiis & libidini eſſe communem: quomodo corruat iſta tua velut definitiua ſententia, pauliſper attẽde. Primũ quòd vniuerſitas rerum quam condidit deus, nõ poteſt eſſe ſine malis, nec ideo tamen mala communem laudem poſſunt habere cũ bonis. Deinde ſi fieri nõ poteſt, vt quod bonum eſt, non habeat communem cum eo laudem, ſine quo eſſe non poteſt: profectò & quod malum eſt, ſic fieri non poteſt, vt non habeat communem cum eo vituperationẽ, ſine quo eſſe non poteſt. Vituperemus igitur opera dei, ſicut vituperamus mala, quæ ſine illis eſſe non poſſunt. Nullum enim malum eſt niſi in aliquo opere dei, nec ſine illo eſſe omnino alicubi poteſt. Vitupera ergo, vt non te longius mittã, membra humana ſicut vituperas adulteria, quæ ſine illis membris eſſe nõ

H poſſunt. quod ſi nõ facis, ne tibi quoque ipſe manifeſtus appareas inſanus, poteſt igitur nuptiarum bonũ nõ habere laudem communem cum libidine, ſine qua eſſe nunc non poteſt, ſicut quodlibet malum poteſt nõ habere communem vituperationem cum opere dei, ſine quo eſſe nũquam poteſt. Sicut autem iſta definitio tua falſa & inanis eſt, ita omnia quæ ex illa tanquam conſequentia nexuiſti. Inuictam ſanè nunquã ego voluptatem carnis ſicut ſolere me inſimulas, dixi. Ambo eam & debere & poſſe dicimus vinci: ſed tu tãquam bonum repugnante alio bono, ego tanquam malum repugnante bono: & tu viribus propriis, ego gratia ſaluatoris, vt nõ alia reproba cupiditate, ſed dei charitate vincatur, quæ nõ viribus noſtris diffunditur in cordibus noſtris, ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. *Roman. 5.* De cõfuſione autem illorum hominum pudendiſq́; coopertis fruſtra te cõmemoras aliquid Apoſtolo atteſtante mõſtraſſe. Tu enim verecũdiora dicis, quæ ille dixit inhoneſta, vnde iam quantum ſatis viſum eſt diſputauimus. Tu itaque fruſtra refugis rurſus ad Balbum, atque philoſophorũ literas, quaſi Balbus te faciat loquentẽ, quando de illa confuſione primorum hominum non potes

I inuenire quid dicas. Si autem in quibuſdam veris ſententiis ſaltem philoſophorum literis cederes, non ſurdo corde illud audires, quòd voluptates illecebras atq́; eſcas malorum & vitioſam partem animi dixerunt eſſe libidinem. Nam quod in noſtro corpore loca digeſtionis Balbus remota dixit à ſenſibus, ideo verum eſt, quoniam ſenſus noſtros ea quæ digerimus nõ alliciunt, ſed offendunt: Propterea pars qua egerũtur, naturaliter aliis partibus altrinſecus prominentibus occultatur, ſicut etiam tunc erant, quando nudi nõ confundebãtur, qui poſt peccatum continuo non occulta, ſed planè in promptu poſita membra texerunt. Quibus quanto magis non horrore offendebatur, ſed delectatione alliciebatur aſpectus, & mouebat ſusceptam tuam, tãto magis ea tegere ad pudoris officium pertinebat. Quod autem de claudicatione & peruentione dixi, ſi fraude non agis, non intellexiſti. Nõ enim peruentionem accipi volui hominem qui naſcitur de concubitu cõiugali, quod me ſenſiſſe arbitraris aut fingis, ſed peruentionem dixi quod bonũ habent in fine officij ſui nuptiæ, etiam ſi nullus inde naſcatur. Seminare quippe ad virum pertinet, excipere ad fœminam. Hucuſq́; coniuges opere ſuo poſſunt. Ad hoc dixi ſanè ſine claudicatione nõ poſſe, hoc eſt ſine libidine peruenire. Vt antẽ concipiatur fœtus atque naſcatur, diuini eſt operis, nõ humani, qua tamen intentione ac voluntate etiam illud bonum quod

K ad eorum opus pertinet, peragunt nuptię. Sed quia ipſe fœtus dãnationi naſcitur ſi non renaſcatur, eo vſq́; pertendunt nõ operis ſui velut ambulationis, ſed voluntatis fine Chriſtiana coniugia, vt regenerandos generẽt: propter quod in eis vera, hoc eſt deo placens eſt pudicitia. Sine fide enim impoſsibile eſt deo placere. *Hebr. 11.* Venis deinde ad illud, vbi egimus ex Apoſtoli teſtimonio, *Cap. VII.* Vt ſciat vnuſquiſque ſuum vas, id eſt, ſuã cõiugem poſſidere, nõ in morbo deſiderij ſicut gentes, quę ignorãt deum. *1. Theſſ. 4.* Quod exponens dixi, nõ coniugalem, hoc eſt licitum honeſtumq́; concubitum fuiſſe prohibitum, ſed vt operis huius cauſa ſit voluntas propaginis, nõ carnis voluptas: & quod ſine libidine fieri nõ poteſt, ſic tamẽ fiat, vt nõ propter libidinem fiat. Ibi tu exclamas, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, qui extra futuram operum retributionem ex multa parte liberum arbitrium formã voluit implere iudicij. *Roman. 11.* Iuſtiſsime enim ſibi bonus homo, inquis, malúſque committitur, vt &

L bonus ſe fruatur, & malus ſe ipſe patiatur. Quæ prorſus exclamatio tua ad rem non pertinet, qua te ſentis vrgeri, nec tuo clamore pondus quo premeris ſubleuas, impium dogma veſtrum mordicus tenens, quo vobis placeat etiam bonũ hominem diuino iudicio ſibi quemq́; committi, ne ſcilicet ei ſit neceſſaria dei gratia, velut idoneo qui ſemetipſum agat. Sed abſit vt ita ſit. Prorſus qui ſibi committuntur, & à ſemetipſis aguntur, nõ ſunt boni, quia non ſunt filij dei: Quotquot enim ſpiritu dei aguntur, hi filij ſunt dei. *Roman. 8.* Puto quòd agnoſcas in hac ſententia dogma Apoſtolicum, quo illud ſubuertitur veſtrũ. Veruntamen dicis aliquid contra te, quod tacitus præterire non debeo. Meminiſti ne quandiu diſputaueris contra iuſtiſsimam quæ per Apoſtolũ deprompta eſt veritatẽ, affirmãs nullo modo eſſe poſſe aliquid quod & peccatum ſit, & pœna peccati? Quid eſt ergo nunc, quòd oblitus tantæ loquacitatis tuæ, ideo laudas altitudinem diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, quia extra futuram operum retributionem, ex multa parte liberũ arbitrium formam voluit implere iudicij? Iuſtiſsime enim ſibi, ſicut definis, bonus homo maluſq́; committi-

M tur, vt & bonus ſe fruatur, vtique in opere bono: & malus ſe ipſe patiatur, vtique in opere malo. Quod profectò illi & peccatum eſt, quia malum facit, & pœna peccati, quia malum ſe patitur, vt ex multa parte formam iudicij quo bona bonis, & mala malis retribuuntur, iam impleat liberum arbitrium, quo rectè agendo ſe fruitur bonus, & peccando ſe patitur malus. Cernis nempe cum arma tua vana quidem & obtuſa iactanter ventilas, quomodo quã ferireris, nudaueris: imò te ipſe percuſſeris. Et inſuper iactas mea inter ſe dicta eſſe cõtraria, quia dixi, non quidem vt tu calumniaris, concubitum corporum à diabolo fuiſſe repertum, cum etiam ſi nemo peccaſſet, nõ niſi concumbente vtroque ſexu filij naſcerentur: ſed dixi inobedientiam carnis, quæ in carne concupiſcente aduerſus ſpiritum apparet, diabolico vulnere contigiſſe. Et rurſus quia dixi, hanc legem peccati repugnantem legi mẽtis a deo illa iam propter vltionem, & ideo pœnam eſſe peccati: hæc inter ſe aſſeueras eſſe contraria, quaſi fieri nõ poſsit vt vnum atque idem malum & diaboli iniquitate & dei æquitate peccantibus ingeratur: cum etiam ipſe diabolus & propria malignitate ſit infeſtus hominibus, & dei iudicio ſinatur nocere peccantibus. Neque hinc ſibi ipſa diuina aduer-

ſantur

A ſantur eloqnia,quia ſcriptũ eſt, Deus mortem nõ fecit.
Sapien.1. Item ſcriptum eſt, Vita & mors à domino deo,quia de-
Eccli.11. ceptor hominis canſa mortis eſt diabolus, quam nõ vt
primus autor eius,ſed vt peccati vltor intuln deus. Ve-
rum iſtam quæſtionẽ ſatis dilucide ipſe ſoluiſti,qui ho-
minem malũ dixiſti ſibi eſſe cõmiſſum, vt quod ſibi eſt
ipſe ſupplicium, & dioinum ſit iudicium,& ipſe liberũ
arbitriũ,nec ſint inter ſe doo iſta cõtraria, quòd in pœ-
na ſua & ipſe author eſt & vltor deus. Abuteris autẽ in-
geniis tardioribns. Nolo enim dicere,quia & tu nõ in-
telligis,vt non diſcernas hęc duo, & maligna callidita-
te aut tenebroſa cæcitate confundas voluntatem & vo
luptatem:& ſicut ipſa nomina ſurdaſtris auribus vnum
atq; idem ſonãt, ita res ipſas ſurdaſtris cordibus vnum
idemq; eſſe perſuadere te poſſe cõfidas. Hinc eſt quòd
ſententias meas inter ſe contrarias putas vel putari cu-
pis,tanqnam improbem quod ante approbauerim, aut
amplectar quod ante reſpoerim. Audi ergo apertã ſen-
tentiam meã,& intellige vel ſine intelligere alios, non
offundẽdo caligines neboloſæ diſputationis ſerenitati
ſyncerißimæ veritatis. Sicut bonum eſt bene vti malis,
B ita honeſtum eſt bene vti inhoneſtis. Vnde & ipſa mẽ-
bra non propter diuini operis pulchritudinẽ, ſed pro-
1.Cor.12. pter libidinis fœditatẽ inhoneſta dicit Apoſtolus. Nec
ad ſtupra coguntur neceſsitate qui caſti ſunt, quia reſi-
ſtunt inhoneſtæ libidini, ne cõpellat eos inhoneſta cõ-
mittere, ſine qua tamen nõ poſſunt honeſtè filios pro-
creare. Ita fit,vt coniugibus caſtis & volnntas ſit in ſo-
bolis procreatione,& neceſsitas in libidine. De inho-
neſto quippe honeſtas agitur procreandi, quando libi-
dinem non amat, ſed tolerat caſtitas cõcumbendi. So-
les libenter commemorare quibns te adiuuari putas, au
thorum ſententias ſecnlarium. Intuere honeſto corde
ſi potes,quid de Catone poëta cecinerit.
Vrbi,inquit,pater eſt,vrbique maritus:
Iuſtitiæ cultor,rigidi ſeruator honeſti.
In commune bonus,nullóſque Catonis in actus
Surrepſit,partèmque tulit ſibi nata voluptas.
Qualis enim vir Cato fuerit, & vtrum in eo vera vir-
tus honeſtaſq; laudata ſit,alia quæſtio eſt, ad quemlibet
tamen finem ſua referret officia, nõ vtique ſine volnp-
tate filios procreauit, & tamen nullos Catonis in actus
C ſurrepſit,partemq; tulit ſibi nata voluptas: qnoniam &
qood non faciebat ſine voluptate, nõ faciebat propter
voluptatem: nec in morbo huins deſiderij ſuũ vas poſ-
ſidebat, qnanuis ignoraret deũ, ſi talis fuit qualis præ-
1.Theſſ.4. dicatur. Et non vis intelligere quod ait Apoſtolus, Vt
ſciat vnuſquiſque veſtrum ſuum vas poßidere, non in
morbo deſiderij,ſicot gentes quæ ignorãt deum. Bene
diſcernis inter bonum minus cõiogale, & bonum am-
plius continentiæ,ſed tuum dogma non deſeris inimi-
ciſsimum gratiæ. Dicis enim,quòd dominus continen
tiæ gloriam libertate electionis honorauerit, dicens,
Matth.19. Qui poteſt capere, capiat: tanquam hoc capiatur non
dei munere, ſed arbitrij libertate, & taces quod ſupra
dixerit, Non omnes capiunt verbũ hoc,ſed quibus da-
tnm eſt. Vide quæ taceas,quæ dicas. Puto quod te pun-
gat conſcientia,ſed vincit rectum timorem,cum inge-
rit peruerſum pudorem,quoquo modo iam defenden-
da præcipitata ſenrentia. Tantummodo exceſſum libi-
dinis identidem culpas,ipſam laudare non ceſſas. Nec
attendis,ſentis,intelligis, málum eſſe cui ne limitẽ ne-
ceſsitatis excedat,cogitur tẽperantia repugnare. Quã-
1.Theſſ. 4. nis tu quod monuit Apoſtolus, ne in morbo deſiderij
ſuum vas quiſq; poſsideat, nõ de coniugio, ſed de for-
nicatione accipiendũ putaueris, atq; ita temperãtiæ to- D
tam honeſtatem de cõcubitu coniugũ abſtuleris,vt ne-
mo ſibi videatur in morbo deſiderij ſuũ vas poßidere,
quantacunq; libidine in vxoris genitalibus potuerit in-
ſanire,ſi recte de temperantia coniugali ſapuiſſet hære-
tic⁹,quid ſentire debuerit,quid de Apoſtoli teſtimonio
intelligere integra fide potuerit. Si enim vllum ibi te-
nenduni exiſtimares modũ, potuiſti & illic cõcupiſcen
tiæ reprehendere exceſſum, eumq; dicere ab Apoſtolo
ſignificatum morbũ deſiderij, & non improbe negare
ſuum vas dictũ fuiſſe cuiq; coniugem ſuam. Quo verbo
In eadem re etiam Petrus Apoſtolus vtitur, vbi monet *1.Petri.3.*
vt viri vxoribus ſuis tanquam infirmiori vaſi tribuant
honorẽ,velut cohæredibus gratiæ adiungens & dicẽs,
Et videte ne impediãtur orationes veſtræ. Sicut & coa-
poſtolus eius tẽpora præſcribit orandi tẽperantiæ con-
iogali:& ſecundum veniam cõcedit quanuis cum con-
iuge,nõ vtiq; illum prolis, ſed qui fit voluptatis inten- *1.Corin 7.*
tione concubitũ. Hunc audiãt Chriſtiana cõiugia, non
te, qui vis in eis quam defendis, nuquam frenari con-
cupiſcentiam,ſed quotienſcunq; ſe commouerit ſatiari E
auidam,regnare ſecuram. Hunc audiant, inquã,fideles
Chriſti qui ſunt cõnubio colligati,vt ex conſenſu tem-
perent,quo vacẽt orationi:& cũ ad ipſum redeunt pro-
pter intemperãtiam ſuam, nouerint etiam inde dicere
deo, Dimitte nobis debita noſtra. Quod enim ſecundũ *Matth.6.*
veniam,nõ ſecundum imperium à tanto doctore dici-
tur, vtiq; ignoſcitur,non iubetur. Sed inſertis aliis *Cap.VIII.*
verbis meis, vbi voluntatem vere piorum Chriſtiano-
rum coniugũ commendaui,qui filios ad hoc generant
in hoc ſeculo,vt propter alterum ſeculum regenerẽtur
in Chriſto, cõmemoras te iam in ſecũdo libro iſtã meã
deſtruxiſſe ſententiam: vbi quid tibi reſponderim, ibi
potius legãt qui volũt. Sic enim nõ ſunt facienda adul-
teria,etiam voluntate generandi regenerandos,quem-
admodum nec furta facienda ſunt etiam voluntate pa-
ſcendi pauperes ſanctos: quod tamen faciendũ eſt non
furta perpetrando,ſed bene vtendo mammona iniqui- *Lucæ.16.*
tatis,vt & ipſi recipiantur in tabernacula æterna: ſicut
non adulteria committendo,ſed cõiugaliter bene vtẽ-
do malo libidinis,ea volũtate generãdi ſunt filij, vt cũ
eis regnetur in æternum. Verũ eleganter laudas ſuſce-
ptam tuã, dicens, & verum dicẽs, quòd nihil tale poſ-
ſit dũ concũbitur,cogitari. Prorſus ita eſt. Quid enim F
cogitari poteſt tunc quando mẽs ipſa qua cogitatur, il-
la carnali delectatione ſubmergitur? Vnde optime ille
de voluptate diſputans,quę verba in libro ſuperiore iã
poſui, Cuius motus,inquit,vt qoiſque eſt maximus, ita *Sup lib.4.*
eſt inimiciſsimus philoſophiæ. Congruere enim cum *cap.14.*
cogitatione,magna voluptas corporis nõ poteſt. Quis
enim cum vtatur voluptate,inquit, ea qua nulla poſsit
maior eſſe,attendere animo, inire rationem, cogitare
omnino quicquam poteſt? Non igitur etiam tu pot
ſti grauius accuſare quam laudas, niſi fatendo in eius
impetu neminem poſſe ſancta cogitare. Sed vtique re-
ligioſus animus iſto malo bene vtẽs hoc cogitat, vt li-
bidinem concũbendo patiatur, quod non poteſt cogi-
tare cum patitur. Sicut ſalutẽ homo cogitat, vt ſomno
ſe impertiat,quod vtique non poteſt cogitare cum dor
mit:ſed ſomnus cum occupat membra,ea non facit in-
obedientia voluntati:quia & ipſam voluntatem ab hu-
iuſcemodi alienat imperio, auertendo animam ad viſa
ſomniorũ,in quibus ſæpe etiam futura monſtrata ſunt.
Vnde ſi erat in paradiſo viciſsitudo vigilãdi atque dor
mitendi,vbi non erat malũ concupiſcendi, tam fœlicia

G erant ſomnia dormientium, quàm vita vigilantium.
Quùd autem te iactas, & inaniter ſpumeum diffuodis
eloquium, parentes cumparans parricidis, in eis aſſerẽs
eſſe cauſam vt filij cum damnatione naſcantur: fereris
omnino linguæ tuæ velut exultantibus & plaudẽtibus
pennis, nec in iſto ſtrepitu, quem tibi ipſe facis, reſpi-
cis deum. Cur enim non iſta vel tale aliquid ipſi potius
hominum creaturi quàm genitoribus dicitur, qui certe
omnium bonorum eſt author & cõditor? Et tantẽ quos
ignibus æternis præſciuit arſuros, creare non deſinit:
nec ei quia eos creat, niſi bonitas imputatur. Et quoſdã
infantes etiam baptizatos, quos futuros præſciuit apo-
ſtatas, nõ aufert ex hac vita in æternum regnum adop-
tatos, nec eis confert magnum beneficium, quod ei de
Sapient. 4. quo legitur, Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum
eius: Nec tamen deo tribuitur, niſi bonitas atque iuſti-
tia, qua de bonis & malis omnia bene ac recte facit.
Quanto facilius intelſigitur parentibus nõ eſſe tribuen
dum, niſi quod filios volunt, qui procul dubio quę illis
futura ſunt neſciunt? Quod autem commemoraſti ex
Math. 26. Euãgelio, Melius erat homini illi non naſci: nónne vt
H naſceretur plus opere dei actum eſt, quàm parentum?
Cur non ipſe imagini ſuæ præſtitit quod melius erat,
qui malum quod ei futurũ fuerat præſciebat, quod pa-
rentes noſſe non poſſunt? Et tamen ab eis qui recte in-
telligunt, non tribuitur deo, niſi quod benignitati tri-
buendum eſt creatoris: Sic & parẽtibus ſine nodo dif-
ficilis quæſtionis hoc tribuitur, quòd filios voluerunt
quorum futura neſciuerunt. Ego autem non dico par-
uulos ſine Chriſti baptiſmate morientes tanta pœna eſ-
ſe plectendos, vt eis non naſci potius expediret, cũ hoc
dominus nõ de quibuſlibet peccatoribus, ſed de ſcele-
ſtiſsimis & impiiſsimis dixerit. Si enim, quod de Sodo-
mis ait, & vtique non de ſolis intelligi voluit, alius alio
tolerabiliꝰ in die iudicij punietur, quis dubitauerit par-
uulos non baptizatos qui ſolum habent originale pec-
Infantum catum, nec vllis proprijs aggrauantur, in damnatione
dãnatio le- omnium leuiſsima futuros? Quæ qualis & quanta erit
uiſsima. quamuis definire nõ poſsim, non tamen audeo dicere,
quòd eis vt nulli eſſent quàm vt ibi eſſent, potius expe-
diret. Verũ vos quoque qui eos velut liberos ab omni
dãnatione eſſe contenditis, cogitare non vultis, quia il-
los damnatione puniatis, alienando à vita dei & à re-
gno dei tot imagines dei. Poſtremo ſeparãdo à paren-
tibus piis, quos ad eos procreandos tam diſertus horta-
ris. Hęc autem iniuſte patiuntur, ſi nullũ habent omni-
no peccatum, aut ſi iuſte, ergo habẽt originale peccatũ.

Cap. IX. Aliis deinde propoſitis meis verbis quibus comme-
moraui quàm honeſte ſancti antiqui patres cõiugibus
vſi fuerint, dicis eos nõ hoc intuitu operã dediſſe pro-
pagini, vt tanquam reos gignerẽt filios baptiſmate di-
luendos, eo ꝙ baptiſma quo nunc adoptamur, nõdum
fuerat inſtitutum. Hoc de baptiſmate verum dicis: Nec
ideo tamen credendũ eſt, & ante datam circũciſionem
famulos dei, quãdoquidem eis inerat mediatoris fides
in carne venturi, nullo ſacramento eius opitulatos fuiſ-
ſe paruulis ſuis: quãuis quid illud eſſet, aliqua neceſſaria
cauſa ſcriptura latere voluerit. Nam & ſacrificia eorum
legimus quibus vtiq; ſanguis ille figurabatur, qui ſolus
tollit peccata mũdi. Apertius etiam legis iam tempore
naſcentibus paruulis offerebantur ſacrificia pro pecca-
tis. Reſponde, pro quibus peccatis. Reſpice illis etiã ge-
nerantibus patribus perituram fuiſſe animam paruuli de
Gene. 17. populo ſuo, ſi die nõ circũcideretur octauo, & reſpon-
de quo merito periret, quem negas originali obnoxiũ
fuiſſe peccato. Iam vero de Ioſeph, cuius Mariam teſte K
Euangelio coniugẽ dixi, multa diu diſputas contra ſen
tentiam meã, & conaris oſtẽdere, quia concubitus de-
fuit, nullo modo fuiſſe coniugiũ: ac per hoc ſecundum
te cum deſtiterint concumbere coniuges, iã non erunt
coniuges, & diuortium erit illa ceſſatio. Quod ne con-
tingat, agant ſicut poſſunt decrepiti quod iuuenes age-
bant, & ab hoc opere quo etiam continens nimiũ dele-
ctaris, nec effœtis ætate corporibus parcant. Non ſe co-
gitent quantum ad libidinis attinet incentiua, ſenuiſſe,
vt poſsint cõiuges permanere. Si hoc tibi placet, tu vi-
deris. Ego autem, quia liberorum procreandorum cau-
ſa vxores eſſe ducẽdas honeſtas cõſentit humana, quo-
libet modo libidini cedat infirmitas, præter fidẽ quam
ſibi debent cõiuges, ne fiant adulteria, & prolem, cuius
generandæ cauſa ſexus vterque miſcendus eſt: aduerti
etiam tertium bonũ quod eſſe in cõiugibus debet ma-
xime pertinentibus ad populum dei, quod mihi viſum
eſt eſſe aliquod ſacramentum, ne diuortium fiat vel ab
ea coniuge quæ nõ poteſt parere, vel ſicut feciſſe Cato
perhibetur, ne ab eo viro qui plures non vult ſuſcipere
filios, alteri fœtãda tradatur. Propter hoc in illo quod
ſecundum Euangeliũ coniugiũ nuncupaui, omnia tria L
bona nuptiarum dixi eſſe cõpleta. Fidẽ, quia nullũ adul
terium. Prolem, ipſum dominũ Chriſtum. ſacramentũ,
quia nullum diuortiũ. Nõ ergo quia dixi omne nuptia-
rum, id eſt, hoc tripertitum bonum, in illis Chriſti pa-
rentibus fuiſſe cõpletũ, propterea hoc dixiſſe putari de-
beo, ſicut inſimulas, vt quicquid aliter fuerit, malum eſ-
ſe videatur. Dico enim & aliter bonum eſſe cõiugium,
vbi proles niſi per concubitum nõ poteſt procreari. Si
enim aliter poſſet, & tamen cõcũberent cõiuges, aper-
tiſsime libidini cederent, atque illo malo vterẽtur ma-
le. Cum vero propter quod ſexus ambo ſunt inſtituti,
niſi eorum commixtione non naſcitur homo, propter
hoc mixti coniuges, illo malo vtũtur bene. Si autem de
libidine quærunt etiam voluptatem, venialiter male.
Quaſi maritus, inquis, Ioſeph in opinione omnium
erat. ſecundum hanc opinionem, non ſecundum veri-
tatem locutam fuiſſe ſcripturam vis intelligi, vt virgi-
nem Mariam eius coniugem diceret. Hoc putemus
Euangeliſtam facere potuiſſe, cum vel ſua vel cuiuſ-
libet alterius hominis verba narraret, vt ſecũdum opi-
nionem hominum loqueretur. Nunquid & angelus M
loquens vnus ad vnum, contra conſcientiam & ſuam
& ipſius cui loquebatur, ſecundum opinionem potius
quàm ſecundum veritatem fuerat locuturus, qui ei di-
xit, Noli timere accipere Mariam coniugem tuam? Math. 1.
Deinde quid opus erat vt vſque ad Ioſeph generatio-
nes perducerentur, ſi non ea veritate factum eſt, qua in
coniugio ſexus virilis excellit? Quod ego in libro cui
reſpondes, cum poſuiſſem, tu prorſus attingere timui-
ſti. Dicit autem Lucas Euãgeliſta de domino, quòd pu- Luca. 3.
tabatur filius Ioſeph, quia ita putabatur, vt per eius cõ-
cubitum genitus crederetur. Hanc falſam voluit remo-
uere opinionem, non Mariam illius viri negare coniu-
gem, contra angelum teſtem: quanquam & tu ipſe etiã
ex deſponſionis fide eam nomen coniugis accepiſſe fa-
tearis. Quæ fides vtique inuiolata permanſit. Neq; enim
cum eam vidiſſet iam virginem ſacram diuina fœcun-
ditate donatã, ipſe aliam quæſiuit vxorẽ: cum vtiq; nec
iſtam quæſiſſet, ſi neceſſariam coniugẽ nõ haberet: Sed
vinculum fidei coniugalis nõ ideo iudicauit eſſe ſoluẽ-
dum, quia ſpes commiſcendæ carnis ablata eſt. Verum
de iſto cõiugio quod vis exiſtima, nos tamen nõ vt ca-

lumniaris

A lumniaris, dicimus ſic fuiſſe primos coniuges inſtitu-
tos, vt ſine commixtione vtriuſque ſexus coniuges eſ-
ſent: ſed vtrum in paradiſo ante peccatum caro cõcu-
piuerit aduerſus ſpiritum: vel vtrum nunc in coniugi-
bus hoc non fiat, quando eiuſdem cõcupiſcentię etiam
per pudicitiam cooiugalem cohibetur exceſſus: & vtrũ
malum non ſit, cui repugnanti cõſentiendum non eſt,
ne in ſuum pergat exceſſum: & vtrũ non ex ipſa & cum
ipſa concupiſcentia naſcatur, cui malum ineſſe vlluo
negas: & vtrum ab ingenerato malo poſsit hominum
quiſquã ſine regeneratione liberari: hoc inter nos diſ-
ſeritur. In his quæſtionibus catholica veritate antiqui-
tus tradita, veſtra impia nouitas ſuffocatur. Quod autẽ
putaſti cõgerenda eſſe ſacrarum teſtimonia literarum,
quibus probares vnde inter nos nulla quæſtio eſt, à deo
creari hominem, quod de quolibet vermiculo negare
fas non eſt, quò pertinuit, niſi vt te appareret campos
quæſiſſe verborum, vbi ventoſe atque inaniter curre-
Iob 25. res? Sed cum etiam ſancti Iob teſtimonium tam loqua-
citer adhiberes, quare non tibi venit in mentem, quod
B ait idem homo dei, cũ de peccatis ſermo eius eſſet hu-
manis, neminem mundum à ſorde, nec infantem cuius
eſt vnius diei vita ſuper terram? Nam miſericordiam &
magnis & puſillis omnibus præſtari ab illo à quo ſalus
Matth. 5. eſt & hominum & pecorũ, & qui facit ſolem ſuum ori-
ri ſuper bonos & malos, quis abnuat, niſi qui deum eſſe,
aut terrena curare non credit? Quod tu quaſi inde con
tenderemus, per teſtimonium ſancti Iob docere volui-
Iob 10. ſti, quia dixit, Oſsibus & neruis cõpegiſti me, vitam &
miſericordiam tribuiſti mihi. Vbi quidem ille potuit
nõ omnem ſignificare hominem, ſed de ſeipſo gratias
agere, quòd eum carnaliter natum non deſeruerit, ſed
ei miſericordiam vt vere viueret, id eſt iuſte viueret,
qui eum cõdidit, ipſe præſtiterit. Aut certe quia parum
erat vita quã naſcendo ſortitus eſt, ideo addidit, & mi-
Ephe. 2. ſericordiã, ne remaneret naturaliter filius iræ ſicut cæ-
Roman. 9. teri, atq; inter vaſa iræ non inter vaſa miſericordiæ fie-
ret. Cur autẽ de malo quod ei adiacet, atq; ineſt mẽbris
eius, reus non ſit fidelis, & ex eo malo tamen qui naſci-
tur reatum trahat, iam neſcio quotiens diximus. fideli
enim hoc beneficium regeneratio contulit, non gene-
ratio. Inde ergo ab iſto reatu ſoluenda eſt proles, vnde
C ſolutus eſt parens. Sed magnũ aliquid te dialectica do-
cuit, rem quæ in ſubiecto eſt, ſine illa re eſſe nõ poſſe, in
qua ſubiecta eſt: Et ideo putas malum quod eſt in paren
te, vtique in ſubiecto, alij rei, id eſt proli, ad quam non
peruenit, reatum non poſſe tranſmittere. Recte hoc di-
ceres, ſi malum concupiſcentiæ de parente non perue-
niret ad prolem. Cum vero ſicut ſine illo nemo ſemi-
natur, ita ſine illo nemo naſcatur, quomodo dicis eò
non peruenire quò tranſit? Non enim Ariſtoteles, cuius
categorias inſipienter ſapis, ſed Apoſtolus dicit, Per
Roman. 5. vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per
omnes homines tranſiit. Nec ſanè tibi dialectica illa
mentitur, ſed tu nõ intelligis. Verum enim eſt quod ibi
accepiſti, ea quę i ſubiecto ſunt, ſicut ſunt qualitates, ſi-
ne ſubiecto in quo ſunt eſſe non poſſe, ſicut eſt in ſubie-
cto corpore color aut forma: Sed afficiendo tranſeunt,
non emigrando, quemadmodũ Aethiopes quia nigri
ſunt, nigros gignũt, nõ tamen in filios parentes colo-
rem ſuum velut tunicam transferunt, ſed ſui corporis
qualitate, corpus quod de illis propagatur afficiũt. Mi-
rabilius eſt autem quando rerum corporalium qualita-
tes in res incorporales tranſeunt, & tamen fit quando
formas corporũ quas videmus, haurimus quodam mo-
do, & in memoria recondimus, & quocunq; pergimus D
nobiſcũ ferimus, nec illę receſſerunt à corporibus ſuis,
& tamẽ ad nos mirabili modo affectis noſtris ſenſibus
trãſierũt. Quomodo autẽ de corpore ad ſpiritũ, eo mo-
do trãſeunt de ſpiritu ad corpus. Nam colores virgarũ
quas variauit Iacob, afficiendo tranſierũt in animas pe- Gene. 30.
corum matrum, atq; inde rurſus eadem affectione trãſ-
eundo apparuerunt in corporibus filiorum. Tale vero 2. Retract.
aliquid etiam in fœtibus humanis poſſe cõtingere, So- cap. 62.
ranus medicinæ author nobiliſsimus ſcribit, & exẽplo
cõfirmat hiſtoriæ. Nam Dionyſium tyrannum narrat Hiſtoria.
eo quòd ipſe deformis eſſet, nec tales habere filios vel-
let, vxori ſuæ in cõcubitu formoſam proponere ſolere
picturã, cuius pulchritudinẽ cõcupiſcẽdo quodãmodo
raperet, & in prolem quam cõcipiebat, afficiẽdo tranſ-
mitteret. Neq; enim deus ita naturas creat, vt leges au-
ferat quas dedit motibus vniuſcuiuſq; naturę. Sic & vi-
tia quãuis ſint in ſubiecto, ex parẽtibus tamen in filios
non quaſi tranſmigratione de ſuo ſubiecto in ſubiectũ
alterum, quod fieri non poſſe categoriæ illæ quas legi-
ſti veriſsimum oſtendunt, ſed quod non intelligis, affe-
ctione & cõtagione pertranſeunt. Quid eſt quod labo-
ras magnis argumẽtationibus peruenire ad impietatis E
abruptũ, vt Chriſti caro quia de Maria natus eſt, cuius
virginis caro ſicut cæterorum omnium ex Adam fue-
rat ꝓpagata, nihil diſtet à carne peccati, & ſine vlla di-
ſtinctione Apoſtolus dixiſſe credatur, eũ fuiſſe miſſum
in ſimilitudine carnis peccati: aut nullam carnem eſſe Roman. 8
peccati: aut ſi ſit, quia inde venit, Inde etiam eſſe Chriſti
cõtendit hæreticus, imò potius inſtas vt nulla ſit caro
peccati, ne hoc ſit, & Chriſti? Quid eſt ergo carnis ſimi-
litudo, ſi nulla eſt caro peccati? Sed hanc Apoſtolicam
ſententiam me non intellexiſſe dixiſti, nec eam tamen
expoſuiſti, vt te doctore noſſemus, quod aliqua res poſ-
ſit eſſe ſimilis ei rei quæ non eſt. Quod ſi dementis eſt
dicere, & ſine dubio caro Chriſti non eſt caro peccati,
ſed ſimilis carni peccati: quid reſtat vt intelligamus, niſi
ea excepta omnem reliquã humanam carnẽ eſſe pecca-
ti? Et hinc apparet illã concupiſcentiã per quam Chri-
ſtus cõcipi noluit, feciſſe in genere humano propaginẽ
mali: quia Marię corpus quãuis inde venerit, tamẽ eam Maria con-
non traiecit in corpus, quod non inde cõcepit. Cæterũ ceptio.
corpus Chriſti inde dictũ eſt eſſe in ſimilitudine carnis
peccati, quia omnis alia hominũ caro peccati eſt, quiſ-
quis negat, & carnẽ Chriſti ita carni cõparat naſcentiũ
hominũ cæterorũ, vt aſſerat vtranq; eſſe puritatis ęqua- F
lis, deteſtandus hæreticus inuenitur. Magnũ porrò ali-
quid inueniſſe tibi videris & copioſiſsime diſputas, etiã
ſi naſcentes mali aliquid ex parentibus trahere poſſent,
quòd expiarentur manibus dei, quia eos ipſe format in
vteris matrum: ab ipſo autem formari homines, quaſi
hoc negaremus, inſtantiſsime probas, multa de ſcriptu
ris adhibens teſtimonia, in quibus cum ea verba ex li-
bro Eccleſiaſtico poſuiſſes quibus dei opera dicũtur oc- Eccle. 42.
culta, continuo tua ſubieciſti atq; dixiſti, Quæ ſentẽtia
eorũ arguit vanitatem, qui putãt naturalẽ profundita-
tẽ poſſe inueſtigatione aliqua cõprehẽdi. Hoc tibi dic,
& noli de animę origine temere aliquid definire, quod
vel ratiõe veriſsima vel diuino eloquio minime ambi-
guo nõ poteſt cõprehẽdi, ſed potius quod ſapiẽtiſsima
mulier mater Maccabæorũ ſape: Nam & eius verba po- 2. Mac. 7.
ſuiſti, quę filiis ſuis ait, Neſcio qualiter in vtero meo ap
paruiſtis. Quod vtiq; nõ putãda eſt dixiſſe de corpori-
bus eorum, quæ corpora ſe nõ dubitabat ex virili ſemi-
ne concepiſſe, ſed vtrũ animæ filiorũ de paterna anima

G tractæ fuerint, an aliunde in vtero eius eſſe cœperint,
hoc nimirum illa neſciebat, nec eam pudebat, vt teme-
ritatem caueret, ignorantiam confiteri. Quid eſt ergo
quod cauſaris, cur non ipſi filij mundentur effectu, vt à
pollutionibus, inquis, quę dicuntur parentum, maieſta-
te opificis expientur? Nec attẽdis hoc dici etiam de ma-
nifeſtis vitiis corporum poſſe, cum quibus nõ pauci na-
ſcuntur infantes. Quamuis abſit vt dubitetur deum ve-
rum & bonum eſſe omnium corporũ formatorem, &
tamen ex opificis tanti manibus tam multa non ſolum
vitioſa, verumetiam monſtruoſa procedũt, vt naturæ à
nonnullis appellentur errores. Qui cum operantẽ vim
diuinam, & quid cur faciat indagare nõ poſsint, fateri
eos pudet neſcire quod neſciunt. Quod autem attinet
ad peccati originalis in omnes homines trãſitum, quo-
niam per concupiſcentiã carnis tranſit, tranſire in eam
carnem non potuit, quam non per illam virgo conce-
pit. Quod enim & de alio libro meo quẽ ſcripſi ad ſan-
ctæ memoriæ Marcellinum, velut mihi pręſcribens po-
nere voluiſti de Adam dictũ, quòd tabificauit in ſe om-
H nes de ſua ſtirpe venturos, vnde vtique ille tabificauit,
non inde Chriſtus in matris vterum venit. Sed ver-
ba quæ ad rem maxime pertinent in eadem ſententia
mea, ego dicã, quia tu dicere noluiſti, & ſtatim cur no-
lueris apparebit. Occulta, inquam, tabe carnalis concu-
piſcentiæ ſuæ tabificauit in ſe omnes de ſua ſtirpe ven-
turos. Non itaq; carnem tabificauit, in cuius conceptu
tabes iſta nõ fuit. Caro itaque Chriſti mortalitatem de
mortalitate materni corporis traxit, quia mortale cor-
pus eius inuenit: contagium vero peccati originale nõ
traxit, quia concumbentis concupiſcentiam non inue-
nit. Si autem nec mortalitatem, ſed ſolam ſubſtantiam
carnis de matre ſumpſiſſet, nõ ſolũ caro eius caro pec-
cati, ſed nec ſimilitudo carnis peccati eſſe potuiſſet. Sed
comparas me & coæquas Apollinaris errori, qui carnis
ſeoſum fuiſſe negauit in Chriſto, vt imperitis nebulas
vndecunque cõmoneas, ne lucem veritatis attendant.
Aliud eſt ſenſus carnis, ſine quo nullus fuit aut eſt aut
erit in corpore viuens homo: & aliud eſt concupiſcen-
tia qua caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, ſine qua fuit
ante peccatũ primus homo, qualem nobis exhibuit hu-
manam naturam Chriſtus homo: quia ſicut ille ex ter-
ra, ſic iſte ſine tali cõcupiſcentia eſt creatus ex fœmina,
I aſſumens tamen ex illa etiam mortalitatis infirmita-
tem, qualis non erat ante peccatum in carne hominis
primi, vt eſſet iſta quod tunc illa nõ fuit, ſimilitudo car-
nis peccati. Vt ergo nobis patiẽdi præberet exemplum,
nõ habuit ille mala ſua, ſed pertulit aliena: In doloribus
pro nobis, non in cupiditatibus fuit. Quapropter natos
ex Adam, transferri renatos oportet ad Chriſtum, ne à
regno dei pereãt imagines dei, quod ſine malo fieri qui
dicit, nec amorem habet nec timorẽ dei. Cum hoc au-
tem malo neceſſe eſt hominem de dãnata origine ge-
nerari. Regeneratos autem abſit vt redigamus, ſicut ca
lumniaris, ſub neceſsitate criminum, deo largiente do-
Roman. 7. na virtutum. Quamuis ergo aliam legem videamus in
membris noſtris repugnantem legi mentis noſtrę, non
ſolum tamen neceſsitatem criminis non habet, ſed ha-
bet potius honorem laudis, cuius ſpiritus ſpiritali mu-
nere adiutus, aduerſus carnis concupiſcentiam concu-
piſcit. Sed quacunq; te verſes, quacunque te iactes, quæ-
cunq; vndecunq; colligas, inſles, ventiles, ſpargas, cõtra
quod cõcupiſcit ſpiritus bon⁹, nõ eſt bonũ. Nõ potuit,
inquis, exemplum dare natura diſsimilis. Potuit quidẽ.
Nam quid eſt quod nos ad imitationẽ patris hortatur,
qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, vt eius K
exemplo noſtros diligamus inimicos? Veruntamen na- Matth. 5.
tura hominis Chriſti, noſtræ naturæ diſsimilis nõ fuit,
ſed vitio noſtro diſsimilis fuit. Ille quippe ſine vitio na
tus eſt homo, quod hominũ nemo. Quãtum autem ad
vitam pertinet, qua Chriſtũ debemus imitari, hoc quo-
que ad diſtantiam plurimũ valet, quòd vnuſquiſq; no-
ſtrum homo eſt, ille autẽ etiam deus. Neque enim tan-
tum poteſt iuſtus homo eſſe qui homo eſt, quantum ho
mo qui & deus eſt. Illud ſanè magnum verumq; dixiſti
cum poſuiſſes teſtimoniũ Apoſtoli Petri dicentis, Qui 1. Petri. 2.
peccatum non fecit, notandum eſſe quod iudicauerit
Apoſtolus ſufficere ad oſtendendum in Chriſto nullũ
fuiſſe peccatum, quia dixit nullum eum feciſſe peccatũ:
Vt doceret, inquis, quia qui nõ fecit, habere nõ potuit.
Omnino veriſsimum eſt. Profecto enim peccatũ etiam
maior feciſſet, ſi paruulus habuiſſet. Nam propterea nul
lus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum nõ fece-
rit grandioris ætatis acceſſu: quia nullus eſt hominum
præter ipſum, qui peccatum non habuerit infantilis æ-
tatis exortu. Tolle, inquis, exempli cauſam: tolletur &
pretij quod pro nobis factus eſt. Non eſt mirum quòd L
ſolum exemplum ponis in Chriſto, qui præſidium gra-
tiæ, quo erat plenus, oppugnas. Spe, inquis, malo caren-
di ad fidei præſidia conuolamus, non autẽ caremus in-
natis. Siquidẽ poſt baptiſma vtilitas ipſa perdurat, quia
virilitatis nomine concupiſcentiã carnis appellas. Per-
durat vtique, quod negari non poteſt, contra quod de-
bet concupiſcere ſpiritus, ne homo renatus iam concu-
piſcentia ſua trahatur illectus: & vtique cõcupiſcentia
quæ repugnat vt trahat, etiam ſi ſpiritu cõtra eam con-
cupiſcente & reſiſtente nõ trahat, ac propterea nec cõ-
cipiat pariatq; peccatum, non eſt bonum. Et ipſa eſt, de
qua dicit Apoſtolus, Scio quia nõ habitat in me bonũ, Roman. 7.
hoc eſt, in carne mea. Hoc autem quod nõ eſt bonum,
Chriſtus in natura ſi haberet ſua, non ſanaret in noſtra.

Interponis aliud de libro meo, & quoniã dixi con- Cap. X.
iugalem concubitum, qui fit intentione generandi, nõ
ipſum eſſe peccatũ, eo q bona volũtas animi ſequẽtem
ducat, nõ ducẽtẽ ſequatur corporis voluptatẽ: tu cõtra
refers de ea re quę à peccato libera eſt, peccata nõ naſci:
iſto modo exiſtimãs te poſſe deſtruere originale pecca-
tum, quod non deſtruit niſi ſaluator, quẽ paruulis inui-
detis. Deſtruit autẽ ſoluẽdo quòd rei ſunt, nõ negãdo. M
Ideo quippe cõcubitus cõiugalis, qui fit intentione ge-
nerandi, nõ eſt peccatum, quia bene vtitur lege peccati,
id eſt concupiſcentia, quę eſt in mẽbris repugnans legi
mentis. Quæ ſi propterea reum parentẽ non tenet, quia
regeneratus eſt, quid mirũ ſi propterea reum tenet na-
ſcentẽ, quia inde generat⁹ eſt? Et ideo ne re⁹ remaneat,
etiã ipſe regenerãdus eſt. Hæc vero ſentẽtia tua qua di-
xiſti, de ea re quæ à peccato libera eſt, peccata nõ naſci,
quantũ adiuuet Manichæos, ſi cogites, voles eã delere
de libro tuo, & de cordibus omnium qui legerũt librũ
tuũ. Si enim nõ de ea re quæ à peccato libera eſt, pecca-
ta naſcuntur, habent aliam naturã ſuam ſecũdum Ma-
nichæos vnde naſcantur. Quos & aliis ſimilibus ſentẽ-
tiis tuis quantum adiuuares, iam in primo huius noſtri
operis volumine demonſtraui. Ecce & hic quod dixiſti
tantũdem valet. Vides ne nobis operam dandam præ-
ter errorem proprium, quo Pelagiani eſtis, vt quaſdam
tuas ſententias qualis & iſta eſt, euertamus, ſi Manichę-
os vincere volumus? De ea re quæ à peccato libera eſt,
dicis peccata nõ naſci. Sed veritas cõtradicit, quę te &
Manichęos euertit, cũ quibus tibi vox iſta cõmunis eſt,

Angelus

A Angelus quem creauit deus, res à peccato libera fuit: ho
mo quem primũ creauit deus, res à peccato libera fuit.
De rebus igitur à peccato liberis, nata eſſe peccata qui
negat, aut Manichæus eſt manifeſtus, aut Manichæis
ſuffragatur incautus. Deinde ponens alia verba mea ſic
argumẽtaris, quaſi ego dixerim, cum ſeruit coniugatis
ad propagãdam prolem, tunc honorari libidinem. Di-
cis tibi ipſe quod vis: Nam ego hoc non dixi omnino,
nec ſenſi. Quomodo enim libido cũ ſeruit honoratur,
quãdo ne pergat in liberos exceſſus, dominatione mẽ-
tis opprimitur? Nos itaque nõ diximus ſemper ad reatũ
pertinere vti libidine. Quod velut dixerimus, ita col-
ligis minus peccare adulteros quàm maritos, quia ma-
ritis, inquis, libido ſeruit vt peccent, adulteris imperat.
Sed cum ego illud nõ dixerim, qualecunq; hoc ſit tuũ,
quod tanquam cõſequens eſſe voluiſti, nihil ad me at-
tinet. Ego enim dico vti libidine non ſemper eſſe pec-
catum, quia malo bene vti non eſt peccatum. Nec quæ-
cũque res ideo bona eſt, quia ea bene vtitur bonus. Nã
& de duobus hominibus ſcriptũ eſt, Filius eruditus ſa-
piens erit, imprudente autem miniſtro vtetur. Nũquid
B ideo bonum eſt eſſe imprudẽtem, quia bene illo vtitur
1.Ioan.2. ſapiens? Inde & Apoſtolus Ioannes non ait, Nolite vti
mundo: ſed, Nolite diligere mundũ: vbi poſuit & con-
cupiſcentiam carnis. Qui enim nõ diligens vtitur, qua-
ſi non vtens vtitur, quia nõ eius rei cauſa vtitur, ſed al-
terius quã diligẽs intuetur, vt etiã nõ diligens hac vta-
1.Corin.7. tur. Propter quod Paulus coapoſtolus eius, Et qui vtun
tur, inquit, hoc mundo, quaſi nõ vtantur. Quid eſt, qua-
ſi non vtantur, niſi non diligãt quo vtuntur, quoniam
tale eſt, vt bene aliter non vtantur? Et hoc quidẽ etiam
in his rebus obſeruandũ eſt, quæ in hoc mundo ſic bo-
næ ſunt, vt tamen eas diligi non oporteat. Quis enim
malum eſſe pecuniam recte dixerit? Et tamen nemo ea
bene vtitur qui dilexerit, quãto magis libidinem? Nam
pecuniam malus quidem ſpiritus concupiſcit, ſed ipſa
contra bonum ſpiritum non concupiſcit, quod libido
facit, atque ideo & qui hoc eſſe malum negat, peccat: &
qui hoc malo bene vtitur, non peccat. Recte igitur ar-
gumentareris, dicens, libidinem ſi mala eſt, maiori rea-
tu obſtringere quibus obſequitur, coniuges, quàm qui-
bus dominatur, adulteros, ſi diceretur à nobis, eos con-
C iuges qui ſeruiente concupiſcentiæ malo ad ſolum ge-
nerandi vtuntur officium, ad aliqua mala opera eos il-
lo vti, ſicut ad facinus perpetrandum ſeruo vtitur ho-
micida. Cum autem dicamus bonum eſſe in coniugib⁹
officium procreãdi, quamuis vulnus quod in renato ſa-
nari poteſt, trahat natus de primi contagione peccati,
reſtat vt ſic vtãtur coniuges boni malo cõcupiſcentiæ,
ſicut ſapiens ad opera vtique bona miniſtro vtitur im-
prudente. Sed homines acutiſsimi ideo non modum,
non genus, ſed exceſſum voluptatis arguitis, & expro-
brandum cenſetis obſcœnis: quia eum noſtis, vt dicis,
intra conceſſos fines animi poteſtate poſſe retineri. Fa-
ciat animi poteſtas ſi poteſt, vt ad trãſgrediendos fines
à quibus tranſgrediendis eam reuocat, nõ ſe libido cõ-
moueat. Quod ſi facere nõ poteſt, profecto vt fines nõ
tranſgrediatur, improbo hoſti reſiſtitur, qui eos tranſ-
gredi nititur. Sed vniuerſum cõtemptum eius, inquis,
virginibus cõtinẽtibuſq; ineſſe teſtamur. Nũquid ideo
virgines & continentes contra cõcupiſcentiam carnis
nõ pugnant? Et quid eſt cõtra quod exercẽt abs te quo-
que prædicata illa glorioſa certamina, vt virginitatem
continentiamq; cuſtodiãt? Si ergo pugnant, malum eſt
Roman.7. quod expugnãt. Et vbi eſt hoc malum, niſi in ipſis? Er-
go non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum, ve- D
raciter dicitur & ab ipſis. Nihil aliud dicis eſſe nuptias
quàm corporum commixtionem: & dicis poſtea, quod
& verum eſt, ſine appetitu mutuo & ſine opere natura-
li propagationem eſſe non poſſe. Nunquid tamen ne-
gas ſibimet etiã adulteros appetitu mutuo & opere na-
turali, & corporum commixtione coniungi? Non eſt
ergo iſta definitio nuptiarũ. Aliud eſt enim quod nup-
tiæ ſunt, & aliud eſt ſine quo etiam nuptiæ filios pro-
pagare non poſſunt. Nam & ſine nuptiis poſſũt naſci
homines, & ſine corporum commixtione poſſunt eſſe
coniuges: Alioquin non erunt coniuges, vt nihil aliud
dicam, certe cum ſenuerint, ſibiq; miſceri vel nõ potue-
rint, vel ſine ſpe ſuſcipiẽdæ prolis erubuerint atque no-
luerint. Vides ergo quàm inconſiderate nuptias defi-
nieris, dicendo eas aliud non eſſe niſi corporum com-
mixtionem. Tolerabilius forte diceres, nõ eas inchoa-
ri niſi per corporum commixtionem, quia filiorũ pro-
creãdorum cauſa vtique ducuntur vxores, & aliter nõ
poſſunt filij procreari. Sed procreandi cauſa commix-
tio corporum aliter quàm nunc eſt fuiſſet, ſi nemo pec- E
caſſet. Abſit enim vt honeſtiſsima illa fœlicitas in para-
diſo commotæ libidini ſemper obtemperaret: abſit vt
illa pax animi & corporis haberet aliquid ꝓpter quod
aduerſus ſeipſam prima hominis natura pugnaret. Si
ergo ibi nec ſeruiendũ libidini, nec aduerſus eam bel-
landum fuit, aut non ibi fuit, aut non talis qualis nunc
eſt fuit. Nunc enim libidini neceſſe eſt vt repugnet qui
ſeruire noluerit: neceſſe eſt vt ſeruiat, qui pugnare ne-
glexerit. Quorum duorum vnum eſt moleſtũ, etſi lau-
dabile: alterum turpe & miſerabile. Itaque in hoc ſecu-
lo vnum horum caſtis eſt neceſſarium, in paradiſo au-
tem vtrunq; à beatis fuerat alienum. Sed iterum me di-
cis mihimetipſi eſſe contrarium, propoſitis videlicet a-
liis verbis meis, vbi propagationis officium à carnalis
delectationis appetitione diſcernens, aliud eſſe dixi nõ
concumbere niſi voluntate generãdi, quod non habet
culpam: aliud concumbendo carnis appetere volupta-
tem, ſed non pręter coniugem, quod vcnialẽ habet cul-
pam. Nihil habent duo iſta, quãtum mecum omnes vi-
dent qui verum vidẽt, vnde me oſtendas mihi eſſe cõ-
trarium. Audi tamen identidem quod eorum ſenſibus *Identidem*
inculcatius intimetur, quos fallere affectas. Calumnia- *aliquoties*
ris enim nos excuſationem præbere turpibus & flagi- *vſurpare*
tioſis hominibus, vt cum infanda immunda commiſe- *videtur prò*
rint, cõtra voluntatem ſe dicant feciſſe, & ideo nullum *viciſsim.*
habere peccatum, quaſi nos non multo exertius adhor F
temur contra libidinem eſſe pugnandũ. Nam ſi vos cũ
id bonum eſſe dicatis, nõ vultis tamen, vt veſtra aduer-
ſus iſtud bonũ frigeſcere, vel certe tepeſcere bella cre-
damus: quanto vigilãtius & ardentius cõtra malũ nos
cenſemus eſſe pugnãdum? Nos dicimus illud eſſe cõtra
voluntatẽ, vt caro cõcupiſcat aduerſus ſpiritũ, nõ illud, *Galat 5.*
vt ſpiritus aduerſus carnem. Per quã concupiſcentiam
bonam fit, vt niſi cauſa generandi nõ vtantur cõiuges
carnis libidine, ac ſic malo vtantur bene. Qui vſus bo-
nus mali, facit honeſtum cõcubitum vereq; nuptialem.
Voluptatis autem cauſa nõ prolis, facit cõcubitum cul-
pabilem, ſed in cõiuge venialem. Ideo autem & de ho-
neſto cõcubitu qui naſcitur, trahit quod renaſcendo di-
luatur, quia & in concubitu honeſto ineſt malum, quo
bene vtitur bonitas nuptiarum. Sed non obeſt renatis,
quod oberat natis. Vnde fit cõſequens, vt qui ex eis na-
ſcitur, & illi obſit ſi non renaſcatur. Tu ſanè inter argu-
mẽtationes tuas, quib⁹ te inaniter aduerſus mea verba

G contorques, identidem te Manichæos adiuuare nõ vi-
des. Ideo quippe tibi videtur natus de cõcubitu coniu-
gali, non trahere originale peccatum, quia de hoc ope-
re quod non habet culpam, naſci ſicut dicis, culpa non
poteſt. Cur ergo de opere dei quod nõ habebat culpã,
nata eſt culpa angeli, nata eſt culpa hominis? Cernis
quantum eis ſuffrageris quorum deteſtationẽ conaris
obtegere, quòd aduerſus catholicã fidem fundatiſsimã
ſentis. Si enim ſecundum definitiuã tuam, de hoc ope-
re quod non habet culpam, naſci culpa nõ poteſt, ecce
nulla opera dei habẽt culpam. Vnde igitur culpa nata
eſt? Hic Manichæus te adiuuante aliam naturam, ſicut
deſipit, malam molitur inducere, vt ſit vnde culpa nata
eſſe credatur, quia de opere dei, ſecundũ tua verba, cul-
pa non naſcitur. Nunquid poteſt vinci Manichæus, niſi
cum illo & ipſe vincaris, quia & angelus & homo dei
ſunt opera ſine culpa? Ex quibus tamen culpa nata eſt,
dum ab eo qui culpa caret, per liberum arbitrium receſ
ſerunt, quod eis datum eſt ſine culpa: & facti ſunt mali,
nõ per admixtionem mali, ſed per defectionem boni.
H Dicis ob hoc à me Chriſtiani temporis continentiam
fuiſſe laudatam, non vt ad virginitatem incẽderentur
homines, ſed vt bonum nuptiarum quod à deo inſtitu-
tum eſt damnaretur, Sed ne puteris de animo meo ma-
leuola ſuſpicione torqueri, velut probare me volens, di
cis mihi, Si fideliter inuitas homines ad ſtudium con-
tinentiæ, fateris ergo ita virtutem pudicitiæ à volenti-
bus poſſe ſeruari, vt ſit quicunque voluerit corpore ſan
ctus & ſpiritu. Reſpondeo me fateri, ſed non ſicut vos.
Nam vos ipſius animi viribus hoc tribuitis, ego adiutæ
per dei gratiam voluntati. Veruntamen quid compri-
mitur animi imperio ne peccetur, niſi malum, quo vin-
cente peccatur? Quod malum ne dicamus cum Mani-
chæis tanquam ex aliena mali natura nobis eſſe com-
mixtum, reſtat vt in noſtra natura tanquam vulnus ali-
quod fateamur eſſe ſanandum, cuius reatum iam fate-
mur regeneratione ſanatum. Ecce fruſtra enumeraſti
quibus me compares, tot hęreticorum fraudes, quorum
vtinam numerum non augeres: Apoſtolica ſententia,
1.Timot.4. qua notat hæreticos prohibentes nubere, etiam me aſ-
ſeris tangi, quaſi dicam poſt aduentum Chriſti turpia
eſſe cõiugia. Audi ergo quod dicim⁹, vt hoc ipſum mul
tis modis ac ſæpius audiẽdo, nõ diſsimules veritatem,
I ſimulãs quodammodo ſurditatem. Non dicimus tur-
pia eſſe coniugia, quandoquidem ne incontinentia in
damnabile cadat flagitium, fulciẽda eſt honeſtate nup-
tiarum. Sed quod vos dicitis, Chriſtiana doctrina non
dicit, id eſt, vt verba tua ponam, hominem ſufficere in-
genitis ſibi motibus dare leges: hoc nõ dicimus, ſed di-
1.Corin.7. cimus quod dixit Apoſtolus, cũ hinc loqueretur, Vnuſ-
quiſque proprium donum habet à deo. Et quod dixit
Ioan.15. dominus, Sine me nihil poteſtis facere. Et non omnes
Matth.19. capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt, cum poſſet
dicere, nõ omnes capiunt verbum hoc, ſed qui volue-
rit: ſi verum eſſet quod dicitis vos. Quæro ſanè qualib⁹
ingenitis ſibi motibus hominem dicatis eſſe idoneum
dare leges? vtrum bonis, an malis? Si bonis aduerſus bo
num, ergo ſpiritus concupiſcit aduerſus ſpiritũ, & duo
bona inuicem ſibi aduerſantur in homine. Quod ſi ita
eſſet, ipſa duorum bonorũ inter ſe aduerſitas bona eſſe
non poſſet. Si autem malis, fatere igitur ingenitos eſſe
homini motus malos, contra quos caſtitas dimicat. Et
ne dicere cũ Manichæis cogaris alienæ mali naturę no
bis ineſſe commixtionem, noſtrum potius originalem
confitere lãguorem: Cuius languoris malo coniugalis
bene vtitur pudicitia, cõtra quod languoris malũ, ad- K
hibentur ab incõtinentibus nuptiarum remedia, exer-
centur à continentibus glorioſa certamina. Arbitror
pollicitationem meam ea quo tibi ad omnia reſponde-
re cœpi, in quibus ſoluẽdos quæſtionũ nodos aliquos
attuliſti, cõmodius impleri, ſi numerum tuorum volu-
minum non exceſſero. Sit ergo hic finis huius mei, vt
nouiſsimum tuum ab alio refellamus exordio.

Libri quinti Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi contra Iulianum Liber ſextus.

REſponſum eſt libro tuo tertio, re- Cap.I.
ſpondeatur & quarto: aderit domi-
nus, vt non ſolum veritas, ſed etiam
charitas tibi exhibeatur à nobis.
Quæ duo quiſquis tenuerit, nec fa-
tuus, nec inuidus erit. De quibus vi- L
tiis in principio memorati tui libri
multa dixiſti. Nam & error veritate, & liuor charitate
pellendus eſt. In hac autem tua diſputatione cum de
ſtultitia loquereris, dicens eam matrem eſſe omnium
vitiorum, adhibuiſti teſtimonium de ſcriptura, vbi le-
gitur, Neminem diligit deus, niſi eum qui cum ſapien- Sapien.7.
tia habitat. Quęre itaque diligẽter, vtrum habitare cum
ſapientia puerilis vanitas poſsit, per quam neceſſe eſt ex
infantia paruulus tranſeat, qui tamen tranſit: & conſi-
dera qui primus fructus naſcatur de radice quam lau-
das: & quanta in cõtrarium mutatione opus habeat vt
diligatur à deo, qui niſi eum qui habitat cum ſapientia
neminem diligit, in pręedeſtinatis vtique paruulis quod
odit abſumens, vt etiam ipſos à vanitate liberatos cum
ſapientia diligat habitantes: quos certe ſi ab vbere rap-
tos abſtulerit vltimus dies, miror ſi audes dicere habi-
taturos cum ſapientia præter regnum dei, quò eos bo-
num ſecundum te inuiolatæ inculpatæq; naturæ non
permittit accedere, niſi veri ſaluatoris gratia redem-
ptos liberet à falſi inſipiẽtia laudatoris, vt omittam na-
tura fatuos, multo amplius lugendos ſcriptura teſte M
quàm mortuos. Quos quidem & ab iſto tãto malo
poteſt dei gratia per ſanguinẽ mediatoris eruere. Sed
vnde potuerunt in tantum malum ruere, ſi diuino iu-
dicio nulla origini debetur pœna vitiatæ? Ecce meri-
to reprehendiſti eos & grauiter, qui vel ſuperſederunt
ſcienda cognoſcere, vel non formidant ignorata cul-
pare. Nunquid hoc de his qui excordes nati ſunt, potes
dicere? Nec tamen eis ſub deo iuſto vnde hoc accidere
potuerit inuenturus es, ſi nulla ex parentibus trahuntur
merita filiorum. Sed inuidendo tibi, in quadam meri-
die compertę veritatis ſine obumbramento ignoratio-
nis, vt loqueris, inſanimus. Itàne vero tanta in paruulis
mala, tu qui non inuides, non vides? Bonus eſt deus, iu-
ſtus eſt de⁹. Extranea prorſus mali eſt nulla natura quæ
noſtræ naturæ ſecundum Manichęos credatur admix-
ta. Vnde ſunt nõ dico in moribus, ſed in ipſis ingeniis
cum quibus naſcuntur tanta hominum mala, ſi non eſt
humana origo vitiata, non eſt maſſa damnata? Quid
quòd homo fatuitatis expers, & ab inuidiæ ſtimulis
alienus, ipſam ſic deſcribis inuidiam, vt in tua deſcrip-
tione hoc vitium & peccatum appareat & pœna pecca-
ti? An non eſt peccatum diabolicum inuidia? An non
eſt pœna

A eſt pœna peccati,quæ protinus ipſum de quo oritur ve-
xat authorem?Hæc verba tua ſunt, & tamen diuturna
loquacitate viſus tibi es acutiſsime diſputaſſe,vnũ idẽq;
vitium peccatum pœnamq; peccati eſſe non poſſe. Sed
forte quia inuidus non es, vix tandem inuidiam in alio
libro videre potuiſti de qua hæc diceres, & tibi pro me
qoia mihi non inuides, contradiceres. Finito autem
procœinio,vbi etiaoı laboraſti ſicut ſoles,probare quòd
prædico deum eſſe hominom conditorem, mea dein-
de verba propoois,vbi dixi, muodo non deo naſci ho-
minem,qui de concupiſcentia carnis oaſcitur, deo au-
tem naſci cum ex aqua & ſpiritu renaſcitur. Quibus
meis verbis ſic inſidiaris, vt aſſeras hunc intelligi me
debere dixiſſe, quod ad diabolum pertineat quicquid
ad mũdum pertinet:quia ſcilicet alibi dixeram, eos qui
de corporũ cõmixtione naſcuntur, ad ius diaboli per-
tinere, aſſerendo vtique de poteſtate erui tenebrarum
cum regenerãtur in Chriſto. Reſpondeo ergo calum-
niæ tuæ. Ita enim me vis putari appellaſſe mundum ad
poteſtatem diaboli pertinentẽ, tanquam cœlum & ter-
ram & omnia quæ in eis ſunt, vel diabolus fecerit, vel
diabolus teneat. Hoc non dico,ſed deteſtor,redarguo,
B & damno qui dicit. Sed hoc loco ſic appellaui mũdum
Ioan.14. quemadmodum dominus,vbi ait,Ecce venit princeps
mundi. Nõ enim cœli & terræ & omnium quæ per ver-
bum, hoc eſt per eundem ipſum Chriſtum facta ſunt:
Ioan.1. vnde ſcriptum eſt, Mundus per eum factus eſt: princi-
pem voloit intelligi diabolũ:ſed ſicut dictum eſt, Mũ-
1.Ioan.5. dus in maligno poſitus eſt. Et iterum, Omnia quæ in
1.Ioan.2. mundo ſunt,concupiſcẽtia carnis eſt, & cõcupiſcentia
oculorum,& ambitio ſeculi,qoæ non eſt à patre, ſed ex
mundo eſt. Non enim cœlum & terra non ſunt à patre
per filium,aut angeli,ſydera,arbuſta, animalia, homi-
nes non ſunt à patre per filium, quantum quidem atti-
net ad ipſam ſubſtantiam qua homines ſunt: ſed mũdi
princeps eſt diabolus, & mũdus in maligno poſitus eſt,
omnes vtique homines qui rei ſunt damnationis æter-
næ, ſi non inde liberentur, vt non iam pertineant ad
principem peccatorũ, redempti eo ſanguine qui in re-
miſsionem fuſus eſt peccatorũ. Huic ergo mũdo cuius
princeps eſt, de quo ait qui vicit mundum, Ecce venit
Ioan.14. princeps mundi,& in me nihil inueniet: huic,inquam,
mundo naſcitur homo donec renaſcatur in eo qui vi-
cit mundum, & in quo nihil inuenit princeps mundi.
Quis eſt enim mundus de quo dicit ſaluator mundi &
Ioan.7. victor mundi, Non poteſt mundus odiſſe vos,me autẽ
odit,quia ego teſtimonium perhibeo de illo,quia ope-
C ra eius mala ſunt?Nunquid terræ ac maris, cœli ac ſyde
rum mala ſunt opera?Sed vtique mundus iſte homines
ſunt. Nec ab iſto mũdo quiſquam liberandus eligitur,
niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum
qui dedit carnem ſuam pro mundi vita,quod nõ feciſ-
ſet,niſi mundum inueniſſet in morte. Quis eſt mundus
Ioan. 8. de quo dicebat Iudęis,Vos de hoc mũdo eſtis, ego nõ
ſum de hoc mundo? Poſtremo quis eſt mundus de quo
elegit Ieſus diſcipulos ſuos, vt iam de mũdo nõ eſſent,
& eos de quo iam non erant, ipſe mundus odiſſet? Sic
enim loquitur ſaluator mundi, lux mundi, ſic inquam
Ioan.15. loquitur,Hæc mundo vobis,vt diligatis inuicẽ.Si mun
dus vos odit,ſcitote quia me priorẽ vobis odio habuit.
Si de mundo eſſetis, mũdus quod ſuum erat diligeret.
Quia vero de mũdo nõ eſtis,ſed ego elegi vos de mun-
do,propterea odit vos mundus. Si non addidiſſet,ego
elegi vos de mundo,putari poſſet ita dixiſſe, de mũdo
non eſtis,quemadmodum de ſeipſo dixerat, Ego non
ſum de hoc mundo. Neque enim & ipſe fuit de mũdo, D
& electus eſt inde, vt nõ eſſet de muodo. Quis hoc di-
xerit Chriſtianus? Nec ſecundum hoc enim quòd ho-
mo eſſe dignatus eſt filius,de mundo fuit. Quid ita?niſi
quia in illo peccatum nunquam fuit,propter quod om-
nis homo prius mundo non deo naſcitur,& vt deo na-
ſcatur,de mundo eligitur qui renaſcitur, vt iam non ſit
de mundo? Propter quod ab eo princeps mũdi eiicitur
foras,ſicut ipſe teſtatur,dicẽs, Nunc iudicium eſt mon- Ioan.12.
di,nunc prioceps huius mundi eiicietur foras. Niſi for-
te eo vſque veſtra progredietur audacia,vt dicatis non
de mundo eligi paruulos quãdo baptiſmo eius abluũ-
tur,de quo dictum eſt,Deus erat in Chriſto, mundum 2 Corin.5.
reconcilians ſibi. Ad iſtam reconciliationem ſi negatis
paruulos pertinere, negantes eos eſſe de mundo, qua
fronte neſcio vioatis in mundo. Porrò ſi eos fatemini
cum in corpus Chriſti tranſeont, de mundo eligi, ne-
ceſſe eſt vt ei naſcantur de quo eliguntur, vt renaſcan-
tur. Naſcuntur enim per carnis concupiſcentiam, rena-
ſcuntur per ſpiritus ſancti gratiã. Illa de mundo eſt, hęc
venit in mundum,vt de mundo eligantur qui prædeſti-
nati ſunt ante mundum. Cum autem dixiſſet Apoſto-
E lus, Deus erat in Chriſto mundom reconcilians ſibi:
quomodo id faciat,mox adiunxit atque ait, Non repu-
tans illis delicta eorum. Totus ergo mundus ex Adam
reus, deo non negante manum formationis opere ſuo
ſeminibus inſtitutis,quãuis paterna præuaricatione vi-
tiatis: & cum per Chriſtum reconciliatur mundus, de
mundo liberatur, eo liberante qui venit in mundum,
non de mundo eligẽdus, ſed electurus: nõ meritorum
electione,ſed gratiæ:quia reliquiæ per electionem gra- Romam.11.
tiæ ſaluæ factæ ſunt. Deinde propoſitis aliis meis ver-
bis,vbi dixi, Huius cõcupiſcentiæ reatum regeneratio
ſola dimittit,ac per hoc generatio trahit: mòxque ſub-
iunxi,Ergo quod generatum eſt regeneretur, vt ſimili-
ter quia non poteſt aliter,quod tractum eſt remittatur:
fruſtra identidem conaris obtegere quòd ſuperfluum
baptiſmum putatis in paruulis, dicentes myſteriorum
Chriſti gratiam multis locupletem eſſe muneribus. Ve-
litis nolitis, paruulos credere confitemini in Chriſtum
per corda & ora geſtantium. Ergo & ad illos pertinet
dominica illa ſententia: Qui non crediderit,condem- Marci 16.
nabitur. Qua cauſa,qua iuſtitia ſi nullum trahunt origi
F nale peccatum?Quod autem dicis,hinc potius ſuos ap-
probat,quòd ante proprium volũtatis obſequium, hoc
quod in eis fecit beneficiorum ſublimat argumentis. Si
ergo hinc ſuos iſtos approbat, profecto illos quib⁹ hoc
non donat,nõ approbat ſuos. Porrò cum & ipſi eadem
cauſa ſint eius,quia condidit eos,cur non & ipſos eodẽ
modo approbat ſuos?Hic de fato,vel de acceptiõe per-
ſonarum nihil negatis. Iam ergo nobiſcum gratiã con-
fitemini. Quid eſt enim aliud, vbi nihil illorum eſt? In
vna igitur eademq; cauſa alius relinquitur iuſtitia iu-
dicante non fato, alius aſſumitur gratia præſtante non
merito. Fruſtra omnino contenditis, nec ab originali
peccato paruulos regeneratione mũdari. Nõ hoc oſtẽ-
dit qui dixit,Quicunque baptizati ſumus in Chriſto, in Roman. 6.
morte eius baptizati ſumus. Dicendo enim,quicunque,
non vtique paruulos fecit exceptos. Quid eſt autem in
morte Chriſti baptizari,niſi peccato mori? Vnde etiam
de ipſo idẽ alio loco dicit,Quod enim mortuus eſt pec Ibidem.
cato,mortuus eſt ſemel. Quòd enim mortuus eſt pecca
to,vtique dictum eſt propter ſimilitudinem carnis pec
cati, propter quod & magnum myſterium eſt crucis
eius, vbi & vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt

G euacuetur corp⁹ peccati. Si ergo in Chriſto paruuli baptizantur, in morte eius baptizantur. Si in morte eius baptizantur, mortis eius ſimilitudini complantati, peccato vtique moriūtur. Quòd enim mortuus eſt, peccato, mortu⁹ eſt ſemel: quod autē viuit, viuit deo. Et quid eſt complantari ſimilitudini mortis eius, niſi quod ſequitur, Sic & vos exiſtimate vos mortuos eſſe peccato, viuere autem deo in Chriſto Ieſu? Nunquid dicturi ſumus, peccato mortuum fuiſſe Ieſum, quod nullum habuit vnquam? Abſit. Et tamen quòd mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel. Mors enim eius peccatū noſtrum ſignificauit, quo vtiq; ipſa mors accidit, cui morti mortuus, id eſt, vt mortalis non eſſet vlterius, peccato dicitur mortuus. Quod ergo ipſe ſignificauit in ſimilitudine carnis peccati, hoc per eius gratiam nos agimus in carne peccati: Vt quomodo ille moriēdo ſimilitudini peccati, peccato mortuus prædicatur, ita quicunque in illo fuerit baptizatus, idem peccato, cuius in Chriſto ſimilitudo non veritas, eidem rei cuius illa fuerit ſimilitudo, moriatur. Et quomodo in illius vera carne vera mors fuit, ſic fiat in veris peccatis vera remiſsio. Totus

H itaque iſte Epiſtolæ Apoſtolicæ locus ſi te ab iſta prauitate non corrigit, nimis obduruiſti. Quanuis enim ſibi connexa ſint omnia quibus ait ſcribēs ad Romanos, vt gratia dei commendetur per Ieſum Chriſtum, tamen quia Epiſtolam totam hic recolere & pertractare non poſſumus, valde enim longum eſt, ex iſto capite quod

Roman. 5. agitur conſideremus, vbi ait, Commendat autem ſuam charitatem deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Hoc tu dictum exceptis paruulis vis putari. Vbi ſi abs te quærā, ſi non ſunt inter peccatores habēdi, quomodo pro eis mortuus eſt, qui pro peccatoribus mortuus eſt? Reſpōdebis non pro ſolis peccatoribus mortuum, quanuis ſit etiam pro peccatoribus mortuus. Quod quidē nuſquā legis in diuinis authoritatibus, mortuum ſcilicet eſſe Chriſtum etiam pro eis qui nullum habuerūt omnino peccatum. Sed attēde quàm validis teſtimoniis vrgearis. Tu dicis etiam pro peccatoribus mortuum, ego dico non niſi pro peccatoribus mortuum, ita vt reſpon-

I dere cogaris, ſi nullo peccato paruuli obſtricti ſunt, nō eſſe pro paruulis mortuum. Dicit enim ad Corinthios,

2 Corin. 5. Quoniam vnus pro omnib⁹ mortuus eſt. Ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt. Nullo modo hic negare permitteris, nō niſi pro his qui mortui ſunt, mortuum fuiſſe Ieſum. Quos igitur hoc loco intelligis mortuos? Nunquid eos qui de corpore exierunt? Quis ita deſipiat vt hoc ſapiat? Eo modo itaque intelligimus mortuos, pro quibus omnibus vnus mortuus eſt Chri-

Coloſſ. 2. ſtus, quomodo alibi dicit, Et vos cum eſſetis mortui in delictis & præputio carnis veſtræ, viuificauit cum illo. Ac per hoc vnus, inquit, pro omnib⁹ mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, oſtendens fieri nō potuiſſe vt moreretur niſi pro mortuis. Ex hoc enim probauit omnes mortuos eſſe, quia pro omnibus mortuus eſt vnus. Impingo, inculco, īfercio recuſanti. Accipe, ſalubre eſt, no lo moriaris. Vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Vide quia cōſequens eſſe voluit, vt intelligātur omnes mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt. Quia ergo nō in corpore, reſtat vt in peccato eſſe mortuos omnes, ſi pro omnibus Chriſtus mortuus, nemo neget, nemo dubitet, qui ſe non negat aut dubitat eſſe Chriſtianum. Quapropter ſi nullum trahunt peccatum paruuli, non ſunt mortui. Si non ſunt mortui, non eſt mortuus pro eis, qui non eſt mortuus niſi pro mortuis.

Tu autem iam in primo tuo libro contra nos clamans, K dixiſti Chriſtum etiam pro paruulis mortuum. Nullo modo igitur negare permitteris eos trahere originale peccatum. Nam mortui vnde, ſi non inde? aut propter quam mortem paruulorum mortuus eſt, qui non eſt mortuus niſi pro mortuis? Eumq; tu mortuum pro paruulis confiteris. Redi ergo mecū ad illud quod ad Romanos cœperam dicere, Cōmendat, inquit, ſuam cha- *Roman. 5.* ritatem deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Cum peccatores, inquit, eſſemus, hoc eſt, cum mortui eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multo magis iuſtificati nunc in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum. Si enim cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati, ſalui erimus in vita ipſius. Hoc eſt illud quod alibi dicitur, *2 Corint. 5.* Deus erat in Chriſto, mundum recōcilians ſibi. Deinde hic ſequitur, Non ſolum autem, ſed & gloriantes in *Roman. 5.* deo, per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Non ſolum, inquit, ſalui, ſed & gloriātes, per quem nunc & reconciliationem accepimus. Et tanquam cauſa quęreretur, quare per vnum mediatorem hominum fiat iſta re- L cōciliatio: Propter hoc, inquit, ſicut per vnum hominē peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo om- *Roman. 5.* nes peccauerunt. Quid ergo egit lex? Itàne illa reconci- *Roman. 5.* liare non potuit? Non, inquit. Vſque enim ad legem, peccatum in mundo fuit: hoc eſt, nec lex potuit auferre peccatum. Peccatum autem non deputabatur cum lex non eſſet. Erat quidem peccatum, ſed nō deputabatur, quia nō cognoſcebatur, Per legem enim cognitio peccati: ſicut alio loco dicit, Sed regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſen: quia nec per Moyſen, id eſt, nec per legem regnū eius ablatum eſt. Regnauit autē & in his qui non peccauerunt. Quare igitur, ſi non peccauerūt? Audi quare, In ſimilitudinem, inquit, præuaricationis Adæ, qui eſt forma futuri. Dedit enim ex ſe formam poſteris ſuis, quanuis peccata propria non habentibus, vt peccati paterni contagione morerentur, qui per eius carnalem concupiſcentiam gignebātur. Sed non ſicut delictum, inquit, ita & donum. Si enim ob vnius delictum multi mortui ſunt, multo magis gratia dei, & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in multis a- M bundauit. Multo magis vtique abundauit, quia in quibus abūdat, temporaliter moriūtur, in æternum victuri ſunt. Et non, inquit, ſicut per vnum peccātem, ita eſt & donum. Nam iudicium quidem ex vno in cōdemnationem: gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Et vnum quippe illud ad damnationem trahere potuit, ſed gratia non hoc vnum tantum, verumetiam plura quæ ſuperaddita ſunt peccata deleuit. Si enim ob vnius delictum, inquit, mors regnauit per vnum, multo magis qui abundantiam gratiæ & iuſtitiæ accipiūt, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtū. Superior repetitus eſt ſenſus, quia multo magis in vita regnabūt, qui ſine fine regnabūt: quàm mors in eis regnauit, quæ cū fine regnauit. Itaque ſicut per vnius, inquit, delictū in omnes homines ad condemnationē, ita & per vnius iuſtificationem in omnes homines ad iuſtificationem vitæ. Ideo & ibi omnes, & hic omnes, quia nemo ad mortem niſi per illum, nemo ad vitā niſi per iſtū. Sicut enim per inobedientiā vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius obedientiam iuſti conſtituentur multi. Lex autem ſubintrauit, vt abundaret delictum. Vbi autem abundauit delictū, ſuperabūdauit

gratia:

A gratia: vt quemadmodum regnauit peccatũ io morte, ſic & gratia regoet per iuſtitiam io vitam æternam, per Ieſum Chriſtum dominum ooſtrum. Quid ergo dicimus, *Roman.6.* inquit, permanebimus in peccato, vt gratia abuodet? Abſit. Quid eoim præſtirit gratia, ſi permanendum eſt i peccato? Denique ſequitur & dicit, Qui mortui ſumus peccato, quomodo viuemus in eo? Hinc oone diligenter attende, & quod ſequitur vt intelligas, iotẽtus auſculta. Cum dixiſſet, qui mortui ſumus peccato, quo modo viuemus io eo? ao ignoratis, inquit, quoniã quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Hic ſunt paruuli qui baptizãtur, an oõ ſunt? Si oon hic ſunt, falſum eſt ergo quod ait, Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, quia non io morte illius baptizaotor paruuli. Sed quooiam verum dicit Apoſtolus, nulli intelliguntur excepti. Nam ſi de ſolis maioribus dictũ putatis, qui iam vtuntur libero arbitrio, cum dicat ille, quicuoque, fruſtra vos terret dominica illa ſententia, Niſi *Ioan.3.* quis reoatus fuerit ex aqua & ſpiritu. Habetis enim magnum compendium. Aſſeuerate & hoc de ſolis maioribus dictom, nequaquã paruulos iſta generalitate con B cludi. Et quid vobis eſt de quæſtiooe baptiſmatis laborare, vtrum ſit vita æterna præter regnum dei, an vita æteroa priuandi ſint inoocentes tot imagines dei, ac per hoc æterna morte plectendæ? Si autẽ hoc dicere nõ audetis, quoniã vniuerſaliter prolata ſenteotia eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, oon poteſt intrare in regnum dei, eadem vos vniuerſitas comprimit, di*Roma.6.* ceote Apoſtolo, Quicũque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, io morte illi⁹ baptizati ſumus. Ergo & paruuli qui baptizãtor in Chriſto, qoooiam io morte ipſius baptizantur, peccato moriuntur. Inde enim cõoexa ſunt iſta ſequentia, cum ſuperius dictum eſſet, Qui mortui ſum⁹ peccato, quomodo viuem⁹ in eo? Nam velut quæreretur, quid eſt mori peccato? Ao ignoratis, inquit, quoniã quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus? Hioc probans quod ſupra dixerat, Si mortui ſum⁹ peccato, quomodo viuemus in eo? vt qui ſe noo ignorarent in morte Chriſti baptizatos, cum baptizarentur in Chriſto, ſcirent etiam ſe mor*Quid ſit. in morte Chriſti baptizari.* tuos eſſe peccato, quia oihil eſt aliud io morte Chriſti baptizari, niſi peccato mori: hoc diligentius expooens adiuogit & dicit. Cooſepulti eoim ſumus cum illo per baptiſmum io mortem, vt quemadmodũ ſurrexit Chri C ſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complaotati ſumus ſimilitudioi mortis eius, ſic & reſurrectionis erimus, hoc ſciẽtes quia vetus homo ooſter ſimul crucifixos eſt, vt euacuetur corpus peccati, vt vltra non ſeruiamus peccato. Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato: ſi autẽ mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul viuemus cum illo, ſcieotes quia Chriſtus ſurgens ex mortuis iam oon moritur, mors illi vltra non domioabitur. Quod eoim mortuus eſt peccato, mortu⁹ eſt ſemel: quod autem viuit, viuit deo. Ita & vos exiſtimate vos mortuos quidẽ eſſe peccato: viuere autẽ deo in Chriſto Ieſu. Si ergo peccato nõ moriuntur paruuli, proculdobio in Chriſti morte nõ baptizãtur. Si in Chriſti morte non baptizantur, oõ in Chriſto baptizantur. Quicũque eoim baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumos. In Chriſto autẽ baptizantur, peccato ergo moriũtur. Cui peccato quæſo te, niſi quod origioale traxeruot? Argumentationes hominum conti*Pſal.93.* ceſcãt, dominus nouit cogitationes hominum, quoniã vanæ ſunt. Abſcondit hæc à ſapientibus & prudẽtibus, D & reuelauit ea paruulis. Si tibi Chriſtiana fides diſpli*Matth.11.* cet, apertius coofitere: oam Chriſtianam fidem aliam oon potes inuenire. Vnus homo eſt ad mortem, vnus ad vitam. Ille tantum homo, iſte deus & homo. Per illũ eſt mundus inimicus factus deo: per iſtũ muodus recõciliatus deo, electus ex mũdo. Sicut eoim io Adam om*1.Corin.15.* nes moriuotur, ſic & in Chriſto omnes viuificabuntur. Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem eius qui io cœlo eſt. Hæc ſtabilimẽta fidei Chriſtianæ qui ſubuertere oititor, ſtantibus eis ipſe ſobuertitur. Prorſus quod in libro meo dixi, cui reſiſtis, *Cap.11.* verũ eſt. Nam quod dimiſſum eſt in parẽte vt trahatur in prole, miris quidem modis fit, ſed tamen fit. Et quia modus ipſe non facili ratione indagatur, oec ſermooe explicatur, ab infidelibus noo creditur. Quibus verbis meis inſidiaris mendaciter, quaſi dixerim nec ratiooe comprehendi, nec ſermone explicari, ſubtrahens iode quod dixi, nõ facili ſiue ratione ſine ſermone. Aliud eſt oulla, quod tu dicis: aliud eſt, non facili, quod ego dixi: vbi quid aliud quàm calumoioſus appares? Sed etſi nulla ratione indagetur, oullo ſermone explicetur, verum eſt tamen quod antiquitus veraci fide catholica prædicatur & creditur per Eccleſiam totam: quæ filios fide- E lium nec exorcizaret oec exufflaret, ſi nõ eos de poteſtate tenebrarum, & à principe mortis erueret: quod in libro meo, cui velot reſpoodes, à me poſitum eſt, ſed id tu commemorare timuiſti, taoquã ipſe ab orbe toto exufflandus eſſes. Si huic exufflationi qua princeps mundi & à paruulis eiicitur foras, cõtradicere voluiſſes, fruſtra te intorques argumentationibus vanis oon aduerſus me, ſed aduerſus communem matrem ſpiritalem: quæ non te aliter peperit quàm ſicut iam non vis vt pariat: cõtra cuius viſcera ſatis acutis telis tibi videris armatus de iuſtitia dei, cõtra iuſtitiam dei: de gratia dei, contra gratiam dei colligens argumeota. Tunc eoim eſt dei vera iuſtitia, ſi graue iugum ſuper filios Adam à *Eccli.40.* die exitus de ventre matris eorum non ſit iniuſtum. Quomodo autem oon eſt iniuſtũ iugum graue, ſi nollum eſt io paruulis malũ, propter quod iuſte iugo premantur graui? Tunc vera eſt dei gratia, ſi hoc rebus exhibeat, quod verbis ſonat. Quomodo autẽ hoc facit, ſi eum exufflat, in quo nouit ooo eſſe quod pellat: ſi eum lauat, io quo nouit oon eſſe quod abluat? Nunquid vel tibi vel quibuſlibet conſectaneis tuis aliquid dicere vi- F dereris, ſi quantũ ſit, vt ex ea natum neceſſe ſit renaſci, non reoatum ſit neceſſe damoari, malũ concupiſcentiæ carnis, ſanctitate mentis cogitare poſſetis? Et quid cooferat gratia, cum reatum eius abſoluit, quo faciebat originaliter hominem reum, quãdo fit in illo plena remiſſio peccatorũ: quãuis ipſa remaneat, cõtra quam regenerati ſpiritus cõcupiſcat, aut bene vſurus hoc malo io minore certamine, aut omoino nõ vſurus in maiore certamine? Ioeſt enim ſenſus huius mali, dũ reluctatur atque cohibetur reatus carnalis concupiſcentiæ, ſed nõ ſentitur dum eſt, ita eius ablatio: fide creditur, non carne vel mente ſentitur. Reatus autem ille qui ſola regeneratione dimittitur, quemadmodum cum ineſſet nõ ſentiebatur, ita eius ablatio fide creditur, nõ carne vel mente ſentitur. Ideo in huius rei obſcuritate te iactas, & aduerſus veritatem quæ oſtẽdi hominũ maxime carnaliuoi ſeoſibus nõ poteſt, quanto magis vt putas acriter, tanto magis infideliter pugnas. Sed verte oẽs tete in facies, & contrahe quicquid ſiue animis ſiue arte vales, quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in mor- *Roma.6.*

G te ipſius baptizati ſumus. Ergo verum eſt nos mortuos
eſſe peccato in morte Chriſti, quæ fuit ſine peccato: ac
per hoc & maiores & paruuli. Neque enim illi & non
iſti, aut iſti, & nō illi, ſed quicunque baptizati ſumus in
Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus. Cōſepul-
ti ergo ſumus illi per baptiſmum in mortem non ſine
paruulis, quoniam quicunque baptizati ſumus in Chri-
ſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus: vt quemadmo-
dum ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita
& nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim cōplanta-
ti fuimus ſimilitudini mortis eius, ſed & reſurrectionis
erimus: hic ſunt & paruuli cōplātati ſimilitudini mor-
tis eius. Hoc enim ad omnes pertinet quicunque bapti-
zati ſumus in Chriſto Ieſu, hoc ſcientes, quia vetus ho-
mo noſter ſimul crucifixus eſt. Quorum vetus homo,
niſi quicunque baptizati ſumus in Chriſto? Hic itaque
agnoſcamus & paruulos, quia & ipſos baptizatos non
negamus in Chriſto. Et vt quid ſimul crucifixus eſt ve-
Roman.6. tus homo noſter? Vt euacuetur, inquit, corpus peccati,
vt vltra nō ſeruiamus peccato. Propter hoc corpus pec
H cati miſit deus filium ſuum in ſimilitudine carnis pec-
Roman.6. cati. Qua igitur impudentia negamus etiam paruulos
corpus habere peccati, cū hoc qd dicit, omniū ſit qui-
cunque baptizati ſumus in Chriſto? Qui enim mortuus
eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Si autē mortui ſumus cum
Chriſto, credimus quia ſimul viuemus cum Chriſto,
ſcientes quia Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non
moritur, mors ei vltra non dominabitur. Quod enim
mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quod autē vi-
uit, viuit deo. Ita & vos, inquit, exiſtimate vos mortuos
eſſe peccato: viuere autem deo in Chriſto Ieſu. Quibus
hoc dicit? Euigilaſne & attendis? Eis vtique quibus di-
cebat, Si autem mortui ſumus cum Chriſto. Et qui ſunt
hi, niſi quibus dixerat, Vetus homo noſter ſimul cruci-
fixus eſt, vt euacuetur corp⁹ peccati: niſi quib⁹ dixerat,
Complantati ſumus ſimilitudini mortis eius: niſi qui-
bus dixerat, Conſepulti ergo ſumus illi per baptiſmum
in mortē? Et hoc quibus, vel de quibus dixerat, lege ſu-
periora verba mea, quibus hæc cuncta connexa ſunt, &
inuenies. An ignoratis quoniā quicūque baptizati ſu-
mus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus? Et
cū hoc diceret, probare quid voluit? Lege adhuc paulo
I ſuperius & inuenies. Si mortui ſumus peccato, quomo-
do viuem⁹ in eo? Aut ergo agnoſcite paruulos in bapti-
ſmate mortuos eſſe peccato, & fatemini habuiſſe cui
morerētur originale peccatū, aut aperte dicite nō eos
in morte Chriſti baptizatos cum baptizarētur in Chri-
ſto, & Apoſtolum mendacij redarguite, dicentē, Qui-
cunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius
baptizati ſumus. Ego hæc arma cœleſtia, quæ vincunt
Celeſtium, non dimitto, his fidem meam ſermonemq;
committo. Argumenta quę profertis, humana ſunt, hęc
Pſal.18. munimenta diuina ſunt. Delicta quis intelligit: Nun-
quid ideo delicta non ſunt? Ita & originale delictum
quod in parente regenerato remittitur, & trāſit in pro-
lem & manet niſi & ipſa regeneretur, quis intelligit?
Nunquid ideo nō eſt delictū? Vnus pro omnibus mor-
tuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Quo corde, quo ore,
qua frōte paruulos mortuos negatis, pro quibus Chri-
ſtum mortuum nō negatis? Si non eſt pro eis Chriſtus
mortuus, vt quid baptizantur? Quicunque enim bapti-
zati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſu-
mus. Si autem etiam pro eis mortuus eſt, qui vnus pro
omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & iſti
cum omnibus. Et quia in peccato mortui ſunt, moriun

tur & peccato vt viuāt deo, quādo renaſcūtur ex deo. K
Quod ſi explicare non poſsim, quomodo viuus gene-
ret mortuum: mortuus enim peccato parens, & viuens
deo, generat tamē in peccato mortuum, niſi & ipſe pec
cato regeneratiōe moriatur vt viuat deo. Nūquid ideo
falſum eſt, quia explicari verbis vel non poteſt, vel dif-
ficillime poteſt? Tu nega ſi audes, natum mortuum pro
quo Chriſtum non negas mortuū. Vnus enim pro om- 2.Corin.5.
nib⁹ mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Verba ſunt
Apoſtolica, ſed arma ſunt noſtra, quibus tamen ſi repu-
gnare nolis, intelligis quod ſine dubitatione credēdū
eſt, etiam ſi non intelligas. Homo enim qui ſpiritaliter
natus, carnaliter gignit, vtrunque habet ſemen, & im-
mortale vnde ſe gaudeat viuū, & mortale vnde gene-
ret mortuum. Cui viuificando nullo modo neceſſaria
Chriſti mors eſſet, niſi mortuus natus eſſet. Vnus enim
pro omnib⁹ mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Nec
eos de iſta morte excitatis, quos mortuos non eſſe cla-
matis, ſed ne viuant potius impeditis, quādo in eorum
parentibus fidem, qua vna poſſunt reuiuiſcere, impio-
rum argumentorum machinis oppugnatis. Sed iam Cap.III.
veniamus ad prolixā & operoſam diſputationē tuam, L
qua illud quod quatulæcunque ſimilitudinis gratia in
re ad perſpiciendum difficili adhibendum putaui, de
olea ſcilicet quòd eius ſemen degeneret in oleaſtrum,
refutare molitus es, prius affirmans, quòd ei rei quę per
ſe defendi non poteſt, nihil ſuffragentur exempla. Cur
ergo Apoſtolus mox vt propoſuit quæſtionem quomo
do reſurgant mortui, quo autem corpore veniant, con
tinuo rem incognitam & inexpertam exemplo proba-
re ſuſcepit, adiūgens. Stulte, tu quod ſeminas, nō viui- 1.Corin.15.
ficatur niſi prius moriatur? Quod quidem exemplum
& huic rei de qua nūc agitur, nō omnimodo eſt incōue
niēs. Purgatur enim à palea triticū, ſicut homo à pec-
cato, & tamen inde cum palea naſcitur alterum. Quid
eſt autem quod de crocodilo voluiſti, ſolū eſſe in om-
nibus animalibus, cui ſuperiores mandibulas moueri
Albinus affirmat, & ignem cum ſit omnibus exitio, ſa-
lamandræ eſſe ludibrio? Nónne iſta contra vos potius
protuliſti, quando inuenitur aliquid vnde monſtretur
eſſe poſsibile quod generaliter negabatur? Cum ergo
vos generaliter negaueritis poſſe gignentes in prolem
traiicere quod nō habent ipſi, ſi fuerit inuentum quod M
poſsit hoc facere, ita ſuperamini, ſicut ille qui dixerat
non poſſe animalia niſi inferiores mouere mandibu-
las, inuēto crocodilo ſine ambiguitate ſuperatur: & qui
dixerit nullū animal in igne viuere, demonſtrato quod
de ſalamandra perhibetur, ſine ambiguitate conuinci-
tur. Cum igitur definis naturalia per accidens nō con-
uerti, ſi vel vnus quiſpiam fuerit inuentus, qui vitiatus
aliquo caſu, cum eodem vitio genuerit filiū, factumq;
ſit proli naturale quod parēti accidens fuit, nempe tua
definitio etiam iſta deſtruetur & fruſtrabitur. Item cum
definis parentem quod ipſe non habet, in ſuam prolē
non poſſe tranſmittere, nónne definitio etiam iſta de-
ſtruetur, cum tibi fuerint demōſtrati nati homines in-
tegerrimis omnibus membris ex his parentibus qui
nonnulla membra perdiderant? Audiebamus à maio-
ribus noſtris, qui ſe id noſſe ac vidiſſe dicebant, Funda-
num Carthaginis rhetorem, cum pater accidenti vitio
luſcus eſſet, luſcum filium procreaſſe. Quo exēplo euer-
titur illa tua ſententia, qua dicis naturalia per accidens
non cōuerti. Accidens quippe fuit in patre, quod factū
eſt in filio naturale. Illam vero alteram, qua dicitis pa-
rentes in filios ea quæ non habent non poſſe transfun-
dere

A dere,alius Fundani filius,qood maxime vſitatũ eſt,cum duobus oculis de luſco natus euertit, & innomerahiles qoi naſcũtur oculati de parẽtibos cæcis. Tranſmitten-do quippe in eos quos gignũt,qood ipſi nõ habent,vos potius quàm ſuos filios tibi ſimiles eſſe demonſtrant, qui tam fuiſtis in veſtris definitionibus cæci. Sanè cum ea quæ ad rem non pertinent multum loqueris, dixiſti aliquid vnde me quiddã qood ad rem pertinet admoneres,vbi aiſti,curioſitatem quod comprehẽderit, minus ſolere mirari, & aduerſus eam diuinitus fuiſſe prouiſum, vt multa de terra innumeris diſcrera proprietatibus gignerentur. Et reuera hæc eſt vtilitas occultorũ operum dei,ne propterea vileſcant,ne cõprehenſa mira eſſe deſiſtãt. *Eccleſ.11.* Vnde & ſcriptura dicit, Sicut oſſa in vẽtre prægnaotis, ita non agnoſcis opera dei quæcuoque faciet vniuerſa. Recte itaque & ipſe dixiſti,cõtra curioſitatem,quæ minus ſolet mirari quod potuerit comprehendere, incomprehenſibilia eſſe opera dei. Cor ergo humana opinatione conaris euertere,quod nũ vales in diuina ratione comprehendere?Ego quidem nõ, vt tu calumniaris, dixi nulla ratione comprehendi poſſe,

B ſed dixi, non facili ratione poſſe. Veruntamen quod ſi contra vitium curioſitatis humanæ,cui ſolẽt,vt ipſe cõmemoras,comprehenſa vileſcere, etiam hoc deus quẽadmodum multa,ſic occultare voluit,vt id inueſtigare atque comprehendere humana cooiectura non poſsit: ideò ne contra Eccleſiam matrem veſtram ratiunculis veſtris quaſi parricidalibus pugiũculis debetis armari, vt vim ſacrameoti eius occultam,qoa purgandos concipit paruulos,quãuis de purgatis parẽtibus natos, tanquam oſſa in ventre prægnantis,non contrectãdo, ſed laniando quæratis? Niſi autem ſermonis longitudine nollem fatigare lectorem, iam te mille rerum generibus quarum incomprehenſibilis eſt ratio, contra vſitatas natoræ vias quaſi per deſerta opaca obruerẽ,in quibus etiam degeoerantia ſemina nõ qoidem in diſsimillimum genus: quia nec oleaſter ſic eſt ab olea diſcretus vt vitis,ſed in quandam,ſi dici poteſt, ſimilem diſsimilitudinem:ſicut viti eſt labruſca diſsimilis, quæ tamen de ſemine vitis gignitur:multa monſtrarem. Et cur oõ credamus hoc ideo voluiſſe creatorem, vt crederemus etiam ſemen hominis poſſe vitium de gignentibus tra-

C here,quod in eis à quibus gignitur nõ eſt, vt ſic ad eius gratiam qoa homines eruũtur à poteſtate tenebrarum, *Coloſ. 1.* & in regnum illius transferuntur, etiam baptizati cum ſuis paruulis currerẽt, ſicut tecũ cucurrit pater ſanctus, neſciens eidem gratię quàm eſſes futurus ingratus?Sed naturæ ſcrutator acerrimus limites eius inuenis, & regulas figis, dicens per rerum naturam fieri non poſſe, vt illud probentor tradere parentes, quo caruiſſe credontur. Quod ſi tradunt, inquis, non amiſerunt. Iſtæ ſunt Pelagianæ definitiones, quas lecto ad religioſæ memoriæ Marcellinum quod commemoras opuſculo noſtro,iã reſpoere debuiſti. Prior enim Pelagius de parentibus fidelibus dixit,oon eos potuiſſe in poſteros tranſmittere, quod ipſi minime habuerunt. Sed quàm ſit falſum,exemplis eoidẽtiſsimis perdocetur, quorum aliqua ſupra dixi,vnde eſt & hoc,quod & nunc dicam. Quid enim præputij retinet circumciſus, de quo præputiatus tamen gignitur, & quod iam nõ eſt in homine,trahitur in hominis ſemine?Nec ob aliud credendũ eſt antiquis patribus hoc diuinitus fuiſſe præceptum,vt octauo die circunciderẽt paruulos, ad ſignificandam *Gene.17.* regenerationem quæ fit in Criſto, qui poſt diem ſeptimũ ſabbati,quo die iacuit in ſepulchro, traditus pro-

pter delicta noſtra, ſequenti, id eſt octauo die in heb- D domadibus reſurrexit propter iuſtificationem noſtrã. Quod ſacramentum circũciſionis in figura præceſsiſſe baptiſmatis,quis vel mediocriter ſacris literis eruditus ignoret, cum apertiſsime de Chriſto dicat Apoſtolus,Qui eſt caput omnis principatꝰ & poteſtatis,in quo etiam circumciſi eſtis circumciſione nõ manufacta, in expoliatione corporis carnis,ſed in circũciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo, in quo & conſurrexiſtis per fidem operationis dei, qui ſuſcitauit illũ à mortuis, & vos cum eſſetis mortui in delictis & præputio carnis veſtræ, viuificauit cum illo,donãs nobis omnia delicta. *Circumciſio figura fuit baptiſmatis.* *Coloſſ. 2.* Huius ergo circumciſionis non manufactæ, quæ nunc fit in Chriſto ſimilitudo, pręmiſſa eſt illa circomciſio maoufacta qoæ data eſt Abrahæ. Non enim dici poteſt, præputium corpus eſt, hoc autẽ quod trahitur in origine vitiũ, & illo quidem abſciſſo vim eius tamẽ nequaquam tolli potuiſſe de ſemine: hoc vero vitium quod non eſt corpus,ſed accidens,cum indulgentia ſit remiſſum,in ſemioe non potuiſſe reſidere: hoc inquam à quouis callidiſsimo dici non poteſt, cum authoritate diuina ſuperetur,qua ipſa pars corporis ob hoc iuſſa eſt E amputari,vt hoc vitium purgaretur. Quod niſi eſſet in ſemine,ad paruulos quibos circumciſione illa corporis auferendum eſt,oullatenus perueniret. Neque ſi minime peroeniſſet, indigeret nullatenus hac corporis circumciſione ſemoueri. Cum autẽ paruulus prorſus nullum habeat omnino peccatum,reſtat vt nullum eidem aliud auferatur niſi originale illo remedio ſine quo periri anima eiꝰ de populo ſuo, quod ſub iuſto deo nõ fieret,niſi eſſet culpa qua fieret. Quæ quoniã propria nulla eſt,reſtat vt ſola originis viciata ſit culpa Ecce circũciſus tradit naſcenti de ſe,quo caruit in ſe. Quid eſt ergo quod dicis, per rerum naturam fieri non poſſe, vt illud homines probentur tradere,quo caruiſſe creduntur? Bonum eſt pręputium,non eſt malum,quia deos illud fecit, ſicut de oleaſtro copioſiſsime diſputaſti. Reſpõdetur tibi, Bonus eſt oleaſter in rerũ natura, ſed in myſteriorum ſcriptura malũ ſignificat: ſicut lupi, ſicut vulpes,ſicut ſus lota in volutabris cœni,ſicut canis conuerſus ad ſuum vomitum. In rerum natura bona ſunt omnia ſicut oues. Omnia quippe deꝰ fecit bona valde, ſed in ſanctis libris lupi malos ſignificant, oues autem bonos. *Omnia in rerum natura bona ſunt, licet aliqua malum ſignificent.* Nec ſecundum id quod ſunt, ſed ſecundum id F quod ſignificant, de illis ſimilitudines damus,quando de bonorum malorúmque differentia diſputamus. *2. Petri. 2.* *Gene. 1.* Sic & præputium quoniam particula eſt humani corporis quod totum eſt bona ſubſtantia, vtique bonum eſt per naturam, ſed malum ſignificat per figuram, cum die octauo circũcidi præcipitur paruolis propter Chriſtũ, *Gene. 17.* *Coloſſ. 2.* in quo ſicut Apoſtolus dicit, circumciſi ſumus circumciſiooe non manufacta, quam ſine dubio præfigurauit circumciſio manufacta. Præputium itaque non eſt peccatom,ſed ſignificat peccatom,per quod peccatum dicti ſumus natura filij iræ. *Ephes. 2.* Nam & ipſum membrum natura propriè dicitur. Proinde circumciſio carnis non ſolum illam quaſi generalem ſenteotiam veſtram ſine ambiguitate ſuboertit, qua dicitis,per rerum naturam fieri non poſſe,vt quo ipſe caruit,tradat proli parẽs: verumetiam quia præputium peccatum ſignificat, & inoenitur in naſcente,qood iã non erat in parente, profecto originale peccatum quod iam remiſſum eſt parentibus baptizatis,manere demonſtrat in paruulis,niſi & ipſi baptizeotur, id eſt ſpiritali circũciſione mundentur,vſq; cõuincit,eſſe veriſsimum quod negatis, quia

G & ipſe paruulus, de quo dictum eſt, Peribit anima eius
Gen.17. de populo ſuo ſi octauo die non fuerit circumciſus, in-
uenire ſub iuſto iudice cur pereat, nõ poteſtis negantes
originale peccatum. Relinquamus ſyluas oleaſtrorum,
& montes vel Africanos vel Italos oliuarum, nec in-
terrogemus agricolas, qui cũ tibi aliud, mihi aliud for-
te reſponderint, neutros poſſumus celeri exploratione
conuincere, ſi ad hoc experiendũ ſeminetur arbor, ſeris
Virgilius. factura nepotibus vmbram. Habemus oleam non Afri-
canam, non Italam, ſed Hebræam: cui nos qui fuimus
oleaſter, inſitos eſſe gaudemus. Illi oleæ data eſt circũ-
ciſio, quę nobis ſoluit iſtam ſine diſceptatione quęſtio-
nem. Trahit præputium proles, quod iam nõ habet pa-
rens. Caruit & tamen tradidit, amiſit & tamen tranſ-
miſit. Et hoc preputium, peccatum ſignificat. Ergo &
ipſum poteſt in parentibus interire, & tamen ad filios
pertranſire. Atteſtetur etiam ipſe infans, & tacẽs dicat,
Peritura eſt anima mea de populo meo, ſi nõ fuero cir-
cumciſus octauo die. Qui ergo & originale malum dif-
fitemini, & iuſtum deum fatemini, quid peccauerit di-
cite huic infanti tacite clamanti. Quoniam loquacitas
veſtra nulla rationabili voce reſpõdet: voces potius ve-
ſtras Apoſtolicis nobiſcum iungite. Quæ ſint enim ex
H parẽtibus, vel vtrum ſint etiam alia contagia peccato-
rum, liberum nobis eſt quærere, ſiue ſit facile, ſiue diffi-
Roman.5. cile, ſiue impoſsibile reperire. Per vnum tamen hominẽ
in hunc mundum intraſſe peccatum, & per peccatum
mortem, & ita in omnes homines pertranſiſſe, in quo
omnes peccauerunt, aliter nobis fas eſſe non exiſtime-
mus accipere, niſi vt oẽs mortuos eſſe credamus in pri-
mi hominis peccato, pro quibus mortuus eſt Chriſtus,
& omnes mori peccato quicunq; baptizantur in Chri-
Cap.IIII. ſto. Sed in aliis verbis meis quæ velut refellenda in-
terponis diſputationi tuæ, dicis me vulgum tibi exci-
tare conatum, quoniam dixi fidem non dubitare Chri-
ſtianam, quam noui hæretici oppugnare cœperunt, &
eos qui lauacro regenerationis abluũtur, redimi à dia-
boli poteſtate, & eos qui nõdum tali regeneratione re-
dempti ſunt, etiam paruulos filios redemptorum, ſub
eiuſdẽ diaboli eſſe poteſtate captiuos, niſi & ipſi eadẽ
gratia redimantur. Quod vt apoſtolico teſtimonio cõ-
probarem, ad omnes ætates dixi pertinere illud de quo
Coloſſ.1. Apoſtolus loquitur beneficiũ dei, Qui eruit nos de po-
I teſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij chari-
tatis ſuæ. Si hac ſententia contra vos vulgus mouetur,
nõnne hinc te poti⁹ oportet aduertere, ita eſſe vulgatã
& apud omnes confirmatam iſtam catholicam fidem,
vt nec notitiam poſsit fugere popularẽ? Neceſſe quippe
fuerat, quicquid in paruulis ſuis ageret, quod attinet ad
myſteria Chriſtiana, omnes noſſe Chriſtianos. Cur au-
tem dicis, quòd certaminis ſingularis oblitus in vulgũ
refugerim? Quis tibi promiſit meum ſingulare certa-
mẽ? Vbi, quãdo, quomodo, quibus præſentibus, quibus
arbitris? Oblato, ſicut loqueris, placuit componi fœ-
dere bellum, vt pugnas omnium contentio noſtra di-
rimeret? Abſit vt mihi apud catholicos arrogem, quod
tibi apud Pelagianos arrogare non pudet. Vnus ſum è
multis, qui profanas veſtras nouitates vt poſſumus re-
Roman.12. futamus, ſicut vnicuique noſtrũ deus partitus eſt men-
ſuram fidei. Antequam eſſem natus huic mundo, & an-
tequam eſſem renatus deo, multa catholica lumina ve-
ſtras futuras tenebras redarguendo præuenerunt. De
quibus iam duobus ſuperioribus libris meis, quanta po-
tui manifeſtatione diſſerui. Habes quò te auoces, ſi te
aduerſus catholicam fidẽ adhuc inſanire delectat, nec
nomine ſellulariorum opificum derideas mẽbra Chri- K
ſti. Memento quia infirma mundi elegit deus, vt con- 1.Corin.1.
fundat fortia. Quid eſt autem quod eis cum oſtendere
cœperis, in me acerbiores fient? Mentiri eis noli, & non
fient. Ego enim non eos, ſicut calumniaris, aſſeuero pe-
culium diaboli quos redemptos Chriſti ſanguine ſcio,
nec diabolo coniugia inquantum coniugia ſunt, vlla
tranſcribo, nec eum genitalium commentor artificem,
nec excitatorem virorum, niſi ad illicita, nec fœcunda-
torem mulierum, nec conditorem aſſero paruulorum.
Hęc ergo quæ à me aliena ſunt, ſi eis de me dixeris, mẽ-
tieris, & ſi quiſquam eorum tibi credẽs acerbior in me
fuerit factus, deceptus poterit eſſe, non doctior, ij vero
qui & vtrunque noſtrum & fidem catholicam ſciunt,
diſcere abs te aliquid nolunt, ſed cauẽt potius ne aufe-
ras quod nouerũt. Multi quippe ſunt in eis qui non ſo-
lum præter me, verumetiam priores me iſta didicerũt,
quæ veſter nouus error oppugnat. Cum ergo non eos
ipſe fecerim, ſed inuenerim huius quam negatis ſocios
veritatis, quomodo eis ego ſum author huius quem pu-
tatis erroris? Explica, inquis, quomodo peccatum per-
ſonæ illi iuſte poſsit aſcribi, quæ nec voluit peccare nec L
potuit. Aliud eſt perpetratio propriorum, aliud alieno-
rum contagio peccatorum, quantum quidẽ ad ſuæ cu-
iuſque vitæ pertinet actionem. Nam ſi vos ſententiam
rectam in veſtrum tortũ ſenſum torquere nolletis, au-
diretis Apoſtolum hoc breuiter explicãtem, qui vnum Roman.5.
dixit fuiſſe in quo omnes peccauerũt. In illo vno mor-
tui ſunt omnes, vt moreretur vnus pro omnibus. Vnus 2.Corin.5.
enim pro omnibus mortuus eſt. Ergo omnes mortui
ſunt, pro quibus Chriſtus mortu⁹ eſt. Nega igitur Chri
ſtum etiam pro paruulis mortuum, vt eximas eos de
numero mortuorum, hoc eſt, de cõtagio peccatorum.
Quî fieri poteſt, inquis, vt res arbitrij conditioni ſemi-
num miſceatur? Si fieri non poſſet, non eſſet vnde par-
uulos nõdum de corpore egreſſos mortuos diceremus.
Quia ſi Chriſtus & pro ipſis mortuus eſt, ergo & ipſi
mortui ſunt. Quomodo ſi vnus pro omnibus mortuus
eſt, ergo omnes mortui ſunt. Audiſne Iuliane? Hęc Apo
ſtoli verba, non mea ſunt. Quid à me quæris, quo ſit fa-
ctum modo, cum videas factum eſſe quocõque modo,
ſi Apoſtolo credis aliquo modo qui de Chriſto & de
his pro quibus mortuus eſt, mẽtiri potuit nullo modo?
Poteſt autem dici deus ab alio quales eſtis peruerſo, ſed M
errore diuerſo, poteſt prorſus dici deus quod nos ſen-
tire de paruulis dicis, ad inimici ſui lucrũ ſemper indu-
ſtrius: quia eos quos nouit non ad tempus ſub diabolo
futuros, ſed cum illo ſemper arſuros, nõ deſinit creare,
nutrire, veſtire, eiſq; pertinacisſima iniquitate peccan-
tibus vitam ſalutẽmque ſubminiſtrare. Sed facit hoc
quomodo ſciẽs bene vti & bonis, cuius maieſtatis viſib⁹
non ſolũ eos quos premit aut decipit, ſed nec ſeipſum
malignitatis vllius arte diabolus ſubtrahit: Ac per hoc
non pertinent ad diabolũ, qui eruuntur de diaboli po-
teſtate. Qui vero ad eum pertinẽt, in dei, ſicut ipſe, ſunt
poteſtate. Quàm vanum eſt igitur quod acute te dixiſſe
arbitraris, quaſi aſſeramus hoc inter ſe fœdus iniſſe dia-
bolum & deũ, vt quicquid perfunditur, deus: quicquid
naſcitur, diabolus ſibi vendicet, ea tamen lege, ſicut di-
cis, vt ipſam commixtionem quam diabolus inſtituit,
deus obnoxia virtute fœcũdet. Prorſus nec inſtituit dia
bolus commixtionẽ, quoniam eſſet & ſi nemo peccaſ-
ſet: Sed ita eſſet, vt vna ibi ſuſcepta vel nulla eſſet, vel
quieta eſſet. Nec obnoxia virtute, ſed libera & potentiſ-
ſima deus fœcũdat vteros fœminarum, etiam vaſa dia-

bolica

A bolica parituros. Sicut enim hominibus malis,ita & ſeminibus ex origine vitiatis in quibus bona eſt ab illo creata ſubſtantia,incrementum,formã,vitam,ſalutémque largitur gratuita bonitate,nulla neceſsitate,inſuperabili poteſtate,irreprehenſibili veritate.Cũ ergo vtrũque in poteſtate ſit dei, & quod perfunditur ſcilicet, & quod naſcitur,à cuius poteſtate alienus nec ipſe diabolus inuenitur, tu duo iſta quomodo poſuiſti? Vtrũ melius eſſe voluiſti naſci quàm perfundi? An melius eſſe perfundi,quia ibi eſt & naſci?Non enim perfundi poterit,qui natus non fuerit. An vtrunque æqua lance perpendis?Si naſci putas eſſe meli⁹, regenerationi ſpiritali facis iniuriam, cui regenerationem carnalem ſacrilego errore præponis. Non enim fruſtra crederis noluiſſe dicere quod renaſcitur, ſed quod perfunditur:vt quoniam diabolũ & deum quaſi partes inter ſe feciſſe per noſtrum ſenſum demõſtrare cupiebas, partem dei faceres verbi vilitate viliorem. Potuiſti enim dicere, quod renaſcitur, potuiſti, qđ regeneratur, potuiſti poſtremo,quod baptizatur. Hoc enim verbum ex Græco latina conſuetudo ſic habet,vt nõ ſoleat alibi niſi in ſa-B cramento regenerationis intelligi. Nihil horũ dicere voluiſti, ſed elegiſti verbum, quo fieret contẽptibile quod dicebas. Nemo enim legentium præferre poteſt natum renato,vel regenerato,vel baptizato, ſed facile putaſti natum præferri poſſe perfuſo. Si autem quãtum diſtat cœlum à terra,tanto melius eſt perfundi, vt portetur hominis imago cœleſtis, quàm naſci vt portetur hominis imago terreni, euanuit iam tua iſta inuidioſa partitio. Neque enim mirandum eſt, ſi cœleſtis hominis imaginem, quæ ſacra perfuſione ſuſcipitur,ſibi vendicat deus:imaginem verò terreni hominis,terrena labe ſordentem ſinit eſſe ſub diabolo,donec ad ſuſcipiendam cœleſtis hominis imaginẽ renaſcatur in Chriſto. Porrò ſi perfundi & naſci æquali abs te penſantur examine, vt ideo paruuli nondum renati non credantur eſſe ſub diabolo, ne partes æquales inter ſe deus & diabolus facere videãtur,ſi deus ſibi perfuſos,diabolus autem vindicat natos: profectò quia ſecundũ iſtũ ſenſum tantũ valet perfundi quãtum valet naſci, ſuperfluũ perſuadetis eſſe perfundi, quoniam quod tantũdem valet, ſufficit naſci. Et tamen agimus gratias,quia nõ hoc putatis. Non enim ad regnum dei natos,niſi perfundan-C tur admittitis,atque ita perfundi multo melius iudicatis eſſe quàm naſci. Iam itaque vobis ipſi reddite rationem,ne putetis indignum, vt qui non admittuntur in regnũ dei,ſint ſub illo qui cecidit de regno dei: Et qui non habent vitam,ſint ſub illo qui perdidit vitam: Nõ autem habere paruulos vitam, niſi habeant Chriſtum, quem proculdubio habere non poſſunt, niſi induerint Galat. 3. eum,eo modo quo ſcriptum eſt, Quotquot in Chriſto baptizati eſtis,Chriſtum induiſtis. Nõ ergo eos habere vitam niſi habeant Chriſtum,Ioãnes Euangeliſta teſta- 1.Ioan. 5. tur dicens in Epiſtola ſua, Qui habet filium, habet vitã: qui non habet filium,vitam nõ habet. Merito ergo intelliguntur mortui qui non habent vitam, pro quibus 2.Corin. 5. eſt Chriſtus mortuus, vt habeant. Vnus enim pro omnibus mortuus eſt,ergo omnes mortui ſunt. Ideo autẽ Hebr. 2. mortuus eſt, ſicut legitur ad Hebræos, vt per mortem euacuaret eum qui poteſtatẽ habebat mortis, id eſt diabolum. Quid ergo mirum ſi paruuli quandiu mortui ſunt antequam incipiant eum habere qui mortuus eſt pro mortuis, ſub eo ſunt qui poteſtatem habet mortis? Enumeras quæ fides vere non dubitet Chriſtiana, in quibus ea commemoras, quæ penè omnia prædicamus

& nos, & de quibus nullo modo dubitandum eſſe cen- D ſemus,vſqueadeo vt etiam illud quod dicis, ſine opere liberi arbitrij nullum hominis eſſe poſſe peccatum, verum eſſe fateamur. Non enim & hoc eſſe peccatũ quod originale traheretur ſine opere liberi arbitrij, quo primus homo peccauit, per quem peccatũ intrauit in mun- Roman. 5. dum, & in omnes homines pertranſiit. Quod autẽ dicis,alienis peccatis alterum obnoxium non teneri, intereſt quatenus recte poſsit intelligi. Neque nunc ago quod peccauit Dauid, & pro peccato eius tot hominũ 2.Reg. 24. milia ceciderunt:& quod de anathemate contra interdictum quia vſurpauit vnus, in eos qui hoc nõ fecerãt, Ioſue. 7. nec factum fuiſſe nouerant,vindicta proceſsit. Alia diſputatio eſt, neque nũc terrere nos debet de hoc genere peccatorũ ſiue pœnarũ. Parentũ autẽ peccata modo quodã dicuntur aliena,& rurſus modo quodã reperiũtur & noſtra. Aliena quippe proprietate ſunt actionis, & noſtra ſunt contagione propaginis. Quod ſi falſum eſſet,profectò graue iugum ſuper filios Adam à die exi- Eccli. 40. tus de ventre matris eorum, nullo modo iuſtum eſſet. Quod autem Apoſtolum dixiſſe cõmemoras, Omnes 2.Corin. 5. nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt reportet vnuſquiſq; propria corporis ſui prout geſsit ſiue bonum ſiue malum,quomodo in paruulis accipis? Verum E & ipſi ante tribunal Chriſti manifeſtabuntur, an non? Si non manifeſtabuntur, quid te adiuuat iſta ſentẽtia, quando ad eos non pertinet,quorum nunc agitur cauſa?Si autem manifeſtabuntur, quomodo reportat eorũ quiſq; quod geſsit,qui nihil geſsit, niſi quia pertinet ad eos qui per corda & ora geſtantium ſiue credunt ſiue non credunt?Propria corporis ſui enim dixit,quod ad vnumquemque in ſeipſo iam viuentem pertinet. Nam quomodo reportat bonum vt intret in regnum dei, ſi hoc reportat quiſque quod geſsit, niſi quia pertinet ad paruulum etiam quod per alterum geſsit, id eſt,credidit?Sicut itaque quod credidit, pertinet ad eum vt reportet bonum,hoc eſt percipiat dei regnum:ſic ad eum pertinet etiam ſi non credidit, vt reportet condemnationis iudicium,quia Euangelica eſt & ipſa ſententia dicendo,Qui non crediderit, cõdemnabitur. Et Apoſto- Marci. 16. lus dicẽdo,Omnes nos manifeſtari oportet,vt recipiat 2.Corin. 5. vnuſquiſque prout geſsit, ſiue bonum ſiue malum, nihil voluit intelligi medium. Vide ergo quàm importune nolis paruulum de alieno peccato reportare ma- F lum,& velis eum de alieno recte facto reportare bonũ, non qualecunque,ſed dei regnum. Alienũ quippe opus eſt cum credit per alterum, ſicut alienũ opus fuit cum peccauit in altero. Nec nos dubitamus quia baptiſmate delictum omne mundetur, ſed renaſcẽdo quiſq; mundatur. Quod ergo non admittit niſi regeneratio, non ceſſat trahere generatio. Sanè dicendo concupiſcentiã non vſquequaque animo rebellem,proculdubio confiteris rebellem:& ſupplicium nõ fateris, quod aduerſus teipſum bellum geris. Dicatur,inquis, paruulorũ creator deus talium, quales dei manibus digni ſunt,& addis,id eſt innocentium. Nunne de pietate,& dei laudatione vincere videtur, qui dixerit etiam pulchra & ſana opera decere manus dei? Et tamen multi deformes, multi orbi vel morbidi, multi horridi mõſtruoſiq; naſcuntur, nec ideo illam tantam ſubſtantiam, omneſq; partes eius,& quicquid in ea ſubſtantialiter exiſtit & viuit,potuit creare niſi vnus bon⁹ & verus deus. Iubes vt aſſeram, quemadmodum in Chriſto, id eſt in virtute eius creatos paruulos ſibi audeat diabolus vindicare. Tu aſſere ſi potes,quomodo ſibi nõ obſcure ſed aperte

G vindicet paruulos, quos immundi ſpiritus vexant. Si ei traditos dicis, videmus ambo ſupplicium, tu dic meritum. Ambo cernimus pœnam, tu qui nulla mala merita dicis ex parentibus trahi, cum deum iuſtum ambo fateamur, demonſtra iſta pœna dignā ſi potes in infantibus culpam. An vero non agnoſcis etiam hoc ad illud graue iugum pertinere, quod eſt ſuper filios Adam à die exitus de vētre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrē omnium? Sub quo iugo diuerſis cladibus ita conteritur genus humanum, vt appareat hoc quod ex filiis iræ fiunt homines tanquam pignore accepto filij miſericordiæ, in futurū ſeculum præparati: in hoc autem ſeculo à die ortus vſque ad diem obitus, etiam ipſos ſub eodem graui iugo conteri. Quādoquidem etiā baptizati paruuli inter alia mala vitæ huius, nonnunquam & iſtos dæmonum patiuntur incurſus, quamuis eruti de poteſtate tenebrarum, ne ab eis trahantur in ſupplicium ſempiternū. Iterum dicis, quod iam quidē dixiſti, ad quæ reſpondi, ſed etiā nunc non debeo præterire, quod cū deus paruulis nihil de proprio tam boni quàm mali merentibus, gloriam regenerationis at-

H tribuit, hoc ipſo eos ad ſuam curam, ad ſuum ius, ad ſuū dominium pertinere docet, quòd eorum voluntatem ineffabilis præuenit beneficij largitate. Quid igitur eū offenderunt quos pariter innocentes, mundos, à ſe ad imaginem ſuam creatos, innumerabiles ab iſto munere alienat, nec eorum voluntatem huius ineffabilis præuenit beneficij largitate, ſeparans tot imagines ſuas à regno ſuo? Si hoc eis non erit malum, nō ergo amabunt regnum dei tot innocentes imagines dei. Si autē amabunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare debent regnum eius à quo ad ipſius imaginē creantur, nihil ne mali de hac ipſa ſeparatione patientur? Poſtremo vbilibet ſint, quomodolibet ſint ſub deo iudice, qui nec fato premitur, nec perſonarū acceptione corrumpitur, in illius regni fœlicitate non erunt, vbi erunt qui pariter nihil boni malive meruerunt. Sed ſi nihil meruiſſent mali, nunquam priuarentur in communi cauſa cōmunione tanti boni. In eis ergo, vt ſæpe diximus, iræ

Roman. 9. vaſis notas fecit ſecundum Apoſtolū, deus diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, ne glorientur tāquam de meritis vitæ ſuæ, cū cognoſcunt hoc ſibi iuſtiſsime red-

I di potuiſſe, quod vidēt reddi paribus cōſortibus mor-

Ephe. 2. tis ſuæ. Mire complexis Apoſtolus teſtimoniis aſſerit paruulos & de poteſtate tenebrarum erui cum cæteris, & natura eſſe filios iræ ſicut & cæteri, quia peccato moriuntur, cum in morte Chriſti baptizantur, quādo baptizantur in Chriſto. Si ergo recte vis ſapere, etiam de

Coloſ. 1. paruulis ſape quod ait Apoſtolus de deo patre, qui eruit nos de poteſtate tenebrarum, & trāſtulit in regnū

Ephe. 2. filij charitatis ſuę. Et illud alterum, Fuimus enim & nos aliquando natura filij iræ, ſicut & cæteri. Omnes enim eruuntur de poteſtate tenebrarum, ne filij erūt iræ qui peccato moriuntur, qui in morte Chriſti baptizantur. Omnes autem vt deo viuant, peccato moriuntur, qui in morte Chriſti baptizantur. Omnes porrò in morte eius baptizantur, quicunque baptizantur in Chriſto: ergo quia & paruuli baptizantur in Chriſto, peccato moriuntur, & à poteſtate tenebrarum, vbi natura filij iræ

Ibidem. fuerāt, eruuntur. Quod autem dicis, vbi ait Apoſtolus, Natura filij iræ, poſſe intelligi prorſus filij iræ: nonne hinc admoneri debuiſti, antiquam contra vos de-

Indicat hoc Hieronymus. fendi catholicam fidem: quia non ferè inuenitur Latinus codex, ſi non à vobis nunc incipiat emendari, vel potius in mēdum mutari, vbi non natura ſit ſcriptum?

Quod vtique cauere debuit interpretum antiquitas, ni- K ſi etiam fidei hæc eſſet antiquitas, cui cœpit veſtra reſiſtere nouitas. Sed homo egregius, in grege non vis eſſe vulgari. Rurſus enim ſententiam vulgi reſpuis, poſt tāta quibus cum reddita ratione aduerſus me concitaueras grauius, quàm in te fuerat concitatus. Sed nimirum tua diſputata conſiderans, nihil te talibus argumentis apud populū in catholicæ fidei veritate & antiquitate fundatū, agere potuiſſe vel poſſe ſenſiſti. Vnde ad eum ſpernendū contumacia rurſus ora cōuertis, eiuſq; partes quibus conſtat nō immerito vobis Chriſtianorum infenſiſsima multitudo, ſingillatim deſcribēdo & deridendo percurris, in quibus & auditoriales ſcholaſticos tangis, & dicis cōtra me clamaturos, O tempora, ô mores: & tamen vulgi iudicium reformidas. Vbi tam clamoſos tibi ſuffragatores inuenire potuiſti, qui Tullianis me vocibus terreant, quod aliunde quam vnde totum eſt, eſſe putem genitalem corporis partem? Quibus ego cum retulero, non hoc dico, mentitur: libidinē culpo, non membra: vitium denoto, non naturam: iſte autem qui mihi apud vos calumniatur, audet in Eccleſia Chriſti ante magiſtrum in cœlo ſedentem recita- L re libidinis laudem, quod ei recitandum ſi vobiſcum ſtuderet, magiſtrorum nemo proponeret, ne offenderet omnium veſtrum pudorem. nōne alia in te Tulliana vere conuenientia verba conuertent, dicentes tibi, Ex hac parte pudor pugnat, abs te petulantia: hinc continentia, illinc libido? Neſcio quos etiam quaſi deſertores dogmatis veſtri, ad fidē catholicā conuerſos arguis vel reuerſos. Quos tamen ſignificaſti ita te metuere, vt eorum nomina exprimere non auderes, ne forte audientes abs te ſua falſa crimina, mox tibi ſi non vera, certe credibiliora reponerent. Quod quidem quicunque ſunt iſti, qui grauiter ſapiunt, non facerent, & parcerēt tibi ſecundum Apoſtolum non reddentes maledictum 1. Petri. 3. pro maledicto. Tu autem ſaltem illum monentem ne dedigneris audire, de cuius literis exclamare te libuit, O tempora, ô mores. Saltem, inquam, ipſum audi, vt quantum à rerum turpitudine abes, ſi tamen abes, tantum te à verborū libertate ſeiungas, & ea in alteros ne dicas, quæ cum tibi falſo obiecta ſint, erubeſcas. Talia te ſanè in iſtos neſcio quos dixiſſe qui legunt ſciunt, qualia in aliquibus omnino nō nouimus, quos in propoſito continentiæ receſsiſſe à Pelagianis hęreticis no- M uimus. Tui vero, vel tuæ quales ſint, nihil mea intereſt, quos tu vel quas tu ſic fallis, vt dicas me definire nec in carnoſo quidem corpore libidinem poſſe frenari. Imò quia frenari poſſe & frenari oportere decerno, ideo malum intelligo. Quod qui negat malum, viderit quomodo habeat bonum, cui repugnantem, velit nolit, fatetur frenandam eſſe libidinem. Ego itaque non ſolum à ſenibus, verum & à iuuenibus dico libidinē poſſe frenari, ſed multum miror à continentibus libidinem poſſe laudari. Quis autem noſtrū dicit malum hoc quod paruuli originaliter trahunt, ſine ſubſtantia in qua eſt, aut eſſe poſſe aut vnquam fuiſſe? Quod tanquam dicamus, ita quæris dialecticos iudices, & irrides vulgum, quaſi ad ipſum te iudicem adducam, à quo iudicari iſta non poſſunt: quę tu ſi nō didiciſſes, Pelagiani dogmatis machina ſine architecto neceſſario remanſiſſet. Si vis viuere, noli amare ſapientiam verbi qua euacuatur crux 1. Corin. 1. Chriſti. Quomodo de aliis ſubſtantiis in alias ſubſtantias vel bonæ vel malæ tranſeant qualitates, nō migrando ſed afficiendo, iam libro ſuperiore tractauimus. Si vulgi ſpernis iudicium, illos iudices intuere, quos tibi

A duobus peioribus meis libris luculẽtiſsima in Eccleſia
Chriſti peçditos authoritate propoſoi. Quale eſt aoiẽ,
quòd beatæ memociæ Zoſimũ Apoſtolicę ſedis Epiſco
pũ, vt in tua prauitate peeſiſtas, prçuaricationis accuſas:
qui oõ receſsit à ſuo prędeceſſore Ionocẽtio, quẽ tu no-
mioare timuiſti, ſed maluiſti Zoſimũ, qnia egit primit*
lenins cum Celeſtio: quoniã ſe in his ſenſibus veſtris ſi
quid diſpliceret, paratũ eſſe dixerat corrigi, & Innocẽtij
literis cõſenſurũ eſſe promiſerat. Memẽto ſanè quẽad-
modũ de cõſtituendo Epiſcopo, diſſenſionẽ populi Ro
mani inſultabondus obiectas. Quod ahs te quæro, verũ
homines ſua fecerint volũtate. Quod ſi negas, quomo-
do liberũ defendis arbitrium? Si autẽ fateris, quomodo
eain vocas vltionẽ dei, atq; à veſtro dogmate exorbitãs
dum putari diuinitus vindicatũ affectas? An tãdem ali-
quãdo cõcedis, quod obſtinatiſsima cõtentione nega-
ueras, occulto dei iudicio fieri, vt in ipſis hominũ volũ-
tatibus inueniatur aliquid, quod & peccatũ ſit & pœna
peccati? Hoc eoim niſi in iſta tua ſentẽtia ſapuiſſes, nul-
lo modo factũ homioũ vltionem dei eſſe dixiſſes. Sed
quando ante annos plurimos tale ibi quiddã de beato
B Damaſo & Vrſicino cõtigit, nõdũ Pelagianos Eccleſia
Romana damnauerat. Dicis me quoq; ipſum innoaaſſe
ſenſus meos, & initio cõuerſionis meę hoc ſenſiſſe quod
tu. Sed fallis, aut falleris, ſiue calũniando iis quę nũc di-
co, ſiue nõ intelligendo, vel potius noo legendo ea quę
tunc dixi. Nã ego, per vnũ hominẽ in mundũ intraſſe
peccatũ, & per peccatũ mortẽ, & ita in omnes homines
pertrãſiſſe, in quo peccauerũt omnes, ab initio cõuerſio-
nis meæ ſic tenui ſemper vt teneo. Extãt libri quos ad-
huc laicus recentiſsima mea cõnerſione conſcripſi, etſi
nondũ ſicut poſtea ſacris literis eruditus, tamẽ nihil de
hac eciã tunc ſentiẽs, & vbi diſputãdi ratio popoſcerat
dicẽs, niſi quod antiquitus diſcit & docet omnis Eccle-
ſia, in has videlicet magnas manifeſtasq; miſerias, in
Pſal.143. quib* bomo vanitati ſimilis factus eſt, vt dies eios ſicut
Pſal.38. vmbra prætereant, & ſit vniuerſa vanitas omnis homo
viuẽs, merito peccati originalis gen* humanũ fuiſſe col
Ioan.8. lapſum, vnde nõ liberat niſi qui dixit, Veritas liberabit
Ioan.14. vos. &, Ego ſum veritas. &, Si vos filius liberauerit, tunc
Ioan.8. vere liberi eritis. Nõ eni à vanitate niſi veritas liberat,
ſed ſecundũ gratiã, non ſecundũ debitũ: per miſericor-
diam, nõ per meritũ. Sicut enim iudicij fuit, vt vanitati
C ſubiiceremue, ita miſericordiæ eſt, vt veritate libere-
mur, & ipſa bona merita noſtra nõ niſi dei dona eſſe fa-
Caput V. teamur. Iam nũc illam tuã diſcutiamus calumniam,
qua me dixiſſe eriminaris, baptizatos ex parte mũdari.
Quod melius dicis meis ſermonib* apparere, eosq; ſer-
mones meos quihus hoc apparere poſſe aſſeneras, cõſi-
derãdos in tua diſputatiõe proponis. Ago gratias. Nẽpe
iſti ſunt, Carnis, inquã, cõcupiſcentia nõ eſt nuptiis im-
putanda, ſed toleranda. Nõ enim eſt ex naturali cõnu-
bio veniens bonũ, ſed ex antiquo peccato accidens ma
lum. Proptee hãc ergo ſit, vt etiam de iuſtis & legitimis
nuptiis filiorum dei, nõ filij dei, ſed filij ſeculi generen-
tur: quia & hi qui generant, ſi iam regenerati ſuot, nõ ex
hoc geoerãt, quo filij dei ſunt, ſed ex quo adhuc filij ſe-
culi. Dominica quippe ſentẽtia eſt, Filij hoius ſeculi ge-
Luca 20. nerãt & generãtur. Ex quo itaque ſumus adhuc filij hu
ius ſeculi, exterior homo noſter corrũpitur, ex hoc & hu
2.Cor.4. ius ſeculi filij generãtur. Ex quo ſumus filij dei, interior
homo reoouatur de die in diẽ. Quaouis & ipſe exterior
per lauacrũ ſanctificatus ſit, & ſpem futurę incorruptio-
nis acceperit, propter quod & tẽplum dei merito dici-
tur, ſed hoc nõ ſolum peopter præſentẽ ſanctificationẽ,
ſed propter illã ſpem dictũ eſt de qua dicitur. Et noſipſi D
primitias habẽtes ſpiritus ingemiſcimus, expectãtes re- *Roma.8.*
demptionẽ corporis noſtri. Si ergo redẽptio corporis
noſtri ſecũdum Apoſtolum expectatur, profecto quod
expectatur adhuc ſperatur, nondum tenetur. Nihil ha-
bent hęc verba mea quod nõ ipſe baptizatus agnoſcat,
qui cũ Apoſtolo dicit, Et ipſi in nobiſmetipſis ingemi- *2.Cor.5.*
ſcimus. Vnde & alibi ait, Etenim qui ſumus in hac habi
tatione, ingemiſcimus grauati. Quò pertinet etiã illud
quod in libro Sapiẽtię legimus. Corpus enim corrupti- *Sapien.9.*
bile aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio
ſenſum multa cogitantẽ. Sed tu tanquã in cœlo iam in-
ter angelos immortaliter habitãs, verba infirmitatis &
mortalitatis irrides, & ea exponens nõ ſecundũ meum
ſenſum, ſed ſecũdũ dolũ tuũ, dixiſſe me affirmas, quòd
gratia nõ perfecte hominẽ nouum faciat. Non hoc di-
co, Attende quod dico, Gratia perfecte hominẽ nouum
facit, quãdoquidem & ad corporis immortalitatẽ ple-
namq; fœlicitatem ipſa perducit. Nunc etiam perfecte
innouat hominẽ, quantũ attinet ad liberationẽ ab om-
nibus omnino peccatis, nõ quantũ ad liberationẽ atti-
net ab oomnibus malis, & ab omni corruptione morta- E
litatis, qua nũc corpus aggrauat aoimã. Vnde eſt gemi-
tus, quẽ ſuũ quoq; confitetur Apoſtolus dicẽs, Et ipſi in
nobiſmetipſis ingemiſcim*. Sed ad illã quoq; perfectio-
nẽ quæ ſperatur, eodẽ baptiſmate quod hic accipitur,
peruenitur. Nõ autẽ omnes filij ſeculi filij ſunt diaboli,
quamuis omnes filij diaboli filij ſunt ſeculi. Sunt enim
etiam filij dei, qui tamen adhuc filij ſunt ſeculi: proptee
quod & coniugio copulantur, ſed filios dei carne non
gignunt, quia & vt ipſi eſſent filij dei, nõ ex carne, non
ex ſanguine, nõ ex volũtate viri, neq; ex voluntate car- *Ioan.1.*
nis, ſed ex deo nati ſunt. Sanctificatio ergo per bapti-
ſmum etiã nunc confertur & corpori, nõ tamen nunc
corruptio eius aufertur, quæ ipſam quoq; aggrauat ani-
mam. Et ideo qoãuis caſta ſint corpora, cum deſideriis
peccati membra nõ ſeruiunt, propter quod ad tẽplum
dei pertinere cœperũt: eſt tamen quod gratia in tota *Gala.5.*
iſta ædificatione perficiat, qoãdiu caro cõcupiſcit ad-
uerſus ſpiritum, vt motus malos qui refrenãdi ſunt in-
dicet: & ſpiritus aduerſus carnem, vt ſanctitas perſeue-
ret. Ideo dicis carnẽ concupiſcere, quia carnaliter ani-
ma concupiſcat. Siqoidem ſine anima caro nec ſentiat.
Concupiſcere autẽ viuentis ſentientisq; naturę eſt, ſine F
quo ſenſu membra moueri nõ poſſunt, id eſt per ſemet-
ipſa concupiſcere nequeunt. Et qui ſenſos concupiſcit
etiam ſine membris, vt in ſpadonibus? Quis autẽ neſcit
quod nohis egregius doctor inculcas, ideo dici carnẽ
concupiſcere, quia carnaliter anima concupiſcit? Non
enim ſine anima vlla poteſt eſſe carnis concupiſcentia.
Nam vtiqoe concupiſcere, viuentis ſentientisq; naturæ
eſt, ita vt nõ deſit cõcupiſcentia, quam ſpadonum quo-
que caſtitas frenat, minus quidẽ laborioſa, quia vbi ma
teriam de qua operetur nõ inuenit, minus aduerſus eã
libido cõſurgit. Eſt tamẽ, pudicèque comprimitur, ne
concumbendi quamuis irritus ipſe conatus, in eam tur-
pitudinem veniat. Propter quam Calligonum Valẽti-
niani iunioris eunuchũ gladio nouimus vltore punitũ, *Calligonus*
meretricis confeſsione conuictũ. Neq; enim & in libro *eunuchus.*
Eccleſiaſtico adhiberetur inde ſimilitudo, atque dice-
retur: Videns oculis & ingemiſcẽs, quaſi ſpado cõple- *Eccli.30.*
ctens virginem & ſuſpirans: niſi & ipſi moueretur con-
cupiſcẽtiæ carnalis affectibus, licet deſtituti carnis effe-
ctibus. Motibus igitur ſuis anima quos habet ſecũdum
ſpiritum, aduerſatur aliis motibus ſuis, quos habet ſecũ-

G dum carnẽ: & rurſus motibus ſuis quos habet ſecũdum
carnẽ, aduerſatur aliis motibus ſuis, quos habet ſecũdũ
ſpiritũ: & ideo dicitur caro cõcupiſcere aduerſus ſpiri-
Gala 5. tũ, & ſpiritus aduerſus carnẽ. Sed propter hoc & de ipſa
2. Cor. 4. anima dictũ eſt, Renouatur de die in diẽ. Neq; enim ip-
ſa in ſanctitate nõ proficit, cum magis magiſq; minuit
eas quibus nõ cõſentit, carnales cupiditates. Iam bapti-
Coloſſ 3. zatis quippe dicebat Apoſtolus, Mortificate mẽbra ve-
ſtra quę ſunt ſuper terrã. Ibi & fornicatio & mala cõcu-
piſcẽtia & auaritia nominatur. Quomodo ergo mor-
tificat iã baptizatus fornicationẽ, quã nõ iã perpetrat;
& ſecundũ te nec habet aliquid quod mortificet: Quo-
modo, inquã, obtẽperat Apoſtolo dicenti, Mortificate
fornicationẽ, niſi cũ deſideria eius quibus nõ conſentit
expugnat, quæ in bene factẽtibus, & omnino nõ forni-
cãtibus nec cõſenſione, nec opere, & ſi nõ deſunt, tamẽ
quotidie minuũtur? Hoc agitur in tẽplo dei quãdo ad-
iuuãte deo agitur quod præcepit deus. Opera ſpiritus
Roma. 8. erigũtur, opera carnis mortificãtur. Si enim ſecundum
carnẽ vixeritis, inquit, moriemini. Si autẽ ſpiritu facta
carnis mortificaueritis, viuetis. Et vt ſcirent ſe hoc non
facere niſi gratia dei, continuo ſubdidit: Quotquot
H enim ſpiritu dei agũtur, hi filij ſunt dei. Ac per hoc qui-
cunq. agũtur dei ſpiritu, ipſi facta carnis mortificãt ſpi
ritu. Habẽt ergo iam baptizati quid agãt in ſeipſis, hoc
eſt in dei tẽplo, quod ædificatur hoc tẽpore, vt dedice-
tur in fine. Aedificatur autẽ poſt captiuitatẽ, de Pſalmo
qui prius dedicationẽ domus prædicat, & poſt ædifica-
tionẽ. Sed dedicatio ad caput domus pertinet, hoc eſt
ad Chriſtum: ædificatio ad corpus totum domus, id eſt
ad Eccleſiam. Ideo prior dedicatio quam ędificatio eſt,
ſicut huius rei index titulus Pſalmi, eiecto ſcilicet foras
qui captiuauerat inimico. In ordine quippe Pſalmorũ,
quod mirum videri poteſt, prior eſt Pſalmus dedicatio-
nis domus, & poſterior ædificationis. Sed dedicationis
ideo prior eſt, quia illã domũ cantat, de qua eius archi-
Ioan. 2. tectus ait, Soluite templũ hoc, & in trib⁹ diebus exuſci-
tabo illud. Iſte autẽ poſterior, quãdo domus ædificaba-
tur poſt captiuitatem, Eccleſiã prophetauit. Deniq. & ſic
Pſal. 95. incipit, Cantate domino canticũ nouum, cãtate domi-
no omnis terra. Nemo igitur ita deſipiat, vt vnũquenq;
baptizatũ ideo exiſtimet iam eſſe perfectũ, quia dictum
1. Corin 3. eſt, Templũ dei ſanctũ eſt, qd eſtis vos: Et, Neſcitis quia
1. Cor 6. corpora veſtra tẽplum in vobis eſt ſpiritus ſancti quem
2. Cor. 6. habetis à deo? Et in alio loco, Nos enim tẽplũ dei viui
I ſumus: & cætera huiuſmodi. Iam enim hoc vocatur, &
cum ędificatur, mortificãtur hic mẽbra noſtra, quę ſunt
ſuper terrã. Quamuis enim iam peccato mortui, deo vi-
uamus: eſt tamẽ quod in nobis mortificemus, vt nõ re-
gnet peccatũ in noſtro mortali corpore ad obediendũ
Roma 6. concupiſcentiis eius, à quibus nos ſoluit, ne his eſſemus
obnoxij, plena atq; perfecta remiſsio peccatorũ, & re-
manſerũt in nobis cũ quibus generãtur bella caſtrorũ.
Ex his eſt & illa qua pudicus bene vtitur cõiugatus, ſed
cum bene fit, de malo naſcitur bonum non ſine malo,
& ideo renaſcitur vt liberetur à malo. Quod enim de⁹
creat & homo generat, profecto bonũ eſt, inquantũ ho
mo eſt. Sed ideo non ſine malo, quia ſola regeneratio
ſoluit à malo, qđ trahit generatio de primo magnóque
peccato. Sic aũt incredibile vis videri, ꝙ in vtero bapti
zatæ, cuius corpus eſt tẽplũ dei, formatur homo futur⁹
ſub diabolo, niſi deo renaſcatur ex deo: quaſi nõ maio-
ris admirationis ſit, quòd deus & vbi nõ habitat opera-
Sapien. 1. tur. Nõ enim habitat in corpore ſubdito peccatis: & ta-
Sapien. 7. mẽ operatur hominẽ in vtero meretricis. Attigit enim
vbiq. propter ſuam munditiam, & nihil inquinatum in K
eum incurrit: & quod multo eſt mirabilius, aliquando
adoptat in filiũ, quẽ format in vtero immundiſsimę fœ
minæ. & aliquãdo non vult eſſe ſuũ filiũ, quem format
in vtero ſuæ filiæ. Ille quippe ad baptiſmum neſcio qua
prouiſione peruenit: iſte repentina morte nõ peruenit.
Atq; ita deus, in cuius poteſtate ſunt omnia, facit eſſe in
Chriſti cõſortio, quẽ formauit in diaboli domicilio: &
nõ vult eſſe in regno ſuo, quẽ formauit in templo ſuo.
Aut ſi vult, cur nõ facit quod vult? Non enim quod ſo-
letis de maiorib⁹ dicere, deus vult, & paruulus nõ vult.
Certe hic vbi fati nulla eſt immobilitas, nulla fortunæ
temeritas, nulla perſonæ dignitas, quid reſtat niſi miſe-
ricordiæ & veritatis profunditas? Vt ſciamus, & ex hoc
incõprehenſibili cõprehẽdamus iuxta duos homines,
vnũ, per quem peccatũ intrauit in mundum: alterũ, qui
tulit peccatũ mundi, omnes filios cõcupiſcentię carna-
lis vndecunq; naſcãtur, ad iugum graue filiorũ Adam
merito pertinere, & ex his omnes filios gratiæ ſpiritalis
vndecunq; naſcãtur, ad iugum ſuaue filiorum dei ſine
merito peruenire. Proinde conditionẽ ſuã gerit, qui in
alterius corpore quod eſt tẽplum dei, ita cõſtruitur, vt
nõ ideo ſit & ipſe templum dei, quia ædificatur in tẽplo L
dei. Matris quippe corpus vt eſſet templũ dei, gratię be-
neficiũ eſt, non naturæ: quæ gratia nõ conceptione, ſed
regeneratione confertur. Nam ſi ad matris corpus id
quod in ea cõcipitur pertineret, ita vt eius pars deputa-
retur, nõ baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt,
aliquo mortis vrgẽte periculo, cum eũ geſtaret in vte-
ro. Nunc vero cũ etiã ipſe baptizatur, non vtiq; bis ba-
ptizatus habebitur. Nõ itaq. ad maternum corpus cum
eſſet in vtero pertinebat, & tamen errabatur in templo
dei, non tẽplum dei. Ita in fœmina fideli creatus eſt in-
fidelis, & in eum parentes infidelitatẽ traiecerũt, quam
non habebant quando ex ipſis natus eſt, ſed tunc habe-
bant quando & ipſi ſimiliter nati ſunt. Traiecerũt ergo
quod iam nõ erat in eis, propter ſemẽ ſpiritale quo re-
generati ſunt, ſed erat in eorum carnali ſemine, quo eũ
generauerũt. Quamuis itaque ſacro baptiſmate ſancti-
ficetur & corpus, ad hoc tamen ſanctificatur, vt per re-
miſsionẽ peccatorũ non ſolum præteritis peccatis om
nibus, verumetiam ipſi quę ineſt carnis concupiſcentię M
non ſit obnoxiũ, cui neceſſe eſt obnoxius omnis homo
naſcatur, etiam moriturus obnoxius ſi non renaſcatur.
Vbi ergo me audiſti ſiue legiſti dicentem, non innoua-
ri homines per baptiſmum, ſed quaſi innouari: nõ libe-
rari, ſed quaſi liberari: nõ ſaluari, ſed quaſi ſaluari: abſit
vt ego inanem dicerẽ gratiam lauacri illius, in quo re-
natus ſum ex aqua & ſpiritu, qua liberatus ſum à reatu
omnium peccatorũ, vel quæ naſcendo traxerã, vel quæ
male viuẽdo contraxerã. Qua gratia liberor, vt ſcio, ne
intrem in tentationem, à cõcupiſcentia mea abſtractus
& illectus, atq; vt exaudiar dicẽs cum cõſortibus meis,
Dimitte nobis debita noſtra. Qua liberabor, vt ſpero, Matth. 6.
in æternũ, vbi iã nulla lex in mẽbris meis repugnet legi Roma. 7.
mentis meæ. Nõ igitur ego inanem facio dei gratiam:
ſed tu eius inimicus inanem quæſiſſe videris iactãtiam,
vt in tuam diſputationem introduceres Epicurum, qui
negauit eſſe corpus deorũ, ſed tanquã corpus, nec ſan-
guinem, ſed tanquã ſanguinẽ, & hac occaſione de Phi-
loſophorũ literis ad rem quæ inter nos agitur, nõ per-
tinentibus, tanto ineptius, quanto velut doctius delira-
res. Quis autem noſtrum dicit quicquid in præſenti ſe-
culo agitur, eſſe culpandum, cum hic ipſe Chriſtus tãta
egerit bona, ſed vt nos erueret de præſenti ſeculo malo

Quàm

A Quàm porrò diligenter & congruenter exponas Apo- *Roma.8.* ſtolicum teſtimonium, vbi ait, Spe ſalui facti ſumus: & cætera vſq; ad redemptionẽ corporis noſtri, operæpretium eſt intueri. Dicis enim ꝙ illa reſurrectio nõ peccata dimittat aliquorũ, ſed expurget merita ſingulorũ. Reddit enim vnicuiq;, inquis, ſecũdum opera ſua, nec tamen dicis, ſecundum quæ opera ſua regnum dei paruulis reddat. Et peccata quidem nulla remittũtur in regno. Sed ſi nulla remitterentur in iudicio illo nouiſſimo, puto quod dominus nõ dixiſſet de quodã peccato, *Matth.12.* Non remittetur neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro: quã- *Lucæ 23.* do ſibi remitti ſperabat latro ille qui dicebat, Memẽto mei cũ veneris in regnum tuũ. De qua re quoniã profundiſsima quæſtio eſt, non eſt modo præcipitãda ſententia. Cur autẽ in regno nulla peccata remittit deus filiis ſuis, niſi quia nõ inuenit quod remittat? Nõ enim poterunt ibi eſſe peccata, vbi ſpiritus non dico nõ conſentit cõcupiſcẽtiæ carnis, ſed nec cõcupiſcit aduerſus carnem, quia nec caro aduerſus eum, illa ineffabili ſalute perfecta: quæ nũc non fit in baptiſmo, vbi remittũtur quidem cuncta peccata, ſed remanent carnaliũ cõcupiſcẽtiarum mala, cum quibus poſt baptiſmum, ſi ta-B men proficiunt, exerceant ſiue coniugati glorioſa, ſiue continentes glorioſiora certamina, quod & ipſe confiteris. Sed neſcio qua miſeria quãdo pro veritate loqueris, tunc te ipſe non audis. Deſcribẽs quippe illam ſummam reſurrectionis fœlicitatem, dicis neminẽ iam ibi iuſtorum liuidum facere corpus ſuũ, & ſeruituti ſubiicere, neminem humiliare animam ſuam ſtratis duris & pędore membrorum. Reſponde ergo cur hic iſta faciat, qui omni malo in baptiſmate caruit, cur audet liuidum facere templũ dei? Nõnne membra eius membra ſunt vtique templi dei? Cur ergo non ſuaui odore, ſed pędore, tẽpli eius aut inuitat præſentiam, aut impetrat miſericordiam, aut placat iram eius? Nihilne mali caſtigat, domat, vincit, opprimit in tẽplo dei, etiã liuore & pędore ipſius templi dei? Nõnne attẽdis, nõnne perſpicis, quia tã vehementer corpus ſuũ perſequens, ſi nihil ibi perſequitur quod diſplicet deo, fruſtra perſequẽdo tẽplum eius, facit iniuriã magnã deo? Quid tergiuerſaris, quid cunctaris apertius cõfiteri? Illud profecto, illud eſt quod iſte cuius liuorem pędoremq; prędi- *Roma.7.* cas, in ſua carne perſequitur. Vnde dicebat Apoſtolus, C Scio quia non habitat in me, hoc eſt in carne mea bonum. Quam vocem baptizati eſſe cur negas, cum opera vocis huius in liuore corporis, & membrorum pędore cognoſcas? Neque enim hęc ſancti, vel dei flagellis, vel ab inimicis tolerant patiendo, ſed ipſi ſibi ingerunt continendo. Et vt quid hoc, niſi contra carnis cõcupiſcentiam ſpiritu concupiſcendo? Quod nimirum & ipſe ſenſiſti. Cum enim deſcribens fœlicitatem futuræ vitę, addidiſſes atque dixiſſes, Nemo conuiciis fœlicem impudentiam, nemo maxillas palmis, nemo ſubiiciet terga verberibus, nec conflare ſtudebit de infirmitate virtutem, nec cum inopia frugalitatem, nec cum mœroribus magnanimitatem, quare dicere noluiſti, nec cum carnis cõcupiſcentia caſtitatem, ſed feſtinaſti ſenſum concludere, atque dixiſti, nec patiẽtia cum dolore luctabitur, nihil aliud commemorans niſi quod forinſecus irruens fortitudine toleratur, non quod intus ſe commouens caſtitate comprimitur? An forte nos arguis tarditatis quòd non intellexerimus, hoc te iam ſignificaſſe ſuperius, cũ de liuore corporis diceres, & labore ac pędore mẽbrorũ? Quãdo enim nõ ab hoſte ſed à ſeipſo affligitur fortis, in ipſo intus eſt, qui vincendus eſt hoſtis. Memento ſanè non te expoſuiſſe cur Apoſto- D lus dixerit: Adoptionem expectãtes, qui iam in lauacro *Roma 8.* regenerationis fuerat adoptatus. Iterũ dicis quòd carnem ſuam nullus oderit. Quis enim hoc negat? Sed tamen diſciplinę rigore aſſeris conterendam. Iterum ergo pro veritate loqueris, & audire te non vis. Cur enim caro conteritur à fidelibus, ſi nihil remanſit in baptiſmo quod aduerſus ſpiritum cõcupiſcat? Cur, inquam, cõteritur à ſeipſo templum dei, ſi nihil ibi eſt quod reſiſtat ſpiritui dei? Non autem tantum ineſſet, verum & grauiter obeſſet, niſi reat⁹ qui nos obſtrinxerat, per remiſsionem peccatorum ſolutus eſſet. Soluitur ergo per indulgentiam, quia tenebat in noxa: conteritur per cõtinẽtiam, ne vincat in pugna. Agitur itaq; ne obſit, donec ita ſanetur vt nõ ſit. Quapropter dimittũtur in baptiſmate cũcta peccata, & originaliter tracta, & ignoranter vel ſcienter adiecta. Sed cũ dicit Apoſtolus Iacobus, Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua ab- *Iacobi 1.* ſtractus & illectus: deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum: profecto in his verbis partus à pariente diſcernitur. Pariens enim eſt cõcupiſcentia, partus peccatum. Sed concupiſcentia nõ parit, niſi cõceperit: non concipit niſi illexerit, hoc eſt, ad malum per- E petrandũ obtinuerit volẽtis aſſenſum. Quod ergo aduerſus eam dimicatur, hoc agitur, ne cõcipiat pariatq; peccatum. Dimiſsis itaque in baptiſmo peccatis omnibus, id eſt, omnibus cõcupiſcentiæ fœtibus, ſi illic etiam ipſa conſumpta eſt, quomodo contra eam ne cõcipiat, dimicant ſancti liuore corporis, pędore membrorum, contritione carnis? Quę verba tua ſunt. Quomodo, inquam, liuore, pędore, cõtritione templi dei cõtra eam belligeratur à ſanctis, ſi & ipſa eſt ablata baptiſmate? Manet igitur. Nec ea regenerationis lauacro caruim⁹, ſi nõ ibi caruimus ſenſu quo eam manere ſentim⁹. Quis autem ita ſit imprudẽs atque impudens, ita procax, pertinax, peruicax, ita poſtremo inſanus & demens, qui cum peccata mala eſſe fateatur, neget eſſe malam concupiſcentiam peccatorum, etiam ſi aduerſus eam concupiſcente ſpiritu, peccata concipere ac parere non ſinatur? Tale porrò ac tam magnum malum, tantum quia ineſt, quomodo nõ teneret in morte, & pertraheret in vltimam mortem, niſi & eius vinculum, in illa quæ fit in baptiſmo remiſsione peccatorũ omniũ ſolueretur? Propter hoc enim vinculũ quod connectitur ex primo F Adam, nec ſolui poteſt niſi in ſecũdo Adã: propter hoc inquam, vinculum mortis, mortui reperiuntur infantes, non iſta morte nouiſsima, quæ à corpore animã ſeparat, ſed ea morte, qua tenebantur omnes, pro quibus mortuus eſt Chriſtus. Scimus enim, ait Apoſtol⁹, quod *2.Cor.5.* à nobis ſæpiſsime repetẽdum eſt, quoniã vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt, vt qui viuunt iam nõ ſibi viuant, ſed ei qui pro omnibus mortuus eſt, & reſurrexit. Illi ergo viuunt, pro quibus vt viuant mortuus eſt qui viuebat. Quod apertius ita dicitur, Illi ſunt à mortis vinculo liberi, pro quib⁹ mortuus eſt inter mortuos liber. Vel ſic *Pſal.87.* multo apertius, Illi ſunt liberati à peccato, pro quibus mortuus eſt, qui nunquam fuerat in peccato. Et cum ſemel ſit mortuus, tamen pro vnoquoque tũc moritur quando in eius morte quantælibet ætatis fuerit baptizatur, id eſt, tũc ei proderit mors eius, qui fuit ſine peccato, quando in eius morte baptizatus, mortuus fuerit etiã ipſe peccato, qui mortu⁹ fuerat in peccato. Ingeris Apoſtoli teſtimoniũ, vbi ait, Nolite errare, neq; forni- *1.Cor.6.* carij, neq; ſimulacris ſeruiẽtes, & cætera, quibus cõme-

G muratis, cócludit quod regnum dei non poſsidebunt.
Sed agunt talia qui concupiſcentię quā laudas, motib⁹
ad mala & turpia quæq; cóſentiunt. Quod ergo ait, Et
hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis,
mutatos eos dixit in melius, nó vt ea carerent, quod in
hac vita fieri nó poteſt, ſed vt ei non obedirēt, quod in
bona vita fieri poteſt: atque vt ab eo quo erant vinculo
eius obnoxij, liberatos ſe eſſe cognoſcerēt, quod niſi re-
generatione fieri non poteſt. Tu autē qui putas quod ſi
malū eſſet cócupiſcentia, careret ea qui baptizatur, mul
tum erras. Omni enim peccato caret, non omni malo.
Quod planius ita dicitur, Omni reatu omniū malorū
caret, non omnibus malis. Nunquid enim caret corru-
ptione corporis? An nó eſt malum quod aggrauat ani-
Sapien. 9. mam, & errauit qui dixit, corpus enim corruptibile ag-
grauat animam? Nunquid caret ignorantiæ malo, per
quod à neſcientibus innumerabilia perpetrātur mala?
An paruū malum eſt, per quod homo non percipit quę
1. Cor. 2. ſunt ſpiritus dei? De baptizatis ſæpe dicebat Apoſtol⁹,
Animalis homo autem non percipit quæ ſunt ſpiritus
dei: ſtultitia eſt enim illi, & nó poteſt ſcire, quoniā ſpiri-
1. Cor. 3. taliter diiudicatur. Deinde paulupoſt. Et ego, inquit, fra
H tres, non potui loqui vobis quaſi ſpiritalibus, ſed qua-
ſi carnalibus: quaſi paruulis in Chriſto, lac vobis potū
dedi, non eſcam. Nondum enim poteratis, ſed nec ad-
huc quidem poteſtis. Adhuc enim eſtis carnales. Cum
enim ſint inter vos æmulatio & contentio, nónne car-
nales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Vide quę
dicat mala de ignorātiæ malo venientia. Et puto quod
non de catechumenis iſta dicebat. Paruuli quippe in
Chriſto quomodo eſſent, niſi iā renati eſſent? Quod ſi
nondū credis, quid eis poſt pauca dicat attēde. Neſcitis
1. Cor. 3. quia templū dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in vobis? An
adhuc dubitabis vel negabis, non eos potuiſſe eſſe tem-
plum dei, in quo habitaret ſpiritus dei, niſi baptizatos?
Saltē ergo illud reſpice quod eis dixit, Nunquid in no-
1. Cor. 1. mine Pauli baptizati eſtis? Non igitur caruerant tanto
ignorantiæ malo in lauacro regenerationis, vbi tamen
omnibus caruerant ſine dubitatione peccatis. Et per
hoc ignorantiæ malū templo dei in quo habitabat ſpi-
ritus dei, ſtultitia erant, quæ ſunt ſpiritus dei, ſed de die
in diem ſi proficerent, & in quod peruenerant, in eo
ambularent, ſana profecto accedente doctrina minue-
I retur hoc malum. Credamus etiam non tātum minui,
verometiam in hac vita poſſe conſumi, tamen poſt ba-
ptiſmū. Nunquid in baptiſmo? Concupiſcentiam vero
quis ambigat in hac vita poſſe minui, non poſſe conſu-
mi? Horum itaque malorum præteritus omnis reatus ſa
cro fonte diluitur. Remittuntur ergo in renaſcētibus,
minuuntur in proficientibus. Ignorantia minuitur ve-
ritate magis magiſque lucente. Concupiſcentia minui-
1. Ioan. 2. tur charitate magis magiſque feruente. Nihil boni ho-
rum duorum eſt à nobis. Non enim ſpiritū huius mun-
di accepimus, ſed ſpiritū qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ
Cōcupiſcen- à deo donata ſunt nobis. Ex hoc autem concupiſcen-
tia quare pe- tia peior eſt quàm ignorantia: quia ignorantia ſine cō-
ior ſit igno- cupiſcentia minus peccat, cócupiſcētia vero ſine igno-
rantia. rantia grauius peccat. Et neſcire malum, nó ſemper eſt
malum: concupiſcere autem malum, ſemper eſt ma-
lum. Bonum quoque ipſum vtiliter aliquando igno-
ratur, vt opportune ſciatur. Nullo autē modo fieri po-
teſt, vt carnali concupiſcentia bonū hominis concupi-
ſcatur, quandoquidē nec ipſa proles libidine corporis,
ſed voluntate animi concupiſcitur, quanuis nó ſine li-
bidine corporis ſeminetur. De hac quippe agimus cō-
cupiſcentia, qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritū, non K
de illa bona, qua ſpiritus concupiſcit aduerſus carnē, & Gala. 5.
qua concupiſcitur continentia, per quā cócupiſcentia
vincatur, ſi voluptas corporis nó eſt hominis bonum.
Hac ergo cócupiſcētia carnis, quæ author quidā eſt &
voluptatis, nullū cócupiſcitur hominis bonū. Hac ergo
concupiſcentia carnis nunquā concupiſcitur hominis
vllum bonū, ſi voluptas carnis nó eſt hominis bonū. Si
autē vt aliquo loco ſignificaſti, placet tibi ſecta Dino- Opinio Di-
machi, honeſtatē voluptatemq; coniungens, quod Phi- nomachi.
loſophi quoq; huius mūdi qui honeſtiores videbātur,
ſcyllęum bonū eſſe dixerunt, ex humana ſcilicet natura
beluinaq; compactum: Si hoc ergo mōſtrum tua opi-
nione ſectaris, ſatis eſt nobis quod confiteris aliam eſſe
illicitam, aliam licitam voluptatem. Ac per hoc mala
eſt concupiſcentia quę indifferenter vtrunque appetit,
niſi ab illicita voluptate licita voluntate frænetur. Hoc
autem malum non in baptiſmate punitur, ſed baptiza-
tis per gratiam regenerationis ab eius obligatione iam
liberis, ne ad illicita pertrahat, ſalubriter vincitur. Vt
autē reſurrectionis tempore non ſit omnino in viuen-
te corpore nec dolente, pręmium eſt eorum qui contra
eam fideliter certauerunt, qui languore ſanato, immor L
talitate ſana & beatiſsima veſtiētur. In eis vero qui nó
ad vitam reſurgent, nó fœliciter, ſed pœnaliter erit, nó
quia tunc ab ea quiſquam mūdabitur, ſed quia tunc ma
lis non in delectamenta excitatis, ſed in tormenta ver-
tetur. Iam videamus illud excellentiſsimum acumen Cap. VI.
tuum, quo vidiſti quemadmodū refelleres quod à me
dictū eſt, dimitti concupiſcentiam carnis in baptiſmo,
non vt nó ſit, ſed vt in peccatū non imputetur: quanuis
autem reatu ſuo iam ſoluto, manet tamē. Aduerſus hæc
mea verba ſic argumentaris homo acutiſsimus, tanquā
ipſam concupiſcentiam dixerim per baptiſmum reatu
liberari, quoniā dixi, reatu ſuo iam ſoluto, velut ſuo di-
xerim, quo ipſa rea eſt, eóque ſoluto illa permaneat ab-
ſoluta. Quod vtique ſi ſenſiſſem, profecto eam malam
eſſe nó dicerem, ſed fuiſſe. Ac per hoc ſecundum mira-
bilem intelligentiam tuam, quādo audis in aliquo ho-
micidij reatum ſolutum, nó hominē ſed ipſum homi-
cidium à reatu exiſtimas abſolutū. Sic intelligat quis,
niſi qui non erubeſcit laudare, cum qua compellitur di
micare? Et quomodo te iactas exultasq; in redarguēda
iſta ſententia, nó mea planè, ſed tua? Talia quippe dicis,
qualia dicēda ſunt in eos qui per baptiſmū ſanctificatā M
& fidelem factam cócupiſcentiam carnis affirmant in
eis in quibus regeneratis manet tamē. Sed hoc tibi po-
tius qui eam bonam prædicas, cōuenit dicere, vt bono
eius naturali, ſicut de infantibus dicitis, bonum ſancti-
ficationis accedat, & ſit carnis cócupiſcentia ſancta dei
filia. Nos autem qui eam malam dicimus, & manere ta-
men in baptizatis, quanuis reatus eius nó quo ipſa erat
rea, neq; enim aliqua perſona eſt, ſed quo reū hominem
originaliter faciebat, fuerit remiſſus atque vacuat⁹, ab-
ſit vt dicamus ſanctificari cum qua neceſſe habēt rege-
nerati ſi nó in vacuum dei gratiam ſuſceperūt, inteſti-
no quodam bello tāquam cum hoſte confligere, & ab
ea peſte deſyderare atq; optare ſanari. Nam ſi propter-
ea dicis nulla mala remanere in baptizatis, ne ipſa ma-
la baptizata & ſanctificata credantur, vide quanta te ſe-
quatur abſurditas. Si enim quicquid eſt in homine
quādo baptizatur, baptizari & ſanctificari putādū eſt,
dictur⁹ es & ipſa in illo baptizari & ſanctificari, quæ in
inteſtinis & veſica ſunt per digeſtiones corporis ege-
renda. Dicturus es baptizari & ſanctificari hominem

in ma-

A in matris vtero conſtitutum, ſi ad hoc ſacramẽtum ac-
cipieodũ grauidam neceſsitas cogat, & ideo baptizari
Iam nõ debere qui naſcitur. Poſtremo dicturus es & ip-
ſas baptizari & ſanctificari febres, quãdo baptizãtur æ-
groti, ac per hoc baptizari & ſanctificari etiã opera dia-
boli: velut ſi mulier illa baptizaretur antequam cura-
Lucæ 13. retur, quã Satanas in infirmitate alligauerat per decem
& octo annos. Quid de malis ipſia ipſius animi loquar?
Cogita quantũ mali ſit ſtultitiam putare quæ ſunt ſpi-
1.Corin.3. ritus dei, & tamen tales erant, quos Apoſtolus alebat la-
cte, non cibo. Nunqoid & ſtultitiæ illius tam magnum
malum, quia non fuerat baptiſmate ablatum, baptiza-
tũ ſanctificatumq́; dicturus es? Si ergo & cõcupiſcen-
tia quæ manet oppognanda atque ſananda, quamuis in
baptiſmo dimiſſa ſint cuncta omnino peccata, non ſo-
lum non ſanctificatur, ſed potius ne ſanctificatos ęter-
næ morti obnoxioa poſsit tenere, euacuatur: quia & illi
qui lacte alebantur non ſolido cibo, & adhuc animales,
non percipientes quæ ſunt ſpiritus dei, quoniam ſtulti-
tia illis adhuc erat: ſi in illa mẽtis ætate, in qua ætate no-
ni homines appellabantur, non carnis, de corpore exiſ-
B ſent paruuli in Chriſto, nullo reatu ſtultitiæ illius te-
nerẽtur: quia hoc eis beneficium fuerat regeneratione
collatum, vt omnium malorũ quibus & poſtea vel mo
riendo vel proficiendo fuerant exuendi, reatus conti-
nuo ſolueretur remiſsione peccatorũ omnium, nondũ
omnium ſanitate morborum. Qui tamen reatus teneat
neceſſe eſt eum qui ſecundum carnem generatur, quia
non niſi ei remittitur qui ſecũdum ſpiritum regenera-
1.Timo.2. tur. A morte quippe iuſtiſsimæ damnationis per vnum
mediatorem dei & hominum liberatur genus humanũ
non à morte corporis tantum, ſed à morte qua mortui
2.Cor.5. ſunt, pro quibus vnus mortuus eſt. Et quia pro omnib⁹
Cap.VII. mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Quod vero
te libuit tam multum de qualitatum differẽtia diſputa-
re, quia ego ſemel nominaui qualitatẽ, dicens non ſub-
ſtãtialiter manere cõcupiſcẽtiam, ſicut corpus aliquod
aut ſpiritum, ſed eſſe affectionem quãdam malæ quali-
tatis, ſicut eſt languor, itáne oihil ad rem pertinere nõ
ſentis? Primo enim dicis me mutaſſe ſententiam, & im-
memorem totius libri mei, profeſſum fuiſſe ſubſtãtiam
eſſe libidinem. Reuera euoluto & enocleato libro meo
non reperturus es me libidinem ſubſtãtiam dixiſſe vel
C ſemel. Dixerunt eam quidam Philoſophi partem ani-
mi eſſe vitioſam. Et vtiq; pars aoimi ſubſtantia eſt, quia
ſubſtantia eſt ipſe animus. Sed ego ipſum vitium quo
animus vel vlla pars eius iſto modo vitioſa eſt, libidinẽ
dico, vt omni vitio ſanato, ſalua ſit tota ſubſtãtia. Quia
& illi Philoſophi locutione tropica mihi videntur vi-
tioſam partem animi appellaſſe libidinem, in qua par-
te eſt vitium quod vocatur libido, ſicut appellatur do-
mus pro eis qui ſunt in domo. Deinde te nimis acutis
dialecticorum telis incautius exercendo, noſq; iactan-
tius territando, ſectam veſtram letaliter vulneraſti. Di-
uidens quippe ac definiens vel etiam deſcribens diffe-
rentias qualitatum, inter cætera, Tertia ſpecia qualita-
tis eſt, inquis, affectio & affectiunalis qualitas. Affectio
autem in qualitate ob hoc ponitur, ais, quia principium
qualitatum eſt, cui etiam reputantur ad momẽtum ac-
cedentes recedẽteſq; aut animi aut corporis paſsiones.
Affectionalis vero qualitas, inquis, omnib⁹ quibus eue-
nerit, ex maioribus orta cauſis ita inhæreſcit, vt aut ma-
gnis molitionibus, aut nullis omnino ſeparetur. Hæc
quidem ſatis explicaſti ſcientibus, ſed quia contemnen-
di non ſunt qui lecturi libros noſtros, diſciplinę huius

ignari ſunt, quod deeſſe video, faciã vt à me illuſtrẽtur D
exemplia. Quãtum ad animũ attinet, affectio eſt time- *Habitus.*
re, affectionalis qualitatis timidũ eſſe. Sic aliud eſt ira- *Diſpoſitio.*
tus, aliud iracũdus: aliud ebrius, aliud ebrioſus. Illę affe-
ctiunes, iſtæ affectionales ſunt qualitates. Quãtum au-
tem ad curpus, ſicut aliud eſt pallẽs, aliud pallid⁹, aliud
rubeus, aliud rubicundus, & ſi qua huiuſmodi, quorum
plurimis deſunt vſitata vocabula. Cũ itaque dixeris af-
fectionalem qualitatem ortam ex maioribus cauſis, at-
que ita inhęreſcere, vt aut magnis molitionib⁹ aut nul-
lis ſeparetur, quando ſecundũ eam dicitur animus ma-
lus, vel potius homo malus, nónne metuis ne voluntas
bona aut nõ ibi eſſe poſsit, aut valere nihil poſsit? Nón-
ne concedis hominem miſerum quicunque ille ſit vel
fuerit, certe aduerſus talem clamaſſe qualitatem, Velle *Roma.7.*
adiacet mihi, perficere autem bonum nõ inuenio? Hic
ſaltem fatemini eſſe iſtorũ verborũ gemitum neceſſa-
rium: Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gra-
tia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. Quapro-
pter quantolibet te aduerſus oculos imperitorum dia-
lectico tegminę inuoluas, manifeſta veritate nudabe- E
ris. Ego tãquam valetudinem malam, ex origine vitia-
ta ingeoitum eſſe homini dico vitium, quo caro cõcu- *Gala.5.*
piſcit aduerſus ſpiritũ, & hoc malo bene vti pudica cõ-
iugia, cum eo vtuntur generãdi cauſa, ſed iſto mali vſu
bono laudari vtentem, nõ ipſum malum. Neque enim
malum ipſum eſt innocens, ſed homo qui facit vt malũ
ſuum quo bene vtitur, ei nocere non poſsit. Sicut mors
cum ſit ſupplicium peccatoris, bono mali vſu accedẽ-
te fit meritum martyris. Percipitur autẽ in baptiſmate
Chriſtiano perfecta † nouitas, & perfecta ſanitas ab eis *† bonitas.*
malis noſtris quibus eramus rei, non ab eis cum quibus
adhuc cõfligendum eſt ne ſimus rei, cũ & ipſa in nobis
ſint, nec aliena ſed noſtra ſint. Nam & vinolentiæ con-
ſuetudini vtique malæ, quam ſibi homines fecerũt, non
naſcendo traxerũt, reſiſtunt poſt baptiſmum, ne eos ad
mala ſolita pertrahat: & tamẽ malo reſiſtitur, dum con-
cupiſcentię per continentiam denegatur, quod per cõ-
ſuetudinem concupiſcitur. Vnde etiam cõtra iſtam ge-
nitalium cõcupiſcentiam quæ iogenita nobis eſt per o-
riginale peccatum, vehemẽtius vidua quàm virgo, ve-
hementius meretrix quando caſta eſſe voluerit, quàm
quæ ſemper fuit caſta confligit: & tanto amplius in ea
ſuperãda voluntas laborabit, quãto maiores ei conſue- F
tudo vires dedit. Ex iſto & cũ iſto hominis malo naſci-
tur homo, quod malum per ſeipſum tam magnum eſt,
& ad hominis damnationẽ atq; à regno dei ſeparatio-
nem tantum habet obligationis, vt etiã ſi de parẽtibus
regeneratis trahatur, non niſi quemadmodũ in illis ſo
la regeneratione ſoluatur, atq; iſto vnico remedio prę-
poſitus mortis à prole pellatur, quo à parẽtibus eſt pul-
ſus. Qualitas affectionalis mali de ſubſtantia ad ſubſtã-
tiam non emigrando tranſit, ſed quodã operante con-
tãgio, id eſt, concupiſcentiæ affectu, ſicut de parentibus
morbidis morbida ſoboles procreatur. Qualitas autẽ
mali non in ſubſtantiam de ſubſtantia tanquam de lo-
co in locum migrat, vt deſerat vbi erat, & quę fuit ibi,
ipſa ſit alibi: ſed alia eiuſdem generis quodam operãte
contagio, qood etiam de morbidis parentum corpori-
bus ſolet euenire naſcentibus. Quid autem dicere vo-
luiſti, quaſi claudens vt loqueris, Ariſtotelis palęſtram,
vt inde ad ſacras literas reuertaris? Ais enim, Senſus eſt
igitur concupiſcentia, & mala qualitas non eſt: dũ con-
cupiſcẽtia minuitur, ſenſus dicatur imminui. Ergo quã-
do minuitur concupiſcentia, ſenſus minuitur. An non

G per concupiſcentiam caſtitatis & continẽtiæ, quotidie
carnis cõcupiſcentia magis magisq; minuitur? Vellem
itaq; mihi diceres, vtrum à morbo fornicationis ſanior
non fiat quem fornicari minus minusq; delectat, quan-
uis opus illud malũ vna conuerſione ſibi amputauerit,
nec vnquam hoc fecerit ex quo lauacrũ regenerationis
accepit? Itemq; poſt cõſuetudinem vinolentiç baptiza-
tus, & nunquã ſe deinceps prorſus inebrians, vellem di-
ceres, vtrum ab iſto morbo nõ fiat in dies ſanior quàm
fuerat, cum potationis gurgitem minus minusq; deſi-
derat quàm ſolebat? Sẽſus eſt igitur nõ ipſa cõcupiſcen-
tia, ſed ille potius quo nos eam maiorem minorémve
habere ſentimus. Sicut in corporis paſsionibus nõ ſen-
ſus eſt dolor, ſed ille ſenſus eſt quo ſentitur dolor. Nec
ſenſus eſt morbus, ſed ille ſenſus eſt, quo nos morbũ ha
bere ſentimus. Porro ſi cõtinuo fit bonus, & vtique bo-
na qualitate fit bonus, qui fornicationi vinolẽtiæq; re-
nũcians ab huiuſmodi operib⁹ ſeſe abſtinet, nónne re-
Ioan. 5. cte audit: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare: recteq;
appellatur caſtus & ſobrius? Deinde ſi prouectu cõcu-
H piſcentiæ bonæ, qua concupiſcentias malas fornicandi
potandiq; debellat, talis efficitur qualis recenti conuer-
ſione nondum fuit, vt illorum in eo deſideria peccato-
rũ minus minusq; moueantur, vt aduerſus ea mala non
tanta quãta prius exerceat, ſed minora certamina, non
virtutum diminutione, ſed hoſtium, nec deficiente pu-
gna, ſed creſcente victoria, dubitatis eum pronuncia-
re meliorem? Vnde obſecro, niſi quia bona qualitas au-
cta, & mala minuta eſt? Auctũ eſt igitur quo bonus eſſe
cœpit, minutum eſt quo malus fuit, & hoc egit poſt ba-
ptiſmũ, non peregit in baptiſmo. Ita quãuis ibi peracta
fuerit plena peccatorum remiſsio: remanſit tamen qua
proficeretur in melius, aduerſus cateruas deſideriorum
malorum in nobiſipſis vtique tumultuãtium vigilan-
ter exerenda & inſtanter exercenda luctatio, propter
Coloſſ. 3. quam dicitur etiam baptizatis, Mortificate mẽbra ve-
Roma. 8. ſtra quæ ſunt ſuper terrã: &, Si ſpiritu facta carnis mor-
Coloſſ. 3. tificaueritis, viuetis: &, Exuite vos veterẽ hominẽ. Nul-
lo modo reprehẽditur baptiſma, quia aſſeritur curatio
quæ fit poſt baptiſma: quia potius totum hoc per bapti-
ſma actum eſt, id eſt, vt & à præteritis languoribus ſa-
naretur, & à futuris incipiat, ſtudeat, mereatur ſanari.
I Ita baptiſmum totius fit cauſa ſanitatis, per quod & in-
cipitur omnis ſanitas & impletur. Nempe dicũtur hæc
magna conſenſione veritatis, nulla reprehenſione ba-
ptiſmatis. Si ergo nolis eſſe cõtentioſus, puto quod iam
videas quã recte intelligatur, quod aliter conaris expo
Pſal. 102. nere, quod Propheta cum dixiſſet, Qui propitius fit om
nibus iniquitatibus tuis, quod fit vtique remiſsione om
niũ peccatorũ: cõtinuo ſubiecit, Qui ſanat omnes lan-
guores tuos: ea mala volẽs intelligi, cum quibus donec
ſanentur, vel quantũ poſſunt in hac vita magis magisq;
minuantur, non quieſcunt inteſtina bella ſanctorum.
Neq; enim nullus eſt languor quo caro cõcupiſcit ad-
uerſus ſpiritum, etiam manente virtute caſtitatis inui-
cta. Si nullus languor eſt, nõ ergo aduerſus eum ſpiri-
tus cõcupiſcat. Ad hoc enim concupiſcit, vt ſi non po-
teſt nõ certandi, ſaltem non conſentiendi obtineat ſa-
nitatẽ. Hoc quippe vnde nunc agimus, quod nobis re-
ſiſtere ſentimus in nobis, aut aliena eſt natura ſeparan-
da, aut noſtra ſananda. Si alienam dicimus ſeparãdam,
Manichæis fauemus. Fateamur ergo noſtram eſſe ſa-
nandam, vt Manichæos ſimul Pelagianosq; vitemus.
Cap. VIII. Hoc ergo generi humano inflictum vulnus à dia-
bolo, quicquid per illud naſcitur, cogit eſſe ſub diabo-
lo tãquã de ſuo frutice fructũ iure decerpat. Hæc verba K
de libro meo tibi refellenda poſuiſti. Quibus ita inſi-
diaris, tanquã naturæ humanæ authorem dixerim dia-
bolum, & ipſius qua homo conſtat ſubſtantiæ condito-
rem, quaſi vulnus in corpore poſsis appellare ſubſtan-
tiam. Sed ſi propterea me putas dixiſſe diabolum ſub-
ſtantiç conditorẽ, quia in ea ſimilitudine quæ à me ad-
bibita eſt, fruticem dixi: frutex quippe nullo dubitante
ſubſtantia eſt: cur vſqueadeo te vel oſtendis vel fingis
indoctum, vt eis rebus quæ ſubſtantiæ non ſunt, adhi-
bendas de ſubſtantia ſimilitudines non exiſtimes? Niſi
forte & ipſi domino dialecticẽ calũniaberis, quia dixit,
Arbor bona bonos fruct⁹ facit, & arbor mala malos fru *Matth. 7.*
ctus facit. Quis enim malitiã ſiue bonitatẽ, vel opera bo
na ſeu mala, quas velut fructus illarũ arborũ voluit in-
telligi, dicat eſſe ſubſtãtias, niſi neſciens quid loquatur?
Quis vero arbores & earum fructus neget eſſe ſubſtan-
tias, ſi nouit quod loquitur? De his ergo rebus quæ ſub-
ſtantiæ ſunt, videmus adhibitas ſimilitudines eis reb⁹
quæ non ſunt ſubſtantiç. Quòd ſi arbor bona vel mala,
nõ bonitas hominis vel malitia, ſed ipſi homines acci-
piẽdi ſunt, in quibus ſubiectis iſtas eſſe intelligim⁹ qua- L
litates, bonitatem ſcilicet in homine bono, malitiamq;
in homine malo, vt ipſæ ſubſtantiæ ſint arbores, id eſt
ipſi homines: certe fructus earũ quæ nihil aliud quàm
opera intelliguntur, nemo niſi imperitus dicit eſſe ſub-
ſtantias: cum omnium arborum fructus, vnde iſtæ ſimi-
litudines datæ ſunt, nemo niſi imperitus neget eſſe ſub-
ſtantias. Ac per hoc ei rei quæ non eſt ſubſtantia, fas eſt
adhibere ſimilitudinem de ſubſtãtia. Propter quod ego
vitiũ quod generi humano diabolus tãquã vulnus in-
flixit, quamuis nullo modo ſubſtantia ſit, recte tamẽ ad-
hibui de ſubſtãtia ſimilitudinem, vt fruticem dicerem,
& fructus eius vitia etiam illa cum quibus homines vo-
bis quidẽ negantibus, ſed veritate conuincente naſcũ-
tur, & ex quibus in æternum dei regno pereunt, ſi veri-
tate liberante nõ renaſcantur. Proinde vitiatorem, nõ
conditorem ſubſtantiæ diabolum dixi. Subdit autẽ ſibi
quod nõ cõdidit, per id quod inflixit, deo iuſto tribuẽ-
te hãc poteſtatẽ, cuius nõ ſubtrahit poteſtati nec quod
ſibi eſt ſubditum, nec ſeipſum. Ideo eſt enim ſecũda na-
tiuitas inſtituta, quia natiuitas eſt prima damnata. Cui M
tamẽ etiam damnatæ dei bonitas exhibetur, vt de ma-
ledicto ſemine rationalis natura formetur, qua eius af-
fluentiſsima bonitate apertiſsime malorum hominum
tanta multitudo nutritur, & occulto dei opere vegeta-
tur. Quæ bonitas operationis ei⁹ ſi ſubtrahatur formã-
dis promouendisq; ſeminibus, & viuificandis quibuſq;
viuentibus, non ſolũ gignenda non aguntur, ſed ad ni-
hilum penitus etiã genita redigũtur. Cum ergo deum
niſi ſtulta impietas non reprehẽdat, quòd homines vi-
tioſa voluntate damnabiles illo viuificante viuunt, qui
viuificat omnia: cur putamus ab eius operibus abhor-
rere, quòd origine vitiata damnabiles illo creante na-
ſcũtur, qui creator eſt omniũ, & per mediatorem rege-
nerati à damnatione liberãtur debita, ſed gratuita mi-
ſeratione nõ debita, quos elegit ante cõſtitutionẽ mũ- *Ephe. 1.*
di per electionẽ gratiæ, non ex operibus vel præteritis,
vel præſentibus, vel futuris? Alioquin gratia iam nõ eſt *Roma. 11.*
gratia. Quod maxime apparet in paruulis, quorum nec
prçterita dici poſſunt opera, quia nõ fuerũt: nec prçſen-
tia, quia nihil operantur: nec futura, quãdo in illa ætate
moriuntur. Dixi ſanè quomodo manent peccata reatu,
quæ prçterierunt actu: ſic econtrario fieri poteſt, vt cõ-
cupiſcẽtia maneat actu, & prçtereat reatu. Quod error

quidem

A quidem tuus falſum eſſe dicit, ſed veritas verũ eſſe con-
uincit. Nam tu id non valendo refellere, primo diale-
cticas tenebras imperitis conaris offundere, dicẽs te co
gitare non poſſe in qua dialexi inuenerim contrariorũ
omnium reciprocationem. Quam ſeotentiam tuam ſi
exponere voluero, & ad eorum perducere intelligentiã
qoi nũquam iſta didicerũt, opus erit pleno fortaſſe vo-
lumine. Sed nũc ſatis eſt, quod ipſe dixiſti, in nulla dia-
lexi poſſe inueniri cõtrariorum omnium reciprocatio-
nem. Hinc enim oſtẽdiſti aliquorum eſſe poſſe, nõ om-
nium. In his ergo aliquibus & hoc reperi. Si enim dixiſ-
ſes, contrariorum reciprocationem eſſe nullorũ, & per
hoc oſtenderes ea quę poſui, cõtraria reciproca eſſe nõ
poſſe, quia nulla eſſe poſſunt: ego aliqua eſſe poſſe oſtẽ-
dere debui, ac deinde in his eſſe quod poſui. Sed eſſe a-
liqua iam ipſe coocedis, qui non dicis nullorum cõtra-
riorum eſſe reciprocationem, ſed nõ omnium. Eſt igi-
tur aliquorũ. Sed vtrum in his etiam hoc ſit quod à me
poſitum eſt, reſtat oſtendere, id eſt, vtrum ſicut verũ eſt
reatu manere peccata, quæ præterierunt actu: ita ſit ve-
rum, quòd concupiſcẽtia maneat actu, & prætereat rea-
B tu. Quod tu fieri nõ poſſe volens oſtendere, hoc dixiſti
quod ego non dixi. Ego enim de concupiſcentia dixi,
quæ eſt in membris repugnans legi mentis, quãuis rea-
tus eius in omnium peccatorũ remiſsione tranſierit: ſi-
cut econtrario ſacrificium idolis factũ, ſi deinceps non
fiat, pręteriit actu, ſed manet reato, niſi per indulgentiã
remittatur. Quiddam enim tale eſt ſacrificare idolis, vt
opus ipſum cum fit prætereat, eodẽmqoe pręterito rea-
tus eius maneat venia reſoluendus. Tale eſt carnis con-
cupiſcentia, vt maoeat in homine ſecum per continẽ-
tiam cõfligente, quanuis eius reatus qui fuerat genera-
tione cõtractus, iam ſit regeneratiooe tranſactus. Actu
enim manet, non quidẽ abſtrahendo & illiciendo mẽ-
tem, eiusq; conſenſu cõcipiendo & pariẽdo peccata, ſed
mala quibus mens reſiſtat, deſideria commouẽdo. Ipſe
quippe motus actus eſt eius, quanuis mente nõ conſen-
tiẽte deſit effectus. Ineſt enim homini malum & præter
iſtum actum, id eſt, præter hũc motum, vnde ſurgit hic
motus: quẽ motum dicimus deſideriũ. Non enim ſem-
per eſt deſideriũ contra quod pugnemus, ſed ſi tũc nõ
eſt, quando non occurrit qood cõcupiſcatur, ſiue ani-
C mo cogitãtis, ſiue ſenſibus corporis, fieri poteſt vt inſit
qualitas mala, ſed nulla ſit tẽtatione commota: ſicut in-
eſt timiditas homini timido & quando nõ timet. Cum
vero occurrit quod concupiſcatur, nec deſideria mala
nobis etiam nolentibus cõmouentur, ſanitas plena eſt.
Hoc ergo vitium non poteſt niſi reatu tenere hominẽ,
quanuis eiuſdẽ mali bono vſu de caſtis cõiugibus pro-
creatum. Qui reatus quãuis eo manente malo, ſoluitur
in remiſsione omniũ peccatorum per dei gratiam qua
liberamur ab omni malo: cũ dominus non ſolum pro-
Pſal. 102. pitius ſit omnibus iniquitatib⁹ noſtris, verumetiã ſanat
omnes languores noſtros. Dominus in Euangelio, Ec-
Lucæ 13. ce, inquit, eiicio dæmonia & ſanitates perficio hodie &
cras, & tertio die conſummor. Poſt multum tempus q̃
hoc dictum eſt, paſſus eſt dominus. Mentiri nõ potuit.
Intelligitur ergo ſic, Expulſio dęmoniorũ, remiſsio pec
catorum eſt, eo vtiq; quo diabolus peccatorũ pater atq;
origo ſit, per id quod efficitur id quod efficit. Et vtique
expulſio dæmoniorũ eſt remiſsio peccatorum, tãquam
reſoluta cauſa per quam hominis animam poſsidebat.
Perfectio ſanitatũ, dum de die in diẽ proficit Eccleſia,
& corruptionis cuius reatus ablatus eſt, paſsio quotidia-
na renouatione minuitur. Tertia conſummatur, dũ re-
ſurrectionem in ſeipſo initiandam mõſtrauit Eccleſiæ, D
qua ad incorruptionis conſummationem ſummamq;
perueniat ſanitatẽ. Se vero cõſommari dixit. Et initiũ
& finis ipſe, ipſe caput & plenitudo corporis, in mem-
bris ſuis ipſe perficitur. Nam recole quid reſpõderit li-
berator ipſe atque ſaluator his qui ei dixerant vt exiret
de Hieroſolymis. Ecce, inquit, eiicio dæmonia, & ſani-
tates perficio hodie & cras, & tertia conſummor. Lege
Euangeliũ, & vide poſt quantũ paſſus fuerit & reſurre-
xerit. Ergo mentitus eſt? Abſit: ſed ſignificauit aliquid,
quod iſta inter nos quęſtione verſatur. Expulſio quippe
eſt dæmoniorum remiſsio peccatorum: perfectio ſani-
tatum, quæ fit proficiendo poſt baptiſmum. Tertia con-
ſommatio eſt, quam ſuæ quoque carnis immortalitate
mõſtrauit incorroptibilium beatitudo gaudiorum. Tu
autem in exemplom rei de qua loquebaris, ſacrilegũ ſa-
crificium poſuiſti, atque dixiſti, quicquid ad hoc genus
pertinet, de iſto vno poſſe mõſtrari, quoniã ſi ſemel a-
liquis idolis ſacrificauerit, poteſt donec cõſequatur ve-
niam, premi iniquitate cõmiſsi, & maoet reatus actione
finita. Nullo autem pacto, inquis, fieri poteſt, vt maneat
actio & abſcedat reatus, id eſt vt dæmonibus, inquis, ſa-
crificare non deſinat, & tamen liber à profanitate vi- E
deatur. Hoc de ſacrificio idolis oblato veriſsime dicis:
Actus eſt enim qoi opere ipſo peragitur, & non erit: &
ſi iterum fit, alterũ fit. Impietas vero ipſa qoa hæc fiunt,
tam diu maoet, donec idolis renũcietur, & credatur in
deum. Idolis itaque ſacrificatum factum eſt tranſiens,
nõ vitium manens. Impietas vero qua ſacrificatum eſt,
quia & illo peracto manet, videtur eſſe concupiſcentiæ
ſimilis, qua cõmiſſum eſt adulterium. Sed errore ſubla-
to, quo illa impietas pietas etiã putabatur, nũquid ido-
lis aliquẽ ſacrificare delectat, & in illo huiuſmodi de-
ſiderium commouetur? Nullo modo igitur ſimile eſt,
quod pro ſimili ponẽdum putaſti. Nullo modo, inquã,
ſimile eſt ſacrificium tranſiens manenti cõcupiſcentiæ,
quæ hominem iam non cõmittentem quod ſolet ei cõ-
ſentiendo cõmittere, iam plena fide & cognitione re-
tinentem non eſſe talia facienda, ſtimulus tamen illici-
torum deſideriorum, quibus reſiſtit caſtitas, inquieta-
re nõ ceſſat: neq; ſcientia finitur vt nõ ſit, ſed continen-
tia refrẽnatur, vt quò tendit, peruenire nõ poſsit. Qoa-
propter ſicut idolis immolatio quæ iam nec in actione
eſt, quia præteriit, nec in voluntate, quia error quo fie- F
bat abſumptus eſt, manet tamẽ reatus eius donec in la-
uacro regenerationis peccatorum omnium remiſsio-
ne ſoluatur. ſic econtrario quanuis reatus malę cõcupi-
ſcentiæ eodem baptiſmate ſit ſolutus, manet tamen ip-
ſa, donec ab eo qui poſt eiecta dæmonia perficit ſanita-
tes, medicina perficiente ſanetur. Sed quæſo te, cũ & ip
ſe concedas peccati facti atq; tranſacti reatom manere,
niſi ſacro fonte diluatur: dic mihi reatus iſte quis ſit, &
vbi maneat iam homine correcto recteq; viuente, nõ-
dum tamẽ peccatorũ remiſsione liberato? Subiectũ eſt
reatus iſte, id eſt ſubſtantia, ſicut ſpiritus, ſicut corp⁹: an
in ſubiecto, ſicut febris, aut vulnus in corpore: ſiue aua-
ritia, vel error in animo, in ſubiecto eſſe dicitur⁹ es? Neq;
enim reatum affirmabis eſſe ſubſtantiam. In quo igitur
tibi videtur eſſe ſubiecto? Cur quęram qoid reſpõdeas,
& non potius verba tua ponam? Actu, inqnis, præter-
eonte manet eius reatus in illius cõſciẽtia qui deliquit,
donec dimittatur. Ergo in ſubiecto eſt, hoc eſt io ani-
mo eius qui deliquiſſe ſe meminit, & ſcrupulo agitur
cõſcientię, donec fiat delicti remiſsione ſecurus. Quòd
ſi obliuiſcatur ſe deliquiſſe, nec eius conſcientia ſtimu-

G letur, vbi erit reatus ille quem tranſeunte peccato manere cõcedis donec remittatur? Non eſt certe in corpore, quia non eſt eorũ accidentiũ, quæ accidunt corpori. Non eſt in animo, qoia eius memoriã deleuit obliuio: Et tamen eſt. Vbi eſt igitur, cum iam bene viuat homo, nihil tale committens? Nec dici poſsit eorũ peccatorũ eios reatum manere quę meminit, eorũ vero quę oblit° eſt non maoere. Manet qnippe omnino donec remittatur. Vbi ergo manet, niſi in occultis legibus dei, quæ conſcriptę ſont quodammodo in mentibos angelorũ, vt nulla ſit ioiquitas impunita, niſi quã ſanguis mediatoris expiauerit, cuius ſigno crucis cõſecratur vnda baptiſmatis, vt ea diluatur reatus tãquam in chirographo ſcriptus, in notitia ſpiritalium poteſtatũ, per quas pœna exigitur peccatorum? Huic chirographo naſcuntur obnoxij omnes in carne, de carne carnaliter nati, eius ab hoc debito ſanguine liberãdi, qoi in carne quidem & de carne, noo tamen carnaliter, ſed ſpiritaliter natus eſt: Natus eſt enim de ſpiritu ſaocto, ex virgine Maria. De ſpiritu ſcilicet ſãcto, ne eſſet in illo caro peccati: Ex virgine autem Maria, vt eſſet in illo ſimilitudo carnis peccati. Ideo illi chirographo nõ venit obnoxius, & ab
H illo ſoluit obnoxios. Neq; enim nulla eſt iniquitas, cum in vno homine vel ſuperiora inferioribus turpiter ſeruiunt, vel inferiora ſuperioribus cõtumaciter reluctãtur, etiam ſi vincere non ſinantor. Hanc iniquitatem ſi homo ab homine altero forinſecus aduerſante pateretur, quia in illo non eſſet, ſine illo vtiq; puniretur. Quia vero in illo eſt, aut cum illo punietur, aut illo ab eius reatu liberato, ſic in certamioe aduerſus ſpiritum perſeuerat, vt hominem iam non reum ad nulla poſt mortem tormẽta tranſmittat, non alienet à regno dei, nolla damoatione faciat detineri, neque vt ea penitus careamus, velut aliena natura ſeiũgatur à nobis, ſed quia noſtræ naturæ languor eſt, ſanetur in nobis. Pro-

Cap. IX. pter hoc ergo vitiũ, ſicut in eo libro cui reſiſtis, à me poſitũ eſt, humana natora dãnatur, & propter quod damnatur, damnabili diabolo ſubiugatur, quia & ipſe diabolus ſpiritus immundus eſt. Et vtiq; bonum quòd ſpiritos, malum quòd immundos, qooniam ſpiritus eſt natura, immundos eſt vitio. Quorũ duorũ illud à deo eſt, hoc ab ipſo. Non itaq; tenet homines ſiue maioris ſiue
I infantilis ętatis, propter qđ homines, ſed propter quod immũdi ſunt. His verbis meis ex libro meo abs te poſitis, ita reſiſtendum putaſti, vt diceres hãc formã etiam in homine malo debuiſſe ſeruari, quę ſeruatur in diabolo, ne quiſquam damnetur niſi ex vitiis propriæ voluntatis, atq; ideo nullum ſit originale peccatum. Alioquin opus eius, vt dicis, qui etiam diabolum bonum condidit, non poteſt approbari. Nec attẽdis quod diabolum non ex alio diabolo creauit deus, nec ex aliquo angelo licet bono, cuius tamen lex eſſet in membris repugnãs legi mẽtis, per quam & cũ qua, de homine naſcitur omnis homo. Adiuuaret itaq; te fortaſſe hoc argumẽtum, ſi vt homo ita diabolus gigneret filios, eóſque paterno peccato negaremus obnoxios. Nũc vero aliud eſt ille, qui homicida erat ab initio, quia hominẽ ab initio quo eſt homo inſtitutus, occidit per fœminæ ſeductionem, & in veritate per liberum arbitrium nõ ſtetit, cadenſq;

Roma. 5. deiecit hominem: & aliod eſt quod per vnũ hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Vbi euidenter expreſſum eſt, exceptis cuiuſque hominis propriis, commone omnibus hominibus originale peccatum. Quod autem dixi, Qui miratur quia creatura dei ſubditur diabolo, non miretur: ſubditur e- K nim creatura dei creaturę dei, minor maiori: cur ita poſuiſti, vt ſeqoẽtia mea verba nõ adderes, quibus oſtẽdi quemadmodũ dixerim, minor maiori, humana ſcilicet angelicæ, niſi vt minus intelligeretur ſenſus meus, vt faceres tibi locũ, vbi ſicut ſoles, de Ariſtotelicis categoriis obtẽderes nebulas imperitis, in quibos latenter putarẽt te aliquid dicere, quid diceres neſciẽtes. Ad hoc enim redacta eſt hæreſis veſtra, vt gemant ſectatores veſtri non inueniri dialecticos iudices in Eccleſia de ſcholis Peripateticorũ ſiue Stoicorũ, à quibus poſsitis abſolui. Quò enim pertinet, quid ſibi vult, vt qoid dictũ eſt qđ dixiſti, quia maior & minor ad finitã ſpeciem pertinet qoãtitatis? Sed quantitas, inquis, nõ ſolom contrariorũ capax non eſt, quod ei cum qualitate atque aliis prædicamentis, verometiam nec contrarium habet quod ei cum ſubſtãtiæ eſt definitione commune: Boonm vero & malũ contraria ſunt. Hæc profecto nunquã diceres, ſi lectores vel aoditores librorum tuorũ putares intellectoros eſſe quod dicis. Itáne vero ideo immũdus homo immũdo angelo ſubdendus non fuit, quoniã quãtitas qua homine maior eſt angelus, non ſolum cõtrariorum capax nõ eſt, verumetiam nec cõtrariũ habet: L quaſi tunc diabolo fuiſſet homo ſubdẽdus, ſi ei reperiretur eſſe contrarius: & mala ſubdẽda non ſint malis, quia bona malis, nõ mala malis videntur cõtraria? Quid vanios cogitari, quid ineptius dici poteſt: Nóone domino ſubditur ſeruus & bonus bono, & mal° malo: & malus bono, & bonus malo? Nónne vxor ſubditur viro & bono bona, & malo mala: & bono mala, & malo bona? Quid igitur pertinet ad vim ſiue rationẽ, qua quidque cuiqoe ſubdendũ eſt, verũ hęc res aut illa poſsit vel non poſsit capere vel habere cõtrarium? Verũ tu plane inconſiderate iſta nõ cõfunderes, ſi ſtultitiæ quæ tibi iſta ſuggerit, ſapientiã contrariã cogitares. Iam porrò illa qualis eſt argumentatio tua, Si res, inquis, quæ decẽter ordinata eſt, ad deom pertinet, & res quæ ad deũ pertinet bona eſt, bonũ eſt itaq; ſubditum eſſe diabolo, quoniam qui inſtitutus eſt à deo per hoc ordo ſeruatur. Sequitorq;, inquis, vt malum ſit rebellare diabolo, qooniã per reſultationẽ inſtitutus à deo ordo turbatur. Poſſes dicere deo reſiſtere agricolas, eiuſq; ordinẽ perturbare M purgãdo agros à ſpinis & tribulis, quæ ille peccatorib° naſci iuſsit in pœnã. Quid quod iſta tua ratione dici poteſt: ſi res quę decẽter ordinata eſt, ad deum pertinet, & res quæ ad deũ pertinet bona eſt, bonũ eſt malos eſſe in gehẽna, quoniã inſtitut° à deo per hoc ordo ſeruatur. Quod vero tu addis, ſequiq;, vt malũ ſit rebellare diabolo, quoniam per reſultationẽ inſtitutus à deo ordo turbator: cur hoc dicis? Quis enim rebellat diabolo, niſi ab ei° poteſtate per mediatoris ſanguinẽ liberat°? Melius ergo fuerat hoſtem nõ habere, quàm vincere. Sed quia peccati merito, humana natura ſubdita eſt hoſti, prius homo vt aduerſus eũ pugnare poſsit, ab eius eruitur poteſtate. Deinde ſi vita eſt in hac carne prolixior, certans adiuuatur, vt ſuperet. Poſtremo victor beatificatur, vt regnet dicturus in fine, Vbi eſt mors contentio tua? Vel ſicut dicit Apoſtolus, Vbi eſt mors victoria 1. Cor. 15. tua, vbi eſt mors aculeus tuus? Quid etiam viſa ſunt tibi de Manichæi libris nonnulla eſſe ponenda, quibus meam ſententiam comparares, cum ego commixtione duarum naturarum, boni ſcilicet & mali, vnde illorum tota fabuloſa manat inſania, nõ ſolum fide verbóque deteſter & damnem, verumetiã tibi ipſi ſuffragatori eorum reſiſtendo, teq; refellendo conuincam. Cum

enim

A enim contra eos veritas clamet, mala niſi de bonis orta non eſſe, nónne tu pro ipſis & cum ipſis contra veritatẽ reclamas, per opus dei opus diaboli tranſire nõ ſinitur? Non poteſt mala radix in domo dei locari. Rerum ratio non ſinit, vt de bono malũ, & de iuſto iniquum aliquid proferatur. Nõ naſcuntur peccata de ea re quæ libera eſt à peccato. De hoc opere quod nõ habet culpã, naſci culpa nõ poteſt. Quibus omnibus vocib⁹ tuis cõficitur, non eſſe mala exorta de bonis, vt reſtet ſecundũ Manichæos, nõ eſſe mala exorta niſi de malis. Quomodo ergo quenquam Manichæorum nomine, tanquam eorum aduerſarius criminaris, cum ſic ab eorum parte conſiſtas, vt vinci omnino nõ poſsint, niſi cum illis & ipſe vincaris? Quod i primo huius operis libro aliquãto copioſius, & in quinto breuius, & hic hactenus nos egiſſe ſufficerit. Ipſa vero quæ communis eſt vobis hæreſis veſtra quantum Manichæos adiuuet, iam quidem ſæpe monſtraui, ſed ne hic quidem eſt omittendum. Enumerant Manichæi mala quæ in paruulis mõſtrant, (*Tullius in de Repub*) quę Cicero quoque commemorat in libris de Republica, vnde ipſa eius verba iam tranſtuli. In quorum ma-

B lorum commemoratione dicit, non vt à matre natura, ſed vt à nouerca hominem in has ærumnas eſſe proiectum. Huc accedũt etiam illa quæ non quidem omnes paruulos, ſed tamen plurimos cernimus perpeti multa & varia mala, vſque ad dæmonum incurſus. Atque cõcludunt dicentes, cũ ſit iuſtus & omnipotens deus, vnde iſta mala patitur imago ei⁹ in paruulis, niſi quia vera eſt, inquiunt, quã nos aſſerimus duarum naturarum boni ſcilicet maliq; cõmixtio? Hos catholica redarguit veritas, confitens originale peccatum, per quod factũ eſt dæmonum ludibrium genus humanum, & laborioſæ miſeriæ deſtinata propago mortalium. Non autem ita eſſet, ſi humana natura per liberũ arbitrium in quo ſtatu primum cõdita eſt, perſtitiſſet. Vos autem negantes originale peccatum, profecto aut cogemini dicere deum vel inualidum, vel iniuſtum, ſub cuius poteſtate imago ei⁹ in paruulis ſine vllo vel proprię vel originalis peccati merito tantis affligitur malis. Non enim per hæc exercetur virtus, quod recte de bonis hominibus maioribus dicitur, in quibus rationis eſt vſus: aut quia deum vel impotentem vel iniquum dicere nõ poteſtis,

C Manichæi contra vos errorem ſuum nefarium de duarum inter ſe inimicarum ſubſtantiarum permixtione firmabunt. Non igitur me ab inuectione Manichæorũ, vlla, ſicut dicis, mundat herba fullonis. Quibus petulãtibus verbis facis lauacro regenerationis iniuriã, quod in ſinu catholicæ matris accepi. Sed vobis tam malitioſum venenũ antiqui draconis irrepſit, vt & catholicos horrore Manichæi nominis infametis, & Manichæos peruerſitate veſtri dogmatis adiuuetis. (*Cap. X.*) Illud vero de alio libro meo quod ad Marcellinum ſcribens dixi, Filios mulieris quæ ſerpenti credidit, vt libidine corrumperetur, non liberari niſi per filium Virginis, quæ angelo credidit vt ſine libidine fœtaretur: ita poſuiſti, atque ita voluiſti accipi, tanquam dixerim quòd Euæ ſerpens commixtus fuerit concubitu corporali, ſicut Manichæi principem tenebrarum eiuſdem mulieris patrem cum illa concubuiſſe delirant. Hoc ego de ſerpente non dixi. Sed nunquid tu contra Apoſtolum negas, mentem mulieris à ſerpẽte corruptam? An eum non audis, vbi dicit, (*2. Cor. 11.*) Timeo ne ſicut ſerpẽs Euam fefellit in verſutia ſua, corrumpantur mentes veſtræ à ſimplicitate & caſtitate quæ eſt in Chriſto. Ex iſta vtique corruptione ſerpẽtis, qualis fit etiam quando corrumpũt mores bonos colloquia mala, peruenit libido pec-

D candi in mentem mulieris & viri: vt præuaricationis (*1. Cor. 15.*) corruptio deinde illa de qua erubuerũt & pudenda texerunt, ſequeretur in carne, non diaboli accedente concubitu corporali, ſed ſpiritali dei gratia recedente.

(*Cap. XI.*) Non igitur tota diſputatione tua contriuiſti, ſicut te iactas, aſſertionem meam de malo carnalis concupiſcẽtiæ originaliſq; peccati, manente laude nuptiarũ, quæ bene vtuntur malo, non quod fecerunt, ſed quod inuenerunt: verum nec ipſos Manichæos contriuiſti, quos potius adiuuiſti, tum maxime & in commune omnes Pelagianę nouitatis erroriſq; participes, ſicut iam demõſtraui. De teſtimoniis etiam tractatorum catholicorum ſancti Baſilij Cæſarienſis, & ſancti Ioãnis Conſtantinopolitani, quorum dixiſti ſenſum veſtris cõuenire ſentẽtiis, in primo huius mei operis libro tibi ſufficientiſsima & certiſsima veritate reſpondi, oſtendens quemadmodum non intelligendo quædam verba eorum, aduerſus dogma eorum, quod eſt dogma catholicum, mirabili cæcitate pugnetis. In ſecundo quoque libro ſatis egimus, vt appareat quàm non ſit, quẽadmodũ

E conuiciaris, conſpiratio perditorum, ſed ſanctorum & eruditorum Eccleſiæ catholicæ patrũ pius fideliſq; cõſenſus, qui hæreticæ veſtræ nouitati reſiſtunt pro antiquiſsima catholica veritate. Vnde etiam populi murmur, quod ſolum vobis à nobis dicis opponi, nec ſolũ eſt, quia tantorum nititur authoritate doctorũ: & iuſtũ eſt, quia non vult vt euertatis tibi quoque notiſsimam ſalutem paruulorum, quæ in Chriſto eſt. Quòd autem verba Apoſtolica, vbi dicit, (*Roma. 7.*) Scio quia nõ habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum: & cætera vſque ad illud vbi ait, Miſer ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? me affirmas aliter intelligere quàm eorũ ipſum caput debet intelligi, neſciens mihi plurimũ tribuis. Non enim ego ſolus aut primus ſic iſtum locum intellexi, quo euertitur hæreſis veſtra, quemadmodum vere intelligẽdus eſt, immò vero ego prius eum aliter intellexeram, vel potius nõ intellexeram, quod mea quædam illius temporis etiam ſcripta teſtantur. Non mihi enim videbatur Apoſtolus & de ſeipſo dicere potuiſſe, Ego autem carnalis ſum, cũ eſſet ſpiritalis, & quòd captiuus duceretur ſub lege peccati, quæ in membris erat

F eius. Ego enim putabam dici iſta non poſſe niſi de iis quos ita haberet carnis concupiſcẽtia ſubiugatos, vt facerẽt quicquid illa compelleret, quod de Apoſtolo dementis eſt credere: cum etiam innumerabilis multitudo ſanctorum, ne cõcupiſcentias carnis perficiat, contra carnem ſpiritu cõcupiſcat. Sed poſtea melioribus & intelligẽtioribus ceſsi, vel potius ipſi quod fatẽdum eſt veritati, vt viderem in illis Apoſtoli vocibus gemitum eſſe ſanctorum contra carnales concupiſcentias dimicantium. Qui cum mente ſint ſpiritales, adhuc tamen iſto corruptibili corpore quod aggrauat animã, (*Sap. 9.*) rectè intelliguntur eſſe carnales, quia erunt & corpore ſpiritales, quando ſeminatum fuerit corpus animale, & reſurget corpus ſpiritale. (*1. Cor. 15.*) Et rectè adhuc intelliguntur ea parte captiui ſub lege peccati, quæ deſideriorum quib⁹ non conſentiunt, motibus ſubiacet. Hinc factum eſt vt ſic iſta intelligerem, quẽadmodum intellexit Hilarius, Gregorius, Ambroſius, & cæteri Eccleſiæ ſancti notiq; doctores, qui & ipſum Apoſtolũ aduerſus carnales concupiſcentias quas habere nolebat, & tamẽ habebat, ſtrenue conflixiſſe, eundemq; conflictum ſuũ illis ſuis verbis conteſtatum fuiſſe ſenſerunt. Contra quos motus prius vtique debellandos ne dominentur, & poſtea ſa-

G nandos vt penitus extinguantur,etiã ipſe glorioſa cer-
tamina ſanctos exercere confeſſus es. Simul itaque co-
gnoſcamus verba pugnãtium,ſi pugnamus. Hoc enim
modo non viuimus nos, ſed viuit Chriſtus in nobis, ſi
& ad pugnam contra concupiſcentias exercendam, &
ad victoriam vſque ad conſumptionem earũdem ho-
ſtium capeſſendam,in illo fidimus, non in nobis. Ipſe
1.Cor.1. quippe factus eſt nobis ſapiẽtia à deo,& iuſtitia, & ſan-
ctificatio,& redemptio, vt quemadmodũ ſcriptum eſt,
Hiere.9. qui gloriatur, in domino glorietur. Non eſt ergo cõ-
Gala.2. trarium ſicut putas,vt qui dicit, Viuo non ego iam,vi-
Roma.7. uit vero in me Chriſtus:dicat etiam,Scio quia non ha-
bitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum. Inquantum
quippe in illo viuit Chriſtus,intantum expugnat & ſu-
perat quod nõ habet bonum in eius carne,ſed malum.
Neque enim rectè cuiuſquam ſpiritus cõcupiſceret ad-
uerſus carnem ſuam,niſi habitaret in illo ſpiritus Chri-
ſti. Abſit ergo vt dicamus, quod nos dicere inſimulas,
Apoſtolũ ſic iſta dixiſſe, quaſi qui ſe vellet intelligi re-
nitentem, in ſcorto aliqua manu peſtiferæ voluptatis
abduci:cũ dicat, Non ego operor illud:oſtendens cõ-
cupiſcentias carnis ſolum impulſum libidinis operari
H ſine conſenſione peccati. Quid eſt quod in Iudæorum
ſuperbiam fruſtra conaris iſta verba transferre,tanquã
ipſos in ſe transfigurarit Apoſtolus,qui contemnebant
dona Chriſti,velut ſibi non neceſſaria? Sic enim ſuſpi-
caris, atque vtinam ipſa dona Chriſti ſaltem ita ſape-
res, vt ad vincendam concupiſcentiam valere aliquid
crederes. Sed ideo dicis à Iudæis fuiſſe cõtempta,quòd
veniam daret ille peccatis, quæ ipſi legis admonitione
vitaſſent. Quaſi hoc cõferat homini remiſsio peccato-
rum,vt caro non concupiſcat aduerſus ſpiritum, vnde
illa verba nata ſunt,Scio quia nõ habitat in me,hoc eſt,
in carne mea bonũ:& cætera eiuſmodi. Verum tu à ve-
ſtro dogmate non recedis, quo putatis gratiam dei per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum ſic in ſola pecca-
torũ remiſsione verſari, vt nõ adiuuet ad vitanda pec-
cata,& deſideria vincenda carnalia,diffundendo cha-
Roma.5. ritatem in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctũ, qui ab
Roma.7. illo datus eſt nobis. Neque cõſideras eum qui dicit, Vi-
deo aliam legem in membris meis repugnantem legi
mentis meæ:& ab hoc malo non ſe liberari clamat, niſi
gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum,nec
I Iudæum eſſe,nec quia peccauit,ſed ne peccet potius la-
borare. Exaſperat, inquis, Apoſtolus vim conſuetudi-
nis. Tu ergo reſponde, verum cõtra hoſtem iſtam vim
nõ dimicet baptizatus? Quod ſi negas, omnibus Chri-
ſtianis ſenſibus contradicis. Si autem dimicat,cur non
in verbis Apoſtoli vocem dimicantis agnoſcis? Per le-
gem,inquis,bonam & per mandatum ſanctum prauo-
rum animi feroces erant,quoniam ſine voluntate pro-
pria,nulla eruditio poterat inſpirare virtutem. O acutũ
intellectorem. O diuinorum eloquiorum egregiũ tra-
ctatorem. Quid agis de verbis dicentis, Non quod vo-
lo ago:&, Velle adiacet mihi: &, Quod nolo hoc ago,
&, Condelector legi dei ſecundum interiorem homi-
nem? Audis hæc & dicis,quia voluntas defuit, ideo de-
fuiſſe virtutem. Quid quòd non ſolum voluntas, ve-
rumetiam virtus affuit, ne conſentiret concupiſcentiæ
carnis, quæ legi peccati prauis ipſis motibus ſeruiebat?
Quibus ille non cedens,nec arma iniquitatis exhibens
membra peccato,& tamen quod nollet ſentiens,in car-
ne contra ſpiritum concupiſcente,& aduerſus eam vi-
ciſsim ſpiritu cõcupiſcens,veriſsima caſtitatis voce di-
cebat, Igitur ipſe ego mente ſeruio legi dei, carne autẽ
legi peccati. Illa ſanè verba quæ poſuiſti,vbi ait Apoſto K
lus,Lex ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bo- Roma.7.
num:quod ergo bonum eſt,mihi factum eſt mors? Ab-
ſit,Sed peccatum vt appareat peccatum,per bonũ mihi
operatum eſt mortem, vt fiat ſupra modum peccatum
peccãs per mandatum:bene intelligitur de vita ſua di-
xiſſe præterita,quãdo ſub lege fuerat,nondum ſub gra-
tia. Nam & verbis præteriti temporis vtitur, dicendo,
Peccatum non cognoui, niſi per legem:&, Cõcupiſcẽ-
tiam neſciebam:&, Operatum eſt in me omnem cõcu-
piſcentiam:&, Viuebam aliquando ſine lege: vtiq; quã-
do nondũ poterat vſum habere rationis:&, Aduenien-
te mãdato peccatum reuixit, ego autem mortuus ſum:
& peccatum occaſione accepta per mandatum fefellit
me,& per illud occidit, & per bonum mihi operatum
eſt mortem. His omnibus tempus ſignificare intelligi-
tur quo ſub lege viuebat,& nõdum adiutus gratia, cõ-
cupiſcentiis carnalibus vinciebatur. Vbi vero iam di-
cit,Lex ſpiritalis eſt,ego autem carnalis ſum:iam quod
confligens patiebatur,oſtendit. Nõ enim dixit, carna-
lis fui vel eram vel ſim: & apertius tempora ipſa diſtin-
guit, vbi dicit, Nunc autem iam non ego operor illud, L
ſed id quod in me habitat peccatum. Iam enim motus
deſideriorum malorũ non ipſe operabatur,quibus non
conſentiebat ad perpetranda peccata. Peccati autẽ no-
mine quod in illo habitabat, ipſam nũcupabat concu-
piſcentiam, quia peccato facta eſt, & ſi conſentientem
traxerit atq; illexerit,concipit pariteꝗ; peccatum, & cæ-
tera vſque ad eum locum,vbi ait,Igitur ego ipſe mente
ſeruio legi dei,carne autem legi peccati:verba ſunt iam
ſub gratia conſtituti,ſed adhuc contra concupiſcentiã
ſuam dimicantis,nec ei conſentientis vt peccet,ſed ta-
men quibus renititur,peccati deſideria patiẽtis. Nemo
noſtrum ſubſtantiam corporis, nemo naturam carnis
accuſat:fruſtra purgatur abs te,quod nõ culpatur à no-
bis. Concupiſcentias malas, quibus ſi bene viuimus nõ
conſentimus, tamen eſſe non negamus in nobis: caſti-
gãdæ ſunt,frænãdæ ſunt, expugnandæ ſunt,vincendæ
ſunt,tamen ſunt,nec alienæ ſunt. Nec bona iſta noſtra,
ſed mala ſunt. Nec ſicut dicit Manichæa vanitas, ſepa-
rata extra nos erunt,ſed ſicut dicit catholica veritas,ſa-
nata non erunt. De illis quoque Apoſtolicis verbis Cap.XII.
in quibus impudentia mirabili, imò dementia reſiſtitis
fundatiſsimæ fidei,vbi ait,Per vnum hominem pecca- Rom.5.
tum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita M
in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaue-
runt, fruſtra ſenſum alium nouum atque diſtortum, &
à vero abhorrentem moliris exculpere, affirmãs ea lo-
cutione dictum eſſe,in quo omnes peccauerũt,ac ſi di-
ceretur,propter quod omnes peccauerũt: ſicut dictum
eſt,In quo corrigit iunior viam ſuam:vt ſcilicet non in Pſal.118.
vno homine omnes homines peccaſſe intelligantur o-
riginaliter, & tanquam in maſſæ vnione communiter,
ſed propterea quia primus hominũ ille peccauit, id eſt,
cum imitãtur illum,non cum generantur ex illo. Non
ergo huic ſenſui conuenit illa locutio, ita dictum eſſe,
in quo,velut dictum eſſet,propter quod. Nam propter
hoc quiſq; peccat quod ſibi ꝓponit vt peccet, vel quo-
quo modo quod illi eſt cauſa peccandi. Quis vero ab
omni humano ſenſu tam ſit abſurdus,vt dicat, propter
hoc fecit homo iſte homicidium,quia in paradiſo Adã
de ligno prohibito cibum ſumpſit: cum iſte latrocinã-
do occiderit hominem nihil de Adam cogitans, ſed
propter hoc vt aurum quod ferebat,auferret? Sic & cæ-
tera cuncta peccata, quæ propria quiſq; cõmittit,habẽt
cauſas

A cauſas propter quas fiãt, etiam ſi nemo cogitet quod ille primus homo cõmiſit, neque illud ſibi ad peccãdum proponat exemplum. Propter hoc itaque, id eſt, quoniã *Gene. 4.* peccauit Adam, nec ipſe Caiu peccaſſe dicẽdus eſt, qui eundem patrem ſuum nouerat. Propter quid enim fratrem ſuum occiderit, notum eſt: quia non propter hoc quod perpetrauit Adã, ſed quia bono eius inuidit. Denique nec ipſa tibi ad hũc veſtrum ſenſum, quæ poſuiſti *Pſal. 118.* teſtimonia ſuffragantur. Rectè enim dicitur, In quo corrigit iunior viam ſuã: propter quod corrigit? quoniam ſequitur, in cuſtodiendo verba tua. Propter hoc enim corrigit viam ſuam, quia verba dei ſicut cogitanda ſunt cogitat, & cogitando cuſtodit, cuſtodiendo rectè viuit. Ipſa ergo illi cauſa eſt vt viam ſuam corrigat, quia dei verba cuſtodit. Et quod ait beatiſsim° Stepha*Act. 7.*nus, Fugit Moyſes in verbo hoc: bene intelligitur, propter verbum hoc: quia hoc audiuit, hoc timuit, hoc cogitauit: vt fugeret, hæc illi cauſa fugiendi. Nunquid in his locutionibus aliquid dictum eſt, quod pertineat ad imitationem, qua ſic alterum alter imitatur, vt eũ omnino non cogitet: & ideo nullo modo dici poſsit pro- B pter hoc peccaſſe, quia ille peccauit ĩ quo nec originaliter fuit, nec de illo quicquã in peccato proprio cogitauit? Sed, inquis, ſi de peccati traduce loquebatur, nuſquam congruẽtius diceret, ideo pertranſiit peccatum, quia omnes ſunt de coniugũ voluptate generati: & adderet, in eo trãſiit, in quo ex tabida primi hominis carne fluxerant. Nec vides eodem modo tibi poſſe dici: Si de imitatione peccati Apoſtolus loquebatur, nuſquam cõgruentius diceret, ideo pertranſiit peccatũ, quia primi hominis præceſsit exemplum: & adderet, in eo trãſiit in quo omnes illius vnius imitatione peccauerunt. Aliquo enim duorum iſtorum modo loqueretur Apoſtolus hoc loco, ſi ad tuũ vel meũ loqueretur arbitriũ. Quia ergo nec illud dixit quod tu, nec illud quod ego, nũquid vis vt credamus in his eius verbis nec originale ſecũdum catholicos, nec imitatorium ſecundum Pelagianos intelligendum eſſe peccatum? Puto quod nolis. Remoue igitur iſta quæ poſſunt ex vtraq; parte momentis æqualibus dici, & ſi tibi placet ſine contentione quid Apoſtolus dixerit intueri, aduerte, vt hoc diceret, quid agebat, & inuenies per vnum hominem reconci- C liationem deo, eorum qui ex cõdemnatione totius generis liberantur gratis. Ille eſt primus Adam factus ex terra, iſte eſt ſecundus Adam factus ex fœmina. Sed ibi *Ioan. 1.* per verbum caro facta eſt, hic autem ipſum verbum caro factum eſt, vt per eius mortem viuamus, quo reli*Roma. 5.*cto mortui fueramus. Commendat, inquit Apoſtolus, ſuam charitatem deus in nobis, quoniã cũ adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multo magis iuſtificati nunc in ſanguine ipſius, ſalui erimus *Ephe. 2.* ab ira per ipſum. De hac ira dicitur, Eramus & nos natura filij iræ ſicut & cæteri. De hac ira dicit Hieremias *Hiere. 20.* Propheta, Maledict° dies ille in quo natus ſum. De hac *Iob. 3.* ira dicit ſanctus Iob, Pereat dies ille in quo natus ſum. *Iob. 14.* De hac ira autẽ dicit idem ipſe, Homo enim natus ex muliere, breuis vitæ, & plenus iracũdiæ, ſicut flos fœni decidit, fugit autem ſicut vmbra & non ſtabit. Nõne & huius curam feciſti, & hunc feciſti intrare in conſpectu *Iob. 25.* iudicum? Quis enim erit mundus à ſordibus? Ne vnus quidem, etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terrã. *Eccli. 14.* De hac ira dicit liber Eccleſiaſticus, Omnis caro ſicut veſtis veteraſcit, teſtamẽtum enim à ſeculo, morte mo*Eccli. 25.*rieris. Itemq; ipſe, A muliere, inquit, initium eſt peccati, *Eccli. 40.* & propter illã morimur omnes. Et alio loco, Occupatio magna creata eſt omni homini, & iugum graue ſu- D per filios Adam à die exitus de vẽtre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium. De hac ira dicit Eccleſiaſtes, Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. *Eccles. 1.* Quæ abundantia hominis in omni labore ſuo, quo ipſe laborat ſub ſole? De hac ira vox Apoſtolica eſt, Om- *Rom. 8.* nis creatura vanitati ſubiecta eſt. De hac ira plangit Pſalmiſta, Ecce veteres poſuiſti dies meos, & ſubſtantia *Pſal. 38.* mea tanquam nihil ante te, veruntamẽ vniuerſa vanitas omnis homo viuens. De hac re plãgit & alius, Quæ *Pſal. 89.* pro nihilo habẽtur, eorum anni erunt: Mane ſicut herba tranſeat, mane floreat & prætereat, veſpere decidat, dureſcat, & areſcat. Quoniam defecimus in ira tua, & in indignatione tua conturbati ſumus. Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo, ſeculum noſtrum in illuminatione vultus tui. Quoniã omnes dies noſtri defecerunt, & in ira tua defecimus. Anni noſtri ſicut aranea meditabũtur. Nemo liberabitur ab hac ira dei, niſi per mediatorem recõcilietur deo. Vnde dicit etiã ipſe mediator: Qui non credit filio, non habebit vitam, ſed *Ioan. 3.* ira dei manet ſuper eum. Non dixit, veniet: ſed, manet E ſuper eum. Ideo ergo credũt atque confitentur & maiores per cor & os proprium, & paruuli per alienum, vt reconciliẽtur deo per mortem filij eius, ne ira dei maneat ſuper eos, quos etiam origo vitiata efficit reos. De hac itaque loquens Apoſtolus, Cum adhuc, inquit, pec- *Rom. 5.* catores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multo magis iuſtificati nũc in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab ira per Chriſtum. Si enim cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati ſalui erimus in vita ipſius: non ſolum autem, ſed & gloriantes in deo per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem & nunc reconciliationem accepimus. Propter hoc ſicut per vnum hominem peccatum in hunc mũdum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Nempe manifeſtum eſt vt hoc diceret quod agebat Apoſtolus. Ite adhuc & huic reconciliationi quæ fit per mortem filij dei, qui ſine peccato venit in mundum, ſubtrahite paruulos, vt propter eum per quẽ peccatum intrauit in mundum, ira dei maneat ſuper eos. Quid hic facit imitatio, quæſo te vbi audis, Nã iudiciũ quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex F multis delictis in iuſtificationem? Vnde gratia ex multis delictis in iuſtificationem, niſi quia præter vnum illud originis, addita multa quæ ſimul deleret, inuenit? Alioquin ſic eſſet ex multis cõdemnatio, quæ hominem vnum imitando cõmiſerant, ſicut ex eiſdem multis iuſtificatio, quibus remiſsis in gratiã reſpirabãt. Sed quia vnum illud ſufficiebat, propter quod etiã ſolum fieret condemnatio, gratiæ vero non ſufficiebat illud vnum delere, ſed & multa quæ adiecta ſunt, vt omniũ remiſſione fieret iuſtificatio: ideo vtiq; dictum eſt, Iudicium *Ibidem.* ex vno in condemnationem, gratia autẽ ex multis delictis in iuſtificationem. Nam ſicut nõ imitantur Chriſtum paruuli, quia nondum poſſunt, & tamen ad eius gratiam ſpiritalem pertinere poſſunt, ita ſine imitatione primi hominis, contagione tamen ex ipſo carnalis generationis obſtricti ſunt. Si autem propterea vis eos à primi hominis alienos eſſe peccato, quia eum nõ ſunt imitati propria voluntate, iſta ratione alienabis eos & à iuſtitia Chriſti, quia nec ipſum imitati ſunt propria voluntate. Cum vero multos, quod dixit poſtea, nõ vis intelligi omnes, quod prius dixerat, ideo exiſtimãs dictum fuiſſe multos, ne omnes intelligerentur: poteris

G hoc dicere & de ſemine Abrahæ cui promiſſæ ſunt gē-
tes, non omoes gentes ei fuiſſe promiſſas, quia dictum
Gene.17. eſt alio loco, Patrem multarum gentium poſui te. Eſt
autem ſanus intellectus, ideo ſic locutā ſcripturā, quia
poſſunt eſſe aliqua omnia, quæ non ſunt multa, ſicue
omoia dicimus Euaogelia, & tamen breui numero, id
eſt, quaternario continentur. Et rurſus poſſunt aliqua
eſſe multa, non tamen omnia: ſicut multos dicimus
credere in Chriſtum, nec tamen omnes credunt. Non
2.Theſſ.3. enim omnium eſt fides, ait Apoſtolus. Quod autem
dictum eſt, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes:
&, Patrem multarum gentium poſui te: eaſdem omnes,
multas, & eaſdem multas, omnes eſſe monſtratum eſt.
Roman.5. Ita etiam cum dictum eſt, Per vnum in omnes tranſiſ-
ſe peccatum, & poſtea per vnius inobedientiam pecca-
tores conſtitutos multos: ipſi ſunt multi qui & omnes.
Similiter cum dictum eſt, Per vnius iuſtificationem in
omnes homines, ad iuſtificationem vitæ: & rurſus di-
ctum eſt, Per vnius obedientiā iuſti conſtituentur mul-
ti: non aliquibus exceptis, ſed eoſdem multos, omnes
oportet intelligi: non quia omnes homines iuſtifican-
H tur in Chriſto, ſed quia omnes qui iuſtificantur, nō ali-
ter poſſunt iuſtificari quàm in Chriſto. Sicut poſſumus
dicere, in aliquam domum per vnam ianuam intrare
omnes, non quia omnes homines intrant in eandem
domum, ſed quia nemo intrat niſi per illam. Omnes er-
go ad mortem per Adam, omnes ad vitam per Chri-
1.Cor.15. ſtum: Quia ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in
Chriſto omoes viuificabuntur: id eſt, ex prima origine
generis humani, nemo ad mortem niſi per Adam, &
nemo per Adam niſi ad mortē. Et nemo ad vitam niſi
per Chriſtum, & nemo per Chriſtum niſi ad vitam.
Vos autem dum nō omnes, ſed multos, ſiue per Adam
condemnatos eſſe, ſiue per Chriſtum liberatos vultis
intelligi, horrenda peruerſitate Chriſtianæ religioni
eſtis infeſti. Si enim ſalui erūt aliqui ſine Chriſto, & iu-
ſtificātur aliqui ſine Chriſto, ergo Chriſtus gratis mor-
tuus eſt. Erat enim & alius modus, ſicut vultis, in natu-
ra, in libero arbitrio, in lege naturali, ſiue conſcripta,
quo poſſent ſalui & iuſti eſſe qui vellent. Iuſtas autem
imagines dei, quis niſi iniuſtus prohiberet à regno dei?
I Hic forte dicis, Sed facilius per Chriſtū. Nunquid non
poſſet etiam de lege dici, Eſt per legem iuſtitia, ſed fa-
Gala.2. cilius per Chriſtum? Et tamen ait Apoſtolus, Si per le-
1.Timo.2. gem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Non eſt
itaque præter vnum mediatorem dei & hominum, ho-
Acto.4. minem Chriſtum Ieſum, aliud nomen ſub cœlo, in quo
1.Cor.15. oporteat ſaluos fieri nos. Et ideo dictum eſt, In Chriſto
omnes viuificabuntur, quoniam in illo deus definiuit
fidem omnibus, ſuſcitans illum à mortuis. Veſtrum au-
tē dogma id perſuadere conatur, velut inculpatæ præ-
dicatione naturæ, & potentiæ liberi arbitrij, & legis ſi-
ue naturalis ſiue per Moyſen datæ, vt & ſi opus ſit, ne-
ceſſe tamē non ſit ad Chriſtum pro æterna ſalute trāſ-
ire: eo quòd per ſacramentum mortis & reſurrectionis
eius, ſi tamen vel hoc putatis, commodior via ſit, non
quòd alia via eſſe non poſsit. Vnde quantum vos de-
teſtari debeant Chriſtiani conſiderantes, renunciant
vobis etiam tacentibus nobis. Quod vero cauſæ tuæ
poſtremum & quaſi fortiſsimum firmamentum, Pro-
pheticum teſtimonium eſſe voluiſti, vbi per Ezechielē
Ezech.18. dictum legimus, quod erit parabola qua dicebant vuas
acerbas ediſſe, & dentes obſtupuiſſe filiorum: Nec mo-
rietur filius in peccato patris, nec pater in peccato filij:
ſed anima quæ peccat, ipſa morietur: non intelligis
hanc eſſe promiſsionē teſtamenti noui, & ſpiritalis hæ- K
reditatis ad alterum ſeculum pertinentis? Id enim agit
gratia redemptoris, vt paternum chirographū deleat,
& vnuſquiſque pro ſe rationem reddat. Cæterū quam
multa ſunt diuinarum teſtimonia literarum quæ parē-
tum peccatis obligant filios, numerare quis poſsit? Cur
enim peccauit Cham, & in eius filium Chanaan vin- *Gene.9.*
dicta prolata eſt? Cur pro peccato Salomonis filius eius *3.Reg.12.*
deminutione regni punitus eſt? Cur peccatorum A-
chab regis Iſraël in eius poſteros pœna dilata eſt? Vt *3.Reg.21.*
quid legitur in ſanctis libris, Reddens peccata patrum *Ipſe alicubi*
in ſinu filiorum eorum poſt eos, & reddens peccata pa- *exponit, imi*
trum filiis vſque in tertiam & quartam progeniem? *tantes pa-*
Qui numerus etiā pro vniuerſitate accipi poteſt. Nun- *trū malitiā.*
quid hæc falſa ſunt? Quis hoc dixerit, niſi diuinorum *Exod.20.*
eloquiorum apertiſsimus inimicus? Sed carnalis gene-
ratio etiam populi dei pertinens ad teſtamentum ve-
tus, quod in ſeruitute generat, parentum peccatis obli-
gat filios: ſpiritalis autem generatio ſicut hæreditatem,
ita pœnarum atque præmiorum comminationes pro-
miſsionéſq; mutauit. Quod Prophetæ in ſpiritu præui-
dentes iſta dixerunt, ſed apertius Hieremias, In diebus *Hiere.31.*
illis, inquit, non dicent, Patres manducauerunt vuam L
acerbam, & dentes filiorum obſtupuerūt: ſed vnuſquiſ-
que in ſuo peccato morietur, vt eius qui manducauerit
vuam acerbam, obſtupeſcant dentes ipſius. Nempe ma-
nifeſtum, ita hoc prophetice pronunciari, ſicut ipſum
teſtamentum nouum quod prius occultum fuit, & per
Chriſtum poſtea reuelatum eſt. Denique ne nos moue-
rent ea quæ commemoraui, & cætera huiuſmodi plu-
rima de reddēdis in filios peccatis parentum, quæ vti-
que veraciter ſcripta ſunt, ne huic prophetiæ contraria
putarentur, continuo ſoluit iſtam moleſtiſsimam quæ-
ſtionem, coniungendo atque dicendo, Ecce dies ve- *Ibidem.*
niunt dicit dominus, & conſummabo domui Iſraël &
domui Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum te-
ſtamentum quod diſpoſui patribus eorum. In hoc igi-
tur teſtamento nouo per ſanguinem mediatoris dele-
to paterno chirographo, incipit homo paternis debitis
non eſſe obnoxius renaſcendo, quibus naſcēdo fuerat
obligatus, ipſo mediatore dicente, Ne vobis patrem di- *Mat.23.*
catis in terra. Secundum hoc vtique, quòd alios natales M
quibus non patri ſuccederemus, ſed cum patre ſemper
viueremus, inuenimus. Ad omnia me tibi reſpon- *Cap.XIII.*
diſſe Iuliane, & omnia refelliſſe quibus putaſti volumi-
nibus quatuor credendum nō eſſe originale peccatū,
& concupiſcentiam carnis non poſſe culpari ſine dam-
natione nuptiarum, puto quod perſpicis, ſi peruicax nō
ſis. Demonſtratum enim eſt, cum paterno antiquo de-
bito non teneri, qui hæreditatem patremque mutauit:
vbi cohæredem inuenit vnicum per naturā, adoptatus
ipſe per gratiam, eique tātum concupiſcentiam carna-
lem mortem non inferre poſt mortem, qui in Chriſti
morte inuenerit mortē, qua moriatur peccato, & eua-
ſerit mortem, qua natus fuerat in peccato. Vnus enim *2.Cor.5.*
pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Et
pro omnibus mortuus eſt: Nec aliqui poterunt viuere
pro quibus non eſt mortuus, quia pro mortuis vnus eſt
mortuus. Hæc negans, his repugnans, iſta conuellere
moliens, catholicę fidei munimenta, ipſóſq; neruos di-
rūpere Chriſtianæ religionis, veræq; pietatis: audes in-
ſuper dicere, quòd contra impios bella ſuſceperis, cum
aduerſum matrem quę te ſpiritaliter peperit, armis im-
pietatis induaris. Audes te agmini ſanctorum Patriar-
charum, Prophetarum, Apoſtolorum, martyrum ſacer-
dotumq;

A dotumq; miſcere: cum tibi dicant Patriarchæ, etiã par-
Iob 55.& uulis natis oblata ſacrificia pro peccatis, eo quòd non
25. ſit mundus à ſordibus nec infans diei vnius ſuper ter-
Pſal.55. ram: Cum tibi dicant Prophetæ, In iniquitatibus con-
Gala.3. cepti ſumus. Cum tibi dicant Apoſtoli, Quicunque ba-
ptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati
ſumus: vt exiſtimemus nos mortuos quidem eſſe pec-
cato, viuere autem deo in Chriſto Ieſu. Cum tibi dicãt
martyres, ſecundum Adam carnaliter natos, colluuio-
nem mortis antiquæ prima natiuitate contrahere, vn-
de paruulis dimittantur in baptiſmo, non propria, ſed
aliena peccata. Cum tibi dicant ſacerdotes, carnali vo-
luptate concretos prius ſubire delictorum contagium,
quàm vitæ huius haurire munus. His te conſociari præ-
ſumis, quorum fidem debellare conaris. Audes dicere,
quòd à Manichæorum conſortio vincaris, qui Mani-
chæos inuictos facis, niſi cum eis & ipſe vincaris. Falle-
ris fili, miſerabiliter falleris, vel etiam deteſtabiliter fal-
leris. quando animoſitatem qua teneris, viceris, tunc
veritatem poteris tenere, qua vinceris.
B

Libri Sexti & vltimi Finis.

DIVI AVRELII
AVGVSTINI HIPPONENSIS
Epiſcopi, de Anima & eius origine, ad Renatum Liber Prior.

Cap. I. SYnceritatem tuam erga nos Rena-
te frater chariſsime, & fraternam
beneuolẽtiam, ac mutuæ dilectio-
nis affectum, probatum quidem &
antea tenebamus, verùm nũc pro-
batiorem nobis amica diligentia
demonſtraſti, quòd mihi duos li-
bros eius quidem hominis quem penitus ignorabam,
nec tamen ideo contemnendi, Vincentij Victoris, ſic
enim prænotatum ibi nomen eius inueni, proxime pre-
terita æſtate miſiſti. Quanuis mihi eo quòd abſens fu-
C iſſem, in autumni fine ſint redditi. Quomodo enim
tu chariſsimus meus poſſes vel deberes in meam non
perferre notitiam, cum in manus tuas veniſſent cuiuſ-
bet hominis qualeſcunque literæ, licet ad alium ſcribẽ-
tis, vbi tamen nomen commemoraretur & legeretur
meum, ita vt contradiceretur verbis meis, quæ in qui-
buſdam opuſculis edidiſſem? Hoc itaque feciſti, quod
ſynceriſsimus & dilectiſsimus amicus meus facere de-
Cap. II. buiſti. Sed hinc angor paululum, quòd adhuc tuæ
ſanctitati minus quàm vellem cognitus ſum, quando-
quidem putaſti me ſic accepturum, quaſi tu mihi iniu-
riam feceris, notum faciendo quod alius fecit. Quan-
tum autem hoc abſit ab animo meo, vide, vt nec ab il-
lo quidem me paſſum iniuriam conquerar. Cum enim
aliter quædam quàm ego ſaperet, nunquidnam de-
buit reticere? Vnde mihi gratum eſſe debet, quòd ita
non tacuit, vt id etiam legere poſsimus. Deberet qui-
dem tantum ſcribere potius ad me, quàm ad alterum
de me, ſed ille quòd mihi eſſet ignotus, non eſt auſus
ſe mihi ingerere in meorum refutatione dictorum.
Nec conſulendum me putauit, vbi ſibi videtur mini-
me dubitandum, ſed planè cognitam & certam tene-
re ſententiam. Obtemperauit autem amico ſuo, à quo
ſe vt ſcriberet dicit eſſe cõpulſum. Et ſi quid inter diſ- D
putandum, quod in meam contumeliam redundaret,
expreſsit, non eum conuiciantis voluntate crediderim,
ſed diuerſa ſentientis neceſsitate feciſſe. Vbi enim mi-
hi animus erga me hominis ignotus eſt & incert⁹, me-
lius arbitror meliora ſentire, quàm inexplorata culpa-
re. Fortaſsis enim amore mei fecit, ſciens ad me perue-
nire poſſe quod ſcripſit, dum in eis rebus errare me nõ
vult, in quibus ſe potius errare nõ putat. Et ideo debeo
etiam eius habere gratam beneuolentiam, cuius me ne-
ceſſe eſt improbare ſententiam: Ac per hoc in eis quæ
non rectè ſapit, adhuc leniter corrigendus mihi vide-
tur, nõ aſpere deteſtandus: præſertim quia ſicut audio,
nuper catholicus factus eſt, quod ei gratulandum eſt.
Caruit enim Donatiſtarum vel potius Rogatiſtarum
diuiſione & errore, quo antea tenebatur: Si tamen ca-
tholicam veritatem ſic vt oportet intelligat, vt vere de
illius conuerſione gaudeamus. Habet enim eloquiũ Cap. III.
quo poſsit explicare quæ ſentit. Vnde cum illo agendũ
eſt, eiq; optãdum vt recta ſentiat, ne faciat eſſe delecta-
bilia quæ ſunt inutilia, & quæ diſerta dixerit, vera di-
xiſſe videatur. Quanuis & in ipſo eloquio habeat mul- E
ta emendanda, & à nimia exundantia reprimenda.
Quod in illo tibi quoque vt viro graui, ſicut tua indi-
cãt ſcripta, diſplicuit. Sed hoc vel facile corrigitur, vel
ſine detrimento fidei à leuibus mentibus amatur, tole-
ratur à grauibus. Habemus enim iam quoſdã ſpumeos
in ſermone, ſed in fide ſanos. Nõ itaque deſperandum
eſt etiam hoc in iſto, quanuis ſit intolerabile ſi perman-
ſerit, poſſe tamen expurgari & temperari, atque ad in-
tegrum & ſolidum vel perduci vel reuocari modum:
præſertim quia iuuenis eſſe perhibetur, vt quod minus
habet peritia, ſuppleat diligentia, & quod cruditas lo-
quacitatis eructat, ætatis maturitas decoquat. Illud eſt
moleſtum & periculoſum vel pernicioſum, ſi cum lau-
datur eloquentia, perſuadetur inſipientia, vt in pretio-
ſo poculo bibatur peſtifera potio. Vt enim iam in- Cap. IIII.
cipiam demonſtrare quæ præcipue ſint in eius diſpu-
tatione vitanda, Animam dicit à deo quidem factam,
nec dei eſſe partem ſiue naturam, quod omnino verũ
eſt. Sed cum eã non vult ex nihilo factam fateri, & aliã
nullam creaturam vnde ſit facta commemorat, atque
ita illi dat authorem deum, vt neque ex nullis extanti- F
bus, id eſt, ex nihilo, neque ex aliqua re, quę nõ eſt quod
deus eſt, ſed de ſeipſo eam feciſſe credatur, neſcit eò ſe
reuolui, quod declinaſſe ſe putat, vt ſcilicet nihil aliud
anima quàm dei natura ſit: ac ſic cõſequenter & de dei
natura fiat aliquid ab eodem deo, cui faciendo materia
de qua facit, ſit ipſe qui facit: Ac per hoc & dei ſit natu-
ra mutabilis, & mutata in deterius, eiuſdem ipſius dei,
ab eodem ipſo deò natura damnetur. Quod pro tua fi-
deli intelligentia quàm non ſit opinandum, & quàm
ſit à corde catholico ſecludendum longeq; fugiẽdum,
vides. Ita quippe anima, vel dei flatus factus eſt ipſa, vt
non de ipſo ſit, ſed ab ipſo de nihilo creata ſit. Neque
enim ſicut homo quando ſufflat, non poteſt de nihilo
flatum facere, ſed quem de iſto aëre ducit, hunc reddit,
ita deo putãdum eſt auras aliquas circunfuſas iam fuiſ-
ſe, quarum exiguam quãdam particulam ſpirando tra-
heret, & reſpirando refunderet, quando in hominis fa-
ciem ſufflauit, eique illo modo animam fecit. Quod &
ſi ita eſſet, nec ſic de ipſo, ſed de ſubiacenti re aliqua fla-
bili poſſet eſſe quod flauit. Sed abſit vt negemus omni-
potentem de nihilo flatum vitæ facere potuiſſe, quo
fieret homo in animam viuam: atque in eas contrude

G mur anguſtias,vt vel iam fuiſſe aliquid, quod ipſe non
eſſet,vnde flatum faceret opinemur,vel quod mutabile
factum videmus, de ſeipſo feciſſe credamus. Quod e-
nim de ipſo eſt, neceſſe eſt vt eiuſdem naturæ ſit cuius
ipſe eſt, ac per hoc etiam immutabile ſit: Anima vero,
quod omnes fatentur, mutabilis eſt. Non ergo de ipſo,
quia non eſt immutabilis ſicut ipſe. Si autem de nulla
re alia facta eſt, de nihilo facta eſt proculdubio, ſed ab
Cap.V. ipſo. Quòd vero eam non ſpiritum,ſed corpus eſ-
ſe contendit,quid aliud vult efficere,quàm nos non ex
anima & corpore, ſed ex duobus vel etiam tribus con-
ſtare corporibus? Cum enim ſpiritu,anima, & corpore
conſtare nos dicit, & omnia hæc tria corpora eſſe aſ-
ſerit,profecto ex tribus corporibus nos putat eſſe com-
pactos. In qua opinione quanta eum ſequatur abſurdi-
tas,illi potius quàm tibi demonſtrandum puto. Verum
iſte tolerabilis error eſt hominis, qui nondum cogno-
uit eſſe aliquid,quod cũ corpus non ſit,corporis tamen
Cap.VI. quandam ſimilitudinem gerere poſsit. Illud planè
quis ferat,quod in ſecundo libro,cum quæſtionem dif-
H ficillimã ſoluere conaretur de originali peccato, qua-
tenus ad corpus animamq; pertineat, ſi anima non de
parentibus trahitur,ſed à deo noua inſufflatur? Hãc er-
go tam moleſtam & tam profundam nitens enodare
quæſtionem,merito,inquit,per carnem, priſcam repa-
rat habitudinem, quã viſa fuerat pauliſper amiſiſſe per
carnem, vt per eam incipiat renaſci, per quã meruerat
inquinari. Cernis nempe hominem auſum ſuſcipere
quod vires eius excedit, in tam immane præcipitiũ de-
cidiſſe, vt diceret inquinari animam meruiſſe per car-
nem,cum dicere nullo modo poſsit, vnde hoc meritũ
traxerit ante carnem. Si enim à carne incipit meritum
habere peccati,dicat ſi poteſt, vnde ante peccatũ ſuum
carne meruerit inquinari. Nam hoc meritum quo in
carnem peccatricem miſſa eſt, vt inquinaretur ex illa,
profecto aut ex ſemetipſa habuit,aut quod à vero mul-
to amplius abhorret,ex deo. Ex carne quippe meritum
non potuit habere ante carnem, quo merito inquinã-
da mitteretur in carnem. Si ergo à ſemetipſa hoc meri
tum habuit, quomodo habuit quæ ante carnem nihil
I mali fecit? Si autẽ hoc meritum ex deo dicitur habuiſ-
ſe,quis hoc audiat,quis ferat,quis dici impune permit-
tat? Non enim hoc loco quæritur, quid meruerit vt iu-
dicaretur damnanda poſt carnem, ſed quid meruerit
ante carnem ita damnari,vt inquinanda mitteretur in
carnem. Explicet hoc ſi poteſt, qui eſt auſus dicere, in-
Cap.VII. quinari animam meruiſſe per carnem. Item alio
loco, cum eandem qua ſe ipſe implicuerat,velut expli-
candam proponeret quæſtionem, tanquam ex perſona
aduerſariorum ait, Cur, inquiunt, deus animam tam
iniuſta animaduerſione mulctauit, vt in corpus eam
peccati relegare voluerit,cum conſortio carnis pecca-
trix eſſe incipit,quæ peccatrix eſſe non potuit? In huius
quæſtionis tanquam ſcopuloſo gurgite, debuit vtique
cauere naufragium,nec eò ſe committere, vnde ſe non
erueret trãſeundo,ſed forte redeundo,id eſt, pœniten-
do. Nam de præſcientia dei ſe nititur liberare, ſed fru-
ſtra. Præſcientia quippe dei eos quos ſanaturus eſt,pec-
catores prænoſcit,non facit. Nam ſi eas animas liberat
à peccato, quas innocẽtes & mũdas implicuit ipſe pec-
cato,vulnus ſanat quod intulit nobis,nõ quod inuenit
in nobis. Auertat autem deus,& omnino abſit,vt dica-
mus quãdo lauacro regenerationis deus mundat ani-
mas paruulorum, tunc eum mala ſua corrigere quæ il-
lis ipſe fecit, cum eas nullum habẽtes peccatum pecca-
trici carni, cuius originali peccato contaminarentur, K
admiſcuit. Quas tamen iſte accuſans, dicit inquinari
meruiſſe per carnem,nec poteſt dicere vnde tantũ ma-
lum meruerint ante carnem. Hanc ergo quæſtio- Cap.VIII.
nem fruſtra ſe putans de præſcientia dei poſſe diſſolue-
re, adhuc ſe inuoluit & dicit, Anima ſi peccatrix eſſe
meruit,quæ peccatrix eſſe non potuit, tamen neque in
peccato remanſit, quia in Chriſto præfigurata, in pec-
cato eſſe non debuit,ſicut eſſe nõ potuit. Quid eſt quod
dicit,peccatrix eſſe non potuit, vel in peccato eſſe non
potuit,niſi credo,ſi non veniret in carnem? Neq; enim
potuit originali peccato eſſe peccatrix,aut quoquo mo
do in originali peccato eſſe niſi per carnem, ſi de parẽ-
te non trahitur. Videmus ergo eam per gratiam libe-
rari à peccato,ſed non videmus vnde meruerit hærere
peccato. Quid eſt ergo quod dicit, Si peccatrix eſſe me
ruit, non tamen in peccato remanſit? Si enim ab illo
quæram,cur non in peccato remanſerit, rectiſsime re-
ſpondebit, quòd eam Chriſti gratia liberauerit. Sicut
ergo dicit, vnde anima paruuli fuerit liberata pecca-
trix, ſic etiam dicat vnde meruerit eſſe peccatrix. Sed L
quid dicit, cui hoc quod prælocutus eſt,contigit? Nã-
que vt iſtam quæſtionem ſibi proponeret,ait, Alia ſub-
trahuntur opprobria querulis murmurationibus obla-
trantium, & excuſsi quaſi quodam turbine, identidem
inter immania ſaxa colliſdimur. Hoc ſi ego de illo di-
cerẽ,forſitan ſuccenſeret. Verba ſunt eius. Quibus præ-
miſsis propoſuit quæſtionem, in qua ſaxa quibus colli-
ſus naufragauit,oſtẽderet. Ad hoc enim perductus eſt,
& tam horrendis cautibus illiſus, impulſus, infixus, vt
eruere ſe niſi emendando quod dixit, omnino nõ poſ-
ſit,non valens oſtẽdere quo merito anima ſit facta pec-
catrix, quam dicere nõ timuit ante omne ſuum pecca-
tum meruiſſe fieri peccatricem. Quis tam immane ſup-
pliciũ meretur ſine peccato,vt in aliena iniquitate con-
ceptus, antequam exeat de viſceribus matris, iam non
ſit ſine peccato? De hac autem pœna, paruulorum ani-
mas qui regenerantur in Chriſto, nullis eorum præce-
dentibus meritis, gratuita liberat gratia, Alioquin gra- Roma.11.
tia iam non eſt gratia. Proinde iſte homo valde intel-
ligens,cui diſplicet in tanta profunditate, etſi non do- M
cta,tamen cauta noſtra cunctatio,dicat ſi poteſt,in hãc
pœnam quo peruenerit anima merito, de qua pœna li-
berat gratia ſine merito. Dicat, vt quod dicit,aliqua,ſi
voluerit,ratione defendat. Nõ enim hoc exigeremus,
niſi ipſe dixiſſet, quòd anima meruerit eſſe peccatrix.
Dicat meritum eius, vtrum bonũ fuerit, an ne malum?
Si bonum,quo merito bono venit in malũ? Si malum,
vnde aliquod malum meritum ante omne peccatum?
Item dico, Si bonum,nõ ergo eam gratuita gratia, ſed
ſecundum debitum liberat gratia,cuius præceſsit meri-
tum bonum: ac ſic gratia iam non erit gratia. Si autem
malum,quæro quod ſit, an quod venit in carnem, quò
non veniſſet,niſi apud quem non eſt iniquitas,ipſe mi-
ſiſſet? Nunquam igitur niſi ſe in peiora præcipitans,hãc
ſuam ſententiam molietur aſtruere, qua dicit quòd a-
nima meruit eſſe peccatrix. Quod de his quidem par-
uulis, quorum in baptiſmo diluitur originale peccatũ,
inuenit qualitercũque quod diceret, quoniam præſciẽ-
tia dei prædeſtinatis in vitam æternam nihil obeſſe po-
tuiſſet, pauliſper alieno inhærere peccato. Quod tole-
rabiliter diceretur, ſi non iſte verbis ſuis implicaretur,
dicens quod meruerit anima eſſe peccatrix, Vnde ſe o-
mnino non liberat,niſi hoc eum dixiſſe pœniteat.

Cap.IX. De illis autem paruulis qui morte præueniuntur
priuſquam

A priuſquam baptizētur in Chriſtó,cum reſpundere vo-
luiſſet, auſus eſt eis promittere, non ſolum paradiſum,
verumetiam regnum cœlurum: non inueniens quà ea-
iret, ne deum animas innocētes dicere cugeretur æter-
na morte damnare,quas nullo meritò prę̨cedente pec-
cati,carni inſerit peccatrici.Sed vtcũque ſentiens quid
mali dixerit,ſine vlla Chriſti gratia animas redimi par-
uulorum in æternam vitam regnumq; cœlurum, & in
eis poſſe ſolui originale peccatum ſine baptiſmo Chri-
ſti,in quo fit remiſsio peccatorũ. Videns ergo,in quam
ſe profunditatem naufragoſi gurgitis iecerit, ſane, in-
quit,pro eis oblationes aſsiduas,& offerēda iugiter ſan-
ctorum cenſeo ſacrificia ſacerdotum. Ecce aliud vnde
nunquam exiturus eſt, niſi eum dixiſſe pœniteat. Quis
enim offerat corpus Chriſti,niſi pro eis qui mēbra ſunt
Ioan.3. Chriſti?Ex quo autem ab illo dictum eſt,Niſi quis rena-
tus fuerit ea aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare
Mat.10. regnum dei. Et alio loco, Qui perdiderit animã ſuam
propter me,inueniet eam:nemo fit membrum Chriſti,
niſi aut baptiſmate in Chriſto, aut morte pro Chriſto.
Lucæ 23. Vnde & latro ille, non ante crucem domini ſectatur,
B ſed in cruce cōfeſſor,de quo nonnunquã præiudicium
capiatur,ſiue tentatur contra baptiſmatis ſacramētum:
à Cypriano ſancto inter martyres computatur,qui ſuo
ſanguine baptizātur, quod pleriſque nō baptizatis fer-
uente perſecutione euenit. Tanto nanque pondere ap-
penſum eſt,tantúmque valuit apud eum qui hæc nouit
appendere, quod confeſſus eſt dominum crucifixum,
quantum ſi fuiſſet pro domino crucifixus. Tunc enim
fides eius de ligno floruit, quando diſcipulorum mar-
cuit, niſi cuius mortis terrore marcuerat, eius reſurre-
ctione reuireſceret. Illi enim deſperauerunt de moriē-
te,ille ſperauit in cōmorientem. Refugerunt illi autho-
rem vitæ,rogauit ille conſortem pœnæ. Doluerunt illi
tanquam hominis mortem,credidit ille regnaturũ eſſe
poſt mortem. Deſeruerunt illi ſponſorem ſalutis, ho-
norauit ille ſocium crucis. Inuenta eſt in eo menſura
martyris,qui tunc in Chriſtum credidit,quando deſe-
cerunt qui futuri erant martyres. Et hoc quidem oculis
domini clarum fuit, qui non baptizato, tanquam mar-
tyrij ſanguine abluto, tantam fœlicitatem ſtatim con-
C tulit. Sed etiam noſtrum quis non conſideret, quanta
fide, quanta ſpe, quanta charitate mortem pro Chriſto
viuente ſuſcipere potuit, qui vitam in moriente quæſi-
uit? Huc accedit, quia non incredibiliter dicitur latro-
nem, qui tunc credidit, iuxta dominum crucifixum, a-
qua illa quæ de vulnere lateris eius emicuit, tanquam
ſacratiſsimo baptiſmo fuiſſe perfuſum, Vt omittam
quòd eum antequam damnaretur,baptizatum nō fuiſ-
ſe,quoniam nemo noſtrum nouit,nemo cōuincit. Ve-
rum hæc vt volet quiſque accipiat,dum tamen de bap-
tiſmo non præſcribatur Saluatoris præcepto, huius la-
tronis exemplo: & non baptizatis paruulis nemo pro-
mittat inter damnationem regnumq; cœlorum, quie-
tis vel fœlicitatis cuiuſlibet atque vbilibet quaſi mediũ
locum. Hoc enim eis etiam hæreſis Pelagiana promiſit,
quia nec damnationē metuit paruulis,quos nullũ putat
habere originale peccatum, nec ſperat eis regnum cœ-
lorum, ſi non perueniunt ad baptiſmatis ſacramētum.
Iſte autem cum confiteatur paruulos originali obſtri-
ctos eſſe peccato, eis etiam regnum cœlorum non ba-
ptizatis auſus eſt polliceri, Quod nec illi auſi ſunt, qui
eos aſſerũt ſine vllo prorſus eſſe peccato. Ecce qualibus
ſe laqueis præſumptionis innectat, niſi eum talia ſcri-
Cap.X. pſiſſe pœniteat. De fratre autem ſanctæ Perpetuæ

Dinocrate, nec ſcriptura ipſa canonica eſt, nec illa ſic D
ſcripſit vel quicũque illud ſcripſit, vt illum puerum qui
ſeptennis mortuus fuerit, ſine baptiſmo diceret fuiſſe
defunctum:pro quo illa imminente martyrio creditur
exaudita,vt à pœnis transferretur ad requiem. Nam il-
lius ætatis pueri,& mentiri,& verum loqui,& confiteri
& negare iam poſſunt. Et ideo cum baptizantur,iam &
ſymbolum reddunt,& ipſi pro ſe ad interrogata reſpõ-
dent. Quis igitur ſcit, vtrum puer ille poſt baptiſmum
perſecutionis tempore, à patre impiò per idololatriam
fuerit alienatus à Chriſto, propter quod in damnatio-
nem mortis ierit, nec inde niſi pro Chriſto morituræ
ſororis precibus donatus exierit? Sed etiam ſi hoc Cap.XI.
iſti cōcedatur, quod ſalua fide catholica & Eccleſiaſti-
ca regula,nulla ratione conceditur, vt pro nō baptiza-
tis cuiuſlibet ætatis hominibus offeratur ſacrificiũ cor-
poris & ſanguinis Chriſti, tãquam per huiuſmodi pie-
tatem ſuorum,ad regnum cœlorum quò perueniãt ad-
iuuentur: quid reſpõſurus eſt de tot milibus infantum,
qui naſcuntur ex impiis, nec in manus piorum aliqua
vel diuina vel humana miſeratione perueniunt, & de E
iſta vita in illa tenerrima ætate ſine lauacro regenera-
tionis abſcedũt? Dicat ſi poteſt,vnde iſtę animę ſic pec-
catrices fieri meruerunt,vt à peccato ſaltem nec poſtea
liberentur? Si enim quæram,quare damnari mereantur
ſi nō baptizantur,recte mihi reſpondetur, propter ori-
ginale peccatum. Item ſi quæram, vnde traxerint ori-
ginale peccatum,iſte reſpondebit,ex carne vtique pec-
catrice. Si ergo quæram, vnde damnari meruerint in
peccatricem carnem, qui nihil mali fecerant ante car-
nem, hic inueniat quid reſpondeat, & ſic damnari ad
alienorum peccatorum ſubeunda contagia, vt nec ba-
ptiſma regeneret male generatos, nec ſacrificia expiēt
inquinatos. Ibi enim & de talibus hi paruuli nati ſunt,
ſiue adhucuſque naſcũtur, vt eis nullo tali poſsit adiu-
torio ſubueniri. Hic certe omnis argumentatio deficit.
Nō enim quærimus, vnde animæ damnari meruerint
poſt carnis conſortium peccatricis,ſed quærimus vnde
animæ damnari meruerint ad ſubeundum carnis con-
ſortium peccatricis,nullum peccatũ habentes ante car-
nis cōſortium peccatricis. Non eſt vt dicatur,Nihil eis
obfuit alieni peccati pauliſper communicata cōtagio, F
quibus in dei præſcientia fuerat parata redemptio. De
his enim nunc loquimur,quibus ante baptiſmũ de cor-
pore exeuntibus redemptio nulla ſuccurrit. Non eſt vt
dicatur,Eas quas baptiſma non abluit, ſacrificia pro eis
crebra mundabunt,quod præſciens deus, paululum il-
las voluit alienis hærere peccatis, ſine vllo exitio dam-
nationis æternæ, & cum ſpe fœlicitatis æternæ. De his
enim nũc loquimur, quarum natiuitas apud impios &
ex impiis, nulla talia potuerit inuenire præſidia. Quæ
quidem ſi adhiberi poſſent, proculdubio nō baptizatis
prodeſſe non poſſent: Sicut nec illa quæ de libro Mac- 2. Macc.12.
cabæorum commemorauit ſacrificia facta pro pecca-
toribus mortuis,eis aliquid profuiſſent,ſi circuncisi nō
fuiſſent. Inueniat ergo ſi poteſt iſte quid dicat, cũ ab il-
lo quæritur, quid meruerit anima ſine vllo peccato vel
originali vel proprio ſic ad ſubeundum alienum pec-
catum originale damnari,vt non ab illo valeat libera-
ri:& videat quid eligat è duob⁹, vtrum dicat etiam eas
animas morientium paruulorum, quæ hinc ſine laua-
cro regenerationis abſcedunt, & pro quibus nullum ſa-
crificiũ corporis dominici offertur, à reatu peccati ori-
ginalis abſolui,cum Apoſtolus doceat, ex vno ire om- Rom.5.
nes in condemnationem, quibus vtique non ſubuenit

G gratia, vt per vnum eruantur in redemptionem: an dicat animas non habentes vllum vel proprium vel originale peccatum, & omnimodo innocentes, ſimplices, puras à iuſto deo, cum eas ipſe non liberãdas carni inſerit peccatrici, æterna damnatione puniri?

Cap. XII. Ego nihil iſtorum duorum dicendũ eſſe confirmo, nec illud tertium, alibi peccaſſe animas ante carnem, vt damnari mererentur in carnem. Apoſtolus quippe a-
Rom. 9. pertiſsime definiuit, nõdum in carne natos nihil egiſſe boni, ſeu mali. Vnde conſtat paruulos vt remiſsione indigeant peccatorum, non niſi originale traxiſſe peccatum. Nec illud quartum, eas animas paruulorũ ſine baptiſmate moriturorum, à iuſto deo in carnem peccatricem religari atque damnari, quas præſciuit ſi ad ætatem perueniſſent, in qua libero vterentur arbitrio, male fuiſſe victuras. Hoc nanque nec iſte auſus eſt dicere, in tantis anguſtiis conſtitutus. Imò etiam contra iſtam vanitatem iam ſatis manifeſte ac breuiter eſt locutus, vbi ait, Iniuſtum deum fuiſſe futurum, ſi non perfectis propriæ voluntatis operibus, vellet hominem iudicare
H non natum. Hoc enim reſpondit, cum tractaret quæſtionem aduerſus eos qui dicunt, Cur deus hominem faciebat, quem vtpote præſcius ſciebat futurum nõ bonum? Non natũ enim iudicaret, ſi propterea creare noluiſſet, quia nõ bonum futurum eſſe præſciſſet. Et vtiq; ſicut & huic viſum eſt, de perfectis eius operibus debuiſſet hominem iudicare, non de præcognitis, nec fieri aliquãdo permiſsis. Nam ſi peccata, quæ ſi homo viueret commiſſurus eſſet, etiam nõ commiſſa damnan-
Sap. 4. tur in mortuo, nullum beneficium collatum eſt illi qui raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius, quãdoquidem iudicabitur ſecundum eã quę in illo fuerat futura malitia, non ſecundum eam quæ in illo inuẽta eſt innocentia. Et de nullo mortuo baptizato poterit eſſe ſecuritas, quia & poſt baptiſmum non qualitercunque peccare, verumetiã apoſtatare homines poſſunt. Quid ſi ergo qui baptizatus hinc raptus eſt, apoſtata erat futurus ſi viueret, nullúmne illi beneficium putabimus eſſe collatum, quòd raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius: & propter dei præſcientiam, nõ ſicut fidele membrum Chriſti, ſed ſicut apoſtatam iudicandum
I eſſe cenſebimus? Quãto enim melius ſi peccata nõdum
tal. cognita facta, nondum cogitata † ſed præcognita & futura puniuntur, proiicerentur illi duo de paradiſo ante peccatum, ne in loco tã ſancto & beatifico peccaretur? Quid quod ipſa exinanitur omnino præſciẽtia, ſi quod præſcitur non erit? Quomodo enim rectè dicitur præſciri futurum, quod non eſt futurum? Quomodo ergo puniuntur peccata quæ nulla ſunt, id eſt, quæ nec vita iſta nondum incipiente commiſſa ſunt ante carnem, nec
Cap. XIII. morte præueniente poſt carnem? Hoc itaque medium ex quo anima miſſa eſt in carnem, quouſque ſolueretur à carne, quoniam paruuli anima eſt, nec liberi arbitrij geſsit ætatem, non inuenit vnde damnaretur nõ percepto baptiſmo, niſi originale peccatum. Ex hoc peccato iuſte damnari animam nõ negamus, quia peccato ſuppliciũ lex iuſta cõſtituit. Sed ad hoc peccatum ſubeundum, cur damnata ſit quærimus, ſi non ex illa vna trahitur, quæ in generis humani primo patre peccauit. Quamobrem ſi deus non damnat innocẽtes, nec facit nocentes quos perſpicit innocentes: & ſi animas nõ liberat ſiue ab originalibus ſiue à propriis peccatis, niſi in Eccleſia Chriſti baptiſmus Chriſti: & ſi animæ ante carnẽ nullum habuerunt omnino peccatum, & ſi peccata antequam committantur, & multo magis quæ nunquam commiſſa ſunt, damnari iuſta lege non poſ- K
ſunt, nihil horũ quatuor iſte dicit. Et ſi poteſt explicet, paruulorum animæ, quæ ſine baptiſmo exeuntes in dãnationem mittuntur, quo merito in carnẽ peccatricem quæ nihil peccauerũt, miſſæ ſunt, vt illic inuenirẽt peccatũ, propter quod merito damnarentur. Porrò ſi quatuor iſta deuitãs, quæ ſana doctrina condemnat, id eſt, ſi non audeat dicere, vel ſine vllo peccato exiſtentes, à deo fieri animas peccatrices, aut ſine Chriſti ſacramento in eis ſolui originale peccatũ, aut eas alicubi peccaſſe antequã mitterẽtur in carnẽ, aut ea quæ nunquã habuerunt in eis peccata damnari: Si hæc nolens dicere, quoniam nõ ſunt vtiq; dicẽda, dixerit paruulos nõ trahere originale peccatum, nec habere vnde damnẽtur, ſi nõ accepto ſacramento regenerationis hinc exeãt, in hæreſim Pelagianã ſine dubitatione damnabilem dãnandus incurrit. Quod ei ne contingat, quanto melius teneat de animæ origine cunctationem meã, ne audeat affirmare quod nec humana ratione comprehẽdit, nec diuina authoritate defendit, ne cogatur inſipiẽtiã pro- L
fiteri, dum veretur ignorantiam confiteri. Hic forte *Cap. XIIII.*
dicat ſentẽtiam ſuam diuina authoritate defendi, quãdo ſanctarũ ſcripturarum teſtimoniis probare ſe exiſtimat, animas à deo nõ ex propagine fieri, ſed nouas ſingulis inſufflari. Probet, ſi poteſt, & fatebor me didiciſſe ab illo, quod magna intentione quærebã. Sed quærat alia, ne fortaſsis inueniat, nã hoc iſtis teſtimoniis quæ iſ poſuit, non probauit. Omnia quippe quæ hic adhibuit, ad aliquid certa ſunt: ad hoc vero, quod de animæ origine quæritur, demõſtrantur ambigua. Certũ eſt enim deum dediſſe hominibus flatum & ſpiritũ, dicẽte Propheta, Hæc dicit dominus qui fecit cœlum & fundauit *Eſa. 42.*
terrã, & quæ ſunt in ea, qui dat flatũ populo ſuper eam, & ſpiritum calcãtibus eam. Hoc teſtimonium iſte in eã ſententiã vult accipi quã defendit, vt quod ait, dat flatũ populo, non ex propagine facere animas populo, ſed nouas iſufflare credatur. Audeat ergo dicere nõ ipſum nobis dediſſe carnem, quia de parentibus origo carnis attracta eſt. Et vbi ait Apoſtolus de frumẽti grano, Deus *1. Cor. 15.*
illi dat corpus quomodo voluerit: neget ſi audet de tritico triticum naſci, & herbã eius ex ſemine ſecũdũ genus. Quod ſi negare nõ audet, vnde igitur ſcit quomo- M
dò dictũ ſit, dat flatum populo, vtrũ eum trahẽs de parentibus, an inſufflãs nouũ? Vnde etiam ſcit vtrum repetitio ſentẽtiæ ſit, qui dat flatũ populo ſuper eã, & ſpiritum calcãtibus eã: vt de vna re vtrunq; dictum intelligatur, & nõ animã vel ſpiritum, quo natura viuit humana, ſed ſpiritum ſanctũ ſignificare voluerit? Si enim flatu nõ poſſet ſignificari ſpiritus ſanctus, nõ dominus poſt reſurrectionem inſufflaſſet diſcipulis, & dixiſſet, Accipite ſpiritũ ſanctũ. Neq; ſcriptum eſſet in Actibus *Ioan. 20.*
Apoſtolorũ, Factus eſt ſubito de cœlo ſonus, quaſi fer- *Act. 2.*
retur flatus vehemens, & viſæ ſunt illis linguæ diuiſæ ſicut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquẽq; eorũ, & impleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. Quid ſi hoc Propheta prænũciauit, dicens, Qui dat flatum populo ſuper eam? *Eſa. 42.*
Et tanquam exponens quid dixerit flatum, repetiuit atque ait, & ſpiritum calcãtibus eam. Tunc enim euidentiſsime factum eſt, quando impleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. Aut ſi nondũ dicẽdus eſt populus, centũ viginti homines, qui tunc in loco vno aderant, certè quãdo ſimul quatuor vel quinq; milia crediderũt, & baptizati acceperũt ſpiritum ſanctum, quis dubitauerit ſimul populum accepiſſe ſpiritum ſanctum, & multitudinẽ quæ ambulabat in terra, id eſt, homines calcantes terram?

A Nam ille qui datur ad naturam hominis pertinens, ſiue ex propagine detur, ſiue oouus inſuffletur, quorũ nihil affirmandum eſſe dico, donec alterutrum ſine vlla dubitatione clareſcat, nõ datur calcantibus terram, ſed adhuc materno vtero incluſis. Dedit ergo flatũ populo ſuper terram, & ſpiritum calcantibua eam, quando multi ſimul credentes, ſimul repleti ſunt ſpiritu ſancto. Et ipſe dat eum populo ſuo, & ſi nõ ſimul omnibus, ſed ſuo cuique tempore, donec diſcedendo de hac vita, & ſuccedendo io hanc vitam, vniuerſus eiuſdem populi numerua compleatur, vt hoc ſanctæ ſcripturæ loco nõ aliud ſit flatus, aliud ſpiritus, ſed eiuſdem ſententiæ repetitio, ſicut nun eſt alius qui habitat in cœlis, & alius dominus: nec aliud eſt irridere, & aliud ſubſannare, *Pſal. 2.* ſed eadem ſententia repetita eſt, vbi legitur, Qui habitat in cœlis, irridebit eos, & dominus ſubſannabit eos. Vel cum dictũ eſt, Dabo tibi gentes hæreditatem tuã, & poſſeſsionem tuam fines terræ. Nõ vtique aliud dixit hæreditatm, aliud poſſeſsionem, nec aliud gentes, aliud fines terræ, ſed eiuſdem ſententiæ repetitio eſt.

B Et innumerabiles inueniet huiuſmodi locuiiones diuinorum eloquiorum, ſi aduertit quud legii. Quod autẽ græc° dixit πνεῦμα, hoc Latini varie interpretati ſunt, aliquando flatum, aliquando ſpiritum, aliquando inſpiraiionem. Nam hoc verbum habent codices Græci iu iſto prophetico teſtimonio, de quo nũc agimus, vbi *Eſaiæ. 42.* dictum eſt. Qui dat populo flatum ſuper eam: hoc eſt *Gene. 2.* πνοὴν. Ipſum verbum eſt & vbi homo animatus eſt, Et inſufflauit deus in faciem eius flatum vitæ. Sed ipſum *Pſal. 150.* verbũ eſt & in Pſalmo vbi canitur, Omnis ſpiritus laudet *Iob 32.* deum. Ipſum eſt & in libro Iob, vbi ſcriptũ eſt, Aſpiratio autem omnipotentis eſt quę docet. Noluit dicere flatus ſed aſpiraiio, cum in græco ſit πνοὴν. Quod etiã in illis verbis Prophetæ, de quibus ounc diſpuiamus, & certe huc locu neſcio virum debeat dubiiare ſpiritnm ſanctum eſſe ſignificatum. Agebatur enim de ſapientia vnde ſit in hominibus, quia non ex numero annurum, ſed ſpiritus, iuquit, eſt in hominibus: aſpiratio autẽ omnipotentis quæ docet: vt intelligeretur iſta repetitione, non ſe de ſpiritu hominis dixiſſe quod ait, ſpiritus eſt in hominibus. Volebat enim oſtendere vnde habeant ſapienſiam, quia nõ à ſeipſis, & repetendo id expoſuit dicens, Aſpiratio omnipotentis eſt quæ docet. *Iob 27.* Item alio loco in eodem libro, Intellectus, inquit, labio-

C rum meorum pura intelligit. Spiritus diuinus qui fecit me, aſpiratio autem omnipotentis, quæ docet me. Et hic quod ait, aſpiratio vel iuſpiratio, in græco eſt πνοὴ, qui in illis Prophetæ verbis interpretatus eſt flatus. Quamobrem cum temere negetur de anima hominis, *Eſaiæ 42.* vel de ſpiritu hominia eſſe dictum, Qui dai flatum populo ſuper eam, & ſpiritum calcantibus eam: quanuis ibi & ſpiritus ſanctus multo credibiliua poſsit intelligi, qua tandem ratione audebit aliquis definire, animam vel ſpiritum, quo natura noſtra viuit, loco illo voluiſſe ſignificare prophetam: cum profecto ſi apertiſsime diceret, qui dat animam populo ſuper terram, adhuc quęrendum eſſet, vtrum eam deus ex origine præcedentis generis det, ſicut ex origine præcedentis generis, ipſe tamen dat corpua non ſolum homini aut pecori, ſed etiam ſemini tritici, aut alicuius cæterornm qnomodo voluerit: an vero nouã ſicut homo primus accepit, inſufflet. Sunt etiam qui hæc verba prophetica ſic intelligant, vt quod ait, Dedit flatum populo ſuper eam: id eſt ſuper terram, non niſi animam hominis velint accipi flatnm. Quod vero adiunxit, Et ſpiritum calcantibus eam: ſpiritum ſanctum ſignificatnm arbitrantur, il- D lo ſcilicet ordine, quo & Apoſtolus dicit, Nõ primum *1. Cor. 15.* quod ſpiritale eſt, ſed quod animale, poſtea ſpiritale. Nam ex hac prophetica ſeotẽtia etiam elegans ille ſenſus exculpitur, quod ita dixerit calcantibus eam, vt vellet intelligi, contemnentibus eam. Qui enim accipiunt ſpiritnm ſanctum, amore cœleſtium terrena contemnunt. Hæ omnes ſententiæ non ſunt contra fidem, ſiue vtrunque, id eſt & flatum & ſpiritnm qui pertinet ad hnmauam naturam, quis intelligat, ſiue vtrunq; dictũ accipiat de ſpiritu ſancto, ſiue flatum ad animam, ſpiritum vero ad ſpiritum ſaoctum referat. Sed ſi anima & ſpiritus hominis & hic intelligendus eſt, ſicut non dubitandum eſt quod eam deus det: ita quærendum eſt adhuc vnde det, vtrum ex propagine, ſicut ipſe quidẽ dat, ſed tamen ex propagine dat corporis membra: an vero nouum, oeque propagatum ſingulis inſufflando diſtribuat: quod nõ ambigua, ſicut iſte facit, ſed aliqua certiſsima volnmus diuinorum eloquiorum anthoritate defendi. Eadem ratione etiam quod dicit deus, Spi- *Eſaiæ 57.* ritus à me exiet, & omnem flatnm ego feci: de ſpiritu quidem ſancto accipiẽdum eſt quod ait, Spiritus à me E exiet. De quo & ſaluator ait, A patre procedit. Sed quod *Ioan. 15.* dictum eſt, Omnem flatum ego feci: de omni anima dictum negari non poteſt. Sed omne etiam corpus ipſe facit. Quòd autem ex propagine corpus humanum faciat, nullus ambigit. Ac per hoc de anima cum eam cõſtet ab illo fieri, vnde eam faciat, vtrum ex propagine ſicut corpus, an inſufflando ſicut primam fecit, adhuc vtique requirẽdum eſt. Adiecit etiam tertium teſtimonium, quia ſcriptum eſt, Qui fingit ſpiritum hominis *Zach. 12.* in ipſo. quaſi hoc negetur. Sed vnde eum fingat, hoc quæritur. Nam & corporalem hominia uculũ quis niſi deus fingit? Et puto quòd non extra, ſed in ſeipſo, & tamen, vt eſt, certum eſt ex propagine. Cum ergo & ſpiritnm hominis in ipſo fingat, quęrẽdum eſt vtrum noua inſufflatione, an tractum ex propagine. Nouimus etiam Maccabæorum iuuenum matrem, fœcundiorem virtutibus quando filij paſsi ſunt, quàm fœtibus quãdo nati ſunt, eos ſic fuiſſe adhortatam vt diceret, Filij, ne- *2. Macca. 7* ſcio quomodo apparuiſtis in ventre meo. Neque enim ego ſpiritum & animam donaui vobis, nec ſingulis vobis vultus & membra formaui, ſed deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt, fecitq; hominum genus, F & omnium inquirit actum, ipſe vobis ſpiritum & animam reddet cum magna miſericordia. Nouimus hæc quidẽ, ſed huic quomodo ſuffragẽtur ad id qnod aſſerit, non videmns. Quis enim Chriſtianorũ neget deum donare hominibus animã & ſpiritum? Sed eodem modo exiſtimu iſtum negare noo poſſẽ, deum donare hominibus linguam, aurem, manum, pedem, omnéſque corporis ſenſus, & omnium formam oaturamq; membrorum. Quomodo enim hæc dei doua eſſe negaturus eſt, niſi ſe obliuiſcainr eſſe Chriſtianum? Sed ſicut conſtat ex propagine ab illo hæc fieri atq; donari, ita quærendum eſt etiam, ſpiritus & anima hominis vnde ab illo efficiatur, à qno efficiente donatur, vtrum ex parẽtibus, an ex nihilo, an quod iſte affirmat, ſéd omnimodo cauendum eſt, ex aliqua flatus eius exiſtente natnra, non de nihilo creata, ſed de ipſo?

Cap. XV. Cum igitur ſcripturarum teſtimonia quæ commemorat, nequaquam doceãt id quud perſuadere conaiur, quod enim ad hãc quæſtionem attinet, omnino non exprimunt: quid eſt quod dicit, animam ex flatu dei conſtanter aſſerimus, nõ ex traduce, quia ex deo datur? Quaſi corpus ex alio

Roma.11. detur quàm ex illo à quo creatur, ex quo omnia, per
G quẽ omnia, in quo omnia: quanuis nõ de ei⁹ natura, ſed
ex eius opificio. Neq; ex nihilo, inquit; quia ex deo pro-
ficiſcitur. Hoc planè non adhuc quærẽdum monemus,
vtrum ita ſit, ſed prorſus verum non eſſe quod dicit, id
eſt, quod anima nec ex traduce ſit, nec ex nihilo. Hoc
inquam, verum non eſſe ſine dubitatione firmamus.
Vnum eſt enim è duobus, ſi ex traduce non eſt, ex ni-
hilo eſt, ne ita ſit ex deo, vt naturæ ſit dei, quod omni-
no ſacrilegum eſt credere. Sed adhuc vtrum non ſit ex
traduce, certa teſtimonia flagitamus aut quærimus, non
qualia iſte poſuit, quibus hoc quod quęrimus nõ oſten-
ditur. Qui vtinam in tanta profunditate quæſtionis,
quandiu quid dicat ignorat, imitaretur Maccabæorũ
matrem, quæ cum ſciret de viro ſe filios concepiſſe, &
à creatore omnium, ſiue ſecundum corpus, ſiue ſecun-
dum animam & ſpiritum ſibi creatos eſſe, ait tamen,
2.Macca.7. Neſcio quomodo apparuiſtis in vẽtre meo. Vellem iſte
diceret quid iſta neſciebat. Hęc enim quæ dixit, vtique
ſciebat quomodo ſecũdum corpus in eius vterum ve-
nerint, quia de viro eos concepiſſe dubitare non pote-
rat. Confitebatũr etiam, quia & hoc vtiq; ſciebat, quòd
deus illis animam & ſpiritum dederit, quòd ipſe illis
H vultus & mẽbra formauerit. Quid ergo neſciebat? An
forte quod neſcimus & nos, vtrum animam & ſpiritum
quem deus illis ſine dubio dedit, de parẽtibus traxerit,
an nouũ ſicut homini primo inſufflauerit? Sed ſiue hoc,
ſiue aliud aliquid de naturæ humanæ inſtitutione ne-
ſciebat, neſcire ſe dicebat, non quod neſciebat temere
defendebat. Nec tamẽ iſte huic diceret, quod nobis di-
Pſal.48. cere non erubuit: Homo in honore poſitus nõ intelle-
xit, comparatus eſt pecoribus inſenſatis, & ſimilis factus
eſt illis. Ecce iſta mulier dixit de filiis ſuis, Neſcio
quomodo apparuiſtis in ventre meo, nec tamen com-
paratur pecoribus inſenſatis, aut ſimilis facta eſt illis.
Neſcio dixit. Et quaſi quærerent ab ea, cur neſciret, ad-
iunxit: Neque enim ego ſpiritum & animam donaui
vobis. Ille ergo qui donauit, ſcit vnde fecerit quod do-
nauit, vtrum ex propagine attraxerit, an nouum inſuf-
flauerit. Quod ergo, inquit, neſcio, nec ſingulis vobis
vultus & mebra formaui, ille ſcit qui formauit, vtrum
ſimul animam formauerit, an vero iam formatis ani-
mam dederit. Quo ergo modo, vtrum illo an iſto in
eius ventrẽ venerint filij neſciebat, & illud tamen ſcie-
I bat, totum quod dedit, redditurum eſſe eum qui dedit.
Sed eligat iſte in naturæ humanæ tam profundo abdi-
tóque ſecreto, quid mulier iſta neſcierit, tantum nõ iu-
dicet mentientem, nec pecoribus inſenſatis comparet
neſcientem. Quicquid erat quod illa neſciebat, profe-
cto ad naturam hominis pertinebat, quod tamen ſine
culpa homo neſciebat. Quapropter dico etiam ego de
anima mea, neſcio quomodo venerit in corpus meum,
neque enim ego illam mihi donaui, ſcit ille qui dona-
uit vtrum illam de patre modo traxerit, an ſicut primo
Cap.XVI. homini nouam creauerit. Sciam etiã ego ſi ipſe do-
cuerit, quandocunque voluerit. Nunc autem neſcio,
nec me pudet vt iſtud fatear neſcire, quod neſcio. Di-
ſce, inquit, ecce Apoſtolus docet. Diſcam planè ſi Apo-
ſtolus docet. Nõ enim niſi deus per Apoſtolum docet.
Sed quid eſt tandẽ quod docet Apoſtolus? Ecce, inquit,
cùm Athenienſibus loqueretur, hoc conſtanter expo-
Acto.17. ſuit, dicens, Cum ipſe det omnibus vitam & ſpiritum.
Quis enim hoc negat? Sed intelligite, inquit, quod ait
Apoſtolus, Det, inquit, non dedit, ad infinitum & iuge
tempus reuocans, non de præterito & perfecto pronũ-
ciaus. Et quod ſine ceſſatione dat, ſemper dat: ſicut ſem K
per eſt ipſe qui dat. Verba eius poſui, ſicut in eorum
quos miſiſti, ſecundo libro eius inueni. Vbi primum vi-
de quò progreſſus fuerit, dum nititur affirmare quod
neſcit. Auſus eſt enim dicere, deum nõ nunc ſolum at-
que in iſto tantummodo ſeculo, ſed per infinitum tem-
pus ſine ceſſatione atque omnino ſemper animas na-
ſcentibus dare. Semper, inquit, dat, ſicut ſemper eſt ipſe
qui dat. Quid Apoſtolus dixerit, quia ſatis apertum eſt,
me intelligere abſit vt negem: quod autem iſte dicit,
debet etiam ipſe intelligere contra fidem eſſe Chri-
ſtianam, atq; vlterius cauere ne dicat. Cum enim mor-
tui reſurrexerint, iam nemo naſcetur, atque ideo tunc
non dabit naſcentibus animas, ſed eas quas dat in iſto
ſeculo, cum corporibus iudicabit. Nõ ergo ſemper dat,
quamuis ipſe ſemper ſit qui nunc dat. Nec tamen quo-
niam beatus Apoſtolus non dixit, dedit, ſed det: inde
conficitur quod vult iſte conficere, non eum ex propa-
gine animas dare. Ipſe quippe dat, etiam ſi de propagi-
ne dat: quia & corporis membra, & corporis ſenſus, &
corporis formam, & corporis omnino ſubſtãtiam ipſe
hominibus dat, quamuis ex propagine det. Neque enim
quia dominus ait, Si fœnum agri quod hodie eſt, & cras *Matth.6.*
in clibanum mittitur, deus ſic veſtit, nec ait, veſtiuit, ſi- L
cut primum quando inſtituit: ſed ait, veſtit, quod &
nunc facit: ideo negabimus lilia de origine ſui generis
procreari. Quid ſi ergo ſic etiam anima & ſpiritus ho-
minis & à deo datur quandiu datur, & tamẽ ex propa-
gine ſui generis datur? Quod ego nec defendo, nec re-
fello. Sed ſi defendendum eſt, vel refellendum, perſpi-
cuis non ambiguis teſtimoniis id agendum eſſe com-
moneo. Nec propterea pecoribus inſenſatis ſum com-
parandus, quia hoc me nondum ſcire pronuncio, ſed
potius cautis hominibus, quia non audeo docere quod
neſcio. Iſtum autem non ego viciſſim quaſi rependens
maledictum pro maledicto, pecoribus cõparo, ſed tan-
quam filium moneo, vt quod neſcit, ſe neſcire fateatur,
neq; id quod nondum didicit, docere moliatur, ne cõ-
paretur non pecoribus, ſed illis hominibus quos dicit
Apoſtolus volentes eſſe legis doctores, nõ intelligen- *1.Timo.1.*
tes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

Nam vnde eſt quod ita ſcripturas de quibus loqui- *Cap. XVII.*
tur, nõ curat aduertere, vt cum legerit homines eſſe ex
deo, non eos etiam ſecundum corpus, ſed tantum ſecũ-
dum animam & ſpiritum ex deo eſſe contendat? Quod M
enim ait Apoſtolus, Ex ipſo ſumus: nõ vult iſte ad cor-
pus, ſed tantum ad animã & ſpiritum eſſe referendum.
Si ergo ex deo non ſunt corpora, falſum eſt quod ſcri-
ptũ eſt, Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. *Roma.11.*
Deinde vbi dicit idem Apoſtolus, Sicut enim mulier *1.Cor.11.*
ex viro, ita & vir per mulierem: exponat nobis iſte quã
propaginẽ ſignificare voluerit, animę, an corporis, an
vtriuſq;? Sed non vult eſſe animas ex propagine. Reſtat
ergo vt ſecundum ipſum, atque omnes qui animarum
propaginem deſtruunt, corpus tantum maſculinum &
fœmininum ſignificauerit Apoſtolus dicẽs, Sicut enim
mulier ex viro, ita & vir per mulierem: quia mulier ex
viro facta eſt, vt etiam vir per mulierem poſtea naſce-
retur. Si ergo hæc Apoſtolus dicens, non etiam animas
& ſpiritus, ſed tantum corpora vtriuſque ſexus volebat
intelligi, cur continuo ſubiunxit, Omnia autem ex deo:
niſi quia & corpora ex deo? Ita quippe ait, Sicut enim
mulier ex viro, ita & vir per mulierem, omnia autem ex
deo. Eligat ergo iſte vnde ſit dictum. Si de corporib⁹,
profecto & corpora ex deo ſunt. Quid eſt ergo quòd

vbicunque

A vbicunque iſte in ſcripturis legit ex deo,quādo de hominibus agitur, non & corpora,ſed tantum animas & ſpiritus vult intelligi? Si vero quod dictum eſt,Omnia autem ex deo:& de corpore vtriuſq; ſexus,& de anima ac ſpiritu dictum eſt,ergo ſecundum omnia eſt mulier ex viro. Mulier enim ex viro,vir per mulierem, omnia autem ex deo. Quę omnia niſi de quib⁹ loquebatur,id eſt,& ille vir ex quo mulier, & illa mulier quæ ex viro, & ille vir qui per mulierem? Neq; enim ille vir per mulierem, ex quo viro mulier,ſed vir qui natus eſt poſtea ex viro per mulierem, quemadmodum hodieq; naſcūtur. Ac per hoc ſi cum iſta diceret Apoſtolus,de corporibus loquebatur, proculdubio corpora vtriuſq; ſexus ſunt ex deo. Porrò ſi nō vult eſſe ex deo hominum niſi animas & ſpiritus, profectò etiam ſecundum animam & ſpiritum mulier erit ex viro,& nihil iam relinquetur eis qui cōtra animarum propaginem diſputant. Si autē ita diuidit,vt dicat mulierem ex viro eſſe ſecundū corpus:ex deo autem ſecundum animam & ſpiritum,quo-

1.Cor.11. modo erit verum,quod ait Apoſtolus, Omnia autē ex deo: ſi mulieris corpus ita eſt ex viro,vt non ſit ex deo? Quapropter vt Apoſtolus potius verū loquatur, quàm iſte Apoſtolo præferatur, mulier ex viro eſt,ſiue ſecun-

B dum ſolum corpus, ſiue ſecundum totum quo conſtat humana natura. Nihil enim horum tanquam certum affirmamus,ſed quid horū verum ſit adhuc quærimus, & vir per mulierem, ſiue ex parte tota hominis natura ducatur,quæ per mulierem naſcitur, ſiue ſola caro, vnde adhuc quæſtio eſt, omnia tamen ex deo, vnde nulla quæſtio eſt,id eſt, & corpus & anima & ſpiritus & viri & mulieris. Etſi enim non ex deo nata vel tracta ſunt, vel manarunt, ita vt eius naturæ ſint,tamē ex deo ſunt. A quo enim creata, condita, facta ſunt, ab illo habent

Acto.17. vt ſint. Sed dicendo,inquit Apoſtolus,Et ipſe det omnibus vitam & ſpiritum. Deinde addendo, fecitque ex vno ſanguine omne genus hominum, animam & ſpiritum originaliter retulit ad authorem, corpus ad traducem. Imò vero qui non vult temere animarum negare propaginem,antequam liquido clareat verum ita an non ita ſit, habet quod in iſtis verbis Apoſtoli intelligat,ex vno eū ſanguine dixiſſe,ex vno homine,à parte totum ſignificante locutionis modo. Si enim ipſi li-

Gene.2. cet intelligere à parte totū quod ſcriptum eſt,Et factus eſt homo in animam viuam: vt illic intelligatur & ſpi-

C ritus de quo ſcriptura ibi tacuit, cur aliis non liceat ſic accipere quod dictum eſt, Ex vno ſanguine: vt illic & anima & ſpiritus poſsit intelligi,quoniam homo ſignificatus nomine ſanguinis,non ſolū conſtat ex corpore, verumetiam ex anima & ſpiritu? Sicut enim qui propaginem defendit animarum, non hinc iſtum debet op-

Roma.5. primere, quia de primo homine ſcriptum eſt, In quo omnes peccauerūt: nō enim dictum eſt, in quo omniū caro peccauit, ſed omnes dictum eſt,id eſt,in quo omnes homines, cum homo nō ſolum ſit caro. Sicut ergo hinc iſte non debet opprimi, quia forte ita dictum eſt, omnes homines, vt ſecūdum ſolam carnem intelligerentur: ſic iſte nō hinc debet premere defenſores propaginis animarum,quia dictum eſt,omne genus hominum ex vno ſanguine,tanquā propterea ſola caro pertineat ad propaginem. Si enim hoc eſt verū, quod iſti aſſerunt,vt nō ſit anima ex anima, ſed caro ex carne ſit tantum,ita dictum eſt ex vno ſanguine,vt nō totus homo ſignificaretur à parte,ſed tātum vnius hominis caro. Illud vero quod dictum eſt,in quo omnes peccauerunt,ſola omnium hominum caro intelligēda eſt,quæ inde transfuſa eſt, à toto partem ſignificante ſcriptura. D

Si autem illud eſt verum, quod totus homo ex toto homine propagatur, id eſt, corpus, anima & ſpiritus, ibi propriè dictū eſt in quo omnes homines peccauerunt: hic autem tropice ex vno ſanguine totū ſignificatur à parte,id eſt,totus homo,qui ex anima conſtat & carne, vel potius vt iſte amat loqui, ex anima & ſpiritu & carne. Nam & ex parte totū,& ex toto partem diuina eloquia ſignificare conſueuerunt. Ex parte enim totum ſignificatū eſt vbi legitur,Ad te omnis caro veniet: quia *Pſal.64.* ex carne intelligitur totus homo. Ex toto autem pars, cum dicitur Chriſtus ſepultus, cū ſola eius caro ſepulta ſit. Iā illud quod in hoc Apoſtoli teſtimonio poſitū eſt,quia ipſe dat omnibus vitam & ſpiritum:ſecundum ſuperiorem diſputationē puto quòd neminē moueat. Ipſe enim dat. Sed adhuc quærim⁹ vnde det, vtrum ex noua inſufflatione, an ex propagine? Ipſe quippe dare etiam carnis ſubſtantiā rectiſsime dicitur, quam tamē dare ex propagine non negatur. Nunc videamus il- *Ca. XVIII.*

lud de Geneſi teſtimonium, vbi facta mulier de latere viri, adducta eſt ad eum,& dixit, Hoc nunc os ex oſsi- *Gene.2.* bus meis, & caro de carne mea. Hoc quippe putat iſte, quòd dicere debuerit Adam,anima ex anima mea, vel ſpiritus de ſpiritu meo, ſi etiam hoc de illo tractū eſſet. E

Sed illi qui propaginem aſſerūt animarum, hinc ſe putant inuictius ſuam munire ſententiam, quia cum ſcriptum ſit,detraxiſſe deum coſtam de latere viri,eámque ædificaſſe in mulierem,nō eſt additum,quod in eius faciē ſufflauerit flatum vitæ, ideo, inquiunt, quia iam de viro fuerat animata. Nam ſi non fuiſſet,nequaquā nos, inquiūt, ſancta ſcriptura huius rei cognitione fraudaſſet. Ad illud vero quod ait Adam,Hoc nunc os ex oſsi- *Ibidem.* bus meis,& caro de carne mea:nec ait,ſpiritus vel anima de ſpiritu meo, vel anima de anima mea: ſic ab eis reſpōderi poteſt,quemadmodum ſuperius demonſtratum eſt,vt à parte totum intelligatur hoc dictum,os & caro mea,ſed quę animata fuerint detracta,nō mortua. Neque enim hoc omnipotentem facere potuiſſe ideo negandum eſt, quia nullus hominū poteſt aliquid cum anima de humana carne præcidere. Nam quod Adam ſecutus adiūxit,Hęc vocabitur mulier,quia de viro ſuo ſumpta eſt: cur non ait potius,vnde opinio confirmaretur iſtorū,quoniam de viro ſuo caro eius ſumpta eſt? Hic vtique illi qui contra ſentiunt,poſſunt dicere,quia non eſt ſcriptum carnē mulieris, ſed mulierem de viro F ſumptam ſuo, totam debere accipi cum anima & ſpiritu. Nam etſi anima ſexu caret, non tamen quando appellantur mulieres,excepta anima eas neceſſe eſt intelligi. Alioquin non ita ſe admonerentur ornare non in *1.Tim.2.* tortis crinibus, aut auro, vel margaritis, aut veſte precioſa,ſed quod decet,inquit,mulieres promittētes pietatem per bonam cōuerſationem. Vtiq; pietas intus eſt in anima vel ſpiritu, & tamen mulieres appellatæ ſunt etiam vt ſe intus ornarēt, vbi nullus eſt ſexus. Cum itaque iſti ſic inter ſe alternante ſermone certauerint,ego inter eos ſic iudico, vt ne incognitis fidant, & temere audeant affirmare quod neſciūt,vtroſq; commoneam. Si enim ſcriptū eſſet, inſufflauit flatum vitæ in faciem mulieris,& facta eſt in animam viuam:nec ſic eſſet iam conſequens,vt non propagaretur ex parētibus anima, niſi etiam de filio eorum hoc ſcriptum ſimiliter legeretur. Fieri enim potuit, vt membrum non animatum de corpore extractū indigeret animari; filij vero anima ex patre per matrem propaginis transfuſione traheretur. Cum vero tacitum eſt,occultatum eſt, nō ne-

G gatum, ſed neque affirmatum. Ac per hoc ſicubi forte
non tacitum eſt, clarioribns documentis eſt aſtruendũ.
Vnde nec illi qui defendũt animarum propaginem, ex
eo quod non ſufflauit deus in faciem mulieris, aliqnid
adiuuantur: nec illi qui eam negant, ideo quia nõ dixit
Adam, anima de anima mea, debent ſibi perſuadere
quod neſciunt. Sicut enim eadẽ non ſoluta, ſed manẽ-
te quæſtione potuit tacere ſcriptura, quòd mulier deo
ſufflante ſicut vir eius acceperit animam: ſic eadem nõ
ſoluta, ſed manente qnæſtione potuit tacere ſcriptura,
vt Adam nõ diceret, anima de anima mea. Ac per hoc
ſi primæ mulieris anima ex viro eſt, à parte totum ſi-
Gene.2. gnificatnm eſt, vbi legitur, Hoc nũc os ex oſsibus meis,
& caro de carne mea, cum tota ex viro, non caro ſola
ſit ſumpta. Si autem non eſt ex viro, ſed eam deus in-
ſufflauit ſicut viro, à toto pars ſignificata eſt, vbi legi-
Ibidem. tnr, De viro ſuo ſnmpta eſt: cum caro eins non tota ſit
ſumpta. Quapropter cum his teſtimoniis, quæ ad hanc
rem pertinent, vtiqne ambiguis, non ſoluatur hæc qnę-
ſtio: illud tamen ſcio ſic argnmentari homines, qui ex
hoc putant animam mulieris non eſſe de anima viri,
quia non eſt dictum, anima de anima mea: ſed, caro de
H carne mea: quemadmodum argumentantur Apollina-
riſtæ, vel quicunque ſunt alij, aduerſus animam domi-
Ioan.1. ni. Quam propterea negant, quia ſcriptũ legnnt, Ver-
bum caro factum eſt. Si enim & anima, inquiunt, ibi
eſſet, debuit dici, Verbum homo factum eſt. Sed iſtis
propterea dicitur, carnis nomine ſolere ſcripturam to-
Eſaiæ 40. tum hominem nuncupare, ſicut ibi, Et videbit omnis
Lucæ 3. caro ſalutare dei. non enim caro ſine anima aliquid vi-
dere poteſt. Quia plurimis aliis ſanctarum ſcripturarũ
locis, non ſolum carnem verumetiam animam huma-
nam, id eſt, rationalem ineſſe homini Chriſto, ſine vlla
ambiguitate monſtratur. Vnde & iſti à quibus anima-
rum propago defenditur, poſſunt accipere à parte to-
tnm eſſe dictum, Os de oſsibus meis, & caro de carne
mea: vt illic intelligatur & anima, quemadmodũ ver-
bum carnẽ factum non ſine anima accipimus: ſi quem-
admodum alia teſtimonia docẽt habere humanã ani-
mam Chriſtum, ita & iſti aliquibus non ambiguis te-
ſtimoniis propaginem aſtrnerent animarum. Pari vice
admonemus etiam hos, qui animarũ propaginem de-
ſtruunt, vt nouas à deo ſufflari animas certis documẽ-
tis aſſerant, & tunc illud quod dictnm eſt, Os ex oſsibus
I meis, & caro de carne mea, non tropice à parte totnm
vt ſimul intelligatur & anima, ſed proprie de ſola car-
Cap. XIX. ne dictum eſſe defendant. Quæ cum ita ſint, video
librum iſtum iam eſſe claudendum. Omnia quippe quę
mihi maxime neceſſaria videbantur, continet. Quibus
hi qui legerint, ſciant ſe cauere debere, ne hnic homini
cuius duos libros mihi miſiſti, in hoc conſentiant, vt
credant animas ſic ex flatu dei eſſe, vt non ſint ex ni-
hilo. Hoc enim qui credidit, etſi verbis neget, re ipſa
clamat animas dei habere ſubſtantiam, & ipſius genus
eſſe, non mnnere, ſed natura. Nam de eo quo quiſq; na-
turæ ſuæ originem ducit, de illo naturæ ſuæ genus du-
cere negari ſobrie nnllo pacto poteſt. Iſte autem ita ſibi
eſt ipſe contrarius, vt genus dei eſſe animas dicat, non
natura ſed mnnere, & tamen nõ factas ex nihilo, ſed ex
illo dicat originem ducere: ac ſic eas quod prius nega-
uerat, ad dei naturam reuocare nõ dubitat. Animarum
autem nouarum ſine propagine inſufflationem, defen-
di quidem minime prohibemus, ſed ab eis qui potne-
rint aliquid inuenire vel in canonicis libris, quod non
ſit ambiguũ diſſoluẽdæ huic obligatiſsimæ quæſtioni,
vel in ratiocinationibus ſuis, quod non ſit contrarium K
catholicæ veritati, nõ à talibus qualis iſte apparuit: qui
non inueniendo quid diceret, & deliberationem ſuam
nolendo ſuſpendere, vires ſuas omnino nõ metiẽs, ne
taceret, auſus eſt dicere, inquinari animam meruiſſe, &
per carnem meruiſſe eſſe animam peccatricem, cuius
nullum meritum ſeu bonum ſeu malum ante carnem
potuit inuenire. Et paruulis ſine baptiſmo de corpore
exeuntibns, ſolui poſſe originale peccatum, & offeren-
dum pro eis ſacrificium corporis Chriſti, qni Chriſto
nõ ſnnt incorporati per eius ſacramenta in eius Eccle-
ſia, eosq; ſine lauacro regenerationis de hac vita emi-
grantes, non ad requiem tantũ ire, ſed ad regnnm cœ-
lorum poſſe etiam peruenire. Et alia multum abſurda,
quæ omnia colligere, atqne in iſto libro digerere, lõgũ
viſum eſt. Abſit ergo vt animarum propago ſi falſa eſt,
à talibus refellatur, & animarum nouarum inſufflatio ſi
vera eſt, à talibus defendatur. Quamobrem quicunque
volunt defendere quòd dicuntur animę nouæ naſcen-
tibus inſufflari, nõ de parentibus trahi, aliquid illorum
quatuor quæ ſupra commemoraui, caueant omnimo-
do: hoc eſt, Ne dicant à deo fieri animas peccatricea
per alienum originale peccatũ. Ne dicant paruulos qni L
ſine baptiſmo exierint, peruenire poſſe ad vitam æter-
nam, regnumq; cœlorum, originali peccatu per quod-
libet aliud reſoluto. Ne dicant animas peccaſſe alicubi
ante carnem, & hoc merito in carnẽ peccatricem fuiſſe
detruſas. Ne dicant peccata quæ in eis inuẽta nõ ſunt,
quia pręſcita ſunt, merito fuiſſe punita, cum ad eam vi-
tam vbi ea cõmitterent, permiſſæ non ſuerint perueni-
re. Nihil ergo iſtorum quatuor dicẽtes, quoniã quod-
libet eorum falſum atque impium eſt, inueniant etiam
ſcriptnrarum de hac re certiſsima teſtimonia, & hanc
ſententiam ſuam, non ſolum me non vetante, verum-
etiam fauente & gratias agente, defendant. Si autẽ nõ
inueniũt certiſsimam de hac re authoritatem diuino-
rum eloquiorum, & aliquid illorum quatuor per ino-
piam dicere compelluntur, cohibeant ſe, ne per ipſam
inopiam etiam paruulorum animas non habere origi-
nale peccatum, ſecundum Pelagianam hæreſim olim
damnabilem, nnperrimeq; damnatam, dicere compel-
lantur. Melius eſt enim homini fateri ſe neſcire quod
neſcit, quàm in hæreſim vel damnatam incurrere, vel
nouam cõdere, dum temere audet defenſare quod ne-
ſcit. Alia huius hominis falſa & abſurda, in quibus non M
tam periculoſe, veruntamen à tramite veritatis exorbi-
tat, quoniam multa ſunt, & ad ipſum etiam ſi dominus
voluerit aliquid de libris eius volo ſcribere, ibi forſitan
omnia, vel ſi omnia non potuero, plurima oſtendam.

Iſtum autem librum quem ad te potius, qui curam Cap. XX.
& fidei noſtræ, & exiſtimationis tnæ, vt verus catholi-
cus & bonus amicus fideliter benigneq; geſsiſti, quàm
ad alium quenquam ſcribẽdum putaui, tu legendũ da-
bis vel deſcribendum quibus potueris, vel quibns dan-
dum eſſe iudicaueris. In quo iſtius iuuenis pręſumptio-
nem ita reprimendam & redarguendam putaui, vt ta-
men eum diligam, nec damnari, ſed emendari velim:
atq; ita proficere in domo magna, quæ eſt Eccleſia ca- 2. Timo. 2.
tholica, quò eum miſericordia diuina perduxit, vt ſit in
illa vas in honore ſanctificatum, vtile domino, ad om-
ne opus bonum ſemper paratum, & bene viuẽdo, & ſa-
na docẽdo. Porrò autem ſi ipſum oportet vt diligam,
ſicut facio, quanto magis te frater, cuins erga me bene-
uolentiam, & cuius catholicam fidem cautam & ſobriã
optime noui? Vnde factum eſt, vt eos libros qui tibi
diſplicuerunt,

A diſplicuerunt, & in quibus nomen meum aliter quàm velles poſitum comperiſti, deſcribendos mihique mittẽdos vera fraterna planeque ſyncera dilectione curares. Tãtum ergo abeſt vt hinc tuæ charitati ſuccenſeã quia feciſti, vt potius niſi feciſſes, integro iure amicitiæ ſuccẽſere deberem. Ago itaque vberes gratias. Quemadmodum autem acceperim factum tuum, hinc manifeſtius indicaui, quòd hunc ad te librum mox vt illos legi, ſine aliqua dilatione conſcripſi.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, de anima & eius origine, ad Petrum preſbyterrum Epiſtula, ſiue Liber Secundus.

Caput I. DOMINO dilectiſsimo, fratri & compresbytero Petro, Auguſtinus Epiſcopus in domino ſalutẽ. Peruenerunt ad me duo libri Vincentij Victoris, quos ad ſánctitatem tuã ſcripſit, mittente mihi eos fratre noſtro Renato, homine quidẽ B laico, ſed pro ſua fide & eorum quos diligit, prudenter religioſeq; ſolicito. Quibus lectis, vidi hominẽ in ſermone quidem non ſolum vſque ad ſufficientiam, verumetiam vſque ad redundantiam profluentem, ſed in rebus de quibus loqui voluit, nõdum ſicut oportet inſtructum: quod ſi ei fuerit domino donante collatum, poterit eſſe vtilis pluribus. Habet enim non minimum facultatis, qua poſsit explicare atque ornare quæ ſentit, ſi prius det operã recta ſentire. Valde quippe ſunt noxia praua diſerta, quia hominibus minus eruditis, eo quod diſerta ſint, videntur & vera. Quomodo autem eoſdem libros ipſe acceperis, neſcio. Verũtamen ſi verum eſt quod audiui, diceris eis recitatis ita exiluiſſe lętitia, vt caput iuuenis illius ſenex, & laici presbyter, oſculatus, didiciſſe te quod ignorabas, gratias egeris. Vbi quidem nõ improbo humilitatem tuã, imò vero etiam laudo quòd honoraſti doctorem tuum, nec hominem, ſed ipſam quæ tibi per illum loqui dignata eſt veritatẽ, ſi tamen potueris demonſtrare, quid per illum veritatis acceperis. Vellem itaque reſcriptis tuis, quid te docuerit, me doceres. Abſit enim vt erubeſcam à presbyC tero diſcere, ſi à laico tu nõ erubuiſti prædicãda & imi-

Cap.II. tanda humilitate vera didiciſſe. Proinde frater dilectiſsime, quid ab eo didiceris, noſſe cupio, vt ſi iam id ſciebam, gratuler pro te: ſi autem neſciebã, diſcam per te. Itáne tu ignorabas duo quædam eſſe, animam & ſpiritum, ſecundum id quod ſcriptum eſt: Abſoluiſti à ſpiritu meo animam meam: & vtrunque ad naturam hominis pertinere, vt totus homo ſit ſpiritus & anima & corpus? Sed aliquando duo iſta ſimul nomine animæ

Gene.2. nũcupari, quale eſt illud, Et factus eſt homo in animam viuam. Ibi quippe & ſpiritus intelligitur. Itemq; aliquã-

Ioan.19. do vtrunque nomine ſpiritus dici, ſicuti eſt, Et inclinato capite tradidit ſpiritum: vbi & anima neceſſe eſt intelligatur, & vtrunque vnius eſſe ſubſtãtiæ. Puto quod iſta iam ſciebas. Si autem neſciebas, nõ te aliquid quod magno periculo neſciatur, didiciſſe ſcias. Et ſi quid hinc ſubtilius diſputãdũ eſt, melius cũ ipſo agitur, cuius iam nouimus & eloquium, vtrum cum dicitur anima, ita vt ſimul intelligatur & ſpiritus, vtrunque anima ſit: ſpiritus autem aliquid animæ ſit: an ſicut ei viſum eſt, à parte totum appelletur hoc nomine, ſiue etiam vtrunq; ſpiritus ſit: pars vero eius ſit quę proprie dicitur anima, an & hoc à parte totum vocetur, quãdo ita dicitur ſpi- D ritus, vt ſimul intelligatur & anima. ſic enim huic placet. Verum iſta, vt dixi, & ſubtiliter diſſeruntur, & ſine vllo vel certe ſine magno periculo neſciũtur. Itémque alios eſſe corporis, alios autem animæ ſenſus, miror ſi iſte te docuit, & tu homo id ætatis & honoris antequã iſtum audires, vnum atq; idem putabas eſſe, quo album nigrúmque diſcernitur, quod nobiſcum vident etiam paſſeres: & quo iuſtum atque iniuſtũ diiudicatur, quod videbat Tobias etiam carnis luminibus perditis. Hoc Tobiæ 4. ſi ita eſt, profecto quando audiebas vel legebas, Illumi- Pſal.12. na oculos meos ne vnquam obdormiam in morte: nũ niſi carnis oculos cogitabas: aut ſi hoc obſcurũ eſt, certe quãdo illud Apoſtoli recolebas, Illuminatos oculos Ephe.1. cordis veſtri: nos ſub fronte & ſupra buccas cor habere credebas? Abſit vt de te hoc ſentiam. Neque hoc te igitur iſte docuit. Aut ſi forte ante eius doctrinam, quam modo te inueniſſe lætaris, animæ naturam dei putabas eſſe portionem, hoc planè cum horrendo periculo falſum eſſe neſciebas. Et ſi ab iſto didiciſti, quòd anima portio dei non ſit, age deo gratias quantas potes, quòd non antequam hoc didiciſti, de corpore exiſti. Exiſſes enim magnus hæreticus, & blaſphemator horrendus. E Nullo tamẽ modo etiam id de te exiſtimauerim, quod homo catholicus neque contemptibilis presbyter, animæ naturã portionem dei ſentiebas eſſe. Vnde fateor dilectioni tuæ, timeo ne forte hoc te iſte docuerit, qđ potius ſit contrarium ei fidei quam tenebas. Sicut Cap.III. enim arbitror te nunquam in catholica animam credidiſſe dei eſſe portionem, vel vllo modo animæ & dei eandem eſſe naturam: ita metuo ne forte conſenſeris huic homini, quòd animam deus nõ de nihilo fecerit, ſed ita ex ipſo ſit, vt ab ipſo emanauerit. Hoc enim etiã verbum iſte poſuit inter cætera, quibus in hac quæſtione ad immane præcipitium exorbitauit. At vero hoc ſi te docuit, nolo me doceas. Imò etiam volo vt quod didiceras, ipſe dediſcas. Parum eſt enim nõ credere neq; dicere, quòd pars dei ſit anima. Neque enim & filium vel ſpiritum ſanctum partem dei eſſe dicimus, & tamẽ dicimus patrẽ & filium & ſpiritum ſanctum vnius eiuſdemq; eſſe naturę. Parum eſt ergo vt non dicamus animam eſſe partẽ dei, ſed hoc etiam opus eſt vt dicamus nõ eam & deum vnius eiuſdemq; eſſe naturę. Vnde ille F recte quidem ait, genus dei eſſe animas munere, nõ natura, ac per hoc non omnium, ſed fidelium. Sed rurſus ad id quod declinauerat deuolutus eſt, & deũ atq; animam eiuſdem dixit eſſe naturæ, nõ quidem his verbis, ſed aperta manifeſtáque ſententia. Cum enim animam ita eſſe dicit ex deo, vt eam nec ex alia natura, nec ex nihilo, ſed ex ſemetipſo creauerit, quid perſuadere conatur, niſi id quod aliis verbis negat, animam ſcilicet eiuſdẽ cuius de⁹ eſt, eſſe naturæ? Omnis quippe natura vel deus eſt, qui nullum habet authorem: vel ex deo eſt, quia ipſum habet authorem. Sed quæ habet authorem deum ex quo eſt, aliqua facta non eſt, aliqua facta eſt. Porrò quæ facta non eſt, & tamen ex ipſo eſt, aut genita eſt ab illo, aut procedit ex illo. Quę genita eſt, filius eſt vnicus: quæ procedit, ſpiritus ſanctus: & hæc trinitas vnius eſt eiuſdemq; naturæ. Nam hæc tria vnum ſunt, & ſingulum quodque deus, & ſimul omnia vnus deus, immutabilis, ſempitern⁹, ſine temporis vllo initio, ſine termino. At vero illa natura quæ facta eſt, creatura nũcupatur, creator autem deus, illa ſcilicet trinitas. Creatura ergo ita eſſe dicitur ex deo, vt non ex eius natura facta ſit. Ex illo enim propterea dicitur, quia ipſum au-

G thorem habet vt ſit, non ita, vt ab illo nata ſit, vel proceſſerit, ſed ab illo creata, cõdita, facta ſit. partim ex nulla alia, id eſt, omnino ex nihilo, ſicut cœlum & terra, vel potius vniuerſæ mundanæ molis vniuerſa cũ mundo concreata materia: partim vero ex alia iam creata, atque exiſtente natura, ſicut vir ex limo, mulier ex viro, ex parentibus homo, creatura tamen omnis ex deo, ſed creante vel ex nihilo vel ex aliquo, non autem gignente vel producente de ſeipſo. Sed hæc cum catholico loquor, magis commonens quàm docens. Neque enim eſſe tibi arbitror noua, vel audita quidẽ & antea, non tamen credita: ſed, vt exiſtimo, ſic legis epiſtolam meam, vt hic agnoſcas etiam fidem tuam, quæ nobis in catholica Eccleſia, domino donante, communis eſt. Si ergo hæc vt dicere cœperã, cũ catholico loquor, vnde obſecro credis eſſe animam, non vniuſcuiuſq; noſtrum dico, ſed primam primo illi homini datam? Si ex nihilo, & factam tamen inſufflatamq; à deo, id credis quod ego. Si autẽ ex aliqua alia creatura, quę inde anima fieret, tanquam materies ſubiacebat artifici deo, ſicut puluis vnde fieret Adam, vel coſta eius vnde Eua, vel ſicut aquæ vnde piſces & volucres, vel ſicut terra vnde aniH malia quæque terreſtria, nõ eſt catholicum, non eſt verum. Quòd ſi neque ex nihilo, neque ex alia quacunque creatura, ſed ex ſemetipſũ deum, hoc eſt, ex natura ſua feciſſe vel facere animas, quod abſit, exiſtimas, hoc quidem ab iſto didiciſti, ſed non tibi gratulor neque blandior, lõge quippe cum illo à fide catholica exorbitaſti. Tolerabilius enim, quod quidem falſum eſt, tamen, vt dixi, tolerabilius, ex aliqua alia creatura, quam quidem iam fecerat deus, quàm ea dei natura animam conditam crederes, vt quòd eſt mutabilis, quòd peccat, quòd fit impia, quòd etiam ſi impia perdurauerit in fine, ſine fine damnabitur, nónne ad dei naturam cum horrenda blaſphemia referetur? Abiice frater, abiice obſecro iſtam non planè fidem, ſed execrandæ impietatis errorem, ne homo grauis ſeductus à iuuene, & à laico preſbyter, cum iſtam catholicam fidem eſſe arbitraris, de numero fidelium, quod à te auertat dominus, eximaris. Non enim tecum ſic agendum eſt vt cum illo, ant ea venia tuus iſte tam horrẽdus, quàm iuuenis illius, licet ab illo ad te tranſierit, error eſt dignus. Ille ouili catholico ſanãdus nuper acceſsit, tu in catholicis paſtoribus deputaris. Nolumus ita curetur quæ venit ab errore ad dominicum gregem, vt prius peſtifera cõtagione diſperdat ouis vlceroſa paſtorẽ. Quòd ſi dicis, hoc me ille non docuit, nec huic errori eius vllo modo, quãlibet diſerti & ornati ſermonis illectus ſuauitate conſenſi: Ago ingẽtes deo gratias. Sed quæro, vnde illi caput exoſculat*, vt dicitur, gratias egeris te didiciſſe, quod vſq; ad auditam diſputationẽ illius ignorabas: aut ſi falſum eſt hoc te feciſſe atq; dixiſſe, hoc ipſum peto nobis intimare digneris, vt inanis rumor tuis literis refellatur. Si autem verum eſt, illa humilitate te homini egiſſe gratias, gaudeo quidem, ſi te illud non docuit, quod ſuperius quàm ſit deteſtandum cauendúmque monſtraui.

Caput IIII. At non reprehendo quòd gratus fueris tanta humilitate doctori, ſi aliquid aliud diſputante illo verum atque vtile didiciſti. Sed hoc quid ſit inquiro. An forte animã non ſpiritum eſſe, ſed corpus? Non quidem magnum doctrinæ Chriſtianę arbitror eſſe detrimentum iſta neſcire. Et ſi de corporum generibus ſubtiliter diſputetur, hoc maiore difficultate quàm vtilitate perdiſcitur. Si autẽ dominus voluerit vt ad illum ipſum iuuenem ſcribam, ſicut deſidero, ibi ſciet fortaſſe dilectio tua, quòd hoc etiam non te docuerit, ſi tamen id te ab K illo didiciſſe lætaris. Sed ne quid forte aliud ſit quod cõſtat eſſe vtile, & ad fidem neceſſarium pertinere, peto reſcribere non graueris. Nam illud quod rectiſsime & valde ſalubriter credit, iudicari animas cum de corporibus exierint, antequam veniant ad illud iudicium, quo eas oportet iam redditis corporib* iudicari, atque in ipſa qua hic vixerunt, carne torqueri, ſiue gloriari, hoc itàne tandẽ ipſe neſciebas? Quis aduerſus Euãgeliũ tanta obſtinatione mentis obſurduit, vt in illo paupe- *Lucæ 16.* re qui poſt mortem oblatus eſt in ſinum Abrahæ, & in illo diuite cuius infernus cruciatus exponitur, iſta non audiat, vel audita non credat? Sed nunquid te docuit, quomodo anima ſine corpore de digito pauperis aquę ſtillam deſiderare potuerit, cum ipſe confeſſus ſit, alimenta corporea nõ niſi propter fulciendas ruinas corruptibilis corporis ſui, animã quærere? Verba eius iſta ſunt, Nũquid quia anima, inquit, aut cibum quærit aut potum, ad ipſam tranſire credimus paſtum? Et paulo poſt. Vnde intelligitur, inquit, & probatur, non ad animam pertinere ciborum ſuſtentacula, ſed ad corp*, cui etiam præter cibum procuratur ſimili ratione veſtitus: vt illi neceſſarius videatur paſturæ ſuggeſtus, cui com- L petit & ipſos habere veſtitus. Hanc ille ſentẽtiam ſuam ſatis euidenter expoſitam, nonnulla etiam ſimilitudine illuſtrans, adiecit atque ait, Quid autem putamus inquilinum quenquam ſuę habitationi proſpicere? Nonne ſi eam ſenſerit aut tecto tremere, aut nutare pariete, aut labare fundamine, deſtinas quærit, ſtrues congerit, quibus imminẽtem poſsit ruinam ſedulo diligenterq; fulcire, ne ſub periculo manſionis diſcrimen videatur impendêre manſori? Ita ergo & animam recognoſce, inquit, carni ſuæ deſiderare cibum, ex qua ipſum concipit ſine dubio deſiderium. Hæc nempe ille iuuenis ſua ſenſa, verbis luculentiſsimis & ſufficientiſsimis explicauit, aſſerens non animæ requiri alimenta ſed corpori, cura quidem illius, ſed tanquam habitantis in domo, & moribundæ carnis imminentes ruinas prouida refectione fulcientis. Et illud ergo explicet tibi, quid anima illa diuitis cuiturũ deſtinare cupiebat, quæ mortale corpus iam vtique nõ habebat, & tamen ſitiebat, & aquæ ſtillam de digito pauperis requirebat. Habet *Caput V.* vbi ſe exerceat iſte doctor ſtrenuus: Quærat vt inueniat ſi potuerit, cui rei anima illa apud ad inferos humidũ alimentum, vel tam exiguum mendicaret, cum ruino- M ſo habitaculo iam careret. Incorporeum ſanè deũ eſſe quòd credit, gratulor eũ hinc ſaltem à Tertulliani deliramentis eſſe diſcretum. Ille quippe ſicut animam, ita etiam deum corporeum eſſe contendit. A quo iſte in hoc diſſentiens, mirabiliora perſuadere molitur, deum incorporeum nõ de nihilo facere, ſed de ſemetipſo flatum exhalare corporeum. O doctrinam cui omnis ætas aures ſurrigat, quæ homines annoſos, quæ deniq; preſbyteros mereatur habere diſcipulos. Legat legat in cõcione quod ſcripſit, notos atque ignotos, doctos atque indoctos recitaturus inuitet. Seniores cum iunioribus conuenite, quod neſciebatis diſcite, quod nũquam audieratis audite. Ecce iſto docente, non aliunde quod aliquo modo eſt, nec ex eo quod omnino nõ eſt, deus flatum creat, ſed ex eo quod ipſe eſt, cũ ſit incorporeus, corpus ſufflat. Naturam ergo ſuam antequam mutetur in peccati corpore, ipſe mutat in corpus. An dicit quòd *Corpus dixit ſubſtantiam.* ex ſua natura non mutat aliquid cum flatum facit? Nõ ergo eum de ſeipſo facit: Non enim aliud eſt ipſe, aliud natura eius. Quis hoc inſaniſsimus opinetur? Quòd ſi dicit

A dicit ita deum de ſua natura facere flatum, vt ipſe integer maneat, non inde quæſtio eſt, ſed verum quòd non aliunde, nec de nihilo, ſed de illo eſt, non hoc ſit quod ille, id eſt, eiuſdem naturæ & eſſentiæ: Nam & filio genito integer manet, ſed quia eum genuit de ſeipſo, non aliud genuit quàm id quod ipſe eſt. Excepto enim ꝙ hominem aſſumpſit, & verbum caro factum eſt, alius eſt quidem verbum dei filius, ſed non eſt aliud: hoc eſt, alia perſona eſt, ſed non diuerſa natura. Et vnde hoc niſi quia non creatus ex alio, vel ex nihilo, ſed natus ex ipſo eſt, non vt melior quàm erat eſſet, ſed omnino vt eſſet, & quod eſt ille vnde natus eſt, eſſet: hoc eſt, vnius eiuſdemq; naturæ, æqualis, coæternus, omnimodo ſimilis, pariter immotabilis, pariter inuiſibilis, pariter incorporeus, pariter deus, hoc omnino quod pater, niſi quod filius eſt ipſe, non pater? Si autem manet quidem ipſe integer deus, nec tamen de nullo, vel de alio, ſed de ſeipſo diuerſum aliquid in deterius creat, & de incorporeo deo corpus emanat, abſit vt hoc catholic⁹ animus bibat: Non enim eſt fluentum fontis diuini, ſed figmentum cordis humani.

Cap. VI. Iam verò quàm inepte laboret animam quam putat eſſe corpoream, vindicare à paſsionibus corporis, diſputans de animæ infan- B tia, de paralyticis & oppreſsis animæ ſenſibus, de amputatis membris corporis abſque animæ ſectione, nó tecum, ſed cum illo potius agere debeo. Illi quippe inſudandum eſt, vt rationem reddat dictorum ſuorum, ne de opere iuuenis velle fatigare videamur grauitaté ſenis. Quòd autem ſimilitudines morum qui reperiuntur in filiis, non ex animæ ſemine venire diſputat, conſequens eſt quidem vt hoc ſentiant quicunque animæ propaginem deſtruunt: ſed nec illi qui hanc aſtruunt, ibi conſtituunt pondus aſſertionis ſuæ. Vident enim & filios parentum diſsimiles moribus. Quod ideo fieri putant, quia & ipſe vnus homo plerunque ſuis moribus alios mores diſsimiles habet, non vtique anima altera accepta, ſed vita in melius vel in deterius commutata. Ita dicunt non eſſe impoſsibile, vt anima non habeat eos mores, quos habet ille à quo propagata eſt, quãdoquidem ipſa vna nunc alios, alias alios habere mores poteſt. Quare ſi hoc te credis ab iſto didiciſſe, quòd anima nó ſit ex traduce, vtinam id vere didiciſſes, me tibi docendum libentiſsime traderem. Sed aliud eſt diſcere, aliud videri ſibi didiciſſe. Si ergo te didiciſſe ar- C bitraris quod adhuc neſcis, non plane didiciſti, ſed temere credidiſti quod libenter audiſti, & ſurrepſit tibi falſiloquium per ſuauiloquium. Quod non ideo dico, quia falſum eſſe iam certus ſim, animas potius inſufflari nouas, quàm de origine parentum trahi: hoc enim adhuc ab eis qui docere id poſſunt, exiſtimo requirendum: ſed quia iſte de hac re ita diſſeruit, vt non ſolum eam quæ adhuc diſcutienda eſt, non ſolueret quæſtionem, verumetiam talia diceret quæ falſitatis non habeant dubitationem. Cum enim vellet probare dubia, auſus eſt dicere ſine dubio reprobanda.

Cap. VII. An vero tu reprobare dubitabis, quòd cum de anima loqueretur, Non vis, inquit, animam ex carne peccati contrahere valetudiné, ad quam viciſsim ſanctificationem videas tranſire per carnem, vt per ipſam reparet ſtatum, per quam perdiderat meritum? Aut núquid quia baptiſmo corpus abluitur, non tranſit ad animam vel ſpiritum quod creditur cóferri per baptiſmum? Merito ergo per carnem, priſcam reparat habitudinem, quam viſa fuerat pauliſper amiſiſſe per carnem, vt per eam incipiat renaſci, per quam meruerat inquinari. Vide in his ver-

bis, quantum iſte tuus errauerit doctor. Dixit animam D per carnem reparare ſtatum, per quam perdiderat meritum. Habuit ergo anima aliquem ſtatum & aliquod meritum bonum ante carnem, quod vult eam reparare per carnem quãdo caro lauacro regenerationis abluitur. Vixerat itaque alicubi ante carnem in ſtatu & merito bono, quem ſtatum & quod meritum perdidit cú veniſſet in carnem. dixit eam per carnem reparare habitudinem priſcam, quam viſa fuerat pauliſper amiſiſſe per carnem. Habuit ergo ante carnem habitudiné antiquam, hoc eſt enim priſcam: Et iſta qualis eſſe potuit, niſi beata atq; laudabilis habitudo? Quam reparari per ſacramentum baptiſmatis aſſeuarat, cum eam nolit ex illa originem trahere per originem quam conſtat in paradiſo aliquando fuiſſe fœlicé. Quomodo igitur alio loco animam ſe dicit conſtanter aſſerere non ex traduce, neque ex nihilo, neque per ſemetipſam, neq; ante corpus? Ecce iſto loco vult animas ante corpus alicubi viuere tam beate, vt eadem illis per baptiſmum beatitudo reddatur. Et tanquam ſui rurſus oblitus, adiungit & dicit, Vt per eam, id eſt per carnem incipiat renaſci, per quam meruerat inquinari. Superius meritũ ſignificauerat bonum perditum fuiſſe per carnem, nunc au- E tem ſignificat malum meritum, quo factum eſt vt veniret vel mitteretur in carnem, dicendo, Per quam meruerat inquinari. Si enim meretur inquinari, non eſt vtique meritum bonum. Dicat quid peccauit antequã per carné inquinaretur, vt per carnem inquinari mereretur? Dicat ſi poteſt, quod nullo modo poteſt, quia inuenire hic quid verum dicat, omnino non poteſt.

Item aliquanto poſt ait, Anima itaque ſi peccatrix Cap. VIII. eſſe meruit, quę peccatrix eſſe non potuit, tamen nequa in peccato remanſit, quia in Chriſto pręfigurata, in peccato eſſe non debuit, ſicut eſſe non potuit. Rogo te frater, putáſne ſi iſta ſaltem noſtra legiſti & conſideraſti, & quid in recitante laudaueris, vel vnde poſt recitationem gratias egeris, cogitaſti? Quid eſt obſecro te, anima itaq; ſi peccatrix eſſe meruit, quæ peccatrix eſſe non potuit? Quid eſt meruit & non potuit, cum mereri hoc non potuiſſet niſi peccatrix fuiſſet: non autem fuiſſet niſi eſſe potuiſſet, vt ante omne malum meritum peccans, inde ſibi meritum faceret, vnde ad alia peccata deſerente domino perueniret? An ideo dixit, quæ peccatrix eſſe non potuit, quia niſi in carnem veniret, peccatrix eſſe non poſſet? Quid ergo meruit vt eò mitteretur vbi peccatrix eſſe poſſet, quò niſi veniſſet, alibi pec- F catrix eſſe non poſſet? Dicat quid meruit. Si enim meruit eſſe peccatrix, aliquid iam peccauerat, vnde mereretur iterũ eſſe peccatrix. Sed hæc fortaſsis obſcura eſſe videantur, aut obſcura eſſe iactẽtur, cũ ſint apertiſsima: Neque enim dicere debuit, quòd anima meruerit peccatrix eſſe per carnem, cuius nec bonũ nec malum meritum reperire potuit ante carnem.

Cap. IX. Sed ad manifeſtiora veniamus. Dum enim magnis coartaretur angoſtiis, quomodo animæ originalis peccati vinculo teneantur obſtrictæ, ſi nó ex illa trahunt originem quę prima peccauit, ſed eas puras ab omni contagione & propagatione peccati, peccatrici carni creator inſufflat: ne dicatur illi quòd ſic inſufflando eas deus efficit reas, primo de præſcientia dei hanc opinionem munire tentauit, quòd eis præparauerit redemptionem. In cuius redẽptionis ſacramento paruuli baptizantur, vt abluatur originale peccatum quod de carne traxerunt, quaſi facta ſua deus emendet, quòd eas inſontes fecerat inquinari. Sed poſteaquam vẽtum eſt vt de illis loqueretur

G quibus tali non ſubuenitur auxilio, & antequam baptizentur, expirant: In hoc, inquit, loco non me quaſi authorem ſpondeo, ſed aliquid de exemplo coniicio. Habendam dicimus de infantibus iſtiuſmodi rationem, qui prædeſtinati baptiſmo vitæ præſentis, antequã renaſcantur in Chriſto, præueniuntur occiduo. Legimus *Sapien.4.* enim, inquit, de talibus ſcriptum, Raptus eſt, ne malitia mutaret illius intellectum, aut ne fictio deciperet animam eius: Propter hoc properauit de medio iniquitatis illum educere: Placita enim deo erat anima eius. Et conſummatus in breui, repleuit tempora longa. Quis iſtum dedignetur habere doctorem? Ergòne paruuli quos plerunque volũt homines baptizari, & dum curritur, antè moriuntur, ſi retardarentur in iſta paululum vita, vt baptizati continuo morerentur, malitia mutaret intellectum illorum, & fictio deciperet animam eorum: & ne hoc eis contingeret, ſubuentum illis eſt, vt ante raperentur quàm baptizarentur? In ipſo ergo baptiſmate mutarentur in peius, & fictione deciperẽtur, ſi poſt baptiſma raperentur. O admiranda atque ſectãda (imò vero deteſtanda & execranda) doctrina. Sed

H hoc de veſtra prudentia qui affuiſtis cum recitaret iſte præſumpſit, & de tua maxime ad quem ſcripſit, & cui recitatos libros tradidit, vt credituros vos eſſe cõfideret, & de nõ baptizatis infantibus eſſe ſcriptũ, quod de omnium ſanctorum immaturis ætatibus ſcriptum eſt: cum quibus male actum ſtulti arbitrantur, ſi de hac vita celeriter rapti fuerint, nec ad annos, quos homines pro magno diuino munere ſibi exoptãt, peruenire potuerint. Quale eſt autem dicere, infantes prædeſtinatos baptiſmo vitæ præſentis antequam renaſcantur in Chriſto, occiduo præueniri, velut aliqua vis fortunæ, ſiue fati, ſiue cuiuſlibet rei, non permittat deum quod prædeſtinauit implere? Et quomodo ipſe illos rapit, quia placuerũt ei? An eos ipſe prædeſtinat baptizari, & ipſe quod prædeſtinauit nõ ſinit fieri? Sed attẽde quid adhuc audeat, cui diſplicet in tanta huius profunditate quæſtionis cautior quàm ſcientior noſtra cunctatio.

Caput X. Auſim dicere, inquit, iſtos peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum, non tamẽ vt cœleſte inducantur in regnum: ſicut latroni confeſſo qui- *Lucæ 23.* dem, ſed non baptizato, dominus non cœlorum re- I gnum tribuit, ſed paradiſum, cum vtique iam mane- *Ioan.3.* ret, Qui non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, *Ioan.14.* non intrabit in regnum cœlorum: præcipue quia multas eſſe mãſiones apud patrem ſuum dominus profitetur, in quibus deſignãtur merita multa & diuerſa mãſorum, vt hic non baptizatus perducatur ad veniã, baptizatus ad palmam, quę eſt parata per gratiam. Cernis hominem, paradiſum atque manſiones quæ ſunt apud patrem à regno ſeparare cœlorum, vt etiam nõ baptizatis abundent loca ſempiternæ fœlicitatis. Nec videt cum iſta dicit, ita ſe nolle baptizati cuiuſpiam paruuli mãſionem à cœlorum regno ſeparare, vt ipſam dei patris domum, vel aliquas partes eius inde ſeparare non timeat. Neque enim dominus in vniuerſitate creaturæ, vel in qualibet vniuerſitatis parte, ſed in domo patris mei, dixit, manſiones multæ ſunt. Quomodo ergo erit in dei patris domo non baptizatus, cum deum patrem habere non poſſit niſi renatus? Non ſit ingratus deo, qui cum dignatus eſt à Donatiſtarum vel Rogatiſtarũ diuiſione liberare, vt ipſam domum dei patris quærat diuidere, & aliquam eius partem extra regnum cœlorum ponere, vbi nõ baptizati valeant habitare. Et quo pacto ipſe regnum cœlorum ſe intraturum eſſe præſumit, de quo regno in quanta vult parte, domum ipſius K regis excludit? Sed de latrone illo, qui iuxta dominum crucifixus ſperauit in dominum etiam crucifixum, & de fratre ſanctæ Perpetuæ Dinocrate argumentatur, quòd etiam non baptizatis dari poſsit indulgentia peccatorum, & ſedes aliqua beatorum, quaſi quiſquam cui non credere nefas eſſet, huic indicauerit quòd nõ fuerint baptizati. De quibus tamen in eo libro quem ſcripſi ad fratrem noſtrũ Renatum, plenius quid mihi videretur expoſui, quod tua dilectio poterit noſſe, ſi non ſpreueris legere. nam ille petenti non poterit denegare: æſtuat tamen iſte, atque horrendis ſuffocatur anguſtiis.

Attentius enim fortaſſe quàm tu quid mali di- *Cap.XI.* cat attendit, præter Chriſti ſcilicet baptiſmum ſolui in paruulis originale peccatum. Denique vt aliquatenus in hac cauſa vel ſero ad Eccleſię ſacramenta cõfugiat, pro his ſane, inquit, oblationes aſsiduas, & offerenda iugiter ſanctorum cenſeo ſacrificia ſacerdotum. Habeto iſtum ſi placet etiam cẽſorem, ſi parum fuerat habere doctorem, vt ſacrificium corporis Chriſti etiam pro his offeras, qui Chriſto nõ ſunt incorporati. Rem quippe tam nouam atq; à diſciplina eccleſiaſtica & à regula verita- L tis alienã, cum libris ſuis auderet inſerere, nõ ait, puto: non ait, exiſtimo: non ait, arbitror: non ait ſaltem, ſuggero vel dico: ſed, cẽſeo: vt ſcilicet ſi offenderemur nouitate ſeu peruerſitate ſentẽtiæ, terreremur authoritate cẽſuræ. Videris tu frater, quomodo ſuſtinere poſsis iſta docentem. Catholici tamen qui ſanum ſapiunt ſacerdotes, quibus & te oportet adiungi, abſit vt acquieſcant iſtum audire cenſentem, quem potius optãt reſipiſcentem, ac dolentẽ quòd iſta ſenſerit, imò vero etiã quòd ſcripſerit, correctione ſaluberrima pœnitẽtẽ. Sed hoc, inquit, exemplo Maccabæorum in prælio cadentium *2. Macc.12.* aſtruo faciendum, qui cum furtim de interdictis auferrent, atq; in ipſo certamine cecidiſſent, à ſacerdotibus, ait, inuenimus hoc initum cõſilium fuiſſe, vt quorũ animas ex vetito reatus obſtrinxerat, ſacrificiorum oblatio repararet. Ita iſtud dicit quaſi pro incircũciſis illa oblata legerit ſacrificia, ſicut hæc noſtra pro non baptizatis cenſuit offerenda. Circũciſio quippe fuit illius temporis ſacramentum, quod præfigurabat noſtri temporis baptiſmum.

Veruntamen iſte in ſui cõparatio- *Cap.XII.* ne qualis poſterius apparuit, tolerabilius adhuc errat. M Nam velut pœnituerit eum nõ quod debuit pœnitere, id eſt, quòd auſus fuerit aſſerere non baptizatis relaxari originale peccatum, atque indulgẽtiam dari omnium peccatorum, vt in paradiſum, hoc eſt, locum tantæ fœlicitatis mittantur, & beatas manſiones in domo patris habere mereantur, ſed illud eũ potius pœnituerit, quòd eis minoris beatitudinis extra regnum cœlorum conceſſerit ſedes, adiunxit atq; ait: Aut ſi forte quiſpiam reluctetur, latronis animæ vel Dinocratis interim tẽporarie collatum paradiſum, iam ſupereſſe illis adhuc in reſurrectione præmium regni cœlorum, quanquã ſententia illa principalis obſiſtat, quia qui non renatus fue- *Ioan.3.* rit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ intrabit in regnũ cœlorum: tamen teneat etiam meum in hac parte non inuidentis aſſenſum, modo miſericordiæ præſcientiæq; diuinæ & effectũ amplificet & affectum. Hæc verba in ſecundo eius libro lecta deſcripſi. Nunquid in hac cauſa erroris audaciam, temeritatem, præſumptionẽ habere quiſpiam poſſet ampliorem? Ipſe ſententiã dominicam recordatur, ipſe commemorat, ipſe ſuis literis interponit, ipſe dicit, quanquam ſententia illa principalis obſiſtat, quia qui nõ renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, *Ibidem.*

non

A non intrabit in regnum cœlorum: & audet tamen ſuæ censuræ leuare ceruicem, cõtra ſententiam principalẽ. Teneat, inquit, etiam meum non inuidentis aſſenſum, qui dicit animas non baptizatorum temporarie mereri paradiſum. Propter hac enim latronem atq; Dinocratem, tanquã præſcribendo vel potius præiudicãdo cõmemorat: in reſurrectione autem in meliora trãsferri, & regni cœlorum percipere præmium, quãquam ſententia, inquit, principalis obſiſtat. Iam ergo ipſe cõſidera quæſo te frater, quiſquis cuipiã præbet aſſenſum aduerſus authoritatem ſententiæ principalis, quam ſentẽtiam merebitur principis? Nouellos hæreticos Pelagianos iuſtiſsime conciliorũ catholicorum, & ſedis Apoſtolicæ dãnauit authoritas, eo quòd auſi fuerint nõ baptizatis paruulis dare quietis & ſalutis locum etiã præter regnũ cœlorum. Quod auſi non fuiſſent, niſi negarẽt eos habere originale peccatum, quod opus eſſet abſolui per baptiſmatis ſacramentum. Iſte autem ſicut catholicus dicit paruulos originali obſtrictos eſſe peccato, & tamen eos ab huiuſmodi vinculo ſine lauacro regenerationis abſoluit, & poſt mortẽ in paradiſum mi-
B ſericors mittit, poſt reſurrectionem vero etiã in regnũ
1.Reg.15. cœlorum miſericordior introducit. Talis ſibi Saül miſericors viſus eſt, quãdo pepercit regi quẽ deus præcepit occidi. Sed merito inobediẽs miſericordia, vel miſericors inobediẽtia reprobata atq; damnata eſt, vt caueat homo, ne ab illo miſericordiam mereatur homo cõtra eius ſentẽtiam, à quo factus eſt homo. Intonat per os proprij corporis veritas, Si quis nõ fuerit renatus ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum dei. Atq; vt ab hac ſententia exceptos martyres faciat, quibus cõtigerit antè pro Chriſti nomine occidi, quàm Chriſti
Mat.10. baptiſmate dilui, dicit alio loco, Qui perdiderit animã ſuam propter me, inueniet eam. Et ne cuiquam qui nõ renatus fuerit Chriſtianæ fidei lauacro, pmittatur pec-
Rom.5. cati originalis abolitio, clamat Apoſtolus, Per vni⁹ delictum in omnes homines ad condemnationẽ. Contra quã condemnationem dominus vnum eſſe oſtendens
Mar.16. ſalutis auxilium, Qui crediderit, inquit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Cuius myſterium credulitatis in paruulis per eorum reſponſionem à quibus geſtãtur, impletur, ne ſi factum non fuerit, eant ex vno omnes in condemnationem. Et tamen contra tam manifeſtas voces quas con-
C cinit veritas, procedit in medium magis vecors quàm miſericors vanitas, & dicit, Non ſolũ non eunt in damnationem paruuli, & ſi nullum eos Chriſtianæ fidei lauacrũ à vinculo originalis peccati abſoluat, verumetiã fœlicitate paradiſi poſt mortẽ interim perfruũtur, poſt reſurrectionem vero etiã regni cœlorum fœlicitatem poſſidebũt. Hæc iſte contra catholicã fundatiſsimamq; fidem nũquid dicere auderet, ſi quæſtionẽ ſoluendam de animæ origine, vires ſuas excedẽtem ſuſcipere non
Cap.XIII. auderet? Horrendis eſt enim coartatus anguſtiis ab eis qui dicunt, Cur deus animã tam iniuſta animaduerſione mulctauit, vt in corpus eam peccati relegare voluerit, cũ cõſortio carnis peccatrix eſſe incipit, quæ peccatrix eſſe nõ potuit? Vtiq; enim dicũt, non potuit anima eſſe peccatrix, niſi eam deus miſcuiſſet carnis conſortio peccatricis. Qua ergo iuſtitia id fecerit deus, cũ iſte inuenire non poſſet, maxime propter æternã damnationem morientiũ paruulorum, quibus nõ baptizatis expiatum non fuerit originale peccatum: cur itaq; deus iuſtus & bonus, paruulorũ animas quibus præſciuit nõ ſubuenturum Chriſtianæ gratiæ ſacramẽtum, ab omni noxa propaginis liberas, mittendo in corpus quod ex D
Adam trahitur, vinculo peccati originalis obſtrinxerit, atq; iſto modo reas æternæ damnationis effecerit, cum inuenire non poſſet, nec vellet dicere etiam ipſas ex illa vna originem trahere peccatricem, maluit per naufragium miſerabile exire, quàm temerariũ curſum velis depoſitis, & remis ſuæ diſputationis inhibitis, prouida deliberatione frænare. Viluit quippe iuueni ſenilis noſtra cunctatio, quaſi huic moleſtiſsimæ ac periculoſiſsimæ quæſtioni magis fuerit imper⁹ eloquẽtiæ, quàm cõſilium prudẽtiæ neceſſarium. Et præuidit hoc etiam ipſe, ſed fruſtra. Nam hæc ſibi velut ab aduerſariis propoſiturus obiecta, ex hinc alia, inquit, ſubſtruuntur opprobria querulis murmurationibus oblatrãtium, & excuſſi quaſi quodam turbine, identidem inter immania ſaxa collidimur. His prædictis quæſtionem ſupradictã ſcopuloſiſsimã ſibi propoſuit, vbi à fide catholica naufragauit, niſi refecerit pœnitendo quod fregit. Illũ ergo turbinem atq; illa ſaxa deuitãs, nauem illis committere nolui. Et de hac re ita ſcripſi, vt rationem potius cũctationis meæ, quàm temeritatem præſumptionis oſtẽ-
derem. Quod opuſculum meum cum apud te inueniſ- E
ſet, irriſit, ſeq; illis cautibus animoſiore impetu quàm conſultiore cõmiſit. Sed quò eum præfidentia iſta perduxerit, puto quòd nũc videas. Vberius autem ago deo gratias, ſi & antea iam videbas. Cum enim nollet cohibere præcipitem curſum, propter ancipitem excurſum, miſerabilem inuenit incurſum, aſſerens deum paruulis ſine Chriſtiana regeneratione defunctis, & modo paradiſum, & poſtea regnum conferre cœlorum. Scri- Cap.XIIII.
pturarũ vero teſtimonia quæcũque poſuit, quibus animas deum non ex illius primæ propagine attrahere, ſed ſicut ipſam primã ſuas quibuſq; ſingulis iſufflare, velut probare conatus eſt, ita ſunt, quod ad iſtã quæſtionem attinet, incerta & ambigua, vt etiam aliter accipi, quàm ipſe vult, facillime poſsint. Quod iam in eo libro quem ſcripſi ad amicum noſtrum, cuius commemorationem ſuperius feci, ſatis quantum exiſtimo, demonſtraui. Teſtimonia quippe ipſa quæ adhibuit, vbi legitur de⁹ animas vel dare vel facere vel fingere: vnde illas det, vel vnde faciat ſiue fingat, nõ oſtendunt vtrum ex propagine illius primæ, an inſufflando ſicut ipſam primam. Iſte autẽ ex eoipſo quod legitur animas deus dare, ſiue facere, ſiue fingere, iã putat animarum negatã eſſe pro-
paginem, cũ deus eadem ſcriptura teſte, etiam corpora F
det, ſiue faciat, ſiue fingat, quæ tamẽ ab illo ex ꝓpagine ſeminis dari, fieri, fingi nemo ambigit. Item quod ſcri-
ptũ eſt, ex vno ſanguine deum feciſſe omne genus ho- Act.17.
minũ, vel quod ait Adam, Hoc nũc os ex oſsibus meis, Gene.2.
& caro de carne mea: quia neque ibi dictum eſt, ex vna anima, neq; hic, anima de anima mea, putat negari animas filiorum ex parentibus, vel illius mulieris ex viro: quaſi vero ſi non ex vno ſanguine, ſed ex vna anima diceretur, aliud q̃ tot⁹ homo intelligeretur, nec corporis propagatio negaretur: Sic etiã ſi dictũ eſſet, anima de anima mea: non vtiq; negaretur caro, quam de illo exemptam fuiſſe conſtabat. A parte enim totũ, ſicut etiã à toto partẽ plerunq; ſcriptura ſignificat. Nã certẽ ſi non ex vno ſanguine, ſed ex vno homine, illo loco ſcriptũ eſſet inſtitutum eſſe genus humanum, vnde iſte adhibuit teſtimoniũ, non præiudicaret iſtis qui negant animarum propaginem, quamuis non ſola anima nec ſola caro, ſed vtrunque ſit homo. Reſpõderent enim à toto partem, id eſt, ab homine ſolã hominis carnẽ, ſcripturã ſignificare potuiſſe. Sic ergo & ij qui defendunt ani-

G marum propaginem, illud quod dictũ eſt, ex vno ſanguine, per ſangoinem ſcilicet hominem, id eſt à parte totum ſignificatum eſſe cõtendunt. Sicut enim videtur illos iuuare quod dictõ eſt, ex vno ſanguine, nec dictũ eſt ex vno homine: ſic videtur & iſtos iuuare quod di- *Rom. 5.* ctum eſt, Per vnũ hominem peccatum intrauit in mũdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omoes peccauerunt: nec dictum eſt, in quo omniũ caro peccauit. Itemq; ſicut illos videtur iuuare quod dictum eſt, Hoc nũc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea: qoia pars eſt dicta, nõ totum: ſic itecum iſtos, quod ibi continuo ſequitur, Hæc vocabitue mulier, quoniam de viro ſuo ſumpta eſt. Debuit enim dici, aiunt, quoniam de viro ſuo caro eius ſumpta eſt: ſi non tota mulier, id eſt, cum anima, ſed ſola caro ſumeretur ex viro. Porrò autem vtriſque auditis, qui ſine ſtudio partium iudicat, videt profecto, nec cõtra iſtos qui propaginem animarum defenduot, proferenda illa teſtimonia vbi pars nomioatur, quia potuit ſcriptura ſi- *Ioan. 1.* gnificare illic à parte totum: ſicut verbum caro factum eſt, cum legimus, non vtique carnem ſolam, ſed homi- H nem totum intelligimus. Nec cõtra illos qui propaginem animarum deſtruunt, iſta proferẽda, vbi non pars hominis, ſed totum cõmemoratur, quia potuit ibi ſcriptura à toto partẽ ſignificare, ſicut ſepultum cõfitemur Chriſtum, cũ eius caro ſola ſepulta ſit. Ac per hoc propaginem animarum nec temere aſtruẽdam, nec temere deſtruẽdam dicimus, ſed admonemus alia teſtimonia eſſe quærenda, quæ non inueniantur ambigua.

Cap. XV. Quamobrem quid te iſte docuerit, & vnde gratias egeris, nõdũ ſcio. Manet quippe illa quæſtio ſicut erat, in qua quæritur de animarum origine, vtrum illas deus ex propagine illius vnius quam primo inſufflauit homini, an ex flatu ſuo ſicut primo homini, det, faciat, fingat hominibus, quas eũ dare, facere, fingere, fides Chriſtiana non dubitat. Quam quæſtionem iſte cum ſoluere conaretur, nec vires ſuas intueretur, deſtruens animarum propaginem, & aſſerens eas puras ab omni cõtagione peccati, non de nihilo, ſed de ſeipſo iuſufflare creatorem, & naturam dei mutabilitatis opprobrio, quod neceſſe nõ fuerat, infamauit. Et dum vult reddere rationem, ne deus credatur iniuſtus ſi puras ab omni peccato animas, etiam illas quas Chriſtiana regenera- I tione nõ redemit, vinculo peccati originalis innectit, ea dixit quæ te nolo docuerit. Tantum enim ſalutis & fœlicitatis non baptizatis paruulis tribuit, quantum nec Pelagiana hæreſis potuit. Et tamẽ de tot milibus paruulorum qui naſcuntur ex impiis, & inter impios moriũtur, nõ quibus homioes per baptiſmũ cum velint, ſubuenire nõ poſſunt, ſed de quibus baptizãdis nemo potuit vel poterit cogitare, nec quiſquam pro eis obtulit vel oblaturus eſt ſacrificium, quod iſte etiam pro non baptizãdis cenſuit offerendum, quid diceret non inuenit. De quibus ſi fuerit interrogatus, eorũ animæ quid meruerint, vt illas deus nec abluẽdas baptiſmo, nec expiandas Chriſti corporis & ſanguinis ſacrificio, & in æternum damnandas carni inſerat peccatrici, aut omnino hærebit, & ei noſtra cũctatio vel ſero placebit, aut ſimul pro omnibus paruulis, qui toto orbe terrarũ ſine Chriſtiano baptiſmate moriuntur, etiam eorum nominibus tacitis, quoniam neſciuntur in Eccleſia Chriſti, non incorporatis corpori Chriſti, offerendom corpus *Cap. XVI.* Chriſti eſſe cenſebit. Abſit à te frater, vt hæc tibi placeant, abſit vt iſta vel didiciſſe gaudeas, vel docere præſumas, alioquin longe melior inuenietur ipſe quam tu: quia in exordio primi ſui libri modeſte atque humi- K liter prælocutus eſt, dicens, Cũ tibi parere deſidero, notam præſumptionis incurri. Et paulopoſt, Quandoquidem, inquit, nec mihi ipſe ſim credulus, ea quæ dixero poſſe probari, ſtudeamq; ſemper etiã propriam ſententiã nõ tueri, ſi improbabilis detegatur, & ſit mihi cordi proprio iudicio dãnato, meliora magis & quæ ſunt veriora ſectari. Nam vt eſt optimi propoſiti laudandique conſilij, facile ad veriora traduci, ita improbi obſtinatique iudicij eſt, nolle citius ad tramitem rationis inflecti. Hęc quippe ille ſi veraciter dixit, atque vt locutus eſt ſenſit, magnæ profecto ſpei animum gerit. Item in fine libri ſecũdi, Nec putes, inquit, ad inuidiam tuam forſitan reuocandum, quod in tua dictorum meorum conſtituam poteſtate iudicium. At ne fortè cuiuſquam curioſi lectoris obtutus, inter illitas fibras elemẽtorum veſtigia remanentia ſolicitent & offendant, contextam paginæ ſeriem pollice ſeuero diſcerpe, neq; huius cenſionis experte poni atramento quæ indigna eloquia ſignificauerunt, nec hac occaſione & tuum erga me iudicium, quo mihi vehementer indulges, & meæ quę latebant ineptiæ rideantur. Iſto igitur modo cum ille *Cap. XVII.* ſuos libros & initio præmuniuerit, & termino commu- L niuerit, atque tuis humeris impoſuerit onus religionis, correctionis & emendationis ſuę, hoc apud te inueniat quod petiuit, vt emendes eum iuſtus in miſericordia, & arguas eum, oleum autem peccatoris quo impinguetur *Pſal. 104.* caput eius, abſit à manibus atque oculis tuis, id eſt aſſentatio indecens adulantis, & deceptoria lenitudo blandientis. Quod ſi emendare negligis, cum videas emẽdandum, aduerſus charitatem facis. Si autem tibi emẽdandus propterea nõ videtur, quia putas eum recte ita ſenſiſſe, aduerſus veritatẽ ſapis. Et ideo ille melior qui emendari eſt paratior, ſi nõ defuerit emendator, quàm tu, ſi vel ſciens irridenter contemnis errantem, vel neſciẽs pariter ſectaris errorem. Omnia itaque in eiſdem libris ad te ſcriptis & tibi traditis ſobrie vigilanterque conſidera, & plura quàm ego inuenies fortaſſe culpanda. Et quæcunque ibi ſunt approbanda atque laudanda, ſi quid in eis reuera fortaſſe ignorabas, atque iſto diſſerente didiciſti, euidẽter profitere quid illud ſit, vt de hoc te gratias egiſſe, non de his quæ illic improbanda tam multa ſunt, omnes nouerint, qui vel recitante illo tecum ſimul audierunt, vel eoſdem poſtea libros legerunt, ne in eius ornato eloquio tanquã in precioſo po- M culo te inuitante, & ſi non bibente, venenum bibant, ſi tu quid inde biberis, & quid non biberis neſciunt, & propter laudem tuam omnia illic bibẽda ſalubriter arbitrantur. Quãuis & audire & legere, & quæ dicta ſunt haurire memoria, quid eſt niſi bibere? Sed prædixit dominus de fidelibus ſuis, quòd & ſi mortiferum quid bi- *Mar. 19.* berint, non eis nocebit. Ac per hoc qui cum iudicio legunt, & ſecundum regulam fidei approbanda approbant, & improbãt improbanda, etiam ſi commendant memoriæ quæ improbanda dicuntur, nulla venenata ſententiarum prauitate læduntur. Hæc me grauitatẽ & religionem tuam, ſiue mutua, ſiue prę uia charitate monuiſſe vel cõmonuiſſe minime pœnitebit, domino miſerante, quomodolibet accipias quod tibi prærogandũ putaui. Agã vero ei vberes gratias, de cuius miſericordia ſaluberrimum eſt fidere, ſi ab his prauitatibus & erroribus quos ex libris huius hominis oſtendere his literis potui, alienã atque integrã fidem tuam vel inuenerit Epiſtola iſta, vel fecerit.

Libri Secundi finis.

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi, de anima & eius origine, ad Vincentium Victorem, Liber Tertius.

Cap. I. QVod mihi ad te ſcribēdum putaui, hoc pri⁹ cogites fili dilectiſsime Victor volo, ſi te cōtemnerem, nequaquam id me fuiſſe facturum. Nec ideo tamen humilitate noſtra ſic abutaris, vt propterea te exiſtimes approbatum, quia cernis non fuiſſe contemptum. Non enim ſequendum, ſed corrigendum te diligo. Et quoniam nec corrigi poſſe deſpero, nolo mireris me contemnere non poſſe quem diligo. Si enim te antequam nobis communicares, diligere debui vt eſſes catholicus, quanto magis te iam cōmunicantem diligere debeo, ne ſis nouus hæreticus, & vt ſis talis catholicus, cui reſiſtere nullus poſsit hereticus? Quantum enim apparet ex donis ingenij, quæ iā tibi largitus eſt deus, profecto ſapiens eris, ſi te non eſſe
B credideris: atque vt ſis, ab illo qui facit ſapientes, pie, ſuppliciter, inſtanterque popoſceris, & malueris errore non decipi, quàm errantium laudibus honorari.

Cap. II. Prius me in libris tuis titulus tui nominis pro te ſollicitum reddidit. Cum enim quis eſſet Vincentius Victor, ab eis qui te nouerant, & forte aderāt, requiſiſſem, audiui te fuiſſe Donatiſtam, vel potius Rogatiſtam, nuper autem communicaſſe catholicæ. Et cum gauderem tantum, quantum de his ſolemus quos ab illo errore liberatos eſſe cognoſcimus, imò vero etiam multo amplius, quòd ingenium tuū quo delectabar, in literis tuis videbam nō remanſiſſe apud aduerſarios veritatis: additum eſt à referētibus, quod me inter illa gaudia contriſtaret, ideo te cognominari voluiſſe Vincentium, quod Rogati ſucceſſorem, qui hoc nomine appellatus eſt, adhuc tanquā magnum & ſanctum virum animo teneas, & ob hoc illius nomen, tuum volueris eſſe cognomen. Nec defuerunt qui dicerent etiam hoc à te fuiſſe iactatum, quod ipſe tibi neſcio qua viſione apparuerit, atq; ad hos conficiendos libros, de quibus tecum agere iſto noſtro opuſculo inſtitui, ſi adiuuerit domin⁹, vt ea tibi ſcribenda quātum ad res ipſas rationeſque attinet, ipſe dictaret. Quod ſi verum eſt, iam te illa dicere potuiſſe
C nō miror, quæ ſi patiēter auſcultes admonitioni meæ, & eos libros catholica mēte conſideres atq; pertractes, te dixiſſe procul dubio pœnitebit. Ille quippe qui ſe, ſicut
2. Cor. 11. eum prodit Apoſtolus, transfigurat in angelum lucis, in eo tibi eſt transfiguratus, quem tu fuiſſe vel eſſe tanquā lucis angelum credis. Et eo quidem modo minus ad decipiendos catholicos valet, quādo ſe non in lucis angelos, ſed in hæreticos trāsfigurat. Sed te ab eo falli iam catholicū nollem. Cruciétur ergo te didiciſſe quæ vera ſunt, quāto magis lætatus fuerat, ſe tibi perſuaſiſſe quæ falſa ſunt. Vt autem non diligas hominem mortuum, cuius dilectio tibi obeſſe poteſt, prodeſſe illi non poteſt: hoc breuiter intuearis admoneo, quòd vtiq; ille non eſt ſanctus & iuſtus, ſi tu hæreticorum Donatiſtarum vel Rogatiſtarum laqueos euaſiſti. Si autem illum ſanctū & iuſtum arbitraris, tu communicādo catholicis interiſti. Profecto enim te catholicum fingis, ſi animo illud es, quod erat ille quem diligis. Et noſti quàm
Sap. 1. terribiliter ſcriptum ſit, quòd ſpirit⁹ ſanctus diſciplinæ fugiet fictum. Si autem veraciter communicans, non te catholicum fingis, quid adhuc hereticum mortuum ſic diligis, vt eius velis te iactare adhuc nomine, cuius iā
D non teneris errore? Nolumus te habere tale cognomētum, tanquam ſis hæretici mortui monumentum. Nolumus talem titulum habere librum tuum, qualem falſum eſſe diceremus, ſi in eius ſepulchro legeremus. Nō enim Vincentium victorem ſcimus eſſe, ſed victum, & vtinam fructuoſe, ſicut te vinci volumus veritate. Aſtute autem putaris & callide, cum libros tuos quos edi cupis illo tibi reuelāte dictatos, appellas Vincentij Victoris, non tam Vincentium te quàm illum vocari voluiſſe Victorem, velut tibi reuelando quæ ſcriberes, viciſſet errorem. Vt quid tibi iſta fili? Eſto potius verus, nō fictus catholicus, ne te fugiat ſpiritus ſanctus, & nihil tibi poſsit prodeſſe Vincentius, in quem ſe ad te fallendū transfigurauit malignisſimus ſpiritus. eius quippe ſunt illa, quælibet tibi fraude perſuaſa. Quæ ſi admonitus pia humilitate & catholica pace correxeris, errores fuiſſe iudicabuntur ſtudioſiſsimi iuuenis, emendari potius quàm in eis remanere cupiētis. Si autem pro eis tibi etiam contentionem, quod abſit, perſuaſerit pertinacē, iam tanquam hæretica dogmata cum ſuo neceſſe
E erit authore damnari, cura ſcilicet paſtorali & medicinali, priuſquam per incautum vulgus ſerpāt dira contagia, cum dilectionis nō veritate ſed nomine, ſalubris negligitur medicina. Si quæris quænam illa ſint, Cap. III.
poteris quidē legere mea ſcripta ad fratres noſtros Renatum dei ſeruum, & presbyterum Petrum, ad quem tu eadem ipſa de quibus nunc agimus, ſcribenda exiſtimaſti, eius, vt aſſeris, voluntati petentis obtemperans. Dabūt enim tibi vt legas procul dubio ſi volueris, & ingerent etiam non petenti. Veruntamen etiam hic quæ maxime in eiſdem libris tuis, & in fide tua emēdari cupiam, non tacebo. Primum eſt, quòd animam non ita vis à deo eſſe factam, vt eam ex nihilo fecerit, ſed ex ſemetipſo. Vbi non putes eſſe conſequens, vt naturæ ſit dei, quia profecto quàm ſit impium & ipſe cognoſcis. Qua impietate vt careas, ita oportet vt dicas animæ authorē deum, vt ab illo facta ſit, non de illo: Quod enim de illo eſt ſicut vnigenitus filius, eiuſdem naturæ cuius & ille eſt. Vt autem anima eiuſdem naturæ nō ſit cuius eſt ille, facta eſt quidem ab illo, ſed nō de illo. Aut ergo dic vnde, aut fatere de nihilo. Quid eſt quòd dicis eam particulam eſſe quandam halitus naturæ dei? Nunquid nam ipſum halitū naturæ dei, cuius halitus eſt iſta particula, negas eiuſdē cuius deus eſt eſſe naturæ? Si negas, F
ergo de nihilo & iſtum halitum fecit deus, cuius halitus animam vis eſſe particulam. Aut ſi non de nihilo, dic vnde illum fecerit deus? Si de ſeipſo, ergo ipſe eſt, quod abſit, materies operis ſui. Sed dicis, Cum de ſeipſo halitum vel flatum facit, ipſe integer manet, quaſi non & ignis lucernæ integer maneat, cum de illa altera accenditur, & tamen eiuſdem, non alterius ſit naturæ. Sed, Cap. IIII.
inquis, cum à nobis vter inflatur, non aliqua portio noſtræ naturæ vel qualitatis infunditur, cum hoc ipſo quo ſpiritu hauſto vter impletus extenditur, ſine aliqua noſtri diminutione geratur. His verbis tuis adhuc addis & immoraris, & inculcas ſimilitudinem quaſi neceſſariam, qua intelligamus quomodo deus ſine ſuæ naturæ aliquo detrimento & de ſeipſo animam faciat, & facta de ipſo, non ſit quod ipſe. Dicis enim, Nunquid animæ noſtræ eſt portio vteris inflatio, aut homines fingimus, cum vteres inflamus, aut detrimentum noſtri in aliquo patimur, cū flatus noſtros ī diuerſa partimur? Sed nullum patimur detrimentum, cum ex nobis ad aliquid tranſmittimus flatum, & manente in nobis plena flatus

G proprij qualitate & integra quantitate, nullum nos meminimus damnum ex vtris inflatione ſentire. Iſta ſimilitudine quæ ſatis elegãs & congruẽs tibi videtur, quãtum fallaris, attẽde. Deum quippe dicis incorporeum, non de nihilo à ſe factam, ſed de ſeipſo animam ſufflare corpoream, cum flatum nos licet corporeum, ſubtiliorem tamen emittamus, quàm noſtra ſint corpora, nec enim de anima noſtra, ſed de hoc aëre per viſcera corporis exhalemus. Pulmones nanque anima, cuius nutu mouentur etiam cętera corporis membra, ad hũc aëreum ſpiritum ducendum atque reddendum ſicut folles mouet. Præter enim alimenta ſolida & fluxa, vnde eſt cibus & potus, hoc tertium nobis deus alimentum circunſudit aurarum, quas ita carpimus, vt ſine cibo & potu diu eſſe poſsimus: ſine hoc autem alimento tertio, quod aura nobis quæ vndique circũſiſtit, ſpirantibus & reſpirantibus exhibet, nec exiguo temporis ſpatio poſsimus viuere. Sicut autem cibus & potus nõ ſolum ingerendi, verumetiam per meatus ad hoc inſtitutos egerendi ſunt, ne vtroq; lædant, vel non intrãdo, vel non exeundo: ita hoc tertium flabile alimẽtum, quia in nobis manere non ſinitur, nec immorãdo cor-
H rumpitur, ſed egeritur mox vt ingeritur: non alios, ſed eoſdem meatus, id eſt, os, aut nares, aut vtrunque, & qua intraret, & qua exiret, accepit. In teipſo tibi proba ipſe quod dico: Emitte ſpiritum flando, & vide vtrum dures ſi non receperis. Recipe reſpirãdo, & vide quas patiaris anguſtias ſi non rurſus emiſeris. Hoc igitur facimus, quando vtrem, ſicut dicis, inflamus, quod facimus vt viuamus. Niſi quod tũc paulo plus ducimus, vt paulo plus emittamus, vt ſpiritum flabilem, id eſt ventum in vtrem implendum & extendendum, non quiete ſpirandi & reſpirandi, ſed anhelandi impetu coartemus. Quomodo ergo dicis, nullum patimur detrimentum, cum ex nobis ad aliquid tranſmittimus flatum, & manente in nobis plena flatus proprij qualitate & integra quantitate, nullum nos meminimus damnum ex vtris inflatiune ſentire? Apparet te, fili, ſi aliquando vtrem inflaſti, non aduertiſſe quid egeris. Quod enim inſufflando emittis, ſtatim recipiendo non ſentis. Sed potes hoc facillime diſcere, ſi hoc potius velis quàm tua dicta, quia iam dicta ſunt, non inflans vtrem, ſed inflatus ipſe defendere, & auditores tuos quos veris rebus ædificare debes, inani ſtrepitu ventoſi ſermonis inflare. In
I hac cauſa non te ad magiſtrum mitto, ſed ad teipſum. Emitte flatum in vtrem, & os claude continuo, naréſq; detine, & ſic ſaltem ſenti verũ eſſe quod dico. Cũ enim cœperis anguſtias intolerabiles perpeti, quid cupies ore aperto naribúſq; recipere, ſi quando ſufflaſti, nihil te exiſtimas amiſiſſe? Vide in quo malo ſis, niſi hauriendo reſumas quod effundendo reddideras. Vide illa inſufflatio qualia damna & detrimenta feciſſet, niſi ea reſpiratio reparaſſet. Niſi enim quod impenderis ad vtrem implendum, ad te itidem alẽdum aditu patefacto redierit, quid tibi non ſolum vnde illum inflare, ſed vnde tu poſsis viuere remanebit? Hæc debuiſti cõſiderare cũ ſcriberes, & nõ iſta ſimilitudine vtrium inflatorum vel inflandorũ introducere nobis deum aut ex alia natura quæ iam erat, ſicut nos ex iſto circũfuſo aëre flatum facimus, animas flare: aut certè quod abhorret ab iſta ſimilitudine, & abundat impietate, deum ſine vllo quidem ſui detrimento, ſed tamen de ſua natura mutabile aliquid vel proferre, vel quod eſt peius, tanquã ſui operis materies ipſe ſit, facere. Vt ergo aliquam de noſtro flatu ad hãc rem adhibeamus ſimilitudinem, id potius eſt credẽdum, quòd ſicut nos nõ de natura noſtra, quia K omnipotẽtes non ſumus, de iſto aëre circunfuſo, quem trahimus & reddimus cum ſpiramus & reſpiramus, flatum facimus quando ſufflamus, nec viuentem nec ſentientem, quamuis nos viuamus atq; ſentiamus: ita deum non de ſua natura, ſed quia ſic omnipotẽs eſt, vt poſsit creare quod vult, etiam ex eo quod omnino non eſt, id eſt, de nihilo flatum facere poſſe viuentem atq; ſentientem, ſed planè cum ſit immutabilis ipſe, mutabile facit.

Quid autem ſibi vult, quod huic ſimilitudini ad- *Cap. V.* dendum putaſti exemplum de beato Heliſæo, qui flan- *4. Reg. 4.* do in eius faciem mortuum ſuſcitauerit? Itàne tu flatũ Heliſæi fuiſſe putas animam pueri? Non vſqueadeo te à vero exorbitare crediderim. Si ergo anima illa quæ viuẽti ablata fuerat vt moreretur, eadem ipſa illi vt reuiuiſceret reddita eſt: quid ad rem pertinet quod dixiſti, nihil Heliſæo fuiſſe diminutũ, quaſi ab illo aliquid tranſiſſet vnde viuere credatur, in puerũ? Quod ſi propterea dictũ eſt, quia flauit & integer manſit, quid opus erat, vt hoc de Heliſæo mortuum reſuſcitante diceres, quod de quouis flante & neminem ſuſcitãte dicere nihilominus poſſes? Incautè ſanè locutus es, cum abſit vt credas flatum Heliſæi factum fuiſſe reuiuiſcẽtis animã L pueri, quod primum dei factũ, ab iſtius Prophetæ facto hoc diſtare voluiſti, quòd ille ſemel, iſte ter flauerit. Dixiſti quippe Heliſæum in faciem defuncti filij illius Sunamitidis, ad inſtar primææ originis inſufflaſſe. Et cũ emortua membra, inquis, in vigorẽ priſtinum redanimata, per halitum Prophetæ diuina virtus accenderet, nihil Heliſæo fuerit imminutum, per cuius flatum corpus emortuum rediuiuam animã reciperet & ſpiritum, niſi quòd ſemel dominus in faciem hominis inſufflauit & vixit, tertio Heliſæus in faciẽ mortui aſpirauit & reuixit. Sic ſonant tua verba iſta, quaſi flandi tãtũ numerus interfuerit, vt nõ quod fecit deus, etiã Propheta feciſſe credatur. Et hoc ergo emẽdandum eſt. Tam multum quippe interfuit inter illud opus dei, & hoc Heliſæi, vt ille flauerit flatum vitæ, quo fieret homo in animam viuẽtem: iſte autem flauerit flatum neq; ſentientem neq; viuentem, ſed aliquid ſignificãdi gratia ſignantem. Deniq; vt puer iſte reuiuiſceret, non eum animando Propheta fecit, ſed eum amando vt hoc deus faceret impetrauit. Quòd autẽ illum ter ſufflaſſe dicis, aut memoria ſicut fieri ſolet, aut mendoſitas codicis te fefellit. Quid plura? Nõ ſunt tibi ad hoc aſtruẽdum ali- M qua exempla & argumenta quærenda, ſed potius emendanda & mutanda ſentẽtia. Noli ergo credere, noli dicere, noli docere, ꝙ non de nihilo, ſed de ſua natura fecerit animã deus, ſi vis eſſe catholicus. Noli dicere, *Cap. VI.* nec credere, nec docere, per infinitum tempus atq; ita ſemper deum animas dare, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat, ſi vis eſſe catholicus. Erit enim tẽpus quando nõ dabit animas deus, cum tamen eſſe ipſe non deſinat. Poterat quidẽ ſic accipi quod aiſti, ſemper dat, vt intelligeretur ſine ceſſatione dare, quãdiu homines generãt & generantur, ſicut dictũ eſt de quibuſdã, Semper diſcentes, & *2. Tim. 3.* ad veritatis ſciẽtiam nunquam peruenientes. Nõ enim ſic accipitur quod hic poſitum eſt ſemper, velut nũquã deſinant diſcere, cum procul dubio non diſcant quando in hoc corpore deſtiterint viuere, vel cum cœperint ſupplicio gehẽnalis ignis ardere. Sed tu non permiſiſti ſic accipi verbum tuũ, cum dixiſti, ſemper dat, quandoquidem id ad infinitum tempus reuocãdum putaſti. Et parũ hoc fuit. Sed tanquã quæreretur abs te, vt apertius explicares quomodo dixeris, ſemper dat, addidiſti atq;

dixiſti,

A dixiſti, Sicut ſemper eſt ipſe qui dat. Hoc ſana & catholica fides omnino cõdemnat. Abſit enim vt credamus ꝙ animas deus ſemper det, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat. Sic enim ſemper eſt ipſe, vt nunquam ipſe eſſe deſiſtat. Animas autem non ſemper dabit, ſed eas finito generationis ſeculo, nõ iam naſcentibus quibus dandæ ſint, proculdubio dare ceſſabit. *Cap. VII.* Noli credere, nec dicere, nec docere, animã meritum aliquod perdidiſſe per carnem, tanquam boni meriti fuerit ante carnem, ſi vis eſſe catholicus. *Roma. 9.* Nondum enim natos Apoſtolus nihil egiſſe dicit boni vel mali. Vnde ergo anima potuit ante carnem habere meritũ bonum, vbi nihil egerat boni? An forte audebis eam dicere ante carnem bene vixiſſe, quam non potes oſtendere vel fuiſſe? Quomodo ergo dicis, nõ vis animam ex carne peccati contrahere valetudinem, ad quam viciſsim ſanctificationẽ videas tranſire per carnem, vt per ipſam reparet ſtatum, per quem perdiderat meritũ? Hæc dogmata quibus putatur anima ante carnem habuiſſe aliquẽ ſtatum bonum & meritũ bonum, ſi forte neſcis, exceptis antiquis hæreticis, etiam recentius in Priſcillianiſtis iam catholica damnauit Eccleſia. Noli credere, noli dicere, noli do-

B cere, animam per carnẽ reparare habitudinẽ priſcam, & per illam renaſci, per quam meruerat inquinari, ſi vis eſſe catholicus. Vt enim omittã in eo quod dixiſti, merito ergo per carnẽ, priſcam reparat habitudinẽ, quam viſa fuerat pauliſper amiſiſſe per carnẽ, vt per eam incipiat renaſci per quã meruerat inquinari, tam in proximo tu ipſe tibiipſi extitiſti cõtrarius, vt homo qui paulo ante dixeras, animã per carnem reparare ſtatum per quam perdiderat meritum, vbi nullo modo poteſt niſi bonum meritũ intelligi, quod vis vtique per carnẽ in baptiſmate reparari: rurſus eam diceres inquinari meruiſſe per carnem, vbi iam nõ poteſt bonum, ſed malũ meritum intelligi. Vt ergo id omittam prorſus, vel bonum, vel malum meritum credere habuiſſe animã ante carnem, catholicum non eſt. *Cap. VIII.* Noli credere, nec dicere, nec docere, quòd anima meruerit eſſe peccatrix ante omne peccatũ, ſi vis eſſe catholicus. Valde enim malum meritum eſt, meruiſſe fieri peccatricẽ. Et vtiq; tam malum meritum nullo modo habere potuit ante omne peccatũ, præſertim priuſquam veniret in carnẽ, quãdo meritum nec malum potuit habere, nec bonum. Quomodo igitur dicis, Anima itaq; ſi peccatrix eſſe meruit,

C quæ peccatrix eſſe nõ potuit, neq; in peccato remanſit, quia Chriſto pręfigurata in peccato eſſe non debuit, ſicut eſſe nõ potuit. Attende quid dicas, & deſiſte iam dicere, Quomodo enim meruit, & quomodo non potuit eſſe peccatrix? Quomodo, quæſo te, peccatrix eſſe meruit, quæ male nõ vixit? Quomodo, quæſo te, peccatrix facta eſt, quæ peccatrix eſſe nõ potuit? Aut ſi nõ potuit, ideo dicis, quia præter carnem nõ potuit: quomodo ergo meruit eſſe peccatrix, quo merito in carnem mitteretur, quandoquidem ante carnem nõ potuit eſſe peccatrix, vnde mali aliquid mereretur? *Cap. IX.* Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizẽtur morte præuẽtos, peruenire poſſe ad originalium indulgẽtiam peccatorum, ſi vis eſſe catholicus. Exempla enim quæ te fallũt vel de latrone qui dominum eſt cõfeſſus in cruce, vel de fratre ſanctæ Perpetuæ Dinocrate, nihil tibi ad huius erroris ſententiam ſuffragantur. *Luca. 23.* Latro quippe ille, quãuis potuerit iudicio diuino inter eos deputari, qui martyrij cõfeſsione purgantur, tamẽ etiam vtrum non fuerit baptizatus ignoras. Nam vt omittam quod creditur, aqua ſimul cũ ſanguine exilien-

te de latere domini, iuxta cõfixus potuiſſe perfundi, at- D que huiuſmodi ſanctiſsimo baptiſmate dilui, quid ſi in carcere fuerat baptizatus, quòd & pòſt perſecutionis tempore nõnulli clanculo impetrare potuerunt? Quid ſi & antequam teneretur? Neq; enim propterea illi publicæ leges parcere poterant, quãtum attinet ad corporis mortẽ, quoniam diuinitus remiſsionem acceperat peccatorum. Quid ſi iam baptizatus in latrocinij facinus & crimen incurrerat: & nõ expers baptiſmatis, ſed tanquam pœnitens accepit ſcelerum veniam quam baptizatus amiſit, † quandoquidem pietas tam fidelis, & *† aliàs, quã baptizatus admiſit.* domino in animo eius, & nobis in eius verbis apparuit? Nam ſi eos de quibus non ſcriptum eſt vtrum fuerint baptizati, ſine baptiſmo de hac vita receſsiſſe contẽdimus, ipſis calumniamur Apoſtolis, qui præter Apoſtolũ *Act. 9.* Paulum quando baptizati fuerint, ignoramus. Sed ſi ipſos baptizatos eſſe per hoc nobis innoteſcere potuit, quod beato Petro dominus ait, Qui lotus eſt, non indi- *Ioan. 13.* get niſi vt pedes lauet: quid de aliis, de quibus vel tale nihil legimus dictũ, de Barnaba, de Timotheo, de Tito, de Silea, de Philemone, de ipſis euangeliſtis Marco & Luca, de innumerabilibus cæteris, quos abſit vt bapti- E zatos eſſe dubitemus, quanuis non legamus? Dinocrates autem ſeptennis puer, in quibus annis pueri cũ baptizantur, iam ſymbolum reddunt, & pro ſe ipſi ad interrogata reſpondent, cur nõ tibi viſus fuerit baptizatus potuiſſe ab impio patre ad gentilium ſacrilegia reuocari, & ob hoc fuiſſe in pœnis, de quibus ſorore orãte liberatus eſt, neſcio. Neque enim & ipſum vel nũquam fuiſſe Chriſtianum, vel catechumenũ defunctum fuiſſe legiſti: quanquam ipſa lectio non ſit in eo canone ſcripturarum, vnde in huiuſmodi quęſtionibus teſtimonia proferenda ſunt. *Cap. X.* Noli credere, nec dicere, nec docere, quos dominus prædeſtinauit ad baptiſmum, prædeſtinationi eius eripi poſſe, & ante defungi quàm in eis fuerit quod omnipotẽs prædeſtinauit impletum, ſi vis eſſe catholicus. Neſcio enim quę hic poteſtas cõtra poteſtatem dei caſibus datur, quibus irruentibus quod ille pręedeſtinauit fieri nõ ſinatur. Hic error quanta errantẽ voragine impietatis abſorbeat, exaggerare nõ opus eſt, cum prudẽtem virum & corrigi paratum breuiter admonuiſſe ſufficiat. Tua quippe iſta ſunt verba. Habendã dicimus, inquis, de infantibus iſtiuſmodi rationem, quos prædeſtinati baptiſmati vitæ pręſentis antequam rena- F ſcãtur in Chriſto, præueniuntur occiduo. Ergóne prædeſtinati baptiſmo vitæ pręſentis antequã ad eũ perueniant, præueniũtur occiduo, & prædeſtinaret deus qđ futurum nõ fuiſſe præſciuit? Aut hoc futurum fuiſſe neſciuit, vt eius aut prædeſtinatio fruſtraretur, aut præſcientia falleretur? Vides quanta hinc dici poſſent, niſi qđ paulo ante dixi tenerem, vt hinc te breuiter admonerẽ. Noli credere, nec dicere, nec docere, de infantibus qui priuſquã renaſcãtur in Chriſto, præueniũtur occiduo, ſcriptum eſſe, Raptus eſt ne malitia mutet intellectum *Sapien. 4.* illius, aut ne fictio decipiat animam eius, propter hoc properauit de medio iniquitatis illum educere. Placita enim erat deo anima eius, & conſummatus in breui expleuit tẽpora longa: ſi vis eſſe catholicus. Hoc enim ad illos omnino nõ pertinet, ſed ad eos potius qui baptizati & pie viuentes, diu nõ permittuntur hic viuere, nõ annis, ſed ſapientiæ gratia conſummati. Iſte vero error quo putatur hoc de paruulis, antequam baptizẽtur morientibus eſſe dictũ, ipſi ſacroſancto lauacro intolerabilem facit iniuriã, ſi paruulus qui baptizatus rapi poterat, propterea prius rapitur, ne malitia mutet illius itel-

G lectum, aut ne fictio decipiat animam eius: quaſi in eo-
dem baptiſmo hæc eſſe malitia credatur & fictio, qua
in peius mutetur & decipiatur, ſi nõ ante rapiatur. De-
inde quoniã placita erat deo anima eius, properauit de
medio iniquitatis illum educere, ita vt nec paululum
remoraretur, vt quod in eo prædeſtinauit, impleret: ſed
cõtra ſuam prædeſtinationem facere maluit, tanquam
feſtinans, ne quod ei placuerat in non baptizato, exter-
minaretur in baptiſmo: tanquam moriturus infans ibi
pereat, quò currendũ eſt cum illo ne pereat. Quis ergo
hæc verba ſcripta in libro ſapiẽtiæ, de paruulis ſine ba-
ptiſmate mortuis dicta eſſe crederet, diceret, ſcriberet,
Cap. XI. recitaret, ſi ea ſicut oportuerat cogitaret? Noli cre-
dere, nec dicere, nec docere, aliquas manſiones eſſe
extra regnum dei, quas eſſe dominus dixit in domo pa-
tris ſui, ſi vis eſſe catholicus. Non enim ait, ſicut hoc te-
ſtimoniũ ipſe poſuiſti, multæ manſiones ſunt apud pa-
trem meum. Quòd ſi ita dixiſſet, non alibi eſſent intel-
ligendæ quàm in domo patris eius. Sed aperte ait, In
domo patris mei manſiones multæ ſunt. Quis itaque
audeat aliquas partes domus dei ſeparare à regno dei:
H vt cum reges terræ non tantum in domo ſua, nec tan-
tum in patria ſua, ſed longe latéque etiam trans mare
regnare inueniãtur, rex qui fecit cœlum & terram, nec
in tota domo ſua regnare dicatur? Sed forte dicas, o-
mnia quidem pertinere ad dei regnum, quia regnat in
cœlis, regnat in terris, in abyſsis, in paradiſo, in infer-
no. Vbi enim non regnat, cuius vbique ſumma poteſtas
eſt? ſed aliud eſſe regnum cœlorum, quò fas non eſt ac-
cedere niſi lauacro regenerationis ablutos, propter do-
minicam veram fixamq; ſententiam: aliud autem eſſe
regnum terrarum, vel aliarum creaturæ partium, vbi
poſſunt eſſe aliquæ manſiones domus dei, quamuis per-
tinentes ad regnum dei, non tamen ad regnum cœlo-
rum, vbi excellentius & beatius eſt regnum dei: ita fie-
ri, vt nec aliquæ domus dei partes atque manſiones, à
regno dei nefariè ſeparentur, & tamen non omnes in
regno cœlorum manſoribus præparentur: atque in iis
quæ in regno cœlorum non ſunt, poſsint fœliciter ha-
bitare, quibus eas etiã non baptizatis deus dare volue-
rit, vt in regno dei ſint, quãuis in regno cœlorum quia
baptizati non ſunt, eſſe non poſsint. Hoc qui dicũt, vi-
dentur quidem ſibi dicere aliquid, quia ſcripturas ne-
I gligenter attendunt, & quomodo regnum dei dicatur,
Mat. 6. vnde oramus dicentes, Adueniat regnum tuum: non
intelligũt, quia regnum dei dicitur, vbi cum illo fidelis
familia eius beate & ſempiterne tota regnabit. Nam ſe-
cundum poteſtatẽ quæ illi ſuper omnia eſt, etiam nunc
vbiq; regnat. Quid ergo eſt quod oram⁹ vt veniat, niſi
vt cum illo regnare mereamur? Sub eius autem pote-
ſtate etiam illi erunt, qui pœna æterni ignis ardebunt.
Nunquidnam ob hoc etiam ipſos in regno dei futuros
dicturi ſumus? Aliud eſt enim regni dei muneribus ho-
norari, aliud regni dei legibus coërceri. Vt autem tibi
manifeſtiſsime appareat, nõ eſſe regnum cœlorum diſ-
tribuendum baptizatis, & alias partes regni dei dandas
quibus tibi viſum eſt, non baptizatis: ipſum dominum
audi, qui non ait, Si quis non renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu, non poteſt intrare in regnum cœlorum: ſed nõ
poteſt, inquit, intrare in regnum dei. Nam verba eius
Ioan. 3. de hac re iſta ſunt ad Nicodemum, Amen amen dico
tibi, niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre re-
gnum dei. Ecce nõ hic dixit, regnum cœlorum: ſed, dei.
Et cum reſpondiſſet Nicodemus atq; dixiſſet, Quomo-
do poteſt homo naſci cum ſenex ſit? nunquid poteſt in
vẽtrem matris ſuæ iterato introire, & renaſci? Eandem K
dominus ſententiam planius apertiúſque repetens, ait,
Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua
& ſpiritu, non poteſt introire in regnum dei. Ecce nec
hic dixit regnum cœlorum, ſed regnũ dei. Quod enim
dixerat, Niſi quis natus fuerit denuo, hoc quid eſſet ex-
poſuit dicẽs, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu.
Et quod dixerat, non poteſt videre, hoc expoſuit dicẽ-
do, non poteſt introire. Illud autem quod dixerat, re-
gnum dei, non alio nomine repetiuit. Neq; nunc opus
eſt quærere atq; diſſerere, vtrum regnum dei, regnumq;
cœlorum cum aliqua differentia ſit intelligendum: an
res vna ſit duobus appellata nominibus. Sufficit quòd
non poteſt introire in regnum dei, qui nõ fuerit laua-
cro regenerationis ablutus. Manſiones autem aliquas
conſtitutas in domo dei ſeparare à regno dei, quàm ſit
à veritate deuiũ, puto quòd iã intelligas. Et ideo quòd
putaſti, in aliquibus mãſionibus quas dominus multas
eſſe dixit in domo patris ſui, manſuros quoſdam etiam
nõ renatos ex aqua & ſpiritu, vt fidem catholicam te-
neas, admoneo, ſi permittis, emendare non differas.
Noli credere, nec dicere, nec docere, ſacrificiũ Chri- *Cap. XII.*
ſtianorum pro iis qui nõ baptizati de corpore exierint L
offerendum, ſi vis eſſe catholicus: quia nec illud quod
de Maccabæorũ libris commemoraſti ſacrificium Iu- *2. Mac. 12.*
dæorum, pro eis qui nõ circuncisi de corpore exierunt,
oſtendis oblatum. In qua tua ſententia tam noua, & cõ-
tra Eccleſiæ totius authoritatem diſciplinámque pro-
lata, verbo etiam inſolentiſsimo vſus es, dicens, Pro his
ſanè oblationes aſsiduas, & offerẽda iugiter ſanctorum
cenſeo ſacrificia ſacerdotum, vt te homo laïcus ſacer-
dotibus dei, nec diſcendo ſubderes, nec ſaltem ſimul
quærẽdo miſceres, ſed cenſendo præponeres. Aufer tibi
iſta fili: Non ſic in via quam Chriſtus humilis ſeipſum *Mat. 7.*
eſſe docuit, ambulatur. Nullus cum hoc tumore per
anguſtam portam eius ingreditur. Noli credere, nec *Cap. XIII.*
dicere, nec docere, aliquos eorum qui ſine baptiſmo
Chriſti ex hac vita emigrauerint, interim nõ ire in re-
gnum cœlorum, ſed in paradiſum, poſtea vero in reſur-
rectione mortuorum etiam ad regni cœlorum beati-
tudinem peruenire, ſi vis eſſe catholicus. Hoc enim eis
dare nec Pelagiana hæreſis auſa eſt, quæ opinatur par-
uulos non trahere originale peccatum. Quos tu quan-
uis ſicut catholicus cũ peccato naſci fatearis, neſcio qua M
tamen peruerſioris nouitate opinionis, ſine baptiſmate
ſalutari & ab hoc peccato cum quo naſcũtur abſolui, &
in regnum cœlorum aſſeris introduci. Neq; conſideras
in hac cauſa, quanto deterius ſapias quàm Pelagius. Ille
quippe dominicam ſententiam pertimeſcens, qua non
baptizati in regnum cœlorum nõ permittuntur intra-
re, licet eos quos ab omni peccato liberos credit, non
illò audet paruulos mittere. Tu vero ſic contẽnis quod
dictum eſt, Si quis non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, *Ioan. 3.*
nõ poteſt intrare in regnum dei: vt excepto errore quo
audes à regno dei paradiſum ſeparare, quibuſdã quos
reos naſci ſicut catholicus credis, ſine baptiſmate mor-
tuis, & illius reatus abſolutionem, & regnum cœlorum
non dubites inſuper polliceri: quaſi cõtra Pelagium in
originali peccato aſtruendo, tũc eſſe poſsis catholicus
verus, ſi contra dominum fueris in deſtruenda eius de
baptiſmo ſententia hæreticus nouus. Nos te dilectiſsi-
me, non ſic volumus hæreticorũ eſſe victorem, vt error
vincat errorem, & quod eſt peius, maior minorẽ. Dicis
enim, Aut ſi forte quiſpiam reluctetur, latronis animæ
vel Dinocratis interim temporarie collatum eſſe para-

A dlſum, nam ſupereſſe illis adhuc in reſurrectione præ-
mium regni cœlorum: quanquam ſententia illa prin-
cipalis obſiſtat, quia qui non renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum, tamẽ
teneat etiam meum in hac parte non inuidentis aſſen-
ſum, modo miſericordiæ præſcientiæq; diuinæ & effe-
ctum amplificet, & affectum. Hæc verba tua ſunt, vbi te
confiteris conſentire dicenti, quibuſdam non baptiza-
tis ſic temporarie collatum eſſe paradiſum, vt ſuperſit
illis in reſurrectione præmium regni cœlorum, con-
tra ſeutentiã principalem qua conſtitutum eſt, non in-
traturũ in illud regnum, qui non renatus fuerit ex aqua
& ſpiritu ſancto. Quam ſententiam principalem timẽs
violare Pelagius, nec illos ſine baptiſmo in regnum
cœlorum credidit intraturos, quos non credidit reos.
Tu autem & originalis peccati reos paruulos confite-
ris, & tamen eos ſine lauacro regenerationis abſoluis,
& in paradiſum mittis, & poſtea etiam regnum cœlo-
Ca.XIIII. rum intrare permittis. Hæc & huiuſmodi, ſi & alia
forſitan in tuis libris attentior & ocioſior inuenire po-
tueris, ſine vlla dilatione iam corrige, ſi animũ catho-
B licum geris, id eſt, ſi veraciter prælocutus es, dicens,
quòd tibiipſi credulus non ſis ea probare poſſe quæ di-
xeris, & quòd ſemper ſtudeas etiam propriam ſenten-
tiam nõ tueri, ſi improbabilis detegatur, & ſit tibi cor-
di, proprio iudicio dãnato, meliora magis & quæ ſunt
veriora ſectari. Modo proba chariſsime, non te fallaci-
ter iſta dixiſſe, vt de tua indole, non ſolum ingenioſa,
verumetiam pia, modeſta, gaudeat catholica Eccleſia,
non de contentioſa pertinacia hæretica exardeſcat in-
ſania. Nunc eſt vt oſtendas quanta poſt hæc bona ver-
ba quę tua commemoraui, ſynceritate pectoris dixeris,
quod continuo ſubiecisti. Nam vt eſt, inquis, optimi
propoſiti, laudandique conſilij facile ad veriora tradu-
ci, ita improbi obſtinatique iudicij eſt, nolle citius ad
tramitem rationis inflecti. Eſt igitur optimi propoſiti
laudandique cõſilij, & facile ad veriora traducere. Nec
ſis improbi obſtinatique iudicij, vt nolis citius ad tra-
mitem rationis inflecti. Si enim hæc liberaliter elocu-
tus es, ſi non in labiis iſta ſonuiſti, ſed intus & germa-
nitus in corde ſenſiſti, in tuæ correctionis tanto bono
etiam moras odiſti. Parum quippe tibi fuit dicere, im-
probi obſtinatique eſſe iudicij, nolle ad tramitem ra-
C tionis inflecti, niſi adderes citius: vt hinc oſtenderes
* al. boc. quàm ſit execrandus qui bonum * nunquã facit, quan-
doquidem qui tardius facit, tanta tibi videtur ſeuerita-
te culpandus, vt merito improbi iudicij obſtinatique
dicatur. Audi ergo teipſum, túque potiſsimum & maxi-
me eloquij tui fructibus vtere, vt citius te ad rationis
tramitem grauitate mentis inflectas, quàm te inde mi-
nus erudite parúmque conſulte lubrico ætatis auerte-
ras. Nimis longum eſt omnia quæ in tuis libris, vel po-
tius in teipſo volo emendari, pertractare atque diſcu-
tere, & ſaltem breuem tibi de ſingulis corrigendis red-
dere rationem. Nec ideo tamen te contemnas, vt arbi-
treris ingenium & eloquium tuum parui eſſe penden-
dum. Nec ſanctarum ſcripturarum memoriã in te par-
uam eſſe cognoui, ſed eruditio minor eſt, quàm tantæ
indoli laboriq; cõgruebat. Itaque te nec amplius quàm
oportet tibi tribuẽdo vaneſcere volo, nec rurſus te ab-
iiciendo ac deſperando frigeſcere. Vtinam tua ſcripta
tecum legere poſſem, & colloquẽdo potius quàm ſcri-
bendo, quæ ſint emẽdanda monſtrarem. Facilius hoc
negotium perageretur noſtra inter nos ſermocinatio-
ne, quàm literis. Quæ ſi ſcribenda eſſet, multis volumi-
nibus indigeret. Verũ iſta capitalia, quæ certo etiã nu- D
mero cõprehendere volui, inſtanter admoneo ne cor-
rigere differas, & ea prorſus à fide & prædicatione tua
facias aliena: vt quãta tibi facultas eſt diſputandi, mu-
nere dei vtaris vtiliter ad ædificationẽ, non ad deſtru-
ctionem ſanæ ſalubriſque doctrinæ. Sunt autem iſta Cap.XV.
de quibus vt potui iam diſſerui, ſed breuiter ea repetẽ-
do percurram. Vnum eſt, quod animam nõ ex nihilo,
ſed de ſeipſo deum feciſſe dixiſti. Alterum, per infini-
tum tempus, atque ita ſemper deum animas dare, ſicut
ſemper eſt ipſe qui dat. Tertium, animam meritum ali-
quod perdidiſſe per carnem, quod habuerit ante car-
nem. Quartum, animam per carnẽ reparare habitudinẽ
priſcam, & per eãdem carnẽ renaſci, per quam merue-
rat inquinari. Quintum, quòd anima meruerit eſſe pec-
catrix ante omne peccatũ. Sextum, infantes antequam
baptizentur morte præuentos, peruenire poſſe ad ori-
ginalium indulgentiam peccatorum. Septimum, quos
dominus prædeſtinauit ad baptiſmum, prædeſtinatio-
ni eius eripi poſſe, & ante defungi quàm in eis fuerit
quod omnipotens prædeſtinauit impletum. Octauum,
de infantibus qui priuſquam renaſcantur in Chriſto, E
præueniuntur occiduo, ſcriptum eſſe, Raptus eſt ne Sap.4.
malitia mutaret intellectum illius: & cætera quæ in eã
ſententiam in Sapientiæ libro leguntur. Nonum, ali-
quas manſiones eſſe extra regnum dei, earum quas do-
minus eſſe dixit in domo patris ſui. Decimum eſt, ſacri-
ficium Chriſtianorum pro eis qui nõ baptizati de cor-
pore exierint, offerẽdum. Vndecimum, aliquos eorum
qui ſine baptiſmo Chriſti ex hac vita emigrauerint, in-
terim non ire in regnum, ſed in paradiſum, poſtea ve-
ro in reſurrectione mortuorum etiam ad regni cœlo-
rum beatitudinem peruenire. Hæc interim vndecim
multum aperièque peruerſa, & fidei catholicæ aduerſa,
nunc iam nihil cunctaris extirpare atque abiicere ab a-
nimo, à verbo, à ſtylo tuo, ſi vis vt te non ſolum ad al-
taria tranſiſſe catholica, ſed vere catholicum eſſe gau-
deamus. Nam hæc ſi pertinaciter ſingula defendantur,
tot hæreſes facere poſſunt, quot opiniones eſſe nume-
rantur. Quocirca conſidera quàm ſit hoc horrendum,
vt omnes ſint in vno homine, quæ damnabiles eſſent
in ſingulis ſingulæ. Sed ſi tu pro eis nulla contentione
pugnaueris, imò vero eas fidelibus verbis & literis ex-
pugnaueris, laudabilior eris cenſor in teipſum, quàm F
ſi quemlibet alium recta ratione reprehenderis, & mi-
rabilior eorum emendator, quàm ſi nunquam illa ſen-
ſiſſes. Aſsit dominus tuæ menti, & tantam ſpiritui tuo
ſpiritu ſuo facilitatem humilitatis, lucẽ veritatis, dul-
cedinem charitatis, pacem pietatis infundat, vt victor
tui animi malis eſſe in veris, quàm cuiuſlibet contradi-
centis in falſis. Abſit autem vt te arbitreris hæc opi-
nando à fide catholica receſsiſſe, quamuis ea fidei ſint
aduerſa catholicæ, ſi coram deo cuius in nullius corde
oculus fallitur, veraciter te dixiſſe reſipiſcis, non te ti-
biipſi eſſe credulum, probari ea quæ dixeris poſſe, ac
ſtudere te ſemper etiam propriam ſententiam non tue-
ri, ſi improbabilis detegatur, eo quod ſit tibi cordi, pro-
prio damnato iudicio, meliora magis & quæ ſint ve-
riora ſectari. Iſte quippe animus etiã in dictis per igno-
rantiam non catholicis, ipſa eſt correctionis præme-
ditatione ac præparatione catholicus. Sed iſte ſit mo-
dus huius voluminis, vbi requieſcat paululum lector,
vt ad ea quæ ſequuntur, eius intentio ab alio renouetur
exordio.

Libri tertij finis.

G

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, de anima & eius origine, ad Vincentium Victorem, Liber quartus.

Cap. I.

ACcipe nunc iam etiam de meipſo quæ tibi dicere cupio, ſi poſsim, hoc eſt, ſi ille donauerit, in cuius manu ſunt & nos & ſermones noſtri. Reprehendiſti enim me bianumero, eaprimens etiam meom nomen. Et cum te in principio libri tui imperitiæ tuæ admodum cooſcium, & doctrinę adminiculo deſtitutum, me vero vbi nominaſti, doctiſsimum ac peritiſsimum dixeris: tamē quibus in rebus tibi viſus es noſſe quod ego vel neſcire me fateor, vel quanuis neſciam ſcire pręſumo: libertate qua oportebat, non tantum ſenem iuuenis, & Epiſcopum laicus, verumetiam hominem tuo iudicio doctiſsimum & peritiſsimum non dubitaſti reprebendere. Ego autem & me doctiſsimum ac peritiſsimum neſcio, imò vero me

H noo eſſe certiſsime ſcio. Et fieri poſſe non ambigo, vt aliquid imperito & indocto cuipiam ſcire contingat, quod aliquis doctus & peritus ignorat. Et in boc te planè lando, quòd veritatem etſi oonquam percepiſti, certè quam putaſti, homioi prætuliſti. Ideo qoidem temere, quia exiſtimaſti ſcire te quod neſeis: ſed ideo libere, quia perſonam non veritus, elegiſti aperire quod ſentis. Vnde te intelligere oportet, quãto eſſe nobis debeat cura maior, dominicas oues reuocare ab errorib⁹, ſi & ouibos turpe eſt vitia paſtorũ, ſi qua cognouerunt, eiſdē occultare paſtoribus. O ſi illa reprehenderes mea, quæ iuſta reprehẽſione ſunt digna. Neque enim negare debeo, ſicut in ipſis moribus, ita multa eſſe in tam multis opuſculis meis, quę poſsiot iuſto iudicio, & nulla temeritate culpari. Ex quibus ſi aliqua reprehenderes, illic & tibi fortaſsis oſtenderem, qualem te eſſe, in quibus non perperam reprehenderes vellem, meq; tibi iuniori maior, & præpoſitus ſubdito, correctionis exēplum, quaoto humilius, taoto ſalubrius exbiberem. Sed ea in me reprehendiſti, quæ non corrigere humilitas, ſed partim fateri, partim defendere veritas cogit.

Cap. II.

Hæc autem ſunt, Vnum, quòd de origioe anima-

I rum, quæ poſt primum hominem datæ ſuot vel dantur bomioibus, non ſum auſus aliquid definire, quia fateor me neſcire. Alterum, quòd animam ſcire me dixi ſpiritum eſſe, noo corpus. Sed in hoc altero duo reprehendiſti, Vnum, quòd nō eam crederem corpus eſſe. Alterum, quòd eam ſpiritum crederem. Tibi enim videtur & corpus eſſe animam, & nō eſſe ſpiritum. Audi igitur purgationem meam contra reprehenſionem tuam, & ea hac occaſione qua me tibi purgo, in teipſo diſce quæ purges. Recole verba libri tui, vbi me primitus nominaſti. Scio, inquis, pleroſq; & facile peritiſsimos viroa, inſuper & conſultos tenuiſſe ſilētium, aut nihil expreſſius elocutos, cum definitionem diſputationibus ſuis inchoata expoſitione ſubtraherent, ſicuti ounc nuper apud te Auguſtini doctiſsimi viri prædicatiq; Epiſcopi comprehenſum literis lectitaui: modeſtius quidem vt reor, ac verecundius huiuſce rei arcana rimantes, intra ſeipſos tractatus ſui deuuraſſe iudicium, neque ſe poſſe exhinc aliquid determinare profeſſos. Sed mibi crede, ſatis ſupèrque videtur abſurdum atque incõgruum rationi, vt homo ipſe eapers ſui ſit, aut is qui rerũ omniũ creditur adeptus eſſe notitiã, ſibiipſi habeatur ignotus. K

Quid autē differt homo à pecore, ſi neſcit de ſua qualitate naturaq; diſquirere atq; differere? vt merito in illō cōueniat quod ſcriptum eſt, Homo cũ eſſet in honore, non intelleait, aſsimilatus eſt iumentis, & cōparatus eſt eis. *Pſal. 48.* Nã cum deus bonus nihil non ratione condiderit, ipſumq; hominē aoimal ratiooale, intellectus capacē, rationis compotē, ſenſuq; viuacem, qui omni rationis eaperiētia, prudētiq; ordinatione † diſtriboat, procrea-nerit, quid tã incōuenieter dici poteſt, quàm vt eũ ſola ſui notione fraudauerit? Et cũ ſapientia mundi, quæ ſeſe vſq; ad veri cognitionē ſuperuacua quidem inueſtigatione protendit, qoia ſcire neqnit per quem licet quæ ſuot vera cognoſci, aliqua tamē vicina, imò affioia veritati tētauerit ſoper animæ natura diſpicere: quàm indecens atq; pudendũ eſt, religioſum quenquã de hoc ipſo aut nihil ſapere, aut penitus ſibi interdixiſſe ne ſapiat? Iſta tua noſtræ ignorantiæ diſertiſsima & luculentiſsima caſtigatio, omnia quæ ad naturã hominis pertinēt, ſic te ſcire compellit, vt ſi eorum aliquid ignoraueris, non meo, ſed tuo iudicio pecoribns compareris.

† qui omni a rationis experientia prudenti ordinatiōe &c.

Quãuis enim nos inſignius videaris attigere, eo quod dixiſti, Homo cum eſſet in honore, non intellexit: quia in quo tu non es, honore ſumus Eccleſiæ, tamen etiam tu in eo es honore naturæ, vt pecoribus præferaris, Quibus ſecundum tuum iudicium comparaodus es, ſi aliquid eorum quæ ad oaturam tuam cooſtat pertinere, neſcieris. Neqne enim eos aſperſiſti hac reprehenſione tantummodo qui boc neſciuot quod ego neſcio, hoc eſt, humanæ aoimæ origioem: quam qoidem non penitus neſcio, ſcio eoim deum flauiſſe in faciem primi hominis, factúmque eſſe hominem in animam viuam: quod tamen niſi legiſſem, per meipſum ſcire non poſſem. *Gene. 2.* Sed dixiſti, Quid autem homo differt à pecore, ſi neſcit de ſua qualitate naturâqoe diſquirere atque differere? Quod ſenſiſſe ita videris, tãquam de vniuerſa ſua qualitate atque natura ſic homo diſquirere atqne differere debeat, vt nihil eum ſui lateat. Quod ſi ita eſt, iam te pecoribus comparabo, ſi mihi oon reſponderis toorum numerum capillorum. Si autem quantumcunque proficiamus io hac vita, aliqua nos ad noſtram naturam pertinentia neſcire concedas, quæro id quãtum qnatenúſq; concedas, ne forte & hoc ibi ſit, quòd animæ noſtræ non omnimodo ſcimus originem: quanuis M

quod ad ſalutem pertinet fidei, diuinitus animam datam, eamq; non eius cuius deus eſt eſſe naturæ, remotis ambagibus nouerimus. An forte hactenus putas naturam ſuam cuique neſciendam, quatenus eam tu neſcis: hactenus ſciendam, qnatenus eam tu ſcire potueris, vt ſi paulo amplius te quis neſcierit, eũ pecoribus compares, quòd ſcientior illo eſſe potuiſti: atq; ita ſi quis eam paolo plus te ſcierit, eadem iuſtitia te ille pecoribus cōparabit? Dic ergo quatenus nobis naturam noſtram neſcire concedas, vt à pecoribus ſalua ſit noſtra diſtantia. Et conſidera tamen ne plus à pecoribus diſtet, qui eius aliquid neſcire ſe ſcit, quàm qui ſe putat ſcire quod neſcit. Natura certè tota hominis eſt ſpiritus, anima & corpus. Quiſquis ergo à natura humana corpus alienare vult, deſipit. Medici tamen qui appellãtur anatomici, per membra, per venas, per neruos, per oſſa, per medullas, per interiora vitalia etiam viuos homines quãdiu inter manus rimantium viuere potuerunt, diſſecãdo ſerutati ſunt, vt naturam corporis noſſent. Nec tamen nos quia iſta neſcimus, pecoribus compararunt. Niſi forte dicturus es, eos pecoribus comparandos qui

animæ

A animæ naturam, non qui corporis neſciunt. Non ergo
ita præloqui debuiſti. Neq; enim aiſti, Quid differt ho-
mo à pecore, ſi neſcit de animæ ſuæ qualitate atq; natu-
ra: ſed aiſti, ſi neſcit de ſua qualitate naturaq; diſquire-
re atq; diſſerere. Qualitas vtiq; noſtra, & natura noſtra
cum corpore cõputantur, quamuis de his quibus cõſta-
mus, ſingillatim ſingulis diſſeratur. Verum ego quàm
multa poſsim de hominis natura ſciẽtiſsime diſputare,
ſi explicare velim, plura volumina implebo, multa me
Cap.III. tamem ignorare confiteor. Tu autem quò vis perti-
nere quod in ſuperiore libro de flatu hominis diſputa-
uimus? vtrum ad animæ naturam, quia ipſa id agit in
homine: an ad corporis, qđ ab ea mouetur vt id agat:
an ad huiꝰ aëris, cuius reciprocatu id agere declaratur:
an potius ad omnia tria, ad animã ſcilicet quæ corpus
mouet, & ad corpus quod motu flatũ recipit atq; red-
dit, & ad auram iſtam vndique circunfuſam, quę intrã-
do alit, releuat exeundo? Et tamen hoc literatus homo
atque facundus vtique neſciebas, quãdo credebas, di-
cebas & ſcribebas, & in conuentu multitudinis congre
B gatæ legebas, & de natura noſtra vtrẽ inflare, & natu-
ram noſtram inde minus nihil habere: cum hoc vn-
de faciamus, facillime poſſes, non diuinas & humanas
paginas perſcrutando, ſed in te aduertendo noſſe cum
velles. Quomodo igitur tibi committã vt me doceas
de origine animarum, quod me neſcire confiteor, qui
quod tuis naribus atq; ore ſine intermiſsione facis, vn-
de facias ignorabas? Et præſtet dominus vt à me com-
munitus, cedas potius quàm reſiſtas tam in prõptu po-
ſitæ atq; apertiſsimæ veritati. Nec de vtre inflando ſic
interruges pulmones tuos, vt eos aduerſus me habere
malis inflatos, quàm eis acquieſcere te docẽtibus, & re-
ſponſum tibi verũ, non loquendo & altercãdo ſed ſpi-
rando & reſpirandu reddentibus. Proinde ignorantiã
meam de origine animarum te corripientem atq; ob-
iurgantem, non moleſte ferrem, imò inſuper & gratias
magnas agerem, ſi eam mihi non ſolum duris percute-
res cõuiciis, ſed veris etiã excuteres dictis. Si enim me
poſſes docere quod neſcio, non ſolum te verbis, ſed &
pugnis cædentem deberem patientiſsime ſuſtinere.
Cap.IIII. Nam fateor dilectioni tuæ, quãtum attinet ad iſtam
C quęſtionem, vnum de duobus valde cupio noſſe ſi poſ-
ſim, vel de animarum origine quod ignoro, vel vtrum
pertineat ad nos hoc noſſe cum hic viuimus. Quid ſi e-
Eccli.3. nim ex illis rebus eſt, de quibꝰ nobis dicitur, Altiora te
ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ
præcepit tibi dominus, illa cogita ſemper? Verum hoc
noſſe cupio, aut ab ipſo deo ſciente quod creat, aut etiã
ab aliquo docto ſciente quod dicat, nõ ab homine ne-
ſciente quòd anhelat. Infantiã ſuam quiſque non reco-
lit, & putas hominẽ niſi deo docente poſſe cognoſcere
vnde in matris vtero viuere cœperit, præſertim ſi vſq;
adeo illũ adhuc lateat humana natura, vt nõ ſolũ quid
intus habeat, verumetiã quid ad eam forinſecus acce-
dat ignoret? Itàne dilectiſsime tu me docebis aut quẽ-
quam vnde homines naſcentes animentur, qui neſcie-
bas adhucuſq; vnde viuentes ſic alantur, vt illo alimen
to paululum ſubtracto continuo moriantur? Tu me do
cebis aut quenquã, vnde homines animẽtur, qui neſcie-
bas adhucuſq; vnde vtres quando inflantur, impleãtur?
Vtinam quemadmodum neſcis vnde origo ſit anima-
rum: ſic ego ſaltẽ ſcirẽ vtrum mihi in hac vita ſciẽdum
eſſet. Si enim ex illis eſt altioribus, quę inquirere ſcruta-
riq; prohibemur, timendum eſt ne hoc non ignoran-
do, ſed quærendo peccemus. Neq; enim propterea non
eſſe de illis altioribus putare debemus, quia non ad dei D
naturam pertinet, ſed ad noſtram. Quid quòd non- Cap.V.
nulla in operibꝰ dei, quàm ipſe deus in quantũ cogno-
ſci poteſt, difficilius cognoſcũtur? Nam didicimus deũ
eſſe trinitatem: quot autẽ animalium genera creauerit,
ſaltem terreſtriũ, quę in arcam Noë intrare potuerunt, Gene.7.
adhucuſq; neſcimus. Niſi hoc tu iam forte didiciſti. In
libro etiam Sapientiæ ſcriptum eſt, Si enim tantum po- Sapien.13.
tuerunt valere vt poſſent æſtimare ſeculum, quomodo
eius dominũ non facilius inuenerunt? An quia hoc in-
tra nos eſt, ideo non altius nobis eſt? Interior enim eſt
animæ noſtræ natura quàm corpus. Quaſi vero corpus
ipſum nõ facilius noſſe potuerit anima extrinſecus per
oculos ipſius corporis, q̃ intrinſecus per ſeipſam. Quid
enim eſt in inteſtinis corporis vbi nõ eſt ipſa? Et tamen
etiã quęq; interna atque vitalia oculis corporia inquiſi-
uit, & quicquid ex eis diſcere potuit, per oculos corpo-
ris didicit. Et certe ibi erat etiã quãdo illa neſciebat. Et
cũ viſcera intrinſecꝰ noſtra nõ poſsint ſine anima viue-
re, facilius ea potuit anima viuificare quã noſſe. An for-
te ad eius cognitionẽ altius illa eſt corpꝰ eius quàm ip- E
ſa, & ideo ſi velit inquirere atq; diſſerere quando ſemẽ
hominis conuertatur in ſanguinem, quãdo in ſolidam
carnẽ, quando oſſa durari, quãdo incipiant medullari:
quot ſint genera venarũ atq; neruorum, quibus diſcur-
ſibus & anfractibus vniuerſum corpus illæ irrigent, illi
alligent: vtrum in neruis deputanda ſit cutis: vtrum in
oſsibus dentes, diſtant enim q medulla carent: & quid
ab vtriſq; differãt vngues, quoniam his duritia ſimiles
ſunt: præcidi autẽ & creſcere, cõmune illis eſt cũ capil-
lis: quiſnam ſit vſus venarũ, nõ ſanguinis, ſed aëris, quas
arterias vocãt, hæc atq; huiuſmodi de natura corporis
ſui ſi anima noſſe deſideret, tunc certé dicendũ eſt ho-
mini, Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus Eccli.3.
fueris: ſi autẽ de ſua origine quod neſcit, inquirat, nõ eſt
altius neque fortius, quàm vt id poſsit apprehẽdere: &
abſurdum exiſtimas atque incongruum rationi, vt ne-
ſciat anima, vtrũnam diuinitus inſufflata ſit, an de pa-
rentibus tracta, cum hoc iam præteritum nõ memine-
rit, & inter illa deputet, quæ irreuocabiliter, ſicut infan-
tiam, & cętera recẽtis ab vtero ætatis oblita eſt, ſi tamẽ F
cum ſenſu eius aliquo factũ eſt quãdo factũ eſt: nec pũ-
tas abſurdum atq; incongruum, vt corpus ſibi ſubditũ
neſciat, & quod nõ eſt de præteritis eius, ſed de præſen-
tibus prorſus ignoret, vtrum venas moueat vt viuat in
corpore: neruos autẽ vt mẽbris corporis operetur, & ſi
ita eſt, cur neruos nõ moueat, niſi velit: pulſus autẽ ve-
narum etiã ſi nolit, ſine intermiſsione agat: de qua par-
te corporis cæteris dominetur, quod ἡγεμονικὸν vocãt,
vtrum de corde, an de cerebro, an diſpertitis de corde
motibus, de cerebro ſenſibꝰ, an de cerebro & ſenſibꝰ &
volũtariis motibus, de corde autẽ nõ voluntariis vena-
rũ pulſibꝰ: & ſi de cerebro illa duo facit, cur ſentiat etſi
nolit, mẽbra vero non moueat niſi velit? Cũ igitur hæc
in corpore niſi ipſa nõ faciat, cur neſcit quod facit, vel
vnde facit? Nec ei turpe eſt iſta q neſcit, & turpe eſſe exi
ſtimas, ſi neſciat vnde vel quomodo facta ſit, cũ ſe ipſa
nõ fecerit? Animã vero nulli ſciũt quomodo hęc & vn-
de agat in corpore, ideo ad altiora ac fortiora id perti-
nere nõ putas? At ego hinc tibi maiorẽ moueo quæ- Cap.VI.
ſtionem, cur pauciſsimi nouerint vnde agãt, quod oẽs
agunt? Fortaſſe dicturus es, Quia illi didicerunt artẽ a-
natomicã vel empiricã, quas medicinalis cõtinet diſci-
plina, quã pauci aſſequũtur. Cęteri vero iſta diſcere no-
luerũt, cum potuiſſent ſi vtique voluiſſent. Vbi omitto

G dicere,cur multi conẽtur diſcere iſta,nec poſſunt, quia
tardo,quod multum mirum eſt, impediuntur ingenio,
ea diſcere ab aliis,quæ aguntur ab eis ipſis,& iu eis ipſis.
Sed hæc ipſa eſt maxima quæſtio, cur arte non mihi o-
pus ſit,vt eſſe in cœlo ſolem ſciam , & lonam,& alia ſy-
dera, & arte mihi opus ſit vt ſciã qoaodo digitum mo-
ueo,vode incipiã,à corde,an à cerebro,an ab vtroqoe,
an à neutro.Et doctore non egeã vt ſciam quid ſit tam
lõge altius ſuper me: ab alio autem homine diſcere ex-
pectẽ,vnde agatur à me quod agitur in me . Nam cum
in corde cogitare dicamur, & quod cogitamus , nullo
alio homine ſciente ſciamus,ipſum tamẽ cor vbi cogi-
tamus , oeſcimus in qua parte corporis habeamus , niſi
ab alio diſcamus qui nrſcit quod cogitamus. Nec igno
ro cum audimus, vt ax toto corde diligamus deum,nõ
hoc dici de illa particula carnis noſtræ quę ſub coſtis la
tet , ſed de illa vi qua cogitationes fiunt . Quæ merito
appellatur hoc nomine , quia ſicut motus oon ceſſat in
corde,vnde ſe pulſus diffundit vſquequaque venarum,
ita non quieſcimus aliquid cogitando verſare. Verun-
H tamen cum omnis ſenſus ab aoima inſit corpori , cur
etiã in tenebris & oculis clauſis , ſenſu corporis qui vo-
catur tactus,membra forinſecus noſtra numeremus:ip-
ſius autem animæ interiore præſentia , qua cunctis quæ
viuificat atq; animat præſto eſt,nulla intrinſecus noſtra
viſcera nouerimus , non medicos empiricos , nec ana-
tomicos,nec dogmaticos , nec methodicos,ſed homi-
nẽ ſcire arbitror neminẽ.Et quiſquis fuerit conatus hęc
Eccli. 3. diſcere , non fruſtra ei dicitur , Altiora te ne quæſieris,
& fortiora te ne ſcrutatus fueris . Neque enim altiora
ſunt quàm poteſt noſtra ſtatura contingere , ſed quàm
poteſt noſtra coniectura comprehendere , & fortiora
quàm poteſt vis humani ingenij penetrare , & tamen
non eſt cœlum cœli,non dimenſio ſyderom , non mo-
dus maris atq; terrarum,non infernus inferior.Nos ſu-
mus qui nos comprehendere nõ valemus. Nos modu-
lum ſcientiæ noſtrę altiores fortioreſq; ſuperamus.Nos
non poſſumus capere nos,& certe nõ ſumus extra nos.
Nec ideo cõparandi pecoribus, quia id quod ſumus nõ
penitus inuenimus:& comparandos nos pecoribus pu-
tas,ſi quod fuimus obliti ſumus, ſi tamen id aliquando
nooeramus ? Neque enim nunc aoima mea trahitur ex
I parentibus,aot inſufflatur à deo. Vtrumlibet horom fe-
cerit,tunc fecit quando me creauit,non etiam nunc de
me,vel in me facit . Actum illud atq; trãſactum eſt,nec
præſens mihi eſt nec recens . Ne id quidem ſcio vtrum
id ſcierim , oblituſq; ſim,an vero nec tunc quãdo factõ
Cap. VII. eſt , id ſentire ac noſſe potuerim. Ecce modo dum
ſumus,dum viuimus,dum nos viuere ſcimos,dum me-
miniſſe nos,& intelligere & velle certiſsimi ſumus, qui
nos naturæ noſtræ magnos cognitores eſſe iactamus,
quid valeat memoria noſtra, vel intelligẽtia,vel volun
tas,omnino neſcimus.Amicus quidã meus iam inde ab
adoleſcẽtia,Simplicius nomine, homo excellentis mi-
rabiliſq; memorię,cum interrogatus eſſet à nobis,quos
verſus Virgilius in omnibus libris ſupra vltimos dixe-
rit,continuo celeriter memoriterq; reſpondit. Quæſi-
uimus etiam ſuperiores vt diceret , dixit . Et credimus
cum poſſe retrorſum recitare Virgilium. De quocunq;
loco voluimus,petiuimus vt faceret,fecit . Proſa etiam
de quacunque oratione Ciceronis,quam memoriæ cõ-
mendauerat,id eum facere voluimus . quantum volui-
mus ſurſum verſus ſecutus eſt . Cum admiraremur , te-
ſtatus eſt deũ,neſciſſe ſe hoc poſſe ante illud experimen
tum.ita quantũ ad memoriã attinet , tũc ſe eius animus
didicit,& quãdocunq; diſcere niſi tẽtando & experien K
do nõ poſſet. Et vtiq; antequam tẽtaret,idem ipſe erat.
Cur ſe igitur nrſciebat ? Sæpe nos præſomimus aliquid
memoria retenturos,& cum id putamos,nõ ſcribimus:
nec nobis poſtea cum volumus venit in mẽtem , noſq;
pœnitet credidiſſe venturũ,vel literis nõ illigaſſe ne fu-
geret:& ſubito rurſus cum id non qoæramus, occurrit.
Nunquid nos nõ eramus,quãdo id cogitabamus ? Nec
tamen hoc ſumus qood fuimus,qoaodo id cogitare nõ
poſſumus.Quid eſt ergo qd neſcimos ? Quomodo ſub-
trahimur negamurq; nobis? Itaq; neſcio quomodo pro
ferimur ad nos,reddimurq; nobis quaſi alij ſimus,& a-
libi ſimos , quando qoęrimus , nec inoenimus quod in
memoria noſtra poſuimus: neq; noſipſi ad noſipſos ve-
luti alibi poſitos peruenire poſsimꝰ, & tũc perueniamꝰ
quando inuenimus. Vbi enim qoærimus niſi apud nos?
Et qoid quærimos niſi nos?qoaſi non ſimos in nobis, &
aliquo modo receſſerimus à nobis . Nõnne attendis &
exhorreſcis tantã profunditatem?Et quid eſt hoc aliod
quàm noſtra natura,nec qualis fuit , ſed qualis nũc eſt?
Et ecce magis quæritur qoàm comprehenditur . Sæpe
mihi propoſitam quęſtionem putaui me intellecturũ,ſi L
inde cogitarem. Cogitaui,nec potui. Sæpe non putaui,
& tamen potui. Vires itaq; intelligentiæ meæ non ſunt
mihi vtique cognitæ,& credo quia nec tibi. Sed me cõ-
temnis forſitan confitentem,& propter hoc quoque pe
coribus comparabis.Ego autem monere,vel ſi non di-
gnaris,certe admonere non deſinã,vt agnoſcas potius
communem infirmitatem, in qua virtus perficitur , ne
pro cognitis incognita præſumẽdo, ad veritatem per-
uenire nõ poſsis.Puto enim eſſe aliquid , quod & tu in-
telligere quæris nec potes , nec tamen quæreres, niſi te
poſſe ſperares . Ac per hoc & tu vires intelligentiæ tuæ
neſcis,qui naturæ tuæ ſcientiam profiteris, nec mecum
ignorantiam confiteris. Quid dicam de voluntate,vbi
certe liberum à nobis prædicatur arbitriũ:Nempe bea- *Ioan. 13.*
tiſsimus Apoſtolus Petrus volebat pro domino animã
ponere.Planè volebat. Neque enim deum id pollicen-
do fallebat ,ſed quãtas vires haberet , volontas ipſa ne-
ſciebat . Proinde vir tãtus qui filium dei eſſe cognoue-
rat,ſe latebat.Scimus nos itaq; aliquid velle , ſeu nolle,
ſed voluntas noſtra etiam cum bona eſt , quantum va- M
leat,quantas vires habeat , quibus tentationibus cedat,
quibus non cedat,ſi nos non fallimus, fili dilecte neſci- *Cap. VIII.*
mus . Vide igitur quàm multa non præterita , ſed
præſentia de natura noſtra , nec tantum quod ad cor-
pus, verumetiam quod ad interiorem hominem perti-
net ignoremus,nec tamen pecoribus comparemur . Et
tu , quia præteritam originem animæ meæ non omni-
no neſcio,ſed nõ plenè ſcio , nam ſcio mihi datam eſſe
à deo,nec tamen eſſe de deo,tanto me conuicio dignũ
putaſti. Et quando poſſum de natura ſpiritus & animæ
noſtræ commemorare omnia quæ neſcimus ? Vbi po-
tius exclamare debemos ad deũ , qood ille exclamauit
in Pſalmo,Mirificata eſt ſcientia tua ex me,inualuit,nõ *Pſal. 138.*
potero ad illam . Cur enim adiecit,ex me , niſi quia ex
ſeipſo quàm incomprehenſibilis eſſet dei ſcientia con-
iiciebat,quandoquidem ſeipſum comprehendere non
valebat?Rapiebatur Apoſtolus in tertium cœlum,& au *2. Corin. 12.*
diebat ineffabilia verba quæ non licet homini loqui, &
vtrũ in corpore hoc illi accidiſſet, an extra corpus,ne-
ſcire ſe dicit,nec à te comparari pecoribus pertimeſcit,
Sciebat ſe ſpiritꝰ eius eſſe in tertio cœlo, eſſe in paradi-
ſo,& vtrũ eſſet in corpore neſciebat. Et vtiq; tertiũ cœ-
lum & paradiſus nõ erat ipſe Apoſtolꝰ Paulus : corpus
vero

A vero eius & anima atq; ſpiritus eius ipſe erat. Ecce ſciebat magna, alta atq; diuina quæ ipſe nõ erat, & hoc neſciebat quod ad naturã ipſius pertinebat. Quis in tanta occultarum rerum ſciẽtia, tantam ſuiipſius ignorantiã nõ miretur? Quis poſtremo crederet, niſi qui nõ fallit, Roma.8. hoc diceret, Quid oremus ſicut oportet neſcimus: vbi eſſe noſtra maxime debet intentio, vt nos in ea quę ante ſunt extẽdamus: & me ſi in eis quę retro ſunt, aliquid de mea origine oblitus ſum, pecoribus comparas, cum Philip.3. audias eundem Apoſtolum dicentem, Quæ retro oblitus, in ea quæ ante ſunt extentus, ſecundum intentionẽ ſequor ad palmã ſupernæ vocationis dei in Chriſto Ieſu?

Cap.IX. An forte etiam hoc quia dixi, Quid oremus ſicut Roman.8. oportet neſcimus: irridendum me arbitraris, & irrationalibus ſimilem animantibus iudicas? Et forte tolerabilius. Cum enim recto ſanoq; iudicio futura noſtra præteritis præferam⁹, & oratio nobis nõ propter quod fuimus, ſed propter quod erimus ſit neceſſaria, multo eſt vtiq; moleſtius neſcire quid orem⁹, quàm quẽadmodũ exorti fuerimus. Sed veniat tibi in mentem vbi hoc legeris, vel relegẽdo recole, & noli in me huius conuicij B lapidem iacere, ne ad quem non vis, perueniat. Ille ipſe Roman.8. quippe doctor gentium Apoſtolus dixit, Quid enim oremus ſicut oportet, neſcimus. Quod non tantum verbo docuit, ſed ſuo quoque demõſtrauit exemplo. Nam contra vtilitatem & ſalutis ſuæ perfectionem neſciens 2.Corin.12. orabat, vt diſcederet ab eo ſtimulus carnis quẽ ſibi datum dixit, ne magnitudine reuelationum ſuarum extolleretur. Et quia illũ dominus diligebat, non fecit quod Roman.8. ignorãter petebat. Sed tamen vbi ait, Quid enim oremus ſicut oportet neſcimus: mox adiunxit, Sed ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid ſpirit⁹ ſapiat, quia ſecundum deũ interpellat pro ſanctis: id eſt, interpellare facit ſanctos. Ille vtiq; ſpiritus quẽ deus miſit in corda noſtra, clamantem abba pater, & in quo clamamus abba pater. vtrunq; enim dictum: & accepiſſe nos ſpiritum clamantem abba pater, & in quo clamemus, abba pater, vt exponeretur quomodo dixit clamãtem, hoc eſt clamare facientem, vt ipſo faciente clamemus. Doceat ergo & hoc me quando voluerit, ſi hoc mihi expe C dire nouit, vt ſciam vnde ſecundum animã originem ducam. Sed ille hoc me doceat ſpiritus qui altitudinẽ dei ſcrutatur, non homo qui ſpiritum neſcit vnde vter inflatur. Abſit tamen vt ego hinc te pecoribus comparem. Non enim hoc quia non poteras, ſed quia nõ aduerteras, neſciebas. Verũ tu fortaſſe quãuis altiora ſint, quæ de animarum origine requiruntur, quàm eſt vnde ducimus & reddimus flatum, tamen eadem altiora de ſcripturis ſanctis te didiciſſe confidis, de quibus per fidem didicimus, quæ nulla poſſent humana ingenia inueſtigare. Nam longe vtique præſtãtius eſt, noſſe reſurrecturam carnem, ac ſine fine victurã, quàm quicquid in ea medici ſcrutando diſcere potuerunt, quod in illo ſenſu anima percipit, cum pręſentia ſua vegetet cuncta quæ neſcit. Et lõge eſt melius noſſe animã, quę in Chriſto renata & renouata fuerit, in æternum beatam futuram, quàm quicquid de illius memoria, intelligentia, voluntate neſcimus. Hæc autem quæ dixi præſtantiora atque meliora, nullo modo noſſe valeremus, niſi diuinis crederemus eloquiis. His ergo eloquiis fidere te fortaſſis exiſtimas, ne de origine animarũ ſententiam definitam proferre cuncteris. Primum ſi ita eſſet, non ipſi humanæ naturæ tribuere debuiſti, quod ſcit homo de ſua qualitate atque natura diſquirere atq; diſſerere, ſed dei munere. Dixiſti enim, Quid differt homo à pecore, D ſi hoc neſcit? Quid igitur opus eſt aliquid legere vt hoc ſciamus, ſi eo ipſo quo à pecore diſtamus, iam hoc ſcire debem⁹? Sicut enim nihil mihi legis vt me viuere ſciã, habet enim natura mea vt hoc neſcire non poſſim: ita & ſi illud ſcire naturæ eſt, cur mihi de hac re profers quibus credam, teſtimonia ſcripturarum? Nũquid ſoli diſtant à pecore qui eas legunt? Nõne ita creati ſumus vt diſtemus à pecoribus & antequam ad aliquas literas peruenire poſſimus? Quid eſt quæſo quod tãtum naturæ noſtræ arrogas, vt eoipſo quòd diſtat à pecore, iam norit de origine animarum diſquirere atque diſſerere: & rurſus eam ſic facis huius cognitionis expertẽ, vt hoc ſcire humanitus nequeat, niſi diuinis teſtibus credat?

Deinde & in hoc falleris, Nam diuina teſtimonia Cap.X. quæ ad iſtam quæſtionem ſoluendam referre voluiſti, non id aperiunt. Aliud eſt quod illa demonſtrant, ſine quo vere nõ poſſumus pie viuere, quòd ſcilicet animarum noſtrarũ deum habeamus datorẽ, creatorem, formatorẽ. Sed quomodo id faciat, vtrũ nouas eas flãdo, an de parentibus trahendo, non exprimunt, niſi de illa E vna, quam primo homini dedit. Lege diligenter quod ſcripſi ad fratrem noſtrum dei ſeruum Renatum. Ibi enim quia id oſtendi, non fuit neceſſe & hic ſcribere. Velles autem me definire quod ipſe definiſti, vt in tales anguſtias cõtruderer, in quales ipſe cõtruſus, aduerſus catholicam fidem tot & tanta locutus es, vt eas ſi fideliter atq; humiliter recolas atq; cõſideres, videas ꝑfecto quãtum tibi profuiſſet, ſi ſciſſes neſcire quod neſcis, & quantum tibi proſit ſi vel nunc ſcias. Nam ſi intelligẽtia tibi placet in natura hominis, quoniã reuera ſi eam non haberet, nihil quantum ad animas pertinet, à pecoribus diſtaremus, intellige quid nõ intelligas, ne totum nõ intelligas. Et noli deſpicere hominem, qui vt veraciter intelligat quod non intelligit, hoc ſe non intelligere intelligit. Vnde autẽ dictum ſit in ſacro Pſal- Pſal.48. mo, Homo in honore cum eſſet, non intellexit, cõparatus eſt pecoribus inſenſatis, & ſimilis factus eſt illis: lege & intellige, vt hoc opprobrium humiliter potius ipſe caueas, quam ſuperbe alteri obiicias. De his enim dictum eſt, qui iſtam vitã ſolam deputãt vitam, ſecũdum F carnem viuentes, & poſt mortem nihil ſperantes veluti pecora: nõ de his qui neq; negant ſe ſcire quod ſciũt, & confitentur ſe neſcire quod neſciunt, & potius intelligunt hanc infirmitatem ſuam, quàm de ſua virtute confidant. Non itaque diſpliceat præſumptioni tuæ iuuenili, meus ſenilis timor, fili. Ego enim ſi hoc quod de animarum origine quærimus, nec deo nec aliquo ſpiritali homine docente ſcire potuero, paratior ſum defendere, quàm recte etiã hoc deus, ſicut alia multa, nos ſcire noluerit: quàm temere dicere quod aut ita ſit obſcurum, vt hoc non ſolum ad aliorum intelligentiam perducere nequeam, ſed nec ipſe intelligam: aut certe etiam hæreticos adiuuet, qui propterea perſuadere conãtur ab omni noxa puras eſſe animas paruulorum, ne ſcilicet eadem noxa in authorem deum recurrat & redeat, quòd inſontes animas quibus nec lauacrum regenerationis ſubuenturũ eſſe præſciuit, dando carni peccatrici eſſe cõpulerit peccatrices, nulla baptiſmatis gratia ſubuentura, qua liberentur à damnatione perpetua: quandoquidẽ innumerabiles animæ infantum antequam baptizẽtur, de corporibus exeunt. Abſit enim vt hoc volens diluere, dicã quæ ipſe dixiſti, quòd anima per carnẽ meruerit inquinari & eſſe peccatrix, nullum habẽs ante peccatum, quo recte id meruiſſe dicatur. Et

G quòd etiã ſine baptiſmo originalia peccata ſoluãtur. Et
quòd regnũ quoq; cœlorũ nõ baptizatis in fine tribua-
tur. Hæc atq; huiuſmodi venena fidei niſi timerẽ dice-
re, fortaſſe de hac re definire aliquid nõ timerẽ. Quãto
meliꝰ igitur nõ ſeparatim de anima diſputo, & affirmo
quod neſcio: ſed quod apertiſsime Apoſtolum video
Roman.5. docuiſſe, ſimpliciter teneo, Ex vno homine omnes ho-
mines ire in condemnationẽ qui naſcũtur ex Adã, niſi
ita renaſcantur in Chriſto, ſicut inſtituit vt renaſcãtur
antequã in corpore moriantur, quos prædeſtiuauit ad
æternã vitã miſericordiſsimꝰ gratiæ largitor: qui eſt &
illis quos prædeſtinauit ad æternã mortem, iuſtiſsimus
ſupplicij retributor, non ſolũ propter illa quę volentes
adiiciũt, verumetiã ſi infantes nihil adiiciãt præter ori-
ginale peccatũ. Hęc eſt in hac quæſtione definitio mea,
vt occulta opera dei habeãt ſuũ ſecretũ, ſalua fide mea.

Cap.XI. Nũc iam quantũ dominus donare dignatur, etiã ad
illud debeo reſpõdere, vbi de anima loquẽs, nomẽ meũ
iteraſti atq; dixiſti, Non enim ſicut Auguſtinus peritiſ-
ſimus Epiſcopꝰ profitetur, incorporeã & eandẽ ſpiritũ
eſſe permittimus. Prius itaq; vtrum anima incorporea,
H ſicut ego dixi, an corporea ſicut tu, exiſtimãda ſit, diſpu-
temus. Deinde vtrum etiã ipſa ſecundũ ſcripturas no-
ſtras dicatur ſpiritus, quamuis etiã proprie ſpiritus nun-
cupetur, non vniuerſa, ſed aliquid eius. Ac primũ ſcire
vellẽ, corpus quid eſſet definias. Si enim nõ eſt corpus
niſi quod mẽbris carnalibus conſtat, nec terra erit cor-
pus, nec cœlũ, nec lapis, nec aqua, nec ſidera, nec ſi quid
huiuſmodi eſt. Si autẽ corpus eſt quicquid maioribꝰ &
minoribus ſuis partibus maiora & minora ſpacia loco-
rum obtinẽtibus conſtat, corpora ſunt etiã iſta quæ cõ-
memoraui. Corpus eſt aër, corpus eſt lux iſta viſibilis, &
1.Corin.15 omnia, ſicut dicit Apoſtolus, corpora cæleſtia, & corpo
ra terreſtria. Sed vtrum tale aliquid ſit anima, ſcrupu-
loſiſsime ac ſubtiliſsime quæritur. Veruntamẽ tu, vnde
tibi maxime gratulor, deum corpus nõ eſſe confirmas.
Sed me rurſus ſolicitum facis vbi dicis, Si anima caret
corpore, vt ſit ſicut quibuſdam placet, caſſæ inanitatis
aërea ſubtiliſq; ſubſtantia, his enim tuis verbis videris
credere, omne quod caret corpore, inanis eſſe ſubſtan-
tiæ. Quod ſi ita eſt, quomodo deũ audes dicere carere
I corpore, nec times ne ſequatur inanis eum eſſe ſubſtan-
tiæ? Porrò ſi & corpore caret deus, quod iam confeſſus
es, & eum inanis eſſe ſubſtantiæ abſit vt dicas, nõ ergo
inanis ſubſtãtię eſt, quicquid corpore caret. Et ideo qui
incorporeã dicit eſſe animã, non eſt cõſequens vt eam
velit videri inanis futiliſq; ſubſtantiæ, quia & deum qui
non eſt inane aliquid, ſimul incorporeũ confitetur. Vi-
des autem quãtum interſit inter id quod dico, & quod
tu me exiſtimas dicere. Ego enim nec aëreæ ſubſtantiæ
animã dico, alioquin corpus eſſe confiteor, Aër enim
corpus eſt ſecundum omnes qui de corporibus cum lo
quuntur, quid loquãtur ſciũt. Tu autẽ propter id quod
incorporeã dixi animã, non ſolum caſſę inanitatis, ſed
ob hoc aëream me putaſti eam dixiſſe ſubſtãtiam, cũ &
corpus eam nõ eſſe dixerim quod eſt aër, & quod aëre
impletur, inane eſſe nõ poſsit. quod nec vtres tui te ad-
monere potuerũt. Quid enim aliud in eos, niſi aër quã-
do inflãtur, arctatur? Qui vſqueadeo inanes non ſunt,
vt eadẽ plenitudine etiã põdera ſofferãt. Quod ſi forte
aliud tibi videtur eſſe flatus, aliud aër, cũ aër motus ip-
ſe ſit flatus, quod & flabello agitato doceri poteſt, certe
vaſa quælibet cõcaua quę putas inania, vt plena eſſe co-
gnoſcas, ab ea parte qua implentur, deprime in aquam,
& vide ꝙ nihil humoris poſsit intrare repellente aëre
quo plena ſunt. Cum autẽ ore ſurſum verſus collocan- K
tur, ſiue ex latere, tunc recipiunt liquorem ſi quis infun
ditur vel ingreditur, exeunte atque euadente aëre, quà
exitus patet. Hoc præſenti facilius poſſet demõſtrari fa-
cto quàm ſcripto. Sed non eſt hic diutius immorandũ,
cum ſiue intelligas aëris naturam eſſe corpoream, ſiue
non intelligas, me tamen putare nõ debes vel aëream
dixiſſe animam, ſed omnino incorpoream, Quod & tu
eſſe confiteris deum, quem dicere non audes inane eſſe
aliquid, ſed negare non potes omnipotentis & immu-
tabilis eſſe ſubſtantiæ. Cur ergo metuimus ne ſit caſſæ
inanitatis anima ſi ſit incorporea, cum deum incorpo-
reum fateamur eſſe, nec eum caſſæ inanitatis eſſe dica-
mus? Sic itaque potuit incorporeus deus incorpoream
creare animã, quemadmodum viuẽs viuentem, quãuis
immutabilis mutabilem, & omnipotens longe imparẽ.

Cur autem animam nolis eſſe ſpiritum, ſed corpus Cap.XII.
eam velis eſſe, non video. Si enim propterea ſpiritus nõ Spiritus & anima.
eſt, quia diſtincte Apoſtolus nominauit ſpiritum, dicẽs,
Et integer ſpiritus veſter, & anima & corpus: eadẽ cau- 1.Theſſ.5.
ſa eſt, cur ea non ſit corpus, quia diſtincte nominauit & L
corpus. Si autẽ affirmas quod & anima corpus ſit, quan-
uis diſtincte corpore nominato, permitte vt etiam ſpi-
ritꝰ ſit, quãuis diſtincte ſpiritu nominato. Multo enim
magis tibi debet videri anima ſpiritus eſſe quàm cor-
pus, quia ſpiritum & animã vnius fateris eſſe ſubſtan-
tiæ: vnius autem ſubſtantiæ animã corpuſq; eſſe nõ di-
cis. Quo igitur pacto corpus eſt anima, cũ eius & cor-
poris ſit diuerſa natura: & ſpiritus non eſt anima, cum
eius & ſpiritus ſit vna eademq; natura? Quid quod iſta
tua ratione etiam ſpiritum corpus eſſe cogeris dicere?
Alioquin ſi ſpiritus corpus nõ eſt, & anima corpus eſt,
non ſunt ſpiritus & anima vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ.
Tu autem vtrunque quamuis duo quædã ſentias, vnam
fateris habere ſubſtãtiam. Ergo & ſpiritus corpus eſt, ſi
anima corpus eſt, neque aliter poſſunt vnius eiuſdemq; M
eſſe naturæ. Proinde ſecundum te, illud quod ait Apo-
ſtolus, Spiritus veſter & anima & corpus: tria ſunt cor-
pora, ſed ex his duo, anima & ſpiritus, vniꝰ naturæ ſunt
corpora: corpus autem illud quod etiã dicitur caro, di-
uerſæ naturæ eſt. Et ex his tribꝰ vt opinaris corporibus,
quorum vnum diuerſæ, duo vero ſunt vnius eiuſdemq;
ſubſtantiæ, conſtat totus homo, vna quædam res, atque
vna ſubſtantia. Iſta cum aſſeras, nõ vis tamen vt duę res
vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ, id eſt anima & ſpiritus, ha-
beant vnum ſpiritus nomen: cum duæ res non vnius
eiuſdemq;, ſed imparis diuerſæq; ſubſtantiæ, id eſt ani-
ma & corpus habeãt vnũ, ſicut putas, corporis nomen.

Sed hoc omitto, ne de nominibus inter nos ſit po- Cap.XIII.
tius controuerſia, quàm de rebus. quiſnam ſit homo in-
terior videamus, vtrum anima, an ſpiritus, an vtrum-
que. Sed ſicut te ſcripſiſſe video, hominem interiorem
animam dicis. De hac enim loquebaris cũ diceres, Et
gelante ſubſtantia quod comprehendi non poterat, ef-
ficeret corpus aliud intra corpus naturæ ſuæ vi & ſpi-
ramine conglobatum, exindeque inciperet homo in-
terior apparere, quẽ veluti in forma vaginæ corpora-
lis incluſum, ad ſimilitudinem ſui deliniauit exterio-
ris hominis habitudo. Deinde infers, flatus ergo dei
animam fecit, imò flatus ex deo anima factus eſt, effi-
giata ſubſtantialis, & ſecundum naturam ſuam corpo-
rea, & ſui corporis ſimilis, imaginique conformis. Poſt
hæc incipiens loqui de ſpiritu, Hæc, inquis, anima quę
ex flatu dei haberet originem, ſine ſenſu proprio at-
que intellectu intimo eſſe nõ potuit, quod eſt ſpiritus,

Sicut

A Sicut ergo video, interiorẽ hominem vis eſſe animã: intimum, ſpiritum, tanquam & ipſe interior ſit animæ, ſicut illa corpori. Ita fit, vt quemadmodum corpus per interiora cõcaua ſua recipit aliud corpus, quod eſt anima, ſicut putas: ſic & anima credẽda ſit habere interiora inania, qua corpus tertiũ receperit ſpiritũ, atq; ita totus homo cõſtet ex tribus, exteriore, interiore, intimo. Itàne nondũ reſpicis, quãta te abſurdiſsima cõſequantur, cum animã conaris aſſeuerare corpoream? Deinde *Coloſſ. 3.* dic mihi, Quis eorum renouabitur in agnitionem dei, ſecũdum imaginem eius qui creauit illum? Interior, an intimus? Apoſtolus quidem præter interiorem & exteriorem nõ video quòd ſciat alium interioris interiorẽ, id eſt, totius hominis intimum. Sed elige quem volueris, qui renouetur ſecundum imaginem dei, quomodo hanc recipiet, qui iam ſumpſit exterioris imaginem? Si enim per membra exterioris cucurrit interior & gelauit, hoc enim etiam verbo vſus es, tanquam figmentum fuſile fieret ex forma lutea, quæ de puluere facta eſt, quomodo eadem manente forma quæ impreſſa illi eſt B vel expreſſa de corpore, poteſt reformari ad imaginem dei? An duas habebit imagines, à ſummo quidem dei, ab imo autem corporis, ſicut in nummo dicitur caput & nauis? An forte dicis quòd anima ceperit imaginem corporis, & ſpiritus capiat imaginem dei: tanquam illa contigua corpori, & ille ſit deo, ac ſic ad imaginem dei homo ille intimus, nõ iſte interior reformetur? Sed fruſtra hoc dicis. Nam & ſi homo ille intimus ita eſt per animæ omnia mẽbra diffuſus, vt illa per corporis, iam etiam ipſe per animam cepit imaginem corporis, ſicut illa eum forma formauit, ac per hoc non habet vbi capiat imaginem dei, manente in ſe iſta imagine corporis, niſi quemadmodum nũmus, vt dixi, aliter ex inferiore, aliter ex parte ſuperiore formetur. Ad iſta te abſurda quãdo de anima cogitas, carnalis cogitatio corC porum velis nolis cõpellit. Sed deus, vt etiam ipſe rectiſsime confiteris, non eſt corpus, quomodo igitur capiat eius imaginẽ corpus? Obſecro te frater vt nũ conformeris huic ſeculo, ſed reformeris in nouitate mẽtis tuæ, nec ſapias ſecundum carnem, quoniam mors eſt.

Cap. XIIII. Sed inquis, Si anima caret corpore, quid eſt quod apud iferos diues ille cognoſcit? Certe, inquis, nouerat Lazarum, non nouerat Abraham. Vnde illi tanto ante tempore defuncti Abrahę prouenit agnitio? Hęc dicẽs, ſi agnitionem hominis non putas prouenire ſine corporis forma, vt noueris teipſum credo ꝙ aſsidue ſpeculum attendis, ne ſi fueris oblitus faciẽ tuam, non te poſſis agnoſcere. Rogo te quem magis hominũ nouit homo quàm ſeipſum, & cuius faciem poteſt videre minus quàm ſuam? Quis autẽ poteſt cognoſcere deum, quem tu quoque incorporeum eſſe nõ dubitas, ſi præter corporis formam, ſicut putas, non poteſt cognitio prouenire, id eſt ſi corpora poſſunt ſola cognoſci? Quis autẽ Chriſtianus de tam magnis difficillimiſq; rebus diſputans, animum in verba diuina tam negligenter intendat, vt dicat, ſi incorporea eſt anima, neceſſe eſt careat forma? Oblitus es te formam legiſſe doctrinæ? Ergo corporea eſt forma doctrinæ? Oblitus es ſcriptum eſſe de Chriſto Ieſu antequam hominem fuiſſet indutus, quòd in forma dei erat? Quomodo ergo dicis, ſi incorporea eſt anima, neceſſe eſt careat forma, cum audias formam dei, quem non eſſe corporeum cõfiteris, & ita loqueris tanquam forma niſi in corporibus eſſe non poſsit? Dicis etiam ceſſare illic nomina, vbi non diſtinguitur forma, & nihil illic agere appellationem nominum, vbi nulla eſt deſignatio perſonarum. Hinc volẽs D probare Abrahæ animam fuiſſe corpoream, quia dici potuit pater Abraham: Iam diximus etiam vbi corpus nullum eſt, eſſe formam. Si autem appellationem nominum nihil putas agere vbi non ſunt corpora, numera iſta nomina quæſo te: Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, lõganimitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, continentia: *Galat. 5.* & dic mihi vtrum res ipſas non agnoſcas quarum iſta ſunt nomina, vel ſic agnoſcas vt aliqua lineamenta corporum videas? Ecce vt alia taceam, dic mihi quam figuram, quæ membra, quem colorem charitas habeat, quæ certe ſi ipſe inanis non es, inane aliquid tibi videri non poteſt. Cuius auxilium imploratum eſt, inquis, corporeus vtique viſus eſt atq; formatus. Audiant te homines, & nemo dei imploret auxilium, quia nemo eum poteſt videre corporeum. Denique dicis, Membra illic animæ deſcri- *Cap. XV.* buntur, vt vere ſit corpus: Et vis per oculum totum caput intelligi, quia dictus eſt leuaſſe oculos ſuos, per linguam fauces, per digitum manum, quia dictũ eſt, Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in aquam, *Lucæ 16.* vt refrigeret linguam meam. Tamen ne per membro- E rum nomina de deo tibi corporeo præſcribatur, dicis per hæc corporeas intelligẽdas eſſe virtutes, quia deũ rectiſsime defendis nõ eſſe corporeũ. Quid igitur cauſæ eſt, cur nomina iſta membrorum in deo tibi corpus non faciant, in anima faciant? An vero quãdo de creatura hæc dicuntur, proprie accipienda ſunt: quãdo autem de creatore, tropice atq; tranſlate? Pẽnas itaq; corporeas daturus es nobis, quoniam nõ creator, ſed creatura, id eſt homo dicit, Si aſſumpſero pẽnas meas ſicut *Pſal. 138.* colũba? Porrò ſi ppterea linguã habebat diues ille corpoream, quoniã dixit, refrigeret linguã meam: in nobis quoq; adhuc in carne viuẽtibus manus habet ipſa lingua corporeas, quia ſcriptũ eſt, Mors & vita in manibus *Prouer. 18.* linguæ. Puto etiam nõ tibi videri vel eſſe creaturã, vel corpus eſſe peccatũ. Cur ergo habet faciem? an non audis in Pſalmo, Nõ eſt pax oſsibus meis à facie peccatorũ *Pſal. 37.* meorũ? Quòd vero illum Abrahæ ſinum exiſtimas eſſe corporeum, & per ipſum aſſeris totũ corpus eius agnoſci, vereor ne in re tanta ilocaliter atq; irridenter, nõ ſerio grauiterq; agere credaris. Neq; enĩ vſqueadeo de- F ſiperes, vt arbitrareris corporeũ ſinũ vnius hominis ferre tot animas, imò vt ſecũdũ te loquar, ferre tot corpora bene meritorũ, quot illuc angeli ſicut Lazarũ perferunt. Niſi opinaris fortaſſe illam vnã animã ſolam ad eundẽ ſinũ peruenire meruiſſe. Si non iocaris, & errare pueriliter nõ vis, ſinũ Abrahæ intellige, remotã ſedem quietis atq; ſecretã, vbi eſt Abrahã. Et ideo Abrahæ dictam, non ꝙ ipſius tantũ ſit, ſed ꝙ ipſe pater multarũ gẽ- *Gene. 17.* tium ſit poſitus, quibus eſt ad imitandũ fidei principatũ propoſitus, ſicut deũ Abraham & deũ Iſaac & deũ Iacob *Exod. 3.* ſe deus vocari voluit, cum ſit innumerabiliũ deus.

Cap. XVI. Neq; hæc ita me diſſerere exiſtimes, tãquam negem fieri poſſe, vt anima mortui ſicut dormientis, in ſimilitudine corporis ſui ſentiat ſeu bona ſeu mala: Nã & in ſomnis quãdo aliqua dura & moleſta perpetimur, nos vtiq; ſumus, & niſi euigilãtibus nobis illa prætereãt, pœnas grauiſsimas pẽdimus. Sed corpora eſſe credere, quibus hac atq; illac quaſi ferimur & volitamus in ſomnis, hominis eſt qui parum vigilanter de rebus talibus cogitauit. his quippe viſorum imaginibus maxime anima probatur nõ eſſe corporea: Niſi velis & illa corpora dicere, quæ præter noſipſos tam multa videmus in ſomnis, cœlum, terram, mare, ſolem, lunam, ſtellas, fluuios,

G montes, arbores, animalia. Hæc qui corpora eſſe credit, incredibiliter deſipit: Sunt tamen corporibus omnino ſimillima. Ex hoc genere ſunt etiã, quæ alia ſignificantia diuinit⁹ demõſtrantur, ſiue in ſomnis, ſiue in ecſtaſi: Quæ vnde fiant, id eſt, quænam ſit velut materies eorũ, quis indagare poteſt aut dicere? Proculdubio tamẽ ſpiritalis eſt, non corporalis. Namq; huiuſmodi ſpecies velut corporum, non tamen corpora, & vigilantiũ cogitatione formantur, & profunditate memoriæ continentur, & ex eius abditiſsimis ſinibus neſcio quo mirabili & ineffabili modo cum recordamur prodeunt, & quaſi ante oculos prolata verſantur. Tam multas igitur & tam magnas corporũ imagines, ſi anima corp⁹ eſſet, capere cogitando vel memoria retinendo non poſſet. Secundũ tuam quippe definitionẽ, corporea ſubſtantia ſua corpus hoc exterius nõ excedit. Qua igitur magnitudine, quæ nulla illi eſt, imagines tam magnorũ corporum & ſpaciorũ atq; regionũ capit? Quid ergo mirũ ſi & ipſa ſibi in ſui corporis ſimilitudine apparet & quan-

H do ſine corpore apparet? Neq; eni cũ ſuo corpore ſibi apparet in ſomnis, & tamen in ea ipſa ſimilitudine corporis ſui, quaſi per ignota loca & nota diſcurrit, & læta ſentit multa vel triſtia. Sed puto quòd nec tu audeas dicere figuram illam corporis atq; mẽbrorum, quam ſibi habere videtur in ſomnis, verum corpus eſſe. Nam iſto modo erit verus mons, quem ſibi videtur aſcendere: & corporea domus quã ſibi videtur intrare, & arbor vera lignumq; verum habens corpus, ſub qua ſibi videtur iacere: & aqua vera quã ſibi videtur haurire: & omnia in quibus quaſi corporib⁹ verſatur, corpora erunt, ſi & ipſa corpus eſt, quę ſimili imagine inter cuncta illa verſatur.

Cap. XVII. De conſcriptis viſionibus martyrum dicendum eſt aliquid, quoniã tu etiam inde teſtimoniũ adhibendum putaſti. Nẽpe ſancta Perpetua viſa ſibi eſt in ſomnis cũ quodã Aegyptio in virum cõuerſa luctari. Quis autem dubitet in illa ſimilitudine corporis, animã eius fuiſſe non corpus, quod vtiq; in ſuo fœmineo ſexu manens, ſopitis ſenſibus iacebat in ſtratis, quando anima eius in illa virilis corporis ſimilitudine luctabatur? Quid hic dicis? Verúm ne erat corpus illa viri ſimilitudo, an

I nõ erat corpus, quamuis haberet ſimilitudinem corporis? Elige quid velis. Si corpus erat, cur non ſeruabat vaginæ ſuæ formam? Neq; enim in illius fœminę carne virilia repererat genitalia, vnde ita poſſet ſeſe coartádo, & vt tu loqueris, gelando formari. Deinde obſecro te cum corpus dormiẽtis adhuc viueret, quádo eius anima luctabatur, in ſua vagina erat, vtiq; omnibus membris viuentis incluſa, & in eius corpore ſuá formam de quo fuerat formata ſeruabat, nõdum quippe artus illos ſicut fit in morte reliquerat, nondum membra ex membris formata ex formantibus cogente vi mortis extraxerat: vnde igitur erat virile animæ corpus, in quo ſibi luctari cum aduerſario videbatur? Si autem non erat corpus, & tamẽ erat aliquid ſimile corporis, in quo ſanè verus labor aut vera lætitia ſentiretur, iàm ne tandem vides quemadmodum fieri poſsit, vt ſit in anima ſimilitudo quædam corporis, nec ipſa ſit corpus? Quid ſi tale aliquid apud inferos geritur, & in eis ſe non corporibus, ſed corporum ſimilitudinibus animæ cognoſcunt? Cum enim triſtitiam patimur quãuis in ſomnis, etſi membrorum corporeorum ſit illa ſimilitudo, non membra corporea, non eſt tamẽ pœnæ ſimilitudo, ſed pœna: ſic etiam vbi læta ſentiũtur. Sed quoniam ſancta Perpetua nondum erat mortua, non vis hinc tibi forcaſſe præſcribi, cũ valde ad rem pertineat, cuius eſſe na-

turæ exiſtimes illas ſimilitudines corporũ quas habem⁹ K
ĩ ſomnis, & tota cauſa iſta finita ſit, ſi eas & ſimiles corporibus, & non eſſe corpora cõfiteris. Veruntamen Dinocrates frater eius mortuus erat, hunc vidit cum illo vulnere quod viuus habuit, & vnde eſt perductus ad mortem. Vbi eſt quod tãtis conatibus laboraſti, cũ ageres de præciſione membrorũ, ne ſimul cõcidi anima putaretur? Ecce vulnus erat in anima Dinocratis, quod eã vi ſua quando erat in eius corpore, excluſit è corpore. Quomodo ergo anima ſecundũ tuam opinionẽ quando membra corporis præciduntur, ab ictu ſe ſubtrahit, & in alias partes dẽſando ſe colligit, ne aliqua pars eius vulnere corporis amputetur, etiã ſi dormienti atq; neſcienti membrorũ aliquid pręcidatur? Tantã quippe illi tribuiſti vigilantiã, vt etiã viſis occupata ſomniorũ, ſi plaga irruerit ignoranti, qua caro feriatur, ſe illa prouidenter perniciterq; ſubducat, ne poſsit feriri atq; vexari ſiue cõcidi: nec attẽdis homo prudẽs, quòd ſi ſe anima inde ſubduceret, nec illa percuſsio ſentiretur. Sed inueni quod potueris, quid inde reſpõdeas, quomodo anima partes ſuas arripiat & recondat introrſus, ne vbi pręciditur ſeu percutitur corporis membrũ, amputetur L
& ipſa atq; vexetur. Dinocratẽ aſpice, & dic cur eius anima nõ ſe ſubtraxerit ab eo corporis loco, qui mortifero vulnere vaſtabatur, ne in illa fieret quod in ei⁹ facie etiã poſt mortẽ ipſius corporis appareret? An forte etiã tibi placet, vt iſtas potius ſimilitudines corporũ quàm corpora eſſe credamus, vt quomodo apparet quaſi vulnus, quod nõ eſt vulnus: ita quod non eſt corpus, quaſi corpus appareat? Nam ſi anima vulnerari poteſt ab eis qui vulnerãt corpus, nihil ne metuendum eſt ne poſsit occidi ab eis qui occidũt corpus? Quod dominus aperτiſsime fieri nõ poſſe teſtatur. Et tamẽ anima Dinocratis mori nõ potuit, vnde corp⁹ eius eſt mortuũ: & quaſi vulnerata viſa eſt ſicut corpus fuerat vulneratũ, quoniam corpus nõ erat, ſed habebat ĩ ſimilitudine corporis etiã ſimilitudinẽ vulneris. Porrò autẽ ſi in non vero corpore vera miſeria fuit animę, quę ſignificabatur adumbrato corporis vulnere, de qua ſororis ſanctæ orationibus meruit liberari, iã illud quale eſt dicere, quòd anima formã de corpore accipiat, & cũ incremẽto corporis protẽdatur & creſcat? Et nõ attẽdis q̃ monſtruoſa M
euadat anima iuuenis ſiue ſenis, ſi eius brachiũ pręcidatur infantis. Cõtrahit enim ſe, vt dicis, animæ man⁹ ne ipſa etiá cum manu corporis amputetur, & in alias ſe partes corporis dẽſando cõcludit. Ac per hoc illud animæ brachium q̃ breue corporis fuit vnde ceperat formã, tam breue ſeruabitur vbicunq; ſeruetur: quia perdidit formá cuius incremẽto poſſet pariter creſcere. Exit ergo anima iuuenis aut ſenis, qui manũ cum eſſet paruus amiſit, habẽs quidẽ duas manus, quia vna refugiens non eſt amputata cũ corpore, ſed alterã iuuenilẽ vel ſenilem, alteram vero ſicut primũ fuerat infantilẽ. Tales animas crede mihi, nõ forma corporis facit, ſed erroris deformitas fingit. Non mihi videris ab iſto errore poſſe erui, niſi deo adiuuante diligenter cõſideraueris viſa ſomniantiũ, & inde cognoueris eſſe quaſdã quę nõ ſint corpora, ſed ſimilitudines corporũ. Quãuis enim & ea quę ſimilia corporib⁹ cogitam⁹ ex eo genere ſint, tamẽ quod ad mortuos attinet, aptior cõiectura de dormientibus ducitur. Neq; enim fruſtra eos qui mortui ſunt, appellat ſancta ſcriptura dormientes, niſi quia eſt quodãmodo cõſanguineus leti ſopor. Proinde ſi anima corp⁹ eſſet, & corporea eſſet figura in qua ſe videt in ſõnis, eo q; de corpore eius fuiſſet expreſſa, null⁹ hominũ mẽbro

Matth. 10.

Aeneid. 6.

A corporis amputato,ſicut eo caret,ita ſine illo ſe videret
in ſomnis,ſed poti⁹ ſemper integrum,eo quòd animæ
Ca.XVIII. ipſius nihil fuerit amputatum. Cum vero aliquando
ſe integros videãt, aliquãdo autẽ ſicut ſunt ex quacun-
que patre trũcatos,quid aliud iſta res docet, niſi animã
ſicut aliarum rerum quas ſentit in ſomnis,ita & corpo-
ris,modo ſic,modo ſic nõ veritatẽ,ſed ſimilitudinẽ ge-
rere?Gaudiũ vero eius ſiue triſtitia,delectatio vel offen
ſio,ſiue ſit in corporib⁹, ſiue in corporũ ſimilitudinib⁹,
vera eſt.Tu ipſe nõne dixiſti, vereq; dixiſti,alimenta &
veſtimenta non eſſe animæ,ſed corpori neceſſaria?Cur
Luca.16. ergo aquæ ſtillam deſiderauit apud inferos diues? Cur
1.Reg.27. Samüel ſanctus poſt mortem,vt ipſe quoq; cõmemora-
ſti,ſolito veſtimẽto veſtitus apparuit?Nunquid ille rui-
nas animæ ſicut carnis, per humoris alimentum refice-
re cupiebat?Nũquid iſte de corpore veſtit⁹ exierat?Sed
in illo vera erat moleſtia qua cruciabatur in anima, nõ
tamen verũ corpus,cui quæreret alimenta. Et iſte ſicut
potuit apparuit veſtitus,vt nõ corpus eſſet,ſed ſimilitu-
B dinẽ corporis haberet & anima & habitus. Neq; enim
ſe anima ſicut in membra corporis,ita & in veſtimenta
porrigit & coartat,vt etiã inde formetur.Poſt mortem
vero quã vim cognitionis corruptibilibus exoneratæ
corporibus animę accipiant etiã non bonæ,vt vel pari-
ter malas, vel etiam bunas valeãt interioribus ſenſibus
intueri & cognoſcere, ſiue in ipſis nõ corporib⁹,ſed ſi-
militudinib⁹ corporũ,ſiue in boois aut in malis affecti-
onibus mẽtis, in quibus oulla ſunt quaſi lineamẽta mẽ-
brorũ,quis valeat indagare?Vode eſt & illud quòd pa-
trem Abrahã diues ille cum in tormẽtis eſſet agnouit,
cui figora corporis eius nõ erat nota:Cuius corporis ſi-
militudinẽ quanuis incorporeã potuit anima retinere.
Quis autẽ recte dicat ſe aliquẽ hominẽ cognooiſſe, niſi
io quantum potuit eius vitam volũtatemq; cognoſce-
C re,quæ vtique moles nõ habet vel colores? Sic enim &
noſipſos certius quàm cæteros nouim⁹, quia nobis cõ-
ſcientia noſtra nota eſt & voluntas.Quam plane vide-
mus,& in ea tamen aliquã corporis ſimilitudinem non
videmus. Hanc in alio quanuis præſente nõ cernimus,
etiam cuius abſentis faciem nouimus,recolim⁹,cogita-
mus.Noſtram vero faciẽ eo modo noſſe,recolere,cogi
tare nõ poſſumus, & tamẽ noſipſos nobis magis quàm
illud cognitũ veriſsime dicimus:Ita clarũ eſt,vbi ſit po-
Cap.XIX. tior hominis veriorq; notitia. Cum ergo aliud ſit in
anima,quo corpora vera ſentimus,quod facim⁹ quinq;
ſenſibus corporis:aliud quo præter ipſos ſimilia corpo-
ribus non corpora cernimus,vbi & noſipſos non aliter
quàm ſimiles corporibus cõtuemur:aliud quo nec cor-
pora nec ſimilitudines corporũ,ſicut fidẽ, ſpem,chari-
tatem, ſine vllis colorib⁹ & tumoribus eorumq; ſimili-
tudinibus,certius ſanè firmiuſq; cõſpicimus: vbi magis
eſſe & quodãmodo familiarius habitare debemus, vbi
Coloſſ.3. renouari in agnitionẽ dei ſecundum imaginẽ eius qui
creauit nos,nõne in hoc quod tertio loco poſui?Ibi enĩ
certe neq; vllũ ſexum,neq; vllam ſexus ſimilitudinẽ ge-
rimus. Nã illa maſculinæ vel fœmininæ animæ forma,
membris virilibus muliebribuſq; diſtincta,ſi nõ corpo-
ris ſimilitudo ſed corp⁹ eſt, velis nolis eſt maſculus,ve-
lis nolis eſt femina, quæcunq; aut maſculus apparet aut
fœmina. Sed tamen ſecundũ tuam opinionẽ & corpus
eſt anima,& viuum corpus eſt, & habet mãmas protu-
midas & propendulas,& nõ habet barbã,& habet vul-
uam & genitalia quæ habent fœminæ corporis mẽbra,
& nõ eſt fœmina. Ergòne nõ dicam vera cõſtantius, &
habet oculum,& habet linguã,& habet digitum,& ha-
het cætera ſimilia corporis membra,& hęc tota eſt cor- D
poris ſimilitudo,nõ corpus?Cũ ergo hoc quod ego di-
co,probet apud ſe quiſq;, cum corpora imaginatur ab-
ſentium, probet certe cum figuras & ſoã & alias ſuorũ
recolit ſomniorum:à te autẽ huius monſtri, vbi & verũ
eſt & viuum eſt & fœmineũ corpus eſt,& fœmineus nõ
eſt ſexus, nullũ in natura rerum proferatur exemplum.
Quod enim de phœnice loqueris,ad rem de qua agitur
omnino non pertinet. Reſurrectionẽ quippe illa ſigni-
ficat corporũ, non ſexum deſtruit animarũ,ſi tamen vt
creditur, de ſua morte renaſcitur. Sed arbitror quòd
tuũ ſermonẽ parũ putaueris fore plauſibilẽ, ſi nõ multa
de phœnice more adoleſcentiũ declamares. Nunquid
enim ſunt in eius corpore genitalia maſculina,& nõ eſt
maſculus, vel fœminina, & non eſt fœmina? Tu autem
attende quid dicas,quid aſtruere, quid perſuadere co-
neris. Animã dicis per cuncta membra diffuſam gelã-
do riguiſſe,& à vertice vſq; ad ima veſtigia, à medullis
intimis vſq; ad ſuperficiem cutis totam totius accepiſſe
corporis formã, ac per hoc accepit in fœmineo corpo- E
re quicquid habẽt fœmineorũ viſcerum fœminæ,& ve-
rum eſt hoc corpus, & hæc vera ſunt membra,& tamẽ
non eſt fœmina.Cur,obſecro te,in vero & viuo corpo-
re omnia ſunt membra fœminea,& non eſt fœmina? In
vero & viuo corpore mẽbra ſunt maſculina, & non eſt
maſculus? Quis ita credere, dicere, docere præſumat?
An quia non generant animæ? Ergo nec muli & mulæ
ſunt maſculi & fœminæ? An quia nec concumbere po-
terãt ſine carneis corporibus animæ? Sed hoc auſertur
& his qui caſtrantur.Et tamẽ cum eis adimatur & opus
& motus,non adimitur ſexus,figura quãtulacunq; ma-
ſculinorum manẽte membrorum. Nemo vnquam ma-
ſculum negauit eunuchum. Quid quòd apud te animæ
etiam eunuchorũ teſtes integros habent,& ſi cuiquã ge
nitalia prorſus tota tollantur,tota in eius anima ſecun-
dum opinionẽ tuam, & omnino integra permanebũt? F
Nouit enim ſe ſubtrahere, ſicut dicis, cũ ea pars carnis
cœperit execari,vt ea forma quę inde ſumpta eſt,quan-
do illud vnde ſumpta eſt amputatᷓ, nõ pereat,ſed quã-
uis infuſa gelauerit, motu tamen celerrimo rapiatur,&
interius recondatur vt ſalua ſeruetur: & tamen non ſit
maſculus apud inferos,maſculinorũ genitalium ſecum
auferens totũ, qui cum illa in corpore nõ haberet, ma-
ſculus fuit propter eorũ ſolũ locũ. Falſa ſunt hæc fili. ſi
nõ vis vt ſit in anima ſexus,nõ ſit & corpus. Nõ om- Cap.XX.
nis ſimilitudo corporis corp⁹ eſt:Dormi & videbis:ſed
cũ euigilaueris,vigilãter diſcerne quod videris.In ſom
nis enim tibi velut corporeus apparebis.Neq; id corpus
tuũ,ſed anima tua,nec verũ corpus, ſed ſimilitudo cor-
poris erit.Iacebit enim corpus tuũ,ambulabit ipſa.Sile-
bit lingua corporis tui,loquetur illa. Clauſi erunt oculi
tui,videbit illa. Et vtiq; viuentia iacebunt tui corporis
membra,nõ mortua.Ac per hoc nondũ extracta eſt ve-
lut de vagina ſua, gelata illa forma ſicut putas animæ
tuæ, & in ea tamẽ tota atq; integra cernitur ſimilitudo
carnis tuæ.Ex hoc genere ſimilitudinũ corporaliũ,quæ
non corpora ſicut corpora apparent, ſunt omnia quæ
ſanctos libros legẽs in propheticis etiam viſionibus nõ
intelligis:Quibus ſignificantur ea quę gerũtur in tẽpo-
ribus,vel præſenti,vel præterito,vel futuro.Falleris au-
tem in eis,nõ quia ſunt ipſa fallacia,ſed quia nõ ea ſicut
accipiẽda ſunt accipis. Vbi enim viſæ ſunt animæ mar-
tyrum, in eadẽ reuelatione viſus eſt & agnus quaſi oc- Apoca.5.
ciſus,habens cornua ſeptem.Ibi equi,aliaq; animalia,ſi- & 6.
cut oportuit figurata. Ibi poſtremo & ſtellæ ceciderũt,

G & cœlum plicatũ eſt vt liber, nec tamen tunc concidit
mundus. Iſta itaq; omnia ſi ſapienter accipimus, quãuis
dicamus viſa veracia, nõ tamen vera dicimus corpora.
Prolixioris autem ſermonis eſt, de iſto genere ſimilitu-
dinum corporaliũ diligentiſsima diſputatio, vtrum &
angeli ſeu boni ſeu mali ſic appareãt, quãdo ſpecie ho-
minum vel quorumlibet corporũ apparent: an habeant
aliqua vera corpora, & in ipſorũ potius veritate videã-
tur: an vero in ſomnis vel in ecſtaſi in iſtis cernantur
nõ corporibus, ſed ſimilitudinibus corporum: vigilan-
tibus autẽ vera cernenda, & ſi opus eſt, etiam tangenda
ingerant corpora. Sed iſta in hoc libro requirenda &
pertractãda eſſe nõ arbitror. Nunc de anima incorpo-
rea ſatis dictum ſit. Quam ſi corporeã mauis credere,
prius tibi definiendum eſt quid ſit corpus: ne forte cum
de re ipſa inter nos conſtet, incaſſum de nomine labo-
remus. Quanta te tamẽ abſurda ſecuta ſint tale corpus
in anima cogitantem, qualia ſunt quæ ab omnibus eru-
ditis corpora nuncupantur, id eſt, quæ per diſtantiam
longitudinis, latitudinis, altitudinis, locorum occu-
H pant ſpacia, minora minoribus ſuis partibus, & maiora
Cap.XXI. maioribus, puto quòd iam prudenter aduertas. Re-
ſtat oſtendere quemadmodũ quamuis & proprie dica-
tur ſpiritus, nõ vniuerſa anima, ſed aliquid ipſius, ſicut
1.Theſſ.5. Apoſtolus dicit, Et integer ſpiritus veſter, & anima &
corpus: vel illud multo expreſsi' in libro Iob: Abſolui-
ſti animã meam à ſpiritu meo: tamẽ & vniuerſa anima
appelletur hoc nomine, quãuis multo magis hæc quæ-
ſtio nominũ videatur eſſe, non rerum. Cum enim con-
ſtet eſſe aliquid in anima, quod proprie ſpiritus nomi-
netur, quo excepto proprie nominatur & anima, iam
de rebus ipſis nulla contentio eſt præſertim quid illud
etiam ego dico proprie vocari ſpiritũ, quod & tu dicis,
id eſt, quo ratiocinamur & intelligimus, quando ita di-
Ibidem. ſtincte iſta dicũtur, quẽadmodum Apoſtolus ait, Et in-
teger ſpiritus veſter & anima & corpus. Hunc autẽ ſpi-
Roman 7. ritum etiam mentẽ videtur appellare, cum dicit, Mente
ſeruio legi dei, carne autem legi peccati. Nam ipſa ſen-
Galat.5. tentia eſt, Et caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpi-
ritus aduerſus carnẽ: vt quod ibi dicit mentem, hoc in-
I telligatur hic ſpiritũ dicere, non ſicut exiſtimas vniuer-
ſam mentẽ vocari, quæ cõſtat ex anima & ſpiritu, quod
vbi legeris neſcio: mentẽ quippe noſtram, niſi rationa-
le & intellectuale noſtrum dicere non ſolemus: ac per
Ephes.4. hoc quod ait idem Apoſtolus, Renouamini autẽ ſpiri-
tu mentis veſtræ: quid aliud dicit, niſi renouamini mẽ-
te veſtra? Sic enim ſpiritus mentis nihil eſt aliud quàm
mens, quomodo corpus carnis nihil aliud poteſt eſſe q̃
Coloſſ.2. caro: nam & hoc ſcriptum eſt, In expoliatione corporis
carnis: vbi carnem corpus carnis appellat. Dicit ſanè &
alio modo ſpiritũ hominis, quẽ prorſus à mente diſcer-
1.Corin.14. nit. Si enim orauero lingua, inquit, ſpiritus meus orat,
mens autem mea infructuoſa eſt. Verum nunc non de
iſto ſpiritu loquimur, qui à mente diſtinctus eſt. Habet
iſte ſuam eandemq; difficilem quæſtionẽ: Multis enim
modis atq; in diuerſis ſignificationibus ſcripturæ diui-
næ ſpiritum nominant. Sed de quo nunc agimus, quo
ratiocinamur, intelligimus, ſapimus: cõſtat inter nos ſic
eum etiã proprie ſpiritum nuncupari, vt nõ ſit vniuerſa
anima, ſed aliquid eius. Tamen animã etiam ſpiritum
eſſe ſi propterea negas, quia eius intelligentia diſtincte
dicitur ſpiritus: poteris negare vniuerſum ſemẽ Iacob
appellari Iſraël: quoniã excepto Iuda, etiã diſtincte ap-
pellatus eſt Iſraël in tribubus decẽ, quę in Samaria tunc
Cap.XXII. fuerũt. Sed quid opus eſt hic diutius immorari? Iam
nunc vnde facilius oſtendamus, attende eam quæ ani- K
ma eſt, etiam ſpiritum dici, cum audis vel legis domino
moriente quod ſcriptũ eſt, Et inclinato capite tradidit *Ioan.19.*
ſpiritum. ita vis intelligi, tanquam à parte ſignificauerit
totum, nõ quòd ea quę anima eſt, poſsit & ſpiritus nun-
cupari. At ego vt poſsim expeditius probare quæ dico,
teipſum teſtem citius & cõmodius adhibebo. Sic enim
ſpiritũ definiſti, vt pecora appareant nõ ſpiritũ, ſed ani-
mam habere. Irrationalia quippe ideo dicuntur, q̃ vim
non habeãt intelligentiæ atq; rationis. Vnde cum ho-
minem ipſum admoneres ſuam noſſe naturã, ita locu-
tus es, Nam cum deus bonus nihil nõ ratione cõdide-
rit, ipſumq; hominẽ animal rationale, intellectus capa-
cem, rationis cõpotem, ſenſuq; viuacem, qui omnia ra-
tionis expertia prudẽti ordinatione diſtribuat, procrea
uerit: his tuis verbis ſatis aſſeruiſti, quod omnino veriſ-
ſimum eſt, hominem eſſe cõpotem rationis, atq; intelli-
gentiæ capacem, quod vtiq; nõ ſunt animalia rationis
experria. Vnde & teſtimonio diuino eos qui nõ intel- L
ligunt, pecoribus cõparaſti, non vtiq; habentibus intel-
lectum: quod & alio loco ſcriptũ eſt, Nolite eſſe ſicut *Pſal.31.*
equus & mulus, quibus nõ eſt intellectus. Quæ cum ita
ſint, attẽde etiam quibus verbis ſpiritum definieris atq;
deſcripſeris, cum illum ab anima diſtinguere niteretis.
Hęc anima, inquis, quę ex flatu dei habet originem, ſi-
ne ſenſu proprio atq; intellectu intimo eſſe nõ potuit,
quod eſt ſpiritus. Et paulopoſt, Et quãuis anima, inquis,
animet corpus, tamen quod ſentit, quod ſapit, quod vi-
get, ſpiritus ſit neceſſe eſt. Itẽ paulopoſt, Aliud erit, in-
quis, anima, & aliud ſpiritus, ſapientia & ſenſus animæ.
His verbis ſatis indicas quid eſſe ſpiritum hominis ſen-
tias, id eſt rationale noſtrum, quo ſentit atque intelligit
anima: nõ ſicut ſentit corporis ſenſibus, ſed ſicut eſt ille
intimus ſenſus, ex quo eſt appellata ſententia. Hinc au-
tẽ pecoribus ſine dubitatione pręponimur, eo quòd ſunt
illa rationis expertia. Non habent itaq; ſpiritum peco-
ra, id eſt intellectũ, & rationis ac ſapientiæ ſenſum, ſed
animam tantum. Nam & de illis dictum eſt, Producant *Gene.1.*
aquæ repentia animarũ viuentiũ, & producat terra ani
mam viuẽtem. Vt ergo pleniſsime ac planiſsime noue- M
ris eam quæ anima eſt, more diuinorũ eloquiorum etiã
ſpiritũ dici, appellatur pecoris ſpiritus. Et vtiq; non ha-
bent pecora illum ſpiritũ, quẽ tua dilectio diſcernẽs ab
anima definiuit. Vnde manifeſtum eſt, quòd generali
vocabulo anima pecoris recte potuit ſic vocari: ſicut
legitur in libro Eccleſiaſtæ, Quis ſcit ſpiritus filiorũ ho- *Eccles 3.*
minis ſi aſcẽdat ipſe ſurſum, & ſpiritus pecoris ſi deſcẽ-
dat ipſe deorſum in terra: Itemq; in diluuij vaſtitate ita
ſcriptum eſt, Et mortua eſt omnis caro quę mouebatur *Gene.8.*
ſuper terram, volatilium, pecorum & iumentorum, &
ferarũ, & omnis ſerpens qui mouetur ſuper terram, &
omnis homo, & omnia quæcunq; habẽt ſpiritum vitæ.
Vbi remotis omnib' dubitationis ambagibus, generа-
le nomen animæ eſſe intelligimus ſpiritũ. Cuius quidẽ
nominis ſignificatio tam late patet, vt etiã deus voce-
tur ſpiritus. Et iſte flatus aëreus quãuis ſit corporeus, ap
pellatur in Pſalmo ſpiritus tempeſtatis. Quapropter & *Pſal.54.*
eam quæ anima eſt, etiã ſpiritum nuncupari puto, quod *Pſal.148.*
admonitus his quæ cõmemoraui diuinarũ teſtimoniis
paginarum, vbi & anima pecoris, cui nõ eſt intellectus,
appellata legitur ſpiritus, non negabis vlterius. Quo-
circa ſi & illa quę de anima incorporea diſputata ſunt,
capis & ſapis, non eſt vnde tibi diſpliceam, quòd eam
me ſcire dixi non corpus eſſe, ſed ſpiritum: quia & cor-
pus non eſſe monſtratur, & generali nomine ſpiritus
nuncupatur

Ca.XXIII. nuncupatur. Quamobrem ſi noſtros ad te libros im-
A penſa dilectione conſcriptos, repenſa dilectione ſumis
& legis: ſi in principio primi tui libri audis & teip-
ſum, & ſtudes, ſicut dixiſti, tuam ſententiam non turri,
ſi improbabilis detegatur: illa præcipue vndecim caue,
Errores Vincentij iterum recitantur. de quibus te in libro ſuperiore cómonui. Ne animã ſic
dicas ex deo, vt eam nõ de nulla, nec de alia, ſed de ſua
natura creauerit: aut quòd per infinitum tempus, atque
ita ſemper animas det, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat. Aut
Obe. animã meritum aliquod perdidiſſe per carnem, quod
habuerit ante carnem: Aut animã per carnem reparare
habitudinem priſcam, perq; ipſam carnem renaſci, per
quam meruerat inquinari: Aut quod anima ante omne
peccatum meruerit eſſe peccatrix: Aut infantes ſine re-
generatione baptiſmatis mortuos, ad indulgentiã per-
uenire originaliũ peccatorum: Aut quos dominus præ-
deſtinauit ad baptiſmũ, prædeſtinationi eius eripi poſ-
ſe, & ante defungi quàm in eis quod omnipotens præ-
deſtinauit impleri. Aut de his qui priuſquam baptizen-
Sapien. 4. tur expirant, dictum eſſe quod ſcriptum eſt, Raptus eſt
B ne malitia mutaret illius intellectum, atq; ad hunc ſen-
ſum cætera pertinentia: Aut earum aliquas manſiones
extra regnũ dei eſſe, quas multas dixit in domo patris
Ioan. 14. ſui dominus eſſe: Aut ſacrificium corporis & ſanguinis
Chriſti, pro his qui non baptizati de corpore exierint
offerẽdum: Aut aliquos eorũ qui ſine baptiſmate Chri-
ſti moriuntur, in paradiſum interim recipi, ac poſtmo-
dũ & regni cœlorum beatitudinem cõſequi. Hæc præ-
cipue caue fili: nec cognominari Vincẽtius delecteris,
ſi vis eſſe victor erroris. Nec te quãdo aliquid neſcis ex-
iſtimes ſcire, ſed vt ſcias diſce neſcire. Neq; enĩ aliquid
in occultis dei operibus ignorando, ſed temere inco-
gnita pro cognitis aſtruẽdo, & falſa pro veris proferen-
do ac defendendo peccatur. Ignorantiam vero meam,
vtrum animæ hominum nouæ fiant, an de parentibus,
C quas tamen à creatore deo non de ipſius ſubſtãtia fieri
dubitare fas non eſt, aut non debere reprehendi, aut ab
eo debere à quo poteſt doceri auferri. & habere in ſe
animas corporũ ſimilitudines incorporeas, ipſas autẽ
non eſſe corpora: & ſalua diſtinctione animæ & ſpiri-
tus, etiam vniuerſaliter animã ſpiritum nũcupati, puto
quòd perſuaſerim charitati tuæ. Si autẽ perſuadere non
potui, vtrum tamen ea dixerim quæ perſuadere debue-
rim, qui legent potius iudicabunt. Si qua ſanè alia quæ
plurima in tuis libris emendanda mihi videntur, ſcire
forte deſideras, venire tibi non ſit oneroſum, non tan-
quam diſcipulo ad magiſtrum, ſed primæuo ad gran-
dæuum, forti ad infirmum. Et ſi enim nõ eos edere de-
buiſti, maiore tamen & veriore gloria quiſq; correctus
ſua confeſſione reprehenditur, quàm cuiuſlibet errãtis
C.XXIIII. ore laudator. Quamuis in eorundem recitatione li-
brorum auditores & laudatores tuos non omnes iſta
quæ ſana doctrina improbat, vel ante ſenſiſſe, vel ad ea
tibi cõſenſiſſe crediderim: ſed acie mentis, ipſo tuæ re-
citationis impetu curſuq; perſtricta, hæc parum aduer-
tere potuiſſe: aut certe etiam illos qui aduertere potue-
runt, nõ in te rerum liquidiſſimam veritatem, ſed ver-
borũ affluentiã, & ingenij facultatem indolemq; lau-
daſſe. Plerunque enim laudatur, prædicatur & amatur
eloquium in ſpe iuuenis, & ſi nondũ habeat maturita-
tem fidemq; doctoris. Quapropter vt & tu recte ſapias,
& alios nõ tantummodo delectare poſſis, verumetiam
ædificare quod loqueris, curã te oportet gerere de ſer-
monibus tuis, remotis plauſibus alienis.

Libri Quarti & vltimi finis.

DIVI AVRELII D
AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI LIBER DE Prædeſtinatione & gratia, qui intitulatur de voluntate dei.

QVVM in ſacris voluminibus li- *Cap. I.*
terarum, ſiu futurorum quid Pro-
phetico ſpiritu prænunciantibus,
ſeu præteritorum hiſtorica verita-
te narrantibus, ſeu vitæ monita A-
poſtolica authoritate tradentibus,
aliqua veluti diuerſum ſonante ſen
tentia vel monetur lector, vel ſoli-
citatur auditor, certa & inconcuſſa fide cognitum te-
neri debet, vnius atque eiuſdem ſpiritus, & eius præter
quem nihil eſt veritatis, apertius alibi, paulo occultius
alibi ſonare myſteria. Ac proinde ſi quid occulta ſigni-
ficatione ſoſpenſum, aut à conſcribente breuiter indi-
catum, minuſque quàm humani cordis obtuſio poſce-
bat, expoſitum eſt, hic lucidiꝰ apparere, ibi altius latere, E
nuſquam deeſſe nouerit veritatem. Quòd ſi etiam pro
magnitudine rei de qua quæritur, nõ facile intellectus
ſenſibus quærentis occurrit, maxime ſi de incommuta-
bili voluntate omnipotentis dei diuerſum ſonet cano-
nicæ authoritatis vtraque ſententia: ita illa omnia ad
pietatis regulam dirigenda ſunt, vt nec iniuſtum deũ
eſſe, nec merita ſingulorum confuſa quadam perſona-
rum acceptione taxantem, nec infirmum, vt quicquid
voluerit non valuerit explicare, inconcuſſa definitio-
ne teneatur.

Sub huius igitur definitionis iugo, ne in ſacrilegam *Cap. II.*
temeritatem male libera colla luxurient, quæſtionis hu
ius quantum deo donante poſſumus, occulta memore-
mus: quam beatus Apóſtolus Paulus diuerſis in locis,
non parũ diſcrepantibus verbis ſtudioſis proponit ſcru
tatoribus, eiſq; per ipſam loquitur veritatem. Senten-
tiam ſiquidem in dei gratia præcedente, latiſſima & ro
buſtiſſima diſputatione confectam ita concludens, ait,
Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat. Quum *Roman. 9.*
in alia Epiſtola de diuina beneuolẽtia ipſe ſic dicat. Qui *1. Timo. 2.*
vult omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem ve- F
ritatis venire. Occurrit enim, quur pereãt ex his aliqui,
quum omnipotẽs deus omnes homines ſaluos fieri ve-
lit, & in agnitionem veritatis venire: deinde quur rur-
ſus induret alios, miſertus aliorum, aut quomodo om-
nes ſaluos fieri velit homines, quum ipſe nonnullos ne
ſaluẽtur induret. Hoc quantũ ad humanã iuſtitiã vide-
tur iniuſtũ. Sed quis ita deſipiat, vel potius quis ita bla-
ſphemet, vt dicat de iuſtitia dei, lege humanæ iuſtitiæ
diſputandũ: quę profecto ſi iuſtitiæ dei aduerſatur, iniu
ſta eſt. Ab illo enim qui ſumme iuſtus eſt, omne quod
qualitercunque iuſtũ eſt, manare manifeſtum eſt. Quis
ergo erit qui incommutabiliter manentem, & omnia
quæ ſunt condentem, regentem atque ſeruãtem dei ſa-
pientiam, pendat humanæ ſapientiæ arbitrio? De qua
idem Apoſtolus dicit, Quia ſapientia carnis inimica eſt *Roman. 8.*
deo. Et alibi, Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud *1. Corint. 3.*
deum. Non eſt ergo de illa maieſtate diuinæ ſapientiæ,
humanæ vanitatis arbitrio diſputandum. Si quis au- *Cap. III.*
tem peccata ſua ita nutriendo, figura vel vmbra vel ty-
pho ſuperbiæ blãdiente decipitur, vt dicat, quod non-
nullus eſſe dicturos ſtatim vidit beatꝰ Paulus Apoſtolꝰ. *Rom. 6.*

G Subiunxit enim, dicet aliquis, Si cuius vult miſeretur &
quẽ vult indurat, quid adhuc queritur? Voluntati enim
eius quis reſiſtit? Nouerit hac plus nos ad humilitatem
ac pietatem cogi atque arctari ſententia. Quum enim
totum ad deum referens, humanis viribus neget do-
ctor ampliſsimos, quid aliud quàm vt in deũ toto cor-
de ſuſpenſi, ab eo ſalutis auxilia poſtulemus, hortatur?
Quem ergo mouet hæc in diuinæ gratiæ diſpẽſatione
diuerſitas, & iniuſtũ putat, negari alteri quod alter ac-
ceperit, intelligat quemadmodũ diuinitus dixerit Pſal-
Pſal. 24. miſta, Vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas: at-
que agnoſcat tali deũ agitare res humanas iudicio, vt
debitas pœnas aut iuſte reddat, aut miſericorditer do-
net. Vitiatę enim radicis macula, ita propaginis tradu-
Iob. 25. ce per generationum ſarmenta diffuſa eſt, vt nec infans
quidem vnius diei à culpa ſit primæ præuaricationis a-
lienus, niſi per indebitã ſaluatoris gratiã fuerit libera-
tus. Quod ſi nec hic quidem ſine peccato eſt, qui pro-
prium habere non potuit, conficitur vt illud traxerit a-
Roman. 5. lienum, de quo Apoſtolus dicit, Per vnum hominẽ pec
catum intrauit in mundũ, & per peccatum mors, & ita
H in omnes pertranſiit, in quo omnes peccauerũt. Quod
qui negat, negat profecto primũ nos eſſe mortales. Si
enim, vt dicit Apoſtolus, per vnum hominem peccatũ
intrauit in mundũ, & per peccatum mors: mors intra-
re non potuit, niſi intrante peccato. Et quoniã mors nõ
naturę conditio, ſed pœna peccati eſt, ſequatur neceſſe
eſt pœna peccatũ. Quia vero in omnes homines mors
pertranſiit, in omnes neceſſe eſt pertranſiſſe peccatum.
Peccatum quomodo cum paruulis originale naſcatur,
carnis oculis videre non poſſumus: Quia vero omnes
ex Adam carnaliter natos, & ſi illi iam etiã qui in Chri-
ſto renati ſunt, videmus mortis lege cõſtringi: per hoc
quod videmus ſemper paruulos mori, cogimur confi-
teri ſemper paruulos naſci cũ peccato originali. Faci-
lius enim fieri poſſet, vt quãuis tranſeunte peccato, pœ-
na minime ſequeretur, quàm vt nulla communicatio-
ne peccati partem ſumat pœnæ, qui nõ habet culpæ. Si
ergo, vt apparuit, de præuaricatoris ſemine omnes na-
ſcimur debitores, quoniam in ipſo omnes, vt ait Apo-
Roman 5. ſtolus, peccauerũt, & ipſa iam in principio vnde deſcẽ-
dimus, maſſa damnata eſt, nullus de duritia ſua, nullus
I de pœna ſua conqueri audeat, quæ etiam non exiſten-
tibus peccatis propriis, ſola naſcendi conditione debe-
tor. Quòd vero deus aliis gratuita vocatione cõuerſis,
miſericordiam largitur indebitam, nõ ad diſpenſato-
ris iniuſtitiam, ſed ad donãtis miſericordiſsimam lar-
gitatem, veritatis ratione referendum eſt. An audebit
debitor creditorẽ iniquitatis arguere, ſi alteri donans,
ab eo quod debebat exegerit? Si ergo inter contractus
hominũ, nullus ex hoc præſcriptionis locus eſt, vt à ſe
dicat debitor iniuſte exigi, quia ſcit alteri debitori ab
eodem quod debebat creditore donatũ, quis in tãtam
inſaniam profanæ vocis erumpat, vt iniuſtitiæ deum
arguat, ſi vni indebitam donauerit gratiam, alteri red-
Cap. IIII. diderit debitam pœnam? Itaque ex ſuperiori huius
Roman. 9. parte ſententię, quæ dicit, Cuius vult miſeretur: puto ꝙ
nullus niſi indignus miſericordia audeat diſputare.
Quod vero ſequitur, Quem vult indurat: ibi paululum
humanæ mentis intentio verbi nouitate cõfunditur.
Sed non ita intelligẽdum eſt, quaſi deus in homine ip-
Duritia ſam quæ non eſſet duritiã cordis operetur. Quid enim
cordis quid aliud eſt duritia, quàm dei obuiare mandatis? Vnde il-
ſit. lud beat⁹ Stephanus dicebat ad populum, Dura ceruí-
Acto. 7. ce, & non circũciſo corde & auribus, vos ſemper ſpiri-
tui ſancto reſiſtitis. Quã qui à deo fieri putat, propterea K
quod dictum eſt, quem vult indurat, ipſum præuarica-
tionis intueatur exordium, & deo donante mãdatum,
per quod trãſgreſsionis culpam in corde fuerit opera-
tus attendat, quãuis ne ab ipſo quidem ſi negaret aſſen-
ſum, potuit tentatore compelli. Ergo quicquid poſt illã
præuaricationẽ natus ſupplicij homo patitur, iuſte red-
di meritoq; fateatur. Indurare enim deus dicitur eum,
quẽ mollire noluerit. Sic etiam excæcare dicitur eum
quem illuminare noluerit. Sic etiam repellere eũ, quẽ
vocare noluerit. Quos enim prædeſtinauit, illos & vo- *Roman. 8.*
cauit: & quos vocauit, illos iuſtificauit. Ipſe enim dedit
vt ſimus, ipſe vt boni eſſe poſsimus. Præſciuit enim *Cap. V.*
nos eius diuinitas, ſapientia condidit, iuſtitia dam-
nauit, gratia liberauit. Mundus enim quamuis pro tem-
pore ex quo factus eſt cœperit, in illa diuinæ præſcien-
tiæ luce faciendus nullum potuit habere principium:
& quanticunque vel ex Adam vſque in hodiernum diẽ
homines nati ſunt, vel poſt noſtram ætatẽ generatio-
nis ſunt propagine naſcituri, apud deum nati ſunt iam,
& decurſo totius vitæ tempore tranſierunt, in illo ni-
hilominus diuini obtutus lumine permanẽtes. Deus e-
nim qui nec loco clauditur, nec tẽpore præuenitur, om L
nium rerũ tam præteritarũ memoria, quàm imminen-
tium ſciẽtia plenus eſt, nec reminiſcẽs voluitur in præ-
teritum, nec ſperãs tenditur in futurum. Et quæcunque
omnino ſunt, quę temporum motibus agitantur, ab eo
principio in quo erat verbum, & verbũ erat apud deũ, *Ioan. 1.*
& deus erat verbum, vſq; in finem omnium ſeculorum.
De quo fine cum diceret beatus Moyſes, Domine, in-
quit, qui regnas in ſeculum & ſeculũ, & adhuc: nec ſpe-
rantur futura, nec præterita tranſierunt, ſed in præſen-
tia diuinitatis præſenti ſemper luce cernuntur. Ab illo
ergo quia æternus & præſcius, quia & iuſtus & pius eſt,
qui exercet debitam ſeueritatem, & exhibet indebitam
pietatem, & habet in creandis atque eligendis homini-
bus, ſicut in luto figulus, poteſtatem, facta ſunt alia qui-
dem vaſa in honorem, alia vero in contumeliam. An-
tequam faceret nos, præſciuit nos, & in ipſa nos præ-
ſcientia cum nondũ feciſſet, elegit. Sed à quo hoc fieri
potuit, niſi ab eo qui vocat omnia quæ nõ ſunt tanquã
ea quæ ſunt? Apoſtolus enim dicit, Qui elegit nos ante *Roman. 4.*
mundi conſtitutionem. Intra mundum facti ſumus, & *Ephеſ. 1.*
ante mundum electi ſumus: atque ita vno eodémque M
nec tranſeunte nec futuro, ſed cõtinuo tempore, vel ſi
quo alio modo dici poteſt, ſi tamẽ poteſt, apud deũ eſt
& præſcire & facere & eligere, & præſcientia ſua incõ-
mutabiliter permanente eligere faciendos, quos factu-
rus fuerat eligẽdos. Hæc quidem quantum ad fidei re-
gulam, deo illuminante prædicta ſint. Sed iam vi- *Cap. VI.*
deo quid etiã hinc calũnioſa prauitas poſsit opponere.
Sequitur enim, vt ſi eos quos prædeſtinauit, illos & vo- *Roman. 8.*
cauit, & ſi eos quos vocauit, illos & iuſtificauit, qui nec
prædeſtinati nec vocati, ac per hoc nec iuſtificati ſunt,
ab omni culpa debeant eſſe innocentes, iniuſteq; ab eis
pro vitæ prauitate tranſactæ, in illo agnitionis die ſint
poſcenda ſupplicia. Dicat iſtis Paulus Apoſtolus, Nun- *Roman. 9.*
quid iniquitas apud deum? Statim ipſe reſpõdeat: Ab-
ſit. Cùmque hoc fuerit in hominis mente ſana pietate
fundatum, quòd nulla ſit iniquitas apud deum, ita in-
telligat, Cuius vult miſeretur, & quẽ vult indurat, quaſi
diceret, cuius vult miſeretur, & cuius non vult, non mi-
ſeretur. Itemq; hoc ipſum rurſus intelligat, quaſi dice-
retur, cui vult donat, & à quo vult debitũ poſcit. Quod
qui dicere perſeuerat iniuſtũ, ab Apoſtolo audiat, O ho- *Ibid.*

mo,

A mo,tu quis es qni reſpondeas deo ? Congrue ſiquidem
huiuſmodi impietatem Apoſtolica reprehendit antho-
ritas, tautum de exaggeratione nominum pondus in-
cutiens,cũ dicit, O homo,tu quis es qui reſpõdeas deo?
homo deo , lutum figulo . Subiunxit enim idem Apo-
ſtolus,Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare
ſic me feciſti ? An non habet poteſtatem figulus luti ex
eadẽ maſſa facere aliud qnidẽ vas in honorẽ , aliud ve-
ro in cõtumeliã?Si ergo habet,imò quia habet poteſta-
tem figulus luti facere ex eadẽ maſſa aliud quidẽ in ho-
norem , aliud vero in contumeliam,ô homo,tu quis es
qui reſpondeas deo,quia cuius vult miſeretur,& quem
vult indurat? Sed priuſqoam ad huiuſmodi concluſio-
nem beat⁹ Apoſtolus diſputationis ordine perueniret,
hoc potiſsimuin de veteribus literis ſumpſit exemplum
in quo indurationẽ quæ à deo fieri dicitˢ,edoceret. Di-
Exod.9. cit,inquit,ſcriptura Pharaoni,Quia in hoc ipſum exci-
taui te,vt oſtendam in te virtutem meam,& vt annun-
cietur nomẽ meum in vniuerſa terra . Induraſſe autem
cor eius deus in eadẽ ſcriptura apertiſsime dicitur, cũ
Moyſi de ſignis quæ in Aegyptios per eum faciẽda fue-
Exod.4. rant loqueretur.Sic enim dicit,Ego autẽ indnrabo cor
B Pharaonis ne dimittat populum. Hinc iam per aperta
ſe iactans calumniator aſtutus,iuſtitiam dei ad ſuum li-
bret arbitrium, & quanta poteſt vociferatione reſpon-
deat,Si cuius vult miſeretur , & quẽ vult indurat,quid
adhuc qoçritur?Volũtati enim eius qnis reſiſtit ? Huius
elationi Apoſtolus dicat . O homo,tu qnis es qui reſpõ-
deas deo? Qui autem pie quærens aliquid deſiderat in-
uenire,illum locum eiuſdem ſcripturæ relegat,vbi pri-
mo Moyſi in rubo ignis apparuit, atque ita cor eius ar-
dore diuinæ charitatis igniuit , vt in conſpectu regum
ſicut Dauid dicit,teſtimonia eius ſine cõfuſione loque-
retur , & ibi inueniet totũ hoc, quod induraſſe de⁹ cor
Pharaonis præmittit , non ad operationem dei, ſed ad
præſcientiam pertinere.Loquens enim dominus de ru-
Exod.3. bo,ſic dicit,Ego autẽ ſcio quòd non dimittet vos Pha-
C rao rex Aegypti,niſi per manum magnam . Sed exten-
dens manum meam, percutiam Aegyptios in omnibus
mirabilibus quæ faciam, & poſtea dimittet vos Pharao
rex Aegypti. Hæc prima vox dei eſt,qua futurã volun-
tatẽ Pharaonis ſicut præuiderat indicabat . Poſtea iam
Exod.4. inter ipſos miraculorũ imbres dixiſſe legitur, Ego au-
tem indurabo cor Pharaonis,ne dimittat populũ . Vbi
iam aperte intelligitur primam iteraſſe ſententiam.
Quid eſt enim , indurabo cor,niſi non molliam?Appa-
ret enim in alios manante iuſtitia , in alios gratia pro-
fluente , ſcripturæ illius ſententiam fuiſſe completam;
quia dixit deus Pharaoni , In hoc ipſum excitaui te , vt
oſtendam in te virtutem meam,& vt annuncietur no-
men meum in vniuerſa terra . Vtente enim deo bene
etiam malis, induratione Pharaonis, flagellis Aegypti,
& tot ac tantis in illa gente miraculis pariter aceruati-
timq; peractis , quid aliud geſtum eſt,quàm vt dei vir-
tus apud ſe magna , in ſe plena,ad humani generis no-
titiam perueniret,non deo, ſed ipſis relegẽtibus & cre-
dentibus profutura?Pharaonem non eſſe mutádum,&
illam omnem gẽtem, quæ poſt tot verbera vix ſibi eru-
tum popnlom dei , armis etiam inſectari conabatur &
bello,alta illa deus prouidentiæ ſuæ luce præſciuit. Sed
periturorum interitum prædeſtinatis à ſe vaſis miſeri-
cordiæ , ſalutis voluit eſſe argumẽtum,& aliorum per-
ditione ad ſalutẽ vſus eſt aliornm , qnia poteſtatem ha-
Roman.9. bet figulus luti ex eadem maſſa alind quidẽ vas in ho-
Cap.VII. norem,alind verò in cõtumeliam facere. Hoc etiam
diuinę poteſtatis in hominum electione iudicium,pau- D
loante commemorans beatus Apoſtolus robuſtiſsimis
monſtrauit exemplis,cum de Rebeccę partu adbuc in-
tra vterum conſtituto , totum ad gratiam dei referens
loqueretur.Sic enim ait , Sed & Rebecca ex vno cõcn- *Roman.9.*
bitu habens Iſaac patris noſtri, cum nondom nati fuiſ-
ſent , nec aliquid boni egiſſent nec mali , vt ſecundum
electionẽ propoſitnm dei maneret,nõ ex operibus, ſed
ex vocante dictum eſt,quia maior ſeruiet minori: ſicut
ſcriptum eſt,Iacob dilexi,Eſaü autem odio babui . Sta- *Malac.1.*
timq; ſubiecit,Quid dicemus?Nunquid iniquitas apnd
deum?Neganſq; reſpondit,Abſit. Vt iam cætera quę ſe-
quuntur,ad hanc ſententiam ſuſpenſa referantur,& re-
lata ſoluãtur, qua negauit apud deum eſſe iniquitatem.
Sed hic quid egerit hæc Apoſtolicę diſputationis intẽ-
tio,ſatis admodum claret. Non ſolnm enim fratres,ſed
& geminos,nec ſolum geminos,ſed vno etiam concn-
bitu fuſos in vtero comparauit, vt quoniam in nõdum
natis nondumq; aliquid operatis , nulla eſſe poterant
momenta meritorum , nec ex parentum quidem meri-
tis quę diuerſo tẽpore varia eſſe potuerũt ,aliqood con-
tra gratiam relinqueretur obſtaculum.Quæ vtique pa-
rentum merita etiam ſi pernitiamus diuinum paruu- E
lis vel auertiſſe vel conciliaſſe pręſidium , ſeu bona ſeu
mala circa geminam prolem, quæ eodẽ concepta con-
cubitu,codemq; in lucẽ proiecta momẽto eſt,paria eſſe
debuerunt. Quòd ſi futuros eorum mores dicitur diui-
num diſcreuiſſe iudicium , profecto illud euacuabitur
quod præmiſit Apoſtolus dicens, Non ex operibus,ſed *Roman 9.*
ex vocante dictum eſt,quia maior ſeruiet minori. Non
enim ait ex præteritis operibus,ſed cum generaliter di-
xerit,Non ex operibus , ibi & præterita intelligi voluit
& futura : præterita ſcilicet quæ nulla erant,futura quæ
nondum erant. Prædeſtinatus eſt Iacob vas in honorẽ,
quia non ex operibus,ſed ex vocante dictum eſt, Maior
ſeruiet minori . Et ne forte vaſa in honorem præde- *Cap.VIII.*
ſtinata , ſuis aliquid viribus tribuendo , negarent gra-
tiam creatoris,alio eos loco Apoſtolus vaſa miſericor-
diæ nominauit , vt totum quicquid eſſent,ſecundũ mi-
ſericordiam ſe eſſe cognoſcerent. Sic enim & alibi di-
cit idem Apoſtolus,Et hoc nõ ex vobis,ſed dei donum *Ephe.2.*
eſt.Beatus etiam Moyſes in Deuteronomio dicit ad po *Deuter.8.*
pulum,Et ne dicas in corde tuo : Fortitudo mea & po- F
tentia manus meæ fecit mihi virtotem magnam hanc:
ſed memoraberis domini dei tui, quia ipſe tibi dat for-
titudinẽ,facere virtotẽ, vt ſtatuat teſtamẽtum ſuũ quod
iurauit patribus veſtris. Item paulopoſt ibidem ad eos,
Ne dicas,inqnit,in corde tuo , cum cõſumpſerit domi-
nus deus tuus gentes iſtas ante faciẽ tuam,dicens, Pro- *Deuter.9.*
pter iuſtitias meas induxit me domin⁹ hæreditare ter-
ram bonam iſtam.Non propter iuſtitiam tuam , neque
propter ſanctitatem cordis tui intras hæreditare terrã
eorum, ſed propter iniquitatem gentium iſtarum do-
minus diſperdet eas à facie tua . Ecce qnàm antiquum
ſpiritus ſancti dogma, non ſolum in Apoſtolicis literis
prædicatum,ſed etiam in Propheticis , atque in ipſis Iſ-
raëlitici populi exordiis, ſancti ſpiritus voce firmatum,
nouellę præſumptionis impetus conatur euertere. Cla-
re ſiquidem in vno atqne eodem ſcripturæ loco,boni-
tatem & ſeueritatem dei Propheta beatus oſtendit , di-
cens , non propter iuſtitias populi hæreditatem terræ
illius reddi,ſed gratia tantum miſerantis donari , illoa
aotẽ propter iniuſtitias ſuas pelli . Ecce in illis iuſte pu-
nitur iniquitas , in iſtis gratis nulla iuſtitia muneratur.
Nec ſufficit beato Moyſi qnod dixerat,nõ propter me-

G rita ipſorum, hęreditatem terræ illius Iſraëlitico popu-
lo fuiſſe conceſſam, niſi etiam adderet quod adiunxit,
vnde eos omni bono monſtraret indignos. Sequitur
Deuter. 9. enim poſt illud quod ſupra memorauimus, Et ſcies ho-
die, quia non propter iuſtitias tuas dominus deus tuus
dat tibi terram iſtam bonam hæreditare, quoniam po-
pulus duræ ceruicis es tu. Quis hic ſecundum debitum
præcedentium meritorum mercedem redditam dicat?
Quis non gratiam fateatur indebitam? Quotiens ait
Propheta, Tentauerunt eum in deſerto? Quotiens ira-
Pſal. 105. cundiã dei cordis auerſione meruerunt, & ſaluauit eos
propter miſericordiam ſuam, vt notam faceret poten-
Roman. 9. tiam ſuam? Hoc iterũ Apoſtolus dicit, Suſtinuit in mul-
ta patientia vaſa iræ apta in interitum, vt oſtẽderet di-
uitias ſuas in vaſa miſericordiæ, quæ pręparauit in glo-
Cap. IX. riam. Ne vero rurſus homo in vltimam fecem de-
ſidiæ reſolutus, arduum virtutis iter, & quamuis adiu-
uante gratia dei, nõ niſi labore gradiendum, inerti ſibi
crederet poſſe deferri, & nullius laboris induſtriam ſtu
dio ſui profectus adhiberet, ita inter ſe atque homines
deus tempora officiaq; diſtribuens ordinauit, vt voca-
tione ipſius bonorum principia ſumeremus, vocati au-
H tem atque illuminati, vias mandatorum eius boni inge
nij intelligentia noſceremus, & eas libero vel eligere-
mus vel relinqueremus arbitrio. Quas tamen ſi ipſius
fulti adiutorio, cõtinua deuotione ſequeremur, in fine
rurſus non repugnantem mandatis ſuis, ſubiectam in
nobis obedientiam coronaret. Liberum vero quod ab
eo habemus arbitriom, prono ad nequitiam lapſu fluit,
& cum ad virtutis indolem, dei auxilio deſerente nihil
poſsit, ad genus omne peccati idonea fultũ virtute ſub-
ſiſtit: Trahit enim lex in membris nata peccati, & deus
à leui iugo mandatorom ſuorum leuique ſarcina rece-
dentes: atq; in peccati duriſsimam ſeruitutem, libero à
iuſtitia voluntatis arbitrio defluentes, ſecundum ſuam
iuſtitiam derelinquit: Eos vero qui vocationis munus
congrua pietate ſuſceperint, qui carnalibus non ſubiu-
gantur illecebris, qui iactãtiæ vitio, auaritiæ facib⁹, vẽ-
to ſuperbiæ caruerunt, & quãtum in homine eſt, dei in
ſe bona ſeruantes ad ſpiritalia exercitia omne ſtudium
contulerunt, & in agone huius vitæ certantes adiuuat,
& coronas vincẽtibus largitor æternas: ipſe rurſus de-
I linquentes deſerit, reſiſtentes indurat, contemnẽtes cõ-
Cap. X. demnat. De horum graduum diſtributione, quam
vel in nobis deus operat, vel nos iubet aliquid opera-
ri, ipſum interrogemus de cuius verbis orta eſt quęſtio:
quã ſi dominus aſsit, enodare conamur, vt eius ſenſi-
bus per diuerſa volumina varia quidem locutione, ſed
vna atque eadem intentione digeſtis, ſi quid in hoc lo-
co latet, alterius ſententię collatione referetur. Vocatũ
à deo Apoſtolum Paulum vel in eo libro legimus, vbi
eius geſta cum omni veritate narrãtur, vel ipſe in Epi-
Roman. 1. ſtola ſua cõfitetur, dicens, Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, vo
catus Apoſtolus. Secundo autem loco vocationẽ ſecu-
tus, & totum quod in homine fuerat operatus, ipſe ſic
1. Corin. 15. dicit, Plus omnib⁹ illis laboraui. Sed ne hoc ipſum qui-
dem ſibi tribuẽs, ſolicita pietate ſubiunxit, Non ego au-
tem, ſed gratia dei mecũ. Iam ergo & vocato & voca-
tionẽ per opera iuſtitię ſubſecuto, quid ſupererat aliud,
niſi vt liberatus de corpore mortis huius, ad illius alte-
terius vitæ, quæ ſanctis omnibus veritatis ore promiſſa
eſt beatitudinẽ perueniret? Quod nullis humanis me-
ritis reddi, ſed dei donantis gratia largiente donari, ſi-
Roman. 7. bi ipſe reſpõdet poſt gemitus quib⁹ dixerat, Miſer ego
homo, quis me liberabit de corpore huius mortis? Gra-
tia dei, inquit, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. K
Hanc itaque diſtributionem qua diximus à deo homi-
nes nullis exiſtentibus meritis vocari, & vocatos vt bo-
ni aliquid operentur, dei adminiculis indigere, ſumpto
de veteribus literis Apoſtolus monſtrat exemplo. poſt-
quam illam de duobus geminis electionem omni re-
pulſa laude meritorum, ad dei gratiam iudiciumq; cõ-
tulerat, videns quid impia poſſet blaſphemare garruli-
tas, dixit, Nũquid iniquitas eſt apud deum? Et ſequitur, *Roman. 9.*
Abſit. Et quaſi diceretur ei, vnde probas? Parum putauit
authoritatem ſuæ valere doctrinæ, niſi ſentẽtiam ſuam
etiam legis doceret exemplo. Sic enim intelligi voluit
quod Moyſes dixerat, Miſereor cuius miſerebor, & mi- *Exod. 33.*
ſericordiam præſtabo, cui miſericors fuero. vt primam
miſericordiam vocatione credamus hominibus præ-
rogari, quæ ſola ad recte viuendum non ſufficit, ſi deſe-
rat qui vocauit. Ideoq; additum eſt, Et miſericordiam
præſtabo cui miſericors fuero: vt à deo accipi manife-
ſtum ſit & ipſa miſericordiæ opera, quæ cum videmur
impendere, dei miſericordiam promeremur. Sic enim
in Euangelio dicit, Beati miſericordes, quoniam ipſis *Matth. 5.*
miſerebitur deus. Quod niſi ſic intellexiſſet Apoſtolus, L
nunquam pro bonis gratiæ, diſputationi ſuæ hoc teſti-
moniũ curaſſet inſerere. Si quem vero mouet, quod *Cap. XI.*
non omnes etiam de his qui iam vocati ſunt, ad ſecun-
dam gratiam, id eſt ad recte viuendi donum peruenire
mereantur, ſicut dominus in Euãgelio dicit, Multi ſunt *Matth. 20.*
vocati, pauci vero electi: hinc intelligat, quale ſit quod
contra dei gratiam defenſare molitur, qui de libero ſi-
bi blanditur arbitrio. Quicunque enim diuinæ voca-
tionis munere derelicto, ad impiam rurſus fluxere per-
fidiam, ipſis dei gratiam deſerentibus, ad implendum
quod voluerant ſufficit arbitrium. Vidit enim quẽad-
modum Pſalmiſta, miſericordiarum dei ordinem quẽ
ex Moyſi ſenſu interpretatur Apoſtolus, Prophetici ſpi *Pſal. 80.*
ritus veritate decãtet. Audi, inquit, popule meus, & te-
ſtificabor tibi. Quid eos volebat audire, quod cũ teſtifi-
catione loquebatur? Quid vtiq; niſi mãdata vitæ? Sicut
alius Propheta dicit, Audi Iſraël mãdata vitæ. Sed quæ
ſint iſta mandata vitæ, Pſalmiſta ſubiungit, & ſequitur,
Ego enim ſum domin⁹ deus tuus, qui eduxi te de terra *Ibidem.*
Aegypti. Et hæc eſſe mandata vitæ, in oratione qua di-
ſcipulos ſuos patri dominus cõmendabat, oſtendit di- M
cens, Hæc eſt enim vita æterna, vt cognoſcãt te ſolum *Ioan. 17.*
verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Poſt
hanc vocationem illud ſequitur, quod & vult ad cona-
tus hominum pertinere, & oſtendit ſine ſe non poſſe
compleri, hoc eſt enim quod dicit Apoſtolus, Quoniã *Philip. 2.*
ab ipſo habemus velle & perficere, pro bona volũtate.
Ab ipſo enim habemus velle, quia vocat & illuminat:
ab ipſo perficere, quoniã ad nos pertinet conari bona,
quæ & velle donauit. Nec ioca(?)ute ab Apoſtolo cum di-
xiſſet, Quia ab ipſo habemus & velle & perficere: addi-
tum eſt, pro bona voluntate: vt etiam atque etiam vi-
deant, vbi habeant à dei iuſtitia liberũ de quo glorian-
tur arbitrium. Sed illum ordinẽ quo miſericordias di-
uerſa dominus temporum diſpenſatione diſtribuit, ſi-
cut Moyſen dixiſſe ſenſit Apoſtolus, etiam in cõtinua-
ta Pſalmi huius oratione videamus. Quid enim ait, poſt-
quam vocatos docuerat dicens, Ego enim ſum domi-
nus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti? Dilata, in-
quit, os tuum, & ego adimplebo illud. Hic aliquid rur-
ſus apparet homini fuiſſe ſeruatum, quod per liberum
facere debeat arbitrium. Dilatare enim iubetur os ſuũ,
ſed deus ſe implere promittit. Sicut etiã diſcipulis ſuis

A in Eoangelio dixerat, Nolite cogitare quomodo aut
Matth.10. qnid loquamini: non enim vos eſtis qui loquimini, ſed
ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Hoc ſolū ad
illos retulit, vt omnē tribulationis neceſsitatem liben-
ter pro veritate ſuſciperent, penes ſe autē promiſit effe-
ctū. Libero ergo qui locus ſeruatur arbitrio, vt ſine dei
adiutorio ad explēdum quid voluerit rationali digni-
tate ſuffulta, ſibiipſi non ſufficiat humana natura, con-
Pſal.80. tinoo Pſalmiſta oſtendit, Et non audiuit populus meus
vocem meam, et Iſraël non intendit mihi. Quid dixe-
rat cum vocaret, Audi popule meus & loquar, Iſraël &
teſtificabor tibi? Quid teſtificans commēdauerat men-
tibus audientium? Dominus deos tuus ego ſum. Quid
etiā ab ipſis fieri iuſſerat, quos de terra Aegypti & igno
rantiæ tenebris liberatos, in luce mandatorum ſuorum
ſplendore vocationis eduxerat? Dilata, inquit, os tuum.
Statimque quaſi diceret, ſi dilatare te deſerente me vo-
lueris, nihil proderit, ita addidit, & implebo illud. Quid
ergo qui vocauerat, & vocatos docuerat, querula de hiſ
dem voce ſubiūgit, Et nō audiuit, inquit, populus meus
vocem meam, & Iſraël non intendit mihi? Exeat nunc
B liberi contra dei gratiam defenſor arbitrij, audiat dicē-
1.Corin.15. tem Apoſtolum, cum de bonis ſuis laboribus loquere-
tur, Non ego autem, ſed gratis dei mecum. Audiat dei
Pſal.80. vocem in Pſalmo, de his quos deſeruerat dicentem, Et
dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, ibunt in
voluntatibus ſuis. Audiat vnum eundemq; Apoſtolum
de vitæ ſuæ variis temporibus ſibi tantum mala, gratiæ
1.Timot.1. autem dei bona omnia tribuentem. Qui prios fui bla-
1.Corin.15. ſphem⁹, inquit, & perſecutor. Et alio loco, Gratia dei ſū
id quod ſum. Cum diceret, Qui prius fui blaſphemus &
perſecutor, nulla gratiæ mētio iniquo operi copulaba-
tur: quia ſufficit ibi, ſicut dictum eſt, ad nequitiam na-
tura libertatis humanæ. Cū vero de præſentis vitæ bea-
titudine loqueretur, Gratia, inquit, dei ſum id quod ſum.
Et illum ordinem quo miſeretur deus vocādo, miſere-
tur deinceps in cœptis conatibus adiuuando: ſicut ſerie
Pſalmi narratum atque digeſtum eſt, beatus etiā Apo-
ſtolus Paulus continua narratione ſeruauit. Si enim in
ordine quem poſuit, excepta teſtimonia relegantur, ita
loquitur, Gratia dei, inquit, ſum id quod ſum. Hæc eſt
prima miſericordia, quam liberæ voluntatis opera cō-
ſequuntur. Sed vt Apoſtoli Pauli vocationē bona ope-
C ra ſequerentur, quid ait? Et gratia eius in me vacua non
fuit. Quid enim feciſti? Plus, inquit, omnibus labora-
ui. Ne multum ſuperbias ô liberi defenſor arbitrij, au-
diens Paulum de ſuis laboribus gloriantē, attēde quod
ſequitur, Nō ego autem, ſed gratia dei mecum. Puto ſa-
nè quod nullus de his qui contra dei gratiam exaltato
ante ruinam, ſicut ſcriptum eſt, corde blaſphemant, tan
tum arrogantiæ impudentis aſſumat, vt beati Prophetę
Dauid meritis aut æquādum ſe, aut etiā exiſtimet præ-
ferēdum. Cuius, vt de illa prima remuneratione quam
nullus non fateatur vt indebitam, delati ſcilicet regni
interim taceam, orationum & cōfeſsionum eius inten-
tiones affectuſq; penſemus. Ipſe ſiquidē definit in Pſal-
Pſal.93. mo, Beatus homo quē tu erudieris domine, & de lege
tua docueris eum. Sed videamus vtrū ipſi iam erudito,
& omni legis ſcientia ſecundum inſtructionem Iudai-
cam ſufficienter inſtructo, ad beatitudinem res hæc ſo-
la ſuffecerit. Cur ergo rurſus idē clamauit ad dominū,
Pſal.118. Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuā, & cuſto-
diam illam in toto corde meo? Parū erat quod ad ſcru-
tandam legem popoſcerat intellectū, niſi etiam ad cu-
ſtodiendam neceſſarium ſignificaret auxilium, dicens,

Et cuſtodiam illam in toto corde meo: quaſi diceret, D
Tunc cuſtodiam illam in toto corde meo, ſi to dederis
intellectum. Adhuc ſuperbus ille propriæ volunta- *Cap.XII.*
tis defenſor ad iſta reſpōdeat, quòd Propheta ad intel-
ligendum tantum mādata diuina, quæ tamen propria
virtute impleturus fuerat, opē diuini poſtulauerit au-
xilij. Quæ ſi ita ſunt, à te paululum libet beate Dauid,
ſenſuum tuorū occulta perquirere. Vnde ergo rogo te
pugna carnis & ſpiritus? Vnde Apoſtolicum ſicut ipſe
fateris certamen? Etiam vtique illuminatus atque eru-
ditus intelligentiæ munere, quam diuinitus poſtulaue-
ras, clamas & dicis, Auerte oculos meos ne videant va- *Pſal.118.*
nitatem. Nam intellectu certe diſcernendæ vanitatis à
veritate ſicut poſcebas accepto, cur oculos tuos à vani-
tate quæ diſplicet non auertis? Si auaritiam reprehen-
dis, cur non ab ea proprio ſeparatus arbitrio, cor tuum
ad mandata ſalutis inclinas, ſed tanquam infirmus in
omnibus clamas ad deū, Inclina cor meum in teſtimo-
nia tua, & non in auaritiam, niſi quia ſuggerit auaritiā
in mēbris nata lex peccati? Et adhoc vult oculos ſuos, *Galat.5.*
nec per ſe poteſt vir ſanctus auertere: ac ſic caro cōcu- *Roman.7.*
piſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: ex E
qua lite non liberat niſi gratia, quæ per dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum paruis magniſq; donatur. Vel- *Philip.2.*
le enim adiacet, perficere autem non inuenio: quamuis
& ipſum velle nō ex nobis, ſed dei donum eſt, quoniam
ab ipſo habemus & velle & perficere pro bona volun-
tate. Beatus ergo es, quoniam cum Apoſtolis Chriſti &
doctrinæ & pugnę æqualitate cōcordas: quia & in ſcri-
ptis tuis, Apoſtolorum bella cognoſcimus, & tua certa-
mina in Apoſtolicis literis inuenimus. Vnde iſta *Cap. XIII.*
in vno eodemq; homine, qui ex anima & corpore con
ſtat, rerum voluntatumq; diuerſitas, niſi quia iuſta dei
iudicia contemnens, homo deum, creatura creatorem,
infimus ſummum, intra ſemetipſum inobedientiæ pœ-
nas & contumaciam inferioris inuenit? Qua enim iu-
ſtitia, quanuis meliori deterior, creaturæ tamē creatura
ſeruiret, ſi ipſi qualiſcunq; creatura ſeruire noluit crea-
tori? Sed ne hoc quidem ſufficit ad pœnam, vt pars illa
deterior melioribus repugnaret cordis affectibus, niſi
etiam plerunq; ſuperaret, in captiuitatem duceret, poſ-
ſideret non ſolum vel natos in Adam homines, ſed lex
ipſa peccati ad motus ſui miniſterium vendicaret, niſi
etiam renatos in Chriſto, manente ſuggeſtione pulſa- F
ret: quia reuera per id regenerationis munus reatus di-
miſſus eſt, non ſoluta conditio gratiæ eſt, veterum de-
lens chirographa debitorū, non à paſsione carnali iam
ſeparās adhuc hominem in carne viuentem, vt omnis
homo futuro tempore diuinum per ſingulos imploret
auxilium. Et quoniam lex nō tam auferre potuit quàm
monſtrare peccatum, quod peccatum in ſe naſcentes
paſsim ſibi homines vendicabat, & concupiſcentiæ cō-
ſenſione poſſeſſos, in æternum mergebat interitum:
dominus noſter Ieſus Chriſtus filius dei, verbū patris, *Philip.2.*
æquale & coæternum patri, ſemetipſum exinaniuit, for
mam ſerui accipiens: & cum peccatum ipſe non eſſet,
factus aſſumpta carne peccatum, vt peccato carnis ho-
mine ſanato, peccatum damnaret in carne: venit quæ-
rere quod perierat, ſanare qd ægrotabat, erigere quod *Luca.19.*
iacebat, poteſtatem habens dimittendi peccata, quod
non debebat donare, quod ei debebatur dimittere, de-
letiſque omnibus veteris culpæ maculis, quam fecerat
reparare naturam. De his quibus pœnam ſeueritas iuſta
decreuerat, ſecūdum ineffabilem diſpoſitionis occultæ
miſericordiam, elegit vaſa quæ faceret in honorem, &

G alios à ventura ira dono gratuitæ vocationis abſoluit:
alios derelinquens ad æqualitatis iudicium reſeruauit,
nulli tamen agnoſcendæ veritatis abſtulit facultatem:
& ita plenitudo diuinæ pręſcientiæ in alios manante iu
ſtitia, in alius gratia profluente cõpleta eſt: vt pereunti-
bus quos præſcierat deus eſſe perituros, & ſaluatis quos
in illa ſecreta electione præſcierat eſſe ſaluandos, toto
Cap.XIIII. orbe diffuſa multiplicaretur Eccleſia. Gratulare igi-
tur ô quicunque illuminatus es, & gratiam quam non
merebaris agnoſce: geme quicunque induratus es, & iu
ſtitiam confitere. Dic quicunque ab originali cõtagio,
Pſal.144. lauacro gratiæ te gratularis ablutum, Miſericors & mi
ſerator dominus, patiens & multæ miſericordiæ. Non
Pſal.102. ſecundum peccata noſtra fecit nobis, neque ſecundum
iniquitates noſtras retribuit nobis. Dic quicũque dam-
naris, Iuſtus es domine in omnib' quę feciſti nobis, &
omnia iudicia tua vera: quia ĩ veritate & iudicio ſuper-
induxiſti omnia hęc propter peccata noſtra. & noli in-
iuſtitiæ dei culpam tuæ indurationis aſſcribere: quia
Pſal. 24. omnes viæ domini miſericordia & veritas, vt nec hi
qui miſericordiã fuerint conſecuti à deo, iudicio veri-
H tatis de meritis ſuis aliquid gloriẽtur: nec hi qui indu-
rati atq; dãnati ſunt, excuſationem culpę ex hoc habere
poſſe ſe credant, quòd nullam qua conuerterentur, ſint
miſericordiam cõſecuti. Hanc ergo Pharao miſericor-
diam nõ accepit, & ideo ei ad pereundum, liberũ ſuffe-
cit arbitrium, quem quidem nullus ita ignarus diuina-
rum ſcripturarum erit qui audeat dicere illa omnia in-
iuſte eſſe perpeſſum. An forte ſi pie de deo ſicut expedit
ſentiamus, etiam Pharaoni datam miſericordiam repe-
rimus? Patientia enim dei valere ei debuit ad ſalutem,
qua differens iuſtum meritumq; ſupplicium, miraculo-
rum verbera crebra denſabat. Nunquid nõ potuit, ſicut
flagellis cædens expulit populum, ita miraculis credẽs,
Cap.XV. deum tantæ virtutis agnoſcere? Si dicitur iam, Pha-
raonem nõ potuiſſe mutari, quia eum præſciuerat deus
non eſſe mutandum, Reſpũdetur, dei pręſcientiam nõ
cogere hominem vt talis ſit, qualem præſciuit deus: ſed
præſcire talem futurum, qualis futurus eſt, quamuis eum
non ſic fecerit deus. Quem ſi cogeret eſſe, hoc vtiq; co-
geret quod nõ eſt. Porrò ſi hoc præſcierat futurum eſſe
quod non eſt, præſcientia non eſt. Quod de deo quàm
I impie dicatur, aduertit quiſque qui peccatis ſuis inde
blanditur, quòd deus eum peccatorẽ futurum eſſe præ-
ſcierit. Exiſtere nihilominus fortaſſe aliquem reor qui
dicat, minus idoneam ad ſalutem viam, ſi nulla intus in-
ſecus vocatione pulſatus, tamen quiſpiam flagelletur.
Daniel.14 Vnde Nabuchodonoſor pœnitẽtiam meruit fructuo-
ſam? Nõnne poſt innumeras impietates flagellatus pœ-
nituit, & regnum quod perdiderat rurſus accepit? Pha-
Exod.14. rao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit. Hic
mihi rationem reddat, qui diuinum cõſilium nimium
altum ſapiẽti corde diiudicat, cur medicamentũ vnius
medici confectum, alij ad interitum, alij valuerit ad ſa-
1.Corin.2. lutem, niſi quia Chriſti bonus odor, aliis eſt odor vitæ
in vitam, aliis odor mortis in mortem? Quantum ad
naturam, ambo homines erant: quantum ad dignitatẽ,
ambo reges: quantum ad cauſam, ambo captiuum po-
pulum dei poſſidentes: quantum ad pœnam, ambo fla-
gellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fe-
cit eſſe diuerſos, niſi quòd vnus manum dei ſentiens, in
recordatione proprię iniquitatis ingemuit: alter libero
contra dei miſericordiſsimam veritatem pugnauit ar-
bitrio? Hic quicũque reſpõdet, illi vt mutaretur affuiſſe
diuinum, huic vt induraretur defuiſſe præſidiũ, & hoc

contendit iniuſtum, propter quod rerum ipſarum fines K
in dei voluntate cõſtituens, dixit Apoſtolus, Cuius vult *Roman.9.*
miſeretur, & quem vult indurat: dicente domino, Sine *Ioan.15.*
me nihil poteſtis facere: intelligat illa omnia vel adiu-
uante diuino perfici, vel deſerente permitti, vt noue-
rit tamen, nolente domino nihil prorſus admitti.

Sed reditur ad paruulos, reditur ad geminos, pa- *Cap.XVI.*
rum eſt quod dixi, reditur ad necdum natos, qui &
eodem concubitu ſeminati, & eodem momento in
lucem fuerant proferendi. Eis diſcrepans diuerſum-
que iudicium diuinæ voluntatis apparens, ſenſus ho-
minum de voluntate dei ſuperbe nimium diſputan-
tes, magnitudo quæſtionis obturbat. Exalta iam viri-
bus vocem tuam ô iniuſte accuſator iuſti, & dic mihi,
quid ille mali cõmiſit, quid boni ille meruit? Et reſpon-
det tibi, non ego, ſed Paulus Apoſtolus, nihil quidem *Roman.9.*
ambo meruerunt: ſed habet poteſtatem figulus luti, ex
eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorẽ, aliud
quidem in cõtumeliam. Dicturus es, quare? Quæ eſt in-
dicij huius tam cõfuſa diuerſitas? Rurſus hanc præſum-
ptionem ille confutet & dicat, O homo tu qui es, qui
reſpondeas deo? maxime quia ad illam humanorum L
actuum comparationem rurſus intentio conuerſa re-
ſpondet, iniuſtitiæ nõ poſſe argui creditorem, qui duo-
bus debitoribus tale voluerit habere iudiciũ, vt vni do-
net, ab alio exigat, quod ab vtriſque debetur. Et certe
in omnibus humanæ cõuerſationis actib' atq; contra-
ctibus ad diſcernendũ aliquid, ad diiudicandum hanc
qua videmur aliquam probare iuſtitiam, ex ineffabili
diuinæ iuſtitiæ plenitudine in humilitatis noſtræ cor-
da manare manifeſtum eſt, beato Ioãne hoc in Euan-
gelio ſuo confirmante: Quoniam omnes de plenitudi- *Ioan.1.*
ne eius accepimus. Quod ſi ita eſt, qua tandẽ impuden-
tia homo de deo, lutum de figulo iudicabit, non ſolum
dicens, quid me feciſti ſic? ſed etiam de aliis damnabili
curioſitate perſcrutãs & dicens, quare de eadem maſſa
feciſti alium quidem ſic, alium vero ſic? Si humanũ ge-
nus quod creatum primitus conſtat ex nihilo, nõ cum
debita mortis & peccati origine naſceretur, & tamen
ex eis creator omnipotens in æternum nõnullos dã-
nare vellet interitum: quis omnipotenti creatori di-
ceret, quare feciſti ſic? Qui enim cum non eſſent, eſſe
donauerat, quo fine eſſent habuit poteſtatem: nec dice- M
rent cæteri, cur paribus omnium meritis diuinum diſ-
creparet arbitrium: quia poteſtatem habet figulus luti
ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem,
aliud vero in contumeliam. Nunc autem cum damna-
tis pœna iuſta reddatur, ſaluatis autẽ gratia donetur in-
debita: quis vſqueadeo humanæ cõditionis oblitus, di-
uini ſenſus arcana diſcutiat, vt cum ipſe pœnam meri-
to fuerit conſecutus, quęrat cur alius gratiam quæ non
debebatur ei acceperit? Hãc itaque diuinam electionẽ,
non meritis reddi, ſed ſola voluntatis munificentia do
nari hominibus, Moyſes cum iam tunc quamuis carna-
lem populum doceret, oſtendit, ſic enim euidenter in
Deuteronomio dicit ad populum: Ecce domini dei tui *Deuter.10.*
cœlum eſt, & cœlũ cœli, terra & omnia quæ ſunt in ea:
veruntamẽ patres veſtros elegit dominus diligere eos
& ſemen eorum elegit poſt ipſos, vos pręomnibus gẽ-
tibus. Et adiecit, Circumcidimini ergo à duritia cordis
veſtri, & ceruicem veſtram ne induretis amplius. Sed
hanc in eis manſiſſe duritiam cordis, ſicut ſupra iam
diximus, beatus Stephanus cũ Iudæos increparet, oſtẽ-
dit. In actibus enim Apoſtolorum ſicut ipſe dicit, Dura *Acto.7.*
ceruice & incircuncisi corde & auribus, vos ſemper

ſpiri-

A ſpiritui ſancto reſtitiſtis. Vnde dura ceruix in illo popu lo, qui ex omni mundo electus eſt, qui de ſeruitute decem miraculis meruit liberari, cui lex data eſt, cuius ſaluti ora prophetarum omnium militarũt, ex quo factus ſecundum carnem & ad quos miſſus eſt Chriſtus: niſi quia cæcitas ex parte in Iſraël facta eſt donec Iſraël ad-
Roman.11. optatus ex plenitudine gentium intraret in regnum, & concluſit in incredulitate omnes dominus, vt omnes indigerent miſericordia ſaluatoris. Cuius diuini conſilij ſacramenta perſtringens, & maieſtatis myſteriũ, quæ quamuis magnitudine reuelationum nouerat, tamẽ pro humana infirmitate ſuccũbens etiam ille qui pro perſecutionibus & blaſphemiis vas electionis meruit no-
σκληρόν. minari, miratus exclamat, O altitudo diuitiarum ſapiẽtiæ & ſcientiæ dei: & inſcrutabiles vias eius, & inſcrutabilia confitens dei eſſe iudicia. Cum illo ergo quandó
Roman.9. de talibus quæritur, admiremur, & manente ſententia, quód nõ ſit iniquitas apud deum, ſi quid eſt illud quod quæritur, quod modum noſtri ſenſus exceſſerit, & intellectus noſtri nõ dignatur anguſtias, in illa iuſtitiæ, miſericordiæ præſcientiæq; diuinę plenitudine permanere inconcuſſa æquitate fateamur: ne de ſuperioribus di-
B uinæ voluntatis arcanis aliter quàm modus conditio-
Roman.10. nis noſtræ patitur diſputantes, dei iuſtitiam relinquamus, & noſtram ſtatuere cupientes, in imam contumaciæ voraginem decidamus.

Libri de prædeſtinatione & gratia finis.

PROSPERI EPISTOLA AD Auguſtinum, de reliquiis Pelagianæ hæreſeos.

DOMINO beatiſsimo Papæ, ineffabiliter mirabili, incomparabiliter honorãdo, præſtantiſsimo patrono, Auguſtinu Proſper. Ignotus quidem tibi facie, ſed iam aliquatenus ſi reminiſcaris, animo ac ſermone compertus, nam per ſanctũ fratrem meum Leontium diaconum miſi Epiſtolas, & recepi: nunc quoq; beatitudini tuæ ſcribere audeo, non ſolum ſalutationis vt tunc ſtudio, ſed etiam fidei quæ
C Eccleſiæ viuit effectu. Excubãte enim pro vniuerſis mẽbris corporis Chriſti vigilãtiſsima induſtria tua, & aduerſus hæreticarum doctrinarum inſidias veritatis virtute pugnante, nullo modo mihi verendum putaui, ne oneroſus tibi aut importun[us] eſſem in eo, quod ad multorum ſalutem, ac perinde ad pietatem tuam pertinet: cum potius reum futurum eſſe me crederem, ſi ea quæ valde pernicioſa intelligo, vel ad ſpecialem patronum fidei nõ referrem. Multi ergo ſeruorum Chriſti qui in Maſsilienſi vrbe cõſiſtunt, in ſanctitatis tuę ſcriptis quę aduerſus Pelagianos hæreticos condidiſti, contrarium putant patrũ opinioni & Eccleſiaſtico ſenſui, quicquid in eis de vocatione electorum ſecũdum dei propoſitũ diſputaſti. Et cum aliquandiu tarditatem ſuam culpare maluerint, quàm non intellecta reprehendere, quidãq; eorum lucidiorem ſuper hoc atque apertiorem beatitudinis tuæ expoſitionem voluerint poſtulare: euenit ex diſpoſitione miſericordiæ dei, vt quum quoſdam intra Africam ſimilia mouiſſent, librum de correctione & gratia, plenum diuinæ authoritatis emitteres. Quo in notitiam noſtram inſperata opportunitate delato, putauimus omnes querelas reſiſtentium ſopiendas: quia vniuerſis quæſtionibus, de quibus conſulenda erat ſan- D
ctitas tua, tam plene illic abſoluteque reſponſum eſt, quaſi hoc ſpecialiter ſtudueris, vt quę apud nos erãt turbata componeres. Recẽſitu autem hoc beatitudinis tuę libro, ſicut qui ſanctam atque Apoſtolicam doctrinæ tuæ authoritatem antea ſequebantur, intelligentiores multo inſtructioréſque ſunt facti: ita qui perſuaſionis ſuæ impediebãtur obſcuro, auerſiores quàm fuerãt receſſerunt. Quorũ tam abrupta diſſenſio primum propter ipſos metuẽda eſt, ne tam claris tàmque egregiis in omnium virtutum ſtudio viris ſpiritus Pelagianæ impietatis illudat: ne ſimpliciores quique apud quos horum magna eſt de probitatis contemplatione reuerentia, hoc tutiſsimum ſibi ęſtimẽt, quod audiũt eos quorum authoritatem ſine iudicio ſequuntur, aſſerere. Hæc enim ipſorum definitio ac profeſsio eſt, omnem quidẽ hominem Adam peccante peccaſſe, & neminem per opera ſua, ſed per dei gratiã regeneratione ſaluari, vniuerſis tamen hominibus propitiationem quæ eſt in ſacramẽto ſanguinis Chriſti, ſine exceptione eſſe propoſitam, vt quicũque ad fidem & ad baptiſmum accedere voluerint, ſalui eſſe poſsint. Qui autem credituri ſunt, E
quive in ea fide quæ deinceps per dei gratiam ſit iuuãda, manſuri ſunt, præſciſſe ante mundi conſtitutionem deum, & eos prædeſtinaſſe in regnũ ſuum, quos gratis vocatos, dignos futuros electione, & de hac vita bono fine exceſſurus eſſe præuiderit. Ideoque omnem hominem ad credendum & ad operandum diuinis inſtitutionibus admoneri, vt de apprehendenda vita æterna nemo deſperet, cum voluntariæ deuotioni remuneratio ſit parata. Hoc autẽ propoſitum vocationis dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipſa conditione generis humani, eligendorum & reiiciendorum dicitur facta diſcretio, vt ſecũdũ quod placuit creatori, alij vaſa honoris, alij vaſa cõtumeliæ ſint creati, & lapſis curam reſurgendi adimere, & ſanctis occaſionem teporis afferre: eo quód in vtranque partem ſuperfluus labor ſit, ſi neque reiectus vlla induſtria poſsit intrare, neque electus vlla negligẽtia poſsit excidere. Quoquo enim modo ſe egerint, non poſſe aliud erga eos quàm deus definiuit accidere, & ſub incerta ſpe curſum non poſſe eſſę conſtantem: cum ſi aliud habeat prædeſtinãtis electio, caſſa ſit annitentis intentio. Remoueri itaque omnem induſtriam, tolliq́ue virtutes, ſi dei conſtitutio huma- F
nas præueniat voluntates: & ſub hoc prædeſtinationis nomine, fatalem quandam induci neceſsitatem: aut diuerſarum naturarum dici dominum cõditorem, ſi nemo aliud poſsit eſſe quàm fact[us] ſit. Atque vt breuius ac plenius quod opinãtur exponã: quicquid in libro hoc ex contradicentium ſenſu, ſanctitas tua ſibi oppoſuit, quicquid etiam in libris contra Iulianũ ab ipſo ſub hac quæſtione obiectum potẽtiſsime debellaſti, hoc totum ab iſtis ſanctis intentioſiſsime conclamatur. Et cũ contra eos ſcripta beatitudinis tuę, validiſsimis & innumeris teſtimoniis diuinarum ſcripturarum inſtructa proferimus, ac ſecundum formam diſputationum tuarum, aliquid etiam ipſi quo cõcludantur aſtruimus, obſtinationem ſuam vetuſtate defendunt: vt ea quæ de Epiſtola Apoſtoli Pauli Romanis ſcribentis, ad manifeſtationem diuinæ gratiæ præuenientis electorum merita proferuntur, à nullo vnquam Eccleſiaſticorum ita eſſe intellecta vt nunc ſentiuntur, affirmẽt. Cúmque vt ipſi ea exponant, ſecundum quorum velint ſenſa depoſcimus, nihil ſe profitentur inueniſſe quod placeat, & de his taceri exigũt, quorum altitudinem nullus attigerit.

G Eò poſtremo peruicacia tota deſcēdit, vt fidem noſtrā
ædificationi audientium contrariam eſſe definiant, ac
ſic etiam ſi vera ſit, non promendam: quia & pernicioſe
non recipienda tradantur, & nullo periculo quę intel-
ligi nequeant, conticeantur. Quidam vero horum in-
tantum à Pelagianis ſemitis non declinant, vt cum ad
confitendam eam Chriſti gratiam, quæ omnia præue-
niat merita humana, cogantur, ne ſi meritis redditur,
fruſtra gratia nominetur: ad conditionem hanc velint
vniuſcuiuſque hominis pertinere, in qua eū nihil prius
merentem, quia nec exiſtentem liberi arbitrij, & ratio-
nalis gratia creatoris inſtituat, vt per diſcretionem bo-
ni & mali, & ad cognitionē dei, & ad obedientiā man-
datorum eius poſsit ſuam dirigere voluntatem: atque
ad hanc gratiam qua in Chriſto renaſcimur, peruenire
per naturalem ſcilicet facultatem, petendo, quærendo,
pulſando: vt ideo accipiat, ideo inueniat, ideo introëat,
quia bono naturæ bene vſus, vt ad iſtam ſaluantem gra
tiam, initialis gratiæ ope meruerit peruenire. Propoſi-
tum autem vocantis gratiæ in hoc omnino definiunt,
quòd deus conſtituerit nullum in regnum ſuum niſi
per ſacramentum regenerationis aſſumere, & ad hoc
H ſalutis donum omnes homines vniuerſaliter, ſiue per
naturalem, ſiue per ſcriptam legem, ſiue per Euangeli-
cam prędicationem vocari: vt & qui voluerint fiant fi-
lij dei, & inexcuſabiles ſint qui fideles eſſe noluerint:
quia iuſtitia dei in eo ſit, vt qui nō crediderint pereant:
bonitas in eo appareat, ſi neminem repellat à vita, ſed
indifferenter vniuerſos velit ſaluos fieri, & in agnitio-
nem veritatis venire. Iam hic proferūt teſtimonia, qui-
bus diuinarū ſcripturarum cohortatio ad obediēdum
incitat hominum voluntates, qui ex libero arbitrio aut
faciant quæ iubentur, aut negligant. & conſequens pu-
tant, vt quia pręuaricator ideo dicitur nō obediſſe, quia
noluit: fidelis quoq; nō dubitetur ob hoc deuotus fuiſſe
quia voluit: & quantum quiſque ad malum, tantum ha-
beat facultatis ad bonum, pariq; momento animum ſe
vel ad vitia, vel ad virtutes mouere: quē bona appeten-
tem, gratia dei foueat: mala ſectantem, damnatio iuſta
ſuſcipiat. Cumq; inter hæc innumerabilium illis mul-
titudo obiicitur paruulorum, qui vtique excepto origi-
nali peccato, ſub quo omnes homines ſimiliter in pri-
I mi hominis damnatione naſcuntur, nullas adhuc ha-
bentes voluntates, nullas proprias actiones, nō ſine dei
iudicio ſecernūtur: vt ante diſcretionem boni ac mali
de vſu vitæ iſtius auferēdi, alij per regenerationem in-
ter cœleſtis regni aſſumantur hæredes: alij ſine bapti-
ſmo inter mortis perpetuæ tranſeant debitores: tales
aiunt perdi, taleſque ſaluari, quales futuros illos in an-
nis maioribus ſi ad actiuam ſeruarentur ætatem, ſcien-
tia diuina præuiderit. Nec conſiderant ſe gratiam dei,
quam comitem, nō præuiam humanorum volunt eſſe
meritorum, etiam illis voluntatibus ſubdere, quas ab ea
ſecundum ſuam fantaſiam non negant eſſe præuen-
tas. Sed in tantum quibuſcunque commentitiis meritis
electionem dei ſubiiciunt, vt quia præterita, quæ nō ex-
tant, futura quę non ſint futura cōfingant, nouoq; apud
illos abſurditatis genere, & non agēda præſcita ſint, &
præſcita non acta ſint. Hanc ſane de humanis meritis
præſcientiam dei, ſecundū quam gratia vocātis opere-
tur, multo ſibi rationabilius videntur aſtruere, cum ad
earum nationum cōtemplationem venitur, quæ vel in
præteritis ſeculis dimiſſę ſunt ingredi vias ſuas, vel nūc
quoque adhuc in veteris ignorātię impietate depereūt,
nec vlla eis aut legis aut Euāgelij illuminatio coruſca-
uit: cum tamen inquantum prædicatoribus oſtiū aper- K
tum eſt, & via facta eſt, gentium populus qui ſedebat in
tenebris & in vmbra mortis, lucem viderit magnā: &
qui quondam nō populus, nunc autem populus dei ſit:
& quorum aliquando nō miſertus eſt, nunc autem mi-
ſereatur, præuiſos inquiunt à domino crediturος: & ad
vnamquanque gentem ita diſpenſata tempora ac mini
ſteria magiſtrorum, vt exortura erat bonarum creduli-
tas voluntatum. Nec vacillare illud, quod deus omnes *1. Timot. 2.*
homines velit ſaluos fieri, & in agnitionē veritatis ve-
nire: quandoquidem inexcuſabiles ſint, qui & ad vnius
veri dei cultum potuerint inſtrui intelligentia natura-
li, & Euangelium ideo non audierint, quia nec fuerant
recepturi. Pro vniuerſo autem humano genere mor-
tuum eſſe dominū noſtrum Ieſum Chriſtum, & nemi-
nem prorſus à redemptione ſanguinis eius exceptum,
etiam ſi omnem hanc vitam alieniſsima ab eo mente
pertranſeat: quia ad omnes homines pertineat diuinæ
miſericordię ſacramentum: quo ideo plurimi non re-
nouentur, quia quod nec renouari vtile* habeant præ- ** alias, velle.*
noſcantur. Itaque quantum ad deū pertinet, omnibus
paratam vitam æternam: quantum autem ad arbitrij li- L
bertatem, ab his eam apprehendi, qui deo ſpōte credi-
derint, & auxilium gratiæ merito credulitatis accepe-
rint. In iſtam vero talis gratiæ prædicationem hi quo-
rum contradictione offendimur, cū prius meliora ſen-
tirent, ideo ſe vel maxime contulerunt: quia ſi profite-
rētur ab ea omnia bona merita præueniri, & ab ipſa vt
poſsint eſſe, donari, neceſsitate cōcederent deū ſecun-
dum propoſitum & conſilium voluntatis ſuæ, occulto
iudicio, & opere manifeſto, aliud vas cōdere in hono-
rem, aliud in contumeliā: quia nemo niſi per gratiam
iuſtificetur, & nemo niſi in præuaricatione naſcat. Sed
refugiunt iſtud fateri, diuinoq; aſcribere operi ſancto-
rum merita formidant, nec acquieſcunt prædeſtinatum
electorum numerū nec augeri poſſe, nec minui: ne lo-
cum apud infideles ac negligentes cohortantium inci-
tamēta non habeant: ac ſuperflua ſit induſtriæ ac labo-
ris indictio, cuius ſtudium ceſſante electione fruſtran-
dum ſit. Ita demum enim poſſe vnumquenque ad cor-
rectionem aut ad profectum vocari, ſi ſe ſciat ſua dili-
gentia bonum eſſe poſſe, & libertatem ſuam ob hoc dei
auxilio iuuandam, ſi quod deus mandat, elegerit. Ac ſic M
cum in his qui tempus acceperunt liberæ voluntatis,
duo ſint quæ humanam operentur ſalutem, dei ſcilicet
gratia, & hominis obediētia: priorem volunt obedien-
tiam eſſe quàm gratiam: vt initiū ſalutis ex eo qui ſalua-
tur, non ex eo credendum ſit ſtare, qui ſaluat: & vo-
luntas hominis diuinæ gratiæ ſibi pariat opem, nō gra-
tia ſibi humanā ſubiiciat voluntatem. Quod cum per-
uerſiſsimum eſſe reuelante dei miſericordia, & inſtruē-
te nos tua beatitudine nouerimus, poſſumus quidē ad
non credendum eſſe conſtantes, ſed ad authoritatē ta-
lia ſentientium non ſumus pares: quia multum nos &
vitæ meritis antecellunt, & aliqui eorum adepto nuper
ſummo ſacerdotii honore ſupereminēt, nec facile quiſ
quā præter paucos perfectæ gratiæ intrepidos amato-
res, tantis ſuperiorum diſputationibus auſus eſt con-
traire. Ex quo non ſolum his qui eos audiunt, verum-
etiam ipſis qui audiuntur, cum dignitatibus creuit pe-
riculum: dum & multos reuerentia eorum aut inutili
cohibet ſilentio, aut incurioſo ducit aſſenſu: & ſaluber-
rimum ipſis videtur, quod pene nullius cōtradictione
reprehenditur. Vnde quia in iſtis Pelagianæ prauitatis
reliquiis non mediocris virulentiæ fibra nutritur, ſi

A principiũ ſalutis male in homine collocatur: ſi diuinæ
volũtati impie volũtas humana præfertur, vt ideo quis
adiuuetur quia voluit, non ideo quia adiuuatur velit: ſi
originaliter malus receptionẽ boni nõ à ſummo bono
ſed à ſemetipſo inchoare male creditur: ſi aliunde deo
placetur, niſi ex eo quod ipſe donauerit: tribue nobis in
hac cauſa Papa beatiſsime, pater optime, quantum do-
nante domino potes diligentiã pietatis tuæ obſecro, vt
quæ in iſtis quæſtionibus obſcuriora, & ad percipiendũ
difficiliora ſunt, quàm lucidiſsimis expoſitionibus di-
gneris aperire. Ac primũ, quia plerique nõ putãt Chri-
ſtianam fidem hac diſſenſione violari, quantũ periculi
ſit in eorum perſuaſione pateſacias. Deinde quomodo
per iſtam præoperantem & cooperãtem gratiam libe-
rum nõ impediatur arbitrium. Tum vtrum præſcien-
tia dei ita ſecundum propoſitum maneat, vt ea ipſa quę
ſunt propoſita, ſint accipienda præſcita: an per genera
cauſarum, & ſpecies perſonarũ iſta varietur: vt quia di-
uerſæ ſunt vocationes in his qui nihil operaturi ſaluã-
tur, quaſi ſolũ dei propoſitum videatur exiſtere: in his
autẽ qui aliquid boni acturi ſunt, per præſcientiã poſsit
B ſtare propoſitum, an vero vniformiter, licet diuidi prę-
ſcientia à propoſito temporali diſtinctione nõ poſsit,
præſcientia tamẽ quodã ordine ſit ſubnixa propoſito:
& ſicut nihil ſit quorũcunque negotiorũ, quod non ſci-
entia diuina præuenerit: ita nihil ſit boni, quod in no-
ſtrã participationem non deo authore defluxerit. Po-
ſtremo quemadmodum per hanc prædicationẽ propo
ſiti dei, quo fideles fiunt qui præordinati ſunt ad vitam
æternam, nemo eorũ qui cohortandi ſunt impediatur,
nec occaſionẽ negligentiæ habeant, ſi ſe prædeſtinatos
eſſe deſperent. Illud etiam qualiter diluatur, quæſumus
patienter inſipientiam noſtram ferendo demonſtres,
quod retractatis priorum de hac re opinionibus, penè
omnium par inuenitur & vna ſententia, qua propoſitũ
& prędeſtinationem dei ſecundum præſcientiam rece-
perunt: vt ob hoc deus alios vaſa honoris, alios contu-
meliæ fecerit, quia finem vniuſcuiuſque præuiderit, &
ſub ipſo gratię adiutorio, in qua futurus eſſet volũtate
& actione pręſcierit. Quibus omnibus enodatis, & mul-
tis inſuper quæ altiore intuitu ad cauſam hãc pertinẽ-
tia magis potes videre diſcuſsis: credimus & ſperamus
C non ſolum tenuitatẽ noſtram, diſputationũ tuarũ prę-
ſidio roborãdã, ſed etiam ipſos quos meritis atque ho-
noribus claros caligo iſtius opinionis obſcurat, defeca-
tiſsimum lumen gratiæ recepturos. Nam vnum eorum
præcipuæ authoritatis & ſpiritalium ſtudiorum virum,
ſanctum Hilarium Arelatenſem Epiſcopum, ſciat bea-
titudo tua admiratorem ſectatoremq́ in aliis omnibus
tuæ eſſe doctrinæ: & de hoc quod in querelã trahit, iã-
pridem apud ſanctitatem tuam ſenſum ſuũ per literas
velle conferre. Sed quia vtrum hoc facturus, aut quo fi-
ne ſit facturus, incertum eſt, & omnium noſtrum fati-
gatio prouidente hoc præſenti ſeculo dei gratia, in tuę
† *aliàs ſpirat.* charitatis & ſciẽtię vigore ſperat, † adde eruditionẽ hu-
milibus, adde increpationẽ ſuperbis. Neceſſariũ & vtile
eſt etiam quæ ſcripta ſunt ſcribere, ne leue exiſtimetur
quod nõ frequenter arguitur. Sanum enim putant eſſe
quod nõ dolet, nec vulnus ſuperducta cute ſentiũt: ſed
intelligant peruenturum ad ſectionem, quod habuerit
perſeuerantem tumorem. Gratia dei & pax domini no-
ſtri Ieſu Chriſti coronet te in omni tempore, & ambu-
lantem de virtute in virtutẽ glorificet in æternum do-
mine Papa beatiſsime, ineffabiliter mirabilis, incompa-
rabiliter honorande, præſtantiſsime patrone.

HILARIVS AVGVSTINO D
de eadem materia.

DOMINO beatiſsimo ac toto affe-
ctu deſiderando, & multũ in Chri-
ſto ſuſcipiẽdo, patri Auguſtino Hi
larius. Si ceſſantibus contradicen-
tiũ quęſtionibus gratæ ſunt plerũ-
que ſtudioſorum inquiſitiones, vt
etiã illa quę abſque periculo igno-
rarentur, ediſcant: arbitror gratiorem fore ſedulitatem
noſtræ relationis, quæ dum indicat ſecundum quorun-
dã proſecutiones quædam aduerſantia veritati, nõ tam
ſibi quàm illis qui turbãtur & turbant, per conſiliũ ſan-
ctitatis tuæ ſatagit prouideri, domine beatiſsime ac to-
to affectu deſiderãde, & multũ in Chriſto ſuſcipiende
pater. Hęc ſunt itaque quæ Maſsiliæ, vel aliis etiam lo-
cis in Gallia ventilantur. Nouum & inutile eſſe prędi-
cationi, quòd quidam ſecundum propoſitum eligẽdi † *aliàs. eligi*
dicãtur, vt id nec arripere valeãt nec tenere, niſi quòd
credendi voluntate donata, excludi putant omnẽ prę-
dicandi vigorem, ſi nihil quod per eum excitetur, in B
hominibus remanſiſſe dicatur. Conſentiunt omnem
hominem in Adam periſſe, nec inde quenquam poſ-
ſe proprio arbitrio liberari: ſed id conueniens aſſe-
runt veritati, vel congruum prædicationi, vt cum pro-
ſtratis, & nunquam ſuis viribus ſurrecturis annuncia-
tur obtinendæ ſalutis occaſio, eo merito quo volue-
rint & crediderint, à ſuo morbo ſe poſſe ſanari, & ip-
ſius fidei augmentum, & totius ſanitatis ſuæ cõſequan-
tur effectum. Cæterum ad nullum opus vel incipien-
dum, nedum perficiendum, quenquam ſibi ſufficere
poſſe conſentiunt: neque enim alicui operi curationis
eorum annumerandum putant, exterrita ſupplicij vo-
luntate vnumquenque ægrotum velle ſanari. Quod
enim dicitur, Crede & ſaluus eris: vnum horum exi-
gi aſſerunt, aliud offerri, vt propter id quod exigitur ſi
redditum fuerit, id quod offertur deinceps tribuatur.
Vnde non conſequens putant, exigendam ab eo fidẽ,
cuius naturæ id voluntate conditoris conceſſum eſt: &
nullam ita deprauatam vel extinctam putant, vt non
debeat vel poſsit ſe velle ſanari. Propter quod vt ſa- F
netur quis à ſua, vel ſi noluerit, cum ſua ægritudine pu-
niatur. Nec negari gratiam, ſi præcedere dicatur ta-
lis voluntas, quæ tantum medicum quærat: non autem
quicquam ipſa iam valeat: nam illa teſtimonia vt eſt
illud, Sicut vnicuique partitus eſt menſuram fidei, & *Roma. 12.*
ſimilia, ad id volunt valere, vt adiuuetur qui cœperit
velle, nõ vt etiam donetur vt velit. Reiectis ab hoc do-
no aliis pariter reis, & qui poſſent ſimiliter liberari, ſi
ea quæ pariter indignis præſtatur credendi voluntas,
etiam ipſis ſimiliter præſtaretur: Si autẽ, aiunt, dicatur
vel talem omnibus remanſiſſe, qua vel contẽnere quis
valeat, vel obedire: de compendio putant rationem
reddi electorum vel reiectorum, in eo quòd vnicuiq;
meritum propriæ voluntatis adiungitur. Cum autem
dicitur eis, quare aliis vel alicubi prædicetur, vel non
prædicetur: vel nũc prædicetur quod aliquando penè
omnibus, ſicut nunc aliquibus gentibus non prædica-
tum ſit: dicunt id præſcientiæ eſſe diuinæ: vt eo tem-
pore, & ibi, & illis veritas annunciaretur vel annuncie-
tur, quando & vbi prænunciabatur eſſe credẽda: & hoc
non ſolum aliorũ catholicorum teſtimoniis, ſed etiam
ſanctitatis tuæ diſputatione antiquiore ſe probare te-
ſtãtur. Vbi tamen eandẽ gratiam nõ minore veritatis

G perſpicuitate docueris, vt eſt illud quod dixit ſanctitas tua in quæſtione cõtra Porphyrium, de tempore Chriſtianę religionis: tũc voluiſſe hominib⁹ apparere Chriſtum, & apud eos prędicari doctrinã ſuam, quãdo ſciebat & vbi ſciebat eſſe, qui in eum fuerant credituri. Vel illud de libro in epiſtola ad Romanos, Dicis itaque mihi, quid adhuc conqueritur, nam voluntati eius quis reſiſtit? Cui ſanè inquiſitioni, inquis, ſic reſpondet, vt intelligamus ſpiritalibus viris, etiam non ſecundum terrenum hominem viuentibus, patere poſſe prima merita fidei & impietatis, quomodo deus præſcientia eligat credituros, & damnet incredulos: nec illos ex operibus eligens, nec iſtos ex operibus damnans: ſed & illorũ fidei præſtans vt bene operentur, & iſtorum impietatem deſerendo obdurans, vt male operentur. Et iterum in eodẽ libro ſuperius, Aequales omnes ſunt ante meritũ, nec poteſt in rebus omnimodo æqualibus electio nominari, quoniam ſpiritusſanctus nõ datur niſi credentibus. Non quidem deus eligit opera quæ ipſe largitur, cũ dat ſpiritumſanctũ, vt per charitatem bona operemur:

lib. de ſex quæſtionib⁹ cõtra paganos quæſt. 2. Auguſtin⁹ lib. expoſi. epiſto. ad Roma 62. Roma. 9. Auguſtin⁹ lib. expoſi. epiſto. ad Roma. 60.

H ſed tamen eligit fidem, quia niſi quis credat, & in accipiendi volũtate permaneat, non accipit donũ dei, id eſt ſpiritumſanctum, per quem infuſa charitate bonũ poſsit operari. Nõ ergo eligit deus opera cuiuſquã in præſcientia, quæ ipſe donaturus eſt: ſed fidem eligit in præſciẽtia, vt quem crediturum eſſe præſciuit, ipſum elegerit, cui ſpiritum ſanctum daret, vt bona operando etiam æternam vitam conſequeretur. Dicit enim Apoſtolus, Idem deus qui operatur omnia in omnib⁹. Nuſquam autẽ dictum eſt, deus credit omnia in omnibus. Quod enim credimus noſtrum eſt, quod autem operamur, illius: & cætera in eodem opere, quæ ſe acceptare & probare teſtantur, tanquam conuenientia Euangelicæ veritati. Cæterum pręſcientiam & prædeſtinationẽ, vel propoſitum ad id valere cõtendũt, vt eos præſcierit, vel prędeſtinauerit, vel propoſuerit eligere, qui fuerãt credituri: nec de hac fide poſſe dici, Quid habes qđ nõ accepiſti? cum in eadem natura remanſerit, licet vitiata, quæ prius ſana ac perfecta donata ſit. Quòd autẽ dicit ſanctitas tua, neminẽ perſeuerare niſi perſeuerãdi virtute percepta, hactenus accipiũt, vt quibus datur, in-

1 Cor. 12. 2. ſen. di. 28 ea in expoſitione. 1. Corint. 4.

I certi licet, pręcedenti tamen proprio arbitrio tribuatur: quod ad hoc tantum liberum aſſerunt, vt velit vel nolit admittere medicinam. Cæterum & ipſos abominari ſe & damnare teſtantur, ſi quis quicquam virium in aliquo remanſiſſe quo ad ſanitatẽ progredi poſsit, exiſtimet. Nolunt autem ita hãc perſeuerantiam prædicari, vt non vel ſuppliciter emereri, vel amitti cõtumaciter poſsit. Nec ad incertum voluntatis dei deduci ſe volũt vbi eis quantũ putant ad obtinẽdum vel amittendum, euidens eſt qualecunque ſit initium voluntatis. Illud etiam teſtimonium quod poſuiſti, Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius: tanquam nõ canonicum definiunt omittendum. Vnde illam præſcientiã ſic accipiunt, vt propter fidem futuram intelligẽdi ſint præſciti: nec cuiquam talẽ dari perſeuerantiam à qua non permittitur præuaricari, ſed à qua poſsit ſua voluntate deficere & infirmari. Aſſerunt inutilẽ exhortandi conſuetudinem, ſi nihil in homine remãſiſſe dicatur quod correctio valeat excitare: quod quidẽ ineſſe naturæ ſic ſe dicere cõfitentur, vt hoc ipſo quòd ignorãti veritas prædicatur, ad beneficium præſentis gratiæ referendũ ſit. Nam ſi ſic prædeſtinati ſunt, inquiunt, ad vtramque partem, vt de aliis ad alios nullus poſsit accedere, quò pertinet tanta extrinſecus correctionis inſtantia? Si ab

Sapien. 4.

homine etſi non fides integra, ſaltem vel dolor com- K punctæ infirmitatis exoritur, aut periculum demõſtratæ mortis horretur. Nam ſi non poteſt timere quis vnde terretur, niſi ea volũtate quę ſumitur, non ex eo culpandus quod nunc nõ vult, ſed in eo & cum eo, qui ſic aliquãdo noluit vt eam damnationem cum ſuis poſteris mereretur incurrere, vt nunquam recta, ſemper autem praua vellet appetere. Si autem eſt qualiſcũque dolor qui ad exhortationem corripientis oriatur, hãc ipſam dicunt cauſam propter quam vel reiiciatur alius, vel alius aſſumatur: atque ita non opus eſſe partes cõſtitui, quibus nec adiiciendum ſit aliquid, nec detrahẽdum. Deinde moleſte ferunt ita diuidi gratiam, quæ vel tunc primo homini data eſt, vel nunc omnibus detur, vt ille acceperit perſeuerantiam, non qua fieret vt perſeueraret, ſed ſine qua per liberum arbitrium perſeuerare non poſsit: nunc vero ſanctis in regnũ per gratiam prædeſtinatis non tale adiutorium perſeuerantiæ detur, ſed tale vt eis perſeuerantia ipſa donetur, non ſolum vt ſine iſto dono perſeuerantes eſſe nõ poſsint, verumetiam vt per hoc donum non niſi perſeuerantes ſint. L His verbis ſanctitatis tuæ ita mouentur, vt dicant quãdam deſperationem hominibus exhiberi. Si enim, aiunt, ita Adam adiutus eſt, vt & ſtare poſſet in iuſtitia, & à iuſtitia declinare: & nunc ita ſancti iuuantur, vt declinare non poſsint, ſiquidem eam acceperunt volendi perſeuerantiam, vt aliud velle nõ poſsint: vel ſic quidã deſeruntur, vt aut nec accedant, aut ſi acceſſerint & recedant, ad illam voluntatem pertinuiſſe dicunt exhortationis, vel comminationis vtilitatem, quæ & perſiſtẽdi & deſiſtendi obtinebat liberam poteſtatem: non ad hanc, cui nolle iuſtitiam ineuitabili neceſsitate cõiunctũ eſt: pręter illos qui ſic concreati ſunt his, qui cũ vniuerſa maſſa damnati ſunt, vt exciperentur per gratiam liberãdi. Vnde in hoc ſolo volũt à primo homine omnium diſtare naturam, vt illum integris viribus volũtatis iuuaret gratia volentem, ſine qua perſeuerare non poterat: hos autem amiſsis & perditis viribus credẽtes tantum, non ſolum erigat proſtratos, verũetiam ſuffulciat ambulantes. Cæterum quicquid libet donatum ſit prædeſtinatis, id poſſe & amittere & retinere propria voluntate contẽdunt. Quod tũc falſum eſſet, ſi verum putarent eam quoſdam perſeuerantiam percepiſſe, vt M niſi perſeuerãtes eſſe nõ poſsint. Inde eſt quod & illud pariter non accipiunt, vt eligendorũ reiiciendorumq; eſſe definitum numerum velint: atque illius ſententiæ expoſitionem, non eam quæ à te eſt deprompta ſuſcipiant, id eſt, vt non niſi omnes homines ſaluos fieri velit, & nõ eos tantum qui ad ſanctorum numerum pertinebunt, ſed omnes omnino, vt nullus habeatur exceptus. Nec hoc timendum, quòd quidam eo inuito perire dicantur. Sed quomodo, aiunt, nõ vult à quoquã peccari vel deſeri iuſtitiam, & tamen iugiter illa deſeritur contra eius voluntatem, cõmittunturq; peccata: ita eũ ſaluare velle omnes homines, nec tamen omnes homines velle ſaluari? Teſtimonia etiam ſcripturæ quæ de Saũle vel de Dauid poſuiſti, non pertinere putant ad quæſtionem, quæ de exhortatione verſatur. Alij autem ad id referunt, vt ex his eam gratiam accipiant commendari, qua vnuſquiſque poſt volũtatem iuuatur: vel ad ipſam vocationẽ, quæ præſtatur indignis. Hoc enim & illis locis tuorum opuſculorum & aliorum quæ perſequi longum eſt, ſe demonſtrare teſtantur. Paruulorum autem cauſam ad exemplũ maiorum non patiuntur afferri. Quam & tuam ſanctitatem dicunt eatenus

attigiſſe,

A attigiſſe, vt incertum eſſe volueris, ac potius de eorum pœnis malueris dubitari. Quod in libro tertio de libero arbitrio ita poſuiſſe meminiſti, vt hãc eis occaſionẽ potuerit exhibere. *lib.3. de li. arbi. ca.23.* Hoc etiam de aliorum libris quorũ eſt in Eccleſia authoritas, faciũt quod perſpicit ſanctitas tua non parum poſſe iuuare contradictores, niſi maiora, aut certe vel paria proferãtur à nobis. Non enim ignorat prudentiſſima pietas tua, quanto plures ſint in Eccleſia, qui authoritate nominũ in ſentẽtia teneãtur, aut ad ſententiam transferantur. Ad ſummum fatigatis omnibus nobis, ad id proſecutio eorum, vel poti⁹ querela conuertitur, conſentientibus etiã his qui hanc definitionẽ improbare non audent, vt dicant: Quid opus fuit huiuſcemodi diſputationis incerto tot min⁹ intelligẽtium corda turbari? Neque enim minus vtiliter ſine hac definitione aiunt tot annis à tot tractatoribus, tot præcedentibus libris & tuis & aliorum, cũ contra alios, tũ maxime cõtra Pelagianos, catholicã fidẽ fuiſſe defenſam. Hæc mi pater & alia interminabiliter plura, ſi vt ſumma mea vota cõfitear, per me deferre maluiſſem, vel quia hoc nõ merui, ſaltem prolixiore tempore B omnia quibus mouẽtur, collecta dirigere: vt quicquid de hac re contradicitur, quatenus refelli, vel ſi id nõ poteſt, tolerari deberẽt audirẽ. Sed quia neutrum ex voto prouenit, malui quomodo potui hæc comprehenſa dirigere, quàm penitus de tanta quorundã contradictione reticere. Sunt ex parte tales perſonæ, vt his cõſuetudine Eccleſiaſtica laïcos ſummam reuerentiam neceſſe ſit exhibere. Quod quidem ita curauimus deo iuuante ſeruare, vt cum opus fuit nõ taceremus quæ ad quęſtionis huius aſſertionem exiguitas noſtrarũ virium ſuggerebat. Sed nunc ſummatim quantum feſtinatio perlatoris admiſit, hæc velut commonendo ſuggeſsi. Tuę ſanctæ prudentię eſt diſpicere quid facto opus ſit, vt talium & tantorum ſuperetur vel temperetur intentio. Cui ego iam parum prodeſſe exiſtimo te reddere rationem, niſi & addatur authoritas, quam transgredi infatigabiliter contentioſa corda non poſsint. Sed planè illud tacere non debeo, quod ſe dicant tuam ſanctitatem hoc excepto in factis & dictis omnibus admirari. Tuum erit decernere, quomodo ſit in hoc eorum contradictio toleranda. Nec mireris quod aliter vel aliqua in hac epiſtola addidi, quantum puto, quæ in ſuperiore C non dixeram: Talis eſt enim nunc eorũ definitio, præter illa quæ per feſtinationem aut obliuionem fortaſſe pręterij. Libros cũ editi fuerint, quos de vniuerſo opere moliris, quæſo habere mereamur, maxime vt per eorum authoritatem, ſi qua tibi in tuis diſplicent, à dignitate tui nominis iam nõ trepidi ſequeſtremus. Librum etiam de gratia & libero arbitrio non habemus: ſupereſt vt eum quia vtilem quæſtioni cõfidimus, mereamur accipere. Nolo autẽ ſanctitas tua ſic me arbitretur hæc ſcribere, quaſi de iis quæ nunc ediſti, ego dubitem. Sufficiat mihi pœna mea, quod à præſentiæ tuæ deliciis exulatus, vbi ſalubribus tuis vberibus nutriebar, nõ ſolum abſentia tua crucior, verumetiam peruicacia quorundã qui non tantũ manifeſta reſpuunt, ſed etiam nõ intellecta reprehendunt. Cæterum hac ſuſpicione intantum careo, vt potius infirmitatem meam qua tales parum patienter fero, notabilem putem. Qualiter autem ad hæc conſulendum iudices, vt dixi, tuæ ſapientiæ derelinquo. Nam ad me hoc pertinere credidi pro ea quã Chriſto vel tibi debeo charitate, vt quæ in quæſtionem veniunt non tacerem. Quicquid pro ea gratia quam in te puſilli cum magnis miramur, volueris aut valueris, gratiſsime accipiemus tanquam à nobis cha- D riſsima & reuerendiſsima authoritate decretum. Sanè quia vrgente perlatore, timui me vel non omnia, vel hæc ipſa minus digne conſcius mearum virium poſſe dirigere, egi eum viro, tum moribus, tum eloquio & ſtudio claro, vt quanta poſſet collecta ſuis literis intimaret, quas coniunctas his deſtinare curaui. Eſt enim talis qui etiam præter hanc neceſsitatem, dignus tuæ ſanctitatis notitia iudicetur. Sanctus Leontius diaconus cultor tuus, cum meis parentibus multum te ſalutat. Memorem mei paternitatem tuam dominus Ieſus Eccleſiæ ſuæ annis pluribus donare dignetur domine pater. Et infra, Sciat ſanctitas tua, fratrem meum cuius maxime cauſa hinc diſceſsimus, cum matrona ſua ex conſenſu perfectam deo continentiam deuouiſſe. Vnde rogamus ſanctitatem tuam, vt orare digneris, quo hoc ipſum in eis dominus confirmare & cuſtodire dignetur.

AD LECTOREM.

NE quem moueat, quòd huius operis quod ſequitur, non meminit in retractationibus ſuis. Retractationum libros habebat in manibus, quum hæc ſcriberet, quemadmodum ipſe teſtatur libro ſecundo huius argumenti. E

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE PRAEDESTINATIONE Sanctorum, Liber primus.

DIXISSE quidem Apoſtolũ ſcimus in epiſtola ad Philippenſes, Eadem ſcribere vobis, mihi quidem non pigrum, vobis autem tutum eſt. *Caput I. Philip. 3.* Idem tamen ſcribens ad Galatas, cum ſe ſatis apud eos egiſſe perſpiceret, quod illis per miniſterium ſermonis ſui neceſſarium eſſe cernebat: Decætero, inquit, laborem mihi nemo præſtet: *Gala. 6.* F vel ſicut in pleriſque codicibus legitur, Nemo mihi moleſtus ſit. Ego autem quamuis me moleſte ferre confitear, quòd diuinis eloquiis quibus dei gratia prædicatur, quæ omnino nulla eſt, ſi ſecundũ merita noſtra datur, tam multis manifeſtiſque non ceditur: veſtrum tamen ſtudiũ, fraternamq; dilectionem filij chariſsimi Proſper & Hilari, qua eos qui tales ſunt, ita nõ vultis errare, vt poſt tot libros de hac re atque epiſtolas meas, adhuc me deſideretis hinc ſcribere: tãtum amo quantũ non poſſum dicere: & tantum me amare, quantum debeo, non audeo dicere. Quapropter ecce reſcribo vobis, & licet iam nõ vobiſcum tamen etiam per vos adhuc ago, quod me ſatis egiſſe credebam. Cõſideratis enim literis veſtris videre mihi videor eos fratres pro quibus geritis piã curam, ne teneant poëticam ſententiam qua dictum eſt, Spes ſibi quiſque: & in illud incurrant quod non poëtice ſed prophetice dictum eſt, Maledict⁹ omnis qui ſpẽ habet in homine: *Hiere. 17.* eo modo eſſe tractãdos, quo tractauit Apoſtol⁹ quib⁹ ait, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit. *Philip. 3.* Adhuc quippe in quæſtione caligãt de prędeſtinatione ſanctorũ. Sed habẽt vnde ſi quid aliter in ea ſapiũt, hoc quoq; illis reuelet de⁹, ſi in

G en ambulēt in quod peruenerūt. Propter quod Apoſtolus cū dixiſſet, Si quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit: verūtamen, inquit, in quod peruenim⁹, in eo ambulemus. Peruenerunt autē iſti fratres noſtri, pro quibus ſolicita eſt pia charitas veſtra, vt credant cū Eccleſia Chriſti, peccato primi hominis obnoxium naſci genus humanum, nec ab iſto malo niſi per iuſtitiam ſecundi hominis aliquem liberari. Peruenerunt etiam, vt præueniri voluntates hominū dei gratia fateātur, atque vt ad nullū opus bonū vel incipiendū vel perficiēdum ſibi quenquam ſufficere poſſe conſentiant. Retenta ergo iſta in quæ peruenerūt, plurimum eos à Pelagianorum errore diſcernūt. Proinde ſi in eis ambulent, & orēt eum qui dat intellectū, ſi quid de prædeſtinatione aliter ſapiūt, ipſe illis hoc quoq; reuelabit: tamē etiam nos impēdamus eius dilectionis affectum miniſteriumq; ſermonis, ſicut donat ille quē rogamus, vt in his literis ea quæ illis eſſent apta & vtilia diceremus. Vnde enim ſcimus, ne forte deus noſter id per hāc noſtrā velit efficere ſeruitutē, qua eis in Chriſti libera charitate ſeruimus?

Caput II. Prius itaque fidem qua Chriſtiani ſumus, donum dei eſſe debemus oſtēdere, ſi tamen diliH gentius id facere poſſumus, quā in voluminibus tot tātisq; iam fecimus. Sed nūc eis reſpondendū eſſe video qui diuina teſtimonia quę de hac re adhibuim⁹, ad hoc dicunt valere, vt nouerimus ex nobis quidē nos habere ipſam fidē, ſed incrementū eius ex deo: tanquā fides non ab ipſo donetur nobis, ſed ab ipſo tamē augeatur in nobis eo merito quo cœpit à nobis. Nō ergo receditur ab ea ſentētia, quā Pelagius ipſe in Epiſcopali iudicio Palęſtino, ſicut eadem geſta teſtātur, dānare cōpulſus eſt, gratiam dei ſecūdū merita noſtra dari: quaſi nō pertineat ad dei gratiam quod credere cœpimus, ſed illud potius quod propter hoc nobis additur, vt plenius perfectiusq; credamus: ac per hoc initium fidei noſtræ priores damus deo, vt retribuatur nobis & ſupplementum eius, & ſi quid aliud fideliter poſcimus. Sed contra

Roma 11. hæc cur nō potius audimus. Quis prior dedit illi & retribuetur ei? quoniā ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia. Et ipſum igitur initium fidei noſtrę, ex quo niſi ex ipſo eſt? Neq; enim hoc excepto ex ipſo ſunt cætera, ſed ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Quis autem dicat eum qui iam cœpit credere, ab illo in quē

I credidit nihil mereri? Vnde fit, vt iam merenti cætera dicantur addi retributione diuina, ac per hoc gratiam dei ſecundum merita noſtra dari. Quod obiectum ſibi Pelagi⁹ ne dānaretur, ipſe dānauit. Quiſquis igitur hāc damnabilem vult ex omni parte vitare ſententiam, ve-

Philip. 1. raciter intelligat dictū quod Apoſtolus ait: Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt credatis in eum, verumetiā vt patiamini pro eo. Vtrunq; enim oſtendit dei donum, quia vtrunque dixit eſſe donatum. Nec ait vt plenius & perfectius credatis in eum: ſed, vt credatis in eum. Nec ſeipſum miſericordiam cōſecutum dixit vt fidelior, ſed vt fidelis eſſet: quia ſciebat nō ſe initium fidei ſuæ priorem dediſſe deo, & retributum ſibi ab illo eius augmentum, ſed ab eo ſe factum fidelem, à quo & Apoſtolus factus eſt: Nam ſcripta ſunt etiam fidei eius initia, ſuntq; Eccleſiaſtica celebri lectione notiſsima. Auerſus quippe à fide quam vaſtabat, eique vehementer aduerſus, repente eſt ad illam gratia potentiore conuerſus: cōuertente illo cui hoc ipſum facturo

Pſal. 84. per Prophetam dictum eſt: Tu conuertens viuificabis nos: vt non ſolum ex nolente fieret volens credere, verumetiam ex perſecutore perſecutionem in eius fidei quam perſequebatur, defenſis ne pateretur. Donatum K quippe illi erat à Chriſto, nō ſolum vt crederet in eū, verumetiam vt pateretur pro eo. Et ideo commendās iſtam gratiā, quæ nō datur ſecundū aliqua merita, ſed efficit omnia bona merita: Non quia idonei ſumus, in- 2. Corin. 3. quit, cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Attendant hic, & verba iſta perpendant, qui putant ex nobis eſſe fidei cœptum, & ex deo eſſe fidei ſupplementum. Quis enim non videat, prius eſſe cogitare quàm credere? Nullus quippe credit aliquid, niſi prius cogitauerit eſſe credendum. Quanuis enim raptim, quanuis celerrime credendi voluntatem quædam cogitationes anteuolent, móxque illa ita ſequatur, vt quaſi cōiunctiſsima comitetur, neceſſe eſt tamen vt omnia quæ creduntur, præueniente cogitatione credantur: quanquam & ipſum credere, nihil a- Credere lud eſt quàm cum aſſenſione cogitare. Non enim om- quid ſit. nia qui cogitat, credit: cum ideo cogitent plerique, ne credant: ſed cogitat omnis qui credit, & credendo cogitat, & cogitando credit. Quod ergo pertinet ad religionem atque pietatem, de qua loquebatur Apoſtol⁹: L Si nō ſum⁹ idonei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: profecto nō ſumus idonei credere aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, qd ſine cogitatione non poſſumus, ſed ſufficientia noſtra qua credere incipimus, ex deo eſt. Quocirca ſicut nemo ſibi ſufficit ad incipiendum vel perficiendū quodcunque opus bonum, quod iam iſti fratres, ſicut veſtra ſcripta indicāt, verum eſſe conſentiunt: vnde in omni opere bono & incipiēdo & perficiendo, ſufficiētia noſtra ex deo eſt, ita nemo ſibi ſufficit vel ad incipiēdam vel ad perficiendā fidem, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: quoniam fides ſi non cogitetur, nulla eſt, & non ſumus idonei cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Cauendum eſt fratres dilecti à deo, ne homo ſe extollat aduerſus deum, cum ſe dicit facere quod promiſit deus. Nōnne fides gentium promiſſa eſt Abrahæ, & ille dans gloriam deo, pleniſsime credidit quoniam qui pro- Roma. 4. miſit, potens eſt & facere? Ipſe ergo fidem gentium facit, qui potens eſt facere quod promiſit. Porrò ſi operatur deus fidem noſtram miro modo agens in cordibus noſtris vt credamus, nunquid metuendum eſt, ne totum facere non poſsit: & ideo homo ſibi primas eius M vendicat partes, vt nouiſsimas ab illo accipere mereatur? Videte ſi aliud agitur iſto modo, niſi vt gratia dei ſecundum merita noſtra detur quolibet modo, ac ſic gratia iam non ſit gratia. Redditur nanque hoc pacto debita, non donatur gratia: debetur enim credenti, vt à domino ipſa fides augeatur, & ſit merces fidei cœptæ, fides aucta: nec attenditur cum hoc dicitur, nō ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum iſtam mercedem credentibus imputari. Cur autem nō totum tribuatur homini, vt qui ſibi potuit inſtituere quod non habebat: ipſe quod inſtituit, augeat, omnino nō video: niſi quia reſiſti nō poteſt diuinis manifeſtiſsimis teſtimoniis, quibus & fides, vnde pietas exordiū ſumit, donū dei eſſe mōſtratur: quale eſt illud, quòd vnicuique Roma. 12. deus partitus eſt menſuram fidei. Et illud: Pax fratribus Roma. 1. & charitas cū fide à deo patre, & domino Ieſu Chriſto: & cætera talia. Nolens ergo his tā claris teſtimoniis repugnare, & tamē volens à ſeipſo ſibi eſſe quod credidit homo quaſi componat cū deo, vt partem fidei ſibi vēdicet, atque illi partem relinquat: & quod eſt elatius, primam tollit ipſe, ſequentem dat illi: & in eo quod

dicit

A dicit eſſe amborũ,priorem ſe facit,poſteriorem deum.
Caput III. Non ſic pius atque humilis doctor ille ſapiebat,Cy-
1.Retracta. prianum beatiſsimum loquor, qui dixit in nullo glo-
cap.1. riandũ,quando noſtrum nihil ſit. Quod vt oſtenderet,
1.Cor.4. adhibnit Apoſtolum teſtem dicẽtem: Quid autem ha-
bes quod non accepiſti? Si autem accepiſti,qnid gloria-
ris quaſi non acceperis? Quo præcipue teſtimonio etiã
conuictus ſum, cum ſimiliter errarem, putans fidẽ qua
in deum credimus,nõ eſſe donum dei, ſed à nobis eſſe
in nobis, & per illam nos impetrare dei dona, quibus
temperãter,& iuſte,& pie viuamus in hoc ſeculo. Neq;
enim fidem putabam dei gratia præueniri,vt per illam
nobis daretur quod poſcerem⁹ vtiliter,niſi quia crede-
re non poſſemus,ſi non prçcederet præconium verita-
tis: vt autem prædicato nobis Euãgelio cõſentiremus,
noſtrum eſſe proprium, & nobis ex nobis eſſe arbitra-
bar. Quem meum errorem nonnulla opuſcula mea ſa-
tis indicant, ante Epiſcopatum meum ſcripta. In qnib⁹
eſt illud qnod commemoraſtis in literis veſtris, vbi eſt
expoſitio quarundam propoſitionum ex Epiſtola quæ
eſt ad Romanos. Denique cũ mea cuncta opuſcula re-
B tractarem, eàmque retractationem ſtylo proſequerer,
cuius operis iam duos abſolneram libros,antequã ſcri-
pta veſtra prolixiora ſumpſiſſem, cum ad hunc librum
retractandũ in primo volumine perueniſſem, ſic inde
2.Retracta. locutus ſum. Item diſputãs,quid,inquã,elegerit deus in
ca.23.li.ex- nõdum nato,cui dixit ſeruiturum eſſe maiorẽ: & qnid
poſitio.ad in eodem maiore ſimiliter nõdum nato reprobauerit:
Roma.60. de quibus propter hoc commemoratur, quamuis lõge
2.ſen.di.41 poſtea prolatũ ſit Propheticum teſtimonium: Iacob di-
ca.Opinati. lexi, Eſaũ autem odio habui: ad hoc perduxi ratiocina-
Malac.1. tionem,vt dicerem: Nõ ergo elegit deus opera cuiuſ-
quam in præſcientia quę ipſe daturus eſt: ſed fidem ele-
git in præſcientia, vt quem ſibi crediturum eſſe præſci-
uit,ipſum elegerit,cui ſpiritum ſanctum daret,vt bona
operando,etiam æternam vitam conſequeretur. Non-
dum diligentius quęſiueram,nec adhuc inuenerã qua-
lis ſit electio gratiæ: de qua idem dicit Apoſtolus: Re-
Roma.11. liquiæ per electionem gratiæ ſaluę factæ ſunt. Quæ vti-
que nõ eſt gratia, ſi eam vlla merita prçcedunt: ne iam
quod datur non ſecundum gratiam,ſed ſecundum de-
1.Corin.12. bitũ, reddatur potius meritis quàm donetur. Proinde
li. expo. ad quod cõtinuo dixi: Dicit enim idem Apoſtolus, Idem
Roma.60. deus qui operatur omnia in omnibus: nuſquam autem
2.ſen.di.28 dictũ eſt,deus credit omnia in omnibus. ac deinde ſub-
ca.in expo- iunxi: Quod enim credimus,noſtrũ eſt: quod autẽ ope-
ſitione. ramur bonum,illius eſt,qui credentibus dat ſpiritũſan-
C ctum: profectò nõ dicerem, niſi iam ſcirem etiã ipſam
fidem inter dei munera reperiri, quæ dantur in eodem
ſpiritu. Vtrunque ergo noſtrum eſt, propter arbitrium
voluntatis, & vtrunque tamen datum eſt per ſpiritũ fi-
dei & charitatis. Neq; enim ſola charitas,ſed ſicut ſcri-
Ephe.6. ptũ eſt, charitas cum fide à deo patrẽ, & domino Ieſu
li. expoſi.in Chriſto. Et qnod paulopoſt dixi: Noſtrũ eſt enim cre-
epiſto. ad dere & velle: illius autẽ, dare credentibus & volẽtibus
Roma.61. facultatem bene operãdi per ſpiritumſanctum, per quẽ
charitas diffunditur in cordibus noſtris: verum eſt qui-
dem, ſed eadem regula & vtrunque ipſius eſt, quia ipſe
præparat volũtatem: & vtrunq; noſtrũ, quia non fit ni-
ſi volentibus nobis. Ac per hoc quod etiam poſtea dixi:
li. expoſi.in Quia neque velle poſſum⁹,niſi vocemur: & cũ poſt vo-
epiſto. ad cationem voluerimus, non ſufficit voluntas noſtra, &
Roma.61. curſus noſter, niſi deus & vires currentibus præbeat, &
perducat quò vocat. Ac deinde ſubiũxi: Manifeſtũ eſt
ergo non volentis neque currentis, ſed miſerentis dei

eſſe quòd bene operamur: omnino veriſsimum eſt. Sed D
parum de ipſa vocatione diſſerui,quę fit ſecũdum pro-
poſitum dei. Nõ enim omnium qui vocantur talis eſt,
ſed tantum electorũ. Itaque quod paulopoſt dixi: Sicut lib.expo. in
enim in his quos elegit de⁹,nõ opera,ſed fides inchoat epiſto. ad
meritum, vt per munus dei operentur: ſic in his quos Roma.61.
damnat infidelitas & impietas, inchoat pœnæ meritũ,
vt per ipſam pœnam etiam male operentur: veriſsime
dixi. Sed fidei meritum etiam ipſum eſſe donũ dei,nec
putaui qnærendũ eſſe,nec dixi. Et alio loco: Cuius enim Roma 9.
miſeretur, inquam, facit eum bene operari: & quẽ ob- lib.expo. in
durat,relinquit eum vt mala operetur. Sed & illa miſe- epiſto. ad
ricordia præcedenti merito fidei tribuitur, & iſta ob- Roma.61.
duratio præcedenti iniquitati. Quod quidem verum
eſt, ſed adhuc quærendum erat, vtrum & meritum fi-
dei miſericordiam dei præueniat: id eſt,vtrum iſta mi-
ſericordia ideo tantummodo fiat in homine, quia fi-
delis eſt: an etiam facta fuerit vt fidelis eſſet. Legimus 1.Timo 1.
enim dicente Apoſtolo: Miſericordiam conſecutus 1.ſen di. 41
ſum, vt fidelis eſſem: non ait,quia fidelis erã. Fideli er- cap multi.
go datur quidem, ſed data eſt etiã vt eſſet fidelis. Re- E
ctiſsime itaque alio loco in eodem libro dixi: Quoniã li.expoſi. in
ſi non ex operibus, ſed miſericordia dei & vocamur vt epiſto.ad
credamus: & credentibus præſtatur vt bene operemur, Roma.63.
non eſt gentibus iſta inuidenda miſericordia: quamuis
minus ibi diligenter de illa quæ per dei propoſitum fit
vocatione tractauerim. Videtis certe quid tũc de fi- Cap.IIII.
de atque operibus ſentiebã,quãuis de cõmendanda dei
gratia laborarem,in qua ſententia iſtos fratres noſtros
eſſe nunc video, quia non ſicut legêre libros meos, ita
etiam in eis curauerũt proficere mecum. Nam ſi curaſ-
ſent, inueniſſent iſtam quæſtionem ſecundum verita-
tem diuinarum ſcripturarum ſolutam in primo libro
duorum quos ad beatę memoriæ Simplicianum ſcripſi
Epiſcopum Mediolanenſis Eccleſiæ, ſancti Ambroſij
ſucceſſorem, in ipſo exordio Epiſcopatus mei: niſi for-
te non eos nouerũt. Quod ſi ita eſt, facite vt nouerint.
De hoc primo duorum illorum libro, in ſecũdo retra-
ctationum primum locutus ſum, qui ſermo meus ita
ſe habet: Librorum,inquam,quos elaboraui Epiſcopus, 2.Retra.
primi duo ſunt ad Simplicianum Eccleſiæ Mediola- cap.1.
nenſis antiſtitem, qui beatiſsimo ſucceſsit Ambroſio,
de diuerſis qnæſtionibus: quarum duas ex Epiſtola Pau
li ad Romanos in primum librum contuli. Harũ prior
eſt de eo quod ſcriptum eſt: Quid ergo dicemus? lex F
peccatum eſt: Abſit, vſque ad illud vbi ait: Quis me li- Roma.7.
berabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrũ. In qua illa Apoſtoli ver- li.1.ad Sim-
ba, Lex ſpiritalis eſt,ego autem carnalis ſum: & cætera plicianum,
quibus caro contra ſpiritum confligere oſtenditur, eo quæſtio.1.
modo expoſui tanquã homo deſcribatur adhuc ſub le-
ge,nondũ ſub gratia cõſtitutus. Lõge enim poſtea etiã
ſpiritalis hominis,& hoc probabilius, eſſe poſſe illa ver
ba cognoui. Poſterior in hoc libro quęſtio eſt ab eo lo- 2.Retra.
co vbi ait: Non ſolum autem, ſed & Rebecca ex vno cap.1.
concubitu habens Iſaac patris noſtri: vſque ad illud vbi Roma.9.
ait: Niſi dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Ad Simpli-
Sodoma fuiſſemus, & ſicut Gomorra ſimiles fuiſſe- cianũ lib.1.
mus. In cuius quæſtionis ſolutione elaboratum eſt pro quæſtio.2.
libero arbitrio voluntatis humanæ, ſed vicit dei gra- Eſaia.1.
tia. Nec niſi ad illud potuit perueniri, vt liquidiſsima
veritate dixiſſe intelligatur Apoſtolus: Quis enim te 1.Corin.4.
diſcernit? Quid autem habes qnod non accepiſti? Si
autem & accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?
Quod volens etiam martyr Cyprianus oſtendere, hoc

G totum ipſo titulo definiuit, dicens in nullo gloriãdum
quãdo nihil noſtrum eſt. Ecce quare dixi ſuperius, hoc
Apoſtolico præcipue teſtimonio etiam meipſum fuiſſe
conuictũ: cum de hac re aliter ſaperem quàm mihi de⁹
in hac quęſtione ſoluenda, cum ad Epiſcopum Simpli-
cianum ſicut dixi, ſcriberem, reuelauit. Hoc igitur Apo
ſtoli teſtimonium, vbi ad reprimendam hominis infla-
tionem dixit: Quid enim habes quod nõ accepiſti? non
ſinit quenquam fidelium dicere: habeo fidem quã non
accepi. reprimitur q; omnino his Apoſtolicis verbis to-
ta huius reſpõſionis elatio. Sed ne hoc quidem poteſt
dici: quamuis non habeam perfectã fidem, habeo tamen
eius initium quo in Chriſtum primitus credidi: quia &
hic reſpondetur: Quid autem habes quod non accepi-
ſti? Si autem & accepiſti, quid gloriaris quaſi non ac-
Caput V. ceperis? Illud vero quod putant de hac fide ideo nõ
poſſe dici: Quid enim habes quod non accepiſti: quia
in eadem natura remanet, licet vitiata, quæ prius ſana
ac perfecta donata ſit: nihil ad id quod volunt valere
intelligitur, ſi cur hoc Apoſtol⁹ dixerit cogitetur. age-
bat enim, ne quiſquam gloriaretur in homine, quoniã
1. Corin. 1. diſſenſiones exortæ fuerant inter Corinthios Chriſtia-
H nos, ita vt vnuſquiſque diceret: Ego quidem ſum Pau-
li: alius autem, ego Apollo: alius vero, ego Cephę: &
Ibidem. inde ventum eſt, vt diceret: Stulta mundi elegit deus,
vt confundat ſapientes: & infirma mundi elegit deus,
vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contempti-
bilia elegit deus, & ea quæ nõ ſunt tanquam ſint, vt quę
ſunt euacuet, vt non glorietur coram deo omnis caro.
Hic certe contra humanã ſuperbiam ſatis clara eſt Apo
ſtoli intentio: ne in homine quiſquam glorietur, ac per
hoc nec in ſeipſo. Denique cum dixiſſet, vt non glo-
rietur coram deo omnis caro: vt oſtenderet in quo de-
beat homo gloriari, mox addidit: Ex ipſo autẽ, inquit,
vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia
à deo, & iuſtitia & ſanctificatio & redemptio: vt quem-
Hiere. 9. admodum ſcriptum eſt: Qui gloriatur, in domino glo
rietur. inde peruenit iſta eius intentio, vt poſtea incre-
1. Corin. 3. pans dicat: Adhuc enim carnales eſtis. cum enim ſint
inter vos æmulatio & contentio, nónne carnales eſtis,
& ſecundum hominem ambulatis? Cum enim quis di-
cat, ego quidem ſum Pauli: alius autem, ego Apollo:
I nónne homines eſtis? Quid ergo eſt Apollo, quid autẽ
Paulus? Miniſtri per quos credidiſtis: & vnicuique ſicut
dominus dedit, ego plantaui, Apollo rigauit: ſed deus
incrementũ dedit. Itaque neque qui plãtat eſt aliquid,
neque qui rigat: ſed qui incrementum dat deus. Vide-
tísne nihil agere Apoſtolum, niſi vt humilietur homo,
& exaltetur deus ſolus? Quandoquidem in eis qui plan-
tantur & qui rigantur, nec ipſum plantatorem & riga-
torem dicit eſſe aliquid, ſed qui incrementum dat deus:
quamuis & hoc ipſum quod ille plantat, hic rigat, non
ipſis, ſed domino tribuat, dicẽs: Vnicuique ſicut domi-
nus dedit: ego plantaui, Apollo rigauit. Hinc ergo in
eadem intentione perſiſtens, ad hoc venit vt diceret,
Itaque nemo glorietur in homine. Iam enim dixerat,
1. Corin. 3. Qui gloriatur, in domino glorietur. Poſt hæc & alia
nõnulla quæ his cõnectuntur, perducitur illuc eadem
1. Corin. 4. ipſa eius intentio vt dicat: Hęc autem fratres transfigu-
raui in me & Apollo propter vos: vt in nobis diſcatis,
ne ſupra quàm ſcriptũ eſt, vnus pro altero infletur ad-
uerſus alterum. Quis enim te diſcernit? Quid autẽ ha-
bes quod non accepiſti? Si autem & accepiſti, quid glo-
riaris quaſi non acceperis? In hac Apoſtoli euidentiſſi-
ma intentione, qua cõtra humanam ſuperbiã loquitur,
ne quiſquam in homine, ſed in domino glorietur: do- K
na dei naturalia ſuſpicari, ſiue ipſam totã perfectam q;
naturam qualis in prima conditione donata eſt, ſiue vi-
tiatæ naturę qualeſcunq; reliquias, nimis (quantum exi-
ſtimo) abſurdum eſt. Nunquid enim per hæc dona quę
omnibus communia ſunt hominibus, diſcernũtur ho- *Kicajor.*
mines ab hominibus? Hic autem prius dixit, Quis enim
te diſcernit? & deinde addidit, Quid autẽ habes quod
nõ accepiſti? Poſſet quippe dicere homo inflatus aduer-
ſus alterum: diſcernit me fides mea, iuſtitia mea, vel ſi
quid aliud. Talibus occurrẽs cogitationibus bonus do-
ctor, Quid autem habes, inquit, quod non accepiſti? A
quo, niſi ab illo qui te diſcernit ab alio, cui nõ donauit,
quod donauit tibi? Si autẽ & accepiſti, ait, quid gloria-
ris quaſi nõ acceperis? Nũquid quæſo agit aliud, niſi vt
qui gloriatur, in domino glorietur? Nihil autem huic
ſenſui tam cõtrarium eſt, quàm de ſuis meritis ſic quẽ-
quam gloriari, tanquam ipſe ſibi ea fecerit, non gratia
dei: ſed gratia quæ bonos diſcernit à malis: nõ quæ cõ-
munis eſt & bonis & malis. Sit ergo gratia naturæ at-
tributa, qua ſumus animãtia rationabilia, diſcernimúr-
que à pecorib⁹: ſit etiam gratia naturę attributa, qua in
ipſis hominibus à deformib⁹ pulchri, vel ingenioſi diſ- L
cernuntur à tardis, ac ſi quid eiuſmodi eſt. Sed non ſe
ille quem coërcebat Apoſtol⁹, aduerſus pecus inflabat,
nec aduerſus hominẽ alterum, de aliquo naturali mu-
nere quod ineſſe poſſet & peſſimo, ſed aliquod bonum
quod pertineret ad vitam bonam, ſibi nõ deo tribuens
inflabatur, quando audire meruit, Quis enim te diſcer-
nit? Quid autem habes quod non accepiſti? Vt enim ſit
naturę, fidẽ poſſe habere, nunquid & habere? Non enim
omnium eſt fides, cum fidem poſſe habere ſit omnium.
Non autem ait Apoſtolus, quid autem potes habere
quod non accepiſti vt poſſes habere: ſed ait, Quid au- *2. Theſ. 3.*
tem habes quod non accepiſti? Proinde poſſe habere fi-
dem, ſicut poſſe habere charitatem, naturę eſt hominũ:
habere autem fidem, quemadmodum habere charita-
tem, gratiæ eſt fidelium. Illa itaque natura in qua nobis
data eſt poſſibilitas habendi fidẽ, non diſcernit ab ho-
mine hominem, ipſa vero fides diſcernit ab infideli fi-
delem. Ac per hoc vbi dicitur, Quis enim te diſcernit?
Quid autẽ habes quod nõ accepiſti? quiſquis audet di-
cere, habeo ex meipſo fidem, nõ ergo accepi: profecto
contradicit huic apertiſſimę veritati: non quia credere M
vel non credere, non eſt in arbitrio voluntatis huma-
næ, ſed in electis præparatur voluntas à domino. Ideo
ad ipſam quoque fidem, quæ in voluntate eſt pertinet,
Quis enim te diſcernit? Quid autem habes quod non
accepiſti? Multi audiunt verbum veritatis: ſed alij *Caput VI.*
credunt, alij contradicunt. Volunt ergo iſti credere:
nolũt autem illi. Quis hoc ignoret? quis hoc neget? Sed
cum aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à
domino: diſcernendũ eſt vtique quid veniat de miſeri-
cordia eius, quid de iudicio. Quod quærebat Iſraël, ait
Apoſtolus, hoc non eſt conſecutus, electio autem con- *Roma. 11.*
ſecuta eſt: cęteri vero excęcati ſunt, ſicut ſcriptũ eſt, De- *Eſaiæ 6.*
dit illis deus ſpiritum compunctionis, oculos vt nõ vi-
deant, & aures vt nõ audiant, vſque in hodiernũ diem.
Et Dauid dicit, Fiat menſa eorum in laqueum & vena- *Pſal. 68.*
tionem & in ſcãdalum & in retributionem illis: obſcu-
rentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorũ ſemper
incurua. Ecce miſericordia & iudiciũ: miſericordia in
electione, quæ conſecuta eſt miſericordiã dei: iudiciũ
vero in cęteros qui excęcati ſunt: & tamen illi quia vo-
luerũt, crediderunt: illi quia noluerũt, non crediderũt.

Miſeri-

A Miſericordia igitur & iudicium in ipſis volũtatibus fa-
cta ſunt. Electio quippe iſta gratiæ eſt, nõ vtique meri-
Roma.11. torũ. Superius enim dixerat, Sic ergo & in hoc rempo-
re reliquiæ per electionẽ gratiæ ſaluę factę ſunt. Si autẽ
gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam nõ eſt
gratia. Gratis ergo cõſecuta eſt, quod conſecuta eſt ele-
ctio: non præceſsit eorum aliquid quod priores darẽt,
& retribueretur illis. pro nihilo enim ſaluos fecit eos.
Cæteris autem qui excæcati ſunt, ſicut ibi non tacitum
Pſal.24. eſt, in retributione factũ eſt. Vniuerſæ viæ domini mi-
Roma.11. ſericordia & veritas. Inueſtigabiles ſunt autẽ viæ eius.
Inueſtigabiles igitur ſunt & miſericordia qua gratis li-
Cap. VII. berat, & veritas qua iuſte iudicat. Sed forſitan di-
cunt: ab operibus fidem diſtinguit Apoſtolus: gratiã
vero non ex operibus eſſe dicit: non autem dicit quòd
non ſit ex fide. Ita vero eſt: ſed ipſam quoque fidẽ opus
dei dicit eſſe Ieſus, & hanc vt operemur iubet. Dixerũt
Ioan.6. enim ad eum Iudęi, Quid faciemus vt operemur opera
dei? Reſpõdit Ieſus & dixit eis: Hoc eſt opus dei, vt cre-
datis in eum quem miſit ille. Sic ergo diſtinguit Apo-
ſtolus ab operibus fidem, quẽadmodum in duobus re-
B gnis Hebræorum diſtinguitur Iudas ab Iſraël, cum &
ipſe Iudas ſit Iſraël. Ex fide autem ideo dicit iuſtificari
hominẽ, non ex operibus, quia ipſa prima datur, ex qua
impetrentur cætera, quæ proprie opera nuncupantur,
Ephe.2. in quibus iuſte viuitur. Nam dicit etiam ipſe, Gratia ſal-
ui eſtis facti per fidem, & hoc non ex vobis, ſed dei do-
num eſt: id eſt, & quod dixi per fidem non ex vobis, ſed
dei donum eſt. Et iam fides non ex operibus, inquit, ne
forte quis extollatur: ſolet enim dici, ideo credere me-
Acto.10. ruit, quia vir bonus erat & antequam crederet. Quod
de Cornelio dici poteſt, cuius acceptæ ſunt eleemoſy-
næ, & exauditæ orationes antequã credidiſſet in Chri-
ſtum: nec tamẽ ſine aliqua fide donabat & orabat. Nam
Roma.10. quomodo inuocabat in quẽ nõ crediderat? Sed ſi poſ-
ſet ſine fide Chriſti eſſe ſaluus, nõ ad eum ædificãdum
mitteretur architectus Apoſtolus Petrus: quamuis niſi
Pſal.126. dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerũt
ædificantes eam. Et dicitur à vobis, fides eſt à nobis, cę-
tera à domino ad opera iuſtitiæ pertinentia: quaſi ad
C ædificium non pertineat fides: quaſi ad ædificium, in-
quam, non pertineat fundamentum. Quòd ſi in pri-
mis & maxime pertinet, in vanum laborat prædicãdo
ædificans fidem, niſi eã dominus miſerando intus ædi-
ficet. Quicquid igitur & antequam in Chriſtum crede-
ret, & cum crederet, & cum credidiſſet, bene operatus
eſt Cornelius, totum deo dandum eſt, ne forte quis ex-
tollatur. Proinde ipſe vnus magiſter & dominus cum
dixiſſet quæ ſupra commemoraui, Hoc eſt opus dei, vt
credatis in eum quem miſit ille: in eodem ipſo ſermo-
Ioan.6. ne ſuo paulopoſt ait: Dixi vobis, quia & vidiſtis me &
non credidiſtis: Omne quod dat mihi pater, ad me ve-
Cap. VIII. niet. Quid eſt, ad me veniet: niſi credet in me?
Ioan.6. Sed vt fiat, pater dat. Itẽ paulopoſt: Nolite, inquit, mur-
murare inuicem: nemo poteſt venire ad me, niſi pater
qui miſit me traxerit eum: & ego eũ reſuſcitabo in no-
Eſa.54. uiſsimo die. Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes
docibiles dei. Omnis qui audiuit à patre & didicit, ve-
nit ad me. Quid eſt omnis qui audiuit à patre & didi-
cit, venit ad me: niſi, nullus eſt qui audiat & diſcat à pa-
tre, & non veniat ad me? Si enim omnis qui audiuit à
patre & didicit, venit: profecto omnis qui nõ venit, nõ
audiuit à patre, nec didicit: nam ſi audiſſet & didiciſſet,
veniret. Neque enim vllus audiuit ac didicit & nõ ve-
nit: ſed omnis, vt ait veritas, qui audiuit à patre & di-
dicit, venit. Valde remota eſt à ſenſib⁹ carnis hęc ſcho- D
la, in qua pater auditur, & docet vt veniatur ad filium.
Ibi eſt & ipſe filius, quia ipſe eſt verbum eius per quod
ſic docet, nec agit hoc cum carnis aure, ſed cordis. Si-
mul eſt & ibi ſpiritus patris & filij: neque enim ipſe nõ
docet, aut ſeparatim docet. inſeparabilia quippe dici-
mus eſſe opera trinitatis. Et ipſe eſt vtique ſpiritus ſan-
ctus, de quo Apoſtolus dicit, Habentes autem eundem
ſpiritum fidei. Sed ideo patri hoc potiſsimum eſt attri-
butum, quia de ipſo eſt genitus vnigenitus, & de ipſo
procedit ſpiritus ſanctus: vnde longum eſt enucleatius
diſputare: & de trinitate, quæ deus eſt, laborem noſtrũ
in quindecim libris ad vos iam exiſtimo perueniſſe.
Valde, inquam, remota eſt à ſenſibus carnis hęc ſchola,
in qua deus auditur & docet. Multos venire videm⁹ ad
filium, quia multos credere videmus in Chriſtum, ſed
vbi & quomodo à patre audierint hoc & didicerint, nõ
videmus. Nimirum gratia iſta ſecreta eſt, gratiam vero
eſſe quis ambigit? Hæc itaque gratia quæ occulte hu-
manis cordibus diuina largitate tribuitur, à nullo du-
ro corde reſpuitur. †Ideo quippe tribuitur, vt cordis du- †aliàs, re-
ritia primitus auferatur. Quando ergo pater intus au- cipitur.
ditur, & docet vt veniatur ad filium, aufert cor lapi- E
deum, & dat cor carneum, ſicut Propheta prædicatoẽ Ezech.11.
promiſit. Sic quippe facit filios promiſsionis & vaſa mi-
ſericordiæ quæ præparauit in gloriam. Cur ergo non
omnes docet, vt veniant ad Chriſtum? niſi quia omnes
quos docet, miſericordia docet: quos autem nõ docet,
iudicio nõ docet, quoniam cuius vult miſeretur, & quẽ Roma.9.
vult obdurat: ſed miſeretur, bonum tribuens: obdurat,
digna retribuens. Aut ſi & iſta, vt quidam diſtinguere
maluerunt, verba ſunt eius cui Apoſtolus ait: Dicis ita-
que mihi, vt ipſe dixiſſe accipiatur: ergo cuius vult mi-
ſeretur, & quem vult obdurat, & quæ ſequuntur, id eſt,
Quid adhuc conqueritur: nam voluntati eius quis reſi-
ſtit? Nunquid reſponſum eſt ab Apoſtolo: O homo, fal- Roma.9.
ſum eſt quod dixiſti? Non: ſed reſpõſum eſt: O homo,
tu quis es qui reſpondeas deo? Nunquid dicit figmen-
tum ei qui ſe finxit: quare ſic me feciſti? An non habet
poteſtatẽ figulus luti ex eadem facere maſſa, & ſequen-
tia quæ optime noſtis: Et tamen ſecundum quendam
modum, omnes pater docet venire ad ſuum filium. Nõ Eſa.54.
enim fruſtra ſcriptum eſt in Prophetis: Et erunt om- F
nes docibiles dei. Quod teſtimonium cum præmiſiſſet,
tunc ſubdidit: Omnis qui audiuit à patre & didicit, ve-
nit ad me. Sicut ergo integre loquimur cum de aliquo
literarum magiſtro, qui in ciuitate ſolus eſt, dicimus:
omnes iſte hic literas docet: non quia omnes diſcunt,
ſed quia nemo niſi ab illo diſcit, quicunque ibi literas
diſcit: ita recte dicimus, omnes deus docet venire ad
Chriſtum: nõ quia omnes veniũt, ſed quia nemo aliter
venit. Cur autem nõ omnes doceat, aperuit Apoſtolus Roma.9.
quantum aperiendum iudicauit: quia volens oſtẽdere
iram, & demonſtrare potentiam ſuam, attulit in multa
patientia vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditionem, &
vt notas faciat diuitias glorię ſuę in vaſa miſericordię,
quę pręparauit in gloriã. Hinc eſt quòd verbum crucis
pereuntibus ſtultitia eſt: his autem qui ſalui fiũt, virtus 1.Corin.1.
dei eſt. Hos omnes docet venire ad Chriſtũ deus, hos 1.Timo.2.
omnes vult ſaluos fieri, & in agnitionẽ veritatis venire.
Nam & ſi illos quibus ſtultitia eſt verbum crucis, vt ad
Chriſtũ venirent docere voluiſſet, proculdubio veni-
rent & ipſi. Non enim fallit aut fallitur qui ait: Omnis Ioan.6.
qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Abſit ergo vt
quiſquam non veniat, qui à patre audiuit & didicit.

G Quare,inquiunt, non omnes docet? Si dixerimus,quis
nolunt diſcere quos non docet,reſpõdebitur nobis:Et
Pſal.84. vbi eſt quod ei dicitur:Domine tu cõuertẽs viuificabis
nos? Aut ſi non facit volentes ex nolentibus deus, quid
orat Eccleſia ſecũdum præceptũ domini pro perſecu-
toribus ſuis? Nam ſic etiam voluit intelligi ſanct⁹ Cy-
Math.6. prianus quod dicimus, Fiat voluntas tua ſicut in cœlo
& in terra:hoc eſt,ſicut in eis qui iã crediderunt & tan-
quam cœlũ ſunt,ita & in eis qui non credunt,& ob hoc
adhuc terra ſunt. Quid ergo oramus pro nolentibus
credere,niſi vt deus in illis operetur & velle? De Iudęis
Roma.10. certe Apoſtolus ait, Fratres,bona volũtas quidẽ cordis
mei, & deprecatio ad deũ pro illis fit in ſalutem. Orat
pro nõ credentibus,quid, niſi vt credant? Nõ enim ali-
ter conſequuntur ſalutem. Si ergo fides orantium dei
præuenit gratiam:nũquid eorum fides pro quibus ora-
tur vt credant, dei præuenit gratiam? Quandoquidem
hoc pro eis oratur,vt non credentibus, id eſt fidem nõ
habentibus, fides ipſa donetur. Cum igitur Euange-
lium prædicatur, quidam credunt, quidam non cre-
dunt:ſed qui credunt prædicatore forinſecus ſonante,
intus à patre audiunt atque diſcunt: qui autem nõ cre-
H dũt,foris audiunt,intus nõ audiunt,neque diſcunt:hoc
eſt, illis datur vt credant, illis non datur: quia nemo,
Ioan.6. inquit, venit ad me, niſi pater qui miſit me,traxerit eũ.
quod apertius poſtea dicitur. Nã poſt aliquantum cum
de carne ſua manducanda & bibendo ſanguine ſuo lo-
queretur,& dicerent etiam quidam diſcipulorum eius:
Ibidem. Durus eſt hic ſermo,quis poteſt eum audire? Sciens Ie-
ſus apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc diſci-
puli eius,dixit eis: Hoc vos ſcandalizat? Et paulopoſt:
Verba,inquit,quę ego locutus ſum vobis,ſpirit⁹ & vita
ſunt:ſed ſunt quidam ex vobis qui nõ credunt. Et mox
Euãgeliſta,Sciebat,inquit,ab initio Ieſus qui eſſent cre-
dentes,& quis traditurus eſſet eũ,& dicebat:Propterea
dixi vobis,quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit
ei datũ à patre meo. Ergo trahi à patre ad Chriſtum,&
audire ac diſcere à patre vt veniat ad Chriſtum, nihil
aliud eſt,quàm donum accipere à patre, quo credat in
Chriſtum. Neque enim audientes Euangelium à non
audientibus,ſed credentes à non credẽtibus diſcerne-
bat qui dicebat:Nemo venit ad me niſi fuerit ei datum
Cap.IX. à patre meo. Fides igitur & inchoata & perfecta,do-
I num dei eſt: & hoc donum quibuſdam dari,quibuſdã
non dari, omnino non dubitet qui non vult manife-
ſtiſsimis ſacris literis repugnare. Cur autẽ nõ omnibus
detur,fidelem mouere nõ debet, qui credit ex vno om
nes iſſe in condemnationem, ſine dubitatione iuſtiſsi-
mam:ita vt nulla dei eſſet iuſta reprehẽſio,etiam ſi nul-
lus inde liberaretur. Vnde cõſtat magnã eſſe gratiam,
quod plurimi liberantur, & quid ſibi deberetur,in eis
Hiere.9. qui non liberantur agnoſcunt:vt qui gloriantur,nõ in
ſuis meritis,quæ paria vident eſſe damnatis,ſed in do-
mino glorientur. Cur autem iſtum potius quàm illũ li-
beret,inſcrutabilia ſunt iudicia ei⁹,& inueſtigabiles vię
Roma.11. eius. Melius enim & hic audimus aut dicimus,O homo
Roma 9. tu quis es qui reſpondeas deo: quàm dicere audeamus
quaſi nouerimus quod occultum eſſe voluit: qui tamẽ
aliquid iniuſtum velle non potuit. Illud autem quod in
De ſex quæ- opuſculo meo quodam contra Porphyrium ſub titulo
ſtionibus cõ- De tempore Chriſtianę religionis,me dixiſſe recolitis:
tra paganos ita dixi, vt hanc diligentiorem & operoſiorẽ diſputa-
quæſtio.2. tionem de gratia præterirem, non ſanè omiſſa ſignifi-
catione,quod eã loco illo explicare noluiſſem, quę poſſet
aliàs vel ab aliis explicari. Nã ita locutus ſum inter cæ-
tera reſpõdens propoſitæ quæſtioni, cur Chriſtus poſt K
tam longa tempora venerit. Proinde,inquam,cũ Chri-
ſto nõ obiiciant quòd eius doctrinã nõ omnes ſequun-
tur:ſentiũt enim & ipſi,nequaquã hoc rectè obiici poſ-
ſe vel ſapientiæ philoſophorũ,vel etiã numini deorum
ſuorũ: quid reſpõdebũt ſi excepta illa altitudine ſapiẽ-
tiæ & ſcientiæ dei,vbi fortaſsis aliud diuinũ conſilium
lõge ſecretius latet, ſine præiudicio etiam aliarum for-
te cauſarum,quæ à prudẽtibus inueſtigari queunt? Hoc *Quare Chri-*
ſolum eis breuitatis gratia, in huius quæſtionis diſpu- *ſtus poſt tot*
tatione dicamus: tũc voluiſſe hominib⁹ apparere Chri *tempora tã-*
ſtũ,& apud eos prædicari doctrinã ſuam, quando ſcie- *dẽ in carne*
bat & vbi ſciebat eſſe,qui in eum fuerant credituri. His *apparuerit.*
enim temporibus & his locis quibus Euangelium eius
non eſt prædicatum, tales omnes in eius prædicatione
futuros eſſe præſciebat,quales non quidem omnes,ſed
tamẽ multi in eius corporali præſentia fuerunt, qui in
eum nec ſuſcitatis ab eo mortuis credere voluerunt.
Quales etiam nunc multos videmus, cum tanta mani-
feſtatione de illo compleãtur prę conia Prophetarum,
nolle adhuc credere, & malle humana aſtutia reſiſtere,
quàm tã claræ atque perſpicuæ tamq; ſublimi & ſubli-
miter diffamatæ diuinæ cedere authoritati. Quandiu L
paruus & infirmus eſt intellectus hominis, diuinæ ac-
cedere veritati non poterit. Quid ergo mirum,ſi iam
infidelibus plenũ orbem terrarum Chriſtus prioribus
ſeculis nouerat, vt eis apparere vel prædicari merito
nollet, quos nec verbis, nec miraculis ſuis credituros
eſſe præſciebat? Neque enim incredibile eſt tales tunc
fuiſſe omnes, quales ab eius aduẽtu vſque ad hoc tẽpus
tam multos fuiſſe atque eſſe miramur: & tamen ab ini-
tio generis humani, aliàs occulti⁹, aliàs euidẽtius,ſicut
cõgruere temporibus diuinitus viſum eſt,nec prophe-
tari deſtitit,nec qui in eum crederent defuerunt & ab
Adam vſque ad Moyſen, & in ipſo populo Iſraël, quæ
ſpeciali quodam myſterio gens prophetica fuit:& in a-
liis gentibus,antequam veniſſet in carne. Cum enim
nonnulli commemorentur in ſanctis Hebraïcis libris,
iam ex tempore Abrahæ, nec de ſtirpe carnis eius, nec
ex populo Iſrael, nec aduentitia ſocietate in populo Iſ-
rael,qui tamen huius ſacramenti participes fuerũt: cur
nõ credamus etiam in cæteris hac atque illac gentibus
alios atque alios fuiſſe, quamuis eos commemoratos in
eiſdem authoritatibus non legamus? Ita ſalus religio- M
nis huius per quam ſolam veram, ſalus vera veracitèr-
que promittitur, nulli vnquam defuit qui dignus fuit,
& cui defuit dignus nõ fuit. Et ab exordio propagatio-
nis humanæ vſque in finem, quibuſdam ad præmium,
quibuſdam ad iudiciũ prædicatur: ac per hoc & quib⁹
omnino annunciata non eſt, nõ credituri præſcieban-
tur: & quibus non credituris tamen annunciata eſt, in
illorũ exemplum demõſtrantur. Quibus autem credi-
turis annũciatur,in regno cœlorum & ſanctorũ ange-
lorum ſocietati præparantur. Cerniſtiſne me ſine præ-
iudicio latẽtis conſilij dei aliarumq; cauſarum, hoc de
præſcientia Chriſti dicere voluiſſe,quod conuincendę
Paganorũ infidelitati qui hanc obiecerãt quæſtionem,
ſufficere videretur? Quid enim eſt veri⁹ quàm præſciiſſe
Chriſtum, qui & quando & quibus locis in eũ fuerant
credituri? Sed vtrum prædicato ſibi Chriſto à ſeipſis ha
bituri eſſent fidẽ, an deo donante ſumpturi:id eſt,vtrũ
tantummodo eos præſcierit, an etiam prædeſtinauerit
deus,quærere ac diſſerere tũc neceſſarium non putaui.
Proinde quod dixi tunc voluiſſe hominibus apparere
Chriſtũ,& apud eos prædicari doctrinam ſuam: quãdo

ſciebat

A ſciebat & vbi ſciebat eſſe qui in eum fuerant credituri:
poſſet etiam ſic dici, tunc voluiſſe hominibus apparere
Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinā ſuam, quan-
do ſciebat & vbi ſciebat eſſe qui electi fuerant in ipſo
ante mūdi conſtitutionem. Sed quoniam ſi ita dicere-
tur, lectorem faceret intentū ad ea requirenda, quę nūc
ex admonitione Pelagiani erroris neceſſe eſt copioſius
& laborioſius diſputari: viſum mihi eſt quod tunc ſatis
erat, breuiter eſſe dicendum, excepta vt dixi altitudine
ſapientiæ & ſcientiæ dei, & ſine præiudicio aliarū cau-
ſarum, de quibus nō tunc, ſed alias opportunius diſpu-
Cap.X. tandum putaui. Item quod dixi ſalutem religionis
huius nulli vnquam defuiſſe qui dignus fuit, & dignum
non fuiſſe cui defuit: ſi diſcutiatur & quæratur, vnde
quiſque ſit dignus, nō deſunt qui dicant, voluntate hu-
mana: nos autē dicimus, gratia vel prædeſtinatione di-
Quid inter- uina. Inter gratiam porrò & prædeſtinationem hoc tā-
ſit inter præ- tum intereſt, quòd prædeſtinatio eſt gratiæ pręparatio:
deſtinatio- gratia verò iam ipſa donatio. Quod itaque ait Apoſto-
nem & gra- lus, Non ex operibus, ne forte quis extollatur: ipſius e-
tiam. nim ſumus figmentum, creati in Chriſto Ieſu in operi-
Ephe.2. bus bonis: gratia eſt. Quod autem ſequitur, Quę prępa-
B rauit deus, vt in illis ambulemus: prædeſtinatio eſt, quæ
ſine præſcientia non poteſt eſſe: poteſt autem eſſe ſine
prædeſtinatione præſcientia. Prædeſtinatione quippe
deus ea præſciuit, quæ fuerat ipſe facturus. Vnde dictū
eſt, Fecit quæ futura ſunt. Pręſcire autem potens eſt etiā
quæ ipſe non facit, ſicut quæcūq; peccata: quia & ſi ſunt
quædā quæ ita peccata ſunt, vt pœnæ etiam ſint pecca-
Roma.1. torum, vnde dictū eſt, Tradidit illos deus in reprobam
mentem, vt faciant quæ non conueniunt: non ibi pec-
catum dei eſt, ſed iudiciū. Quocirca prædeſtinatio dei
quæ i bono eſt, gratiæ eſt, vt dixi, præparatio: gratia ve-
ro eſt ipſius prædeſtinationis effectus. Quando ergo p-
miſit deus Abrahæ in ſemine eius fidem gentium, di-
Gene.17. cens: Patrem multarum gentium poſui te. Vnde dicit
Roma.4. Apoſtolus, Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit
promiſsio omni ſemini: non de noſtræ voluntatis po-
teſtate, ſed de ſua prędeſtinatione promiſit. Promiſit e-
nim quod ipſe facturus fuerat, non quod homines: quia
etſi faciunt homines bona quę pertinent ad colendum
C deum, ipſe facit vt illi faciant quæ præcepit: non illi fa-
ciunt vt ipſe faciat quod promiſit: alioquin vt dei pro-
miſſa compleantur, nō in dei, ſed in hominum eſt po-
teſtate: & quod à domino promiſſum eſt, ab ipſis red-
ditur Abrahę. Non autem ſic credidit Abrahā, ſed cre-
didit dans gloriam deo, quoniam quæ promiſit, potens
eſt & facere. non ait, prædicere: nō ait, præſcire: nam &
aliena facta poteſt prædicere atque præſcire: ſed ait, po-
tens eſt & facere: ac per hoc facta nō aliena, ſed ſua. An
forte opera bona gētium deus promiſit Abrahæ in ſe-
mine ipſius, vt hoc promitteret quod ipſe facit? Nō au-
tem promiſit fidem gētium, quam ſibi homines faciūt,
ſed vt promitteret quod ipſe facit, illam præſciuit ho-
mines eſſe facturos. Non quidē loquitur ſic Apoſtolus.
Filios quippe promiſit deus Abrahæ, qui fidei eius ve-
ſtigia ſectarentur: quod apertiſsime dicit. Sed ſi opera
gentium promiſit, nō fidem: profectò quoniā non ſunt
Abac.2. bona opera niſi ex fide. Iuſtus enim ex fide viuit: & om-
Roma.14. ne quod non eſt ex fide, peccatū eſt: & ſine fide impoſ-
Heb.11. ſibile eſt placere deo: nihilominus vt impleatur quod
promiſit deus, in hominum eſt poteſtate. Niſi enim ho-
mo faciat quod deo non donante ad hominē pertinet,
nō faciet ipſe quod donet: hoc eſt niſi habeat homo fi-
dem ex ſeipſo, nō implet deus quod promiſit, vt opera
iuſtitiæ dentur ex deo. Ac per hoc vt promiſſa ſua deus D
poſsit implere, non eſt in dei, ſed in hominis poteſtate.
Quod ſi veritas & pietas nos credere vetat: credamus
cum Abraham, quoniam quæ promiſit, potens eſt & fa- *Roma.4.*
cere. Promiſit autem filios Abrahæ, quod eſſe non poſ-
ſunt, ſi non habeant fidem. Ergo ipſe donat & fidem.

Sanè cum Apoſtolus dicat, Ideo ex fide, vt ſecūdum *Cap.XI.*
gratiā firma ſit promiſsio: miror homines infirmitati *Roma.4.*
ſuæ ſe malle committere, quàm firmitati promiſsionis
dei. Sed incerta eſt mihi, inquit, de meipſo volūtas dei.
Quid ergo? Tuáne tibi voluntas de teipſo certa eſt, nec *1.Cor.10.*
times? Qui videtur ſtare, videat ne cadat. Cum igitur
vtraque incerta ſit, cur non homo firmiori quàm infir-
miori fidem ſuam, ſpem charitatémq; committit? Sed
cum dicitur, inquiunt, Si credideris, ſaluus eris: vnū ho-
rum exigitur, alterū offertur. Quod exigitur, in homi-
nis: quod offertur, in dei eſt poteſtate. Cur non vtrunq;
in dei eſt, & quod iubet, & quod offertur? Rogatur enim
vt det quod iubet. rogant credentes vt ſibi augeatur fi-
des: rogant pro nō credentibus, vt eis donetur fides, vt
& in ſuis incrementis & in ſuis initiis dei donum ſit fi-
des. Sic autē dicitur: Si credideris, ſaluus eris: quemad- E
modū dicitur: Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, *Roma.8.*
viuetis. Nā & hic ex his duobus vnum exigitur, alterū
offertur. Si ſpiritu, inquit, facta carnis mortificaueritis,
viuetis. Vt ergo ſpiritu facta carnis mortificemus, exi-
gitur: vt autem viuamus, offertur. Num igitur placet, vt
facta carnis mortificare, non donum dei eſſe dicamus,
neque id donum dei eſſe fateamur: quoniam exigi au-
diuimus à nobis, præmio vitæ ſi hoc fecerimus oblato?
Abſit vt hoc placeat participibus & defenſorib⁹ gratię.
Pelagianorum eſt error iſte damnabilis: quorum mox
Apoſtolus ora obſtruxit, adiungēs: Quotquot enim ſpi-
ritu dei agūtur, hi ſunt filij dei, ne facta mortificare nos
carnis, non per dei, ſed per noſtrum ſpiritum credere-
mus. De quo dei ſpiritu etiam ibi loquebatur vbi ait,
Omnia autem hæc operatur vnus atque idem ſpiritus, *1.Cor.12.*
diuidens propria vnicuiq; prout vult. Inter quæ omnia
ſicut ſcitis, nominauit & fidem. Sicut ergo quamuis do-
num dei ſit facta carnis mortificare, exigitur tamen à
nobis propoſito præmio vitæ: ita donū dei eſt & fides,
quamuis & ipſa cum dicitur, Si credideris ſaluus eris: F
propoſito præmio ſalutis exigatur à nobis. Ideo enim
hæc & nobis præcipiūtur, & dona dei eſſe mōſtrantur,
vt intelligatur quòd & nos ea faciamus, & deus facit vt
illa faciamus: ſicut per Prophetam Ezechielem apertiſ-
ſime dicit: quid enim aperti⁹ quàm vbi dicit, Ego faciā
vt faciatis? Locum ipſum ſcripturæ fratres chariſsimi
attendite, & videbitis illa deum promittere facturū ſe,
vt faciant quæ iubet vt fiant. Non ſanè ibi tacet etiam
merita eorum, ſed mala, quibus ſe oſtendit reddere pro
malis bona: hoc ipſo quòd eos facit habere deinceps o-
pera bona, cum ipſe facit vt faciant diuina mandata.

Sed omnis hæc ratio qua defendimus gratiam dei *Cap.XII.*
per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vere eſſe gra-
tiam, id eſt non ſecundum merita noſtra dari, quamuis
euidētiſsime diuinorum eloquiorum teſtimoniis aſſe-
ratur: tamē apud eos, qui niſi aliquid ſibi aſsignēt, quod
priores dent vt retribuatur eis, ab omni ſtudio pietatis
reprimi ſe putant. Laboratur aliquando in ætate maio-
rum, iam vtentium voluntatis arbitrio: ſed vbi venitur
ad paruulos, & ad ipſum mediatorem dei & hominū, *1.Timo.2.*
hominem Chriſtum Ieſum, omnis deficit præcedentiū
gratiam dei humanorum aſſertio meritorum: quia nec
illi vllis bonis præcedentibus meritis diſcernūtur à cæ-

G teris, vt pertineant ad liberatorem hominũ: nec ille vllis humanis præcedentibus meritis, cum & ipſe ſit homo, liberator factus eſt hominum. Quis enim audiat ꝙ dicuntur paruuli pro ſuis futuris meritis in ipſa infantili ætate baptizati exire de hac vita: & ideo alij nõ baptizati in eadem ætate mori, quia & ipſorum præſcita ſunt merita futura, ſed mala, non eorum vitam bonam vel malam deo remunerante vel damnante? Sed nullũ Apoſtolus quidem limitem fixit, quem tranſgredi non debeat hominis, vt mitius loquar, incauta ſuſpicio. Ait

Roma.14. 2.Cor.5. enim, Omnes ſtabimus ante tribunal Christi, vt referat vnuſquiſque ſecũdum ea quæ per corpus geſsit, ſiue bonum, ſiue malum. Geſsit, inquit, non adiunxit, vel geſturus fuit. Sed vnde hoc talibus viris in mẽtem venerit neſcio, vt futura quæ non ſunt futura, puniantur aut honorentur merita paruulorum? Cur autem dictũ eſt, ſecundum ea quæ per corpus geſsit hominem iudicandum, cum gerantur multa ſolo animo, non per corpus, nec per vllum corporis membrum, & plerunque tam magna, vt talibus cogitationib⁹ pœna iuſtiſsima debea-

Pſal.13. tur, ſicuti eſt, vt alia taceam, quod dixit inſipiẽs in cor-

H de ſuo, non eſt deus? Quid eſt ergo, ſecundum ea quæ per corpus geſsit: niſi ſecũdum ea quæ geſsit eo tempore quo in corpore fuit, vt per corpus intelligamus corporis tempus? Poſt corpus autẽ nemo erit in corpore, niſi reſurrectione nouiſsima, non ad vlla merita comparanda, ſed ad recipienda pro bonis meritis præmia, vel pro malis luẽda ſupplicia. Hoc autem medio tempore inter depoſitionem & receptionem corporis, ſecundum ea quæ geſſerunt per corporis tẽpus, ſiue cruciantur animæ, ſiue requieſcunt. Ad quod tempus corporis pertinet etiam quod Pelagiani negant, ſed Christi Eccleſia confitetur, originale peccatum: quo ſiue ſoluto per dei gratiam, ſiue per dei iudicium non ſoluto cũ moriuntur infantes: aut merito regenerationis trãſeunt ex malis ad bona, aut merito originis tranſeũt ex malis ad mala. Hoc catholica fides nouit, in hoc etiam nonnulli hæretici ſine vlla contradictione conſentiũt. Iudicari autem quenquam nõ ſolum ſecundum merita quæ habuit quandiu fuit in corpore, ſed ſecũdũ merita quæ fuerat habiturus ſi diutius fuiſſet in corpore,

I vnde opinari potuerint homines, quorum ingenia nõ eſſe cõtemptibilia veſtræ indicant literæ, mirãs & ſtupens reperire non poſſum: nec credere auderẽ, niſi vobis nõ credere non auderem: ſed ſpero affuturũ deum, vt commoniti cito videant ea quæ dicũtur futura fuiſſe peccata, ſi per dei iudicium in non baptizatis poſſunt iure puniri, etiam per dei gratiam baptizatis poſſe dimitti. Quicunque enim dicit puniri tantum poſſe deo iudicante futura peccatá, dimitti autem deo miſerante non poſſe, cogitare debet quantam deo faciat gratiæq; eius iniuriam: quaſi futurum peccatũ prænoſci poſsit, nec poſsit ignoſci. Quod ſi abſurdũ eſt, magis ergo futuris ſi diu viuerent peccatorib⁹, cũ in parua ætate moriuntur, lauacro quo peccata diluũtur debuit ſubueni-

Cap.XIII. ri. Quod ſi forſitan dicunt, pœnitentibus peccata dimitti: & ideo iſtos nõ baptizari in paruula ætate morientes, quia præſciti ſunt, pœnitentiam ſi viuerent non acturos: eos autem qui baptizãtur, & paruuli de corporibus exeunt, deum præſciſſe acturos pœnitentiã fuiſſe ſi viuerent: attendant & videant ſi ita eſt, non iam in paruulis ſine baptiſmate morientibus peccata originalia vindicari, ſed ſua cuiuſque futura ſi viueret. Item baptizatis non originalia dilui, ſed ſua futura ſi viuerent, quoniam non poſſent niſi in maiore ætate peccare: ſed alios acturos pœnitẽtiam, alios non acturos fuiſſe præ- K
uiſos: ideoq; alios baptizatos, alios ſine baptiſmo exiſſe de hac vita. Hoc ſi audirent Pelagiani, non iam laborarent negando originale peccatum, & quærere paruulis extra regnum dei neſcio cuius ſuæ fœlicitatis locũ: maxime quando conuincuntur non eos habere poſſe vitã æternam, qui non manducauerũt carnem, nec biberũt ſanguinem Christi: & quia in eis qui nullum habent omnino peccatũ, falſus eſt baptiſmus qui in remiſsionẽ traditur peccatorum. Dicerent enim prorſus nullũ eſſe originale peccatum, ſed pro ſuis futuris ſi viuerent meritis vel baptizari vel nõ baptizari eos qui de corpore ſoluũtur infantes: & pro ſuis futuris meritis eos vel accipere vel non accipere corpus & ſanguinẽ Christi, ſine quo vitam prorſus habere nõ poſſunt: & in vera remiſſione peccatorum baptizari, quamuis nullum ex Adam traherent: quoniam remittuntur eis futura peccata, de quibus illos deus pœnitẽtiam præſciuit acturos. Ita facillime agerent atque obtinerent cauſam ſuam qua negant eſſe originale peccatum, & gratiam dei non dari
niſi ſecundum merita noſtra contendunt. Sed quia ho- L
minum futura quæ non ſunt futura, proculdubio nulla ſunt merita, & hoc videre facillimum eſt: ideo nec Pelagiani hoc dicere potuerũt, & multo magis nec iſti dicere debuerunt. Dici enim nõ poteſt quam moleſte feram, quod viderunt Pelagiani eſſe falſiſsimum & abſurdiſsimum, hoc nõ vidiſſe iſtos, qui nobiſcum errorem illorum hæreticorum catholica authoritate condem-
nãt. Scripſit librum de mortalitate Cyprianus, mul- Cap.XIIII.
tis ac pené omnibus qui Eccleſiaſticas literas amãt laudabiliter notum, in quo propterea dicit non ſolum nõ eſſe fidelibus inutilem mortem, verũetiam vtilem reperiri, quoniam peccandi periculis hominem ſubtrahit, & in non peccandi ſecuritatem cõſtituit. Sed quid prodeſt ſi etiam futura quæ commiſſa nõ ſunt peccata puniũtur? Ait tamen ille copioſiſsime atq; optime, peccandi pericula nec deeſſe in iſta vita, nec matereſſe poſt iſtam. Vbi & illud teſtimonium ponit de libro ſapien-
tiæ: Rapt' eſt, ne malitia mutaret intellectũ eius. Quod Sapien.4.
à me quoque poſitum, fratres iſtos ita reſpuiſſe dixiſtis, tanquam nõ de libro canonico adhibitum: quaſi & excepta huius libri atteſtatione res ipſa non clara ſit, quã
volumus hinc doceri. Quis enĩ audet negare Chriſtia- M
nus, iuſtum ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio futurũ? Quilibet hoc dixerit, quis homo ſanæ fidei reſiſtẽdum putabit? Item ſi dixerit iuſtum ſi à ſua iuſtitia receſſerit in qua diu vixit, & in ea fuerit impietate defunctus, in qua nõ dico vnum annum, ſed vnum diem duxerit, in pœnas iniquis debitas hinc iturum: nihil ſibi præteritam ſuam iuſtitiam profuturam, huic perſpicuæ veritati quis fidelium contradicit? Porrò ſi quæratur à nobis, vtrum ſi tunc eſſet mortuus quando erat iuſtus, pœnas eſſet inuenturus an requiem, nunquid requiem reſpondere dubitabimus? Hæc eſt tota cauſa cur dictũ eſt, à quocunque ſit dictum, Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius. Dictum eſt enim ſecundum pericula vitæ huius: non ſecundum præſcientiam dei: qui hoc præſciuit quod futurum erat, non quod futurũ nõ erat, id eſt quòd ei mortem immaturam fuerat largiturus, vt tentationum ſubtraheretur incerto: nõ quòd peccaturus eſſet, qui manſurus in tentatione non eſſet. De
hac quippe vita legitur in libro Iob: Nunquid non ten- Iob.7.
tatio eſt vita humana ſuper terram? Sed quare aliis cõcedatur vt ex huius vitæ periculis dum iuſti ſunt auferantur, alij vero iuſti donec à iuſtitia cadant, in eiſdem

periculis

A periculis vita productiore teneātur, quis cognouit ſenſum domini? (Roma. 11.) Et tamen hinc intelligi datur, etiā illis iuſtis qui bonus pióſq; mores vſq; ad ſeoectutis maturitatem, & diem vitæ huius vltimū ſeruant, nō in ſuis meritis, ſed in domino eſſe gloriandum: quoniam qui vitæ breuitate rapuit iuſtum ne malitia mutaret intellectum eius, ipſe in quātacunque vitæ longitudine cuſtodit iuſtum, ne malitia mutet intellectum eius. Cur autem hic tenuerit caſurum iuſtum, quem priuſquā caderet hinc poſſet auferre, iuſtiſsima omnino, ſed inſerutabilia ſunt iudicia eius. Quæ cum ita ſint, nō debuit repudiari ſententia libri ſapientiæ, qui meruit in Eccleſia Chriſti, de gradu lectorum Eccleſiæ Chriſti tam longa annoſitate recitari, & ab omnibus Chriſtianis, ab Epiſcopis, vſque ad extremos laicos fideles, pœnitentes, catechumenos, cū veneratione diuinæ authoritatis audiri. Certe enim ſi de diuinarum ſcripturarum tractatoribus qui fuerūt ante nos, proferrem defenſionem huius ſententiæ, quā nūc ſolito diligentius atq; copioſius contra nouum Pelagianorum defendere vrgemur errorem: hoc eſt, gra-
B tiam dei non ſecūdum merita noſtra dari, & gratis dari cui datur: (Roma. 9.) quia neq; volentis neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei: iuſto autē iudicio nō dari cui non datur, quia non eſt iniquitas apud deum: Si huius ergo ſententiæ defenſionem ex diuinorum eloquiorū nos præcedentibus catholicis tractatoribus promerē, profecto hi fratres, pro quibus nūc agimus, acquieſcerēt: hoc enim ſignificaſtis literis veſtris. Quid igitur opus eſt vt eorū ſcrutemur opuſcula, qui priuſquā iſta hæreſis oriretur, non habuerūt neceſsitatem in hac difficili ad ſoluendū quæſtione verſari, quod proculdubio facerent, ſi reſpōdere talibus cogerentur? Vnde factum eſt, vt de gratia dei quid ſentirēt, breuiter quibuſdam ſcriptorum ſuorum locis & tranſeunter attingerent: immorarentur vero in eis quæ aduerſus alios inimicos Eccleſię diſputabant, & in exhortationibus ad quaſq; virtutes, quibus deo viuo & vero pro adipiſcenda vita æterna & vera fœlicitate ſeruitur, frequentationibus aut orationibus ſimpliciter apparebat dei gratia quid valeret. Nō enim poſcerentur à deo quæ præcepit fieri, niſi ab illo donaretur vt fierent. Sed qui ſententiis tractatorum inſtrui
C volunt, oportet vt iſtum librum Sapientiæ vbi legitur, (Sapien. 4.) Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius: omnibus tractatoribus anteponāt: quoniā ſibi eum antepoſuerūt etiam temporibus proximi Apoſtolorū egregij tractatores, qui eū teſtem adhibentes, nihil ſe adhibere niſi diuinum teſtimonium crediderūt. Et certe beatiſſimum Cyprianum (Cyprianus in libro de mortalitate.) diſputaſſe cōſtat, vt celerioris mortis beneficium commendaret, à peccatorū periculis eos eripi, qui hanc vitā finiunt in qua peccari poteſt. In eodem libro ait inter cætera: Cur nō cū Chriſto futurus, & de domini pollicitatione ſecurus, quòd ad Chriſtum vocaris, amplecteris, & quòd diabolo careas gratularis? Et alio loco: Pueri, inquit, periculū lubricæ ætatis euadūt. Itemq; alio loco: Quid non, inquit, properamus & currimus, vt patriam noſtram videre, vt parentes ſalutare poſsimus? Magnus illic nos charorū numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequēs nos & copioſa turba deſiderat, iam de ſua incolumitate ſecura, adhuc de noſtra ſalute ſolicita. His atq; huiuſmodi doctor ille ſententiis in catholicę fidei luce clariſsima ſatis aperteq; teſtatur, vſq; ad huius corporis depoſitionē peccandi pericula tentationéſque metuēdas, deinceps nulla talia quenquam eſſe paſſurum. Quod & ſi non teſtaretur, quando de hac re Chriſtianus qualiſcūque dubitaret? Quomodo igitur homini lapſo, & in eudē lap-
D ſu iſtam vitam miſere ſinienti, atq; ad pœnas eunti talibus debitas: quomodo, inquam, huic nō plurimū ſummeq; prodeſſet, ſi ex hoc tentationum loco priuſquam (Sapien. 4.) laberetur, morte raperetur? Ac per hoc ſi abſit nimis inconſiderata contentio, tota quæſtio iſta finita eſt de illo qui raptus eſt ne malitia mutaret intellectū eius. Nec ideo liber ſapientiæ, qui tanta numeroſitate annorum legi meruit i Eccleſia Chriſti, in quo & hoc legitur, pati debet iniuriam: quoniam reſiſtit eis qui pro meritis hominum falluntur, vt veniant contra dei manifeſtiſſimam gratiam, quæ maxime apparet in paruulis: quorum cum alij baptizati, alij nō baptizati vitæ huius terminum ſumunt, ſatis indicant miſericordiam & iudicium: miſericordiam quidem gratuitam, iudicium debitum. Si enim iudicarentur homines pro meritis ſuæ vitæ, quæ non haberēt morte præueniēte, ſed habituri eſſent ſi viuerēt: nihil prodeſſet ei qui raptus eſt ne malitia mutaret intellectū eius: nihil prodeſſet eis qui lapſi moriuntur, ſi ante morerentur. quod nullus dicere
E Chriſtianus audebit. Quocirca non debent fratres noſtri, qui nobiſcū pro catholica fide perniciem Pelagiani erroris impugnant, huic Pelagianæ intantum fauere opinioni, qua opinantur gratiam dei ſecundum merita noſtra dari: vt quod illi audire non poſſunt, ſentētiam veram plane & antiquitus Chriſtianam, Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius: deſtruere moliantur, & id aſtruere quod nō dico crediturum, ſed ſomniaturum neminem putaremus: ſecundum ea ſcilicet iudicari quēquā mortuorum, quæ geſturus fuerat ſi tempore prolixiore vixiſſet. Ita quippe claret inuictū eſſe quod dicim⁹, Gratiam dei non ſecūdum merita noſtra dari, vt huic veritati cōtradicentes ingenioſi homines hæc ab omnium auribus & cogitationibus abigenda dicere cogerentur. Eſt etiam præclariſsimum lumen prædeſtinationis & gratiæ, (Cap. XV.) ipſe ſaluator, ipſe mediator dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus: (1. Timo. 2.) qui vt hoc eſſet, quibus tandem ſuis vel operū vel fidei præcedentibus meritis natura humana quæ in illo eſt cōparauit? Reſpondeatur quæſo, ille homo vt à verbo patri coæterno in
F vnitatem perſonę aſſumptus, filius dei vnigenitus eſſet, vnde hoc meruerit? Quod eius bonum qualecūq; præceſsit? Quid egit ante, quid credidit, quid petiuit, vt ad hanc ineffabilē excellentiam perueniret? Nōne faciente ac ſuſcipiente verbo, ipſe homo ex quo eſſe cœpit, filius dei vnicus eſſe cœpit? Nōne filium dei vnicum fœmina illa gratia plena cōcepit? Nōne de ſpiritu ſancto & virgine Maria dei filius vnicus natus eſt, non carnis cupidine, ſed ſingulari dei munere? Nunquid metuendum fuit, ne accedente ætate homo ille libero peccaret arbitrio? Aut ideo in illo non libera volūtas erat, ac nō tāto magis erat, quanto magis peccato ſeruire non poterat? Nempe iſta omnia ſingulariter admirāda, & alia ſi qua eius ꝓpria veriſsime dici poſſunt, ſingulariter in illo accepit humana, hoc eſt noſtra natura, nullis ſuis præcedētibus meritis. Reſpondeat hic homo deo ſi audet, & dicat, Cur non & ego? Et ſi audierit, O homo, tu quis es qui reſpondeas deo? (Roma. 9.) nec ſic cohibeat, ſed augeat impudentiā & dicat, Quomodo audio: Tu quis es ô homo? cū ſim quod audio, id eſt homo, quod eſt & ille de quo ago, cur nō ſim quod & ille? At enim gratia ille talis ac tantus eſt. Cur diuerſa eſt gratia, vbi natura communis eſt? Certe non eſt acceptio perſonarū apud deū. (Roma. 2.) Quis non dico Chriſtianus, ſed inſanus hæc dicat? Appareat itaque nobis in noſtro capite ipſe fons gratiæ,

G vnde ſecundum vniuſcuiuſque menſuram ſe per cũcta
eius mẽbra diffundit. Ea gratia fit ab initio fidei ſuę ho-
mo quicunq; Chriſtianus, qua gratia homo ille ab ini-
tio ſuo factus eſt Chriſtus: de ipſo ſpiritu & hic renatus,
de quo eſt ille natus: eodem ſpiritu fit in nobis remiſsio
peccatorum, quo ſpiritu factum eſt vt nullum haberet
ille peccatum. Hæc ſe deus eſſe facturum profecto præ-
ſciuit. Ipſa eſt igitur prædeſtinatio ſanctorũ quæ in ſan-
cto ſanctorum maxime claruit, quam negare quis po-
teſt recte intelligentium eloquia veritatis? Nam & ip-
ſum dominum gloriæ inquantum homo factus eſt dei
filius, prędeſtinatũ eſſe didicimus. Clamat doctor gen-
Roma.1. tium in capite Epiſtolarum ſuarum, Paulus ſeruus Ieſu
Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euãgeliũ dei,
quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis
ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſe-
cundum carnem, qui prædeſtinatus eſt filius dei in vir-
tute, ſecũdum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectio-
ne mortuorum. Prædeſtinatus eſt ergo Ieſus, vt qui fu-
turus erat ſecundum carnem filius Dauid, eſſet tamen
H in virtute filius dei ſecũdum ſpiritum ſanctificationis,
quia nat' eſt de ſpiritu ſancto & virgine Maria. Ipſa eſt
illa ineffabiliter facta hominis à deo verbo ſuſceptio
ſingularis, vt filius dei & filius hominis ſimul, & filius
hominis propter ſuſceptũ hominem, & filius dei pro-
pter ſuſcipientem vnigenitum deum veraciter & pro-
prie diceretur, ne non trinitas, ſed quaternitas credere-
tur. Prædeſtinata eſt iſta naturæ humanæ tanta & tam
celſa & ſumma ſubuectio, vt quo attolleretur altius, nõ
haberet: ſicut pro nobis ipſa diuinitas quouſq; ſe depo-
neret humilius, non habuit, quam ſuſcepit à natura ho-
minis cum infirmitate carnis vſque ad mortem crucis.
Sicut ergo prædeſtinatus eſt ille vnus, vt caput noſtrũ
eſſet: ita multi prædeſtinati ſumus, vt membra eius eſ-
ſemus. Humana hic merita conticeſcant, quæ perierunt
per Adam: & regnet quæ regnat dei gratia per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum, vnicum dei filium do-
minum noſtrum. Quiſquis in capite noſtro præceden-
tia merita ſingularis illius generationis inuenerit, ipſe
in nobis membris eius præcedentia merita multiplica-
tæ regenerationis inquirat. Neque enim retributa eſt
I Chriſto illa generatio, ſed tributa, vt alienus ab omni
obligatione peccati, de ſpiritu & virgine naſceretur.
Sic & nobis vt ex aqua & ſpiritu renaſceremur, nõ re-
tributũ eſt pro aliquo merito, ſed gratis tributum: & ſi
nos ad lauacrum regenerationis fides duxit, non ideo
putare debemus priores nos dediſſe aliquid, vt retribu-
eretur nobis regeneratio ſalutaris. Ille quippe nos fecit
credere in Chriſtum, qui nobis fecit in quem credimus
Chriſtum. Ille facit in hominibus principium fidei &
perfectionem in Ieſu, qui fecit hominem principem fi-
dei & perfectorem Ieſum: ſic enim eſt appellatus, vt ſci-
Cap.XVI. tis, in Epiſtola quæ eſt ad Hebræos. Vocat enim deus
prædeſtinatos multos filios ſuos, vt eos faciat membra
prædeſtinati vnici filij ſui, non ea vocatione qua vocati
ſunt qui noluerunt venire ad nuptias: illa quippe voca-
Luca 14. tione & Iudæi vocati ſunt, quibus Chriſtus crucifixus
1.Cor.1. ſcandalũ eſt: & gentes, quibus Chriſtus crucifixus ſtul-
titia eſt: ſed ea vocatione prædeſtinatos vocat, quam di-
1.Cor.1. ſtinxit Apoſtolus, dicens ipſis vocatis Iudæis & Græcis
prædicare ſe Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam.
Sic enim ait, ipſis autem vocatis: vt illos oſtenderet nõ
Roma.8. vocatos, ſciens eſſe quandam certam vocationem eo-
rum qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, quos præ-
ſciuit & prædeſtinauit cõformes imaginis filij ſui. Quã

vocationem ſignificans, ait, Non ex operibus, ſed ex vo- K
cante dictum eſt ei, Quia maior ſeruiet minori. Nun- Roma.9.
quid dixit, non ex operibus, ſed ex credente? Prorſus e-
tiam hoc abſtulit homini, vt totũ daret deo. Dixit er-
go, ſed ex vocante, non quacunque vocatione, ſed qua
vocatione fit credens. Hanc etiam intuebatur cum di-
ceret, Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio dei. Nam
& ibi quid agebatur pauliſper aduertite. Cum enim di-
xiſſet, Nolo enim vos ignorare fratres ſacramentum Roma.11.
hoc, vt non ſitis vobis ſapientes: quia cæcitas ex parte
in Iſraël facta eſt, donec plenitudo gentium intraret, &
ſic omnis Iſraël ſaluus fieret, ſicut ſcriptum eſt, Veniet Eſaiæ 59.
ex Sion qui eripiat, & auertat impietatem ab Iacob, &
hoc illis à me teſtamentum, cum abſtulero peccata eo-
rum: mox addidit quod diligenter intelligendum eſt:
Secundum Euangelium quidem inimici propter vos,
ſecundum electionem autem dilecti propter patres.
Quid eſt ſecundum Euangelium inimici propter vos: Roma.11.
niſi quòd eorum inimicitia qua occiderunt Chriſtum,
Euangelio, ſicut videmus, ſine dubitatione profecit? L
Et hoc oſtẽdit ex dei diſpoſitione veniſſe, qui bene vti
nouit etiam malis, non vt ei proſint vaſa iræ: ſed vt ip-
ſo illis bene vtente, proſint vaſis miſericordiæ. Quid
enim apertius dici potuit, quàm id quod dictũ eſt, Se-
cundum Euangelium inimici propter vos? Eſt ergo in Roma.11.
malorum poteſtate peccare: vt autem peccando hoc
vel hoc illa malitia faciant, non eſt in eorum poteſtate,
ſed dei diuidentis tenebras & ordinantis eas, vt hinc
etiam quod faciunt contra voluntatem dei, non im-
pleatur niſi voluntas dei. Legimus in actibus Apoſto-
lorũ, cum dimiſsi à Iudæis Apoſtoli veniſſent ad ſuos,
& indicaſſent quãta eis ſacerdotes & ſeniores dixiſſent,
leuauerunt illi vocem vnanimes omnes ad dominum, Acto.4.
& dixerunt, Domine tu es qui feciſti cœlum & terram,
& mare & omnia quæ in eis ſunt, qui per os patris no- Pſal.2.
ſtri Dauid ſancti pueri tui dixiſti, Quare fremuerunt
gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges
terræ & principes conuenerunt in vnum aduerſus do-
minum & aduerſus Chriſtum eius. Conuenerunt enim
in veritate in ciuitate iſta, aduerſus ſanctum puerum
tuum Ieſum quem vnxiſti, Herodes & Pilatus & popu-
lus Iſraël, facere quanta manus tua & conſilium præ- M
deſtinauit fieri. Ecce quod dictum eſt, ſecundum Euan- Roma.11.
gelium quidem inimici propter vos. Tanta quippe ab
inimicis Iudæis manus dei & conſilium prædeſtinauit
fieri, quanta neceſſaria fuerant Euangelio propter nos.
Sed quid eſt quod ſequitur, Secundum electionem au-
tem dilecti propter patres? Nunquid illi inimici qui in
ſuis inimicitiis perierunt, & aduerſantes Chriſto de
gente ipſa adhuc pereunt, ipſi ſunt electi atque dilecti?
Abſit. Quis hoc vel ſtultiſsimus dixerit? Sed vtrunque
licet ſit inter ſe contrarium, id eſt inimici & dilecti,
quanuis non in eoſdem homines, tamen in eandẽ gen-
tem conuenit Iudæorũ, & ad idẽ carnale ſemen Iſraël,
aliis eorum ad claudicationem, aliis ad benedictionem
Iſraël ipſius pertinentibus. Hunc enim ſenſum apertius
ſuperius explicauit, vbi ait, Quod quærebat Iſraël, hoc Roma.11.
non eſt conſecutus, electio autem conſecuta eſt, cæteri
vero excæcati ſunt, in vtriſque tamen idem ipſe Iſraël.
Vbi ergo audimus, Iſraël non eſt conſecutus, vel cæteri
excæcati ſunt: ibi intelligẽdi ſunt inimici propter vos:
vbi audiuimus, electio autem conſecuta eſt, ibi intelli-
gendi ſunt dilecti propter patres: quibus patribus vti-
que iſta promiſſa ſunt. Abrahæ quippe dictæ ſunt pro- Gene.12.
miſsiones, & ſemini eius. Vnde & in iſta oliua oleaſter Gala.3.

inſeritur

A inſeritur gentium. Iam porrò electio quam dicit, quia
ſecundum gratiam, non ſecundum debitum, debet vti-
que occurrere, quoniam reliquię per electionem gratię
Rom.11. factæ ſunt. Hæc electio conſecuta eſt, cæteris excæcatis.
Secundum hanc electionē Iſraëlitæ dilecti propter pa-
tres. Non enim vocatione illa vocati ſunt, de qua dictū
eſt, Multi vocati: ſed illa, qua vocantur electi. Vnde &
hic poſteaquam dixit: ſecundum electionem autem di-
lecti propter patres: continuo ſubiecit, vnde agimus, ſi-
ne pœnitentia enim ſunt dona & vocatio dei: id eſt, ſi-
ne mutatione ſtabiliter fixa ſunt. Ad hanc vocationem
qui pertinent, omnes ſunt docibiles dei, nec poteſt eo-
rum quiſquam dicere, credidi vt ſic vocarer: præuenit
eū quippe miſericordia dei, quia ſic vocatus eſt vt cre-
Eſaiæ.54. deret. Omnes enim docibiles dei veniunt ad filiū, quo-
niam audierunt & didicerunt à patre per filium, qui e-
Ioan.6. uidentiſsime dicit, Omnis qui audiuit a patre & didicit,
venit ad me. Iſtorum autem nemo perit, quia omne
quod dedit ei pater, non perdet ex eo quicquam. Quiſ-
B quis ergo inde eſt, omnino non perit, nec erit inde qui
1.Ioan.2. pereat. Propter quod dictum eſt, Ex nobis exierunt, ſed
non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent
Cap.XVII. vtique nobiſcum. Intelligamus ergo vocationem
qua fiunt electi, non qui eliguntur quia crediderūt, ſed
qui eliguntur vt credant. Hanc enim & dominus ipſe
Ioan.15. ſatis aperit, vbi dicit, Non vos me elegiſtis, ſed ego ele-
gi vos. Nam ſi propterea electi erant quoniam credide-
rant, ipſi eum prius vtique elegerant credendo in eum,
vt eligī mererentur. Aufert autem hoc omnino, qui di-
cit, Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi. Et ipſi qui-
dem proculdubio elegerunt eum, quādo crediderunt
in eum. Vnde non ob aliud dicit, non vos me elegiſtis,
ſed ego vos elegi: niſi quia non elegerunt eum vt elige-
ret eos, ſed vt eligerent eum elegit eos: quia miſericor-
dia eius præuenit eos ſecundum gratiā, non ſecundum
debitum. Elegit ergo eos de mundo cum hic ageret in
carne, ſed iam electos in ſeipſo ante mūdi conſtitutio-
nem. Hæc eſt immobilis veritas prædeſtinationis &
Ephe.1. gratiæ. Nam quid eſt quod ait Apoſtolus, Sicut elegit
nos in ipſo ante mundi conſtitutionem? Quod profe-
C cto ſi propterea dictum eſt, quia præſciuit deus creditu-
ros, non quia facturus fuerat ipſe credentes, contra iſtā
præſcientiam loquitur filius, dicens, Non vos me ele-
giſtis, ſed ego vos elegi: cum hoc potius præſcierit de⁹
quòd ipſi eum fuerant electuri, vt ab illo mererentur e-
ligi. Electi ſunt itaque ante mundi conſtitutionem ea
prædeſtinatione, in qua deus ſua futura facta præſciuit:
electi ſunt autem de mundo ea vocatione, qua deus id
Roma.8. quod prædeſtinauit, impleuit. Quos enim prædeſtina-
uit, ipſos & vocauit, illa ſcilicet vocatione ſecūdū pro-
poſitum: nō ergo alios, ſed quos prædeſtinauit, ipſos &
vocauit: nec alios, ſed quos ita vocauit, ipſos & iuſtifica-
uit: nec alios, ſed quos prædeſtinauit, vocauit, iuſtifica-
uit, ipſos & glorificauit, illo vtique fine qui non habet
finem. Elegit ergo deus fideles, ſed vt ſint, nō quia iam
Iacob.2. erant. Apoſtolus Iacobus dicit, Nonne deus elegit pau-
peres in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni,
quod repromiſit deus diligentibus ſe? Eligendo ergo
facit diuites in fide, ſicut hæredes regni. Recte quippe
in eis hoc eligere dicitur, quod vt in eis faciat, eos ele-
git. Rogo quis audiat dominum dicētem, Non vos me
elegiſtis, ſed ego vos elegi: & audeat dicere, credere ho
mines vt eligantur, cum potius eligantur vt credāt, ne
contra ſententiam veritatis priores inueniantur ele-
Ioan.15. giſſe Chriſtum, quibus dicit Chriſtus, Nō vos me ele-
giſtis, ſed ego elegi vos? Quis audiat Apoſtolum di- D
centem, Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Ca.XVIII.
Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiri- Ephe.1.
tali in cœleſtibus in Chriſto, ſicut elegit nos in ipſo an-
te mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & imma-
culati in conſpectu eius, in charitate prædeſtinans nos
in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum,
ſecundum placitum voluntatis ſuæ, in qua gratificauit
nos in dilecto filio ſuo, in quo habemus redemptionem
per ſanguinem ipſius, remiſsionem peccatorum ſecun-
dum diuitias gratiæ eius, quæ abundauit in nos in om-
ni ſapientia & prudentia, vt oſtenderet nobis myſteriū
voluntatis ſuæ, ſecundum bonam voluntatem ſuam,
quam propoſuit in illo, in diſpoſitione plenitudinis tē-
porum inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis ſunt
& quæ in terris in ipſo: in quo etiam ſortem conſecuti
ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum eius, qui
vniuerſa operatur ſecundum conſilium voluntatis ſuę,
vt ſimus in laudem gloriæ eius. Quis, inquam, hæc au-
diat diligenter & intelligenter, & audeat de hac quam
defendimus tam clara veritate dubitare? Elegit deus in E
Chriſto ante conſtitutionem mundi membra eius: &
quomodo eligeret eos qui nondum erant, niſi præde-
ſtinando? Elegit ergo prædeſtinans nos: nūquid elige-
ret impios & immundos? Nam ſi quæſtio proponatur,
vtrum hos eligat, an potius ſanctos & immaculatos,
quid horum reſpondeat qui requiratur, ac non ſtatim
ferat pro ſanctis immaculatiſque ſententiam? Præſcie-
bat ergo, ait Pelagianus, qui futuri eſſent ſancti & im-
maculati per liberæ voluntatis arbitrium, & ideo eos
ante mūdi conſtitutionem in ipſa ſua præſcientia, qua
tales futuros eſſe præſciuit, elegit. Elegit ergo, inquit,
antequam eſſent, prædeſtinans filios, quos futuros ſan-
ctos immaculatóſq; præſciuit: vtique ipſe non fecit, nec
ſe facturum, ſed illos futuros eſſe præuidit. Intueamur
ergo verba Apoſtoli, atque videamus vtrum propterea
nos elegerit ante mundi conſtitutionem, quia ſancti &
immaculati futuri eramus, an vt eſſemus? Benedictus,
inquit, deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui nos
benedixit in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus
in Chriſto: ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſti- F
tutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati. Non ergo
quia futuri eramus, ſed vt eſſemus. Nempe certum eſt,
nempe manifeſtum eſt, ideo quippe tales eramus futu-
ri, quia elegit ipſe, prędeſtinās vt tales per gratiam eius
eſſemus. Ita ergo nos benedixit benedictione ſpiritali
in cœleſtibus i Chriſto Ieſu, ſicut elegit nos in ipſo an-
te mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & imma-
culati in conſpectu eius, in charitate prædeſtinans nos
in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum.
Deinde quid adiungat, attendite, Secūdum placitum,
inquit, voluntatis ſuæ, ne in tanto beneficio gratiæ dei,
placito gloriaremur voluntatis noſtræ. In qua gratifi-
cauit nos, inquit, in dilecto filio ſuo: in qua vtiq; volū-
tate ſua gratificauit nos. Sic dictū eſt gratificauit à gra-
tia, ſicut iuſtificauit dicitur à iuſtitia. In quo habemus,
inquit, redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſsio-
nem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius, quæ
abundauit in nos in omni ſapientia & prudentia, vt o-
ſtenderet nobis myſterium voluntatis ſuæ, ſecundum
bonam voluntatem ſuam. In hoc myſterio voluntatis
ſuæ poſuit diuitias gratiæ ſuæ, ſecundum bonam volū-
tatem ſuam, non ſecūdum noſtram: quæ bona eſſe non
poſſet, niſi ipſe ſecundum bonam voluntatem ſuam vt
bona fieret, ſubueniret. Cum autem dixiſſet, Secundum

G bonam voluntatem ſuani:ſubiecit, Quam propoſuit in
illo, id eſt in dilecto filio ſuo, in diſpenſarione plenitu-
dinis temporum inſtaurare omnia io Chriſto, quæ in
cœlis ſunt & quæ in terris in ipſo, in quo etiam & ſorté
conſecuti ſumus, prædeſtinati ſecundũ propoſitũ eius,
qoi vniuerſa operatur ſecundum conſilium voluntatis
ſuæ, vt ſimus in laudem gloriæ eius. Nimis longnm eſt
de ſingulis diſputare. Cernitis autem proculdubio cer-
nitis, quanta manifeſtatiooe Apoſtolici eloquij defen-
datur hæc gratia, contra quam merita extolluntur hu-
mana, tanquam homo aliquid prior det, vr retribuatur
ei. Elegir ergo nos deus in Chriſto anre mundi conſti-
tutionẽ, prædeſtinans nos in adoptionem filiorum, nõ
quia per nos ſancti & immaculati futuri eramus, ſed e-
legit prædeſtinauitq́, vt eſſemus. Fecit autem hoc ſecũ-
dum placitum voluntatis ſuæ, vr nemo de ſua, ſed de il-
lius erga ſe voluntate glorietur: fecit hoc ſecũdum di-
uitias gratiæ ſuæ, ſecundũ bonam volũtatem ſuam, quã
propoſuit in dilecto filio ſno, in quo ſortem conſecuti
ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitũ non noſtrum,
ſed eius qui vniuerſa operatur, vſqueadeo vt ipſe in no-
H bis operetur & velle. Operatur autem ſecundum conſi-
lium voluntatis ſuæ, vt ſimos in laudẽ gloriæ eius. Hinc
eſt autem quod clamamus, vr nemo glorietnr in homi-
1. Cor. 3. ne, ac per hoc nec in ſeipſo: ſed qui gloriatur, in domi-
1. Cor. 1. no glorietur, vt ſimus in landem gloriæ eiua. Ipſe quip-
pe operatur ſecundom propoſitũ ſuum, vt ſimus in lan-
dem gloriæ eins, vtique ſancti & immaculati, propter
quod nos vocauit prædeſtinans ante mundi conſtitu-
tionem. Ex hoc propoſito eius eſt illa electorũ propria
vocatio, quibus omnia cooperantur in bonum: quia ſe-
cundum propoſitum vocati ſunr ſaucti, & ſine pœnitẽ-
Cap. XIX. tia ſunt dona & vocatio dei. Sed hi noſtri de qnibus
vel pro quibus nnnc agimus, forſitan dicũt, Pelagianos
hoc Apoſtolico teſtimonio refutari, vbi dicit ideo nos
Ephe. 1. electos io Chriſto, & prædeſtinatos ante mundi conſti-
tutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectn
eius in charitate. Ipſi enim putant, acceptis præceptis iã
per noſipſos fieri liberæ voluntatis arbitrio ſanctos &
immaculatos in cõſpectu eius in charitate: quod futu-
rũ deus qooniã præſciuit, inquiunt, ideo nos ante mũ-
I di cõſtitutionem elegit & prædeſtinauit in Chriſto: cũ
dicat Apoſtolus, Nõ quia futuros rales nos eſſe præſci-
uit, ſed vt eſſemus tales per ipſam electioné gratiæ ſuæ,
qua gratificauir nos in dilecto filio ſuo. Cum ergo nos
prædeſtinauit, opus ſuum præſciuit, qui nos ſanctos &
immaculatos facit. Vnde recte hoc teſtimonio Pelagia-
nus error arguitnr. Nos autẽ dicimus, inquiunt, noſtrũ
deum non præſciſſe niſi fidem qua credere incipimus,
& ideo nos elegiſſe ante mundi cõſtitutionem ac præ-
deſtinaſſe, vt iam ſancti & immaculati gratia atque o-
pere eius eſſemus. Sed audiãt & ipſi in boc teſtimonio,
Ephe. 1. vbi dicit, Sortem conſecuti ſumus, prædeſtinati ſrcun-
dum propoſitũ, qui vniuerſa operatur. Ipſe ergo vt cre-
dere incipiamus operatur, qui vniuerſa operatur: voca-
Roma. 9. tionem quippe illam de qua dictum eſt, Sioe pœniten-
tia ſuot dona & vocatio dei: & de qua dictum eſt, Non
ex operibus, ſed ex vocante: cũ poſſet dicere, ſed ex cre-
dente: & electionem quam ſignificauit dominus, dicẽs,
Ioan. 15. Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi: nec fidea ipſa
præcedit: Non enim quia credidimus, ſed vt credamua
elegit nos, ne priores eũ elegiſſe dicamur, falſumq; ſit,
qnod abſit, Nõ vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi. Nec
quia credidimus, ſed vr credamus vocamur, atque illa
vocatione quæ ſine pœnitentia eſt, id prorſus agitur &
peragitnr, vt credamns. Nec omnia replicanda ſunt de K
hac re tam multa quæ diximns. Denique & in huius te-
ſtimonij cõſequentibus, deo gratias agit Apoſtolus pro
his qui crediderunr, non vtique quia eis annunciatum
eſt Euangelium, ſed quoniam crediderunt. Ait enim, In *Ephe. 1.*
quo & vos audientes verbum veritatis Euangelium ſa-
lutis veſtræ, in quo credentes ſignati eſtis ſpiritu pro-
miſsionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ in
redemptionem acquiſitionis, in laudem gloriæ ipſius:
propter hoc & ego audita fide veſtra in Chriſto Ieſu &
in omnes ſanctos, nõ ceſſo gratias agere pro vobis. No-
ua erat & recens eorum fides prædicato ſibi Euãgelio,
qua fide audita, gratias deo pro eis agit Apoſtolus. Si
homini gratias ageret pro eo quod illũ vel putaret nõ
præſtitiſſe vel noſſer, adulatio vel irriſio verius quàm
gratiarum actio diceretur. Nõ erremus, deus oon irri- *Gala. 6.*
detur: donum enim eius eſt etiam incipiens fides, ne
Apoſtoli falſa vel falſarum gloriarum gratiarum actio
merito iudicetur. Quid illud? Nõne initiũ fidei appa-
ret Theſſalonicenſium, de quo tamen idem Apoſtolus *1. Theſ. 2.*
deo gratias agit, dicens, Propterea & nos gratias agi- L
mus deo ſine intermiſsione, quoniam cum percepiſſe-
tis à nobis verbum anditus dei, excepiſtis non vt verbũ
hominnm, ſed ſicut eſt vere verbũ dei, quod operatur
in vobis, cui credidiſtis. Quid eſt quòd hinc deo gratias
agit? Nempe vanum eſt atque inane, ſi cui gratias agit
de hoc, quod ipſe nõ fecir. Sed quia hoc vanũ & inane
non eſt, profecto deus cui de hoc opere gratias agit, ip-
ſe fecit: vr cum percepiſſent ab Apoſtolo verbum audi-
tus dei, exciperent illud non vr verbum hominum, ſed
ſicut eſt vere verbum dei. Deus igitur operatur in cor-
dibus hominum, vocatione illa ſecundum propoſitum
ſuum, de qua multum locuti ſumus, vt non inaniter au-
diant Euangelium, ſed eo andito conuertantur & cre-
dant, excipientes non vt verbum hominum, ſed ſicut
eſt vere verbum dei. Illud etiam initium fidei ho- *Cap. XX.*
minum donnm dei eſſe nos admonet, cum hoc ſigni-
ficet Apoſtolus in Epiſtola ad Coloſſenſes, Orationi in- *Colo. 4.*
ſtate, vigilantes in illa in gratiarom actione, orantes ſi-
mul & pro nobis, vt deus aperiat nobis oſtium verbi ſui
ad loquendum myſterium Chriſti, propter quod etiam
vinctus ſum, vt manifeſtem illud ita vt oportet me lo- M
qui. Quomodo aperitur oſtium verbi, niſi cum ſenſus
aperitur audientis vt credat, & initio fidei facto, ea quæ
ad ædificãdam salubrẽ doctrinam prædicantur & diſ-
putantur, admittat, ne per infidelitatem corde clauſo
ea quæ dicunrur, improbet ac repellat? Vnde & ad Co-
rinthios ait, Permanebo autem Epheſi vſque ad Pente- *1. Cor. 16.*
coſten: oſtium enim mihi apertum eſt magnum & eui-
dens, & aduerſarij mnlti. Quid hic aliud poteſt intelli-
gi, niſi prædicato ibi per eum primitus Euangelio cre-
didiſſe mulros, & mulros eiuſdem fidei aduerſarios ex-
titiſſe, ſecundum illud domini, Nemo ad me venit, niſi *Ioan. 6.*
cui datnm fuerit à parre meo. Et, Vobis datum eſt noſſe *Luca. 8.*
myſterium regni cœlorum, illis autem non eſt datum?
Oſtiũ ergo apertum eſt in eis quibus datum eſt: aduer-
ſarij autem multi ex eis, quibus non eſt datum. Itèmque
ad eoſdem in ſecunda Epiſtola, idem Apoſtolus, Cum *2. Cor. 2.*
veniſſem, inquit, in Troadem in Euangelio Chriſti, &
oſtinm mihi apertum eſſet in domino, non habui re-
quiem ſpiritui meo, eo quòd nõ inueni Titum fratrem
meum, ſed vale illis faciens exij in Macedoniam. Qui-
bus valefecit, niſi eis qui crediderant, in quorum ſcili-
cet cordibus Euangelizanti apertum eſt oſtium? Quid
autem adiungat attendite, Deo autem, inquit, gratias *Ibidem.*

A qui ſemper triumphare nos facit in Chriſto, & odorem
notitiæ ſuæ per nos manifeſtat i omni loco: quia Chri-
ſti bonus odor ſumus deo, in his qui ſalui fiunt: & in his
qui pereũt, quibuſdam quidẽ odor mortis in mortem,
quibuſdã autem odor vitæ in vitam. Ecce vnde gratias
agit miles acerrimus & defenſor inuictiſsimus gratiæ:
ecce vnde gratias agit, quia Chriſti bonꝰ odor ſunt A-
poſtoli deo, & in his qui ſalui fiunt gratia eius, & in his
qui pereunt iudicio eius. Sed vt minus ſuccenſeatur ab
hæc parum intelligentibus, ipſe admonet, cum adiũgit
& dicit, Et ad hæc quis idoneus? Verũtamen redeamus
ad oſtij apertionem, qua initium fidei audientiũ ſigni-
Col.4. ficauit Apoſtolus. Quid eſt enim, Orantes ſimul & pro
nobis, vt deus aperiat nobis oſtium verbi: niſi apertiſsi-
ma demonſtratio etiam ipſum initium fidei eſſe donũ
dei? Non enim orando peteretur ab eo, niſi ab ipſo tri-
bui crederetur. Hoc donũ cœleſtis gratiæ in illam pur-
Acto.16. purariam deſcenderat, cui ſicut ſcriptura dicit in Acti-
bus Apoſtolorum, deus aperuerat ſenſum eius, & inten-
debat in ea quæ à Paulo dicebãtur, ſic enim vocabatur
B vt crederet. Agit quippe deus quod vult in cordibꝰ ho-
minum, vel adiuuando, vel iudicando, vt etiam per eos
impleatur quod manus eius & conſilium prædeſtinauit
fieri. Fruſtra itaque etiam illud, quod Regnorum & Pa
ralipomenõ ſcriptura teſte probauimus, cum deus vult
fieri quod nõ niſi volentibus hominibus oportet fieri,
inclinari eorũ corda vt hoc velint, eo ſcilicet inclinã-
te, qui in nobis mirabili modo & ineffabili operatur &
velle, ad cauſam de qua diſſerimus, nõ pertinere dixe-
runt. Quid enim eſt aliud, nihil dicere, & tamen con-
tradicere, niſi forte cur eis hoc viſum ſit, rationem vo-
bis aliquam reddiderũt, quam vos in literis veſtris ta-
cere maluiſtis? Sed quæ illa eſſe poſsit ignoro. An forte
quia oſtẽdimus hoc deum egiſſe in cordibus hominũ,
& ad hoc perduxiſſe quorũ ei placuit voluntates, vt rex
cõſtitueretur Saül ſiue Dauid? Ideo hæc exempla cauſæ
huic conuenire non putant, quoniam non hoc eſt tem-
poraliter regnare in hoc ſeculo, quod eſt in æternum
regnare cum deo: ac per hoc exiſtimant ad regna ter-
rena facienda deum inclinare: ad regnum vero cœleſte
obtinendum, deum nõ inclinare quorum voluerit vo-
C luntates? Sed puto propter regnum cœlorum, nõ pro-
Psal.118. pter regnum terrenum eſſe dictum, Inclina cor meum
Psal.36. in teſtimonia tua: Vel, A domino greſſus hominis di-
riguntur, & viam eius volet: Vel, Paratur volũtas à do-
3.Reg.8. mino: Vel, Fiat dominus noſter nobiſcum, ſicut erat cũ
patribus noſtris: non derelinquat nos, nec auertat nos
à ſe: inclinet corda noſtra ad ſe, vt eamus in omnibus
Ezech.36. viis eius: Vel, Dabo eis cor cognoſcẽdi me, & aures au-
dientes: Vel, Dabo eis cor aliud, & ſpiritum nouum da-
bo eis. Audiãt etiam illud, Spiritum meum dabo in vo-
bis, & faciam vt in iuſtificationibus meis ambuletis, &
iudicia mea obſeruetis & faciatis. Audiant, A domino
dirigũtur greſſus viri, mortalis autem quomodo intel-
liget vias ſuas? Audiant, Omnis vir videtur ſibimetipſi
iuſtus, dirigit autem corda dominus. Audiant, Credi-
derunt quotquot erãt ordinati in vitam æternam. Au-
diant hæc & alia quæcunque non dixi, quibus oſtendi-
tur deus ad regnum etiam cœlorum, & ad vitam æter-
nam parare & cõuertere hominum voluntates. Cogi-
tate autem quale ſit, vt credamus ad conſtituenda re-
gna terrena hominum voluntates operari deum, & ad
capeſſendum regnum cœlorum homines operari volũ-
tates ſuas. Multa diximus, & fortaſſe iam dudum po-
tuimus perſuadere quæ volumus, & adhuc tam bonis
ingeniis ſic loquimur quaſi obtuſis, quibus & quod ni- D
mium eſt non eſt ſatis. Sed dent veniam, noua enim Cap.XX.
quæſtio ad hoc nos compulit: quia cum in prioribus o-
puſculis noſtris, ſatis idoneis teſtimoniis egiſſemus do-
num dei eſſe etiam fidem, inuentum eſt quod cõtradi-
ceretur, & ad hoc valere illa teſtimonia, vt oſtendant
dei donum eſſe incrementum fidei: initium vero fidei
quo in Chriſtum primitus creditur, ab homine ipſo eſ-
ſe, nec eſſe donum dei: ſed hoc exigere deum, vt cum id
præceſſerit, cætera tanquam hoc merito conſequantur
quæ dei dona ſunt: nec vllum eorum dari gratis, cũ in
eis dei gratia, quę nõ niſi gratuita eſt, prędicetur. Quod
videtis quàm ſit abſurdum, propter quod inſtitimus
quantum potuimus, vt etiam ipſum initium fidei donũ
dei eſſe oſtẽderemus. Quod & ſi diutius fecimus, quàm
forſitan vellẽt hi propter quos fecimus, hinc ab eis re-
prehendi parati ſumus: dum tamen & ſi multo diutius
quàm vellent, & ſi cum faſtidio ac tædio intelligentiũ,
fateantur nos feciſſe quod fecimus, id eſt etiam initium
fidei, ſicut continentiam, patientiam, iuſtitiam, pietatẽ,
& cætera de quibus cum his nulla contẽtio eſt, donum
dei eſſe docuiſſe. Hic ergo ſit huius voluminis termi- E
nus, ne offendat vnius nimia longitudo.

Libri Primi Finis.

DIVI AVRELII
AVGVSTINI HIPPONENSIS
Epiſcopi Liber Secundus de bono perſeuerantiæ.

IAm de perſeuerãtia diligẽtius diſ- Cap.I.
putandum eſt. Nam & in priore
libro cũ ageremus de initio fidei,
etiam de hac aliqua diximus. Aſſe-
rimus ergo donum dei eſſe perſe-
uerantiam qua vſque in finem per-
ſeueratur in Chriſto: finẽ autẽ dico
quo vita iſta finitur, in qua tantũmodo periculũ eſt ne
cadatur. Itaque vtrum quiſque hoc munus acceperit, F
quandiu hanc vitam ducit, incertum eſt. Si enim priuſ-
quam moriatur cadat, non perſeueraſſe vtique dicitur,
& veriſsime dicitur. Quomodo ergo perſeuerantiam
qui non perſeuerauerit, accepiſſe vel habuiſſe dicendus
eſt? Nam ſi habeat aliquis continentiam, & ab ea deci-
dat atque incontinens fiat, ſi iuſtitiam, ſimiliter ſi pa-
tientiam, ſi ipſam fidem, recte dicitur habuiſſe & non
habere. Continens enim fuit vel iuſtus fuit, vel patiens
vel fidelis fuit, quandiu fuit. Cum vero eſſe deſiſtit, non
eſt qđ fuit: qui vero non perſeuerauerit, quomodo per-
ſeuerans fuit, cum perſeuerando quiſque oſtendat per-
ſeuerãtem, quod iſte non fecit? Sed ne quiſquam relu-
ctetur & dicat, ſi ex quo fidelis quiſque factus eſt, vixit
verbi gratia decem annos, & eorum medio tempore à
fide lapſus eſt, nónne quinque annos perſeuerauit? Non
contendo de verbis, ſi & illa perſeuerantia putatur eſſe
dicenda tanquam temporis ſui: hanc certe de qua nũc
agimus perſeuerantiam qua in Chriſto perſeueratur
vſque in finem, nullo modo habuiſſe dicendus eſt, qui
non perſeuerauerit vſque in finem: potiúſque hanc ha-
buit vnius anni fidelis, & quantum infra cogitari po-
teſt, ſi donec moreretur fideliter vixit: quàm multorum
annorum, ſi exiguum tẽporis ante mortem à fidei ſta-

G bilitate defecit. Quo conſtituto videamus vtrum
Cap. II. hæc perſeuerantia, de qua dictum eſt, Qui perſeuerauerit
Mat. 10. vſque in finem, hic ſaluus erit: donum ſit dei. Quòd
Philip. 1. ſi non ſit, quomodo verum eſt quod Apoſtolus ait, Vobis
donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt credatis in
eum, verumetiam vt patiamini pro eo? Horum quippe
vnum pertinet ad initium, alterum ad finem: vtrumq;
tamen eſt dei donum, quia vtrũque dictum eſt eſſe donatum,
ſicut & ſuperius iam diximus. Quod enim eſt
initium verius Chriſtiano, quàm credere in Chriſtum?
Quis finis melior eſt quàm pati pro Chriſto? Sed quod
ad id pertinet vt credatur in Chriſtum, qualiſcunq; inuenta
eſt contradictio, vt donum dei non initium, ſed
augmentum fidei diceretur: cui opinioni donante domino
ſatis ſuperq; reſpondimus. Quid autem dici poteſt,
cur perſeuerantia vſq; in finẽ nõ donetur in Chriſto,
cui donatur pati pro Chriſto: aut vt expreſsius eloquar,
cui donetur mori pro Chriſto? Nam & Petrus A-
1. Petri 3. poſtolus donum dei hoc eſſe demonſtrans, Melius eſt,
inquit, benefaciẽtes, ſi velit volũtas dei, pati, quàm malefaciẽtes.
Cum dicit, ſi velit voluntas dei: oſtendit diuinitus
donari, nec omnibus ſanctis, vt pro Chriſto pa-
H tiantur: neque enim quos non vult deus peruenire ad
experientiam gloriámque paſsionis, nõ perueniunt ad
regnũ dei, ſi perſeuerauerint in Chriſto vſq; in finẽ. Sed
quis dicat iſtis non donari hanc perſeuerantiam, qui ægritudine
corporis, vel quocunque caſu moriuntur in
Chriſto, cum lõge difficilior donetur illis, à quibus ſuſcipitur
& mors ipſa pro Chriſto? Multo quippe difficilius
perſeueratur, vbi hoc agit qui perſequitur ne perſeueretur,
& propterea vſq; ad mortẽ ſuſtinetur, vt perſeueretur.
Illam proinde difficilius perſeuerantiam, iſtã
facilius eſt habere: ſed cui nihil difficile eſt, facile eſt v-
Hiere. 32. tranq; donare. Hanc enim promiſit deus, dicẽs, Timorem
meum dabo in cor eorum, vt à me non recedant.
Quod quid eſt aliud, quàm, talis ac tãtus erit timor meus
quem dabo in cor eorum, vt mihi perſeueranter adhæreant?
Cur autẽ perſeuerantia iſta poſcitur à deo, ſi non
datur à deo? An & iſta irriſoria petitio eſt, cum id ab eo
petitur quod ſcitur ipſum nõ dare, ſed ipſo non donãte
eſſe in hominis poteſtate: ſicut irriſoria eſt etiam illa
I actio gratiarum, ſi ob hoc gratiæ agũtur deo, quod nõ
donauit ipſe nec fecit? Sed quod ibi dixi, hoc & hic di-
Gala. 6. co. Nolite errare, inquit Apoſtolus, deus non irridetur.
O homo non verborum tuorum tantum, verumetiam
cogitationum tuarum teſtis eſt deus: ſi aliquid à tanto
diuite veraciter ac fideliter poſcis, ab illo a quo poſcis,
te accipere crede quod poſcis. Noli eũ labiis honorare,
& ſuper eum corde te extollere, credens à teipſo tibi eſſe,
quod ab illo te fingis orare. An ab illo perſeuerantia
noſtra forte non poſcitur? Iam hoc qui dicit, non meis
diſputationibus refellẽdus, ſed ſanctorum orationibus
reuocandus eſt. An vero quiſquam eorum eſt, qui non
ſibi poſcat à deo vt perſeueret in eo, cum ipſa oratione
quæ dominica nuncupatur, quia eandem dominus do-
Mat. 6. cuit, quãdo oratur à ſanctis, nihil penè aliud quàm perſeuerantia
poſci intelligatur? Legite aliquãdo intentius
eius expoſitionẽ in beati Cypriani martyris libro, quẽ
de hac re cõdidit, cuius eſt titulus de dominica oratione:
& videte ante quot annos contra ea quæ futura erãt
Pelagianorum venena, quale ſit antidotum præparatũ.
Nam tria ſunt, vt ſcitis, quæ maxime aduerſus eos catholica
defendit Eccleſia. Quorum eſt vnum, gratiam
dei nõ ſecundum merita noſtra dari: quoniam dei dona
ſunt, & dei gratia etiam conferuntur merita vni-

uerſa iuſtorum. Alterum eſt, in quantacũque iuſtitia ſi- K
ne qualibuſcunque peccatis in hoc corruptibili corpore
neminem viuere. Tertium eſt, obnoxium naſci hominem
peccato primi hominis, & vinculo damnationis
obſtrictum, niſi reatus qui generatione cõtrahitur,
regeneratione ſoluatur. Horum trium hoc quod loco
vltimo poſui, ſolum nõ tractatur in ſupradicto glorioſi
martyris libro. De duobus vero cæteris tanta illic perſpicuitate
diſſeritur, vt ſupradicti hæretici noui, inimici
gratiæ Chriſti longe ante reperiãtur conuicti eſſe q̃
nati. In his ergo meritis ſanctorum, quæ nulla niſi dei
dona ſunt, etiam perſeuerantiam donum dei eſſe ſic loquitur.
Dicimus, inquit, Sanctificetur nomen tuum: nõ
quòd optemus deo vt ſanctificetur orationib⁹ noſtris,
ſed quòd petamus ab eo, vt nomen eius ſanctificetur in
nobis. Cæterum à quo deus ſanctificatur, qui ipſe ſan-
ctificat? Sed quia ipſe dixit, Sancti eſtote, quoniam & e- Leuit. 19.
go ſanctus ſum: id petimus & rogamus, vt qui in baptiſmo
ſanctificati ſumus, in eo quod eſſe cœpimus, perſeueremus.
Et paulopoſt de hac re ipſe adhuc diſputans,
& docens nos perſeuerantiam petere à domino, quod L
nullo modo recte & veraciter faceret, niſi eius donum
etiã hoc eſſet: hæc, inquit, ſanctificatio vt in nobis permaneat
oramus, & quia dominus & iudex noſter, ſanato
à ſe & viuificato cõminatur non delinquere, ne quid
ei deterius fiat: hanc continuis orationibus precem facimus,
hoc diebus & noctib⁹ poſtulamus, vt ſanctificatio
& viuificatio quæ de dei gratia ſumitur, ipſius protectione
ſeruetur. In ſanctificatione igitur perſeuerantiam,
hoc eſt, vt in ſanctificatione perſeueremus, nos ab
eo petere iſte doctor intelligit, cũ ſanctificati dicimus,
Sanctificetur nomen tuum. Quid eſt enim petere aliud
quod accepimus, niſi vt id quoque nobis præſtet,
ne habere deſinamus? Sicut ergo ſanctus cum deũ rogat
vt ſanctus ſit, id vtique rogat vt ſanctus eſſe permaneat:
ita vtique & caſtus cum rogat vt caſtus ſit: cõtinens,
vt continens ſit: iuſtus, vt iuſtus ſit: pius, vt pius
ſit: & cætera quæ contra Pelagianos dona dei eſſe defendimus,
hoc ſine dubio petunt vt in eis perſeuerent
bonis, quę ſe accepiſſe nouerunt. Quod ſi accipiũt, profecto
& ipſam perſeuerantiã magnum dei donum quo
cætera dona eius cõſeruantur, accipiunt. Quid cum di- M
cimus, Adueniat regnum tuum: num aliud poſcimus,
niſi vt veniat & nobis, quod eſſe venturum non dubitamus
omnibus ſanctis? Ergo & hi qui iam ſancti ſunt,
quid orant, niſi vt in ea ſanctitate quæ illis data eſt, perſeuerent?
Neq; enim aliter eis veniet regnum dei, quod
non aliis, ſed his qui perſeuerant vſque in finem, certũ
eſt eſſe venturum. Tertia petitio eſt, Fiat voluntas Cap. III.
tua in cœlo & in terra: vel quod in pleriſque codicibus
legitur, magiſque ab orãtibus frequẽtatur, ſicut in cœlo
& in terra. Quod plerique intelligunt, ſicut ſancti
angeli faciunt, & nos faciamus voluntatem tuam. Vult
autem ille doctor & martyr, cœlum & terram intelligi
ſpiritum & carnem, & hoc nos orare, vt voluntatem
dei re vtraque concordante faciamus. Vidit in his verbis
& alterum ſenſum ſaniſsimę fidei congruentem, de
quo iam ſupra locuti ſumus, vt ſcilicet pro infidelibus
qui ſunt adhuc terra, terrenum tantum hominem prima
natiuitate portantes, orare intelligantur fideles, qui
cœleſti homine induti, nõ immerito cœli nomine nuncupantur.
Vbi euidenter oſtendit & initium fidei eſſe
donum dei, quando non tantum pro fidelibus vt augeatur
in eis vel perſeueret fides, verumetiam pro infidelibus
vt habere incipiant eam, quam penitus non

habebant,

A habebant, & contra quam corda inſuper inimica geſtabant, ſancta orat Eccleſia. Vernm nunc non de initio fidei, de quo in ſuperiori libro multa iam diximus: ſed de illa quæ habenda eſt vſque in finem perſeuerantia diſputamus, quam petũt vtique etiam ſancti qui faciunt voluntatem dei, dicẽtes in oratioue, Fiat voluntas tua. Cum enim iam facta ſit in eis, cur vt fiat adhuc petunt, niſi vt perſeuerent in eo quod eſſe cœperuut? Quanuis hic dici poſsit, non petere ſanctos, vt voluntas del fiat in cœlo, ſed vt fiat in terra ſicut in cœlo: in terra ſcilicet, vt imitetur cœlum, id eſt, vt homo angelum, vel infidelis fidelem: ac per hoc id ſanctos poſcere, vt ſit quod nondum eſt, non vt perſeueret quod eſt. Quantalibet enim homines ſanctitate prępolleant, nõdum ſunt æquales angelis dei: nondũ ergo ſicut in cœlo, in eis fit voluntas dei. Quod ſi ita eſt, in ea quidem parte qua optamus vt homines ex infidelibus fiant fideles, non perſeuerantia, ſed initium videtnr optari. In ea vero qua optamus vt homines in facienda voluntate dei æquentur angelis dei, cum hoc orant ſancti, perſeuerantiam demonſtrantur orare: quoniam nemo peruenit ad illam ſummam quę in regno eſt beatitudi-

B nem, niſi in ea ſanctitate quam ſumpſit in terra, perſe-

Caput IIII. uerauerit vſque in finem. Quarta petitio eſt, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Vbi beatus Cyprianus oſtendit quomodo & hic intelligatur perſeuerantia poſtulari. Ait quippe inter cætera, Hunc autem panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus, & Euchariſtiam quotidie ad cibnm ſalutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abſentes & non communicantes à cœleſti pane prohibemur, à Chriſti corpore ſeparemur. Hæc verba ſancti hominis dei, perſeuerantiam prorſus à domino ſanctos indicant poſcere, quando hac intentione dicunt, Panem noſtrũ quotidianũ da nobis hodie: ne à Chriſti corpore ſeparentur, ſed in ea ſanctitate permaneãt, qua nullum quo inde ſeparari mereantur, crimen ad-

Caput V. mittant. Quinto orationis loco dicimus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: in qna ſola petitione non inuenitur poſci perſeuerãtia. Præterita enim ſunt peccata quæ nobis vt dimittantur oramus: perſeuerantiam vero quæ in æternum ſaluos facit, tempori quidem huius vitæ, non tamen peracto, ſed ei quod vſquę ad eius finem reſtat, eſt neceſſaria. Operæprecium eſt tamen pauliſper intneri,

C quomodo & in hac petitione iam tunc lingua Cypriani, tanquam telo inuictiſsimę veritatis longe poſtea futuri confodiebantur hæretici. Etiam hoc Pelagiani audẽt dicere, hominem iuſtum in hac vita nullum habere omnino peccatum: & in talibus hominibus eſſe iam

Ephe.5. in præſenti tempore Eccleſiam non habentem maculam neque rugam, aut aliquid eiuſmodi, quæ vna & ſola ſponſa ſit Chriſti: tanquam ſponſa eius non ſit, quæ per vniuerſam terrã quod ab eo didicit, dicit, Dimitte nobis debita noſtra. Sed attendite quomodo iſtos glorioſiſsimus Cyprianus interimat. Cum enim locum ipſum dominicæ orationis exponeret, ait inter cætera: Quàm neceſſarie autem, quàm prouidenter & ſalubriter admonemur quòd peccatores ſnm⁹, qui pro peccatis rogare cõpellimur: vt dum indulgentia de deo petitur, cõſciẽtiæ ſuæ animus recordetur, ne quis ſibi quaſi innocens placeat, & ſe extollẽdo plus pereat, inſtruitur & docetur ſe peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis iubetur orare. Sic denique & Ioanues in Epi-

1. Ioan.1. ſtola ſua ponens dixit, Si diximus quia peccatum nõ

habemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non D eſt: & cætera quæ hic inſerere longum eſt. Iam vero Cap. VI.

cum dicunt ſancti, Ne nos inferas in tentationem, ſed Math.6.

libera nos à malo: quid aliud quàm vt in ſanctitate perſeuerent, precantur? Nam profecto cõceſſo ſibi iſto dei dono, quod eſſe dei donum, cum ab illo poſcitur, ſatis aperteq; monſtratur: iſto igitur conceſſo ſibi douo dei, ne inferantur in tentationem, nemo ſanctorum eſt qui non teneat vſque in finem perſeuerantiam ſanctitatis: neq; enim quiſquam in propoſito Chriſtianitatis perſeuerare deſiſtit, niſi in tentationem primitus inferatur. Si ergo concedatur ei quod orat, vt non inferatur in tentationem, in ſanctificatione vtique quã deo donante percepit, deo donãte perſiſtit. Sed nolũt, vt ſcribitis, iſti fratres ita hanc perſeuerantiam prædicari, vt non vel ſuppliciter emereri, vel amitti contumaciter poſsit. vbi quid dicant parum dilıgẽter attendunt: De illa enim perſeuerãtia loquimur qua perſeueratur vſq; in finẽ, quæ ſi data eſt, perſeueratum eſt vſq; in finem: ſi autem nun eſt perſeueratum vſque in finem, non eſt data, quod iam & ſuperius ſatis egimus. Non itaque dicant homines perſeuerantiam cuiquam datam vſq; in finem, niſi cum ipſe venerit finis, & perſeueraſſe cui da- E ta eſt, repertus fuerit vſque in finem. Dicimus quippe caſtum quem nouimus caſtum, ſiue ſit, ſiue non ſit in eadem caſtitate manſurus: & ſi quid aliud diuini muneris habeat quod teneri & amitti poteſt, dicimus eum habere quandiucũque habet: & ſi amiſerit, dicimus habuiſſe. Perſeuerantiam vero vſque in finem quoniam nõ habet quiſquam, niſi qui perſeuerauerit vſque in finem: multi eam poſſunt habere, nullus amittere. Neque enim metuendum eſt, ne forte cum perſeuerauerit homo vſque in finem, aliqua in eo mala voluntas oriatur ne perſeueret vſq; in finem. Hoc ergo dei donum ſuppliciter emereri poteſt, ſed cum datum fuerit, amitti contumaciter non poteſt. Cum enim perſeuerauerit quiſque vſque in finem, neque hoc donũ poteſt amittere, nec alia quæ poterat ante finem. Quomodo enim poteſt amitti per quod fit vt nõ amittatur etiam quod poſſet amitti? Sed ne forte dicatur, vſqne in finem perſeuerantiam non amitti quidem, cum data fuerit, id eſt, cum perſeueratum fuerit vſq; in finem: ſed tunc amitti quodammodo, quando agit homo per contumaciam, vt ad eam peruenire nõ poſsit: ſicut dicimns hominem qni non perſeuerauerit vſque in finem, amiſiſſe vitam F æternam, vel regnum dei, non qnod iam acceperat & habebat, ſed quod acciperet & haberet ſi perſeueraſſet: verborum controuerſias auferamus, & nonnulla etiam quę non habentur, ſed haberi ſperantur, poſſe dicamus amitti. Dicat mihi quiſquis audet, verum deus dare nõ poſsit qnod à ſe poſci imperauit? Hoc certe qui ſapit, nõ dico deſipit, ſed inſanit. Imperauit autem deus, vt ei

ſancti eius dicãt orantes, Ne inferas nos in tentationẽ. Math.6.

Quiſquis igitur exauditur hoc poſcens, non infertur in contumaciæ tentationem, qua poſsit vel dignus ſit perſeuerantiam ſanctitatis amittere. At enim voluntate ſna quiſq; deſerit deũ, vt merito deſeratur à deo. Quis hoc negauerit? Sed ideo petimus ne inferamur in tentationem, vt hoc nõ fiat. Et ſi exaudimur, vtique non fit, quia deus non permittit vt fiat. Nihil enim fit niſi quod aut ipſe facit, aut fieri ipſe permittit. Potens ergo eſt & à malo in bonum flectere voluntates, & in lapſum pronas conuertere ac dirigere in ſibi placitum

greſſum. Cui non fruſtra dicitur, Deus tu conuertens Pſal.84.

viuificabis nos. Non fruſtra dicitur, Ne des ad monen- Pſal.65.

Pſal.139. dum pedem meum. Non fruſtra dicitur, Ne tradas me
G domine à deſiderio meo peccatori. Poſtremo ne multa commemorem, cum nobis plura fortaſſe occurrant,
nõ fruſtra dicitur, Ne nos inferas in tẽtationem. Nam quiſquis in tentationem non infertur, profectò nec in tentationem ſuæ malæ voluntatis infertur. Et qui in tẽtationem ſuæ malæ voluntatis non infertur, in nullam prorſus infertur. Vnuſquiſq; enim tẽtatur, vt ſcriptum
Iacobi 1. eſt, à cõcupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deus autem neminem tentat, tentatione ſcilicet noxia. Nam eſt & vtilis quando nõ decipimur vel opprimimur, ſed
Pſal.25. probamur, ſecũdum quod dictum eſt, Proba me domine, & tenta me. Illa ergo noxia tentatio eſt, quam ſigni-
1. Theſ.3. ficat Apoſtolus dicens, Ne forte tentauerit vos is qui tentat, & inanis ſit labor veſter. Deus, vt dixi, neminem tentat, hoc eſt, neminem infert vel inducit in tentationem. Nam tentari & in tentationem non inferri non eſt malum, imò etiam bonũ eſt, hoc eſt enim probari. Quod itaque dicimus deo, Ne nos inferas in tentationem: quid dicimus, niſi ne nos inferri ſinas? Vnde ſic orant nonnulli, & legitur in codicibus pluribus, & hoc ſic poſuit beatus Cyprianus, Ne patiaris nos induci in
H tentationem. In Euangelio tamen græco nuſquam inueni, niſi, Ne nos inferas in tentationem. Tutiores igitur viuimus, ſi totum deo damus. Nõ autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus, quod vidit iſte venerabilis martyr. Nam cum eundem locum orationis exponeret, ait poſt cætera: Quãdo autem rogamus ne in tentationem veniamus, admonemur infirmitatis & imbecillitatis noſtræ: dum ſic rogamus, ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſibi ſuperbe arrogantèrque aliquid aſſumat, ne quis aut confeſsionis aut paſsionis gloriam ſuam dicat: cum dominus ipſe humilitatem
Matth.26. docens, dixerit, Vigilate & orate, ne veniatis in tentationem: ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma: vt dum præcedit humilis & ſubmiſſa confeſsio, & datur totũ deo quicquid ſuppliciter cum timore dei
Cap. VII. petitur, ipſius pietate præſtetur. Si ergo alia documenta non eſſent, hæc dominica oratio nobis ad cauſam gratiæ quam defendimus, ſola ſufficeret: quia nihil nobis reliquit, in quo tãquam in noſtro gloriemur. Siquidem & vt non diſcedamus à deo, nõ oſtendit dandum eſſe niſi à deo, cũ poſcendum oſtendit à deo. Qui enim non infertur in tentationem, non diſcedit à deo.
I Non eſt hoc omnino in viribus liberi arbitrij, quales nunc ſunt: fuerat in homine antequam caderet. Quæ tamẽ libertas voluntatis in illius primæ cõditionis præſtantia quantum valuerit, apparuit in angelis, qui diabolo cum ſuis cadente, in veritate ſteterunt, & ad ſecuritatem perpetuam non cadendi, In qua nunc eos eſſe certiſsimi ſumus, peruenire meruerunt. Poſt caſum autem hominis, nõ niſi ad gratiam ſuam deus voluit pertinere, vt homo accedat ad eum: neque niſi ad gratiam ſuam voluit pertinere, vt homo nõ recedat ab eo. Hanc gratiam poſuit in illo in quo ſortem conſecuti ſumus,
Ephe.1. prædeſtinati ſecundũ propoſitũ eius qui vniuerſa operatur. Ac per hoc ſicut operatur vt accedamus, ſic operatur ne diſcedamus. Propter quod ei per Prophetã di-
Pſal.79. ctum eſt, Fiat manus tua ſuper virum dexteræ tuæ, & ſuper filium hominis quem confirmaſti tibi, & nõ diſcedimus à te. Iſte certe non eſt Adam primus, in quo diſceſsimus ab eo: ſed Adam nouiſsimus, ſuper quẽ fit manus eius, vt non diſcedamus ab eo. Chriſtus enim totus cum membris ſuis eſt propter Eccleſiam, quæ eſt corpus eius, plenitudo eius. Cum ergo ſit ſuper eum manus
dei, vt nõ diſcedamus à deo, ad nos vtiq; peruenit opus K
dei. Hoc eſt enim manus dei, quoniam opere dei fit vt ſimus in Chriſto permanentes cum deo, non ſicut in Adam diſcedentes à deo. In Chriſto enim ſortem conſecuti ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum eius *Ephe.1.*
qui vniuerſa operatur. Manus igitur dei eſt iſta, nõ noſtra, vt non diſcedamus à deo. Manus inquam eius eſt iſta, qui dixit, Timorem meum dabo in cor eorum vt *Hiere.32.*
à me nõ recedant. Propter quod & poſci à ſe voluit ne inferamur in tentationem: quia ſi non inferimur, nulla ab eo ratione diſcedimus. Quod poterat nobis etiã nõ orantibus dari, ſed oratione noſtra nos voluit admoneri, à quo accipiamus hæc beneficia. A quo enim, niſi ab illo accipimus, à quo iuſſum eſt vt petamus? Prorſus in hac re nõ operoſas diſputationes expectet Eccleſia, ſed attendat quotidianas orationes ſuas. Orat vt increduli credãt: Deus ergo cõuertit eos ad fidem. Orat vt credentes perſeuerent: Deus ergo donat perſeuerãtiam vſque in finem. hoc deus futurum eſſe præſciuit.
Ipſa eſt prædeſtinatio ſanctorũ, quos elegit in Chriſto *Ephe.1.*
ante conſtitutionem mundi, vt eſſent ſancti & immaculati in cõſpectu eius in charitate, prædeſtinans eos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſe- L
cundum placitum voluntatis ſuæ in laudẽ gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit eos in dilecto filio ſuo, in quo habent redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſsionem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius, quæ abundauit in eos in omni ſapientia & prudentia, vt oſtenderet eis myſterium voluntatis ſuæ ſecundum bonam voluntatẽ ſuam, quam propoſuit in illa diſpoſitione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto quæ in cælis ſunt, & quæ in terris in ipſo, in quo etiã & ſortem cõſecuti ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum eius qui vniuerſa operatur. Contra iſtam veritatis tam claram tubam, quis homo ſobriæ vigilantiſq; fidei voces vllas admittat humanas? Sed cur, in- *Cap. VIII.*
quit, gratia dei non ſecũdum merita hominum datur? Reſpõdeo, quoniam deus miſericors eſt. Cur ergo, inquit, non omnibus? Et hic reſpondeo, Quoniam deus iudex iuſtus eſt: ac per hoc & gratis ab eo datur gratia: & iuſto eius in aliis iudicio demonſtratur, quid eis quibus datur, conferat gratia. Non itaque ſimus ingrati, quòd ſecundum placitũ voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ tam multos liberat miſericors deus de tam debita perditione, vt ſi inde neminẽ liberaret, non M
eſſet iniuſtus. Ex vno quippe omnes in condemnationem, non iniuſtitia iudicati ſunt filij iræ, ſed iuſtitia.† *† Al. in con-*
Qui ergo liberatur, gratiam diligat: qui non liberatur, *demnatio-*
debitum agnoſcat. Si in remittẽdo debitum bonitas, in *nẽ non iu-*
exigẽdo æquitas intelligitur, nuſquam eſſe apud deum *ſtitiã iudicati*
iniquitas inuenitur. Sed cur, inquit, nõ ſolum in paruu- *ſunt ne, ſed*
lorum, verumetiam in geminorum vna atque eadem *iuſtam.*
cauſa, tam diuerſum iudicium? Nõnne ſimilis quæſtio eſt, cur in diuerſa cauſa idem iudicium? Recolamus igitur illos operarios in vinea qui tota die laborauerunt, *Matth.20.*
& eos qui hora vna. nempe cauſa diuerſa eſt impenſi laboris, & tamen idem iudicium in redditione mercedis. Nunquid & hic audierunt murmurantes à patrefamiliâs, niſi hoc volo? Ita quippe eius erga alios fuit largitas, vt erga alios nulla eſſet iniquitas. Et iſti quidem vtriq; in bonis ſunt: veruntamen quantum ad iuſtitiam ſpectat & gratiam, poteſt & de reo qui liberatur rectè dici, volo: poteſt & de eo qui damnatur, Tolle quod tuũ eſt, & vade: huic autẽ volo quod non debetur donare. An non licet mihi facere quod volo? An oculus tuus

nequam

A nequã eſt,quia ego bonus ſum?Hic ille ſi dicat,cur non
Roma.9. & mihi? merito audiet, O homo tu quis es qui reſpon-
deas deo?Quem certe in vno veſtrum benigniſsimum
largitorem, in te vero exactorem iuſtiſsimum, in nul-
lo tamen cernis iniuſtum. Cum enim iuſtus eſſet,etiam
ſi vtrunque puniret : qui liberatur, habet vnde gratias
agat:qui damnatur,non habet quod reprehendat. Sed
ſi iam, inquit, hoc oportebat, vt damnatis non omni-
bus,quid omnibus deberetur oſtenderet, atque ita gra
tius ſuam gratiam in vaſis miſericordiæ commẽdaret:
cur in eadem cauſa me potius quàm illum puniet, aut
illum quàm me potius liberabit?Hoc nõ dico : ſi quęris
quare, quia fateor me non inuenire quid dicam. Si &
hoc quæris quare, quia in hac re ſicut iuſta eſt ira eius,
ſic & magna eſt miſericordia ei⁹. ita inſerutabilia iudi-
cia eius.Adhuc pergat & dicat,cur quibuſdam qui eum
coluerunt bona fide, perſeuerare vſque in finem non
1.Ioan.2. dedit?Cur putas,niſi quia nõ mentitur qui dicit,Ex no-
bis exierunt, ſed non erant ex nobis : nam ſi fuiſſent ex
nobis,manſiſſent vtique nobiſcum?Nunquid ergo ho-
minum naturæ duæ ſunt? Abſit. Si duæ naturæ eſſent,
B gratia vlla non eſſet : nulli enim daretur gratuita libe-
ratio, ſi naturæ debita redderetur. Hominibus autem
videtur, omnes qui boni apparent fideles,perſeueran-
tiam vſque in finem accipere debuiſſe.Deus autem me-
lius eſſe iudicauit, miſcere quoſdã non perſeueraturos
certo numero ſanctorum ſuorum,vt quibus non expe-
dit in huius vitæ tẽtatione ſecuritas, nõ poſsint eſſe ſe-
curi:multos enim à pernicioſa elatione reprimit,quod
2.Cor.10. ait Apoſtolus, Quapropter qui videtur ſtare, videat ne
cadat. Voluntate autem ſua cadit,qui cadit : & volun-
tate dei ſtat, qui ſtat. Potens eſt enim deus ſtatuere il-
lum:non ergo ipſe ſeipſum,ſed deus. Veruntamen bo-
Roma.11. num eſt non altum ſapere, ſed timere. In cogitatione
autem ſua vel cadit quiſque vel ſtat. Sicut autem Apo-
ſtolus ait, quod & in libro ſuperiori memoraui, Non
2.Cor.3. ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis,
ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Quem ſecutus beatus
Ambroſius Ambroſius audet & dicit, Non enim in poteſtate no-
de fuga ſe- ſtra eſt cor noſtrum,& noſtræ cogitationes:quod om-
culi,cap.1. nis qui humiliter & veraciter pius eſt, eſſe veriſsimum
ſentit.Hoc autem Ambroſius vt diceret,in eo libro lo-
quebatur quem de fuga ſeculi ſcripſit, docẽs hoc ſecu-
lum non corpore,ſed corde eſſe fugiendum, quod niſi
C auxilio dei fieri non poſſe diſſeruit. Ait enim, Frequens
nobis de fugiendo ſeculo iſto eſt ſermo, atque vtinam
quàm facilis ſermo,tam cautus & ſollicitus affectus:ſed
quod peius eſt,frequenter irrepit terrenarum illecebra
cupiditatum, & vanitatum offuſio mentem occupat,vt
quod ſtudeas euitare, hoc cogites animoq; voluas, quã
cauere difficile eſt homini, exuere autem impoſsibile.
Denique voti magis eam eſſe rem quàm effectus,teſta-
Pſal.118. tur Propheta dicendo, Declina cor meum in teſtimo-
nia tua,& non in auaritiam. non enim in poteſtate no-
ſtra eſt cor noſtrũ & cogitationes noſtræ, quæ impro-
uiſò offuſæ mentem animumq; confundunt, atque aliò
trahunt quàm tu propoſueris : ad ſecularia reuocant,
mundana inſerunt, voluptuaria ingerunt, illecebroſa
intexunt, ipſoq; in tempore quo eleuare mentem para-
mus, inſerti inanibus cogitationibus ad terrena ple-
runque deiicimur. Non itaque in hominum, ſed in dei
Ioan.1. eſt poteſtate, vt habeant homines poteſtatem filij dei
Gala.5. fieri. Ab ipſo quippe accipiũt eam,qui dat cordi huma-
no cogitationes pias, per quas habeat fidem, quæ ope-
retur per dilectionem : ad quod bonum ſumendum &
tenendum,& in eo perſeueranter vſque in finem profi- D
ciendum, non ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex *2.Cor.3.*
nobiſmetipſis,ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt : in cu-
ius eſt poteſtate cor noſtrum, & cogitationes noſtræ.
Ex duobus itaq; paruulis originali peccato pariter ob-
ſtrictis,cur iſte aſſumatur,ille relinquatur:& ex duobus
ætate iam grandibus impiis,cur iſte ita vocetur, vt vo-
cantem ſequatur,ille autem aut non vocetur, aut non
ita vocetur,vt vocantem ſequatur:inſerutabilia ſunt iu-
dicia dei. Ex duobus autem piis,cur huic donetur per-
ſeuerantia vſque in finem,illi autem non donetur : in-
ſerutabiliora ſunt iudicia dei.Illud tamen fidelibus de-
bet eſſe certiſsimum, hunc eſſe ex prædeſtinatis, illum
non eſſe.Nam ſi fuiſſent ex nobis, ait vnus prædeſtina- *1.Ioan.2.*
torum, qui de pectore domini bibebat hoc ſecretum,
manſiſſent vtique nobiſcum. Quid eſt quæſo,nõ erant
ex nobis, nam ſi fuiſſent,manſiſſent vtique nobiſcum?
Nónne vtrique à deo creati,vtrique ex Adã nati, vtri-
que de terra facti erant,& ab eo qui dixit, Omnem fla- *Eſa.57.*
tum ego feci:vnius eiuſdẽmque naturę animas accepe-
rant? Nónne poſtremo vtrique vocati fuerant, & vo-
cantem ſecuti? vtrique ex impiis iuſtificati,& per laua-
crum regenerationis vtrique renouati? Sed ſi hoc au-
diret ille qui ſciebat proculdubio quod dicebat:reſpõ- E
dere poſſet & dicere, Vera ſunt hæc,ſecũdum hæc om-
nia ex nobis erant,veruntamen ſecundum aliam quan-
dam diſcretionem non erant ex nobis : nam ſi fuiſſent
ex nobis,manſiſſent vtiq; nobiſcum. Quænam eſt tan-
dem iſta diſcretio? Patent libri dei,nõ auertamus aſpe-
ctum. Clamat ſcriptura diuina, adhibeamus auditum.
Non erant ex eis, quia nõ erant ſecundum propoſitum
vocati:non erãt in Chriſto electi ante conſtitutionem
mundi:nõ erant in eo ſortem cõſecuti : non erant præ-
deſtinati ſecundum propoſitum eius,qui vniuerſa ope-
ratur. Nam ſi hoc eſſent,ex illis eſſent,& cum illis ſine
dubitatione manſiſſent. Vt enim non dicam quàm ſit
poſsibile deo,auerſas & aduerſas in fidem ſuam homi-
num conuertere volũtates, & in eorum cordibus ope-
rari vt nullis aduerſitatibus cedant, nec ab ipſo aliqua
ſuperati tentatione diſcedant : cum poſsit & quod ait
Apoſtolus facere,vt non eos permittat tentari ſuper id *1.Cor.10.*
quod poſſunt: Vt ergo id non dicam,certe poterat *Cap IX.*
illos deus præſciens eſſe lapſuros, antequã id fieret au-
ferre de hac vita. An eò redituri ſumus,vt adhuc diſpu
temus, quanta abſurditate dicatur iudicare homines F
mortuos etiam de his peccatis, quæ præſciuit eos deus
perpetraturos fuiſſe ſi viuerẽt?Quod ita abhorret à ſen
ſibus Chriſtianis, aut prorſus humanis,vt id etiã refel-
lere pudeat. Cur enim nõ dicatur & ipſum Euãgelium
cum tanto labore, paſsionibusq; ſanctorum fruſtra eſſe
prædicatum,vel adhuc etiam prædicari,ſi iudicari po-
terant homines etiam nõ audito Euangelio ſecundum
contumaciam vel obedientiam quã præſciuit deus eos
habituros fuiſſe ſi audiſſent? Nec damnarẽtur Tyrus & *Luca.10.*
Sidon, quamuis remiſsius,quàm illæ ciuitates in quibus
non credentibus à domino Chriſto mirabilia & ſigna
ſunt facta : quoniam ſi apud illas facta eſſent,in cinere
& cilicio pœnitentiam egiſſent:ſicut ſe habent eloquia
veritatis.in quibus verbis ſuis dominus Ieſus altius no-
bis myſterium prædeſtinationis oſtendit. Si enim quæ-
ratur à nobis, cur apud eos tanta miracula facta ſint,
qui videntes ea non fuerant credituri : & apud eos facta
nõ ſint,qui crederent ſi viderent : quid reſpõdebimus?
Nunquid dicturi ſumus quod in libro alio dixi, vbi ſex
quibuſdam quæſtionibus Paganorum, ſine præiudicio

G tamen aliarum cauſarum, quas prudentes poſſunt in-
De ſex quæ- neſtigare, reſpondi. Hoc quippe vt ſcitis, cum Chriſtus
ſtionibus cõ- quare poſt tam longa tempora venerit, quęreretur: dixi
tra paganos quod his temporibus & his locis, quibus Euangelium
quæſt. 2. eius non eſt prædicatum, tales omnes in eius prædica-
tione futuros eſſe præſciebat, quales multi in eius cor-
porali præſentia fuerunt, qui in eum nec ſuſcitatis ab
eo mortuis credere voluerũt. Item paulopoſt in eodem
libro, atq; in eadem quæſtione, Quid mirum, inquam, ſi
tam infidelibus plenum orbẽ terrarum Chriſtus prio-
ribus ſeculis nouerat, vt eis prædicari merito nollet,
quos nec verbis nec miraculis ſuis credituros eſſe præ-
ſciebat? Hæc certe de Tyro & Sidone non poſſumus di
cere, & in eis cognoſcimus ad eas cauſas prædeſtina-
tionis hæc diuina iudicia pertinere, ſine quarum cauſa-
rum latentium pręiudicio tunc iſta reſpõdere me dixi.
Facile eſt quippe vt infidelitatem accuſemus Iudæorũ
de libera voluntate venientẽ, qui factis apud ſe tam ma
gnis virtutibus credere noluerunt. Quod & dominus
Lucæ 10. increpãs arguit & dicit, Væ tibi Corozaim & Bethſai-
da, quia ſi in Tyro & Sidone factę fuiſſent virtutes quæ
H factæ ſunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœniten-
tiam egiſſent. Sed nunquid poſſumus dicere, etiam Ty-
rios & Sidonios, talibus apud ſe virtutibus factis crede-
se noluiſſe, aut credituros non fuiſſe, ſi fierent: cum eis
ipſe dominus atteſtetur quòd acturi eſſent magnæ hu-
militatis pœnitentiam, ſi in eis facta eſſent diuinarum
illa ſigna virtutum. Et tamen in die iudicij punientur,
quamuis minore ſupplicio quàm illę ciuitates quæ apud
ſe virtutibus factis credere noluerũt. Sequitur enim do-
minus ait, Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni re-
miſsius erit in die iudicij, quàm vobis. Seuerius ergo
punientur iſti, illi remiſsius, ſed tamẽ punietur. Porrò ſi
etiam ſecundum facta quæ facturi eſſent ſi viuerent,
mortui iudicantur, profecto quia fideles futuri erãt iſti,
ſi eis cum tantis miraculis fuiſſet Euangelium prædi-
catum, non ſunt vtique puniendi: punientur autem.

Caput X. Falſum eſt igitur & ſecundum ea mortuos iudicari,
quæ facturi eſſent ſi ad viuentes Euangelium peruenì-
ret. Et ſi hoc falſum, non eſt cur dicatur de infantibus
qui pereunt ſine baptiſmate morientes, hoc in eis eo me-
rito fieri, quia pręſciuit eos deus ſi viuerẽt, pręditatúm-
que illis fuiſſet Euangelium, infideliter audituros. Re-
I ſtat igitur vt ſolo peccato originali teneãtur obſtricti,
& propter hoc ſolum eant in damnationem: quoniam
videmus aliis eandem habentibus cauſam, non niſi per
dei gratuitam gratiam regenerationem donari: & eius
Roma. 9. occulto, iuſto tamen iudicio, quoniam nõ eſt iniquitas
apud deum, quoſdam etiam poſt baptiſmũ peſsime vi-
uendo perituros, in hac tamen vita quouſq; pereãt de-
tineri: qui non perirent ſi eis corporis mors lapſum eo-
rum præueniens ſubueniret: quoniã nullus mortuus iu-
dicatur ex bonis ſeu malis quę fuerat ſi non moreretur
acturus: alioquin Tyrij & Sidonij non ſecundũ ea quæ
geſſerunt pœnas luerent, ſed potius ſecundũ ea quæ ge-
ſturi fuerãt, ſi in eis illæ virtutes Euangelicæ factæ fuiſ-
ſent, per grandem pœnitentiã, & per Chriſti fidem cõ-
ſequerẽtur ſalutem. Quidam diſputator catholicus nõ
ignobilis hũc Euangelij locum ſic expoſuit, vt diceret,
præſciſſe dominũ Tyrios & Sidonios à fide fuiſſe poſt-
ea receſſuros, cũ factis apud ſe miraculis crediđiſſent,
& miſericordia potius non eum illic iſta feciſſe: quoniã
grauiori pœnæ obnoxij fierent ſi fidem quã tenuerant,
reliquiſſent, quàm ſi eam nullo tempore tenuiſſent. In
qua ſentẽtia docti hominis & admodum acuti, quę ſine
adhuc merito requirẽda, quid me nunc attinet dicere, K
cũ & ipſa nobis ad id quod agimus ſuffragetur? Si enim
miſeratione dominus nõ fecit in iſtis virtutes, per quas
fieri poſſent fideles, ne grauius punirentur cum poſtea
fierẽt infideles, quòd eos iterum infideles futuros fuiſſe
præſciuit: ſatis apertèque demonſtratur, de his peccatis
neminẽ iudicari mortuorũ, quæ præſciuit fuiſſe factu-
rũ, ſi aliquo modo ei ne illa faciat ſubuenitur: ſicut Ty-
riis & Sidoniis, ſi ſententia illa vera eſt, ſubueniſſe dici-
tur Chriſtus, quos maluit nõ accedere ad fidem, quàm
ſcelere multo grauiore diſcedere à fide. quod eos ſi ac-
ceſsiſſent, præuiderat fuiſſe facturos. Quãuis ſi dicatur,
cur non factum eſt vt crederent potius, & hoc eis præ-
ſtaretur, vt antequã fidem relinquerent, ex hac vita mi
grarent: quid reſponderi poſsit ignoro. Qui enim di-
cit, relicturis fidem beneficium fuiſſe conceſſum, ne ha-
bere inciperent quod grauiore impietate deſererent, ſa
tis indicat non iudicari hominẽ ex eo quod prænoſci-
tur male fuiſſe facturus, ſi ei quocunque beneficio vt id
non faciat conſulatur. Conſultũ eſt igitur & illi qui ra-
ptus eſt ne malitia mutaret intellectũ eius. Sed cur non
ita conſultum fuerit Tyriis & Sidoniis vt crederent &
raperentur ne malitia mutaret intellectum eorum, for- L
ſitan reſpõderet ille, cui placuit iſto modo hãc ſoluere
quæſtionẽ. Ego vero quantũ ad hoc quod ago attinet,
ſufficere video, vt ſecundum iſtam quoq; ſententiã, de-
monſtrentur homines non iudicari de his quæ non fe-
cerunt, etiam ſi facturi fuiſſe præuiſi ſunt. Quãquam, vt
dixi, hanc opinionem, qua putantur in morientibus vel
mortuis vindicari peccata quæ præſciti ſunt facturi eſ-
ſe ſi viuerent, etiã refellere pudeat, ne videamur & nos
exiſtimaſſe alicuius eſſe momenti, quã maluimus diſpu
tatione cohibere, quàm ſilentio præterire. Proinde *Cap. XI.*
ſicut Apoſtolus ait, Non volentis neque currentis, ſed *Roma. 9.*
miſerentis eſt dei: qui & paruulis quibus vult, etiam nõ
volentibus neque currentibus ſubuenit, quos ante con
ſtitutionem mundi elegit in Chriſto, daturus etiam eis
gratiam gratis, hoc eſt nullis eorum vel fidei vel operũ
meritis præcedentibus: & maioribus etiã his quos prę-
uidit, ſi apud eos facta eſſent, ſuis miraculis credituros:
quibus nõ vult ſubuenire, nõ ſubuenit: de quibus in ſua
prędeſtinatione occulte quidem, ſed iuſte aliud iudica-
uit: nõ enim eſt iniquitas apud deum, ſed inſcrutabilia *Roma. 11.*
ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius: Vniuerſę au- *Pſal. 24.*
tem viæ domini miſericordia & veritas. Inueſtigabilis M
ergo eſt miſericordia, qua cuius vult miſeretur, nullis
eius præcedẽtibus meritis. & inueſtigabilis veritas, qua
quem vult obdurat, eius quidem præcedẽtibus meritis:
ſed cum eo cuius miſeretur, plerunq; communibus: ſi- *Roma. 9.*
cut duorum geminorum, quorum vnus aſſumitur, alius
relinquitur, diſpar eſt exitus, merita communia. In qui-
bus tamẽ ſic alter magna dei bonitate liberatur, vt alter
nulla eius iniquitate damnetur. Nunquid enim iniqui-
tas eſt apud deum? Abſit. Sed inueſtigabiles ſunt vię ip-
ſius. Itaq; miſericordiam eius in his qui liberãtur, & ve-
ritatem in his qui puniuntur, ſine dubitatione creda-
mus: neq; inſcrutabilia ſcrutari, neque inueſtigabilia ve
ſtigare conemur. Ex ore quippe infantium & lactẽtium *Pſal. 8.*
ſuam perfecit laudem: vt quod in his videmus, quorum
liberationem bona eorum merita nulla præcedũt: & in
his quorum damnationem vtriſq; communis origina-
lis ſola pręcedũt: hoc & in maioribus fieri nequaquam
omnino cunctemur, id eſt, non putãtes vel ſecundum
ſua merita gratiã cuiquã dari, vel niſi ſuis meritis quẽ-
quam puniri, ſiue pares qui liberantur atque puniũtur,

ſiue

1.Cor.10. A ſiue diſpares habeant cauſas malas, vt qui videtur ſtare,
Hier.9. videat ne cadat: & qui gloriatur, non in ſeipſo, ſed in
domino glorietur. Cur autem cauſam paruulorum ad
exemplum maiorum, ſicut ſcribitis, non patiuntur af-
ferri homines, qui cōtra Pelagianos non dubitant eſſe
Roma.5. peccatum originale, quod per vnum hominē intrauit
in mundum, & ex vno omnes iſſe in cōdemnationem?
Quod & Manichæi non accipiunt, qui nō ſolum om-
nes veteris inſtrumenti ſcripturas in nulla authoritate
non habent, verumetiam eas quę ad nouum pertinent
teſtamentum, ſic accipiunt, vt ſuo quodam priuilegio,
immo ſacrilegio, quod volunt ſumāt, quod nolūt reii-
ciant. Contra quos agebam in libris de libero arbitrio,
vnde iſti nobis præſcribēdum putant. Ideo quæſtiones
operoſiſsimas incidētes enucleate ſoluere nolui, ne ni-
miū longū opus eſſet, vbi me aduerſus tam peruerſos
teſtimoniorum diuinorum non adiuuabat authoritas.
Et poteram, ſicut feci, quodlibet horū verū eſſet, quæ
non definite interponebam, certa tamen ratione con-
cludere, in omnibus deum eſſe laudādum, ſine vlla ne-
ceſſitate credendi duas, ſicut illi volunt, coæternas bo-
ni & mali permixtas eſſe ſubſtantias. Denique in primo
B Retractationum libro, quod opus meum nondum le-
giſtis, cum ad eoſdem libros retractandos veniſſem,
1.Retract. hoc eſt de libero arbitrio, ita locutus ſum. In his, inquā,
cap.9. libris ita multa diſſerta ſunt, vt incidentes nonnullæ
quæſtiones quas vel enodare non poteram, vel lōgam
ſermocinationem in præſenti requirebant: ita differrē-
tur vt ex vtraque parte, vel ex omnibus earūdem quæ-
ſtionum partibus, in quibus non apparebat quid potius
congrueret veritati, ad hoc tamen ratiocinatiu noſtra
cōcluderetur, vt quodlibet eorum verum eſſet, laudan-
dus crederetur vel etiam oſtenderetur deus. Propter
eos quippe diſputatio illa ſuſcepta eſt, qui negant ex li-
bero voluntatis arbitrio mali originem duci: & deum,
ſi ita eſt, creatorem omnium naturarum culpādum eſſe
contendunt, eo modo volentes ſecūdum ſuæ impieta-
tis errorem (Manichæi enim ſunt) immutabilem quan-
2.ſē.di.27. dam & deo coæternam introducere naturā mali. Item
c.Si igitur. poſt aliquātum alio loco, Deinde dictum eſt, inquam,
Et di 36.c. ex qua miſeria peccātibus iuſtiſsime inflicta liberet dei
Ad quod et gratia, quia homo ſponte, id eſt, libero arbitrio cadere
3.ſē.d.15.c. potuit, non etiā ſurgere: ad quam miſeriam iuſtæ dam-
Tradit. C nationis pertinet ignorantia & difficultas quam pa-
1.Retr.c.9. titur omnis homo ab exordio natiuitatis ſuæ, nec ab
Li.1.de lib. iſto malo liberatur quiſquam niſi dei gratia. Quam mi
arb.c.1.20. ſeriam nolunt Pelagiani ex iuſta damnatione deſcen-
Et li 3.c.18 dere, negantes originale peccatum. Quamuis ignoran-
3.ſen di 15. tia & difficultas, etiam ſi eſſent hominis primordia na-
c.Sed forte. turalia, nec ſic culpandus, ſed laudandus eſſet deus, ſi-
Li 3.de lib. cuti in eodem libro tertio diſputauimus. Quæ diſputa-
arbi.c.20. tio contra Manichæos habenda eſt, qui non accipiunt
ſcripturas ſanctas veteris inſtrumenti, in quibus pec-
catum originale narratur. Et quicquid inde in literis
apoſtolicis legitur, deteſtabili impudentia immiſſum
fuiſſe contendunt à corruptoribus ſcripturarum, tan-
quam non fuerit ab Apoſtolis dictum. Contra Pelagia-
nos autem hoc defendēdum eſt, quod vtraque ſcriptu-
ra commendat, quam ſe accipere profitentur Hæc dixi
in primo libro Retractationū, cum retractarem libros
1.Retr.c.9. de libero arbitrio. Nec ſola ſane iſta ibi à me dicta ſunt
de his libris, verum & alia multa, quæ huic ad vos operi
inſerere longum putaui & nō neceſſarium, quod & vos
exiſtimo eſſe iudicaturos, cum omnia legeritis. Quo-
niam ergo in libro tertio de libero arbitrio ita de paruu-
lis diſputauerim*, vt etiā ſi verū eſſet quod dicunt Pe- D
lagiani, ignorantiam & difficultatem ſine quibus nul-
lus homo naſcitur, primordia, non ſupplicia eſſe natu-
ræ: vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas bo-
ni ſcilicet & mali coęternas eſſe naturas: nunquid ideo
fides in dubium vocanda vel deſerenda eſt, quam con-
tra ipſos Pelagianos catholica defendit Eccleſia, quæ
aſſerit originale eſſe peccatum, cuius reatus generatio-
ne contractus, regeneratione ſoluendus eſt? Quod ſi &
iſti fatētur nobiſcum, vt ſimul in hac cauſa Pelagiano-
rum deſtruamus errorem, cur putāt eſſe dubitandum,
quòd etiam paruulos deus, quibus dat ſuā gratiam per
baptiſmatis ſacramentum, eruat de poteſtate tenebra-
rum, & transferat in regnum filij charitatis ſuæ? In eo
ergo quòd aliis eam dat, aliis non dat, cur nolunt can-
tare domino miſericordiam & iudicium? Cur autem Pſal.100.
illis potius quàm illis detur, quis cognouit ſenſum do-
mini? Quis inſcrutabilia ſcrutari valeat? Quis inueſti- Roma.11.
gabilia veſtigare? Conficitur itaq; gratiam dei non Cap.XII.
ſecundum merita accipientium dari, ſed ſecundum pla
citum voluntatis eius, in laudem & gloriam ipſius gra-
tiæ ei*, vt qui gloriatur, nullo modo in ſeipſo, ſed in do 1.Cor.1.
mino glorietur, qui hominibus dat quibus vult, quoniā E
miſericors eſt: quòd & ſi non det, iuſtus eſt: & non dat
quibus non vult; vt notas faciat diuitias gloriæ ſuæ in Roma.9.
vaſa miſericordiæ. Dando enim quibuſdam quod non
merentur, profecto gratuitam, & per hoc veram ſuam
gratiam eſſe voluit. Non omnibus dando, quid omnes
mererentur oſtendit. Bonus in beneficio certorum, iu-
ſtus in ſupplicio cæterorum: & bonus in omnibus, quo-
niam bonum eſt cum debitum redditur: & iuſtus in
omnibus, quoniam iuſtum eſt cum debitum ſine cuiuſ-
quam fraude donatur. Defenditur autē ſine meritis dei
gratia, id eſt vera, gratia, etiam ſi paruuli baptizati, ſicut
Pelagiani ſentiunt, non eruuntur de poteſtate tenebra-
rum, quia nullo peccato ſicut putant, tenētur obnoxij,
ſed tantum in regnum domini transferuntur. etiam ſic
enim ſine vllis bonis meritis datur eis regnum qui-
bus datur, & ſine vllis malis meritis non datur eis qui-
bus non datur. Quod aduerſus eoſdem Pelagianos di-
cere ſolemus, quando nobis obiiciunt, quòd fato tri-
buamus dei gratiam, dicendo eam nō ſecundum meri-
ta noſtra dari. Ipſi enim potius dei gratiam fato in par-
uulis tribuunt, qui dicunt fatum eſſe vbi meritum non F
eſt. Nulla quippe merita etiam ſecūdum ipſos Pelagia-
nos poſſunt in paruulis inueniri, cur alij eorum mittā-
tur in regnum, alij alienētur à regno. Sicut autem nunc
vt oſtenderem gratiam dei non ſecundum merita no-
ſtra dari, ſecundum vtrunq; ſenſum hoc defendere ma
lui: & ſecundum noſtrum ſcilicet, qui obſtrictos origi-
nali peccato paruulos dicimus: & ſecūdum Pelagiano-
rum ſenſum, qui originale negant eſſe peccatū: nec ta-
mē ideo mihi eſt ambigendum, habere paruulos quod
cis dimittat, qui ſaluum facit populum ſuum à peccatis
eorum: ita & in tertio libro de libero arbitrio ſecūdum Li.3.de lib.
vtrunque ſenſum reſtiti Manichæis, ſiue ſupplicia, ſiue arbi.ca.23.
primordia naturę ſint ignorātia & difficultas, ſine qui-
bus nullus hominum naſcitur, & tamen vnum horum
teneo. Ibi quoq; à me ſatis euidēter expreſſum eſt, quòd 3 ſen.di.15.
non ſit iſta natura inſtituti hominis, ſed pœna damna- c.Sed forte.
ti. Fruſtra itaq; mihi de illi* libri mei vetuſtate pręſcri- 1. Retr.c.9.
bitur, ne agam cauſam ſicut debeo agere paruulorum,
& inde gratiam dei non ſecundum merita hominum
dari, perſpicuæ veritatis luce cōuincam. Si enim quan- 1. Retr.c.9.
do libros de libero arbitrio laicus Romæ cœpi, & in

G Africa presbyter explicaui, adbuc de damoatione infantium non renaſcentium,& dc reoaſcentiom liberatiooe dubitarem: nemo,vt opioor,eſt ıam iniuſtus atq; inuidns, qui me proficere prohiberet,atque in hac dubıtatiooe remanendom mihi eſſe iudicaret. Cum vero rectius poſsit intelligi,noo me propterea de hac re dobitaſſe credi oportere,quia contra quos mea dirigebatur intẽtio,ſic mihi viſi ſunt refellẽdi, vt ſioe pœna eſſet peccati originalis io paruulis, quod veritas habet: ſioe non eſſet,quod nonnulli errantes opinãtur:nullo modo tamen,quam Manichęorum error inducit,duarum naturarum booi ſcilicet & mali permixtio crederetnr: abſit vt cauſam paruulorum ſic relinquamus,vt eſſe nobis dicamus incertum, vtrum in Chriſto regenerati, ſi moriantur paruuli, tranſeaot in æteruam ſalutem: non regenerati autem tranſeant in mortem ſecũdam, quo-
Roma.5. niamquidem ſcriptum eſt, Per vnum hominem peccatnm intrauit in mundom, & per peccatum mors,& ita in omnes homines tranſiit. Aliter recte ıntelligi nõ poteſt: nec à morte perperua, qoæ iuſtiſsime eſt retributa peccato, liberat quenqnam puſillorum atq; magnorũ, niſi ille qui propter remitteoda &originalia & propria
H noſtra peccata mortuus eſt ſine ſuo vllo originali propriòve peccato. Sed quare illos potius quàm illos? Iterum atque iterum dicimus, nec nos piget, O homo tu
Roma.9. quis es, qni reſpondeas deo? Inſcrutabilia ſont iudicia
Roma.11. eius,& iooeſtigabiles viç eius. Et boc adiiciamns, Altio-
Eccli.3. ra te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fneris. Videtisne chariſsimi quàm ſit abſurdum,& à fidei ſanitate atque ſynceritate veritatis alienum, vt dicamus paruulos mortuos ſecundum ea iudicari, quę præſciti ſunt facturi eſſe ſi viuerent? In baoc aotem ſenẽtiam, quam certe omnis ſenſus humanus quantulacunque ratione ſubniaus, maximéque Cbriſtiauns exhorret, ire compulſi ſunt, qui ſic à Pelagianorum errore alieni eſſe voluerunt,vt tamen gratiam dei per Ieſom Chriſtum dominum noſtrum,qua nobis vna poſt lapſum primi hominis,in quo omoes cecidimns,ſuboenitur, ſecundum merita noſtra darı ſibi adhuc exiſtiment eſſe credendum,& diſputatione inſuper proferendnm. quod ipſe Pelagius ante orientales Epiſcopos ludices damnationis ſuæ timore damnauit. Hoc autem ſi non dicatur de
I mortuorum ſcilicet operibus, qnæ factnri erant ſi viuerent, bonis aut malis, ac per boc nullis, & in ipſa dei præſcientia non futuris: hoc ergo ſi noo dicatur, quod cernitis quanto errore dicatur, quid reſtabit, niſi vt gratiam dei non ſecundum merita noſtra dari, quod cõtra hęreſim Pelagianã catholica defendit Eccleſia, remota cõtẽtionis caligine fateamur: atqoe id maaime io paruulis euidentiore veritate cernamus? Neque enim fato cogitur deus illis infantibus ſubuenire: illis autem non ſubneoire, cum ſit vtriſqne cauſa communis: aut res bumanas in paruulis non diuina prouidẽtia, ſed fortuitis agi caſibns opinabımur, cum rationales vel damnandę
Math.10. vel lıberandæ ſint animæ, qnãdoqoidem nec paſſer cadit in terrã ſine voluntate patris noſtri qui io cœlis eſt: aut parẽtum negligentię ſic tribuendum eſt, quod paruuli ſine baptiſmo moriuntur, ve nihil ibi agant ſuperna iudicia: tanquam ipſi qui hoc modo male moriũtur, parentes ſibi negligentes voluntate propria de quibns naſcerentur, elegerint. Quid dicam, quod paruulns aliquando antequã illi per miniſteriũ baptizãtis ſuccurri poſsit, expirat? Plerunque enim feſtinaotibus parẽtibus &paratis miniſtris vt baptiſmus paruulo detur, deo tamen nolente non datur, qui eum paruulum in hac vita non tenuit vt daretur. Quid etiam, quòd aliquãdo par- K
uulis infidelium filiis potuit, ne irent in perditionem, & filiis fidelium non potuit baptiſmate ſubueniri? Vbi certe oſtenditur, quòd perſonarnm apud deum nõ ſic acceptio, alioquio cultorum ſuorum potius quàm inimicorum filios liberaret. Iam vero quoniam de bo- Cap.XIII.
no perſeueraotiæ nnnc agimus, qoid eſt quod morituro non baptizato ſubuenitur, ne ſine baptiſmate moriatur,& baptizato caſuro non ſubnenitur vt ante moriatur? Niſi forte illi adhuc abſurditati auſcultabimus, qoa dicitur nihil prodeſſe cuiqnam mori anteqoam cadat, quia ſecundum eos actus ıodicabitur, quos eũ præſciuit deus acturum fuiſſe ſi viueret. Hanc peruerſitatẽ ſanitati fidei tam vehementer aduerſam, quis patienter audiat, qois ferat? Et tamẽ hoc dicere vrgentur, qui non fatentur gratiam dei non ſecuodum merita noſtra dari. Qui antem volunt dicere vnnmquenq; mortuorum ſecũdnm ea iudicari, quæ deus illum præſciuit acturum fuiſſe ſi viueret, intuentes quàm manifeſta falſitate, & quanta abſurditate dicatur, nõ eis remanet cor dicãe quod in Pelagianis damnauit, & ab ıpſo Pelagio damnari fecit Eccleſia, gratiam dei ſecundom meriia noſtra daıi: cum videant alios paruulos non regeneratos L
ad æternam mortem, alios autem regeneratos ad æternam viıam tolli de hac vita. Ipſos qooqne regeneratos, alios perſeuerantes vſque in finem hinc ire: alios quouſque decidant bic teneri, qni vtique nõ decidiſſent, ſi aoteqnam laberentur hinc iſſent: & rurſus quoſdam lapſos quouſque redeant nõ eaire de hac viıa, qui vtique perirent ſi antequam redirent, eairent. Vnde ſatis dilucide oſtenditnr, & inchoandi & vſqoe in finem perſenerandi gratıam dei nõ ſecundum merita ooſtra dari, ſed donari ſecnodum ipſius ſecretiſsımam eandemque iuſtiſsimam, beneficentiſsimam, ſapientiſsimam volõtatem: quoniã quos prædeſtinauit, ipſos & vocauit vocatione illa de qua dictũ eſt, Sine pœnitẽtia ſunt dona & vocatio dei: ad quam vocatione pertinere nullus eſt homo ab bominibus certa aſſeueratione dicendos, niſi cum de hoc ſeculo exierit: in hac autẽ vita hnmaoa, quę Iob.7.
tentatio eſt ſuper terram, qni videtnr ſtare, videat ne ca 1.Cor.10.
dat. Ideo quippe ſicut iam ſupra diximus, non perſeueraturi perſeoeraturis prouidentiſsima dei volũtate miſcentur, vt eſſe diſcamus non alta ſapientes, ſed humili- Roma.12.
bus conſentientes, & cum timore & tremore noſtram M
ipſornm ſalntem operemur. Deus eſt enim qui opera- Philip.2.
tur in nobis & velle & operarı pro bona volũtate. Nos ergo volumus, ſed deus in nobıs operatur & velle: nos ergo operamnr, ſed dcus in nobis operatur & operari pro bona volũtate. Hoc nobis expedit & credere & dicere, hoc eſt pium, hoc verũ, vt ſit humilis & ſubmiſſa cõfeſsio,& detur totum deo. Cogitantes credimus, cogitãtes loquimur, cogitãtes agimos quicquid agimus: quod autem attinet ad pietatis viam & verum dei cultum, non ſomus idonei cogitare aliquid tanquã ex oo- 2.Cor.3.
biſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ea deo eſt. Nõ enim eſt in poteſtate noſtra cor noſtrum & ooſtrę cogitationes: vnde idem qui hoc ait, itẽ dicit Ambroſius, Quis autem tam beatus, qui in corde ſoo ſemper aſcendat? Sed hoc ſioe diuino aoailio qui fieri poteſt? nullo profecto modo. Denique ioquit, ſupra eadẽ ſcriptura dicit, Beatus vir cuius eſt auailium eius abs te domine, aſcen Pſal.83.
ſus in corde eius. Hoc vtiq; vt diceret, non ſolum in lireris ſacris legebat, ſed ſicut de illo viro ſine dubitatione credendũ eſt, etiam in corde ſuo ſentiebat Ambroſius. Quod ergo in ſacramentis fidelium dicitur, vt ſurſum corda

A ſum corda habeamus ad dominum, munus eſt domini:
de quo munere ipſi domino deo noſtro gratias agere à
ſacerdote poſt hanc vocem quibus hoc dicitur, admu-
nentur, & dignũ & iuſtum eſſe reſpondent. Cum enim
nõ ſit in noſtra poteſtate cor noſtrum, ſed diuino ſub-
leuetur auxilio vt aſcẽdat, & quę ſurſum ſunt ſapiat, vbi
Coloſſ.3. Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, non quę ſuper terrã:
cui de hac tanta re agendę ſunt gratiæ, niſi huc facien-
ti domino deo noſtro, qui nos per tale beneficiũ libe-
rando, de profundo huius mũdi elegit, & prædeſtina-
Cap.XIIII. uit ante conſtitutionem mundi? Sed aiunt præde-
ſtinationis definitionem vtilitati prædicationis aduer-
ſam, quaſi vero aduerſata ſit Apoſtolo prædicãti. Nõn-
ne ille doctor gentiũ in fide & veritate prædeſtinatio-
nem totiens cõmendauit, & verbum dei prædicare nõ
Philip.2. deſtitit? Nũquid quia dixit, Deus eſt qui operatur in no
bis & velle & operari pro bona voluntate ſua: ideo nũ
ipſe & vt velimus quę deo placeãt, & vt operemur hor-
Philip.1. tatus eſt? aut quia dixit, Qui in vobis bonũ opus cœpit,
B perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu: ideo vt inciperent
homines & perſeuerarent vſq; in finem, ipſe nõ ſuaſit?
Nempe ipſe dominus hominibus pręcepit vt crederẽt,
Ioan.14. atque ait, Credite in deum, & in me credite: nec tamen
ideo eius falſa ſententia eſt, nec vana definitio, vbi ait,
Ioan.6. Nemo venit ad me, id eſt, nemo credit in me, niſi fue-
rit ei datum à patre méo. Nec rurſus quia vera eſt hæc
definitio, ideo vana eſt illa præceptio. Cur ergo prędi-
cationi, præceptioni, exhortationi, correptioni que, quę
omnia frequentat ſcriptura diuina, exiſtimamus inuti-
lem definitionem prędeſtinationis, quam commendat
eadem ſcriptura diuina? An quiſquam dicere audebit
deum non præſciſſe quibus eſſet daturus vt crederent?
Aut quos daturus eſſet filio ſuo, vt ex eis non perderet
quenquam? Quæ vtique ſi præſciuit, profecto beneficia
ſua quibus nos dignatur liberare præſcinit. Hęc prede-
ſtinatio ſanctorũ nihil aliud eſt, quàm pręſcientia ſcili-
cet & præparatio beneficiorum dei, quibus certiſsime
liberantur, quicunque liberãtur. Cæteri autem vbi niſi
in maſſa perditionis iuſto diuino iudicio relinquũtur?
Matth.11. Vbi Tyrij relicti ſunt & Sidonij, qui etiam credere po-
tuerũt, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſſent. Sed quoniam
vt crederent, non erat eis datum, etiam vnde crederẽt
eſt negatũ. Ex quo apparet habere quoſdam in ipſo in-
C genio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo
moneantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel au-
diant verba, vel ſigna conſpiciant: & tamẽ ſi dei altiore
iudicio à perditionis maſſa nõ ſunt gratiæ prędeſtina-
tione diſcreti, nec ipſa eis adhibentur vel dicta diuina
vel facta per quæ poſſent credere, ſi audirent vtiq; talia
vel viderẽt. In eadem perditionis maſſa relicti ſunt etiã
Iudæi, qui non poterunt credere factis in cõſpectu ſuo
tam magnis clariſq; virtutibus. Cur enim non poterãt
Ioan.12. credere, non tacuit Euangelium dicens, Cum autẽ tan-
ta ſigna feciſſet coram eis, non crediderunt in eum, vt
Eſaiæ.53. ſermo Eſaiæ prophetæ impleretur, quem dixit, Domi-
ne quis credidit auditui noſtro, & brachiũ domini cui
reuelatum eſt? Et ideo non poterant credere, quia ite-
Eſaiæ.6. rum dixit Eſaias, Excæcauit oculos eorum, & indurauit
cor illorum, ne videãt oculis, nec intelligant corde, &
Roma.11. conuertantur, & ſanem illos. Non erant ergo ſic excæ-
cati oculi, nec ſic induratũ cor Tyriorum & Sidonio-
rum, quoniam crediddiſſent, ſi qualia viderunt iſti ſigna
vidiſſent: ſed nec illis profuit quod poterant credere,
quia prædeſtinati non erant ab eo, cuius inſcrutabilia
ſunt iudicia, & inueſtigabiles viæ: nec iſtis obfuiſſet
quod non poterant credere, ſi ita prędeſtinati eſſent, vt D
eos cæcos deus illuminaret, & induratis cor lapideum
vellet auferre. Verum quod dixit dominus de Tyriis &
Sidoniis, aliquo alio modo poteſt fortaſsis intelligi: ne-
minem tamen venire ad Chriſtum, niſi cui fuerit da-
tum, & eis dari qui in illo electi ſunt ante conſtitutio-
nem mundi, proculdubio confitetur, à quo non ſurdis
auribus cordis eloquium diuinum auribus carnis audi-
tur: & tamen hæc prædeſtinatio quæ ſatis aperte etiam
verbis Euangelicis explicatur, non prohibuit domi-
num & propter incipiendum dicere, quod paulo ante
commemoraui, Creditis in deum, & in me credite: & *Ioan 14.*
propter perſeuerandum oportere ſemper orare, & non
deficere. Audiunt enim hæc & faciũt quibus datum eſt,
non autem faciunt ſiue audiant ſiue non audiant, qui-
bus non datum eſt. Quia vobis, inquit, datum eſt noſſe *Matth.13.*
myſterium regni cœlorum, illis autem non eſt datum.
quorum alterum ad miſericordiam, alterum ad iudi-
cium pertinet illius cui dicit anima noſtra, Miſericor- *Pſal.100.*
diam & iudicium cantabo tibi domine. Nec prædeſti-
nationis igitur prædicatione impedienda eſt prædica-
tio fidei perſeuerantis & proficientis, vt quod oportet E
audiant, & quibus datum eſt vt obediant. Quomodo e- *Roma.10.*
nim audient ſine prædicante? Nec rurſus prædicatione
fidei proficientis, & vſq; ad vltimum permanentis, im-
pedienda eſt prædicatio prędeſtinationis, vt qui fideli-
ter & obedienter viuit, nõ de ipſa obedientia tanquam
de ſuo nõ accepto bono extollatur, ſed qui gloriatur, *Hiere.9.*
in domino glorietur. In nullo enim gloriandũ, quãdo
noſtrum nihil ſit. Quod vidit fideliſsime Cyprianus, &
fidẽtiſsime definiuit, per quod vtiq; prædeſtinationem
certiſsimam pronũciauit. Nam ſi in nullo gloriandum
eſt, quando noſtrũ nihil eſt, profecto nec de obediẽtia
perſeuerantiſsima gloriandum eſt. Nec ita noſtra, tan-
quam non ſit nobis deſuper donata, dicẽda eſt. Et ipſa
igitur dei donũ eſt, quod ſe daturum deus vocatis ſuis
iſta vocatione de qua dictum eſt, Sine pœnitentia ſunt *Roma.11.*
dona & vocatio dei: omni Chriſtiano confitendũ præ-
ſciuit. Hæc eſt igitur prædeſtinatio quam fideliter atq;
humiliter prædicamus. Nec tamen idem doctor & fa-
ctor qui & in Chriſtum credidit, & in ſancta obedien-
tia vſq; ad paſsionem pro Chriſto perſeueranter vixit,
ideo ceſſauit prædicare Euãgelium, exhortari ad fidem
pioſq; mores, atq; ad ipſam vſque in finem perſeueran- F
tiam, quoniam dixit in nullo gloriandum, quando no-
ſtrum nihil ſit: vbi veram dei gratiã, id eſt quæ non ſe-
cundum merita noſtra datur, ſine vlla ambiguitate de-
clarauit, quam ſe daturum pręſcinit deus. His Cypriani
verbis procuidubio prædeſtinatio prædicata eſt: quæ ſi
Cyprianum à prædicatione obedientiæ nõ prohibuit,
nec nos vtiq; debet prohibere. Quamuis ergo dicamus
dei donum eſſe obedientiam: tamẽ homines exhorta-
mur ad eam. Sed illis qui veritatis exhortationem obe-
dienter audiũt, ipſum donum dei datũ eſt, hoc eſt obe-
dienter audire: illis autem qui non ſic audiunt, nõ eſt
datum. Nõ enim quicunq; ſed Chriſtus, Nemo, inquit, *Ioan.6.*
venit ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Et, Vobis *Matth.13.*
datum eſt noſſe myſterium regni cœlorum, illis autem
non eſt datum. Et de continentia, Non omnes, inquit, *Matth 19.*
capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt. Et cum Apo
ſtolus ad pudicitiam coniugalẽ coniuges hortaretur,
Vellem, inquit, omnes homines eſſe ſicut meipſum, ſed *1.Cor.7.*
vnuſquiſq; proprium donũ habet à deo, alius ſic, alius
autem ſic. Vbi ſatis oſtendit non tantum continentiam
donum dei eſſe, ſed coniugatorum etiam caſtitatem.

G Quę cum vera ſiut,hortamur ad hoc quantum cuique
noſtrũ datum eſt vt poſsit hortari,quia & hoc eius do-
num eſt,in cuius manu ſuut & nos & ſermones noſtri.
1.Cor.3. Vnde & Apoſtolus,Secũdum gratiam, inquit, quæ da-
ta eſt mihi , vt ſapiens architectus fundamentum po-
Ibidem. ſui.& alio loco,Vnicuique,inquit,ſicut dominus dedit,
Ego plantaui, Apollo rigauit , ſed deus incrementum
dedit.Itaque neque qui plantat aliquid eſt , neque qui
rigat,ſed qui incrementum dat deus . Ac per hoc ſicut
exhortatur & prædicat recte , ſed ille qui accepit hoc
donum: ita exhortantem atque prædicantem profecto
ille obedienter audit,qui accepit hoc donum.Hinc eſt
quod dominus cum eis loqueretur qui carnales aures
Lucæ 8. apertas haberent, dicebat tamen , Qui habet aures au-
diendi audiat:quas non omnes habere proculdubio no
uerat. A quo autem habeant,quicũque habent,ipſe do-
minus oſtendit vbi ait,Dabo eis cor cognoſcẽdi me &
aures audientes.Aures ergo audiendi,ipſum eſt donum
obediendi,vt qui id haberẽt venirẽt ad eum , ad quem
Ioan.6. nemo venit,niſi fuerit ei datum à patre ipſius . Exhor-
tamur ergo atque prædicamus:ſed qui habent aures au
H diendi,obediẽter nos audiunt: qui vero eas non habẽt,
Matth.13. fit in eis quod ſcriptum eſt,vt audientes non audiant:
audientes videlicet corporis ſenſu,non audiant cordis
aſſenſu.Cur autem illi habeant aures audiendi, illi non
habeant:hoc eſt,cur illis datum ſit à patre vt veniant ad
filium,illis autem non ſit datum,quis cognouit ſenſum
Roma.11. domini,aut quis eius cõſiliarius fuit? Aut tu quis es ho-
Roma.9. mo,qui reſpondeas deo? Nunquid ideo negandum eſt
quod apertum eſt,quia comprehendi non poteſt quod
occultũ eſt?Nunquid,inquam,propterea dicturi ſumus
quod ita eſſe perſpicimus,non ita eſſe,quoniam cur ita
Cap.XV. ſit non poſſumus inuenire ? Sed aiunt,vt ſcribitis,
neminem poſſe correptionis ſtimulis excitari . Si dica-
tur in conuentu Eccleſiæ audientibus multis , ita ſe ha-
bet de prędeſtinatione definita ſentẽtia voluntatis dei,
vt alij ex vobis de infidelitate , accepta obediendi vo-
luntate veneritis ad fidẽ,vel accepta perſeuerantia ma-
neatis in fide : cæteri vero qui in peccatorum delecta-
tione remoramini,ideo nondum ſurrexiſtis, quia nec-
dum vos adiutorium gratiæ miſerantis erexit . Verun-
tamen ſi qui eſtis necdum vocati, quos gratia ſua præ-
deſtinauerit eligendos,accipietis eandem gratiam,qua
I velitis & ſitis electi.Et ſi qui obeditis, ſi prædeſtinati e-
ſtis reiiciendi,ſubtrahentur obediendi vires vt obedire
ceſſetis.Iſta cum dicũt,ita nos à cõfitenda dei gratia, id
eſt,quæ non ſecundum merita noſtra datur,& à confi-
tenda ſecũdum eam prædeſtinationem ſanctorum de-
terrere non debent:ſicut non deterremur à confitenda
præſcientia dei,ſi quis de illa populo ſic loquatur,vt di-
cat,Siue nunc recte viuatis,ſiue non recte,tales vos eri
tis poſtea,quales vos deus futuros eſſe præſciuit,vel bo
ni ſi bonos,vel mali ſi malos. Nunquid enim ſi hoc au-
dito nonnulli in torporem ſegnitiemq; vertantur, & à
labore procliues ad libidinem poſt cõcupiſcentias ſuas
cant,propterea de pręſcientia dei falſum putandum eſt
eſſe quod dictum eſt? Nonne ſi de⁹ illos bonos futuros
eſſe pręſciuit,boni erunt,in quantalibet nunc maligni-
tate verſentur:ſi autem malos,mali erunt,in quãtalibet
Monaſteriũ nunc bonitate cernantur ? Fuit quidam in noſtro mo-
Auguſtini. naſterio,qui corripientibus fratribus cur quædam non
facienda faceret, & facienda non faceret,reſpondebat,
qualiſcunque nunc ſim, talis ero qualem me deus futu-
rum eſſe præſciuit.Qui profecto & verũ dicebat,&hoc
vero nõ proficiebat in bonum:ſed vſque adeo profecit
in malum , vt deſerta monaſterij ſocietate, fieret canis K
reuerſus ad ſuum vomitum , & tamen adhuc qualis ſis Prouer.26.
futurus incertum eſt.Nũquid ergo propter huiuſmodi
cauſas ea quæ de præſcientia dei vera dicuntur,vel ne-
ganda ſunt vel tacenda,tunc ſcilicet quando ſi non di-
cantur,in alios itur errores? Suut etiam qui propter- Cap.XVI.
ea vel nõ orant vel frigide orant,quoniam domino di-
cente didicerũt, ſcire deum quid nobis neceſſarium ſit
priuſquam petamus ab eo.Num propter tales hui⁹ ſen-
tentiæ veritas deſerenda,aut ex Euangelio delenda pu
tabitur ? Imò cum conſtet,deum,alia danda etiam non
orantibus,ſicut initiũ fidei,alia non niſi orantibus præ-
paraſſe , ſicut vſque in finem perſeuerantiam:profecto
qui ex ipſo hanc ſe habere putat,nõ orat vt habeat.Ca-
uendum eſt igitur ne dum timemus,tepeſcat hortatio,
extinguatur oratio,accẽdatur elatio. Dicatur ergo ve-
rum, maxime vbi aliqua quæſtio vt dicatur impellit,&
capiant qui poſſunt : ne forte cum tacetur propter eos
qui capere non poſſunt,non ſolum veritate fraudẽtur,
verumetiam falſitate capiantur, qui verum capere quo
caueatur falſitas,poſſunt.Facile eſt enim,imò & vtile vt
taceatur aliquod verum propter incapaces.Nam vnde L
eſt illud domini,Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed Ioan.16.
non poteſtis illa portare modo.Et illud Apoſtoli, Non 1.Cor.3.
potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus ,ſed quaſi carnalib⁹:
quaſi paruulis in Chriſto , lac vobis potũ dedi,nõ eſcã:
nondum enim poteratis , ſed nec adhuc quidem pote-
ſtis ? Quanuis modo quodam dicendi fieri poſsit, vt id
quod dicitur,& paruulis lac, & grãdibus eſca ſit , ſicut,
In principio erat verbum,& verbũ erat apud deum , & Ioan.1.
deus erat verbum.Quis Chriſtianus tacere poteſt? quis
capere? Aut quid in doctrina ſana poteſt inueniri gran
dius?Quod tamen & paruulis nõ tacetur, & nec gran-
dibus nec paruulis occultatur.Sed alia eſt ratio verũ ta
cendi,alia verum dicendi neceſsitas.Cauſas verum ta-
cendi longum eſt omnes quęrere vel inſerere, quarum
tamen eſt & hæc vna, ne peiores faciamus eos qui non
intelligunt,dum volumus eos qui intelligũt facere do-
ctiores : qui nobis aliquid tale tacẽtibus doctiores qui-
dem nõ fiunt,ſed nec peiores fiunt.Cum autem res ve-
ra ita ſe habet, vt fiat peior nobis eam dicentibus , ille
qui capere non poteſt , nobis autem tacentibus ille qui
poteſt, quid putamus eſſe faciendum?Nonne potius eſt
dicendum verum,vt qui poteſt capere capiat,quàm ta-
cendum, vt non ſolum id ambo non capiant , verum-
etiam qui eſt intelligentior,ipſe ſit peior?Qui ſi audiret M
& caperet, per illum etiam plures diſcerẽt . Quo enim
eſt capacior vt diſcat: eo magis eſt idoneus vt alios do-
ceat . Inſtat inimicus gratiæ atque vrget modis omni-
bus,vt credatur ſecũdum merita noſtra dari,ac ſic gra-
tia iam non ſit gratia. Et nos nolumus dicere,quod te-
ſte ſcriptura poſſumus dicere: timemus enim videlicet
ne loquentibus nobis offendatur,qui veritatem nõ po-
teſt capere,&non timemus ne tacentibus nobis qui ve-
ritatẽ poteſt capere,falſitate capiatur?Aut enim ſic præ-
deſtinatio prædicanda eſt , quemadmodũ eam ſancta
ſcriptura euidẽter loquitur, vt in prædeſtinatis ſine pœ
nitentia ſint dona & vocatio dei: aut gratiam dei ſecũ-
dum noſtra dari merita confitendum, quod ſapiũt Pe-
lagiani, quanuis iſta ſententia,quod ſæpe iam diximus,
legatur in geſtis Epiſcoporum oriẽtalium etiam ipſius
Pelagij ore damnata . A Pelagianorum porrò hæretica
peruerſitate tantum iſti remoti ſunt, propter quos hæc
agimus, vt licet nondũ velint fateri prædeſtinatos eſſe
qui per dei gratiam fiant obedientes atq; permaneant,
iam

A iam tamen fateantur, quod eorum præueniat volunta-
tem quibus datur hęc gratia. Ideo vtique ne gratis dari
credatur gratia, ſicut veritas loquitur, ſed potius ſecun-
dum præcedentis merita voluntatis, ſicut contra veri-
tatem Pelagianus error obloquitur. Præuenit ergo &
fidē gratia, alioquin ſi fides eam prępenit, proculdubio
præuenit & voluntas, quoniam fides ſine voluntate nō
poteſt eſſe. Si autem gratia prænenit fidem, quoniam
præuenit voluntatem, profectò præuenit omnem obe-
dientiam, præuenit etiam charitatem, qua vna deo ve-
raciter & ſuauiter obeditur: & hæc omnia gratia in eo
cui datur, & cuius hæc omnia præuenit, operatur.

Cap. XVII. Reſtat in his bonis vſq; in finem perſeuerantia, quæ
fruſtra quotidie à domino poſcitur, ſi non eam domi-
nus per gratiam ſuam in illo cuius orationem exaudit,
operatur. Videte iam à veritate quàm ſit alienū, negare
donum dei eſſe perſeuerantiā vſque in finem huius vi-
tæ, cum vitæ huic quādo voluerit ipſe det finem, quem
ſi dat ante imminentem lapſum, facit hominē perſeue-
rare vſque in finem. Sed mirabilior & fidelibus euidē-
tior largitas bonitatis dei eſt, quòd etiam paruulis qui-
bus obedientia non eſt illius ætatis vt detur, datur hæc
B gratia. Iſta igitur ſua dona quibuſcunque deus donat,
proculdubio donaturum ſe eſſe præſciuit, & in ſua pręſ-
cientia præparauit. Quos ergo prædeſtinauit, ipſos &
vocauit vocatione illa, quam me ſæpe commemorare
non piget: de qua dictum eſt, Sine pœnitentia ſunt do-
na & vocatio dei. Nā in ſua quæ falli mutariq; non po-
teſt præſcientia, opera ſua futura diſponere, id omnino
nec aliud quicquam eſt niſi prædeſtinare. Sicut autem
ille quem caſtum futurum eſſe præſciuit, quanuis id in-
certum habeat, agit vt caſtus ſit: ita ille quem caſtū fu-
turum prædeſtinauit, quanuis id incertum habeat, non
ideo non agit vt caſtus ſit, quoniam dei dono ſe audit
futurum eſſe quod erit, imò etiam gaudet eius charitas,
nec inflatur tanquā id non acceperit. Non ſolum ergo
prædicatione prædeſtinationis ab hoc opere nō impe-
ditur, verū ad hoc adiuuatur, vt cū gloriatur, in domi-
no glorietur. Quod autē dixi de caſtitate, hoc de fide,
hoc de pietate, de charitate, de perſeuerantia, & ne per-
gam per ſingula, hoc de omni obediētia qua obeditur
deo, veraciſsime dici poteſt. Sed ij qui ſolum initium
fidei, & vſque in finē perſeuerantiam ſic in noſtra con-
C ſtituunt poteſtate, vt dei dona eſſe non putent, neq; ad
hæc habenda atq; continēda deum operari noſtras co-
gitationes & voluntates, cætera vero ipſum dare con-
cedūt, cum ab illo impetratur credētis fide: cur ad ipſa
cætera exhortationem eorum cæterorūmque prædica-
tionem, definitione prædeſtinationis non metuūt im-
pediri? An forte nec ipſa dicunt prędeſtinata? Ergo nec
dantur à deo, aut ea ſe daturum eſſe neſciuit. Quod ſi
& dantur, & ea ſe daturum eſſe præſciuit, profectò præ-
deſtinauit. Sicut ergo ipſi hortantur quoq; ad caſtitatē,
charitatem, pietatem, & cætera quæ dei dona eſſe con-
fitentur, eaq; ab illo eſſe præcognita, ac per hoc præde-
ſtinata negare non poſſunt, nec dicunt exhortationes
ſuas impediri prædicatione prædeſtinationis dei, hoc
eſt, prædicatione de his donis eius futuris præſcientiæ
dei: ſic videant nec ad fidem, nec ad perſeuerantiam
impediri exhortationes ſuas, ſi & ipſa opera, quod ve-
rum eſt, eſſe dei dona, eáque præcognita, id eſt ad do-
nandum prædeſtinata eſſe dicantur: ſed impediri po-
tius atq; ſubuerti hac prędeſtinationis prædicatione il-
lū tantúmodo perniciotiſsimū errorē, quo dicitur gra-
tia dei ſecundū merita noſtra dari, vt qui gloriatur, nō
in domino ſed in ſeipſo glorietur. Quod vt apertius D
propter tardiuſculos explicemus, rememorationē meā
ferant, quibus ingenio prænolare donatum eſt. dicit A-
poſtolus Iacobus, Si quis veſtrū indiget ſapiētia, poſtu- *Iac. 1.*
let à deo qui dat omnibus affluenter, & non imprope-
rat, & dabitur ei. Scriptum eſt & in Prouerbiis Salomo-
nis, Quoniā dominus dat ſapientiam. Et de continētia *Prouer. 2.*
legitur in libro Sapiētiæ, cuius authoritate vſi ſunt ma-
gni & docti viri, qui lōge ante nos eloquia diuina tra-
ctarunt. ibi ergo legitur, Cū ſcirem quia nemo eſſe po- *Sap. 8.*
teſt continens, niſi deus det: & hoc ipſum erat ſapientiæ
ſcire, cuius eſſet hoc donū. Hæc ergo dei dona ſunt, id
eſt, vt de aliis taceā, ſapientia & continētia. Acquieſcūt
& iſti: neq; enim Pelagiani ſunt, vt aduerſus iſtam per-
ſpicuam veritatē dura & hæretica peruerſitate conten-
dant. Sed hæc, inquiūt, vt à deo dentur nobis, fides im-
petrat, quæ incipit à nobis: quam fidem & incipere ha-
bere, & in ea vſque in finem permanere, tanquā id non
à domino accipiamus, noſtrū eſſe contendūt. Hic pro-
culdubio contradicitur Apoſtolo dicenti, Quid enim *1. Cor. 4.*
habes quod nō accepiſti? Cōtradicitur & martyri Cy-
priano dicenti, in nullo gloriandum, quando noſtrum
nihil ſit. Cū hæc & alia multa quæ piget repetere, dixe- E
rimus, atque oſtenderimus & initiū fidei, & vſque in fi-
nem perſeuerantiā dei dona eſſe, nec vlla futura eſſe ſua
dona, & quæ dāda eſſent, & quibus danda eſſent, deum
non præſcire potuiſſe, ac per hoc prædeſtinatos ab illo
eſſe, quos liberat & coronat: reſpōdendum putāt, præ-
deſtinationis definitionē vtilitati prædicationis aduer-
ſam, eo quod hac audita, nemo poſsit correptionis ſti-
mulis excitari. Hæc dicētes nolunt hominib⁹ prædica-
ri dona dei eſſe, vt veniatur ad fidē, & permaneatur in
fide, ne pl⁹ deſperatio q̄ exhortatio videatur afferri, dū
cogitant qui audiunt, incertū eſſe humanæ ignorantiæ
cui largiatur deus, cui nō largiatur hęc dona. Cur ergo
& ipſi nobiſcum prædicāt, dona dei eſſe ſapientiam &
continentiā? Quod ſi hæc cū dei dona eſſe prædicātur,
nō impeditur hortatio qua homines hortamur eſſe ſa-
pientes & continentes: quæ tandē cauſa eſt vt exiſtimēt
impediri exhortationem qua exhortamur homines ve-
nire ad fidē, & in ea permanere vſque in finē? Et ſi hæc
dona dei eſſe dicantur, quod ſcripturis eius teſtibus cō-
probatur, ecce vt de cōtinentia taceamus, & de ſola in
hoc loco ſapientia diſputemus, Nempe ſupra memora- F
tus Apoſtolus Iacobus dicit, Quę deſurſum eſt ſapiētia, *Iac. 3.*
primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta,
ſuadibilis, plena miſericordiæ & fructib⁹ bonis, inæſti-
mabilis, ſine ſimulatione. Cernitiſne obſecro, à patre lu-
minum ſapiētia quàm multis & magnis bonis referta * *al. fulta.*
deſcendat? Omne quippe datum optimū, ſicut idem di- *Iac. 1.*
cit, & omne donū perfectum deſurſum eſt, deſcendens
à patre luminum. Cur ergo vt omittā cætera, corripi-
mus impudicos & contētioſos, quibus tamen prædica-
mus donum dei eſſe ſapientiā pudicam atq; pacificam:
nec timemus ne permoti diuinæ volūtatis incerto, pl⁹
in hac prædicatione deſperationis q̄ exhortationis in-
ueniant, nec correptionis ſtimulis aduerſus ſeipſos, ſed
potius aduerſus nos excitētur, quia eos corripimus, hæc
non habētes quæ ipſi dicimus non humana voluntate
proferri, ſed diuina largitate donari? Cur deniq; ipſum
Apoſtolum Iacobū huius gratiæ prędicatio non deter-
ruit corripere inquietos, & dicere, Si zelum amarum *Iac. 3.*
habetis, & contētiones ſunt in cordibus veſtris, nolite
gloriari & mendaces eſſe aduerſus veritatē. non eſt iſta
ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis,

G diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtātia, & omne opus prauum. Sicut ergo corripiendi ſunt inquieti, & diuinis eloquiis teſtibus, & ipſis quos nobiſcū iſti communes habent actibus noſtris: neque hoc impedit correptionem, quòd ſapientiam pacificam qua contentioſi corriguntur atque ſanātur, donum dei eſſe prædicamus: ita corripiendi ſunt infideles, vel in fide non permanentes, non impediēte iſtam correptionem prędicatione gratiæ dei, quę fidem quoque ipſam & in ea permanſionem, donum dei eſſe commendat: quia & ſi ex fide impetratur ſapiētia, ſicut ipſe Iacobus cum di-
Iaco.1. xiſſet, Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à deo, qui dat omnibus affluenter, & nō improperat, & dabitur ei: mox addidit, Poſtulet autē in fide, nihil hæſitans: non tamen quoniam fides datur priuſquam poſtuletur ab illo cui datur, ideo dicenda eſt non eſſe donum dei, ſed eſſe à nobis, quia data eſt nobis, non petētibus no-
Ephe.6. bis. Apoſtolus enim apertiſsime dicit, Pax fratribus & charitas cum fide à deo patre & domino Ieſu Chriſto. A quo ergo pax & charitas, ab illo eſt & fides: propter quod ab illo eam non ſolum augeri habētibus, verum-
H etiam non habentibus poſcimus dari. Neque iſti propter quos hæc dicimus, qui prædicatione prædeſtinationis & gratiæ, exhortationem clamitant impediri, ad ſola illa exhortantur dona quæ nō à deo dari, ſed à nobis eſſe cōtendunt: ſicut ſunt initium fidei, & in ea vſq; in finem perſeuerantia: quod vtique facere deberēt, vt tantummodo infideles hortarentur vt crederent: & fideles, vt credentes permanerēt. Ea vero quæ nobiſcum dei dona eſſe non negāt, vt nobiſcum Pelagianum demoliantur errorem, ſicut eſt pudicitia, continentia, patientia, & cætera quibus rectè viuitur, & ex fide impetrantur, à domino oranda monſtrare & orare ſolum vel ſibi vel aliis debuerunt, non autem quenquam vt ea capeſſeret & retineret hortari. Cum vero & ad hæc exhortantur vt poſſunt, atque exhortando ſe eſſe homines confitentur, ſatis vtique oſtēdunt, nec ea prædicatione impediri exhortationes, ſiue ad fidē, ſiue ad perſeuerantiam vſque in finem: quia & iſta dei dona eſſe nec à ſeipſo cuiquam, ſed ab illo tribui prædicamus. At enim quod vitio ſuo quiſque deſerat fidem, cum cedit tentationi atque conſentit, qua cum illo agitur vt deſerat fidem, quis negat? Sed non ideo dicenda eſt in fide
I perſeuerantia non eſſe donum dei. Hanc enim quoti-
Mat.6. die poſcit, qui dicit, Ne nos inferas in tētationem. & ſi exauditur, hanc accipit: ac per hoc quotidie vt perſeueret petens, profectò perſeuerantiæ ſuæ ſpem non in ſeipſo, ſed in deo ponit. Ego autē nolo exaggerare meis verbis, ſed illis cogitandum potius relinquo, vt videāt quale ſit quod ſibi perſuaſerunt, prædicatione prędeſtinationis audiētibus plus deſperationis quàm exhortationis afferri. hoc eſt enim dicere, tūc de ſua ſalute hominem deſperare, quādo ſpem ſuam non in ſeipſo, ſed
Hiere.17. in deo didicerit ponere: cū Propheta clamet, Maledictus omnis qui ſpem ponit in homine. Hæc vtiq; dona dei, quæ dātur electis ſecundum dei propoſitum vocatis, in quib⁹ donis eſt & incipere credere, & in fide vſq; ad vitæ huius terminum perſeuerare: ſicut tanta rationū atque authoritatum cōteſtatione probauimus, hæc, inquam, dei dona ſi nulla eſt prædeſtinatio, quam defendimus, nō præſciuntur à deo: præſciuntur autē: hæc
Ca.XVIII. eſt igitur prædeſtinatio quam defendimus. Vnde aliquādo eadem prædeſtinatio ſignificatur etiam no-
Rom.11. mine præſciētiæ, ſicut ait Apoſtolus, Non repulit deus plebem ſuam, quam præſciuit. Hoc quod ait, præſciuit, non rectè intelligitur niſi prædeſtinauit, quod circum- K
ſtantia ipſius locutionis oſtendit. loquebatur enim de reliquiis Iudæorum, quæ ſaluæ factæ ſunt pereuntibus cæteris. Nam ſuperius dixerat ad Iſraël dixiſſe Prophetam, Tota die expandi manus meas ad populum non Eſa.65.
credentem & contradicentem. & tanquam reſponderetur, Vbi ſunt ergo factæ promiſsiones dei ad Iſrael? cōtinuo ſubiunxit, Dico ergo, nūquid repulit deus ple- Rom.10.
bem ſuam? Abſit. nam & ego Iſraëlita ſum ex ſemine Abraham de tribu Beniamin: tanquam diceret, nam & ego ex ipſa plebe ſum. Deinde addidit vnde nunc agimus, Nō repulit deus plebem ſuam quā præſciuit. Atq; vt oſtenderet dei gratia fuiſſe relictas reliquias, nō meritis operum eorum, ſecutus adiūxit, An neſcitis in Helia quid dicat ſcriptura? quēadmodum interpellat deū aduerſus Iſraël, & cætera. Sed quid dicit illi, inquit, re- 3.Reg.19.
ſpōſum diuinum? Reliqui mihi ſeptem milia virorum, qui non curuauerunt genu ante Baal. Non enim ait, relicta ſunt mihi: aut, reliquerunt ſe mihi: ſed, reliqui mihi. Et ſic ergo, inquit, & in hoc tempore reliquiæ per e- Rom.11.
lectionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia. Et L
cōnectens illa quæ iam ſupra interpoſui, Quid ergo? & huic interrogationi reſpōdēs, Quod quærebat, inquit, Iſrael, hoc non eſt conſecutus, electio autem conſecuta eſt, cæteri vero excæcati ſunt. In hac ergo electione & in his reliquiis, quæ per electionē gratiæ factæ ſunt, voluit intelligi plebem, quam propterea deus non repulit, quia præſciuit. Hæc eſt illa electio qua eos quos voluit, elegit in Chriſto ante conſtitutionem mundi, Ephe.1.
vt eſſent ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate, prædeſtinans eos in adoptionem filiorum. Nullus igitur qui hæc ītelligit, negare vel dubitare permittitur, vbi ait Apoſtolus: Non repulit deus plebem ſuam quam præſciuit, prædeſtinationem ſignificare voluiſſe. Præſciuit enim reliquias, quas ſecundum electionem gratiæ fuerat ipſe facturus: hoc eſt ergo prædeſtinauit. ſine dubio enim præſciuit, ſi prædeſtinauit: ſed prædeſtinaſſe, eſt hoc præſciſſe quod fuerat ipſe facturus. Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi dei tractatores legimus dei præſcientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prædeſtinationem intelligere? Magis autem fortaſſe voluerūt hoc verbo in ea re vti, quod & facilius intelligitur, & non repugnat M
imò & congruit veritati quæ de prædeſtinatione gratiæ prædicatur. Hoc ſcio neminem contra iſtam prædeſtinationem quam ſecundum ſcripturas ſanctas defendimus, niſi errando diſputare potuiſſe. Puto ta- Cap.XIX.
men eis qui de hac re ſententias tractatorum requirūt, ſanctos & in fide atque doctrina Chriſtiana laudabiliter vſquequaque diffamatos viros, Cyprianum & Ambroſium, quorum tā clara teſtimonia poſuimus, debere ſufficere, & debere ad vtrūq;, id eſt, vt gratiam dei gratuitam ſicut credenda atque prædicāda eſt, per omnia credentes per omnia prædicent: & eādem prædicationē prædicationi qua hortamur pigros, vel corripimus malos, non opinētur aduerſam: quia & iſti viri cum ſic prædicarent dei gratiā, vt vnus eorum diceret in nullo gloriandū, quādo noſtrum nihil ſit: alter autē, non eſſe in poteſtate noſtra cor noſtrū, & noſtras cogitationes: non tamen hortari & corripere deſtiterunt, vt fierent pręcepta diuina. Nec timuerunt ne diceretur eis: Quid nos hortamini? Quid corripitis, ſi nihil boni habeamus quod ſit noſtrum, & ſi non eſt in poteſtate noſtra cor noſtrum? Hæc ne dicerentur eis, nequaquam illi ſancti

ea mente

A ea mente timere potuerunt, qua intelligebant paucißimis eſſe donatum, vt nullo ſibi homine prędicante, per ipſum dominum vel per angelos cœlorum doctrinam ſalutis accipiant: multis vero id eſſe donatum, vt deo per homines credãt. Quolibet tamẽ modo dicatur homini verbum dei, proculdubio qui ſic audit vt illi obediat, donum dei eſt. Vnde ſupradicti tractatores excellentißimi diuinorum eloquiorum, & gratiam dei veram ſicut prædicanda eſt, prædicarũt, id eſt quam nulla merita humana præcedunt: & ad facienda diuina præcepta inſtãter hortati ſunt, vt qui haberent donum obedientiæ, quibus iußis obediendum eſſet, audirent. ſi enim gratiam merita noſtra vlla præcedunt, profecto aut facti alicuius, aut dicti aut cogitationis eſt meritũ; vbi & ipſa intelligitur voluntas bona. Sed breuißime complexus eſt omnium genera meritorum, qui dicit in nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit. Qui vero ait, Non eſt in noſtra poteſtate cor noſtrum, & noſtræ cogitationes: nec ipſe facta & dicta præteriit. non enim eſt dictum factúmve hominis, quod non ex cordis cogitatione procedat. Quid autem amplius de hac

B re agere Cyprianus martyr glorioſißimus & doctor lucidißimus potuit, quàm vbi nos in oratione dominica etiam pro inimicis fidei Chriſtianæ orare oportere cõmonuit: vbi de initio fidei quòd etiam hoc donum dei ſit, quid ſentiret oſtendit, & pro perſeuerantia vſque in finem, quia & ipſam non niſi deus eis qui perſeuerauerunt donat, Eccleſiam Chriſti quotidie orare monſtrauit. Beatus quoque Ambroſius cum exponeret quod ait Lucas Euangeliſta, Viſum eſt & mihi: Poteſt, inquit, nõ ſoli viſum eſſe, quod ſibi viſum eſſe declarat: non enim voluntate tantum humana viſum eſt, ſed ſicut placuit ei qui in me loquitur Chriſtus: qui vt id quod bonum eſt, nobis quoque videri bonum poßit, operatur: quem enim miſeratur, & vocat. Et ideo qui Chriſtum ſequitur, poteſt interrogatus cur eſſe voluerit Chriſtianus, reſpondere, viſum eſt & mihi. quod cum dicit, non negat deo viſum: à deo enim præparatur voluntas hominum. Vt enim deus honorificetur à ſancto, dei gratia eſt. Itemq; in eodem opere, hoc eſt in expoſitione eiuſdem Euãgelij, cum ad illum veniſſet locum, vbi dominum ad Hieruſalẽ pergentem Samaritani recipere noluerunt: Simul diſce, inquit, quia recipere noluit non ſimplici mente conuerſos. Nam ſi voluiſſet, ex indeuotis feciſſet deuotos. Cur autem non receperunt eum,

Ambr. ſuper Lucam, in expoſitione proœmij.

C Euangeliſta ipſe demonſtrat dicens: Quia facies eius erat euntis in Hieruſalem, diſcipuli autẽ recipi intra Samariam geſtiebant. Sed deus quos dignatur vocat, & quẽ vult religioſum facit. Quid euidẽtius, quid iuſtius à verbi dei tractatoribus quærimus, ſi & ab ipſis quod in ſcripturis clarum eſt, audire delectat? Sed his duobus qui ſufficere debuerũt, ſanctum Gregorium addamus & tertium, qui & credere in deum, & quòd credimus confiteri, dei donum eſſe teſtatur dicens: Vnius deitatis quæſumus vos, confitemini trinitatem. Si vero aliter vultis, dicite vnius eſſe naturæ, & deus vocem dari vobis à ſancto ſpiritu deprecabitur: id eſt rogabitur deus vt permittat vobis dari vocem, qua quod creditis cõfiteri poßitis. Dabit enim, certus ſum. qui dedit quod primum eſt, dabit & quod ſecũdum: qui dedit credere, dabit & confiteri. Iſti tales tantiq; doctores dicẽtes nõ eſſe aliquid, de quo tanquã de noſtro, quod nobis deus non dederit, gloriemur: nec ipſum cor noſtrum & cogitationes noſtras in poteſtate noſtra eſſe, & totum dãtes deo, atque ab ipſo nos accipere confitentes, vt permanſuri conuertamur ad eum, vt id quod bonum eſt,

Lucæ 9.

Gregorius Nazianzenus, nõ Gregorius papa.

D nobis quoq; videatur bonum, & quòd velimus illud, vt honoremus deum & recipiamus Chriſtum, vt ex indeuotis efficiamur deuoti & religioſi, vt in ipſam trinitatem credamus, & confiteamur etiam voce quod credimus: hæc vtique gratiæ dei tribuunt, dei munera agnoſcunt: ab ipſo nobis, non à nobis eſſe teſtãtur. Nunquid autem quiſquam eos dicturus eſt ita cõfeſſos iſtam dei gratiam, vt auderent negare eius præſcientiam, quam non ſolum docti, ſed indocti etiam confitentur? Porrò ſi hæc ita deum nouerant dare, vt non ignorarent eum daturum ſe eſſe præſciſſe, & quibus daturus eſſet nõ potuiſſe neſcire, proculdubio nouerant prædeſtinationẽ, quam per Apoſtolos prædicatam contra nouos hęreticos operoſius diligentiúſq; defendimus: nec tamen eis obedientiam prædicãtibus, & ad eam ſicut quiſque poterat feruẽter hortantibus, vllo modo rectè diceretur, Si non vultis obedientiam ad quam nos accenditis, in noſtro corde frigeſcere, nolite nobis iſtam dei gratiã prædicare, quã deum dare fatemur, quam & nos vt faciamus hortamini. Quamobrẽ ſi & Apoſtoli & doctores Eccleſiæ, qui eis ſucceſſerũt, eóſque imitati ſunt,

Cap. XX.

E vtrunq; faciebant, id eſt & dei gratiam quæ non ſecundum merita noſtra datur, veraciter prædicabant: & piã obedientiam præceptis ſalubribus inſtruebant: quid eſt quòd inuicta concluſi violẽtia veritatis, rectè ſe iſti noſtri dicere exiſtimant: Etſi verum eſt quod dicitur de prædeſtinatione beneficiorum dei, non eſt tamẽ populis prædicãdum? Prædicãdum eſt prorſus, vt qui habet aures audiẽdi audiat. Quis autẽ habet, ſi non accepit ab illo qui ait, Dabo eis cor cognoſcẽdi me, & aures audientes? Certè qui nõ accipit, reiiciat: dũ tamen qui capit, ſumat & bibat, bibat & viuat. Sicut enim prædicãda eſt pietas, vt ab eo qui habet aures audiendi, deus rectè colatur: prædicãda eſt pudicitia, vt ab eo qui habet aures audiẽdi, nihil genitalibus membris illicitum perpetretur: prædicãda eſt charitas, vt ab eo qui habet aures audiendi, deus & proximus diligatur: ita & prædicãda eſt iſta prędeſtinatio beneficiorum dei, vt qui habet aures audiendi, nõ in ſeipſo, ſed in domino glorietur. Quod autem dicũt, non opus fuiſſe huiuſcemodi diſputationis incerto minus intelligentiũ tot corda turbari, quoniam non minus vtiliter ſine hac definitione prædeſtinationis, per tot annos defenſa eſt catholica fides tum

F contra alios, tum maxime cõtra Pelagianos, tot catholicorum & aliorũ & noſtris præcedentibus libris: multum miror eos dicere, nec attendere vt de aliis hic taceam, ipſos libros noſtros & antequã Pelagiani apparere cœpiſſent, cõſcriptos & editos, & videre quàm multis eorum locis futurã neſcientes Pelagianam hęreſim, credebamus prędicando gratiam, qua nos deus liberat à malis erroribus & moribus noſtris, nõ præcedentibus bonis meritis noſtris, faciens hoc ſecundum gratuitam miſericordiam ſuam. Quod plenius ſapere cœpi in ea diſputatione quã ſcripſi ad beatæ memoriæ Simplicianum, Epiſcopũ Mediolanenſis Eccleſiæ, in mei epiſcopatus exordio, quando & initium fidei donum dei eſſe cognoui & aſſerui. Quid autẽ meorum opuſculorũ frequẽtius & delectabilius innoteſcere potuit, quàm libri cõfeßionum mearum, cum & ipſos ediderim antequã Pelagiana hęreſis extitiſſet? In eis certè dixi deo noſtro, & ſæpe dixi, Da quod iubes, & iube quod vis. Quæ mea verba Pelagius Romæ, cum à quodam fratre coëpiſcopo meo fuiſſent eo præſente commemorata, ferre non potuit, & contradicens aliquanto cõmotius, penè cum

Libro. 1. ad Simplicia. quæſt. 2.

Lib. 10. Cõfeßionũ, ca. 29. 31. & 37.

G eo qui illa commemorabat, litigauit. Quid vero nobis
primitus & maxime deus iubet, niſi vt credamus in eũ?
Et hunc ergo ipſe dat, ſi bene illi dictũ eſt, Da quod iu-
bes. Et in eiſdem etiam libris quod de mea cõuerſione
narraui, deo me conuertente ad eam fidem quam mi-
ſerrima & furioſiſsima loquacitate vaſtabam, nõne ita
narratum eſſe meminiſtis, vt oſtenderem me fidelibus
& quotidianis matris meæ lachrymis ne perirem fuiſ-
†al. conuer-ſum. ſe conceſſum? † Vbi vtique prædicaui, non ſolum auer-
ſas à recta fide, ſed aduerſas etiam rectæ fidei, deum ſua
gratia ad eã conuertere hominum voluntates. De pro-
ficiente porrò perſeuerãtia quemadmodum deum ro-
gauerim, & ſcitis & poteſtis receuſere cum vultis. Om-
nia itaque dei dona quæ in eodem opere ſiue optaui, ſi-
ue laudaui, quis non dicam negare, ſed dubitare ſaltem
audeat deum daturum ſe eſſe præſciſſe, & quibus datu-
rus fuerit, nunquam potuiſſe neſcire? Hæc eſt prædeſti-
natio manifeſta & certa ſanctorum: quam poſtea dili-
gentius & operoſius cum iam contra Pelagianos diſpu
taremus, defendere neceſsitas cõpulit. Didicimus enim
ſingulas quaſq; hæreſes intuliſſe Eccleſiæ proprias quæ-
ſtiones, contra quas diligentius defenderetur ſcriptura
H diuina, quàm ſi nulla talis neceſsitas cogeret. Quid au-
tem coëgit loca ſcripturarũ quibus prædeſtinatio cõ-
mendata eſt, copioſius & enucleatius iſto noſtro labo-
re defendi, niſi quòd Pelagiani dicunt, gratiam dei ſe-
cundum merita noſtra dari: quod quid eſt aliud quàm
Cap. XXI. gratiæ omnino negatio? Hæc ergo vt ingrata deo
ſentẽtia deſtruatur, gratuitis dei beneficiis quibus libe-
ramur inimica, & initium fidei, & in ea vſque in finem
perſeuerantiam ſecundum ſcripturas, vnde iam multa
diximus, dona dei eſſe defendimus: quoniam ſi à nobis
eſſe dicimus initium fidei, vt eo cætera dei dona me-
reamur accipere, concludunt Pelagiani gratiam dei ſe-
cũdum merita noſtra dari. Quod ita exhorruit catho-
lica fides, vt damnari timens, hoc Pelagius ipſe damna-
uerit. Itemq́; ſi dicimus à nobis eſſe perſeuerantiam no-
ſtram, non à domino, reſpondẽt illi, ita nos à nobis ha-
bere initium fidei ſicut finem: ſic argumentãtes, multo
magis nos habere à nobis illud initium fidei, ſi à nobis
habemus permanere vſq; in finem: cum perficere quàm
inchoare ſit maius: ac ſic identidem concludunt gratiã
dei ſecundum merita noſtra dari. Si autem vtrunq; dei
donũ eſt, & hęc deus dona ſua, (quod negare quis po-
I teſt?) daturum ſe eſſe præſciuit, prædeſtinatio prædicã-
da eſt, vt poſsit vera dei gratia, hoc eſt, quæ non ſecun-
dũ merita noſtra datur, inſuperabili munitione defen-
Lib. de cor-reptione & gratia, c. 6. di. Et ego quidem in illo libro cuius eſt titulus, de cor-
reptione & gratia, qui ſufficere nõ potuit omnibus di-
lectoribus noſtris: puto me ita poſuiſſe donum dei eſſe,
etiam perſeuerare vſq; in finem, vt hoc antea, ſi me non
fallit obliuio, tam expreſſe atq; euidẽter, vel nuſquam,
vel penè nuſquam ſcripſerim. Sed ita hæc non dixi, vt
nõ ante me nemo dixerit. Beatus quippe Cyprianus in
oratione dominica, ſicut iã oſtendimus, petitiones no-
ſtras ita expoſuit, vt in ipſa prima petitione perſeueran-
tiam nos diceret poſcere: id nos orare aſſerens, dicen-
do, Sanctificetur nomen tuum: cum iam in baptiſmate
ſanctificati fuerimus, vt in eo quod eſſe cœpimus, perſe-
ueremus. Videant tamen ij quibus amãtibus me ingra-
tus eſſe nõ debeo, qui præter hoc quod in quæſtionem
venit, omnia mea ſicut ſcribitis, ſe profitẽtur amplecti:
videant, inquã, vtrum in primi libri poſterioribus pàr-
tibus, eorum duorũ quos mei epiſcopatus initio ante-
quam Pelagiana hęreſis appareret, ad Simplicianũ Me-
diolanẽſem Epiſcopum ſcripſi, remãſerit aliquid quod K
vocetur in dubium, gratiam dei non ſecundum merita *Libro. 1. ad*
noſtra dari: & vtrum ibi non ſatis egerim etiã initium *Simplicia.*
fidei eſſe donum dei: & vtrum ex iis quæ ibi dicta ſunt, *quæſt. 2.*
non conſequẽter eluceat, & ſi non ſit expreſſum, etiam
vſque in finem perſeuerãtiam nõ niſi ab eo donari, qui
nos prædeſtinauit in ſuum regnum & gloriam. Deinde
ipſam epiſtolam quam iam contra Pelagianos ad ſan-
ctum Paulinum Nolanum Epiſcopum feci, cui epiſtolæ
contradicere modo cœperunt, nonne ante annos plu-
rimos edidi? Eam quoque inſpiciãt quam dedi ad Six-
tum Romanæ Eccleſiæ presbyterum, quando aduerſus
Pelagianos acerrima conflictatione certauimus: & ta-
lem reperient, qualis illa eſt ad Paulinũ. Vnde recolant
aduerſus hæreſim Pelagianam iam ante aliquot annos
iſta dicta eſſe atque conſcripta, quæ nunc eis diſplicere
mirãdum eſt: quãuis neminem velim ſic amplecti om-
nia mea, vt me ſequatur, niſi in iis quibus me non er-
rare perſpexerit. Nam propterea nunc facio libros in
quibus opuſcula mea retractanda ſuſcepi, vt nec meip-
ſum in omnibus me ſecutũ fuiſſe demonſtrem, ſed pro-
ficienter me exiſtimo deo miſerante ſcripſiſſe, non ta-
men à perfectione cœpiſſe: quandoquidem arrogãtius L
loquor quàm verius, ſi vel nũc dico me ad perfectionẽ
ſine vllo errore ſcribendi iam in iſta ætate veniſſe. Sed
intereſt quantũ & in quibus rebus erretur, & quàm fa-
cile quiſq; corrigat, vel quãta pertinacia ſuũ defendere
conetur errorem. Bonæ quippe ſpei eſt homo, ſi eũ ſic
proficiẽtem dies vltimus vitæ huius inuenerit, vt adii-
ciantur ei quæ proficienti defuerunt, & perficiendus q̃
puniẽdus potius iudicetur. Quocirca ſi hominibus qui
propterea me dilexerunt, quia peruenit ad eos antequã
me diligerent, aliqua mei laboris vtilitas, nolo exiſtere
ingratus: quãto magis deo, quem non diligeremus, niſi
prius dilexiſſet nos, & feciſſet dilectores ſuos: quoniam
charitas ex ipſo eſt: ſicut dixerunt quos fecit magnos
non ſolum amatores, verumetiam prędicatores ſuos.
Quid eſt autem ingratius, quàm negare ipſam gratiam
dei, dicendo eam ſecundum merita noſtra dari? Quod
in Pelagianis fides catholica exhorruit, quod ipſi Pela-
gio capitale crimẽ obiecit, quod ipſe Pelagius nõ qui-
dem amore veritatis dei, ſed tamẽ ſuæ damnationis ti-
more dãnauit. Quiſquis autem dicere gratiam dei ſe-
cundum merita noſtra dari, ſicut catholicus fidelis ex-
horret: nec ipſam fidem ſubtrahat dei gratiæ, qua miſe- M
ricordiã conſecutus eſt vt fidelis eſſet. Ac per hoc gra-
tiæ dei tribuat perſeuerantiã quoq; vſque in finem, qua
miſericordiam conſequitur, quã poſcit quotidie vt nõ
inferatur in tentationem. Inter initium autem fidei, &
perfectionẽ perſeuerantiæ, media ſunt illa quibus rectè
viuimus, quæ ipſi etiã donari nobis à deo fide impetrã-
te conſentiunt. Hęc autem omnia initium ſcilicet fidei
& cætera vſq; in finẽ dona ſua, deus largiturum ſe vo-
catis ſuis eſſe præſciuit. Nimiæ igitur contentionis eſt,
prædeſtinationi contradicere, vel de prædeſtinatione
dubitare. Quæ tamen non ita populis prædicãda eſt, vt
apud imperitam vel tardioris intelligentiæ multitudi-
nem redargui quodammodo ipſa ſua prædicatione vi-
deatur: ſicut redargui videtur & præſcientia dei, quam
certè negare nõ poſſunt, ſi dicatur hominibus, Siue cur-
ratis ſiue dormiatis, quod vos præſciuit qui falli nõ po-
teſt, hoc eritis. Doloſi autem vel imperiti medici eſt e-
tiam vtile medicamẽtum ſic alligare, vt aut non proſit,
aut obſit: ſed dicendum eſt, Sic currite, vt comprehen-
datis, atq; vt ipſo curſu veſtro ita vos eſſe præcognitos
noueritis,

A noueritis,vt legitime curratis: & ſi quo alio modo dei
præſciẽtia prædicari poteſt, vt hominis ſegnitia repel-
Cap.XXII. latur. Quanuis ergo ita ſe habeat de prædeſtinatio-
ne definita ſententia voluntatis dei, vt alij ex infideli-
tate,accepta voluntate obediendi, conuertantur ad fi-
dẽ,vel perſeuerent in fide:cæteri vero qui in peccatorũ
damnabilium delectatione remorãtur,ſi & ipſi præde-
ſtinati ſunt,ideo nondũ ſurrexerunt,quia nondum eos
adiutorium gratiæ miſerantis erexit. Si qui enim non-
dũ ſunt vocati,quos gratia ſua prædeſtinauit eligẽdos,
accipient eãdem gratiam, quia electi velint eſſe & ſint.
Si qui autem obediunt, ſed in regnum eius & gloriam
prædeſtinati non ſunt,tẽporales ſunt:nec vſq; in finem
in eadem obedientia permanebunt.Quanuis ergo hęc
vera ſint, non tamen iſto modo dicenda ſunt audiẽti-
bus multis,vt ſermo ad ipſos etiam cõuertatur,eisq; di-
cantur illa iſtorũ verba quæ veſtris literis indidiſtis, &
quæ ſuperius iterpoſui. Ita ſe habet de prædeſtinatione
definita ſentẽtia voluntatis dei, vt alij ex vobis de infi-
delitate, accepta obediẽdi voluntate veneritis ad fidẽ.
Quid opus eſt dici,alij ex vobis? Si enĩ Eccleſiæ dei lo-
quimur, ſi credẽtibus loquimur, cur alios,eorum ad fi-
B dem veniſſe dicentes,cęteris facere iudicamur iniuriã:
cum poſsimus cõgruentius dicere, ita ſe habet de præ-
deſtinatione definita ſententia voluntatis dei,vt ex in-
fidelitate veneritis ad fidem accepta voluntate obedi-
endi, & accepta perſeuerantia maneatis in fide? Nec il-
lud quod ſequitur,eſt omnino dicendum,id eſt cæteri
vero qui in peccatorũ delectatione remoramini, ideo
nondum ſurrexiſtis,quia necdũ vos adiutorium gratiæ
miſerantis erexit:cum bene & conuenienter dici poſsit
& debeat, Si qui autẽ adhuc in peccatorum damnabi-
lium delectatione remoramini, apprehẽdite ſaluberri-
mã diſciplinam.Quod tamen cum feceritis, nolite ex-
tolli quaſi de operibus veſtris,aut gloriari quaſi hoc nõ
Philip.2. acceperitis. Deus eſt enim qui operatur in vobis & vel-
le & operari pro bona volũtate:& à domino greſſus ve
ſtri dirigũtur, vt eius viam velitis. De ipſo autem curſu
veſtro bono rectoq; condiſcite vos ad prædeſtinationẽ
diuinæ gratiæ pertinere.Item quod ſequitur & dicitur,
Veruntamẽ ſi qui eſtis nondum vocati,quos gratia ſua
prædeſtinauerit eligendos, accipietis eandem gratiam
qua velitis & ſitis electi: durius dicitur quàm dici po-
teſt, ſi nos nõ quibuslibet hominibus loqui, ſed Chriſti
C Eccleſiæ cogitemus. Cur enim non potius ita dicitur:
Et ſi qui ſunt nondum vocati, pro eis vt vocentur ore-
mus?Fortaſsis enim ſic prędeſtinati ſunt,vt noſtris ora-
tionibus concedantur,& accipiant eandem gratiã,qua
velint eſſe atq; efficiantur electi. Deus enim qui omnia
quæ prædeſtinauit, impleuit, ideo & pro inimicis fidei
orare nos voluit: vt hinc intelligeremus quòd etiã ipſe
infidelibus donet vt credant, & volẽtes ex nolentibus
faciat.Iam vero quod illis verbis connectitur, miror ſi
vllo modo poteſt in populo Chriſtiano quiſquã infir-
mus patienter audire, cũ dicitur eis,Et ſi qui obeditis,ſi
prædeſtinati eſtis reiiciẽdi,ſubtrahentur vobis obediẽ-
di vires,vt obedire ceſſetis. Hoc enĩ dicere quid vide-
tur aliud eſſe,quàm maledicere, aut mala quodãmodo
prophetare? Sed ſi & de iis qui nõ perſeuerant. aliquid
placet dicere,vel neceſſe eſt,cur non potius ita ſaltẽ di-
citur,vt pauloante dictum eſt:primum, vt nondum de
ipſis qui in populo audiunt,hoc dicatur, ſed de aliis ad
ipſos,id eſt vt non dicatur,Si qui obauditis,ſi prædeſti-
nati eſtis reiiciendi,ſed ſi qui obaudiunt, & cætera per
verbi perſonam tertiam dicantur, non per ſecundam?

Res enim nõ optabilis,ſed abominabilis dicitur,& du- D
riſsime atque odioſiſsime quaſi in audientium frontem
cõpellando colliditur, quãdo quis eis quibus loquitur
dicit. Et ſi qui eſtis qui obeditis:ſi prędeſtinati eſtis reii-
ciẽdi,ſubtrahẽtur obediendi vires, vt obedire ceſſetis.
Quid enim ſententiæ deperit,ſi ita dicatur: Si qui autẽ
obediunt, ſed in regnũ eius & gloriã prædeſtinati non
ſunt,tẽporales ſunt, nec vſq; in finẽ in eadem obedien-
tia permanebunt? Nonne & verius eadẽ res & cõgruen-
tius dicitur,vt nõ ipſis tantum malum tanquam optare
videamur, ſed de aliis referre quod oderint, nec ad ſe
exiſtiment pertinere ſperando orandoq; meliora? Illo
autem modo quo id dicendum putãt,eadem ſententia
eiſdem penè verbis etiam de præſcientia dei, quã certè
negare non poſſunt,pronunciari poteſt:vt dicatur,Et ſi
qui obeditis,ſi pręſciti eſtis reiiciẽdi,obedire ceſſabitis.
Nẽpe hoc veriſsimum eſt:ita ſanè,ſed improbiſsimum,
importuniſsimũ, incongruentiſsimũ, nõ falſo eloquio,
ſed non ſalubriter valetudini humanæ infirmitatis ap-
poſito. Illum etiã modum quo vtendũ eſſe in prædeſti-
nationis prædicatione nos diximus, loquẽti ad populũ
non exiſtimo debere ſufficere, niſi hoc vel huiuſmodi
aliquid addat,vt dicat, Vos itaq; etiam ipſam obediẽdi E
perſeuerantiã à patre luminum, à quo deſcendit omne *Iaco.1.*
datum optimum,& omne donum perfectũ,ſperare de-
betis,& quotidianis orationib⁹ poſcere, atq; hoc faciẽ-
do cõfidere nõ vos eſſe à prædeſtinatione populi eius
alienos,quia etiã hoc vt faciatis,ipſe largitur. Abſit autẽ
à vobis ideo deſperare de vobis, quoniã ſpem veſtram
in ipſo habere iubemini,nõ in vobis. Maledictus enim *Hiere.17.*
omnis homo qui ſpem habet in homine. Et,Bonum eſt *Pſal.117.*
confidere in domino quàm confidere in homine,quia
beati omnes qui confidunt in eũ. Et hanc ſpem tenen-
tes,ſeruite domino in timore, & exultate ei cũ tremo- *Pſal.2.*
re. Quoniam de via æterna quam filiis promiſsionis
promiſit non mẽdax deus ante tempora æterna, nemo
poteſt eſſe ſecurus, niſi cum conſummata fuerit iſta vi-
ta,quæ tentatio eſt ſuper terram,ſed faciet nos perſeue- *Iob.7.*
rare in ſe vſque in eius vitæ finem,cui quotidie dicim⁹:
Ne nos inferas in tentationem. Hæc atque huiuſmodi *Mat.6.*
cum dicuntur ſiue paucis Chriſtianis, ſiue multitudini
Eccleſiæ, cur metuimus ſanctorum prædeſtinationem
& veram dei gratiam,id eſt quæ non ſecundum merita
noſtra datur, ſicut eã ſancta ſcriptura prædicat,prædi-
care? An vero timẽdum eſt, ne tunc de ſe homo deſpe- F
ret,quãdo ſpes eius ponenda demonſtratur in deo: nõ
autem deſperaret, ſi eam in ſeipſo ſuperbiſsimus & in-
fœliciſsimus poneret? Atque vtinã tardi corde & infir-
mi qui non poſſunt vel nõdum poſſunt ſcripturas vel
earum expoſitiones intelligere,ſic audirent, vel nõ au-
dirẽt in hac quæſtione diſputationes noſtras, vt magis
intuerẽtur orationes ſuas, quas ſemper habuit & habe-
bit Eccleſia ab exordiis ſuis donec finiatur hoc ſeculũ.
De hac enim re quam nunc aduerſus nouos hæreti- *Ca.XXIII.*
cos non commemorare tantum,ſed planè tueri & de-
fenſare compellimur, nunquam tacuit in precibus ſuis,
etſi aliquando in ſermonibus exerendam nullo vrgen-
te aduerſario putauit. Quando enim non oratum eſt in
Eccleſia pro infidelibus atq; inimicis eius vt crederent?
Quando fidelis quiſquam amicum proximum, coniu-
gem habuit infidelem, & non ei petiuit à domino mẽ-
tem obedientem in Chriſtianam fidem? Quis autẽ ſibi
vnquam nõ orauit vt in domino permaneret? Aut quis
ſacerdotẽ ſuper fideles dominũ inuocantem,ſi quando
dixit: Da illis domine in te perſeuerare vſque in finem,

G nō ſolum voce auſus eſt, ſed ſaltem cogitatione repre-
hendere, ac nō potius ſupee eius talem benedictionem
& corde credēte & ore confitēte reſpondit, amen: cum
aliud in ipſa oratioue dominica non orent fideles, di-
centes maxime illud, Ne nos inferas in tentationē: niſi
vt in ſancta obedientia perſeuerēt? Sicut ergo in his o-
rationibus, ita & in hac fide nata eſt & creſcit & creuit
Eccleſia, qua fide ceeditue gratiam dei non ſecundum
merita accipientium dari: quandoqnidem non oraret
Eccleſia vt daretur infidelibus fides, niſi deū crederet
& auerſas & aduerſas hominū ad ſe conuertere volun-
tates: nec oraret Eccleſia vt perſeueraret ī fide Chriſti,
non decepta vel victa tētationibus mūdi, niſi crederet
dominū ſic in poteſtate habere cor noſtrum, vt bonum
quod non tenemus niſi propria voluntate, non tamen
teneamus niſi ipſe in nobis operetur & velle. Nā ſi hæc
ab ipſo quidem poſcit Eccleſia, ſed à ſeipſo ſibi dari pu-
tat, non veras, ſed perfunctorias orationes haber, quod
abſit à nobis. Quis enim veraciter gemat, deſiderās ac-
cipere quod orat à domino, ſi hoc à ſeipſo ſe ſumere
exiſtimet, nō ab illo: præſertim quoniam quid oremus
Roma. 8. ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus, ait Apnſtolus,
H interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus? Qui
enim ſcrutatur corda, ſcit quid ſapiat ſpiritus, quia ſe-
cūdum deum interpellat pro ſanctis. Quid eſt, ipſe ſpi-
ritus interpellat: niſi interpellare facit gemitibus in-
enarrabilibus ſed veracibus, quoniā veritas eſt ſpiritus?
Gala. 4. Ipſe eſt enim de quo alio loco dicit: Miſit deus ſpiritū
filij ſui in corda noſtra, clamantem Abba pater. Et hoc
quid eſt, clamantem, niſi clamare facientem, tropo illo
quo dicimus lætū diem, qui lętos facit? Quod alibi ma-
Rom. 8. nifeſtat vbi dicit: Non enim accepiſtis ſpiritum ſerui-
tutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptio-
nis filiorum, in quo clamamus Abba pater. Ibi dixit, cla
mantem: hic vero, in quo clamamus: aperiens videlicet
quomodo dixerit clamantem: id eſt, ſicut iam expoſui,
clamare facientem. Vbi intelligimus & hoc ipſum eſſe
donū dei, vt veraci corde & ſpiritaliter clamemus ad
deum. Attendant ergo quomodo falluntur, qui putant
eſſe à nobis, non dari nobis vt petamus, quęramus, pul-
ſemus: & hoc eſſe dicunt quo gratia prædicetur merito
noſtro, vt ſequatur illa, cum accipimus petētes, & inue-
nimus quærētes, aperiturq; pulſantibus. Nec volunt in-
telligere etiam hoc diuini muneris eſſe vt oremus, hoc
I eſt petamus, quæramus atq; pulſemus. Accipimus enim
1. Cor. 12. ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba
pater. Quod vidit beatus Ambroſius: Ait enim, Et ora-
re deum, gratiæ ſpiritalis eſt: ſicut ſcriptū eſt, Nemo di-
cit dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto. Hæc igitur quæ
poſcit à domino, & ſemper ex quo eſſe cœpit poſcit Ec-
cleſia, iſta deus vocatis ſuis daturum ſe eſſe præſciuit, vt
in ipſa prędeſtinatione iam dederit, quod Apoſtolus ſi-
ne ambiguitate declarat. Scribēs quippe ad Timotheū,
2. Tim. 1. Collabora, inquit, Euangelio ſecundū virtutem dei ſal-
uos nos facientis, & vocātis vocatione ſua ſancta, non
ſecundum opera noſtra, ſed ſecundū ſuum propoſitum
& gratiam quę data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tem-
pora æterna, manifeſtata autem nunc per aduentū ſal-
uatoris noſtri Ieſu Chriſti. Ille itaq; dicat Eccleſiam ali-
quando in fide ſua non habuiſſe veritatem prædeſtina-
tionis huius & gratiæ, quæ nūc cōtra nouos hæreticos
cura diligētiori defenditur: Ille, inquam, hoc dicat, qui
dicere audet aliquādo eam non oraſſe, vel non veraci-
ter oraſſe, ſiue vt crederent infideles, ſiue vt perſeuera-
rent fideles. Quæ bona ſi ſemper orauit, ſemper ea dei
dona eſſe vtiq; credidit, nec ab illo ſemper cognita vn- K
quā ei negare fas fuit. Ac per hoc prædeſtinationis hu-
ius fidē, quæ contra nouos hæreticos noua ſolicitudine
nunc defenditur, nūquam Eccleſia Chriſti non habuit.

Sed quid plura? Satis docuiſſe me exiſtimo, vel po- C. XXIIII.
tius pluſquam ſatis, dona dei eſſe, & incipere in domi-
no credere, & vſque in finem in domino permanere.
Cætera vero bona ad vitā piā, qua deus rectè colitur,
pertinētia, etiā ipſi propter quos hæc agimus, dei dona
eſſe cōcedunt. Omnia porrò dona ſua & quibus ea fue-
rat largiturus, deum præſciſſe negare nō poſſunt. Sicut
ergo cætera prædicanda ſunt, vt qui ea prædicat, obe-
diēter audiatur: ita prædeſtinatio prædicāda eſt, vt qui
obediēter hæc audit, non in homine, ac per hoc vt non 1. Cor. 1.
in ſeipſo, ſed in domino glorietur, quia & hoc dei prę-
ceptum eſt obediēter audire: id eſt, vt qui gloriatur, in
domino glorietur, ſimiliter vt cætera dei donum eſt.
Quod donū qui non habet, nō dubito dicere, alia quæ-
cunque habet, inaniter habet. Hoc Pelagianis optamus
vt habeant, iſtis autem noſtris vt plenius habeant. Non
itaq; ſimus in diſputationibus prōpti, & in orationibus
pigri. Oremus dilectiſſimi, oremus, vt deus gratiam det
etiam inimicis noſtris, maximeq; fratribus & dilecto- L
ribus noſtris, intelligere & confiteri poſt ingentem &
ineffabilem ruinā qua in vno omnes cecidimus, nemi-
nem niſi gratia dei liberari: eamq; non ſecundū merita
accipiētium tanquā debitam reddi, ſed tanquā veram
gratiā nullis meritis præcedētibus gratis dari. Nullum
autē eſt illuſtrius prædeſtinationis exemplū, quàm ipſe
Ieſus: vnde & in primo libro iam diſputaui, & in huius
fine commēdare delegi: Nullum eſt, inquam, illuſtrius
prædeſtinationis exēplum, quàm ipſe mediator. Quiſ-
quis fidelis vult eam bene intelligere, attendat ipſum,
atque in illo inueniat & ſeipſum: Fidelis, inquam, qui in
eo veram naturā credit & confitetur humanam, id eſt
noſtram, quamuis ſingulariter ſuſcipiente deo verbo, in
vnicū filium dei ſublimatā, ita vt qui ſuſcepit & quod
ſuſcepit, vna eſſet in Trinitate perſona. Neque enim ho
mine aſſumpto quaternitas facta eſt, ſed Trinitas man-
ſit, aſſumptione illa ineffabiliter faciente perſonę vnius
in deo & homine veritatem. Quoniam non deum tan-
tum dicimus Cbriſtum, ſicut hæretici Manichæi: nec
hominem tātum ſicut hæretici Photiniani: nec ita ho-
minem vt aliquid minus habeat, quod ad humanā cer-
tum eſt pertinere naturam: ſiue animam, ſiue in ipſa a- M
nima mentem rationalem, ſiue carnem non de fœmi-
na ſumptam, ſed factam de verbo in carnem conuerſo
atq; mutato, quæ omnia falſa & vana hæreticorū Apol-
linariſtarum, tres partes varias diuerſaſq; fecerunt. Sed
dicimus Chriſtum deū verum, natum de deo patre ſine
vllo initio temporis, eundemq; hominē verum, natum
de homine matre certa plenitudine temporis: nec eius
humanitatē qua minor eſt patee, minuere aliquid eius
diuinitatem, qua æqualis eſt patri: hoc autem vtrunque
vnus eſt Chriſtus, qui & ſecundum deum veriſſime di-
xit, Ego & pater vnum ſumus: & ſecundum hominem Ioan. 10.
veriſſime dixit, Pater maior me eſt. Qui ergo hūc fecit Ioan. 14.
ex ſemine Dauid hominem iuſtum, qui nunquam eſſet
iniuſtus, ſine vllo merito præcedētis volūtatis eius ipſe
ex iniuſtis facit iuſtos, ſine vllo merito præcedentis vo-
luntatis ipſorum, vt ille caput, hi membra ſint eius. Qui
ergo fecit illum hominem ſine vllis eius præcedētibus
meritis, nullum quod ei dimitteretur, vel origine tra-
here, vel voluntate perpetrare peccatum: ipſe nullis eo-
rum præcedētibus meritis facit credentes in eum, qui-
bus di-

A bus dimittat omne peccatum. Qui fecit illum talem vt nunquam habuerit habiturúſq; ſit voluntatem malam, ipſe facit in membris eius ex mala voluntate bonam. Et illum ergo & nos prædeſtinauit, quia in illo vt eſſet caput noſtrum, & in nobis, vt eius corpus eſſemus, non præceſſura merita noſtra, ſed opera ſua futura preſciuit. Qui legunt hæc ſi intelligũt, agant deo gratias: qui autem non intelligũt, orent vt eorum ille ſit doctor interior, à cuius facie eſt ſciẽtia & intellectus. Qui vero errare me exiſtimãt, etiam atque etiã diligenter quæ ſunt dicta conſiderent, ne fortaſsis ipſi errẽt. Ego autẽ cum per eos qui meos labores legũt, non ſolum doctior, verumetiam emẽdatior fio, propitium mihi deum agnoſco: & hoc per Eccleſiæ doctores maxime expecto, ſi & in ipſorũ manus venit, dignentúrq; noſſe quod ſcribo.

AD LECTOREM.

Hoc opuſculum de prædeſtinatione dei, non eſſe Auguſtini vel ipſa breuitas arguit. Deinde hoc docet, quod Auguſtinus fortiter refellit, prædeſtinationem eſſe ex operibus noſtris. videtur fragmentum B *alicuius libri, cuius ſtudioſus quiſpiam proœmium & clauſulam attexuit.*

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi Liber de prædeſtinatione dei.

Cap. I. DE prædeſtinatione dei locuturi, anxietatibus quibuſdam inuoluimur, quia dum conſciẽtiam noſtræ ſtoliditatis perſcrutamur, ab appetitu tam arduæ diſputationis reprimimur. Sed dum ad omnipotentiam illius qui per os aſinæ irrationalis, Nume. 22. rationali ſeſſori verba voluntatis ſuæ monſtrauit, mentẽ reducimus, ſub ſpe ſuperni adiutorij, ad audendũ vires accipimus, ſciẽtes quia quicquid boni loquimur vel facimus, non ex nobis hoc, ſed ex deo accipimus. Cap. II. In primis nefas eſt dicere, deũ aliquid niſi bonũ prædeſtinare. Sed prædeſtinationum aliæ ſunt alligationis, aliæ cõditionis. iſtæ ſunt iuſtitiæ, illæ potentiæ. Vt lucidius fiat quod dicitur, quæ ſunt alligationis & potẽtiæ, quæ C cõditionis & iuſtitię, demonſtretur. Creauit deus cœlũ & terrã, ſolem & lunã, diem & noctem: prædeſtinauit inſuper vt cœlũ ſemper volueretur, terra immobilis circumuoluẽti cœlo loco centri haberetur: ſol & luna diei noctiq; præeſſent: dies & nox certis tẽporibus vicißim ſuccederẽt. Hæ prædeſtinationes potẽtiæ ſunt & alligationis. Vnumquodq; enim eorũ quæ prædiximus, ſic alligatũ eſt ſuo operi per prædeſtinationem dei, vt ab eo dimoueri nõ poſsit. Creauit deus hominẽ, & prædeſtinauit vt ſi obediẽs eſſet, ac à guſtu vetiti pomi ſe abſtineret, in vita permaneret: ſin autẽ inobediẽs eſſet, ſentẽtiã mortis ſubiret. Hæc prædeſtinatio cõditionis eſt & iuſtitiæ. Nõ enim deus ante caſum hominis ſic eum per potentiã alligationis prædeſtinauit mori, vt neceſſe eſſet eũ mori, ſed ſub ea cõditione, ſi peccaret. Quia igitur peccauit homo, iuſtũ erat vt moreretur: ſi nõ peccaret, nullo vinculo prædeſtinationis diuinæ, morti alligaretur. Cap. III. Mortis itaq; prædeſtinatio ſub cõditione fixa fuit in deo, propter caſus humani præſcientiam: non tamẽ vim faciẽs in homine per potentiã, vt duceret eũ ad mortis ſententiã. Ergo prędeſtinatio huiuſmodi nõ abſolute eſt cauſa mortis, ſed peccatum cauſa prædeſti- D nationis & mortis. Non enim ſic dicitur de hominis morte, vt de cœli volubilitate. Interrogãti enim alicui, quare cœlum voluitur? reſpondemus, quia deus prædeſtinauit. Hæc reſpõſio abſoluta eſt, nec aliam quærit. Si autẽ aliquis quærit, quare homo moritur? non abſolute reſpõdere poſſumus, quia deus prædeſtinauit: nõ enim prædeſtinaret, niſi cum peccaturũ præſciret. Peccatum quippe in homine, in deo incitat zelum iuſtitiæ: zelus vero iuſtitiæ, prædeſtinationem: prædeſtinatio autem attrahit mortem. Et huius concatenationis initium & finis in homine eſt. Quare enim homo moritur? Quia de9 prædeſtinauit. Quare deus prædeſtinauit? Quia iuſtus eſt, & iuſte facit. Quare iuſte facit? Quia homo peccauit. Ecce ex homine peccatum, & in homine mors. Eſt qui dicat: quomodo poſsit eſſe peccatum cauſa prędeſtinationis, cũ eſſet prædeſtinatio antequã peccaret homo? Ille audiat, quia omnia antequã fiant, deus quaſi facta pertractat, & ſiue ſint puniẽda, ſiue munerãda, in præſcientia ſua diiudicat. Ecce homo infœlix alligatur morti, nõ per dei prædeſtinationẽ, ſed per ſuam offenſionem. Quãuis enim prædeſtinatio offenſionem præcurrat tempore, offenſio tamẽ prædeſtinationem præ- E cedit effectione. Nam prædeſtinatio non fieret, niſi offenſio futura eſſet: quam offenſionem qui pręſciuit eſſe, offenſionis vltionem vt iuſtus iudex prædeſtinauit. Ex præſcientia igitur offenſionis, prædeſtinatio emanauit vltionis: ſicut ex præſcientia virtutis, prædeſtinatio fieri ſolet remunerationis. Vnde Apoſtol9 ad Romanos, Rom. 8. Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit. Cap. IIII. Fortaſsis eſt qui dubitet vltionem offenſionis à deo eſſe, quia grauis eſt & mala: virtutis autem remunerationem à deo eſſe manifeſte fateatur, quia dulcis eſt & bona: cũ deus nullius mali, ſed totius boni ſit author. Huic dicẽdum eſt, quia offenſio & ſi homini eſt mala dum pœnã ingerit, apud deum eſt iuſta dum peccata punit. Quod autẽ iuſtum eſt, bonum eſt. Prædeſtinatio igitur vltionis, quia iuſta eſt, & bona. Vnde fons & origo boni per Eſaiam ſic loquitur, Ego dominus formans lucẽ, & creãs tene- Eſa. 45. bras, pacẽ faciens, & creans malũ. Quaſi dicat, Ego dominus faciens pacẽ ex me, creans malum ex te tibi. Pro peccatis enim tuis bellũ tibi tribuo quod mereris, quod etſi apud me ſit iuſtum, ex te tamen tibi fit malum: quia nõ ex me, ſed ex te peccaſti: & pro peccato pœnam tibi creo, quæ apud me eſt iuſta, tibi autem mala. Huiuſmo- F di ergo malum creat deus, quod per ſe ſibi ſit iuſtũ, ex homine fit homini malũ. Vna enim eademq; res aliter atque aliter inter homines etiã accepta, bona eſt & mala: vt bellum de quo ſupra diximus, victis eſt malũ, vincentibus bonũ. Quapropter & mors, quæ eſt vltio præuaricationis, & iuſta eſt & mala. Iuſta quidem ex iuſto iudice, mala autem ex miſero peccatore. Hæc etiam eademq; mors quibuſdã hominibus eſt mala, quibuſdam autem bona, quia hos de ignominia ducit ad gloriam, illos vero de gloria ad ignominiã. Ignis quoq; lignis, ſtipulis, veſtimẽtis eſt nociuus, cupro autem & argento & auro proficuus: quia hæc excoquit & puriora reddit, illa vero inflammat, & penitus conſumit. Cum hæc ita ſint, nõ vereamur dicere, mortem eſſe prædeſtinatam à deo: quia etſi nobis eſt mala, à deo tamen propter præſcientiã præuaricationis prędeſtinata eſt iuſta. Vnde & Pſalmiſta, Quia tu reddis vnicuiq; iuxta opera ſua. Vn- Pſal. 61. de enim & bonis gloria perẽnis, & malis mors infœlix, niſi ab eo qui reddit vnicuiq; ſecundũ opera ſua? Nõ tamẽ pure à deo mors, ſed fit ex hominis pręuaricatione

G per iuſtitiam dei in hominis pœnã. Hoc ideo, qoia ſuot nonnulli qui diabolum ſic ponont mortis authorem, qoaſi vltionis iudicem. Author eſt quidem mortis per ſuggeſtionem peccati, ſed per potentiam retributionis oec author, oec creator. Eſt & pœnarum cuſtos & exhibitor, nec tamen ex propria potentia, ſed ex conceſsione diuina.

Cap. V. Sed iis quæ præſcripſimus quidam opponont quod ſcriptum eſt, Mortem deus oon fecit vnquam. Quibus oon ſurda aure prætereuodom eſt, quod *Sap. 1.* aliás ſcriptũ eſt, Mors & vita à deo eſt. Nam opponenti, mortem deus noo fecit vnquã: oppono, mors & vita à deo eſt. His quippe oppoſitionibus io literatura nulla reconciliatio eſt, in intelligẽtia nulla repugnãtia. Mors enim ſicut & vita, non tãtum dupliciter, ſed etiam tripliciter iotelligi poteſt. In primo nãq; homioe & animam & carnem deus creauit immortalem. Ante peccatum ergo vixit anima, vixit caro, non ſub ioteritus timore, ſed ſub immortalitatis conditione. At dum homo peccauit, anima obiit. Hæc eſt mors quam deus oõ fecit. Caro tameo vixit poſt mortem animæ, ſed ſub mortis expectatione. Mors ergo animæ peccatũ, mors carnis diſſolutio elementorum: mors animæ & carnis, H pœna infernalis. Sic & vita, alia eſt carnis & animæ ante peccatom, alia carnis poſt peccatum, alia animæ & carnis poſt diſſolutionem elementorum. Vita quidem omnis à deo eſt, ſicut & mors carois, quæ eſt diſſolutio elementorum: & mors animæ & carnis, quæ eſt vltio offenſionis. Mortem autem animæ, quæ eſt cæterarum priocipium & cauſa, nõquam fecit deus, quia ſcriptum *1. Pet. 2.* eſt, Qui peccatum non fecit. Sed mortem animæ non ſic intelligas vt mortem carnis. Moritur caro, ſolutionem ſui patiendo: moritur autẽ aoima nõ ſic, ſed vitam mutando. Iam quæ ſiot prædeſtinationes alligationis, quæ cõditionis, ſatis vt reor dictum eſt. Sed earum quę conditionis ſunt, aliæ ad gloriã, aliæ ad pœnam. Quos enim deus ſuos fidei opere futuros eſſe prænouit, hos prædeſtinauit ad gloriã: quos abſque correctione diabolicæ perſuaſioni militaturos eſſe præſciuit, hos pro certo prædeſtioauit ad pœnam. Nauis meotis noſtræ, oiſi exercitatione boaæ meditatioois regatur, vẽris vanarum cogitatioonm afflãtibus, per diuerſa fluctuabit, & demum ſub periculo demerſioois cooquatietur.

I

FINIS.

AD LECTOREM.

Præcedebant hoc opus duæ ad eundem Valentinum Epiſtolæ, verum eas reperies in epiſtolarum volumine, 46. & 47.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi Liber de gratia & libero arbitrio, ad Valentinum, & cum illo mooachos.

Cap. I. PROPTER eos qui liberum hominis arbitrium ſic prædicaot & defendunt, vt dei gratiam qua vocamur ad eum, & a noſtris malis meritis liberamur, & per quam boaa merita comparamus, quibus ad vitã perueoiamus æternã, negare audeant & conentur auferre, multa iam diſſeruimus, literiſq; mãdauimus, quantum nobis dominus donare di- K gnatus eſt. Sed quoniã ſunt quidam qui ſic gratiam dei defendũt, vt negent hominis liberũ arbitriũ: aut quando gratia defenditur, negari exiſtimẽt liberũ arbitriũ: hoc aliquid ſcribere ad veſtram charitatem Valentine frater & cæteri qui ſimul deo ſeruitis, compellente mutua charitate curaui. Nunciatum eſt enim mihi de vobis fratres, ab aliquibus qui in veſtra congregatione ſoot, & ad nos inde venerunt, per quos & iſta direximus, quòd de hac re diſſenſiones in vobis ſint. Itaque dilectiſsimi, ne vos perturbet hui⁹ quæſtionis obſcuritas: moneo vos primum, vt de iis quoq; intelligitis, agatis deo gratias: quicquid eſt autem quò peruenire nõdum poteſt veſtræ mentis ioteotio, pacem inter vos & charitatem ſeruãtes, à domioo vt intelligatis orate. Et donec vos ipſe perducat ad ea quæ nõdum intelligitis, ibi ambulate quò peruenire potuiſtis. Hoc admonet Apoſtolus Paulus, qui cum dixiſſet nondum ſe eſſe perfectũ, *Philip. 3.* paulopoſt ait: Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus, id eſt ita nos eſſe perfectos, vt nondum ad perfectionẽ quæ nobis ſufficit venerimus: cootinuoq; ſubiunxit, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit: L veruntamen in quod peruenimus, in eo ambulemus. Ambulando quippe in qood peruenimus, & quò nondum peruenimus, peruenire poterimus, deo nobis reuelante ſi quid aliter ſapimus, ſi ea quæ iam reuelauit, non relinquamus.

Cap. II. Reuelauit autem nobis per ſcripturas ſuas ſanctas, eſſe in homine liberũ voluntatis arbitrium. Quomodo autem reuelauerit commemoro *Commemoro pro commonefacio.* vos, non humano eloquio, ſed diuino. Primum quia ipſa diuina præcepta homini nõ prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciẽs ad promiſſa pręmia perueniret. Ideo enim data ſunt, vt homo excuſationem de ignorantia non haberet: ſicut dominus dicit in Euangelio de Iudæis, Si non veniſſem & *Ioan. 15.* locutus eis fuiſſem, peccatum noo haberent. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. De quo peccato dicit? niſi de illo magno, quo præſciebat eorũ futurũ quando iſta dicebat, id eſt, quo eum fuerant occiſuri? Neque enim nullum habebant peccatum antequam Chriſtus veniſſet in carne ad eos. Itẽ dicit Apoſtolus, Reuelatur ira dei de cœlo in omnẽ impietatem *Rom. 1.* & iniuſtitiam hominum eorum qui veritatem in Iniquitate detinent, quia quod notum eſt dei, manifeſtum M eſt in illis: deus enim illis manifeſtauit. Inuiſibilia enim eius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius ac diuinitas, vt ſint inexcuſabiles. Quomodo dicit inexcuſabiles, niſi de illa excuſatione qua ſolet dicere humana ſuperbia, Si ſciſſem, feciſſem: ideo non feci, quia neſciui. *Excuſatio humana, ſed ſuperba* Aut, ſi ſcirem, facerem: ideo non facio, quia neſcio? Hæc eis excuſatio tollitur, quãdo præceptũ datur, vel ſcientia non peccandi manifeſtatur. Sed ſunt homines *Nulla eſt hominum apud deum excuſatio.* qui etiam de ipſo deo ſe excuſare conantur, quibus dicit Apoſtolus Iacobus, Nemo cum tentatur, dicat quoniam à deo tentor. Deus enim intentator malorum eſt: *Iacob.* ipſe autem neminem tentat: vnuſquiſque vero tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde cõcupiſcentia cum conceperit, parit peccatum. Peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem. Item de ipſo deo ſe excuſare volẽtibus, reſpondet liber Prouerbiorum Salomonis, Inſipientia viri violat vias eius, deum autem cauſatur in corde ſuo. Et liber Eccleſiaſticus dicit, Ne dixeris quia propter deũ receſsi: quæ enim *Eccl. 15.* odit ne facias, ne dixeris, quia ipſe me induxit: non enim

A enim opus habet viro peccatore, omne execramentum
odit dominus, & non eſt amabile timentibus eum. Ipſe
ab initio fecit illum, & reliquit illum in manu conſilij
ſui. Si volueris conſeruabis mandata, & fidem bonam
placiti. Apponet tibi ignem & aquam, ad quodcunque
volueris extende manum tuam. In conſpectu vita &
mors, & quodcunque placuerit dabitur ei. Ecce aperiſ-
ſime videmus expreſſum liberum humanæ voluntatis
arbitriū. Quid illud quòd tam multis locis omnia man-
data ſua cuſtodiri & fieri iubet deus? Quomodo iubet
ſi non eſt liberum arbitrium? Quid beatus ille, de quo
Pſal. 1. pſalmus dicit, quòd in lege domini fuit voluntas eius,
nónne ſatis indicat voluntate ſua hominem in lege dei
conſiſtere? Deinde tam multa mādata quæ ipſam quo-
Roman. 12. dammodo nominatim conueniunt voluntatem, ſicut
Pſal. 31. eſt, Noli vinci à malo: & alia ſimilia: ſicut ſunt, Nolite
Prouer. 1. fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus:
Prouerb. 3. Et, Noli repellere conſilia matris tuæ: Et, Noli eſſe ſapi-
ens apud teipſum: Et, Noli deficere à diſciplina domi-
ni: Et, Noli negligere legem: Et, Noli abſtinere benefa-
cere egēti: Et, Noli fabricare in amicum tuum mala: Et,
B Noli intendere fallaci mulieri: Et Noluit intelligere vt
bene ageret: Et, Noluerunt accipere diſciplinam: & in-
numerabilia talia in veteribus libris diuinorū eloquio-
rum quid oſtendunt, niſi liberum arbitrium volunta-
tis humanæ? In libris etiam nouis Euangelicis & Apo-
Matth. 6. ſtolicis, quid aliud oſtenditur vbi dicitur, Nolite vobis
Matth. 10. cōdere theſauros in terra: Et, Nolite timere eos qui oc-
Matth. 16. cidunt corpus: Et, Qui vult venire poſt me, abneget ſe-
Luca. 2. metipſum: Et, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis:
1. Cor. 7. Et quod dicit Apoſtolus Paulus, Quod vult faciat, non
peccat ſi nubat: qui autem ſtatuit in corde ſuo non ha-
bens neceſſitatem, poteſtatem autem habēs ſuæ volun-
tatis, & hoc ſtatuit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam,
1. Cor. 9. bene facit. Item dicit: Si autem volens hoc facio, mer-
1. Cor. 15. cedem habeo. Et alio loco: Sobrij eſtote iuſte, & nolite
2. Cor. 8. peccare. Et iterum: Vt quemadmodum promptus eſt a-
1. Timot. 5. nimus voluntatis, ita ſit & perficiendi. Et ad Timotheū
2. Timo. 3. dicit: Cum enim in deliciis egerint in Chriſto, nubere
C volunt. Et alibi: Sed & omnes qui pie volunt viuere in
1. Timo. 4. Chriſto Ieſu, perſecutionē patientur. Et ipſi Timotheo:
Ad Phile- Noli negligere gratiam quę in te eſt. Et ad Philemonē:
monem. c. Ne bonum tuū velut ex neceſſitate eſſet, ſed ex volun-
tate. Seruos etiam ipſos monet, vt dominis ſuis ex ani-
Iacobi 2. mo ſeruiant cum bona voluntate. Item Iacobus: Nolite
itaq; errare fratres mei, & nolite in perſonarū acceptio-
Ibidem. ne habere fidē domini noſtri Ieſu Chriſti, & nolite de-
1. Ioan. 2. trahere de alterutro. Item Ioānes in epiſtola ſua: Noli-
te diligere mundum: & cætera huiuſmodi. Nempe vbi
dicitur: Noli hoc, & noli illud, & vbi ad aliquid facien-
dum vel non faciendum, in diuinis monitis opus vo-
lūtatis exigitur, ſatis liberum demonſtratur arbitrium.
Nemo ergo deum cauſetur in corde ſuo, ſed ſibi impu-
tet quiſque cum peccat. Neque cum aliquid ſecundum
deum operatur, alienet hoc a propria volūtate. Quan-
do enim volens facit, tunc dicendum eſt opus bonum,
tunc ſperāda eſt boni operis merces ab eo de quo dictū
Matth. 16. eſt, Qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Qui er-
Roma. 1. go nouerūt diuina mandata, aufertur eis excuſatio, quā
Cap. III. ſolent homines habere de ignorantia. Sed nec ipſi
Roma. 2. ſine pœna erunt qui legem dei neſciunt. Qui enim ſine
lege peccauerunt, ſine lege peribunt: qui autem in lege
peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quod mihi non
videtur Apoſtolus ita dixiſſe, tanquam peius aliquid ſi-
gnificauerit eſſe paſſuros qui legem neſciūt in peccatis
ſuis, quàm illos qui ſciunt. Peius enim videtur eſſe peri- D
re, quàm iudicari. Sed cum hoc de gētibus & de Iudęis
loqueretur, quia illi ſine lege ſunt, iſti autē legem acce-
perunt: quis audeat dicere Iudæos qui in lege peccant,
non eſſe perituros, cum in Chriſtum non crediderunt,
quandoquidem de illis dictum eſt, per legē iudicabun-
tur? Sine fide enim Chriſti nemo liberari poteſt, ac per
hoc ita iudicabuntur vt pereant. Nam ſi peior eſt con-
ditio neſcientium quàm ſcientium legem dei, quomo-
do verum erit quod dominus in Euangelio ait, Seruus *Luca 12.*
qui neſcit voluntatem domini ſui, & facit digna pla-
gis, vapulabit pauca: ſeruus autem qui ſcit voluntatem
domini ſui, & facit digna plagis, vapulabit multa? Ec-
ce vbi oſtendit grauius peccare hominē ſciētem quàm
neſcientem, nec tamē ideo confugiendum eſt ad igno-
rantiæ tenebras, vt in eis quiſque requirat excuſationē.
Aliud eſt enim neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe. Voluntas
quippe in eo arguitur, de quo dicitur, Noluit intellige- *Pſal. 35.*
re vt bene ageret. Sed & illa ignorantia quæ nō eſt eo- *Ignorantia*
rum qui ſcire nolunt, ſed eorum qui tanquam ſimplici- *ſimpliciter*
ter neſciunt, neminem ſic excuſat, vt ſempiterno igne *nō excuſat.*
non ardeat, ſi propterea non credidit, quia non audi-
uit omnino quod crederet, ſed fortaſſis vt mitius ar-
deat: non enim ſine cauſa dictō eſt, Effunde iram tuam E
in gentes quæ te non nouerunt. Et illud quod ait Apo- *Pſal. 78.*
ſtolus, Cum venerit in flamma ignis dare vindictam *2. Theſſ. 1.*
in eos qui ignorant deum. Veruntamen vt habeamus
& ipſam ſcientiam, ne dicat vnuſquiſque, neſciui, non
audiui, nō intellexi: voluntas conuenitur humana vbi
dicitur, Nolite eſſe ſicut equus & mulus, quibus non eſt *Pſal. 31.*
intellectus: quamuis peior appareat de quo dictum eſt,
Verbis non emendabitur ſeruus durus: ſi enim & intel- *Prouer. 29.*
lexerit, non obaudiet. Quando autem dicit homo: Nō
poſſum facere quod præcipitur, quoniam concupiſcen-
tia mea vincor: iam quidem de ignorantia non habet
excuſationem, nec deum cauſatur in corde ſuo, ſed ma-
lum ſuum in ſe cognoſcit & dolet: cui tamen dicit A-
poſtolus, Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. *Roma. 12.*
Et vtique cui dicitur, noli vinci, arbitrium ſine dubio
voluntatis eius conuenitur: velle enim & nolle propriè
voluntatis eſt. Sed metuendum eſt ne iſta omnia *Cap. IIII.*
diuina teſtimonia, & quæcunque alia ſunt, quæ ſine du-
bitatione ſunt plurima, in defenſione liberi arbitrij ſic
intelligantur, vt ad vitam piam & bonam conuerſatio- F
nē, cui merces æterna debetur, adiutorio & gratiæ dei
locus non relinquatur: & audeat miſer homo quando
bene viuit & bene operatur, vel potius bene viuere &
bene operari ſibi videtur, in ſeipſo non in domino glo-
riari, & ſpem recte viuendi in ſeipſo ponere vt ſequatur
eum maledictum Hieremiæ Prophetæ dicentis, Male- *Hiere. 17.*
dictus homo qui ſpem habet in homine, & firmat car-
nem brachij ſui, & à domino diſcedit cor eius. Intelli-
gite fratres hoc propheticum teſtimonium: quia enim
non dixit Propheta, Maledictus homo qui ſpem habet
in ſeipſo, poſſet alicui videri ideo dictum eſſe, Maledi-
ctus homo qui ſpem habet in homine: vt nemo habeat
ſpem in altero homine, ſed in ſe. Vt ergo oſtenderet ſic
ſe admonuiſſe hominem, vt nec in ſeipſo haberet ſpē:
propterea cum dixiſſet, Maledictus homo qui ſpem ha-
bet in homine: mox addidit, & firmat carnem brachij
ſui. Brachium pro potentia poſuit operandi. In nomine
autem carnis intelligenda eſt humana fragilitas: ac per
hoc firmat carnem brachij ſui, qui potentiam fragilem
atq; inualidam, id eſt humanā, ſibi ſufficere ad bene o-
perādum putat, nec adiutorium ſperat à domino. Pro-

G pter hoc enim ſubiecit, Et à domino diſcedit cor eius.
Talis eſt hæreſis Pelagiana , non antiqua,ſed ante non
multum tempus exorta: cõtra quam hæreſim cum fuiſ-
ſet diutius diſputatum,etiam ad cõcilia epiſcopalia no-
uiſsima neceſsitate peruentum eſt:vnde vobis non qui-
dem omnia,ſed tamen aliqua legenda direxi.Nos ergo
ad bene operandũ ſpem non habeamus in homine,fir-
Pſal.26. mantes carnem brachij noſtri , nec à domino diſce-
dat cor noſtrum,ſed ei dicat,Adiutor meus eſto,ne de-
relinquas me,neque deſpicias me , deus ſalutaris meus.
Pruinde chariſsimi,ſicut ſuperioribus teſtimoniis ſcri-
pturarum probauimus ſanctatum, ad bene viuẽdum &
recte agendum eſſe in homine liberum volũtatis arbi-
trium : ſic etiam de gratia dei , ſine qua nihil boni age-
re poſſumus, quæ ſint diuina teſtimonia videamus . Ac
primum de ipſa veſtra profeſsione aliquid dicam : neq;
enim congregaret vos iſta ſocietas in qua continenter
viuitis,niſi voluptatẽ cõiugalem contemneretis . Hinc
Matth.19. autem domino loquenti cum dixiſſent diſcipuli , Si ta-
lis eſt cauſa homini cum vxore,nõ expedit nubere : re-
ſpondit eis,Non omnes capiunt verbum hoc , ſed qui-
H bus datum eſt . Nunquid non liberum arbitrium Ti-
1.Timo.5. mothei eſt exhortatus Apoſtolus , dicens , Contine te-
ipſum:Et in hac re poteſtatem voluntatis oſtendit, vbi
1.Cor.7. ait,Non habens neceſsitatem : poteſtatem autem habẽs
ſuæ voluntatis,vt ſeruet virginem ſuam: & tamen non
omnes capiunt verbum hoc,ſed quibus datum eſt. qui-
bus enim non eſt datum , aut nolunt , aut non implent
quod volunt:quibus autem datum eſt,ſic volunt vt im-
pleant quod volunt . Itaque vt hoc verbum, quod non
ab omnibus capitur , ab aliquibus capiatur,& dei donũ
Vbi ſupra eſt,& liberum arbitrium. De ipſa quoque pudicitia cõ-
iugali nempe Apoſtolus ait,Quod vult faciat,non pec-
cat ſi nubat. & tamen etiam hoc dei donum eſt, dicen-
Prouer.19. te ſcriptura,A domino iungitur mulier viro . Ideo do-
ctor gentium & pudicitiam coniugalem per quam nõ
fiunt adulteria , & perfectiorem continentiam,per quã
nullus cõcubitus quæritur,ſermone ſuo commodans,
& hoc & illud donum dei eſſe mõſtrat,ſcribens ad Co-
rinthios , & admonẽs cõiuges ne ſe inuicem fraudent:
1.Cor.7. quos cum admonuiſſet, adiecit : Vellem autem omnes
I homines eſſe ſicut meipſum : quia vtique ipſe ab omni
concubitu cõtinebat. Et continuo ſubiunxit,Sed vnuſ-
quiſque proprium donũ habet à deo,alius ſic , alius au-
tem ſic . Nunquid tam multa quæ præcipiuntur in lege
dei,ne fornicationes & adulteria committantur, indi-
cant aliud quàm liberum arbitrium? Neque enim præ-
ciperentur , niſi homo haberet propriam voluntatem,
qua diuinis præceptis obediret , & tamen dei donum
eſt,ſine quo ſeruari caſtitatis præcepta nõ poſſunt.Vn-
Sapien.8. de ait ille in libro Sapiẽtiæ, Cum ſcirem quia nemo eſ-
ſe poteſt continens niſi deus det : & hoc ipſum erat ſa-
pientiæ,ſcire cuius eſſet hoc donum. Vt autem iſta non
ſeruentur caſtitatis ſancta mandata , vnuſquiſque ten-
Iacobi.1. tatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus . Vbi ſi
dixerit:volo ſeruare , ſed vincor à concupiſcentia mea:
reſpondet ſcriptura libero eius arbitrio , quod iam ſu-
Roman.12. perius dixi , Noli vinci à malo , ſed vince in bono ma-
lum:quod tamen vt fiat, adiuuat gratia , quæ niſi adiu-
uerit,nihil lex erit niſi virtus peccati.Augetur enim cõ-
cupiſcentia , & maiores vires accipit lege prohibente,
niſi adiuuet ſpiritus gratiæ. Hoc eſt quod dicit ille ipſe
1.Cor.15. doctor gentium , Aculeus autem mortis eſt peccatum,
virt⁹ vero peccati lex.Ecce vnde dicit homo: Volo le-
gis ſeruare mandatum , ſed virtute cõcupiſcentiæ meæ
vincor . Et cum voluntas eius conuenitur & ei dicitur, K
Noli vinci a malo : quid ei prodeſt niſi gratia ſuccur-
rente fiat? Quod ipſe Apoſtolus ſecutus adiunxit : nam
& cũ dixiſſet, Virtus peccati lex : cõtinuo ſubiecit,Gra-
tias autem deo, qui dat nobis victoriam per dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum . Ergo & victoria qua pecca-
tum vincitur,nihil aliud eſt quam donũ dei,in iſto cer-
tamine adiuuãtis liberum arbitrium.Prupter quod di-
cit & cœleſtis magiſter,Vigilate & orate , ne intretis in Matth.26.
tentationem . Ergo vnuſquiſque contra ſuam concu-
piſcentiam dimicans oret , ne intret in tentationem:id
eſt,ne ſit ab illa abſtractus & illectus. Non autem intrat
in tentationem,ſi voluntate bona vincat concupiſcen-
tiam malam . Nec tamen ſufficit arbitrium voluntatis
humanæ, niſi à domino victoria concedatur oranti,ne
intret in tentationem.Quid vero euidentius quàm dei
oſtenditur gratia,vbi quod oratur, accipitur ? Si enim
dixiſſet ſaluator noſter , Vigilate ne intretis in tẽtatio-
nem : admonuiſſe videretur tãtummodo hominis vo-
luntatẽ:cum vero addidit , & orate,oſtendit deum ad-
iuuare ne intretur in tentationem . Dictum eſt libero L
arbitrio,Fili noli deficere à diſciplina domini. & domi Prouer.3.
nus dicit , Ego rogaui ꝑ te Petre,ne deficeret fides tua. Lucæ.22.
Homo ergo gratia iuuatur,ne ſine cauſa voluntati eius Cap.5.
iubeatur. Cum dicit deus,Conuertimini ad me , & Zach.1.
conuertar ad vos:vnum horum videtur eſſe noſtrę vo-
luntatis, id eſt,vt conuertamur ad deum,alterum vero
ipſius gratiæ , id eſt , vt etiam ipſe conuertatur ad nos.
vbi poſſunt putare Pelagiani ſuã obtinere ſententiam,
qua dicunt gratiam dei ſecundum merita noſtra dari.
Quod quidem in Oriente , hoc eſt, in prouincia Palæ-
ſtina,in qua eſt ciuitas Hieruſalem , cũ ipſe Pelagius ab
Epiſcopis audiretur,affirmare non auſus eſt.Nam inter
cætera quæ illi obiecta ſunt , & hoc obiectum eſt,quòd
diceret gratiam dei ſecũdum merita noſtra dari: quod
ſic alienum eſt à catholica doctrina , & inimicum gra-
tiæ Chriſti, vt niſi hoc obiectum ſibi anathematizaſſet,
ipſe iode anathematizatus exiſſet.Sed fallaciter eum a-
nathematizaſſe poſteriores eius indicant libri , in qui-
bus omnino nihil aliud defendit,quàm gratiam dei ſe-
cundũ merita noſtra dari.Talia ergo de ſcripturis col- M
ligunt , quale eſt hoc vnum quod pauloante dixi,Con- Zach.1.
uertimini ad me, & cõuertar ad vos: vt ſecundum me-
ritum conuerſionis noſtræ ad deum, detur gratia eius,
in qua ad nos & ipſe cõuertitur . Nec attẽdunt qui hoc
ſentiunt , quia niſi donum dei eſſet etiam ipſa ad deum
noſtra conuerſio,non ei diceretur,Deus virtutum con Pſal.79.
uerte nos. Et,Deus tu cõuertens viuificabis nos,Et,Cõ- Pſal.84.
uerte nos deus ſanitatum noſtrarum: & huiuſmodi alia
quæ commemorare longũ eſt. Nam & venire ad Chri-
ſtum,quid eſt aliud niſi ad eum credendo conuerti ? &
tamen ait,Nemo poteſt venire ad me,niſi datum fuerit Ioan.6.
ei à patre meo. Item quod ſcriptum eſt in libro ſecũdo
Paralipomenon , Dominus vobiſcum,cum vos eſtis cũ 2.Paral.15.
eo:& ſi quæſiertis eum, inuenietis:ſi autem dereliqueri-
tis eum , derelinquet vos . Manifeſtat quidem liberum
volũtatis arbitrium . Sed illi qui dicunt gratiam dei ſe-
cundũ merita noſtra dari, iſta teſtimonia ſic accipiunt,
vt dicant meritum noſtrum in eo eſſe quòd ſumus cum
deo : eius autem gratiam ſecundum hoc meritum dari,
vt ſit & ipſe nobiſcum . Item meritum noſtrum in eo
eſſe quòd quærimus eum , & ſecundum hoc meritum
dari eius gratiam,vt inueniamus eum. Et in libro Para-
lipomenon primo quod dictum eſt , Et tu Salomon fili 1.Paral.28.
mi cognoſce deũ,& ſerui ei in corde perfecto,& anima
volente:

A volente:quia omnia corda ſcrutatur dominus, & om-
nem cogitationem mentium nouit:ſi quęſieris eum,in-
uenietur tibi,& ſi dimiſeris eum,repellet te in perpetuũ:
declarat voluntatis arbitrium. Sed illi in eo ponũt me-
ritum hominis quod dictum eſt, Inuenietur tibi:& om-
nino laborant quantum poſſunt, oſtẽdere gratiam dei
ſecundum merita noſtrã dari. hoc eſt, gratiam non eſſe
gratiam. Quibus enim ſecundum meritũ redditur,non
Roma. 4. imputatur merces ſecundum gratiam,ſed ſecundũ de-
bitum,ſicut apertiſsime dicit Apoſtolus. Meritum enim
fuit quidem in Apoſtolo Paulo,ſed malum,quãdo per-
1.Cor.15. ſequebatur Eccleſiã: vnde dicit, Non ſum idoneus vo-
cari Apoſtolus,quia perſecutus ſum Eccleſiã dei. Cum
ergo haberet hoc meritũ malum, redditum eſt ei bonũ
pro malo,in eo qđ ſecutus adiunxit, Sed gratia dei ſum
quod ſum. Atq; vt oſtenderet & liberũ arbitrium, mox
addidit, Et gratia eius in me vacua nõ fuit,ſed plus om-
nibus illis laboraui. Hoc enim liberum arbitrium ho-
2.Cor.6. minis exhortatur & in aliis,quibus dicit, Rogamus ne
in vacuum gratiam dei ſuſcipiatis. Vt quid enim eos ro-
B gat ſi gratiam ſic ſuſceperũt,vt propriam perderẽt vo-
luntatem?tamen ne ipſa voluntas ſine gratia dei pute-
tur boni aliquid poſſe,continuo cũ dixiſſet, Gratia eius
in me vacua nõ fuit,ſed plus omnib9 illis laboraui:ſub-
iunxit atq; ait: Non ego autem,ſed gratia dei mecum:
id eſt non ſolus,ſed gratia dei mecũ:ac per hoc nec gra
tia dei ſola,nec ipſe ſolus,ſed gratia dei cum illo. Vt au
tem de cœlo vocaretur, & tã magna & efficaciſsima vo
catione conuerteretur,gratia dei erat ſola, quia merita
eius erant magna,ſed mala. Deniq; & alibi dicit ad Ti-
2.Timot.1. mothenm, Collabora Euangelio ſecundum virtutem
dei ſaluos nos facientis,& vocantis vocatione ſua ſan-
cta,nõ ſecundum opera noſtra,ſed ſecundum ſuũ pro-
poſitum & gratiam,quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu.
ad Titũ. 3. Item merita ſua ſed mala commemorãs dicit, Fuimus
enim ſtulti & nos aliquando & increduli,errantes,ſer-
uientes deſideriis & voluptatibus variis, in malitia &
inuidia agentes,abominabiles,inuicem odio habentes.
Quid iſtis tam malis meritis niſi pœna vtique debeba-
tur?Sed deo reddente bona pro malis,per gratiam quæ
non ſecundum merita noſtra datur, factum eſt quod
deinde ſubiunxit,& dicit, Cum autem benignitas & hu
C manitas illuxit ſaluatoris noſtri dei,non ex operibus iu
ſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericor-
diam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis &
renouationis ſpiritus ſancti,quẽ ditiſsime effudit ſuper
nos, per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum, vt iuſti-
ficati ipſius gratia,hæredes efficiamur ſecundum ſpem
Cap.VI. vitæ æternæ. His & talibus teſtimoniis diuinis pro-
batur gratia dei nõ ſecundum merita noſtra dari, quã-
doquidem non ſolum nullis bonis,verumetiam multis
meritis malis præcedentibus videmus datam, & quoti-
die dari videmus. Sed plane cum data fuerit,incipiunt
eſſe etiam merita noſtra bona,per illam tamen: nam ſi
illam ſubtraxerit,cadit homo non erectus,ſed pręcipi-
tatus libero arbitrio. Quapropter quãdo cœperit homo
habere merita bona,nõ debet ſibi tribuere illa,ſed deo,
Pſal.26. cui dicitur in Pſalmo, Adiutor me9 eſto,ne derelinquas
me. dicendo,ne derelinquas me, oſtẽdit quia ſi dereli-
ctus fuerit, nihil boni valet ipſe per ſe: vnde & ille ait,
Pſal.29. Ego dixi in abundantia mea,nõ mouebor in æternum.
Putauerat enim ſuum fuiſſe bonum, quod ei ſic abũda-
bat,vt non moueretur:ſed vt oſtenderetur illi cuius eſ-
ſet illud bonum,de quo tanquam ſuo cœperat gloriari,
Ibidem. paululũ gratia dei deſerente admonitus dicit, Domine
in voluntate tua præſtitiſti decori meo virtutẽ:Auerti- D
ſti faciem tuã à me,& factus ſum conturbatus. Ideo ne-
ceſſarium eſt homini,vt gratia dei non ſolũ iuſtificetur
impius,id eſt,ex impio fiat iuſtus,cum redduntur ei bo
na pro malis:ſed etiã cum fuerit iam iuſtificatus ex fide,
ambulet cum illo gratia,& incũbat ſuper ipſam ne ca-
dat. Propter hoc ſcriptum eſt in cantico cãticorum de Cant.8.
ipſa Eccleſia, Quæ eſt iſta quæ aſcẽdit dealbata, incum-
bens ſuper fratruelem ſuum?Dealbata eſt enim quę per
ſeipſam alba eſſe non poſſet. Et à quo dealbata eſt, niſi
ab illo qui per Prophetam dicit, Si fuerint peccata ve- Eſaiæ 1.
ſtra vt phœnicium,ſicut niuem dealbabo? Quando er-
go dealbata eſt,nihil boni merebatur: Iam vero alba fa
cta,bene ambulat,ſed ſi ſuper eũ à quo dealbata eſt,per-
ſeuerãter incũbat. Propter quod & ipſe Ieſus ſuper quẽ
incumbit dealbata, dixit diſcipulis ſuis, Sine me nihil Ioan.15.
poteſtis facere. Ergo redeamus ad Apoſtolũ Paulum,
quẽ certe inuenimus ſine vllis meritis bonis, imò cum
multis meritis malis dei gratiam conſecutum, redden-
tis bona pro malis:videamus quid dicat ſua iam propin 2.Timo.4.
quãte paſsione,ſcribẽs ad Timotheum, Ego enim iam E
immolor,inquit,& tempus reſolutionis meę inſtat. Bo-
num certamen certaui,curſum conſummaui, fidem ſer
uaui. Iſta vtique iam merita ſua bona commemorat, vt
poſt bona merita conſequatur coronam, qui poſt me-
rita mala conſecutus eſt gratiam. Deniq; attendite quid
ſequatur, Supereſt,inquit,mihi corona iuſtitiæ,quã red
det mihi dominus in illa die iuſtus iudex. Cui redderet
coronam iuſtus iudex, ſi non donaſſet gratiam miſeri-
cors pater?Et quomodo eſſet iſta corona iuſtitiæ, niſi
præceſsiſſet gratia quæ iuſtificat impiũ? Quomodo iſta
debita redderetur,niſi pri9 illa gratuita donaretur?Sed
cum dicunt Pelagiani hanc eſſe ſolam, non ſecundum
merita noſtra gratiam, qua homini peccata dimittun-
tur:illam vero quæ datur in finem, id eſt ęternam vitã,
meritis noſtris præcedẽtibus reddi:reſpondendum eſt
eis. Si enim merita noſtra ſic intelligerent,vt etiam ip-
ſa dona dei eſſe cognoſcerent,nõ eſſet reprobanda iſta
ſententia:quoniam vero merita humana ſic pręedicant,
vt ea ex ſemetipſo habere hominem dicant,prorſus re-
ctiſsime reſpondet Apoſtolus, Quis enim te diſcernit? 1.Cor.4.
Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem acce-
piſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Prorſus talia F
cogitãti veriſsime dicitur, Dona ſua coronat deus,non
merita tua: ſi tibi à teipſo, non ab illo ſunt merita tua,
hæc enim ſi talia ſunt, mala ſunt: quæ mala ſunt, non
coronat deus. ſi autem bona ſunt, dei dona ſunt: quia
ſicut dicit Apoſtolus Iacobus, Omne datum optimum Iacobi.1.
& omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens
à patre luminum. Vnde dicit & Ioannes præcurſor do-
mini noſtri, Non poteſt homo accipere quicquam, ni- Ioan.3.
ſi fuerit ei datum de cœlo: vtique de cœlo, vnde etiam
venit ſpiritus ſanctus, quando Ieſus aſcendit in altum, Ephe.4.
captiuauit captiuitatem,dedit dona hominibus.

Si ergo dixi dona ſunt bona merita tua, non deus Cap.VII.
coronat merita tua tanquam merita tua, ſed tanquam
dona ſua. Proinde conſideremus ipſa merita Apoſto-
li Pauli, quibus dixit coronam redditurum iudicem
iuſtum:& videamus vtrum merita ipſius tanquam ip-
ſius,id eſt ex ipſo ei comparata, an dona ſint dei. Bo- 2.Timo.4.
num, inquit, certamen certaui, curſum conſumma-
ui,fidem ſeruaui. Primo iſta bona opera, ſi non ea præ-
ceſsiſſent cogitationes bonæ,nulla eſſent. Attẽdite ita-
que quid de ipſis cogitationibus dicat, ait enim ſcri-
bens ad Corinthios: Non quia idonei ſumus cogitare 2.Cor.3.

G aliqnid à nobis tanquam à nobiſmetipſis,ſed ſufficiētia
noſtra ex deo eſt.Deinde ſingnla inſpiciamus. Bonum,
inquit,certamen certaui. Quæro qua virtute certauerit,
vtrum quæ illi ex ſemetipſo fuerit , an quæ deſuper da-
ta ſit:Sed abſit vt iſtus doctor gētium ignorauerit le-
Deut.8. gē dei,cuius vox eſt in Deuteronomio,Ne dicas in cor-
de tuo,fortitudo mea & potentia manus meæ fecit mi-
hi virtutem magnam hanc , ſed memoraberis domini
dei tui,quia ipſe tibi dat fortitudinem facere virtutem.
Quid autē prodeſt bonum certamen , niſi ſequatur vi-
ctoria ? Et quis dat victoriam,niſi ille de quo dicit ipſe,
1.Cor.15. Gratias deo qui dat nobis victoriam,pee dominum no
ſtrum Ieſum Chriſtum.Et alio loco cum cōmemoraſſet
Roma.8. teſtimonium de Pſalmo, Quoniam propter te mortifi-
Pſal.34. camur tota die, deputati ſumus vt oues occiſionis:ſub-
iecit atque ait , Sed in his omnibus ſuperuincimus per
eū qui dilexit nos.nō ergo, pee nos, ſed per eum qui di-
lexit nos.Deinde dixit, Curſū cōſummaui . ſed ille hoc
Roma.9. dixit,qui alio loco dicit, Igitur nō volētis neq; curren-
tis,ſed miſerētis eſt dei.Quæ ſententia nullo modo po-
H teſt etiā ſic conuerti vt dicatur,nō miſerētis dei,ſed vo-
lentis & currentis eſt hominis.quiſquis enim hoc auſus
fuerit dicere , aperte ſe oſtēdit Apoſtolo contradicere.
2.Timo.4. Poſtremo dixit,Fidem ſeruaui:ſed ille hoc dixit,qui ali
1.Timo.1. bi ait , Miſericordiam conſecutus ſum vt fidelis eſſem.
Non enim dixit, Miſericordiam cōſecutus ſum quia fi-
delis erā,ſed vt fidelis eſſem:hinc oſtendens etiā ipſam
fidem haberi niſi deo miſerante non poſſe,& eſſe donū
Ephe.2. dei.Quod apertiſsime docet dicēs , Gratia ſalui facti e-
ſtis per fidem,& hoc nō ex vobis,ſed dei donū eſt.Poſ-
ſent enim dicere,ideo accepimus gratiā, quia credim⁹,
tanquam ſibi fidem tribuētes,gratiam deo.propter hoc
Apoſtolus cum dixiſſet,per fidem,& hoc,inquit,non ex
vobis, ſed dei donum eſt. Rurſus ne dicerent ſe ſuis o-
peribus donum tale meruiſſe:cōtinuo ſubiecit, Non ex
operibus,ne forte quis extollatur:non quia negauit,aut
euacuauit opera bona,cum dicat deum vnicuique red-
dere ſecundum opera eius : ſed quia opera ſunt ex fide,
I nō ex operibus fides , ac per hoc ab illo ſūt nobis opera
Abac.2. iuſtitiæ, à quo eſt ipſa fides,de qua dictū eſt,Iuſtus ex fi-
Roma.1. de viuit.Homines autem non intelligētes quod ait ipſe
Roma.3. Apoſtolus , Arbitramur iuſtificari hominem per fidem
ſine operibus legis : putauerūt eum dicere ſufficere ho-
mini fidem , etiam ſi male viuat,& bona opera non ha-
beat.Quod abſit vt ſentiret vas electionis: qui cum di-
Gala.5. xiſſet quodam loco,In Chriſto enim Ieſu neque circū-
ciſio aliquid valet,neque præputiū:mox addidit, ſed fi-
des quæ per dilectionem operatur. Ipſa eſt fides quæ fi-
deles dei ſeparat ab immūdis dæmonibus . nam & ipſi,
Iacobi.2. ſicut dicit Apoſtolus Iacobus,credunt & contremiſcūt,
ſed nō bene operaotur.Non ergo habēt iſtam fidem ex
qua iuſtus viuit,id eſt,quæ per dilectionem operatur,vt
reddat ei deus vitam æternā ſecundum opera eius. Sed
quia & ipſa bona opera nobis ex deo ſunt , à quo nobis
& fides eſt,& dilectio,peopterea idem ipſe doctor gen-
tium etiam ipſam vitam æternā gratiam nuncupauit.

Cap.VIII. Et naſcitur inde non parua quæſtio , quæ domino
donante ſoluenda eſt. Si enim vita æterna bonis ope-
Mat.6. ribus redditur,ſicut apertiſsime dicit ſcriptura,Quoniā
Roma.2. deus reddet vnicuiq; ſecundum opera eius : quomodo
Apoc 22. gratia eſt vita æterna , cum gratia non operibus redda-
Roma.4. tur, ſed gratis detur,ipſo Apoſtolo dicente,Ei qui ope-
Roma.11. ratur,merces nō imputatur ſecundum gratiam , ſed ſe-
Ial.debitū. cundum meritum.†Et iterum,Reliquiæ,inquit,pee ele-
ctionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt.Et mox addidit,Si au-
tem geatia,iam non ex operibus:alioquin geatia iā non K
eſt gratia . Quomodo eſt ergo gratia vita æterna,quæ
ex operibus ſumitur ? An forte vitam æternam non di-
xit Apoſtolus grstiam:Imo vero ſic dixit, vt negari om
nino non poſsit , nec intellectorem acutum , ſed tan-
tummodo intentum deſiderat auditorem. Cum enim
dixiſſet,Stipendium peccati mors : continuo ſubdidit, Roma.6.
Grstia autem dei vita æterna in Chriſto Ieſu domino
noſtro.Iſta ergo queſtio nullo modo mihi videtur poſ-
ſe diſſolui , niſi intelligamus & ipſa bona opera noſtra
quibus æterna eedditur vita , ad dei gratiam pertinere:
propter illud quod ait dominus Ieſus,Sine me nihil po Ioan.15.
teſtis facere. Et ipſe Apoſtolus cum dixiſſet,Gratia ſalui Ephe.2.
facti eſtis per fidem, & hoc nō ex vobis,ſed dei donum
eſt,non ex operibus,ne forte quis extollatur:vidit vtiq;
putare poſſe homines hoc ita dictum , quaſi neceſſaria
nō ſint opera bona credentibus , ſed eis fides ſola ſuffi-
ciat:& rurſus poſſe homines de bonis operibus extolli,
velut ad ea facienda ſibi ſufficiāt.mox itaq; addidit,Ip-
ſius enim ſumus figmentum,creati in Chriſto Ieſu in o-
peribus bonis,quæ præparauit deus , vt in illis ambule- L
mus Quid eſt hoc, quòd cum dei gratiam commēdans
dixiſſet,nō ex operibus,ne forte quis extollatur:cur hoc
dixerit rationem reddēs,ipſius enim ſumus,inquit,fig-
mentum,creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis? Quo
modo ergo nō ex operib⁹, ne forte quis extollatur-Sed
audi & intellige,non ex operibus dictum, tāquam tuis
ex teipſo tibi exiſtentibus,ſed tanquam his in quibus te
deus finxit,id eſt,formauit & creauit. Hoc enim ait,Ip-
ſius ſumus figmentum, creati in Chriſto Ieſu in operi-
bus bonis,non illa creatione qua homines facti ſumus,
ſed ea de qua ille dicebat,qui vtiq; iam homo erat, Cor Pſal.50.
mundum crea in me deus. & de qua dicit Apoſtolus,Si 2.Cor.5.
qua ergo in Chriſto noua creatura,vetera tranſierunt:
ecce facta ſunt noua, omnia autē ex deo . Fingimur er-
go,id eſt,formamur & creamur in operibus bonis, quæ
non præparauimus nos , ſed præparauit deus vt in illis
ambulemus . Itaque chariſsimi , vita bona noſtra nihil
aliud eſt quàm dei gratia:ſine dubio & vita æterna quæ
bonæ vitæ redditur , dei gratia eſt : & ipſa enim gratis
datur,quia gratis data eſt illa cui datur.Sed illa cui da- M
tur,tātummodo gratia eſt:hæc autē quę illi datur,quo-
niam præmium eius eſt, grstia eſt pro gratia , tanquam
merces pro iuſtitia,vt verū ſit quoniam verum eſt,quia Apoca.22.
reddet vnicuique deus ſecundum opera eius. Vtrum Cap.IX.
autem legerimus in ſcripturis ſanctis, gratiam pro gra-
tia, forſitan quæritis:ſed habetis Euangelium ſecūdum
Ioannem tanta luce clariſsimum, vbi Ioannes Baptiſta
de domino Chriſto dicit , Nos omnes ex plenitudine Ioan.1.
eius accepimus,& gratiam pro gratia. Ex eius itaq; ple-
nitudine accepimus pro modulo noſtro tanquam par-
ticulas noſtras,vt bene viuamus : ſicut deus partitus eſt
menſuram fidei,quia vnuſquiſq; proprium donum ha-
bet à deo,alius ſic,alius autē ſic, & ipſa eſt gratia:& inſu 1.Cor.7.
pee accipiemus & gratiam pro gratia,quādo nobis vita
æterna reddetur. De qua dixit Apoſtolus,Gratia autem Roma.6.
dei vita æterna , in Chriſto Ieſu domino noſtro : cum
prius dixiſſet, Stipendium peccati mors . Merito enim
ſtipendium , quia militiæ diabolicæ mors æterna tan-
quam debitū eedditur. Vbi cum poſſet dicere , & recte
dicere , Stipendium autem iuſtitiæ vita æterna : maluit
dicere,Gratia aotem dei vita æterna: vt hinc intellige- Ibidem.
remus, non pro meritis noſtris deum nos ad æternam
vitam , ſed pro ſua miſeratione perducere . De quo in
Pſalmo dicit homo animæ ſuæ, Qui coronat te in miſe- Pſal.102.
ratione

A ratione & miſericordia. Nunquid nõ corona bonis o-
perib⁹ redditur? Sed quia ipſa bona opera ille in bonis
Philip.2. operatur, de quo dictum eſt, Deus eſt enim qui opera-
tur in vobis & velle & operari pro bona volũtate, ideo
dixit Pſalmus, Coronat te in miſeratione & miſericor-
dia: quia eius miſeratione bona operamur, quibus coro
na reddetur. Nõ enim quia dixit, Deus eſt enim qui o-
peratur in vobis & velle & operari pro bona volunta-
te: ideo liberum arbitrium abſtuliſſe putãdus eſt. Quod
ſi ita eſſet, non ſuperius dixiſſet, Cum timore & tremo-
re veſtram ipſorum ſalutem operamini. Quando enim
iubetur vt operentur, liberum eorum conuenitur arbi-
trium: ſed ideo cum timore & tremore, ne ſibi tribuen-
do quod bene operantur, de bonis tanquam ſuis extol-
lantur operibus. Tanquam ergo interrogaretur Apo-
ſtolus, & diceretur ei, quare dixiſti cum timore & tre-
more: horũ verborum rationem reddidit, dicens, Deus
eſt enim qui operatur in vobis. Si enim timetis & tre-
mitis, non extollimini tãquam de veſtris operibus bo-
B nis, quia deus eſt qui operatur in vobis. Itaque fratres
debetis quidem per liberum arbitrium non facere ma-
la, & facere bona, hoc enim nobis lex dei pręcipit in li-
Cap.X. bris ſanctis, ſiue veteribus, ſiue nouis. Sed legamus &
Galat.2. adiuuãte domino intelligamus Apoſtolum dicentem,
Quia non iuſtificabitur ex lege omnis caro coram ip-
ſo: per legẽ enim cognitio peccati. Cognitio dixit, non
conſummatio. Quando autem cognoſcit homo pecca-
tum, ſi non adiuuat gratia vt cognitũ caueatur, ſine du-
Rom.4. bio lex irã operatur. Quod alio loco ipſe Apoſtolus di-
cit, ipſius enim verba ſunt, Lex iram operatur. Hoc autẽ
dixit, quia ira dei maior eſt in prævaricatore, qui per le
gem cognoſcit peccatum, & tamẽ facit: talis quippe ho
mo pręuaricator eſt legis: ſicut & in alio loco dicit, Vbi
Rom.7. enim lex nõ eſt, nec prævaricatio eſt. Propter hoc & ali
bi ait, Vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in vetu-
ſtate literæ: legem volẽs intelligi literæ vetuſtatem, no-
uitatem vero ſpiritus quid niſi gratiam? Et ne putaretur
accuſaſſe legem vel reprehendiſſe: continuo ſibi oppo-
ſuit quæſtionem, & ait, Quid ergo dicemus? Lex pecca-
tum eſt? Abſit. Deinde ſubiunxit, Sed peccatum non co
C gnoui, niſi per legẽ. hoc eſt quod dixerat, per legẽ co-
gnitio peccati. Nam cõcupiſcentiã, inquit, neſciebam,
Exod.20. niſi lex diceret, Non cõcupiſces: occaſione autem acce-
pta peccatum per mandatum operatum eſt in me om-
nem concupiſcentiam: ſine lege enim peccatum mor-
tuum erat, ego autem aliquãdo viuebam ſine lege: ad-
ueniente autem mandato, peccatum reuixit: ego autem
mortuus ſum, & inuentum eſt mihi mandatum quod
erat in vita, hoc eſſe in morte: peccatum enim occaſio-
ne accepta per mandatum fefellit me, & per illud occi-
dit. Itaq; lex quidem ſancta, & mandatum ſanctũ & iu-
ſtum & bonum. Quod ergo bonum eſt mihi, factum eſt
mors? Abſit. Sed peccatum vt appareat peccatũ, per bo-
num mihi operatum eſt mortem, vt fiat ſupra modum
Galat. peccatum per mandatum. Et ad Galatas dicit, Scientes
autem quoniam non iuſtificatur homo ex operibus le-
gis, niſi per fidem domini noſtri Ieſu Chriſti: & nos in
Chriſto credidimus, vt iuſtificemur ex fide Chriſti, &
non ex operibus legis, quoniã ex operibus legis nõ iu-
Cap.XI. ſtificabitur omnis caro. Quid eſt ergo quòd vaniſ-
ſimi homines & peruerſiſsimi Pelagiani legẽ dicũt eſſe
dei gratiam, qua iuuamur ad nõ peccandum? Quid eſt
miſeri quod dicunt, qui ſine vlla dubitatione tãto Apo
Roma.7. ſtolo cõtradicunt? Ille dicit peccatũ vires aduerſus ho-
minẽ accepiſſe per legem, & eum per mãdatũ quanuis
ſanctum & iuſtum & bonũ, tamen occidere, & per bo- D
num operari ei mortẽ, de qua non liberaretur, niſi viui-
ficaret ſpiritus eum quẽ litera occiderat: ſicut alio loco
dicit, Litera occidit, ſpiritus autẽ viuificat. Et iſti indo- 2.Cor.3.
ciles, contra legẽ dei cæci, & cõtra vocẽ dei ſurdi, occi-
dentem literam viuificare dicunt, & viuificanti ſpiritui
cõtradicũt. Ergo fratres, vt ipſius potius Apoſtoli ver- Roma.8.
bis vos moneam, debitores ſumus non carni vt ſecun-
dum carnẽ viuamus: ſi enim ſecũdum carnẽ vixeritis,
moriemini: ſi autẽ ſpiritu actiones carnis mortificaue-
ritis, viuetis. Hęc dixi, vt Apoſtolicis verbis liberũ arbi-
trium veſtrum à malo deterrerem, & exhortarer ad bo
num: nec tamen ideo debetis in homine, hoc eſt in vo-
biſipſis, non in domino gloriari quando non ſecundũ
carnẽ viuitis, ſed ſpiritu actiones carnis mortificatis. Vt
enim nõ ſe extollerent quibus iſta dicebat, exiſtimãtes
ſe ſuo ſpiritu tanta hæc bona opera facere poſſe, nõ dei,
propterea cum dixiſſet, Si autẽ ſpiritu actiones carnis
mortificaueritis, viuetis: cõtinuo ſubiecit, Quotquot e-
nim ſpiritu dei agũtur, hi filij ſunt dei. Quãdo ergo ſpi-
ritu actiones carnis mortificatis vt viuatis, illũ glorifi- E
cate, illũ laudate, illi gratias agite cuius ſpiritu agimini
vt iſta valeatis, vt vos filios dei eſſe mõſtretis: quotquot
enim ſpiritu dei aguntur, hi filij ſunt dei. Quotquot Cap.XII.
ergo adiũcto ſolo adiutorio legis, ſine adiutorio gratię
confidentes in virtute ſua, ſuo ſpiritu aguntur, nõ ſunt
filij dei. Tales ſunt de quibus idẽ dicit Apoſtolus, quòd Roma.10.
ignorãtes dei iuſtitiam, & ſuam volentes cõſtituere, iu-
ſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti. De Iudęis hoc dixit, qui de ſe
præſumentes gratiã repellebant, & in Chriſtũ propter-
ea non credebãt. Suam vero iuſtitiam dicit eos volen-
tes cõſtituere, quę iuſtitia eſt ex lege, nõ quia lex ab ipſis
conſtituta, ſed in lege quæ ex deo eſt, ſuã iuſtitiam con-
ſtituerunt, quando eandem legẽ ſuis viribus ſe implere
poſſe credebãt, ignorantes dei iuſtitiã, nõ qua iuſtitia
deus iuſtus eſt, ſed quæ iuſtitia eſt homini ex deo. Et vt
ſciatis hanc illum eorũ dixiſſe iuſtitiam quæ eſt ex lege,
hãc autẽ dei quę homini eſt ex deo, audite quid alio lo-
co dicat, cũ de Chriſto loqueretur, Propter quẽ omnia, Philip.3.
inquit, non ſolum detrimẽta eſſe credidi, verumetiam
vt ſtercora exiſtimaui eſſe vt Chriſtũ lucrifaciam, & in-
ueniar in illo nõ habens meã iuſtitiam quæ ex lege eſt, F
ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, quę eſt ex deo. Quid
eſt, non habens meã iuſtitiã quæ ex lege eſt, cum ſua nõ
eſſet lex ipſa, ſed dei: niſi quia ſuã dixit iuſtitiã, quanuis
ex lege eſſet, quia ſua voluntate legem ſe poſſe putabãt
implere ſine adiutorio gratiæ, quæ eſt per fidẽ Chriſti?
Ideo cum dixiſſet, Non habẽs meam iuſtitiã quæ ex le-
ge eſt: ſecutus adiũxit, Sed eam quæ eſt per fidem Chri-
ſti, quæ eſt ex deo. Hanc ignorabãt, de quibus ait, Igno-
rantes dei iuſtitiã, id eſt, quæ eſt ex deo: hanc enim dat
nõ litera occidens, ſed viuificãs ſpiritus. Et ſuã volẽtes
cõſtituere, quã dixit ipſe ex lege iuſtitiam, cum diceret,
Non habẽs meam iuſtitiã quę ex lege eſt: iuſtitię dei nõ
ſunt ſubiecti, hoc eſt, gratiæ dei nõ ſunt ſubiecti: ſub le-
ge enim erant, non ſub gratia: & ideo eis dominabatur
peccatum, à quo nõ fit homo liber lege, ſed gratia. Pro-
pter quod alibi dicit, Peccatũ enĩ vobis nõ dominabit, Roma.6.
non enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia: nõ quia lex mala
eſt, ſed quia ſub illa ſunt quos reos facit iubẽdo, nõ ad-
iuuãdo. Gratia quippe adiuuat vt legis quiſq; ſit factor,
ſine qua gratia ſub lege poſitus tantummodo erit legis
auditor. Talibus itaq; dicit, Qui in lege iuſtificamini, à Gala.5.
gratia excidiſtis. Quis ita ſit ſurdus aduerſus Apoſto- Cap.XIII.
licas voces, quis ita deſipiat, imò inſaniat, neſciens quid

G loquatur, vt audeat dicere, legem eſſe gratiam, cum cla
met qui ſciebat quid loqueretur, Qui in lege iuſtifica-
mini, à gratia excidiſtis? Si autē lex nō eſt gratia, quia vt
ipſa lex fiat non poteſt lex adiuuare, ſed gratia, nūquid
natura erit gratia? Nam & hoc Pelagiani auſi ſunt dice-
re, gratiam eſſe naturam, in qua ſic creati ſumus vt ha-
beamus mentem rationalem qua intelligere valeamus,
facti ad imaginem dei, vt dominemur piſcibus maris
Gen. 1. & volucribus cœli, & omnibus pecoribus quę repūt ſu-
per terram. Sed non hæc eſt gratia, quam commendat
Apoſtolus per fidem Ieſu Chriſti. Hanc enim naturam
etiam cum impiis & infidelibus certum eſt nobis eſſe
communem: gratia vero per fidem Ieſu Chriſti eorum
2. Theſſ. 3. tantummodo eſt, quorum eſt ipſa fides. Non enim om-
nium eſt fides. Denique ſicut eis qui volētes in lege iu-
Gala. 2. ſtificari à gratia exciderunt, veriſsime dicit, Si ex lege
iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: ſic & his qui
gratiam quam commendat & percipit fides Chriſti, pu-
tant eſſe naturam, veriſsime dicitur, Si ex natura iuſti-
H tia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Iam hic enim erat
lex, & non iuſtificabat, iam hic erat & natura, & nō iu-
ſtificabat: ideo Chriſtus non gratis mortuus eſt, vt &
Math. 5. lex per illum impleretur, qui dixit, Nō veni ſoluere le-
gem, ſed adimplere: & natura per Adam perdita, per il-
Math. 18. lum repararetur, qui dixit veniſſe ſe quærere & ſaluare
Luca. 19. quod perierat: in quem vēturum antiqui etiam patres
crediderunt, qui diligebāt deum. Dicunt etiā gratiam
dei quæ data eſt per fidem Ieſu Chriſti, quæ neque lex
eſt neque natura, ad hoc tantum valere vt peccata præ-
terita dimittantur, nō vt futura vitētur, vel repugnan-
tia ſuperentur. Sed ſi hoc verum eſſet, vtique in oratio-
Math. 6. ne dominica cum dixiſſemus, Dimitte nobis debita no
ſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: non
adderemus, Et ne nos inferas in tentationem. Illud e-
nim dicimus vt peccata dimittantur, hoc autem vt ca-
ueantur, ſiue vincātur: quod à patre qui in cœlis eſt nul-
la ratione peteremus, ſi virtute voluntatis humanę hoc
Cyprianus in libro de oratione dominica. poſſemus efficere. Commoneo autem charitatem ve-
ſtram, & multum exhortor, vt beati Cypriani librum
quem ſcripſit de oratione dominica, diligenter lega-
tis, & quantum vos dominus adiuuerit, intelligatis, me-
moriæq; mandetis. Ibi videbitis quemadmodum ſic al-
I loquatur liberum arbitrium eorum quos cōſcriptione
ſui ſermonis ædificat, vt oſtēdat tamen ea quæ implen-
† iubentur. da videntur † in lege, in oratione eſſe poſcenda. Quod
vtique vaniſsime fieret, ſi ad illa agēda ſine diuino ad-
Cap. XIIII. iutorio voluntas humana ſufficeret. Sed cum fue-
rint conuicti non defenſores, ſed inflatores & præci-
pitatores liberi arbitrij, quia neque ſcientia diuinæ le-
gis, neque natura, neque ſola remiſsio peccatorū eſt il-
la gratia, quæ per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum
datur, ſed ipſa facit vt lex impleatur, vt natura libere-
tur, ne peccatum dominetur: Cum ergo in his conuicti
fuerint, ad hoc ſe conuertunt, vt quocunque modo co-
nentur oſtendere gratiam dei ſecūdum merita noſtra
dari. Dicunt enim, etſi nō datur ſecundum merita bo-
norum operum, quia per ipſam bene operamur, tamen
Voluntas bona. ſecundum merita bonæ volūtatis datur: quia bona vo-
luntas, inquiunt, præcedit orantis, quā præceſsit volun-
tas credentis, vt ſecundum hæc merita gratia ſequatur
exaudientis dei. Iam quidem de fide, hoc eſt, de volun-
tate credētis ſuperius diſputaui, vſqueadeo eā demon-
ſtrans ad gratiam pertinere, vt Apoſtolus non diceret,
1. Timot. 1. Miſericordiam cōſecutus ſum, quia fidelis erā: ſed di-
ceret, Miſericordiam cōſecutus ſum, vt fidelis eſſem.

Sunt & alia teſtimonia, in quib' eſt quod ait, Sapite ad Roma. 12.
temperantiam, ſicut vnicuique deus partitus eſt menſu- K
ram fidei. Et quod iam commemoraui, Gratia ſalui fa- Ephe. 2.
cti eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, ſed dei donum
eſt. Et illud quod ſcripſit ad Epheſios, Pax fratribus & Ephe. 6.
charitas cum fide à deo patre, & domino Ieſu Chriſto.
Et illud vbi ait, Quia vobis donatū eſt pro Chriſto non Philip. 1.
ſolum vt credatis in eum, ſed etiā vt patiamini pro eo.
Vtrunque ergo ad dei gratiam pertinet, & fides credē-
tium, & tolerantia patientium, quia vtrunque dixit eſſe
donatum: & illud maxime vbi dicit, Habentes eundem
ſpiritum fidei. non enim ait, ſcientiam fidei: ſed ſpiritū
fidei: quod propterea dixit, vt intelligeremus quia fides
& non petita conceditur, vt ei petenti alia cōcedantur.
Quomodo enim inuocabunt, inquit, in quem non cre- Roma. 10.
diderunt? Ergo ſpiritus gratiæ facit vt habeamus fidē,
vt per fidem impetremus orando, vt poſsimus facere
quæ iubemur: ideo ipſe Apoſtolus aſsidue legi præpo-
nit fidem, quoniam quod lex iubet, facere nō valemus
niſi per fidem rogādo impetremus vt facere valeamus. L
Nam ſi fides liberi eſt tantummodo arbitrij, nec datur
à deo, propter quid pro eis qui nolunt credere, oramus
vt credant? Quod prorſus faceremus inaniter, niſi re-
ctiſsime crederemus etiam peruerſas & fidei cōtrarias
voluntates omnipotentem deum ad credendum poſſe
conuertere. Liberum quidem hominis arbitrium pul-
ſatur, vbi dicitur, Hodie ſi vocem eius audieritis, no- Pſal. 94.
lite obdurare corda veſtra. Sed niſi poſſet de' etiā du-
ritiam cordis auferre, non diceret per Prophetā, Aufe-
ram ab eis cor lapideum, & dabo eis cor carneū: quod Ezech. 11.
de nouo teſtamento fuiſſe prædictum, ſatis Apoſtolus
oſtendit, vbi ait, Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta non a- 2. Cor. 3.
tramento, ſed ſpiritu dei viui, nō in tabulis lapideis, ſed
in tabulis cordis carnalibus. Quod non ideo dictū pu-
temus, vt carnaliter viuant qui debent ſpiritaliter viue-
re: ſed quia lapis ſine ſenſu eſt, cui comparatum eſt cor
durum: cui niſi carni ſentienti cor intelligens debuit
comparari? Sic enim hoc dicitur per Ezechielem Pro-
phetam, Et dabo eis, inquit, cor aliud, & ſpiritū nouum Ezech. 11.
dabo eis, & euellam cor lapideum de carne eorum, &
dabo eis cor carneum, vt in pręceptis meis ambulent,
& iuſtificationes meas obſeruent, & faciant eas, & erūt M
mihi in populum, & ego ero eis in deū, dicit dominus.
Nunquid ergo poſſumus niſi abſurdiſsime dicere, bo-
num meritū bonæ voluntatis in homine pręceſsiſſe, vt
auelleretur ab eo cor lapideum: quādoquidem ipſum Cor lapideū quid ſit.
cor lapideum non ſignificat niſi duriſsimam volunta-
tem, & aduerſus deum omnino inflexibilem? Vbi enim
præcedit bona voluntas, iam non eſt cor vtique lapi-
deum. Nam & alio loco per eundem Prophetam deus
manifeſtiſsime oſtendit non propter eorum aliqua bo-
na merita, ſed propter nomen ſuum iſta facere, vbi ait,
Non propter vos ego facio, domus Iſraël, ſed propter Ezech. 36.
nomen meum ſanctum quod profanaſtis in gentibus,
quò intraſtis illuc: & ſanctificabo nomen meum ma-
gnum quod profanatū eſt in gētibus, quod profanaſtis
in medio eorū, & ſcient gentes quia ego ſum dominus,
dicit Adonai dominus, cum ſanctificatus fuero in vo-
bis ante oculos eorum, & accipiam vos de gentibus, &
congregabo vos ex omnibus terris, & inducam vos in
terram veſtram, & aſpergam vos aqua munda, & mun-
dabimini ab omnibus immunditiis veſtris, & ab omni-
bus idolis veſtris mundabo vos, & dabo vobis cor no-
uum, & ſpiritū nouum dabo in vobis, & auferetur cor
lapideū de carne veſtra, & dabo in vobis cor carneū, &
ſpiritum

A ſpiritum meum dabo in vobis,& faciam vt in iuſtifica-
tionibus meis ambuletis,& iudicia mea obſeructis & fa
ciatis. Quis ita ſit cæcus vt non videat,quis ita lapideus
vt non ſentiat iſtam gratiam nõ ſecundum merita bo-
næ voluntatis dari,domino dicẽte atque teſtante,Non
propter vos ego facio domus Iſraël, ſed propter nomẽ
meum ſanctum,quod profanaſtis in gentibus?Qnare e-
nim dixit,ego facio,ſed propter nomen meũ ſanctum:
niſi ne illi putarent propter bona merita ſua fieri,quod
non erubeſcunt dicere Pelagiani? Non ſolum autẽ bo-
na merita eorum nulla, verumetiam mala merita præ-
ceſsiſſe demonſtrat,dicendo,ſed propter nomẽ meum
ſanctum, quod profanaſtis in gentibus. Quis non vi-
deat horrendum malum eſſe,nomen ſanctum domini
profanare? Et tamen propter ipſum nomen meum,in-
quit,quod profanaſtis vos,ego faciam vos bonos, non
propter vos: & ſanctificabo, inquit, nomen meum
magnum,quod profanatom eſt in gentihos,qood pro-
fanaſtis in medio eorum. Sanctificare ſe dicit nomen
B ſuũ,quod ſuperius dixerat ſanctum. Hoc eſt ergo quod
Matth.6. oramus in oratione dominica dicentes, Sanctificetur
nomen tuũ:vt ſanctificetur in hominibus, quod per ſe-
ipſum ſine dobio ſemper eſt ſanctum. Deniq; ſequitur,
Et ſcient omnes gẽtes quoniam ego ſum dominus,di-
cit Adonai dominus, cum ſanctificatus fuero in vobis.
Cum ergo ipſe ſemper ſit ſanctus, ſanctificatur tamen
in eis quibus largitur gratiã ſuam, auſerendo ab eis cor
lapideum,per quod nomen domini profanauerunt.

Ca. XV. Ne autem putetur nihil ibi facere ipſos homines per
Pſal.94. liberũ arbitriom,ideo in Pſalmo dicitor, Nolite obdu-
Ezech.18. rare corda veſtra. Et per ipſum Ezechielem, Proiicite à
vobis omnes impietates veſtras quas impie egiſtis in
me,& facite vobis cor nouum & ſpiritum nouum,& fa
cite omnia mandata mea. Vt quid moriemini domus
Iſraël dicit dominus, quia nolo mortem morientis dicit
Adonai dominus,ſed cõuertimini & viuetis: memine-
rimos deum dicere,ſed cõuertimini & viuetis:cui dici-
Pſal.84. tur,Conoerte nos deus. Meminerimus deũ dicere,Pro-
Ezech.18. iicite à vobis omnes impietates veſtras: cum ipſe iuſti-
ficet impium. Meminerimus ipſum dicere,Facite vobis
cor nouum & ſpititum nouũ:qui dicit, dabo vobis cor
C nouum,& ſpiritum nouum dabo vobis. Quomodo er-
go quod dicit,facite vobis:boc dicit,dabo vobis. Qua-
re iubet ſi ipſe datorus eſt? Quare dat ſi homo facturus
eſt,niſi quia dat quod iubet, & adiuuat vt faciat cui iu-
bet? Semper eſt autem in nobis voluntas libera, ſed nõ
ſemper eſt bona. Aut enim à iuſtitia libera eſt, quando
ſeruit peccato, & tunc eſt mala. aut à peccato libera eſt,
quando ſeruit iuſtitiæ, & tunc eſt bona. Gratia vero dei
ſemper eſt bona,& per hãc fit vt ſit homo bonę volun-
tatis,qui prius fuit voluntatis malę. Per hãc etiam fit,vt
ipſa bona voluntas quæ iam eſſe cœpit aogeatur,& tam
magna fiet vt poſsit implere diuina mandata quæ vo-
luerit,cum valde perfecteq; voluerit. Ad hoc enim va-
Eccli.15. let quod ſcriptum eſt,Si voluetis conſeruabis mãdata.
vt homo qui voluerit & non potuerit, nondum ſe ple-
ne velle cognoſcat, & oret vt habeat tantam volunta-
tem,quanta ſufficit ad implenda mandata. Sic quippe
adiuuatur vt faciat quod iuhetor:tũc enim vtile eſt vel-
le,cum poſſumos:& tonc vtile eſt poſſe, cum volumus:
nam quid prodeſt,ſi quod nõ poſſomus,volumus,aut ſi
Cap.XVI. qood poſſumus, nolumus? Magnom aliquid Pela-
giani ſe ſcire putãt, quando dicunt,Non iuberet deus
quod ſciret nõ poſſe ab homine fieri. Quis hoc neſciat?
Sed ideo iubet aliqua quæ nõ poſſumus, vt nouerimus
quid ab illo petere debeam*. Ipſa eſt enim fides,quæ o- D
rãdo impetrat quod lex imperat. Deniq; ipſe qui dixit, *Eccli.15.*
Si volueris,conſeruabis mãdata:in eodem libro Eccle-
ſiaſtico aliquanto poſt dicit, Quis dabit in ore meo cu- *Eccli.22.*
ſtodiam,& ſuper labia mea ſignaculum aſtutũ, ne forte
cadam ab eo,& lingua mea perdat me? Iam certe man-
data acceperat, Cohibe linguam tuam à malo, & labia *Pſal.33.*
tua ne loqoantur dolum. Cũ ergo verum ſit quod di-
xit,Si volueris,cõſeruabis mãdata: quare quærit in ore
ſuo dari cuſtodiam,ſimilis ei qui dicit in Pſalmo, Pone *Pſal.140.*
domine cuſtodiam ori meo? Non ei ſufficit manda-
tum dei & voluntas ſua,quandoquidem ſi voluerit cõ-
ſeruabit mandata. Quàm multa dei mandata ſunt con-
tra ſoperbiam? iam nouit ea,ſi voluerit conſeruabit ea.
Quare ergo paulopoſt dicit, Domine pater & deus vi- *Eccli.23.*
tæ meæ elationem oculorum ne dederis mihi? Iam di-
xerat ei lex,Non concupiſces: velit ergo & faciat quod *Exod.20.*
iubetur:quoniam ſi voluerit,cõſeruabit mandata. Qua-
re ſequitur & dicit, Concupiſcẽtiam auerte à me? Con- E
tra luxoriam deus quàm multa mãdauit? faciat ea,quia
ſi voluerit cõſeroabit mandata. Qoid eſt quod clamat
ad deom, Ventris appetitio & concubitus ne apprehen *Eccli.23.*
dat me? Si hoc ei præſenti diceremus, rectiſsime no-
bis reſpõderet & diceret, Ex iſta oratione mea qua hæc
à deo peto,intelligite quomodo dixerim,ſi volueris cõ *Eccli.15.*
ſeruabis mandata. Certum eſt enim nos mandata ſer-
uare ſi volumus:ſed quia præparatur voluntas à domi-
no,ab illo petendum eſt vt tantum velimus, quantum
ſufficit vt volendo faciamus. Certum eſt nos velle cum
volumus, ſed ille facit vt velimos bonum, de quo di-
ctum eſt, quod paulo ante poſui,quòd præparatur vo-
luntas à domino,de quo dictom eſt, A domino greſſus *Pſal.36.*
hominis dirigentur,& viam eius volet: de quo dictum
eſt, Deos eſt qui operatur in vobis & velle & operari. *Philip.2.*
Certum eſt nos facere cum facimus, ſed ille facit vt fa-
ciamos,præbendo vires efficaciſsimas volũtati,qui di-
xit,Faciam vt in iuſtificationibus meis ambuletis,& iu- *Ezech.36.*
dicia mea obſeruetis & faciatis. Cum dicit,faciam vt fa
ciatis: qoid aliud dicit, niſi auferam à vobis cor lapi-
deum,vnde non faciebatis,& dabo cor carneum vnde
faciatis? Et hoc quid eſt,niſi auferam cor durum, vnde F
non faciebatis, & dabo cor obediens vnde faciatis? Il- *Pſal.140.*
le facit vt faciamus, cui dicit homo, Pone domine cu-
ſtodiam ori meo:hoc eſt enim dicere,fac vt ponam cu-
ſtodiam ori meo. qood beneficium dei iam fuerat con- *Pſal.38.*
ſecutus,qui dixit,Poſui ori meo cuſtodiam. Qui er- *Ca.XVII.*
go vult facere dei mandatum & non poteſt, iam qui-
dem habet voluntatem bonam, ſed adhuc paruam &
inualidam: poterit autem, cum magnam haboerit &
robuſtam. Quando enim martyres magna illa man-
data fecerunt,magna vtique voluntate, hoc eſt magna
charitate fecerunt: de qua charitate ipſe dominus ait,
Maiorem hac charitatẽ nemo habet,quàm vt animam *Ioan.15.*
ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Vnde & Apoſtolos di-
cit, Qui diligit proximum, legem impleuit: nam non *Roma.13.*
adolterabis,non homicidium facies,non furaberis, nõ
concupiſces,& ſi quod eſt aliud mandatum,in hoc ſer-
mone recapitulatur, Diliges proximum tuum ſicut te- *Exod.20.*
ipſum. Dilectio proximi malum non operatur: pleni- *Matth.22.*
tudo ergo legis,dilectio. Ipſam charitatem Apoſtolus
Petrus nondum haboit, quando timore dominom ter *Matth.26.*
negaoit. Timor enim non eſt in charitate: ſicut ait Io- *1.Ioan.4.*
annes Euangeliſta in Epiſtola ſua, ſed perfecta charitas
foras mittit timorem: & tamen quantuis parua & im-
perfecta,non deerat,quãdo dicebat domino,Animam *Ioan.13.*

G meam pro te ponã:putabat enim ſe poſſe, quod ſe velle
ſentiebat.Et quis iſtam etſi paruam dare cœperat chari-
tatem, niſi ille qui præparat voluntatẽ, & cooperando
perficit,quod operando incipit? Quoniam ipſe vt veli-
mus operator incipiẽs,qui volentibus cooperatur per-
Philip.1 ficiens.Propter quod ait Apoſtolus,Certus ſum quoniã
qui operatur in vobis opus bonum, perficiet vſque in
diem Chriſti Ieſu. Vt ergo velimus, ſine nobis opera-
tur.cum autẽ volumus,& ſic volumus vt faciamus,no-
biſcum cooperatur: tamẽ ſine illo vel operante vt ve-
limus,vel cooperãte cum volumus, ad bona pietatis o-
pera nihil valemus.De operãte illo vt velimus, dictum
Philip.2. eſt,Deus eſt enim qui operatur i vobis & velle. De co-
operante illo cum iam volumus, & volendo facimus,
Roma.8. Scimus,inquit,quoniam diligẽtibus deum, omnia co-
operantur ad bonum. Quid eſt omnia,niſi & ipſas ter-
ribiles ſæuasq; paſsiones? Sarcina quippe illa quæ infir-
mitati grauis eſt,leuis efficitur charitati. Talibus enim
Math.11. dominus dixit eſſe ſuam ſarcinam leuem: qualis Petro
H fuit quando paſſus eſt pro Chriſto,nõ qualis fuit quan-
do negauit Chriſtum. Iſtam charitatem, id eſt diuino
amore ardentiſsimam voluntatem commẽdans Apo-
Roma.8. ſtolus,dicit, Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tri-
bulatio,an anguſtia,an perſecutio, an fames, an nudi-
Pſal.43. tas,an periculum,an gladius:ſicut ſcriptum eſt,Quoniã
propter te mortificamur tota die,deputati ſumus velut
oues occiſionis?Sed in his omnibus ſuperuincimus per
eum qui dilexit nos.Certus ſum enim, quia neq; mors,
neque vita,neque angeli,neque principat⁹,neque præ-
ſentia,neque futura,neque altitudo,neque profundum,
neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei,
quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro.Et alio loco di-
1.Cor.12. cit, Adhuc ſupereminẽtiorem viam vobis demonſtro,
ſi linguis hominum loquar & angelorum, charitatem
autem non habeam, factus ſum velut æramentum ſo-
nans,aut cymbalum tinniẽs.Et ſi habuero prophetiam,
& ſi ſciero omnia ſacramenta, & ſi habuero omnem fi-
dem,ita vt montes transferam, charitatem autem non
habeam,nihil ſum.Et ſi diſtribuero omnia mea paupe-
ribus,& ſi tradidero corpus meum vt ardeam, charita-
tem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Charitas
I magnanimis eſt, benigna eſt, charitas non æmulatur,
non agit perperam,non inflatur,non dehoneſtatur,nõ
quærit quæ ſua ſunt,non irritatur,non cogitat malum,
non gaudet ſuper iniquitate, cõgaudet autem veritati:
omnia tolerat,omnia credit,omnia ſperat, omnia ſuf-
Ibidem. fert,charitas nunquam cadit.Et paulopoſt,Manent,in-
quit,fides,ſpes,charitas, tria hæc,maior autem horum
eſt charitas:ſectamini charitatem. Item dicit ad Gala-
Gala.5. tas, Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres:tantum
ne libertatem in occaſionem carnis detis, ſed per cha-
ritatem ſeruite inuicem. Omnis enim lex in vno ſer-
mone impletur,in eo quòd diliges proximum tuum ſi-
Roma.13. cut teipſum:hoc eſt quod ad Romanos ait, Qui diligit
Coloſſ.3. alterum,legem impleuit.Item dicit ad Coloſſenſes,Su-
per omnia autem hæc charitatem, quæ eſt vinculum
1.Timo.1. perfectionis. Et ad Timotheum, Finis,inquit, præce-
pti eſt charitas. & adiungens qualis charitas, De cor-
de, inquit,puro,& conſcientia bona, & fide non ficta.
1.Cor.16. Ad Corinthios autem, cum dicit, Omnia veſtra cum
charitate fiant: ſatis oſtendit etiam ipſas correptiones,
quas aſperas & amaras ſentiunt qui corripiuntur, cum
1.Theſſ.5. charitate eſſe faciẽdas. Vnde & alibi cum dixiſſet,Cor-
ripite inquietos,conſolamini puſillanimes,ſuſcipite in-
firmos,patientes eſtote ad omnes:mox ſubiunxit,Vide-
te ne quis malum pro malo alicui reddat. Ergo & quã- K
do corripiuntur inquieti,non malum pro malo,ſed po-
tius bonum redditur. Hæc autem omnia quæ niſi cha-
ritas operatur? Et Apoſtol⁹ Petrus, Ante omnia,inquit, *1.Petri.4.*
mutuam inter vos charitatem perpetuò habentes, quia
charitas cooperit multitudinem peccatorum. Dicit e-
tiam Apoſtolus Iacobus, Si tamen legem perficitis re- *Iacobi.2.*
galem ſecundum ſcripturas, Diliges proximum tuum *Leuit.19.*
tanquam teipſum: bene facitis.Item Ioãnes Apoſtolus, *1.Ioan.2.*
Qui diligit,inquit,fratrem ſuum, in lumine manet. Et
alio loco,Qui non eſt iuſtus,non eſt ex deo,& qui non *1.Ioan.3.*
diligit fratrẽ ſuum: quia hæc eſt annunciatio quam au-
diuimus ab initio,vt diligam⁹ inuicem. Itẽmque alibi,
Hoc eſt,inquit, mandatum illius, vt credamus nomini *Ibidem.*
filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus inuicem, Et iterum, *1.Ioan.4.*
Hoc,inquit,mandatum habemus ab ipſo,vt qui diligit
deum,diligat & fratrem ſuum.Et paulopoſt,In hoc,in- *1.Ioan.5.*
quit, cognoſcimus quia diligimus filios dei cum deum
diligimus, & mandata eius facimus: hæc eſt enim dile-
ctio dei,vt pręcepta eius ſeruemus,& pręcepta eius gra- L
uia non ſunt. Et in Epiſtola ſecunda ſcriptum eſt, Non *2.Ioan.1.*
quaſi præceptum nouum ſcribam tibi,ſed quod habui-
mus ab initio, vt diligamus inuicem. Dicit etiam ipſe
dominus Ieſus in duobus præceptis dilectionis dei & *Math.22.*
dilectionis proximi totam legem Prophetasq; pẽdere.
De quibus duobus præceptis, in Euangelio ſecundum
Marcum ſcriptũ eſt, Et acceſsit vnus de Scribis qui au- *Marci.12.*
dierat illos perquirentes, & videns quoniam illis bene
reſponderit,interrogauit eum, Quod eſt primum om-
nium mandatum? Ieſus autẽ reſpondit ei. Primum om-
nium mandatum eſt, Audi Iſraël, dominus deus tuus *Deut.6.*
deus vnus eſt:Et, Diliges dominum deum tuũ ex toto
corde tuo,& ex tota anima tua,& ex tota mẽte tua: hoc *Leuit.19.*
eſt primum mandatum.Secundum autẽ ſimile illi, Di-
liges proximum tuum tanquam teipſum:maius horum
aliud non eſt mandatum. Dicit etiam in Euangelio ſe-
cundum Ioannem,Mandatum nouum do vobis,vt di- *Ioan.13.*
ligatis inuicem,ſicut dilexi vos,vt & vos diligatis inui-
cem. In hoc cognoſcẽt omnes quia diſcipuli mei eſtis,
ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Hæc omnia *Ca. XVIII.*
præcepta dilectionis,id eſt charitatis,quæ tanta & talia
ſunt,vt quicquid ſe putauerit homo facere bene, ſi fiat M
ſine charitate,nullo modo fiat bene.hæc ergo pręcepta
charitatis inaniter darentur hominibus nõ habentib⁹
liberum voluntatis arbitrium:ſed quia per legẽ dantur
& veterẽ & nouam,quamuis in noua venerit gratia quæ
promittebatur in vetere,lex autem ſine gratia litera eſt
occidẽs,in gratia vero ſpiritus viuificãs, vnde eſt in ho
minibus charitas dei & proximi, niſi ex ipſo deo? Nam
ſi non ex deo,ſed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: ſi
autẽ ex deo,vicimus Pelagianos. Sedeat ergo inter nos
Iudex Apoſtolos Ioãnes,& dicat nobis, Chariſsimi,di- *1.Ioan.4.*
ligamus inuicem. In his verbis Ioãnis cum ſe illi extol-
lere cœperint & dicere, Vt quid nobis hoc præcipitur,
niſi quia ex nobis habemus vt inuicẽ diligamus? ſequi-
tur continuo idem Ioannes, confundens eos & dicẽs,
quia dilectio ex deo eſt. Non itaque ex nobis, ſed ex
deo eſt. Cur ergo dictũ eſt,diligamus inuicem,quia di-
lectio ex deo eſt: niſi quia pręcepto admonitũ eſt liberũ
arbitriũ,vt quæreret dei donũ? Quod quidem ſine ſuo
fructu prorſus admoneretur,niſi pri⁹ acciperet aliquid
dilectionis,vt addi ſibi quęreret vnde quod iubebatur
impleret. Cum dicitur,diligamus inuicẽ,lex eſt: cũ dici-
tur,quia dilectio ex deo eſt,gratia eſt. Sapientia quippe
dei legẽ & miſericordiã in lingua portat. Vnde ſcriptũ
eſt in

A eſt in Pſalmo, Etenim benedictionem dabit qui legem
Pſal.83. dedit. Nemo ergo vos fallat fratres mei, quia nos non
diligeremus deum, niſi nos prior ipſe diligeret. Idem
1.Ioan.4. Ioãnes apertiſsime hoc oſtẽdit & dicit, Nos diligamus,
quia ipſe prior dilexit nos. Gratia nos facit legis dile-
ctores: lex vero ipſa ſine gratia, non niſi præuaricato-
res facit. Et quod diſcipulis ſuis dicit dominus, Non
Ioan.15. vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos: nihil aliud indicat
nobis, Si enim nos priua dileximus, vt hoc merito nos
ipſe diligeret, prius illum nos elegimua, vt ab illo eligi
mererenıur. Sed ipſe qui veritas eſt aliud dicit, & hnic
vanitati hominum apertiſsime contradicit. Non voa
me elegiſtis, inquit: Si ergo nõ elegiſtis, ſine dubio nec
dilexiſtis: quomodo enim eum eligerent quem non di-
ligerent? Sed ego, inquit, vos elegi. Nnnquid nõ & ipſi
poſtea elegerunt eum, & omnibus bonis buius ſeculi
prætulerũt? Sed quia electi ſnnt, elegerunt: nõ quia ele-
gerunt electi ſuut. Eligẽtium hominum meritum nul-
lum eſſet, niſi eos eligentis gratia dei præueniret. Vnde
2.Theſſ.3. & Apoſtolus benedicens Theſſalonicẽſes, Vos, inquit,
dominus mnltiplicet, & abũdare faciat in charitate in
inuicem & in omnes: hanc benedictionẽ dedit, vt nos
B inuicem diligeremns, qui legem dedit vt inuicem di-
ligam⁹. Denique alio loco ad eoſdem, quia ſine dnbio
in quibuſdam eorum iam erat quod eis vt eſſet opta-
2.Theſſ.1. uerat, Gratias, inquit, agere debemus deo ſemper pro
vobis fratres, ſicut dignnm eſt, quoniam ſupercreſcit fi-
des veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrum
in inuicem. Hoc dixit, ne forte de tanto bono quod ex
deo habebant, tanqnam ex ſeipſis id habentes extolle-
rentur. Quòd ergo ſupercreſcit fides veſtra, inquit, &
abũdat charitas vniuſcuinſq; veſtrum in inuicem, gra-
tias agere debemus deo de vobis, non ita vos laudare
2.Timo 1. tanquam hoc habeatis ex vobis. Et ad Timotheum di-
cit, Non enim dedit nobis deus ſpiritum timoris, ſed
virtutis & charitatis & contiuentiæ. In quo ſanè Apo-
ſtoli teſtimonio cauere debemus, ne nos arbitremur nõ
accepiſſe ſpiritum timoris dei, quod ſine dubio magnũ
Eſa.11. eſt dei donum: de quo dicit Propheta Eſaias, Requie-
ſcet ſuper eum ſpititus ſapientiæ & intellectus, ſpiritua
conſilij & fortitudinis, ſpiritua ſciẽtiæ & pietatis, & ſpi-
ritus timoris domini: nõ quo timore Petrus Chriſtum
C negauit: ſed illiua timoris ſpiritum accepimus, de quo
Luc.12. dicit ipſe dominus Chriſtus, Eum timete qui habet po-
ſtteatem & animam & corpus perdere in gehennam:
ita dico vobis, hunc timete. Hoc autem dixit, ne illo ti-
more negaremus eum, quo turbatus eſt Petrus. Hunc
enim auferri voluit à nobis, cum prius dixit, Nolite ti-
mere eos qui corpus occidũt, & poſtea nõ habent quid
faciant. Huins timoris nõ accepimus ſpititum, ſed vir-
tutia & charitatis & continẽtiæ. De quo ſpiritu idem
Rom.5. ipſe ad Romanos ait, Gloriamur in tribulationibus,
ſcientes qnoniam tribulatio patientiã operatur, patien-
tia probationem, probatio ſpem: ſpes autem non cõfun
dit, quia charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per
ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Non itaque per
nos, ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, ipſa
charitate fit, quam dei donum eſſe manifeſtat, vt tri-
bulatio nõ auferat, ſed potius operetur patientiam. Ad
Ephe.6. Epheſios etiam, Pax, inquit, fratribus & charitas cum fi-
de, magna bona. Sed dicat vnde: A deo, inquit, patre &
domino Ieſu Chriſto. Ergo hæc magna bona non ſunt
Cap.XIX. niſi dei dona. Sed non eſt mirum, ſi lux lucet in te-
Ioan.1. nebris, & tenebræ eam nõ comprehendunt. In Ioanne
1.Ioan.3. lux dicit, Ecce qualem dilectionem dedit nobis pater,
vt filij dei vocemur & ſimus. Et in Pelagianis tenebræ D
dicunt, Dilectio nobis ex nobis eſt. Quam ſi veram, id
eſt Chriſtianam dilectionem haberent, ſcirent & vnde
haberẽt, ſicut ſciebat Apoſtolus qui dicebat, Nos autem 1.Cor.2.
non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui
ex deo eſt, vt ſciamus quæ à deo data ſunt nobis. Ioan- 1.Ioan.4.
nes dicit, Deus dilectio eſt. Et Pelagiani etiã ipſum deũ
non ex deo, ſed ex ſemetipſis habere ſe dicunt: & cum
ſcientiam legis ex deo nobis eſſe fateantur, chariratem
ex nobiſipſis volunt. Nec audiunt Apoſtolum dicentẽ,
Scientia inflat, charitas autem ædificat. Quid eſt inep- 1.Cor.8.
tius, imò vero qnid eſt amentius, & ab ipſa ſanctitate
charitatis alienius, quàm cõfiteri ex deo eſſe ſcientiam,
quæ ſine charitate inflat: & ex nobis eſſe charitatem,
quæ facit vt ſcientia inflare non poſsit? Item cum dicit
Apoſtolus, Supereminentem ſcientiæ charitatem Chri- Ephe.3.
ſti: quid eſt inſanius qnàm putare ex deo eſſe ſcientiam,
que ſubdẽda eſt charitati: & ex hominibus charitatem
quæ ſnpereminet ſcientiæ? Fidem autem veram & do-
ctrinam ſanã ambas eſſe dicit ex deo, quia ſcriptum eſt,
A facie eius ſciẽtia & intellectus procedit. Et ſcriptum
eſt, Charitas autem ex deo eſt. Et legimus, Spiritum ſci-
entiæ & pietatis: legimns, Spiritum virtutis & charita- E
tis & continentiæ: ſed maius eſt donum charitas, quàm
ſcientia: nam ſcientia quando eſt in homine, charitas
eſt neceſſaria ne infletur: charitas autem nõ æmulatur, 1.Cor.13.
non agit perperam, non inflatur. Satis me diſputaſſe Cap.XX.
arbitror aduerſus eos qui gratiam dei vehementer op-
pugnant, qua voluntas humana non tollitur, ſed ex ma
la mutatur in bonam, & cum bona fuerit adiuuatur: &
ſic diſputaſſe, vt non magis ego, quàm diuina ipſa ſcri-
ptura vobiſcũ locuta ſit euidentiſsimis teſtimoniis ve-
ritatis: quæ ſcriptura diuina ſi diligenter inſpiciatur, o-
ſtendit non ſolum bonas hominum volũtates quas ip-
ſe facit ex malis, & à ſe factas bonas in actus bonos &
in æternam dirigit vitam: verumetiam illas quæ con-
ſeruãt ſeculi creaturam, ita eſſe in dei poteſtate vt ras
qnò voluerit, quando voluerit faciat inclinari, vel ad
beneficia quibuſdam præſtanda, vel ad pœnas quibuſ-
dam ingerẽdas, ſicut ipſe indicat occultiſsimo quidem
iudicio, ſed ſine dubitatione iuſtiſsimo. Nã inuenimus
aliqua peccata etiam pœnas eſſe aliorum peccatorum,
ſicut ſunt vaſa iræ, quæ perfecta dicit Apoſtolus in per- F
ditionem: ſicut eſt induratio Pharaonis, cuius & cauſa Roman.9.
dicitur ad oſtendendam in illo virtutẽ dei: ſicut eſt fu- Exo.7.
ga Iſraëlitarum à facie hoſtium de ciuitate Hai. in ani- Ioſue.7.
mo enim factus eſt timor vt fugerent, & hoc factum eſt
vt vindicaretur peccatum eo modo quo fuerat vindi-
candum. vnde dicit dominus ad Ieſum Naue, Non po- Ibidem.
terũt filij Iſraël ſubſiſtere à facie inimicorum ſuorum.
Quid eſt, non poterunt ſubſiſtere? Quare non ſubſiſte-
bant per liberum arbitrium, ſed per timorem turbata
voluntate fugiebant, niſi quia deus dominatur & volũ-
tatibus hominum, & quos vult, in formidinem conuer-
tit iratus? Nunquid non hoſtes Iſraëlitarum aduerſus
populum dei quem ducebat Ieſus Naue, ſua voluntate
pugnarunt? Et tamẽ dicit ſcriptura, quia per dominum
factũ eſt cõfortari cor eorum, vt obuiam irent ad Iſraël
ad bellũ, vt exterminarentur. Nunquid non ſua volun-
tate homo improbus filius Gemini maledicebat regi
Dauid? Et tamen quid ait Dauid plenus vera & alta &
pia ſapientia? Quid ait illi qui maledicentem percutere
voluit? Quid mihi, inquit, & vobis filij Saruiæ? dimittite 2.Reg.16.
eum vt maledicat, quia dominus dixit illi maledicere
Dauid. Et quis dicet ei, quare feciſti ſic? Deinde ſcriptu-

G ra diuina plenam ſententiam regis velut ab alio initio
repetendo cómendans, Et dixit, inquit, Dauid ad Abi-
ſai & ad omnes pueros eius, Ecce filius me⁹ qui exiit de
vtero meo, quærit animam meam, quanto magis hic fi-
lius Gemini? Sinite illum vt maledicat, quoniam dixit
illi deus, vt videat dominus humilitatem meam, & re-
tribuat mihi bona pro maledicto eius in die iſto. Quo-
modo dixerit domin⁹ huic homini maledicere Dauid,
quis ſapiens & intelliget? Non enim iubendo dixit vbi
obedientia laudaretur, ſed quód eius voluntatem pro-
prio vitio ſuo malam, in hoc peccatũ iudicio ſuo iuſto
& occulto inclinauit, ideo dictum eſt, dixit ei domin⁹.
Nam ſi iubenti obtemperaſſet deo, laudandus potius
quàm puniẽdus eſſet, ſicut ex hoc peccato poſtea noui-
mus eſſe punitum. Nec cauſa tacita eſt, cur ei dominus
iſto modo dixerat maledicere Dauid, hoc eſt, cor eius
malum miſerit vel dimiſerit, vt videat, inquit, domin⁹
humilitatem meam, & retribuat mihi bona pro male-
dicto eius in die iſto. Ecce quomodo probatur deũ vti
cordibus etiam malorum ad laudem atque adiumen
H tum bonorum. Sic vſus eſt Iuda tradente Chriſtum: ſic
vſus eſt Iudæis crucifigentibus Chriſtum. Et quanta in-
de bona præſtitit populis crediturisʔ Qui & ipſo diabo-
lo vtitur peſſimo, ſed optime ad exercendã & proban-
dam fidem & pietatem bonorum, non ſibi, qui omnia
ſcit antequam fiant, ſed nobis quibus erat neceſſarium
vt eo modo ageretur nobiſcum. Nunquid non ſua vo-
luntate Abſalon elegit cõſilium quod ſibi oberatʔ Et ta-
men ideo fecit, quia exaudierat dominus eius patrem
2.Reg.17. orãtem, vt hoc fieret. Propter quod ſcriptura ait, Et do-
minus mandauit diſſipare cõſilium Achitoſel bonum,
vt inducat dominus ſuper Abſalon omnia mala. Bonũ
conſilium dixit, quod ad tempus proderat cauſæ, quia
pro ipſo erat contra patrem eius, contra quem rebella-
uerat vt poſſet eum opprimere, niſi dominus conſilium
diſſipaſſet quod dederat Achitoſel, agẽdo in corde Ab-
ſalon, vt tale conſilium repudiaret, & aliud quod ei nõ
Cap.XXI. expediebat, eligeret. Quis non iſta iudicia diuina
cõtremiſcat, quibus agit deus in cordibus etiam malo-
rum hominum quicquid vult, reddens eis tamẽ ſecun-
dum merita eorumʔ Roboam filius Salomonis reſpuit
conſilium ſalubre ſeniorum quod ei dederant, ne cum
populo dure ageret, & verbis coæuorum ſuorũ potius
acquieuit, reſpõdẽdo minaciter quibus leniter debuit.
Vnde hoc, niſi propria voluntateʔ Sed hinc ab eo receſ-
ſerunt decem tribus Iſraël, & alium regem ſibi conſti-
tuerunt Hieroboam, vt irati dei voluntas fieret, quod
etiam futurum eſſe prædixerat. Quid enim ſcriptura di
3.Reg.12. citʔ Et non audiuit rex plebem, quoniam erat conuerſio
à domino, vt ſtatueret verbum ſuum quod locutus eſt
in manu Abiæ Silonitæ da Hieroboam filio Nabath.
Nempe ſic factum eſt & illud per hominis volũtatem,
vt tamen conuerſio eſſet à domino. Legite libros Para-
lipomenon, & inuenietis in ſecundo libro ſcriptum, Et
2.Paral.21. ſuſcitauit dominus ſpiritum ſuper Ioram, ſpiritum Phi-
liſtiim & Arabum qui finitimi erant Aethiopibus, & a-
ſcenderunt in terram Iuda, & diſſipauerunt eam, & ce-
perunt omnem ſubſtantiam quę in domo regis inuen-
ta eſt. Hic oſtenditur deum ſuſcitare hoſtes eis terris
vaſtandis, quas tali pœna iudicat dignas. Nunquid ta-
men Philiſtiim & Arabes in terram Iudæam diſſipan-
dam ſine ſua voluntate venerunt, aut ſic venerunt ſua
voluntate, vt mendaciter ſcriptum ſit, quod dominus
ad hoc faciendum eorum ſpiritum ſuſcitauitʔ Immo v-
trunque verum eſt, quia & ſua voluntate venerunt, &
tamẽ ſpiritum eorum dominus ſuſcitauit. Quod etiam K
ſic dici poteſt, & eorum ſpiritum dominus ſuſcitauit, &
tamen ſua voluntate venerunt. Agit enim omnipotens
in cordibus hominum etiam motum volũtatis eorum,
vt per eos agat quod per eos agere ipſe voluerit, qui om
nino iniuſte aliquid velle non nouit. Quid eſt quod
homo dei dixit ad Amaſiam regem, Nõ veniat tecum 2.Para.25.
exercitus Iſraël, non eſt enim dominus cum Iſraël &
omnibus filiis Ephrem: quoniam ſi putaueris obtinere
te in illis, in fugam conuertet te deus ante inimicos,
quoniam virtus eſt deo vel adiuuare vel in fugam ver-
tereʔ Quomodo virtus dei alios iuuat in bello dando
eis fiduciam, alios immiſſo timore vertit in fugam, niſi
quia ille qui in cœlo & in terra omnia quæcunque vo-
luit fecit, etiam in cordibus hominum operaturʔ Legi-
mus quid dixerit Ioas rex Iſraël, mittens nuncium ad
Amaſiam regem, volẽtem pugnare cum illo. Nam poſt
aliqua dixit, Nũc ſede in domo tua. Quid prouocas in 4.Reg.14.
malum, & cadis tu & Iuda tecũʔ Deinde ſcriptura ſub-
iunxit, Et non audiuit Amaſias, quoniam à deo erat vt
traderetur in manu eius, quoniã quæſierunt deos Edõ.
Ecce deus idololatriæ peccatum volens vindicare, hoc L
operatus eſt in ei⁹ corde, cui vtique iuſte iraſcebatur, vt
admonitionem ſalubrem non audiret, ſed ea contem-
pta iret in bellum, vbi cũ ſuo exercitu caderet. Per Eze- Ezech.14.
chielem Prophetam dicit deus, Et Propheta ſi errauerit
& locutus fuerit, ego dominus ſedoxi Prophetam illũ,
& extendam manum meam ſuper eum, & exermina-
bo eũ de medio populi mei Iſraël. In libro Heſter ſcri-
ptum eſt, quæ mulier ex populo Iſraël in terra captiui-
tatis facta fuerat vxor alienigenæ regis Aſſueri. Ergo
in eius libro ſcriptum eſt, quód cum haberet neceſſita- Heſter.15.
tem interueniendi pro populo ſuo, quem rex vbicun-
que in regno eius eſſet, iuſſerat trucidari, orauit ad do-
minum, cogebat enim eam magna neceſſitas, vt præter
iuſſum regis & præter ordinem ſuum ad illum aude-
ret intrare. Et videte quid ſcriptura dicat, Et intuitus
eſt eam tanquam taurus impetu indignationis ſuæ: &
timuit regina, & conuerſus eſt color eius per diſſolu-
tionem, & inclinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ quæ
præcedebat eã, & conuertit deus & tranſtulit indigna-
tionem eius in lenitatem. Scriptũ eſt in Prouerbiis Sa-
lomonis, Sicut impetus aquę, ſic cor regis in manu dei, Prouer.21.
quocunque voluerit declinabit illud. Et in Pſalmo cen M
teſimoquarto legitur dictum de Aegyptiis, quid eis fe-
cerit deus, Et cõuertit cor eorum vt odiſſent populum Pſal.104.
eius, vt dolum facerent in ſeruos eius. In literis etiam
Apoſtolicis videte quæ ſcripta ſunt in Epiſtola Pauli
Apoſtoli ad Romanos, Propterea tradidit illos deus in Rom.1.
deſideria cordis eorum in immunditiam. Item paulo-
poſt, Propterea tradidit illos deus in paſſiones ignomi
niæ. Item paulopoſt, Sicut non probauerunt deum ha-
bere in notitiam, tradidit illos deus in reprobam men-
tem, vt faciant quę non conueniunt. Et ad Theſſaloni-
cenſes in epiſtola ſecũda ait de quibuſdã, Pro eo quòd 2.Theſſ.2.
dilectionem veritatis non receperunt vt ſalui fierent,
ideo mittet illis deus operationem erroris, vt credant
mẽdacio, vt iudicentur omnes qui non crediderũt ve-
ritati, ſed conſenſerunt falſitati. His & talibus teſtimo-
niis diuinorum eloquiorum, quæ omnia commemo-
rare nimis longum eſt, ſatis quantum exiſtimo mani-
feſtatur, operari deum in cordibus hominum ad incli-
nãdas eorum voluntates quocunque voluerit, ſiue ad
bona pro ſua miſericordia, ſiue ad mala pro meritis eo-
rum, iudicio vtiq; ſuo aliquando aperto, aliquando oc-
culto

A culto,ſemper autẽ iuſto . Fixum enim debet eſſe & im-
Rom.9. mobile in corde veſtro,quia nõ eſt iniquitas apud deũ.
Ac per hoc quando legitis in literis veritatis à deo ſe-
duci homines,aut obtundi vel obdurari corda eorum,
nolite dubitare præceſsiſſe mala merita eorum, vt iuſte
iſta paterentur : ne incurratis in illud prouerbium Sa-
lomonis,Inſipientia viri violat vias eius , deum autem
cauſatur in corde ſuo.Gratia vero non ſecundum me-
rita hominum datur , alioquin gratia iam non eſt gra-
tia:quia ideo gratia vocatur,quia gratis datur.Si autem
potẽs eſt,ſiue per ãgelos vel bonos vel malos, ſiue quo-
cũque alio modo operari etiam in cordibus malorum
pro meritis eorum , quorum malitiam non ipſe fecit,
ſed aut originaliter tracta eſt ab ipſo Adam , aut creuit
per propriam voluntatem.quid mirum eſt ſi per ſpiritũ
ſanctum operatur in cordibus electorũ ſuorum bona,
qui operatus eſt vt ipſa corda eſſent ex malis bona?

Cap.XXII. Sed ſuſpicẽtur homines qualibet merita bona , quæ
putant præcedere vt iuſtificentur per dei gratiam,non
intelligentes cum hoc dicunt, nihil aliud dicere quàm
ſe negare gratiam:ſed vt dixi,quod volunt de maiori-
rib⁹ ſuſpicẽtur, de paruulis certè Pelagiani quid reſpõ-
B deant non inueniunt , quorum nec voluntas vlla eſt in
accipienda gratia , cuius volũtatis meritum præceſsiſſe
dicant, & inſuper eos etiã cum fletu reluctari videmus
quando baptizantur, & diuina ſacramenta percipiunt.
Quod eis ad magnum impietatis peccatum imputare-
tur,ſi iam libero vterentur arbitrio:& tamen hęret etiã
in reluctantibus gratia,apertiſsime nullo bono merito
præcedente,alioquin gratia iam nõ eſſet gratia . Et ali-
quando filiis infidelium præſtatur hæc gratia, cum oc-
culta dei prouidentia in manus piorum quomodocun-
que perueniunt:aliquando fidelium filij non eam con-
ſequuntur ,aliquo impedimento exiſtente,ne poſsit pe-
riclitantibus ſubueniri . Fiũt vero iſta per occultam dei
prouidentiam , cuius inſcrutabilia ſunt iudicia,& inue-
ſtigabiles viæ : quod vt Apoſtolus diceret, quid prædi-
xerit intuemini. Agebat enim de Iudæis & gentibus cũ
Rom.11. ſcriberet ad Romanos,id eſt ad gentes, & ait,Sicut eñi
aliquando vos nõ credidiſtis deo , nunc autem miſeri-
cordiam conſecuti eſtis in illorum incredulitate: ita &
hi nunc non crediderunt in veſtra miſericordia , vt &
C ipſi miſericordiam conſequantur. concluſit enim deus
omnes in infidelitate , vt omnium miſereatur. Et cum
attẽdiſſet quid dixerit, admirans ſententiæ ſuæ certam
quidem veritatem , ſed magnam profunditatem, quo-
modo concluſerit deus omnes in infidelitate vt om-
nium miſereatur, quaſi faciens mala vt venirent bona:
mox exclamauit atq; ait,O altitudo diuitiarum ſapien-
tiæ & ſciẽtiæ dei , quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius,
& inueſtigabiles viæ eius.Hæc enim inſcrutabilia iudi-
cia, & inueſtigabiles vias peruerſi homines nõ cogitã-
tes,& procliues ad reprehendẽdum, non idonei ad in-
telligendum,putabant & iactitabant Apoſtolos dicere,
faciamus mala vt veniãt bona . Quod abſit vt Apoſto-
li dicerent,ſed homines non intelligentes hoc putabãt
dici, quando audiebant quod dixit Apoſtolus, Lex autẽ
Rom.5. ſubintrauit vt abundaret delictum:vbi autem abunda-
uit delictum,ſuperabundauit gratia . Sed vtique gratia
id agit, vt iam fiant bona ab eis qui fecerunt mala,non
vt perſeuerent in malis , & reddi ſibi exiſtiment bona.
Non itaque debent dicere , faciamus mala vt veniant
bona:ſed , fecimus mala,& venerunt bona : iam facia-
mus bona,vt in futuro ſeculo recipiamus pro bonis bo
na, qui in hoc ſeculo recipimus pro malis bona . Pro-
pter quod ſcriptum eſt in Pſalmo,Miſericordiam & iu- D
dicium cantabo tibi domine . Prius itaque nõ ideo ve- Pſal.100.
nit filius hominis in mundum,vt iudicet mundum,ſed Ioan.3.
vt ſaluetur mundus per ipſum : hoc propter miſericor-
diam. poſtea vero propter iudicium venturus eſt iudi-
dicare viuos & mortuos,quãuis & in hoc tempore ipſa
ſaluatio nõ fiat ſine iudicio ſed occulto. ideo ait,In iu- Ioan.9.
dicium veni in hunc mundum : vt qui non vident, vi-
deant : & qui vident , cæci fiant. Ad occulta ergo Ca.XXIII.
dei iudicia reuocate,quando videritis in vna cauſa quã
certè habent omnes paruuli,hæreditarium malum tra-
hentes ex Adam,huic ſubueniri vt baptizetur: illi non
ſubueniri, vt in ipſa obligatione moriatur:illum bapti-
zatum in hac vita relinqui, quẽ præſciuit deus impium
futurum:iſtum vero baptizatum rapi ex hac vita,ne ma Sap.4.
litia mutet intellectum eius:& nolite in iſtis dare iniu-
ſtitiam vel inſipientiam deo , apud quem iuſtitiæ fons
eſt & ſapientiæ . Sed ſicut vos exhortatus ſum ab initio
ſermonis huius,in quod perueniſtis, in eo ambulate,&
hoc quoque vobis deus reuelabit , & ſi non in hac vita,
certè in altera : nihil eſt enim occultum quod non re-
uelabitur . Quando ergo auditis dicentem dominum,
Ego dominus ſeduxi Prophetã illum: & quod ait Apo- Ezech.4.
ſtolus,Cuius vult miſeretur, & quẽ vult obdurat : in eo E
quem ſeduci permittit vel obdurari , mala eius merita Rom.9.
credite : in eo vero cuius miſeretur , gratiam dei non
reddentis mala pro malis,ſed bona pro malis, fideliter
& indubitãter agnoſcite. Nec ideo auferatis à Pharao-
ne liberum arbitrium,quia multis locis dicit deus, Ego
indurauí Pharaonẽ,vel indurauí vel indurabo cor Pha
raonis. Non enim propterea ipſe Pharao nõ indurauit
cor ſuum.Nam & hoc de illo legitur , quãdo ablata eſt
ab Aegyptiis cynomyia, dicẽte ſcriptura,Et ingrauauit Exo.9.
Pharao cor ſuum & in iſto tẽpure , & noluit dimittere
populum . Ac per hoc & deus indurauit per iuſtum iu-
dicium,& ipſe Pharao per liberum arbitrium. Certi er-
go eſtote,quia non erit inanis labor veſter , ſi in bono
propoſito proficientes perſeueretis vſque in finẽ. Deus
enim qui modo illis quos liberat, non reddit ſecũdum
opera eorum, tunc reddet vnicuique ſecundum opera
eius.Reddet omnino deus & mala pro malis,quoniam
iuſtus eſt:& bona pro malis, quoniam bonus eſt : & bo-
na pro bonis,quoniam bonus & iuſtus eſt . Tãtummo- F
do mala pro bonis non reddet , quoniam iniuſtus non
eſt.Reddet ergo mala pro malis, pœnam pro iniuſtitia:
& reddet bona pro malis,gratiam pro iniuſtitia: & red
det bona pro bonis,gratiam pro gratia. Repetite Ca.XXIIII
aſsidue librum iſtum:& ſi intelligitis,deo gratias agite:
vbi autem non intelligitis, orate vt intelligatis , dabit
enim vobis dominus intellectum.Meniẽtote ſcriptum
eſſe , Si quis veſtrum indiget ſapientia , poſtulet à deo Iaco.1.
qui dat omnibus affluenter , & non improperat , & da-
bitur ei.Ipſa eſt ſapientia deſurſum deſcẽdens , ſicut ip-
ſe Apoſtolus Iacobus dicit. Illam vero ſapientiã repel-
lite à vobis,& orate vt nõ ſit in vobis,quam deteſtatus
eſt,vbi ait,Quod ſi zelum amarum habetis , & conten- Iaco.3.
tiones in vobis ſint,non eſt iſta ſapientia deſurſum de-
ſcendens,ſed terrena,animalis,diabolica.Vbi enim ze-
lus & contentio eſt,ibi inconſtantia & omne opus pra-
uum . Quæ autem deſurſum eſt ſapientia,primum qui-
dem pudica eſt,deide pacifica,modeſta,ſuadibilis,ple-
na miſericordia & fructibus bonis , inæſtimabilis , ſine
ſimulatione. Quid boni ergo non habebit qui hanc ſa-
piẽtiam poſtularit & impetrarit à domino ? Et hinc in-
telligite gratiam,quia ſi ex vobis eſſet iſta ſapientia,de-

G ſurſum non eſſet, nec ab ipſo qui nos creauit deo poſtu-
landa eſſet. Fratres, orate & pro nobis, vt temperanter
& pie & iuſte viuamus in hoc ſeculo, expectantes illam
beatam ſpem, & manifeſtationem domini & ſaluatoris
noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt honor & gloria & regnũ cũ
patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi de correptione & gratia ad Valentinum, & cum illo monachos, Liber vnus.

Caput I.

LECTIS literis veſtris, Valentine
frater dilectiſsime, & qui ſimul ſer-
uitis deo, quas per fratrem Florum
& eos qui cum illo ad nos venerũt,
H miſit charitas veſtra, egi deo gra-
tias, quòd veſtram in domino pa-
cem, & in veritate conſenſionem,
& in charitate flagrantiam, veſtro nobis reddito ſer-
mone cognoui. Quod autem ad ſubuerſionem quo-
rundam apud vos molitus eſt inimicus, deo miſeran-
te, & eius inſidias in ſuorum ſeruorum prouectum
mirabili bonitate vertente, ad hoc potius valuit, vt
nulli veſtrum deſtruerentur in peius, ſed nonnulli in-
ſtruerentur in melius. Non itaque opus eſt omnia iden-
tidem retractare, quę ſufficiẽter vobis pleno libro diſ-
putata tranſmiſimus, quem quomodo ſuſceperitis,
ſcripta indicant veſtra. Veruntamen ſemel lectum
nullo modo arbitremini ſatis vobis innoteſcere potuiſ-
ſe. Si ergo eum fructuoſiſsimum habere vultis, non
vos pigeat relegendo habere notiſsimum, vt diligẽtiſ-
ſime ſciatis quibus & qualibus quæſtionibus ſoluendis
atq; ſanandis, non ibi humana, ſed diuina occurrat au-
thoritas, à qua recedere non debemus, ſi volumus per-
uenire quò tendimus. Dominus autem ipſe non ſolum
oſtẽdit nobis, à quo malo declinemus, & quod bonum
faciamus, quod ſolum poteſt legis litera, verumetiam
I adiuuat nos, vt declinemus à malo, & faciamus bonũ,
quod nullus poteſt ſine ſpiritu gratiæ: quæ ſi deſit, ad
hoc lex adeſt, vt reos faciat & occidat. Propter quod di
2.Cor.3. cit Apoſtolus, Litera occidit, ſpiritus autem viuificat.
Qui ergo legitime lege vtitur, diſcit in ea malum &
bonum, & non confidens in virtute ſua, cõfugit ad gra
Pſal.36. tiam, qua præſtante declinet à malo, & faciat bonum.
Quis autem confugit ad gratiam, niſi cum à domino
greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet? Ac per
hoc & deſiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ eſt:
Pſal.76. de qua ait ille, Et dixi, nũc cœpi: hęc eſt immutatio dex-
teræ excelſi. Liberum itaque arbitrium & ad malum &
ad bonum faciendum confitendum eſt nos habere: ſed
in malo faciendo liber eſt quiſque iuſtitiæ, ſeruuſq; pec-
cati: in bono autem liber eſſe nullus poteſt, niſi fuerit li-
Ioan.8. beratus ab eo qui dixit, Si vos filius liberauerit, tũc ve-
re liberi eritis. Nec ita vt cum quiſque fuerit à peccati
damnatione liberatus, iam non indigeat ſui liberatoris
Ioan.15. auxilio, ſed ita potius vt ab illo audiens, Sine me nihil
Pſal.26. poteſtis facere: dicat ei & ipſe, Adiutor me⁹ eſto, ne de-
relinquas me. Hanc fidem quæ ſine dubio vera & Pro-
phetica & Apoſtolica fides eſt, etiã ĩ fratre noſtro Flo-
ro inueniſſe me gaudeo: vnde hi potius corrigẽdi ſunt K
quos quidem propitio deo correctos eſſe iã exiſtimo,
qui eum non intelligebant. Intelligenda eſt enim Cap.II.
gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ, qua
ſola homines liberantur à malo, & ſine qua nullũ pror-
ſus ſiue cogitando ſiue volendo & amando ſiue agen-
do faciunt bonum. Nõ ſolum vt monſtrante ipſa quid
faciendum ſit ſciant, verumetiam vt præſtante ipſa fa-
ciant cum dilectione quod ſciunt. Hãc quippe inſpira-
tionem bonæ voluntatis atq; operis poſcebat Apoſto-
lus eis quibus dicebat, Oramus autẽ ad deum, ne quid 2.Cor.13.
faciatis mali, nõ vt nos probati appareamus, ſed vt vos
quod bonum eſt faciatis. Quis hoc audiat & nõ euigi-
let, atque fateatur à domino deo nobis eſſe vt decline-
mus à malo, & faciamus bonum? Quandoquidem non
ait Apoſtolus, monemus, docemus, hortamur, increpa-
mus, ſed ait, Oramus ad deum ne quid faciatis mali,
ſed quod bonum eſt faciatis. Et tamen etiam loqueba-
tur eis, & faciebat illa omnia quæ commemoraui: mo-
nebat, docebat, hortabatur, increpabat. Sed ſciebat hęc
omnia non valere, quæ plantando & rigando faciebat
in aperto, niſi eum pro illis exaudiret orantem, qui dat L
incrementum in occulto: quoniam ſicut idem doctor
dicit, neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed 1.Cor.3.
qui incrementũ dat deus. Non ſe itaque fallant qui di-
cunt, Vt quid nobis prędicatur atque præcipitur, vt de-
clinemus à malo, & faciamus bonum, ſi hoc nos non Philip.2.
agimus, ſed id velle & operari deus operatur in nobis?
ſed potius intelligant ſi filij dei ſunt, ſpiritu dei ſe agi,
vt quod agendum eſt agant, & cum egerint, illi à quo
aguntur gratias agant. agũtur enim vt agant, nõ vt ipſi
nihil agant, & ad hoc eis oſtenditur quid agere debe-
ant: vt quando id agunt ſicut agendum eſt, id eſt cum
dilectione & delectatione, iuſtitiæ ſuauitatem quã de-
dit dominus vt terra eius daret fructum ſuum, accepiſ-
ſe ſe gaudeant. Quãdo autem non agunt, ſiue omnino
non faciendo, ſiue non ex charitate faciendo, orent vt
quod nondum habent, accipiant. Quid enim habebũt
quod non accepturi ſunt, aut quid habent quod nõ ac- 1.Cor.4.
ceperunt? Ergo, inquiunt, præcipiant tantummodo Cap.III.
nobis quid facere debeamus qui nobis præſunt, & vt fa
ciamus orent pro nobis: non autem nos corripiant &
arguant ſi nõ fecerimus. Imò omnia fiãt, quoniam do- M
ctores Eccleſiarum Apoſtoli omnia faciebant & præ-
cipiebãt quæ fierent, & corripiebãt ſi non fierẽt, & ora-
bant vt fierent. Præcipit Apoſtolus dicens, Omnia ve- 1.Cor.16.
ſtra in charitate fiant. Corripit dicens, Iam quidẽ om- 1.Cor.6.
nino delictum eſt in vobis, quia iudicia habetis vobiſ-
cum. Quare enim non magis iniquitatẽ patimini? qua-
re non potius fraudamini? Sed vos iniquitatem facitis
& fraudatis, & hoc fratribus. An neſcitis quia iniuſti re-
gnum dei non poſsidebunt? Audiamus & orãtem, Vos
autem, inquit, dominus multiplicet & abundare faciat 1.Theſſ.3.
in charitate in inuicem & in omnes. Præcipit vt habea-
tur charitas: corripit quia non habetur charitas: orat vt
abundet charitas. O homo in præceptione cognoſce
quid debeas habere: in correptione cognoſce tuo te vi-
tio nõ habere: in oratiõe cognoſce, vnde accipias quod
vis habere. Quomodo, inquit, meo vitio non habetur,
quod non accepi ab illo, à quo niſi detur, non eſt om-
nino alius vnde tale ac tantum munus habeatur?

Patimini me paululum fratres mei, non aduerſum Caput.IIII.
vos quorum rectum eſt cor cum deo, ſed aduerſus eos
qui terrena ſapiunt, vel aduerſus ipſas humanas cogita-
tiones pro cœleſtis & diuinæ gratiæ charitate certare.

Hoc

A Hoc enim dicunt, qui in ſuis malignis operib⁹ ab huius
gratiæ prædicatoribus corripi nolunt. Præcipe mihi
quid faciã, & ſi fecero, age pro me gratias deo, qui mi-
hi vt facerem dedit. Si autem non fecero, non ego cor-
ripiendus ſum, ſed ille orandus eſt vt det quod nõ de-
dit. id eſt ipſam qua præcepta eius fiant, fidelem dei &
proximi charitatem. Ora ergo pro me vt hanc accipiã,
& per hanc ea animo cum bona voluntate quæ præce-
pit faciam. Rectè autem corriperer ſi eã mea culpa non
haberem: hoc eſt, ſi eam poſſem mihi dare vel ſumere
ipſe, nec facerem: vel ſi dante illo accipere noluiſſem.

Cap. V. Cum ergo & ipſa volũtas à domino præparetur, cur
me corripis, quia vides me eius præcepta facere nolle,
& non potius ipſum rogas, vt in me operetur & velle?
Ad hæc reſpondemus, Quicũque dei præcepta iam ti-
bi nota non facis, & corripi nõ vis, etiã propterea cor-
ripiendus es, quia corripi non vis. Nõ vis enim tibi tua
vitia demonſtrari: nõn vis vt feriantur, fiátque tibi vti-
lis dolor, quo medicũ quæras. non vis tibi tuipſe oſten-
di, vt cum deformem te vides, reformatorem deſide-
res, eique ſupplices ne in illa remaneas fœditate. Tuum
B quippe vitium eſt quòd malus es, & maius vitium cor-
ripi nolle quia malus es: quaſi laudanda vel indifferen-
ter habenda ſint vitia, vt neque laudentur neque vitu-
perentur: aut vero nihil agat timor correpti hominis,
vel pudor, vel dolor: aut aliud agat cum ſalubriter ſti-
mulat niſi vt rogetur bonus, & ex malis qui corripiun-
tur, bonos faciat qui laudentur. Quod enim vult pro ſe
fieri qui corripi nõ vult, & dicit, ora potius pro me, ideo
corripiẽdus eſt, vt faciat etiam ipſe pro ſe. Dolor quip-
pe ille quo ſibi diſplicet, quãdo ſentit correptionis acu-
leum, excitat eum in maioris orationis affectum, vt deo
miſerante, incremento charitatis adiutus deſinat agere
pudenda & dolenda, & agat laudanda atque gratãda.
Hæc eſt correptionis vtilitas, quæ nunc maior nũc mi-
nor pro peccatorum diuerſitate ſalubriter adhibetur: &
tũc eſt ſalubris, quando ſupernus medicus reſpicit. Nõ
enim aliquid proficit, niſi cum facit vt peccati ſui quẽ-
que pœniteat. Et quis hoc dat niſi qui reſpexit Apoſto-
Mat. 26. lũ Petrũ negantẽ, & fecit flentem? Vnde & Apoſtolus
Paulus poſteaquam dixit cum modeſtia corripiendos
2. Tim. 2. eſſe diuerſa ſentientes, protinus addidit, Nequãdo det
C eis deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, &
reſipiſcant de diaboli laqueis. Cur autem iſti qui corri-
pi nolunt, dicunt, Tantum præcipe mihi & ora pro me,
vt quod præcipis faciam? Cur nõ potius ſecundum ſu-
um prauum ſenſum & iſta duo reſpuunt & dicunt, Nec
vt præcipias mihi, nec vt ores pro me volo? Quis enim
hominum oſtenditur oraſſe pro Petro, vt daret ei deus
pœnitentiam, qua ſe negaſſe dominum fleuit? Quis ho-
minum Paulum diuinis præceptis ad fidem Chriſtia-
nam pertinentibus erudiuit? Cum ergo audiretur præ-
Gala. 1. dicans Euãgelium & dicens, Notum enim vobis facio
fratres Euangelium quod euãgelizatum eſt à me, quia
non eſt ſecũdum hominem, neque enim ego ab homi-
ne accepi illud, neque didici, ſed per reuelationẽ Chri-
ſti Ieſu: reſponderetur ei, Quid nobis moleſtus es, vt
abs te accipiamus atque diſcamus, quod tu non ab ho-
mine accepiſti neque didiciſti? Potens eſt enim ille qui
tibi dedit, ſic & nobis dare quomodo tibi. Porrò ſi hoc
non audent dicere, ſed patiuntur ſibi euãgelium ab ho-
mine prædicari: quãuis etiã poſſit non per hominem
homini dari, concedant etiam corripi ſe debere à præ-
poſitis ſuis, à quibus Chriſtiana gratia prædicatur: quã-
uis non negetur deus poſſe quem velit, etiã nullo ho-
mine corripiente corrigere, & ad dolorẽ ſalubrem pœ- D
nitentiæ occultiſſima & potẽtiſſima medicinæ ſuæ po-
teſtate perducere. Et ſicut non eſt ab oratione ceſſandũ
pro eis quos corrigi volumus, etiam ſi nullo hominum
orante pro Petro, dominus reſpexit eum, & fecit eum
ſuum peccatum flere: ita non eſt negligenda correptio,
quamuis deus quos voluerit etiam non correptos facit
eſſe correctos. Tũc autem correptione proficit homo,
cũ miſeretur atque adiuuat, qui facit quos voluerit etiã
ſine correptione proficere. Sed quare iſti ſic, illi aliter
atque alij aliter diuerſis & innumerabilibus modis vo-
centur vt reformentur, abſit vt dicamus iudicium luti
eſſe debere, ſed figuli. Apoſtolus, inquiũt, ait, Quis enim *1 Cor. 4.*
te diſcernit? Quid autem habes quod non accepiſti? Si
autem accepiſti, quid gloriaris quaſi nõ acceperis? Cur
ergo corripimur, arguimur, reprehẽdimur, accuſamur?
Quid facimus, qui non accepimus? Qui hæc dicũt, ex-
tra culpam ſe videri volũt, in hoc quod non obediunt
deo, quia vtique ipſa obediẽtia munus eius eſt: quæ ne-
ceſſe eſt vt inſit ei cui charitas ineſt, quæ ſine dubio ex
deo eſt, & dat eam pater filiis ſuis. Hanc, inquiunt, non
accepimus, quid itaque corripimur, quaſi nos eam no-
bis dare poſſimus, & noſtro arbitrio dare nolimus? E

Nec attendunt ſi nondum regenerati ſunt, primam *Cap. VI.*
eſſe cauſam, cur obiurgati quòd ſint inobedientes deo, *Eccles. 7.*
ſibi debeãt diſplicere, quia fecit deus hominem rectum
ab initio humanæ creaturæ, & non eſt iniquitas apud *Rom. 9.*
deũ. Ac per hoc prima prauitas qua deo non obeditur,
ab homine eſt, quia ex rectitudine in qua eũ deus pri-
mitus fecit, ſua mala voluntate decidẽs, prauus effectus
eſt. An vero ideo prauitas iſta corripienda non eſt in
homine, quia non eius propria qui corripitur, ſed com-
munis eſt omnibus? Imò vero corripiatur & in ſingulis
quod eſt omnium. Non enim propterea cuiuſquam nõ
eſt, quòd ab ea nullus immunis eſt. Peccata quidem iſta
originalia ideo dicuntur aliena, quòd ea ſinguli de pa-
rentibus trahunt: ſed non ſine cauſa dicũtur & noſtra,
quia in illo vno omnes, ſicut dicit Apoſtolus, peccaue- *Rom. 5.*
runt. Corripiatur ergo origo damnabilis, vt ex dolore
correptionis voluntas regenerationis oriatur, ſi tamen
qui corripitur, filius eſt promiſſionis: vt ſtrepitu corre-
ptionis forinſecus inſonãte atq; flagellãte, deus in illo
intrinſecus occulta inſpiratione operetur & velle. Si au-
tem iam regeneratus & iuſtificatus in malam vitam ſua F
voluntate relabitur, certè iſte non poteſt dicere, nõ ac-
cepi, quia acceptam gratiam dei ſuo in malum libero a-
miſit arbitrio. Qui ſi correptione compunctus ſalubri-
ter ingemit, & ad ſimilia bona opera vel etiam melio-
ra reuertitur, nempe hic apertiſſime vtilitas correptio-
nis apparet. Sed per hominem correptio ſiue ex chari-
tate ſit, ſiue non ſit, tamen vt correptio proſit, non niſi
per deum fit. An adhuc & iſte nolens corripi, poteſt di-
cere, Quid ego feci qui non accepi: quem conſtat acce-
piſſe, & ſua culpa quod acceperat amiſiſſe? Poſſum, in-
quit, poſſum omnino, quando me arguit, quòd ex bona
vita in malam mea voluntate relapſus ſum, dicere ad-
huc, Quid ego feci qui non accepi: accepi enim fidem
quæ per dilectionẽ operatur, ſed in illa vſque in finem *Gala. 5.*
perſeuerantiam non accepi: an quiſquam dicere aude-
bit iſtam perſeuerantiam non eſſe donum dei, & hoc
tam magnũ bonum ita eſſe noſtrum, vt quiſquis id ha-
buerit, non ei poſſit Apoſtolus dicere, Quid enim ha- *1. Cor. 4*
bes quod non accepiſti: quoniam hoc ſic habet vt non
acceperit? Ad hæc nos negare quidẽ non poſſumus etiã
perſeuerantiam in bono proficientem vſque in finem,

G magnũ eſſe dei munus: nec eſſe niſi ab illo, de quo ſcri-
Iaco. 1. ptum eſt, Omne datum optimum & omne donum per-
fectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. Sed
nõ ideo eſt eius qui non perſeuerauerit, negligẽda cor-
reptio, ne forte det illi deus pœnitentiam, & reſipiſcat
2. Tim. 2. de diaboli laqueis. Correptionis quippe vtilitati hanc
ſententiam ſubiũxit Apoſtolus dicens, ſicut ſupra com-
Ibidem. memoraui. Cum modeſtia corripientem *diuerſa ſen-
tientes, nequando det illis deus pœnitentiã. Nam ſi di-
xerimus iſtam perſeuerantiam tam laudabilem tamque
fœlicem ſic eſſe hominis, vt ei non ſit ex deo: illud pri-
Luc. 22. mitus euacuamus, quod ait domin⁹ Petro, Rogaui pro
te, ne deficiat fides tua. Quid enim ei rogauit, niſi per-
ſeuerantiã vſque in finem? Quæ profecto ſi ab homine
homini eſſet, à deo poſcenda nõ eſſet. Deinde cum di-
2. Cor. 13. cat Apoſtolus, Oramus autem ad deum ne quid faciatis
mali, proculdubio perſeuerantiam eis orat ad deum.
Neque enim nihil mali facit qui bonũ deſerit, & à quo
declinare non debet, inclinatur in malum, nõ perſeue-
Philip. 1. rans in bono. Illo etiam loco vbi dicit, Gratias ago deo
in omni memoria veſtri, ſemper in omni prece mea p
omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciẽs, ſu-
H per communicatione veſtra in Euangelio à prima die
vſq; nunc, confidens hoc ipſum, quoniam qui cœpit in
vobis opus bonum, perficiet vſque in diẽ Chriſti Ieſu.
Quid aliud eis quàm perſeuerantiam in bono vſque in
finẽ de dei miſeratione promittit? Itemq; vbi dicit, Sa-
Coloſſ. 4. lutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt ſeruus Chriſti Ieſu,
ſemper certans pro vobis in orationibus, vt ſtetis per-
fecti & pleni in omni volũtate dei. quid eſt, vt ſtetis: ni-
Ioan. 18. ſi, vt perſeueretis? Vnde dictum eſt de diabolo, In veri-
tate non ſtetit: quia fuit ibi, ſed non permanſit. Nã vtiq;
iſti in fide iam ſtabant. Nec aliud oramus cum oramus
vt qui ſtat ſtet, niſi vt perſeueret. Item Iudas Apoſtolus
Iudæ. 1. cum dicit, Ei autem qui potens eſt conſeruare vos ſine
offenſione, & conſtituere ante conſpectum gloriæ ſuæ
immaculatos in lætitia: nonne apertiſsime oſtendit do-
num dei eſſe in bono perſeuerare vſq; in finem? Quid
enim aliud donat qui conſeruat ſine offenſione, vt cõ-
ſtituat ante conſpectum gloriæ ſuę immaculatos in læ-
titia, niſi perſeuerantiam bonam? Quid eſt etiam quod
Acto. 13. in Apoſtolorum actibus legimus, Audientes autẽ gen-
tes gauiſæ ſunt, & exceperũt verbum domini, & credi-
I derunt quotquot erant ordinati in vitam æternã? Quis
† al. fine. in æternam vitam potuit ordinari, niſi * perſeuerantiæ
Matt. 24. dono? Quãdoquidem qui perſeuerauerit vſq; in finem,
hic ſaluus erit. Qua ſalute, niſi æterna? Cũ vero in ora-
Matt. 6. tione dominica deo patri dicimus, Sanctificetur nomẽ
tuum: quid aliud dicimus, quàm vt nomen eius ſancti-
ficetur in nobis? Quod cum iam per lauacrum regene-
rationis effectum ſit, quare quotidie à fidelib⁹ poſcitur,
niſi vt in eo quod factũ eſt in nobis, perſeueretur à no-
Cyprianus bis? Nã & beatus Cyprianus hoc ſic intelligit, exponens
de oratione quippe eãdem orationem, Dicimus, inquit, ſanctifice-
dominica. tur nomen tuum: nõ quòd optemus deo vt ſanctifice-
tur orationibus noſtris, ſed quòd petamus à deo vt no-
men eius ſanctificetur in nobis. cæterũ à quo deus ſan-
Leuit. 19. ctificatur, qui ipſe ſanctificat? Sed quia ipſe dixit, Sancti
eſtote, quoniã & ego ſanctus ſum: id petimus & roga-
mus, vt qui in baptiſmo ſanctificati ſumus, in eo quod
eſſe cœpimus perſeuerem⁹. Ecce glorioſiſsimus martyr
hoc ſentit, quod in his verbis quotidie fideles Chriſti
Cap. VII. petũt, vt perſeuerẽt in eo quod eſſe cœperunt. Nullo
autem dubitante, quiſquis à domino vt in bono perſe-
ueret precatur, donum eius eſſe talem perſeuerantiam

confitetur. Quæ cum ita ſint, corripimus tamen eos, iu- K
ſtèque corripimus, qui cum bene viuerent, non in eo
perſeuerarunt. Ex bona quippe in malam vitam ſua vo
luntate mutati ſunt, & ideo corripiuntur: & ſi nihil eis
correptio profuerit, ſed in vita perdita vſque ad mortẽ
perſeuerauerint, etiam diuina in æternum damnatione
ſunt digni. Nec ſe excuſabunt dicentes, ſicut modo di-
cunt, quare corripimur: ita tunc, quare dãnamur, quan-
doquidem vt ex bono reuerteremur ad malũ, perſeue-
rantiam non accepimus, qua permaneremus in bono?
nullo modo hac excuſatione à iuſta dãnatione ſe libe-
rabunt. Si enim ſicut veritas loquitur, nemo liberatur à
damnatione quæ facta eſt per Adam, niſi per fidem Ie-
ſu Chriſti, & tamen ab hac damnatione non ſe libera-
bunt qui poterũt dicere, nõ ſe audiſſe Euangeliũ Chri-
ſti, cum fides ex auditu ſit: quanto minus ſe liberabunt
qui dicturi ſunt, perſeuerãtiam non accepimus? Iuſtior
enim videtur excuſatio dicentium, non accepimus au-
dientiam, quàm dicentium, non accepimus perſeuerã-
tiam: quoniam poteſt dici homini, in eo quod audieras
& tenueras, in eo perſeuerares ſi velles. nullo modo au-
tem dici poteſt, id quod nõ audieras, crederes ſi velles.
Ac per hoc & qui Euangelium non audierũt: & qui eo L
audito in melius commutati perſeuerantiam nõ acce-
perunt: & qui Euangelio audito venire ad Chriſtũ, hoc
eſt in eum credere noluerunt, quoniã ipſe dicit, Nemo Ioan. 6.
venit ad me, niſi ei datum fuerit à patre meo: & qui per
ætatem paruulam nec credere potuerunt, ſed ab origi-
nali noxa ſolo poſſent lauacro regenerationis abſolui,
quo tamen non accepto mortui perierunt, non ſunt ab
illa conſperſione diſcreti, quam cõſtat eſſe damnatam,
euntibus omnibus ex vno in condemnationẽ. Diſcernũ-
tur autem nõ meritis ſuis, ſed per gratiam mediatoris,
hoc eſt in ſanguine ſecũdi Adam iuſtificati gratis. Ita-
que cum audimus, Quis enim te diſcernit? quid autem 1. Cor. 4.
habes quod non accepiſti? ſi autẽ accepiſti, quid gloria-
ris quaſi nõ acceperis? ab illa perditionis maſſa quæ fa-
cta eſt per primum Adam, debemus intelligere nemi-
nem poſſe diſcerni, niſi quòd hoc donum habet quiſ-
quis habet, quod gratia ſaluatoris accepit. Hoc autem
Apoſtolicum teſtimonium tam magnum eſt, vt beatus
Cyprianus ad Cyrinũ ſcribens, ipſum ſubiecerit illi ti-
tulo, in quo ait in nullo eſſe gloriandum, quando no-
ſtrum nihil ſit. Quicunque ergo ab illa originali dam-
natione iſta diuinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non M
eſt dubium quod & procuratur eis audiendum Euãge-
lium: & cum audiunt credunt, & in fide quæ per dile-
ctionem operatur, vſq; in finem perſeuerant: & ſi quan-
do exorbitãt, correpti emendantur, & quidam eorum
etſi ab hominibus non corripiantur, in viam quam re-
liquerant, redeunt: & nonnulli accepta gratia, in quali-
bet ætate periculis huius vitæ, mortis celeritate ſubtra-
huntur. Hæc enim omnia operatur in eis, qui vaſa mi-
ſericordiæ operatus eſt eos, qui & elegit eos in filio ſuo Ephe. 1.
ante conſtitutionem mundi per electionem gratiæ. Si Rom. 11.
autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam
non eſt gratia. Non enim ſic ſunt vocati, vt non eſ-
ſent electi, propter quod dictum eſt, Multi ſunt voca- Matt. 20.
ti, pauci vero electi: ſed quoniam ſecundum propoſi-
tum vocati ſunt, profecto electi ſunt per electionem, vt
dictum eſt, gratiæ, non pręcedentium meritorum ſuo-
rum, quia gratia illis eſt omne meritum. De talibus di-
cit Apoſtolus, Scimus quoniam diligẽtibus deum om- Rom. 8.
nia cooperantur in bonum, his qui ſecũdum propoſi-
tum vocati ſunt: quoniam quos ante præſciuit, & præ-
deſtina-

A deſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus: quos autem prædeſtinauit, illos & vocauit: quos autem vocauit, ipſos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, ipſos & glorificauit. Ex
Rom. 9. iſtis nullus perit, quia electi ſunt omnes. Electi ſunt autem: quia ſecundum propoſitum vocati ſunt: propoſitũ autem non ſuum, ſed dei. De quo alibi dicit, vt ſecundũ electionem propoſitum dei maneret, & non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia maior ſeruiet mi-
Ephe. 1. nori. & alibi, Non ſecundum opera noſtra, inquit, ſed ſecundum ſuum propoſitum & gratiam. Cum ergo au-
Rom. 9. dimus, Quos autem prædeſtinauit, illos & vocauit, ſecũdum propoſitum vocatos debemus agnoſcere, quoniam inde cœpit, dicens: omnia cooperantur in bonũ his qui ſecundum propoſitũ vocati ſunt: ac deinde ſubiunxit, Quoniam quos ante præſciuit, & prædeſtinauit conformes imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Atque his præmiſsis ſubdidit, Quos autem prædeſtinauit, illos & vocauit. Eos itaque vult intelligi, quos ſecundum propoſitum vocauit, ne putẽtur in eis eſſe aliqui vocati & non electi, propter illam do-
Matt. 20. minicam ſententiã, Multi vocati, pauci electi. Quicun-
B que enim electi, ſine dubio etiã vocati: non autem quicunque vocati, conſequenter electi. Illi ergo electi, vt ſæpe dictum eſt, qui ſecundum propoſitum vocati, qui etiam prædeſtinati atque præſciti. Horum ſi quiſpiam perit, fallitur deus: ſed nemo eorum perit, quia non fallitur deus. horum ſi quiſpiam perit, vitio humano vincitur deus: ſed nemo eorũ perit, quia nulla re vincitur deus. Electi autem ſunt ad regnandum cũ Chriſto, non quomodo electus eſt Iudas ad opus cui cõgruebat. Ab illo quippe electus eſt, qui nouit bene vti etiam malis, vt & per eius opus dãnabile, illud propter quod ipſe venerat, opus venerabile compleretur. Cum itaque audi-
Ioan. 6. mus, Nonne ego vos duodecim elegi? & vnus ex vobis diabolus eſt: illos debemus intelligere electos per miſericordiam, illum per iudicium. Illos ergo elegit ad obtinendum regnum ſuum: illum ad effundendum ſanguinem ſuum. Merito ſequitur vox ad regnum electo-
Roman. 8. rum, Si deus pro nobis, quis contra nos? Qui filio proprio nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non & cum illo nobis omnia donauit? Quis accuſabit aduerſus electos dei: Deus qui iuſtificat? Quis
C condemnat? Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, magis autẽ qui & reſurrexit, qui eſt in dextra dei, qui & interpellat pro nobis? Quàm fortis autẽ perſeuerantiæ vſque in finem munus acceperint, ſequantur & dicant, Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an
Pſal. 43. gladius? Sicut ſcriptum eſt, Quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus vt oues occiſionis. Sed in his omnibus ſuperuincimus per eum qui dilexit nos. Certus ſum enim quia neque mors, neque, vita neque angelus, neque principatus, neque præſentia, neque futura, neque virtus, neque altitudo, neque profundũ, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Iſti ſignificati
2. Tim. 2. ſunt ad Timotheum, vbi cum dictum fuiſſet Hymenæum & Philetum fidem quorũdam ſubuertere, mox additum eſt, Firmum autẽ fundamentum dei ſtat habens ſignaculum hoc, Sciuit dominus qui ſunt eius. Horũ fi-
Galat. 5. des quæ per dilectionem operatur, profecto aut omnino non deficit: aut ſi qui ſunt quorũ deficit, reparatur antequam vita iſta finiatur, & deleta quæ intercurrerat iniquitate, vſque in finem perſeuerãtia deputatur. Qui

vero perſeueraturi non ſunt, ac ſic à fide Chriſtiana & D
conuerſatione lapſuri ſunt, vt tales eos vitæ huius finis inueniat, proculdubio nec illo tẽpore quo bene pleq; viuunt, in iſto numero cõputandi ſunt. Non enim ſunt à maſſa illa perditionis præſcientia dei & prædeſtinatione diſcreti, & ideo nec ſecũdum propoſitum vocati, ac per hoc nec electi. ſed in eis vocati, de quibus dictum eſt, Multi vocati: & nõ in eis de quibus dictũ eſt, Matt. 20.
pauci vero electi. Et tamen quis neget eos electos, cum credunt & baptizantur, & ſecũdum deum viuunt? Planè dicuntur electi à neſcientibus quid futuri ſint, non ab illo qui eos nouit non habere perſeuerantiam, quæ ad beatam vitam perducit electos, ſcitq; illos ita ſtare, vt præſcierit eſſe caſuros. Hic ſi à me quæratur, cur Cap. VIII
eis deus perſeuerantiam non dederit, qui eam qua Chriſtianè viuerent dilectionẽ dedit: me ignorare reſpõdeo. Non enim arroganter, ſed agnoſcens modulum meum, audio dicentem Apoſtolum, O homo, tu Roman. 9.
qui es qui reſpondeas deo? Et, O altitudo diuitiarum Roma. 11.
ſapientiæ & ſcientiæ dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quantum itaque nobis iudicia ſua manifeſtare dignatur, gratias agamus: quantum vero abſcondere, nõ aduerſus eius conſilium E
murmuremus, ſed hoc quoque nobis ſaluberrimũ eſſe credamus. Tu autem quiſquis inimicus eius gratiæ ſic interrogas, ipſe quid dicis? Bene, quòd te nõ negas eſſe Chriſtianum, & catholicum iactas. Si ergo confiteris donum dei eſſe perſeuerare in bono vſque in finẽ, cur hoc donũ ille accipiat, ille nõ accipiat, puto quod mecũ pariter neſcis, & ambo hic inſcrutabilia iudicia dei penetrare non poſſumus. Aut ſi ad liberum arbitrium hominis, quod non ſecundum dei gratiam, ſed contra eã defendis, pertinere dicis vt perſeueret i bono quiſq; vel non perſeueret, non deo donante ſi perſeueret, ſed humana voluntate faciente: quid moliturus es contra verba dicẽtis, Rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua? Lucæ. 22.
An audebis dicere etiam rogante Chriſto ne deficeret fides Petri, defecturam fuiſſe ſi Petrus eam deficere voluiſſet, hoc eſt, ſi eam vſque in finem perſeuerare noluiſſet, quaſi aliud Petr⁹ vllo modo vellet, quàm pro illo Chriſtus rogaſſet vt vellet? Nam quis ignorat tunc fuiſſe perituram fidem Petri, ſi ea quæ fidelis erat volũtas ipſa deficeret: & permanſuram, ſi eadẽ volũtas maneret? Sed quia præparatur volũtas à domino, ideo pro F
illo nõ poſſet eſſe inanis oratio. Quando rogauit ergo ne fides ei⁹ deficeret, quid aliud rogauit niſi vt haberet in fide liberrimã, fortiſsimam, inuictiſsimã, perſeuerantiſsimam volũtatem? Ecce quemadmodum ſecundum gratiam dei, nõ contra eam libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippe humana non libertate conſequitur gratiam, ſed gratia potius libertatem, & vt perſeueret, delectabilem perpetuitatem, & inſuperabilem fortitudinem. Mirandum eſt quidem, multũmque mirandum, quòd filiis ſuis deus quibuſdam quos regenerauit in Chriſto, quibus fidem, ſpem, dilectionem dedit, non dat perſeuerantiam: cum filiis alienis ſcelera tanta dimittat, atque impertita gratia ſua, faciat filios ſuos. Quis hoc non miretur? Quis hoc non vehementiſsime ſtupeat? Sed etiam illud nõ minus mirum eſt, & tamen verum, atque ita manifeſtum, vt nec ipſi inimici gratiæ dei, quomodo id negent, valeant inuenire, quòd filios quoſdam amicorum ſuorum, hoc eſt regeneratorum bonorúmque fidelium, ſine baptiſmo hinc paruulos exeuntes, quibus vtique ſi vellet, huius lauacri gratiã procuraret, in cuius poteſtate ſunt omnia,

G alienat à regno ſuo, quò parentes mittit illorũ: & quoſ-
dam filios inimicorum ſuorũ facit in manus Chriſtia-
norũ venire, & per hunc lauacrum introduci in regnũ,
à quo eorum parentes alieni ſunt, cum & illis malum,
& iſtis bonum meritum nullum ſit paruulis, ex eorum
propria voluntate. Certe hic iudicia dei, quoniam iuſta
& alta ſunt, nec vituperari poſſunt, nec penetrari. in his
eſt & illud de perſeuerantia, de qua nunc diſputamus:
Rom.11. de vtriſq; ergo exclamemus, O altitudo diuitiarum ſa-
pientiæ & ſciẽtiæ dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia
eius. Nec miremur nos veſtigare non poſſe inueſtiga-
biles vias eius. Vt enim alia innumerabilia taceam, quæ
aliis dantur, aliis non dantur hominib⁹ à domino deo
Rom.2. apud quem non eſt acceptio perſonarum, nec tribuun-
tur iſta meritis voluntatum, ſicut ſunt celeritates, vires,
bonæ valetudines, & pulchritudines corporũ, ingenia
mirabilia, & multarũ artium capaces naturæ mentium:
vel quæ accidunt extrinſecus, vt eſt opulẽtia, nobilitas,
honores, & cætera huiuſmodi, quæ quiſq; vt habeat, nõ
niſi in dei eſt poteſtate: vt nõ immorer etiam in bapti-
ſmate paruulorũ, quod nullus iſtorũ poteſt dicere, ſicut
illa ad regnum dei nõ pertinere, cur illi paruulo detur,
H illi non detur, cum ſit vtrunque in poteſtate dei, & ſine
illo ſacramento nemo intret in regnũ dei: Vt ergo hęc
taceam vel relinquam, illos ipſos intueãtur de quibus
agitur. De his enim diſſerimus, qui perſeuerantiam bo-
nitatis non habent, ſed ex bono in malum deficiente
bona voluntate moriuntur. Reſpõdeant ſi poſſunt, cur
illos deus cum fideliter & pie viuerent, non tunc de vi-
tæ huius periculis rapuit ne malitia mutaret intellectũ
eorum, & ne fictio deciperet animas eorũ? Vtrum hoc
in poteſtate nõ habuit, an eorum mala futura neſciuit?
Nempe nihil horum niſi perverſiſsime atq; inſaniſsime
dicitur. Cur ergo non fecit? Reſpondeant qui nos irri-
dent, quando in rebus talibus exclamamus, Quàm in-
ſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius?
Neq; enim hoc nõ donat deus quib⁹ voluerit, aut vero
ſcriptura illa mentitur, quę de morte velut immatura
Sap.4. hominis iuſti ait: Raptus eſt ne malitia mutaret intelle-
ctum eius, aut ne fictio deciperet animã eius. Cur igitur
Rom.9. & 2. hoc tam magnũ beneficiũ aliis dat, aliis nõ dat deus, a-
pud quem non eſt iniquitas, nec acceptio perſonarum,
I & in cuius poteſtate eſt quãdiu quiſque in hac vita ma-
Iob.7. neat quę tentatio dicta eſt ſuper terram? Sicut ergo co-
guntur fateri donum dei eſſe, vt finiat homo vitã iſtam
antequam ex bono mutetur in malum, cur autem aliis
donetur, aliis nõ donetur, ignorant: ita donum dei eſſe
in bono perſeuerantiam ſecundum ſcripturas, de qui-
bus teſtimonia multa iam poſui, fateantur nobiſcum, &
cur aliis detur, aliis non detur, ſine murmure aduerſus
Cap.IX. deum dignentur ignorare nobiſcum. Nec nos mo-
ueat, quòd filiis ſuis quibuſdã deus non dat iſtam per-
ſeuerantiam. Abſit enim vt ita eſſet, ſi de illis prædeſti-
natis eſſent, & ſecundũ propoſitũ vocatis, qui vere ſunt
filij promiſsionis. Nã iſti cũ pie viuunt, dicunť filij dei,
ſed quoniam victuri ſunt impie, & in eadem impietate
morituri, non eos dicit filios dei præſcientia dei. Sunt
enim filij dei, qui nondũ ſunt nobis, & ſunt iam deo, de
Ioan.11. quibus ait Euãgeliſta Ioãnes, quia Ieſus moriturus erat
pro gente: nec tantum pro gente, ſed etiam vt filios dei
diſperſos congregaret in vnum, quod vtique credẽdo
futuri erant per Euangelij prædicationẽ, & tamen an-
tequam eſſet factum, iam filij dei erãt, in memoriali pa-
tris ſui inconcuſſa ſtabilitate conſcripti. Et ſunt rurſus
quidam qui filij dei propter ſuſceptam vel tẽporaliter

gratiam dicuntur à nobis, nec ſunt tamen deo: de qui- K
bus ait idem Ioannes, Ex nobis exierunt, ſed non erant 1.Ioan.2.
ex nobis. Quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtiq;
nobiſcum. Non ait, ex nobis exierunt, ſed quia non
manſerunt nobiſcum, iam nõ ſunt ex nobis: verũ ait, ex
nobis exierunt, ſed non erãt ex nobis: hoc eſt, & quan-
do videbantur in nobis, non erant ex nobis. Et tanquã
ei diceretur, vnde id oſtẽdis? Quod ſi fuiſſent, inquit, ex
nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Filiorũ dei vox
eſt. Ioannes loquitur in filiis dei loco præcipuo conſti-
tutus. Cum ergo filij dei dicũt de his qui perſeuerantiã
non habuerunt, ex nobis exierunt, ſed non erant ex no-
bis: & addunt, quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent
vtique nobiſcum: quid aliud dicunt, niſi, nõ erant filij
etiam quãdo erant in profeſsione & nomine filiorum?
non quia iuſtitiam ſimulauerunt, ſed quia in ea nõ per-
manſerunt. Neque enim ait, Nam ſi fuiſſent ex nobis,
verã non fictam iuſtitiam tenuiſſent vtique nobiſcum:
ſed ſi fuiſſent, inquit, ex nobis, permanſiſſent vtique no-
biſcũ. In bono illos volebat proculdubio permanere.
Erant itaque in bono, ſed quia in eo non permanſerũt,
id eſt, non vſque in finem perſeuerauerunt, non erant,
inquit, ex nobis & quando erant nobiſcum, hoc eſt, nõ L
erant ex numero filiorum & quãdo erant in fide filio-
rum: quoniã qui vere filij ſunt, præſciti & prædeſtinati
ſunt conformes imaginis filij eius, & ſecundum propo Rom.8.
ſitum vocati ſunt vt electi eſſent. Non enim perit filius
promiſsionis, ſed filius perditionis. Fuerunt ergo iſti ex
multitudine vocatorum: ex electorum autẽ paucitate
non fuerunt. Non igitur filiis ſuis prædeſtinatis deus
perſeuerantiam non dedit, haberent enim eam ſi in eo
filiorum numero eſſent. Et quid haberent quod non 1.Cor.4.
accepiſſent, ſecundum Apoſtolicã veramq; ſentẽtiam?
Ac per hoc tales filij filio Chriſto dati eſſent: quemad-
modũ ipſe dicit ad patrẽ, vt omne quod dediſti mihi,
nõ pereat, ſed habeat vitam æternam. Hi ergo Chriſto Qui dicuntur Chriſto dari.
intelliguntur dari, qui ordinati ſunt in vitam æternam.
Ipſi ſunt illi prædeſtinati, & ſecundum propoſitum vo-
cati, quorum nullus perit. Ac per hoc nullus eorum ex
bono in malum mutatus finit hac vitã, quoniam ſic eſt
ordinatus, & ideo Chriſto datus, vt non pereat, ſed ha-
beat vitã æternã. Et rurſus quos dicimus inimicos eius,
vel paruulos filios inimicorũ eius, quoſcunq; eorum ſic M
regeneraturus eſt, vt in ea fide quæ per dilectionẽ ope-
ratur, hanc vitã finiant, iam & antequã hoc fiat, in illa
prædeſtinatione ſunt filij eius, & dati ſunt Chriſto filio
eius, vt nõ pereant, ſed habeant vitã eternã. Deniq; ipſe
ſaluator, Si manſeritis, inquit, in verbo meo, vere diſci- Ioan.8.
puli mei eſtis. Nunquid in his cõputandus eſt Iudas, qui
non manſit in verbo eius? Nunquid in his computan-
di ſunt illi de quibus Euangelium ſic loquitur, vbi do-
minus cum commendaſſet manducandam carnẽ ſuã,
& bibendum ſanguinem ſuum, ait Euangeliſta, Hæc
dixit in ſynagoga docens in Capharnaum. Multi ergo Ioan.6.
audientes ex diſcipulis eius dixerunt, Durus eſt hic ſer-
mo, quis poteſt eũ audire? Sciens autem Ieſus apud ſe-
metipſum, quia murmurabãt de hoc diſcipuli eius, di-
xit eis, Hoc vos ſcandalizat? Si ergo videritis filium ho
minis aſcendentem vbi erat prius? Spiritus eſt qui viui-
ficat, caro autem non prodeſt quicquam. Verba quæ
ego locut⁹ ſum vobis, ſpirit⁹ & vita ſunt. Sed ſunt qui-
dam ex vobis qui nõ credũt. ſciebat enim ab initio Ie-
ſus qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum, &
dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo venit ad me,
niſi fuerit ei datum à patre meo. Ex hoc multi diſcipu-

A lorum eius abierunt retro, & iam nõ cum illo ambulabant. Nũquid nõ & iſti diſcipuli appellati ſunt loquẽte Euangelio, & tamen non erant vere diſcipuli, quia nõ manſerunt in verbo eius, ſecundum id quod ait, Si mãſeritis in verbo meo, vere diſcipuli mei eſtis? Quia ergo non habuerunt perſeuerantiam, ſicut non vere diſcipuli Chriſti, ita nec vere filij dei fuerunt, etiam quãdo eſſe videbantur, & ita vocabantur. Appellamus ergo nos & electos Chriſti diſcipulos & dei filios, quia ſic appellandi ſunt quos regeneratos pie viuere cernimus: ſed tunc vere ſunt quod appellantur, ſi manſerint in eo propter quod ſic appellantur. Si autem perſeuerantiam non habent, id eſt in eo quod cœperunt eſſe non manent, non vere appellantur quod appellantur, & non ſunt. apud eum enim hoc nõ ſunt, cui notum eſt quod futuri ſunt, id eſt ex bonis mali. Propter hoc Apoſtolus cum dixiſ-
Roma. 8. ſet, Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonũ: ſciens nonnullos diligere deũ, & in eo bono vſque in finem non permanere, mox addidit, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt. Hi enim in eo quod diligunt deum, permaneut vſque iu finem, & qui
B ad tempus inde deuiant reuertuntur, vt vſque in finem perducant, quod in bono eſſe cœperunt. Oſtẽdens autẽ quid ſit ſecundum propoſitum vocari, mox addidit ea quæ iam ſupra poſui, Quoniam quos aute præſciuit, & prædeſtinauit conformes imaginis filij eius, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædeſtinauit, illos & vocauit, ſcilicet ſecũdum propoſitum: quos autem vocauit, ipſos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, ipſos & glorificauit. Illa omnia iã facta ſunt, præſciuit, prædeſtinauit, vocauit, iuſtificauit, quoniam & omnes iam præſciti ac prædeſtinati ſunt, & multi iã vocati atque iuſtificati. Quod autem poſuit in fine, illos & glorificauit: ſiquidem illa gloria eſt hic intelligẽda
Coloſſ. 3. de qua idem dicit, Cum Chriſt⁹ apparuerit vita veſtra, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria: nondum factum eſt, quamuis & illa duo, id eſt vocauit & iuſtificauit, nõ in omnibus facta ſint, de quibus dicta ſunt. Adhuc enim vſque in finem ſeculi multi vocandi & iuſtificandi ſunt: & tamen verba præteriti temporis poſuit de rebus etiam futuris, tanquam iam fecerit deus, quæ iam vt fierent ex æternitate diſpoſuit. Ideo de illo dicit Propheta Eſaias, Qui fecit quę futura ſunt. Quicũq; er-
C go iu dei prouidentiſsima diſpoſitione præſciti, prędeſtinati, vocati, iuſtificati, glorificati ſunt, nõ dico etiam nondũ renati, ſed etiã nondũ nati, iam filij dei ſunt, & omnino perire non poſſunt. Hi vere veniunt ad Chri-
Ioan. 6. ſtũ, quia ita veniũt quomodo ipſe dicit, Omne qđ dat mihi pater, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eiiciã foras. Et paulopoſt, Hæc eſt, inquit, voluntas eius qui miſit me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo. Ab illo ergo datur etiã perſeuerantia in bono vſque in finem: neq; enim datur, niſi eis qui nõ peribunt, quoniam qui non perſeuerant peribunt. Talibus deus diligẽtibus eum omnia cooperatur in bonum, vſqueadeo prorſus omnia, vt etiam ſi qui eorum deuiant & exorbitãt, etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores. Diſcũt enim in ipſa iſta vita iuſta cum tremore ſe exultare debere, non ſibi arrogando tanquam de ſua virtute fiduciam permanẽdi, nec dicẽdo in abũdantia ſua, nõ mo-
Pſal. 29. uebor in ęternum, propter quod eis dicitur, Seruite do-
Pſal. 2. mino in timore, & exultate ei cum tremore, nequando iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta. Neque enim ait, & ne veniatis ad viam iuſtam: ſed, ne pereatis, inquit, de via iuſta: quid oſtendẽs, niſi eos eſſe commoni- D tos qui iam ambulant in via iuſta, vt in timore deo ſeruiant, id eſt non altum ſapiant, ſed timeant: quod ſignificat non ſuperbiant, ſed humiles ſint: vnde & alibi dicit, Non alta ſapientes, ſed humilibus cõſentientes ex- Roma. 12.
ultent deo, ſed cum tremore, in nullo gloriantes, quãdo noſtrum nihil ſit, vt qui gloriatur, in domino glo- Hiere. 9.
rietur. Ne pereant de via iuſta, in qua iam ambulare cœperunt, dum ſibi hoc ipſum aſsignant, quod in ea ſunt. His verbis vſus eſt & Apoſtolus vbi ait, Cum timore & Philip. 2.
tremore veſtram ipſorum ſalutem operamini. Et oſtẽdens quare cum timore & tremore, ait, Deus eſt enim, inquit, qui operatur in vobis & velle & operari pro bona volũtate. Non enim habebat hunc timorem & tremorem, qui dicebat in abundantia ſua, non mouebor in æternum: ſed quia filius erat promiſsionis, non perditionis: expertus deo paululum deſerẽte quid eſſet ipſe, Domine, inquit, in voluntate tua præſtitiſti deco- Pſal. 29.
ri meo virtutem, Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus. Ecce doctior, & ob hoc etiam humilior, tenuit viam iam videns & confitens in voluntate ſua, deum decori eius præſtitiſſe virtutem, quod ſibi ipſi E tribuens & de ſe præſumens, in tali abundãtia quã pręſtiterat deus, nõ de illo qui eam præſtiterat dicebat, nõ mouebor in æternum. Factus eſt ergo conturbatus, vt ſe inueniret: & humiliter ſapiens, nõ ſolum æternæ vitæ, verumetiam in hac vita piæ cõuerſationis & perſeuerantiæ, in quo ſpes habẽda eſſet addiſceret. Hæc vox & Apoſtoli Petri eſſe potuit: dixerat quippe & ipſe in abundantia ſua, Animam meam pro te ponam: ſibi fe- Ioan. 13.
ſtinando tribuens, quod ei fuerat à domino poſtea largiendum. Auertit autem ab illo faciem dominus, & factus eſt conturbatus, ita vt eum mori pro illo metuens ter negaret. Sed rurſus conuertit ad eum faciem ſuam dominus, & culpam lachrymis diluit. Quid eſt enim aliud, Reſpexit eum: niſi faciem ſuam quam paululum ab illo auerterat, reuocauit ad eum? Factus ergo fuerat conturbatus: ſed quia didicit nõ de ſeipſo fidere, etiam hoc ei profecit in bonum, faciente illo qui diligẽtibus Roma. 8.
eum omnia cooperatur in bonum, quia ſecũdum propoſitum vocatus erat, vt nemo eum poſſet eripere de manu Chriſti, cui datus erat. Nemo ergo dicat, Cap. X.
non eſſe corripiendum qui exorbitat de via iuſta, ſed ei reditum & perſeuerantiam à domino tantum eſſe poſcẽdam: nemo prudens & fidelis hoc dicat. Si enim ſe- F cundum propoſitum vocatus eſt iſte, proculdubio illi etiã quod corripitur, deus cooperatur in bonũ. Vtrum autem ſic ſit vocat⁹, quoniam qui corripit neſcit, faciat ipſe cum charitate quod ſcit eſſe faciendum. ſcit enim talem corripiendum, facturo deo aut ad miſericordiã, aut ad iudicium. Miſericordiam quidẽ, ſi à maſſa perditionis ille qui corripitur, gratiæ largitate diſcret⁹ eſt, & non eſt inter vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditio- Rom. 9.
nẽ, ſed inter vaſa miſericordiæ, quæ præparauit deus in gloriam. Iudiciũ vero, ſi in illis eſt damnatus, in his nõ eſt prædeſtinatus. Hinc exoritur alia quæſtio non ſanè contemnenda, ſed in adiutorio domini, in cuius manu ſunt & nos & ſermones noſtri, aggrediendа atque ſoluẽda. Quęritur enim à nobis, quãtũ attinet ad hoc donũ dei, qđ eſt in bono perſeuerare vſq; in finẽ, quid de ipſo primo homine ſentiam⁹, qui certe ſine vllo vitio fact⁹ eſt rect⁹. Nec dico, ſi perſeuerantiã nõ habuit, quomodo ſine vitio fuit, cui tamẽ neceſſariũ dei donũ fuit. huic namq; interrogationi facile reſpõdetur, eã perſeuerantiã non habuiſſe, quia in eo bono quo ſine vitio

G fuit non perſeuerauerit: cœpit enim habere vitium ex
quo cecidit,& ſi cœpit, antequam cœpiſſet vtiq; ſine vi-
tio fuit. Aliud eſt enim non habere vitium,& aliud eſt
in ea bonitate in qua nullum vitium eſt nõ manere. Eo
quippe ipſo quod non dicitur nunquã ſine vitio fuiſſe,
ſed dicitur ſine vitio non permanſiſſe,proculdubio de-
monſtratur ſine vitio fuiſſe, in quo bono nõ perman-
ſiſſe culpatur. Sed illud magis quærendum operoſiusq;
tractandum eſt, quomodo reſpõdeamus eis qui dicũt,
Si in illa rectitudine in qua ſine vitio factus eſt, habuit
perſeuerãtiã, proculdubio perſeuerauit in ea. Et ſi per-
ſeuerauit vtique non peccauit, nec illam ſuam rectitu-
dinem deumq; deſeruit. Eum autem peccaſſe, & deſer-
torem boni fuiſſe, veritas clamat. Non ergo habuit in il
lo bono perſeuerantiam,& ſi non habuit, non vtiq; ac-
cepit. Quomodo enim & accepiſſet perſeuerantiam,&
non perſeueraſſet? Porrò ſi propterea non habuit quia
non accepit, quid ipſe non perſeuerando peccauit, qui
perſeuerantiam nõ accepit? Neq; enim dici poteſt ideo
non accepiſſe, quia nõ eſt diſcretus à maſſa perditionis
gratiæ largitate: Nõdum quippe erat illa in genere hu-
H mano perditionis maſſa antequã peccaſſet, ex quo tra-
cta eſt origo vitiata. Quapropter ſaluberrime confite-
mur, quod rectiſsime credimus, deũ dominumq; rerũ
Gene.1. omniũ qui creauit omnia bona valde, & mala ex bonis
exortura eſſe præſciuit,& ſciuit magis ad ſuam omnipo
tentiſsimã bonitatẽ pertinere,etiã de malis bene facere
quã mala eſſe nõ ſinere: ſic ordinaſſe angelorum & ho-
minum vitã, vt in ea prius oſtenderet quid poſſet eorũ
liberum arbitrium,deinde quid poſſet ſuæ gratiæ bene-
ficium,iuſtitiæq; iudicium. Deniq; angeli quidam,quo-
rum princeps eſt qui dicitur diabolus,per liberum arbi-
triũ a domino deo refugæ facti ſunt. Refugiẽtes tamen
eius bonitatẽ qua beati fuerũt, nõ potuerunt eius effu-
gere iudicium,per quod miſerrimi effecti ſunt. Cæteri
autem per ipſum liberũ arbitrium in veritate ſteterunt,
eamq; de ſuo caſu nunquã futuro certiſsimã ſcire me-
ruerũt. Si enim nos de ſcripturis ſanctis noſſe potuim⁹
ſanctos angelos iam nullos eſſe caſuros, quanto magis
hoc ipſi reuelata ſibi ſublimius veritate nouerũt? Nobis
quippe beata ſine fine vita promiſſa eſt,& æqualitas an-
gelorum. Ex qua promiſsione certi ſumus, cum ad illã
vitam poſt iudicium venerimus, non inde nos eſſe la-
I pſuros: quod ſi de ſeipſis angeli neſciunt, non æquales
Matth.22. ſed beatiores erimus. Veritas autem nobis eorum pro-
mittit æqualitatem. Certum eſt igitur hoc eos noſſe per
ſpeciem,quod nos per fidem, nullã ſcilicet iam ruinam
cuiuſquam ſancti angeli futuram. Diabolus vero & an-
geli eius, etſi beati erant antequam caderẽt,& ſe in mi-
ſeriam caſuros eſſe neſciebant, erat tamen adhuc quod
eorum adderetur beatitudini, ſi per liberum arbitrium
in veritate ſtetiſſent, donec iſtam ſummæ beatitudinis
plenitudinem, tanquam præmium ipſius permanſionis
acciperent, id eſt, vt magna per ſpiritum ſanctum data
abundantia charitatis dei,cadere vlterius omnino non
poſſent, & hoc de ſe certiſsime noſſent. hãc plenitudi-
nem beatitudinis non habebãt: ſed quia neſciebant ſuã
futuram miſeriam, minore quidem,ſed tamen beatitu-
dine ſine vllo vitio fruebantur. Nam ſi ſuum caſum fu-
turum noſſent æternumq; ſupplicium, beati vtique eſſe
non poſſent,quos huius tanti mali metus iam tunc mi-
ſeros eſſe compelleret. Sic & hominem fecit cum libe-
ro arbitrio,& quanuis ſui futuri caſus ignarum, tamen
ideo beatum, quia & nõ mori & non miſerum fieri in
ſua poteſtate eſſe ſentiebat. In quo ſtatu recto ac ſine vi-
tio, ſi per ipſum liberum arbitrium manere voluiſſet, K
profecto ſine vllo mortis & infœlicitatis experimento
acciperet illam merito huiuſmodi permãſionis, beati-
tudinis plenitudinẽ, qua & ſancti angeli ſunt beati, id
eſt,vt cadere non poſſet vlterius, & hoc certiſsime ſci-
ret. Nam neq; ipſe poſſet etiam in paradiſo beatus eſſe,
imò ibi non eſſet,vbi eſſe miſerum non deceret, ſi eum
ſui caſus præſcientia timore tanti mali miſerum face-
ret. Quia vero per liberum arbitrium deũ deſeruit, iu-
ſtum iudicium dei expertus eſt, vt cum tota ſua ſtirpe
quæ in illo adhuc poſita, tota cũ illo peccauerat, dam-
naretur. Quotquot enim ex hac ſtirpe gratia dei liberã-
tur,à damnatione vtique liberantur,qua iam tenentur
obſtricti: vnde etiã ſi nullus liberaretur,iuſtum dei iu-
dicium nemo iuſte reprehẽderet. Quòd ergo pauci in
comparatione pereuntiũ, in ſuo vero numero liberan-
tur multi,gratia fit,gratis fit,gratię ſunt agẽdæ quia fit,
ne quis velut de ſuis meritis extollatur,ſed omne os ob-
ſtruatur, & qui gloriatur, in domino glorietur. *Hiere.9.*
Quid ergo? Adam non habuit dei gratiam? Imò ve- *Cap.XI.*
ro habuit magnam,ſed diſparem. Ille in bonis erat,quę
bonitate ſui conditoris acceperat. Neq; enim ea bona
& ille ſuis meritis comparauerat,in quibos prorſus nul- L
lum patiebatur malum. Sancti vero in hac vita ad quos
pertinet liberationis hæc gratia, in malis ſunt,ex quib⁹
clamant ad deum, Libera nos à malo. Ille in illis bonis *Matth.6.*
Chriſti morte non eguit: iſtos à reatu & hæreditario &
proprio,illius agni ſanguis abſoluit. Ille non opus habe
bat eo adiutorio,quod implorant iſti cum dicunt, Vi- *Roma.7.*
deo aliam legem in membris meis repugnantem legi
mentis meæ,& captiuantem me in lege peccati, quæ eſt
in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit
de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtũ *Galat.5.*
dominum noſtrum: quoniam in eis caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum,& ſpiritus aduerſus carnem,atque in
tali certamine laborantes ac periclitantes, dari ſibi pu-
gnandi vincendiq; virtutem per Chriſti gratiam po-
ſcunt. Ille vero nulla tali rixa à ſeipſo aduerſus ſeipſum
tentatus atq; turbatus, in illo beatitudinis loco ſua ſe-
cum pace fruebatur. Proinde etſi non interim lætiore
nunc, verũtamen potentiore gratia indigẽt iſti: & quæ
potentior quàm dei vnigenitus filius æqualis patri &
coęternus pro eis homo factus,& ſine vllo vel origina- M
li vel proprio peccato ab hominibus peccatoribus cru
cifixus? Qui quanuis die tertio reſurrexit,nunquam mo
riturus vlterius,pertulit tamẽ pro mortalibus mortem,
qui mortuis præſtitit vitam,vt redempti eius ſanguine,
tanto ac tali pignore accepto dicerent, Si deus pro no-
bis,quis contra nos: Qui proprio filio nõ pepercit, ſed *Roma.8.*
pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non & cũ
illo omnia nobis donauit? Deus ergo naturã noſtram,
id eſt,animam rationalem carnemque hominis Chri-
ſtus ſuſcepit,ſuſceptione ſingulariter mirabili vel mira-
biliter ſingulari, vt nullis iuſtitiæ ſuæ præcedentibus
meritis filius dei ſic eſſet ab initio quo eſſe homo cœpiſ
ſet,vt ipſe & verbum quod ſine initio eſt, vna perſona
eſſet. Neque enim quiſquam tanta rei huius & fidei cæ-
cus eſt ignorantia,vt audeat dicere, quanuis de ſpiritu
ſancto & virgine Maria filium hominis natum, per li-
berum tamen arbitrium bene viuendo, & ſine peccato
bona opera faciendo meruiſſe vt eſſet dei filius,reſiſtẽ-
te Euangelio atq; dicente, Verbum caro factũ eſt. Nam *Ioan.1.*
vbi hoc factum eſt,niſi in vtero virginali,vnde fuit ini
tium hominis Chriſti? Itemque virgini requirẽti, quo-
modo fieret quod ei per angelũ nũciabatur,angelus re-
ſpondit,

A ſpondit, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi: Propterea quod naſcetur ex te ſanctũ, vocabitur filiꝰ dei. Propterea, inquit, nõ propter opera, quæ nondum nati vtiq; nulla ſunt: ſed propterea quia ſpiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtꝰ altiſsimi obumbrabit tibi, quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Iſta natiuitas profecto gratuita coniunxit in vnitate perſonę hominem deo, carnem verbo. Iſtam natiuitatẽ bona opera ſecuta ſunt, nõ bona opera meruerunt. Neq; enim metuendum erat, ne iſto ineffabili modo in vnitatem perſonæ à verbo deo natura humana ſuſcepta, per liberum voluntatis peccaret arbitrium, cum ipſa ſuſceptio talis eſſet, vt natura hominis à deo ita ſuſcepta, nullum in ſe motũ malæ voluntatis admitteret. Per hunc mediatorem deus oſtẽdit eos quos eius ſanguine redemit, facere ſe ex malis deinceps in æternum bonos, quem ſic ſuſcepit, vt nunquam eſſet malus, ne ex malo factus ſemper eſſet bonus. Iſtam gratiã non habuit homo primus, qua nunquã vellet eſſe malus: ſed ſanè habuit in qua ſi permanere vellet, nũquam malus eſſet, & ſine qua etiã cum libero arbitrio bonus eſſe nõ

B poſſet, ſed eam tamẽ per liberum arbitriũ deſerere poſſet. Nec ipſum ergo deus eſſe voluit ſine ſua gratia, quẽ reliquit in eius libero arbitrio: quoniam liberum arbitrium ad malum ſufficit, ad bonum autem parum * eſt, niſi adiuuetur ab omnipotenti bono: quod adiutoriũ ſi homo ille per liberum non deſeruiſſet arbitrium, ſemper eſſet bonus: ſed deſeruit, & deſertus eſt. Tale quippe erat adiutoriũ quod deſereret cum vellet, & in quo permaneret ſi vellet, nõ quo fieret vt vellet. Hæc eſt prima gratia quę data eſt primo Adã, ſed hæc potentior eſt in ſecũdo Adam. Prima eſt enim qua fit vt habeat homo iuſtitiam ſi velit: ſecunda ergo plus poteſt, qua etiam fit vt velit, & tãtum velit, tantoq; ardore diligat, vt carnis voluntatem cõtraria cõcupiſcentem, volũtate ſpiritus vincat. Nec illa quidem parua erat qua demonſtrata eſt etiam potentia liberi arbitrij, quoniam ſic adiuuabatur, vt ſine hoc adiutorio in bono nõ maneret, ſed hoc adiutorium ſi vellet deſereret. Hæc autem tãto maior eſt, vt parum ſit homini per illam reparare perditam libertatem, parum ſit denique non poſſe ſine illa vel apprehendere bonũ, vel permanere in bono ſi velit, niſi etiã

C efficiatur vt velit. Tunc ergo dederat homini deus bonam voluntatem. in illa quippe eum fecerat qui fecerat rectum. dederat & adiutoriũ, ſine quo in ea non poſſet permanere ſi vellet: vt autẽ vellet, in eius libero reliquit arbitriõ. Poſſet ergo permanere ſi vellet, quia dederat † adiutorium per quod poſſet, & ſine quo nõ poſſet perſeueranter bonum tenere quod vellet. Sed quia noluit permanere, profecto eius culpa eſt, cuius meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi, & huius manſionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam ſcilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certiſsimum ſit ſemper ſe in illa eſſe manſuros. Si autem hoc adiutoriũ vel angelo vel homini quamprimum facti ſunt defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, vt ſine diuino adiutorio poſſet manere ſi vellet, non vtique ſua culpa cecidiſſent. Adiutoriũ quippe defuiſſet, ſine quo manere nõ poſſent. Nunc autẽ quibus deeſt tale adiutoriũ, iam pœna peccati eſt: quibus autem datur, ſecundũ gratiam datur, non ſecundũ debitũ: & tanto amplius datur per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum, quibus id dare deo placuit, vt non ſolũ adſit ſine quo permanere nõ poſſumus, etiam ſi velimus, verumetiam tantum ac tale ſit, vt

D velimus. Eſt quippe in nobis per hanc dei gratiã in bono recipiẽdo & perſeueranter tenendo, non ſolũ poſſe quod volumus, verumetiã velle quod poſſumꝰ. Quod nõ fuit in homine primo: vnũ enim horũ in illo fuit, alterũ nõ fuit. Nanq; vt reciperet bonũ, gratia nõ egebat, quia nondũ perdiderat: vt autẽ in eo permaneret, egebat adiutorio gratię, ſine quo id omnino non poſſet: & acceperat poſſe ſi vellet, ſed non habuit velle qđ poſſet. nam ſi habuiſſet, perſeueraſſet. Poſſet enim perſeuerare etiam ſi vellet: quod vt nollet, de libero deſcẽdit arbitrio, quod tũc ita liberũ erat, vt bene velle poſſet & male. Quid erit autẽ liberius libero arbitrio, quãdo nõ poterit ſeruire peccato, quæ futura erat & homini, ſicut facta eſt & angelis ſanctis merces meriti? Nunc autẽ per peccatum perdito bono, merito in his qui liberãtur, factũ eſt donũ gratię, quę merces meriti futura erat. Quapropter bina iſta quid inter ſe differãt, diligenter & vigilanter intuendum eſt, poſſe nõ peccare, & non poſſe

E peccare: poſſe non mori, & nõ poſſe mori: bonum poſſe nõ deſerere, & bonũ nõ poſſe deſerere. Potuit enim nõ peccare primꝰ homo, potuit nõ mori, potuit bonũ non deſerere. Nũquid dicturi ſumus, nõ potuit peccare qui tale habebat liberum arbitrium? Aut non potuit mori, cui dictum eſt, Si peccaueris, morte morieris? Aut non potuit bonum deſerere, cum hoc peccando deſeruerit, & ideo mortuus ſit? Prima ergo libertas voluntatis erat poſſe non peccare: nouiſsima erit multo maior, non poſſe peccare. Prima immortalitas erat poſſe non mori: nouiſsima erit multo maior, non poſſe mori. Prima erat perſeuerantię poteſtas, bonum poſſe non deſerere: nouiſsima erit fœlicitas perſeuerãtiæ, bonum non poſſe deſerere. Nunquid quia erunt bona nouiſsima potiora atque meliora, ideo fuerunt illa prima vel nulla vel parua? Itémque ipſa adiutoria diſtinguẽda ſunt. Aliud eſt adiutorium ſine quo aliquid non fit, & aliud eſt adiutorium quo aliquid fit. Nam ſine alimentis non poſſumus viuere, nec tamen cum affuerint alimenta, eis fit vt viuat qui mori voluerit. Ergo adiutorium alimẽtorum eſt, ſine quo non fit, non quo fit vt viuamus. At vero beatitudo quam nõ habet homo, cum data fuerit continuo fit beatus. Adiutorium eſt enim nõ ſolum ſine quo nõ fit, verumetiam quo fit propter quod datur.

F Quapropter hoc adiutorium & quo fit eſt, & ſine quo non fit: quia & ſi data fuerit homini beatitudo, continuo fit beatus: & ſi data nunquam fuerit, nunquam erit. Alimenta vero non conſequenter faciunt vt homo viuat, ſed tamẽ ſine illis nõ poteſt viuere. Primo itaq; homini qui in eo bono quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non peccare, poſſe nõ mori, poſſe ipſum bonũ nõ deſerere, datũ eſt adiutoriũ perſeuerantiæ, non quo fieret vt perſeueraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeuerare non poſſet. Nunc vero ſanctis in regnum dei per gratiam dei prædeſtinatis, non tantum tale adiutorium perſeuerantię datur, ſed tale vt eis perſeuerãtia ipſa donetur, non ſolũ vt ſine iſto dono perſeuerãtes eſſe non poſsint, verumetiam vt per hoc donũ non niſi perſeuerantes ſint. Non ſolum enim dixit, Sine me nihil poteſtis facere: verumetiam dixit, Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, vt eatis & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. Quibus verbis eis nõ ſolum iuſtitiã, verumetiam in illa perſeuerantiã ſe dediſſe monſtrauit. Chriſto enim ſic eos ponente vt eant & fructum afferant, & fructus eorum maneat, quis audeat dicere, forſitan non manebit? Sine pœnitentia

Marginal notes: Lucæ.1. — * al. nihil. — † aliàs, non deerat. — Gen.2. — Cap. XII. — Ioan.15.

G ſunt enim dona & vocatio dei, ſed vocatio eorum qui
Rom.11. ſecundũ propoſitũ vocati ſunt. Pro his ergo interpel-
lante Chriſto ne deficiat fides eorũ, ſine dubio non de-
ficiet vſque in finem, ac per hoc perſeuerabit vſq; in fi-
nem, nec eam niſi manentem vitæ huius inuenit finis.
Maior quippe libertas eſt neceſſaria aduerſus tot & tan
tas tentationes, quæ in paradiſo nõ fuerunt, dono per-
ſeuerantiæ munita atq; firmata, vt cum omnibus amo-
ribus, terroribus, errorib⁹ ſuis vincatur hic mũdus. hoc
ſanctorum martyria docuerunt. Denique ille Adam &
terrente nullo, & inſuper contra dei terrẽtis imperium
libero vſus arbitrio, non ſtetit in tanta fœlicitate, in tã-
ta non peccandi facilitate. Iſti autem non dico terrẽte
mundo, ſed ſæuiente ne ſtarent, ſteterunt in fide, cũ vi-
deret ille bona præſentia quæ fuerat relicturus: iſti futu
ra quę accepturi fuerãt, non viderũt. Vnde hoc, niſi do
nante illo à quo miſericordiam conſecuti ſunt vt fide-
2.Tim.1. les eſſent, à quo acceperunt ſpiritum non timoris, quo
perſequentibus cederent, ſed virtutis & charitatis & cõ
tinentiæ, quo cuncta minantia, cuncta inuitantia, cun-
cta cruciantia ſuperarent? Illi ergo ſine peccato vllo da
ta eſt, cum qua cõditus eſt, voluntas libera, & eam fecit
H ſeruire peccato: horum vero cum fuiſſet voluntas ſerua
Ioan.8. peccati, liberata eſt per illum qui dixit, Si vos filius libe
rauerit, tunc vere liberi eritis. Et accipiunt tantam per
iſtam gratiã libertatem, vt quamuis quandiu hic viuunt
pugnent contra concupiſcentias peccatorũ, eiſq; non-
Math.6. nulla ſurrepant, propter quæ dicant quotidie, Dimitte
nobis debita noſtra: non tamen vltra ſeruiant peccato
1.Ioan 5. quod eſt ad mortem, de quo dicit Ioannes Apoſtolus,
Quod ſit Eſt peccatum ad mortẽ, nõ pro illo dico vt roget quis.
peccatũ ad De quo peccato quoniã nõ expreſſum eſt, poſſunt mul-
mortem. ta & diuerſa ſentiri: ego autem dico id eſſe peccatum,
Galat.5. fidem quę per dilectionem operatur, deſerere vſque ad
mortem. Huic peccato vltra non ſeruiunt, non prima
conditione ſicut ille, liberi, ſed per ſecũdum Adam dei
gratia liberati, & iſta liberatione habentes liberum ar-
bitrium quo ſeruiant deo, nõ quo captiuentur à diabo-
lo. Liberati enim à peccato, ſerui facti ſunt iuſtitiæ, in
qua ſtabunt vſque in finẽ, donãte ſibi illo perſeuerãtiã,
Roma.8. qui eos præſciuit & prędeſtinauit, & ſecundum propo-
ſitum vocauit & iuſtificauit & glorificauit: quoniã illa
quę his promiſit, etiam futura iam fecit, cui promitten-
I ti credidit Abraham, & deputatum eſt illi ad iuſtitiam.
Galat.3. Dedit enim gloriã deo pleniſſime credens, ſicut ſcri-
Rom.4. ptum eſt, quia quæ promiſit, potẽs eſt & facere. Ipſe er-
go illos bonos facit, vt bona faciant. Neque enim pro-
pterea eos promiſit Abrahæ, quia præſciuit à ſeipſis bo-
nos futuros. Nam ſi ita eſt, non ſuum ſed eorũ eſt quod
promiſit. Non ait ſic, Credidit Abraham: ſed, nõ eſt in-
firmatus in fide, dans gloriã deo & pleniſſime credẽs,
quia quæ promiſit deus, potens eſt & facere. Nõ ait quæ
præſciuit potens eſt promittere: aut, quę prædixit potẽs
eſt oſtendere: aut, quæ promiſit, potens eſt præſcire:
ſed, quæ promiſit potẽs eſt & facere. Ipſe ergo eos facit
perſeuerare in bono qui facit bonos. Qui autẽ cadunt
& pereunt, in prædeſtinatorum numero non fuerunt.
Quamuis ergo de omnibus regeneratis & pie viuenti-
Roma.14. bus loqueretur Apoſtolus, dicens, Tu quis es qui iudi-
ces ſeruum alienum? ſuo domino ſtat aut cadit: conti-
nuo tamen reſpexit ad prędeſtinatos, & ait, Stabit autẽ.
& ne hoc ſibi arrogarent, Potens eſt enim deus, inquit,
ſtatuere eum. Ipſe itaque dat perſeuerãtiam, qui ſtatue-
re potens eſt eos qui ſtant, vt perſeuerantiſſime ſtent,
Pſal.145. vel reſtituere qui ceciderint. domin⁹ enim erigit eliſos.

Vt ergo non acciperet hoc donum dei, id eſt, in bono K
perſeuerantiam primus homo, ſed perſeuerare vel non
perſeuerare, in ei⁹ relinqueretur arbitrio, tales vires ha-
bebat eius volũtas, quæ ſine vllo fuerat inſtituta pecca-
to, & nihil illi ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, vt
digne tantæ bonitati & bene viuẽdi facilitati, perſeue-
randi cõmitteretur arbitrium, deo quidem præſciente
quid eſſet facturus iniuſte, præſciente tamẽ, non ad hoc
cogente, ſed ſimul ſciẽte quid de illo ipſe faceret iuſte.
Nunc vero poſteaquam eſt illa magni peccati merito
amiſſa libertas, etiam maioribus donis adiuuanda re-
mãſit infirmitas. Placuit enim deo quo maxime huma-
næ ſuperbiam præſumptionis extingueret, vt non glo- 1.Corin.1.
rietur omnis caro coram ipſo, id eſt, omnis homo. Vn-
de autem non glorietur caro coram ipſo, niſi de meri-
tis ſuis? quæ quidem potuit habere, ſed perdidit: & per
quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc eſt, per libe-
rũ arbitriũ, propter quod nõ reſtat liberandis niſi gra-
tia ſaluatoris. † Ita ergo non gloriatur omnis caro co- † liberãtis.
ram ipſo. Non enim gloriantur iniuſti, quia nõ habent
vnde: nec iuſti, quia ex ipſo habẽt vnde, nec habẽt glo- L
riam ſuam niſi ipſum, cui dicunt, Gloria mea & exaltãs Pſal.3.
caput meum. Ac per hoc ad omnem hominẽ pertinet
quod ſcriptum eſt, Vt nõ glorietur omnis caro coram 1.Cor.1.
ipſo. Ad iuſtos autem illud, Qui gloriatur, in domino
glorietur. Hoc etiam Apoſtol⁹ apertiſſime oſtẽdit, qui
cum dixiſſet, Vt non glorietur omnis caro coram ipſo:
ne putarent ſancti ſine gloria ſe remanſiſſe: mox addi-
dit, Ex ipſo autẽ vos eſtis in Ieſu Chriſto, qui factus eſt
vobis ſapientia à deo & iuſtitia & ſanctificatio & redẽ-
ptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in 1.Cor.11.
domino glorietur. Hinc eſt quòd in hoc loco miſeria- Hiere.9.
rum, vbi tentatio eſt vita humana ſuper terram, virtus Iob.7.
in infirmitate perficitur: quæ virtus, niſi vt qui gloria-
tur, in domino glorietur? Ac per hoc nec de ipſa perſe-
uerantia boni voluit deus ſanctos ſuos in viribus ſuis,
ſed in ipſo gloriari: qui eis non ſolum dat adiutorium Philip.2.
quale primo homini dedit, ſine quo non poſſint perſe-
uerare ſi velint: ſed in eis etiam operatur & velle, vt
quoniam nõ perſeuerabũt, niſi & poſſint & velint, per-
ſeuerandi eis poſſibilitas & volũtas diuinæ gratiæ lar-
gitate donetur. Tantum quippe ſpiritu ſancto accẽdi-
tur voluntas eorũ, vt ideo poſſint, quia ſic volunt: ideo
ſic velint, quia deus operatur vt velint. nam ſi in tanta
infirmitate vitæ huius, in qua tamen infirmitate pro- M
pter elationem reprimendam perfici virtutem oporte-
bat, ipſis relinqueretur voluntas ſua, vt in adiutorio dei
ſine quo perſeuerare non poſſent, manerent ſi vellent,
nec deus in eis operaretur vt vellent: inter tot & tantas
tentationes infirmitate ſua voluntas ipſa ſuccumberet,
& ideo perſeuerare non poſſent, quia deficientes infir-
mitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate vo-
luntatis vt poſſent. Subuentum eſt ergo infirmitati vo-
lũtatis humanæ, vt diuina gratia indeclinabiliter & in-
ſeparabiliter ageretur, & ideo quãuis infirma, nõ tamẽ
deficeret, neque aduerſitate aliqua vinceretur. Ita factũ
eſt, vt voluntas hominis inualida & imbecilla, in bono
adhuc paruo perſeueraret per virtutem dei, cum & vo-
luntas primi hominis fortis & ſana, in bono ampliore
nõ perſeuerauerit, habẽs virtutẽ liberi arbitrij, quãuis nõ
defuturo adiutorio dei, ſine quo nõ poſſet perſeuerare
ſi vellet, nõ tamẽ tali quo in illo de⁹ operaret vt vellet.
Fortiſſimo quippe dimiſit atq; pmiſit facere qd vellet:
īfirmis ſeruauit, vt ipſo donãte, īuictiſſime qd bonũ eſt
vellẽt, nec hoc deſerere īuictiſſime nollẽt. Dicẽte ergo
Chriſto

A Chriſto, Rogaui pro te ne deficiat fides tua: iotelliga-
Luca.22. mus ei dictum, qui ędificatur ſuper petrā. Atque ita ho-
mo dei non ſolum quia miſericordiam cooſecutus eſt
vt fidelis eſſet, verumetiam quia fides ipſa non deficit,
Cap.XIII. qui gloriatur, in domino glorietur. Hæc de his lo-
quor, qui prædeſtinati ſunt in regnum dei, quurum ita
certus eſt oumerus, vt nec addatur eis quiſquam, uec
minuatur ex eis: non de his, qui cum aununciaſſet & lo-
Pſal.39. cutus eſſet, multiplicati ſunt ſuper numerum. Ipſi autē
vocati dici poſſunt, nō autem electi, quia non ſecūdum
propoſitum vocati. Certū vero eſſe numerum electo-
rum neque aogēdum oeque minuendū, qoanuis & Io-
Math.3. annes Baptiſta ſignificet, vbi dicit, Facite ergo dignum
fructum pœnitētiæ, & nolite dicere apud voſmetipſos,
Patrem habemus Abraham: Potens eſt enim deus de la-
pidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahę: vt oſtendat ſic iſtos
eſſe amputandos ſi non fecerint fructum, vt non deſit
numerus qui promiſſus eſt Abrahæ: tamen apertius in
Apoca.3. Apocalypſi dicitur, Tene quod habes, ne alius accipiat
coronam tuam. Si enim alius oō eſt acceepturus niſi iſte
perdiderit, certus eſt nomerus. Quòd autē etiam perſe-
ueraturis ſanctis ſic iſta dicūtur, quaſi eos perſeueratu-
B ros habeatur incertū: non aliter hoc audire debēt, qui-
Roma.11. bus expedit nō altum ſapere, ſed timere. Quis enim ex
moltitudine fidelium quandiu in hac mortalitare viui-
tur, in nomero prædeſtioatorum ſe eſſe præſumat, quia
id occultari opus eſt in hoc loco, vbi ſic cauēda eſt ela-
tio, vt etiam per ſatanæ angelū oe extolleretur, tantus
2.Corin.12. colaphizaretur Apoſtol9? Hinc & Apoſtolis dicebatur,
Ioan.15. Si mānſeritis in me: dicēte illo qui illos vtiq; ſciebat eſſe
Eſaia.1. manſuros. Et per prophetam, Si volueritis & audieritis
me: cum ſciret ipſe io quibus operaretur & velle. Et ſi-
milia multa dicuntur propter huius vtilitatem ſecreti,
ne forte quis extollatur, ſed omnes etiam qui bene cur-
runt timeant, dum oecultum eſt quò perueoiant. Pro-
pter huius ergo vtilitatem ſecreti credēdum eſt quoſ-
dam de filiis perditionis, nō accepto dono perſeueran-
Gala.5. di vſque io finem, io fide quæ per dilectionē operatur
iocipere viuere, & aliquandio fideliter ac iuſte viuere,
& poſtea cadere, neque de hac vita priuſqoam hoc eis
contingat auferri. Quod ſi nemini contigiſſet, tandiu
habereot homines Iſtum ſaluberrimū timorem quo vi-
tium elationis opprimitur, donec ad Chriſti gratiā qua
C pie viuitur peruenirent, deinceps iam ſecuri nunquam
ſe ab illo eſſe caſuros. Quæ pręſumptio in iſto tentatio-
num loco oō expedit, vbi tanta eſt iofirmitas, vt ſuper-
biā poſsit generare ſecuritas. Denique etiam hoc erit,
ſed tunc, quod iam eſt in angelis, etiam in hominibus
erit, quādo vlla ſuperbia eſſe non poterit. Numerus er-
go ſanctorū per dei gratiam dei regno prædeſtinatus,
donata ſibi etiam vſqoe in finem perſeuerātia, illuc io-
teger perducetur, & illic integerrimus iam ſine fine bea
tiſsimus ſeruabitur, adhærente ſibi miſericordia ſalua-
toris ſui, ſiue cum conuertuntur, ſioe com præliantur, ſi-
ue cum coronaotur. Nā & tunc eſſe illis dei miſericor-
diam neceſſariam ſancta ſcriptura teſtatur, vbi ſanctus
Pſal.102. Dauid de domino deo ſuo dicit animæ ſuæ: Qui coro-
nat te in miſeratione & miſericordia. Dicit etiā Iaco-
Iacobi.2. bus Apoſtolus, Iudicium ſine miſericordia illi qui non
fecit miſericordiā. vbi oſtendit etiam in illo iudicio in
quo iuſti coronātur, iniuſtiq; damnātur, alios cum mi-
ſericordia, alios ſine miſericordia indicandos. Propter
2.Mac.7. quod etiam mater Maccabæorum filio ſuo dicit, Vt in
Prouer.20. illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam. Com
enim rex iuſtus ſicut ſcriptū eſt, ſederit in throno, non

aduerſabitur ante eum omne malum. Quis gloriabitur D
caſtum ſe habere cor, aut quis gloriabitur mundum ſe
eſſe à peccato? Ac per hoc etiā ibi dei miſericordia ne-
ceſſaria eſt, qua fiet beatus, cui non imputauit domi- *Pſal.31.*
nus peccatum: ſed tuoc pro bouorum operum meritis
iuſto iudicio etiam ipſa miſericordia tribuetur. Cum
enim dicitur, Iudicium ſine miſericordia illi qui non
fecit miſericordiā: manifeſtatur in his in quibus inue-
niuntur bona opers miſericordiæ, iudicium cum miſe-
ricordia fieri, ac per hoc etiam ipſam miſericordiā me-
ritis bonorum operum reddi. Non ſic eſt nunc, quādo
noo ſolum nullis bonis, ſed etiam multis malis operi-
bus præcedentibus, miſericordia eius præuenit homi-
nem vt liberetur à malis & quæ fecit, & quæ facturus
fuerat, niſi dei gratia regeoeraretur, † & quæ paſſurus † *aliàs, re-*
fuerat in æternū, niſi erueretur à poteſtate tenebrarū, *geretur.*
& transferretur in regnum filij charitatis dei. Verunta-
men quia & ipſa vita æterna, quam certum eſt bonis o-
peribus debitam reddi, à tanto Apoſtolo gratia dei di-
citur, cum gratia non operibus reddatur, ſed gratis de-
tur, ſine vlla dubitatione coofitēdom eſt ideo gratiam
vitam æternam vòcari, quia his meritis redditur, quæ
gratia contulit homini. Recte quippe ipſa intelligitur, E
quæ gratia in Euangelio legitur, Gratiam pro gratia, *Ioan.1.*
id eſt pro his meritis quæ contulit gratia. Hi vero qui
non pertinent ad hunc prædeſtinatorum numerum,
quos dei gratia ſiue nondom habentes vllum liberum
ſuæ voluotatis arbitrium, ſiue cum arbitrio voluntatis,
ideo vero libero, quia per ipſam gratiam liberato per-
ducit ad regnum: Hi ergo qui noo pertinent ad iſtum
certiſsimum & fœliciſsimum numerum, pro meritis iu-
ſtiſsime iudicantur. aot eoim iacent ſub peccato, quod
origioaliter de generatione traxerunt, & cum illo hæ-
reditario debito hinc exeunt, quod non eſt regenera-
tiooe dimiſſum: aut per liberum arbitrium alia inſu-
per addiderunt. Arbitrium, inquam, liberum, ſed nō li-
beratum, liberum ioſtitiæ, peccati autē ſeruū, quo vol-
uuntur per diuerſas noxias cupiditates, alij magis, alij
minus: ſed omnes mali, & pro ipſa diuerſitate dioerſis
ſuppliciis iudicādi: aut gratiam dei ſuſcipiunt, ſed tem-
porales ſunt, nec perſeuerant: deſerunt & deſeruntur.
Dimiſsi enim ſunt libero arbitrio, oō accepto perſeue-
rantiæ dono iudicio dei iuſto & occulto. Patiantur er-
go homines ſe corripi quādo peccant, nec de ipſa cor- F
reptione contra gratiam argumentētur, nec de gratia
contra correptionem: quia & peccatis iuſta pœna de-
betur, & ad ipſam petinet iuſta correptio quæ medici-
naliter adhibetur, etiam ſi ſalus ægrotantis incerta eſt:
vt ſi is qui corripitur, ad prædeſtinatorum numerum
pertinet, ſit ei correptio ſalubre medicamentum: ſi autē
non pertinet, ſit ei correptio pœnale tormeotum. Sub
iſto ergo incerto ex charitate adhibēda eſt, cuius exitus
ignoratur: & pro illo coi adhibetur, orandū eſt vt ſane-
tur. Cum autem homines per correptionē in viam *Cap.XIIII.*
iuſtitiæ ſeu veniunt ſeu reuertuntur, quis operatur in
cordibus eorum ſalutem, niſi ille qui quolibet plantā-
te atque rigante, & quolibet In agris atque arbuſtulis o-
perante dat incrementum deus, cui volenti ſaluom fa-
cere, nullū hominum reſiſtit arbitrium? Sic enim velle
vel nolle io volētis aut nolentis eſt poteſtate, vt diuinā
voluntatem non impediat, nec ſuperet poteſtatem. De
his eoim qui faciunt quæ non vult, facit ipſe qoæ vult.
Et quod ſcriptum eſt, quod vult omnes homines ſal- *1.Timot.2.*
uos fieri, nec tamen omnes ſalui fiunt, multis qoldem
modis intelligi poteſt, ex quibus in aliis opuſculis no-

G ſtris aliquos commemorauimus: ſed hic vnum dicam:
ita dictum eſt, Omnes homines vult ſaluos fieri, vt in-
telligantur omnes prædeſtinati, quia omne genus ho-
Lucæ.11. minum in eis eſt, ſicut dictum eſt phariſæis, Decimatis
omne olus: vbi non eſt intelligendum, niſi omne quod
habebant. Neq; enim omne olus quod erat in toto ter-
rarum orbe decimabant. Secundum iſtum locutionis
1.Corin.10. modum dictum eſt, Sicut & ego omnibus per omnia
placeo. Nonquid enim qui hoc dixit, placebat etiã tam
multis perſecutoribus ſuis? Sed placebat omni generi
hominũ quod Chriſti cõgregabat Eccleſia, ſiue iam in-
tus poſitis, ſiue introducendis in eam. Non eſt itaq; du-
bitandum, voluntati dei qui in cœlo & in terra omnia
quæcunque voluit fecit, & qui etiã illa quæ futura ſunt
fecit, humanas voluntates non poſſe reſiſtere, quo mi-
nus faciat ipſe quod vult, quãdoquidem etiam de ipſis
hominum voluntatibus quod vult cum vult facit. Niſi
forte, vt ex multis aliqua commemorem, quando deus
voluit Saüli regnum dare, ſic erat in poteſtate Iſraëlita-
rum ſubdere ſe memorato viro, ſiue nõ ſubdere, quod
vtique in eorum erat poſitum voluntate, vt etiam deo
valerent reſiſtere. Qui tamen hoc non fecit niſi per ip-
H ſorum hominum voluntates, ſine dubio habens huma-
norum cordium quò placeret inclinãdorum omnipo-
1.Reg.10. tentiſſimam poteſtatem. Sic enim ſcriptum eſt, Et di-
miſit Samuël populum, & abiit vnuſquiſque in locum
ſuum: & Saül abiit in domũ ſuam in Gabaa: & abierunt
potentes quorum tetigit deus corda, cum Saüle. Et filij
peſtilentes dixerunt, Num ſaluabit nos hic? Et inhono-
rauerunt eum, & non obtulerunt ei munera. Nunquid
aliquis dicturus eſt, non iturum fuiſſe cum Saül quen-
quam eorum quorum tetigit corda deus vt irent cum
illo: aut iſſe aliquem peſtilentium, quorum vt hoc face-
rent corda non tetigit? Item de Dauid, quem dominus
in regnum ſucceſſu proſperiore conſtituit, ita legitur,
1.Para.11. Et ambulabat Dauid proficiens, & magnificabatur, &
dominus erat cũ illo. Hoc cum præmiſſum fuiſſet, pau-
1.Para.12. lopoſt dictũ eſt: Et ſpiritus domini induit Abiſai prin-
cipem inter triginta, & dixit: Tui ſumus Dauid, & te-
cum futuri fili Ieſſe. Pax pax tibi, & pax adiutorib⁹ tuis,
quia auxiliatus eſt tibi deus. Nunquid ille poſſet aduer-
I ſari voluntati dei, & non potius eius facere volũtatem,
qui in eius corde operatus eſt per ſpiritum ſuum quo
indutus eſt, vt hoc vellet, diceret & faceret? Item paulo-
Ibidem. poſt ait eadem ſcriptura, Omnes hi viri bellatores, di-
rigentes aciem corde pacifico venerunt in Hebron, vt
conſtituerent Dauid ſuper omnem Iſraël. ſua volunta-
te vtique iſti conſtituerunt regem Dauid. Quis non vi-
deat? quis hoc neget? Non enim hoc nõ ex animo, aut
nõ ex bona volũtate fecerunt corde pacifico, & tamen
hoc in eis egit, qui in cordibus hominum quod volue-
rit operatur. Propter quod præmiſit ſcriptura, Et ambu
labat Dauid proficiens, & magnificabatur, & dominus
omnipotens erat cum illo. Ac per hoc dominus omni-
potens qui erat cum illo, adduxit iſtos vt eum regem
conſtituerent. Et quomodo adduxit? Nunquid corpo-
ralibus vllis vinculis alligauit? Intus egit, corda tenuit,
corda mouit, eóſque voluntatibus eorum, quas ipſe in
illis operatus eſt, traxit. Si ergo cum voluerit reges in
terra deus conſtituere, magis habet in poteſtate volun-
tates hominum, quàm ipſi ſuas, quis alius facit vt ſa-
lubris ſit correptio, & fiat in correpti corde correctio,
Cap.XV. vt cœleſti conſtituatur in regno? Corripiantur ita-
que à præpoſitis ſuis ſubditi fratres correptionibus de
charitate venientibus, pro culparum diuerſitate diuer-
ſis, vel minorib⁹ vel amplioribus: quia & ipſa quæ dam- K
natio nominatur, quam fecit epiſcopale iudicium, qua
pœna in Eccleſia nulla maior eſt, poteſt ſi de⁹ voluerit,
in correctionem ſaluberrimam cedere atq; proficere.
Neque enim ſcimus quid cõtingat ſequẽti die: an ante
finem vitæ huius de aliquo deſperandum eſt, aut con-
tradici deo poteſt ne reſpiciat & det pœnitẽtiam, & ac-
cepto ſacrificio ſpiritus contribulati cordiſque contri-
ti, à reatu quamuis iuſtæ damnationis abſoluat, damna-
túmque ipſe non damnet? Paſtoralia tamen neceſſitas
habet ne per plures ſerpant dira contagia, ſeparare ab
ouibus ſanis morbidam, ab illo cui nihil eſt impoſſibile
ipſa forſitan ſeparatione ſanandam. Neſcientes enim
quis pertineat ad prędeſtinatorum numerum, quis non
pertineat, ſic affici debemus charitatis affectu, vt om-
nes velimus ſaluos fieri. Hoc quippe fit, cum ſingulos
quoſque vt occurrerint, cum quibus id agere valeam⁹,
ad hoc conamur adducere, vt iuſtificati ex fide pacem
habeant ad deum, quam prædicabat etiam Apoſtolus,
cum dicebat, Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tã- *2.Corin.5.*
quã deo exhortãte per nos. obſecramus ergo pro Chri
ſto reconciliari deo. Quid eſt enim ei reconciliari, niſi L
pacem ad illum habere, propter quam pacem etiam ip-
ſe dominus Ieſus Chriſtus dixit diſcipulis, In quam- *Lucæ.10.*
cunque domum intraueritis, primum dicite, Pax huic
domui: & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper eum
pax veſtra: ſin autem, ad vos reuertetur. Cum hanc
euangelizant pacem, de quibus prædictum eſt, Quàm *Eſaiæ.52.*
ſpecioſi pedes eorum qui annunciant pacem, qui an- *Rom.10.*
nunciant bona: nobis quidem tunc incipit eſſe quiſque
filius pacis, cum obedierit & crediderit huic Euãgelio,
& ex fide iuſtificatus pacem ad deum habere cœperit:
ſecundum autem prædeſtinationem dei iam filius pa-
cis erat. Neque enim dictum eſt, Super quem requieue-
rit pax veſtra, fiet filius pacis: ſed, Vbi fuerit, inquit, fi- *Lucæ 10.*
lius pacis, requieſcet ſuper eum pax veſtra. Iam ergo &
antequã illi annunciaretur hæc pax, filius pacis ibi erat,
ſicut eum nouerat atque præſcierat non euãgeliſta, ſed
dominus. Ad nos ergo qui neſcimus quiſnam ſit filius
pacis, aut non ſit, pertinet nullum exceptum facere, nul-
lúmque diſcernere, ſed velle omnes ſaluos fieri quibus
prædicamus hanc pacem. Neque enim metuendum eſt M
ne perdamus eam, ſi ille cui prædicamus, non eſt filius
pacis ignorantibus nobis. Ad nos enim reuertetur, id
eſt, nobis proderit hæc prædicatio, non & illi. ſi autem
ſuper eũ pax prędicata requieuerit, & nobis, & illi. Quia
ergo nos qui ſalui futuri ſint neſcientes, omnes quibus
prędicamus hanc pacem, ſaluos fieri velle deus iubet, &
ipſe in nobis hoc operatur, diffundẽdo iſtam charitatẽ
in corda noſtra per ſpiritũ ſanctũ qui datus eſt nobis.
Poteſt etiã ſic intelligi, quòd omnes homines deus vult *Roma.5.*
ſaluos fieri, quoniã nos facit velle, ſicut miſit ſpiritũ filij *1.Timo.2.*
ſui clamantẽ abba pater, id eſt, nos clamare facientem. *Galat.4.*
De ipſo quippe ſpiritu, alio loco dicit, Accepimus ſpiri- *Roma.8.*
tum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater.
Nos ergo clamamus, ſed ille clamare dictus eſt, qui ef-
ficit vt clamemus. Si ergo clamãtem ſpiritum recte di-
xit ſcriptura, à quo efficitur vt clamem⁹, recte etiam &
volentẽ deũ, à quo efficitur vt velimus: ac per hoc quia
& corripiẽdo nihil aliud debemus agere, niſi vt ab iſta
pace quę eſt ad deũ nõ recedatur, aut ad eam qui receſ-
ſerat, reuertatur, nos agamus ſine deſperatione quod a-
gimus. Si filius pacis eſt quẽ corripim⁹, requieſcet ſuper
eum pax noſtra: ſin autem, ad nos reuertetur. Quamuis
itaq; etiã dum quorundã fides ſubuertitur, firmum dei *2.Timo.2.*
funda-

A fundamentum ſtet, quoniam ſciuit dominus qui ſunt
eius, non tamen ideo nos pigri & negligentes eſſe de-
bemus in corripiendis qui corripiendi ſunt. Neque
1.Cor.15. enim fruſtra dictum eſt, Corrumpunt mores bonos
1.Cor.8. colloquia mala:&, Peribit infirmus in tua ſcientia fra-
ter, propter quem Chriſtus mortuus eſt. Non argu-
mentemur contra iſta pręcepta ſalubrémque terrorem
dicentes:& corrumpant bonos mores colloquia mala:
& pereat infirmus, quid ad nos pertinet? Firmum fun-
damentum dei ſtat, & nemo perit niſi filius perditio-
Cap.XVI nis. Abſit vt iſta garrientes, ſecuros nos in hac negli-
gentia eſſe debere credamus. Verum eſt enim, quia ne-
Ezech.3. mo perit niſi filius perditionis: ſed ait deus per Eze-
chielem Prophetam, Ille quidem in peccato ſuo mo-
rietur, ſanguinem vero eius de manu ſpeculatoris in-
quiram. Proinde quantum ad nos pertinet, qui prædeſtinatos
à non prædeſtinatis diſcernere non valemus,
& ob hoc omnes ſaluos fieri velle debemus, omnibus
ne pereant, vel ne alios perdant, adhibenda eſt à nobis
medicinaliter ſeuera correptio: dei eſt autem illis eam
facere vtilem, quos ipſe pręſciuit & pręedeſtinauit con-
Rom.8. formes imaginis filij ſui. Si enim aliquãdo timore non
B corripimus, ne aliquis inde pereat: cur non etiam ti-
more corripimus, ne aliquis inde plus pereat? Neque
1.Theſſ.5. enim dilectionis viſcera maiora geſtamus quàm bea-
tus Apoſtolus, qui dicit, Corripite inquietos, conſola-
mini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote
ad omnes, videte ne quis malum pro malo alicui red-
dat. Vbi intelligendum eſt tunc potius malum pro
malo reddi, ſi corripiendus non corripiatur, ſed praua
1.Tim.5. diſsimulatione negligatur. Dicit enim, Peccantes co-
ram omnibus corripe, vt cæteri timorẽ habeant. Quod
de his peccatis accipiẽdum eſt quæ non latent, ne con-
tra domini ſententiam putetur locutus. Ille enim dicit,
Matt.18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te &
ipſum. Veruntamen & ipſe ſeueritatem correptionis
euſque perducit, vt dicat, Si nec eccleſiam audierit, ſit
tibi ſicut ethnicus & publicanus. Et quis magis dilexit
infirmos, quàm ille qui pro omnibus eſt factus infir-
mus, & pro omnibus ex ipſa eſt infirmitate crucifixus?
Quæ cum ita ſint, nec gratia prohibet correptionem,
nec correptio negat gratiam:& ideo ſic eſt præcipien-
da iuſtitia, vt à deo gratia qua id quod præcipitur fiat,
fideli oratione poſcatur:& hoc vtrunque ita faciẽdum
eſt, vt neque iuſta correptio negligatur. Omnia vero
C hæc cum charitate fiant, quoniam charitas nec facit
1.Petr.5. peccatum, & cooperit multitudinem peccatorum.

Libri de correptione & gratia Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI LIBER REFELLENS ARTICULOS ALIQUOT FALSÒ IPSI IMPOSITOS.

QVIDAM Chriſtianæ ac fraternæ charitatis obliti, intantum exiſtimationem noſtram quoquo modo ſtudent lædere, vt ſuam ſe euertere nocendi cupiditate non videant. Contexunt enim, & qualibus poſſunt ſententiis comprehendunt ineptiſsima-
D rum quarundam blaſphemiarum prodigioſa mendacia, eáque oſtendenda & ingerenda multis publice priuatímque circunferunt, aſſerentes talia in noſtro eſſe ſenſu, qualia diabolico indiculo continentur. Quæ falſo in nos ad excitandam inuidiam iactitari facile & ſufficienter ſubſcriptione vnius probaremus anathematis, niſi malignitas eorum qui ſe grauari putant ſi de nobis bene ſentiatur, ipſam ſubſcriptionis noſtræ breuitatem ſuſpectam eſſet habitura. Vnde ne huius querelæ inueniretur occaſio, neceſſarium conueniénſque credidimus, vt ſiue ad calumniantium animos mitigandos, ſiue ad eos quorum auribus tale aliquid inſonuit, inſtruendos, quantum adiuuante domino fieri poterit, plene lucidéque pandamus, quid de peruerſis definitionibus iudicem. Propoſitis ergo ſingillatim ſedecim articulis, ſub vnoquoque eorum ſenſus noſtri & fidei quam contra Pelagianos ex Apoſtolicæ ſedis authoritate defendimus, verba ponemus, vt qui paululum ſeſe ad hæc legenda dignati fuerint occupare, euidenter agnoſcant impiarum profanarúmque opinionum nullum cordibus noſtris inhæſiſſe veſtigium: & blaſphemias quas perſpexerint noſtra profeſsione damnari, in ea-
E rundem repertoribus cenſeant debere puniri.

Artic.1. Quòd dominus noſter Ieſus Chriſtus non pro omnium hominum redemptione ſit paſſus.
Reſpõſio. Contra vulnus originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata eſt natura, & vnde omnium concupiſcentiarum morbus inoleuit, verum & potens & ſingulare remedium eſt mors filij dei domini noſtri Ieſu Chriſti, qui liber à mortis debito, & ſolus abſque peccato pro peccatoribus & debitoribus mortuus eſt. Quòd ergo ad magnitudinem & potentiam pretij, & quod ad vnam pertinet cauſam generis humani, ſanguis Chriſti redemptio eſt totius mundi. Sed qui hoc ſeculum ſine fide Chriſti, & ſine regenerationis ſacramento pertranſeunt, redemptionis alieni ſunt. Cum itaque per vnam omnium naturam, omnium cauſam à domino noſtro in veritate ſuſceptam, redempti omnes recte dicantur, non tamen omnes captiuitate ſunt eruti: redemptionis proprietas haud dubium penes illos eſt, de quibus princeps huius mundi miſſus eſt foras, & iam non vaſa diaboli ſed membra ſunt Chriſti. Cuius mors non impenſa eſt humano ge-
F neri, vt ad redemptionem eius etiam qui regenerandi non erant, pertinerent, ſed ita vt quod per vnicum exemplum geſtum eſt pro vniuerſis, per ſingulare ſacramentum celebraretur in ſingulis. Poculum quippe immortalitatis, quod confectum eſt de infirmitate noſtra & virtute diuina, habet quidem in ſe vt omnibus proſit, ſed ſi non bibitur, non proficit.

Artic.2. Quòd deus nolit omnes ſaluare, etiam ſi omnes ſaluari velint.
Reſpõſio. Matt.7. Cum veritas dicat, Si vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter cœleſtis dabit bona petentibus ſe? Quomodo fieri poteſt vt deus, qui etiam illos ſaluat de quibus dici non poteſt quod ſaluari velint, nolit aliquos ſaluare qui etiam ſaluari velint, niſi aliquæ cauſæ exiſtant? De quibus quamuis ſint nobis incognoſcibiles, ita tamen iudicat, de quo dici non poteſt aliter eum quicquam facere debuiſſe quàm fecerit: remota tamen ergo hac diſcretione, quam diuina ſcientia intra ſecretum iuſtitiæ ſuæ continet, ſynceriſsime credendum eſt atque profitẽdum, deum velle vt omnes homines ſalui fiant.

G Siquidem Apoſtolus cuius iſta eſt ſententia, ſollicite
1.Tim.2. præcipit quod in omnibus eccleſiis piſsime cuſtodi-
tur, vt deo pro omnibus hominib⁹ ſupplicetur. Ex qui-
bus quòd multi pereunt, pereũtium eſt meritum: quod
multi ſaluãtur, ſaluantis eſt donum: vt enim reus dam-
netur, inculpabilis eſt dei iuſtitia: vt autem reus iuſtifi-
Articul.3. cetur, ineffabilis dei gratia eſt. Quòd deus maiorem
partem generis humani ad hoc creet, vt illam perdat in
Reſpõſio. æternum. Omnium quidem hominum deus crea-
tor eſt, ſed nemo ab eo ideo creatus eſt vt pereat: quia
alia cauſa eſt naſcẽdi, & alia pereundi. Vt enim naſcan-
tur homines, eſt beneficium: vt autem pereant, præua-
Rom.5. ricatoris eſt vitium. In Adam quippe, in quo omnium
hominum præformata eſt natura, omnes peccauerunt,
eadẽmque ſententia quam ille accepit, obſtricti ſunt: ne-
que ab eo vinculo, etiam ſi propriis peccatis careant, re-
ſoluuntur, niſi in ſacramento mortis & reſurrectionis
Chriſti per ſpiritum ſanctum renaſcantur. Nimis ergo
impius & indoctus eſt, qui vitium naturæ non diſcer-
nit ab authore naturæ, à quo prorſus alienum eſt quic-
quid in vnoquoque damnandum eſt. Creat enim vt
H ſint homines, nec multiplicandis generationum ſuc-
ceſsionibus opificium ſuum ſubtrahit: ſecundum con-
ſilium bonę voluntatis ſuæ reparaturus in multis quod
Ibidem. ipſe fecit: puniturus in multis quod ipſe nõ fecit. Sicut
per inobedientiam vnius hominis peccatores conſti-
tuti ſunt multi, ita per vnius hominis obediẽtiam iuſti
Artic.4. conſtituentur multi. Quòd maior pars generis hu-
mani ad hoc creetur à deo, vt non dei, ſed diaboli fa-
Reſpõſia. ciat voluntatem. Inſanum & omnino contra ratio-
nem eſt dicere, voluntatem dei fieri non ex voluntate
dei, & damnatorem diaboli eiúſque famulorum, velle
vt diabolo ſeruiatur. Sed catholicis Pelagiani conſe-
quenter ſe obiicere exiſtimant, qui Adæ peccatum in
omnes tranſiiſſe diffugiunt: quoniam ſi primam nati-
uitatem originalis culpa nõ obliget, non ſunt obnoxij
diabolo paruuli, nec indigẽt erui de poteſtate tenebra-
rum, qui nunquam à ſuo authore diſceſſerunt. Nos au-
tem qui omnes in Adam periiſſe ꝓfitemur, venit enim
Luc.19. filius hominis quærere & ſaluare quod perierat: nec di-
cimus ideo creari hominem quenquam, vt diaboli fa-
ciat voluntatem, & agnoſcimus non redemptum dia-
bolo eſſe captiuum: præuaricatio enim hominum diſ-
I poſitæ à ſeculis creationis ordinem turbare nõ potuit:
& merito creatura peccatrix pœnalem quidem illius
damnationem patitur, cui relicto vero deo ſponte ſe
vẽdidit. Hæc ſcilicet ſeruitus non inſtitutio dei eſt, ſed
iudicium, quo fraus deceptoris diaboli facta eſt dece-
pto & male credulo homini pœna peccati, de quo ne-
mo eruitur, niſi per mediatorem dei & hominum, ho-
1.Tim.2. minem Ieſum Chriſtum cuius gratuita gratia & mul-
torũ malis meritis non tribuitur, & nullorũ bonis me-
Artic 5. ritis præuenitur. Quod peccatorũ noſtrorũ author
ſit deus, & quòd malam voluntatem faciat hominum,
plaſmet ſubſtantiam quæ naturali motu non poſsit nõ
Reſpõſia. peccare. Huius quoque obiectionis vanitas de illa
procedit ſchola, in qua natura humana immunis à pec-
cato Adæ & illæſa defenditur: vt quia omnes homines
præuaricationis reos & damnationis obnoxios naſci,
perituróſque niſi in Chriſto renaſcãtur, aſſerimus, eun-
dem videamur authorem dicere culpæ, quem profite-
mur eſſe conditorem naturæ. Quod nos à ſenſu noſtro
penitus abdicamus, qui deum iuſtum, bonum, ſic hu-
manæ ſubſtantiæ & interiorum exteriorúmque ſen-
ſuum nouimus creatorem, vt prorſus ab illo ſit quic-
quid pertinet ad naturã: & prorſus ab illo non ſit quic- K
quid eſt contra naturam. Peccatum autem contra na-
turam eſt, de quo mors & omnia quæ ſunt mortis, ori-
untur. Quibus malis tunc ſe homo induit, quando illũ
fide obedientiáque priuatum, in ſuas promiſsiones dia-
bolus à lege dei traduxit, omniaq; ſibi poſteritatis eius
germina per conditionem deprauatæ ſtirpis extinxit.
Vnde ſi qua in Chriſto noua creatura eſt, libera ſit à 2.Cor.5.
diabolo, & ſubiiciatur deo, reformata à deformitate ſua
ad imaginem eius qui creauit eam. Quod niſi fiat, re-
manet in illo in quo omnes moriuntur, non habens
ſortem in eo, in quo omnes viuificantur. Non ergo cu-
iuſquã peccati author deus eſt, ſed naturæ creator: quæ
cum poteſtatem habuerit non delinquendi, ſponte de-
liquit, & deceptori ſuo propria voluntate ſe ſubdidit.
Nec naturali ſed captiuo motu verſatur in vitio, donec
moriatur peccato, & viuat deo. Quod ſine gratia dei
facere non poteſt, quia libertatem quam perdidit, niſi
Chriſto liberante non capit. Non eſt enim aliud no-
men ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat ſal-
uos fieri. Quòd deus in hominibus tale plaſmet Artic.6.
arbitrium quale eſt dæmonum, quod proprio motu L
nihil aliud poſsit vel velit, niſi malum. Totus qui- Reſpõſio.
dem mundus, ſicut ait Apoſtolus Ioannes, in maligno 1.Ioan.5.
poſitus eſt, & multorum hominũ talis eſt malitia, qualis
& dæmonum, qualibus dicebat Ioannes, Progenies vi-
perarum, quomodo poteſtis bona loqui cum ſitis ma- Matth.3.
li? &, Vos de diabolo patre eſtis, & concupiſcentias pa- Matt.12.
tris veſtri facere vultis. Sed hoc inter malos homines Ioan.8.
& dęmones diſtat, quod hominibus etiam valde malis
ſupereſt, ſi deus miſereatur, reconciliatio: dæmonibus
nulla ſeruata eſt conuerſio. Sicut ergo præuaricatori-
bus angelis non indidit deus illam, in qua in veritate
non ſteterunt voluntatem: ita nec hominibus hunc af-
fectum, quo diabolum imitarentur, inſeruit. Menda- Ioan.8.
cium enim de proprio loquitur, & liber à mendacio
non erit, niſi eum veritas liberauerit. Quòd hæc ſit Artic.7.
voluntas dei, vt magna pars Chriſtianorum ſalua eſſe Reſpõſio.
nec velit nec poſsit. Si de his hoc dicitur qui pieta-
tem Chriſtianæ conuerſationis & fidei deſerentes, in
profanos errores, aut in damnabiles mores irreuocabi-
liter tranſierunt, non dubium eſt quod talem volunta-
tem habẽtes ſalui eſſe nolunt: & quamdiu ſalui eſſe no-
lunt, ſalui eſſe non poſſunt. Sed nullo modo creden- M
dum eſt huiuſmodi homines in hanc deſperationem
ex dei voluntate cecidiſſe, cum potius dominus alleuet
omnes qui corruunt, & erigat omnes eliſos. Nemo e- Pſal.144.
nim niſi illius gratia erigitur, nemo niſi illius gratia ſta-
bilitur. Dei ergo eſt voluntas, vt in bona voluntate ma-
neat, qui & priuſquam deſeratur, neminem deſerit, &
multos deſertores ad ſe conuertit. Quòd nolit deus Artic 8.
vt omnes catholici in fide catholica perſeuerent, ſed
velit vt magna pars exinde apoſtatet. Non eſt diſ- Reſpõſio.
ſimilis impietas huius blaſphemiæ à præcedenti ſen-
tentia. Quod ergo ad illam, hoc etiam ad iſtam quæ in
nullo eſt diuerſa, reſponſum ſit. Quòd velit deus vt Artic.9.
magna pars ſanctorum à ſanctitatis propoſito ruat.
Nec huius definitionis inſania aliud ſonat, quàm ge- Reſpõſio.
mina præcedens obiectio prætendebat. Vnde miran-
dum eſt obiicientem tertio repetiſſe, quod ſemel dixiſ-
ſe ſuffecerat. Sed vt res eſt, numerum criminationis au-
gere voluit, quia ſenſum variare non potuit. Quòd Artic.10.
adulteria & corruptelæ virginum ſacrarum ideo con-
tingant, quia illas deus ad hoc prædeſtinauit, vt cade-
rent. Deteſtanda & abominãda opinio eſt, quæ deũ Reſpõſio.
cuiuſquam

A cuiuſquam malæ voluntatis aut malæ actionis credit
authorem,cuius prędeſtinatio nunquam extra bonita-
Pſal.14. tem , nunquam extra iuſtitiam eſt. Vniuerſæ enim viæ
domini miſericordia & veritas. Adulteria enim ma-
tronarum & corruptelas virginum non inſtruere no-
uit ſancta diuinitas,ſed damnare:nec diſponere,ſed pu
nire. Quæ mala homines cum admittunt , ſuis concu-
piſcentiis & cupiditatibus ſeruiunt , quas ab illa prima
Pſal.36. voluntarię præuaricationis labe traxerunt. Cum autem
declinant à malo & faciunt bonum , à domino greſſus
hominis diriguntur , vt viam eius velit. Propter quod
2.Cor.13. dicit Apoſtolus,Oramus autem ad dominum, vt nihil
mali faciatis, nō vt nos probati appareamus, ſed vt vos
quod bonum eſt faciatis. Non ergo caſus ruētium, nec
malignitatem iniquorum , neque cupiditates peccan-
tium prædeſtinatio dei aut excitauit, aut ſuaſit, aut im-
pulit:ſed planè prædeſtinauit iudicium ſuum,quo vni-
cuique retributurus eſt prout geſsit , ſiue bonum ſiue
malum. Quod iudicium futurum nō eſſet, ſi homines
dei voluntate peccarent. Erit autem iudicium manife-
ſtiſsime : & omnis homo quem diſcretio diuinæ ſen-
B tentiæ in ſiniſtra conſtituerit parte,damnabitur , quòd
Artic.12. non dei,ſed ſuam executus eſt voluntatem. Quòd
quando patres inceſtant filias, & matres filij,vel quādo
ſerui dominos occidunt , ideo fiat , quia deus præde-
Reſpōſio. ſtinauit vt ita fieret. Si diabolo obiiceretur , quòd
talium facinorum ipſe author,ipſe eſſet inuentor,puto
quòd aliqua ratione hac ſe poſſet exonerare inuidia,&
talium ſcelerum patratorem de ipſorum volūtate vin-
ceret:quia etſi delectatus ſit furore peccantium,proba-
ret tamen ſe non intuliſſe vim criminum . Qua ergo
inſipientia , quáve dementia definitur , ad dei referen-
dum eſſe conſilium , quod nec diabolo in toto aſcribi
poteſt : qui in peccantium flagitiis illecebrarum adiu-
tor,non voluntatum credendus eſt eſſe generator? Ni-
hil ergo talium negotiorum deus prædeſtinauit vt fie-
ret , nec illam animam turpiter nequitérque victuram
ad hoc vt taliter viueret,præparauit,ſed talem futuram
non ignorauit, & de tali ſe iuſte iudicaturum eſſe præ-
ſciuit. Atque ita ad prædeſtinationem eius nihil am-
plius referri poteſt,niſi quod aut ad debitam iuſtitiæ
C retributionem, aut ad indebitam pertinet gratiæ largi-
Artic.13. tatem. Quòd dei prædeſtinatione de filiis dei effi-
ciantur filij diaboli,& de templo ſpiritus ſancti templa
dæmonū , & de membris Chriſti membra meretricis.
Reſpōſio. Prædeſtinatio dei etſi apud nos,qui dum in præſen-
tis vitæ periculis verſamur incerta eſt , apud illum ta-
men qui fecit quæ futura ſunt,incommutabilis perma-
net , nec quæ illuminauit obcæcat , nec quæ ædificauit
Rom.11. deſtruit,nec quæ plantauit euellit. Sine enim pœniten-
2.Tim.2. tia ſunt dona & vocatio dei : Et firmum fundamētum
dei ſtat habens ſignaculum hoc , Cognouit dominus
qui ſunt eius. Nullo ergo modo prædeſtinatio dei fa-
cit vt aliqui ex filiis dei ſint filij diaboli, aut ex templo
ſpiritus ſancti templa fiant dæmonum,aut ex membris
Chriſti membra meretricis : ſed potius prædeſtinatio
facit, vt ex filiis diaboli fiant filij dei , & ex templo dæ-
monum templum ſpiritus ſancti,& ex membris mere-
Marc.3. tricis membra fiant Chriſti:quia ipſe alligat fortem , &
vaſa eius rapit , eruens ea de poteſtate tenebrarum , &
1.Ioan.2. transferens de contumelia in gloriam. Hi autē de qui-
bus dicitur, Ex nobis exierunt, ſed non fuerunt ex no-
bis:ſi enim fuiſſent ex nobis , manſiſſent vtique nobiſ-
cum:voluntate exierunt,voluntate ceciderunt. Et quia
præſciti ſunt caſuri,non ſunt prædeſtinati:eſſent autem
prædeſtinati,ſi eſſent reuerſuri, & ſanctitate ac veritate D
manſuri : ac per hoc prædeſtinatio dei multis eſt cauſa
ſtandi,nemini cauſa labendi. Quòd omnes fideles *Artic.13.*
illi & ſancti qui ad ęternam mortem prędeſtinati ſunt,
qui ad vomitum ſuum relabuntur,vitio quidem ſuo id
facere videntur, ſed ipſius vitij cauſa eſt diuina præde-
ſtinatio , quæ illis latenter ſubtrahit bonas voluntates.
Idem ſpiritus blaſphemiarum perſeuerat,& à pręce- *Reſpōſio.*
dentibus mendaciis ſubſequens impietas non recedit.
Quam prorſus vera ratio reprobat, & incunctāter ſana
doctrina condemnat : quia omnibus quidem à fide ad
infidelitatem,à ſanitate ad turpitudinē relapſis, & ante
finē vitę nulla emundatione purgatis,nihil aliud quàm
æterna mors debetur. Sed nefas eſt deo aſcribere cau-
ſas talium ruinarum : qui etſi ex æterna ſcientia præco-
gnitum habet quid vniuſcuiuſque meritis retributurus
ſit,nemini tamen per hoc quòd falli nō poteſt, aut ne-
ceſsitatem aut voluntatem intulit delinquēdi. Si ergo
à iuſtitia & pietate quis deficit,ſuo in pręceps fertur ar-
bitrio, ſua concupiſcentia trahitur, ſua perſuaſione de-
cipitur. Nihil ibi pater,nihil filius,nihil ſpiritus ſanctus.
Nec in tali negocio quicquam diuinę voluntatis inter- E
uenit:cuius ope ſcimus multos ne laberentur retentos,
nullos autem vt laberentur impulſos. Quòd pars *Artic.14.*
illa magna Chriſtianorum catholicorum fidelium at-
que ſanctorum , quæ ad ruinam ac perditionem præ-
deſtinata eſt , etiā ſi petat à deo ſanctitatis perſeueran-
tiam,non impetrabit,eo quòd mutari non poteſt diui-
na prædeſtinatio , quæ illos præordinauit , præoptauit,
præaptauit,vt caderent. Ad præuaricationem legis, *Reſpōſio.*
ad neglectum religionis,ad corruptelam diſciplinæ,ad
deſertionem fidei,ad perpetrationem qualiſcunq; pec-
cati nulla eſt omnino prædeſtinatio dei , nec fieri po-
teſt vt per quem à talibus malis ſurgitur, per eum in ta-
lia decidatur. Si ergo in ſanctitate viuitur, ſi in virtute
proficitur, ſi in bonis ſtudiis permanetur, manifeſtum
eſt munus dei, ſine quo nullius boni operis fructus ac-
quiritur. Si autem ab his receditur,& ad vitia atq; pec-
cata tranſitur,nihil ibi deus malę tentationis immittit,
& receſſurum non deſerit antequā deſerat,& facit ple-
runque ne deſerat,aut etiam ſi diſceſſerit vt redeat. Cur
autem illum retineat , illum non retineat, nec poſsibile F
eſt comprehendere, nec licitum inueſtigare, cum ſcire
ſufficiat , & ab illo eſſe quòd ſtatur , & non eſſe ab illo
quòd ruitur. Quòd omnes illi fideles & ſancti qui *Artic.15.*
ad æternam mortem prædeſtinati ſunt , poſtquam ce-
ciderunt ſic ab eo diſpēſantur,ne poſsint vel velint per
pœnitentiam liberari. Non veraciter,nec ſapienter *Reſpōſio.*
hoc dicitur. Qui enim à fide & ſanctitate exciderunt,
ſicut volūtate prolapſi ſunt,ita voluntate non ſurgunt,
& dominatum concupiſcentiarum quibus ſuccubue-
runt, ſpōte patiuntur. Si qui autem captiuitatem ſuam
gemunt , & iudicantes ſemetipſos, ad miſericordiam
domini mutato corde confugiunt,non ſine ſpiritu di-
uinæ viſitationis hoc faciunt. Hæc enim eſt mutatio *Pſal.76.*
dexteræ excelſi, qui innumeris lapſis dat pœnitentiam,
vt reſipiſcant à laqueis diaboli , à quo captiui detine-
bantur ad ipſius voluntatem. Nemini autem deus cor- *2.Tim.2.*
rectionis adimit viam , nec quenquam boni poſsibili-
tate diſpoliat , quia qui ſe à deo auertit , ipſe & velle
quod bonum eſt,& poſſe ſibi ſuſtulit. Non eſt ergo cō-
ſequens, ſicut putant qui talia obiiciunt,vt deus quibus
pœnitentiam non dederit , reſipiſcentiam abſtulerit,&
quos non leuauerit,alliſerit : cum aliud ſit inſontem in
crimen egiſſe,quod alienum eſt à deo : aliud eſt crimi-

G noſo veniam non dediſſe, quod de peccatoris eſt me-
Artic.16. rito. Quòd magna pars illa fidelium atque ſancto-
rum, quæ ad æternam mortem prædeſtinata eſt, quan-
Matth.6. do dicit in oratione dominica, Fiat voluntas tua: nihil
aliud agit quàm cõtra ſe petit: id eſt vt cadant & ruant,
quia voluntas dei eſt vt morte æterna pereant. Non
Reſpõſia. hoc veritas dicit, quòd hæc voluntas dei ſit, vt fideles &
ſancti a fide atque innocentia ruant, & pereant in æter-
Ioan.6. num. Sed veritas dicit, Hæc eſt voluntas eius qui miſit
me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex
eo quicquam, ſed reſuſcitem illud in nouiſsimo die.
Quod ergo pater filio dedit, filius omnino non perdi-
Ioan.6. dit. Idem enim dicit, Omne quod dat mihi pater, ad
me veniet, & non eiiciam foras. Quòd ſi per generali-
tatem vocationis & per abundantiam bonitatis dei,
etiam nõ perſeueraturi perſeueraturis admixti ſunt, hi
cum à pietate deficiũt, non ex dei opere, ſed ex ſua vo-
luntate deficiunt, nec impelluntur vt cadant, nec eii-
ciuntur vt deſerant: caſuri tamen & receſſuri ab eo qui
falli non poteſt, præſciuntur. Quandiu itaque in ora-
Matth.6. tione dominica dicunt, Fiat volũtas tua: non hoc con-
H tra ſe petunt, quod deus nulla ratione facturus eſt, vt
cadant & ruant. Hæc enim ipſorum nequitia, ipſorum
eſt conſummata libertas: Sed planè illud contra ſe pe-
tunt quod diuinæ voluntatis eſſe dubium non eſt, vt
ſcilicet cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, &
ſederit ſuper thronum gloriæ ſuæ, congregentur ante
eum omnes gentes, vt ſeparet eos ab inuicem, alios ad
dexteram, alios ſtatuens ad ſiniſtram. Et audient eum
Matt.25. dextri dicẽtem, Venite benedicti patris mei, poſsidete
regnum paratum vobis à conſtitutione mundi. Audiẽt
& ſiniſtri: Diſcedite à me maledicti in ignem æternũ,
quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius.
Igitur qui facturi non ſunt voluntatem dei, & petunt
vt fiat voluntas dei, in eo quod voluntate dei facien-
dum eſt, audiuntur, vt imitatores diaboli cum diabolo
iudicentur. Qui enim ſpreuerunt voluntatem dei in-
uitantem, voluntatem dei ſentient vindicantem.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, in libros Hypognoſticôn contra Pelagianos & Cœleſtianos prologus.

ADuerſarij fidei catholicæ, dum contra regulam veritatis diabolicis armis pugnare nituntur, nos ſolicitudine re-
† aliàs, re-pugnandi. ſpondendi † faciunt cautiores: ſe vero decipiunt, antequam noſtrorum valeant aliquem vulnerare. Cum enim cæci euacuare theſauros fidei concertant, ſpe fidei vacuati, faciunt plenitudinem fidei Eccleſiæ opitulante dei gratia gloriari: & dum in hypocriſi vigilant nocituri: de quibus propterea dictum eſſe puto per Pro-
Prouer.4. phetam: Ablatus eſt ſomnus ab oculis eorum, nõ enim dormiunt, niſi male fecerint: nos quodammodo excitant dormientes, vt arrepto clypeo veritatis, falſitati eorum corde reſiſtẽte vigilemus, Euangelica tuba no- K
ſtris auribus inſonante: Vigilate & orate, ne intretis in *Marc.14.*
tentationem. Confidunt ergo hæretici catholicam fi-
dem impugnantes, in virtute ſua, id eſt, in audacia cor-
dis ſui, gratia deſolati, & in abundantia diuitiarum ſua-
rum, in operibus ſcilicet voluntatis ſuæ gloriantes: Sed *Pſal.52.*
deus diſsipauit oſſa hominum ſibi placentium: con-
fuſi ſunt, quia dominus ſpreuit eos. Cõfidamus & nos,
reſiſtentes eis in gratia domini, quæ eſt gloria noſtra,
redimens nos à circundantibus nos, & intellectum
dans nobis, & inſtruens nos in via hac quam ingredi-
mur, confirmando ſuper nos oculos ſuos, quia in deo
ſalutare noſtrum & gloria noſtra, deus auxilij noſtri, &
ſpes noſtra in deo eſt. Sed iam de quibus vel contra
quos iſta prædixerim, oportet conſequenti narrare ſer-
mone, atque eorum peruerſis dogmatibus, inquantum
nos ſua gratia dominus dignatus fuerit inſtruere, re-
ſpondere. Igitur contra Pelagianos & Cœleſtianos hæ-
reticos, quos dominus tales futuros ſuo vitio, ante con-
ſtitutionem mundi præſciuit, & exortos in mundo iu-
dicio iuſto damnauit, ſermo nobis eſt reſpõdẽdi. Iſtos
oſtendebat Apoſtolus Petrus in Epiſtola ſua ſecunda L
futuros, dicens: Fuerunt vero & pſeudoprophetæ in *2.Petr.2.*
populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui
introducent ſectas perditionis, & eum qui emit eos,
deum negãt, ſuperducentes ſibi celerem perditionem:
Et multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veri-
tatis blaſphemabitur, & in auaritia fictis verbis de vo-
bis negotiabuntur: Quibus iudicium iam olim non
ceſſat, & perditio eorum non dormitat. Igitur de ma-
gnitudine † gratiæ dei confidens his reſpondendum, *† al. magi-*
tanquam hypognoſticôn abbreuiatum hunc facere li- *ſterio.*
bellum curaui. Quem ſi quis legere voluerit, non ver-
borum mediocritatem contempletur, ſed fidei ratio-
nem: & ſi placet, ad deum qui docet hominem ſcien-
tiam, gratias referat. Si qua vero ſunt in quibus nolen-
tes errauimus, ſi tamen aliqua ſint corrigenda, intuitu
charitatis deo iudice corrigat, ſed is cui ſenſus eſt ca-
tholicus corrigendi. Si autem nihil ſciens uel inuidio-
ſus fuerit, vitiare quæ ſana ſunt non præſumat, quia me-
cum ſtabit ante tribunal Chriſti, rationem redditurus,
quiſquis ille fuerit. Huiuſmodi ergo dogmatis iſta eſt M
nefanda blaſphemia. Adam inquiunt, ſiue peccaſſet 1
ſiue non peccaſſet, moriturum fuiſſe. Tamen pec- 2
catum eius neminem, niſi ſolum nocuit ipſum. Et 3
poſſe hominem per liberum arbitrium tanquam per ſe
ſibi ſufficientem implere quod velit: vel etiam meritis
operum à deo gratiam vnicuique dari. Libidinem 4
naturale eſſe bonum: nec in ea eſſe quod pudeat.
Et paruulos baptizatorum filios non trahere ori- 5
ginale peccatum, neque perituros à vita æterna, ſi ſine
ſacramento baptiſmi ex hac vita migrauerint. O ma-
lum dogma quod pacis inimicus inuenit. O dogma
per quod ſcinditur matris vnitas eccleſiæ † regeneratis. *† aliàs, re-*
O dogma quod ſub nomine Chriſti euertere & mu- *natorum.*
tare nititur Chriſti fundamenta. O dogma cui ne-
fanda ſunt nomina mille, mille nocendi artes. Arma
contra legem ſumit ex lege: impugnat Euangelium ex
Euangelio, pugnans & in ſui perniciem, de veris men-
dacia fingens, prouocat ad mendacia, fingens prouo-
cat ad mendacium veritatem. Sed hæc ſunt ſibi pœna,
quæ inordinatè proferens putat eſſe victoriam: vt in
eis quod ſcriptum eſt impleatur: Per quæ enim quis *Sap.11.*
peccat, per hæc & torquetur.

A **CONTRA PRIMVM ARTICVlum, Liber Primus.**

ADam ergo inqniunt, ſiue peccaſſet,
ſiue non peccaſſet, moriturũ fuiſſe.
Reſpondemus, Falleris hæretice,
falleris: non ita eſt. Aut ſi ita eſt &
nõ falleris, diuinis aſtrue documẽ-
tis. Sed abſit vt in ſcripturis ſanctis
authorẽ mortis deũ valeas reperi-
Sap.2. re. Scriptũ eſt enim, Nolite zelare mortem in errore vi-
tæ veſtræ, quoniam deus mortem nõ fecit, nec lætatur
in perditione viuorum. Creauit enim vt eſſent omnia,
& ſanabiles fecit nationes orbis terrarũ. Item & in eo-
Sap.2. dem libro: Deus, inquit, creauit hominẽ inexterminabilem,
& ad imaginem ſuam fecit illum. Inuidia autem
diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Si vides, vi-
de mortem nõ à deo authore, ſed per errorem vitæ ve-
niſſe hominibus in paradiſo deliciarum poſitis: id eſt
B cum per rationẽ animæ qua boni & vitales erant inſti-
tuti, errauerũt à mandato diuino, inuidia ſcilicet & ſe-
ductione ſerpẽtis. Audis teſtante propheta, deum mor-
tem nõ feciſſe, ſed in libro Geneſeos ꝓtoplaſto futurã,
ſi contigiſſet lignũ vetitum, prędixiſſe. Sic enim ſcriptũ
Gene.2. eſt, Et dixit dominus Adæ: De omni ligno quod eſt in
paradiſo, edetis: de ligno autẽ ſcientiæ boni & mali nõ
edetis: qua die autẽ mãducaueritis, morte moriemini.
Hæc audis, & authorẽ mortis dicere deum audes? Mors
igitur ex inuidia diaboli veniens introiuit in orbẽ ter-
* al. deo iudice iuſto rarum, & ideo iudicio iuſto* pro pœna in peccatorẽ
permiſſa eſt dominari. Recte enim perdidit vitam qui
mortẽ noluit cauere prędictã, ne vitã perderet. Tamen
verax & miſericors dominus nõ lætatur in perditione
viuorũ. Quæ eſt enim perditio viuorum niſi mors? Sed
viuorum male viuentiũ, qui in ſecunda morte peribũt:
non viuorũ iuſtorum, id eſt, requirẽtium deum, quibus
tantum propter peccatum Adæ quod traxere naſcẽtes,
mors nõ ſecũda, ſed prima debetur. Si ergo ſecũdũ vos
deus author eſt mortis, lætari debet in occaſu viuorum
Pſal.103. tãquam in opere ſuo bono, quia ſcriptũ eſt, Lætabitur
C dominus in operibus ſuis: & quis nihil odiens fecit, ſed
Gene.1. omnia quæ fecit, valde bona ſunt. Sic enim ſcriptũ eſt,
Sap.11. Diligis enim omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorũ quæ
feciſti: nec enim odiẽs aliquid cõſtituiſti. Vel cur cõtra
eã de eius obnoxio peccato corpore, carnẽ ſuã abſq; no-
xa ſuſcepit, ſi eam ipſe corporis iaculũ fecit? Nihil enim
in cõtrariũ ſibi dũ mundũ faceret, deũ feciſſe cognoui-
mus. Nam vt inimicam mortẽ vinceret, vel eius matrẽ
peccatũ, ideo dei filiũ hominẽ ſuſcepiſſe, ſi oculos cali-
gine mortis nõ perdidiſtis, attẽdite. Nã quod impoſsibile
Rom.8. erat legi, inquit Paul⁹ vas electionis, in quo infirmaba-
tur per carnẽ, miſit deus filiũ ſuũ in ſimilitudinẽ carnis
peccati, & de peccato dãnauit peccatũ in carne. Quid
eſt autẽ impoſsibile legi, niſi ꝙ ſibi nec obediẽtem nec
perfectũ facere poterat deputatũ: nec peccatum tollere,
nec mortem vincere præualebat? Sed quare id implere
nõ poſsit ſubiungẽs ait, In quo infirmabatur per carnẽ.
Iubẽdo enim infirmo & nõ iuuãdo infirmatur, quia per
carnẽ, id eſt per cõcupiſcẽtias carnis ex peccato veniẽ-
tes, quas ſolo arbitrio libero homo vincere non poteſt:
niſi enim præcedẽte gratia dei, legis factor eſſe nõ po-
Heb.7. terit, ſicut & ait idẽ Apoſtolus, Lex enim ad perfectum
nihil adduxit. Quid eſt ergo filium dei veniſſe in ſimi-
litudine carnis peccati, niſi non habẽs caro eius vllum
peccatũ ſicut noſtra: dicente Petro Apoſtolo, Qui pec-
catũ non fecit, id eſt nõ habuit, nec inuẽtus eſt dolus in 1.Pet.2.
ore eius. Dicẽdo enim, in ſimilitudine carnis peccati, il- D
lam abſq; peccato, noſtrã vero peccatricẽ oſtẽdit. Nam
ille ideo in ſimilitudine, quia non per libidinis vſum vt
nos, ſed inſpiramine myſtico ex virginis vtero in vera
natus eſt carne. Et de peccato, inquit, dãnauit peccatũ
in carne: de humana videlicet peccatrice naturã pec-
catricẽ: peccatricem dico nõ deo authore, ſed homine
delinquẽte. Carnẽ vt dixi ſuſcipiẽs abſque culpa, & hãc
innoxiã crucifigẽs, peccatũ, quod nos damnauerat per
inobedientiã in Adã terreno, in Adã cœleſti obediẽte
damnatur. Nos enim peccato morimur victi, Chriſtus
autẽ innocẽs mori voluit, vt moriẽdo mortẽ captiuaret
& vinceret. Quodãmodo enim eam ſibi paſſus eſt do-
minari, cum patiẽter ſe occidendũ eius obtulit volun-
tati. Sed cum mors in inferno cũ iniquis videret & iu-
ſtum, non habẽs vnde eidem ſicut & cæteris inſultaret,
reſurgentẽ tenere nõ valuit, quinimmo victa proſtra-
ta eſt atq; dãnata. Et ideo Apoſtolus extollens victoriã
Chriſti de morte, ſeruis eius gaudens annuntiat: Chri- Rom.6.
ſtus reſurgẽs à mortuis iam non moritur, mors illi vl-
trà nõ dominabitur: Quòd enim mortuus eſt, peccato E
mortuus eſt ſemel: quòd autẽ viuit, viuit deo. Hoc dicẽ-
do quid aliud intelligere nos voluit, quàm deum mor-
tem nõ feciſſe, nec lætari in perditione viuorũ, qui abſq;
peccato vt eã vinceret in infirmitate carnis, voluit ha-
bere cõſortium mortuorũ? Vnde ſi inuidia diaboli per Sapient.2.
peccatum mortẽ in orbem terrarum introiſſe non cre- Sapient.2.
dideritis, nihil aliud aſtruitis niſi deum mortem feciſſe:
propterea vt peremptis hominibus quibus ſuã donauit
imaginẽ, naſceretur ei cum ea neceſsitas dimicandi vel
etiã moriendi & reſurgẽdi. Sed abſit hoc à fide catho-
lica, quæ per vnum hominẽ peccatum intraſſe in mun-
dum, & per peccatũ mortem, & ita in omnes homines
pertrãſiſſe credit, Paulo fideli magiſtro docẽte, ac Chri-
ſtum mortuum propter peccata noſtra, & reſurrexiſſe Rom.4.
propter iuſtificationẽ noſtram, recõciliantẽ nos in ſuo
corpore deo patri per crucem. Erubeſcite ergo & cõti-
ceſcite. In veſtrã enim mortẽ perpetuam deum accuſa-
tis, in morte diabolum excuſatis, & hoc ideo, quia non
deum, ſed diabolum timetis offendere. Dicite ergo: Si
deus mortẽ fecit, cur Chriſtus deus mortuum fleuit La- Ioan.11.
zarũ ſecũdum carnẽ? Non enim quod ipſe fecerat do- F
lere debuit, ſed dolẽs eum & plorans oſtẽdit quos deus
vitales fecerat, diabolũ per culpã feciſſe mortales. Quẽ
ideo ſuſcitat, vt diabol⁹ nihil ſe occidẽdo profeciſſe co-
gnoſcat: nec quiſquã hominũ ad deũ pertinẽs de mor-
te deſperet, quia deo dormiũt quos diabol⁹ periſſe pu-
tabat. Nolo, inquit per prophetã Ezechielẽ dominus, Ezech.18.
mortem peccatoris, ſed vt reuertatur & viuat. Si eius ve
prædicatis author eſt deus: cur eã, dicendo, nolo, repel-
lit à peccatore, & nõ patitur quod ſuum eſt permanere?
Mortẽ nolo, inquit, peccatoris, quã ego ei non feci, ſed
ipſe eam ſibi, dũ in me præuaricator extitiſſet inuenit.
Sed reuertatur & viuat, id eſt vitam me miſerante reci-
piat, quã ſe peccãte perdiderat. Nulli itaq; fidelium du-
bium eſſe poteſt, primos homines factos ſic fuiſſe vita-
les, vt ſi in libertate animæ qua immaculati creati ſunt,
ſerpẽtis cõtempſiſſent ſeductionẽ mortiferã, vita frue-
rentur æterna: ſi vero ſecuti eſſent, amitterent. Quibus
propterea prædixit deus, ne vetita cõtingerẽt, vt quic-
quid victis poſtea cõtigiſſet aduerſum, nõ præmonẽti,
ſed ſibi inobediẽtibus imputarent. Nũquid enim cum
delinquentibus mortẽ futuram prædixiſſet, quod futu-
rum erat ipſum feciſſe credendum eſt? Quid enim eam

G cauēdam præmonuit,ſi eius in eorum occaſu factor eſt
ipſe:Sed nec eis per diabolum veniens peccātibus ſuc-
cedere valuiſſet,niſi dominus iudicio iuſto in vindictā
ꝑpter inobediētiā permiſiſſet.Igitur vt moriātur homi
nes,pœna peccati eſt:vt reuertātur ad vitā,domini mi-
ſerantis eſt.Sed ille redit ad verā vitā,qui per bonā cō-
uerſationem ex gratia dei venientem,ſanguine Chriſti
ſanctificatus ingreditur in regnū cœlorum,& quaſi re-
uerſus in regionē ſuam domino placiturus,de qua pec-
cato fuerat exulatus,gaudēs & inſultās morti,dicit ani-
Pſal.114. mæ ſuæ,Cōuertere anima mea in requiē tuam,quia do-
minus benefecit mihi: Quoniam eripuit animā meā de
morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu:
Placebo domino i regione viuorū.Placebo:vnde:Quia
domin⁹ benefecit mihi.Nā & peccator recipit vitā,nō
autē redit ad vitā. Reditus enim vitæ in regno cœlorū
eſt,quod omnis in peccatis ſuis,vel ſine baptiſmo mo-
riens nō poteſt poſsidere.Recipit enim vitā in corpore
non moriturus,ſed ita victurus in corpore, vt ſit mor-
tuus vita,vel corpore viuens ſemper in pœna, & vita &
H corpore cum diabolo mortis authore dānato.Vnde &
dominus in Euāgelio iis qui ad ſiniſtrā erūt in die iudi-
Mat.25. cij,id eſt impiis & peccatoribus:Ite,inquit,in ignē ęter-
num, quem præparauit pater meus diabolo & angelis
eius.Iuſtis vero qui à dextris erūt,Venite benedicti pa-
tris mei,percipite regnū paratum vobis ab origine mū-
di Et tunc illi,ait, ibunt in ſuppliciū æternum, iuſti ve-
ro in vitam æternam.In qua vita glorificati, id eſt mu-
tati de corruptione in incorruptionem,de mortalitate
in immortalitatem,fulgebūt, ac cum Chriſto in perpe-
tuū regnantes,inſultabunt dānatæ morti dicentes, Ab-
1.Cor.15. ſorpta eſt mors in victoria . Vbi eſt mors victoria tua,
vbi eſt mors ſtimulus tuus?Mors itaq; priuatio vitæ eſt,
nomen tantū habens, nō eſſentiā:& ideo deus eius au-
thor eſſe dici nō poteſt. Quicquid enim deū feciſſe di-
cimus,habet eſſentiam,id eſt, ſpecies eſt. Eſſentia enim
dicitur ab eo quod eſt, quæ tātum de ſolo deo dici de-
bet,ſecūdum illud quod ſcriptum eſt in Exodo Moyſi:
Exod.3. Dices eis,id eſt,populo:Qui eſt,miſit me ad vos. Tamē
& de cęteris creaturis dici poteſt quod habeāt eſſentiā,
ſed nō ſicut de deo, qui initium nō habet quod eſt, ſed
I ex quo accipientes initiū, quod ſunt eſſe cœperūt. Mors
ergo nihil eſt niſi nomen recedente vita: ſicuti fames,
eſcarum defectus:ſitis, egentia potus:tenebræ, abſentia
† al.fœtus. lucis.ſterilitas,defectus fructus : † ſilentiū, vocis abſen-
tia:inopia,priuatio facultatū,& ſi qua ſunt alia quę rerū
priuatione nihil eſſe niſi nomen inueniuntur. Opinor
Mors. nanq; ꝙ ideo mors hoc vocabulum accepit,eo ꝙ mor-
ſu quodāmodo veneno ſi ſerpentis,id eſt diaboli in pa-
radiſo Adā fuerit interemptus.Tunc enim ſerpēs mor-
ſu decepit Adā,quādo per cōcupiſcentiā mordere,hoc
eſt,edere ſuaſit illicita,& vt dixi,propterea mors quaſi à
morſu nomen accepit.Vnde & dominus in Oſee Pro-
Oſee.13. pheta morti minitans dicit , Ero mors tua ô mors , ero
morſus tuus inferne. Mors & infernus in diaboli perſo
na dicta intelligūtur , quia ꝑ ipſum delinquēti homini
accedit mors,id eſt priuatio vitę,& per ipſum peccato-
res cōuertuntur in infernū , tanquā in eius carcerē vbi
dānatus eſt ipſe.Sed quærēdū eſt, quēadmodum Chri-
ſtus deus dei filius mors extitit mortis,& morſus infer-
ni.Sine dubio deus in ſuſcepta carne in qua ſuum mors
Ioan.14. nihil habebat,vt ipſe ait: Venit princeps mūdi huius,&
in me non habet quicquā: tētatus poſt baptiſmū in de-
Mat.4. ſerto,eius nō obediuit cōcupiſcentiis:vbi ait, Dic lapi-
dibus iſtis vt panes fiant:& cætera. Vel quòd ſe clauorū
morſu iuſtus & innocēs affigi paſſus eſt cruci,& ore lā- K
ceæ trāsforari.Os autem lanceæ dixi,ſecundū quod di- Luca.21.
ctum eſt de peccatoribus,Et cadēt in ore gladij.Et lan-
cea vtiq; gladius eſt.Et ꝙ deſcendēs in infernum velut
in os mortis: vnde dicit in Pſalmo, Non abſorbeat ore Pſal.68.
profundū,neq; vrgeat ſuper me puteus os ſuum : id eſt
infernus.Detineri eum fuit à diabolo impoſsibile.Vn-
de hominē quē ſuſceperat ꝑ homine,id eſt carnē ſuam,
quæ non vidit corruptionē,die tertia ſuſcitans,tanquā
Ionā ex ore ceti produxit:quia hoc fuit infernus Chri-
ſto quod Ionæ cetus, dicente ipſo domino ſuo,Sicut e- Mat.12.
nim Ionas fuit in vētre ceti tribus diebus & tribus no-
ctibus : ita erit & filius hominis in corde terræ tribus
diebus & tribus noctibus.Morſus ergo factus eſt infer-
ni,cum ſe ab eo tanquā eſcam,id eſt carnē ſuam ſuſcipi
paſſus eſt,qua nō ſatiaretur ſicut de peccatorib⁹,ſed ab-
ſorberetur, ꝑpter quod dictū eſt, Abſorpta eſt mors in 1.Cor.15.
victoria . Sed & illud teſtimonium quod eſt in Amos
Propheta,puto propterea dictum eſſe, cum peccāti po-
pulo dominus promittēs futura mala dicit,Et ſi celaue- Amos.9.
rint ſe ab oculis meis in fundo maris,ibi mandabo ſer- L
penti & mordebit eos.Quid eſt enim:Et ſi celauerint ſe
ab oculis meis in fundo maris, id eſt etſi permanſerint
in operibus malis,ſuertentes ſe ab oculis meis,à præce-
ptis ſcilicet ſpiritalib⁹,quia oculi dei ſunt ſpirit⁹ dei,qui
legem,id eſt pręcepta dedit in fundo maris,in altitudi-
ne videlicet deſperationis: ibi mādabo ſerpēti,& mor-
debit eos, ibi in eadē deſperatione contemptus māda-
bo,poteſtatem dabo ſerpēti,hoc eſt diabolo,qui ab ini-
tio ſerpēs eſt nominatus, & mordebit, eo † morſu vtiq; † alias,mor
diuerſarū concupiſcentiarū quo peccātes occidit,mor- debit eos.
tificabit eos;ſed morſu mortem facit. Nō autē mors eſt
ſicuti feræ beſtiæ, vel omne genus animaliū iracundo-
rum,quæ morſu ſuo nōnunquā mortificāt homines, &
tamen non ipſa ſunt mors,ſed morſu inſanabili mortē
id eſt priuationē faciunt vitæ, quēadmodum etiā ictus
gladij,percuſsio lapidis,vel quicquid poteſt hominem
occidēdo vita priuare.Illud præterea pretermittere nō
debeo, ne forte aliquis inimicorum veritatis, qui nō ſit
rationum certarum quæſitor , ſed quæſtionum perple-
xarum ad ſubuerſionem audiētium inuentor atq; pro-
poſitor, dicat:Si nihil eſt mors niſi nomē,quēadmodū M
ſuperius diſputaſti , eo ꝙ mors Chriſtum iuſtum in in-
ferno cum iniquis viderit,& quia in eo peccatū nō fuit,
reſurgētem tenere non valuerit, vt eidem ſicut cæteris
peccātibus inſultaret,& ideo victa,proſtrata atq; dāna-
ta eſt:Si ergo nihil eſt,videre,tenere, inſultare,vel vin-
ci, proſterni & dānari quomodo poteſt quod nihil eſt?
Reſpondemus,Ipſum nihil quid eſt, quia interdum cū
nominamus,nihil,addimus,eſt : ſicut eſt illud de Euā-
gelio,Et ſine ipſo factum eſt nihil·inſubſtātiale†eſt no- Ioan 1.
mē ſubſtātia carens. Solet enim dici,vt præfatus ſum, à † al ſubſtā-
plurimis,dū aliquid deſpicitur, aut ꝑ paruo æſtimatur, tiaeſt , an
vel certe quod penitus nō ſit,nihil eſt.Cū ergo dicim⁹, nomē ſub-
nihil,nomen inſubſtantiale nominamus:cum vero ad- ſtantia ca-
dimus,eſt, rem ſignificamus. Cur ergo nomē inſubſtā- rens?
tiale,id eſt nihil,tanquā vere aliquid ſit dicimus,addē-
do eſt ? Omne enim quod dicimus eſt,eſſe aliquid æſti-
mamus,tamen cum aliquotiens dicimus, nihil eſt, pro
cōſuetudine locutionis addimus,eſt,ſed nihil : cū nomē
tantū ſit nihil,& nō res.Sic & de morte pro cōſuetudi-
ne verbi,vel ad comparationem agētis dicimus : videc
mors,aliquid agit,inſultat,vel damnata eſt,victa eſt,&
quicquid illud eſt quod dici poſsit quia mors faciat aut
patiatur.Cū ergo hęc de morte dicantur,omnia ad au-

thorem

A thorem mortis, per quem priuatio vitæ facta eſt, diabo-
lum referuntur. Ipſe enim quæ ad mortem pertinēt, aut
facit, dū captiuat & perimit: aut patitur, dum vincitur
& damnatur. Diabolus enim natura eſt angelus, ſed qd
natura eſt, opus dei eſt: quòd vero diabolus, vitio ſuo
eſt, vtendo male naturæ ſuæ bono. Opera vero eius ma-
la quæ vitia dicuntur, actus ſunt, non res, quæ tanquam
per ſe agere dicūtur aliquid, cum ea & per ea totū agit
diabolus. Vel dānata dicūtur, cū ipſe pro his dānatur
pro quibus dānatur & homo, cum per liberū arbitrium
his illectus tradit aſſenſum. Et ideo hæc in futuro ſecu-
lo iam non erunt, quia in authore ſuo diabolo damna-
buntur, cū ille ſcilicet dānatus in gehēna vt peccēt ho-
mines, amplius poteſtatem hæc agere non habebit.

AD ARTICVLVM SECVNDVM, Liber Secundus.

ITem peccatum Adæ, aiunt, neminē no-
cuit, niſi ſolū ipſum. Reſpondemus, Si
B peccatum primorum hominum ſolis
obfuit illis, & nemini noſtrū: quemad-
modū quæ in illos pro peccato lata eſt,
in nos ſententia pertrāſiuit, in quos non
trāſiuit & culpa? Niſi forte ſecundū vos iniuſtus deus,
qui expertes eorū delicti, paſſus eſt nos eorum pœnæ a-
ſtringi vinculo. Hęc eſt enim in illis poſt peccatū diui-
na ſententia, poſtquā ſcilicet ſuaſor ad præuaricādū ma-
Gene. 3. ledictus eſt ſerpēs. Mulieri autē dixit deus, Multiplicās
multiplicabo mœrores tuos, & gemitū tuum. In triſtitia
paries filios, & ad virum tuum cōuerſio tua, & ipſe do-
minabitur tui. Et Adæ dixit, Quoniā audiſti vocē mu-
lieris tuæ, & māducaſti de ligno de quo præceperā tibi
de hoc ſolo ne māducares: maledicta terra in operibus
tuis. in mœroribus manducabis ex illa omnibus diebus
vitæ tuæ: Spinas & tribulos germinabit tibi, & edes fœ-
num agri. In ſudore vultus tui edes panem tuū, donec
reuertaris in terrā de qua ſumptus es, quia terra es, & in
terram ibis. Hac nos pœnæ ſententia colligatos, ipſa tibi
humana natura totum pèr orbē terrarum diffuſa teſti-
monium perhibet, dum ſe paternis cruciatibus ſanctæ
C legis teſtimonio peruidet laborare. Quod qua iuſtitia,
ſi hæredes parentū peccati nō ſumus, patimur? Si vobis
ſolis ęquitas ſuppeditat naturalis, qua iuſtiora ſint iudi-
cia veſtra quàm dei, inter nos & deum reſidētes in ſu-
perbiæ ſolio iudicate. Nullum enim hominē tam ama-
torem vel defenſorem ſui erroris, ad dei iudicia repre-
hendenda vel etiā refellēda diabolus potuit inuenire,
niſi Pelagium & Celeſtium nouæ legis iura tradentes.
Adā igitur factus eſt abſq; peccato natura: cū vero pec-
cauit homo, natura peccauit, & facta eſt natura iā pec-
catrix, id eſt vitium habēs peccati, non ipſa effecta vitiū
vel peccatum. Poſt peccatum ergo homo peccator di-
ctus eſt, non homo peccatū. Peccator enim à peccādo,
nō homo à peccādo dicit̃. Et ideo peccator homo ge-
nuit hominem, ſine dubio peccatorē: quia de natura vt
dixi peccato vitiata, non niſi natura naſcitur vitioſa, id
1. Cor. 15. eſt peccatrix: ſecundū quod ait Apoſtolus Paulus, Qua-
lis terren⁹, tales & terreni. Et hoc quomodo, niſi per ſe-
minis ſparſionē? Sed ais mihi e diuerſo veniēs, Ergo ſe-
men peccatum eſt? Iam ſuperius dixi, quia cum peccauit
homo, natura peccauit, cuius ſunt ſemina: & ſemē ergo
Sap. 12. vitiatum eſt, nō vitium, ſicut ſcriptum eſt, Semen enim
maledictum erat ab initio. Maledictum videlicet poſt
Gene. 3. peccatum, quia maledicta, inquit, terra in operib⁹ tuis.

Sed vitium trahi nō poteſt protoplaſti, neq; eſſe homi- D
ni ſine ſeminis effuſione. Quod cōfirmat Apoſtolus di-
cens, Per vnum hominem peccatum intrauit in mun- Roman. 5.
dū, & per peccatū mors, & ita in omnes homines mors
pertranſiuit, in quo omnes peccauerunt. Solus autē do-
minus Ieſus Chriſtus abſq; ſemine ex virgine factus eſt
homo, & expers delicti natus eſt deus & homo. Audis
itaque per vnum hominem peccatum intraſſe in mun-
dum, & per peccatum mortem, & ita in omnes homi-
nes pertranſiſſe, in quo omnes peccauerūt: & audes di-
cere hæretice, Adæ peccatum nulli niſi ſoli nocuit ipſi?
Et vere tūc ſoli nocuit, cum ſolus eſſet ipſe, & Eua mu-
lier eius. Sed ī illis vnis omnes eramus, quia natura hu-
mani generis erāt, ſicut in nobis omnibus illi vni ſunt,
quia natura eorum ſumus. Sed reſpondentes dicitis, vt
dicere cōſueuiſtis: Apoſtolus ſi voluiſſet intelligi quia
per ſeminū cōceptionem dicebat peccatum in omnes
homines pertranſiſſe, nō per vnum hominem dixiſſet,
ſed per duos homines, quia ſine fœmina de ſolo maſcu-
lo homo naſci nō poteſt. Si cordis oculos nō amiſiſtis, E
attenditē dictum eſſe, Iā non ſunt duo, ſed vna caro: Et Gene. 2.
iterum, Erūt duo in carne vna. Nam ideo per vnū ho-
minē dixit Apoſtolus, quia cum in viro ſuo mulier vna
ſit caro, in ſemine progenies imputatur. Audite adhuc
& aliū ſapientiſſimum dicētem ad veſtrā cōfuſionem:
Ea muliere initium factum eſt peccati, & per illam om- Eccl. 25.
nes morimur. Ecce hęretice, factū eſt tibi ſatis, per duos
homines in humanum genus peccatum vel mortē per-
tranſiſſe. Sed quid adhuc dicturus ſis, ſicut ſoletis dice-
re, noui. Peccatū, inquis, per vnum hominem in mun-
dum intraſſe, Apoſtolus nō ſeminis propagatione, ſed
morum imitatione dixit. Reſpōdeo: Si peccatū morū
imitatione cōſtat, quem imitatus eſt diabolus vt delin-
queret, dicite: qui primus inuenitur eſſe peccator? Quia
ſi de Adam interrogauero, reſpondebitis forſitan, ꝙ ſit
diabolum imitatus. Eſto, Adā vt peccaret, diabolū fuiſ-
ſe imitatum: dicite mihi, diabolus quē imitatus ſit, quia
peccatum morum imitatione conſtare defenditis? Sed
quid immoror, ſciens nihil vos reſponſuros? Quem e-
nim dicturi eſtis imitatū fuiſſe, cū author ſui lapſus ipſe
ſit? Adā certe peccaſſe nihil aliud legimus in libro Ge-
neſeos, niſi ꝙ inobediens extitit diuinum ſeruare præ- F
ceptum. Cain ergo primogenitus filius eius quē ſit imi-
tatus dum fratrem occidit, homicidiū facere, vt oſten- Gene. 4.
datis interrogo. Quatuor enim tunc homines fuiſſe le-
gimus, Adam ſcilicet & Euam, ipſum Cain & Abel fra-
trem ſuum, & ex his neminem feciſſe primo homicidiū
inuenimus, niſi, vt dixi, Cain. Dic ergo hæretice, vnde
hoc didicerit, quémve fuerit imitatus, ſi morum ea al-
tero in alterum tranſire cōſtat imitatione peccatum, &
nō eſt conceptione contractū? Omne enim quod imi-
tandum eſt, aut videtur oculis, aut certa relatione cōci-
pitur. An excuſabis homicidium non eſſe peccatum? Et
quid nequius? Dic iā, dic totiens interrogāti mihi: Cain
quē viderit, à quo narratum audierit homicidium per-
petrandū? Sed conſtrictus vinculo veritatis, nec ianuā
tuæ propoſitionis patentem inueniēs exeundi, ad ianuā
ſermonis Apoſtoli Pauli repedabis, vt iter rectum, ſi ve-
lis, poſsis incedere, atq; mihi interrogāti dicere verita-
tem. Vere nō morum imitatione, ſed ſeminis ſparſione
conſtat per vnum hominem peccatum intraſſe in mū- Roman. 5.
dum, & per peccatum mortē, & ita in omnes homines
pertranſiſſe, in quo omnes peccauerūt. Ex peccatore er-
go Adā genitore ſuo Cain primus peccatum in vtero
matris contraxit: & tertius homo natus eſt peccator ex

G vtero eius. Mens interna patrio peccato erat iam capti-
uata à diabolo, inde imbutus eſt in zelum, inde inuidiã
habuit & liuorẽ: inde non morum imitatione homici-
dium ſed voluntate præcipitatus admiſit. Qui eni vnũ
peccatum idem diabolus præuaricãtibus primis inflixit
hominib⁹, & ipſe per hoc quod omnes abſq; ſolo, vt ſu-
pra dictum eſt, Chriſto naſcendo traxerunt, illicite etiã
cætera, dum ei per liberum arbitriũ cõſentitur, cõmit-
tit peccata. Peccatum ergo protoplaſti omnes trahim⁹,
nõ morũ imitatione, ſed ſeminis cõceptione, ſicut ſcri-
Pſal. 50. ptũ eſt: Ecce enim in iniquitatibus cõceptus ſum, & in
delictis peperit me mater mea. Conſtant etiã & imita-
tione morum peccata, imitando ſcilicet malos. Sed vt
quis imitetur malos, naturæ eſt vitium deprauatæ qua
factus eſt malus & malitioſus, nõ natura à deo cõditus
malus. Ob hoc enim & natura filij iræ, ab Apoſtolo iam
Ephe∫. 2. baptizati fuiſſe dicimur. Omnis eni carnaliter naſcens,
natura filius iræ recte dicitur: quia natura eſt protopla-
ſti, quæ prior in illo propter delictum iram iudicis dei
iuſte ſuſcepit. Si enim delictum eius per quod, vt dixi,
H ad iram dominũ prouocauit, non traheremus, nunquã
natura filij iræ diceremur. Et ideo peccatũ eius non ſo-
lum ipſum, ſed omne nocuit genus humanũ, cum eius
dãnatione ſimul & culpã ſuſcepimus. Eius eni nos vul-
Rom. 3. neratos eſſe delicto, vas probat electionis cũ dicit, Nõ
enim eſt diſtinctio: omnes enim peccauerunt, & egent
gloria dei. Dicendo, omnes, nullum excipit, quinimmo
totum declarauit genus humanum. Peccauerunt enim
omnes, cum ex vno peccatore omnes naſcimur pecca-
Roman. 5. tores: Propter quod iterũ idem dicit Apoſtolus: Nã iu-
dicium ex vno in cõdemnationem. Ex quo vno, niſi ex
Adã, vel eius vno peccato? In qua condẽnatione, niſi in
culpa eius, qua ille eſt cõdemnatus? Quid eſt autem, &
egẽt gloria dei: niſi gratia dei patris, per Ieſum Chriſtũ
qui eſt gloria dei patris? Et quid eſt, egent: id eſt nemo
idoneus per ſe ꝙ naſcitur carnaliter, vel operibus meri-
torũ vitam recipit perditam, niſi per dominũ noſtrum
Ieſum Chriſtum ſpiritaliter renaſcatur, qui venit patris
Luca. 19. & ſua ſanctiq; ſpiritus indebita miſericordia ſaluare &
quærere quod perierat? Quid enim perierat? Nunquid
animalia irrationalia? Aut nunquid de bobus cura eſt
1. Cor. 9. deo? Vtiq; humanũ genus per peccatũ, propter quod ſe
ſponte immaculatus morti tradens atq; reſurgens, gra-
tiæ gratuitæ largitate à peccato vel morte redemit.
I

AD ARTICVLVM TERTIVM
Liber Tertius.

ITerum poſſe dicunt hominem per
liberum arbitrium tanquam per ſe
ſibi ſufficientem implere quod ve-
lit, vel etiam meritis operum à deo
gratiam vnicuique dari. Reſpon-
demus, Neminem poſſe per ſe ſibi,
id eſt per liberum arbitrium ſuffi-
cere implere quod velit. Recte dicimus, niſi protopla-
ſtum ſolum potuiſſe, cum voluntas liberi arbitrij fuiſ-
ſet ſana eidem ante culpam: Lex enim eidem in paradi-
ſo conſtituto non poneretur ſeruanda, niſi liber eſſet
tam velle eandem quàm nolle ſeruare, ſicut ſcriptum
Gene. 2. eſt: Et locutus eſt dominus Adæ, dicẽs: De omni ligno
quod eſt in paradiſo, edetis: de ligno autem ſcientiæ
boni & mali non edetis: & cætera. Dicendo ergo do-
minus, De omni ligno quod eſt in paradiſo edetis: ta-
liter velle permiſit. Et vetando: De ligno autem ſcien-
tiæ boni & mali non edetis: huiuſmodi nolle præmo- K
nuit. Sed cum & velle & nolle prædocuit, cui ad vtrũ-
que poſſe liberum donaret arbitrium, quo male vtens
incautus, dum ſponte ſerpenti præbet ſuadenti conſen-
ſum, domini præteriit præceptum, amiſſo poſſibilitatis
bono, ſolum arbitriũ ad velle potitus eſt vulneratum.
Hoc ergo vulnere cuncti libero claudicamus arbitrio,
nec implere nobis naturaliter ſufficit poſſe bonũ, quia
iam, vt ſuperius diſputaui, de natura vitiata peccato, id
eſt, de protoplaſtis hominibus, quorũ ſumus & ipſi na-
tura, in quibus eſt vitiata libertas, homo voluntatis ſa-
næ perfecto videlicet libertatis arbitrio quo ſibi ſuffi-
ciat, non poteſt exoriri. Nam vt calcatius liberum ar-
bitriũ cũ poſſibilitatis bono, quo valeret implere quod
voluiſſet, Adam factum intelligas, audi quid dicit ſcri-
ptura ſancta in libro Eccleſiaſtico: Deus, inquit, ab ini- Eccli. 15.
tio fecit hominem, & reliquit illum in manu cõſilij ſui,
adiecit mandata & præcepta: Si volueris mandata ſer-
uare, conſeruabunt te, & fidem facere beneplacitam in
perpetuum. Appoſui tibi ignem & aquam, ad quod vo-
lueris porrige manum tuam. Ante hominem eſt vita & L
mors, bonum & malum: & quod voluerit, dabitur illi.
Quid eſt autem: Et reliquit illum in manu conſilij ſui:
niſi dimiſit eũ in poſſibilitate liberi arbitrij ſui? In ma-
nu enim poſſibilitas intelligitur. Ipſa eſt prima gratia
qua primus homo ſtare potuiſſet, ſi ſeruare mãdata do-
mini voluiſſet. Hac ergo per inobedientiam deſolatus
homo, iudicio iuſto factus eſt ſerpẽti, id eſt diabolo cui
maluit obedire quàm deo, captiuus. Et ideo ſcriptũ eſt:
A quo enim quis ſuperatus eſt, huic & ſeruus addictus 2. Petri. 2.
eſt. Et iterum: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt pec- Ioan. 8.
cati. Quod cõfirmat Apoſtolus Paulus iam baptizatis
dicens: Cum eſſetis ſerui peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ, Roman. 6.
videlicet alieni eratis à iuſtitia. Per ſe ergo homo lap-
ſum facere potuit, quia voluit, ſed nõ ſicut per ſe lapſus
eſt, continuo à lapſu per ſe, id eſt per propriã voluntatẽ
cõſurgere valuit, niſi manu domini miſericordiſsima,
quãdo eius placuit pietati, fuiſſet erectus: Propter quod
ſcriptum eſt, Alleuat dominus omnes qui corruunt, & Pſal. 144.
erigit omnes eliſos. Quod ſi homo propriæ voluntatis
virtute, & nõ per dominum ſufficit eliſus aſſurgere, qua M
in paradiſum, de quo inobediens pulſus eſt, deo recon-
ciliandus redeat, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Et vt Galat. 2.
quid ad ſanos medicus venire voluit, vel cur ſe ad ſal-
uandum atq; quærendum quod perierat, veniſſe dixit,
qui ſecundum dogma veſtrum, nihil perditum, nihil
quod ſanaret, inuenit? Te igitur ſancte Paule Apoſtole,
vas electionis, magiſter gẽtium, quæſo, cur Chriſtus in
mundum venerit dicas, vt ſciamus quid hæreticis qui
aduẽtum eius nihil profuiſſe humano generi, quod per
ſe ſibi ſufficere prædicant, reſpõdeamus? Fidelis ſermo, 1. Timot. 1.
Inquit, & omni acceptione dignus, quia Ieſus Chriſtus
venit in hunc mũdum peccatores ſaluos facere: quorũ
primus ego ſum. Audi Pelagiane hæretice, pelago per-
ditionis demerſe, ſiue Celeſtiane, cœleſti iudicio peri-
ture: vas electionis veritatis tuba canẽtem, Chriſtus Ie-
ſus venit in hunc mundũ peccatores ſaluos facere, quo-
rum ſe primum eſſe dicit: & conaris aſtruere cum præ-
dicas hominem naturaliter poſſe quod velit, Chriſtũ
nullum in eo vulnus quod curaret, nullã infirmitatem
inueniſſe, quam gratiæ ſuæ gratuito medicamento ſa-
naret? Intantum eſtis in ſtultitiæ profundum demerſi,
vt non intelligatis Chriſtũ dominum ad noſtram re-
parationem, reformationem, redemptionem, reconci-
liationẽmque formam ſerui ſuſcipere voluiſſe? Quid
enim

A eni opus erat deo, ſi ſtatus integer naturæ maneret humanę, carnem ſuſcipere noſtram, contumelias ſuſtinere à Iudæis, perpeti mortem: quæ vtique omnia pro noſtra ſalute dignatus eſt ſuſtinere dominus bonus & miſericors pro ſeruis malis & impiis, liber pro captiuis, iuſtus pro iniuſtis, vita ꝑ mortuis, ſpes pro deſperatis, reconciliatio pro offendentibus: ſicut dicit Ioannes Apo-
1.Ioan.2. ſtolus de eo: Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: nō pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mūdi.
1.Petri.2. Item Apoſtolos Petrus: Qui peccata, inquit, noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui iuſtitiæ viueremus, cuius liuore ſanati eſtis: Eratis e-
1.Petri.3. nim ſicut oues errātes. Item ipſe in eadē Epiſtola: Quia & Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis, vt nos offerret deo mortificatos carne, viuificatos autē ſpiritu. Audis electos & idoneos teſtes ſpiritu dei loquentes, Chriſtum propitiationem pro peccatis mundi veniſſe, peccata noſtra propterea pertuliſſe in corpore ſuo ſuper lignum, vt iuſtitiæ viueremus, eius liuore nos eſſe ſanatos, qui eramus ſicut oues
B errātes. Audis ſemel pro peccatis noſtris mortuum iuſtū pro iniuſtis, vt nos offerret deo, id eſt peccato exules reuocaret ad deum: & in tenebris conſcientiæ tuæ tractans eructas nebulas, quibus lumē verum detrahere conaris, & dicis poſſe hominē per liberum arbitriū tāquam per ſe ſit idoneus, implere quod velit: Idem ipſum eſt enim & illud quod flagitatis voce ſuperba: Si volo, ſanctus ſum: ſi volo, pecco: ſi nolo, nō pecco. Nihil videlicet aliud aſtruitis iſta dicendo, niſi vt ſuperius iam dictum eſt, Chriſtus veniens nihil nobis præſtitit, nihil ſalutis, nihil adiutorij cōtulit: mors eius nihil profuit nobis, ſalus noſtra naturalis eſt nobis. Talia prædicantibus fides catholica dicit anathema: credit enim, quòd ſalus hominis ex deo ſit Chriſto, cuius vulnere liberum noſtrum curatur & reformatur arbitrium vulneratum, qui auerſos à ſe gratuita gratia ſua conuertit ad ſe, & vt deo placeant, operibus bonis operatur in eis & velle & poſſe: quorū curſum in hac vita propter futuram veram vitam, miſericordia præueniendo & ſubſequendo perficit. Ipſum igitur liberum arbitrium hominibus eſſe, certa fide credimus & prædicamus indu-
C bitanter. Sed cur dicatur liberum arbitrium, eſt paululū
Liberū arbitrium quid. differendum. Arbitrium ab arbitrādo rationali conſideratione vel diſcernendo quid eligat, quidve recuſet, puto quòd nomen accepit: vel ideo liberum arbitrium dictum, quòd in ſua poſitum ſit poteſtate, habens agendi quod velit poſſibilitatem, quod eſt vitalis & rationalis animæ motus. Sed huiuſmodi, vt ante iā dixi, fuit in homine protoplaſto, cum ante peccatū maneret illæſus. Non enim per aliud contraxit offenſam, niſi per id quo potuit ne delinqueret reſiſtere ſuadenti. Per velle ergo malum recte perdidit poſſe bonum, qui per poſſe bonum, potuit vincere velle malum. Quem iuſte deus iam delicto captiuum voluntati deprauatæ dimiſit, vt hæc eidem eſſet pœna in non faciendo quod vellit, qui ſemper ſi deo fuiſſet obediens, ſufficere potuiſſet ad omne bonum quod voluiſſet. Malum itaq; velle nō ex naturæ ſuæ conditione bona habuit, tanquā ex congenito malo, vt Manichæus credit: ſed ex accidēti deſiderio prauo concepit, videlicet cum vt iam ſuperius dixi, ad manducandū vetitum lignum, quod nolle debuit, aſſenſum ſerpenti, id eſt diabolo præbuit: quod tāquam à radice vitiata omnis ex illa orta humana propago contraxit, abſq; ſolo Chriſto, qui aduentu ſpiritus ſancti nō humano ſemine ex carne virginis factus eſt caro. Per peccatum ergo, liberum arbitrium hominis D
poſſibilitatis bonum perdidit, nō nomen & rationem. Eſſe fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod ſit idoneum quæ ad deum pertinent, ſine deo aut inchoare, aut certe peragere: ſed tantum in operibus vitæ præſentis, tam bonis quàm etiam malis. Bonis dico quæ de bono naturæ oriūtur: id eſt, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, velle habere indumenta, velle fabricare domum, vxorem velle ducere, pecora nutrire, artem diſcere diuerſarum rerum bonarum, velle quicquid bonum ad præſentē pertinet vitam, quæ omnia non ſine gubernaculo diuino ſubſiſtunt, immo ex ipſo & per ipſum ſunt, vel eſſe cœperūt. Malis vero dico, vt eſt velle idolum colere, velle homicidium, velle adulteriū facere, res alienas velle diripere, deum viuentem in ſecula blaſphemare, velle turpiter viuere, velle maleficia diſcere, velle inebriari & luxurioſe viuere, velle quicquid non licet vel non expedit operari. Sed iſta non pertinent ad ſubſtantiam vitæ præſentis, quia nō ſunt à deo, immo male deſide- E
rata maculāt vitam quæ eſt à deo. Iſta ſunt zizania animæ carniſq;, quæ inimicus homo, id eſt, diabolus dormitante Adam, dei videlicet præceptū nō conſeruante, in liberum ſeminauit arbitrium, in quibus procliuior & paratior eſt quàm in proſperis vulnerata & deprauata volūtas. Iſta ſunt diaboli opera, quę Chriſtus dei patris verbū, quod eſt gladius biſacutus, in hūc mundum veniēs, ex virgine natus, de credentiū libero arbitrio gratuita ſua gratia amputat, idoneam in eiſdem ad credendum præparās voluntatem, per quam poſsint tam dei patris quàm ſuam ſanctiq; ſpiritus iuſtam peragere voluntatem. Nam ea eſſe opera diaboli & per Chriſtū tolli, dilectus Chriſti Ioānes Apoſtolus probat in epiſtola ſua dicēs, Qui facit peccatum, ex diabolo eſt: quoniā 1.Ioan.3.
ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei, vt diſſoluat opera diaboli. Itē Apoſtolus Petrus in actibus Apoſtolorum inter cætera de Chriſto ait, Qui pertrāſiuit Act.10.
benefaciendo & ſanādo omnes oppreſſos à diabolo, quoniā deus erat in illo. Itē Apoſtolus Paulus ad He- Heb.1.
bræos, Qui cum ſit, inquit, ſplēdor gloriæ & figura ſub- F
ſtantiæ eius, portanſq; omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens ſedet ad dexteram patris. Heb.9.
Item in eadem epiſtola, Si enim ſanguis hircorū & taurorū & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum deo, emundauit cōſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſeruiendū deo viuēti? Perge adhuc hæretice, & tantis doctoribus veritatis reſiſtens, dic liberū arbitrium ſic ex Adam ſuſceptum, vt medicina Chriſti nō indigens, per ſe ſibi ſufficiat implere quod velit. Audis dei filiū apparuiſſe, vt opera diſſolueret diaboli. Audis ideo eum pertranſiſſe, vt benefaciendo ſanaret omnes oppreſſos à diabolo. Audis verbo virtutis ſuæ purgationem peccatorum feciſſe. Audis ſanguinem ſuum offerendo ſe immaculatam hoſtiam deo, mundaſſe cōſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſeruiēdum deo viuenti: & gratiæ eius ingratos exiſtens, ſanū te naturaliter putas liberum arbitriū poſsidere? Si ſanus eſt homo vt Adā à deo primum fuerat inſtitutus: &, vt ais, nullum vitium poſtea ex illo delinquēte contraxit exortus, interrogo de quo dei filius apparēs opera diſſoluit diaboli, quem pertrāſeundo & benefaciendo ſanauit oppreſſum à diabolo? In quo purgationē peccato- ath.5.

G rum fecit? Cuius emundauit conſcientiam ab operibus
mortuis ad ſeruiendum deo viuẽti? Niſi forte falſa hæc
Apoſtoloa qui ſunt in Eccleſia catholica clariſsima lu-
2.Cor.13. mina, prædicaſſe dicatis, experimentum videlicet quæ-
rentes eius qui in eis locutus eſt Chriſtus. Quid eni or-
bati lumine veritatis non dicere pręſumatis, qui nec le-
gi dei, nec Prophetis, vel Euangelio Chriſti, eiúſque A-
poſtolis ſpiritu dei canentibus credere vultis, peccato
primi hominis humanum genus mortale factum, cæ-
teriſque libero arbitrio deprauato obnoxiũ ſubiacere
peccatis, dei quoque filium ad hoc ſaluãdum, reparan-
dum, ac viuificandũ veniſſe in ſimilitudine carnis pec-
cati, ſuſtinuiſſe mori, reſurrexiſſe à mortuis? Igitur cum
de libero arbitrio agim⁹, nõ de parte hominis agimus,
ſed de toto, quia cũ peccauit homo primus, non in par-
te aliqua, ſed tota qua conditus eſt natura deliquit. Nũ-
quid eoim interdum cum taotnm animã nominamus,
corpus aut ſpiritum ſeparamus ab anima: aut cum ſpi-
ritum dicimus, animam ſeparamns & corpus à ſpiritu:
vel cum corpus appellamus, ſeiungimus ſpiritum ani-
H mámque à corpore? Vitiato ergo libero arbitrio, totus
homo eſt vitiatus, per quod abſqne adiutorio gratiæ
quod deo placeat, uec valet incipere, nec perficere ſuſ-
ficit. Prænenitur autem medicioa, id eſt Chriſti gratia,
vt ſanetur & reparetur io eodem vitiata, atque præpa-
retur voluntas, quæ ſemper indigens adiutorio, illumi-
nante gratia ſaluatoris poſsit tam deum coguoſcere,
quàm ſecũdnm eius viuere voluntatem. cum enim di-
Ezech.36. cit per Prophetã dominus, Et dabo in vos cor nouum
& ſpiritum oouum: quid aliud ſignificat, niſi volunta-
tes hominum lapſas præuaricatione veteris hominis,
per Chriſtum oouum hominem reparari, & præparari
ad dei voluntatem, ſicut ſcriptũ eſt, Præpsratur volun-
Philip.2. tas à domino? Iterum Apoſtolus Paulus, Deus eſt, in-
qnit, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bo-
oa voluntate: ea vtique quæ eſt in eis vt dixi, à domino
tam reparata quàm præparata, vt eſſet bona: in qua ſe iã
fidelis homo cognoſcens illuminatum, vt ad dei ſem-
per ſit paratior voluntatem, ſecurus clamat ad eum di-
Pſal.50. cens, Cor mundũ crea in me deus, & ſpiritum rectum
Pſal.118. inooua in vlſceribus meis. Et, Reuela oculos meos, &
Pſal.142. cooſiderabo mirabilia de lege tua. Et, Notam fac mi-
I hi domine viam in qua ambulem. Et, Domine ad te
cõfugi, doce me facere voluntatẽ tuam, quia tu es deus
Roma.10. meus. Quòd ſi vox iſta iam credentis nõ eſt, quomodo
iouocabunt in quem nõ crediderunt? Non ergo homo
voluntate ſua adhùc in vitio liberi arbitrij claudicãte,
præuenit deum vt cognoſcat, & quærat eam gratiam
tãquam pro meritis accepturus: ſed præcedit vt iam di-
xi, miſericordiſsima gratia ſua deus hominis ignoran-
tis & nondnm ſe quærentis voluotatem liberi arbitrij,
vt enm ſe ſcire & quærere faciat, ſicut dixit Ioannes A-
1.Ioan.5. poſtolus in epiſtola ſoa: Scimus, quoniam filius dei ve-
nit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verũ deũ,
& ſimus in vero filio eius. Hic eſt verus deus & vita æ-
Pſal.58. terna. Et Dauid in pſalmo, Deus meus miſericordia ei⁹
Pſal.84. præueniet me. Et, Deus tu cõuertens viuificabis nos. Et
Ioan.15. dominus io Euangelio diſcipulis ſuis, Non vos me ele-
1.Ioan.4. giſtis, ſed ego vos elegi. Item Ioãnes Apoſtolus: In hoc,
inquit, apparuit charitas dei in nobis, quoniam filium
ſuum vnigenitum miſit deus io mundum, vt viuamus
per eum. In hoc eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus
deum, ſed qooniã ipſe prior dilexit nos, & miſit filinm
ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. Nnllum au-
tem eſſe hominis meritum in accipienda gratia ad ſa-
lutem, Paulus Apoſtolus docet, ſcribens ad Epheſios: K
Deus autem, ait, qui diues eſt in miſericordia, propter Ephe.2.
nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos & cum eſſe-
mus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto, cuius
gratia eſtis ſaluati. Propter nimiam ait charitatẽ ſuam
qua dilexit nos, non propter noſtram, qnaſi priores di-
lexerimus eum, cum eſſemus mortui peccatis. Item poſt
puſillum in eadẽ epiſtola: Gratia enim eſtis ſaluati per Ibidem.
fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim donnm eſt, non
ex operibus, vt ne quis glorietur. Item ad Timotheum,
Noli itaque erubeſcere teſtimoniũ domini noſtri, ne- 2.Timot.1.
que me vinctum eius, ſed collabora Euãgelio ſecundũ
virtutẽ dei, qui nos liberauit & vocauit vocatione ſan-
cta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propo-
ſitum ſuum & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto
Ieſu ante tempora ſecularia. Audis ante tempora ſecu-
laria, qnando in dei erat homo præſcientia, & non in
ſeculo, quia oondum erat ſeculum: & præponis dono
eius opera voluntaria, cæcus veritati reſiſtens. Quærẽs
enim tuam iuſtitiam ſtatuere, iuſtitiæ dei ſubiectus eſſe Roma.10.
non potes. Item ad Titum: Cum autem benignitas, in- Titum.3.
quit, & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri dei, nõ ex L
operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam
miſericordiam ſaluos nos fecit, per lanacrom regene-
rationis & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in
nos abunde per Ieſum Chriſtum. Quid ad hæc hæreti-
ce adhuc reſpondebis? Quid inimice gratiæ dei adhuc
contra gratiam tanto magiſtro gentiũ teſte, quòd nul-
lis hominum meritis detur, excogitabis opponere? Ro-
go, quid conamini reſiſtere vera prædicãti tam excel-
lenti doctori, qui non de ſe in ſe, ſed ex deo coram deo
in Chriſto Euangeliũ prædicans loquitur, id eſt in ſim-
plicitate & ſynceritate dei, & non in ſapieotia carnali?
Nam quod vera annunciet, audite eũ atteſtaotẽ, & no-
lite eſſe increduli, ſed fideles: Deus, ait, & pater domini 2.Tim.11.
noſtri Ieſu Chriſti ſcit, qui eſt benedict⁹ in ſecula, quòd
non mentior. Et iterum: Veritatem dico io Chriſto Ie- Rom.9.
ſu, nõ mentior, teſtimonium mihi perhibente cõſcien-
tia mea in ſpiritu ſancto. Itemq́; : Veritatem dico, non 1.Timot.2.
mentior, doctor gentium in fide & veritate. Audiſtis,
non mentior, & tanquam mentientẽ redarguitis, cum
ex veſtro dogmate peruerſo, quod ille non ita eſſe præ-
dicat, meritis hominum gratiam dari annunciatis. Im- M
mo videte, quia non tantum Paulum, ſed & Chriſtum
in eo loqueotem redarguitis. Sed reſpondeos mihi in-
quies: Si nõ vnuſquiſq; p[illegible]olũtate qua nos dicimus
eum inquiſiſſe deum, acci[illegible]gratiam, ſed præuenit vo-
luntatem eius ſua gratia, qua in eum credere poſsit: cur
nõ hoc ergo in omnibus operatur? An perſonarum ac-
ceptor eſt deus? Si gratiæ illuminatiooe ſenſus tuus hæ-
retice tenebris ioſipientię eſſet exutus, crederes tantum
teſtimoniis diuinis quæ ante iam dixi, vel quæ non di-
xi, & io ſanctis ſcripturis reperiuntur innumerabilia,
deum nullis meritis hominum gratiam ſuam dare, per
quam ſe eis oſteodat ad credendum & ſeruiendum ſi-
bi: & non quæreres immo nõ diſcuteres, deus quare id
non in omnibus operetur, qui bene & iuſte ſemper om-
nia quæcunque vult operatur, & voluntati eius nemo
reſiſtit: propter quod omnia quæcũq; voluit, fecit. Ideo
cur hoc illi operetur, illi nõ operetur, metuentem me &
trementem iudicia eius inſcrutabilia & incõprehenſi-
bilia, nolo interroges: quia qđ lego, credo & veneror,
nõ antẽ diſcutio. Quis eſt eni homo qui reſpõdeat deo? Roma.9.
Nũquid dicit figmentũ ei qui ſe finxit, quare me ſic feci-
ſti? Habet enim poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa
aliud

A aliud quidem vas facere in honorem, aliud in cõtume-
Ioan.6. liam. Sed interroga eum qui dixit: Nemo venit ad me,
Matth.19. niſi pater qui miſit me attraxerit eum: Et, Non omnes
Matth.13. capiũt verbũ, niſi quibus datum eſt. Et, Vobis datum eſt
noſſe myſterium regni cœlorum: cæteris autem nõ eſt
Matth.11. datum. Et, Nemo nouit filium, niſi pater: neq; patrẽ quis
Ioan.5. nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Et, Sicut
pater ſuſcitat mortuos & viuificat: ſic & filius ſuſcitat
Ioan.3. mortuos, & viuificat quos vult. Et, quia ſpiritus vbi vult
Ioan.16. ſpirat: Et, quia nõ poteſt homo à ſe facere quicquã niſi
datum fuerit illi deſuper. Itẽ interroga eum qui dixit:
Philip.1. Vobis donatũ eſt pro Chriſto nõ ſolum vt in eum cre-
Roma.9. datis, ſed vt etiam pro illo patiamini. Et, Non volentis
neq; currẽtis, ſed miſerentis eſt dei: &, Cui vult miſere-
2.Cor.12. tur, & quem vult indurat. Et quia ſpiritus ſanctus dona
chariſmatum ſuorum diuidit ſingulis prout vult, non
prout volũt. Et quibus voluerit, nõ qui voluerint notas
fecit deus diuitias gloriæ ſacramẽti ſui. Iſtæ ſunt vniuer
ſæ viæ domini inueſtigabiles, miſericordia & veritas:
quas ſi ſcire quæris, Paulũ interroga, & reſpondebit tibi
Roma.11. dicens: Altum ſapere noli, ſed time: quia quis cognouit
B ſenſum domini? quis inſtruxit eum? aut quis cõſiliarius
eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quo-
niã ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi glo-
Pſal.106. ria in ſecula. Interroga etiam Dauid, & dicet tibi: Quis
Pſal.105. ſapiẽs & intelliget hæc? Aut quis loquetur potẽtias do-
mini, auditas faciet omnes laudes eius? Iſta igitur cũ fa-
cit deus incõprehenſibilis & inueſtigabilis atq; inenar-
rabilis, nõ perſonarũ acceptione facit, nec iniuſto iudi-
cio, ſed plane iuſto altoq; ſecreto: quia hæc eſt fides ca-
tholica, quam ſi ſequi velis, non eris de iudiciis dei in-
cõprehenſibilibus curioſus & cõtentioſus, ſed eris cum
catholicis humilis & manſuetus. Non vt dicas deo, in-
Matth.6. terrogando, quæ eſt voluntas tua: ſed tremendo, fiat vo
Pſal.21. luntas tua, quia poteſtas dei eſt, & tibi domine miſeri-
cordia. Modo enim quia iudicia dei in operib⁹ eius ab
homine narrari nõ poſſunt, ideo iniuſt⁹ eſt deus? Immo
iuſtus eſt & incõprehenſibilis iudicio iuſtitiæ ſuæ, & ir-
reprehenſibilis operatione volũtatis ſuæ. Taceat repre-
henſibilis, mendax & iniuſtus homo, vt faciat irrepre-
henſibilis verax & iuſtus deus quæcunq; voluerit. Si tã-
tum attendis ad peccatum primorum hominum, quo
maſſa humani generis damnari meruit, quia ſecũdum
Roma.5. teſtimoniũ Pauli Apoſtoli, ex quo vno omnes tranſie-
C rũt in condemnationẽ, poteris cognoſcere iudicia dei
eſſe iuſtiſsima. Inde eſt enim malum meritũ in homi-
nibus, tam in paruulis q̃ in maioribus præcedens iudi-
cia dei, vt iuſto eius iudicio puniantur. Quare autem in
hoc, vt diai, malo merito præcedẽti, nõ omnes puniun-
tur, aut cur inde non omnes ſaluantur? ego ſeruiẽs do-
mino in timore & exultans cum tremore miſericordiã
ei & iudicium cantabo: quia iudicium facit præcedente
cauſa: ſalutem vero donat ac miſericordiã, præuenien-
do malam cauſam. Res igitur eius ſumus. Oculus tuus
hæretice, vt quid nequam eſt? habet poteſtatem paterfa
milias iuſtus & miſericors de re ſua facere quod vult:
de reo mortis, iudicis eſt quam vult ferre ſententiam.
Audi tamẽ adhuc calcatius, vt ad propoſitũ ſuperioris
diſputationis reuertamur, quia homo vulnerat⁹ libero
arbitrio per Adæ peccatum, ſine gratia dei, id eſt per ſe
ſolum ſanare ſe nõ poteſt, nec ſponte ad paradiſum re-
uerti, ſanctorum numero ſociandus, nec eum gratiam
meritis vllis accipere, ſed totũ ſua miſericordia deum
Luca.10. peragere. Homo quidam, ait dominus in euãgelio, de-
ſcendebat ab Hieruſalẽ in Hierico, & incidit in latro-
nes, qui etiam deſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis D
abierũt, ſemiuiuo relicto. Accidit autẽ vt ſacerdos qui-
dam deſcenderet eadem via, & viſo illo præteriuit. Si-
militer & leuita cum eſſet ſecus locum, & videret eum,
pertranſiit. Samaritanus autem quidã iter faciens, ve-
nit ſecus eum, & videns eum, miſericordia motus eſt,
& appropians alligauit vulnera eius, infundens oleum
& vinum: & imponens illum in iumentum ſuum, duxit
in ſtabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit
duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait, Curam eius ha
be, & quodcũq; ſupererogaueris, ego cum rediero red-
dam tibi. Homo iſte quidam ipſe eſt genus humanum,
deſcẽdẽs ab Hieruſalem in Hiericho, id eſt de paradiſo
in hunc mundum. Hieruſalem enim hebraice dicitur,
latine autẽ viſio pacis interpretatur. Recte ergo in vi-
ſione pacis paradiſum dicimus. Ante enim q̃ peccaret
homo, in viſione pacis erat, hoc eſt i paradiſo, vbi quic-
quid videbat, pax erat & lætitia. Inde deſcendẽs, id eſt
humiliatus & miſer factus per peccatum, in Hiericho
in mundũ videlicet. Hiericho enim in qua mundus po
nitur, luna interpretatur: quia ſicut luna oritur & oc-
cidit, ita & mundus cum in eo orta occidunt, & iterum
oriuntur, incidit in latrones, id eſt in diabolũ & ange- E
los eius. Per inobedientiam enim, vt ſæpe dictum eſt,
primi hominis, diabolus humanum genus deſpoliauit
& vulnerauit, morũ ſcilicet ornamentis, & bono poſsi-
bilitatis liberi arbitrij perdito. In illo enim peccãte pla-
gam fecit, in nos vero plagas, cum per vnum illius pec
catum quod naſcentes trahimus, ſuperaddimus multa
peccata. Quid eſt autem, relicto eo ſemiuiuo abierunt?
Recte dictus eſt ſemiuiuus. habebat enim vitalem mo-
tum, id eſt liberum arbitrium vulneratũ, quod ei ſolum
ad æternã vitam quam perdiderat, redire non ſufficie-
bat. ideo & ſemiuiuus dicitur. Iacebat ergo humanũ ge
nus vulneratũ in mundo. Sed cur iacebat, dicite, ſi per
ſe ſurgere poterat vel ſanari, nulli⁹ indigẽs adiutorio?
Sed iacebat vulneratus, quia vires ei propriæ ad ſurgẽ-
dum quo ad ſanãdum ſe, medicum, id eſt deum requi-
rere nõ ſufficiebãt. Deſcẽdẽs ſacerdos eadem via cum
videret illum, præteriuit. Similiter & leuita cũ videret
eum, pertranſiit. In his duobus, id eſt ſacerdote & leui-
ts, duo tempora intelligũtur, legis ſcilicet & propheta-
rum. In ſacerdote lex, per quã ſacerdotium & ſacrificia
instituta ſunt. In leuita vaticinium prophetarũ, quorũ
temporibus omne humanum genus ſanari nõ potuit: F
quia regnauit mors ab Adam vſq; ad Moyſen, etiam in Roma.5.
eos qui nõ peccauerũt in ſimilitudine præuaricationis
Adæ, qui eſt forma futuri, id eſt etiã in omnibus ſanctis
& in paruulis, qui præuaricati non ſunt ſicut Adam: &
tamen propter peccatum præuaricationis, quod naſcẽ-
tes ex eo traxerunt, tanquam chirographo paterno cõ-
ſtricti, ſtipendium peccati moriendo ſoluerũt. Stipen- Roma.6.
dium eſt enim peccati mors: Et quia per legẽ cognitio Roma.3.
peccati, nõ abolitio. Lex enim iubet vt cognoſcat ſe ho
mo peccatorem eſſe, quod antea ignorabat, non pecca-
tum tollit: ideo & Apoſtolus, Nam cõcupiſcentiam, in- Roma.7.
quit, neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces. Lex Exod.20.
itaq; nihil ad perfectum adduxit: quia ſi ex lege iuſtitia, Galat.2.
ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Si enim data eſſet lex Galat.3.
quæ poſſet viuificare, vere ex lege eſſet iuſtitia. Sed cõ-
cluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio ex fide
Ieſu Chriſti qui omnia peccata tollit, daretur credẽti-
bus. Plenitudo enim legis & prophetarum Chriſtus, qui
venit non ſoluere legẽ & Prophetas, ſed adimplere. Sa- Matth.5.
cerdote ergo & leuita prætereuntibus, iter faciens Sa-

G maritauus venit ſecus eum. Samsritanus iſte, ipſe eſt
ſaluator Chriſtus, quia Samarıtauus cuſtos interpreta-
Pſal.16. tur, cui recte dicimus, Cuſtodi me domine vt pupillam
oculi, ſub vmbra alarum tuarum protege me. Quid eſt
autē, venit ſecus eum? Id eſt, venit in ſimilitudine car-
nis peccati, non vt ille qui latebat in carne peccati, ſed
ſecus eum, quia in ſimilitudine. Et videns cum miſeri-
cordia motus eſt: videns eum, quid? iacentem. Nūquid
ſurgentē & currentem? Et ideo miſericordia motus eſt,
quia in eo quo curari dignus eſſet, meritum nullum in-
uenit. Et appropiās alligauit vulnera eius. Quid eſt, al-
2.Corin.5. ligauit vulnera eius? Sicut ſcriptum eſt. Qui uō noue-
rat peccatum, pro nobis peccatum fecit: de peccato ſci-
licet damnauit peccatum in carne. Infundens oleum &
viuum, hoc eſt chriſma ſanctum & ſanguinem ſuum.
Et impoſuit illum in iumentū ſuum, in adiutorium vi-
delicet gratię iucarnationis ſuę, quia ſicut ſcriptum eſt,
Eſaiæ 53. Hic peccata noſtra portauit, & pro nobis doluit. Et du-
xit in ſtabulum, ſcilicet donans ei fidem ad credēdum
in ſe. Duxit in Eccleſiam ſuam, quę omnibus ambulan-
tibus in via fidei, tanquam ſtabulum patet ad ſuccedē-
dum. Et altera die, quaſi tēpore alio poſt reſurrectionē
H vtiq; & aſcenſionem ſuam, protulit duos denarios: duo
videlicet, vetus & nouum teſtamenta, in quibus vnum
numiſma dei regis eſt. Et dedit ſtabulario, Paulo apoſto-
lo, qui eſt vas electionis, cui ſollicitudo eſt omnium ec-
cleſiarum. Et ait, Curam eius habe, id eſt, quæ ad fidem
meam pertinent, quomodo eū oporteat ad plenam ſa-
nitatem peruenire, doce illum. Et quodcunq; ſuperero-
gaueris, dum rediero reddam tibi. Si quid ergo ſuper
euāgelium meum, tāquam miſericordiam meam con-
ſecutus vt eſſes fidelis, ad eius vtilitatem ſapueris, dum
rediero iudicaturus mūdum & vnicuiq; redditurus ſe-
cundum opera ſua, reddam tibi. Quid eſt autē quod ſu-
per legē & euāgelium plus Paulus erogauit? Illud quod
1.Corin.7. puto ipſe ait ad Corinthios, De virginibus autem præ-
ceptum domini nō habeo, cōſilium autem do tanquam
miſericordiam conſecutus à domino vt ſim fidelis. vel
Ibidem. illud etiam vbi de coniugibus ait, Nam cæteris ego di-
co, non dominus, &c. Iſta interim iam à maioribus Ec-
cleſiæ catholicæ tractatoribus dicta vel expoſita ſunt:
ſed tunc à nobis limes fidei ſanę defenditur, quādo ter-
mini quos poſuerunt ſancti patres, non transferuntur à
I nobis, imò obſeruantur & defenſantur. Ecce quęadmo-
dum curatur hominis liberum arbitrium vulneratum.
A die ergo aduētus ſui dominus, quo venit ſanare vul-
neratum iacētem, vſq; ad diem reditus ſui, quo iudica-
turus eſt mūdum, ſtabulario curā habere iubet ſibi tra-
diti ſauciati: ſignificās quòd à die quo datur homini à
deo per motū miſericordiæ eius, non per meritū quod
in vulnerato non inuenitur vt ſanetur, vſq. ad diem aſ-
ſumptionis eius, niſi ſub cura gratiæ fuerit, ad perfectū
peruenire nō poſſe, ſicut ſtabularius eius Paulus docet,
Philip.1. ſcribēs ad Philippenſes, Confideos hoc ipſum, quia qui
cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſq; in diem Chri-
ſti Ieſu. Item Petrus Apoſtolus in Epiſtola ſua prima,
1.Petri.5. Deus autem omnis gratię, inquit, qui vocauit nos in æ-
ternam gloriam ſuam in Chriſto Ieſu, modicum paſſos
ipſe perficiet, cōfirmabit ſolidabitq;, ipſi gloria & impe-
rium in ſecula ſeculorū amen. Quid etiam aliud oſten-
Lucæ 15. ditur & in oue illa perdita ex centum ouibus, niſi libe-
rum arbitriū poſsibilitatis boni vitio primi hominis
perdito à iuſtorum erraſſe conſortio: nec per ſe ad co-
hortem, id eſt ad paradiſum de quo exiuit, fideliū nu-
mero reſociandū poſſe reuerti, niſi indebita gratia ſua,

vtique volūtate ſua, bonus paſtor Chriſtus, qui pro no- K
bis animam ſuam poſuit, de deſerto errātem, hoc eſt de
iſto mundo in quo homo diuini pręcepti deſertor exu-
lans eſt, & errat libero arbitrio in operibus diaboli, hu-
meris ſuis ſuperimpoſitum, in adiutorium ſcilicet fidei
& charitatis ſuę reuocauerit? Hoc enim, vt dixi, ipſe do-
minus probat, cum in parabola volēs hominem intel-
ligi, ouem dicit erraſſe, quę nō ſpōte redierit, ſed à pa-
ſtore requiſita ad ouile propriū eius ſit humeris repor-
tata. Vel cum vulneratū à latronibus, nō proprio greſ-
ſu, ſed iumento ſuperimpoſitum ad ſtabulum dicit eſſe
delatum, quod magiſter ille gentium gratia fidei illu-
minante videns, de ſe præſumentibus dicit, Igitur non
volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt dei. Sed ais
mihi, Si nō volentis neq; currentis eſt inuenire deum, *Roma.9.*
quomodo ſcriptum eſt in Pſalmis, Et ex voluntate mea *Pſal.27.*
confitebor illi: & iterum in Apoſtolo, cū in figura va-
ſorum de peccatoribus dicit, Si quis ergo emūdauerit *2.Timo.2.*
ſe ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatū & vtile do-
mino ad omne opus bonum ſemper paratum? Accipe
fidei rationem. Alia cauſa eſt adhuc non credentis in
deo, alia iam credentis. De non credente, id eſt adhuc
deū ignorāte, vt cognoſcat & credat in quo opera bo- L
na nulla ſunt, dictum eſt, Non volentis neq; currentis, *Roma.9.*
ſed miſerentis eſt dei: quia in vanitate ſenſus atq; in te-
nebris obſcuratum habēs intellectum liberi arbitrij, lu-
men verum quod illuminat omnem hominem veni- *Ioan.1.*
entem in hunc mundum, videre non poteſt, niſi deus
propter ſuam miſericordiā, qui dixit de tenebris lumē *2.Corin.4.*
ſplēdeſcere, illuxerit in corde eius, ad illuminationem
ſciētiæ claritatis dei in facie Chriſti Ieſu, vt ablato ve-
lamine, id eſt nebula peccati de corde eius, cōuerti poſ-
ſit ad dominum, qui ſpiritus eſt. Cum autem acceperit *Ioan.4.*
ſpiritum domini, erit in eo libertas ad capeſſenda do-
mini præcepta, quia vbi ſpiritus domini, ibi libertas. Ha-
bet autē theſaurum iſtum in vaſe fictili, in corpore vi- *2.Corin.3.*
delicet ſuo terreno, vt ſublimitas ſit virtutis dei, & nō *2.Corin.4.*
ex ipſo, & ideo non volentis, neq; currentis, ſed miſerē-
tis eſt dei. Fit hoc etiam multifarie multisq; modis &
in his qui iam deo ſeruiunt, cum gratiæ eius miſeratio-
ne ſubito ad ea perueniunt bona quæ non voluerunt,
neque cucurrerunt. Iam vero credētis, id eſt illuminati
atque reparati in libero arbitrio per gratuitam gratiā
ſaluatoris vox eſt, Et ex voluntate mea confitebor illi.
Sed vt poſsit eidem confiteri, nō in ſe, ſed gloriatur in M
domino, cū dicit, Dominus adiutor meus & protector *Pſal.27.*
meus, in ipſo ſperauit cor meum, & adiutus ſum, & re-
floruit caro mea. propterea ſequitur, Et ex volūtate mea
confitebor illi. Sua eſt vtiq; omnis voluntas bona, cum
in eo per Chriſtum vt eſſet bona, de lapſu eſt reparata.
Quapropter quicquid vult bonū, quicquid poteſt, à do-
mino eſt: quia ſine me, ait dominus in Euangelio diſci- *Ioan.15.*
polis ſuis, nihil poteſtis facere. Item in eodem Euange-
lio, id eſt ſecundum Ioannem, Nō poteſt homo à ſe fa- *Ioan.9.*
cere quicquam, niſi datum fuerit illi deſuper. Item Apo-
ſtolus Paulus ad Corinthios, Fiduciam autē talem, in- *2.Cor.3.*
quit, habemus per Chriſtum ad deum, nō quòd ſuffi-
cientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis,
ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: qui & idoneos nos fe-
cit miniſtros noui teſtamenti, nō litera, ſed ſpiritu: Li-
tera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. Ita ergo &
illud eſt quod dicit Apoſtolus, Si quis ergo mūdauerit *2.Timo.2.*
ſe ab iſtis, erit vas ſanctificatum in honorē & vtile do-
mino ad omne opus bonum paratum. Cum enim deli-
querit iam redemptus per gratiā baptiſmi propria vo-

luntate,

A luntate,& in peccatis ſuis permanens ex hoc migrauerit mundo,efficitur vas ligneum,quod facile deuorabitur ab igne gehennæ: aut certe fictile,quod comminui poſsit virga recta,virga regni Chriſti, id eſt iudicio æ-
Roma.2. quitatis eius,quem,ſicut dicit Apoſtol⁹, benignitas dei ſaluandum ad pœnitentiam adduxerit, ſecũdum quod
2.Timo.2. item ad Timotheum dicit, Ne forte det illis deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis,à quo captiui tenẽtur ad ipſius volun-
Pſal.79. tatem,& cibauerit eum pane lachrymarum, potúmque dederit ei in lachrymis & menſura,emundat ſe ab huiuſmodi vaſis,quia cum dei miſericordia ſe preueniente, agit & ipſe ſatis per liberũ arbitrium vt emundetur. Sola autem voluntate ſua ſi præſumat,mundari nõ poteſt,imuio nec ex corde pœnitere compellitur,quia Pe-
Matth.26. trum niſi dominus reſpexiſſet,nunquã pœnitentia motus amarè fleuiſſet.Pœnitẽtia ergo res eſt optima & perfecta, quæ defectos reuocat ad perfectũ.Sed omne da-
Iacobi.1. tum optimum, Iacobus inquit Apoſtolus,& omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum, apud quem non eſt commutatio, nec momenti
B obumbratio.Oportet ergo ea orare pœnitẽtem,quę ad eius mundationem expediont.Quod vt faciat,vnde ſit
Roma.8. audi.Similiter autem ait Paulus Apoſtolus, Et ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtram.Nam quid oremus ſicut oportet neſcim⁹,ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis:id eſt ſpiritus poſtulare nos facit gemitibus inenarrabili-
„ bus. Eſt igitur liberum arbitriũ, quod quiſquis eſſe ne-
„ gauerit, catholicus non eſt: Et quiſquis ſic eſſe dixerit,
„ quod ſine deo bonum opus, id eſt quod ad eius ſanctũ
„ propoſitum pertinet,nec incipere,nec perficere poſsit,
„ catholicus eſt. Quibus enim dicitur in Pſalmis, niſi liberum arbitrium habentibus,Venite filij,audite me, ti-
Pſal.33. morem domini docebo vos:Item à domino in Euãgelio diſcipulis,Omnis qui audit verba mea hæc,& faciet
Matth.7. ea.Et itẽ, Vos amici mei eſtis,ſi feceritis quæ ego man-
Ioan.15. do vobis. Et ab Apoſtolo Corinthiis, Hoc enim vobis
2.Corin.8. vtile eſt, qui non ſolum facere, ſed & velle cœpiſtis ab anno priore:nunc vero & facto perficite, vt quẽadmodum prõptus eſt animus voluntatis,ita ſit & perficiendi.Et multa alia quę tam in veteri quàm in nouo teſtamento continentur, quæ nimis prupter faſtidiũ lectionis longum eſt enarrare. Quomodo autem vnicuique
C ſecundum ſua opera redderetur in die iudicij,niſi liberum eſſet arbitrium? Et ideo nõ eſt perſonarũ acceptio
Roma.2. apud deum.Quicunq; enim ſine lege peccauerunt,ſine lege peribunt:& quicunque in lege peccauerunt,per legem iudicabuntur. In omni itaq; opere ſancto prior eſt voluntas dei,poſterior liberi arbitrij: id eſt, operatur deus,cooperatur homo.Quòd ſi dicas,vt dicere cõſueſtis,quia ego prior volui, deus voluit: iam meritum facis,vt gratia ex operibus iam nõ ſit gratia, ſed merces.
Roma.11. Hoc loco redarguit te Apoſtolus,dicens,Si autem gratia,iam non ex operibus,alioquin gratia iam nõ eſt gratia.Gratia igitur donatur, non redditur: quia ſi redderetur quaſi ex debito,non ab Apoſtolo ex gratia, ſed ex operib⁹ diceretur. Omnis ergo Chriſtian⁹ cui iam donatum eſt poſſe per gratiam vt dei faciat voluntatem, abundare debet in operibus bonis, quia labor eius non erit inanis in domino: ſic tamen vt nõ in ſe,ſed ſemper in domino glorietur, cuius vt dixi gratia eruditur abnegare impietatem & ſecularia deſideria, vt ſobrie, iuſte & pie viuere poſsit in hoc ſeculo:ſicut dicit Apoſto-
ad Titũ.2. lus ſcribens ad Titum, Apparuit enim gratia dei ſaluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiẽs nos,vt abnegantes impietatem & ſecularia deſideria,ſobrie & iuſte D
& pie viuamus in hoc ſeculo,expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ dei magni,& ſaluatoris noſtri domini Ieſu Chriſti. Nemo ſit ſegnis & remiſſus ad ſeruiendum deo, nec ſic de gratia cõfidat,tanquam deus liberi arbitrij eius,quod per mortem filij ſui reparauit & ſibi pręparauit, opera nõ requirat,immo declinet à malo & faciat bonum. Vigilet,quærat,petat,pulſet,cõten- *Pſal.36.*
dat vincere ſeculum,deo placere ſic, vt dum per mũdi pelagus currit,quemadmodũ ſępe dictum eſt,ancoram gratiæ ceruicibus reuinctam fiducia liberi arbitrij non ſoluat: quia ſiue in proſpero curſu ne extollatur,ſiue in tempeſtate tẽtationum ne mergatur,eius gubernaculo, quoaduſque ad portum paradiſi perueniat,poterit permanere ſecurus:& cum impleuerit curſum,fidenter dicat cum Apoſtolo Paulo, Bonum certamẽ certaui,cur- *2.Timot.4.*
ſum conſummaui,fidem ſeruaui.Hęc enim ille cum diceret,nõ in ſe,ſed in domino gloriabatur.Ipſe enim di- *1.Corin.1.*
xit, Vt qui gloriatur,in domino glorietur. Quomodo *1.Cor.15.*
enim potuit bonum certamẽ certare, rurſum conſummare,fidem ſeruare,ante iam dixerat, Non ego autem, ſed gratia dei mecum. Amputauit autẽ omnem huma- E
nam gloriam,& dedit ſoli deo,cum iterũ dicit, Vt non *2.Corin.1.*
ſimus fidẽtes in nobis, ſed in deo qui ſuſcitat mortuos. Et iterum, Gratia autem dei ſum id quod ſum. Recte *1.Corin.15.*
nanque arbitror comparari liberum arbitrium iumento:vnde & dictum eſt, Velut iumẽtum factus ſum apud *Pſal.72.*
te.gratiam vero ſeſſori: quia ſicut iumẽtum animal viuaciſsimum vt dometur ad opus homini neceſſarium, de armento vagum apprehenditur, & incipit per curam domãtis ſe ad eius proficere voluntatem:ita & liberum arbitrium quod vulneratũ viuit in homine, gratia dei apprehẽditur de armento luxuriæ ſeculi,in quo ſub paſtore diabolo vagabatur per incongruas volũtates.Paſtorem diabolum dixi ſecundum Zachariã Prophetã,de eo dicentem,O paſtor & idolum. Apprehen- *Zacha.11.*
ditur ergo gratia,vt dixi,ad domandum liberum arbitrium, vt & malæ conuerſationis depoſita feritate humilietur, & vt ad obediendum in opus domino neceſſarium corrigatur, & ita per eius ſemper curã incipiat in dei proficere voluntatem. Sicut enim iumentum illud dum in via dirigitur, ſeſſoris manu regitur, vt iter rectum ſiue leniter ſeu curſim, ſecundum ſedentis in ſe volũtatem poſsit incedere quoaduſque ad locum per- F
ueniat deſtinatum: ita & liberũ arbitrium dum in via, id eſt,in Chriſto,quia ipſe ait,Ego ſum via,veritas & vi- *Ioan.14.*
ta,cœperit eſſe, gratiæ regimine regitur, vt in ſemitis domini recto corde, ſiue patientia charitatis, ſiue feruente ſpiritu,id eſt,ſecũdum diuiſiones gratiarum ſpi- *1.Corin.12.*
ritus,qui per gratiam diuidit ſingulis prout vult,poſsit ambulare quoaduſque ad promiſſum regnum cœlorũ peruenat:ideo & in Pſalmis ait,Spiritus tuus bonus de- *Pſal.142.*
ducet me in terram rectam. Et vt illud cum aliquotiẽs ſub ſeſſore paſtum largioribus cibariis incumbens freno,curſu extollitur,ſeſſoris flagello cæditur, vt ſecũdũ eius ambulet volũtatem:ſimiliter & liberum arbitrium dum homo gratię dei immemor in proſperis efficitur, & tãquam de ſui poſsibilitate gloriatus extollitur, eius flagello corripitur, cum in variis tribulationibus & afflictionibus paulolum ſubiugatur, vt humiliatus homo in ſua humilitate * ad gratiæ recurrat auxilium. Sicut **aliàs,inſir mitate.*
ergo homo ſedens in iumẽto, cum peregerit iter quod inceſsit,dicit,Feci hodie vtputa triginta miliaria, cum illo ſedente iumentum cucurrerit triginta miliaria, ſed nõ ea cucurriſſet niſi à ſeſſore tam directum in via

G quàm gubernatū fuiſſet. Recte ergo ſeſſor quem gra-
tia figurat dicit, feci rriginta nniliaria. Ipſe enim fecit
qui iumeotum facere fecit, & tamen vtriſque labor iti-
neris imputatur. ita & gratia & liberum arbitrinm per-
agit ſine dubio iter fidei liberum, dum dei Chriſtianus
facit præcepta, ſed nō vt ſupra dixi, ſine gratia dirigen-
Pſal. 36. te vel gubernāte: propter quod dicitur in Pſalmia, Di-
rige in conſpectu tuo viam meam: & à domino greſſus
hominis diriguntur. Itaque nec gratia ſine libero arbi-
trio facit hominem habere beatam vitam: nec liberum
arbitrium ſine gratia: Et tamen paruulos ſine vſu liberi
arbitrij facit gratia habere beatam & perpetuam æter-
namq; vitam. Eos autem qui iam rationis capaces ſunt
prꝗneoir atque dncet, vt bonum velint & poſsint. Scri-
Actu. 16. ptum eſt enim io Actibus Apnſtolorū, Et apernit deus
cnr Lydiæ purpurariæ, vt audiret ea qnæ dicebantur à
Paulo. Item io Euangelio poſt reſurrectionem de duo-
Lucæ 24. bus euntihus in via, Tunc illis, inquit, aperuit ſenſum
Pſal. 93. vt intelligerent ſcripturas: & io Pſalmis, Beatus bomo
quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eū.
Et in Propheta Ezechiele dominus, Et faciam, ait, vt
faciatis volnntatē meam, & in præceptis meis ambule-
H tis. Dono igitur gratię dei patris & Chriſti ei⁹, ſanctiq;
ſpiritus, iuſtos qui fuerunt ante legem vel ſub lege, tam
electos quàm gnbernatns fuiſſe, ex multis teſtimoniis
Gene. 6. accipe pauca in libro Geneſis, [Noë autem, ait, inuenit
gratiam ante domionm deum: Statimque ſequiinr,]
Noë homo iuſtns & conſummatus erat in genere ſuo
& placuit deo. Nota igitur poſt inuētam gratiam, deo
donante iuſtum & conſummatum dictum eſſe & pla-
cuiſſe deo, non ante gratiam. Saluandum ergo per ele-
ctionem gratiæ aſſumpſit eum à cōſortio iniquorum,
quibus iuſte iratus inducturus erat diluuium deus, nō
actu meritorum, cum in Adæ præuaricatione natus ſit
reus: aqua enim diluuij baptiſmus illi fuit, & arca Eccle
ſia. Non ſolum autem illi fuit, ſed & vxori eius & filiis
& mulieribus ſecum in reparationem hnminum con-
ſeruatis: licet hanc illi ſalutis fuiſſe fidem per gratiam
habenti præputium, qnæ nunc eſt per Chriſtum in prę-
putio gentiū, quia & ille & nos gratia ſalui facti ſumus,
Ephes. 2. vt dicit Apoſtolus, non ex operibus, ne quis glorietur.
Gene. 15. Item illic dominus ad Abraham, Nnli timere Abra-
Gene. 12. ham, Ego protegā te, & merces tua magna erit nimis.
Protegam te, gratia vtique mea. quia priuſquam me in-
I uocares, vocaui te vt exires de terra & cognatione tua
& inuocares me. Ideo & ipſe Abraham ad dominum
Gene. 18. cum ei apparuiſſet ad ilicem Mambræ, Domine, ait, ſi
inueni gratiam ante te, ne tranſeas puerum tuum: &c.
Gene. 15. Per gratiam ergo quæ nō eſt ex operibus, dictum eſt ei,
Roma. 11. Merces tua magna erit nimis: quia nemo prior dedit
deo & retribuetur ei: quod cōfirmat Apoſtolus dicens,
Roma. 4. Quid ergo dicemus inueniſſe Abraham patrem noſtrū
ſecundum carnem? Si enim Abraham ex operibus iu-
ſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud deum. Item
in Geneſi de Ioſeph cum venditus eſſet Phutiphar ſpa-
Gene. 39. doni, Vidit autem dominus eius, inquit, quod eſſet do-
minus cum eo, & quia quæcuoqne faciebat, dominus
proſperabat in manibus eius, & inuenit Ioſeph gratiam
Ibidem. ante dominum ſuum. Nō ex ſe habuit, ſed inuenit: do-
mino vtiq; donante, qui erat cum eo & proſperabat o-
pera eius, & ſomniorum interpretationē ei donauerat.
Item cum miſſus eſſet in carcerem, ait ſcriptura, Et erat
Gene. 41. dominus cum Ioſeph, & perfudit eum miſericordia, &
dedit ei gratiā ante principem carceris. De qua gratia
nō in ſe gloriabatur, ſed in domino, cuius donum eſſe

ſciebat, cum dicit Pharaoni de interpretando ſomnio K
eius, Sine deo nō reſpōdebitur ſalutare Pharaoni. item Gene. 41.
in Exodo, Dominus autem dedit gratiam populo co- Exodi 12.
ram Aegyptiis, & accommodauerunt illis, & prædati
ſunt Aegyptios. Quomodo enim eis dediſſent quos o-
dio habebant, vaſa ſua aurea & argentea vel veſtē, niſi
donum gratiæ fuiſſet? Item in eodem libro Moyſes ad
dominum, Ecce tu mihi dicis, ioquit, Deduc populum Exodi 33.
meum hunc, tu autem non demonſtraſti mihi quem
ſimul dimittas mecum, & dixiſti mihi, Scio te prę om-
nibus, & gratiam habes apud me. Nunc ergo ſi inneni
gratiā in coſpectu tuo: oſtende mihi temetipſum ma-
nifeſte vt videam te, & ſim inueniens gratiam apud te,
vt ſciam quia populus tuus & gens hæc habeat gratiam
apud deum. ſed ex deo, non ex ſe. denique cum dicit, Si
inueni gratiam io conſpectu tuo, inueniſſe ſe non ha-
buiſſe gloriatur. Et cum dicit, oſtēde mihi temetipſum
manifeſte, vt videam te, vt ſim inueniens gratiam ante
te: quid aliud indicat, niſi vt dum te video manifeſte,
cognoſcam nō mei fuiſſe meriti, ſed dono gratiæ tuæ?
ideo & ait, vt ſim inueniens gratiam ante te. Item poſt
puſillum ait ad dominum, Niſi & ipſe exeas nobiſcum,
ne me educas hinc: & quomodo ſcietur vere, quia in- L
ueni gratiam apud te ego & populus tuus, niſi tu pari-
ter nobiſcū fueris, & gloriabimur ego & populus tuus
præ omnibus gentibus quæ ſunt ſuper terram? Quo-
niam non in nobis, ſed in te, à quo accepimus gratiam
gloriandi. Item dominus ad Moyſen, Et hoc verbum
tibi quod dixiſti faciam, Inueniſti enim gratiam in cō-
ſpectu meo, & ſcio te præ omnibus: Sed ideo faciam,
quia miſerante me inueniſti gratiam meam, nō ex A-
dam peccante natns habuiſti tuam. Nam & cum dicit
dominus ad Ieſum filium Naue, Sicut eram cū Moyſe, Ioſue. 1.
ſic ero & tecum, & non derelinquam te, neque deſpi-
ciam te: quid aliud dicit, niſi vt ait Moyſi, Inueniſti gra Exodi. 33.
tiam in conſpectu meo, & ſcio te præ omnibus? Non
enim Moyſi locū accepiſſet, niſi vt ille ante deum gra-
tiam inueniſſet. Item in libro Iudicum, Dixit angelus
domini ad Gedeon, Quoniam dominus erit tecum, & Iudicum 6.
percuties Madian tanquam virum vnum. Et dixit ad
eum Gedeon, Si inueni gratiam ante oculos tuos, vt fa-
cias ſecundum ea quæ loqueris mihi, &c. Id eſt, quo-
niam me idoneum non agnoſco implere quæ promit-
tis, & vidiſſe te, non fuit meritorum meorum, niſi eſſet
donum dei: ideo & ait, Si inueni gratiam ante oculos M
tuos. Dono enim dei eum vidiſſe angelum vox diuina
confirmat, cum pauentem & trementem cōſolatur di-
cens, Pax tibi ſit, ne timeas, non morieris: id eſt, vt vi-
deres angelum, gratię meæ fuit, quapropter in pace vi-
ues, & facies quæ tibi anounciaui. Item in Regnorum
libro, Et dixit rex Dauid ad Sadoch ſacerdotem, Cir- 1. Para. 15.
cumage arcam domini in ciuitatē. Si inuenero gratiam
ante dominum, reduces me & videbo eam, & decorem
eius: id eſt, Non enim confido in virtute mea liberare
me, ſed in gratia dei, quā donare in eius eſt poteſtate:
ideo & ait, Si inuenero gratiam ante dominum, quod
confirmat in Pſalmis ipſe dicens, Gratiam & gloriam Pſal. 83.
dabit dominus. Quid enim euidentius de gratiæ ope-
ribus dici potuit, vel probari, quàm quod dictū eſt Hie-
remiæ Prophetæ? Aut ſi nomen eius in eodem loco ta-
cuit, nonquid non gratia ſua gratuita hoc operatus eſt
deus in illo, cum ei dicit, Priuſquā te formarem io vte- Hiere. 1.
ro, noui te, & priuſquā exires de vulua, ſanctificaui te, &
prophetā in gentibus poſui te? Planē manifeſtat gratiæ
donum, & nō ex operibus. Quæ enim erant eius opera

A necdum formati in vtero, necdum nati ex vtero? Igitur
Roma.9. non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, Priuſquã
Hiere.1. te formarem in vtero noui te, & priuſquam exires de
volua ſanctificaui te, & Prophetam in gẽtibus poſui te.
Roma.9. Ecce vere nõ volentis neque currentis, ſed miſerentis
Baruch.1. eſt dei. Item in Hieremia, Et det, ait, dominus virtutem
nobis, & illominet oculos oostros, vt viuamus ſub vmbra Nabuchodonoſor regis Babylonis, & ſub vmbra
Baltbaſar filij eius, & ſeruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in cõſpectu eorum, qoia in peccatis
ſcilicet noſtris, pro quibus traditi ſumus in manus eorum, requiẽ inuenire nõ meremur, donec inueniamus
gratiam, per quã veniã poſsimus accipere. Ideo item
Baruch.2. ſubſequens dicit, Exaudi domine orationem noſtram
& deprecationẽ noſtram, & eripe nos propter te, & da
nobis gratiam ante faciem eorum qui oos abduxerunt.
Eripe nos, ait, propter te, & da nobis gratiã: id eſt, qoia
poteſtas & miſericordia tibi eſt, & iuſte humiliaſti nos,
ob hoc gratiam vt dooes petimos propter te, nõ propter nos, quos in captiuitatem malis præcedẽtibus me-
Eccli.21. ritis tradidiſti. Item in Salomone, Labia, inquit, iuſtorum diſtillant gratiam: hoc eſt dono gratię grata & iu-
B ſta loquuntur. Noo enim diſtillarent gratiam, niſi fon-
Prouer.12. te gratiæ rigarentur. Item illic, Qui diligit diſciplioã,
* al. ſcientiam. diligit ſenſum: * qui autẽ odit iocrepationes, inſipiens
eſt. Melior qui inuenit gratiam ante dominum: quia
videlicet diligere diſciplinam & obedire increpanti ſe
propter dominum, per ſe ſolum non poteſt, niſi dono
Prouer.16. gratiæ fuerit eruditus. ideo item ipſe dicit, Cor viri cogitat rectum, vt à deo corrigãtur greſſus eius. Cogitat
enim iam recta, qui inuenit gratiam ante dominom: &
corrigit greſſus eius dominus, cum in eo & oon in ſe
Pſal.16. coofidens dicit, Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt
non moueantur veſtigia mea. Item in libro ſapientiæ,
Sapien.4. Quoniam gratia dei, ait, eſt in ſanctis illius. Ecce generaliter dictum, neminem ſanctorũ ſine gratia dei fuiſſe vel eſſe, ſed vt in eis ſit ad confirmandos eos, acceperunt gratis per fidem quæ à deo eſt, non habuerunt
Pſal.55. ante fidem: quia vt ait Dauid, Pro nihilo ſaluos facies
Tob.1. eos. Item in libro Tobiæ, Ego autem, ait, cuſtodiui animam meam, ne manducarem de eſcis eorum. Et quoniã memor fui dei in toto corde meo, dedit mihi ſummus deus gratiam ante Salmanaſar regem, & emebã
illi omnia, iens in regionem Mediam, vſque dum mor-
C tuus eſt. Quod vero præpoſuit dicens, Quoniam memor eram dei in toto corde meo: ne proprium eſſe videretur & non donum, quod memor eſſet dei, cõtinuo
ſubiungens ait, Dedit mihi ſummus deus gratiam: vt
confirmaret eius dono, non merito ſuo, dei memorem
fuiſſe, & locum dilectionis ante regẽ Salmanaſar in-
Iacobi.1. ueniſſe. Præparatur enim volũtas à domino, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt, vt
omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mũdus deo,
Roma.3. quia ex operibus non iuſtificabitur omnis caro coram
illo: quia iuſtitia dei pręuentu miſericordiæ per fidem
Ieſu Chriſti apparuit ſuper omnes qui crediderũt. Ideo
& ſubiungens inquit idem Apoſtolus, Iuſtificati gratis
per gratiam ipſius, per redemptionẽ quæ eſt in Chriſto
Ieſu, quem propoſuit deus propitiationem per fidẽ in
ſanguine ipſi⁹ &c. Ecce audiſti, iuſtificati gratis per gratiam dei. Noli ei præponere opera propria, nec ex eiſdẽ
gloriari, quia vt iã ſuperius dictũ eſt, ex operibus nõ iuſtificabitur omnis caro corã illo. Ergo, inquies, dãnas
opera liberi arbitrij bona, quia dicis iuſtitiã ex operib⁹
1. Corin.9. nõ deberi. Si ita eſt, cur nobis præcipit Apoſtolus, abũ-

dare in operibus bonis, quia labor noſter nõ erit inanis D
in domino? Audi hæretice ſtulte & inimice fidei veritatis, Opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiant præparantur
per gratiæ præuẽtũ, nullo liberi arbitrij merito, & ipſo
faciente, gubernãte & perficiente vt abondẽt in libero
arbitrio, non damnamus, qoia ex his vel huiuſmodi homines dei iuſtificati ſunt, iuſtificantur, iuſtificabuntur
in Chriſto. Damnamus vero authoritate diuina opera
liberi arbitrij, quæ gratiæ præponũtur, & ex his tãquam
meritis in Chriſto iuſtificati extolluntur. Quis enim Roma.11.
prior dedit ei, & retribuetur illi? Paulus hęc dicit non à
ſe, ſed in ſe Chriſto loquente. Pelagius non eredit. Dic
hæretice, cui eſt dicẽdum anathema? Imò dicat Paulus
ore ſuo, proferẽte Chriſto ſententiã, Sed licet nos, aut Galat.1.
angelus, ait, de cœlo euãgelizet vobis præterquã qood
euangelizauimus vobis, anathema ſit: ſicut prędiximus
& nunc iterum dico, Si quis vobis euangelizauerit pręter id quod accepiſtis, anathema ſit. Ille in ſpiritu dei di-
cit extollentibus ſe de ſe, Quis prior dedit illi & retri- Roma.11.
buetur? Tu in ſapientia carnis, quæ inimica eſt deo, re- Roma.8.
ſpondes, ego prior dedi deo, & retribuet mihi. Quid
deinde reſtat vt audias, niſi anathema? Sed clamas iterum & dicis, Si nullũ eſt meritum operãtis, quomodo E
ſcriptũ eſt, Et tu reddes vnicuiqoe ſecũdum opera ſua? Matth.16.
Auſculta & intellige, ſi tamen aures habes audiendi, & Roma.2.
cor nõ ſit induratum intelligendi. Propter liberum arbitriom quo bona & mala operantur homines, dictum
eſt, Vnicuiq; reddes ſecundũ opera ſua: habet enim homo malum meritũ, cum vitio ſuo iam baptizatus declinat à bono, & facit malum, id eſt, cum derelinquit
deum, & diligit ſeculũ, ſicut feciſſe Demam & Hermo- 2.Tim.4.
genem teſtatur Apoſtolus. Vel cum etiam quis in toto
ſpem habẽs in vanis ſimulachris, deũ verum agnoſcere
non vult, quem cognoſcẽdi in hoc ſeculo habet poteſtatẽ, ſi velit ſummus deus tam per indebitã gratiã qua
iuſtificat impium, ſaluare, quàm etiam cum ſe auertit,
iudicio iuſto traditum in reprobum ſenſum, futuro gehennæ ſupplicio reſeruare, vt reddat ei ſecũdum opera ſua. Habet nihilominus & bonum meritum, cum in
omnibus gratiæ dei bona in ſe operanti nõ reſiſtit, ſed
cooperator exiſtit, & omnem ſpem ſuã habet in illum,
cum aurem ſuam & cor deo loquenti intus, hoc eſt in
interiore homine præbet, & non foris in malis ſeculo
perſtrepẽti. quod meritum non habet propter pręſentem vitam, tanquam in præſenti ſeculo recepturos, ſed
propter futuram veram vitam, quæ erit in ſecula ſecu- F
lorum: quia ſi in hac vita tantum in Chriſto ſperamus, 1.Cor.15.
miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Spes enim Roma.8.
quę videtur, nõ eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat? ſi autem qood non videmus, ſperamus, per patientiam expectamus. Quapropter de meritis Chriſtianus
extolli in hoc ſeculo non debet, quia nemo in hac vita
poſitus, gloriabitur ſe habere purum cor, nec quiſquam Prouer. 20.
dicit ſe eſſe ſine peccato. In præſenti nanque labor indictus eſt, vt fiant merita per auxilium gratiæ, nõ præmiſſorum redditio meritorum. ideo & Apoſtolus, Nõ Philip.3.
quod iam, inquit, acceperim, aut iam perfectus ſim, ſequor autem ſi comprehendam, in quo & comprehenſus ſum à Chriſto Ieſu: & cętera. Quicquid ergo homo
in præſenti fuerit conſecutus, donum eſt, nõ meritum.
Cum autẽ corruptibile hoc induerit incorruptelam, & 1.Corin.15.
mortale hoc induerit immortalitatem, vbi iam nulla
erit malorum cupiditas, ſed perfecta iuſtitia, vt ſit deus
omnia in omnibus, tunc meritum reddetur iuſtis ſecundum opera ſua, quorum per totam ſeculi vitã me-

G ritum omne fuit gratia, vt gaudentes iam, merito di-
Pſal.102. cant animæ ſuæ, Benedic anima mea dominum, & om-
nia interiora mea nomen ſanctum eius. Benedic ani-
ma mea dominum, & noli obliuiſci omnes retributio-
nes eius. Qui propitius fit omnibus iniquitatibus tuis,
qui ſanat omnes lãguores tuos, qui redimit de interi-
tu vitam tuam, qui coronat te in miſeratione & miſe-
ricordia. Audis Pelagiane, in miſeratione & miſericor-
dia, & cęcus eatolleris pro meritis ſolarum virium tua-
rum te coronandum? Intellige miſeratione & miſeri-
cordia dei, non in factione meritorum animam coro-
nari. Omnes igitur ſancti dei quos ſuperi⁹ memoraui,
vel non memoraui, qui ante aduentum fuere incarna-
tionis domini noſtri Ieſu Chriſti, fide non alia niſi quæ
nunc eſt, ſalui facti ſunt. Quod cum diceret Apoſtolus
Hebr.11. in Epiſtola ad Hebræos, Fide intelligimus aptata eſſe
ſecula verbo dei, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent: Fi-
de plurimam hoſtiã Abel quàm Cain obtulit deo, per
quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe iuſtus, teſtimo-
nium perhibente muneribus eius deo, & per illam de-
Gene.5. functus adhuc loquitur. Fide Enoch tranſlatus eſt ne
H videret mortem, & non inueniebatur, quia trãſtulit il-
lum deus: ante tranſlationem enim teſtimonium ha-
bebat placuiſſe deo: ſine fide autem, ait, impoſsibile eſt
placere deo: ſic & de cæteris quos electionis ordo com-
memorat, ſed non ſolum fide, imò & gratia quæ nunc
per Chriſtum donata eſt: quia nec fides ſine gratia, nec
1.Timot.1. gratia ſine fide, dicente Apoſtolo ad Timotheum, Su-
perabundauit autem gratia domini noſtri cum fide &
dilectione quę eſt in Chriſto Ieſu. Nam eandem, vt di-
xi, eſſe fidem quę ſalutẽ contulit in cognoſcẽdo deum,
& illis & nobis, apertiſsime demonſtrat Apoſtol⁹, ſcri-
Gala.3. bens ad Galatas, Prius autem, ait, quàm veniret fides,
ſub lege cuſtodiebamur, cõcluſi in eam fidem quę re-
uelanda erat. In eam vtique quę ſemper temporibus ta-
citis erat in dei ſeruis per dei verbum, & reuelanda erat
in gentibus per incarnatum idem verbum, quia vt ait
Hebr.13. iterũ Apoſtolus ad Hebræos, Ieſus Chriſtus heri & ho-
die, & ipſe in ſecula. Tempora itaque mutata ſunt, non
fides. Iuſtificatio ergo per fidem Ieſu Chriſti data eſt,
datur, dabitur credẽtibus: quæ fides donum eſt ſicut &
gratia, non merces: quia vt ſuperius commemoraui di-
1.Timo.1. xiſſe Apoſtolum, Superabũdauit gratia domini noſtri
Ieſu Chriſti cum fide. In quo enim noſtrûm fides priuſ-
I quam veniret erat, quæ ſicut dixit Apoſtolus, reuelan-
da erat? Nemo penitus glorietur ſe fidem ex proprio
ſenſu genuiſſe in ſe, per quam poſsit credere deo: ſed a-
gnoſcat tam ante legem quàm ſub lege & poſt legem,
fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu, per illuminationem gra-
tiæ quæ à deo patre eſt, vnicuique reuelatã ad ſalutem,
vt apertiſsime in Euangelio dominus noſter & ſalua-
Matth.16. tor oſtendit, vbi dicit diſcipulis ſuis, Quem dicunt ho-
mines eſſe filium hominis? & cętera. Vos autem, inquit,
quem me eſſe dicitis? Reſpõdens Petrus ait, Tu es Chri-
ſtus filius dei viui. Et dominus, Beatus es Simõ Bar Io-
na, quia non caro & ſanguis reuelauit tibi, ſed pater
meus qui eſt in cœlis. Ecce clarum fidei donum. An nõ
eſt donum cum dicitur, quia non caro & ſanguis reue-
lauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis? Item Apoſto-
Galat.1. lus Paulus ad Galatas, Cum autem placuit, ait, ei qui me
ſegregauit de vtero matris meæ, & vocauit per gratiã
ſuam, vt reuelaret filium ſuum in me, vt euangelizarem
eũ in gentibus. Cognouerat quippe in Euangelio quid
Petro reſponderit dominus ſe confitenti: ideo & dixit,
Cum autem placuit ei qui me ſegregauit de vtero ma-
tris meæ, & vocauit per gratiã ſuam, vt reuelaret filium K
ſuum in me: tanquam diceret, Non caro & ſanguis mi-
hi filium dei reuelauit, ſed pater qui in cœlis eſt: ideo
nõ dixit, cum voluiſſem ego: ſed, cum placuit ei qui me
ſegregauit de vtero matris meæ, & vocauit, nõ per me-
ritum meum, ſed per gratiam ſuam: vnde & idem dicit
in alia Epiſtola ſua, Miſericordiam conſecutus ſum, vt 1.Corin.7.
eſſem fidelis. Item ad Epheſios vbi dicit, Huius rei gra- Epheſ.3.
tia ego Paulus vinctus Chriſti Ieſu pro vobis gentibus:
& inter cætera ſequentia, Per Euangelium, ait, cuius fa-
ctus ſum miniſter ſecundum donum gratiæ dei, quæ
data eſt mihi. Audi & crede Pelagiane ſecundum do-
num gratiæ vnumquenque fidelem eſſe, non ſecũdum
meritum propriæ voluntatis. Sed ais mihi, quia oculis
hęretico dolore turbatis, intendere lumen veritatis nõ
potes, & nullum eſt prorſus meritum propriæ volunta-
tis? Si diſcernas inter voluntatem & gratiam, eſt. Audi
ergo breuiter, propriæ voluntatis tunc eſt meritum bo-
num, quando gratiæ donum præcedit vniuſcuiuſque
voluntatem, & operatur vt meritum faciat homo per
propriam voluntatẽ. Vt euidẽtius ergo cognoſcas do-
num eſſe gratiam & fidem, quæ perditum hominẽ re- L
uocant ad ſalutẽ, audi Apoſtolum Epheſiis prædican-
tem, Gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non ex vo- Epheſ.2.
bis, dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.
Omnes igitur qui fuere, vel ſumus, & futuri ſunt, per v-
nitatem fidei & gratiam quæ eſt in Chriſto Ieſu, in deũ
credimus, & credituri ſunt. Sine Chriſto enim nemo
hominum poterit in deum credere vel adipiſci ſalutẽ,
ſicut dicit in Actibus Apoſtolorũ Petrus Apoſtolus de
Chriſto, increpans infidelium inſaniam Iudæorũ, Hic Acto.4.
eſt lapis qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui fa-
ctus eſt in caput anguli, & non eſt in alio aliquo ſalus.
Nec enim nomẽ aliud eſt ſub cœlo datum hominibus,
in quo oporteat nos ſaluos fieri. Quamobrem & Apo-
ſtolus Paulus ſcribens Corinthiis, id eſt oſtendens ean-
dem fidem, hiſdem ſacramentis quibus & nos & pa-
tres noſtros omnes fuiſſe redemptos dicit, Nolo enim 1.Corin.10.
vos ignorare fratres, ait, quoniam patres noſtri omnes
ſub nube fuerunt, & omnes mare trãſierũt, & omnes
in Moyſe, hoc eſt per Moyſen baptizati ſunt in nube
& in mari, & omnes eandẽ eſcam ſpiritalem mãduca-
uerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt.
Biberunt autem de ſpiritali conſequente eos petra: pe-
tra autem erat Chriſtus. Item ad Corinthios ſecunda, M
Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum 2.Corin.4.
eſt, Credidi, propter quod locutus ſum: & nos credim⁹ Pſal.115.
propter quod & loquimur. Omnẽ vero amputauit im-
peritorum ſuſpicionem ancipitẽ, & noſtram defenſio-
nem nullo hæreticorum ariete quaſſandam muro val-
lauit, cum ſcribit Epheſiis, Vnum corpus & vnus ſpiri- Epheſ.4.
tus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtrę. Vnus
dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus deus & pater
omnium, qui ſuper omnes & per omnia & in omnibus
nobis. Item illic poſt puſillum, Donec occurramus, ait,
omnes in vnitatẽ fidei & agnitionis filij dei in virum
perfectũ, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. No-
ta dictũ hæretice, omnes, & in vnitatem fidei, ſed fidei
quę eſt in Chriſto Ieſu, quę cum gratia, vt ſuperius pro-
bauimus, gratis, nõ meritis à deo patre ad ſalutem om-
nibus credentibus eſt tributa. Hæc magiſterio gra-
tiæ quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro, de gratia &
libero arbitrio dicta ſufficiãt, imò gratias deo qui quã-
tum voluit donando, quod voluit fari permiſit, & vbi
voluit tacendum, linguæ terminum poſuit.

A LIBER QVARTVS AD ARTICVLVM QVARTVM.

ITEM aiunt libidioem naturale io homine eſſe bouum, nec in ea eſſe quod pudeat. Et reſpoodemus, Libido oon eſt naturale bonū in homioibus, ſed per peccatū primorum hominum accidens malum, atqne pudendum, cuius uon deus author eſt, ſed diabolus. Quod vos erraotes, & alios in crrorem mitteotes ideo naturale bonū eſſe dicitis, quia deum peſtis huius authorem creditis, uoo diabolum. Omne eoim quod oatura booū eſt, deus ſumme bonus cx nibilo fecit, non diabolus: nos antem libidinem nō naturale bonum, ſed oaturale eſſe malum dicimus credimosq́. Naturale autem malum ſic dicimus, non quia ſit oaturę deo opifice congenitum, ſed quod à peccāte natura tranſierit in peccatricem naturam, id eſt qood ſit naturæ peccantis vitiū, noo ipſa natura. Omne eoim malum nō eſt natora, ſed actus accidens defectu booi.

B Quamobrem quod natura non eſt, deus noo fecit, quia natura eſt omne quod fecit. Hoc ergo malo in Adam, qui male bouum illicitum coocupiuit, vt dixi, humana natnra eſt vitiata, quod omnis trahit ex ſemioe oatns. Sed forſitao quæris à me dicens, Quemadmodum potuit malum ſerpeotis, hoc eſt diaboli, io boſum hominis traoſire naturæ? Auſculta, Serpeutis oonnuoquam veuenato flatu hominem & mori oouimus ſtatim, & vt mori poſsit grauiter perurgeri: quapropter interrogo, reſpoode, qnomodo poteſt alienæ naturæ virus flatile humanæ ſic præualere naturę, vt omnes artus eius flatn mortifero farciat, & vitalem flatum ex ea cogat exire? Sed ooui quia oihil dicturus eris. Per peccatum enim protoplaſti oon credis miſeram eſſe factam humanam natnram & mortalem, vnde poteſt qualibet accidente infirmitate facile deprimi vel occidi. Audi ergo, Sicut ounc in peccatore ſerpētis flatu peſtifero veneoum infligitur, & per illud mori compellitnr, † & à Marſo id eſt incaotatore inſpectus afflatitius dicitur, quia ſerpens illom, inqnit, afflauit, & ſtatim pro ſalute eius parat antidotum quo poſsit venenum ſnperare: ita tūc io peccante Adam, cum ſerpenti, boc eſt diabolo magis ſuadeoti quàm deo præmonēti oe faceret, ſeſe incautus

† & idē morſus ab incā tatore inſpectus afflat⁹ eſſe dicitur, quia &c.

C præbuiſſet, auertēte ſe ab illo irato deo, fraudifero flatu veoenoſa & mortifera libido ioflicta eſt, taoto eum deinceps opprimens dominatu, vt etiam peccare noleotem, ſicut veoenū trahit ad mortem, peccare, id eſt malum velle, iocitaret iouitum. Hioc peccator, htoc vitiatus vitioſusq́ factus & dictus eſt, hinc priuationē meruit vitæ. Cōtra hoc venenatum malum ne præualeat, miſericordia ioſpiciente dei remedium, id eſt aotidotum, per Ieſum Chriſtū donata eſt gratia, ue omnis homo penitus ioteriret. Quod ſi non credere vis, quęſo vt dtcas, qoomodo poteſt molli ſibilo ſerpēs venenum vt perimat, homini propinare, qood cōtingere hominum nollos ignorat? Sed quātomlibet tergiuerſeris, intercedēte peccato ſub diaboli ſerpentis ulalo oatura humana potuit captiuari, ſicut ſerpeotis terreni poteſt flatili veneno exanimari: quia ſic illnd potuiſſe trāſire credimus, ſicut iſtud poſſe fieri cogooſcim⁹ & videm⁹, quod penitus oec illic potuiſſet, oec hic, ſi natura noſtra inculpabilis permanſiſſet. Quærendom eſt igitor, cur hoc malū de quo agitur, libido dicatur. Sioe dubio à libeodo, id eſt à libitu per deriuatiooē libido eſt ouncupata. ſed ais mihi, Ergo omne quod libet, libido eſt: Reſpon- D deo, Non omne quod libet, libido eſt, ſed omne quod male libet, libido eſt. In bono enim libitu libido dici nō poteſt, ſed volūtas de ratione ſcilicet mētis natnralis exoriēs. In malo vero libito oō volūtas eſt, ſed voluptas, quā fecit tranſgrediens protoplaſti voluntas, cum ſcilicet illicitū male lıbuit ſuadente ſerpēte, cuius ſibilo venenoſo, vt ſupra iam dixi, hunc morbum quem non habuit ante culpam, eius delinquens natura cōcepit, & per coitū ſemeo tranſioit in poſteros. Factos euim primos homiues abſq́ libidinis malo ſcriptura ſancta teſtatur cum dicit, Et erant ambo nudi, Adam & mulier eius, & noo confundebaotur. Quid eſt, non coofundebaotur? Id eſt nullis ad peccaodū, ſicut cōtigit poſt peccatnm, libidinis ſtimolis vrgebātur. Io voluntate enim eorom creatus erat licitus geoitalium vſus, ad gignendos videlicet filios, noo io voluptate luxuriæ: poſt peccatum vero hanc eiſdem accidiſſe ipſa iterum ſcriptura demonſtrat, dicens, Et aperti ſunt oculi eorū, & ſciuerunt quia oudi eraot, & conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi tegumēta. Sed ounquid clauſis oculis erant

Gene. 2.

Gene. 3.

E creati, quia dictū eſt, & aperti ſunt oculi eorum? Quòd ſi clauſi fuerunt oculi eorū, quomodo verum erit quod ſcriptum eſt, Et vidit mulier quia bonum eſt lignum ad eſcam, & quia optimum eſt videri oculis, & ſpecioſum ad iotuendum? Aperti ergo erant oculi eorum ad intuēdum opera domini, quæ valde bona creauit: clauſi vero erant ignorantia mali, quod creator bonorum omnium non creauit. Et aperti ſunt conſcientia delicti pulſante, vel cum in ſe viderēt, id eſt ſeotirent iam nudati, aoimæ carniſque pace, motum quendam turpiſsimum atque præcipitem nouiter accidiſſe, vnde coufuſi ad fici folia cncurrerunt, & his libidinis pudore ſolicitata membra texernnt. Quòd ſi naturale booum eſt ſecundum vos iſta libido, & nihil eſt io ea quod pudeat, quęro qua ex cauſa poſt tranſgreſsionē natoralia membra texerunt, & oon ſicut ante peccatum fueraot permanſerunt, quando vtiq́ oudi erant, & non coofuudebantur? Nihil enim deus vnde cōfunderetur homo cū eum plaſmaret ad ſuam imaginem, io eius forma creauit. Quòd ſi oon ſecundū fidem noſtram de accidentis malo libidinis poſt peccatum confuſi ſunt, ſecundum dogma veſtrum deus in eis fecit vnde cōfunderentur: nec enim aliud dicitis, cum turpiſsimæ libidinis deum eſſe authorem prædicatis. Sed reſpondes forſitan, Abſit F vt deus fecerit queinpiam io protoplaſtis pudorē. Iterū ergo, iterūq́ percootor, Si nihil vode pudeat, deus fecit, & pleoa fide dicitur, qoia penitus nō fecit, & malum libidinis ex diabolo nō eſt, qnod recta fide oon dicitnr, quia ex ipſo eſt: dicite, cur texerunt genitalia mēbra poſt culpā, quæ à die inſtitutioois ſuæ inuicem videbant & non tegebant? Si dixeris propter peccatum, ergo confitere & accuſa malam libidinem, cuius impudentiā pudeotes foliis fici texerunt. Quod ſi dicere nequis, aperte deum podoris huius aothorē eſſe criminaris: quia cum ex malo libidinis à vobis negatur cōfuſio cōtigiſſe, deus apertiſsime hominum opifex accuſatur. Sed vtinā ſic vos iſtam libidinē laudare erubeſceretis, ſicuti tuoc illi cum ſe peccaſſe eius coouincente motu depreheoderent, erubueruot. Quid vero indicant folia fici, quibus, vt dixi, nō deo authore pudenda membra, ſed per peccatum facta texerūt, oiſi quendam pruritum libidinis turpē? Imò cur illas corporis partes texerunt, & oon potius maous quibus prohibita attrectauerunt, aut ora quibus male deſiderata ederunt? Sed illa mēbra

G texerunt,in quibus peccati cupiditas exardeſcens con-
cupiſcentiam incontinentis gutturis accuſabat. Iſta eſt
veſtra laudabilis atque dilecta cupido, per quam,vt ait
Galat.5. Apoſtolus, caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum . Contra
quam ſpiritus ſpem habens in deo, niſi fortiter concu-
1. Corin.15. piſcat,nec caro nec ſpiritus vitam poſsidebunt æternā.
Sic ſtulti eſtis,vt iſtā diſcordiam carnis & ſpiritus,dia-
bolum excuſantes,deū accuſantes,feciſſe credatis? Sed
abſit hoc malum à catholicis ſenſibus, vt deū authorē
libidinis eſſe audeant cogitare vel dicere. Contra hoc
venenum de gratiæ antidoto cōfidentes, omnes ſancti
caſtigantes corpus ſuum, & in ſeruitutem redigentes,
ne forte à fide Chriſti reprobi efficerentur, fortiter pu-
gnauerunt & pugnant. De hac enim congreſsione lo-
1.Cor 9. quebatur Apoſtolus Paulus, cum dixit, Ego igitur ſic
curro,non quaſi in incertum, ſic pugno non quaſi aërē
verberans. & tanquam ecōtrario reſpōderetur ei, quis
eſt,vel vbi eſt aduerſarius tuus,cōtra quem pugnas? re-
ſpōdens ait,Caſtigo corpus meum,& in ſeruitutem re-
digo:id eſt,in corpore meo eſt, non in aëre contra quē
pugno:libido eſt ſcilicet inimica vitæ meę,quę me cur-
H rentem & placere deo per ducatum gratiæ eius volen-
tem,diuerſorum libitu malorum per momenta aculeis
impugnat & prouocat, quo agonis mei curſum impe-
diens, authorē ſuum diabolum faciat eſſe victorē. Ideo
caſtigo corpus meum, vbi porto hoſtem meum in me,
pugnanti cōtra me virtute gratiæ cōfortatus repugno
2.Corin.12. pro me.Sed tunc hoſtis potentiam deſtruo,cū caſtigās
1.Cor.15. corpus meum infirmor in me. Cū enim infirmor,tunc
fortior ſum & potens.Gratias autē deo,qui dedit nobis
victoriam per dominū noſtrum Ieſum Chriſtū. Quòd
ſi nō propterea caſtigabat corpus ſuum, quo malarum
concupiſcentiarū appetitus vel ſtimulos ſuperat et libi-
dinū,cur hoc ſe facere dicebat, illo melius ſapientes &
docentes exponite. Non enim naturale eſſe bonum li-
bidinē prædicaretis, ſi caſtitatis virtutem intuentes, vt
Paulus corpora veſtra caſtigaretis:imò impudēti fron-
te laſciuientes, eius motum ſic procaci lingua laudatis
in publico,vt cunctis pateat quid à vobis geratur in ſe-
creto.Si tamen quæ laudare publice nō pudeat,eligant
vel ſecretum:rogo erubeſcite vnde protoplaſti,vt iam
dictum eſt,poſt peccatum erubuerūt,quorū & ipſi pec-
I catores ſumus filij,& credite malum ex diabolo,nō bo-
Roma.7. num ex deo eſſe libidinem. Quam Apoſtolus legem,
hoc eſt, malam conſuetudinem nominat, & eſſe dicit
in membris contrariam legi mentis, ne obediatur legi
dei. Audite ergo quāta ſit iniquitas huius mali,quídve
hinc homo patiatur infirmus,Apoſtolo dicēte & diſpu
Ibidem. tante inter cætera, Nam concupiſcentiā,inquit,neſcie-
bam,niſi lex diceret,Non cōcupiſces. Non dixit,Con-
cupiſcentiam nō habebam:ſed,neſciebam.quid? vtrum
malum eſſet.Habebam igitur,ſed tanquam naturale bo
Exodi.20. num eſſe credebam.cum autem lex diceret:Non cōcu-
piſces:cognoui nō naturale bonum, ſed per peccatum
accidens eſſe malum cōcupiſcentiā. Occaſione autem
accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me
omnē concupiſcentiam.Cum ergo ſperarem quòd vi-
ribus propriis iubente lege poſſem concupiſcentiā vin-
cere, maioribus magis eius vrgebar ſtimulis, & infir-
māte me,eius cupiditas augebatur.Sine lege enim pec-
catum mortuum erat.Quod peccatū? Libido vtiq;,quæ
& concupiſcentia mala dicitur. Non dixit,nō erat:ſed,
mortuum erat:id eſt, cum præceptum legis,quod eſt ei
cōtrarium,adhuc nō eſſet,in peccatore latebat,quia le-
gis imperio demōſtratum eſt. Ego autē ſine lege viue-
bam aliquando: priuſquam ſcirem legis mandatum,in K
operib⁹ totius cupiditatis me viuere arbitrabar. Sed cū
veniſſet mandatū,peccatum reuixit, ego autē mortuus
ſum. Vixit enim intētione mortifera prima lege,id eſt,
quando in paradiſo captiuauit Adam,& reuixit eadem
fallacia ſecunda lege,& occidit me tanquam captiuum
filium tranſgreſſoris:quia per legem cognitio peccati,
nō victoria de peccato. Et inuētum eſt mihi mādatum
quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortē. Optime dixit,
inuentum eſt mihi, id eſt, nō mandatum deus ad mor-
tem dedit, ſed viſum eſt mihi tāquam mortiferum, eò
quòd illud virtute propria implere nō poſſem:cū ego
non mandati vitio, ſed ſtimulo concupiſcentię mortis
percuſſus moriar. Stimulus enim mortis peccatum.Nā 1. Corin.15.
peccatum occaſione accepta per mandatū ſeduxit me,
& per illud occidit. Vidēs peccatū,quod eſt,vt ſæpe di-
ctum eſt,cupiditas,vnde libido exorta eſt, de legis au-
thoritate nihil me valere cōtra ſe:ſicut Adā, interiecto
mandato ad præuaricandum de quo vitium peccandi
cōtraxi,ſeduxit & me: tanquā denuo dicens,Non mor Gene.3.
te morieris, ſi de ligno manducaueris interdicto, imò
aperientur oculi tui, & eris ſicut dij,ſciens bonū & ma- L
lum. Ideo & per illud occidit. Itaq; lex quidē ſancta, &
mandatum ſanctum & iuſtum & bonū. Non igitur im-
puto legi dei, quòd vitio meo factus infirmus, præceptum
eius implere nequeo: quę etſi iubendo non iuuat, tamē
ſua ſanctitate & iuſtitia malū eſſe concupiſcentiā, quod
neſciebam,oſtēdit:quia peccatum, ait, nō cognoui niſi
per legem:& docuit ad ſuperandos eius illicitos appe-
titus,rū in me deficio,debere diuinum auxilium implo
rare. Quod ergo bonū eſt,mihi factum eſt mors? Abſit.
Nunquid enim mandatum bonum,quod cōtra mortis
opera datum eſt, in mortē mihi eſt cōmutatum? Abſit.
Ego videlicet quòd morior, non mandati boni vitio mo-
rior,ſed mādato bono vitio meo tranſgreſſo. Sed pec-
catum vt appareat peccatum, per bonū mihi operatum
eſt mortē, vt fiat ſupra modum peccans peccatum per
mādatum. Vt ergo cōcupiſcentiæ malum quæ radix eſt 1.Tim.6.
omnium malorū, cognoſcatur malum,per mandatum
bonum pręualuit in me magis, nō defecit,quia lex ſub- Roma.5.
intrauit vt abundaret delictum. Mortē ergo mihi ope-
ratum eſt delictum, cum ex delicto, id eſt, ex concupi-
ſcentia mala, infirmāte me virtute propria ad obediē-
dum legi delicta creuerunt. Et factum eſt ſupra modū M
peccans peccatum per mandatū, cum per legē, vt dixi,
non deficit,ſed magis immoderatis cupiditatibus cre-
uit:quia virtus peccati lex eſt,prohibendo,& non auxi-
liando. Scimus enim quòd lex ſpiritalis eſt, ego autē car-
nalis ſum venundatus ſub peccato. Spiritu igitur dei tā
docente quàm iuuante,quo lex lata eſt,nō ſolum voluntate
carnalis legis poſſunt impleri pręcepta, quia per legem
vitia mea tantum agnoſco, nō aufero. Fruſtra de carnis
infirmitate præſumo, hoſtē meum cui dei iudicio iuſto
ſum traditus propter peccatum, cui me voluntas vēdi-
dit protoplaſti,ſolus ſuperare nō valeo. Iubet deus,imò
faciat vt fiat quod iubet. Venundatus ſum ſub peccato
iuſta ſuam ſententiam,qua me peccantē damnauit:me
miſericordia mutare dignetur. Lex ſpiritalis eſt,ego au
tem carnalis ſum: ipſe me compotem ſuæ faciat legis,
vt ſpiritus virtute pręcinctus,perfectę legis tuba gratia
præcedēte,poſsim inimicū in corpore ſuperare. Quod
enim operor,nō intelligo, quod mala videlicet concu
piſco,nō ea vt veniant quæro vel opto, quia natura nō
tali ſum inſtitutus:ſed hoc malum quod eſt per noxam
vitiata natura,authorem prębeo legi,caliginoſis ſubitò

ac prauis

A ac prauis deſideriis cõturbor illectus. Non enim quod
volo hoc ago, ſed quod odi illud facio. Legis mandato
de propriæ voluntatis conatu parêre volo, & nõ valeo.
Peccato vero dum reſiſto, cõſentire delector. Si autem
quod nolo illud facio, cõſentio legi quoniam bona eſt.
Cum ergo nolo, vt nullum concupiſcentiæ malum cõ-
cipiam appetitu, & magis hoc facio: magnum vere ma-
lum eſſe concupiſcentiam in membris meis agnoſco,
quę me peccare cum quadã delectatione ſollicitat, legi
conſentio, id eſt credo, & per ipſam agnoſco quia cum
ſua bonitate mihi indicit, Non concupiſces: venenum
mortis in cõcupiſcentia eſſe deſignat. Nunc autem iam
Rom.7. nõ ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.
Igitur hoc malum quod diſcordare facit corpus & ſpi-
ritum, vt ſit in me, non ego opto vel facio, qui illud de-
monſtrante lege, ex qua malũ eſſe cognoui, ne ſit in me
conſentire legi contẽdo. Sed dũ de meo velle & poſſe
id ſuperare nõ valeo, ideo peccatum quod in me inſi-
ctum eſt per peccatum, manẽs in me, ea quæ nolo ope-
ratur aduerſum me. Scio enim quia non habitat in me,
hoc eſt in carne mea bonum. Certus ſum ergo, ꝙ hæc
cõcupiſcentia quæ eſt conatui meo aduerſa in corpore
B meo, non eſt bonum. Cum enim reſiſtitur ei & defeciſſe
putatur, magis magiſq; ſua malitia in variis appetitio-
nibus innouatur. Nam velle adiacet mihi, perficere au-
tẽ bonum non inuenio. Volo quidem tam hoc peccatũ
vincere quàm legis præcepto parêre. Quod vtrũq; bo-
num vt perficiam, poſſe mihi dẽ me cum velle meo nõ
ſufficit, quia ſufficientia noſtra non ex nobis, ſed à deo
Ibidem. eſt. Nõ enim quod volo bonũ hoc facio, ſed quod no-
lo malum hoc ago. Ad bonum igitur peragẽdum vo-
luntas mea de ſe præſumens, & non de deo, nihil profi-
cit, ad malum vero etiam quod non vult, aliquoties in-
clinatur vt velit. Si autẽ quod nolo, illud facio, nõ ego
operor illud, ſed quod habitat in me peccatũ. Cũ vtiq;
nolle meum cõcupiſcere prouocatur vt velit, non vo-
luntas reſiſtens id agit, ſed peccati cupiditas, quæ à ſola
Ioan.15. mea voluntate ſuperari nõ poteſt, quia ſine me, ait do-
minus, nihil poteſtis facere. Inuenio igitur legẽ volenti
mihi facere bonum, quoniam mihi malũ adiacet. Con-
delector enim legi dei ſecundum interiorem hominẽ.
Quia igitur malum cõcupiſcentiæ adiacet mihi, id eſt
ſpõte & cũ non deſideratur occurrit, & vt perpetretur
eſt voluntati deprauatæ poſsibile, quia ſine deo, vt iam
C dictum eſt, non poteſt eneruari, tamen videtur mihi de
me præſumẽti ad perficiendum bonum, legis videlicet
mãdatum, vt cœpi, fore poſsibile, ſi ſecundum interiorẽ
hominem, hoc eſt, animæ rationẽ, cõtra mortales cor-
poris mei motus tota voluntatis meæ intẽtione totiſq;
naturæ meæ viribus nõ deſtitero repugnare. Video au-
tem aliam legem in membris meis repugnantem legi
mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt
in membris meis. & ecce video in me, id eſt ſentio con-
trariã legem, concupiſcentiam ſcilicet malam, morbo
libidinis ſordidatam, obuiãtem & reſiſtentem & præ-
ualentem legi mentis meæ, intentioni videlicet animi
mei naturali: & captiuum me ducẽtem in lege peccati,
hoc eſt, in prę uaricatione protoplaſti, quæ eſt in mẽbris
Rom.5. meis: quia per vnũ hominẽ peccatum intrauit in mun-
dum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines
pertrãſiuit, in quo omnes peccauerũt. Ecce quãta mor-
tifera bella, ecce quæ pericula quãtaq; naufragia de ma
lo laudabilis & dilectæ veſtræ concupiſcentiæ diabolo
ſeminante exorta ſint. Ecce cuius peſtis onus lene eſſe
prædicatis, & iugum ſuaue. Sed Paulus, cuius eſtis aper-
tiſsimi inimici, non cum illo malum libidinẽ eſſe ſen- D
tientes, legerat ſcriptum eſſe de iſto malo iugo, Graue *Eccli 40.*
iugum ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris
eorum vſq; in diem ſepulturæ in matrem omnium. Et
ideo prædicabat fidelibus cõtra vos de iſto iugo, dicẽs,
Nolite iugum ducere cũ infidelibus: id eſt nolite æqua- *2.Cor.6.*
les effici infidelibus, laudantes cũ illis quod eſt execra-
bile, & dicẽtes quod malum eſt bonum, quia væ eis qui *Eſaia.5.*
dicunt quod dulce eſt, amarum: & quod amarum eſt,
dulce. Bella igitur iſta doctor ille gẽtium in fide & ve-
ritate ſecundum datam ſibi ſapientiam, contra vos, in
omni eſſe genere humano in ſe deprehẽdit, & cõtra ea
fortiter dimicauit. cum enim in perſona ſua dicit, Pec-
catum non cognoui, niſi per legem: &, Concupiſcentiã
neſciebã: &, Peccatum per mandatum operatum eſt in
me omnem concupiſcentiam: &, Ego autem viuebam
ſine lege aliquando: &, Ego autẽ mortuus ſum: &, Inuẽ-
tum eſt mihi mandatum quod erat ad vitã, hoc eſſe ad
mortem: &, Peccatum per mãdatum ſeduxit me, & per
illud occidit: &, Quod ergo bonum eſt, mihi factum
eſt mors? Abſit. &, Peccatum per bonum mihi operatũ
eſt mortem: &, Lex ſpiritalis eſt, ego autẽ carnalis ſum
venundatus ſub peccato: &, Quod operor nõ intelligo: E
&, Nõ quod volo hoc ago, ſed quod odi illud facio: &,
Si autẽ quod nolo illud facio, conſentio legi, quoniam
bona eſt: &, Nunc autem iam non ego operor illud, ſed
quod habitat in me peccatum: &, Scio enim quia non
habitat in me, hoc eſt in carne mea bonum: &, Velle e-
nim adiacet mihi, perficere autem bonum nõ inuenio:
&, Nõ enim quod volo bonũ hoc facio, ſed quod nolo
malum hoc ago: &, Si autem quod nolo illud facio, nõ
ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum: &,
Inuenio legem volẽti mihi facere bonum, quoniã mihi
malum adiacet: &, Cõdelector legi dei: &, Video aliã
legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ,
& captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris
meis. Manifeſte hæc ſe cõtra concupiſcentiã bella per-
egiſſe teſtatur, nec tamen gloriatur de propriis viribus
ſe fuiſſe triumphũ victoriæ cõſecutum. Et ideo cum de
ſe, pro ſe, in ſe, contra tantũ malum infirmatus nullum
victoriæ adiutorium inueniſſet, diſplicẽs ſibi, oculos ad
Chriſti ꝓpugnacula quibus defendi poſsit eleuauit, di-
cẽs, Infœlix ego homo, quis me liberabit de morte cor-
poris huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ no-
ſtrũ. Gratia eſt hęretice, qua liberamur de corpore mor- F
tis, id eſt de motibus concupiſcẽtiæ, quibus corpus no-
ſtrum percutitur, vt anima perimatur, non ſola virtus
propriæ volũtatis. Pergite adhuc per campos loquaci-
tatis veſtræ, qua tantæ turpitudinis ſqualorem laudare
nõ erubeſcitis, & clamate ſecundum cõſuetudinem ve-
ſtram, dicẽtes, Libido calor bonus eſt genitalis, nec eſt
in eą quod pudeat: quia ſi malum eſſe dicatur, nuptiæ iã
dãnabuntur. ſine illa enim non poterit proles exiſtere.
Ex hoc aduertãt dilectæ veſtrę caſtiſsimi expugnatores
quantum libet, quod tantum laudare delectat: aut ſi nõ
libet, cur ſuadetis vt libeat, & caſtitas expugnatur à vo-
bis? Cur bonũ prædicatis, quod in vobis aduerſum eſſe
ſentitis? Rogo erubeſcite. Nemo vnquam quod ſibi eſt
inimicum, bonum dicere delectatur, & laudum pręco-
niis adornare. Fallimini prorſus, & fallitis, imò decepti
eſtis & decipitis. Non eſt iſte calor bonus, nec genitalis
in bonis genitalibus membris, quæ formauit deus, ſed
malus vt ſæpe dictum eſt, authore diabolo præcedente
peccato. Iſto calore ſi vigor mẽtis veſtræ ad illicita non
diſſolueretur, nõ à vobis tam licite laudaretur, quin pó

G tius ſicut à catholicis damnaretur. Sed iterũ reſpunde-
tis, vt ſuperius dixi, tanquã clypeũ veſtro dogmati op-
ponentes, ne vobis valeant ſimplices quos decipitis re-
ſiſtere, & dicitis. Nuptiæ damnabuntur, ſi libido dam-
nabitur, quia abſq; illa ſoboles non gignitur. Quid prę-
ſtigioſiſsimis aſſertionibus veſtris diem in noctem mu-
tare tentatis? Quid nebulis ſerena cõuoluitis? Quid in-
tuentibus lucem feruẽtes in calore turpi, quem optimũ
prædicatis, vt cordis eorum oculos perturbetis, fumi a-
maritudinẽ eructatis? Nuptiæ authore deo valde ſunt
bonæ, nec; damnantur prorſus, cum voluptuoſa libido
damnatur. Nuptiæ, filiorum procreãdorum cauſa ſunt
Gen. 1. inſtitutę, ſicut ſcriptũ eſt, Creſcite & multiplicamini, &
replete terram: quarum licitus vſus, non in luxuria libi-
dinis inſtitutus eſt, ſed ſine illa imperio honeſtiſsimæ
voluntatis, tãtum, vt dixi, cauſa natorum: quia Adæ &
Euę ante peccatũ, cum adhuc ſcilicet in eis morbus iſte
non eſſet, dixit deus, Creſcite & multiplicamini, & re-
plete terrã. Poſt peccatum vero, vt iam ſuperius diſpu-
tatum eſt, ſibilo venenoſi ſerpẽtis cuius callidis decepti
ſunt blandimentis, hanc inquietam & mortiferam pe-
ſtem eorum corpora conceperunt: & per licitum vſum
H poſteaquã de paradiſo proiecti ſunt, in poſteros tranſ-
miſerunt, tanquã peccati ſui teſtimonium hæreditario
iure dimittentes nobis, vt ex hoc præuaricatorum nos
eſſe filios cognoſcentes, non gloriemur de nobis, id eſt
de natura noſtra peccatrice in conſpectu iudicis iuſti
dei: ſed eius miſericordiæ, quæ non in meritis conſtat,
ſemper colla flectam[*], quo dignetur nos in paradiſum
reuocare, vnde illos merito exules fecit. Et in coniuga-
tis igitur & in omni homine libido mala eſt: nonnun-
quam enim ad illicita trahit, quia voluntati peccatrici,
qua factum eſt vt eſſet in membris, contraria eſt intan-
tum, vt ipſorum cõiugatorum ad illicitum vſum ardo-
re ſui ſic anhelantes præcipitet mentes, quo eadem li-
centia acti potius quàm agentes agant. Fit enim volũ-
tas incontinẽs dum illecta vincitur voluptate, ſed ve-
nialis eſt in coniugatis, malo bene vtentibus. Quod o-
ſtendit Apoſtolus cũ cauſa continentiæ orationis tem-
pus indicit coniugatis, & ad ipſum iterum reuertẽdum
propter incõtinentiam tentationis ſatanæ præcipit, di-
1. Cor. 7. cens, Nolite fraudare inuicem, niſi ex conſenſu ad tem-
pus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idip-
I ſum, ne tentet vos ſatanas propter incontinentiam ve-
ſtram: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non
ſecundum imperium. Damnabilis eſt vero in adulteris
& fornicatoribus, malo male vtẽtibus. Iã ergo cogno-
ſcite vtrum Apoſtolus de malo veniam promiſerit cõ-
iugatis, an de bono: de malo ad tempus orationi va-
cãdum abſtinere præceperit, an de bono? Erratis pror-
ſus, quia de[*] qui iuſsit fieri bonũ, nuſquam à bono pro-
Psal. 36. hibuit, ſed à malo, dicens per Dauid, Declina à malo &
fac bonum. Incunctanter omnino dicitur bene vti hoc
malo veniali coniugatos filiorum gignẽdorum vide-
licet cauſa, qui naſcuntur deo opifice, non de acciden-
tis libidinis malo, ſed de bono licentiæ nuptiarũ. Nun-
quid enim cũ vitis vndique deſerente agricola fuerit
ſentibus occupata, & tempore ſuo iacẽs in dumis pro-
duxerit botros, de cõtrariis ſibi ſpinis quibus premitur,
vuam produxit? Abſit. Sed de naturæ ſuæ bono, licet ſpi
narum aculeis corruptos, bonos attulit fructus. Simili-
ter & triticum, ſi natum circumquaq; zizaniis operia-
tur, inquãtum ſpicam produxerit, de naturæ ſuę bono,
nõ de zizaniorum malo quibus impeditur, bonum in-
tulit germen: ſic filij de naturæ bono boni ſunt fruct[*],
non de malo libidinis corrumpentis & vitiantis, cum K
quo naſcitur omnis homo. Vnaquæq; ergo res manens
in naturæ ſuæ bono, accidẽtibus ſibi aduerſitatibus mi-
ſereſcit atque torpeſcit, cultoris ſemper indigens manu
vel diligentia, vt naturæ ſuæ, cui nihil eſt contrarium
ab authore ſuo deo cógenitum, valeat reſpondere. Hoc
agitur & in noſtra peccatrice natura, ſemper indiget
authore & cultore ſuo atque cõſeruatore deo, vt ſpinis
& tribulis zizaniiſque libidinis, vel omnium malarum
concupiſcentiarum, quæ, vt ſæpe diximus, non authore
deo, ſed peccãdo contraxit, manu gratiæ ſuæ quamdiu
in terram de qua ſumpta eſt redeat, expietur, de terra
iterum in nouum ſeculum puriſsima reditura, per eun-
dem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſuſcitata. Ite-
rum ergo iterúmque repeto: Libido mala nihil bonis
impẽdit nuptiis, quia nó ab initio in eius ſordibus ſunt,
ſicut iam ſupra diximus, ordinatæ. Deus enim qui ſine
concubitu apes fœtare creauit, & agrorum cuncta ſe-
mina abſque libidine ſeminare vel naſci decreuit: ho-
minem quoque ex homine ſi non peccaſſet, per concu-
bitum voluntarium, non per libidinis ſcortum exoriri
in paradiſo permiſiſſet. Cui qualiter id cõtigerit, in hu-
ius diſputationis capitulo, quãtum dominus reuelauit, L
iam me arbitror oſtendiſſe. Ideóque nuptiarum licen-
tiam bonam valdę fatemur, & malam cõcupiſcentiam
in coniugatis damnabilem & voluptuoſam eſſe catho-
lico ore clamamus, veſtrumq; dogma in eius turpitu-
dine horrendum, ſanctarum ſcripturarum authoritate
damnamus. Paulus Apoſtolus Chriſti eſt, non Pelagius Rom. 7.
diſcipulus Antichriſti, qui dicit cõcupiſcẽtiam in car-
ne ſua nõ bonum habitare, imò apertiſsime malum di-
cit eſſe. Peccatum eſſe teſtatur, ſtimulum carnis ſuæ no-
minat, à quo colaphizari ſe clamat, ne magnitudine
reuelationum extollatur: cuius malum conſiderans in 2. Cor. 12.
corpore mortis ſuæ, in quo bellum inteſtinum cum in-
uiſibili hoſte gerebat, remedium ſalutis ſuæ nullum pe-
nitus niſi ſolam gratiam dei in Chriſto Ieſu liberãtem
ſe inueniſſe teſtatur. Ipſe dicit ſcribens ad Coloſſenſes,
Mortificate membra veſtra quę ſunt ſuper terram, for- Coloſſ. 3.
nicationem, immunditiam, libidinẽ, concupiſcentiam
malam &c. Reſpondete huic tãto doctori: cur ea mor-
tificanda pręcipit, ſi naturalia bona ſunt? Sed melius in
vobis Pelagio & Celeſtio loquẽtibus, quàm Chriſtus in
Paulo, econtrario prædicatis cum laudabili plauſu di-
centes, Viuificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terrã, M
fornicationem mundam, libidinem bonã, concupiſcẽ-
tiam optimam. Demens & ſecũdum voluntatem tuam
in reprobũ ſenſum dimiſſe hæretice: de iſtarum ſordiũ
malo item dicit idem Apoſtolus ſcribẽs ad Romanos,
Non regnet peccatũ in veſtro mortali corpore, vt obe- Roma. 6.
diatis cõcupiſcentiis eius. Ille in veritate docendo pro-
hibet his immunditiis obedire, tu in errore Pelagiano
ſuades: ille concupiſcentiã menti cõtrariam, peccatum
vocat, tu eã laudãdo, vel in ea delectando, bonum aſſe-
ris naturale. Stulti, iam aliquando ſapite, & nolite de
tanto malo gloriari, neq; mẽdaces eſſe aduerſus verita-
tem, quæ per os ſanctorũ ſuorum laudabilem dilectãq;
veſtram concupiſcentiam malam, & libidinem punit
immũdam. Ex his enim diuerſæ tentationes oriuntur,
quibus per momenta cũ deo placere contẽdimus, præ-
pediṁur, vt ait Apoſtolus Iacobus, Nemo cum tenta- Iacobi. 1.
tur, dicat quoniam à deo tentatur. deus enim intent a-
tor malorum eſt, ipſe autẽ neminem tentat: vnuſquiſ-
que vero tentatur à concupiſcẽtia ſua abſtractus & il le-
ctus. Deinde concupiſcentia cum cõceperit, parit pec-

catum:

A catum;peccatum vero cũ cõſummatum fuerit, generat mortem. Videte dilectam veſtram ſimul & laudatam veſtram,cõcipientem dolorem, parturientẽ peccatum, generantẽ mortem.Cuius authorem cũ deum eſſe prædicatis, ſine dubio arguitis tãtum Apoſtolum, & deum eſſe malorum dicitis tentatorẽ:quia ipſe creauit ſecundum vos,vnde tentãtur homines, abſtrahuntur & illiciuntur:ac per hoc ipſe vnde pereant,fecit. Quod ſi ita non ſentiretis,deum mortem feciſſe minime diceretis. Sed audite adhuc repercutientẽ virga ſapiẽtię cœleſtis,
Iacobi.4. vaniloqua ora veſtra eundem Apoſtolũ Iacobum: Vnde,inquit,bella & lites in vobis?Nõnne ex cõcupiſcentiis veſtris,quæ militant in mẽbris veſtris?Auditis quale officium habeat nimium dilecta veſtra cõcupiſcentia,id eſt bella & lites,quibus diſcordare facit corpus & ſpiritum veſtrum:& in eius caſtris hoſtilibus,atque ſub lege mortifera te hæretice militare delectat? Si pacẽ fidei catholicæ ſequeris,à turbine bellorum horum & litium,quo in cordis tui pelago circũquaque iactaris, ne ad portum peruenias veritatis, facile gratia gubernãte
B poteris liberari,& cognoſcere malũ,quod in malo poſitus putas eſſe pulcherrimum. Audi & alium ſuper Ieſu pectus recumbentem, & conteſtantẽ concupiſcentiam non eſſe ex patre deo,ſed ex mundo,& eam cum mun-
1.Ioan.2. do tranſituram,Ioannem dico Apoſtolum, Nolite,ait, diligere mũdum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum,nõ eſt charitas patris in eo. quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt,& concupiſcentia oculorum,& ſuperbia vitæ, quæ nõ eſt ex patre,ſed ex mundo eſt:& mundus tranſit & concupiſcentia eius. Qui autem facit voluntatem dei, manet in æternũ. Claudite adhuc,ſi placet, oculos cordis veſtri ad videndum,& obturate aures ad audiẽdum tanti Apoſtoli veritatem, & clamate dicentes, ne forte dilectæ veſtræ faciatis iniuriam: Ex deo eſt concupiſcentia carnis,nõ ex mundo, & ideo calor bonus eſt genitalis. Sed quid vltra in proferẽdis teſtimoniis,quibus defenſio veſtra probatur eſſe damnabilis, nitar promulgare ſermonẽ? Quia ſi omnia de legis diuinæ theſauris producantur, tempus me deficiet enarrãtem. Audite ergo breuiter, non breuia, ſed crimine ingẽtia caloris veſtri amantiſſimi opera,quibus in illicitum coire præcipitat
C hebetata corda mortalium, & erubeſcite & cõticeſcite
Mala concupiſcentia. tandem. Iſto calore ſuccenſus & turpiter illectus nonnunquam pater inclinat filiam, & operatur inceſtum: filius etiã patris thorum maculat, quum matri vel nouercæ aliquando miſcetur. In ſororem frater cupidine ductus incurrit: cognatam non erubeſcit opprimere. Virgo licentiam non ſuſtinet nuptiarum, ſed ſtuprum tempore concupiſcit illicito. Maritus minime contentus licitis vxoris amplexibus, toros contaminat alienos. Similiter & vxor immemor proprij mariti cubilis, adulterino amore vxoris thorũ occupat alienæ. Nã &
Roma.1. maſculi relicto naturali vſu fœminæ, exardeſcũt in deſideriis ſuis in inuicẽ, maſculi in maſculos turpitudinẽ operantes. Horret etiam plus iis quæ diximus, dicere, quòd dum homo immemor ſuæ naturæ, rationalis irrationali naturæ,& alienæ à ſua natura pecudi coire cõpellitur. Quid de ruina aliquantorum ſeruorum dei & ſacrarum virginum dicam,quę hac tempeſtate naufragia patiuntur? Quidve de diuerſis immunditiis,in quibus eorum authorem ipſum ſibi puto pro vobis diabolum diſplicere? Ecce calor ille amantiſſimus veſter in quas ignominiarũ ſordes humanas ire illicit & præcipitat mẽtes? Ecce quã illuuiem etiam in ſanctis Chriſti membris fuiſſe dicere nõ tremuiſtis: Ecce cuius obſcœ- D nitatis & turpitudinis eſtis acerrimi laudatores, impudentiſſimi defenſores,& ſi non fallor; cum adhuc non diſplicet,forſitan & factores. Quis enim de vobis bene ſentiat,quos de tanto malo bene ſentire cognoſcit? Si igitur in vobis vllus eſt pudor,ſi honeſtas aliqua,ſi caſtitatis intentio, tantam mali neceſſitatem, id eſt concupiſcentiã carnis ſordibus libidinis mixtam, bonam dicere & laudare deſinite:cuius authorem non deum,ſed diabolum eſſe credite, præcedẽte protoplaſti peccato: & quòd eam voluntas humana in turpiſſimis motibus refrenare non valeat, niſi ſingularis gratia per Chriſtũ dominum noſtrum ſubuenerit ſaluatoris.

AD ARTICVLVM QVINTVM,
Liber quintus.

ITem inquiunt paruulos non trahere originale peccatũ,neq; perituros à vita æterna, ſi ſine ſacramento baptiſmatis ex hac vita migrauerint. Reſpõdemus, Multum quidem iam de originali pec- E cato,quo & paruuli tenentur obſtricti, ſuperius diſputauim⁹: à luce veritatis oſtẽdimus omne humanũ genus hoc vitio claudicare. Dei etiam filium in ſimilitudine carnis peccati ob hoc veniſſe, vt morte ſua per crucem vinceret mortẽ, & gratia ſua gratuita, noſtra vulnera curaret. Verũtamen falſa eſſe de paruulis hæretice quę prædicas, non ſolũ noſtro, ſed & eorũ, ſaluatore Chriſto iuuante, ſcripturarũ authoritate cõuincam. Quid igitur apertius,quòd paruuli Adæ peccato naſcantur obnoxij,dici potuit,quàm quod dictũ eſt per Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in *Pſal.50.* delictis peperit me mater mea? Ille enim cum adulteriũ defleret, & homicidiũ quod Berſabee cauſa commiſit, hanc veritatem in ſuæ confeſsionis gemitu eructauit: tanquam diceret, Non quòd ex hoc ſolo facinore perpetrato peccator ſim, qui antequã id facerem ſine peccato non eram,imò iam peccator ab vtero matris meæ eram: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Vitium ergo peccati ſeminatus & cõceptus de parẽtibus ſumpſi, per quod adul- F terium & homicidium propria peccata peregi. Cum enim ſubiungẽs inquit, Ecce veritatem dilexiſti: peccata propria voluntate commiſſa fatetur,quia veritatem dicit deo pœnitens,quando nihil illi de commiſſis ſuis ſceleribus celat: nõ quòd ſi voluntatem celauerit,deus ignoret,ſed veritatẽ ſibi ab eo dici vult, vt veniam cõſequatur. Si vero aliqua mẽte exciderint,cõfiteatur veritatem deo,& cum generaliter dixerit, Deus qui noſti occulta cordis,tu ſcis opera mea, & delicta mea à te nõ *Pſal.18.* ſunt abſcondita:quibus veniam largiaris:& hæc vtique eſt veritas confitentis,quam diligit deus. Eua ergo peccatum à diabolo mutuauit,Adam conſenſu cautionem fecit, vſura poſteritati creuit. Hinc eſt quòd infans in vtero matris hęreditario iure conſtrictus ante promittat debitũ quàm cautionẽ patris agnoſcat,vel debitorẽ etiam genitorẽ. Huius chirographi vſuræ ſunt illæ maligniſſimę paſsiones,quibus tam maiorum ætate quàm paruulorum animæ deprimuntur,à quibus liberari neminem poſſe niſi per Chriſtum Dauid ipſe, qui in iniquitatibus conceptum & in delictis natum ſe eſſe dicit, oſtẽdit,cum in ſeptuageſimoprimo pſalmo de perſona Chriſti loquitur, dicẽs, Liberauit pauperem à potente, & inopem cui non erat adiutor: id eſt humanũ genus à diaboli dominatu. Parcet pauperi & inopi, & animas

G pauperum ſaluas faciet. Ex vſuris & iniquitate liberauit
animas eorum. Chriſtus vtiq; Adæ debitum, quod nos
vſuris obligauerat, ſoluit, cũ nullis ſuũ corpus peccatis
obnoxium in patibulo crucis ſuſpendi permiſit: ipſius
Pſal.68. enim in pſalmo vox eſt, Quæ non rapui, tũc exoluebã.
Quapropter ipſe ex vſuris & iniquitate & paruulorum
2.Cor.5. liberat animas, quia vt dicit Apoſtolus, Vnꝰ pro omnibus mortuus eſt: Et iterũ. Ergo omnes mortui ſunt: & ſi
omnes mortui ſunt, ſtimulo vtiq; mortis ꝑcuſsi, mortui
1.Cor.15. ſunt, quia ſtimulus mortis peccatum. Dic ergo quærẽti
mihi; Si peccatũ paruulus nullũ carnaliter natus attra-
Iob.14. xit, cur breuis dierũ ſorte mortis aſtringitur? Quia vbi
peccatum non eſt, vtiq; mors eſſe nõ debet. Non enim
Rom.5. me fingente, ſed Apoſtolo prædicãte dictũ eſt, Per peccatum mors: ac per hoc ſecundũ errorem veſtrum, iniquus deus, vt mori paruulũ patiatur nõ habentem peccatum per quod poſſet vita priuari. Sed ad illã ſallaciã
dogmatis veſtri reſpiciens, cui iam ſuperius reſponſum
eſt, inquies mihi, Deus mortẽ fecit, quia mortalem hominem fecit: peccatum autẽ non fecit, quia in primordio hominẽ prohibuit ne peccaret. Imò quid aliud di-
H citia cum deum mortẽ feciſſe creditis, niſi & peccatum
deus fecit, vt per peccatum mors intrare poſsit in mũdum, quia vt quod item eſt repetendũ dicẽte magiſtro
gẽtium, Per peccatũ mors: reſpondetis, Abſit, deus peccatum nõ fecit: ergo occaſionem peccandi homini tribuit, vt opus eius, ſicut dicitis, mors homini poſsit contingere. Sine peccato enim mors eſſe non poterat, quia
velitis nolitis, per peccatũ mors. Nec occaſionẽ, vt dicitis, peccandi deus homini dedit, quo mori poſſet, ſed
Sap.1. mortalem fecit. Iam reſponſum eſt ſcriptum eſſe, Deus
mortem non fecit, nec lętatur in perditione viuorũ. Et
Sap.2. item, Deus creauit hominẽ inexterminabilem. Si ergo
peccatum non fecit, nec occaſionem peccandi homini
dedit, quod recte dicitur: bonum mortis ſecundũ vos,
quod recte nõ dicitur, quomodo per malũ peccati ad
2.Cor.6. hominẽ potuit peruenire? Quid enim luci cõ tenebris,
aut quæ pars iuſtitiæ cũ iniquitate? Videte infœlices, ſi
tamẽ videre poteſtis, quas amicitias inter deum & diabolũ faciatis, quod abſit à domino. Deum enim mortem feciſſe dicitis: diabolum peccatum, ſi tamẽ vel hoc
aſsignatis diabolo, miſcuerũt opera ſua, ex cõſenſu tãquam ſibi in auxilium venientes, vt hominẽ vita priua-
I re poſsint, & ideo dictum eſt, Per peccatum mors. Iam
hoc aduertite, imò qui ſani ſunt ſenſu aduertãt, quia ſoletis nos dicere Manichæos, quis noſtrũ ſit Manichææ
peſtis aſſertor: nos, qui nihil commune luci ad tenebras
dicimus: an vos, qui opus lucis, vt putatis, id eſt mortẽ
opere tenebrarum diabolo, id eſt peccato cõfunditis?
Niſi enim credideritis mortem & peccatum vtraq; eſſe
mala, & nullius horum authorẽ eſſe deum ſed diabolũ
delinquentibus infixiſſe protoplaſtis, prorſus Manichæos adiuuatis, imò eſtis ſimiles Manichæis. Manichæus antẽ nõ credit, ſed catholicus dicẽti Paulo, quòd
per vnum hominem peccatum intrauit in mũdum, &
per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertranſiit,
in quo omnes peccauerũt. Hęc eſt fides noſtra, ſatemur
incunctãter peccatum in paruulis, & per peccatũ mortem pertranſiſſe in omnes homines. Et paruuli natura
homines ſunt. quapropter quanti fuerint, omnes homines ſunt: quibus dum contigerit mori propter peccatũ
quod in eos nõ actione, ſed vterina cõceptione pertrãſiit, moriũtur. Nõ enim morerentur, niſi cœno peccati
necarẽtur. Per peccatũ enim, vt ſępe eſt repetẽdũ, mors:
Nõ ſine peccato hac morte, ne in æternũ pereant, morte domini redimũtur. Hoc cœno peccati quo naſcũtur K
ſqualidi, vt in regnum cœlorum ingrediãtur immaculati, immaculato per baptiſmũ ſanguine Chriſti mundantur. Audi & alterum, dei ſapientiam inquirẽtem, &
per illam veritatẽ mortalibus prædicãtem. Audi aliter
quidẽ quàm Dauid loquentẽ, ſed non aliter prophetãtem, in vno vnico ſpiritu vera dicentẽ, quòd Adæ peccato & paruuli naſcendo premantur. Dauid enim in-
quit, vt ſupra iam dictum eſt, Ecce enim in iniquitati- Pſal.50.
bus cõceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea.
iſte ait in libro Eccleſiaſtico, Graue iugum ſuper filios Eccl.40.
Adam, à die exitus de ventre matris eorũ, vſq; in diem
ſepulturę in matrẽ omnium. Quod eſt hoc graue iugũ,
niſi peccatum? Et quare dictum eſt iugum? niſi quia ex
duobus Adam & Eua veniat, vel duorũ premat & conterat colla, id eſt maſculi & fœminæ, maiorum videlicet atque minorum, quia in vtroque ſexu iugum ſunt.
Ideo ait generaliter, Graue iugum ſuper filios Adam.
Dicẽdo ergo, ſuper filios, ætates nõ diſcreuit vel ſexus,
& comparando iugum peccato, propter Chriſtum: qui
vt cæteri ex vſu coniugatorũ natus non eſt, omnes cæ-
teros eſſe peccatores æquauit. Hoc iugo, id eſt origina-
li peccato reuincti maiores atq; minores, vitio ex ipſo L
orti, tanquam aratrũ trahimus quandiu ſumus in mortis corpore, cuius cupiditatis vomere proſcinditur, hoc
eſt corrũpitur terra noſtra. Propter quod in libro Sa-
piẽtiæ dictum puto, Corpus autem quod corrumpitur, Sap.9.
aggrauat animã. A cuius vita, † labore & onere, vel ara- † iugi.
tri corruptione vt requieſcat, nemo ſoluitur ꝑpria volũtate & poteſtate, niſi ab illo iuſte iudicãte & indebite
miſerãte, qui ait, Venite ad me omnes qui laboratis & Mat.11.
onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugũ meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus veſtris. Iugum enim
meum ſuaue eſt, & onus meũ leue. Quomodo vero ad
eum vocati eant, ipſe oſtẽdit, dicẽs, Nemo venit ad me, Ioan.6.
niſi pater qui miſit me traxerit eũ: ꝑ iugo peccati aſpero & graui, quo carnaliter nati premuntur, vocatis tollẽdum ſuper ſe iugũ ſuaue, & onus leue præcipit. Superius iam diximus, cur peccato iugum ſit comparatum:
nũc ſpiritale Chriſti iugũ & onus intelligere debemꝰ,
charitatem dico, qua iubemur diligere deum & proxi-
mum, quia in his duobus præceptis tanquã in iugo, lex Mat.22.
omnis pẽdet & Prophetæ. Quid enim ſuauius ac lenius
charitate, qua nos diligens deus, per mortem filij ſui ex M
duobus populis Iudæis ſcilicet & gẽtibus vinculo gra- Ephe.2.
tiæ in vnitate fidei cõiugauit & fecit vtraq; vnũ? Chriſti itaque iugum ceruices quas preſſerat iugum peccati,
ſuſpendit, nõ premit, ad cœlũ leuans: quia charitas ſine
qua nemo promeretur deũ, nunquã cadit, & cooperit 1.Cor.13.
multitudinẽ peccatorũ. Ipſa eſt etiã onus leue: quã qui
habuerit, deũ portat, quia charitas deꝰ eſt. Ideo & Apo-
ſtolus, Glorificate, inquit, & portate deũ in corpore ve- 1.Cor.6.
ſtro. In hac vocatione ſunt & paruuli, qui aſſumũtur in
fide credentiũ, non obedientia volũtatis, ſed dilectione nimia charitatis. Propter quod in Pſalmis dictũ eſt
de ipſis, Etenim nõ credẽtes inhabitare dominũ deum. Pſal.67.
Super quos niſi fuerit dono gratiæ charitatis iugũ ſuaue & onus leue Chriſti, requieſcere à labore & onere originalis iugi non poſſunt. Grauãtur enim in labore &
onere diuerſarum paſsionum, quas eos in lacte poſitos
perpeti videmus & ſtupemus. Vexãtur enim nonnunquã à dæmonibus, diuerſis doloribus & vulneribꝰ cruciãtur, multiſque, vt dixi, ærumnarum generibus affliguntur: & in his omnibus cum quid patiantur, hoc di-

cere non

A cere nó poſsint, tamẽ pœnis ſe cruciari variis quo dam-
modo loquuntur, cum aculeo puncti dolorum, cõfuſos
vocũ ciulatus emittunt. Qui ſi minime ſtimulo peccati
protoplaſtorũ percuſsi, ex quorũ peccatrice carne pec-
cati caro ſunt, patiuntur ſecũdum errorem veſtrũ, deus
qui talẽ fecit naturã, vt pœnalibus anima paſsionibus
connecteretur, crudelis eſt, aut certe iniuſtus, vt innocen-
tiam ſanctã & nullius penitus erroris obnoxiam tantis
permittat vrgeri periculis, & in ipſis nónunquam vita
priuari. Quod niſi eos peccati originalis cauſa pati cre-
Gene.1. dideritis: ſine dubio deum, qui valde bona omnia fecit,
arguitis. Sed abſit vt ſit iniquus inferens iram, imò in-
ſtus iudicia faciẽs. Pœna enim peccati eſt vt pœnis ple-
ctantur, non in actu ſed ortu paruuli peccatores. Quia,
Pſal.50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in deli-
Eccli.40. ctis peparit me mater mea: &, Graue iugum ſuper filios
a.Petr.s. Adam à die exitus de ventre matris eorũ, vſque in diẽ
ſepulturæ in matrẽ omnium: non ego fingens, ſed Pro-
phetę dei ſpiritu veritatis ſancto acti dixerunt. Audi &
alium athletam fortiſsimum per omnia diaboli flagel-
la tranſeuntem, & patientia ſua eius impatientiam ſu-
B perãtem, beatum Iob dico, quid ſpiritu dei quo proba-
tus & fortis eſt factus, de humanæ naturæ ſenſerit labe,
etiam paruulos dicens à peccati ſordibus immunes eſ-
ſe non poſſe, hóſq; adducẽdos in iudicium coram deo,
Iob.14. Homo, inquit, natus ex muliere, breuis vitæ & plenus
iracundia, & ſicut flos cum floruerit, decidit, fugitq; vt
vmbra, & nó permanet. Nónne etiam huius curam ha-
buiſti, & hũc feciſti venire in iudicium coram te? Quis
enim erit mundus à ſorde? Ne vnus quidem, etiam ſi v-
nius diei fuerit vita eius ſuper terram. Eſtne aliquid du-
bitãdum, tam clariſsima authoritate, paruulos peccati
illuuie maculatos eſſe naſcentes? Cum enim dicit, Nón-
ne etiam huius curam habuiſti, & hunc feciſti venire
in iudicium coram te? ſtatim propter iudicia iuſtiſsima
dei cur in iudicium veniat, cauſam præcedẽtem oſten-
dit, Quis enim, inquiens, mundus à ſorde? Ne vnus qui-
dem eſt, etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terrã.
Id autẽ eſt propter peccati ſordem, quam trahit à pec-
cante natura, qua naſcitur immundus in mundo. Hæc
ſecundum Septuaginta interpretum editionem quę ex
græco in Latinum ſermonẽ verſa eſt, poſuimus. Audite
apertius ad ſuggillationem veſtram idipſum, qualiter
ex Hebræo verbo ſit in Latinum tranſlatum. Quis, ait,
C poteſt facere mundum de immundo conceptũ ſemine?
Nónne tu qui ſolus es? Eſt ne deinceps contentio? Imò
eſſe debet à vobis vlla cõtradictio? Audis de paruulo di-
ci, Quis poteſt facere mundum de immũdo cóceptum
ſemine, nónne tu qui ſolus es? & adhuc dubitas bapti-
ſmum Chriſti per gratiam habere quod mũdet in par-
uulo? Niſi enim eſſet immundus, non diceret, Quis po-
teſt facere mundum: ſed cũ addidit, de immundo con-
ceptum ſemine: parentũ ſordidatum dicit eſſe peccato,
quorũ ſunt immunda ſemina, non conditione naturæ,
ſed præuaricantis vitio protoplaſti. Siue igitur Septua-
ginta ex Hebræo in Græco, ſiue alius ſimiliter ex He-
bræo in Latino ſermone, vnum atq; idem, & ſi mutatis
verbis, non tamen veritate, paruulos peccati ſorde reos
eſſe dixerunt. Quam enim iniuſtitiam, ſicut ſæpe pro
diuerſitate propoſitarum à me cauſarum interrogaui,
apud deum dicitis, vt nulla exiſtente cauſa ſecundum
errorem veſtrum, ſicut ſupra diximus dixiſſe Iob, par-
uulus breuis vitæ & plenus iracũdia ſit: cum quid ſit ira
rationis vſu omnino neſciat: vel quare vt flos decidit,
fugitq; vt vmbra, & in vita multorum dierum ſiue an-
norum nó permanet, ſicut nouimus multis continge- D
re paruulis: vel cur eum ad iudicium venire corã ſe fa-
cit, cum mandatum legis eius non cognouerit facien-
dum, nec contempſerit voluntatem? Hoc vtique ſecũ-
dum vos, vt dixi, iniuſte paruuli patiuntur à iuſto iudi-
ce, ſi nulla peccati contagione tenentur obnoxij. Sed
quantalibet latitudine mẽdaciorum veſtrorum verbis
muros hæreſi veſtræ circunquaq; cõſtruatis, veritas vin
cit: cuius aries impulſus gratiæ manibus totũ quaſſat &
deſtruit, vnde repugnatis atque confiditis. Quia iuſtus
dominus nihil facit iniuſtum, & verax non poteſt eſſe
mendax. Paruuli vtique, vt dicit Apoſtolus, natura filij
iræ ſunt, Adæ ſcilicet parentis, ſicut ſæpe diximus, of-
fenſione connexi. Non enim dicerentur filij iræ niſi
iram, id eſt peccatum primi plaſti, qui peccando deum
ad iram primus in genere noſtro prouocauit, traherẽt
ſeminati. Ideo dictum eſt, Quis enim erit mũdus à ſor-
de? Ne vnus quidem, etiam ſi vnius diei fuerit vita eius
ſuper terram. Vel ſicut dictũ eſt alio modo, tamen idẽ,
Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum
ſemine? Nónne tu qui ſolus es? Ob hanc igitur ſolã ſor-
dem peccati quam trahit, non de coniugij bono, ſed de
libidinis malo, paruulus breuis vitæ & plenus iracun- E
diæ eſt. Decidit etiam vt flos, fugitq; vt vmbra, nec per-
manet, atque in iudicium coram domino veniet iudi-
candus. Cui niſi baptiſmi gratia per Chriſtum ſubue-
nerit, diſperiet de populo Chriſtiano. Sicut lex peritu-
rum dixit paruulum de populo Iudæorum, niſi die cir-
cumciſus fuiſſet octauo. Scriptum eſt enim, Infans qui Gene.17.
octauo die circumciſus non fuerit, diſperibit anima illa
de populo ſuo. Dic igitur mihi, A quo facinore circun-
ciſio paruulos liberat? Aut quare incircuncíſi de popu-
lo dei anima peribat, ſi nihil vnde ſanaretur vel diſpe-
riret, habebat: quin potius parentibus eius niſi circun-
ciſus fuiſſet, debuit prætendi perditio, qui vſum obedi-
entiæ & liberi habebant arbitrij, & non paruulo igno-
ranti bonum & malum? Sed eſto quòd parentes ob hãc
negligentiam, quod ſcriptum non eſt, ſubeant perituri
ſupplicia, nunquid damnatis illis ſi incircumciſus mor-
tuus fuerit paruulus, animæ poterit interitum abolere?
Deus enim locutus eſt, non homo, dicens, Infans qui o-
ctauo die circumciſus nõ fuerit, diſperiet anima illa de
populo ſuo. Narrate ergo ſi poteſtis, dei iuſtitiã in qua
multum vos poſſe iactatis, imò totum poſſe naturæ vi-
ribus, cur diſperdat innocentiam incircũciſam, quidve F
circumcidi iubet, ſi nulla donantur circumciſione deli-
cta? Reſpondetis plané, Iuſtus deus in iudicando. Hæc
enim ſoletis quaſi diligentes deũ dicere, ſed ore veſtro,
corde autem mentientes ei. Si itaq; iuſtus deus in iudi-
cando, rogo dic cauſam incircumciſi paruuli perituri?
Actualia certe nulla ſunt eius delicta. Quę enim eſſe po-
terunt octo dierum? Trahere eum originale peccatum,
& propter hoc damnari, credere non vis. Vnde iniuſta
dei iudicia? Dic iam aperte, iniuſtus deus & impius, vt
damnet paruulum, quem damnabilis nulla cauſa præ-
ceſsit. Nec enim aliud in cordis tui tenebris ſentire co-
gnoſceris, ſi tamen incircumciſum iſte dei lege fideli
perire paruulũ credis. Aut ſi de vobis aliud ſentiendum
eſt, iudicent orthodoxi. Sed more illo veſtro veritatis
videlicet luce deſerti atq; refciliti, Deus, inquitis, præ-
ſcius operũ eius malorũ quæ facturus erat ætate perfe-
cta, peniturũ dixit de populo ſuo. Itáne Pelagiane iſane,
deus qui iuſtus eſt in omnib' viis ſuis, & ſanctus in om- Pſal.144.
nib' operibus ſuis, pro huiuſcemodi credẽdus eſt icir-
cunciſum paruulum iudicare, vt tanq̃ factorem pro nó

G factis ſceleribus puniat,tempus imputet quoddam vbi
vita non vixerit,vbi velle & nolle non fuit voluntatis?
Abſit hoc apud iudicem iuſtum,qui vnicuique vel obe-
dienti vel cõtemnenti vſu liberæ voluntatis reddit ſe-
cundum opera ſua. Si paruulo autem incircunciſo ſo-
lum pro delicto, eſt opus diaboli,quod ex Adam ſemi-
natus attraxit, & circunciſione fraudatus non caruit,
hoc in paruulo deus odit & punit:ita nunc fit & in po-
Gene.17. pulo Chriſtiano. Circũciſio enim illa octaui diei,ſign-
ram reſurrectionis domini ſaluatoris, & gratiã bapti-
ſmi geſtabat. Vos autem,& ſi paruuli baptizati nõ fue-
rint, vitã illã æternam promittitis, quia ſcilicet Chri-
ſti eis gratiam baptizatis nihil auferre, conferre credi-
tis nihil.Si enim intelligeretis quare dixerit dominus,
Mat.9. Non opus eſt ſanis medicus,ſed male habentibus: cre-
deretis vtiq;,non eos ſanos,ſed vulneratos medico ſal-
uatori ad ſtationem baptiſmi ſanandos offerri, nec ha-
bituros vitã,niſi ipſius qui eſt vita,manducauerint car-
Ioan.6. nem,& ſanguinem biberint.Ipſe enim dixit,Niſi man-
ducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſan-
guinem, non habebitis vitam æternam in vobis:& qui
manducat meam carnem,& bibit meum ſanguinẽ, ha-
H bet vitam æternam. Quomodo igitur vitam regni cœ-
Euchariſtia paruulis ſub vtraque ſpecie. lorum promittitis paruulis, non renatis ex aqua & ſpi-
rituſancto, non cibatis carne, neque potatis ſanguine
Chriſti,qui fuſus eſt in remiſsionem peccatorum? Eius
enim edictum eſt,Si quis non renatus fuerit ex aqua &
ſpirituſancto,non poteſt introire in regnum cœlorum.
Ioan.3. Intrare quippe in regnum cœlorum nõ aliud eſt, quàm
vita beata viuere, quę permanet ĩ ſecula ſeculorũ. Ecce
non baptizatus,vitali etiam cibo poculoq; priuatus,di-
uiditur à regno cœlorum vbi fons viuẽtium permanet
Chriſtus.Da mihi præter hunc alterum locum, vbi vi-
tæ poſsit requies eſſe perennis.Primum enim locum fi-
des catholicorum diuina authoritate regnũ credit eſſe
cœlorum,vnde,vt dixi,nõ baptizatus excipitur. Secun-
dum, gehennam, vbi omnis apoſtata vel à Chriſti fide
Purgatoriũ. alienus æterna ſupplicia experietur. Tertium penitus
ignoramus, imò nec eſſe in ſcripturis ſanctis inueni-
mus.Finge Pelagiane locũ,ex officina peruerſi dogma-
tis tui, vbi alieni à Chriſti gratia vitã requiei & gloriæ
poſsidere paruuli poſsint. Dextera iuſti iudicis ſeden-
tis & ſiniſtra, regnum eſt & gehenna, vita eſt & mors,
iuſti & iniqui.In dextera igitur iuſti ſunt conſtituti: in
I ſiniſtra operarij iniquitatis. In regno requies baptiza-
torum:in gehenna pœna incredulorũ.Vita ad lætitiam
gloriæ:mors ad fletum & ſtridorẽ dentium. Iuſti in re-
gno patris cum Chriſto: iniqui in igne æterno parato
diabolo,& angelis eius.Sed hoc dicens,non diuiſiones
locorum multorum dedi,niſi duorum tantum,quoniã
ad duo,regnum videlicet & gehennam,hæc omnis re-
feruntur, etiã ſi plura dicantur. Dextra enim vita iuſti:
vel,ſicut dixi,addamus iuſtitia, ſanctitas, beatitudo, &
cætera bona ad regni cœlorum requiem referuntur.Si-
niſtra vero, id eſt ij qui ſiniſtræ aſtabunt, iniqui, mors,
iniuſtitia, doloſitas, impietas & quãtalibet mala ad ge-
hennæ tormenta, vbi mors quæ ſecunda dicitur,nõ fi-
nitiua,ſed cruciatu durabilis erit. Qui baptizatus ergo
non eſt, in iis quæ regni cœlorum ſunt, nõ poteſt repe-
riri.Et ſi non ibi, quia vere non ibi, putáſne Pelagiane,
iam ſentis vbi,aut certe dic vbi? Reſpõde more illo ſo-
Ioan.14. lito: Dominus inquit, In domo patris mei manſiones
multæ ſunt.In his manſionibus,manſiones habeat vitæ
& refrigerij nõ baptizati paruuli. Hiccine eſt putas ille
tertius locus, quem fingẽdũ ante paululum ex officina
dogmatis tui popoſcerã? Percutiat hoc opus virga ſua Pſal.2.
ferrea Chriſtus,qua gentes hęreditatem ſuam & poſſeſ- K
ſionem ſuam terminos terrę regit: qua probat vaſa mi-
ſericordiæ ſuæ, & reprobat contumeliæ, vt ſi manſerit
inquaſſatũ,permittat illic ſuſceptos veſtros,quibus ſine
illo vitam promittitis paruulos habituros.Dic age,ad-
eſto aſſertioni tuæ,refelle meam. Manſiones iſtas mul-
tas quas in medium protuliſti de theſauris Euangelio-
rum,certum eſt veritate dicente eſſe apud deũ patrem.
Sed quæro abs te,vtrum ſint in regno cœlorum,an fo-
ris? Pater enim deus in regno cœlorum eſt,& illic ſunt
hæ vtique manſiones. Si vero in regno cœlorum non
ſunt, ergo pater alienus eſt à regno cœlorũ: quis vt di-
xit,vbi pater eſt, ibi & multæ ſunt manſiones. Quid di-
cis hęretice? Vnum elige ex duobus cuius partis defen-
ſor exiſtere poſsis. In regno eſt pater & manſiones, an
extra? Si dixeris,in regno:perdidiſti locum quem mul-
ta fabricaueras arte paruulis. Non enim intrat in man-
ſiones iſtas non baptizatus,quia qui dixit,In domo pa- Ioan.14.
tris mei manſiones multæ ſunt: ipſe dixit,Qui non re- Ioan.3.
natus fuerit ex aqua & ſpirituſancto, non intrabit in
regnum cœlorum.Ecce virga fortis Chriſti, quoniam
cõminuit corpus† tuum.Si autem dixeris, foris, attẽde L
quid reſpondeas Manichæo.Aliquo enim bello ſecun- †opus
dum te ſuperatus,ab aliquo pater exceptus eſt de regno
cœlorum, nec ad eum opus filij ſui pertinet baptiſmus
paruulorum, nec ad ipſum etiã mãſiones patris,ac per
hoc diuiſum eſt regnum eorum. Chriſtus enim recipit
baptizatos in regnum cœlorum: pater non baptizatos
in manſiones loci ſui.Ecce quales ſenſus imprægnata à
diabolo peperit hæreſis veſtra: ecce officina illa Pela-
giana, ſiue Celeſtiana, de qua omnium docti & acutuli
ad interitum proceſsiſtis,qualem locũ miſeris paruulis
fabricauit,vt & pater videatur regno excluſus,& Chri-
ſtus à manſionibus patris? Quid deinceps à vobis dece-
pti facient paruuli, quos catholica ratio ſine medico
Chriſto in manſiones patris vobis docentibus non ſi-
nit introire? Quibus dum abſq; Chriſto promittitis vi-
tam,aufertis vitam,dum ſanos pollicitatione ad mortẽ
perducitis,dum ſpondetis requiem, præcipitatis in ge-
hennam. Manſiones igitur iſtæ apud patrem non ſunt
diuiſæ cellulis ad habitandum iuſtis,ſed cõiuncta cha-
ritate bonorum prǣmia meritorum,quæ ſunt in regno
cœlorum, quod eſt indiuiſum in poſſeſsionẽ vnicæ cõ-
cordiæ deitatis patris & filij & ſpirituſſancti: & non eſt M
vt quoddam grande palatiũ vnde cõcludi aut excludi
poſsit: nec terminum habet quomodo regnũ terræ,vt
vltra regnandi nõ habeat poteſtatẽ. Ipſe enim qui im-
plet omnia & excedit omnia, pater & filius & ſpiritus-
ſanctus,deus vnus eſt,omnia in omnibus,vnum potẽs, 1.Cor.15.
atq; omnia potẽs,cui⁹ regni finis nõ eſt. Magnus enim Pſal.47.
dominus & laudabilis nimis,& magnitudinis eius non
eſt finis: & regnũ eius regnũ omnium ſeculorũ, & do-
minatio eius in omni generatione & progenie.In par-
te vero gloriæ ſanctorũ & beatitudinis vitæ æternæ di-
uiſum à gehenna dici tantum poteſt,vnde impij & pec-
catores omniſq; nõ baptizatus eſt ſeparatus, & parti ge
hẽnæ eſt mancipatus: dei autẽ potentia nõ in parte eſt,
& in parte non eſt,quia & ſanctorũ requiei & peccato-
rum damnationi ipſe regnat in ſecula ſeculorũ. Sinite
itaq; paruulos venire ad Chriſtum vitã,vt eis perditam
per Adam medicina ſua redonet vitã. Venit enim non Luca.19.
inaniter quærere & ſaluare quod perierat. vos videbat
præſcientia ſua futuros hæreticos, vóſq; increpabat in
Apoſtolis ſuis dicẽs,Sinite infantes venire ad me,& no-

lite eos

A lite eos prohibere : talium eſt enim regnum cœlorum.
Talium , ad comparationē videlicet ad ſe venientium
dixit , non omnium paruulorum generaliter , etiam &
Luca.18. qni in eo renati non ſunt. ideo inquit,Sinite paruulos
venire ad me:id eſt,nolite eos credere me non indigc-
re . non cnim poſſunt venire in regnum patris mei niſi
Ioan.14. per me. Denique ait, Ego ſum via veritas & vita,nemo
venit ad patrem,niſi per mc. Quomodo eos ergo non
baptizatos in domo manſionum patris manſuros cre-
ditis,cum nemo vadat ad patrē,niſi per Chriſtum, qui
via eſt:nemo æternam habeat vitam,nec maneat in ve-
Ioan.15. ritate,niſi per ipſum qni vita eſt & veritas? Sine me,in-
qnit,nihil poteſtis facere.Nam ſicut nemo venit ad pa-
trem , niſi per Chriſtum : ſic nemo ſaluandus venit ad
Ioan.6. Chriſtum,niſi attrahente patre. Ipſe enim dixit, Nemo
venit ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit cũ. Et ve-
nire ad patrem & filium nemo poteſt , niſi operãte ſpi-
Ioan.3. ritusſancto patris & filij, qui vbi vult ſpirat , & gratiam
1.Cor.12. diuidit ſingnlis prout vult: quam gratiam non à ſe diſ-
ſociatam,ſed indiuiſa manu atque potentia in homine
tota vnus de⁹ & trinitas operatur. Quiſquis ergo opus
in ſe non habet trinitatis, id eſt baptiſmum ſalutarem,
B æternam vitam cum viuentibus ſanctis in regno cœlo-
rum nó poteſt adipiſci . Baptiſmus enim Chriſti opus
Coloſſ.2. eſt trinitatis, quia ipſe eſt,dicente Apoſtolo Paulo,ple-
nitudo diuinitatis:& non eſt,ſicut & Petrus dicit in A-
Act.4. ctibus Apoſtolorum,in aliquo alio ſalus.Nec enim no-
mē aliud datum eſt ſub cœlo hominibus, in quo opor-
teat nos ſaluos fieri. Ecce princeps Apoſtolorum Petr⁹
in veritate loquitur veritatem,ī nullo alio nomine ho-
minibus datam ſub cœlo ſalutem,niſi in Chriſto.Tu in
mendacio da nomen aliud quod ſaluare poſsit paruu-
los,minime in Chriſti nomine(qui eſt,vt dixi, plenitu-
do diuinitatis)baptizatis. Quiſquis enim in Chriſto ti-
gitur,in nomine patris & filij & ſpiritusſancti, quod eſt
plenitudo diuinitatis , in remiſsionem peccatorum ſa-
lutis gratia baptizatur.Et nos,inquies,ſicut aliquoties à
vobis audiuimus, in remiſsionem peccatorum, tã ma-
iores ætate quàm paruulos baptizamus . Et cum vobis
ita contradictum fuerit à nobis , ergo eſt peccatum in
paruulis quod eis in ſacro baptiſmate remittatur:reſpó-
detis, Nullum:tantum in adoptione filiorum baptizan-
tur . habet enim in eis gratia quod adoptet, non habet
vnda quod diluat. propter ſolam vero ſymboli formu-
C lam vt tradita cõſuetudo ſeruetur, tinguntur in remiſ-
ſionem peccatorum. Maiores autem propter quòd vſu
liberi arbitrij peccata cõtrahere potuerũt, in remiſsio-
nem peccatorum baptizantur. O cæca veſtrorum ſen-
ſuum corda. O magiſterium quod obuolutum mortali
nebula vobis diabolus propinauit. Quis hęc catholico-
rum ſapientiſsimus ferat? Quis vos non horreat potius
nominare quàm cernere , vt verbũ dei fidele in parte
veri & in parte mendacij eſſe prædicetis , id eſt in ma-
ioribus verax, quia vere in remiſsionē peccatorum ba-
ptizantur:in paruulis autem mendax,quia ſic in remiſ-
ſionem peccatorum,vel non in remiſsionem peccato-
rum tingantur:quãdo iam vel quid à vobis dicitur ve-
rum , aut dicetur,quòd in illo loco vbi veritas Chriſt⁹
in ſpiritusſancto baptizans curat omnes ad ſe veniẽtes
peccati vulnere ſauciatos,deo mendacium dicere non
timetis? Verba nanque dei ſunt ſymboli verba,non re-
fellit deus tradens per Apoſtolos ſuos Eccleſię ſuæ ſan-
ctæ catholicæ , credentes in remiſsionem peccatorum
baptizari. Vt quid enim iuſsit in remiſsionem peccato-
rum,ſi nó facit vere remiſsionem ? Imò ideo iuſsit,quia
facit. Eſt enim deus verax , omnis autē homo mendax. D
Omnino in remiſsionem peccatorum baptizantur & Pſal.115.
paruuli, alioquin non habebunt in regno cœlorum vi-
tam. Dimittitur enim eis regeneratione ſpiritali, quod
traxerunt , vt ſæpe dixi , ex Adam generatione carnali.
Stulte hæretice,reſpice ad Ieſum,qui propterea vocat⁹
eſt Ieſus, id eſt ſaluator , quia ſic dicit Euangeliſta , Ipſe Mat.1.
ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Atten-
de edictui eius,Nõ opus eſt ſanis medicus,ſed male ha- Mat.9.
bentibus. & aduerſus eũ falſum de paruulis dicere con-
ticeſce,qui eis potum nõ ſanis, ſed ægrotantibus bapti-
ſmum in ſuo ſanguine procurauit , qui propterea cate-
chizantur & exufflantur ac baptizãtur,vt princeps hu- Ioan.12.
ius mundi diabolus ex eis foras mittatur. Aut ſi non in
illis diabolus exufflatur,cuius opere,id eſt vitio peccati
per Adam tenentur obnoxij , dicite cur imagini dei fit
iniuria? Verum opinor,quòd eis baptiſmo veſtro bapti
zandis minime exuffletis, ne non imagini dei, ſed dia-
bolo faciatis iniuriam. Aut ſi exufflatis nullum,vt puta-
tis, crimen habẽtibus , quem in eis vrgeatis dicite . Ex-
ſufflatur ergo & increpatur in eis in catholica Eccleſia
opus diaboli,nõ quod ipſi ſunt,ſed quod in ipſis eſt. Ipſi
enim quod homines, opus dei ſunt : quod vero in ipſis E
eſt peccatum,opus diaboli eſt: hoc eſt,quod in illis odit
deus,nõ ipſos opus ſuũ. Ob hoc ſi indebita gratia eius p
baptiſmũ mundati nõ fuerint , penitus Chriſtianorum
vitam non habebũt,& in regnum cœlorum non ingre-
dientur. Erunt autē illic vbi circuncisi paruuli Iudęorũ.
Duas ſanè fides & duo baptiſmata vos habere, ſi ipſi in
tenebris ambulãtes nõ cognoſcitis, catholicorũ nullus
ignorat. Alia enim fide,vt ſuperius oſtendi,vobis dicẽ-
tibus,baptizatis ætate maiores:alia paruulos,cum ſcili-
cet verbũ eos in remiſsione peccatorũ baptizatos per-
cipere corde nõ credatis. Nos vero anathematizantes
vos,Paulũ in quo locutus eſt Chriſtus,auſcultam⁹ præ-
dicantē & ſequimur, qui vnum corpus & vnum ſpiritũ Epheſ.4.
eſſe dixit Eccleſiæ catholicæ in Chriſto , vnam fidem,
vnum baptiſmum,vnum deum & patrem omnium,qui
ſuper omnes & per omnia & in omnibus nobis.

LIBER SEXTVS PESPON-
dens articulo ſexto.

LICET latius de gratia & libero
arbitrio ſuperius diſputatum ſit,ta- F
men addere etiã nonnihil quam-
maxime huic operi oportet , vt &
veſtra calumnia quam nobis obii-
cere ſoletis,per illuminationē gra-
tiæ ſaluatoris reuincatur , imò re-
futetur, & noſtræ fidei integritas cõprobetur. Credere
quippe nos vel prædicare ſuggillatis , quia cũ lege dei
& Prophetis, cũ Euãgelio Chriſti eiuſq; Apoſtolis præ-
deſtinationem dicimus,eo quòd deus quoſdam homi-
num ſic prædeſtinet ad vitam regni cœlorum, vt ſi no-
lint orare,aut ieiunare, aut in omni opere diuino vigi-
les eſſe,eos omnino perire nõ poſſe,nec prorſus debere
ſui eſſe ſolicitos,quos deus quia voluit,ſemel iã eligẽdo
prædeſtinauit ad vitã:quoſdam vero ſic prædeſtinauit
in gehennæ pœnam, vt etiã ſi credere velint, ſi ieiuniis
& orationibus omniq; ſe voluntati diuinæ ſubiecerint,
in his deum non delectari,& vitam illis æternã in toto
dari nõ poſſe,ſic electione prædeſtinatos eſſe vt pereãt:
Deum nos taliter operãtem perſonarum eſſe accepto-
rem dicere. Non miramur vos de nobis,id eſt homines

G de hominibus falſa poſſe cõfingere,cum videamus vos
ſic à diabolo eſſe faſcinatos,vt ſcripturas ſanctas & ve-
ridicas,ad voluntatis veſtræ intellectũ mutare nitami-
ni,fidem Chriſti Apoſtolorum prędicatione fundatam
euertere, falſum dogma veſtrum anteponere veritati.
Hinc eſt vtiq;, vt nõ poſsitis agnoſcere veritatem: imò
hinc eſt vt corrupti & abominabiles facti ſitis in volũ-
Pſal.13. tatibus veſtris.Inclinate igitur aliquantulum patienter
aurem cordis veſtri, & qualiter myſterium prędeſtina-
tionis credamus, qualiterve prædicemus, audite. Ani-
moſitatẽ etiã contradicendi diuinis eloquiis deponite.
Poteſtis enim dono dei veritatem facile reperire vel a-
gnoſcere,ſi cũtentioſi diſciplinæ ſilẽtio eſſe deſtiteritis.
Prius ergo ipſum nomẽ prędeſtinationis quid indicet,
exponamus:deĩde eſſe apud deum, qui ſine acceptione
perſonarum eſt,prædeſtinationẽ,diuinarum ſcriptura-
Prædeſtinatio & præſcientia. tũ authoritate probabim⁹.Prędeſtinatio quippe à præ-
uidendo & præueniendo vel prędordinando futurũ ali-
quid dicitur: & ideo deus cui præſcientia non accidẽs
eſt, ſed eſſentia fuit ſemper & eſt, quicquid antequã fit
præſcit,prædeſtinat:& ꝓpterea prædeſtinat, quia quale
Roma.8. futurũ ſit præſcit. Ideo & Apoſtolus, Nam quos præſci-
H uit,inquit,& prędeſtinauit. Sed nõ omne quod pręſcit,
prædeſtinat. Mala enĩ tantũ præſcit, & nõ prædeſtinat.
Bona vero & præſcit & prædeſtinat. Quod ergo bonũ
eſt,præſciẽtia prædeſtinat:id eſt priuſquã ſit in re, præ-
ordinat. Hoc cũ ipſo authore eſſe cœperit,vocat,ordi-
nat,& diſponit. Vnde & ſequitur, Nam quos prædeſti-
nauit,hos & vocauit: & quos vocauit,illos & iuſtifica-
uit: quos autẽ iuſtificauit, illos & glorificauit. Iã igitur
aperti⁹ diſſeramus quod loquimur,quomodo erga hu-
manum genus præſcientia ſua & prædeſtinatione deus
generaliter,in quo iniquitas non eſt,vtatur. Maſſę itaq;
humani generis, quæ in Adam & Eua præuaricatione
damnabilis mortaliſq; facta eſt,non conditione diuina
generaliter,ſed ea debito pœna cruciatuſq; gehẽnæ de-
betur: venia vero nõ merito,ſed dei iuſti iudicis miſe-
ricordiæ largitate confertur. Quia vero iuſtus & miſe-
ricors dominus deus præſciuſq; futurorũ, ex hac dam-
nabili maſſa non perſonarum acceptione, ſed iudicio
æquitatis ſuæ irreprehẽſibili,quos pręſcit,miſericordia
gratuita præparat, id eſt prædeſtinat ad æternam vitã:
cæteros autẽ pœna,vt prædixi, debita punit, quos ideo
punit,quia quid eſſent futuri præſciuit:non tamen ipſe
I fecit puniendos vel prædeſtinauit,ſed tantũ,vt dixi,in
damnabili maſſa præſciuit. Quòd ſi à me quæris ſcire,
cur duos ita differentes fecit deus ſi perſonarum acce-
ptor non eſt,quia generaliter aut punire debet iuſtitia,
aut miſericordia liberare: contende cum Paulo, imò ſi
audes,argue Paulum, qui dixit Chriſto in ſe loquente,
Roma.9. O homo tu quis es qui reſpondeas deo? Nunquid dicit
figmentum ei qui ſe finxit,vt quid me ſic feciſti? An nõ
habet poteſtatẽ figulus luti ex eadẽ maſſa facere aliud
quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?
Ego autẽ hoc dico quod dixi,quia quicquid deus agit,
miſericorditer, iuſte ſancteq; facit, quia ſolus ipſe præ-
ſciendo ſcit quod homo neſciendo neſcit. Quis enim
Roma.11. cognouit ſenſum domini? Quis inſtruxit eum? Aut quis
conſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi & retri-
buetur ei? Aut quis dicit ei quid feciſti? Nõ poteſt tantũ
iuſtus dici deus aut ſolum miſericors, ſed iuſtus & mi-
ſericors. Sic legimus,ſic credim⁹. Propterea quãdo illi
Pſal.100. cum Dauid miſericordiam & iudicium cantamus, cã-
tamus metuẽtes, nõ interrogamus quæ ſit volũtas eius,
de iudicio & miſericordia cõquirentes. Quòd ſi adhuc
animoſitati tuæ,qua contẽtionis curru raptus per quæ- K
ſtionum campos inanis efferris, hæc minime reſponſa
ſufficiunt:audi & alia quæ de altitudine diuitiarum ſa-
pientiæ & ſcientiæ dei,expauentes incomprehenſibilia *Roma.11.*
iudicia eius & inueſtigabiles vias eius, ſola tãtum fidei
conſideratione proferimus: quis ſi ſcrutari voluerimus
ſecretum dei, quod iuſtitiæ ipſius ſolius notum eſt, cõ-
prehendere non valemus, & impletur in nobis quod
ſcriptum eſt, Defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. Quare? *Pſal.63.*
Quia accedet, iquit, homo ad cor altum, & exaltabitur
deus. Si forte cum ſitis reprehenſibiles, iudiciorum dei
eſſe vos comprehenſibiles iactitatis,melius ſcilicet deo
placentes q̃ Paulus Apoſtolus, qui eſſe incõprehenſibi-
lia per ſpiritum eius iudicia prædicauit. Perpẽdite itaq;
quo iudicio dictũ eſt à Paulo & Barnaba prædicãtibus
verbum dei in Lyſtris, In pręteritis generationibus di- *Act.14.*
miſit omnes gentes ingredi vias ſuas, vt in idololatria
ſimulacrorum perirent:& vnam tantum gentem,id eſt
Iacob elegit ſibi domin⁹, & Iſraël in poſſeſsionem ſibi:
cui ſoli vtiq; legem ad cognoſcẽdum ſe,poſtpoſitis, vt
dixi,cęteris generationibus dedit,vel cur iterũ amiſsio L
facta eſt Iudæorum, vt mũdi fieret reconciliatio, id eſt
omniũ gentium,ſicut dicit Apoſtolus, Si enim amiſsio *Rom.11.*
eorum reconciliatio eſt mundi, quæ aſſumptio niſi vita
ex mortuis? Quaſi impoſsibile erat deo omnipotẽti vno
tempore vniuerſo mundo legem dare, ſalutem gratiæ
Chriſti conferre,vel,vt ita dicam,ab initio lapſus Adæ
id agere,quod diuerſitate temporum fieri eius arbitrio
cedit. Docete etiã quare miſſo à ſpirituſancto Paulo &
Barnaba portare nomen domini ſalutis cauſa in genti-
bus, cum tranſirent prædicantes Phrygiam & Galatiæ *Act.16.*
regionẽ,vetiti ſunt à ſpirituſancto loqui verbum dei in
Aſia? Et cũ veniſſent in Myſiam volentes ire in Bithy-
niam,non permiſit eos,inquit,ſpiritus Ieſu. Sciebat,in-
quies,deus,quia credituri non eſſent,& ideo nõ eos ire
permiſit ad loquẽdum verbum dei. Stulte, deus eſt qui *Roma.4.*
iuſtificat impium, nõ præuẽtus humana voluntate, ſed
ipſe præueniẽs hominis voluntatem miſericordia ſua.
Deus enim, inquit, meus, miſericordia eius præueniet *Pſal.58.*
me. Audi & alium prophetam dicentem, Conuerte me *Hiere.17.*
domine,& cõuertar:ſana me domine,& ſanabor. Vnde
Apoſtolus, Iuſtificati,inquit, gratis per gratiã ipſius per *Roma.3.*
redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu. Audi, gratis,&
tace de meritis. Nõnne prohibitio iſta ſanctiſpiritus a-
lind oſtendit q̃ verbum domini Ieſu dicentis in Euan- M
gelio, Spiritus vbi vult ſpirat? Hinc cogita, hinc pande *Ioan.3.*
aliquid,quare ſpirat vbi vult, & nõ vbiq;? Dicite etiam,
quare prædicantibus prædictis Paulo & Barnaba apud *Act.13.*
Antiochiam Piſidiæ Iudæis ac gentibus ſalutem,nullus
crediderit, niſi quos exinde dominus præordinauit vt
crederent? Sic enim de ipſis pagina ſancta teſtatur: Et *Ibidem.*
crediderũt, inquit, quotquot erãt præordinati ad vitã
æternam: hoc eſt, prædeſtinati. Ecce in omnibus quę ex
authoritate diuina protulim⁹, habes miſericordiam &
iudicium:& certũ eſt,quia perſonarum acceptor nõ eſt *Roma.2.*
deus,nec cuiuſquã perſonam reueretur. Deſcende ergo
ſi vales in profundũ miſericordiæ dei: Aſcende ſi ſuffi-
cis in altitudinẽ iuſtitiæ iudicij eius: Deſcende in lon-
gitudinem & latitudinẽ inueſtigabiliũ viarũ eius: & ſi
liquidò penetraueris, hæc nobis tã metuẽda & incom-
prehenſibilia ſecreta,de quibus Paulus expauit,ipſe in-
trepidus pande. Si autẽ, vt ſuperius dixi,iactatus curru
inanium quæſtionũ cadis in fluctus vanæ cũtentionis,
& velut nauis deſerta gubernaculo per diuerſa & inco-
gnita littora volueris, nec prorſus ibi ꝓſpere nauigare
putes,

A potes, reuertere & ſede in portu fidei catholicæ, vbi te
nulla poſsit fluctuoſæ curioſitatis tempeſtas turbare vel
mergere. Quantumlibet enim ſcire coneris, iudicia dei
cōprehendere nō vales, nec valebis: quia ſicut nemo ſcit
1. Cor. 2. hominū quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus qui in ipſo eſt:
ita quæ dei ſunt nemo ſcit niſi ſpiritus dei. Si qua ergo
attingere valuerimus, nō noſtra ſolertia, ſed dono ſpiri-
tus ſancti reuelata eſſe debemus agnoſcere. Si autē ſcire
non datur quod ſupra nos eſt, nec à noſtra puſillanimi-
Eccli 3. tate quæratur. Præceptū eſt enim à ſcriptura ſancta: Al-
tiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris in
Rom. 11. vanitate: Et, Altum ſapere noli, ſed time. Timendum eſt
prorſus & venerādum profundū dei, quod nos rite fa-
Sapient. 11. temur inueſtigare nō poſſe. Omnia, inquit, in mēſura &
numero & pondere cōſtituiſti domine. Quis igitur hāc
menſurā, hunc numerū, & hoc pōdus dei ſufficit com-
prehendere, vt cōſtitutiones eius vniuerſas in his tribus
definitionibus valeat enarrare? In mēſura puto ꝙ cōſtet
qualitas, in numero quātitas, in pondere ratio perægua-
ta. Sed hæc tria, id eſt, qualitas & quantitas & ratio per-
æquata, in iudicio & miſericordia dei conſtant: quia in
his duobus terminis ſanctis concluſa ſunt, in quibus per
B hæc mundum conſtituit, gubernat & iudicaturus eſt. In
his deus iudex iuſtus cōprehendi nō poteſt, non poteſt
reprehēdi. Omnia ergo quæ ſuperius diximus, vel dice-
mus, in clauſtro horū trium nobis abſcondita nunc la-
tent: quæ ſolis clauibus iudicij & miſericordiæ dei tunc
reſerabūtur vt ſciantur, quando in aduētu domini illu-
1. Cor. 4. minabūtur abſcondita tenebrarū, & reuelabuntur con-
ſilia cordium, vt ſit laus vnicuiq; à deo vel pœna. Opor-
tet igitur vt ad ea quæ ſuperius diſputare cœpimus, re-
uertamur. Diximus nanq; de dānabili humani generis
maſſa deum preſciſſe miſericordia, non meritis, quos &
electione gratiæ prædeſtinauit ad vitam: Cæteros vero
qui iudicio iuſtitiæ eius hac gratia efficiuntur expertes,
præſciſſe tantū vicio proprio perituros, non vt perirent
prædeſtinaſſe. Sed, vt dixi, quos in operibus impietatis
& mortis præſciuit, non præordinauit, nec impulit, in
quibus deū prouocantes ad iracundiā, ſalutis fidem aut
prædicatā ſibi accipere nolunt, aut deo iudice non poſ-
Rom. 1. ſunt, vel accepta male vtūtur, & ob hoc traduntur in re-
probū ſenſum, vt faciāt ea quæ non cōueniunt: his pœ-
nam prædeſtinatam eſſe rite fatemur. Quod vt probare
C valeamus, ſolū reor ad exemplum ſufficere Iudā: Hunc
enim deus cū preſciſſet in vicijs propriꝫ volūtatis peſſi-
mū fore, id eſt, electione diſcipulatus ſui bene à Chriſto
conferenda male vſurū, & auaricia ardētem precio Iu-
dæis dominū traditurum, pœnā ei prędeſtinauit ex me-
Pſal. 108. rito, dicente per Dauid ſpiritu ſancto: Deus, laudē meā
ne tacueris, quia os peccatoris & doloſi ſuper me aperiū
Matt. 26. eſt: id eſt, Iudæ vel Iudæorū in Chriſtum. Iudæ cū dicit:
Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradā? Et poſt
pecuniæ ſponſionē dans ſignū traditionis: Quemcunq;,
inquit, oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eū: Ideo ſuper me,
ait, apertū eſt. Cum enim ſignū dedit, ore doloſo aperuit
quem tenerent. Iudæi quoque cum eum volentes dolo
perdere, vt Euangeliū pādit, clamauerunt dicētes: Cru-
Ioan. 19. cifige, crucifige eū. Et poſt puſillū ſequitur: Conſtitue ſu-
Pſal. 108. per eum peccatorē, id eſt, ſuper Iudā, & diabolus ſtet à
dextris eius. Cum iudicatur, exeat condēnatus, & oratio
eius fiat in peccatum. Fiat dies eius pauci, & Epiſcopatū
eius accipiat alter. Et poſt cætera quæ de eo ſequuntur:
Pro eo, inquit, ꝙ nō ſit recordatus facere miſericordiā:
& perſecutus eſt hominē pauperē & egenū, & compun-
ctum corde morti tradidit: & ſequentia reliqua quæ in
eius prędicta ſunt perſona. †Nā ſicut narrat liber Actuū D
Apoſtolorū, de eo prædicta & in ipſo cōpleta eſſe, ſan- † al pœnā.
ctus probat Apoſtolus Petrus, cum loco eius vnū ex his
qui cū Apoſtolis cōgregati erāt, propter teſtimoniū re-
ſurrectionis Ieſu Chriſti ſubrogari oportere denunciat,
dicēs: Viri fratres, oportet impleri ſcripturā quam ſpiri- Act. 1.
tus ſanctus prædixit per os Dauid de Iuda, qui fuit dux
eorū qui cōprehēderūt Ieſum, qui cōnumeratus erat in
nobis, & ſortitus eſt ſortē miniſterij huius. Et hic quidē
poſſedit agrū de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus cre-
puit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius. Notū au
tem factū eſt omnib⁹ habitātibus Hieruſalē, ita vt apel-
laretur ager ille lingua eorū, Acheldemac: hoc eſt, ager
ſanguinis. Scriptū eſt enim in libro Pſalmorū, Fiat cō- Pſal. 68.
moratio eius deſerta, & nō ſit qui inhabitet in ea, & Epi Pſal. 108.
ſcopatum eius accipiat alter. Et poſt pauca ſequētia: Sta- Act. 1.
tuerūt, inquit, duos, Ioſeph qui vocabatur Barſabas, qui
cognominabatur iuſtus, & Matthiā & orantes dixerūt:
Tu domine qui corda hominū noſti, oſtende quē ele-
geris ex his duobus vnū, accipere locū miniſterij huius
& Apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas vt abiret
in locū ſuum: & cætera. Vbi ergo cōmemoratio operū E
eius malorū à ſancto fit ſpiritu in Pſalmis, priuſquā eſ-
ſet, præſcitus eſt, non factus, ꝙ talis aduerſus filiū dei fu-
turus eſſet: Si enim factus eſſet, inculpabilis eſſet, & dei
opificio reputaretur, nō Iudæ: Iniuſte etiā in eū prolata
damnatio eſſet. Sed abſit hoc à ſummo bono iudice, au-
thore omnium bonorū deo, damnatore vero cunctorū
malorum: quia mala Iudæ, vt prædixi, præſciuit, non fe-
cit: Et tamen in quibus præſciuit, iudicio iuſto tradens
eum in reprobum ſenſum, vt impleret permiſit. Et ideo
permiſit, quia per ſpiritum ſanctū eum periturum ante
prædixit: Quia ſicut Chriſtum oportebat pati per Iudā,
præcinente per Prophetas ſancto ſpiritu: ita oportebat
Iudā perire eodē ſancto ſpiritu prædicente: de eo enim
dictum eſt: Nemo periit, niſi filius perditionis. Nam pœ- Ioan. 17.
nā illi prædeſtinatā pro malis ſuis, in quibus vt ſæpe di-
xi prǽſcitus eſt tantum, non prædeſtinatus, illic planè a-
gnoſcimus, vbi de eo dicitur ab Apoſtolo Petro: Vt iret
in locū ſuum, tranſlato ſcilicet in alterum honore Epi- Act. 1.
ſcopatus eius: Vel certe vbi legitur, ꝙ damnatus ſit an-
tequā natus, ſecundum id quod diſputatione prædixi-
mus. Talis ergo periturorū omnium cauſa eſt, licet cul-
pa ſit à culpa diſsimilis. Verū autem eſſe quod diximus, F
licet plene ſit diſputatū, id eſt, perituris pœnā eſſe prǽde-
ſtinatam, audi Petrū Apoſtolum, cum futuros eſſe pſeu-
doprophetas & magiſtros mēdaces & apoſtatas in Ec-
cleſia dicit, ſicut fuerūt in populo veteri: Quib⁹ iudiciū, 2. Pet. 2.
inquit, iam olim non ceſſat, & perditio eorum nō dor-
mitat. Itē Iudas Apoſtolus: Subintroierunt, ait, quidā ho- Iudæ 1.
mines, qui olim preſcripti ſunt in hoc iudiciū impij, do-
mini noſtri gratiā transferētes in luxuriā, & ſolum do-
minatorē & dominū Ieſum negātes Chriſtū. Et dominus in Euāgelio peccatoribus: Ite in ignē æternū, quem Matt. 25.
præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Prędeſti-
natis autē: Venite benedicti patris mei, percipite regnū
paratū vobis ab origine mundi: id eſt, prædeſtinatū. Te-
nenda eſt igitur inconcuſſe huius diſputationis regula,
quę diuinis teſtimoniis claruit, peccatores in malis pro-
priis antequā eſſent in mundo, prǽſcitos eſſe tantū, non
prædeſtinatos: pœnā autem eis eſſe prædeſtinatā ſecun-
dum quod præſciti ſunt. Paruulos quoq; nō renatos ex
aqua & ſpiritu ſancto, prædeſtinatæ pœnæ eſſe obno-
xios, qui prǽſciti ſunt non propriis voluntatibus, quorū
nullæ vel bonæ vel malæ ſunt, niſi tantū in Adæ pecca-

G to,quod traxerunt naſcentes,& in hoc manentes ſolue-
runt tẽpus vitæ præſentis.Quid enim de his indiciũ iu-
ſtitiæ faciat, quibus miſericordia nõ ſubuenit, qui pura
Ioan.6. fide credit dicenti domino : Qui non manducat carnẽ
meã & bibit meum ſanguinẽ,non habebit in ſe vitã:in-
telligit,& à cõtentione recedit. Qui vero ſecundũ pro-
poſitum dei viuunt, præſcitos eſſe & prædeſtinatos ele-
ctione gratuitæ gratię eius,& regnũ eis cœlorũ eſſe prę-
deſtinatum ſine dubitatione dicendum eſt. Hoc enim
Apoſtolus Paulus probat, cũ ante eos prædeſtinatos &
electos eſſe teſtatur,quàm mũdus cõſtitueretur.Scribẽs
Epheſ.1. enim Epheſiis dicit : Sicut elegit nos in ipſo, id eſt, in
Chriſto,ante mundi conſtitutionẽ,vt eſſemus ſancti &
immaculati in cõſpectu eius in charitate, qui prædeſti-
nauit nos in adoptionẽ filiorũ per Ieſum Chriſtũ in ip-
ſum.Taceat humana lingua,nec prorſus in prædeſtina-
tione de meritis extollatur.Attendat dictũ,ante mundi
conſtitutionẽ:Diuinæ voluntatis eſt hoc donũ,non hu
manæ fragilitatis meritũ. Deniq; attẽde quid ſequatur:
In quo habemus,ait,redemptionẽ per ſanguinẽ eius re-
miſsionẽ peccatorum ſecũdum diuitias gratiæ eius,quæ
ſuperabundauit in nobis in omni ſapiẽtia & prudentia,
H vt notũ faceret nobis ſacramentũ voluntatis ſuę,ſecun-
dum beneplacitũ eius quod propoſuit in eo, in diſpen-
ſationẽ plenitudinis temporũ inſtaurare omnia in Chri
ſto quæ in cœlis,& quæ in terra ſunt in ipſo. In quo etiã
ſumus prædeſtinati ſecũdum propoſitũ eius, qui omnia
operatur ſecundum conſiliũ voluntatis ſuæ, vt ſimus in
laudem glorię eius,qui ſperauimus in Chriſto.Audi,ſe-
cundum diuitias, inquit, gratiæ eius quæ ſuperabunda-
uit in nobis,id eſt,qua præuenit nos, inquit, vt notũ fa-
ceret nobis ſacramentũ volũtatis ſuæ. Audi, qui omnia
operatur ſecundum cõſilium voluntatis ſuæ : Nunquid
meæ vel tuæ aut alterius,vt meritis cõſtet?Abſit,ſed ſuę.
Quæ etiã in his quos prædeſtinauit opera bonæ præpa-
rat voluntatis, vt in his ambulent, ſecundũ quod idem
Epheſ.2. in eadẽ Epiſtola dicit,Gratia enim eſtis ſaluati per fidẽ,
& hoc nõ ex vobis : Dei enim donũ eſt,nõ ex operibus,
ne quis glorietur. Ipſius enim ſumus factura, creati in
Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ præparauit deus vt
in illis ambulemus.Audi,in operibus bonis quæ prępa-
rauit deus.Et ſi quid te boni poſſe vides,age gratias prę-
paranti ꝙ potes,nõ propriæ volũtati:quia omnino ſine
I illo nihil potes, qui dixit, Sine me nihil poteſtis facere.
Ioan.15. Nolite itaq; putare ꝙ hæc & huiuſmodi dicentes, libe-
rum volũtatis amputemus arbitriũ: cum tamen conſtet
ea quæ loquimur ex authoritate diuina pendere, vel vt
nobis calumniam obiicitis,ꝙ operari bona,& oportere
eſſe in dei propoſito ſolicitos prohibeamus. Quin po-
tius,qui ſe dono gratię ad dei miſericordiã ſentiũt per-
uenire, hortamur oportere incumbere orationibus,ob-
ſecrationibus,ieiuniis, vigiliis omniq; operi voluntatis
Rom.1. diuinæ:Pędeſtinatis enim dicit Apoſtolus,cũ tamẽ ge-
nerale ſit,quod illis dicitur à Chriſto prædeſtinato ſe-
Matt.26. cundum carnẽ ex ſemine Dauid, prædeſtinato autem
ſecundum potentiã dei patris cum patre & ſpiritu ſan-
Luc.21. cto:Vigilate & orate ne intretis in tentationẽ. Item:Vi-
gilate in omni tempore orãtes, vt digni habeamini fu-
gere iſta omnia quæ futura ſunt & ſtare ante filium ho-
Luc.13. minis. Item, Contendite intrare per anguſtam portam.
Itẽ, Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis.
Et multa alia quæ longum eſt enarrare. Sed vt ſuperius
Ioan.15. nominaui, qui eis dixit, Sine me nihil poteſtis facere:
per ipſum quæ iubentur facere poſſunt. Huiuſmodi in
Epheſ.2. Chriſto eſſe electos dei,ait Apoſtolus, in quo prædeſti-
nati ſunt ſecundum propoſitum eius qui omnia opera- K
tur.Intellige dictum,qui omnia operatur,& crede opus
eſſe dei, opera eorum qui ambulant ſecundum propo-
ſitum dei. Qui ergo abſq; prædeſtinationis gratia ſunt:
id eſt,alieni à propoſito dei & perdurãt in operibus ma
lis, ſi etiam ex hac vita migrauerint,non eos dicimus vt
vos putatis, ita à deo omniũ opifice ordinatos vt peri-
rent, tanquam ipſe illis mores malæ vitæ creauerit, ipſe
ad omne opus mortis inuitos præcipitauerit. Abſit hoc
à diuino propoſito, Nõ enim volẽs eſt iniquitatẽ deus, *Pſalm.5.*
nec mandauit cuiquã impie agere,nec alicui dedit laxa *Sap.1.et 2.*
mentũ peccandi. Fecit enim vt eſſent omnia,& ſanabi-
les nationes orbis terrarũ. Inuidia autem diaboli mors
intrauit in orbem terrarũ. Imitãtur ergo illum qui ſunt
ex parte illius. Nec dicimus, vt fingitis, & ſi credere ve-
lint vel bonis operibus dei vacare, deum hæc illis nolle
præſtare, cum huiuſmodi velle dei ſit donũ. Si ergo ex
deo eſt quod volunt, vult deus perfectũ fieri quod do-
nauit.Si autẽ ex deo nõ eſt,ſed eſt de iactantia propriæ
voluntatis, qua ſe meritis deũ æſtimant promereri,ma-
nifeſte quod volũt capere non poſſunt, quia nõ volen-
tis,inquit Apoſtolus, neq; currẽtis, ſed miſerẽtis eſt dei. *Rom.9.*
Et quia nõ poteſt homo à ſe facere quicquã niſi datũ illi *Ioan.19.*
fuerit deſuper, nũ hoc agit deus ſumme bonus malicia, L
ſed iuſtitia, nec perſonarũ acceptione, ſed cauſarum ſe-
cretarum diſcretione. Nouimus nonnunquã quoſdam
volentes æternæ vitæ fidẽ accipere, & eã adipiſci:quoſ-
dam autẽ non.Aliquos etiã nolentes conſequi,cũ in eis
diuina gratia,aut dederit,vel immutauerit voluntatem:
aliquos non. Nouimus aliquos etiã perfectos ex labore
multorũ annorũ,prolapſos in vltimo vitæ ſuæ & periiſ-
ſe. Aliquos vero ab ineunte ætate ſua in omni ſcelere &
damnabilitate vſq; ad decrepitã ætatem perdurasse, &
repente cœlitus inſpirata ſalute, raptos eſſe ad requiem
regni cœlorum,Nouimus etiã paruulos, quibus vſus li-
beri arbitrij non eſt,vt de bonis aut malis eorum meri-
tis iudicemus, parentũ manibus ad gratiã ſacri bapti-
matis deportatos, & cum in vno eorum per manus ſa-
cerdotis myſteriũ fidei adimpleretur, aliquoties alterũ
in parentum manibus factum exanimem,fraudatũ gra-
tia ſaluatoris. Quis ſapiens & intelligens hæc? Aut quis M
idoneus erit horum reddere rationẽ? Dicamus cum Da *Pſal.144.*
uid, Iuſtus dominus in omnibus viis ſuis, & ſanctus in *Pſal.91.*
omnibus operib⁹ ſuis.Et Quàm magnificata ſunt ope-
ra tua domine,nimis profundę factæ ſunt cogitationes
tuæ.Dicamus etiã cum Apoſtolo Paulo : O altitudo di- *Rom.11.*
uitiarũ ſapientiæ & ſciẽtiæ dei, quàm incõprehenſibilia
ſunt iudicia eius,& inueſtigabiles viæ eius.Sed ſi adhuc
hac reddita ratione vultis eſſe contentioſi, nec acquie-
ſcere veritati,nobis tamẽ eo ꝙ male de deo iuſto ac mi-
ſericordiſsimo ſentiamus, calũniari deſinite : ſed ipſum
potius dominũ Ieſum Chriſtũ, cuius Euãgelium ſequi-
mur,ſi audetis arguite:cũ illo iurgiũ ſumite litigandi:il-
li quod abſit, male ſenſiſſe de deo patre ſuo calumnia-
mini:qui ait,Multi quidem vocati,pauci vero electi.Et, *Matt.22.*
Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me tra-
xerit eum. Et, Nemo poteſt venire ad me, niſi datum ei *Ioan.6.*
fuerit à patre meo. Et, Non omnes capiũt verbum hoc, *Matt.19.*
niſi quibus datum eſt.Cætera etiam quàm plurima.Fal-
ſum eſt ergo, inquitis, quod ait Apoſtolus de deo, Qui *1.Tim.2.*
vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ve-
ritatis ſuæ venire? Omnino non eſt falſum, quia om-
ne quod vult deus facere poteſt, nec prorſus humana
voluntate quod vult præpeditur. Sed quæro à vobis vt
dicatis,quare deus qui vult omnes homines ſaluos fieri,

A quorũdam, vt dicit Eſaias Propheta, excæcat oculos ne
videãt, & obdurat corda ne intelligãt, ne cõuertãtur &
ſanẽtur? Quod verũ eſſe Ioãnes Euãgeliſta cõfirmat di-
Ioan.12. cens de Iudęis: Propterea nõ poterãt credere, quia dixit
Eſaia.6. Eſaias: Excæcaoit oculos eorũ, & indorauit cor eorũ vt
nõ videãt oculis & intelligant corde, & cõuertantur &
ſanẽ eos. Itẽ in Euangelio ſecundũ Marcũ, cũ Ieſum in-
Marci.4. terrogarẽt diſcipuli ſui de parabola ſeminis: Vobis, in-
quit, datũ eſt noſſe myſteriũ regni dei: illis aũt qui foris
ſunt, in parabolis oĩa fiũt, vt videntes videãt, & nõ vi-
deãt, & audiẽtes audiãt & nõ iotelligãt, ne quãdo con-
uertantur & dimittãtur eis peccata. Dicite igitur, quare
deꝰ qui perſooarũ acceptor nõ eſt, & vult oẽs homines
ſaluos fieri, aliquorũ corda reſerat ad credendũ, oculos
illuminat ad videndũ, & ad ſciendũ myſteriũ regni cœ
lorũ, quo ſcilicet ſalui fieri poſsĩt: aliorũ vero, vt lectio-
nis textus dixit, inooluẽs in parabolis veritatẽ obtũdit
cor, excæcat oculos, claudit aures, ne Euãgeliũ ſalutis a-
gnoſcãt, ne remiſsionẽ accipiãt peccatorũ? Dicite quæ-
ſo, qoaliter hęc loca Euãgelij accipitis: docete quid hic
de deo, qui vult oẽs homines ſaluos fieri, ſentitis. Ecce
B iã oẽs generaliter ſalui nõ ſunt, cũ aliis datur viã noſſe
ſalutis, aliis nõ datur. Hæc itaq; cũ facit deus, nõ perſo-
narũ acceptione facit, nõ iniuſtitia, ſed iuſtitia inenar-
rabili, & miſericordia indebita. Quoniã vero binc li-
quidò vtraq; pars dictre nihil valemꝰ, credamus tantũ
reũ mortis ex iudicis voluntate pẽdere. Ne quiſquã aũt
putaret diuino iudicio fieri, nõ oẽs homines ſaluari, di-
1.Timo.2. xit Apoſtolus, qui volt oẽs homines ſaluos fieri. Qua-
propter oẽs homines qoi ſaluãtur, dei voluotate ſaluan
Pſal.67. tur. Deus enim noſter, deꝰ ſaluos faciẽdi, & domioi do-
Pſal.29. mini exitus mortis. Et, Quia ira in furore eius, & vita in
voluntate ipſius. Intelligite itaq; in furore iuſtitiã, in vo
lũtate miſericordiã. Prędeſtinationẽ igitur negare quã
apud deum eſſe breuiter probauimus, immanis blaſphe
mia eſt: quã nõ tantum ſicut ſoletis dicere, in Apoſtolis
debemꝰ accipere, ſed ĩ Patriarchis & Prophetis, & mar-
tyribus & cõfeſſoribus, in omnibꝰ ſanctis & digne ſer-
2.Tim.2. uiẽtibus deo. Hinc nemo glorietur, nemo deſperet. So-
lus enim dominus ſcit qui ſunt eius. Inqnantũ autẽ poſ-
ſumꝰ, oẽs homines ad bonũ opꝰ exbortemur, nolli de-
C ſperationẽ demus, pro inuicem oremus, in cõſpectu dei
Math.6. nos homiliemus dicẽtes: Fiat volũtas tua. Ipſius erit po-
teſtatis, iudiciũ in nobis debitũ mutare damnationis,
& gratiam prædeſtinationis indebitam prærogare.

Hypognoſticon finis.

AD LECTOREM.

HVius operis Auguſtinus non meminit in Catalogo ſuarum lucubrationum, ſed omnia ſic referunt ingenium illius, vt de authore nihil ſit dubitandum.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, ad Eutropium & Paulũ Epiſcopos, liber de perfectione iuſtitiæ contra Celeſtium.

SAnctis fratribꝰ & coëpiſcopis, Eutropio
& Paulo Auguſtinus. Charitas veſtra,
quæ in vobis tanta eſt, & tam ſancta vt
etiam iubẽti ſeruire delectet, petiuit vt
definitionibꝰ quæ dicũtur Celeſtij eſſe,
reſpõdeã. Sic enim prænotata eſt eadẽ
chartula quã dediſtis: Definitiões vt diciĩ Celeſtij. Quæ D
prænotatio credo ꝙ nõ illiꝰ, ſed eorũ ſit qui hoc attule
rũt de Sicilia, vbi Celeſtius nõ eſſe perhibẽt. Sunt enim
multi talia garriẽtes, & ſicut ait Apoſtolꝰ, ipſi errãtes & 2.Timo.3.
alios in errorẽ mittẽtes, ex illius tamẽ hæc eſſe doctrina
vel etiã quorundã ſectatorũ eius, & nos poſſumus arbi-
trari. Nã neq; iſtæ breues definitiones, vel potius ratio-
cinationes ab illius abhorrẽt ingeuio, quod in opere a-
lio eius inſpexi, cuiꝰ eũ eſſe cõſtat authorẽ: & nõ fruſtra
iſtos fratres qui hęc attulerũt, in Sicilia exiſtimo audiſ-
ſe ꝙ ipſe docuerit iſta vel ſcripſerit. Vellem autẽ ſi poſ
ſem, ita obtẽperare veſtræ fraternæ beneuolẽtiæ, vt etiã
ego tã breuiter reſpõderẽ. Sed niſi & illa cũmemorem
quibus reſpõdeo, quis poterit quẽadmodũ reſpõderim
iudicare? Conabor tamen quantũ valuero, adiuuãtibus
me apud domini miſericordiã etiã orationibus veſtris,
vt nõ vltra q̃ neceſſe eſt meus ſermo procurrat. Ante Ratiocinatio 1.
omnia, inquit, interrogãdus eſt qui oegat bomioẽ ſine
peccato eſſe poſſe, quid ſit quodcunq; peccatũ: quod vi
tari poteſt, an quod vitari nõ poteſt. Si quod vitari nõ
poteſt, peccatũ nõ eſt. Si quod vitari poteſt, poteſt ho- E
mo ſioe peccato eſſe, quod vitari poteſt. Nulla enim ra-
tio vel iuſtitia patitur ſaltẽ dici peccatum, quod vitari
nullo modo poteſt. Reſpõdemus, vitari poſſe pecca- Reſponſio.
tom, ſi natura vitiata ſanetor gratia dei per Ieſum Chri
ſtum dominũ noſtrũ. Intantũ enim ſana nõ eſt, ioquan-
tum id quod faciendũ eſt, aut cæcitate nõ videt, aut in-
firmitate nõ implet. Dum caro cõcupiſcit aduerſus ſpi- Gala.5.
ritõ, & ſpiritus aduerſus carnẽ, vt ea quæ nõ vult homo
faciat. Iterum ait, quærendũ eſt, peccatũ voluntatis, Ratiocinatio 2.
an neceſsitatis eſt? Si neceſsitatis eſt, peccatum nõ eſt: ſi
voluotatis eſt, vitari poteſt. Reſpõdemus qood ſupra, Reſponſio.
& vt ſanemur inuocamus eũ, cui dicitur in Pſalmo, De
neceſsitatibus meis educ me. Iterum, ioquit, quæren- Ratiocinatio 3.
dũ eſt, qoid ſit peccatũ? Naturale, an accidẽs? Si natura-
le, peccatum non eſt. Si autẽ accidẽs eſt, & recedere po-
teſt: & quod recedere poteſt, vitari poteſt: & quod vita-
ri poteſt, poteſt homo ſine eo eſſe quod vitari poteſt.

Reſpõdetur naturale nõ eſſe peccatũ, ſed naturę prę- Reſponſio.
ſertim vitiatæ: vnde facti ſumꝰ natura filij irę: parumq;
eſſe ad nõ peccandũ voluntatis arbitriũ, niſi adiuta ſa- Ephe.2.
netur gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrũ. F

Iterũ ait, quærendũ eſt, quid eſt peccatũ, actus, an res? Ratiocinatio 4.
Si res eſt, neceſſe eſt vt authorẽ babeat: & ſi aothorẽ ha-
bere dicitur, iã alter præter deum rei alicuiꝰ autbor in-
duei videbitur: at ſi hoc dici impium eſt, & cõfiteri ne-
ceſſe eſt peccatũ omne actũ eſſe, nõ rem. Si igitur actus
eſt, immo quia vere actus eſt, vitari poteſt. Reſpon- Reſponſio.
demus peccatũ quidẽ actum dici & eſſe, non rẽ. Sed e-
tiã in corpore claudicatio eadem ratione actus eſt, nõ
res: quoniã res, pes ipſe vel corpus vel homo eſt, qui pe
de vitiato claudicat, nec tamẽ vitare poteſt homo clau
dicationẽ, niſi habeat ſanatum pedẽ. Quod etiã in inte-
riore homine fieri poteſt, ſed gratia dei per Ieſum Chri
ſtũ dominũ noſtrũ. Ipſum ſanẽ vitiũ quo claudicat ho-
mo, nec pes eſt, nec corpꝰ, nec homo, nec ipſa claudica-
tio, quę vtiq; non eſt quãdo nõ ambulat, cũ tamen inſit
vitium quo fit claudicatio quãdo ambulat. Quærat er-
go quod eidem vitio nomen impooat: vtrũ rẽ velit di-
cere, an actum, an rei potios qualitatẽ malã, qoa defor-
mis actus exiſtit. Sic & in homine interiore animus res
eſt, rapina actus eſt, aoaritia vitiũ eſt: id eſt, qoalitas ſe-
cundum quam malos eſt animus, etiã quãdo nihil agit
vnde auaritię vel rapinę ſeruiat, etiã quãdo audit, Non Exod.20.
concupiſces. ſeq; vituperat, & tamen auarus manet, ſed

G per fidē renouatur:id eſt,ſanatur de die in diem,nec ta-
2.Cor.4. men niſi gratia dei per Ieſum Chriſtū dominū noſtrū.
Ratiocinatio 5. Iterū,inquit,quęrendū eſt:vtrū ne debeat homo ſine
peccato eſſe.Proculdubio debet.Si debet,poteſt: ſi non
poteſt,ergo nec debet.Et ſi nō debet hō eſſe ſine pecca
to,debet ergo cū peccato eſſe,& iā peccatū nō erit,ſi il-
lud deberi cōſtiterit.Aut ſi hoc etiā dici abſurdū eſt,cō
fiteri neceſſe eſt,debere hominē ſine peccato eſſe,& cō-
Reſponſio. ſtat eū nō aliud debere q̃ poteſt. Reſpōdetur eadē ſi-
militudine qua ſuperius iā reſpōdimus. Cū eni videmꝰ
claudū qui ſanari poteſt,recte vtiq; dicimus, debet ho-
mo iſte eſſe ſine claudicatione:& ſi debet,poteſt:nec ta-
men cū vult cōtinuo poteſt,ſed cū fuerit adhibita cura-
tione ſanatus,& medicina adiuuerit voluntatē. Hoc fit
in interiore homine, quod ad peccatū attinet tāquā ad
eius claudicationē, per eius gratiā qui venit nō vocare
Math.9. iuſtos,ſed peccatores:quia nō eſt opus ſanis medicꝰ,ſed
Ratiocinatio 6. male habētibus. Iterū ait,quærēdū eſt:vtrū præceptū
ſit homini ſine peccato eſſe.Aut enim nō poteſt,& præ-
H ceptū non eſt:aut quia præceptū eſt,poteſt.Nā cur præ-
Reſponſio. ciperetur,quod fieri omnino nō poſſet? Reſpōdetur,
conſultiſsime homini præcipi,vt rectis paſsibus ambu-
let,vt cum ſe non poſſe perſpexerit,medicinā requirat,
quæ interioris hominis ad ſanādā peccati claudicatio-
nem, gratia dei eſt per Ieſum Chriſtū dominū noſtrū.
Ratiocinatio 7. Iterū ait,quęrēdū eſt: an velit deus hominē ſine pec-
cato eſſe. Proculdubio vult, & proculdubio poteſt. Quis
enim tā demens eſt, vt vel dubitet fieri poſſe quod deū
Reſponſio. velle nō dubitat? Reſpondetur.Si nollet deus hominē
ſine peccato eſſe, nō mitteret filium ſuum ſine peccato,
qui ſanaret homines à peccatis.Hoc fit in credētibus &
proficientibus renouatione interioris hominis de die
in diē, donec fiat perfecta iuſtitia tanquā ſanitas plena.
Ratiocinatio 8. Iterum ait,quærendum eſt.quomodo vult deus ho-
minē eſſe,cū peccato,an ſine peccato? Proculdubio nō
vult eſſe cū peccato.Quanta hæc impietatis blaſphemia
ſit cogitandū eſt, vt dicatur hominē poſſe eſſe cū pec-
cato,quod deus non vult:& negetur poſſe eſſe ſine pec-
cato,quod deus vult:quaſi aliquē ad hoc deus creauerit
I vt poſsit eſſe quod nolit,& nō poſsit eſſe quod velit, &
vt contra ſuam magis q̃ vt ſecūdum ſuam exiſteret vo-
Reſponſio. lūtatē. Iā ſuperius reſpōſum eſt, ſed addendū video,
Roma.8. ꝙ ſpe ſalui facti ſumus.Spes autem quæ videtur,non eſt
ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat?Si autē quod
nō videmus ſperamus,per patientiā expectamus.Tunc
ergo erit plena iuſtitia,quādo plena ſanitas : tūc,plena
Roma.13. ſanitas, quādo plena charitas.Plenitudo eni legis cha-
1.Ioan.3. ritas. Tunc autē plena charitas,quādo videbimus eum
ſicuti eſt.Neq; enim erit quod addatur ad dilectionem,
Ratiocinatio 9. cum fides peruenerit ad viſionē. Iterum quærendum
eſt,inquit,per quid efficitur homo cum peccato,per na
turæ neceſsitatē, an per arbitrij libertatē? Si per naturæ
neceſsitatē,culpa caret:ſi per arbitrij libertatē,quærēdū
eſt à quo ipſam arbitrij libertatē acceperit.Proculdubio
à deo.Deus autem quod dedit,certè bonum eſt,negari
enim non poteſt.Qua igitur ratione bonū probatur, ſi
magis ad malum quàm ad bonum pronum eſt? Magis
enim ad malum quàm ad bonum pronum eſt, ſi homo
per illud poteſt eſſe cum peccato, & nō poteſt eſſe ſine
Reſponſio. peccato. Reſpondetur : Per arbitrij libertatē factum
vt eſſet homo cum peccato, ſed iam pœnalis vitioſitas
ſubſecuta ex libertate fecit neceſsitatē. Vnde ad deū fi-
des clamat,De neceſsitatibꝰ meis educ me.Sub quibus
poſiti,vel non poſſumus quod volumus intelligere:vel
Ioan.8. quod intellexerimus,volumus,nec valemꝰ implere.Nā
& ipſa libertas credētibꝰ à liberatore promittitur. Si vos, K
inquit,filiꝰ liberauerit,tūc vere liberi eritis. Victa enim
vitio in quod cecidit volūtate, caruit libertate natura.
Hinc alia ſcriptura dicit,A quo enim quis deuictus eſt, *2.Petri.2.*
huic & ſeruus addictus eſt. Sicut ergo nō eſt opus ſanis *Math.9.*
medicus,ſed male habētibus:ita nū eſt opus liberis libe-
rator,ſed ſeruis,vt ei dicat gratulatio libertatis, Salua-
ſti de neceſsitatibꝰ animā meā. Ipſa eni ſanitas eſt vera
libertas,quæ non periſſet, ſi bona permanſiſſet volūtas.
Quia vero peccauit volūtas, ſecuta eſt peccātē peccatū
habendi dura neceſsitas,donec tota ſanetur infirmitas:
& accipiatur tāta libertas,ī qua ſicut neceſſe eſt perma-
neat beate viuendi volūtas, ita vt ſit etiā bene viuēdi &
nunq̃ peccādi volūtaria fœlixq; neceſsitas. Proinde, *Ratiocinatio 10.*
inquit,Deus bonū hominē fecit,& pręterquā illū bonū
fecit,bonū ei inſuper vt faceret imperauit. Quàm im-
piū,vt cōfiteamur hominē malū eſſe,quod nec factꝰ eſt,
nec ei præceptū eſt,ſi negamus eū bonū poſſe eſſe,quod
factus eſt,& quod ei vt faceret imperatū eſt. Reſpon- *Reſponſio.*
demꝰ.Quia ergo nō ſe ipſe homo,ſed deꝰ bonū hominē L
fecit:deꝰ eū,nō ſe ipſe vt ſit bonus reficit, dum volētem,
credentē, inuocantē liberat à malo quod ſibi ipſe fecit.
Hoc autē fit,dum gratia dei per Ieſum Chriſtū dominū
noſtrum renouatur homo interior de die in diē, vt ad
ſempiternā nō pœnā, ſed vitā reſurgat homo exterior
in nouiſsimo die. Iterū,ait,quęrendū eſt quot modis *Ratiocinatio 11.*
cōſtat omne peccatū? Duobus niſi fallor,ſi aut illa fiant
quæ prohibētur,aut illa nō fiāt quæ iubētur. Tam certe
omnia illa quę prohibita ſunt vitari poſſunt, q̃ quæ præ- *Eſa.10.*
cepta ſunt perfici.Nā fruſtra aut prohiberetur aut iube-
retur quod vel caueri vel impleri nō poſsit.Et quomo-
do negabimꝰ poſſe eſſe hominē ſine peccato,cū cōfite-
ri neceſſe ſit,eū tā omnia illa quæ vetātur poſſe cauere,
q̃ quę imperātur efficere? Reſpondetur, multa eſſe in *Reſponſio.*
ſcripturis ſanctis diuina pręcepta, quę omnia cōmemo
rare nimis operoſum eſt. Sed dominꝰ qui verbū cōſum
māns & breuiāns fecit ſuper terrā,ī duobꝰ præceptis dixit
legē Prophetaſq; pēdere:vt intelligeremus quicquid a-
liud diuinitus præceptū eſt, in his duobꝰ habere finē,&
ad hæc duo eſſe referendū: Diliges dominū deū tuū ex *Math.22.*
toto corde tuo,& ex tota anima tua,& ex tota mēte tua: M
& diliges proximū tuū tanq̃ teipſum. In his,īquit,duo-
bꝰ pręceptis tota lex pēdet & prophetę. Quicquid ergo
dei lege prohibemur,& quicquid iubemur facere,ad hoc
prohibemur & iubemur,vt duo iſta cōpleamꝰ. Et forte
generalis prohibitio eſt,Nō cōcupiſces:& generalis iuſ- *Exod 20.*
ſio:Diliges. Vnde breuiter & Apoſtolꝰ Paulꝰ quodā lo
co vtrūq; cōplexꝰ eſt.Prohibitio enim eſt,Nolite cōfor *Roma.12.*
mari huic ſeculo.Iuſsio autē,Sed reformamini in nouita
te mētis veſtrę.Illud pertinet ad nō cōcupiſcere,hoc ad
diligere.Illud ad cōtinētiā,hoc ad iuſtitiā.Illud ad de-
clinādū à malo,hoc ad faciēdū bonū. Nō cōcupiſcēdo
enim vetuſtate expoliamur, & nouitate induimur dili-
gēdo.Sed nec quiſquā poteſt cōtinēs eſſe niſi deꝰ det,& *Sapien.8.*
charitas dei diffundatur in cordibꝰ noſtris,nō p noſip- *Roma.5.*
ſos,ſed per ſpiritū ſanctū qui datꝰ eſt nobis.Hoc aūt fit
de die in diē in iis qui volēdo & credēdo & inuocando
proficiūt,& pręterita obliuiſcētes,in ea quę ante ſūt extē- *Philip 3.*
dūtur. Ad hoc enim lex iſta præcepit,vt cum in his im-
plēdis homo defecerit, nō ſe extollat ſuperbia tumidꝰ,
ſed ad gratiā cōfugiat fatigatꝰ, ac ſic eū lex terrēdo,ad
Chriſtū diligēdū pędagogi perducat officio. Iterum *Ratiocinatio 12.*
quærendū eſt, inquit, Quomodo nō poteſt homo ſine
peccato eſſe,volūtate, an natura?Si natura, peccatū nō
eſt:ſi volūtate,perfacile poteſt volūtas voluntate mutari.

Reſponde-

Reſponſio. Reſpondemus admonentes eſſe cogitandum quãta
A ſit iſta præſumptio, qua dicitur non ſolum poſſe, quod
quidem adiuuante gratia dei negãdum nõ eſt, ſed etiã
perfacile poſſe voluntatem volũtate mutari, cum dicat
Gala.5. Apoſtolus: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ, & ſpirit⁹
aduerſus carnẽ. Hæc eni ſibi inuicẽ aduerſantur, vt non
ea quæ vultis faciatis. Nõ enĩ ait, Hæc inuicẽ aduerſan-
tur, vt quæ poteſtis facere, nolitis: ſed, vt nõ ea quę vul-
tis faciatis. Cur ergo cõcupiſcẽtia carnis quæ vtiq; cul-
pabilis atq; vitioſa eſt, nihilq; eſt aliud q̃ deſideriũ pec-
Roma.6. cati, quod idẽ Apoſtolus præcipit ne regnet in noſtro
mortali corpore, vbi ſatis oſtendit eſſe tamẽ in noſtro
mortali corpore, quod pmittẽdũ nõ ſit vt regnet. Cur
ergo iſta cõcupiſcentia nõ mutata eſt ea voluntate, quã
voluntatẽ ſatis euidenter expreſsit Apoſtolus dicẽs, vt
nõ ea quæ vultis faciatis: ſi facile poteſt voluntas volũ-
tate mutari? Nec ſanè iſto modo naturã ſiue animę, ſiue
corporis, quã deus creauit & quæ tota bona eſt, accuſa-
mus, ſed eã dicimus propria voluntate vitiatã, ſine dei
Ratiocinatio.13. gratia nõ poſſe ſanari. Iterum autẽ quærẽdum eſt, Si
nõ poteſt homo ſine peccato eſſe, cuius culpa eſt, ipſius
B ne hominis, an cuiuſlibet alteri⁹? Si ipſius hominis, quo
modo culpa hominis eſt, ſi hoc nõ eſt quod eſſe nõ po-
Reſponſio. teſt? Reſpõdetur ideo eſſe culpã hominis, quod non
eſt ſine peccato: quia ſola hominis volũtate factum eſt,
vt ad iſtã neceſsitatem veniret, quã ſola hominis volũ-
Ratiocinatio.14. tas ſuperare nõ poſsit. Iterũ ait quærẽdũ eſt. Si natu-
ra hominis bona eſt, quod nullus negare niſi Marcion
aut Manichę⁹ audebit, quomodo igitur bona eſt, ſi ma-
lo ei carere nõ eſt poſsibile? Omne enim peccatũ malũ
Reſponſio. eſſe quis dubitet? Reſpõdemus, Et naturam hominis
bonã eſſe, & eã malo carere poſſe. Nã ideo clamamus,
Math.6. Libera nos à malo, quod nõ perficitur, quandiu corpus
Sapien.9. quod corrũpitur, aggrauat aĩam. Sed hoc agitur gratia
1.Cor.15. per fidẽ, vt aliquãdo dicatur: Vbi eſt mors cõtẽtio tua?
vbi eſt mors acule⁹ tuus? Aculeus autẽ mortis peccatũ,
virtus vero peccati lex: quoniã lex phibẽdo auget pec-
cati cupiditatẽ, niſi diffundat ſpiritus charitatẽ, quę ple-
na & perfecta tũc erit, cum videbimus facie ad faciem.
Ratiocinatio.15. Et hoc, inquit, dicendũ eſt. Certe iuſtus eſt deus, ne-
gari enim nõ poteſt. Imputat autẽ deus homini omne
C peccatũ. Et hoc quoq; cõtendũ puto, quia neq; pecca-
tum eſt quicquid nõ imputabitur in peccatũ. Et ſi eſt a-
liquod peccatũ quod vitari nõ poſsit, quomodo iuſtus
deus dicitur, ſi imputare cuiquam creditur, quod vitari
Reſponſio. nõ poſsit? Reſpõdemus, iam olim cõtra ſuperbos eſſe
Pſal.31. clamatũ: Beatus cui nõ imputauit domin⁹ peccatũ. Nõ
Math.6. enim imputat his qui fideliter ei dicunt: Dimitte nobis
debita noſtra, ſicut & nos dimittim⁹ debitorib⁹ noſtris.
Et iuſte nõ imputat, quia iuſtũ eſt quod ait: In qua men-
Math.7. ſura mẽſi fueritis, in eadẽ remetietur vobis. Peccatũ eſt
autẽ, cum vel nõ eſt charitas quæ eſſe debet, vel minor
eſt q̃ debet, ſiue hoc volũtate vitari poſsit ſiue nõ poſsit
quia ſi poteſt, præſẽs volũtas hoc facit: ſi autẽ nõ poteſt,
præterita volũtas hoc fecit, & tamen vitari poteſt, non
quãdo voluntas ſuperba laudatur, ſed quando humilis
Ratiocinatio.16. adiuuatur. Poſt hoc ille qui iſta cõſcripſit, introducit
perſonam ſuã quaſi cum altero diſputantem, & facit ſe
interrogari, & quaſi ab interrogante ſibi dici: Da mihi
hominẽ ſine peccato? Et reſpõdet: Do tibi qui eſſe poſ-
ſit. Et rurſus ab interrogante dicitur ei: Quis eſt? Et re-
ſpõdet: Ipſe tu. Quòd ſi dixeris, inquit, ego eſſe nõ poſ-
ſum: reſpõdendũ eſt cui⁹ culpa eſt? Quòd ſi dixeris mea,
dicẽdũ eſt: Et quomodo tua eſt, ſi ipſe ſine peccato eſſe
nõ poteſt? Iterũ facit ſe interrogari & dici ſibi: Tu ipſe
ſine peccato es, qui dicis hominẽ ſine peccato eſſe poſ- D
ſe? Et reſpõdet ꝙ nõ ſum ſine peccato. Cuius culpa eſt?
Quòd ſi dixerit, iquit, tua eſt: reſpõdẽdũ eſt, Quomodo
mea, ſi eſſe nõ poſſum? Nos reſpõdemus nullũ cũ eis *Reſponſio.*
de his verbis eſſe debere cõflictũ, quia nõ eſt auſus dice-
re hominẽ eſſe ſine peccato, vel aliquẽ, vel ſeipſum, ſed
tantũmodo eſſe poſſe reſpõdit, quod neq; nos negam⁹.
Quãdo aũt poſsit & per quẽ poſsit, hoc quęrit. Si enim
modo eſt, nõ omni animæ fideli poſitę in corpore mor
tis huius orandũ eſt, & dicendũ, Dimitte nobis debita *Math.6.*
noſtra: cũ iam in ſancto baptiſmo vniuerſa fuerint di-
miſſa præterita. Quiſquis autẽ mẽbris fidelibus Chriſti
hoc non eſſe orandũ perſuadere conatur, nihil aliud q̃
ſeipſum Chriſtianũ nõ eſſe profitetur. Porrò ſi per ſeip-
ſum poteſt homo eſſe ſine peccato, ergo Chriſt⁹ gratis *Gala.2.*
mortuus eſt. Nõ autẽ gratis Chriſtus mortuus eſt. non
igitur poteſt homo eſſe ſine peccato, etiam ſi velit, niſi
adiuuet gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrũ.
Quod vt perficiatur, & nũc in proficiẽtibus agitur, om
nimodo implebitur cõtẽtione mortis aſſumpta, & cha-
ritate, quę credendo & ſperãdo nutritur, vidẽdo & ob- E
tinẽdo perfecta. Deinde inſtituit diuinis teſtimoniis
agere quod intẽdit. Quod quale ſit, diligẽtius aduerta-
mus. Teſtimonia, inquit, quibus probatur præceptũ
eſſe homini vt abſq; peccato ſit. Ad hoc reſpõdemus: *Reſponſio.*
Nõ vtrum præceptũ ſit quæritur, quod valde manifeſtũ
eſt, ſed hoc ipſum quod præceptũ eſſe cõſtat, verũ i cor-
pore mortis hui⁹ poſsit impleri, vbi caro cõcupiſcit ad- *Gala.5.*
uerſus ſpiritũ, & ſpiritus aduerſus carnẽ, vt non ea quæ
volumus faciamus. De quo corpore mortis huius non
omnis liberatur qui finit hanc vitã, ſed qui in hac vita
ſuſceperit gratiã, & ne i vanũ ſuſcipiat bonis operibus
egerit. Aliud eſt eni exire de hoc corpore, quod omnes
homines dies vitæ huius vltimus cogit: aliud eſt autẽ li-
berari de corpore mortis hui⁹, quod ſola dei gratia per
Ieſum Chriſtũ dominũ noſtrũ ſanctis & fidelibus eius
impertit. Poſt hanc autẽ vitã merces perficiẽs redditur,
ſed eis tantũ à quibus in hac vita eiuſdẽ mercedis meri-
tum comparatur. Non enim ad ſaturitatẽ iuſtitiæ, cum
hinc exierit quiſq; perueniet, niſi ad eã cum hic eſt, eſu-
riendo & ſitiendo cucurrerit. Beati quippe qui eſuriũt *Math.5.*
& ſitiunt iuſtitiã, quoniã ipſi ſaturabuntur. Quãdiu er- *2.Cor.5.*
go peregrinãtes à domino, per fidẽ ambulamus, nõ per F
ſpeciẽ, vnde dictũ eſt, Iuſtus ex fide viuit: hęc eſt noſtra *Abac.2.*
in ipſa peregrinatiõe iuſtitia, vt ad illã perfectionẽ ple-
nitudinemq; iuſtitiæ vbi in ſpecie decoris eius iam ple-
na & perfecta charitas erit, nũc ipſi⁹ curſus rectitudine
& perfectione tẽdamus, caſtigãdo corp⁹ noſtrũ & ſer-
uituti ſubiiciendo, & eleemoſynas in dandis beneficiis
& dimittendis quæ in nos ſunt commiſſa peccatis, hi-
lariter & ex corde faciendo, & orationibus indeſinen-
ter inſiſtendo, & hoc faciendo in doctrina ſana qua æ-
dificatur fides recta, ſpes firma, charitas pura. Hæc eſt
nunc noſtra iuſtitia qua currimus, eſuriẽtes & ſitientes
ad perfectionẽ plenitudinemq; iuſtitiæ, vt ea poſtea ſa-
turemur. Vnde domin⁹ in Euãgelio cũ dixiſſet, Nolite *Math.6.*
facere iuſtitiã veſtrã corã hominibus vt videamini ab
eis: ne iſtũ noſtrum curſum fine humanæ gloriæ meti-
remur, nõ eſt in expoſitiõe iuſtitiæ ipſius executus, niſi
tria iſta, ieiuniũ, eleemoſynas, orationes: Ieiunio ſcilicet
vniuerſã corporis caſtigationẽ ſignificans: eleemoſy-
nis omnẽ beneuolentiam & beneficẽtiam vel dãdi vel
ignoſcendi: & oratione inſinuãs omnes regulas ſancti
deſiderij: vt quoniã in caſtigatione corporis frenatur
concupiſcentia, quæ nõ frenari, ſed omnino eſſe nũ de-

G bet, nec erit in illa perfectione iuſtitiæ, vbi nullum erit
omnino peccatum, & ſæpe in vſu rerum etiam conceſ-
ſarum atq; licitarum exerit immoderationem ſuam: in
ipſa vero beneficentia qua iuſtus cōſulit proximo, quæ-
dā fiunt quæ obſunt cū prodeſſe putata ſint, & aliquan-
do per infirmitatē, vel cum minus ſufficitur neceſsitati-
bus aliorum, vel parum in eis proficit quod benignita-
tis ac laboris impenditur, ſurrepit tædium, quo fuſcetur
2.Cor.9. hilaritas, in qua datorē diligit deus. Surrēpit autē tan-
to magis, quāto minus quiſq;, & tanto minus, quāto ma
gis profecerit. His atq; huiuſmodi conſideratis merito
Matth.6 in oratione dicimus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut
& nos dimittimus debitoribus noſtris: ſi tamē quod di-
cimus, faciam⁹, vt vel ipſi etiam diligantur inimici, vel
ſi quiſquā adhuc in Chriſto paruulus hoc nondum fa-
ciat, pœnitenti tamē, quod in eum quiſq; peccauit, & ve
niam petenti ex intimo cordis ignoſcat, ſi vult vt eius
orationē pater cœleſtis exaudiat. In qua oratione ſi cō-
tentioſi eſſe nolimus, ſatis nobis propoſitum ſpeculum
eſt, vbi inſpiciatur vita iuſtorum qui ex fide viuunt, &
perfecte currunt, quamuis ſine peccato nō ſint: vnde di-
H cunt, Dimitte nobis: quia nondum quò curritur perue-
Philip.3. nerūt. Hinc dicit Apoſtolus: Non quia iam acceperim,
aut iam perfectus ſim, fratres ego non me arbitror ap-
prehendiſſe: vnum autem, quæ retro ſunt oblitus, in ea
quæ ante ſunt extentus, ſecundum intentionem ſequor
1.Cor.13. ad palmā ſupernę vocationis dei i Chriſto Ieſu. Quot-
quot ergo perfecti, hoc ſapiam⁹: id eſt, quotquot perfe-
cte currimus, hoc ſapiamus quod nondum perfecti ſu-
mus, vt illic perficiamur quò perfecte adhuc currimus:
vt cū venerit quod perfectum eſt, quod ex parte eſt de-
ſtruatur: id eſt, nō iam ex parte ſit, ſed ex toto: quia fidei
& ſpei iam res ipſa nō quæ credatur & ſperetur, ſed quę
videatur teneaturq; ſuccedet. Charitas autē quæ in his
tribus maior eſt, non auferatur, ſed augeatur & implea-
tur, contēplata quod credebat, & quod ſperabat indep-
ta. In qua plenitudine charitatis præceptū illud imple-
Deute.6. bitur: Diliges dominū deum tuū ex toto corde tuo, &
ex tota anima tua, & ex tota mēte tua. Nam cum eſt ad-
huc aliquid carnalis cōcupiſcentiæ, quod vel cōtinen-
do frenetur, nō omnimodo ex tota anima diligitur de-
us. Non enim caro ſine anima concupiſcit, quāuis caro
I cōcupiſcere dicatur, quia carnaliter anima cōcupiſcit.
Tunc erit iuſtus ſine vllo omnino peccato, quia nulla
Roma.7. lex erit in mēbris ei⁹ repugnās legi mētis eius, ſed pror-
ſus toto corde, tota anima, tota mēte diliget deū, quod
eſt primū ſummūq; præceptū. Cur ergo nō præcipere-
tur homini iſta perfectio, quāuis eam in hac vita nemo
habeat? Non enim recte curritur, ſi quò currēdū eſt ne-
ſciatur. Quomodo autem ſciretur ſi nullis præceptis o-
1.Cor.9. ſtēderetur? Sic ergo curramus, vt cōprehēdamus. Om-
nes enim qui recte currūt, cōprehendent. Non ſicut in
agone theatrico, omnes quidē currūt, ſed vnus accipit
palmā. Curramus credēdo, ſperando, deſiderādo, cur-
ramus corpus caſtigādo & eleemoſynas in dandis bo-
nis maliſq; ignoſcēdis hilariter & ex corde faciendo, &
currentium vires vt adiuuentur orādo, & ſic audiamus
pręcepta perfectionis, ne currere negligamus ad pleni-
1 tudinem charitatis. His Præmiſsis ea teſtimonia quæ
poſuit iſte cui reſpōdemus, tāquā nos ea protulerimus
Deu.18. 2 diligēter audiamus. In Deuteronomio, Tu autē per-
3 fectus eris corā domino deo tuo. Item illic, Et nō e-
4 rit incōſummatus in filiis Iſraël. Item ſaluator in E-
Matth.5. uangelio: Eſtote perfecti, quia pater veſter qui in cœlis
5 eſt, perfectus eſt. Item Apoſtolus ad Corinthios ſe-
cunda: De cætero fratres gaudete, perfecti eſtote. Itē K 2.Cor.13
ad Coloſſenſes: Corripientes omnē hominē & docen- 6
tes in omni ſapientia, vt exhibeamus omnem hominē Coloſſ.1.
perfectū in Chriſto. Item ad Philippēſes: Omnia fa- 7
cite ſine murmuratione & hæſitatione, vt ſitis irrepre- Philip.2.
hēſibiles & ſimplices, ſicut filij dei immaculati. Itē ad 8
Ephesios: Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Ephe.1.
Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiri-
tali in cœleſtibus in Chriſto Ieſu, ſicut elegit nos ī ipſo
ante mundi conſtitutionē, vt eſſemus ſancti & immacu
lati in cōſpectu eius. Itē ad Coloſſenſes: Et vos cum 9
eſſetis aliquando alienati & inimici ſenſu in operibus Coloſſ.1.
malis, nunc autē reconciliati in corpore carnis eius per
mortē ei⁹, exhibete vos ſanctos & immaculatos & irre-
prehēſibiles. Itē ad Ephesios: Vt exhiberet ipſe ſibi glo 10
rioſam Eccleſiā, non habentē maculam aut rugā aut a- Ephe.5.
liquid huiuſmodi, vt ſit ſancta & immaculata. Itē ad 11
Corinthios prima: Sobrij eſtote, & iuſti, & nolite pec- 1.Cor.15.
care. Item in Epiſtola ſancti Petri: Propter quod ſuc- 12
cincti lumbos mētis veſtræ, ſobrij, perfecti ſperate in eā 1.Petri.1.
quæ offertur vobis gratiā, quaſi filij obedientiæ, nō con- L
figurati prioribus ignorātiæ veſtrę cōcupiſcentiis, † ſed † tenebris.
ſecundū eū qui vocauit vos ſanctū, & ipſi ſancti in om-
ni cōuerſatione ſitis, quia ſcriptū eſt: Sancti eritis, quia Leui.19.
ego ſanctus ſum. Vnde & beatus Dauid dicit: Do- 13
mine quis habitabit ī tabernaculo tuo, aut quis requie- Pſal.14.
ſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur ſine macula,
& operatur iuſtitiam. Et alibi: Et ero immaculatus cū 14
eo. Et alibi: Beati immaculati in via, qui ambulant in 15. Pſal.17.
lege domini. Item apud Salomonem: Diligit dominus Pſal.118.
ſancta corda, accepti ſunt autē illi omnes immaculati. 16
Horum teſtimoniorū aliqua currentes exhortantur, Reſponſio.
vt perfecte currāt, aliqua ipſum finē cōmemorant quò
currendo pertendant. Ingredi autem ſine macula non
abſurde etiā ille dicitur, nō qui iā perfectus eſt, ſed qui
ad ipſam perfectionem irreprehenſibiliter currit, carēs
criminibus dānabililibus, atq; ipſa peccata venialia nō
negligens mūdare eleemoſynis. Ingreſſum quippe hoc
iter noſtrū quo tendimus ad perfectionē, munda man-
dat oratio. Munda eſt autem oratio vbi veraciter dici-
tur, Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus: vt dum re- Matth.6.
prehēditur quod nō imputatur, ſine reprehēſione, hoc
eſt, ſine macula noſter ad perfectionē curſus habeatur. M
In qua perfectione cū ad eam peruenerimus, iā non ſit
omnino quod ignoſcendo mundetur. Deinde iſte
adhibet teſtimonia quibus oſtēdat, non eſſe grauia di-
uina præcepta. Quis autem neſciat, cum præceptū ſit ge
nerale charitas, quia finis pręcepti eſt charitas, & pleni- 1.Timo 1.
tudo legis eſt charitas, non eſſe graue quod diligendo Roma.13
fit, non timēdo? Laborant autē in dei præceptis, qui ea
timendo conātur implere: ſed perfecta charitas foras 1.Ioan.4.
mittit timorem, & facit præcepti ſarcinam leuem, non
ſolum non prementem onere ponderum, verum etiam
ſubleuantem vice pennarum. Quæ tamen charitas vt
habeatur, etiā tanta quāta in corpore mortis huius ha-
beri poteſt, parum eſt noſtræ voluntatis arbitrium, niſi
adiuuet gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrū. Diffunditur quippe in cordibus noſtris, quod ſæpe Roma.5.
dicendum eſt, nō per noſipſos, ſed per ſpiritum ſanctū
qui datus eſt nobis. Nec aliā ob cauſam ſcriptura cōme
morat non eſſe grauia diuina præcepta, niſi vt anima
quæ illa grauia ſentit, intelligat ſe nōdum accepiſſe vi-
res, quib⁹ talia ſint præcepta domini qualia cōmendan-
tur, leuia ſcilicet atque ſuauia, & oret gemitu volūtatis
vt impetret donum facilitatis. Qui enim dicit, Fiat cor
meum

A meum immaculatū: Et, Itioera mea dirige ſecūdū ver-
Pſal.118. bū tuū:Et,Ne dominetur mihi omois iniquitas:Et, Fiat
Matt.6. voluntas tua,ſicut in cœlo & io terra: &,ne nos inſeras
in tētationē : & cętera huiuſmodi quę cōmemorare lō-
gū eſt:hoc vtique orat,vt pręcepta dei ſaciat:quę vt fie-
rēt nec iuberetur, ſi oihil ibi noſtra volūtas ageret : nec
oraretur,ſi ſola ſufficeret. Cōmendant ergo nō eſſe gra
uia,vt cui grauia ſuot,iotelligat oondū ſe accepiſſe do-
num quo grauia nō ſint,oec arbitretur ea ſe perficere,
2.Cor.9. quādo ita facit , vt grauia ſint. Hilarem enim datorem
diligit deus. Nec tamē cum ea grauia ſentit,deſperādo
frangatur,ſed ad quærendū,petendū,pulſandumq; co-
gatur. Audiamus ergo & io his teſtimoniis quæ deinde
poſuit, deum ſua præcepta ooo grauia commendantē,
quòd dei mandata,ioquit , non modo impoſsibilia nō
Deut.30. ſint,verū nc grauia quidē. In Deuteronomio,Et cōuer-
tetur dominus deus tuus epulari in te ſuper bonis,ſicut
epulatus eſt ſuper patres tuos , ſi audirritis vocē domi-
ni dei veſtri,cuſtodire & facere omnia mandata ei⁹ , &
iuſtitias & indicia quæ ſcripta ſunt in libro legis huius.
Si conuerſus fueris ad dominū deum tuū ea toto corde
tuo,& ex tota anima tua, quia mandatū hoc,quod ego
B mādo tibi hodie,oū eſt graue,oeque longe a te eſt: Nō
eſt in cœlo, vt dicas, quis aſcēdet in cœlū,& accipiet il-
lud nobis,& audientes faciamus? Non eſt trās mare,vt
dicas,quis transfretabit mare & accipiet illud oobis , &
audientes faciamus? Iuxta te eſt enim verbū in ore tuo,
in corde & io manib⁹ tuis facere illud . Itē dominus in
Matt.11. Euāgelio: Venite ad me omnes qui laboratis & onera-
ti eſtis,& ego vos requieſcere faciā. Tollite iugū meum
ſuper vos,& diſcite à me , quia mitis ſū & humilis cor-
de,& inuenietis requiē animabus veſtris: Iugū enī meū
ſuaue eſt, & onus meū leue. Item in Epiſtola ſancti Io-
1.Ioan.5. aonis:Hęc eſt charitas dei, vt mādata eius obſeruemus,
& mādata eius grauia nō ſunt . His auditis legitimis &
Euangelicis & Apoſtolicis teſtimooiis ædificemur ad
gratiā,quā oon intelligunt , qui ignorantes dei iuſtitiā
& ſuā volētes cōſtituere,iuſtitię dei nō ſunt ſubiecti . Si
enī nō intelligūt illud in Deuterooomio, quēadmodū
Rom.10. Apoſtolus Paul⁹ cōmemorauerit, vt corde credatur ad
Matt.9. iuſtitiā , ore fiat cōfeſsio ad ſalutē,quia noo eſt opus ſa-
nis medicus,ſed male habētibus: iſto certe Ioānis Apo-
ſtoli teſtimonio quod ad iſtā ſentētiam poſuit vltimū,
1.Ioan.5. vbi ait: Hęc eſt charitas dei,vt mandata eius ſeruemus,
C & mandata eius grauia nō ſunt : debēt vtiq; cōmoneri,
charitati dei nō eſſe graue mādatū dei, quæ nō niſi per
ſpiritū ſanctum diffuoditur in cordibus noſtris:nō per
arbitriū humanæ volūtatis, cui plus dando q̃ oportet,
ignoraot iuſtitiā dei: Quæ tamē charitas tunc perfecta
erit,cū pœnalis timor omois abſceſſerit . Poſt hæc pro-
poſuit teſtimonia quæ contra eos dici ſolēt, nec ea ſol-
uit,ſed cōmemorādo quaſi cōtraria,quæſtiones arctius
illigauit. Ait eoī , teſtimonia ſcripturarū quæ ediuerſo
ponenda ſunt his qui arbitrij libertatē vel nō peccādi
poſsibilitatē imperite exiſtimāt ſe ſcripturarū authori-
tate poſſe deſtruere.Obiicere enī ſolēt,ioquit,qđ ſanct⁹
Iob.14. Iob dixerit,Quis mūd⁹ eſt à peccato? Nec infans, cuius
eſt vnius diei vita ſuper terrā. Deinde quaſi reſpondet
huic teſtimonio aliis teſtimoniis,ꝙ ipſe Iob dixerit:Iu-
Iob.30. ſtus enim vir & ſine querela,factus ſum in deriſum: nō
intelligens,poſſe dici hominē iuſtū,qui perfectioni iu-
ſtitiæ plurimū acceſsit,ita vt ei proximus fieret,qđ mul
tos etiā in hac vita potuiſſe, in qua ex fide viuitur , non
negamus.Hoc & illo teſtimonio confirmat,qđ iſte cō-
ſequēter adiunxit ab eodē Iob dictū:Ecce ipſe proxim⁹
ſum iudicio meo,& ſcio quia iuſt⁹ inueoiar . Hoc enim D
eſt iudiciū,de quo alibi dicit: Et educet quaſi lumen iu- *Pſal.36.*
ſtitiā tuā,& iudiciū tuum velut meridiē . Deniq; nō di-
xit,vbi ſum,ſed ꝓximus ſum . Quòd ſi iudiciū ſuū illud
intelligi voluit, oū quo ipſe iudicauit, ſed quo i fine eſt
iudicādus,iuſti in illo iudicio inuenient oomnes qui nō
fallaciter dicunt: Dimitte nobis debita noſtra , ſicut & *Matt.6.*
oos dimittimus debitorib⁹ noſtris , Per hāc enī dimiſ-
ſionē iuſti iouenientur, eo quòd ea quæ hic habebāt pec-
cata eleemoſynis deleuerūt. Vnde dn̄s dicit,Date elee- *Lucæ.11.*
moſynā: & ecce omnia munda ſunt vobis . Deniq; hoc
dicetur iuſtis in regnū promiſſum ituris : Eſuriui enim *Matt.25.*
& dediſtis mihi manducare:& cætera huiuſmodi . Sed
aliud eſt eſſe ſioe pęccato,qđ de ſolo io hac vita vnige-
nito dictū eſt:aliud eſſe ſine querela,quod de multis iu-
ſtis etiā in hac vita dici potuit:quooiā eſt quidā modus
bonæ vitæ,de quo etiā in iſta humana cōuerſatione iu-
ſta querela eſſe non potuit . Quis enim iuſte queritur de
homine qui nemini male vult, & quib⁹ poteſt fideliter
cooſulit,nec contra cuiuſq̃ iniurias tenet libidinē vin-
dicādi,vt veraciter dicat,Sicut & nos dimittimus debi *Matt.6.*
toribus noſtris?Et tamē eoipſo quod verū dicit,Dimit- E
te,ſicut & nos dimittimus : ſine peccato ſe oon eſſe de-
clarat.Inde eſt qđ dicit: Nihil ioiquum erat in maoibus
meis,ſed mūda oratio mea.Hinc enī erat mūda oratio,
quia veniā non iniuſte petebat,qui veraciter dabat . &
quod dicit de domino,Multas enī cōtritiones meas fe-
cit ſine cauſa:nō ait: Nullas fecit cū cauſa:ſed,multas ſi-
ne cauſa. Nō enī ꝓpter multa peccata eius factæ ſunt ei
multæ cōtritiones,ſed propter probatiooē patiētiæ.Nā
propter peccata ſine quibus,vt alibi cōfitetur, non fuit,
pauciora ſe pati debuiſſe iudicat.Itē quod dicit: Vias e- *Iob.23.*
nim eius cuſtodiui,& nō declinaui à mādatis eius, neq;
diſcedā : Cuſtodit vias dei,qui non ſic exorbitat,vt eas
relinquat,ſed in eis currēdo ꝓficit, & ſi aliquādo vt in-
firmus offendit aut titubat, proficit autē minuēdo pec-
cata donec perueniat vbi ſine peccato ſit. Nō enī aliter
poteſt eo modo proficere,niſi cuſtodiēdo vias ei⁹. De-
clinat autē à mādatis domini atq; diſcedit apoſtata,nō
ille qui etiā ſi habeat peccatū, confligendi tamen cū eo
perſeuerantiam noo relinquit,dooec eò perueniat, vbi
nulla cū morte cōtentio remanebit.In iſto ergo confli-
ctu induimur ea iuſtitia qua hic ex fide viuitur , & ea
quodāmodo loricamur.Aſſumimus quoq; iudiciū , qđ
etiā contra nos pro nobis facimus, quando peccata no F
ſtra accuſando dānamus:vnde ſcriptū eſt , Iuſt⁹ ipſe ſui *Prouer.18.*
accuſator eſt in primordio ſermonis. Hinc item dicit, *Iob 29.*
Iuſtitia veſtit⁹ erā,& circūdedi mihi iudiciū ſicut chla
mydem . Nā & iſta veſtis, belli magis ſolet eſſe q̄ pacis,
vbi adhuc expugnatur cōcupiſcentia, non vbi erit ple-
na ſine aliquo ꝓrſus hoſte iuſtitia , nouiſsima inimica
morte deſtructa . Quòd aūt iterū ait idē ſanct⁹ Iob:Nō *Iob.27.*
enim reprehendit me cor meū in omni vita mea : tunc
nos io iſta vita in qua ex fide viuimus , nō reprehendit
cor ooſtrū , ſi eadē fides in qua corde credit ad iuſtitiā, *Rom 10.*
non negligit reprehendere peccatū ooſtrū. Vnde dicit
Apoſtolus:Nō enim quod volo facio bonū , ſed qđ odi *Rom.7.*
malū hoc ago. Booū eſt enī noo cōcupiſcere,& hoc bo-
oū vult iuſtus,qui ex fide viuit,& tamē facit quod odit, *Abac 2.*
quia cōcupiſcit, quāuis poſt cōcupiſcentias ſuas nō eat. *Eccli.18.*
Quod ſi fecerit,tūc vere ipſe fecit vt cedat & cōſentiat,
vt deſiderio peccati obediat. Tūc enī cor eius reprehē-
dit,quia ipſum reprehēdit,non illud peccatū eius quod
habitat in mēbris eius. Cū vero oō ſinit regnare pecca-
tū in ſuo mortali corpore ad obediendū deſideriis ei⁹, *Rom.6.*

G nec exhibet membra ſua arma iniquitatis peccato,ineſt
quidē peccatū in mēbris ei⁹,ſed nō regnat, quia nō obe
ditur deſiderĳs eius. Et ideo dū qđ nō vult agit, id eſt
nō vult cōcupiſcere & cōcupiſcit,cōſentit legi,quia bo
na eſt:Hoc enim vult & ipſe qđ lex,quia nō vult ipſe cō
Exod.20. cupiſcere:& lex dicit,Non concupiſces. In hoc quoniā
vult quod & lex vult,ꝓculdubio conſentit legi:cōcupi
ſcit tamē,quia nō eſt ſine peccato, ſed iam nō ipſe ope-
ratur illud,ſed id quod in illo habitat peccatū.Ideo nō
ipſum reprehēdit cor eius in omni vita eius: hoc eſt in
fide eius,quia iuſtus ex fide viuit:& ideo fides ei⁹ eſt vi-
ta eius. Scit enim quia non habitat in carne eius bonū,
vbi habitat peccatū : ſed nō ei cōſentiēdo viuit ex fide,
qua inuocat deū vt adiuueť pugnās cōtra peccatum,qđ
vt omnino ibi nō ſit,adiacet ei velle,ſed perficere bonū
nō adiacet:nō facere bonū non adiacet,ſed pficere. Nā
in eo ꝙ nō cōſentit,bonū facit : & in eo ꝙ odit cōcupi-
ſcētiam ſuā,bonum facit:& in eo ꝙ eleemoſynas facere
nō ceſſat,bonū facit : & in eo quòd illi qui in eū peccat
ignoſcit,bonū facit : & in eo ꝙ petit ſibi dimitti debita
ſua, & veraciter dicit, ꝙ dimittit etiā ipſe debitoribus
H ſuis,& orat vt non inferatur in tentationē,ſed libereť à
malo,bonū facit: ei tamen perficere bonū non adiacet,
quod tūc erit quādo illa cōcupiſcentia quæ habitat in
mēbris eius,nulla erit. Nō ergo eū reprehendit cor ei⁹,
quādo reprehēdit peccatum quod habitat in membris
eius,& nō habet quā reprehēdat infidelitatem eius. Ita
nec in vita ſua,id eſt in fide ſua, à corde ſuo reprehēdi-
tur,& ſine peccato non eſſe conuincitur. Quod & ipſe
Iob.14. Iob de ſe cōfitetur vbi dicit:Nihil te latuit peccatorum
meorū.Signaſti iniquitates meas in ſacculo,& annota-
† ad ſi quid in vitus ſti ſi quid inuitus † trangreſſus ſum. Teſtimonia ergo
quæ poſuit de verbis ſancti viri Iob,nos ſicut potuimus
quēadmodū ſint accipiēda mōſtrauimus. Nec tamē ille
ſoluit qđ eundem Iob dixiſſe ꝓpoſuit : Quis enī mūdus
eſt à peccato? Nec infans cuius eſt diei vnius vita ſuper
a terrā. Itē ꝓponere ſolent,inquit,Oīs homo mendax.
Pſal.115. Neq; hoc cōtra ſeipſum à ſeipſo propoſitū ſoluit,ſed cū
memorādo alia velut cōtraria teſtimonia apud eos qui
non intelligūt ſacrā ſcripturā,diuina eloquia in lite di-
miſit.Ait enī : Quib⁹ reſpōdēdum eſt,qđ in Numeri li-
bro ſcriptū eſt, Homo verax.Et de ſancto Iob legiť ita:
Iob.1. Erat vir habitās in regione Auſitide noīe Iob,verax,ſi-
I ne crimine,iuſtus,dei cultor, abſtinēs ſe ab omni re ma
la. Miror ꝙ auſus eſt ponere hoc teſtimoniū,vbi dictū
eſt,abſtinēs ſe ab omni re mala:cū hoc ab omni pecca-
to vellet intelligi: cū ſuperi⁹ dixerit,peccatū actū malū
eſſe,nō rē. Reminiſcať ergo quia etiā ſi actus ſit,res po-
teſt dici.Abſtinet ſe autē ab omni re mala, qui peccato,
ſine quo nō eſt, vel nūq̄ omnino cōſentit,vel ſi aliquā-
do premitur, nō opprimitur,ſicut luctator fortior & ſi
aliquādo teneť,nō ideo perdit quo ſuperior inuenitur.
Legiť ſane homo ſine crimine, legiť ſine querela: at nō
legiť ſine peccato, niſi filius hominis vnus idēq; dei fi-
lius vnicus. Itē inquit,apud ipſū Iob: Et miraculū te-
nuit veracis hominis. Itē apud Salomonē de ſapientia:
Eccli.12. Viri mēdaces nō erūt illius memores, viri autē veraces
Apo.14. inuenienť in illa. Itē in Apocalypſi : Et in ore ipſorū nō
eſt inuentū mēdacium,ſine macula ſunt. Ad hæc & nos
reſpōdemus,admonētes quomodo dicendus ſit homo
verax p dei gratiā atq; veritatē, qui p ſeipſū ſine dubio
Pſal.115. mēdax eſt. Vnde dictū eſt. Oīs homo mēdax. Hoc teſti-
moniū ſonat de ſapiētia qđ ipſe poſuit, Viri aūt veraces
inuenienť in illa : qui ꝓculdubio nō in illa,ſed in ſeipſis
Ephe.5. inuenientur eſſe mēdaces: ſicuti eſt : Fuiſtis aliquādo te-
nebræ,nūc autē lux in dño. Cū diceret,tenebræ,nō ad- K
didit in dño : cū autē dixiſſet, lux,addidit vtiq; in dno,
quia in ſeipſis lux eſſe nō poſſent:vt qui gloriať, in dno
glorieť.Illi vero in Apocalypſi ꝓpterea tales dicti ſunt,
ꝙ non ſit inuentū in ore eorū mendaciū:quia nō dixe-
rūt ſe nō habere peccatū:qđ ſi dicerēt,ſeipſos deciperēt
& veritas in eis nō eſſet. Porrò ſi veritas in eis non eſſet,
inuenireť in ore eorū mendaciū. Quòd ſi ꝓpter inuidiā
cū eſſent ſine pctō,dicerēt ſe non eſſe ſine peccato,hoc
ipſum eſſet mēdaciū,falſūq; eſſet qđ dictū eſt:Nō eſt in-
uētū in ore ipſorū mēdaciū. Ideo ergo ſine macula ſunt,
quia ſicut ipſi dimiſerūt debitorib⁹ ſuis, ſic illis deo di-
mittēte mūdati ſunt. Ecce nos,vt valuim⁹, expoſuimus
quomodo accipienda eſſent teſtimonia quæ ꝓ ſua cau-
ſa cōmemorauit. Ipſe aūt quomodo ſit accipiēdū quod
ſcriptū eſt,Oīs homo mēdax:oīno nō ſoluit, nec ſolue- Pſal.115.
re potuit, niſi correcto errore,quo credit hominē ſine
adiutorio gratię dei p ſolā propriā voluntatē poſſe eſſe
veracē. Sic aliā quę ſequiť quęſtionē ꝓpoſuit,nec ſol- I
uit,imò vero auxit & difficiliorē reddidit, proponēdo
aduerſū ſe ꝓlatū teſtimoniū: Nō eſt qui faciat bonū,nō Pſal.13.
eſt vſque ad vnū: & quaſi cōtraria teſtimonia referēdo, L
quib⁹ oſtēderet eſſe homines qui faciūt bonū, qđ quidē
oſtēdit. Sed aliud eſt,nō facere bonū: aliud nō eſſe ſine
peccato,etiam ſi homo faciat multa bona. Quapropter
ea teſtimonia quæ poſuit,nō ſūt cōtra illud qđ dicit,nō
eſſe ī hac vita hominē ſine peccato. Ipſe aūt nō oſtēdit
quēadmodū dictū ſit: Nō eſt qui faciat bonū,nō eſt vſq;
ad vnū. Ait enī ſanct⁹ Dauid : Spera ī dño,& fac boni- Pſal.36.
tatē. Hoc pręceptū eſt,nō factū. Qđ præceptū nō vtique
faciebāt,de quibus dictū eſt:Nō eſt qui faciat bonū, nō
eſt vſq; ad vnū. Ait etiā dixiſſe ſāctū Tobiā : Noli time- Tobiæ.4.
re fili,pauperē vitā gerimus, ſed multa bona habebim⁹
ſi timuerimus deū,& receſſerimus ab omni peccato, &
fecerim⁹ bona. Veriſsime tūc erūt homini multa bona,
cū receſſerit ab omni peccato. Tūc enī ei nulla erūt ma-
la,vt nō opus habeat dicere:Libera nos à malo. Quāuis Matt.6.
& nūc oīs qui proficit recta intētione proficiēs, recedit
ab omni peccato,& tāto inde fit lōginquior quāto ple-
nitudini iuſtitiæ perfectioniq; propinquior:quia & ipſa
eſt cōcupiſcētia,qđ eſt peccatū habitās ī carne noſtra:&
ſi manet adhuc in mēbris mortalib⁹,minui tamen non
deſinit in ꝓficiētibus. Aliud eſt ergo recedere ab omni
peccato,qđ nunc in opere eſt: aliud receſsiſſe ab omni M
peccato,qđ in illa perfectione tūc erit. Sed tamē & qui
iā receſsit,& qui adhuc recedit,nō eſt negandus facere
bonū. Quomodo ergo dictū eſt, Non eſt qui faciat bo-
nū,nō eſt vſq; ad vnū:qđ ille ꝓpoſuit & non ſolutū reli-
quit?niſi quia populū quēdā pſalmus ille culpat,in quo
nec vnus erat qui faceret bonū,dū volūt remanere filĳ
hominū,& nō eſſe filĳ dei,cui⁹ gratia homo fit bon⁹,vt
faciat bona. De illo enim bono dictū hic debemus ac-
cipere,qđ ibi ait:Deus de cœlo proſpexit ſuper filios ho Pſal.13.
minū,vt videat ſi eſt intelligēs aut requirēs deū. Hoc er
go bonū,qđ eſt requirere deum,nō erat qui faceret, nō
erat vſq; ad vnū, ſed in eo genere hominū qđ prędeſti-
natū eſt ad interitū. Super hos enī reſpexit dei præſciē-
tia,ꝓtulitq; ſententiā. Itē dicūt,inquit,illud qđ ſaluator 4
ait:Quid me dicitis bonū? Nemo bonus,niſi ſolus de⁹. Lucæ.18.
Hanc itē propoſitionē omnino nō ſoluit, ſed oppoſuit
velut ex aduerſo alia teſtimonia, quib⁹ probaret eſſe &
hominē bonū:Dixit enim eſſe reſpondendū qđ idē dns
alibi ait: Bon⁹ homo de bono theſauro cordis ſui pro- Mat.12.
fert bona. Et iterū: Qui ſolē ſuū oriri facit ſuper bonos Matt.5.
& malos. Et alibi ſcriptū eſt, inquit : Bona bonis creata Eccl.39.
ſunt

A ſunt ab initio. Et iterũ: Qui ſunt boni, erũt habitatores
Eccli. 39. terræ. Cui ſic rñdendũ eſt, vt & illud intelligatᷓ quomo-
Mar. 10. do dictũ ſit: Nemo bon⁹, niſi vn⁹ de⁹: Siue quia oĩa quæ
Gene. 1. creata ſũt, q̃uis ea de⁹ fecerit bona valde, creatori tamẽ
cõparata, nec bona ſunt: cui cõparata, nec ſunt. Altiſſi-
Exod. 3. mo quippe & ꝓprio modo quodá de ſeipſo dixit, Ego
ſum qui ſum: ſicut dictũ eſt, Nemo bon⁹, niſi vn⁹ deus:
Ioã. 1. & 5. Quẽadmodũ de Ioãne dictũ eſt, Non erat ille lumẽ: cũ
Matth. 5. dñs eum dicat lucernã: ſicut diſcipulis, quib⁹ dixit: Vos
eſtis lumẽ mundi. Nemo accẽdit lucernã & ponit eam
ſub modio: ſed in cõparatione luminis illius, qd eſt ve-
Ioan. 1. rum lumẽ illuminãs oẽm hominẽ venientẽ in hũc mũ-
dũ, nõ erat ille lumẽ. Siue quia ipſi etiã filij dei cõparati
ſibiipſis quales in illa pfectione æterna futuri ſũt, ita bo-
ni ſunt, vt adhuc & mali ſint. quod de illis dicere nõ au
derẽ. Quis eni audeat dicere malos eſſe, quorũ pater eſt
Matth. 7. de⁹, niſi ipſe dñs diceret: Si ergo vos cũ ſitis mali, noſtis
bona data dare filiis veſtris: quanto magis pater veſter,
qui in cœlis eſt, dabit bona petẽtibus ſe? Cũ ait vtiq; pa-
ter veſter, filios dei eſſe iã mõſtrauit, quos tamen adhuc
malos eſſe non tacuit. Ille tamẽ non ſoluit quomodo &
B iſti boni ſint, & nemo ſit bon⁹, niſi vn⁹ de⁹: vnde eſt il-
le admonit⁹ qui iterrogauerat quid boni faceret, vt il-
lũ quęreret cui⁹ gratia bon⁹ eſſet, cui bonũ eſſe, hoc eſt
ipſũ eſſe, quia incõmutabiliter bon⁹, & non poteſt oĩno
Prouer. 20. malus eſſe. Itẽ dicũt, iquit: Quis gloriabitᷓ caſtũ ſe ha-
5 bere cor? Et ad hoc reſpondit multis teſtimoniis, volẽs
oſtẽdere poſſe eſſe in homine caſtũ cor: nec tamẽ dicit
quomodo accipiendũ ſit qd ꝓpoſuit cõtra ſe dici, Quis
gloriabitᷓ caſtũ ſe habere cor: ne ſcriptura diuina i hoc
teſtimonio & i his p quæ reſpõdit, ſibi ipſa aduerſari vi-
Reſponſio. deatur. Nos autẽ huic reſpõdentes dicimus ideo ſecutũ
eſſe quis gloriabitᷓ caſtũ ſe habere cor: quoniã pręceſſit,
cũ rex iuſtus ſederit in throno. Quantalibet eni iuſtitia
ſit præditus homo, cogitare debet ne aliquid in illo qd
ipſe nõ videt inueniatᷓ eſſe culpandũ, cũ rex iuſtus ſede-
rit in throno, cuius cognitionẽ fugere delicta nõ poſ-
Pſal. 18. ſunt nec illa de quib⁹ dictũ eſt: Delicta quis intelligit?
Cũ ergo rex iuſtus ſederit in throno, quis gloriabitᷓ ca-
ſtũ ſe habere cor? aut quis gloriabitᷓ mũdũ ſe eſſe à pctõ?
Niſi forte iſti qui volũt in ſua iuſtitia, nõ in ipſius iudi-
6 cis miſericordia gloriari. Tamẽ etiã illa vera ſũt quę
C reſpõdendo ſubiecit, qd ſaluator ait in Euãgelio, Beati
Mat. 5. mũdo corde, quoniã ipſi deũ videbũt: Et qd Dauid di-
Pſal. 23. cit: Quis aſcendet in montẽ dñi, aut quis ſtabit in loco
Pſal. 124. ſancto ei⁹? Innocẽs manib⁹ & mũdo corde. Et alibi, Be-
7 nefac dñe bonis & rectis corde. Itẽ apud Salomonẽ,
8 Bona eſt ſubſtãtia, cui nõ eſt peccatũ in cõſciẽtia. Itẽ
Eccli. 13. illic: Auerte te à delicto, & dirige man⁹, & ab omni de-
9 licto mũda cor tuũ. Itẽ in Epiſtola Ioãnis: Si cor no-
1. Ioan. 3. ſtrũ nos nõ reprehẽdat, fiduciã habem⁹ ad deũ, & quæ-
cũq; petierim⁹ accipiem⁹ ab eo. Hoc eni agitᷓ volũtate,
credẽdo, ſperãdo, diligẽdo, corp⁹ caſtigãdo, eleemuſy-
nas faciẽdo, iniurias ignoſcẽdo, inſtãter orãdo, & profi-
Mat. 6. ciẽdi vires precãdo, veraciterq; dicendo: Dimitte no-
bis, ſicut & nos dimittim⁹, & ne iferas nos in tẽtationẽ,
ſed libera nos à malo. Hoc prſus agitᷓ vt cor mũdetur,
& peccatũ omne tollatᷓ, & qd iudex iuſtus cũ in throno
ſederit occultũ inuenerit, minusq; mũdatũ, eius mĩa re-
mittatᷓ, vt deo vidẽdo totũ ſanũ mundũq; reddatᷓ. Iudi-
Iaco. 2. ciũ eni ſine mĩa eſt, ſed illi qui nõ fecit miam. Supexal-
tat autem mĩa iudicio. Quod ſi nõ eſſet, quæ ſpes eſſet?
Quãdoquidẽ cum rex iuſt⁹ ſederit in throno, quis glo-
riabitᷓ caſtũ ſe habere cor, aut quis gloriabitᷓ mũdum ſe
Mat. 13. ſe eſſe à peccato? Tũc ergo p eius miam iuſti plene pfe-
ctéq; mũdati, fulgebũt ſicut ſol in regno patris ſui. Tũc D
plena atq; pfecta erit Eccleſia, nũ habẽs maculã aut ru- *Ephe. 5.*
gã, aut aliquid huiuſmodi, quia tunc etiã erit vere glo-
rioſa. Cũ eni nõ tantũ ait, vt exhiberet ſibi Eccleſiã nõ
habentẽ maculã aut rugã: ſed addidit, glorioſam: ſatis
ſignificauit, quãdo erit ſine macula & ruga aut aliquid
huiuſmodi, tũc vtiq; quãdo glorioſa. Nõ eni modo in
tãtis malis, in tãtis ſcãdalis, in tãta pmixtione hominũ
peſſimorũ, i tãtis opprobriis impiorũ dicẽdum eſt eam
eſſe glorioſam quia reges ei ſeruiũt, vbi eſt periculoſior
maiorq; tẽtatio, ſed tũc potius glorioſa erit, quãdo fiet
qd idẽ ait Apoſtolus: Cũ Chriſtus apparuerit in vita ve- *Coloſſ. 3.*
ſtra, tũc & vos apparebitis cũ ipſo in gloria. Cũ eni dñs
ipſe ſecundũ formã ſerui, per quã ſe mediator cõiunxit
Eccleſię, nõ fuerit glorificat⁹ niſi reſurrectionis gloria,
vnde dictũ eſt, Spũs nõ erat datus, quia Ieſus nõdũ fue- *Ioan. 7.*
rat glorificat⁹: quomodo dicẽda eſt ante reſurrectionẽ
ſuã, Eccleſia eius eſſe glorioſa? Mundat ergo eã nũc la-
uacro atq; in verbo abluẽs peccata præterita, & pellens
ab ea dominationẽ malorũ angelorũ: deinde perficiẽs
ei⁹ ſanitates, facit eã occurrere i illã glorioſam, ſine ma
cula & ruga. Quos eni prędeſtinauit, illos & vocauit: & *Rom. 8.*
quos vocauit, ipſos & iuſtificauit: quos autẽ iuſtificauit, E
illos & glorificauit. In hoc myſterio dictũ arbitror, Ec- *Luca. 13.*
ce eiicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, &
tertia die cõſummor: id eſt pficior. Dixit eni hoc ex p-
ſona corporis ſui, qd eſt Eccleſia dei: ponẽs p diſtinctis
ordinatiſq; tẽporib⁹, qd & in ſua reſurrectione ſignifi-
cauit in triduo. Puto autẽ intereſſe inter rectũ corde, & *Mũdus cor-*
mũdum corde. Nã & rectus corde in ea quæ ante ſunt *de & rect⁹*
extẽditur, ea quę retro ſunt obliuiſcẽs, vt recto curſu, id *corde diffe-*
eſt recta fide atq; intẽtione perueniat, vbi habitat mũd⁹ *runt.*
corde: ſicut illa ſingula reddẽda ſunt ſingulis, vbi dictũ *Philip. 3.*
eſt: Quis aſcẽdet in montem dñi, aut quis ſtabit in loco *Pſal. 23.*
ſancto ei⁹? Innocẽs manib⁹ & mundo corde. Innocens
manibus aſcẽdet, & mũdus corde ſtabit. Illud in opere
eſt, illud in fide: Et illic magis intelligẽdũ qd dictũ eſt:
Bona eſt ſubſtãtia, cui nõ eſt peccatũ in cõſciẽtia. Tunc
enim erit vere bona ſubſtantia, id eſt veræ diuitiæ, cum
trãſierit tota paupertas, id eſt cũ cõſummata fuerit oĩs in-
firmitas. Nunc vero auertat ſe hõ à delicto cũ pficiẽdo
inde diſcedit, & renouetᷓ de die in diẽ, & dirigat man⁹
in opera mię, & ab omni delicto mundet cor ſuũ, miſe- F
reatᷓ, vt quod reſtat, p veniã dimittatᷓ. Hoc eni ſalubri-
ter & ſine vana iamq; iactãtia bene ĩtelligitᷓ i eo qd di-
xit ſanctus Ioãnes: Si cor noſtrũ nos nõ reprehẽdat, fi- *1. Ioan. 3.*
duciã habemus ad deũ, & quęcũq; petierimus ab eo, ac-
cipiemus. Hoc eni videtᷓ iſto loco admonuiſſe, ne cor
noſtrũ nos in ipſa oratione & petitiõe reprehẽdat: hoc
eſt ne forte cũ cœperim⁹ dicere, Dimitte nobis, ſicut & *Mat. 6.*
nos dimittimus: cõpungamur nõ facere qd dicim⁹, aut
etiã nõ audeamus dicere qd nõ facim⁹, & fiduciã petẽ-
di amittamus. Itẽ ſibi oppoſuit teſtimoniũ ſanctarũ 10
ſcripturarũ, qd eis dici ſolet, Quia nõ eſt homo iuſt⁹ in *Eccleſ. 7.*
terra qui faciat bonũ & nõ peccet. Et quaſi reſpõdit aliis
teſtimoniis, quia dñs de ſancto Iob ait: Nũquid cõſide- *Iob 1.*
raſti ſeruũ meũ Iob? Nõ eni eſt ei ſimilis quiſq̃ in terris,
homo ſine querela, ver⁹ dei cultor, abſtinẽs ſe ab omni
opere malo. Vnde iã ſuperi⁹ diſſeruim⁹. Nec tamẽ ipſe
oſtẽdit nobis quomodo & Iob, ſi hæc verba ita intelli-
gẽda ſunt, ſine vllo pctõ fuerit in terra, & verũ ſit quod
ſcriptũ eſſe dixit: Nũ eſt homo iuſtus in terra qui faciat
bonũ & nõ peccet. Itẽ dicunt, inquit, quia nũ iuſtifi- 11
cabitᷓ in cõſpectu tuo omnis viuẽs. Et huic teſtimonio *Pſal. 142.*
quaſi reſpõdit ad nihil aliud, niſi vt ſcripturæ ſanctæ in-

G ter ſe litigare videātur,quarū concordiā nos debemus
oſtendere. Ait enim,quibꝰ reſpōdendū eſt qđ de ſancto
Luca.1. Zacharia Euāgeliſta teſtat̃,dicens: Erāt autē Zacharias
& Helizabeth vxor eiꝰ iuſti ambo in cōſpectu dni,& in
omnibus mādatis incedētes & iuſtificatiōnibꝰ domini
ſine querela. Qui iuſti ambo vtiq; legerāt inter ipſa mā-
data,quēadmodū ſua pctā mūdarent: Nā Zacharias,qđ
de omni ſacerdote ex hominibꝰ accepto in Epiſtola ad
Heb.5. Hebræos dicit̃, etiā ꝑ ſuis pctis vtiq; hoſtias offerebat.
Quomodo ergo intelligēdū ſit qđ dicit̃ ſine querela, iā
11 ſupra ſatis,quātū opinor,oſtēdimus. Et beatꝰ,inquit,
Ephe.1. Apoſtolꝰ ait: Vt ſimus ſancti & immaculati in cōſpectu
eiꝰ. Hoc agit̃,vt hoc ſimus, ſi imaculati intelligēdi ſunt
qui oīno ſine peccato ſunt. S autē immaculati ſunt qui
ſunt ſine crimine, etiam in hac vita fuiſſe atque eſſe ne
gare non poſſumus,quia non ideo ſine vllo peccato eſt
aliquis quoniam nō habet maculam criminis. Vnde &
Ad Tit.1. Apoſtolꝰ cū miniſtros eligeret ordinādos,nō ait,ſi quis
ſine pctō: qđ inuenire nō poſſet: ſed ait, Si quis ſine cri-
mine: qđ vtiq; poſſet. Nec tamē ipſe oſtēdit quēadmo-
dū ſecūdū ſuā cauſam debeamꝰ accipere qđ ſcriptū eſt,
Pſal.142. Quoniā nō iuſtificabit̃ in cōſpectu tuo oīs viuēs. Aper-
H ta quippe ſentētia eſt de ſuperiore verſu illuſtriꝰ decla-
rata. Nō intres,inquit,in iudiciū cū ſeruo tuo,quia non
iuſtificabit̃ in cōſpectu tuo oīs viuēs. Iudiciū timet, quia
miſericordiā deſiderat,quę ſupexultat iudicio. Hoc eſt
Iaco.2. enī ne intres ī iudicium cū ſeruo tuo, noli me iudicare
ſecundū te qui es ſine pctō,quia nō iuſtificabit̃ in cōſpe
ctu tuo oīs viuēs: qđ de hac vita dictū ſine difficili quæ-
ſtione intelligit̃. Et qđ ait,nō iuſtificabit̃: ad illā pfectio
13 nē iuſtitiæ retulit quæ in hac vita nō eſt. Itē dicūt,in-
1.Ioan.1. quit: Si dixerimꝰ quia peccatū nō habemꝰ,ipſi nos ſedu
cimus,& veritas in nobis nō eſt. Et huic euidentiſſimo
teſtimonio quaſi cōtrariis teſtimoniis reſpōdere cona-
tus eſt, ꝙ idē ſanctꝰ Ioānes ī eadem epiſtola dicat: Hoc
1.Ioan.3 aūt dico fratres,vt nō peccetis. Oīs qui natꝰ eſt ex deo,
peccatū nō facit,quia ſemē ipſius in eo manet,& nō po-
14 teſt peccare. Itē illic: Qui natus eſt ex deo, nō peccat,
1.Ioan.5. quia generatio dei cōſeruat eū, & malignꝰ nō tāget eū.
15 Itē illic,inquit,vbi de ſaluatore ait: Quoniā ille appa-
1.Ioan.3. ruit,vt pctā tolleret. Oīs qui in eo manet,nō peccat. Oīs
16 qui peccat,nō vidit eū nec cognouit eū. Itē illic: Cha-
riſsimi,nūc filij dei ſumꝰ,& nondū apparuit qđ erimus,
Scimus quoniā cū apparuerit,ſimiles ei erimus,quoniā
videbimꝰ eū ſicuti eſt: & oīs qui habet ſpē hāc in eō,ſan
ctificat ſe,ſicuti & ipſe ſanctꝰ eſt. Et tamē cū hæc oīa te-
I ſtimonia vera ſint,verū eſt & illud qđ ꝓpoſuit & nō ſol-
uit: Quod ſi dixerimꝰ quia peccatū nō habemꝰ, nos ip-
ſos ſeducimꝰ, & veritas ī nobis nō eſt. Ac ꝑ hoc ſecūdū
1.Cor.4. id ꝙ ex deo nati ſumus, in eo qui apparuit vt pctā tolle
ret,id eſt ī Chriſto manemus,& nō peccamꝰ. hoc eſt au
Rom.5. tē,ꝙ interior renouat̃ de die in diē. Secundū autē ꝙ de
hoīe illo nati ſumus ꝑ quē peccatū intrauit in mūdū, &
ꝑ peccatū mors,& ita in oēs hoīes ptrāſiit, ſine pctō nō
ſumꝰ: quia ſine illiꝰ infirmitate nōdū ſumus,donec illa
renouatione quæ fit de die in diē,quoniā ſecūdū ipſam
ex deo nati ſumꝰ,infirmitas tota ſanet̃,in qua ex primo
hoīe nati ſumus,& in qua ſine pctō nō ſumus, cuius re-
liquiis in hoīe manētibꝰ interiore,quis de die in diē mi
nuātur in pficiētibꝰ, ſi dixerimꝰ quia peccatū nō habe-
mus,noſipſos ſeducimꝰ,& veritas in nobis nō eſt. Quo-
1.Ioan.3. modo enī verū eſt: Oīs qui peccat nō vidit eū,neq; co-
gnouit eū: cū ſecūdū viſionē & cognitionē quæ erit in
ſpecie,nemo eū in hac vita videat atq; cognoſcat: ſecū-
dū autē viſionē atque cognitionē quæ eſt in fide, multi
ſunt qui peccēt,certè ipſi apoſtatę,qui tamē ī eū aliquā- K
do crediderūt, vt de nullo eorū dici poſsit ſecūdū vi-
ſionē & cognitionē quæ adhuc in fide eſt, non vidit eū
neq; cognouit eū. Sed intelligēdū arbitror, quia reno-
uatio pficiēda videt eū & cognoſcit: infirmitas vero ab-
ſumēda nō videt neq; cognoſcit eū. In cuius quātiſcū-
que reliquiis cōſtitutis interius, ſi dixerimꝰ quia pecca- *1.Ioan.1.*
tū nō habemꝰ,noſipſos ſeducimꝰ, & veritas ī nobis nō
eſt. Cū ergo ꝑ gratiā renouatiōis filij dei ſimꝰ, tn̄ ꝓpter *1.Ioan.3.*
reliquias infirmitatis nōdū apparuit qđ erimus, ſcimus
quoniā cū apparuerit ſimiles ei erimꝰ,quoniā videbimꝰ
eū ſicuti eſt. Tūc peccatū nullū erit, quia infirmitas nec
īterior nec exterior vlla remanebit,& oīs qui habet hāc
ſpē in eū,ſanctificat ſeipſū ſicut & ipſe ſanctꝰ eſt. Sācti-
ficat enī ſe nō ꝑ ſeipſū, ſed credēdo in illū & inuocādo
illū qui ſanctificat ſanctos ſuos: Cuius ſanctificatiōis p-
fectio,quę nūc ꝓficit & creſcit de die in diē,oēs infirmi
tatis reliquias ablatura eſt. Itē dicūt,inquit,Nō volē- *Roman.9.*
tis neq; currētis,ſed miſerētis eſt dei. Quibus reſpōden-
dū eſſe dicit,qđ idē Apoſtolꝰ alibi de quodā ait, Quod *1.Cor.7.*
vult faciat. Itē,inquit,ad Philemonē de Oneſimo: Quē *Ad Phile-*
ego volueram apud me detinere,vt ꝓ te mihi miniſtra- *monem.b.*
ret,ſed ſine cōſilio tuo nihil volui facere, vt nō quaſi ex L
neceſsitate bonū tuū eſſet, ſed voluntariū. Itē in Deute-
ronomio, Vitā & mortē dedit ante faciē tuā,bonum & *Deut.30.*
malū,elige vitā vt viuas. Itē apud Salomonē,Deꝰ ab ini *Eccli.15.*
tio cōſtituit hominē, & reliquit eū in manu conſilij ſui:
adiecit ei præcepta & mādata, ſi voles,præcepta ſerua-
būt te,& ī poſterū fidē placitā facere. Appoſuit tibi aquā
& ignē,ad qđ vis porrige manū tuā. Ante hominē bo-
nū & malū,vita & mors, pauptas & honeſtas à dño deo
ſūt. Itē apud Eſaiā, Et ſi volueritis & audieritis me,quæ *Eſa.1.*
bona ſunt terræ māducabitis. Si aūt nolueritis, nec ob-
audieritis me,gladiꝰ vos comedet. Os enī dñi locutū eſt
hæc. Hic vero q̃tūlibet iſti ſe obtegāt,apparent. Decla- *Reſponſio.*
rāt enim ſe cōtra dei gratiā vel miſericordiā diſputare,
quā volumꝰ īpetrare cū dicimus, Fiat volūtas tua ſicut ī *Mat.6.*
cœlo ita & in terra: Et,ne nos inferas ī tētationē, ſed li-
bera nos à malo. Vt quid enī iſta orādo tāto gemitu pe
timus, ſi volētis hoīs & currētis,& nō miſerētis eſt dei?
Nō quia hoc ſine volūtate noſtra agit̃, ſed quia volūtas
nō implet qđ agit,niſi diuinitꝰ adiuuet̃. Hæc eſt fidei ſa-
nitas quæ nos facit orare,quærere vt inueniamꝰ, petere M
vt accipiamꝰ, pulſare vt aperiat̃ nobis. Cōtra iſtā q diſ- *Matt.7.*
putat, cōtra ſeipſum claudit oſtiū miſericordię dei. No
lo plura dicere de re tāta,quia meliꝰ eā cōmitto fideliū
gemitibꝰ q̃ ſermonibus meis. Videte tn̄ obſecro quale
ſit volēti & currēti miam dei non neceſſariā,quæ illum
etiā prępenit vt curreret,quia de quōdā ait Apoſtolus:
Qđ vult faciat. Ibi vt arbitror vbi ſequit̃ & dicit: Nō pec *1.Cor.9.*
cat,ſi nubat,quaſi ꝓ magno habēdū ſit velle nubere,vbi
de adiutorio diuinæ oīæ operoſius diſputat̃. Aut vero
etiā ibi ꝓdeſt aliquid velle,niſi deus prouidētia, qua gu
bernat oia,marē fœminā'q; cōiūgat: Aut quoniā ad Phi-
lemonē ſcripſit Apoſtolꝰ,vt nō quaſi ex neceſsitate bo- *Ad Phile-*
nū eiꝰ eſſet,ſed voluntariū: quaſi aliterꝰ ſit volūtariū bo- *monem b.*
nū,nō cū deus operat̃ in nobis & velle & operari ꝓ bo- *Philip.2.*
na volūtate: Aut quia in Deuteronomio ſcriptū eſt: Vi- *Deut.30.*
tā & mortē dedit ante faciē hoīs, bonū & malū, & ad-
monuit vt eligeret vitā: quaſi & ipſa admonitio nō de
mīa veniat: vel aliquid ꝓdeſſet eligere vitā,niſi deꝰ eli-
gendi charitatē inſpiraret,& electam habere præſtaret.
De quo dictū eſt, Quoniā ira in indignatione eiꝰ,& vi- *Pſa.29.*
ta in volūtate eius, Aut quia dictū eſt, Si voles pręcepta *Eſa.1.*
ſeruabūt te: quaſi nō debeat deo agere gratias,quia pręcepta

A cepta voluit,qui deſert⁹ omni lumine veritatis,hæc vel-
le nõ poſſet. Poſitis ante hominẽ igne & aqua, quo vult
quidẽ porriget manum, ſed altior eſt qui vocat altius q̃
omnis humana cogitatio:Quãdoquidem initiũ corrige
Rom. 12. di cor fides eſt,ſicut ſcriptũ eſt:Venies & pertranſibis ab
initio fidei,& quiſquis ita elegerit bonũ licut vnicuique
Ioan. 6. deus partitus eſt menſuram fidei.Et nemo poteſt ad me
venire, ait pričeps fidei, niſi pater me⁹ qui miſit me tra-
xerit eũ.Quod de fide dictũ eſſe qua in eũ creditur, ſatis
Ibidem. euidẽter poſtea explanat,vbi dicit:Verba quæ ego locu-
tus ſum vobis,ſpiritus & vita ſunt,ſed quidã ſunt ex vo-
bis qui nõ credũt.Sciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent
credẽtes,& quis eũ traditurus eſſet,& dicebat:Propterea
dixi vobis, quia nemo poteſt ad me venire, niſi fuerit ei
datũ à patre meo . Magnũ aliquid pro ſua cauſa ſe inue-
Eſaie 1. niſſe arbitratus eſt apud Eſaiã prophetã,quia deus dixit:
Si volueritis & audieritis me, quæ bona ſunt terræ mã-
ducabitis:Si autẽ nolueritis & nõ audieritis me, gladius
vos comedet.Os enim domini locutũ eſt hæc.Quaſi nõ
lex tota huiuſmodi cõditionibus plena ſit : aut ob aliud
ſuperbis præcepta iſta data ſint , niſi quia lex præuarica-
B tionis gratia poſita eſt, donec veniret ſemẽ cui promiſ-
Galat. 3. ſum eſt. Vnde ſubintrauit, vt abũdaret delictũ,& vbi abũ
Roma. 5. dauit delictũ,ſuperabũdauit gratia:id eſt vt acciperet ho
mo præcepta ſuperbe de ſuis viribus cõfidens,in quibus
deficiens & factus etiã præuaricator,liberatorẽ ſaluato-
rẽq; requireret, atq; ita eũ timor legis humilẽ factũ tan-
quã pædagogus ad fidẽ gratiamq; perduceret.Ita multi-
plicatis infirmitatib⁹ poſtea accelerauerũt,quib⁹ ſanãdis
opportune Chriſtus aduenit. In cui⁹ gratiã etiã iuſti an-
tiqui crediderũt,eadẽ ipſa gratia eius adiuti,vt gaudẽtes
eũ prænoſcerent,& quidã etiam prenũciarent eſſe ventu-
rum : vel in illo populo Iſraël ſicut Moyſes,& Ieſus Na-
ue, & Samuël, & Dauid, & cæteri tales, vel extra ipſum
populum, ſicut Iob : vel ante ipſum populũ,ſicut Abra-
ham,ſicut Noë & quicunq; alij ſunt quos vel cõmemo-
rat vel tacet diuina ſcriptura . Vnus enim deus , & vnus
mediator dei & hominũ,homo Chriſtus Ieſus, ſine cu-
ius gratia nemo à condẽnatione liberatur,ſiue quã con-
traxit ex illo, in quo omnes peccauerunt , ſiue quã poſt-
ea ſuis iniquitatibus addidit.Quale eſt autem quod iſte
poſuit in extremo : Si quis dixerit, poteſt fieri, vt homo
C vel verbo nõ peccet. Reſpondendum eſt, inquit, Si vult
deus,poteſt:vult enim deus, ergo poteſt, Itẽ ait : Si quis
dixerit, fieri poteſt, vt homo in cogitatione non delin-
quat:Reſpondendum eſt, Si vult deus poteſt:vult enim
deus, ergo poteſt. Videte quemadmodum noluerit di-
Pſal. 17. cere, ſi deus adiuuet, poteſt : qui dicitur, Adiutor meus
eſto,ne derelinquas me. Nõ vtiq; ad corporalia bona ca-
peſſenda & mala cauẽda, ſed ad gerẽdam perficiẽdam-
Mat. 6. que iuſtitiã:propter quod dicimus,Ne nos inferas in tẽ-
tationem,ſed libera nos à malo. Nec adiuuatur, niſi qui
& ipſe aliquid agit ? Adiuuatur autẽ ſi inuocat,ſi credit,
ſi ſecundũ propoſitũ vocatus eſt,quoniã quos antè præ-
Rom. 8. ſciuit, & prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui,
vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus . Quos autẽ
prędeſtinauit,illos & vocauit:quos autẽ vocauit,illos &
iuſtificauit : quos autem iuſtificauit,illos & glorificauit.
Currimus ergo cũ proficimus, dũ ſanitas noſtra in pro-
ficientibus currit:ſicut etiã cicatrix currere dicitur,quã-
do bene vulnus diligenterq; curatur : vt ex omni parte
perfecti ſine vlla ſimus omnino infirmitate peccati,
quod nũ ſolum vult deus, verumetiã vt impleatur facit
atq; adiuuat . Et hoc nobiſcum agit gratia dei per Ieſum
Chriſtum dominũ noſtrum,non ſolum pręceptis,ſacra-
mẽtis,exemplis, ſed & ſpiritu ſancto, per quem latenter D
diffunditur charitas in cordibus noſtris , qui interpellat Rom. 5.
gemitibus inenarrabilibus , donec in nobis perficiatur
ſanitas,& deus ſicut videndus eſt in æterna veritate mõ-
ſtretur. Quiſquis ergo fuiſſe vel eſſe in hac vita aliquem
hominẽ,vel aliquos homines putat,excepto vno media-
tore dei & hominũ, quibus neceſſaria non fuerit remiſ-
ſio peccatorum,cõtrarius eſt diuinæ ſcripturæ, vbi apo-
ſtolus ait:Per vnum hominem peccatũ intrauit in mun- Ibidem.
dũ , & per peccatũ mors , & ita in omnes homines per-
tranſiuit,in quo omnes peccauerũt:Et neceſſe eſt,vt im-
pia contentione aſſerat,eſſe poſſe homines,qui ſine me-
diatore Chriſto liberante atq; ſaluante ſint liberi ſaluiq;
a peccato,cũ ille dixerit,Non eſt opus ſanis medicus,ſed Mat. 9.
male habẽtibus:Non veni vocare iuſtos,ſed peccatores.
Quiſquis autẽ dicit, poſt acceptã remiſsionem peccato-
rum ita quenquam hominem iuſte vixiſſe in hac carne,
vel viuere, vt nullũ habeat omnino peccatũ, contradicit
Apoſtolo Ioãni qui ait:Si dixerimus,quia peccatum nõ 1. Ioan. 1.
habemus,noſipſos ſeducimus,& veritas in nobis nõ eſt.
Non enim ait,habuimus:ſed habemus. Quod ſi quis aſ- E
ſerit de illo peccato eſſe dictum , quod habitat in carne
mortali noſtra ſecundum vicium quod peccãtis primi
hominis voluntate cõtractum eſt, cuius peccati deſide-
riis ne obediamus,Paulus Apoſtolus præcepit:non autẽ
peccare , qui eidem peccato quauis in carne habitanti,
ad nullum opus malum omnino conſentit vel facti vel
dicti vel cogitati , quamuis ipſa concupiſcentia mouea-
tur, quæ alio modo peccati nomen accepit, quod ei cõ-
ſentire peccare ſit,nobiſque moueatur inuitis, ſubtiliter
quidem iſta diſcernit, ſed videat quid agatur de domi-
nica oratione , vbi dicimus : Dimitte nobis debita no- Mat. 6.
ſtra. Quod niſi fallor,nõ opus eſſet dicere,ſi nunquam,
vel in lapſu linguæ , vel in oblectanda cogitatione eiuſ-
dem peccati deſideriis , aliquantulum conſentiremus,
ſed tantũmodo dicendũ eſſet:ne nos inferas in tẽtatio-
nem, ſed libera nos à malo. Nec Iacobus Apoſtolus di- Iacobi 3.
ceret.in multis offendimus omnes. Non enim offendit,
niſi cui mala concupiſcentia contra iuſtitiæ rationem
appetendo ſeu vitando , faciendum vel dicendum vel
cogitandum, aliquid , quod non debuit , ſiue fallens,
ſiue præualens perſuadet . Poſtremo ſi excepto illo ca-
pite noſtro ſui corporis ſaluatore , aſſeruntur vel fuiſſe, F
vel eſſe in hac vita aliqui homines iuſti ſine aliquo pec-
cato , ſiue nunquam conſentiendo deſideriis eius, ſiue
quia pro nullo peccato habendum eſt , quod tantum
eſt, vt hoc pietati non imputet deus , quamuis aliter ſit
beatus ſine peccato, aliter autem beatus, cui non impu-
tat dominus peccatum , non nimis exiſtimo reluctan-
dum. Scio enim quibuſdam eſſe viſum,quorum de hac
re ſententiam non audeo reprehendere, quanquam nec
defendere valeam . Sed planè quiſquis negat nos orare
debere , ne intremus in tentationem : negat autem hoc
qui contendit ad non peccandum gratiæ dei ad-
iutorium non eſſe homini neceſſarium , ſed
ſola lege accepta humanam ſufficere
voluntatem,ab auribus omnium
remouendum,& ore om-
nium anathemati-
zandum non
dubito.

G # DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, CONTRA GAVDENTIVM TAMVGADENSAM EPISCOPVM, LIBER TERTIVS.

ACcepi Gaudenti reſponſionem tuam: ſi tamen iſta reſponſio dicenda eſt, quam mihi propterea referre voluiſti, ne ſi tacuiſſes, diceremus te eſſe cõuictum. Sed non hoc eſt reſpõdere, quod eſt non tacere. Nam ſi hoc eſt, reſpõdiſti planè. Sed ideo,
H vt etiam hi, qui de te aliquid poſſent ſperare, nouerint te
non inueniſſe quid reſpondere deberes: & tamen reſpondiſſe ne taceres. Itaque cùm caueres ne victus diceceris, feciſti vt oſtendereris. Ad quod oſtendendum tua ipſa ſcripta ſufficiunt, ſi ab intelligentibus legantur, & meis diligenti examine comparentur. Vt autem ſcriptis aliis hoc doceam, quo etiam ingeniis tardioribus ſatisfiat, aliquanto prolixior diſputatio neceſſaria eſt: quam quidem ingrediar, ſi opus fuerit, dominúſque voluerit. Nunc interim, quoniam potius eſſe catholicos teſtimonio beati Cypriani affirmare conat' es: attende paululum quam Eccleſiam dixerit ille catholi-
Cyprianus. cam, cum eius deffenderet vnitatem: Eccleſia, inquit, domini Luce perfuſa, per totum orbẽ radios ſuos porrigit. Vnum tamen lumen eſt, quod vbique diffunditur: nec vnitas corporis ſeparatur. Ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit profluentes largiter riuos largius expandit. Vnum tamen caput eſt, & origo vna: & vna mater fœcũditatis ſucceſsibus copioſa. Quid igitur & voſipſos fallitis, & alios fallere mendaciis impudentibus vultis? Si huius martyris teſtimonio veſtra eſt Eccleſia catholica, oſtendite illam per orbem totum
I radios ſuos porrigere, oſtendite illam per vniuerſam
terrã ramos ſuos copia vbertatis extendere. Hinc enim & Græco vocabulo catholica nominatur. Quod enim Græcè ὅλον dicitur, Latinè totum vel vniuerſum interpretatur. Per totum ergo ſiue ſecundum totam eſt καθόλου, vnde catholica nuncupatur. Si hoc noſti, quare te noſſe diſsimulas? Si autem ignoras, quare nõ prius quàm loqueris, quod neſcis, eos qui nouerit, interrogas? quod ſi diſplicet tibi, non Græcam, ſed aliquã linguam inueni, qua doceas καθόλου, non per totum ſiue ſecundum totum, vel ſecundum vniuerſum ſignificare: & recede à teſtimonio Cypriani. Ille nanq; contra te loquitur, qui vides quid dicat. Per orbem totum dicit & per vniuerſam terram porrigi extendiq; catholicam. Græco eius nomini ac diffinitioni conſenties. Tu aliud tenere, ſentire, dicere repereris: & dum Cypriano teſte inuiteris, Cypriano teſte mentiris. Ab hac ergo vera germanáque catholica, quæ domini Luce perfuſa, per orbẽ totum radios ſuos porrigit, ramos ſuos per vniuerſam terram copia vbertatis extendit, quæ cauſa vobis fuerit exeundi, cum interrogatuini, nihil iuſtũ inuenitis: prorſus: ab hac eccleſia exitum veſtrũ nulla purgatione pro- K
babilis executionis abluitis. Quid enim dicitis niſi neceſsitas compulit, vt iuſti relinqueremus iniuſtos? Reſpondet vobis ſcriptura diuina: filius malus ipſe ſe iuſtũ dicit, exitum verò ſuum non abluit. Exitum, inquit, ſuũ, vtique illum, de quo dicit apoſtolus Ioannes: Ex nobis *1. Ioan. 2.*
exierunt, omnino non abluit, non defendit, non excuſat non purgat. Ad iuſtos enim non pertinet in Eccleſia catholica niſi malos, quos corrigere vel damnare non poſſunt patientiſsime tolerare: nec propter zizania, de dominico agro, nec propter paleam, de dominica area, nec propter vaſa inhonorata, de dominica domo, nec propter piſces malos, de dominicis retibus, ante tempus exire, ne fruſtra exitũ ſuum conentur abluere. Has euangelicas ſentẽtias ſi volueris in alium ſenſum qualibet argumentatione conuertere, eidem beato Cypriano, cuius teſtimonium adhibes, contradicis: ſicut in noſtra collatione feciſtis. Nam hæc de iſta quæſtione ſuprà dicti martyris verba ſunt, in epiſtola quàm ſcripſit ad Maximum & ſocios confeſsionis eius: Et ſi videntur, inquit, in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniam zizania in eccleſia cernimus, ipſi de eccleſia recedamus. Nobis tan- L
tummodo laborandum eſt, vt frumẽtum eſſe poſsimus: vt cùm cœperit frumentum dominicis horreis condi, fructum pro opere noſtro & labore capiamus. Apoſtolus in epiſtola ſua dicit: In domo autem magna nõ ſo- *2. Tim. 2.*
lùm vaſa ſunt aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia: & quædam quidẽ honorata, quædam verò inhonorata. Nos operã demus, & quantum poſſumus laboremus, vt vas aureum vel argenteum ſimus. Cæterùm fictilia vaſa cõfringere ſoli domino cõceſſum eſt, cui & virga ferrea data eſt. Eſſe non poteſt maior domino ſuo ſeruus. Nec quiſquam ſibi, quod ſoli filio pater tribuit, vendicarit: vt ſe putet, aut ad aream ventilandam, & purgandã paleam, vel ventilabrum iam ferre poſſe, aut à frumento vniuerſa zizania humano iudicio ſeparare. Superba eſt iſta obſtinatio & ſacrilega præſumptio, quam ſibi furor prauus adſumit: & dum ſibi ſemper aliquid amplius, q̃ mitis iuſtitia depoſcit, adſumunt, de eccleſia pereunt. Et dum ſe inſolenter extollunt, ipſo ſuo tumore excæcati veritatis lumen amittunt. Nempe nunc ſaltem vides aduerſus ſanctum Cyprianum vos in noſtra collatione clamaſſe, eique contentionibus reſtitiſſe, quibus M
aſſerebatis agrum Chriſti, de quo ait: Ager eſt mundus: *Mat. 13.*
non eſſe Eccleſiam, ſed mundum præter Eccleſiam vt ea quæ cernerentur, poſſet habere zizania: Nam in Eccleſia dicebatis manifeſta zizania eſſe non poſſe. Quoties hic teſtimonium Cypriani poſuimus, & nec aperte illi reſiſtere auſi eſtis, nec tamen cõſentire voluiſtis: nẽpe nunc ſaltem expergiſceris, audis, aduertis: quia etſi videntur eſſe zizania, non tamen impediri debet, aut fides, aut charitas noſtra: vt quoniam zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de eccleſia recedamus. Quare ergo vos ab vnitate huius Eccleſiæ nefario ſchiſmate diſceditis, & hæretica præſumptione, in eadem diſceſsione perſiſtitis? Ecce tibi eſt Cyprianus, conſenti illi, aut reſponde illi. Vides quemadmodum his verbis quibus dicit, eſſe in Eccleſia cerníque zizania, nec tamen ab illa debere diſcedere, delet omnes tuorum ſcriptorum calumnias? Quibus etiam in tanta abrupta progreſſus es, & tumore veſtro præcipitaſti, vt diceres, etiam neſcientes qui peccauerunt de vniuerſo mundo, peccatis alienis potuiſſe perire Chriſtianos: quia ſcilicet legitur in ſanctis ſcri- *Iosue. 7.*
pturis, vnum de anathemate fuiſſe furatum, & pro iſto

A peccato alienum populum neſcientem fuiſſe punitum: ignorans illas mortalium corporum pœnas, hoc eſt, moriturorũ mortes ad vtilem terrorem populo valuiſſe: non tamen eiſdem mortuis ad aliquod detrimentum futuræ vitæ, aliena peccata, præſertim quæ neſcierunt, aliquid obfuiſſe. Itàne vt hoc diceres, itàne vt peccatis alienis etiam incognitis perire deo, quenquam credere & dicere auderes, nec ipſos timuiſti collegas tuos, qui re in noſtra collatione retiẽte, & fortaſſe cum hoc iam ſentires non audente, tantis diſceptationum lateribus pugnauerunt: piſces malos in dominicis retibus à piſcatoribus ignorari, ne videlicet perirent eorum contagione, ſi ſcirent? Nónne tibi venit in mentem, de palea dominicæ areæ, id eſt, Eccleſiæ, vſque ad tempus vẽtilationis in vna permixtione toleranda, diſputantibus, cum Emeritus vrgeretur, negaſſe illum atque dixiſſe, Non legis aream. Qui cum & à ſuis ſecretius admoneretur, & à nobis apertius commemorantibus ex Euangelio, dominũ eſſe venturum ferentem ventilabrum in manu ſua, qui mundabit aream ſuam, & frumentum recondet in hor- *Mat. 3.*

B reo, paleam verò comburet igni inextinguibili, continuò correxiſſe obliuionis errorem, quo negauerat ſcriptum: nec tamen hæreticam vel ſchiſmaticam conuertiſſe peruerſitatem, qua negabat malos à bonis debere pro vnitate Eccleſiæ ſuſtineri: continuóque dixiſſe, quòd nomine paleæ, mali ſignificarentur occulti, vt hic cauſæ veſtræ præcipua diligentia ſeruaretis, quòd ignorati mali commaculare bonorum neminem poſſent. Ecce partis veſtræ patronus egregius perdidit te aduerſante labores ſuos. Ille quippe vt cuſtodiat bonorum ſalutem, prorſus in eccleſia malos permanẽtes à bonis perhibet ignorari, ne perdant eos, ſi fuerint cogniti & tolerati: tu autem etiam ignoratorum malorum contagio bonus perire dixiſti. Neque timuiſti tam multos ab initio veſtros latentes flagitioſos, facinoroſos atq; impios, qui profectò ſecundum tuam ſententiam, te atque omnes tuos, vobis neſcientibus perdiderunt. Sed nunc quoque nullo pauore renuiſti, ne forte quiſpiam veſtrûm te neſciente peccaret, & te dum iſta loqueris perderet. An forte dũ cognitis tuis factis, periſſe te intelligis, propter hoc alienis incognitis perire non metuis? Quid tibi optem, niſi vt te nobis liceat inuenire, ne li-

C beat te perire? Quid enim ſpei remanebit non ſolùm nobis, qui domino Chriſto prophetis, apoſtolis, ſanctóque Cypriano conſentimus, etiam cognitos malos, ſi eos nec corrigere poſſumus, nec punire, pro vnitatis vinculo ſuſtinendos: verumetiam vobis quibus ante tempus meſsis ventilationis, & littoris placet à malis ſeparatio corporalis: ſi opinio tua vera eſt, qua putas & ſuis peccatis quenque perire qui facit, & alienis, qui verum facta ſunt neſcit? Si enim hoc ita eſt, profectò & maiores veſtri, qui ſe ſicut putatis à cognitis malis ſeparauerunt, de incognitis perierunt. Non ſolùm autem tibi, qui cùm dicis alienis criminibus perire hominẽ, ſiue illa ſciẽtem ſiue neſcientem, nullum proculdubio remanere pateris innocentem: ſed etiam emerito, qui longe tolerabilius ſentiens, in communione ſacramentorum, alienis peccatis tãtũmodo cognitis homines innectit, ab incognitis ſoluit: multo veriore venerabilis Cyprianus voce reſpondit: Simul creſcentia non perire frumenta, zizaniis non extra eccleſiam, ſed in eccleſia conſtitutis: nec occultis atque incognitis, ſed planè notis ac perſpicuis. Puto enim quod nõ in carne, ſed in ipſa mente cæcatur, qui contendit latere quod cernitur. Cùm autẽ mouet beatiſsimus ille, ne propter zizania quæ in ea ſunt, ab Eccle-

ſia recedatur: non mouet propter illa quæ occultantur, D ſed propter illa potius quæ cernuntur. Ipſa enim ſunt, quæ poſſunt perturbare cernentes, niſi eos faciat ſapiẽtia patientes. Nam quomodo propter occulta nos non debere recedere diſceremus, quæ omnino eſſe neſcimus? Et ſi videntur, inquit, in Eccleſia eſſe zizania. Videntur, ait, non ſuſpicatione creduntur. Et ne quiſquã putaret ita dictum, videntur eſſe tanquam non eſſent, ſed eſſe videretur: verbis conſequentibus, quid dixerit, aperit. Nõ tamẽ impediſi, inquit, debet aut fides aut charitas noſtra: vt quoniã zizania eſſe in eccleſia cernimus, ipſi de eccleſia recedamus. Nõ ait ſuſpicamur, putamus, credimus, opinamur: ſed cernimus. Ea quippe etiam illi non operta credebant, ſed aperta cernebant qui dixerũt patri familiâs: Vis imus, & colligimus ea? de quibus dictum erat: Cùm creuiſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerũt & zizania. Quibus reſpondit: Non, ne fortè, dum vultis colligere zizania, ſimul eradicetis & triticum. Et ſinite vtraq; creſcere vſque ad meſſem. Et tamẽ tu dicis (vbi quid aliud quàm domino contradicis) ſola per mundum creuiſſe zizania, & toto penè mundo di- *Mat. 13.*

E minuta periſſe frumenta, cùm ad aliquas gentes nondũ Eccleſia creſcendo peruenerit. Neceſſe eſt autem vt perueniat & prædicetur Euangelium in vniuerſo mundo, & tunc veniat finis. Quod futurum eſſe dominus ſine vlla ambiguitate prædixit. Vides eccleſiam teſtimonio Cypriani, & à toto catholicam dictam, & non eſſe ſine manifeſtis malis, propter quos tamen non admonet relinquendam? In ea ſunt boni, per ſeipſos multi: in comparatione autem zizaniorum vel paleæ, profectò pauci. Non enim præter illam, ſed in ea agitur, quod ipſe dominus dicit: Quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Sed ibi eſt & populus vbique diffuſus, cui dicitur: Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Qui autem habeant fidem tanquam granum ſinapis, qua montes etiam transferantur, rariſsimi omnino ſunt. De tali enim fide dominus dicebat: Putas, veniet filius hominis, & inueniet fidẽ in terra non de apoſtolica totius orbis: ſicut tu peruerſiſsime intelligis. Porrò de baptiſmo quem non putas eſſe niſi in Eccleſia, & ideo nos arguis, quòd ex hæreſibus venientes, ſi iam baptizati ſunt, iterum non eſſe baptizandos cenſemus: ſufficit, quod reſpondere minimè potuiſti quo- *Mat. 24.* *Lucæ 18.*

F modo damnatus baptizare potuerit Felicianus, foris à veſtra Eccleſia conſtitutus: quem fruſtra ponere voluiſti, inter eos quibus dilationẽ dediſtis. Lege Bagaitanam veſtri concilij ſententiam, in qua ſcilicet poſt multa acerbiſsima quæ illic dicta ſunt, & longè grauiora q̃ in Cæcilianum, quando eum maiores veſtri abſentem innocentemq; damnarunt: ita ſubiecta eſt eorum manifeſta & indubitata damnatio. Famoſi ergo criminis reos Victorianum Carcabianenſem, Martianum Sullectinum, Beianum Beianenſem, Saluium Auſafenſem, Theodorum Vſulenſem, Donatum Sabratenſem, Miggenem Elefantarienſem, Prætextatum Aſſuritanum, Saluium Membreſitanum, Valerium Melzitanũ, Felicianũ Muſtitanum, & Martialem Pertuſenſem: qui funeſto opere perditionis vas ſordidum, collecta fæculẽtia glutinauerunt: ſed & clericos aliquando Eccleſiæ Cathaginis, dum fauori interſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerunt: dei præſidentis arbitrio, vniuerſalis concilij ore veredico damnatos eſſe cognoſcite. Et deinde incipit cæteris dilatio prærogari his verbis: Eos autem quos ſacrilegi ſurculi nõ polluere plantaria, hoc eſt, qui a Maximiani capite proprias manus verecũdo fidei pu-

G dore retraxerunt, ad matrem eccleſiam redire permiſi-
mus. Iam de iis quid dicēdum fuit & in prioribus ad te
datis literis meis ſatis dictū eſt. Cui loco te prorſus reſpō
dere nō potuiſſe, quiſquis legerit, & parumper aduerte-
rit, dubitare nō poterit. Fruſtra itaq; tibi videtur Agrip-
pini & Cypriani conſilia in hac quæſtione eſſe ſectāda:
cùm vos ea neglexeritis, quādo extra veſtram cōmunio-
nem baptizatos à dānatis: cōtra quos de baſilicis exclu-
dēdos litigabatis, ſine vlla repetitione baptiſmatis ſuſce-
piſtis. De ſentētia verò Cypriani vel collegarū eius qui-
bus tūc placuit, veniētes ab hæreticis baptizare oporte-
re, longū eſt, vt pro merito diſputē. Sed iſtam tu mihi ſi
potes breuē ſolue quæſtionē. Quando rebaptizabat Cy-
prianus ab hæreticis venientes, Eccleſiæ Carthaginenſis
epiſcopus, tūc Eccleſiæ Romanæ Stephanus epiſcopus in
eodē baptiſmo, quē foris acceperāt, ſuſcipiebat hæreti-
cos: & ambo hæc diuerſa faciētes, in vnitate Catholica
pmanebāt. Dic mihi, vtrū illo tēpore Eccleſia quādo ſe-
cūdū vos omniū criminū reos ſine baptiſmo recipiebat
pe Stephanū & ei' innumerabiles toto orbe collegas,
qui eiuſdē ſententiæ participes erāt malorū cōtagione p-
ierat, an nō perierat: Neq; eni iſtos malos poteris occul-
H tos dicere quāuis tu aſſeras nocere ac mortificare & occul
tos. Quiſquis igit homicida, vel etiā parricida, adulter,
iceſtator, idololatra, codicū deniq; ſanctorū nō timid'
traditor, ſed vt traderētur, tortor crudelis, & violentus
extortor, & iuſſu vel manu extremus incēſor, apud hære-
ticos baptizat' ad Stephanū & eius ſocios venit: ſecūdū
vos ſine baptiſmo except' eſt. Cernis igitur oia hominū
crimina, ſi verū eſt quod de baptiſmo ſentitis, tūc in Ec-
cleſia ſine baptiſmo cōgregata: Reſponde vtrū his crimi
nibus in eadē vnitate maculatus fuerit Cyprianus: reſpō
de vtrū eccleſia perierit, an nō perierit: Elige quod puta-
ueris. Si iam tunc perierat, donatum quæ peperit: Si au-
tem tot in eā ſine baptiſmo aggregatis, perire nō potuit,
reſpōde quæſo, vt ab ea ſe, tanquā malorū communionē
deuitās pars donati ſepararet, quæ demētia pſuaſit: Ab-
ſit autē vt quoniā beatiſsimus Cyprianus de baptiſmo
aliter ſenſit q̃ veritas & antea cōſuetudine & poſtea per-
fecta diligētius ratione monſtrauit, propterea, quiſquā
noſtrū, qui hoc quod ille nō ſapim', ei ſe audeat antepo-
nere. Cætera eni multa & magna eius merita, & animus
præcipua charitate pleniſsim', pe quē cū collegis diuer-
I ſa ſentiētibus, placatiſsimus māſit, & in vnitate Eccleſiæ
paſsio glorioſa, ſatis oſtenderūt eum fuiſſe ſarmentū in
Chriſti radice fructuoſum: quod pater etiā ab iſta repre-
hēſione purgaret, vt fructū poſſet adferre maiorē. Sic e-
Ioan. 15. nim ait ipſe Ieſus: Sarmentum quod in me dat fructum,
purgat illud pater me', vt maiorē fructū adferat. Oſtēdēs
etiā in ipſis fructuoſis, agricolā qui eſt in cœlis, aliquid
inuenire quod purget. Quis enim noſtrûm Petro apo-
ſtolo cōparari poteſt quāuis nunq̃ gētes iudaizare coē-
gerimus: quod ille faciebat, quādo nō rectè ingrediebat
Galat. 2. ad veritatem Euangelij? Vnde à ſuo poſteriore apoſtolo
Paulo, ſalubri admonitione correctus vtilius poſteris hu
militatis præbuit exēplum, q̃ ſi nihil in illo exiſteret cor-
rigendū. In hac ergo Eccleſia cōſtituti, quæ malorū ſiue
occultorū, ſiue etiā manifeſtorū, nec potuit, nec poterit
perire cōtagio, nullas de quibuſlibet hominibus calum-
nias formidamus. Si enim mali ſunt, procul dubiò eos aut
ignorāt boni, aut ſuis iudiciis manifeſtatos eccleſiaſticis
legibus dānant: aut etiā ſi nouerint eos, & nō apud ſe ac-
cuſatos, neq; conuictos dānare nō poſſunt, pro Eccleſiæ
pace nō ſolùm irreprehenſibiliter, verumetiā laudabili-
ter tolerāt: nec ſe propter piſces malos ruptis dominicis
retibus, ante tēpus littoris dānabiliter ſeparant. Si enim K
hoc facere velint, exceptis diuinarum ſcripturarum in-
numerabilibus teſtimoniis, quibus ne faciant prohibē-
tur: retinet eos certe quem teſtem adhibuiſti beatiſsi-
mus Cyprianus, clamans atque conteſtans: quia etſi vi-
dentur in eccleſia eſſe zizania non tamē impediri debet
aut fides aut charitas noſtra: vt quoniam zizania eſſe in
eccleſia cernimus ipſi de eccleſia recedamus. Non ſo-
lùm verbo, verumetiam exemplo ſuo nos admonens,
qui collegas ſuos, fundos inuidioſos fraudibus rapien-
tes vſuras multiplicantes, fœnus augentes (quorum aua-
ritiam, non leue aliquod vitium, ſed eſſe idololatriam,
ſecundum apoſtolū intellexit) pro vnitatis vinculo per-
tulit. Talis nec eorum contagio factus eſt, talis diſceſſe-
rit ab eis diſsimilitudine morū, non diuiſione ſacramē-
torum. Et immundum non tetigit: ſed à factis eorū ab-
horrendo, non ſeorſum populos colligēdo. Vos autem Eſaiæ 52.
dum carnaliter ſapitis, quod dictum eſt per Eſaiam
prophetam: diſcedite & exite de medio eorum ſepara-
mini, dicit dominus, & immundum ne tetigeritis: & ta- L
lia quæ in ſcriptura ſimiliter dicta ſunt: dum hæc, in-
quam, non ſpiritaliter, ſed carnaliter ſapitis, tales omni-
no apparetis, quales eorum, ipſo propheta prædicante
dominantur dicentes: Nolite me tangere, quoniam mū-
dus ſum. Denique quando aliena peccata vos peruerſē
deuitanda eſſe cenſuiſtis, alia veſtra feciſtis, ſacrilegum
ſchiſma, populos deuitando, & ſacrilegam hæreſim, cō-
tra dei manifeſtata promiſſa & impleta, de eccleſia to-
to orbe diffuſa, nefario ſpiritu ſentiendo. Nam ſi vt pu-
tas, & nos in verbo reprehendis, vna eademq; ſocietas
perditorum ſimul, & ſchiſma & hæreſis eſſet, non dixiſ-
ſet beatiſsimus Cyprianus in hac ipſa epiſtola, vnde hoc
de zizaniis in eccleſia conſtitutis poſuit teſtimonium,
eis cōfeſſorib' quos gratulabat à Nouatianorū diuiſione
fuiſſe liberatos: dolebā vehementer, & grauiter angebar,
ꝙ eis cōmunicare non poſſem, quos ſemel diligere cœ-
piſſem, poſteaquam vos de carcere prodeuntes ſchiſma-
ticus error excepit. Noli ergo contra apertiſsimam veri-
tatem, aut vtrunq; fallaciter declinare: aut vnum horum
tibi, quod tibi min' videtur eligere: cùm & ſchiſmaticus
ſis ſacrilega diſceſsione, & hæreticus ſacrilego dogmate.
Nec vobis blandiamini, quòd baptiſmum non reſcindi-
mus veſtrum. Non eſt hoc veſtrum, ſed catholicæ Eccle-
ſiæ quam tenemus: vnde illum quando diſceſsiſtis, non M
quidem ad ſalutem, ſed ad perniciem veſtram vobiſcum
tuliſtis. Nam vaſa dominica, etiam apud alienigenas ſan 1. Reg. 4.
cta permanſerant. Vnde rex qui eis cōtumelioſe vti au-
ſus eſt, deo iraſcēte punitus eſt. Et arca teſtamēti ab ho-
ſtibus capta nequaquam virtutem ſuæ ſanctificationis
amiſit. Si ergo illa ſancta, quæ ſic tunc apud alienos fue-
runt, vt apud ſuos eſſe deſiſterent, vim tamen ſanctitatis
nullo modo perdere potuerunt, quanto magis eam chri
ſtiana ſacramenta non perdunt, quando ita vt apud nos
etiam maneant, ad hæreticos tranſeunt? Hoc eſt quod
dixi ad te ſcribens, quod etiam in collatione vobis dixi- Rom. 1.
mus idq; potius eludendum putaſtis, quia diſſoluere ne-
quiuiſtis. Quoniam ſicut apoſtolus ait de quibuſdā: Ve-
ritatem in iniquitate detinent: ita & vos veritatem ba-
ptiſmi diuini in iniquitate detinetis erroris humani.
Quam veritatem non veſtram, propter iniquitatem ve-
ſtram reſcindere vtiq; non debemus. Et quia ipſe apo-
ſtolus de idololatris gētibus dixiſſe intelligitur: Qui ve-
ritatem in iniquitate detinent: tu mihi quaſi reſpondēs
flagitaſti vt probarem, quid de gentium ſacrilegio Apo-
ſtolus non reſcindat, quid de eorum prophano ritu nō
damnet.

A damnet. Quaſi poſſet quod ſacrilegum eſt & prophanũ
non reſcindere atq; damnare: ſicut nos ſchiſma veſtrum
& hæreſin veſtram, Sententias tamen quaſdam verita-
tis, quas de incognito deo quidam gẽtilium philoſophi
tenent, non ſolum nõ deſtruxit apoſtolus, ſed etiã inde
teſtimoniũ cum opus eſſet, adhibuit. Loquens quippe
Act. 17 de Atheniẽſibus ait de deo: In illo enim viuimus & mo
uemur & ſumus: ſicut & quidam ſecundũ vos dixerunt.
Hanc illi veritatem ſapientiæ, quam beatiſsimus Paulus
non ſolùm non deſtruebat, verumetiam ad illos inſtruẽ-
dos adhibebat, in iniquitate detinebant ſuæ idololatriæ,
quam doctrina apoſtolica machinamentis apoſtolicis
euertebat. Ita & nos, quæ in eccleſia catholica vera ma-
iores veſtri acceperunt, vobiſq; tradiderunt, non reſcin-
dimus ſed agnoſcimus. Veſtrum verò ſacrilegium, aut
in veſtra conuerſatione reſcindimus, aut in veſtra perti-
nacia deteſtamur. Quanquam totam quæſtionẽ, & totũ
quod inter nos agitur, vno verbo tribuni ſatis diligẽter
expoſito, omnino ſoluiſti. Cũ enĩ ego dixiſſẽ, neq; hoc
in tribuni literis legitur, à te in veritate inuocatum no-
men dei, quia ipſum prorſus verbum ibi nõ legeram: tu
B reſpondiſti falleris, vel potius fallis. Nam verba tribuni
ſunt: Neue tantum opus domus domini, vbi à te ſæpius
dei & Chriſti eius inuocatum nomẽ eſt, per religionem
tuã ibidẽ cõſtitutam, concrematũ eſſe dicatur. Intellige
quia in veritate religio dicitur in fallacia ſuperſtitio no-
minatur. Quando ergo id aduerterẽ? Quando ita ratio-
cinarer? Quando aliud ex alio ſic probarem? Fateor, fu-
git hoc aciem quantulicunq; ingenij mei: & ideo crede
mihi, falli me ibi potuiſſe, nõ vt dixiſti, fallere voluiſſe in
verbo. Itaq; tribunus tãquã homo militaris errauit, vt ei
quẽ ſcit vel credit hæreticũ diceret, per religionem tuã:
cùm hæreſis non religio ſed ſuperſtitio, religio autem
non in falſitate ſed in veritate, propria locutione dica-
tur. Proinde ſecundũ hanc expoſitionẽ tuam, verus dei
cultus religio, falſus autẽ ſuperſtitio nuncupatur. Audi
ergo teipſum, obaudi tibiipſi & noa ſequi: minimẽ
recuſabis. Scribens nanq; ad eundem tribunũ in primæ
epiſtolę tuæ ipſo exordio poſuiſti atq; dixiſti: Honora-
bili ac nimiũ nobis ſi ſic volueris, deſiderãdo Dulcitio
tribuno & notario, Gaudentius epiſcopus. Et continuò
ſubiecisti: Religionis tuæ ſcripta percepi. Quid igitur ad
nos venire adhuc dubitas? Ecce tribunus Dulcitius cùm
C ſit homo communionis noſtræ tamen ſecundum teſti-
monium tuum, non ſuperſtitioſus, ſed religioſus eſt: ac
per hoc ſecundum expoſitionem tuam non falſum, ſed
verũ dei cultum tenet. Ipſe ergo eſt in catholica potius
quàm tu: quoniam in hoc verbo vſque adeo non er-
raſti, vt etiam exponeres, tantum religionem à ſuperſti-
tione diſtare, quantum à falſitate veritas diſtat. Ille au-
tem homo, vt iam dixi militaris, & in iſtis verborũ pro-
prietatibus minus eruditus, quid eſſet religio neſciebat.
Esaie 5. Abſit enim, vt dicam, te adulando fallebat. Tu verò qui
eos contra quos diſputas, arguis ex propheta & clamas:
Væ his qui dicũt amarũ dulce, & dulce amarum: qui di-
cunt lucẽ tenebras, & tenebras lucẽ: ſi ſuperſtitio eſt quã
tenet Dulcitius, cur eam religionẽ eſſe dixiſti? Si autem
verũ dixiſti, cur hæreticam tenendo ſuperſtitionem, re-
ſpuis catholicã religionem? Sequere igitur teſtimoniũ
tuum maximẽ. Quia & ipſi veſtri cùm cognouerint, nõ
tibi fortaſſe cõmunicabunt: quoniam tribuno Dulcitio
per hoc verbum cõmunicaſti. Eia frater Gaudenti, noli
perdere occaſionem quã tibi etiã per tuam linguã Do-
minus dedit. An forte, ad hoc iraſceris, quod fratrem voco?
Hoc enim nomẽ à nobis etiam in noſtra collatione re-
ſpuiſtis. Vbi oſtendiſtis nos eſſe, quibus dominus præce- D
pit per prophetam: Dicite, fratres noſtri eſtis, eis qui vos
oderũt, & qui vos deteſtantur: vos verò in numero eo-
rum eſſe, qui iſtos quibus hoc Dominus dicit, oderũt &
deteſtãtur. Negare certè non potes te religionẽ dixiſſe,
in qua eſt tribunus Dulcitius. Propterea illã tibi epiſtolã
miſit, vtiq; vt te non occideres, & illi eccleſiæ, in qua eſt,
ipſe cõmunicares. Si ergo ipſius religio eſt, tua ſuperſti-
tio eſt. Quamuis enim ambo vobis hoc inuicem dixeri-
tis, eligis tamen ipſum potius falſum dixiſſe, quàm te.
Quamobrem ſecũdum veriſsimum hoc tuum teſtimo-
nium, & tuam veriſsimã expoſitionem, quoniam reli-
gio eſt quam Dulcitius tribunus tenet: profectò religio
eſt, qua te ad noſtram cõmunionem præceptum Impe-
ratoris impellit. Vnde fit conſequens, vt religio ſit etiã,
qua Chriſtianus imperator ad curam ſuam iudicat per-
tinere, ne in res diuinas impunè peccetur: à quo tu non
vis curari, niſi ea quæ terrena republica cõtinentur. Vn-
de & regem Niniuitarum, oblitus quid legeris, populo
de agenda pœnitentia non mandaſſe dixiſti. Hæc enim
verba tua ſunt ad me: Quid, inquis, miſeros decipis? Io- E
næ deus præcepit, prophetam dominus ad populum
miſit: nihil tale regi mãdauit. Aduerte ergo quid ſcriptũ
ſit, & noli iraſci tibiipſi, qui vel diuina ſcripta non reco-
Ionæ. 3. lis: vel tu potius miſeros decipis. Surrexit Ionas & abiit
in Niniuẽ, ſicut locutus eſt dominus. Niniuẽ autẽ ciui-
tas magna erat, quaſi viæ tridui. Et cœpit Ionas ingredi
ciuitatem, quaſi vnius diei iter, & prædicauit & ait: Ad-
huc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur. Et credide-
rũt viri Niniuitæ domino, & indixerũt ieiuniũ, & ſaccos
induerũt, à maiore vſq; ad minorẽ. Cũq; perueniſſet ſer-
mo ad regẽ ciuitatis Niniue, ſurrexit de ſede ſua, & de-
traxit ſibi veſtimenta, & ſe circundedit ſacco, & cõſedit
in cinere. Prædicaturq; à rege & à potentibus dicẽs: Ho-
mines & iumẽta, & oues & boues non guſtent quicquã,
nec paſcantur, & aquam non bibant. Et induti ſaccos ho-
mines, & iumenta proclamauerunt ad dominũ impẽſe:
& auerſus eſt vnuſquiſq; à via nequitiæ ſuæ & iniquita-
tis quã in manibus habebat. Audiſne tãdem regẽ curaſ-
ſe, quod ad regũ curã tibi diſpliceat pertinere? Certè vt
impenſè ageretur, quod minus q̃ oportuerat, agebatur.
Ideo ergo Niniuitæ non ſunt, expoliationibus, proſcri-
ptionibuſq;, vel terrore militum ad pœnitentiam impe-
rio regis magis artati: quia obediẽter iuſſa fecerunt. Nõ F
itaque oſtendimus populum iſta perpeſſum: quia nec tu
oſtendas regem fuiſſe contemptum. Proinde cum regi-
bus ea quæ ſecundum deum ſunt, religioſo timore iubẽ-
tibus quiſquis obtemperat, timore incipiens & ad dile-
ctionem proficiens à domino accepit pacem: non ſicut
pacem dat ſeculum, quoniam ſeculum dat pacem pro-
pter temporalem vtilitatem: dominus autẽ propter æ-
ternam ſalutem. Ergo quia iſta religio eſt, in qua eſt tri-
bunus Dulcitius (neq; enim verba tua negaturus es) ſuper-
ſtitio eſt pars Donati, vnde tè vult eruî huius religio. Su-
perſtitio eſt quod erga iſta curam imperatoris reprehẽ-
dis, quã ſuſcepit exequendã huius religio. Itaq; quia ver-
bo tuo cauſa finita eſt, obſecro per deum religionis, deũ
veritatis, vt etiam tuus error aliquando finiatur. Ipſa eſt
frater eccleſia Chriſti, quæ hoc tempore, toto terrarum
orbe creſcẽdo dilatatur, cõtinens & malos & bonos, vẽ-
tilatione vltima ſeparandos. Atque vt te ad extremũ il-
lius potius verbis alloquar, quem teſtẽ catholici nomi-
nis adhibere voluiſti: Ipſa eſt quæ domini luce perfuſa,
per orbem totũ radios ſuos porrigit: ipſa eſt quæ ramos
ſuos per vniuerſam terrã copia vbertatis extẽdit. Proin-

G de & ſi vidētur in illa eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut charitas noſtra: vt quoniã zizania eſſe in eccleſia cernimus, ipſi de eccleſia recedamus. Nobis tantũmodo laborandum eſt, vt frumentũ eſſe poſsimus: vt cùm frumentũ cœperit Dominicis horreis condi, fructũ pro opere noſtro & labore capiamus. Apoſtolus in epiſtola ſua dicit: In domo autẽ magna, nõ ſolùm vaſa ſunt aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia. Et

2. Tim. 2. quædam quidẽ honorata, quædã verò inhonorata. Nos operã demus, & quantũ poſſumus laboremus, vt vas aureum vel argenteũ ſimus. Cæterum fictilia vaſa cõſtingere, Domino ſoli cõceſſum eſt, cui & virga ferrea data eſt. Eſſe non poteſt maior domino ſuo ſeruus. Nec quiſquam ſibi, quod ſoli filio pater tribuit, vendicaret: vt ſe putet, aut ad aream ventilandam, & purgandam paleam vel ventilabrum iam ferre poſſe, aut à frumento vniuerſa zizania humano iudicio ſeperare. Superba eſt iſta obſtinatio & ſacrilega præſumptio, quam ſibi furor prauus adſumit. Et dum ſibi ſemper aliquid amplius quàm mitis iuſtitia depoſcit adſumũt, de eccleſia pereũt. Et dũ ſe inſolenter extollunt, ipſo ſuo tumore cæcati veritatis lumẽ amittunt. Beatiſsimi Cypriani ſunt verba iſta, non mea: eius videlicet verba ſunt, quem tu nobis lectiſsimũ

H teſtem catholici nominis in tuorũ ſcriptorum exordio poſuiſti, & per multa copioſiſsimè cõmendaſti. Imò per ipſum, quoniã vera atq; diuina ſunt verba, ſunt dei. Ecce quod audi, ecce quod caue: vt adiuuante miſericordia Saluatoris, ſimul charitatem catholicã teneamus, ſimul pacẽ catholicã diligamus, ſimul cũ eius frumẽtis vſquequaq; creſcamus, ſimul vſque ad finẽ zizania toleremus, ſimul in horreo ſine fine viuamus. Vides nẽpe ſine vlla defenſione Cæciliani, vel quorumibet hominum quos accuſandos putatis, catholicam ſuo robore ac firmitate conſiſtere. Quanuis & Cæciliani cauſam collatio noſtra purgauerit, & aliorũ de quibus calumniamini, aut dubia ſit criminatio, aut iniuſta damnatio. Sed valde ſtultũ eſt, vt eccleſiæ cauſam, diuinis teſtimoniis fultam atque munitã in hominũ cauſis ratione exorbitãte ponamus: cùm etiã ſi illos malos manifeſtiſsime viderem*, nec iã ſeparare à ſacramẽtis eccleſię valeremus, nõ tamẽ impediri, deberet aut fides aut charitas noſtra: vt quoniã & iſtos inter zizania eſſe in eccleſia cerneremus, ipſi de eccleſia recedere deberem*. Si reſpõdere cogitas, noli cau

I ſam relinquere, & in ſuperuacaneis euagari. Ea quę dicta ſunt intuere ad ea quę dicta ſunt, nõ fallaciter eludẽdo, ſed rationabiliter diſputando reſpõde. Nam illa prolixa reſponſione quid egeris, vel potius quàm nihil egeris, ſi neceſſarium fuerit Dominúſque donauerit, opere alio diligentius demonſtrabo.

FINIS LIBRI TERTII
contra Gaudentium.

EPISTOLA DIVI AVGVSTINI K

ad Lampadium, de quæſtione fati reſponſio determinãs quæ incõuenientia ſequãtur Mathematicos aſſerẽtes fatum, eóſque ex operibus propriis confutat & conuincit.

AVGVSTINVS LAMPADIO.

DE quæſtione fati ac fortunæ, qua tuum animum non leuiter moueri & cum præſens eſſem aduerti, & nũc literis tuis gratius certiúſq; cognoui, reſcriptum tibi nõ parui voluminis debeo, quod Dominus præſtabit, vt ita explicem quemadmodum noui tibi ac ſaluti fidei tuæ cõgruere. Non enim paruum malũ eſt peruerſis opinionibus nõ ad ſolum cõmittendum blandimẽto voluptatis, adduci: ſed etiã ad defendendũ peccatum à medicamẽto confeſsionis auerti. Illud ſanè quãto citius ac breuiter noueris omnes leges atq; inſtituta omnia diſciplinæ, laudes, vituperationes, exhortationes, terrores, prȩmia, ſupplicia cæteraq; omnia quibus humanũ genus adminiſtratur & regitur, penitus labefactari atque ſubuerti, nihilq; in eis omnino iuſtitiæ remanere niſi voluntas ſit cauſa peccandi: quãto ergo licẽtius & æquius Mathematicorũ improbamus errores, quoniã diuinas leges vel etiã domorũ noſtrarum curã damnare atq; abiicere cogimur, quod nec ipſi Mathematici faciũt. Nam cùm L

aliquis eorũ hominibus nũmatis fatua fata viderit, mox vt oculũ à tabellis eburneis ad domus ſuæ moderamen ac ſolicitudinẽ reuocauerit, non ſolùm vocibus, ſed etiã plagis emendat vxorẽ, non ideo ſi petulantius iocantẽ, *Idem August. in Pſal. 140.* ſed immoderatius per feneſtrã aſpicientẽ animaduerterit: quid tamẽ ſi ei dicat, quid me cædis? Venerẽ cæde ſi potes, à qua cogor hoc facere, cùm verò ille non curat quoniã vana verba cõponat fallendis extraneis, ſed quæ iuſta verbera ĩponat corrigẽdis ſuis. Quãdo ergo quiſq; cùm reprehẽdi cœperit, cauſam cõuertit in fatũ & ideo ſe culpari non vult, quia fato ſe dicit coactum feciſſe id quod arguitur, redeat ad ſeipſum, ſeruet hoc in ſuis, non caſtiget ſeruũ furẽ, non de contumelioſo filio cõqueratur, vicino improbo nõ minetur. Quid enim horũ faciẽs iuſte facit, ſi omnes à quibus iniurias patitur, nõ culpa ſua ſed fato impellũtur vt faciant? Si autẽ in re ꝓpria & patrisfamiliâs diligẽtia quoſcunq; homines pro tẽpore in poteſtate habet, hortatur ad bonũ, deterret à malo, impe

rat ſuę voluntati, vt obtemperẽt, honorat eos qui ſibi ad M nutũ obediũt, vindicat in eos qui ſe contẽnunt, repẽdit gratiã beneficiis, odit ingratos. Egóne expectabo vt cõtra fata diſputẽ, cùm tanta eũ non verbis ſed factis eloqui deprehendã, vt propè manibus ſuis omnes Mathematicorũ capillos ſuper capita eorũ frangere videãtur? His itaq; paucis ſi auiditas tua cõtenta nõ eſt, & librũ aliquẽ de hac re quẽ diuti*legas deſiderat, patiẽter tibi ſunt expectãdę vacationes noſtræ & rogãdus, deus qui & otiũ & facultatẽ ſociãdo de hac re animo tuo tribuere dignetur. Ero tamẽ alacrior, ſi & ſæpe cõmemorare elegeris† tuæ non piguerit charitati, ſi tamẽ videtur aliquid deſſe & quid de hac epiſtola ſentias, reſcribendo edocueris.

† videtur aliquid deſſe.

*Tomi ſeptimi Finis.

BIBLIOTECA NAZ. R. VITTORIO EMANUELE

INDEX QVATERNIONVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z. ABCDEFGHIKLMNOPQR.

Omnes ſunt quaterniones, præter Q. ternionem, & R vnionem.

[illegible]

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO
1574

Digitized by Google